This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

HARVARD
DIVINITY
SCHOOL
Andover-Harvard
Theological Library

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

Migne, Jac.-Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRA, UNIFORMIS, COMMODA, ŒCONOMICA,

OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM,

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM,

QUI AB *ÆVO APOSTOLICO AD TEMPORA INNOCENTII III* (*ANNO* 1216) *PRO LATINIS* ET AD *CONCILII FLORENTINI TEMPORA* (*ANN.* 1439) *PRO GRÆCIS FLORUERUNT.*

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA ECCLESIÆ SÆCULA,

JUXTA EDITIONES ACCURATISSIMAS INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS, VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTAS DETECTIS, AUCTA; INDICIBUS PARTICULARIBUS ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTAMQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA; DUCENTIS ET AMPLIUS LOCUPLETATA INDICIBUS AUCTORUM SICUT ET OPERUM, ALPHABETICIS, CHRONOLOGICIS, STATISTICIS, SYNTHETICIS, ANALYTICIS, ANALOGICIS, IN QUODQUE RELIGIONIS PUNCTUM, DOGMATICUM, MORALE, LITURGICUM, CANONICUM, DISCIPLINARE, HISTORICUM, ET CUNCTA ALIA SINE ULLA EXCEPTIONE; SED PRÆSERTIM DUOBUS INDICIBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, NE UNO QUIDEM OMISSO, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM S. SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT.

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, PERFECTIO CORRECTIONIS, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS, TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO, UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS COADUNATORUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR,

IN QUA PRODEUNT PATRES, DOCTORES, SCRIPTORESQUE ECCLESIÆ GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO USQUE AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS;

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXXXV.

ZONARAS. EUSTATHIUS THESSALON. ALII

PARISIIS

APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,

IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 184, OLIM *CHAUSSÉE DU MAINE*, 127.

1887

BR
60
.M38
t.135

Clichy. — Ex typis PAUL DUPONT, 12, viâ dictâ Bac-d'Asnières. 88.12.87.

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII. ANNI 1190-1200.

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ
ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.

JOANNIS ZONARÆ
OPERA OMNIA

HISTORICA, CANONICA, DOGMATICA.

ACCEDUNT

EUSTATHII THESSALONICENSIS

SCRIPTA AD REM CHRISTIANAM SPECTANTIA

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ Cleri universæ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

ZONARÆ TOMUS POSTERIOR, EUSTATHII PRIOR.

PARISIIS
APUD GARNIER FRATRES, EDITORES ET J.-P. MIGNE SUCCESSORES,
IN VIA DICTA : *AVENUE DU MAINE*, 189, OLIM *CHAUSSÉE DU MAINE*, 127

1887

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XII, ANNI 1190-1200.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXXXV CONTINENTUR.

JOANNES ZONARAS.

Annales (*Continuatio*). col. 9
Epitome annorum ab Adam usque ad annum 6589, *hoc est ad initium Alexii Comneni.* 327
Argumenta rerum quæ in Joannis Zonaræ Annalibus continentur. 333
De Hebdomo Cpolitano Du Cangii Disquisitio topographica. 387
Canon in SS. Deiparam. 413
Expositio Canonum Anastasimorum Damasceni, ex editione Romana, cum interpretatione nostra. 421
Quod non debeant duo sobrini eamdem in matrimonium accipere. 429
De seminifluis. 437
Epistolæ. *Ibid.*

(*Joannis Zonaræ Commentarios in Canones conciliorum, et in Epistolas canonicas SS. Patrum cum Commentariis Theod. Balsamonis, quibus in codicibus mss. subjiciuntur, infra edimus tom. CXXXVII.*)

GEORGIUS XIPHILINUS CPOLITANUS PATRIARCHA.

Decretum de juribus territoriorum. *Ibid.*

ISAACIUS ANGELUS CPOLITANUS IMP.

Novellæ Constitutiones. 439

NEOPHYTUS PRESBYTER.

De calamitatibus insulæ Cypri imperantibus Latinis. 493

JOANNES CHILAS EPHESI METROPOLITA.

Notitia, cui insunt fragmenta dogmatica. 501
De processione Spiritus sancti ad imp. Andronicum seniorem. 506

NICOLAUS METHONENSIS IN PELOPONNESO METROPOLITA.

De corpore et sanguine Christi. 509

(*Consulto omisimus, ut ab instituto nostra alienas, Nicolai Refutationem Institutionis theologicæ Procli, quam Francofurti* 1825 *ediderunt Crutzer et Voemel; item ejusdem Quæstiones et responsiones in programmate Academico ibidem, an.* 1825 *et* 26, *ab ipso Voemel editas.*)

EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA.

Notitia. 517
Oratio in Psalmum XLVIII. 519
Oratio anno auspicande habita. 539
Orationes quatuor in S. Quadragesimam. 561
De emendanda vita monachica. 729
Dialogus Theophilus et Heroces inscriptus. 909
Supplicatio Manuelli Comneno imp., nomine civitatis Constantinopoleos oblata cum siccitate laboraret. 925
Allocutio ad imp. Manuelem Comnenum, cum esset Myrorum metropolita electus. 933
Laudatio funebris Manuelis Comneni. 973
Epistola ad Thessalonicenses. 1031
(*Reliqua in tomo sequenti continuantur.*)
Index analyticus in Joannis Zonaræ Annales. 1061

JOANNIS ZONARÆ

ANNALIUM

LIBER DECIMUS SEXTUS.

Α'. Ὁ μὲν οὖν Θεόφιλος ἐπὶ τούτοις ἀπεδίω, ἡ δὲ **A** τῆς βασιλείας ἀρχὴ πρὸς τὸν ἐκείνου μετεβιβάσθη παῖδα τὸν Μιχαήλ, ἔτι παιδίον τυγχάνοντα, ᾧ καὶ ἐπιτρόπους ὁ πατὴρ καταλέλοιπε τὸν μάγιστρον Μανουήλ καὶ τὸν πατρίκιον (34) Θεόκτιστον. Τὴν δὲ τῶν πραγμάτων διοίκησιν ἡ βασιλὶς Θεοδώρα μετεχειρίζετο, καὶ πρῶτον αὐτῇ γέγονε σπούδασμα, ἡ τοῦ διωγμοῦ τῶν ὀρθοδόξων διὰ τὰ σεπτὰ ἐκτυπώματα λώφησις, καὶ τοῦ πατρικίου Θεοκτίστου συνευδοκοῦντος. Ὁ γὰρ Μανουὴλ τῇ τῆς αἱρέσεως οὐκ ἦν καθαιρέσει συγκάτοινος, ὅθεν καὶ ἀνεβάλλετο ἡ πρᾶξις. Ἀλλὰ γὰρ θραύει νόσῳ τοῦτον ἡ Πρόνοια, καὶ ἡ νόσος ἦν κρατσιὰ, καὶ ἀπέγνωστο αὐτῷ ἡ ζωή. Μοναχῶν δέ τινων εἰς ἐπίσκεψιν ἀφικομένων αὐτοῦ, καὶ ὅπως ἔχει πυνθανομένων, ἐκεῖνος λεπτῇ καὶ ἀδρανεῖ τῇ φωνῇ ὅσον ἤδη ἐκλείπειν ἀνταπεκρίνατο. Οἱ δὲ, Εἰ σύνθοιο, ἔφησαν, τῇ τῶν εἰκόνων συνευδοκῆσαι τιμῇ καὶ τὴν βασίλισσαν εἰς τοῦτο παρακροτῆσαι, οὐκ εἰς μακρὰν ἔσται σοι καὶ ῥῶσις σώματος, καὶ σωτηρία ψυχῆς. Κἀὶ ὁ μὲν ἐπηγγείλατο, ἡ δὲ νόσος ἤσθένει, καὶ ὁ Μανουὴλ ἀνερρώννυτο. Ἤδη δὲ τὴν ὑγίειαν ἀπολαβὼν, πρόσειστι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ περὶ τῶν σεβαστῶν εἰκόνων ὠμίλει, καὶ τὴν αὐτῶν κατήπειγεν ἀναστήλωσιν, ταῦτα καὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς καὶ τῶν συγγόνων πρεσβευόντων τῶν πατρικίων. Ἡ δὲ ξυρὸς ἦν εἰς ἀκόνην. Καὶ πρότερον μὲν τοὺς ἐν ὑπερορίαις (35) παραπεμφθέντας παρὰ τοῦ Θεοφίλου, καὶ τοὺς καθειργμένους ἐν φυλακαῖς, καὶ τοὺς ἄλλαις κακώσεσι προσπαλαίοντας πάντας ἀνῆκεν. Εἶτα καὶ ζήτησιν γενέσθαι προσέταξε περὶ τῆς αἱρέσεως, καὶ **C** γενομένης, ἡ τῶν ὀρθοδόξων ὑπερέσχε πληθύς. Πρὸ τῆς ζητήσεως δὲ τὸν ψευδώνυμον πατριάρχην τὸν γόητα Ἰωάννην τοῦ ἀρχιερατικοῦ κατασπᾷ θρόνου, ἀθέσμως ἐπιβεβηκότα τούτου ἐπὶ ἐνιαυτοὺς ἕξ· ἀντεισάγει δὲ τὸν ἱερὸν καὶ θεῖον Μεθόδιον (36). Καὶ αὐτοῦ προεστῶτος τοῦ τῶν ὀρθοδόξων πληρώματος, ἡ ζήτησις γέγονε, καὶ ἡ τῶν ἁγίων ἐκτυ-

1. Theophilo ad hunc modum defuncto, imperium ad Michaelem ejus filium est translatum, puerum adhuc, cui pater tutores reliquit, Manuelem magistrum, et Theoctistum patricium. Rerum autem administratio penes Theodoram imperatricem fuit, cujus **153** illa prima cura fuit, ut persecutio orthodoxorum ob venerendas imagines instituta, compesceretur, etiam Theoctisto patricio assentiente. Nam Manuel eversionem hæreseos non probabat, eaque de causa res differebatur. Sed eum providentia numinis morbo, eoque tam vehementi, ut de vita ejus desperaretur, frangit. Cum autem monachi quidam ad eum visendum venissent, et ut se haberet, interrogasssent : ille tenui et imbecilla voce respondit, se jamjam deficere. Cui monachi : *Si,* inquiunt *cultui sacrarum imaginum suffrageris, et impatricem ad eumdem cohorteris : non multo post et corporis vires recuperabis et animi salutem adipisceris.* Quod cum recepisset, et morbus decrescebat, et valetudo confirmabatur. Sanitate recuperata imperatricem adit, et de venerandis imaginibus disserit, earumque restutitionem urget, cum eadem et mater ejus et fratres patricii postularent. Illa vero erat, quod aiunt, novacula in cote : cumque prius relegatos a Theophilo revocasset, et vinctos aliisque ærumnis conflictantes dimisisset : postea inquisitionem de hæresi fieri jussit, qua facta, orthodoxorum multitudo superior fuit. Sed ante eam inquisitionem, patriarcham Joannem, indignum illum quidem eo nomine, pontificia sede detraxit, quam per sexennium nefarie tenuerat, in ejusque locum introduxit sacrum et divinum Methodium, quo populum orthodoxum gubernante, inquisitio facta est, et sacræ effigies palam et restitutæ et adoratæ. Tum aiunt imperatricem instantissime orasse patriarcham, aliosque pontifices et monachos, ut communibus precibus imperatoris et conjugis sui salutem a Deo exo-

Variæ lectiones et notæ

(34) Πατρίκιον Θεόκτιστον. Hræfectum Canicleo, ut habet idem scriptor, p. 724. Illius etiam meminit Constantinus Porph. *De adm. imp.* c. 50, initio.

(35) Ὑπερορίαις. Eadem Oratio de orthodoxia, p. 725.

(36) Τὸν ἅγιον Μεθόδιον. Vita ms. S. Joannicii : βραχὺς ὁ μεταξὺ χρόνος, καὶ Θεόφιλος μὲν **D** τῶν τῇδε μετεχώρει· Μιχαὴλ δὲ καὶ Θεοδώρα τὴν ἀρχὴν διαδέχονται. Μεθόδιος δὲ τοῖς ἱεροῖς, ὡς ἱερὸς τῷ ὄντι καὶ Θεοῦ ἄνθρωπος, ἐνιδρύεται θρόνοις, καὶ συνελόντα φάναι, πάντων αὐτῷ πρὸς τὴν ὀρθόδοξον πίστιν μεταθεμένων, κλύδωνος δὲ πάντως καὶ τρικυμίας κατευνασθείσης, καὶ τῶν πραγμάτων ἠρεμούντων, ἑτέρα τις παρὰ τῶν εὐσεβῶν ἐγείρεται στάσις, καὶ εἰς διττὰς δόξας ἐχώρει. Οἱ μὲν γὰρ συλλειτουργοὺς ἔχειν ἠξίουν τοὺς παρὰ τῶν εἰκονομάχων τὸ τῆς ἱερωσύνης ἀξίωμα λαβόντας, ὡς οὐδὲν τούτου τῇ εὐσεβείᾳ λυμαινομένου· οἱ δὲ βεβήλοις ἅγια χερσὶν ἐκδιδόναι ἀνοσίως ὅλως, ἤγουν τό γε οὐ Θεῷ φίλον οὐδὲ ἀπόδεκτον· καὶ μὴν ὡς ἀληθῶς

402

rarent : quod cum illi ferventibus animis fecissent, Deum preces servorum suorum non esse aspernatum, sed ignovisse imperatori Theophilo. Celebrantur hæc, et ab eis qui Dei humanitatem intuentur; et recipiuntur, et creduntur. Neque vero quisquam eis fidem abrogarit, nisi qui parum posse intercessiones sanctorum apud Deum senserit, et Dei bonitatem cum humanis erratis componere ignorarit. Ita igitur sacræ imagines restitutæ sunt. Joannes vero patriarcha ejectus aut Jannes potius, et in monasterium quoddam relegatus, cum illic Christi **154** imaginem, et ejus quæ eum sine semine pepcrit, reperisset, oculos sacrarum imaginum effodit. Quo imperatrix cognito, sancto zelo incitata, impio homini oculos erni jussit, sed mandatum ejus non est peractum, justa illius ira a nonnullis mitigata : nihilominus tamen eum flagris cœdi jussit, plagis ducentis illatis. Sed eo quoque statu impostor ejusque suffragatores, eodem que modo suis privati dignitatibus, quiescere non potuerunt, sed facinus contra sanctum Methodium machinati sunt, sua desperatione et vecordia dignum. Mulierculam quamdam multo auro corruptam subornarunt, quæ se corruptam esse ab inclyto illo viro quereretur. Ejus accusationis principes senatus quæsitores fuere : astitit mulierA πωμάτων εἰς τούμφανὲς προσκύνησίς τε καὶ ἀναστήλωσις . Ὅτε φασὶ καὶ (37) τὴν βασίλισσαν θερμότατα δεηθῆναι τοῦ τε πατριάρχου καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων καὶ μοναχῶν κοινὴν προσενεγκεῖν δέησιν (38) τῷ Θεῷ ὥστε σωτηρίας τυχεῖν τὸν βασιλέα καὶ ξυνευνέτην αὐτῆς· καὶ μέντοι θερμότατα δεηθῆναι αὐτοὺς τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν μὴ παριδεῖν τὴν αἴτησιν τῶν θεραπόντων αὐτοῦ, ἀλλ' ἀξιῶσαι συγγνώμης τὸν βασιλέα Θεόφιλον . Ἅδεται ταῦτα καὶ τοῖς ἀφορῶσι πρὸς τὸ φιλάνθρωπον τοῦ Θεοῦ, καὶ δέχεται, καὶ πιστεύεται. Ἀπιστήσει δ' οὐδείς, ἢ ὅστις οὐ μέγα οἴεται δύνασθαι τὰς τῶν ἁγίων ἐντεύξεις τὰς πρὸς τὸν Θεὸν, οὐδ' ἀντιμετρεῖν οἶδε τὴν τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητα πρὸς τὰ ἀνθρώπινα ἀγνοήματα. Ἡ μὲν οὖν τῶν ἁγίων εἰκόνων οὕτω γέγονεν B ἀναστήλωσις. Ὁ δὲ καθαιρεθεὶς πατριάρχης Ἰωάννης, ἢ Ἰάννης, ἐν μονῇ τινι περιορισθεὶς, καὶ εὑρηκὼς ἐκεῖ εἰκόνα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ τῆς αὐτὸ ἀσπόρως τεκούσης, τὰ ὄμματα τῶν σεβασμίων ἐκτυπωμάτων ἐξώρυξεν. Ὁ μαθοῦσα ἡ βασιλὶς, καὶ ζῆλον θεῖον ζηλώσασα, τοὺς τοῦ ἀσεβοῦς ἐκείνου ἐκκοπῆναι προσέταξεν ὀφθαλμούς· ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἐξέβη τὸ πρόσταγμα, τῇ βασιλίδι τὴν δικαίαν ὀργὴν καταπραϋνάντων τινῶν. Πέμψασα δὲ σκυτάλῃ τοῦτον ἠκίσατο, τῶν αἰκισμῶν παραταθέντων μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς (39). Ἀλλὰ καὶ οὕτως ἔχων ὁ γόης καὶ οἱ ὁποδοξοῦντες αὐτῷ, καὶ τῇ αὐτοῦ καθαιρέσει ὑποβληθέντες, οὐκ ἠνείχοντο ἡρεμεῖν. Συσκευάζουσι (40) δὲ κατὰ τοῦ ἱεροῦ Μεθοδίου σκαιώρημα, τῆς αὐτῶν ἀπονοίας ἢ κακονοίας μᾶλλον ἐπαξιον. Γύναιον γάρ τι χρυσίου δόσει πολλοῦ ὑποC φθείραντες, κατηγορῆσαι πεπείκασι τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἀνδρὸς ὡς συμφθαρέντος αὐτῇ. Καὶ τῆς κατηγορίας οἱ προὔχοντες τῆς συγκλήτου παρῆσαν ἐξεταστάί . Καὶ παρῆκτο τὸ γύναιον, λέγον ὅσα παρὰ τῶν ἀσεβῶν ἐκείνων συκοφαντῶν προκατήχητο, καὶ εἰς πρόσωπον ἐλέγχον δῆθεν τὸν ἅγιον. Ὁ δὲ τέως μὲν ἡσυχίαν ἦγεν· ὡς δὲ σκυθρωπάζον ἐώρα τῆς Ἐκκλησίας τὸ πλήρωμα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τὸν μάγιστον Μανουὴλ, ἀνίσταται μὲν, αἴρει δ' ἐπ' ὄψει πάντων ταῖς χερσὶ τὸ κράσπεδον τῆς περιβολῆς, καὶ ἀπογυμνοῖ τὴν αἰδώ· ἡ δὲ ἦν κατεψυγμένη πάντη, καὶ μαρασμὸν ἀπό τινος συμβάματος ὑπομείνασα, ὡς δῆλον εἶναι, μὴ δύνασθαι ταύτην πρὸς ἀφροδίσια ἐνεργεῖν. Τοῦτο τοῖς μὲν θεόφροσι χαρμονῆς καὶ θάμβους ἐγένετο αἴτιον, τοῖς δὲ συκοD φάνταις αἰσχύνης καὶ ἀθυμίας πολλῆς. Ὡς δ' ἠρώτατο ὁ ἅγιος ὅθεν ὁ τῶν αἰδοίων αὐτῷ μαρασμὸς, ὁ αἰδοῖο ὄντως ἐκεῖνος, Ἐστάλην, εἶπε, ποτὲ κατὰ

nuelem magistrum, surgit, et in conspectu omnium fimbria vestis sublata, pudenda detegit, quæ omnino erant frigefacta et contabuerant : ut satis appareret, ea inutilia esse ad rei venereæ usum. Ea res recte sentientibus lætitiæ et stupori fuit, sycophantis pudori et desperationi magnæ. Cum autem vir sanctus rogaretur, unde verenda contabuissent, revera verendus ille ad hunc modum respondit : *Profectus aliquando sum Romam, negotii cujusdam conficiendi causa : ibi degenti mihi carnis inflammationem intulit dæmon, et fuit affectus ille vehementissimus, neque armoris desinebat ardor, sed in dies vehementius incendebatur. Igitur de sana mente sollicitus, ne forte necessitate carnis opprimeretur, principes apostolorum Petrum et Paulum adeo orari, ut mihi periclitanti seccurraut. Noctu dormiens, illos astantes vidi, ac Petrus mihi visus est* D *pudenda mea contrectare digitis, mihique dicere, ne terrerer : ego vero putabam igni virilia mea consumi,*

Variæ lectiones et notæ

τῷ Θεῷ ζῶν Μεθόδιος ἠσχαλλεν, ἠνιᾶτο, τὴν καρδίαν ἐκόπτετο, τὸν μέγαν τοῖς ὡσὶν ἐνηχεῖν Παῦλον μονονουχὶ τοιαῦτα φθεγγόμενον, ὥστε καὶ ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν μου κατὰ σάρκα, etc.

(37) Φασὶ καὶ, etc. Id etiam pluribus commemorat auctor Orationis historicæ in festum Restitutionis imaginum a Combefisio editus, p. 732, 735.

(38) Κοινὴν προσενεγκεῖν δέησιν . Nempe ea Græcorum opinio est, infidelibus, impœnitentibus, et in peccatis mortuis, preces sanctorum proficuas esse. Vide Allatium, *De libris Eccles. Græcor.* dissert. II, p. 123, 125, 126.

(39) Μέχρις ἑκατοντάδος διπλῆς. Symeon Logotheta : Μαστίζει αὐτὸν διακοσίοις λώροις. Solebant nempe numerari flagellorum ictus, ut in *Gloss. med. Lat.* docuimus. Contin. Theophanis, lib. IV, n. 22 : Ἐτύφθη μαγκλάβια ἑξήκοντα.

(40) Συσκευάζουσι. Varia S. Methodii certamina attigit etiam auctor, *De orthodoxia*, p. 718.

τινα χρείαν εἰς Ῥώμην, κἀν ταύτῃ διάγοντι πρώσειν μοι τῆς σαρκὸς ὁ δαίμων ἐπήνεγκε, καὶ ἦν τὸ πάθος σφοδρότατον, καὶ ἡ τοῦ ἔρωτος οὐκ ἔλῃγε φλεγμονὴ, ἀλλ' ὁσημέραι ἀκραιότερον ἐξεκαίετο. Δείσας οὖν περὶ τῷ σώφρονι λογισμῷ, μήποτε τῆς σαρκὸς ἀνάγκῃ ὑποσυρῇ, πρόσειμι τῇ κορυφαίᾳ τῶν ἀποστόλων δυάδι, Πέτρῳ καὶ Παύλῳ, καὶ ἐδεόμην ἀμῦναί μοι κινδυνεύοντι. Ὑπνώττων τοίνυν νυκτὸς, ὁρῶ τὼ ἄνδρε καθ' ὕπνους μοι ἐφεστῶτε, καὶ ὁ Πέτρος ἔδοξέ μοι τοῖς δακτύλοις ἅψασθαι τῆς αἰδοῦς, καὶ λέγειν μοι μὴ πτοεῖσθαι, πῦρ δέ μοι ἐδόκει τὰ παιδογόνα μόρια βόσκεσθαι, ὡς ἐκ τῆς ἀλγηδόνος καὶ τὸ ὕπνον ἀνεῖταί με. Ἐκ τότε γοῦν μοι τὰ μόρια ταῦτα νενέκρωται, καὶ πύρωσις οὐκέτι μοι θεασάμενος καὶ πυθόμενος, αὐτίκα τὴν γυναῖκα παραστησάμενος, ἠρώτα ὅθεν εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἁγίου συκοφαντίαν ὥρμηται, καὶ ἠπείλει, εἰ μὴ πᾶσι θεῖτο τὴν ἀλήθειαν ἔκδηλον, αὐτίκα βασάνοις αὐτὴν παραδοῦναι, δι' ὧν ἐκβιασθείη ἀνεκκαλύψαι λαμπρῶς τὸ σκαιώρημα. Ἡ δὲ οὐδὲν ἀπεκρύψατο, ἀλλὰ καὶ τοὺς τοῦ δράματος ἀπήγγειλε πρωτουργοὺς, καὶ τὴν ἑαυτῆς ἀπάτην, καὶ τοῦ χρυσίου τοῦ μὲν τὴν δόσιν, τοῦ δὲ τὴν ὑπόσχεσιν. Ἐμελλον οὖν οἱ κακοῦργοι ταῖς τῶν συκοφαντῶν ὑποβληθῆναι ποιναῖς, ἀλλ' ὁ μέγας Μεθόδιος αὐτοὺς τῆς τιμωρίας ἐρρύσατο· καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γέγονεν.

A *adeo ut præ dolore expergiscerer. Ab eo tempore mihi partes hæc sunt mortuæ, neque ulla mihi flamma libidinis molesta fuit.* Manuel magister his visis et auditis, statim mulierem in medium productam interrogat, unde ad virum sanctum calumniandum impulsa esset? comminatus, nisi veritatem coram omnibus profiteretur, se mox eam **155** iis quæstionibus adhibiturum, quibus commentum perspicue declarare cogeretur. Illa igitur nihil celat, sed et fabulæ primos inventores, et suam imposturam, et aurum partim acceptum, partim promissum recenset. Itaque homines malefici pœnas temere litigantium subiissent, nisi magnus Methodius pro eis intercessisset; atque hæc ita acta sunt.

Β'. Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων γυναικὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων βασιλείαν καὶ παιδὶ νεαρῷ κυβερνωμένην μαθὼν, στέλλει τινὰς τῶν αὐτοῦ, ἀπειλῶν, ἀφίστασθαι τῶν σπονδῶν, καὶ ἄραι ὅπλα κατὰ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Πρὸς ταῦτα τοίνυν δηλοῖ αὐτῷ ἡ βασίλισσα, ὡς Ἀντιτάξομαί σοι πάντως κἀγὼ, καὶ εἰ μὲν Θεοῦ διδόντος ὑπερέξω, ἔσῃ νικηθεὶς ὑπὸ γυναικὸς, καὶ ὅσον σοι τὸ τῆς αἰσχύνης ὑπόγυιον λόγισαι· εἰ δὲ καὶ νικήσεις ἴσως αὐτὸς, οὐκ ἔσται σοι σεμνὸν τὸ εὐτύχημα, γυναῖκα νικήσαντι. Ὡς οὖν ταῦτα τῷ βαρβάρῳ ἠγγέλθησαν, ἀνέστειλαν αὐτῷ τὴν ὁρμὴν, καὶ οἱ συμφέρον ἐκρίθη ἀνανεώσασθαι τὰς σπονδὰς, καὶ αὖται ἀνεκαινίσθησαν. Ἀδελφὴ δὲ τοῦ ἄρχοντος Βουλγαρίας αἰχμαλωτισθεῖσά ποτε καὶ ἐν βασιλείοις διάγουσα τῷ θείῳ τε ἐτελέσθη βαπτίσματι, καὶ γραμμάτων ἐν μυήσει ἐγένετο. Ταύτην ὁ ἀδελφὸς ἀναδοθῆναί οἱ ᾔξίωσε, καὶ ἡ μὲν ἐδόθη αὐτῷ· ὁ δι' ἀντέδωκεν ἄνδρα τῶν λογίμων, Θεόδωρον τὸν Κουφαρᾶν. Ἡ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος ἀδελφὴ ἀφικομένη πρὸς τὸν ὁμαίμονα, ἐνῆγεν αὐτὸν εἰς τὴν τῶν Χριστιανῶν θρησκείαν, διὰ παντὸς αὐτῷ περὶ αὐτῆς διαλεγομένη, καὶ τὰ Χριστιανῶν μυστήρια ἐκθειάζουσα. Ὁ δὲ ταῦτα καὶ πρὸς τοῦ Κουφαρᾶ προκατήχητο, ἀλλ' οὔπω ἐπέπειστο τῶν πατρίων ἀποστῆναι ἐθῶν. Λιμὸς δὲ τοῖς Βουλγάροις συμβὰς, καὶ αὐτὸν καὶ τὸ ἔθνος εἰς θεοσέβειαν μετερρύθμισεν. Ὁ μὲν γὰρ τὸ ἔθνος ἅπαν ἐπίεζε, καὶ οὐκ ἦν ἀποφυγὴ τοῦ κακοῦ, φθορὰ δὲ τοῦ ἔθνους ἐγίνετο, καὶ ἀ σφῶν ἀρχηγὸς ἦν διὰ τοῦτο περιαλγὴς, καὶ ἀπορήσας, εἰς τὸν παρά τῆς ἀδελφῆς αὐτῷ καταγγελλόμενον καταφεύγει, καὶ τοῦτον τοῦ λιμοῦ λυτῆρα καὶ τῆς τοῦ ἔθνους φθορᾶς ἐπεκέκλητο. Ὡς δ' ἐνεργὴς ἦν ἡ ἐπίκλησις, καὶ τῶν κακῶν ἀπηλλάγησαν ἔγνω τοῦ ἐπικληθέντος τὴν δύναμιν, καὶ ἀξιοῖ σταλῆναι αὐτῷ τινα τὸν τὸ μυστήριον αὐτὸν μυήσοντα τῶν Χριστιανῶν, καὶ τελέσοντα τῷ θείῳ βαπτίσματι. Καὶ ἀπεστάλη μὲν ἀρχιερεὺς

B II. Bulgarorum autem princeps cum Romanorum imperium a muliere et tenello puero gubernari cognovisset, suorum quosdam misit, se rupto fœdere arma illaturum Romanis minitans. Ei rescribit imperatrix, se omnino ei resistere velle: quod si Deo annuente superior fuerit, eum a muliere fore victum: quod quam ignominiosum ei futurum sit, cogitandum esse: sin victa fuerit, successum illum parum fore honestum, muliere superata. Hæc nuntiata impetum barbari ita represserunt, ut utilius sibi judicarit renovare fœdus, idemque factum est. Soror porro Bulgariæ principis aliquando capta, dum in aula degit, sacro baptismate est initiata, et litteris erudita. Eam frater repetitam recepit, ejus loco reddito viro erudito Theodoro Cuphara Quæ cum in Bulgariam rediisset, fratrem ad Christianam religionem perducere studuit, assidue de ea cum illo disserens, et Christianorum mysteria, ut divina celebrans. Quamvis autem ille eadem e Cuphara quoque audivisset, non prius tamen a patriis moribus recedere voluit quam pestilentia, fames et ipsum et gentem ad pietatem perduxit. Quæ cum populum universum premeret, neque ullum esset mali effugium, plurimis pereuntibus: princeps ea de causa æger et animi dubius, ad eum confugit, qui sibi a sorore annuntiabatur, eumdemque depulsorem famis et interitus populi invocat. Quæ invocatio cum depulsis malis efficax esset: cognita invocati numinis potentia, petiit mitti sibi aliquem, a quo arcanis Christianæ religionis eruditetur, et sacro baptismate initiaretur. Idque misso pontifice factum est. Cum autem eum Bulgari ob deserta majorum instituta, per seditionem e medio tollere conarentur: ille præcedente crucis signo fretus, victis adversariis, efficit, ut omnes Christianismum amplecterentur. **156** Deinde per legatos ab imperatrice petiit, ut, quia gens sua

locorum angustis premeretur, Romani agri aliquid sibi concederetur, perpetuam pacem et belli societatem pactus. Annuit imperatrix, et quidquid inter regionem, quæ Ferrea dicitur, ac prius Romanos et Bulgaricos fines distinguebat, ac Debeltum interjacet, eis concessit. Eam regionem Bulgari cum accepissent, Zagoram appellarunt. Hinc pax in Occidente constituta est. Verum in Oriente magna fuit Manichæorum multitudo, qui et Pauliciani vulgo imperitius appellantur, vocabulo ex Paulo et Joanne composito, qui etsi apud illos celebres, hæresiarchæ tamen et perversæ opinionis auctores non fuerunt, sed ejus sectatores et studiosi supra modum, et præcones. Eos imperatrix cum in animo haberet ab hæresi ad veram religionem retrahere, viros illustres mittit, qui cum negotium nulla dexteritate nulloque ingenio administrassent, non modo inanem laborem ceperunt, sed et ad defectionem populum omnem, cujus multa millia numerabantur, impulerunt : ut cum Ismaelitis conjunctus, et Romanos oppugnaret, eisque multas clades inferret. At imperator Michael, annos pueritiæ egressus, et jam adolescens, iniquo ferebat animo regni administrationem esse penes alios, simulque ab avunculo Barda, uno e suis tutoribus, ad principatus, suo arbitratu, gerendi cupiditatem incitabatur. Manuel vero quodam tempore orta cum Logotheta cursus Theoctisto controversia (erant et hi ambo tutores imperatoris) regia, in qua tum degebat, relicta, in suas ædes remigrat, atque inde regiam frequentans, rerum administrationem capessit. Ea res Bardæ singulari voluptati fuit, et Theoctistum etiam amovere studuit. Nam cum regni cupiditate flagraret, metuebat, ne ab illo impediretur. Imperatori porro pædagogus erat homuncio vilis et improbus, sed adolescenti adeo gratus, ut eum illustriore dignitate ornatum vellet, eamque rem a matre peteret. Verum Theoctistus negabat pædagogo tribuendam dignitatem, quæ illius conditionem superaret, ne dignitates indignitate afficerentur. Ex eo Theoctistus pædagogo invisus fuit, idque Bardæ **157** peropportunum accidit ad desiderium suum exsequendum. Per pædagogum igitur varias contra Theoctistum calumnias imperatoris auribus instillat, ejusque facilitatem in illum concitat, denique ejus etiam amovendi fit auctor. Id vero aliter posse fieri negabat, quam si occideretur. Nam eum viventem ab imperatrice defensum iri, et auctoritate valiturum. Decreta viri cæde, observatur ejus e thalamo imperatricis egressus. Nam ad eam et quid actum, et quid agendum esset, referebat. Egredienti percussor immittitur. Cum autem ille strictum ensem contra se elatum cerneret, scamnum subiit, percussor ensem in ventre ejus defigit, Barda etiam strictum ensem vibrante, et necem ei minitante, qui morienti illi opem ferret.

A πρὸς αὐτόν· ὁ δὲ καὶ ἐμυήθη καὶ ἐβαπτίσθη. Οἱ Βούλγαροι δὲ ὡς τῆς πατρίου τιμῆς καὶ δόξης ἀποστάντος, κατεξανίστανται τοῦ σφῶν ἀρχηγοῦ, καὶ ἐζήτουν αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ δὲ τῷ σταυροῦ σημείῳ θαῤῥήσας προπορευομένῳ αὐτοῦ, νικᾷ τοὺς ἀντισταντας αὐτῷ καὶ οὕτω πάντες εἷλοντο τὰ Χριστιανῶν. Εἶτα διεπρεσβεύσατο ὁ τούτων ἐξάρχων πρὸς τὴν βασίλισσαν, αἰτῶν γῆς αὐτῷ παραχωρηθῆναι Ῥωμαϊκῆς, στενοχωρεῖσθαι γὰρ τὸ ἔθνος αὐτοῦ, καὶ ἀΐδίους σπονδὰς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁμαιχμίαν ἐπαγγελλόμενος. Καὶ ἡ βασιλὶς αὐτῷ τὴν αἴτησιν ἐξεπλήρωσε, καὶ οἱ τῆς ἀπὸ τῆς λεγομένης Σιδηρᾶς παρεχώρησε χώρας, ἣ τὰ Ῥωμαίων καὶ Βουλγάρων διώριζε πρὶν, μέχρι τῆς Δεβελτοῦ· ἣν λαβόντες οἱ Βούλγαροι, κεκλήκασι Ζαγοράν (41). Κἀντεῦθεν εἰρήνη γέγονε περὶ
B τὰ Ἑσπέρια. Κατὰ τὴν Ἑῴαν δὲ τὸ τῶν Μανιχαίων πλῆθος ἦν πολὺ, οἱ καὶ Παυλικιάνοι ἀγροικότερον παρὰ τοῦ δημώδους ὄχλου καλοῦνται, ἐκ Παύλου καὶ Ἰωάννου τῆς κλήσεως συγκειμένης αὐτοῖς· τὼ δ' ἄνδρε τούτω παρὰ Μανιχαίοις ἐγενέσθην ὀνομαστὼ, εἰ καὶ μὴ ἦστην αἱρεσιάρχα, καὶ τῆς κακοδοξίας γεννήτορε, ζηλωτὰ δὲ ταύτης καὶ σπουδαστὰ διαφερόντως, καὶ κήρυκε. Καὶ τούτους τοίνυν ἡ βασιλὶς εἰς νοῦν ἐβάλετο μεταγαγεῖν εἰς ὀρθοδοξίαν ἐκ τῆς αἱρέσεως, καὶ στέλλει τοὺς τοῦτο σπεύσοντας ἄνδρας τῶν ἐπιφανεστέρων. Οἱ δὲ ἀδεξίως τὸ πρᾶγμα καὶ ἀφυῶς μεταχειρισάμενοι, οὐ μόνον ἀνήνυτον ἔθεντο τὴν σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀποστασίαν ὥρμησαι τὸ γένος ὅλον εἰς
C μυριάδας πολλὰς ἀριθμούμενον ἐδιάσαντο. Ὅ καὶ τοῖς ἐξ Ἰσμαὴλ συμμιγνύμενον, κατὰ Ῥωμαίων σὺν αὐτοῖς ἐστρατεύετο, καὶ πολλῶν αἴτιον αὐτοὶς γέγονε συμφορῶν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς Μιχαὴλ τὸν μείρακα παρελάσας, καὶ νεανίσκοις ἄρτι καταλεγόμενος, ἤσχαλε παρ' ἄλλοις τὴν τῆς βασιλείας βλέπων διοίκησιν, ἠρέθιστο δὲ καὶ πρὸς τοῦ πρὸς μητρὸς θείου τοῦ Βάρδα τῆς αὐταρχίας πρὸς ἔρωτα· εἷς δ' ἦν καὶ οὗτος τῶν ἐπιτρόπων τοῦ Μιχαήλ. Διαφορᾶς δέ ποτε τῷ μαγίστρῳ Μανουὴλ γενομένης πρὸς τὸν λογοθέτην τοῦ δρόμου Θεόκτιστον (καὶ ἄμφω δὲ συνεπιτρόπω τοῦ βασιλέως ἐτυγχανέτην), ὁ Μανουὴλ τῶν ἀνακτόρων ὑποχωρεῖ (ἦν γὰρ ἐκεῖ διαιτώμενος) καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον εἶκον μεταχωρεῖ, κἀκεῖθεν εἰς τὰ βασίλεια ἀπιὼν, τῶν διοικήσεων εἶχετο. Τοῦτο τῷ Βάρδᾳ θυμηρέστατον
D ἔδοξεν, ἀποσκευάσασθαι γοῦν καὶ τὸν Θεόκτιστον διὰ σπουδῆς αὐτῷ ἦν· βασιλειῶν γὰρ ἐδεδοίκει τοῦτον· ὡς οἱ πρὸς τοῦργον ἀντιστησόμενον. Τῷ βασιλεῖ τοίνυν παιδαγωγὸς ἦν, ἀνδράριόν τι φαῦλον καὶ πονηρόν· ὃν δι' ἐφέσεως εἶχεν ὁ βασιλεὺς ἀξιώματι τῶν λαμπροτέρων τιμῆσαί τινι, καὶ ἐποιεῖτο περὶ τούτου τὴν πρὸς τὴν μητέρα ἀξίωσιν. Ὁ δὲ Θεόκτιστος μὴ δεῖν ἔλεγε μείζονι τὸν παιδαγωγὸν τῆς ἑαυτοῦ καταστάσεως τιμηθῆναι τιμῇ, ἵνα μὴ ἀτιμοῖντο τὰ ἀξιώματα. Ἐντεῦθεν δι' ἔχθρας ἦν τῷ παιδαγωγῷ ὁ Θεόκτιστος. Τοῦτο τοίνυν ὁ Βάρ-

Variæ lectiones et notæ.

Ζαγορὰν. Vide Cedrenum, p. 746, et *Familias Dalmaticas*, p. 310.

δας (42) τῆς οἰκείας σπουδῆς προὐστήσατο σύστασιν, καὶ διὰ τοῦ παιδαγωγοῦ ποικίλας διαβολὰς ἐνήχει τοῖς τοῦ βασιλέως ὠσὶ, καὶ τὴν ἐλαφρίαν αὐτοῦ κατὰ τοῦ Θεοκτίστου ὑπέκνιζε, καὶ τέλος ἐκ μέσου αὐτὸν ποιήσασθαι ὑποτίθησι. Τοῦτο δὲ μὴ ἂν ἄλλως γενήσεσθαι ἀνυστὸν, εἰ μὴ ἀναιρεθείη ὁ ἄνθρωπος· ζῶντος γὰρ ἀνθέξεσθαί τε αὐτοῦ τὴν βασιλίδα, καὶ περιέξεσθαι. Ὡς οὖν ὁ τοῦ ἀνδρὸς ἐκεκύρωτο θάνατος, ἐπιτετήρητο ἐκ τῶν τῆς βασιλίδος ἐξιὼν θαλάμων· (ἦν γὰρ ἀναφῃρων αὐτῇ περὶ ἀναφορῶν τε καὶ διοικήσεων) κακεῖθεν ἐξιόντι καθιᾶσιν αὐτῷ τὸν σφαγέα. Ὁ δὲ γυμνὸν ἰδὼν τὸ ξίφος ἡρμένον καθ' ἑαυτοῦ, ὑπὸ σκάμνον εἰσέδυ, καὶ ὁ σφαγεὺς κατ' αὐτοῦ τὸ ξίφος ὠθεῖ τῆς γαστρὸς, καὶ τοῦ Βάρδα ξίφος ἐσπασμένου καὶ ἀνασείοντος, καὶ ἀπειλοῦντος πλήξειν αὐτῷ τὸν ἀμυνοῦντα τῷ θνήξοντι. Ὁ μὲν οὖν Θεόκτιστος (43) ἀνῄρητο ὥσπερ εἴρηται. Ἡ δέ γε βασιλὶς ὡς ἔγνω τὸ γεγονὸς, ἐξέθορε τοῦ θαλάμου γοωμένη, καὶ τῷ υἱῷ λοιδορουμένη, καὶ τῷ ὁμαίμονι, ἐπαρωμένη σε καὶ ἀμφοῖν, τοιούτῳ τέλει τὸν βίον ὑπεξελθεῖν. Ὁ δὲ Βάρδας ἐπισυνάπτων κακὸν τῷ κακῷ, καὶ τὰ πρὸς τὴν οἰκείαν μελέτην προκαθιστῶν τε καὶ προοικονομούμενος, καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδα Θεοδώραν συνεβούλευσε τῶν ἀνακτόρων κατενεγκεῖν. Ἡ δὲ συνεῖσα τὸ βουλευόμενον, ἀντιστῆναι οὐχ ἡρετίσατο, ἵνα μὴ σφαγαὶ ἀνθρώπων συμβῶσιν ὁμογενῶν. Μεταπεμψαμένη δὲ τοὺς τῆς βουλῆς, Αὐτὴ μὲν, ἔφη, τῶν βασιλείων ἐξίσταμαι· ἵνα δὲ μὴ ἔχῃ λέγειν ὁ βασιλεὺς, ὡς κενὰ θησαυρῶν τὰ ταμιεῖα εὗρηκε τὰ βασίλεια, διὰ τοῦτο ὑμῖν τὰ τεθησαυρισμένα δηλῶ· καὶ αὐτίκα τοὺς ταμίας εἰπεῖν ἐκέλευσε τοῦ χρυσοῦ καὶ τοῦ ἀργύρου τὸν ἀριθμόν. Οἱ δὲ χίλια μὲν καὶ ἐννενήκοντα χρυσίου ἔχειν κεντηνάρια κατετίθεντο, ἀργύρου δὲ ὡσεὶ τρισχίλια κεντηνάρια. Ἡ δὲ βασιλὶς, Πρὸς τούτοις ἔφη, καὶ ἄλλος πολὺς πλοῦτος, καὶ παντοδαπὸς τεθησαύρισται· καὶ ταῦτα εἰποῦσα, τῶν ἀνακτόρων ἀπῆλθεν.

Γ'. Ὁ δέ γε Μιχαὴλ τῆς αὐταρχίας ἐγκρατὴς γεγονὼς, ταχὺ τὸν τοσοῦτον διεσκόρπισε πλοῦτον, μίμοις, καὶ κόλαξι, καὶ ἡνιόχοις τοῦτον καταπροέμενος, καὶ ὅλαις ἁμάξαις, τὸ τοῦ λόγου, αὐτὸν ἐκκενῶν. Ὡς ἐπεὶ τὰ ταμιεῖα κεκένωτο· ὁ δὲ καιρὸς ἐφίστατο τῆς τοῖς ἀξιώμασιν (44) ἀνηκούσης διανομῆς, καὶ οὐκ εἶχεν ὅθεν ταύτην ποιήσεται, τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν (45), καὶ τοὺς διττοὺς λέοντας, καὶ τοὺς τοσούτους γρύπας, καὶ τὰ ὄργανα, ἐκ χρυσοῦ ἅπαντα εἰργασμένα, καὶ εἰς κόσμον ὄνεα τῆς βασιλείας, ἔκπληξιν δὲ ἐμποιοῦντα τοῖς ἐξ ἐθνῶν, χωνεύσας, δέδωκεν εἰς

A Theoctisto ad hunc modum sublato, imperatrix facinore cognito, ejulans thalamo exsiliit, conviciis filium et fratrem insectata, et utrique similem interitum imprecata. Bardas vero malum malo cumulans, et ad consilia sua exsequenda viam præparans, ipsam quoque imperatricem e regia removendam esse suadet. Quo consilio Theodora intellecto, ad vitandas cognatorum cædes, non resistendum esse illis censuit, sed accersito senatu : *Ipsa quidem*, inquit, *regia cedo. Ne vero imperator dicere possit, se thesauris vacua invenisse conclavia imperatoria : ea de causa repositam pecuniam vobis significo.* Et quæstores statim auri argentique numerum referre jussit. Illi, se centenarios auri mille et nonaginta, argenti circiter mille habere affirmarunt. Imperatrix vero : *Præter hæc*, inquit,
B *multæ omnis generis opes sunt repositæ.* His dictis, regia excessit.

C III. Michael vero rerum potitus, tantas copias brevi tempore dilapidavit, in mimos, adulatores, et aurigas insumptas, cum quidem eas totis plaustris, ut aiunt, effunderet. Thesauris jam exhaustis, cum tempus instaret pecuniæ iis distribuendæ qui dignitatibus præditi sunt, neque haberet unde largiretur : auream platanum, duos leones, totidemque gryphes, et organa, ex auro facta omnia, quæ et regiam ornabant, et exteris gentibus admirationi erant, conflavit, atque inde numismata cudi jussit. Idem et in regiis stolis fecit, quarum nonnullas adhuc integras, post 158

Variæ lectiones et notæ.

(42) Βάρδας. Id ipsum narrat etiam anonymus in Vita S. Nicolai Studitæ, p. 934.

(43) Ὁ μὲν οὖν Θεόκτιστος. Cæsum Theoctistum εἰς κοῖλα τοῦ Ἱπποδρομίου scribit Codinus, in *Orig. CP.* n. 109.

(44) Τοῖς ἀξιώμασιν. Vide *Gloss. mediæ Græcit.* in Ῥόγα.

(45) Τὴν πλάτανον τὴν χρυσῆν. Sed dubitare licet an hæc platanus cæteraque hic memorata palatii ornamenta a Michaele conflata fuerint, cum eadem Romano Lacapeno imperante adhuc exstitisse tradat exserte αὐτόπτης ipse Luitprandus, lib. VI, cap. 2, nisi quæ Michaelis tempore erant, prorsus aurea fuerint, hæc porro ærea duntaxat deaurata : *Ærea*, inquit, *sed deaurata quædam arbor ante imperatoris oculos stabat : cujus ramos itidem æreæ diversi generis deauratæque volucres replebant, quæ secundum species suas diversarum avium voces emittebant* Mox : *Sed sedile quod erat immensæ magnitudinis, incertum utrum ærei an lignei rursum auro tecti leones, quasi custodiebant*, etc. De hac platano, Porphyrogenitus in avi Vita, n. 29, edit. Combefisii : Λέγω δὴ τὴν χρυσῆν ἐκείνην καλουμένην πλάτανον, καὶ τοὺς δύο ὁλοχρύσους γρύπας, καὶ τοὺς δύο χρυσοῦς σφυρηλάτους λέοντας, etc. Verum hic satis innuit aliud esse ὁλόχρυσον, aliud χρύσεον, posteriori enim voce quidquid inauratum, aut auro obductum est, videtur intelligere.
D Neque aliter Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil. in Theophilo : Φιλόκοσμος δὲ ὢν ὁ αὐτὸς Θεόφιλος, κατεσκεύασε διὰ τοῦ ἄχοντος τοῦ χρυσοχείου, λογιωτάτου πάνυ ὄντος, καὶ συγγενοῦς τοῦ Ἀντωνίου πατριάρχου, τὸ λεγόμενον Πενταπύργιον ἐξ ἀρχῆς, καὶ τὰ μέγιστα δύο ὄργανα ὁλόχρυσα, διαφόροις λίθοις καὶ ὑελίοις κατακαλλύνας αὐτά· δένδρον τε χρύσεον, ἐν ᾧ στρουθοὶ ἐφαλλόμενοι διὰ μηχανῆς τινος μουσικῶς ἐκελάδουν, τοῦ πνεύματος διὰ κρυφίων πόρων ἐκπεμπομένου. Sic alii. Ita in iambis thecæ reliquiariæ Aunæ Commnenæ carpum manus S Joannis Baptistæ continentis, in formam manus compactæ, ascriptis, quosque in nostra *Constantinopoli*, lib. IV, sect. 4, n. 1, descripsimus, illa χεὶρ χρυσῆ dicitur, licet prorsus ærea sit, primitus aurata. Ita statuæ aureæ quæ viris de re-

illius interitum imperio potitus Basilius recepit, tribus duntaxtat centenariis de tanta summa repertis. Matrem vero suam Michael regis digressam quiescere non est passus, sed Bardæ instinctu, et ipsam et sorores capillis tonsis, in ædibus Cariani includit, ademptis omnibus quæ habuerant. Theodora his rebus animo sauciato, in illius loci monasterium commigrat, neque diu tantæ calamitati superstes manet. Ejus vero filiæ, imperatoris sorores, mala in quæ conjectæ erant, tolerabant : donec eas Basilius Macedo rerum potitus, in monasterium aviæ maternæ, quod Gastriorum nomen habet, deduxit. Matre imperatoris e regia amota (ut dictum est) totius imperii administratio ad Bardam venit, cui nepos curopalatæ honorem detulit. Post hæc Michael prima succrescente lanugine bellum Agarenis infert, eorumque urbem Samosata ad Euphratem sitam obsidere aggreditur. Ismaelitæ, portis vectibus occlusis, intra urbem manent, hostibus opinionem afferentes, quasi timerent, eo quod se muris tuerentur. Ea res Romanis auxit audaciam, ut et incircumspecte tentoria figerent, et incaute palarent. Agareni vero timore per triduum simulato, tandem portis subito apertis, cum impetu vehementi et clamore Romanorum castra sunt aggressi. Neque vero quisquam eorum impetum sustinuit, sed fugam fecerunt omnes, atque ab hostibus oppressi, partim cæduntur, partim capiuntur. Manichæi quoque Ismaelitis opem ferentes, multos illustres duces captos magna pecunia vendiderunt. Nec multum abfuit quin imperator ipse caparetur, nisi equi velocitate hostibus evitatis, evasisset. Castra et imperatorium tabernaculum cum omni instrumento capta sunt, cæteraque direpta omnia. Ac tum recessit Michael. Cum vero Agarenos denuo Romanas provincias invasisse cognovisset : cum majoribus copiis contra eos proficiscitur. Illi vero per invia compendia subito Romanos aggressi, in fugam verterunt, ac ipse captus esset imperator, nisi Manuel magister legionum domesticus, eum conservasset. Cum autem hostes Romanas ditiones vastare non desisterent, Petronas avunculus imperatoris, cum Romanis copiis contra eos mittitur : qui cum **159** prælium committere non auderet, sed a bello abhorreret, monachum quemdam in monte degentem, virtute et rerum futurarum prævisione celebrem consulit, an Martis aleam experiri debeat? Qui cum annueret, eique victoriam polliceretur : cum hostibus congreditur, Agarenorum exercitus succumbit, ejusque

A τὸ κοπῆναι νόμισμα δι' αὐτῶν. Ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐπὶ βασιλικαῖς στολαῖς τοῦτο ἐποίησεν, ὧν τινα ἐκείνου φθαρέντος ἔτι περισωζόμενα, ὁ μετ' αὐτὸν βασιλεύσας Βασίλειος ἀνεκομίσατο, τρία μόνα κεντηνάρια εὑρηκὼς ἐκ τῆς ἀπῃριθμημένης ποσότητος. Τὴν ἑαυτοῦ δὲ μητέρα ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλείων ὑποχωρήσασαν οὐκ εἴασεν ἠρεμεῖν, ἀλλ' ὑποθήκαις τοῦ Βάρδα πέμψας ἀποκείρει καὶ αὐτὴν καὶ τὰς ἀδελφὰς, καὶ ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καριανοῦ (46) περιορίζει, καὶ ὅσα προσῆν αὐταῖς ἀφαιρεῖται. Τούτοις ἡ Θεοδώρα πληγεῖσα τὴν ψυχὴν μεταχωρεῖ πρὸς τὰς ἐκεῖσε μονὰς, ὀλίγον τῇ συμφορᾷ ἐπιζήσασα. Αἱ δὲ θυγατέρες αὐτῆς καὶ τοῦ βασιλέως ὁμαίμονες ἤντλουν τὰ αὐταῖς ἐπενηνεγμένα κακὰ, ἃς ὁ Μακεδὼν μετα ταῦτα
B Βασίλειος τῆς βασιλείας ἐπιλαβόμενος πρὸς τὴν τῆς πρὸς μητρὸς αὐταῖς μάμμης μονὴν ἡ Γαστρία καλεῖται ἀπήγαγε. Τῆς δὲ τοῦ βασιλέως μητρὸς, ὡς εἴρηται, τῶν ἀνακτόρων ἐκστάσης, ἡ πᾶσα τῆς βασιλείας διοίκησις ὑπὸ τὸν Βάρδαν ἐγένετο, τιμηθέντα κουροπαλάτην πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ. Εἶτα ἐκστρατεύει ὁ Μιχαὴλ κατὰ τὸν Ἀγαρηνῶν, ἄρτι πρώτως ὑπηνήτης γινόμενος, καὶ πόλιν αὐτῶν τὰ Σαμόσατα (αὕτη δὲ τῶν παρευφρατιδίων ἐστὶ) πολιορκεῖν ἐπεχείρησεν. Οἱ δ' Ἰσμαηλῖται, τῆς πόλεως τὰς πύλας τοῖς πολιορκοῦσιν ἐπιζυγώσαντες, ἐντὸς ἔμενον, δόκησιν διδόντες αὐτοῖς, ὡς δειλιῶντες, ἔνδον τοῦ περιβόλου συνέκλεισαν ἑαυτούς. Τοῦτο τοὺς Ῥωμαίους εἰς θράσος ἐνῆκε, καὶ ἀπε-
C ρισκέπτως ἐσκηνῶντο, καὶ ἀφυλάκτως ἐσκίδναντι. Ἐπὶ τρισὶ δ' ἡμέραις ὑποκριθέντες δειλίαν οἱ Ἀγαρηνοὶ, ἀθρόον τὰς πύλας ἀναπετάσαντες, μετὰ ῥύμης σφοδρᾶς καὶ ἀλαλαγμοῦ τῷ τῶν Ῥωμαίων ἐπίασι χάρακι, καὶ οὐδεὶς ὑπέστη τὴν τούτων ὁρμήν· πρὸς δρασμὸν δι' οἱ πάντες ἀπεῖδον, καὶ καταλαμβανόμενοι, οἱ μὲν ἀνῃροῦντο, οἱ δ' ἐζωγροῦντο· Ὅτε καὶ οἱ Μανιχαῖοι τοῖς Ἰσμαηλίταις συμμαχοῦντες πολλοὺς τῶν ἐπιφανῶν ἐζώργησαν στρατηγῶν, καὶ χρημάτων αὐτοὺς μεγάλων ἀπέδοντο. Τότε τοίνυν μικροῦ καὶ ὁ βασιλεὺς ἁν ἑλήφθη αὐτὸς, εἰ μὴ τῇ ταχυτῆτι τοῦ ἵππου τοὺς πολεμίους ὑπεκδραμὼν διασέσωστο. Ἑλήφθη δὲ τὸ στρατόπεδον, καὶ ἡ βασιλικὴ σκηνὴ, καὶ ἡ πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ βασιλέως ἀποσκευὴ, καὶ τἆλλα πάντα διήρπαστο. Τότε μὲν οὖν ὑπέστρεψεν ὁ Μιχαήλ. Αὖθις δὲ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐπιόντας ταῖς
D τῶν Ῥωμαίων χώραις μαθὼν, ἔξεισι κατ' αὐτῶν μετὰ βαρύτερας δυνάμεως. Οἱ διὰ δυσόδων τόπων, ἐπιτόμων δὲ, διελθόντες ἀπροσδόκητοι τῷ Ῥωμαίων ἐπῆλθον στρατῷ, καὶ τρέπονται τοῦτον.

Variæ lectiones et notæ.

publica bene meritis olim decernebantur in senatu, aut **locis** aliis, non revera ex auro solido erant, sed æreæ *auro superfusæ*, ut est in veteri inscriptione 353, 4, *auro illustres*, ut in alia 370, 3 : quod satis præterea innuit Isidorus Pelusiota, lib. I, epist. 395 ; lib. II, epist. 286, et lib. III, epist. 411. In Anthолog. lib. IV, *De Statua aurea Aureliani :* Χρύσεος ἵστηκεν Αὐρηλιανός. Quomodo Virgilius, Eclog. VII :

Nunc te marmoreum pro tempore fecimus : at tu, Si fortuna gregem suppleverit, aureus esto.

Ita apud Harpocrationem, de quodam Epicrate, Ὃς χαλκοῦς ἐστάθη διὰ τὸν νόμον τὸν περὶ τῶν ἐφήβων, id est, *ærea statua donatus fuerat.* Vide *Chronicon Alexandrinum*, an. 10 Theodosii M. et an. 36 Theodosii Jun.

(46) Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Καριανοῦ. Nicetas Paphlago, ἐν τοῖς Καριανοῦ λεγομένοις. Vide nostram *Constantinopolim. Christ.*

Ἦλω δ' ἂν καὶ ὁ βασιλεὺς. εἰ μὴ μάγιστρος Μα- A princeps Amer cadit. Cujus filius qui prælio non
νουὴλ, τῶν σχολῶν τυγχάνων δομέστικος. αὐτὸν intererat (prædatum enim exierat), clado patrisque
διέσωσατο. Οἱ δ' ἐναντίοι κακοῦντες τὰ τῶν Ῥω- interitu cognito, fugam capessit, e qua tamen re-
μαίων οὐκ ἐλήγον. Στέλλεται γοῦν κατ' αὐτῶν ὁ tractus est, et duci traditus. Fertur autem Amer
τοῦ βασιλέως μητράδελφος ὁ Πετρωνᾶς μετὰ Ῥω- ante pugnam hanc e captivo quodam percontatus,
μαϊκῶν δυνάμεων αὐτοῖς ἀντιτάξασθαι. Ὁ δὲ οὐκ quomodo castrorum locus vocaretur? ut amnis
ἐθάῤῥει τὴν συμβολήν, ἀλλ' ἐδειλία τὸν πόλεμον. præterfluens diceretur? quæ toti ei regioni indita
Μαθὼν οὖν ἐν ὄρει τινὶ μοναχὸν ἀσκούμενον, τὴν esse appellatio? Cum autem ille respondisset,
ἀρετὴν διαβόητον, καὶ προορῶντα τὰ μέλλοντα, regionem Lalacaonem, valli locum Ptosantem,
ἔπεισι πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐρωτᾷ εἰ τῷ πολέμῳ ἐπι- fluvium Gyrem appellari : omine e nominibus
χειρήσειε; καὶ ὃς ἐπιτρέπει, καὶ νίκην αὐτῷ ἐπαγ- sumpto dixisse, inauspicatum sibi belli exitum iis
γέλλεται. Ἀπῆλθε τοίνυν ὁ Πετρωνάς, καὶ τοῖς ἐναν- vocabulis portendi. Nam Lalacaonem, *populi afflictionem:* Ptosantem, *casum* interpretabatur: e
τίοις προσέβαλε, καὶ ἡττᾶται μὲν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν fluvii autem nomine suos ab hostibus circumven-
στρατιὰ, πίπτει δὲ ὁ ταύτης κατάρχων Ἄμερ. Ὁ tum iri divinabat. Petronas victoria parta trium-
δὲ τούτου υἱὸς ἐκ τοῦ πολέμου ἀπών (εἰς γὰρ phans Byzantium reversus, honorifice excipitur, et
λείαν ἐτύγχανεν ἀποδεδημηκὼς) τὴν ἧτταν καὶ B legionum domesticus designatur. Jam enim Manuel
τὴν φθορὰν μαθών τοῦ πατρὸς, ἀπεδίδρασκεν, ἀλλὰ magister in vivis esse desierat. Neque multo post
καὶ οὗτος ἐν τῷ δρασμῷ συλληφθεὶς παρεδόθη τῷ et ipse naturæ debitum persolvit.
στρατηγῷ. Αἴγεται δὲ πρὸ τοῦ πολέμου τούτου
ὁ Ἄμερ τῶν αἰχμαλώτων πυθέσθαι τινὸς πῶς ὁ τόπος ἐν ᾧ ἡ παρεμβολὴ καλοῖτο, καὶ ὅπως ὁ παραῤῥέων
λέγεται ποταμός· καὶ τίνος ἡ ὅλη ἐκείνη χώρα ἔτυχε κλήσεως. Ὡς δὲ τὴν μὲν χώραν Λαλακάωνα (47)
εἶπεν ἐκεῖνος κεκλῆσθαι. Ἠτώσαντα δὲ τὸν τόπον τοῦ χάρακος, καὶ Γύρην τὸν ποταμὸν, ἐκεῖνος ἐκ
τῶν ὀνομάτων τούτων οἰωνισάμενος ἔφη τὰς κλήσεις ταύτας οὐκ αἴσιον αὐτῷ τὸ τοῦ πολέμου τέλος
παραδηλοῦν. Λαοῦ μὲν γὰρ κάκωσιν ἐκάλει τὸν Λαλακάωνα, πτῶσιν δὲ σημαίνειν τὸν Πτώσαντα·
γυρωθῆναι δὲ μέλλειν ὑπὸ τῶν ἐναντίων αὐτοὺς ἐκ τῆς τοῦ ποταμοῦ κλήσεως ἐμαντεύετο. Τὰ μὲν
ἐκ τῆς νίκης οὕτως εἶχον τῷ Πετρωνᾷ· ὁ δὲ τροπαιοφόρος ἐπανῆκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ὑπεδέχθη
μετὰ τιμῆς, καὶ τῶν σχολῶν προβλήθη δομέστικος. Ἤδη γὰρ ὁ μάγιστρος Μανουὴλ ἀπεβίω. Μετὰ βραχὺ δὲ
καὶ αὐτὸς ἀπέτισε τὸ χρεών.

Δ'. Τούτους δὲ πάντας ὁ Βάρδας ἀποσεισάμενος, IV. Bardas autem his omnibus amotis, suopte
τὴν μὲν τῶν πραγμάτων διοίκησιν ὡς ἠβούλετο δι- arbitratu administrabat omnia. Michael enim nihil
τίθετο. Ὁ γὰρ Μιχαὴλ οὐδενὸς ἐπεστρέφετο, μό- curabat, sed theatris tantum et equitationibus
νοις δὲ θεάτροις καὶ ἱππηλασίαις ἐσχόλαζεν, οὐκ C vacabat, non aliis habenas moderantibus, sed ipso
ἄλλων ἡνιοχούντων, αὐτοῦ δι' ἐκείνου τοῦ αὐτοκρά- imperatore Augusto regente currum, et decertante,
τορος καὶ ἁρματηλατοῦντος τοῦ Αὐγούστου, καὶ ac pro regia chlamyde aurigæ vestitu induto.
ἀγωνιζομένου τοῦ βασιλέως, καὶ ἀντὶ τῆς βασιλείου Neque vero malum ibi sistebat, sed viros etiam
στολῆς ἐνδεδυκότος ἡνιόχου στολήν· Οὐ τοῦτο δὲ dignitatibus et honoribus præstantes, partim a se,
μόνον ἦν τὸ δεινὸν, ἀλλ' ὅτι καὶ τοὺς ἐν ἀξιώμασι partim contra se stare in equorum certaminibus,
καὶ τιμαῖς ὑπερέχοντας τοὺς μὲν αὐτῷ συναγωνί- et currus agitare cogebat. Cum vero aliquando
ζεσθαι, τοὺς δ' ἀνταγωνίζεσθαι ἐν ταῖς τῶν ἵππων ipse colore Veneto, cursus logotheta Prasino, atque
ἁμίλλαις καὶ ὁρματηλατεῖν κατηνάγκαζε. Ποτὲ alii viri illustres, cæteris vestiti coloribus, jam
τοίνυν αὐτὸς μὲν ἡμφίεστο τὸ χρῶμα τὸ Βένετον, currus ascensuri et decursuri essent: protonotario
ὁ δὲ τοῦ δρόμου λογοθέτης τὸ πράσινον, καὶ ἕτεροι cursus, a quodam qui recens advenerat, litteræ
τῶν ἐπιφανεστέρων τὰ ἕτερα· καὶ ἤδη τῶν ἁρμά- afferuntur, quibus continebatur, Saracenos in
των ἐπέβησαν, καὶ ἦσαν πρὸς τὸ δραμεῖν. Ἐν τοῦτῳ Melangeis castra posuisse: ea sunt quæ nunc
δὲ γράμματα τῷ πρωτονοταρίῳ τοῦ δρόμου παρὰ minus eleganter Malagina dicuntur. Protonotarius
τοῦ πεφθακότος ἄρτι ἐνεχειρίσθησαν, ὡς ἐν τοῖς igitur ob eum nuntium tristi vultu imperatorem
Μελαγγείοις ἐστρατοπεδεύσαντο οἱ Σαρακηνοὶ διαγγέλ- adit, rem exponit, et litteras **160** ostendit. At ille
λοντα· ταῦτα δι' εἰσὶν ἃ νῦν ἀγροικότερον καλεῖται Μα- D iracunde et torve eum intuitus: *Cum*, inquit, *in tali*
λάγινα. Ὁ γοῦν πρωτονοτάριος σκυθρωπάσας ἐπὶ τῇ *certamine sim, et qui medius est, eum ad lævam*
ἀγγελίᾳ, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ ταῦτα ἐδίδασκε, *propellere properem: tu, inepte, de Sarracenorum*
καὶ ὑπεδείκνυ τὰ γράμματα. Ὁ δὲ, ὀργίλον τι καὶ *incursione verba mihi facis?* Talis fuit præclarus
μανικὸν αὐτῷ ἐνιδὼν, Ἐν τοιούτῳ μοι, ἔφη, ὄντι imperator, itaque de communibus rebus et imperio

Variæ lectiones et notæ.

(47) Λαλακάωνα. Leo Grammaticus: Λοχήσαντες τὴν ὁδὸν τῆς ὑποστροφῆς αὐτοῦ συναντῶσιν αὐτῷ εἰς τὸν Λαλακάωνα, καὶ συμβολῆς γενομένης, τρέπουσιν αὐτόν. Zonaram longe magis illustrat Continuator Theophanis lib. IV, n. 15, licet ab eo dissentiat quoad locorum nomina: Lalacaonem enim fluvii, Gyrin prati, Ptosontis denique regionis nomen fuisse scribit. Sed potior videtur Zonaras qui Λαλακάωνα nomen esse regionis ait, cui astipulatur Photius in epistola 147 quæ inscribitur Θεοδότῳ σπαθαροκανδιδάτῳ κατὰ τοὺς Λαλάκωνας.

sollicitus. Eo autem sic affecto, Bardas versabat omnia, eoque pertrahebat, quo erat libitum, et ad Cæsaris fastigium evectus, imperii invadendi opportunitatem quæritabat. Nihil autem fecit boni, nisi quod eruditionis provehendæ magnum studium habuit. Nam philosophia neglecta jacebat, ac prope omnino exstincta erat, ut ne scintilla quidem ejus superesset : in causa fuerat imperatorum inscitia. Sed hic cuique disciplinæ scholas constituit, et doctores designavit, et singulis publica stipendia decrevit, et omnibus magnum et communem doctorem præfecit Leonem philosophum, cujus doctrinæ inclyta fama erat, etiam ab imperatore Theophilo honoratum, hac occasione. Cum multos haberet discipulos, accidit ut eorum quidam accurate in geometria eruditus, dum in Oriente peregrinatur, a Saracenis captus, cuidam inter barbaros illustri in servitutem traderetur. Agarenorum porro princeps theoremata erudita et philosophica studiose audiebat, præ cæteris tamen geometricis methodis erat deditus. Cum autem captivi herus auditorium frequentaret, aliquando et ipse eum comitatus, auditis, doctoribus, qui figuras geometricas delinearant, et triangulum omnis figuræ principium esse docebant, omnesque figuras ex eo et oriri, et in eumdem resolvi, et circulum omnium figurarum quæ ambitu æquali contineantur, esse capacissimum, et ejus generis alia : rogavit dominum, an liceret magistros de iis quæ docerent, percontari ? Quod cum ille permisisset, petiit, rationes eorum quæ docuissent, sibi declarari. Verum illis quod responderent, non habentibus, Agarenorum princeps captivo accersito, num ipse id posset ? interrogavit, eumque se scire affirmantem, afferre in medium jussit. Captivus igitur ab initio declarat singula, rationibus adductis et causis expositis. Auditores verbis ejus intellectis, theoremata acutius perspexerunt,quasi dilatatis ingeniis, virumque admirati rogarunt, **161** an Constantinopolis alios similes haberet ? At ille : *Multos*, inquit, *me præstantiores habet, sed unum magistrum omnium, virum in philosophicis rationibus incomparabilem*. His auditis, Agarenorum princeps amore illius magistri captus, eum et videre et audire desideravit, ac litteras, quibus hortabatur ut ad se veniret, suamque sapientiam sibi communicaret, captivo liberaliter et benigne tractato, ad illum perferendas tradit. At Leo veritus ne in crimen veniret, ob missas ab hoste litteras, epistolam cursus logothetæ tradit, captivo etiam adducto, qui argumentum ejus exponeret. Ex hoc Theophilo innotuit, et beneficiis affectus, publice docere jussus est : post etiam Thessalonicæ pontifex designatus. Verum Theophilo mortuo, inter cæteros Iconomachos pontifices,et ipse ob honorem

A ἀγῶνι, καὶ τὸν μέσον εὐώνυμον καταστήσασθαι σπεύδοντι, αὐτός, μάταιε, περὶ Σαρακηνῶν ἐπιδρομῆς διαλέγει μοι ; Τοιοῦτος ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ἦν βασιλεὺς, καὶ οὕτω περὶ τῶν κοινῶν πραγμάτων καὶ τῆς βασιλείας ἐφρόντιζεν. Ἐκείνου δὲ τοῦτον διακειμένου τὸν τρόπον, ὁ Βάρδας ἔστρεφε τὰ πράγματα, καὶ ἦγε τὰ πάντα ὅπη ἦν αὐτῷ πρὸς βουλῆς, καὶ εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀναβεβήκει τιμὴν, καὶ ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν ἐμνᾶτο, καὶ εὐκαιρίαν ἐζήτει, ἵν' αὐτῆς ἐπιτεύξοιτο. Οὐδὲν δέ οἱ εἴργαστο ἀγαθὸν, ἢ τὸ τῶν λόγων φροντίδα θέσθαι πολλήν. Ἠμέλητο γὰρ τὰ τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἀπέσβη σχεδὸν εἰς τὸ παντελὲς, ὡς μηδ' ἔναυσμά τι περιλειφθῆναι αὐτῆς. Τοῦτο δὲ ἡ τῶν κρατούντων εἴργαστο ἀλογία. Ὁ δὲ καὶ διατριβὰς ἑκάστῃ ἀφώρισε τῶν ἐπιστημῶν, καὶ διδασκάλους προὐστήσατο, καὶ σιτήσεις δη-
B μοσίας τούτων ἑκάστῳ ἀπένειμεν· ἐπὶ πᾶσι δὲ μέγαν καὶ κοινὸν (47*) διδάσκαλον ἐγκατέστησε τὸν φιλόσοφον Λέοντα, οὗ κλέος ἐπὶ σοφίᾳ πολὺ, ὃς καὶ τῷ βασιλεῖ Θεοφίλῳ γέγονεν ἔντιμος ἐκ τρόπου τοιοῦδε. Πολλῶν αὐτῷ φοιτητῶν ὄντων, ἕνα συνέβη τούτων κατὰ τὴν Ἑῴαν ἀποδημήσαντα τοῖς Σαρακηνοῖς γενέσθαι ἁλώσιμον, ὃς τὰ τῆς γεωμετρίας μεμύητο ἀκριβῶς, καὶ οὗτος τῶν παρὰ τοῖς βαρβάροις ἐπισήμων τινὶ δουλεύειν ἀπονενέμητο. Ἦν δ' ὁ τότε τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ προεστηκὼς φιλολογων, καὶ φιλοσόφων θεωρημάτων ἐπιμελῶς ἀκροώμενος, πλέον δὲ τῶν ἄλλων ταῖς γεωμετρικαῖς μεθόδοις προσκείμενος. Ἐφοίτα δὲ καὶ ὁ τοῦ αἰχμαλώτου δεσπότης παρὰ τὸ ἀκροατήριον, καί ποτε αὐτῷ καὶ ὁ αἰχμάλωτος εἵπετο, καὶ τῶν διδασκόντων ἀκούσας, καὶ
C σχήματα τούτους ἰδὼν διαχαράττοντας γεωμετρικὰ, ἀρχήν τε παντὸς τὸ τρίγωνον εἶναι διδάσκοντας σχήματος, ὥστε ἐξ αὐτοῦ ἅπαν σχῆμα συνίστασθαι, καὶ εἰς αὐτὸ ἀναλύεσθαι, καὶ ὡς πάντων ὁ κύκλος τῶν ἰσοπεριμέτρων αὐτῷ καὶ ἰσοπλεύρων ἐστὶ πολυχωρητότερος, καὶ ἄλλα τοιαῦτα· ἤρετο τὸν ἑαυτοῦ κύριον ὁ αἰχμάλωτος, εἰ πύθοιτο τῶν διδασκάλων, περὶ ὧν διδάσκουσι· καὶ ὃς ἐπέτρεψεν. Ὁ δὲ τοὺς λόγους τῶν διδασκομένων ἐζήτησεν σαφηνίσαι αὐτούς. Οἱ δ' ἠπόρουν πρὸς τοῦτο, καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Ἀγαρηνῶν, προσκαλεσάμενος τὸν αἰχμάλωτον, Σὺ
D δι' ἔφη, δύναιο ἂν ἀποδοῦναι τοὺς λόγους τούτους ; κἀκεῖνος κατέθετο. Οὐκοῦν λέξον, εἶπε. Καὶ ἀρξάμενος ὁ αἰχμάλωτος ἐσαφήνιζεν ἕκαστον, καὶ λόγους ἀπεδίδου, καὶ τὰς αἰτίας κατέλεγε. Καὶ οἱ ἀκούοντες ἐν συνέσει τῶν λεγομένων ἐγίνοντο, καὶ ὀξύτερον ἐπέβαλλον τοῖς θεωρήμασι, καὶ σφίσιν ἡδύνετο ἡ διάνοια, καὶ τὸν ἄνθρα ἐθαύμαζον, ἠρώτων τε, εἰ καὶ ἄλλους ἔχει ἡ Κωνσταντινούπολις τοιούτους ; Ὁ δὲ, Πολλοὺς, ἔφη, κρείττους ἐμοῦ κέκτηται, ἕνα δὲ τῶν ἁπάντων διδάσκαλον· ἄνδρα ἐν τοῖς τῆς φιλοσοφίας λόγοις παντὶ ἀπαράμιλλον. Ἔρωτι τοίνυν ἀκούσας ταῦτα ὁ τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγὸς ἐάλω τοῦ διδασκάλου ἐκείνου, καὶ ἐλθεῖν ἐμείρετο

Variæ lectiones et notæ.

(47*) Κοινόν. Infra de eodem Leone : Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχολάζοντα εὑρηκὼς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα ἔταξε. Cur vero ita dicatur, vide apud continuator. Theophanis lib. IV, n. 29, ubi multa de hoc Leone, cujus opera varia mathematica habentur in Bibl. Colbertea.

εἰς θέαν τούτου καὶ εἰς ἀκρόασιν, καὶ ἐγχαράξας ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄνθρα παρακαλοῦσαν ἀφικέσθαι, καὶ μεταδοῦναι αὐτῷ τῆς σοφίας αὐτοῦ, διὰ τοῦ αἰχμαλώτου στέλλει αὐτὴν, φιλοτίμως τοῦτον δεξιωσάμενος. Ὡς δὲ τῷ Λέοντι κεκόμιστο ἡ γραφὴ, δείσας μὴ αἰτιαθείη ὡς γράμμα δεξάμενος ἐξ ἐχθρῶν ἐγχειρίζει τῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου τὸ ἐπιστόλιον, καὶ παρίστησι τὸν αἰχμάλωτον, κἀκεῖνος τὴν ὑπόθεσιν διηγήσατο. Ἐντεῦθεν γνώριμος ὁ φιλόσοφος Λέων τῷ Θεοφίλῳ ἐγένετο, καὶ οὐεργετεῖται, καὶ δημοσίᾳ διδάσκειν προτρέπεται, εἶτα καὶ ἀρχιερεὺς χειροτονεῖται Θεσσαλονίκης. Θανόντος μέντοι τοῦ Θεοφίλου καὶ τῶν Εἰκονομάχων ἀρχιερέων καθαιρέσει ὑποβληθέντων, καὶ ὁ Λέων οὐτωσὶ συγκαθῄρητο, ὅτι μὴ τιμὴν ταῖς θείαις εἰκόσιν ἀπένειμε. Τοῦτον οὖν ὁ Βάρδας σχολάζοντα εὑρηκὼς, τῶν λοιπῶν διδασκάλων ἐπέκεινα ἔταξε, καὶ οὕτως ἀναθαλῆσαι τοὺς λόγους ἐποίησε, καὶ εἰς ἐπίδοσιν προήνεγκεν, οὐ διὰ μακροῦ. Καὶ τοὺς νόμους δὲ τοὺς πολιτικοὺς ἀνηβῆσαι πεποίηκε, φοιτῶν αὐτὸς εἰς τὰ δικαστήρια, ἤδη καὶ τῆς τούτων γνώσεως σχεδὸν ἐκ λελοιπυίας παντάπασιν. Ἡ μὲν οὖν περὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰ μαθήματα τοῦ Βίρδα σπουδὴ ἐξιέπαινος, τὰ δ' ἄλλα καὶ λίαν ψεκτὰ καὶ κατάπτυστα. Τοῦ γὰρ ἱεροῦ Μεθοδίου ἔτη τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος τέσσαρα, καὶ πρὸς τὰς ἀϊδίους μεταστάντος μονὰς, ὁ γοναχὸς Ἰγνάτιος τῆς Ἐκκλησίας προέστη, ὃς θυγατριδοῦς μὲν ἦν Νικηφόρου τοῦ βασιλέως τοῦ ἀπογενικῶν, υἱὸς δὲ Μιχαὴλ βασιλέως τοῦ Ῥαγγαβὲ, καὶ μετὰ τὴν τῆς βασιλείας ἔκπτωσιν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, παρὰ τοῦ Λέοντος ἐκτομίας γενόμενος, ἐκείρατό τε τὴν τρίχα, καὶ ἐπὶ μακρὸν ἀσκητικοῖς ἱδρῶσι τὸ σαρκίον ἐδάμασεν, ὃν ἡ βασιλὶς Θεοδωρα τὰ τῆς βασιλείας ἰθύνουσα εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀνήγαγε θρόνον. Οὗτος τοίνυν ὁ θεῖος Ἰγνάτιος τὸν Καίσαρα Βάρδαν, τὴν γαμετὴν ἀναιτίως ἀποπεμψάμενον, συμφθείρεσθαι δὲ λεγόμενον τῇ νύμφῃ τῇ ἑαυτοῦ, τῶν ἱερῶν ἐπιβῆναι περιβόλων ἐκώλυεν. Ὁ δὲ διὰ τοῦτο τῆς Ἐκκλησίας μεθίστησι τὸν ἀρχιερέα, καὶ πολλὰ κακώσας, τέλος ἐγκλείει τάφῳ (48). Εἶτ' ἐκεῖθεν ἐξενεγκὼν εἰς Μιτυλήνην τὸν νῆσον ὑπερορίζει. Καὶ οὐ τοῦτον μόνον οὕτω διέθετο, ἀλλὰ καὶ πλείους ἄλλους τῶν ἀρχιερέων, ὅσοι τῷ Ἰγνατίῳ γεγόνασι σύμψηφοι, αὐτὸν ἀφορίσαντι· προχειρίζεται δὲ πατριάρχην τὸν Φώτιον (48*) ἄνδρα τῶν ἐπισήμων πρωτοασηκρῆτις τότε τυγχάνοντα, καὶ ἐν λόγοις ὀνομαστότατον. Ὡς δ' ἔτυχε παρεῖναι καὶ τοποτηρητὰς τοῦ πάπα Ῥώμης κατὰ τῶν εἰκονομάχων (49) σταλέντας, κἀκείνους ὁ Βάρδας πείθει τῆς ἑαυτοῦ γενέσθαι γνώμης. Ἐν γοῦν τῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναῷ ἀθροισθέντες ἄγουσι καὶ τὸν ἱερώτατον Ἰγνάτιον ἐν τῆς ὑπερορίας καὶ ποιοῦνται τοῦτον ὑπὸ καθαίρεσιν. Καὶ ταῦτα μὲν ὧδέ πως συμκέβηκε.

A sacris imaginibus non delatum, est a dignitate privatus. Hunc igitur Bardas cum otium agentem invenisset, cæteris magistris præposuit, itaque effecit ut litteræ reflorescerent, exiguoque tempore incrementa caperent. Idem etiam leges civiles, quarum cognitio jam pene omnino obsoleverat, revocavit, cum ipse judicia frequentaret. Ob quod disciplinarum et eruditionis studium ut laude dignus est: sic ob alia supra modum vituperandus et despuendus. Nam cum sanctus Methodius, Ecclesia annis IV gubernata, in cœlestes mansiones migrasset: Ignatius monachus, imperatoris Nicephori generalis, ex filia nepos, Michaelis Rangabis filius, quo regno pulso, a Leone castratus comam detondit, et longo tempore asceticis sudoribus carnem domuit, ab imperatrice Theodora rerum potiente, in pontificiam Constantinopoleos sedem est evectus. Is sanctus Ignatius Bardam Cæsarem, qui uxorem sine causa dimiserat, et cum sua nuru consuevisse dicebatur, sacram ædem ingredi vetuit. At ille pontificem ea de causa Ecclesia pellit, et multis malis exagitatum sepulcro tandem includit. Post inde exstractum in Mitylenem insulam relegat. Neque vero hunc solum ita tractavit, sed alios etiam pontifices, qui sancto Ignatio, a quo sacris interdictus fuerat, assentiebantur: et in ejus locum suffecit Photium virum insignem, primarium a secretis, et eruditonis nomine **162** celeberrimum. Cum autem Papæ Romani legati contra Iconomachos missi adessent, iis etiam Bardas persuasit, ut in suam sententiam irent. Igitur inde ædem Sanctorum Apostolorum congregati, sancto Ignatio ab exsilio reducto, dignitatem abrogant. Atque hæc ad hunc fere modum acta sunt.

Ε'. Τὸ δ' ἔθνος τῶν Ῥὼς Σκυθικὸν (50) ὄν, τῶν περὶ τὸν Ταῦρον ἐθνῶν, στόλῳ τὰ τοῦ Εὐξείνου πόν-

V. Gens autem Scythica Russi, Tauri montis accola, classe Euxinum Pontum aggressa, ipsi By-

Variæ lectiones et notæ.

(48) Ἐγκλείει τάφῳ. In Copronymi urna, ut tradit continuator Theophanis, lib. IV, cap. 31; et Simeon Logotheta in Michaele, n. 28. Nicetas Cappadox in Ignatii Vita: Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐτῆς αὐτὸν τοῦ Κοπρωνύμου τῆς λάρνακος ἐκάθιζον ἀναβιβάζοντας, καὶ τῶν ποδῶν αὐτοῦ κάτωθεν λίθους ἐξαρτῶντες βαρεῖς καὶ ἐπὶ πλεῖον τῇ τοῦ μαρμάρου τὴν ἕδραν ὀξύτητι πικρῶς ἄγαν πλήσσοντες ἔτριβον. Vide Zonaram et alius in Theophilo, ubi de Methodio patr. Constantinopol.

(48*) Τὸν Φώτιον. Photius igitur Bardæ Cæsaris ope patriarchæ dignitatem adeptus est, quem tamen causæ suæ minus favisse testatur idem Photius, epist. V.

(49) Κατὰ τῶν εἰκονομάχων. Hoc loco ad marginem scripserat Wolfius. *Papæ legati Iconomachis assentiuntur*; immo Bardas hos in suam de Ignatii abdicatione sententiam pertrahit, ut tradit continuator Theophanis lib. IV, n. 32, quam quidem novatoris ineptiam carpit Leo Allatius, lib. III, *De consensu utriusque Ecclesiæ*, cap. 20, n. 14.

(50) Τὸ δὲ ἔθνος τῶν Ῥὼς Τκυθικόν. Chronicon ms. Symeonis Logothetæ: Ῥῶς δὲ οἱ καὶ Δρομῖται, φερώνυμον, ἀπὸ Ῥῶς τινος σφοδροῦ διεδράμεν ἀπηχήματος, τῶν χρησαμένων ἐξ ὑποθήκης ἢ θεοκλυτίας τινὸς, καὶ ὑπερεχόντων αὐτοὺς ἐπικέκληνται. Δρομῖται δὲ ἀπὸ τοῦ ὀξέως τρέχειν αὐτοῖς προσεγένετο· ἐκ γένους δὲ τῶν Φράγγων καθίστανται.

zantio agro minabatur. Sed consilium ei non successit, divina Providentia impeditum, quæ effecit ut invita, vel potius iram numinis experta, rebus infectis discedere cogeretur. Sed et Cretenses, Agareni, Cyclades insulas et oram maritimam prædabantur. Terra etiam sæpius vehementer concussa, maxime autem horrendus in terræ motus fuit, qui in diem Assumptionis Servatoris nostri incidit. Verum nihil horum Michaelem ab equestribus certaminibus, eorumque studio abduxit: quominus ipse in Sterni regione, quæ Sancti Mamantis appellatur, exerceretur. Idem etiam ignes sustulit a priscis imperatoribus institutos, ne Agareni Romanas provincias ex impriviso aggressi, omnibus obviis vastatis, homines in servitutem abducerent: eaque de causa Tarsi in edito colle Lulum castellum ædificarunt, in quo qui erant, cognita Ismaelitarum incursione, ignem incendebant, quo in Argeo colle conspecto, alius ad Isamum, atque inde ad Ægilum, ad Mamantem, nec non ad Cyzicum et ad Mocilum, ac postremo omnium in sancti Auxentii colle ignis incendebatur. Iis igitur ignibus provinciales brevi conspectis, locisque munitis occupatis, barbarorum grassationes declinabant. Et colle porro Auxentii, hostium incursio imperatori significabatur. Ne igitur ab equestribus certaminibus impediretur, iis ignibus illorum tempore sæpe elatis, præclarus ille vir ignes locorum Byzantio vicinorum abrogavit. Superiorum temporum imperatores reprehendere solebat, quod spreta frugalitate, luxui et fastui regio studuissent. Unde ipse moderationem præ se ferens, cum aliquando in mulierem incidisset, quæ e balneis domum redibat: de equo descendit, eamque cum paucis

A του κατέτρεχε, καὶ αὐτῇ Βυζαντίδι ἐπιέναι διεμελέτα. Ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον ἦλθη σφίσι τὸ βούλευμα, κωλυσάσης τοῦτο τῆς Προνοίας τῆς ἄνωθεν, ἣ καὶ ἄκοντας αὐτοὺς ἀπράκτους, μᾶλλον δὲ καὶ θείου πειραθέντας μηνίματος, ἀπελθεῖν ᾠκονόμησεν. Ἀλλὰ καὶ οἱ ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνοὶ τὰς Κυκλάδας νήσους, καὶ τὰ παράλια ἐληΐζοντο. Καὶ κλόνοι δέ σφοδρότατοι τῆς γῆς συμβεβήκασιν, ὧν ὁ φρικωδέστατος τὴν γῆν συνέσεισε κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἀναλήψεως. Τούτων δι' οὐδὲν τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων ἀπήγαγε τὸν Μιχαήλ, καὶ τῆς περὶ τούτους σπουδῆς, ἐν τῇ κατὰ τὸ Στενὸν (51) τοποθεσίᾳ, τῇ τοῦ ἁγίου Μάμαντος καλουμένῃ, αὐτοῦ ἐκείνου αὐτουργοῦντος τὰ ἱππηλάσια. Ὅθεν καὶ τοὺς φρυκτοὺς ἔπαυσεν (52) οὕς οἱ πάλαι βασιλεῖς ἐπενόησαν, ἵνα
B μὴ ἀθρόον οἱ ἐκ τῆς Ἄγαρ τῶν Ῥωμαίων ταῖς χώραις εἰσβάλλοντες ληΐζωνται τὰ ἐν ποσὶ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους αἰχμαλωτίζωσι. Διὰ ταῦτα ἐν τῇ Ταρσῷ ἐπὶ λόφου μετεώρου τινὸς ἐδομήσαντο φρούριον, Λοῦλον (53) κεκλημένον, καὶ οἱ ἐν τούτῳ πυρσὸν ἀνῆπτον, ἡνίκα ἔγνων ἐπιδρομὴν Ἰσμαηλιτῶν, ὃν ὁρῶντες οἱ ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ (54), ἄλλων ἐποίουν πυρσὸν, καὶ οἱ κατὰ τὸν Ἴσαμον ἕτερον, τοῖς δὲ κατὰ τὸν Ἄγιλον (55) ἐδοῦσι τοῦτον ἤρετο ἄλλος, καὶ τοῖς κατὰ τὸν Μάμαντα (56) ἀνεκαίετο ἕτερος, καὶ οἱ κατὰ τὸν Κύζικον (57) ἕτερον ἐφρυκτώρουν, καὶ οἱ κατὰ τὸν Μώκιλον (58) ὁμοίως ἐπύρσευον, καὶ ἐπὶ πᾶσαν ἐν τῷ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ (59) πυρσὸς ἤρετο· Οὕς ὁρῶντες οἱ ἐν ταῖς χώραις, διὰ βραχέος εἰς ὀχυρώματα συνέκλειον ἑαυτοὺς, καὶ τὰς τῶν βαρβάρων λεηλασίας ἐξέκλινον· Ἐκ δὲ τοῦ
C βουνοῦ τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου τῷ βασιλεύοντι τῆς τῶν δυσμενῶν ἐπιδρομῆς ἐδίδοτο γνῶσις. Ἵνα τοίνυν μὴ ἀνανόπτοιτο τῶν ἱππηλάτων ἀγώνων, ἐν καιρῷ

Variæ lectiones et notæ.

(51) Στενόν. *In angustiis* vertit interpres: in *Steno vide Constantinopolim. Christ.* lib. IV, sect. 10, n. 1.

(52) Καὶ τοὺς φρυκτοὺς ἔπαυσεν. Idem narrant Scylitzes et Constantinus Manasses. Scholiastes Theognidis: Ἔθος ἦν ἀπὸ τῶν πύργων καὶ ὀρεινῶν τόπων σημεῖα διὰ πυρὸς τοιαῦτα παρασκευάζεσθαι, καὶ αὐτὰ φρυκτωρίαι ἐκλήθησαν, καὶ φρυκτωρεῖν τὸ σημαίνειν ἔφοδον πολεμίων.

(53) Λοῦλον. Δύλον, Scylitzæ, castrum Tarso vicinum, cujus præterea mentio occurrit apud Constantinum, lib. I, *De Themat.* cap. 2, et in Vita Basilii n. 32, 35, edit Allat. et apud Annam Commenam p. 411.

(54) Ἐν τῷ Ἀργαίῳ βουνῷ. Ita continuator D Theophanis; at Scylitz. Ἀργέῳ habet. Claudianus lib. II, in Eutropium: *Cappadocum tepidis Argeus acervis Æstuat.*

(55) Αἰγιλον. Αἰγικλόν. Scylitz., Αὔγιλον, continuator Theophanis.

(56) Κατὰ τὸν Μίμαντα. Scylitzes, Κατὰ τὸν λεγόμενον Μάμαντα. Continuator Theophanis, lib. IV, cap. 35: Κατὰ τὸν Μάμαντα πάλιν βουνόν. Mimantis Asiæ promontorii meminit supra Zonaras in Valente·

(57) Κατὰ νὸν Κύζικον. Scylitzæ ὁ Κίρκος dicitur.

(58) Μώκιλος Scylitz. ὁ Μόκιλλος.

(59) Τοῦ ἁγίου Αὐξεντίου βουνῷ· Sic appellatus collis seu mons in partibus Bithyniæ desertis, 10 circiter millibus a Chalcedone dissitus, qui primo Ὀξεία, deinde Βουνὸς τοῦ Αὐξεντίου dictus est, ex quo S. Auxentius, qui Marciano et Leone M. imperantibus vixit, in montis vertice monasterium exstruxit. S. Michaeli sacrum, ut docent Menæa ad 1, 3 et 13 Junii, in sanctis Hermylo et Stratonico, in S. Lucilliano, et in S. Hermylo. Mentio præterea fit in iisdem Menæis 19 Januarii οἴκου Ἀναστασίου πατριάρχου ἐν Ὀξείᾳ, in quo celebrabatur memoria SS. Luciani et Paulæ martyrum. In eo porro monasterio vitam exegit, ac demum sepultus est idem S. Auxentius, ut est apud anonymum in illius Vita, n. 9, et in Synaxario ad 14 Febr. ubi præterea adnotatur illius σύναξιν celebrari solitam Constantinopoli ἐν τῇ μονῇ τοῦ Καλλιστράτου. Montem hunc aud procul a Damatry statuit Theophanes, pag. 367, ubi agit de quodam incluso Monacho, quem ἔγκλειστον τοῦ Λύξεντιου vocat, cujus etiam meminit Nicephorus Constantinopolit. in Brev. Ἐντεῦθεν συλλαμβάνονται Στέφανόν τινὰ, ἄνδρα ὅσιον καὶ θεοφιλῆ τυγχάνοντα, μοναστὴν δὲ τῷ σχήματι, καὶ περιειργμένον ἐν οκιλδίῳ στενοτάτῳ πάνυ ὑπάρχοντι ὑπὸ τὴν τοῦ μεγίστου ὄρους ἀκρώρειαν, ὃ καλοῦσι τοῦ Αὐξεντίου λόφον. Meminit præterea ejusdem monasterii Saneti Auxentii idem Theophanes pag. 373, et auctor Vitæ S. Stephani Junioris, quod alias a veteri montis appellatione, μονὴ τῆς Ὀξείας dicitur Nicetæ in Manuele, lib. I, n. 2; Cinnamo, lib. II, n. 2; nt Pachymeri, lib. IV, cap. 8.

τούτων πολλάκις τῶν πυρσῶν αἰρομένων, τῶν τῇ A βασιλίδι (60) γειτονούντων πυρσῶν σχολὴν ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος κατεψηφίσατο. Κατεγίνωσκε δὲ καὶ τῶν πρὸ αὐτοῦ βασιλευσάντων, ὅτι μὴ λιτότητι ἔχαιρον, σοβαρότητος δ' ἀντεποιοῦντο καὶ ὄγκου βασιλικοῦ. Ὅθεν αὐτὸς μετριότητα δοκῶν ἐξ ἀβελτερίας μετιέναι, συνήντησέ ποτε γυναικὶ ἄρτι λουσαμένῃ, καὶ οἰκαδε ὑπονοστούσῃ, καὶ τοῦ ἵππου ἀποβὰς ἀπῄει μετὰ τῆς γυναικὸς σὺν ὀλίγοις τισὶ νεανίαις οἳ τῶν ἀπορρήτων συμμετεῖχον αὐτῷ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτῆς γεγονὼς, καὶ συμμετασχὼν τραπέζης αὐτῇ, πεζοπορῶν ἀπῄει πρὸς τὰ ἀνάκτορα. Καὶ ὁ μὲν ἐν τοιούτοις ὡς μέγα τι κατορθῶν ἔβρενθύετο, τοῖς δ' ἄλλοις ἀνοηταίνειν ἐκρίνετο, καὶ μῖσος ὑπέτρεφον κατ' αὐτοῦ. Οὐχ ἥκιστα δὲ μισητὸς ἐδόκει διὰ τοὺς παρατρεφομένους αὐτῷ ἐναγεῖς νεανίας B οἳ πρὸς ἅπαν κακον αὐτὸν ὑπεξέκαιον. Οἳ καὶ ἀρχιερεῖς (61) ἔπλαττον ἑαυτοὺς, καὶ τὴν ἀναίμακτον ἱερουργίαν τελεῖν ὑπεκρινοντο, καὶ αὐτὸν τὸν Μιχαὴλ συνιερουργοῦντα δῆθεν ἔχοντες ἑαυτοῖς· παίζοντες ἐν οὐ παικτοῖς, ἢ μᾶλλον ἐν τοῖς φρικτοῖς, ὄξος τε μιγνύντες καὶ σίνηπι, καὶ ἐν σκεύεσι χρυσέοις καὶ λιθοκολλήτοις παρ' αὐτοῦ χορηγουμένοις τὸ κρᾶμα ἐγχέοντες, μετεδίδουν τούτου τοῖς συμμύσταις αὐτῶν καὶ συμπαίστορσιν. Ἀλλὰ παντα κατακλέγειν τοῦ τοιούτου, χώρου, οἷς συνθιασώτης καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς ἐτύγχανεν ὤν, πολλῆς ἂν εἴη λέσχης καὶ ἀηδίας. Ἥκει δ' ὁ λόγος τὴν τοῦ Βάρδα διηγησόμενος ἀποβίωσιν· καὶ τὴν τοῦ κρατοῦντος αὐτοῦ· καὶ πρὸ τούτων τὴν τοῦ βασιλείου τοῦ Μακεδόνος οἰκείωσιν πρὸς τὸν Μιχαὴλ, ὃς ἐκ Μακεδονίας μὲν ἦν·

adolescentibus arcanorum suorum consciis domum comitatus est, et cum ea cœnatus, **163** pedes in regiam est egressus. Hujusmodi nugis quasi re bene gesta gloriari solebat, cum aliis delirare videretur, atque odium sibi concitaret. Eam tamen ob causam maxime invisus fuit, quod nefarios adolescentes alebat, a quibus ad mala omnia inflammabatur. Ii pontificum sibi habitum sumebant, et incruentam victimam se immolare simulabant, ipso etiam Michaele in eo cœtu versante: ludum minime ludicrum, sed horrendum potius ludentes, et aceto ac sinapi in vasis aureis et gemmatis temperato, eam potionem sodalibus et collusoribus suis impertiebant. Enimvero illius collegii, cujus et ipse imperator erat particeps, omnem licentiam recensere, ineptum ac permolestum fuerit. Quare ad obitum Bardæ et ipsius imperatoris se convertat oratio, et ad narrandam occasionem, quæ Basilio fuit contrahendæ cum Michaele familiaritatis.

ζ'. Ἔφυ δὲ πατέρων ἀσήμων (62) καὶ ἀφανῶν, εἰ καί τις τῶν τὰ περὶ αὐτοῦ ἐξιστορησάντων ἐκ τοῦ τῶν Ἀρσακίδων αὐτὸν γένους κατάγεσθαι τερατεύεται. Τοῦ Κρούμου δὲ (τῶν Βουλγάρων δι' ἣν οὗτος ἀρχηγὸς) τὴν Ἀδριανούπολιν κατασχόντος, καὶ οἱ τούτου γεννήτορες αἰχμάλωτοι γεγονότες εἰς τὴν ἐκείνων χώραν μετήχθησαν, ἀρτιγενῆ τοῦτον καὶ ὑπομάζιον φέροντες. Τοῦ Κρούμου δὲ ἀποβεβιωκότος ἤδη, ἕτερος τῆς ἀρχῆς τῶν Βουλγάρων ἐπείληπτο, ὃς πολλάκις ἐν πολέμοις τοῖς πρὸς Ῥωμαίους θρασυθεὶς, σπονδὰς πρὸς τὸν τότε κρατοῦντα Ῥωμαίων πεποίητο, καὶ τοὺς αἰχμαλώτους ἐλευθερῶσαι συνέθετο, καὶ μέντοι καὶ κατὰ τὰς συνθήκας πεποίηκεν. Ἐρήβου δ' ἦν ἡλικίας τότε ἁψάμενος ὁ Βασίλειος. Νηπιόθεν μέντοι πολλὰ σημεῖα γενέσθαι φασὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προμηνύοντα, ὧν ἓν ἦν καὶ τὸ ῥηθησόμενον. Νήπιος μὲν ἦν ὁ Βασίλειος, οἱ δὲ τούτου γονεῖς περὶ θέρος ἠσχόληντο, καὶ τὸ νήπιον ὑπνῶττον ὑπὸ τὸν ἥλιον ἔκειτο· ἀετὸς δὲ περιπετόμενος πρόσγειος ἡπλωμέναις ταῖς πτέρυξιν ἐσχεδίαζε τῷ βρέφει σκιάν. Ἡ δὲ μήτηρ, ὡς εἶδε τὸν D

VI. Fuit Basilius ex Macedonia, parentibus obscuris ortus, etsi quidam rerum ejus gestarum scriptor eum genus ab Arsacidis ducere comminiscitur. Occupata vero a duce Bulgarorum Crumo Adrianopoli, etiam parentes ejus capti, in Bulgariam adducuntur, hunc infantem et lactantem adhuc secum gestantes. Crumo defuncto, successor ejus multis cladibus a Romanis acceptis, pacem cum imperatore fecit, captivis quos habebat (ita enim convenerat) dimissis: quo tempore adolescens erat Basilius, cui infantili ætate multis ostensis imperium significatum esse ferunt, quorum id quoque fuit, quod referam. Cum infans esset, ac parentibus messe occupatis sub sole dormiret, aquila prope terram circumvolans, expansis alis umbram ei faciebat: quam mater cum infanti appropinquantem videret, sublata voce accurrit, et aquilam lapidibus abegit. Ea ad opus reversa, eadem aquila idem officium infanti dormienti præstans, adest, et mater perterrita, denuo illam abigit. Sed cum idem sæpius fieret, re cogitata,

Variæ lectiones et notæ.

(60) Βασιλίδι. Ita non semel urbem Constantinopolitanam vocant scriptores. Anonymus in Monodia in Constantinum imp. Constantini M. filium: Ὢ οἵοις νῦν ἐπιβατηρίοις ἐξένισέ σε ἡ βασιλίς! In veteri Inscript. apud Reinesium p. 380: ΑΝΕΣΤΗΣΑΝ ΕΝ ΤΗ ΒΑΣΙΛΙΔΙ ΡΩΜΗ ΜΝΗΜΗΣ ΧΑΡΙΝ. S. Asterius Amaseæ episcop. in S. Phocæ martyrio ms.: Κατὰ τὴν βασιλεύουσαν πόλιν, τὴν κόρυφον τῆς Ἰταλίας, καὶ βασιλίδα τοῦ κόσμου.

(61) Οἳ καὶ ἀρχιερεῖς. Vide præter Porphyrogenitum in avi Basilii Vita. n. 31, edit. Combefis. et alios scriptores Byzantinos, Balsamonem ad can. 62 Synodi Trullanæ.

(62) Ἔφυ δὲ πατέρων ἀσήμων. Luitprandus, lib. 1 cap. 2: *Basilius imperator Augustus, avus hujus, Macedonia humili fuerat prosapia oriundus, descenditque Constantinopolim* τῆς πενίας ζυγῷ, *quod est paupertatis jugo, ut cuidam serviret Igumeno abbati. Igitur imperator Michael, qui tunc temporis erat, cum orationis gratia ad monasterium istud in quo ministrabat descenderet, vidit hunc forma præ cæteris egregia: accitumque ad se abbatem rogavit ut se donaret hoc puero, quem suscipiens in palatio, cubicularii donavit officio. Tantæ denique post paululum potestatis effectus est, ut alter ab omnibus imperator sit appellatus.* In quibus aliquantum dissentit a scriptoribus Byzantinis, quibus potior est fides adhibenda.

bonum augurinm esse judicavit. Cum jam adolevisset, pater ejus obiit, mater ultra paupertatis incommoda, viduitatis etiam malis premebatur: ipse, qui non haberet unde viveret, decrevit operam suam alicui mercede locare. Profectus igitur in magnam urbem, et vesperi per Auream portam ingressus, juxta **164** ædem S. Diomedis prostratus obdormivit. Noctu ædituo (nec dum enim ibi erat monasterium) martyr apparet, et imperatorem introducere jubet. Qui egressus cum Basilium humi dormire videret, somnium nugas esse ratus est. Cum sanctus idem denuo jubere videretur, rursus egressus, nemine præter Basilium invento, eadem opinione rediit. Sed martyr tertium ædituo apparet, eumque introduci jubet, qui foris jaceat, eum enim esse imperatorem. Egressus igitur Basilium excitat, exceptumque hospitio pro suis copiis, tractat. Erat autem ædituo frater medicus, Theophilitzi inserviens, qui Cæsari Bardæ et imperatori Michaeli genere conjunctus erat, et ob staturam brevissimam, per diminutionem Theophilitzes vocabatur. Æditnus fratri suo igitur, arcano somnio detecto, petit, ut hominem principi alicui ad ministerium commendet. Is eum ad suum dominum deducit. Sed in primis ambo fratres Basilium, illo somnii oraculo communicato, jurejurando obstringunt, ut imperio potitus ipsorum meminisset. Theophilitzes Basilio delectatus (erat enim procerus, formosus, manu promptus et agilis, promissumque capillum alebat, cumque crispum) suis equisonibus eum præfecit, quo munere qui fungitur, vulgo protostrator dicitur. Quærebat et imperator equisonem strennum et solertem. Adductus enim ei fuerat equus, omnibus ille quidem equi virtutibus præditus, sed præfractior, et sessorem ægre patiens. Ad quem spectandum imperator cum venisset, aliquem conscendere jubebat. Quod cum plures tentarent, ille ferox atque insolens, excutiebat omnes. Id imperatori molestum fuit, se idoneo equisone carere indignanti. Ibi Theophilitzes ipse talem se habere ait, eumque, si vellet imperator, affore. Illius igitur jussu Basilius accersitus, freno prehenso, equum cum poppysmo demulcet, sese leviter allevans conscendit, ac eo principio parum excitato, post etiam toto flagello concitato, excurrit. Ea re delectatus imperator, Basilium inter imperatorios equisones refert, ac progressu temporis protostratorem designat, qui honos insignis est, et a familiaritate imperatoris non alienus. Tantum autem imperatoris benevolentia erga illum in dies augebatur, ut et Cæsari invidiosus esset.

A ἀετὸν τῷ παιδὶ προσεγγιζοντα, ἥρέ τε τὴν φωνὴν, καὶ προσέδραμε τῷ υἱῷ, καί λίθοις τὸν ἀετὸν ἀπεδίωκε. Τῆς δὲ πρὸς τὸ ἔργον χωρησάσης, αὖθις ὁ ἀετὸς προσῆει τῷ βρέφει κοιμωμένῳ, ἐπιτελῶν τὸ λειτούργημα. Καὶ ἡ μήτηρ πάλιν τεθορύβητο, καὶ αὐτὸν ἀπεδίωκεν. Ὡς δὲ πολλάκις τοῦτο ἐγένετο εἰς συναίσθησιν ἦκε, καὶ χρηστὸν ὑπείληφε τὸ πρᾶγμα οἰώνισμα. Ἤδη δὲ αὐτοῦ ὑπερβεβηκότος τὸν μείρακα, ὁ πατὴρ μὲν κατέλυσε τὴν ζωὴν, ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ πρὸς τῇ πενίᾳ καὶ τοῖς τῆς χηρείας κακοῖς ἐπιέζετο. Ὁ δὲ τῶν πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαίων μὴ εὐπορῶν, ἔγνω μισθῷ πρὸς ὑπηρεσίαν ἑαυτὸν ἐκδοῦναί τινι· καὶ ἄρας ἔρχεται πρὸς τὴν Μεγαλόπολιν. Ὀψίας δὲ τὴν τῆς πόλεως εἰσελθὼν πύλην, ἣ καλεῖται Χρυσεία, παρὰ τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Διομήδους κατέλυσεν· καὶ πεσὼν ἔξω τοῦ τεμένους, κατέδαρθε. Νυκτὸς δὲ τῷ τοῦ ναοῦ νεωκόρῳ (οὔπω γὰρ ἦν γενόμενος μοναστῶν εὐκτήριον) ὄναρ ὁ μάρτυς ἐφίσταται, καὶ τὸν βασιλέα ἐντὸς εἰσαγαγεῖν ἐγκελεύεται. Ὁ δὲ ἐξελθὼν καὶ τὸν Βασίλειον εὑρὼν ἐπὶ ψιλοῦ τοῦ ἐδάφους ὑπνώττοντα, φάντασμα εἶναι τὸν ὄνειρον ὑπείληφε μάταιον. Ὡς δὲ καὶ αὖθις τὸ αὐτὸ ἐδόκει ὁ ἅγιος ἐγκελεύεσθαι, ὁ δὲ καὶ πάλιν ἐξελθὼν οὐχ ἕτερον εὗρεν ἢ τὸν Βασίλειον, ὑπέστρεψεν ὑπειληφὼς τὰ αὐτά. Ἐκ τρίτου τοίνυν ὁ μάρτυς τῷ νεωκόρῳ ἐφίσταται, καὶ προτρέπεται αὐτὸν εἰσαγαγεῖν τὸν ἐκτὸς κατακείμενον. Οὗτος γάρ ἐστιν, ἔφη, ὁ βασιλεύς. Ἐξελθὼν οὖν ὁ νεωκόρος ἀνίστησι τὸν Βασίλειον, καὶ ξενίζει τοῦτον παρὰ τῇ κατοικίᾳ αὐτοῦ, καὶ μεταδίδωσιν ὧν εὐπόρει. Ἦν δὲ τῷ νεωκόρῳ ὁμαίμων τὴν ἰατρικὴν μετιών, καὶ τῷ Θεοφιλίτζῃ ὑπηρετῶν. Ὁ δὲ Θεοφιλίτζης οὗτος τῷ Καίσαρι Βάρδᾳ καὶ τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ κατὰ γένος ᾠκείωτο, διὰ τὸ τῆς ἡλικίας βράχιστον ὑποκοριζόμενος, καὶ Θεοφιλίτζης καλούμενος. Τούτῳ τοίνυν τῷ ἀδελφῷ ὁ νεωκόρος τὸ ἀπόῤῥητον ἐκκαλύψας ἐνύπνιον, ἠξίωσε συστῆσαί τοῦτόν τινι τῶν ἀρχόντων εἰς ὑπηρέτησιν· ὁ δὲ τῷ οἰκείῳ κυρίῳ τοῦτον συνίστησι. Πρότερον δὲ τὸ περὶ τῆς βασιλείας δι' ὀνειράτων χρησμῴδημα τῷ Βασιλείῳ ἀνεκάλυψαν ἄμφω τὼ ἀδελφὼ, καὶ μεμνῆσθαι σφῶν ἐν τῇ βασιλείᾳ αὐτοῦ ὅρκοις αὐτὸν προκατέλαβον. Ἠσθεὶς οὖν ὁ Θεοφιλίτζης ἐπὶ τῷ Βασιλείῳ (ἦν γὰρ εὐειδής τε καὶ εὐμήκης, καὶ τὴν χεῖρα γενναῖος καὶ περιδέξιος, βαθεῖαν τε τρέφων κόμην, καὶ ταύτην οὖλην) τοῖς οἰκείοις ἱπποκόμοις τοῦτον ἐπέστησε· πρωτοστράτορα τοῦτον οἶδεν ὀνομάζειν ἡ διάλεκτὸς ἡ κοινή. Ἐζητήθη δὲ καὶ τῷ βασιλεῖ γενναῖός τις ἱπποκόμος, καὶ περὶ τὴν ἐπηρεσίαν ταύτην εὐφυῶς διακείμενος. Κεκόμιστο γάρ ποθεν ἵππος τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ, εἰς πᾶσαν μὲν ἀρετὴν ἵππῳ πρέπουσαν ἐπιτήδειος, σκληραύχην δὲ καὶ μὴ ῥᾳδίως ἀναβαινόμενος. Τούτου εἰς θέαν ἦκων ὁ βασιλεὺς, ἀναβῆναί τινι τοῦτον ἐπέτρεπεν. Πλειόνων δ' ἐπιχειρούντων, ἐκεῖνος ἐθρασύνετό τε καὶ ἐγαυρία, καὶ τὸν ἀναβαίνοντα ἀπεσείετο. Ἐχαλέπηνεν ἐπὶ τούτοις ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅτι μὴ ἔχει ἱπποκόμον περιδέξιον ἤσχαλε. Παρὼν δὲ ὁ Θεοφιλίτζης, ἔχειν εἶπεν αὐτὸς τοιοῦτον, καὶ, Εἰ βούλει, φησὶ, βασιλεῦ, παρίτω. Καὶ ὃς ἐπέτρεψε, καὶ ὁ Βασίλειος μετεκέκλητο, καὶ τοῦ χαλινοῦ τοῦ ἵππου λαβόμενος, καὶ περιποππύσας καὶ καταψήσας αὐτὸν, κούφως τε μετεωρίσας ἑαυτὸν ἐπιβέβηκε, καὶ περικαλπάσας μικρὸν, εἶτα καὶ ὅλον αὐτῷ τὸν ῥυτῆρα ἐνδέδωκέ τε καὶ ἐξιππάσατο. Ἤσθη τούτοι ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸν Βασίλειον προσελάβετο, καὶ τοῖς βασιλικοῖς ἱπποκόμοις συνέταξε, καὶ προϊὼν καὶ πρωτοστράτορα τὸν ἄνδρα ἐτίμησεν· ἡ δὲ ἀξία τῶν

B

C

D

ἐπισήμων καὶ τῶν ᾠκειωμένων τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐπεδίδου καθ' ἑκάστην ἡ περὶ τὸν Βασίλειον τοῦ βασιλέως διάθεσις, καὶ τοσοῦτον, ὡς καὶ εἰς φθόνον κινῆσαι τὸν Καίσαρα.

Ζ'. Ποτὲ δὲ τῆς τοῦ βασιλέως μητρὸς συνεστιωμένης τῷ βασιλεῖ, ὁ πρωτοστράτωρ εἰσεκλήθη Βασίλειος τοῦτο τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Καὶ ἡ βασίλισσα συνεχῶς αὐτῷ ἐνητένιζε, καὶ ἐώρα τὸν ἄνδρα περιεργότερον, εἶτα καὶ ἀπεφοίβασε τοῦτον εἶναι τὸν ὀλετῆρα τοῦ γένους αὐτῆς, ἔκ τινων σημείων τοῦτο γνοῦσα, ὡς ἔλεγε, πάλαι αὐτῇ γνωρισθέντων ἐκ τοῦ οἰκείου ἀνδρός. Ἀλλὰ τῷ Μιχαὴλ ταῦτα λῆρος ἐδόκει, καὶ οὐδὲν ἀπῆγεν αὐτὸν τῆς εὐνοίας τῆς περὶ τὸν Βασίλειον, ἤδη δὲ καὶ παρακοιμώμενον αὐτὸν προεβάλετο. Καὶ τοῦτο δὲ τῆς κατὰ τοῦ Βασιλείου βασκανίας ἐπίδοσις τῷ Καίσαρι γέγονε, καὶ ἐπεβούλευε τῷ ἀνδρὶ, καὶ παρ' αὐτοῦ ἀντεπεβουλεύετο. Ἐκστρατείας δὲ κατὰ τῶν τὴν Κρήτην ἐχόντων Ἀγαρηνῶν κηρυχθείσης τῷ Μιχαὴλ, ὁ Καῖσαρ πρὸς τὸν τῆς Θεοτόκου ναὸν, τὸν τῶν Ὁδηγῶν κεκλημένον, ἀπῆλθε, τῇ Θεομήτορι συνταξόμενος (63), καὶ ἤδη τῷ θυσιαστηρίῳ αὐτοῦ προσεγγίσαντος, ἐξ οὐδεμιᾶς ἐμφανοῦς αἰτίας ἡ χλαμὺς τῶν ὤμων αὐτοῦ ἐξώλισθεν. Ὅπερ σημεῖον, καὶ τῷ Καίσαρι, καὶ τοῖς ἰδοῦσιν, ἀπαίσιον ἔδοξε. Πολλῶν δὲ τὸν βασιλέα κακιζόντων ὅτι πᾶσαν ἐνέδωκε τὴν ἐξουσίαν τῷ Καίσαρι, ὥστε ἐκεῖνον ἅττα βούλεται πράττειν καὶ πολλὰ παρὰ τὸ δέον ποιεῖν, τῇ τῶν ὀνειδῶν ἐνδελεχείᾳ ἔδοξέ ποτε μικρὸν ἀνανῆψαι τοῦ βαθυτάτου κάρου ἐκεῖνος ὁ ἀδέλτερος ἄνθρωπος, καί τινα τῶν ᾠκονομημένων τῷ Καίσαρι καὶ ὑπορθοῦτο καὶ ἀνεσκεύασεν. Ὁ τῷ Βάρδᾳ οὐκ ἦν ἀνεκτὸν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦτο καὶ ἐβαρυθύμει καὶ ἐμηνία. Ἐκστρατεύσαντι δὲ τῷ βασιλεῖ, ὡς εἴρηται, καὶ ὁ Καῖσαρ συνεξεστράτευσε, καὶ πυκνὰς κατ' αὐτοῦ τῷ Μιχαὴλ ὁ Βασίλειος, καὶ οἱ περὶ ἐκεῖνον πεποίηντο τὰς διαβολὰς, καὶ κεκύρωτο ἡ κατ' ἐκείνου διὰ ταύτας ἐπιβουλή. Πολλὴν δὲ δύναμιν περιβεβλημένου τοῦ Καίσαρος, οἱ τὴν ἐπιβουλὴν ἀρτύοντες ἐδειλαίνοντο. Ἡρωΐας δέ ποτε τοῦ Βάρδα ἐκ τῆς οἰκείας σκηνῆς προελθόντος μετὰ λαμπρότητος, καὶ δορυφορίας πολλῆς, καὶ τῷ βασιλεῖ προσελθόντος, συγκαθίσαντός τε καὶ συνομιλοῦντος αὐτῷ, ὁ Βασίλειος ὄπισθεν αὐτοῦ ἑστηκὼς τὴν χεῖρα ἐπέσειεν, ἀπειλῶν ὥσπερ τῷ Καίσαρι. Ὁ δὲ κατά τινα χρείαν ἑτέραν ἀθρόον ἐπιστραφείς, καὶ ἰδὼν τὴν χεῖρα τοῦ Βασιλείου, καὶ συνεὶς τὸ δηλούμενον, τοῖς ποσὶ τοῦ βασιλέως ἐπέρριψεν ἑαυτόν. Ὤκνουν δ' οἱ κατ' αὐτοῦ συνομοσάμενοι τὴν ἐγχείρησιν, μέχρις αὐτὸς ὁ Βασίλειος πρῶτος αὐτῷ τὸ ξίφος ἐπήνεγκεν. Οὕτω γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναθαρσήσαντες, μεληδὸν, τὸν Βάρδαν περιστάντες συνέκοψαν (64), καὶ τῷ μὲν τοιοῦτον τὸ τέλος τῆς βιοτῆς συνεκύρησεν. Ὁ δέ γε

VII. Cum vero imperator aliquando **165** matrem suam convivio excepisset, jussu illius etiam Basilius protostrator est advocatus. Eum imperatrix continenter defixis oculis est intuita, eoque curiosius perspecto, veluti numine afflata, dixit illum esse pestem familiæ suæ : idque se nosse de signis quibusdam sibi olim a marito indicatis. Verum Michael pro nugis id habuit, nulla re a benevolentia erga Basilium se abduci passus, eumque tandem etiam cubicularium fecit : quo Cæsaris erga Basilium invidia aucta est, ut virum insidiis appeteret, ab eoque vicissim appeteretur. Cum autem imperator Michael expeditionem contra Cretenses Agarenos edixisset, Cæsar ad Deiparæ ædem cognomento Hodegorum abiit, Dei Genitrici vale dicturus. Cumque jam sacrario appropinquasset, chlamys nulla evidenti de causa ei humeris delapsa est. Id omen et Cæsari, et aliis qui id viderunt, inauspicatum visum. Multis porro imperatorem vituperantibus, quod omnem Cæsari potestatem dedisset, ut quidvis ageret, multaque contra officium faceret : assiduitate reprehensionum tandem nonnihil e profundissimo veterno experrectus esse visus homo ille vecors, quædam a Cæsare constituta correxit et revocavit. Id Bardæ intolerabile visum, auctoritatem imminutam graviter et iniquo animo ferenti. Imperatorem tamen in militiam profectum comitatus est, quem Basilius cum suis sæpius apud Michaelem detulit, comparatæque jam erant insidiæ, sed iis quibus id negotii datum erat, Cæsaris opes et potentiam reformidantibus, accidit, ut quodam tempore Bardas mane cum splendore et comitatu magno tabernaculum suum egressus, imperatorem adiret, atque illi assidens colloqueretur. Tum Basilius a tergo stans, minitabundus manum agitavit. Cum autem Cæsar alia de causa subito respexisset, manuque Basilii visa, intellexisset, quis is sibi vellet : pedibus imperatoris advolutus est, neque conjurati eum prius aggredi ausi fuerunt, quam Basilius primus ensem in eo defixisset. Tum etiam alii receptis animis circumstetere, et membratim hominem dissecuerunt. Atque ille hunc vitæ exitum est sortitus. Imperator autem expeditione omissa Byzantium reversus, Eudociam Inceris filiam, concubinam dudum suam, Basilio **166** despondet. Post, etiam imperatorem ipse in Magna ecclesia designat, ac per Photium patriarcham diademate ornat. Basilio filius Leo ex Eudocia nascitur, qui Michaelis esse

Variæ lectiones et notæ.

(63) Συνταξόμενος. De hac voce agimus in *Gloss. med. Græcit.* De templo vero Hodegorum copiose disseruimus in nostra *Constantinopoli*, lib. IV.

(64) Τὸν Βάρδαν περιστάντες συνέκοψαν. Nicetas Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol. Ἐπειγομένῳ γὰρ κατὰ Κρήτης τῷ Μιχαὴλ, καὶ αὐτὸς ὁ Βάρδας ἄχρι τῶν λεγομένων Κήπων συστρατεύων ἐκεῖ δὴ τὴν ἐσχάτην ἔτισε δίκην πρόφασιν γὰρ ὡς ἐπιβουλεύοντα τῷ βασιλεῖ ἡ θεήλατος αὐτὸν μετῆλθεν ὀργὴ, καὶ ξίφεσι μεληδὸν ἀθλίως κατακοπτόμενος. Infra : Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινοστεῖ.

potius credebatur, quasi prægnans fuisset Eudocia Basilio collocata. Michael porro, qui omnem ætatem equitando et compotando consumeret, frequenterque inebriatus, mente alienaretur, quam ne sobrius quidem sanam admodum habebat, Basilium in sui cædem irritavit. Nam cum post equestre ad Sancti Mamantis certamen, in quo ipse cum proceribus suis aurigarat, victor ad cœnam accubuisset, eique Basilius et Eudocia interessent, Basilinus quidam dudum imperatoriæ triremis remex, sed ob corporis elegantiam in imperatoris familiaritatem ascitus, eique tum cœnanti astans, illius aurigandi solertiam et dexteritatem divinis laudibus extollebat. Quibus laudibus ille multo jam exhausto mero, et mente turbata, delectatus, calecos purpureos ei tradit, ac induere jubet, et imperatorem salutat. Illo verecundante et Basilium intuente, imperator irascitur, Basilius autem ei innuit, ut obtemperet, et calceos induat. Qui cum paruisset, imperator Basilio iratus ait: *Imperii insignia isti aptiora sunt quam tibi. An vero mihi non licet, quemadmodum te imperatorem feci, ita et alium facere?* Ex eo Basilius et de imperio et de vita sollicitus, vim facere quam pati maluit, consilioque suo cum aliis communicato, cum denuo Michael vino in cœna obrutus torperet, manuque ductus in cubiculum regiæ, quæ est ad Sancti Mamantis, somno profundissimo oppressus jaceret: egressus, primum claustra cubiculi imperatorii confregit, nec fores a cubilariis claudi possent. Deinde cum conjuratis advenit. Iis autem qui ante cubiculum excubabant, paucis adeo, percussores aditu prohibere conantibus, orto tumultu imperator experrectus, quodam cum stricto gladio ingresso, manus sustulit, quibus ille ambabus resectis, ad cæteros rediit. At Michael cum ex vino titubans ebrietate impediente, fugere non posset, miserabiliter ejulans jacebat: quem alius quidam ex Basilianis, adhuc vivere conspicatus, insiliit, ensemque ita in ejus pectus adegit, ut ventre etiam trajecto intestina elaberentur.

A βασιλεὺς τῆς ἐκστρατείας ἀφέμενος, ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, καὶ ζεύγνυσι τῷ Βασιλείῳ Εὐδοκίαν τὴν θυγατέρα τοῦ Ἰγκήρος, ἥτις αὐτῷ τῷ κρατοῦντι πρώην ἐπαλλακεύετο· εἶτα καὶ βασιλέα τοῦτον ἀνεῖπεν αὐτὸς ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενος ἐκκλησίᾳ (65), καὶ διὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου περιθεὶς αὐτῷ τὸ διάδημα. Τίκτεται δὲ τῷ Βασιλείῳ ἐκ τῆς Εὐδοκίας παιδίον ἄῤῥεν ὁ Λέων, ὃ τοῦ Μιχαὴλ (66) μᾶλλον εἶναι ἐλέγετο, ὡς ἐγκύου τῆς Εὐδοκίας οὔσης ὅτε τῷ Βασιλείῳ συνῴκιστο. Ἱππηλασίαις δὲ καὶ συμποσίοις ἀεὶ σχολάζων ὁ Μιχαὴλ, καὶ συνεχῶς μεθυσκόμενος, καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος (67), ἃς οὐδὲ νήφων ἔῤῥωτο, εἰς φόνον ἑαυτοῦ τὸν Βασίλειον ἐξηρέθισεν. Ἐκ γὰρ ἵππων ἀγῶνος ἐν τῷ ἁγίῳ Μάμαντι τελεσθέντος, ἐν ᾧ αὐτὸς ἡνιόχησε καὶ οἱ μεγιστᾶνες αὐτοῦ, καὶ νενίκηκεν, ἐπὶ B δεῖπνον ἀνακλιθέντος, καὶ ὁ Βασίλειος καὶ ἡ Εὐδοκία συνανεκέκλιντο. Βασιλῖνος (68) δέ τις τῆς Βασιλείου τριήρους πρώην ἐρέτης ὤν, διὰ δὲ σώματος ὡραιότητα προσληφθεὶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος, καὶ τούτῳ οἰκειωθεὶς, παρεστὼς τότε δειπνοῦντι τῷ βασιλεῖ ἐξεθείαζεν αὐτὸν ὡς εὐφυῶς ἄγαν καὶ ἐντεχνως ἡνιοχήσαντα. Ὁ δὲ (ἤδη γὰρ ἠκρατίσατο, καὶ τὸν νοῦν ἐκτεθόλωτο), ἡσθεὶς τοῖς ἐπαίνοις ἐδίδου αὐτῷ τὰ φοινικόχροα πέδιλα, καὶ προσέταττεν ὑποδήσασθαι, καὶ βασιλέα ἀνεῖπε. Τοῦ δὲ εὐλαβουμένου, καὶ πρὸς τὸν Βασίλειον ἐνορῶντος, ὁ βασιλεὺς ἐχαλέπαινε. Καὶ ὁ Βασίλειος ἐνένευσεν αὐτῷ πεισθῆναι καὶ ὑποδήσασθαι· καὶ ὃς λαβὼν ὑπεδήσατο. Ὁ δὲ βασιλεὺς τῷ Βασιλείῳ ἔφη χολούμενος, Τούτῳ μᾶλλον ἢ σοὶ τὰ τῆς βασιλείας παράσημα ἐπεοίκασιν. Ἦ οὐκ ἐξεστί μοι, ὡς σὲ βασιλέα πεποίηκα, ποιῆσαι καὶ ἕτερον; Ἐντεῦθεν δεδοικὼς ὁ Βασίλειος (68*) καὶ περὶ τῇ βασιλείᾳ καὶ τῇ ζωῇ, δρᾶσαι πρὸ τοῦ παθεῖν ἐμελέτησεν, ἑτέροις τε τὸ μελέτημα κοινωσάμενος, ἐπεὶ αὖθις ἐν δείπνῳ ἀκρατοποσίαις χρησάμενος ὁ βασιλεὺς ἤδη κεκάρωτο, καὶ τῷ ἑαυτοῦ κοιτῶνι ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα βασιλείοις (69) χειραγωγούμενος ἀνεκέκλιτο, καὶ ὕπνῳ βαθυτάτῳ κατείληπτο, πρῶτον μὲν ἐξιὼν Βασίλειος τὰ κλεῖθρα τοῦ βασιλικοῦ κοιτῶνος κατέαξεν, ἵνα

C

Variæ lectiones et notæ.

(65) Ἐν τῇ Μεγάλῃ παραγενόμενόμενος ἐκκλησίᾳ. Ipso die Pentecostes. Nicetas Paphlago in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol. Τότε μὲν οὖν ὁ αὐτοκράτωρ παρευθὺς πρὸς τὴν βασιλεύουσαν παλινοστεῖ. Πεντηκοστὴ δ' ἄῤῥ' ἦν, καὶ Βασίλειον πατρίκιον ὄντα καὶ παρακοιμώμενον στέμματι κατακοσμήσας, ἀναγορεύει βασιλέα.

(66) Ὁ τοῦ Μιχαήλ. Vide Glycam. p. 297, ubi hunc Zonaræ locum expendit.

(67) Καὶ τῶν φρενῶν ἐξιστάμενος. Luitprandus, lib. I, cap. 3: *Verum quia omnipotens Deus servos suos juste visitat quacunque vult censura, hunc imperatorem Michaelem sanæ mentis ad tempus esse non permiserat, ut quo eum gravius premeret in infimis eo misericordius remuneraretur in summis. Nam, ut fertur, hujus tempore passionis, familiares etium capitis jusserat damnari sententia, quos tamen ad se rediens hoc pacto requirebat, ut nisi quot jugulari jusserat redderentur, pari ipsi qui hoc effecerant sententia damnarentur. Hoc igitur terrore, quos damnari jusserat, servabantur.* Ex his sontico laborasse Michaelem videtur indicare Luitprandus, quod sicut Byzantini scriptores, qui ebrietate et compotationibus mentem subinde perturbatam volunt.

(68) Βασιλῖνος. Basiliscum vocat Manasses : Βασιλισκιανὸν, Chronicon ms. ab Adamo ad Leonem Phil., ut et Georgius monachus, a quo patricii dignitate donatur.

(68*) Δεδοικὼς ὁ Βασίλειος. Idem Luitprandus : *Sed cum hoc sæpius et iterum Basilio faceret, hujusmodi a sibi obsequentibus (proh nefas!) accepit consilium: Ne forte insana regis jussio aliquando ex industria a te non diligentibus, imo odio habentibus, impleatur, eum tu potius occidito, atque imperialia sceptra suscipito. Quod sine dilatione. tum terrore compulsus, tum etiam regnandi cupiditate deceptus complevit.*

(69) Ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Μάμαντα βασιλείοις. Nicetas Paphlago : Πρὸς τῷ τεμένει τοῦ μάρτυρος Μάμαντος δολοφονεῖται.

μὴ κλεῖσαι τὰς θύρας οἱ περὶ τὸν βασιλικὸν κοιτῶνα στρεφόμενοι δύναιντο. Εἶτα καὶ τοὺς συνωμότας παραλαβὼν ἅπεισι. Τῶν δὲ προκοιτούντων ὀλίγων ὄντων καὶ κωλύειν ἐπιχειρούντων, θόρυβος ἤρθη καὶ διυπνίσθη ὁ βασιλεύς. Εἰσελθόντος δέ τινος τῶν σὺν τῷ Βασιλείῳ, καὶ τὸ ξίφος ἡρκότος κατὰ τοῦ Μιχαὴλ, ἐκεῖνος τὰς χεῖρας ἦρε, καὶ ἄμφω ταύτας ὁ ξιφηφόρος πλήξας ἀπέκοψε καὶ ὑπέστρεψε πρὸς τοὺς ἄλλους. Ὁ δὲ Μιχαὴλ μὴ φυγεῖν οἷός τε ὢν ἀκροσφαλῶς ἐκ τοῦ οἴνου βαίνων, καὶ τῇ μέθῃ συμποδιζόμενος, ἔκειτο δεινῶς ἀπολοφυρόμενος (70), καί τις ἕτερος τῶν περὶ τὸν Βασίλειον ἔτι ζῶντα τοῦτον ἰδὼν, εἰσεπήδησε, καὶ κατὰ τῶν στέρνων αὐτοῦ τὸ ξίφος ὠθήσας ἐπὶ τὴν γαστέρα τοῦτο προήνεγκεν, ὡς ἐκπεσεῖν αὐτῆς καὶ τὰ ἔγκατα.

Β'. Τῷ μὲν οὖν Μιχαὴλ οὕτως ἐπιλέλοιπε τὸ βιώσιμον ἀξίως τῆς αὐτοῦ βιοτῆς. Ὁ δὲ Βασίλειος αὐτίκα εἰς τὰ βασίλεια παρεγένετο, καὶ τούτων γενόμενος ἐγκρατὴς ἔπεμψέ τινα τῶν τοῦ κοιτῶνος κηδεῦσαι τὸν Μιχαήλ. Ὡς ἀπελθὼν εὗρε τὸν δείλαιον ἵππου ἐγκεκορδυλημένον σαγίσματι, καὶ ἐξαγαγὼν αὐτὸν, ἐν τῇ μονῇ τῆς Χρυσοπόλεως ἔθαψεν. Ὡς σὺν τῇ μητρὶ μὲν ἐβασίλευσεν ἔτη δέκα καὶ τέσσαρα, ἐν δ' ἐπὶ δέκα μόνος ἦρξεν αὐτός. Ἤδη δὲ τῆς βασιλείας δραξάμενος ὁ Βασίλειος, καὶ παρὰ πάντων αὐτοκράτωρ ἀναρρηθεὶς, τοὺς βασιλικοὺς, παρόντων τῶν τῆς συγκλήτου λογάδων, ἀνέωξε θησαυροὺς ἐν οἷς οὐδὲν ἕτερον εὑρητο ἢ μόνα χρυσίου κεντηνάρια τρία. Βουλῆς οὖν προτεθείσης ἐψηφίστο παρὰ πάντων τοὺς ἐξ οὐδεμιᾶς χρήματα λαβόντας εὐλόγου λαβῆς, ἀναιδιδόναι ταῦτα, ἢ τόγε δὴ μετριώτερον, τὰ ἡμίση. Καὶ ἀκολούθως τῇ ψήφῳ τὰ ἡμίση ἐπράττετο, καὶ οὐ μείω τριακοσίων ἐντεῦθεν κεντηναρίων τὸ ταμεῖον τὸ βασιλικὸν εἰσωδίσεν. Εἰς δὲ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἐν ἑορτῇ ἀπελθὼν ὁ Βασίλειος, καὶ τῆς ἀναιμάκτου θυσίας μετασχεῖν βουληθεὶς, ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου Φωτίου, ἀνδροφόνον ἀποκαλοῦντος αὐτόν. Ὀργισθεὶς οὖν διὰ τοῦτο σύνοδον συνήθροισε, καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν (71), ὡς τάχα παρανόμως τοῦ Ἰγνατίου κατασπασθέντος τοῦ θρόνου τοῦ ἀρχιερατικοῦ παρὰ Βάρδα τοῦ Καίσαρος, καὶ αὐτοῦ μὴ κανονικῶς, ἐκείνου ζῶντος. τοῦ θώκου τοῦ θείου ἐπιβατεύσαντος, Ἡάτροκλον τοῦτο πρόφασιν προβαλλόμενος. Ἀνάγει γοῦν πάλιν εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης περιωπὴν τὸν θεῖον Ἰγνάτιον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένου αὐτοῦ, ἀνταίρουσιν αὐτῷ χεῖρα τῶν πατρικίων τινὲς Γεώργιος καὶ Σαββάτιος, οἳ γνωσθέντες ληφθέντες τε, ταῖς εἰς σῶμα ποιναῖς ἐκολάσθησαν. Ἔπεμψε δὲ βασιλεῖς Κωνσταντῖνον καὶ Λέοντα τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, μετέπειτα δὲ καὶ τὸν τρίτον Ἀλέξανδρον. Τὸν δὲ τέταρτον Στέφανον, πατριάρχην βουλόμενος προχειρίσασθαι, νεώτατον ὄντα τότε, τῷ κλήρῳ τῆς τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας καταριθμεῖ. Τὰς δὲ θυγατέρας αὐτοῦ τέσσαρας οὔσας τῇ βασιλικῇ μονῇ τῆς ἁγίας Εὐφημίας κατέταξε. Κατὰ δὲ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας, ἡττήθη,

167 VIII. Michaele digno acta vita exitio sublato, Basilius regia statim occupata, quemdam ex cubiculariis misit, qui funus illi faceret. Is miserum equino sago involutum, in monasterio Chrysopolitano sepeliit. Regnavit cum matre annos XIV, solus XI. Basilius imperio firmato,et jam ab omnibus imperator salutatus,senatus principibus advocatis, imperatorios thesauros aperuit, in quibus nihil præter auri tres centenarios est repertum. Re deliberata, consentientibus suffragiis est decretum, ut qui nulla probabili de causa pecuniam accepissent, eam, aut saltem ejus semissem, restituerent. Cum igitur ex decreto semissis exigeretur, non minus CCC centenariis in fiscum est relatum. Basilius die festo Magnam Ecclesiam ingressus,ut incruentæ victimæ particeps esset, a Photio patriarcha est prohibitus, eum homicidam appellante : ob quam repulsam iratus, indicto concilio,Photium Ecclesia expulit,quasi sanctus Ignatius contra leges a Barda Cæsare sede pontificia dejectus esset, et ille, non rite divinum thronum eo superstite occupasset, eoque prætextu abusus sanctum Ignatium in pontificatus apicem restituit. Basilio recens sceptris potito, quidam ex patriciis se opposuere, Georgius et Sabbatius, qui deprehensi et capti, pœnas corporibus dederunt. Filios tres Constantinum, Leonem et Alexandrum augustalibus coronis ornavit. Quartum natuque minimum Stephanum patriarcham creare volens, in numerum cleri Ecclesiæ retulit. Filias quatuor in regio monasterio Sanctæ Euphemiæ collocavit. Bello contra Cretenses Agarenos suscepto, victus est, multisque cæsis, et ipse captus esset, nisi Theophylactus Abastactus, Romani Lacapeni, qui post imperavit, pater, eum eripuisset. In magnam urbem reversus, affinem suum Christophorum in Cretam contra Agarenos misit, qui cum eos acie vicisset,barbaricam audaciam fregit Idem Basilius etiam contra Orientales Agarenos et Manichæos, qui cuidam Chysochiri parebant, est profectus, et castellis quibusdam captis, actaque præda, etiam Tephricam eorum metropolim obsidere statuit, sed cum eam et longam obsidionem postulare, et alioqui expugnatu

Variæ lectiones et notæ.

(70) Ἀπολοφυρόμενος. Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2, de Basilio : Ὁ καὶ τὸν πρὸ αὐτοῦ βεβασιλευκότα Μιχαὴλ ἀνελὼν, καὶ οὕτω τὰ σκῆπτρα κατασχὼν, ὃν δὴ καὶ ψυχορράγῶν ἔβλεπεν ἐγκαλοῦντα τούτῳ καὶ λέγοντα· Τί σοι ἐποίησα, ὦ Βασίλειε, ἢ τί σοι ἠδίκησα, ὅτι οὕτως ἀνηλεῶς με κατέκτεινας; καὶ οὕτως ἐξαγορεύων τέλει τοῦ βίου ἐχρήσατο.

(71) Καὶ τὸν Φώτιον τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησεν. Ut exinde pessime habitus fuerit, et carceri mancipatus, denegatis quibus interim vacaret, libris, pluribus ipse Photius enarrat in epist. ad Basilium imp. 97, et in altera ad Baanem præpositum et patricium 114

168 difficilem esse cognovisset, inde discessit : et Euphratem exundantem,navibus junctum transiit, ac circumjacentia loca populatus, multis castellis expugnatis, cum barbarorum aliis pace facta, aliis in deditionem acceptis, triumphans per mediam urbem invectus, in regiam est reversus. At Manichæorum principe Chrysochire, Romanas provincias invadente, easque populante, imperator domesticum legionum contra eum mittit: qui quia justas copias non adducebat,acie cum hoste decernendum esse non putabat, sed ubi res ferebant, in excursionibus palantes et male tractatos, inhibuit, quominus securi prædatum exirent. Quare Chrysochir, abducta quam ceperat præda, domum rediit. Ac legionum domesticus duos duces se cum suis legionibus sequi jussit, neque pati Manichæos palantes prædas agere. Vesperi cum Chrysochir cum suis ad radices montis castra haberet; jugo a Romanis præoccupato, contentio de præcellentia et vi bellica inter utriusque ducis milites est exorta. Ut vero singuli se præstare aliis gloriabantur, quidam litem sedaturus : *Quid*, inquit, *commilitones, frustra nos jactamus, cum hoste propinquo, non verbis sed factis jam demonstrare liceat, qui sint viri fortes?* Eo consilio probato, statim hostes invaserunt, quos subita aggressione perculsos terga dantes diu persecuti, tantam eorum stragem ediderunt, ut interjecta planities cadaveribus impleretur. Cecidit et Chrysochir, multique capti et vincti ad imperatorem missi, una cum Chrysochiris capite. Ignatio patriarcha defuncto,post Ecclesiam undecim annis gubernatam, Photius a Basilio secundum in Pontificia sede collocatur. Insidiæ imperatori structæ non latuerunt,ejusque princeps Romanus Curcuas oculis est privatus, reliqui flagris cæsi, rasisque pilis relegati.

καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον, ἐάλω δ' ἂν καὶ αὐτὸς, εἰ μὴ ὁ Ἀβάστακτος Θεοφύλακτος (72), ὁ πατὴρ τοῦ μετὰ ταῦτα βασιλεύσαντος Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ, αὐτὸν διεσώσατο. Ἐπανελθὼν δὲ εἰς τὴν Μεγαλόπολιν. τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν εἰς τὴν Κρήτην ἐκπέπομφεν· ὃς συμβαλὼν αὐτοῖς καὶ τρεψάμενος, τὸ θράσος σφῶν ἐταπείνωσεν. Ἐξεστράτευσε δὲ καὶ κατὰ τῶν ἐν τῇ ἑῴᾳ μοίρᾳ Ἀγαρηνῶν ὁ αὐτοκράτωρ Βασίλειος. καὶ κατὰ τῶν Μανιχαίων ὧν ἐξῆρχεν ὁ Χρυσόχειρ (73) καλούμενος, καὶ φρούριά τινα κατασχὼν, καὶ λείαν ἐλάσας, ἐπεχείρησε μὲν πολιορκῆσαι καὶ τὴν Τεφρικὴν τὴν αὐτῶν μητρόπολιν. Γνους δὲ ταύτην καὶ προσεδρίας δεομένην πολλῆς, καὶ ἄλλως δυσάλωτον, ἄρας ἐκεῖθεν ἀπῆει· καὶ τὸν Εὐφράτην εὑρὼν πολὺν ῥέοντα, ζεύξας τοῦτον ναυσὶ διεπέρασε, καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖ ληισάμενος καὶ φρούρια ἑλὼν ἕτερα, τὰ τοῖς μὲν τῶν βαρβάρων σπεισάμενος, τοὺς δὲ προσκεχωρηκότας αὐτῷ δεξάμενος, εἰς τὴν τῶν πόλεων προκαθημένην ἐπανελήλυθε, καὶ θριαμβεύσας διὰ μέσης τῆς πόλεως, εἰς τὰ βασίλεια ἐπανῆκεν. Ὁ δὲ τῶν Μανιχαίων προεστηκὼς ὁ Χρυσόχειρ κατὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐπῄει χωρῶν, καὶ αὐτὰς ἐληΐζετο. Στέλλει τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν δομέστικον τῶν σχολῶν. Ὅτι δὲ μὴ ἀξιόχρεων ἐπήγετο δύναμιν κατὰ συστάδην αὐτῷ συμβαλεῖν οὐκ ἔκρινε δεῖν. Ὅπη δὲ παρήκοι, τοῖς αὐτοῦ συμπλεκόμενος σκιδναμένοις καὶ ποιουμένοις καταδρομὰς, ἐκάκου αὐτούς, καὶ οὐκ ἀδεῶς εἶα ποιεῖσθαι τὰς ἐκδρομὰς καὶ τὰς λεηλασίας. Διὸ καὶ ἤν ἤδη ἴσχυσε λαβεῖν λείαν ὁ Χρυσόχειρ ἐπαγόμενος, οἴκαδε ἐπανέστρεφεν. Ὁ δὲ δομέστικος τῶν σχολῶν δύο στρατηγοῖς ἐνετείλατο παρέπεσθαί οἱ μετὰ τῶν περὶ αὐτοὺς ταγμάτων, καὶ μὴ ἐᾷν τοῖς βαρβάροις σκίδνασθαι καὶ λεηλατεῖν. Ἑσπέρας δὲ τοῦ μὲν Χρυσόχειρος καὶ τῶν περὶ αὐτὸν αὐλισαμένων ἐν ὑπωρείᾳ, τῶν δὲ Ῥωμαίων τὰ μετεωρότερα προκατειληφότων, ἔρις ἐνέπεσε περὶ πρωτείων, καὶ τοῦ τίνες ἂν εἶεν ἀγαθοὶ μᾶλλον τὴν ἰσχὺν τοῖς ἀμφοῖν τῶν στρατηγῶν στρατιώταις. Ὡς δ' ἕκαστοι ἑαυτοὺς κρειττονεύειν τῶν ἄλλων ἐμεγαλαύχουν, εἷς τις λῦσαι τὴν ἔριν σφίσι βουλόμενος, Ἵνα τί μάτην, συστρατιῶται, φησὶ, θρασυνόμεθα, ἐνὸν μὴ λόγοις ἀλλ' ἔργοις ἄρτι φανῆναι τίνες ἄνδρες εἰσὶν ἀγαθοὶ, τῶν πολεμίων παρόντων; Ἔδοξεν οὖν ἡ βουλὴ τοῦ ἀνδρὸς ἀγαθὴ, καὶ αὐτίκα τοῖς πολεμίοις ἐπέθεντο. Οἱ δὲ, τῷ αἰφνιδίῳ καταπλαγέντες, νῶτα τοῖς βάλλουσιν ἔστρεψαν, καὶ τῆς διώξεως ἐπὶ πυλὺ γενομένης, κατεστρώθη τὸ μεταξὺ πεδίον νεκροῖς. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Χρυσόχειρ ἔπεσε τότε, καὶ πολλοὶ δ' ἐζωγρήθησαν, καὶ τῷ βασιλεῖ ἐστάλησαν δέσμιοι, καὶ αὐτὴ δ' ἡ κεφαλὴ τοῦ Χρυσόχειρος. Ἰγνατίου δὲ (74) τοῦ πατριάρχου μεταστάντος εἰς τὰς ἐκεῖθεν μονὰς, ὃς ἔνδεκα ἔτη τὰ

Variæ lectiones et notæ.

(72) Θεοφύλακτος. Nescio an is sit Theophylactus patricius et Armeniacorum prætor, ad quem exstat epistola Photii 21.

(73) Ὁ Χρυσόχειρ. Bellum Basilii cum Chrysochire narrat pariter Constantinus in Basilio, cap. 30, et lib. I *De Themat* cap. 10, præter Scylitzem, Glycam, et alios.

(74) Ἰγνατίου δέ, etc. Obiit Ignatius 13 Octobr. die S. Jacobo sacro, ut scribit Nicetas. Stylianus Neocæsareæ Euphratesiæ episcopus in epist. ad Orientales, quæ exstat in Appendice Concilii Constantinopol. cap. 4, videtur indicare malis Photii artibus sublatum fuisse et exstinctum Ignatium, quod tamen silet idem Nicetas. Sepultus autem fuit in monasterio Satyri ab eo condito, quod S. Michaeli Ἀνατέλλοντι dicatum tradunt, ac in primis, qui nominis originem tradit, Symeon Logotheta in Chron. ms. in Basilio : Τῷ ς' ἔτει αὐτοῦ Ἰγνάτιος ὁ πατριάρχης τὴν τοῦ Σατύρου ἐκκλησίαν εἰς ὄνομα τοῦ ἀρχιστρατήγου τοῦ Ἀνατέλλοντος ἐποίησεν. Εἶτα καὶ μονὴν αὐτὴν ἀνδρῴαν εἰργάσατο, ἔνθα καὶ ἐτάφη. Καὶ Σάτυρος μετονομάζεται, ὅτι ἐκ μικροῦ διαστήματος τῆς τοιαύτης μονῆς ὁ παλαιὸς ὀνομάζεται Σατυρος. Ἐκεῖ ἦν ἱερὸν παρ' Ἑλλήνων οἰκοδομηθὲν τῷ αὐτῷ Σατύρῳ, καὶ ἐξ ὁμωνυμίας διὰ τὸ πλησίον εἶναι τὴν εἰρημένην μονὴν, τῷ τοιούτῳ καλεῖται ὀνόματι· ἐξ οὗ καὶ ὁ τὸ παλάτιον τοῦ Βρύαντος κτίσας Θεόφιλος ὁ βασιλεὺς, τὴν ὕλην ἀφελόμενος, ταύτην ἐδείματο. Ἀνατέλλων δὲ καλεῖται δι' αἰτίαν τοιαύτην· κυνηγοῦντί ποτε Νικηφόρῳ

πάντα τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἔθυνεν οἴακας, ὁ Φώτιος τὸ δεύτερον παρὰ τοῦ Βασιλείου εἰς τὸν τῆς ἀρχιερωσύνης, θρόνον ἀνάγεται. Ἐπιβουλὴ δὲ συσκευαζομένη κατὰ τοῦ βασιλέως οὐκ ἔλαθεν, ὅθεν ὁ μὲν ἐξάρχων αὐτῆς Ῥωμανὸς ὁ Κουρκούας ἐξεκόπη τὰ ὄμματα· οἱ δὲ τούτῳ συνομοσαμενοι, αἰκισθέντες, καὶ καρέντες τὴν τρίχα, ὑπερορίαν κατεδικάσθησαν.

Θ'. Ἤδη δὲ τοῦ ἔαρος ἀναλάμποντος, ἐκστρατεύει κατὰ τῆς Συρίας, ἕνα τῶν υἱῶν τὸν Κωνσταντῖνον ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ, καὶ εἵλε τῶν φρουρίων τινά· ἔνιοι δὲ καὶ προσεχώρησαν αὐτῷ διὰ τὴν τῶν ἄλλων ἅλωσιν δειλιάσαντες. Εἶτα τῇ Γερμανικείᾳ προσβάλλει, καὶ τὰ προάστεια δηώσας αὐτῆς, ἀφίκετο πρὸς πόλιν τὴν Ἄδαταν, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. Ὀλιγώρως δὲ πρὸς τὴν πολιορκίαν διακειμένων τῶν πολιτῶν αὐτῆς, ἤρετο αὐτοὺς ὁ Βασίλειος ὅτῳ πεποιθότες, οὐ προσέρχονται οἱ, ἤδη τῆς πόλεως ἁλισκομένης. Καί τις τῶν χρόνῳ προβεβηκότων φησὶν ἀκριβῶς εἰδέναι ὡς Οὐχ ὑπὸ σοῦ πέπρωται τὴν πόλιν ἁλῶναι νυνί, ἀλλ' ὑφ' ἑτέρου τῶν ἐξ ὀφρύος καταγομένων τῆς σῆς Κωνσταντίνου τὴν κλῆσιν. Τοῦ δὲ βασίλεως τὸν υἱὸν ἐπιδείξαντος, καὶ Οὗτος ὁ Κωνσταντῖνός ἐστι, φήσαντος, ὁ γηραιὸς ἐκεῖνος, Οὐχ οὗτος, εἶπεν, ὁ Κωσταντῖνός ἐστιν, ὑφ' οὗ ἡμῶν ἡ πόλις ἁλώσεται, ἕτερος δέ τις τῶν ἀπογόνων τῶν σῶν. Μηνίσας οὖν ἐπὶ τοῖς τοῦ πρεσβύτου προμανεύμασιν ὁ Βασίλειος, κραταιότερον τῇ πολιορκίᾳ ἐπέθετο, Ἐπεὶ δὲ οὐδὲν ἤνυε, καὶ ψῦχος δὲ γεγονὸς ἐλύπει σφόδρα τὸ στρατευμα τὴν πολιορκίαν λιπὼν, ἐπανόδου ἐμέμνητο, τοὺς αἰχμαλώτους ἀναιρεθῆναι πρόστάξας, ἵνα μὴ φυλακῆς δέωνται, ἤ τι νεωτερίσωσιν ἀδείας λαβόμενοι. Οἱ δ' ἐκ Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς κατέτρεχον χώρας, οἷς ἀντεπιὼν ὁ στρατηλάτης Ἀνδρέας τὰς ὁρμὰς αὐτῶν ἀνέκοπτεν. Ἐπιστείλαντος δὲ αὐτῷ τοῦ Ἀμηρᾶ τῆς Ταρσοῦ ὡς Οὐδέν σε ὁ τῆς Μαρίας υἱός ὀνήσει κατὰ σοῦ ἐπιόντος μου, ἐκεῖνος, τὴν βλασφημον ἐπιστολὴν λαβών, εἰκόνος τῆς Θεομήτορος ἐξηρτήσατο, Ἀνταποδὸς τῷ ἀλαζόνι, λέγων, ὦ Δέσποινα, τοῦ φρυάγματος τὰ ἐπίχειρα. Καὶ ταῦτα εἰπὼν, ἐχώρει κατὰ τοῦ βλασφημήσαντος, καὶ μάχης κρατηθείσης τρέπονται οἱ πολέμιοι, καὶ γίνεται τούτων φόνος πολὺς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀμηρᾶς ἀποσφάττεται, μετρίων διαφυγόντων τινῶν. Φθονηθεὶς δὲ ὁ στρατηλάτης διεβέβλητο, ὡς δυνάμενος καὶ τὴν Ταρσὸν ἐξελεῖν οὐκ ἠθέλησε. Διὸ ἀφαιρεῖται μὲν ὁ βασιλεὺς τὴν ἀρχὴν ἀπ' αὐτοῦ, δίδωσι δὲ ταύτην τῷ Στυππειώτῃ, ἐπαγγελομένῳ καὶ τὴν Ταρσὸν ἐκπορθῆσαι, καὶ ἄλλα πλείω κατωρθωκέναι νεανιευομένῳ· ὃς οὐ μόνον οὐδὲν ὧν ἤυχει κατώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ δυστυχήματι περιπέπτωκεν ἐξ ἀμελείας καὶ ἀπερισκέπτου σκηνώσεως. Γνόντες γὰρ οἱ Βάρβαροι τὸ ἐκείνου στρατόπεδον ἀφυλάκτως ἔχον, νυκτὸς αὐτῷ ἐπιτίθενται, καὶ ἀναιροῦσι πολλοὺς, οἱ πλείους δὲ ὑπ' ἀλλήλων συμπατούμενοι διεφθείροντο, καὶ οὕτως

A IX. Sub vernum tempus imperator una cum filio Constantino Syriæ bellum infert, castella quædam capit : quædam, injecto ex aliorum expugnatione terrore, in deditionem accipit. Deinde Germaniciam invadit, et suburbiis incensis, urbem Adatam obsidet. Civibus negligenter se defendentibus, Basilio rogante qua re freti se non dederent, urbe jamjam capienda, quidam **169** provectæ ætatis homo ait, se certo scire non esse in fatis, ut nunc urbs ab ipso capiatur, sed ab alio, qui ex ejus lumbis descenderet, nomine Constantino. Cum vero imperator, filio demonstrato, eum esse Constantinum dixisset, et senex eum esse Constantinum, a quo sua urbs capienda esset, negaret, sed alium quemdam ex ejus posteris, Basilius ob eam divinationem iratus, oppugnationem acrius urget ; sed cum nihil
B proficeret, ac frigus exercitum infestaret, soluta obsidione, reditum cogit, captivis interfici jussis, ne custodia opus esset, neve opportunitatem nacti, aliquid novarent. Cum autem Tarsenes et Melitenæi Agareni provincias Romanas incursarent, dux Andreas eorum insolentiam reprimebat, et missis ad se ab Amera blasphemis litteris, quibus scribebat, si ipse illum invasisset, nihil ei Mariæ filium profuturum, illa accepta epistola et imagini Dei Matris appensa, dixit : *Domina, remunerare fremitum hominis arrogantis.* His dictis, contra blasphemum eduxit copias, commissaque pugna, hostes in fugam versi, maxima ex parte cadunt, ipseque Ameras jugulatur, paucis fuga elapsis. Sed dux ex invidia delatus, cum Tarsum etiam capere potuisset,
C noluisse : imperator ducatum illi ademptum Stypiotæ tradit, et Tarsi excidium pollicenti, et alia magnifica juveniliter jactanti : qui adeo nihil eorum quæ gloriabatur, effecit, ut etiam ex negligentia et inconsiderata castrametatione in cladem inciderit. Nam Barbari castra ejus, in quibus nullas agi excubias cognorant, noctu aggressi, multos cædunt, sed plures a sese invicem obtriti perierunt, itaque superiores fuere Agareni. Eo rerum Orientalium statu, Occidens pejus etiam se habebat. Nam Italia quæ Romanis imperatoribus parebat, et maxima Siciliæ pars, multæque gentes aliæ, sub Michaele tributariæ factæ sunt Carthaginensibus. Carthaginenses enim Agareni, classe instructa, multisque oppidulis captis, Ragusium obsident
D Ragusinis per legatos auxilia petentibus, Basilius centum naves bellicas subsidio mittit, quas contra se ire Agareni ubi cognoverunt, soluta obsidione

Variæ lectiones et notæ.

τῷ βασιλεῖ, ἐν οἷς ἀρτίως ἐστὶν ἡ μονὴ ἡμερησία, ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ χειρωθείσης ἐλάφου, ἐν ᾧ τὸ τῆς μονῆς θυσιαστήριον ἵδρυται, εὑρέθη τράπεζα παλαιὰ ὑπὸ κίονος βασταζομένη, γράφουσα οὕτως· Τοῦτό ἐστιν τὸ ἅγιον θυσιαστήριον τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ τοῦ Ἀνατέλλοντος, ὅπερ ἐνεβρόνισεν ὁ ἅγιος ἀπόστολος Ἀνδρέας. Vide nostram Constantinopolim, lib. IV, pag. 189.

Longobardiam invasere, captaque Bari urbe, ejusque tuto receptu usi, **170** totam Longobardiam occuparunt. Cæteræ quoque gentes quæ ab Agarenis premebantur, cum audissent quid Ragusii accidisset, et ut hostes, reformidatis imperatoris auxiliis, ab obsidione destitissent : anxilia et ipsæ petunt, se Romano imperio subjicientes. Basilius

A ὑπερίσχον οἱ ἐκ τῆς ; Ἄγαρ. Ἀλλὰ τὰ μὲν Ἑῷα τοῦτο εἶχε τὸν τρόπον, χειρόνως δὲ διέκειντο τὰ Ἑσπέρια. Ἥ τε γὰρ τοῖς Ῥωμαίων βασιλεῦσιν ὑπήκοος Ἰταλία, καὶ τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας (75), ὑπόφοροι τοῖς Καρχηδονίοις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ γεγόνασιν, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλα τῶν ἐθνῶν πλείονα. Στόλον γὰρ (76) ἐξαρτύσαντες οἱ ἐκ Καρχηδόνος

Variæ lectiones et notæ.

(75) Τὰ πλεῖστα τῆς Σικελίας. Vide Constantinum. lib. II *De themat.* cap. 10.

(76) Στόλον γὰρ. Michaele Theophili filio imperante, Saraceni Ægyptii Græcorum provincias Occidentales, atque imprimis maximam Siciliæ partem pervasere. Dehinc cum Basilius Macedo regni habenas excepisset, classe instructa, in Dalmatiæ maritima, facta exscensione, complurimis expugnatis oppidis, Ragusium obsedere. At ut subsidium Ragusinis submitti a Basilio, ac centum Chelandia, quæ πολεμιστηρίους νῆας vocat Zonaras, Niceta patricio cognomento Orypha, rei navalis drungario, duce advenire perceperunt, trajecere in Italiam, captaque urbe Bari, inde in continentem Calabriam et Apuliam effusi, harum fere provinciarum domini effecti sunt. Capta autem Baris sub annum 851, Erchempertus, in *Hist Langob.* cap. 20 : *Per idem tempus Agareni Barim insidentes ceperunt, devastantes stirpitus, deprædare totam Apuliam, Calabriam, et pedetentim Salernum ac Beneventum depopulari initiarunt.* Evocati autem Saraceni a Radelgiso principe Beneventano in auxillium suum contra Capuanos, per Paudonem Castaldeum Barensem fidelem suum, ut habent Leo Ost. lib. I, cap. 27; anonymus Casin. cap. 8, et Chronicon S. Vincentii de Vulturno, pag. 694. Ut porro in finitimas provincias effusi, dominatum suum dilatarint in Italia, pluribus prosequitur idem Erchempertus, cap. 29, ut et Leo Ost. lib. I, cap. 32. Sed et Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 32. rem sic narrat : Οἱ δὲ Σαρακηνοὶ, μαθόντες τὴν μετὰ τοῦ στύλου τοῦ πατρικίου δρουγγαρίου τοῦ πλωίμου, ἔφυγον καταλιπόντες τὸ κάστρον Ῥαουσίου, καὶ ἀντεπέρασαν ἐν Λογγιβαρδίᾳ, καὶ πολιορκήσαντες τὸ κάστρον Βάρεως, τοῦτο ἐπόρθησαν. Τότε ὁ σολδανὸς κτίσας ἐκεῖσε παλάτια, κατεκράτησε πᾶσαν Λογγιβαρδίαν μέχρι Ῥώμης ἔτη τεσσαράκοντα. *Saracenti ubi adfuturum mox cum classe patricium rei navalis drungarium resciverunt, ab obsidione Ragusini castri recesserunt, et in Longobardiam trajicientes, urbem Barin obsederunt, expugnaruntque. Tunc soldadus structis, ibi palatiis, Longobardiam omnem Romam usque annos quadraginta tenuit.* Quæ totidem verbis habet ac repetit lib. II *De themat.* cap. 2 et in avi Basili Nita, n. 55, unde hausit quæ in hanc rem scripsit Scylitzes, pag. 577. Varie autem soldani nomen affertur a scriptoribus : quippe Porphyrogenitus, et ex eo Scylitzes, narrant Saracenos ducibus Saba, vel Saban et Calpho, τῷ Σάβᾳ καὶ τῷ Καλφοῦς, cum triginta sex navibus in Dalmatiam appulisse. *Calphon* sodani meminit etiam Leo Ost. lib. I cap. 27, At qui Σάβα. Porphyrogenito, et Σάβαν Scylitzæ, eidem Porphyrogenito lib. II *De themath.* Σάμαν, Erchemperto *Seodam*, anonymo Casin. cap. 28, 33 et Leoni Ost. lib. I, cap. 37, *Seodam ;* denique auctori Chronici S. Vincentii de Vulturo *Sangdam* dicitur. Tot igitur oppressi malis, crebrisque Saracenorum excursionibus fatigati Longobardi, legatos ad Basilium miserunt opem exposcentes, voluntariam præterea subjectionem polliciti : quibus ille admissis, non modo destinatam pro Dalmatis classem in eorum subsidium misit, sed et Romanum anstistem et Ludovicum II imperatorem, ut suis copiis miseros Italos adjuvarent, per

B epistolas impulit. Ita quidem Porphyrogenitus in Basilio, et ex eo Græci scriptores. At Latini, Erchempertus scilicet et auctor Chronici S. Vincentii, evocatum tradunt Ludovicum a Capuanis et Beneventanis, *Beneventi fines per Soram ingressum*, Capuaque, cujus princeps rebellaverat, expugnata, anno sequenti, *multis fultum auxiliatoribus Barim perrexisse, ac cum prædivto Sangdam Augustalem exercitum pugnam commississe*, fudisseque Saracenos : deinde Materam expugnasse ac Canusium ; revessum denique Beneventum, *cum Soraceni ad extremitatem pervenissent, misso exercitu Barim cepisse, capto in ea Sangdane ejjet (al effero Rege) cum aliis satellitibus ejus.* Similia narrat Leo Ostiensis, lib. I, cap. 28, qui expeditionem Ludovici in annum 866, conjicit, Barimque quatuor annis ab eo obsessam ait, sed Ludovicum Basilii copiis maritimis, terrestres suas adjunxisse, unaque et simul Barim obsedisse par est credere, siquidem verum, sit capta a Ludovico Bari die tertia Febr. anno 868, ind. 1, ut est apud Lupum Protospatham et anonymum Barensem, civitatem ipsam Basilio, soldanum vero Ludovico in belli præmium cessisse, ut diserte habet Porphyrogenitus : Καὶ τὸ μὲν κάστρον Βάρεως καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν πᾶσαν ἀνελάβετο ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων · τὸν δὲ σολδανὸν καὶ τοὺς λοιποὺς Σαρακηνοὺς ἀνελάβετο

C Δολοῆχος ὁ ῥὴξ Φραγγίας καὶ ἀπήγαγεν αὐτοὺς ἐν αὐτῷ κάστρῳ Βενεβέντου. *Et urbem quidem Barin, totamque regionem ac prædam universam sibi habuit imperator Romanorum; soldanum autem cum cæteris Saracenis rex Franciæ Ludovicus, et Beneventum adduxit.* Verum an ista fidem omnino mereantur, dubium facit quod tradunt iidem Erchembertus, auctor Chronici S. Vincentii et Protospatha, demum scilicet Barim ingressos Græcos post excessum Ludovici, ut a Saracenis, quorum vires quotidie invalescebant, sese tutarentur. Erchempertus, cap. 29, et Chronichon S. Vincentii : *Hoc audientes qui Bari residebant, Gregorium Bajulum imperatorem Græcorum, qui tunc in Ydronto degebat, cum multis excercitibus ob Saracenorum metum Barim introduxerunt : qui statim apprehensum Castaldeum, illiusque primores Constantinopolim misit, quibus jurejurando fidem dederat.* Quod in annum 874, ind. 8, rejiciunt Protospatha et anonymus Ba-

D rensis, proinde post excessum Ludovici, qui Ravennæ diem extremum clausit 13 Augusti anno 874. Quod de soldani risu, et ut a Capuanis et Beneventanis, libertatem adeptus fuerit, hoc loco tradit Zonaras, Porphyrogenitus pariter et Cedrenus commemorant. At quod addunt Ludovico a venatione revertenti Beneventanos portas occlusisse, non omnino Erchempeati narrationi convenit : ita enim ille cap. 34 : *Quibus ita patratis,* (capta scilicet Bari) *videns diabolus suos eliminari, Christoque universa restaurari, et damna inferni dolens suo instinctu cæperunt Galli graviter Beneventanos persequi, ac crudeliter vexare. Qua de re et Adelgisus princeps* (Beneventanus) *adversus Lodoguicum Augustum erectus cum suis Beneventi infra mœnia degentem, ac secure quiescentem astu doloso sanctissimum virum, salvatorem scilicet Beneventanæ provinciæ, cæpit, et custodiis mancipavit, bonaque ejus diripiens, ditatus est, cunctosque viros exercitales*

Ἀγαρηνοί, πολλὰ μὲν εἴλον πολίσματα, τέλος δ' ἐπολιόρκουν καὶ τὸ Ῥαγούσιον (77). Στέλλουσιν οὖν οἱ Ῥαγούσιοι πρεσβείαν πρὸς τὸν βασιλέα Βασίλειον, ἐπικουρίαν παρ' αὐτοῦ ἐξαιτούμενοι, καὶ ὃς ἐκπέμπει αὐτοῖς πολεμιστηρίους νῆας ἐκπίπτειν, ἃς ἐπίναι σφίσι μαθόντες οἱ πολιορκοῦντες Ἀγαρηνοί, λύσαντες τὴν πολιορκίαν τοῦ Ῥαγουσίου τῇ Λογγιβαρδίᾳ προσέβαλλον, καὶ τὸ ἄστυ τῆς Βάρεως εἷλον, καὶ τούτῳ κεχρημένοι ὁρμητηρίῳ, πάσης τῆς

A recepta legatione, supplicibus et classe illa, et per Francorum regem opem tulit : a qno per litteras petiit, ut Romanis legionibus in bello Agarenico adesset, ab iisque Agarenorum exercitu devicto, eorum princeps, quem sultanum vocant, captus,et a rege Capuam perductus. Ubi cum biennium versatus esset : nunquam a quoquam risisse visus est, ut rex miratus, diceret se ei qui Barbarum risisse nuntiaret, præmium daturum. Quem cum quidam

Variæ lectiones et notæ.

exspoliavit et fugere compulit. His consimilia habent Leo Ost. lib. I cap. 38, et auctor Chronici S. Vincentii de Vulturno, p. 696. Unde patet Ludovicum custodiæ mancipatum ab Adelgiso, ex qua, *infra quadraginta dies innumerabili Saracenorum exercitu ab Africa adveniente*, tandem dimissus est, ait Leo Ostiens. Paulo aliter rem recitat auctor *Annalium* B *Francorum Metensium.* an. 871 : *Adalgisus imperatorem destitutum suorum viribus cernens, jamdudum conceptam iniquitatem parturit. et cum sui fautoribus palatium, in quo imperator meridie quiescebat, occupare nititur. Imperator clamore irruentium excitatus, lecto desilit, arma corripit, et cum perpaucis corporis sui custodibus ad ostium domus turbatus procedit, aditumque ferro intercludens, hostem a liminibus arcet. Adalgisus sentiens non sine discrimine ostia domus esse penetranda, ab introitu pedem retrahit, palatiumque flammis exuri jubet. Interea imperator dextras sibi dari petit, pacemque obtixe deposcit. Cui responsum est,non aliter petita impetraturum, nisi prius iurejurando promitteret, nunquam se diebus vitæ suæ Beneventi fines inrarurum, neque pro calumnia, quam tunc patiebatur, vindictam aliquando exacturum. Allatis itaque sanctorum pignoribus, necessitate constrictus, sacramentum quod ab eo exigebatur juravit, statimque* C *postero die a Benevento exiit.* Mox narrat ut anno sequenti Ludovicus Romam venerit, et a Joanne PP. a sacramento absolutus, Adelgisum tyranuum denuntiatum in Corsicam fugere compulerit, ac tandem Ludovicus anno 874 vitam finierit : quo loco illius pietatem cæterasque animi dotes brevi elogio perstringit. De Ludovici captione similia habet Leo Ost. lib. I. cap. 38 ubi de Capua a Saracenis obsessa, et a Ludovico fusis ibi Saracenis quædam,nihil tamen de legato Basilii ad Capuanos misso, de quo Zonaras commemorat. Sane dimisso Ludovico, soldanum et ipsius asseclas Annosum et Abadelbachum,ac imperatoris thesaurum sibi retinuisse Adelgisum diserte cum Zonara tradunt Erchempertus, cap. 28, et auctor Chronici Sancti Vincentii de Vulturno, et Sangdanem libertate donatum fuisse satis innuunt. Adde præterea *Annales Francorum Bertinianos*, ann. 873, Reginonem et Hermannum Contractum. Fuit porro D Ludovici Pii nepos, cujus nomen varie effertur a scriptoribus Græcis : Δολίχος enim nuncupatur Porphyrogenito, lib. *De administ. imp.* cap. 29 et Scylitzæ, Λοδοῦχος, eidem Porphyrogenito, lib. *De them.* cap. 11. Enimvero, ne ab Italia,quam semel ingressus sum, discedam, exstincto Radelgiso Adelgisi filio, *Radelgis filius princeps est constitutus, qui tribus vix annis imperans, a Beneventanis ejectus est, et Ajo frater ejus* (Adelgisi) *loco illius subrogatus est.* Ita quidem Erchempectus et auctor Chronici S. Vincentii, p. 698. De Ajone principe Beneventano, qui Ἀγίων Zonaræ,et Leoni Grammatico et auctori *Chronici principum Beneventi et Salerni* Ἀγγαίων Scylitzæ, Ἐγίων, anonymo Combefisiano n. 6, dicitur. Principatum autem iniit ille an. 884, obiitque an. 890, ut est apud Lupum Protospatham. Audita Ajo Basilii morte,reliquas,quæ Græcis in Longobardia parebant, urbes, posthabitis quæ cum Græcis pepigerat fœderibus, suo asseruit imperio, quod in annum secundum Leonis Philosophi conjicit Scylitzes, p. 595, qui est Christi 887, quo quidem anno imperabat Occidenti Carolus cognomento Crasssu,cujus gener fuisse dicitur Ajo Zonaræ et Scylitzæ, vel certe regis Franciæ, quisquis ille fuerit : Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δοὺξ Ἀγίων τοῦ Ῥηγὸς Φραγγίας τυγχάνων γαμβρός, Sed sive *gener* hoc loco sumatur pro filiæ marito, sive pro affine, uti interdum hanc vocem a Græcis perinde ac Latinis usurpatum ostendimus in notis ad Alexiadem, affinitatem hanc omisere scriptores Francici. Ut porro Ajo in Græcos insurrexerit. recitat Erchempertus, cap. 66. *Idem Ajo adversus Angustale dominium rebellionis jurgium initiavit.* Mox cap. 71, ut Ajo, Bari Græcis erepta, *Græcos impugnantes se impugnaverit* commemorat. Annum vero captæ Baris notat Protospatha : *Anno* 886, *facta fuit proditio in Baro mense Junii, quando princeps* (Ajo) *fecit prælium cum stratigo Trapezi et Græcis.* Qui vero *Trapezi* hic nominatur, is est Constantinus patricius Ἐπὶ τῆς τραπέζης, seu præfectus regiæ mensæ, quem cum Occidentalibus legionibus contra Ajonem misit Leo Augustus ; dignitas enim τοῦ Ἐπὶ τραπέζης apud Byzantinos eadem fuit quæ apud nos dapiferi et senescalli, quem *præfectum regiæ mensæ* vocat Eginhardus in Vita Caroli M. *magistrum regiæ mensæ* monachus Sangallensis, lib. II, cap. 9 cujus præter Codinum meminit Porphyrogenitus, *De adm. imp.* cap. 51. At cladem, quam Zonaras, Scylitzes, anonymus, et Leo Grammaticus passum Constantinum narrant, prorsus reticent scriptores Longobardi, nisi forte exstiterit in eo prælio quod cum illo iniit Ajo post captam Barim. de quo Protospatha. Sed et Græcos ab Ajone primum superatos, dehinc a Constantino patricio adeo profligatum Ajonem ipsum, ut Barim reverti vix ei licuerit,recitat Erchempertus cap. 76: *Ajo denique a Benevento per Sipontum Barim profectus, super quam Constantinum Augustorum aulicum et patricium insidentem reperit, rebelles imperatorum viriliter impugnantem : adversus quem dictus Ajo fultus auxilio Ismaelitarum, et vallatus agmine pedestrium Apuleiensium audacter insurgens primo impetu victor exsistens, de hostibus plures interfecit : deinde a Constantino, qui cum tribus millibus equis tuto considebat in loco, valide contritus, vix cum aliquot urbem ingredi valuit Barim, reliquis aut gladiis aut captivitati traditis.* Tandem, ut ait idem Erchempertus cap. 80, *Ajone obsesso infra urbem a Græcis — legatos suos ad Constantinum patricium destinavit, qui residebat supra dictam urbem, et cum eo pacem faciens urbem remisit, et ad propria remeavit.* Sic igitur Baris rursum in Græcorum potestatem venit, expulso Ajone a Constantino patricio, donec a Guiscardo iis adempta est, ut narrat Leo Ost. lib. III, cap. 44. Hæc porro fusius prosecuti sumus, quod historiam Francicam quodammodo illustrent.

(77) Ῥαγούσιον. Quod Ῥαοῦσιν vocat Constantinus Porph., *De adm. imp.* cap. 29, ex Ital. *Rausa.*

semel risisse nuntiasset, accersito sultano, risus causam quæsivit? At ille : *Rotas currus* (inquit) *vidi, quarum cum altera terræ incumberet, altera sursum tolleretur : mox ea quæ sublimis fuerat, depressa : quæ humilis, in altum elata est. Unde conjectura capta, res humanas etiam eodem modo moveri et transferri, in risum erupi : posse fieri cogitans, ut et mearum rerum idem status esset : ac me, quemadmodum e sublimi sum humi depressus, sic ex humili loco in altum elatum, sublimem fore.* Rex et veritate orationis considerata, et soldani ob fortunæ commutationem misertus : cum liberius habitum in familiaritatem suam ascivit, et ejus ut viri prudentis consiliis usus est. Is vero, homo callidus, regem dolo circumvenit. Nam cum Capua et Benevento recens potitum vereri cognovisset, ne eæ urbes de vindicanda libertate cogitarent : *Si*, inquit, *imperium istarum urbium firmum habere studes : cives clariores alio transferto. Nam vulgus per se, nobis rebus non studebit.* Id consilium rex sibi utile futurum ratus, exsequi statuens, clam vincula ferrea fabricabatur. At improbus ille vir, cum utriusque civitatis principibus colloquens, atque in eorum familiaritatem sese insinuans, secreto dicit, regem in animo habere primarios cives vinctos in suam transferre regionem. Quod vere a se dici, illud argumento esse quod ferreas catenas, manicas, aliaque vincula fabricaretur. Id illi cum verum deprehendissent, hominem sibi bene velle opinati, regi venatum 171 egresso portas clauserunt. Is igitur non admissus domum rediit. Sultanus autem a civibus libertate remunerationis ergo accepta, pristinoque imperio recuperato, iisdem Capuanis et Beneventanis bellum infert. Qui cum obsidione urgerentur, per legatos

Λογγιβαρδίας ἐκράτησαν. Γνόντα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη, τὰ παρὰ τῶν Ἀγαρηνῶν τούτων, ὡς εἴρηται, πιεζόμενα, τὸ γεγονὸς κατὰ τὸ Ῥαγούσιον, καὶ ὅτι τὴν ἐκ βασιλέως συμμαχίαν δείσαντες οἱ πολέμιοι, τῆς πολιορκίας ἀπέστησαν, πρεσβεύουσι καὶ αὐτοὶ συμμαχίαν αἰτοῦντες, καὶ ἑαυτοὺς τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑποτιθέμενοι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὴν πρεσβείαν προσήκατο, καὶ ἐπεκούρησε τοῖς αἰτήσασι διά τε τοῦ προειρημένου στόλου καὶ διὰ τοῦ Φράγγων ῥηγός (78) Ἐπέστειλε γὰρ ἐκείνῳ, συνεπιλαβέσθαι τοῦ κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν πολέμου τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, ὑφ' ὧν ἡ τῶν Ἀγαρηνῶν κατεπολεμήθη στρατιὰ, καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν ἐάλω σουλδάνος καλούμενος, ὃν ὁ Ῥὴξ τῶν Φράγγων ἐν Καπύῃ ἀπήγαγεν. Ὅπη δύο διατρίψας ἐνιαυτοὺς, οὐκ ὤφθη παρά τοι μειδιάσας οὐδέποτε, ὥστε τὸν ῥῆγα θαυμάζειν, καὶ εἴ τις ἀπαγγείλειεν αὐτῷ γελῶντα τὸν βάρβαρον, δώσειν τι ἐπαγγέλλεσθαι τῆς ἀγγελίας μισθόν. Εἶπεν οὖν τίς ποτε ἰδεῖν τὸν σουλδάνον γελάσαντα. Καλέσας οὖν τὸν βάρβαρον ὁ ῥὴξ, τὴν αἰτίαν τοῦ γέλωτος ἤρετο. Ὁ δὲ, Τροχοὺς (79) εἶπεν ἁμάξης ὁρᾷν, ὧν τὸ μὲν πρόσγειον ἦν, τὸ δ' ἤρτο μετέωρον, εἶτα τὸ μὲν μετέωρον κατῆκτο πρὸς γῆν, τὸ δὲ πρέσγειον μετεώριστο. Οὕτω δ' εἰκάσας καὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα κινεῖσθαι καὶ μεταφέρεσθαι ἐξεγέλασα, λογισάμενος ὡς οὐκ ἀδύνατον οὕτω διατεθῆναι καὶ τὰ κατ' ἐμαυτὸν, καὶ ὥσπερ ἐξ ὕψους κατηνέχθην εἰς ταπεινότητα, οὕτως αὖθις ἴσως ἐκ χθαμαλότητος εἰς ὕψος ἐπαρθῆναι καὶ γενέσθαι μετάρσιος. Ταῦτα μὲν εἶπεν ἐκεῖνος. Ὁ δὲ ῥὴξ, καὶ τὴν τῶν λόγων ἀλήθειαν εἰς νοῦν εἰληφὼς, καὶ τὸν σουλδάνον τῆς μεταβολῆς κατοικτείρας, ᾠκειώσατό τε αὐτὸν καὶ παῤῥησίας μετέδωκε, καὶ συνετὸν τὸν ἄνδρα οἰόμενος, ἐκοινώνει καὶ βουλευμάτων αὐτῷ.

Variæ lectiones et notæ.

(78) Φράγκων ῥηγός. Fuit is, ut supra dixi, Ludovicus II, imp. Lotharii imp. filius, cujus uxor fuit Ingelberga, ducis Spoleti filia Utriusque meminit Nicetas Paphlaeo in Vita Ignatii pat. Constantinopol. scribens Photium patr. Constantinopol. Adhuc superstite Michaele Theophili filio, cum in Nicolaum papam anathema pronuntiasset, sollicitasse missis muneribus Ludovicum Ῥὶγα τῆς Φραγγίας, καὶ Ἠγγιβέργαν αὐτοῦ γαμετὴν, ut Nicolaum e sede sua expellerent, imperatores, si id exsequerentur, Constantinopoli creatum iri pollicitum : quod ii statim totis ulnis amplexi fuerint. Idipsum refertur in appendice ad concilium IV Constantinopolitanum, cap. 2 ac Photium in conciliabulo ab eo coacto contra Ignatium et Nicolaum PP, Ludovicum imperatorem, et Ingelbergam Augustam acclamasse : Οὕτως οὖν πλαστογραφήσας ἰδιοχείρους πάντων ὑπογραφὰς, ἀνηγόρευσε καὶ ἀνευφήμησεν εἰς τὴν ἀναπλασθεῖσαν αὐτῷ σύνοδον βασιλέα τὸν Λοδόηχον, καὶ τὴν Ἠγγελβέργαν Αὐγούσταν· πρὸς ἣν καὶ γέγραφεν ἐπιστολὴν εὐφημίας πεπληρωμένην, ὡς ἀξιωθεῖσαν ἀναῤῥήσεως ἐν οἰκουμενικῇ ὅρῳθεν συνόδῳ τῇ Μουλχειρίᾳ παραπλησίως, ὡς ᾠετο. Καὶ κατηντιβόλει καὶ κατεσκεύαζε παραπεῖσαι τὸν ἴδιον σύζυγον Λοδόηχον, ἀπεῖρξαι τῆς Ῥώμης τὸν πάπαν Νικόλαον, ὡς ὑπὸ συνόδου καθῃρημένον οἰκουμενικῆς καὶ καθολικῆς, ἧς τὸ ἴσον καὶ πρὸς αὐτὴν ἐξαπίστε λε μετὰ δώρων. Sed deturbato paulo post ipso Photio, res in vanum abiit, Basilio post necem Michaelis imperium adepto, cujus amicitiam Ludovicus, quamdiu vixit, videtur coluisse : nam non solum Ragusinos contra Agarenos, Basilii hortatu, copiis suis juvit, ut scribit Zonaras; sed etiam legatos suos Constantinopolim misit, cum concilium contra Photium coactum est, qui in eo una cum Michaelis Bulgariæ regis legatis consedere, ut docemur ex actione 9 ejusdem concilii.

(79) Ὁ δὲ Τροχούς. Simile quid narrat Theophylactus Simocatta lib. VI *Histor. Mauric.* cap. 11, et ex eo Theophanes ann. 13 ejusdem Augusti, de rege quodam a Sesostri Ægyptiorum rege captivo facto. Cum enim ex devictis regibus, quatuor selegisset Sesostris qui currum, quo triumphum ducens vehebatur, equorum more traherent, alter ex iis cunctari visus est, dum crebro retro conversis oculis rotæ volubilitatem contemplaretur. Rex vero toties respicientem compellans : Quid est, inquit, bone vir, quod oculos in tergum toties retorques? cui ille respondit : Τεθαύμακα τῶν τροχῶν τὰ κινήματα· ἀνώμαλον ἔχει τὴν κίνησιν· τὰ τοίνυν τούτων μέρη μετεωρούμενα, αὖθις καταχθόνια γίνεται, καὶ ἔμπαλιν τὰ περιπέτεια μετὰ τοῦτο ἀπεωρίζεται. Quibus auditis Sesostrim aiunt ad modestiam correctum esse, mandasseque denuo junctis mulis a collo regum juga demi.

Ὁ δὲ, περίεργος ὤν, δόλῳ τὸν ῥῆγα μετέρχεται. Ὁ μὲν γὰρ ῥὴξ τήν τε Καπύην καὶ τὴν Βενεβενδὸν τὰς πόλεις νέον κτησάμενος ἐδεδοίκει περὶ αὐτῶν, μή ποτε τῆς ἐλευθερίας ἀντιποιήσωνται. Ὁ δὲ Βάρβαρος ἐκεῖνος τοῦτ' ἐγνωκὼς πρόσεισι τῷ ῥηγὶ, καί φησιν· Εἰ βούλει σοὶ τὴν τῶν πόλεων τούτων ἀρχὴν βεβαίαν προσεῖναι, τοὺς λογιμωτέρους τῶν ἐν αὐταῖς μέταγε ἀλλαχοῦ, καὶ οὐκέτι τὸ πλῆθος καθ' ἑαυτὸ γεγονὸς, οὐδὲν φρονήσει νεώτερον. Συνοίσουσαν οὖν τὴν συμβουλὴν ὁ ῥὴξ οἰηθεὶς, ἔθετο τῷ σκοπῷ, καὶ ἀσυμφανῶς δεσμὰ ἐχαλκεύοντο. Εἶτα καὶ τοῖς ἐξόχοις τῶν ἐν ταῖς πόλεσιν ὡμίλει ὁ πονηρὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ, καὶ ὥσπερ φιλικώτερον προσεφέρετο, καὶ ἐν ἀπορρήτοις λέγει αὐτοῖς ὡς ὁ ῥὴξ βούλεται τοὺς ἀξιολογωτέρους τῶν πολιτῶν ὑπὸ δεσμοῖς ποιησάμενος εἰς τὴν ἑαυτοῦ χώραν μεταγαγεῖν, καὶ πίστις, ἔφη, τῶν λόγων τὸ τὰς σιδηρέας ἀλύσεις χαλκεύειν καὶ χειροπέδας, καὶ ἄλλα δεσμά. Τοῦτο τοίνυν ἐκεῖνοι ἀληθὲς εὑρηκότες, εὐνοεῖν αὐτοῖς αὐτὸν ὑπειλήφασι, καὶ ἐξελθόντι πρὸς κυνηγέσιον τῷ ῥηγὶ τὰς πύλας τῶν πόλεων ἐπεζύγωσαν, καὶ οὐκέτι τοῦτον ἐντὸς εἰσεδέξαντο. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθε πρὸς ἑαυτόν· ὁ δὲ σουλδάνος παρὰ τῶν πολιτῶν ἐκείνων ἀντιμισθίαν εὕρατο τὴν ἐλευθερίαν. Ἀπελθὼν οὖν καὶ τὴν προτέραν ἀρχὴν αὖθις κατακτησάμενος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν εἰρημένων πόλεων τῆς τε Καπύης καὶ τῆς Βενεβενδοῦ. Οἱ δὲ, τῇ πολιορκίᾳ πιεζόμενοι, πέλλουσι πρὸς τὸν Ῥῆγα, συγγνωμονῆσαί σφισι, καὶ συμμαχῆσαι θερμῶς ἐξαιτούμενοι. Ὡς δ' ἐκεῖνος τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, ἐπιχαίρειν εἰπὼν τῇ ἀπωλείᾳ αὐτῶν, πρὸς τὸν βασιλέα Βασίλειον ἑτέραν πρεσβείαν ἐστάλκασι, παρακαλοῦντες ἐπαρῆξαι αὐτοῖς κινδυνεύουσι. Καὶ ὃς ὑπέσχετο, καὶ ὁ πρεσβευτὴς ἐπαγγέλλει θαρρεῖν παρεγγυήσων τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ. Ἑάλω δ' ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μαθὼν ὁ σουλδάνος ὅπη τε ἦν, καὶ οἷα κομίζει τοῖς ἀστοῖς εὐαγγέλια, φησὶ πρὸς αὐτόν· Εἰ ζῆν ἐθέλεις, ἀπαγορεῦσαι τὸν βασιλέα τὴν συμμαχίαν τοῖς πέμψασί σε ἀπάγγειλον ἐκ τοῦ τείχους προκύπτουσιν. Εἰ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσεις, ἴσθι αὐτίκα δὴ τεθνηξόμενος. Ὁ δὲ συνέθετο ποιήσειν ὡς ἐνετέλλετο, καὶ στὰς πρὸ τοῦ τείχους δέσμιος κατεχόμενος, ἔφη καὶ τὴν πρεσβείαν ἀνῦσαι, καὶ ἥξειν ὅσον ἤδη ἐκ βασιλέως βοήθειαν. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα λέγων, τοῖς ξίφεσι κατετέτμητο. Ὁ δὲ σουλδάνος, ἀπελπίσας τὴν τῶν πόλεων ἅλωσιν, ὑπεχώρησε. Καὶ ὁ τῆς Ταρσοῦ δὲ ἀμηρᾶς Ἐσμὴν μετὰ πλοίων μεγάλων, ἃ κουμπάρια τοῖς ἐκ τῆς Ἄγαρ ὠνόμασται, τῇ πόλει τοῦ Εὐρίπου προσέβαλεν· ἥνυσε δὲ οὐδὲν, ἀλλ' αὐτός τε ἀπώλετο καιρίως πληγεὶς, καὶ τὸ πλέον τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ. Ἀλλὰ μέντοι καὶ ὁ τῆς Κρήτης κρατῶν Σαὴτ ὁ Ἀπόκαψ, ἕτερον στόλον ἑτοιμασάμενος, Φώτιόν τινα δραστήριον ἄνδρα τούτῳ ἐπέστησεν, ὃς τά τε παράλια τοῦ Αἰγαίου, καὶ τὰς νήσους ἐκάκου. ὯΙ συναντήσας ὁ τῶν Ῥωμαίων στόλος, οὗ ναύαρχος ἦν ὁ τῶν πλωίμων δρουγγάριος ὁ πατρίκιος Νικήτας ὁ Ὠρύφας (80), πολλὰς μὲν τῶν πολεμίων νεῶν τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέφρωσε, καὶ τοὺς ταύταις ἐμπλέοντας, πολλοὺς δὲ μαχαίρας ἔθετο ἔργον, καὶ πλείους ὑποβρυχίους ἐποίησεν. Ὅσοι δὲ τὸν πολυειδῆ τοῦτον ἔργον κίνδυνον, αἰσχρῶς ἀποδράντες ἐσώθησαν. Οὐκ ἠγάπων μέντοι σωζόμενοι· πειρατικὰς δὲ νῆας ἑτοιμασάμενοι τὴν Πελοπόννησον καὶ τὰς ἐκεῖ κπτέτρεχον νήσους. Ἀλλ' αὖθις αὐτοῖς ὁ ῥηθεὶς τοῦ στόλου δρουγγάριος ἔπεισι· τῷ γὰρ λιμένι προσορμίσας τῶν Κεγχρεῶν, καὶ τὰ πολέμια πλοῖα περὶ Μεθώνην καὶ Πύλον καὶ Πάτρας ἐμφιλοχωρεῖν ἐγνωκὼς, διὰ τοῦ κατὰ Κόρινθον ἰσθμοῦ ταχέως διαγαγὼν τὰς τριήρεις ἐν τῇ ξηρᾷ, ἐπιτίθεται τοῖς πολεμίοις ἀνωΐστοις, καὶ τῷ ἀνελπίστῳ ἐκπεπληγμένων αὐτῶν,

A admissi facinoris veniam a rege precati, suppetias sibi ferri enixe petunt. Sed ut ille, repudiata legatione, se interitu illorum lætari dixit; ad imperatorem Basilium alia legatione missa, ut sibi periclitantibus subveniret, cum legatus impetratis auxiliis rediret, cives suos bonis animis esse jussurus: captus est ab hostibus, ex quo cum sultanus cognovisset, unde veniret, et quam lætum civibus nuntium afferret, ait ille: *Si vivere volueris, tuis de muro prospectantibus renuntiato, imperatorem auxilia negasse. Quod ni feceris, te e vestigio moriturum scito.* Promisit ille se facturum quemadmodum juberetur, et vinctus astans ante mœnia, dum se legationem obiisse, et auxilia statim ab imperatore ventura dicit, gladiis dissecatur. Sultanus vero urbium expugnatione desperata, B recessit. Tarsi quoque Ameras Esman cum magnis navigiis, quæ Agareni Cumparia vocant, Euripi urbem aggressus, nihil effecit, sed et ipse lethali accepto vulnere periit, et maxima pars exercitus illius. Cretæ porro princeps Saet Apochaps, Photium virum strenuum alteri classi a se instructa præfecit, qui et Ægæi maris oram, et insulas populabatur. Cui cum Romana classis, cujus navarchus erat classis drungarius patricius Nicetas Ooryphas, occurrisset: multas hostilium navium una cum vectoribus igni Græco in cineres redegit, multas ferro confecit, ac plures demersit. Qui multiplex hoc discrimen turpi fuga evaserant, incolumitate non contenti, piraticis navibus paratis, Peloponesum et vicinas insulas vexaverunt. C Sed eos idem drungarius, eum ad portum Cenchrearum applicuisset, ac naves hostiles circa Methonam, Pylum et Patras crebro stationes habere didicisset: triremibus per isthmum Corinthiacum celeriter terra traductis, subito aggreditur: iisque improvisa impressione perculsis piraticas naves partim cremat, partim cum ipsis viris demergit, duce quoque hostium Photio interfecto. Et sic classis Cretensium periit.

Variæ lectiones et notæ.

(80) Νικήτας ὁ Ὠρίφας. Nicetæ Paphlagoni Ὠρύφας. Is est Nicetas patricius, cujus meminit Ludovicus II imp. in Epist. ad Basilium imp. Constantinopolit. ubi *Hadriatici servator* dicitur.

τὰς μὲν τῶν λῃστρικῶν νηῶν ἐπυρπόλησε, τὰς δὲ καὶ αὐτάνδρους κατέδυσε, καὶ αὐτοῦ τῶν πολεμίων ἐξηγουμένου Φωτίου ἀναιρεθέντος. Οὕτω μὲν οὖν ὁ καὶ τῶν Κρητῶν ἀπώλετο στόλος.

172 X. Verum ex Africa aliæ naves sexaginta ingentes Romanis provinciis vastandis usque ad Cephaleniam et Zacynthum processerunt. Contra eas Narsan classis præfectus missus est. Sed cum multi ex remigibus fugam cepissent, et triremes semivacuæ essent : navarchus ita cum hostibus non congrediendum esse ratus, casum illum ad imperatorem refert, et desertores inquisiti, ac cito reperti sunt. Ut autem terrorem incuteret nautis, nec ullum tamen Christianorum supplicio afficeret : triginta captivos Agarenos carcere noctu extractos, fuligine inungi ne agnoscerentur, flagrisque cæsos per forum circumduci, et in Peloponesum perductos palis affligi jussit. Quo facto classiarii perterriti, noctuque hostes aggressi profligarunt, aliis cæsis, aliis captis. Deinde in Siciliam quoque transvecti, urbes Carthaginensibus obnoxias vexarunt et vastarunt. Cæterum Mesembriaci Arabes, cognito Romanæ classis otio navibus advecti, Phœniciæ et Syriæ oram infestarunt. Basilius enim cædem Michaelis decessoris sui expiaturus, multis in locis urbis regiæ cœlestis militiæ principi Michaeli nova templa, atque in ipsa regia magnificam et sumptuosam ædem, Novæ Ecclesiæ indito nomine, construxit. Nautis igitur his substructionibus occupatis, cum eorum terga a tollendis oneribus nunquam vacarent, cum manus in cophinis occupatæ essent, classis otiosa fuit. Qua de causa Agareni oram maritimam impune prædabantur. Neque vero illam duntaxat infestarunt, sed Syracusas etiam devastarunt, imperatore nautas ædificationibus defatigante, qui etiam Eliæ Thesbitæ, quem eximia veneratione colebat, ædem exstruxit, fore sperans ut ab eo, curru igneo, in cœlum tolleretur. Tamen Syracusarum captivitate et reversione cognita, misit qui nefariis Agarenis resisterent : sed nihil profecit. Deinde Nicephorum Phocam, ejus Phocæ qui post imperavit, avum, cum justis copiis ablegavit, virum fortissimum, et rei militaris peritissimum, qui Agarenos sæpe profligavit. Dum autem Basilius imperator Theophilitzi, ut supra dictum, est, adhuc inserviret una cum illo Peloponesum descendit, et templum Andreæ est ingressus, in quo **173** degebat mona-

A — Ἐξ Ἀφρικῆς δ' αὖθις ἕτεραι νῆες ἑξήκοντα παμμεγέθεις ἐξώρμησαν, καὶ τῇ ὑπὸ Ῥωμαίους καὶ αὗται ἐλυμαίνοντο, καὶ μέχρι Κεφαληνίας καὶ Ζακύνθου προήλθοσαν. Στέλλεται τοίνυν ναυτικὸν κατ' αὐτῶν, ναυαρχοῦντα τὸν Νάρσαν ἔχον. Πολλῶν δ' ἐκ τῶν περὶ τὴν εἰρεσίαν πονούντων ἀποδρασάντων, αἱ τριήρεις ἦσαν ἡμίκενοι· διὸ καὶ ὁ ναύαρχος οὐκ ἔκρινε δεῖν οὕτω συμμίξαι τοῖς πολεμίοις, ἀλλ' ἀναφέρει τῷ βασιλεῖ τὸ συμβάν, καὶ οἱ λειποτάκται ζητηθέντες ταχὺ κατεσχέθησαν. Ἵνα δὲ καὶ φόβον ἐμποιήσῃ τῷ ναυτικῷ, καὶ μηδένα κολάσῃ Χριστιανόν, τριάκοντα τῶν ἐν εἱρκταῖς φρουρουμένων αἰχμαλώτων Ἀγαρηνῶν ἐκβληθῆναι κελεύει νυκτὸς, καὶ περιχρίσαι μὲν ἀσβόλῃ τὰς ὄψεις αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ ἐπιγινώσκοιντο, εἶτα κἀκίσασθαι σφᾶς, καὶ διὰ τῆς
B ἀγορᾶς περιαγαγεῖν, ἀνασκολοπισθῆναί τε ἀπαχθέντας εἰς Πελοπόννησον. Οὗ γενομένου, οἱ τοῦ στόλου ναυτικοὶ ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὕτω τοῖς ἐναντίοις ἐπῆλθον νυκτὸς, καὶ τρόπαιον ἔστησαν, τῶν μὲν ἀπολομένων, τῶν δὲ ἁλωκότων. Εἶτα καὶ εἰς Σικελίαν διέβησαν, καὶ τὰς ἐκεῖ πόλεις ὅσαι τοῖς Καρχηδονίοις διέφερον ἐκάκωσάν τε καὶ ἐξεπόρθησαν. Καὶ οἱ ἐκ Μεσημβρίας δὲ Ἄραβες, ἐσχόλακέναι τὸν Ῥωμαϊκὸν μαθόντες στόλον, τὰ τῆς Φοινίκης καὶ τῆς Συρίας ναυσὶ προσπλέοντες ἐκάκουν παράλια. Ὁ γὰρ βασιλεὺς, ὅτι Μιχαὴλ ἀνεῖλε τὸν πρὸ αὐτοῦ βασιλεύοντα, οἷον ἐξιλασκόμενος τὸν Θεὸν, πολλαχοῦ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων τῷ ἀρχιστρατήγῳ Μιχαὴλ (81)
C Ἐν τούτοις οὖν τοῖς δομήσασιν ἀσχολουμένων τῶν πλωΐμων, καὶ τῶν νώτων αὐτῶν οὐκ ἀφισταμένων ἀπὸ τῶν ἄρσεων, τῶν τε χειρῶν αὐτῶν ἐν τοῖς κοφίνοις (82) δουλευουσῶν, ὁ στόλος ἐσχόλασε· διὸ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς, ὡς εἴρηται, τὰ παράλια ἐληΐζοντο, καὶ οὐ μόνα ταῦτα ἐκάκουν, ἀλλὰ καὶ τὴν Συράκουσαν ἐξεπόρθησαν. Ὁ δὲ βασικεὺς τὸ ναυτικὸν τοῦ στόλου κατέτρυχε ταῖς οἰκοδομαῖς, καὶ τῷ προφήτῃ Ἠλίου τῷ Θεσβίτῃ ναὸν ἀνεγείρας· ἐτίμα γὰρ τοῦτον διαφερόντως, καὶ ᾤετο προσληφθήσεσθαί ποτε παρ' αὐτοῦ καὶ τῷ πυρίνῳ συνεπαρθήσεσθαι ἅρματι. Ὅμως μέντοι, τὴν ἅλωσιν καὶ κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης (83) μαθὼν, ἔστειλε τοὺς ἀντικαταστησο-

Variæ lectiones et notæ.

(81) Ἀρχιστρατήγῳ Μιχαήλ. De variis S. Michaeli exstructis ædibus sacris egimus in nostra *Constantinopoli*, lib. III, sect. 3, n. 4, ubi præsertim de hac *Nova* dicta : in his etiam, de ea quæ in Conchylo stetit, imperante Justiniano, quam eamdem esse existimo, quæ palatio adjacuisse dicitur in concilio CP. sub Mena, act. 2 : Ἐγινόμεθα καὶ ἐν τῷ εὐαγεῖ εὐκτηρίῳ οἴκῳ τοῦ ἁγίου ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τῷ προκειμένῳ τῷ εὐσεβεῖ παλατίῳ. Paulo supra exstitisse ἐν τῷ παλατίῳ scribitur. Hanc *S. Michaelis de Bucelone ecclesiam* vocat Innocentius III PP. lib. XII, epist. 70.

(82) Ἐν τοῖς κοφίνοις. Κόφινος dicitur vas ex virgultis terræ portandæ idoneum. Codinus in *Orig. CP.* n. 110 : Ἵστατο δέ ἐν τῷ αὐτῷ λιμένι στήλη, μαρμάρινος Ἐλευθερίου, φέρουσα πτύον καὶ κόφινον.

(83) Κατασκαφὴν τῆς Συρακούσης. Hoc Syracusæ excidium attigit etiam Constantinus in Basilio, n. 49, et ex eo Scylitzes, et alii : sed præ cæteris hanc urbis calamitatem descripsit Theodosius monachus in Epistola ad Leonem archidiaconum de Syracusanæ urbis expugnatione, quæ servatur in Bibliotheca S. Servatoris Messanæ, et quam ex Græco Latinitate donatam descripsit Rocchus Pyrrhus in *episcopis Syracusanis*, in qua et famem ingentem a civibus perpessam in urbis obsidione, et clades a Barbaris istis Saracenis illatas Christianis

μένους τοῖς ἀληθηρίοις Ἀγαρηνοῖς· ἀλλ' οὐδὲν ἤνυστο. Εἶτα τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον, τὸν πάππον τοῦ μετέπειτα βασιλεύοντος Φωκᾶ μετὰ δυνάμεως ἀξιο-

chus quidam virtutis studiosus, qui Theophilitzæ nullam rationem habuit, sed Basilio conspecto, honoris causa surrexit, eumque adoratum

Variæ lectiones et notæ.

luculenta oratione describit, ut qui et obsessa urbe, in ea cum aliis famem ipsam, et ea expugnata, duram captivitatem perpessus fuerit. Quæ quidem epistola Latina duntaxat oratione exarata, interim dum Græca prodeant, quorum quædam fragmenta habentur in bibliotheca Regia, si hic describatur, haud ingratum forte rerum Byzantinarum studiosis fuerit, tum quod horum temporum illustrandæ historiæ non parum conducat, tum etiam quod Pyrrhi Sicilia haud omnibus obvia sit. *Eorum quæ nobis evenerunt, vir divinissime, singula persequi velle, sane diuturnius, oportunitasque temporis spatium postulare videtur : breviorque epistola est, quam ut totam rerum gestarum seriem complectatur. Contra vero penitus hæc silere communemque doloris sensum, quem ex his cepit potius ferme terrarum orbis (facile enim mihi persuadeo condoluisse nobis eos, apud quos vel solum Syracusarum nomen degenerat) valde stupentis animi, morboque indolentiæ apprime laborantis fulurum fuisse existimavi. De qua re prophetarum quidam tanquam ex ore Dei sic est locutus :* Male illos accepi flagris, nec tamen doluerunt. *Ac si quocunque modo narrationem harum rerum instituam, bene utrisque consultum erit : mihi quoque aliquam afferet orationem, quæ mærentibus illis revelatum iri confido, quibus nunc male discrucior. Quippe sic natura comparatum est, ut ea quæ nobis molestiæ sunt, si sermone vulgaveris, animi levent ægritudinem, tibi vero merces minime fiura hinc accedet, si compatiendo lacrymis narrationem prosequeris. In hostium tandem potestatem devenimus : capti demum fuimus, o vir divinis honoribus perfuncte, nec sane pejora sunt Hierosolymæ experiæ cum caperentur, nec Samaria prior Hierosolymis expugnatæ. Tandem passi sumus direptionem, quam non insulæ Chetim unquam agnovere, non regiones barbaricæ, non urbes quæcunque in medium afferri possent. Ejusmodi fuit hoc excidium, ut eodem die, quibus antea propugnatum erat, arcus et pharetras contriverit, arma, gladium, et bellum dejecerit, strenuos quosque debilitaverit, propugnatoresque gigantes (sic enim magnanimos illos appellaverim, qui egregie operam suam præstiterunt, qui et famem antea tolerare, et labores quoscunque subire, et vulneribus confici prope infinitis pro Christi amore non dubitarunt, et post captam urbem gladiis contrucidati sunt) hostium violentiæ cedere coegerit. Tandem in hostium manus incidimus, cum antea diu ac sæpius fuisset ad muros propugnatum, cum etiam navali prælio (horrendum sane spectaculum, ipsisque intuentium oculis consternationem ingenerans : consternatur enim aspectus rerum atrocitate quæ sæpe illi objiciuntur) fuerit multoties decertatum. Victi fuimus post multas nocturno tempore factas obsidiones, et hostiles insidias, post admotas muris machinas, quibus totum fere diem tundebantur, post gravem illam in nostra propugnacula lapidum projectorum procellam, post illas urbium vastatrices testudines, murosque subterraneos, quos vocant : nihil enim horum quæ ad urbis expugnationem censebantur idonea, intentatum reliquerunt ii quibus obsidendæ urbis cura incumbebat, quorum jampridem potiundæ urbis cupiditas animos inflammaverat, summa animorum contentione decertabant, quo quisque pacto cæteris præstaret, novas in dies singulos machinas excogitando, quibus urbs capi diruique facilius posset. Quanquam ab hisce Deus altissima consilii ratione admirabili nos quodammodo protexit. Quid vero necesse est more tragico ejulantem latius per equi, quantam et qualem in nos maloruum congeriem invehere summo studio conati sunt hostes? quid indictum infectumque reliquerunt, quod ad timorem inculiendum iis qui detinebantur obsessi, animosque consternendos facere visum esset? tempus admonet, ut ad ea quæ intus gerebantur orationem convertamus, deque iis excursim aliqua dicamus. Foris vastubat gladius, et intus pavor, ut pervetusto illo oraculo Moysen res nostras vaticinatum esse plane asseveraverim. Cum enim æque ac populo Israelis in Deum ante a nobis peccatum esset, eumdem quem olim ille, divinæ iracundiæ calicem potavimus, capti sumus, posteaquam ægre diuturnam famem herbarumque victu toleravimus : posteaquam sordida quæque rerum egestate compulsi, in os congessimus. Quin et ad liberorum etiam comestiones (rem nefariam et silentio prætereundam) processimus, cum antea nec ab humanæ carnis esu (heu quam horrendum spectaculum) abhorruimus. Sed quis hæc pro dignitate tragice deploraverit? non a coriis bubulisque pellibus abstinuimus, non ab alia quibuscunque rebus, quæ fame enectis quidquam solatii afferre posse crederentur, ne ossibus quidem aridis parcentes, injucundam nobis cænam apparabamus. Novum profecto, et ab omni mortalium usu abhorrens alimenti genus. Et enim Syracusanorum complures, (quid homines non cogit fames importuna?) qualrupedum ossa molere primum, tum aquæ perpauxillo conspergere, quamvis abunde nobis aquas ad hos usus Arethusæ fons suppeditaret, atque hoc invento famem sedare miserrimi homines cogebantur. Jam enim tritici modius centum et quinquaginta nummis aureis vænalis erat, pistores vero pluris vendebant, qui pe ducentis aureis, unde fiebat ut duarum unciarum panis (rem miram!) nummo aureo venderetur. Adde quod trecentis aureis et eo amplius, quomodocunque edule vænum ibat, et quinque supra decem, quandoque etiam viginti constabat equinum caput : asininæ carnes etiam in deliciis habitæ. Jam vero domesticarum avium defecerat genus : oleum autem et salsamentorum cujusque generis obsonia, vel ea quæ, ut ait Gregorius Theologus, pauperum esse cibus solent, jam erant absumpta. Casei, leguminum et pisoium esus omnino nullus : jam enim unius atque alterius portus, quibus interjacent Syracusæ, per vim hostes potiti fuerant, cum antea arces, quæ Brachiolia dicebantur, et ab ingressu portuum hostes arcebant, solo funditus adæquassent Illud vero longe molestissimum accidit : nam sævissima pestis (proh dolor!) famem subsecuta est. Morbus etiam tetanus, a nervorum contractione sic dictus, quosdam divexabat : quibusdam autem apoplexia dimidiam partem corporis arefaciebat, alios repentino mori cogebat, nec defuere qui eodem genere morbi correpti, aut corporis dimidium movere tantum poterant, aut omnino omni movendi corporis facultate destituebantur. Alii instar utrium inflato corpore horrendum sui spectaculum intuentium oculis exhibebant, quousque mors illis superimminens (nam hæc quoque divino imperio parebat, atque ex hujus præscripto nonnihil retardabatur) ægre tandem miseros gravissimis doloribus liberabat. Enimvero iis quæ jam a nobis memorata sunt, permulta alia adjungi possent, quæ longiore indigerent oratione, quam ea quæ ab homine in custodiam dato proficisci potest. Quid enim aliud potero quam res tam grandes paucis perstringere ac tenuare, qui carcere inclusus ne horum quidem habeo pacati otii? densissima carceris caligo, quæ ob oculos versatur, aspectum hebetat atque obtundit : tumultus eorum qui simul in eadem asservantur custodia, mentem agitant atque perturbant : turris quæ ad majorem portum in dextro urbis angulo erat exstructa, catapultarum vi, quibus hostes saxa

amanter excepit. Eo mulier quædam vidua illius loci primaria, et magnis opibus affluens cognito, hominem pro familiaritate accersitum interrogat,

A μάχου ἐκπέπομφεν, ἄνδρα γενναιότατόν τε ὁμοῦ καὶ στρατηγικώτατον, ὃς καὶ πολλὰ κατὰ τῶν τῆς Ἄγα ἐκγόνων ἐστήσατο τρόπαια. Ὅτε δὲ τῷ Θεοφιλίτζῃ ὡς προ-

Variæ lectiones et notæ.

prægrandia juculabantur, concusa primum, mox ex parte cecidit, ab hujus turris excidio quinque post diebus murus propugnaculi, qui fuerat antea turri conjunctus, eodem catapultarum impetu disruptus est : quo facto magnus timor in obsessorum animos injectus est. Hostium tamen oppressionem sustinebant egregii illi viri valdeque strenui sub auspiciis beatissimi ducis patricii, summæque hujus contentioni obsecundare conabantur, supra quam oratione explicari possit. Dies viginti, totidemque noctes, ubi murus corruerat contra eos qui aditum ex illa parte tentabant egregie strenueque depugnabant, animi ingenitam nobilitatem præ se declarabant : insignem quoque laudem esse ducebant pro tuenda urbe vulnera toto corpore excipere. Jam vero si quis ad illud B *urbis popugnaculum se contulisset, quod adversum vulgi sermone dici consueverat, permultos ibi viros poterat intueri miris diversisque modis mutilatos. Erant qui effossos ovlos haberent, his quidam nares truncæ. his vero aures cernebantur amputatæ, aliis palpebræ, aliis maxillæ ex telorum et sagittarum ictibus sanguine rubescebant, quibusdam frons et cor etiam ipsum modis variis vulnerabatur; venter aliis, aliis pectus acceptis vulneribus patebat, atque ut compendio dicam, non aliqua tantum, sed omni ex parte laborabant. Hostes enim totis copiis urbem obsidebant, erantque numero superiores adeo ut centum ex illis (quod vix assequitur fidem) cum uno e nostris manus consererent, gloriaque non vulgari antagonistas augerent egregiæ virtutis facto periculo. Equidem athletarum studium appellabam, quoties eo loci ventitarem, in quo fortiter præclareque agentes magnam sibi ex præclare gestis gloriam comparabant. Tum vero flagitiorum nostrorum* C *numerus usque adeo excrevit, ut districtum in nos divinæ ultionis gladium inebriaret die prima post vicesimam mensis Maii. Quanta vero ab ea die, quo murus corruit, civitas in hostium potestatem redacta est? Modum autem quo fuit expugnata operæ prætium erit dicere : fuit enim horroris plenus. Cum enim Dei severa in nos animadversio eorum qui fortiter hostibus resistebant strenuissimum quemque huc atque illuc dissipasset, et inclytum patricium cum ejus commilitonibus ad corpora procuranda a mœnibus in domos proprias avocasset, Barbarorum animos impulit ut ad fatalem illam turrim, de qua superius, obsidionem integrarent, machinis illis adhibitis quæ ad lapidum projectum usui erant. Tali enim ludicro parricidæ illi urbem invadentes sese oblectabant : nec sane difficili negotio grassabantur, paucis admodum millibus custodientibus partem illam, propterea quod opportunum illud pugnandi tempus cives non æstimabant, securique propugnatores alia omnia* D *quam ad propugnacula se conferre molitabantur. Dum igitur hostes in urbem lapides horrendum in modum confertarent, totumque illius ambitum complerent, scala quædam lignea per quam propugnatoribus erat pervia, semidiruta, turris effringitur : quo facta rumor ingens exortus est, quem cum audivisset patricius, continuo surrexit impransus e mensa, pro scala vulde solliciti animi. Jam vero Barbari simul illum disruptam persensere (quippe eum prope ipsam lapidum projectio contigisset) muro magna cum alacritate propinquant : cumque nonnisi paucos in turris præsidio positos conspirati essent, hos fortiter ibi repugnantes contrucidarunt, inter quos etiam erat beatus Joannes patricius, quo facto libere in illam conscendunt, eaque demum potiti sunt. Hinc vero deinceps in modum fluminis per totam urbem diffusi in illorum conspectu volitabant qui ad repugnandum toris ædis vestibulum contra eos aciem instruebant ad unum tracidatis, magno impulsu valvas aperiunt, templumque subeunt strictis ensibus crebro anhelitu ignem naribus oculisque spirantes. Tum vero omnis ætas eodem temporis momento in acie gladii corruit, principes et omnes judices terræ (quod in Psalmis canere solemus) juvenes et virgines, senes cum junioribus, monasticam professi, tum matrimonio copulati, sacerdotes et populus, servus et liber, quique in lectis multo jam tempore valetudinarii decumbebant. Nam ne his quidem parcere, Deus bone, carnifices illi didicerunt: animus enim humani sanguinis sitiens eorum moribus, qui primo irati occurrunt, minime satiantur. Erat igitur tum videre, (ut Sophoniæ verbis utar) diem illum, diem calamitatis et miseriæ, diem angustiæ et ruinæ, diem tenebrarum et caliginis. Post hæc autem (quid enim pluribus oportet, singula eorum percensere quæ primariis urbis viris evenere, præsertim cum auribus ipsis, ne dum animis horrorem incutiant? Inclytus patricius, qui se in arcem quamdam receperat, postridie una cum septuaginta viris vivus capitur, atque octavo ob urbe expugnata die, capitali supplicio plectitur. Quod quidem adeo excelso fortique animo pertulit, ut nihil humile, nihil sua constantia indignum admiserit, ne leve quidem timiditatis alicujus argumentum monstraverit, nec mirum, quando antea nullo pacto adduci potuit ut urbis proditionem salutis propriæ causa faceret, præsertim cum permultos haberet hujus consilii non probatores tantum, verum si voluisset etiam administros. Ille vero maluit cum honestate mortem oppetere, ut eorum qui cum ipso erant saluti prospiceret, atque unum pro multis ad Christi imitationem caput objicere periculo (quanquam hoc homicidarum animos ad commiserationem neutiquam flexit) quam aliquid nobilitate sua indignum mente complecti. Cujus animi magnitudo, atque ad subeundum supplicium alacritas ipsi quoque Busæ Amiræ Chagebis filio, qui mortis auctor fuit, magnæ admirationi fuere. Verum ipse ad bene beateque moriendum hinc sibi talia præsidia comparaverat, propterea quod omne belli tempus in mortis contemplatione transegerat, eisque, qui secum obsessi erant, viam, quæ ducit ad immortalitatem optimis cohortationibus commonstraverat. Unde per hæc pietatis officia excessum vitæ minime habuit formidandum. Quibus enim assidua meditatione cautum est, ne imparatum pectus habeant ad hæc extrema subeunda, hisce non injucunda erit ad cœlum, cum contigerit, transmigratio. Cæterum Barbari in illos etiam quos cum patricio ceperant (erant autem omnes hi Syracusis honestissimo loco nati), cum quibusdam aliis captivis extra urbem ductos, et in orbem dispositos uno impetu invadunt agrestium canum in morem, et hos quidem lapidibus, hos vero baculis, alios hastis, quas præ manibus habebant, quosdam etiam quibuscunque quæ se fortuito obtulissent instrumentis crudelissime insectantes, morti dabant, et adhuc animis immanissime sævientes, horum corpora combustione absumebant. Nec vero silentio præteribo qualia barbara crudelitatis exempla in Nicetam exercuerint. Erat hic Tarsensis genere, atque in re militari opprime eruditus, et strenuus, qui oppugnationis tempore impium Mahometem apud eam nationem prophetarum eminentissimum habitum maledictis compluribus quotidie proscindebat. Hunc ab interficiendorum numero sevocatum humi reclinantes supinum (tuam, Deus, ementiam imploro) thorace pectoris ad pubem usque virum decorticarunt, effusa vero per sectionem viscera contis dilaniabant. Ad hæc cor ipsum mani-*

εἴρηται, ἐξυπηρέτει, οὗτος ὁ βασιλεὺς συγκατῆλθεν ἐκείνῳ εἰς Πελοπόνησον, καὶ εἰς τὸν τοῦ ἁγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου ναὸν εἰσῆλθε σὺν τῷ κυρίῳ αὐτοῦ. Ἦν δ'

A Cur Theophilitzen principem illustrem, et imperatoribus cognatum neque alloquio neque ullo officio dignatus esset, ministrum vero ejus affatus esset et

Variæ lectiones et notæ.

maniter dentibus mandebant primum, postea ad terram allisum, petitumque lapidibus, tum demum exsaturati reliquerunt. Verum de his alias. Ego vero qui jam iterum cum episcopo in gratiam redieram, atque in episcopii templo una cum ipso statis precibus hora sexta operam debam, turrim a Barbaris expugnatam auribus cepi, cum ad finem cantilici ventum esset. Quo nuntio non mediocris fuit audientium animis pavor injectus. Etenim quidni timendum esset in cruentas hostium manus mox certissime incursuris! animum tamen quoquomodo recipientes, dum adhuc hostes ante prospectum templi in deprædando essent occupati, nudi ac verecundi (quippe detractis omnibus aliis indumentis præter illa quæ ex corio confecta B *gestabamus), ad altare ædis maximæ cum duobus aliis clericis perfugimus. Consueverat ad hanc aram beatissimus Pater Deum iratum conciliare, opemque ipsis pro suis filiis implorare, ac voti compos fieri; qua in re illum experientiæ mirificum sæpissime comprobavit: quanquam id temporis arcano divinorum judiciorum consilio preces ejus rejectæ fuerant. Cum ergo in his essemus periculis constituti, alter ab altero si quid peccatum esset, veniam petebamus, ac vicissim donabamus, Deo vero gratiæ agebantur. quod ista nos perpeti decrevisset. Jam vero dum episcopus angelo tutelari suam Ecclesiam commendaret, et adsunt extemplo hostes districtis gladiis, sanguineque perfusis, qui per totam ædem vagantes alius alio deflectebant, quorum unus a circumfusa multitudine digressus sacrum altare adit, ibique nos inter sedem et aram latitantes offendit, comprehenditque, nihil tamen barbarum in nos est molitus, nempe Deo cor ipsius aliquatenus permulcente, nihil* C *iracundum sonuit aut minax, vultu ad terrorem composito, quamvis esset ense nudato armatus, qui fumabat adhuc calidum sanguinem atque distillabat, is in episcopum intuitus, ab illo quam recte percontatus est, quisnam esset, remque ut erat edoctus: Ubinam, inquit, sunt ecclesiæ sacra vasa? Cum autem cognovisset de loco, educit e sacro templo episcopum seorsim ab omni turbatione atque tumultu, nosque cum ipso tanquam agnos suum pastorem sequentes. Cumque in sacellum ubi reposita sacra vasa asservabantur nostro ductu pervenisset, in eo nos inclusos detinet, idemque satagit ubi majores natu barbaræ nationis quamprimum conveniant. Quo facto, de nobis apud ipsos narrationem instituit. Semnoem, id enim nominis tum illi inditum, tum claris ortum esse parentibus postea comperimus: cujus oratione permoti, dicam melius, Deo ad bonum exitum omnia perducente, bene animati hostes in nos esse cœperunt, eodemque die sacra deprædati (erant autem hæc omnia perfecti operis quinque millia librarum ponderis) captivos nos ex urbe egredi fecerunt: dolore, ut omittam cætera, vehementi confectos atque ad Amiram, qui in veteri majore ecclesia consederat traduxerunt. Hic autem in una earum, quæ ibi reperiebantur, camera conclusos reliquit. Illic omnimodis incommodis affici corpusculum fuit necesse: nam et gravi odore locus repletus est, eo scilicet qui ex naturalibus excrementis exoritur, vermibus etiam qui solent in diem ingenerari et scatere, nec non muribus consueto ibi degentibus, tum pediculorum examine, et cimicum, et pulicum propemodum exercitibus inhorruit. Ut vero nox facta est, tenebris obruti sumus sub tectum ferme cadentibus. Fumo etiam qui forte externo fiebat oppleta domus, qui et respirationem miseris interclusit, et multos aspectus maxima ex parte nobis ademit. In hac ipse camera cum sacro antistite, et altero a clericis fratribus conjecti fuimus: nam qui reliqui fuerunt, urbis excidio una omnes contrucidati sunt. Dies ibi triginta complevimus: propterea quo ad Syracusanas munitiones emoliendas id temporis voluerunt consumptum. Per idem spatium ea quæ intra murorum ambitum continebantur, incendiis absumpta sunt. Captæ vero prædæ spolia tot fuere, tantique pretii, ut ejus subducta ratio millies mille nummum reperta sit. Non multo post iter Panormum versus aggressi, quod sex dierum intervallo perfecimus, vecti jumentis ferendis oneribus natis. Abduxerunt vero immites efferique Æthiopes. Tandem diurnis æstibus, nocturnisque frigoribus divexati, die septimo, cum interdiu noctuque iter facere non fuisset desitum, celeberrimam civibusque frequentem urbem Panhormum ingressi sumus, obviam factis nobis urbem ingredientibus, popularibus qui ob lætitiam effusi, epinicia concinebant; dumque prædas in urbem victores importare viderent. Pœanis faustisque acclamationibus excipiebant. Jam vero in urbem secedentes, tum demum comperimus convenarum ac civium multitudinem juxta famam illius, nihilque imparem opinioni nostræ fuisse. Illuc enim universum Saracenorum genus confluisse putares a solis ortu et occasu, ab aquilone et mari, juxta beatissimi Davidis consuetum loquendi morem. Unde in tanta incolentium colluvie coangustati, in circuitu ædes struere atque habitare incæperunt adeo ut permultas adjacentes urbes posuerint, primariæ, si quis vellet, ad oppugnandum et repugnandum non impares. Cum igitur, ut dicere instituit, nequissima urbs omnium potiretur, contarchum, imperii nomen id est, sui nominis celebritate neutiquam dignum putavit, donec nos sub jugum mitteret. Quin et se facturum promittit et comminatur, ut abs se longe positos, atque adeo ipsius imperatricis urbis viros in suam redigat potestatem.... His ita se habentibus, post diem quintum ad majorem Amiram introducimur. Is autem ad solarium superbe in solio considens valde sibi ex tyrannica potestate placebat, et quasi mantile nobis, ipsique medium suspensum utrimque aspectibus obversabatur. Sistunt episcopum ministri: tum ille per interpretem: Tenes, inquit, nostratem orandi modum? Minime, inquit sapientissimus præsul. Is vero: Cujus rei gratia? Respondet episcopus: Quod summus ego sacerdos Christi sum, Christique servorum mystagogus, de quo prophetæ et justi olim vaticinati sunt. Non sunt, inquit Amiras, apud vos revera prophetæ sunt vero nomine: non enim ab illis alienatus esse ob tuas doctrinas, neque a recta fide deflexisses: in circuitu enim imhii ambulant. Quid enim prophetam nostrum blasphemiis impetitis vos? Minime nos prophetas blasphemanus. Excipit episco-* D *pus: Propterea quod non in prophetas invehi, sed pro ipsis loqui magnificeque sentire condidicimus: hunc vero qui apud vos colitur ignoramus. His responsis attonitus, extemplo nos in carcerem retrudi jubet. Ducti incedebamus media urbis platea in popularium conspectu: Christianorum permulti subsequebantur, de nostra miseria non obscure ejulantes, nec non contrariæ sectæ homines spectanti studio excili nos constipaverant, inquirebantque quisnam esset celeberrimus ille Siciliensis archiepiscopus. Hunc admodum populum evasimus; tandem in demosterium* [δεσμωτήριον] *conjicimur; id autem lacus est quatuor supra decem gradibus depressum habens pavimentum, adeo ut illi ostiolum pro fenestra esset. Tenebræ hic meræ et palpabiles, lumine tantum lucernæ vel interdiu aliquatenus collustratæ. Neutiquam in isto carcere luciferum mane exorientem fas est aspicere, non lunam radios emittentem. Corpusculum hic æstivis caloribus percussum (æstus enim erat)*

honorasset, longe supra conditionem ejus? Nam cum monachum nosset, id eum non temere fecisse arbitrabatur. At ille : *Theophilitzem*, inquit, *privatum vidi Basilium vero imperatorem, eaque de causa honorem ei ut imperatori habui. Scite enim eum a Deo imperatorem designatum esse.* Quibus mulier auditis, Basilium post discessum sui domini, ægrotum illic relictum, in suas ædes recepit, curataque et confirmata valetudine, persuasit ut sui filii frater adoptivus esse vellet, ac data pecunia, imperium ei prædixit, orans ut principatum adeptus, filii suique (si adhuc in vivis esset) non oblivisceretur. His actis. Basilius discessit, illa vero, ei recens imperio potito, cum filio Constantinopolim profecta, multa pretiosa numera obtulit, quam ille honorifice excepit ejusque filium, quem fratrem spiritualem nactus fuerat protospatharii, dignitate ornavit. Ædes sacras diversis terræ motibus collapsas instauravit, atque etiam magnum fornicem templi Sanctæ Sophiæ ruptum ruinamque minitantem, machinis artificum constrinxit, et firmavit. Multis Judæis præbita promissaque pecunia persuasit, ut Christiani fierent. Pace cum gente Russica facta, effecit, ut illa in cognitionem arcanorum nostrorum perveniret : et cum se baptizari velle promisissent, pontificem eis misit. Cæterum a sua religione ad nostram transituri, tergiversabantur et dubitabant : *Ac nisi miraculum viderimus*, inquiunt pontifici, *qualia tu multa a Christo facta esse doces : nunquam doctrinam tuam amplectemur.* Tum is : *Petite*, inquit, *quod vultis.* At illi dixerunt : *Liber qui de Christo docet, est in ignem conjiciendus : qui*

A ἐκεῖσε προσμένων μοναχός τις, ἀντιποιούμενος ἀρετῆς, ὃς τοῦ μὲν Θεοφιλίτζου οὐδεμίαν φροντίδα πεποίητο, τὸν δὲ Βασίλειον θεασάμενος, καὶ ὑπεξανέστη καὶ προσεκύνησε, καὶ φιλοφρόνως ἐδεξιώσατο. Γυνὴ δέ τις χήρα ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ τυγχάνουσα, καὶ τῶν ἐγχωρίων πρωτεύουσα, πλούτῳ τε περιῤῥεομένη πολλῷ, συνήθης οὖσα τῷ μοναχῷ, καὶ μαθοῦσα τὸ γεγονὸς, μετεπέμψατο τοῦτον καὶ ἤρετο πῶς τὸν μὲν Θεοφιλίτζην ἄρχοντα περιφανῆ, καὶ τοῖς βασιλεῦσι κατὰ γένος προσήκοντα οὔτε προσρήσεως οὔτε ἀξιώσεώς τινος κατηξίωσε, τῷ δ' ἐκείνῳ ὑπηρετοῦντι καὶ προσεφώνησε καὶ τιμῆς μετέδωκεν, οὐκ ἀναλογούσης τῇ καταστάσει αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ λίαν ὑπερβαλλούσης αὐτήν· εἶκαζε γὰρ, εἰδυῖα τὸν μοναχὸν, μὴ ἀλόγως ποιῆσαι τὸ γεγονός· Ὁ δὲ, Τὸν μὲν Θεοφιλίτζην ἰδιώτην, εἶπεν, ἐώρων, βασιλέα δὲ τὸν Βασίλειον, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς βασιλέα τὸν ἄνδρα τετίμηκα. Ἴσθι γὰρ ὡς πρὸς τοῦ Θεοῦ βασιλεὺς ἐκεῖνος ἀφώρισται. Ταῦτα ἀκούσασα ἡ γυνὴ, ἐπεὶ νοήσας ἐκεῖ κατελείφθη ὁ Βασίλειος, ἀπάραντος ἐκεῖθεν τοῦ κυρίου αὐτοῦ, προσέλαβέ τε αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ θεραπείας ἠξίωσε, καὶ ἀναῤῥωσθέντα εἰσποιητὸν ἀδελφὸν τῷ υἱῷ αὐτῆς γενέσθαι πέπεικε, καὶ χρήματα παρέσχεν, εἶτα καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῷ προηγόρευσε, καὶ ὅτε τεύξεται τῆς ἀρχῆς, μὴ ἐπιλαθέσθαι τοῦ παιδὸς αὐτῆς ἀξιοῖ, μήτ' αὐτῆς, εἰ τοῖς ζῶσιν ἔτι συγκαταλέγοιτο. Ὁ μὲν οὖν Βασίλειος ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθεν. Ἐκείνη δὲ, βασιλεύσαντος ἄρτι τοῦ Βασιλείου, πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων μετὰ τοῦ υἱοῦ παρεγένετο, δῶρα προσαγαγοῦσα πολυτελῆ καὶ πολλά· ἦν ἐντίμως ὁ βασιλεὺς προσεδέξατο, καὶ τὸν υἱὸν

B

C

Variæ lectiones et notæ.

et cohabitantium habitu torridum, præterea cimices et pediculi et publicum examina, cæteraque hisce bestiolis similia per tenebricosum hoc pavimentum serpentia miserrimi hominem stigmatium reddunt. Sunt et eodem in carcere conclusi, promiscueque vobiscum harum miserarum mercaturam facientes, Æthiopes, Tharsenses, Hebræi, Longobardi, tum Christiani nostrates e diversis locis profecti in queis erat quoque sanctissimus [Manas, seu Menas *Vide* Pyrrhum t. II, p. 592.] *Melitensis episcopus duabus compedibus pedes astrictus. Tum vero pontifices alterutrum complexi, sacroque oseulo exosculati, paululum ab ea quæ sibi evenerant sunt collacrymati ; mox Domino eadem de re gratias agentes, ex nostra philosophia depromptis rationibus doloris sensui repugnabant. Dum in his versamur, ex secrabilis ille dies stati apud hosce sacrificii recurrit ; quo die memoriam facere se jactitant sacri illius, quod olim Abraham fecerat, quando datum arietem pro rationis participe victimam Deo immolavit. Hunc per inscitiam Pascha nominant : nec abs re diem sic indigitant : non enim ab Ægyptio in terram promissionis est illis transitus, juxta veterem Paschatis nomenclaturam : neque ex hac terra in cælestem oram aut ex morte ad vitam, ut Christiana fides hoc vocabulo uti nos docet ; sed ex vita ad mortem, et ex hoc corporeo interitu, et sub sensum cadente, ad sempiternum illum, et ad id quod nunquam fine sit cariturum incendium. In hac diei celebritate (o dementiam singularem !) archiepiscopum comburendi fit consilium, malisque dæmonibus hostiam offerendi sanctissimum Christi pontificem. Quidam enim ex iis qui populo præerant, os habens patente secpulcro adæque spirans Æquum est, inquit ad circumstantes conversus, o cives, in hunc Christianorum antistitem manus injicere pro nostra incolumitate, tum quo festivius ac si unquam alias celebre nobis Paschatis festum agamus ; sic enim prospere nobis res nostras cessuras, et incrementa meliora facturas esse confido. Hæc ille. Verum hæc audientes senes quidam canitie juxta ac priores, togaque honestissimi, ad populum habito consilio, factum improbarunt. Non enim hæc esse dicebant satis ; putabant illius diei celebritatem cohonestandam insigne pervigilium egisse excidium Syracusanæ urbis. Itaque mali consiliarii in archiepiscapum et nos consilium dissipatum est, Deo volente. Jam ex illo in hunc usque diem persistimus ærumnis multis detenti, mortemque ipsam, quæ semper nobis captivis imminet, quotidie præstolantes. Tu vero, o dilectum et venerabile caput, tui Theodosii fac sis usque memor, Deumque placatum propitiumque reddito, ut nostros hasce fluctus componat, sistat atque compescat, nostramque captivitatem convertat sicut torrens in austro, juxta Prophetam Regem Deique parentem. Amen.*

Sequuntur hæc carmina ex Græco Latine scripta.

Fructus laborum sume meorum, Pater,
Sunt quippe pleni quærstuum et lacrymis madent·
Sume, Pater, mandata, sume his litteris
Excidia, quæ in nos hostis invexit ferox.
Deum rogato, tendat ut amicas manus.
Jamjam propinquo funeri charo huic tuo.

αὐτῆς, ὃν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως (84), ὡς εἴρηται, ἔσχηκε, πρωτοσπαθάριον τετίμηκε. Σεισμῶν δὲ διαφόρων (85) συμβάντων, ἐξ ὧν πολλοὶ ναοὶ διερράγησαν, ὁ βασιλεὺς αὖθις αὐτοὺς ἀνορθώσατο· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὴν δυτικὴν μεγάλην ἀψῖδα τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ῥαγεῖσαν, καὶ πεσεῖν τυγχάνουσαν προσδοκήσιμον μηχαναῖς τεχνιτῶν συνέσφιγξέ τε καὶ ἤδρασε. Καὶ τῶν Ἰουδαίων πολλοὺς δόσεσι χρημάτων καὶ ὑποσχέσεσι Χριστιανοὺς γενέσθαι πέπεικε, καὶ τῷ ἔθνει τῶν Ῥὼς σπεισάμενος, εἰς ἐπὶ γνῶσιν ἐλθεῖν τοῦ καθ' ἡμᾶς μυστηρίου πεποίηκε. Συνθεμένοις γὰρ βαπτισθῆναι, ἀρχιερεὺς αὐτοῖς ἐστάλη παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Οἱ δὲ μεταθέσθαι μέλλοντες ἐκ τῆς οἰκείας θρησκείας εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς ὤκνουν τε καὶ ἐδίσταζον· καὶ Εἰ μή τι θαῦμα ἴδοιμεν, εἶπον πρὸς τὸν ἀρχιερέα, οἷα πολλὰ διδάσκεις αὐτὸς γενέσθαι πρὸς τοῦ Χριστοῦ, οὐκ ὄν ποτε δέξασθαι πεισθείημεν τὸ δόγμα τὸ σόν. Καὶ ὃς, Αἰτήσασθε, εἶπεν, ὃ βούλεσθε. Κἀκεῖνοι τὴν βίβλον, εἶπον, ἢ τὰ περὶ τοῦ Χριστοῦ διδάσκει, βλητέον εἰς πῦρ, καὶ εἰ διαμείνῃ ἀνάλωτος, πίστις ἔσται τοῦτο ἡμῖν ἀληθῶς εἶναι Θεὸν τὸν παρὰ σοῦ κηρυττόμενον. Συνέθετο ποιῆσαι τοῦτο ὁ ἐπίσκοπος· ἀνήφθη πυρκαϊά, ἦρε πρὸς οὐρανὸν ὁ ἀρχιερεὺς τὰς χεῖράς τε καὶ τὰ ὄμματα, Δόξασόν σου τὸ ὄνομα, εἶπε, Χριστὲ ὁ Θεός. Ἐνέθετο τῇ πυρκαϊᾷ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον, τὸ χρονίσαν ἐν τῇ φλογὶ, ἀδιαλώβητον ἔμεινεν. Οἱ Βάρβαροι ἐξεπλάγησαν ἐπίστασαν τῷ κηρύγματι, καὶ τελεσθῆναι κατήπειγον τῷ θείῳ βαπτίσματι. Ταῦτα μὲν οὖν ταύτῃ συμβέβηκεν.

ΙΑ'. Ὁ δὲ εἷς τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν ὁ Κωνσταντῖνος (86), ἐν καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων ἐφίλει, νοσήσας ἐξέλιπε, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ βαρέως τὸν ἐκείνου ἤνεγκε θάνατον, καὶ ἦν ἀπαράκλητος, καὶ ἐζήτει ζῶντα τοῦτον ἐμφανισθῆναι αὐτῷ. Ἦν δέ τις μοναχὸς Θεόδωρος, ᾧ Σανταβαρηνὸς (87) τὸ ἐπώνυμον· οὗτος τῷ βασιλεῖ προσφκείωτο, εἰς ἄκρον ἐναρέτου βίου αὐτὸν ἐμβακέναι πιστεύοντι, ὡς ἐντεῦθεν καὶ σημεῖα ἐργάζεσθαι. Οὗτος τοίνυν ὁ Σανταβαρηνὸς, ὃς καὶ τῆς μετροπόλεως τῶν Εὐχαΐτων ἐχρημάτισε προεδρος, λέγεται δεῖξαι τῷ βασιλεῖ τὸν τεθνηκότα υἱὸν αὐτοῦ ζῶντα δεῦθεν. Ἐν γὰρ λόχμῃ τινὶ φαντάσαι τὸν Κωνσταντῖνον ἔφιππον τῷ οἰκείῳ συναντῆσαι πατρὶ· ᾧ καὶ περιπλακῆναι δόξας ὁ βασιλεὺς, καὶ καταφιλῆσαι, οὐκέτι τοῦτον ἐώρακε. Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ποιήσας ὁ Σανταβαρηνὸς, καὶ τούτοις ἐκπλήξας τὸν βασιλέα, ὅλον εἰς ἑαυτὸν περιήγαγεν, ὡς πίστιν εἰς αὐτὸν κεκτῆσθαι, καὶ κατὰ μηδὲν αὐτῷ ἀπιστεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτω διέκειτο πρὸς τὸν Σανταβαρηνόν. Ὁ δὲ Λέων ὁ δεύτερος τῶν τοῦ βασιλέως υἱῶν, ἤδη νεανίας γενόμενος, καὶ γυναικὶ συζευχθεὶς τῇ θυγατρὶ τοῦ Μαρτινακίου (88), καὶ ἀναῤῥῆθεὶς βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, τῷ Σανταβαρηνῷ οὐκ ἠρέσκετο, ἀλλὰ φαρμακὸν ἀπεκάλει καὶ γόητα,

si inviolatus manserit, argumento nobis erit, vere Deum esse, qui a te prædicatur. Assenso episcopo, rogus es incensus 174. Pontifex cum manibus et oculis in cœlum sublatis dixisset : *Glorifica nomen tuum, Christe Deus*, sacrum Evangelium in rogum imponit, quod diu in flamma relictum, illæsum mansit. Eo miraculo Barbari obstupefacti, prædicationi crediderunt, et ut sacro baptismate initiarentur flagitarunt. Et hæc sic acta sunt.

XI. Cæterum unus ex imperatoris filiis Constantinus, patri præ cæteris charus, ex morbo obiit, cujus mortem graviter ferens, omni consolatione repudiata, illum sibi viventem offerri cupiebat. Fuit autem quidam monachus Theodorus, cognomento Santabarenus, imperatori ob summam de ipsius virtute persuasionem, ut etiam miracula edere crederetur, familiaris, idemque metropolis Euchaitorum antistes. Is igitur imperatori defunctum filium ostendisse viventem,cum effecisset ut Constantinus equo insidens patri occurrere videretur, quem cum amplexus et deosculatus esset, non amplius viderit imperator. Sed et aliis similibus factis Santabarenus imperatore in admirationem adducto, effecerat, ut is totus ex ipso penderet, ut fidem ei haberet,neque ulla in re diffideret. Imperator igitur hoc modo erga Santabarenum affectus fuit. Sed Leo filius ejus jam adultus, et Martinacii filia uxore ducta, a patre imperator salutatus, Santabareno non delectabatur, sed eum veneficum appellabat, et præstigiatorem, et imperatoris deceptorem. Ilis ille veluti speculis quibusdam ictus, ad ultionem insurgit, simulataque erga Leonem benevolentia : *Cum sis*, inquit, *adole-*

Variæ lectiones et notæ.

(84) Ὃν ἀδελφὸν ἐκ πνευματικῆς διαθέσεως ἔσχε. Wolfius : *Quem spiritus impulsu fratrem nactus fuerat.* Reposuimus pro his verbis, *fratrem spiritualem.* Intelligitur enim ἀδελφοποίησις, *Adoptio in fratrem*, quæ in ecclesia fieri coram sacerdote consueverat. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(85) Σεισμῶν δὲ διαφόρων. Quos inter exstitit ille terræ motus qui post depositionem Photii et restitutionem Ignatii exstitit, quo adeo concussa est urbs, ut Ecclesias aliasque ædes a fundamentis subruerit, et ἀντὶ πόλεως, πολυάνδριον effecta illa fuerit, ut scribit idem Photius, epist. 100 et 104, ubi hunc divinæ ultioni adscribit ob injurias sibi irrogatas.

(86) Κωνσταντῖνος. Ex priore Basilii uxore genitus, ut indicavimus in *Fam. August. Byzant.* de quo hæc præterea scribit Nicetæs Paphlago in Vita Ignatii patr. Constantinopol. Εὐθὺς μὲν τότε τῷ βασιλεῖ τέθνηκε Κωνστάντινος ὁ τριπόθητος καὶ πρωτότοκος υἱὸς, ὃν καὶ ἅγιον ὁ τλήμηρὸς οὗτος (Φώτιος) εἰς τὴν τοῦ πατρὸς χάριν ἐξ ἑαυτοῦ χειροτονῶν, μοναστηρίοις τε καὶ ναοῖς ἀνθρωπαρεσκείᾳ τιμῶν οὐκ ἠλαθεῖτο.

(87) Θεόδωρος ὁ Σανταβαρηνός. Quis ille Santabarenus, et unde ortus illiusque fortunam describit Stylianus Neocæsareæ episcopus in Epist. ad Orientales, descripta in Appendice ad concilium Constantinopolitanum IV, c. 4, p. 1404, 1405.

(88) Μαρτινακίου. Meminit Codinus in *Orig. CP.* n. 110 Martinacæ patricii, avunculi Theophanonis Augustæ, sub Michaele et Basilio, a quo ædificatum monasterium quod illius nomen retinuit.

scens imperator, et cum patre veneris atque equites : pugio etiam tibi ferendus est, quo et contra feram utaris, et patri porrigas, cum res tulerit, aut etiam insidiatores ejus ulciscaris. Is dolo non animadverso, pugionem, ut ille suaserat, in calceo fert. Eo pugione Santabarenus ad ultionem Leonis usus : *Imperator*, inquit, *filius tuus tibi insidiatur, indicio illud est, quod in venatu pugionem occultum gerit.* His auditis, venatum exit Basillius, Leo patrem comitatur, inventus est pugio in calco Leonis occultatus. Visus est vera dixisse delator. Rei defensio non admittitur, ardet iracundia pater contra filium : in quodam imperatorio **175** cubiculo concludit, et, ut quidam tradunt, ei oculos erucre in animo habebat, Santabareno ad id instigante : idque omnino futurum fuisse, nisi patriarcha et principes senatus, multis precibus imperatorem a sententia deduxissent. Ea ira durat, Leo in custodia tenetur, longum tempus intercedit, donec imperator quibusdam senatoribus in convivio adfuit : id quod veteri quadam consuetudine certis temporibus fiebat. Erat autem in iis ædibus, ubi convivium agitabatur, psittacus in cavea suspensus, qui, ut id genus avium ad imitationem proclive est, cum quemdam continenter Leonem deplorantem et appellantem audisset, vocem imitatus, subinde clamabat, *O Leo, Leo.* Ex ea volucris voce conviviæ occasione arrepta pro Leone deprecandi, e convivio surrexerunt, et oppleti lacrymis dixerunt : *An non ista volucris nos accusabit, imperator, cum ipsa dominum suum appellet, nos autem majestati tuæ epulis fruentes, illius jam longo tempore inclusi obliviscamur? Omitte iram, Domine, contra illum conceptam. Deme illi custodiam, placido cum ac potius paterno vultu aspicito.* His verbis ira mitigata imperator, cum filio in gratiam rediit, dignitate pristina restituta. Post, cum venatum exisset, in cervum incidit inusitata magnitudine, elata in altum cornua gestantem, quem persequendo assecutus, cum stricto gladio percussurus esset, bellua se defendit, et ramo uno cornuum zonæ imperatoris infixo, illum sublimen fert cornibus suspensum, ac forsitan ita periisset, nisi a quodam, ense dissecta zona, fuisset creptus. Cui mercedem salutis suæ præclaram reddidit ille, capitis truncationem, speciosa causa quæsita, quod ensem contra imperatorem strinxisset : neque reputavit, pro

καὶ ἀπατῶντα τὸν αὐτοκράτορα. Τούτοις ἐκεῖνος ὡς τισι κέντροις πληττόμενος, εἰς ἄμυναν διανίσταται, καὶ πλασάμενος εὔνοιαν πρὸς τὸν Λέοντα, Νεανίαν ὄντα σε, λέγει, ὦ βασιλεῦ, καὶ τῷ πατρὶ συνιππεύοντα καὶ συνθηρῶντα, δεῖ σε καὶ ἐγχειρίδιον ἐπιφέρεσθαι, ἵνα τούτῳ καὶ κατὰ θηρίου χρήσῃ ὁπότε δέοι, καὶ τῷ πατρί σου ἴσως ὀρέξῃς κατὰ καιρὸν, ἢ τυχὸν καὶ ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ ἀμυνῇ. Ὁ δὲ, μὴ φωράσας τὸν δόλον, ξιφίδιον ἔνδον φέρειν τοῦ ὑποδήματος (89) ἐπείσθη κατὰ τὴν συμβουλήν. Τούτῳ τοίνυν τῷ ξιφιδίῳ ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ Λέοντος χρᾶται εἰς ἄμυναν, καὶ τῷ βασιλεῖ, Ἐπιβουλεύει σοι, φησὶν, ὁ υἱός σου· καὶ τούτου δεῖγμα τὸ φέρειν, ὅτε σοι συνθηρᾷ, κεκρυμμένον ξιφίδιον. Ἐξῆλθεν οὖν εἰς κυνηγέσιον ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ Λέων παρείπετο τῷ πατρὶ, εὑρέθη καὶ ἐγχειρίδιον κεκρυμμένον ὑπὸ τὸ τοῦ Λέοντος πέδιλον. Ἔδοξεν ἀληθεύειν ὁ κατειπών. Ἀπολογούμενος ὁ κατηγορούμενος οὐ προσίετο, ἐξώργιστο κατὰ τοῦ υἱοῦ ὁ πατὴρ, ἐγκλείει τοῦτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων ἐνὶ (90), καὶ τὰ τοῦ κράτους ἀφαιρεῖται παράσημα, ὡς δέ τινες ἱστοροῦσι, καὶ τὰ ὄμματα τῷ υἱῷ πηρῶσαι διεμελέτα, παρὰ τοῦ Σανταβαρηναῦ πρὸς τοῦτο ἐρεθιζόμενος· καὶ ἔργον ἂν ἐγένετο τὸ μελέτημα, εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καὶ τῆς συγκλήτου οἱ προὔχοντες, πολλὰ δεηθέντες, τοῦ βουλεύματος τὸν βασιλέα μετέστησαν. Τέως δ' οὖν ἐπέμενεν ἡ ὀργὴ, καὶ ὁ Λέων ἔμφρουρος ἦν, καὶ χρόνος ἐτρίβη συχνὸς, συνευωχεῖτο δι' ὀλίγων ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς συγκλήτου τισί· τοῦτο δὲ κατὰ καιροὺς (91) ὡρισμένους ἐκ συνηθείας ἐγίνετο παλαιᾶς. Ἦν δ' ἐν τῷ οἴκῳ καθ' ὃν ἐγίνετο τὸ συμπόσιον, ζῶον ἐν κλωβῷ (92) ἠωρημένον τῶν μιμητικῶν, καλούμενον ψιττακός· τοῦτό τινος ὀδυρομένου καὶ ἀνακαλουμένου τὸν Λέοντα συνεχῶς ἀκοῦον ἐμιμήσατο τὴν φωνὴν, καὶ, Λέων, Λέων, ἐβόα πυκνά. Τὰς οὖν φωνὰς ταύτας τοῦ ὄρνιθος οἱ τῷ βασιλεῖ συνεστιώμενοι λαβὴν εὑρόντες τῆς ὑπὲρ τοῦ Λέοντος παρακλήσεως, ἀνέστησάν τε τοῦ συμποσίου, καὶ δακρύων πλησθέντες, εἶτά φασιν· Οὐκ εἰς κατηγορίαν ἔσται ἡμῖν τοῦτο τὸ ζῶον, ὦ βασιλεῦ, ὅτι αὐτὸ μὲν τὸν οἰκεῖον ἀνακαλεῖται δεσπότην, ἡμεῖς δὲ, τῆς μὲν τοῦ κράτους σου πανδαισίας ἐπαπολαύοντες, ἀμνημονοῦμεν ἐκείνου, ἐπὶ χρόνον ἤδη καθειργμένου πολύν; Ἄγες, δέσποτα, τὴν κατ' ἐκείνου ὀργὴν, καὶ λῦσον αὐτῷ τὴν φρουράν, καὶ πρόσβλεψον εὐμενὲς, ἢ μᾶλλον πρόσιδε ὡς πατήρ. Τούτοις ὁ βασιλεὺς (93) ἐχάλασε τὴν κατὰ τοῦ

Variæ lectiones et notæ.

(89) Ξιφίδιον ἔνδον τοῦ ὑποδήματος. Leo Grammaticus, ἐν τῷ τουβίῳ, *in tibiali*. Porphyrogenitus in avi Vita, n. 99 edit. Combefisii, κέλευσον περιαιρεθῆναι τὰ πέδιλα τῶν ποδῶν αὐτοῦ, ita Santabarenus ad Basilium. Symeon Logotheta in Basilio n. 21, et in Chronico ms. in quo corporis loco παραμήριον habuerit Leo non tradit. Scylitzes ἐντὸς τοῦ ὑποδήματος, ut Zonaras et Glycas, ubi Leunclavius *sub veste* vertit, et recte, ni fallor : neque enim in calceis vel in tibiali pugionem gestare potuit Leo, nisi per tibi alia braccæ intelligantur.

(90) Ἐγκλείει τοῦτον τῶν βασιλικῶν θαλάμων ἐνί. Errat igitur Damascenus Studita hom. 34 dum scribit Thessalonicam relegatum Leonem una cum uxore Theophanone.

(91) Κατὰ καιρούς. Verbi gratia, in Nativitate Christi, in tribunali novemdecim accubitorum, de quibus statis conviviis egimus in nostra *Constantinopoli*, l. II, sect. 6, n. 1.

(92) Ἐν κλωβῷ. Wolfisius scripserat *in corte : in cavea* restituimus. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Κλωβός.

(93) Τούτοις ὁ βασιλεύς. Vide nostram *Constantinopolim*, I. IV, sect. 4, n. 1.

υἱέως ὀργήν, καὶ οἱ ἐσπείσατο, καὶ τὴν τιμὴν ἀπέδωκε τὴν βασίλειον. Εἰς θήραν δὲ ἀπελθὼν ὁ βασιλεὺς, ἐλάφῳ ἐντυγχάνει, τὸ μέγεθος ὑπερφυεῖ, καὶ εἰς ὕψος ἠρμένα κέρατα φέροντι, καὶ τοῦτον ἐδίωκε, καὶ πλησιάσας αὐτῷ, ἦρε τὴν χεῖρα ξιφήρη πλῆξαι τὸ ζῶον βουλόμενος. Τὸ δὲ τοῖς κέρασιν ἠμύνετο τὸν διώκοντα, καί τινος τῶν αὐτοῖς παραφυομένων ὄζων ἐμπαρέντος τῇ ζώνῃ τοῦ βασιλέως, λετέωρος ἐκεῖνος ἐφέρετο, ἠωρημένος τοῦ ζώου τοῖς κέρασι· καὶ τάχα ἂν καὶ ἠνάλωτο, εἰ μή τις (94) φθάσας καὶ ξίφει τεμὼν τὴν ζώνην αὐτὸν διεσώσατο, ᾧ καὶ σῶτρα καλὰ δέδωκεν ὁ ὑπ' ἐκείνου σωθεὶς, τὴν τῆς κεφαλῆς ἐκτομήν· καὶ ἡ σκῆψις ὡς εὐπρεπὴς, Ὅτι ξίφος, ἔφη, ἐπὶ βασιλέα γυμνώσειε· μὴ λογισάμενος ὅτι ὑπὲρ βασιλέως ἦρκε τὸ ξίφος ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἀμοιβῆς μᾶλλον ἦν ἄξιος καὶ δωρημάτων βασιλικῶν. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπώνατο τῆς ὑπὲρ τοῦ βασιλέως σπουδῆς. Ὁ δὲ πληγεὶς τὸ σῶμα τῷ κέρατι. καὶ περιδινηθεὶς τὰ σπλάγχνα, ἐπεβίω μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς μακρόν· ἀπεβίω δ' ἐντεῦθεν, συμβασιλεύσας μὲν τῷ Μιχαὴλ ἔτος ἕν, αὐταρχήσας δ' ἐννεακαίδεκα, τῷ υἱῷ Λέοντι τὴν βασιλείαν λιπὼν, ὄντι πρεσβυτέρῳ τῶν περιόντων υἱῶν.

A imperatore potius strinxisse,ac renumeratione magnisque præmiis esse dignum. Is igitur sui erga imperatorem studii hunc fructum cepit. Imperator vero cornu percussus, conversisque intestinis, supervixit ille quidem; sed non diu,mortemque obiit. Regnavit cum Michaele annum unum, solus decem et novem, imperio Leoni filio ex superstitibus natu maximo relicto·

ΙΒ'. Αὐτοκράτωρ δὲ γεγονὼς ὁ Λέων (94*), αὐτίκα πρὸς ἄμυναν διανέστη τοῦ Σανταβαρηνοῦ· Ὑποπτεύων δὲ ὡς ἀντιλήψεται τούτου ὁ πατριάρχης Φώτιος, φιλίως πρὸς αὐτὸν διακείμενος, αἰτίας πλάττει κατὰ τοῦ πατριάρχου. καὶ ἐξωθεῖ τῆς Ἐκκλησίας αὐτὸν, καὶ ἐν τῇ τῶν Ἀρμενιακῶν περιορίζει μονῇ, πατριάρχην δὲ Στέφανον προεχειρίσατο (95), τὸν οἰκεῖον ὁμαίμονα· καὶ ὅτι μὴ ἦν Ἡρακλείας ἀρχιερεὺς, ὑπὸ τοῦ πρωτοθρόνου κεχειροτόνητο· Ἀχθῆναι δ' ἐξ Εὐχαΐτων ἐκέλευσε τὸν Σανταβαρηνόν· τῆς γὰρ ἐκεῖ Ἐκκλησίας προήδρευε. Πέμψας δὲ εἰς τὴν ἐν Χρυσοπόλει μονὴν τοῦ Φιλιππικοῦ, ὅπου ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἐτέθαπτο, ἐξάγει τὸ σῶμα τούτου ἐκ τῆς σοροῦ, καὶ μετὰ προπομπῆς πολλῆς καὶ βασιλείου τιμῆς εἰς τὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναὸν κατατίθησιν ἐν λάρνακι μαρμαρίνῃ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ παρόντων ἐπὶ τῇ προπομπῇ, τοῦ τε Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ πατριάρχου Στεφάνου. Τῇ δὲ τοῦ Ζαούτζη Στυλιανοῦ (96) θυγατρὶ συμφθειράμενος ἔτι ζώσης Θεοφανοῦς τῆς αὐτοῦ γαμετῆς, τὸν πατέρα ταύτης μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ λογοθέτην τοῦ δρόμου, μετέπειτα μέντοι καὶ βασιλοπάτορα, αὐτὸς τὸ ὄνομα ἐφευρών. Ἐξ ἐμπρησμοῦ δὲ μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦ ναοῦ ἁγίου ἀποστόλου Θωμᾶ πυρ-

B XII. Imperator factus Leo, statim de ulciscendo Santabareno cogitat. Sed cum timeret, ne is a Photio **176** amico defenderetur, patriarcham, causas quasdam commentus. Ecclesia ejectum, in Armenianorum relegat monasterium, fratremque suum Stephanum patriarcham designat : qui,quia Heracleæ pontifex nullus erat, a protothrono consecratus est. Santabarenum Euchaitis, cujus urbis Ecclesiæ præsidebat, adduci jussit. Misit et Chrysopolim in Philippici monasterium, ubi Michael imperator sepultus erat, ejusque cadaver loculo eductum, cum magno comitatu et regio honore in Sanctorum Apostolorum æde, in marmorea arca reponit: etiam fratribus suis Alexandro et patriarcha Stephano præsentibus. Zautzem Stylianum, cujus filiam, superstite adhuc Theophanone conjuge, subigebat, magistrum designavit et cursus publici logothetam, post etiam, novo excogitato nomine patrem imperatoris. Ædem Sancti Thomæ apostoli, una cum aliis ædificiis incensam,renovavit. Santabarenum jam adductum in regia Pegana custodiit, et inclementer flagris cæsum Athenas relegavit, neque multo post, oculos ei effodi jussit. Verum pluribus annis elapsis, hominem ab exsilio

Variæ lectiones et notæ.

(94) Εἰ μή τις. Vocabatur is Jacobitzes. Vide Symeonem logothetam in Basilio n. 3 et Leonem Grammatic.

(94*) Βασιλεία Λέοντος Φιλοσόφου. Ita ad marginem scriptum in codd. mss. Negat Allatius Leonem imp. appellatum Φιλόσοφον, hocque cognomen uni convenire Leoni Philosopho,de quo agunt scriptores Byzantini in Theophilo, illum vero Σοφόν appellatum. Certe Constantinus Porphyrogenitus filius in avi Vita, n. 48, 76 et 89 edit. Combefisii, Leonem Σωφώτατον semper appellat. Promiscue vero apud Balsamonem Σοφὸς et Φιλόσοφος indigitatur. Sed et Novella Alexii Commeni apud eumdem Balsamonem ad *Nomocan* Photii p 140, 142, 1 edit. Λέων Φιλοσοφώτατος dicitur. In cod· Reg. in quo describuntur libr. II. Περὶ θεμάτων Constantini Porphyrogeniti, hic titulus præfertur: φιλοπόνημα Κωνσταντίνου υἱοῦ βασιλέως Λέοντος τοῦ Σοφοῦ.

(95) Στέφανον προχειρίσατο Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 2: Στέφανος δὲ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως προχειρίζεται, ἀνὴρ πάσῃ ἀρετῇ διαπρέψας· εἰ καὶ οὗτος ἐν συντόμῳ τὸ χρεὼν ἐλειτούργησε, καὶ συνεχῇ καθάρσια παρὰ παίδων ἰατρῶν δεξάμενος, διὰ τὴν ἐνοχλοῦσαν αὐτῷ ἐκ (*f.* πυρετοῦ) πυρκαϊὰν, ὑφ' ὧν κακῶς, ψυχρανθεὶς τὰν στόμαχον, καὶ εἰς νόσον δυσθεράπευτον περιπεσὼν ἐτελεύτησε. Erchempertus cap. 52*: Serenissimo Basilio Augusto æque his diebus defuncto, duo filii ejus in imperio sunt electi, id est Leo primogenitus, et Alexander subsequens : tertius vero Stephanus nomine archiepiscopatum ejusdem urbis, ejecto Pothio, qui olim a Nicolao primæ sedis pontifice ob invasionem episcopatus Ignotii adhuc superstitis perpetuo anathemate fuerat maltatus, et a Joanne papa, ut ita dicam, ignaro, ad pristinum gradum resuscitatus regendum suscepit.*

(96) Στυλιανοῦ. Exstant in obitum nescio cujus Styliani, primi a secretis, iambi Symeonis logothetæ et magistri, vulgo Metaphrastæ appellati; et ab Allatio in Dissert. de Symeonum scriptis descripti. Obiit vero hic Stylianus de quo Zonaras, Leone imperante,ut est apud anonymum Combefisianum n. 14.

revocatum benigne tractandum curavit. Cæterum Hagio Longobardiæ dux, regis Franciæ affinis, audita Basilii morte, Romano fœdere sublato, omnem sibi provinciam vindicavit. Quare imperator mensæ præfectum cum Occidentalibus legionibus contra eum misit, qui prælio victus, fere omnibus quos adduxerat amissis, fuga ægre elapsus est. Stephano patriarchæ defuncto. Antonius cognomento Cauleas successit. Cum Bulgari pace facta, cum Romanis commercia haberent, et telonæ iniqua ab eis vectigalia exigerent : id Symeoni illorum principi jam dudum occasionem captanti, satis causæ visum ad bellum Romanis inferendum. Sed Romanus exercitus contra eum missus, succubuit, multis cæsis, ipsoque duce interfecto, multis captis, quos Symeon, nasis præcisis, Byzantium redire passus est. Ea fœditate irritatus imperator. Turcos Istrum accolentes, qui et Ungari vocantur, munerihus impulit, ut Bulgaros ulciscerentur, et pro virili affligerent. Ipse quoque terra marique arma inferre eisdem parat, summa rerum patricio Nicephoro Phocæ, quem domesticum legionum 177 designavit, mandata. Verum ante bellum, quæstorem de pace legatum ad Symeonem mittit. Quem Barbarus dolo adesse suspicatus, in vincula conjectum includit, et Phocæ resistit. Quo bello dum occupatur, Ungari ejus ditionem populantur. Quare Phoca omisso, contra illos proficiscitur, et acie congressus, superatur, multis Bulgaris interfectis, pluribus captis. Symeon ipse vix Dorostolum, quæ Dristra est confugit. Captivos Bulgaros imperator ab Ungaris emit, ad quem Symeon legatos de pace misit, cujus verbis Leo fide habita, Chærosphartem ablegavit ad pacem faciendam. Sed Barbarus eo detento et vincto, Turcos invasit, iisque in fugam versis, et agris eorum vastatis, Leoni scripsit, se cum eo pacem non facturum, nisi captivos Bulgaros receperit, quos cum recepisset, tamen pacem non fecit. Igitur imperator contractis in unum omnibus et Orientalibus et Occidentalibus legionibus, contra Bulgaros usus est : quæ tamen cum Symeone congressæ, succubuerunt. Deinde cum in agris quibusdam Zoes, Zautzis filiæ, consuetudine uteretur, insidiis a quibusdam est appetitus : quas cum Zoe ex murmure animadvertisset, ac imperatorem dormientem excitasset, statim in regiam reversus, evitavit, eamdemque Zoen paulo post imperatricis Thephanonis obitum, Augustam appellavit, et dudum concubinam, legitimam uxorem duxit. Verum brevis illa felicitas fuit. Nam cum annum unum et octo menses in imperio vixisset, obiit. Sunt et aliæ insidiæ imperatori nuntiatæ, quas Zautzis consobrinus, Basilius Pectes struebat. Is arcanum cum sapadone Samona communicavit, quem jurejurando prius adegerat,

ποληθέντος, ὁ βασιλεὺς οὗτος αὐτὸν ἀνεκαίνισεν. Ἤδη δὲ καὶ ὁ Σανταβαρηνὸς ἦχθη, καὶ εἰς τὰ ἐν ταῖς Πηγαῖς ἐφρουρεῖτο βασίλεια, ἔνθα πέμψας ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀφειδῶς αὐτὸν αἰκισάμενος, ἐν Ἀθήναις ὑπερόριον ἔθετο. Οὐ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ καὶ πέμψας ἐκεῖ, τοὺς αὐτοῦ ἐξέκοψεν ὀφθαλμούς. Μετὰ τὰ πλείους ἐνιαυτοὺς τῆς ὑπερορίας τε τὸν ἄνθρωπον ἐπανήγαγε, καὶ προνοίας ἠξίωσεν. Ὁ δὲ Λογγιβαρδίας δοὺξ Ἀγίων τοῦ ῥηγὸς Φραγγίας τυγχάνων γαμβρὸς, ἐπεὶ τὸν θάνατον τοῦ Βασιλείου ἐπύθετο, τὰς πρὸς Ῥωμαίους συνθήκας ἠθέτησε, καὶ τὴν χώραν ἅπασαν ᾠκειώσατο. Διὸ τὸν ἐπὶ τῆς Τραπέζης ἔπεμψεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ μετὰ τῶν δυτικῶν ταγμάτων, ὃς συμμίξας αὐτῷ ἡττήθη· καὶ πάντας σχεδὸν οὓς ἐπήγετο ἀπεβάλλετο, μόλις αὐτὸς διαδράς. Τοῦ δὲ πατριάρχου Στεφάνου ἐκλελοιπότος, Ἀντώνιος προκεχείριστο πατριάρχης, ὃς Καυλέας (97) ὠνόμαστο. Τῶν δὲ Βουλγάρων ἐνσπόνδων ὄντων, καὶ ἐμπορίας ποιουμένων μετὰ Ῥωμαίων, οἱ τοῖς τελωνήμασιν ἐφεστῶτες ἀδίκα αὐτοὺς εἰσέπραττον τέλη. Τοῦτο τῷ αὐτῶν ἄρχοντι Συμεὼν λαβὰς ζητοῦντι τοῦ κατὰ Ῥωμαίων πόλεμον ἄρασθαι, εἰς μάχης πρόφασιν ἤρκεσε. Καὶ μέντοι καὶ ἤρατο. καὶ Ῥωμαϊκὸν αὐτῷ ἀνθοπλισάμενον στράτευμα ἥττητο, καὶ πολλοὶ μὲν ἔπεσον τῶν Ῥωμαίων, καὶ ὁ στρατηλάτης αὐτός· πολλοὶ δ' ἐάλωσαν, ὧν τὰς ῥίνας ὁ Συμεὼν ἐκτεμών, ἐπανελθεῖν ἀφῆκε πρὸς τὸ Βυζάντιον. Τούτοις περιαλγήσας ὁ βασιλεὺς, δώροις τοὺς Τούρκους ἔπεισε, τοὺς περὶ τὸν Ἴστρον, οἳ καὶ Οὔγγροι καλοῦνται, τοῖς Βουλγάροις ἐπεξελθεῖν, καὶ ὅση δύναμις κακῶσαι αὐτούς, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς, διά τε θαλάσσης καὶ διὰ γῆς ἑτοίμαστο ὅπλα κινῆσαι κατὰ Βουλγάρων, τῷ πατρικίῳ Νικηφόρῳ τῷ Φωκᾷ τὸν κατ' αὐτῶν ἀναθέμενος πόλεμον, δομέστικον τῶν σχολῶν αὐτὸν προβαλλόμενος. Πρὸ τοῦ πολέμου δὲ τὸν κοιαίστορα στέλλει ὁ αὐτοκράτωρ πρὸς Συμεὼν περὶ εἰρήνης πρεσβεύοντα. Ὁ δὲ Βάρβαρος, δόλῳ τοῦτον ὑποτοπήσας ἐλθεῖν, καθείργνυσι τὸν ἄνδρα καὶ δεσμεῖ, καὶ τῷ Φωκᾷ ἀντεμάχετο. Ἐκείνου δὲ περὶ τοῦτον ἀσχολουμένου, οἱ Οὔγγροι τὴν χώραν αὐτοῦ ἐλῄσαντο, Διὸ τὸν Εωκὰν λιπὼν, κατ' ἐκείνων ἐξώρμησε, καὶ συμβαλῶν αὐτοῖς ἥττητο, πολλῶν μὲν σφαγέντων Βουλγάρων, πλειόνων δ' ἁλόντων, αὐτοῦ δὲ τοῦ Συμεὼν μόλις ἐν Δοροστόλῳ φυγόντος, τοῦτο δ' ἡ Δρίστρα ἐστί. Τοὺς δ' αἰχμαλώτους Βουλγάρους ὁ βασιλεὺς παρὰ τῶν Οὔγγρων ἐπρίατο, καὶ ὁ Συμεὼν περὶ εἰρήνης ἱκέτευε. Καὶ πιστεύσας τοῖς λόγοις ἐκείνου ὁ βασιλεὺς, τὸν Χοιροσφάκτην ἀπέστειλε σπονδὰς ποιησόμενον, ὃν ὁ Βάρβαρος κατέσχε τε καὶ ἐδέσμησεν. Αὐτὸς τοῖς Τούρκοις ἐπῆλθε, καὶ ἐτρέψατό τε αὐτοὺς, καὶ τῇ χώρᾳ σφῶν ἐλυμήνατο. Εἶτα ἐπέστειλε τῷ Λέοντι μὴ ἂν ποτε σπείσασθαι, εἰ μὴ τοὺς αἰχμαλώτους Βουλγάρους λήψοιτο πρότερον· καὶ τούτους λαβὼν, οὐκ ἐσπείσατο. Ὁ γοῦν βασιλεὺς τοῖς τάγμασι τοῖς

Variæ lectiones et notæ.

(97) Ἀντώνιος ὁ Καυλέας. Cujus elogium descripsit Nicephorus Philosophus, editum a Lipomano Surio, et Bolando 12 Febr.

ἰφνοις καὶ τοῖς ἑσπερίοις ὁμοῦ συνελθοῦσι κατὰ τῶν A ne id quod auditurus esset, effutiret. Erat autem
Βουλγάρων ἐχρήσατο· ἀλλ' ἠττήθησαν ἅπαντα προσ- Samonas Agarenus, et cognitum in imperatorem
βαλόντα τῷ Συμεών. Καὶ τὰ μὲν τῶν Βουλγάρων facinus, statim ei indicat. Sic Basilius et conscii
τοῦτον εἶχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐν ἀγροῖς consilii, comprehenduntur, Samonas protospa-
τισι τῇ τοῦ Ζαούτζη συνὼν θυγατρὶ τῇ Ζωῇ, ἐπε- tarii honorem et imperatoris familiaritatem adi-
βουλεύθη παρά τινων. Αἰσθομένης δὲ τῆς Ζωῆς ἐκ piscitur.

θροῦ τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ διυπνισάσης τὸν βασιλέα κοιμώμενον, αὐτίκα ἐκεῖνος ἐπανῆλθεν εἰς τὰ Βασίλεια, καὶ οὕτω διέφυγε τὴν ἐπιβουλήν· Ἄρτι δὲ τῆς βασιλίδος θανούσης Θεοφανοῦς, τὴν εἰρημένην Ζωὴν (98) ὁ βασιλεὺς Αὐγούσταν ἀνηγόρευσε, καὶ νόμιμον ἔθετο γαμετὴν (98*) τὴν πρὶν αὐτοῦ παλλακὴν, ἥ ἐπ' ὀλίγον τῆς εὐτυχίας ἀπώναο· ἐνιαυτὸν γὰρ ἕνα ἐπὶ μησὶν ὀκτὼ τῇ βασιλείᾳ ἐπιδιώσασα, τέθνηκεν. Ἑτέρα δ' αὖθις ἐπιβουλὴ μηνύεται τῷ βασιλεῖ, ἣν ἐμελέτα ὁ Ψήκτης Βασίλειος, τοῦ Ζαούτζη ὑπάρχων ἀνεψιός· Ὃς τὸ ἀπόῤῥητον τῷ ἐκτομίᾳ Σαμωνᾷ ἐκοινώσατο ὅρκοις πρότερον βεβαιώσαντι, ὡς ἀνέκφορον τηρήσει τὸ ῥηθησόμενον. Ἦν δὲ ὁ Σαμωνᾶς ἐξ Ἀγαρηνῶν, καὶ μαθὼν τὸ κατὰ τοῦ κρατοῦντος μελέτημα, εὐθὺς ἐκφέρει πρὸς αὐτὸν τὸ μυστήριον. Καὶ κατεσχέθη μὲν ὁ Βασίλειος καὶ οἱ συνίστορες τοῦ βουλεύματος, ὁ δὲ Σαμωνᾶς (99) ἐτιμήθη πρωτοσπαθάριος, καὶ ᾠκειώθη τῷ βασιλεῖ.

Β'. Ἠγάγετο δὲ καὶ τρίτην ὁ Λέων εὐνέτειραν, B XIII. Leo tertiam quoque uxorem duxit, Eudo-
ἣ Εὐδοκία μὲν ἐκαλεῖτο, ἐκ δὲ τοῦ Ὀψικίου τὸ γέ- ciam, genere Opisicianam, excellenti forma. Sed
νος εἶλκε, καὶ τὴν ὥραν ἦν περιττή, Ἀλλὰ καὶ αὕτη et hæc non diu cum eo vixit. Nam cum uterum
βραχύ τι συνεζήκει τῷ βασιλεῖ· συλλαβοῦσα γὰρ ferret, inter parturiendum una cum fœtu edito per-
καὶ πρὸς τῷ τεκεῖν γενομένη, σὺν τῷ τεχθέντι ἀπέ- iit. Verum imperator suscipiendæ prolis avidus,
θανεν. Ἔχων δὲ δι' ἐφέσεως οὗτος ὁ αὐτοκράτωρ præsertim cum id a **178** vatibus ei prædictum
παῖδα ἐσχηκέναι, μᾶλλον μέντοι καὶ κεχρηματισμέ- esset (fuit enim doctrinarum omnis generis ama-
νον ἰσχυκῶς τοῦτο (ἦν γὰρ ἐραστὴς σοφίας παντο- tor, et arcanæ quoque illius quæ per incantatio-
δαπῆς, καὶ αὐτῆς δῆτα τῆς ἀποῤῥήτου, ἥ δι' ἐπῳ- nes futura divinat : versatus etiam in doctrina de
δῶν μαντεύεται τὰ ἐσόμενα, καὶ περὶ τὰς τῶν ἀστέ- motibus siderum eorumque effectibus, in qua in-
ρων δ' ἐσχολάκει κινήσεις, καὶ τὴν ἐκ τούτων ἀπο- veniebat, se filium habiturum imperii successo-
τελεσματικὴν ἐπιστήμην μετῄρχετο, καὶ εὗρισκεν rem) quartam etiam uxorem ducit Carbonopsinam
ὡς ἕξει παῖδα τῆς βασιλείας διάδοχον), καὶ τετάρτην Zoen : quam non statim honore imperatorio est
ἄγεται γαμετὴν, τὴν Καρβωνοψίναν Ζωήν. Οὐκ εὐ- dignatus, sed diu sine diademate habuit, donec
θὺς μέντοι αὐτῇ τῆς βασιλείας μετέδωκεν ἀξιώμα- filiolum peperisset, qui a patriarcha Nicolao sacro
τος, ἀλλ' ἐφ' ἱκανὸν αὐτῷ συμβεοῦσα ἦν ἀτιμοτος, C baptismate est initiatus. Nam eum Antonius sede
μέχρις οὗ παιδίον ἐξ αὐτῆς ἐνέχθη τῷ βασιλεῖ, ὃ Constantinopolitana annis . . . . . gubernata de-
παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου τοῦ θείου κατη- cessisset, Mysticus Nicolaus patriarcha est desi-
ξιώθη βαπτίσματος. Τοῦ γὰρ Ἀντωνίου τῷ θρόνῳ gnatus. Imperator post filii partum, cui Constan-
τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιζήσαντος ἔτη (1) · · · tini nomen indidit, conjugem etiam suam Augustam
καὶ μεταθεμένου τὴν ζωὴν, ὁ Μυστικὸς Νικόλαος appellavit. Sed ob quartas nuptias a patriarcha
πατριάρχης κεχειροτόνητο. Μετὰ δὲ τὸν τοῦ υἱοῦ Leo censura ecclesiástica est notatus, et nomine
αὐτοῦ τοκετὸν, ὃν Κωνσταντῖνον ὠνόμασεν ὁ βασι- Sancti Theophanonis primæ conjugis suæ, honoris
λεὺς, καὶ σύνευνον αὐτοῦ ἀνηγόρευσε. Διὰ γοῦν τὸν ergo, ædem extruxit proxime Sanctorum Aposto-
τέταρτον γάμον ἀφώριστο παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ lorum tomplum, in eaque corpus illius reposuit.
Λέων. Τιμῶν δὲ τὴν πρώτην αὐτοῦ γαμετὴν τὴν Condidit et aliam ædem Sancti Lazari nomine, in
μακαρίαν Θεοφανὼ, τέμενος ἀνήγειρεν εἰς ὄνομα qua sacrum ejus corpus e Cypro translatum, nec-
ἐκείνης, ἔγγιστα τοῦ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ναοῦ, non Mariæ Magdalenæ condidit.Cum autem nautis
ἐν ᾧ καὶ τὸν νεκρὸν αὐτῆς κατέθετο. Καὶ ἐπ' ὀνό- æ lificando impeditis, classis vacaret : Agarenorum
ματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου (2) ναὸν ἐδείματο ἕτερον, classis Taurominium vastavit, et Lemnum insulam
εἰς ὃν καὶ τὸ ἱερὸν ἐκείνου σῶμα ἀπεθησαύρισεν ἐκ occupavit,in quibus multi mortales perierunt.Impe-
τῆς Κύπρου μετενεχθὲν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ τῆς Μαγ- D rator vero cum in Pentecoste in Sancti Mocii ædem

Variæ lectiones et notæ.

(98) Ζωήν. Hanc Zoizonem vocat Liutprandus, l. III, c. 7 qua cum, *venerea dulcedine junctum* fuisse Lacapenum scribit post pulsos æmulos.

(98*) Τὴν γαμετὴν, Vide anonymum in Vita sancti Nicolai Studitæ, p. 934.

(99) Ὁ δὲ Σαμωνᾶς. Illius meminit Constantinus, *De adm. imp.* c. 50 et Gregorius in Vita S. Basilii Junior. n. 3, ubi πατρίκιος καὶ παρακοιμώμενος indigitatur.

(1) Ἔτη. Deest. e iam in mss. codd. annorum patriarchatus Antonii numerus. Catal. ms. Nicephori Call. ὁ Ἀντώνιος ὁ Καυλέας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ (Λέοντος) ἔτη, β'. Sed reponendum ζ' observat. Joan. Bollandus ad 12 Febr. p. 622.

(2) Καὶ ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Λαζάρου. De hac æde S. Lazari pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in quam a Leone imp. illatum ejusdem sancti corpus, tradit pariter auctor incertus in homil. in Sabbatum Lazari, pag. 9 : Τοῦτο τὸ τίμιον καὶ ἅγιον λείψανον ὁ σοφώτατος βασιλεὺς Λέων, ἐκ τινος ἀψεως θειοτέρας ἐκεῖθεν μετανομισάμενος, ἐν τῷ πανσέπτῳ καὶ ἁγίῳ τούτου ναῷ παρ' αὐτοῦ δομηθέντι εἰς ὄνομα τοῦ ἁγίου σεμνῶς καὶ πολυτελῶς κατατέθησιν, ὃ καὶ νῦν εἰσέτι μένει, ἀῤῥήτόν τινα εὐωδίαν ἀποτελοῦν, καὶ ἰάσεις ψυχῶν καὶ σωμάτων ἡμῖν παρεχόμενον.

de more supplicatum iret, jamque sacrarii cancellis appropinquaret : quidam ex ambone prodiens, baculum gravissimum, quem manibus gestabat, imperatoris capiti inpegit : quod plane contudisset, nisi fustis dependenti lychno illisus, maximum vim amisisset. Proceres cum sanguinem e capite imperatoris manentem viderent, turbati sunt : et quia frater ejus Alexander non aderat, apud plerosque suspicio invaluit, eum insidiarum fuisse conscium. Sed qui id facinus ausus fuerat, quæstionibus adhibitus nullo conscio nominato, pedibus et manibus amputatis, in ignem est conjectus. At Marcus monachus qui Tetraodium magni Sabbati supplevit, tum præsens, *Imperator*, inquit, *istud a Davide prædictum est, his verbis : Quæ hostis tuus in sancto improbe egit, et qui te oderunt, in medio festivitatis gloriati sunt. Scito igitur te ab* **179** *hoc tempore decem annos regnaturum.* Quemadmodum dixit, ita factum est. Nam Leo post decennium ea ipsa die, qua caput ictus fuerat, est mortuus. Samonas autem, de quo supra diximus, cum apud imperatorem multum posset, cum magnis opibus fugam ad Agarenos, unde ortus erat, capessit. Sed in transitu Halys captus, quamvis se ex voto crucem Sirichanam adire diceret, nihilominus a Constantino ducæ Andronici filio, Byzantium est reductus. Cui imperator, conservato pristino erga Samonam affectu, mandavit ducæ, ut coram senatu interrogatus, diceret eum non cepisse fugam, sed ad Sirichanam crucem peregrinatum esse. Cum autem postridie senatu præsente Constantinum jurejurando obstrictum rogaret, an fugisset Samonas, ille perjurio reformidato dixit, eum in patriam suam Melitenem abiisse ; is vero per iracundiam ab imperatore dimissus est. Samonas autem præter veterem necessitudinem, etiam patricii dignitate ornatus, et cubicularius designatus, imperatorem sæpe impulit, ut ab officio decederet : quorum illud fuit, quod patriarcham coegit, ut se reciperet, et censuræ eximeret : quem cum accersisset, neque illa ratione exorare posset : statim e regia in Iriam navi transvehendum, atque inde pedestri itinere in Galacrenæum monasterium quod ipse struxerat, tranferendum curant, cum annos undecim Ecclesiæ præfuisset. Ejus vero loco patriarcha designatus est syncellus Euthymius, vir sacer, qui omni studio obstitit, ne lex ab imperatore promulgaretur, ut ipsius exem-

Ἀλαληνῆς Μαρίας Ἀσχολουμένων δὲ ταῖς οἰκοδομαῖς τῶν πλωΐμων, καὶ τοῦ στόλου μὴ πλέοντος, τὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ναυτικὸν τὸ Ταυρομένιον (3) ἐξεπόρθησε, καὶ τὴν νῆσον κατέσχε Ἄρμνον, καὶ πολλὴ τῶν ἀνθρώπων ἐν αὐτοῖς συνέβη φθορά. Προόδου δὲ κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν γενομένης τοῦ βασιλεύοντος εἰς τὸν τοῦ Ἁγίου Μωκίου ναὸν (4), κατὰ τὸ ἔθος, καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐποιήσατο τὴν προέλευσιν, καὶ τις ἤδη ταῖς κιγκλίσι τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ αὐτοκράτορος πλησιάζοντος, ἐξώρμησεν ἐκ τοῦ ἄμβωνος, βάκτρον μετὰ χεῖρας ἔχων βαρύτατον, καὶ κατὰ τῆς βασιλικῆς ἐπήνεγκεν αὐτὸ κεφαλῆς, καὶ συνέτριψεν ἂν αὐτήν, εἰ μὴ τῇ ἠωρημένῃ λυχνίᾳ προσαράξαν τὸ βάκτρον, ἀφῃρηνο ταύτῃ τῆς καταφορᾶς τὸ σφοδρότατον. Τέως δ' οὖν αἷμα τῆς τοῦ βασιλέως κεφαλῆς καταῤῥέον θόρυβον τοῖς ἄρχουσιν ἐνεποίησεν · ὅτι δ' οὐ παρῆν ἐκεῖ Ἀλέξανδρος ὁ τοῦ βασιλέως αὐτάδελφὸς, ὑπόληψις παρὰ τοῖς πλείοσιν ἐπεκράτησε τῆς ἐπιβουλῆς αὐτὸν μὴ εἶναι ἀμέθεκτον. Ὁ δὲ τὸ τόλμημα ποιήσας, βασάνοις ὑποβληθεὶς, καὶ μηδένα μηνύσας συνίστορα, χεῖρας ἀπετμήθη καὶ πόδας, καὶ τέλος παρεδόθη πυρί. Ὁ μοναχὸς Μαρκος, ὁ τὸ τετραῴδιον τοῦ μεγάλου Σαββάτου ἀναπληρώσας, ἔφη παρὼν πρὸς τὸν βασιλέα τοῦτο · Προείρητο παρὰ τοῦ Δαβὶδ εἰρηκότος · Ὅσα ἐπονηρεύσατο ὁ ἐχθρὸς ἐν τῷ ἁγίῳ σου, καὶ ἐνεκαυχήσαντο οἱ μισοῦντές σε ἐν μέσῳ, τῆς ἑορτῆς σου, Ἴσθι γοῦν, ὦ βασιλεῦ, ὡς ἀπὸ τοῦδε χρόνον βασιλεύσεις δεκαετῆ. Καὶ ὁ λόγος ἔργον ἐγένετο · ἔθανε γὰρ ὁ Λέων μετὰ δέκα ἐνιαυτοὺς κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐπλήγη τότε τὴν κεφαλήν. Ὁ ἤδη δὲ ῥηθεὶς Σαμωνᾶς, παρὰ τῷ βασιλεῖ μεγάλα δυνάμενος, πλοῦτόν τε δαψιλῆ περιβαλόμενος, καὶ τοῦτον λαβὼν, εἰς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ὅθεν ὥρμητο ἀπεδίδρασκεν, Ἀλλ' ἐάλω τὸν Ἅλυν διαπορῶν ' ὁ δὲ εἰς τὸν ἐν Σιρικᾷ σταυρὸν ἔλεγεν ἀπιέναι, τούτῳ εὐχὴν ποιησαμενος, ὃν λαβὼν Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Δουκὸς Ἀνδρονίκου υἱὸς εἰς τὸ Βυζάντιον ἐπανήγαγεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἔτι τηρῶν τῷ Σαμωνᾷ τὴν πρώην διάθεσιν, ἐνετείλατο τῷ Κωνσταντίνῳ, εἰ ἐρωτηθείη ἐνώπιον τῆς συγκλήτου περὶ τοῦ Σαμωνᾶ, μὴ εἰπεῖν ὅτι ἀπεδίδρασκεν, ἀλλ' ὅτι εἰς τὸν ἐν Σιριχᾷ ἀπῄει σταυρόν. Τῇ δ' ἐξῆς, τῆς συγκλήτου παρούσης, ἤρετο μεθ' ὅρκων ἐπαγωγῆς τὸν Κωνσταντῖνον ὁ βασιλεὺς εἰ ἔφευγεν ὁ Σαμωνᾶς · ὁ δὲ, διὰ τοὺς ὅρκους ψεύσασθαι μὴ θελήσας, εἶπεν ὅτι εἰς τὴν οἰκείαν παγρίδα τὴν Μελιτηνὴν ἀπῄει. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μὲν Κωνσταντῖνον μετ' ὀργῆς ἀπε-

Variæ lectiones et notæ.

(3) Ταυρομένιον. Vide Constantinum, l. II, *De Themat.* c. 10.

(4) Τοῦ Ἁγίου Μωκίου. Idem narrant anonymus Combefisianus, Leo Grammaticus, Symeon logotheta, Scylitzes, etc. De æde vero S. Mocii pluribus egimus in nostra *Constantinopoli*, in qua præ aliis festum S. Euthymii, cujus reliquiæ ibidem asservabantur, 3 Januar. celebratum observant synaxaria mss. Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Εὐθυμίου κειμένου ἐν τῷ Ἁγίῳ Μωκίῳ. Huic proxima fuit S. Anthimi ædes sacra, uti docet Scriptor mss. Vitæ S. Josephi Hymnographi : Καὶ σὺν αὐτῷ τῇ Βασιλίδι ἀνῆει μεγαλοπόλει, μεθ' οὗ ναῷ ἱερομάρτυρος ἑαυτὸν ἐγκατακλείσας, σεπτῷ λέγω δὴ Ἀνθίμου τοῦ θείου, πλησίον ὑπάρχοντι τοῦ Ἁγίου Μωκίου, τὰς ἐκείνου ἀρετὰς παρεζήλου. In eam ædem illatum fuisse corpus S. Sampsonis xenodochi docemur ex illius Vita mss. Τὸ δὲ ἱερὸν σῶμά καὶ ἅγιον τῷ μείστῳ ναῷ τοῦ Μωκίου τοῦ μάρτυρος πανσεβάστως ἐγκατατίθεται, ὅτε δὴ καὶ συγγένειαν ἔλκειν ἐκεῖθεν τοῦ μεγάλου φημιζομένου.

πέμψατο. Τὸν δὲ Σαμωνᾶν μετὰ ταῦτα τῆς προτέρας ἠξίωσεν οἰκειώσεως, εἶτα καὶ πατρίκιον ἐτίμησε, καὶ παρακοιμώμενον προεβάλετο, ὃς εἰς πολλὰ τῶν οὐ καθηκόντων τὸν αὐτοκράτορα προεβίβαζεν, ὧν ἓν καὶ τὸ βιάσασθαι τὸν πατριάρχην δέξασθαι αὐτὸν, καὶ τοῦ ἀφορισμοῦ ἀπολῦσαι. Μεταπεμψάμενος οὖν τὸν ἀρχιερέα ὁ βασιλεὺς, ἐδεῖτο δεχθῆναι. Ὡς δ' ἐκεῖνος ἦν ἀδυσώπητος, ἐκ τῶν βασιλείων αὐτίκα διαπερᾶται πρὸς τὴν Ἰρίαν (5), κἀκεῖθεν πεζοποροῦντα εἰς τὸ ἐν Γαλακρήναις ἄγουσιν αὐτὸν μοναστήριον, ὃ αὐτὸς ἐδομήσατο, ἔτη προστὰς τῆς Ἐκκλησίας ἔνδεκα. Προεχειρίσθη δὲ πατριάρχης ὁ σύγκελλος Εὐθύμιος, ἀνὴρ ἱερὸς, ὃς καὶ βουλόμενον τὸν βασιλέα νόμῳ θεσπίσαι ἄγεσθαι κατ' αὐτὸν τὸν βουλόμενον γυναῖκας δύο καὶ τρεῖς ἄχρι καὶ τεσσάρων, πάσῃ σπουδῇ διεκώλυσε.

ΙΔ'. Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν (6) ναυσὶ τὰς τῶν Ῥωμαίων λῃζομένων χώρας, ὁ βασιλεὺς Ἰμέριον τὸν λογοθέτην (7) τοῦ δρόμου τοῦ στόλου προβαλόμενος ἀρχηγὸν, κατὰ τῶν ἐκ τῆς Ἄγαρ ἀπέστειλεν, ἐντειλάμενος αὐτῷ, καὶ τὸν δούκαν προσλαβέσθαι Ἀνδρόνικον. Ὁ δὲ δόλιος Σαμωνᾶς ἄσπονδον ἔχων ἔχθραν κατὰ τοῦ γένους τοῦ δουκικοῦ, ὑποτίθησί τινι τῶν φίλων τοῦ Ἀνδρονίκου δηλῶσαι αὐτῷ, μὴ συμπλεῦσαι τῷ Ἰμερίῳ, ἐκκόψαι οἱ τὰ ὄμματα μέλλοντι κατὰ βασίλειον πρόσταγμα. Διὸ οὐκ ἐπείσθη τῷ Ἰμερίῳ συνελθεῖν ὁ Ἀνδρόνικος, ὅθεν καὶ μόνος ἐκεῖνος ναυμαχήσας ἐκράτησε, καὶ τοῦ τῶν πολεμίων περιεγένετο ναυτικοῦ. Ἐντεῦθεν ἀπεγνωκὼς ὁ Ἀνδρόνικος, συγγενεῖς τε καὶ δούλους αὐτοῦ προσλαβόμενος, κατέσχε τὴν Κάβαλαν, ὀχυρόν τι φρούριον τοῦ Ἰκονίου οὐ πάνυ τι διακείμενον μήκοθεν. Ὁ δὲ Σαμωνᾶς οὐ διέλιπε τὸν βασιλέα ἐρεθίζων, καὶ εἰς ὀργὴν παρακινῶν κατὰ τοῦ ἀνδρός. Μαθὼν δ' ἐκεῖνος καὶ τὴν τοῦ πατριάρχου Νικολάου ἐκ τῆς Ἐκκλησίας ἐξώθησιν, καὶ πάντοθεν ἀπογνοὺς, πανοικεσίᾳ τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοῦτο γνοὺς ὑπερήλγησεν, ἐναντίον ἔξειν τὸν ἄνδρα ἀνθ' ὑπερμάχου πτοούμενος. Γραφὴν τοίνυν ἐγχαράσσει βασίλειον, δι' ἧς τῷ Ἀνδρονίκῳ καὶ ἀμνηστία τῶν πραχθέντων ἐπρυτανεύετο, καὶ ὑπονόστησις ἐπετρέπετο, καὶ πολλῶν δόσις ἐπήγγελτο ἀγαθῶν. Ταύτην ἐμβαλόντες κηρῷ τὴν γραφὴν, καὶ λαμπάδι τὸν κηρὸν (8) ἀπεικάσαντες, Σαρακηνῷ τῶν αἰχμαλώτων ἐνὶ ἐκβληθέντι τῆς εἱρκτῆς ἐγχειρίζουσιν, ἐντειλάμενοι τῷ Ἀνδρονίκῳ

XIV. Cum autem Agareni Romanas provincias infestarent, imperator Himerium cursus publici logothetam, classi præfectum, contra illos misit, mandavitque ut etiam Andronicum Ducam assumeret. Verum dolosus Samonas internecinas cum familia Ducæna inimicitias exercens, quemdam ex Andronici amicis subornat, qui eum moneat, ne cum Himerio proficiscatur, qui ei jussu imperatoris oculos sit effossurus. Itaque Himerium comitari noluit Andronicus, et cum ille solus prælio victor hostilem classem subegisset, desperatis rebus, assumptisque cognatis et servis suis, Cabalam occupavit, munitum castellum **180** non procul Iconio dissitum. Cum autem Samonas imperatorem irritare, et contra illum inflammare non desineret, atque is patriarcham Nicolaum Ecclesia pulsum esse cognovisset : spe omni destitutus, cum tota familia se ad Agarenos confert. Quo imperator cognito, supra modum doluit, se illum habiturum hostem quo defensore usus esset. Litteras igitur scribit, quibus Andronico et delictorum venia concedebatur, et reditus permittebatur, et multa beneficia promittebantur. Eas litteras in ceram candelæ instar effictam conjectas, Saraceno cuidam e carcere educto tradunt, Andronico reddendas. Cui Samonas accersito, clam ait : *Numquid scis te totius Syriæ intcritum gestare in manibus? Ut igitur patriam et populares conserves : ceram istam Uxeri tradito.* Id enim hospiti Andronici nomen erat. Facit ille ut jussus fuerat. Agareni

Variæ lectiones et notæ.

(5) Ἰρίαν. Ἤριαν scribit Constantinus Porphyrogenitus in Basilio, et in lib. *De adm. imp.* Ἱερείαν alii, Ἡρίον Ἡραῖον, denique cæteri : Palatium imperatorum Asiaticum, de quo multis egimus in *Constantinopoli Christ.* l. IV, sect. 13 n. 11, cujus conditorem Justinianum M. agnoscunt Excerpta quædam historica ex cod. Reg. ms. 2023, fol. 97 : Ὅτι τὸ τῆς Χαλκηδόνος ἀκρωτήριον τὸ παλαιὸν Ἡρίον καὶ ὂν καὶ λεγόμενον· ταφεῖον γὰρ ἦν τῶν κτητόρων τῆς πόλεως Χαλκηδόνος· ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς ἀνασκάψας τὸ ὅλον ἀκρωτήριον, καὶ ἀναθάρας τὸν τόπον, βασίλεια ἔκτισε περιφανέστατα, καὶ Ἠερία ὁ τόπος μετωνομάσθη, ἤγουν ἀερία. Perperam vero istius palatii nomen describitur in orthodoxorum Invectiva adversus Iconomachos edita a Combefisio cum continuatore Theophanis. p. 304, n. 5, ubi pseudosynodus coacta sub Copronymo contra cultum imaginum dicitur ἐν Κιολει εἰς τὸν τόπον τὸν λεγόμενον Ὀνερία Legendum enim ἱερία, delendumque ἐν Κιόλει.

(6) Τῶν δὲ Ἀγαρηνῶν. Nescio an ea tempestate Saraceni Nicæam tentarint, illiusque muros subverterint, quod certe videtur suadere inscriptio ad ejusdem urbis muros versus Occidentem, quos a Leone et Constantino filio refectos innuit, eo quo superati sunt hostes loco : Ἔνθα θείᾳ βοηθείᾳ τὸ τῶν ἐχθρῶν κατῃ σχύνθη θράσος, ἐκεῖ οἱ φιλόχριστοι ἡμῶν βασιλεῖς Λέων καὶ Κωνσταντῖνος ἀνεκαίνισαν πόθῳ τὴν πόλιν Νίκαιαν ἀνεγείραντες, διὰ τῆς τοῦ ἔργου ἐπιδείξεως νικητικὸν ἀναστήσαντες σημεῖον κεντηναρίων χιλίων καὶ μόχθον ἐγνώρισεν Ἀρτάνασδος Περσφάτα κουροπαλάτης. Nisi hæc murorum Nicæensium subversio referri debeat ad annum 10 Leonis Isauri, cujus meminit Theophanes, scribens Maviam Saracenorum ducem Nicæam obsedisse, ac μετὰ πο ιορκίαν πολλὴν καὶ καθαίρεσιν τῶν τειχῶν, Sanctorum Patrum, qui ibi colebantur, intercessionibus, urbe tamen minime potitum fuisse.

(7) Ἰμέριον τὸν λογοθέτην. Meminit istius expeditionis Himerii Scriptor coævus vitæ S. Theoctistæ Lesbiæ : Ἐπεμπόμην δὲ συστρατευόμενος Ἰμερίῳ τῷ πάνυ, τῷ στρατηγικωτάτῳ δηλαδὴ, καὶ ἄρχοντι τοῦ τε δρόμου καὶ τοῦ στόλου παντός.

(8) Κηρόν. Vide Gloss. med. Græcit. in φάτλιον.

cognita litterarum sententia, Andronicum cum omnibus suis in vincula conjiciunt, in quibus ille obiit : quidam vero ex illis, carceris ærumnas non ferentes, fidem abjurarunt. At Constantinus, et quidam cum ipso, carcere elapsi, in Romanos limites, persequentibus Agarenis fortiter profligatis, evaserunt. Eum imperator et hilariter excepit, et magnifice donavit, et exquisitis honoribus affecit. Deinde etiam ei dixit : *Ne te decipiat nomen, Constantine, tuum, nec putaris, eo quod Constantinus Romanis imperaturus sit, te imperio potiturum; certe enim scito, filium hunc meum, illum esse. Quod si tu Spartam tuam ornaris, bene tibi erit; sin rebus novis studueris, et tyrannidem affectaris : noli dubitare, quin per hanc portam* (demonstrata occidentali Aurei triclinii porta) *caput tuum absque reliquo corpore sit transiturum, id quod postea factum est.* Cum Samonæ pater cum quibusdam aliis Melitenam venisset, viso honore et opulentia filii, cum eo vivere voluit. Nam imperator eos honorifice exceperat, et contra quam decebat, homines profanos in Magnam Ecclesiam introduxerat. Sed a filio prohibitus est, suadente, ut suam religionem conservaret, atque in patriam reverteretur, quod et ipse per occasionem facturus esset. In festo Pentecostes Leo filium suum coronavit, et imperatorem appellavit. Cæterum odiosus **181** Samonas eunuchum ministrum suum Constantinum, ex Paphlagonia oriundum, dominæ ad ministerium tradidit, qui cum et imperatrici et ipsi imperatori percharus esset, profanus Samonas invidia stimulatus illum apud imperatorem detulit, quasi ab imperatrice amaretur, quem Leo ex æmulatione, pro monacho tonderi, nec multo post revocari, et monastico habitu exuto, civilem vestem resumere jussit, eoque familiarius etiam quam prius usus est. Id Samonæ intolerabilius visum. Curat igitur per suorum quemdam, libellum conviciis plenum scribi, eumque abjicit, qua imperator transiturus erat : quo is invento et lecto, doluit, auctoremque requisivit. Unus igitur ex ejus rei consciis, Samonam scripti aucterem esse indicat. Cum autem eclipsis lunæ tum fuisset, imperator metropolitam Synadorum de ea quæsiturus accersit, quem cum Samonas privatim de illa sciscitaretur, respondet : *Tuum infortunium portendit ista lunæ affectio. Sin decima tertia Julii dies ante tuam calamitatem præterierit; et tu infortunium evitabis.* Deinde ab imperatore quoque interrogatus Synadorum episcopus, respondet, malum istud in eum qui esset ab illo proximus, grassaturum. Imperator porro personam proximam Alexandrum fratrem judicabat, sed falso : nam homini pessimo tandem male esse oportebat. Leo igitur, ubi cognovit eum esse famosi libelli auctorem, et regia exigit, et rasum

δοῦναι αὐτήν. Τοῦτον δὴ τὸν Ἀγαρηνὸν ὁ Σαμωνᾶς μετακαλεσάμενος, ἐν ἀποβρήτοις φησὶ πρὸς αὐτόν· Οἶδας ὅτι τὸν ὄλεθρον τῆς Συρίας ὅλης φέρεις ἐν ταῖς χερσίν ; Ἵνα γοῦν καὶ τὴν πατρίδα περισώσῃς καὶ τοὺς ὁμογενεῖς , τὸν κηρὸν τοῦτον ἐγχείρισον τῷ Οὐζήρ. Οὕτω γὰρ ὁ παρ' ᾧ ἦν ὁ Ἀνδρόνικος ὠνομάζετο. Ὁ δὲ πεποίηκεν ὡς παρήγγελτο, καὶ γνόντες οἱ τῆς Ἄγαρ τὴν δύναμιν τῆς γραφῆς, καὶ τὸν Ἀνδρόνικον δεσμοῦσι καὶ πάντας τοὺς σὺν αὐτῷ . Ὁ μὲν οὖν Ἀνδρόνικος ἐν τοῖς δεσμοῖς τὸν βίον κατέλυσε. Τινὲς δὲ τῶν σὺν αὐτῷ τὴν ἐκ τῶν δεσμῶν μὴ στέργοντες κάκωσιν, τὴν πίστιν ἑαυτῶν ἐξωμόσαντο. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος καί τινες τῶν σὺν αὐτῷ τῆς εἱρκτῆς ἐκφυγόντες πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἀπῆεσαν , καὶ τοὺς καταδιώκοντας αὐτοὺς Ἀγαρηνοὺς γενναίως τρεψάμενοι, διεσώθησαν. Ὃν ὁ βασιλεὺς ἐδέξατό τε περιχαρῶς, καὶ ἐδεξιώσατο μεγαλοπρεπῶς, καὶ διαφερόντως ἐτίμησεν· εἶτα καὶ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Μὴ ἀπατάσω σε, Κωνσταντῖνε, τὸ ὄνομα , μηδ' οἷου τῆς βασιλείας τυχεῖν ; ὡς Κωνσταντίνου Ῥωμαίων μέλλοντος ἄρξαι· ἴσθι γὰρ ἀκριβῶς τοῦτον εἶναι τὸν υἱὸν τὸν ἐμόν . Σὺ δὲ εἰ μὲν ἦν ἔλαχες Σπάρταν κοσμεῖς, ἔσται σοι εὖ· εἰ δὲ νεωτερίσεις, καὶ τυραννίδι ἐπιχειρήσεις, ἔσω βεβαίως εἰδὼς ὡς διὰ τῆς δὲ τῆς πύλης (τὴν πρὸς δύσιν οὖσαν τοῦ Χρυσοτρικλίνου δείξας αὐτῷ) ἡ κεφαλή σου τοῦ λοιποῦ σώματος χωρὶς εἰσαχθήσεται· ὃ καὶ γέγονεν ὕστερον. Ἐκ δὲ Μελιτηνῆς ἐλθόντων τινῶν, ἐν οἷς ἦν καὶ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ, ὑπεδέξατο τούτους ἐντίμως ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν μὴ δεόντως ἀπίστους ὄντας εἰσήγαγεν . Ἰδὼν δὲ ὁ τοῦ Σαμωνᾶ πατὴρ, ἣν εἶχεν ὁ υἱὸς αὐτοῦ τιμὴν ἐν τοῖς βασιλείοις, καὶ τὸν πλοῦτον ὃν περιέκειτο, ἤθελε συνδιάγειν αὐτῷ . Ἐκωλύθη δὲ παρ' ἐκείνου, τὴν οἰκείαν θρησκείαν τηρεῖν συμβουλεύοντος, καὶ εἰς τὴν πατρίδα ἐπανελθεῖν. Εἰ δὲ καὶ αὐτὸς, ἔφη, τύχω καιροῦ, ὑπονοστήσω πρός σε. Τῆς δ' ἑορτῆς (9) τῆς Πεντηκοστῆς ἐνστάσης , ἔστεψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνηγόρευσεν αὐτὸν βασιλέα. Ἐκτομίαν δ' ἔχων θεράποντα ὁ μυσαρὸς Σαμωνᾶς, Κωνσταντῖνον ὀνομαζόμενον , ἐκ δὲ Παφλαγονίας γενόμενον , τῇ δεσποίνῃ τοῦτον δέδωκεν εἰς ὑπηρεσίαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῇ βασιλίσσῃ καὶ αὐτῷ τῷ κρατοῦντι λίαν ὁ Κωνσταντῖνος ᾠκείωτο , εἰς βασκανίαν ὁ βεβηλὸς ἠρέθιστο Σαμωνᾶς, καὶ πρὸς τὸν βασιλέα κατεῖπεν αὐτοῦ, ὡς ἐρωμένου τῇ βασιλίσσῃ. Ζηλοτυπήσας οὖν ὁ Λέων ἀποκαρῆναι τοῦτον προσέταξε μοναχὸν, καὶ μετ' οὐ πολὺ ἀνακαλεῖται τοῦτον, καὶ ἀποδυθῆναι κελεύσας τὰ μοναχικὰ ἄμφια, καὶ κοσμικὴν περιβαλέσθαι στολὴν, μᾶλλον ἢ πρότερον αὐτὸν ᾠκειώσατο . Οὐκ ἀνεκτὰ δ' ἦσαν ταῦτα τῷ Σαμωνᾷ. Γράφει τοίνυν λοίδορόν τι γραμμάτιον διά τινος τῶν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο ῥίπτει ἔνθα ὁ βασιλεὺς διελεύσεσθαι ἔμελλεν, ὅπερ εὑρὼν ἐκεῖ-

Variæ lectiones et notæ.

(9) Τῆς δὲ ἑορτῆς. Lupus Protospatha : *Anno* 913, *ind.* 1, *coronatus est Constantius* (Constantinus) *imp. filius prædicti Leonis, qui regnavit an* 47.

νος και ἀναγνοὺς, ἤλγησέ τε καὶ τὸν πεποιηκότα τοῦτο ἐζήτει. Εἷς οὖν τις τῶν συνειδότων τὴν πρᾶξιν ταύτην τῷ Σαμωνᾷ, τοῦτον εἶναι τὸν ἐργάτην τοῦ λοιδόρου βιβλίου τῷ κρατοῦντι ἐδήλωσεν. Ἐκλείψεως μέντοι τότε τῆς σελήνης συμβάσης, τὸν μητροπολίτην Συνάδων ὁ βασιλεὺς μετεπέμψατο, περὶ ταύτης πευσόμενος. Ὃν ὁ Σαμωνᾶς ἰδίᾳ παραλαβὼν, ἤρετο περὶ τῆς ἐκλείψεως· κἀκεῖνος ἔφη ὅτι· Σὸν τὸ τῆς σελήνης πάθος σημαίνει δυστύχημα. Εἰ δὲ ἡ τοῦ Ἰουλίου τρισκαιδεκάτη (10) παρελεύσεται πρὸ τοῦ σε παθεῖν, ἐκφεύξει καὶ σὺ τὸ δυστύχημα. Εἶτα καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως ὁ Συνάδων ἐρωτηθεὶς ἀπεκρίνατο, ὡς εἰς τὸ δεύτερον μετὰ σε πρόσωπον ἐνσκήψει ἡ κάκωσις. Δεύτερον δὲ πρόσωπον ὁ βασιλεὺς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ τὸν Ἀλέξανδρον ἔκρινεν, ἀλλ' ἐσφάλη περὶ τὴν κρίσιν· ἴδει γάρ ποτε τῷ κακίστῳ Σαμωνᾷ γενέσθαι κακῶς. Μαθὼν οὖν ὁ Λέων, ὡς ἐκεῖνος ἦν ὁ τοῦ λοιδόρου βιβλίου πατὴρ, ἐξωθεῖ μὲν τῶν βασιλείων αὐτὸν, καὶ ἀποκείρει, καὶ περιγραπτοῖς ὁρίοις καθείργυσι. Καὶ ταῦτα γέγονε μήπω τῆς τρισκαιδεκάτης τοῦ Ἰουλίου παραρρυείσης. Παρακοιμώμενος δὲ ἀντὶ τοῦ Σαμωνᾶ ὁ παρ' ἐκείνου βασκαινόμενος Κωνσταντῖνος καὶ ἐπιβουλευόμενος προκεχείριστο, ᾧ καὶ μονὴν ὁ βασιλεὺς ἐδομήσατο ἐν ταῖς Νοσσιαῖς (11). Νοσήσας δὲ ὁ Λέων κοιλιακὸν νόσημα, τοσοῦτον κατειργάσθη τὴν δύναμιν, ὡς μηδὲ δυνηθῆναι διαλεχθῆναι τῇ συγκλήτῳ, περὶ Νηστείας τὴν συνήθη διαλεξιν ἣ καλεῖται Σελέντιον. Ὅμως ὀλίγα τινὰ ταύτῃ διαλεχθεὶς, καὶ ἀξιώσας αὐτοῦ μεμνῆσθαι, καὶ πίστιν εἰς τὴν αὐτοῦ σύμβιον τηρεῖν καὶ εἰς τὸν υἱὸν, καὶ τελευταίαν ταύτην προσλαλιὰν πρὸς αὐτὴν ποιεῖσθαι εἰπὼν, οὐκ αὐτίκα ἐξέλιπεν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ Μαΐου διήρκεσε. Τότε δὲ τελευτῶν τὴν ἀρχὴν τῷ ἀδελφῷ κατέλιπεν Ἀλεξάνδρῳ, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ παραδέδωκεν, ἀξιώσας ἐπιμελεῖσθαι αὐτοῦ, καὶ ἀνάγειν βασιλικῶς, καὶ αὐτῷ τὸ κράτος καταλιπεῖν· ὃν βλέπων ἐρχόμενον πρὸς αὐτὸν ἐν τῷ ᾅδῃ ἐκλείπειν, ὡς φασιν, ἔφη· Ἴδε ὁ κακὸς καιρὸς, μετὰ τοὺς δεκατρεῖς μῆνας. Ἐβασίλευσε δὲ ὁ Λέων ἔτη εἴκοσι καὶ πέντε, ἐπὶ μησὶ τρισίν.

ΙΕ'. Ἀλέξανδρος δὲ ἅμα τε τοὺς πόδας ἤρεισε τῇ ἀρχῇ, καὶ ἅμα τὸν πατριάρχην Νικόλαον ἐκ τῶν Γαλακρηνῶν ἀγαγὼν, εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνήγαγε, τὸ δεύτερον καταγαγὼν τὸν Εὐθύμιον. Καὶ ἐπὶ βήματος τὴν τούτου ποιήσας καθαίρεσιν, ἐνυβρισάντων εἰς τὸν ἄνδρα πολλὰ τῶν προσκειμένων τῷ Νικολάῳ, εἶτα καὶ ὑπερόριον

XV. Alexander firmato imperio, patriarcham Nicolaum statim e Galacrenis in sedem Constantinopolitanam reduxit, pulso in exsilium Euthymio, et dignitate in ambone abrogata, cum quidem Nicolai sectatores multis hominem contumelis affecissent. Rerum potitus nihil imperatore dignum gessit, deliciis, venationibus, ebrietati, comessationibus,

certis finibus includit, idque accidit ante diem Julii XIII. Constantinus cui Samonas et invidebat et insidiabatur, illius loco cubicularius est designatus, eique monasterium in Nossiis extructum. Imperator autem cœliaco morbo laborans, viribus ita exhaustis fuit, ut de jejunio apud senatum de more orationem habere non posset, quæ oratio Silentium appellatur. Pauca tamen est locutus, petiitque ut patres conscripti sui memores, conjugi filioque suo fidem servarent : quamvis autem diceret, se eos nunc prostremo affari, non tamen statim defecit, sed ad Maium usque vixit. Tum vero moriens, imperium fratri Alexandro reliquit, eidemque filio suo tradito, petiit, ut eum curaret, regaliterque educato, imperium relinqueret, quem cum jam moribundus **182** ad se venire vidisset, dixisse fertur : *Ecce infaustum tempus post* XIII *menses.* Imperavit annos XXV et III menses.

Variæ lectiones et notæ.

(10) Ἡ τοῦ Ἰουλίου τρισκαιδεκάτη. Legendum Ἰουνίου, quomodo habent Leo Grammaticus, anonymus Combefisianus, n. 31 ; Scylitzes, et Glycas.

(11) Ἐν ταῖς Νοσσιαῖς. Subdit, quod ab aliis siletur, Symeon Logotheta in Chron. mss. Ἄξιον δὲ ὀλίγα εἰπεῖν ποιῷ τρόπῳ ἡ μονὴ τῶν Νοσσιῶν κέκτηται· οὗτος ὁ Κωνσταντῖνος εἶχε πατέρα γέροντα εὐλαβῆ καὶ φοβούμενον τὸν Θεὸν, ὃς καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τόπῳ τῶν Νοσσιῶν προαστίτζην ἐκέκτητο πρὸς τῇ θαλάσσῃ πάνυ μικρὸν, ἐν ᾧ καὶ ὕδωρ ἐπὶ δεξαμενὴν ἐκβαλὼν τοῖς ὁδίταις ἐποίει παραψυχήν. Ἐν τούτῳ τῷ ὕδατι συνέβη στρατιώτην διέρχεσθαι καὶ ἀναψύξαντα ἐκβαλεῖν ἅπερ ἐκ δικαίου πόρου εἶχεν νομισμάτων, καὶ ἀριθμῆσαι, ἃ καὶ ἦσαν εἰς νγ τρεῖς ἀριθμούμενα· εἶτα ἀναστὰς, οἷα συμβαίνει, καὶ τῷ ἵππῳ ἐπιβάς, ᾤχετο τὴν ὁδὸν αὐτοῦ τὸ χρυσίον κατὰ τὸν τόπον ἀφείς. Ὡς οὖν ἔθος εἶχεν ὁ γέρων, ἐξῆλθεν πρὸς τὴν δεξαμενὴν, καὶ εὑρὼν τὸν χρυσίον, ἐλυπήθη τὴν τοῦ ἀπολέσαντος ἀθυμίαν· ὁμως ἐν ἑαυτῷ φυλάττων, οὐ διέλιπεν ἀπὸ νυκτὸς εἰς νύκτα εὐχόμενος τῷ Θεῷ τοῦτον ἐλθεῖν καὶ ἀπολαβεῖν τὸ ἴδιον. Ὁ μέντοι στρατιώτης τὰς πύλας περασας, καὶ ἐπιμνησθεὶς, ὅμως τι ποιῆσαι μὴ δυνάμενος, τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἀπῄει λυπούμενος· καὶ μετὰ τρίτον ἐνιαυτὸν, ἔρχεται πρὸς τὸν τόπον τῶν Νοσσιῶν, καὶ τοῦ ἵππου ἀποβας, αὐτὸν μὲν ἐπότισεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς πιὼν ἐκάθητο σύννους, καὶ στενάξας εἶπεν ὅτι Ἐν τούτῳ τῷ τόπῳ ἀπώλεσά μου τὴν ζωήν. Τοῦτο ἀκούσας ὁ τίμιος γέρων, ἀπηρώτησεν αὐτῷ, τί ἄρα τὸ συμβὰν, κύριέ μου; Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Ἐνταῦτα ἀπώλεσαν νν· καὶ παρευθὺ καὶ τὸν τόπον ὑπεδείκνυεν, καὶ τὰ σημεῖα τοῦ βαλαντίου, καὶ τὸ πόσον ἔλεγεν· καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ εὐθὺς ἐξέλκει τοῦτο τοῦ κόλπου αὐτοῦ, καί φησι, Γνωρίζεις τοῦτο; ὁ δὲ ἀφωνίᾳ ἐπὶ πολὺ κατασχεθεὶς, ὅμως καὶ εἶπεν, ὅπερ ἀπώλεσα αὐτό ἐστιν· καί φησι, Ἀπόλαβε αὐτὸ, πληροφορούμενος ὡς οὐκ ἄνοιξα αὐτὸ οὐδὲ εἶδω τί ἐστιν ἔσωθεν. Τοῦτο λαβὼν ὁ ἄνθρωπος, παρακαλῶν λαβεῖν ἐξ αὐτοῦ ὅσα καὶ βούλεται· ὁ δὲ οὐκ ἠθέλησεν τὸ σύνολον, ὅθεν ὁ στρατιώτης ἀπέρχεται τὴν ὁδὸν αὐτοῦ, χαίρων καὶ εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ. Ἐῇ οὖν νυκτὶ ἐκείνῃ ὁρᾷ κατ' ὄναρ τὸν Χριστὸν ἐλθόντα καὶ εἰπόντα αὐτῷ. Ἀνθ' ὧν ἐποίησας εἰς τὸν στρατιώτην, ἰδοὺ αὔριον ἀκούσεις γενόμενον παρακοιμώμενον τὸν υἱόν σου, καὶ τὸ προάστειον τοῦτο εἰς μονὴν μεγάλην γεννησόμενον πρὸς δοξολογίαν ἐμήν· καὶ σὺ δὲ αὐτὸς τὸν ὑπὲρ τούτων μισθὸν κομιεῖ. Ὡρίας δὲ γενομένης, τὸ μήνυμα ἦλθεν, καὶ μετ' ὀλίγας ἡμέρας τῇ θελήσει τοῦ βασιλέως καὶ τῇ ἐξόδῳ, ὡς εἴρηται, τὸ μοναστήριον οἰκοδομεῖται, καὶ ἐνθρονίσθη.

uxoriæ deditus. Res imperii et reipublicæ mandavit circulatoribus et hominibus e triviis, quos ante imperium clandestinorum facinorum habuerat socios : quorum unum Basilitzem successorem imperii declarare in animo habuit. Nam fratris filium Constantinum et privatum esse, et virilibus privare volebat. Idque nisi vitam celeriter finisset, consiliis ejus a divina Providentia eversis, quantum quidem iu ipso fuit, re ipsa fortasse factum esset. Cum præstigiatores percontaretur, an diu victurus esset? audivit ex eis, se fore longævum, si apro æneo in theatro, dentes et pudenda addidisset : *Tuum enim*, aiebant, *is est elementum, seu actum, quia adversus Leonem fratrem tuum stetisti*; neque ulla in re alia recte judicarunt, nisi quod hominem gulæ conviviisque mancipatum, luxuque continenter diffluentem, sui compararunt. Credidit homo porcis amentior, illorum verbis, easque partes æneo operi adjecit. Cum Bulgarorum princeps Symeon per legatos ex eo quæreret,an pacem conservaturus esset? eos Alexander contemptim excepit, superbe allocutus est, et arroganter comminatus. Cujus contumeliæ Symeon impatiens, se contra Romanos armavit. Alexander vero conviviis et ebrietati perpetuo indulgens, cum a balneo pransus, ventre epulis meroque distento, pila luderet, equitando, et pilæ inflexionibus, vasis quibusdam ruptis, multoque sanguine per nares et veretrum rejecto, uno die post exstinctus est : cum nepoti suo tutores, et imperii administratores scripto ordinasset, patriarcham Nicolaum, magistrum Stephanum, magistrum Joannem Eladam, Joannem rectorem, et duos, quos e circulis vocatos, ad senatoriam et patriciam **183** dignitatem evexerat, Bazilitzem et Gabrielopolum.

A ποιήσας αὐτόν. Αὐταρχήσας δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτοσι, οὐδὲν ἐοικὸς εἰργάσατο βασιλεῖ, ἀλλὰ τρυφαῖς καὶ θήραις καὶ κώμοις καὶ ἀσελγείαις ἐξέδωκεν ἑαυτόν. Τὰ δὲ τῆς βασιλείας καὶ κοινὰ πράγματα ἀνθρώποις ἀνέθετο ἀγύρταις καὶ τοῖς ἐκ τριόδων, οὓς πρὸ τῆς μοναρχίας ἀποῤῥήτων εἶχε πράξεων κοινωνούς, ὧν ἕνα Βασιλείτζην λεγόμενον, καὶ διάδοχον τῶν σκήπτρων διενοεῖτο ποιήσασθαι. Τὸν γὰρ ἀδελφόπαιδα Κωνσταντῖνον καὶ ἰδιωτεῦσαι ἐβούλετο, καὶ τῶν παιδογόνων ἀφελέσθαι μορίων. Καὶ εἰ μὴ ταχὺ τὸ τέλος αὐτῷ τῆς ζωῆς ἐπελήλυθε, καὶ οὕτως αὐτῷ παρὰ τῆς ἄνω προνοίας ἐσφάλησαν τὰ βουλεύματα, τάχ' ἂν ὅσον τὸ ἐπ' ἐκείνῳ, καὶ εἰς ἔργον ἐξέβησαν. Γοήτων δὲ πυνθανόμενος εἰ ἐς μῆκος αὐτῷ τὰ τῆς ζωῆς προελεύσεται, ἤκουσεν ἐξ ἐκείνων ὡς ἔσται αὐτῷ μακροχρόνιον τὸ βιώσιμον, εἰ τῷ ἐν τῷ θεάτρῳ συὶ ὃς ἐκ χαλκοῦ πέπλασται ὀδόντας καὶ αἰδοῖα περίθοιτο· Σὸν γὰρ (12), ἔλεγον, οὗτος στοιχεῖόν ἐστιν, ἀντίος ἱστάμενος Λέοντι τῷ σῷ ἀδελφῷ· οὐδὲν ἕτερον κρίνοντες ὑγιὲς, ἢ τὸ συὶ τοῦτον ἀπεικάσαι τὸν αὐτοκράτορα, διὰ τὸ περὶ γαστέρα κεχηνέναι τε καὶ συσσίτια, καὶ ἀκολασίαις προσκεῖσθαι διηνεκῶς. Πιστεύσας οὖν τοῖς λόγοις ἐκείνων, ὁ καὶ χοίρων ἀνοητότερος, τὰ λείποντα ταῦτα τῷ χαλκουργήματι ἐξειργάσατο. Τοῦ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγετοῦντος Συμεὼν εἰ τὴν εἰρήνην ἀσπάζοιτο ἐρωτῶντος διά τινων ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων, ὁ Ἀλέξανδρος ἀτίμως τε τοὺς πεμφθέντας ἐδέξατο, καὶ ὑπερηφάνως ὠμίλησε, καὶ ὑπερόγκως ἠπείλησεν. Ὅθεν ὁ Συμεὼν τὴν ὕβριν μὴ ἐνεγκὼν, κατὰ Ῥωμαίων ὡπλίσατο. Συμποσίοις δὲ καὶ μέθαις διόλου προστετηκὼς ὁ Ἀλέξανδρος, ἅπαξ ἀριστήσας μετὰ λουτρὸν, καὶ κοίλῃ χρησάμενος τῇ γαστρὶ, καὶ ἁπλήστως ἀκρατησάμενος, σφαιρίσαι προέθετο, καὶ κατατείνας τὸ σῶμα τῇ ἱππασίᾳ, καὶ ταῖς τῆς σφαίρας ἐκτραχηλίσεσι, ῥῆξιν ὑπέστη, καὶ αἷμα διά τε τῆς ῥινὸς κενώσας καὶ τῆς αἰδοῦς, μετὰ μίαν ἡμέραν ἐξέλιπεν, ἐπιτρόπους (13) τῷ ἀνεψιῷ καὶ τῆς βασιλείας διοικητὰς γράψας, τόν τε πατριάρχην Νικόλαον καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, καὶ τὸν μάγιστρον Ἰωάννην τὸν Ἐλαδᾶν τόν τε ῥαίκτορα Ἰωάννην, καὶ δύο τῶν ὑπ' αὐτοῦ προαχθέντων ἐκ τύχης ἀγύρτιδος εἰς συγκλητικὴν ἀξίαν, καὶ εἰς πατρικιότητα τὸν Βασιλείτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπωλον.

B

C

XVI. Alexandro, cum imperium annum unum et mensem ludificatus esset, defuncto, potestas ad Constantinum Leonis filium devoluta est,admodum puerum adhuc : septimum enim agebat annum. Enimvero Constantinus Andronici Ducæ filius, domesticus legionum, Alexandri obitu audito (nam

ΙΖ'. Ὁ μὲν οὖν Ἀλέξανδρος ἕνα ἐνιαυτὸν καὶ μῆνα τὴν βασίλειον διαπεσσεύσας ἀρχὴν, κατέλυσε τὴν ζωήν· τὸ δὲ κράτος ἐς Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ Λέοντος περιέστη, παῖδα ἔτι τυγχάνοντα (14) κομιδῇ· ἑβδομον γὰρ αὐτῷ τῆς ἡλικίας ἔτος ἠνύετο. Ὁ μέντοι τοῦ Δούκα (15) Ἀνδρονίκου υἱὸς ὁ

D

Variæ lectiones et notæ.

(12) Σὸν γάρ. Hæc varie efferuntur a scriptoribus : Symeon logotheta ait præstigiatores Alexandro dixisse τὴν ζωὴν αὐτοῦ προσανακεῖσθαι apri statuæ in Circo. Neque aliter Leo Grammaticus : Τὸ τοῦ συάγρου στοιχεῖον τὸ ἐν τῷ ἱππικῷ σοι καὶ τῇ σῇ ζωῇ προσανάκειται Zonaræ vero accedit Scylitzes : Στοιχεῖον γὰρ αὐτοῦ τοῦτον εἶναι προφανῶς. Λέοντι γὰρ ἀντιμάχεται τῷ αὐτοῦ, φασὶν, ἀδελφῷ.

(13) Ἐπιτρόπους Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 10 : Παρελθόντος οὖν τούτου τε τὰ σκῆπτρα κατίχοντος Λέοντος, μετ' ἐνιαυτὸν καὶ μικρόν τι πρὸς, καὶ ὁ τούτου ἀνταδελφος μετέστη Ἀλέξανδρος, διὰ δοχον καταλείψας τῆς βασιλείας τὸν ἐκ τοῦ Λέοντος ἀνεψιὸν Κωνσταντῖνον, σὺν τῇ μητρὶ αὐτοῦ Ζωῇ, νήπιον δὲ κομιδῇ ὄντα· ἐπιτρόπους δὲ καὶ φύλακας αὐτῷ ἐπαφῆκε τόν τε ἀρχιεπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως Νικόλαον, καὶ Ἰωάννην τὸν μάγιστρον τὸν Γαβριδᾶν, καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, τὴν βασίλειον ἀρχὴν τῷ παιδὶ συντηροῦντας μή τις ἁρπάσῃ αὐτήν.

(14) Παῖδα ἔτι τυγχάνοντα. Liutprandus, I. III, cap. 7, de Leone imp. : *Unicumque filium Constantinum, qui nunc usque superest, et feliciter regnat, parvulum, et ut Græci aiunt*, ἄλαλον *id est mutum et infantem derelinquit.*

(15) Ὁ μὲν τὸν τοῦ Δούκα, etc. Tyrannidis Constantini Ducæ historiam præ cæteris accurate descripsit Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, c.

Κωνσταντῖνος, δομέστικος ὢν τῶν σχολῶν, καὶ τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἐνωτισάμενος τελευτὴν, (ἀπεδήμει γὰρ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων) τὸ μέν τι ὂν ἔκρυπτεν ὑπὸ σποδιᾷ σπινθῆρα τοῦ ἔρωτος τῆς βασιλείου ἀρχῆς ἐκκαλύπτων τε καὶ ἀναῤῥιπίζων, τὸ δὲ καὶ ὑπ' ἄλλων πρὸς τοῦτο ἐρεθιζόμενος, ὧν εἷς εἶναι λέγεται (16) καὶ ὁ πατριάρχης Νικόλαος, (μήπω γὰρ τῆς τοῦ Ἀλεξάνδρου διαθήκης ἀναγνωσθείσης, οὐκ ᾔδει καὶ αὐτὸς καταλελειμμένος ἐπίτροπος) τυραννίδι (17) ἐπικεχείρηκε, καὶ τοὺς ἐκκρίτους τῶν στρατευμάτων παραλαβὼν τῷ Βυζαντίῳ ἐπιδεδήμηκε, καὶ διά τινος πυλίδος νυκτὸς εἰσελθὼν τὴν τοῦ Ἱπποδρόμου πύλην μετὰ λαμπάδων καταλαμβάνει, καί τινας τῶν συγκλητικῶν προσεταιρισάμενος, πολλοῦ καὶ δημώδους ὄχλου συναθροισθέντος, οἳ καὶ ὡς βασιλέα αὐτὸν εὐφήμουν καὶ ἀνηγόρευον. Τῶν δ' ἐντὸς τὰς πύλας μὴ ἀνοιγνύντων, ὁ πρωτοστράτωρ τοῦ Κωνσταντίνου ταῖς χερσὶ πεποιθὼς καὶ θρασύτερον προσαράξαι τὰς πύλας καὶ καταβαλεῖν διαζόμενος, νύττεται λόγχῃ παρά τοῦ τῶν ἔνδον διά τινος ἀμυχῆς, καὶ ὁ μὲν ἦν αὐτίκα νεκρός. Ὁ δέ γε Κωνσταντῖνος ἐκεῖθεν εἰς τὸ τῶν ἵππων ἄπεισιν ἀμιλλητήριον θέατρον, εἶτα εἰς τὴν λεγομένην Ἦλθε Χαλκῆν, καὶ ἄχρι τῶν ἐξκουβίτων προῆλθεν. Ὁ δὲ τῶν ἐπιτρόπων εἷς ὁ μάγιστρος Ἰωάννης ὁ Ἐλαδᾶς, ἐκ τῶν ἑταιριῶν καὶ τῶν πλωΐμων συλλέξας τινὰς, ἀντικαταστῆναι τῷ τυραννοῦντι αὐτοὺς ἐξαπέστειλε. Καὶ συμπλοκῆς γενομένης, πολλοὶ πεπτώκασιν ἑκατέρωθεν, ἔσφακτο δὲ καὶ Γρηγορᾶς ὁ τοῦ Δούκα υἱὸς, καὶ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ Μιχαήλ, καὶ Κουρτίκιος ὁ Ἀρμένιος. Τούτοις οὖν περιαλγήσας ὁ Κωνσταντῖνος, καὶ τὸ οἰκεῖον ἐπιῤῥῶσαι προθυμούμενος σύνταγμα, τὸν ἵππον ἤλαυνε, συμμίξαι θέλων τοῖς ἔμπροσθεν· ἐστρωμένου δὲ τοῦ ἐδάφους πλαξιν, ὑπολισθήσας ὁ ἵππος ἔπεσε καὶ τὸν ἀναβάτην κατήνεγκε, καί τις αὐτῷ εὐθὺς ἐπελθὼν ἐξέτεμε τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν (18) καὶ τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ προσήνεγκε, διὰ τῆς δυτικῆς τοῦ Χρυσοτρικλίνου πύλης εἰσνλθών, κατὰ τὴν προῤῥήτιν τοῦ βασιλεύσαντος Λέοντος. Ὅτι δὲ οὐ τεύξεται ὁ Δούκας Κωσταντῖνος τῆς βασιλείας, καὶ ἑτέρωθι τοῖς περὶ τὸν βασιλέα ἐπέγνωστο. Ἦν γάρ τις τελώνης Νικόλαος, ὃς χρεώστης πολλῶν χρημάτων τῷ δημοσίῳ γενόμενος, πρὸς τοὺς Ἰσμαηλίτας κατέφυγε, καὶ τὴν πίστιν ἐξομοσάμενος, ἀστρολογίαν μετῆλθε. Οὗτος κῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου ἀπιστάλκει γράμματιον· ἡ δὲ τούτου περίληψις ἦν τοιαύτη· Μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ τοῦ Δούκα· νεωτερίσει γὰρ ἀῤῥόνως, καὶ εὐθέως ὀλοθρευθήσεται. Καὶ ἡ μὲν

A tum aberat ab urbe), partim veluti scintillas cupiditatis imperii quas sub cineribus tegebat, detegens et ventilans : partim ab aliis quoque incitatus, quorum unus fuisse perhibetur patriarcha Nicolaus (nam Alexandri testamento nondum lecto, ignorabat se quoque relictum esse tutorem), tyrannidem invasit, delectisque militibus assumptis, Byzantium nactu per quamdam portulam ingressus, Circi equestris portam cum facibus occupat, conciliatis sibi senatoribus quibusdam, et magna plebis turba congregata, qui eum faustis omnibus prosequebantur, et imperatorem salutabant. Custodibus autem portam non aperientibus, Constantini Protostrator, manibus fretus, dum eam audacius cædere et revellere nititur, per foramen lancea con- B fossus, statim concidit exanimis. At Constantinus inde in equestrium certaminum theatrum discedit. Deinde in Chalcen, et usque ad excubitorum stationem progreditur. Verum unus tutorum, Joannes Eladas magister quodam ex soladitatibus et classiariis collectos misit, ut tyranno resisterent. Pugna commissa, multi utrique ceciderunt : cæcus Græcoras Ducæ filius, et patruelis ejus Michael et Curticius Armenius. Ob hos amissos Constantinus dolens, dum exercitum suum confirmaturus, concitato equo in primam aciem provehitur, equo in solo tabulis lapideis strato prolapso, præcipitatur : cui quidam statim caput amputat, idque imperatori Constantino offert, per occidentalem aurei triclinii portam ingressus, quemadmodum Leo imperator vaticinatus fuerat. Constantinum autem C Ducam imperio non potiturum, imperatori et aulicis etiam aliunde innotuerat. Erat quidam publicanus Nicolaus, qui grandi ære alieno reipublicæ obstrictus, abjurata religione, ad Ismaelitas se contulerat, et astrologiam tractabat. **184** Is cursus publici logothetæ litteras miserat, quarum hæc summa erat : *Nolite timere a Duca : nam temere nobis rebus studebit, et statim funditus peribit.* Defectione compressa, seditiosi socer magister Gregoras, et Leo Chrærosphactes, in Magnam Ecclesiam se contulerunt : quos tutores inde ejectos totonderunt, ut in monasterio Studii monachi essent. Alios flagris cæsos in triumpho circumduxerunt, nonnullis oculos effoderunt, quosdam obtruncarunt, alios a Chrysopoli usque ad Leucatem trabibus D affixerunt. Ac plures eorum licentia periissent, nisi quidam ex judicibus eas a temeritate illa puniendi retraxissent, hujusmodi verbis : *Cur vos*

Variæ lectiones et notæ.

914, a quo excusatur, multisque laudibus extollitur, ob vitæ probitatem, et bellicam virtutem.

(16) Ὧν εἷς εἶναι λέγεται. Quod et testatur in primis idem Gregorius, c. 10 et 11.

(17) Τυραννίδι. In hujusmodi reipublicæ mutationibus, sceptrique ab una familia ad aliam per usurpationem aut tyrannidem translatione, fere semper accidebat, ut imperii provinciis paulo remotioribus, seditiones novique motus excitarentur Liutprandus, l. II, c. 12 : *Et sicut fieri assolet, primo quo Romanus suscepit imperium, nonullæ et gentes, præsertim* Ἀνατολικαὶ, *hoc est Orientales.*) *visæ sunt rebellare.*

(18) Ἐξέτεμε τὴν κεφαλήν. Ita Leo Grammaticus, Scylitzes, Logotheta, et alii. At auctor Vitæ S. Basilii Junioris sagittæ ictu in dextra vulneratum primo scribit, continuoque in terram decidisse, posteaque interemptum.

ista facitis injussu imperatoris? qui cum puer sit in ea quæ geruntur, consentire non creditur? Sed et Constantini uxorem tonsam, et filium ejus Stephanum virilibus exsectis, in Paphlagoniam domum suam ire permiserunt. Imperatoris igitur tutores tam patriarcha quam cæteri, suo arbitratu res gerentes, multa contra quam oportuit, egerunt, neque consenserunt inter esse : aliis id quod alii statuerant, abrogantibus, ut imperium non unius, sed multorum esset. At Symeon Bulgarus, opinatus se, quod nullus esset imperator, urbis Regiæ facile potiturum; Byzantium cum maximis copiis aggreditur, et extra muros castris locatis, expugnationem meditatur. Sed cum firmitatem mœnium vidisset, et multitudinem ea defendentium, et frequentes in iis machinas : veluti vertigine oborta, ad Hebdomum regressus, pacem facere studuit. Patriarcha igitur et cæteri tutores imperatorem secum in Blacherniam regiam adduxerunt, quo et Symeon venit, obsidibus datis et acceptis, et a patriarcha submisso capite, fausta comprecatione accepta, cum imperatore cibum cepit. Sed cum ei pacis conditiones displicerent, discessit sine pactionibus : muneribus et ipse et liberi ejus donati. Jam quia imperator matrem perpetuo revocabat, et ejus absentiam deplorabat : quam Alexander pridem regia eduxerat, tutores reducere sunt coacti. Reversa curam rerum suscepit, et cubiculario Constantino, duobusque fratribus Gongyliis ascitis, primum patriarcham regia movet. Deinde Alexandri ministros, rectorem Basilitzem, **185** Gabrielopolum, et cæteros etiam. Constantinus autem sacri cubiculi præpositus poterat omnia. Cæterum Bulgarus Symeon Thraciam incursionibus populatus, vallo excitato se Adrianopolim expugnaturum confidebat. Quo conatu cum se frustrari videret, alia via rem aggreditur, et quibusdam præsidiariis pecunia corruptis, urbem proditam vastabat, quam imperatricis studium Romano imperio recuperavit. Quæ cum crebras Symeonis in Thraciam excursiones non ferret : pace cum Ismaelitis facta, et legionibus tam orientalibus quam occidentalibus convocatis, magistro Leoni Phocæ legionum domestico, bellum in Symeonem mandat, qui pugna commissa, Bulgaros insigni victoria superat, multis eorum cæsis. Sed præ defatigatione et sudore vix sui compos, equo descendit, seque ad fontem quemdam recreavit. Interea equus ministri manibus elapsus, in planicie castrorum sine sessore exsultabat. Qui cum insignis esset tantum terrorem incussit exercitibus, domesticum cecidisse ratis, ut et pugna et perse-

ἀποστασία ἐπέπαυτο. Ὁ δὲ τοῦ Κωνσταντίνου πενθερὸς ὁ μάγιστρος Γρηγορᾶς, καὶ Λέων ὁ Χριροσφάκτης τῆς τῇ Μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσπεφοιτήκασιν, οὓς ἐκβαλόντες τοῦ θείου τεμένους, μοναχοὺς ἀπέκειραν οἱ ἐπίτροποι, ἐν τῇ τοῦ Στουδίου μονῇ, Ἄλλους δ' αἰκησάμενοι ἐθριάμβευσαν, ἑτέροις τὰ ὄμματα ἐξεπήρωσαν ἐνίων δὲ τὰς κεφαλὰς ἀπέτεμον, καὶ ἄλλους ἐκ Χρυσοπόλεως (19) μέχρι τοῦ Λευκάτου ἀνεσκολόπισαν. Καὶ ἄλλοι δὲ πλείους τῆς τῶν ἐπιτρόπων ἐξουσίας γεγόνασιν ἂν παρανάλωμα, εἰ μή τινες τῶν δικαστῶν τῆς πρὸς τὰς τιμωρίας ῥοπῆς αὐτοὺς ἀνεχαίτισαν, εἰπόντες · Πῶς ταῦτα ποιεῖτε ὑμεῖς κελεύσεως ἄτερ βασιλικῆς, ἐπεὶ παῖς ὢν ὁ βασιλεὺς, τοῖς πραττομένοις οὐ συναινεῖ. Ἀποκείραντες δὲ οἱ ἐπίτροποι, καὶ τὴν τοῦ Κωσταντίνου γυναῖκα, καὶ τὸν υἱὸν Στέφανον ἐκτομίαν ποιήσαντες, εἰς τὸν ἐν Παφλαγονίᾳ οἶκον αὐτῶν ἐστάλκασι τούτους. Οἱ δὲ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι ὅ τε πατριάρχης, καὶ οἱ λοιποὶ, ἐναυθεντοῦντες τοῖς πράγμασι, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων ἐποίουν, καὶ πρὸς ἀλλήλους δὲ διεφέροντο, τῶν μὲν τάδε εἰσαγόντων, τῶν δὲ τὰ ἀντίθετα, καὶ ἦν ἡ τούτων διοίκησις πολυαρχία τις, ἀλλ' οὐ μοναρχία. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν (20), ὡς μὴ βασιλέως ἐπιστατοῦντος τοῖς πράγμασι, ῥᾳδίως ἐλπίσας κρατῆσαι τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἔπεισι κατὰ ταύτης μετὰ πλείστης δύνάμεως, καὶ ἔξω στρατοπεδεύεται τῶν ταύτης τειχῶν, καὶ πολιορκῆσαι ταύτην διενενόητο. Ἰδὼν δὲ τὸ τῶν τειχῶν κρατερὸν, καὶ τὸ πλῆθος τὸ ἐπ' αὐτῶν, καὶ τῶν ἐν τοῖς τείχεσι μηχανημάτων τὸ δαψιλὲς, εἰλιγιάσας μετέπεσεν εἰς τὸ Ἕβδομον, ζητῶν σπείσασθαι. Ὁ γοῦν πατριάρχης καὶ οἱ λοιποὶ τῶν ἐπιτρόπων λαβόντες τὸν βασιλέα, εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις ἦλθον βασίλεια, ὅπου καὶ ὁ Συμεὼν παρεγένετο, ὁμήρους δοὺς καὶ λαβὼν, καὶ τῷ πατριάρχῃ κλίνας τὴν κεφαλὴν, ηὐλογήθη παρ' ἐκείνου, καὶ συνειστιάθη τῷ βασιλεῖ. Εἶτα μὴ ἀρεσθεὶς ταῖς συνθήκαις, ἐπατῆλθεν ἀσύμβατος, δώροις δεξιωθεὶς καὶ αὐτὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Ἀνακαλουμένου δὲ διόλου τὴν ἑαυτοῦ μητέρα τοῦ Βασιλέως, καὶ ἐπὶ ταύτῃ δακρύοντος, (ἔφθη γὰρ τσύτην τῶν ἀνακτόρων καταγαγεῖν ὁ Ἀλέξανδρος) ἠναγκάσθησαν αὐτὴν ἀναγαγεῖν οἱ ἐπίτροποι. Ἡ δὲ ἐνελθοῦσα, τῆς διοικήσεως εἴχετο, προσλαβοῦσα καὶ τὸν Παρακοιμώμενον (21) Κωνσταντῖνον, καὶ τοὺς αὐταδέλφους ἄμφω τοὺς Γογγυλίους, καὶ πρῶτον μὲν τὸν πατριάρχην ἀπάγει τῶν βασιλείων, εἶτα καὶ τοὺς τοῦ Ἀλεξάνδρου θεράποντας ἐξωθεῖ, τὸν ῥαίκτορα τὸν Βασιλείτζην καὶ τὸν Γαβριηλόπωλον, ἀλκὰ μέντοι καὶ τοὺς λοιπούς. Κωνσταντῖνος δὲ ὁ παρακοιμώμενος τὰ πάντα ἠδύνατο. Ἡ μέντοι Βούλγαρος Συμεὼν τὴν Θρᾴκην κατέτρεχέ τε καὶ ἐληΐζετο, καὶ ἐν τῇ Ἀνδριανου-

Variæ lectiones et notæ.

(19) Ἐ[illegible] Χρυσοπόλεως. Symeon logoth. et Scylitzes, ἀπὸ τοῦ Δαμαλίου μέχρι τοῦ Λευκατίου.

(20) [illegible] δὲ Βούλγαρος Συμεών. Vita S. Lucæ Junioris, [illegible]. 977 : Συμεὼν γὰρ ὁ τοῦ Σκυθικοῦ ἔθνους Βουλγάρους αὐτοὺς οἴδαμεν συνήθως καλεῖν [illegible] de quæ de Symeone adnotamus in *Familiis [illegible]ticis* ubi regum Bulgariæ seriem et gesta perstrinximus.

(21) Καὶ τὸν Παρακοιμώμενον. Quem Leo et Alexandro et filio Constantino tutorem reliquerat. Liutprandus, lib. III, cap. 7 : *Quibus ad tuendum palatium, tutandamque rem privatam, ut istic moris est, eunuchum officio paracæmomenon dedit.*

πόλει βάλλεται χάρακα, πολιορκίᾳ ταύτην ἐλπίζων ἑλεῖν. Ὡς δ' ἐώρα ἑαυτῷ κενόσπουδον τὸ ἐγχείρημα, ἐτέρως τῆν ἄλωσιν τῆς πόλεως μέτεισι. Χρίμασι γὰρ τινας τῶν φυλάκων αὐτῆς ὑποφθείρας, ἐκ προδοσίας αὐτὴν ἐξεπόρθησεν. Ἀλλὰ ταῦτην μετέπειτα πάλιν ὑπὸ Ῥωμαίους ἡ τῆς βασιλίσσης σπουδὴ ἐποιήσατο. Μὴ φέρουσα δὲ τὰς κατὰ τῆς Θρᾳκῴας χώρας πυκνας ἐπελεύσεις τοῦ Συμεὼν, σπένδεται τοῖς ἐξ Ἰσμαὴλ, καὶ τὰ τε ἑῴα τάγματα καὶ τὰ Φωκᾶ (22) τῶν σχολῶν δομεστίκῳ τυγχάνοντι, τὸν κατὰ τοῦ Συμεὼν ἀνέθετο πόλεμον, Ὡς καὶ μάχην συνάψας, ἡττᾷ τοὺς Βουλγάρους περιφανῶς, καὶ φόνον αὐτῶν ποιεῖται πολύν. Κατάκοπος δὲ γεγονὼς καὶ ἰδρῶτι διάῤῥοχος, κάντεῦθεν λειποθυμῶν, ἐπί τινι πηγῇ τοῦ ἵππου ἀποβὰς, ἀνέψυχεν ἑαυτόν. Ἐν τούτῳ δὲ ὁ ἵππος αὐτοῦ τὰς τοῦ κατέχοντος αὐτὸν χεῖρας διαφυγὼν, ἐν τῷ τοῦ στρατοπέδου πεδίῳ ἐκρόκανεν ἀναβάτου χωρίς. Ἐπίσημος δὲ τυγχάνων, εἰς δειλίαν ἐνέβαλε τὰ στρατεύματα, οἰηθέντα πεσεῖν τὸν δομέστικον, καὶ τοῦ μὲν πολέμου ἀπέσχοντο, καὶ τῆς διώξεως ἔστησαν, θόρυβος δ' ἔσχεν αὐτούς. Ὁ δέ γε Συμεὼν ἐκ περιωπῆς τινὸς ἰδὼν τὸ συμβεβηκὸς περὶ τὰ στρατεύματα, τοῖς περὶ αὐτὸν ἐγκελεύεται, καὶ κατὰ Ῥωμαίων ἐξώρμησε, καὶ τεθορυβημένοις αὐτοῖς ἐμβαλὼν, εἰς φυγὴν ἅπαντας ἀθρόον ἐτρέψατο, καὶ τοὺς μὲν οἱ Βούλγαροι διώκοντες ἔκτεινον, οἱ δ' ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συμπατούμενοι. Ὁ δὲ τῶν σχολῶν Δομέστικος, μόλις εἰς Μεσημβρίαν ἀποδράναι δεδύνητο· πολλοὶ δὲ καὶ τῶν στρατηγῶν καὶ ταγματάρχαι τότε ἐφθάρησαν.

cutione hostium abstinerent. Quod eum Symeon specula quadam vidisset : suos cohortatus, contra Romanos ducit, subitoque in perturbatos impressione facta, universos in fugam convertit, in qua alios Bulgari assecuti occiderunt, alii invicem conculcati perierunt. Legionumque domesticus ægre Mesembriam evadere potuit, multis ducibus etiam et tribunis interfectis.

ΙΖ'. Ἰωάννης δὲ ὁ Βογᾶς ἐστάλη Πατζινάκας εἰς συμμαχίαν ἀγαγεῖν κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὁ Πατρίκιος Ῥωμανὸς ὁ Λακαπηνὸς, Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωΐμων (23), ὡρίσθη μετὰ τοῦ στόλου παραπλεῖν, ἅμα μὲν εἰς στνεργίαν τοῦ τῶν σχολῶν δομεστίκου, ἅμα δὲ καὶ εἰ ἀχθεῖεν σύμμαχοι παρὰ τοῦ Βογᾶ, διαπεραιώσασθαι σφᾶς. Ἦκεν οὖν ὁ Βογὰς μετὰ τῶν συμμάχων. Στάσεως δ' ἐμπεσούσης αὐτῷ τε καὶ τῷ Λακαπηνῷ, ὁρῶντες οἱ Πατζινάκοι αὐτοὺς πρὸς ἀλλήλους διαπληκτιζομένους, καὶ ἀμελῶς περὶ τὴν αὐτῶν διακειμένους διάβασιν, εἰς τὰ ἑαυτῶν ἐπανήλθοσαν. Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι (24) καὶ τὴν ἧτταν τῶν Ῥωμαίων ἐντοῦθεν συμβῆναι, μὴ τυχόντων συμμαχίας. Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἱστόρησαν (25)· ἡττήσαντος γὰρ, φασὶ, τοῦ Φωκᾶ τοὺς Βαρβάρους, καὶ διώκοντος, φήμην γενέσθαι, ὡς ὁ Δρουγγάριος τῶν πλωΐμων ἀπεισι σὺν τῷ στόλῳ, τὴν βασιλείαν παραληψόμενος· τοῦτο δὲ τῷ δομεστίκῳ πιστὸν εἰς ὦτα, ἐκταράξαι αὐτὸν, ὡς ἀποσχέσθαι

XVII. Joannes autem Bogas missus est, ut Patzinacas ad belli Bulgarici societatem adduceret, Romanus vero Lacapenus patricius, classis drungarius, littus classe legere jussus, simul ad opem ferendam legionum domestico, simul, ut adductos e Boga socios transveheret. Ac venit Bogas cum sociis. Orta autem inter ipsum et Lacopenum rixa, Patzinacæ videntes eos inter sese convitiantes, ipsorum transvectionem parum curare : ad sua redierunt. Quidam igitur hæc ita narrant, et negata sociorum auxilia Romanæ cladis fuisse causam tradunt, alii aliter. Nam cum Phocas Barbaros profligatos persequetur, rumorem esse ortum, drungarium cum classe abire, ut imperium occupet. Quo domesticus **186** audito, ita perturbatus fuerit, ut et a persequendo desisteret, et in vallum rediret, rumorem certius cogniturus, et sic Martis alea mutata, fugisse Romanos, domestici in castra reversionem, fugam interpretatos. Bulgaros vero

Variæ lectiones et notæ.

(22) Λέοντι τῷ Φωκᾷ. Quem Leo imp. paulo ante mortem magnum domesticum dixerat. Liutprandus, lib. III, cap, 7. *Focam vero domesticum majorem, hoc est terrestris ducem exercitus fecit*, Deinde, ubi de hac expeditione : *Denique tempore quo magnus imperator Deo migravit ad Christum, Phocas prædictus domesticus terrestris dux exercitus, contra Symeonem Bulgarorum regem copias duxerat, eique Constantinopolim venire cupienti non inutiliter repugnabat.*

(23) Δρουγγάριος ὢν τῶν πλωΐμων. Hanc dignitatem nactus fuerat Leone Sapiente imperante, ob singularem animi fortitudinem quam in cæde Leonis potissimum ostenderat. Liutprandus, lib. II. cap. 6. *Unde factum est, ut tam pro cæteris, quam pro præclaro hoc præsenti facinore, non multo post a Leone imperatore tanto donaretur honore, ut omnes naves ipsius essent in manibus, ejusque jussionibus obedirent.* Et cap. 7. *Romanum autem non claro natalium ortu, sed corporis magnanimitate nobilem, navalis exercitus principem ordinavit.*

(24) Οἱ μὲν οὖν οὕτω ταῦτά φασι. Vide Symeon. Logoth. n. 10.

(25) Οἱ δὲ ἀλλοίως τὸ πρᾶγμα ἱστόρησαν· Atque in iis Liutprandus ejusce ævi scriptor, lib. III, cap. 8. *Cum Bulgaris præterea pugnanti Focæ domestico, qui et ipse Bater Basileos ardenter fieri cupiebat, in ipso bello jam de hostibus triumphum tenenti, quid a Romano actum sit nuntiatur. Qui mox animo consternatus, nimio dolore compulsus, victoriæ signum quo hostes insequebatur, projecit, terga vertit, et quos prius adverso Marte fugarant, prospera postmodum insequuntur : tantaque tunc Argivorum strages efficitur, ut longo post tempore campus plenus ossibus videretur. Omni denique cum festinatione jam nominatus Focas domesticus Constantinopolim redit, palatium, ingredi cupit, et arte fieri Pater Basileos satagit. Sed quia consilii vis expers mole ruit sua, et, ut Flaccus dicit,* Dii rem temperatam provehunt in majus, *a Romano domesticus iste capitur, atque utroque lumine privatur. Bulgaris non minima vis augetur, iisque Græcos depopulandi vicissitudo dupla rependitur.* Neque tamen hæc cum Zonaræ et aliorum scriptorum Byzantinorum narrationibus omnino consentiunt.

in fuga conversos, illorum terga cæcidisse. Ut autem domesticus ad vallum rediret, in causa fuit imperii cupiditas : qua cum æstuaret, si rumor de drungario verus esset, antevertere, et sibi vindicare principatum cupiebat. Lacapeno et Boga a clade reversis, judicioque de eorum controversia facto, Romanus damnatus est, ut ei oculi effoderentur, ut qui acceptæ cladis auctor, sive de industria, sive per negligentiam extitisset. Sed ab illo suffragio per quosdam apud imperatricem gratiossimos est ereptus. At Bulgarus Symeon victoria elatus imperatoriam urbem aggreditur, cui legionum domesticus Phocas est oppositus, commissaque in Catasyrtis pugna, Barbari succubuerunt. Cum autem multi, iique viri illustres, regni amorem alerent : nemo tamen eo magis flagrabat, quam Leo Phocas, legionum domesticus, cum se ipso fretus, ob genus et potentiam, tum vero Constantino eunucho cubiculario, qui in regia poterat omnia, cujus sororem in matrimonio habebat. Quæ cum imperatoris Constantini pædagogus cerneret, illique timeret, persuadet ut classis drungarium Romanum sibi devinciat, et custodem adjungat. Imperator igitur litteras sua manu scriptas drungario mittit, quibus ille acceptis, pollicetur, se cubiculi præfecti potestatem (modo possit) eversurum. Qui cum aliquando ad classis stationem pervenisset, ac propere solvi juberet : drungarius servilem in modum ei obviam processit, ac reverenter colloquens paulatim ad triremes hominem deduxit. Ut vero navi prætoriæ appropinquavit, multis viris strenuis, quos secum paratos habebat, *Tollite istum*, inquit : a quibus comprehensus est, et triremi impositus, comitibus illius statim dispersis. Ejus facti nuntius et imperatricem et proceres turbavit, cumque ad drungarium misisset, percontatum quid id sibi vellet? ii a classiariis lapidibus repulsi sunt. Postridie imperator, patriarcha et magistro Stephano accersitis, misit **187** qui matrem e regia abducerent. Sed eam suis amplexibus cum lacrymis inhærentem, misericordia victus, reliquit : ac potestate in se translata, domesticum legionum designavit Joannem Garidam magistrum. Drungarius vero Lacapenus, classe haud secus atque ad pugnam instructa, die

A μὲν τῆς διώξεως, ἐπανελθεῖν δ' εἰς τὸν χάρακα, τὰ τῆς φήμης ἀκριβωσόμενος, κἀντεῦθεν παλίντροπον γενέσθαι τὸν πόλεμον · φυγεῖν μὲν γὰρ τοὺς Ρωμαίους ἀπόδρασιν τῆς μάχης οἰηθέντας τὴν εἰς τὸν χάρακα τοῦ δομεστίκου ἀπέλευσιν, τοὺς δὲ Βουλγάρους ἐκ τῆς φυγῆς ἐπαναστραφέντας διώκειν αὐτούς. Τὴν δὲ πρὸς τὸν χάρακα τοῦ δομεστίκου ὑποστροφήν, τῆς βασιλείας ἐπίθυμία πεποίηκεν. Ἐρῶν γὰρ αὐτῆς, ἔσπευδεν, εἰ ἀληθὲς ἦν τὸ τὸν δρουγγάριον ἀπιέναι, προκαταλαβεῖν αὐτὸς καὶ οἰκειώσασθαι τὴν ἀρχήν. Μετὰ δὲ τὴν ἧτταν ἐπανελθόντων τοῦ τε Ακαπηνοῦ καὶ τοῦ Βογᾶ, ἐζητήθη τα μέσον αὐτῶν, καὶ κατεκρίθη ὁ Ῥωμανὸς πηρωθῆναι τὰ ὄμματα, ὡς αἴτιος τῆς ἥττης, ἢ κακούργως ἢ ῥᾳθύμως γενόμενος, ἀλλ' ἐκεῖνον μὲν τῆς B ψήφου ταύτης ἐξήρπασάν τινες · μέγα παρὰ τῇ βασιλίσσῃ δυνάμενοι. Ὁ δὲ Βούλγαρος Συμεὼν τῇ νίκῃ ἐξογκωθεὶς ἐπῄει κατὰ τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων. Ἀντικατέστη δὲ αὐτῷ πάλιν ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος ὁ Φωκᾶς, καὶ μάχης συγκροτηθείσης ἐν Κατασύρταις, οἱ Βάρβαροι ἥττηντο. Πολλῶν δὲ καὶ τούτων περιφανῶν ἔρωτα τρυφόντων τῆς βασιλείας, μᾶλλον τῶν ἄλλων περὶ τὸν ταύτης ἐφλέγμαινεν ἔρωτα Λέων ὁ τῶν σχολῶν δομέστικος, ὁ Φωκᾶς, πεποιθὼς μὲν ἑαυτῷ, διὰ τὸ γένος καὶ διὰ τὴν ἰσχὺν, οὐχ ἥκιστα δὲ τῷ παρακοιμωμένῳ Κωνσταντίνῳ τῷ ἐκτομίᾳ, τὰ πάντα τότε παρὰ τοῖς ἀνακτόροις ἰσχύοντι οὗ ἐπ' ἄδελφῃ κηδεστὴς ἐτύγχανεν ὤν. Ταῦτα τοίνυν ὁρῶν ὁ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου παιδαγωγὸς (26), καὶ δείσας περὶ αὐτοῦ, πείθει τοῦτον, τὸν τοῦ στόλου δρουγγάριον τὸν εἰρημένον C Ῥωμανὸν, οἰκειώσασθαι, καὶ φύλακα προσλάβέσθαι. Ἐγχαράττει τοίνυν βιβλίον ὁ βασιλεὺς οἰκειόγραφον, καὶ στέλλει τῷ δρουγγαρίῳ. Ὁ δὲ τοῦτο δεξάμενος, ὑπέσχετο τὴν τοῦ παρακοιμωμένου (27) δυναστείαν (εἰ οἷόν τε) καθελεῖν. Καί ποτε τοῦ παρακοιμωμένου, ἔνθα ὁ στόλος ὥρμιστο, παραγενόμενου, καὶ ἐπισπέρχονος ἐκκλεῦσαι αὐτὸν, ὁ δρουγγάριος δουλικώτερον αὐτῷ προσυπήντησε, καὶ μεθ' ὑποστολῆς ὡμίλει, καὶ περὶ τὰς τριήρεις ἠρέμα πῶς πρυεβίβαζεν. Ὡς δὲ τῇ ναυαρχίδι προσήγγισεν, ἑτοίμους ἔχων ἄνδρας παρεπομένους αὐτῷ, γενναίους τε καὶ πολλοὺς, Ἄρατε τοῦτον, εἶπεν. Οἱ δὲ συσχόντες αὐτὸν, εἰς τὴν τριήρη ἐνέθεντο, τῶν περὶ αὐτὸν αὐτίκα δια-

Variæ lectiones et notæ.

(26) Παιδαγωγός. Theedorus, Symeoni logothetæ, Scylitzæ, et aliis. Vide Lambecium lib. III, de Bibl. Cæsar. p. 13.

(27) Καὶ τότε τοῦ Παρακοιμωμένου, Rem paulo secus narrat Liutprandus, lib. III, cap 7 : *Romanus vero, ut non incallidus, audito imperatorum, hoc est Leonis atque Alexandri interitu, haud longe ab urbe collecto classium exercitu fugit, atque in insulam parvam juxta Constantinopolim. ita ut e palatio videri pene posset, ratibus collectis advenit. Ad palatium autem minime transfretavit, laudesque juxta consuetudinem Parphyrogenito minime decantavit. Quæ res eunucho Poracœmomeno, cunctisque Constantinopoleas principibus stuporem timoremque non parum attulit. Internuntiis itaque, quid hoc monstri sit quod regem non adierit, laudesane debitas non solverit sciscitantur. His a Romano respondetur, quod propriæ vitæ timens palatium declinavit : et adjecit, Quod si Paracœmomenos cæteris cum principibus se non adiret, vitamque jurejurando promitteret, mox se ad Cretensium Saracenorum regem conferret, regnumque Argivorum sui auxilii fortitudine debellaret. Quod quam callide dixerit exitus declarabit. Igitur quo præfati sumus principes terrore compulsi, ignorantesque quod lateret anguis in herba, omnes hunc fiducialiter adeunt, quod mandaverat gratuiter cupientes implere. Quos omnes non malo consilio accepto, projectos in sentinam ligat, sicque securus ad urbem magno cum comitatu festinat, hisque quos suspectos habuerat palatium purgat, sui parentes ibi collocat, etc.*

σπαρέντων. Τοῦτο τῇ βασιλίδι ἐνωτισθὲν εἰς θόρυβον αὐτὴν καὶ τοὺς ἐν τέλει ἐνέβαλε. Πέμπει τοίνυν πρὸς τὸν Ῥωμανὸν ἐρωτῶσα τί ἂν εἴη τὸ γεγονὸς, ἀλλὰ τὸ ναυτικὸν λίθοις τοὺς πεμφθέντας ἐξεδίωξε. Τῇ δ' ἑξῆς τὸν πατριάρχην ὁ βασιλεὺς μετακαλεσάμενος, καὶ τὸν μάγιστρον Στέφανον, ἔπεμψε τοὺς ἐκ τῶν βασιλείων, τὴν αὐτοῦ μητέρα κατάξοντας. Τῇς δὲ τῷ υἱῷ προσφυείσης μετὰ δακρύων, εἰς οἶκτον ἐκεῖνος ἐκλίθη, καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν, εἰς ἑαυτὸν δὲ τὴν ἐξουσίαν μετήνεγκε, καὶ προεχειρίσατο δομέστικον τῶν σχολῶν τὸν Γαριδᾶν Ἰωάννην τὸν μάγιστρον. Ὁ δὲ δρουγγάριος ὁ Λακαπηνὸς, ἐξαρτύσας τὸν στόλον ὥσπερ εἰς ναυαρχίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ Εὐαγγελισμοῦ, τοῖς βασιλείοις προσέπλευσεν εἰς τὸν Βουκολέοντα. Καὶ ὁ μὲν πατριάρχης καὶ ὁ μάγιστρος Στέφανος εὐθὺς ἐκ τῶν ἀνακτόρων ἐξέστησαν. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς, ὅρκους πρότερον τελέσας φρικωδεστάτους μή ποτε κατὰ τοῦ βασιλέως φρονῆσαι μηδ' ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἀνῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εἰς τὸν ἐν τῷ Φάρῳ ναὸν τῷ Κωνσταντίνῳ συνεισελθὼν, καὶ πίστεις δούς τε καὶ εἰληφὼς, μέγας ἑταιρειάρχης προβάλλεται. Ἐπέστειλε δὲ τῷ Φωκᾷ ὁ βασιλεὺς μὴ ἀθυμῆσαι μηδ' ἀπογνῶναι, προσμεῖναι δὲ μικρὸν, ὡς μελλούσης αὐτοῦ γενέσθαι προνοίας μετὰ βραχύ. Ὁ δὲ Ῥωμανὸς τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα Ἑλένην μνηστεύεται τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ, καὶ τῇ τρίτῃ τοῦ Πάσχα τετέλεστο τὰ γαμήλια, τοῦ πατριάρχου Νικολάου τὴν ἱερολογίαν ποιήσαντος, καὶ αὐτίκα τετίμητο βασιλεοπάτωρ ὁ Ῥωμανὸς, μέγας δ' ἑταιρειάρχης Χριστοφόρος ὁ τούτου υἱός. Ταῦτα δὲ μαθὼν ὁ Φωκᾶς τυραννίδι ἐπέθετο. Κωνσταντῖνον τὸν παρακοιμώμενον προσλαβόμενος, καὶ ἑτέρους τῶν ἀρχόντων, καὶ διαβεβαιούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου πράττειν ὃ πράττει. Ὁ Ῥωμανὸς δὲ, γραφὴν γεγραφὼς ἀνατροπὴν περιέχουσαν τῆς τοῦ Φωκᾶ προφάσεως, καὶ ταύτην τῇ τοῦ βασιλέως ὑποσημασίᾳ καὶ χρυσῇ σφραγῖδι βεβαιωσάμενος, πέμπει ταύτην πρὸς τὸ μετὰ τοῦ Φωκᾶ στράτευμα μετά τινος γυναίου ἑταιρικοῦ. Κἀκεῖνο πολλοῖς τὴν χρυσοσήμαντον ὑποδεικνύον λάθρα γραφὴν, πολλοὺς καταλιπεῖν πεποίηκε τὸν Φωκᾶν, καὶ προσχωρῆσαι τῷ καὶ καταλειφθεὶς ὑπὸ τοῦ μετ' αὐτοῦ πλήθους τῷ βασιλεῖ προσφοιτήσαντος, ἐτράπετο εἰς φυγὴν, καὶ ἔν τινι χωρίῳ γενόμενος, ὅπερ ἀνέκαθεν παρὰ τῶν ἐγχωρίων Γοηλέων κατωνομάζετο, συλλαμβάνεται, καὶ τυφλωθεὶς εἰσάγεται εἰς τὴν βασιλεύουσαν· καὶ τοῦτο τέλος τῇ αὐτοῦ τυραννίδι ἐγένετο. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως συνέστη· νεανίαι γάρ τινες καθῆκαν κατ' αὐτοῦ θηρῶντος, ἵνα αὐτῷ ἐν τῷ θήρᾳ ἐπίθωνται. Ἀλλ' ἐγνώσθη τὸ βούλευμα, καὶ οἱ πρωτουργοὶ ἐκολάσθησαν. Ἐξεβλήθη δὲ τῶν βασιλείων καὶ ἡ τοῦ βασιλέως μήτηρ Ζωὴ, ὡς ἐπιβουλεύουσα δῆθεν τῷ βασιλεοπάτορι, καὶ ἀπεκάρη ἐν τῇ τῆς Ἁγίας Εὐφημίας μονῇ. Τῇ δὲ εἰκοστῇ τετάρτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς εἰς τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν ἀνήχθη ὁ Ῥωμανὸς, καὶ κατὰ τὸν Δεκέμβριον τῷ τῆς βασιλείας διαδήματι τεταινίωτο παρὰ τοῦ πατριάρχου Νικολάου, τοῦ Κωνσταντίνου δῆθεν ἐπιτροπῆ.

ΙΗ'. Καὶ ὁ μὲν Ἀακαπηνὸς (28) Ῥωμανὸς οὕτω

A Annuntiationis ad regiam in Bucoleonte appulit. Ac patriarcha et Stephanus magister statim ex regia discesserunt. At Romanus cum prius sanctissimo jurejurando adactus promisisset, se nunquam imperatori insidiaturum, neque imperium affectaturum : in regiam ascendit, et cum Constantino Phari ædem ingressus, fide data acceptaque, magnus hetæriarcha designatur. Jussit autem imperator Phocam bono esse animo, neque spem abjicere, sed paulisper exspectare : nam paulo post ejus rationem habitum iri. Romani porro filia Helena imperatori Constantino desponsa, tertia feria Paschatis nuptiæ celebratæ sunt, sacras preces Nicolao patriarcha peragente. Statim igitur Romanus, imperatoris pater, filius ejus Christophorus, magnus hetæriarches est appellatus. Quibus Phocas cognitis, tyrannidem invasit, Constantino cubiculario et aliis proceribus ascitis, se quæ ageret, pro imperatore Constantino agere, affirmans. Romanus autem litteras quæ Phocæ prætextum everterent, subscriptione imperatoris et aureo sigillo munitas, pervulgati corporis mulierculam in Phocæ castra mittit, quas cum ea multis clam ostenderet, effecit ut multi Phoca deserto, se ad imperatorem conferrent, At Phocas Chrysopolim profectus, et a suis destitutus, in fugam convertitur, et in castello quodam, quod ab antiquis temporibus Goeleon ab indigenis vocatur, comprehenditur, cæcatusque Byzantium perducitur. Et hic tyrannidis illius fuit exitus. Enimvero aliæ quoque insidiæ imperatori sunt paratæ. Nam adolescentes per quosdam conducti sunt, qui eum venantem aggrederentur, sed illo consilio cognito, de auctoribus facinoris supplicium sumptum. Est et imperatorismater Zoe regia ejecta, quasi patri imperatoris insidiaretur scilicet, tonsoque capillo Sanctæ Euphemiæ monasterium ingressa. Romanus vera vicesima **188** quarta die Septembris, ad Cæsaris dignitatem est evectus, et in Decembri, imperii diademate ornatus a patriarcha Nicolao, permissu Constantini scilicet.

XVIII. Romanus Lacapenus iis honoribus non

Variæ lectiones et notæ.

(28) Ἀακαπηνός. Constantinus Manasses :

Τὸν γέροντα τὸν Ῥωμανὸν τὸν ἀπὸ τῆς Λα-
[κάπης.

An Lacape nomen sit urbis aut regionis, mihi prorsus incertum. Cæterum *senex* seu *senior* hic Romanus dicitur, ad discrimen Porphyrogeniti.

D Michael Psellus in Synopsi legum :

Μαθε καὶ τὸν ζητούμενον σήμερον πλέον νομον,
Ὃν ὁ πρεσβύτης Ῥωμανὸς εἰσήνεγκε τῷ βίῳ.

Meminit Constantinus Porphyrog. in Novella de fundis Armeniacis τῆς βασιλικῆς τῆς Λακάπης μονῆς, Myrelæi forte ab eo ædificati.

contentus, paulo post uxorem quoque suam Theodoram diademate ornat. Deinde et filium Christophorum, voluntate, ut videri volebat. Constantini, sed revera invito illo et conquerente apud eos, quibus fidebat, et acta illa abominante, quamvis refragari non auderet. Insidiis quas Romano Anastasius sacellarius princeps conjurationis, pro defensione utique Constantini pararat, deprehensis, conscii, arbitratu Romani, puniti sunt, sacellarius tonsus, eaque Romano occasio fuit Constantini infra se collocandi, cum is hactenus in proclamationibus et salutationibus priorem locum tenuisset. Cumque Symeon exercitum contra urbem misisset: Romanus quoque milites illi opposuit, ne suburbanæ amœnitates ab hoste vastarentur. Quos cum Bulgari aggressi essent,multi etiam ex principibus ceciderunt, milites partim ad prætereuntes triremes festinantes, in mare prolapsi a fluctibus ferebantur, partim ab hostibus interibant, partim vivi capiebantur. Romano exercitu ad Pegas sic accepto, Bulgari regiam illius loci cremarunt, et cætera quæ in eo littore sunt e regione urbis, interjacente freto. Mortua Romani uxore Theodora Augusta [imperatoris Christophori uxor Sophia Augustæ nomen accepit. At Bulgarorum princeps Symeon, denuo Adrianopolim obsedit : neque sane quidquam effecisset, nisi cives commeatu destitutos, et semetipsos et urbem hosti dedere, fames coegisset. Tunc etiam Leo Tripolitanus cum navalibus copiis Romanos invasit : sed triremes Romanæ circa Lemnum insulam eis obviam profectæ, Agarenos pene omnes occiderunt, navesque demerserunt, Tripolita ægre fuga elapso. Symeon vero Macedoniam et Thraciam cum ingenti exercitu devastatus, ad urbem profectus, prope Blachernas castris positis, colloquium Romani imperatoris petiit, qui cum ab eo non abhorreret, cum classe ad Cosmidii littus abiit, eodemque Symeon cum suis copiis venit : **189** et inter se collocuti sunt. Sed quamvis Romanus Symeoni magnifica dedisset, rebus infectis discesserunt, id quod par aquilarum significare videbatur, quas supra eos volitasse ferunt, et cum clangore inter sese congressas, statimque segregatas esse, altera versus urbem volante, altera in Thraciam tendente. Romanus potestate imperii insatiabilis, ac veluti oblitus sacramenti, quo sese astrinxerat, suo et filii natu maximi diademate non contentus; etiam reliquos duos filios, et nepotem ex Christophoro coronavit. Romano imperio quod hactenus penes unum esse consueverat, in multa capita distributo. Filium natu minimum Theophylactum, cui pontificatum urbis imperatoriæ ambiebat,detonsa coma clericum fecit, a patriarcha Syncellum quoque

A τῆς ἀναῤῥήσεως ἔτυχεν· οὐκ ἠγάπα δὲ ταύτης τυχὼν αὐτὸς, ἀλλὰ μετὰ βραχὺ καὶ τὴν οἰκείαν ὁμευνέτιν τὴν Θεοδώραν ταινιοῖ· εἶτα καὶ τὸν υἱὸν Χριστοφόρον, προαιρέσει μὲν τῷ δοκεῖν τοῦ Κωνσταντίνου, τῇ δ' ἀληθείᾳ βιαζομένου, ἀσχάλλοντός τε πρὸς οὓς ἐθαῤῥει, καὶ ἐν συμφορᾷ τιθεμένου τὰ πραττόμενα, μὴ θαῤῥοῦντος δὲ ἀντερεῖν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατὰ τοῦ Ῥωμανοῦ γενομένης, ἧς ὁ σακελλάριος πρωτουργὸς ἦν Ἀναστάσιος, ὡς τῷ Κωνσταντίνῳ ὄῆθεν ἀμύνων, ἐγνώσθη τὰ κατ' αὐτὴν, καὶ οἱ μὲν συνίστορες, ὡς ἔδοξε τῷ Ῥωμανῷ, ἐκολάσθησαν, ὁ δὲ σακελλάριος ἀπεκάρη. Ἦν δὴ πρόφασιν ἔσχεν ὁ Ῥωμανὸς τοῦ ὑποβιβάσαι τὸν Κωνσταντῖνον ἑαυτοῦ, μέχρι τότε πρῶτον εὐφημούμενον ἐν ταῖς ἀναῤῥήσεσιν. Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πόλεως ἐκπέμπει στρατόν· ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς B πρὸ τῆς πόλεως διαφθείρωσιν ἀγλαΐας, ἔπεμψε καὶ ὁ Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταξομένους αὐτῷ, καὶ τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων αὐτοῖς, πίπτουσι μὲν καὶ τῶν ἀρχόντων πολλοὶ, τῶν δέ γε σταρτιωτῶν οἱ μὲν, εἰς τὰς τριήρεις σπεύδοντες ἐμβῆναι παραπλεούσας, ἐξωλίσθαινον εἰς τὴν θάλασσαν, καὶ ὑπὸ κυμάτων ἐφέροντο, οἱ δὲ ὑπὸ τῶν πολεμίων διώλλυντο, οἱ δὲ καὶ ζῶντες συνελαμβάνοντο. Οὕτω δὲ διατεθείσης τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς κατὰ τὰς Πηγὰς, τά τε ἐκεῖ ὄντα ἀνάκτορα οἱ Βούλγαροι ἐπυρπόλησαν, καὶ τἆλλα ὅσα ἐν τῷ αἰγιαλῷ τοῦ καταντικρὺ τῆς πόλεως ἦσαν διακειμένου πορθμοῦ. Θανούσης δὲ τῆς τοῦ Ῥωμανοῦ συμβίου τῆς Λυγούστης Θεοδώρας (29), ἡ τοῦ βασιλέως Χριστοφόρου γυνὴ Σοφία τοῦ τῆς Λυγούστης ἠξιώθη ὀνόματος. Ὁ τῶν C Βουλγάρων δ' ἐξηγούμενος Συμεὼν τῇ Ἀδριανουπόλει προσέβαλε, καὶ ταύτην ἐπολιόρκει. Ἤνυσε δ' ἂν οὐδὲν, εἰ μὴ τοῖς ἔνδον ἐπιλελοίπει τὰ ἐπιτήδεια. Βιαζόμενοι δὲ τῷ λιμῷ καὶ ἑαυτοὺς καὶ τὴν πόλιν τοῖς πολεμίοις παρέδοσαν. Τότε μὲν καὶ ὁ ἐκ Τριπόλεως Λέων μετὰ δυνάμεως ναυτικῆς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησεν· ἀλλὰ τούτῳ περὶ τὴν νῆσον Λῆμνον τριήρεις ἐπελθοῦσαι Ῥωμαϊκαὶ, τοὺς μὲν Ἀγαρηνοὺς σχεδόν τι ξύμπαντας διεφθάρκασι, τὰς δὲ νῆας αὐτῶν ὑποβρυχίους ἐποίησαν, μόλις τοῦ Τριπολίτου φυγεῖν ἐξισχύσαντος. Καὶ ὁ Βούλγαρος δὲ Συμεὼν τά τε κατὰ Μακεδονίαν καὶ τἀπὶ Θρᾴκης σὺν βαρεῖ στρατεύματι ἐλῃΐζετο, καὶ παρὰ τὴν πόλιν ἐλθὼν, ἀγχοῦ τῶν Βλαχερνῶν πεποίητο τὴν παρεμβολὴν, καὶ τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ ἐζήτησεν ἐντυχεῖν· καὶ τὴν ἔντευξιν καὶ ὁ βασιλεὺς D ᾑρετίσατο, καὶ κατὰ τὸν τοῦ Κοσμιδίου αἰγιαλὸν, ὁ μὲν βασιλεὺς σὺν τῷ στόλῳ ἀφίκετο, ὁ δέ γε Συμεὼν μετὰ τῆς οἰκείας παρεγένετο στρατιᾶς, καὶ ἀλλήλοις ὡμίλησαν, καὶ ὁ βασιλεὺς μεγαλοπρεπῶς τῷ Συμεὼν ἐδωρήσατο. Ἀσύμβατοι δὲ ἀπ' ἀλλήλων διέστησαν, ὃ καὶ δυὰς ἔδοξε δηλῶσαι ἀετῶν. Φασὶ γὰρ ἄνωθεν αὐτῶν διαπτῆναι τούτους, καὶ ἀλλήλοις

Variæ lectiones et notæ.

(29) Τῆς Λυγούστης Θεοδώρας. Istius et Sophiæ, de qua mox meminit Gregorius in Vita S. Basilii Jun. n. 23 : Αὐτὴ δὲ ἡ Λύγουστα Ἑλένη πρώτη τῶν ἄλλων βασιλίδων ἦν· ἡ γὰρ δευτέρα σύμβιος τοῦ πατρὸς αὐτῆς Ῥωμανοῦ Θεοδώρα τελευτήσασα ἦν, ἥ τε Σοφία ἡ τοῦ Χριστοφόρου ἐκείνου τελευτήσαντος κατηνέχθη τῆς βασιλείας.

συμμίξαι μετὰ κλαγγῆς, εἶτ' εὐθὺς διαστῆναι ἀλλήλων, τοῦ μὲν ἐπὶ τὴν πόλιν ἀποπτάντος, τοῦ δ' ἐπὶ Θρᾴκην κινήσαντος τὸ πτερόν. Ὁ βασιλεὺς δὲ Ῥωμανὸς, ἀπληστευσάμενος ἐπὶ τῇ τῆς βασιλείας ἀρχῇ, καὶ ὥσπερ ἐπιλελησμένος τῶν ὅρκων, οὓς ὡμωμόκει καθ' ἱερῶν, καὶ μὴ ἀρκούμενος, ὅτι ἑαυτὸν καὶ τὸν τῶν υἱέων πρεσβύτερον ἠξίωσε διαδήματος, καὶ τοὺς λοιποὺς δύο των παίδων αὐτοῦ βασιλικῶς τεταινίωκεν, εἶτα καὶ τὸν ἐκ τοῦ Χριστοφόρου γενόμενον αὐτῷ υἱωνὸν, καὶ τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν ἀντὶ μονάρχου βασιλείας εἰς πολυαρχίαν μετήνεγκε. Τῷ τελευταίῳ δὲ τῶν υἱῶν αὐτοῦ Θεοφυλάκτῳ τὸν θρόνον τοὰ ἀρχιερατικὸν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων μνηστευόμενος, ἀπέκειρε κληρικὸν, διὰ τοῦ πατριάρχου προχειρισθέντα καὶ σύγκελλον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Νικολάου ἔτη τρισκαίδεκα τὸ δεύτερον τῆς Ἐκκλησίας κρατήσαντος, καὶ μεταθεμένου τὴν βιοτὴν, ὁ μητροπολίτης Ἀμασείας Στέφανος εἰς τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετήνεκτο. Ὁ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ Συμεὼν, ἀνὴρ ὢν αἱμάτων, ἡσυχίαν ἄγειν οὔποτε βλέως προῄρητο, ὅθεν καὶ κατὰ τοῦ ἔθνους τῶν Χραβάτων ἐστράτευσεν· ἀλλ' ἥττητο ὑπ' ἐκείνων, κἀν ταῖς τῶν ὀρῶν δυσχωρίαις τὸ οἰκεῖον ἀπέβαλε στράτευμα. Ἐν τούτῳ δὲ πρόσεισί τις τῷ βασιλεῖ Ῥωμανῷ, λέγων τὴν ἄνωθεν τῆς ἐν τῷ Ξηρολόφῳ ἀψίδος καθιδρυμένην στήλην, καὶ πρὸς τὰ ἑσπέρια ἀποβλέπουσαν, εἰς τὸν Συμεὼν ἐστοιχειῶσθαι τὸν Βούλγαρον, καὶ εἰ τὴν ταύτης ἀποτέμοι τις κεφαλὴν, ἕψεται τῇ ἐκτομῇ τοῦ Συμεὼν ἡ φθορά. Ὁ μὲν οὖν εἶπε ταῦτα, καὶ ἡ κεφαλὴ τῆς στήλης οὐκ εἰς μακρὰν ἐξετέτμητο, καὶ τῷ Συμεὼν αὐθωρὸν ἐπέλιπε τὸ βιώσιμον, ληφθέντι καρδιωγκῷ, ὡς μετὰ ταῦτα ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ, ἀκριβωσαμένῳ τῆς ἐκείνου τελευτῆς τὸν καιρόν. Ὃς δὲ ἐξ ἀνθρώπων ὁ Συμεὼν ἀπελήλυθεν, ἡ τῶν Βουλγάρων ἀρχὴ πρὸς Πέτρον (30) τὸν ἐκ τῆς δευτέρας αὐτοῦ γυναικὸς αὐτῷ τεχθέντα περιελήλυθεν, ὅς, ἐπεὶ καὶ λιμῷ τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος ἦν πιεζόμενον, καὶ τὰ πέριξ ἔθνη μὴ κατ' αὐτοῦ ὁρμήσαιεν ἐδεδίει καὶ πρὸ τῶν ἄλλων Ῥωμαίους, στέλλει πρὸς τὸν βατιλέα, σπονδὰς ποιησόμενος, εἰ δ' αἱροῖτο καὶ κῆδος εἰς ἑαυτόν. Ὡς δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἄμφω καταθύμια ἔδοξε τὰ αἰτούμενα, καὶ αὐτὸς ὁ Πέτρος ἀφίκετο, καὶ γεγόνασι μὲν συνθῆκαι περὶ σπονδῶν· συνήφθη δὲ αὐτῷ καὶ πρὸς συμβίωσιν γαμικὴν καὶ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη, ἡ ἐκ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν υἱῶν αὐτοῦ τοῦ Χριστοφόρου γεγένητο.

designatum. Post obitum Nicolai, qui restitutus sedem Constantinopolitanam per annos tredecim tenuit, Stephanus metropolita Amasenus, patriarcha designatus est. At Bulgarorum princeps Symeon, homo sanguinarius et quietis impatiens, genti Crabatorum bellum intulit : sed ab illis victus, in montium angustiis exercitum amisit. Interea quidam imperatori nuntiat, statuam in summo fornice Xerolophi versus occasum positam, in Symeonis Bulgari fatum conversam esse: cujus statuæ caput si amputetur, Symeonis interitum consecuturum. Quo paulo post facto, eadem hora Symeonem ex dolore stomachi vita defecit, ut post, imperatori tempus obitus ejus diligenter scrutato, est significatum. Symeone rebus humanis exempto, Bulgarorum principatus ad Petrum ex altera uxore filium ejus venit, qui, cum gens sua fama premeretur, et finitimarum gentium ac Romanorum in primis arma timerentur : legatos ad imperatorem de pace, et si placeret, etiam de affinitate jungenda, mittit. Cui cum utrumque cordi esset, ipse Petrus Byzantium venit, ac pace facta, neptem imperatoris ex Christophoro filio natu maximo, uxorem ducit.

Ἰθ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς Ῥωμανὸς, οὐκ ἀρκοῦν ἡγούμενος ὅτι ἑαυτοῦ τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον ὑπεβίβασε, λαβὴν ἐζήτει καὶ τὸν Χριστοφόρων προθεῖναι αὐτοῦ, καὶ παρεσκεύασε τὴν τῶν Βουλγάρων πληθὺν ἐν τῷ τοῦ γάμου καιρῷ στασιάσαι, ζητοῦσαν πρὸ τοῦ Κωνσταντίνου τὸν Χριστόφορον ἀναγορεύεσθαι, καὶ διὰ τὴν στάσιν δῆθεν ὡς ἐκ βίας οἰκονομῶν τι, παρεχώρησε τὸ αἰτούμενον γίνεσθαι. Εἶτα μήτε τὸ θεῖον δείσας, ὃ τὰς ὁμολογίας αὐτοῦ ἐμπεπίστωκε, μήτ' αἰδεσθεὶς τὸ ὑπήκοον, καὶ ἄμφω τοὺς ἄλλους υἱεῖς αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντίνου προτέρους ἐκφημεῖσθαι πεποίηκε, καὶ ὁ πρῶτος πέμπτος ἐγένετο, καὶ εἰ μὴ ὁ μικρὸς Ῥωμανὸς ὁ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸς ἔφθη θανών, κἀκεῖνος ἂν αὐτοῦ προετετίμητο. Ἦν οὖν ὁ αὐθιγενὴς βασιλεὺς, καὶ ᾧ κατὰ κλῆρον ἡ βασιλεία διέφερεν, ὥσπερ παρέγραπτος, Ἀλλ' ἐπὶ τούτοις ἡ δίκη οὐκ ἐπενύστα-

XIX. Romanus porro Constantinum infra se collocasse non contentus, occasionem quæritat etiam Christophori illi præponendi. Itaque instructa Bulgarorum turba, ut per seditionem postularet ut Christophorus **190** ante Constantinum nominaretur : quasi propter motum illum, necessitati parendum esset scilicet, postulatis illorum annuit. Deinde neque Deum veritus, cujus numine invocata, pactiones firmarat, neque subditorum pudore deterritus : etiam duos reliquos suos filios ante Constantinum salutari jussit, et primus quintus est factus, eique minor etiam Romanus præpositus fuisset, nisi ante decessisset. Ita indigena imperator, ad quem hæreditario jure imperium pertinebat, instar ascriptitii fuit. Cæterum vindicta sui muneris non oblita, et si lento gradu processit, tamen venit tandem : sed hoc alio loco narrabitur.

Variæ lectiones et notæ.

(30) Πρὸς Πέτρον. Vita S. Lucæ Junioris, p. 981 : Οὐ γὰρ πολὺ τὸ ἐν μέσῳ, καὶ ὁ μὲν ἀληθὴς Συμεὼν, καὶ πολλῶν αἱμάτων Χριστιανικῶν ἐκχύσεως αἴτιος, ἐξ ἀνθρώπων γίνεται· ἐκδέχεται δὲ τὴν τούτου ἀρχὴν Πέτρος, ὁ μὲν αὐτοῦ υἱὸς, οὐχ ὅπως δὲ τῆς δόξης καὶ τῆς οὐσίας, οὕτω δὴ καὶ τῆς ὠμότητος καὶ μισανθρωπίας φανεὶς κληρονόμος, ἀλλὰ πολλῷ ταύτης ἀλλότριος.

Stephano autem Amasseno, cum sedem principis urbis per triennium occupasset, mortuo : Tryphon monachus quidam ea conditione successit, ut post certum tempus, Theophylacto imperatoris filio, puero adhuc, ultro sede cederet. Hoc tempore sævissima hiems fuit, et fames maxima, et horrendum incendium. Tum quoque Christophorus imperator obiit. Jam præfinito tempore elapso, patriarcha Tryphon sede pontificia, ut convenerat, cedere noluit, sed eam retinere manibus pedibusque est conatus. Imperatore autem verba sibi data esse ægre ferente : Cæsariensis, ut ei gratificaretur, patriarchæ simplicitatem dolo circumvenit, assumptaque amici persona, illi ait : *Imperator vehementer sane te oppugnat, sed desunt ei crimina, ob quæ loco moveri possis, et jam qui contra te stant, eo sunt redacti, ut te litterarum penitus esse rudem dicant. Sed propera, ut tuis accusatoribus istam quoque calumniam præripias, quam facile propulsabis, si coram multis charta sumpta, nomen tuum et pontificatus dignitatem scripseris, qua scriptura ad imperatorem perlata, nihil porro erit, de quo te criminentur.* Huic consilio paret ille, et coram multis in charta pura hæc scribit : *Tryphon ex Dei misericordia archiepiscopus novæ Romæ, et œcumenicus patriarcha.* Eam chartam Cæsariensis imperatori offert, syngrapha supra subscriptionem, patriarchæ nomine, in ea contexitur : Tryphon, quasi renuntiarit, ecclesia ejicitur, et imperatoris filius patriarcha designatur. Posthæc classis Russica non mille, sed decies et **191** quinquies mille navium urbem aggressa esse dicitur. Contra eam Romana classis juxta Pharum in procinctu stetit, ac subito invecta Barbaros profligavit, multis eorum navibus igni Græco crematis. Reliquæ versus orientem profectæ, in Bardam Phocam patricium qui exercitui præerat, inciderunt, qui multos ad conquirenda necessaria navibus egressos, sustulit. Idem et Curcuas legionum domesticus fecit, multis et occisis et captis. Sic terra marique male accepti, se in navibus continebant, donec commeatu destituti, ad sua redire decreverunt. Sed cum solvissent, denuo Romanæ triremes eos agressæ, duobus navalibus prœliis devicerunt. Paucæ igitur Barbaricæ naves interitu vitato ad suos redierunt, nuntiæ malorum et acceptæ cladis. Russi igitur pluribus malis acceptis, quam ut sperarant, datis, a lacessendis Romanis abstinuerunt.

A ξεν, εἰ δὲ καὶ σχολαίῳ στείχουσα ἦκε ποδί, ἀλλά γε ἦκέ ποτε· ἀναβεβλήσθω δ' ἡ περὶ τούτων διήγησις. Ὁ Ἀμασείας δὲ Στέφανος, ἔτη τρία διαγαγὼν, ἐν τῷ θρόνῳ τῆς ὑπερκειμένης τῶν πόλεων ἐτελεύτησε, καὶ ἐχειροτονήθη Τρύφων τις μοναχὸς ἐπὶ συνθήκαις τοῦ μετὰ χρόνον ὡρισμένον ἑκὼν ἐκστῆναι τοῦ θρόνου τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ τῷ Θεοφυλάκτῳ· ἦν γὰρ ἔτι μειράκιον. Γέγονε δ' ἐν τοῖς χρόνοις τούτοις χειμών τε ἀφόρητος λιμός τε σφοδρότατος, καὶ ἐμπρησμὸς φρικωδέστατος· ὅτε καὶ Χριστοφόρος τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν. Ἤδη δὲ τοῦ ὡρισμένου οὐ καιροῦ παρρῥυέντος, ὁ πατριάρχης Τρύφων (31) μεθίετο τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ κατὰ τὰ συγκείμενα, ἀλλ' ὅλαις χερσὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀντείχετο. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἠνιᾶτο διὰ τὴν ἀπάτην, ὡς ἐμπαιχθείς. Ὁ γοῦν, Καισαρείας B χαρίσασθαι τῷ βασιλεῖ προθυμούμενος, δόλῳ μέτεισι τὴν τοῦ πατριάρχου ἀφέλειαν, καὶ φίλου προσωπεῖον ἑαυτῷ περιθέμενος, τῷ πατριάρχῃ φησίν· Ἡ μὲν κατὰ σοῦ τοῦ κρατοῦντος ἐπίθεσις σφοδρὰ, ἀλλ' ἐπιλείπουσιν αὐτῷ αἰτιάματα ὑπὸ καθαίρεσίν σε τιθέμενα, καὶ λοιπὸν εἰς τὸ μηδὲ ὅλως εἰδέναι σε γράμματα οἱ λέγοντες κατὰ σοῦ περίστανται. Ἀλλὰ σπεῦσον καὶ τούτου τοὺς μελετῶντας κατὰ σοῦ ἀποκρούσασθαι. Διαλύσεις δὲ τούτοις τὸ σπούδασμα, εἰ ἐνώπιον πολλῶν χάρτην λαβὼν τὸ ὄνομα ἐγχαράξεις τὸ σὸν, καὶ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα. Καὶ τούτου ἀποκομισθέντος τῷ βασιλεῖ, οὐκέτι κατὰ σοῦ αἰτίαμα περιλέλειπται. Ὁ μὲν οὖν συνεβούλευσε ταῦτα, ὁ δὲ ἐπείθετο, καὶ πολλῶν παρόντων C ἀγράφῳ χάρτῃ ταῦτ' ἐγγράφει· Τρύφων ἐλέῳ Θεοῦ ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως Νέας Ῥώμης, οἰκουμενικὸς πατριάρχης. Καὶ λαβὼν τὸν χάρτην ὁ Καισαρείας ἀπῄει ἐμφανίσων τοῦτον τῷ βασιλεῖ, ἔγγραφον οὖν ἐν αὐτῷ παραιτήσεως, ὡς ἐκ τοῦ πατριάρχου ἄνωθεν τῆς ὑπογραφῆς ἐξυφαίνεται, καὶ ὡς παραιτησάμενος τῆς Ἐκκλησίας ἐκβέβληται, καὶ ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς πατριάρχης κεχειροτόνητο. Στόλος δὲ Ῥωσικὸς (32) ἐπῆλθε κατὰ τῆς πόλεως, καὶ ὁ στόλος οὐ χιλιόναυς, ἦν ἀλλ' εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας, ὡς λέγεται, τὰ τούτου πλοῖα ἠριθμήντο. Τούτοις περὶ τὸν Φάρον προσορμισθεῖσιν ἀντίπρωρος ἔστη στόλος Ῥωμαϊκὸς, καὶ ἀθρόον αὐτοῖς προσβαλὼν, ἐτρέψατο τοὺς Βαρβάρους, καὶ πολλὰ τῶν πλοίων ἐκείνων τῷ ὑγρῷ πυρὶ ἀπετέ- D φρωσεν. Ὅσα δέ γε περιελέλειπτο, πρὸς ἓω περαιωθέντα, τῷ πατρικίῳ Βάρδᾳ ἐνέκυρσε τῷ Φωκᾷ, στρατιωτικοῦ στρατηγοῦντι συντάγματος, ὃς πρὸς, συλλογὴν τῶν ἀναγκαίων πολλοὺς ἐξιόντας τῶν πλοίων, καταλαμβάνων ἀνῄρει. Ἀλλὰ καὶ ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν ὁ Κουρκούας, ἑτέροις ἐντυγχάνων κατὰ ζήτησιν τῶν ἐπιτηδείων ἐκβαίνουσι τῶν νηῶν, καὶ ἐζώγρει καὶ μαχαίρας ἔργον ἐτίθετο (33). Οὕτω δὲ καὶ διὰ θαλάσσης καὶ διὰ γῆς παθόντες

Variæ lectiones et notæ.

(31) Ὁ Πατριάρχης Τρύφων. Hujus memoriam colunt Græci 19 April. ut est in Menæis.

(32) Στόλος δὲ Ῥωσικός. Liutprandus, lib. v. cap. 6, hanc Russorum cladem pluribus narrat. Qui autem fuerint Russi, ita mox docet : *Gens quædam est sub Aquilonis parte constituta, quam a qualitate corporis Græci vocant Russos : nos vero a positione loci vocamus Nordmannos. Lingua quippe Teutonum* Nord, *Aquilo*, Man. *autem mas seu vir dicitur.*

(33) Καὶ ἐζώγρει, καὶ μαχαίρας ἔργον ἐγένοντο. Liutprandus : *Græci vero victoria potiti, vi-*

κακῶς, οὐκέτι τῶν πλοίων ἐξώρμων, Ὡς δὲ τὰ πρὸς τροφὴν αὐτοῖς παντάπασιν ἐπιλέλοιπεν, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ οἰκεῖα διανενόηντο, καὶ ἤδη τοῦ ἔκπλου κατήρξαντο. Ἀλλ' αὖθις αὐτοῖς αἱ Ῥωμαϊκαὶ τριήρεις ἐπέθεντο, καὶ δὶς οἱ Βάρβαροι κατεναυμαχήθησαν, ὡς ὀλίγας πάνυ τῶν σφετέρων νηῶν ἐκφυγεῖν, καὶ ἀνθυπονοστῆσαι πρὸς τοὺς οἰκείους, ἀγγέλους γενομένους ἐκείνοις τῆς συμφορᾶς. Καὶ οἱ μὲν Ῥὼς, παθόντες πλέον κακῶς ἢ ὡς ἤλπιζον δεδρακότες, τῆς κατὰ Ῥωμαίων ἀπέσχοντο ἐπιθέσεως.

Κ'. Καὶ οἱ ἀγαρηνοὶ δὴ διὰ τοῦ δομεστίκου τῶν σχολῶν, Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα (34) καὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοφίλου (πάππος δὲ ὁ Ἰωάννου) ἥττηντό τε πολλάκις, καὶ τεταπείνωντο, καὶ πόλεις οὐκ ἐλαχίστας ὧν κατεῖχον ἀφῄρηντο. Ὁ δὲ βασιλεὺς (35) Ῥωμανὸς εἰς συναίσθησιν τάχα δόξας ἐλθεῖν τῆς ἐπιορκίας, καὶ τῆς τῶν συνθηκῶν παραβάσεως, ἃς πρὸς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον πεποίητο, δι' εὐποιιῶν ἔσπευδεν ἐξιλεώσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ διαδόσεις (36) μὲν καὶ ἀλλοίας ἐτίθετο. Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τὰ περὶ τῶν ἐν τῇ πόλει χρεωστούμενα τοῖς δανεισταῖς ἀποδιδοὺς, τοὺς ὀφειλέτας ἀπέλυσε τοῦ βάρους τῆς ὀφειλῆς, καὶ τὰ γραμματεῖα λαβὼν, ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ πυρὶ κατηνάλωσεν· εἰς ἐνενηκαίδεκα δὲ κεντηνάρια τὰ τῶν ὀφειλῶν ἠριθμήθησαν. Παρέσχε δὲ καὶ τὰ ἐνοίκια τῶν κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν οἰκούντων μισθωτικῶς. Τοὺς μὲν οὖν ὀφειλέτας ὠφέλουν ταῦτα, τῷ δέ γε Ῥωμανῷ μικρὸν ἢ οὐδὲν, οἶμαι, λυσιτελεῖν, ὅτι τε ἀλλότρια ἐτύγχανον τὰ διδόμενα (δημόσια γὰρ) καὶ ὅτι τὴν βασιλείαν ἁρπάσας καὶ ταύτην κατέχων, καὶ ἀπολαύων αὐτῆς, καὶ τὸν, ᾧ προσῆκε, ταύτης ἀποστερῶν, ἑαυτῷ μὲν ἀπεκλήρου αἷς βασιλικῆς εὐκληρίας τὰ ξύμπαντα· ταῖς δ' εὐποιίαις βανίδα μικρὰν ἀπεμέριζε, τοιοῦτόν τι πράττων, οἷον ἄν τις ἐποίησεν εἰ βοῦν ἀπελάσας τοῦ γείτονος, καὶ καταθύσας αὐτὸν, τοὺς μὲν πόδας ἄκρους διένειμε πένησι, τὸ κῶμα δ' ὅλον αὐτὸς ἐθοινήσατο· ἢ εἰ γυναῖκά τις ἁρπάσας τοῦ γείτονος κατεῖχε ταύτην, καὶ αὐτῇ συνεῳθείρετο, τοῦ νομίμου γαμέτου ἀφροντιστῶν· ἐκ δὲ τῶν ἐκείνου χρημάτων διένειμε πένησιν, ἵν' αὐτῷ τάχα δι' ἐλέου ἀφεθείη τῆς μοιχείας τὸ ἔγκλημα. Ἀλλὰ ταῦτα κατὰ ἀνθρωπίνην κρίσιν. Εἰ δέ τις πρὸς τὴν θείαν ἀποβλέψειεν ἀγαθότητα, οὐδὲ ταῦτ' ἂν ἴσως εἴποι ἀσυντελῆ. Τούτου τῶν σκήπτρων κρατοῦντος, καὶ τὸ ἀχειρότευκτον ἐκτύπωμα τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ τὸ θεῖον χειρόμακτρον ἐκομίσθη πρὸς τὴν προκαθημένην τῶν πόλεων. Εἶχε μὲν γὰρ τέως τοῦτο ἡ Ἔδεσα· ἡ δὲ ἁλῶναι παρὰ τῶν Ῥωμαίων πολιορκούντων αὐτὴν ἐκινδύνευεν, ἐπεχομένη παρὰ Ἀγαρηνῶν· ἵν' οὖν φύγοιεν οἱ Ἔδεσηνοὶ τὴν ἐκπόρθησιν, λύτρον ταύτης τὸ θεῖον παρέσχον ἐκτύπωμα. Ἀφίκετο δὲ τότε ἐξ Ἀρμενίας

XX. Sed et Agareni a legionum domestico Curcua et fratre ejus Theophilo, Joannis qui post imperio potitus est, avo, sæpe victi sunt et oppressi, atque urbes complures quas occuparant, eis ademptæ. At imperator Romanus, considerato, ut apparet, perjurio suo, violataque quam cum Constantino fecerat pactione, beneficentia placare Deum statuit. Præter igitur alias distributiones, etiam æs alienum pro debitoribus dissolvit, cujus summa ad XIX centenarios excreverat, tabulis in medio foro crematis ; item pretium pro iis qui Constantinopoli in conductitiis domibus habitabant, numeravit. Ac debitoribus illa sane profuerunt, Romano autem parum, opinor, ac nihil potius utilitatis attulerunt ; cum quæ de alieno largiebatur, quippe ex publico, tum quod imperio quod ex rapto tenebat, fruebatur, eoque fraudato cujus erat, cum imperatoria felicitate ex asse potiretur, perexiguam beneficentiæ portionem tribuebat : quod perinde est ac si quis vicini bove immolato, extremos pedes largiatur pauperibus, totumque corpus ipse devoret : aut spreto legitimo conjugio, in alienæ uxoris stupris volutetur : deque mariti illius pecunia pauperibus largiatur, ut sibi adulterii gratia fiat scilicet, atque hæc secundum humanum judicium. **192** Si quis autem divinam bonitatem intueatur, fortasse ne hæc quidem inutilia dixerit. Romano rerum potiente, Christi effigies nullis facta manibus et divinitus in linteo expressa, in imperatoriam urbem est translata. Eam tum Edessa habuerat, quæ cum in periculo excidii esset, Agareni qui tum urbem tenebant, incolumitatem hac effigie a Romanis redemerunt. Tum etiam ex Armenia venere duo adolescentes concreti, quorum altero mortuo, cum medici nexum resecuissent, alter quoque nihil ea re adjutus, nec diu fratri superstes, obiit. Quemadmodum Romanus sine ullo justo titulo imperium sibi vendicarit, suosque liberos imperatorio honore et nomine ornarit, et principe loco cum suis occupato, nativum imperii successorem Constantinum, nullo pene numero habitum, infra cæteros omnes collocarit, jam est a me expositum. Nunc cætera exsequenda sunt, ut ostendatur, etiamsi

Variæ lectiones et notæ.

tos secum multos ducentes, Constantinopoglim regressi sunt læti : quos omnes in præsentia regis Hugonis nuntii, vitrici scilicet mei, decollari præcepit.

(34) Ἰωάννου τοῦ Κουρκούα. Joannis Curcuæ stemma perstrinximus in *Familiis Byzantinis*, sect. 22. Historiam vero et res ab eo præclare gestas octo libis complexus est Manuel protospatharius et judex, ut scribit anonymus Combefisianus in Romano Lacapeno, n. 41. Is Κροκόας dicitur Georgio Monacho.

(35) Ὁ δὲ Βασιλεύς. Has eleemosynas pluribus commemorat anonymus Combefisianus, n. 44, et idem Georgius, n. 38, 39.

(36) Καὶ διαδόσεις. Hinc ob liberalitatem laudatur a Liutprando, lib. III, cap. 5. *Imperabat vero his* (Achivis) *tunc temporis memoria satis et laude dignus Romanus imperator, liberalis, humanus, prudens, ac pius.* At Gregorius in Vita S. Basilii Junioris, n. 24, hunc perstringit, ὡς χρυσομανῆ καὶ θηλυμανῆ, καὶ τὰς τῶν λιτῶν διαφθείροντα θυγατέρας, licet cætera esset φιλομόναχος, quod postremum testatur Georgius monachus, n. 58.

Providentia tardius invadat injurios, concesso pœnitentiæ spatio, tamen nisi a malitia discesserint, lento gradu eos assequi et pœnas exigere. Romanus igitur annum jam sextum et vicesimum imperitabat. Constantinus autem qua ratione imperium recuperare, animum in omnes versabat partes, utque votis compos fieret, per alios, filios contra patrem concitat, vel unum potius Stephanum. Nam Constantinus majore animi constantia prædictus, instigatoribus non obtemperabat. Alter vero sociis ascitis, agressus est patrem, eumque comprehensum, et in insulam Proten relegatum, tonderi jussit: ipse cum affine et fratre imperatoria munia obiit. Sed fieri non poterat, ut tres consentirent; cumque nonnullis in rebus dissiderent et invicem adversarentur, suspicionibus ortis, Stephanus affinem Constantinum pellere studuit, et Constantinus vicissim Stephanum, qui quidem ad rem patrandam multo celerior, etiam Helena uxore incitante, ascitis quibusdam militaribus præfectis, ambos fratres secum prandentes comprehendit, atque alterum strtim in insulam Panormum seu Antigoniam, alterum in Terebinthum mittit, et utrumque tonderi clericum jubet. Unde cum transferendi essent, in patris venire conspectum desiderarunt, **193** quos cum ille vidisset : *Filios* inquit, *genui, et evexi; ipse vero me ad nihilum redegerunt.* Stephanus igitur inde in Præconnesum, ex ea in Rhodum, ex Rodo Mitylem est translatus, Constantino Samothracia assignata, quam egredi non liceret. Qui cum sæpe fugam molitus esset, eaque de causa custodum principem veneno sustulisset, a cæteris est interfectus. Stephanus vero in Lesbo decessit, cum XIX annos ibi vixisset. Pater eorum in insula Prote vitam exegit. Sic eorum quisque scelerum pœnas dedit.

A μειρακίσκων δυὰς συμφυῶν, τοῦ ἑνὸς δὲ θανόντος ἐτιμήθη ἡ συμφυΐα παρὰ τῶν ἰατρῶν· ἀλλ' οὐδὲν τὸ περίλοιπον ὤνησε, μικρὸν δ' ἐπιδιώσας τῷ ἀδελφῷ κἀκεῖνος ἐξέπνευσεν. Ὅπως μὲν οὖν (37) μηδὲν αὐτῷ προσήνουσαν τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανὸς ἐσφετερίσατο, καὶ τοὺς αὐτοῦ παῖδας τῆς βασιλικῆς ἠξίωσε τιμῆς τε καὶ κλήσεως, καὶ ὅπως καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς παῖδας τῶν πρωτείων ἠξίωσε, τὸν δ' ἐγγενῆ τῆς βασιλείας διάδοχον τὸν Κωνσταντῖνον πολλοστὸν ἔθετο πάντων ὑποβιβάσας, ἤδη μοι προϊστόρηται. Ἥκει δὲ νῦν ὁ λόγος προσθήσων καὶ τὰ ἑξῆς, καὶ δείξων, ὡς κἂν βραδύτερον ἴσως μέτεισι τοὺς ἀδικοῦντας ἡ πρόνοια, μετανοίας αὐτοῖς ἐπιμετροῦσα καιρὸν, ἀλλά γε τοῦ κακοῦ μὴ ἀπεχομένους μέτεισι σχολαίῳ ποδὶ, καὶ δίκας εἰσπράττεται. Ἦνυε μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς σὺταρχῶν εἰκοστὸν
B ἐνιαυτὸν καὶ ἕκτον. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος, ὅπως ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν ἐπανασώσηται, διαπαντὸς ἔστρεφε κατὰ νοῦν, καὶ ἵνα τὸ ἐφετὸν αὐτῷ διαπράξηται, δι' ἑτέρων ἐπεγείρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱοὺς (38), ἢ μᾶλλον τὸν ἕνα τὸν Στέφανον. Ὁ γὰρ Κωνσταντῖνος σταθηροτέρας τυγχάνων φρενὸς, τὴν προσβολὴν οὐ προσήκατο. Ὁ προσεταιριεσάμενος καὶ ἄλλους, ἐπέθετο τῷ πατρὶ, καὶ κατασχὼν αὐτὸν ἐν τῇ νήσῳ τῇ Πρώτῃ περιώρισε, καὶ ἀπέκειρεν, αὐτὸς δὲ τῆς βασιλικῆς ἀντεποιήσατο διοικήσεως σὺν τῷ γαμβρῷ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Ἀλλ' οὐκ ἦν ὁμοψωνῆσαι τοὺς τρεῖς. Ἔν τισιν οὖν διεφέροντο, καὶ ἀλλήλοις ἀντέλεγον· κἀντεῦθεν ἀλλήλους ὑπώπτευον, καὶ κατασπᾶσαι τῆς βασιλείας τὸν γαμβρὸν τὸν Κωνσταντῖνον ὁ Στέφανος διὰ φροντίδος ἐτίθετο,
C καὶ ὁ Κωνσταντῖνος κῦθις τὸν Στέφανον. Ἀλλ' ἦν ὁ Κωνσταντῖνος πρὸς τὸ ἔργον ὀξύτερος πάνυ πρὸς τοῦτο, καὶ τῆς συζύγου (39) Ἑλένης ἐπισπερχούσης αὐτόν. Προσλαβόμενος τοίνυν καί τινας τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων (40) κατέσχε καὶ ἄμφω τοὺς ἀδελφοὺς συναριστῶντας αὐτῷ, καὶ αὐτίκα τὸν μὲν εἰς τὴν νῆσον τὸν Πάνορμον, ἣ καὶ Ἀντιγονία λέγεται, ἐξαπέστειλε, τὸν δὲ εἰς τὴν καλουμένην Τερέβινθον, καὶ κληρικοὺς, καὶ ἄμφω ἀπέκειρεν. Εἶτ' ἐκεῖθεν μεταχθῆναι μέλλεντες ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τῷ πατρὶ (41), οὓς ἰδὼν ἐκεῖνος εἶπεν· Υἱοὺς ἐγέννησα καὶ ὕψωσα, αὐτοὶ δέ με ἠθέτησαν. Ἐκεῖθεν οὖν ὁ μὲν Στέφανος ἐν Προικονήσῳ περιωρίσθη, κἀκεῖθεν εἰς Ῥόδον, κἀκ ταύτης εἰς Μιτυλήνην μετετέθη· τῷ δὲ Κωνσταντίνῳ ἡ Σαμοθρᾴκη περιγραπτὸν ἐγένετο ὅριον. Ὃς ἀποδρᾶναι δοκιμάσας πολλάκις, καὶ διὰ τοῦτο φαρμάκῳ τὸν πρωτεύοντα τῶν φυλάκων αὐτοῦ ἀνελὼν, ἀνῃρέθη παρὰ τῶν ἄλλων. Ὁ δὲ Στέφανος ἐν Λέσβῳ ἀπεβίω, ἐννεακαίδεκα διαγαγὼν ἐνιαυτοὺς παρ' αὐτῇ. Ὁ δὲ τούτων πατὴρ ἐν τῇ Πρώτῃ τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησε (42), καὶ οὕτω τούτων ἕκαστον ἡ δίκη μετῆλθεν.

Variæ lectiones et notæ.

(37) Ὅπως μὲν οὖν. Ut Romanus a filiis, deinceps que filii a Porphyrogenito sceptro exuti in monasterium tonsi relegati fuerint, pluribus narrat Liutprandus. v, cap 9.

(38) Δι' ἑτέρους ἐπεγείρει τῷ πατρὶ τοὺς υἱούς. At hanc in patrem filiorum conjurationem inscio Constantino factam scribit Liutprandus, lib. v, cap. 9 : *His itaque quatuor imperantibus, Stephanus atque Constantinus fratres, ignorante Constantino Leonis imperatoris filio, adversus Romanum patrem suum quædam dolosa machinabantur. Tædebat enim eos, patris severitate opposita, quæcunque vellent facere non licere.* Ita illi patris severitatem causabant, quod rursum mox repetit : *Non ferentes patris justam severitatem.*

D (39) Καὶ τῆς συζύγου. Sed præsertim cujusdam Diabolini, a quo initæ in se conjurationis admonitus est.

(40) Καί τινας τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων. Hos fuisse Macedones scribit Liutprandus, lib. v, cap. 10.

(41) Ἐζήτησαν εἰς ὄψιν ἐλθεῖν τοῦ πατρος. Ut vero quam faceto admodum sermone excepti fuerint a patre, belle describit Liutprandus, cap. 11.

(42) Τὴν ζωὴν διεμέτρησε. Illius corpus in urbem relatum, et in monasterio Myrelæi ab ipso ædificato sepultum scribunt alii, ut a nobis observatum in *Constantinopoli Christ.*, ubi ex Codino duo monasteria in urbe exstitisse ejusdem nomenclaturæ ex Codino docuimus, quorum alterum

ΚΑ'. Ἄρτι δὲ τῆς μοναρχίας ὁ Κωνσταντῖνος τυχὼν, καὶ τῷ υἱῷ Ῥωμανῷ διάδημα περιέθετο, τοῖς τε συναραμένοις αὐτῷ εἰς τὴν τῶν βασιλευόντων καθαίρεσιν, ἀμοιβὰς ἐκτινύς, τὸν μὲν Φωκᾶν Βάρδαν μάγιστρον ἐτίμησε, καὶ δομέστικον προεχειρίσατο τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς. Ἀμφοῖν δὲ τῶν τοῦ Βάρδα υἱῶν τὸν μὲν Νικηφόρον, τὸν ὕστερον βασιλεύσαντα τῶν ἀνατολικῶν προεβάλλετο στρατηγὸν, τὸν δὲ Λέοντα τῆς Καππαδοκίας, καὶ τοὺς ἄλλους ἄλλως ἠμείψατο. Τὸν δὲ τοῦ Στεφάνου τοῦ βασιλέως υἱὸν Ῥωμανὸν, ἐκτομίαν ἐποίησεν· ἀλλὰ μὴν καὶ Βασίλειον τὸν νόθον υἱὸν τοῦ γέροντος Ῥωμανοῦ, ὃν ἐγείνατο δούλη τινὶ συμφθαρείς. Τὸν δὲ τοῦ Χριστοφόρου υἱὸν Μιχαὴλ ἀπέκειρε κληρικόν. Ἦν δὲ Κωνσταντῖνος τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβὴς, καὶ λόγοις προσκείμενος (43) ὡς ἔστι καταμαθεῖν ἐκ συγγραμμάτων αὐτοῦ, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐξ ἐπιστολῶν, ἃ κἂν μὴ πρὸς τέχνην ἠκρίβωντο τὴν ῥητορικὴν, ἀλλά γε σχήμασι τούτης καί τισιν ἰδέαις ποικίλλονται. Ἐδίδου δὲ καὶ ῥυθμοῖς ἑαυτὸν, καὶ μέτροις παντοδαποῖς. Γνοίη δέ τις τοῦτο ἐξ ὧν ἐπὶ θανούσῃ αὐτῷ τῇ κοινωνῷ τοῦ βίου ἐμμέτρως ἐθρήνησεν. Ἐπεμελήθη δὲ καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῆς, ἐπιλελησμένης ἤδη σχεδὸν, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῶν

A

B

XXI. Constantinus cum primum recuperasset imperium, filium quoque Romanum diademate ornavit, et ut iis quorum ope collegas amoverat, referret gratiam : Phocam Bardam magistrum fecit, et legionum Orientalium domesticum renuntiavit. Nicephorum ejus filium, qui post imperio potitus est, prætorem Orientis, alterum Leonem Cappadociæ præsidem designavit, et ex cæteris aliis alios honores habuit. Filium autem imperatoris Stephani Romanum juniorem, itemque Romani senioris filium Basilium, ex ancilla procreatum, castravit, Christophori filium Michaelem clericum fieri jussit. Fuit Constantinus religiosus erga Deum, et studiis litterarum deditus, quod ex scriptis et epistolis ejus apparet, quæ licet ad artem oratoriam perpolita non sint, tamen rethoricis ornamentis et figuris quibusdam scatent. Operam quoque rythmis et omnis generis versibus dedit, quod in iis scriptis cernitur, quibus obitum conjugis suæ deploravit. Ipsius etiam philosophiæ rationem habuit, quæ pene in oblivionem venerat, aliarumque disciplinarum, quas doctoribus ordinatis jam deficientes refocillavit. Atque has virtutes habuit. In regno autem administrando fuit

Variæ lectiones et notæ.

Leone M. imperante stabat, cujus meminit Nicephorus presb. in Vita ms. C. Andreæ propter Christum Sali (uterque porro vixit sub eodem Augusto), qui hæc de illo tradit : Καταφεύγει οὖν πρὸς τὸν εὐκτήριον οἶκον τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου τῷ ἐπονομαζομένῳ Μυρελαίῳ, διὰ τὸν τίμιον αὐτῆς χαρακτῆρα βλύζειν τὸ μυρόν ὡς ἔλαιον.

C

(43) Καὶ λόγοις προσκείμενος. Ad imperii habenas adhuc puer, vixque septennis pervenerat Constantinus, statimque rerum summam arripuerat Romanus Lacapenus Βασιλεοπάτορος dignitate donatus, usurpato deinde imperatoris titulo, eoque filiis indulto, quibus etiam Constantinum tandem postposuit, ita ut nullo is (quandiu vixit) fere haberetur loco : qui, dum ita se res haberent, seu necessitate coactus, seu dissimulata quam in tyrannum, licet socerum, gerebat simultate, libris legendis ac disciplinis ediscendis, atque adeo scriptioni totum se dedidit, quod in primis testatur Liutprandus, libro III, cap. 9, ubi illius pietatem ac studia commendat : *Constantinus itaque Porphyrogenitus tum orationi tum lectionibus vacans, totum se Domino commendabat, opere manuum victum quæritans. Sane* τὴν ζωγραφίαν, *id est picturam, pulchre exercebat;* et lib. V, cap. 10, ubi de quodam Diabolino : *Constantinum denique libris incumbentem ita convenit*, ut scilicet uxoris fratrum insidias præverteret. Suæ demum factus potestatis, et ad se unicum reversa imperii administratione, philosophiæ et rhetorices studia, cæterarumque omnium et artium et scientiarum studia pene deperdita ita instauravit, ut urbs imperii primaria viris eruditis, quos ex universo imperio accivit, abundare cœperit. Quin etiam optimorum scriptorum in omni doctrinæ genere exemplaria undique conquisivit, Palatina iis instructa bibliotheca, quæ non tam ipsius quam publico omnium usui dicarentur. Verum cum tantam tamque immensam librorum molem plerosque ab eorum lectione deterrere posse existimaret, ipse, ut principem decuit, singulorum utilitati consulens, auctores omnes qui dem argumentum tractaverant, ut in unum corpus

D

compingerentur curavit, resectis superfluis, ac selectis ex unoquoque scriptore locis in quæ quisque elegantissime tractaverat. Tales sunt Γεωπονικῶν libri ab illo collecti, ut libri titulus et argumentum declarat. Alii non ipsius esse Constantini, sed ejusdem Augusti jussu collectionem istam factam volunt, quam nescio cui Dionysio Uticensi ascribit Nicolaus Guibertus in Assertione de Murrhinis pag. 23, cum alii, ut Jacobus Maussacus ad Plutarchum, De *fluminibus*, pag. 194, auctoris nomen ignorari omnino contendant. Ita Ἱππιατρικῶν libros ab eodem esse collectos plerique volunt. Sed et Nonus medicus, in libri *De morborum curatione* Proœmio Constantini jussu præceptiones omnes medicas ex variis scriptoribus (horum tamen suppressis nominibus) collegisse se testatur. Similis argumenti, id est medicinæ, liber exstat anonymi in Bibliotheca Regia περὶ διαίτης, seu de ciborum facultate, cujus auctor in Præfatione, illius præcepto id se operis aggressum profitetur. Verum his et si qui præterea ejusmodi libri ad notitiam nostram non venerunt, et magnitudine operis et utilitate longe præstant collectanea historica in tres et quinquaginta titulos, seu locos communes ab eodem Constantino, aut illius jussu comprehensa, ex quibus duo duntaxat ad nos pervenere, de legationibus scilicet, et de virtutibus et vitiis. Libri vero quos ipse conscripsit, plures editi habentur, quorum aliquot in unum volumen compegit Joannes Meursius : nam seorsim aliquot alii editi prostant, atque in primis Vita Basilii avi imperatoris publicata primum a Leone Allatio, deinde a Combefisio, qui et ejus de imagine Edessena narrationem pariter edidit, ut et anonymi historiam libris IV comprehensam a Michaele Theophili filio, in quem desinit Chronicon Theophanis, usque ad Michaelem Methystam, quam quidem ipsius Constantini jussu conscripsisse testatur in libri titulo ac proœmio, in quo et Vitam Basilii Macedonis ab ipso nepote Constantino mira sermonis elegantia conscriptam testatur. Laudatur præterea ab Allatio in syntagmate de Symeonibus, sermo de relatione

segnior, iracundus, et sævus in delinquentes, in pœnis sumendis inexorabilis, vini avidior. In conferendis magistratibus, non dignos præturis aliisque muneribus præficiebat, sed minus bonos ac potius improbos, et quos vel imperatrix vel sacri cubiculi præpositus Basilius commendabant, qui magistratus venales habebant. Ita fiebat, ut imperium non in omnibus bene administraretur. Imperatori autem 194 structæ sunt insidiæ, primum a cubiculi præfecto Theophane, qui multos habebat conscios, et Romanum e Prote insula : deinde ab aliis, qui Stephanum ex Lesbo in regiam reducere conabantur. Sed imperator utrasque deprehendit, ac insidiatoribus supplicio affectis, imperii cupidis, diligentiorem custodiam adhibuit Turci (Ungaros autem sic vocari supra diximus) ulias Romanas provincias incursare soliti, ad tempus quieti fuerunt. Nam dux eorum Bologudes, et partis cujusdam princeps Gylas, imperatorem convenerunt, amboque sacrosancto regenerationis lavacro initiati, et arcanis nostræ religionis imbuti, ac patricia dignitate ornati, onustique pecuniis in suas sedes redierunt, adducto pontifice, per quem multi ad Dei cognitionem pervenerunt. Ac Gylas quidem in fide permansit, pacemque servavit. Alter fœdere quod cum Deo icerat, rupto arma Romanis intulit, idemque contra Francos facere aggressus, captus est, et in crucem actus. Elga quoque uxor ducis Russorum, qui Romanos classe infestarat, defuncto marito, se ad imperatorem contulit, ac baptizata et pro dignitate tractata, domum rediit. Imperator autem, defuncta nuru sua, regis Francorum Ilugonis filia, de alia filio Romano despondenda cogitans, uxorem ei dat puellam, humilis illam quidem generis ac potius sordidi (nam cauponibus orta dicebatur) sed forma præditam elegantissima, et naturæ miraculum quoddam, quæ cum Anastasia diceretur, id nomen in Theophanonem est mutatum.

A ἐπιστημῶν διδασκάλους ἐπιστήσας, καὶ ἀναζωπυρήσας ἐκλειπούσας αὐτάς. Καὶ ταῦτα μὲν τῆς κρείττονος μοίρας ἐκείνῳ προσῆν. Περὶ δὲ τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν διέκειτο μαλακώτερον, δύσοργός (44) τε καὶ βαρύμηνις τοῖς πταίουσιν ἦν, καὶ κόλαστὴς ἀπαραίτητος, οἴνῳ τε τοῦ αὐτάρκους ἐκέχρητο πλείονι. Καὶ ἀρχαιρεσιάζων οὐ τοὺς ἀξίους ἐφίστα ταῖς στρατηγίαις, ἢ ταῖς τῆς πολιτείας ἀρχαῖς, ἀλλὰ τοὺς μοχθηροτέρους καὶ ἀδοκίμους, καὶ οὓς ἡ βασιλὶς καὶ ὁ παρακοιμώμενος εἰσῆγον Βασίλειος (45), ὠνίους χρημάτων τιθέμενοι τὰς ἀρχάς· Ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ τῆς βασιλείας, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσι καλῶς, ᾠκονόμητο. Ἐπιβουλαὶ (46) δὲ κατὰ τοῦ κρατοῦντος ἐμελετήθησαν, ἡ μὲν παρὰ τοῦ παρακοιμωμένου Θεοφάνους, πολλοὺς καὶ ἄλλους συνίστορας ἔχοντος, καὶ βουλομένου τὸν Ῥωμανὸν ἐπαναγαγεῖν ἐκ τῆς Πρώτης νήσου εἰς τὰ βασίλεια· ἡ δὲ παρ' ἑτέρων, τὸν Στέφανον ἐκ Λέσβου λαβεῖν μελετησάντων, καὶ ἀποκαταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἀλλὰ καὶ ἀμφω τὰς ἐπιβουλὰς ὁ Κωνσταντῖνος ἐφώρασε, καὶ τοὺς μὲν συνωμότας ἐκόλασε, τοὺς δὲ βασιλειῶντες ὑπ' ἀσφαλεστέραν ἔθετο τήρησιν. Τῶν Τούρκων (τοὺς Οὔγγρους δ' οὕτω καλεῖσθαι καὶ πρώην εἰρήκαμεν) τὰ Ῥωμαίων λῃζομένων ἐπί τινα καιρὸν ἠρεμῆσαι τὸ ἔθνος συμβέβηκεν. Ὁ γὰρ τούτων ἀρχηγετῶν Βολογουδῆς κεκλημένος, καὶ ἕτερος δ' αὖθις Γυλᾶς, καὶ αὐτὸς μέρους ἄρχων, προσηλθέτην τῷ βασιλεῖ· καὶ ἕκαστος αὐτῶν τοῦ θείου τῆς παλιγγενεσίας ἠξιώθη λουτροῦ, καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἐμυήθη μυστήριον, καὶ πατρίκιος ἐτιμήθη ἑκάτερος, καὶ κατηντλήθησαν χρήμασι, καὶ οὕτως B ἐπανῆλθον εἰς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτῶν, λαβόντες καὶ ἀρχιερέα, δι' οὗ πολλοὶ πρὸς ἐπίγνωσιν Θεοῦ μετηνέχθησαν. Ἀλλ' ὁ μὲν Γυλᾶς καὶ τῇ πίστει ἐνέμεινε καὶ τὴν εἰρήνην ἐτήρησεν. Ὁ δὲ λοιπὸς τὰς πρὸς Θεὸν συνθήκας ἠθετηκὼς, αὖθις κατὰ Ῥωμαίων ὡπλίζετο, τοῦτο δὲ καὶ κατὰ Φράγγων ποιῆσαι ἐπιχειρήσας, ἑάλω καὶ ἀνεσταύρωτο. Καὶ ὁ τοῦ κατὰ Ῥωμαίων ἐκπλεύσαντος Ῥὼς (47) γαμετὴ Ἕλγα, τοῦ ξυνευνέτου αὐτῆς τελευτήσαντος, προσῆλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ βαπτισθεῖσά τε ὡς ἐχρῆν, ὑπενόσνησεν. Ἐφρόντιζε δὲ ὁ αὐτοκράτωρ, ἤδη θανούσης τῆς τῷ υἱῷ αὐτοῦ Ῥωμανῷ συζυγείσης θυγατρὸς τοῦ τῶν Φράγγων ῥηγὸς Οὔγωνος ἑτέραν ἀγαγέσθαι αὐτῷ γαμετὴν, καὶ συνοικίζει αὐτῷ κόρην, τύχης μὲν χαμερποῦς ἥ καὶ χυδαίας εἴποιεν ἂν τινες (καπήλων γὰρ ἐκφῦναι ταύτην φασὶ) τὸ δὲ εἶδος εὐπρεπεστάτην, καὶ ἄντικρυς ἄγαλμα πλασθεῖσαν ὑπὸ τῆς φύσεως, ἥτις Ἀναστασία καλουμένη, Θεοφανὼ μετωνόμαστο.

XXII. Anno imperii Constantini XII, patriarcha Theophylactus decessit, pontificatu annis III et XX functus. Nam sacerdotio contra morem majorum potius annorum fuit XVI regnanteque patre, prædaKΒ'. Ἔτει δὲ δωδεκάτῳ τῆς Κωνσταντίνου αὐταρχίας, ὁ πατριάρχης Θεοφύλακτος ἀπεβίω, ἐπὶ ἔτη τρία καὶ εἴκοσι ἀρχιερατεύσας· ἐκκαίδεκα δὲ ἦν ἐνιαυτῶν, ὅτε τῆς ἀρχιερωσύνης ἀθέσμως (48)

Variæ lectiones et notæ.

corporis S. Joannis Chrysostomi in urbem. Multa etiam stricta oratione composuisse testatur hoc loco Zonaras. Ex quibus patet omnino, Constantinum non modo fuisse omnibus disciplinis exculissimum, sed et litterarum exstincta pene studia rursum instaurasse, virosque eruditos, propositis præmiis, ad ea promovenda impulisse.

(44) Δύσοφρος. Contra Græci ipsi, apud Liutprandum in legat. *Constantinus imperator, homo lenis, in palatio manens perpetuo*, etc.

(45) Ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος. Istius Basilii meminit præterea Constantinus, *De admin. imp.* cap. 43 et 50, et Codinus in Orig. n. 60, ex quibus docemur domum, quæ olim Asparis fuerat, possedisse. Vide Lambecium ad eumdem Codinum.

(46) Ἐπιβουλαί. Istius conjurationis meminit Anonymus, in Vita S. Lucæ Junioris, p. 996.

(47) Κατὰ Ῥωμαίων ἐσπλεύσαντος Ῥώς. Inger appellatur a Liutprando, l. v, c. 6.

(48) Ἀθέσμως. Liutprandus in Legat. : *Romanus imperator filium suum Theophylactum eunuchum*

› . Ὅθεν καὶ ὑπὸ παιδαγωγοὺς ἐτέλει ὁ
ἰρχῆς, ἕως αὐτῷ ἐβασίλευσεν ὁ πατήρ·
ὑτους ἀποσεισάμενος, πολλὰ τῶν οὐ δεόντων
ν ἀπειρημένων (εἰπεῖν εἰκειότερον) διεπράτ-
ἱππομανῶν τε καὶ κυνοτροφῶν, καὶ θήραις
ιέμενος, καὶ τὰ τούτοις πράττων ἀκόλουθα.
ε δὲ καὶ ἵππων σφοδρότατον ἔρωτα, καὶ
ηλείας ἵππους πάνυ πολλάς. Μία τοίνυν
ἡ τῶν λοιπῶν ἐπισημοτέρα κατὰ γαστρὸς
ι, ἔτυχε τεκοῦσα κατὰ τὴν ἱερὰν τῆς μεγά-
ἐμπτης ἡμέραν, καὶ λειτουργοῦντι τότε τῷ
ρχῃ, ἤκέ τις κομίζων περὶ τοῦ τῆς ἵππου
ῦ εὐαγγέλια· ὁ δὲ ὑπερήσθη, καὶ τὴν θείαν
γίαν συντεμὼν, σπουδῇ πρὸς τὸ Κοσμίδιον
λυθεν (ἐκεῖ γὰρ εἶχον αἱ ἵπποι αὐτοῦ τὰς δια-
) καὶ τὸν νεογνὸν πῶλον ἑωρακὼς, ὑπε-
:εν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ τὴν τῶν ἁγίων
τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐτέλεσε τελετήν. Κατ-
ε δὲ τὴν ζωὴν ἐξ ἱππασίας· θρασύτατα γὰρ
όμενος, καὶ πρὸς τεῖχός τι τῶν παραθαλασ-
προσαράξαχθεὶς, αἷμα διὰ στόματος ἀνήγαγε,
ὅθεν ἐπὶ δύο ἔτη νοσήσας, εἶτα καὶ ὑδέρῳ περι-
ἀπεβίω. Καὶ προσεχειρίσθη πατριάρχης
υκτος (49) μοναχὸς ἐκτομίας, καὶ λόγῳ δια-
ον καὶ ἀριτῇ, ὃς παρὰ τοῦ Καισαρείας κεχειρ-
τ,το. Ὁ γὰρ Ἡρακλείας προκεκρουκὼς κατά
› βασιλεῖ, ἐκωλύθη τοῦ προνομίου αὐτοῦ· καὶ
τοῖς φιλοσκώμμοσιν εὕρητο κατὰ τοῦ πα-
χου αἰτίαμα. Ἐπεὶ δ' ἐχειροτονήθη, τῷ βσ-
ἐντυχὼν, καταδρομὴν ἐποιήσατο τῶν συγγενῶν
γέροντος Ῥωμανοῦ, καὶ ἀναστεῖλαι τὴν τούτων
ξίαν παρῄνει. Ὅπερ οὔτ' αὐτὸς ἀνεπαχθῶς
π, καὶ ἡ βασιλὶς Ἑλένη, παρὰ τοῦ ἐκτομίου
είου, ὃς μετέπειτα παρακοιμώμενος γέγονε,
βασθεῖσα, ἠρέθισε κατὰ τοῦ πατριάρχου τὸν
ράτορα, καὶ ἐζήτει λαβὴν, δι' ἧς αὐτὸν τὴν
ρωσύνην ἀφέληται. Τότε δὲ καὶ ἡ τιμία χεὶρ
Προδρόμου εἰς τὴν ὑπερκειμένην ἀπεκομίσθη
πόλεων ἐξ Ἀντιοχείας διά τινος διακόνου Ἰώβ.
δ' ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν τὰ παράλια τῆς
ιίων ἡγεμονίας ληϊζομένων, ὁ βασιλεὺς στόλον
μασάμενος, ὃν πλεῖσται συνίστων νῆες πολεμι-
οι, κατ' ἐκείνων ἐκπέπομφεν. Ἀλλ' ἐσφάλη-
τὰ τοῦ στόλου τῇ τοῦ ναυαρχοῦντος ἀπειρίᾳ
ἐμελείᾳ. Καὶ τὸ μὲν πλεῖστον τοῦ πληρώματος
νηῶν ἀπώλετο, τὸ μὲν ἁλωκὸς, τὸ δὲ μαχαίρας
ν γενόμενον, πολλοστὸν δὲ διασέσωστο. Καὶ

A gogis adhuc paruit : post, eorum jugo excusso, multa præter decorum, aut (ut rectius dicam) contra officium fecit. Nam alendi equos et canes ac venationum similiumque rerum insano studio tenebatur. Cum igitur inter equas plurimas quas alebat, unam insigniorem sacro Magnæ Quintæ die peperisse sacra celebranti patriarchæ nuntiatum esset : lætitia elatus, divinoque sacrificio properant absoluto. ad Cosmidium **195** festinavit (nam ibi ejus equi stabulant) visoque pullo recens nato, in ecclesiam reversus, festum sanctæ Passionis Servatoris perigit. Mortis ei causa fuit equitatio, qua cum audacissime uti soleret, semel ad murum quemdam maritimum alliso corpore, sanguinem per os rejecit. Unde cum biennium ægrotasset, ex aqua intercute obiit. Ei successit
B Polyeuctus monachus spado, et eloquentia et virtute præstans, a Cæsariensi episcopo consecratus. Nam Heracliensis offenso Cæsare, jus suum usurpare non potuit, quæ res criminandi patriarcham ansam obtrectatoribus præbuit. Sed cum renuntiatus esset, imperatorem convenit, cognatisque senioris Romani accusatis, monuit ut eorum avaritiam coerceret. Quod nec ille citra molestiam audivit, et imperatrix Helena, Basilio spadone instigante, qui post præpositus cubiculi exstitit, maritum contra patriarcham incitavit, causam quæritans qua pontificatum ei eriperet. Eo tempore veneranda manus Præcursoris, per quemdam dia-
C conum Jobum Antiocha Byzantium est translata. Porro Cretensibus Agarenis maritimam Romanorum oram infestantibus : imperator maximam bellicarum navium classem contra eos misit. Verum ea navarchi imperitia et negligentia impegit, maxima parte classiariorum vel capta vel interfecta, paucissimis elapsis ; ac ipse etiam navarchus captus fuisset, nisi ejus satellites cum conglobati circumstetissent, ac pulsis Agarenis, prætoriæ triremis conscendendæ, et fugæ facultatem præbuissent. Cæterum Bardas Phocas, legionum domesticus, rem aliter gessit contra Orientales Agarenos, qui cum bellum arte imperatoria periteque administraret, multas hostibus urbes ademit, et obvia quæque prædatus est. At imperatoris filius Romanus, ex imberbi jam vir factus, protestatis ad se
D pertrahendæ cupiditate, vitæ patris, adjutante uxore, insidiatur, medicamento purganti, quod

Variæ lectiones et notæ.

iarcham constituit : ***cumque cum Alberici cupi-
is non lateret, missis ei muneribus satis magnis
cit, ut ex papæ nomine Theophylacto patriarchæ
ræ mitterentur, quarum auctoritate cum ipse tum
essores ejus absque paparum permissa palliis
rentur. Ex quo turpi commercio vituperandus mos
levit, ut non solum patriarchæ, sed etiam episcopi
ius Græciæ palliis utantur.*** Quod postremum an
mino verum sit, disquirimus in *Glossario med.
ecit.* in v. Ὠμοφόριον.

(49) **Πολύευκτος**. Hujus memoriam colunt
ici 5 Febr., ut est in Menæis : de quo hæc præ-
cæteris narrat Symeon logotheta in Chron. ms. in Porphyrogen. : Ὁ ἀνωτάτω εἰρημένος Πολύευκτος μοναχὸς, τίμιος ἀνὴρ καὶ ἁγιώτατος, τότε καὶ ἀποστολικῶν ἐσθήτων ἀποκεκρυμμένων ἔν τινι γωνίᾳ τῆς πόλεως δηλωθεισῶν τῷ Βασιλεῖ, μετὰ πάσης τιμῆς καὶ δοξολογίας ἀνελόμενος αὐτὰς, τῷ μεγάλῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἀπεθησαύρησε ναῷ, καὶ τὰ λείψανα τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου· ἃ καὶ μερισθέντα, τὰ μὲν ἐν τῷ σηκῷ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐτέθησαν, τὰ δὲ ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας μάρτυρος Ἀναστασίας.

imperator hausturus erat, toxico clam admisto. Sed eo, cum illi offerendum esset, sive divinitus, sive fortuito, maxima ex parte effuso, et exiguo, quod superfuerat, hausto : doloribus quidem, et terroribus periculorum non parvis est conflictatus, vitæ tamen discrimen, quamquam **196** ægre, evasit. Anno autem imperii decimoquinto in Olympi montem egressus est, per speciem sese precibus monachorum contra Agarenos armandi, cum revera id ageret (ut ferunt) ut Theodorum Cyzicenum conveniret, cum eoque deliberaret, quomodo Polyeuctum Ecclesia pelleret. Inde male affectus in regiam redit, nec multo post est defunctus, sive ex intemperie corporis, sive insidiis filii repetitis. Vixit annos quinquaginta quatuor, menses duos. Regnavit cum Patre Leone, Alexandro patruo et matre annos tredecim, cum Lacapeno tyranno viginti sex, postremo solus quindecim : et usque ad mortem anxie cogitavit de pontificatu Polyeucto abrogando. Fertur autem, aliquot diebus ante ejus obitum, noctu multos lapides cum magno stridore contra imperatorios thalamos esse delatos. Quod cum pluribus noctibus fieret, imperatorem ratum, eos ab hominibus jaci, multos circum regiam observatores ejus rei collocasse : sed neminem esse visum a quo mitterentur : unde existimatum sit, non fieri illi humanitus.

Θεοδώρῳ συγγένηται, καὶ ὅπως τὸν Πολύευκτον Ἔνθα δὲ γεγονὼς, κακῶς ἔχων ἐπανῆλθεν εἰς τὰ ὡς μέν τισι δοκεῖ, ἐκ δυσκρασίας σωματικῆς, ὡς δ' ἑτέροις δοξάζεται, καὶ αὖθις ὑπὸ τοῦ υἱοῦ ἐπιβουλευθείς, Ἦν δὲ ὁ σύμπας τῆς βιοτῆς αὐτοῦ χρόνος ἐνιαυτοὶ πεντηκοντατέσσαρες, καὶ δύο μῆνες, συμβασιλεύσαντος (50) τῷ πατρὶ Λέοντι καὶ Ἀλεξάνδρῳ τῷ θείῳ καὶ τῇ μητρὶ ἔτη πρισκαίδεκα, καὶ τῷ Λακαπηνῷ Ῥωμανῷ τὴν βασιλείαν ἁρπάσαντι ἔτη ἓξ ἐπὶ εἴκοσι· μοναρχήσαντος δὲ τελευταῖον ἐνιαυτοὺς πεντεκαίδεκα. Ἦν δὲ καὶ μέχρις ἀποβιώσεως ἐν πολλῇ φροντίδι τὴν τοῦ ἀρχιποίμενος καθαίρεσιν τοῦ Πολυεύκτου τιθέμενος. Λέγεται δὲ πρό τινων ἡμερῶν τῆς αὐτοῦ τελευτῆς λίθους νυκτὸς φέρεσθαι μετὰ ῥοίζου πολλοῦ κατὰ τῶν αὐτοῦ θαλάμων, καὶ τοῦτο συμβαίνειν ἐπὶ πλείους νύκτας, καὶ νομίσαι μὲν τὸν βασιλέα παρά τινων ἀνθρώπων λιθολευστεῖσθαι, καὶ πολλοὺς περιστῆσαι τοῖς βασιλείοις, οἷς ἐπιτετήρητο τὸ γινόμενον· ἀλλ' οὐδεὶς ὤφθη τῶν ἀνθρώπων λίθων πομπεύς· ὅθεν οὐδ' ἐξ ἀνθρώπων τὸ ἔργον νενόμιστο πράττεσθαι.

XXIII. Constantino ad hunc modum defuncto, Romanus filius ejus imperium capessit, qui Puer dicebatur, non quod puerili ætate regno potitus esset (jam enim vir erat), sed ad discrimen Romani avi materni, senis provectæ ætatis. Si quis autem eum puerum dictum putet ob vitam pueriliter actam, id quoque moribus ejus est convenientissimum. Sceptrum recens adeptus, filium suum Basilium diademate et imperatorio nomine ornat. Sed et aliter ei filius natus est, cui avi Constantini nomen indidit. Ipse deliciis voluptatibusque deditus, et luxu diffluens, cum hominibus corruptis et pestilentibus vitam agebat, rerum administratione præposito et cubiculi præfecto Bringæ Josepho mandata. Nicephorus Phocas magister, domesticus legionum, cum justis copiis contra Cretenses Saracenos missus, et septem

αὐτὸς δ' ἂν ἐάλω ὁ ταὐαρχος, εἰ μὴ περὶ αὐτὸν συστάντες οἱ αὐτοῦ θεράποντες, καὶ συνασπισμῷ τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπωσάμενοι, ἄδειαν παρέσχον τῷ στρατηγῷ ἐμβῆναι εἰς τὴν στρατηγίδα τριήρη, καὶ οὕτω φυγεῖν. Ἀλλ' οὐχ οὕτω καὶ τῷ Βάρδᾳ Φωκᾷ τῷ τῶν σχολῶν δομεστίκῳ συνηντήκει, τὰ πρὸς τοὺς ἑῴους Ἀγαρηνοὺς, στρακηγικῇ δὲ τέχνῃ καὶ ἐμπειρίᾳ τοὺς πρὸς ἐκείνους πολέμους διατιθέμενος, ἄστεά τε πολλὰ ἐκείνων ἀφείλετο, καὶ τὰ προστυχόντα λείαν ἐτίθετο. Ὅ γε μὴν τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς εἰς ἄνδρας ἤδη τελεῖν ἠργμένος ἐξ ἀγενείων, καὶ εἰς ἑαυτὸν τὴν ἐξουσίαν περιαγαγεῖν ἱμειρόμενος, ἐπιβουλεύει τῇ ζωῇ τοῦ πατρὸς, συμπραττούσης αὐτῷ καὶ τῆς γαμετῆς, καὶ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ τὴν ἐπιβουλὴν συνεσκεύασαν, ὃ λαθόντες καθαρτηρίῳ πόματι συνέκέρασαν, ὅπερ ἔμελλεν ὁ αὐτοκράτωρ πιεῖν. Ἄρτι δὲ δοθῆναι μέλλον εἰς πόσιν τῷ βασιλεῖ, εἴτ' ἐκ προνοίας, εἴτε τυχαίως τὸ πλέον ἐκκέχυτο, τὸ δὲ περιλειφθὲν ὀλίγον ὄν, καὶ παρὰ τοῦ βασιλέως ποθὲν, ὀδύναις μὲν αὐτὸν καὶ κινδύνου φόβοις οὐ μικροῖς περιέβαλεν, οὐ μέντοι καὶ κίνδυνον ἐποίησεν αὐτῷ περὶ τὴν ζωήν. Τέως δ' οὖν αὐτὸν δυσχερῶς διαπέφευγε. Τῳ πεντεκαιδεκάτῳ δ' ἐνιαυτῷ τῆς αὐτοῦ βασιλείας ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει οὗτος ἐξῆλθεν ὁ βασιλεὺς, λόγῳ μὲν ἵνα ταῖς τῶν ἐκεῖ ἀσκουμένων εὐχαῖς καθοπλισθείη κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, τῷ δ' ὄντι, ὡς λέγεται, ἵνα τῷ Κυζίκου ἐξωθήσῃ τῆς Ἐκκλησίας, σκέψηται μετ' αὐτοῦ. βασίλεια, καὶ μετ' ὀλίγων τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ἐνιαυτοὶ πεντηκοντατέσσαρες, καὶ δύο μῆνες, συμ-

ΚΓ'. Καὶ ὁ μὲν Κωνσταντῖνος τοῦ ἐπικλωσθέντος αὐτῷ μίτου ῥαγέντος τοῦ ὁρισθέντος αὐτῷ χρόνου τῆς βιοτῆς, ὡς εἴρηται, ἀπέβιω. Ὁ υἱὸς δὲ αὐτοῦ Ῥωμανὸς, ὃς καὶ Παιδίον ἐλέγετο, τῆς αὐταρχίας ἐπείληπτο. Παιδίον δ' ἐλέγετο, οὐχ ὅτι παιδικῆς ὢν ἡλικίας τῆς βασιλείας ἐκράτησεν (ἤδη γὰρ ἀνδρὸς συντέτακτο), ἀλλ' ἀντιδιαστελλόμενος πρὸς τὸν μητροπάτορα Ῥωμανὸν, ὄντα πρεσβύτην καὶ ὑπερήλικα. Εἰ δέ τις εἴποι Παιδίον αὐτὸν καλεῖσθαι ὅτι καὶ παιδαριώδης ἦν αὐτῷ ἡ ζωὴ, καὶ τοῦτο τῷ ἐκείνου ἤθει ἁρμοδιώτατον. Ἄρτι δὲ τῶν σκήπτρων γενόμενος ἐγκρατὴς, τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον ταινιοῖ, καὶ κλήσεως βασιλικῆς ἀξιοῖ· Εἶτα καὶ δεύτερος αὐτῷ ἐτέχθη υἱὸς ἐπὶ τῷ πάππῳ Κωνσταντίνῳ τὴν κλῆσιν λαχών. Αὐτὸς μὲν οὖν ὁ Ῥωμανὸς τρυφαῖς καὶ ἡδυπαθείαις ἐξέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ ἐκδεδιητημένῃ ζωῇ, καὶ ἀνδράσι συνῆν διεφθαρμένοις τε καὶ λοι-

Variæ lectiones et notæ.

(50) Συμβασιλεύσαντος. Conferendus Catalogus imperatorum Codino, *de orbis orig.*, subjectus.

μοῖς, τὴν δὲ τῆς βασιλείας διοίκησιν ὑπὸ τὸν πραιπόσιτον καὶ παρακοιμώμενον τὸν Βρίγγαν Ἰωσὴφ ἐποιήσατο. Πέμπεται τοίνυν Νικηφόρος μάγιστρος ὁ Φωκᾶς ὁ δομέστικος τῶν σχολῶν κατὰ τῶν ἐν Χρήτῃ Σαρακηνῶν σὺν ἀξιομάχῳ στρατῷ, καὶ δι' ἑπτὰ μηνῶν πολλάκις τοῖς Βαρβάροις συμπλακείς, καὶ πᾶσαν πολιορκητικὴν τοῖς αὐτῶν ἄστεσιν ἐπαγαγὼν μηχανήν, ὑφ' ἑαυτὸν αὐτὰ ἐποιήσατο, εἶτα καὶ τὴν αὐτῶν μητρόπολιν τὸν Χάνδακα (51) ἐξεπόρθησε, καὶ τὸν ἀρχηγὸν τῶν ἐν Κρήτῃ Σαρκηνῶν, Κουρούπην καλούμενον, ἐχειρώσατο, καὶ τὸν μετ' αὐτὸν τῶν ἄλλων πρωτεύοντα, ὠνομασμένον δὲ Ἀνεμᾶν. Καὶ εἰ μὴ διὰ φήμην κρατοῦσαν, ὡς ὁ τῆς Κρήτης τοὺς Σαρακηνοὺς ἐξελάσων (52) Ῥωμαῖος, τῶν Ῥωμαϊκῶν ἐκ παντὸς τρόπου ἐπιλήψεται σκήπτρων, ἐκεῖθεν ὁ Φωκᾶς μετεκέκλητο, τάχα τέλεον ἂν ἡ νῆσος Ῥωμαίοις ἐπανασέσωστο, καὶ οἱ Σαρακηνοὶ ταύτης ἂν ἀπηλάθησαν. Καὶ τὸν Λέοντα δὲ τὸν Φωκᾶν τὸν τοῦ Νικηφόρου ὁμαίμονα κατὰ τοῦ Χαμαδᾶν, ὃς τοῦ Χάλεπ ἐκράτει, ὁ Ῥωμανὸς σὺν δυνάμει ἀπέστειλε, καὶ οὗτος δὲ τῷ Χαμαδᾶν συμμίξας, ἡττᾷ κατὰ κράτος τὸν Βάρβαρον, ὡς τὸ πολὺ μὲν τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς ἐν τῇ μάχῃ πεσεῖν, τὸ δ' ἄλλο γενέσθαι ἁλώσιμον, αὐτὸν δὲ τὸν στρατάρχην μόλις σὺν εὐαριθμήτοις δυνηθῆναι φυγεῖν. Καὶ ὁ μὲν Λέων ἐπανελθών, καὶ μεγαλοπρεπῶς ὑπεδέχθη, καὶ ἐπινικίῳ θριάμβῳ τετίμητο. Μελέτη δὲ τινῶν κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἐφωράθη, καὶ οἱ ταύτην συμπράψαντες, καὶ οἱ τούτων συνίστορες, κατεσχέθησαν, πλὴν οὐκ ἀπηνῶς ἐκολάσθησαν. Ὁ μάγιστρος δὲ Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἐκ τῆς Κρήτης μετακληθείς, οὐκ εἰάθη πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπαναδραμεῖν, ἀλλὰ κελεύσθη, πρὸς τὴν Ἐφὰν μετὰ πάσης χωρῆσαι τῆς στρατιᾶς. Ὁ γὰρ Χαμαδᾶν αὖθις κατὰ Ῥωμαίων χωρήσειν ἠλπίζετο. Ἐν οὖν Συρίᾳ γενόμενος (53) ὁ

measibus sæpissime cum eis congressus, atque omnibus obsidionalibus machinis eorum oppidis admotis, ea subegit ; Chandacem metropolim eorum vastavit ; Curupem ducem eorum, et ab illo auctoritate proximum nominatum Aneman cepit, ac nisi ob constantem **197** famam, qua ferebatur, Romanum qui Agarenos Creta pulsurus esset omnino Romana sceptra arrepturum, Phocas inde revocatus fuisset : fortassis insula penitus subacta Saraceni pulsi essent. Leonem quoque Phocam Nicephori fratrem Romanus cum exercitu contra Chamadem Chalepi dominum misit, qui Barbaro acie superato, magnam partem exercitus ejus in prælio cecidit, reliquam cepit, ipso duce cum admodum paucis ægre elapso. Leo igitur reversus honorifice exceptus est, et ob victoriam triumpho ornatus. Deprehensis consiliis contra imperatorem initis, auctores et conscii comprehensi, non tamen crudeliter puniti sunt. Phocas autem Nicephorus magister e Creta revocatus, non situs est recurrere Byzantium, sed cum omni exercitu in Orientem ire jussus.Nam altera Chamadæ impressio exspectabatur. Profectus igitur in Syriam, pugnaque commissa hostes illustri victoria superavit, et Berrœa, præter arcem, vastata maximis divitiis est potitus, et captivis pene innumeris, multosque Christianos vinctos liberavit. Romanus initio imperii sui, Agarenis omnes provincias vastantibus, animo æstuans, Phocam Nicephorum rogasse fertur qui fieret, ut Romana res ita pessum iret ? cui ille magna libertate respondit : *Ideo fit, quod tu imperas, et pater meus exercitum ducit. Nam et tu imperium perperam administras, et ille pecuniæ studet. Verum si tu volueris, et animi et res Romanorum mutabuntur. Eam tamen mutationem noli*

Variæ lectiones et notæ.

(51) **Τὴν Χάνδακα.** Quam hodie inde ***Candiam*** **vocant. Vide *Gloss. med. Græcit.* in v. Χάνδαξ.**

(52) **Ἐξελάσων.** Capta fuerat ea insula sub Michaele Theophili filio, ut est in Actis S. Nicenis ad 27 Novembr., rursum vero in Græcorum potestatem rediit sub Romano Juniore. Leo Protospatha : ***anno 961, capta est insula Cretes a Græcis sub romano mense Martio.*** Vide Vitam S. Nicolai Studitæ, p. 891, et Leonem Diacon lib. 1 Hist. nondum editæ, ubi de Creta expugnata fuse agit.

(53) **Ἐν οὖν Συρίᾳ γενόμενος.** In hac expeditione, Phocas sanguinem, qui ex imagine Christi crucifixi Berytensi manaverat, a se inventum, Constantinopolim in ecclesiam Omnium Sanctorum deferendum curavit anno Chr. 962, uti pluribus observamus in nostra Constantinopoli lib. IV, p. 131, de qua quidem sanguinis Christi et aliarum reliquiarum translatione, habetur tractatus ms. hoc titulo : Νικηφόρου τοῦ ἄναντος, καὶ ὅπως παρ' ἐκεῖνου ἀνεκομίσθη τὸ ἐκ τῆς πλευρᾶς τῆς εἰκόνες ἡμῶν αἷμα θεῖον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν. In fine vero hæc subduntur : Ἐν οἷς καὶ μία τῶν πόλεων ὀνομαζομένη Ἱεράπολις εὑρέθη ἔχουσα τὸν πολύτιμον ὦκον τοῦ τιμίου καὶ θείου αἵματος καὶ ὕδατος, περὶ οὗ ἡμῖν καὶ ἡ παροῦσα διήγησις· ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος πάπας ὁ τὴν ἀφομοίωσιν ἔχων τοῦ Δεσπότου καὶ Θεοῦ ἡμῶν, καὶ ἕτερα πλεῖστα τῶν ἁγίων λείψανα. Τοῦτον οὖν τὸν θησαυρὸν ἐδωρήσατο ἡμῖν ὁ δεσπότης Νικηφόρος, ἀνενεγκὼν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν· καὶ ἀναπαύσας αὐτὸν ἐν τῷ ἱματοβρύτῳ σηκῷ τῆς ὑπεραγίας Δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου τῷ ἐν Βλαχέρναις, ἐπέχοντος τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς κδ', ἐν τῷ ,ϛυοε' χρόνῳ, εἶτα ἐκεῖθεν πάλιν μετεκομίσθη ὑπὸ τῶν Μεγάλης ἐκκλησίας λογάδων καὶ κληρικῶν εὐλαβῶν λαμπαδηφορούντων καὶ ᾀδόντων τὸ χρησίμως καὶ καλῶς ἁρμοσθὲν τουτὶ τροπάριον· Θεορρύτα αἵματι κενωθέντι, Δέσποτα Κύριε, ἐκ σῆς ἀχράντου πλευρᾶς καὶ ζωοποιοῦ, θυσία μὲν πέπαυται ἡ δολιχή, πᾶσα δὲ ἡ γῆ σοι τῆς αἰνέσεως τὴν θυσίαν ἀναφέρομεν· καὶ λοιπὸν ἀπετέθησαν τῷ ναῷ τῶν Ἁγίων Πάντων εἰς μνήμην ἄληστον, εἰς δόξαν, εἰς ἔπαινον τοῦ ἐπιθησαυρίσαντος ἡμῖν τοῦτο Νικηφόρου ἄνακτος. Sic porro istius inventæ imaginis historiam narrat Leo Diaconus, lib. x Hist. ms. (*a*) : Ἐντεῦθεν ἀπάρας, ἐς Φοινίκην κάτεισι, καὶ τάς τε Βαλαναίας τὸ φρούριον αἱρεῖ, καὶ τὴν Βήρυτον πολιορκεῖ, ἐν ᾗ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐν εἰκόνι σταύρωσιν εὑρηκώς, καὶ ταύτην ἐκεῖθεν ἀνειληφώς, ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος νεῷ, ὃν ἐκ βάθρων ἐδείματο, παρεκπέμπει. Λέγεται δὲ περὶ ταύτης τῆς θείας εἰκόνος ἐξαίσιόν τι συμβεβηκέναι τεράστιον· φασὶ γὰρ κατά τινα ἐστίαν τῆς Βηρύτου ἀνδρα τὰ Χριστιανῶν προσεύχοντα παροικεῖν, καθ' ἣν καὶ τὴν ῥηθεῖσαν εἰκόνα σεβόμενον ἀναθέσθαι· χρόνον δὲ

(*a*) ***Patrologiæ*** **tom. CXVII.**

putare fore subitam. His dictis, ab imperatore jussus rem suo arbitratu administrare : statim disciplinæ militari animum intendit, et legiones veteres ordinavit, et novas conscripsit, omnibusque bellicis studiis exercuit. Sic cohortibus expletis, et fossoribus armatis, contrariaque prophetico dicto ratione inita, falcibus in gladios et aratris in jacula conflatis, celebres illos triumphos facile est adeptus. Romanus autem cum triennium et ultra imperio insultasset, ex hac vita decessit, vel, ut quidam tradunt, veneno hausto, vel voluptatibus et libidine viribus corporis exhaustis, imperio utrique filio et matri eorum Theophanoni relicto. Eo mortuo Nicephorus Phocas ab imperatrice **198** Byzantium accersitus, de manubiis Berrœannis triumphavit : unde etiam partem quamdam venerabilis vestis Joannis Baptistæ apportavit.Bringam autem cui de cupiditate imperii suspectus erat,sic lusit, Cum una famulo vesperi ædes ejus ingressus, eoque in secretum locum ducto, jurejurando, et diris exsecrationibus confirmavit, *solitariæ vitæ se longo jam tempore fuisse cupidissimum, eamque jampridem fuisse amplexurum, nisi imperatorum se benevolentia remorata esset. Non igitur frustra suspectum esse debere de regni cupiditate. Se enim jamjam rerum administratione cessurum.* Ea verba confirmabat, ostensa lacerna e pilis contexta, quam nudo corpore cæteris vestibus tectam gestabat. Ea oratione et lucerna effecit, ut cubiculi præfectus pedibus ejus advolutus, veniam peteret. Seephanus porro imperator, Lacapeni filius, qui Methymmæ Lesbi cuctodiebatur, et ipse suspectus erat, subito nullaque causa mortuus, ab imperatrice Theophanone sublatus esse credebatur. At Petrus Bulgarorum princeps, uxore sua mortua fœdus renovaturus, filios Borisem et Romanum Byzantium obsides misit : quibus post illius obitum, ad sua se recipere est permissum,et patrium

A Φωκᾶς, καὶ τούτῳ κατὰ συστάδην μαχεσάμενος, καὶ ἥττησε περιφανῶς, καὶ τὴν Βέροιαν, ἄτερ τῆς ἀκροπόλεως, ἐξεπόρθησε, καὶ πλοῦτον ἐκεῖθεν πλεῖστον συνήγαγε, καὶ δορυαλώτους ἥλασεν οὐκ εὐαριθμήτους, καὶ πολλοὺς δεσμίους Χριστιανοὺς τῆς αἰχμαλωσίας, ἀπέλυσε. Λέγεται γοῦν ἐν ἀρχῇ τῆς αὐταρχίας οὗτος τοῦ Ῥωμανοῦ, τῶν Ἀγαρηνῶν πᾶσαν χώραν λεηλατούντων, εἰς ἀπορίαν περιστῆναι τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὸν Φωκᾶν Νικηφόρον προσκαλεσάμενον, ἔρεσθαι τοῦτον πῶς εἰς τὸ κατόπιν Ῥωμαίοις περιηνέχθη τὰ πράγματα· τὸν δὲ μηδὲν ὑποστειλάμενον ἔλευθέρῳ φᾶναι φρυνήματι, Διότι σὺ μὲν βασιλεύεις, ὁ δ' ἐμὸς πατὴρ στραταρχεῖ, σὺ μὲν τῆς ἀρχῆς, οὐχ ὡς δέον, ἐπειλημμένος, ἐκεῖνος δὲ φιλοχρηματῶν. Εἰ βούλοιο δὲ, μεταB βληθήσονται Ῥωμαίοις καὶ τὰ φρονήματα καὶ τὰ πράγματα· πλὴν μὴ ἀθρόαν οἷον γενήσεσθαι τὴν μεταβολήν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τούτων ἀκούσας, ἐπέτρεπεν αὐτῷ μεταχειρίσασθαι τὴν πρᾶξιν ὡς βούλεται, καὶ ὃς αὐτίκα ἐπεμελεῖτο τοῦ ὁπλιτικοῦ, τό τε ὂν διατάσσων, καὶ ἄλλο ἐγκαταλέγων, καὶ γυμνάζων εἰς ἅπαν στρατιωτικὸν ἐπιτήδευμα. Καὶ οὕτω τὰς τάξεις ἀναπληρώσας, καὶ καθοπλίσας τοὺς βωλοκόπους, καὶ τὸ προφητικὸν αὐτοῖς ἀντίβροπον θέμενος, εἰς μαχαίρας αὐτοῖς δηλαδὴ συγκόψας τὰ δρέπανα, καὶ εἰς ζιβύνας τὰ ἄροτρα, σὺν αὐτοῖς τὰ θρυλλούμενα ῥᾳδίως ἔστησε τρόπαια. Τρισὶ δ' ἔτεσι διαπεττεύσας τὴν βασιλείαν ὁ Ῥωμανὸς, καὶ μικρόν τι ἐπέκεινα, μετέστη τῆς ἐνταῦθα ζωῆς, ἢ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ, κατά τινας, ἢ φιληδονίαις καὶ μίξεσιν ἑαυτὸν κατατείνας, καὶ ταύταις ἐκδαπανήσας τὴν C ἰσχὺν τοῦ σαρκίου, τὴν βασιλείαν λιπὼν τοῖς υἱοῖς ἀμφοῖν καὶ τῇ τούτων μητρὶ τῇ Θεοφανοῖ. Τοῦ δὲ Ῥωμανοῦ θανόντος, ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος κελεύσει τῆς βασιλίσσης ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ κατήγαγε θρίαμβον (53*) ἐπὶ τοῖς ἐκ Βερροίας κεκομισμένοις λαφύροις, ὅθεν καί τι μέρος τῆς τιμίας ἐσθῆτος τοῦ Βαπτιστοῦ (54) Ἰωάννου ἐκόμισε. Τὸν Βρίγγαν δὲ

Variæ lectiones et notæ.

ὕστερον καθ' ἑτέραν ἑστίαν μεταναστεῦσαι, κατὰ θείαν τινὰ πρόνοιαν λήθης περ σχεθέντα κατὰ τὴν προτέραν οἰκίαν παρειληφέναι τινὰ, ὥστε καὶ κατοικεῖν· τῶν δὲ τῶν ὁμορθήσκων αὐτοῦ τινα εἰς τὴν ὑστεραίαν ἡστιακέναι, οὓς τῷ δόμῳ ὑπεισελθόντας, καὶ πρὸς ἐνώπια τὴν τοῦ Σωτῆρος σταύρωσιν ἀνατεθριμμένην ἀθρήσαντας, δεινῶς λοιδορεῖσθαι τὸν Ἰουδαῖον, ὡς ἔκσπονδον τῆς σφῶν θρησκείας, καὶ τὰ τῶν Χριστιανῶν σέβοντα, τὸν δὲ D ὅρκοις αὐτοὺς βεβαιοῦσθαι, ἢ μὴν, μὴ τὴν τοιαύτην εἰκόνα ἕως τοῦ παρόντος θεάσασθαι· αὖθις δὲ πρὸς αὐτον τοὺς παλαμναίους ἐκείνους εἰπεῖν. Καὶ εἰ μὴ τὰ τῶν Χριστιανῶν ὀργιάζεις, ἔργοις ἡμᾶς πληροφόρησον, καὶ ταύτην τὴν λόγχην ἀνειληφὼς, νύξον τὸ τοῦ Ναζωραίου εἰκόνισμα κατὰ τῆς πλευρᾶς, τὸν τρόπον ὃν οἱ πατέρες ἡμῶν τὸ πάλαι τοῦτον σταυρώσαντες ἐλόγχευσαν· τὸν δὲ τὴν λόγχην μεταχειρισάμενον, ὡς εἶχε θυμοῦ, καὶ μάλιστα πληροφορεῖν ἐκείνους βουλόμενος, καὶ τὸ περιαπτόμενον αὐτῷ ἔγκλημα κατεπειγόμενον ἀποτρέψασθαι, νύξαι τὴν τῆς εἰκόνος πλευράν· ἅμα δὲ τῇ προβολῇ τῆς αἰχμῆς, πλῆθος κατρρεῦσαι σὺν ὕδατι αἵματος· τοὺς δὲ δυσμενεῖς Ἰουδαίους πεπηγέναι τῷ φρικτῷ τοῦ θεάματος, καὶ τῆς φήμης διαδοθείσης, τοὺς τὰ Χριστιανῶν σέβοντας εἰσπηδῆσαί τε τῶν Ἑβραίων ἑστίαν, καὶ τιμᾶν μεγαλοπρεπῶς. Ταύτην ὁ βασιλεὺς τὴν θεάνθρωπον μορφὴν ἐκεῖθεν ἀνειληφὼς, τῷ Βυζαντίῳ παρέπεμψεν, ὡς μοι ἤδη δεδήλωται.

(53*) Κατήγαγε θρίαμβον. Ob tot victorias Νικητής, seu *Victor*, appellatus, ut ex Symeone logotheta docemur in Alexandro, n. 1, et ex Anonymo Combefisiano in eodem Alexandro, n. 1 ; in Lecapeno, n. 44, et in Porphyrog. n. 41. Καλλινίκος, apud Scylitzem, p. 643.

(54) Τοῦ Βαπτιστοῦ. Cedrenus pariter μέρος τι τοῦ ἱματίου τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου ὅπερ εὗρεν ἐν τῇ Βερροίᾳ ἐναποκείμενον, Constantinopolim attulisse Nicephorum Phocam narrat. At scriptor Vitæ Nili Junioris hisce temporibus proximus, pag. 122, in Creta insula, in presbyter, cujusdam domo, a centurione quodam sancti Joannis vestem repertam videtur innuere, a quo ille persoluto quingentorum aureorum pretio postmodum redemerit. Ait quippe centurionem (ἑκατόνταρχον) obtulisse sancto Nilo πεντατοσίους χρυσίνους, insuperque cum jurejurando confirmasse, ὅτι Οὐκ εἰσί μου ταῦτα ἐξ ἀδικίας, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ ἐμοῦ σπαθίου. Ἡνίκα γὰρ ἐκρατήσαμεν τῆς Κρήτης, εὑρήκαμεν παρά τινι πρε-

ὑφορώμενον αὐτὸν, ὡς βασιλειῶντα, κατεσοφίσατο οὕτω. Σὺν ἑνὶ τῶν θεραπόντων ἐσπέρας κατέλαβε τὴν κατοικίαν αὐτοῦ, καὶ ἰδιαίτατα τὸν Βρίγγαν παραλαβὼν, δι' ἔρωτος εἶναι αὐτῷ πρὸ μακροῦ τὴν μοναδικὴν βιοτὴν, ὅρκοις ἐβεβαίου καὶ παλαμναιοτάταις ἀραῖς, καὶ Πάλαι ἄν, ἔλεγε, πρὸς ταύτην ὥρμηκειν, εἰ μή με τῶν βασιλέων ἡ χρηστὴ πρός με ἐπέσχε διάθεσις. Μὴ γοῦν μάτην ὑπόπτευε κατ' ἐμοῦ, ὡς τῆς βασιλείας ἔρωτα στρέφοντος· ἐγὼ γὰρ ὅσον ἤδη καὶ τῶν πραγμάτων κέκτημαι. Καὶ τοῖς λόγοις πίστιν ἐδίδου, δείξας αὐτῷ βάκος τι τρίχινον, ὃ ἐν χρῷ περιέκειτο, τῇ δ' ἔξωθεν αὐτοῦ περιβολῇ κατακρυπτόμενον. Τούτοις τοῖς λόγοις, καὶ τῷ τριχίνῳ ἐσθήματι τὸν παρακοιμώμενον συναρπάσας, ἔσχε τῶν ποδῶν αὐτοῦ προκυλινδούμενος ὁ Φωκᾶς, καὶ συγγνώμην αἰτοῦντα. Καὶ ὁ βασιλεὺς B δὲ Στέφανος ὁ τοῦ Λακαπηνοῦ παῖς ἐν Λέσβῳ τηρούμενος κατὰ Μηθύμναν ὕποπτος ἦν, αἰφνίδιον δὲ καὶ ἐξ οὐδεμιᾶς φανερᾶς αἰτίας θανὼν ὑποψίαν δέδωκε, παρὰ τῆς βασιλίσσης κατεργασθῆναι Θεοφανοῦς. Ὁ μέντοι τῶν Βουλγάρων ἀρχηγετῶν Πέτρος τῆς γυναικὸς αὐτοῦ θανούσης, τὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐγκαινίζων σπονδὰς, ὁμήρους παρίσχε δύο οἰκείους υἱοὺς Βορίσην καὶ Ῥωμανὸν, καὶ ὁ μὲν ἀπεβίω, οἱ δ' ἐκείνου παῖδες ἀπελθεῖν εἰάθησαν εἰς τὰ οἰκεῖα, καὶ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν κατακτήσασθαι. Ἑνὸς γὰρ τῶν κομήτων τῶν ἐν Βουλγάροις τέσσαρες παῖδες, Δαβὶδ, καὶ Μωσῆς, καὶ Ἀαρὼν, καὶ Σαμουὴλ ἀποστατήσαντες, τοὺς Βουλγάρους ἀνέσειον. Τοῦ Φωκᾶ δὲ Νικηφόρου εἰς τὸν οἶκον ἑαυτοῦ τὸν ἐν Καππαδοκίᾳ ἀποδημήσαντος, ὁ παρακοιμώμενος μετεμέλετο ὅτι παρεχώρησεν αὐτῷ τῆς ἐπ' οἴκου ἀποδημίας· καὶ ἦν αὐτῷ διὰ φροντίδος ὅτι πολλῆς τὸν ἄνδρα ἀποσκευάσασθαι. Γράφει τοίνυν πρὸς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, ἄνδρα γενναῖον καὶ ἐν ἀριστεύμασι διαβόητον, στρατηγοῦντα τότε τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, καὶ πρὸς τὸν μάγιστρον Ῥωμανὸν τὸν Κουρκούαν, ἐπίσημον ὄντα κἀκεῖνον ἐν στρατηγήμοσι, καὶ τῆς Ἀνατολῆς τότε στρατηλατοῦντα, ὡς εἰ τὸν Φωκᾶν κατασχόντες, ἢ μοναχὸν ἀποκείρουσιν, ἢ ἄλλως ἐκ μέσου ποιήσουσι, τὴν μὲν τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς ἀρχὴν λήψεται ὁ Ἰωάννης, καὶ δομέστικος ἔσται τῶν ἑῴων δυνάμεων, ὁ Ῥωμανὸς δὲ τῆς Δύσεως κληθήσεται δομέστικος. Ἐπεὶ δὲ τὰ γράμματα καὶ ἀμφοῖν ἐκομίσθησαν, καὶ ἄμφω ταῦτα δεικνύουσι τῷ Φωκᾷ, καὶ πρὸς ἀποστασίαν τὸν ἄνδρα ἠρέθιζον. Τοῦ δὲ ἀναδυομένου πρὸς τὴν ἐγχείρησιν, εἴτε πλαττομένου τοῦτο εἴτε καὶ ἀληθεύοντος, ἐκεῖνοι τὰ ξίφη γυμνώσαντες ἀνελεῖν ἠπείλουν αὐτὸν εἰ μὴ πείθοιτο. Καὶ ὃς τῇ βίᾳ τάχα νικώμενος ἐδέξατο τὴν ἀνάῤῥησιν, καὶ ὑπὸ πάντων τῶν ἑῴων ταγμάτων αὐτοκράτωρ ἐψηφίσθη Ῥωμαίων. Λέγεται δὲ ὅτι οὐ μόνον ἦρα τῆς βασιλείας, ἀλλ' οὐχ ἧκιστα τῆς Θεοφανοῦς, καὶ ὡς ἐνέτυχε τούτῳ διάγων κατὰ τὴν μεγάλην πόλιν.

A principatum firmare. Nam comitis cujusdam. Bulgaricis quatuor filii. David, Moses, Aaron et Samuel, Bulgares ad defectionem sollicitabant. Cum autem Nicephorus Phocas domum se in Cappadociam contulisset, cubiculi præfectum id ei concessisse pœnituit. De eo igitur amovendo sollicitus, scribit ad Joannem Tzimiscem magistrum, et ad Romanum Curcuam magistrum, utrumque illustrem in re militari virum, et Orientis ducem : si Phocam comprehensum, vel monachum totonderint, vel alias e medio sustulerint, Joannem imperio legionum Orientis accepto, domesticum fore Orientalium copiarum : Romanum vero domesticum Occidentis designatum iri. Eas litteras ad se perlatas uterque Phocæ ostendit, et ad defectionem virum exstimulant. Tergiversanti, et sive ex animo, sive simulate detractanti, strictis gladiis necem minitantur, nisi obtemperet. Ea igitur necessitate victus, non repugnavit, quominus ab omnibus Orientalibus copiis imperator Romanorum **199** appellaretur. Fertur autem non imperii duntaxat, sed et Theophonis amore in primis flagrasse, et dum in magna urbe degeret, cum ea consuevisse.

ΚΔ'. Ἄρτι δὲ τῆς φήμης εἰς τὸ Βυζάντιον κηρυχθείσης τὰ κατὰ τὸν Φωκᾶν, ὁ παρακοιμώμενος Ἰωσὴφ ἠγωνία. Ὁ μέντοι τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς (55) ὁ Βάρδας τῇ Μεγάλῃ τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίᾳ προσπέφευγεν. Ὁ τοῦ Νικηφόρου δὲ σύγγονος Λέων (56) ἴσχυσεν ἀποδρᾶναι, καὶ ἐνωθῆναι τῷ ἰδελφῷ. Τοῦτο τὸν παρακοιμώμενον εἰς ἀμηχανίαν πολλὴν περιέστησε· δυσέντευκτος δὲ ὢν, πᾶσιν ἦν μισητὸς, ὅθεν ἅπαντες ἔχαιρον, εἰ περισταίη τὰ τῆς βασιλείας εἰς ἕτερον, καὶ περιαιρεθείη οὗτος ἐκ μέσου, διὸ καὶ συνέτρεχον ἅπαντες εἰς τὸ μέγα τέμενος τοῦ Θεοῦ. Ὅπερ μαθὼν ὁ Βρίγγας, δέον ἐπιειμένοις λόγοις τὸ πλῆθος μετελθόντα τὴν τούτου κατα- C

XXIV. Phocæ rebus in urbe recens nuntiatis. Josephus cubiculi præpositus angebatur. Nicephori pater Phocas Bardas, in Magnam Dei ecclesiam confugit, cujus alter filius Leo fuga elapsus, cum fratre se conjunxit. Hæc cubiculi præpositum animi valde dubium reddiderunt, qui ob morositatem omnibus adeo invisus erat, ut optarent eum, alio rerum potito, e medio tolli, eaque de causa omnes in magnum Dei templum concurrerunt. Quo Bringas cognito, cum blandis verbis mulcendus esse multitudinis impetus, eam minis et sævitiæ magis exasperavit, cum diceret, se motum illum appressurum, qui ordinasset, ut sin-

Variæ lectiones et notæ.

στείρᾳ ἐπ' ἀληθείας τὸ ἔνδυμα τοῦ Προδρόμου, ἐκ τριχῶν καμήλου τυγχάνον καὶ περὶ τὸν τράχηλον ἠσπιμένον· ὅπερ λαβὼν ὁ μακάριος ἐκεῖνος, ἅπαν τὸ λοιπὸν ἐμοὶ παρεχώρησεν.

(55) Ὁ τοῦ τυραννοῦντος πατὴρ ὁ Φωκᾶς. Quem sic describit. Liutprandus in Legat. : *Cui (mensæ) pater assedit, homo ut mihi videbatur, natus centum quinquaginta annis : cui itidem ut filio, Græci laudibus, imo inventis suis, Deus annos ut multiplicet, conclamant.*

(56) Λέων. Postmodum curopalates et logotheta, quem pariter ita depingit idem Liutprandus: *Homo ipse ad personam sat procerus, falso humilis, cui si invisus homo fuerit, manum ejus perforabit.*

guli emdti frumenti pretium, in suum sinum al- A ferrent. Quæ audito, populi furor vehementius exarsit; et Basillius quondam cubiculi præfectus, Bringæ infensus, cum magnum comitatum circum se haberet, ubi advesperasset, ministros suos armatos in diversa urbis loca dimisit, qui urbanæ multitudini conjuncti, adversariorum ædes, et ipsius etiam Bringæ everterunt, multis quoque interfectis. Quæ dum facerent, Nicephorum passim imperatorem proclamabant. Unde fortuna Bardæ et Bringæ commutata est. Nam ille recepto animo ecclesiam egressus, hic supplex et miserabilis ingressus est. At Basilius cubiculi præpositus cum suis elasse instructa, ipsa etiam imperatoria nave adducta, Chrysopolim profecti, Nicephorum inde in Hebdomum, ex Hebdomo, B universo populo prosequente, in Magnam ecclesiam perduxerunt, ubi a patriarcha Polyeucto coronatus est. Cæterum Theophano imperatrix statim ex regia pulsa, in Petrium abducitur, et Josephus cubiculi præpositus in Paphlagoniam relegatus, biennio post moritur. Bardas vero Nicephori pater, Cæsar salutatur, et paucis diebus elapsis, Theophane imperatori nubit, qui cum ex eo tempore, quo filius suus Bardas inter colludendum a patrueli Pleuse casu hasta interfectus fuerat, carnibus abstinuisset, tum iis denuo vesci cœpit. Cum autem patriarcha **200** in nova palati ecclesia nuptiala sacra perageret, et imperator in sacrarii aditu jam cancellis appropinquaret: non passus eum patriarcha de more secum ingredi, dixit, C non debere tam confidentem esse, ut sacrarium intraret, nisi prius pœnas subiret repetiti matrimonii. Eam rem ægre ferens imperator patriarchæ iratus fuit. Sed deinde rumore vulgato, eum etiam Theophanonis liberos e sacro baptismate suscepisse: ab eodem ecclesiæ liminibus est prohibitus, postulante, ut aut divortium faceret, aut procul a sacris facesseret. Verum ille Theophanone non abstinuit, flagrante adhuc amore, sed quæstionem ad suummos sacerdotes, et senatus principes retulit: qui responderunt, eum canonem qui a Copronymo homine impio constitus esset, valere non oportere, scriptoque ratum ejus matrimonium habuerunt. Sed patriarcha suum propositum urgebat,

μαλάξαι ὁρμήν, ὁ δὲ ἀπειλαῖς μᾶλλον αὐτὸ καὶ τραχύτησιν ἐξετράχυνεν, εἰπών, ὡς, Ἐγὼ καταπαύσω αὐτοῖς τὰ ὁρμήματα, οἰκονομήσας ὠνουμένους αὐτοὺς σῖτον εἰς τὸν ἑαυτοῦ κόλπον φέρειν τὸ τοῦ νομίσματος ἕκαστον. Τοῦτο τὸ πλῆθος ἀκουσθὲν ἐξέμηνεν. Ἀπεχθῶς δὲ πρὸς τοῦτο δὴ τὸν Βρίγγαν ἔχων ὁ πρώην παρακοιμώμενος ὁ Βασίλειος, καὶ θεραπείαν ἔχων περὶ ἑαυτὸν δαψιλῆ, ἐσπέρας ἤδη καταλαβούσης, τοὺς ἑαυτοῦ θεράποντας καθοπλίσας, εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως ἐξαπέστειλε, καὶ πολλὰς οἰκίας ἐκεῖνοι πλήθει ἀστυκῶν ἐνωθέντες, τῶν ἀντιπραττόντων κατέστρεψαν, καὶ αὐτοῦ δῆτα τοῦ Βρίγγα, καὶ ἄνθρωποι δὲ πολλοὶ ἀνῃρέθησαν. Ταῦτα δ' ἐποίουν, καὶ ἅμα Νικηφόρον εὐφήμουν πανταχοῦ αὐτοκράτορα. Ἐντεῦθεν ἀμείβονται τὰ τῆς τύχης τῷ Βάρδᾳ Φωκᾷ καὶ τῷ Βρίγγᾳ. Καὶ ὁ μὲν τεθαρρηκὼς ἐξῄει τῆς ἐκκλησίας, ὁ δὲ Βρίγγας εἰς αὐτὴν ἀντεισῄει ἱκέτης ἐλεεινός. Ὁ δὲ παρακοιμώμενος Βασίλειος καὶ οἱ περὶ αὐτὸν τριήρεις ἑτοιμάσαντες, καὶ αὐτὴν τὴν βασίλειον, καὶ σὺν αὐταῖς ἐν Χρυσοπόλει γενόμενοι, τὸν Νικηφόρον ἐκεῖθεν εἰς τὸ Ἕβδομον ἄγουσι, κἀκεῖθεν σὺν προόδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ἀφίκοντο, καὶ ταινιοῖ τὸν ἄνδρα ὁ πατριάρχης Πολύευκτος. Ἡ δὲ βασιλὶς Θεοφανὼ, αὐτίκα τῶν ἀνακτόρων ἐξωθεῖσα, εἰς τὸ Πέτριον ἀπάγεται· ὁ δὲ παρακοιμώμενος Ἰωσὴφ εἰς Παφλαγονίαν περιορίζεται καὶ μετὰ δύο ἐνιαυτοὺς ἀπεβίω. Βάρδας δὲ ὁ τοῦ Νικηφόρου πατὴρ Καῖσαρ τετίμητο. Μετ' ὀλίγας δὲ ἡμέρας ἑαυτῷ τὴν Θεοφανὼ συνοικίζει ὁ βασιλεὺς, καὶ κρεῶν ἀπεχόμενος ἐξότου Βάρδας ὁ παῖς αὐτοῦ τῷ οἰκείῳ ἀνεψιῷ τῷ Πλεύσῃ προσπαίζων δόρατι παρ' ἐκείνου βληθεὶς ἄκοντος τέθνηκεν, ἔκτοτε καὶ τούτοις ἐτρέφετο. Ἐν δὲ τῇ κατὰ τὰ βασίλεια νέᾳ ἐκκλησίᾳ τῆς ἱερολογίας τῆς γαμικῆς τελουμένης παρὰ Πολυεύκτου τοῦ πατριάρχου, ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον (57) ἤδη ταῖς κιγκλίσιν ἐγγίσας ὁ βασιλεὺς ἐκωλύθη παρὰ τοῦ πατριάρχου συνεισελθεῖν, ὡς ἔθος αὐτῷ, φήσαντος, Εἰ μὴ πρότερον ἐπιτιμίοις δουλεύσῃ τῶν δευτερογαμούντων, μὴ δεῖν αὐτὸν τῆς πρὸς τὸ θυσιαστήριον εἰσόδου κατατολμᾷν. Τοῦτο δυσφόρως ἤνεγκεν ὁ κρατῶν, καὶ ἐμηνία τῷ πατριάρχῃ. Ἐγένετο δέ τις μετὰ ταῦτα καὶ λόγος, δι' ὃν οὐδ' ἐπιβῆναι αὐτὸν ὅλως τοῦ ἱεροῦ δαπέδου συνεχώρει ὁ πατριάρχης. Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι (58)

Variæ lectiones et notæ.

(57) Ἐν τῇ εἰσόδῳ τῇ πρὸς τὸ θυσιαστήριον. Rem etiam narrat, sed paulo aliter, Scylitzes, p. 648. Observavimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. III, sect. 42, cum solis sacerdotibus bema pervium esset, concessum tamen imperatori, κατά τινα παλαιὰν παράδοσιν, illud ingredi, cum sacra dona oblaturus esset, ex synodo Trull. can. 69. Hic vero imperator Phocas, post peracta nuptialia sacramenta (ἐν ναῷ, ut est in Euchologio, p. 385) cum patriarcha in bema ingressurus, ὡς ἔθος αὐτῷ, ab illo arcetur ab eodem patriarcha: unde conjici daretur, ea tempestate imperatorem in bemate sedem suam habuisse, Certe auctor incertus post Theophanem in Leone Armenio, p. 439, testatur imperatores bema ingredi solitos: Καὶ προελθὼν τῇ Χριστοῦ γεννήσει ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, εἰσῆλθεν ἐν τῷ θυσιαστηρίῳ, κατὰ τὸ ἔθος τῶν βασιλέων, etc. Exstitere tamen aliquot ecclesiæ in quarum bemata quibusvis ingredi fas erat, ex nescio quo incerto ac tolerato abusu. Scholion ad can. 69 synodi Trullanæ: Σημείωσαι τὸν παρόντα κανόνα, καὶ φύλαττε τοῦτον· κἂν ἐγὼ οὐκ ἠδυνήθην κωλῦσαι τοὺς εἰσερχομένους κοσμικοὺς εἰς τὸ ἅγιον βῆμα τῆς ὑπεραγίας μου Θεοτόκου τῆς Ὁδηγητρίας, λέγοντας ἀρχῆθεν κρατῆσαι τὴν τοιαύτην συνήθειαν, ἔν τε τῷ ἁγίῳ οἴκῳ τῆς Θεομήτορος, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ.

(58) Ἐλέγετο γὰρ ἀνάδοχος γενέσθαι, etc. Liutprandus in Legat. de Nicephoro: *Qui non incongru- silvestri asino comparatur ob vanam et inanem glo-*

ὁ Νικηφόρος τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἐκ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, καὶ ἀπήτει ὁ πατριάρχης, ἢ διαζυγῆναι τῆς βασιλίσσης, ἢ πόρρω εἶναι τῶν ἱερῶν. Ἀλλ' ἐκεῖνος τῆς Θεοφανους οὐκ ἀπείχετο· ἔτι γὰρ ὁ ταύτης ἔρως ἐφλέγμαινε, κοινοῦται δὲ τοῖς παροῦσι τῶν ἀρχιερέων καὶ τοῖς τῆς γερουσίας λογιωτέροις τὸ ζήτημα. Οἱ δὲ τὸν περὶ τούτου κανόνα τῷ Κοπρωνύμῳ ἐπιγραφόμενοι, μὴ δεῖν ἔλεγον ἐνεργὸν λογίζεσθαι τοιοῦδε ἀνδρὸς νομοθέτημα, καὶ πάντες αὐτῷ ἔγγραφον παρέσχον τὴν περὶ τούτου συγχώρησιν. Ὁ δέ γε πατριάρχης ἔτι τῆς οἰκείας ἐνστάσεως εἶχετο, μέχρις οὗ ὁ τοῦ Βασιλέως πατὴρ ὁ Καῖσαρ Βάρδας ἐνόρκους αὐτῷ πίστεις παρέσχετο, ὡς οὐ γέγονεν ὁ βασιλεὺς τῶν τῆς Θεοφανοῦς παίδων ἀνάδοχος. καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς δὲ τῶν βασιλείων Στυλειανὸς, ὃς ἐλέγετο πρῶτος κήρυξ τῆς φήμης ταύτης γενέσθαι, ἐπὶ συνόδου μήτ' ἰδεῖν μήτ' εἰπεῖν περὶ τούτου πρός τινας, ἐξωμόσατο. Τούτων δὲ γενομένων ἐδέξατο τὸν Νικηφόρον ὁ πατριάρχης. Τῶν δ' ἐν Σικελίᾳ Σαρακηνῶν δασμὸν πραττόντων ἐκ τῶν Ῥωμαίων ἐκ παλαιῶν συνθηκῶν, ὁ βασιλεὺς οὗτος οὐκ ἀνασχετὸν ᾤετο αὐτοῦ βασιλεύοντος τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαίους φορολογεῖσθαι. Διὸ κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει Μανουὴλ πατρίκιον (59), νόθον ὄντα παῖδα τοῦ πατραδέλφου αὐτοῦ Λέοντος, ὃς δομέστικος γεγονὼς τῶν σχολῶν, ἐπὶ Ῥωμανοῦ τοῦ γέροντος τυραννίδι ἐπιχειρήσας ἐπηρώθη τοὺς ὀφθαλμούς. Οὗτος τοίνυν ὁ Μανουὴλ σὺν ναυτικῷ περιφανεῖ τῇ Σικελίᾳ προσορμισάμενος, οὐ μόνον οὐδέν τι κατώρθωσεν, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐσφάλη ἐξ ἀπειρίας καὶ νεωτερικῆς ἀγερωχίας, ἢ μᾶλλον ἀτασθαλίας. Λύτός τε γὰρ διώλετο καὶ ἅπαν τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικὸν, καὶ τὰ μὲν κατὰ Σικελίαν συνέκυρσεν οὕτω. Κατὰ Κιλικίας δὲ (καὶ ταύτης δὲ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐκράτουν) ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς Ἰωάννην μάγιστρον τὸν Τζιμισκῆν, τῆς Ἀνατολῆς προκεχειρισμένον δομέστικον. Ὁ δὲ πρὸς Ἄδαναν ἀφικόμενος, τοῖς ἐν ταύτῃ τε συνεπλάκη Ἀγαρηνοῖς, καὶ κατ' αὐτῶν ἐστήσατο τρόπαιον. Κἀντεῦθεν μέγαν αὐτὸν ἢ πρότερον ἐν στρατηγίαις ἡ φήμη ἐκήρυττεν.

A donec imperatoris pater Bardas Cæsar jurejurando negavit, Theophanonis liberos ab illo ex baptismate susceptos esse : et Stylianus palatii Protopapa, qui cum rumorem primo vulgasse ferebatur, se ea de re neque scire quidnam, nec dixisse ad quemquam, in concilio juravit. His demum factis patriarcha Nicephorum recepit. Cum autem Silicienses saraceni ex antiquis pactis tributum a Romanis postularent. Nicephorus non ferendum esse ratus. si se imperante Romani illis essent tributarii, Mannuelem patricium, patris sui Leonis nothum filium, qui Leo cum sub priore Romano legionum domesticus esset, ob regnum affectatum excatus fuit, contra eos misit. Is cum in Siciliam cum illustri classe appulisset : non B modo nihil memorabile gessit, sed, etiam ex inperitia, et juvenii ferocia, vel potius temeritate, graviter impegit, ipse cum omni exercitu cæsus. Ac in Sicilia res ita actæ sunt. Contra Ciliciam autem, quam et ipsam Agareni tenebant, magistrum Joannem Tzimiscem Grientis domesticum designatum, ablegavit. Qui cum Adanam, venisset, de ejus loci Agarenis triumphavit. Qua victoria celebritas nominis ejus, ut strenui ducis, multum aucta est.

ΚΕ. Ἤδη δὲ δεύτερον ἐνιαυτὸν ἀνύων ὁ Νικηφόρος ἐν τῇ ἀρχῇ, αὐτὸς ἔξεισι κατὰ Κιλικίας μετὰ βαρείας χειρὸς, καὶ τὴν Θεοφανὼ μετὰ τῶν παίδων αὐτῆς ἐπαγόμενος, καὶ τὴν μὲν πρὸ τῆς Κιλικίας κατὰ τὸ Δριζίβιον (φρούριον δὲ τοῦτο) κατέλιπεν, ἐκεῖνος δὲ τῇ Κιλικίᾳ προσβαλὼν, αἱρεῖ τὴν Ἀνάβαρζαν, Ῥωσόν τε καὶ Ἄδαναν (πόλεις δ' αὗται Κιλίκων) ἀλλὰ μέντοι καὶ φρούρια πλείονα. Τῇ δέ γε Ταρσῷ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ (60) οὐκ ἔκρινε προσβαλεῖν διὰ τὸν χειμῶνα, ἢ τοῦ ἔρωτος αὐτὸν τῆς Θεοφανοῦς πρὸς ἐκείνην ἀνθέλκοντος· ἀπῆει γὰρ σὺν αὐτῇ πρὸς Καππαδοκίαν. Κἀκεῖθεν τοῦ ἔαρος ἐαρμένου, εἰς Κιλικίαν ἀνθυπενόστησε, καὶ αὐτὸς μὲν τὴν Μοψουεστίαν ἐπολιόρκει, τῇ Ταρσῷ δὲ τὸν ἀδελφὸν ἐπέστησε Λέοντα. Τῆς δὲ Μοψουεστίας μέσον ποταμῷ τῷ Σάμῳ διαιρουμένης, τὸ μὲν ἓν μέ- D

C XXV. Nicephorus porro secundo imperii sui anno, ipse cum magna manu Ciliciam invadit, Theophanone **201** quoque cum liberis ejus adducta, eaque Drizibii, quod est castellum in Ciliciæ aditu collocata, Anabarzam, Rosum et Adanam ejus provinciæ urbes capit, aliaque plura castella. Tarsum vero et Mopsvestiam oppugnare non statuit, sive ob hiemem, sive amore Theophanonis avocatus, cum qua Cappadociam petiit. Unde veris initio in Ciliciam reversus, fratre Leone contra Tarsum misso, ipse Mopsvestiam obsedit, quam cum medium flumen Sarus dividat, altera ejus parte expugnata, Agareni igne injecto, in alteram se receperunt : qua et ipsa capta nemo effugit. Tarsenes quoque audita Mopsestiæ expugnatione, imperatosi accersito urbem tradiderunt.

Variæ lectiones et notæ.

riam, incestumque dominæ et commatris suæ conjugium. Infra : *Nicephorus perjurio atque adulterio regni apicem est adeptus.*

(59) Μανουὴλ πατρίκιον. Annum istius cladis notat Lupus protospatha : *Anno* 965 *introivit Manuel patricius in Siciliam, et ibi mortuus est.* Liutprandus in Legatione, triennio post obita : *Scribit etiam præfatus Hippolytus Græcos non debere Saracenos, sed Francos conterere, qua lege Saraceni animati ante triennium cum Manuele patricio, Nicephori nepote, juxta Scyllam et Charybdim in mari Siculo bellum parant, cujus immensas copias cum prostravissent, ipsum comprehenderunt, capiteque truncum svspenderunt.*

(60) Τῇ δέ γε Τάρσῳ καὶ τῇ Μοψουεστίᾳ. Mopsuestiæ expugnationem a Nicephoro Phoca fuse narrat Leo Diaconus, lib. IV.

Triduo elapso classis Ægyptia Tarsensibus auxilio missa, ad terram appellendi facultatem non habuit eademque in reditu et ventorum procellis, et Romanorum triremium incursionibus majori ex parte periit. Imperator Constantinopolim reversus, æreas Tarsi et Mopvestiæ portas exquisiti artificii, novis ornamentis additis, partim muro juxta Acropolim orientali, partim occidentali accommodavit, atque etiam Deo quasi primitias expeditionis suæ obtulit : venerandis crucibus, quibus Barbari potiti fuerant, cum Stypotia legionum domesticus, in obsidione Tarsi, re per imprudentiam male gesta, cladem accepisset, Sanctæ Sophiæ templo dedicatis, Cyprum quoquo ab Agarenis occupatam, Romano imperio restituit. Deinde Syriam invasit, et urbibus ad Libanum, et juxta mare sitis partim expugnatis, partim vasiatis, ad Antiochium venit. Sed Antiochenis acrius resistentibus, accedente etiam commeatus penuria, et solo imbribus inundato, soluta obsidione in urbem principem est reversus, allata Servatoris Christi sacra divinaque effigie, Hierapoli Syriæ in olla reperta, et parte capillorum Joannis Baptistæ sanguine concreta. Ac in rebus bellicis talis fuit hic imperator, Romanique imperii fines longe lateque propanavit. Sed certis de causis, omnium odia suscepit. Eæ fuerunt, quod cum ii milites, quos defectionis socios habuerat, obvia quæque vastarent, eos qui damna fecerant, non curabat, et multis ædibus tum **202** illustrium tum plebelorum hominum direptis, sic affectus erat, quasi nihil mali accidisset : sed delectabatur potius injuriis, quibus cives onerabantur, quamvis eorum ope ad imperium pervenisset. Præterea, continentium bellorum prætextu novis tributis instituendis, et ceteribus augendis, omnis generis exactionibus subditos premebat, quos milites quocunque venerant nihilo clementius tractabant quam hostes. Ad hæc ob frequentes expeditiones, pecuniæ inopiam causando imperatorias largitiones senatui dari solitas, ex parte imminuebat, et annua dona ab antiquis temporibus templis et aliis piis domibus attributa penitus sustulit. Decreto quoque sanxit, ne fundi ecclesiarum augerentur, quod (ut ipse asserebat) a sacerdotibus non in ecclesiarum utilitatem opes illæ conferrentur. Orta porro inter patriarcham et episcopos de suffragiis contentione, cum hi deceruendi licentiam et approbandi potestatem sibi vidicarent, ille suffragia reprehenderet, ut quæ nec sine affectibus, nec recto judio ferrentur, operamque darei, ut ab iis judicium facturis et ipse in consilium adhiberetur : imperator ex hoc sumpta occasione, et omni auctoritate designandi episcopos sibi vindicata, edixit ne quisquam injussu suo in ullam Ecclesiam mitteretur. Mortuo igitur episcopo, ex ministris suis in Ecclesiam vacantem mittebat aliquem, quo sumptus necessarios parce faciente, ipse reliqua sibi vindicabat. Neque vero eo imperante in ullis provinciis un-

A ρος ταύτης ἐάλω πολιορκούμενον, οἱ δ' ἐν τοὐτῳ Ἀγαρηνοὶ πρὸς τὸ λοιπὸν μετεχώρησαν, τῷ καταλελειμμένῳ πῦρ ἐμβαλόντες · εἶτα καὶ τὸ ἕτερον ἐκαλώκει, καὶ οὐδεὶς ἐκεῖθεν διέδρα. Τὴν δὲ τῆς Μοψουεστίας ἐκπόρθησιν οἱ ἐν τῇ Ταρσῷ μαθόντες, τὸν βασιλέα ἐπεκαλέσαντο, καὶ τὴν πόλιν παραδεδώκασιν. Ἡμερῶν δὲ τριῶν διελθουσῶν, στόλος ἐξ Αἰγύπτου τῇ Ταρσῷ βοηθήσων κατέπλευσε, προσοκεῖλαι δὲ τῇ χέρσῳ οὐ συγκεχώρητο· διὸ καὶ αὖθις ἀπέπλευσεν · ἀνέμων δὲ βιαίαις πνοιαῖς περιπεπτωκὼς καὶ τριήρεσι Ῥωμαϊκαῖς ὁ πλείων ἀπώλετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανέζευξεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, τὰς τῆς Ταρσοῦ πύλας καὶ τὰς τῆς Μοψουεστίας ἐπαγόμενος, ἐκ χαλκοῦ πεποιημένας, καὶ τέχνης δεικνυούσας ἀκρίβειαν, ἃς κἀκεῖνος ἐπικοσμήσας,
B τὰς μὲν τῷ κατὰ τὴν Ἀκρόπολιν ἑῴῳ τείχει προσήρμοσε, τὰς δὲ τῷ τείχει τῷ δυσικῷ. Καὶ τῷ Θεῷ δὲ ἀπαρχὰς οἷον τῆς αὐτοῦ στρατείας ἀποδιδοὺς, τοὺς τιμίους σταυροὺς, οὓς οἱ Βάρβαροι ἔλαβον, ὁπηνίκα ὁ Στυπειώτης τῶν σχολῶν δομέστικος ὢν, καὶ πολιορκῶν τὴν Ταρσὸν, ἐκ κακοβουλίας δυστυχήματι περιέπεσε, τῷ θείῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀνέθετο. Καὶ τὴν Κύπρον δὲ παρὰ Ἀγαρηνῶν κατεχομένην, δι' αὐτοῦ ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ προσεκτήσατο. Εἶτα τῇ Συρίᾳ ἐπῆλθε, καὶ πόλεις ἐκπορθήσας, καὶ χώρας ἑλὼν πρὸς τῷ Λιβάνῳ καὶ τῇ παραλίᾳ κειμένας, ἦλθεν εἰς Ἀντιόχειαν. Τῶν δ' ἀντικαθισταμένων ἐῤῥωμενέστερον, ἤδη δὲ καὶ τῶν ἐπιδηδείων ἐπιλειπόντων τοῖς στρατιώταις, καὶ τέλματος ἐξ ὑετοῦ γεγονότος πολλοῦ,
C ἀπέστη τῆς πολιορκίας, καὶ πρὸς τὴν τῶν πόλεων ὑπερκειμένην ἐπανελήλυθεν, ἐπηγμένος καὶ τὸ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἱερὸν καὶ θεῖον ἐκτύπωμα, ὃ ἐν κεράμῳ εὗρε κατὰ τὴν Ἱεράπολιν τὴν τῶν Σύρων, καὶ βόστρυχον τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου αἵματι πεφυρμένον. Ἐν μὲν οὖν στρατηγίαις τοιοῦτος ἐγεγόνει ὁ αὐτοκράτωρ, καὶ ἐπὶ μακρὸν ἠύξησε Ῥωμαίοις τὰ ὅρια, καὶ τῆς αὐτῶν ἡγεμονίας ἐξέτεινε τὰ σχοινίσματα. Ἀλλὰ δι' αἰτίας τινὰς πᾶσιν ἦν στυγητος. Αἱ δ' αἰτίαι, ὅτι τῶν σὺν αὐτῷ τῇ ἀποστασίᾳ ἐπιχειρησάντων στρατιωτῶν κακῶς διατιθεμένων τοὺς οἷς ἂν ἐντύχοιεν, τῶν κακουμένων οὐκ ἐπεστρέφετο, καὶ οἰκιῶν πολλῶν περιφανῶν τε ἀνδρῶν καὶ δημοτικῶν διαρπαγεισῶν, ὡς οὐδενὸς κακοῦ γεγονότος, διέκειτο, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ ἐνετρύφα ταῖς εἰς τοὺς ἀστοὺς παροινίαις, καὶ ταῦτα
D συναραμένους αὐτῷ πρὸς τῆς βασιλείας τυχεῖν. Καὶ ὅτι προφάσει τῶν συνεχῶν πολέμων, καιναῖς εἰσφοραῖς καὶ τῶν ἀρχαίων αὐξήσεσι, καὶ εἰδῶν εἰσπράξει παντοδαπῶν ἐξέτρυχε τὸ ὑπήκοον, καὶ οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων τὸ στρατιωτικὸν διετίθετο πρὸς οὓς ἂν τῶν ὑπηκόων ἐπεχωρίασεν. Ἐπὶ τούτοις διὰ τὰς πυκνὰς ἐκστρατείας ἔνδειαν ἔχειν χρημάτων προφασιζόμενος, τὰς μὲν διανεμομένας τῇ γερουσίᾳ βασιλικὰς δωρεὰς κατὰ μέρος ἠλάττωσε, τὰς δ' ἀπονεμημένας ἀνέκαθεν τεμένεσιν ἱεροῖς καὶ εὐάγεσιν οἴκοις ἐπετείους δόσεις ἐσχόλασε τέλειον. Εἶτα καὶ ψήφισμα βασίλειον ἔθετο, ἐν ἀκινήτοις τὰς Ἐκκλησίας μὴ ἐμπλατύνεσθαι, καὶ ἡ τρόφασις, ὅτι

κατ' κκεῖνον ὑπὸ τῶν ἀρχιερέων οὐκ εἰς δέοντα τῶν Ἐκκλησιῶν ἀναλίσκονται. Εἶτα τῶν τότε ἀρχιερέων καὶ σοῦ ἀρχιποίμενος Πολυεύκτου διαφερομένων περὶ τῶν ψήφων, καὶ τῶν μὲν εἰς ἑαυτοὺς ἑλκόντων τὴν ἄδειαν τοῦ ψηφίζεσθαι οὕς ἂν ἐγκρίνοιεν, τοῦ δὲ τὰς ψήφους αἰτιωμένου, ὡς οὐκ ἀπαθῶς γινομένας οὐδὲ κατὰ γνώμης εὐθυτάτης, καὶ σπεύδοντος κοινοῦσθαι αὐτῷ τοὺς ἀρχιερεῖς περὶ τῶν μελλόντων ψηφίζεσθαι, ὁ βασιλεὺς ἀφορμῆς ἐκ τούτου δραξάμενος, εἰς οἰκείαν ἐξουσίαν τὸ πᾶν τῆς τῶν ἐπισκόπων μετήνεγκε προχειρίσεως, μηδένα κελεύσας γνώμης ἄτερ αὐτοῦ εἰς Ἐκκλησίαν οἵαν δή τινα στέλλεσθαι· ἀλλὰ κἂν ἐτεθνήκει ἐπίσκοπος, βασιλικὰν ὑπηρέτην εἰς τὴν χηρεύουσαν Ἐκκλησίαν ἐξέπεμπε, καὶ γλίσχρως παρ' ἐκείνου τῶν ἀναγκαίων γινομένων ἀναλωμάτων, αὐτὸς ᾠκειοῦτο τὰ περιττεύοντα. Οὐ διέλιπον δ' ἐν ταῖς χώραις ἁπάσαις, αὐτοῦ βασιλεύοντος, ἀπογραφεῖς στελλόμενοι, ἱππόται τε καὶ στρατευτικοί, καὶ οἱ κεκλημένοι πρωτονοτάριοι, οἳ παντοίαις κακώσεσιν ἐξεπίεζον τὸ ὑπήκοον, καὶ εἰς ἰσχάτην ἀπορίαν συνήλασαν, οὐδὲ τῶν παντάπασιν ἀπόρων φειδόμενοι. Ἀλλὰ τούτους μὲν ταῖς δρομικαῖς στρατίαις ἐγγράφοντες, τοὺς δὲ πρώην ταύταις ὑποκειμένους εἰς τὰς πλευστικὰς μεταγράφοντες, τοὺς δὲ πλωΐμους μετατιθέντες εἰς στρατιώτας πεζούς, τοὺς δὲ πρὶν τοιούτους τοῖς ἱππόταις ἐγκαταλέγοντες, καὶ τοὺς ἱππότας εἰς κταφράκτους ἀμείβοντες, καὶ ἑκάστῳ βαρύτερον στρατιωτικὸν ἐπιθέντες λειτούργημα. Ἐᾴκει γὰρ τὸ πᾶν τῇ στρατιώτιδι μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος (61)· ὅθεν καὶ δόγμα, ὅσον τό κατ' ἐκεῖνον, ἐθέσπισε, τοὺς ἐν πολέμοις ἀναιρουμένοις στρατιώτας, ἐπίσης τιμᾶσθαι τοῖς μάρτυσι καὶ ὕμνῶν ὁμοίων τυγχάνειν, καὶ παραπλησίως γεραίρεσθαι. Καὶ εἰ μὴ ὁ πατριάρχης καί τινες τῶν ἀρχιερέων, ἀλλὰ μὴν καὶ ἔνιοι τῶν λογάδων τῆς γερουσίας γενναίως. ἀντέστησαν, λέγοντες. Πῶς ἂν οἱ ἐν πολέμοις ἀναιροῦντες καὶ ἀναιρούμενοι λογίζοιντό τισι μάρτυρες, ἢ τοῖς μάρτυσιν ἰσοστάσιοι, οὕς οἱ θεῖοι κανόνες (62) ὑπὸ ἐπιτίμιον ἄγουσιν, ἐπὶ τριετίαν τῆς φρικώδους καὶ ἱερᾶς αὐτοὺς ἀπείργοντες μεταλήψεως; τάχα ἂν τὸ θεσπέσιον ἐκεῖνον κεκύρωτο θέσπισμα. Ἦν δὲ πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ χρημάτων ἥττων, ὡς ἔοικε· μέχρι γὰρ ἐκείνου παντὸς νομίσματος ἐξαγίου σταθμὸν ἕλκοντος, ἐκεῖνος τὸ Τεταρτηρὸν ἐπενόησε κολοβώσας αὐτὸ κατὰ τὸν σταθμόν, καὶ τὰς μὲν εἰσπράξεις διὰ τοῦ βαρυτέρου, τὰς δὲ δόσεις καὶ πάντα τὰ ἀναλώματα διὰ τοῦ κεκολοβωμένου πεποίητο. Ἔθους δ' ἐπικρατήσαντος παλαιοῦ, στατῆρα πάντα, βασιλικὸν ἐκτύπωμα φέροντα, ἰσότιμον εἶναι τῷ ἄρτι κοπτομένῳ παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἐκεῖνος τὸ ἑαυτοῦ προτιμᾶσθαι κεκέλευκε νόμισμα. Ἵνα τί γένηται; ἵν' ἐκεῖνο μόνον τοῖς ἐμπόροις ζητούμενον, κέρδος αὐτῷ πορίζῃ ὑπὲρ ἑκάστου νομίσματος, ἁδρὰ πραττομένῳ ἀλλάγια. Οὕτω δὲ τούτοις κακουμένων τῶν πολιτῶν, οὐδέ τις παρὰ τῶν ἀγορανόμων ἦν ἐπὶ τοῖς ὠνίοις προμήθεια, ἀλλ' ἕκαστος τῶν ἐμπόρων νόμον εἶχε τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, καὶ οἱ ὠνούμενοι τὰ χρειώδη, ἐγίνοντο καθ' ἑκάστην πενέστεροι.

quam deferunt descriptores, inspectores et militares et protonotarii : qui subditos omni malorum genere oppressos ad summam egestatem redegerunt, ne egentissimorum quidem habita ratione. Nam eos in dromicos exercitus referebant : qui prius in iis fuerant, in nauticos transferebant ; classiarios in pedestres exercitus, pedites in turmas equitum, equites in cataphractos inserebant : singulis gravius militiæ munus assignantes. Nam ad unam rem militarem referebat omnia. Unde, quod in se fuit, decreto sanxit ut milites in bellis interfecti, pari cum martyribus honore colerentur, et similibus hymnis ac veneratione celebrarentur. Quod si patriarcha et quidam ex primariis sacerdotibus **203** et senatus principibus non strenue restitissent : rogassentque, quo pacto ii qui in bellis et cæderent et cæderentur, martyres judicari possent, aut martyribus pares, quos sacrorum canonum censura notaret, triennium a tremenda illa et sancta communione arcens, forsitan egregium illud decretum ratum fuisset. Apparet eumdem avaritiæ quoque sordibus fuisse contaminatum. Nam cum usque ad eum quodvis numisma exagium penderet, ille Tetarterum excogitavit pondere imminuto, et exactiones graviore, largitiones et omnes impensas mutilato numismate fecit. Jam cum antiquitus receptum esset, ut omnis vetus stater, imperatoris imagine insignitus, tantumdem valeret, quantum recens ab imperatore excusi : ille suam monetam pluris fieri jussit. Quo fine? ut illam solam mercatoribus expetentibus, e commutationis auctario, quod magnum exigebat, multum sibi lucri accederet. Quibus rebus cum cives vexarentur, Ædiles rerum venalium nullam rationem habebant, sed quisque mercator suo arbitratu pretium statuebat. Unde, qui res necessarias emebant, in dies fiebant pauperiores.

ΚΖ. Ταῦτα καὶ πλείονα ἕτερα (πάντα γὰρ ἀπαριθμήσασθαι δυσχερὲς) ἐξέμηνε πάντας κατὰ τοῦ Νικηφόρου, καὶ πᾶσιν ἦν δι' εὐχῆς. τῆς τούτου τυραννίδος ἀπαλλαγῆναι. Οὐχ ἥκιστα δ' ἐλύπησε τοὺς

XVII. Hæc aliaque plura (nam omnia persequi difficile fuerit) atrox omnium odium Nicephoro concitarunt, ut optarent omnes, ejus tyrannide liberari. Illud tamen vel in primis, hominibus mo-

Variæ lectiones et notæ.

(61) Ἐᾴκει γὰρ τὸ πᾶν τῇ στρατιώτιδι μεταχειρίσει ἐπιγραφόμενος. Liutprandus in Legat. sic Græcum loquentem inducit : *Constantinus, inquit, imperator, homo lenis, in palatio manens.... Nicephorus vero Basilius homo* ταχύλειρ, *id est militiæ deditus, palatium ceu pestem adhorret, et vocatur a nobis propre simultatis amator, atque argumentosus, qui non pretio sibi gentes amicas, sed terrore et gladio sibi subditas facit.*

(62) Θεῖοι κανόνες. Vide eumdem Zonaram, ad can. 13, epist. 1 S. Basilii ad Amphilochium.

festum fuit, quod regiam muro circumdedit. Nam cum oraculum accepisset, se in ea interfectum iri, putabat se mœnibus tutum fore. Enimvero sic ei ratiocinandum fuit : Si verum esset oraculum, etiam fatum (ut ita loquar) divinitus ordinatum, esse inevitable et immutabile ; sin id aliqua solertia prohiberi posset, non utique esse verum, omnemque solertiam supervacaneam. Sed ille nulla harum rerum considerata : magnis sumptibus regiam eo muro, qui etiam nunc cernitur, circumdedit, quem cives Acropolim et castellum tyrannicum contra se exstructum judicabant. Verum munitione perfecta, cum se jam res suas in tuto collocasse putaret, tum demum cum intra eam ipsam cæderetur, intellexit, inventum illud nihil sibi profuisse. Sed hoc in præsentia omisso, res ejus gestas exsequamur. Antiochia, **204** quam flumen Orontes alluit, revertens, castellum in Tauro monte, quem hodie vulgo Maurum vocant, construxit : Michaele Burze, quem patricium fecit, et Tauri montis ducem nominavit, ad infestandos Antiochenos ibi relicto. Petrum vero quemdam ex ministris suis, castratum illum quidem, sed strenuum hominem, constantem, et militum regendorum peritum, stratopedarcham designavit : ut locum exercitui daret ad hibernandum in Cilicia. Imperatore Byzantium reverso, Burzes crebris excursionibus Antiochenos Agarenos infestabat, assidue de capiendæ urbis facultate, parandaque sibi gloria cogitans. Quodam igitur tempore turris cujusdam altitudinem clam mensus, paratis scalis illi paribus, nocte liberna, illuni et nivosa, tacite mœnibus urbis succedit, affixisque scalis cum trecentis (tot enim advertente nemine adduxerant) ascendit, custodes turris et obvios quosque cædit, statimque stratopedarchæ nuntiat quid fiat, et ad opem ferendam accersit. Id ille detrectabat. Ferebatur enim imperator illi mandasse, ne Antiochiam invaderet, quod urbis ejus captivitatem interitum imperatoris consecuturum vulgata fama erat. Antiocheni cum turres occupatas esse cognovissent, eo alacriter convenere, ad Romanos expellendos, stratopedarcha, quamvis anticipiti cura distineretur, et mandati imperatoris, et exitii Burzæ, cum cohorte sua, tamen non committendum esse ratus, ut tot viri perierent, cum omnibus copiis Antiochiam invadit. Quo facto statii et manus et animi Barbarorum conciderunt. Burzes vero cum suis jam desperata salute, revixit, et porta bipenni resecta, liberum ingressum stratopedarchæ præbuit. Tanta facilitate, illustris Antiochia in Romanorum potestatem venit. Id imperatori nuntiatum plus doloris attulit quam voluptatis, et præclarum facinus, iratus stratopedarchæ et Burzæ, contumeliis et

A ἀνθρώπους, καὶ ἡ τῶν βασιλείων τῷ τείχει περιβολή. Κεχρησμοδοτημένον γὰρ ἔχων, τὸ ἐν τοῖς βασιλείοις μέλλειν ἀναιρεθήσεσθαι, ἔδοξε· ἑαυτῷ περιποιεῖσθαι διὰ τοῦ τείχους ἀσφάλειαν, δέον λογίσασθαι, ὡς εἰ μὲν ἀληθὲς εἴη τὸ χρησμοδότημα, εἴη ἂν καὶ πεπρωμένον, ἵν' οὕτως εἵποιμι, νὸ ἐκ Θεοῦ ὡρισμένον, ἀφυκτόν τε καὶ ἀμετάθετο. Εἰ δὲ δύναιτο κωλυθῆναι δι' ἐπινοίας τινὸς, οὐ πάντως ἀληθὲς, καὶ τὰ ἐπινοούμενα περιττά. Ὁ δὲ τούτων οὐδὲν λογισάμενος, μεγάλαις δαπάναις τῷ νῦν ὁρωμένῳ τείχει τὰ βασίλεια ἐστεφάνωσεν, Ἀκρόπολιν δ' οἱ πολῖται τοῦτο καὶ τυραννεῖον καθ' ἑαυτῶν γινόμενον ἔκρινον. Ὅτε τοίνυν ἀπήρτισε τὸ ὀχύρωμα, καὶ ἔδοξεν ἑαυτῷ περιποιήσασθαι τὴν φύλακὴν ἀσφαλῆ, τότ' ἔγνω μηδὲν αὐτῷ λυσιτελῆσαν τὸ ἐπινόημα, ὑποστὰς ἐντὸς ἐκείνου τὸν ὄλεθρον. Ἀλλὰ μήπω

B περὶ τούτου, ἔτι δ' ὁ λόγος πράξεις διεξίτω ἐκείνου. Γπονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας (63). τῆς πρὸς Ὀρόντην οὗτος ὁ βασιλεὺς, φρούριον ἐν τῷ ὄρει τοῦ Ταύρου ἐδείματο, Μαῦρον δὲ ὄρος ἐκεῖνο λέγει νῦν ὁ πολὺς ἄνθρωπος, ἐν ᾧ Μιχαὴλ τὸν Βούρτζην κατέλιπε, πατρίκιον τιμήσας, καὶ τοῦ Μαύρου ὄρους στρατηγὸν ὀνομάσας αὐτὸν, τοὺς Ἀντιοχεῖς κακοῦν ἐντειλάμενος. Καὶ Πέτρον δ' ἕνα τῶν ἑαυτοῦ θεραπόντων, ἐκτομίαν μὲν, δραστήριον δέ γε καὶ ἐμβριθῆ, καὶ ἄρχειν εἰδότα στρατιωτῶν, Στρατοπεδάρχην ὀνομάσας κατέλιπεν, ἵν' ἐν Κιλικίᾳ δοίη χώραν τῇ

C στρατιᾷ τὸν χειμῶνα διαγαγεῖν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ἦκεν εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁ δὲ Βούρτζης συνεχῶς ἐξελαύνων ἐκάκου τοὺς ἐν Ἀτιοχείᾳ Ἀγαρηνοὺς, καὶ διεσκόπει ὅπως ἕλοι τὴν πόλιν εἰ δύναιτοι, καὶ κλέος ἔξει. Ἔλαθεν οὖν ποτε μέτρον τοῦ ὕψους ἑνὸς τῶν πύργων λαβὼν, καὶ πρὸς τοσοῦτον ὕψος ἀναλογους ἡτοιμάσατο κλίμακας. Φυλάξας οὖν νύκτα μίαν χει μέριον, ἀσέληνόν τε καὶ νιφετώδη, πρόσεισιν ἠρέμα τῷ τείχει τῆς πόλεως, καὶ τὰς κλίμακας ἐρείσας αὐτῷ, ἀνέβη μετὰ τριακοσίων (τοσουτους γὰρ ἐπήγετο, μηδενὸς αἰσθομένους) καὶ τοὺς μὲν τοῦ πύργου

D ἐκείνου φύλακας ἀνεῖλε, καὶ ἑτέρων πλησιαζόντων, στέλλει δὲ αὐτίκα πρὸς τὸν στρατοπεδάρχην, δηλῶν αὐτῷ τὸ γενόμενον, καὶ πρὸς βοήθειαν ἐκκαλύομενος, Ὁ δὲ ἀνεδύετο· λέγεται γὰρ ἐντείλασθαι οἱ τὸν βασιλέα, μὴ προσβαλεῖν τῇ Ἀντιοχείᾳ, ὅτι παρὰ πᾶσι πεφήμιστο, τῇ τῆς Ἀντιοχείας ἁλώσει ἔψεσθαι καὶ τοῦ κρατοῦντος τὸν ὄλεθρον. Οἱ δὲ Ἀντιοχεῖς, γνόντες τῶν πύργων τὴν ἅλωσιν, ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἐξελάσαι τοὺς Ῥωμαίους αὐτῶν προθυμούμενοι. Πρὸς δύο τοίνυν ἐναντία μαχόμενον ἔχων ὁ στρατοπεδάρχης τὸν λογισμὸν, τήν τε βασιλικὴν ἐντολὴν, καὶ τὸν ὀλεθρον τοῦ Βούρτζη, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τριακοσίων ἀνδρῶν, ἔθετο μὴ ἐᾶσαι τοσούτους ἄνδρας ἀπολέσθαι, καὶ ἅρας σὺν παντὶ τῷ στρατεύματι, προσβάλλει τῇ Ἀντιόχου· καὶ αὐτίκα οἱ μὲν πολέμιοι παρείθησαν καὶ τὰς χεῖρας καὶ τὰς ψυχάς.

Variæ lectiones et notæ.

(63) Ὑπονοστῶν ἐξ Ἀντιοχείας. Expeditionem hanc in Agarenos, quæ sub anno 968, accidit, attigit Liutprandus in Legat. *Quarta feria ipsius Hebdomadæ Nicephorus Constantinopolim egreditur, in Assyrios profecturus.*

Οἱ δὲ περὶ τὸν Βούρτζην, καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος, ἤδη ἀπειρηκότες ἀνεζωώθησαν, καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν πυλῶν ὁ Βούρτζης πελέκει διακόψας, ἄνετον παρέσχε τῷ στρατοπεδάρχῃ τὴν εἴσοδον, καὶ ἡ περιφανὴς Ἀντιόχεια ῥᾷον οὕτως ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο. Ὁ τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν ἄλγος, ἀλλ' οὐ χαρμονὴν ἐνεποίησεν. Ἐμηνία τε τῷ στρατοπεδάρχῃ, καὶ τῷ Βούρτζῃ τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ ἀνδραγαθήματος ἀμοιβὴν παρέσχεν ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς, ἀφείλετό τε αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν, καὶ παρὰ τῷ οἴκῳ μένειν ἀπρόϊτον διωρίσατο.

A minis est remuneratus, ademptoquo imperio, illum domo exire vetuit.

ΚΖ'. Συνέβη δέ τι καὶ ἕτερον ὃ τὸν δῆμον ἐξέμηνε κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ κατὰ δήμου τὸν αὐτοκράτορα. Κατά τι παλαιὸν ἔθος ( ) ἐν μιᾷ τῶν Δεσποτικῶν ἑορτῶν εἰς τὸν ἐν τῇ Πηγῇ θεῖον ναὸν πρόοδον ἐποιεῖτο ὁ βασιλεὺς, καὶ συνέβη μέσον Ἀρμενίων καὶ πλωΐμων φιλονεικίαν προβῆναι, κἀκ ταύτης συμβολὴν ἀλλήλων καὶ θροῦν καὶ κρότον πολλὴν, καὶ φόνον ἀνδρῶν ἑκατέρωθεν. Τῆς δὲ φήμης τὸ γεγονὸς τοὲς ἐν τῇ πόλει πρὸ τῆς ἐπανόδου τοῦ βασιλέως κατ-ηγγειλάσης, οἱ τοῦ δήμου ἀτάσθαλοι κατὰ συμμορίας γενόμενοι πολλαχοῦ, καὶ τοῖς Ἀρμενίοις ἐπαντιοῦσιν ὑπαντιάζοντες, ξύλοις ἐκείνους συνέκοπτον. Ὡς δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς ἐφθάκει κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν Ἀρτοπρατίων, ὕβρεις κἀκείνου κατέχεον, καὶ θόρυβος ἦρτο, καὶ βοαί τε καὶ συνδρομαὶ, καὶ οἱ μὲν λίθους ἠφίουν κατὰ τοῦ βασιλέως, οἱ δὲ κόνιν ἔπαττον κατ' αὐτοῦ, καὶ ἐδυσφήμουν αὐτὸν μέχρι τῆς ἀγορᾶς, ἥ τις ἔστρωται ταῖς πλαξὶ, καὶ τὸν κίονα φέρει τὸν κυκλοτερῆ τε καὶ πορφυροῦν. Καὶ εἰ μή τινες τῶν ἐντιμοτέρων πολιτῶν ἐκεῖσε τὸν βασιλέα δεξάμενοι, τοὺς μὲν ἐφεπομένους αὐτῷ καὶ δυσφημοῦντας, ἄλλως τε ἀτακτοῦντας, ἀνεχαίτισαν, ἐκεῖνον δὲ κύκλῳ περιλαβόντες, εὐφήμουν, καὶ οὕτως αὐτὸν εἰς τὰ βασίλεια διεσώσαντο, τάχα ἄν τι μέγα συνέβη, κακόν. Ἐντεῦθεν διεδέδοτο λόγος, ὡς ἐν ἱπποδρομίᾳ ὁ βασιλεὺς ἐγκοτῶν τῷ δήμῳ, μέλλει αὐτὸν ἀμύνασθαι. Ἀμίλλης οὖν τελουμένης ἵππων μετὰ καιρὸν, στρατιώτας ὁ βασιλεὺς ἐνόπλους προήγαγεν εἰς μέσον τὸ θέατρον, ἐπιδειξομένους ταχα τῷ δήμῳ, ὡς ἐν τύπῳ πολεμίων οἷα τῆς μάχης ἡ συμβολὴ, ὡς δῆθεν αὐτῷ κἀντεῦθεν περιποιούμενος ἡδονὴν, ἢ καὶ φόβον αὐτοῖς ἐπισεῖσαι θέλων. Ὡς οὖν οἱ στρατιῶται τὰ ξίφη ἐγύμνωσαν, ὁ ἐν τῷ θεάτρῳ λαὸς τοῦτ' ἐκεῖνο τὸ φημιζόμενον εἶναι νομίσαντες, ἀποδιδράσκειν τοῦ θεάτρου ὥρμήκεσαν, καὶ περὶ τὰς ἐξόδους στενοχωρούμενοι, ὑπ' ἀλλήλων τε συμπατούμενοι, ἀπώλοντο οὐ βραχεῖς. Τάχα δ' ἂν καὶ πολλῷ πλείους ἐκινδύνευσαν, εἰ μὴ οἱ βασιλεὺς· ἀμετακίνητος ἐπὶ τῆς ἰδίας ὤπτο καθέδρας. Ἰδὼν γὰρ ὁ δῆμος ἐκεῖνον μηδόλως τῆς ἕδρας μεταχωρήσαντα, ἔστησαν τῆς φυγῆς. Οἱ δὲ τοῖς θανοῦσι τότε προσήκοντες τοὺς οἰκείους θρηνοῦντες, δημοσίᾳ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπέσκωπτον. Διὰ ταῦτα τοίνυν

XXVII. Accidit et aliud quiddam, quod et populum contra imperatorem, et imperatorem contra populum exacerbavit. Quodam festo Dominico imperatore, ex veteri consuetudine, in Peganum templum **205** supplicatum egresso, accidit, ut Armenii et nautæ orta contentione cum magno murmure et tumultu inter se congrederentur, et utrinque viri aliquot caderent. Quo ante reditum imperatoris, civibus nuntiato, temeraria plebs in cohortes divisa, Armenios redeuntes, obviam egressa, fustibus cædebat, et ipsum imperatorem jam in forum Panarium progressum maledictis insectabatur: ortoque tumultu et concursu facto, et clamor sublato, alii lapidibus imperatorem petunt, alii pulverem in eum spargunt, et maledictis usque in forum tabulis lapideis stratum prosequuntur, in quo columna rotunda porphyretica sita est. Ac nisi quidam ex honoratioribus illius loci civibus imperatore suscepto, insectantes eum et maledicta ingerentes, nulloque ordine tumultuantes, repressissent ac depulissent, illumque corona cinctum cum faustis acclamationibus in regiam usque perduxissent, fortasse magnum ex ea seditione malum exstitisset. Inde rumor emanavit, imperatoris dissimulatam iram ludis equestribus in populi ultionem erupturam. Aliquanto post cum certamen equestre ederetur, imperator milites armatos in medium theatrum produxit, sive ut populo bellici congressus imaginem adumbrarent, jucundam et ipsam futuram scilicet, sive terroris incutiendi causa. Ut autem milites gladios strinxerunt, populus qui in theatro erat, illud esse ratus, quod diu hominum sermonibus jactatum esset: cum impetu fugiebat, inter exeundum autem in augustiis multi invicem conculcati perierunt, ac periculum latius vagatum esset, nisi viso imperatore in sua sede immoto, fugere destitissent. Mortuorum vero propinqui suos lugentes, publice imperatorem dicteriis incesserunt; ob quæ cum se civibus invisum esse sciret, regiam muro cinxit: quo absoluto, relatis ad se clavibus, tum demum id ei quod timebat, evenit, neque ulla excogitatæ munitionis fuit utilitas. Turcis autem, Ungaris

Variæ lectiones et notæ.

(64) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος, Festum quo hæc fiebat processio, indicat Leo Diaconus, lib. IV Hist. ms.: Πρόκεισον δὲ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος ἀνάληψιν, κατὰ τὸ εἰθισμένον, ἔξω τειχῶν, ἐπὶ τὴν καλουμένην Πηγὴν, ποιησαμένου τοῦ βασιλέως· νεὼς δὲ ταύτῃ περικαλλὴς τῇ Θεοτόκῳ δεδόμηται, etc. Istius præterea imperatoriæ προελεύσεως εἰς Πηγὰς meminit Luitprandus in Legatione, cujus apparatum et pompam ita describit; *His ergo tribus hebdomadibus habuit Nicephorus extra Constantinopolim metastasim id est stationem. in loco qui dicitur* εἰς Πηγὰς, *id est ad Fontes, eodemque me venire præcepit.* Sed an ea sit cujus hic meminit Zonaras, haud omnino constat. Vide nostram *Constantinoplim*, lib. IV, ubi de hoc templo agimus.

scilicet, Thraciam vastantibus, Bulgariæ principi scripsit, ne illos Istrum transire pateretur, et Romanas provincias infestare. Id ille recusavit, *quod imperator ipsi quoque auxilia negasset, cum ab iisdem invaderetur. Nunc autem postquam pacem cum eis facere coactus sit, postulare* **206** *ut fœdus rumpat, et armis sumptis bellum suscipiat, cujus rationem reddere non possit.* Ibi igitur repulsam passus, Calocyrum, Chersonis principis filium, ad Russiæ principem Sphendosthlavum contra Bulgaros concitandum ablegavit. Russicus igitur exercitus Bulgariæ agros longe lateque populatus, prædam pene innumerabilem abegit, idque sequenti anno æque factum.

A μισεῖσθαι παρὰ τῶν πολιτῶν ἐπιστάμενος, τείχτει περιέζωσε τὰ βασίλεια· ἀλλ' ὅτε τοῦτο ἀπήρτιστο, καὶ οἱ τῶν πυλῶν αἱ κλεῖδες ἀπεκομίσθησαν, τότε, ὃν ἐφοβεῖτο φόβον, ἦλθεν αὐτῷ, καὶ οὐδὲν τῆς ἐπινενοημένης αὐτῷ ἀσφαλείας ἀπώνατο. Τῶν δὲ Τούρκων, τῶν Οὔγγρων δηλαδὴ, τὰ Θρᾳκῷα λῃΐζομένων, τῷ Βουλγαρίας ἔγραψεν ἄρχοντι ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος μὴ παραχωρεῖν αὐτοῖς διαβαίνειν τὸν Ἴστρον, καὶ τῇ Ῥωμαίων λυμαίνεσθαι. Ὁ δὲ οὐχ ὑπήκουσε, λέγων ὡς Ὅτε καθ' ἡμῶν οὗτοι ἐστράτενον, παρακαλούμενος συμμαχῆσαι ἡμῖν, οὐκ ἠθέλησας. Καὶ νῦν ὅτε βιασθέντες σπονδὰς ἐθέμεθα πρὸς αὐτοὺς, ἄξιοῖς ἡμᾶς παρασπονδῆσαι, ὅπλα τε κατ' ἐκείνων ἄρασθαι, καὶ κινῆσαι πόλεμον

ἀπροφάσιστον. Ἀποκρουσθεὶς τοίνυν ἐντεῦθεν, εἰς τὸν ἄρχοντα Ῥωσίας τὸν Σφενδοσθλάβον (65) διεπρεσβεύσατο, ἐξορμῶν κατὰ τῶν Βουλγάρων αὐτὸν, διὸ καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Χερσῶνι πρωτεύοντος τὸ Καλόκυρον (66) πρὸς Ῥωσίαν ἐκπέπομφεν. Ἐπιστρατεύει τοίνυν κατὰ Βουλγάρων σύνταγμα Ῥωσικὸν, καὶ χώραν αὐτῶν πολλὴν ἐλῃΐσατο καὶ λεία, οὐκ εὐαριθμητον ἐκεῖθεν ἀπήλασε, καὶ τῷ ἐπιόντι δ' ἐνιαυτῷ οὐχ ἧττον τῶν προτέρων οἱ Ῥὼς τὰ Βουλγάρων ἐκάκωσαν.

XXVIII. Phoca regnante fuit terræ motus horrendus, qui etsi Constantinopoli plane innoxius, aliis tamen urbibus plurimum nocuit, et mense Maio spirarunt venti, qui fruges peremerunt. Unde fame laboratum, quam Nicephorus in suum lucrum convertit, in granaria congesto frumento, et esurientibus magno vendito, non reputans, se (ut in proverbiis Salomon ait [1]) publicis exsecrationibus obnoxium esse, sed benignitatem potius suam erga subditos jactans, quod binos medimnos aureo venderet, quamvis exemplum Basilii Macedonis haberet, qui in tali penuria se, non ita olim, magnifice gesserat. Nam cum aliquando de more in Sanctorum Apostolorum ædem iret, et cives quosdam gravitatis aliquid præ se ferentes, mœstos conspexisset: causam tristitiæ quæsivit. Illi responderunt: *Domine, qui non tristes esse possumus, cum mortem nobis instantem videamus, et bini frumenti medimni aureo nummo sint emendi?* Quibus Ille auditis ingemuit, dataque pecunia tristitiam illorum discussit, civiles magistratus exsecratus, quod ab iis de genuria non factus esset certior, ac statim imperatoriis granariis, apertis, duodenos medimnos uno aureo vendi jussit. Ac ille quidem, ut imperatorem decet, egit; hic pro caupone se gessit, qui populo penaria laboranti,

B ΚΗ'. Γέγονε δὲ (66*) τοῦ Φωκᾶ βασιλεύοντος καὶ λιμός τῆς γῆς φρικωδέστατος, ἐξ οὗπερ ἡ μὲν Κωνσταντίνου οὐ πάνυ τι πέπονθε, πόλεις δ' ἕτεραι καὶ σφόδρα πεπόνθασιν. Ἔπνευσαν δέ γε ἄνεμοι κατὰ Μαΐον μῆνα, δι' ὧν ἐφθάρησαν οἱ καρποὶ, καὶ γέγονε λιμὸς ἰσχυρὸς (67), ὃν εἰς οἰκεῖον κέρδος ὁ Νικηφόρος μετήνεγκε, ταμειουλκῶν τὸν σῖτον, καὶ πολλοῦ τοῦτον ἀποδιδόμενος τοῖς λιμώττουσι, μηδὲ φροντίζων, ὅτι δημοκατάρατος ἦν, κατὰ τὸν Σολομῶντα παροιμιαζόμενον, ἀλλ' αὐχῶν μᾶλλον ὡς εὐεργετῶν τὸ ὑπήκοον, ὅτι δύο μεδίμνους ἐπίπρασκε τῷ νομίσματι· καὶ ταῦτα παράδειγμα ἔχων τὸν Μακεδόνα Βασίλειον, οὔπω πάνυ πρώην μεγαλοπρέπειαν πρὸς τοιαύτην ἐνδειξάμενον ἔνδειαν. Ἀπῆει γάρ ποτε ὁ αὐτοκράτωρ ἐκεῖνος, συνήθη ποιούμενος πρόοδον, εἰς τὸν τῶν

C Ἁγίων Ἀποστόλων ναὸν, καί τινας τῶν τῆς πόλεως ἄνδρας ὑπόσεμνον δεικνύντας κατάστημα, θεασάμενος σκυθρωπάζοντας, ἤρετο τὴν αἰτίαν τῆς σκυθρωπότητος. Οἱ δὲ, Καὶ πῶς οὐκ ἂν σκυθρωπάζομεν, ἔφασαν, δέσποτα, ἐπηρτημένον ἡμῖν ὁρῶντες τὸν θάνατον, οἳ δή γε δύσ μεδίμνους σίτου εἰς νόμισμα χρυσοῦν ἐξωνούμεθα; Τοῦτο ἀκούσας ἐκεῖνος ἀνώμωξε, καὶ τοῖς μὲν χρήμασι τὴν κατήφειαν ἔλυσε, τοῖς δὲ τὰς πολιτικὰς ἐγκεχειρισμένοις ἀρχὰς ἐλοιδορήσατό τε καὶ ἐπηράτο, ὅτι μὴ αὐτὸν τὰ τῆς ἐνδείας ἐδίδαξαν, καὶ εὐθὺς τοὺς βασιλικοὺς σιτῶνας (68) ἀνοι-

[1] Prov. xx, 28.

Variæ lectiones et notæ.

(65) Σφενδοσθλάβον. Cujus meminit Constantinus Porphyrog. *De. Adm. imp.* cap. 9. *Wenceslaum* ita efferunt Græci scriptores.

(66) Καλόκυρον. Is est, ni fallor, Calocyrus patricius cujus meminit Lupus protospatha, sub an. 982.

(66) Γέγονε δέ, etc. De hoc terræ motu sub Nicephoro Phoca agunt Excerpta quædam historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ τοῦ κυρίου Νικηφόρου τοῦ βασιλέως ἔκλειψις ἡλίου περὶ χειμῶνα ἐγένετο· καὶ πάλιν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ σεισμὸς φοβερώτατος· τῷ δὲ σεισμῷ καὶ ὄμβρος ἄμετρος ἐπηκολούθησν ἐπὶ ὥρας τρεῖς, καὶ πάλιν ὄμβρος τεθολωμένος σύμμικτὸς τέφρᾳ.

(67) Καὶ γέγονε λιμὸς ἰσχυρός. Hæc αὐτόπτης narrat Liuprandus in Legat.: *Est et aliud quod nunc Nicephorum compulit copias in Assyrios educere: Argorum enim omnem regionem instans tempus Deo jubente, eousque fames attrivit, ut neque tritici duo Papienses sextarii aureo comparentur, hocque ubi ubertas quasi regnat. Hanc pestem nivibus cooperantibus ita dilatavit, ut messionis tempore, quidquid ubique terrarum annonæ erat, minimo dat pretio, possessoribus ejulantibus congregarit. Quod cum juxta Mesopotamiam faceret, ubi frugum copia muribus absentibus creverat, arenæ moris multitudini annonæ multitudinem coæquavit. Igitur cum vili hoc commercio turpiter fames ubiubi desæviret, octoginta millia mortalium, obtentu militiæ, secum congregavit, quibus per continuum mensem, quod emerat aureo, duobus vendidit.*

(68) Βασιλικοὺς τσιῶνας. Horrea publica, de

γῆναι ἐκέλευσε, καὶ δώδεκα μεδίμνους σίτου νομίσματος ἑνὸς ἀποδίδοσθαι. Ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἡ πρᾶξις αὕτη βασιλικὴ, τῷ δ' ἱστορουμένῳ νῦν βασιλεῖ καὶ λίαν καπηλικὴ, ὃς τῷ λιμῷ τὸ ὑπήκοον ὁρῶν πιεζόμενον, οὐκ ἐπήμυνεν, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἐνετρύφα ταῖς αὐτοῦ συμφοραῖς, καὶ τοῖς τοῦ λιμοῦ τραυματίαις ἐπικαίων ὑπῆρχε τὰ τραύματα. Καὶ ὁ τοῦ βασιλέως δὲ ἀδελφὸς ὁ Λέων οὐχ ἧττον ἔθλιβε τόν τε δῆμον τῆς πόλεως καὶ τοὺς οἰκήτορας τῶν χωρῶν, καπηλείας καὶ αὐτὸς μετιών, Καὶ οἱ μὲν οὕτω διέκειντο πρὸς τοὺς πάσχοντας, οἱ δὲ πρὸς τὸν κρατοῦντα διὰ ταῦτα ἀπέσκωπτον. Ποτὲ γὰρ νεολέκτους στρατιώτας ὁρῶντος τοῦ βασιλέως, ἐπεὶ καὶ τις τούτοις συνηριθμητο πολιὸς, ἔφη πρὸς ἐκεῖνον ὁ αὐτοκράτωρ, Πῶς τοῖς στρατιώταις, ἄνθρωπε, γέρων ὢν συγκαταλέγεις σαυτόν ; Ὁ δ' αὐτίκα εὐφυῶς ἀντεφθέγξατο ὡς Ηολὺ δυνατώτερος νῦν εἰμι, ἤ ὅτε ἤκμαζον, δέσποτα · τότε γὰρ οὐδ' ἡμίσεως ἂν ἐπωμισάμην σῖτον νομίσματος, νῦν δὲ ῥᾷον καὶ δύο νομισμάτων σῖτον ἐπὶ τῶν ὤμων ἀρῶ. Συνῆκε μὲν οὖν τὴν εἰρωνείαν ὁ βασιλεὺς, ἀταράχως δὲ ταύτην ἐνεγκὼν μετέστη πρὸς ἕτερον, Ἐρωτικῶς δὲ σφόδρα πρὶν διακείμενος ὁ Νικηφόρος πρὸς τὴν Θεοφανὼ, μετέπειτα τῆς πρὸς αὐτὴν συνουσίας ἀπείχετο, ἤ κορεσθεὶς ταύτης, ἤ καὶ δι' ἐγκράτειαν, μίξεως ἀπεχόμενος · οὐδὲ γὰρ πάνυ τι καὶ νέος ὤν, πρὸς ἔρωτας ἐτύγχανεν εὐκατάφορος. Ἡ δὲ μισήσασα τὸν ἄνδρα διὰ τὸ ἀνομίλητον, ἤ καὶ περὶ τοῖς υἱέσι δείσασα (ἦν γάρ τισιν ὑποτονθορυζόμενον, βούλεσθαι τὸν Νικηφόρον τὰ βασιλείδια ἐκτεμεῖν, καὶ τῶν παιδογόνων στερῆσαι μορίων, καὶ τὸν ἀδελφὸν κασιλεῦσαι τὸν Λέοντα) εἰς λόγους ἦλθε λάθρα τῷ Τζιμισκῇ, ἤ ἔρωτι τοῦ ἀνδρὸς ἁλοῦσα (ἦν γὰρ τῷ κάλλει διαπρεπὴς, καὶ τοῦ εἴδους χάριτας ἀφιεὶς) ἤ καὶ ἀξιόχρεων τοῦτον τῷ Νικηφόρῳ λογισαμένη ἀντίῤῥοπον, ὡς δέ τινές φασι, καὶ εἰς συνουσίαν ἐλήλυθε τῷ ἀνδρὶ, καὶ κατὰ τοῦ Νικηφόρου ἠρέθισε, καὶ τὸ τῆς παροιμίας, σφαῖραν ἀφῆκε κατὰ πρανοῦς (69). Ἦν γὰρ καὶ ἄλλως ὁ Ἰωάννης τῷ βασιλεῖ μηνιῶν, ὅτι τῷ ἀδελχῷ πειθόμενος ἐκεῖνος βασκαίνοντι τούτῳ, ὕποπτόν τε τὸν ἄνδρα ἐνόμισε, καὶ τῆς στρατιωτικῆς ἀρχῆς παύσας αὐτὸν, εἰς πολιτικὴν μετατίθησι, λογοθέτην τοῦ δρόμου προχειρισάμενος, ὃ οὐκ εἰς δυναστείαν, ἀλλ' εἰς τιμὼρίαν καὶ ταύνην βαρεῖαν ἐκείνῳ λελόγιστο· Εἶτα τῇ κακώσει τοῦ ἀνδρὸς προστιθεὶς, καὶ οἴκοι μένειν αὐτὸν ἐκέλευσε · ᾤκει δὲ κατὰ τὸ Θέμα (70). Διὰ ταῦτα ἐμηνία ὁ Ἰωάννης. Ὡς δὲ καὶ τὴν μαχλάδα ἐκείνην εὗρεν αὐτὸν παραθήγουσαν, διαπραξαμένην δέ οἱ καὶ κάθοδον κελεύσει βασιλικῇ, τῇ τυραννίδι ἐπέθετο συμπράττουσαν ἔλων, καὶ τὴν βασίλισσαν, καὶ

A non modo nihil opis tulit, sed et calamitatibus insultavit : vulneribus eorum, quos fames sauciarat, inhumaniter divellendis. Sed et frater ejus Leo, et ipse cauponando, nihilominus et urbanum populum et provinciales premebat. Qui cum se tales erga afflictos præberent, vicissim dicteriis a populo incessebantur. Nam cum aliquando imperator novitios milites lustrans, canum quemdam inter cæteros vidisset, rogavit : *Cur homo senex militiæ nomen dedisset ?* Ibi ille ingeniose respondit : *Se nunc multo robustiorem* **207** *esse quam in juventule. Tum enim ne dimidii quidem aurei frumentum tollere potuisse : nunc vero duorum aureorum facilius in humeros sublaturum* Intellexit cavillum imperator, eoque dissimulato, ad alium transiit.
B Quamvis autem Theophanonem prius vehementer deperisset, post, ejus congressu abstinuit, sive ex satietate, sive ex continentia. Nam vel in adolescentia parum proclivis ad libidinem fuerat. At illa maritum vel ob eam alienationem exosa, vel de filiis sollicita (quidem enim murmurabant, velle Nicephorum, regiis pueris castratis, imperium in fratrem Leonem transferre) clam cum Joanne Tzimisce colloquitur, sive amore ejus capta (nam formæ excellentia et venustate, hominum oculos in se convertebat) sive eum parem Nicephoro adversarium rata. Quidam etiam tradunt eam consuevisse cum illo, et homme contra Nicephorum instigato, plaustrum per se nutans, ut proverbio dicitur, opportune perculit. Nam Joannes alioqui
C succensebat imperatori, qui ex fratris invidia et calumniis suspectus, a militari potestate ad civilem translatus fuerat, et logotheta cursus publici designatus, quam ipse non potestatem, sed grave supplicium judicabat. Accesserat malis, quod cum versus Themate habitaret, domi manere jussus erat. Ob hæc Joannes iratus, cum etiam a meretrice illa irritaretur, quæ reditum ei jussu imperatoris confecerat, regnum affectavit, illa adjutrice : eodemque tempore suis necessariis arcanum aperuit, et facinus aggressus, intempesta nocte cum iis lembo conceusus, ad regiam pervenit, qua mari Austrino alluitur. Bucoleon is locus dicitur, quod ibi lapideus leo excisus est, qui cum bovi ejusdem materiæ insideat, pene sinistro cornu illius tenet, et collum distorquet. Quo cum ventum
D esset, sportam demissam videt, in eaque cum suis a Theophanonis ancillis attrahitur. Habebat autem secum Michaelem Burzem; imperatori ob inconsideratam illam iram infensum, et Leonem Abalan-

Variæ lectiones et notæ.

quibus egimus in *Constantinopoli*, lib. II, sect. 10. Ea conflagrasse Theodosio Juniore imperante scribit Socrates lib. VII, cap 39, ubi τὰ μέγιστα τῶν ὡρίων vocantur.

(69) Σφαιραν ἀφῆκε κατὰ πρανοῦς. Proverbium quod, ni fallor, omisere paræmiographi : quo referri possunt ista ex Gellio lib. VI, cap. 2, de cylindro : *Sicut*, inquit, *lapidem cylindrum, si per spatia terræ prona atque deruta jacias, causam quidem et initium præcipitantiæ feceris, moxtamen ille præceps volvitur, non quia tu id jam facis, sed quoniam ita sese modus ejus, et formæ volubilitas habet.*

(70) Ὤκει δὲ κατὰ τὸ Θέμα. Hæc verba absunt ab uno e mss. Reg. ; habentur vero in duobus aliis cum defectus nota, et in quarto, ubi Θέμα videtur esse forum Theodosiacum, vel tractus ita ad illud forum appellatus, uti indicavimus in nostra *Constantinopoli*, lib. I, p. 80.

tem et Theodorum Nigrum, quem ob colorem nigriorem Atzypotheodorum vocabant, et alios duos. Igitur cubiculum imperatoris sine strepitu ingressi (nam id quoque Theophano confecerat) Nicephorum humi dormientem, quidam calcibus per **208** contumeliam insultans somno excutit, experrectum seque attollentem lethaliter in capite vulnerat, quo ictu et corpus ejus et animus graviter est concussus. Ad Tzimisem qui in regio lecto consederat, adductus, jam collabens et utrinque suffultus, cum rogaretur quibus de causis ab eo vexatus esset ? nihil respondit, sed illud duntaxat : *Juva, Domine,* clamavit. Jubet igitur Tzimisces conjuratos maxillas ejus capulis gladiorum pulsando confringere, aut dentes elidere. Deinde quidam in tergum ejus hastam ita intorquet, ut per pectus elaberetur. Tumultu ab cubiculariis excitato (jam enim insidias animadverterant) caput modo defuncti amputatum per fenestram ostendunt itaque illorum impetum comprimunt. Fertur Nicephorus paucis ante diebus tabellas in suo cubiculo invenisse insidiarum indices. Leo frater imperatoris, nece illius cognita, cum filio suo Nicephoro in Magnam ecclesiam confugit. Fuit hic imperator cum cæderetur, natus annos quinquaginta septem, quorum sex cum totidem mensibus regnavit.

A ἅμα τε οἷς ἐθάῤῥει, τὸ ἀπόῤῥητον ἀπεκάλυψε, καὶ ἅμα τῷ ἔργῳ ἐπικεχείρηκε, καὶ προσλαβόμενος αὐτοὺς, ἀωρὶ τῶν νυκτῶν, καὶ λέμβῳ ἐμβεβηκὼς ἐπὶ τὴν νοτίαν θάλασσαν τῶν βασιλείων ἀφίκετο. Βοτκολέων (71) ὁ τόπος ὠνόμασται, ὅτι λίθινος λέων λελάξευται ἐν αὐτῷ βοὸς ἐπιβεβηκὼς ὁμοίου, καὶ τῷ εὐωνύμῳ ποδὶ κατέχων τὸ κέρας αὐτοῦ, καὶ περιστρέφων τὸς αὐχένα τὸν τοῦ βοός. Ἔνθα γενόμενος, σαργάνην τε καθημένην ἄνωθεν καθορᾷ, καὶ δι' αὐτῆς ἀνιμᾶτπι παρὰ θεραπαι ῶν τῆς Θεοφανοῦς καὶ αὐτὸς, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Ἦσαν δὲ ὁ Βούρτζης Μιχαὴλ ἐγκοτῶν τῷ βασιλεῖ καὶ αὐτὸς διὰ τὴν ὀργὴν, ὡς εἴρηται, τὴν ἀλόγιστον, καὶ Λέων ὁ Ἀβαλάντης, καὶ ὁ μελάγχρους Θεόδωρος, ὃν διὰ τὸ τοῦ εἴδους μέλάντερνν ἐκάλουν Ἀτζυποθεόδωρον, καὶ ἕτεροι δύο. Ἀψοφητὶ τοίνυν ὑποδύντες τὸν κοιτῶνα τὸν βασιλειον (καὶ τοῦτο γὰρ αὐτοῖς ἡ Θεοφανὼ κατεπράξατο) εὗρον τὸν Νικηφόρον χαμεύνην ὑπνώττοντα, καί τις αὐτῷ λὰξ ἐνθορὼν, καὶ ἐνυβρίσας διύπνισε. Ὡς δὲ τὴν κεφαλὴν ἐκεῖνος διυπνισθεὶς ἀνεκούφισε, δέχεται κατ' αὐτῆς εὐθὺς καιρίαν πληγὴν, ἥ τις αὐτῷ διέσεισε καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν. Εἶτα ὁ μὲν Τζιμισκῆς ἐπὶ τῆς βασιλείου κλίνης κεκάθικε, τὸν δὲ Φωκᾶν ἤδη παρειμένον ἑκατέρωθεν ὑπερειδόμενον, αὐτῷ παρεστήσαντο. Ὁ δὲ τὰς αἰτίας αὐτὸν ἠρώτα, δι' ἃς κεκάκωτο παρ' αὐτοῦ · ὡς δ' ἐκεῖνος πρὸς οὐδὲν ἀπεκρίνατο, μόνον δὲ τὸ, Κύριε, βοήθει (72), ἐφθέγγετο · ἐγκελεύεται τοῖς περὶ αὐτὸν ταῖς λαβαῖς τῶν ξιφῶν τὰς γνάθους αὐτοῦ παίοντας συνθραῦσαι, ἢ διασεῖσαί τοὺς ὀδόντας αὐτοῦ Εἶτα τις ἐξόπισθεν δόρατι βάλλει κατὰ νῶτον αὐτὸν, καὶ τό δόρυ διὰ τῶν στέρνων ἐξέπεσε (73). Θορύβου δὲ παρὰ τῶν προκοιτούντων γεγενημένου (ἤδη γὰρ εἰς αἴσθησιν ἦκον τῆς ἐπιδουλῆς), καὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀνδρὸς ἐκπεπνευκόαυς ἄρτι ἐκτέμνουσι, καὶ τοῖς σωματοφυλακοῦσι διὰ θυρίδος δεικνύουσι, καὶ οὕτω τὴν ἐκείνων ὁρμὴν καταπαύουσι. Λέγεται δ' ὅτι πρὸ ἡμερῶν ὀλίγων ἔγγραφόν τι εὗρεν ἐν τῷ κοιτῶνι ὁ Νικηφόρος. δηλοῦν τὴν ἐπιβουλήν. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου αὐτάδελφος ὁ Λέων τὸ γεγονὸς ἐγνωκὼς, σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ πρυσπέφευγεν. Ἦν δὲ ὁ ἀναιρεθεὶς βασιλεὺς ἐτῶν πεντήκοντα καὶ ἑπτὰ, ἐξ ὧν ἓξ καὶ μῆνας τοσούτους (74) τῶν σκήπτρων ἐκράτησε τῶν Ῥωμαϊκῶν (75).

Variæ lectiones et notæ.

(71) Βουκολέων. De Bucoleonte multa congessimus in Notis ad Villharduinum, et in *Constantinopoli Christiana;* tantum addo ad urbium portas apponi solitas ejusmodi Leonnum et Bucularum statuas marmoreas, colligi posse ex continuatore Theophanis, lib. III, n. 34.

(72) Κύριε, βοήθει. Scylitzes, p. 662, ait Nicephorum tum dixisse. Κύριε, ἐλέησον, Θεοτόκε, βοήθει. Formula precationis, vel etiam adprecationis, Græcis perfamiliaris. S. Athanasius in Apologia ad Constantium Aug. : Καὶ πᾶς ὁ λαὸς εὐθὺς μιᾷ φωνῇ ἐβόα, Χριστὲ, βοήθει Κωνσταντίῳ. Apophthegmata Patrum in Macario, n. 19 : Ἐὰν δὲ ἐπίκειται πόλμεος, Κύριε, βοήθει. Idem Scylitzes, p. 781, Χριστὲ, βοήθει, in prœliis inclamatum testatur. Interdum etiam Deipara invocabant, hac formula, Θεοτόκε, βοήθει, ut apud Scylitzem : Theophanes anno 26 Copronymi, pag. 325 : Καὶ εἴ πού τις συμπίπτων, ἢ ἀλγῶν, τὴν συνήθη Χριστιανοῖς ἀνῆκε φωνὴν, Θεοτόκε, βοήθει, ἢ πανυχεύων ἐφωράθη, ἢ ἐτκλησίαις προσεδρεύων, ὡς ἐχθρὸς τοῦ βασιλέως ἐκλάζετο. Sed de utraque formula vide quæ adnotamus in Dissert. de inferioris ævi numismatibus, n. 28 et 30.

(73) Ἐξέπεσε. Anonymus Salernitanus, parte VII : *Sed dum hæc agerentur, Pandulfus, de quo præmisimus, princeps dum apud Constantinopolim vinctus moraretur, atque ipse jam fatus Nicephorus imperator cum plus cruciaret, subitanea mors illi imperatori evenit. Nam cum esset justus et jure legis servator, Theophana crudelissima sua uxor propter suæ cupiditatis ardorem una cum Joanne Simulchi* (Tzimisce), *eo qui illo tempore ducatum gerebat, crudeliter illum necaverunt, et imperium ipse Joannes accepit.*

(74) Ἐξ ὧν ἓξ καὶ μῆνας τοσούτους. Scribit Liutprandus in Legat. in Sibyllinis illis Græcorum libris, in quibus scriptum reperiebatur, quot annis imperator quisque victurus erat, seu imperaturus, Nicephorum septennio duntaxat victurum prænuniatum.

(75) Τῶν Ῥωμαϊκῶν. Nicephori Phocæ porro staturam et corporis formam sic depingit Liutprandus in Legat. : *Ante Nicephorum sum deductus hominem satis monstruosum, puygmæum, capite pinguem, atque oculorum parvitate talpinum, barba curta, lata, et semicana fœdatum, cervice digitali turpatum, prolixitate et densitate comarum satis iopam, colore Æthiopem, cui per mediam nolis occurrere noctem, ventre extensum, natibus siccum, coxis ad mensuram ipsam brevem longissimum, cruribus parvum, calcancis pedibusque æqualem,* etc., quæ quidem nescio an conveniant cum Leone Diacono, lib. III Hist ms. ubi sic Phocam depingit: Τὴν δὲ ἰδέαν τοιοσδε τις ἦν · ὄψις αὐτῷ πρὸς τὸ μέλαν πλέον ἢ τὸ λευκὸν ἀποκλίνουσα · κόμη δὲ βαθεῖα καὶ κθανὴ, ὀφθαλμοὶ μέλανες ἐπὶ συνοίας πεφροντικότες, δα-

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

α'. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἀπέτισε τὸ χρεών. Ὁ δὲ Τζι- A μισκῆς, τῆς βασιλείας γενόμενος ἐγκρατὴς, καὶ τοὺς τοῦ Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πεποίητο τῆς ἀρχῆς (76), παῖδας ἔτι τυγχάνοντας, τὸν δὲ παρακοιμώμενον Βασίλειον, ὃν ὁ Φωκᾶς τετίμηκε πρόεδρον, μήπω πρώην ὄντος τοῦ ἀξιώματος, προσλαβόμενος ὡς ἐντριβῆ περὶ τὴν τῶν κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν, αὐτῷ τὴν πᾶσαν οἰκονομίαν ἀνέθετο. Καὶ ὃς τοὺς τῷ Νικηφόρῳ προσήκοντας, ἢ καὶ ἄλλως εὔνοιαν ἐκείνῳ τηρεῖν ὑποπτευομένους, ἐκ μίσου πεποίηκε, τὸν μὲν κουροπαλάτην Λέοντα, καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Νικηφόρον ἐν Λέσβῳ περιορίσας, τῷ δ' ἑτέρῳ τοῦ Λέοντος υἱῷ τῷ Βάρδᾳ ὅριον θέμενος περιγραπτὸν τὴν Ἀμάσειαν, καὶ ἄλλους ἄλλως μετελθών τε καὶ οἰκονομησάμενος. Τοὺς δὲ παρὰ τοῦ Νικηφόρου φυγαδευθέντας κατήγαγεν, οἷς καὶ ἀρχιερεῖς συν- B ηριθμηντο, ὅσοι μὴ ὑπογράψαι ἐν τῷ τόμῳ ὑπέκυψαν, δι' οὗ τεθέσπιστο, μὴ ἄνευ ἐκείνου ἀρχιερέα τινὰ προχειρίζεσθαι, Εἶτα ἄπεισιν ὁ Ἰωάννης εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν ταινιωθησόμενος. Ἀλλ' οὐκ εἰάθη παρὰ τοῦ Πολυεύκτου (77) εἰς τὸν ναὸν εἰσελθεῖν, ὡς φόνῳ μεμιασμένος. Πράως δὲ τὴν ἐπιτίμησιν ὁ Τζιμισκῆς ἐνεγκών, ἀπελογεῖτο μὴ αὐτὸς αὐτόχειρ γενέσθαι τοῦ φόνου, Ἔλεγε δὲ τὸν Ἀβαλάντην καὶ τὸν Νικηφόρον διαχειρίσασθαι. Τὴν μὲν οὖν Θεοφανὼ ὁ πατριάρχης ἀπῄτησε τῶν βασιλείων ἀπελαθῆναι καὶ περιορισθῆναι, καὶ τοὺς αὐτόχειρας τοῦ Νικηφόρου ἐκδιωχθῆναι, τὸν δὲ τόμον, οὗπερ ἐμνήσθημεν, διαῤῥαγῆναι, καὶ αὐτὸν τὸν Ἰωάννην δέξασθαι ἐπιτίμια. Ὁ δὲ πάντα ποιῆσαι ὑπέσχετο καὶ αὐτίκα στέλλει καὶ κατάγει τὴν βασιλίδα τῶν C ἀνακτόρων, καὶ τὸν τόμον ἐκεῖ κομισθέντα διέῤῥηξε, καὶ ἣν ἐν ἰδιώταις τελῶν εἶχε περιουσίαν, διανεῖμαι πένησιν ἐπηγγείλατο. Τούτων δὲ γενομένων κατὰ τὴν Γενέσλιον τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν καὶ Θεοῦ ἑορτὴν, ἅμα τε τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἐπιτρέπεται εἴσοδον, καὶ ἅμα τῷ διαδήματι στέφεται, τὴν δὲ Θεοφανὼ εἰς Προικόνησον περιώρισεν. Οὕτω μέντοι ἀναῤῥηθεὶς, ἐπεὶ ἀρχιερέως ἡ μεγάλη Ἀντιόχεια χηρεύσειαις ταῖς ὀφρύσιν ὑποκαθήμενοι· ῥὶς μέσως ἔχουσα λεπτότητος καὶ παχύτητος ἠρέμα συμπερανομένη γρυπότητι· ὑπήνη σύμμετρος ἀρεὰν παρὰ τὰς γνάθους προβαλλομένη τὴν πολιάν· ἀγκύλεος τὴν ἡλικίαν καὶ στιβαρός· εὐρύτατος τὸ στέρνον καὶ ὤμους ὡς μάλιστα· τὴν μὲν τοι ἀνδρείαν καὶ ῥώμην κατὰ τὸν θρυλλούμενον Ἡρακλῆν· φρονήσει D δὲ καὶ σωφροσύνῃ καὶ τοῦ τὸ δέον ἀνεπισφαλῶς ἐπιφράσας... πάντων κατευμεγέθει τῶν κατ' ἐκείνου τὴν γενεὰν γεγενημένων ἀνδρῶν.

(76) Τοὺς Ῥωμανοῦ παῖδας κοινωνοὺς πεόντι κανόνι χρησάμενος ὁ ἁγιώτατος ἐκεῖνος ποίητο τῆς ἀρχῆς. Quos antea Nicephorus Phocas longe intra se statuerat, ut ex Liutprando in Legat, colligimus: *Sedebant ad sinistram, non in eadem linea, sed longe deorsum duo parvuli imperatores, ejus quondam domini, nunc subjecti.*

1. Ac ille quidem fatis ita satisfecit. Tzimisces autem regno potitus, Romani liberos, pueros adhuc, imperii consortes fecit: Basilio cubiculi præposito, quem Nicephorus novo dignitatis genere præsidem appellarat, ut in rebus gerendis versato, administrationem omnem commisit. Is Nicephori cognatos, et alios qui ei adhuc bene cupere videbantur, amovit, Leone curopalate et filio ejus Nicephoro Lesbum relegatis, alteri ejus filio Bardæ certo limite præfinito, ne Amasia excederet, atque aliis aliter tractatis. Quos autem Nicephorus in exsilium egerat, revocavit. Iis vero etiam pontifices adnumerabantur, qui ei libro subscribere recusarant, quo sanxerat ne quis pontifex se inscio designaretur. Deinde in Magnam ecclesiam abiit Joannes, ut ibi diademate ornaretur. Sed Polyeuctus eum, ut cæde pollutum, ingredi ædem sacram non est passus. Quam increpationem Tzimisces æquo ferens animo, pro defensione attulit, se cædem suis manibus non perpetrasse, sed Abalantem et Atzypotheodorum Theophanonis **209** jussu Nicephorum sustulisse. Contra, patriarcha postulavit, ut Theophano palatio pulsa relegaretur, et Nicephori percussores in exilium agerentur, et liber, cujus meminimus laceraretur, et ipse pœnitentiæ subderetur. Ille se omnia facturum pollicitus, statim missis satellitibus Theophanonem regia educit, librum ad se allatum lacerat, et quas privatus opes habuisset se distributurum pauperibus promisit. His factis, Natali Servatoris et Dei nostri, simul in Ecclesiam admittitur, simul diademate ornatur, Theophanone in Præconesum relegata. Sic appellatus imperator, cum magna Antiochia pontifice careret, monachum quemdam Theodorum, qui imperium ei prædixerat, neque festinare aut rapere, sed Numinis designationem exspectare jusserat, nominavit. Is pontificatu suscepto, ab eo postulavit ut Manichæi, qui fœda sua secta multos contaminarent, ex Oriente in Occidentem transferrentur. Cujus postulatis ille obsecutus, nationem

Variæ lectiones et notæ.

(77) Παρὰ τοῦ Πολιεύκτου. Idipsum ita refert Balsamon ad can. 12 synodi Ancyranæ: Τῷ πατριάρχης Πολίευκτος πρῶτον μὲν ἐξώθησεν ἐκ τῶν ἱερῶν περιβόλων τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας τὸν βασιλέα κύριον Ἰωάννην τὸν Τζιμισκὴν, ὡς φονεύσαντα τὸν βασιλέα κύριον Νικηφόρον τὸν Φωκᾶν· ὕστερον δὲ ἐδέξατο. Εἶπε γὰρ μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου ἐν τῇ γενομένῃ τηνικαῦτα συνοδικῇ πράξει τῇ ἐν τῷ Χαρτοφυλακείῳ ἀποκειμένῃ, ὡς ἐπὶ τὸ χρίσμα τοῦ ἁγίου βαπτίσματος τὰ πρὸ τούτου ἁμαρτήματα ἀπαλείφει, οἷα καὶ ὅσα ἂν ὦσι, πάντως καὶ τὸ χρίσμα τῆς βασιλείας τὸν πρὸ ταύτης γεγονότα φόνον παρὰ τοῦ Τζιμισκῆ ἐξῄλειψεν. Canou porro synodi ejusmodi est: Τοὺς πρὸ τοῦ βαπτίσματος τεθυκότας, καὶ μετὰ ταῦτα βαπτισθέντας, ἔδοξεν εἰς τάξιν προάγεσθαι, ὡς ἀπολουσαμένους.

Manichæorum Philippopolim transtulit. At patriarcha Polyeuctus, cum post Tzimiscæ proclamationem triginta quinque dies vixisset, obiit, in ejusque locum successit Basilius monachus Scamandrenus. Agareni vero non ferendum esse rati, si ademptis modo urbibus carendum esset: undecunque convenerunt, pactaque belli societate, Carthaginensium ductu et auspiciis Antiochiam juxta Daphnem obsederunt. Sed dum cives constantius illis resistunt, gentium illa conspiratione cognita imperator, Mesopotamiæ ducem obsessis opem ferre jubet, Prælio commisso, Barbari etsi numero longe superiores, a Romanis profligati dissipantur. Cæterum Russi Bulgarorum natione et provincia subacta, una cum ducibus Borise et Romano, obliti patriæ, illic imperii sedem constituere voluerunt, Calocyri potissimum impulsu: qui, si ab eis Romanorum imperator appellaretur, se et Bulgaria cessurum, et pacem perpetuam facturum, et longe plura quam promissa essent præstiturum est pollicitus. Illi et provinciarum bonitate illecti, et Calocyri verbis inflati, neque litteris imperatoris, omnia quæ Nicephorus promisisset se confecturum affirmantis, auscultarunt, et legatos insolentius tractarunt. Qua de causa bello eos petere coactus, **210** Romanas legiones Barda Sclero magistro duce, fratre uxoris nuper defunctæ, contra Russos misit. Quo Barbarorum dux Sphendosthlavus intellecto, Bulgaris armatis et Patzinacis Scythis, nec non Turcis qui Pannoniam tenent ad belli societatem ascitis, exercitu circiter 300 millium coacto, Thraciam omnem populatur. Sclerus qui cum tanta multitudine acie congredi non auderet, quippe copiis longe inferior, militari solertia Barbaros devicit. Nam primum Patzinacas solos callide in insidias pellectos partim cecidit, partim vivos cepit. Deinde cum cæteris aliquandiu æquo Marte pugnavit. Sed cum quidam ex Scythis et proceritate corporis et animi vigore omnibus suis popularibus superior, Sclerum suas legiones equo circumvehi, et ad rem strenue gerendam cohortari vidisset: concitato equo ensem capiti viri impegit, qui et duritie et levore galeæ repulsus non penetravit. Sclerus vicissim tanta vehementia gladium in caput hostis illisit, ut Barbarus in duas partes dissecaretur, mediæque partes ejus utrinque de equo laberentur. Quo facinore Barbari perterriti, fugæ se mandarunt, quos Romani a tergo insecuti, multos occiderunt multos ceperunt. Persequendi reliquias Barbarorum, quæ quidem vulneribus affectæ erant, finem noctis interventus attulit.

A ουσα ἦν, προχειρίζεταί τινα μοναχὸν Θεόδωρον, ὃς αὐτῷ προέφη τῆς βασιλείας τυγεῖν, καὶ μὴ σπεῦσαι μηδ' ἁρπάσαι αὐτήν, ἀλλ' ἀναμεῖναι τὴν ἐκ τοῦ θείου προχείρησιν. Ὅσπερ τὴν ἀρχιερωσύνην καταδεξάμενος, ἀξίωσιν ἔθετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰωάννην, τοὺς Μανιχαίους ἐκ τῆς Ἐφας μετοικίσαι πρὸς τὰ Ἑσπέρια, πολλοὺς τῇ αὐτῶν μυσαρᾷ αἱρέσει διαφθείροντας. Οὗ τὴν ἀξίωσιν πληρων, εἰς Φιλιππούπολιν μετήγαγε τὸ γένος τῶν Μανιχαίων. Ὁ δὲ πατριάρχης Πολύευκτος τῇ τοῦ Τζιμισκῆ ἀναῤῥήσει τριάκοντα καὶ πέντε ἡμέρας ἐπιβιοὺς, τὸν βίον μετήλλαξε, καὶ ἀντεισήχθη εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον τῆς βασιλευούσης τῶν πόλεων ὁ μοναχὸς Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνός. Οἱ δ' ἐκ τῆς Ἀγαρ μὴ ἀνεκτὸν ἡγούμενοι, στερεῖσθαι τῶν πόλεων B ἃς ἤδη ἁφῃρηντο, σάνελέγησαν πανταχόθεν, καὶ συνθήκας περὶ ὁμαιχμίας πεποιηκότες, καὶ τοῖς Καρχηδονίοις τὴν σφῶν ἡγεμονίαν προσνείμαντες, ἐξεστράτευσαν κατὰ τῆς ἐν τῇ Δάφνῃ Ἀττιοχείας, καὶ ταύτην ἐπολιόρκουν. Τῶν δ' ἐν τῇ πόλει ἀνθισταμένων αὐτοῖς κραταιότερον, ἠγγέλθη τῷ βασιλεῖ τῶν ἐθνῶν ἡ συνέλευσις. Ὁ δὲ κελεύει τῷ στρατηγῷ Μεσοποταμίας ἐπικουρῆσαι τοῖς πολιορκουμένοις· καὶ πολέμου πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς συῤῥαγέντος, οἱ Βάρβαροι, καί τοι πολλαπλάσιοι πρὸς τοὺς Ῥωμαίους ὄντες, τρέπονταί τε καὶ σκίδνανται. Οἱ δέ γε Ῥὼς τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος καὶ τὴν χώραν αὐτῶν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, καὶ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ ἔθνους τὸν Βορίσην καὶ τὸν Ῥωμανὸν, οὐκέτι τῶν οἴκοι ἐμέμνηντο, ἀλλ' ἤθελον αὐτδῦ που μένειν τὴν χώραν κατέχοντες, πρὸς τοῦτο δ' αὐτοῦ; καὶ ὁ C Καλοκυρὸς ἀνηρέθιζεν. Εἴ γὰρ βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναῤῥηθήσομαι παρ' ὑμῶν, ἔλεγε, τῆς τε τῶν Βουλγάρων χώρας παραχωρήσω ὑμῖν, καὶ διαθήσομαι πρὸς ὑμᾶς εἰρήνην διαιωνίζουσαν, καὶ τὰ ὑπεσχημένα παρέξω κατὰ τὸ πολλαπλάσιον. Οἱ δὲ τῇ τα τῶν χωρῶν ἀρετῇ θελχθέντες, καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Καλοκυροῦ χαυνωθέντες, οὔτε τῷ βασιλεῖ πάντα ποιήσειν ἐπιτελῇ τὰ παρὰ τοῦ Νικηφόρου σφίσιν ὑπεθχημένα ἐπείθοντο γράφοντι, καὶ τοῖς πρέσβεσιν ὠμίλησαν ἀλαζωνικότερον. Ἐντεῦθεν ἄρασθαι κατ' αὐτῶν ὅπλα ἠνάγκαστο, καὶ ταῖς Ῥωμαϊκαίς δυνάμεσιν ἐπιστήσας στρατάρχην, ὃν στρατηλάτην ὠνόμασε Βάρδαν μάγιστρον τὸν Σκληρὸν, τῆς ἤδη θανούσης αὐτοῦ γαμετῆς αὐτάδελφον ὄντα, ὁρμῆσαί οἱ κατὰ τῶν Ῥὼς ἐνετείλατο· καὶ ὁ μὲν ἀπῆει, Οἱ D βάρβαροι δὲ τοῦτο μαθόντες, καὶ ὁ τούτων ἔξαρχος ὁ Σφενδόσθλαβος, τούς τε Βουλγάρους ὁπλισαντες, καὶ συμμάχους προσειληφότες Σκύθας, οἳ Πατζινάκαι καὶ κικλήσκονται, καὶ τοὺς τὴν Παννονίαν οἰκοῦντας Τούρκους, καὶ στρατιᾶν εἰς τριάκοντα μυριάδας ἀριθμουμένην συστησάμενοι, τὴν Θρᾴκην ἅπασαν ἐληΐζοντο. Τούτοις οὖν μὴ θαῤῥῶν ὁ Σκληρὸς συμμίξαι, καὶ κατὰ συστάδην μαχέσασθοι (πολλοστὸν γὰρ ἦν πρὸς τὸ πλῆθος ἐκείνων τὸ μετ' αὐτοῦ στρατιωτικὸν) στρατηγικαῖς μεθόδοις τοὺς Βαρβάρους κατηγωνίσατο. Καὶ πρῶτον μὲν λόχους καθίσας, καὶ μόνοις τοῖς Πατζινάκαις ἐπελθὼν, καὶ εὐφυῶς αὐτοὺς περια γαγὼν εἰς τοὺς λόχους, τους μὲν ἀνεῖλε, τοὺς δ' εἶλε ζῶντας· εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις συμμίξαντι μέλρι μέν τινος ἰσόῤῥοπος ἦν ἡ μάχη αὐτῷ. Ὡς δέ τις τῶν Σκυθῶν καὶ ὄγκῳ σώματος, καὶ ψυχῆς παραστήματι γενναῖος εἶναι δοκῶν, καὶ τῶν ὁμογενῶν ἁπάναων ὑπερτερεῖν, ὁρῶν τὸν Σκληρὸν ἔφιππον διιόντα τὰς ὑφ' ἑαυτὸν τάξεις, καὶ ταύτας εἰς ἀλκὴν διεγείροντα, ὥρμησε κατ' ἐκείνου, καὶ κατήνεγκε τὸ ξίφος κατὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρός· τὸ

δὲ τῇ τοῦ κράνους ἰσχύϊ καὶ τῇ λειότητι οὐχ ἥψατο αὐτοῦ. Ὁ δὲ Σκληρὸς αὖθις κατὰ τῆς κεφαλῆς τὸν Σκύθην ἀντέπληξε, καὶ ἡ τοῦ ξίφους καταφορὰ εἰς τοσοῦτον γέγονεν ἐνεργὸς, ὡς διχῇ τμηθῆναι (78) τὸν Βάρδαρον, καὶ ἡμίτομα τὰ μέρη αὐτοῦ τοῦ ἵππου ἐκπεσεῖν. Οἱ Βάρδαροι τὸ ἔργον ἐκπλαγέντες εἰς δειλίαν ἐξέπεσον, καὶ εἰς φυγὴν αὐτίκα ἐτράπησαν, οἷς οἱ Ῥωμαῖοι κατόπιν ἐλαύνοντες, πολλοὺς μὲν ἀνῄρουν, πολλοὺς δ' ἐζώγρουν. Ἔπαυσε δὲ τῆς διώξεως τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπέλθοῦσα ἡ νύξ· τέως δὲ καὶ ὅσοι περιελείφθησαν τραυματίαι ἦσαν.

Β'. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τοὺς Ῥὼς ἐν τούτοις ἦσαν. Βάρδας δὲ ὁ Φωκᾶς ὁ τοῦ Λέοντος παῖς, ἐξ Ἀμασείας φυγὼν ἐν ᾗ περιώριστο τὴν τῶν Καππαδοκῶν κατειλήφει Καισάρειαν, πολλοὺς προσεταιρισάμενος, καὶ τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, ἑαυτῷ περιθέμενος τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Καὶ ὁ πατὴρ δὲ τούτου ὁ Λέων σὺν τῷ Νικηφόρῳ ἐκ Λέσβου πρὸς Θρᾴκην ἐβουλεύσατο διαβῆναι, ἔχων συμπράττοντά οἱ καὶ τὸν Ἀβύδου ἀρχιεπίσκοπον. Γνωσθεὶς δὲ, τοὺς ὀφθαλμοὺς πηρωθῆναι καταδικάζεται σὺν τῷ υἱῷ Νικηφόρῳ. Λέγεται δὲ τὸν βασιλέα κατὰ τὸ λελῃθὸς ἐντείλασθαι τοῖς ἐπιτραπεῖσι τὴν πήρωσιν τῶν ἀνδρῶν, μὴ ἐγκόψαι τούτοις τὰ ὄμματα, ἀλλὰ δόκησιν μὲν παρασχεῖν ἐκτυφλώσεως, παραφυλάξαι δὲ τοῖς ἀνθρώποις ἀλώβητον τὸ ὁρᾶν. Τούτων οὖν οὕτω συνενεχθέντων, γραφὴ καταλαμβάνει βασίλειος τὸν Σκληρὸν, ἄρτι τοὺς Σκύθας τρεψάμενον, διαπεραιωθῆναι πρὸς τὴν Ἑώαν, καὶ τῷ Βάρδᾳ τῷ Φωκᾷ ἀντικαταστῆναι. Καὶ αὐτίκα ἀπῄει, καὶ εἰς Καισάρειαν γέγονε, καὶ οἱ περὶ τὸν Φωκᾶν, ἐκεῖνον λιπόντες, τῷ Σκληρῷ προσερρύησαν, μόνος δὲ μετὰ τῶν θεραπόντων περιλειφθεὶς, πρὸς τὸ φρούριον κατέφυγε τὸ Τυροποιόν. Ἤδη δ' ἐγγὺς ὄντα τοῦ εἰρημένου φρουρίου, καταλαμβάνουσιν αὐτὸν ἱππεῖς περιφθέντες πρὸς τοῦ Σκληροῦ, ὧν εἷς Κωνσταντῖνος ὁ Χάρωνος, θρασύτερος τῶν ἄλλων, ὡς ἔοικεν, ὤν, προσθάσας τοὺς συστρατιώτας, μεθ' ὁρμῆς συντονωτέρως ἐπῄρχετο τῷ Φωκᾷ, ὁ δὲ οὐραγεῖ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ περιεῖπε, καὶ ὁ Χάρων ὕβρεσι τοῦτον ἔβαλλε καὶ ὀνείδεσι. Καὶ ὁ Φωκᾶς, Οὐκ ἔδει σε, εἶπεν, ἄνθρωπον ἐν συμφοραῖς τοιαύταις γενόμενον, ἐπικλῆσσειν. Τοῦ δὲ Χάρωνος ἐν τούτοις ἐγγίσαντος τῷ Βάρδᾳ, καὶ βαλεῖν ἐπιχειροῦντος αὐτὸν, ἐκεῖνος τὴν κορύνην ἀνατείνας, παίει τὸν Κωνσταντῖνον κατὰ τῆς κόρυθος, καὶ ταύτην συνέτριψε μετὰ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀνδρὸς, καὶ εὐθὺς εἶλε τὸν πεπληγμένον πορφύρεος θάνατος, μιᾷ θανατωθέντα πληγῇ. Οἱ δὲ κατόπιν ἐλαύνοντες, ὁρῶντες τὸν πεσόντα, ἀφίσταντο τῆς διώξεως, καὶ ὁ Φωκᾶς εἰσίδυ τὸ φρούριον. Εἶτα καὶ ὁ Σκληρὸς παρεγένετο, καὶ πέπεικεν αὐτὸν προσχωρῆσαι τῷ βασιλεῖ· καὶ προσελθόντα, κληρικόν τε γενόμενον, εἰς τὴν Χίον περιορίζει ὁ Τζιμισκῆς. Καὶ ὁ Σκληρὸς αὖθις προστάττεται μεταβῆναι εἰς τὰ Ἑσπέρια. Νυμφεύεται δ' ἑαυτῷ γυναῖκα ὁ βασιλεὺς σπουδῇ Βασιλείου τοῦ παρακοιμωμένου Θεοδώραν τὴν θυγατέρα Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου. Ἔπει δὲ δευτέρῳ τῆς αὐτοῦ βασιλείας, ἔαρος ἀναλάμψαντος, ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Ῥὼς

II. Cum hæc contra Russos geruntur, Bardas Phocas Leonis filius relicta Amasia ubi exsulabat, Cæsaream Cappadociæ occupavit, et factiosorum hominum opibus fretus, tyrannidem affectavit, sumptis imperii insignibus. Sed et pater ejus Leo cum altero filio Nicephoro in animo habuit Lesbo transire in Thraciam, adjutore Abydeno archiepiscopo. Verum eo consilio cognito, damnatur una cum filio Nicephoro ut ei oculi effodiantur; imperator tamen clam ministris mandasse fertur, ut simularent duntaxat excæcationem, eorumque visum illæsum conservarent. His ita gestis, Scythis recens fusis, Sclero litteræ ab imperatore afferuntur, ut trajecto in Orientem exercitu Bardam Phocam opprimat. Qui cum Cæsaream pervenisset, Phocas a sua factione desertus (nam ad Sclerum confluebant omnes) solus cum suis ministris ad castellum Tyropœum properat: a **211** quo cum non multum abesset, equites eum a Sclero missi consequuntur. Quorum unus Constantinus Charon, cæteris audacior scilicet, commilitones suos antevertit, et impetu vehementiore ac pertinacius in Phocam, extremum suorum agmen curantem, illatus, hominem maledictis et probris insectatur. Cui ille: *Non te decet,* inquit, *homini tali calamitate conflictanti insultare.* Cum autem Charon interim propior factus, telum in eum conjecturus esset, clavam sic in galeam ejus impegit, ut una cum illa caput etiam confringeret, quo uno ictu prostratus, *purpuream vomit ille animam.* Eum jacentem conspicati qui pone sequebantur, a persequendo destiterunt, Phocæ porro castellum jam ingresso persuasit Sclerus ut imperatoris fidei se committeret; cujus jussu clericus factus, et in Chium relegatus est, Sclerus in Occidentem revocatus. Imperator studio Basilii cubiculi præpositi Theodora Constantini Porphyrogeniti filia uxore ducta, anno secundo imperii, verno tempore cum multis exercitibus et classe illustri bellum Russis infert, cui inter abeundum Scytharum speculatores, Romanorum vires exploraturi, per speciem legationis occurrerunt: quos imperator cur adessent non ignarus, per omnia castra circumduci jussit, iisque perlustratis abire. Digressis illis ipse cum expeditorum quinque et equitum quatuor millibus secutus, ex improviso ad magnam Persthlavam accedit, et vallum communit: quæ res Tauroscythis terrorem attulit. Calocyrus autem qui

Variæ lectiones et notæ.

(78) Ὡς διχῇ τμηθῆναι. Nota sunt quæ de Godefrido Bullioneo dicunt historici, atque in iis Albertus Aquensis, lib. III, cap. 65; Petrus Tudebodus p. 789, et Will. Tyrius, lib. IV, cap. 6, *qui scilicet unum de hostibus protervius instantem, licet lorica indutum per medium divisit,* etc.

tum ibi erat, omnis mali auctor, cognito imperatoris adventu in Russorum castra confugit, præsentiæ illius nuntium afferens : quo etsi perturbati sunt, tamen juxta Romanos castra posuerunt. Imperator vero Persthlavam profectus, extra urbem circiter octo millia hominum sese exercentium deprehendit, qui impetu ejus paulisper tolerato terga dederunt. Oppidani arripientes arma, ut res ferebat, ad opem ferendam popularibus, incomposito agmine egressi, a Romanis partim occiduntur, partim in urbem se recepturi, obsepto equitibus itinere, in campo dissipati sunt, aliis cæsis, aliis captis. Qui intra urbem erant, clausis portis sunt obsessi. Postridie cum Basilius cubiculi præpositus **212** cum toto exercitu advenisset : imperatore oppugnationem vehementius urgente, quidam scalis conscenso muro Barbaros aliquot deprehensos ibi ceciderunt, apertisque portis exercitui facilem ingressum patefecerunt. Persthlava sic expugnata, Borises quoque Bulgarorum rex captus est, quem cum omnibus Bulgaris imperator humaniter tractatum dimisit. Negabat enim se Bulgaris intulisse bellum, sed Russis. Cum autem multi Scythæ in munitionem quamdam confugissent, imperator eam quoque exscindi jussit. Quia vero milites a difficili ob situm loci oppugnatione abhorrere videbat, ipse primus castellum pedes adortus, effecit ut milites ex verecundia secuti, capto castello, alios cæderent, alios caperent. Urbi Persthlavæ valido præsidio imposito, Dorostolum, quæ et Dristra dicitur, petit, ubi Sphendosthlavus Russorum dux castra habebat, atque obiter quasdam urbes capit et castella vastat. Ut in hostium conspectum ventum est, ambo exercitus statim congressi, magnam diei partem æquo marte pugnaverunt, donec sub crepusculum Russi defatigati in fugam inclinarunt : Romanisque persequentibus, multi cæsi sunt, nec pauciores capti : cæteri Dorostolum se receperunt. Imperator vero vallo ante urbem excitato, triremes quæ Istrum tuerentur exspectabat, ne Russi aufugerent. Sphendosthlavus autem quos habebat Bulgaros, qui ad viginti millia esse dicebantur, in vincula compegit, veritus ne vel seditionem moverent, vel ad Romanos deficerent. Cum classis adesset, urbem oppugnat imperator, ad quem Constantia et ex aliis castellis legati venerunt, veniam petentes, ac semetipsos et castella dedentes. Quibus Romani acceptis, in Dorostoli obsidione dies complures sunt commorati, Barbaris fortiter sese defendentibus. Cum autem crebris præliis multi vulnerarentur, et jam annona destituerentur, cœperunt frangi animis : cum Sphendosthlavus nocte illum et tempestuosa, cum viris circiter bis mille in trabarias impositis frumentatum abiit, et rebus necessariis conquisiti., Dorostolum reddit : Romanorum aliquot ministris, qui in ripa fluminis, aliis atque aliis de causis vagabantur, exscensu facto interfectis. Ea res adeo molesta **213** fuit imperatori, ut classis præfectis

σὺν στρατεύμασι πλείοσι καὶ στόλῳ περιφανεῖ, καὶ ἀπιόντι συναντῶσιν αὐτῷ πρεσβευταὶ δῆθεν τῶν Σκυθῶν· οἱ δὲ κατοπτῆρες ἦσαν καὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἰσχύος κατάσκοποι, ὃ οὐδὲ τὸν βασιλέα διέλαθε. Προστάξας οὖν περιαχθῆναι αὐτοὺς κατὰ πᾶν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο καταμαθεῖν, ἐκέλευσεν ἀπαλλάττεσθαι. Ἐκείνων δὲ ἀπιόντων, καὶ αὐτὸς εὐζώνους παραλαβὼν πεζοὺς ἐς χιλιάδας πέντε, καὶ ἱππότας τετρακισχιλίους, ὀπίσω τῶν πρέσβεων ἀπῄει, καὶ ἀθρόον ἐγγὺς τῆς μεγάλης Περσθλάβας γίνεται, καὶ βάλλεται χάρακα, ὃ τοὺς Ταυροσκύθας εἰς ἀμηχανίαν ἐνέβαλε. Καλοκύρης δὲ ὁ τῶν κακῶν πρωτουργὸς, ἐκεῖ τότε παρὼν, καὶ γνοὺς τὸν βασιλέα παραγενόμενον, πρὸς τὴν τῶν Ῥὼς ἀπέδρα παρεμβολὴν, ἀφ' οὗ τὴν τοῦ βασιλέως παρουσίαν μαθόντες, ἐτεθορύβηντο, ὅμως μέντοι παραστρατοπεδεύονται τοῖς Ῥωμαίοις. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα ἐλθόντες εἰς τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ, ὡς εἴρηται, καταλαμβάνουσιν ἐκτὸς γυμναζομένους ὡς ὀκτακισχιλίους, κἀκείνοις συνέμιξαν. Οἱ δὲ πρὸς μὲν ὀλίγον ἀντέσχον, εἶτα νῶτα στρέψαντες ἔφευγον. Καὶ οἱ ἐντὸς, ὡς ἕκαστος ἠδύνατο, ὁπλισάμενοι, ἐπικουρήσοντες τοῖς ὁμοφύλοις ἐξῆεσαν, καὶ ἀσυντάκτως αὐτοῖς χωροῦσιν, ὑπαντιάζοντες οἱ Ῥωμαῖοι ἀνῄρουν πολλοὺς, οἱ δὲ εἰς τὴν πόλιν αὖθις ἀνθυπενόστουν. Ἀλλ' ἱππέων τινῶν ἐξιππασαμένων Ῥωμαίων, καὶ τὴν εἰς τὴν πόλιν ἀπάγουσαν ἀτραπὸν ἐπιτειχισάντων, οἱ Βάρβαροι ἀνὰ τὸν ἐκτὸς τοῦ ἄστεος χῶρον ἐσκίδναντο, ἔνθα οἱ μὲν ἐζωγροῦντο, οἱ δὲ καὶ ἐκτείνοντο, οἱ δ' ἐν τῇ πόλει τὰς πύλας κλείσαντες, ἐπολιορκοῦντο. Τῇ δ' ἑξῆς τοῦ παρακοιμωμένου Βασιλείου μετὰ πάσης τῆς στρατιᾶς ἐλθόντος, ἐῤῥωμενέστερον ὁ βασιλεὺς τῇ πολιορκίᾳ ἐπικειχείρηκε, καί τινες διὰ κλιμάκων εἰς τὸ τεῖχος ἀναβεβήκασι, καὶ τοὺς ἐκεῖ τῶν Βαρβάρων καταληφθέντας συγκόψαντες ξίφεσι τὰς πύλας ἐνέῳξαν, καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ στρατιᾷ πάσῃ ῥᾳδίαν παρέσχον τὴν εἴσοδον. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς Περσθλάβας ἄστυ Ῥωμαίοις κατέστη ἁλώσιμον, ἔνθα καὶ ὁ τῶν Βουλγάρων βασιλεὺς ὁ Βορίσης ἑάλω, ᾧ καὶ πᾶσι τοῖς Βουλγάροις ἐπιεικῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐχρήσατο, ἀνέτους αὐτοὺς ἀφιεὶς, οὐ κατὰ Βουλγάρων, λέγων, ἄρασθαι ὅπλα, κατὰ δέ γε τῶν Ῥώς. Πολλῶν δὲ Σκυθῶν εἰς ὀχύρωμά τι προσπεφευγότων, ἐξελεῖν καὶ τοῦτο ὁ βασιλεὺς ἐκέλευσεν. Οἱ δὲ στρατιῶται διὰ τὸ τοῦ τόπου δυσάλωτον ἦσαν ἀπρόθυμοι. Ὁ γνοὺς ὁ Ἰωάννης, αὐτὸς πρὸ τῶν ἄλλων πεζὸς ἀπῄει πρὸς τὸ ὀχύρωμα, καὶ οὕτω καταιδέσας τοὺς στρατιώτας, ἔσχεν ἑπομένους αὐτῷ, καὶ ἧλω τὸ φρούριον, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ οἱ μὲν διεφθάρησαν, ἔνιοι δὲ καὶ ἁλωτοὶ Ῥωμαίοις ἐγένοντο. Τούτῳ μὲν οὖν τῷ ἄστει φρουρὰν ἐγκατέστησεν ὁ βασιλεὺς ἀξιόμαχον, ἐκεῖνος δὲ ἀπῄει πρὸς τὸ Δορόστολον, ὃ καὶ Δρίστρα καλεῖται, καί τινας πόλεις ἁλὼν κατὰ πάροδον, καὶ φρούρια ἐκπορθήσας, ἐφθάκει πρὸς τὸ Δορόστολον. Ἦν δὲ πρὸς τῇ πόλεως ταύτῃς ἐστρατοπεδευκὼς ὁ τῶν Ῥὼς ἀρχηγὸς ὁ Σφενδόσθλαβος. Ὡς οὖν εἶδον ἀλλήλας αἱ στρατιαὶ, συνερράγησαν ἐπ' ἀλλήλαις εὐθὺς, καὶ τὸ μὲν πολὺ τῆς ἡμέρ-

ἀγχιμάλως ἐμάχοντο. Περὶ δὲ δείλην ὀψίαν ἀπειρηκότες οἱ Ῥὼς ἐνέκλιναν πρὸς φυγήν, καὶ οἱ Ῥωμαῖοι ἐδίωκον, πλεῖστοι μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων ἀπώλοντο, οὐ μείους δὲ ἐζωγρήθησαν, οἱ δ' εἰς τὸ Δορόστολον ἐπανῆλθοσαν· καὶ ὁ Βασιλεὺς πρὸ τῆς πόλεως πηξάμενος χάρακα, τὰς τριήρεις τὰς Ἴστρον φυλαξούσας προσέμενεν, ἵνα μὴ οἱ Ῥὼς ἀποδράσαιεν· Ὁ δὲ Σφενδόσθλαβος οὓς κατεῖχε Βουλγάρους, εἰς εἴκοσι χιλιάδας ὄντας, ὡς λέγεται, πάντας ὑπὸ δεσμοῖς ἐποιήσατο, δείσας μή ἐπανασταῖεν αὐτῷ, ἢ τῷ βασιλεῖ προσχωρήσωσιν. Ὡς δὲ καὶ ὁ στόλος παρῆν, ἐπολιόρχει τὴν πόλιν ὁ βασιλεύς. Ἐκ Κωνσταντίας δὲ καὶ φρουρίων ἑτέρων πρέσβεις πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκνοντο αἰτοῦντες συγγνώμην, καὶ ἑαυτοὺς παραδιδόντες αὐτῷ καὶ τὰ φρούρια. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον. Ἡ δὲ τοῦ Δοροστόλου πολιορκία ἐφ' ἡμέρας διήρκεσε πλείονας, τῶν Βαρβάρων εὐψύχως ἀνταγωνιζομένων. Ὡς δ' ἐκ τῶν πολέμων τῶν συνεχῶν πολλοὶ τραυματίαι γεγόνασιν, ἤδη δὲ αὐτοὺς καὶ τὰ ζωαρκῆ ἐπιλέλοιπεν, ἤρξαντο σφίσι θρασύνεσθαι τὰ φρονήματα. Ἀλλ' ὁ Σφενδόσθλαβος νύκτα φυλαξάμενος ἀσέληνον καὶ χειμέριον, ἐν μονοξύλοις ἄνδρας ἐμβιβάσας ὡσεὶ δισχιλίους, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις συνεμβεβηκὼς, ἀπῆλθεν ἐπισιτίσασθαι καὶ συλλέξαντες τὰ χρειώδη, εἰς τὸ Δορόστολον ἐπανῆλθοσαν. Καί τινας τῶν Ῥωμαίων θεράποντας περὶ τὸν ποταμὸν ἐσκεδασμένους κατ' ἄλλας καὶ ἄλλας χρείας ἰδόντες, ἐκβάντες τῶν πλοίων ἑνίους ἀπέκτειναν, καὶ λαθόντες, αὖθις εἰς τὸ Δορόστολὸν ἐπανῆλθοσαν. Τοῦτο πάνυ τὸν Βασιλέα ἐλύπησε, καὶ τοῖς τοῦ στόλου κατάρχουσιν ἐπιχόλως εἶχε, καὶ εἴ ἔτι λάθοιεν αὐτοὺς οἱ Βάρβαροι ἀποπλεύσαντες, ἠπείλησε θάνατον εἶναί σφισι τὸ ἐπιτίμιον. Ἐφ' ὅλαις δὲ ἡμέραις ἑξήκοντα πολιορκήσας τὴν πόλιν, καὶ μήπω ταύτην ἑλών, ἔγνω λιμῷ τοὺς ἔνδον καταγωνίσασθαι, καὶ περιεκάθητο ταύτην, ἐπιτηρῶν ἀκριβῶς, ἵνα μήποθεν αὐτοῖς χρειῶδές τι κομισθῇ. Οἱ δὲ Βάρβαροι πολλάκις ἐκδρομὰς ποιησάμενοι ἥττηντο, ἐπὶ δὲ καὶ τῷ λιμῷ δὲ ἐπιέζοντο, καὶ οὔτε τῆς τῶν ἀναγκαίων ἦν αὐτοῖς χορηγίας χορηγίας ἐλπὶς, οὐ μέντοι συμμαχίας, οἱ μὲν ἀποδράναι νυκτὸς συνεβούλευον, οἱ δὲ Ῥωμαίοις ἑαυτοὺς πιστεῦσαι, καὶ οὕτως ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια, οἱ δ' ἄλλο τι ὑπετίθουν.

A iratrus mortem minitaretur, si denuo Barbarorum egressum neglexissent : cumque urbem integris sexaginta diebus frustra obsedisset, eam fame domare statuit, coronaque circumdata, accurate observavit ne aliounde commeatus importaretur. At Barbari multis eruptionibus victi, urgenteque fame, spe et commeatus et auxiliorum destituti : partim noctu fugiendum, partim deditione Romanis facta, ad sua cuique redeundum esse, partim alia quædam censuerunt.

Γ'. Ὁ δὲ γε Σφενδόσθλαβος ἔτι ἅπαξ Ῥωμαίοις παρῄνει μαχέσασθαι, καὶ ἢ περιγενέσθαι τε καὶ σωθήσεσθαι ἢ προτιμῆσαι θάνατον εὐκλεᾶ ζωῆς δυστυχοῦς. Ταῦτα ὁ μὲν εἶπε, τὸ δὲ πλῆθος ἐπῄνεσε, καὶ τῇ ἐξῆς θανατῶντες, τοῖς Ῥωμαίοις συμπλέκονται, καὶ μέχρι πολλοῦ ποτὲ μὲν οἱ Ῥωμαῖοι περιεγίνοντο τῶν Σκυθῶν, ποτὲ δὲ τῶν Ῥωμαίων οἱ Βάρβαροι. Ὡς δ' ἐφωράσατο τὴν τοῦ τόπου στενοχωρίαν ὁ βασιλεὺς τοῖς ἐναντίοις εἶναι πρὸς λυσιτέλειαν, μὴ οἷόν τε ὄντων τῶν Ῥωμαίων ἐπιέναι αὐτοῖς ἀθρόον, τοῖς στρατηγοῖς ὑπετίθετο, τὰ τάγματα πρὸς τὸ πεδίον ἠρέμα ὑπάγειν, ὑποχωροῦντα κατὰ βραχύ. Τοῦτο γενόμενον, τοῖς Βαρβάροις δειλίας τῶν Ῥωμαίων καὶ φυγῆς παρέσχετο δόκησιν, καὶ εἵποντο ἀλαλάξαντες. Ὡς δὲ πρὸς εὐρύτερον πεδίον ἐγένοντο, σύνθημα τοῖς Ῥωμαίοις ὁ βασιλεὺς ἐπιστροφῆς δέδωκε, καὶ ἀναστρέψαντες, προσβάλλουσι τοῖς Βαρβάροις, καὶ γίνεται φρικώδης ὁ πόλεμος. Ὁ βασιλεὺς δὲ τὸν μάγιστρον Βάρδαν τὸν Σκληρὸν μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων ἐποκλεῖσαι τὴν πρὸς τὴν πόλιν εἴσοδον τοῖς Βαρβάροις ἐκπέπομφεν. Ἡ δὲ μάχη μέχρι πολλοῦ ἰσόρροπος ἦν. Λέγεται δὲ καὶ θειοτέρας ἐπικουρίας τότε τοὺς Ῥωμαίους τυχεῖν. Θύελλα γὰρ κατὰ πρόσωπον τοῖς Σκύθαις προσέβαλλε, καί τις ἔφιππος ὤρᾶτο πολλοῖς, τῶν Ῥωμαίων ὑπεραγωνιζόμενος, καὶ συγκλονῶν τῶν Βαρβάρων τὰς φάλαγγας. Ἦν δὲ κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς μάχης ἡ τοῦ στρατηλάτου ἁγίου Θεοδώρου, τοῦ ἐν μάρτυσι περιωνύμου, τελουμένη μνήμη. Τρέπονται γοῦν οἱ Σκύθαι, καὶ πρὸς τὴν πόλιν ὡρ-

B III. Sphendosthlavus autem monuit suos, ut denuo Martis aleam experirentur, vel victoria salutem quæsituri, vel honestam mortem calamitosæ vitæ prælaturi. Ea sententia populo probata, postridie mori non recusantes, cum Romanis congrediuntur, ac diu nunc his nunc illis vincentibus, imperator qui loci angustias hostibus subsidio esse animadverterat, in quibus sui confertiirruere non possent, duces monuit ut cohortes paulatim recedendo in planitiem subducerent. Quod cum fieret. Barbari opinati Romanos metu fugere, cum clamore sunt insecuti. Cum in patentiorem campum ventum esset, imperator tesseram dedit Romanis ut se converterent : et pugna atrocissima orta, Bardam Sclerum magistrum cum suis cohortibus ad intercludendum Barbaris aditum urbis, amandavit. Cum diu victoria anceps esset, Romani divinitus adjuti esse perhibentur. Nam ot procellam Scytharum facies verberasse, et quemdam in equo a multis visum, qui Romanos defenderet, et Barbarorum phalanges conturbaret. Eo porro die memoria sancti Theodori magistri militum, insignis martyris celebrabatur. Scythæ igitur in fugam compulsi urbem versus fugiebant, qua cum intrare non possent, a Sclero interclusi, in suburbia dispersi cæduntur, et a se invicem opprimuntur et conculcantur, ut interfectorum numerus haud facile iniri queat. Reliqui omnes vulneribus affecti fuerunt. Theodorum porro magistrum militum Romanis contra Barbaros auxilio fuisse, ex eo cognitum est. Muliercula quædam Byzantia, reli-

giosa et modesta, pridie illius pugnæ in somnis sanctam Deiparam **214** procedere cum magno comitatu videre visa est, ac dicere : *Domine Theodore, meus, et iuus Jognnes gravia sustinet : propere igitur illi opem ferto.* Id somnium illa quibusdam aperuit, qui die notato compererunt, id pridie postremæ pugnæ contigisse. Imperator vero ut martyri pro navata opera gratiam referret, elegantissimum ei templum Euchaniæ sive Euchaitæ struxit, vetere diruto, in quo corpus ejus multis certaminibus defunctum repositum erat,et urbem, vetere nomine abolito, Theodoropolim appellavit. At barbarus Sphendostlavus undique desperatus, per legatos veniam ab imperatore petiit, ac domum redeundi facultatem, et locum inter Romanorum fœderatos et liberum Tauroscythis in Romanorum provinciis commercium.Quæ cum imperator omnia concessisset, Splendostlavus ipse eum adiit, orans ut cum Patzinacis ageret, ut Russis domum redituris per suam provinciam transitum darent. Imperator cum et hoc et belli societatem, atque illud etiam ab eis petiisset, ne Istro trajecto Bulgariam vastarent : Patzinacæ cæteris assensi tranitum Russorum dutaxat negarunt.

A μήκεσαν, ἀλλ' ἦν ἐκείνη αὐτοῖς οὐκ εἰσιτητὴ (ἤδη γὰρ παρὰ τοῦ Σκληροῦ ἀποκέκλειστο ἡ εἰς ταύτην εἰσέλευσις) καὶ λοιπὸν ἐπὶ τὰ ταύτης προάστεια διεσκίδναντο καὶ καταλαμβανόμενοι διεφθείροντο, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀπώλλυντο συνωθούμενοί τε καὶ στιπατούμενοι, ὡς δυσαριθμήτους τοὺς ἀνῃρημένους εἶναι. Οἱ δὲ περιλειφθέντες τραυματίαι γεγόνασι ξύμπαντες. Ἐγνώσθαι δὲ ὅτι ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος (79) ἦν, ὃς τοῖς Ῥωμαίοις τότε κατὰ Βαρβάρων ἐπεκούρησέ τε καὶ συνεμάχησεν, Ἐντεῦθεν γυναιόν τι εὐλαβείᾳ συνεζηκὸς καὶ σεμνότητι κατὰ τὸ Βυζάντιον, μιᾷ πρὸ τῆς μάχης ταύτης ἡμέρᾳ ἔδοξε καθ' ὕπνους τὴν ἁγίαν Θεοτόκον ὁρᾷν προϊοῦσαν, καὶ προπεμπομένην ὑπὸ πολλῶν, ἀκοῦσαί τε τῆς Θεομήτορος λεγούσης πρὸς ἕνα τῶν προϊόντων αὐτῆς, Κύριε Θεόδωρε, ὁ ἐμὸς B καὶ σὸς Ἰωάννης ἀγῶνας ἔχει βαρεῖς· σπεῦσον οὖν, αὐτῷ ἐπικούρησον. Ἐξέφηνεν οὖν τισιν ἡ γυνὴ τὸ ἐνύπνιον. Οἱ δὲ τὴν ἡμέραν ἐσημειώσαντο, καὶ ἦν ἡ πρὸ τῆς τελευταίας μάχης. Τὸν μάρτυρα δ' ὁ βασιλεὺς τῆς βοηθείας ἀνταμειβόμενος, ναὸν αὐτῷ κατὰ τὴν Εὐχανίαν ἢ Εὐχαΐταν περικαλλῆ ἐδομήσατο, τὸν πρώην καταβαλών, ἐν ᾧ τὸ πολύαθλον ἐκείνου σῶμα κατέθετο καὶ τὴν πόλιν ἀντὶ τῆς προτέρας αὐτῆς κλήσεως Θεοδωρόπολιν ἐπωνόμασεν. Ὁ δὲ Βάρβαρος Σφενδόσθλαβος πάντοθεν ἀπογνοὺς, διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν βασιλέα, συγγνώμην αἰτῶν, καὶ εἰς τὰ οἰκεῖα ἐπανελθεῖν ἐξαιτούμενος, καὶ τοῖς συμμάχοις Ῥωμαίων συντάττεσθαι, καὶ τὸν βουλόμενον Ταυροσκύθην εἶναι πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἦθη, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐμπορεύεσθαι. Καὶ ὁ βασιλεὺς τὰς αἰτήσεις προσήκατο, καὶ πάσας ἐπλήρωσεν· εἶτα καὶ αὐτὸς ὁ Σφενδόσθλαβος ἀφίκετο πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ αὐτῷ συνωμίλησεν. Ἠτήσατό τε τοῖς Πατζινάκαις δηλῶσαι, μὴ κωλῦσαι τοῖς Ῥὼς οἴκαδε ἀπιοῦσι διὰ τῆς σφετέρας χώρας τὴν δίοδον. Καὶ ὁ βασιλεὺς τοῦτ' ἐκείνους ποιῆσαι ἠξίωσε, καὶ συμμάχους ἔχειν αὐτοὺς, μηδὲ διαβαίνειν τὸν Ἴστρον, καὶ τὴν Βουλγαρίαν ληΐζεσθαι. Οἱ δὲ τοῖς μὲν ἄλλοις συνέθεντο, πρὸς δὲ τὴν δίοδον τῶν Ῥὼς ἀπηγόρευσαν.

IV. Bello Russico ad hunc modum confecto, imperator Byzantium reversus, ab omnibus ordinibus splendide excipitur. Nam et patriarcha cum omnibus sacerdotibus ei obviam est progressus, et senatus, et populus coronas offerentes, et currum cum quatuor albis equis, rogantque ut eo conscenso triumpharet.At ille coronas accepit, et equo siugulari candido triumphavit, et vestibus Bulgaricorum regum currui impositis, supraque eas imagine Deiparæ collocata, currum antecessit. Cum in forum Placotum pervenisset, Borisem Bulgaricis insignibus depositis dignitate magistri ornavit.At Sphendosthlavus cum Russis suis, in reditu Patzinacarum insidiis exceptus, ad internecionem cæsus est. Idem hic imperator Christi Servatoris templum in Chalce magnificum estruxit. Patriarcha Basilius Scamandrenus cum post quadriennium suæ designationis, ob quædam objecta crimina per concilium loco motus esset ; Antonius Studites patriarcha est designatus. Imperator vero

C Δ'. Τοιούτῳ δὲ τέλει τοῦ πρὸς τοὺς Ῥὼς πολέμου καταλυθέντος, ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, καὶ ὑπεδέχθη λαμπρῶς ὑφ' ὅλου τοῦ πολιτεύματος. Ὅ τε γὰρ πατριάρχης προϋπηντήκει αὐτῷ μετὰ τοῦ κλήρου παντὸς, καὶ οἱ τῆς γερουσίας, καὶ οἱ τοῦ δήμου, στεφάνους προσάγοντες, καὶ τέθριππον ἅρμα, οἱ δ' ἵπποι τούτου λευκοὶ ἐδέοντό τε τοῦ ἅρματος ἐπιβεβηκότα, τελέσαι τὸν θρίαμβον. Ὁ δὲ τοὺς μὲν στεφάνους ἐδέξατο, ἵππῳ τε κέλητι καὶ τούτῳ λευκῷ ἐθριάμβευσε, τῷ δέ γε τεθρίππῳ τὰς βασιλικὰς στολὰς τῶν Βουλγάρων βασιλέων ἐπέθετο, καὶ τούτων ἄνωθεν εἰκόνα τῆς Θεομήτορος (80) καὶ προῆει τὸ ἅρμα. Κατὰ δὲ τὴν Πλακωτὴν λεγομένην γενόμενος ἀγορὰν, ἀποδυσε τὸν Βορίσην τὰ τῆς παρὰ τοῖς Βουλγάροις D βασιλείας παράσημα, καὶ τῷ τῶν μαγίστρων ἐτίμησεν ἀξιώματι. Ὁ μέντοι Σφενδόσθλαβος μετὰ τῶν Ῥὼς ἐπ' οἴκου ἀναζευγνὺς λόχοις περιπίπτει τῶν Πατζινακῶν, καὶ πάντες ἀθρόοι ἀπώλοντο, Οὗτος ὁ βασιλεὺς τὸν ἐν τῇ Χαλκῇ ναὸν τοῦ Σω-

Variæ lectiones et notæ.

(79) Ὁ στρατηλάτης ἅγιος Θεόδωρος. Hausit a Leone diacono, qui Joannis Tziimiscæ res gestas pluribus prosecutus est.

(80) Εἰκόνα τῆς Θεομήτορος. Addit idem Leo Diaconus in Hist. ms. : Τὴν τῆς ἀθεομήτορος εἰκόνα ἐναγκαλισμένην τὸν θεάνθρωπον Λόγον, ἣν ἐκ Μυσίας εἴληφεν,ubi cæteros triumphi Zimisciani apparatus pluribus prosequitur.

τῆρος Χριστοῦ (81) μεγαλοπρεπῶς ἐδομήσατο. Τοῦ δὲ πατριάρχου Βασιλείου τοῦ Σκαμανδρηνοῦ ἐπί τισι κατηγορηθέντος ἐγκλήμασι, καὶ καθαιρεθέντος συνοδικῶς, μετὰ τέσσαρας ἐνιαυτοὺς τῆς αὐτοῦ προχειρίσεως, ἐχειροτονήθη πατριάρχης ὁ Στουδίτης Ἀντώνιος. Ὅτι δὲ αἱ προσκτηθεῖσαι τοῖς Ῥωμαίοις πόλεις κατὰ τὴν Ἕω πρὸς ἀποστασίαν ἀπεῖδον, καὶ τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀπεσείσαντο, καὶ τοὺς δεσμοὺς διέῤῥηξαν τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς, ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ οὓς μὲν ἀπραγμόνως ὑποκύψαντας αὖθις, οὓς δὲ σιδήρῳ καὶ ἀνάγκῃ πολλῇ τῷ ζυγῷ τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς ὑπηγάγετο. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκεῖθεν, καὶ γενόμενος κατὰ τὴν Ἀτάβαρζαν καὶ τὸ Ποδανδὸν, ὁρῶν τε κἀνταῦθα καὶ ἐν ἄλλαις χώραις πολλαῖς, χωρία πολυάνθρωπά τε καὶ πάμφορα, ἠρώτα οὗ εἶεν· καὶ μανθάνων ὅτι τοῦ παρακοιμωμένου εἰσὶ Βασιλείου, τὰ μὲν παρὰ τοῦ βασιλέως Νικηφόρου τοῦ Φωκᾶ, τὰ δὲ παρ' αὐτοῦ δομεστίκου τυγχάνοντος τῶν σχολῶν, τὰ δὲ παρ' ἑτέρων προσκτηθέντα τῇ βασιλείᾳ καὶ δωρηθέντα αὐτῷ, ἤλγησέ τε καὶ δεινὸν εἶπεν, εἰ τῶν δημοσίων κτημάτων, καὶ ἐφ' οἷς πολλοὶ μὲν ἔπεσον ἀγαθοὶ ἄνδρες, πλείους δ' ἐκακουχήθησαν, εἰς ἐκτομίας καταπολαύει. Ταῦτα παρά του τῷ παρακοιμωμένῳ καταγγελθέντα, πρὸς ἐπιβουλὴν τοῦ βασιλέως αὐτὸν ἀνηρέθισαν, καί τι δηλητήριον κερασάμενος φάρμακον, οὐ δραστήριον οὐδ' ὠκύμορον, ἀβληχρὸν δὲ καὶ χρόνῳ κατεργαζόμενον τὸν πεπωκότα, καὶ ὑπελθὼν δώροις τὸν οἰνοχοεύειν εἰωθότα τῷ βασιλεῖ, ἐγχεῖ τοῦτο τοῦ κρατοῦντος τῇ κύλικι, ὃ ποθὲν, κατὰ βραχὺ τὴν τοῦ πίνοντος ἐσίνετο δύναμιν, καὶ διέφθειρε τὴν ἕξιν τοῦ σώματος, ἕως συνῆλασε καὶ εἰς μόρον τὸν αὐτοκράτορα. Οὗτος οὖν τῶν τῇδε μεταστὰς ὁ Τζιμισκῆς Ἰωάννης, καταλείπει τὴν βασιλείαν τοῖς κληρονόμοις αὐτῆς, τῷ Βασιλείῳ (82) δηλαδὴ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ τοῖς υἱέσι τοῦ Ῥωμανοῦ, βασιλεύσας ἓξ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτούς. Ὃ δέ με μικροῦ διέλαθεν ἂν, ἥκω διηγησόμενος, ὅπως μὲν οὖν ὁ κουροπαλάτης Λέων ὁ Φωκᾶς καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς ὁ Νικηφόρος κατακριθέντες ἐκτύφλωσιν, οὐκ ἐστερήθησαν τοῦ φωτὸς, λάθρα τοῦτο τοῦ βασιλέως περὶ αὐτῶν ἐπισκήψαντος, ἤδη ἱστόρηται. Ἔχοντες δ' ἔτι τὰ ἑαυτῶν ἀλώβητα δμματα, οὐκ ἠγάπων σωζόμενοι, ἀλλὰ τῇ βασιλείᾳ, καὶ πάλιν ἐπιθέσθαι διεμελέτων, πολλοὺς τῶν περὶ τὴν πόλιν, καὶ τὰ βασίλεια ἑαυτοῖς ὁμοφρονοῦντας κτησάμενοι. Ἀλλ' ἐφωράθησάν τε καὶ συνεσχέθησαν, ἑνὸς τῶν συνωμοτῶν τὸ μελέτημα καταγγείλαντος. Οὐκέτι γοῦν φιλανθρωπίας ἠξίωντο,

A contra urbes Romano imperio 215 in Oriente acquisitas, quæ ad defectionem spectabant, excusso jugo servitutis, ruptisque Romanæ ditionis vinculis expeditione suscepta, quasdam citra negotium ultro ad officium reversas, quasdam ferro et magna vi sub jugum pristinum reduxit. Cum inde rediens circa Anabarzam et Podandum, atque in multis aliis provinciis prædia frequentia et fertilissima videret, rogavit cujus ea essent. Cum Basilii præpositi cubiculi esse cognovisset, partim a Nicephoro Phoca, partim a se, dum legionum domesticus esset, partim ab aliis adjecta imperio illique donata esse: indoluit, et iniquum esse dixit publicis possessionibus multorum præstantium virorum sudoribus et sanguine partis unum spadonem perfrui. Ea verba per quemdam nuntiata, Basilium B ad comparandas imperator insidias impulerunt, ac veneno temperato, non illo quidem efficaci et celeri, sed lento et tabifico, largitionibus pincernam imperatorium corrupit, ut id calici imperatoris infunderet: quo ille hausto paulatim habitudine corporis prostrata tandem interiit, imperio hæredibus relicto Basilio et Constantino Romani filiis, cum annos sex, totidemque menses regnasset. Jam vero id exponendum est quod me pene fefellisset. Nam quemadmodum Leo Phocas curopalata, et Nicephorus ejus filius, lata in eos excæcationis sententia, arcano imperatoris mandato oculos conservarint, ante retullmus. Sed cum ea liberalitate non contenti denuo regnum affectarent, multis et civibus et aulicis sibi conciliatis: eoque consilio a C quodam ex conjuratis prodito deprehensi essent, sine ulla clementia effossis oculis, et felicitatis suæ et ambitionis finem invenerunt.

Variæ lectiones et notæ.

(81) Τὸν ναὸν τοῦ Σωτῆρὸς Χριστοῦ, etc. In qua quidem æde S. Joannis Baptistæ capillos postmodum deposuit, ut narrat Leo Diaconus, lib. x Hist. ms. de Joanne Tzimisce: Ἐνταῦθα φρουρίῳ προσβάλλει, τῷ τῇ Συρᾷ φωνῇ καλουμένῳ Μεμπετζὲ, ὃ καὶ πολέμῳ, καὶ ταῖς παντοδαπαῖς μηχαναῖς παρασησάμενος, τὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σανδάλια ἐκεῖσε ἀνευρηκὼς, ἀνείληφεν ὥς τι δῶρον οὐράνιον, καὶ τὰς τοῦ σε ασμίου δὲ Προδρόμου τρίχας, τοῦ Κήρυκος· καὶ τὰ μὲν αὖθις ἐν τῷ περιπύστῳ τῆς θεομήτορος σηκῷ, τῷ κατὰ τὴν ἀνακτορικὴν ἑστίαν διειλημένῳ ἀπέθετο, ὥς τινα πολύολβον θησαυρόν· τὰς δὲ ἐν τῷ τοῦ Σωτῆρος ναῷ ὃν αὐτὸς ἐκ βάθρων ἀνήγειρεν. Meminit præterea istius ædis a Tzimisce conditæ Michael Psellus, lib. v Hist. ms.: Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ λαμπρὸς πάνυ καὶ ὑψηλὸς προὐκάθητο τῆς οὕτω λεγομένης Χαλκῆς φυλακῆς, μετ' αὐτοῦ δὴ τοῦ θείου τεμένους, ὃ ὁ μέγας ἐν βασιλεῦσιν Ἰωάννης ὁ μετὰ Φωκᾶν Νικηφόρον ἐδείματο. Falso D igitur hæc Nicephoro Phocæ ascribunt excerpta Historica ex cod. Reg.: Ὅτι ἐν τῷ Μεμπιτζὲ εὗρεν ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος τὰ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Χριστοῦ σανδάλια, καὶ τὰς σεβασμίας τοῦ Προδρόμου τρίχας· καὶ τὰ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῶν Βλαχερνῶν κατέθετο· τὰς δὲ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς ναῷ, τῷ παρ' αὐτοῦ ἐκ βάθρων ἀνεγερθέντι. Alia de hac æde observamus in *Constantinopoli Christ.*

(82) Βασιλείῳ. Qui Νέος dicitur Balsamoni ad can. 1 synodi Constantinopolitanæ sub Photio: aliis vero. Πορφυρογέννητος, ad discrimen Basilii Macedonis imp. Versus inscripti Menæis, quæ illius nomen præferunt:

Ἄναξ ὅλης γῆς, ἥλιος τῆς πορφύρας,
Βασίλειος, τὸ θρέμμα τῆς ἀλουργίδος,
Κράτιστος ἀμφοῖν, καὶ τροπαίοις καὶ λόγοις,

Ita etiam πορφυρογέννητος dicitur Michaeli Psello in Synopsi legum sub finem.

ἀλλ' ἀσυμπαθῶς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξωρύχθησαν· καὶ τοῦτο τέλος αὐτοῖς τῆς εὐτυχίας καὶ τοῦ περὶ τὴν βασιλείαν ἐγένετο ἔρωτος.

V. Sic Romanorum imperium iis restitutum est ad quos hæreditario jure pertinebat, Basilio et Constantino, quorum ille XX, hic XVII ætatis annum agebat.Qui cum imperii insignia gestarent, omnis penes Basilium præsidem erat auctoritas: idque Basilius nondum sibi ipsi fidens tolerabat, cubiculi præposito tamquam præceptori auscultans, seque ad illius reipublicæ tractationem et administrationem conformans, ut et ipse, cum tempus postularet, in militaribus catalogis et civili æquitate tuenda, rationem **216** eamdem sequeretur. Erat enim alaeri et excitato ingenio, non dissolutus, et ignavia mancipatus, ut frater. Cum primum autem hi rerum potiti essent, præses matrem eorum ab exsilio revocatam filiis restituit: et quia Bardam Sclerum magistrum militum, et cui omnes Orientales copiæ parebant, suspectum habebat: ea dignitate erepta, Mesopotamiæ ducem designat. Quam ille rem iniquissimo ferens animo, et alioqui regni cupiditate æstuans, ad defectionem incitatus: initio magistratu illo, arcanoque cum multis comunicato, propter res fortiter gestas apud milites gratiosissimus, omnes fere dicto audientes habuit, et filio Romano qui in urbe regia degebat, clam per quemdam accersito, statim regnum affectavit, diademate et calceis puniceis sumptis. Imperator salutatus, pecunias studiose conquirit, et Amidæ, qnæ et Emet dicitur, et Martyropolis et Miephercim Ameram et Arabes socios asciscit. His secum conjunctis Constantinopolim properat, spe bona elatus, somnio cujusdam monachi virtutis studiosi aucta, qui sibi visus erat mulierem quamdam in sublimi specula sedentem cernere, quæ illi flagellum imperatorium porrigeret. Quod flagellum cum utique iram Dei et Romanorum ex intestinis bellis interitum significaret: Sclerus, pro imperii omine sua cupiditate visionem æstimans,interpretabatur. Fama de tyrannide Scleri in urbem perlata, imperatores quidquid militum restabat contrahentes, ad resistendum se parabant, misso interim Nicomediæ pontifice ad illum, qui etsi multas pacis conditiones haud aspernandas proponeret, nihil tamen impetravit. Nam Sclerus coccineo calceo ostenso, non fieri posse dixit, ut qui eum semel induisset, temere abjiceret. Quo responso accepto, necessitas imperatoribus imposita est bello decertandi, copiarum duce Petro spadone, Phocæ cujus supra quoque facta est mentio, filio. Exercitibus ad Liparam congressis, quæ et Licandus appellatur,imperatorii aliquantisper strenue restiterunt, sed tandem profligantur multis eæsis **217** castrique direptis.Tzamandus quoque urbs frequentissima Sclero deditionem fecit, e qua magnam pecuntæ vim coegit. Sic imperatorum copiis superatis, multos inde ad se attraxit,opibus et salute illorum jam desperatis, neque obscurri duntaxat milites, sed multi etiam ex illustribus

Ε'. Ἀποκατέστη τὸ τῶν Ῥωμαίων σκῆπτρον τοῖς τούτῳ κατὰ γένος προσήκουσι, τῷ βασιλείῳ καὶ τῷ Κωνσταντίνῳ, φημὶ, ὧν ὁ μὲν εἰκοστὸν ἦνυε τῆς ἡλικίας ἐνιαυτὸν, ὁ δέ γε Κωνσταντῖνος ἑπτακαιδέκατον. Ἀλλ' οὗτοι μὲν τὰ τῆς βασιλείας περιέκειντο σύμβολα, τὴν δ' ἐξουσίαν ὁ πρωτοπρόεδρος Βασίλειος περιέζωστο ἀτεχνῶς. Ἠνείχετο δὲ ὁ βασιλεὺς Βασίλειος μήπω πεποιθὼς ἑαυτῷ, καὶ οἷον παιδοτρίβῃ τῷ παρακοιμωμένῳ προσεῖχε, καὶ ἑαυτὸν ἐῤῥύθμιζε πρὸς τὴν ἐκείνου τῶν δημοσίων πραγμάτων μεταχείρισιν καὶ διοίκησιν, ὡς ἂν, καιροῦ καλοῦντος, οὕτω καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους, καὶ τὰ τῆς πολιτικῆς εὐνομίας μεταχειρίσηται. Ἦν γὰρ τὸ ἦθος ἐγρηγορὼς καὶ δραστήριος, ἀλλ' οὐκ ἀνειμένος κατὰ τὸν ἀδελφὸν, καὶ περὶ τὸν ἀργὸν βίον ἐσχολακώς. Ἄρτι γοῦν εἰς τοὺς ὁμαίμονας τούτους περιέστη τὸ κράτος, καὶ αὐτίκα ἐν τῆς ὑπερορίας κατάγει τὴν τούτους τεκοῦσαν ὁ πρόεδρος, καὶ τοῖς υἱοῖς ἀποδίδωσιν. Ὑποπτεύων δὲ τὸν μάγιστρον Βάρδαν τὸν Σκληρὸν στρατηλάτην ὄντα, καὶ πάσας ὑφ' ἑαυτὸν ἔχοντα τὰς ἑῴας δυνάμεις, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὴν στρατηλάτου ἀρχὴν, δοῦκα δὲ Μεσοποταμίας αὐτὸν προχειρίζεται. Τοῦτο σφόδρα ἠνίασε τὸν Σκληρὸν, καὶ ἄλλως ἀεὶ τρέφοντα παρ' ἑαυτῷ τῆς βασιλείας τὸν ἔρωτα, πρὸς ἀποστασίαν ἠρέθισε. Καταλαβὼν οὖν τὴν ἀρχὴν εἰς ἣν προβέβλητο, πολλοῖς ἀνεκάλυψε τὸ ἀπόῤῥητον. Φιλούμενος δὲ διὰ τὰς ἀριστείας ὑπὸ παντὸς τοῦ στρατεύματος, πειθηνίους εἶχε σχεδὸν ἅπαντας. Ὅτι δ' ἦν ἐν τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων ὁ παῖς αὐτοῦ Ῥωμανὸς, ἔσπευσε σχεῖν κἀκεῖνον παρ' ἑαυτῷ, καὶ στείλας λάθρα τινὰ ἠδυνήθη καὶ τὸν υἱὸν λαθόντα ὑπαγαγέσθαι, καὶ αὐτίκα τῇ τυραννίδι ἐπικεχείρηκε, ταινίᾳ τε βασιλείῳ τὴν κεφαλὴν ἀναδεῖται, καὶ φοινικοῖς πεδίλοις τοὺς πόδας ὑποδεῖται, καὶ εὐφημεῖται ὡς βασιλεὺς, καὶ χρήματα συλλέξαι ποιεῖται σπουδὴν, καὶ συμμάχους προσειλήφει, τόν τε τῆς Ἀμίδης Ἀμηρᾶν· οὕτω γὰρ τὸ Ἔμετ καλεῖται, καὶ τὸν τῆς Μαρτυρουπόλεως (ἡ δὲ Μιεφερκεὶμ ὀνομάζεται), ἀλλὰ μέντοι καὶ Ἄραβας. Τούτου οὖν συμπεριλαβὼν ἠπείγετο πρὸς τὴν Κωνσταντίνου, ἐλπίσι χρησταῖς αἰωρούμενος, ἃς καὶ ἄλλοθεν ἔθαλπε, μᾶλλον μέντοι ἐξ ὀνείρου τινὸς μοναχοῦ ἀρετὴν μετιόντος. Ἔδοξε γὰρ ἐκεῖνον ὁρᾷν τὸν Σκληρὸν γυναικί τινι ἐφ' ὑψηλῆς καθημένῃ περιωπῆς προσελθεῖν, τὴν δὲ μάστιγα αὐτῷ ἐγχειρίσαι βασιλικήν. Ἡ μάστιξ δ' ὡς ἔοικεν, ἦν σύμβολον τῆς θείας ὀργῆς, καὶ τῆς ἐκ τῶν ἐμφυλίων πολέμων τῶν Ῥωμαίων φθορᾶς, ἣν ὁ Σκληρὸς δηλοῦν τὴν βασιλείαν ἐνόμιζε, πρὸς τὴν οἰκείαν ἔφεσιν κρίνων τὸ ὅραμα. Τῆς δὲ περὶ τῆς τυραννίδος τοῦ Σκληροῦ φήμης φθασάσης πρὸς τοὺς κρατοῦντας, ἡτοιμάζετο τὸ περιλειφθὲν στρατιωτικὸν ἀντικαταστῆναι τῷ ἀποστάτῃ. Ἐν τοσούτῳ δὲ στέλλεται πρὸς ἐκεῖνον ὁ Νικομηδείας ἀρχιερεὺς, πρεσβεύσων, καὶ πολλὰ μὲν ἐπαγωγὰ πρὸς εἰρήνην

διελέχθη αὐτῷ, ἀλλ' οὐκ ἔπεισε. Δείξας γὰρ αὐτῷ A ad eum confluxere. Quæ cum præposito cubicul
ὁ Σληρὸς τὸ κοκκοβαφὲς πέδιλον, ἀδύνατον εἶπε nuntiata essent. Leo protovestiarius cum summo
τὸν ἅπαξ τοῦτο ὑποδησάμενον ῥᾳδίως ἀποβαλεῖν. imperio et auctoritate, suo arbitratu gerendi
Ταύτην τὴν ἀπόκρισιν ὡς ἔγνων οἱ περὶ τὰ βασίλεια, omnia quæ imperatori licent, mittitur, quam po-
ἐξ ἀνάγκης πρὸς μάχην ὡρμήκεσαν. Ἦν δὲ τῆς testatem Latini dictaturam nominant. Is cum
βασιλικῆς δυνάμεως στρατοπεδάρχης ὁ ἐκτομίας stratopedarcha congressus, pollicitationibus et ho-
Πέτρος, ὁ τοῦ Φωκᾶ, οὗ καὶ πρώην ἐμνήσθημεν. noribus frustra tentatis militum animis, noctu
Ὡς οὖν ἀλλήλοις ἀντεστρατοπεδεύσαντο τὰ στρα- prætergressus Sclerum invasit. Quare factum est
τεύματα, περὶ Λίπαραν, ἢ καὶ Λικανδὸν ὠνο- ut milites suis charissimis timentes, Sclero relli-
μάζετο, πρὸς ἄλληλα συνερράγησαν, καὶ ἐπὶ coto ad illum se conferrent : et Sclerus territus,
μέν τινα καιρὸν ἀντεῖχον οἱ βασιλικοὶ γενναίως, Michaelem Burzem magistrum suas secutum
ἔπειτα τρέπονται, καὶ ἀναιροῦνται πολλοί, καὶ partes, et Romanum Taronitem patricium cum
τὸ στρατόπεδον ὑπὸ τοὺς ἐναντίους γενόμενον exercitu, contra protovestiarium mitteret : quibus
διαρπάζεται. Εἶτα καὶ τὴν Τζαμανδὸν πολυ- prælio superatis, ipse cum omnibus copiis eum-
πλῃθῆ πόλιν ἐκ προσελεύσεως τῶν οἰκούντων dem aggressus vicit, virumque cepit, Petra stra-
αὐτὴν εἰληφὼς, χρημάτων ἐσμὸν ἐξ αὐτῆς συνηθροί- B topedarcha interfecto. Ea victoria, ut Scleri opes
κει. Οὕτω δὲ περιγενόμενος τοῦ στρατεύματος τοῦ multum auxit, sic imperatorum rem ad desperatio-
βασιλικοῦ, πολλοὺς ἐκ τούτου πρὸς ἑαυτὸν ἐπεσπάσατο, nem depressit, præsertim cum tyrannus mare
ἀπεγνωκότας ἤδη τὰς σωζούσας ἐλπίδας παρὰ quoque teneret. Quamobrem præpositus cubili
τοῖς βασιλεῦσι, καὶ αὐτῷ προσερρύησαν οὐ τῶν classe missa, commisso cum Scleri navibus prælio,
ἐνωνύμων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν περιω- classem ejus devicit et dissipavit, idemque mari
νύμων πολλοί. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ παρακοιμωμένῳ pacato provinciarum suscepta cura, Eroticum ad
ἠγγέλθησαν, στέλλεται αὖθις Λέων ὁ πρωτοβεστιά- Nicæam Bithyniæ metropolim tuendam misit: quam
ριος, ἔκρατον ἐξουσίαν ἐμπιστευθεὶς, καὶ πάντα Sclerus vi expugnare frustra conatus, fame subigi
πράττειν ὅσα καὶ βασιλεῦσιν ἀνεῖται ἄδειαν εἰληφὼς, per proditionem posse ratus, obsidionem traxit.
εἴποι ἂν τις τῇ Λατίνων φωνῇ τὸν ἄνδρα δικτά- Eroticus vero dolo circumvenire hostem statuit,
τορα, καὶ συνελθὼν τῷ στρατοπεδάρχῃ ὁ πρωτο- illataque in granaria arena et frumento superne
βεστιάριος, ἐπειράθη μὲν ὑποσχέσεσι καὶ τιμαῖς injecto, ut totus acervus frumentum videretur,
τοὺς περὶ τὸν Σκληρὸν ἐπισπάσασθαι. Ὡς δ' ἀνηνύ- captivis granaria demonstrat semiplena, et Sclero
τοις ἔγνω ἐπιχειρεῖν, παρελάσας νυκτὸς τὸν Σληρὸν, nuntiare jubet, quamvis a fame nihil sibi periculi
ἐχώρει. Πρός τ' ἐντεῦθεν δέος τοὺς περὶ τὸν Σληρὸν, C sit, tamen si tuto cum certis hominibus exire liceat,
εἶλε περὶ τῶν φιλτάτων αὐτῶν, καὶ τῶν ἀποστάτην se urbe tradita partes ejus secuturum. Quo nuntio
καταλιμπάνοντες, τῷ πρωτοβεστιαρίῳ προσῆεσαν. lætatus Sclerus, cum fidem dedisset, ille cum ma-
Κἀκ τούτου δείσας ὁ Σκληρὸς, τὸν μάγιστρον Μιχαὴλ jori civium et militum suorum parte Constanti-
τὸν Βούρτζην προσκεχωρηκότα αὐτῷ, καὶ Ῥωμανὸν nopolim abiit. Sclerus autem Nicæam **218** in-
πατρίκιον τὸν Ταρωνίτην μετὰ στρατιᾶς ἔπεμψε gressus, dolo se circumventum esse intellexit.
κατὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου, οἳ προβαλόντες ἐκείνῳ Cubiculi vero præpositus Sclero inde digresso et
ἡττήθησαν. Ὡς δ' ἐγνώσθη τῷ Σκληρῷ ἡ τῶν πεμ- urbi appropinquante, quamvis animi dubius hæ-
σθέντων ἧττα, αὐτὸς σὺν παντὶ τῷ ὑπ' αὐτὸν στρα- reret, tamen mutata sententia, Phocam Bardam
τεύματι κατὰ τοῦ πρωτοβεστιαρίου χωρεῖ, καὶ συμβάλλυνται τῇ μετ' αὐτοῦ στρατιᾷ, καὶ νικᾷ, καὶ ab exsilio revocatum, et sanctissimo jurejurando
ὁ μὲν στρατοπεδάρχης Πέτρος ἀνῄρητο, ὁ δὲ πρω- adactum, ut unquam regnum affectare, aut consi-
τοβεστιάριος ἐαλώκει. Αὕτη ἡ νίκη ἐπὶ μέγα μὲν lia contra imperatores inire vellet, magistrum
ἦρε τὰ τοῦ Σκληροῦ, τὰ δὲ τῶν βασιλέων εἰς ἀπό- appellat, et reliquiis copiarum præficit, pecuniaque
γνωσιν ἤνεγκε, καὶ μᾶλλον ὅτι καὶ ἐθαλασσοκράτει liberaliter suppeditata contra Sclerum mittit. Quo
ὁ ἀποστάτης. Στόλον οὖν ὁ παρακοιμώμενος ἑτοι- ille cognito, tum demum se parem adversarium
μάσας, ἐκπέμπει κατὰ τοῦ στόλου τοῦ ἀποστάτου, D habiturum ratus, inde digreditur, et circa Amo-
καὶ ναυμαχίας γενομένης, ὁ στόλος ὁ τοῦ Σκληροῦ rium pugna commissa superior evadit, profligatis
κατεναυμαχήθη καὶ διεσκέδαστο. Ὡς οὖν ἠρέμει adversariis. Postridie duces exercituum decrevere
τὰ κατὰ θάλασσαν, τὰ κατὰ τὴν ἤπειρον ὁ παρακοι- singulari certamine congredi, deque summa re-
μώμενος διετίθετο, καὶ τὸν Ἐρωτικὸν εἰς Νίκαιαν rum decernere. Sclerus prior, ut quidam tradunt,
ἔπεμψε τῆς Βιθυνίας μητρόπολιν, ταύτην φρουρή- clavam in Phocæ caput impegit : at alii, ensem in
σοντα, ᾗ προσβαλὼν ὁ Σκληρὸς, ἀπεκρούσθη, καὶ λιμῷ eum libravit, qui cum ictum declinasset, extremo
τοὺς ἐν αὐτῇ προδοῦναι ταύτην ἠλπίκει, καὶ μέντοι ense aurem equi ejus resecuit. At Phocas contra
καὶ χρονοτριβήσας ἐκεῖ, σιτοδείᾳ τοὺς ἔνδον Scleri capiti clavam ita illisit, ut oborta vertigine
πιέζεσθαι παρεσκεύασεν. Ἔγνω οὖν ὁ Ἐρωτικὸς in equi collum prolapsum et cruentatum satellites
ἐπὶτῇ καταστρατηγῆσαι τὸν ἐναντίον, καὶ τοὺς σι- eriperent, ac destitutum viribus equo depositum,
τῶνας ψάμμου ἐπλήρωσε, καὶ τὴν ψάμμον σίτῳ sanguine absterso ad fontem recrearent. Interea
ἐπέχωσεν, ὡς δοκεῖν τὸν ὄγκον ἅπαντα σῖτον εἶναι. ejus equus. dum illi hac cura occupantur, elapsus
ejus manibus a quo tenebatur, sine sessore in ca-

stris juba sanguine manante exsultans, effecit ut Scleri exercitus eo agnito (insignis enim erat nomine Ægyptius) ducem cecidisse putans, effuse fugeret. Qua occasione Phocas arrepta, suosque cohortatus, fugientes persequitur, multos cædit, multos capit : plures etiam a se invicem conculcati perierunt. Tum demum Sclerus desperatis rebus cum reliquiis ad Chosroen Babylonium confugit, a quo imperator per legatos petit, ne tyrannum admittat domini sui oppugnatorem : alioqui malum exemplum ipsi fraudi futurum.Cum autem Babylonius cognovisset, eumdem Sclero quoque et militibus ejus afferre litteras illius manu subscriptas, quibus eis impunitas promitteretur, modo cœptis desisterent, seque imperatori **219** submitterent, tam legatos quam Sclerum cum suis in carcerem compegit. Et hic fuit exitus defectionis illius.

A Ἔχων οὖν τινὰς ἁλωτοὺς ἐκ τοῦ στρατοπέδου τῶν ἐναντίων, αὐτοῖς τοὺς σιτῶνας ἡμιδεεῖς ὄντας ὑπέδειξε, καὶ δι' αὐτῶν ἐδήλωσε τῷ Σκληρῷ μὴ δεδιέναι τὴν πολιορκίαν τὴν ἐκ λιμοῦ. Εἰ δέ μοι, ἔφη, πίστεις δοίης, μεθ' ὧν βούλομαι παραχωρῆσαί μοι ἀπελθεῖν, ὑπεκστήσομαί σοι τῆς πόλεως τὰ σὰ φρονῶν. Περιχαρῶς τούτων ἤκουσεν ὁ Σκληρὸς, καὶ πίστεις αὐτῷ παρέσχε, κἀκεῖνος τούς τε πλείους τῆς πόλεως καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας παρειληφὼς, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ πρὸς τὴν μεγάλην πόλιν ἅπεισι, καὶ ὁ Σκληρὸς εἴσεισιν εἰς τὴν Νίκαιαν, τότε ἔγνω καταστρατηγηθείς. Ὁ δέ γε παρακοιμώμενος, τοῦ Σκληροῦ ἐκεῖθεν ἀπάραντος, καὶ τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων πλησιάζοντος, ἀμηχανῶν ἦν. Γνωσιμαχήσας οὖν τὸν Φωκᾶν Βάρδαν ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνεκαλέσατο, καὶ ὅρκοις αὐτὸν φρικώδεσιν ἐνδησάμενος καὶ παλαμναιοτάταις ἀραῖς, μὴ ἄν ποτε τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέσθαι, μηδὲ κατὰ τῶν βασιλευόντων βουλεύσασθαι, ταῖς περιλοίποις δυνάμεσι τὸν ἄνδρα ἐφίστησι, μάγιστρόν τε τιμήσας, καὶ χρήματα δαψιλῆ παρασχόμενος, καὶ τὴν κατὰ τοῦ Σκληροῦ μάχην αὐτῷ ἀναθέμενος· ἅπεισιν οὖν ὁ Φωκᾶς. Καὶ ὁ Σκληρὸς δὲ τοῦτο μαθὼν τότ' ἔγνω μέλλων μαχέσασθαι πρὸς ἀνταγωνιστὴν ἀξιόμαχον, καὶ ἅρας ἀπῄει, καὶ περὶ τὸ Ἀμόριον συμπλέκεται τῷ Φωκᾷ, καὶ γίνεται μάχη τῶν στρατευμάτων, καὶ ἦσαν ὑπερτεροῦντες οἱ τοῦ Σκληροῦ, οἱ δὲ περὶ τὸν Φωκᾶν τὰ νῶτα ἐτρέψαντο, καὶ οὕτω μὲν τὰ τῆς μάχης ταύτης συμβέβηκε. Τῇ δι' ἑξῆς οἱ τῶν στρατευμάτων ἐξάρχοντες αὐτοὶ πρὸς ἀλλήλους μαχέσασθαι εἵλοντο, καὶ τὸν ἀγῶνα τὸν ὑπὲρ τοῦ παντὸς ἀναδέξασθαι. Ἐπῆλθον οὖν ἀλλήλοις καὶ πρῶτος ἔφθη παίσας τὸν Φωκᾶν ὁ Σκληρὸς, ὡς μὲν ἔνιοι λέγουσι, κορύνῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς, ὡς δ' ἕτεροι, ξίφος ἐπανετείνατο κατ' αὐτοῦ, τοῦ δὲ κλιθέντος πρὸς θάτερον μέρος, καὶ τὴν πληγὴν ἐκκλίναντος, ἔφθασε τὸ τοῦ ξίφους ἄκρον τὸ οὖς ἐκτεμεῖν τοῦ ἵππου τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δέ γε Φωκᾶς ἀντέπληξε τὸν Σκληρὸν κορύνῃ κατὰ τῆς κεφαλῆς, καὶ ὁ πληγεὶς σκοτοδινιασας τῷ τοῦ ἵππου τραχήλῳ ἐπέπεσεν, ὃν οἱ περὶ αὐτὸν κακῶς ἔχοντα θεασάμενοι, καὶ τῷ ἐκ τῆς πληγῆς αἵματι πεφυρμένον περιστάντες συνέσχον, καὶ ἀπήγαγον εἰς πηγὴν, ἀνακτησόμενοί τε λειποψυχοῦντα τὸν ἄνδρα τῷ ὕδατι, καὶ τὸ καταῤῥεῦσαν τοῦ αἵματος ἀποῤῥύψαντες, καὶ τοῦ ἵππου ἐκεῖνον ἀποβιβάσαντες, ἐποίουν τὰ εἰρημένα. Ἐν τούτῳ δ' ὁ ἵππος ὁ τοῦ Σκληροῦ τὸν κατέχοντα ἐκφυγὸν καὶ ἀποσκιρτήσας ἐπιβάτου χωρὶς, ἐκρόανεν, ἀνὰ τὸ στρατόπεδον αἵματι τὴν χαίτην διάβροχος. Ὃν ἰδόντα τὰ τοῦ Σκληροῦ στρατευματα (ἐπίσημος γὰρ ἦν ὁ ἵππος, κεκλημένος Αἰγύπτιος) καὶ οἰηθέντα πεσεῖν τὸν αὐτῶν ἡγεμόνα, ἀκρατῶς ὡρμήκεσαν πρὸς φυγήν. Κατανοήσας δὲ τὸ γινόμενον ὁ Φωκᾶς, ἔπεισι τοῖς φεύγουσι τοὺς οἰκείους παραθαῤῥύνας, καὶ πολλοὶ μὲν ἀνῄρηντο ἀπὸ τῶν ἀντιπολέμων, πολλοὶ δὲ καὶ ἠλίσκοντο, πλείους δι' ὑπ' ἀλλήλων ἐκτείνοντο συμπατούμενοι. Ἐντεῦθεν ὁ Σκληρὸς ἐξαπορηθεὶς μετὰ τῶν περιλειφθέντων καταφεύγει πρὸς Χοσρόην τὸν Βαβυλώνιον. Καὶ τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς ἔπεμψε πρὸς Χοσρόην, ἀξιῶν, μὴ προσδέξασθαι τὸν τυραννήσαντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ κατὰ τοῦ οἰκείου δεσπότου γενόμενον, ἵνα μὴ καὶ καθ' ἑαυτοῦ ὑπόδειγμα δοίη οὐκ ἀγαθόν. Ἔφερε δ' ὁ πεμφθεὶς καὶ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐαυτοῦ ἔγγραφα, τῇ βασιλικῇ βεβαιωθέντα χειρὶ, ἀμνηστείαν αὐτοῖς τῶν πεπραγμένων βραβεύοντα, εἰ ἀποσταῖεν τῆς ἐγχειρήσεως, καὶ τῷ βασιλεῖ ὑποκύψαιεν. Ταῦτα τὰ πρὸς τὸν Σκληρὸν καὶ τοὺς μετ' ἐκείνου βασίλεια γράμματα ὡς ἔγνω ὁ Βαβυλώνιος, αὐτόν τε τὴν πρεσβείαν πληροῦντα, καὶ τὸν Σκληρὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας κατείργνυσιν. Ἐνταῦθα μὲν οὖν τότε τὰ τῆς ἀποστασίας ἔληξε τῷ Σκληρῷ.

VI. Antonius porro patriarcha, cum sacerdotio renuntiasset, quod per sex annos tenuerat, ac paulo post obiisset, et Ecclesia annis IV cum dimidio vacasset, Nicolaus Chrysoberges est designatus. Interea Bulgari cognito Tzimiscæ interitu, tumultuantur, et quatuor fratribus Davidi, Mosi, Aaroni et Samueli deferunt imperium, qui Comitopoli appellabantur, quod filii essent viri apud illos illustris, et ex iis quos comites vocant. Nam stirps regia defecerat, uno Petri filio Romano superstite, qui eunuchus erat. Ex iis quatuor David statim mortem obiit, Moses in oppugnatione Serræ la-

C ζ'. Ἀντωνίου δὲ τοῦ πατριάρχου τὴν ἱερωσύνην ἀπειπαμένου, ἣν ἐπὶ ἔτη ἦνυσεν ἓξ, καὶ μετὰ μικρὸν τελευτήσαντος, τέσσαρσι πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτοὺς ἀρχιερέως ἡ Ἐκκλησία ἐχήρευσεν, εἶτα ὁ Χρυσοβέργης Νικόλαος προσεκειρίστο. Τὰ δὲ τῶν Βουλγάρων αὖθις κεκίνητο· ὡς γὰρ ἡ τοῦ Τζιμισκῆ κατήγγελτο τελευτὴ, τέσσαρσιν ἀδελφοῖς ἀνατιθέασι τὴν σφετέραν ἀρχὴν, Δαβὶδ, Μωϋσῇ, Ἀαρών τε καὶ Σαμουὴλ, οἱ Κομητόπωλοι ὠνομάζοντο, ὅτι υἱοὶ γεγόνασιν ἑνὸς τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισήμων, καὶ λεγομένων κομήτων. Οἱ γὰρ ἐκ τοῦ βασιλείου γένους σφίσιν ἐπιλελοίπασι, μόνου περιλειφθέντος ἑνὸς τῶν

παίδων τοῦ Πέτρου, φημὶ δῆτα τοῦ Ῥωμανοῦ, ὅστις ἐκτομίας ἦν, τῶν δὲ τεσσάρων συγγόνων τῶν Κομητοπώλων, ὁ μὲν Δαβὶδ τάχιστα τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν, ὁ δέ γε Μωϋσῆς τὰς Σέρρας πολιορκῶν, λίθῳ βάλλεται, καὶ θνήσκει εὐθύς. Τὸν δὲ Ἀαρὼν παγγενῆ τοῦ βίου ἐξήγαγεν ὁ ἀδελφὸς Σαμουήλ, ἢ τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ μόνῳ περιποιούμενον, ἢ τὰ Ῥωμαίων αἱρούμενον (λέγεται γὰρ καὶ ἀμφότερα) ἑνὸς μόνου τῶν παίδων ἐκείνου περισωθέντος, ὃς Σφενδόσθλαβος καὶ Ἰωάννης διωνύμως ἐκέκλητο. Καὶ ἡ τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴ εἰς μόνον περιέστη τὸν Σαμουήλ, ὃς, τῶν Ῥωμαϊκῶν στρατευμάτων τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις ἀσχολουμένων, ἄδειαν εὑρηκὼς, τὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἡγεμονίας Ἑσπέρια ξύμπαντα περιῄει, οὐ λῃζόμενος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς χώρας ἅμα καὶ τὰς πόλεις περιποιούμενος ἑαυτῷ. Ἐπεὶ δὲ, ὡς ἱστόρηται, τὴν τοῦ Σκληροῦ τυραννίδα ὁ βασιλεὺς ἀπεσείσατο, ὥργα πρὸς ἄμυναν τοῦ βαρβάρου, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἔδοξεν αὐτῷ τὴν ἐκστρατείαν ποιήσάσθαι. Ἔξεισιν οὖν μήτε τῷ μαγίστρῳ Βάρδᾳ τῷ Φωκᾷ, καίτοι δομεστίκῳ ὄντι τῶν σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς, περὶ τῆς πράξεως κοινωσάμενος, μήτε μὴν ἑτέρῳ τῶν Ἑῴων στραταρχούντων δυνάμεων. Ἤδη δὲ πρὸς τὰ Βουλγάρων εἰσιὼν, τὸν μάγιστρον Λέοντα τὸν Μελισσηνὸν κατόπιν ἐκέλευσεν εἶναι, καὶ τὰς δυσχωρίας τηρεῖν· αὐτὸς δ' εἰσελθὼν τῇ πολιορκίᾳ τῆς Σαρδικῆς (αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα (83) ἐπιχειρεῖν ἡτοιμάζετο. Τῶν δυτικῶν δὲ ταγμάτων δομέστικος ὢν ὁ Κοντοστέφανος, καὶ λογισάμενος, ὡς εἰ εὐτυχηθείη τὰ τῆς στρατείας τῷ βασιλεΐ, οὐκ ἄν ποτε παύσαιτο δι' ἑαυτοῦ τοὺς πολέμους διατιθέμενος, καὶ οὔτ' αὐτὸς οὔθ' οἱ λοιποὶ στρατάρχαι ἔτι αὐτῷ λόγου πολλοῦ νομισθήσονται ἄξιοι, σφῆλαί οἱ διεμελέτησε τὴν ἐπιχείρησιν, καὶ τὴν ὁρμὴν ἀνακόψαι. Προσελθὼν οὖν φησὶ τὸν Μελισσηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρεῖν, καὶ ἀπιέναι σὺν ταχυτῆτι πρὸς τὸ Βυζάντιον, τὴν βασιλείαν κτήξοντα, καὶ ἠξίου μὴ μέλλειν, ἀναζευγνύειν δὲ καὶ μὴ ὑπερτίθεσθαι. Τοῦτο τὸν βασιλέα ἐτάραξε, καὶ ἐπάνοδον ἰσήμανε τῷ λαῷ. Ὁ δέ γε Σαμουὴλ ταῖς τῶν ὀρέων ἐμφιλοχωρῶν κορυφαῖς (οὐ γὰρ ἐθάρρει κατασυστάδην μαχέσασθαι) καὶ τὴν ἀθρόαν ἀναζυγὴν ἰδὼν, δειλίαν ἔκρινε τὸ πραττόμενον, καὶ ἔπεισι τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τῷ ἀνελπίστῳ ἅπαντας κατεθρόησε, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε, καὶ τῆς τε παρεμβολῆ ἐκράτησε, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς βασιλικῆς, καὶ τῶν παρασήμων τῆς βασιλείας. Ὁ δὲ βασιλεὺς μόλις εἰς Φιλιππούπολιν διασέσωστο, κἀκεῖ τὸν Μελισσηνὸν εὑρηκὼς, κατὰ τοῦ Κοντοστεφάνου ἐξώργιστο, καὶ ὕβρεις κατέχες τοῦ ἀνδρός. Ὁ δὲ δυσανασχετῶν ἐτραχύνετο, καὶ ἀναζέσας ὁ βασιλεὺς τῷ θυμῷ ἐνέθορέ τε τοῦ θρόνου, καὶ τῆς κόμης τοῦ Κοντοστεφάνου δραξάμενος καὶ τοῦ πώγωνος προσέῤῥηξε τὸν ἄνδρα τῇ γῇ. Ἐντεῦθεν οἱ τῶν δυνάμεων τῶν Ῥωμαϊκῶν προεξάρχοντες μη-

pide ictus moritur statim. Fratrem Aaronem cum omni familia, uno illius filio conservato, qui duplici nomine Joannes Sphandosthlavus dicebatur, Samuel interficit, sive quod summam rerum sibi soli vendicaret, sive quod Romanis studere visus erat : nam utrumque fertur. Is igitur Samuel Bulgarorum principatum solus adeptus dum Romani bellis civilibus distinentur, Occidentales eorum provincias omnes impune circuit: nec populatur tantum, sed et regiones et urbes suæ ditionis facit. Qua de causa imperator, depulsa Scleri tyrannide, ulciscendi barbari cupiditate flagrans, suis auspiciis bellum ei inferre statuit Egreditur igitur consilio suo, neque cum magistro Barda, Orientalium legionum domestico, neque cum ullo alio ducum Orientalium communicato. Bulgarorum fines jam ingressus, magistro Leone Melisseno pone sequi jusso, ad locorum angustias tutandas : ipse Sardicam, quæ et Triaditza dicitur, obsidere instituit. Verum Occidentalium legionum domesticus Contostephanus, cogitans re bene gesta imperatorem nunquam non suopte ductu atque auspiciis bella administraturum, se cæterisque ducibus parvi æstimatis : operam dedit, ut conatus illius labefactaret, atque impetum retardaret. Accedit igitur, et Melissenum tyrannidem affectantem festinanter ire Byzantium ad regnum occupandum ait, non cunctandum esse monens, sed citra moram reducendum exercitum. Id imperatorem ita perturbavit, ut exercitui reditum denuntiaret. **220** At Samuel cacumina montium insidens (neque enim acie decernere audebat) subito discessu viso, Romanos aggreditur, quos metu illud facere arbitrabatur, et inexspectata impressione in fugam compellit, nec castris tantum, sed et tabernaculo, atque insignibus imperatoris potitur, qui quidem vix Philippopolium evasit : ubi cum Melissenum invenisset, Contostephanum iratus contumeliosis dictis insectatur, quæ ille iniquo animo ferens exasperatur, effervescente bile solio exsiliens, Contostephanum coma et barba prehensum terræ illidit. Ex hoc Romanarum legionum principes imperatori irati, Phocas quod spe frustraretur et res suæ, ut proverbio dicitur, Mandraboli more procederent : alii, quod se contemni putabant, non communicatis consiliis : alii, aliis de causis in Charsiano congressi, Phocam Bardam diademate ornatum imperatorem appellant, defectione, ut ipsi putabant, probe administrata. Sclerus autem qui Babylone custodiebatur, præter spem custodia educitur. Nam Persarum imperio a Sarracenis everso, vir quidam Persa, nomine Inargus, verbis concitat populares, suadens ut rupto servitutis jugo arma contra Sarracenos se duce sumant Chosroes porro quamvis sæpe cum illis congres-

Variæ lectiones et notæ.

(83) Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ Τριαδίτζα. Leo Diaconus, lib. x Hist. nondum editæ : Κατὰ τὴν Σαρδικὴν ἐπεχωρίασεν, ἣν καὶ Τραλίτζαν ἡ Σκυθικὴ συνήθεια κέκληκεν. Infra Τριαδίτζαν vocat.

sus, tamen nunquam non discessit inferior, desperataque victoria ad Romanos qui in custodiis erant confugit: quibus carcere eductis, cum Sclero de ratione gerendi belli agit, petita venia malæ tractationis, qui principio bello recusato, tandem illo urgente annuit: sed ea conditione, ut solos Romanos in aciem educat. Carceribus igitur perquisitis, ad tria millia Romanorum sunt inventa, et arma eis data, qui cum Scleri ductu et auspiciis Persas vicissent, nec ipsi, nec ille ad Chosroen redeundum esse statuerunt, veriti ne denuo a Barbaro in carcerem compingerentur, præsertim tanto virtutis suæ specimine edito. At Chosroes dum in fugam intenti sunt, magnam turbam ad eos persequendos mittit: qui etsi numero longe superiores, commisso prælio, pauciores evaserunt iis quos persequebantur, cæteris ibi Romanorum manibus interfectis.

A νιῶντες τῷ βασιλεῖ, ὁ μὲν Φωκᾶς ὅτι αὐτῷ αἱ ἐλπίδες ὑπέῤῥεον, καὶ τὸ τῆς παροιμίας, ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου (84) ἐχώρουν· οἱ δὲ ὅτι ὑπερηφάνως αὐτοῖς προσεφέρετο, καὶ οὐκ ἐκοινώνει σφίσι τῶν βουλευμάτων, οἱ δὲ καὶ δι' ἑτεράττα, ἐν τῷ Χαρσιανῷ συναθροίζονται, καὶ τῷ Φωκᾷ Βάρδᾳ διάδημα περιέθεντο, καὶ τῆς βασιλείας ἠξίωσαν, καὶ ὁ μὲν τὰ τῆς ἀποστασίας, ὡς αὐτοῖς ἐδόκει, οὐ διετίθεντο. Ὁ δέ γε Σκληρὸς ἐν Βαβυλῶνι φρουρούμενος, ἀνελπίστως ἐξάγεται τῆς φρουρᾶς. Τῆς γὰρ τῶν Περσῶν ἀρχῆς καταλυθείσης ὑπὸ τῶν Σαρακηνῶν ἀνήρ τις Πέρσης, Ἴναργος ὄνομα, λόγοις παρακινήσας τὸ Περσικὸν, πείθει ἀποστατῆσαι τῆς τῶν Σαρακηνῶν δουλείας, καὶ ὅπλα ἄρασθαι κατ' αὐτῶν, αὐτοῦ τοῦ Ἰνάργου στρατηγοῦντος αὐτῶν. Πολλάκις μὲν οὖν ὁ Χοσρόης τοῖς Πέρσαις ἀντηγωνίσατο, τοσαυτάκις δ' ἡττήθη, ὁσάκις σφίσι προσέμιξε, καὶ ἀπογνοὺς πρὸς τοὺς ἐμφρούρους καταφεύγει Ῥωμαίους, καὶ ἀνίησι μὲν αὐτοὺς τῆς εἱρκτῆς, διαλέγεται δὲ τῷ Σκληρῷ περὶ τοῦ πολέμου, καὶ μὴ μνησικακῆσαι τῆς κακώσεως αὐτῷ ἀξιοῖ. Ὁ δὲ πρότερον μὲν παρητεῖτο τὸν πόλεμον, εἶτ' ἐγκειμένου τοῦ Βαβυλωνίου, κατανεύει μὲν, σὺν μόνοις δὲ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπέσχετο τὸν πόλεμον ὑπελθεῖν. Ἠρευνῶντο τοίνυν τὰ δεσμωτήρια, καὶ ὅσοι εὑρηντο ἐν αὐτοῖς Ῥωμαῖοι, ἐξήγοντο καὶ ὡπλίζοντο, καὶ ὡσεὶ τρισχίλιοι συνηθροίσθησαν, οὓς παρειληφὼς ὁ Σκληρὸς ἐχώρησε κατὰ τῶν Περσῶν, καὶ συμβαλὼν νικᾷ· ἀναζεῦξαι δὲ πρὸς τὸν Χοσρόην οὐκέτ' ἔκρινεν οὔτ' αὐτὸς οὔθ' οἱ μετ αὐτοῦ. Ἐδεδοίκεσαν γὰρ μὴ καὶ αὖθις αὐτοὺς καθείρξει ὁ βάρβαρος, καὶ μᾶλλον ὅτι ἐν πείρᾳ γέγονε τῆς αὐτῶν γενναιότητος. Εἶχοντο γοῦν τῆς φυγῆς, καὶ ὁ Χοσρόης πλῆθος εἰς αὐτῶν ἐπιδίωξιν ἔστειλε, καὶ οἱ σταλέντες κατειληφότες τοὺς φεύγοντας, ἐκείνων ὑπάρχοντες πολλαπλάσιοι, μείους των φευγόντων ἀποδρᾶναι δεδύνηντο, τῶν ἄλλων ἐκεῖ πεσόντων, καὶ Ῥωμαϊκαῖς δαμέντων χερσίν.

B

VII. Sclerus igitur cum suis Romanorum fines ingressus, ad Phocam **221** se confert, quem regnum spectare ac tyrannidem jam affectasse cognorat, et belli et imperiis socius futurus. Ille societatem amplexus, si votorum compotes fierent, sibi urbem imperatoriam et plurimum gentium ac provinciarum imperium vindicat: Sclero Antiochiam, Cœlesyriam, Phœniciam, Palæstinam, Mesopotamiam et Ægyptum attribuit, eaque pacta jurejurando sancit. Quo Sclerus fretus, cum ad illum se contulisset, ac jam intra casses esset, primum habitu regio privatur, deinde in carcerem conjecto custodia adhibetur: et copiis illius ascitis, Phocas tyrannidem suam firmat. Enimvero Sclerus priusquam ab illo comprehenderetur, ut si res male cessisset, receptum aliquem haberet ac spem salutis, curarat ut filius suus Romanus, clam arrepta fuga, ad imperatorem deficeret, a quo cum gaudio exceptus est, et statim magister designatus, Phocas autem Delphina patricio cum parte copiarum Chrysopolim, quæ est e regione urbis regiæ, misso, ipse cum reliquo exercitu Abydum proficiscitur. Imperato vero Delphinam ad Chrysopolim castrametatum, subito cum Russico exercitu adortus (nam cum Uladimero ducem eorum, sorore Anna ducta, affinitatem junxerat, atque auxilia inde accersierat), hostibus facile superatis,

C

Ζ'. Ὁ μὲν οὖν Σκληρὸς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ εἰς τὰ Ῥωμαίων ἐπανεληλύθεσαν ὅρια. Μαθὼν δὲ καὶ τὸν Φωκᾶν ἤδη βασιλειῶντα καὶ τυραννίδος ἀρξάμενον, ἀπονενεύκει πρὸς τὸν Φωκᾶν, κοινωνὸς ἀξιῶν εἶναι καὶ τοῦ πολέμου καὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς. Ὁ δὲ τὴν κοινοπραγίαν ἐδέξατο, καὶ εἰ τῶν ἐφέσεων τύχοιεν, ἑαυτῷ μὲν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἀπένειμε καὶ τῶν πλειόνων ἐθνῶν καὶ χωρῶν τὸ κράτος· τῷ δὲ Σκληρῷ προσεκλήρου τὴν Ἀντιόχειαν, τήν τε Κοίλην Συρίαν, καὶ Φοινίκην, καὶ Παλαιστίνην, καὶ Μεσοποταμίαν, καὶ Αἴγυπτον, καὶ τὰς συνθήκας ὅρκοις καθιερῶν ἐμπεπέδωκεν. Ἐπὶ τούτοις τεθαῤῥηκὼς ὁ Σκληρὸς, πρόσεισι τῷ Φωκᾷ. Ὁ δ' ἐντὸς ἀρκύων τοῦτον λαβὼν, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτοῦ τὸ σχῆμα δὴ τὸ βασίλειον, καθείργνυσι δὲ, καὶ φρουρὰν αὐτῷ περιίστησιν. Ὑφ' ἑαυτὸν δὲ καὶ τὴν σὺν ἐκείνῳ στρατιὰν ποιησάμενος, τοῦ τυραννεύειν εἶχετο κραταιότερον. Ὁ μέντοι Σκληρὸς, προμηθευόμενος ἑαυτῷ πρὸς τὸ μέλλον ἐξ ἀποτυχίας σωτηρίαν τινὰ, πρὸ τοῦ κατασχεθῆναι πρὸς τοῦ Φωκᾶ, τὸν υἱὸν Ῥωμανὸν λάθρα φυγεῖν παρεσκεύασεν, ὡς αὐτομολοῦντο τῷ βασιλεῖ, ὃς καὶ περιχαρῶς παρὰ τοῦ κρατοῦντος ἐδέχθη, καὶ μάγιστρος ἐτιμήθη εὐθύς. Ὁ Φωκᾶς δὲ, ἀπόμοιράν τινα τῆς στρατιᾶς ὑπὸ τὸν πατρίκιον τάξας τὸν Δελφινᾶν, εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς βασιλίδος ἐκπέμπει Χρυσόπολιν, αὐτὸς δὲ σὺν τῇ λοιπῇ δυνάμει ἀφίκετο πρὸς τὴν Ἄβυδον. Τῷ μέντοι Δελφινᾷ

D

Variæ lectiones et notæ.

(84) Ἐπὶ τὰ Μανδραβόλου. Vide Apostolium, centuria 8, n. 95, et Maussacum ad Harpocrationem, p. 148.

ἐστρατοπεδευκότι κατὰ Χρυσόπολιν αἰφνίδιον ἐπῆλθεν ὁ βασιλεὺς μετὰ λαοῦ Ῥωσικοῦ (κῆδος γὰρ πρὸς Βλαδιμηρὸν τὸν ἄρχοντα τούτων ἐπὶ Ἄννῃ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ θέμενος, συμμαχικὸν ἐκεῖθεν ἐδέξατο), καὶ ῥᾷον τῶν ἐναντίων ἐκράτησε, καὶ αὐτὸν τὸν Δελφῖνον χειρωσάμενος ἀνεσκολόπισεν. Εἶτα πρὸς τὴν Ἄβυδον ἅπεισι μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ Κωνσταντίνου· καὶ ἤδη ἀντιμέτωπα ἕστησαν τὰ ἐναντία στρατεύματα, καὶ τοῦ μὲν οἰκείου προετέτακτο ὁ Φωκᾶς, τὸ δ' ἀντίμαχον ὁ βασιλεὺς Βασίλειος ἔφιππος περιιὼν παρεθάρρυνεν, ὃν ὁ Φωκᾶς θεασάμενος, κατ' αὐτοῦ τὸν ἵππον ἐλαύνει, ὅλην ἐκείνῳ τὴν ἡνίαν ἐνδεδωκὼς· κρίνας ὡς, εἰ ἐκεῖνον καταβαλεῖ, ἔσεται τὸν ἀγῶνα νενικηκώς. Ἀλλ' οὔπω τῶν οὐκείων προεληλύθει πολὺ, καὶ οἱ μὲν αὐτὸν ἐκκυλισθῆναι τοῦ ἵππου φασὶν, οἱ δὲ εἴς τινα λόφον ἐκκλῖναι, καὶ ἀποβάντα τοῦ ἵππου ἐκτεθῆναι κατὰ τῆς γῆς, καὶ εὐθὺς αὐτὸν τὸ πνεῦμα λιπεῖν. Οἱ μὲν οὖν πληγῆναι παρά του καιρίαν τὸν ἄνδρα ἔλεγον. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Κωνσταντῖνος ἑαυτῷ τὴν ἐκείνου ἀναίρεσιν ἐπεφήμιζε· τοῦτο δ' ἦν λόγος ἄλλως, οὐδὲ γὰρ τετρωμένον αὐτοῦ τὸ σῶμα εὕρητο μηδαμῆ. Οἱ δὲ φαρμάκῳ δηλητηρίῳ ᾠήξαζον κατεργασθῆναι αὐτὸν, ὃ καὶ μᾶλλον ἔδοξε πιθανώτερον. Τὸ μέντοι φάρμακον ἡτοιμάσατο μὲν ὁ Βασίλειος, προσέφερε δὲ τῷ Φωκᾷ ὁ τούτῳ οἰνοχοεύων, παρὰ τοῦ βασιλέως ὑποκλαπείς. Πεσόντος δὲ τοῦ Βάρδα, τὸ μετ' αὐτοῦ στράτευμα διεσκέδαστο, καὶ οἱ μὲν ἐκτείνοντο καταλαμβανόμενοι, οἱ δ' ἐζωγροῦντο, καὶ συσχεθέντες κατὰ τὸ δόξαν τῷ βασιλεῖ ἐκολάσθησαν. Ὁ δὲ ἀγριώτερος ἦν ἢ τὸ πρότερον· σοβαρός τε γὰρ ἐγεγόνει, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος, καὶ πάντας ὑπώπτευε, καὶ τὴν ὀργὴν ἐτύγχανεν ἀπαραίτητος, καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις μόνον τὸ σοβαρὸν ἐπεδείκνυτο, ἀλλὰ μὴν καὶ τῷ παρακοιμωμένῳ αὐτῷ, ἤχθετό τε τῷ ἀνδρὶ, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἔσπευδε μετενεγκεῖν τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ μέντοι καὶ μεθίστησι τῆς τῶν κοινῶν οἰκονομίας αὐτὸν, οἷοι μένειν ἀπρόϊτον ἐπιστείλας, αὐτῷ, εἶτα μετὰ μικρὸν ὑπερόριον τίθησι, καὶ τῶν ἐκείνῳ πεπραγμένων ἕκαστον ἀνακρίνων, ἀπραξίαν τῶν πλειόνων κατεψηφίσατο, καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σεμνείου (85) τὰ πλείω ἀφείλετο, καὶ οὐκ ἀγρῶν ἥψατο μόνον ἢ χωρίων καὶ οἰκιῶν, ἀλλὰ καὶ ἀναθημάτων τε καὶ πλακῶν, καὶ κιόνων πολυτελῶν. Ὅθεν ἐκεῖνος, διὰ ταῦτα νίφει περισχεθεὶς ἀθυμίας, παρεῖτο τὰ μέλη, καὶ ἔμπνους ὤπτο νεκρὸς, καὶ βραχύ τι διαλιπὼν, οἰκτρῶς τὸν βίον ἐξέλιπεν. Ὁ δὲ τότε πρῶτον γέγονεν αὐτοκράτωρ ὡς ἀληθῶς, καὶ γνοὺς πηλίκων δεῖται φροντίδων ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις, τῆς τε

A ipsum Delphinam captum palo affixit. Deinde Abydum cum fratre Constantino proficiscitur. Cum exercitus utrique in procinctu starent, et Phocas suas copias antecedens, Basilium equo circumvectum legiones cohortari vidisset, totis habenis laxatis, equo concitato, in illum fertur, eo prostrato se toto discrimine fore defunctum ratus: sed antequam suos multum antecessisset, alii eum equo devolutum ferunt, alii cum in tumulum quemdam declinasset, equoque descendisset, humi extentum statim exspirasse: alii a quodam lethali vulnere affectum esse. Constantinus quidem imperator cædem ejus sibi arrogabat, falso utique, cum ejus cadaver nusquam vulneratum fuerit: alii, quod quidem probabilius est, putavere, toxicum ei a Basilio præparatum, a pincerna corrupto
B largitionibus imperatoriis fuisse propinatum. Barda strato, illius exercitus dissipatus est, aliis cæsis, aliis captis, in quos imperator suo arbitratu 222 animadvertit, mutatus ab illo qui dudum fuerat, et factus arrogans, demisso ingenio, suspicax in omnes, iracundia inexorabili: nec in alios duntaxat, sed in ipsum etiam præpositum cubiculi talem se præbuit. Quem cum odisset, atque ipse rerum administrationem capessere vellet, tum a reipublicæ negotiis removit, tum domo egredi vetuit, nec multo post relegavit, tum actis ejus omnibus perquisitis, pleraque rescidit, tum monasterium ab eo exstructum maxima ex parte spoliavit, nec agros duntaxat aut fundos invasit et
C ædes, sed etiam donaria, tabulas, columnas pretiosas. Quas ille ob res animi ægritudine oppressus, membrisque resolutis, nihil aliud nisi spirans cadaver, brevi miserabiliter est exstinctus. Basilius vero tum demum vere imperator factus, cum intellexisset, quantam sollicitudinem regni administratio postularet, delicias regias sprevit, splendidis vestibus abstinuit, omnemque suavitatem repudiavit: cum prius haud ita vixisset, sed et amoribus indulsisset, commessationibus et voluptatibus deditus, regioque luxu delectatus: et omni auctoritate sibi vindicata, fratri nihil nisi nomen et colorem insignem impertiit, custodia illi quidem attributa, cæterum exigua et non magnifica. Quæ
D ille, ut homo remissioris ac mollioris ingenii et voluptarius, venationibus et æqualium suorum consuetudine gaudens, æquo ferebat animo, neque fratri adversabatur. Ac illorum hic status erat. Sclerus autem, Barda mortuo, vinculis solutus, a

Variæ lectiones et notæ.

(85) Καὶ τοῦ παρ' ἐκείνῳ δομηθέντος σεμνείου, etc. Istius monasterii meminit Michael Psellus, lib. 1 Hist, ms. ubi de eodem Basilio: Καὶ πάντα τρόπον ὁπόσα εἰς κάκωσιν ἐκείνῳ καὶ συμφορὰν ἐμηχανᾶτο ποιεῖν· ἀμέλει καὶ ἣν ἐκεῖνος ἐκέκτητο λαμπροτάτην μονὴν, Βασιλείῳ τῷ πάνυ ἐνθέμενος, ἐπώνυμον τῆς ἑαυτοῦ κλήσεως, μεγαλοπρεπῶς μὲν κατεσκευασμένην, καὶ πολλῇ δαπάνῃ χώρας τὸ ποικίλον μετὰ τοῦ καλοῦ ἔχουσαν, ἀφθόνοις δὲ χορηγίαις τὸ πλέον τοῦ αὐταρκοῦς ἀποκληρωσαμένην, ἐβούλετο μὲν ἐκ θεμελίων καθαιρῆσειν τὸ δὲ τῆς πράξεως ἀναιδὲς εὐλαβούμενος, τὸ μὲν ἐκεῖθεν ἀφῄρει, τὸ δὲ κατασείει, τὰ ἔπιπλα, τὰς ἐφηρμοσμένας λίθους· τὸ δ' ἄλλο τι ποιῶν τοιουτότροπον, οὐκ ἀνίει, ἄχρις οὗ φροντιστήριον εἶ δεῖ χαριεντισάμενον εἰπεῖν, τὸ μοναστήριον δέδρακε, διὰ φροντίδος τιθεμένων τῶν ἐν αὐτῷ, ὅπως ἂν ἑαυτοῖς τὰ ἀναγκαῖα πορίσαιτο. Atque illud est monasterium S. Basilii, de quo egimus in nostra *Constantinopoli*.

priore instituto non recedebat, regnum propere affectaturus. Sed ab imperator per litteras monitus, ut tandem omissa desperatione, continentium bellorum auctor esse desineret, neque terram sanguine pollueret, eoque Christianorum : cum et senectute jam affligeretur, et spem non optimam foveret, per pactiones ad illum se confert : qui cum in regio tabernaculo sedens Sclerum peditem accedere videret, utrinque suffultum, cum ob senium, tum ob molem corporis (grandis enim erat) celebratum illud dixisse fertur : *Quem timueram, is ad me manu ducitur.* Alii Sclerum in illo accessu ad imperatorem visum amisisse ferunt, eaque de causa ductoribus fuisse usum.Cum prope tabernaculum venisset, imperator **223** animadversis puniceis in eo calceis (nam cætera insignia regia deposuerat, calceis solis sive per oblivionem, sive per incogitantiam retentis) statim avertit oculos, neque cum eo nisi habitu privati colloqui sustinuit. Cum igitur ante tabernaculum invidiosos illos calceos abjecisset, ingresso imperator assurrexit, porrectaque dextera, collocutus, et eadem uterque mensa usus est, atque ex eodem calice biberunt. Hoc modo sopita Scleri tyrannide, ipse curopalata est designatus, et quem quisque adjutorum ejus dignitatis et potestatis gradum,quasve possessiones ab illo regnante acceperat, ea retinere licuit. Imperator curis defectionum levatus, in Thraciam abiit, et Thessalonicam accessit, ut celebri martyri gratias ageret, ibique viro illustri cum magnis copiis duce relicto ad excursiones Samuelis coercendas, Byzantium regreditur. Inde in Iberiam proficiscitur, Davide curopalata mortuo, a quo ejus ditionis hæres institutus fuerat,quam ille tenuerat. Ibi relicta sibi ditione occupata, cum Georgium Davidis fratrem interioris Iberiæ principem compescuisset, ut suis finibus contentus esset, filio ejus obside accepto : Phœniciam adiit,et principem Tripolitanum, Damascenum, Tyrium et Berytium, qui conspiratione inita, Daphneæ Antiochiæ agrum incursionibus vexabant, coercuit, et Romanis servire coegit, acceptisque ab his etiam obsidibus, domum rediit. Et hoc quidem ita se habuerunt.

A βασιλικῆς ἀδρότητος κατεφρόνησε, καὶ τῶν λαμπρῶν ἐπιβλημάτων ἀπέσχετο, καὶ γλυκυθυμίαν ἅπασαν ἀπεσείσατο, καί τοι πρώην μὴ οὕτω βιοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐρώτων ἡττώμενος, καὶ κώμοις καὶ τρυφαῖς ἑαυτὸν ἐκδιδοὺς καὶ βασιλείας περιττότησιν ἐνηδόμενος. Ἑαυτῷ δὲ μόνῳ προσκληρώσας τὴν ἐξουσίαν, τοῦ ὀνόματος μόνον τῆς βασιλείας καὶ τοῦ ἐπισήμου χρώματος μετεδίδου τῷ ἀδελφῷ, καί τινα δορυφορίαν ἐκείνῳ ἀπέταξε, βραχεῖαν μέντοι καὶ οὐχ ὑπέρογκον. Ὁ δὲ ἔφερε, καὶ οὐκ ἠμφισβήτει τῷ ἀδελφῷ, ἤθους ἀνειμένου τυχὼν, οἶμαι, καὶ χαίρων ὑγροτέρᾳ ζωῇ καὶ διαγωγῇ τρυφερᾷ, καὶ θήραις καὶ ἡλικιωτῶν συνουσίᾳ τῶν οἷς συνετρέφετο. Τὼ μὲν οὖν ἀδελφὼ καὶ ἄμφω εἰχέτην οὕτως. Ὁ δέ γε Σκληρὸς, τοῦ Φωκᾶ θανόντος, λυθεὶς τῆς εἱρκτῆς, εἶχετο καὶ αὖθις τοῦ πρὶν ἐγχειρήματος, καὶ τυραννεῖν καὶ πάλιν οὐκ ἀνεβάλλετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς γράμμασι πρὸς αὐτὸν ἐγχαραχθεῖσι παρῄνει τὸν ἄνδρα παύσασθαι τῆς ἀπονοίας ποτὲ, καὶ μὴ ἀεὶ βούλεσθαι αἴτιον εἶναι πολέμων ὁμογενέσι, καὶ τὴν γῆν αἵμασι χραίνειν, καὶ τούτοις Χριστιανῶν. Ὁ δὲ τῷ τε γήρᾳ τρυχόμενος ἤδη, καὶ πρὸς τὸ μέλλον ἰλιγγιάσας, σπένδεται, καὶ πρόσεισι τῷ κρατοῦντι· κἀκεῖνος ὑπὸ σκηνὴν καθῆστο βασίλειον, καὶ ὁ Σκληρὸς βάδην ἦει πρὸς τὴν σκηνὴν, ὑπερερειδόμενος ἑκατέρωθεν, τὸ μέντοι διὰ τὸ γῆρας, τὸ δὲ διὰ τὸν ὄγκον τοῦ σώματος (ἦν γὰρ εὐμεγέθης) ὅτε καὶ τὸ ᾄδόμενον εἰπεῖν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος λέγεται· Ὃν ἐδεδοίκειν, προσάγεταί μοι χειραγωγούμενος. Οἱ δὲ ἀορασίᾳ πληγῆναί φασι τὸν Σκληρὸν ἐν τῷ ἀπιέναι πρὸς τὸν

B αὐτοκράτορα, καὶ διὰ τοῦτο χειραγωγεῖσθαι. Ἐγγίσαντος δὲ τοῦ ἀνδρὸς τῇ σκηνῇ, κατανοήσας ὁ βασιλεὺς ἔτι τοὺς πόδας αὐτοῦ ὑποδουμένους ὑποδήμασι φοινικοῖς (τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς βασιλείας γνωρίσματα ὁ Σκληρὸς ἀπεδύσατο, τὰ δέ γε πέδιλα οὐκ ἀπέθετο, ἦ γὰρ λάθετ' ἦ οὐκ ἐνόησεν (86) ἀπέστεψε τὰς ὄψεις εὐθὺς, μὴ ἄλλως αὐτῷ ἐντυχεῖν ἀνεχόμενος εἰ μὴ ἐν ἰδιώτου στολῇ. Ὁ δὲ, πρὸ τῆς σκηνῆς ἀποῤῥίψας τὰ ἐπίφθονα πέδιλα, οὕτως ὑπέδυ αὐτὴν, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξανέστη, καὶ τὸν ἄνδρα ἐδεξιώσατο, καὶ ὡμιλησάτην ἀλλήλοιν, καὶ ἐκοινώσατο τραπέζης, καὶ ἐπιέτην ἐκ τῆς αὐτῆς κύλικος. Τοῦτον μὲν οὖν τὸν τρόπον καὶ ἡ τοῦ Σκληροῦ τυραννὶς καταλέλυται, αὐτοῦ μὲν κουροπαλάτου τιμηθέντος, τῶν δὲ συναραμένων αὐτῷ παραχωρηθέντων ἔχειν ὃ ἂν ἕκαστος ἐξ ἐκείνου τυραννοῦντος εἰλήφει, εἴτ' ἐν ἀξίαις ἦν, εἴτ' ἐν ἀρχαῖς, εἴτε μέντοι ἐν κτήσεσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τὰς τῶν ἀποστασιῶν φροντίδας ἀποφορτισάμενος, ἐπὶ τὴν Θρᾴκην ἐξῄει, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἐφοίτησε, τῷ περιωνύμῳ μάρτυρι ἀνθομολογούμενος. Καταλείψας δ' ἐκεῖ στρατάρχην τῶν ἐπισήμων μετὰ βαρείας δυνάμεως, ἵνα κωλύῃ τὰς τοῦ Σαμουὴλ ἐκδρομὰς, ἐπάνεισι πρὸς τὴν Βύζαντος, καὶ εἰς Ἰβηρίαν ἀπῄει, κληρονόμος καταλειφθεὶς παρὰ τοῦ κουροπαλάτου Δαβὶδ θανόντος τῆς ἐκείνῳ διαφερούσης ἀρχῆς. Ἔνθαπερ γεγονὼς, καὶ τῆς καταλειφθείσης αὐτῷ χώρας ἐπιλαβόμενος, καὶ τὸν τοῦ Δαβὶδ ἀδελφὸν τὸν Γεώργιον τῆς ἐνδοτέρας Ἰβηρίας ἡγεμονεύοντα παρασκευάσας ἡσυχίαν ἄγειν, καὶ τοῖς ἰδίοις ἀρκεῖσθαι, καὶ ὅμηρον τὸν ἐκείνου παῖδα λαβὼν, ἐπὶ Φοινίκην ἐχώρησε, καὶ τόν τε τῆς Τριπόλεως ἄρχοντα καὶ τὸν τῆς Δαμασκοῦ, καὶ τὸν τῆς Τύρου καὶ Βηρυτοῦ, κατὰ συνθήκας τῇ πρὸς τῇ Δάφνῃ Ἀντιοχείᾳ ἐπιόντας, καὶ κακοῦντας τὰ ὑπ' αὐτὴν, ἀνέστειλε, καὶ δούλωσιν Ῥωμαίοις τηρεῖν ἀνέπεισε, καὶ ὁμήρους κἀκ τούτων λαβὼν, ἐπανέζευξεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν εἶχον οὕτω.

C

Variæ lectiones et notæ.

(86) Ἢ γὰρ λάθετ' ἦ οὐκ ἐνόησεν. **Hemistichium Homericum ex *Iliad.* I, vers. 533.**

Η'. Τοῦ δὲ πατριάρχου Νικολάου τοῦ Χρυσοβέργη ἐπ' ἔτεσι δυοκαίδεκα καὶ μησὶν ὀκτὼ τῇ Ἀρχιερωσύνῃ ἐνδιαπρέψαντος, εἶτα τὸν βίον ἐκλελοιπότος, ὁ μάγιστρος Σισίννιος, ἀνὴρ λόγοις ἐντεθραμμένος, προχειρίζεται πατριάρχης. Καὶ τούτου δὲ ἐπὶ τρεῖς ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος καὶ θανόντος, Σέργιος κεχειροτόνηται πατριάρχης, ὃς καθηγεῖτο μὲν τῆς τοῦ Μανουὴλ μονῆς, τῷ πατριάρχῃ δὲ Φωτίῳ κατὰ γένος προσήκων ἐτύγχανεν. Τοῦ Σαμουὴλ δὲ τοῦ τῶν Βουλγάρων ἐξάρχοντος οὐ τὰ Θρᾳκῶν οὐδὲ τὰ Μακεδόνων μόνα λῃζομένου, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἑλλάδα καὶ αὐτὴν δέ γε τὴν Πελοπόννησον, τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Οὐρανὸν ἐκπέμπει ὁ βασιλεὺς, τῆς δύσεως ἄρχοντα, ὃς παρὰ τῷ Σπερχειῷ ποταμῷ τοῦ Σαμουὴλ κατεσκηνωμένου, παρὰ τῇ ἄντικρυς ἠπείρῳ ηὐλίσατο. Ὅτι δ' ὅσε τότε πολλὰ καὶ ὁ ποταμὸς ἐντεῦθεν ἄπλωτος ἦν, ἀνέλπιστος ἐδόκει τῷ Σαμουὴλ ἡ κατ' αὐτοῦ τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσις. Ὁ Οὐρανὸς δὲ, νυκτὸς ἀνερευνήσας, καὶ κατά τινα τόπον βατὸν κατανοήσας τὸν ποταμὸν, διαβαίνει τοῦτον ἡσύχως μετὰ τῆς στρατιᾶς, καὶ ἀρροντιστοῦσιν αἰφνίδιον ἐμβάλλει τοῖς περὶ τὸν Σαμουὴλ, καὶ τῷ ἀδοκήτῳ καταπλαγέντες οἱ Βάρβαροι ἔπιπτον, μηδὲ χεῖρας ἀνταίροντες καὶ τῷ Σαμουὴλ δὲ καὶ τῷ ἐκείνου υἱῷ Ῥωμανῷ πληγαὶ ἐπηνέχθησαν, καὶ ἐάλωσαν ἄν, εἰ μὴ τοῖς νεκροῖς συνανεμίχθησαν σώμασι, καὶ οὕτω λαθόντες διέφυγον. Εἶτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ τῶν ἐν Σαρδικῇ φρουρίων καταστρεψάμενος ἕνια, ἐπανῆλθεν εἰς Μοσυνούπολιν. Εἶλε δὲ καὶ τὴν μεγάλην Περσθλάβαν, καὶ τὴν μικρὰν, καὶ τὴν Πλίσκοβαν διὰ στρατηγῶν. Καὶ ἡ Βέρροια δὲ παρεδόθη αὐτῷ παρὰ τοῦ Δοβρομηροῦ, προσχωρήσαντος τοῖς Ῥωμαίοις. Τὰ μέντοι Σέρβια πολιορκίᾳ εἷλω, καὶ ὁ τὴν αὐτῶν φυλακὴν ἐμπεπιστευμένος Νικόλαος, ὃν Νικολιτζᾶν ὑποκορίζοντες ὡς βραχὺν τὴν ἡλικίαν ὠνόμαζον, ὃς, καίτοι πατρίκιος τιμηθείς, ἀπέδρα πάλιν, καὶ πρὸς τὸν Σαμουὴλ ἀπελήλυθεν. Εἶτ' αὖθις κατὰ Βιδίνης ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε, καὶ τὴν πόλιν αἱρεῖ. Ἐν ὅσῳ δὲ ταύτην ἐπολιόρκει ὁ βασιλεὺς, ἔπεισιν ὁ Σαμουὴλ τῇ Ἀδριανουπόλει ἀθρόον, καὶ πανηγύρεως ἐκτὸς τελουμένης, τάς τε ἐμπορίας λείαν πεποίητο, καὶ αἰχμαλώτων πλῆθος λαβὼν, ὑπενόστησε. Τὴν Βιδίνην δὲ ὑφ' ἑαυτὸν ὁ βασιλεὺς ποιησάμενος καὶ ἐπανερχόμενος κατέλαβε παρὰ τῷ Ἀξίῳ ποταμῷ (87) τὸν Σαμουὴλ αὐλιζόμενον· ὃς Βαρδάριος (88) οὕτω παρὰ τοῖς παλαιοῖς ὠνομάζετο. Πολλοῦ δὲ τοῦ ποταμοῦ ῥέοντος, ἀμελῶς οἱ Βάρβαροι κατεσκήνωντο· οὐ γὰρ ἄν ποτε ὑπενθῆναι διαβῆναι τὸν ποταμὸν ἤλπιζον τὸ Ῥωμαϊκὸν σύνταγμα. Πόρου δὲ γνωσθέντος, δι' αὐτοῦ ὁ βασιλεὺς διέβη καὶ τὸ στρατόπεδον, καὶ πολλοὶ μὲν

VIII. Interea Nicolao Chrysoberge, cum pontificatum annos XII et VIII menses ornasset, defuncto, Sisinnius magister, vir ab ineunte ætate in litteris versatus, patriarcha designatur: quo et ipso cum triennium Ecclesiam rexisset, mortuo, Sergius patriarcha eligitur, qui Manuclis monasterio præerat, patriarchæ Photio genere conjunctus. Cum autem Samuel Bulgarorum princeps non Thraciam tantum et Macedoniam, sed Græciam ipsamque Peloponesum popularetur, imperator Nicephorum Uranum magistrum prætorem Occidentis ablegat, qui cum Samuel ad Sperchium fluvium tentoria fixisset, in opposita continente castra posuit. Quia vero flumen ob crebras pluvias navigari non poterat. Samuel Romanorum agressionem minime verebatur. **244** Cum autem Uranus noctu quodam in loco vadum pervestigasset, eo tacite traducto exercitu Samuelem securum subito invadit, ac Barbari re inexspectata attoniti, ne armis quidem contra illatis, cadunt. Vulneratus est et Samuel una cum filio, et ambo capti essent, nisi inter cadavera occultati, ciam aufugissent. Post hæc ipse imperator bellum intulit Bulgaris, et quibusdam Sardicæ castellis expugnatis, Mosynopolim rediit. Sed et magnam et parvam Persthlavam et Pliscovam per duces cepit. Est ei et Berrœa per Dobromerum, qui ad Romanos se contulerat, tradita. Servia vero expugnata sunt, et Nicolaus, quem per diminutionem ob staturæ brevitatem Nicolitzam vocabant, cujus ea custodiæ tradita erant, captus: qui quamvis patricii dignitate ornatus esset, tamen aufugit, atque ad Samuelem rediit. Deinde imperator Bidinam expugnat, quam dum obsidet, Samuel Adrianopolim subito invadit, cum nundinarum celebritas extra mœnia agitaretur, mercibusque direptis, ac plurimis captis recedit: quem imperator Bidina capta rediens ad Axium fluvium (Bardarius olim sic dictus est) stativa habentem deprehendit. Is cam exundaret, Barbari castra negligenter tuebantur. Neque enim Romanas legiones eum transituras putabant. Sed vado ab imperatore indagato, traductoque exercitu, multis Bulgaris cæsis, Samuelis tentorium et castra universa direpta sunt, Samuel ipse aufugit. Sed et Scopiorum urbem accepit imperator, a Romano Petri Bulgarorum olim principio filio traditam, cui ejus custodia a Samuele commissa fuerat. Posthæc Constantinopolim reversus, decrevit tributum pauperum, qui periissent, a locupletibus exigendum esse, quod allelengyum vocabatur. Etsi autem multi atque ipse patriarcha Sergius deprecabantur, ut iniqua illa et inusitata exactio tolleretur, tamen

Variæ lectiones et notæ.

(87) Ἀξίῳ ποταμῷ. Joannes Tzetzes, chil. x, cap. 316, Ἄξειον quosdam perperam scribere observat:

Παίονες δὲ οἱ Βούλγαροι, μὴ πείθου τοῖς βουβάλοις,
Ἄλλους τινὰς τοὺς Παίονας νομίζειν, παρὰ τούτους,
Οἳ Ἄξιον νομίζουσιν ἕτερον τῷ Βαρδάρῃ.
Καὶ Ἄξειον, οὐκ Ἀξιόν φασι, γραφῇ διφθόγγῳ.

Ique Homeri auctoritate probat. De Alexio et Bardario diximus in Notis ad Historiam Comnenicam.

(88) Βαρδάριος. Vide idem Gloss. in Βαρδαριῶται.

imperator a proposito non recedebat. Nam tempore ac tot victoriis elatus, insolentem se erga omnes præbuit: ac subditis formidabilis quam charus esse maluit : neque cives neque milites pro recepta consuetudine, quam et legumlatores instar legis habere pronuntiant, sed suo judicio et arbitratu tractare voluit. Proinde nullam **225** doctorum virorum rationem habuit,ipsamque doctrinam rem inutilem et supervacaneam judicans : viros neque genere nec eruditione claros et ab epistolis et a consiliis habuit, quibus litteras simpliciter, nullaque cum cura dictavit. Sed et fiscum obstructis foribus pecunia refersit. Fertur enim ducenta millia talentum auri in thesauris habuisse. Nam alterius pecuniæ nullus iniri numerus potest, adeo et conclavibus repletis, eam terræ mandarit, anfractibus instar fabyrinthorum effossis : sed et cistellæ plenæ erant gemmis cum allis tum candidis illis,quæ peculiari nomine margaritæ diountur. Neque vero iis utebatur, paucis exceptis ad insignia purpuræ exornanda, qua, cum prodibat, aut legatis respondebat, aut alias publicas festivitates celebrabat, utebatur, Reliquæ in conclavibus inutile pondus jacebant, Belli temporibus ingenio fuit vario et multiplici, rebus tranquillis et pacatis vehementior. Iram dissimulabat, apud sese sup pressam per occasionem proferens, delinquentibus vicem reddebat : cumque pertinaci esset ingenio, decreta sua non facile immutabat, Quare si quibus iratus erat, iis non facile placabatur. Atque hæc ad declarandos imperatoris mores dicta sint. Nunc ad res sub eo gestas ordine referendas oratio redeat.

τῶν Βουλγάρων ἀπώλοντο. Ὁ δὲ Σαμουὴλ διέδρα, τῆς τούτου σκηνῆς καὶ τῆς παρεμβολῆς ἁπάσης διαρπαγείσης. Καὶ τὴν πόλιν δὲ τῶν Σκοπίων ὁ βασιλεὺς παρειλήφει, δοθεῖσαν αὐτῷ παρὰ Ῥωμανοῦ τοῦ υἱοῦ Πέτρου τοῦ ἄρξαντος τῶν Βουλγάρων, ᾧ ἡ ταύτης φυλακὴ παρὰ τοῦ Σαμουὴλ ἐμπεπίστευτο. Εἶτα εἰς τὴν Κωνσταντίνου ἐπανελθών, ἐδογμάτισε τὰς τῶν ἀπολωλότων ταπεινῶν συντελείας εἰσπράττεσθαι ἐκ τῶν δυνατῶν· τοῦτο δὲ ἐκλήθη Ἀλληλέγγυον. Πολλῶν δὲ περὶ τούτου δεηθέντων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πατριάρχου Σεργίου, ὡς ἂν ἡ ἄδικος αὕτη σχολάσῃ καὶ παράλογος εἴσπραξις, ἦν ὁ βασιλεὺς ἀμετάπειστος. Τῷ χρόνῳ γὰρ καὶ ταῖς νίκαις ἁπάντων κατεπαρθεὶς, ὑπεροπτικὸς πρὸς πάντας ἐδείκνυτο, καὶ οὐκ εὐνοεῖν αὐτῷ, φοβεῖσθαι δ' ἐβούλετο τὸ ὑπήκοον, καὶ τό τε στρατιωτικὸν τό τε πολιτικὸν, οὐ πρὸς τὸ κρατῆσαν ἔθος, ὃ καὶ νόμον δοκεῖν τοῖς νομοθέταις τεθέσπισται, διεξάγειν ἤθελεν, ἀλλὰ πρὸς τὴν οἰκείαν κρίσιν καὶ τὸ θέλημα ἑαυτοῦ. Διὸ οὐδὲ τῶν λογίων ἀνδρῶν ἐπεστρέψετο, ἀλλὰ καὶ τοὺς λόγους ἡγητο περιττόν τι χρῆμα καὶ οὐκ ὀνήσιμον ὄθεν ἄνδρας ἀπολεξάμενος ἑαυτῷ, οὔτε τῷ γένει, οὔτε μέντοι ἐν λόγῳ τὸ ἐπίστημον ἔχοντας, ἐκείνοις τάς τε βασιλείους ἐπιστολὰς ἐνεχείρισε, καὶ ἐκοινώνει τῶν βουλευμάτων, καὶ αὐτὸς ἐκείνοις ἀφελῶς τὰς γραφὰς ὡς ἔτυχεν ὑπηγόρευεν. Ἀλλὰ καὶ τοῖς ταμείοις ἐποφράξας τὰς διεξόδους, χρημάτων ταῦτα πλήρη πεποίηκε. Φασὶ γοῦν ἐς εἴκοσι μυριάδας ταλάντων χρυσοῦ ἐναποτεθησαυρίσθαι αὐτῷ. Τὸν γὰρ ἄλλον χρηματισμὸν οὐκ ἄν τις ὀπ' ἀριθμὸν δύναιτο ἀγαγεῖν, ὅς, τῶν ταμείων αὐτῷ πληρωθέντων, ὑπὸ γῆν τὰ λοιπὰ ἐθησαύρισεν, ἕλικας ὀρύξας λαβυρινθώδεις. Καὶ ὑπερχειλῆ μὲν ἦσαν λίθων πολυτελῶν, τῶν τε ἄλλων καὶ τῶν λευκῶν, οἷς ἰδιάζουσα κλῆσις οἱ Μάργαροι (89) τὰ κιδώτια. Τῷ δὲ εἰς χρῆσιν οὐκ ἦσαν, ἀλλὰ βραχεῖς τινες αὐτῷ τὴν πορφύραν ἀνεκόσμουν, ἵ' ἔχῃ τοὐπίσημον ἥπερ ἐν προόδοις ἐκέχρηντο, καὶ ὅτ' ἐχρημάτιζε πρέσβεσι, καὶ ὅτε τινὰ ἄλλην δημοτελῆ ἐτέλει πανήγυριν. Οἱ δ' ἄλλοι τοῖς ταμείοις ἐναποκείμενοι ἄχθος ἦσαν ἐτώσιον Ἦν δ' ἐν μὲν πολέμου καιροῖς ποικίλος τις, καὶ τὴν γνώμην πρὸς τοὺς ὑπὸ χεῖρα πολυειδής· ἐν δὲ ἠρεμίαις καὶ εἰρηνικαῖς καταστάσεσιν ἀρχικώτερος, καὶ τὰς ὀργὰς ἐταμίευε, καὶ ταύτας συνέχων παρ' ἑαυτῷ, ἐδημοσίευεν ἐν καιροῖς, καὶ ἀνταπεδίδου τοῖς ἁμαρτήσασιν. Ὧν δὲ τὴν γνώμην στερρὸς, οὐ ῥᾳδίως ἠλλοίου τὰ δόξαντα. Διὸ καὶ πρὸς οὓς ἂν ἔτυχε μήνιμά τι τρέφων, οὐ ταχὺ μετήλλαττε τὸ ἦθος αὐτοῖς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν παραστατικὰ τοῦ ἤθους τούτου τοῦ αὐτοκράτορος, ἡ δ' ἱστορία ἐχέσθω τῶν ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένων, καὶ διηγείσθω τὰ ἐφεξῆς.

IX. Ægypti princeps, soluto Romano fœdere, et Hierosolymitanum templum, in quo Christi sepulcrum est, et illius loci monasteria destruxit. At imperator Bulgariam crebris impressionibus vastabat et urebat, cui cum Samuel acie resistere non posset, operam dabat ut aditus regni occluderet, et angustias locorum castellis et præsidiis occuparet. Imperator autem reversus, magnaque vi penetrare aggressus, etsi virtute præsidiariorum repulsus : tamen cæptis non destitit, sed permansit, subinde castellum tentans, uno ex ducibus cum sua legione misso, an uspiam alibi per ambages ingressum aperire posset.Is per montes multasque difficultates Bulgaris deceptis ingressus, a tergo in præsidiarios irruit, qui re subita perterriti, non

Θ'. Ὁ τῆς Αἰγύπτου κατάρχων, τὰς πρὸς Ῥωμαίους λύσας σπονδὰς, τόν τε ἐν Ἐροσολύμοις ναὸν, ἐν ᾧ τὸ τοῦ Κυρίου μνῆμα, κατηρείπωσε, καὶ τὰ ἐκεῖ μοναστήρια. Ὁ δὲ Βασιλεὺς, συνεχῶς τῇ Βουλγαρίᾳ προσβάλλων, ἐκάκου ταύτην καὶ ἐκεράϊζε. Μὴ δυνάμενος δέ γε ὁ Σαμουὴλ ἀντιπαρατάξασθαι τῷ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματι, τάφροις τὰς εἰσόδους ἀποκλεῖσαι αὐτῷ ἐπεχείρησε, τὰς δυσχωρίας ἀποφράξας οἰκοδομαῖς, καὶ φύλακας ἐπιστήσας αὐταῖς. Ἦκεν οὖν ὁ βασιλεὺς αὖθις, καὶ ἐβιάσατο μὲν τὴν πάροδον, ἀπεκρούσθη δὲ τῶν φυλάκων ἀνθισταμένων ἐρρωμενέστερον, πλὴν οὐκ ἀπέστη τῆς ἐγχειρήσεως, ἀλλ' αὐτὸς μὲν προσέμενεν, ἔτι πτερώμενος τοῦ ἐρύματος· ἐκπέμπει δὲ τῶν στρατηγῶν ἕνα μετὰ τοῦ ὑπ' αὐτὸν τάγματος ἑτερωθίπου-

Variæ lectiones et notæ.

(87) Οἱ μάργαροι. Vide idem Gloss. in Μάργαρος.

θεν, εἰ δύναιτο περιελθεῖν, καὶ μηχανήσασθαί τι πρὸς τὴν διελευσιν. Ὁ δὲ, δι' ὀρῶν καὶ δυσχωριῶν πολλῶν διελθὼν, καὶ λαθὼν τοὺς Βουλγάρους, ἐμπίπτει κατὰ νώτου τοῖς τοῦ ἐρύματος φύλαξιν, οἳ, τῷ ἀθρόῳ περιδεῖς γεγονότες, οὐκέτι τῆς φυλακῆς ἐφρόντιζον τοῦ ρφαγμοῦ, ἀλλ' ὅπως αὐτοὶ τὸν ὄλεθρον φυλάξωνται περὶ πλείστου ἐτίθεντο. Τότε δὴ ἀδείας τὸ Ῥωμαϊκὸν δραξάμενον στράτευμα, ῥήγνυσι τὸν φραγμὸν, καὶ δίεισι καὶ διώκει, καὶ πολλοὺς μὲν ἀναιρεῖ, πλείονας δέ γε ζωγρεῖ μόλις διαδράντος τοῦ Σαμουὴλ. Ὁ γε μὴν βασιλεὺς τοῖς δορυαλώτοις εἰς πεντεκαίδεκα χιλιάδας ἀριθμουμένοις ἐξέκοψε πᾶσι τὰ ὄμματα, ἑφ' ἑκάστῃ ἑτατοστοῦϊ ἕνα καταλιπὼν ἑτερόφθαλμον, ἵν εἴη τούτοις χειραγωγὸς, καὶ οὕτως αὐτοὺς ἀπιέναι κελεύει πρὸς τὸν σφέτερον ἀρχηγόν. Οὓς ἐκεῖνος ἰδὼν, καὶ τὸ πάθος μὴ ἐνεγκὼν, ἰλλιγιᾷ τε καὶ εἰς γῆν λειποθυμῶν καταβάλλεται· μικρὸν δέ τι ἀνενεγκὼν, καρδιωγμῷ περιπίπτει καὶ θνήσκει (90), Ἡ δὲ τῶν Βουλγάρων ἡγεμονία τῷ υἱῷ αὐτῷ Γαβριὴλ τῷ καὶ Ῥωμανῷ παριῆλθεν, ὃν οὔπω ἐνιαυτὸν ἄρξαντα ὁ υἱὸς τοῦ πατραελφου αὐτοῦ Ἀαρὼν ὁ Βλαδίσθλαβος Ἰωάννης (διώνυμος γὰρ καὶ οὗτος ἦν) ἀπέκτεινε. Διελθὼν δὲ τὰ ἐν ταῖς δυσχωρίαις ἔρυμα ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, ἄλλα τε φρούρια ἐχειρώσατο ἐρυμνά καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς Βουλγάρους, καὶ ἦκεν εἰς Μοσυνούπολιν, ὅπου αὐτῷ ἡ τοῦ Σαμοὴλ τελευτὴ ἀπηγγέλη, Ἅρας οὖν αὐτίκα προσβάλλει τῇ Βουλγαρίᾳ, καὶ πόλεις τε αὐτῆς αἱρεῖ καὶ φρούρια. Ὁ δέ γε τοῦ Σαμουὴλ υἱὸς ὁ Ῥωμανός τε καὶ Γαβριὴλ (οὔπω γὰρ ἀνῄρητο), πέμψας πρὸς τὸν βασιλέα δούλωσιν ὑπισχνεῖτο· μετὰ δέ τινα καιρὸν τοῦ τὸν Γαβριὴλ ἀνελόντος Ἰωάννου τοῦ Βλαδισθλάβου ἐράπων ἀφίκετο, εὐαγγελιζόμενος τὴν ἀναίρεσιν τοῦ υἱοῦ τοῦ Σαμουὴλ καὶ γράμματα κομίζων, ἐπαγγελλόμενα τῷ βασιλεῖ δούλωσιν προσερρύησαν δὲ αὐτῷ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπισήμων παρὰ Βουλγάροις. Γνοὺς μέντοι τὸν Βλαδίσθλαβον ὁ βασιλεὺς οὐ κατὰ τὰς ἐπαγγελίας διανοούμενον, ἐπῆλθεν αὖθις τῇ Βουλγαρίᾳ καὶ πολλὰς μὲν αὐτῆς ἐλῃΐσατο χώρας, τὴν δὲ τῆς Ἀχρίδος πόλιν, ᾗ τὰ βασίλεια τοῖς τῶν Βουλγάρων ἀρχηγοῖς ᾠκοδόμηντο, πολιορκίᾳ λαβὼν, καὶ ἕτερα φρούρια διὰ στρατηγῶν, ἐπανέζευξεν εἰς τὴν Κωνσταντίνου. Καὶ οὖθις δὲ κατὰ Βουλγάρων ἐστράτευσε, καὶ αὖθις φρούριά τε καὶ πολλοὺς τῶν Βαρβάρων τοὺς μὲν διέφθειρε, τοὺς δὲ συνέσχε ζωού· Ὁ δὲ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ὁ Ἰωάννης καὶ Βλαδίσυλαβος κατὰ τοῦ Δυρραχίου ἐξώρμησε, καὶ πολιορκῶν αὐτὸ πίπτει, ἄρξας ἔτη δύο καὶ μῆνας πέντε. Ὁ μαθὼν ὁ βασιλεὺς εὐθὺς ἔξεισι, καὶ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν γενομένῳ προσίασιν αὐτῷ τῶν Βουλγάρων ἐπιφανεῖς τινὲς, παραδιδόντες αὐτῷ τὸν Ἡέρνικον, καὶ ἕτερα φρούρια τριάκοντα ἐπὶ πέντε· καὶ ἄλλοι δὲ τῶν Βαρβάρων τούτων αὐτῷ προσερρύησαν. Καὶ

jam de munitione tuenda, sed de interitu vitando laborabant. Ibi Romanus exercitus nemine prohibente rupta munitione transit, hostesque persequens **226** multos occidit, plures capit, Samuele vix elapso, imperator captivis omnibus qui circiter quindecim millia erant, oculos effodit, singulis centuriis uno monoculo duce redlicto, eosque sic ad suum ducem abire jubet. Quibus ille visis, atrocitatem rei non ferens, oborta vertigine viribusque destitutus humi procidit, ac parum recreatus, ex cardiogmo interit, principatu Bulgarorum in Gabrielem filium, qui et Romanus dicebatur, translato : quem nondum anno elapso frater patruelis, Aaronis filius Uladisthlavus Joannes (binominis enim et hic erat) occidit. Imperator vere castello angustiarum, ut diximus, superato, cum alia firma præsidia una cum defensoribus cepisset, Mosynopolim pergit : ubi nuntio de Samuelis interitu accepto, Bulgarica oppida et præsidia expugnat. At Samuelis filius Romanus Gabriel (necdum enim cæsus erat) per legatos imperatori servitutem pollicebatur, et tempore aliquanto interposito, Joannis Uladisthlavi minister adest, cædem Gabrielis ab hero suo factam nuntians, aliique multi ex illustribus Bulgaris ad imperatorem confluunt : qui cum intellexisset aliud agitare animo Uladisthlavumquam promisisset, iterum impressionein Bulgariam facta, longe lateque prædas egit, et Achrida urbe regia Bulgarorum expugnata, aliisque castellis per duces suos captis, Constantinopolim regreditur. Sed rursus bello illato Barbaris illis et castellis occupatis, Bulgaros complures partim interfecit, partim cepit. Quorum princeps Joannes Uladisthlavus, dum Dyrrahium obsidet, cadit, cum genti biennium et quinque menses præfuisset. Quo imperator intellecto statim egreditur, cui ad Adrianopolim quidam illustres Bulgari se dedunt, tradito Pernico et aliis triginta quinque castellis. Sed et alii multi ex his Barbaris ad eum confluxerunt. Maria quoque Joannis Uladisthlavi uxor, Davide Bulgariæ archiepiscopo cum litteris ad illum misso, se illi Bulgaria cessuram pollicita, si ea quæ vellet impetrasset, paulo post ipsa cum tribus filiis et sex filiabus advenit. Sunt et tres ejus alii filii, Prusianus cum duobus fratribus qui in montes profugerant præsidiis occupatos, coacti ad imperatoris fidem se conferre : e quibus Prusianum magistrum, **227** cæteros patricios fecit. Universa Bulgaria subacta, et castellis aliis eversis, aliis, munitis, justisque præsidiis impositis, Athenas ad exsolvenda Deiparæ vota est profectus, ac dedicatis in æde ejus multis pretiosis donariis, in principem urbem reversus triumphum duxit, recta tiara ornatus, quam vulgus tuphan vocat a

Variæ lectiones et notæ.

(90) Καὶ θνήσκει. Lupus protospata : *Anno* 1015. *apparuit cometa mense februarii, et Samuel rex obiit, et filius ejus regnavit.* Mox : *Anno* 1016, *ocisus est filius prædicti Samuelis ab ejus consobrino filio Aroni, et regnavit ipse.* Ubi cod. al. *a Fierada ejus consobrino filio Arronii.* Consule *Familias* nostras *Dalmaticas.*

typho nimirum et superbia, quam in animis gestantium excitat: et sic usque ad Sanctæ Sophiæ ædem pervenit, ibi quoque vota Domino exsoluturus. Quo cum venisset, patriarcha multum eum obtestatus ut allelengyum aboleret, nihil impetravit, quamvis pollicitus fuisset se id Bulgaris subactis facturum, is patriarcha Sergius cum Ecclesiam ad annos viginti rexisset, mortem obiit, ac in ejus locum suffectus est Eustathius, sacerdotum ædis palatinæ princeps. Bulgaria domita etiam Cravatarum genus, et Sirmium Romano imperio se submiserunt. Deinde in Abasgiam expeditionem suscipit, cujus princeps pacta violarat. Quo cum venisset, a tergo defecerunt Xiphias et Nicephorus Bardæ Phocæ filius, patricii : sed motus ille celeriter est compressus, Phoca a Xiphia interempto, et Xiphia capto et Byzantium perducto. Qua cura imperator defunctus, cum Abasgis congreditur, validaque pugna commissa, et multis utrinque cæsis, æquo marte discessum est. Sed altero prælio Romani vicerunt, Abasgorumque princeps Georgius in Iberiæ interiora profugit, nec multo post tantum agri cessit imperatori, quantum is postulavit, filio Pancratio obside dato. His prospere gestis castra movit, et cum in animo haberet ire in Siciliam, consilium ejus fatalis morbus interrupit. Sed paulo ante ejus obitum Eustathius patriarcha moritur, cum orthodoxorum Ecclesiæ annos octo præfuisset. Cum autem monasterii Studii abbas Alexius imperatori ægrotanti sacrum caput Præcursoris attulisset, illo statim patriarcha designato, eodem vespere mortuus est. Vixit et regnavit annos septuaginta duos, solus rerum potitus est annis quinquaginta et amplius. Reliquo tempore collega fuit primum patris, deinde Phocæ, ac post illum Tzimiscæ.

A ἡ γυνὴ δὲ τοῦ Ἰωάννου καὶ Βλαδισθλάβου Μαρία ἐπεμψε πρὸς τὸν βασιλέα τὸν ἀρχιεπίσκοπον Βουλγαρίας Δαβὶδ μετὰ γραμμάτων ὑπισχνουμένη ἐκστῆναι τῆς Βουλγαρίας, εἰ ὧνπερ βούλεται τεύξεται. Καὶ μετὰ μικρὸν ἦκεν ἡ γυνὴ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, υἱοὺς ἐπαγομένη τρεῖς καὶ θυγάτρας ἕξ. Καὶ ἕτεροι δὲ τρεῖς ταύτης υἱοὶ φυγάδες ἐγένοντο ἐν τοῖς ὄρεσιν· ἀλλὰ κἀκεῖνοι τῶν ὀρῶν φυλαττομένων βιασθέντες προσῆλθον τῷ βασιλεῖ ἦσαν δ' οὗτοι ὁ Προυσιᾶνος, καὶ ἄμφω οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ὧν τὸν μὲν Προυσιᾶνον ἐτίμησε μάγιστρον, πατρικίους δὲ τοὺς λοιπούς. Ὑφ' ἑαυτὸν οὖν τὴν ἅπασαν Βουλγαρίαν (91) πεποιηκὼς, καὶ τὰ μὲν τῶν φρουρίων καταστρεψάμενος, τὰ δὲ κατοχυρώσας, καὶ φρουρὰς αὐτοῖς ἀρκούσας καταλιπὼν, αὐτὸς εἰς Ἀθήνας ἀφίκετο θύσων τῇ Θεοτόκῳ τὰ χαριστήρια, καὶ ἀναθέμενος τῷ ναῷ πολλὰ καὶ πολυτελῆ, ἐπανέζευξεν εἰς τὴν ὑπερκειμένην τῶν πόλεων, καὶ κατήγαγε θρίαμβον, τριάρᾳ ταινιωθεὶς ὀρθίᾳ, ἣν Τούφαν καλεῖ ὁ δημώδης καὶ πολὺς ἄνθρωπος, τῦφον οἶμαι ὠνομασμένην, ὡς τετυφῶσθαι ποιοῦσαν τοὺς ταύτῃ ἀναδουμένους, καὶ οὕτως ἄχρι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας ἀφίκετο, ἀποδοὺς ἐν ταύτῃ τῷ Κυρίῳ τὰ χαριστήρια. Ἐνθα γενόμενον ὁ πατριάρχης πολλὰ ἱκετεύσας ἐκκόψαι τὸ ἀλληλέγγυον, οὐ κατεδυσώπησε, καὶ ταῦτα ὑποσχόμενον τοῦτο ποιήσειν, εἰ τῶν Βουλγάρων κρατήσειεν. Οὗτος ὁ πατριάρχης Σέργως τὴν Ἐκκλησίαν ἐπὶ εἴκοσι ποιμάνας ἔτη, μετέθετο τὴν ζωὴν, καὶ προεχειρίσθη τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας ἀρχιερεὺς Εὐστάθιος, ὃς τῶν ἐν τῷ παλατίῳ ναοῦ ἱερέων ἐπρώτευε (92). Τῆς Βουλγαρίας δὲ δουλωθείσης, τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ καὶ τὰ τῶν Κραβάτων ἔθνη (93) ἀπέκυψαν, ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ Σίρμιον. Εἶτα κατὰ Ἀβασγίας ἐκστρατεύει ὁ βασιλεὺς, τοῦ ταύτης κρατοῦντος παρασπονδήσαντος. Ἐκεῖ δὲ τοῦτου γεγονότος, ὅπισθεν ἀποστατοῦσιν ὅτε Ξιφίας (94) καὶ Νικηφόρος ὁ υἱὸς Βάρδα τοῦ Φωκᾶ, οἱ πατρίκιοι· ἀλλὰ ταχέως ἡ τούτων ἐσβέσθη ἀποστασία, τοῦ μὲν Ξιφίᾳ τὸν Φωκᾶν ἀνελόντος, αὐτοῦ δὲ συλληφθέντος, καὶ δεσμίου ἀπαχθέντος εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν. Ἄρτι δὲ τὰς περὶ τῆς τυραννίδος ταύτης φροντίδας ὁ βασιλεὺς ἀποσκευασάμενος, συβρήγνυται τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ μάχης ἰσχυρᾶς γενομένης, ἔπεσον πολλοὶ ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἦν ἰσόρροπος ὁ ἀγὼν, εἶτ' αὖθις κροτηθέντος πολέμου νικῶσι Ῥωμαῖοι, καὶ ὁ τῶν Ἀβασγῶν ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος (95) εἰς τὰ τῆς Ἰβηρίας ἀπέδρα βαθύτερα, καὶ μετὰ βραχὺ σπονδὰς αἰτήσας, ἐξέστη τῷ βασιλεῖ χώρας ὁπόσης ὁ αὐτοκράτωρ ἐβούλετο, εἰς ὁμηρείαν παρασχὼν Ναγκράτιον τὸν υἱὸν αὐτοῦ. Καὶ ταῦτα διανύσας ὁ βασιλεὺς ἐπανέζευξεν. Ἦν δὲ διὰ μελίτης αὐτῷ καὶ πρὸς Σικελίαν (96) ἀπᾶραι. Ἀλλ' οὐκ εἰς ἔργον αὐνῷ προέβη τὸ βούλεμα· ἤδη γὰρ αὐτῷ πρὸς τέλος κα-

B

C

Variæ lectiones et notæ.

(91) Τὴν ἅπασαν Βουλγαρίαν. Joannes Tzetzes chil. x, cap. 316.

(92) Ἐπρώτευε. Protopapas Palatii. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Πρωτοπαπᾶς.

(93) Τὰ τῶν Κραβάτων ἔθνη. Ut Croatia et Sirmium in Græcorum potestatem venerint, et ut cæso per insignem perfidiam Sermone, Sirmii domino, a Constantino Diogene, qui missus a Basilio fuerat ad debellandos Croatas, illiusque uxor in urbem sit adducta, narrat pluribus Scylitzes, p. 717. At quod Diogeni ille, Lupus protospatha Bugiano, seu Βοϊουάννῃ tribuit. sub an. 1024. *Et transfretavit Bugianis in Curbatia, et comprehendit ipsam principissam uxorem Cosmici.* Al. *Cisiyni.*

(94) Ξιφίας. Alius a Xiphia Italiæ Catapano, cujus ille fortasse filius fuerit. Lupus protospathæ, an. 1006: *Descendit Xiphea Catapanus in civitate Bari.* Nam is obiit anno sequenti in Italia. Idem an. 1007: *Defunctus est prædictus Catapanus in civitate Bari*, Xiphiæ vero, cujus hic meminit Zonaras defectio cadit in annum 1022, ut est apud Scylitzem.

(95) Ὁ τῶν Ἀβάσγων ἡγεμὼν ὁ Γεώργιος. Vide Constantinum, *De adm. Imp.* cap. 46.

(96) Καὶ πρὸς Σικελίαν. Scribit Scylitzes Basilium molitum expeditionem in Siciliam, Orestam quemdam de fidissimis suis eunuchis præmisisse cum magnis copiis : deinde post exstinctum Basilium revocatum e Sicilia ob imperitiam in re militari, et missum in Italiam cum imperio : quod

τήντησε τὸ βιῶσιμον καὶ ἐνοσηλεύετο. Πρὸ βραχέως δὲ τοῦ αὐτὸν ἐκλιπεῖν ὁ πατριάρχης Εὐστάθιος θνήσκει, προστὰς τῆς Ἐκκλησίας τῶν ὀρθοδόξων ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ (97). Τοῦ βασιλέως δὲ νοσοῦντος Ἀλέξιος ὁ τότε τὴν προστασίαν ἔχων τῆς τσῦ Στουδίου μονῆς πρὸς τὸν βασιλέα ἀφίκετο, τὴν ἱερὰν κάραν τοῦ τιμίου Προδρόμου κομίζων αὐτῷ, καὶ αὐτίκα τοῦτον ὁ βασιλεὺς πατριάρχην προεχειρίσατο, κατὰ τὴν ἐσπέραν ἐκείνην καὶ τὴν ζωὴν ἐκλιπών, ζήσας μὲν καὶ βασιλεύσας χρόνους ἑβδομήκοντα ἐπὶ δυσὶν, αὐταρχήσας δὲ ἐπὶ πεντήκοντα καὶ πρὸς ἔτεσι· τοὺς γὰρ ἄλλους συνεβασίλευσε τῷ πατρὶ, εἶτα τῷ Φωκᾷ, καὶ μετ' ἐκεῖνον τῷ Τζιμισκῇ (98).

Ι'. Τέθνηκε μὲν οὖν γηραιὸς ὁ Βασίλειος, τῆς δ' ἐξουσίας εὐθὺς ὁ ἐκείνου σύγγονος ἐπελάβετο, τὸν Κωνσταντῖνόν φημι, μικρόν τι ἐκείνου κατὰ τὸν χρόνον τῆς ζωῆς ἐλαττούμενος. Ῥᾳθύμου δὲ πεφυκὼς ἤθους καὶ ἀνειμένου, ἢ καὶ εἰς ἕξιν ἐλθὼν βίου ἐβράστωνευμένου τε καὶ ἀργοῦ (οὐδὲ γὰρ ἐκοινώνει αὐτῷ βασιλείου τινὸς ὁ σύγγονος πράξεως), καὶ αὐταρχήσας τοιαύτην εἶχε διαγωγὴν, ὑπ' ἄλλοις μὲν τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν θέμενος, καὶ τούτοις οὐ τοῖς ἑαυτῶν ἤδη παρασχομένοις δοκίμιον, ἀλλ' ἀνδράσιν οὐχ ὅτι τῶν εὖ γεγονότων, ἀλλ' οὐδ' ἐλευθέρας τύχης τυγχάνουσιν, ἐθνικοῖς δὲ καὶ μὴ δυναμένοις ὀρθοεπεῖν, ἀλλ' ἀκριβῶς βαρβαρίζουσιν. Ἐκεῖνος δὲ τρυφαῖς ἐξέδωκεν ἑαυτόν· ἥττητο γὰρ γαστρὸς καὶ ἀφροδισίων, καὶ ἐμεμήνει περὶ τοὺς κύβους τε καὶ τὰ θέατρα, ἀλλὰ μέντοι καὶ περὶ τὰ κυνηγέσια. Ἦν δ' εὐμεγέθης μὲν τὸν ὄγκον τοῦ σώματος, καὶ τὴν ἀλκὴν γενναιότατος, δειλὸς δὲ τὴν ἕξιν τὴν ψυχικὴν, ὅθεν οὐδὲ πολέμοις κατευνάζειν ἔκρινε τὰς τῶν Βαρβάρων ὁρμὰς, δωρεαῖς δὲ μᾶλλον καὶ ἀξιώμασι. Τοὺς δ' ὑπηκόους καὶ ἐκ ψιλῆς ὑπονοίας ἐκόλαζε, καὶ διαβολαῖς ῥᾳδίως ὑπεῖχε τὸ οὖς, καὶ πρὸς θυμὸν ὑπῆρχεν ὀξύρροπος, οὐ κατὰ τὸν ἀδελφὸν δ' ἰμηνία, οὐδ' ἐδέμενε τῇ ὀργῇ, ἀλλὰ ῥᾷον εἰς τὴν ἐντίρροπον διάθεσιν μετετίθετο, καὶ ἠνιᾶτο κακῶς τινα διαθέμενος. Πολλοὺς δὲ τιμωρούμενος, τοῦ φωτὸς ἐστέρει τοὺς πλείονας, ἐκκόπτων σφίσι τὰ ὄμματα, καὶ ἐκουφοτέραν τῶν ἄλλων ταύτην τὴν κόλασιν ἔκρινε, καὶ ταύτῃ ἐκέχρητο μᾶλλον, ὡς ἀπράκτους τοιούτῳ τοὺς κατα δικαζομένους αὐτῇ. Γυναικὶ δὲ νέος ὢν συζυγεὶς Ἑλένῃ (99) τῇ θυγατρὶ Ἀλυπίου, ἀνδρὸς τῶν ὑπερλίαν τότε τυγχάνοντος, τρία ἐξ

A X. Basilio jam sene mortuo, frater Constantinus siatim suscepit imperium, illo non multo natu **228** minor : qui cum esset socors et dissolutus, vitæque otiosæ et ignavæ assuevisset (neque enim frater quidquam cum eo communi sententia gesserat), etiam rerum potitus eamdem vitæ rationem tenuit, et administratione aliis mandata, iisque qui nullum suæ industriæ specimen præbuerant, hominibus non modo ignobilibus, sed ne ingenuæ quidem conditionis, gentilibus, indisertis, ac plane barbaris : ipse voluptatibus indulsit, ventris et veneris mancipium, insanoque studio aleæ, theatri, venationis occupatus. Et quamvis corpore procero et robustissimo esset, tamen præ animi ignavia barbarorum motus, non bellis, sed muneribus et

B honoribus compescendos statuebat. Subditos autem ob nudam suspicionem puniebat ; calumniis faciles præbebat aures ; iracundus, sed iræ non ita tenax ut frater, ac placabilior, et si quem male tractasset, facti pœnitens. Cum autem multos puniret, plerisque oculos effodiebat : id supplicium ut cæteris levius, quodque condemnatos quiescere cogeret, magis usurpans. Ex Helena uxore, Alypii viri illis temporibus potentissimi filia, tres filiolas adolescens susceperat, quas illa mortua in regia educabat. Cæterum Eudocia natu maxima ultro se Deo consecrarat, ob formam pestilenti morbo læsam. Reliquas nulla patria cura imperator factus complectebatur. Erat ille quidem manu ad largiendum prompta, sed cum benignitate non recte uteretur, in opposita liberalitati vitia

C impingebat. Nam in harbaros familiares suos,

Variæ lectiones et notæ.

et attigit Lupus protospatha : *Anno* 1028, *descendit Oresti Chetoniti mense Aprilis*. Idem anno seq. *Venit Eustachius cum Basilico et Mandatora, et elegit Catapanum Christophorum : et Orestes prædictus ascendit in Constantinopolim cum Bugiano*, etc., ubi *chetoniti* idem valet ac Gr. Κοιτωνίτης, *cubicularius, præfectus sacri cubiculi*, quæ dignitas spectabat potissimum ennuchos. Revocatus est rursum ex Italia, et ei subrogatus Deo Opus, cui concreditæ pedestres copiæ, quod ad an. mundi 6542, Chr. 1034, refert idem Scylitzes. At Lupus protospatha Leonem in Italiam venisse anno 1027, auctor est : *Anno* 1027 *Despotus* (leg. *Leo Opus*) *Nicus in Italia descendit cum ingentibus copiis Russorum, Wandalorum, Turcarum, Bulgarorum, Blachorum, Polonorum, Macedonum, aliarumque nationum, ad Siciliam capiendam. Captum est autem Rhegium, et ob civium peccata destructum est a Vulcano Catapano, et Basilius imperator obiit anno secundo. Itaque Græci recesserunt die S. Martini. Jam vero Basilius vivens renuntiavit imperio, sibi substituens Romanum, cui uxorem dedit Zoam filiam suam.*

(97) Ἐπ' ἔτεσιν ὀκτώ. Alius cod. τέσσαρσι.

(98) Τῷ Τζιμισκῇ. Sepultus porro fuit Basilius imp. in æde seu monasterio S. Joannis evangelistæ in Hebdomo, unde illius corpus translatum postmodum Selybriam a Michaele Palæologo imp. ut

Ἄλλοι μὲν ἄλλοι τῶν πάλαι βασιλέων
Τόπους προηυτρέπισαν εἰς ταφὴν ξένους
Ἐγὼ δὲ Βασίλειος, πορφύρας γόνος,
Εἴσειμι τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἑβδόμου,
Καὶ σαββατίζω τοὺς ἀμετρήτους πόνους,
Οὓς ἐν μάχαις ἔστεγον, οὓς ἐκαρτέρουν.
Ἀφ' οὗ γὰρ βασιλέα Θεὸς κέκληκέ με,
Οὐ γάρ τις εἶδεν ἠρεμοῦν ἐγὼν δόρυ,
Καὶ μαρτυροῦσι τοῦτο Σκῦθαι καὶ Πέρσαι,
Σὺν οἷς Ἰσμαὴλ, Ἄβασγος, Ἰβὴρ, Ἄραψ.

D narrat Pachymeres, lib. II, cap. 21, et lib. VII, cap. ult. qui priore loco meminit versuum illius tumulo ascriptorum, quos ex cod. Reg. 3130 hic damus :

(99) Γυναικὶ δὲ νέος ὢν συζυγεὶς Ἑλένῃ, etc. Michael Psellus in epist. inedita ad Constantinum Monomachum imper. de Constantino Basilii fra-

mancipia quæ ipse empta castrarat, cubiculoque curando et somno conciliando præfecerat, summos honores et magistratus conferebat, eisdemque tota plaustra pecuniarum largiebatur : cæteris parce admodum manum porrigebat. Ac hi mores ejus fuerunt. Nunc qua fortuna fuerit exponamus. Patzinacæ, quam Scythicam esse gentem supra diximus, trajecto Istro, Bulgariæ non parva detrimenta inferebant. Verum eos Constantinus Diogenes Sirmii præfectus, qui et Bulgariæ dux appellatus est, ultra Istrum profligatos quiescere coegit. Cum autem Basilio mortuo (is enim tributariis clementer spatium dabat) biennii vectigalia deberentur : et ea et ejus triennii, quo ipse imperavit, tributa **229** immisericorditer exegit, quamvis toto tempore imperii ejus pauperes ex magna siccitate inopia premerentur. Classem Agarenorum contra Cycladas insulas missam Sami dux devicit, duodecim navibus una cum vectoribus captis, reliquis dissipatis. Imperator porro jam provectæ ætatis, præter senectutis tabem etiam alio morbo affectus, de successore imperii deligendo deliberans, in animo habebat Constantinum Dalassenum patricium, desponsa filia, et generum asciscere, et imperatorem creare. Mittit igitur, qui eum ex Armeniaca provincia, ubi vitam agebat, accerserent: sed ante adventum ejus, mutata sententia, quemdam virum primarium, nobilique genere ortum, et ad præfecti dignitatem evectum, tam successorem imperii quam filiæ maritum eligit. Sed cum res difficultatem haberet, propterea quod illustris ille vir Romanus Argyrus uxorem habebat : quid machinatur ? Iram gravissimam et præcipitem contra hominem simulat, et satellites mittit qui eum ad supplicium ducerent, et uxorem ejus, coma tonsa, ad aliud vitæ genus transferrent. Illa simulationis ignara, mutationem eam alacri animo admittit, resectoque capillo nigrum vestitum sumit. At illi in regiam traducto altera filia imperatoris nubit ; nam tertia, quod prior illius uxor invita ab eo segregata esset, conjugium ejus recusasse ferebatur. Sic ille Cæsar declaratus Zoen duxit. Constantinus vero triduo post nuptias debitum naturæ persolvit, septuagenario major, cum imperio tres annos, uno mense dempto, insultassot.

A ἐκείνης ἔσχε θυγάτρια, καὶ τὴν μὲν ταύτας τεκοῦσαν θανάτῳ ἀπέβαλεν, αἱ δὲ παῖδες αὐτῷ ἐν τοῖς βασιλείοις ἦσαν τρεφόμεναι Ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία (1), λοιμῷ τὸ κάλλος λωβηθεῖσα νοσήματι, θελήματι τῷ Θεῷ καθιερώθη· αἱ δέ γε λοιπαὶ ἦσαν παρὰ τῷ πατρὶ αὐταρχήσαντι, μηδέν τι περὶ αὐτῶν πατρὶ προσῆκον λογισαμένῳ. Τὴν χεῖρα δ' ὢν ἐλευθέριος, οὐκ ὀρθῶς ἐχρῆτο τῇ ἀρετῇ, ὅθεν καὶ εἰς τὰς ἀντιθέτους κακίας ἐξέπιπτε. Τοῖς μὲν γὰρ περὶ αὐτὸν οἱ Βάρβαροι ἦσαν ἀνδράποδα, ἅπερ αὐτὸς ἐκτήσατο καὶ ἐξέτεμε, καὶ θαλαμηπόλους καὶ κατευναστῆρας ἐκέκτητο, οὓς καὶ τιμῶν καὶ ἀρχῶν τῶν πρώτων ἠξίωσεν, ἁμάξαις ὅλαις ἐχορήγει τὰ χρήματα, τοῖς δ' ἄλλοις πεφεισμένως ἄγαν τὴν χεῖρα προέτεινε. Τὰ μὲν οὖν τῆς γνώμης οὕτως εἶχε τούτῳ τῷ αὐτοκράτορι. Τὰ δ' ἐκτὸς συμπεσόντα διεξίτω ὁ B λόγος. Οἱ Πατζινάκαι (Σκῦθαι δ' οὗτοι, ὡς καὶ ἔμπροσθεν εἴρηται), διαβάντες τὸν Ἴστρον, τῇ χώρᾳ τῆς Βουλγαρίας οὐ μικρῶς ἐλυμήναντο. Ἀλλὰ τούτοις ἀντεπελθὼν Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης ὁ τοῦ Σιρμίου κρατῶν, ὃς καὶ δουξ ὠνομάσθη τῆς Βουλγαρίας, ἐτρέψατό τε αὐτούς, καὶ ἠρεμεῖν ἠνάγκασε, τὸν Ἴστρον διαπεράσαντας. Τοῦ βασιλέως δὲ Βασιλείου θανόντος, δύο ἐνιαυτῶν ἦσαν φόροι ἀνείσπρακτοι (ἐδίδου γὰρ ἐκεῖνος ὑπέρθεσιν ταῖς εἰσπράξεσι, φειδόμενος τῶν ὑποτελῶν), οὗτος δὲ καὶ τὰ τῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν καὶ τὰ τῶν ἐφ' οἷς αὐτὸς ἦρξε τριῶν ὄντων ἀσυμπαθῶς εἰσεπράξατο, καὶ ταῦτα αὐχμοῦ συμβάντος πολλοῦ ἐφ' ὅλῳ τῷ χρόνῳ σῆς βασιλείας αὐτοῦ, ὅθεν οἱ πένητες ἐξετρίβησαν. Στόλον δὲ τῶν Ἀγαρηνῶν κατὰ τῶν λεγομένων Κυκλάδων νήσων C ἐκπεπλευκότα ὁ τῆς Σάμου στρατηγὸς κατηγωνίσατο, δώδεκα μὲν νῆας αὐτάνδρους ἑλὼν, τὰς δὲ λοιπὰς σκεδασθῆναι πεποιηκώς. Ἤδη δ' ἐς γῆρας ἐλάσας ὁ αὐτοκράτωρ βαθὺ, καὶ τῷ ἐκ τούτου μαρασμῷ καὶ νόσον τινα συνεισπεσοῦσαν τῷ σώματι ἐσχηκὼς, περὶ τοῦ διαδεξομένου τὸ κράτος ἐσκέπτετο. Ἔγνω τοίνυν τὸν πατρίκιον Κωνσταντῖνον τὸν Δαλασσηνὸν ἐπὶ μιᾷ τῶν θυγατέρων κηδεστὴν ποιήσασθαι, καὶ τῆς βασιλείας διάδοχον, καὶ στέλλει τὸν αὐτὸν ἄξοντα, ἐν τῷ τῶν Ἀρμενιακῶν θέματι τὴν κατοικίαν ποιούμενον. Ἀλλὰ μήπω τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἀφικομένου, ἑτέρας γίνεται γνώμης ὁ Κωνσταντῖνος, καί τινα τῶν ἐν τέλει ἄνδρα εὐγενῆ τε τὰ ἐξ αἵματος καὶ ἀντιγμένον εἰς τὴν τοῦ ἐπάρχου ἀρχὴν, αἱρεῖται πρὸς τὴν διαδοχὴν καὶ πρὸς κῆδος τῶν θυγατέρων μιᾶς. Ἀλλ' εἶχέ τι πρὸς ἔκβασιν ἡ αἵρεσις πρόσαντες· γυναικὶ γὰρ ὁ λαμπρὸς ἐκεῖνος συνεβίω ἀνὴρ, ἦν δ' οὗτος ὁ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανός· τί γοῦν πρὸς τοῦτο μηχανᾶται ὁ βασιλεύς ; Σκήπτεται κατὰ τοῦ ἀνθρώπου χόλον, καὶ τοῦτον ἐπαχθῆ τε καὶ βίαιον, καὶ στέλλει τοὺς ἐκεῖνον μὲν ἐπὶ κολάσει ἀπάξοντας, τῇ δ' αὐτῷ συνοικούσῃ κεροῦντας τὴν

Variæ lectiones et notæ.

tre (*a*) : Γήμας δὲ προτέραν θυγατέρα τινὸς τῶν ἐν τέλει, κάλλει διαπρεπῆ καὶ καλλιτεκνότητος ἐξ αὐτῆς γεγονυίας, οὐ Σκιπίωνα τεκούσης, Φάοιον, οὐδὲ Τερτίαν τινὰ Πυθικοῦ ἔμπλεον πνεύματος, ἀλλὰ Χάριτας ὡς ἀληθῆ ταῖς θρυλλουμέναις ἐκείναις ἰσαρίθμους καὶ ἀνθαμίλλους, καὶ τῷ θείῳ τούτῳ ἀριθμῷ τὸ τῆς γονῆς περιορίσας φιλότιμον, etc.

(1) Ὧν ἡ μὲν πρεσβυτέρα Εὐδοκία. Idem Psellus : Καὶ τούτων τὴν πρεσβυτέραν, ἀῤῥενωποτέραν δὲ ἢ μᾶλλον θειότερόν τι φρονήσασαν, καὶ ἀγγέλων ἐντεῦθεν συναριθμηθῆναι ἐθελήσασαν τάγματι, τὴν βασιλικὴν ὄντως στολὴν ἀμφιέννυσι, καὶ τῷ θείῳ νυμφίῳ νύμφην εἰσάγει ἀκήρατον, καὶ ταῖς παστάσι ἐγκαθιδρύει ταῖς κρείττοσι.

(*a*) Hic in margine exemplaris nostri manu docti Boissonadii, cujus olim fuit, notantur variæ lectiones, ex collatione locorum Pselli hic adductorum cum codice ms. Paris. 1182 ; hanc collationem vir doctus instituerat cum Pselli epistolarum editionem prelo pararet, quæ Norimbergæ prodiit cum aliis Psellii opusculi anno 1838. Vide *Patrologiæ* tom. CXXII.

τρίχα, καὶ ἐφ' ἑτέραν ζωὴν μεταστήσεντας. Ἡ δὲ, τὸ σκηνουργούμενον ἀγνοήσασα, ἑτοίμως ἑαυτὴν παρέσχε πρὸς τὴν τοῦ βίου ἀπαλλαγήν. Ἡ μὲν οὖν τὴν κόμην τε ἀπετμήθη, καὶ μέλανα μετημφίαστο. Ὁ δὲ μετήχθη πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ ἡ δευτέρα τῶν θυγατέρων τοῦ Κωνσταντίνου συζεύγνυται αὐτῷ πρὸς συμβίωσιν· ἡ γὰρ τρίτη, διὰ τὸ τὴν ἐκείνου εὐνέτειραν ἄκουσαν διαζυγῆναι αὐτοῦ, παραιτήσασθαι τὴν μετ' αὐτοῦ συμβίωσιν λέγεται. Καὶ ὁ μὲν Καῖσαρ ἀναῤῥηθεὶς συνήρμοστο τῇ Ζωῇ (2). Ὁ δὲ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος, τρεῖς ἐπιβιοὺς ἡμέρας τῇ συνοικήσει αὐτῶν, ἀπέτισε τὸ χρεὼν, ἑβδομηκοντούτης καὶ πρὸς γεγονὼς, ἐνιαυτοὺς δὲ τρεῖς ἑνὸς ἐνδέοντος μηνὸς, τῆς βασιλείας κατορχησάμενος.

ΙΑ'. Ῥωμανὸς δὲ λοιπὸν, ὃς Ἀργυρόπωλος ἐκαλεῖτο, τῶν σκήπτρων ἐπιλαμβάνεται, καὶ αὐτίκα τὸ Ἀλληλέγγυον φορολόγημα ῥιζόθεν ἐξέκοψε, καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ ὑμνῳδοῖς, τοῖς τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ κεκληρωμένοις, τὴν ἐκ τῶν βασιλείαν ταμείων χορηγουμένην τῶν χρυσίνων διανομὴν προσθήκῃ ἐπηύξησεν, εἰδὼς ἐνδεῶς αὐτοῖς ἔχειν τὰ χορηγούμενα. Γέγονε γάρ ποτε τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου ἐπωνύμου Σοφίας μέγας οἰκονόμος, ἐπεὶ ᾧ βασιλεῖ ὀνεῖτο πρόσθεν οἰκονόμους (3) τῆς ἐκκλησίας ταυτησὶ προχειρίζεσθαι, καὶ τοὺς διὰ χρέα δημόσια καθειργμένους ἢ καὶ ἰδιωτικὰ ἠλευθέρωσε, τὰ μὲν ἀποτινύς, τὰ δὲ δημόσια ἀφιείς, καὶ χρημάτων πολλῶν διάδοσιν ἐποιήσατο ὑπὲρ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου τοῦ πενθεροῦ αὐτοῦ, καὶ αἰχμαλώτους πλείστους ἐκρίατο, καὶ ὅσοι τῶν ἐπισκόπων ἐκ τοῦ Ἀλληλεγγύου φορολογήματος εἰς ἔνδειαν συνηλάθησαν, παρ' αὐτοῦ ἀνεκτήθησαν, καὶ τοὺς κακωθέντας παρὰ τοῦ τελευτήσαντος βασιλάως ἢ ἐν πηρώσει μελῶν, ἢ ἐν δημεύσεσιν οὐσιῶν, ἢ ἀλλοίως παρεμυθήσατο, Ὑποπτευθεὶς δὲ ὁ μάγιστρος Παονσιάνος ὁ Βούλγαρος λάθρα τῇ τῆς Λυγούστης Ζωῆς ἀδελφῇ τῇ Θεοδώρᾳ κοινολογεῖσθαι, καὶ τῇ βασιλείᾳ ἐποφθαλμεῖν, συλλαμβάνεται καὶ φρουρεῖται, εἶτα καὶ πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἡ Θεοδώρα εἰς τὸ Πέτριον περιορίζεται, καὶ ὁ ἐπ' ἀδελφιδῇ δὲ τοῦ βασιλέως γαμβρὸς Κωνσταντῖνος ὁ Διογένης, ὡς τυραννίδα μελετῶν κατηγορηθεὶς, δεσμευθεὶς ἐν πύργῳ καθείργνυται. Τοῦ μέντοι τῆς Ἀβασγίας ἡγεμονεύοντος Δεωργίου θανόντος, ἡ τούτου σύζυγος σπονδὰς ἐζήτησε, καὶ σύνοικον τῷ υἱῷ. Καὶ ὁ βασιλεὺς τάς τε σπονδὰς ἀνεκαίνισε, καὶ τὴν παῖδα Βασιλείου τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ τὴν Ἑλένην νύμφην εἰς Ἀβασγίαν ἀπέστειλε, τὸν νυμφίον Παγκράτιν κουροπαλάτην τετιμηκώς. Ὁ δὲ βασιλεὺς κακὰ τοῦ Χάλεπ ὁρμῆσαι, ὃ καὶ Βέῤῥοια λέγεται, ἠβούλετό τε καὶ ἡτοιμάζετο. Ὁλλὰς γὰρ τῶν πόλεων τῆς τε Φοινίκης καὶ τῆς Σύρίας τοῦ Νικηφόρου καὶ τοῦ Ἰωάννου τῶν βασιλέων ὑπαγαγόντων τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, ὁ μετ' ἐκείνους Βασίλειος, ταῖς μετὰ Βουλγάρων σχολάζων μάχαις, καιρὸν οὐκ ἔσχε τὰς ἁλωκυίας ἀσφαλίζεσθαι πόλεις· αἵδ' ὅμως, μέχρι μὲν περιῆν ἐκεῖνος, οὐκ ἐτόλμων εἰς προῦπτον τὸν τῆς δουλείας ζυγὸν ἀποσείσασθαι. Τοῦ δὲ Κωνσταντίνου τῶν σκήπτρων ἐπειλημμένου, καὶ ἀνειμένως τὴν βασιλείαν ἰθύνοντος, οἱ τῆς Ἄγαρ ἀπόγονοι, τοῦτον εἶναι τὸν καιρὸν γνόντες πρὸς τὸ μελετώμενον αὐτοῖς ἐπιτήδειον, τοῖς τῶν πόλεων φρουροῖς ἐπιτίθενται, καὶ τούτους διαχειρι-

XI. Romanus deinceps, qui Argyropolus vocabatur, sceptris potitus, tributum allelengyum statim funditus exstirpavit: Dei cantoribus Magnæ Ecclesiæ attributis, imperatoriam aureorum largitionem e fisco tribui solitam adauxit: cum ex eo sciret id stipendium eis non sufficere, quod aliquando ædis Sanctæ Sophiæ œconomus fuerat, dum id munus ab imperatore tribui solebat. Ob æs olienum sive publicum sive privatum nexos liberavit, illo abolito, hoc soluto: pro Constantino socero maximam pecuniam distribuit: plurimo captivos redemit; **230** episcopos per allelengyum ad egestatem redactos, refocillavit; a defuncto imperatore sive mutilatione corporis, sive bonorum publicatione, sive aliis modis afflictos consolatus est. Sed Prusianum magistrum, Bulgarum, suspectum quasi clandestina cum Theodora Zoes Augustæ sorore consilia tractaret, regnoque inhiaret, comprehensum in custodiam dedit, ac postea cæcavit; Theodoram in Petrium relegavit; Constantinum Diogenem neptis ex sorore maritum, ob affectatæ tyrannidis crimen, vinctum in turrem, conjecit. Mortuo Georgio Albasgiæ principe, viduam ejus, renovationem fœderis, et filio uxorem petentem, utriusque voti compotem fecit, renovato fœdere, et Helena ex fratre Basilio nepte, in Abasgiam missa, cujus sponsum Pancratium curopalatam designavit. Chalepum urbem, quæ et Berrœa dicitur, oppugnare instituit, ad eamque rem se paravit. Nam cum Nicephorus et Joannes imperatores multas urbes Phœniciæ et Syriæ Romanorum imperio subjecissent, Basilius qui secutus est, Bulgaricis expeditionibus occupatus, eas firmandi otium non habuit: neque tamen, quoad is vixit, illæ ausæ fuerunt jugum servitutis aperte excutere. Cæterum Constantino rerum potito, et dissolute imperium administrante, Agareni tempus id exsequendi ea quæ animis agitarant, commodum esse rati, cæsis præsidiis urbes occupant. Chalepi vero princeps continentibus excursionibus et populationibus ipsam Antiochiam, aliasque finitimas Syriæ gentes Romanæ ditionis vexabat: a quo dux Antiochenus, Constantino adhuc superstite, turpiter victus, plerisque suorum amissis, vix effugerat: cui Romanus successore dato, ipse quoque ad bellum ivit. Cum autem in itinere Chalepitæ legati cum muneribus multis ei occurrissent, veniam petentes, ac servitutis renovatio-

Variæ lectiones et notæ.

(2) Συνήρμοστο τῇ Ζωῇ. Lupus protospatha: *Anno* 1029 *mortuus est Constantinus imp. in vigilia S. Martini, et se vivente imposuit in sede sua Romanum, et dedit ei uxorem Zoan filiam suam.*

(3) Οἰκονόμους. Vide *Gloss. med. Græcit.* in Οἰκονόμος.

nem et pensionem non solutorum tributorum, quæ in posterum etiam citra tergiversationem daturi essent, pollicentes : quamvis multis illustribus ducibus ab ulteriore progressu tanquam inutili deterrentibus, pacemque suadentibus, tamen cœptis non destitit, Agarenos facile se victurum opinatus, 231 et re bene gesta magnum et memorabile nomen consecuturum. Progressus igitur in Syriam vallum communit. Sed Arabes, homines audaces atque expediti in celeribus equis, et nudi, ab utraque valli parte collocatis insidiis, si qui pabulatum aut aquatum exibant, eos impetu facto cædebant aut capiebant; qua re fiebat, ut et milites et equi præ siti deficerent. Deinde incursionibus illis magis assuefacti, et Romanos ignaviæ damnantes, subito ex montibus decurrere, et clamore barbarico sublato, speciem multitudinis ingerentes, quod non densata acie, sed laxata excurrerent, citraque ordinem vallum invaderent, omnem exercitum territum in fugam verterunt, atque ipse imperator captus esset, a turbata custodia incustoditus relictus, nisi quidam eum in equum sublatum ad fugam cohortatus esset metu pene exanimatum. Romani igitur nullo ordine temereque fugiebant : Barbari vero inexspectata fuga stupefacti, fugientes non sunt persecuti, sed vallum ingressi, paucis illustribus captis, direptoque imperatorio tabernaculo, variarum opum et regiæ magnificentiæ plena, cæterisque impedimentis in equos suos impositis recesserunt.

σάμενοι, αὐτοὶ τῶν πόλεων γεγόνασιν ἐγκρατεῖς. Ὁ δὲ τοῦ Χάλεπ ἀρχηγὸς, καὶ ἐκδρομὰς ποιούμενος συνεχεῖς, αὐτήν τε τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ὅσα πρόσοικα ἔθνη τῇ Σύρων γῇ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις ὑπήκοα, ἐληΐζετο. Ὧ ἀντιπαραταξάμενος ὁ τῆς Ἀντιοχείας δοὺξ, ἔτι περιόντος τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου, αἰσχρῶς ἡττήθη, καὶ τοὺς πλείους τῶν σὺν αὐτῷ ἀλοβεβληκὼς, μόλις ἠδυνήθη φυγεῖν ἐκεῖνος. Τοῦτον ὁ Ῥωμανὸς ἀφελόμενος τὴν ἀρχὴν, προεχειρίσατο ἕτερον· ἐξώρμησε δὲ κἀκεῖνος, καὶ ἀπιόντι προσίασι πρέσβεις μετα δώρων πολυτελῶν, πρὸς τοῦ Χαλεπίτου ἐσταλμένοι, αἰτούμενοι συγγνώμης τυχεῖν, καὶ τὴν δουλείαν ἀνανεώσασθαι, καὶ ἀποδοῦναι τὰς εἰσφοράς, αἵπερ ἔτυχον ὑστερήσασαι, καὶ ταύτας ἐτησίως εἰσφέρειν μετ' εὐγνωμοσύνης εἰς τὸ ἐπιόν. Ὁ δὲ, καίτοι πολλῶν καὶ στρατηγίαις ἐπιφανῶν ἀποτρεπόντων αὐτῷ τὴν εἰς τὰ πρόσω φορὰν ὡς ἀσύμφορον, καὶ σπείσασθαι συμβουλευόντων, οὐκ ἀνείργετο τῆς ὁρμῆς, ἀλλὰ ῥᾷον κρατῆσαι τῶν Ἀγαρηνῶν ἐωντάζετο, καὶ τοῦτο κατωρθωκὼς μέγα τι καὶ ὑπέρογκον ᾤετο ἑαυτῷ περιποιήσασθαι σεμνολόγημα. Ἄπεισιν οὖν ἐν Συρίᾳ καὶ βάλλεται χάρακα. Ἄραβες δὲ αὐτόσκευοί τινες ἄνθρωποι καὶ τολμητίαι κέλητες ἐφ' ἵππων ὠκυπόδων γυμνοὶ ἑκατέρωθεν ἐλόχων τοῦ χάρακος, καὶ τοὺς εἰς συλλογὴν ἀπιόντας χιλοῦ ὕδατός τε ἀρδείαν ἐκθοροῦντες ἀνῄρουν ἢ καὶ συνήρπαζον, ὡς τούς τε στρατιώτας καὶ τὴν ἵππον αὐτῶν ἀπειρικένοι τῷ δίψει. Εἶτα συνηθέστεροι γεγονότες ταῖς ἐκδρομαῖς πρὸς τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἄραβες, καὶ οἷον καταγνόντες δειλίαν αὐτῶν, ἀθρόον ἀπὸ τῶν μετεώρων ἐξωρμηκότες, καὶ βαρβαρικὸν, ἀλαλάξαντες, καὶ πλήθους φαντασίαν ἀπεργασάμενοι τῷ μὴ συνασπισμὸν τηρεῖν, ἀλλὰ διεσπασμένως ἐκτρέχειν, καὶ ἐπιέναι ἀσυντάκτως τῷ χάρακι, ἐκδείματοῦσιν ἅπαν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ εἰς φυγὴν τρέπουσι, καὶ ἂν ἐάλω καὶ ὁ αὐτοκράτωρ αὐτὸς, τῆς περὶ αὐτὸν ἐκπραχθείσης φρουρᾶς, καὶ λελοιπυίας ἀφρούρητον τὸν φρουρούμενον, εἰ μή τις αὐτὸν ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέλαβε, καὶ φεύγειν ἐπέῤῥωσεν ἐκπεπνευκότα τῷ δέει μικροῦ. Ἀπῆεσαν μὲν οὖν οἱ Ῥωμαῖοι ἀτάκτως, ὡς ἕκαστος ἔτυχε θέοντες. Οἱ δὲ Βάρβαροι τὸ παράλογον τῆς τροπῆς τεθηπότες, κατὰ τῶν ἀποδιδρασκόντων οὐκ ἐπεξέθεον, ἀλλὰ κατὰ τοῦ χάρακος ἔθεον, ὀλίγους τῶν ἐπιφανεστέρων ζωγρήσαντες, καὶ τήν τε σκηνὴν διηρπάκασι τὴν βασίλειον, μεστὴν οὖσαν πλούτου παντοδαποῦ καὶ πολυτελείας βασιλικῆς, καὶ τὴν ἄλλην ἀποσκευὴν ἐφ' ἑαυτοὺς ἀναθέμενοι ἐπανέζευξαν.

XII. Imperator vero studio militum suorum Antiochiam perductus, atque inde propere Byzantium regressus, non eumdem animi habitum conservavit, sed mutatus in deterius, ut amissa pensaret, pro imperatore factus est exactor et acerbus quæstor, obsoleta patrum debita a liberis exigens, rogis contra subditos redaccensis, quos temporis diuturnitas vel exstinxerat, vel cineribus obruerat Inde multi paternis ædibus et fundis pellebantur, et pristinis opibus spoliati ad insignem egestatem adigebantur. Quæ quum fierent, nihil in fiscum inferebat, sed monasterio magnifico et æde in matris Dei honorem exstructa, non eam modo pecuniam, verum et e fisto depromptam consumebat, dum, ut ille ait.

ΙΒ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς εἰς Ἀντιόχειαν διασίσωστο σπουδῇ τῶν περὶ αὐτὸν, κἀκεῖθεν ἐπὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀνέδραμεν, οὐκέτι τὴν πρόσθεν τῆς ψυχῆς δεικνυων διάθεσιν, ἀλλ' ἀλλιωθεὶς τὴν ἐπὶ τὸ χεῖρον ἀλλοίωσιν. Ἵνα γὰρ τῶν ἀπολωλότων ἰσοστάσια κτήσηται, πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο (3*), καὶ πικρὸς λογιστὴς, παῖδας πατέρων γεγηρακότα χρέα πραττόμενος, καὶ πυρκαϊὰς ἀνάπτων κατὰ τῶν ὑπηκόων, ἅσπερ ὁ χρόνος ἤδη πολὺς πρεσβεύσας κατέσβεσεν, ἢ τέως κατέχωσεν ὑπὸ σποδιᾷ. Ἐντεῦθεν πολλοὶ τῶν πατρῴων οἰκιῶν καὶ ἀγρῶν ἀπηλαύνοντο, καὶ τὴν πρὶν εὐκληρίαν ἐκδιδυσκόμενοι, εἰς πενίαν λαμπρὰν συνηλαύνοντο. Τῶν δ' οὕτως εἰσπραττομένων οὐδὲν εἰς τὸ δημόσιον εἰσεφέρετο, ἀλλὰ σεμνεῖον οἰκοδομῆσαι, καὶ ναὸν τῇ Θεομήτορι προθέμενοι, αὐτοὶ τῶν πόλεων γεγόνασιν ἐγκρατεῖς. Ἐντεῦθεν γνώμαις φαύλαις συνομιλῶν, καὶ διανοίαις συνδιαιτώμενος κακοήθεσι, μετεβλήθη τὴν ψυχὴν, καὶ πρὸς πράξεις τὸν λογισμὸν ἠλλοίωσεν οὐ καλάς.

Variæ lectiones et notæ.

(3) Πράκτωρ ἀντὶ κρατοῦντος ἐγένετο. Psellus in laudata Epistola ad Monomachum, et Argyro: Ἀπαραίτητός τε τὸ ὀφειλόμενον εἰσεπράττετο, καὶ ἐν δαπάναις τὸ χρεωστούμενον κατεβάλλετο. Infra :

νος (4) καθιδρύσασθαι, ἐκεῖ καὶ κατεδαπάνα, καὶ ἐκ τῶν βασιλικῶν θησαυρῶν ἀνήλισκεν ἕτερα, ἄρτι μὲν ἀνεγείρων, ἄρτι δὲ καταστρέφων τὸ ἤδη ἀνεγερθὲν, καὶ ἢ μετεωρότερον ἀνοικοδομῶν αὖθις αὐτὸ, ἢ εὐρύτερον, ἢ τὸν σχηματισμὸν ποικίλλων, ἢ τρόπον ἄλλον τὸ καινιζόμενον ἀλλοιῶν. Ἀπένειμε δὲ καὶ προσόδους τοῖς μοναστα῀ς, οὐκ ἀναλόγους μονάζουσιν, ἀλλὰ τρυφῶσι προσηκούσας, καὶ βίον ἔλκουσιν ἀνειμένον καὶ ἁβροδίαιτον, χώρας ὅλας καὶ πόλεις τῶν δημοσίων, καὶ ταύτας τὰς πιοτάτας καὶ παμφόρους ἀφιερώσας αὐτοῖς· ἀλλὰ μὴ πλείω περὶ τούτων. Κατέλαβε δὲ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ἄμερ ὁ τοῦ Χαλεπίτου υἱὸς σὺν δώροις πολλοῖς, τὴν εἰρήνην ἀνανεούμενος, καὶ ὁ βασιλεὺς ἐπὶ ταύτῃ ἐπένευσεν. Ἡ βασιλὶς δὲ Ζωὴ, ἀφικομένη εἰς τὸ Πέτριον (5), τὴν ἑαυτῆς ἀδελφὴν Θεοδώραν ἀπέκειρε μοναχήν. Ἐκδημήσαντος δὲ τοῦ βασιλέως τῆς πόλεως, ὁ Διογένης Κωνσταντῖνος, τυραννίδα μελετῶν, καὶ ἀποδρᾶναι μέλλων εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν, κατεσχέθη, καὶ ἰταζόμενος ἑαυτὸν κατεχρήμνισε καὶ ἀπέθανεν, ἵνα μὴ τοὺς συνειδότας ἐκφανίσῃ, τῇ βίᾳ νικώμενος. Τότε μέντοι Ἄραβες μὲν τὴν Μεσοποταμίαν κατέδραμον, οἱ δέ γε Πατζινάκαι τὴν Βουλγαρίαν, καὶ τὴν τοῦ Ἰλλυρικοῦ παράλιον οἱ Ἀγαρηνοί. Τούτοις δὲ μόνοις στόλος Ῥωμαϊκὸς προσβαλὼν, τὰ πλείω τῶν σκαφῶν ἐνέπρησε καὶ κατέκαυσεν· οἱ δ' ἐκ τῆς ναυμαχίας ἀποδιδράσκοντες κλύδωνι περὶ τὸ Σικελικὸν διεφθάρησαν πέλαγος. Καὶ αὖθις ἐξ Ἀφρικῆς περὶ που τὰς χιλίας νῆες ἐξέπλευσαν, καὶ πολλὰς τῶν νήσων, ἔνιά τε τῶν παραλίων ἐδῄωσαν. Ἀλλὰ τούτων μοίρᾳ τινὶ περιτυχοῦσαι τριήρεις Ῥωμαϊκαὶ πολλοὺς ἀνεῖλον, καὶ πεντακοσίους εἷλον ζωοὺς, οἳ τῷ βασιλεῖ ὑπὸ δεσμοῖς ἐκομίσθησαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ πρωτοσπαθάριος Γεώργιος ὁ Μανιάκης (6) τῶν παρευφρατιδίων πόλεων στρατηγῶν τῆς Ἐδέσσης ἐκράτησεν, ἔνθα καὶ τὴν αὐτόγραφων ἐπιστολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὑρηκὼς, τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλε. Λιμοῦ δὲ τὴν Καππαδοκίαν, καὶ τὸ Ἀρμενιακὸν, καὶ τὴν Παφλαγονίαν πιέζοντος, καὶ πολλοὶ μεταναστεῦσαι τῶν πατρίδων αὐτῶν ἠναγκάσθησαν, οὓς χρυσίου διανομαῖς ἀνακτησάμενος ὁ κρατῶν, πέπεικεν αὖθις τὰς ἐνεγκούσας καταλαβεῖν. Σεισμῶν δὲ γενομένων, ξενῶνές τε κακῶς διετέθησαν, καὶ οἱ ἀντίπορθμοι τῆς Βυζαντίδος ἀνδρῶνες, οἳ διαιτητήριον ἔκπαλαι τοῖς τὰ σώματα λελωβημένοις τετάχαται. Ἀλλὰ καὶ τούτους ὁ βασιλεὺς ἀνεκαίνισε, καὶ τοῦ τὸ ὕδωρ εἰς τὴν μεγάλην πόλιν εἰσάγοντος ὁλκοῦ διαῤῥηχθέντος ἐπεμελήσατο.

Diruit, ædificat, mutat quadrata rotundis. Sumptus monachis suppeditavit, non illi vitæ generi, sed hominibus delicatis et voluptariis aptos, consecratis e publico provinciis totis 232 et urbibus, iisque pinguissimis et fertilissimis. Atque hæc hactenus. Amer autem Chalepitæ filius urbem regiam ingressus, pacem multis muneribus ab imperatore impetratam renovavit. Zoe imperatrix in Petrium profecta sororem Theodoram pro monacha totondit. Constantinus Diogenes post imperatoris ex urbe discessum, regnum affectans, dum in Illyricum aufugit, captus est: qui cum interrogaretur, se præcipitem dedit, morique præoptavit potius quam vi coactus prodere conscios. Iis temporibus Arabes Mesopotamiam incursarunt, Patzinacæ Bulgariam, et oram Illyrici maritimam Agareni: cum quibus solis congressa classis Romana, plerasque naves eorum incensas combussit: qui e pugna evaserant in mari Siculo tempestate perierunt. Ex Africa quoque circiter mille naves egressæ, multas insulas et loca maritima quædam vastaverunt. Sed Romanæ triremes partem quamdam earum adeptæ, multos sustulerunt, et quingentes captos ad imperatorem in vinculis miserunt. Georgius vero Maniaces protospatharius, urbium ad Euphratem prætor, Edessa potitus, epistolam Servatoris nostri Jesu Christi manu scriptam, quam ibi invenerat, imperatori misit. Fame porro Cappadociam, Armeniam et Paphlagoniam premente, locustis vero pene totum Orientem infestantibus, multi coacti sunt patria relicta, novas sedes quæritare: quibus imperator auri largitionibus sublevatis persuasit ut ad sua reverterentur. Idem hospitales domos atque ædificia Byzantio obversa, in quæ antiquitus ii quorum corpora vel sacro morbo vitiata, vel lepra infecta erant, recipiebantur, terræmotibus labefactata renovavit: aquæductum etiam urbis fractum refecit.

Variæ lectiones et notæ.

(4) Τὸν ναὸν τῇ Θεομήτορι προθέμενος. Τῆς Περιβλέπτου nomine insignis ædes, de qua sic Michael Psellus, lib. III Hist. ms. Βουλόμενος δὲ καὶ τὴν Θεομήτορα καλλίονι τῶν ἄλλων κατακοσμῆσαι ὀνόματι, ἔλαθεν ἀνθρωπικότερον ταύτην ἐπονομάσας, εἰ καὶ περίβλεπτός ἐστι τοὔνομα, ὡς ἀληθῶς ἡ Περίβλεπτος. Ἐπὶ τούτοις καὶ προσθήκη τις ἑτέρα προσεγεγόνει, καὶ ὁ ναὸς καταγωγὴ γίνεται μοναστῶν. Ut porro sub ædis condendæ prætextu thesauros publicos exhauserit, et subditos vexerit, paulo supra enarrat. Sed de hac æde alia observamus in nostra *Constantinopoli christiana*, lib. IV. pag. 94.

(5) Εἰς τὸ Πέτριον. Quid sit Petrium, diximus in Notis ad Alexiadem, p. 249. Locus scilicet fuit extra urbem versus sinum Ceratinum, in quo extructa varia ædificia, ac monasteria, in quibus præsertim recensetur quod S. Joannis Baptistæ nomen prætulit, de quo hic Zonaras intelligendus, et alia quorum passim meminimus in nostra *Constantinopoli*, quibus adjungenda ædes S. Stephani, ex scriptore ms. Vitæ S. Theodori Syceotæ: Αὐτοῦ δὲ ἐμβληθέντος ἐν τῷ ναῷ ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου τῷ καλουμένῳ Πετρήν, etc. Monasterium vero Petri seu τὰ Πέτρια, inter imperatoria monasteria recenset Theodorus Hermopolites ms. lib. V. tit. 2.

(6) Γεώργιος ὁ Μανιάκης. Michael Psellus, lib. V. Hist. ms. de Maniace: Τοῦτον ἐγὼ τὸν ἄνδρα καὶ τεθέαμαι καὶ τεθαύμακα· συνενήνοχε γὰρ αὐτῷ ἡ φύσις, ὁπόσα συμπρέπει τῷ στρατηγήσοντι· ἦν γὰρ ἡλικίαν εἰς δέκατον ἀνεστηκὼς πόδα· καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ὁρῶντες ὥσπερ εἰς κολωνὸν ἢ κορυφὴν ὄρους ἀνέβλεπον, etc.

XIII. His peractis fata ei instabant: quo autem pacto sit defunctus exponendum est. Imperio recens potitus, longa sibi et vitæ et regni tempora polticebatur, quamvis eo jam sexagenarius potitus, neque imperii successorem e lumbis suis ortum relicturum somniabat: neque reputabat imperatricem quam in matrimonio habebat quinquagenariam, effeto utero ineptam esse ad semen prolificem **233** excipiendum: ac principio rei veneræ magna contentione incumbebat unctionibus quibusdam utendo, et conjugi lapillos appendendo, quæ conceptum adjuturæ viderentur, illa ferente omnia, ac ne a carminibus quidem et incantationibus abhorrente. Sed eum omnia frustra esse, neque se voti compotem posse fieri cerneret: non perinde erga uxorem affectus, rarius illam invisebat, cum natura segnior ad coitum et mollior, tum vero ætate salacitate hebetata. Ut igitur exactis aliquos in imperio annis, imperatricem aversabatur, illa et sui contemptu et libidine irritata est ad viri odium. Erat autem Romano privato adhuc spadio, cujus fratris Michaelis faciem natura ad exquisitam pulchritudinem expolierat: qui jam imperatori a fratre commendatus, inter cubiculi ministros ascitus fuerat. Ejus igitur amore capta imperatrix ardebat animo, quem ardorem quotidianus conspectus pulchritudinis illius inflammabat. Cum autem spadonem illum pridem odisset, tum hominem accersebat, et inter familiarius colloquendum percoutationes de Michaele interjiciebat. Id cum sæpius fieret, homo acutus, amore intellecto, fratrem monuit ut imperatricem conveniret: sique ab illa tentaretur, nihil verecundatus eam et contrectaret, et oscularetur, et amplecteretur. Quid multa? usque ad coitum processit amor, ac tandem eo res devenit. ut mulieris erga Michaelem affectus palam erumperet, neque in regia tantum, sed et in triviis susurraretur, soli imperatori ignotus, cui in eodem cum imperatrice lecto cubanti, fricare pedes jubebatur Michael. Quis vero eum mulieris quoque pedes non attrectasse credat? Ita factus est imperator amborum quasi leno et concubinus. Ut autem cum et soror Pulcheria, et alii eam fabulam edoctum, ut sibi caveret monuerunt: nihil egit aliud, nisi ut suspectum regaret, num ab imperatrice amaretur? cumque inficiantem et negantem sacramento obstringeret: cumque ille pejerasset, calumniam esse putavit verba aliorum. Cæterum Michaelem, ob id perjurium, atrox morbus invasisse fertur: nam, ut quidam tradunt, certis intervallis et mente alienabatur, **234** et oculos distorquebat, et tremore corripiebatur, et humi procidebat: deinde ad se

ΙΓ'. Ἤδη δέ οἱ πρὸς τέλος ἤγγικε τὸ βιώσιμον· τὸ δ' ὅπως ἀπεβίω, διηγητέον. Ἄρτι τῆς βασιλείας ἐπιτυχὼν, χρόνους ἑαυτῷ καὶ τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀρχῆς ἐπεμέτρει μακροὺς, κατὰ ταῦτα ἐξηκοντούτης (7) ὢν ὅτε τῶν σκήπτρων ἐπείληπτο καὶ διαδοχὴν τῇ βασιλείᾳ καταλιπεῖν ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ ἐφαντάζετο, μηδ' ὁτιπερ ἡ βασιλὶς ᾗ συνῴκιστο πεντηκοντούτης ἦν, καὶ ὑπέρακμος, καὶ ἄνικμος τὴν νηδὺν πρὸς σπερμάτων ὑποδοχὴν, δυνάμενος συνιδεῖν. Πρότερον μὲν οὖν ἐσπουδάκει περὶ τὰ ἀφροδίσια, καὶ κατέτεινεν ἑαυτὸν, καὶ χρίσμασί τισιν ἐνέχρητο, καὶ τῇ συνοίκῳ προσήρτα λιθίδια, ὡς δή τι ἐνεργοῦντα περὶ τὴν κύησιν. Ἠ δὲ καὶ ἀμμάτων καὶ ἐπᾳσμάτων ἠνείχετο, καὶ προσίετο ἐπῳδάς. Ἐπεὶ δ' ἐγνώκει πάντα μάτην γινόμενα ὁ κρατῶν, καὶ ἀπεγνώκει τὸ σπουδαζόμενον, οὐκέθ' ὁμοίως διέκειτο περὶ τὴν εὐνέτειραν, ἀλλ' ἧττον αὐτῇ προσῄει. Ἦν γὰρ καὶ φύσει νωθὴς πρὸς μίξιν καὶ μαλθακώτερος. Ἤδη δὲ καὶ ὁ χρόνος αὐτῷ τὴν κίνησιν ἤμβλυνεν. Ὡς δέ τινες αὐτῷ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ ἐξεμετρήθησαν ἐνιαυτοὶ, καὶ ἀποστρόφως εἶχε πρὸς τὴν βασίλισσαν, ἡ δὲ καταφρονουμένη πρὸς μῖσος ἠρέθιστο, καὶ πλέον δι' ὁμιλίαν ἀνδρός. Ἦν δέ τις καὶ πρὸ τῆς βασιλείας ἐκτομίας ὑπηρέτης τῷ βασιλεῖ, τούτῳ δ' ἦσαν ὁμαίμονες, ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ Μιχαὴλ, ἀνὴρ ᾧ τὴν ὄψιν ἡ φύσις ἀπέξεσεν εἰς ἀκριβῆ ὡραιότητα. Τοῦτον ὁ ἀδελφὸς μετὰ τὴν βασιλείαν παρέστησε τῷ Ῥωμανῷ προσληφθησόμενον ὑπ' αὐτοῦ· ὃ δὲ τοῖς θαλαμηπολοῦσι τὸν νεανίαν κατέταξε. Τούτου τῷ ἔρωτι ἁλοῦσα ἡ βασιλὶς ἐπυρπολεῖτο τὴν ψυχὴν, καὶ τὸ πῦρ τὸ ἐκείνου κάλλος καθ' ἑκάστην ὁρώμενον ὑπανίφλεγε. Μισούμενος δ' αὐτῇ πρώην ὁ ἐκτομίας, τότε καὶ προσεκαλεῖτο, καὶ ὁμιλίας ἠξίωτο γνησιωτέρας, εἶτα καὶ περὶ τοῦ Μιχαὴλ ἠρωτᾶτο τοῦ ἀδελφοῦ. Πολλάκις δὲ τούτου γενομένου, δεινὸς ὢν ἐκεῖνος, συνῆκε τὸν ἔρωτα, καὶ τῷ ἀδελφῷ ὑπέθετο καὶ προσιέναι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ εἰ πειρῷτο ἐκείνη αὐτοῦ, μὴ ὑποσταλῆναι, ἀλλὰ καὶ ἅψασθαι καὶ φιλῆσαι καὶ προσφῦναι αὐτῇ. Καὶ τί δεῖ τὰ πολλὰ λέγειν; μέχρι καὶ συνουσιασμοῦ τὰ τσῦ ἔρωτος κατηντήκεσαν, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου εἰς προῦπτον σχεδὸν τὸ περὶ τὸν Μιχαὴλ ἐξερράγη φίλτρον, καὶ ἦν ὑποψιθυριζόμενον οὐ τοῖς περὶ τὰ βασίλεια μόνον, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐν ταῖς τριόδοις, μόνῳ δ' ἠγνοεῖτο τῷ αὐτοκράτορι, ὅθεν καὶ συγκειμένῳ τῇ βασιλίσσῃ αὐτῷ ἐπὶ τῆς εὐνῆς ὁ Μιχαὴλ εἰσκαλούμενος ἀνατρίβειν οἱ τοὺς ποδας κεκέλευστο. Τί γοῦν ἄν τις οἰήσαιτο ἢ ὅτι καὶ τῶν ἐκείνης ἥπτετο ποδῶν; Καὶ οἷον προαγωγὸς ἀμφοῖν ὁ βασιλεὺς καὶ ὁμευνέτης ἐγίνετο. Ὡς δὲ καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία (8) καὶ ἕτεροι περὶ τοῦ δράματος αὐτὸν ἀνεδίδαξαν, καὶ φυλάττεσθαι παρηγγύησαν, οὐδὲν ἕτερον ἐποίησεν, ἀλλὰ τὸν ὑποπτευόμενον αὐτῷ καλέσας, εἰ ἐρῷτο

Variæ lectiones et notæ.

(7) Ἐξηκοντούτης. Michael Psellus, lib. III, Hist. ms. Πλέον γὰρ ἢ δέκα ἔτεσι τὴν τῆς βασιλίδος ἡλικίαν ὑπεραναβεβήκει.

(3) Καὶ ἡ ἀδελφὴ Πουλχερία. Quæ nupsit Basilio Solero patricio, cui Constantinus imp. Basilii frater oculos eruit ob tyrannidem: ex quo conjugio nata filia unica nupta Constantino Monomacho postmodum imperatori, ut scribit Michael Psellus. lib. v Hist. ms.

πρὸς τῆς βασιλίσσης ἠρώτα· ὁ δὲ ἀπηγόρευσε, καὶ ἀνηνάμενος, πίστεις τοῦ λόγου καὶ ὅρκους ἀπῃτήθη καθ' ἱερῶν. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος ἐπιορκήσας τοὺς ὅρκους ἐτέλεσε, διαβολὴν τοὺς τῶν ἄλλων ἤγητο λόγους. Λέγεται μέντοι διὰ τὴν ἐπιορκίαν νόσημέ τι δεινὸν ἐνσκῆψαι τῷ Μιχαήλ, Τὸ δ' ἦν κατά τινας περιόδους αὐτῷ παρακοπὴ τοῦ ναὸς, τῶν ὀφθαλμῶν τε διαστροφὴ, καὶ κλόνος τοῦ σώματος, καὶ κατάπτωσις ἐπὶ γῆς, εἶτ' ἐπανῄει εἰς ἑαυτὸν, καὶ ἀποκαθίστατο. Τοῦτο πολλάκις καὶ τοῦ βασιλέως ἐνώπιον ἔπαθεν· ὁ δὲ, τοῦ πάθους οἰκτειρήσας τὸν Μιχαὴλ, ἔτι μᾶλλον ψευδῆ ᾤετο τὰ λεγόμενα, καὶ μετ' ἐρᾷν μήτ' ἐρᾶσθαι τοῦτον οὕτως ἔχοντα ᾤετο. Εἰσὶ δ' οἱ λέγουσι μηδ' ἀγνοῆσαι τὸν βασιλέα τὸν ἔρωτα, εἰδότα δ' ὅτι σφριγᾷ ἡ βασίλισσα, καὶ περὶ τὰ ἀφροδίσια μέμηνε, τῆς πρὸς τὸν Μιχαὴλ αὐτῆς ῥοπῆς ἠνείχετο, ὑποκρινόμενος ἄγνοιαν, ἵνα μὴ πλείοσιν ὁμίλοίη. Τούτων δ' οὕτως ἐχόντων, ὁ αὐτοκράτωρ ἐνόσησε, καὶ οἱ διῳδήκει τὸ πρόσωπον, καὶ τὸ ἄσθμα ἦν συνεχὲς, καὶ ἡ ὄψις αὐτῷ ἐώκει νεκρῷ, καὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τὸ πλέον ἐψίλωτο· αἱ γὰρ τρίχες εἱ τῆς ἀπερῤῥύησαν. Λέγεται γοῦν φαρμάκοις περιεργασθῆναι ὁ ἄνθρωπος. Οὕτω δ' ἔχων ἀπῆει πρὸς βαλανεῖον τῶν ἐν τοῖς βασιλείοις λουσόμενος, καὶ ἀπῆει οὔτε χειραγωγούμενος, οὔτ' αὐτίκα τεθνήξεσθαι προσδοκώμενος. Ὡς δὲ τὸ σῶμα ἐκάθηρεν, εἰσέδυ τὴν ἐκεῖ κολυμβήθραν, ἔνθα δὴ τὸ πᾶν ᾄδεται γενέσθαι τοῦ δράματος· συμπιέσαι γάρ τινας αὐτῷ τὴν κεφαλὴν φασιν ἐπὶ τὸ ὕδωρ ἀφ' ἱκανὸν, καὶ οὕτως ἐκεῖθεν ἄπνοῦν ἀνιμηθῆναι σχεδὸν, καὶ ἀνακλιθῆναι πρὸς τὴν στρωμνήν. Θροῦ δ' ἐπὶ τούτῳ συμβάντος, παρῆλθε καὶ ἡ βασιλὶς, ὡς δή τι τῷ πάθει ἐπιστενάζουσα, καὶ πληροφορηθεῖσα τοῦ βασιλέως τὴν τελευτὴν, ἀπῆλθεν εὐθύς. Ὁ δὲ, βραχύ τι ἐπιβιοὺς ἄναυδος, εἶτα καὶ μελάντερόν τι ἀναγαγὼν διὰ τοῦ στόματος, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα, ἔτη βασιλεύσας πέντε πρὸς τῷ ἡμίσει. λόγοις μὲν ἐντραφεὶς (9), Ἑλληνικῆς τε παιδείας μετεσχηκὼς, καὶ τῶν τῆς πολιτείας νόμων οὐκ ἀδαὴς, πλείω δ' εἰδέναι, ὧν ᾔδει ὡς ἀληθῶς, οἰόμενός τε καὶ σεμνυνόμενος.

A redibat. Idque sæpius ei etiam imperatore vidente accidebat, qui vicem hominis dolens, magis etiam suspicionem falsam judicabat ; neque enim talem vel amare vel amari posse putabat. Sunt etiam qui dicant amorem illum non latuisse imperatorem : sed cum sciret mulierem lascivire ac insanire libidine, tolerasse propensionem ejus erga Michaelem, simulata ignorantia, ne illa cum pluribus rem haberet. Quæ cum ita essent, imperator in morbum incidit, inflata facie, quæ quidem mortui similis erat, et crebro anhelitu ægre spiritum trahebat, maxima parte capitis calvus, capillis delapsis. Quod malum ei veneficiis conciliarum putabatur. Sic affectus in quoddam regiæ balneum lavatum abit, a nemine sustentatus, neque ullo putante eum statim moriturum. Ut autem purgato corpore in alveum descendit, ibi tota fabula peracta esse fertur : nam quosdam caput ejus diu in aquam depressisse, et jam fere examimem inde extractum, et in lecto reclinatum. Qua de re rumore orto, etiam imperatrix, ob casum illum gemens scilicet, accessit : ac jam certa de illius nece statim recessit. Is vero cum paulisper adhuc sine voce jacuisset, rejecta per os nigra quadam materia, spiritum emisit. Regnavit annos quinque cum dimidio, ab ineunte ætate in litteris eraditus, et Græca doctrina institutus, legumque civilium non ignarus. Plura tamen omnino se scire quam sciebat et putabat et gloriabatur.

ΙΔ'. Τοῦτον μὲν οὖν τοιοῦτον κανειλήφει τὸ τέρμα τῆς βιοτῆς. Ἡ δὲ βασιλὶς ὅλη τοῦ τὸν Μιχαὴλ ἐγκαθιδρῦσαι τῷ θρόνῳ τῆς βασιλείας ἐγένετο, καὶ τῶν περὶ αὐτὴν, τῶν πατρῴων δηλαδὴ θεραπόντων αὐτῆς, ἐναβολῇ τὸ πρᾶγμα δοῦναι καὶ σκέψει συμβουλευόντων, ἡ δὲ οὐκ ἠνείχετο, κατεπειγομένη πρὸς τὴν τελεσιουργίαν καὶ παρὰ τοῦ ἐκτομίου Ἰωάννου τοῦ συγγόνου τοῦ Μιχαὴλ, λάθρα πρὸς αὐτὴν ὑποψιθυρίσαντος, ὡς Ἀπολούμεθα αὐτίκα, εἰ βραχύ τινι καιρῷ τὸ ἀποτέλεσμα Βραδυνεῖ. Λαβοῦσα τοίνυν εὐθὺς τὸν Μιχαὴλ, καὶ στολὴν αὐτῷ περιθεμένη βασίλειον, καὶ διαδήματι τὴν ἐκείνου κεφαλὴν αὐτὴ ἀναδήσασα, καὶ ἐπὶ θώκου βασιλικοῦ καθιδρύσασα, καὶ αὐτὴ παρακαθισαμένη, πᾶσι τοῖς τότε παροῦσι καὶ εὐφημεῖν καὶ προσκυνεῖν προετρέπετο. Ἔνιοι δὲ καὶ τότε αὐτίκα νυκτὸς τὴν ἱεροτελετίαν τὴν γαμικὴν ἐπ' αὐτοῖς γενέσθαι ἱστόρησαν τοῦ παρῆλθε καὶ ἡ βασιλὶς, ὡς δή τι τῷ πάθει ἐπιστενάζουσα, καὶ πληροφορηθεῖσα τοῦ βασιλέως τὴν τελευτὴν, ἀπῆλθεν εὐθύς. Ὁ δὲ, βραχύ τι ἐπιβιοὺς ἄναυδος, εἶτα καὶ μελάντερόν τι ἀναγαγὼν διὰ τοῦ στόματος, ἀφῆκε τὸ πνεῦμα, ἔτη βασιλεύσας πέντε πρὸς τῷ ἡμίσει. λόγοις μὲν ἐντραφεὶς (9), Ἑλληνικῆς τε παιδείας μετεσχηκὼς, καὶ τῶν τῆς πολιτείας νόμων οὐκ ἀδαὴς, πλείω δ' εἰδέναι, ὧν ᾔδει ὡς ἀληθῶς, οἰόμενός τε καὶ σεμνυνόμενος.

C XIV. Quo hunc vitæ exitum sortito, imperatrix tota in eo fuit ut Michaelem in regio solio collocaret. Quamvis autem familiares ejus, paterni videlicet ministri, suaderent ut mora interposita deliberaret : id aspernata consilium, rem ad finem perducere festinabat, incitante præsertim spadone Joanne fratre Michaelis, qui ei clam insusurrarat; *Sese omnes statim perituros, si qua in negotio mora interponeretur.* Statim igitur Michaeli ornatum regium accommodat, eique in regio solio collocato assidens omnes qui aderant hortatur, ut eum consalutent et adorent. Quidam auctores sunt, **235** eadem nocte sacrum nuptiale peractum, Alexio patriarcha in regiam accersito, qui et Romanum mortuum. et Michaelem imperii auspicia adhuc peragentem invenerit. Enimvero eo facinore D etiam foris vulgato, tota civitas novum imperatorem

Variæ lectiones et notæ.

(9) Λόγοις μὲν εὐ τραφείς. Psellus in laudata Epistola ad Monomachum, de Argyro : Λόγου δὲ καὶ παιδείας οὐδεμιᾶς ἄμοιρος ἦν, ἀλλὰ τῇ πρὸς ταῦτα ἕξει τοῖς πρώτοις ἐφάμιλλος. Infra : Ἓν δὲ πρῶτον ἔργον ἐκείνου καὶ σπούδασμα, λύειν τὰ τῆς Γραφῆς ἄπορα, καὶ τὸν κεκρυμμένον ἀνυρύττειν νοῦν, καὶ τὸν σκοπὸν ἀνευρίσκειν τοῦ αἰνίγματος· ὅθεν φιλοσόφοις ὁμίλει καὶ ῥήτορσι, καὶ περὶ τούτων μᾶλλον ἐσπουδάκει ἢ τὰ δημόσια. Idem lib. III Hist. ms. Ἦν μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ καὶ λόγοις ἐπιτεθραμμένος Ἑλληνικοῖς, καὶ παιδείας μετεσχηκὼς ὅση τοῖς Ἰταλῶν λόγοις ἐξήρτητο.

consalutavit, partim huic gratificantes, partim læti, qui defuncti odio liberati essent. Imperatrix porro cum se quam rectissime sibi prospexisse, omnique potestate in se translata, Michaelem ministri vice habiturum putaret, opinione sua decepta est. Nam ad tempus ille quidem pristinum amorem simulans, obsequiis mulierem demulcere, eaque facere quæ illi grata et jucunda essent. Sed cum simulationem longius producere non posset, mutatis moribus eam suspectam habere: sibique metuens primarios illius ministros regia ejicere, ancillis item familiaribus amotis, alias substituere : denique gynæconitidem claudere, custodiaque adhibita, a nemine illam adiri pati, ni satellitum præfecto exposuisset, unde et ad quid veniret. Nam et suopte exemplo terrebatur, et fratris Joannis spadonis impulsu potissimum id facere putabatur. Qui spado, homo erat acutus et acer, obscuroque ingenio, varius erga eos quibuscum agebat, promptus, mole curarum indefessus, neque epulis neque vino deditus. Proinde nihil de reipublicæ gerendæ studio remittebat. Ac imperatricis hic status fuit. Michael vero communium rerum cura suscepta, cum morbus ejus ingravesceret, quem alii vindictam Numinis offensi perjurio interpretabantur, quo non secus atque olim Saul angebatur, alii amentiam et insaniam : in Joannem spadonem totius imperii gubernatio incubuit, cum quidem monachi vestem jam olim sumpsisset, sed habitu duntaxat illud vitæ genus profiteretnr. Enimvere Constantinus Dalassenus patricius, domi degens, cum de novo imperatore audivisret, indignabatur summam rerum ad talem hominem esse devolutam. [Quare Michael cum suis vehementer perturbatus verebatur ne Delassenus regnum affectaret. Itaque Joannes quemdam mititt, qui jurejurando affirmaret nihil ei metuendum esse mali, viroque persuaderet ut imperatorem conveniret. **236** Qui eum venisset, ab imperatore benigne susceptus, ac muneribus et dignitate auctus, in urbe degere jussus est. Nicetas vero imperatoris frater, dux Daphneæ Antiochiæ designatus, non est in urbem ab Antiochenis admissus. Nam publicorum vectigalium exactore, a quo se durius tractatos putabant, interfecto, veriti ne ejus facinoris pœnas darent, portas ei clauserant: nec prius admisere quam jurejurando confirmasset cædem illam eis fraudi non futuram. Verum eo jurejurando nihil deterritus, multos occidit, et quibusdam insignibus civibus vinctis, in magnam urbem missis, fratri Joanni scripsit se ab Antiochenis ob benevolentiam eorum erga Delassenum exclusum fuisse. Hinc Dalassenus in insulam Platem relegatur, et Constantinus Ducas ejus gener, de injuria queritans et perjurium non dissimulans turri cuidam includitur. Post Dalassenus etiam e Plata translatus in turrim compingitur. Sub id tempus, Agareni Myra ceperunt: Patzinacæ passim e Romanis provinciis prædas egerunt. Antiocheno duce Niceta

A τριάρχου Ἀλεξίου ἀφικομένου πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τὸν μὲν Ῥωμανὸν τεθνεῶτα καταλαβόντος, τὸν δέ γε Μιχαὴλ ἔτι τὰ ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ τελούμενον. Ἤδη δὲ καὶ τοῖς ἔξω διαδοθέντος τοῦ γεγονότος. καὶ πᾶσα ἡ πόλις τὸν νέον ἀνηγόρευεν αὐτοκράτορα, τὸ μὲν αὐτῷ χαριζόμενοι, τὸ δ' ὅτι τὸν ἀπιόντα ἀπεφορτίσαντο χαίροντες. Ἡ μὲν οὖν βασιλὶς ᾤετο βουλεύσασθαι ἄριστα, καὶ ἑαυτῇ τὴν πᾶσαν ἐξουσίαν περιποιήσασθαι, κνὶ τὸν Μιχαὴλ ὑπηρέτην ἕξειν· τὸ δά τῖ ἑτεροῖον συμβέβηκε. Μέχρι μὲν γάρ τινος ἐσχηματίζετο τηρεῖν τὴν πρὸς τὸν βασιλίδα διάθεσιν, καὶ ταύτῃ χαρίζεσθαι, καὶ τὰ ἐκείνῃ θυμήρη ποιεῖν, εἶτα οὐκ εἰς μακρὰν ἐκτεῖται τὴε προσποίησιν ἀνασχόμενος, μεθαρμόττεται, καὶ ὑποπτεύει αὐτὴν, καὶ δείσας περὶ ἑαυτῷ, μεθίστησι μὲν τῶν
B βασιλείων τοὺς ἐκτομίας τους αὐτῆς παρῴους θεράποντας, καὶ τὰς αὐτῇ συνήθεις θεραπαίνας αὐτῆς διαιρεῖ, ἑτέρας δ' αὐτῇ πρὸς θεραπείαν ἀντικαθίστησι. Καὶ ἐπὶ τούτοις τὴν γυναικωνῖτιν αὐτῇ ἀποφράγνυσι, καὶ φρουρὰν περιίστησι, καὶ οὐδενὶ προσιέναι ταύτῃ παρακδχώρητο, εἰ μὴ τὸν προσιόντα ὁ φρούραρχος κατεξήτασεν, ἄθεν ἥκοι, καὶ τίνος δεόμενος παραγένοιτο. Ἐδεδίει γὰρ οἴκοθεν ἔχων τοῦ δέους τὰς ἀφορμάς. Εἰς ταῦτα δ' ἐνάγεσθαι πλέον ὁ Μιχαὴλ λέγεται παρὰ τοῦ συγγόνου αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ ἐκτομίου. Ἦγ γὰρ δεινὸς ὁ ἄνθρωπος καὶ δραστήριος, καὶ τὸ ἦθος ὑποκαθήμενος, καὶ πρῳς τοὺς ἐντυγχάνοντας ποικιλλόμενος, περισπερχής τε καὶ πρὸς φροντίδων ὄγκον ἀκάματος, καὶ οὐδὲ γαστριτόμενος, οὐδὲ περὶ τὸν ἄκρατον λιχνευόμεος, οὐδὲ
C ἠττώμενος οἴνου, τῆς περὶ τὰς δημοσίας διοικήσεις καθυφίει σπουδῆς· Τὰ μὲν οὖν περὶ τὴν βασίλισσαν ᾠκονόμητο οὑτωσί· ὁ δὲ Μιχαὴλ τῆς τῶν κοινῶν πραγμάτων οἰκονομίας ἀντείχετο· εἶτα τῷ μὲν ἐκραταιοῦτο ἡ νόσος, ἣν οἱ μὲν ἐκάλουν δαιμόνιον μήνιμα διὰ τὴν ἐπιορκίαν ἐνσκῆψαν αὐτῷ, καὶ συμπνίγον τὸν ἄνθρωπον, ὡς πάλαι δὴ τὸν Σαοὺλ. οἱ δὲ μανίαν τε καὶ παραφοράν· ὁ δ' ἐκτομίας Ἰωάννης τὴν ὅλην ἀνεδέξατο τῆς βασιλείας κυβέρνησιν, μοναχικὸν μὲν ἔνδυμα πάλαι ἀμφιασάμενος, τοῦτο δὲ τηρῶν ἄχρι μόνου τοῦ σχήματος. Κωνσταντῖνος δὲ πατρίκιος ὁ Δαλασσηνὸς, οἶκοι διατρίβων, καὶ περὶ τοῦ νέου βασιλέως πυθόμενος, δυσανασχετῶν ἦν, ὅτι εἰς ἄνδρα τοιοῦτον ἡ βασιλεία περιέστη Ῥωμαίων. Τοῦτο θορύβου τοὺς περὶ τὸν βασιλέα ἐμέστωσε, πτοηθέντας μή ποτε ὁ Δαλασσηνὸς τυραννίδι ἐπίθηται. Καὶ στέλλει ὁ Ἰωάννης τὸν ὅρκοις αὐτὸν
D βεβαιώσοντα ὡς οὐδενὸς ἀνιαροῦ πειραθήσεται, καὶ πείσοντα τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ προσελθεῖν. Καὶ ὁ μὲν προσῆλθε, καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν ἀσπασίως προσήκατο, καὶ ἐδεξιώσατο δωρεαῖς, καὶ μείζονι ἀξιώματι ἐτίμησε, καὶ ἐν τῇ τόλει διάγειν ἐκέλευσε. Νικήτας δὲ ὁ τοῦ βασιλέως ὁμαίμων, δοὺξ τῆς ἐπὶ Δαφνῃ Ἀντιοχείας προχειρισθεὶς, εἴρχθη παρὰ τῶν Ἀντιοχέων τῆς εἰς τὴν πόλιν εἰσόδου. Πράκτορα γάρ τινα τῶν δημοσίων τελῶν, ὡς αὐτοῖς φορτικῶς προσενηνεγμένον, ἀνελόντες οἱ τῆς Ἀντιοχείας πολῖται, καὶ δεδοικότες μὴ δίκας τῷ δουκὶ τοῦ τολμήματος διδῶσιν, ἐπεζύγωσαν αὐτῷ τὰς πύλας τῆς

πόλεως. Ὁ δὲ ἐνόρκους αὐτοῖς παρασχόμενος πίστεις A ὡς οὐδὲν διὰ τὸν φόνον ὑποσταῖεν κακὸν, παραχωρεῖται τῆς εἰσόδου· εἶτα τοὺς ὅρκους οὐδὲν λογισάμενος, πολλοὺς μὲν ἀποκτίννυσιν, ἐνίους δὲ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισήμων δεσμίους ἔστειλε πρὸς τὴν μεγαλόπολιν, γράψας τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ, διὰ τὴν πρὸς τὸν Δαλασσηνὸν εὔνοιαν ἀπεῖρξαι αὐτῷ τὴν εἴσοδον τοὺς Ἀντιοχεῖς. Ἐντεῦθεν ὁ Δαλασσηνὸς εἰς τὴν νῆσον τὴν Πλάτην περιορίζεται, καὶ ὁ ἐπὶ θυγατρὶ κηδεστὴς αὐτοῦ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας τὴν ἀδικίαν ἐπιβοώμενος, καὶ τὴν ἐπιορκίαν οὐ σιωπῶν, πύργῳ τινὶ κατακλείεται. Εἶτα μετάγεται ὁ Δαλασσηνὸς ἐκ τῆς Πλάτης, καὶ πύργῳ καθείργνυται. Ἑάλω δὲ τότε τοῖς μὲν ἐκ τῆς Ἄγαρ τὰ Μύρα, καὶ τοῖς Πατζινάκαις λεία γέγονε τῶν Μυσῶν (10). Τοῦ δὲ δουκὸς Ἀντιοχείας Νικήτα καταστρέψαντος τὴν B ζωὴν, ὁ Κωνσταντῖνος ἀδελφὸς ὢν κρὶ οὗτος τοῦ βασιλέως ἐπὶ τῇ Ἀντιοχείᾳ τὸν τελευτήσαντα διεδέξατο, καὶ ὁ ἕτερος αὐτοῦ ἀδελφὸς πρωτοδεστιάριος προκεχείριστο. Ἐξ Ἀφρικῆς μέντοι καὶ Σικελίας στόλος ἀποπλέων Ἀγαρηνῶν ἑκάκου τάς τε νήσους καὶ τὰ παράλια. Ἀλλὰ τούτοις στόλος ἐπιπλέων Ῥωμαϊκὸς πολλὰ μὲν τῶν σκαφῶν κατέδυσεν αὖτανδρα, πολλοὺς δ' ἐζώγρησε· καὶ τοὺς μὲν πρὸς τὸν βασιλέα ἐκπέπομφεν, οἱ δὲ ἀνεσκολοπίσθησαν κατὰ τὴν παράλιον. Παγκράτιος δὲ ὁ ἄρχων Ἀβασγίας, ᾧ τὴν οἰκείαν ἀνεψιὰν ὁ βασιλεὺς ἡρμόσατο Ῥωμανὸς, τάς τε πρὸς Ῥωμαίους σπονδὰς ἔλυσε, καὶ ὧν παρεχώρησε πρὶν Ῥωμαίοις φρουρίων καὶ πόλεων, ἐπελάβετο πάλιν, ὡς τάχα δίκας Ῥωμαίους πραττόμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως καὶ θείου τῆς αὐτῷ ὁμευνέτιδος. Πολλάκις δ' οἱ Πατζινάκαι, καὶ τὸν Ἴστρον διαβαίνοντες, τὰ Ῥωμαίων κακῶς διετίθεντο, τοὺς ἁλισκομένους ἠδηδὸν ἀναιροῦντες. Καὶ Ἄραβες τὴν Ἔδεσσαν ἐπολιόρκησαν, καὶ ἦλω ἂν ἡ πόλις, εἰ μὴ ὁ δοὺξ Ἀντιοχείας Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφὸς αὐτῇ ἐπεκούρησεν, ὃν ὁ βασιλεὺς, τῆς σπουδῆς ἀμειβόμενος, τῶν ἑῴων ταγμάτων δομέστικον προεβάλλετο.

ΙΕ'. Τοῦ δὲ τῆς Αἰγύπτου κρατοῦντος Ἀμερ θα- C νόντος, ἡ ἐκείνου γυνὴ, Χριστιανὴ οὖσα, σπείσασθαι σὺν τῷ υἱῷ μετὰ Ῥωμαίων ἐζήτησε· καὶ ὁ βασιλεὺς ἐκύρωσε μετ' αὐτῶν τριακοντούτεις σπονδάς. Ἀδελφοὶ δὲ δύο Σαρακηνοὶ, τῆς Σικελίας κρατοῦντες, πρὸς ἀλλήλους ἔσχον διαφοράς, ὧν ἄτερος τῷ βασιλεῖ Ῥωμαίων προσπέφευγε, συμμαχίαν αἰτῶν. Στέλλεται τοίνυν ὁ πατρίκιος Γεώργιος ὁ Μανιάκης ἐπικουρήσων αὐτῳ, Λογγιβαρδίας προχειρισθεὶς στρατηγός. Μήπω δὲ τὴν Σικελίαν καταλαβόντος τοῦ Μανιάκη, οἱ ταύτης ἡγεμονεύοντες σύγγονοι πρὸς ἀλλήλους ἐσπείσαντο, καὶ καταλαβόντα τὸν Μανιάκην ἀπελάσαι τῆς νήσου διεμελέτων, καὶ συμμαχίαν ἐξ Ἀφρικῆς μετεπέμψαντο. Συβράγέντος δὲ πολέμου, τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐκράτησε στράτευμα, καὶ φόνου πολλοῦ τῶν Καρχηδονίων γεγονότος, πόλεις μὲν πρότερον ἐξεπόρθησε δέκα ἐπὶ τρισίν· εἶτα κατὰ μικρὸν προβαίνων ὁ Μανιάκης, καὶ πᾶσαν τὴν Σικελίαν τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ προσήγαγε. Μικροῦ δ' ἂν ἑάλω ἡ Ἔδεσσα, δόλῳ αὐτὴν τῶν Ἀράβων μελετησάντων χειρώσασθαι. Δώδεκα γὰρ αὐτῶν ἄρχοντες, ἐπαγόμενοι καμήλους πεντακοσίας, ὧν ἑκάστῃ κιβώτια δύο ἐπήχθετο, ἦκον εἰς Ἔδεσσαν· ἕκαστον δὲ τῶν κιβωτίων ὁπλίτην εἶχεν ἐντός. Ἔλεγον δὲ ἀπιέναι πρὸς βασιλέα δῶρα κομίζοντες καὶ D

mortuo, Constantinus et ipse imperatoris frater successit, altero ejus fratre protovestario designato. Cum autem Agareni Afrieani et Sicilienses insulas et oram maritimam infestarent, Romana classis multas eorum naves cum viris demersit, multos vivos cepit, quorum alii ad imperatorem missi sunt, alii in littore trabibus affixi. Pancratius vero Abasgiæ princeps, cui Romanus imperator suam neptem desponderat, fœdus Romanum solvit, et quibus castellis et urbibus olim Romanis cesserat ea rursus sibi vindicabat, fortassis ut Romanorum injuriam imperatori, suæ conjugis patruo factam ulcisceretur. Patzinacæ Istro sæpe trajecto provincias male tractarunt, captivis omnibus interficiendis. Arabes Edessam obsederunt, eamque expugnassent, nisi Antiochiæ dux Constantinus imperatoris frater opem tulisset : cujus industriam sic remuneratus est imperator, ut eum Orientalium legiomum domesticum crearet.

XV. Amere Ægypti principe mortuo, vidua illius, quæ christiana erat, una cum filio pacem cum Romanis facere studuit. Quare **237** imperator inducias triginta annoram cum ea pepigit. Cum duo fratres Agaremi Siciliæ imperantes, inter se dissiderent, eorumque alter imperatoris opem implorasset, Georgius Maniaces patricius auxilio illi missus est, Longobardiæ prætor designatus. Qui antequam in Siciliam venisset, illi inter se reconciliati, et Maniacem insulæ aditu prohibere conati, auxilia Carthagine evocarunt. Sed pugna commissa, Romanus exercitus vicit, magnaque cæde Carthaginensium edita, tredecim urbes principio vastavit : deinde paulatim Progrediens Maniaces totam Siciliam Romano imperio restituit. Edessa vero parum abfuit quin ab Arabibus dolo caperetur. Nam duodecim eorum principes quingentos camelos Edessam adduxere, binas cistellas gestantes, quæ totidem armatos claudebant, simulantes se imperatori munera oblaturos : sed si intromissi essent, in animo habebant noctu eductis armis urbem capere. Prætor principes ad se ingressos honorifice excepit, eorum ministris cum camelis adhuc extra urbem retictis. Sed cum quidam Armenius mendicus, Arabicæ linguæ gnarus, apud

Variæ lectiones et notæ.

(10) Καὶ τοῖς Πατζινάκαις λεία γέγονε τῶν Μυσῶν. **Notum proverbium, de quo in notis ad Alexiadem quædam attigimus.** In Alexii Comneni Novella apud Balsamomen ad *Nomocan.* p. 140, 1 edit. Τὰ Φρυγῶν καὶ Μυσῶν, ἡ παροιμία.

Arabes foris diversantes mendicaret,audivit quemdam e cita percontantem ubi essent ? et urbem ingressus, commentum practori aperuit. Is Arabum principes in urbe convivantes reliquit,et cum suis egressus apertis cistis, armatos omnes interfecit, ac in urbem regressus, duces qui reliqui erant gladio confecit,uno tantum dimisso,ambulans manibus, naso et auribus truncatos:qui cladem illam domi nuntiaret.At Carthaginensis suarum copiarum interitu cognito, ipse cum majore exercitu in Siciliam proficiscitur.Maniaces castris contra eum positis, et clessis præfecto Stephano patricio imperators affini (nam is quoque una missus erat) mandat ut oram maritimam diligenter tueatur,ne Carthaginensis victus effugere queat. Prælio commisso, tanta multitudo Afrorum periit, ut nullo propo numero comprebendi quoat. Sed eorum princeps pugna elapsus,conscensa celoce, deceptis classiariis, domum rediit. Id Maniaces ægerrime ferens, classis præfecto conviciatur. Is vero imperatoris affinitate fretus, **238** cum iniquo animo contumelias accepisset, ac vicissim aliquid dixisset, a Maniace ira percito verberatus, statim litteris scriptis ad spadonem Joannem uxoris suæ fratrem Orphanotophum, Maniacem calumniatur ut defectionem molientem. Qua ille de causa vinctus in urbem ductus custodiæ mandatur, omni auctoritate in Stephanum translata : neque multo post insula in Agarenorum potestatem rediit,ducis imperitia, socordia, ac sordibus imprimis, sola Messana (quæ et ipsa Siciliæ urbs est) virtute Catacalonis Ambusti præfecti Romanis couservata : qui idem multa hostium millia cecinit. At imperatoris fratrer spado Joannes, pontificatus cupiditate flagrans, quosdam ex primariis sacerdotibus sibi conciliavit, qui ei pollicebantur se loco moturos Alexium patriarcham, ut qui non communibus suffragiis,sed imperatoris auctoritate creatus esset. Ille vero : *Si*, inquit,*contra canones me patriarcham esse factum asseritis, ii etiam qui a me electi sunt loco moveantur*. Id responsum effecit ut cæteri sacerdotes a patriarchæ accusatoribus dissidirent, et Orphanotrophus impos voti reddereter : qui ad quæstus excogitandos calidissimus, cum multis insolitis exactionibus subditos vexaret, accidit ut soror ejus Maria Michaelis Cataphatæ qui post imperavit mater, votis exsolutis. Epheso reversa narraret quam misere subditi novis illis exactionibus tractarentur, ac peteret ut onus illud laxaretur.Cui cum cachinno respondit Orphanotrophus, eam sentire ut mulierem, quæ ignoraret quantam pecuniam postulet imperium. Zoe vero imperatrix illi insidiata esse fertur : medico enim potioncm purgantem ei propinaturo muneribus et pollicitationibus persuasit ut toxicum pro salutari medicina offerret : sed ille adimadversis insidiis peri-

ἐβούλοντο, εἰ παραχωρηθεῖεν ἔνδον εἰσαγαγεῖν τὰ κιβώτια, νυκτὸς τοὺς ἐν αὐτοῖς ὁπλίτας ἐξαγαγεῖν, καὶ τὴν πόλιν ἑλεῖν. Εἰσελθόντας οὖν πρὸς τὸν τῆς πόλεως στρατηγὸν τοὺς ἄρχοντας φιλοτίμως ἐκεῖνος ἐδέξατο. Οἱ δ' ἐκείνοις ὑπηρετοῦντες μετὰ τῶν καμήλων ἔτι τῆς πόλεως ἦσαν ἔξω. Προσαίτης δέ τις Ἀρμένιος εἰδὼς καὶ τὴν Ἀράβων διάλεκτον προσῆλθε τοῖς ἐκτὸς αὐλιζομένοις Ἄραψι μεταιτήσων· ἤκουσε δὲ ἐκ κιβωτίου τινὸς ἐρωτῶντος, ὅπη εἰσί· καὶ εἰς τὴν πόλιν ἐλθὼν ἀπήγγειλε τὸ δρᾶμα τῷ στρατηγῷ. Ὁ δὲ τοὺς μὲν ἄρχοντας τῶν Ἀράβων εὐωχουμένους ἐν τῇ πόλει κατέλιπεν, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐξελθών, καὶ τὰ κιβώτια διαῤῥήξας, τοὺς ἐν αὐτοῖς ὁπλίτας ἀπέκτεινεν ἅπαντας, καὶ εἰς τὴν πόλιν αὖθις ὑπονοστήσας, τοὺς μὲν λοιποὺς τῶν ἀρχόντων αὐτῶν μαχαίρας ἔθετο ἔργον· ἑνὸς δὲ τὰς χεῖρας ἀποτεμών, τὰ ὦτά τε καὶ τὴν ῥῖνα ἀφῆκεν, ἵνα τοῖς οἴκοι τὸ σῶμα τὴν συμφορὰν καταγγέλλοιεν. Ὁ δὲ Καρχηδόνιος, τὸν ὄλεθρον τῶν ὑπ' αὐτοῦ πεμφθέντων εἰς Σικελίαν μαθών, αὐτὸς εἰς τὴν νῆσον ἐστράτευσε μετὰ δυνάμεως πλείονος. Καὶ ὁ Μανιάκης ἀντιστρατοπεδεύεται τοῖς Ἀγαρηνοῖς, καὶ τῷ τοῦ στόλου κατάρχοντι τῷ πατρικίῳ Στεφάνῳ τῷ τοῦ βασιλέως γαμβρῷ (συνέσταλτο γὰρ καὶ οὗτος αὐτῷ μετὰ τοῦ στόλου) ἀσφαλῶς τηρεῖν ἐνετείλατο τὴν παράλιον, ἵνα μὴ ἡττηθεὶς ἴσως ὁ Καρχηδόνιος ἀποδρᾶναι δυνήσεται. Μάχης τοίνυν συστάσης, πλῆθος μὲν τῶν Ἄφρων ἀνῄρητο, σχεδόν τι κρεῖττον καὶ ἀριθμοῦ, ὁ δὲ αὐτῶν ἀρχηγὸς διαδρὰς ἐκ τῆς μάχης, καὶ κελητίῳ ἐμβεβηκὼς λαθών τε τοὺς ἐν τῷ στόλῳ οἴκαδε διασέσωστο Τοῦτο τῷ Μανιάκῃ ἐν συμφορᾶς ἤγητο μέρει, καὶ τῷ τοῦ στόλου ἄρχοντι ἐλοιδορεῖτο. Τοῦ δὲ τῇ συγγενείᾳ τῇ βασιλικῇ πεποιθότος, καὶ δυσχεράναντος πρὸς τὰς ὕβρεις, καί τι ἀνθυπενεγκόντος, θυμῷ ληφθεὶς ὁ Μανιάκης, καὶ πληγὰς ἐντείνει αὐτῷ. Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ γυναικαδέλφῳ (11) Ἰωάννῃ τῷ ἐκτομίᾳ, Ὀρφανοτρόφῳ ὀνομασθέντι, ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖν τὸν Μανιάκην. Ἐντεῦθεν ὁ μὲν Μανιάκης, δέσμιος ἐκεῖθεν ἀναχθείς, φυλακῇ παρεδόθη, ἡ σύμπασα δ' ἀρχὴ τῷ Στεφάνῳ περιελήλυθε. Καὶ ἡ νῆσος οὐκ εἰς μακρὰν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς καὶ αὖθις ἐγένετο ἀπειρίᾳ καὶ ῥᾳθυμίᾳ τοῦ ἄρχοντος, καὶ πρὸ τούτων αἰσχροκερδείαις, μόνης τῆς Μεσσήνης (πόλις δὲ αὕτη τῶν Σικελικῶν) περιλειφθείσης Ῥωμαίοις, καὶ ταύτης τοῦ ἐν αὐτῇ στραγηγοῦντος ἀνδραγαθίᾳ, οὗτος δ' ἦν ὁ Κεκαυμένος Κατακαλών· οὐ γὰρ τὴν πόλιν μόνον περιεφύλαξεν, ἀλλὰ καὶ χιλιάδας ἀνεῖλε τῶν ἐναντίων. Ὁ δὲ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς, ὁ ἐκτομίας Ἰωάννης, δριμύνατον τρέφων ἔρωτα τοῦ προστῆναι τῆς Ἐκκλησίας, ἑνίους τῶν ἀρχιερέων προσηταιρίσατο, οἳ αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο καθαιρῆσαι τὸν πατριάρχην Ἀλέξιον, ὡς οὐ ψήφῳ κοινῇ προχειρισθέντα, ἀλλ' ἐξουσίᾳ βασιλικῇ. Ὁ δὲ, Εἰ οὐ κανονικῶς, ὡς φατε, γέγονα πατριάρχης, ἀντέθετο, καὶ ὅσοι παρ' ἐμοῦ ἐχειροτονήθησαν, καθαιρεθήτω-

Variæ lectiones et notæ.

(11) Τῷ γυναικὶ ἀδελφῷ. An γυναικαδέλφῳ, uxoris fratri ? Mss. Regii omnes, Ὁ δὲ αὐτίκα γράφει τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ.

σαν σὺ ἐμοί. Τοῦτο τοὺς λοιποὺς τῶν ἀρχιερέων στασιάσαι κατὰ τῶν τοῦ πατριάρχου κατηγορούντων ἠρέθισε, καὶ ἔμεινεν ἀτέλεστος τοῦ Ὀρφανοτρόφου ἡ ἔφεσις. Ἁπάντων δὲ καὶ ἀσυνήθεσιν εἰσπράζεσιν οὗτος ἐξέτρυχε τὸ ὑπήκοον, ποριμώτατος ἐν τοιούτοις γενόμενος. Τῆς οὖν ἀδελφῆς αὐτοῦ Μαρίας, ἣ μήτηρ ἦν τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος Μιχαὴλ τοῦ Καλαφάτου, δι' εὐχὴν εἰς Ἔφεσον ἀπελθούσης, κἀκεῖθεν ἐπανελθούσης, καὶ διηγουμένης ὅσα πάσχοιεν καὶ ἀξιούσης ἀνεθῆναι τοῖς ὑπηκόοις τὸ τοὺ ἄχθους πολὺ, ὁ Ὀρφανοτρόφος ἐπικαγχάσας, Ὡς γυνὴ φρονεῖς, ἀνταπεκρίθη αὐτῇ, μὴ εἰδυῖα ὅσων ἡ βασιλεία δεῖται ἀναλωμάτων. Οὗτος ἐπιβουλευθῆναι λέγεται παρὰ τῆς βασιλίσσης Ζωῆς. Φαρμακεῦσαι γὰρ αὐτὸν καθαρσίῳ τοῦ ἰατροῦ μέλλοντος, ἀναπείσαι τὸν φαρμακεύοντα δώροις καὶ ὑποσχέσεσι διά τινων τὴν βασίλισσαν ἀντὶ σωτηρίου προσενεγκεῖν αὐτῷ δηλητήριον· γνωσθέντος δὲ τοῦ ἐπιχειρήματος, διαδρᾶναι τὸν κίνδυνον. Ἀλλ' οὕτω μὲν παρὰ τοῦ Ὀρφανοτρόφου Ἰωάννου τὰ κοινὰ ᾠκονόμητο· οὐ μεῖον δ' ἐκείνου οἱ ἀδελφοὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον ἐκάκουν ξύμπαντας, ἀδικώτατοι ὄντες καὶ φιλοχρηματώτατοι· οἷς διὰ ταῦτα καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπηχθάνετο· ἀναστεῖλαι δὲ τὴν κακίαν αὐτοῖς οὐ συνεχωρεῖτο παρὰ τοῦ μείζονος ἀδελφοῦ τοῦ ἐκτομίου Ἰωάννου, ποτὲ μὲν παραιτουμένου αὐτοὺς, ποτὲ δὲ τὰς αὐτῶν πράξεις περικαλύπτοντος, καὶ οὐκ ἐῶντος εἰς γνῶσιν ἥκειν τῷ αὐτοκράτορι·

A sulum citavit. Cum autem respublica sic ab eo administratur, fratres ejus non minus omnes exagitabant, homines injustissimi et avarissimi : quos cum imperator etiam ea de causa odisset, tamen major frater spado Joannes eos coerceri non patiebatur, alius excusando, alias tegendo facinora eorum, ne ad cognitionem imperatoris pervenirent.

Ις'. Ἤδη δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης (12) τῷ βασιλεῖ, καὶ θαμὰ τῆς νοῦ λογιζομένου παραφορᾶς αὐτῷ ἐπιούσης, οὔτε προόδοις (13) ἐκέχρητο συνεχῶς, οὔτε βασιλείοις πομπαῖς, οὔτ' ἐν βήμασιν ἐχρημάτιζε τῷ βασιλείῳ θρόνῳ ἄνετος ἐφεζόμενος, ἀλλὰ παραπετάσματα περὶ αὐτὸν ἀπηώρηντο, καί τινες ἐπιτηρεῖν τεταγμένοι αὐτὸν περιίσταντο, οἳ, ὁπηνίκα τι σημεῖον εἶδον τῆς τοῦ νοῦ παρατροπῆς (πολλὰ δὲ τούτην αὐτῷ προεμήνυον), εἶλκον ἐπ' ἐκεῖνον εὐθὺς τὰ παραπετάσματα, καὶ τούτοις τὸν πάσχοντα συγκαλύπτοντες, ἐξιέναι τοῖς παρεστῶσιν ἐνεκελεύοντο. Τῷ δὲ ἀθρόον τε τὸ πάθος ἐπῄει, καὶ ἀθρόον ἀφίστατο. Οὕτως οὖν ἔχων ὁ Μιχαὴλ κατὰ βραχὺ καὶ τοῦ ὁρᾶν τὴν βασίλισσαν καὶ τοῦ προσιέναι ἀπείχετο, ἢ αἰδούμενος, ὅτι οἷα ἀνθ' οἵων αὐτῇ ἀνταπέδωκεν· ἢ ὅτι, θαμὰ καὶ ἑτοιμότατα τοῦ πάθους αὐτῷ ἐπιγινομένου, ᾐσχύνετο πάσχων οὕτω παρ' ἐκείνης ὁρᾶσθαι· ἢ διὰ τὸ τὴν ἕξιν τοῦ σώματος διεφθάρθαι οἱ, καὶ πρὸς μίξιν μὴ πεφυκέναι. Ἔνιοι δέ φασιν ὡς ἀνδράσι πνευματικοῖς ἐξομολογησάμενος τὸ τῆς μοιχείας καὶ τοῦ φόνου τοῦ βασιλέως ἁμάρτημα, παρ' ἐκείνων ἄλλας τε ἐδέξατο ἐντολὰς, καὶ τοῦ ἀφροδισίων ἀπέχεσθαι· ἔνθεν τοι καὶ διαδόσεις ἐποιεῖτο χρημάτων πολλῶν, καὶ σεμνεῖα ᾠκοδόμει, καὶ εἰς Θεσσαλονίκην ἀπῆλθε, τοῦ καλλινίκου μάρτυρος Δημητρίου δεόμενος, ἵνα τι τοῦ πάθους εὕρῃ ἀλέξημα. Τῷ δὲ καὶ νόσος ὑδερικὴ προσεγένετο. Θς οὖν οὕτως ἔχοντα τὸν ἀδελφὸν ἑώρα ὁ Ἰωάννης, δείσας περὶ τῇ βασιλείᾳ, μὴ, ἀθρόον θανόντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἐπὶ τῇ Ζωῇ γένηται ὡς κληρονόμῳ αὐτῆς, κἀντεῦθεν αὐτός τε καὶ τὸ γένος ὅλον εἰς ἐζολόθρευσιν γένηται, μέτεισι τὸν αὐτοκράτορα πιθανότησι, καὶ πείθει τὸν ἀδελφιδοῦν αὐτοῦ, τὸν Μιχαὴλ, προ-

B **239** XVI. Cæterum morbo invalescente, et mentis alienatione sæpius invadente, neque frequenter in publicum prodiit imperator, neque pompa regia usus est, neque securus in solio regio sedens responsa deditt sed vela circum suspensa, ii qui signa mali adventantis observabant (quæ quidem complura erant), animadversa mentis alienatione, statim obducebant, et astantes secedere jubebant. Is vero morbus ut subito accedebat, ita etiam subito recedebat. Sic affectus Michael paulatim a conspectu et accessu imperatricis abstinebat, seu verecundia, quod pro tantis meritis talem ei gratiam reponeret, seu pudore, ne in morbo suo quo sæpissime et subito corripiebatur, ab ea videretur, seu ob corrumptum corporis habitum, et ad
C conjugalem consuetudinem jam ineptum. Quidam vero aiunt eum confessariis et adulterium et cædem imperatoris confessum, cum alia ab eis præcepta accepisse, tum ut re venerea abstineret : eademque de causa multum pecuniæ erogabat, et sacras ædes exstruebat, et ad inclytum martyrem Demetrium Thessalonicam peregrinabatur, illius mali depulsionem orans. Verum ad illud etiam hydrops accessit. Quæ cum frater ejus Joannes videret : veritus ne eo subito exstincto, imperium ad Zoen jure hæreditario rediret, ipseque cum omni familia exstirparetur, probabilibus verbis imperatori persuadet, ut nepotem ex sorore Michaelem in imperii successionem Cæsarem appellet : cujus quia Zoe hæres erat. ut dictum est, illam quoque arte tractat. Ita matronam nobilem
D matrem ignobilis pueri fingunt. Ambo enim fratres ea de re cum illa collocuti, Michaelem filium ejus

Variæ lectiones et notæ.

(12) Ἤδη δὲ τῆς νόσου νεανιευομένης. Idem Psellus de morbo imperatoris : Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ὑπέρφ περιεπεπτώκει, οὐ περιοδικῇ φρενίτιδι ἑκάμνεν, εἴτε τινὸς βασκανίᾳ δαίμονος πονηροῦ, αὐτὸ δὴ τὸ τῆς ψυχῆς ἡγεμονικὸν περιτρέποντος, εἴτε τοῦ μελαντέρου καὶ γεωδεστέρου χυμοῦ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀμαυροῦντος, οἷα δὴ τὰ πολλὰ γίνεσθαι εἴωθεν· ὁ μὲν οὖν ἀμφοτέρωθεν ἔκαμνε, καὶ τὸ ἐνεργὸν τῆς βασιλείας διὰ τῆς νόσου ἀποσεσύλητο.

(13) Οὔτε πρόδοις, etc. Vide *Gloss. med.Græc.* in v. Πρόκυψις.

adoptivum nominant. Ea vero quæ nec voluntatibus eorum refragari. Ea vero quæ nec voluntatibus stabilis esset, annuit. Sanatu igitur et iis qui comitatum imperatorim explent, in Blacherniam ædem convocatis, imperatrix producta in medium, et intra sacrarii cancallos progressa, inde Michaelem adoptatum pro filio ulnis excipit, eumdemque imperator statim Cæsarem appellat, et populi frequentia consalutat. Ac Joannes quidem se negotium omne confecisse jam, et imperium **240** suæ familiæ constabilisse putabat; sed eo pacto et semetipsum et omnes suos necessarios funditus evertit, ut suo loco referetur.

A χειρίσασθαι Καίσαρα, ἵν' ἴφεδρος εἴη τῇ τῆς βασιλείας ἀρχῇ. Ἐπεὶ δὲ τῆς βασιλείας, ὡς εἴρηται, κληρονόμον τὴν Ζωὴν ᾔδει, μέτεισι κἀκείνην, καὶ μητέρα τὴν εὐγενῆ τοῦ δυσγενοῦς ἀναπλάττευσιν. Ἄμφω γὰρ τὼ ἀδελφὼ, διαλέχθεντε αὐτῇ περὶ τούτου, εἰσποιητὸν ταύτης τὸν Μιχαὴλ υἱὸν ὀνομάζουσιν. Ἡ δὲ, μήτ' ἀντειπεῖν θαῤῥοῦσα τοῖς ἐλείνων θελήμασι, καὶ ἄλλως εὔκολος οὖσα καὶ τὴν γνώμην εὐαγωγὸς, κατένευσε. Καὶ συνήθροιστο μὲν εἰς τὸν ἐν Βλαχέρναις θεῖον ναὸν ἡ γερουσία ἐκ προκηρύγματος, καὶ οἱ πληροῦντες τὴν τάξιν δὴ τὴν βασίλειον (14), ἐν δὲ μέσοις τούτοις ἡ βασιλὶς προαχθεῖσα κἀν ταῖς κιγκλίσι γενομένη τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκεῖθε εἰσποιεῖται τὸν Μιχαὴλ, καὶ ὡς υἱὸν ἀγκαλίζεται. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ αὐτίκα τοῦτον προχειρίζεται Καίσαρα, καὶ τὸ ἄθροισμα ἐπευφήμησεν. Ἔδοξε μὲν οὖν ὁ Ἰωάννης ἤδη τὸ πᾶν κατεργάσασθαι, καὶ τὸ κράτος τῷ οἰκείῳ γένει περιποιήσασθαι, τὸ δ' ἦν ἀνατροπὴ τοῦ παντὸς αὐτῷ τε καὶ τοῖς προσήκουσιν ἅπασιν· ὅπως δὲ, ὁ λόγος δηλώσει κατὰ καιρόν.

XVII. Bulgari porro ab imperatore Basilio, ut dictum est, subacti, suo regno everso jugum servitutis ad tempus tulerunt. Tandem vero cum de eo excutiendo, et detrectandis imperatis cogitantibus dux et auctor deesset; vir quidam obscuro ille quidem genere ortus Dolianus, sed doli et astutiæ plenus, Byzantio, ut fertur, fuga elapsus, et se filium naturalem, non legitimum Aaronis, qui frater Samuelis fuit, principis Bulgarorum professus, a Barbaris rex eligitur. Ex eo tempore gens aperte defecit, et ad latrocinia conversa est. Ad eorum igitur grassationes epercendas quidam dux cum copiis missus, cum milites suos male tractaret, tiorum iracundia periisset, nisi aufugisset noctu. Ejus vero exercitus metu pœnæ defacit, et quemdam e suo numero Tichomerum Belgarum genere ducem creat, et regem Bulgariæ nominat. Sic res Bulgarorum divisæ sunt, aliis ad Dolianum, aliis ad Tichomerum confluentibus. Sed Dolianus adversarium dolo aggressus, ad regni et belli Romani consortium accersit. Quod cum paruisset, congregato Bulgarico exercitu, Dolianus ait: *Res Bulgarica nunquam salva erit sub duobus regibus. Quod si vestræ saluti consultum cupitis, alterum nostrum e medio tollite. Ac si me ex genere Samuelis esse nostis. Tichomerum amovete. Sin minus, illi parete, meque tollite.* Hinc clamore sublato, ab omnibus rex consalutatur. Tichomerus lapidibus obruitur. Dolianus ita rerum potitus, Dyrrachium capit, et Græciam aggressus, Nicopoli cum finitimo agro potitur, ultro deditione facta a civibus Orphanotrophi insatiabilem rapacitatem non ferentibus, ac, ut proverbio dicitur, Mysorum prædam facit Romanas ditiones. At imperator defectione nuntiata, ad auctorem ejus comprehendendum incitatus, iniquum esse dicebat, si ipse, qui nihil ad imperium attullisset, partem ejus aliquam rapi ab ullo pateretur. Sed quia de salute ejus jam desperatum

B ΙΕ'. Τῶν δὲ Βουλγάρων, ὡς ἤδη ἱστόρηται, ὑπὸ Βασιλείου τοῦ βασιλέως καταπολεμηθέντων, καὶ τῆς αὐτῶν βασιλείας καθαιρεθείσης, μέχρι μέν τινος ἔφερον οἱ Βάρβαροι τὸν τῆς δουλείας ζυγόν· εἶτα τοῦτον ἀποσείσασθαι διανενόηντο καὶ ἐσφάδαζον, ἀλλά σφισι τὸ ἄναρχον ἐκώλυε τὸ ἐννόημα. Ἀνὴρ δέ τις ἄσημος μὲν τὸ γένος, Δολιάνος καλούμενος, δόλου δὲ μεστὸς καὶ δεινότητος, υἱὸν ἑαυτὸν ἐπιφημίσας τοῦ Ἀαρὼν, ὃς τοῦ Σαμουὴλ τοῦ ἄρξαντος τοῦ ἔθνους ἦν ἀδελφὸς, ἐκ Βυζαντίου, ὡς λέγεται, ἀποδρὰς, καὶ πείσας τὸ ἔθνος παῖς εἶναι τοῦ Ἀαρὼν, ἐξ ἡμιγάμου ἐκείνῳ γενόμενος, ἀλλ' οὐκ ἐξ ἐννόμου εὐνῆς, εἰς βασιλέα τοῖς Βαρβάροις ἠρέθη. Ἐντεῦθεν εἰς φανερὰν ἀποστασίαν ἐξερράγη τὸ ἔθνος, καὶ εἰς ληστείας κεκίνητο, καὶ τὰ Ῥωμαίων κατέτρεχε. Στέλλεται τοίνυν στρατηγός τις μετὰ δυνάμεως, ἵν' ἀνακόπτῃ τὰς ἐπιδρομὰς τοῖς ληστεύουσιν. Ὁ δὲ κακῶς τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσφερόμενος, ἐξηρέθισε τούτους καθ' ἑαυτοῦ, καὶ ἀπώλετο ἂν, εἰ μὴ ἀπέδρα νυκτος. Ἡ γοῦν ὑπ' αὐτὸν στρατιὰ, δείσασα, πρὸς ἀποστασίαν ἐχώρησε, κπί τινα ἐξ ἑαυτῶν Τειχομηρὸν κεκλημένον, ἐκ δὲ γένους φύντα Βουλγαρικοῦ, ἀρχηγὸν ἑαυτοῖς προχειρίζονται, καὶ βασιλέα Βουλγαρίας αὐτὸν ὀνομάζουσι. Καὶ τὰ τῶν Βουλγάρων διῄρητο, τῶν μὲν τῷ Δολιάνῳ, τῶν δὲ Τειχομηρῷ προσρυϊσκομένων. Ἀλλὰ δόλῳ μετῆλθεν ὁ Δολιάνος τὸν ἀντικαθιστάμενον. Μετακαλεῖται γὰρ αὐτὸν ἐπὶ κοινωνίᾳ καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς πρὸς Ῥωμαίους μάχης, καὶ ὃς πείθεται. Ἐπεὶ γοῦν ἠνώθησαν ἄμγω οἱ ἀρχηγοὶ, καὶ τὸ πλῆθος τῶν Βουλγάρων νυνήθροιστο, ὁ Δολιάνος πρὸς τοὺς συνειλεγμένους ἔφη, Μὴ ἄν ποτε σωθήσεσθαι τὸ τῶν Βουλγάρων ἔθνος, ὑπ' ἀρχηγῶν δυοῖν κυβερνώμενον, καὶ, Εἰ τὴν σωτηρίαν ὑμῶν βούλεσθε, τὸν ἕνα ἐξ ὑμῶν ποιήσατε ἐκποδών· εἰ μὲν οὖν ἐμὲ τοῦ γένους εἶναι τοῦ Σαμουὴλ οἴδατε, ἀποσκευάσασθε τὸν Τειχομηρόν. Εἰ δ' οὐ τοῦτο, αὐτῷ μὲν ἑαυτοὺς ὑποτάξατε, ἐμὲ δ' ἐκ μέσου ποιήσατε. Ἐπὶ τούτοις θροῦς ἤρθη,

Variæ lectiones et notæ.

(14) Οἱ πληροῦντες δὲ τὴν τάξιν τὴν βασιλικήν. Wolfius, *ordinem imperatorium*. Reposuimus, *comitatum imperatoris*. Vide *Gloss. med. Græcit.* in τάξις.

καὶ οἱ τὴν βασιλείαν ξύμπαντες ἐπευφήμησαν, καὶ ὁ Τειχομηρὸς κατελεύσθη. Ὁ δὲ Δολιάνος, αὐτοκράτωρ γενόμενος, εἷλέ τε τὸ Δυρράχιον, καὶ κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐχώρησε, καὶ τὴν Νικόπολιν καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν προσεποιήσατο, τῶν ἐν αὐτοῖς ἐκόντων προσπωρησάντων αὐτῷ, ἐπεὶ μὴ ἔφερον τὴν τοῦ Ὀρφανοτρόφου ἀπληστίαν καὶ τὸ ἀκόρεστον. Καὶ ὁ μὲν οὕτω λείαν Μυσῶν, τὸ τοῦ λόγου, τὰ Ῥωμαίων ἐτίθετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης αὐτῷ (15), αὐτίκα ὥρμα καταλαβεῖν τὸν ἀποστατήσαντα, δεινὸν ἡγεῖσθαι λέγων, εἰ μηδὲν αὐτὸς τῇ βασιλείᾳ προσενεγκὼν, μοῖραν ταύτης ἀφαιρεθεῖσάν τινα παραβλέψεται. Ὅτι δέ οἱ ἀπέγνωστο τὸ βιώσιμον (ἤδη γὰρ ὁ ὕδερος αὐτοῦ κατεκράτησε, καὶ εὐτοῦ τὸ σῶμα ἐξώγκωτο), τό τε συγγενὲς ἀπεῖργε τὴν στρατείαν αὐτῷ παρακλήσεσι, καὶ οἱ προὔχοντες τῆς βουλῆς οὐκ ἐπῄνουν τὸ βούλευμα. Ἀλλ' ἐκεῖνος ζήλῳ ῥωννύμενος, καὶ ἀντεπάγων τῇ ἀσθενείᾳ τὸ ῥᾴθυμον, ἐπὶ τοὺς ἀποστάτας χωρεῖ, καὶ ἦν τὸ πρᾶγμα θαύματος ἄξιον. Νυκτὸς γὰρ τῇ νόσῳ κατεπονούμενος, καὶ οὐκ ἂν ἐς αὔριον ἀναστήσεσθαι προσδοκώμενος, ὁ δὲ ἡμέρας ἄρτι διαφαινούσης ἔφιππός τε ἐωρᾶτο, καὶ προῄει τῆς στρατιᾶς· Ὡς δ' ἐν τοῖς τῶν Βουλγάρων ὁρίοις ἐγένετο, ἡτοιμάζετο πρὸς ἀντιπαράταξιν. Οὕτω δ' ἀλλήλοις τὰ τάγματα συνέῤῥώγεσαν, καί τι συμβὰν ἀπόνως τάχα τῷ βασιλεῖ τὴν νίκην προσένειμεν. Ὁ γάρ τοι τοῦ Ἀαρὼν ἐκείνου υἱὸς, ὁ πατρίκιος Ἀλουσιάνος, παρὰ Ῥωμαίοις ὢν, καί τι προσκεκρουκὼς τῷ κρατοῦντι, ἐκ' οἴκου μένειν καταδεδίκαστο, καὶ μήτε προσιέναι πρὸς τὰ ἀνάκτορα, μήθ' ὅλως εἰσιέναι πρὸς τὸ Βυζάντιον, εἰ μὴ ἐπιτραπείη τὴν εἴσοδον. Ἠθύμει γοῦν διὰ ταῦτα, ἐπεὶ δ' ἐγνώκει τὴν τοῦ ἔθνους ἀποστασίαν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου αἵρεσιν εἰς τὸ ἔρχειν αὐτοῦ· ἀποδιδράσκει μὲν τῆς οἰκίας αὐτοῦ, καὶ μεταμφιέννυται, Ἀρμενίου τε στολὴν περιθέμενος ἑαυτῷ, θεράπων εἶναι τοῦ Θεοδωροκάνου πλαττόμενος, καὶ ἀπιέναι πρὸς τὸ στρατόπεδον, ἔλαθε πάντας, καὶ πρὸς Βουλγαρίαν κατήντησεν. Ἀλλ' οὐκ αὐτίκα δῆλον ἔθετο ἑαυτὸν, προσομιλῶν δέ τισι, τοῦ Ἀαρὼν ἀνεμίμνησκε, καὶ, Ἆρα, ἔλεγεν, εἴ τις τῶν ἐκείνου παίδων παρῆν, ἔδοξεν ἂν ὑμῖν εἰς τὴν τοῦ ἔθνους ἀρχὴν προτιμότερος τοῦ νόθου ὁ γνήσιος; Ὡς δὲ πάντες πεποίηντο δι' εὐχῆς τὸ ὑπὸ γνησίου παιδὸς ἄρχεσθαι τοῦ Ἀαρὼν, καὶ τὴν βασιλείαν αὖθις αὐτῶν εἰς ἀναμφίβολον περιστῆναι ἄνδρα, καὶ τῷ πάλαι βασιλείῳ γένει προσήκοντα καθασῶς, πιστεύει τινὶ τὸ ἀπόῤῥητον τῶν μᾶλλον εἰδότων τὸ γένος τοῦ Ἀαρών. Ὁ δὲ, περιεργότερον αὐτῷ ἀνιχνεύσας τὸ εἶδος τοῖς ὀφθαλμοῖς, εἶτα καί τι σημεῖον εἰδὼς προσὸν αὐτῷ ἀναμφίβολον, καὶ τοῦτο ἰδεῖν ἀπαιτεῖ. Τὸ δ' ἦν περὶ τὸν

(15) Ὁ δὲ βασιλεὺς, τῆς ἀγγελίας κομισθείσης

A erat (invaluerat enim hydrops tumefacto corpore), tum cognati expeditionem ejus deprecabantur, tum primores **241** senatus consilium improbabant. Ille vero æmulatione confirmatus, et corporis imbecilitatem animi viribus sustentans, contra seditiosos proficiscitur, ac res mira quædam accidit. Nam cum noctu morbo oppriueretur, nec postridie surrecturus putaretur, diluculo in equo conspiciebatur, et exercitum præcedebat. Ut in Bulgarorum fines venerat, seque ad acie decertandum parabat, priusquam exercitus congrederentur, quiddam intervenit quod imperatori celerem victoriam sine labore ullo peperit. Nam Aaronis illius filius Alusianus patricius, cum apud Romanos esset, atque imperatorem nonnihil offendisset, ea

B pœna multatus erat, ut domi se tenens, neque regiam frequentaret, neque Byzantium intraret, sine permissu imperatoris. Ea calamitate dolens, ubi gentis suæ defectionem cognovit, et Doliani electionem, cui parendum esset: domo effugit, mutatoque vestitu, et Armenii habitu sumpto, Theodorocani se famulum esse, et iu castra ire simulans, a nemine agnitus est donec in Bulgariam pervenisset: ac ne ibi quidem statim se cognoscendum præbuit, sed inter colloquendum Aaronis mentionem apud quosdam interjecit, ac dixit: *Si quis illius liberorum adesset; numquid vobis legitimus spurio in regni suffragiis præferendus videretur?* Cum omnes germanum Aaronis filium regem optarent, ut pincipatus in virum cujus natales haud

C ambigui essent, quique ex vetusta regia stirpe citra controversiam originem duceret: arcanum cuidam ex iis quibus Aaronia familia notior erat, aperit: qui cum faciem illius oculis curiosius perlustrasset, tandem signum etiam indubitatum videre cupit. Id vero erat nigra macula in cubito dextro, densis pilis circumdata. Quod cum vidisset, jam omni scrupulo exempto prostratus, viri pedes amplectitur, ac cæteros quoque docet adesse regii generis hominem. Multi igitur ab ambiguo illo avulsi ad germanum se contulerunt. Sed cum diviso imperio, principibus inter se dissidentibus regnum consistere omnino haud posse censerent, inter sese pasciscuntur, ut communi consilio rempublicam administrarent, nihilo secius uterque

D alteri suspectus atque insidians. **242** Verum Alusianus ad insidiandum promptior Dollani dolum antevertit. Nam convivio apparato, et collega invitato, miserum hominum inter pocula comprehensum exæcat. Si Scythicæ gentis imperio solus potitus, imperatori secreto nuntiari jubet, se illi deditionem facturum, si clementer suscipiatur, et

Variæ lectiones et notæ.

αὐτῷ, Ut Michael Paphlago in Bulgaros expeditionem susceperit, quamvis hydrope laborans, enarrat Psellus in Epistola ad Monomachum: Ζῆλος ἐκτεῦθεν τῇ νόσῳ σβεννύμενον ἀνάπτει τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ὃς μηδὲ ἐννοήσας τὰ ὅσα μαλακίζειν εἴωθε, μὴ τὴν διπλῆν δαπάνην τοῦ σώματος, μὴ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος, μὴ τὸ τοῦ πολέμου δύσελπι, μηδ' ἄλλο μηδὲν, τῆς πόλεως ἔξεισι, καὶ κατὰ τοῦ ἀποστήσαντος ἔθνους στρανεύεται, καὶ, ὦ τῶν κριμάτων σοτ! Κύριε, λογίζεται, παρατάττεται, ἐλαύνει ἐφ' ἵππου νεκρός.

justis præmiis non fraudetur. Hic nec accessum ejus abnuit, et parem gratiam relaturum pollicetur. Cum igitur venisset, magister creatur : imperator vero gentem rege destitutam et dispersam, statim haud difficulter superatam Romano imperio rursus subjicit, et in urbem reversus triumphat, cum multos alios captivos,tum Dolianum cæcatum adducens. Sed cum male haberet, nec longe a dissolutione compagis abesset, despecto imperio, relictaque regia, in monasterium suburbanum a se exstructum,sanctorum Anargyrorum indito nomine secedit: ibique purpura cæterisque insignibus imperii abjectis, raso capillo initiatur, et christianæ submissionis lacerna induta, sacro vellere voluntariæ mortificationis signo cingitur,jam vel ingratis mortificandus. Eo facto nuntiato, imperatrix pedes illo profecta excluditur, ad colloquium non admissa : haud scio num verecundia malæ tractationis, an quod totus pœnitentiæ deditus, veteris erga illam affectionis memoriam renovare noluerit. Sic illa Michaelem non allocuta dicessit. Ipse vero isti mutationi haud diu superstes, usque ad extremum spiritum admissum,in Romanum facinus deplorare nunquam destitit. In imperio se clementem et æquum præbuit, quantum in ipso fuit, sed fratres bonitati ejus quandam ignominiæ quasi maculam asperserunt. Regnasse fertur ab aliis annos septem, ab aliis paulo diutius.

A δεξιὸν ἀγκῶνα χρῶμά τι μέλαν, καὶ θρὶξ δασεῖα περὶ αὐτό· Ἰδὼν οὖν καὶ τοῦτο, καὶ οὐκ ἔτι ἔχων ἐνδοιαστῶς, καταβάλλει μὲν ἑαυτὸν ἐνώπιον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τοὺς πόδας αὐτοῦ περιπτύσσεται· διδάσκει δὲ καὶ τοὺς ἄλλους τὸν ἐκ τοῦ βασιλείου γένους αὐτοῖς ἀφικόμενον. Καὶ πολλοὶ τοῦ ἀμφιβόλου ἀποῤῥαγέντες τῷ γνησίῳ προσέθεντο, καὶ μεμέριστο ἡ ἀρχή. Ὡς δ' οὐ πάντως τῆς Βασιλείας αὐτοῖς στησομένης, εἰ πρὸς ἀλλήλους οἱ ἀρχηγοὶ διαφέροιντο, κοινοπραγοῦσι, καὶ σπένδονται· ἀλλήλους δὲ καὶ ὑπώπτευον καὶ ἐνήδρευον. Ἀλλ' ὀξύτερος εὑρέθη ὁ Ἀλουσιάνος πρὸς τὴν ἐπιβουλὴν, καὶ τὴν τοῦ Δολιάνου προέφθασε δολιότητα. Καὶ πότον ἑτοιμασάμενος, καὶ συμπότην παραλαβὼν τὸν συνάρχοντα, ἐπιτίθεται οἱ συμποσιάζοντι, καὶ ἐξορύττει τῷ ἀθλίῳ τὰ ὄμματα, καὶ εἰς μίαν B ἐντεῦθεν ἀρχὴν τὸ Σκυθικὸν περιίσταται. Εἶτα δι' ἀποῤῥήτων μηνύει τῷ βασιλεῖ βούλεσθαι προσχωρῆσαι αὐτῷ, εἰ εὐμενοῦς αὐτοῦ τεύξεται, καὶ ἀναλόγων οὐκ ἀμοιρήσει τῶν ἀμοιβῶν. Ὁ δὲ τὴν ἔντευξίν τε προσήκατο, καὶ ἀξίως ἀμείψασθαι αὐτὸν ἐπηγγείλατο. Καὶ ὃς αὐτίκα προσεληλύθει, καὶ τετίμητο μάγιστρος. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔπεισι τῷ ἔθνει εὐθύς· τὸ δὲ, ἄναρχον ὂν καὶ διεσπαρμένον, οὐ δυσέργως καταπολεμηθὲν, αὖθις τῇ τῶν Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ὑπέκυψε, καὶ ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸ Βυζάντιον ἐπανέζευξε, καὶ κατήγαγε θρίαμβον, αἰχμαλώτους τε πολλοὺς διαγαγὼν ἐν αὐτῷ, καὶ τὸν Δολιάνον αὐτὸν πεπηρωμένον τὰ ὄμματα. Εἶχε δ' ὁ αὐτοκράτωρ κακῶς, καὶ ἤδη τῇ λύσει προσήγγισε τῆς συνθέσεως. Καταφρανεῖ γοῦν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐκ τῶν βασιλείων μεταχωρεῖ, καὶ ἄπεισιν εἰς ὅπερ αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν (16) τῆς πόλεως ἱδρύσατο ἀσκητήριον, ὃ ἐπὶ τῇ κλήσει τῶν θαυματουργῶν Ἀναργύρων ὠνόμασεν. Ἔνθα δὴ γεγονὼς, ἐκδιδύσκεται μὲν τὴν ἀλουργίδα καὶ τἄλλα πάντα τῆς βασιλείας γνωρίσματα, κείρεται δὲ τὴν τρίχα (17), καὶ τελεῖται τὴν ἱερὰν τελετὴν, καὶ ἐπενδύεται τὸ ῥάκος τῆς ἐκ Χριστῷ ταπεινώσεως, καὶ περιζώννυται τὸ θεῖον δέρας, τὸ τῆς ἑκουσίου νεκρώσεως σύμβολον, ὁ ἤδη καὶ ἄκων νεκρούμενος. Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίσσῃ (18) τὸ γενόμενον, πεζὴ τῶν βασιλείων ὑπέξεισι, καὶ ῥρὸς ἐκεῖνον ἀφίκετο. Ὁ δὲ ταύτῃ τὰς θύρας ἐπιζυγοῖ, καὶ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀπείργνυσιν εἴσοδον, οὐκ οἶδα εἴτ' αἰδούμενος ἀνθ' ὧν πρὸς αὐτὴν ἐνεδείξατο, εἴθ' ὅλος τῆς μετανοίας γενόμενος, καὶ μὴ θέλων εἰς μνήμην ἐλθεῖν τῆς πρὸς ἐκείνην παλαιᾶς διαθέσεως. Ἡ μὲν οὖν, μὴ ἐντυχοῦσα τῷ Μιχαὴλ, ὑπενόστησεν. Ὁ δὲ, βραχύ τι τῇ μετατέσει τῆς βιοτῆς ἐπιβιώσας, πρὸς τὰς ἀϊδίους μονὰς μετέθετο τὴν ζωὴν, μέχρις ἐσχάτης ἀναπνοῆς τὸ πρὸς τὸν βασιλέα Ῥωμανὸν αὐτῷ τολμηθὲν ἀπολοφυρόμενος· βασιλεὺς γεγονὼς ἐπιεικὴς καὶ χρηστὸς, ὅσον τὸ εἰς αὐτὸν, τὸ συγγενὲς δὲ οἱ ὥσπερ τις κηλὶς προσεπεφύκει αὐτῷ ῥυπαίνουσά πως τὴν ἐκείνου χρηστότητα. Ἱστόρηται δὲ ὁ βασιλεὺς οὗτος τοῖς μὲν ἐπ' ἔτος ἕβδομον τὸ σκῆπτρον κατασχεῖν τὸ Ῥωμαϊκὸν, τοῖς δὲ καί τι τούτου ἐπέκεινα.

XVIII. Romanorum vero imperium ad Cæsarem devenit, avunculi ejus industria. Nam Michael

ΙΗ'. Ἦκε δ' ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ πρὸς τὸν Καίσαρα, πάντα τοῦ μητραδέλφου αὐτοῦ τοῦ Ἰωάννου

Variæ lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἄπεισιν εἰς ὅπερ αὐτὸς πρὸ τῶν τειχῶν, etc. Michael Psellus, l. IV Hist. ms. : Καὶ δὴ καὶ ναὸν τοῖς Ἀναργύροις αὐτοῦ που πρὸ τῶν τειχῶν τοῦ ἄστεως πρὸ ταῖς ἀῤῥατολαῖς τοῦ ἡλίου λαμπρὸν ἐδομήσατο· οὐ πᾶσαν κρηπῖδα καταβαλλόμενος, ἀλλὰ μείζονα θεμελίοις περιβαλλόμενος· ἦν γὰρ ἐκεῖσε σηκὰς καμπρότητα μὲν οὐδεμίαν ἔχων, οὐδ' ἐπίσημος τῇ κατασκευῇ. Τοῦτον ἐκεῖνος εἰς κάλλιον μεταθέμενος σχῆμα, καὶ περιβολὰς ἔξωθεν ποιησάμενος, τείχεσί τε περιβαλὼν, καὶ οἰκοδομημάτων λαμπρύνας κατασκευαῖς, ἀσκητήριον θεῖον ἀπέδειξε. Ex quibus plane docemur eamdem fuisse ædem quæ a Paulino magistro sub Theodosio Juniore ædificata fuerat, quam Monomachus in ampliorem C magnitudinem instauraverit. Vide nostram *Constantinopolim christ.* l. IV. p. 182.

(17) Κείρεται δὲ τὴν τρῖχα. Psellus : Μεταμφιέννυται τὴν ἀλουργίδα τοῦ πνεύματος, τὸ νεκρὸν ἀποβάλλεται τῶν τριχῶν, καὶ ἀναίσθησος σταυροῦται τῷ κόσμῳ· ὁπλίζεται τὰ νοητὰ ὅπλα, ζώννυται τὴν μάχαιραν, τῇ περικεφαλαίᾳ σκέπεναι, καὶ τροπαιοφόρος ἀναίμακτος πρὸς τὸν Δεσπότην χωρεῖ, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθε·

(18) Ὡς οὖν ἠγγέλθη τῇ βασιλίδι. Idipsum narrat Michael Psellus, l. IV extr. Hist. mss. additque sepultum ἐν αὐτῷ τῷ νεῷ (SS. Anargyrorum) εἰσιόντι κατὰ τὴν λαιὰν πλευρὰν ἔξευθεν τοῦ ῥήματος.

ἀνόντος. Ὁ μὲν γὰρ βασιλεὺς Μιχαὴλ Καίσαρα τοῦτον ἐτίμησεν, ὡς προγέγραπται, εἶτα ὥσπερ μεταμελόμενος, οὐ χρηστὴν πρὸς ἐκεῖνον ἐτήρει διάθεσιν. Ὅθεν καὶ ἔξω ποῦ τῆς πόλεως ὥριστο αὐτῷ ἡ καταγωγὴ, καὶ οὐδ' ἐφεῖτο τούτῳ, εἰ μὴ κελευσθείη, πρὸς τὸν βασιλέα φοιτᾷν. Ἐπεὶ δὲ τῶν βασιλείων ὑπεξῆλθεν ὁ αὐτοκράτωρ, ὡς εἴρηται, οἱ ἐκείνου αὐτάδελφοι βασίλειεν πλάττονται γράμμα, ἐπιτρέπον ἐκείνῳ τὴν πρὸς τὰ ἀνάκτορα πάροδον. Καὶ ὁ μὲν εἰσελήλυθεν· ὁ δὲ πρῶτος τῶν ἀδελφῶν ὁ Ὀρφανοτρόφος μὴ δεῖν συνεβούλευσεν ἐπιχειρῆσαι πράξει τινὶ γνώμης τῆς βασιλίδος χωρίς. Προσίασι τοίνυν αὐτῇ, καὶ τοῖς ἐκείνης ποσὶ τὸν Καίσαρα καταβάλλουσι, καὶ προβάλλονται τὴν εἰσποίησιν, καὶ πίστεις διδάσι, καὶ φρικώδεις ὅρκους ὀμνύουσιν ἢ μὴν τοῦ ὀνόματος μόνου τῆς βασιλείας μετέχειν τὸν Μιχαὴλ, ἐκείνης δ' εἶναι τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὡς ἀργυρωνήτῳ, εἰ βούλεται, κεχρῆσθαι αὐτῷ. Τούτοις ἐκείνην, καὶ ἄλλως εὐαγωγον οὖσαν, καταγοητεύσαντες, καὶ καταθέλξαντες τοῖς μειλίγμασι, συλῶσι καὶ τοῦ ἑαυτῶν ποιοῦσι θελήματος. Καὶ ἐγχειρίζεται τῷ Μιχαὴλ τὸ σκῆπτρον, καὶ ἀναδεῖται τῇ βασιλικῇ στεφάνῃ, ὁ ταύτης ἀνάξιος, οὐ μᾶλλον ἐκ γένους, καίτοι τούτου τυχὼν δυσγενεστάτου καὶ ἀφανοῦς (τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιττούντων ἦν (19) αὐτῷ ὁ πατὴρ), ὅσον ἐκ τρόπων κακότητος. Ἦν γὰρ ὕπουλος μὲν τὴν γνώμην, ἀγνώμων δὲ τὴν ψυχὴν καὶ ἀχάριστος, καὶ μήτε συγγενείας θεσμοὺς μήτε φιλίας αἰδούμενος. Ἦν δέ οἱ καὶ ἡ γλῶττα πρὸς τὰ βουλεύματα τῆς ψυχῆς ἀσύμφωνος καὶ ἀσύμβατος, ἄλλο μὲν ἑνὶ φρεσὶ κεύθοντι, ἄλλα δὲ λέγοντι, καὶ ἐπὶ τούτοις εἴπερ τίς ἄλλος βάσκανος ὁ ἀνὴρ, δουλοπρεπής τε περὶ τὰς τῶν καιρῶν δυσκολίας καὶ ἀνελεύθερος, δύσοργός τε καὶ εὐμετάβολος, οὐκ ἐξ ὀργῆς ῥᾳον μεταβαλλόμενος εἰς πραότητα, ἀλλ' ἐκ χρηστοτέρας διαθέσεως εἰς μῖσος ἐκ τοῦ τυχόντος μεταφερόμενος. Ὁ μὲν δὴ τοιοῦτος ὢν ἐπὶ τὸν ἄξονα τῆς βασιλείας ἀνάγεται· τῷ δὲ Ὀρφανοτρόφῳ, καὶ θείῳ αὐτοῦ, καὶ τῷ συγγενικῷ ξύμπαντι ὁ κολοφὼν ἐντεῦθεν ἐπῆκτο τῶν συμφορῶν. Οὐ γὰρ ἐπὶ μακρὸν ἐτήρησε τὴν σκηνήν τε καὶ τὴν προσποίησιν, ἀλλ' ἐπί τινας βραχίστας ἡμέρας δεσπότην τὸν θεῖον ὀνομάζων, καὶ συνθανοῦν αὐτῷ ἀξιῶν, καὶ πάντα ἐπ' ἐκείνῳ τιθέμενος, εἶτα ὑφῄρει τι τῆς τιμῆς, εἶτα οὐκ ἦν αὐτῷ πειθήνιος ἐν τοῖς πλείοσι, καὶ ἄλλοτε ἄλλο τι πρὸς τὸν θεῖον ὑποκνίζον αὐτὸν ἐνεδείκνυτο. Τῷ δὲ μετέμελε τῆς εἰς τὸν ἀνεψιὸν τοῦτον σπουδῆς, οὐκ εἶχε δ' ὅ τι καὶ δράσειεν ἐξ ἑτοίμου· ἀλλ' ἐβυσσοδόμευε τὸ ἐγχείρημα, τέως δὲ οὐ συνεχῶς προσήει τῷ βασιλεῖ. Διαφορᾶς δὲ πρὸς Κωνσταντῖνον τὸν ἀδελφὸν αὐτῷ γενομένης, ᾧ μόνῳ ἐξ ἁπάσης

A imperator Cæsarem illum quidem appellarat, ut supra scripsimus, sed veluti facti pœnitens, benevolentiam erga illum non conservarat. Unde et extra urbem diversorium ei constitutum erat, neque permissum adire imperatorem, nisi juberetur. Sed cum is regia excessisset, ut dictum est, fratres illius nomine **243** imperatorio litteras confinxerunt, quibus illi accessus in regiam permittebatur. Que cum venisset, auctore Orphanotropho nullam rem sine consensu imperatricis suscipiendam censuit. Eam igitur adeunt, et Cæsare ad pedes illius prostrato, adoptionis commonefaciunt, fideque data sanctissime jurant Michaelem verbotenus duntaxat imperatorem fore, illius vero auctoritatem omnem esse opportere, usuramque ipsis
B non secus ac ære et libra emptis mancipiis. His illam, per se quoque facilem præstigiis ac blanditiis delinitam ita ceperunt, ut in ipsorum potestate esse. Itaque Michael sceptrum accipit, et regna corona redimitur, qua indignus erat, non tam ob genus villissimum et obscurum (pater enim ejus naves placare solebat), quam ob morum improbitatem. Fuit enim ingenio subdolo, animo iniquo et ingrato, neque cognationis nec amicitiæ jura reverens, lingua porro ab animi sententia dissentiente ac discrepante, alia tegere, alia dicere solitus. Ad ea accedebat singularis invidentia. Temporibus difficilibus servilis erat et illiberalis,
C iracundus et mutabilis: sic tamen, ut a benevolentia facilius quavis de causa ad malevolentiam declinaret, quam ab iracundia ad clementiam. Quamvis autem talis esset, ab gubernacula imperii ascendit, in ruinam et exitium Orphanotrophi avunculi, et totius familiæ suæ. Neque enim fictos et simulatos mores diu tenuit, sed perpaucis diebus avunculum despotam appellavit, consessu suo dignatus, et omnia ad illum retulit. Deinde paulatim aliquid de honore subtraxit: post plerisque in rebus ejus auctoritatem nihil fecit, et alias aliud egit, quod ille morderetur. Qui etsi studium erga nepotem suum damnabat, tamen quid in præsentia faceret non habebat: sed clam nescio quid cum animo suo agitans rarius adibat imperatorem. Enimvero
D controversia inter ipsum et fratrem Constantinum orta, cui soli ex omnibus necessariis imperator adhærebat ac nobilissimi titulum concesserai; cum imperator non castigasset, ob Joannem asperius se præsente increpatum: Joannes, dolore contumeliæ exacerbatus, longius ab urbe resessit. **244** Quo cognito magnam senatus partem ad se attraxit, non quod eum tanta benevolentia prose-

Variæ lectiones et notæ.

(19) **Τῶν γὰρ τὰς νῆας καταπιττούντων ἦν.** Psellus in ead. Epist. Καὶ τὴν βασίλειον ἀρχὴν περιζώννυται, οὐκ Ἀντίοχος, οὐδὲ Σέλευκος, ἄνδρες καὶ πολεμῆσαι δεινότατοι, καὶ τὸ δέον φρονῆσαι ὀξύτατοι, ἀλλ' ἀνὴρ χθές τε καὶ πρώην νῆας ἀρμότττων καὶ συμπηγνύμενος, καὶ πίτταν ἐπεμβάλλων, τοῖς γόμφοις καὶ ἀσβόλαις πληρούμενος, οὐκ εἶδος ἔχον τυραννικὸν, οὐ φρόνημα μεγαλοπρεπὲς, οὐ λόγον ἔμμουσον καὶ χαριεντα, οὐκ ἄλλο οὐδὲν τῶν οἷα ψυχὴν οἴδε καλλύνειν καὶ φύσιν σώματος. Ὦ Νέα Ῥώμη, καὶ γένος μεγαλοπρεπὲς καὶ ἐλεύθερον, ὦ οἱ ἀνέκαθεν βασιλεῖς, καὶ βῆμα βασιλικὸν καὶ βασίλεια, οἷαν αἰσχύνην τότε περιεβάλεσθε, οἷος ὑμεῖς δαίμων ἐφθόνησε βάσκανος! Πλὴν ἀλλὰ τοῦτο, εἰ μέν τις μὴ αἰτιῶτο, τῷ αὐτομάτῳ δοτέον· εἰ δὲ φιλευσεβοίη τοῖς ἀῤῥήτοις τοῦ Θεοῦ κρίμασι.

querentur, sed ut ejus benevolentiam colligerent. Imperator vero multorum ad illum conventum metuens, per litteras ei superbia objecta petit ut ad se veniat. Sed cum ille iret, non exspectato avunculi adventu, ludis circensibus in theatrum se contuterat. Eo igitur non invento, ob contumeliam adhuc ira æstuans Orphanotrophus recedit. Tum vero imperator in manifestas inimicitias erumpit, missaque nave eum adesse jubet, ut superbiæ suæ rationem reddat, et ad regiam navigantem, ex superiore loco, nota iis a quibus vehebatur tessera, aditu prohibet statimque missa triremi hominem relegat : hoc modo remuneratus eum, cujus beneficio primum Cæsar, post etiam imperator fuerat designatus. Quem cum amovisset, cognatos invadit, et viros non sexu duntaxat, sed ætate etiam barbatos jam maritos et patres, virilibus exsectis eunuchos facit.

A τῆς συγγενείας ὁ Μιχαὴλ προσέκειτο, καὶ ἐτίμησε νωθελλίσιμον, καὶ τραχυνθέντος ἐκείνου κατὰ τοῦ Ἰωάννου τοῦ βασιλέως ἐνώπιον, ὁ Ἰωάννης τοῖς λόγοις δηχθεὶς καὶ μᾶλλον ὅτι μὴ πρὸς τοῦ βασιλέως διὰ τὰς πρὸς αὐτὸν λοιδορίας ἐπιτετίμητο, ἀπεδυσπέτησέ τε καὶ πόρρω ποι τοῦ ἄστεος γέγονε. Τοῦτο δὲ γνωσθὲν, πολύ τι τῆς γερουσίας μέρος συνεπεσπάσατο, ὥστε αὐτῷ προσφοιτᾷν, οὐκ εὐνοίᾳ, ἀλλ' ἵν' ἐφ' ἑαυτοὺς τὴν αὐτοῦ εὐμένειαν ἑφελκύσωνται. Καὶ ὁ βασιλεὺς, τὴν πρὸς ἐκεῖνον συνέλευσιν τῶν πολλῶν εὐλαβηθεὶς, διὰ γραμμάτων αὐτῷ τὴν ὑπεροψίαν προσωνείδισε, καὶ κακοήθως ἠξίου ἀφίξεσθαι. Καὶ ὁ μὲν ἧκε· ὁ δὲ, μὴ ἀναμείνας τοῦ θείου τὴν ἄφιξιν, πεπόρευτο πρὸς τὸ θέατρον· ἦν γὰρ ἡμέρα ἵπποις ἀμιλλητήριος. Ὡς δ' ἐλθὼν ὁ θεῖος οὐχ εὗρε τὸν βασιλεύοντα, ἔτι τῷ θυμῷ ὑπερζέσας ὡς περιυβρισμένος ἐπάνεισι. Καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῷ τὴν δυσμένειαν εἰς προῦπτον ἐκρήγνυσι, καὶ

B

στέλλει νῆα κελεύων αὐτῷ δι' αὐτῆς ἥξειν, δώσοντι λόγους τῆς εἰς ἐκεῖνον ὑπεροψίας. Καὶ ὁ μὲν ἔπλει πρὸς τὰ βασίλεια· ὁ δὲ βασιλεὺς ἄσωθεν διά τινος συνθήματος, ᾧ τοῖς ἄγουσι τὸν Ἰωάννην προέγνωστο, ἐπέχει τῇ νηΐ τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον· αὐτίκα δὲ τριήρης ἐπελθοῦσα λαμβάνει τοῦτον, καὶ ὑπερόριον τίθησι. Τοιούτοις ἠμείψατο τὸν εὐεργέτην ὁ δι' ἐκείνου Καῖσαρ, εἶτα καὶ βασιλεὺς γεγονώς. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ἐκ μέσου πεποίηκε, μέτεισι (20) τὸ συγγενὲς, καὶ ἄνδρας οὐχὶ τῇ τῆς φύσεως μόνῃ δηλωτικῇ σημασίᾳ, ἀλλὰ καὶ τῇ σημαινούσῃ τοὺς γήμαντας καὶ εἰς τοὺς ἀνδρῶν ἡλικίαν ἐλάσαντας ὑπηνήτας ἤδη καὶ παίδων γεγονότας πατέρας τῶν παιδογόνων μορίων ἀποστερεῖ, καὶ ἐκτομίας ἐργάζεται.

XIX. Cum de cognato sanguine ita triumphasset, unum sibi Herculanum certamen superesse ratus, imperatricis etiam exigendæ, ad id quoque se parat, suasu et impulsu Constantini avunculi. Filius igitur ignobilissimus contra matrem nobilissimam rumores spargit, et crimina comminiscitur, eamque insontem veneficem vocat, vitæque suæ insietari queritur. Et quid ambages agam? Ejicit eam regia et in Principis insulam relegat, denique bene de se meritam tondet, aliumque habitum sumere cogit, et pro purpura quæ ab atavis inde illi conveniebat, lacernam induere. Quo ille facto, quasi rebus omnibus confectis lætus atque insolens, lusibus et deliciis se dedebat. Cæterum vindicta non dormitans, celeriter iniquum et ingratum hominem est assecuta. Nam facinore illo in urbe vulgato, omnes mœtos et tristes erat cernere, nec secus atque in propria calamitate affectos. Tandem etiam convicia in tyrannum jaciebant. Mulierem vero cœtus lugebant, et imperatricem vocabant. Postremo tota civitas in manifestam erupit seditionem. Et ut audaciam illius ulciscerentur, vita neglecta quidquid erat obvium, eo 245 dexteras armantes, ad regiam concurrerunt. Illum vero principio motus populi non adeo commovit, sed cum plebem furere videret, seque

C

D

Ιθ. Ὡς δὲ κατὰ τοῦ ὁμογενοῦς αἵματος τοιοῦτον ἤρατο τρόπαιον, ἕνα ἔτι περιλελεῖφθαι αὐτῷ ἐνόμιζεν Ἡράκλειον ἄεθλον, τὸ καὶ τὴν βασιλίδα ἀποσκευάσασθαι, καὶ πρὸς τοῦτον λοιπὸν ἀποδύεται ἐνάγοντα πρὸς τοὖργον καὶ τὸν θεῖον ἔχων Κωνσταντῖνον καὶ παραθήγοντα. Λογοποιεῖ τοίνυν ὁ δυσγενέστατος παῖς κατὰ τῆς εὐγενεστάτης μητρός, καὶ συμπλέκει κατ' αὐτῆς αἰτιάματα, φάρμακόν τε καλεῖ, καὶ ἐπιβουλεύειν αὐτοῦ τῇ ζωῇ τῆς ἀθώου κατηγορεῖ. Καὶ τί δεῖ κύκλους ἐλίττειν; Ἐξωθεῖ τῶν βασιλείων αὐτὴν, καὶ περιορίζει τῇ νήσῳ τοῦ Πρίγκιπος λεγομένῃ, καὶ τέλος ἀποκείρει τὴν εὐεργέτιν, καὶ μεταμφιέννυσι, καὶ ἀντὶ τῆς ἐκ προγονίας προσηκούσης αὐτῇ πορφύρας ἐνδιδύσκει τριβώνιον. Καὶ ὁ μὲν, ὡς ἤδη τὸ πᾶν ἡνυκὼς, ἔχαιρέ τε καὶ γαῦρος ὤπτο, καὶ παιδιαῖς ἑαυτὸν ἐπέδωκε καὶ τρυφαῖς· ἡ δὲ δίκη οὐκ ἐπενύσταξεν, ἀλλ' αὐτίκα μετῆλθε τὸν ἀλιτήριον. Ὡς γὰρ τὸ περὶ τὴν βασιλίδα δρᾶμα τοῖς ἐν τῇ πόλει κεκήρυκτο, κατήφειαν ἦν ὁρᾷν παρὰ πᾶσι καὶ σκυθρωπότητα, καὶ ὡς ἐν οἰκείᾳ συμφορᾷ διετίθετο ἕκαστος, εἶτα καὶ φανερῶς ἐλοιδοροῦντο τῷ τοραννήσαντι. Αἱ δὲ γυναῖκες καὶ θρήνους συνίστων ἀνακαλούμεναι τὴν βασίλισσαν. Καὶ τέκος εἰς στάσιν φανερὰν ἀνερράγησαν οἱ τῆς πόλεως ξύμπαντες. Καὶ ἵνα τὸν τολμητίαν τιμωρήσωνται, οὐδεὶς ἐφείδετο τῆς οἰ-

Variæ lectiones et notæ.

(20) Μέτεισι, etc. Psellus : Ὁ δὲ σαλευόμενος, ὁρῶν ἀκμὴν ἑαυτῷ τῆς ἀρχῆς, καὶ πῆξαι βεβαίωσιν οὐκ ἔχουσαν, κρύπτει μὲν ἐν βάθει τῆς ψυχῆν τὸ κακόηθες, θεραπείαν δὲ πρὸς τό συγγενὲς ὑποκρίνεται, καὶ ταῖς μεγίσταις λαμπρύνει τιμαῖς. Ἔπειτα ῥηγνύει τὸ καταπέτασμα, τὰς πύλας τῆς καρδίας ἀναπετάννυσι, καὶ τὸν ἐκεῖσε δείκνυσι ἐμφωλεύοντα δράκοντα, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων, ἐπὶ τοὺς οἰκείους συγγενεῖς τῆς κακίας ἰὸν ἐκκενοῖ, καὶ οὓς μὲν ὑπερορίᾳ καταδικάσας, οὓς δὲ τῶν παιδογόνων μορίων ἀποτεμόμενος, ἤδη που γενείας ἔχοντας, καὶ υἱέας, ὄντας τοκεῖς, στεφανοφορεῖ καὶ λαμπρύνεται, οὐ Περσέα καθελὼν, οὐδ' Ἀντίγονον, οὐδέ τι βάρβαρον ἀπελαύνων φῦλον, ἀλλὰ τοὺς ἀφ' αἵματος ὁ δυσμενὴς καταγωνισάμενος.

κείας ζωῆς, ἀλλ' ἕκαστος τῷ προστυχόντι τὴν δε- A
ξιὰν ὁπλίσας, συνέθεον ἐπὶ τὰ ἀνάκτορα. Τὸν δὲ
πρῶτον μὲν οὐ πάνυ τι τὸ τοῦ πλήθους συγκίνημα
ἐθορύβησεν. Εἶτα τὸν δῆμον ὁρῶν ἐκμαινόμενον,
εἰς λόχους τε συνιστάμενον, καὶ τὸν λαὸν ἐπιῤ-
ῥέοντα, τοὺς δὲ περὶ αὐτὸν ἀμφιβόλους ταῖς γνώ-
μαις κατανοῶν (κἀκείνοις γὰρ τὸ περὶ τὴν βασίλισ-
σαν μεμίσητο τόλμημα), περιδεής τε καὶ ἐναγώνιος
γέγονεν. Ἀλλά τι μικρὸν τὴν ἀγωνίαν αὐτῷ ὁ νω-
θελίσιμος ἐπεκούφισεν. Οἶκοι γὰρ ὢν, καὶ τὴν στάσιν
μεμαθηκὼς, τοὺς περὶ αὐτὸν ὁπλίσας (πολλοὶ δ'
αὐτῷ παρετρέφοντο) διὰ μέσης τῆς ἀγορᾶς παριὼν,
ἐπῆλθεν εις τὰ βασίλεια, καὶ αὐτίκα στέλλουσι (21)
τοὺς ἐπανάξοντας τὴν βασίλισσαν, τοῖς δὲ στασιώ-
ταις ἀντέστησάν τινες ἐκ τάφανοῦς βέλη κατ' αὐτῶν
ἀφιέντες, καὶ λίθους ἐκ σφενδονῶν, ἐξ ὧν οὐ βρά- B
χιστοι ἀνῃρέθησαν· Ἤδη δὲ τὴν βασιλίδα ἀνακο-
μισθεῖσαν στήσαντες ἐπὶ μετεώρου ἐν τῷ θεάτρῳ,
τοῖς στασιάζουσιν ἐπεδείκνυον, ἵνα δῆθεν αὐτοῖς
κατευνασθῇ ὁ θυμὸς, ἀνακληθείσης τῆς σφετέρας
δεσπότιδος. Τοῖς δὲ τοῦτο μᾶλλον ἀνῆψε τὸν θυμὸν,
καὶ ἐξέκαυσε τὴν ὀργήν. Ὡς γὰρ μετημφιεσμένην
αὐτὴν ἐωράκεισαν, ἐπὶ πλέον ἀνερῥάγησαν εἰς τὸν
πόλεμον, καὶ τῆς κακοηθείας τὸν τυραννοῦντα
μισήσαντες, ἀφίστανται μὲν τῆς βασιλίδος Ζωῆς,
πρὸς δὲ τὴν Θεοδώραν τὴν ταύτης σύγγονον τρέπονται
ἤδη προσχηματισθεῖσαν κἀκείνην παρὰ τῆς ἀδελφῆς,
ὡς ὁ λόγος φθάσας ἐδίδαξε, καί τινα τῶν πατρῴων
αὐτῆς θεραπόντων παραλαβόντες, ἀφίκοντο ἐπ'
αὐτὴν, καὶ ταύτην τῆς κατοικίας ἐξαγαγόντες, καὶ
οἷον περὶ αὐτὴν συνασπίσαντες, εις τὸ μέγα τέ- C
μενος ἄγουσι τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, καὶ πρὰ
πάντων τῶν τε τῆς βουλῆς, καὶ τῶν τοῦ δήμου καὶ
αὐτῶν τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἡ Θεοδώρα Αὐγούστα
βασιλὶς ἀνηγόρευτο. Τοῦτο δὲ πᾶσαν ἐλπίδα τῷ
Μιχαὴλ καὶ τοῖς περὶ ἐκεῖνον ἀπέσβεσε, καὶ δεδιὼς
περὶ τῇ ζωῇ, τῶν βασιλείων μεθίσταται, καὶ νηὶ
τῶν βασιλικῶν ἐμβεβηκὼς αὐτός τε καὶ ὁ νωθελί-
σιμος, εἰς τὴν περιώνυμον ἀπῆλθον τοῦ Στουδίου
μονὴν, τὰ μὲν τῆς βασιλείας γνωρίσματα ἀποθέμε-
νος, μοναστοῦ δ' αὐτῷ περιθέμενος ἄμφια. Ἐπεὶ
δ' ἐγνώσθη τοῦτο τῷ δήμῳ, οὐκ εἶχον ὅπως ἐκ τῆς
χαρᾶς κατάσχωσιν ἑαυτοὺς, καὶ ἐπ' ἐκεῖνον συνέ-
θεον. Ἤδη δὲ κλινούσης ἡμέρας, οἱ περὶ τὴν Θεο-
δώραν δείσαντες, μὴ ἡ βασιλὶς Ζωὴ αὖθις τὸν
ἐκβεβληκότα ἀνακαλέσηται, ἵνα μὴ ἡ ἀδελφὴ αὐτῇ
συγκοινωνήσῃ τῆς βασιλείας, στέλλουσι τοὺς τὰ D
ὄμματα καὶ ἀμφοῖν ἐξορύξοντας. Οἱ μὲν οὖν ἐξ
αὐτοῦ τοῦ θυσιαστηρίου τῆς τοῦ Στουδίου μονῆς
ἐκσπασθέντες, ἀπήγοντο. Τὸ δὲ πλῆθος συῤῥεῦσαν
περὶ αὐτοὺς, ἐνύβριζόν τε καὶ ἐπετώθαζον, καὶ μέλη
συντιθέντες, ἐπετραγῴδουν αὐτοῖς. Ὡς δ' ἦκον περὶ
τὸ Σίγμα (τόπος δ' ἐστὶ κεκλημένος τουτὶ) ἐκεῖ τοὺς
ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν (22), ὁ μὲν Κωνσταντῖνος γενναίως φέρων τὴν συμφαρὰν, ὁ δὲ Μιχαὴλ θεο-

centuriare et affluere turbam, suos autem satellites animi esse dubios esse cerneret (nam ii quoque facinus in imperatricem admissum oderant) territus æstuare cœpit. Sed eum angorem nobilissimus ei nonnihil levavit: qui cum domi seditionem cognovisset, suis ministris quos alebat plurimos armatis, per medium forum in regiam abiit, statimque mittit qui imperatricem reducant, et seditiosis quosdam opponit, qui ex occulto eos telis peterent, et fundis incesserent, unde non sane pauci perierunt, imperatricem vero jam reductam, atque in summo theatro collocatam tumultuantibus ostenderent, ut visa domina furor eorum compesceretur. Id vero velut incentivum quoddam seditionis fuit, et iracundiam populi inflammavit. Nam conspecta vestium mutatione, bellum violentius exarsit, ac tyrannicæ malignitatis odio, relicta imperatrice Zoe, ad sororem ejus Theodoram conversi, quæ et ipsa, ut supra expositum est, sorpris jussu habitum mutarat, duce quodam paterno ejus famulo, veluti militari globo circumdatam, ex ædibus in Magnam ecclesiam divini Verbi Sapientiæ perduxerunt: ubi a toto senatu, populo et sacerdotibus Augusta et imperatrix est consalutata. Ea res Michaeli et suis omnem spem ademit. Itaque vitæ metuens, relicta regia cum nobilissimo, navi imperatoria conscensa, in celebre Studii monasterium, abjectis imperii insignibus, habituque monastico sumpto, concessit. Quo populus cognito, lætitiam dissimulare nequiens, ad illum concurrit. Die vero jam ad occasum vergente, Theodoræ studiosi veriti ne Zoe ejectum revocaret, quo sororem consortem imperii habere non cogeretur, mittunt, qui utrique oculos effodiant. Cum igitur ex ipso sacrario Studiensis monasterii extracti abducerentur: multitudo quæ illo confluxerat eis illudebat et insultabat, cantilenas quasdam tanquam in tragœdia occinens, donec eis in loco qui Sigma dicitur oculi sunt effossi. Constantino calamitatem eam fortiter ferente, Michaele vero **246** quiritante et lamentate. Ea re peracta, ministri pœnæ ad Theodoram adhuc in templo versantem redierunt. Zoæ vero in regiam reversæ minime placebat, ut erat ambitiosissima, sororem in potestatis consortium admittere. Verum senatus utramque venerans, hanc ut jam pridem imperatricem suam, illam ut recens designatam, et eversæ tyrannidis causam, natu majori persuadet ut sororem collegam admittat. Theodora igitur regiam ingressa pari cum Zoe potestate usa est: cæcati autem exsilio multati sunt, imperio eorum quatuor mensibus et quinque diebus terminato, quod utinam citius amisissent.

Variæ lectiones et notæ.

(51) Κτίλλουσι. Anonymus Barensis in Chron. an. 1052: ***Michael imp. defunctus est, et surrexit Michael Cæsar nepos ejus, qui direxit in Apulia Maniaki. Post menses*** 5 ***cæcaverunt illum ipsum puditi qui exsiliavit Zoi. Et surrexit Constanti Monacho***, etc.

(22) Τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξεκόπησαν. Catalogus imp. Codino subjunctus: Ἐν τῷ κιονίῳ τοῦ Σίγματος ἐτυφλώθη παρὰ Νικηφόρου Ἐπάρχου τοῦ Καπανέως.

λογῶν τε καὶ ὀδυρόμενος. Ἐπεὶ δ' ἄμφω σκότος ἐκάλυψε, πρὸς τὴν Θεοδώραν οἱ τὴν πήρωσιν ἐκείνοις σχεδιάσαντες ἐπανήλθοσαν, ἔτι τῷ μεγάλῳ τεμένει προσμένουσαν. Ἡ δὲ Ζωὴ ἐτύγχανε περὶ τὰ βασίλεια. Ἦν μὲν οὖν αὐτῇ τὸ βουλόμενον, μὴ προσήσεσθαι τοῦ κράτους κοινωνὸν τὴν ὁμαίμονα· ἐζηλοτύπει γὰρ ἐκτόπως. Ἀλλ' οἱ τῆς γερουσίας καὶ ἄμφω σεβόμενοι, τὴν μὲν ὡς βασιλίδα σφῶν ἐκ μακροῦ, τὴν δὲ, ὡς ἄρτι ἀναῤῥηθεῖσαν, καὶ τοῦ καταλυθῆναι τὴν τυραννίδα γενομένην αἰτίαν, πείθουσι τὴν πρεσβυτέραν, κοινωνὸν τοῦ κράτους προσειληφέναι τὴν ἀδελφήν. Ἦκει τοίνυν καὶ ἡ Θεοδώρα πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ συμμετέχει τοῦ κράτους τῇ ἀδελφῇ, ἐντεῦθεν ὑπερορίαν οἱ πηρωθέντες τοὺς ὀφθαλμοὺς κατακρίνονται, τῆς βασιλείας αὐτοῖς ἐπὶ μῆνας τέσσαρας καὶ πέντε ἡμέρας συσταλείσης, ὡς εἴθε γε καὶ βραχύτερον.

XX. Romanorum imperio in gynæceum devoluto, nemo insidiatus est mulieribus, sed paruerunt omnes tam principes senatus, quam prætorianorum præcipui. Sederunt igitur ambæ pro tribunali, omnes regiæ cæremonia apud eas peractæ, adhibita de more custodia, primariis senatoribus et magistratibus venerabundis circumstantibus: quæstiones porro controversiarum, responsa ad publica dubia, anscultationes legatorum, comitia, cæteraque regni solemnia usurpata apud illas. Cæterum vel metu, ne soror rerum sola potiretur (susurrabant enim quidam ad solam Theodoram pertinere imperium, quod causa fuisset pellendi tyranni), vel desiderio viri et coitus impulsa Zoe de imperatore et marito in regiam accersendo deliberavit. Adductus igitur est Constantinus Dalassenus, quasi alia de causa accersitus. Sed cum asperius locutus esset, et ingenio videretur præfracto et intractabili, repudiatus est. Deinde ad alium inclinavit neque nobilitate neque dignitatibus aut magistratibus illustrioribus gestis insignem, sed ob formam imperio dignum, quæ animum etiam non deditum luxuriæ in amorem pellicere posset. Ad eum igitur imperatrix plenis velis ferebatur, sed ejus suffragio morbus intercessit, qui virum subito e vita sustulit. Neque suspicionis exspers fuit conjux illius, ut quæ eum ex zelotypia toxico dato necarit, ne vivente adhuc marito privaretur, atque aliam ei accubantem videret. Sic ille spe, imperatrix voto suo frustrata est. Verum ejus calculi ad Constantinum Monomachum **247** inclinarunt, virum nobilem et illustrem, formaque excellenti præditum, qui prima conjuge defuncta, Romani imperatoris neque ex fratre ducta, nihil ab illo magnificum consecutus erat: tamen cum propter affinitatem in aula versaretur, imperatrici charus et familiaris factus, multorum talentorum munera ab ea, ut erat manu liberali et animo regio, acceperat. Unde suspicaces et malevoli ansam male de eis loquendi arripuerunt, et Michael Romani successor, quod illa quoque audierat, rerum potitur, virum confictis quibusdam criminibus Lesbum relegavit, cum vera causa una zelotypia esset. In eo exsilio, toto imperii Michaelis tempore, fuit, nec alterum Michaelem magis

A Κ'. Κατηντήκει τοίνυν περὶ τὴν γυναικωνῖτιν ἡ τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴ, καὶ οὐδέν τι περὶ ταύτας νενεωτέριστο, ἀλλὰ πάντες αὐταῖς ὑπεῖχον, τό τε τῆς γερουσίας ἔξοχον, καὶ τὸ τοῦ στρατηγίου ἐπισημότατον. Αἱ δ' ἄμφω ἐκάθηντο ἐπὶ βήματος, καὶ πᾶσα περὶ αὐτὰς ἐτελεῖτο τελετὴ ἡ βασίλειος, καὶ τῇ δορυφορίᾳ τὸ ἐπὶ τοῖς βασιλεῦσι σχῆμα τετήρητο, καὶ οἱ τῆς πρώτης βουλῆς καὶ οἱ ἐν τέλει σὺν αἰδοῖ παρειστήκεισαν ξύμπαντες. Καὶ ζητήσεις δικῶν, καὶ λύσεις (23) δημοσίων ἀμφισβητήσεων, ἐντεῦθεν ἐντυχίαι τε πρεσβευτῶν καὶ ἀρχαιρεσίαι, καὶ τἆλλα τὰ τῇ βασιλείᾳ προσήκοντα ἐγίνοντο παρ' αὐταῖς. Ἀλλ' εἴτε φόβος, μὴ τῇ ἀδελφῇ μόνῃ περισταίη τὰ τῆς ἀρχῆς (ὑπεψιθυρίζετο γάρ τισιν, αὐτῇ μᾶλλον προσήκειν τὰ τῆς ἀρχῆς, ἅτε καὶ τῆς τυραννησάντος καθαιρέσεως αἰτίᾳ), εἴτ' ἀνδρὸς ἐπιθυμία καὶ
B μίξεως ἵμεροι ἀνέπεισαν τὴν Ζωὴν ἐπεισαγαγεῖν τοῖς βασιλείοις τὸν βασιλεύσοντα, καὶ αὐτῇ συμβιώσοντα. Καὶ ἦχθη μὲν ὁ Δαλασσηνὸς Κωνσταντῖνος, ὡς ἐπ' ἄλλο τι μετακεκλημένος. Ἀποτομώτερον δὲ τοῖς λόγοις χρησάμενος, καὶ τὸ ἦθος φορτικός τις δόξας καὶ δυσχερὴς, ἀπεδοκιμάσθη. Εἶτα ἐπ' ἄλλον ἀπένευσεν οὔτε τῶν ἄγαν ὄντα εὐπατριδῶν, οὔτε τῶν ἐν ἀξίαις λαμπροτέραις ἐξητασμένων, οὔτε τῶν ἐν περιφανέσιν ἀρχαῖς, τὸ δὲ εἶδος ἄξιον τυραννίδος, καὶ οἷον πρὸς ἔρωτας ἐφελκύσασθαι καὶ μὴ μαχλοσύναις προσκειμένην ψυχήν. Ἐπ' ἐκεῖνον οὖν ὅλοις ἱστίοις ἔπνευσεν ἡ βασίλισσα, ἀλλ' ἠκύρωσε τὰς ψήφους αὐτῇ νόσος ἀθρόον τὸν ἄνδρα τῆς ζωῆς ἐξαρπόσασα. Ὑπωπτεύθη δὲ καὶ ἡ συνοικοῦσα τούτῳ ὡς τὸν θάνατον αὐτῷ σχεδιάσασα, καὶ φάρ-
C μακον αὐτῷ διὰ ζηλοτυπίαν κεράσασα δηλητήριον, ἵνα μὴ ἔτι ζῶντος στερήσοιτο τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ὁρᾷη ἑτέραν αὐτῷ παριαύουσαν. Ὁ μὲν οὖν οὕτω τῶν ἐλπίδων ἐκπέπτωκε, καὶ τῆς ὁρμῆς ἡ βασίλισσα. Αἱ δὲ ψῆφοι πρὸς τὸν Μονομάχον Κωνσταντῖνον ἀπέκλιναν, ἄνδρα τῶν εὐ γεγονότων (24) καὶ τῶν ἐπισήμων, καὶ κηδεστὴν τῷ βασιλεῖ Ῥωματῷ ἐπ' ἀδελφόπαιδι (25) χρηματίσαντα (ταύτῃ γὰρ κατὰ δευτέρους γάμους ὠμίλησε), καὶ τὴν ὥραν ὑπέρλαμπρον. Τούτῳ οὕπω μὲν μεγαλοπρεπές τι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐν δείξατο, διὰ δέ γε τὴν πρὸς αὐτὸν ἀγχιστείαν περὶ τὰς βασιλείους αὐλὰς ἀνεστρέφετο, κἀντεῦθεν συνήθης τῇ βασιλίδι ἐγένετο, κἀκείνη φιλίως πρὸς τὸν ἄνδρα

Variæ lectiones et notæ.

(23) Λύσεις. Vide *Gloss. med. Græcit.* in hac voce.

(24) Εὐγενέτην. Alii τῶν εὐγεγονότων. Vide *Gloss. med. Lat.* in *Benenatus*.

(25) Ἐπ' ἀδελφόπαιδι. Duxerat igitur Constantinus Monomachus filiam fratris vel soror Romani imperatoris: nam hæc vox utrumque significat, Romani fratrem nullum memorat Historia Byzantina: Theodoram unicam sororem nuptam Joanni Tzimiscæ habet.

διέκειτο, καὶ ᾠκειοῦτο αὐτὸν, καὶ χάρισιν ἐδεξιοῦτο πολυταλάντοις, οἷα ἐκείνη τὴν χεῖρά τε ἀφειδὴς καὶ βασιλικὴ τὴν προαίρεσιν, ὥστε ταῦτα τοῖς κακοήθεσι καὶ λοιδορίας κατ' αὐτῶν ἐγένετο ἀφορμή. Ὅθεν ὁ μετὰ τὸν Ῥωμανὸν αὐτοκράτωρ ὁ Μιχαὴλ (26) οὐκ ὢν τῶν λεγομένων ἀνήκοος, βασιλεύσας, εἰς Λέσβον περιορίζει τὸν ἄνδρα, ἐπ' αἰτίαις δέ τισι πεπλασμέναις, τὸ δ' ὅλον ἦν τὸ ζηλότυπον. Καὶ ἦν τὸν ἅπαντα χρόνον τῆς βασιλείας τοῦ Μιχαὴλ ὑπερόριος, καὶ οὐδὲ τοῦ δευτέρου Μιχαὴλ εὐμενεστέρου τετύχηκεν. Ἐπεὶ δὲ τὸ κράτος ἐηανῆλθε πρὸς τὴν Ζωὴν, λύεται μὲν τῆς ὑπερορίας ὁ ἄνθρωπος, καὶ ἦγετο πρὸς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν, Ὡς δ' ἐγγὺς ἐγεγόνει, ἐπεσχέθη τοῦ πρόσω, καί τις ἐκ τῶν βασιλείων πεμφθεὶς, καὶ περὶ τὸν ἐν Δαμοκρανείᾳ τοῦ ἀρχιστρατήγου ναὸν αὐτῷ ἐντετυχηκὼς, στολὴν αὐτῷ ἐνδιδύσκει βασίλειον, καὶ σὺν δορυφορίᾳ βασιλικῇ ἐκεῖθεν ἐπάρας, εἰσεληλύθει τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ τελεῖται μὲν τοῖς βασιλεῦσι παρά του τῶν ἱερέων ἡ γαμικὴ ἱεροτελεστία· ὁ γὰρ πατριάρχης Ἀλέξιος διὰ τὴν τριγαμίαν (27) ηὐλαβήθη τὴν ἐπὶ τῇ συναφείᾳ τελετὴν αὐτουργῆσαι αὐτοῖς. Τῇ δ' ἑξῆς τὴν ἐπὶ τῷ βασιλείῳ στέφει μεταχειρίζεται τελετὴν, καὶ ἀναδεῖται ὁ Μονομάχος, καὶ τὸ σκῆπτρον τὸ βασιλικὸν ἐγχειρίζεται.

ΚΑ'. Ἐντεῦθεν ἡ μὲν τῶν αὐταδέλφων ἀρχὴ τρίτος ἔσχεν, ἐπὶ τρίτον διαρκέσασα μῆνα, ἡ δὲ τῶν κοινῶν διοίκησις πρὸς τὸν Μονομάχον μετέπεσε· καὶ ὃς αὐτίκα οὐ σὺν λόγῳ οὐδὲ μετά τινας ἔμφρονος οἰκονομίας, οὔτε τὰς τῶν ἀξιωμάτων ἐποιεῖτο τιμὰς, οὔτε τὰς τῶν χρημάτων διανομὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς τιμὰς χύδην παρεῖχε, καὶ οἷς μὴ προσῆκεν αὐτὰς ἐχαρίζετο, καὶ τοὺς βασιλικοὺς θησαυροὺς εἰ εὐθημερὸν ἐκκενωθῆναι συμβέβηκεν, οὐδὲν αὐτῷ τι πρᾶγμα λελόγιστο. Τοῖς γε μὴν ἰδιωτεύοντι προσκεκρουκόσιν αὐτῷ, ἀφῆκεν ἅπασι τὰς αἰτίας, καὶ ἐμηνία τούτων οὐδέ τινι· ἡδυπαθείαις δ' ἑαυτὸν ἐκδέδωκε καὶ τρυφαῖς, τὸ μὲν τὴν ἐκ τοῦ σάλου τῶν συμφορῶν ἀηδίαν ἀποπτύσαι πειρώμενος, ἅρτι πρὸς ἄκλυστον τάχα λιμένα κατάρας τὴν ἀρχὴν τὴν βασίλειον, τὸ δέ τι ταῖς βασιλίσσαις χαριζόμενος (28), καὶ γλυκυθυμίας αὐταῖς μνώμενος ἀνειμένων οὔσαις ἠθῶν. Λόγοις δὲ προσεῖχεν ἢ μᾶλλον τοῖς λόγους μετιοῦσι καὶ δόξαν ἔχουσι λογιότητος, αὐτὸς τῶν λόγων ἄκρῳ μόνον δακτύλῳ, τὸ τοῦ λόγου, γευσάμενος. Τὰ μὲν περὶ τὰ βασίλεια οὕτως εἶχε, τὰ δ' ἐκτὸς οὐκ εὐτυχῶς τοῖς Ῥωμαίοις ἐφέρετο. Ἀποδρὰς γάρ τις ἐκ Βυζαντίου Σκύθης ἀνὴρ, Βοΐσθλαβος ὀνομαζόμενος, καὶ χεῖρα περὶ αὐτὸν συλλέξας, κἀν τοῖς ὄρεσι τοῖς Ἰλλυρικοῖς ἐμφωλεύων ὥς τις ἄγριος θὴρ, τὰ πρόσ-

A prepitium habuit. Sed potestate Zoæ restituta, ab exsilio in urbem regiam rovocatur. Cui autem appropinquasset, subsistere jubetur et juxta a Damocranium Sancti Michaelis templum a quodam ex aula misso veste imperatoria exornatus urbem cum imperatorio comitatu ingreditur : ac nuptiale sacrum a quodam sacerdote peragitur, Alexio patriarcha id munus ob tertias nuptias defugiente, idem tamen postridie solemnitatem coronationis peregit. Sic Monomachus et coronam et sceptrum imperatorium accepit.

B XXI. Ex eo finita sororum potestas, quæ trimestre durarat, ad Monomachum est translata. Is nulla ratione prudentive consilio vel dignitates vel pecuniam est largitus. Sed et dignitates prosmicue in indignos contulit, et si fiscum eodem exhauriri die contigisset, nihil referre putavit. Iis tamen a quibus privatus offensus fuerat injurias bona fide condonavit, seque voluptatibus et deliciis dedidit, partim ut molestiam ex tempestate calamitatum conceptam ex animo exspueret, recens in tranquillum imperatoriæ potentiæ veluti portum pervectus, partim ut imperatricibus gratificaretur, jucundumque se præberet, quæ levibus erant ingeniis. Eruditioni ac potius viris eruditione claris operam dedit, cum ipse doctrinam vix primis labris, ut dicitur, degustasset. Hoc regiæ statu

C provinciæ Romanæ fortuna parum secunda utebantur. Nam Scytha quidam Boisthlavus, Byzantio **248** profugus collecta manu Illyrici montes instat feræ insedit, gentesque iis montibus finitimas Romanæ ditionis, ut Triballos, Servios, et id genus alios latrociniis infestavit. Quo nuntiato imperator Dyrrachii præfecto scribit ut cum Stephano (nam id quoque nomen Boisthlavus habebat congrediatur. Qui cum pugnam temere commisset (neque enim artis imperatorem peritiam

Variæ lectiones et notæ.

(26) Μιχαήλ· Michael Paphlago primus Zoes conjux.

(27) Διὰ τὴν τριγαμίαν. Theodorus Balsamon ad *Nomocanonem* Photii, tit. XIII, cap. 1. Ἀπὸ τοῦ παλαιοῦ νόμου τρεῖς γάμοι ἐπεγινώσκοντο· ἐπὶ δὲ τῶν ἡμερῶν τοῦ βασιλέως κυρίου Λέοντος τοῦ Φιλοσόφου γέγονε σχίμα (leg. σχῆμα) εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μέσον τῶν ἀρχιερέων· οἱ πλείους γὰρ οὐ παρεχώρουν τὴν τριγαμίαν, καὶ ἔφθασεν ἡ διαίρεσις μέχρι καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως κυρίου Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου· ἐξηνέχθη τηνικαῦτα τόμος ὁ λεγόμενος τῆς Ἑνώσεως, διαλαμβάνων πότε ὁ τρίτος γάμος παραχωρεῖται, καὶ πότε οὔ. Addit deinde ejusmodi tomum haberi in Scholiis ad IV Canon. S. Basilii.

(28) Ταῖς βασιλίσσαις χαριζόμενος. Nam non modo Zoe Monomachi conjux Augustæ titulum servavit, sed et Theodora soror. Utramque innuit Joannes Euchaitarum episcopus, et imperatorem alloquens :

D Ἔπειτα ταῖς σαῖς πανσεβάσταις Αὐγούσταις.

Infra :

Καὶ τὰς Αὐγούστας ὡς συνεργοὺς λαμβάνω.

Sed et Theodoram una cum Zoe imperitasse non semel innuit :

Δισσαῖς Ἀνάσσαις αὐταδέλφαις Αὐγούσταις
Δώρημα κοινὸν ἐξ ἑνὸς δούλου τόδε.

Rursum de Zoe :

Ἔχουσα συλλάμπουσαν ἐκ τοῦ πλησίον
Ἄλλην σεαυτὴν, τὴν ἐμὴν μὲν δεσπότιν
Σὴν δ' αὐταδέλφην γνησίαν, καὶ φιλτάτην,
Ἣ συμμερίζῃ τοῦ κράτους τὰς ἡνίας.

habebat), suos milites in magnam cladem confecit, ipse cum ipse cum paucis ægre elapsus, exercitu omni illic cæso, qui nec manibus uti, nec interfectores ulcisci potuit. Et hæc in Illyrico gesta sunt. Monomachus autem (nam de rebus ejus domesticis agendum est prolixius) altera uxore mortua, tertias sibi nuptias celebrandas non putabat: sed consobrinæ uxoris suæ, viduæ consuetudine, principio clam, post etiam haud dissimulanter utebatur. Ea vero et a dolescentula erat, et formosissima, et nobili Sclerorum stemmate orta. Eo porro animorum nexu devincti, eo amoris ardore inflammati erant, ut nisi una essent, vitam sibi morte acerbiorem putarent. Itaque illum mulier ultro in exsilium, cujus supra facta est mentio, relictis omnibus, est consecuta, ut amans redamantem videret, neque ab illo exsularet. Comitata igitur virum, omnibus obsequiis declinivit, calamitatem pro virili levavit, de suo suppeditatis sumptibus, ne præter alias molestias etiam inopia conflictaretur. Nam et ipsa spe principatus inani quidem illa tum nitebatur. Ut vero ille in culmen imperii sublatus fuit, nec in rebus secundis mulieris est oblitus, sed cum imperatrice egit ut revocaretur, et commodis ejus consuleretur. Ea vero tum zelotypia ob provectiorem ætatem abolita, tum experientia malorum facta moderatior, non abnuit. Si Scleræna ex Mitylene reducitur, cui non statim splendidum domicilium aut delicatum ministerium est paratum, sed progressu temporis et regia custodia est adhibita, et domus ejus in palatium transformata. Nam se sibi ædes extruere simulabat Monomachus, quo in loco illa habitabat, ut per speciem inspiciendæ structuræ sæpius eam viseret. Ac ad tempus quasi verecundans amorem velo **249** quodam obducebat, tandem vero et pudore et dissimulatione abjecta, mulierem non ut concubinam et ex semisse conjugem, sed plane pro uxore tractabat. Itaque illi imperatoriis thesauris fluminis instar divitiæ affluebant, et aureæ venæ aperiebantur, imperatore aperte illam conveniente; qui intolerabile sibi fore existimans, nisi perpetua ejus consuetudine frueretur, re prius cum imperatrice communicata, et ejus consensu impetrato, Scleræ nam in regiam traducit. Quin imo fœdus amicitiæ inter mulierculas ictum esse de imperatoris sententia perhibetur: ac mulier Augustæ honorem adepta est, et dignitate et appellatione pridem imperatoria, in prtmam eam collata, cum domina vocaretur. Quæ omnia imperatrix nec iracunde nec moleste tulit. Sed cum maritus medius et inter ipsam et Augustam habitaret: prius eum imperatrix convenire non solebat, quam accurate perquisisset, adamatam apud eum non esse. Quæ

A οικα τοῖς ὄρεσι τούτοις ἔθνη καὶ Ῥωμαίοις ὑπήκοα ἐλήΐζετο, Τριβαλλούς τε καὶ Σέρβους, καὶ ὅσοι τούτοις ὁμογινεῖς. Ὡς δ' οὖν ἠγγέλθη τοῦτο τῷ βασιλεῖ, γράφει τῷ εἰς τὸ Δυρράχιον ἄρχοντι, τῷ Στεφάνῳ συμβαλεῖν· καὶ τοῦτο γὰρ ὁ Βοΐσθλαβος ὠνόμαστο. Ὁ δὲ ἀτέχνως ἐγχειρήσας τῇ πρὸς ἐκεῖνον μάχῃ (ἦν γὰρ στρατηγικῆς ἐμπειρίας ἀμέθεκτος) μεγάλης τοῖς μετ' αὐτοῦ στρατευομένοις ἐγένετο παραίτιος συμφορᾶς, αὐτὸς μὲν μόλις μετὰ βραχέων σωθεὶς, τὸ δ' ἄλλο στράτευμα σύμπαν καταστρώσας ἐκεῖ, μηδὲ χειρὶ δυνάμενον χρήσασθαι, καὶ τοὺς ἀναιρέτας ἀμύνασθαι. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὸ Ἰλλυρικὸν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Ὁ δὲ Μονομάλος (εἰς τὰ κατὰ οἶκον γὰρ αὐτῷ πάλιν ὁ λόγος ἐμφιλοχωρησάτω) ἐπεὶ καὶ ἡ δευτέρα σύνοικος αὐτῷ ἐτεθνήκει, εἰς τρίτον μὲν γάμον ἀποκλῖναι οὐκ B ἔκρινεν, ἀνεψιᾷ δὲ τῆς αὐτῷ γαμετῆς χρηρείᾳ συζώσῃ, λάθρα μὲν πρώην, εἶτα καὶ εἰς τούμφανὲς συνεφθείρετο. Ἡ δὲ καὶ νέας ἦν ἡλικίας, καὶ κάλλους εἶχε τοῦ σώματος περιττῶς, καὶ γένους ἐπιφανῶς· ἐξέφυ γὰρ τοῦ σπέρματος τῶν Σκληρῶν. Οὕτω δ' ἀλλήλοις ἐνετετήκεσαν, καὶ οὕτω σφίσιν ὁ ἔρως ἐγκέκαυτο, ὡς εἰ μὴ συνεῖεν ἀλλήλοις μηδὲ ζῆν δοκεῖν μηδ' ἀνέχεσθαι. Διὸ καὶ ὑπερορίαν, ὡς εἴρηται, καταδικασθέντι τούτῳ τῷ βασιλεῖ, κἀκείνη τῶν ἁπάντων ἑαυτὴν ὑπερώρισεν, ἵν' ὁρᾷη τὸν ἐρῶντα τε καὶ ἐρώμενον, καὶ μὴ εἴη αὐτοῦ ὑπερόριος, καὶ συναπῇει τἀνδρὶ, πάντα γινομένη αὐτῷ καὶ τὴν συμφορὰν, ὡς οἷόν τε, συνεπικουφίζουσα, κἀκ τῶν οἰκείων ἐπιχορηγοῦσα τούτῳ, ἵνα μὴ πρὸς τοῖς ἄλλοις λυπροῖς καὶ ἐνδείᾳ πιέζοιτο. Ἔτρεφε γὰρ κἀκείνην ἡγεμονίας ἐλπίς. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος εἰς τὴν τῆς βασιλείας ἦρθη περιωπὴν, τῇ δὲ αἱ ἐλπίδες οὐκ ἐκβεβήκεσαν, οὐκ ἠμνημόνησε τῆς γυναικὸς οὐδ' ἐν τῇ εὐκαιρίᾳ ὁ βασιλεὺς, ἀλλὰ προσάγει λόγους τῇ βασιλίδι περὶ αὐτῆς, καὶ ἀξιοῖ ἀνακληθῆναί τε τὴν γυναῖκα, καὶ τυχεῖν εὐετηρίας τινός. Ἡ δὲ οὐκ ἀνένευσεν· ὅ τε γὰρ χρόνος παρήνεγκεν αὐτῇ τὸ ζηλότυπον, ἤδη τυγχανούσῃ παρήλικι, καὶ οἱ συμβεβηκότες αὐτοῖ πειρασμοὶ μετριωτέραν εἰρνάσαντο. Ἀνάγεται τοίνυν ἐκ Μιτυλήνης ἡ Σκλήραινα, καὶ οὐκ εὐθὺς αὐτῇ περιφανὴς κατοικία ἡτοίμαστο, ἀλλ' οὐδὲ θεραπεία ἀδρά. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ βασίλειος αὐτῇ δορυφορία νενέμητο, καὶ ὁ οἶκος αὐτῇ μετεσχημάτιστο εἰς ἀνάκτορον. Οἶκον γὰρ οἰκεῖον οἰκοδομεῖν ὁ Μονομάχος ἐσχημάτισατο τὴν ἐκείνης καταγωγὴν, ἵνα θαμὰ πρὸς ἐκείνην ἀπίοι, ὡς δή τι τῶν δομουμένων ὀψόμενος. Μέχρι μὲν οὖν τινος ἐσκηνοποίει τὸν ἔρωτα, καὶ ὥσπερ ἡρνθρία πρὸς τὸ γινόμενον. Εἶτα καὶ τῇ αἰδῶ, καὶ τὴν σκηνὴν ἀποτίθεται, καὶ τῇ γυναικὶ συνῆν οὐχ ὡς παλλακῇ, οὐδ' ὡς ἡμιγάμῳ (29), ἀλλ' ὡς ἐμφανῶς συνευνέτιδι· καὶ αὐτῇ ἐκ τῶν βασιλικῶν ταμείων καθ' ἑκάστην ἐπέῤῥει τὰ χρήματα κατὰ ποταμὸν, καὶ φλέβες ἀνεστομοῦντο χρυσίτιδες, καὶ ἀπαρακαλύ-

C

D

Variæ lectiones et notæ

(29) Ἡμιγάμῳ. Concubinas uxorum loco non modo habitas, sed et uxores concubinas dictas, documus in *Gloss. med. Lat.* in v. *Concubinas;* unde apud S. Augustinum Tract. II, *super Joann.* c. VII, et Columbanum in epist. 5 adulterium fieri dicebatur cum concubina, perinde ac cum uxore legitima.

πτως αὐτῇ προσεφοίτα ὁ βασιλεύς. Ἀλλὰ δεινὸν ἡγούμενος εἰ μὴ καὶ συμβιῴη αὐτῇ καὶ συνοικοίη διηνεκῶς, μετάγει ἐκεῖθεν τὴν γυναῖκα εἰς τὰ βασίλεια, τῇ βασιλίδι πρότερον περὶ τούτου κοινολογησάμενος, καὶ πείσας μὴ δυσχεραῖναι πρὸς τὸ γινόμενον. Μᾶλλον μέντοι καὶ φιλίας ὅρκια λέγεται παρὰ τοῖν γυναίκοιν ἀμφοῖν τελεσθήσεσθαι, τοῦτο τοῦ αὐτοκράτορος ἀξιώσαντος. Τετίμητο δὲ ἡ γυνὴ σεβαστὴ, αὐτῇ πρώτῃ τῆς πρώην βασιλικῆς ἀπονεμηθείσης καὶ ἀξίας καὶ κλήσεως, καὶ ὠνομάζετο δέσποινα. Καὶ ἡ βασιλὶς ἐπὶ τούτοις οὔτ' ἐμηνία, οὔτ' ἤχθετο, μέσον δὲ σκηνοῦντος τοῦ βασιλέως ἑκατέρωθεν ᾤκουν παραλλὰξ ἡ βασιλὶς καὶ ἡ σεβαστή. Καὶ οὔποτε ἡ Αὐγούστα προσῆει (30) τῷ βασιλεῖ, εἰ μὴ τῆς ἐρωμένης μεμονῶσθαι τοῦτον ἀπηκριβώσατο, ἀλλ' οὕτως ἔχουσα, καὶ εἰς τοσοῦτον εὐκληρίας ἀρθεῖσα, καὶ μείζονας δ' ἐλπίδας παρ' ἑαυτῇ θάλπουσα, ἀθρόον ἀναρπάζεται νόσῳ, καὶ θνήσκει. μέγα πένθος καταλιποῦσα τῷ βασιλεῖ.

ΚΒ'. Καὶ ἡ μὲν ἀπῆλθεν, τῷ δὲ βασιλεῖ πόλεμος ἐπῆλθεν ἐμφύλιος. Ὁ γάρ τοι Μανιάκης Γεώργιος (31), ἀνὴρ καὶ τὴν ψυχὴν ἀνδρειότατος, τήν χεῖρά τε γενναιότατος, καὶ στρατηγεῖν δεξιώτατος, παρὰ ταῖν βασιλίδαιν, ὅτ' ἐκεῖναι τοῖς τῆς βασιλείας πράγμασιν ἐφειστήκεσαν, εἰς Ἰταλίαν πεμφθεὶς, πολεμήσων (32) τοῖς αὐτῇ ἐπεμβαίνουσι, καὶ ταύτης οἰκειωσαμένοις ἔνια, καὶ τῇ τῶν Ῥωμαίων αὖθις ἡγεμονίᾳ ἐπανασώσων αὐτὰ, τοῖς τῶν Ῥωμαίων ἀντιπολέμοις ἀντικαθίστατο. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὸν Μονομάχον ὁ τῆς βασιλείας ἄξων μετακεκύλιστο, καὶ ὁ Σκληρὸς Ῥωμανὸς (ἀδελφὸς δ' ἦν ὁ ἀνὴρ τῆς ἐρωμένης τῷ βασιλεῖ) μέγα δεδύνητο διὰ τὴν ὁμαίμονα, καὶ μάγιστρος καὶ πρωτοστράτωρ τετίμητο, τῷ κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν οἴκῳ τοῦ Μανιάκη ἀγχιτερμονῶν, κακῶς διετίθει τὰ τοῦ ἀνδρὸς, μνησικακῶν ὅτι πρώην διαφερόμενος ἐκείνῳ κατεπονεῖτο. Αἴγεται δὲ καὶ τῆς εὐνῆς ἐπιβῆναι τοῦ Μανιάκη. Ταῦτα τῷ ἀνδρὶ ἀγγελλόμενα, εἰς θυμὸν ἐλίνει αὐτὸν, καὶ ἄχθος ἐνεποίει πολύ· εἶτα καὶ τὴν ἀρχὴν ἀφαιρεῖται, καὶ τοῦτο κατεργασαμένου τοῦ Ῥωμανοῦ. Ἐννοῶν τοιγαροῦν, ὡς εἰ πρὸς τὴν Κωνσταντίνου ἐπανελεύσεται, οὐ χρηστῶς αὐτῷ διατεθήσεται ὁ κρατῶν διὰ τὸν Σκληρὸν, τυραννίδι ἐπιχειρεῖ. Καί οἱ ὡς κορυφαιοτάτῳ τῶν στρατηγῶν καὶ ἀρηίῳ ἀνδρὶ πολλοὶ τοῦ στρατιωτικοῦ προσεχώρησαν. Ὁ δὲ ἐξ Ἰταλίας πρὸς τὴν ἀντικρὺ ταύτης ἤπειρον, πλοίοις ἐμβιβάσας τὸ στράτευμα, γίνεται. Τοῦτο εἰς θόρυβον τὸν βασιλέα ἐνέβαλε, καὶ γραφὴν ἐγχαράττει τῷ Μανιάκῃ, πάντος μὲν δείματος αὐτὸν ἀπολύουσαν, εἴτε ὅπλα κατάθοιτο, ἐπαγγελλομένην δὲ τὰ χρηστότερα· ὡς δ' ἐκεῖνος ἅπαξ κύβον ἀναρρίψας, οὐκέτι τῶν ὅπλων μεθίετο, ἀντιστρατεύει κατ' αὐτοῦ καὶ ὁ βασιλεύς. Ἐφιστᾷ δὲ τῷ στρατεύματι οὔ τινα τῶν γενναίων ἀνδρῶν, ἢ τῶν ἐν στρατηγίαις ἐξητασμένων, δεδιὼς μὴ κἀκεῖνος τολμήσειε τὰ

A cum eo loco tantumque felicitatis adepta esset, ac majora etiam speraret, magno cum luctu imperatoris, subito ex morbo decedit.

XXII. Post ejus obitum idem bello civili conflictatur. Nam Georgius Maniaces, vir et animo fortissimo, et manu promptissima, et ducendi exercitus peritissimus, dum mulieres rerum potiebantur, ad Italiam tutandam, et ad ea quæ ab exteris occupata erant, recuperanda ablegatus, B cum hostibus decertabat. Verum axe imperii ad Monomachum devoluto. Romanus Scelerus, adamatæ mulieris frater, cujus ab sororem magnæ opes erant (nam ab imperatore et magistri et protostratoris honorem adeptus erat), domum Maniacis, in Orientali provincia sibi finitimam, male tractavit, memor veteris injuriæ, quæ ab illo in contentione quadam oppressus fuerat. Idem torum quoque Maniacis polluisse ferebatur. Quæ viro nuntiata magnam et indignationem et mœrorem attulerunt. Post magistratu etiam Romani opera erepto, si Constantinopolim reverteretur, se imperatorem propter Scelerum male propitium habiturum cogitans, regnum affectat. Multi igitur C milites ad eum, ut summum ducem et virum bellicosum confluxerunt. Itaque exercitum **250** navibus impositum in continentem Italiæ obversam trajicit. Ea re imperator perturbatus, Maniacem per litteras omni metu liberat, si ab armis discesserit, pollicitationibus additis. Cum vero ille jacta semel alea arma retinere constituisset, bellum contra eum suscipit imperator, duce copiis præposito non strenuo aliquo viro et in re bellica exercitato, veritus ne talis idem auderet, sed spadone perspectæ sibi fidei, cubiculi ministro. Quo cum exercitu abeunte, Maniaces festinat, ut hostes imparatos adhuc opprimat, eosque commisso prælio in prima acie versans profligat. Sed Providentiæ nutu res nostras guber- D nantis, subito commutata belli fortuna, milites

Variæ lectiones et notæ.

(30) Ἡ Αὐγούστα προσῆει. Sic mss. ubi Wolfius: *Malim* ἡ βασιλὶς, *nam Sclerena, et Augusta et* ἐρωμένη *fuit.*

(31) Ὁ Μανιάκης Γεώργιος. Res a Georgio Maniace in bellis variis præclare gestas multis prosequitur Joannes Scylitzes, p. 727, 731, 737, 738, 739, 741, 743, 753, 756 et 853, et ex eo Joannes Bollandus ad Historiam corporis S. Agathæ ab eodem Maniace Constantinopolim ex Sicilia transmissi, scriptam a Mauricio Catanensi episcopo, a quo *in rebus bellicis expertissimus* dicitur. De eo etiam agit Lupus protospatha sub an. 1038, 1041, 1043, quo illius rebellionem ita attigit: *Mense Septembri reverso est civitas Barum in manu imperatoris et descendit Pardus patricius cum multo auro; quem Maniaches fecit occidi, seque imperatorem ab omnibus appellari; et mense Octobri venit Barum, minimeque illum recepit. Mense vero Febr. descendit Theodorus Canus magister et Catapanus, Maniaches prædictus pevrexit Dyrrhachium.* Agunt etiam de Maniace Gauffredus Malaterra. Leo Ostiensis, Ordericus Vitalis et alii laudati in Notis ad Alexiadem, p. 227 et 339.

(32) Πολεμηείων. Πολεμήσωνσ ms. reg. et ita legendum censebat Wolfius. Duo alii priorem lectionem retinent.

ejus vineuntur. Nam dum aciem obequitans phalanges dissipat, et ii quos inclamat, statim dissoluta estudine cedunt, lethale vulnus accipit, ac multi sanguinis profluvio caligine oculis oborta, habenis manu elapsis sella devolvitur, statimque mortuus concidit, non longe a campo in quo prælium committebatur. Imperatorii tamen non prius eum aggredi ausi, quam ejus milites ducis interitu cognito perterriti ac dissipati sunt: tum demum miseri caput amputatum suo duci attulerunt, quod ille statim ad imperatorem misit, qui id in sublimi theatro suspendit, et spadoni cum exercitu reduci, ut re bene gesta, triumphum decernit: ipse in vestibulo ædis Servatoris in Chalce, forum spectante medius inter imperatrices cum magna majestate præsidens. Ac Maniacis hic fuit exitus. Verum alia tyrannis est exorta, auctore Theophilo, Erotico. Is cum secundi Michaelis, qui primi nepos erat, exitum, et mulierum imperium cognovisset, Cypriis quorum tum prætor erat, arte sibi conciliatis, deficit. Sed motus ille, citra moram classe missa, est suppressus, victo Erotico, et insula in servitutem redacta. Alexio patriarcha mortuo, cum sedem illam annos 18 quiete tenuisset, Michael cognomento Cerularius, in ejus locum est suffectus. Monomachus vere auri centenarios 25 e monasterio Aloxi ab illo in thesauros relatos, abstulit. Joannes 251 porro spado, Orphanotrophus, imperatoris Michaelis Paphlagonis frater, Monomacho imperante, Mitylenem translatus, cæcatur, sive Theodoræ jussu, ignorante imperatore; sive imperatoris mandato, ei propter immeritum tot annorum exsilium irato qui cladi oculorum paucos dies supervixit.

A αὐτα· ἀλλ' ἐκτομίαν τῶν θαλαμηπολουντων, πιστὸν μέντοι αὐτῷ. Ὁ δὲ τὰς δυνάμεις ἀναλαβὼν ἀπῄει, καὶ ὁ Μανιάκης ἔσπευδεν ἀσυντάκτους τοὺς περὶ τὸν ἐκτομίαν καταλαβεῖν. Ἐπεὶ δὲ προσέβαλον ἀλλήλαις αἱ στρατιαὶ, τὸ μὲν ἐπὶ τῷ πρωταγωνιστῇ, τῷ Μανιάκῃ, φημὶ, τροποῦται τὸ τῶν ἐναντίων στρατόπεδον· τὸ δ' ἐπὶ τῇ τὰ ἡμέτερα διεξαγούσῃ Προνοίᾳ ἀθρόον ἀντέστραπτο τὰ τῆς μάχης, καὶ ἤττηντο οἱ περὶ τὸν Μανιάκην. Ὡς γὰρ ἐκεῖνος ἐπιὼν τὰς τάξεις, διεκλόνει τὰς φάλαγγας, καὶ οἷς ἐμβοήσειεν εὐθὺς ἀνειχάζοντο, καὶ ὁ συνασπισμὸς διελύετο, ἄφνης πεπληγμένος εὑρέθη καὶ πληγὴν καιρίαν, ἐξ ἧς τὸ αἷμα καταῤῥέον πολὺ ἀχλὺν αὐτοῦ κατεσκέδασε, καὶ πάρεσιν τοῖς μέλεσιν ἐνεποίησεν, ὥστε καὶ τὸν χαλινὸν διεκπεσεῖν τῆς χειρὸς αὐτοῦ, κἀκεῖνον καταβληθῆναι εἰς γῆν ἐκ τοῦ ἵππου, τῆς ἕδρας ἀπολισθήσαντα. Ἔκειτο τοίνυν αὐτίκα θανὼν, ἔξω τι τοῦ μεταιχμίου, καὶ οἱ βασιλικοὶ ἐπελθεῖν τέως αὐτῷ ἐδεδίεσαν. Ὡς δ' οἱ ἐκείνου τὸν σφέτερον ἔγνων ἀρχηγὸν πεσόντα, καὶ πτοίᾳ ληφθέντες διεσκεδάσθησαν, τότε τῷ κειμένῳ ἐπέβραμον οἱ τῆς ἑτέρας μοίρας, καὶ τὴν τοῦ δειλαίου κεφαλὴν ἐκτεμόντες, τῷ σφῶν προσήγαγον στρατηγῷ. Ὁ δὲ ταύτην αὐτίκα τῷ αὐτοκράτορι πέπομφε, κἀκεῖνος μετέωρον ταύτην ἦρε κατὰ τὸ θέατρον, εἶτα καὶ τοῦ τὸν πόλεμον κατωρθωκέναι δόξαντος ἐκτομίου, ἐπανελθόντος μετὰ τῆς στρατιᾶς, θρίαμβος γίνεται, τοῦ βασιλέως ἐν τῷ πρὸς τὴν ἀγορὰν ἐπεστραμμένῳ προτεμενίσματι τοῦ ἐν τῇ Χαλκῇ λεγομένου τοῦ Σωτῆρος νεῴ προκαθημένου μετὰ πολλῆς τῆς λαμπρότητος, ἐκατέρωθεν αὐτοῦ καὶ τῶν βασιλίδων συγκαθημένων. Ἀλλὰ τὰ μὲν κατὰ τὸν Μανιάκην ἐν τούτοις τετελευτήκασιν.

B Ἄλλη δ' αὖθις κεκίνητο τυραννὶς, ἧς ἦν ἐργάτης Μιχαὴλ, τὸν τοῦ πρώτου ἀδελφιδοῦν, μαθὼν, καὶ ὡς γυναιξὶν ἡ βασιλεία πεπίστευται, τοὺς Κυπρίους ὑπελθὼν (τούτων γὰρ ἔτυχεν ἄρχων τότε), ἀποστασίᾳ ἐπιχειρεῖ. Οὐ μέντοι (33) τριβῆς τῷ Μονομάχῳ ἐδέησε πρὸς τὴν τούτου καθαίρεσιν. Στόλον γὰρ στείλας, δι' αὐτοῦ τὸν Ἐρωτικὸν ἐχειρώσατο, καὶ τὴν νῆσον ῥᾳον εἰς δουλείαν ὑπηγάγετο. Θνήσκει δὲ ὁ πατριάρχης Ἀλέξιος ἐπ' ἔτη δέκα πρὸς τοῖς ὀκτὼ καταπολαύσας τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ, καὶ Μιχαὴλ ὁ λεγόμενος Κηρουλάριος (34) πρὸς αὐτὸν ἀνθιδρύεται. Χρυσίου δὲ κεντηνάρια πέντε καὶ εἴκοσι ἐκ τῆς τοῦ πατριάρχου Ἀλεξίου μονῆς ὁ Μονομάχος ἀφείλετο, παρ' ἐκείνου τοῦ πατριάρχου θησαυρισθέντα ἐκεῖ. Ὅ γε μὴν ἐκτομίας Ἰωάννης, ὁ γεγονὼς Ὀρφανοτρόφος, ὁ τοῦ βασιλεύσαντος Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνος αὐτάδελφος, εἰς Μιτυλήνην, τοῦ Μονομάχου κρατήσαντος, μεταχθεὶς, ἐκεῖ πηροῦται τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς μέν τισι δοκεῖ, παρὰ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας γνώμης ἄτερ τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς δ' ἐνίοις, αὐτου τοῦ κρατοῦντος τοῦτο κελεύσαντος, μηνιῶντος αὐτῷ διὰ τὸ τῆς ὑπεροριας πολυετὲς καὶ ἀναίτιον. Ὅς, βραχείας ἡμέρας τῇ πηρώσει ἐπιβιώσας, τὴν ζωὴν ἐξεμέτρησεν.

C

XXIII. Cæterum alia tyrannis atrocior est contra Monomachum exorta, Leone Tornicio auctore, materno ejus cognato. Qui cum Orestiadem habitaret (sic enim olim Adrianopolis appellata est ab Oreste Agamemnonis filio), Macedones habebat dicto

ΚΓ'. Ἄλλη δ' αὖθις τυραννὶς τῷ Μονομάχῳ δεινοτέρα ἐξυπανέστη. Ἡ τοῦ Τορνικίου δ' ἦν αὕτη Λέοντος, ὃς μητρόθεν κατὰ γένος προσῆκε τῷ αὐτοκράτορι. Οὗτος τοίνυν τὴν Ὀρεστιάδα οἰκῶν (οὕτω δὲ πάλαι ἡ πόλις ἐκαλεῖτο τοῦ βασιλέως

Variæ lectiones et notæ.

(33) Οὐ μέν μοι. Alter ex Reg. καὶ μέν τοι.

(34) Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος. Hic ille est qui virus hæreaens in apostolicam sedem aerius evomuit post Photium, cum ad conciliandam Ecclesiam Leo IX pontifex cancellarium suum Humbertum episcopum Silvæ Candidæ et Petrum archiepiscopum Amalphitanum legates ad Monomachum misit anno 1034. Historiam narrant Leo Ostiensis, lib. II, *Chron. Casin.* cap. 89, et alii scriptores rerum ecclesiasticarum, ac præ cæteris cardinalis Baronius, et Leo Allatius, in dissertat. II. ***De libris ecclesiast. Græcor.***, et in libro ***De utriusque Ecclesiæ consensu.***

Ἀδρ ανοῦ ἐξ Ὀρέστου τοῦ Ἀγαμέμνονος) τοὺς Μακεδόνας εἶχε προσέχοντας αὐτῷ, ὡς δή τινι κρείττονι. Ἦν γὰρ ὁ ἀνὴρ οὔτε τὸ εἶδος φαῦλος οὔτε τὸ φρόνημα. Εἶχε δέ τι καὶ ἕτερον ᾧ πρὸς ἑαυτὸν τοὺς πλείστους ἐφείλκετο. Ἐχρησμολόγει γὰρ ἡ φήμη περὶ αὐτοῦ, οἷα δὲ περὶ ἄλλων λέγεται μάτην, ὡς τῶν Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων ἔσοιτό ποτε ἐγκρατής. Πρὸς ὃν ὁ βασιλευς οὔτε ὡς αὐτῷ προσήκοντα διετέθειτο, ἀλλὰ μέντοι καὶ ἀπηχθάνετο τῷ ἀνδρί. Ἡ δὲ τοῦ κρατοῦντος ὁμαίμων ἡ Εὐπρεπία ᾠκειοῦτό τε καὶ ἐδεξιοῦτο αὐτὸν, γυνὴ γενναία τε καὶ σταθηροτάτη τὸ φρόνημα, καὶ εἰς τύχης ἐλάσασα περιφάνειαν καὶ εἰς πλούτου δαψίλειαν. Ἡ τῷ ἀδελφῷ στερκτέα οὐκ ἦν, ηὐλαβεῖτο δ' αὐτὴν διὰ τὸ περιὸν τῆς φρονήσεως. Ἡ δὲ μή τινος ἐξ ἐκείνου τυγχάνουσα τῶν μειζόνων, οὔτε συχνάκις αὐτῷ προσῄει, καὶ ὑπερηφάνως, ὅτε προσελήλυθε, προσεφέρετο, διελέγχουσά τε καὶ ἀνειδίζουσα. Εἰ δ' ἐπὶ τούτοις ὠράκει τὸν ἀδελφὸν ὀργιζόμενον, ἀπεδυσπέτει καταφρονητικῶς. Ὁρῶν οὖν τὴν πρὸς τὸν Τορνίκιον τῆς ἀδελφῆς ὁ βασιλεὺς γνησιότητα, ὑπώπτευέ τε καὶ ἐμηνία, καὶ ἵνα πόῤῥω ἀλλήλων θεῖτο αὐτοὺς, τῶν ἐν Ἴβηρσι τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ διαφερόντων αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἀνατίθησι, κατεσχηματισμένην εὐπροσώπως ὑπεροριαν αὐτοῦ καταψηφισάμενος. Καὶ ὁ μὲν ἀπῆλθεν· ἡ δέ γε φήμη ἡ πρὸς μέγα τύχης αὐτὸν ἐξῆρεν ἐν ἐλπίσιν οὐκ ἔλεγε. Καί τινες ἐκ τούτου τὸν ἄνδρα πρὸς τὸν βασιλέα διέβαλλον. Ὁ δὲ τοῖς λόγοις τούτοις τὴν γνώμην διασεισθεὶς στέλλει καὶ κείρει μὲν τὴν κόμην τῷ Τορνικίῳ, συγκείρειν αὐτῷ ταῖς θριξὶ καὶ τὰς ἐλπίδας οἰόμενος, ῥᾴκος δὲ μέλαν αὐτὸν ἀμφιέννυσι, ζοφοῦν αὐτῷ νομίζων ἐντεῦθεν τὴν προσδοκωμένην τῆς τύχης λαμπρότητα, οὕτω δ' ἐπανελθόντα μήτ' οἰκτείρας, ἀλλὰ καὶ ἐπικαγχάσας ἀφῆκεν. Οἱ δέ γε Μακεδόνες (34*) καὶ πρώην, ὡς εἴρηται, προσκείμενοι τῷ ἀνδρὶ, καὶ χρηστὰς ἐλπίδας ἐπ' αὐτῷ θάλποντες, νυκτὸς αὐτὸν ὑπεξαγαγόντες τῆς βασιλίδος τῶν πόλιων, ἐς τὴν αὐτῶν μητρόπολιν ἀγουσιν αὐτὸν τὴν Ἀδριανούπολιν, καὶ ἡ σπουδῇ τῶν προστεθειμένων αὐτῷ ταχὺ τὰ πλείω τῶν στρατευμάτων ἐκεῖ συνηθροίσθησαν, ἢ καὶ μίσει τῷ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα. Διά τινας γὰρ αἰτίας οὔτ' ἐκεῖνος καλῶς τοῖς στρατιώταις ἐκέχρητο, ἀλλὰ καὶ ὑποψίας ὑπέτρεφε κατ' αὐτῶν, κἀκεῖνοι διὰ ταῦτα πρὸς ἔχθος κατ' αὐτοῦ ἠρεθίζοντο. Ὡς δ' οὖν συνελέγησαν, εὐφημίας αὐτίκα βασιλικῆς καὶ ἀναῤῥήσεως κατηξίωσαν. Ὁ δὲ σὺν αὐτοῖς εὐθὺς ἔργου εἶχετο, καὶ ἀθρόον τῇ βασιλευούσῃ ἐπιφοιτᾷ, καί οἱ προσιόντι προσεφοίτων πολλοὶ καὶ στρατιῶται καὶ ἀστυκοὶ, κἀκεῖνος ταῖς ἐλπίσιν ᾐώρητο, ὡς οὔ τινος αὐτῷ ἀντιστησομένου, ἀλλὰ μᾶλλον ἐναπετασόντων αὐτῷ εὐπετῶς τῶν ἀστῶν, καὶ τὰς πύλας τῆς πόλεως, ὅτι τε τὰ Ἑῷα στρατεύματα πολέμοις ἐκεῖ προσησχόλητο, καὶ ὅτι

A audientes, tanquam vir præstantior cæteris, Nam usque facie neque ingenio erat contemnendo : inerat ei etiam aliud quiddam,quod homines alliciebat. Fama enim temere de illo,ut de aliis, vaticinabatur,fore ut Romanis sceptris potiretur.Imperator vero non modo non erga eum,ut cognatum affectus fuit, sed et odio eum persecutus est. Contra soror illius Euprepia virum sibi et conciliabat et amplectebatur, generosa matrona constantique animo, ad illustrem fortunam et opum affluentiam evecta, ne ipsa quidem fratri chara, quod eam ob insignem prudentiam verebatur. Quæ cum nihil ab illo magnificum consequeretur, neque frequentabat regiam, superbeque cum eo agebat, si quando accesserat, eum arguens et objurgans, et ejus ob
B illa iracundiam per contemptum silentio dissimulans. Imperator vero sincerum illum sororis erga Tornicium affectum graviter molesteque ferens, ut eos longe sejungeret, Tornicium Iberibus Romanæ ditionis præfecit, relegatione specioso titulo obumbrata. Cum igitur ille abiret, et fama eum spe magnæ fortunæ prosequi non desisteret : quidam inde ansam arripuerunt ejus apud imperatorem calumniandi. Quorum verbis commotus ille Tornicio comam tondet, se spem ejus una detonsurum ratus, nigramque lacernam ioduit, quasi
C eo colore exspectato illi fortunæ splendori tenebras offusurus. Ita reversum adeo non est miseratus, ut cachinno etiam prosecutus sit abeuntem.Enimvero Macedones prius etiam, ut dictum est, illi addicti, ac bene de eo sperantes eum **252** noctu ex urbe imperatrice in metropolim suam Adrianopolim abducunt, ubi seu fautorum ejus studio, maxima pars exercituum convenit:seu imperatoris odio, qui ob causas quasdam milites non bene tractarat, et suspectos habebat, unde illis invisus esse cœperat. Statim igitur illic congressi, Tornicium faustis acclamationibus prosecuti, imperatorem consalutarunt. Hic vero,citra moram rem cum sua factione aggressus, subito Constantinopolim
D invadit, cumque multi ad eum tam cives quam milites confluerent, in spem erigebatur, neminem fore qui sibi resistere auderet, sed cives portas urbis potius non gravatim aperturos, tum quod Orientales exercitus bellis ibi gerendis occupati, tum quod cives imperatori irati essent, a quo aliter quam vellent haberentur. Hujusmodi spe inflatus, castra ante urbem ponit, oppugnaturus eam,nisi alacriter reciperetur.Mane igitur instructa acie ad mœnia urbis circa Blachernas progressus, portas aperiri sibi petit, cuctodes ad id facinus magnis pollicitationibus invitans. Qui cum eum et negligerent penitus et deriderunt et dicteriis incesserent, oppugnationem inchoat. Imperator

Variæ lectiones et notæ.

(34*) Οἱ δέ γε Μακεδόνες. Anonymus Barensis in Chron. : *An.* 1958, *ind.* 1, *rebellavit Torniki cum Makedonis et Bolatze consocraneo suo, perrexit Constantinopolim, ut faceret se imperatorem. Argyro magistro exivit sub nocte cum aliquantis Francis et Græcis, et fecerunt ei damnum maximum. Postea comprehensus est ipse Tornikki a Monomacho,et jussit eum cæcare, et Batatzi cæcati sunt ambo.*

vero cum paucis militibus urbanaque multitudine, et aliis quibusdam viris senaturus ministris, qui omnes vix millenarium numerum explebant, se ad defensionem parat:quos cum pro mœnibus tyranni militibus opposuisset, putabat se terrorem adversariis incussurum : atque ipse in quodam imperatorio conclavi prominente ante cætera, pro majestate consedit, ut hostes et videret, et vicissim ab iis videretur.Macedones vero scurrilitati assueti, conspectum imperatorem partim palam contumeliis insectati sunt partim cœtibus institutis comicas quasdam cantilenas ex tempore cecinerunt, et saltarunt, pedibus terram pulsantes, immissaque cohorte in eos qui extra mœnia objecti fuerunt, homines partim ad portas, partim ad fossas compulerunt, in quas præcipitati perierunt, tantaque formido incessit omnibus ut ii etiam qui in mœnibus stabant,desilientes fugerent,et qui aditus urbis custodiebant, ne portis quidem clausis se subducerent. Quod si bellum illud virum **253** habuisset, qui uti victoria scisset, nihil Tornicium ad urbis ingressu vel exsecutione conatus sui prohibuisset. Sed eam occasionem, cum Deo aliter visum esset, tyrannus amisit. Imperator tamen periculo proximus fuit : nam quidam, emissa contra illum sagitta,ipsum quidem non percutit sed adolescentem cubiculi ministrum, ac ne eum quidem lethaliter vulneravit Tamen satellites territi,statim recesserunt, et ipse imperator cum sella alio translatus est. Tornicio, tanta felicitate neglecta,res in contrarium vertit. Nam urbe denuo custodiis munita, tyrannus mane rursus impetu in mœnia facto, repulsus est, nec multum abfuit, quin ipse periret. Nam cum ex machina saxa talenti pondere in hostes excuterentur, unum et ipsum directum, aberravit illud quidem, sed et ipsi et satellitibus ejus terrorem incussit, ut dissipata acie, in castra reversi, ab oppugnatione desisterent. Paucis igitur diebus ibi commoratus, cum e suis alios ad imperatorem deficere, alios dispergi et aufugere videret- relicta urbis obsidione, castella Thraciæ se facile occupaturum ratus, ab illis quoque repulsus est. Interea copiæ Orientales revocatæ adsunt, et contra tyrannum mittuntur.Quo defectionis socii cognito,sibi metuentes,cum Orientalium quoque dux castra prope illos potuisset, et alios colloquiis, alios litteris impulisset, ut ad imperatorem transfugerent, fere omnes deserto, tyranno cum imperatoriis se conjunxerunt : neque ii gregarii tantum milites, sed etiam viri illustres, duces et magistratus. Unus duntaxat ex insignioribus Batatzes apud illum mansit. Tornicius igitur destitutus ab omnibus, nulla spe evadendi relicta,cum Batatzo in templum quoddam confugit. Unde in compedibus ad Monomachum perducti atque effosis,oculis cæcati sunt, seditione penitus compressa.

A καὶ οἱ τῆς πόλεως δι' ὀργῆς ἐποιοῦντο τὸν αὐτοκράτορα, ὡς δή τι μὴ κατὰ γνώμην αὐτοῖς προσφερόμενον. Τοιαύταις οὖν αἰωρούμενος ταῖς ἐλπίσι, στρατοπεδεύεται πρὸ τῆς πόλεως, πολιορκήσων αὐτήν, εἰ μὴ δέχοιτο αὐτὸν ἑτοιμότατα. Ἕωθεν οὖν παραταξάμενος, καὶ ἀγχοῦ τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως γεγονὼς περὶ τὰς Βλαχέρνας, ἀνοῖξαί οἱ τὰς πύλας ἠξίου τοὺς ἔνδον, ὑποσχέσεσι τούτους πρὸς τὴν πρᾶξιν παραθαῤῥύνων λαμπραῖς. Τῶν δὲ μηδ' ἐπιστρεφομένων αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ χλευαζόντων, καὶ πρὸς ἐκεῖνον ἀποσκωπτόντων, ἐπεχείρει τῇ προσβολῇ. Ἀντιπαρετάττετο δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς, στρατιώταις ὀλίγοις καὶ ὄχλῳ δημοτικῷ καί τισιν ἄλλοις ἀνδράσιν ἐνίων τῶν τῆς γερουσίας θεράποντι, τῶν πάντων οὐδ' εἰς ἀκριβῆ συναριθμουμένων χιλιοστύν· καὶ τούτους πρὸ τοῦ περιβόλου στήσας τῆς B πόλεως ἀντιμετώπους τοῖς τοῦ τυράννου, ᾤετο καταπλήξειν αὐτοῖς τὸν ἀντίπαλον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἔν τινι τῶν βασιλικῶν θαλάμων προβεβλημένῳ τῶν ἄλλων καὶ ἐπὶ τὸ πρὸ τῆς πόλεως ἐπηρμένῳ πεδίον καθῆστο βασιλικῶς, ἵν' ὁρᾷη τοὺς ἐναντίους καὶ ὁρῷτο αὐτοῖς. Οἱ δὲ Μακεδόνες βωμολοχίας ὄντες ἐθάδες, ἰδόντες τὸν βασιλέα, οἱ μὲν ἄντικρυς ἐξύβριζον εἰς αὐτὸν, οἱ δὲ, καί χοροὺς συνιστῶντες μέλη τέ τινα σχεδιάζοντες κυμῳδίας ὠρχοῦντο, καὶ ᾖδον ταῦτα, τοῖς ποσὶν ἐπικροτοῦντες τὴν γῆν. Εἶτα τοῖς ἔξω τοῦ τείχους προβεβλημένοις βασιλικοῖς μοίρας τινὸς ἐπελθούσης τῶν ἐναντίων, οἱ μὲν ἐπὶ τὰς πύλας ὥρμησαν, οἱ δ' ἐπὶ τὴν τάφρον ἐνέπιπτον καὶ ἀπώλλυντο, τοσοῦτον δ' ἅπασι τὸ δέος ἐγένετο, ὥστε τούς τε τοῖς τείχεσιν ἐφεστῶτας C ἑαυτοὺς ἐκ τούτου καταβάλλοντας φεύγειν, καὶ τοὺς τὰς εἰςόδους φρουροῦντας τῆς πόλεων φρούδους αὐτίκα γενέσθαι, μηδὲ τὰς πύλας ἐπιζυγώσαντας. Εἰ γοῦν εἶχεν ὁ τότε πόλεμος τὸν εἰδότα νικᾶν, οὐδὲν ἦν τὸ κωλύον εὐθὺς τὸν Τορνίκιον ἐντὸς γενέσθαι τοῦ ἄστεος, καὶ τέλος ἐπιθεῖναι τῷ ἐγχειρήματι. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν, ἐπεὶ μὴ τῇ ἄνωθεν ἐδέδοκτο διοικήσει, τὸν τυραννοῦντα διέφυγεν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς μικροῦ ἂν ἐκινδύνευσε· τῶν γάρ τις ἐναντίων τόνδ' ἐπιτοξάζεται, καί βέλος ἀφίησι κατ' αὐτοῦ· τὸ δ', ἀτευκτῆσαν τοῦ βασιλέως, βάλλει μειράκιόν τι τῶν θαλαμηπολούντων. Ἀλλ' οὐδ' ἐκείνῳ καιρία γέγονεν ἡ ἐκ τοῦ βέλους πληγή. Οἱ δέ γε περὶ τὸν βασιλέα, δείσαντες, αὐτίκα μετέστησαν, κἀκεῖνος αὐτὸς ἄλλοσέ πη σὺν τῷ θώκῳ μετήνεκτο. Ὃν δ' D εἴρηται τρόπον τὸν Τορνίκιον διαφυγὸν τὸ εὐτύχημα, εἰς τοὐναντίον αὐτῷ τὰ πράγματα περιέτρεψεν. Ἥ τε γὰρ πόλις αὖθις ὑπὸ φρουρὰν ἐγεγόνει, καὶ ὁ τύραννος πάλιν ἔωθεν προσβαλὼν καὶ ἀποκρουσθεὶς παρὰ βραχὺ καὶ ἀπώλετο ἄν. Λίθων γὰρ ἐκ μηχανῆς ταλαντιαίων σφενδονουμένων κατὰ τῶν ἐναντίων, εἷς ἐπὶ τὸν τύραννον ἴετο, καὶ τοῦ μὲν οὐ καθίκετο, δειλίαν δὲ κἀκείνῳ καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν ἐνεποίησε, καὶ λύσαντες τὴν παράταξιν ὑπενόστησαν εἰς τὴν σφετέραν παρεμβολήν, καὶ οὐκέτι τῇ πολιορκίᾳ ἐπεχειρήκασιν, Ἀλλά τινας βραχείας ἡμέρας προσμείνας ὁ τύραννος, ἐπεὶ ἐώρα τοὺς μὲν τῶν οἰκείων προσχωροῦντας τῷ βασιλεῖ, τοὺς δὲ σκιδναμένους καὶ ἐκδιδράσκοντας, ἀπανίσταται μὲν τῆς περὶ τὸ ἄστυ προσεδρίας, ἀπῆει δὲ ὡς εὐπετῶς τῶν Θρᾳκίων κρατήσων φρουρίων, ἀλλ' ἀπεκρούσθη

κἀκείνων. Ἐν τοσούτῳ δὲ παρῆσαν, αἱ τῆς Ἑῴας δυνάμεις ἀνακεκλημένα παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος· καὶ κατὰ τοῦ τυραννοῦντος ἀφείθησαν. Οἱ δ' αὐτῷ τὴν ἀποστασίαν συγκροτοῦντες, ὡς ἔγνων τοῦτο, δείσαντες περὶ σφίσιν, ἀλλὰ καὶ τοῦ τῶν Ἑῴων ταγμάτων ἐξάγοντος παραστρατοπεδευσαμένου τοῖς ἀποστάταις, καὶ τοὺς μὲν ὁμιλίαις, τοὺς δὲ καὶ γράμμασι πείθοντος αὐτομολῆσαι τῷ αὐτοκράτορι, πάντες σχεδὸν ἀπολιπόντες τὸν τυραννήσαντα, προσήνωντο τοῖς βασιλικοῖς, καὶ οὐ τῶν ἀσήμων μόνον ἦσαν οὗτοι στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐπιφανῶν, καὶ ἐστρατηγηκότων καὶ λαμπρυνθέντων ἀρχαῖς, ἑνὸς μόνου τῶν ἐπισήμων παραμεμενηκότος αὐτῷ τοῦ Βατάτζη. Ὡς δ' οὖν ἐγκατελείφθη πρὸς τῶν λοιπῶν ὁ Τορνίκιος, καὶ πάντοθεν αὐτῷ ἄφυκτος ἦν ἡ κατάληψις, θείῳ ναῷ προσπεφεύγασιν αὐτός τε καὶ ὁ Βατάτζης. Ἐκεῖθεν δὲ πεδῆται (35) τῷ Μονομάχῳ προσήχθησαν· ὁ δὲ στέρησιν ἀμφοῖν καταψηφίζεται τοῦ φωτὸς, καὶ τοῖς μὲν ἐσβέσθησαν εὐθὺς οἱ λύχνοι τοῦ σώματος. ἡ δ' ἀποστασία διελέλυτο τέλεον.

ΚΔ'. Μέχρι μὲν οὖν τοῦδε μάχας ἐμφυλίους ὁ λόγος διηγησάμενος, μεταβήσεται νῦν πρὸς μάχας βαρβαρικάς. Προκείσθω δὲ τῶν ἄλλων τῶν Ῥὼς ἡ ἐπέλευσις. Τοῦτο τὸ ἔθνος καὶ ἄλλοτε πλειστάκις κατὰ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἠττηθὲν δὲ, τέλος καὶ σπονδὰς πεποίητο πρὸς Ῥωμαίους καὶ κῆδος, ἵνα διὰ τὴν ἐγχιστείαν πρὸς ὁμόνοιαν τὰ γένη συνδέοιτο, καὶ παρ' ἀλλήλους ἐφοίτων ἐμπορευόμενοι. Ἦσαν οὖν καὶ τότε Ταυροσκῦθαι πολλοὶ παρὰ τῇ Κωνσταντίνου, τὰ παρ' ἑαυτῶν ἀποδιδόμενοι, καὶ τὰ παρ' ἡμῖν ἀντωνούμενοι· Συνέβη δέ τισι τῶν Σκυθῶν ἔριν γενέσθαι πρὸς Ῥωμαίους τινὰς, πληγαὶ δ' ἐπηκολούθουν ταύτῃ καὶ τραύματα, τοῖς δὲ παρείποντο θάνατοι, καὶ τοῖς θανοῦσι καὶ εἴς τις τῶν ἐπισήμων παρ' αὐτοῖς συνηριθμητο. Τοῦτο τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι πρόφασις τῆς συγκινήσεως καθ' ἡμῶν γέγονε, καὶ αὐτίκα πλοῖα συμπηξάμενος, ἃ παρ' αὐτοῖς μονόξυλα λέγονται, σφόδρα πολλὰ, καὶ τούτοις ἐμβιβάσας πλῆθος ὑπερεκπίπτον σχεδόν τι καὶ ἀριθμὸν, ἀκήρυκτον Ῥωμαίοις ἐπέσεισε πόλεμον, καὶ γίνεται τῆς Προποντίδος ἐντός. Ὡς δ' ἔγνω τὴν ἐπέλευσιν ὁ κρατῶν, σπέλλει παρ' αὐτοῖς τοὺς πρεσβεύσοντας, καταθέσθαι τὰ ὅπλα σφᾶς, ὡς ἑτοίμως τοῦ βασιλέως, εἴ τι γέγονεν αὐτοῖς πρὸς λύπην, ἐξιασομένου καὶ θεραπεύσοντος. Ὁ δὲ Βάρβαρος ὑπερηφάνως τε τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο, καὶ λόγους μεγαλαύχους καὶ σοβαροὺς ἐξηρεύξατο, καὶ ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμψατό. Ἀπογνοὺς τοίνυν τὰς σπονδὰς ὁ κρατῶν, καὶ αὐτὸς πρὸς ναυμαχίαν παρεσκευάζετο, καὶ ἐπεὶ μὴ ἔτυχε τὸ ναυτικὸν ἐνδημοῦν, πορρωτάτω δ' ὄν, φυλακαῖς χωρῶν προσησχόλητο, τριήρεις τινὰς καὶ ὁλκάδας ἄλλας ἑτοιμασάμενος, καὶ ταύταις τὸ πῦρ τὸ ὑγρὸν (36) ἐνθέμενος ἄφθονον, ἀντέταξε ταύτας τοῖς σκάφεσι τοῖς βαρβαρικοῖς, καὶ αὐτὸς ὁ αὐτοκράτωρ παρὼν, καὶ ἄνω που τοῦ λιμένος καθήμενος. Ὡς δὲ τὸ πολὺ τῆς ἡμέρας παρῆλθε καὶ ἠρέμουν οἱ Βάρβαροι, καὶ τὴν σύνταξιν οὐ διέλυον, τρεῖς τῶν τριήρων ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τῷ Θεοδωροκάνῳ λαβεῖν, καὶ ἀκροβολίσασθαι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ἵν' αὐτοὺς εἰς πόλεμον ἐπισπάσηται. Ὁ δ' οὐκ ἀκροβολισμοῖς ἐπεχείρησεν, ἀλλὰ καθαρᾷ ναυμαχίᾳ, καί τινα μὲν σκάφη βαρβαρικὰ κατέφλεξε τῷ διύγρῳ πυρὶ, τινὰ δὲ κατέδυσεν αὖτανδρα, ἓν δὲ κατέσχεν ἔνδον αὐτὸς εἰσπεπεδηκὼς, καὶ οὓς μὲν τῷ ξίφει συνεψήφας, οὓς δὲ καταπλήξας, καὶ δεσμίους ὥσπερ

XXIV. Hactenus intestina bella commemoravimus. Nunc ad externa se convertat oratio, ac Russorum in primis expeditio narretur. Quæ gens cum alias quoque sæpissime Romanos agressa esset, victa fuit. Tandem fœdere icto, et affinitate juncta, utrumque populum devincire studuerunt, et commercia invicem agitarunt. Cum 254 autem tunc multi Tauroscythæ Constantinopoli merces suas venderent, et nostrates commercarentur: accidit ut, inter eos et Romanos quosdam contentione orta, a pugnis ad vulnera, a vulneribus ad cædes fieret progressio, et inter cæteros illustris quidem Scytha caderet. Ex eo Russorum princeps occasione sumpta, statim plurimis navigiis compactis, quæ apud eos monoxyla vocantur, multitudine quæ omnem prope numerum excedit, iis imposita. Propontidem penetrat, bellumque Romanis non ante indictum infert. Quos ubi imperator adventare cognovit, missis legatis petit, ut arma deponant, se paratum esse si quid molesti eis accidisset, satisfacere. At Barbarus legatos superbe excepit, eosque insolentibus et molestis verbis eructatis, cum ignominia dimisit. Imperator igitur pace desperata, et ipse ad bellum navale se parat, et quia classis longissime aberat, tutandis provinciis occupata, triremes alias et onerarias naves, plurimo Græco igni imposito adversus hostilem classem mittit, atque ipse in summo portu considet. Ut autem magna diei parte elapsa, Barbari quiescebant, nec tamen aciem solvebant, Theodorocanum jubet cum tribus triremibus lacessere Barbaros, et ad pugnam elicere. Is vero non velitari cœpit, sed plane pugnam est auspicatus, et Græco igni aliquot naves Barbaricas cremavit, alias una cum viris demersit, unamque comprehendit, in quam ipse insiliit, aliis cæsis, aliis perterrefactis et metu quasi constrictis. Tribus triremibus feliciter ista ausis, signo ab imperatore dato plures onerariæ solvunt: quibus Barbari conspectis, pugnæ immemores, soluta acie in fugam conversi paulatim recesserunt, Romanis in ea pugna divinitus etiam adjutis. Nam subito ventus Orientalis coortus, fluctibus versus occidentem ingentibus in Barbarorum naves devolutis, multas submersit, multas petris et occultis scopulis illisas comminuit; vectores porro partim undæ absorpse-

Variæ lectiones et notæ.

(35) Πεδῖται. Resposuimus ex mss. πεδῆται.

(36) Πῦρ ὑγρόν. Vide *Gloss. med. Græcit*

runt, partim fluctu in terram ejectos milites obsessis littoribus trucidarunt. Barbarorum multitudine ad hunc modum debellata, imperator victoria illustris in regiam reversus est.

τῷ δέει παήειληφώς. Ὡς δ' οὕτω ταῖς τρισὶ τριήρεσι κατευτυχήθη ἡ κατὰ τῶν ἐναντίων ἐπέλευσις, καὶ ἄλλαις τῶν ὁλκάδων συνθημα παρέσχεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ἀνήγοντο πλείονες· ἃς ὁρῶντες ἐπιούσας οἱ Βάρβαροι, οὐκέτι μάχης ἐμέμνηντο, ἀλλὰ τὴν σύνταξιν διαλύσαντες, πρύμναν ἐκρούσαντο, καὶ ὡρμήκεσαν εἰς φυγήν. Συνεμάχησε δὲ Ῥωμαίοις τότε καὶ ἄνωθέν τις ροπή· πνεῦμα γὰρ ἐξαίφνης σκληρὸν πνεῦσαν ἐξ Ἑῴας πρὸς τὰ Ἑσπέρια, καὶ καταιγίδα κινῆσαν, τοῖς τῶν Βαρβάρων ἐπήνεκτο σκάφεσι, καὶ πολλὰ μὲν ἐπέκλυσε, καὶ τῷ βυθῷ παραδέδωκε, κολλὰ δ' ὑφάλοις πέτραις καὶ σκοπέλοις προσήρραξε καὶ συνέτριψε. Τὰ δέ γε τούτων πληρώματα, τοὺς μὲν τὸ ὕδωρ ἐκάλυψε, τοὺς δὲ σύνταγμα στρατιοτικὸν ἐφεδρεῦον ταῖς ἠϊόσι διέφθειρεν, ἐκβρασσομένους τοῦ κλύδωνος· οὕτω δὲ καταπολεμηθέντος τοῦ τῶν Βαρβάρων πλήθους, ὁ βασιλεὺς τροπαιοφορῶν εἰς τὰ ἀνάκτορα ἐπανέζετξεν·

255 XXV. Exposito uno Barbarico bello Tauroscytharum, ad alterius gentis, Turcorum videlicet, motum est transeundem, qui Orientem tum invaserunt, et in hunc usque diem infestant. Sunt autem Turci gens Hunnica, populosissima et libera, Caucasiorum montium septentrionale latus accolens. Nam cum Persæ, Macedonibus inter sese dimicantibus, regnum suum, ut supra ostensum est, recuperassent, idem a Sarracenis victi et oppressi, rursus amiserunt. Sarraceni vero, non uni principi paruerunt, sed seditione inter ipsos orta, in factiones divisi, alii alios oppugnarunt. Muchumetus igitur Imbraelis filius, Persidis, Chorasmiorum, Mediæ, et aliorum quorumdam populorum princes, temporibus Basilii Porphyro geniti, cum suscepto contra Indos et Babylonios bello succubuisset, Turcorum auxiliis accersitis Tangrolipice Mucalcto duce, hostes superavit: domumque reversus, Turcos ad sua redire non sivit, sed retinere voluit, ut eorum opera contra alios quoque uteretur. Qui cum domum redire, nisi per Araxidis pontem nequirent (fluvius is est, qui nonnisi ponte superari potest utrinque turrito, quem præsidiari milites tenebant), deficiunt, et montes occupant (nam cum tribus millibus plures non essent, cum multis millibus acie decernere non audebant), unde procurrentes, Saraconos prædantur. Muchemetus vero ad xx millia contra eos mittit, decem ducibus e suis popularibus summa belli credita, quos Turci noctu aggressi maxima ex parte facile trucidarunt; reliquiæ cum suis ducibus ad Muchumetum redierunt. Is decem illis ducibus excæcatis, et militibus atrocissima quæque comminatus, effecit ut præ metu ad Turcos confugerent. Ii vero jam aliis quoque multis confluentibus, servis et facinorosis hominibus, qui manubilis et rapinis gaudebant, numeroso confecto exercitu, prælio cum Muchumeto circa Apascham commisso, multos Sarracenas ceciderunt, ac inter alios ipse quoque Muchumetus cecidit. Tangrolipix igitur consensu exercituum imperio omnium gentium quæ Muchumeto paruerunt, accepto, turres pontis Araxidis evertit. Fluvii porro transitu patefacto, magna **256** Turcorum multitudo

ΚΕ'. Εἷς μὲν δὴ πόλεμος βαρβαρικὸς οὑτωσὶ δεδιήγηται, εἰρήσθω δὲ καὶ ἑτέρα τις συγκίνησις ἔθνους, ἣ τότε τὴν Ἑῴαν διέλαβε, καὶ μέχρι τοῦ νῦν αὐτὴν ἐπιβόσκεται, τοὺς Τούρκους φημί. Εἰσὶ μὲν οὖν (37) οὗτοι γένος τι Οὐννικὸν (38), οἰκοῦν τὰ προσάρκτια τῶν Καυκασίων ὀρῶν, πολυπληθὲς καὶ αὐτόνομον. Ἐπεὶ δ' ἡ Περσῶν ἀρχὴ, τῶν Μακεδόνων ἐφ' ἑαυτοὺς τραπέντων, καὶ ἀντιμαχομένων ἀλλήλοις, ἴσχυσε πάλιν τὴν ἀρχὴν ἀνασώσασθαι, ὡς ἔμπροσθέν μοι ἱστόρηται, ἡ δ' αὖθις ὑπὸ Σαρακηνῶν τὴν ἐξουσίαν ἀφῄρητο δεδούλωτό τε Σαρακηνοῖς, καὶ οὐχ ἕνα ἦσαν ἡγεμόνα τελοῦντες, πρὸς ἀλλήλους τε καὶ οὗτοι στασιάσαντες, εἰς ἀντιπάλους μοίρας διῄρηντο, καὶ ἀλλήλοις ἐπῆεσαν, Μουχούμετ οὖν ὁ τοῦ Ἰμβραὴλ, Περσίδος ἄρχων καὶ Χωρασμίων, καὶ Μηδίας, καί τινων ἄλλων, πόλεμον ἦρατο κατὰ τοὺς χρόνους Βασιλείου τοῦ Πορφυρογεννήτου, κατὰ Βαβυλωνίων τε καὶ Ἰνδῶν, ἡττώμενος δὲ συμμαχικὸν ἐκ Τούρκων μετεπέμψατο. Ἦν δὲ τοῖς εἰς συμμαχίαν ἐλθοῦσι τῷ Μουχούμετ ταγματάρχης Ταγγρολίπιξ Μουκάλετ, μεθ' ὧν ὁ Μουχούμετ τοῖς ἀντιθέτοις προσβαλὼν, τροποῦται αὐτοὺς, καὶ ἀναζεύξας εἰς τὰ οἰκεῖα, οὐκ εἴα τοὺς Τούρκους εἰς τὴν ἑαυτῶν ὑποστρέψαι, ἀλλ' ἤθελε παρακατέχειν αὐτοὺς, ἵνα καὶ ἐφ' ἑτέροις χρῷτο συμμάχοις αὐτοῖς. Οἱ δὲ μὴ οἷοί τε ὄντες ἀπιέναι πρὸς τὴν σφετέραν, εἰ μὴ αὐτοῖς ἀνεθείη ἡ τοῦ Ἀράξιδος γέφυρα (ποταμὸς δ' οὗτός ἐστιν, εἰ μὴ διὰ τῆς γεφύρας οὐ περατὸς, ἡ δὲ γέφυρα ἐπεπύργωτο ἑκατέρωθεν, καὶ τοῖς πύργοις φρουροὶ ἐφειστήκεσαν), ἀποστατοῦσι, καὶ εἰς ὄρη καταφυγόντες (οὐ γὰρ ἐθάῤῥουν οντες τρισχίλιοι. πρὸς πολλὰς κατὰ συστάδην μαχέσασθαι μυριάδας), ἐκτρέχοντες ἐκεῖθεν, τὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐληΐζοντο. Ἐκπέμπει τοίνυν κατ' αὐτῶν ὁ Μουχούμετ στράτευμα περί που τὰς εἴκοσι χιλιάδδς, δέκα τῶν ὁμογενῶν ἀνδράσι τὴν αὐτῶν ἀγχειρίσας ἡγεμονίαν. Οἷς οἱ Τοῦρκον νυκτὸς ἐπιθέμενοι, ῥᾷστα τοὺς πλείους κατέκοψαν. Οἱ δὲ περισωθέντες σὺν τοῖς αὐτῶν στρατηγοῖς εἰς τὸν Μουχούμετ ἀνθυπενόστησαν. Ὁ δὲ τοὺς μὲν δέκα τῆς στρατιᾶς ἡγεμόνας ἐξετύφλωσε, κατὰ δὲ τῶν περισωθέντων στρατιωτῶν ἠπείλει διαθήσειν αὐτοὺς τὰ χείριστα. Οἱ δὲ δείσαντες, τοῖς Τούρκοις προσέθεντο. Ἤδη δὲ καὶ ἄλλων προσρυέντων συχνῶν, δούλων τε καὶ κακούργων, λεηλασίαις χαιρόντων

Variæ lectiones et notæ.

(37) Εἰσὶ μὲν οὖν. De Turcorum origine copiose satis egimus in Notis ad Nicephori Bryenii Hist. lib. 1, n. 7.

(38) Οὐννικόν. Mss. Οὐνικόν.

καὶ ἀρπαγαις, πολυπληθὲς ἐγένοντο στράτευμα, καὶ τῷ Μουχούμετ περὶ τὸ Ἀπασχὰν (39) συρρήγνυνται καὶ πολλῶν πεσόντων καὶ Σαρακηνῶν, καὶ αὐτὸς ὁ Μουχούμετ διέφθαρτο. Ὁμονοησάντων οὖν τῶν στρατευμάτων, παρὰ πάντων ὁ Ταγκρολίπιξ τὴν ἀρχὴν τῶν ὑπὸ τὸν Μουχούμετ ἐνεχειρίσθη χωρῶν. Αἱρεθεὶς δ' εἰς ἡγεμονίαν, πέμψας τοὺς ἐν τῇ γεφύρᾳ τοῦ Ἀράξιδος πύργους κατέβαλεν. Οὕτω δ' ἀνεθείσης τοῖς Τούρκοις τῆς διόδου τοῦ ποταμοῦ, πολὺ τῶν Βαρβάρων τούτων πλῆθος προσερρύη τῷ Τάγκρολίπικι, καὶ χεῖρα βαρεῖαν ἐκ τούτων ὁ τῶν Τούρκων κτησάμενος ἀρχηγὸς, ἀφαιρεῖται μὲν πάντοθεν τοὺς Σαρακηνοὺς τὴν ἀρχὴν, ἑαυτῷ δὲ ταύτην καὶ τοῖς ὁμογενέσι ἀπένειμε, καὶ εἰς ὑπηκόους τοὺς ἐκ τῆς Ἄγαρ κατέστησεν. Εἶτα αὐτὸς μὲν μάχῃ τοὺς Βαβυλωνίους προσεκτήσατο, τὸν δὲ ἀδελφόπαιδα Κουτλουμοὺς σὺν στρατιᾷ κατὰ τῶν Ἀράβων ἐξέπεμψεν· ὁ δὲ ἡττηθεὶς ὑπέστρεφε, καὶ διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν τῆς Μηδίας ἄρχοντα (οὕτω δ' ἐκαλεῖτο πάλαι τὸ Βασπρακᾶν) αἰτῶν παραχωρηθῆναι διὰ τῆς χώρας αὐτοῦ διελθεῖν. Ὁ δὲ τῆς χώρας ταύτης ἐκ βασιλέως ἄρχειν προχειρισθεὶς, οὐ μόνον οὐκ ἀνῆκε τούτῳ τὴν δίοδον, ἀλλὰ καὶ ἀντετάξατο κατ' αὐτοῦ, καὶ συμβαλὼν ἡττᾶται, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν οἰκείων ἀπέβαλεν, ἦλω δ' αὐτός. Ὁ γοῦν Κουτλουμοὺς πρὸς τὸν Ταγκρολίπικα ἐπανελθὼν τὰ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Μηδίαν διηγεῖτα πολέμου, καὶ τῆς χώρας ἐξυμνεῖ τὸ πάμφορον, καὶ προσετίθει, εὐάλωτον εἶναι ταύτην, παρὰ γυναικῶν καρπουμένην, οὕτω καλῶν τοὺς μαχεσαμένους αὐτῷ. Ὁ δὲ Ταγκρολίπιξ αὐτῷ μὲν διὰ τὴν ἧτταν ἐμηνία, ἐκεῖνος δὲ κατὰ τῶν Ἀράβων ἐχώρει. Καὶ ὁ Κουτλουμοὺς δείσας ἀπέδρα μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ, καὶ τὸ Πάσαρ (πόλις δ' ἔστι τῶν Χωρασμίων) τουτὶ κατασχὼν, ἀφίσταται τοῦ σουλτὰν (οὕτω γὰρ ὁ Ταγκρολίπιξ ὠνόμαστο) καὶ ἐπὶ πολὺ πρὸς τὸν θεῖον ἀντικαθίστατο, πολιορκοῦντα αὐτὸν, διὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ὀχυρότητα μηδὲν ἀνύσαι δυνάμενον. Καὶ ὁ μὲν σουλτὰν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Πάσαρ προσηνώχλητο· στέλλει δὲ κατὰ Μηδίας Ἀσὰν σὺν ἀξιομάχῳ δυνάμει. Ὁ δὲ προσβαλὼν τῇ χώρᾳ, καὶ συμμίξας Ῥωμαίοις, πίπτει μὲν αὐτὸς, ἡττᾶται δὲ τὸ σὺν αὐτῷ στρατιωτικὸν, καὶ βραχίστων ἄτερ, τὸ πᾶν ἀπόλλυται. Ὁ μαθὼν ὁ σουλτὰν ἠθύμησε μὲν, ἐπαναλαβεῖν δ' αὖθις ἔσπευδε τὸ δυστύχημα, καὶ Ἀλὶμ Ἀβραμίῳ ἑτεροθαλεῖ ἑαυτοῦ ἀδελφῷ στρατιὰν ἐγχειρίσας εἰς ἑκατὸν ἀριθμουμένην χιλιοστύας, κατὰ Ῥωμαίων ἐξέπεμψεν. Ὁ δὲ τοῦ Βασπρακᾶν στρατηγὸς τῷ βασιλεῖ περὶ τούτων διὰ γραμμάτων ἐδήλωσε, συμμαχίαν αἰτῶν· Καὶ ὃς τῷ Λιπαρίτῃ δυνάστῃ μοίρας τῶν Ἰβήρων τυγχάνοντι ἐπέστειλε συνελθεῖν τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ ἐπαρῆξαι κατὰ τῶν Τούρκων. Τῶν Τούρκων δὲ ἐπιστάντων ἤδη, οἱ Ῥωμαῖοι πολεμῆσαί σφισιν οὐκ ἔκριναν, εἰ μὴ ἐνωθεῖεν κατὰ τὴν βασιλικὴν ἐντολὴν καὶ τοῖς Ἰβηρσιν. Ἀτρεμούντων δὲ τῶν στρατιωτῶν, μὴ δυνάμενος αὐτοῖς ὁ Ἀλὶμ συμβαλεῖν, εἰς ὀχύρωμά τι προσκαθημένοις, ἔπεισι

A ad eum se contulit. Sic magnis copiis Turcicis suffultus, omnibus Sarracenis ademptum imperium, in se et populares suos transtulit, et Agarenos sibi parere coegit. Deinde Babyloniis bello subactis, fratris filium Cutlumum cum exercitu contra Arabes misit, a quibus superatus per legatos a principe, quem imperator Mediæ (sic enim olim vocabatur Baspracan) præfecerat, transitum postulat: quem is adeo non concessit, ut armatus illi occurreret. Sed multis suorum amissis, victus et captus est Cutlumus autem ad Tangropolipicem reversus, Medicum prælium referens, ejus regionis fertilitatem celebrat, eam expugnatu facilem esse asserens, ut qua mulieres fruerentur: sic enim appellabat eos, eum quibus pugnarat. Cæterum Tangrolipix illi ob cladem acceptam iratus, ipse contra Arabes profi-
B ciscitur. Cutlumus autem cum suis pœnæ metu aufugit, et Pasare Chorasmiorum urbe occupata, a sultano (sic enim Tangrolipix appellabatur) deficit, et patruo a quo obsidebatur, diu restitit, ob loci munitionem frustra laboranti. Qui ea obsidione occupatus, Asanem eum justis copiis contra Mediam mittit. Is impetu in provinciam facto, et prælio cum Romanis commisso, ipse cadit, amisso, paucissimis exceptis, toto exercitu. Quo sultanus cognito, sane doluit, sed jacturam illam resarcire cupiens, Alimo Abramio fratri ex altero parente exercitum centum millium circiter contra Romanos ducendum committit. Sed Baasparacanis prætor petitis ab imperatore auxiliis, Liparitam, partis
C Iberiæ dynastam exspectabat, neque cum Turcis dimicandum sibi censebat, priusquam ex mandato imperatoris Iberum auxiliores copiæ advenissent. Romanis igitur intra munitiones se continentibus, Alimus negata pugnandi copia. Arzem oppidum nullo muro circumdatum, quod mercatores pene innumerabiles, homines ditissimi incolebant, se primo impetu capturum ratus, spe sua frustratus est, cum illud invassisset. Nam incolæ aditus lignis obstruxerunt, et telis ex ædibus conjiciendis multos sustulerunt. Eo per sex dies facto, cum Turcorum dux Arzenos fortissime se defendere, **257** nec obsidione facile capi posse cerneret, igni eos superare instituit: quo ædibus injecto, cum incendium undique sæviret, civibus in fugam versis, Barbari oppido potiti, multum auri
D et aliarum opum invenerunt, quas flamma non absumpserat. Inde iterum contra Romanum exercitum properarunt. Cum Liparites cum Iberibus jam adesset, sub vesperam commisso ad Bulytum prælio Alimus et Chrosanes alter Barbarorum dux, cum suis conversi fugerunt, Romanis eos in multam noctem persecutis. Liparites vero in alio cornu pugnans ab hostibus captus fuerat, quem dum Romani in castra reversi diu exspectant, casus illius ignari, quidam nuntiat, captum ab

Variæ lectiones et notæ.

(39) Ἀσπαχάν. Alter e Reg. Ἀπασχάν.

hostibus festinanter abduci. Quo cognito illi in mœrore erant, Barbari vero Lipariten ad sultanum perduxerunt. Imperator autem liberandi illius cupidus, magnam pecuniam ejus redimenti ergo et munera sultano misit, petens, ut Turci cum Romanis fœdus ferirent. Cui sultanus Liparitem gratis restituit, omni pecunia illi tradita, pro quo missa erat : hortatus, ne in posterum arma contra Turcos sumeret : atque ipse etiam legatum ad imperatorem misit, quem illi Seriphem vocant, cujus eadem fere conditio fuit, quæ olim apud nos syncelli. Nam ut is patriarchæ mortui locum occupabat, sic etiam Scriphes chalipha defuncto succedebat. Is igitur magnam urbem ingressus, et superbe cum imperatore collocutus, cum ab eo postulasset, ut tributa sultano penderet, infecta re est dimissus. Qua de causa iratus sultanus, ipse Romanos aggressus est, eoque tempore Turcica gens longius progressa, totum Orientem subegit, et usque ad continentem Byzantio obversam processit. Ac ita se res Turcicæ habuerunt.

A τῷ Ἄρτζε (κωμόπολις δ' ἦν τοῦτο)· πληθὺς δ' ἐνῴκει αὐτῷ, ἵν' οὕτως εἴποιμι, καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσα, ἔμποροι δ' ἦσαν οἱ ἄνθρωποι, καὶ πλοῦτος ἦν αὐτοῖς περιττός. Ὡς οὖν ἀτείχιστον τὴν κωμόπολιν ἐξ ἐφόδου αὐτὴν ἑλεῖν οἱ Βάρβαροι ἤλπιζον, ἄλλ' ἔγνωσαν, παραβουκολούμενοι ταῖς ἐλπίσιν, ἐπείπερ ταύτῃ προσέβαλον. Ταῖς γὰρ διόδοις ὕλας ἐπαγαγόντες οἱ ταύτης κάτοικοι, καὶ ταύταις αὐτὰς ἀποφράξαντες, ἐκ τῶν δωμάτων ἔβαλλον τοὺς ἐναντίους, καὶ ἀνῄρουν πολλοὺς, καὶ τοῦτο ἐφ' ἡμέραις ἐγίνετο ἕξ. Ὡς δ' ἔγνω ὁ τῶν Τούρκων ἀρχηγὸς ὁ Ἀλὶμ ἐῤῥωμενέστατα τοὺς Ἀρτζηνοὺς ἀντεχομένους, καὶ πολιορκίᾳ ῥᾷστα μὴ ἁλωτοὺς, πυρὶ τῶν ἀνδρῶν περιγενέσθαι διέγνωκεν· αὐτίκα τοίνυν ἀνῆπτο τοῦτο, καὶ τοῖς οἰκήμασιν ὑπεβάλλετο. Ὡς δ' ἐξῄφθη πανταχόθεν πυρκαϊὰ, τρέπονται μὲν οἱ ἐγχώριοι, οἱ δὲ Βάρβαροι κρατοῦσι τῆς κωμοπόλεως, καὶ πολὺν ἐν αὐτῇ χρυσὸν καὶ ἄλλον πλοῦνον εὑρήκασιν, ὅσος μὴ κατανάλωτο πυρί. Ἐντεῦθεν αὖθις κατὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς ὡρμήκασιν στρατιᾶς. Ἤδη δὲ καὶ τοῦ Λιπαρίτου σὺν τοῖς Ἴδηρσι παραγεγονότος, συμβολὴ τῶν στρατευμάτων ἐγένετο περὶ Βουλυτον. Ὁ μὲν οὖν Ἀλὶμ καὶ ὁ Χοροσάνης (ἕτερος δ' οὗτος ἦν στρατηγὸς τῶν Βαρβάρων) μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς τραπέντες, ἐνέκλιναν εἰς φυγὴν, καὶ σφᾶς οἱ ἀντιτεταγμένοι Ῥωμαῖοι μέχρι πόῤῥω νυκτῶν κατεδίωκον. Ὁ δὲ Λιπαρίτης κατ' ἄλλο κέρας μαχόμενος ἐάλω τοῖς ἐναντίοις. Ὡς δ' ἐπαύσαντο τῆς διώξεως οἱ Ῥωμαῖοι, τὸν Λιπαρίτην προσέμενον, μὴ εἰδότες, ὃ περὶ ἐκεῖνον συμβέβηκεν. Ἐν τοσούτῳ δέ τις αὐτοῖς ἀγγέλλει τοῦ Λιπαρίτου τὴν ἅλωσιν, καὶ ὅτι λαβόντες αὐτὸν οἱ ἑλόντες ἀπίασι σὺν σπουδῇ. Οἱ μὲν οὖν Ῥωμαῖοι ταῦτα μαθόντες, ἐν ἀθυμίαις ἦσαν, οἱ Βάρβαροι δὲ τῷ σουλτὰν τὸν Λιπαρίτην ἐκόμισαν. Ὁ μέντοι βασιλεὺς τοῦ Λιπαρίτου μαθὼν τὴν ἅλωσιν, πέμπει πρὸς τὸν σουλτὰν, ἐλευθερίας ἀξιῶσαι τὸν Λιπαρίτην ζητῶν, καὶ λύτρα τούτου πέμψας πολλὰ, καὶ δῶρα δὲ τῷ Σουλτὰν, καὶ σπονδὰς μέσον Ῥωμαίων καὶ Τούρκων γενέσθαι αυτῶν. Ὁ δὲ σουλτὰν τὸν μὲν Λιπαρίτην δωρεάστέλλει αὐτῷ, τὰ δέ γε λύτρα πάντα τῷ, ὑπὲρ οὗ ἐπεπόμφεισαν, δέδωκε, καὶ μηκέτι ὅπλα κατὰ Τούρκων ἄρασθαι παρηγγύησεν, Ἐκπέπομφε δὲ κἀκεῖνος πρέσβυν πρὸς βασιλέα, ὃν ἐκάλουν ἐκεῖνοι σερίφην. Οὗτος δ' ἔστι παρ' αὐτοῖς ὅπερ πάλαι ἦν παρ' ἡμῖν ὁ λεγόμενος σύγκελλος· ὡς γὰρ ὁ σύγκελλος τοῦ πατριάρχου θανόντες εἰς τὸν ἐκείνου τόπον ἀντικαθίστατο, οὕτω καὶ ὁ σερίφης, τοῦ καλιφᾶ θανόντος, τὸν τελευτήσαντα διεδέχετο. Εἰσελθὼν οὖν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν ὁ σερίφης, καὶ εἰς ὁμιλίαν τῷ κρατοῦντι ἐλθὼν, καὶ ὁμιλήσας ὑπερηφάνως φόρους τε τελεῖν ἀπαιτῶν τῷ σουλτὰν, ἀπεπέμφθη. Ἐντεῦθεν βαρυθυμήσας ὁ σουλτὰν, αὐτὸς κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἔκτοτε προχωροῦν τὸ τῶν Τούρκων γένος, τῆς Ἑῴας ἁπάσης ἐκράτησε, καὶ μέχρι τῆς ἀντιπύρθμου τῇ Βυζαντίδι ἠπείρου κατήντησε. Τὰ μὲν οὖν τῶν Τούρκων τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον,

XXVI. Patzinacæ vero in Europa grassabantur, gens Scythica et populosa, ultra Istrum incolens, cui tum Tyrachus imperabat, vir nobilis ille quidem, sed ignavus. Alius vero quidam Cegenes, ut genere obscuro ortus, ita homo acer et strenuus, ob multa egregia facinora in bellis edita populo charus erat. Qua de causa Tyrachus eum per insidias tollere studebat. Quo ille animadverso, duabus e tredecim tribubus sibi conciliatis, trajecto Istro **258** in Romanorum fines venit, se transfugisse ad imperatorem, eique non inutilem fore, professus. Ea re indicata, Monomachus præsidem Scythas suscipere jubet. Cegenes vero Byzantium profectus, in conspectum imperatoris venit, et salutari baptismate initiatus, patricius est appellatus, suisque Scythis persuasit, ut et ipsi divino illo lavacro abluerentur. Cum vero in ripis Istri stativa haberet, et flumine subito trajecto, Tyrachios cædibus et rapinis infestaret: Tyrachus per legatos

Κζ'. Τὸ δὲ τῶν Πατζινάκων ἔθνος κατὰ τὴν Εὐρωπαίαν μοῖραν κεκίνητο· Σκυθικὸν δὲ τὸ ἔθνος καὶ πολυάνθρωπον, πέραν Ἴστρου νεμόμενον. Ἦν δὲ τότε τοῦ ἔθνους ἄρχων Τυρὰχ, ἀνὴρ τὸ μὲν γένος παρὰ τῷ ἔθνει λαμπρὸς, τὸ δὲ ἦθος νωθής. Ἕτερος δέ τις Κεγένης καλούμενος, ἄσημος μὲν ὅσον εἰς γένους ἀναφορὰν, ἀνὴρ δὲ ῥέκτης τε καὶ δραστήριος, καὶ πολλάκις ἐν πολέμοις ἀνδραγαθήσας, παρὰ τοῦ ἔθνους πεφίλητο. Διὸ καὶ παρὰ τοῦ Τυρὰχ ἐλοχᾶτο, ζητοῦντος αὐτὸν ἀνελεῖν. Ὁ γνοὺς ἐκεῖνος, καὶ δύο τῶν φυλῶν προσεταιρισάμενος, οὐσῶν πασῶν δέκα ἐπὶ τρισὶ, σὺν αὐταῖς διέβη τὸν Ἴστρον, καὶ ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων δρια γέγονεν, αὐτόμολος ἥκειν λέγων τῷ βασιλεῖ, καὶ οὐκ ἔσεσθαί οἱ ἀσυντελής. Ἐμηνύθη ταῦτα τῷ Μονομάχῳ, καὶ ὁ τῆς χώρας ἄρχων κελεύεται δέξασθαι τοὺς Σκύθας. Ὁ δὲ Κεγένης καὶ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων φοιτήσας, ἐς ὄψιν ἦλθε τῷ βασιλεῖ, καὶ τὸ σωτήριον δεξάμενος βάπτισμα

ἐτιμήθη πατρίκιος. Ἔπεισε μέντοι καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ Σκύθας, τοῦ θείου τούτου λουτροῦ μετασχεῖν. Ποιούμενος δὲ τὰς διατριβὰς κατὰ τὰ παρίστρια, καὶ διαβαίνων τὸν ποταμὸν ἀθρόον, ἐκάκου τοὺς τοῦ Τυρὰχ, ἀναιρῶν τε καὶ ληϊζόμενος. Πρεσβείαν τοίνυν ὁ Τυρὰχ πρὸς τὸν βασιλέα ἀπεσταλκὼς, ᾐτιᾶτο ὅτι τὸν ἀποστάτην τοῦ ἔθνους ἐδέξατο, καὶ εἰ μὴ κωλύσῃ κακοῦν τὸ ἔθνος τὸν πρόσφυγα, ἠπείλει τὸ ἔθνος ὅλον ἕξειν πολέμιον. Πρὸς ταῦτα δ' ὁ αὐτοκράτωρ οὔτε προδότης ἔφη τοῦ προσελθόντος γενήσεσθαι, οὔτε κωλῦσαι, μὴ ἀμύνασθαι τοὺς ἐπιβουλεύσαντας. Τούτων τῶν μηνυμάτων τῷ Τυρὰχ κομισθέντων, ἐπεὶ χειμὼν ἐπέστη, καὶ ὁ Ἴστρος ἐξ ὄχθης εἰς τὴν ἑτέραν τῷ κρύει πηγνύμενος κεκρυστάλλωτο, πεζῇ διέβη τὸν ποταμὸν σὺν τῷ ἔθνει παντὶ, καὶ τὴν Ῥωμαΐδα χώραν κατειληφὼς, τὰ ἐν ποσὶν ἐκεράϊζεν. Ὁ δέ γε βασιλεὺς τοῦτο μαθὼν στρατιὰν αὐτίκα τῷ τῆς χώρας ἄρχοντι καὶ τῷ Κεγένῃ ἐπίκουρον ἔπεμψεν. Οἱ μέντοι Πατζινάκαι τροφῶν ἀφθονίαν εὑρόντες, καὶ οἴνου καὶ ἄλλων ποτίμων ἐσκευασμένων ἐκ μέλιτος, καὶ περὶ ταῦτα ἀπληστευσάμενοι, νοσήματι κοιλιακῷ περιέπεσον. Καὶ τοῦτο ἐξ αὐτομόλου γνοὺς ὁ Κεγένης, ἀναπείθει καὶ τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἐπιθέσθαι τοῖς ἐναντίοις. Ὡς οὖν εἶδον οἱ Βάρβαροι τὴν κατ' αὐτῶν τῶν Ῥωμαίων ἐπέλευσιν, κατειργασμένοι τῇ νόσῳ τυγχάνοντες, ἱλιγγίασάν, καὶ ἀποδειλιάσαντες μεθῆκαν τὰ ὅπλα καὶ ἱκέται γεγόνασι, καὶ τοῖς ἐχθροῖς παρέδωκαν ἑαυτούς. Τούτων δ' ὅσοι μὲν ὑπὸ τὸν Κεγένην γεγόνασιν, οἱ μὲν ξίφεσι παρεδόθησαν, οἱ δὲ πρὸς δουλείαν χρυσοῦ ἀπεδόθησαν. Τὸ πλῆθος δὲ τὸ λοιπὸν χρήσιμον ἐνομίσθη γενέσθαι Ῥωμαίοις, εἰ τὰ ὅπλα ἀφαιρεθὲν, εἰς τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν κατοικισθείη, ἔρημον οὖσαν τὴν πλείονα, τροὶ μικροῦ τοῦ ἔθνους ἐκείνου καταλυθέντος. Ὅ καὶ γέγονε, τοῦ βασιλέως κελεύσαντος. Ὁ δέ γε Τυρὰχ σὺν τοῖς ἐξόχοις τοῦ ἔθνους ἦλθε πρὸς τὸν κρατοῦντα, καὶ τοῦ θείου καταξιωθέντες βαπτίσματος, ἀξίωμασι λαμπροῖς ἐτιμήθησαν. Ὡς δὲ μάχαι τότε Ῥωμαίοις κατὰ τὴν Ἐφὰν μετὰ τῶν Τούρκων ἦσαν, πεντεκαίδεκα χιλιάδας Πατζινάκων ὁ αὐτοκράτωρ ἐπιλεξάμενος, καὶ καθοπλίσας αὐτοὺς, ἵππους τε παρασχόμενος, καὶ ἐπιστήσας στρατάρχας αὐτοῖς ἐκ τῶν ὁμογενῶν, ἐκ Χρυσοπόλει διεπεραίωσεν, εἰς Ἰβηρίαν κελεύσας ἀπελθεῖν, τάξας αὐτοῖς καὶ προηγήτορα τῆς ὁδοῦ. Ὡς δ' οὖν περὶ τὸν Δαμαρτὺν ἦκασιν, ἔστησαν, καὶ πρόσω βαίνειν οὐκ ἤθελον· εἰς τοὔπίσω δὲ χωρήσαντες, καὶ ἄχρι τοῦ πορθμοῦ ἐφθακότες, σὺν τοῖς ἵπποις τὴν θάλασσαν διαπορθμευσάμενοι κατὰ τὴν τοῦ ἁγίου Ταρασίου μονὴν, αὐτίκα συντεταγμένην ποιησάμενοι τὴν ὁδοιπορίαν, τοῖς ὁμογενέσι προσήνωντο, καὶ ἐπεὶ ὁμοῦ συνηθροίσθησαν, ἀπῆλθον καὶ ἐν τοῖς παριστρίοις πεδίοις ἐπήξαντο τὰς σκηνὰς, ἐκεῖθεν δ' ὁρμώμενοι, τὰ Θρᾳκῷα κατέτρεχον. Πολλάκις δὲ τοῦ βασιλέως κατ' αὐτῶν στράτευμα πέμψαντος, ἐπικρατέστεροι ἦσαν οἱ Βάρβαροι, ὥστε καὶ ἀδεῶς κατὰ πάσης τῆς Θρᾴκης καὶ τῆς Μακεδονίας σκεδάννυσθαι, καὶ λείαν ἅπαντα τίθεσθαι, καὶ οὐ τὰ πόῤῥω μόνον, ἀλλὰ μέντοι καὶ τὰ τῇ πόλει ἀγχίθυρα. Τέλος δὲ σπένδονται Ῥωμαίοις τριακοντούτεις σπονδὰς, καὶ οττως ὁ τῶν Πατζινάκων ἔληξε πόλεμος.

ΚΖ'. Ὁ δὲ σουλτὰν οὐκ ἔληγεν ἐπιὼν τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους χώρας καὶ πόλεις, καὶ τὰς μὲν ληϊζόμενος, τὰς δ' ἐκπορθῶν τε καὶ οἰκειούμενος. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ ἐπιβουλὴν καθ' ἑαυτοῦ ὁ αὐτο-

A cum imperatore ob transfugam susceptum expostulat, quem nisi coerceret, totam gentem hostem illi fore. Ad ea respondet imperator, se neque deditium prodituram, neque prohibiturum, quominus insidiatores ulciseretur. Hoc nuntio accepto, Tyrachus, cum Ister hiberno tempore totus conglaciasset, cum tota gente pedibus flumen transiit, Romanaque provincia occupata, obvia quæque vastavit. Sed imperator exercitum provinciæ præsidi et Cegeni statim subsidio misit. Patzinacæ vero cum annonæ et vini aliarumque potionum quæ ex melle conficiuntur, copiam invenissent, et iis avide se ingurgitassent, in cœliacum morbum inciderunt. Quo Cegenes e transfuga cognito, Romanis copiis fit auctor hostes invadendi. Eas cum Barbari morbo confecti contra B se ire vidissent, æstuantes, et animis armisque abjectis, facti supplices, hostibus se dediderunt. Quicunque vero in Cegenem inciderunt, partim gladiis sunt trucidati, partim auro ad servitutem venditi. Reliqua multitudo Romanis usui fore visa est, si armis ademptis in Bulgaria, maxima ex parte deserta, ob gentem illam non ita pridem eversam, collocaretur: idque jussu imperatoris factum est. Tyrachus vero et proceres ejus, ad illum perducti, baptizati, magnisque dignitatibus ornati sunt. Ut autem eo tempore Romanis cum Turcis bella erant in Oriente, imperator, delectu acto XV millia Patzinacarum armis, equis, et suæ gentis ducibus datis, Chrysopolim transvectos in Iberiam ire jussit: viæ quoque monstratore addito. C Qui cum ad Damatrim pervenissent, restiterunt, nec ultra progredi voluerunt, sed regressi usque ad fretum, mari juxta D. Tarasii monasterium **259** equis transmisso, continenter profecti sunt, donec se cum popularibus suis conjunxissent, quo facto tabernaculis in campis ad ripas Istri fixis, Thraciam incursarunt, copiis imperatoriis contra se missis subinde superiores, ut impune per totam Thraciam et Marcedoniam vagarentur; et omnia prædarentur, non remota duntaxat, sed et urbi finitima. Tandem vero XXX annorum inducias cum Romanis paciscuntur. Et hic belli Patzinacarum fuit exitus.

D XXVII. Sultanus vero Romanas urbes et provincias infestare non destitit, aliis direptis, aliis vastatis, aliis suo regno adjectis. Sub id tempus imperator insidias sibi factas deprehendit, a Ro-

mano Boila instructas. Is vir obscurus erat, lingua semimuta, et vi articulate loquendi destituta, partim naturæ vitio, partim simulatione et affectatione, qua insitum sibi vitium augebat. Eo homine imperator plus quam ullo alio delectabatur, et nugas illius perperam et confuse loquentis omnibus aliis voluptatibus præferebat: unde ita familiaris illi factus est, ut quavis hora illum convenire et alloqui auderet. Nec minus illi gynæceum quam imperatoris conclave patebat, quandocumque volebat, et utrinque ei divitiæ affluebant, ita ut licet a triviis, ad senatorium fastigium evectus esset: ea tamen felicitate non contentus, regnum etiam concupiscit, idque sibi vindicare contendit, imperatore interfecto. Quos igitur imperatori male velle sciebat, iis arcanum detegebat: qui si orstionem ejus probarent, eos magna spe proposita ad facinus confirmabat. Sin eum conatum aversarentur, aiebat, se id tentandi gratia dixisse, ut eorum fidem erga imperatorem exploraret, eorumque integritate collaudata, benevolentiam illorum imperatori testaturum sancte affirmabat. Cum autem sic plerosque tractaret, conjurati ejus rem facillime posse confici opinabantur. Nec enim in imperatoris duntaxat cubiculum, ipso dormiente, aut cum imperatrice cubante, homini patebat aditus, sed et occultorum adituum claves creditæ erant. Quare omnino destinata exsecutus fuisset, nisi a quodam ex consciis delatus, in manifesto scelere deprehensus esset, gladium ipsum adhuc **260** tenens, quo imperatorem percussurus erat. Cæterum ipse ob illius vecordiam nullas pœnas dedit, insidiarum consciis duntaxat supplicio affectis. Hic imperator cum se benignum et liberalem perhiberi vellet, in eo tamen neque artem neque modum adhiberet, a virtute magnificentiæ in vitium profusionis est devolutus. Publicam enim pecuniam ita dilargiebatur, ut neque quibus, neque quantum, neque quando esset tribuendum, observaret. Nam cum Manganorum monasterium ædificaret, quod ob adamatam Sclerænam inchoasse fertur, ut eam tum in Cynegesio habitantem, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius viseret, fisco et publicis thesauris exhaustis, ad peccuniæ inopiam redactus, nec illicitis quæstibus abstinuit. Sed cum provinciæ quædam essent immunes, quæ pro omnibus vectigalibus, locorum angustias tuerentur, et Barbaros aditu Romanorum ditionum prohiberent: custodiis abolitis, tributa iis provinciis imperavit: unde Barbaris sine ullo negotio patuerunt. Illud certe quidem, si quis vere consideret, ei acceptum ferri potest, quod Oriens Marte Barbarico est subactus.

A κράτωρ ἐφώρασεν, ἦν Ῥωμανὸς ὁ Βοΐλας συνεστήσατο. Ἦν δ' οὗτος τῶν ἀσήμων ἀνὴρ, καὶ τὴν γλῶσσαν εἶχεν ἡμίφωνον, μηδ' ὅλαν ὀρθοεπεῖν, ὀλισθαίνουσιν δ' ἐν ταῖς ὁμιλίαις, καὶ ἀνεπαίσθητα τοῖς ἀκροαταῖς φθεγγομένην. Τοῦτο δ' ἦν τὸ μὲν ἐλάττωμα φωσικὸν, τὸ δὲ προσποίησις καὶ σκηνή, τὴν τῆς φύσεως διαμαρτίαν τῇ ὑποκρίσει τοῦ σκηνουργοῦ ἐπιτείνοντος. Τῷ τοιούτῳ τοίνυν ἀνδρὶ ὡς οὐδενὶ τῷ ὁ βασιλεὺς ἥδετο, καὶ εἰ διημαρτημένα καὶ ἀδιάρθρωτα ἤκουε φθεγγομένου αὐτοῦ, ὑπὲρ πᾶσαν ἠγεῖτο τὰς ἐκείνου φλυαρίας γλυκυθυμιαν. Καὶ οὕτω διὰ ταῦτα τῷ βασιλεῖ προσφκείωτο, ὡς πάντα καιρὸν εἶναι αὐτῷ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰσόδου καὶ τῆς ἐντεύξεως. Καὶ οὐχ οὕτως αὐτῷ τὰ περὶ τὸν ἀνδρῶνα διέκειτο, ἡ δὲ B γυναικωνῖτις οἱ ἀπεκέκλειστο, ἀλλ' ἄνετος ἦν αὐτῷ κἀκείνη, καὶ ὅτ' ἐβούλετο βάσιμος, καὶ ὁ πλοῦτος ἐπέῤῥει τῷ ἀνδρὶ ἐκατέρωθεν, καὶ ἐκ τῶν τριόδων ἀναρπασθεὶς, εἰς αὐτὴν ἀνήχθη τὴν συγκλητικὴν κορυφήν. Ὁ δὲ οὐκ ἠγάπα τοῦτον εὐδαιμονήσας τὸν τρόπον, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλείας ἐρᾷ, καὶ μελετᾷ ταύτην ἑαυτῷ προσνεῖμαι, κτείνας τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οὓς ἤδει δύσνους τῷ βασιλεῖ, τούτοις τὸ ἀπόῤῥητον ἀνεκάλυπτε. Καὶ τοὺς μὲν τὸν λόγον προσιεμένους μεγάλαις ἐλπίσιν ἐξαίρων, πρὸς τοῦργον ἐρώννυεν. Εἴ δέ τινες καὶ πρὸς τὴν προσβολὴν ἐδυσχέραινον, ὁ δὲ πεῖραν ἔλεγε τὸν λόγον προσαγαγεῖν. Ἵνα γνῷ τὴν ἐκείνων πίστιν τὴν εἰς τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ἐπῄνει τοὺς ἄνδρας τῆς διαθέσεως, καὶ γνωρίσαι τῷ βασιλεῖ εὖνους αὐτῷ τυγχάνειν διώμνυτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτω C μετῄει τοὺς πλείονας, καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμενοι ῥᾷστα τὸ βούλευμα ᾤοντο γενέσθαι ἀνύσιμον. Οὐ μόνον γὰρ ἡ πρὸς τὸν βασιλικὸν κοιτωνίστον πάροδος ἐκείνῳ ἄνετος ἦν, κἂν ἔτυχεν ὑπνώττων ὁ βασιλεὺς, κἂν καὶ τῇ βασιλίδι συνίαυεν, ἀλλὰ καὶ τὰς τῶν ἀπορῥήνων εἰσόδων κλεῖς ἐμπεπίστευτο. Καὶ ἤχθη ἂν εἰς ἔργον τὸ διαβούλιον, εἰ μή τις αὐτὸ τῷ βασιλεῖ κατεμήνυσε τῶν κοινωνησάντων τοῦ σκέμματος. Ἦλω τοίνυν ἐπ' αὐτοφώρῳ καὶ τὸ ξίφος αὐτὸ κατέχων ᾧ τὸν αὐτοκράτορα ἔμελλεν αὐτίκα διαχειρίσασθαι. Ἀλλ' ὁ μὲν διὰ τὸ τοῦ κρατοῦντος ἀβέλτερον, οὐδὲν ὑπέστη ἀνιαρὸν, οἱ δὲ τῆς ἐπιβουλῆς ἐκείνῳ συνίστορες οὐκ ἔμειναν ἀτιμώρητοι. Οὗτος ὁ βασιλεὺς φιλότιμος δοκεῖν ἐθέλων καὶ ἐλευθέριος, μὴ μετιὼν δὲ σὺν ἐπιστήμῃ D τὴν ἀρετὴν ὡς ἐχρῆν, εἰς κακίαν ταύτην μετήνεγκεν. Ἀντὶ γὰρ μεγαλοπρεπείας εἰς ἀσωτίαν μετακεκύλιστο, οὔτε οἷς ἔδει παρέχων τὰ δημόσια χρήματα οὔτε ὅσαπερ ἔδει οὔθ' ὅτε χρεών. Καὶ τὴν μονὴν δὲ τὴν τῶν Μαγγάνων (40) οἰκοδομῶν (λέγεται δὲ τῆς οἰκοδομῆς ἄρξασθαι διὰ τὴν ἐρωμένην αὐτῷ, τὴν Σκλήραιναν λέγω, ἵν' ἐκείνῃ προσ-

Variæ lectiones et notæ

(40) Μονὴν τῶν Μαγγάνων. Ut in condendo S. Georgii ad Mangana monasterio imperii thesauros exhauserit Monomachus, qualisve fuerit et quam magnifica illius structura, præcæteris narrat Michael Psellus, lib. v Hist. ms., neque in ea duntaxat, sed et in aliis Deo vel sanctis dicatis ædibus exstruendis: Εἶτα δὴ καὶ πρυτανεῖον νέον ἐπῳκοδόμησε, πτωχοτροφεῖον τοῦτο ἐπονομάσας, καὶ χρυσοῦ ῥεῦμα ἐντεῦθεν πολὺ τοῖς ἀσκεῖν προῃρημένοις ἀφῆκεν.

φοισῇ συνεχῶς, ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Κυνηγεσίου ἐχούσῃ τότε δὴ τὴν κατοίκησιν) πρόφασιν ἔχων τοῦ σεμνείου τὴν δόμησιν, ἐξήντλησε τοὺς βασιλείους ἢ κοινοὺς θησαυροὺς ὅθεν χρημάτων δεόμενος, οὐδὲ τῶν ἀπειρημένων πορισμάτων ἀπείχετο. Ἀλλὰ καὶ χωρῶν οὐσῶν, αἳ πρὸς τὸ δημόσιον τοῖς βασιλεῦσιν οὐ δασμοὺς συνεισέφερον, ἀλλ' ἀντὶ πάσης δασμοφορίας, δυσχωρίας ἐφρούρουν, καὶ τοῖς Βαρβάροις τὴν εἰς τὰς Ῥωμαίοις ὑποκειμένας χώρας ἀπετείχιζον πάροδον, ἐκεῖνος φόρους ταῖς χώραις ἐπιτάξας, ἐσχόλασε τὰς φρουράς. Κἀντεῦθεν ἡ πρὸς τὰς Ῥωμαίας χώρας ῥᾴστη τοῖς Βαρβάροις ἐγένετο πάροδος. Ἐκεῖνος τοίνυν ὁ ἀνὴρ αἴτιος τοῖς ἁπαθῶς λογιζομένοις κριθήσεται, τοῦ τὴν Ἐφαν μοῖραν δουρὶ κυριευθῆναι βαρβαρικῷ.

ΚΗ'. Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς (41) ἐν γήρᾳ βαθεῖ (ὑπὲρ γὰρ τὰ ἑβδομήκοντα ἔτη παρεξετάθη αὐτῇ τὸ βιώσιμον) καταλυσάσης τὴν ζωὴν, οὐκ ἀνδρικῶς ἐκεῖνος ἐθρήνησεν, ἀλλὰ μέντοι γε μειρακιωδῶς. Λέγεται δὲ καὶ ἀγγέλοις αὐτὴν παρεξισοῦν, ἐπειδή που τοῦ μνήματος ἐκείνης μύκης ἔκ τινος ὑγρότητος ἀνεβλάστησε, καὶ τοῦτο καλεῖν σημεῖον ἄνωθεν οἰκονομηθὲν, ἵνα μὴ ἀγνοῆται ἡ βασιλὶς ταῖς νοεραῖς συντεταγμένη δυνάμεσι. Τῆς δ' ὡς εἴρηται θανούσης, ὁ βασιλεὺς ἔτι φλεγμαίνων περὶ τοὺς ἔρωτας ἐπεισάγει τοῖς βασιλείοις μείρακά τινα ὅμηρον δοθεῖσαν Ῥωμαίοις ἐξ Ἀλανῶν, παιδά τινος τῶν παρ' ἐκείνοις ἀρχηγετούντων, καὶ ταύτην σεβαστὴν ὀνομάσας, βασίλειον αὐτῇ τὴν θεραπείαν ἀπέταξε καὶ πλούτου χορηγίον δαψιλεστάτην. Καὶ εἰ μὴ τὴν βασιλίδα, τὴν Θεοδώραν λέγω, πεποίητο δι' αἰδοῦς, ἧ μᾶλλον τὸ τῆς τετραγαμίας ἠσχύνετο ἄθεσμον, καὶ βασίλισσαν ἂν τὴν ἐρωμένην ταύτην ἀνεῖπε, καὶ διαδήματι κατεκόσμησεν ἄν. Ἐκείνου δὲ θανόντος, οὐ παρέμεινε τῇ σεβαστῇ τὸ εὐτύχημα. ἀλλ' εἰς τὴν προτέραν τῆς ὁμηρίας τύχην ἐπανελήλυθεν. Ἄρτι δὲ καὶ περὶ τοῦ τέλους ἱστορητέον τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Οὐ μακρὸς ἐξεμετρήθη χρόνος, ἐξότου τῆς ἡγεμονίας τῶν Ῥωμαίων γέγονεν ἐγκρατὴς, καὶ οἱ νόσος ἀρθρῖτις ἐπέκηψεν, ἢ πρότερον τοῖς ποσὶν ἐκείνου τοῦ ῥεύματος ἐπήνεγκε τὴν φορὰν, ὥστε τὰς βάσεις αὐτοῦ πρὸς πορείαν καὶ στάσιν ἀδυνατεῖν. Εἰ δέ ποτε καὶ κινήσεως ἀνάγκην ἔσχηκεν, ἢ πρός τινων ὑποστηριζόμενος προέβαινε δυσχερῶς, ἢ καὶ πάμπαν ἑτεροκίνητος ἦν. Τοῦ χρόνου δὲ προϊόντος, καὶ ταῖς χερσὶν ἐπερρύητο αἴτιον· εἶτα καὶ τοῖς ὤμοις ἐπήνεκτο, καὶ τέλος ὅλον αὐτῷ τὸ σῶμα τῷ ῥεύματι κατεκλύζετο, καὶ παρεῖτο, καὶ ἐξηρθροῦτο, τοῖς τῶν ἄρθρων κοιλώμασιν ἐγκλειομένου τοῦ ῥεύματος. Ἔκαμνεν οὖν οὕτω πρὸ μακροῦ τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Εἶτα καί τι ἕτερον ἐπισυμβεβηκὸς (τὸ δ' ἦν ἐκ πνεύματος νυγμὸς περὶ τὴν πλευρὰν) προσδοκήσιμον ἐκείνῳ καὶ τοῖς αὐτῷ παραδυναστεύουσιν ἔθετο τὸ τέλος τῆς βιοτῆς, ὧν τὰ πρῶτα ὁ λογοθέτης ἦν Ἰωάννης, ἐκτετμημένον ἀνδράριον, ἄσημον μὲν ἐκ γένους καὶ δυσγενέστατον, πρὸς δὲ πραγμάτων μεταχείρισιν ἐφυέστατον, γραμματικῆς δὲ τέχνης τοσοῦτο μετειληχὸς, ὥστε μήτ' ὀρθοεπεῖν ἀκριβῶς ἀττικίζον, μήτ' ἀπτίστως ὀρθογραφεῖν. Ἐφ' ᾧ δὴ τὴν τῶν

XXVIII. Imperatrice Zoe provecta ætate mortua (septuagesimum enim annum excesserat) obitum ejus non ut vero dignum est, tulit, sed muliebriter luxit, eamque angelis æquiparasse fertur: cum ob loci humiditatem ex ejus monumento fungus germinasset, quem sigum divina providentia editum vocavit, ut ne ignoraretur imperatricem in cœtum intelligentium Potestatem esse receptam. Verum adhuc amoris incendio flagrans, adolescentulam quamdam Alani principis filiam, obsidem Romanis datam, in regiam introductam Augustam appellat, addita custodia regia et sumptibus liberalissimis. Quod ni Theodoram imperatricem reveritus esset, ac potius quarti conjugii dedecus et nefas, amicam suam etiam imperatricem appellasset, et diademate exornasset. Cæterum illa Augustæ felicitas non diu duravit: nam post imperatoris obitum ad pristinam conditionem est reversa. Nunc de exitu imperatoris est dicendum. Non multo post quam sceptro politus esset, morbus eum articularis **261** invasit, humoribus principio ad pedes decurrentibus, ut neque stare, neque ingredi posset. Quando autem eum moveri necesse erat, aut ab aliis suffultus ægre ingrediebatur, aut gestabatur. Verum progressu temporis, fluxiones in manus etiam incumbebant, deinde humeros vexabant, denique totum corpus infestabant et laxabant, cavitatibus articulorum se insinuantes. Ad hæc aliud accessit malum, vellicatio lateris ex anhelitu, qua fiebat, ut nec ipse vitæ diuturnioris spem haberet, nec ejus proceres, quorum primarius erat logotheta Joannes, castratus homuncio, obscuro et ignobilissimo genere ortus, et ad res gerendas ineptissimus, grammaticæ artis adeo peritus, ut in affectatione Alticismi, neque recte loqui, neque citra errorem scribere posset. Ei summam rerum imperator commisit: eumdem principem senatus designavit. Nam prius reipublicæ administratio penes virum, huic omnino et genere et facundia et scientia regendæ civitatis dissimilem fuerat: qui cum imperator aliquid secus quam conveniebat, juberet, non statim ad voluntatem ejus propendebat, sed refragabatur et deterrebat. Quod cum sæpius fieret, ille graviter et iniquo animo liber-

Variæ lectiones et notæ.

(41) Τῆς δὲ βασιλίδος Ζωῆς. Annum obitus Zoes indicat Lupus Prostospatha: *An.* 1050, *indict.* 3, *obiit Zoe imp. soror Theodoræ, quæ fuerunt filiæ Constantini imp. Zoe enim habuit viros tres, primum Romanum, secundum Michaelem, tertium Constantinum Monomachum Regnavit cum his tribus viris ann.* 22, *post mortem vero prædictæ Zoes regnavit ipse Constantinus imperator cum Theodora sua cognata jam novem annis.*

tatem illius ferens, homini (Lichudes is vocabatur), ut adversatore careret, munus id ereptum, in Joannem transfert, ne suæ cupiditates inhiberentur. Is igitur Joannes et alii magnates, desperata imperatoris vita, ei auctores sunt de successore deliberandi: monentque, Protevontem aptum esse ad imperium, qui cum Bulgariam regeret, ab urbe aberat. Missus igitur est, qui eum accerseret: idque clam Theodora, non tamen ita, quin arcano illo consilio deprehenso, ægrotum potestatem in alium transtulisse cognorit. Itaque illa moribundo in Mangania regia relicto, industria ministrorum suorum conscensa nave ad magnam regiam appellit. Ibi et imperatoriis satellitibus, et selectis senatoribus ad eam confluentibus, imperatrix ab omnibus est salutata, ut ad quam imperium jure hæreditario pertineret. Eo res Monomacho dolorem auxit: cumque non amplius vixisset, quam ut suspirio dolorem et tristitiam inde **262** conceptam testari posset, exspiravit. Regnavit annos XII et menses octo: sepultus est in Manganorum monasterio a se condito.

κοινῶν πραγμάτων διοίκησιν ὁ βασιλεὺς ἐποιήσατο, καὶ τῶν τῆς βουλῆς ἀπέδειξεν ἁπάντων κορυφαιότατον. Ἦν μὲν γὰρ ἐπὶ τῶν βασιλικῶν διοικήσεων πρώην ἀνὴρ τούτῳ τὰ πάντα ἀντίβροπος καὶ γένος καὶ λόγον, καὶ τὴν περὶ τὰς πολιτικὰς οἰκονομίας ἀκρίβειαν. Τοιοῦτος δ' ὢν, ὁπηνίκα τι παρὰ τὸ καθῆκον ἐπέταττεν αὐτῷ ποιῆσαι ὁ βασιλεὺς, οὐκ ἦν τῇ προαιρέσει τοῦ κρατοῦντος ἐπικλινὴς, ἀλλ' ἀντέλεγέ τε καὶ ἀνεῖργε τοῦ μὴ προσήκοντος. Ὁ δὲ ἐχαλέπαινε, καὶ πολλάκις τούτου γινομένου, ἐμηνία τῇ τοῦ ἀνδρὸς ἐκείνου ἐλευθερίᾳ, καὶ ἵνα τὸ ἀντίξουν ἀποφορτίσαιτο, μεθιστᾷ μὲν ἐκεῖνον τῆς τῶν κοινῶν διοικήσεως (ὁ Λειχούδης ἦν οὗτος), ἀντεισάγει δὲ τὸν Ἰωάννην, καὶ τούτῳ τὴν τῶν πολιτικῶν πραγμάτων ἐγχειρίζει κυβέρνησιν, ἵνα μὴ πρός τινος ἐφ' οἷς ὁρμήσει ἀνείργοιτο. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἰωάννης καὶ ἕτεροι, μέγα κἀκεῖνοι δεδυνημένοι παρὰ τῷ βασιλεῖ, ἀπεγνωκότες αὐτῷ τὸ βιώσιμον, πείθουσι τὸν κάμνοντα φροντίσαι περὶ διαδοχῆς, καὶ ὑποτιθέασιν αὐτῷ εἶναι πρὸς τὴν ἀρχὴν ἐπιτήδειον τὸν Ηρωτεύοντα (42)· ὁ δὲ τὴν τῆς Βουλγαρίας ἀρχὴν περιέζωστο, καὶ ἀπεδήμει τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων. Ἔσταλτο τοίνυν ὁ τὸν ἄνθρωπον μετακαλεσόμενος· ἐκ δὲ τῆς βασιλίδος Θεοδώρας ἡ βουλὴ ἀπεκέκρυπτο. Ἀλλ' οὐκ εἰς τέλος τὸ βούλευμα τὴν βασιλίδα διέλαθε. Γνοῦσα δὲ ὡς οὐκ ἐπ' αὐτῇ ποιεῖται τὸ κράτος ὁ τελευτῶν, τὸν μὲν ἐᾷ δυσθανατοῦντα κατὰ τὰ ἐν τοῖς Μαγγάνοις βασίλεια· ἐκείνη δὲ σπουδῇ τῶν ὑπηρετουμένων αὐτῇ ἐμβεβηκυῖα νηΐ, εἰς τὸ μέγα προσωρμίσθη ἀνάκτορον. Καὶ αὐτῇ ἥ τε βασιλικὴ δορυφορία προσερρύη αὐτίκα, καὶ τῆς γερουσίας τὸ ἔκκριτον, καὶ αὐτοκράτωρ πρὸς πάντων ἀνερρήθη, ὡς αὐτῇ κατὰ κλῆρον τῆς ἀρχῆς προσηκούσης. Τοῦτο τῷ Μονομάχῳ γνωσθὲν, προστίθησιν ἄλγημα, καὶ βραχύ τι ἐπιοιοὺς, ὅσον ἐπιστενάξαι τοῖς γενομένοις καὶ ἀθυμῆσαι ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἔτη δώδεκα καὶ μῆνας ὀκτὼ, καὶ κατετέθη εἰς τὴν παρ' αὐτου δομηθείσαν μονὴν τῶν Μαγγάνων.

XXIX. Theodora sola potita rerum, jam effeta ætate, imperatorem sibi adjungere noluit, sed delectata imperio, quoad vixit, omnia in sua potestate habuit, idque consilio et opera ministrorum quoque suorum, quos summis magistratibus præfecit. Rerum civilium administrationem Leoni syncello, cognomento Paraspondylo, mandavit, qui olim imperatori Michaeli operam navarat. Ipsa vero pro tribunali præsedit, legatis respondit, magistratus creavit, jus dixit, suffragia tulit, sententiam suam in rebus privatis et communibus interposuit. Ac fortunata fuit ejus gubernatio. Neque enim quisquam illi se opposuit, neque subditi decreta ejus neglexerunt, neque ulla gens tum Romanis bellum fecit, sed et anni partes suam temperiem habuerunt, et terra uberes fructus tulit. Quamvis autem natu grandis, ut dictum est, sceptris potita esset, tamen adhuc longum sibi vitæ tempus pollicebatur, cum corpore firmiore esset, quod laboribus haud facile cederet. Sed cum et ipsam fata urgerent (etsi monachi quidam nescio quot ei sæcula viræ promittebant) et familiares ejus ob morbum gravissimum, quem Iliacum medici vo-

Κθ'. Ἡ δὲ βασιλὶς Θεοδώρα, ἔξωρος τῆς αὐταρχίας κρατήσασα, βασιλέα τοῖς πράγμασιν ἐπιστῆσαι οὐκ ἤθελεν. ἀλλ' ἡδυνθεῖσα τῇ ἐξουσίᾳ, παρ' ὅσον ἐπεδίω τῇ βασιλείᾳ καιρὸν, αὐτὴ τῶν ὅλων ἦν ἐγκρατὴς, πρὸς τοῦτο καὶ παρὰ τῶν αὐτῆς θεραπόντων ἐμβιβασθεῖσα, οὓς καὶ ταῖς μεγίσταις ἐπέστησε τῶν ἀρχῶν. Τὴν δὲ τῶν πολιτικῶν πραγμάτων διοίκησιν τῷ συγκέλλῳ (43) Λέοντι, ὃς Παρασπόνδυλος ὠνόμαστο, ἐνεχείρισε, τὸ πάλαι τῷ βασιλεῖ Μιχαὴλ ὑπηρετήσαντι. Ἡ δὲ προὐκάθητο ἐπὶ βήματος, καὶ ἐχρημάτιζε πρέσβεσι, καὶ ἦν ἀρχαιρεσιάζουσα, καὶ δίκαις ἐνθεμιστεύουσα, καὶ ψήφους ἐκφέρουσα, καὶ διαιτῶσα δημοσίαις καὶ κοιναῖς ὑποθέσεσι, καὶ εὔδαιμον ὑπῆρξεν αὐτῇ τὸ αὐτοκρατές. Οὔτε γάρ τις ἀντῆρε χεῖρα αὐτῇ, οὐτ' ὀλιγώρως πρὸς τὰ ἐκείνῃ δεδογμένα ὤφθη διατεθὲν τὸ ὑπήκοον, οὔτ' ἔθνη τότε κατὰ Ῥωμαίων κεκίνηντο, ἀλλὰ καὶ εὐκρασία γέγονε τῶν ὡρῶν, καὶ ἡ γῆ τοὺς καρποὺς ἀφθόνους ἐξήνεγκεν. Ἔξωρος (44) δὲ, ὡς εἴρηται, καὶ πλήρης ἡμερῶν ἡ βασιλὶς αὕτη τῶν σκήπτρων κρατήσασα, ὅμως μακροὺς ἔτι τῆς ζωῆς ἑαυτῇ ἐπεμέτρει ἐνιαυτούς. Εἶχε δὲ καὶ τὸ σῶμα ἐῤῥωμενέστερον, καὶ μὴ ῥᾳστα πόνοις καμπτόμενον. Ἐπεὶ

Variæ lectiones et notæ.

(42 Ηρωτεύοντα. Nicephorum vocat Scylitz. Vide *Gloss. med. Græc.* in Ηρωτεύων.

(43) Συγκέλλῳ. Ita reposuimus ex duob. Reg. pro Συγγέλῳ, quomodo scripserat Wolfius, et alter e Reg. præfert. Sic hanc vocem corrupisse sequiorem Græciam constat. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(44) Ἔξωρος. Addunt duo codd. μοναρχήσασα, pro τῆς αὐταρχίας κρατήσασα. Ita non semel habentur in mss. synonyma, quæ sæpe omisimus, ut et Wolfius.

δὲ καὶ ταύτην κατήπειγε τὸ χρεὼν (εἰ καί τινες αὐτῇ μοναχοὶ αἰῶνας ἔτι ζωῆς ἐπηγγέλλοντο) καὶ νόσῳ περιεπεπτώκει δεινῇ, ἣ τοῖς Ἀσκληπιάδαις ὠνόμασται εἰλεὸς, καὶ τοῖς περὶ αὐτὴν αἱ ἐλπίδες αἱ περὶ αὐτῆς ἀπεγνώσθησαν, συλλεγέντες βουλεύονται, τίνα ἂν εἰς τὴν ἀρχὴν ἀντεισαξωσιν, ὃς αὐτοῖς τὴν εὐετηρίαν τηρήσει καὶ τὸ εὐτύχημα. Ἔδοξεν οὖν πρὸς τοῦτο σφίσι κατάλληλος ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαὴλ (45), ἀνὴρ ἐκ Βυζαντίου μὲν γεγονὼς, πρὸς πραγμάτων δὲ, καὶ ταῦτα τοσαύτης ἡγεμονίας μεταχείρησιν ἀποπεφυκὼς, ἔκ τε φυσικῆς νωθείας καὶ ἀφελείας, καὶ διὰ χρόνου μῆκος, ὃ τῇ ἐκείνου παρεξετάθη ζωῇ. Ἤδη γάρ οὐ γέρων ἦν, ὡς παρὰ τοῦ δημώδους πλήθους ὠνόμαστο, ἀλλὰ πρεσβύτης. Τοῦτον οὖν πείθουσι τὴν Θεοδώραν ἐντικπαστῆσαι τῇ βασιλείᾳ. Ἡ δὲ αὐτίκα ταινιοῖ τῷ βασιλείῳ τὸν Μιχαὴλ διαδήματι, πρότερον ὁρκίοις προκαταληφθέντα φρικώδεσι, μήτι τῆς ἐκείνων γνώμης χωρὶς ἐπὶ ταῖς τῆς βασιλείας οἰκονομήσασθαι διοικήσεσιν. Ἐπὶ τούτοις τὴν βασιλίδα τὸ πνεῦμα ἐξέλιπε, μοναρχήσασαν ἔτος ἓν ἐπὶ ἐννέα μησίν· A cant, de salute illius desperassent: in unum congressi deliberant, quis in ejus locum substituendus esset, a quo prosperitas illa et felicitas conservaretur. Eis porro deliberantibus talis visus est Michael Stratioticus, vir Byzantius ille quidem, sed ad tractationem rerum, tanti præsertim principatus, cum ob ætatem longissimam ineptus. Neque enim senex erat, ut vulgo vocabatur, sed pene decrepitus. Persuadent igitur imperatrici, ut eum in imperio collocet: a qua statim diademate redimitus est, sanctissimo prius jurejurando adactus, se nihil sine illorum consensu in imperatoriis administrationibus decreturum. His peractis, imperatricem spiritus defecit, cum annum unum et menses novem imperasset.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

Α'. Ὃν οὖν εἴρηται τρόπον ὁ πρεσβύτης (46) Μιχαὴλ αὐτοκράτωρ ἀναῤῥηθεὶς, τοῖς μὲν τῆς γερουσίας καὶ τῷ δημώδει πλήθει καὶ παρὰ τὸ προσῆκον ὅπτο φιλοτιμώτατος, ἕκαστον τούτων εἰς βαθμοὺς προβιβάζων ἀξιωμάτων, καὶ τιμὰς προσνέμων ἀκατάλληλος τοῖς πλείοσι. Τοῖς δὲ στρατιωτικοῖς καταλόγοις, καὶ μάλιστα τοῖς τούτων ἐξόχοις, οἷς πραιταρχεῖν τε καὶ ἱλαρχεῖν ἀπονενέμητο πρὸ πολλοῦ, καὶ λίαν ἀντιῤῥόπως τοῖς ἄλλοις ἐκέχρητο. Οὔτε γὰρ φιλότιμόν τι πρὸς αὐτοὺς ἐπεδείξατο, ἔτι καταλαβόντας τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, οὔτε μὴν πραέσιν αὐτοὺς ἐδεξιώσατο ῥήμασιν. Ἦστην δὲ τούτων πρωτεύοντε ἄνδρε διττὼ, μαγίστρων μὲν ὄντε καὶ ἄμφω, λαμπρὼ δὲ τὰ γένη, καὶ οὐχ ἧττον πρακτηγικῇ συνέσει καὶ κράτει χειρῶν καὶ θάρσει ψυχῶν εὐχέτην τὴν περιφάνειαν. Τούτων ἄτερος ἦν ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος (47), ὁ δὲ λοιπὸς ὁ Κεκαυμένος Κατακαλὼν, ᾧ Κολώνεια ἡ πατρὶς, ὃν καὶ δοῦκα Ἀντιοχείας τυγχάνοντα, ἅμα τῇ ἀναῤῥήσει πρέλυσε τῆς ἀρχῆς, τὸν οἰκεῖον ἀνεψιὸν Μιχαὴλ αὐτίκα μάγιστρόν τε καὶ δοῦκα τῆς Ἀντιοχείας προχειρισάμενος, καὶ Οὐρανὸν ἐκείνῳ θέμενος τὸ ἐπώνυμον, ἵνα πρὸς τὸν ἀρχαῖον Οὐρανὸν ἀναφέρειν δοκῇ τὸ γένος. Τοῦτον τοίνυν τὸν Κεκαυμένον, ὡς δῆθεν μὴ καλῶς χρησάμενον τῇ ἀρχῇ, ἀλλὰ τάς τε δυνάμεις καταλελυκότα, καὶ φορτικὸν τοῖς ὑπὸ χεῖρα B **263** I. Michael senex hoc modo imperator appellatus, senatores et plebeiam multitudinem benignissime tractavit, ad dignitatum gradus promovendo, et honores plerisque tribuendo, qui captum illorum excederent. Cum militaribus autem catalogis, ac iis potissimum qui cæteris antecellentes, multo ante exercituum alarumque ductores fuerant, longe secus egit. Nam recens urbem ingressis, neque ullum honorem habuit, neque benignis alloquiis eos delinivit. Eorum primarii duo viri fuere, uterque magister, et illustri genere ortus, splendorem illum imperatoria arte, robore manuum et fiducia animorum magis etiam assecutus: alter, Isaacius Comnenus, alter Ambustus Catacalo, patria Coloneensis, cui simul ac designatus fuerat imperator, Antiochiæ ducatum ademit, suumque consobrinum Michaelem statim magistrum et ducem Antiochiæ declaravit, Urani cognomento addito, ut genus ad veterem illum Uranum referre videretur. Eum igitur Ambustum, quasi male gesto magistratu, et copiis militaribus imminutis, et gravem obvio cuique, acrius objurgavit, ac ne probris quidem et contumeliis abstinuit: cumque alii splendidissimi viri, collegæ ejus, hominem defensuri essent, ne contra illos quidem linguæ moderatus est, aut ipsum Comnemum reveritus. C

Variæ lectiones et notæ.

(45) Ὁ Στρατιωτικὸς Μιχαήλ. Hunc *Bringam* cognominat Lupus protospatha: *Anno* 1057 *mortua est Theodora Augusta, et Michael Bringa factus est imperator.* Mox: *Mortuus est Bringa imperator, et Isachius Ochonus* (Comnemus) *factus est imperator*, **Meminit Zonaras** in Romano puero, et in **Nicephoro Phoca Josephi Bringæ cubiculi præfecti, cujus magna fuit in aula auctoritas.**

(46) Πρεσβύτης Anonymus Barensis, an. 1056, ind. 9: *Elevatus est Michael imp. nobicio.* Sed quid sonet hæc postrema vox non percipio.

(47) Ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος. Quem Colonea urbe (de qua agit Constantinus, lib. I *De Themat.* cap. 10) oriendum scribit Michael Psellus, in Hist. ms. Ἦν δ' ὁ Κομνηνὸς οὗτος Κολωνειαθεν. Vide *Famil Constantinopolit.*

Ea res militum animos dejecit, qui Michaelem in alios liberalissimum, se ne verborum quidem Benignitate dignari viderent: neque tamen ad res novandas concitati sunt, priusquam denuo periculum ejus fecissent. Sed antequam ad illorum seditionem veniam, alius motus est exponendus. Constantini Monomachi patruelis. Theodosius præses, Michaelis designationem ægre ferens, statim ministris suis assumptis, et nonnullis aliis eadem animi levitate laborantibus ascitis, crepusculo iis satellitibus circumdatus, per medium forum incessit, imperium ob Monomachi cognationem ad se pertinere dicens, atque injuriam sibi fieri clamitans. Cum vero ad publicum carcerem, quod Prætorium **264** dicitur, venisset, claustris perruptis, exitum clausis patefacit. Idem in ea quoque custodia fecit, quæ ad Chalcen est, eorum opera se voti sui fore compotem sperans. Verum ubi cognovit militares copias circa regiam contra se collectas jamjam affore, ad Magnam ecclesiam convertitur, ex eaque solus cum filio relictus, gregalibus suis dilapsis, educitur, et relegatur. Hoc eventu conatum ejus consecuto, plebea multitudo per ludibrium hanc cantilenam in eum cecinit:

Factus Monomachus, quod cogitavit, egit.

A γενόμενον, καὶ ἐπέλπηξεν ἰταμώτερον, καὶ ὀνειδεσιν ἔβαλε, καὶ οὐδ' ἐφείσατο ὕβρεων. Ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων λαμπροτάτων ἀνδρῶν, καὶ συνταγματαρχούντων ἐκείνῳ, ὑπεραπολογήσασθαι τοῦ ἀνδρὸς ὡρμηκότων, οὐδ' ἐπ' ἐκείνους τῆς γλώττης ἐφείσατο, οὔτε μὴν αὐτὸν ἠδέσθη τὸν Κομνηνόν. Ταῦτα τοὺς στρατιώτας εἰς ἀθυμίαν ἐνέβαλε, τοῖς μὲν ἄλλοις φιλοτιμότατον ὁρῶντας τὸν Μιχαὴλ, ἑαυτοῖς δὲ μηδ' ἐν λόγοις τὸ εὐμενὲς ἐνδεικνύμενον, ὅμως μέντοι ἐπέσχον μηδέν τι νεωτερίσαι, ἀλλὰ καὶ δευτέραν πεῖραν ἐπαγαγεῖν ἐβουλεύσαντο. Προτέραν δ' ὁ λόγος ἑτέραν κατὰ τοῦ βασιλίως διηγησάσθω νῦν ἐπανάυτασιν, καὶ οὕτω πρὸς τὴν τῶν ἀνδρῶν τούτων ἐπανελεύσεται. Ὁ γὰρ τοῦ βασιλέως Κωσταντίνου τοῦ Μονομάχου ἐξάδελφος, ὁ πρόεδρος Θεοδόσιος, ἄρτι τοῦ Μιχαὴλ ἀναῤῥηθέντος, ἐν δεινῷ ποιησάμενοι τὴν ἐκείνου ἀνάῤῥησιν, τοὺς οἰκείους θεράποντας προσλαβόμενος, καί τινας ἄλλους ὅσοι κατ' ἐκεῖνον ἐλαφρίαν ἐνόσουν φρενῶν, περὶ δείλην ὀψίαν διὰ τῆς ἀγορᾶς ἀπήει, τούροις δορυφορούμενος, ἑαυτῷ προσήκειν τὸ κράτος λέγων, διὰ τὴν πρὸς τὸν Μονομάχον συγγένειαν, καὶ ἀδικεῖσθαι ἐπιβοώμενος. Γενόμενος δὲ κατὰ τὴν δημοσίαν εἱρκτὴν, ἣ Πραιτώριον (48) κέκληται, τὰ κλεῖθρα διαῤῥήξας, τοῖς ἐν αὐτῇ καθειργμένοις ἄνετον παρέσχε τὴν ἔξοδον. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν τῇ τῆς Χαλκῆς εἱργάσατο φυλακῇ,

ἐλπίσας διὰ τούτων τοῦ κατὰ σκοπὸν ἐπιτεύξασθαι. Ὡς δ' ἔμαθε στρατιωτικὴν ἀθροίζεσθαι περὶ τὰ βασίλεια δύναμιν, στέλλεσθαι κατ' αὐτοῦ, πρὸς τὴν Μεγάλην τρέπεται ἐκκλησίαν, καὶ μόνος σὺν τῷ υἱῷ περιληφθεὶς, τῶν ἑπομένων αὐτῷ διασκεδασθέντων ἐξάγεται τῆς ἐκκλησίας, καὶ ὑπερορίαν καταδικάζεται. Εἰς τοῦτο δὲ τέλος τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτῷ καταντήσαντος, ὁ δημώδης ὄχλος ἐπιγελῶντες αὐτῷ, ῥήματά τινα συνθέντες, ἐπῇδον αὐτῷ· τὰ δ' ἦσαν.

Ὁ μωρὸς ὁ Μονομάχος, εἴ τι ἐφρόνει, ἐποίησε.

Res quidem ita se habuerunt.

II. Cæterum Orientales duces injuriis affecti, denuo fortunam periclitaturi, Leonem protosyncellum communia negotia procurantem adeunt, eo intercessore imperatorem precaturi, ne soli negligerentur, cum cæteri omnes liberalitatis ejus fructum aliquem percepissent; aliis præsertim suaviter viventibus, se vero in acie stantibus, Romanumque imperium propugnantibus. At ille nihilo dexterior imperatore, ad tractandos viros dolentes, et tumorem ex dolore ortum reprimendum, asperitatem eorum adeo non leniit, ut etiam auxerit, singulorum virtutem elevando, et omnes sine honore dimittendo. Hac secunda repulsa irritati, non diutius sibi cunctandum esse censuerunt, sed quisque proximum cohortatus, animo conceptum facinus ad exitum perducere decreverunt. Visum autem eis est Bryenium quoque virum illustrem, Macedonicarum copiarum ducem, et Cappadociæ præfectum in consilium et auxilium adhibere, qui causas et ipse simultatis contra imperatorem habe-

C Καὶ ταῦτα μὲν ἔσχον οὕτως.

Β'. Οἱ δ' ἐμπαροινηθέντες τῶν Ἑῴων ἀρχόντων, καὶ αὖθις πεῖραν προσάγουσι, καὶ προσίασι τῷ τὰ κοινὰ διοικοῦντι τῷ πρωτοσυγκέλλῳ (49) Λέοντι, καὶ ἱκετεύειν δι' ἐκείνου ἐπεχείρουν τὸν βασιλέα, μὴ μόνοι αὐτοὶ καταλειφθῆναι ἀγέραστοι, πάντων τοῦ φιλοτίμου καταπολαυσάντων τοῦ αὐτοκράτορος, καὶ ταῦτα τῶν ἄλλων εὐπαθούντων, αὐτοὶ καὶ παρ' ἀσπίδα ἱστάμενοι, καὶ προπολεμοῦντες τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς. Ὁ δὲ οὐδὲν ἧττον τοῦ βασιλέως ἀδέξιος ὢν μεταχειρίσασθαι λυπουμένους ἄνδρας, καὶ καταστεῖλαι τὸ ἐκ τῆς λύπης αὐτοῖς γενόμενον οἴδημα, οὐ μόνον οὐκ ἐλέανεν ἐν λόγοις τῶν ἀνδρῶν τὴν τραχύτητα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτοὺς ἐξενράχυνεν, ἐκφαυλίσας ἕκαστον, καὶ ἀτίμως πάντας ἀποπεμψάμενος. Οὕτως οὖν καὶ τῆς δευτέρας πειραθέντες πείρας, οὐκέτι μέλλειν ἔκριναν, ἀλλ' ἕκαστος τὸν πλησίον παρακροτήσαντες, ἔσπευδον εἰς προῦπτον ἐκφῆναι τὸ μελετώμενον. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς καὶ τὸν Βρυένιον σχεῖν συνίστορα καὶ συλλήπτορα τοῦ ἐπιχειρήματος, ὄντα τε τῶν ἐπιφανῶν, καὶ στρα-

Variæ lectiones et notæ.

(48) Πραιτώριον. De prætorio et carceribus prætorii egimus in *Constantinopoli*, lib. II, sect. 9, 11, 6, quibus hæc addi velim ex Vita ms. S. Stephani junioris: Ὡς δὲ ἐξίει συρόμενος εἰς τὴν πρώτην πύλην τοῦ ἁγίου μεγαλομάρτύρος Θεοδώρου, etc.

(49) Πρωτοσύγκελλος. Quem supra nude σύγκελλον appellavit.

τηγουντε τῶν ἐκ Μακεδονίας δυνάμεων, καὶ τὴν τῆς Καππαδοκίας περιεζωσμένον ἀρχὴν, λύπης τ' αἰτίας κἀκεῖνον ἐσχηκότα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος. Ὡς δ' οὖν κἀκεῖνον ἕτοιμον εὗρον πρὸς τὸ σφέτερον βούλευμα, ἐζήτουν τὸν ἐξ αὐτῶν βασιλεύσοντα, καὶ πᾶσιν ὁ Κομνηνὸς ἀπάντων προὐκέκριτο. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέθεντο, ἐπ' οἴκου ξύμπαντες ἀνεχώρησαν, τῷ βασιλεῖ προσειπόντες τὰ ἐξιτήρια. Ἀπῄει δὲ καὶ ὁ Βρυέννιος μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων, καὶ ἐν τῷ θέματι τῶν Ἀνατολικῶν γεγονὼς, τὴν τῶν στρατιωτικῶν ὀψωνίων διανομὴν ἐκεῖ διετίθετο· συνῆν γὰρ αὐτῷ καὶ ὁ πατρίκιος Ἰωάννης ὁ Ὀψαρᾶς χρυσίον ἐπιφερόμενον. Ἤδη δὲ τῆς διανομῆς ῥᾳγμένης, ὁ Βρυέννιος προσετίθει τοῖς στρατιώταις τὰ σιτηρέσια, καὶ ἠΰξει τὸ ἑκάστῳ νενεμημένον ποσόν. Ὁ δὲ τοῦ χρυσοῦ ταμίας ὁ εἰρημένος ἀνὴρ μὴ τοῦτο ἔλεγεν ἐντετάλθαι οἱ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος. Καὶ ὁ Βρυέννιος σιωπᾷν αὐτῷ, καὶ ποιεῖν τὸ ἐπιτασσόμενον ἐνεκελεύετο ἰταμώτερον. Ὡς δ' ἔτι ὁ Ὀψαρᾶς οὐκ ἐπείθετο, ἀλλὰ καὶ θρασύτερον ἐκείνῳ ἀντέλεγεν, ὁ Βρυέννιος, θυμῷ ληφθεὶς, ἀνέθορέ τε τῆς καθέδρας, καὶ τῶν τῆς κεφαλῆς τριχῶν, τῆς τε ὑπήνης λαβόμενος τοῦ ἀνδρὸς προσαῤῥάσσει τῇ γῇ, καὶ περιβάλλει δεσμοῖς. Ἔγγυς δέ που στρατοπεδεύων ὁ τῶν Μισιδῶν καὶ τῶν Λυκαόνων στρατάρχης, καὶ τὰ περὶ τοῦ Ὀψαρᾶ μαθὼν, καὶ τυραννίδος ταῦτα κρίνας ἀρχὴν, ἀθρόον ἔπεισι μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων τῇ τοῦ Βρυεννίου σκηνῇ. Καὶ δεσμεῖ μὲν ἐκεῖνον, λύει δὲ τὸν Ὀψαρᾶν τῶν δεσμῶν, καὶ αὐτῷ τὸν Βρυέννιον παραδίδωσιν· ὁ δὲ αὐτίκα τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκόπτει ἐκείνου, καὶ οὕτω τὸν ἄνδρα τῷ βασιλεῖ ἐξαπέστειλεν, ἐπιστείλας αὐτῷ καὶ ὅσα τετόλμηκε. Καὶ ταῦτα μὲν συνεκύρησεν οὑτωσί· ὁ δέ γε Κομνηνὸς καὶ οἱ ἐκείνῳ συνομοσάμενοι συνελθόντες, ἔργου ἥπτοντο, τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἄλλοθεν ἄλλου προσρυϊσκομένων αὐτοῖς. Ἦν μὲν γὰρ τῷ στρατιωτικῷ παντὶ ἔφεσις στρατιώτην τὴν βασίλειον ἀρχὴν περιζώσασθαι. Ἤχθετο γὰρ ὑπὸ τοῦ πολιτικοῦ μέρους ἀρχόμενον, ἀλλ' οὐκ ἐθάῤῥει τὸν πόθον εἰς προῦπτον ἐξενεγκεῖ, ἔκρυπτε δὲ τὸν ἔρωτα, καὶ ὤδινε τὸν περὶ τούτου σκοπόν. Ἐπεὶ δὲ τὸν Κυμνηνὸν τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα μεμαθήκεσαν, καὶ αὐτὸν μὲν κορυφαῖον εἶναι τοῦ δράματος, τὰ δὲ κράτιστα τῶν γενῶν τῆς ἐπιχειρήσεως αὐτῷ συλλαμβάνεσθαι· τοῦτ' εἶναι τὸ ὑπ' αὐτῶν μελετώμενον δόξαντες, ἁρπάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ ἕκαστος τὸν πέλας προφθάσαι ἠπείγετο. Ἐντεῦθεν τῷ Κομνηνῷ βαρεῖα συνέστηκε δύναμις· στείλας οὖν κατὰ ξύμπασαν τὴν Σφῆν, τοὺς φόρους ἐπράττετο, ἀποδεκτῆρας τούτων τάξας, καὶ τῶν προσαγομένων ἀπογραφεῖς. Εἶτα ἄρας ἀπῄει πρὸς Νίκαιαν, ἤδη βασιλεὺς πρὸς πάντων τῶν σὺν αὐτῷ στρατευομένων ἀναῤῥηθείς, ταύτης ἐγκρατὴς γενέσθαι βουλόμενος, ἵν' ἔχῃ τὴν πόλιν ὁρμητήριον ἢ κρησφύγετον, ὁποτέρως ἂν ῥέψῃ τὰ τῆς τύχης αὐτῷ, καὶ τὴν μὲν λαμβάνει, αὐτὸς δὲ φρουρὰν ἀρκοῦσαν ἐγκαταστήσας αὐτῇ, πρὸ δώδεκα σταδίων ταύτης στρατοπεδεύεται. Καὶ ὁ βασιλεὺς δὲ Μιχαὴλ τὰς Δυτικὰς ἀγείρας δυνάμεις, καὶ εἴ τινές που τῶν Ἑῴων

ret. Qui cum operam promisisset, in deliberatione deligendi imperatoris, omnium suffragiis Comnenus cæteris est prælatus. His compositis, domum omnes redierunt, discessu suo imperatori denuntiato. Abiit et Bryennius cum suis legionibus: cumque in Orientalem provinciam una cum Joanne Opsara patricio, qui aurum vehebat, venisset, militarium stipendiorum distributionem administrabat: qua jam inchoata, singulis militibus frumentum admetiebatur, et pecuniæ summam augebat. Opsara vero quæstore negante, se id ab imperatore in mandatis **265** habere: Bryennius eum insolentius tacere, et quod juberetur, facere jussit. Adhuc detrectantem et audacius refragantem, ira percitus, arrepta coma et barba ejus, solo illisum, in vincula conjecit. Quo dux Pisidarum et Lycaonum, qui castra in propinquo habebat, cognito, id facinus tyrannidis principium judicans, Bryennii tabernaculum cum suis legionibus ex improviso invadit, solutoque Opsaræ illum tradit, qui hominem statim effossis oculis ad imperatorem cum facinorum ejus commemoratione misit. Hoc ita gesto, conjurati congressi in unum, rem nihilominus urgebant, ex militaribus catalogis aliunde alio ad ipsos confluente. Omnibus enim militibus in votis erat, ut miles imperio potiretur. Nam iniquis animis togato parebant, neque tamen desiderum suum prodere ausi, cupiditatem illam, dum se maturandi facinoris offerret occasio, tegebant. Verum ubi Comnenum affectasse regnum compererunt, atque ipsum caput esse negotii, et a fortioribus provinciis adjutari: id demum esse rati, quod diu animis agitassent, arrepta opportunitate alii alios antevertere properarunt. Unde Comnenus maximis copiis comparatis, tributa per totum Orientem exegit, quæstoribus et inscriptoribus eorum quæ allata essent, constitutis. Deinde versus Nicæam movit, jam imperator ab omnibus suis militibus appellatus, ea potiri cupiens, ut haberet urbem unde progredi, quoque confugere tuto velut in asylum quoddam quovis eventu posset, eaque occupata, et justo præsidio imposito, duodecim inde stadiis castrametatur. Michael vero imperator, Occidentalibus legionibus convocatis, et si quæ ex Orientalibus a fide non discesserant: ducem eum imperio præfecit Orientis domesticum Theodorum spadonem, imperatricis Theodoræ ministrum, adjuncto collega magistro Aarone fratre conjugis Comneni. Qui castris contra hostes positis, prælium commisere in loco qui ab incolis Orcus appellatur. Ubi a sinistro cornu imperatoriorum, dextrum Comneniorum profligatum est, et qui in eo curabat, Romanus Sclerus vivus captus. Sed hostium sinistrum cui Ambustus præerat, dextro imperatoriorum **266** cornu in fugam verso, in castra usque penetravit, et tentoria discerpta subvertit. Id factum ut Comneniorum animos vehementer auxit, sic imperatoriorum adeo dejecit, ut se fugæ mandarent, in qua multi cæsi sunt non gregarii duntaxat

milites, sed duces etiam, pluribus captis, Comneno victoria minime dubia potito.

περιελείφθησαν, μὴ συναπαχθεῖσαι τῷ Κομνηνῷ, ἐφιστᾷ τούτοις στρατηγὸν αὐτοκράτορα, τὸν δομέστικον τῆς Ἀνατολῆς τὸν ἐκτομίαν Θεόδωρον, τὸν τῆς βασιλίσσης Θεοδώρας θεράποντα· συζεύξας αὐτῷ συνάρχοντα καὶ τὸν μάγιστρον Ἀαρὼν, σύγγονον ὄντα τῆς συνοικούσης τῷ Κομνηνῷ. Οἳ τοῖς ἐναντίοις ἀντιστρατοπεδευσάμενοι, συγκροτοῦσι καὶ πόλεμον κατά τινα τόπον, Ἄδην τοῖς ἐγχωρίοις καλούμενον, καὶ τὸ μὲν εὐώνυμον κέρας τῶν βασιλικῶν ἥττησε τὸ δεξιὸν κέρας τῶν περὶ τὸν Κομνηνόν, καὶ τὸν ἐφεστηκότα τούτῳ Ῥωμανὸν τὸν Σκληρὸν συνέσχε ζῶντα. Τὸ δέ γε τῶν ἐναντίων εὐώνυμον οὗ κατῆρχεν ὁ Κεκαυμένος, τὸ δεξιὸν ἐτρέψατο τῶν βασιλικῶν, καὶ εἰς αὐτὸ τὸ στρατόπεδον εἰσῆλθεν αὐτῶν, καὶ τὰς σκηνὰς διέρρηξε, καὶ ἔρριψε κατὰ γῆς. Τοῦτο τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν θάρσος ὡς μάλιστα ἐνεποίησε, τοῖς δ' ἐντιπολεμοῦσι κατέβαλε τὰ φρονήματα, καὶ φεύγειν ἀνέπεισε. Γίνεται τοίνυν τῶν βασιλικῶν φόνος πολὺς, οὐ κοινῶν μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ στραταρχῶν, καὶ πλείους δὲ ἐζωγρήθησαν, καὶ ἡ νίκη ἀναφανδὸν τῷ Κωμνηνῷ ἐπεμειδία.

III. Eo cognito Michael desperato bello, imperium deponere voluit: sed id consilium, familiaribus improbantibus, exsequi non potuit. Legantur igitur ad Comnenum selecti viri ex Patribus conscriptis, Constantinus Lichudes præses, Leo præses Alopus, et Michael Psellus, princeps philosophorum, cujus legationis ea summa fuit: Comnenum ab imperatore adoptatum iri, et Cæsarem designandum esse, concessa venia et oblivione injuriarum iis qui tyrannidis adjutores fuerunt. Quæ cum audiente exercitu Comneno nuntiarentur, milites tumultuabantur: negantes se passuros suum præfectum in alio habitu conspici, aut exui vestem imperatoriam, qua jam indutus esset. Quæ verba a pluribus per assentationem, quam ex animo, jactabantur. Soluto conventu, Comnenus legatis seductis, ait: *Si arcana quædam imperatori se renuntiaturos promisissent, se expositurum ea, quæ animo celaret.* Qui cum taciturnitatis fidem dedissent, *se nunc*, ait, *habitu Cæsaris contentum esse, nec requirere imperatorium: sed id postulare, ut imperator nulli alii unquam traditurum imperium, et iis, quos donasset, præmia non erepturum confirmet, et aliquid imperatoriæ potestatis impertiatur, ut minoribus dignitatibus nonnullos ornare liceat, et ad militares magistratus evehere. Quæ si impetrasset, se pace facta in urbem venturum, et quia illa suis displicerent, binas scripturum litteras, quarum alteris facum militibus faceret, alteris arcana mandaret. Præterea perum communium administrationem ei adimendam esse, qui nunc sibi et suis infensus, ea fungeretur.* His dictis litterisque traditis, hortatur abire legatos. Senex Michael cum litteris acceptis, tum arcanis mandatis auditis, delectatus, ad omnia illius postulata annuit, atque adjecit: *Quemadmodum Comnenus sibi per illos occulta quædam significasset, ita se illi per* **267** *eosdem occultiora nuntiaturum, ut jurejurando confirmarent videlicet, non multum temporis intercessurum, quin illum collegam imperii asciturus esset: nunc vero se id certis de causis differre.* Hæc per legatos nuntiata Comnenus cupide admisit, nec alii inviti acceperunt, præsertim quod rerum communium procuratori potestas adimenda esset, jamque omnibus decretum erat, positis armis tyrannide abstinere. At senex imperator, priusquam cum Comneno transigeret, togatorum erga se benevolentiæ, ut putabat, confirmandæ ergo,

Γ'. Τοῦτο μαθὼν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ ἀπεγνώκει τὰ τοῦ πολέμου, καὶ τὴν ἀρχὴν ἀποθέσθαι ἠβούλετο, ἀλλὰ τοῖς περὶ ἐκεῖνον τοῦτο ἀβούλητον ἦν, ὅθεν οὐδ' εἰς ἔργον ἀγαγεῖν συνεχωρήθη τὸ βούλημα. Στέλλονται τοίνυν πρὸς τὸν Κομνηνὸν πρεσβεύσοντες, ἄνδρες τῶν ἐκκρίτων τῆς συγκλήτου βουλῆς· οἵδ' ἦσαν ὁ πρόεδρος Κωνσταντῖνος ὁ Λειχούδης, ὁ πρόεδρος Λέων ὁ Ἀλωπὸς, καὶ Μιχαὴλ ὁ σοφώτατος Ψελλὸς, τῶν φιλοσόφων ὢν ὕπατος. Τὰ δὲ παρὰ τούτων καταγγελλόμενα, υἱοθέτησις ἦν τοῦ Κομνηνοῦ εἰσποιηθησομένου τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀναγωγὴ πρὸς τὴν τιμὴν τὴν τοῦ Καίσαρος, καὶ τοῖς τὴν τυραννίδα συμμελετήσασιν ἄφεσίς τε καὶ ἀμνηστία τοῦ πλημμελήματος. Οἱ μὲν οὖν ταῦτα τῷ Κομνηνῷ ἀπηγγέλκασιν ἐν ἐπηκόῳ τοῦ πλήθους, τὸ δὲ ἐθορυβήθη, μὴ βούλεσθαι λέγον ἐν ἄλλῳ σχήματι τὸν αὐτῶν προεστηκότα θεάσασθαι, μηδ' ἀποδύσασθαι ἀνασχέσθαι αὐτὸν τὴν στολὴν τὴν βασίλειον ἣν ἤδη ἐνδέδυται. Ἔλεγον δὲ ταῦτα οἱ πλείους οὐχ οὕτω φρονοῦντες, ἀλλὰ τὸν τυραννοῦντα θωπεύοντες. Ἐπεὶ δὲ διελύθη ὁ σύλλογος, ἰδίᾳ τοὺς πρέσβεις ὁ Κομνηνὸς προσλαβόμενος, Εἴ τινά μοι, φησὶν, ἀπόῤῥητα διαπορθμεῦσαι πληροφορήσετε πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, ἐρῶ ὑμῖν ὅσα μοι κατὰ τὴν καρδίαν ἐγκέκρυπται. Τῶν δὲ καταθεμένων ἀνέκφορον τηρῆσαι ἅπαν ἀπόῤῥητον, ἔφη ἀρκεῖσθαι νῦν τῷ σχήματι τῷ τοῦ Καίσαρος, καὶ μὴ ζητεῖν τὸ βασίλειον, αἰτεῖν δὲ πληροφορίαν ἐκ τοῦ κρατοῦντος, ὡς οὐχ ἑτέρῳ δώσει τὴν ἀρχήν ποτε, καὶ ὡς συντηρήσει ἑκάστῳ τῶν σὺν ἐμοὶ, εἶτι τούτοις περιλοτίμηται παρ' ἐμοῦ, καὶ ὡς καί τινος μεταδώσει μοι νῦν ἐξουσίας βασιλικῆς, ἵν' ἔχω τινὰς τιμᾶν τοῖς τῶν ἀξιωμάτων ἐλάττοσι καὶ εἰς ἀρχὰς ἐνίους στρατηγικὰς προχειρίζεσθαι, καὶ εἴ μοι ταῦτα ἐπιτελῇ γίνοιτο, σπείσομαι καὶ ἀφίξομαι. Ὅτι δὲ τοῖς πλήθεσι ταῦτα τοῖς σὺν ἐμοὶ ἀπαρέσκουσι, διττὰς πρὸς τὸν κρατοῦντα ἐγχαράξω ἐπιστολὰς, καὶ τῇ μὲν καταδημαγωγήσω τὸ στρατιωτικὸν, τῇ δ' ἐγγράψομαι τὰ ἀπόῤῥητα. Ἐπὶ τούτοις καὶ τὸν τὰ κοινὰ μεταχειριζόμενεν ᾔτει μεταστῆναι τῆς διοικήσεως, ὡς δύσνουν αὐτῷ καὶ τοῖς μετ' αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα εἰπὼν, καὶ τὰς ἐπιστολὰς αὐτοῖς ἐγχειρίσας, ἀπελθεῖν προετρέπετο. Οἱ δ' ἐπανῆλθον ἐπὶ τὸν γηραιὸν αὐτοκράτορα, τὰς ἐπιστολάς τε φέροντες, καὶ ὅσα ὁ Κομνηνὸς αὐτοῖς ἐν ἀπόῤῥήτοις ἔφη διὰ ζώσης φωνῆς ἀπαγγέλλοντες. Ἡσθεὶς οὖν ἐν

τούτοις ὁ βασιλεὺς, πάντα πληρῶσαι ὅσα ἐκεῖνος ἤτησεν ἐπηγγείλατο, καὶ προσεπήγαγεν, ὅτι Ὥσπερ ἐκεῖνος ἀποῤῥήτους μοι γνώμας ἐδήλωσε δι' ὑμῶν, οὕτως αὖθις κἀγὼ δι' ὑμῶν μυστικώτερά τινα ἐκείνῳ διὰ τῶν αὐτῶν ἀνατίθεμαι ὑμῶν. Διόμνυσθε τοίνυν τῷ ἀνδρὶ ὅτι οὐ μακρὸν ἂν εἴη τὸ μέσον διάστημα, καὶ συμμέτοχον αὐτὸν τοῦ κράτους ποιήσομαι, νῦν δ' ἀναβάλλομαι τοῦτο διά τινα αἰτία. Ἐπὶ τούτοις ἀπῆλθον αὖθις οἱ πρεσβευταὶ, καὶ ὁ Κομνηνὸς ἄσμενος τὰς ἀγγελίας ἐδέξατο, καὶ τοῖς ἄλλοις οὐκ ἀποθύμια τὰ μηνύματα ἔδοξαν· καὶ μᾶλλον, ὅτι μεταστῆναι τῶν διοικήσεων τὸν ἐγκεχειρισμένον αὐτὰς μεμαθήκεσαν, καὶ ἤδη καταθεῖναι τὰ ὅπλα ἔδοξεν ἅπασιν, ὡς καὶ τῆς τυραννίδος ἀφέξεσθαι. Ὁ πρεσβύτης δὲ βασιλεὺς, πρὸ τοῦ τὰς συμβάσεις αὐτῷ πρὸς τὸν Κομνηνὸν γενέσθαι, τῆς πολιτικῆς μοίρας εὔνοιαν περιποιούμενος ἑαυτῷ, ὥσπερ ᾤετο, ἔγγραφόν τι συγγεγραφὼς, ὅρκοις κατεδεσμοῦν καὶ ἀραῖς ἕκαστον, ὥστε μήτε βασιλέα καλέσαι τὸν Κομνηνὸν, μηδὲ τιμὴν αὐτῷ προσοίσειν βασίλειον, τοὺς μὲν τῶν συγκλητικῶν χρήμασι, τοὺς δ' ἀξιωμάτων διανομαῖς· καὶ ἄλλους ἄλλοις θελκτηρίοις, ἀνέπειθε τῷ ἐγγράφῳ ὑποσημαίνεσθαι, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ βεβαιοῦν. Ἐπεὶ δ' ἥκειν τὸν Κομνηνὸν ἠκηκόεισαν, ὡς κατὰ τὴν ἐπιοῦσαν εἰστελευσόμενον· στασιώδεις τινὲς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ἔωθεν τῷ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσεληλύθεσαν, οἷς καὶ οἱ τῶν ἑταιρειῶν συνήνεαν ἄρχοντες, καὶ κραυγαῖς προεκαλοῦντο τὸν πατριάρχην εἰς θέαν σφίσιν ἐλθεῖν. Ὁ δὲ τὰς θύρας αὐτοῖς ἁπανταχόθεν ἐπιζυγώσας, τοὺς ἀδελφιδοὺς αὐτοῖς ἐκπέμπομφε πυνθανομένους ὅ τι φασὶν· οἱ δὲ θορυβοῦντες εἰς πλῆθος ἤδη συστάντες πολλῶν συρρευσάντων ἐκεῖ, συνέσχον τοὺς τοῦ πατριάρχου ἀδελφιδοὺς, καὶ, εἰ μὴ αὐτίκα πρὸς αὐτοὺς ἐξελεύσεται ὁ ἀρχιερεὺς, διαθήσειν ἐκείνους ἠπείλουν κακῶς. Λέγεται δὲ ταῦτα σκῆψις εἶναι καὶ προβουλεύματα, ἵν' ἄκων δοκοίη συνολθεῖν ὁ πατριάρχης τοῖς στασιάζουσι. Κατῆλθεν οὖν ἐκ τῶν ὑπερῴων, τὴν ἱερατικὴν ἐνδεδυμένος στολὴν, ἐπεγκαλῶν δῆθεν τοῖς παροῦσιν ὡς βιαζόμενος. Οἱ δὲ τῶν στασιαζόντων θρασύτεροι, ἢ μᾶλλον δι' ὧν ἡ στάσις συνίστατο, μέσον ἀπειληφότες αὐτὸν, πρεσβευτὴν ἠξίουν γενέσθαι πρὸς τὸν βασιλέα, ἵν' αὐτοῖς ἀποδοθείη τὸ ἔγγραφον, ὃ βιασθέντες ὑπογεγράφασιν, ἐπεὶ τῷ Κομνηνῷ ἐκεῖνος ἐσπείσατο. Ὁ δὲ πληρώσειν αὐτῶν τὸ αἴτημα κατετίθετο· ἀλλ' ἦσαν προσποίησις ἅπαντα. Βραχείας γὰρ παρελθούσης ὥρας βασιλέα καὶ αὐτοκράτορα φανερῶς ἀνεῖπον τὸν Κομνηνὸν, αὐτοῦ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντός τε καὶ συμπράττοντος καὶ τῷ μὲν Κομνηνῷ μὴ μέλλειν δηλώσαντος, ἀλλὰ σπεύδειν, καὶ ἀμοιβὰς αἰτοῦντος τῆς ἀναῤῥήσεως τῷ δ' ἕως τότε βασιλεύοντι κατιέναι τῶν ἀνακτόρων ἑταμώτερον ἐπιτάττοντος. Ἀρχιερέων δὲ τῷ γέροντι Μιχαὴλ τὰ τοῦ πατριάρχου κομιζόντων μηνύματα, ἐκεῖνος ἔφη, Τί δέ μοι ἀντὶ τῆς βασιλείας παρέξετε; Οἱ δὲ, Τὴν οὐράνιον βασιλείαν, ἐνεπεκρίθησαν. Αὐτίκα τοίνυν ἀποῤῥίψας τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, ἀπῆλθε τῶν βασιλείων (50). Ὁ δέ γε Κομνηνὸς κουροπαλάτην τιμήσας τὸν Κεκαυμένον, στέλλει τὸν ἄνδρα μετά τινος δυνάμεως παραληψόμενον τὰ ἀνάκτορα. Τὸ μέντοι πλῆθος τῆς πόλεως εἰς ὑπαντὴν τοῦ νέου βασιλέως ἐκκέχυτο, λαμπρότατά οἱ ποιοῦν τὰ εἰς τὴν βασιλεύουσαν εἰσιτήρια.

A scriptum quoddam confecerat, quo singulos jurejurando et diris obstringebat, ut Comnenum neque imperatorem nominarent, neque imperatorium honorem ei deferrent, atque senatorium alios pecunia, alios dignitatum largionibus, alios aliis illecebris impulerat, ut subscriptione sua earum litterarum sententiam confirmarent. Verum audito Commeni adventu, qui postridie urbem ingressurus esset, quidam ex Patribus conscriptis factiosi homines mane se in templum divini Verbi Sapientiæ contulerunt, quibus se etiam sodalitatum principes aggregarunt, et patriarchæ præsentiam vociferationibus efflagitarunt. At ille foribus undique occlusis, fratris filios percontatum misit, quid vellent? quos illi, concursu multitudine aucta, comprehensos male tractaturos esse, comminati sunt, B nisi patriarcha statim egrederetur. Feruntur autem illa ficta fuisse et simulata, ut patriarcha invitus ad seditiosos prodire videretur. Cum igitur ex superiori ædium parte descendisset, pontificia stola indutus, eos qui aderant incusans, ut a quibus vis sibi fieret scilicet: audaciores ex seditiosis ac potius seditionis auctores, corona circa eum facta petiverunt, ut legatus ad imperatorem iret, ac scriptum sibi restitui postularet, cui subscribere coacti essent. Sed id quoque commentitium erat. Nam paulo post Comnenum aperte imperatorem salutarunt, etiam patriarcha suffragante et adjutante, qui illi nuntiarat, ne cunctaretur, et præmium suffragii postularat, et imperatori insolentius denuntiarat, ut regia decederet. Quo nuntio a primariis sacerdotibus accepto, senex **268** Michael percontatus est: *Quod sibi præmium pro imperio daturi essent*, illisque respondentibus, *Regnum cæleste*, statim insignibus abjectis regia decessit, Comnemus autem Amustum, quem curopalatem fecerat, cum copiis ad regiam occupandam misit, populo ad novi imperatoris occursum effuso, ac illustrissimum reddente ejus in urbem ingressum.

Δ'. Ἕνα μὲν οὖν ὁ γηραιὸς Μιχαὴλ αὐταρχήσας ἐνιαυτὸν, τῆς βασιλείας ἐκπέπτωκε, καὶ οὐ πολὺ ἐν ἰδιωτικῷ σχήματι βιώσας, ἀπέτισε τὸ χρεών. Ὁ D IV. Senex igitur Michael cum unum imperasset annum regno excidit, neque diu post superstes fuit. At Comnenum, firmato imperio, adoptionem

Variæ lectiones et notæ.

(50) Ἀπῆλθε τῶν βασιλείων. Et in monasterium concessit. **Anonymus Barensis**: *An.* 1058. ind. 11: *Surrexit Comminiano imp.*; *Michael vero imp. induerat habitum monarchicum.*

ejus non Deo, sed sibi ascripsisse ex ec apparet, quod in nummis suam imaginem stricto ense insculpendam curavit, tantum non clamitans, *eum sibi neguidquam aliud regnum peperisse*. Eos a quibus adjutus fuerat, liberalissime est remuneratus, relataque festinanter omnibus gratia, operum dedit, ut domos suas quique redirent, ne in urbe oberrantes vel tumultum excitarent, vel contra populum insurgerent. Patriarcham magnopere veneratus est, et fratris ejus filios magnis honoribus affectos superbis magistratibus præfecit. Præterea in patriarchæ gratiam, etiam ecclesiasticarum rerum procurationem Ecclesiæ attribuit. Nam cum ad id usque tempus et magnus œconomus, et scevophylax ab imperatore designari solerent, utrumque id munus patriarchæ potestati subjecit, amota publica auctoritate. Deinde vitæ sociam Augustam appellavit, fratrem autem Joannem curopalatem et magnum domesticum nominavit. Porro cum omnes ejus post Basilium Porphyrogenitum decessores, fisci et ærarii pecuniam parum recte collocassent, partim in suas voluptates, et monasteriorum ædificationes insumptam, partim sine delectu ac pro libidine sua condonatam: tam imperatorii thesauri exhausti fuerunt, quam ærarium pecunia vacuum: id vitium correcturus, emendationem non pedetentim est agressus, sed ut in statere se incidi jussit, erecta manu strictum ensem sustinentem, ita etiam in negotia se ingessit, statim ad secandos tumores paratus, non adhibitis medicamentis, quæ exulceratas partes mollirent ac foverent. Itaque ex quo tyrannidem cum legitime **269** imperio commutavit, decessoris sui acta sine discrimine abrogavit: si quid ille cuiquam largitus fuerat, id eripiebat: sed et superiorum imperatorum multa acta evertit, et abrogavit, neque id in vulgi duntaxat fraudem, sed ne senatui quidem perpercit. Denique progressu temporis contra res sacras se convertit, multa monasteriis quæ ab iis constructa fuerant, collata truncavit, ac potius monachos publicis rationibus subjecit, sumptibus necessariis duntaxat illi redictis, cæteris vero fisco attributis. Dum igitur in dies hoc modo aliud ex alio novat, omnium in se odia suscepit, tam Patrum conscriptorum quam plebis, atque etiam militum, quibus nec ipsis pepercit, quominus opere eorum imminueret, præ cæteris autem omnibus eorum qui in monasteriis ætatem exigunt. Verum nihil illum ab instituto deduxit, non oratio, non metus, non odium, non reprehensio: adeo sustulerat animos atque intumuerat.

A δὲ Κομνηνὸς τῇ βασιλείᾳ ἐγκαταστὰς, ἑαυτῷ τὴν ταύτης ἐπιτυχίαν, καὶ ᾗ τῷ Θεῷ ἐπιγράψατο καὶ τοῦτο δῆλον, ὅτι τῷ νομίσματι ξιφήρη ἑαυτὸν ἐνεχάραξε, μόνον οὐχὶ βοῶν, ὅτι Τοῦτό μοι τὴν βασιλείαν, καὶ οὐχ ἕτερόν τι προύξένησε. Τοὺς δὲ συναραμένους αὐτῷ φιλοτιμότατα ἀντημείψατο, καὶ ἔσπευσεν ἑκάστῳ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοὺς, πάντας οἴκαδε παρασκευάσαι ἀποχωρεῖν, ἵνα μή τι θορυβήσωσιν, ἢ τοῦ δήμου κατεξαναστῶσιν ἀστυπολοῦντες. Τὸν δὲ πατριάρχην δι' αἰδοῦς ἦγεν ὅτι πολλῆς, καὶ τοὺς αὐτοῦ ἀδελφόπαιδας δι' ἐκεῖνον τιμαῖς ἐτίμησε μείζοσι, καὶ ἀρχαῖς ὑπερηφάνοις ἐπέστησε. Χαριζόμενος δ' ἔτι τῷ πατριάρχῃ, καὶ τὴν τῶν ἐκκλησιαστικῶν πραγμάτων οἰκονομίαν τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀπένειμε, μέχρι τότε τοῦ μεγάλου οἰκονόμου B προχειριζομένου παρὰ τοῦ βασιλεύοντος, ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦ σκευοφύλακος, ἐκεῖνος δὲ καὶ ἄμφω ὑπὸ τὴν τοῦ πατριάρχου ἔθετο ἐξουσίαν, ἀποξενώσας ἀμφοῖν τὸ δημόσιον. Εἶτα τὴν μὲν τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνὸν (51) Αὐγούσταν ἀνηγόρευσε, τὸν δὲ ἀδελφὸν Ἰωάννην κουροπαλάτην τετίμηκε, καὶ ὠνόμασε μέγαν δομέστικον. Τῶν δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέων ὅσοι μετὰ τὸν Πορφυρογέννητον ἐκεῖνον Βασίλειον τῆς βασιλείας ἐπέβησαν, οὐ καλῶς χρησαμένων τοῖς βασιλείοις καὶ κοινοῖς πράγμασιν, ἀλλὰ τὰ μὲν εἰς οἰκείας ἀπολαύσεις, καὶ εἰς ἀσκητηρίων κατασπαθησάντων οἰκοδομὰς, τὰ δὲ δωρουμένων οἷς ἔτυχεν, ἢ τέως οἵσπερ ἐβούλοντο, οἱ βασιλικοὶ θησαυροὶ ἐκενέωντο, καὶ τὰ δημόσια πρυτανεῖα χρημάτων ἐσπάνιζον· τοῦτο τοίνυν ὁ Κομνηνὸς προθέμενος διορθώσασθαι, οὐκ ἠρέμα οὐδὲ κατὰ βραχὺ τῇ διορθώσει ἐπικεχείρηκεν, ἀλλ' ὡς τῷ στατῆρι ἑαυτὸν C ἀνεστήλωσεν, ἀνατεταμένον τὴν χεῖρα, φέρουσαν τὸ ξίφος γυμνὸν, οὕτω καὶ τοῖς πράγμασιν ἐπήνεγκεν ἑαυτὸν, καὶ τέμνειν αὐτίκα παρεσκεύαστο τὰ οἰδήματα, ἀλλ' οὐ μαλάσσειν οὐδ' ἐμπλάττειν τὰ ὕπουλα. Ὅθεν οὐδὲ ἐξ οὗπερ τοῦ κράτους ἐπέβη, καὶ εἰς ἔννομον ἀρχὴν τὴν πρὶν αὐτοῦ τυραννίδα μετήνεγκεν, ἀναποδίσας τὴν τοῦ πρὸ αὐτοῦ πρᾶξιν ἀνέτρεψε, καὶ εἴτι ἐκεῖνός νισιν ἐδωρήσατο, ἀφῃρεῖτο καὶ ἀπεστέρει τοὺς εἰληφότας, ἀλλὰ καὶ τῶν πρὸ ἐκείνου πολλὰ καθῄρησε καὶ ἠθέτησε, καὶ οὐ μόνον ταῦτα πρὸς τὸ δημῶδες ἐποίει, ἀλλ' οὐδὲ τῶν τῆς γερουσίας ἐφείδετο. Εἶτα προβαίνων καὶ κατὰ τοῦ θείου ἐχώρησε, καὶ πολλὰ τῶν τοῖς παρ' ἐκείνων δομηθεῖσι φροντιστηρίοις ἀφιερωμένων ἡκρωτηρίασεν, ἢ D μᾶλλον ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλων τοὺς ἐν αὐτοῖς ἀσκουμένους, καὶ τὴν ἀποχρῶσαν αὐτοῖς δαπάνην ἀπονέμων, τὰ λοιπὰ τῷ δημοσίῳ ἀφωσίου καὶ ἀνελάμβανε. Καὶ ἄλλο ἐπ' ἄλλῳ καθ' ἑκάστην ἐνεόχμου τοιοῦτον. Ἐντεῦθεν ἅπασιν ἦν μισητὸς, τῷ τε δημοτικῷ πλήθει, τῇ τε συγκλήτῳ βουλῇ, ἀλλὰ μέντοι καὶ τῷ στρατιωτικῷ, οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐκείνου ἀπεῖχετο, ἀλλὰ κἀκείνοις ἀπεμείου τὰς εὐπορίας, καὶ τῶν ἄλλων μᾶλλον τοῖς ἐν τοῖς σεμνείοις τὴν ζωὴν διανύουσι. Τὸν δὲ οὐδὲν ἀπῆγε τῶν ἐγχειρήσεων, οὐ λόγος, οὐ δέος, οὐ μῖσος, οὐ ψόγος, οὕτως ἐπῆρτο τὸ φρόνημα καὶ οἰδῶσαν ἐκέκτητο τὴν ψυχήν.

V. Neque vero patriarcha superbia illi cedebat; sed

Ε'. Ἀλλ' οὐδ' ὁ πατριάρχης ἦττον ἐκείνου πε-

Variæ lectiones et notæ.

(51) Τοῦ βίου αὐτῷ κοινωνόν. *Aicatherinam*, ad quam scripta legitur Pselli epistola in cod. Reg. hoc titulo, Τῇ δεσποίνῃ Αἰκατερίτῃ.

φρονημάτιστο. Ἤθελεν οὖν ἐπιτάσσειν αὐτῷ, καὶ εἴποτε πρὸς τὰ αἰτούμενα ἀπετύγχανεν, ὁ δὲ ἐδυσχέραινε, καὶ ἠπείλει καὶ ἐπετίμα, εἶτα καὶ ὡς αὐτὸς αὐτῷ τὴν βασιλείαν ἀπονενεμηκὼς, αὐτὸς καὶ ἀφελέσθαι ταύτην εἰσαῦθις ἠπείλησε. Ταῦτα οὐκ ἦν οἴσειν τὸν βασιλέα ἐκεῖνον ἐπιεικῶς, διὸ καὶ δράσαι πρίν τι πάθοι προεμηθεύσατο. Τοῦ γοῦν πατριάρχου εἰς τὴν οἰκείαν ἀπελθόντος μονὴν, ἤδη τῆς πανηγύρεως ἐφεστώσης τῶν ἐν αὐτῇ τιμωμένων οὐρανίων Δυνάμεων, ἵν' ἑορτάσῃ λαμπρότερον. πέμψας ἐκεῖ χεῖρα στρατιωτικὴν ὁ κρατῶν (οὐ γὰρ ἤθελεν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας τὸν ἄνδρα κπταγαγεῖν, ἵνα μὴ παρὰ τῷ κλήρῳ, ἢ καὶ τῷ δήμῳ θόρυβος γένηται), ἐκεῖνόν τε καὶ τοὺς ἐκείνου ἀνεψιοὺς συνόντας αὐτῷ ὑπερορίους ποιεῖ. Εἶτα καὶ καθαιρέσει ὑποβαλεῖν αὐτὸν διὰ φροντίδος ἐτίθετο, καί τισι τῶν ἀρχιερέων συνεργοῖς πρὸς τοῦτο ἐκέχρητο, καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων (52) πολλῶν καὶ ἀλλοκότων συναγωγεῖ, ἃ ἐν τῷ κατ' ἐκείνου λόγῳ συνήθροισέ τε καὶ συνεγράψατο, δηλοῖ τε διά τινων τῷ ἀνδρὶ, ἀπείπασθαι τὴν ποιμαντικήν, ἵν' ἐκὼν αὐτὴν δοκῇ παραιτεῖσθαι, ὡς εἰ μὴ τοῦτο, καὶ ἄκων αὐτὴν ἀφαιρεθήσεται, εἰς μέσον κατ' αὐτοῦ προτιθεμένων αἰτιαμάτων. Ὡς δ' ἐκεῖνος οὐκ ἦν ὑπείκων τῷ τοῦ βασιλέως θελήματι, φροντὶς ἦν τῷ κρατοῦντι περὶ τῆς αὐτοῦ καθαιρέσεως. Ἀλλ' ἔφθη λύσας τὴν φροντίδα τοῦ πατριάρχου ὁ θάνατος. Μετ' ὀλίγου γὰρ μεθίσταται τῶν ἐνθένδε ὁ πατριάρχης, καί τις τῷ Κομνηνῷ τὴν ἐκείνου εὐηγγελίσατο τελευτὴν, ὡς φροντίδων αὐτὸν ἀπαλλάττουσαν. Ὁ δ' εὐθὺς μετεγνώκει καὶ ἀνωλόλυξε, καὶ τὸν ἐκείνου νεκρὸν μετ' ἐντίμου τῆς προπομπῆς ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀναγαγὼν, εἰς τὴν αὐτοῦ μονὴν ἐναπέθετο, καὶ τοὺς ἐκείνου ἀδελφιδοὺς αὖθις ἀποκατέστησεν ἐς τὰς προτέρας τιμάς. Τῇ δ' Ἐκκλησίᾳ τὸν πρόεδρον καὶ πρωτοθεστιάριον Κωνσταντῖνον τὸν Λειχούδην ἀντικατέστησε, ἄνδρα ταῖς τῶν κοινῶν πραγμάτων ἐπὶ μακρὸν ἐμπρέψαντα διοικήσεσι, καὶ ἀνέγκλητον διαμείναντα, ὥπερ ὁ Μονονομάχος καὶ τὴν τῶν Μαγγάνων ἀνέθετο πρόνοιαν, καὶ τὰ περὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν ἐνεπίστευσεν ἔγγραφα. Ἅπερ ὑφ' ἑαυτὸν ὁ Κομνηνὸς ἐθέλων ποιήσασθαι, σκέμμα τι μηχανᾶται πονηρίας ἀνάμεστον, καὶ τόκον νοὸς κακοδαίμονος. Ἐπεὶ γὰρ ὁ Λειχούδης ἐψήφιστό τε καὶ προκεχείριστο, καὶ ἱερεὺς ἤδη κεχειροτόνητο, δι' ἀπορρήτων αὐτῷ μηνύει, λέγεσθαί τινα κατ' αὐτοῦ, ἀπείργοντα τοῦ ἱεράσθαι αὐτὸν, καὶ εἰ μὴ ταῦτα λαληθεῖεν καὶ λυθεῖεν συνοδικῶς, μὴ οἷόν τε εἶναι τοῦ χρίσματος αὐτὸν τῆς ἀρχιερωσύνης τυχεῖν. Εἰ δὲ δοίης μοι, ἔφη, τῶν Μαγγάνων τὰ δικαιώματα, παραβλέψομαι τὰ λεγόμενα, καὶ παραχωρήσω χρισθῆναί σε. Συνιδὼν οὖν ὁ Λειχούδης, ὡς οὐκέτι αὐτῷ εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθεῖν κατάστασιν ἔξεστιν, οὕτω δὲ μένειν δι' αἰσχύνης ποιούμενος, φέρων δίδωσι τὰ αἰτούμενα, καὶ οὕτω παραχωρεῖται τελεσθῆναι τὴν ἀρχιερατικὴν τελετήν.

A imperare illi volebat, ac si quando non impetrasset ea quæ petierat, ægre ferebat, increpabat; denique minabatur quemadmodum imperium illi contulisset, se idem illi ereptum. Quæ cum talis imperator ferre æquo animo haud utique posset, providit, ut malum daret potius quam ferret. Cum igitur patriarcha in suum monasterium, instente sanctorum Angelorum, qui ibi colebantur, festo, ut illud splendidius celebraret, iturus esset: missa illuc cohorte militum (nec enim eum ex ecclesia Verbi divini Sapientiæ avellere voluit, ne vel cleri vel populi motus oriretur) et ipsum et nepotes ejus relegat. Deinde de abrogando illi patriarchatu cogitans, opera quorumdam primariorum sacerdotum utitur, et Pselli variarum et absurdarum criminationum B coacervatoris, quas in oratione contra illum scripta congessit, et per quosdam viro significat, ut simulet, se ultro pontificatu cedere, quem alioquin invitus cum publica infamia sit amissurus. Ut autem ille refragabatur, imperatoris de ejus exauctoratione sollicitudinem mors sustulit. Neque enim multo post illius obitus a quodam est ei nuntiatus. Qui cum se 270 lætum illi afferre nuntium et curas adempturum putaret: ille statim mutata sententia ejulavit, ejusque cadaver cum honorifico comitatu ab exsilio revocatum in monasterio ab illo condito reposuit, nepotibus ejus pristina dignitate restituta. In Ecclesia vero Constantinum Lichudem præsidem et protovestiarium constituit, virum longo tempore in administrationibus C rerum communium cum laude versatum, spectatæque fidei, cui Monachus etiam Manganorum œconomia commissa, tabulas de illorum immunitate commiserat, quas cum sibi vindicare Comnenus conaretur: commentum improbitatis plenum excogitat, ac plane partum quemdam diabolicæ mentis edit. Nam cum Lichudes per suffragia electus, ac sacerdos jam creatus esset, arcano eum monet, dici quædam quæ a patriarchali officio illum arcerent, et si in synodo agitarentur, nec rite confutarentur, non posse eum pontificatus unctionem adipisci. Verum si Manganorum sibi privilegia traderet, se neglecturum criminationes illas neque impedimento fore quominus ungatur. Lichudes, qui videret non licere sibi ad pristinam conditionem redire, sic vero manere turpe esse, D propere allatis iis quæ putebantur, nemine obstante, pontificio ritu initiatur.

ς'. Ὁ δὲ Κομνηνὸς κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ τῶν Σκυθῶν, οἳ Πατζινάκαι λέγονται, ἐκστρατεύσας,

VI. Posthæc Comnenus expeditione contra Hungaros et Scythas, qui Patzinacæ dicuntur, sus-

Variæ lectiones et notæ.

(52) Καὶ τῷ Ψελλῷ αἰτιαμάτων. Exstat inter opera Pselli calumniatoria ista in Michaelem Cærularium patr. Constantinopol. ad synodum dicta oratio quæ propediem cum ejusdem historia et aliquot aliis opusculis et epistolis, prodibit cum versione Combefisii ex typographia Regia.

cepta, Hungaris petentibus pacem concessit. Scythas vero aggressuro, cæteri quidem cessere, pacem et ipsi amplexi (neque enim eidem omnes duci parebant) : unus vero eorum Seltes, cæteris audacior, cum parte quadam Romanorum copiarum congressus, vincitur, et multis suorum amissis aufugit. Imperator autem castris inde motis, sub finem mensis Septembris, Lobitzum concessit : ubi vehementi imbri et nive intempestiva et maxima plerique equi perierunt, multique milites ex frigore sunt periclitati ; cumque flumina exundantia et stagnantia commeatum subito intercepissent, et homines et jumenta rerum necessariarum penuria laborarunt. Cæterum, pluvia et nive paulisper sedata, imperator tabernaculo egressus sub magnam **271** quamdam quercum in proximo concessit, circumstantibus procerum quibusdam. Orto autem in eo loco fragore, et ipse et sui inde discesserunt, atque arbor statim radicitus evulsa concidit. Reversus igitur in magnam urbem, ad grates, ob salutem acceptam Deo persolvendas, intra palatium Sanctæ Theclæ protomatyris ædem ille quidem condidit, quod eo die, quo illius memoria celebratur, quercus illud periculum effugerat, sed talem, quæ magnam ejus animi pusillitatem arguat : quam ejus ex fratris filio nepos imperator Joannes, Alexii filius, magnificentissime instauravit, nomine Servatoris nostri Jesu Christi.

τοῖς μὲν Οὔγγροις εἰρήνην αἰτησαμένοις ἐσπείσατο. Κατὰ δὲ τῶν Σκυθῶν ὁρμήσαντι, οἱ μὲν ἄλλοι ὑπέκυψαν καὶ εἰρήνευσαν (οὐ γὰρ ὑφ' ἕνα καὶ πάντες ἡγεμόνα ἐτάττοντο), εἷς δ' αὐτῶν ὁ Σελτὲ θρασυνθεὶς, καὶ μοίρᾳ τινὶ τῆς τῶν Ῥωμαίων δυνάμεως συμβαλὼν, ἥττητο, καὶ τὸ πολὺ τῶν οἰκείων ἀποβαλὼν, μετὰ τῶν περιλειφθέντων ἀπέδρα. Ἀναζευγνὺς δ' ἐκεῖθεν ὁ βασιλεὺς, ἐσκήνωσεν ἐν τῷ Λοβίτζῳ, ἤδη τοῦ τέλους ὄντος ἐγγὺς τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός. Ὄμβρου δὲ ῥαγδαίου καταῤῥαγέντος, καὶ χιόνος πεσούσης πρὸ ὥρας πολλῆς, τῆς ἵππου τε τὸ πλέον διέφθαρτο, καὶ στρατιῶται πολλοὶ τῷ ψύχει κεκινδυνεύκασι, καὶ ποταμοὶ δ' ὑπερχειλεῖς γεγονότες καὶ πελαλίσαντες τὰ ἐπιτήδεια σφῶν ἀθρόον παρέσυραν, ὡς καὶ τῷ στρατιωτικῷ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις αὐτοῦ τὰ ἀναγκαῖα ἐπιλιπεῖν. Εἶτα τοῦ ὗειν τε καὶ τοῦ νίφειν ἐπὶ μικρὸν παυθέντων, τῆς βασιλείου σκηνῆς προῆλθεν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὑπὸ δρῦν ἔστη παμμεγέθη, ἐκεῖ που ἑστῶσαν· καί τινες τῶν ἐν ὑπεροχαῖς αὐτὸν περιίστανται. Βοῆς δ' ἐν τῷ τόπῳ συμβάσης, μετέστησαν τῆς δρυὸς ὁ βασιλεύς τε καὶ οἱ περὶ αὐτὸν, ἡ δ' αὐτίκα ῥιζόθεν ἐκσπασθεῖσα κατέπεσεν. Ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπανελθὼν εἰς τὴν μεγάλην πόλιν, καὶ ἀποτιννὺς ὑπὲρ τῆς σωτηρίας ταύτης τῷ Θεῷ χαριστήρια, ναὸν ἐντὸς τῶν βασιλείων ἀνήγειρε τῇ πρωτομάρτυρι ἁγίᾳ Θέκλᾳ. Κατὰ τὴν ἡμέραν γὰρ ἐν ᾗ τελεῖται ἡ μνήμη ταύτης, τὸν ἐκ τῆς δρυὸς ἐξέφυγε κίνδυνον, ναὸν

VII. Nunc illud dicendum est, quemadmodum Isaacius hic imperium deposuerit, etsi scriptores in eo non consentiunt. Nam eruditissimus et eloquentissimus Psellus narrat, eum venationibus deditum, cum hasta sæpe et ursos et apros feriret : frigido vento ictum esse latus, atque inde febrim ex imo coortam efferbuisse. Postridie cum lateris doloribus urgeretur, et spiritum ægre traheret, dubia spe vitæ, ac potius plane desperata vita, Constantino Ducæ imperio tradito, vitæ melioris institutum amplexum esse. Thracesius autem refert, circa Neapolim venanti visum esse aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habenis persequeδὲ πολλὴν κατηγοροῦντα τῆς ἐκείνου προαιρέσεως μικροπρέπειαν, ὃν ὁ ἐκείνου καθελὼν ἐξανέψιος ὁ αὐτοκράτωρ Ἰωάννης ὁ τοῦ Ἀλεξίου υἱὸς σφόδρα μεγαλοπρεπῶς ἀνεδομήσατο εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος (53) ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ζ'. Ἀλλ' ἤδη ῥητέον καὶ ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο οὗτος ὁ Ἰσαάκιος, εἰ καὶ μὴ συμφρονοῦσιν οἱ συγγεγραφότες περὶ αὐτοῦ. Ὁ μὲν γάρ πολὺς τὴν γλῶτταν (54) ὁ σοφώτατος Ψελλὸς ἐν θήραις ἐκεῖνον λέγει τὸν βασιλέα σχολάζοντα, καὶ συχνάκις τὴν δεξιὰν λογχοφόρον ἐπ' ἄρκτους καὶ σύας ἐπανατείνοντα, βληθῆναι πνεύματι ψυχρῷ τὴν πλευρὰν, κἀντεῦθεν φρίκην ἐπισυμβῆναι αὐτῷ, καὶ πυρετὸν ἐκ τοῦ βάθους ἀναφλεγῆναι, εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύττεσθαι τὴν πλευρὰν, καὶ τὸ ἄσθμα, μὴ ἐῤῥῶσθαι αὐτοῦ, κἀκ τοθτων ἀμφισβητήσιμον γενόμενον εἰ βιώσεται, ἢ καὶ ἀπεγνωκότα τέλεον τὴν ζωὴν, καὶ νὸν Δοῦκαν Κωνσταντῖνον (55) τῇ βασι-

Variæ lectiones et notæ.

(53) Εἰς ὄνομα τοῦ Σωτῆρος. De hac æde egimus in *Constantinopoli Christ*, ubi de æde S. Theclæ. Videtur porro illa ipsa ædes quam a Joanne conditam aiunt sub nomine τοῦ Παντοκράτορος. De hac pariter in eadem lucubratione sat multa a nobis observata : cujus et am. ut hoc obiter moneam, ea erat prærogativa, ut illius Hegumenus multis aliis monasteriis una esset præfectus, nisi forte exarchii obierit dignitatem, de qua consulere licet Glossarium ad scriptores med. Græcit., ita ut visitatoris potius officium exercuerit. Balsamon, ad *Nomocanon* Photii, tit. 1. c. 20 : Εἰ γὰρ οὐκ ἐφεῖται κληροῦσθαί τινα εἰς δύο Ἐκκλησίας, πολλῷ, πλέον οὐδὲ κεφαλὴ μία δύο σωμάτων. Τὸ δὲ προϊστασθαι τὸν παντοκρατορηνὸν Ἡγούμενον πολλῶν μοναστηρίων, οὐκ ἐναντιοῦται τῷ κανόνι· τὰ γὰρ πολλὰ μοναστήρια ὡς ἓν λογίζονται, διὰ τὸ κατ' ἐπίδοσιν περιελθεῖν εἰς παντοκράτορα.

(54) Πολὺς τὴν γλῶτταν. *Eloquentissimus* reposuimus, pro *homo verbosus*, uti verterat interpres, quem inde multis exagitat Allatius in Dissertat. de Psellis, p. 38. Porro Michaelis Pselli verba sunt : Πολλάκις δὲ τῇ βολῇ τῆς λόγχης ἐπὶ τὰς ἄρκτους καὶ συνεχῶς ἐπανατείνων τὴν δεξιὰν ψυχρῷ πνεύματι βάλλεται τὴν πλευρὰν, καὶ τότε μετὰ οὐ πάνυ κατάδηλος ἡ πληγὴ ἐγεγόνει. τῇ δ' ἐφεξῆς ῥιγώσαντας, πυρετὸς διαδέχεται, etc.

(55) Κωνσταντῖνον. Anonymus Barensis : *Anno* 1060, *ind.* 13, *Comminiano voluntarie dedit* (forte *cedi.*) *domino suo Constantino Dukizzi, et induit sibi habitum monachicum.*

λειφ ἐγκατασταθέντα, πρὸς τὴν κρείττω μετατάξασθαι βιοτήν. Ὁ δέ γε Θρᾳκήσιος, θηρᾷν κἀκεῖνος τὸν βασιλέα τοῦτον ἱστόρησε περὶ τὴν Νεάπολιν, σὺν δ' ἐπιφανῆναί ποθεν, τὴν θέαν φρικτὸν, καὶ τὸν Κομνηνὸν ἐνδεδωκότα τῷ ἵππῳ τὸν χαλινὸν, διώκειν τὸν σὺν, τὸν δὲ εἰσδῦναι τὴν θάλασσαν, γενέσθαι τε ἀφανῆ, ὃν οὐ σὺν οἱ πολλοὶ, φάντασμα δέ τι δαιμόνιον ὑπειλήφασιν· ἐν τοσούτῳ δ' ὡς ἐξ ἀστραπῆς ἐνσκῆψαι Λαμπηδόνα τῷ βασιλεῖ, καὶ τῇ ταύτης Βολῇ διαταραχθέντα τὸν αὐτοκράτορα, τοῦ ἵππου τε ἐκπεσεῖν, καὶ κεῖσθαι παρὰ τῇ γῇ ἀφρὸν τοῦ στόματος ἀποπτύοντα, καὶ μηδὲν τῶν κατ' αὐτὸν αἰσθανόμενον, ἀκατίῳ δ' ἐκεῖθεν ἐμβιβασθέντα, κομισθῆναι εἰς τὰ βασίλεια, καὶ νοσήσαντά τι βραχὺ, εἶτα δὴ καὶ ἀπογνωσθέντα, κείρασθαί τε τὴν τρίχα, καὶ ἀντὶ τῆς πορφύρας τραχὺ τριβώνιον ἀμφιέσασθαι, τὸν Δοῦκα Κωνσταντῖνον βασιλέα προχειρισάμενον, καὶ οὕτω τῇ τοῦ Στουδίου προσορμίσαι μονῇ, κἀκεῖ τὸ λοιπὸν καταβιῶναι τῆς βιοτῆς ἐναρξάμενον ἐκ τοῦ νοσήματος. Ἐβασίλευσε δὲ δύο ἐνιαυτοὺς καὶ μῆνας τρεῖς, δραστήριος ὤν, καὶ τὸ ἦθος σοβαρὸν ἐνδεικνύμενος, πρὸς πράξεις ὀξύτατος, στρατηγικώτατος τὰ πολέμια. Λόγοις μὲν οὐχ ὡμιληκὼς, προσέχων δ' αὐτοῖς, καὶ τοὺς τούτων τροφίμους ἀποδεχόμενος, σώφρων τε τὰ πρὸς εὐνήν. Λέγεται γαρ ποτε νοσῆσαι τῆς οἰκίας ἀποδημῶν, καὶ παρὰ τῶν ἰατρῶν γυναικὶ μιγῆναι πρὸς θεραπείαν τῆς νόσου προτρέπεσθαι· τὸν δὲ μὴ ἀνασχέσθαι ἑτέρᾳ πλησιάσαι παρὰ τὴν σύνοικον. Αἰτιώμενος δὲ ὅτι τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν, Ὤνουν, ἔλεγε, τῷ συνδούλῳ δουλεύειν, καὶ τῶν εἰνότων μὴ τυγχάνειν.

retur, in mare demersum evanuisse, et a plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse judicatum: atque interim fulgore quodam instar fulguris perstrictum imperatorum, equo præterrore excussum, et spumam ore rejicientem, humi attonitum jacuisse, atque inde navicula in regiam revectum, cum paulisper ægrotasset, jam deploratum, raso capillo et purpuræ loco aspera lacerna sumpta, atque Constantino Duca imperatore designato, in Studiense monasterium se contulisse, ubi recuperata etiam valetudine, vitæ reliquum exegerit. Regnavit biennium et tres menses, homo strenuus, ingenio arroganti, in rebus gerendis celerrimus, rei bellicæ peritissimus. In litteris non quidem versatus, sed litterarum studiosus, et doctorum amans; in conjugio adeo castus, ut cum peregre in morbum incidisset, et a medicis 272 moneretur, ut consuetudine mulieris morbum levaret, cum ulla præter uxorem suam, rem habere recusarit. Cum ei regni affectatio objiceretur, respondit: *Se pati non potuisse conservi imperium, a quo justa sibi præmia negarentur.*

Η'. Ὁ πρόεδρος δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Δούκας, τῆς βασιλείας τυχὼν ἀπραγμόνως, ὡς εἴρηται, πολλοὺς τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τοῦ δημώδους πλήθους εἰς μείζονας ἀξιωμάτων βαθμοὺς προεβίβασε. Καὶ ὅσους δ' ὁ Κομνηνὸς ἀφείλετο τὰς οἰκείας τιμὰς (πολλοὶ δ' ἦσαν καὶ οὗτοι), εἰς ταύτας αὖθις αὐτὸς ἐκείνους ἀποκατέστησεν. Ἐπιβουλῆς δὲ κατ' αὐτοῦ συσκευασθείσης, μικροῦ δεῖν ἐγένετο ἂν ὑποβρύχιος. Ἦν μὲν γὰρ ἐν τοῖς βασιλείοις τῶν Μαγγάνων· ἐσκέψαντο δὲ οἱ συνομοσάμενοι, ὡς εἰ θόρυβος ἐν τῇ τῆς πόλεως γεγονὼς ἀγγελθείη αὐτῷ ἀγορᾷ, εὐθὺς διὰ τῆς θαλάσσης ἐκεῖνος ἀπελεύσεται πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον. Προφκονόμητο δ' αὐτοῖς, μὴ εἶναι τὴν βασιλικὴν τριήρη ἐκεῖ, καὶ τοὺς ἐκείνης οἰακοστρόφους, οὓς πρωτοκαράβους ἡ δημώδης λέγει φωνὴ, τῆς συνομοσίας μετέχειν σπουδάσαντες. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ὡς τὸν θόρυβον ἐνωτίσατο, ἐπὶναι δεῖν ἔκρινε τῶν ἀνακτόρων εὐθύ. Ἐπεὶ δ' οὐχ εὕρητο ἡ βασιλικὴ τριήρης ἐκεῖ, εἰς τὸ τυχὸν ἐμβεβήκει ἀκάτιον· ἀπιόντος δὲ, ἀνεφάνη καὶ ἡ ναῦς ἡ βασίλειος, καὶ εἰρεσίᾳ πολλῇ σὺν ῥύμῃ σφοδρᾷ τὸ ῥόθιον τέμνουσα, πρὸς τὸ πλοιάριον, ᾧπερ ὁ βασιλεὺς ἐμβεβήκει, πρὸς τῶν πηδαλιούχων ἐφύετο. Ἦν δ' αὐτοῖς τὸ βουλόμενον, ἐπιβιβάσαι τὴν τριήρη τοῦ πλοιαρίου, ἵν' αὐτὸ καταδύσῃ καὶ σὺν τῷ βασιλεῖ ποιήσηται ὑποβρύχιον. Ὡς δ' εἶδον τὴν τῆς τριήρους ἐπιφορὰν οἱ τῷ κρατοῦντι συμπλέοντες, ἀνέκραξάν τε καὶ ἐπέχειν θρασύτερον ἐξεβόησαν, καὶ μετατρέπειν τοὺς οἴακας. Ταῖς οὖν ἐκείνων βοαῖς ὥσπερ ἐμβροντηθέντες οἱ ἐπὶ τῶν οἰάκων (θείας δ' ἦν τὸ ξύμπαν προμηθείας) ἀπεδειλίασαν. Καὶ οὕτω τὸν κίνδυνον ὁ βασιλεὺς ἐκφυ-

VIII. Constantinus Ducas præses, imperio citra laborem, ut dictum est, positus, multos senatorii ordinis et plebeiæ conditionis ad altiores dignitatis gradus evexit: atque illos etiam, quos Comnenus honoribus spoliarat, qui multi fuerunt, in integrum restituit. Sed parum abfuit, quin per insidias submergeretur. Nam cum in Manganico palatio ageret, conjurati ratione inita, si ei tumultus in foro urbis nuntiaretur, statim mari in magnam regiam transiturum, curarant, ut imperatoria triremis, illiusque gubernatores, qui protocarabi vulgo appellantur, et in conjurationis societatem asciti erant, abessent. Imperator, audito tumultu, recta in regiam abeundum esse censuit. Sed cum imperatoria triremis ibi non inveniretur, proximum lembum conscendit. Inter navigandum vero etiam navis imperatoria apparuit, quæ frequenti remigio et vehementi impetu fluctus secans, a gubernatoribus recta ad lembum dirigebatur, eo consilio, ut illo suppresso imperator demergeretur. Iis vero qui cum eo vehebantur, exclamantibus, et confidentius vociferantibus, ut inhibitis remis gubernacula converterent; gubernatores velut attoniti, Deo ita volente, paruerunt. Sic periculo evitato, quo pacto et a quibus paratæ essent insidiæ cognovit, ac sontes bonis duntaxat ademptis ultus est. Etsi autem ex veterum Ducarum Andronici, Pantherii, et Constantini familia se ortum esse gloriabatur, tamen eam familiam, cum Constantinus (ut supra dictum est) regnum affectasset, Constantino Porphyrogenito imperatoris Leonis Philosophi filio regnante, et ob immaturam ætatem adhuc sub tu-

toribus agente, funditus eversam esse constat, nullo mare relicto. Hujus igitur majores, ut fertur, a femina quadam originem duxerunt. Unde non germanus Ducas censebatur, sed promiscuus, cognatione illa velut adulterata. Itaque a plerisque non 273 Ducas, sed Ducitzes per diminutionem vocabatur. Cæterum vir pius fuit erga Deum, moribus commodis, justitiæ amans, sed ingenio tardo et hebeti; et ut iis delectabatur, quorum spectata erat integritas, sic pecuniam supra modum amabat, et rationes excogitabat, quibus multos thesauros coacervaret. Quamobrem duabus rebus magnum impendit studium, quarum una erat, ut publica vectigalia augeret, eaque de causa curias rationibus quæstoriis destinatas quibusvis vendebat, et vectigalium collectionem publicanis cum pacto auctarii credebat; altera, ut controversias audiret, et decreta scriberet. Verum in jure dicendo non semper præscripta legum observabat, sed alicubi etiam erat pro ratione voluntas, ut commutatis calculis in pronuntiando personarum rationem haberet. Jam ut erat tenax et parcus, cum animo suo constituit, nolle se bellis conflictari, sed gentes muneribus et aliis obsequiis devincire, et Romano imperio reconciliare; qua re duo commoda venabatur, alterum ne plura in expeditionibus consumeret: alterum, ut per summum otium cumulandis thesauris invigilaret. Ita fiebat, ut militares catalogos negligeret, ac potius fortissimos quosque ob stipendii magnitudinem deleret. Unde Barbari ferociores evadebant: Romanæ vero legiones timidiores et humiliores, atque imperium minuebatur. Nam multæ tum Orientales provinciæ partim diripiebantur et vastabantur, partim ab hostibus occupabantur.

γὼν, ὅπως τε καὶ παρ' ὧν ἡ ἐπιβουλὴ συνεσκεύαστο, ἔγνω, καὶ τοὺς αἰτίους ἠμύνατο στερήσει μόνῃ τῶν οὐσιῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς ηὔχει μὲν, ὡς ἐπὶ προγόνοις τοῖς πάλαι τῇ τῶν Δουκῶν κεκλημένοις ἐπωνυμίᾳ, τῷ Ἀνδρονίκῳ δηλαδὴ, καὶ τῷ Πανθηρίῳ, καὶ ἐπὶ τούτοις τῷ Κωνσταντίνῳ. Ἀλλὰ τοῦ γένους ἐκείνων πάλαι πανοικὶ ἐξολοθρευθέντος, ὅτε ὁ Κωνσταντῖνος τυραννίδι ἐπικεχείρηκεν (ὡς ἔμπροσθεν εἴρηται) τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου τοῦ παιδὸς τοῦ ἄνακτος Λέοντος, τοῦ Φιλοσόφου φημὶ, βασιλεύοντος, καὶ ὑπὸ ἐπιτρόπους τελοῦντος ἔτι διὰ τὴν νηπιότητα, καὶ μηδενὸς ἄῤῥενος περιλειφθέντος. Ἐκ θηλείας τινὸς, ὡς λόγος, οἱ τούτου κατήγοντο πρόγονοι, ὅθεν οὐδὲ Δοῦκας λελόγιστο, καθαρὸς, ἀλλ' ἐπίμικτος καὶ κεκιβδηλευμένην ἔχων τὴν πρὸς τοὺς Δούκας συγγένειαν. Διὸ καὶ τοῖς πλείοσιν οὐ Δούκας, Δουκίτζης (56) δ' ὑποκοριζόμενος ἐπωνόμαστο. Ἦν δὲ ὁ ἀνὴρ τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβὴς, τὸ ἦθος ἐπιεικὴς, δικαιοσύνης ἐραστὴς, τὴν γνώμην δὲ νωθρὸς καὶ ἀμβλὺς, χαίρων τοῖς ἐπὶ βίου μαρτυρουμένοις σεμνότητι, ἐκτόπως δ' ἐρασιχρήματος, καὶ πόρους ἐπινοῶν ὅπως αὐτῷ γένοιντο πολλοὶ θησαυροί. Ὅθεν καὶ πρὸ πάντων εἰς δύο ταῦτα κατέτεινε τὴν σπουδὴν, εἵς τε τὴν τῶν δημοσίων φόρων ἐπαύξησιν, διὸ καὶ τὰ ἀρχεῖα, τὰ τοὺς φορολόγους λογοπραττοῦντα, ὠνητὰ παρεῖχε τοῖς βουλομένοις, καὶ τελώναις τὴν συλλογὴν τῶν φόρων ἐπὶ συνθήκαις προσθηκῶν ἐνεπίστευε. Πρῶτον μὲν οὖν τοῦτ' ἐκείνῳ ἦν σπούδασμα· δεύτερον δὲ δικῶν ἀκρόασις καὶ ψηφίσματα. Οὐ πάνυ δὲ τῇ ἀκριβείᾳ προσεῖχε δικάζων, ἀλλ' ἐνιαχοῦ καὶ ἐντυθέντει, καὶ τὰς ψήφους ὑπήλλαττε, πρὸς τὰ πρόσωπα τὰς ἀποφάσεις τιθέμενος. Γλίσχρος δὲ τυγχάνων καὶ φειδωλὸς, ἔθετο παρ' ἑαυτῷ μὴ μάχαις πρὸς τὰ ἔθνη συῤῥήγνυσθαι, ἀλλὰ δώροις καὶ φιλοφροσύναις ἄλλαις αὐτὰ οἰκειοῦσθαι, καὶ καταλλάττειν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. Δύο ἐντεῦθεν ταῦτα μνώμενος ἑαυτῷ, τό τε μὴ πλείω δαπανᾶν ἐν ἐκστρατείαις, καὶ τὸ αὐτὸς ἠρεμεῖν, καὶ σχολάζειν ὡς ἐπίπαν τῶν χρημάτων τῇ συλλογῇ· διὸ καὶ τῶν στρατιωτικῶν καταλόγων ἠμέλησεν, ἢ μᾶλλον πολλοὺς καὶ τοὺς γενναιοτέρους τῶν ἀπογραφῶν ἀπήλειψε διὰ τὸ βαρύμισθον. Ὥστε συμβαίνειν θρασύνεσθαι μὲν τὸ βαρβαρικὸν, συστέλλεσθαι δὲ καὶ καταπονεῖσθαι τὰ τῶν Ῥωμαίων στρατεύματα, καὶ μειοῦσθαι τὴν ἡγεμονίαν τὴν Ῥωμαϊκήν. Πολλαὶ γαρ τότε τῶν Ἑῴων χωρῶν αἱ μὲν ἐληΐζοντο καὶ εἰς ἀφανισμὸν προύχώρουν, αἱ δὲ καὶ ὑπὸ τοὺς πολεμίους ἐγίνοντο.

IX. Neque etiam in Occidente omnia se rectissime habebant, ob militum et paucitatem et ignaviam. Uzos enim (est autem hæc quoque Scythica gens, quæ Patzinacis et generis præstantia et multitudine illis in locis antefertur). Istrum cum uxoribus et liberis trajicientes, rectores finitimarum urbium magister Nicephorus Botaniates, et magister Basilius Apocapes, transitu prohibere frustra conati, victis legionibus, ambo capti sunt et abducti a Barbaris, qui Danubio superato, omnem ejus tractum compleverunt. Nam plerique consentiunt, eorum qui arma ferre possent, ultra sexaginta millia fuisse. Inde progressi ex Macedonia,

Θ'. Καὶ τὰ μὲν πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον οὕτως εἶχον κακῶς, τὰ δ' Ἑσπέρια καὶ ταῦτα κακῶς ἔπασχε, διὰ στρατιωτῶν καὶ σπάσιν καὶ ἀχρειότητα. Τοῦ γὰρ τῶν Οὔζων ἔθνους (Σκύθαι καὶ τοῦτο ἐστι τῶν Πατζινάκων, καὶ κατὰ γένους ἐπεροχὴν καὶ κατὰ πλήθους ὑπερβολὴν παρὰ τοῖς Σκυθικοῖς προτιμώμενον ἔθνεσι) τὸν Ἴστρον παγγενεὶ διαβαίνοντος, ἐπειράθησαν μὲν οἱ τῶν παριστρίων πόλεων ἄρχοντες (ἦσαν δ' οὗτοι ὁ μάγιστρος Νικηφόρος ὁ Βοτανειάτης, καὶ ὁ μάγιστρος Βασίλειος ὁ Ἀποκάπης) ἀπεῖρξαι αὐτοῖς τὴν διάβασιν, οὐ μέντοι γε ἠδυνήθησαν. Ἀλλὰ συμμίξαν σφίσι τὸ βάρβαρον, τήν τε συνοῦσαν αὐτοῖς κατηγωνίσατο στρατιὰν, καὶ τοὺς εἰρημένους

Variæ lectiones et notæ.

(56) Δουκίτζης. Ita appellatur in Chronico annoymi Barensis loco laudato. Vide *Familias Byzantinas* in Ducena familia.

ἄνδρας καὶ ἄμφω δορυαλώτους ἀπήγαγον, καὶ διαβάντες τὸν Δάνουβιν (57), τὴν περὶ αὐτὸν χώραν ἐπλήρωσαν ἅπασαν. Ἦσαν γὰρ, ὡς ὁ λόγος, ὑπὲρ ἑξήκοντα χιλιάδας, οἱ αἴρειν ὅπλα δυνάμενοι. Ὅθεν ὁρμώμενοι τήν τε Μακεδονίαν ἐληΐζοντο, καὶ μέχρις Ἑλλάδος προήεσαν. Ταῦτα ἀθυμίαν ἐνεποίει τῷ βασιλεῖ, συλλέξαι δὲ δυνάμεις ὤκνει καὶ ἀνεβάλλετο, ἵνα μὴ πρόηται ὀβολόν. Ἐκεῖνος δ' ἔλεγεν ὅτι ἀκατασχώνιστον τὸ ἔθνος ἐστί. Πρέσβεις δὲ πρὸς τοὺς αὐτῶν ἡγεμονεύοντας μετὰ δώρων ἐσταλκὼς ἐπειρᾶτο τούτοις πεῖσαι τὸν βάρβαρον σπείσασθαι. Πάντων δὲ ἀναφανδὸν λοιδορουμένων τῷ βασιλεῖ, ὡς διὰ φειδωλίαν μὴ κατὰ τῶν Βαρβάρων ἐπεξιόντι, τῆς μὲν πόλεως ἐξεδήμησε (58), περὶ δὲ Χοιροβάκχους (59) ἐσκήνωσεν, οὐ πλείους, ὡς λέγεται στρατιώτας τῶν ἑκατὸν πεντήκοντα μεθ' ἑαυτοῦ ἐπαγόμενος. Φροντίζων δὲ περὶ στρατεύματος συλλογῆς, ἐν τούτοις δ' ἠγγέλθη αὐτῷ ἡ τοῦ ἔθνους καταστροφή. Ἐνσκήψαντος γὰρ ἐκείνῳ λοιμοῦ, καὶ κακωθέντι σφοδρῶς ἐξ αὐτοῦ, οἵ τε Πατζινάκαι καὶ οἱ παρακείμενοι Βούλγαροι ἠσθενηκότι ἐπέθεντο, καὶ ἄρδην αὐτὸ διεφθάρκασι, μόλις τῶν ἡγεμόνων μετ' ὀλίγων δυνηθέντων διαβῆναι τὸν Ἴστρον. Ἦν δὲ τὸ σύμπαν τοῦ στρατηγήματος τῆς θείας δυνάμεως· Ἀπογνοὺς γὰρ ὁ βασιλεὺς πανταχόθεν, πρὸς τὸ θεῖον κατέφυγε δάκρυσι, καὶ συντριβῇ καρδίας τούτου δεόμενος, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἐκκαλούμενος ἀγωγήν. Ταῦτα δ' ἐν τῷ ἕκτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἐπράχθη τούτου τοῦ αὐτοκράτορος. Πρὸ δὲ τούτου σεισμὸς ἐγένετο μέγας κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην (60) τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ὑφ' οὗ καὶ ναοὶ καὶ οἰκίαι πολλαχοῦ ἠρειπώθησαν. Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κατέπεσε τέμενος (61), ἔργον κάλλιστόν τε καὶ θαύματος ἄξιον, καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων (62) μέγιστός τε καὶ περιώνυμος κατεσείσθη ναός. Κατὰ δὲ τὸν Μαΐον μῆνα τῆς τετάρτης Ἰνδικτιῶνος, κομήτης ὤπτο ἀστὴρ κατόπιν τοῦ ἡλίου πρὸς δύσιν ἰόντος. Ἦν δὲ πρότερον μὲν κατὰ σελήνην πλήρη τὸ μέγεθος, εἶτα κόμην ὥσπερ ἐκφύων, ἐμειοῦτο,

A 274 prædas agebant, et in Græciam usque penetrabant. Quæ etsi imperatori molesta erant, tamen conscribere copias negligebat, ne obolum impenderet: sed præ se ferebat, gentem illam esse insuperabilem. Itaque per legatos missis muneribus, pacem a ducibus illorum redimere parabat. Sed cum palam ab omnibus conviciis laceraretur, quod ex tenacitate contra Barbaros non iret, urbem egressus est, et ad Chœrobacchos castrametatus, cum, ut fertur, non plures centum quinquaginta militibus secum haberet. Enimvero de conscribendis copiis sollicito, gentis illius subitum nuntiatur excidium. Nam cum sævissima pestilentia graviter afflicta esset, Patzinacæ et Bulgari finitimi debilitatem aggressi, funditus deleverunt, ducibus B cum paucis ægre ultra Istrum elapsis. Fuit autem tota res divinæ potentiæ opus. Nam imperator, omni humana ope desperata, ad Deum confugerat, cum lacrymis et animi submissione illius auxilium efflagitans. Hæc sexto ejus imperii anno acta sunt, quem magnus terræ motus die XXIII mensis Septembris antecessit, quo et templa et ædes multis in locis conciderunt. Tum Cyzici gentile fanum opus pulcherrimum et admirandum corruit, et Nicææ sanctorum Patrum maximum et celebre templum dejectum est. Mense vero Maio, quarta indictione, stella crinita apparuit, solem occiduum sequens: quæ principio magnitudine lunæ plenæ par, deinde veluti coma enata minuebatur, ac tantum decrescebat, quantum illa augebatur. Conspectus est per dies quadraginta, radiis versus C Orientem conversis. Quum autem patriarcha Constantinus Lichudes, Ecclesia per annos quatuor et sex menses gubernata, in aliam migrasset vitam: Joannes Xiphilinus in pontificiam Constantinopoleos sedem evehitur, Trapezunte quidem oriundus, sed omni doctrinæ genere eruditus, et in præcipuos senatores relatus. Qui omnibus sua sponte relictis, coma rasa, Olympica monasteria frequenta-

Variæ lectiones et notæ.

(57) Δάνουβιν. Ita Wolphius: at Regii duo alii Δάνουβιν, duo alii Δούναοιν habent. *Dunnuvium* dixit Laetantius, in libro *De mortibus persecutor*, n. 18.

(58) Τῆς μὲν πόλεως ἐξεδήμησε. Dum in hac expeditione versaretur, exorta, ni fallor ista seditio vel rebellio, in urbe, quam attigit Eudocia D conjux in præfatione ad Ionia, cujus mox mentionem agemus, ubi disciplinarum ac studiorum, quæ tum in ea florebant, laudes prosequitur: Ὁρῶμεν μετὰ γὰρ ὡς αὐτῆς φανείσης (τῆς παιδείας) ἡ στάσις πέπαυται, καὶ αἱ τῆς εἰρήνης διαλλαγαὶ βέβαιαι ἀδιστάκτως ἐγίνοντο. Ubi ad marginem codicis ms. hæc describuntur: Τὴν τοῦ Παλατιανοῦ στάσιν λέγει, καὶ τὴν τοῦ ἀκολάστου Μαϊοτμᾶ, οἱ τῇ βασιλείᾳ ἐπιθέμενοι, ἀπόντος τοῦ φιλοχρίστου βασιλέως, οὓς ὁ σοφώτατος Ἀσσωρῖνος παρακλήσει τε καὶ προστάξει τῆς ἐλλογιμωτάτης βασιλίδος ῥητορεύσας, τῆς ἐπιθέσεως κατέπαυσε, καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου· περὶ οὗ καὶ παλατιοῦ μνείαν ἐποιήσατο. Meminit porro Scylitzes variarum insidiarum in Constantinum Ducam structarum, tametsi earum auctores non nominet.

(59) Περὶ δὲ Χοιροβάκχους. De hoc oppido diximus ad Alexiadem Annæam pag. 340, et ad Cinnamum, p. 440.

(60) Κατὰ τὴν εἰκοστὴν τρίτην. Exstat inter Pselli Opuscula in cod. Reg. fol. 93, monodia in hunc terræ motum, hoc titulo: Εἰς τὸν σεισμὸν τὸν γεγονότα τῇ εἰκοστῇ τρίτῃ τοῦ Σεπτεμβρίου μηνὸς τοῦ Προδρόμου.

(61) Ὅτε καὶ τὸ κατὰ Κύζικον Ἑλληνικὸν κατέπεσε τέμενος. Vide quæ ad Philonem de septem mundi miraculis commentatur Leo Allatius.

(62) Καὶ ὁ ἐν Νικαίᾳ τῶν ἁγίων Πατέρων ναός. Nicæana major ecclesia, S. Sophia, perinde ac Constantinopolitana, dicata, *Sanctorum Patrum ecclesia dicitur*, ob coactos in ea sanctos Patres in primo concilio Nicæno, sed et in secundo. Nescio porro an ad istius Sophianæ ecclesiæ ruinam referri debeat Pselli λόγος εἰς τὴν τῆς ἁγίας Σοφίας σύμπτωσιν, qui describitur in cod. operum Pselli Regio fol. 63, an vero ad terræ motum, quem sub Alexio accidisse scribit Zonaras, tametsi non legimus eo concussam vel labefactatam ædem Sophianam Constantinopolitanam.

vit, solitariam vitam amplexus, ubi cum longo tempore permansisset, patriarchica sede dignus est habitus. At imperator gravi et diuturno morbo oppressus, **275** cum jam nullum mortis effugium esse cerneret, imperium tribus filiis reliquit, quorum duos Michaelem et Andronicum Eudocia privato adhuc, Constantinum vero imperatori peperat, cum et ipsa Augusta appellata esset. Unde is solus Porphyrogenitus fuit, ab eoque statim præ cæteris imperii insignibus adornatus. Post etiam reliquos designavit. Ac hos quidem imperio præfecit : ipsis vero matrem imperatricem et nutricem, et ut paucis complectar, dominam reliquit, mandata imperii administratione, quod ei modesta videretur, nec minus ad tractationem rerum apta, quam ad liberos educandos ingeniosa. Sed prius scriptum jusjurandum ab ea exegit, quo promitteret se a secundis nuptiis temperaturam. Ea syngrapha ab illa firmata, patriarchæ custodienda est tradita. Sed et senatores omnes jurejurando adacti, scripto promiserunt, se non alium imperatorem nisi liberos ipsius creaturos. His peractis obiit. Regnavit annos septem cum semestri : vixit sexaginta et amplius. Cæterum fratrem suum vivens Cæsarem appellarat, et consiliarium habuerat et

A καὶ καθ' ὅσον τὰ τῆς κόμης ηὔξάνετο, ἠλαττονοῦτο τὸ μέγεθος. Πρὸς δὲ τὴν Ἀνατολὴν τὰς ἀκτῖνας ἀπέτεινεν, ἐφ' ἡμέρας φαινόμενος τεσσαράκοντα. Τοῦ πατριάρχου δὲ Κωνσταντίνου τοῦ Λειχούδη ἐπ' ἔτη τέσσαρα καὶ μῆνας ἓξ τὴν Ἐκκλησίαν ἰθύναντος, μεταθεμένου πρὸς ἑτέραν ζωὴν, Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος (63) εἰς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως θρόνον ἀνάγεται, ὃς ἐκ Τραπεζοῦντος μὲν ὥρμητο, πεπαίδευτο δὲ παιδείαν λόγων παντοδαπῶν, καὶ τοῖς ἐξόχοις τῆς συγκλήτου βουλῆς συνηρίθμητο. Πάντα δὲ ἑκουσίως λιπὼν, τοῖς κατὰ τὸν Ὄλυμπον προσφοιτήσας σεμνείοις, κείρεταί τε τὴν κόμην, καὶ τὸν μοναχικὸν ὑπέρχεται βίον, ἔνθα καὶ συχνοὺν διανύσας χρόνον ἄξιος ἐκρίθη τοῦ θρόνου τοῦ πατριαρχικοῦ. Ὁ δέ γε βασιλεὺς νόσῳ ληφθεὶς, καὶ ταύτῃ κάμνων ἐπὶ μακρὸν καὶ ταλαιπωρούμενος, B καὶ ἤδη κατεργασθεὶς, καὶ ἀπαραίτητον αὐτῷ γνοὺς ἐπιέναι τὴν τελευτὴν, τὴν μὲν βασιλείαν αὐτοῦ καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν (64), οὓς αὐτῷ ἡ σύνοικος Εὐδοκία (65) ἐγείνατο, τοὺς μὲν δύο τὸν Μιχαὴλ καὶ τὸν Ἀνδρόνικον (66) ἰδιωτεύοντι ἔτι, τὸν δὲ Κωνσταντῖνον βασιλεύσαντι, καὶ αὐτὴ Αὐγούστα ἀναρρηθεῖσα. Ὅθεν οὗτος μόνος Πορφυρογεννήτης ἦν, ὃν αὐτίκα καὶ πρὸ τῶν ἄλλων τοῖς βασιλικοῖς παρασήμοις ἐκόσμησεν. Εἶτα καὶ τοὺς λοιποὺς ἀνηγό-

Variæ lectiones et notæ.

(63) Ἰωάννης ὁ Ξιφιλῖνος. Vide quæ de eo observamus ad Annam Comnenam, p. 267.

(64) Τὴν μὲν βασιλείαν καταλέλοιπε τρισὶν υἱέσιν. Scribit Psellus in *Hist.* Constantinum Ducam tres filios et duas filias ante adeptum imperium habuisse, quorum filiorum secundus mortem obiit patre tum imperante ; alter Michael postmodum imperator; tertius vero Andronicus. Filiarum prima vitam monachicam amplexa est etiam superstes, cum idem Psellus scribebat : altera viro nupsit, Dominico forte Sylvio Venetorum duci, uti docuimus in *Fam. Byzant.* : nam conjugis familiam silet Psellus. Post adeptum vero imperium Constantinus Porphyrogenitus natus est, quem duobus locis Constantium, alibi Constantium vocat idem scriptor.

(65) Ἡ σύνοικος Εὐδοκία. Michael Psellus in Hist. nondum edita tradit bis nuptias iniisse Constantinum Ducam adhuc privatum : ac primo quidem cum nobili orta genere, ut quæ ἦν παῖς ἐκείνου, ὃν τὸ μὲν χωρίον ἡ θάλασσα ἤνεγκεν, ἡ δὲ ῥώμη πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἐκήρυξε, quibus vocibus e Dalassena familia fuisse innuit : proinde filiam Constantini Dalasseni, qui sub Michaele Paphlagone vixit, cujus quidem Constantini Constantinus Ducas gener dicitur a Scylitze et a Zonara, D unde cum de primis hisce nuptiis sileant iidem scriptores, Eudociam alteram Ducæ conjugem filiam Dalasseni perperam scripsimus in nostris *Familiis Byzantinis*. Eudociæ vero genus et Familiam non prodit Psellus : sed hanc *Macrembolitissam* cognominatam docuimus in *Familiis Augustis Byzantinis*, in addit. quæque singularis fuit eruditionis, quod testantur quæ in Bibliothecis aeservantur illius opera, in quibus legere contigit ex Colbertea vastum illud opus, quod Ἰώνια inscripsit, et Romano Diogeni imperatori alteri conjugi dicavit, hac præposita Epigraphe : Εὐδοκίας τῆς Μακρεμβολιτίσσης βασιλίδος Κωνσταντινουπόλεως Ἰώνια ἤτοι συναγωγὴ θεῶν, ἡρώων τε καὶ ἡρωϊκῶν γενεαλογιῶν, καὶ τῶν περὶ αὐτοῦ μεταμορφώσεων, μύθων τε καὶ ἀλληγοριῶν τῶν περὶ τοὺς παλαιοὺς εὑρισκομένων, ᾗ καὶ περὶ διαφόρων σοφῶν, πρὸς τὸν φιλόχριστον καὶ εὐσεβέστατον βασιλέα Ῥωμανὸν νὸν Διογένην, Νικητὴν, Τροπαιοῦχον. Opus inquam multifaria rerum varietate refertum quod- C que immensam principis feminæ eruditionem, et assiduam librorum lectionem testatur, tum, ut ipsamet ait, ex propria bibliotheca, tum aliunde magnis sumptibus comparatorum : Οἵσπερ ἐσπαργανώθη ἐκ τῆς τιμαλφεστάτης ἡμῶν βιβλιοθήκης ἐρανισαμένη, ᾗ τινι καὶ πολλὰ τῶν βιβλίων προσέθηκα ἐκ διαφόρων μοι χωρῶν συναθροισθέντα μελέτῃ καὶ δαπάνῃ πολλῇ. Tum addit hocce opus adjungendum cæteris quæ hactenus confecerat : Τῆς σῆς τοίνυν βασιλείας κρινάσης ἐκδοθήσεται:, καὶ μετὰ τῶν ἀνελφῶν παρέσεται. Ubi ad marginem hæc describuntur : Μετὰ τῶν ἀδελφῶν παρέσεται λέγει ὅτι καὶ ἄλλα τινὰ συνέθετο ἡ ἀοίδιμος βασίλισσα, τόν τε πλόκαμον τῆς Ἀριάδνης ἐπικῶς, καὶ τὰς τῶν γυναικῶν χρείας, καὶ τί δεῖ τὰς βασιλίδας ἀσκεῖν ἐν πεζῷ λόγῳ, χρήσιμόν τι χρῆμα, καὶ περὶ διαίτης μοναζόντων, ὅπερ καὶ νῦν καθ' ἡμᾶς ἐν τῷ τῆς Προκονήσου σεμνείῳ σώζεται. Cæterum in Ioniis nonnulla sunt quæ ex Suida excripsit iis locis ubi de scriptoribus agit, siquidem is vixit sub Joanne Zimisce, quod ipsemet videtur innuere in V. Ἀδάμ.

(66) Καὶ τὸν Ἀνδρόνικον. Quem et imperatorio titulo donatum cum duobus aliis fratribus mox scribit. Proinde iste est Andronicus cujus mortem deplorat in Monodia Psellus in cod. Reg. hoc titulo : Μονῳδία εἰς τὸν βασιλέα κύριον Ἀνδρόνικον τὸν Δοῦκαν, in qua βασιλέως υἱός dicitur. Deinde satis innuit una cum fratre imperasse, hisce verbis : Κεῖται βασιλεὺς, ἵνα καὶ πάλιν τὸν αὐτὸν λόγον ὥσπερ ἐκ περιόδων ἐρῶ, ἐκ σπαργάνων μὲν σχεδὸν τὸ βασιλεύειν λαχὼν, κατάλληλος δὲ τῷ κράτει γενόμενος, ubi observanda vox σχεδὸν, solus enim Constantinus tertius filius Porphyrogenitus fuit. Denique in Androcini elogio, quod sub extremum *Historiæ* apposuit idem Psellus, exserte imperatorem appellat, hisce verbis : χαριέστατος οὗτος ὁ βασιλεὺς, etc.

ρευσε. Τούτους μὲν οὖν ἐπέστησε τῇ ἀρχῇ, αὐτοῖς δὲ τὴν μητέρα βασιλίδα τε καὶ τροφὸν καὶ κυρίαν, τὸ ξύμπαν εἰπεῖν, καταλέλοιπε, ἐπ' αὐτῇ τὴν τῆς βασιλείας μεταχείρισιν ποιησάμενος, δοκούσῃ αὐτῷ σώφρονί τε καὶ πρὸ παίδων ἀγωγὴν δεξιᾷ, καὶ περυσίᾳ πρὸς πραγμάτων διοίκησιν, πρότερον ὅρκον ἐξ αὐτῆς ἀπαιτήσας ἔγγραφον, ὡς οὐ πρὸς γάμον ἐλεύσεται δεύτερον. Τὸ δ' ἔγγραφον παρ' ἐκείνης βεβαιωθὲν τῷ πατριάρχῃ ἐδόθη φυλαχθησόμενον· ἀλλὰ καὶ οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς ἅπαντες ἐγγράφως κατέθεντο, μὴ ἄν ποτε βασιλέα ἕτερον ἀνειπεῖν, εἰ μὴ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. Τούτοις ὁ μὲν ἐξέλιπε, βασιλεύσας ἑπτὰ πρὸς τῷ ἡμίσει ἐνιαυτούς, ζήσας δ' ἑξήκοντα ἢ καὶ τι τούτων ἐπέκεινα. Τὸν μέντοι ἀδελφὸν αὐτοῦ Καίσαρα βασιλεύσας ἐτίμησε, καὶ σύμβουλον εἶχε, καὶ τῶν μυστηρίων συνίστορα. Λόγοις δὲ οὐχ ὡμιλητικῶς (67) ἠγάπα τούτους, καὶ τοὺς λογίους (68) ἐσέβετο, καὶ ἔλεγε βούλεσθαι μᾶλλον ἐκ λόγων ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι. Τοὺς δ' ἐπιβούλους αὐτοῦ, μὴ ἄλλως κακῶς διαθήσειν ἔφασκεν, εἰ μόνον ὡς ὠνητοῖς κεχρῆσθαι αὐτοῖς, ὡς τῶν νόμων αὐτοῖς τὴν ἐλευθερίαν ἀφελομένων.

Γ'. Κατὰ γοῦν τὰς τοῦ τελευτήσαντος βασιλέως διαταγὰς, ἥ τε βασιλὶς Εὐδοκία καὶ οἱ παῖδες ἐκείνου τῆς βασιλείας ἦσαν διάδοχοι, καὶ ἡ βασίλισσα τὴν τῶν κοινῶν μετακεχείριστο πρόνοιαν, τῶν υἱέων κατάρχουσα, καὶ ἐπὶ βήματος σὺν ἐκείνοις προὐκάθητο, μεσεύουσα μὲν αὕτη, ἐκείνους δὲ παρακαθίζουσα ἑκατέρωθεν, οὕτως ἐν ἀρχαιρεσίαις, οὕτως ἐν ζητήσεσι πολιτικῶν ὑποθέσεων, οὕτως ἐχρημάτιζον πρέσβεσιν, οὕτως ἐν συνήθεσι προόδοις προῆσαν. Οἱ δὲ τὴν Ἑῴαν ληϊζόμενοι Βάρβαροι, οὐκ ἐπαύοντο τὰς ὑπὸ Ῥωμαίους κκτατρέχοντες χώρας, καὶ ταύτας ὀστμέραι σινόμενοι. Οἱ γὰρ στρατριῶται, ὡς ἤδη μοι εἴρηται, διὰ τὴν τοῦ βασιλέως γλισχρότητα ὠλιγώθησάν τε καὶ ἐκακώθησαν. Καὶ εἴ τινες δ' ἦσαν ἔτι στρατείας ἐχόμενοι, κἀκεῖνοι ἀντεπεξιέναι τοῖς πολεμίοις ἦσαν ἀπρόθυμοι, τῶν συνήθων ὀψωνίων στερούμενοι. Ὅθεν οἱ Βάρβαροι ποτὲ μὲν τῇ Μεσοποταμίᾳ ἐφήδρευον, ποτὲ δὲ τὰ περὶ τὴν Μελιτινὴν ἐπόρθουν, ποτὲ δὲ τὴν Κιλικίαν ἐσίνοντο, καὶ ἄλλοτε τοῖς Καππαδόκαις ἀπῆεσαν, καὶ τοῖς κατὰ Κοίλην Συρίαν ἐνίοτε. Ταῦτα τῇ βασιλίσσῃ καταγγελλόμενα θόρυβον ἐνεποίει, καὶ βασιλέως πολλῶν λεγόντων δεῖσθαι τὰ πράγματα, δείσασα ἐκείνη, μὴ τὸ κοινὸν βασιλέα τινὰ προστήσηται ἑαυτοῦ, καὶ οὕτως αὐτή καὶ οἱ παῖδες τῆς βασιλείας ἐκπέσωσιν, ἔκρινεν αὐτή τινα ἐπαγαγεῖν τῇ ἀρχῇ, ἵνα καὶ ἑαυτῇ καὶ τοῖς τέκνοις διατηρήσῃ τὸ κράτος, καὶ μείνῃ αὐτοῖς ἀνεπίφθονον. Οὕτω γὰρ ἡ παιδεία καλῶς τὰ πάντ' ἐπανορθοῦν οἶδε, ὥστε καὶ τὸ βάρβαρον σβεννύειν, καὶ τὸ εὐφραδὲς τῆς φωνῆς ἀνακαινίζειν, καὶ πάντα κατὰ κόσμον ῥυθμίζειν δύνασθαι, ἥσπερ ὄργανον αἱ τῶν λογίων ἀνδρῶν ὀσημέραι παραινέσεις δ' ἀναγνώσεως τῶν τὴν τῆς ψυχῆς ἀπαιδευσίαν ἀποσπώντων, καὶ κατάληψιν σταθερὰν ἐμφυτευόντων· καὶ τόδ' οὐ μόνον ἐν τῇ τῶν πόλεων βασιλίδι, ἀλλὰ καὶ ἐν πάσῃ τῇ Ἑλλάδι· φιλεῖ γὰρ τὸ ὑπήκοον φύσει τῇ τοῦ ἡγεμόνος γνώμῃ διαιτᾶσθαι πρὸς αὐτὸν ὡς ἐπὶ σκοποῦ στοχαζόμενον. Ex quibus colligere licet quanto studio litterarum ac disciplinarum in urbe primaria atque adeo in universa Græcia, instaurationem aggressus fuerit Constantinus Ducas, sed et Eudocia uxor post illius excessum, dum sola cum filiis rerum potiretur. Hinc vox illa Constantini, cujus supra memini apud Psellum in Hist. et ex eo. Zonaram : Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, Ὠφελον ἔλεγεν, ἐκ τούτου, ἢ τῆς βασιλείας γνωρίζεσθαι.

A arcanorum conscium. Quamvis autem indoctus esset, tamen doctrinam amabat, et eruditos colebat, dicere solitus, malle se ex doctrina quam imperio nobilitari. Insidiatores suos dicebat, se non alia ratione malo tractaturum, quam pro mancipiis utendo, quod leges eis libertatem eriperent.

B X. Eudocia igitur cum liberis suis ex testamento defuncti imperatoris, et imperio successit, et rerum communium tractationem suscepit, filiorum quasi magistra, atque una cum eis pro tribunali sedit, medium ipsa occupans, illis utrinque assidentibus : sic in comitiis, sic in civilium controversiarum quæstionibus, sic in audientis legationibus, sic in solemnibus processibus se gerebant. Verum Barbari Orientem diripere soliti, Romanas provincias, incursare et in dies vexare non desistebant, militibus, ut jam dixi, tenacitate imperatoris et imminutis et afflictis. Quod si qui adhuc restabant militiæ dediti, ii propter negata solita stipendia minime erant alacres ad confligendum cum hostibus. Unde Barbari alias Mesopotamiæ **276** immi-

C nebant, alias Melitenes confinia vastabant, alias Ciliciæ nocebant, alias Cappadociam invadebant, nonnunquam etiam Cœlesyriam. Quæ nuntiata imperatricem turbalant : cumque multi dicerent res imperatorem acquirere, verita ne aliquando a republica creato, ipsa et liberi imperio exciderent, aliquem asciscendum censuit, ut ea ratione et sibi et liberis potestatem inviolatam tueretur. Negant enim eam Diogeni nupsisse ex lascivia, aut studio voluptatis, sed virum eum ut strenuum et in re bellica probatum, et robore incomparabili præditum summæ rerum præfecisse, ut Barbarorum impetus

Variæ lectiones et notæ.

(67) Τοῖς δὲ λόγοις οὐχ ὡμιλικώς. Contra Scylitzes : Τοῖς δὲ λόγοις ἐξόχως προσκείμενος, ὄφελον ἔλεγεν, ἐκ τούτων ἢ τῆς βασιλείας ἐγνωριζόμην. Nisi forte legi debeat λογίοις.

(68) Καὶ τοὺς λογίους. Quo referri debent quæ Eudocia conjux ait in Præfatione ad Ἰωνια, ubi ita Romanum Diogenem alloquitur : Καὶ τοῦτό γε τοῖς πολλοῖς ἄλλοις, τοῖς εὐφρανουμένοις σε εἰς τὰ βασίλεια ἐπανήξοντα, Τροπαιοῦχε βασιλεῦ, συγκαταριθμήσεσθαι εὐέλπις εἰμι· οὐχ ὅπως γὰρ τὴν βασιλείαν εὖ διοικουμένην εὑρήσεις τὸ κατ' ἐμὲ, ἀλλὰ καὶ τὴν πόλιν πάσῃ ἀρετῇ καὶ ἤθεσι χρηστοῖς κεκοσμημένην· παιδείᾳ τε, φημὶ, ἧς οὐδὲν τιμιώτερον τῇ τε τῶν λογίων ἀνδρῶν ἀναγνώσει, καὶ τῇ τῶν σπουδαίων μελέτῃ, ἥ τις δίκην Ἀδώνιδος κήπου τετυθάπποις ἄνθεσι εὐώδεσι βρύοντος, τῇ καλλονῇ τῶν ἀρετῶν αὐτὴν ἐνηγλάϊσαν ἐφαμιλλον τῷ Μακεδονικῷ ἄστει τῷ πολλοὺς ἐσχηκότι λογίων ἀνδρῶν γενομένην, καὶ πάντα τρόπον τὰς παλαι κλεινὰς Ἀθήνας, ὧν τὸ κλέος οὐρανόμηκες, ἐζηλωμένην.

D

nonnihil retunderetur, illo armis eorum resistente. Fuit autem et genere illustri ortus, et rebus gentis clarus. Cujus pater cum Romani Argyri neptem ex fratre uxorem haberet, regni affectati convictus, seipsum præcipitavit, ne quæstionibus adhibitus, conscios prodere cogeretur. Hic vero Diogenes Romanus vestarcharum dignitate ornatus, et a Duca Sardicæ dux designatus fuerat, et cum illic alicubi in Patzinacas incidisset, multis occisis, nec paucioribus captis, et viventes et cæsorum capita miserat ad imperatorem: a quo ea de causa vestarcha designatus fuerat, cum honorificis litteris, quibus scribebat, *eam dignitatem illi non donari, sed pro egregii facinoris remuneratione dari.* Illic igitur cum ageret, se ad occupandum regnum parabat, cognito imperatoris obitu. Quo ejus consilio intellecto, imperatrix eum comprehendendum curarat. Ita in vinculis Byzantium perductus, facinoris convincitur, et ut insidiator condemnatus intra præscriptos limites coercetur. Deinde rursus ut condemnatus ad tribunal imperatorium adducitur, ut sententia in eum lata confirmetur. Verum omnibus astantibus misericordia viri incessit, et animi doluerunt. Nec enim robore duntaxat erat incomparabili, sed forma etiam præstandi. Ac imperatrice una cum cæteris illius miserta, an vero amore quoque capta, dicere non possum, sententia damnatoria in absolutoriam commutata, crimine solutus, in Cappadociam patriam abit. Imperatrix vero eum ex itinere 277 revocatum, magistrum et ducem copiarum designat. Cumque jam secum constituisset, eum ut virum fortissimum, imperatorem creare, tamen jurejurando et syngrapha, quam a patriarcha, cui asservanda data erat, recuperatam volebat, impediebatur. Init igitur improbum et profundum consilium, idque cum eunuchorum suorum quodam communicat, illo ministro pro lenone usa, monetque quemadmodum cum patriarcha agendum esset, Is cum pontifice congressus: *Scito*, inquit, *domine, imperatricem nepotis tui amore captam esse* (babebat enim nepotem Bardam adolescentem lascivum et rei venereæ deditum), et addit, *quod si tu annueris, hoc est, si jurisjurandi chirographum ei reddideris. et persuaseris multum ex ea re periculum ipsi imminere, statim eam fratris tui filio nupturam, et potestatem imperatoriam traditurum.* Patriarcha his illecebris irretito, ac de statu mentis dejecto, eunuchus postulare pergit, ut senatorum quoque animos tentet. Is igitur senatoribus singulatim accersitis ait: tempora postulare imperatorem, qui defensionem reipublicæ suscipiat. Romanum enim imperium, si a muliercula et pueris solis administretur, haud ita multo post, non remotas duntaxat provincias et hostibus finitimas, sed suburbanas etiam perituras. His jurisjurandi et syngraphæ reprehensionem aerem subjungebat, et mortuo imperatori maledicebat, quasi non reipublicæ studio, sed ex privata zelotypia inusitatum

A αφαίρετον. Οὐ γὰρ δι' ἀκολασίαν αὐτήν φασιν, οὐδ' ἠττηθεῖσαν ἡδονῆς, ἑαυτῇ προσαρμόσαι τὸν Διογένην, ἀλλ' ὡς ἄνδρα δραστήριον, καὶ τὰ πολέμια δόκιμον, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλον, ἐπιστῆσαι αὐτὸν τῇ ἀρχῇ, ἵν' ἡ βαρβαρικὴ φορὰ ἐπισχεθείη πόσως, αὐτοῦ τούτοις ἀντερείσαντος τοὺς βραχίονας. Ἦν δ' ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῶν ἐκ γένους λαμπρῶν, καὶ τῶν διαβοήτων ἐπὶ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν. Οὗ ὁ πατὴρ ἐπ' ἀδελφόπαιδι τοῦ βασιλεύσαντος πάλαι τοῦ κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς Ῥωμανοῦ κηδεστὴς γεγονὼς, καὶ ἐπὶ τυραννίδι ἄλοὺς, ἑαυτὸν κατεκρήμνισεν, ἵνα μὴ ἐκεῖθεν κρατηθεὶς γνωρίσῃ τοὺς συνίστορας ἑταζόμενος, κἀντεῦθεν καὶ οὗτοι τιμωρηθῶσι. Τετίμητο δὲ τῷ τῶν βεσταρχῶν ἀξιώματι. Δοὺξ γὰρ παρὰ τοῦ Δούκα τῆς Σαρδικῆς γεγονὼς, καὶ Πατζινάκαις ἐκεῖ
B που περιτυχὼν, καὶ τούτοις συμβαλὼν, πολλούς τε διώλεσε, καὶ οὐ μείους ἐζώγρησεν, ὧν τοὺς μὲν ἁλωκότας ζωοὺς, τῶν δ' ἐσφαγμένων τὰς κεφαλὰς στείλας τῷ βασιλεῖ, Βεστάρχης τετίμητο, γράψαντος δὲ τοῦ κρατοῦντος αὐτῷ, ὡς Οὐ δῶρόν σοι, ὦ Διογενες, τὸ ἀξίωμα, τοῦ δ' ἀνδραγαθήματος ἀμοιβή. Διατρίβων οὖν ἐκεῖ, τυραννῆσαι παρεσκευάζετο, ἐπεὶ ἔγνω τεθνᾶναι τὸν αὐτοκράτορα. Ὡς δ' ἐμηνύθη τῇ Βασιλίσσῃ τὸ βούλευμα τοῦ ἀνδρὸς, στείλασα συνέσχεν αὐτὸν, καὶ ἦχθη δεσμώτης εἰς τὸ Βυζάντιον, καὶ ἐλεγχθεὶς ὡς ἐπίβουλος, κατεκρίθη, καὶ τέως ὁρίοις κατεκλείσθη περιγραπτοῖς. Εἶτ' αὖθις ὡς κατάκριτος εἰσῆκτο πρὸς τὸ βῆμα δὴ τὸ βασίλειον, ἵν' ἡ ψῆφος κυρωθείη κατ' αὐτοῦ. Ἔλεος οὖν εἰσῆλθε τοῦ ἀνδρὸς τοὺς παρεστῶτας, καὶ πᾶσιν ἐπα-
C θαίνετο ἡ ψυχή. Ἦν γὰρ οὐ μόνον τὴν ἰσχὺν ἀπαράμιλλος, ἀλλὰ καὶ ἰδέσθαι καλός. Συνέπαθεν οὖν μετὰ τῶν ἄλλων καὶ ἡ βασιλὶς ἐπ' αὐτῷ, καὶ οἷκτος ἔλαβε τοῦ ἀνδρὸς καὶ αὐτὴν, εἴ δὲ καὶ ἔρως, οὐκ ἔχω λέγειν, καὶ ἀντὶ τῆς ψήφου τῆς ὁριζούσης ἐκείνῳ τὴν κόλασιν, τῆς κολάσεως ἐλευθεροῦν αὐτὸν ἐξήνεκτο ψήφισμα. Καὶ ὁ μὲν λυθεὶς τοῦ ἐγκλήματος, ἐξῆει πρὸς τὴν Καππαδοκίαν (αὕτη γὰρ ἐκείνῳ πατρὶς), ἡ δὲ βασιλὶς μεταπεμψαμένη αὐτὸν, μάγιστρον καὶ στρατηλάτην προεχειρίσατο ἤδη καὶ βασιλέα τοῦτον ἀνειπεῖν, ὡς ἄνδρα κρίνασα παρ' ἑαυτῇ γενναιότατον. Ἀνεκόπτετο μέντοι διὰ τὰ ὅρκια, καὶ τὸ ἔγγραφον, ὃ παρὰ τοῦ πατριάρχου τετήρητο. Καὶ ἦν αὐτῇ μέλημα, ὅπως τοῦτο ἀφέλητο. Σκέπτεται τοίνυν περι τούτου βουλὴν πονηράν τε καὶ βαθυγνώμονα, καὶ ταύτην ἑνί τῳ τῶν περὶ αὐτὴν ἐκτομιῶν κοινοῦται,
D καὶ οἷον προαγωγῷ τῷ θεράποντι κέχρηται, ὑποθεμένη ὁπόσα ἂν καὶ οἷα τῷ πατριάρχῃ προσομιλήσῃ. Ὁ δὲ τῷ ἀρχιερεῖ προσελθών· Ἴσθι, φησὶν, ὦ δέσποτα, ὡς ἐρῶν τοῦ ἀνεψιοῦ σου ἡ βασιλὶς (ἦν γὰρ ἀνεψιὸς αὐτῷ Βάρδας, νέος τε καὶ σφριγῶν, καὶ ἀφροδισίων ἠττώμενος), καὶ προσεπῆγεν, ὡς Εἰ σὺ ἐπινεύσειας, τὸ δ' ἐστὶ τὸ τοῦ ὅρκου τὸ χειρόγραφον ἀποδοῦναι τῇ βασιλίσσῃ, καὶ πεῖσαι μή τινα κίνδυνον ἐκ τούτου ἐπηρτῆσθαι αὐτῇ, αὐτίκα συνοικίσει μὲν ἑαυτῇ τὸν σὸν ἀδελφόπαιδα, καὶ οἱ τὸ κράτος ἔψεται τὸ βασίλειον. Ὡς δὲ τούτοις ὁ πατριάρχης παραβουκοληθεὶς, ὅλον ἐνέδωκεν ἑαυτὸν, καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς ὁ

ἐκτομίας ἀπῄτητο θέσθαι ἀπόπειραν. Ὁ δὲ τούτων ἕκαστον προσκαλούμενος, τὰ πράγματα ζητεῖν, ἔλεγε, βασιλέα τὸν τούτων ἀντιληψόμενον. Εἰ γὰρ ἔτι γυναικὶ μόνῃ καὶ παιδαρίοις ταῦτα διοικηθήσεται, οἰχήγεται πάντως οὐκ εἰς μακρὰν τῷ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ, οὐ τὰ πόρρω μόνον, καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐγχιτέρμονα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἀγχίθυμα. Καὶ ἐπὶ τούτῳ τῶν ὅρκων καὶ τοῦ ἐγγράφου πολλὴν ἐποιεῖτο καταδρομήν, καὶ τὸν βασιλέα τεθνεῶτα ἐκακηγόρει, ὡς μὴ τοῦ κοινῇ συμφέροντος θέμενον πρόνοιαν, ἀλλ' ἐκ ζηλοτυπίας ἐκθέσμους ὅρκους ἀπῃτηκότα, καὶ παράνομα ἔγγραφα. Τούτοις τοὺς πλείους συντιθεμένους ἰσχνῶς ἐκεῖνος, εἴ δέ τινες καὶ ἀντέλεγον, τοὺς μὲν δώροις, τοὺς δ' ὑποσχέσεσι συμψήτιθεμένους πείσας αὐτῷ γενέσθαι, στέλλει τῇ βασιλίσσῃ τὸ τῶν ὅρκων χειρόγραφον. Ἡ δὲ τούτου λαβομένη εἰς ἔργον τὸ βούλευμα ἀπετέλεσε, καὶ ἄγεται μὲν τὸν Διογένην, καὶ τούτῳ συζεύγνυται. Κοινοῦται δὲ τὴν πρᾶξιν τῷ πρεσβυτέρῳ τε τῶν υἱῶν, καὶ τῷ Καίσαρι μετακληθέντι πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ μετασχόντι τῶν ὑμεναίων, καὶ τῶν ἐπιγαμίων ἀπογευσαμένῳ κρατήρων (69), καὶ Διογένης βασιλεὺς ἀνηγόρευτο, τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας μετὰ τῶν υἱέων ἀρξάσης ἐπὶ μῆνας ἑπτὰ καὶ ἡμέρας τινάς.

A jusjurarandum et syngraphas legibus contrarias exegisset. Quibus cum plerique assentirentur, iis etiam qui refragabantur, partim muneribus, partim pollicitationibus in sententiam suam pertractis, imperatrici jurisjurandi chirographum remittit. Quo illa accepto, consilium suum exsecutura, rem cum filio natu majore, et Cæsare, in regiam accersito communicat: qui cum hymenæo interfuisset, et nuptiales crateres gustasset, nubit illa Diogeni. Sic ille imperator declaratur, cum Eudocia ejusque filii menses septem et dies aliquot regnassent.

ΙΑ'. Ῥωμανὸς δὲ ὁ Διογένης τῆς τῶν Ῥωμαίων ἀρχῆς γενόμενος ἐγκρατής, οὐ κατὰ τὰς ἐλπίδας τῆς βασιλευσάσης αὐτὸν Εὐδοκίας ἀποβεβήκει. Ἡ μὲν γὰρ ἐκ κατακρίτου, καὶ ἤδη σχεδὸν τὸν δήμιον ἐφεστηκότα ὁρῶντος αὐτῷ, οὐ μόνον κινδύνου προφανοῦς ἐξαρπάσασα, ἀλλὰ καὶ τηλικαύτης ἀρχῆς ἀξιώσασα, ᾤετο ἐν πᾶσιν ἔχειν τοῦτον ὑπείκοντα καὶ αὐτὴν κατέρχειν τοῦ βασιλεύοντος. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ὢν ἀλαζονικὸς καὶ ἀδούλωτος, ἐπ' ὀλίγον μὲν βιασάμενος τὸ ἦθος, ὑπέπιπτε ταῖς τῆς Αὐγούστης θελήσεσι, καὶ ὑπεκρίνετο τὴν ὑπόπτωσιν. Εἶτα μὴ στέγων τὴν βίαν, ταχὺ πρὸς τὸν οἰκεῖον τρόπον ἐπανελήλυθε, καὶ τὴν ὑπακοὴν ἐδυσχέραινε, καὶ ἤθελεν αὐτὸς τὸ κράτος καθαρῶς ἀναδήσασθαι. Κακῶς δὲ τῶν Ἑῴων διακειμένων, καὶ τῶν μὲν ἤδη ἀπεγνωσμένων, τῶν δὲ πρὸς τοῦτο χωρούντων, ἐκστρατείαν κηρύττει, καὶ πήγνυσι τὴν σκηνὴν τὴν βασίλειον κατὰ τὸ τῆς Ἐφὰς τμῆμα τὸ τῇ Βυζαντίδι ἀντίπορθμον· δύο ταῦτα πραγματευόμενος, ἀποτειχίσαι τε τοῖς Βαρβάροις τὴν ἔφοδον, καὶ οὕτω σωτηρίαν, ὡς ἐνὸν πρυτανεῦσαι τῷ ὑπηκόῳ, καὶ ἑαυτῷ γαυρίαμά τι περιποιήσασθαι, καὶ μὴ πάντα ὑπείκειν τῇ βασιλίδι, ἀλλ' αὐτὸς αὐταρχεῖν. Ἆρας οὖν ἐκ τῶν βασιλείων πανοπλίτης ἐπεραιώθη πρὸς τὴν Ἐφάν, οὔτ' ἀξιόμαχον ἐπαγόμενος στράτευμα, καὶ ὃ δὲ ἐπείγετο, ἀπορίᾳ καὶ ὅπλων καὶ ἵππων καὶ τῶν ἀναγκαίων αὐτῶν ἐτετρύχωτο. Ἐκ μακροῦ γὰρ κατολιγωρηθεῖσαν τὴν στρατιάν, ὥσπερ εἴρηται, ἀθρόον ἀνακτῆναι οὐκ ἦν εὐχερές. Ἀθροισθέντων οὖν τῶν οὕτως ἐχόντων στρατιωτῶν, κατὰ τὸ θέμα τῶν Ἀνατολικῶν, ὃ τῆς Φρυγίας (70) τίς ἐστι μοῖρα, οἱ ἐναντίοι μαθόντες τὸν βασιλέα ἐπιέναι σφίσιν αὐτὸν, καὶ τοιοῦτον εἶναι, ὡς ἑτοίμως προκινδυνεύειν τῶν ὑπηκόων, ἀρῄτόν τε καὶ τὴν ὁρμὴν ἀνυπόστατον (τὰ γὰρ τῆς στρατιᾶς ὅπως διέκειτο, οὐκ

B XI. Romanus Diogenes Romanorum imperio potitus, Eudociæ tanti fastigii auctoris spem elusit. Quæ cum eum **278** condemnatum, et tantum non carnificem instare videntem, non modo manifesto periculo eripuisset, sed ad tantum imperium evexisset, putabat se illum in omnibus dicto audientem habituram, et ipsi imperatori imperaturam. At ille qui ingenio esset arroganti atque indomito, ad tempus naturæ suæ vi facta Augustæ voluntati cessit, submissione simulata. Sed cum eam vim ferre non posset, celeriter excusso jugo ad ingenium rediit, atque libera potestate uti vo-

C luit. Cum autem Orientalia male se haberent, atque alia desperata essent, alia desperationi propinqua, expeditione denuntiata, imperatorium tabernaculum in regione Orientis Byzantino observa figit, duabus de causis: tum in Barbarorum incursionibus prohibitis, subditorum, quantum res sineret, saluti consuleret: tum ut gloriæ occasionem captaret, nec imperatricis mancipium, sed ipse imperator esset. Relicta igitur regia, in Orientem trajecit, nec justo exercitu educto, et eo ipso quem educebat, armorum, equorum et rerum necessariarum inopia laborante. Nam exercitum longo tempore per socordiam neglectum, subito in integrum restitui non expeditum erat. Militibus igitur hoc modo affectis in Orientali provincia, quæ Phrygiæ pars est, congregatis, cum hostes cognovissent ipsum imperatorem adesse, eumque talem, qui pericula pro suis adire haud reformidaret, virum bellicosum et robore immenso præditum

D (neque enim, ut exercitus se haberent, accurate noverant Barbari), caute agendum esse rati, acie decernere recusabant. Unde sultanus retro cessit, et duabus partibus ab exercitu Barbarico segregatis

Variæ lectiones et notæ.

(69) Κρατήρων. Hunc locum explicamus in Gloss. med. Græcit in V. ποτήριον.

(70) Τῆς φρυγίας Constantinus, l. I *Themat.* c. 1, ait Anatolicum Thema habitatum fuisse a quinque gentibus, Phrygibus videlicet, Lycaonibus, Isauris, Pamphyliis, et Pisidis: continuisse vero partem Phrygiæ Salutatiæ et Phrygiæ Capatianes,

alterius duces in australem et superiorem Asiam, alterius in Aquilonarem contendere jussit. Ii obvia quæque populati, ac Neocæsarea subita incursione vastata manubiis graves inde recesserunt. Quo nuntio accepto, imperator dolens, expeditioribus militibus assumptis, per loca invia et montosa perficiscitur, ut hostes anteverteret. Quos ex improviso aggressus, perterrefecit omnes, ut statim, arrepta fuga, illic et prædam et impedimenta relinquerent. Non tamen Barbarorum magna strages est 279 edita, quod milites itinere fatigati, longius eos persequi haud potuerunt. Captivi tamen, et si quid aliud prædam explebat, in libertatem asserta sunt omnia. Inde Syriæ iter ingressus, phalange una Melitenam missa, Chalepum magnam et hominum et animantium prædam abduxit. Inde Hierapolim Syriæ, cum obsidionem pararet, per deditionem capit. Deinde cum Barbari Romanarum copiarum partem superassent, cæterorum nemo illis opem ferre studuit, sed imperator illo eventu cognito, in capta urbe degens, celerrime victis suppetias ivit. Chalepi autem præfectus, Romanorum clade nuntiata, et ipse cum suis copiis ad Barbaros descivit, sperans se imperatorem statim captivum abducturum. Cum autem Romana castra corona circumdedissent, imperator, prælio eis non denuntiato, eduxit exercitum, et nullo tubarum sonitu, nullo alio manifesto signo dato, hostes profligatos in fugam conjecit. Quod si Romanus exercitus longius illos persecutus esset, victoria potitus esset maxima et illustri. Nam Arabibus equi sunt primo impetu veloces atque omnium celerrimi, sed cursum non longe extendunt, celerrimeque fatigantur. Verum revocati, ut hostes non persequendo conservarunt, ita semetipsos magno successu et gloria spoliarunt. Imperatori tamen abunde visum, quod Romani hostes invadere ausi essent, pristina timiditate abjecta. Imperatoris jussu Hierapolitana arx condita est. In progressu aliis oppidis captis, aliis quod inexpugnabilia essent, relictis, in Ciliciæ urbem Alexandriam pervenit. Unde discedenti nuntiatur Amorium multis occisis esse direptum. Quod etsi ægre ferebat, tamen cum nihil opis ferre posset, militibus in hiberna deductis, ubi nulla commeatus inopia premerentur, ipse in urbem regiam revertitur, factus arrogantior, quasi plura confecisset, non erga alios duntaxat, sed erga ipsam etiam imperatricem. Illa vero spem suam in contrarium vertisse cernens, mœsta cor edebat, nec objurgationes ferre poterat.

ἠκρίβουν οἱ Βάρβαροι) εὐλαβῶς εἶχον, καὶ ὤκνουν κατὰ συστάδην μαχέσασθαι. Ἔνθεν τοι ὁ μὲν Σουλτὰν εἰς τούπίσω πεποίητο τὴν ὁρμὴν, δύο δὲ μοίρας τῆς βαρβαρικῆς διελὼν στρατιᾶς, τὴν μὲν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἀσίαν τὴν ἄνω, τὴν δὲ πρὸς τὴν βορειοτέραν ὁρμῆσαι τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐνετείλατο. Οἱ ἐπιόντες τὰ προστυχόντα τε ληϊζόμενοι, τὴν Νεοκαισάρειαν, αἰφνίδιον ἐπεισπεσόντες αὐτῇ, ἐξεπόρθησαν, καὶ λαφύρων ἐμπλησθέντες, ἐκεῖθεν ἐπανῆλθον. Τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν ἀθυμίαν ἐνέσταξε, καὶ τοὺς εὐζωνοτέρους ἀναλαβὼν τοῦ στρατεύματος, ἀπῆλθε, διὰ δυσβάτων ὁδῶν καὶ ὀρῶν, φθάσαι τοὺς ἐχθροὺς ἐπειγόμενος. Ὡς οὖν αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἀδόκητος, εἰς πτοίαν ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ πρὸς δρασμὸν ἀπεῖδον εὐθὺς, αὐτοῦ που καταλιπόντες, καὶ τὴν λείαν καὶ τὴν ἀποσκευήν. Φθορὰ μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων οὐ πάνυ τι γέγονε, τῶν περὶ τὸν βασιλέα κεκοπιακότων ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ μὴ οἷόν τε ὄντων διώκειν ἐπὶ πολύ. Οἱ μέντοι ληφθέντες αἰχμάλωτοι καὶ εἴ τι ἕτερον ἐπλήρου τὴν λείαν, ξύμπαντα ἠλευθέρωντο. Ἐκεῖθεν τῆς πρὸς Συρίαν ἤψατο ἀπαγούσης, καὶ φάλαγγα μὲν εἰς Μελιτηνὴν ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Χάλεπ ὁρμήσας, πολλὴν ἀπήγαγε λείαν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἄλλων. Κἀκεῖθεν εἰς Ἱεράπολιν τῆς Συρίας ἐγένετο, καὶ πολιορκεῖν ἐπιχειρήσας αὐτὴν, ὁμολογίᾳ τὴν πόλιν παρέκαβεν. Εἶτα των Βαρβάρων ἐπιθεμένων μέρει τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, καὶ ἡττησάντων σύτὸ, οὐδεὶς τῶν ἄλλων εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἡττημάνων γενέσθαι προεθυμήθη. Ὁ δέ γε βασιλεὺς ἐνδον τῆς Ἐαλωκυίας πόλεως ὢν, καὶ τὸ συμβὰν ἐγνωκὼς, ταχύτπτα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς ἀρωγὴν τῶν ἡττημένων ἐξώρμησε. Μαθὼν δὲ ὁ τοῦ Χάλεπ ἡγεμονεύων τὴν τῶν Ῥωμαίων ἧτταν, προσίθετο καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις Βαρβάροις μετὰ τῆς οἰκείας πάσης δυνάμεως, αὐτίκα τὸν βασιλέα προσδοκῶν ἀπαγαγεῖν δορυάλωτον. Καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν κύκλῳ στρανόπεδον περιέλαβον. Ὁ μέντοι βασιλεὺς ἀκήρυκτον αὐτοῖς τὴν μάχην ἐπενεγκὼν (ἐζήει γὰρ τοῦ χάρακος καὶ τὸ στρατευμα ζυνεξήγαγε, μήτε σαλπίγγων γενομένης ἠχῆς, μηθ' ἑτέρου διαδήλου συνθήματος) ἐτρέψατο τοὺς ἐναντίους, καὶ εἰς φυγὴν ἠνάγκασεν ἀπιδεῖν. Εἰ γοῦν ἐπιπολὺ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπεδίωξε στράτευμα, νίκην ἂν ἥρατο μεγίστην καὶ περιβόητον. Οἱ γὰρ Ἵπποι τοῖς Ἄραψι ταχεῖς μέν εἰσι τὴν πρώτην ὁρμὴν. καὶ τῶν λοιπῶν ποδωκέστατοι, οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν δρόμον ἐκτείνουσιν, ἀλλ' ἀποκναίουσι τάχιστα, Ἀνακληθέντες δὲ, καὶ τῆς διώξεως ἀποσχόμενοι, τοὺς ἐναντίους περιέσωσαν, ἑαυτοὺς δὲ μεγάλου κατορθώματος καὶ εὐκλείας ἐστέρησαι. Ὅμως τῷ βασιλεῖ, ὅτι ὅλως οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς ἐχθροῖς ἀντεπιέναι ἀπεθάῤῥησαν, καὶ τὸ πολὺ τῆς πρώην δειλίας ἀπέθεντο, ἀρκοῦν ἐδόκει εὐτύχημα. Ἐνῴκιστο δὲ τῆς Ἱεραπόλεως ἡ ἀκρόπολις, τοῦ βασιλέως προστάξαντος. Καὶ ἑτέροις δὲ πολίσμασιν ἐπελθὼν, καὶ τὰ μὲν διὰ τὸ ἀνάλωτον παρελθὼν, τὰ δὲ κατασχὼν, εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας, τὴν Ἀλέξανδρον λεγομένην, κατήντησε. Κἀκεῖθεν ἀπιόντι λαφυραγωγηθῆναι τὸ Ἀμόριον διαγγέλλεται, καὶ κτανθῆναι πολλούς. Ἐδυσφόρησε μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος δ' ἐπαμῦναι τοῖς πεπονθόσι, τὰ περὶ τὸν οἰκεῖον στρατὸν οἰκονομησάμενος, ἵνα τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἀνενδεῶς τῶν ἀναγκαίων παρέλθωσιν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπανῆλθεν, ἀλαζονικώτερον διακείμενος ὡς τάχα κατωρθωκὼς πλείω, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασίλισσαν. Ἡ δὲ πρὸς τοὐναντίον αὐτῇ τὰς ἐλπίδας τραπείσας καταννοῦσα, ἐδυσχέραινε καὶ τὴν καρδίαν εἶχεν οἰδαίνουσαν, τὰς ἐπιπλήξεις μὴ στέγουσα.

ΙΒ. Ἄρτι δ' ἀναλάμπειν ἠργμένου τοῦ ἔαρος, αὖθις ὁ βασιλεὺς ἑτέρας ἐκστρατείας ἐμέμνητο. Ἐκδημήσας τοίνυν τῆς Βυζαντίδος καὶ γενόμενος εἰς Καισάρειαν, ἔμαθε Τούρκων πλῆθος πολὺ κατατρέχειν τὴν χώραν, καὶ τούτοις πῇ μὲν μέρος τῆς στρατιᾶς ἐπαφιεὶς, πῇ δὲ καὶ αὐτὸς συμβάλλων, ἐτρέψατο τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας τῷ ξίφει πάντας ὑπαγαγὼν πρὸς τὸν Εὐφράτην ἐτίθει τὸ ὅρμημα. Τὸν μέντοι Φιλάρετον στρατηγὸν προβαλλόμενος (ἦν δὲ τοῦ Βραχαμίων γένου ὁ ἀνὴρ, δοκῶν μὲν πρὸς στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἱκανῶς ἔχειν, βίου δὲ τυγχάνων οὐκ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀντιῤῥόπου πάνυ πρὸς τὴν κλῆσιν αὐτοῦ), τούτῳ τὸ ἥμισυ παραδίδωσι τοῦ στρατεύματος, αὐτὸς δ' ἀπέκλινε πρὸς τὰ βορειότερα. Τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Φιλαρίτου ἐπιφανέντες οἱ Βάρβαροι πτοίαν ἐνέβαλον, καὶ τοὺς τόπους καταλιποῦσιν, οὓς φυλάττειν ὡρίσθησαν, καὶ εἰς φυγὴν τραπεῖσιν εἵποντο οἱ πολέμιοι, καὶ εἷλον ἅπασαν τὴν ἐκείνων ἀποσκευήν. Τοῦτο ἐλθὸν εἰς γνῶσιν τῷ βασιλεῖ, σκυθρωπάσαι πεποίηκεν. Οἱ δ' ἕνα τίσι, κατὰ τῆς Καππαδοκίας τὸ ὅρμημα θέμενοι, αὐτήν τε ἐπόρθουν, καὶ πρὸς τὸ Ἰκόνιον (71) ἵεντο, ἀνθρώπων τε πολυπληθείαν ἔχον, καὶ πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν ἀγαθοῖς εὐθύνούμενον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, εἰς Σεβάστειαν ἀφικόμενος, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Ἰκονίου τῶν Τούρκων ἐπέλευσιν, συνέτεινε καὶ αὐτὸς τὴν πορείαν (72) ὀπίσω αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ἤδη ἐκπεπορθηκέναι αὐτοὺς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐλαβουμένους κατάληψιν, ἀπᾶραι, τῷ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας δουκὶ τῷ Κατατουρίῳ μοῖραν ἐκπέμψας τινὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ἐνετείλατο εἰς Μοψουεστίαν ἀφίξεσθαι, καὶ τοῖς Τούρκοις ἐκεῖ διιοῦσι συμμίξαι. Ἀλλ' οἱ πολεμιοι, εἰς τὴν τῆς Ταρσοῦ πεδιάδα γενόμενοι, τοῖς Ἀρμενίοις ἐνέπεσον, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν λείαν ἀπέβαλον. Ἐνωτισθέντες δὲ καὶ τὴν ἐν Μοψουεστίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἐφέδρευσιν, ᾤχοντο διὰ τῆς νυκτὸς καὶ διέφυγον. Ὁ τῷ βασιλεῖ λύπης ὑπόθεσις γέγονε, καὶ ἀπογνοὺς ὥρμηκει πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἤδη γὰρ ἐπέστη καὶ τὸ μετόπωρον. Ὅτε καὶ ὁ μέγας τῶν Βλαχερνῶν (73) ἐκυροκλήθη ναὸς, ἔτους ἐνισταμένου (74) ἐξ κισχιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ὀγδόου. Ἐφισταμένου δέ γε τοῦ ἔαρος, Μανουὴλ Πρωτοτρόεδρον τόν Κομνηνὸν, τὸν τοῦ βεβασιλευκότως ἑβη Ἰσαακίου ἀδελφιδοῦν, κουροπαλάτην τιμήσας, ἐφίστησι τοῖς στρατεύμασιν. Ὁ δὲ νέος μὲν ἐτύγχανεν ὤν, ἦρκε δὲ κατὰ γέροντας, καὶ Βαρβάρων ἐντυχὼν στρατιᾷ, προσμίγνυσι καὶ νικᾷ. Τοῦτο λέγεται τῷ Διογένει φθόνον κινῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο τῆς περὶ ἐκεῖνον στρατιᾶς μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην ἀποδιελεῖν, καὶ στεῖλαι κατὰ Συρίας. Εἶτα, τοῦ

XII. Sub veris initium imperator altera expeditione suscepta, cum Cæsaream venisset, et magnam Turcorum multitudinem **280** eam provinciam incursare cognovisset: etiam in illos nunc parte copiarum immissa, nunc ipse invectus, profligatis illis, captivisque cæsis omnibus, ad Euphratem contendit, Philareto duce designato. Erat is ex genere Brachamiorum, qui ut satis habere peritiæ militaris videbatur, ita improbæ vitæ erat, et nomini suo, quod virtutis studiosum notat, plane contrariæ. Huic semisse exercitus dato, ipse ad septemtrionem declinavit. Hostes autem Philareti militibus terrore illato, ut locis quibus præsidii causa erant, relictis, fugerent, insecuti, omnibus eorum impedimentis potiuntur, quod imperatori tristitiam attulit: et in Cappadociam progressi, agris vastatis Iconium petunt, urbem frequentia hominum, et omnibus iis quæ bona dicuntur felicem. Quo imperator Sebastiæ cognito, et ipse iter eodem intendit. Verum nuntiata ejus urbis vastatione, et Turcorum suum adventum timentium discessu, magnæ Antiochiæ duci Catarurio Romanarum legionum parte missa, mandavit, ut ad Mopsihestiam veniret, et Turcos illac transituros aggrederetur. Cæterum hostes cum in Tarsi planitiem venissent, ab Armeniis omni fere præda spoliati sunt, auditisque Romanorum ad Mopsihestiam insidiis, noctu iter ingressi diffugerunt: quæ res imperatori causa mœroris fuit, ut rebus desperatis Byzantium rediret. Jam enim autumnus instabat, qua tempestate Blachernium quoque magnum conflagravit, anno ab orbe condito sexies millesimo, quingentesimo, septuagesimo octavo. Instante vere Manuelem Protoproedrum Comnenum, Isaacii imperatoris ex fratre nepotem, curopalatem designatum, legionibus præfecit, qui quamvis adolescens, cum senili prudentia exercitum regeret, Barbaros vicit. Ob quem successum Diogenes illi invidens, parte non minima copiarum adempta, in Syriam eum misit. Unde Comneno cum reliquis Sebastiam profecto, Turcorum multitudo se ostendit: qui simulata fuga, illo persequente, ex composito conversi, Romanos dispersos invaserunt; et multis cæsis, nec paucioribus captis, ipsoque duce Manuele, castra diripuerunt. Ea res, nec minus fama **281** de Chonarum republica et celebri Sancti Michaelis templo a Barbaris occupato, imperatorem perturbavit, ut totus in eo esset, ut quamprimum bello eis illato periclitante conservaret. Sed dum quorumdam monitu cunctatur, adest Comnenus cum eo Turca, a quo captus fuerat. Nam is, cum sultanus

Variæ lectiones et notæ.

(71) Ἰκόνιον. A quo expugnatum fuerit Iconium diximus in serie Iconiensium sultanorum in *Hist. Byzant. illustrata*, part 1. p. 354.

(72) Συνέτεινε τὴν πορείαν. Expeditionem istam Romani Diogenis ad Antiochiam et Ciliciam videtur intellexisse Joannes Tzetzes in Epistola ad Patrensem metropolitanum: Καὶ αὐτὸς γινώσκεις τὴν ἐκστρατείαν τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορος τὴν πρὸς Κιλικίαν καὶ Ἀντιόχειαν. Vixit enim Tretzes hac tempestate.

(73) Βλαχερνῶν. Eadem verba habet Scylitzes, p. 833.

(74) Ἔτους ἐνισταμένου. Anno Chr. 170.

ob crimen quoddam homini infensus, exercitum ad eum comprehendendum misisset, metu pœnæ ad imperatorem confugit, et statim præses est designatus. Erat autem parva statura, et fœdissimo aspectu.

A Κομνηνοῦ μετὰ τῶν ὑπολελοιμμένων γενομένου κατὰ Σεβάστειαν, Τούρκων ἀνεφάνη πλῆθος, καὶ ἐπῆλθε τούτοις ἐκεῖνος. Οἱ δὲ φυγὴν ὑπεκρίθησαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Κομνηνὸν τοὺς φεύγοντας ἐπεδίωκον. Ἐκ δέ γε συνθήματος μεταστρέψαντες τὰ νῶτα οἱ Βάρβαροι, ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλον, καὶ εἷλον οὐ μείονας, καὶ αὐτὸν τὸν στρατάρχην τὸν Μανουὴλ, καὶ τοῦ στρατόπεδον διηρπακασιν. Ἡ δὲ περὶ τούτων ἀγγελία τὸν αὐτοκράτορα διετάραξε, καὶ ἔτι φήμη τις γενομένη, ὡς ἡ ἐν Χώναις πολιτεία (74*), καὶ τὸ ἐκεῖ τοῦ Ἀρχιστρατήγου περίπυστον τέμενος τοῖς Βαρβάροις παρείληπτοι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο αὐτίκα Χωρῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ ἐπαρῆξαι τοῖς κινδυνεύουσιν. Ἀλλὰ τινες αὐτῷ συνεβουλευον ἐπέχειν τέως. Ἐν τούτοις δὲ ἦκεν ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ μετὰ καὶ τοῦ ἑλόντος αὐτὸν Τουρκου προσελθόντος τῷ βασιλεῖ. Ἐκ γάρ τινος αἰτίας δυσμένειαν ὁ σουλτὰν ἐσχηκὼς κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, στρατιὰν ἐξαπέστειλε κατ' αὐτοῦ συλλῃψομένην αὐτόν. Ὁ δὲ δείσας εἵλετο τῷ βασιλεῖ προσφυγεῖν, ὃν αὐτίκα τετίμηκε πρόεδρον. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν βραχύτατος, καὶ τὴν μορφὴν εἰδεχθέστατος.

XIII. Appetente vere, triremem imperatoriam conscendit. Cum vix e portu solvisset, columba non prorsus nigra, sed ad nigredinem inclinans, triremem ejus circumvolavit, nec circa illam alas agitare destitit, donec manibus comprehensam imperatrici misit, quod inauspicatum omen visum est, tam ei qui cepisset, quam ei quæ accepisset. Sed et imperatorium tabernaculum ligno, quo in medio fulcitur, sponte confracto concidit ; id quoque ominosum est habitum. Verum neutrum horum imperatoris alacritatem inhibuit, quominus usque ad Orientales provincias perveniret, parcimoniæ præter morem suum intentus. Cum in domunculis quibusdam diversaretur, ignis nescio unde illapsus, eas consumpsit, equos imperatorios, frenos et vehicula adussit, quod et ipsi malum augurium visum. Inde digressus, Aly superato, relictaque Cæsarea, ad locum qui Fons Frigidus dicitur, vallum munivit. Ubi cum ob Nemitzorum quosdam, propter facinora, severius multatos, legio defecisset, ipse statim in equo advolans, adducto exercitu desertores perterritos in belli societatem recepit. Deinde Theodosiopolim profectus, singulos duorum mensum commeatum secum ferre jussit, quod per loca deserta iter facturus esset, divisoque exercitu, Ruselium Latinum, virum bellicosissimum, una parte attributa, contra Chliatum misit : alium quemdam altera parte attributa, Mantziciertum vastare jussit, reliquos ipse retinuit,

B ΙΓ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὑπέλαμπεν, ἐμβεβήκει μὲν τῇ τριήρει τῇ αὐτοκρατορικῇ· διαπεραιουμένου δ' ἄρτι, περιστερὰ οὐ πάνυ μὲν μέλαινα τὴν χροιὰν, πρὸς δὲ τὸ μελάντερον ἀποκλίνουσα, τὴν τριήρη αὐτοῦ περιίπτατο, καὶ οὐκ ἀπέστη πτερυσσομένη περὶ αὐτὸν ἕως ἐκεῖνος ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἐπελάβετο. Ὃ δὲ ταύτην τῇ βασιλίσσῃ ἐκπέπομφεν· ἐκρίθη δὲ τὸ τῆς περιστερᾶς οὐκ ἀγαθόν τι τεκμήριον οὔτε τῷ ταύτην ἑλόντι, οὔτε μὴν τῇ πρὸς ἣν ἔσταλτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ξύλου, ᾧ μέσον ἱσταμένῳ ἡ βασίλειος σκηνὴ ἐπερείδεται, αὐτομάτως κατεαγέντος, κατέπεσεν ἡ σκηνή· καὶ τοῦτο δὲ σύμβολον ἐνομίσθη ἀπαίσιον. Ὅμως οὐδὲν τὸν βασιλέα τῆς προθυμίας ἀνέκοψεν, ἀλλὰ προῆει ἕως τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, φειδωλίας ἐχόμενος παρὰ τὸ εἰωθός. Ἐσκηνομένῳ δέ που ἐν

C δωματίοις, πῦρ ποθὲν ἐνεχθὲν αὐτά τε κατέφλεξε τὰ δωμάτια (77) καὶ ἵππους ἡμιφλέκτους εἰργάσατο τῶν βασιλικῶν, καὶ χαλινοὺς, καὶ ὀχήματα, ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα (78) ἔδοξεν. Ἐκεῖθεν δὲ μετελθὼν, καὶ τὸν Ἅλυν διαπεράσας, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν λεγομένην Κρύαν Πηγὴν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα τισὶ τῶν Νεμίτζων ἀπηνέστερον προσηνέχθη δ' ἐδικήματα. Τοῦ δὲ τάγματος τούτων ἀποστατήσαντος, ἵππότης αὐτὸς αὐτίκα ἐμφανεις, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπαγόμενος, κατέπληξέ τε τὸ ἀποστατῆσαν, καὶ αὖθις συμμαχικὸν αὐτῷ ἐποιήσατο. Εἶτα ἄπεισιν εἰς Θεοδοσιόπολιν (79), κἀκεῖ δύο μηνῶν ἕκαστον ἐπάγεσθαι κελεύσας τροφὴν, ὡς διὰ λοικήτου μέλλων πορεύεσθαι, διεῖλε τὸ στρα-

Variæ lectiones et notæ.

(74*) Ἡ ἐν Χώναις πολιτεία. Ita Scylitzes τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν dixit. Chonæ vero olim Palassæ dictæ, urbs episcopalis Laodiceno metropolitano subjecta, ut est apud Nicetam in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol., ob templum S. Michaelis Archangeli, magnitudine, pulchritudine et mirabili artificio insigne celeberrima : de qua ita Nicetas, ipse Choniates, in Manuele, l. VI, n. 1 : Ἀφικνεῖται εἰς Χωνας, πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, πάλαι τὰς Παλασσὰς, τὴν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως πατρίδ, καὶ τὸν Ἀρχαγγελικὸν νεὼν εἰσιών μεγέθει μεγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον ὄντα, καὶ θαυμασίας χειρὸς ἔργον, ἅπαντα ἐκεῖθεν ἐξελάσας, etc. Et in Isaacio, l. II, n. 11, de eodem templo : Ἀλλὰ καὶ τὸν νεὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ὁ ἄνομος οὗτος διαφῆκεν ἐμπρῆσαι, ἔργον μέγιστον καὶ περίποστον ὄντα, καὶ ὑπερβαίνοντα ἐς καλλος καὶ τὴν εἰς μῆκος ἔκτασιν τὸ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τοῦ καλλιμαρ-

D τυρος Μωκίου τέμενος. Constantinus Porph. l. I, them. 3, ubi de themate Thracesio : Κολοσσαί, αἱ νῦν λεγόμεναι Χῶναι, οὗ ἐστι ναὸς διαβόητος τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Celeberrimum nempe fuit et famosum S. Archangeli Michaelis Chonense templum, ob miraculum in archippo illius Mansionario patratum, cujus historia passim exstat apud Metaphrastem, hoc titulo : Διήγησις τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, etc. et apud Pantaleonem diaconum et chartophylacem Magnæ ecclesiæ, hoc titulo, Περὶ τοῦ Προσμοναρίου Ἀρχίππου, καὶ τοῦ θαύματος ὧν ποταμῶν ἐν Χώναις. In cod. Reg. 2455 et 2449.

(75) Τὰ δωμάτια. Ita 2 Regii : alii duo δώματα.

(76) Ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα. Sic mss. Wolfius legendum putabat, καὶ τούτῳ scilicet Diogeni.

(77) Θεοδοσιόπολιν. Ita codd. Reg.

τευμα, καὶ μοῖραν μὲν τῷ Ῥουσελίῳ (78) παρέσχεν. Ἀνὴρ δ' οὗτος Λατῖνος πολεμικώτατος, καὶ κατὰ τοῦ Χλιὰτ αὐτὸν ἐξαπέστειλεν. Ἑτέραν δὲ μοῖραν ἑτέρῳ προσένειμε, προστάξας αὐτῷ πορθῆσαι τὸ Μανζικίερτ (79)· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν λοιπῶν, οὐκ ἀξιομάχων ὄντων, περιελέλειπτο. Τὸ μὲν οὖν Μανζικίερτ δι' ὁμολογίας τῷ βασιλεῖ παραδέδοτο, ἀποδεδειλιακότων τῶν Τούρκων καὶ πίστιν αἰτησαμένων, καὶ τούτου ἐκστάντων. Στρατιώταις δὲ εἰς συλλογὴν ἐξελθοῦσι τῶν χρειωδῶν πολέμιοι ἀθρόοι ἐπῆλθοσαν. Ὁ γνοὺς ὁ βασιλεὺς τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Βρυένιον ἐπ' αὐτοὺς ἐξαπέστειλε μετά τινος συντάγματος, ὃς, τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, καὶ κάμνουσαν βλέπων τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, στείλας ἤτει ἐπικουρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀγνοῶν τῶν ἐναντίων τὴν δύναμιν, δειλίαν κατέγνω τοῦ Βρυενίου, καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐτραχύνετο. Ἔτυχε δὲ τότε ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ λέγων· Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Ὅμως ἔστειλε καὶ τὸν μάγιστρον Νικηφόρην τὸν Βασιλάκιον μετὰ μοίρας στρατιωτῶν, ὧν προστεθέντων τῷ Βρυενίῳ, μέχρι μέν τινος ἰσοπαλὴς ἦν ὁ ἀγών· εἶτα τοῦ Βασιλακίου ὁρμήσαντος ἐν προμάχοις κατὰ τῶν ἐναντίων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, τὰ νῶτα ἔστρεψαν οἱ πολέμιοι, ὁ δὲ ἐδίωκε, τοῦ Βρυενίου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν μὴ διώκοντος. Ὡς δὲ περὶ τὸν χάρακα τῶν ἐναντίων ἐγίνετο, πληγέντος αὐτῷ τοῦ ἵππου, ἀπέβη αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ τῶν ὅπλων βάρος οὐκ εὐκίνητος ὢν κυκλοῦται παρὰ τῶν πολεμίων, καὶ ζωγρηθεὶς, τῷ σουλτάνῳ προσάγεται· οὔτε δ' ἐκεῖνος δουλικώτερον αὐτῷ προσῆει, οὔτε μὴν ὁ σουλτὰν ὡς αἰχμαλώτῳ αὐτῷ προσήνεκτο. Συχνάκις δὲ τὸν ἄνδρα μετακαλούμενος, περὶ τοῦ βασιλέως διεπυνθάνετο, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπῄνει τὸν σουλτὰν καὶ ἐθαύμαζεν, οὐ μέντοι συμφέρειν αὐτῷ ἔλεγεν ἀντιπαρατάξασθαι τῷ βασιλεῖ. Ὁ δέ γε βασιλεὺς μετὰ τῶν περιλοίπων ἐξῆλθε τοῦ χάρακος κατασκοπήσων τί τὸ γινόμενον· ἐστὼς δ' ἐπὶ γεωλόφων μέχρις ἑσπέρας ὑπέστρεψε. Καὶ εὐθὺς οἱ Τοῦρκοι ἐκύκλωσαν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο περιιππεύοντες βέλη ἔβαλον, καὶ βοαῖς ἀσήμοις καὶ ὀλακαῖς περιήχουν τὴν στρατιάν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ νὺξ ἐκείνη παρῆλθεν. Ἕωθεν δὲ Οὔζων τι σύνταγμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπηυτομόλησε. Καὶ τοῦτο ὕποπτον καὶ τὸ μεῖναν ἔτι πλῆθος τῶν Οὔζων ἐποίησεν.

ΙΔ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀξύτατα πέμψας εἰς τὸ Χλιὰτ, μετακαλεῖται τὰ ἐκεῖσε στρατεύματα. Ὡς δ' οὐκ ἥκοντο (ὁ γὰρ Ταρχανειώτης, οὗτος γὰρ ἦν ὁ εἷς τῶν ἐκεῖ στραταρχῶν, μαθὼν τοῦ σουλτὰν τὴν ἄφιξιν, παρέπεισε καὶ τὸν Ῥουσέλιον· καὶ μετὰ τῶν ὑπ' αὐτοὺς δυνάμεων ἅραντες, φυγῇ πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἐχώρησαν ὅρια), ἔγνω ὁ Διογένης μετὰ τῶν συνόντων αὐτῷ διαγωνίσασθαι ἐς τὴν αὔριον, καὶ ἅμα πρωΐ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. Ἐν τούτῳ δὲ πρέσβεις ἦκον ἐκ τοῦ σουλτὰν περὶ εἰρήνης διαλεξόμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ πάνυ φιλανθρώπως τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο· ὅμως μέντοι καὶ λόγον σφίσι μετέδωκε, καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν προε-

A bello gerendo non pares. Ac Mantziciertum quidem, Turcis perterritis, fide accepta, et urbe relicta, deditionem fecit. Milites autem pabulatum **282** egressi, ab hostibus sunt subito oppressi, quo imperator cognito, Nicephorum Bryenium magistrum cum aliquot cohortibus adversus eos misit, qui cum Turcis congressus, cum suas copias fatigatas videret, subsidium petiit. Imperator vero vires hostium ignorans, Bryenium ignaviæ accusavit, viroque succensuit (accidit autem ut sacerdos eo tempore Evangelium illud recitaret: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* [1]), et tamen Nicephorum Basilacium magistrum cum parte copiarum misit, quibus Bryenio conjunctis, aliquantisper utrinque par certamen fuit. Deinde Basilacius cum suis, Bryenio non consecuto, inter primos invectus, hostes in fugam conjecit, quos dum ad vallum usque persequitur, equo vulnerato in pedes desilit; et quia ob armorum pondus parum se movere poterat, ab hostibus circumventus capitur. Dum vero ad sulitanum adducitur, nec ipse aliter quam ingenuum decet, se gerit, nec sultanus eum pro captivo tractat, sed sæpius accersitum de imperatore interrogat, copiis suis ostentatis, quas ille etsi laudabat, tamen e re ejus esse negabat, ut cum illo decerneret. Imperator vero cum reliquiis exercitus vallo egressus, ut specularetur quid fieret, in collibus usque ad vesperam stetit. Cum in castra redisset. Turci ea circumdederunt, et obequitantes tela conjecerunt, clamoribus inconditis et ululatibus exercitum circumsonantes, et hoc modo noctæ illa exacta. Mane Uzorum quædam cohors ad Turcos transfugit, atque eos etiam Uzos qui manserant, suspectos fecit.

XIV. Imperator igitur celerrime Chliatum misit, ad revocandos exercitus, qui cum non venirent (nam Tarchaniotes, unus ex illis ducibus, cognito sultani adventu, persuaserat Ruselio, ut una cum suis copiis in Romanorum fines confugeret), decrevit Diogenes postridie cum suis Martis aleam experiri. Interea legati a sultano veniunt de pace acturi, quos imperator parum humaniter suscepit, tamen et dicendi copiam fecit, et hortatus est, ut suo domino renuntiarent: *Si de conditionibus loqui vellet, ut relicto loco in quo jam castra haberet, tabernacula procul transferret, ut ipse vallum ibi* **283** *communiret, ubi tum Barbarorum tentoria essent.*

[1] Joan. xv, 20.

Variæ lectiones et notæ.

(78) Ῥουσελίῳ. Ita Scylitzes: at Nicephorus Bryenius, l. II, n. 4, Οὐρσέλιον vocat, ut et Latini Scriptores, de cujus gestis et familia pluribus egimus ad eumdem Bryenium, p. 340.

(79) Μανζικιέρτ. De hoc oppido quædam etiam observamus in Notis ad eumdem Bryenium, qui consulendus an ea quæ hic narrat Zonaras.

Hæc arrogantius locutus legatos statim abire jussit. Qui cum sultano imperatoris verba renuntiassent, illo cum suis de pacis conditionibus deliberante, imperator superbia elatus, fidem quibusdam habuit familiarum suorum, qui sultanum timere dicebant, et quod justas copias non haberet, propterea de pace agere, ut per inducias alium exercitum adduceret: non exspectato legatorum reditu, nec ulla re alia considerata, signa cancre jussit. Barbaros etsi res improvisa commovit, tamen aciem instruxerunt, nec quamvis a Romanis invaderentur, contraibant, sed sensim recedebant, neque fugientes, neque pugnantes. Cum autem serum diei esset, imperator, ut qui castrorum custodiam justo minorem esse sciret, veritus ne ab hostibus diriperentur, statuit omissa pugna redire ad vallum. Cum igitur imperatorio vexillo converso, exercitui denuntisset, ut idem faceret: ii qui circa ipsum erant, citra tumultum jussa sunt exccuti, sed quorum ordines longius distabant, recessum imperatoris, fugam interpretati sunt, eo sermone ab Andronico Cæsaris filio apud phalanges sparso. Nam Cæsar ejusque filii subinde imperatori obtrectabant, et clanculum insidiabantur. Is igitur Andronicus, cum non minimæ parti exercitus imperaret, statim cum suis equo concitato, in vallum rediit, quæ res cæteros etiam in fugam convertit. Quos cum ita perturbate reverti videret imperator, substitit, et abeuntes etiam ut subsisterent, hortatus est: sed obsurduerant omnes, nec fugam remittebant. Cum autem hostes inopinatam Romanorum fugam ex divina ira coortam intelligerent, statim imperatorem invaserunt. Is vero cum suis pugna non detrectata, ad tempus fortiter restitit. Deinde aliis cæsis, aliis captis, circumventus a Barbaris, ne sic quidem cessit. Enimvero cum multos vulnerasset, multos occidisset, tandem et ipse fatigatus, cum manu vulnerata, nec vim amplius propulsare, nec, equo cæso, extra telorum jactum fugere posset, captivus est abductus ad Barbaros Romanorum imperator. Quo nuntio accepto, sultanus nomine Axan, gravisus est, **284** ut natura fert, neque tamen superbia elatus. De cujus moderatione et justitia multa memorantur. Unde captivitatem imperatoris haud credebat, ob immoderatum successum: eoque viso non prius acquievit, quam legati quos dudum miserat, cum agnoverunt: et Basilacius, qui ibi tenebatur, adductus, ad pedes ejus flens se prostravit. Tum quasi numine afflatus e solio exsiliit, et de more humi jacentem calcavit. Deinde erexit atque amplexus est, cum hujusmodi verbis: *Noli mœrere, imperator, ita enim sunt res humanæ. Ego vero te non ut captivum, sed ut imperatorem tractabo.* Et statim ei tabernaculum designat, et ministeria imperatoria, mensæque adhibi-

A τρέψατο καὶ ἀπαγγεῖλαι ὡς Εἰ βούλοιτο περὶ συμβάσεων διαλέξασθαι, καταλιπέτω τὸν τόπον ἐν ᾧπερ ἐστρατοπέδευται, καὶ πόρρω ποι κατασκηνωσάτω, ὥστε με μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς τὸν χάρακα πῆξασθαι, ὅπου νῦν ἐστιν ἡ τῶν βαρβάρων παρεμβολή. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσι διαλεχθεὶς ἀλαζονικώτερον, συντόμως ἐπανελθεῖν ἐνετείλατο. Οἱ μὲν οὖν τῷ σουλτὰν τοὺς τοῦ βασιλέως λόγους ἀπήγγελλον, κἀκεῖνος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν περὶ τῶν τῆς εἰρήνης συνθηκῶν ἐβουλεύετο. Ὁ δέ γε βασιλεὺς, ὑπερφρονήσας, καί τισι πεπεισμένος τῶν ᾠκειωμένων αὐτῷ, δεδειλιακέναι λέγουσι τὸν σουλτὰν, ὡς μὴ ἀξιόμαχον ἐπαγόμενον δύναμιν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην ζητεῖν, ἵνα, τῆς μάχης ὑπερτεθείσης, καὶ ἄλλην δύναμιν προσαγάγηται, μήτε τὴν τῶν
B πρέσβεων ἀναμείνας ὑποστροφὴν, μήθ' ἕτερόν τι σκοπήσας, τοῖς σαλπιγκαῖς ἐκέλευσεν ἠχῆσαι τὸ ἐνυάλιον. Τοὺς δὲ Βαρβάρους τὸ αἰφνίδιον διεθρόησεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω εἰς ἀντιπαράταξιν ἔστησαν, καὶ ἐπιόντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀντεπῆεσαν, ἀλλ' ἀνεχάζοντο, μήτε τὰ νῶτα τρέποντες, μήτε μέντοι μαχόμενοι. Ὡς δὲ περὶ δείλην ὀψίαν ἡ ἡμέρα ἐγένετο, εἰδὼς ὁ Βασιλεὺς ὅτι φυλακὴ περὶ τὸ στρατόπεδον οὐκ ἦν ἀζιόλογος, δείσας μὴ ἐπελθόντων τῶν ἐναντίων αὐτῷ διαρπαγῇ, ἔγνω τὴν μάχην λῦσαι καὶ ἐπαναζεῦξαι περὶ τὸν χάρακα. Ἐπιστρέψας οὖν τὴν βασιλικὴν σημαίαν, αὐτός τ' ἐπανῆει καὶ τὴν στρα-
C τιὰν ταυτὸ ποιεῖν διεσήμαινεν. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτὸν ὄντες ἀθορύβως ἐποιοῦντο τὸ κελευσθέν. Ὅσοι δὲ πόρρω ποι τὰς παρατάξεις ἐκέκτηντο, φυγὴν τοῦ βασιλέως τὴν ὑποστροφὴν ὑπετόπαταν, Ἀνδρονίκου τοῦ υἱοῦ τοῦ Καίσαρος τὸν λόγον ὑποβαλόντος τοῖς φάλαγξιν. Ἀεὶ γὰρ ὅ τε Καῖσαρ καὶ οἱ τούτου υἱεῖς ἐφθόνουν τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀφανῶς ἐπεβούλευον. Ἅρας οὖν αὐτίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Ἀνδρόνικος (ἐξῆρχε γὰρ οὐκ ἐλαχίστης μοίρας στρατιωτῶν) ἀπὸ ῥυτῆρος ἐπανελήλυθεν εἰς τὸν χάρακα. Τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγήν, οὓς οὕτω, ἀθρόως ἐπανιόντας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, ἔστη, στῆναί τε καὶ τοῖς ἀπιοῦσιν ἐνεκελεύετο. Ἀλλ' ἐξεκώφεισαν ἅπαντες, καὶ τῆς φυγῆς οὐ μεθίεντο. Ὡς δὲ τὸ παράλογον τῆς φυγῆς δυστύχημα τῶν Ῥωμαίων, καὶ μήνιμα θεῖον ἔγιωσαν οἱ πολέμιοι, εὐθὺς ἐπῆλθον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν μάχην ἐδέξατο, καὶ μέχρι μέν τινος ἐῤῥωμένως ἀντεῖχον· εἶτα τῶν μὲν πεσόντων, ἁλωκότων δ' ἑτέ-
D ρων, περιεστοιχίσθη πρὸς τῶν Βαρβάρων ὁ βασιλεύς. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκε. Ὁλλοὺς δὲ πλήξας καὶ ἀνελὼν, ἐπλήγη κἀκεῖνος τὴν χεῖρα, καὶ οὕτως ἀποκαμὼν, καὶ μηκέτι ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας δύνάμενος, μήτε μέντοι φυγεῖν, ἤδη τοῦ ἵππου αὐτοῦ πεπτωκότος ἐκ τῶν βελῶν, ἑάλω καὶ ἀπῆκτο τοῖς Βαρβάροις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων αἰχμάλωτος (80). Ἀγγεχθεῖσα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἅλωσις τῷ σουλτὰν χαρὰν μέν, ὡς εἰκὸς, ἐνεποίησεν, οὐ μέντοι ἐπῆρε

Variæ lectiones et notæ.

(80) Αἰχμάλωτος. Accidit hæc clades mense Julio an. 1072, ind. 10, ut est apud anonymum Barensem.

ι, ὥστε καὶ ὑψηλοφρονῆσαι· Ἄξαν ἐκεῖνος ὠνό- A tum juxta se collocat, captivis quotquot peteret,
ο, οὗ πολλὰ ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ μετριοφροσύνῃ redditis. Ad hunc modum per dies aliquot cum eo
ται διηγήματα. Ὅθεν ἠπίστει καὶ τῇ τοῦ βασι- versatus et collocutus, et insigni honore prosecu-
ἁλώσει διὰ τὸ τοῦ εὐτυχήματος ἄκρατον. Καὶ tus, pace perpetua sancita, promissaque affinitate
αὐτὸν, οὐ πρότερον πιστὸν τὸ πρᾶγμα ἐδέξατο, inter liberos ipsorum contrahenda, Diogenem di-
καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις αὐτὸν misit, cum majore comitatu et honore, quam sperari potuisset. Imperator igitur Barbarica veste
ὡρισαν, καὶ ὁ Βασιλάκιος ἐκεῖ κατεχόμενος, ornatus (sultanus enim gentilitium illl stolam de-
ὡς καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ θρηνῶν derat) Theodosiopolim profectus, ibi exspectavit,
βαλεν ἑαυτόν. Τότε δὲ τοῦ θρόνου τε ἀνεπήδησεν dum vulnus manus curaretur, et vestem pro Ro-
ὡς ὥσπερ, καὶ τεθέντα κατὰ γῆς, ὡς ἔθος (81), mana consuetudine immutavit. Inde cum sultani
σας αὐτὸν, ἀνέστησέ τε καὶ περιεπτύξατο, καὶ, legatis urbem versus contendit. Cæterum ejus cap-
λυποῦ, βασιλεῦ, ἔφη· τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώ- tivitate in regia nuntiata, inter proceres contro-
Ἐγὼ δὲ σοι οὐχ ὡς αἰχμαλώτῳ, ἀλλ' ὡς versia fuit, aliis imperatrici potestatem restituen-
λεῖ προσενεχθήσομαι. Καὶ αὐτίκα σκηνὴν αὐ- dam consentibus, aliis natu maximo ex ejus filiis
ἱποτάττει, καὶ θεραπείαν βασίλειον, κοινωνεῖ τε imperium decernentibus, aliis communem et matri
ἴζης, δομόθρονον ἑαυτῷ ποιησάμενος, λύει τε B et filiis auctoritatem tribuentibus.
αἰχμαλώτων αὐτῷ ὁπόσους ᾔτησε, καὶ οὕτως ἐφ'
αις τισὶ συνομιλήσας καὶ συνδιαιτηθεὶς τῷ ἀνδρὶ, καὶ τιμήσας ὑπερβαλλόντως, εἶτα καὶ συνθήκας
νος ἐπὶ εἰρήνῃ διηνεκεῖ, καὶ κήδους ὑπόσχεσιν ἐπὶ παισὶ ποιησάμενος, ἀφῆκε τὸν Διογένην ἀπιέναι
δσης οὐκ ἄν τις ἤλπισε δορυφορίας τε καὶ τιμῆς. Ὅτε εἰς Θεοδοσιόπολιν ἀπελθὼν, ἐσταλμένος βαρβα-
ς (ὁ γὰρ σουλτὰν οἰκείας αὐτῷ παρέσχε στολὰς), τὴν τε χεῖρα ἐκεῖ προσμείνας ἐθεραπεύετο, καὶ
ἀμφίασιν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκώτερον μεθηρμόζετο. Ἐκεῖθεν δὲ προῆει ἐπανιὼν, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ
δεις τοῦ σουλτάν. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐπανῆει· τῆς δ' ἁλώσεως αὐτοῦ ἀγγελθείσης εἰς τὰ βασίλεια.
ιχονοίᾳ οἱ περὶ ταῦτα γεγόνασιν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ βασιλίσσῃ καὶ αὖθις τὴν ἐξουσίαν ἐδίδοσαν, οἱ δὲ τῷ
δυτέρῳ τῶν ταύτης υἱέων τὸ ξύμπαν ἐπεψηφίζοντο, οἱ δὲ κοινοπραξίαν τῇ τε μητρὶ καὶ τῷ υἱεῖ
ιμον.

. Ἐν τούτοις δὲ λυθεὶς, τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Διογέ- XV. Interea Diogenis liberatione nuntiata, alla-
ἐγγέλλεται· κομίζεται δὲ καὶ ἰδιόγραφος ἐκείνου taque ab eo epistola, ipsius manu scripta, qua
τολὴ, τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα διδάσκουσα. Τοῦτο edocebat ut secum esset actum, major ortus est
ονα θροῦν ἦρε, καὶ ἀπορίᾳ πάντας εἶλε τοῦ τί tumultus, magisque dubitatum quid agendum esset.
δρᾶν. Ὁ γοῦν Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνου υἱοὶ C Joannes igitur Cæsar ejusque filii, Diogeni semper
ὡς εἴρηται, ἐγκοτοῦντες τῷ Διογένει, ἁρπάζουσι (ut dictum est) infesti, arrepta occasione, quibus-
καιρὸν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν τῆς συγκλήτου dam ex senatu sui facinoris, quorum Psellus Hy-
ους, ὅσοι ὠμοφρόνουν αὐτοῖς, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Ὑπέρ- pertimus princeps erat, et ipse Diogenis inimicus,
ιος ὁ Ψελλὸς (82), δύσνους καὶ αὐτὸς τῷ Διογένει adhibitis, imperatrice Eudocia in monasterium,
χάνων, τὴν βασίλισσαν Εὐδοκίαν εἰς τὴν παρ' quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, rele-
ἧς δομηθεῖσαν μονὴν κατὰ τὸν ἐν τῇ Προπον- gata, Michaelem imperatorem appellat. Deinde
πορθμὸν περιορίζουσι, τὸν δὲ Μιχαὴλ ἀνα- quovis imperatorias litteras mittit, quibus provin-
ὑττουσιν αὐτοκράτορα. Εἶτα πανταχοῦ δια- ciales **285** Diogenem redeuntem neque suscipere,
πονται βασίλεια γράμματα μήθ' ὑποδέχεσθαι, neque imperatorio honore dignari jubebantur:
τε τιμῆς βασιλικῆς ἀξιοῦν ἐπανιόντα τὸν Διο- cujus consilii auctor fuit Psellus, ut ipse in illius
ην, κελεύοντα. Τούτου δὲ τοῦ βουλεύματος εἰσ- historia commemorat. Quo Diogenes cognito, cum
τὴς ὁ Ψελλὸς γέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν ad Doceam castellum castra posuisset, Cæsar Con-

Variæ lectiones et notæ.

31) Ὡς ἔθος. Continuator Theophanis, I. III, n. D Apud Scylitzem, p. 637, legimus Constantinum
ubi de Theophilo imp. quem ab hostibus ca- Porphyrogeni.um Apolasaerum, Cbabdani Tarsen-
ndum exemit Manuel : Ἐτρώθη τὴν ψυχὴν ὁ sis Ameræ cognatum, captum in prælio a Nicepho-
ρ, βασιλέα Ῥωμαίων αἰχμάλωτον γενέσθαι φοβού- ro Phoca, θρίαμβον ποιήσαντα κατὰ τοῦ τραχήλου calcavisse.
ος, καὶ τῶν ἐχθρῶν ὑποπόδιον. Vide notata ad
ephorum Bryennium, I. I, n. 17. Neque tamen (82) Ὑπέρτιμος Ψελλός. De Hypertimi titulo
Saracenis peculiare fuisse docemur ex Chronico quædam adnotamus in *Gloss. med. Græc.* Wolfius
. Georgii Hamartoli in Michaele Balbo qui devicto *vir honoratissimus*, verterat, reposuimus *Hypertimus*, cum sit nomen dignitatis. Is porro Psellus,
oma tyranno, τὸν τράχηλον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρ- Constantinus vocatur a Scylitze, p. 835, qui emen-
ίαν συνήθειαν πεπατηκώς, καὶ ἀκρωτηριάσας αὐ- dandus videtur : Ἦσαν δὲ ὅ τε Παλαιολόγος Νικηφό-
χεῖρας καὶ πόδας, καὶ οὕτως ἀνασκολοπίσας, ros ὁ Ὑπέρτιμος καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος Κων-
ili bello post triennium finem imposuit. Sed et le- σταντῖνος ὁ Ψελλός. Interserenda enim particula
nus apud Theophanem, Cedrenum, et nostrum καὶ ante ὁ Ὑπέρτιμος, quam vocem per *honestissimo loco natus*, perperam vertit interpres. Ita etiam
naram, Constantinum Copronymum, captis Ap- Constantinum p. 846, ubi Zonaras paulo infra Mi-
aro et Leontio, iisque in circum traductis, eo- chaelem, vocat.
n colla pedibus calcasse : Καὶ ἐπάτησε τὸν τρά-
λον αὐτῶν ἄχρις ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαΐου.

stantinum filium præsidem contra cum mittit. Inde Diogenes in Cappadociam profectus, cum Crispinus Francus cum suis popularibus Constantino se sociasset, Theodorum Halyatem contra illos misit, cui victo et capto oculi sunt effossi. Id molestissime ferenti Diogeni, et in Tyropœo castello munitissimo castra habenti, Antiochiæ dux Chataturius Armenius se conjungit, multos adducens milites, assumptoque Diogene, et in Ciliciam perducto, a sultano exspectat auxilium, et ipse copias colligit. Quare denuo contra eos mittitur natu maximus Cæsaris filius Andronicus præses. Commisso autem prælio, et Chataturio interfecto, milites ejus ad Diogenem Adanam confugiunt. Quam urbem Andronico obsidente, Diogenes deditionem facit, iis conditionibus, ut imperio deposito, rasaque coma, privatam vitam ageret. Nam primarii sacerdotes ab imperatore missi, jurejurando confirmarant, nihil eum molesti passurum esse. Quibus fretus, pulla veste indutus, Andronici fidei se permittit. Is eo accepto, ubi Cotyalum pervenit, exspectavit, dum mandaretur quid sibi faciendum esset, ægrotante Diogene ex veneno per insidias, ut putabatur, propinato. Ibi igitur imperatorio mandato, insonti statim sunt effossi oculi, primariis quoque sacerdotibus præsentibus, et hominis calamitatem graviter ferentibus. Verum nemo eos curabat. Ita luminibus crudelissime orbato, justa curatione non adhibita, caput intumuit, et e vulneribus vermes scaturierunt, adeo ut ex putrefactione illa aer circa ipsum teterrimo fœtore compleretur. In tanta calamitate in Protam insulam perducitur, in cujus editiore loco monasterium ædificarat. Ubi non diu superstes, corpus terræ reddidit, ab imperatrice Eudocia funere ejus splendissime curato, cum triennium et menses octo imperasset. Ea vero quæ hic vir perpessus est, jussu Cæsaris acta esse omnia feruntur, Michaele imperatore **286** ignaro, qui quidem molli esset ac socordi ingenio, atque adco

τῇ περὶ τούτου φησὶ συγγραφῇ. Ὅπερ ὁ Διογένης μαθὼν, τὴν Δόκειαν (83) κατασχὼν (φρούριον δ' αὕτη) πορ' αὐτῇ ἐστρατοπεδεύσατο. Καὶ ὁ Καῖσαρ τῶν σφετέρων υἱέων τὸν νεώτερον τὸν πρόεδρυν Κωνσταντῖνον στέλλει κατὰ τοῦ Διογένους μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Διογένης εἰς Καππαδοκίαν ἀφίκετο. Προσγενομένου δὲ τοῦ Κρισπίνου (84) Φράγγος δ' οὗτος) σὺν ὁμοφύλοις τῷ Κωνσταντίνῳ, ὁ Διογένης Θεόδωρον τὸν Ἀλυάτην κατ' αὐτῶν ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ συμμίξας αὐτοῖς ἡττήθη, καὶ ἁλοὺς ἐξεκόπη τὰ ὄμματα. Τοῦτο τὸν Διογένην λίαν ἠνίασεν· Ὄντι δ' ἐν τῷ Τυροποιῷ (τοῦτο δ' ἐστὶ φρούριον ἐρυμνότατον), πρόσεισιν αὐτῷ τῆς Ἀντιοχείας ὁ δοὺξ (οὗτος δ' ἦν ὁ ἐξ Ἀρμενίων ὁ Χατατούριος), στρατιώτας συχνοὺς ἐπαγόμενος. Παραλαβὼν οὖν τὸν Διογένην οὗτος, καὶ εἰς Κιλικίαν ἀπαγαγὼν, ἐκ τοῦ σουλτὰν ἐκαραδόκει βοήθειαν, καὶ αὐτὸς δὲ συνήθροιζε στράτευμα. Στέλλεται γοῦν αὖθις κατ' αὐτῶν ὁ πρεσβύτερος τῶν παίδων τοῦ Καίσαρος ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος, καὶ εἰς Κιλικίαν γενόμενος, τῷ Χατατουρίῳ (85) προσμίγνυται, καὶ ἀναιρεῖται μὲν ὁ Χατατούριος, οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνον εἰς Ἀδάναν (86) συμπεφεύγασιν, ἔνθα ὁ Διογένης διέτριβε. Περικαθίσας δὲ τὴν πόλιν ὁ Ἀνδρόνικος ἐπολιόρκει αὐτήν. Εἶτα ἐπὶ συνθήκαις ἑαυτὸν ὁ Διογένης παρέδωκεν· αἱ δὲ συνθῆκαι ἀποθέσθαι μὲν τὴν βασιλείαν αὐτὸν, καὶ ἰδιωτεύειν, τὴν τρίχα κειράμενον. Ἐπὶ ταύταις γὰρ καὶ ἀρχιερεῖς ἐστάλησαν πρὸς τοῦ βασιλεύοντος, πληροφορίαν ἔνορκον διδόντος αὐτῷ, ὡς οὐδέν τι πείσεται ἄχαρι. Θαρρήσας οὖν τούτοις ὁ Διογένης, ἔξεισι μελανείμων, καὶ ἑαυτὸν ἐγχειρίζει τῷ Ἀνδρονίκῳ. Ὁ δὲ τοῦτον λαβὼν ἐπανῆλθε, καὶ εἰς τὸ Κοτυάειον ἀφικόμενος προσέμενεν ἐν αὐτῷ ἕως ἂν αὐτῷ κελευσθείη τὸ ποιητέον, τοῦ Διογένους νοσηλευομένου ἐκ πόσεως, ὡς ὑπόληψις, φαρμάκου δηλητηρίου, ἐπιβούλως κερασθέντος αὐτῷ. Ἐκεῖ τοίνυν ἐπέμφθη ψῆφος βασίλειος (87), τοῦ φωτὸς στερηθῆναι τὸν μηδὲν ἠδικηκότα κελεύουσα. Καὶ αὐτίκα

Variæ lectiones et notæ.

(83) Δοκίαν. Tres mss. Reg. Δόκειαν. Alter Ἀδάναν. Δοκίαν χωρίον Δαρβιδοῦν, versus Armeniam memorat anonymus Combefisianus in Romano Lacapene, n. 41.

(84) Κρισπίνου. Crispini gesta et familiam singulari dissertatione prosecuti sumus in Notis ad Nicephori Bryenii *Hist.* I. I, n. 24.

(85) Χατατουρίῳ. Ita appellatur a Scylitze : Χουτατάριος, a Nicephoro Bryenio I. I, n. 22. Seriem Ducum Antiochenorum damus in *Familiis Ultramarinis*, necdum editis.

(86) Εἰς Ἀδάναν. Lupus Protospatha : anno 1069 *Romanus Diogenes, qui cum prædicto Michaele privigno suo tenebat imperium, fraude prædicti Michaelis privigni sui apud quamdam civitatem Armeniæ comprehensus et cæcatus est.*

(87) Ἐπέμφθη ψῆφος βασίλειος. Postquam narravit ut Diogenis libertatis nuntius in urbem venit, quam sua ipsius manu scripta epistola ad Eudociam significavit, Ὀρύβος οὖν (inquit) εὐθὺς καὶ διαδρομαὶ περὶ τὰ βασίλεια, τῶν μὲν θαυμαζόντων τὸ γεγονὸς, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι· ἀπορίᾳ γὰρ καὶ ἡ βασιλὶς συνείχετο, καὶ ἀμφίβολος ἦν ὅ τι καὶ δράσειεν. Ἐν μέσοις τοῖς ἀπορουμένοις καὶ αὐτὸς γεγονὼς, καὶ πάντων προτρεπομένων μοι τὸ συμφέρον εἰπεῖν, καὶ μάλιστα δὲ τοῦ καλλίστου μοι βασιλέως προσκειμένου καὶ συναναγκάζοντος, ἐγὼ μὲν ἀπεφαινόμην μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ προσδέξασθαι, ἀλλ' ἐκ μέσου ποιεῖν, καὶ παντάχοῦ πέμπειν προστάγματα τὴν ἀρχὴν τούτῳ ἀπαγορευόμενα, ὅπερ τοῖς μὲν λυσιτελὲς ἐδόκει τοῖς καθεστηκόσι, τοῖς δ' ἄλλο τι ἐδίδοκτο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, περὶ ἑαυτῷ δείσας, καὶ τὴν τοῦ Διογένους ὑποπτεύσας ὠμότητα, βουλὴν βουλεύεται ἀσφαλεστάτην ἑαυτῷ, εἴποι δ' ἄν τις, καὶ συνετωτέραν· ἀποτρέχει τῆς μητρὸς, καὶ ἑαυτῷ γίνεται. Τοῖς τε ἐξανεψιοῖς συμβούλοις χρησάμενος, φημὶ δὲ τοῖς υἱέσι τοῦ Καίσαρος, τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν φύλακας οἰκειοῦται. Idipsum repetit in epistola ad eumdem Diogenem postquam excæcatus fuit, de Michaele imp. Ἤλγησεν ἀκούσας τὴν ψυχὴν, ἐστέναξε μέγα, ἐθρήνησεν, ἐκόψατο περιπαθῶς, etc. Μὴ ἀπιστήσῃς μοι γράφοντι· οὐ ψευδὴς ὁ λόγος, οὐδὲ πρὸς χάριν, ἀλλ' ἀληθὴς, καὶ φωτὸς τηλαυγέστερος.

τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορώρυκτο, παρόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἐν δεινῷ ποιουμένων τὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον συμφορὰν, μηδεμιᾶς μέντοι ἀξιουμένων ἐπιστροφῆς. Ὡμότατα δὲ τὰ ὄμματα ἐκκοπεὶς καὶ μηδ' ἐπιμελείας τῆς δεούσης τυχών, διψδήκει τὴν κεφαλήν, καὶ αἱ πληγαὶ οἱ ἐξέζεσαν σκώληκας, καὶ ὁ ἀὴρ ὁ περὶ ἐκεῖνον δυσωδίας μεμέστωτο ἐκ τῆς σήψεως. Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος εἰς τὴν καλουμένην Πρώτην τῆσον ἀπάγεται, ἐν ᾗ σεμνεῖον ἐκεῖνος ἀνήγειρε περὶ τὸ τῆς νήσου μετεωρότερον. Βραχύ τι τοίνυν ἐπιβιώσας, ἐκεῖ τὸν χοῦν ἀποτίθεται ἐν αὐτῇ, παρὰ τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας λαμπρότατα κηδευθείς, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ. Λέγεται δὲ τὰ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον γενόμενα πάντα τοῦ Καίσαρος εἶναι διαταγὰς, μηδὲν εἰδότως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἦν γὰρ Χαῦνος ἄγαν τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνειμένος, καὶ πρὸς μεταχείρισιν πραγμάτων καὶ τῶν τυχόντων ἀδέξιος, πολλοῦ γε δεῖ πγὸς βασιλείας διοίκησιν. Κἀντεῦθεν τῆς εὐηθείας ἐκείνου κατατρυφῶν ὁ θεῖος αὐτοῦ Καῖσαρ, πάντα τὰ εἰς τὸν Διογένην ἐτύρευσεν (88) ἐγκοτῶν τῷ ἀνδρί.

A ad imperium ineptus, ut ne levissima quidem negotia administrare posset. Itaque patruus Cæsar, ejus simplicitate abutens, ex privato odio illa omnia in Diogenem perpetravit.

ΙΖ'. Ἀποπεφυκὼς δὲ ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν, τὸν μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην (89), ἐκτομίαν ὄντα, δρασνήριον δὲ, τοῖς πράγμασιν ἐφιστᾷ. Εἶθ' ἕτερον ἐκτομίαν τὸν Νικηφόρον, ὃς, νέος προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Μονομάχου εἰς τὰ βασίλεια, ὑποκοριζόμενος διὰ τὴν νεότητα Νικηφορίτζης ὠνόμαστο, καὶ ὥσπερ ἐπωνυμίαν ἴσχηκε τοῦτο, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου τὰς κρίσεις τοῦτον διέποντα μετεπέμκατο. Ἔφθασε γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῷ πατρὶ τοῦ βασιλέως τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Δουκᾳ ὑπηρετήσασθαι. Ἦν δὲ περὶ πραγμάτων μεταχείρισιν δεξιὸς, καὶ λόγοις ὡμιληκὼς, τὸ δὲ ἦθος ἔχων ὑποκαθήμενον, καὶ γέμον δεινότητος. Τοῦτο γοῦν ἐγχειρίζει τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας, λογοθέτην ὀνομάσας αὐτόν. Ἐντεῦθεν ὁ Σίδης παραγκωνίζεται, καὶ ὁ Καῖσαρ καθίστατας ὕποπτος, καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας, διοίκησις ὑπὸ τὸν λογοθέτην ἐγένετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνδράποδον ἦγετο. Καὶ οὐκ ἦν, ὃ μὴ διὰ τοῦ λογοθέτου ἐγίνετο, καὶ πολλοὶ τῶν B ἀριουσιῶν ἐφτερήθησαν, ἄλλοις ἄλλων ἐπενηνεγμένων λαβῶν, καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία, καὶ ὁ τούτων ἐπιστρεφόμενος οὐδαμῶς. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι (90), τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ Ὑπερτίμου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ λόγοις τῷ δοκεῖν αὐτὸν ἰμβιβάζοντος, καὶ διδάσκοντος· νῦν μὲν τὴν γραμματικὴν τέχνην, καὶ μέτρα καὶ διαλέκτους, νῦν

XVI. Michael imperio minime idoneus, Joannem Sidæ metropolitam, spadonem illum quidem, sed virum strenuum, rebus gerendis præfecit. Deinde alium spadonem Nicephorum, qui adolescens a Monomacho in aulam ascitus, ob ætatem per diminutionem Nicephoritzes cognominabatur, ex Græcia et Peloponneso revocavit, ubi judicia exercebat, qui patri etiam Constantino Ducæ inservierat: vir solerti ingenio et eruditus, sed animo dejecto et caliditatis pleno. Is logotheta designatus, imperii habenis acceptis, Sidensem loco movet, et Cæsarem suspectum reddit, ipse omnia imperatoris munia obiens, eumdemque instar mancipii ducens. Neque quidquam erat, quod a logotheta non gereretur. Itaque cum multi bona sua, alii per alias causas, amitterent, hominesque atterentur, et ærumnis premerentur: nemo erat, cui illa curæ essent. Nam imperator puerilibus rebus occupatus, a supremo philosophorum et Hypertimo Michaele Psello ad litterarum studia deduci videbatur, ac modo in arte grammatica, versibus et linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rhetoricis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum imperator affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod logothetæ visum esset,

Variæ lectiones et notæ.

(88) Ἐτόρευσεν. Ita duo mss. Reg. Alii duo ἐποίησεν habent.

(89) Μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην. Idipsum prodit Balsamon ad can. 4 concilii Chalcedonensis, ubi ait episcopos interdum ab imperatore publicæ rei administrationi præfici posse. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρεμποδίστως τὰ τῆς βασιλείας ᾠκονόμει προσώπῳ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δουκός.

(90) Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι. Infra: Ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἐσχόλητο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο. Eadem habet Scyl. Id porro testantur tot Michaelis Pselli scriptæ tum versibus lambicis tum politicis, atque adeo soluta oratione in Epitomen disciplinarum fere omnium redactæ, eidemque inscriptæ lucubrationes, de quibus copiose egit Allatius in laudata dissertatione: ex quarum altera, illa scilicet quam Synopsin legum inscripsit, discimus Psellum a Constantino Duca imperatore superstite Michaeli filio præceptorem datum: sic enim illa concipitur in editione Bosqueti: Τοῦ σοφωτάτου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Ὑπερτίμου Σύνοψις τῶν νόμων διὰ στίχων ἰάμβων καὶ πολιτικῶν πρὸς τὸν βασιλέα Καίσαρα Μιχαὴλ τὸν Δουκᾶν ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως. Eo vero pacto effecit parens, ut hisce studiis, dum minus etiam idoneus Michael vacat, πρὸς ἅπαν ἔργον ἀδέξιος καὶ ἄπρακτος effectus sit, inquit Zonaras. Hinc Procopius, l. 1 *De bello Gothico*, c. 2, proceres Gothos Amalasunthæ Theodorici regis uxori graviter succensuisse scribit, quod Athalaricum filium præceptoribus litteris imbuendum tradidisset, et oportere longe potius ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exerceretur. Sed quibus potissimum disciplinis Michaelis animum informarit Psellus, vel potius quas ille præsertim calluerit, ipsemet Psellus indicat in Historia nondum edita: Ἀλλ' ἔροιτό τις, τίνα τῷ βασιλεῖ παιδικὰ, καὶ οἷς ἂν

Proinde respublica male habebat. Orientales vero provinciæ gravius quam prius vexabantur. Nam sultauus cum didicisset, quemadmodum cum Diogene actum esset, eumque a suis crudelissime interfectum, quem ipse captivum honorifice ad suum imperium remisisset, et pacis conditiones cum illo initæ manere irritas: magno dolore affectus, suas copias contra Romanorum provincias concitavit, quas non jam prædabundi **287** invadebant, sed ut subacturi et possessuri, cum nemo esset, qui obsisteret. Quæ cum illi faccrent, imperator coacto exercitu, Isaacium Comnenum ducem creat. Ruselio Latino collega addito, cui cccc populares ejus parebant. Verum is exercitu ad Iconium perducto, cum suis certa de causa deficit, ac per se alias cum Turcis pugnat. alias Romanas provincias vastat. Isaacius vero Comnemus cum reliquo exercitu a Turcis vincitur, ac multis cæsis, multis captis, castrisque direptis, ipse quoque in hostium potestatem venit,a quibus magna pecunia se redemit. Imperator vero Cæsarem patruum bello præficit, quo Ruselius cognito, Sangario antequam ille trajiceret, occupato, castra contra eum locat, et quamvis illo veniam delicti promittente, si armis positis ad imperatorem rediret, barbarica insolentia de deditione minime cogitans, prælio commisso, Cæsarem vincit, et cum pluribus aliis captum et vinctum, unaque Basilium Malesam, paulo ante ex captivitate cum Diogene liberatum, Byzantium versus ducit, Botaniata Cæsaris collega cum paucis elapso, ac Chysopolim se recipit, ubi statim domibus ignem injecit: neque homo barbarus, cum imperator,si arma deponeret, curopalatæ honorem ei offerret, uxoremque cum liberis misisset, ulla re est mitigatus. Itaque Turcis mercede contra se evocatis, cum illis se non esse parem intelligeret, Cæsarem vinculis solutum, imperatorem salutat, multos se cum eo conjuncturos esse ratus. Cum autem Turcos barbarica ferocia inconsiderate aggressus esset, Franci multos straverunt, cæteros in fugam conjectos continenter sunt persecuti: plures tamen substiterunt, equis ita fatigatis, ut longiorem insectationem ferre non possent. Sed Ruselius et Cæsar paucis comitantibus instantes, et longius a suis provecti in aliam Turcarum

A δ' ἵνα κάτα ῥήτορα διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱστορίαις αὐτὸν προσεθίζοντος, ἄλλοτε δὲ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. Ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπεφύκει. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ προστετηκὼς, ὑφ' ἕτερον, καὶ τοῦτον ἕνα, τὴν τῶν κοινῶν κυβέρνησιν ἐποιήσατο, καὶ νόμος ἦν τὸ τῷ λογοθέτῃ δοκοῦν. Τὰ μὲν οὖν τῆς πολιτείας οὕτως εἶχον κακῶς. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἕω χεῖρον ἔσχον ἢ πρότερον. Ὁ γὰρ σουλπὰν (91), τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθὼν, καὶ ὅτι ὃν ἐκεῖνος λαβὼν δορυάλωτον ἐτίμησε, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπελευσόμενον βασιλείαν, τοῦτον οἱ συμφυλέται ἀπηνῶς οἰκτίστῳ θανάτῳ παρέδωκαν, καὶ αἱ πρὸς ἐκεῖνον περὶ σπονδῶν συνθῆκαι ἄπρακτοι μεμενήκασιν, ὑπερήλησε, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις κατὰ
B τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν χωρεῖν ἐξηρέθισεν· οὐκετι τοίνυν ὡς ληΐζόμενοι ταῖς χώραις ἐπῆσαν, ἀλλ' ὡς ταύτας καθέξοντές τε καὶ κυριεύσοντες, τοῦ σφᾶς ἀνείργοντος μὴ παρόντος. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ βασιλεὺς, δύναμιν ἀγείρας, στρατάρχην ταύτης τὸν Κομνηνὸν προβάλλεται Ἰσαάκιον, συζεύξας αὐτῷ καὶ τὸν Λατῖνον Ῥουσέλιον, ὁμογενῶν ἄρχοντα τετρακοσίων ἀνδρῶν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ Ἰκόνιον ἐγεγόνει τὸ στράτευμα, ἐξ αἰτίας τινὸς ἀποστατεῖ ὁ Ῥουσέλιος, καὶ τοὺς ὁμοφύλους παραλαβὼν, καθ' ἑαυτὸν ἦν, καὶ πῇ μὲν τοῖς Τούρκοις προσέμισγε πῇ δὲ τὰς χώρας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐκεράϊζεν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, μετὰ τοῦ περιλοίπου στρατεύματος τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, ἥττητο, καὶ ἔπεσον μὲν
C πολλοὶ, καὶ ἐζωργήθησαν ἕτεροι καὶ αὐτὸς ὁ στρατάρχη, καὶ διήρπαστο ἡ παρεμβολή. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς πολλῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν ὠνήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν θεῖον τὸν Καίσαρα τῷ πολέμῳ στρατάρχην ἐφίστησι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ῥουσέλιος, πρὸ τοῦ τὸ Σαγγάριον τὸν Καίσαρα διαβῆναι καταλαβὼν, ἀντεστρατοπεδεύσατν αὐτῷ, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀμνηστίαν αὐτῷ τοῦ πταίσματος ἐπηγγέλλετο, εἰ προσχωρήσει τῷ βασιλεῖ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, βαρβαρικῶς φρυαττόμενος, οὐδὲν ἐφρόνει ἐνδόσιμον. Συῤῥήγνυται τοίνυν πόλεμος, καὶ ἠττήθησαν οἱ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ἐάλω σὺν πλείοσιν ἄλλοις τοῦ Βοτανειάτου, ὃς συνεστρατηγει τῷ Καίσαρι μετ' ἀλίγων φυγόντος. Ὁ μέντοι Ῥουσέλιος πρὸς τὸ Βυζάντιον ἕτο ἄγων τὸν Καίσαρα δέσμιον, καὶ τὸν Μαλέσην Βασίλειον, ἄρτι τῆς μετὰ τοῦ Διογένους

Variæ lectiones et notæ.

ἀγλαΐζοιτο. Βιβλία σοφίας παντοδαποῦς, λόγων χαρακτῆρες σοφῶν, ἀποφθέγματα Λακωνικὰ, γνωμολογίαι, καλλιῤῥημοσύνη συνθήκης ὁ ποικίλος τῶν λόγων σχηματισμὸς, ἢ τῶν ἰδεῶν ἐξαλλαγὴ, ἢ καινολογία, ἢ ποιητικὴ τοῦ λόγου κατασκευή· πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ὁ πρὸς φιλοσοφίαν ἔρως. τὸ τῆς ἀναγωγῆς ὕψος, ἢ τῆς ἀλληγορίας μεταβολή. Οὐ γὰρ οἶδα εἴ τις βαθυγνώμων ἕτερος ἐγεγόνει τῶν βασιλέων, ἢ πρὸς ἕκαστον τῶν ζητουμένων εὐθυβολώτατος. Infra: Καὶ γὰρ φιλοσόφοις συνετάζεται, καὶ μετὰ ῥητόρων εἰπών τι περὶ ζεύγματος καὶ ἐμφάσεως· καὶ μετὰ ὀπτικῶν περὶ ἀποστάσεως ἀκτίνων καὶ διαστάσεως· ἀλληγορεῖν δὲ δεῆσαν, πολλάκις τὸν συγγραφέα ὑπερεβάλλετο, ὃν δὴ καὶ καθη-

D γητὴν πρὸ πάντων εἵλετο, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐδημοσίευε τοὔνομα. Ἰάμβων δὲ μὴ προσχὼν μέτροις, σχεδιάζει τούτους, εἰ καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων τὰ πολλὰ τοῦ ῥυθμοῦ, ἀλλ' ὑγιαίνουσαν τὴν ἔννοιαν ἐκδιδούς.

(91) Ὁ γὰρ σουλτάν. Ac tum primum Turci ad Bithiniam usque pervenere, quod Sibyllæ oraculo prædictum volebant Constantinopolitani. Joannes Tzetzes chil. 9, cap. 288:

Καὶ περὶ Διογένους δὲ ἐφοίβασε καὶ Τούρκων·
Καὶ τὰ λοιπὰ ἐάσωμεν, λέξωμεν δὲ βραχέα.
Δὴ τότε Βίθυνον γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι,
Ζηνὸς ἐπιφροσύνῃσι, κακὸν δ' ἐπιβήσεται ἄνδρας,
Ἄνδρας οἱ Βύζαντος ἔδος καταναιετάουσιν.

λελυμένον αἰχμαλωσίας, καὶ ἡ Χρυσόπολις εἶχεν A τὸν ἀποστάτην, καὶ αὐτίκα πῦρ ταῖς ἐκεῖσε οἰκίαις ἐνῆκεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀξίωμά τε κουροπαλάτου αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, εἰ τὰ ὅπλα κατάθοιτο, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐξέπεμψεν· ἀλλ' ὁ βάρβαρος ἀτίθασσος ἦν. Μετεπέμψατο τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ Ῥουσελίου Τούρκους ἐπὶ μισθῷ· ὁ δὲ, μὴ ἀξιόχρεως ὢν πρὸς τὸν πόλεμον, λύει τὸν Καίσαρα τῶν δεσμῶν, καὶ εὐφημίαις ἀναγορεύει βασιλικαῖς, οἰόμενος προσθήσεσθαί οἱ πολλούς· Ἀΐφνης δὲ Τούρκων ἀναφανέντων, ὁ Ῥουσέλιος κατ' αὐτῶν βαρβαρικῇ θρασύτητι ἀπερισκέπτως ἐχώρησε, καὶ πολλοὺς μὲν οἱ Φράγγοι τῶν Τούρκων κατέβαλον, τοὺς δ' ἄλλους ἐτρέψαντο εἰς φυγήν, καὶ ἐκρατῶς ἐδίωκον. Οἱ μὲν οὖν πλείους ὀπίσω που ἀπελείφθησαν, τῶν ἵππων σφίσι μὴ εὐτονούντων B πρὸς τὸ πολὺ τῆς διώξεως. Ὁ Ῥουσέλιος δὲ μετὰ τοῦ Καίσαρος σὺν ὀλίγοις ἐπήλαυσον. Ἤδη δὲ τῶν οἰκείων ἐκμηκυνθεῖσι πολὺ, ἑτέρα πληθὺς ἀνεφάνη Τούρκων εἰς πολλὰς πάνυ χιλιάδας ἀριθμουμένη· ὡς δ' ἐπῆλθον αὐτοῖς οἱ φανέντες, καὶ ἄκοντες αὐτοὺς συνερράγησαν, περιειληθέντες δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ τοὺς ἵππους ἀποβαλόντες, ἐάλωσαν ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ῥουσέλιος. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ῥουσέλιον ἡ σύνευνος προλαβοῦσα ἐπρίατο, τὸν δὲ Καίσαρα ὁ βασιλεὺς ἐλυτρώσατο. Ὁ δὲ, ἀπαγόμενος πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐν τῇ Προποντίδι γενόμενος, κείρεται τὴν τρίχα καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολήν, βάκος μοναχικὸν μεταθέμενος· ηὐλαβεῖτο γὰρ μή τι πάθοι πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ διὰ τὴν ἀνάῤῥησιν. Ὁ δὲ Ῥουσέλιος, λυθεὶς, ὡς εἴρηται, τῆς αἰχμαλωσίας, τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν περιλειφθέντων Φράγγων λαβὼν, εἰς τὸ τῶν Ἀρμενιακῶν θέμα ἐγένετο, ἐν ᾧ διῆγε καὶ πρότερον. Στέλλει τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν πρόεδρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, νέον μὲν ὄντα, ἄνδρα δέ γε συνετὸν καὶ δραστήριον. Ὅς, γενόμενος κατὰ τὴν Ἀμάσειαν, ἐπορῥήτων δηλοῖ τοῖς Τούρκοις ὡς, εἰ κατασχόντες τὸν Ῥουσέλιον παραδοῖεν τοῦτον αὐτῷ, πολλῶν αὐτοὺς ἐμπλήσει χρημάτων. Φιλίαν οὖν ὑποκριθέντες ἐκεῖνοι πρὸς τὸν Ῥουσέλιον κατέσχον τὸν ἄνδρα καὶ πολκῶν αὐτὸν χρημάτων ἠλλάξαντο, ὃς αὐτίκα παρὰ τοῦ Ἀλεξίου δέσμιος ἀπήχθη πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σφοδρῶς αἰκισθεὶς εἰς πύργον δέσμιος κατακέκλειστο. Σίτου δὲ γενομένης ἐνδείας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τούτου, ὥστε μὴ ὅλον μέδιμνον εἰς νόμισμα ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ παρὰ πινάκιον, ὅ ἐστι μεδίμνου τὸ τέταρτον, εἰς ἐπώνυμον τῷ βασιλεῖ τὸ κοινὸν δυστύχημα ἐχρημάτισε, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε οὕτω τοῦτον καλεῖσθαι τὸν ἄνακτα· οὐ γάρ τις ἄλλως γνωρίσει τοῦτον τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ μὴ τὸν Παραπινάκιον εἴπῃ.

multitudinem quæ multa millia complebat, inciderunt: cum quibus vel inviti pugnare coacti, et a multitudine circumventi amissis equis ambo capiuntur. Ac Ruselium uxor mature redemit, Cæsarem vero imperator; ad quem dum perducitur, eum ad Propontidem venisset, capillo raso, mutataque **288** veste, monasticam lacernam sumit, metuens ne ob imperii titulum a nepote supplicio afficeretur. At Ruselius a captivitate redemptus, ut dictum est, cum uxore et reliquis Francis in provinciam Armeniacorum se contulit, ubi prius etiam vitam egerat. Imperator igitur Alexium Comnenum præsidem, adolescentem illum quidem, sed prudentem et strenuum, contra eum mittit. Qui cum Amasiam pervenisset, Turcis occulte significat. si Ruselium sibi traderent, se illis grandem pecuniæ summam daturum. Itaque illi amicitia simulata, virum comprehensum magna pecunia commutarunt, qui statim ab Alexio Byzantium perductus, et post atrocia tormenta in turri quadam est inclusus. Quia vero sub hoc imperatore annonæ caritate laboratum est, ut non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans: publica calamitas cognomen illi fecit, ut etiam hodie sic vocetur, neque aliter agnoscatur, nisi Parapinacium dixeris.

ΙΖ'. Τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ C τῶν Χροβάτων ἔθνος, οὓς δὴ καὶ Σέρβους τινὲς καλοῦσι, ἐκκεκίνητο, τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐπιχειρηκὸς κατασχεῖν. Ἀλλὰ μὴν καί τινα ταύτης κατεσχηκὸς, πολλαῖς δὲ μάχαις καὶ φθορᾷ πολλῶν διατέρωθεν, τῶν τε κατεσχημένων ἐκπέπτωκε, καὶ καταπολεμηθὲν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων ἐξώσθη, καὶ εἰς τὰ σφέτερα ἦθη μένειν ἠνάγκαστο. Δοῦλος δέ τις τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ αὐτοκράτορος Νέστωρ ὄνομα, βεστάρχης δὲ τὸ ἀξίωμα, δοὺξ τῶν Παριστρίων προχειρισθεὶς, ἦρεν ὅπλα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁμαιχμίαν γὰρ θέμενος μετά τινος ἀρχηγοῦ Πατζινάκων, ὃς ἐκαλεῖτο Τατοῦς, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν παρεγένοντο, καὶ παρενέβαλον πρὸ αὐτῆς. Καταθέσθαι δὲ τὰ ὅπλα τοῦ βασιλέως δηλοῦντος αὐτῷ, ἐκεῖνος ἕτοιμος εἶναι D τοῦτο ποιῆσαι ἔλεγεν, εἰ αὐτῷ ὁ λογοθέτης ἐκδοθείη Νικηφόρος, ἢ τέως ἐκ μέσου γένηται, ὡς κοινὴ συμφορὰ καὶ κακὸν ἐπιδήμιον. Τοῦτο δὲ τοῦ

XVII. Tertio porro anno imperii illius gens Crovatorum, quos nonnulli Servios vocant, Bulgarium occupare ageressa est, ac quædam loca cepit, sed multis prælis factis, multis utrinque cæsis, tum iis excidit, quæ tenuerat, tum devicta, et Romana ditione expulsa, in suas redire sedes coacta est. Servus porro quidam paternus imperatoris, Nestor nomine, dignitate vestarches, ripæ Istri dux designatus, arma contra illum cepit, et conspiratione cum quodam Patzinacarum duce Tato inita, castra ante urbem imperatricem posuit. Monitus autem ab imperatore, ut ab armis discederet, id se facturum respondit, si logotheta Nicephorus republicæ pestis et clades populi, sibi vel dederetur, vel e medio excederet. Eo ab imperatore negato, relicta urbe, Thraciam et Macedoniam et his finitima Bulgariæ loca prædatus, ad Patzinacas se confert. Michael filium ex Maria Alana, quam Augustam appellarat, susceptum, Constantinum ob patris

alterius duces in australem et superiorem Asiam, alterius in Aquilonarem contendere jussit. Ii obvia quæque populati, ac Neocæsarea subita incursione vastata manubiis graves inde recesserunt. Quo nuntio accepto, imperator dolens, expeditioribus militibus assumptis, per loca invia et montosa perficiscitur, ut hostes anteverteret. Quos ex improviso aggressus, perterrefecit omnes, ut statim, arrepta fuga, illic et prædam et impedimenta relinquerent. Non tamen Barbarorum magna strages est 279 edita, quod milites itinere fatigati, longius eos persequi haud potuerunt. Captivi tamen, et si quid aliud prædam explebat, in libertatem asserta sunt omnia. Inde Syriæ iter ingressus, phalange una Melitenam missa, Chalepum magnam et hominum et animantium prædam abduxit. Inde Hierapolim Syriæ, cum obsidionem pararet, per deditionem capit. Deinde cum Barbari Romanarum copiarum partem superassent, cæterorum nemo illis opem ferre studuit, sed imperator illo eventu cognito, in capta urbe degens, celerrime victis suppetias ivit. Chalepi autem præfectus, Romanorum clade nuntiata, et ipse cum suis copiis ad Barbaros descivit, sperans se imperatorem statim captivum abducturum. Cum autem Romana castra corona circumdedissent, imperator, prælio eis non denuntiato, eduxit exercitum, et nullo tubarum sonitu, nullo alio manifesto signo dato, hostes profligatos in fugam conjecit. Quod si Romanus exercitus longius illos persecutus esset, victoria potitus esset maxima et illustri. Nam Arabibus equi sunt primo impetu veloces atque omnium celerrimi, sed cursum non longe extendunt, celerrimeque fatigantur. Verum revocati, ut hostes non persequendo conservarunt, ita semetipsos magno successu et gloria spoliarunt. Imperatori tamen abunde visum, quod Romani hostes invadere ausi essent, pristina timiditate abjecta. Imperatoris jussu Hierapolitana arx condita est. In progressu aliis oppidis captis, aliis quod inexpugnabilia essent, relictis, in Ciliciæ urbem Alexandriam pervenit. Unde discedenti nuntiatur Amorium multis occisis esse direptum. Quod etsi ægre ferebat, tamen cum nihil opis ferre posset, militibus in hiberna deductis, ubi nulla commeatus inopia premerentur, ipse in urbem regiam revertitur, factus arrogantior, quasi plura confecisset, non erga alios duntaxat, sed erga ipsam etiam imperatricem. Illa vero spem suam in contrarium vertisse cernens, mœsta cor edebat, nec objurgationes ferre poterat.

ἠκρίβουν οἱ Βάρβαροι) εὐλαβῶς εἶχον, καὶ ὤκνουν κατὰ συστάδην μαχέσασθαι. Ἔνθεν τοι ὁ μὲν Σουλτὰν εἰς τούπίσω πεποίητο τὴν ὁρμὴν, δύο δὲ μοίρας τῆς βαρβαρικῆς διελὼν στρατιᾶς, τὴν μὲν εἰς τὴν νοτιωτέραν Ἀσίαν τὴν ἄνω, τὴν δὲ πρὸς τὴν βορειοτέραν ὁρμῆσαι τοῖς προεστῶσιν αὐτῶν ἐνετείλατο. Οἱ ἐπιόντες τὰ προστυχόντα τε ληϊζόμενοι, τὴν Νεοκαισάρειαν, αἰφνίδιον ἐπεισπεσόντες αὐτῇ, ἐξεπόρθησαν, καὶ λαφύρων ἐμπλησθέντες, ἐκεῖθεν ἐπανῆλθον. Τοῦτο τῷ βασιλεῖ ἀγγελθὲν ἀθυμίαν ἐνέσταξε, καὶ τοὺς εὐζωνοτέρους ἀναλαβὼν τοῦ στρατεύματος, ἀπῆει, διὰ δυσβάτων ὁδῶν καὶ ὀρῶν, φθάσαι τοὺς ἐχθροὺς ἐπειγόμενος. Ὡς οὖν αὐτοῖς ἐπῆλθεν ἀδόκητος, εἰς πτοίαν ἐνέβαλεν ἅπαντας, καὶ πρὸς δρασμὸν ἀπεῖδον εὐθὺς, αὐτοῦ που καταλιπόντες, καὶ τὴν λείαν καὶ τὴν ἀποσκευήν. Φθορὰ μὲν οὖν τῶν Βαρβάρων οὐ πάνυ τι γέγονε, τῶν περὶ τὸν βασιλέα κεκοπιακότων ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ μὴ οἷόν τε ὄντων διώκειν ἐπὶ πολύ. Οἱ μέντοι ληφθέντες αἰχμάλωτοι καὶ εἴ τι ἕτερον ἐπλήρου τὴν λείαν, ξύμπαντα ἠλευθέρωντο. Ἐκεῖθεν τῆς πρὸς Συρίαν ἥψατο ἀπαγούσης, καὶ φάλαγγα μὲν εἰς Μελιτηνὴν ἐξαπέστειλεν, αὐτὸς δὲ εἰς τὸ Χάλεπ ὁρμήσας, πολλὴν ἀπήγαγε λείαν ἀνθρώπων καὶ ζώων ἄλλων. Κἀκεῖθεν εἰς Ἱεράπολιν τῆς Συρίας ἐγένετο, καὶ πολιορκεῖν ἐπιχειρήσας αὐτὴν, ὁμολογίᾳ τὴν πόλιν παρέκαβεν. Εἶτα των Βαρβάρων ἐπιθεμένων μέρει τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς, καὶ ἡττησάντων σύτὸ, οὐδεὶς τῶν ἄλλων εἰς ἐπικουρίαν τῶν ἡττημάνων γενέσθαι προεθυμήθη. Ὁ δέ γε βασιλεὺς ἐνδον τῆς ἐαλωκυίας πόλεως ὢν, καὶ τὸ συμβὰν ἐγνωκὼς, ταχύτπτα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν εἰς ἀρωγὴν τῶν ἡττημένων ἐξώρμησε. Μαθὼν δὲ ὁ τοῦ Χάλεπ ἡγεμονεύων τὴν τῶν Ῥωμαίων ἧτταν, προσίθετο καὶ αὐτὸς τοῖς ἄλλοις Βαρβάροις μετὰ τῆς οἰκείας πάσης δυνάμεως, αὐτίκα τὸν βασιλέα προσδοκῶν ἀπαγαγεῖν δορυάλωτον. Καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν κύκλῳ στρανόπεδον περιέλαβον. Ὁ μέντοι βασιλεὺς ἀκήρυκτον αὐτοῖς τὴν μάχην ἐπενεγκὼν (ἐζήει γὰρ τοῦ χάρακος καὶ τὸ στρατευμα ζυνεξήγαγε, μήτε σαλπίγγων γενομένης ἠχῆς, μηθ' ἑτέρου διαδήλου συνθήματος) ἐτρέψατο τοὺς ἐναντίους, καὶ εἰς φυγὴν ἠνάγκασεν ἀπιδεῖν. Εἰ γοῦν ἐπιπολὺ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐπεδίωξε στράτευμα, νίκην ἂν ἥρατο μεγίστην καὶ περιβόητον. Οἱ γὰρ ἵπποι τοῖς Ἄραψι ταχεῖς μέν εἰσι τὴν πρώτην ὁρμὴν. καὶ τῶν λοιπῶν ποδωκέστατοι, οὐκ ἐπὶ πολὺ δὲ τὸν δρόμον ἐκτείνουσιν, ἀλλ' ἀποκναίουσι τάχιστα, Ἀνακληθέντες δὲ, καὶ τῆς διώξεως ἀποσχόμενοι, τοὺς ἐναντίους περιέσωσαν, ἑαυτοὺς δὲ μεγάλου κατορθώματος καὶ εὐκλείας ἐστέρησαι. Ὅμως τῷ βασιλεῖ, ὅτι ὅλως οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς ἐχθροῖς ἀντεπιέναι ἀπεθάῤῥησαν, καὶ τὸ πολὺ τῆς πρώην δειλίας ἀπέθεντο, ἀρκοῦν ἐδόκει εὐτύχημα. Ἐνῴκιστο δὲ τῆς Ἱεραπόλεως ἡ ἀκρόπολις, τοῦ βασιλέως προστάξαντος. Καὶ ἑτέροις δὲ πολίσμασιν ἐπελθὼν, καὶ τὰ μὲν διὰ τὸ ἀνάλωτον παρελθὼν, τὰ δὲ κατασχὼν, εἰς πόλιν τῆς Κιλικίας, τὴν Ἀλέξανδρον λεγομένην, κατήντησε. Κἀκεῖθεν ἀπιόντι λαφυραγωγηθῆναι τὸ Ἀμόριον διαγγέλλεται, καὶ κτανθῆναι πολλούς. Ἐδυσφόρησε μὲν οὖν πρὸς ταῦτα ὁ βασιλεὺς, μὴ δυνάμενος δ' ἐπαμῦναι τοῖς πεπονθόσι, τὰ περὶ τὸν οἰκεῖον στρατὸν οἰκονομησάμενος, ἵνα τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν ἀνενδεῶς τῶν ἀναγκαίων παρέλθωσιν, αὐτὸς ἐπὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων ἐπανῆλθεν, ἀλαζονικώτερον διακείμενος ὡς τάχα κατωρθωκὼς πλείω, οὐ μόνον πρὸς τοὺς ἄλλους, ἀλκὰ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν βασίλισσαν. Ἡ δὲ πρὸς τοὐναντίον αὐτῇ τὰς ἐλπίδας τραπείσας καταννοῦσα, ἐδυσχέραινε καὶ τὴν καρδίαν εἶχεν οἰδαίνουσαν, τὰς ἐπιπλήξεις μὴ στέγουσα.

ΙΒ. Ἄρτι δ' ἀναλάμπειν ἠργμένου τοῦ ἔαρος, αὖθις ὁ βασιλεὺς ἑτέρας ἐκστρατείας ἐμέμνητο. Ἐκδημήσας τοίνυν τῆς Βυζαντίδος καὶ γενόμενος εἰς Καισάρειαν, ἔμαθε Τούρκων πλῆθος πολὺ κατατρέχειν τὴν χώραν, καὶ τούτοις πῇ μὲν μέρος τῆς στρατιᾶς ἐπαφιεὶς, πῇ δὲ καὶ αὐτὸς συμβάλλων, ἐτρέψατο τοὺς ἐχθροὺς, καὶ τοὺς ζωγρηθέντας τῷ ξίφει πάντας ὑπαγαγὼν πρὸς τὸν Εὐφράτην ἐτίθει τὸ ὅρμημα. Τὸν μέντοι Φιλάρετον στρατηγὸν προβαλλόμενος (ἦν δὲ τοῦ Βραχαμίων γένου ὁ ἀνὴρ, δοκῶν μὲν πρὸς στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν ἱκανῶς ἔχειν, βίου δὲ τυγχάνων οὐκ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ἀντιῤῥόπου πάνυ πρὸς τὴν κλῆσιν αὐτοῦ), τούτῳ τὸ ἥμισυ παραδίδωσι τοῦ στρατεύματος, αὐτὸς δ' ἀπένευσε πρὸς τὰ βορειότερα. Τοῖς δὲ μετὰ τοῦ Φιλαρέτου ἐπιφανέντες οἱ Βάρβαροι πτοίαν ἐνέβαλον, καὶ τοὺς τόπους καταλιποῦσιν, οὓς φυλάττειν ὡρίσθησαν, καὶ εἰς φυγὴν τραπεῖσιν εἵποντο οἱ πολέμιοι, καὶ εἶλον ἅπασαν τὴν ἐκείνων ἀποσκευήν. Τοῦτο ἐλθὸν εἰς γνῶσιν τῷ βασιλεῖ, σκυθρωπάσαι πεποίηκεν. Οἱ δ' ἵνα τίοι, κατὰ τῆς Καππαδοκίας τὸ ὅρμημα θέμενοι, αὐτήν τε ἐπόρθουν, καὶ πρὸς τὸ Ἰκόνιον (71) ἵεντο, ἀνθρώπων τε πολυπληθείαν ἔχον, καὶ πᾶσι τοῖς δοκοῦσιν ἀγαθοῖς εὐθύνούμενον. Ὁ δὲ βασιλεὺς, εἰς Σεβάστειαν ἀφικόμενος, καὶ μαθὼν τὴν κατὰ τοῦ Ἰκονίου τῶν Τούρκων ἐπέλευσιν, συνέτεινε καὶ αὐτὸς τὴν πορείαν (72) ὀπίσω αὐτῶν. Γνοὺς δὲ ἤδη ἐκπεπορθηκέναι αὐτοὺς τὸ Ἰκόνιον, καὶ τὴν αὐτοῦ εὐλαβουμένους κατάληψιν, ἀπᾶραι, τῷ τῆς μεγάλης Ἀντιοχείας δουκὶ τῷ Κατατουρίῳ μοῖραν ἐκπέμψας τινὰ τῶν Ῥωμαϊκῶν δυνάμεων, ἐνετείλατο εἰς Μοψουεστίαν ἀφίξεσθαι, καὶ τοῖς Τούρκοις ἐκεῖ διιοῦσι συμμίξαι. Ἀλλ' οἱ πολεμιοι, εἰς τὴν τῆς Ταρσοῦ πεδιάδα γενόμενοι, τοῖς Ἀρμενίοις ἐνέπεσον, καὶ πᾶσαν σχεδὸν τὴν λείαν ἀπέβαλον. Ἐνωτισθέντες δὲ καὶ τὴν ἐν Μοψουεστίᾳ τῶν Ῥωμαίων ἐφέδρευσιν, ᾤχοντο διὰ τῆς νυκτὸς καὶ διέφυγον. Ὁ τῷ βασιλεῖ λύπης ὑπόθεσις γέγονε, καὶ ἀπογνοὺς ὡρμήκει πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἤδη γὰρ ἐπέστη καὶ τὸ μετόπωρον. Ὅτε καὶ ὁ μέγας τῶν Βλαχερνῶν (73) ἐκυρπολήθη ναὸς, ἔτους ἐνισταμένου (74) ἐξ κισχιλιοστοῦ πεντακοσιοστοῦ ἑβδομηκοστοῦ ὀγδόου. Ἐφισταμένου δέ γε τοῦ ἔαρος, Μανουὴλ Πρωτοπρόεδρον τόν Κομνηνὸν, τὸν τοῦ βεβασιλευκότος ἑῷ Ἰσαακίου ἀδελφιδοῦν, κουροπαλάτην τιμήσας, ἐφίστησι τοῖς στρατεύμασιν. Ὁ δὲ νέος μὲν ἐτύγχανεν ὤν, ἦρκε δὲ κατὰ γέροντας, καὶ Βαρβάρων ἐντυχὼν στρατιᾷ, προσμίγνυσι καὶ νικᾷ. Τοῦτο λέγεται τῷ Διογένει φθόνον κινῆσαι, καὶ διὰ τοῦτο τῆς περὶ ἐκεῖνον στρατιᾶς μοῖραν οὐκ ἐλαχίστην ἀποδιελεῖν, καὶ στεῖλαι κατὰ Συρίας. Εἶτα, τοῦ

XII. Sub veris initium imperator altera expeditione suscepta, cum Cæsaream venisset, et magnam Turcorum multitudinem **280** eam provinciam incursare cognovisset: etiam in illos nunc parte copiarum immissa, nunc ipse invectus, profligatis illis, captivisque cæsis omnibus, ad Euphratem contendit, Philareto duce designato. Erat is ex genere Brachamiorum, qui ut satis habere peritiæ militaris videbatur, ita improbæ vitæ erat, et nomini suo, quod virtutis studiosum notat, plane contrariæ. Huic semisso exercitus dato, ipse ad septemtrionem declinavit. Hostes autem Philareti militibus terrore illato, ut locis quibus præsidii causa erant, relictis, fugerent, insecuti, omnibus eorum impedimentis potiuntur, quod imperatori tristitiam attulit: et in Cappadociam progressi, agris vastatis Iconium petunt, urbem frequentia hominum, et omnibus iis quæ bona dicuntur felicem. Quo imperator Sebastiæ cognito, et ipse iter eodem intendit. Verum nuntiata ejus urbis vastatione, et Turcorum suum adventum timentium discessu, magnæ Antiochiæ duci Cataturio Romanarum legionum parte missa, mandavit, ut ad Mopsihestiam veniret, et Turcos illac transituros aggrederetur. Cæterum hostes cum in Tarsi planitiem venissent, ab Armeniis omni fere præda spoliati sunt, auditisque Romanorum ad Mopsihestiam insidiis, noctu iter ingressi diffugerunt: quæ res imperatori causa mœroris fuit, ut rebus desperatis Byzantium rediret. Jam enim autumnus instabat, qua tempestate Blachernium quoque magnum conflagravit, anno ab orbe condito sexies millesimo, quingentesimo, septuagesimo octavo. Instante vere Manuelem Protoproedrum Comnenum, Isaacii imperatoris ex fratre nepotem, curopalatem designatum, legionibus præfecit, qui quamvis adolescens, cum senili prudentia exercitum regeret, Barbaros vicit. Ob quem successum Diogenes illi invidens, parte non minima copiarum adempta, in Syriam eum misit. Unde Comneno cum reliquis Sebastiam profecto, Turcorum multitudo se ostendit: qui simulata fuga, illo persequente, ex composito conversi, Romanos dispersos invaserunt; et multis cæsis, nec paucioribus captis, ipsoque duce Manuele, castra diripuerunt. Ea res, nec minus fama **281** de Chonarum republica et celebri Sancti Michaelis templo a Barbaris occupato, imperatorem perturbavit, ut totus in eo esset, ut quamprimum bello eis illato periclitante conservaret. Sed dum quorumdam monitu cunctatur, adest Comnenus cum eo Turca, a quo captus fuerat. Nam is, cum sultanus

Variæ lectiones et notæ.

(71) Ἰκόνιον. A quo expugnatum fuerit Iconium diximus in serie Iconiensium sultanorum in *Hist. Byzant. illustrata*, part 1. p. 354.

(72) Συνέτεινε τὴν πορείαν. Expeditionem istam Romani Diogenis ad Antiochiam et Ciliciam videtur intellexisse Joannes Tzetzes in Epistola ad Patrensem metropolitanum: Καὶ αὐτὸς γινώσκεις τὴν ἐκστρατείαν τοῦ κραταιοῦ ἡμῶν αὐτοκράτορος τὴν πρὸς Κιλικίαν καὶ Ἀντιόχειαν. Vixit enim Tretzes hac tempestate.

(73) Βλαχερνῶν. Eadem verba habet Scylitzes, p. 833.

(74) Ἔτους ἐνισταμένου. Anno Chr. 170.

ob crimen quoddam homini infensus, exercitum ad eum comprehendendum misisset, metu pœnæ ad imperatorem confugit, et statim præses est designatus. Erat autem parva statura, et fœdissimo aspectu.

A Κομνηνοῦ μετὰ τῶν ὑπολελοιμμένων γενομένου κατὰ Σεβάστειαν, Τούρκων ἀνεφάνη πλῆθος, καὶ ἐπῆει τούτοις ἐκεῖνος. Οἱ δὲ φυγὴν ὑπεκρίθησαν, καὶ οἱ περὶ τὸν Κομνηνὸν τοὺς φεύγοντας ἐπεδίωκον. Ἐκ δέ γε συνθήματος μεταστρέψαντες τὰ νῶτα οἱ Βάρβαροι, ἐσκεδασμένοις τοῖς Ῥωμαίοις ἐπέθεντο, καὶ πολλοὺς μὲν ἀνεῖλον, καὶ εἷλον οὐ μείονας, καὶ αὐτὸν τὸν στρατάρχην τὸν Μανουὴλ, καὶ τοῦ στρατόπεδον διηρπακασιν. Ἡ δὲ περὶ τούτων ἀγγελία τὸν αὐτοκράτορα διετάραξε, καὶ ἔτι φήμη τις γενομένη, ὡς ἡ ἐν Χώναις πολιτεία (74*), καὶ τὸ ἐκεῖ τοῦ Ἀρχιστρατήγου περίπυστον τέμενος τοῖς Βαρβάροις παρείληπτοι. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς κατ' αὐτῶν ἐβουλεύσατο αὐτίκα Χωρῆσαι τῶν πολεμίων, καὶ ἐπαρῆξαι τοῖς κινδυνεύουσιν. Ἀλλὰ τινες αὐτῷ συνεβουλευον ἐπέχειν τέως. Ἐν τούτοις δὲ ἦκεν ὁ Κομνηνὸς Μανουὴλ μετὰ καὶ τοῦ ἑλόντος αὐτὸν Τουρκου προσελθόντος τῷ βασιλεῖ. Ἐκ γάρ τινος αἰτίας δυσμένειαν ὁ σουλτὰν ἐσχηκὼς κατὰ τοῦ ἀνδρὸς, στρατιὰν ἐξαπέστειλε κατ' αὐτοῦ συλληψομένην αὐτόν. Ὁ δὲ δείσας εἵλετο τῷ βασιλεῖ προσφυγεῖν, ὃν αὐτίκα τετίμηκε πρόεδρον. Ἦν δὲ τὴν ἡλικίαν βραχύτατος, καὶ τὴν μορφὴν εἰδεχθέστατος.

XIII. Appetente vere, triremem imperatoriam conscendit. Cum vix e portu solvisset, columba non prorsus nigra, sed ad nigredinem inclinans, triremem ejus circumvolavit, nec circa illam alas agitare destitit, donec manibus comprehensam imperatrici misit, quod inauspicatum omen visum est, tam ei qui cepisset, quam ei quæ accepisset. Sed et imperatorium tabernaculum ligno, quo in medio fulcitur, sponte confracto concidit ; id quoque ominosum est habitum. Verum neutrum horum imperatoris alacritatem inhibuit, quominus usque ad Orientales provincias perveniret, parcimoniæ præter morem suum intentus. Cum in domunculis quibusdam diversaretur, ignis nescio unde illapsus, eas consumpsit, equos imperatorios, frenos et vehicula adussit, quod et ipsi malum augurium visum. Inde digressus, Aly superato, relictaque Cæsarea, ad locum qui Fons Frigidus dicitur, vallum munivit. Ubi cum ob Nemitzorum quosdam, propter facinora, severius multatos, legio defecisset, ipse statim in equo advolans, adducto exercitu desertores perterritos in belli societatem recepit. Deinde Theodosiopolim profectus, singulos duorum mensum commeatum secum ferre jussit, quod per loca deserta iter facturus esset, divisoque exercitu, Ruselium Latinum, virum bellicosissimum, una parte attributa, contra Chliatum misit : alium quemdam altera parte attributa, Mantziciertum vastare jussit, reliquos ipse retinuit,

B ΙΓ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔαρ ὑπέλαμπεν, ἐμβεβήκει μὲν τῇ τριήρει τῇ αὐτοκρατορικῇ· διαπεραιουμένου δ' ἄρτι, περιστερὰ οὐ πάνυ μὲν μέλαινα τὴν χροιὰν, πρὸς δὲ τὸ μελάντερον ἀποκλίνουσα, τὴν τριήρη αὐτοῦ περιίπτατο, καὶ οὐκ ἀπίστη πτερυσσομένη περὶ αὐτὸν ἕως ἐκεῖνος ταῖς χερσὶν αὐτῆς ἐπελάβετο. Ὃ δὲ ταύτην τῇ βασιλίσσῃ ἐκπέπομφεν· ἐκρίθη δὲ τὸ τῆς περιστερᾶς οὐκ ἀγαθόν τι τεκμήριον οὔτε τῷ ταύτην ἑλόντι, οὔτε μὴν τῇ πρὸς ἣν ἔσταλτο. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ξύλου, ᾧ μέσον ἱσταμένῳ ἡ βασίλειος σκηνὴ ἐπερείδεται, αὐτομάτως κατεαγέντος, κατέπεσεν ἡ σκηνή· καὶ τοῦτο δὲ σύμβολον ἐνομίσθη ἀπαίσιον. Ὅμως οὐδὲν τὸν βασιλέα τῆς προθυμίας ἀνέκοψεν, ἀλλὰ προῆει ἕως τοῦ θέματος τῶν Ἀνατολικῶν, φειδωλίας ἐχόμενος παρὰ τὸ εἰωθός. Ἐσκηνομένῳ δέ που ἐν C δωματίοις, πῦρ ποθὲν ἐνεχθὲν αὐτά τε κατέφλεξε τὰ δωμάτια (77) καὶ ἵππους ἡμιφλέκτους εἰργάσατο τῶν βασιλικῶν, καὶ χαλινοὺς, καὶ ὀχήματα, ὃ καὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα (78) ἔδοξεν. Ἐκεῖθεν δὲ μετελθὼν, καὶ τὸν Ἅλυν διαπεράσας, καὶ παρελθὼν εἰς τὴν Καισάρειαν, εἰς τὴν λεγομένην Κρύαν Πηγὴν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα τισὶ τῶν Νεμίτζων ἀπηνέστερον προσηνέχθη δ' ἐδικήματα. Τοῦ δὲ τάγματος τούτων ἀποστατήσαντος, ἵππότης αὐτὸς αὐτίκα ἐπιφανεις, καὶ τὸ στρατιωτικὸν ἐπαγόμενος, κατέπληξέ τε τὸ ἀποστατῆσαν, καὶ αὖθις συμμαχικὸν αὐτῷ ἐποιήσατο. Εἶτα ἄπεισιν εἰς Θεοδοσιόπολιν (79), κἀκεῖ δύο μηνῶν ἕκαστον ἐπάγεσθαι κελεύσας τροφὴν, ὡς διὰ λοικήτου μέλλων πορεύεσθαι, διεῖλε τὸ στρα-

Variæ lectiones et notæ.

(74*) Ἡ ἐν Χώναις πολιτεία. Ita Scylitzes τὴν ἐν Χώναις πολιτείαν dixit. Chonæ vero olim Palassæ dictæ, urbs episcopalis Laodiceno metropolitano subjecta, ut est apud Nicetam in Vita S. Ignatii patr. Constantinopol., ob templum S. Michaelis Archangeli, magnitudine, pulchritudine et mirabili artificio insigne celeberrima : de qua ita Nicetas, ipse Choniates, in Manuele, l. VI, n. 1 : Ἀφικνεῖται εἰς Χωνας, πόλιν εὐδαίμονα καὶ μεγάλην, πάλαι τὰς Παλασσὰς, τὴν ἐμοῦ τοῦ συγγραφέως πατρίδ, καὶ τὸν Ἀρχαγγελικὸν νεὼν εἰσιών μεγέθει μεγιστον καὶ κάλλει κάλλιστον ὄντα, καὶ θαυμασίας χειρὸς ἔργον, ἅπαντα ἐκεῖθεν ἐξελάσας, etc. Et in Isaacio, l. II, n. 11, de eodem templo : Ἀλλὰ καὶ τὸν νεὼν τοῦ ἀρχιστρατήγου Μιχαὴλ ὁ ἄνομος οὗτος διαφῆκεν ἐμπρῆσαι, ἔργον μέγιστον καὶ περίποστον ὄντα, καὶ ὑπερβαίνοντα ἐς καλλος καὶ τὴν εἰς μῆκος ἔκτασιν τὸ ἐν τῇ βασιλίδι πόλει τοῦ καλλιμαρ- D τυρος Μωκίου τέμενος. Constantinus Porph. l. I, them. 3, ubi de themate Thracesio : Κολοσσαί, αἱ νῦν λεγόμεναι Χῶναι, οὗ ἐστι ναὸς διαβόητος τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ. Celeberrimum nempe fuit et famosum S. Archangeli Michaelis Chonense templum, ob miraculum in archippo illius Mansionario patratum, cujus historia passim exstat apud Metaphrastem, hoc titulo : Διήγησις τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ, etc. et apud Pantaleonem diaconum et chartophylacem Magnæ ecclesiæ, hoc titulo, Περὶ τοῦ Προσμοναρίου Ἀρχίππου, καὶ τοῦ θαύματος ὧν ποταμῶν ἐν Χώναις. In cod. Reg. 2455 et 2449.

(75) Τὰ δωμάτια. Ita 2 Regii : alii duo δώματα.

(76) Ὅκαὶ τούτῳ κακὸν οἰώνισμα. Sic mss. Wolfius legendum putabat, καὶ τούτῳ scilicet Diogeni.

(77) Θεοδοσιόπολιν. Ita codd. Reg.

τευμα, καὶ μοῖραν μὲν τῷ Ῥουσελίῳ (78) παρέσχεν. Ἀνὴρ δ' οὗτος Λατῖνος πολεμικώτατος, καὶ κατὰ τοῦ Χλιὰτ αὐτὸν ἐξαπέστειλεν. Ἑτέραν δὲ μοῖραν ἑτέρῳ προσένειμε, προστάξας αὐτῷ πορθῆσαι τὸ Μανζικίερτ (79)· αὐτὸς δὲ ὁ βασιλεὺς μετὰ τῶν λοιπῶν, οὐκ ἀξιομάχων ὄντων, περιελέλειπτο. Τὸ μὲν οὖν Μανζικίερτ δι' ὁμολογίας τῷ βασιλεῖ παραδέδοτο, ἀποδεδειλιακότων τῶν Τούρκων καὶ πίστιν αἰτησαμένων, καὶ τούτου ἐκστάντων. Στρατιώταις δὲ εἰς συλλογὴν ἐξελθοῦσι τῶν χρειωδῶν πολέμιοι ἀθρόοι ἐπῆλθοσαν. Ὁ γνοὺς ὁ βασιλεὺς τὸν μάγιστρον Νικηφόρον τὸν Βρυένιον ἐπ' αὐτοὺς ἐξαπέστειλε μετά τινος συντάγματος, ὃς, τοῖς Τούρκοις προσβαλών, καὶ κάμνουσαν βλέπων τὴν μετ' αὐτοῦ δύναμιν, στείλας ἤτει ἐπικουρίαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἀγνοῶν τῶν ἐναντίων τὴν δύναμιν, δειλίαν κατέγνω τοῦ Βρυενίου, καὶ κατὰ τοῦ ἀνδρὸς ἐτραχύνετο. Ἔτυχε δὲ τότε ὁ ἱερεὺς ἀναγινώσκων τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ λέγων· Εἰ ἐμὲ ἐδίωξαν, καὶ ὑμᾶς διώξουσιν. Ὅμως ἔστειλε καὶ τὸν μάγιστρον Νικηφόριν τὸν Βασιλάκιον μετὰ μοίρας στρατιωτῶν, ὧν προστεθέντων τῷ Βρυενίῳ, μέχρι μέν τινος ἰσοπαλὴς ἦν ὁ ἀγών· εἶτα τοῦ Βασιλακίου ὁρμήσαντος ἐν προμάχοις κατὰ τῶν ἐναντίων μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν, τὰ νῶτα ἔστρεψαν οἱ πολέμιοι, ὁ δὲ ἐδίωκε, τοῦ Βρυενίου σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν μὴ διώκοντος. Ὡς δὲ περὶ τὸν χάρακα τῶν ἐναντίων ἐγένετο, πλῆθος αὐτῷ τοῦ ἵππου, ἀπέβη αὐτοῦ, καὶ διὰ τὸ τῶν ὅπλων βάρος οὐκ εὐκίνητος ὢν κυκλοῦται παρὰ τῶν πολεμίων, καὶ ζωγρηθεὶς, τῷ σουλτάνῳ προσάγεται· οὔτε δ' ἐκεῖνος δουλικώτερον αὐτῷ προσῆει, οὔτε μὴν ὁ σουλτὰν ὡς αἰχμαλώτῳ αὐτῷ προσήνεκτο. Συχνάκις δὲ τὸν ἄνδρα μετακαλούμενος, περὶ τοῦ βασιλέως διεπυνθάνετο, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις ἐδείκνυεν. Ὁ δὲ καὶ ἐπῄνει τὸν σουλτὰν καὶ ἐθαύμαζεν, οὐ μέντοι συμφέρειν αὐτῷ ἔλεγεν ἀντιπαρατάξασθαι τῷ βασιλεῖ. Ὁ δέ γε βασιλεὺς μετὰ τῶν περιλοίπων ἐξῆλθε τοῦ χάρακος κατασκοπήσων τί τὸ γινόμενον· ἐστὼς δ' ἐπὶ γεωλόφων μέχρις ἑσπέρας ὑπέστρεψε. Καὶ εὐθὺς οἱ Τοῦρκοι ἐκύκλωσαν τὸ στρατόπεδον, καὶ τοῦτο περιιππεύοντες βέλη ἔβαλον, καὶ βοαῖς ἀσήμοις καὶ ὀλακαῖς περιήχουν τὴν στρατιάν. Οὕτω μὲν οὖν ἡ νὺξ ἐκείνη παρῆλθεν. Ἕωθεν δὲ Οὔζων τι σύνταγμα πρὸς τοὺς πολεμίους ἀπηυτομόλησε. Καὶ τοῦτο ὕποπτον καὶ τὸ μεῖναν ἔτι πλῆθος τῶν Οὔζων ἐποίησεν.

A bello gerendo non pares. Ac Mantziciertum quidem, Turcis perterritis, fide accepta, et urbe relicta, deditionem fecit. Milites autem pabulatum **282** egressi, ab hostibus sunt subito oppressi, quo imperator cognito, Nicephorum Bryenium magistrum cum aliquot cohortibus adversus eos misit, qui cum Turcis congressus, cum suas copias fatigatas videret, subsidium petiit. Imperator vero vires hostium ignorans, Bryenium ignaviæ accusavit, viroque succensuit (accidit autem ut sacerdos eo tempore Evangelium illud recitaret: *Si me persecuti sunt, et vos persequentur* [1]), et tamen Nicephorum Basilacium magistrum cum parte copiarum misit, quibus Bryenio conjunctis, aliquantisper utrinque par certamen fuit. Deinde Basilacius cum suis, Bryenio non consecuto, inter primos invectus, hostes in fugam conjecit, quos dum ad vallum usque persequitur, equo vulnerato in pedes desilit; et quia ob armorum pondus parum se movere poterat, ab hostibus circumventus capitur. Dum vero ad sulitanum adducitur, nec ipse aliter quam ingenuum decet, se gerit, nec sultanus eum pro captivo tractat, sed sæpius accersitum de imperatore interrogat, copiis suis ostentatis, quas ille etsi laudabat, tamen e re ejus esse negabat, ut cum illo decerneret. Imperator vero cum reliquiis exercitus vallo egressus, ut specularetur quid fieret, in collibus usque ad vesperam stetit. Cum in castra redisset. Turci ea circumdederunt, et obequitantes tela conjecerunt, clamoribus inconditis et ululatibus exercitum circumsonantes, et hoc modo noctæ illa exacta. Mane Uzorum quædam cohors ad Turcos transfugit, atque eos etiam Uzus qui manserant, suspectos fecit.

ΙΔ'. Ὁ δὲ βασιλεὺς, ἐξύτατα πέμψας εἰς τὸ Χλιὰτ, μετακαλεῖται τὰ ἐκεῖσε στρατεύματα. Ὡς δ' οὐκ ἥκοντο (ὁ γὰρ Ταρχανειώτης, οὗτος γὰρ ἦν ὁ εἷς τῶν ἐκεῖ στραταρχῶν, μαθὼν τοῦ σουλτὰν τὴν ἄφιξιν, παρέπεισε καὶ τὸν Ῥουσέλιον· καὶ μετὰ τῶν ὁτ' αὐτοὺς δυνάμεων ἅραντες, φυγῇ πρὸς τὰ Ῥωμαίων ἐχώρησαν ὅρια), ἔγνω ὁ Διογένης μετὰ τῶν ὄντων αὐτῷ διαγωνίσασθαι ἐς τὴν αὔριον, καὶ ἅμα πρωΐ πρὸς τὸν πόλεμον ἐξηρτύετο. Ἐν τούτῳ δὲ πρέσβεις ἦκον ἐκ τοῦ σουλτὰν περὶ εἰρήνης διαλεξόμενοι. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ πάνυ φιλανθρώπως τοὺς πρέσβεις ἐδέξατο· ὅμως μέντοι καὶ λόγον σφίσι μετέδωκε, καὶ ἀπελθεῖν πρὸς τὸν κύριον αὐτῶν προε-

XIV. Imperator igitur celerrime Chliatum misit, ad revocandos exercitus, qui cum non venirent (nam Tarchaniotes, unus ex illis ducibus, cognito sultani adventu, persuaserat Ruselio, ut una cum suis copiis in Romanorum fines confugeret), decrevit Diogenes postridie cum suis Martis aleam experiri. Interea legati a sultano veniunt de pace acturi, quos imperator parum humaniter suscepit, tamen et dicendi copiam fecit, et hortatus est, ut suo domino renuntiarent: *Si de conditionibus loqui vellet, ut relicto loco in quo jam castra haberet, tabernacula procul transferret, ut ipse vallum ibi* **283** *co.nmuniret, ubi tum Barbarorum tentoria essent.*

[1] Joan. xv, 20.

Variæ lectiones et notæ.

(78) Ῥουσελίῳ. Ita Scylitzes: at Nicephorus Bryenius, l. II, n. 4, Οὐρσέλιον vocat, ut et Latini Scriptores, de cujus gestis et familia pluribus egimus ad eumdem Bryenium, p. 340.

(79) Μανζικιέρτ. De hoc oppido quædam etiam observamus in Notis ad eumdem Bryenium, qui consulendus an ea quæ hic narrat Zonaras.

Hæc arrogantius locutus legatos statim abire jussit. Qui cum sultano imperatoris verba renuntiassent, illo cum suis de pacis conditionibus deliberante, imperator superbia elatus, fidem quibusdam habuit familiarum suorum, qui sultanum timere dicebant, et quod justas copias non haberet, propterea de pace agere, ut per inducias alium exercitum adduceret: non exspectato legatorum reditu, nec ulla re alia considerata, signa cancre jussit. Barbaros etsi res improvisa commovit, tamen aciem instruxerunt, nec quamvis a Romanis invaderentur, contraibant, sed sensim recedebant, neque fugientes, neque pugnantes. Cum autem serum diei esset, imperator, ut qui castrorum custodiam justo minorem esse sciret, veritus ne ab hostibus diriperentur, statuit omissa pugna redire ad vallum. Cum igitur imperatorio vexillo converso, exercitui denuntisset, ut idem faceret: ii qui circa ipsum erant, citra tumultum jussa sunt executi, sed quorum ordines longius distabant, recessum imperatoris, fugam interpretati sunt, eo sermone ab Andronico Cæsaris filio apud phalanges sparso. Nam Cæsar ejusque filii subinde imperatori obtrectabant, et clanculum insidiabantur. Is igitur Andronicus, cum non minimæ parti exercitus imperaret, statim cum suis equo concitato, in vallum rediit, quæ res cæteros etiam in fugam convertit. Quos cum ita perturbate reverti videret imperator, substitit, et abeuntes etiam ut subsisterent, hortatus est: sed obsurduerant omnes, nec fugam remittebant. Cum autem hostes inopinatam Romanorum fugam ex divina ira coortam intelligerent, statim imperatorem invaserunt. Is vero cum suis pugna non detrectata, ad tempus fortiter restitit. Deinde aliis cæsis, aliis captis, circumventus a Barbaris, ne sic quidem cessit. Enimvero cum multos vulnerasset, multos occidisset, tandem et ipse fatigatus, cum manu vulnerata, nec vim amplius propulsare, nec, equo cæso, extra telorum jactum fugere posset, captivus est abductus ad Barbaros Romanorum imperator. Quo nuntio accepto, sultanus nomine Axan, gravisus est, **284** ut natura fert, neque tamen superbia elatus. De cujus moderatione et justitia multa memorantur. Unde captivitatem imperatoris haud credebat, ob immoderatum successum: eoque viso non prius acquievit, quam legati quos dudum miserat, cum agnoverunt: et Basilacius, qui ibi tenebatur, adductus, ad pedes ejus flens se prostravit. Tum quasi numine afflatus e solio exsiliit, et de more humi jacentem calcavit. Deinde erexit atque amplexus est, cum hujusmodi verbis: *Noli mœrere, imperator, ita enim sunt res humanæ. Ego vero te non ut captivum, sed ut imperatorem tractabo.* Et statim ei tabernaculum designat, et ministeria imperatoria, mensæque adhibi-

A τρέψατο καὶ ἀπαγγεῖλαι ὡς Εἰ βούλοιτο περὶ συμβάσεων διαλέξασθαι, καταλιπέτω τὸν τόπον ἐν ᾧπερ ἐστρατοπέδευται, καὶ πόῤῥω ποι κατασκηνωσάτω, ὥστε με μετὰ τῆς Ῥωμαϊκῆς στρατιᾶς τὸν χάρακα πῆξασθαι, ὅπου νῦν ἐστιν ἡ τῶν βαρβάρων παρεμβολή. Ταῦτα τοῖς πρέσβεσι διαλεχθεὶς ἀλαζονικώτερον, συντόμως ἐπανελθεῖν ἐνετείλατο. Οἱ μὲν οὖν τῷ σουλτὰν τοὺς τοῦ βασιλέως λόγους ἀπήγγελλον, κἀκεῖνος μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν περὶ τῶν τῆς εἰρήνης συνθηκῶν ἐβουλεύετο. Ὁ δέ γε βασιλεὺς, ὑπερφρονήσας, καί τισι πεπεισμένος τῶν ᾠκειωμένων αὐτῷ, δεδειλιακέναι λέγουσι τὸν σουλτὰν, ὡς μὴ ἀξιόμαχον ἐπαγόμενον δύναμιν, καὶ διὰ τοῦτο τὴν εἰρήνην ζητεῖν, ἵνα, τῆς μάχης ὑπερτεθείσης, καὶ ἄλλην δύναμιν προσαγάγηται, μήτε τὴν τῶν πρέσβεων ἀναμείνας ὑποστροφὴν, μήθ' ἕτερόν τι B σκοπήσας, τοῖς σαλπιγκταῖς ἐκέλευσεν ἠχῆσαι τὸ ἐνυάλιον. Τοὺς δὲ Βαρβάρους τὸ αἰφνίδιον διεθρόησεν, ἀλλὰ καὶ οὕτω εἰς ἀντιπαράταξιν ἔστησαν, καὶ ἐπιόντων αὐτοῖς τῶν Ῥωμαίων οὐκ ἀντεπῆσαν, ἀλλ' ἀνεχάζοντο, μήτε τὰ νῶτα τρέποντες, μήτε μέντοι μαχόμενοι. Ὡς δὲ περὶ δείλην ὀψίαν ἡ ἡμέρα ἐγένετο, εἰδὼς ὁ Βασιλεὺς ὅτι φυλακὴ περὶ τὸ στρατόπεδον οὐκ ἦν ἀζιόλογος, δείσας μὴ ἐπελθόντων τῶν ἐναντίων αὐτῷ διαρπαγῇ, ἔγνω τὴν μάχην λῦσαι καὶ ἐπαναζεῦξαι περὶ τὸν χάρακα. Ἐπιστρέψας οὖν τὴν βασιλικὴν σημαίαν, αὐτός τ' ἐπανῆει καὶ τὴν στρα-

τιὰν ταυτὸ ποιεῖν διεσήμαινεν. Οἱ μὲν οὖν περὶ αὐτὸν ὄντες ἀθορύβως ἐποιοῦντο τὸ κελευσθέν. Ὅσοι δὲ πόῤῥω ποι τὰς παρατάξεις ἐκέκτηντο, φυγὴν τοῦ βασιλέως τὴν ὑποστροφὴν ὑπετόπαταν, Ἀνδρονίκου C τοῦ υἱοῦ τοῦ Καίσαρος τὸν λόγον ὑποβαλόντος ταῖς φάλαγξιν. Ἀεὶ γὰρ ὅ τε Καῖσαρ καὶ οἱ τούτου υἱεῖς ἐφῄδρευον τῷ βασιλεῖ, καὶ ἀφανῶς ἐπεβούλευον. Ἅρας οὖν αὐτίκα μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ὁ Ἀνδρόνικος (ἐξῆρχε γὰρ οὐκ ἐλαχίστης μοίρας στρατιωτῶν) ἀπὸ ῥυτῆρος ἐπανελήλυθεν εἰς τὸν χάρακα. Τοῦτο καὶ τοὺς λοιποὺς ἐτρέψατο εἰς φυγήν, οὓς οὕτω, ἀσμως ἐπανιόντας ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, ἔστη, στῆναί τε καὶ τοῖς ἀπιοῦσιν ἐνεκελεύετο. Ἀλλ' ἐξεκώφεισαν ἅπαντες, καὶ τῆς φυγῆς οὐ μεθίεντο. Ὡς δὲ τὸ παράλογον τῆς φυγῆς δυστύχημα τῶν Ῥωμαίων, καὶ μήνιμα θεῖον ἔγιωσαν οἱ πολέμιοι, εὐθὺς ἐπῆλθον τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν τὴν μάχην ἐδέξατο, καὶ μέχρι μέν τινος ἐῤῥωμένως ἀντεῖχον· εἶτα τῶν μὲν πεσόντων, ἁλωκότων δ' ἑτέ- D ρων, περιεστοιχίσθη πρὸς τῶν Βαρβάρων ὁ βασιλεύς. Ἀλλ' οὐδὲ οὕτως ἐνέδωκε. Ὁλλοὺς δὲ πλήξας καὶ ἀνελὼν, ἐπλήγη κἀκεῖνος τὴν χεῖρα, καὶ οὕτως ἀπεκαμὼν, καὶ μηκέτι ἀμύνεσθαι τοὺς ἐπιόντας δύνάμενος, μήτε μέντοι φυγεῖν, ἤδη τοῦ ἵππου αὐτοῦ πεπτωκότος ἐκ τῶν βελῶν, ἑάλω καὶ ἀπῆκτο τοῖς Βαρβάροις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων αἰχμάλωτος (80). Ἀγγεχθεῖσα δὲ ἡ τοῦ βασιλέως ἅλωσις τῷ σουλτὰν χαρὰν μὲν, ὡς εἰκὸς, ἐνεποίησεν, οὐ μέντοι ἐπῆρε

Variæ lectiones et notæ.

(80) Αἰχμάλωτος. Accidit hæc clades mense Julio an. 1072, ind. 10, ut est apud anonymum Barensem.

αὐτὸν, ὥστε καὶ ὑψηλοφρονῆσαι· Ἄξαν ἐκεῖνος ὠνόμαστο, οὗ πολλὰ ἐπὶ δικαιοσύνῃ καὶ μετριοφροσύνῃ ᾄδονται διηγήματα. Ὅθεν ἠπίστει καὶ τῇ τοῦ βασιλέως ἀλώσει διὰ τὸ τοῦ εὐτυχήματος ἄκρατον. Καὶ ἰδὼν αὐτὸν, οὐ πρότερον πιστὸν τὸ πρᾶγμα ἐδέξατο, ἕως καὶ οἱ παρ' αὐτοῦ σταλέντες πρέσβεις αὐτὸν ἀνεγνώρισαν, καὶ ὁ Βασιλάκιος ἐκεῖ κατεχόμενος, ἀχθεὶς καὶ ἰδὼν αὐτὸν, εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ θρηνῶν κατέβαλεν ἑαυτόν. Τότε δὲ τοῦ θρόνου τε ἀνεπήδησεν ἐνθους ὥσπερ, καὶ τεθέντα κατὰ γῆς, ὡς ἔθος (81), πατήσας αὐτὸν, ἀνέστησέ τε καὶ περιεπτύξατο, καὶ, Μὴ λυποῦ, βασιλεῦ, ἔφη· τοιαῦτα γὰρ τὰ ἀνθρώπινα. Ἐγὼ δὲ σοι οὐχ ὡς αἰχμαλώτῳ, ἀλλ' ὡς βασιλεῖ προσενεχθήσομαι. Καὶ αὐτίκα σκηνὴν αὐτῷ ἀποτάττει, καὶ θεραπείαν βασίλειον, κοινωνεῖ τε τραπέζης, ὁμόθρονον ἑαυτῷ ποιησάμενος, λύει τε τῶν αἰχμαλώτων αὐτῷ ὁπόσους ᾔτησε, καὶ οὕτως ἐφ' ἡμέραις τισὶ συνομιλήσας καὶ συνδιαιτηθεὶς τῷ ἀνδρὶ, καὶ τιμήσας ὑπερβαλλόντως, εἶτα καὶ συνθήκας θέμενος ἐπὶ εἰρήνῃ διηνεκεῖ, καὶ κήδους ὑπόσχεσιν ἐπὶ παισὶ ποιησάμενος, ἀφῆκε τὸν Διογένην ἀπιέναι μεθ' ὅσης οὐκ ἄν τις ἤλπισε δορυφορίας τε καὶ τιμῆς. Ὅτε εἰς Θεοδοσιόπολιν ἀπελθὼν, ἐσταλμένος βαρβαρικῶς (ὁ γὰρ σουλτὰν οἰκείας αὐτῷ παρέσχε στολὰς), τήν τε χεῖρα ἐκεῖ προσμείνας ἐθεραπεύετο, καὶ τὴν ἀμφίασιν πρὸς τὸ Ῥωμαϊκώτερον μεθηρμόζετο. Ἐκεῖθεν δὲ προῆει ἐπανιὼν, ἄγων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πρέσβεις τοῦ σουλτάν. Ἀλλ' ὁ μὲν οὕτως ἐπανῄει· τῆς δ' ἁλώσεως αὐτοῦ ἀγγελθείσης εἰς τὰ βασίλεια. ἐν διχονοίᾳ οἱ περὶ ταῦτα γεγόνασιν. Οἱ μὲν γὰρ τῇ βασιλίσσῃ καὶ αὖθις τὴν ἐξουσίαν ἐδίδοσαν, οἱ δὲ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν ταύτης υἱέων τὸ ξύμπαν ἐπεψηφίζοντο, οἱ δὲ κοινοπραξίαν τῇ τε μητρὶ καὶ τῷ υἱεῖ ἀπένεμον.

ΙΕ'. Ἐν τούτοις δὲ λυθεὶς, τῆς αἰχμαλωσίας ὁ Διογένης ἀγγέλλεται· κομίζεται δὲ καὶ ἰδιόγραφος ἐκείνου ἐπιστολὴ, τὰ αὐτῷ συμβεβηκότα διδάσκουσα. Τοῦτο μείζονα θροῦν ἦρε, καὶ ἀπορίᾳ πάντας εἶλε τοῦ τί δέοι δρᾶν. Ὁ γοῦν Καῖσαρ Ἰωάννης καὶ οἱ ἐκείνου υἱοὶ ἀεὶ, ὡς εἴρηται, ἐγκοτοῦντες τῷ Διογένει, ἁρπάζουσι τὸν καιρὸν, καὶ προσλαβόμενοι τῶν τῆς συγκλήτου ἑνὸς, ὅσοι ὠμοφρόνουν αὐτοῖς, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Ὑπέρτιμος ὁ Ψελλὸς (82), δύσνους καὶ αὐτὸς τῷ Διογένει τυγχάνων, τὴν βασίλισσαν Εὐδοκίαν εἰς τὴν παρ' αὐτῆς δομηθεῖσαν μονὴν κατὰ τὸν ἐν τῇ Προποντίδι πορθμὸν περιορίζουσι, τὸν δὲ Μιχαὴλ ἀναπρύττουσιν αὐτοκράτορα. Εἶτα πανταχοῦ διαπέμπονται βασίλεια γράμματα μήθ' ὑποδέχεσθαι, μήτε τιμῆς βασιλικῆς ἀξιοῦν ἐπανιόντα τὸν Διογένην, κελεύοντα. Τούτου δὲ τοῦ βουλεύματος εἰσηγητὴς ὁ Ψελλὸς γέγονεν, ὡς καὶ αὐτὸς ἐν

A tum juxta se collocat, captivis quotquot peteret, redditis. Ad hunc modum per dies aliquot cum eo versatus et collocutus, et insigni honore prosecutus, pace perpetua sancita, promissaque affinitate inter liberos ipsorum contrahenda, Diogenem dimisit, cum majore comitatu et honore, quam sperari potuisset. Imperator igitur Barbarica veste ornatus (sultanus enim gentilitium illl stolam dederat) Theodosiopolim profectus, ibi exspectavit, dum vulnus manus curaretur, et vestem pro Romana consuetudine immutavit. Inde cum sultani legatis urbem versus contendit. Cæterum ejus captivitate in regia nuntiata, inter proceres controversia fuit, aliis imperatrici potestatem restituendam censentibus, aliis natu maximo ex ejus filiis B imperium decernentibus, aliis communem et matri et filiis auctoritatem tribuentibus.

XV. Interea Diogenis liberatione nuntiata, allataque ab eo epistola, ipsius manu scripta, qua edocebat ut secum esset actum, major ortus est tumultus, magisque dubitatum quid agendum esset. C Joannes igitur Cæsar ejusque filii, Diogeni semper (ut dictum est) infesti, arrepta occasione, quibusdam ex senatu sui facinoris, quorum Psellus Hypertimus princeps erat, et ipse Diogenis inimicus, adhibitis, imperatrice Eudocia in monasterium, quod ipsa circa fretum Propontidis struxerat, relegata, Michaelem imperatorem appellat. Deinde quovis imperatorias litteras mittit, quibus provinciales **285** Diogenem redeuntem neque suscipere, neque imperatorio honore dignari jubebantur: cujus consilii auctor fuit Psellus, ut ipse in illius historia commemorat. Quo Diogenes cognito, cum ad Doceam castellum castra posuisset, Cæsar Con-

Variæ lectiones et notæ.

(81) Ὡς ἔθος. Continuator Theophanis, I. III, n. 24, ubi de Theophilo imp. quem ab hostibus capiendum exemit Manuel : Ἐτρώθη τὴν ψυχὴν ὁ ἀνὴρ, βασιλέα Ῥωμαίων αἰχμάλωτον γενέσθαι φοβούμενος, καὶ τῶν ἐχθρῶν ὑποπόδιον. Vide notata ad Nicephorum Bryennium, I. I, n. 17. Neque tamen id Saracenis peculiare fuisse docemur ex Chronico ms. Georgii Hamartoli in Michaele Balbo qui devicto Thoma tyranno, τὸν τράχηλον αὐτοῦ κατὰ τὴν ἀρχαίαν συνήθειαν πεπατηκὼς, καὶ ἀκρωτηριάσας αὐτοῦ χεῖρας καὶ πόδας, καὶ οὕτως ἀνασκολοπίσας, civili bello post triennium finem imposuit. Sed et legimus apud Theophanem, Cedrenum, et nostrum Zonaram, Constantinum Copronymum, captis Apsimaro et Leontio, iisque in circum traductis, eorum colla pedibus calcasse : Καὶ ἐπάτησε τὸν τράχηλον αὐτῶν ἕως ἀπολύσεως τοῦ πρώτου βαΐου. D Apud Scylitzem, p. 637, legimus Constantinum Porphyrogeni.um Apolassaerum, Cbabdani Tarsensis Ameræ cognatum, captum in prælio a Nicephoro Phoca, θρίαμβον ποιήσαντα κατὰ τοῦ τραχήλου calcavisse.

(82) Ὑπέρτιμος Ψελλός. De Hypertimi titulo quædam adnotamus in *Gloss. med. Græc.* Wolfius *vir honoratissimus*, verterat, reposuimus *Hypertimus*, cum sit nomen dignitatis. Is porro Psellus, Constantinus vocatur a Scylitze, p. 835, qui emendandus videtur : Ἦσαν δὲ ὅ τε Παλαιολόγος Νικηφόρος ὁ Ὑπέρτιμος καὶ τῶν φιλοσόφων ὕπατος Κωνσταντῖνος ὁ Ψελλός. Interserenda enim particula καὶ ante ὁ Ὑπέρτιμος, quam vocem per *honestissimo loco natus*, perperam vertit interpres. Ita etiam Constantinum p. 846, ubi Zonaras paulo infra Michaelem, vocat.

stantinum filium præsidem contra cum mittit. Inde Diogenes in Cappadociam profectus, cum Crispinus Francus cum suis popularibus Constantino se sociasset, Theodorum Halyatem contra illos misit, cui victo et capto oculi sunt effossi. Id molestissime ferenti Diogeni, et in Tyropœo castello munitissimo castra habenti, Antiochiæ dux Chataturius Armenius se conjungit, multos adducens milites, assumptoque Diogene, et in Ciliciam perducto, a sultano exspectat auxilium, et ipse copias colligit. Quare denuo contra eos mittitur natu maximus Cæsaris filius Andronicus præses. Commisso autem prælio, et Chataturio interfecto, milites ejus ad Diogenem Adanam confugiunt. Quam urbem Andronico obsidente, Diogenes deditionem facit, iis conditionibus, ut imperio deposito, rasaque coma, privatam vitam ageret. Nam primarii sacerdotes ab imperatore missi, jurejurando confirmarant, nihil eum molesti passurum esse. Quibus fretus, pulla veste indutus, Andronici fidei se permittit. Is eo accepto, ubi Cotyalum pervenit, exspectavit, dum mandaretur quid sibi faciendum esset, ægrotante Diogene ex veneno per insidias, ut putabatur, propinato. Ibi igitur imperatorio mandato, insonti statim sunt effossi oculi, primariis quoque sacerdotibus præsentibus, et bominis calamitatem graviter ferentibus. Verum nemo eos curabat. Ita luminibus crudelissime orbato, justa curatione non adhibita, caput intumuit, et e vulneribus vermes scaturierunt, adeo ut ex putrefactione illa aer circa ipsum teterrimo fœtore compleretur. In tanta calamitate in Protam insulam perducitur, in cujus editiore loco monasterium ædificarat. Ubi non diu superstes, corpus terræ reddidit, ab imperatrice Eudocia funere ejus splendissime curato, cum triennium et menses octo imperasset. Ea vero quæ hic vir perpessus est, jussu Cæsaris acta esse omnia feruntur, Michaele imperatore **286** ignaro, qui quidem molli esset ac socordi ingenio, atque adco

τῇ περὶ τούτου φησὶ συγγραφῇ. Ὅπερ ὁ Διογένης μαθὼν, τὴν Δόκειαν (83) κατασχὼν (φρούριον δ' αὕτη) πορ' αὐτῇ ἐστρατοπεδεύσατο. Καὶ ὁ Καῖσαρ τῶν σφετέρων υἱέων τὸν νεώτερον τὸν πρόεδρυν Κωνσταντῖνον στέλλει κατὰ τοῦ Διογένους μετὰ δυνάμεως. Ὁ δὲ Διογένης εἰς Καππαδοκίαν ἀφίκετο. Προσγενομένου δὲ τοῦ Κρισπίνου (84) Φράγγος δ' οὗτος) σὺν ὁμοφύλοις τῷ Κωνσταντίνῳ, ὁ Διογένης Θεόδωρον τὸν Ἀλυάτην κατ' αὐτῶν ἐξαπέστειλεν. Ὁ δὲ συμμίξας αὐτοῖς ἡττήθη, καὶ ἁλοὺς ἐξεκόπη τὰ ὄμματα. Τοῦτο τὸν Διογένην λίαν ἠνίασεν· Ὄντι δ' ἐν τῷ Τυροποιῷ (τοῦτο δ' ἐστὶ φρούριον ἐρυμνότατον), πρόσεισιν αὐτῷ τῆς Ἀντιοχείας ὁ δοὺξ (οὗτος δ' ἦν ὁ ἐξ Ἀρμενίων ὁ Χατατούριος), στρατιώτας συχνοὺς ἐπαγόμενος. Παραλαβὼν οὖν τὸν Διογένην οὗτος, καὶ εἰς Κιλικίαν ἀπαγαγὼν, ἐκ τοῦ σουλτὰν ἐκαραδόκει βοήθειαν, καὶ αὐτὸς δὲ συνήθροιζε στράτευμα. Στέλλεται γοῦν αὖθις κατ' αὐτῶν ὁ πρεσβύτερος τῶν παίδων τοῦ Καίσαρος ὁ πρόεδρος Ἀνδρόνικος, καὶ εἰς Κιλικίαν γενόμενος, τῷ Χατατουρίῳ (85) προσμίγνυται, καὶ ἀναιρεῖται μὲν ὁ Χατατούριος, οἱ δὲ περὶ ἐκεῖνον εἰς Ἀδάναν (86) συμπεφεύγασιν, ἔνθα ὁ Διογένης διέτριβε. Περικαθίσας δὲ τὴν πόλιν ὁ Ἀνδρόνικος ἐπολιόρκει αὐτήν. Εἶτα ἐπὶ συνθήκαις ἑαυτὸν ὁ Διογένης παρέδωκεν· αἱ δὲ συνθῆκαι ἀποθέσθαι μὲν τὴν βασιλείαν αὐτὸν, καὶ ἰδιωτεύειν, τὴν τρίχα κειράμενον. Ἐπὶ ταύταις γὰρ καὶ ἀρχιερεῖς ἐστάλησαν πρὸς τοῦ βασιλεύοντος, πληροφορίαν ἔνορκον διδόντος αὐτῷ, ὡς οὐδέν τι πείσεται ἄχαρι. Θαῤῥήσας οὖν τούτοις ὁ Διογένης, ἔξεισι μελανείμων, καὶ ἑαυτὸν ἐγχειρίζει τῷ Ἀνδρονίκῳ. Ὁ δὲ τοῦτον λαβὼν ἐπανῄει, καὶ εἰς τὸ Κοτυάειον ἀφικόμενος προσέμενεν ἐν αὐτῷ ἕως ἂν αὐτῷ κελευσθείη τὸ ποιητέον, τοῦ Διογένους νοσηλευομένου ἐκ πόσεως, ὡς ὑπόληψις, φαρμάκου δηλητηρίου, ἐπιβούλως κερασθέντος αὐτῷ. Ἐκεῖ τοίνυν ἐπέμφθη ψῆφος βασίλειος (87), τοῦ φωτὸς στερηθῆναι τὸν μηδὲν ἠδικηκότα κελεύουσα. Καὶ αὐτίκα

Variæ lectiones et notæ.

(83) Δοκίαν. Tres mss. Reg. Δόκειαν. Alter Ἀδάναν. Δοκίαν χωρίον Δαρβιδοῦν, versus Armeniam memorat anonymus Combefisianus in Romano Lacapene, n. 41.

(84) Κρισπίνου. Crispini gesta et familiam singulari dissertatione prosecuti sumus in Notis ad Nicephori Bryenii *Hist.* I. 1, n. 24.

(85) Χατατουρίῳ. Ita appellatur a Scylitze : Χουτατάριος, a Nicephoro Bryenio I. 1, n. 22. Seriem Ducum Antiochenorum damus in *Familiis Ultramarinis*, necdum editis.

(86) Εἰς Ἀδάναν. Lupus Protospatha : anno 1069 *Romanus Diogenes, qui cum prædicto Michaele privigno suo tenebat imperium, fraude prædicti Michaelis privigni sui apud quamdam civitatem Armeniæ comprehensus et cæcatus est.*

(87) Ἐπέμφθη ψῆφος βασίλειος. Postquam narravit ut Diogenis libertatis nuntius in urbem venit, quam sua ipsius manu scripta epistola ad Eudociam significavit, Ὀρύβος οὖν (inquit) εὐθὺς καὶ διαδρομαὶ περὶ τὰ βασίλεια, τῶν μὲν θαυμαζόντων τὸ γεγονὸς, τῶν δὲ ἀπιστούντων τῷ πράγματι· ἀπορία γὰρ καὶ ἡ βασιλὶς συνείχετο, καὶ ἀμφίβολος ἦν ὅ τι καὶ δράσειεν. Ἐν μέσοις τοῖς ἀπορουμένοις καὶ αὐτὸς γεγονὼς, καὶ πάντων προτρεπομένων μοι τὸ συμφέρον εἰπεῖν, καὶ μάλιστα δὲ τοῦ καλλίστου μοι βασιλέως προσκειμένου καὶ συναναγκάζοντος, ἐγὼ μὲν ἀπεφαινόμην μὴ δεῖν αὐτὸν ἐπὶ τῇ βασιλείᾳ προσδέξασθαι, ἀλλ' ἐκ μέσου ποιεῖν, καὶ πανταχοῦ πέμπειν προστάγματα τὴν ἀρχὴν τούτῳ ἀπαγορευόμενα, ὅπερ τοῖς μὲν λυσιτελὲς ἐδόκει τοῖς καθεστηκόσι, τοῖς δ' ἄλλο τι ἐδέδοκτο. Ἐν τούτῳ δὲ τῶν πραγμάτων ὄντων, ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ, περὶ ἑαυτῷ δείσας, καὶ τὴν τοῦ Διογένους ὑποπτεύσας ὠμότητα, βουλὴν βουλεύεται ἀσφαλεστάτην ἑαυτῷ, εἴποι δ' ἄν τις, καὶ συνετωτέραν· ἀποτρέχει τῆς μητρὸς, καὶ ἑαυτῷ γίνεται. Τοῖς τε ἐξανεψιοῖς συμβούλοις χρησάμενος, φημὶ δὲ τοῖς υἱέσι τοῦ Καίσαρος, τοὺς περὶ τὴν αὐλὴν φύλακας οἰκειοῦται. Idipsum repetit in epistola ad eumdem Diogenem postquam excæcatus fuit, de Michaele imp. Ἤλγησεν ἀκούσας τὴν ψυχὴν, ἐστέναξε μέγα, ἐθρήνησεν, ἐκόψατο περιπαθῶς, etc. Μὴ ἀπιστήσῃς μοι γράφοντι· οὐ ψευδὴς ὁ λόγος, οὐδὲ πρὸς χάριν, ἀλλ' ἀληθὴς, καὶ φωτὸς τηλαυγέστερος.

τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξορώρυκτο, παρόντων καὶ τῶν ἀρχιερέων, καὶ ἐν δεινῷ ποιουμένων τὴν εἰς τὸν ἄνθρωπον συμφορὰν, μηδεμιᾶς μέντοι ἀξιουμένων ἐπιστροφῆς. Ὠμότατα δὲ τὰ ὄμματα ἐκκοπεὶς καὶ μηδ' ἐπιμελείας τῆς δεούσης τυχών, διαδήκει τὴν κεφαλὴν, καὶ αἱ πληγαὶ οἱ ἐξέζεσαν σκώληκας, καὶ ὁ ἀὴρ ὁ περὶ ἐκεῖνον δυσωδίας μεμέστωτο ἐκ τῆς σήψεως. Οὕτως οὖν κακῶς διακείμενος εἰς τὴν καλουμένην Πρώτην τῆσον ἀπάγεται, ἐν ᾗ σεμνεῖον ἐκεῖνος ἀνήγειρε περὶ τὸ τῆς νήσου μετεωρότερον. Βραχύ τι τοίνυν ἐπιβιώσας, ἐκεῖ τὸν χοῦν ἀποτίθεται ἐν αὐτῇ, παρὰ τῆς βασιλίδος Εὐδοκίας λαμπρότατα κηδευθείς, βασιλεύσας ἔτη τρία καὶ μῆνας ὀκτώ. Λέγεται δὲ τὰ εἰς τὸν ἄνδρα τοῦτον γενόμενα πάντα τοῦ Καίσαρος εἶναι διαταγὰς, μηδὲν εἰδότως τοῦ αὐτοκράτορος Μιχαήλ. Ἦν γὰρ Χαῦνος ἄγαν τὸ ἦθος ὁ βασιλεὺς καὶ ἀνειμένος, καὶ πρὸς μεταχείρισιν πραγμάτων καὶ τῶν τυχόντων ἀδέξιος, πολλοῦ γε δεῖ πρὸς βασιλείας διοίκησιν. Κἀντεῦθεν τῆς εὐηθείας ἐκείνου κατατρυφῶν ὁ θεῖος αὐτοῦ Καῖσαρ, πάντα τὰ εἰς τὸν Διογένην ἐτύρευσεν (88) ἐγκοτῶν τῷ ἀνδρί.

A ad imperium ineptus, ut ne levissima quidem negotia administrare posset. Itaque patruus Cæsar, ejus simplicitate abutens, ex privato odio illa omnia in Diogenem perpetravit.

Ιζ'. Ἀποπεφυκὼς δὲ ὁ βασιλεὼς Μιχαὴλ πρὸς τὴν τῆς βασιλείας διοίκησιν, τὸν μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην (89), ἐκτομίαν ὄντα, δρασνήριον δὲ, τοῖς πράγμασιν ἐφιστᾷ. Εἶθ' ἕτερον ἐκτομίαν τὸν Νικηφόρον, ὃς, νέος προσληφθεὶς παρὰ τοῦ Μονομάχου εἰς τὰ βασίλεια, ὑποκοριζόμενος διὰ τὴν νεότητα Νικηφορίτζης ὠνόμαστο, καὶ ὥσπερ ἐπωνυμίαν ἴσχηκε τοῦτο, ἐξ Ἑλλάδος καὶ Πελοποννήσου τὰς κρίσεις τοῦτον διέποντα μετεπέμκατο. Ἔφθασε γὰρ ὁ ἀνὴρ οὗτος καὶ τῷ πατρὶ τοῦ βασιλέως τῷ βασιλεῖ Κωνσταντίνῳ τῷ Δουκᾷ ὑπηρετήσασθαι. Ἦν δὲ περὶ πραγμάτων μεταχείρισιν δεξιὸς, καὶ λόγοις ὠμιληκὼς, τὸ δὲ ἦθος ἔχων ὑποκαθήμενον, καὶ γέμον δεινότητος. Τοῦτο γοῦν ἐγχειρίζει τὰς ἡνίας τῆς βασιλείας, λογοθέτην ὀνομάσας αὐτόν. Ἐντεῦθεν ὁ Σίδης παραγκωνίζεται, καὶ ὁ Καῖσαρ καθίστατει ὕποπτος, καὶ πᾶσα ἡ τῆς βασιλείας, διοίκησις ὑπὸ τὸν λογοθέτην ἐγένετο, καὶ ὁ βασιλεὺς ὑπ' αὐτοῦ ὡς ἀνδράποδον ἤγετο. Καὶ οὐκ ἦν, ὃ μὴ διὰ τοῦ λογοθέτου ἐγίνετο, καὶ πολλοὶ τῶν πριουσιῶν ἐφτερήθησαν, ἄλλοις ἄλλων ἐπενηνεγμένων λαβῶν, καὶ ἦν τῶν ἀνθρώπων σύντριμμα καὶ ταλαιπωρία, καὶ ὁ τούτων ἐπιστρεφόμενος οὐδαμοῦ. Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι (90), τοῦ ὑπάτου τῶν φιλοσόφων καὶ Ὑπερτίμου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ λόγοις τῷ δοκεῖν αὐτὸν ἰμβιβάζοντος, καὶ διδάσκοντος· νῦν μὲν τὴν γραμματικὴν τέχνην, καὶ μέτρα καὶ διαλέκτους, νῦν

XVI. Michael imperio minime idoneus, Joannem Sidæ metropolitam, spadonem illum quidem, sed virum strenuum, rebus gerendis præfecit. Deinde alium spadonem Nicephorum, qui adolescens a Monomacho in aulam ascitus, ob ætatem per diminutionem Nicephoritzes cognominabatur, ex Græcia et Peloponneso revocavit, ubi judicia exercebat, qui patri etiam Constantino Ducæ inservierat: vir solerti ingenio et eruditus, sed animo dejecto et caliditatis pleno. Is logotheta designatus, imperii habenis acceptis, Sidensem loco movet, et Cæsarem suspectum reddit, ipse omnia imperatoris munia obiens, eumdemque instar mancipii ducens. Neque quidquam erat, quod a logotheta non gereretur. Itaque cum multi bona sua, alii per alias causas, amitterent, hominesque atterrentur, et ærumnis premerentur: nemo erat, cui illa curæ essent. Nam imperator puerilibus rebus occupatus, a supremo philosophorum et Hypertimo Michaele Psello ad litterarum studia deduci videbatur, ac modo in arte grammatica, versibus et linguarum differentiis erudiebatur, modo declamationibus rhetoricis, modo historiis assuefiebat, modo ad audienda philosophica præcepta parabatur, quamvis ad hæc omnia ineptus. Hujusmodi igitur studiis Romanorum imperator affixus, rerum administrationem alteri, eique uni commisit, ut legis auctoritatem haberet, quod logothetæ visum esset,

B

C

Variæ lectiones et notæ.

(88) Ἐτόρευσεν. Ita duo mss. Reg. Alii duo ἐκοίησεν habent.

(89) Μητροπολίτην Σίδης Ἰωάννην. Idipsum prodit Balsamon ad can. 4 concilii Chalcedonensis, ubi ait episcopos interdum ab imperatore publicæ rei administrationi præfici posse. Διὰ γὰρ τοῦτο, ὡς ἔοικε, καὶ ὁ μητροπολίτης ἐκεῖνος ὁ Σίδης ἀπαρεμποδίστως τὰ τῆς βασιλείας ᾠκονόμει προσώπῳ τοῦ βασιλέως κυροῦ Μιχαὴλ τοῦ Δουκός.

(90) Ὁ γὰρ βασιλεὺς παιδαριώδεσιν ἐσχόλαζε πράξεσι. Infra: Ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἠσχόλητο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο. Eadem habet Scyl. Id porro testantur tot Michaelis Pselli scriptæ tum versibus lambicis tum politicis, atque adeo soluta oratione in Epitomen disciplinarum fere omnium redactæ, eidemque inscriptæ lucubrationes, de quibus copiose egit Allatius in laudata dissertatione: ex quarum altera, illa scilicet quam Synopsin legum inscripsit, discimus Psellum a Constantino Duca imperatore superstite Michaeli filio præceptorem datum: sic enim illa concipitur in editione Bosquet: Τοῦ σοφωτάτου Μιχαὴλ τοῦ Ψελλοῦ καὶ Ὑπερτίμου Σύνοψις τῶν νόμων διὰ στίχων ἰάμβων καὶ πολιτικῶν πρὸς τὸν βασιλέα Καίσαρα Μιχαὴλ τὸν Δουκᾶν ἐκ προστάξεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ καὶ βασιλέως. Eo vero pacto effecit parens, ut hisce studiis, dum minus etiam idoneus Michael vacat, πρὸς ἅπαν ἔργον ἀδέξιος καὶ ἄπρακτος effectus sit, inquit Zonaras. Hinc Procopius, l. 1 *De bello Gothico*, c. 2, proceres Gothos Amalasunthæ Theodorici regis uxori graviter succensuisse scribit, quod Athalaricum filium præceptoribus litteris imbuendum tradidisset, et oportere longe potius ut in re bellica futurus animosus gloriaque insignis, amoto doctorum metu, armis exerceretur. Sed quibus potissimum disciplinis Michaelis animum informarit Psellus, vel potius quas ille præsertim calluerit, ipsemet Psellus indicat in Historia nondum edita: Ἀλλ' ἔροιτό τις, τίνα τῷ βασιλεῖ παιδικὰ, καὶ οἷς ἂν

D

Proinde respublica male habebat. Orientales vero provinciæ gravius quam prius vexabantur. Nam sultanus cum didicisset, quemadmodum cum Diogene actum esset, eumque a suis crudelissime interfectum, quem ipse captivum honorifice ad suum imperium remisisset, et pacis conditiones cum illo initæ manere irritas: magno dolore affectus, suas copias contra Romanorum provincias concitavit, quas non jam prædabundi **287** invadebant, sed ut subacturi et possessuri, cum nemo esset, qui obsisteret. Quæ cum illi facerent, imperator coacto exercitu, Isaacium Comnenum ducem creat. Ruselio Latino collega addito, cui cccc populares ejus parebant. Verum is exercitu ad Iconium perducto, cum suis certa de causa deficit, ac per se alias cum Turcis pugnat. alias Romanas provincias vastat. Isaacius vero Comnemus cum reliquo exercitu a Turcis vincitur, ac multis cæsis, multis captis, castrisque direptis, ipse quoque in hostium potestatem venit,a quibus magna pecunia se redemit. Imperator vero Cæsarem patruum bello præficit, quo Ruselius cognito, Sangario antequam ille trajiceret, occupato, castra contra eum locat, et quamvis illo veniam delicti promittente, si armis positis ad imperatorem rediret, barbarica insolentia de deditione minime cogitans, prælio commisso, Cæsarem vincit, et cum pluribus aliis captum et vinctum, unaque Basilium Malesam, paulo ante ex captivitate cum Diogene liberatum, Byzantium versus ducit, Botaniata Cæsaris collega cum paucis elapso, ac Chysopolim se recipit, ubi statim domibus ignem injecit: neque homo barbarus, cum imperator,si arma deponeret, curopalatæ honorem ei offerret, uxoremque cum liberis misisset, ulla re est mitigatus. Itaque Turcis mercede contra se evocatis, cum illis se non esse parem intelligeret, Cæsarem vinculis solutum, imperatorem salutat, multos se cum eo conjuncturos esse ratus. Cum autem Turcos barbarica ferocia inconsiderate aggressus esset, Franci multos straverunt, cæteros in fugam conjectos continenter sunt persecuti: plures tamen substiterunt, equis ita fatigatis, ut longiorem insectationem ferre non possent. Sed Ruselius et Cæsar paucis comitantibus instantes, et longius a suis provecti in aliam Turcarum

A δ' ἵνα κατὰ ῥήτορα διαλέγοιτο, νῦν δ' ἱστορίαις αὐτὸν προσεθίζοντος, ἄλλοτε δὲ φιλοσόφων θεωρημάτων ἀκροᾶσθαι παρασκευάζοντος. Ὁ δὲ πρὸς οὐδὲν ἐπεφύκει. Τούτοις οὖν ὁ Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ προστετηκὼς, ὑφ' ἕτερον, καὶ τοῦτον ἕνα, τὴν τῶν κοινῶν κυβέρνησιν ἐποιήσατο, καὶ νόμος ἦν τὸ τῷ λογοθέτῃ δοκοῦν. Τὰ μὲν οὖν τῆς πολιτείας οὕτως εἶχον κακῶς. Τὰ δὲ κατὰ τὴν ἕω χεῖρον ἔσχον ἢ πρότερον. Ὁ γὰρ σουλπὰν (91), τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθὼν, καὶ ὅτι ὃν ἐκεῖνος λαβὼν δορυάλωτον ἐτίμησε, καὶ ἀφῆκεν εἰς τὴν οἰκείαν ἀπελευσόμενον βασιλείαν, τοῦτον οἱ συμφυλέται ἀπηνῶς οἰκτίστῳ θανάτῳ παρέδωκαν, καὶ αἱ πρὸς ἐκεῖνον περὶ σπονδῶν συνθῆκαι ἄπρακτοι μεμενήκασιν, ὑπερήλησε, καὶ τὰς οἰκείας δυνάμεις κατὰ
B τῶν Ῥωμαϊκῶν χωρῶν χωρεῖν ἐξηρέθισεν· οὐκετι τοίνυν ὡς ληΐζόμενοι ταῖς χώραις ἐπῆσαν, ἀλλ' ὡς ταύτας καθέξοντές τε καὶ κυριεύσοντες, τοῦ σφᾶς ἀνείργοντος μὴ παρόντος. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα ἐποίουν· ὁ δὲ βασιλεὺς, δύναμιν ἀγείρας, στρατάρχην ταύτης τὸν Κομνηνὸν προβάλλεται Ἰσαάκιον, συζεύξας αὐτῷ καὶ τὸν Λατῖνον Ῥουσέλιον, ὁμογενῶν ἄρχοντα τετρακοσίων ἀνδρῶν. Ἐπεὶ δὲ περὶ τὸ Ἰκόνιον ἐγεγόνει τὸ στράτευμα, ἐξ αἰτίας τινὸς ἀποστατεῖ ὁ Ῥουσέλιος, καὶ τοὺς ὁμοφύλους παραλαβὼν, καθ' ἑαυτὸν ἦν, καὶ πῇ μὲν τοῖς Τούρκοις προσέμιγε πῇ δὲ τὰς χώρας τὰς Ῥωμαϊκὰς ἐκεράϊζεν. Ὁ δὲ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος, μετὰ τοῦ περιλοίπου στρατεύματος τοῖς Τούρκοις προσβαλὼν, ἥττητο, καὶ ἔπεσον μὲν
C πολλοὶ, καὶ ἐζωργήθησαν ἕτεροι καὶ αὐτὸς ὁ στρατάρχη, καὶ διήρπαστο ἡ παρεμβολή. Ὁ μὲν οὖν Κομνηνὸς πολλῶν χρημάτων τὴν ἐλευθερίαν ὠνήσατο· ὁ δὲ βασιλεὺς τὸν θεῖον τὸν Καίσαρα τῷ πολέμῳ στρατάρχην ἐφίστησι. Τοῦτο μαθὼν ὁ Ῥουσέλιος, πρὸ τοῦ τὸ Σαγγάριον τὸν Καίσαρα διαβῆναι καταλαβὼν, ἀντεστρατοπεδεύσατν αὐτῷ, καὶ ὁ Καῖσαρ ἀμνηστίαν αὐτῷ τοῦ πταίσματος ἐπηγγέλλετο, εἰ προσχωρήσει τῷ βασιλεῖ. Ἀλλ' ἐκεῖνος, βαρβαρικῶς φρυαττόμενος, οὐδὲν ἐφρόνει ἐνδόσιμον. Συῤῥήγνυται τοίνυν πόλεμος, καὶ ἠττήθησαν οἱ περὶ τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ἐάλω σὺν πλείοσιν ἄλλοις τοῦ Βοτανειάτου, ὃς συνεστρατηγει τῷ Καίσαρι μετ' ἀλίγων φυγόντος. Ὁ μέντοι Ῥουσέλιος πρὸς τὸ Βυζάντιον ἕτο ἄγων τὸν Καίσαρα δέσμιον, καὶ τὸν Μαλέσην Βασίλειον, ἄρτι τῆς μετὰ τοῦ Διογένο-

Variæ lectiones et notæ.

ἀγλαΐζοιτο. Βιβλία σοφίας παντοδαποῦς, λόγων χαρακτῆρες σοφῶν, ἀποφθέγματα Λακωνικὰ, γνωμολογίαι, καλλιῤῥημοσύνη συνθήκης ὁ ποικίλος τῶν λόγων σχηματισμὸς, ἢ τῶν ἰδεῶν ἐξαλλαγὴ, ἢ καινολογία, ἢ ποιητικὴ τοῦ λόγου κατασκευή· πρὸ δὲ τούτων ἁπάντων ὁ πρὸς φιλοσοφίαν ἔρως. τὸ τῆς ἀναγωγῆς ὕψος, ἢ τῆς ἀλληγορίας μεταβολή. Οὐ γὰρ οἶδα εἴ τις βαθυγνώμων ἕτερος ἐγεγόνει τῶν βασιλέων, ἢ πρὸς ἕκαστον τῶν ζητουμένων εὐθυβολώτατος. Infra: Καὶ γὰρ φιλοσόφοις συνετάζεται, καὶ μετὰ ῥητόρων εἰπών τι περὶ ζεύγματος καὶ ἐμφάσεως· καὶ μετὰ ὀπτικῶν περὶ ἀποστάσεως ἀκτίνων καὶ διαστάσεως· ἀλληγορεῖν δὲ δεῆσαν, πολλάκις τὸν συγγραφέα ὑπερεβάλλετο, ὃν δὴ καὶ καθη-

D γητὴν πρὸ πάντων εἵλετο, καὶ ἐπὶ πᾶσιν ἐδημοσίευε τοὔνομα. Ἰάμβων δὲ μὴ προσχὼν μέτροις, σχεδιάζει τούτους. εἰ καὶ μὴ ἐπιτυγχάνων τὰ πολλὰ τοῦ ῥυθμοῦ, ἀλλ' ὑγιαίνουσαν τὴν ἔννοιαν ἐκδιδούς.

(91) Ὁ γὰρ σουλτάν. Ac tum primum Turci ad Bithiniam usque pervenere, quod Sibyllæ oraculo prædictum volebant Constantinopolitani. Joannes Tzetzes chil. 9, cap. 288:

Καὶ περὶ Διογένους δὲ ἐφοίβασε καὶ Τούρκων·
Καὶ τὰ λοιπὰ ἐάσωμεν, λέξωμεν δὲ βραχέα.
Δὴ τότε Βίθυνον γαῖαν λύκοι οἰκήσουσι,
Ζηνὸς ἐπιφροσύνῃσι, κακὸν δ' ἐπιβήσεται ἄνδρας,
Ἄνδρας οἱ Βύζαντος ἔδος καταναιετάουσιν.

λελυμένον αἰχμαλωσίας, καὶ ἡ Χρυσόπολις εἶχεν τὸν ἀποστάτην, καὶ αὐτίκα πῦρ ταῖς ἐκεῖσε οἰκίαις ἐνῆκεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἀξιωμά τε κουροπαλάτου αὐτῷ ἐπηγγέλλετο, εἰ τὰ ὅπλα κατάθοιτο, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ μετὰ τῶν τέκνων ἐξέπεμψεν· ἀλλ' ὁ βάρβαρος ἀτίθασσος ἦν. Μετεπέμψατο τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ Ῥουσελίου Τούρκους ἐπὶ μισθῷ· ὁ δὲ, μὴ ἀξιόχρεως ὢν πρὸς τὸν πόλεμον, λύει τὸν Καίσαρα τῶν δεσμῶν, καὶ εὐφημίαις ἀναγορεύει βασιλικαῖς, οἰόμενος προσθήσεθαί οἱ πολλούς· Αἴφνης δὲ Τούρκων ἀναφανέντων, ὁ Ῥουσέλιος κατ' αὐτῶν βαρβαρικῇ θρασύτητι ἀπερισκέπτως ἐχώρησε, καὶ πολλοὺς μὲν οἱ Φράγγοι τῶν Τούρκων κατέβαλον, τοὺς δ' ἄλλους ἐτρέψαντο εἰς φυγήν, καὶ ἀκρατῶς ἐδίωκον. Οἱ μὲν οὖν πλείους ὀπίσω που ἀπελείφθησαν, τῶν ἵππων σφίσι μὴ εὐτονούντων πρὸς τὸ πολὺ τῆς διώξεως. Ὁ Ῥουσέλιος δὲ μετὰ τοῦ Καίσαρος σὺν ὀλίγοις ἐπήλαυσον. Ἤδη δὲ τῶν οἰκείων ἐκμηκυνθεῖσι πολὺ, ἑτέρα πληθὺς ἀνεφάνη Τούρκων εἰς πολλὰς πάνυ χιλιάδας ἀριθμουμένη· ὡς δ' ἐπῆλθον αὐτοῖς οἱ φανέντες, καὶ ἄκοντες αὐτοὺς συνερράγησαν, περιειληθέντες δ' ὑπὸ τοῦ πλήθους, καὶ τοὺς ἵππους ἀποβαλόντες, ἐάλωσαν ὅ τε Καῖσαρ καὶ ὁ Ῥουσέλιος. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ῥουσέλιον ἡ σύνευνος προλαβοῦσα ἐπρίατο, τὸν δὲ Καίσαρα ὁ βασιλεὺς ἐλυτρώσατο. Ὁ δὲ, ἀπαγόμενος πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ ἐν τῇ Προποντίδι γενόμενος, κείρεται τὴν τρίχα καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, βάκος μοναχικὸν μεταθέμενος· ηὐλαβεῖτο γὰρ μή τι πάθοι πρὸς τοῦ ἀνεψιοῦ διὰ τὴν ἀνάῤῥησιν. Ὁ δὲ Ῥουσέλιος, λυθεὶς, ὡς εἴρηται, τῆς αἰχμαλωσίας, τὴν γυναῖκα μετὰ τῶν περιλειφθέντων Φράγγων λαβὼν, εἰς τὸ τῶν Ἀρμενιακῶν θέμα ἐγένετο, ἐν ᾧ διῆγε καὶ πρότερον. Στέλλει τοίνυν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτοῦ τὸν πρόεδρον Ἀλέξιον τὸν Κομνηνὸν, νέον μὲν ὄντα, ἄνδρα δέ γε συνετὸν καὶ δραστήριον. Ὅς, γενόμενος κατὰ τὴν Ἀμάσειαν, ἵν' ἀποῤῥήτων δηλοῖ τοῖς Τούρκοις ὡς, εἰ κατασχοντες τὸν Ῥουσέλιον παραδοῖεν τοῦτον αὐτῷ, πολλῶν αὐτοὺς ἐμπλήσει χρημάτων. Φιλίαν οὖν ὑποκριθέντες ἐκεῖνοι πρὸς τὸν Ῥουσέλιον κατέσχον τὸν ἄνδρα καὶ πολκῶν αὐτὸν χρημάτων ἠλλάξαντο, ὃς αὐτίκα παρὰ τοῦ Ἀλεξίου δέσμιος ἀπήχθη πρὸς τὸ Βυζάντιον, καὶ σφοδρῶς αἰκισθεὶς εἰς πύργον δέσμιος κατακέκλειστο. Σίτου δὲ γενομένης ἐνδείας ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ βασιλέως τούτου, ὥστε μὴ ὅλον μέδιμνον εἰς νόμισμα ἀποδίδοσθαι, ἀλλὰ παρὰ πινάκιον, ὅ ἐστι μεδίμνου τὸ τέταρτον, εἰς ἐπώνυμον τῷ βασιλεῖ τὸ κοινὸν δυστύχημα ἐχρημάτισε, ὡς καὶ μέχρι τοῦδε οὕτω τοῦτον καλεῖσθαι τὸν ἄνακτα· οὐ γάρ τις ἄλλως γνωριεῖ τοῦτον τοῖς περὶ αὐτοῦ λέγουσιν, εἰ μὴ τὸν Παραπινάκιον εἴπῃ.

A multitudinem quæ multa millia complebat, inciderunt: cum quibus vel inviti pugnare coacti, et a multitudine circumventi amissis equis ambo capiuntur. Ac Ruselium uxor mature redemit, Cæsarem vero imperator; ad quem dum perducitur, eum ad Propontidem venisset, capillo raso, mutataque **288** veste, monasticam lacernam sumit, metuens ne ob imperii titulum a nepote supplicio afficeretur. At Ruselius a captivitate redemptus, ut dictum est, cum uxore et reliquis Francis in provinciam Armeniacorum se contulit, ubi prius etiam vitam egerat. Imperator igitur Alexium Comnenum præsidem, adolescentem illum quidem, sed prudentem et strenuum, contra eum mittit. Qui cum Amasiam pervenisset, Turcis occulte significat. si Ruselium sibi traderent, se illis grandem B pecuniæ summam daturum. Itaque illi amicitia simulata, virum comprehensum magna pecunia commutarunt, qui statim ab Alexio Byzantium perductus, et post atrocia tormenta in turri quadam est inclusus. Quia vero sub hoc imperatore annonæ caritate laboratum est, ut non integer medimnus numismate venderetur, sed pinacio minus, qui est medimni quadrans: publica calamitas cognomen illi fecit, ut etiam hodie sic vocetur, neque aliter agnoscatur, nisi Parapinacium dixeris.

ΙΖ'. Τῷ τρίτῳ δ' ἔτει τῆς βασιλείας αὐτοῦ τὸ τῶν Χροβάτων ἔθνος, οὓς δὴ καὶ Σέρβους τινὲς καλοῦσι, ἐκκεκίνητο, τὴν τῶν Βουλγάρων χώραν ἐπιχειρηκὸς κατασχεῖν. Ἀλλὰ μὴν καί τινα ταύτης κατεσχηκὸς, πολλαῖς δὲ μάχαις καὶ φθορᾷ πολλῶν ἐκπέπτωκε, καὶ καταπολεμηθὲν τῶν Ῥωμαϊκῶν ὁρίων ἐξώσθη, καὶ εἰς τὰ σφέτερα ἦθη μένειν ἠνάγκασται. Δοῦλος δέ τις τοῦ πατρὸς τούτου τοῦ αὐτοκράτορος Νέστωρ ὄνομα, βεστάρχης δὲ τὸ ἀξίωμα, δοὺξ τῶν Παριστρίων προχειρισθεὶς, ἦρεν ὅπλα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁμαιχμίαν γὰρ θέμενος μετά τινος ἀρχηγοῦ Πατζινάκων, ὃς ἐκαλεῖτο Τατοῦς, εἰς τὴν τῶν πόλεων βασιλεύουσαν παρεγένοντο, καὶ παρενέβαλον πρὸ αὐτῆς. Καταθέσθαι δὲ τὰ ὅπλα τοῦ βασιλέως δηλοῦντος αὐτῷ, ἐκεῖνος ἕτοιμος εἶναι τοῦτο ποιῆσαι ἔλεγεν, εἰ αὐτῷ ὁ λογοθέτης ἐκδοθείη Νικηφόρος, ἢ τέως ἐκ μέσου γένηται, ὡς κοινὴ συμφορὰ καὶ κακὸν ἐπιδήμιον. Τοῦτο δὲ τοῦ

C XVII. Tertio porro anno imperii illius gens Crovatorum, quos nonnulli Servios vocant, Bulgarium occupare ageressa est, ac quædam loca cepit, sed multis prælis factis, multis utrinque cæsis, tum iis excidit, quæ tenuerat, tum devicta, et Romana ditione expulsa, in suas redire sedes coacta est. Servus porro quidam paternus imperatoris, Nestor nomine, dignitate vestarches, ripæ Istri dux designatus, arma contra illum cepit, et conspiratione cum quodam Patzinacarum duce Tato inita, castra ante urbem imperatricem posuit. Monitus autem ab imperatore, ut ab armis discederet, id se facturum respondit, si logotheta Nicephorus republicæ pestis et clades populi, sibi vel dederetur, vel e medio excederet. Eo ab imperatore negato, relicta D urbe, Thraciam et Macedoniam et his finitima Bulgariæ loca prædatus, ad Patzinacas se confert. Michael filium ex Maria Alana, quam Augustam appellarat, susceptum, Constantinum ob patris

memoriam vocavit, et imperii insignibus adornato Longobardiæ ducis Roberti filiam despondit, cui abductæ nomen Helenæ indidit. Ea tempestate Byzantii **289** puer nalus caprinis pedibus, uno oculo in fronte præditus Barbaris autem Orientem vastantibus, et obvios quosque ferro trucidantibus, Asiani Constantinopolim confugerunt. Nemine autem bonum publicum curante (nam imperator studiis vacans, iambos scribere a Psello docebatur) urbanos annonæ penuria premere cœpit,quam calamitatem ut evidentius et atrocius declarem, id malum fames fuit, eam pestis comitabatur. Unde hominum interitus tantus et tam frequens est consecutus, ut viventes morientibus sepeliendis essent impares. Tot enim peribant, ut sæpe multi in uno lectulo efferrentur, multi in biviis insepulti jacerent. Quare cum hac de causa, tum ob iniquas exactiones omnia luctu et mœrore plena erant, Eo rerum statu, Orientalium prætorum principes defectionem parturientes. Nicephorum Botaniatem curopalatem prælatum cæteris, imperatorem salutant. Id Michaelem perturbationis et terroris complevit. Canebatur enim litteram N fore superiorem littera M. Erat autem Botaniates claro natus genere, afque a Phoca originem ducere putabatur. Imperator igitur per caduceatores ingenti promissa pecunia, a Turcis petit, ut seditiosos sibi tradant. Botaniates autem imperatorio, ut dictum est, et nomine et habitu usurpato, Byzantium contendit. Sed et ab Occidente alia seditionis tempestas exstitit. Nam Nicephorus Bryenius Dyrrachii dux, cum sibi abrogatam esse dignitatem cognovisset, et ipse deficit, imperii insignibus arreptis, et legionum quas ibi habebat custodia munitus, Adrianopolim petit, unde ortus erat: ubi fratre Joanne adjuncto, et militibus gentilibus et Macedonibus multis ad se pellectis, tyrannidem auspicatur.Theodorocanus autem cum parte copiarum illius congressus et vincitur et capitur. Quin et Rædestini et Panii incolæ ad Bryenium confluxerunt. Itaque defectionem naviter urgens, fratrem curopalatem designatum cum copiis Byzantium misit, quasi id statim capturus esset. Eam enim spem alebat, se a senatu tam ex logothetæ Nicephori odio, quam ob Michaelis simplicitatem, obviis (quod dicitur) ulnis susceptum iri. Verum **290** res illi non ex animi sententia cesserunt. Nam ii quos miserat, Blachernarum mœnia adorti, levia quidem prælia fecerunt, sed nihil profecerunt. Unde per pontem in

A βασιλέως μὴ ποιοῦντος, ἀπανίσταται μὲν τῆς πόλεως, τὰ Θρᾳκῶν δὲ καὶ τὰ Μακεδόνων ληΐζεται, καὶ ὅσα τούτοις τῆς Βουλγαρίας παράκειται, καὶ εἰς τὴν τῶν Πατζινάκων μεταχωρεῖ. Υἱοῦ δὲ τεχθέντος αὐτῷ ἐκ τῆς ἐξ Ἀλανῶν Μαρίας, ἣν καὶ βασίλισσαν ἔστεψε, Κωνσταντῖνον αὐτὸν ὠνόμασεν ἐπὶ τῷ πατρί, καὶ βασιλικῶς ἐταινίωσε, καὶ στείλας πρὸς τὸν Λογγοβαρδίας ἡγεμονεύοντα Ῥομπέρτον, τὴν ἐκείνου θυγατέρα τῷ υἱῷ ἐμνηστεύσατο, ἣν καὶ ἀχθεῖσαν Ἑλένην (92) μετωνόμασεν. Ἐτέχθη δὲ τότε ἐν τῷ Βυζαντίῳ παιδίον ἕνα ἔχον κατὰ τὸ μέτωπον ὀφθαλμὸν, τραγοσκελές. Τῶν μέντοι Βαρβάρων τὴν Ἑῴαν ληϊζομένων, καὶ οἷς ἐντύχοιεν ἔργον τιθεμένων μαχαίρας, φεύγοντες οἱ Ἀσιανοὶ τῇ Κωνσταντίνου προσῆεσαν. Μὴ τινος δὲ προνοουμένου τῶν κοινῇ
B συμφερόντων (ὁ γὰρ βασιλεὺς περὶ λόγους ἠσχόλητο, καὶ ἰάμβους συντιθέναι πρὸς τοῦ Ψελλοῦ ἐδιδάσκετο), σιτοδεία τοὺς ἐν τῇ πόλει ἐπίεζεν. Ἵνα δ' ἐκφαντικώτερον τὸ πάθος ἐκτραγῳδήσαιμι, λιμὸς ἦν ἄντικρυς τὸ κακὸν, τῷ δὲ παρείπετο καὶ λοιμὸς, κἀκ τούτου συνέβαινον θάνατοι, καὶ οὗτοι συχνοί τε καὶ ἀλλεπάλληλοι, ὥστε ἀδυνατεῖν τοὺς ζῶντας ταφῇ παραδιδόναι τοὺς θνήσκοντας. Τοσοῦτοι γὰρ ἦσαν, ὡς πολλάκις πολλοὺς ἐν μιᾷ κλίνῃ ἐκφέρεσθαι, κἂν ταῖς ἀμφόδοις δὲ ἀτάφους κεῖσθαι πολλούς. Ἐντεῦθεν πάντα κατηφείας μεμέστωτο διά τε ταῦτα, καὶ ὅτι καὶ ἀδίκοις εἰσπράξεσιν ἐπιέζετο τὸ ὑπήκοον. Οὕτω δὲ τῶν πραγμάτων ἐχόντων, οἱ τῶν Ἐφῶν ἀρχόντων προέχοντες, συνελθόντες, ἀποστασίαν ὠδίνησαν, καὶ τὸν κουροπαλάτην Νικηφόρον τὸν
C Βοτανειάτην εἰς βασιλέα προείλοντο καὶ ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Τοῦτο τὸν βασιλέα (93) θορύβου καὶ δέους ἐπλήρωσεν. Ἤδετο γὰρ ὡς ὑπερτερήσει ποτὲ τοῦ Μ στοιχείου τὸ Ν. Ἦν δὲ τῶν εὐπατριδῶν ὁ Βοτανειάτης, ἐκ τοῦ Φωκὰ τὴν τοῦ γένους ἕλκειν σειρὰν νομιζόμενος (94). Διακηρυκεύεται τοίνυν πρὸς τοὺς Τούρκους ὁ βασιλεὺς, ἀδρὰς αὐτοῖς ἐπαγγελόμενος δωρεὰς, εἰ, τοὺς ἀποστατήσαντας συσχόντες, παραδοῖεν αὐτῷ. Ὁ μὲν οὖν Βοτανειάτης ἐξ Ἐφῶν, ὡς εἴρηται, βασιλείας αὐτῷ περιθέμενος καὶ σχῆμα καὶ ὄνομα, ἐφοίτα πρὸς τὸ Βυζάντιον. Ἐξ Ἑσπέρας δ' αὖθις ἑτέρας ἀποστασίας ἐπεκυμάνθη κλυδώνιον. Ὁ γὰρ πρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βρυένιος δοὺξ Δυρραχίου τυγχάνων, ἐπεὶ μεμαθήκει ἀφαιρεθεὶς τὴν ἀρχὴν, ἀφίσταται καὶ αὐτὸς, καὶ περιβάλλεται τὰ τῆς βασιλείας παράσημα, καὶ τοῖς ἐκεῖ
D παροῦσι δορυφορούμενος τάγμασιν, εἰς τὴν Ἀδθιανούπολιν ἀπῆει, ἀφ' ἧσπερ καὶ ὥρμητο. καὶ τῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ ἐκεῖ ἐνωθεὶς, πλῆθός τε στρατιωτῶν

Variæ lectiones et notæ.

(92) Ἑλένην. Consule Notas nostras ad Annam Commenam, p. 229, 233, 234.

(92) Τοῦτο τὸν βασιλέα. Quin etiam tradit Lupus Prostospatha Michaelem, audita Botaniatæ rebellione, venisse in Apuliam ann. 1080 et auxilium petiisse a Roberte Guiscardo duce contra eumdem Botaniatam: quod certe simillimum vero non videtur.

(94) Ἐκ του Φωκᾶ τὴν τοῦ γένους ἕλκειν σειρὰν νομιζόμενος. Ex Phocis igitur Botaniates natalium originem arcessebat, quorum gens perillustris fuit, ut quæ imperatorem Nicephorum Phocam protulerit, et ex eo viros dignitatibus et bellica laude eximios, quarum elogia perstrinximus in *Familiis Augustis Byzantinis*, qua quidem tempestate Φωκάδων familiam summa potentia ad sua usque tempora floruisse testatur Basilius Bulgaroctonus imp. in Novella, quæ describitur in Jure Græco Romano, t. II, p. 173.

ἐκεῖθεν ἐθνικῶν τε καὶ Μακεδόνων πείσας συνάραsθαί οἱ, τῆς τυραννίδος ἀπήρξατο. Τισὶ δὲ τῶν τοῦ Βρυενίου ὁ Θεοδωροκάνος συμμίξας, ἡττᾶταί τε καὶ ἁλίσκεται. Προσερρύησαν δὲ τῷ Βρυενίῳ καὶ οἱ Ῥαιδεστηνοὶ, ἀλλὰ μέντοι καὶ οἱ οἰκοῦντες τὸ Πάντιον. Εἶχετο τοίνυν τῆς ἀποστασίας ὁ Βρυένιος κραταιῶς, τὸν ἀδελφὸν κουροπαλάτην τιμήσας, καὶ στείλας σὺν δυνάμει πρὸς τὸ Βυζάντιον, ὡς αὐτίκα τοῦτο παραληψόμενον. Ἠώρητο γὰρ ἐλπίσιν ὡς ὑπτίαις, τὸ τοῦ λόγου, χερσὶν οἱ τῆς συγκλήτου βουλῆς αὐτὸν ὑποδέξονται διὰ τὴν πρὸς τὸν λογοθέτην Νικηφόρον ἀπέχθειαν, καὶ τὴν τοῦ βασιλέως ἀφέλειαν· ἀλλ' οὐ κατὰ τὸν σκοπὸν αὐτῷ καὶ τὰ πράγματα ἀπηντήκασιν. Ἐπελθόντες γὰρ οἱ σταλέντες τῷ τείχει τῶν Βλαχερνῶν, ἠκροβολίσαντο μὲν, ἤνυσαν δὲ οὐδέν. Ὅθεν διὰ τῆς γεφύρας (95) διαβάντες εἰς τὴν ἀντικρὺ τῆς πόλεως ἤπειρον, τὰς ἐκεῖ τυγχανούσας οἰκοδομὰς παρέδοσαν τῷ πυρὶ, κἀκεῖθεν εἰς τὸν Ἀθύραν ὑπέστρεψαν. Οὕτω δ' ὁ βασιλεὺς περιστατούμενος πάντοθεν, τὸν Ῥουσέλιον λύει τε τῶν δεσμῶν, καὶ ῥήμασι καὶ χρήμασι τὸν ἄνδρα ἐκμειλιξάμενος, ἐπελθεῖν πείθει τῷ τοῦ Βρυεννίου ὁμαίμονι μετὰ τοῦ προέδρου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ στραταρχοῦντος τῆς τῷ βασιλεῖ κατὰ τὸ Βυζάντιον προσούσης δυνάμεως. Ὁ μαθὼν ὁ τοῦ Βρυεννίου ἀδελφὸς ἔφθη διαδράς. Τῶν Μακεδόνων μέντοι καταλειφθέντες πολλοὶ, οἱ μὲν ἔπεσον, οἱ δ' ἐάλωσαν.

A obversam urbi continentem progressi, ædificia incenderunt, atque inde Athyram redierunt. Imperator in tantis undique malis Ruselio vinculis soluto, et verbis et pecunia delinito persuadet, ut cum Alexio Comneno præside, qui copiis Byzantinis præerat, Bryenii fratrem Joannem invadat. Sed Joannes ea re mature cognita, fuga salutem quæsivit. Multi tamen Macedones qui ibi relicti erant, partim cæsi, partim capti sunt.

ΙΗ'. Ἐν τοσούτῳ δὲ καὶ Πατζινάκων πλῆθος ἐπῆλθε κατὰ Ἀδριανουπόλεως, καὶ περὶ ταύτην παρεμβαλόντες, τὴν πέριξ αὐτῶν ἐληΐζοντο χώραν, οὓς ὁ Βρυένιος δεξιωσάμενος χρήμασι, μεταστῆναι τῆς πόλεως ἔπεισε. Περὶ δέ γε τὴν Κύζικον τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἀπελθόντι, καὶ πειρωμένῳ ὑπαγέσθαι τοὺς ἐκεῖ, ὁ Ῥουσέλιος ἐντυχὼν, ἐτρέψατο κατὰ κράτος αὐτόν. Ἄρτι δὲ τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου τοῦ Ξιφιλίνου (96) πρὸς τὰς αἰωνίους μεταθεμένου μονὰς, ἐπὶ δέκα ἐνιαυτοὺς ἐφ' ἑνὶ καὶ μησὶν ἑπτὰ τὴν Ἐκκλησίαν ποιμάναντος, προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμᾶς μοναχὸς (97), λόγοις μὲν οὐχ ὡμιληκὼς, ἀρεταῖς δὲ παντοίαις κοσμούμενος, καὶ διὰ τοῦτο καὶ πρὸς τοῦ βασιλέως ἐξόχως τιμώμενος. Ὁ μέντοι Βοτανειάτης, ἐκ διαφόρων γενῶν ἑαυτῷ περιποιησάμενος τάγματα, καὶ Τούρκους προσηταιρίσατο, ὧν ἐξῆρχεν ὁ Κουτλουμοῦς (98), τῶν παρὰ Πέρσαις τυγχάνων περιφανῶν, ὃς, τῷ σουλτὰν κατὰ γένος προσήκων, περὶ τῆς ἀρχῆς αὐτῷ διεφέρετο, καὶ πρὸς πολέμους ἤδη χωρεῖν ἡτοιμάζοντο. Τοῦτο τῷ χαλιφᾷ ἀπαγγελθὲν (οὗτος δὲ παρ' αὐτοῖς ὑπερβαλλόντως τετίμητο, ὡς ἐκ τοῦ γένους τοῦ Μαχουμὲν κατάγεσθαι νομιζόμενος) εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλεν, ἵνα μὴ παρ' αὐτοῖς ἐμφύλιος γένηται πόλεμος. Αὐτίκα τοίνυν, εἰ καὶ τῆς οἰκείας διατριβῆς μὴ ἐξιέναι τῷ χαλιφᾷ, μηδὲ δημοσιεύειν νενόμισται, ἐκεῖνος, τοῦ ἔθους καταφρονήσας, ἔξεισι καὶ ἅπεισι πρὸς τοὺς περὶ τῆς ἀρχῆς ἀντερίζοντας, καὶ πείθει τούτους τῆς μὲν μάχης ἀφέξεσθαι, τὸν δὲ σουλτὰν ἔχειν μὲν τὴν οἰκείαν ἀρχὴν ἀνακρωτηρίαστον, συνάρασθαι δὲ τῷ συγγενεῖ παντοίως ἐν κατασχέσει γενέσθαι χώρας Ῥωμαϊκῆς, καὶ ταύτης ἄρχειν. Ἐπὶ τούτοις

B XVIII. Interea Patzinacarum multitudo Adrianopolim aggressa, castris positis agros suburbanos vastat, a quibus Cryenius pecunia data impetravit, ut ab urbe recederent. Ruselius vero fratrem ejus Joannem Cyzicum invadentem, ac gentem illam subigere conantem adeptus, prælio victum profligavit. Joanne Xiphilino patriarcha in æternas mansiones translato, cum Ecclesiam annos XI et menses VII rexisset, patriarcha designatus est Cosmas monachus, ineruditus ille quidem, sed omnis generis virtutibus ornatus, qua de causa etiam ab imperatore in maximo pretio habebatur. Cæterum Botaniates legionibus e diversis gentibus conflatis, Turcas etiam sibi conciliavit, quorum Cutlumus dux erat, Persa illustris, qui cum sultano, cui genere propinquus erat, de regno contendebat, jamque ad arma res spectabat. Id chaliphæ, cujus apud illos maxima erat auctoritas, ut qui a Mahumeto ortum sumere putaretur, magnum dolorem attulit, si inter ipsos bella civilia orirentur, et quamvis moris non esset, ut suo loco excederet, ac in publico versaretur, tamen instituto contempto, ad eos abit qui de regno litigabant, eisque persuadet, ut omisso bello sultanus principatum suum integrum teneat, cognatoque omni ope præsto sit, ut Romanis provinciis subactis imperet. Iis pactionibus firmatis, Cutlumus Romanam ditionem ingressus Botaniatæ operam navat, qui justis copiis instructus Nicæam occupare properabat: jam enim præsidiarii milites prodita urbe ultro se cum ipso conjunxerant, et a magna **291** urbe in dies aliqui ad illum confluebant. Ita rebus ex sententia succedentibus, Botaniates in urbe

C

D

Variæ lectiones et notæ.

(95) Γεφύρας. De hoc ponte diximus in *Constantinopoli Christ.* lib. IV, sect. 14.

(96) Ξιφιλίνου. Ἰωάννου τοῦ. Exstat in cod. Regio Michaelis Pselli Oratio funebris in eumdem Xiphilinum.

(97) Προεχειρίσθη πατριάρχης Κοσμᾶς μοναχός. Similia habet Scylitzes, p. 860. Hierosolymitanum cognominatum esse tradit auctor Catalogi Patr.CP. in Jure Græcorom.ad discrimen forte Cosmæ Attici dicti sub Manuele Commeno, ubi pontificatum gessisse an.5, menses 6 scribitur, eum dignitatem abdicasset. Causam vero abdicationis refert Anna Commena, lib. III, *Alexiad.* pag. 79.

(98) Κουτλουμοῦς Scylitzes, p. 861,

principe, frequentissimo conventu plebis, primorum ex magistratibus, et selectorum sacerdotum, celebri Annuntiationis festivitate, imperator appellatur, Antiocheno patriarcha Æmiliano, et metropolitano Iconii auctoribus. Igitur reipublicæ primores tributim divisi, et phalangis instar conglobati, regiam orienti obversam invadunt, eamque præsidio suorum militum imposito firmant. Michaelem vero qui cum uxore Maria et filio in Blacherniam regiam confugerat, erepto imperio lacernaque monastica induta, in Studii monasterium abducunt, cum imperium annos sex et menses totidem tenuisset. Id eo Sabbato actum, quo Ecclesia, more a majoribus accepto, Domini et Servatoris nostri in Lazari resurrectione miraculum celebrare solet, Michaele ad hunc modum pulso, Botaniates imperio citra negotium potitus, ad urbem proficiscitur. Verum Nicephorus logotheta clam egressus ad Ruselium Heracleæ stativa habentem, se contulit. Urbani vero qui Michaelem pepulerant, asservata regia per triduum principe destituta, Botaniatem per litteras monent, ut propere veniat. Is igitur Borila ministro misso, qui illam occuparet, ipse haud multo post est consecutus.

A γενομένων ἐκείνοις συμβάσεων, ὁ Κουτλουμοῦς εἰς τὴν ὑπὸ Ῥωμαίους ἐγένετο, καὶ τότε τῷ Βοτανειάτῃ συνεστρατεύετο. Ἔχων οὖν στρατιὰν ἀξιόλογον ὁ Βοτανειάτης μεθ' ἑαυτοῦ ἔσπευδε τὴν Νίκαιαν καταλήψεσθαί. Ἤδη γὰρ προύδέδοτό οἱ ἡ πόλις αὕτη παρὰ τῶν τεταγμένων αὐτῆς ἐπὶ φυλακῇ, κἀκεῖνοι ἐθελονταὶ αὐτῷ προσεχώρησαν, κἀκ τῆς μεγάλης πόλεως δὲ πολλοὶ καθ' ἑκάστην προσεφοίτων αὐτῷ. Οὕτω μὲν οὖν τῷ Βοτανειάτῃ κατὰ ῥοῦν ἐχώρει τὰ πράγματα. Ἐν δὲ τῇ τῶν πόλεων ὑπερκειμένῃ παμπληθεῖ συνελθόντες, τό τε δημοτικὸν ταύτης, καὶ τὸ ὑπερέχον ἐν ἄρχουσιν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ κεκληρωμένων τὸ ἔκκριτον, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς τοῦ Εὐαγγελισμοῦ πανηγύρεως αὐτοκράτορα τὸν Βοτανειάτην ἀναγορεύουσι, προεξάρχοντος τοῦ τοιούτου συλλόγου τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας, τοῦ καλουμένου Αἱμιλιανοῦ, καὶ τοῦ μητροπολίτου Ἰκονίου. Διαιρεθέντες οὖν κατὰ φρατρίας τῆς πολιτείας οἱ ἔξοχοι, καὶ κατὰ φάλαγγας συνασπίσαντες, ἐπίασι τῶν ἀνακτόρων τοῖς πρὸς τὸν ἀνίσχοντα ἥλιον (99), καὶ τούτων κρατήσαντες, στρατιώτας οἰκείους ἐφιστῶσιν εἰς αὐτῶν φυλακήν. Τὸν δὲ βασιλέα σὺν τῇ βασιλευούσῃ Μαρίᾳ καὶ τῷ υἱῷ εἰς τὰ ἐν Βλαχέρναις καταπεφευγότα ἀνάκτορα καθαιροῦσι τῆς βασιλείας, καὶ ῥᾳκος ἀμφιεννύουσι μοναχοῦ, καὶ πρὸς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ἀπάγουσιν, ἀπολελαυκότα τῆς βασιλείας ἐν ἔτεσιν ἓξ καὶ μησὶ τοσούτοις. Ταῦτα κατὰ τὸ Σάββατον γέγονεν, ἐν ᾧ τὴν ἐπὶ τῇ ἐκ νεκρῶν ἐγέρσει τοῦ Λαζάρου (1) θαυματοποιίαν τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν πανηγυρίζειν ἡ Ἐκκλησία παρείληφε. Τοῦ γοῦν Μιχαὴλ οὕτω τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκότος, ἀπραγμάτευτον εὗρε τὴν αὐταρχίαν ὁ Βοτανειάτης, καὶ ἦει πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὁ μέντοι Νικηφόρος ὁ λογοθέτης τῷ Ῥουσελίῳ ἐν Ἡρακλείᾳ σκηνουμένῳ τῆς πόλεως ὑπεξελθὼν προσεχώρησεν. Οἱ δ' ἐν τῇ πόλει, τὸν Μιχαὴλ κατασπάσαντες, ἐπὶ τρισὶν ἡμέραις βασιλέως χηρεύοντα συντηρήσαντες τὰ βασίλεια τῷ Βοτανειάτῃ ἐπισπεῦσαι καὶ ἐλθεῖν ἐπιστέλλουσιν. Ὁ δὲ, ἕνα τῶν οἰκείων δούλων προπέμψας, τὸν Βορίλαν φημὶ, καὶ δι' αὐτοῦ κατασχὼν τὰ ἀνάκτορα, ἐπικατέλαβε κἀκεῖνος μετ' οὐ πολύ.

XIX. Botoniates cum in regiam pervenisset, a patriarcha feria tertia magnæ hebdomadis coronatur, ac primum illud liberalitatis specimen edidit, ut quidquid fisco deberetur, id universum citra exceptionem aboleret, ac novas tabulas illustri edicto institueret. Bryenio vero, qui adhuc in Occidente tyrannidem tenebat, per legatos Cæsaris honorem pollicetur, si tyrannide abstineat, et adjutoribus ejus, honorum quos jam ab illo accepissent, confirmationem. Sed cum ille imperii cupiditate æstuans, non cederet, atque alteram et tertiam legationem superbe repudiasset, legatis aliter quam moris est, exceptis, et cum ignominia dimissis : desperatis quietis conditionibus, invitus bellum suscepit, et Alexium Comnenum Nobilissimi titulo ornatum, et magnum domesticum **292** designatum, præfectumque Romanis legionibus, contra illum misit. Is cum eo congressus, in loco qui a frequentibus bonæ aquæ scaturiginibus Calabrya

Γ΄. Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις (2) ὁ Βοτανειάτης ἐγένετο, ἀναδεῖται κατὰ τὴν μεγάλην Τρίτην παρὰ τοῦ πατριάρχου ταινίᾳ βασιλικῇ, καὶ πρῶτον ἅπασι παρέσχε τὸ φιλοτίμημα, τὰς εἰς τὸ δημόσιον ἁπάντων κοινῶς ὀφειλὰς ἐκτεμὼν ἀπροσδιορίστως, καὶ χρεωκοπίαν τούτων θεσπίσματι μεγαλοπρεπῶς ἐργασάμενος. Ἔτι δὲ τῷ Βρυενίῳ κατὰ τὴν Ἑσπέραν ἐχομένῳ τῆς τυραννίδος στέλλει τοὺς ἀπαγγέλλοντας τὴν τοῦ Καίσαρος ἀξίαν αὐτῷ διδόναι, εἰ τῆς τυραννίδος ἀπόσχοιτο, καὶ τοῖς αὐτῷ συναραμένοις τὰς τιμὰς ἐπιβεβαιῶσαι, αἷς αὐτοὺς ἐκεῖνος ἐτίμησεν. Ὁ δὲ σφόδρα τῆς βασιλείας ἐφίετο καὶ ἀνένδοτος ἦν. Πάλιν οὖν ἑτέρα πρεσβεία καὶ ἐπὶ ταύτῃ τρίτη. Ὁ δ' ὑπερηφανεύετο, καὶ οὐδὲ κατὰ τὰ τῶν πρέσβεων νόμιμα τοὺς πρέσβεις ἐδέχετο, ἀλλ' ἀτίμως αὐτοὺς ἀπεπέμπετο. Ὡς οὖν οὐδὲν εἰρηνικῶς ἀνύειν ἔγνω ὁ βασιλεὺς, καὶ ἄκων πρὸς μάχην ἀπένευσε, καὶ τὸν Κομνηνὸν Ἀλέξιον τετιμηκὼς νωβελίσιμον (3), καὶ προχειρισάμενος μέγαν δο-

Variæ lectiones et notæ.

(99) Ἐπίασι τῶν ἀνακτόρων πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον. Scylitzes : Κυριεύουσι δὲ τῶν ἀνακτόρων ἐξ ἐφόδου, etc., quibus verbis Magnum Palatium intelligitur, quod ad orientem urbis exstitit.

(1) Λαζάρου. Vide *Gloss. med. Græcit.* in v. Λάζαρος.

(2) Ἐπεὶ δ' ἐν τοῖς βασιλείοις. Anonymus Barensis : *Anno* 1078 *ind.* 1, *elevatus est imp. Nikiforo Botaniati, mense Martii, et deposuit Michael imp. et tulit uxor ejus sibi uxorem, fecitque eum monachus, et fecit vocare Basilaki et Brioni.* Hæc admodum barbara, ut cætera ejusdem scriptoris.

(3) Νωβελίσιμον. Vide *Gloss. med. Græcit.*

μέστικον, καὶ τῶν Ῥωμαϊκῶν αὐτὸν δυνάμεων προστησάμενος, κατὰ τοῦ Βρυενίου ἐξεπεμψεν· ὃς, τούτῳ συμβαλὼν κατά τι χωρίον Καλαβρύην (4) λεγόμενον, διὰ τὸ κατάῤῥυτον εἶναι τὸν τόπον βρύσεσιν ὑδάτων πολλῶν τε καὶ ἀγαθῶν, ῥᾳδίως τῆς ἐκείνου περιεγένετο στρατιᾶς, καὶ τῶν μὲν πεσόντων, τῶν δὲ φυγόντων, εἷλε μονωθέντα τὸν τυραννήσαντα, καὶ τοῦ φωτὸς τὸν δείλαιον ἀπεστέρησε, καὶ εἰσήγαγε τυφλὸν εἰς τὴν βασιλεύουσαν. Καὶ ἡ μὲν τοῦ βρυενίου εἰς τοῦτο τέλους κατήντησεν ἐπανάστασις. Ἐπανέστησαν δὲ καὶ οἱ Βάραγγοι (5) κατὰ τοῦ βασιλέως, ἀνελεῖν αὐτὸν μελετήσαντες. Ἀντιταξαμένης δ' αὐτοῖς χειρὸς ἑτέρας Ῥωμαϊκῆς, εἰς ἱκεσίαν ἐτράποντο, καὶ συγγνώμης ἐπέτυχον. Τῷ δὲ βασιλεῖ τούτῳ τῆς ὁμοζύγου τελευτησάσης, πολλαὶ μὲν ἐμνηστεύοντο παρθένοι, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ τοῦ βασιλέως τοῦ Δούκα θυγάτηρ Ζωή. Ὁ δὲ ἦ τὴν βασιλίδα Εὐδοκίαν ἤθελεν ἀγαγέσθαι, ἢ τὴν ἐξ Ἀλανῶν Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν. Στέλλει γοῦν τὴν Εὐδοκίαν μετακαλούμενος. Ἡ δὲ, ὡς λόγος, οὐκ ἀπηνήνατο, ἐκωλύθη δὲ πρὸς τοῦτο ὁ βασιλεὺς παρά τινων μοναχῶν. Καὶ ἄγεται τὴν βασιλίδα Μαρίαν, τὴν τῷ πρὸ αὐτοῦ συνοικήσασαν, οὐδὲν ἧττον παρανομήσας ἢ εἰ τὴν Εὐδοκίαν ἠγάγετο. Μοιχεία γὰρ ἦν ἀπηρυθριασμένη τὸ τολμηθέν. Διὸ καὶ ὁ τὴν ἱερολογίαν τετελεκὼς ἔπ' αὐτοῖς τῆς ἱερωσύνης ἐκπέπτωκεν. Ὁ μέντοι προβεβασιλευκὼς Μιχαὴλ, ὡς εἴρηται, τὴν τρίχα καρεὶς, καὶ ψήφῳ συνοδικῇ μητροπολίτης Ἐφέσου (6) κεχειροτόνητο, καὶ ἅπαξ φοιτήσας ἐκεῖ, ἐπανῆλθε, καὶ ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ (7) ἐποιεῖτο τὴν δίαιταν. Μετὰ δὲ τὸ τὸν Βοτανειάτην τῆς βασιλείας ἐκπεπτωκέναι, θνήσκων οὗτος ὁ Μιχαὴλ, πολλὰ δεηθείσης αὐτοῦ τῆς βασιλίσσης Μαρίας, ἤδη κἀκείνης μοναχῆς γεγονυίας, συγγνώμης ἔνειμε ταύτῃ, καὶ συγχώρησιν ἐπηύξατο ἐκ Θεοῦ. Ὁ δὲ πρωτοπρόεδρος Νικηφόρος ὁ Βασιλάκιος (8) τοῦ Βρυενίου γενόμενος ἐπὶ τῷ Δυῤῥαχίῳ διάδοχος, καὶ αὐτὸς ἔρωτα τῆς βασιλείας ἐνεκυμόνησε, καὶ στρατιὰν ἀθροίσας, σὺν αὐτῇ πρὸς Θεσσαλονίκην ἀνῄει. Ἔνθα μαθὼν ὡς ὁ Βοτανειάτης βεβασιλεύκει, ἐκείνῳ μὲν ἐπέστειλε δουλικῶς, λάθρα δὲ τὰ τῆς ἀποστασίας ἐτύρευε, καὶ πρὸς συμμαχίαν μεταπέμπεται Πατζινάκους. Ὁ γνοὺς ὁ Βοτανειάτης, χρυσόβουλλον αὐτῷ στέλλει γραφὴν, ἅμα μὲν περιποιοῦσαν αὐτῷ ἐφ' οἷς ἐτόλμησε τὸ ἀμέριμνον, ἅμα δὲ καὶ τιμὴν αὐτῷ νωβελισσίμου βραβεύουσαν· ἀλλ' ἐκεῖνος ἄτεγκτος ἦν. Ὅθεν καὶ κατ' αὐτοῦ ὁ Κομνηνὸς Ἀλέξιος στέλλεται, τιμηθεὶς Σεβαστὸς, καὶ κατὰ Θεσσαλονίκην γενόμενος, καὶ τῷ Βασιλακίῳ συμμίξας, τοὺς περὶ

A dicitur, illius exercitu facile superato, tyrannum aliis cæcis, aliis fugatis destitutum, cepit, ac miserum hominem cæcatum in urbem perduxit. Hunc Byronii motus exitum habuit. Sed et Varangi imperatorem per seditionem interficere conati, ab alia Romana manu oppressi, conversique ad preces, veniam impetrarunt. Cum autem Botaniatæ uxor obiisset, multæ virgines, quamvis effecto imperatori offerebantur, ac præ cæteris Constantini Ducæ filia Zoe. Verum illi placebat, aut imperatricem Eudociam ducere, aut Mariam decessoris sui conjugem. Misit igitur ad Eudociam, quæ cum (ut fertur) conjugium non recusaret, monachis quibusdam vetantibus, Mariam imperatricem ducit, in quo nihilo rectius fecit, quam si Eudociam
B accepisset, aut deterius etiam. Id enim facinus impudens erat adulterium. Ille certa qui sacrum nuptiale peregerat, sacerdotio excidit. Michael vero pridem imperator, tonsa coma, ut dictum est, concilii suffragiis Ephesi metropolitanus est creatus, et cum semel eo venisset, reversus, in Manuelis monasterio vitam egit. Post amissum a Botaniata imperium, a Maria imperatrice, et ipsa jam monacha facta, moribundus veniam suppliciter oratus, ignovit mulieri, ac Deum rogavit, ut itidem ei ignosceret. Cæterum Protoproedrus Nicephorus Basdacius, qui Bryenio in Dyrrachii præfectura successerat, et ipse imperii cupiditate æstuans, collecto exercitu Thesselonicam proficiscitur. Ubi cum didicisset, Botaniatem rerum potitum esse, serviles ad eum litteras dedit, interim
C vero clam defectionem molitus est, Patzinacis in auxilium evocatis. Quo Botaniates coginto, aurea bulla missa, et impunitatem ei et Nobilissimi honorem polliceiur. Verum cum ille non flecteretur. Alexium Comnenum, quem Sebastum appellarat, contra illum mittit. Is Thessalonicam profectus, copiis ejus proffligatis, ipsum, arce urbis expugnata, captum, jussu imperatoris, oculis privavit. Qua Bryenii et Basilacii clade, **293** etiam alii, qui seditionem contra imperatorem moverant, modestiores facti, arma posuerunt. Contra Turcos porro Orientem incursantes, juxto exercitu attributo imperator Constantinum, Constantini, Ducæ pridem imperatoris filium, cum imperio misit. Is vero cum Chrysopolim trajecisset, statim
D novis rebus studet, et militari turba quæ illic erat, imperator salutatur. Verum imperator militibus partim muneribus adductis, partim dignitatum honoribus conciliatis, partim aliter atque aliter

Variæ lectiones et notæ.

(4) Καλαβρύην. Vide idem Gloss. in Βρύσις, et Dissert. de Hebdemo hisce notis subjectam.

(5) Οἱ Βάραγγοι. De Varangis copiose egimus in Notis ad Villharduinum, et ad *Alexiadem*.

(6) Μητροπολίτης Ἐφέσου. Vide Allatium *De Psellis*, p. 41.

(7) Ἐν τῇ τοῦ Μανουὴλ μονῇ. De Manuelis monasterio agimus in nostra *Constantinopoli Christ.* lib. IV, p. 158.

(8) Νικηφόρος ὁ βασιλάκιος. Cujus rebellionem et fortunam pluribus enarrant Nicephorus Byrenius in *Hist.* et conjux Anna Comnena, lib. I *Alexiad.*

inectis, effecit, ut Constantinus sibi traderetur. Adolescens igitur raditur (quidam etiam sacerdotem unctum ferunt) et in insulam redegatur. Æmiliano Antiocheno patriarcha mortuo, in ejus locum successit Nicephorus cognomento Maurus. Imperator hic partim ob provectam ætatem, partim ob naturalem mollitiem rebus administrandis parum intentus fuit, sed Sidensi metropolitano et ipse curam negotiorum mandavit. Ad hæc servos habuit duos, quorum alteri Borilus, alteri Germanus nomen fuit : hi pro sua libidine sursum deorsum miscebant omnia, atque ipsi etiam imperatori et domino imperabant : ob quorum audaciam et arrogantiam ipse quoque viris dignitate præditis invisus fuit. Nicephorus vero logotheta, cum se ad Ruselium contulisset, ab eo vinculis est asservatus, et Ruselio subito exstincto in suspicionem venit dati illi veneni. Unde ab illius cognatis, Botaniatæ traditus, in quamdam insulam, ante urbem imperatricem sitam, relegatur. Aulici porro veriti, ne si in imperatoris conspectum veniret, assumeretur, atque omnes loco moveret, imperatori dicunt, hominem immensam habere percuniam, eamque in fiscum esse referendam. Igitur Straboromanus, tum magnus hetariarcha, mittitur, qui hominem rogaret, ubi ea occultaretur ? cui iidem persuadent, ut eum omnibus modis tollat. Is igitur in insulam pervectus, miserum ita torsii, ut in quæstionibus expirarit : quamvis promitteret, se scripto expositurum omnia, si quæstionibus liberaretur. Ac ille quidem ita periit.

A ἐκεῖνον κατετροπώσατο, κἀκεῖνον, εἰς τὴν τῆς Θεσσαλονίκης συμφυγόντα ἀκρόπολιν, πολιορκίᾳ ἐζώγρησε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐξέκοψε τοῦ ἀνδρὸς κελεύσει βασιλικῇ. Καὶ ἄλλοι δὲ ἀντάραντες ἦσαν χεῖρας τούτῳ τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ τὸν Βρυένιον συμβάντων καὶ περὶ τὸν Βασιλάκιον σωφρονισθέντες, τὰ ὅπλα κατέθεντο. Τῶν Τούρκων δὲ τὴν Ἔφαν κατατρεχόντων, στέλλει κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς σὺν ἀξιομάχῳ στρατεύματι Κωνσταντῖνον τὸν υἱὸν τοῦ προβεβασιλευκότος Κωνσταντίνου τοῦ Δούκα, ἐκεῖνον στρατάρχην τῆς κατὰ τῶν Τούρκων στρατιᾶς προστησάμενος. Ὁ δὲ, πρὸς τὴν καλουμένην Χρυσόπολιν διαπεραιωθείς, νεωτερίζει εὐθὺς, καὶ παρὰ τῆς ἐκεῖσε οὔσης στρατιωτικῆς πληθύος ἀναγορεύεται βασιλεύς. Ἀλλὰ τοὺς μὲν τῶν στρατιωτῶν δώροις ὁ βασιλεὺς ὑπηγάγετο, τοὺς δ' ἀξιωμάτων τιμαῖς B ᾠκειώσατο, ἄλλους δ' ἄλλως μετεχειρίσατο, καὶ παρ' αὐτῶν συσχθεὶς ὁ Κωνσταντῖνος, παρεδόθη τῷ βασιλεῖ. Κείρεται τοίνυν ὁ νεανίας, καὶ εἰς νῆσον περιορίζεται. Λόγος δ' ἔχει καὶ ἱερέα χρισθῆναι τὸν ἄνθρωπον. Τοῦ πατριάρχου δὲ Ἀντιοχείας τοῦ Αἰμιλιανοῦ τὸν βίον μετηλλαχότος, προκεχείριστο ἕτερος Νικηφόρος ὁ Μαῦρος λεγόμενος. Οὗτος τοίνυν ὁ βασιλεὺς τὸ μέν τοι καὶ διὰ γῆρας βαθὺ, τὸ δέ τι καὶ διὰ φυσικὴν χαύνωσιν οὐ πάνυ τι τῆς τῶν πραγμάτων ἥπτετο διοικήσεως, ἀλλὰ τὸν Σίδης μητροπολίτην καὶ οὗτος προσλαβόμενος, ἐκείνῳ τὴν τῶν κοινῶν ἀνέθετο πρύνοιαν. Ἦσαν δὲ τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ δύο δοῦλοι, ὧν ὁ μὲν Βόριλος, ἕτερος δὲ Γερμανὸς ὠνομάζοντο· οὗτοι τοίνυν ἦγον τὰ πάντα καὶ ἔφερον ὡς ἐβούλοντο, καὶ αὐτὸν τὸν κρατοῦντα τῶν ἐ τέλει συνέβαινε, προσφερομένων τῶν δούλων ἐκείνοις ἀλαζονικώτερον καὶ θρασύτερον. Ὡς ἤδη δὲ εἴρηται, ὁ λογοθέτης Νικηφόρος, προσχωρήσας τῷ Ῥουσελίῳ, ὑπὸ δεσμοῖς παρ' ἐκείνου τετήρητο. Ἀλλ' αἰφνίδιον θανὼν ὁ Ῥουσέλιος, ὑποψίαν παρέσχεν ὡς παρὰ τοῦ λογοθέτου φαρμάκῳ ἀνῄρητο. Διὸ καὶ παρὰ τῶν τῷ Ῥουσελίῳ προσηκόντων τῷ Βοτανειάτῃ παραδοθεὶς, εἰς μίαν τῶν πρὸ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων κειμένων νήσων περιορίζεται. Οἱ δέ γε περὶ τὸν βασιλέα, δεδοικότες ὡς, εἴ εἰς ὄψιν ἐλεύσεται τῷ βασιλεῖ, προσληφθήσεται καὶ πάντας παραγκωνίσεται, ὑποτιθέασι τῷ Βοτανειάτῃ ἀμυθήτων εὐπορεῖν χρημάτων τὸν λογοθέτην, καὶ ταῦτα τῷ βασιλικῷ χρῆναι προσενεχθῆναι ταμείῳ. Στέλλεται τοίνυν ὁ Στραβορωμανὸς, μέγας ἑταιρειάρχης τότε γενόμενος. Ἐρωτήσων τὸν ἄνθρωπον ὅπῃ αὐτῷ τὰ χθήματα κέκρυπται. Οἱ δὲ περὶ τὸν βασιλέα, οὓς καὶ δεδοικέναι τὴν τοῦ λογοθέτου παρουσίαν ὁ λόγος προδιηγήσατο, πείθουσι τὸν Στραβορωμανὸν ἀνελεῖν τὸν ἄνθρωπον ἐκ τρόπου παντός. Ὃς καὶ, γενόμενος κατὰ τὴν νῆσον ἐν ᾗ περιώριστο, ἐτάζει τὸν ἄνδρα οὕτω σφοδρῶς, ὡς ἐν αὐταῖς ταῖς βασάνοις ἐναπόψύξαι, καὶ ταῦτα ὑπισχνούμενον ὡς πάντα δοίη ἐν ἀπογράφοις, εἰ τὸν ἐτασμὸν διαφεύξοιτο. Ὁ μὲν οὖν οὕτως ἀπόλωλεν.

XX. Commeni vero Isaacius et Alexius ab imperatore supra modum et honorabantur et diligebantur, **294** et imperii successores nominabantur. Qua de causa aulicorum et in primis duorum servorum, quos diximus, obtrectationibus fuere obnoxii, qui eos apud illum criminati sunt quasi regnum cogitarent, et imperatoris erga illos affectum eam vellicarunt et exulcerarunt. Quo illi cognito, veriti, ne quid in se gravius consuleretur, et ut fama est, regni cupiditate jam olim æstuantes, communicato cum iis quibus fidebant, consilio, urbe excedunt, et Adrianopoli occupata, universas pene legiones ad se attrahunt. Alexius autem salutatur imperator, natu majori fratri prælatus, cum

C Κ'. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ ὁ Ἰσαάκιος καὶ ὁ Ἀλέξιος ὑπερβαλλόντως πρὸς τοῦ βασιλέως καὶ τετίμηντο, καὶ ἐστέργοντο, καὶ διαδόχους αὐτοὺς τῆς βασιλείας ὠνόμαζε. Διὸ καὶ παρὰ τῶν περὶ τὸν Βοτανειάτην σφοδρῶς ἐβασκαίνοντο, καὶ μᾶλλον παρὰ τῶν εἰρημένων δύο δούλων αὐτοῦ, οἳ καὶ πρὸς ἐκεῖνον τοὺς ἄνδρας διέβαλλον, ὡς τυραννίδα μελετῶντας, καὶ τὴν εἰς αὐτοὺς τοῦ βασιλέως διάθεσιν ὑπώρυττόν τε καὶ παρεσάλευον. Ὁ γνόντες οὗτοι, καὶ μή τι πάθωσι πτοηθέντες, ὡς δὲ λόγος, καὶ πάλαι παρ' ἑαυτοῖς τὸν τῆς βασιλείας τρέφοντες ἔρωτα, καὶ ἄλλοις οἷς ἐθάρρουν, τὸ βούλευμα κοινωσάμενοι, ἐξῆλθον τῆς πόλεως, καὶ τὴν πόλιν Ἀδριανοῦ κατειληφότες, εἰς ἑαυτοὺς τὸ στρατιωτικὸν ξύμπαν σχεδὸν ἑκεσπά-

σαντο, καὶ ἀναγορεύεται βασιλεὺς ὁ Ἀλέξιος, τοῦ μείζονος προτιμηθεὶς ἀδελφοῦ, ὅτι τε προσέκειντο τούτῳ μᾶλλον ὡς στρατηγικωτέρῳ οἱ στρατιῶται, καὶ ὅτι σπουδῇ τε καὶ ὑποσχέσεσι παρὰ τῶν περὶ αὐτὸν μεθειλκύσθησαν· Οὕτως οὖν ἀναῤῥηθεὶς ὁ Ἀλέξιος, καὶ τοῦ Ἰσαακίου μὴ πάνυ πρὸς τὴν ἀνάῤῥησιν δυσχεράναντος, τὴν βασιλίδα καταλαμβάνει, καὶ πρὸς πολιορκίαν ἡτοίμαστο. Ὁ δὲ Βοτανειατης τοῖς τείχεσιν ἐπέστησε φύλακας. Ἦσαν δὲ παρά τινα πύργον πρὸς τῇ πύλῃ τῆς πόλεως ἡ Χαρσίου καλεῖται, φυλάσσοντες Νέμιτζοι (ἔθνος δ' οἱ Νέμιτζοι κελτικόν)· οὗτοι λάθρα τοῖς περὶ τοὺς Κομνηνοὺς ἐκοινολογήσαντο περὶ προδοσίας τῆς πόλεως. Ἔωθεν οὖν κατὰ τὴν μεγάλην πέμπτην τῆς ἑβδομάδος τοῦ σωτηρίου πάθους τοῦ Σωτῆρο ἡμῶνοί μὲν περὶ τοὺς Κομνηνοὺς τῷ καταντικρὺ τοῦ παρὰ τῶν Νεμίτζων κατεχομένου πύργου ἐξωτέρῳ τείχει προσέβαλον κατά σύνθημα, οἱ δὲ ἐφεστῶτες αὐτῷ τοὺς προσβάλλοντας ἔβαλλον, καὶ ἀπεῖργον τοῦ προσιέναι ἀγχοῦ. Ὡς δ' ὑπὸ τῶν Νεμίτζων ἐκ τοῦ πύργου οἱ ἐν τῷ τείχει ἐβάλλοντο, μὴ οἷοί τε ὄντες καὶ πρὸς τοὺς ἐκτὸς ἀνθίστασθαι καὶ πρὸς τὰ ἐν τὸς ἀπομάχεσθαι, ἐξ ὑπερδεξίων εἰς αὐτοὺς ἀκοντίζοντας, ἐνέδωκαν τῆς ὁρμῆς· Οἱ δὲ τειχομαχούντες, κλίμαξιν αὐτίκα πρὸς τὸ τεῖχος ἀνῆεσαν, καὶ τὰ κλεῖθρα τῶν πυλῶν διατεμόντες πελέκεσιν, ἄνετοῖς τοῖς συνωμόταις παρέσχον τὴν εἴσοδον, Ὅπερ ἰδόντες οἱ τὸν ἐντὸς τηροῦντες περίβολον, σύγκλυδες ἄνθρωποι, καὶ πολέμων οἱ πλείονες ἀδαεῖς, ἢ μᾶλλον ἐξ ἀγοραίων ἀθροισθέντες καὶ πληθύος δημότιδος, οἱ μὲν κατιόντες ᾤκοντο, οἱ δὲ καὶ ἑαυτοὺς ἐπισφαλῶς κατακρημνίζοντες ἔφευγον. Ὅθεν κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν καὶ τὸν ἐντὸς περίβολον οἱ περὶ τοὺς Κομνηνοὺς παρειλήφασι, καὶ τὰς τούτου πύλας ὁμοίως ἀναπετάσαντες, βατὴν τὴν πόλιν παντί που πάρέσχοντο, καὶ αὐτίκα πρὸς διαρπαγὴν χρημάτων οἱ εἰσελθόντες ὡρμήκασι σύμμικτον πλῆθος ἐκ Θρᾳκῶν τε καὶ Μακεδόνων, καὶ Ῥωμαίων ἄλλων καὶ Βαρβάρων συνεστηκὸς, οὐδὲν ἄμεινον πολεμίων πρὸς τους ὁμόφύλους διατιθέμενοι. Καὶ μέχρι γὰρ ἐκχύσεως αἱμάτων προύχώρησε τὸ κακὸν, καὶ παρθένοι δὲ τῷ θεῷ καθιερωμέναι ἀσεβῶς ἐμιάνθησαν, καὶ γυναῖκες ἀνδράσι συνεζευγμέναι πρὸς βίαν ὑβρίσθησαν, καὶ θεῖοι ναοὶ τὸν κόσμον αὐτῶν ἐσυλήθησαν, καὶ οὐδὲ τῶν ἁγίων κρατήρων ἀπέσχοντο. Ἀλλὰ καὶ τούτους οἱ πάντολμοι καὶ τὰς ἱερὰς φιάλας τῆς ἀναιμάκτου καὶ φρικώδους θυσίας πλήρεις διήρπαξον, ἐκχέαντες τὰ Ἅγια κατὰ γῆς. Καὶ ὅσοις δὲ τῆς γερουσίας συνήντων, κατασπῶντες τῶν ἡμιόνων αὐτοὺς, ἐνίους δὲ καὶ ἀποδύοντες, ἐν μέσαις ταῖς ἀγυιαῖς εἶων ἡμιγύμνους τε καὶ πεζούς. Καὶ ταῦτα καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν ἐπράττοντο, καὶ τὸ δεινὸν ἄχρι τοῦ Βοὸς ἐπιφθάκει γινόμενον, κοινόν τε καὶ πάνδημον, ἤδη δέ τινες καὶ μέχρι τοῦ Φιλαδελφίου ἢ καὶ προσωτέρω ἐπίδραμον. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, εἰς τὴν προνομὴν σκεδασθέντων πάντων, μόνοι σὺν εὐαριθμήτοις σφόδρα τοῖς περὶ αὐτοὺς κατελείφθησαν, καὶ ἕως τοῦ Ταύρου γενόμενοι, προσωτέρω ἀπιέναι οὐκ ἀπεθάῤῥουν.

A quod ob rei militaris peritiam exercitibus charior erat, tum quod familiarum studiis et pollicitationibus commendatus. Is igitur sic declaratus, Isaacio non admodum ægre ferente, urbem imperatricem, ad obsidionem paratus, invadit. Botaniates vero custodes in mœnibus collocat. Erant autem in turri quadam ad urbis portam Charsiam custodes Nemitzi, gens Gallica: ii clam cum Commenis de proditione egerunt. Mane igitur in magna feria quinta septimanæ salutaris Passionis Salvatoris nostri. Commeni in murum exteriorem e regione turris illius, quam Nemitzi tenebant, ex composito fecerunt impetum, quos subeuntes telis arcebant defensores. Ut autem a Nemitzis, ii qui in muris erant, ex turri perebantur, nec simul et externis B et internis hostibus e superiore loco jaculantibus resistere poterant, impetum remiserunt. Qui vero mœnia oppugnabant, scalis statim muro conscenso, portarumque claustris bipennibus perfractis, liberum conjuratis ingressum patefecerunt. Quo ii viso, qui interiora mœnia tuebantur, confusanea turba, et belli plerique rudes, ac potius ex circumforaneis collecti plebeiaque multitudine: alii descendere, alii se cum periculo præcipitare, ac fugam capessere. Itaque Comnenii etiam interiora mœnia defensoribus plane vacua occupant, eorumque portis itidem patefactis, undique in urbem aditum aperiunt, statim ad direptiones se convertentes, quippe turba permista ex Thracibus, Macedonibus, Romanis atque aliis, Barbaris constans, C nihilo melius quam hostes, erga populares affecti. Nam **295** ad effusionem sanguinis malum processit, et virgines Deo consecratæ impie pollutæ sunt. et matronæ violatæ, et templa ornatu spoliata nec a sacrosanctis crateribus temperatum, sed homines audacissimi hos etiam et phialas incruenti et terribilis sacrificii plenas diripuerunt, Sanctis humi effusis. Senatores quoque obvios mulis detraxerunt, nonnullos detractis vestibus seminudos et pedites iu vicis reliquerunt. Hæc per totum diem acta sunt, ac malum usque ad Bovem publice ac sine discrimine vagatum est. Jamque nonnulli ad Philadelphium et ultra procurrerant, Comnemque, omnibus ad manubias discurrentibus, soli cum exiguo numero relicti, cum ad Taurum pervenissent, non sunt ausi ulterius progredi, ita justis D nudati copiis, ut si qui eos aggressi essent, facile capti ac vincti Botaniatæ traditi essent. Sed divinum decretum everti jam non poterat. Quamobrem Botaniates Comnenorum ingressu cognito, palatio statim relicto, temereque abjectis purpureis calceis, Peribleptæ monasterium ingressus, cujus post Romanum Argyrum imperatorem secundus conditor vocabatur, coma rasa, mutataque veste, lacernam monasticam induit. Ubi cum aliquandæ vixisset, pulvere pulveri restituto sepelitur. Comneni autem obsistente nemine regiam ingressi sunt citra laborem, plana et expedita via. Tale fuit

corum initium, talis in urbem impereratricem ingressus, talia imperii auspicia.

Τοσοῦτον γὰρ ἐψίλωντο ἀξιομόχου δυνάμεως, ὡς, εἰ τότε τούτος ἐπῆλθόν τινες, ῥᾷον ἂν εἷλον, αὐτοὺς, καὶ δεσμίους τῷ Βοτανειάτῃ προσήγαγον. Ἀλλὰ τὸ δόξαν ἤδη Θεῷ μετατραπῆναι οὐκ ἦν. Ἔνθεν τοι ὁ μὲν Βοτανειάτης, μαθὼν τῶν Κομνηνῶν τὴν εἰσέλευσιν, ἄπεσιν αὐτίκα τῶν βασιλείων, αὐτοῦ που ῥίψας ἃ ὑπεδεῖτο φοινικόχροα πέδιλα, καὶ εἰς τὴν δὲ Περιβλέπτου μονὴν ἀπεδθὼν, ἧς ἐκεῖνος μετὰ τὸν κατὰ τοὺς Ἀργυροὺς (Ῥωμανὸν ἐκεῖνον τὸν αὐτοκράτορα) κρήτωρ δεύτερος ἐχρημάτισε, κείρεται τὴν τρίχα, καὶ μεταμφιέννυται τὴν στολὴν, τριβώνιον κατὰ μονάζοντας ἐνδυσάμενος. Ἔνθα καὶ χρόνον ἐπιβιούς τινα, τὸν χοῦν ἀπέβετο τῷ χοΐ, ταφεὶς παρ' αὐτῇ. Οἱ δὲ Κομνηνοὶ, μηδενὸς αὐτοῖς ἀντιβαίνοντος τοῖς ἀνακτόροις προσπεφοιτήκασιν, ἀακλαιπώρως τούτος ἐπιβάντες καὶ ὁμαλῶς καὶ μετὰ πολλῆς τῆς λειότητος. Τοιαῦτά σφισι τὰ προεισόδια γέγονε, τοιαῦτα τὰ εἰς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων εἰσιτήρια, τοιαῦτα τὰ τῆς βασιλείας ἐπιβατήρια.

XXI. Comneni, rebus suisjam in tuto collocatis, matrem et conjuges ex Caniclei monasterio in regiam accersiverunt. Nam cum ipsi defecissent, mulieres statim in magnum divini Verbi Sapientiæ templum confugerunt. Unde a Botaniata in aliud monasterium sunt translatæ, ne ad seditiosos missitare nuntios possent, nulla alia ab eo molestia affectæ. Enimvero fere priusquam pedem in imperio firmassent,statim multa Botaniatæ acta abrogarunt, non ab eo auspicati tempore, quo tyrannidem invaserant, sed illud supergressi, brevi scripto complura illius decreta tyrannice aboleverunt.Deinde Alexio augustali corona ornato secundæ dignitatis partes Isaacio sunt tributæ, novo **296** indito Sebastocratoris nomine, quod Cæsariano esset excellentius. Eorum vero mater ob monasticum habitum, imperii insignium, celebrationis, et proclamationis expers, solius nominis imperatorii fuit particeps : nihilo tamen secius omnium rerum administrationem suscepit.Sic imperio inter utrumque apud matrem distributo, alios duos fratres juniores, Adrianum protosebastum,Nicephorum sebastum,et classis drungarium declararunt. Habuere quoque affines, sororum maritos Nicephorum Melissenum, et Michaelem Taronitem : quorum hunc primæ sorori junctum, et matri charissimæ, et ab ipsis honoratæ, Panhypersebastum appellarunt, ea quoque dignitate novata. Melissenum autem, qui et ipse in Oriente a Botaniata defecerat necdum arma posuerat, Cæsaris honore tributo et Thessatonica ad habitandum assignata, in suas partes attraxerunt, et reditus tam huic quam cæteris omnibus tali fortunæ tantoque dignitatum fastigio pares attribuerunt. Unde vectigalibus imperatoriis ac potius communibus et publicis ita distributis, imperatorius fiscus,sive publicum ærarium, exhauriebatur : imperator vero pecuniæ egene, non annua donativa tantum viris dignitate ornatis antiquitus dari solita sustulit, sed et senatoribus opes eripuit.

ΚΑ'. Ἥδηξδ' ἐν ἀσφαλεῖ γεγονότες οἱ Κομνηνοὶ, καὶ τὴν μητέρα (9) σφῶν καὶ τὰς ὁμευνέτιδας ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου (10) πρὸς τὰ βασίλεια μετεστείλαντο. Ἐκείνων γὰρ ἐπικεχειρηκότων ἀποστασίᾳ, εὐθὺς αἱ γυναῖκες εἰς τὸ μέγα τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας προσπεφοιτήκασιν. Ὅθεν παρὰ τοῦ Βοτανειάτου εἰς τὴν ῥηθεῖσαν μονὴν μετηνέχθησαν, ἵνα μὴ ἔχοιεν πρὸς τοὺς ἀποστατησαντας διαπέμπεσθκι, οὐδὲν δ' ἕτερον ἀνιαρὸν ἐκείναις ἐπήνεγκε. Μήπω δὲ σχεδὸν τοὺς πόδας τῇ βασιλείᾳ ἐρείσαντες, αὐτίκα πολλῶν τοῦ Βοτανειάτου πράξεων σχολὴν κατεψηφίσαντο, καὶ οὐδ' ἐξότου ἦσαν ἐπικεχειρηκότες τῇ τυραννίδι τὴν ἀγίτησιν τοίς παρ' ἐκείνου πραχθεῖσιν ἐπήνεγκαν, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὑπερῆντο τοῦ καιροῦ, καὶ πολλὰ τῶν ὑπ' ἐκείνου πεπραγμένων βασιλικῶς ἀνῃρήκασιν οὗτοι γράμματι βραχυσυλλάβῳ τυραννικῶς. Εἶτά ὁ μὲν Ἀλέξιος βασιλικὸν ἀναδεῖται διάδημα, τῷ δ' Ἰσαακίῳ τὰ δευτερεῖα νενέμηνται τῆς τιμῆς, καινοῦ αὐτοῦ ἐπιφημισθέντος ὀνόματος (σεβαστοκράτωρ γὰρ ἐπεκλήθη) καὶ ὑπερεῖχε τοῦ Καίσαρος. Ἡ δὲ μήτηρ τούτων, παρασήμων μὴ μετασχοῦσα βασιλικῶν διὰ τὸ ἔνδυμα τὸ μοναχικὸν, μήτε μὴν εὐφημίας καὶ ἀναῤῥήσεως, μόνου μετεῖχε τοῦ τῆς βασιλείας ὀνόματος· αὐτὴ δὲ τὴν τῶν πραγμάτων πᾶσαν διοίκησιν ἀνεζώσατο. Οὕτω μὲν οὖν τὰ τῆς βασιλείας παρὰ τῇ μητρὶ νενέμηντο καὶ ἀμφοῖν τοῖς ὁμαίμοσιν. Ἦστην δ' αὐτοῖς καὶ ἑτέρω διττὼ ἀδελφὼ νεωτέρω τὴν ἡλικίαν, ὧν τὸν μὲν πρωτοσέβαστον ἐτίμησαν καὶ μέγαν οομέστικον τὸν Ἀδριανὸν, τὸν Νικηφόρον δὲ Σεβαστὸν καὶ τοῦ στόλου δρουγγάριον. Εἶχον δὲ καὶ ἐπ' ἀδελφαῖς κηδεστὰς, τὸν Μελισσηνὸν (11) Νικηφόρον, καὶ Μιχαὴλ τὸν Ταρωνίτην. Τὸν μὲν οὖν Ταρωνίτην τῇ πρώτῃ συνεζευγμένον τῶν ἀδελφῶν, πάνυ στεργομένῃ πρὸς τῆς μητρὸς, καὶ πρὸς αὐτῶν τιμωμένῃ, πανυπερσέβαστον ὠνόμασαν, καὶ τοῦτο καινίσαντες τὸ ἀξίωμα, τὸν δέ γε Μελισσηνὸν, ἀποστασίαν κἀκεῖνον κατὰ τσῦ Βοτανειάτου ἐν τῇ Ἐφα φρονήσαντα, καὶ ἔτι ταύτης ἐχόμενον, ἐπὶ συμβιβάσει τετιμήκασι

Variæ lectiones et notæ.

(9) Τὴν μητέρα. Anna Dalassena, de qua in *Familiis Bysant.*

(10) Ἐκ τῆς μονῆς τοῦ Κανικλείου. Τοῦ Νικολάου scribendum ex Anna Comnena monnimus in notis ad ejus *Alexiadem*. p. 246, ubi docuimus intelligi debere oratorium S. Nicolai quod intra Magni Palatii septa ædificavit Basilius Macedo, quodque idem videtur cum monasterio S. Nicolai sanctimonialum, et Πατριαρχικὴ γυναικεία μονὴ τοῦ ἁγ ου Νικολάου appellatur in Typico ms. τῆς Κεχαριτωμένης, ubi exserte statuitur in tractu ædis Sophianæ.

(11) Μελισσηνόν. Melissenorum familiæ meminit Anonymum in Vita S. Ntcolai Studitæ. p. 944. Plura etiam de ea congessimus in *Familiis Byzantinis*, pag. 175.

Καίσαρα, καὶ τὴν πόλιν αὐτῷ Θεσσαλονίκην εἰς κατοικίαν ἀπένειμαν, καὶ χορηγίαν χρημάτων καὶ τούτῳ καὶ πᾶσα τοῖς αὐτῷ κατὰ γένος προσήκουσι τύχῃ τοιᾷδε καὶ ἀξιωμάτων ὄγκῳ τηλικούτῳ ἀνάλογον προσαφώρισαν. Ἐντεῦθεν τῶν βασιλείων προσόδων, μᾶλλον δ' εἰπεῖν τῶν κοινῶν καὶ δημοσίων οὕτω διανεμηθεισῶν, τὸ βασιλικὸν ταμιεῖον ἢ τὸ κοινὸν πρυτανεῖον ἐστένωτο. Καὶ ὁ κρατῶν σπανίζων χρημάτων, τάς τε τοῖς ἀξιώμασιν ἀνηκούσας ἀνέκαθεν ἐτησίας δόσεις ἐξέκοψε (12), καὶ τὰς τῶν συγκλητικῶν δύσιας προσαφηρεῖτο. Ἔστεψε δὲ καὶ τὴν κοινωνὸν αὐτῷ τοῦ βίου Εἰρήνην (13), καὶ Αὐγούσταν ὠνόμασεν· ἡ δ' ἦν ἐγγόνη τοῦ Καίσαρος Ἰωάννου τοῦ Δούκα. Ἡ δὲ πρώην βασίλισσα ἡ ἐξ Ἀλαννῶν Μαρία σὺν τῷ ἰδίῳ υἱῷ Κωνσταντίνῳ τῷ Δούκᾳ, ὃν τῷ Δούκᾳ Μιχαὴλ ἐν τῇ πορφύρᾳ ἐγείνατο, στεφθέντι παρὰ τοῦ οἰκείου πατρὸς ἔτι βρεφυλλίῳ τυγχάνοντι, καὶ πεδίλοις φοινικοῖς ὑποδουμένῳ, τῶν ἀναικτόρων μεθίσταται, καὶ εἰς τὰ ἐν τῇ μονῇ τῶν Μαγγάνων βασίλεια ἄπεισιν. Ἤδη γὰρ εἰλήφει ταῦτα καὶ τὴν μονήν· ἀλλὰ μέντοι καὶ τὴν τοῦ Ἑδδόμου (14) διὰ χρυσοσημάντου τοῦ Βοτανειάτου γραφῆς, ἔνθα διῆγε σὺν τῷ υἱῷ, βασιλικὴν ὑπηρεσίαν ἑαυτῇ καὶ τῷ υἱῷ ἀποτάξασα. Ἔτι γὰρ ὁ παῖς αὐτῆς περιέκειτο τὰ τῆς βασιλείας γνωρίσματα, καὶ ὑφημεῖτο μετὰ τὸν αὐτοκράτορα, καὶ τὰς χρυσοβούλλους γραφὰς μετ' ἐκεῖνον ὑπεσημαίνετο. Μετὰ δέ τινα χρόνον καὶ ἡ μήτηρ αὐτοῦ μετημφιάσθη, μέλαν ἐνδῦσα χρῶμα κατὰ τοὺς μοναχούς, τὸ μὲν ἐκοῦσα, τὸ δέ τι τυραννουμένη· καὶ ὁ παῖς ἀφηρέθη τὰ περιπόρφυρα πέδιλα, καὶ μόνῳ τῷ Κομνηνῷ ἡ τῆς αὐτεξουσίας κλῆσις καὶ ἡ βασιλεία περιελέλειπτο. Οὕτω μὲν οὖν ταῦτα. Ὁ δὲ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων ἀρχιερατεύων, ὁ θεσπέσιος ἐκεῖνος Κοσμᾶς (15), τῇ τῶν κοινῶν πραγμάτων μεταχειρίσει ἀπαρεσκόμενος, καὶ ἀπεγνωκὼς τὴν διόρθωσιν, τῷ ὑπηρέτῃ, Ἆρον, εἰπών, τὸ ψαλτήριον, καὶ συνέπου μοι, τῆς Ἐκκλησίας ὑπανεχώρησε, καὶ πολλὰ παρὰ τῶν κρατούντων παρακληθεὶς ὑποστρέψαι, οὐχ ὑπενόστησεν, ἔτη πέντε καὶ μῆνας ἐννέα τὸν πιστὸν ποιμάνας λαόν. Διὸ καὶ ἄλλον τινὰ ἀρχιερέα τῇ Ἐκκλησίᾳ ἀντεκατέστησαν, ἐκτομίαν τινὰ μοναχόν, κεκλημένον Εὐστράτιον, οὔτε λόγοις ὡμιληκότα, οὔτε πραγμάτων ἐγγεγυμνασμένον μεταχειρίσεσιν, ἀφελῆ δὲ ἄνθρωπον καὶ ἡσυχίᾳ ἢ γωνίᾳ μᾶλλον προσήκοντα. Ἤδη δὲ τρεῖς οὕτως ἐνιαυτοὺς τῷ θρόνῳ ἐνσεμνυνάμενος, κατηνέχθη τῶν ἱερῶν ἀνακτόρων παρὰ τῶν κρατούντων. Ἡ δ' αἰτία οὐκ ἔγνωσται ἀκριβῶς, καὶ λοιπὸν προκεχείριστο πα-

A Uxorem Irenem, Joannis Cæsaris Ducæ neptem coronavit, Augustamque dixit. Prior vero imperatrix Maria Alana, cum filio Constantino, quem Michaeli Ducæ in purpura pepererat, paterque infantulum adhuc coronarat, purpureis utente calceis, regia excedit, et in Manganici monasterii palatia se confert. Jam enim utriusque loci, et monasterii in Hebdomo possessionem aurea Botanietæ bulla firmatam tenebat. Ibi cum filio agebat, imperatoriis ministeriis et illi et sibi constitutis. Nam filius ejus insignia regni adhuc gerebat, et post imperatorem celebrabatur, et aureæ bullæ diplomatibus post illum subscribebat. Cæterum aliquanto post, mutato vestitu, nigrum habitum monasticum, partim ultro, partim a tyranno coactæ sumpsit. Sed et filio ejus purpurei calcei sunt B adempti, soli Comneno et nomine et potestate imperii relicta. **297** Atque hæc hactenus. At imperatricis urbis pontifex, inclytus ille Cosmas, qui communium rerum tractationem improbaret, atque emendationem desperaret, ministro suo *psallerium auferre, seque sequi justo*, Ecclesia excessit, nec in eam rediit, quamvis imperatoribus id magnopere flagitantibus: cum fidelem populum annos quinque et menses novem pavisset. Alium itaque pontificem Ecclesiæ præfecerunt, spadonem quemdam monachum, nomine Eustratium, neque eruditum, neque in rebus gerendis versatum, sed hominem simplicem et otio ac potius angulo aptiorem: qui cum eam dignitatem per annos tres usurpasset, ob causam non satis notam ab C imperatoribus sacra æde est deductus, atque in ejus locum suffectus Nicolaus monachus cognomento Grammaticus, qui in studio virtutis ætate acta, litterarum non rudis erat, etsi non exquisite peritus.

Variæ lectiones et notæ.

(12) Ἐτησίας δόσεις ἀνέκοψε. Vide Notas ad *Alexiadem*, p. 270. Cæterum quidquid deinceps de rebus ab Alexio imperatore gestis narrat Zonaras, pluribus exposuimus in Notis ad *Alexiadem Annæam*, proinde hic duntaxat delibabimus quæ auctori nostro illustrando necessaria videbuntur.

(13) Εἰρήνην. Fuit Irene Ducæna, Alexii imp. uxor, Joannis Ducæ Cæsaris neptis, filia vero Andronici Ducæ protovestiarii, et magni ducis scholarum Orientis. Ita inscribitur in typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene conditi. Obiit autem Andronicus, ut ibidem habetur, 14 Octobr. cum sub vitæ exitum monachium habitum induisset. Antonius appellatus. Huic uxor fuit Maria nobilis Bulgara, quæ sub vitæ pariter exitum sumpta angelica veste Xene appellata est, obiitque 21 Novemb. Michael vero Irenes frater D obiit 9 Januarii: Joannes frater alter moriens monachica veste sumpta Antonius appellatus est. Denique Theodora sanctimonialis ejusdem Irenes soror obiit 20 Febr. Ita idem Typicum.

(14) Τὴν τοῦ Ἑδδόμου. Vide infra Dissertationem de Hebdomo et nostram *Constantinopolim*, ubi de hoc monasterio, et ejus situ, plura.

(15) Κοσμᾶς. Laudatur ex cod. ms. Bibl. Caroli de Montchal archiep. Tolosani, quæ nunc est illustrissimi archiepiscopi Remensis, σημείωμα τῆς καθαιρέσεως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κοσμᾶ. Ex quo quidem titulo, colligere liceret, non sponte patriarchatu cessisse Cosmam, sed depositum fuisse, licet contrarium etiam dicit Anna Comnena, lib. III, p. 79. Illius memoriam agunt Græci 1 Januarii, ut est in Menæis et Synaxariis.

τριάχοντα ἀνὴρ μοναχὸς, ὁ Γραμματικὸς ὀνομαζόμενος Νικόλαος, ἐν ἀσκήσει τὸν βίον διηνυκὼς, καὶ οὐδὲ τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀμέθεκτος ὤν, κἂν μὴ κατακόρως ταύτης μετέσχηκεν.

XXII. Commenus recens potitus rerum, nuntiata Roberti Franci, viri callidi et bellicosissimi, contra Epidamnum expeditione, et ipse illuc profectus, commissoque prælio victus, turpiter fugit, multis non gregariis militibus duntaxat, sed viris etiam dignitate præstantibus et regii sanguinis interfectis, totisque castris captis ab hostibus. Cumque imperator Byzantium victus redisset. Barbari victoria inflati, confidenter omnes invaserunt, et oppida quædam ceperunt, ut Castoriam et Larissam, imperatricis quoque urbis excidium somniantes. Verum imperator denuo edactis copiis, et Barbarico præsidio Castoria pulso, contra Robertum abit, ejusque calliditatem arte eludit. Nam fratri Adriano habitu imperatorio accommodato, exercituque dato mandat, ut contra Robertum in procinctu stet, eoque pugnam ciente, tergo dato fugiat, ipse vero cum reliquo exercitu per ambages et invia loca vallum Francorum aggressus, tentoria eorum diripit, magnamque cædem edit. Roberto autem in flictitium imperatorem impetum faciente, ille cum suis laxatis habenis fugit. Qua de causa Barbarus magis etiam gloriabatur et insolescebat, quasi nemo congredi secum auderet. Interim vero nuntiata valli vastatione et interitu eorum qui illic fuissent, **298** statim et animis et manibus dimissis, recessit. Imperator Constantinopolim reversus, insidiis detectis, præcipuos earum auctores comprehendit, e quibus erant et legionum duces, et multi ex popularibus et patribus conscriptis, qui conjurationis esse conscii putabantur, falso plerique, ut ferunt, ea de causa in crimen vocati, ut bonis privarentur. Compressis Roberti insultibus, aliunde Romani imperii hostes exstitere. Nam Turci, Oriente subacto, ne insulis quidem abstinebant. Tzachas enim Turcus, non illustris ille quidem, sed vir acer et magnæ improbitatis, cum paucis naviculis insula Chio ex improviso capta, et classe ibi ædificata, Lesbum, Samum, Rhodum, et plures alias insulas occupavit: unde tamen a Romana classe pulsus est. Sed et insula Creta atque etiam Cyprus defecerunt, altera a Carice occupata, imperatori se opponente, altera a Rhapsommato. Verum hæ quoque multo post Romano imperio sunt recuperatæ. Unde imperator impensorum egens, pecuniæ faciendæ rationes, a ratione

ΚΒ'. Ἄρτι δὲ τῆς βασιλείας ἐπιβεβηκότι τῷ Κομνηνῷ ἠγγέλη ὁ Φράγγος Ῥομπέρτος εἰς τὴν Ἐπίδαμνον διαπεραιούμενος, ἀνὴρ πανοῦργός τε καὶ πολεμικώτατος. Αὐτίκα τοίνυν καὶ ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε, καὶ γενόμενος κατὰ τὸ Δυρράχιον, προσβάλλει τοῖς πολεμίοις, καὶ ἡττηθεὶς (16) ἀκλεῶς ἔφυγε, πολλῶν ἐκεῖ πεσόντων οὐ τῶν τυχόντων μόνον στρατιωτῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν ὑπεροχαῖς καὶ βασιλείου τυγχανόντων ἐξ αἵματος, καὶ ἡ παρεμβολὴ ξύμπασα ἐάλω τοῖς πολεμίοις. Ὁ μὲν οὖν βασιλεὺς ἡττημένος ἐπανῆλθεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οἱ δὲ Βάρβαροι τῇ νίκῃ πεφυσημένοι, ὁμόσε κατὰ πάντων ἐχώρουν, καὶ εἷλον τῶν πολισμάτων τινὰ, ὧν ἦσαν ἡ Καστορία τε καὶ ἡ Λάρισσα. Ὠνειροπόλουν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων καταλήψεσθαι. Ἀλλ' ὁ βασιλεὺς καὶ πάλιν ἐκστρατεύει, καὶ ἀπελαύνει μὲν τῆς Καστορίας τοὺς αὐτὴν φρουροῦντας Βαρβάρους, ἀπεισι δὲ κατὰ τοῦ Ῥομπέρτου, καὶ στρατηγήματι τὴν ἐκείνου δεινότητα μέτεισι. Τῷ μὲν γὰρ ἀδελφῷ Ἀδριανῷ τὸ σχῆμα τὸ βασιλικὸν περιτίθησι, καὶ στράτευμα δοὺς αὐτῷ, ἐναντίον τοῦ Ῥομπέρτου στῆναι διακελεύεται. Εἰ δ' ἐκεῖνος ὁρμήσει μαχέσασθαι, στρέψαι τὰ νῶτα καὶ αὐτίκα φυγεῖν. Ταῦτα μὲν οὖν τῷ ἐσχηματισμένῳ βασιλεῖ ἐνετείλατο· ἐκεῖνος δὲ μετὰ τῆς λοιπῆς στρατιᾶς δι' ὁδῶν ἀδήλων περιοδεύσας, καὶ τῷ τῶν Φράγγων ἐμβαλὼν χάρακι, τάς τε σκηνὰς αὐτῶν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἐληΐσατο, καὶ φόνον πολὺν ἐποιήσατο. Τοῦ Ῥομπέρτου δὲ κατὰ τοῦ ἐσχηματισμένου βασιλέως ὁρμήσαντος κἀκεῖνος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιὰ τὰ χαλινὰ χαλάσαντος ἔφυγον. Ὁ δὲ βάρβαρος ἐγαυρία μᾶλλον καὶ ἐπῆρτο, ὡς ἀπροσμάχητος. Ἐν τούτῳ δ' ἀγγέλλεται αὐτῷ τοῦ χάρακος ἡ ἐκπόρθησις, καὶ ἡ φθορὰ τῶν ἐκεῖ, καὶ εὐθὺς παρεῖτο καὶ τὰς χεῖρας, καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἀπιὼν ᾤχετο. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν Κωνσταντίνου, μηνυθείσης ἐπιβουλῆς αὐτῷ, τούς τε ταύτης πρωτουργοὺς συνέσχεν ἐκ τῶν ταγματικῶν ὄντας ἀρχόντων καὶ πολλοὺς τῶν ἐγχωρίων καὶ τῆς συγκλήτου βουλῆς, ὡς τάχα συνίστορας τοὺς πλείους, ὥς φασιν, οὐ δὲ πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλ' ἵνα σφᾶς γυμνώσῃ τῶν ὑπαρχόντων. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Ῥομπέρτου ἐπίθεσις πέπαυτο, ἐτέρωθεν δ' αὖθις τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ ἐχθροὶ ἐπανίστανται. Οἱ γὰρ Τοῦρκοι, τὴν Ἐφὰν ὑφ' ἑαυτοὺς ποιησάμενοι, οὐδὲ τῶν νήσων ἀπέσχοντο· Ἀλλ' ὁ Τζαχᾶς, Τοῦρκος δὲ καὶ οὗτος, οὐ τῶν ἐπιφανῶν, δεινὸς δὲ καὶ τὴν πονηρίαν πολὺς, διὰ πλοιαρίων

Variæ lectiones et notæ.

(16) Καὶ ἡττηθείς. De hac Roberti victoria ad Dyrrachium, sic Lupus protospatha; *Anno* 1082, *hoc anno complentur ab initio mundi* 6281, *ab Urbe* 824, *Alexius imperator, collecto grandi exercitu, iniit bellum cum Roberto duce haud longe a Dyrrachio, et terga versus fugit, cecideruntque in ea pugna plusquam* 6000 *ex suis, fuerunt autem in ejus exercitu* 70 *millia hominum.* De altera ad Cassiopem Roberti victoria, quam etiam Anna commemorat sic ille ad an. 1085: *Prædictus dux grandi apparatu navium, hominumque innumerabili exercitu Brundusiopolim veniens deposita ibidem navali machinatione, ingressus est Adriaticum pelagus, perrexitque in insulam nomine Cassiopim, ubi Stolus Veneticorum, et filius ducis Venetiæ cum plurimos navibus, erat infestus duci Roberto: sed bello in mari inter eos confecto, victoria ad Normannos concessit. Cæsa sunt in ea pugna plusquam quinque millia hominum: præterea quinque noves captæ et duæ cum hominibus submersæ sunt, ita ut qui gladium potuere evadere bellatoris, pelagi eos vorago glutiret.*

ὀλίγων ἀνωϊστὶ τῇ νήσῳ Χίῳ προσορμισθεὶς, κατ- A humanitatis abhorrentes excognitavit, exactoribus
έσχε ταύτην, καὶ στόλον ἐν αὐτῇ ναυπηγεῖ, δ' οὗ τὴν iniqua tributa postulantibus,et iis bona eripientibus
τε Λέσβον ἀνήρπασε, καὶ τὴν Σάμον, τήν τε Ῥόδον qui nihil debebant. Itaque procuratores quolibet
ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ πλείους ἄλλας τῶν νήσων, mittebantur, qui possessiones subditorum in agris
Ἐξηλάθη δ' αὖθις αὐτῶν, στόλου Ῥωμαϊκοῦ ἐπελ- et prædiis describerent, ac novis nominibus exco-
θόντος ταῖς ἐκείνου τριήρεσι. Καὶ ἡ νῆσος δ' ἡ gitatis, ea hypertima et hyperplea, appellabantur:
Κρήτη, πρὸς δὲ τῇ καὶ ἡ Κύπρος ἀποστασίαν ἐνό- atque alias alii vexationum modi reperiebantur,
σησαν τὴν μὲν τοῦ Καρίκη κατεσχηκότος, καὶ sed donaria e templis auferebantur. Idem imperator dum monetam a decessoribus suis adulteratam reperisset, æneam fecit qua in imperii expensis uteretur: in vectigalibns vero probos aureos exigebat, aliquando etiam numnos semiaureos, interdum æreos. Cum igitur ære egeret, ex obolis nummos fecit, et opera quædam publica ænea destruxit, ut stateres inde cuderet, novas quoque decimas instituit. Puella,quam Augusta pepererat, B Anna est appellata, propter aviam, et desponsa Mariæ Alanæ filio Constantino: quo ante nuptias mortuo, eamdem jam nubilem Nicephori Bryenii, quem supra memoravimus ob regni affectationem excæcatum fuisse, filio natu majori uxorem dedit. Panhypersebasti titulum eidem impertitus **299** Filium inde sibi natum, et a patriarcha sacro baptismate in templo divini Verbi Sapientiæ baptizatum, Joannem appellavit,statimque diademate ornavit. Eidem alii quoque duo nati sunt filii, Andronicus et Isaacius, et aliæ tres filiæ, Maria. Theodora et Eudoxia. Mariam despondit Gabræ illius Theodori sebasti et martyris filio Gregorio. Deinde affinitate pro sua libidine repudiata, illoque dimisso, alium filiæ sponsum ascivit, Phorbeni Catacalonis filium Nicephorum, Eudoxiæ Constantini lasitæ filium matrimonio junxit, qui uxorem non ut imperatoris filiam tractavit, sed quasi e superiore loco cum illa egit,et imperatrice ac socru sæpissime offensa, effecit ut illa filiam ægrotantem statim tonderet, atque ipsum regia ejiceret. Postremam filiam collocavit pater adolescenti non sane illustri orto familia, sed forma prædito præstantissima. Sub hoc imperatore terræ motus horrendus fuit eo die quo memoria divi Nicolai ob miracula celebris agitur, multaque domicilia, multa templa, multæ porticus quibus viæ publicæ teguntur,collapsæ,mortales plurimos oppresserunt.

ἐκτέμε ταύτην, καὶ στόλον ἐν αὐτῇ ναυπηγεῖ, δ' οὗ τὴν τε Λέσβον ἀνήρπασε, καὶ τὴν Σάμον, τήν τε Ῥόδον ὑφ' ἑαυτὸν ἐποιήσατο, καὶ πλείους ἄλλας τῶν νήσων, Ἐξηλάθη δ' αὖθις αὐτῶν, στόλου Ῥωμαϊκοῦ ἐπελθόντος ταῖς ἐκείνου τριήρεσι. Καὶ ἡ νῆσος δ' ἡ Κρήτη, πρὸς δὲ τῇ καὶ ἡ Κύπρος ἀποστασίαν ἐνόσησαν τὴν μὲν τοῦ Καρίκη κατεσχηκότος, καὶ ἀντάραντος χεῖρα τῷ βασιλεῖ, τὸν Κύπρον δέ γε τοῦ Ῥαψομμάτου. Ἀλλὰ καὶ αὗται τῇ Ῥωμαίων αὖθις οὐκ εἰς μακρὰν ἐπανεσώθησαν ἡγεμονίᾳ. Ἐντεῦθεν ὁ βασιλεὺς, ἀναλωμάτων δεόμενος, τρόπους ἀποτροπαίους συλλογῆς χρημάτων ἐξεύρισκε, καὶ ὀφειλὰς ἀδίκους εἰσῆγον κατὰ τῶν ἀνθρώπων οἱ ἐπ' αὐτῷ τεταγμένοι, καὶ ἁρπροῦντο τὰς οἰκείας οὐσίας οἱ μηδὲν δικαίως ὀφείλοντες. Ἐντεῦθεν ἀπογραφεῖς παντοχοῦ τῶν ἐν ἀγροῖς καὶ χωρίοις διαφερουσῶν τοῖς ὑπηκόοις ἐστέλλοντο κτήσεων, καὶ τὰ καινὰ τῶν ὀνομάτων ἐπινενόηνο, τὰ Ὑπέρτιμα (17) λέγω καὶ τὰ Ὑπέρπλεα, καὶ ἄλλοτε ἄλλοι τρόποι ἐπηρειῶν κατὰ τῶν ὑπηκόων εἰσήγοντο, καὶ ἱερὰ δ' ἁφῇρηντο ἐκ θείων ναῶν. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ τὸ νόμισμα κεκιβδηλευμένον παρὰ τῶν πρὸ αὐτοῦ εὑρηκὼς, χάλκεον ἔθετε, ᾧ εἰς τὰ τῆς βασιλείας ἐκέχρητο ἀναλώματα, τοὺς δέ γε φόρους διὰ χρυσίνων δοκίμων εἰσέπραττε, πῇ δέ γε καὶ δι' ἑτέρων χρυσίνων μὲν κἀκείνων, ἀλλ' ἡμιχρύσων. Ἔστι δ' οὗ καὶ διὰ τῶν χαλκέων ἐδασμοφόρει. Ὅθεν χαλκοῦ δεόμενος πλείονος, τοὺς ὀβολοὺς εἰς νόμισμα μετετύπωσε, καὶ τινᾶ τῶν δημοσίων ἔργων τῶν χαλκουργημάτων ῥημὶ κατασπάσας, εἰς στρατῆρας συνέκοψε, καὶ νέας δεκάτας ἐκαίνισεν. Ἐγείνατο δὲ θυγάτριον ἡ C Catacalonis filium Nicephorum, Eudoxiæ Constan-
Δὐγούστα βτῷ ασιλεῖ, ὅπερ Ἄννα ὠνομάσθη διὰ τὴν tini lasitæ filium matrimonio junxit, qui uxorem
πτρομήτορα, ἐφ' ᾧ τὸν τῆς βασιλίσσης Μαρίας non ut imperatoris filiam tractavit, sed quasi e
υἱὸν Κωνσταντῖνον τῆς ἐξ Ἀλανῶν ὁ βασιλεὺς ἐμνη- superiore loco cum illa egit,et imperatrice ac socru
στεύσατο· ἐκείνου δ' ἐπὶ τῇ μνηστείᾳ τὴν ζωὴν sæpissime offensa, effecit ut illa filiam ægrotantem
καταλύσαντος, ὡς ὡραία γάμου ἡ θυγάτηρ ἐγεγόνει statim tonderet, atque ipsum regia ejiceret. Po-
τῷ ἄνακτι, νυμφίον ἕτερον ἐπ' αὐτῇ εἰσῳκίσατο, τὸν stremam filiam collocavit pater adolescenti non
μείζω τῶν υἱῶν Νικηφόρου τοῦ Βρυενίου, ὃν ὁ sane illustri orto familia, sed forma prædito præ-
λόγος προέφηνε τῇ τυραννίδι ἐπιχειρήσαντα, καὶ stantissima. Sub hoc imperatore terræ motus
ἁλόντα καὶ πηρωθέντα τοὺς ὀφθαλμούς. Τούτῳ τὴν horrendus fuit eo die quo memoria divi Nicolai
θυγατέρα ταύτην κατεγγυήσας, τετίμηκε τὸν ἄνδρα ob miracula celebris agitur, multaque domicilia,
πανυπερσέβαστον. Γίνεται δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ υἱὸς multa templa, multæ porticus quibus viæ publicæ
ὃν ἐν τῷ θείῳ τεμένει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, teguntur,collapsæ,mortales plurimos oppresserunt.
παρὰ τοῦ πατριάρχου καταξιωθέντα τοῦ θείου βαπτίσματος, καὶ Ἰωάννην κληθέντα, αὐτίκα ὁ πατὴρ καὶ διαδήματι ταινιοῖ. Γεγόνασι δὲ τῷ βασιλεῖ καὶ ἕτεροι δύο υἱοὶ, Ἀνδρόνικός τε καὶ Ἰσαάκιος καὶ θυγατέρες ἕτεραι τρεῖς, Μαρία, Εὐδοκία καὶ Θεοδώρα. Τῇ μὲν οὖν Μαρίᾳ τὸν τοῦ Γαβρᾶ ἐκείνου Θεοδώρου τοῦ σεβαστοῦ καὶ μάρτυρος υἱὸν τὸν Γρηγόριον ἐμνηστεύσατο. Εἶτα τὴν μνηστείαν ταύτην λύσας, οὕτω δόξαν αὐτῷ, κἀκεῖνον ἀποπεμψάμενος, ἕτερον μνηστῆρα τῇ θυγατρὶ ταύτῃ τὸν τοῦ Φορβηνοῦ υἱὸν τοῦ Κατακαλὼν τὸν Νικηφόρον εἰσεποιήσατο. Τῇ δ' Εὐδοκίᾳ τὸν τοῦ Ἰασίτου Κωνσταντίνου παῖδα συνέζευξεν. Ὃς τῇ τε συνεύνῳ οὐχ ὡς βασιλέως ἐκέχρητο θυγατρὶ, ἀλλ' ἐκ τοῦ κρείττονος ὡμίλει ταύτῃ καὶ προσεφέρετο, καὶ τῇ βασιλίσσῃ δὲ πλειστάκις προσκεκρούκει καὶ πενθερᾷ, ἥπερ αὐτῷ προσοχθίσασα τὴν θυγατέρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει (18) καὶ τὸν Ἰασίτην ἀπελαύνει τῶν

Variæ lectiones et notæ.

(17) Ὑπέρτιμα. Vide *Gloss. med. Græcit.*

(18) Τὴν θυγατέρα νοσήσασαν εὐθὺς ἀποκείρει. Id porro egit mater Irene, infensa lasitæ genero, ut cum ab omni spe cum uxore reconciliationis abduceret, cum sumpta semel ab ægrotiveste monachica, hanc dimittere non liceret, si pristinam veletudinem consequerentur ut docuimus in *Gloss. med. Lat.* in v. ***Monachus ad succurren-***

βασιλείων· Τῇ δέ γε τελευταίᾳ τῶν θυγατέρων συνῴκισεν ὁ πατὴρ νεανίαν (19) τὸ μὲν εἶδος ἀγαλματίαν, τὸ δὲ γένος οὐ τῶν ἐπιφανῶν. Γέγονε δ' ἐπὶ τῆς βασιλείας τούτου κλόνος τῆς γῆς φρικωδέστατος κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς μνήμης τοῦ ἐν θαύμασι περιωνύμου ἁγίου Νικολάου, ὑφ' οὗ πολλαί τε οἰκίαι καὶ ναοὶ κατηρείποντο, καὶ στοαὶ, δι' ὧν αἱ τῆς πόλεως ὠρόφωνται ἀτραποὶ, καὶ πλεῖστοι ἐν τοῖς συμτώμασι συνεχώσθησαν καὶ ἀπέθανον.

XXIII. Iisdem temporibus gens Patzinacarum suis sedibus relictis, in Romanas provincias immigravit, totam Thraciam et Macedoniam populata. Quos cum bello peteret imperator, turpiter victus est ob arrogantiam militum. Repetita pugna, cum milites modestiores facti, ab auxilio numinis duntaxat penderent, hostes nec prima coitione tolerata, humi arma projecerunt, et suspiriis misericordiam tandem a Romanis impetrarunt. Magna igitur Scythicæ gentis multitudo periit, cæteri in vinculis habiti sunt, ac pro corona venditi. Imperator vero, delectu acto, Scytharum robustorum juvenum magnum numerum in Moglena provincia cum uxoribus et liberis collocavit, eximia legione ex eis confecta, qui hodieque per successiones manent, ex loco in quo consederunt, cognomentum adepti, ut Patzinacæ Moglenitæ dicantur. Delatis insidiis, auctores earum præcipuos Umbertopolum Francum genere, et Ariebem Armenium, utrumque illustrem, 300 et ducem exercitus una cum conjuratis comprehensos, publicatione bonorum et ignominioso triumpho multatos, relegavit. Manichæorum quoque legionem, quæ ad id tempus vetere lege omnino vetante militarat, exauctoravit. Rursus aliæ insidiæ imperatori comparatæ sunt, quarum princeps fuit Diogenis imperatoris filius Nicephorus Porphirogenitus, vir invicti sane roboris, sed ingenio atque animo non perinde felici et generoso. Qui cum inchoatum facinus distulisset, non peregit, sed pertulit ea quæ molitus fuerat. Captus enim est quæstionibus admotus, ut conjuratos indicaret, effossis oculis bonorum publicatione multatus est. Deinde Francorum gens ab Occidente versus imperatricem urbem est profecta, ut inde in Orientem trajiceret: quorum motus portentis est denuntiatus. Nam locustarum

ΚΓ'. Κατὰ τούτους τοὺς χρόνους καὶ τοῦ τῶν Πατζινάκων ἔθνους ἡ συγκίνησις γέγονεν, ἐκ τῶν σφετέρων ἠθῶν μεταναστεύσαντος εἰς χώραν Ῥωμαϊκὴν, καὶ τὴν Θρᾴκην πᾶσαν καὶ τὴν Μακεδονίαν λῃζομένου. Κατὰ τούτων ἐκστρατεύσας ὁ βασιλεὺς, τῶν στρατιωτῶν ἀλαζονευομένων, αἰσχρῶς ἥττητο. Εἶτ' αὖθις ἄπεισι κατὰ τῶν Βαρβάρων, ταπεινωθείσης τῆς στρατιᾶς, καὶ τὸ πᾶν τῆς θείας ἐξαρτώσης ῥοπῆς, καὶ προσβάλλει τοῖς πολεμίοις. Οἱ δὲ οὐδὲ τὴν ἔφοδον ὑπομείναντες, τὰ ὅπλα κατὰ γῆς ἐῤῥίπτουν, καὶ οἰμωγαῖς τοὺς Ῥωμαίους ἐξεκαλοῦντο πρὸς ἔλεον. Ὤλετο μὲν οὖν πολύ τι τοῦ Σκυθικοῦ, οἱ λοιποὶ δὲ συνελαμβάνοντο, καὶ ἦσαν ὑπὸ δεσμοῖς, καὶ εἰς δουλείαν οἱ αἰχμαλωτεύσαντες αὐτοὺς ἀπεδίδοντο. Ὁ αὐτοκράτωρ πλῆθος ἀπολεξάμενος σφριγώντων καὶ ῥωμαλέων Σκυθῶν, εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα (20) τούτους σὺν γυναιξὶ καὶ τέκνοις κατῴκισε καὶ τάγμα τούτους κατέστησεν ἰδιαίτατον, οἵ καὶ μέχρι τοῦδε κατὰ διαδοχὰς διαμένουσιν εἰς ἐπίθετον σχόντες τὸν τόπον, ἐν ᾧ κατῳκίσθησαν, καὶ Πατζινάκοι Μογλενῖται καλούμενοι. Ἐπιβουλῆς δὲ μηνυθείσης αὐτῷ, πρωτουργοὺς ἐχούσης τὸν Οὐμπερτόπωλον (21) καὶ τὸν Ἀριέβην, ὧν ὁ μὲν ἐκ Φράγγων εἵλκε τὸ γένος, ὁ δ' Ἀριέβης ἐξ Ἀρμενίων καὶ ἄμφω δὲ τῶν ἐπιφανεστέρων καὶ στρατηγίαις ἐφεστηκότων, ἐκεῖνοί τε συνεσχέθησαν, καὶ ὅσοι συμμετεῖχον αὐτοῖς τοῦ βουλεύματος. Τοὺς οὖν τῆς μελέτης ἐξάρχοντας δύο ἄνδρας δημεύσει καταδικάσας καὶ ἀτίμῳ θριάμβῳ καὶ ἐπὶ τούτοις ὑπερορίᾳ, ἐν τούτις περιώρισεν αὐτοῖς τὴν ποινήν· ὅτε καὶ τὸ τῶν Μανιχαίων τάγμα τῆς στρατείας ἀπήλασεν, ἐκθέσμως μέχρι τότε δὴ στρατευόμενον. Στρατεύεσθαι γὰρ τοὺς Μανιχαίων ἀρχαῖος νόμος καθάπαξ ἀπείργυσιν. Αὖθις δ' ἑτέρα κατα τοῦ βασιλέως τούτου συνέβη ἐπιβουλὴ, ἧς ἐξῆρχεν ὁ τοῦ βασιλεύσαντος ἐκείνου Διογένους υἱὸς ὁ Νικηφόρος

Variæ lectiones et notæ.

dum. Receptum hunc apud Græcos potissimum morem, sub vitæ extrema habitum sumendi monachicum improbat Zonaras, vel ut alii volunt, Michael Glycas, in Epistola ad Esaiam monachum, ex qua placet nonnulla hic inserere: Οὐκ οἶδα γὰρ, inquit, ὅ τι καὶ πράξειεν ὁ τοῦτο (ἱερὸν σχῆμα) περιβαλλόμεσος, ἤδη πνέων τὰ ἔσχατα· ἑτοιμάζεται μὲν εἰς παράταξιν, ἀλλὰ τὰς χεῖρας κεκώλυται· τὴν πανοπλίαν ἐνδέδυται, καὶ οὐκ ἔτι πολέμου καιρός· προσμένειν τῇ μονῇ ἐπῄγγελται, καὶ τῶν ὧδε βιαίως ἁρπάζεται· ὑπέχειν τῷ προεστῶτι καθυπισχνεῖται, καὶ ἡ τοῦ θανάτου τυραννὶς οὐκ ἐᾷ· γυναῖκας καὶ παῖδας ἀποβάλλειν ὁμολογεῖ, καὶ τὴν ἑαυτοῦ παραχρῆμα ψυχὴν ἀποτίθεται· μαρτύρεται μὴ κατὰ βίαν τῷ σχήματι προσελθεῖν, ἀλλ' ἡ πλευρῖτις ἐπικειμένη καὶ μὴ βουλόμενον ἐκβιάζει τὰς χεῖρας τεμεῖν. Ἐκεῖνος τοῖς δεομένοις χαρίζεται ὅσα καὶ ἄκων ἀφίησιν ἐνταυθοῖ, etc. Omitto reliqua; observo duntaxat, huncce inductum morem, quod existimarent idem posse monachatum quod baptismus, ac quemadmodum baptismus omnia remittit peccata baptizatis, ita et ingressis in religionem ipsa religionis professio, quod quidem multis refellit in eadem epistola Zonaras, seu Glycas. Eudoxia igitur a morbo convalescens, in manasterium τῆς Κεχαριτωμένης, a matre haud procul ab æde Sophiana conditum, cujus peculiaris situs describitur in Typico ms. ejusdem monasterii cap. ult. concessit, obiitque parentibus superstitibus, ut ex eodem Typico colligimus.

(19) Νεανίαν. Constantino Angelo nobili Philadelphiensi filiarum postremam Theodorum despondit Alexius, quem panhypersebastohypertati dignitate donavit, ut docemur ex eodem Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης.

(20) Εἰς τὸ τῶν Μογλένων θέμα. Vide Notas ad *Alexiad.* p. 297.

(21) Οὐμπερτόπωλο. Ita unus e codd. Reg. alii Οὐμπερτόπουλον habent, cujus quidem Humbertopuli gentem et familiam expendimus in Not. ad *Alexiad.*

ὁ τῆς πορφύρας βλαστὸς, ἀνὴρ τὴν μὲν ἰσχὺν ἀπαράμιλλος, τὴν δὲ τῆς γνώμης ξῖν καὶ τὴν τῆς ψυχῆς γενναιότητα οὐ κατὰ τὴν σωματικὴν πλουτήσας ἰσχύν. Οὗτος, τὸ μὲν δρᾶμα συνθέμενος, τὴν δὲ πρᾶξιν ὑπερτιθέμενος, ἔλαθε παθὼν ἢ δράσας ὡς ἐδουλεύσατο. Ἐάλω γὰρ, καὶ ἐτασμῶν ἀνάγκαις παραδοθεὶς, ἵν' ἐκκαλύψῃ τοὺς συνωμότας, τέλος ἐξεκόπη τὰ ὄμματα, καὶ τὴν περιουσίαν ἀφῄρητο. Εἶτα τὸ τῶν Φράγγων ἔθνος ἐκ τῶν Ἑσπερίων συγκινηθὲν, ἀνῆει πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων, ὡς ἐκ ταύτης ἐς τὴν Ἑῴαν διαπεραιωθησόμενον· ὧν τὴν συγκίνησιν θεοσημία τις προεμήνυσεν. Ἀκρίδων γὰρ ἄπειρόν τι πλῆθος ἐκ τῆς ἑσπέρας τὴν γένεσιν ἐσχηκὸς, καὶ τοσοῦτον, ὡς νέφεσιν ἱπτάμενον ἀπεικάζεσθαι, καὶ συσκιάζειν τὸν ἥλιον, διὰ τῆς μεγίστης τῶν πόλεων καὶ τῶν ταύτης ὁρίων τὴν πτῆσιν ποιούμενον πρὸς τὴν ἑῴαν ὥρμητο, κἀκεῖσε κατέπαυε. Περαιωθέντες οὖν, καὶ τῇ κατὰ Βιθυνίαν προσβαλόντες Νικαίᾳ, παρὰ τῶν Τούρκων κατεχομένῃ, σὺν χρόνῳ μὲν καὶ φθορᾷ πολλῇ ἐκατέρωθεν, τέως μέντοι τὴν πόλιν ῥήξασι, καὶ ταύτην μετὰ πολλῶν ἀπέδοντο χρημάτων τῷ βασιλεῖ. Οἱ δ' εἰς τὸ πρόσω προύχώρουν. Καὶ οἱ μὲν τὴν πρὸς τῷ Ὀρόντῃ εἷλον σὺν γόχθῳ καὶ φόνῳ πολλῷ Ἀντιόχειαν, οἱ δὲ τῆς Ἱεροσολύμων μεγάλοις ἀγῶσιν ἐκράτησαν πόλεως. Ἀλλ' οὕτω μὲν τὰ τοῦ ἔθνους ἔσχον τῶν Φράγγων, συντετμημένως εἰπεῖν. Αἵρεσις δέ τις κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἀναπέφηνε μυσαρὰ, ἡ τῶν Βογομίλων. Τῆς δὲ τοιαύτης αἱρέσεως κῆρυξ ἦν καὶ μέγα, διδάσκαλος καὶ προβολεὺς τῶν παρ' αὐτοῖς ἀποστόλων, βασίλειός τις λεγόμενος ἰατρὸς, σχῆμα μὲν περικείμενος μοναχοῦ, αὐτὸν δ' ἐκεῖνον ἐνδεδυμένος τὸν Σατανᾶν, ὃς ἐν ἔτεσι μὲν πεντεκαίδεκα τὰ τῆς πλάνης μαθὼν ὀλέθρια δόγματα, ἐν δὲ δυσὶ καὶ πεντήκοντα διδάξας αὐτὰ, πᾶσαν σχεδὸν τὴν οἰκουμένην τῆς οἰκείας λύμης ἐνέπλησεν. Εἶτα καὶ τῇ τῶν πόλεων Βασιλίδι ἐπεχωρίασεν, ἀλλ' ἰάλω ἐπ' αὐτοφώρῳ ὁ τῆς ἀληθείας ἐχθρός. Γνοὺς γὰρ τὴν ἐκείνου ἀσέβειαν ὁ κρατῶν, ὑπεκρίθη πίστιν ἔχειν εἰς ἐκεῖνον τὸν κακοδαίμονα, καὶ διδάσκαλον ἐκάλει, καὶ σωτῆρα πλανωμένων ψυχῶν. Τούτοις οὖν καὶ πλείοσιν ἄλλοις, μολις μὲν καὶ σὺν χρόνῳ, ἴσχυσε δέ ποτε πεῖσαι τὸν ὀλέθριον ἐκεῖνον ἐξεμέσαι τὸν ἰὸν τῆς πονηρίας αὐτοῦ. Ἐπεὶ δ' ἦν ἐντὸς ἀρκύων τὸ θήραμα, ἐδημοσίευσε μὲν τὴν ἐκείνου διδασκαλίαν, καὶ τὰ δόγματα ἐξεφαύλισε, κοινῇ δὲ ψήφῳ πυρὸς αὐτὸν αὐτὸν ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ (22) παρανάλωμα ἔθετο. Αὖθις δ' ἐπανάστασις ἑτέρα κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος γέγονε, καὶ ὁ ταύτην συστησάμενος υἱὸν ἔλεγεν ἑαυτὸν εἶναι τοῦ βασιλεύσαντος Διογένους, ὃς Κομάνων πλῆθος προσεταιρισάμενος, εἰς τάπὶ Θρᾴκης τε χωρία γενόμενος, καὶ τὴν χώραν κεραΐζων καὶ ληϊζόμενος, ἀπῄτει τοὺς ἐν ταῖς πόλεσι δέχεσθαί τε αὐτὸν, καὶ ἀξιοῦν βασιλικῆς ἀναῤῥήσεως. Εἶτα εἴς τι πολίχνιον τῶν Θρᾳκικῶν ἀπελθὼν, ἀπατηθείς τε παρὰ τῶν ἐν αὐτῷ καὶ ἀναῤῥηθεὶς, εἰσελθών τε μετ' ὀλίγων ἐντὸς, συνεσχέθη, καὶ ἐξεκύπη τοὺς ὀφθαλμούς. Καὶ οὕτως ἡ ἐπιχειρηθεῖσα παρ' αὐτοῦ τυραννὶς διελέλυτο, τῶν Κομάνων, ὅσοι μὴ διεφθάρησαν, εἰς τὰ ἤθη παλινοστησάντων τὰ σφέτερα.

ΚΔ. Οὗτος ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὀρφανοτροφείου (23)

A innfinita multitudo ab occidente orta, et tanta ut inter volandum nubilus acquipararetur, et solem obumbraret, urbe maxima et finibus ejus pervolatis, quievit. Cum trajecissent Nicæam Bibyniæ, quam Turci tenebant, multis utrinque cæcis, tandem vi expugnatam,cum magna pecunia imperatoris reddiderunt.Deinde progressi ulterius, alii Antiochiam ad Orontem cum labore multoque sanguine ceperunt; alii Hierosolymitanæ urbis non sine magnis certaminibus potiti sunt. Atque hæc a Francis gesta breviter hic perstrinximus. His temporibus secta nefaria Bogomilorum exstitit, cujus præco doctorque primarius, et apostolorum præsidium fuit quidam Basilius medicus, habitu monachus, sed ipso potius Satana indutus, qui B cum annis xv erroris illius perniciosa dogmata didicisset, LII docuisset, totum fere orbem suæ pestis implevit. Tandem etiam urbem imperatricem ingressus, in manifesto crimine est veritatis inimicus deprehensus. Nam imperator ejus impietate cognita, simulavit se fidem habere homini infelici, et magistrum appellavit, ac servatorem errantium animarum. His et pluribus aliis ægre quidem et tarde, sed tamen effecit tandem, ut homo pestilens evomeret virus suæ improbitatis: et fera cassibus **301** irretica, doctrinam ejus vulgavit, et dogmata contempsit, communique suffragio in Hippodromo impostorem comburi jussit. Alia porro seditia contra imperatorem orta est, quodam auctore qui se Diogenis imperatoris filium professus, Comanorum turba ascita Thra- C ciam populabatur et vastabat, petens ut urbibus reciperetur, atque imperator salutaretur. Deinde cum oppidulum Thraciæ quoddam, fraude civium imperator salutatus, cum paucis ingressus esset, comprehensus oculis privatur. Sic ejus tyrannis finita est, Comanis qui vivi evaserant, in suas sedes reversis.

XXIV. Hic imperator, cum orphanotrophium et

Variæ lectiones et notæ.

(22) Ἐν τῷ τῆς ἱππηλασίας θεάτρῳ. Wolf. *in equestri theatro: in Hippodromo* reposuimus.

(23) Ὀρφανοτροφεῖον. Quod Zotici appellant: Τὸ κατὰ Ζωτικὸν εὐαγὲς ὀρφανοτροφεῖον, in Novella IV Heraclii. De eo pluribus agimus in *Constantinopoli Christi*, lib. IV, sect 9, n. 19, in quo ædificatam a Justino Juniore imp. SS. Petri et Pauli apostolorum ecclesiam observamus in eadem lucubratione, lib. IV, sect. 5, n. 21, quod et innuere videntur synaxaria mss ad 12 Novemb. in S. Nilo, ubi narrant illius corpus depositum. Ἐν τῷ σεβασμίῳ τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων ἐν ὀρφανοτροφείῳ, ὑποκάτω τοῦ θυσιαστηρίου, ὑπὸ Ἰουστίνου τοῦ φιλοχρίστου τοῦ βασιλέως.

alia plura gerocomia vacarent: omnium possessionibus orphanotrophio attributis, ac aliis de suo adjectis, id renovavit statim, et magnis impensis instauravit, multis quorum senectus ibi foveretur, in eo collocatis. Ibidemque monachorum et monacharum diversoria construxit. Præterea scholam grammaticorum, in qua pupilli docerentur et pauperum liberi, magistris et pædagogis constitutis, victuque tam docentibus quam discentibus ordinato: quæ huc usque observantur. Alia rursus inita est contra imperatorem conspiratio, cujus dux fuit Michael Anemas, conscii vero multi ex primis militiæ dignitatibus. Sed antequam facinus aggrederentur, cognitis et comprehensis, capilli et barbæ ademptæ sunt non novacula,sed dropace: Anemas vero ad oculorum effossionem condemnatus, dum triumphus de iis agitur, interposito imperatorio edicto pœna excæcationis liberatur, Itaque publicatione honorum multati, alius alio

A ἐσχολακότος, ἀλλὰ μὴν καὶ ἄλλων γηροκομείων πολλῶν, τὰς πάντων κτήσεις τῷ ὀρφανοντροφείῳ προσνείμας, καὶ αὐτὸς ἑτέρας προσαφορίσας, ἀνεκαίνισέ τε αὐτὸ, καὶ ἀνενέωσε πολλοῖς ἀναλώμασι, καὶ πλῆθος γηροκομουμένων αὐτῷ ἐγκατέστησεν. Ἀλλὰ μὴν καὶ μοναζόντων καὶ μοναζουσῶν ἐν αὐτῷ ἐδείματο καταγώγια· πρὸς δὲ τοῖς διδασκαλεῖον γραμματικῶν, ἵν' ἐν αὐτῷ διδάσκοιντο παῖδες ὀρφανοὶ ἢ γονέων ἀπόρων, διδασκάλους ἐντάξας αὐτῷ καὶ παιδαγωγοὺς, καὶ σιτήσεις ἀποτάξας τοῖς διδάσκουσί τε καὶ τοῖς μανθάνουσι. Καὶ τὰ μὲν οὕτως ἔσχε, καὶ μέχρι τοῦδε διατετήρηται. Ἄλλο δ' αὖθις κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος συνεστήσαντό τινες διαβούλιον, οὗ κορυφαῖος μὲν ἦν ὁ Ἀνεμᾶς Μιχαὴλ ( ), συνίστορες δὲ πολλοὶ τῶν τὰ πρῶτα πραττομένων ἐν τῇ
B μοίρᾳ τῇ στρατιώτιδι. Ἀλλὰ μήπω τῷ ἔργῳ ἐπιχειρήσαντες ἐγνώσθησάν τε καὶ συνελήφθησαν, καὶ τοῖς μὲν συνωμόταις ψίλωσις ἐπήχθη τῶν τριχῶν καὶ τοῦ πώγωνος, οὐ ξυρῷ, ἀλλὰ δρώπακι (25). Τῷ

Variæ lectiones et notæ.

(24) Ἀνεμᾶς Μιχαήλ. Genus ducebant Anemæ isti Constantinopolitani ab Anema Burupæ Cretensis Ameræ filio, qui sub Joanne Zimisce contra Russos fortiter dimicans vitam amisit, cujus in re bellica virtutem prædicat Scylitzes, p. 678 et 681. Laudat Lambecius, lib. v Commentar. de Bibl. Cæsar. p. 233, Epistolam Consolatoriam Gregorii abbatis monasterii in Oxia insula. πρόστην Πορφυρογέννητον κυρίαν Θεοδώραν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ πανυπερπρωτοσεβάστου δεσπότου τοῦ Ἀνεμοῦς. Is porro Manuel appellatur in versibus iambicis incerti scriptoris in cod. Reg. hoc titulo : Μονῳδικοὶ ἐπὶ τῷ γαμβρῷ τῶν βασιλέων κυρῷ Μανουὴλ τῷ
C Ἀνεμᾷ, in quibus ob animi magnitudinem, et res præclare gestas potissimum celebratur, ut in hisce versibus :

Σοφὲ στρατηγὲ, πυροὲ Ῥωμαίων μεγα.

Infra :

Ἐζημιώθης τὸν στρατάρχην τὸν μεγαν,
Τὴν ὡς ἀληθῶς ἀδαμαντίνην σπάθην,
Τὸν χάλκεον χάρακα τῆς Βυζαντίδος.

Rursum :

Ὄλωλε σοι τάφρευμα τῆς σκηπτουχίας,
Παρῆλθε σοι στήριγμα τῆς μοναρχίας,
Τὸ χαλκόβαφες κατεθλάσθη σου δόρυ,
Καὶ βαρβαροδομήτειρα τεθλάσθη σπαθη.

Denique :

Ὦ πάμμεγα φρόνημα, καὶ βουλῆς πλάτος,
Ὕψος τύχης ἀτεγκτον, ὄγκος ἀξίας,
Ὦ κόσμος ἠθῶν, ἀγχινουστάτη φύσις,
Καὶ νοῦς ἀκάμας εἰς κυβερνησιν μάχης·
Ὦ βλεμμα βασίλειον, ἀρχικὴ θεα,
Βραχιόνων κράτυνσις, ἀλκὴ καρδίας
Καὶ πρῶτον εἶδος ἄξιον τῆσ τυραννίδος.

Sed et Theodoræ uxoris ibidem meminit poeta :

Ἡ πορφύρα πενθησον ἡ τρισολβία
Τὸ σὸν καλὸν βλάστημα, τὸ χρυσοῦν δῶρον,
Μελενδυτοῦν βλεπουσα τὴν Θεοδώραν·
Τῷ γὰρ ἑαυτῆς συμφώνευσα φωσφόρῳ,
Καὶ δύντι συνεδυνεν ἐν τοῖς ἀμφίοις.

Monachum nempe, seu angelicum habitum induerat moriens Manuel, ut solemne fuit istius ævi Græcis :

Καὶ πολλὰ τῆς γῆς οὐράνῳ θησαυρίσας,
Κειράμενός τε τὴν κάτω ταύτην τρίχα,
Καὶ τὸ τρίχινον ἐνδυσάμενος ῥάκος,
Μὴ ἦρες ἔνθεν εὐχερεστέρῳ τέλει.

Meminit præterea liberorum, etiam conjugio illigatorum :

Οἱ παιανικὰ καὶ γαμηλίοις λόγοις
Τοὺς τῶν τέκνων σου συγκροτήσαντες γάμους,
Ἐμέλλομέν σε καὶ θανόντα δακρύσθαι.

Et infra :

Θυγατερες, πενθεῖτε τὸν φυτοσπόρον, etc.

Theodoræ vero sororum:

Συγγαμβρικὴ σύνταξις, οἱ συνδεσπόναι,
Τὸ ῥῆγμα πενθήσατε τῆς τετρακτύος,
Ἀπορραγεῖσα γὰρ ἡ τετράπλευρος φάλαγξ,
Ἀδελφικὴ σύμπνευσις ἡ τῆς πορφύρας,
Τὸν τῆς ἀδελφῆς συμμετρήσατε στόνον
Ἔκδοτε γαμβροὶ τὴν ὅλην πανοπλίαν,
Ἡ πενθερικὴν οὐκ ἀπήμυνε βλάβην.

Ex quibus versibus tandem docemur cujus imperatoris filia fuerit Theodora Porphyrogenita, Joannis scilicet Comneni, cujus trium duntaxat mentionem agunt scriptores, Mariæ scilicet Rogerio Cæsari, alterius Stephano Contostephano, tertiæ denique Theodoro Vatatzæ nuptarum, quibus quarta Theodora adjungenda, proinde Manuelis Comneni tum imperantis,cum Manuel Anemas obiit, soror.Idem poeta :

Ἄναξ Μανουὴλ πορφυράνθητος κλάδος,
D Εἴπερ ποτὲ στενα στύγνασιν ἐν τῷ νῦν πενθει,
Καὶ πολλαπλασίοις δάκρυσιν, οὐχ ἵνα τρόπον
Ἐζημιώθης τὸν στρατάρχην τὸν μεγαν.

Hæc licet prolixiora haud ingrata fore lectoribus rerum Byzantinarum amatoribus confidimus. De turri vero quæ Anemæ nomen servavit ab incluso isto Michaele Anema apostata, diximus in *Constantinopoli Christ.*. lib. I, sect.13,qui quidem,ut par est conjicere, pater fuit Manuelis Anemæ despotæ et panhyperprotosebasti, de quo hocce loco egimus.

(25) Δρώπακι. Ubi cod. mss. et edit. ad marg. Δρῶπαξ, τὸ χρίσμα οἱ' δὺ ριχωσις ἀφαιρεῖται, cujusmodi est composito illa, cujus meminit Petrus Belonius lib. III *Observ.* cap.33, qua mulieres apud Turcos pudendorum pilos evellunt. Vide quæ de hac voce adnotant critici.

δ' Ἀνεμᾶ ἄψαυστος μὲν ἡ κεφαλὴ καὶ ὁ πώγων τε τήρητο, πήρωσις δὲ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτοῦ κατεψήφιστο. Ἔτι δὲ θριαμβευομένων αὐτῶν, ἐπικαταλαμβάνει βασίλειον θέσπισμα, τῆς ποινῆς τὸν Ἀνεμᾶν ἐξαιρούμενον, καὶ οἱ συγχωροῦν τῶν ὀμμάτων τὴν ἐκκοπήν. Ἀφαιρεθέντες δὲ τὰς οὐσίας ὑπερορίαν ἄλλος ἀλλαχόθι κατεδικάσθησαν. Ἡ μήτηρ δὲ τοῦ αὐτοκράτορος τούτου, τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων ἐναδεξαμένη, ὡς εἴρηται, τὴν διοίκησιν, μέχρι πολλοῦ ταύτην μεταχειρίζεται, ὅθεν καὶ τὰ πρὸς κάκωσιν τῶν ὑπηκόων τότε γινόμενα ἐκείνῃ οἱ πλείονες ἐπεγράφοντο. Ἤχθετο μὲν οὖν ὁ βασιλεὺς ὡς ἐν μόνῳ σχεδὸν τῆς βασιλείας ἀπολαύων ὀνόματι, ᾐδεῖτο δὲ τὴν μητέρα, καὶ ἀκούσης ἐκείνης ἀφελέσθαι τὴν ἐξουσίαν οὐκ ἤθελεν. Ἐπεὶ δ' ἐκείνη συνῆκεν ἀχθόμενον τὸν υἱόν, πτοηθεῖσα μὴ βιασθείη. καὶ ἀθέλητον δόξῃ ποιήσασθαι τὴν μετάστασιν, παρεκεχωρήκει πάντων τῷ υἱῷ τε καὶ τῷ αὐτοκράτορι, καὶ τῶν βασιλείων ὑπανεχώρησε, τὴν τοῦ Παντεπόπτου μονήν, ἣν ἐκείνη ἐδείματο, κατοικίαν ποιησαμένη, παρ' ᾗ καί τινας ἐνιαυτοὺς παροικήσασα ἐντίμως τε καὶ βασιλικῶς, ἐς γῆράς τε βαθὺ καταντήσασα, μετήλλαξε τὴν ζωήν. Ἕνα δ' ἐνιαυτὸν καὶ μικρόν τι πρὸς ὁ σεβαστοκράτωρ ἐπιβιοὺς τῇ μητρὶ, κἀκεῖνος ἀπέτισε τὸ χρεών, κειραμενος καὶ τρίχα, καὶ μεταμφιασάμενος κατὰ μοναχοὺς, ὡς ἔγνω ἐπιλείπειν αὐτῷ τὸ βιώσιμον. Ἀπεβίω δ' ἐπὶ πᾶσι πολλοῖς, οὓς ἐπεὶ καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν (26), οὐδ' ὅλον ἐνιαυτὸν ἐπιζήσασα τῷ ἀνδρὶ, μετέστη τῶν νεκρῶν, ὁ βασιλεὺς προσελάβετο. καὶ τοὺς μὲν ἄρβενας συνῴκισε γυναιξὶ, τὰς δέ γε θηλείας ἀνδράσιν ἐξέδοτο, καὶ ἔστεργε καὶ εὐηργέτει τοὺς ἀδελφόπαιδας. Πρὸς δὲ τὴν κοινωνὸν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς οὗτος οὔτ' ἀποστρόφως εἶχετο πρότερον, οὔτε λίαν ἐκείνῃ προσέκειτο, ἀφροδισίων δ' ἠττώμενος οὐ πάνυ τὰ ἐς εὐνὴν ἐτύγχανε δίκαιος, ὅθεν καὶ βέλεσιν ἡ Αὐγούσια ζηλοτυπίας ἐβέβλητο. Ἐπεὶ δ' ὁ χρόνος προϊκων τῷ αὐτοκράτορι τὰ πυρφόρα βέλη τοῦ ἔρωτος ἤμβλυνε, τότε πρὸς τὴν Αὐγούσταν τρέψας τὸν ἔρωτα, ὅλος ἦν τῆς πρὸς ἐκείνην στοργῆς, καὶ ἤθελεν εἶναι σχεδὸν αὐτῆς ἀδιάσπαστος. Τοιαύτη μὲν οὖν τῇ βασιλίσσῃ ἐσύστερον ἡ διάθεσις, καὶ μεγάλα τότε ἠδύνατο, καὶ εἶχεν οὕτω μέχρις ἂν ἔῤῥωτο τὸ σῶμα τῷ βασιλεῖ. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος τοὺς πόδας ἤλγει, καὶ τὰς βάσεις ἐβέβλαπτο, καὶ περὶ τὰ ἄρθρα τούτῳ μαχθηρᾶς ὕλης συνεῤῥύηκεσαν ῥεύματα, καὶ ἦν ἐντεῦθεν κλινοπετής· κατῆρχεν ἡ βασιλὶς, καὶ τῷ ταύτης ἦν ὡς ἐπίκαν τιθέμενος ὁ αὐτοκράτωρ θελήματι, καὶ πᾶσα ἡ ἐξουσία καὶ ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις ἀνατεθῆναι αὐτῇ μετὰ παρέλευσιν τοῦ ἀνδρὸς μεμελέτητο, ὡς καὶ τὸν υἱὸν καὶ βασιλέα ὑποκεῖσθαι αὐτῇ. Τῷ δὲ τὸ σκέμμα οὐκ ἀνεκτὸν ἐς ἄνδρας ἤδη τελοῦντι, καὶ γυναικὶ πρὸ πολλοῦ συνεφθέντι, τοῦ ἔθνους τῶν Οὔγγρων ἀρχηγοῦ θυγατρὶ,

A relegantur. Matri imperatoris, administratione rerum, ut dictum est, diu functæ, mala quibus subditi vexabantur, plerique ascribebant. Quam rem filius, ut qui nomine tenus fere duntaxat regnaret, etsi moleste ferebat, tamen illam invitam, pro reverentia sua, potestate privare noluit. Quo mulier animadverso, verita ne vel invita excedere cogeretur, relicta regia, omni auctoritate illi cedit, et in Pantepopti monasterium a se ædificatum migrat, ubi cum aliquot annos honorifice et regaliter **302** vixisset, provecta ætate obiit. Sed et sebastocrator paulo amplius uno post matrem anno debitum naturæ persolvit, raso capillo et habitu monastico sumpto, cum vitæ finem instare sibi videret, multis liberis relictis: quibus, cum B mater etiam non integrum annum marito superstes, terrena reliquisset, imperator susceptis, adolescentibus uxores, puellis maritos dedit, fratris liberos et benevolentia et beneficentia prosecutus. Verum conjugem suam principio nec aversabatur, nec immodice amabat, sed libidini deditus jura matrimonii parum sancte observare ferebatur: unde Augusta telis æmulationis sauciabatur. Ut autem ætas grandior ignitas illas cupidinis sagittas nonnihil hebetarat, tum in Augustam converso amore, totus in ejus charitate acquiescebat, nec facile ab illa divelli poterat. Ex eo deinceps affectu magna imperatricis potentia fuit, etiam valente imperatore. Cum autem is ex pedibus laborare cœpisset, nec ambulare C posset, et corruptis humoribus ad articulos confluentibus, in lecto decumberet: ipsa imperabat, illo comprobante omnia, et jam id animo agitabat, ut post mariti decessum tota potestate et imperii gubernatione in se translata, filium imperatorem dicto audientem haberet, cui jam adulo ac pridem marito, ducta Hungarorum principis filia, procreatisque liberis, id ferendum non erat. Nam ne imperio excideret, aut vita etiam privaretur timebat, cum quanto amore mater filiam natu maximam et generum Bryenium prosequeretur, cerneret. Itaque cognatos conveniebat, atque adeo populum, statuque rerum suarum apud singulos clam deplorando, jurisjurandi viros commonefaciebat: quo plerique obstricti promiserant, se non nisi ipsi delaturos esse imperium. Ii vero eum confirmabant, auxilia pollicentes, et D quæ pollicebantur jurejurando sancientes. Quæ cum imperatricem non laterent, irata edixit, ne quisquam eum conveniret, passim speculatoribus et obsevatoribus collocatis. Nihilo tamen ille secius fere omnes ad se allicere non desistebat, alios per semetipsum, alios per sui studiosos. Habebat autem **303** studia junioris quoque fra-

Variæ lectiones et notæ.

(26) Καὶ ἡ μήτηρ αὐτῶν. Irene Alanorum principis filia, de qua egimus in *Familiis Byzantinis*, p. 174. Huic dicavit Theodorus Prodromus poema astronomicum, quod asservari in bibliotheca Cæsarea monet Petrus Lambecius, lib. VI de ead. bibl.

tris, altero Andronico, fratri eidemque imperatori adversante. Nam hi quoque jam adulti uxores duxerant, Andronicus sebastocrator, Isaacius et Bryenius Cæsares appellati, alterius vero filiæ maritus Phorbenus panhypersebastus. Atque hæc ita se habebant, etsi temporum ordine immutato, posteriora prius exposuimus.

καὶ παίδων γεγονότι πατρί. Ἐδεδοίκει γὰρ περὶ τῇ ἀρχῇ, ἣ καὶ περὶ αὐτῇ τῇ ζωῇ, ὁρῶν τὴν μητέρα πολλὴν περὶ τὴν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων ἐνδεικνυμένην σχέσιν, καὶ περὶ τὸν ἐπ' αὐτῇ κηδεστὴν τὸν Βρυένιον. Ὅθεν μετῄει τὸ συγγενὲς, ἀλλὰ μέντοι καὶ ξύμπαντας, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν πρὸς ἕκαστον λαθραίως ἀποκλαιόμενος, ἀνεμίμνησκε τῶν ὅρκων τοὺς ἄνδρας, οὓς οἱ πλείονες αὐτῶν ἦσαν ὁμωμοκότες, ὡς οὐχ ἕτερον ἂν παρὰ τοῦτον μετὰ τὸν πατέρα δέξειντο αὐτοκράτορα. Οἱ δ' αὐτὸν ἐπεθάρρυνον, καὶ ἐπαρῆξαι οἱ καιροῦ καλοῦντος προθυμότατα ἐπηγγέλλοντο, ὅρκοις ἐμπεδοῦντες τὰς ὑποσχέσεις. Ταῦτα δὲ τὴν βασιλίδα οὐκ ἐλελήθεισαν, δι' ἃ καὶ προσώχθισε υἱῷ. Ἐντεῦθεν παντί που καθάπαξ προσιέναι οἱ ἀπείρητο, καὶ πάντοθεν σκοποί τε καὶ κατοπτῆρες ἦσαν αὐτῷ. Ὁ δὲ καὶ οὕτως οὐκ ἐπαύετο πρὸς ἑαυτὸν σχεδὸν τοὺς σύμπαντας ἑφελκόμενος, τοὺς μὲν δι' ἑαυτοῦ, τοὺς δὲ διὰ τῶν προσκειμένων αὐτῷ. Προσέκειτο δ' αὐτῷ καὶ τῶν ἀδελφῶν ὁ νεώτερος· θάτερος δέ γε, δηλαδὴ ὁ Ἀνδρόνικος (27), τῷ συγγόνῳ καὶ βασιλεῖ ἠναντίωτο. Ἤδη γὰρ καὶ οὗτοι, ἀνδρωθέντες, γυναιξὶ συνεζεύχθησαν. Καὶ ὁ μὲν Ἀνδρόνικος σεβαστοκράτωρ τετίμητο, ὁ δ' Ἰσαάκιος καὶ ὁ Βρυένιος Καίσαρες, ὁ δ' ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως γαμβρὸς ὁ Φορβηνος πανυπερσέβαστος. Εἶχον μὲν οὖν οὕτω ταῦτα, εἰ καὶ προδραμὼν ὁ λόγος τὰ ὕστερον διηγήσατο.

XXV. Unus porro ex Latinis ab Occidente in Orientem profectus, Roberti, cujus supra meminit historia, filius nomine Boemundus, servitium suum imperatori obtulit, et pactis jurejurando firmatis, acceptaque pecunia fere innumerabili, capta Syriaca Antiochia, non modo pacta et conventa violavit, sed et de bello Romanis inferendo cogitavit. Enimvero reditu in Occidentem destinato, metuens, ne in transitu Romanarum provinciarum a prætor aliquo prehensus, ad imperatorem in vinculis, ut homo fœdifragus perduceretur : quid facit ? Rumorem de suo obitu spargendum curat, et cistæ impositus, famulis mandat, ut cadaver suum domum ferri dicant. Hoc astu in patriam reversus, et multum de imperatore conquestus, multos popularium ad sumenda contra Romanos arma concitavit, eorumque dux creatus, superato mari, Epidamnum magno studio capere contendit. Cum autem obsidio traheretur, civibus magnis detrimentis illatis, nec paucioribus acceptis, expugnatione desperata, ad alia loca æque irrito conatu progressus, denique pacem per legatos ab imperatore petit, Thessalonicæ tum agente: qui inde digressus, juxta Coloneam Europæam vallum munivit, ibique cum Barbaro de pacis conditionibus transegit. Ac Boemundicum bellum hoc fere modo compositum est. Patriarcha vero Nicolaus Ecclesia per annos viginti septem gubernata, senex admodum decessit: cujus funus imperator magnificis honoribus prosecutus, alium in patriarchico solio collocavit, e cleri Ecclesiæ numero illum quidem, sed ordinis diaconorum, et unus ex patriarchicis principibus, ex fratre nepotem ejus qui tum Chalcedonensi præerat Ecclesiæ, in litteris tum profanis tum sacris ab **304** ineunte versatum ætate, quem ipse imperator in Ecclesia declaravit. Aliquanto

ΚΕ'. Εἷς δὲ τῶν εἰς τὴν Ἑῴαν διαβάντων Λατίνων καὶ ὁ τοῦ Ῥομπέρτου ἐκείνου, οὗπερ ἤδη ἡ ἱστορία ἐμνήσθη, ὑπῆρχεν υἱὸς, Βαϊμοῦνδος ὀνομαζόμενος, ὃς, ἐκ τῶν Ἑσπερίων μετὰ τῶν ὑπ' αὐτὸν ἀνιὼν, δούλωσίν τε τῷ βασιλεῖ ἐπηγγείλατο, καὶ συνθήκας θέμενος πρὸς αὐτὸν, ὅρκοις αὐτὰς ἐμπεπέδωκε, καὶ χρήματα λαβὼν σχεδὸν ὑπὲρ ἀριθμὸν, τῇ κατὰ Κοίλην Συρίαν Ἀντιοχείᾳ ἐπιδεδήμηκε, καὶ ταύτην πολιορκίᾳ ἑλὼν, οὐ μόνον τῶν ὡμολογημένων παραβάτης ἐγένετο, ἀλλὰ καὶ πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἄρασθαι μεμελέτηκεν. Ἐπανιέναι δὲ φροντίζων ἐκ τῶν Ἑῴων εἰς τὰ Ἑσπέρια, ἐδεδίει μὴ ἐν τῇ ἐπανόδῳ χώρας Ῥωμαϊκὰς διιὼν, κατασχεθείη παρά του τῶν χωρῶν ἐκείνων τὰς ἀρχὰς ἐμπεπιστευμένων, καὶ ἀπαχθείη δεσμώτης, ὡς παραβάτης ὧν ἔθετο συνθηκῶν. Τί γοῦν μηχανᾶται; Ἑαυτοῦ καταψεύδεται θάνατον, καὶ λάρναξι ἐμβεβήκει, ἐντειλάμενος τοῖς θεράπουσι λέγειν ὡς ἐτεθνήκει, καὶ ὁ νεκρὸς ἐκείνου κομίζεται οἴκαδε. Οὕτω λαθὼν εἰς τὴν χώραν αὐτοῦ διεσέσωστο· ἔνθα πολλὰ κατειπὼν τοῦ βασιλέως, πολλοὺς τῶν ὁμοεθνῶν ἄρχι κατὰ Ῥωμαίων ὅπλα ἠρέθισεν, ὧν στρατηγῶν ἐκεῖνος διεπεραιώθη πρὸς τὴν Ἐπίδαμνον, καὶ πολλὴν ἔθετο σπουδὴν ἐκπορθῆσαι τὸ ἄστυ αὐτῆς. Χρόνον δὲ διατρίψας ἐν τῇ πολιορκίᾳ μακρὸν, καὶ κακώσας μὲν τοὺς ἐν τῇ πόλει, οὐ μείω δὲ καὶ αὐτὸς κακωθείς, ἀπέγνω μὲν τὴν τοῦ Δυρραχίου τὴν ἅλωσιν, προέβη δ' εἰς ἕτερα· ἀλλὰ κἀκείνων διήμαρτεν, ὅθεν διαπρεσβεύεται πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, συμβάσεις ζητῶν. Ὁ δὲ τῇ Θεσσαλονίκῃ ἦν ἐνδημῶν, καὶ ἀπάρας ἐκεῖθεν κατὰ τὴν Εὐρωπαίαν Κολώνειαν τὸν χάρακα ἔθετο, ἔνθα καὶ προσωμίλησε τῷ βαρβάρῳ καὶ τὰς συνθήκας τῶν σπονδῶν ἐποιήσατο. Ἡ μὲν οὖν τοῦ Βαϊμούνδου μάχη οὕτω πως διελέλυτο. Ὁ δὲ πατριάρχης Νικόλαος, ἐπὶ εἴκοσι πρὸς ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς τὴν Ἐκκλησίαν ἐθύνας, καὶ ἐς γῆρας ἐλάσας

Variæ lectiones et notæ.

(27) Ἀνδρόνικος. Andronicus Comnenus Porphyrogenitus sebastocrator, qui in ipso ætatis flore contra Turcos fortiter pugnans interiit : huic uxor fuit Irene, uti nominatur in Typico ms. monasterii τῆς Κεχαριτωμένης ab Irene Augusta et illius matre conditi.

βαθὺ, νοσήσας ἀπεδίω· οὗ τὴν ἐκφορὰν μεγαλοπρεπῶς ὁ αὐτοκράτωρ ἐτίμησεν, εἶτα ἕτερον εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικὸν ἐγκαθίδρυσεν, ἕνα μὲν τοῦ κλήρου τῆς Ἐκκλησίας, τοῦ τῶν διακόνων δέ γε βαθμοῦ, καὶ τοῖς πατριαρχικοῖς συνταττόμενον ἄρχουσιν, ἀδελφιδοῦν δὲ τοῦ τῆς ἐν Χαλκηδόνι τότε προεδρεύοντος Ἐκκλησίας, λόγοις ἐντεθραμμένον τοῖς τε θύραθεν καὶ τοῖς καθ' ἡμᾶς, αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῇ Ἐκκλησιᾳ ἐπιδεδημηκὼς, καὶ αὐτὸν ἐν ταύτῃ προχειρισάμενος. Μετὰ δέ τινα χρόνον νοσεῖ ὁ κρατῶν, καὶ οὕτως ἡ νόσος ἐκείνου κατίσχυσεν, ὡς ἐκλελοιπέναι δοκεῖν. Ἐν τούτῳ δὲ τοῦ σωτηρίου τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐκτυπώματος, ὃ ἐν τῇ Χαλκῇ ἀνεστήλωται, τὸ θεῖον πέπλον (28), ὃ πρὸ τῆς εἰκόνος ἠώρηται, κομισθὲν, ἐφηπλώθη τῇ κλίνῃ ἐφ' ἧς ὁ κάμνων κατέκειτο, καὶ αὐτοῦ τὸ σῶμα περιεκάλυκε, καὶ ἡ τῆς νόσου σφοδρότης ὑπεδίδου εὐθύς. Ὁ δὲ κεκίνητό τε καὶ ἀνεκάθισε, καὶ ἐφώνησε, καὶ ἤτησεν ὕδωρ κατὰ χειρὸς, καὶ τροφῆς ἀπεγεύσατο. καὶ ὁ μὲν ἀνερρώνυτο, ἡ δὲ νόσος ὑπέληγε. Τοῖς δὲ πολλοῖς ἄπιστος ἦν ἡ ἀνάῤῥωσις. Ἵνα γοῦν πληροφορηθῶσι περὶ ταύτης οἱ ἀμφιβάλλοντες, ἔφιππος μετ' ὀλίγον διῆλθε τὴν ἀγοράν. Ἀλλ' οὕτω μὲν τῆς νοσου ὁ αὐτοκράτωρ ἀπήλλακτο. Αὖθις δὲ τὸν ἀστυπολοῦντα λαὸν δέος ὑπεισῆει ἀναίτιον φήμη γὰρ περιῆει ἀπανταχοῦ τεθνάναι μέλλειν κατὰ τὸ μέγα Σάββατον τοῦ ἐνιαυτοῦ ἐκείνου τὸν αὐτοκράτορα, καὶ οὐ τοῦ δημώδιους μόνον πλήθους ἡ φήμη κατεκράτησε αὐτη, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐν τέλει καὶ τῶν περὶ τὸν κρατοῦντα, καὶ αὐτοῦ δὲ τοῦ βασιλέως διέσεισε τὴν ψυχὴν, καὶ ταῦτα μηδὲ νοσοῦντος μηδέ τι τὸ ἐνοχλοῦν ἔχοντος. Ἐπιστάσης δὲ τῆς λεγομένης ἡμέρας, ἠλέγχθη τὸ φημιζόμενον μάταιον, καὶ τῶν πονηρῶν προσδοκιῶν ἀπηλλάγησαν ξόμπαντες.

A post tanto morbo oppressus, ut exspirasse videretur, sacrosancto velo, quod ante imaginem Servatoris nostri in Chalce erectam pendet, in lecto ægrotantis expanso, et ejus corpori applicato, nonnihil mitigata morbi vehementia, se commovit, assedit, locutus est, malluvium petiit, cibumque cepit, et morbo paulatim decedente convaluit. Quod cum vulgo ineredibile videretur, ut de sua valetudine constaret, paulo post equo per forum transiit. Eo morbo propulsato, nihilominus urbanæ multitudini metus inanis incessit ex rumore passim vulgato, imperatorem eo anno in magno Sabbato esse moriturum. Is rumor non in plebe tantum, sed et in curia regia versabatur, atque ipsius etiam imperatoris animum commoverat, et si nec ægrotantem, nec ulla molestia conflictantem, donec eo dic elapso vanitate sermonis illius refutata, malorum metus omnibus est ademptus.

Κς'. Οὐ πολὺς ἐπὶ τούτοις παρῆλθε καιρὸς, καὶ τῆς Βυζαντίδος ὁ αὐτοκράτωρ ἀποδημεῖ, καὶ τὴν γυναικωνῖτιν συνεπαγόμενος, καὶ ταῦτα καθ' ὥραν χειμέριον, καὶ σκηνοῖ κατὰ τὴν Θρᾳκῴαν Χερρόνησον. Τοῦ δὲ χειμῶνος παρελθόντος, καὶ τοῦ ἔαρος ἀναλάμψαντος, ἤδη καὶ τὸ θέρος ἐφίστατο, κἀκεῖθεν ὁ κρατῶν οὐ μεθιστατο, ἕως νόσος τῇ βασιλίσσῃ ἐνέσκηψε· τότε δὲ προεπέμφθη ἡ Αὐγούστα τριήρει βασιλικῇ. Ὁ βασιλεὺς δ' ἔτι ἔμενε διάγων ἐκεῖ, καὶ τοὺς στρατιωτικοὺς καταλόγους ἐπισκεπτόμενος, μέχρις ἂν ἐμεμαθήκει ὡς ἡ βασιλὶς κατηντήκει πρὸς τὰ Βασίλεια. Εἶτ' ἐκεῖθεν ἀπάρας, διὰ μιᾶς ἡμέρας κατειλήφει τὴν Μεγαλόπολιν. Καὶ ἡ μὲν ἀνερρώννυτο, ὁ δὲ τῶν διοικήσεων εἶχετο, ὡς τὰ πολλὰ κατὰ τὸ Φιλοπάτιον ποιούμενος τὰς διατριβάς. Καί οἱ τοιοῦτόν τι ἐπιτετήδευτο, τευαγμένας ἡμέρας ὡρίσατο, καθ' ἃς ἐκεῖσε δημοσίᾳ προύκαθητο, ἀφορῶν πρὸς πεδιάδα πλατεῖαν. Τῷ βουλομένῳ δὲ ἡ εἰς ἐκεῖνον πάροδος συγκεχώρητο, καὶ ἕκαστος τῶν δεομένων

XXVI. Parvo deinde tempore elapso, imperator cum gynæceo, quamvis hiberno tempore, Byzantio in Chersonesum transiit: nec inde discessit, interim militares catalogos perlustrans, donec sub ætatis initium, imperatrice ægrota, imperatoria triremi præmissa cognovit, eam in regiam pervenisse. Tum et ipse uno die in magnam urbem pervenit, eaque convalescente, rerum administrationi intentus fuit, plerumque in Philopatio degens, eaque ratione inita, ut certis diebus in amplam planitiem prospectans, ibi publice pro tribunali sederet, liceretque omnibus ei porrigere libellos supplices: quos ante se depositos a secretariis legi, et cujusque petitionem indicari, statimque responsa scribi, eaque confirmata supplicantibus restitui jussit. Ea ratione satis longo tempore observata, rursus eum imperatrice et gynæceo egressus, circa radices montis Papycii per totam hiemen, cum omni familia habitavit. **305** Sub ve-

Variæ lectiones et notæ.

(28) Τὸ θεῖον πέπλον. Ita tradunt Synaxaria, Zoen Leonis Philosophi imp. uxorem, cum a dæmone vexaretur, divino monitam oraculo, si sacra Deiparæ zona, quæ in Chalcopratiana æde asservabatur, ad eam afferretur, fore ut liberaretur; mox Augusti præcepto aperta capsa, et zona a patriarcha supra Augustæ corpus expansa et explicata pristinam sanitatem recepisse. Idem habent Menæa et Synaxaria ad 31 Augusti, adduntque, aperta hac theca, quam ἁγίαν σορὸν appellatam etiam dicunt, in ea zonam Deiparæ inventam Σὺν σφραγῖδι διὰ χρυσίνης βούλλης, καὶ κωδίκελλον ἐμφαίνοντα λεπτομερῶς, καὶ τόν τε χρόνον, τὴν ἰνδικτιῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν καθ' ἣν ἐν Κωνσταντινουπόλει προσεκομίσθη ἡ ἁγία ζώνη. Ejusmodi vero vela quæ ad sacras imagines appendebantur, colebant Græci, ut ex hoc loco patet, et ex Synaxario ms. ubi narrat Manuelem Conenum imp. ex S. Demetrii templo Thessalonicensi, ejusdem sancti τὸ παλαιγενὲς πέπλον, καὶ ἐπικείμενον τῇ πο, λυόλβῳ καὶ κοσμοκήτῳ σορῷ, seu ἱερὰν σκέπην σοροῦ προκάλυμμα τοῦ ἁγιοτάτου μάρτυρος Δημητρίου, vetus scilicet velum quo contegebatur S. Demetrii feretrum, solemni pompa excepisse sub an. 1164, et in ædem του Παντοκράτορος a Patre Joanne conditam, intulisse, anno Christi 1164, indict. 13. Octobris 23. Rem pluribus narrat idem Synaxarium ad 26 ejusdem mensis. Vide Menæa 11 Augusti, *Gloss. med. Græcit.* in Ποδέα, et nostram *Constantinopolim*, lib. IV, p 84, 85.

ris initium juxta Philippopolim, vernum æstivumque tempus, et magnam autumni partem exegit, ea re ibi occupatus, ut cum Manichæis qui Pauliciani vulgo dicuntur, disputaret. (Nam magna ejus gentis multitudo ibi versabatur, a Joanne Zimisce ex Oriente in ea ioca translata) eorumque multos ad orthodoxam fidem traduxit. Autumno jam medio fere exacto, in regiam est reversus. Quia vero imperatrix multum poterat, etiam generi ejus Bryennii magna erat potentia, ac jam vulgo celebre, illius nutu in regia geri omnia. Quare omnes ad eum se conferebant, juris dicundi, et pro imperii auctoritate sententias ferendi potestate præditum. Erat autem et ipse studiis doctrinarum deditus, et uxor ejus in iisdem operam nihilo minorem, ac potius majorem ponebat, exquisite atticissans, ingenioque prædita acutissimo ad abstrusissimas quasque contemplationes, eam facultatem partim naturæ bonitate, partim industria consecuta. Affixa etiam erat libris, et eruditorum consuetudine haud obiter utebatur. Hoc rerum suarum statu Cæsar omnibus linguis celebratur. Quæ cum imperatoris filium eumdemque imperatorem angerent et cruciarent, tamen tolerabat. Sed hæc in progressu orationis exponentur. Nunc vero ea referantur, quæ omissa sunt. Temporibus imperatoris hujus multa exstitere incendia, diversis urbis locis igne desolatis. Sed et aliquando verno tempore vehementis venti procella cum alia multa corruerunt, tum statua in rotunda ille maxima columna porphyretica, in foro quod Placotum vocant, dejecta, multos qui forte ibi erant, contrivit. Ea statua et mole ingens, et pulchritudine mirabilis, casu illo in multa fragmenta est comminuta. Alio tempore imber maximus eo die quo principum Christi apostolorum Petri et Pauli memoria celebratur, erupit, vesperique auspicatus ad idem usque tempus postridie sine intermissione duravit. Tum impetu aquarum multa ædificia sunt dejecta, et valles aquis redundantes a mari nihil discreparunt, et homines non pauci, ac multæ animantes perierunt. Atque hæc ita se habuerunt.

A ἐπανετείνετο δεητήριον διδακτικὸν ὅτου δέοιτο. Καταῦτα, ἐνώπιον αὐτοῦ τιθέμενα, ἐπέταττε τοῖς ὑπογραμματεύουσιν (29) ἐπιέναι, καὶ γνωρίζειν αὐτῷ τὰς ἑκάστων αἰτήσεις. καὶ αὐτίκα τὴν ἐφ' ἑκάστῳ ἀντιγραφὴν προσέταττε γίνεσθαι, καὶ βεβαιουμένην τοῖς δεομένοις παρέχεσθαι, Καὶ τοῦτ' ἐπὶ χρόνον ἱκανὸν ἐτηρεῖτο τῷ αὐτοκράτορι. Εἶτ' αὖθις ἀποδημεῖ τῆς Βυζαντίδος, φθίνοντος ἤδη τοῦ μετοπώρου. Συνῆν δὲ ἐκείνῳ καὶ ἡ βασίλισσα, καὶ ἡ γυναικωνῖτις συνείπετο, καὶ περὶ τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους τοῦ Παπυκίου (30) κατασκηνοῖ. Ἔνθα τὸ τῆς ὥρας χειμέριον διαγαγὼν παγγενεί, ἄρτι ἠργμένου τοῦ ἔαρος ἐκεῖθεν ἀπάρας, τὴν Φιλιππούπολιν κατέλαβε. Περὶ ταύτης οὖν τὰ ὅρια ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος σκηνωσάμενος, ἐκεῖ τὸν ἐαρινόν τε καιρὸν καὶ τὸν θέρειον, ἤδη δὲ καὶ
B πολὺ τοῦ μετοπώρου διέτριβε, καὶ ἦν ἔργον αὐτῷ τῆς ἐκεῖσε διατριβῆς ἡ μετὰ τῶν Μανιχαίων (31) διάλεξις, οὓς Παυλικιάνους ἡ δημώδης ἀνομάζει φωνὴ (πολὺ γὰρ τοῦτο τὸ γένος ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατῴκισται, τοῦ βασιλέως Ἰωάννου τοῦ Τζιμισκῆ μεταγαγόντος ἐκ τῆς Ἐφας αὐτὸ κάν ταύτῃ ἐγκατοικίσαντος), οἷς διαλεγόμενος, πολλοὺς πρὸς τὴν ὀρθοδοξον πίστιν μετήνεγκεν. Ἤδη δὲ μεσοῦντος σοῦ μετοπώρου, ἐπανῆλθεν εις τὰ βασίλεια. Τῆς δὲ βασιλίσσης μέγα δεδυνημένης, καὶ τῷ κηδεστῇ τῷ Βρυεννίῳ τῷ Καίσαρι πολλή τις ἦν ἰσχὺς, καὶ δι' ἐκείνου πᾶν ἐν τοῖς ἀνακτόροις οἰκονομούμενον ἐπεφώνητο. Διὸ καὶ πάντες ἐκείνῳ προσῄεσαν, καὶ δικάζειν αὐτῷ ἐπιτέτραπτο καὶ βασιλικῶς ἐθεμίστευσεν. Ἦν γὰρ καὶ λόγοις προσκείμενος (32) ὁ ἀνὴρ, καὶ ἡ σύνοικος δέ οἱ οὐδὲν ἧττον εἰ μὴ καὶ μᾶλλον
C ἐκείνου τῆς ἐν λόγοις παιδείας ἀντείχετο, καὶ τὴν γλῶτταν εἶχεν ἀκριβῶς ἀταικίζουσαν, καὶ τὸν νοῦν πρὸς ὕψος θεωρημάτων ἀξύτατον. Ταῦτα δ' αὐτῇ προσεγένετο φύσεως ὀξύτητι καὶ σπουδῇ. Προσετετήκει γὰρ ταῖς βίβλοις, καὶ λογίοις ἀνδράσι, καὶ οὐ παρέργως ὡμίλει αὐτοῖς. Οὕτω δ', ὡς εἴρηται, τῷ Καίσαρι τῶν πραγμάτων συνενεχθέντων, διὰ πάσης ἦν γλώττης φερόμενος ὁ ἀνὴρ. Τρῦτα δὲ τῷ βασιλέως υἱῷ τε καὶ βασιλεῖ πολλὴν τὴν ἀθυμίαν ἐνέσταζον, καὶ εἰς ἀγωνίαν ἐνέβαλον · ὁ δὲ καὶ οὕτως ἔχων ἐκαρτέρει. Ἀλλὰ τὰ μὲν περὶ τούτων προϊὼν ὁ λόγος ἐκθήσεται, ἄρτι δὲ διηγησάσθω ἃ παραλέλοιπε. Πολλοὶ κατὰ τοὺς τῆς αὐταρχίας χρόνους τοῦ βασιλέως τούτου γεγόνασιν ἐμπρησμοὶ ἐν διαφόροις τῆς πόλεως μέρεσι καὶ πολλὰ ταύτης κατενεμήθη τὸ

Variæ lectiones et notæ.

(29) Ὑπογραμματεύουσιν. Interpres *a natariis* vertit: malim *a secretariis:* nam etsi *notarius* et *secretarius* idem forte haberi possint, tritior ea tempestate fuit vox posterior, licet qui linguæ puriori studebant, ab ea abstinerent, ac secretarios γραμματέας et ὑπογραμματεύοντας fere semper appellarent. Nicephorus Constantinopol. in *Hist.* Ἀρτέμιον Φιλιππικοῦ γραμματέα · οὓς τῇ Ἰταλῶν φωνῇ καλοῦσι ἀσηκρῆτις. Ignatius Diacon. in ejusdem Nicephori Vita, n. 4: Ἔλαχε γὰρ αὐτὸν τὴν τοῦ ὑπογραφέως ἀποπληροῦν χρείαν, καὶ τοῖς βασιλείοις μυστηρίοις ὑπηρετεῖσθαι. Et n. 7: Ἦν γὰρ ὑπογραφεὺς τῶν κρατούντων μυστηρίοις ὑπηρετούμενος. Alia vide in *Gloss. med. Græcit.* in v. Ἀσηκρῆτις.

(30) Τοῦ ὄρους τοῦ Παπυκίου: Papycii montis versus Strymonem fluvium, mentio est apud Joannem Cinnamum, lib. VI, n. 6. et Nicetam in Isaacio, lib. III, n. 1, et monasteriorum in eo ædificatorum.

(31) Μετὰ τῶν Μανιχαίων. De Manichæis circa Philippolim, consule Notas nostras ad *Alexiadem*, pag. 284.

(32) Λόγοις προσκείμενος. Quod testatur in primis ejus quam præ manibus habemus historia, Petri Possini studio typis Regiis edita, et quam Commentario illustravimus. Nicetas in Joanne. n. 1, de Irene generum conjugi Alexio ad imperii successionem proponente: Ἅτε εἰπεῖν ἱκανώτατον, καὶ οὐκ ἐλάττονα διαπράξασθαι, καὶ μαθημάτων ἐλευθερίων μετασχόντα, ῥοθμίζειν τὸ ἦθος εἰδότων καὶ χρὸς βασιλείαν ἀδιαλωβήτον οὐ βραχέα συναιρόμενον τοῖς ἄρχειν μέλλουσιν.

καὶ ἠρείπωσεν. Ἔπνευσε δέ ποτε τούτου κρατοῦντος καὶ ἄνεμος σφοδρός τε καὶ βιαιότατος, ὥρας ἐαρινῆς, ὑφ' οὗ πολλά τε ἄλλα συνέβη συμπτώματα, καὶ ἡ ἐν τῷ κυκλοτερεῖ καὶ μεγίστῳ ρέῳ κίονι τῷ κατὰ τὸ λεγόμενον Ηλακωτὸν ἑστῶτι ἱδρυμένη στήλη (33) κατήνεκτο, καὶ πολλοὺς τῶν παρατυχόντων ἐκεῖ. Ἦν δὲ τὸ ἄγαλμα μεγέθει μὲν πάμμεγα, κάλλει δέ γε θαυμάσιον, ὃ εσὸν συντέθραυστό τε καὶ εἰς πολλὰ διετέτμητο. Καὶ ὑετὸς δ' ἐν ἄλλῳ χρύνῳ κατερράγη σφοδρό- κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν μνήμης τῶν κορυφαίων τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν Πέτρου καὶ Παύ- ὸς, περὶ δείλην ὀψίαν ἠργμένος, διήρκεσεν ἄχρι τῆς αὐτῆς ὥρας τῆς ἐπιουσης ἡμέρας ἀνένδοτος ὸς. Ὅτε πολλαί τε τῇ φορᾷ τῶν ὑδάτων οἰκίαι κατέπεσον, καὶ αἱ κοιλάδες ὑδάτων πλησθεῖσαι οὐδὲν ον θαλασσῶν, καὶ ἀνθρώπων οὐκ ὀλίγων καὶ ζωῶν πολλῶν συμβεβήκει ἀπώλεια. Ταῦτα μὲν οὕτω κτο.

Ἀπηγγέλη δέ ποτε τῷ βασιλεῖ Τούρκων A **306** XXVII. Cum autem aliquando imperatori, εσθαι στρατιὰν, βουλομένην ἐπελθεῖν ταῖς Ρωμαίους χώραις, καὶ ταύτας ληΐσασθαι. δὲ τότε τοὺς πόδας ἀλγῶν, τοῦ ῥεύματος τερον ἐπιῤῥεύσαντος, καὶ περιωδυνίαις αὐτὸν γηδόσιν ὀξυτάταις πιέζοντος· ἐπεὶ γοῦν οὐκ ' ἑαυτοῦ κατά τῶν Βαρβάρων στρατεύσασθαι, α κατ' αὐτῶν ἐκπέμπει στρατιωτῶν, φαλαγγ- ἐπιστήσας αὐτοῖς τὸν Καμμύτζην Εὐστά- 4), ἄνδρα τοῖς πρώτοις τεταγμένον τῶν στρα- Ὁ δὲ, οὐκ ἐλαχίστῃ των πολεμίων μοίρᾳ ῶν, προσβάλλει τούτοις, ἡττήθη δὲ προσ- καὶ αὐτὸς μὲν ἐάλω, οἱ δ' ὑπ' αὐτὸν οἱ μὲν οἱ δὲ φυγόντες ἐσώθησαν. Ὡς δὲ ταῦτα τῷ ί κατηγγέλθησαν, οὐκέτι καθεκτὸς ἦν ἐκεῖνος, ξεισι, καὶ Τούρκοις μὲν ἐνέτυχεν οὐδαμοῦ B τες γὰρ τὴν κατ' αὐτῶν τοῦ βασιλέως ὁρμὴν, ππποις ἐνδόντες τοὺς χαλινοὺς, ἔφευγον ἀμετα- ί), ἴσχυσε δὲ καὶ ὁ Καμμύτζης τὰς γεῖρας ἐκφυγεῖν, τοὺς αὐτὸν φρουροῦντας μεγάλαις σεσι πείσας συναποδρᾶναι αὐτῷ, καὶ προσ- έναι τῷ βασιλεῖ. Καὶ ὁ μὲν πρὸς τὸν αὐτο- α ἦλθε προσάγων, καὶ τοὺς αὐτοῦ φύλακας λους. Ὁ δὲ κρατῶν ἐκεῖνον μὲν ἡδέως εἶδε, ἐκεῖνον λευκότας ἐδεξιώσατο χρήμασι, καὶ θεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Οὐ πολὺς παρερρύη καὶ ἔξεισιν αὖθις κατὰ τῶν Βαρβάρων τού- αὐτοκράτωρ, καὶ ἄπεισιν εἰς τὸ Φιλομήλιον· ὲ τὸ ἄστυ τοῦτο κενὸν ὁπλιτῶν (πάντες γὰρ ὁ αὐτοκράτορος ἐγνωκότες κατ' αὐτῶν ἔφοδον, φίλτατα μετέθεντο, ἐκεῖνοι δ' ἀνεχώρησαν)· οὖν ἄστυ ἄπονως ἐλήφθη. Ἀλλὰ μέντοι καὶ C ουρια καὶ σπήλαια, ἃ Καταφύγια τοῖς ἐγχω- ώνόμασται, παρὰ τῶν κατεχόντων αὐτὰ τῷ παρεδόθησαν, καὶ οἱ ἐν αὐτοῖς μετῳκίσθη- οῦτο συμφέρον τοῦ αὐτοκράτορος κρίναντος. εθ' ἑαυτοῦ λαβὼν ἐκεῖνος, ἐπανῄει, ἐπεὶ μὴ οις ἐνέτυχε. Τῶν δὲ μετοικιζομένων ὅσοι μὲν ντες ἦσαν ἢ καὶ νεάζοντες, δι' ἑαυτῶν τὴν πεποίηντο· οἷς δὲ τὸ γῆρας βραδεῖς ἐτίθει όδας εἰς βάδισιν, τούτοις παρεῖχεν ὁ κρατῶν

gnito, charrissimis quibusque ablatis discesserant) sine labore cepit. Sed et castella quædam et speluncæ, quæ ab incolis Cataphygia, hoc est, confugia nominantur, per deditionem accepit et illos quod ita expedire videretur, in colonias secum abduxit, cum nemo esset, cum quo bellum gereret : iis qui integra ætate erant, et viribus vigebant, pedibus iter facientibus : qui vero senectute tardiores ad ambulandum erant, iis jumenta præbuit. Si qui vero vel morbis, vel aliis calamitatibus, vel afflicti senio corporibus lassis erant, eos clypeis impositos a robutis juvenibus, qui oneri ferendo pares essent, gestari jussit, ipseque obequittans, si quem eorum vel siti laborantem, vel cibum desiderantem, vel alioqui male affectum videret, eum pro virili recreabat. Sic proficiscenti et divertenti Turci Occidentales occurrerunt, qui principem suum ferire cum Romanis fœdus velle dicerent. Quod cum nec imperatori displiceret, mane Barbarorum princeps venit, non satrapa, sed ex sultani genere, qui et ipse a suis sultanus vo-

Variæ lectiones et notæ.

Στήλη. De hac statua Constantini et coporphyretica, ejusdemque statuæ casu, in Notis ad *Alexiadem Aunæam*. Illius præneminit Nicetas in *Thesauro orthod. fid.* cap. 11, ex versione Petri Morelli : *Cum esset ad Sigma, locus hic est urbis Constantinopolita dictus nec procul a Purpurea columna dissitus : ea, inquam, cui maxima Constantini statua imposita est, quæ* Ἀνθήλιος *dicitur, quæ terræ motu etium confracta est imperante Comnenorum primo Alexio*, etc.

(54) Τὸν Καμύτζην Εὐστάθιον. Cujus non semel meminit Anna Comnena lib. XIII *Alexiadis*.

caretur, et eminus de equo descendit, atque imperatorem insidentem **307** pedes convenit, et adoratione sic peracta, fœdere icto, magnaque pecunia cum suis donatus, in sedes suas rediit, imperator in regiam est reversus. Ab eo tempore auctis pedum doloribus plerumque decubuit, imperatrice rerum potiente. Quæ cum omnem auctoritatem sibi vindicatura videretur, filius ejus, idemque imperator, omnibus modis conatibus matris obsistere non desistebat.

A ὑποζύγια. Εἰ δέ τινες ἢ νόσοις ἢ πάθεσιν ἄλλοις εἶχον παρειμένα τὰ σώματα, ἢ γήρᾳ μακροχρονίῳ τε καὶ λυγρῷ, τουτους ἀσπίσιν ἐπετίθει μακραῖς, καὶ τὰς ἀσπίδας νέους φέρειν ἐπέταττε σθεναροὺς, δεδυνημένους ἀχθοφορεῖν, αὐτὸς δὲ περιὼν, εἴ τινα τῶν οὕτω κομιζομένων ἢ δίψει κάμνοντα εὕρισκεν, ἢ τροφῆς ὀρεγόμενον, εἰ ἄλλως ταλαιπωροόμενον ὡς ἐνὸν, ἀνεκτᾶτο τὸν κάμνοντο. Οὕτω δὲ ὁδοιπορήσαντί τε καὶ καταλύσαντι καὶ Τοῦρκοι πρὸς ἑσπέραν ἀνεφάνησαν, σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους λέγοντες ἐθέλειν θέσθαι τὸν σφέτερον ἀρχηγόν, Τοῦτο δὲ οὐδὲ τῷ βοσιλεῖ ἀποθύμιον ἔδοξεν· Ἔωθεν οὖν ἦκεν ὁ τῶν Βαρβάρων κρατῶν ὁ δὲ ἦν οὐ σατράπης, ἀλλ' ἐκ τοῦ γένους τοῦ σουλτανικοῦ καταγόμενος, καὶ σουλτάνος ὑπὸ τῶν οἰκείων ὀνομαζόμενας, ὃς ἐφίππῳ τῷ βασιλεῖ ἐντυχὼν, πόρρωθεν αὐτὸς ἀποβὰς τοῦ ἵππου, καὶ πεζὸς προσελθὼς, καὶ οὕτω τὴν προσκύνησιν αὐτῷ ἀφοσιωσάμενος, συνθήκας τε ἔθετό, καὶ χρήμασι πολλοῖς φιλοτιμηθεὶς ἐκεῖνός τε καὶ ὅσοι σὺν αὐτῷ ἐληλύθησιν, ὁ μὲν ἐπανῆει πρὸς τὰ ἤθη τὰ ἑαυτοῦ, ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐπανῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια. Ἐντεῦθεν ηὐξητο τὸ τῶν ποδῶν ἄλγος αὐτῷ, καὶ ἦν κλινήρης ὡς τὰ πολλὰ, κατῆρχε δ' ἡ βασιλὶς, καὶ ἦν ἐηίδοξος τὴν αὐταρχίαν σφετερίσασθαι. Ὁ δὲ ταύτης υἱὸς καὶ βασιλεὺς οὐκ ἠρέμει, παντοίως πρὸς τὴν δοκοῦσαν τῆς μητρὸς ἐπιχείρησιν ἀντιστρατευόμενος.

XXVIII. Imperator porro morbo fatigatus, in B magnum palatium, quod est ad orientem, est translatus, ubi quotidianis medicorum conventibus curabatur, quorum judicia variaverunt, donec tandem communi consilio decreverunt stomacho imperatoris ferrum candens imprimere: et quia eis regiæ aer, ut australior, parum temperatus videbatur, in Mangana transfertur, sive id fortuito factum, sive fatis, moribundum hominem, ut ibi animam exhalaret, compellentibus. Nam illud, *In Acesodynis cadet*, qui talia admirantur, de eo interpretabantur: esse enim Mangana Acesodynum, ob medicam officinam quæ ibi erat, quod dolores ibi propulsarentur. Quin et cauterium non temere imperatori adhibitum ii contendebant, qui de istiusmodi studio sibi placent, sed id quoque ex C vetere præscientia et prædictione factum. Nam alicubi scriptum esse de eo, ab iis qui regum fata ambagibus involuta descripserunt, eum *hamo ustum casurum*, quod illi scriptores ferrum quo stomachus uri solet, ob acumen inflexum, hamo comparariut. Verum neque ustio, neque loci mutatio quidquam ægroto profuit, paulatim ad terminum

ΚΗ'. Ὡς δὲ τῇ νόσῳ κατεπονεῖτο ὁ αὐτοκράτωρ, εἰς τὸ μέγα τὸ πρὸς ἀνίσχοντα ἥλιον μετεκομίσθη ἀνάκτορον, καὶ ἦν νοσοκομούμενος. Καὶ ὁ τῶν Ἀσκληπιαδῶν περὶ ἐκεῖνον καθ' ἑκάστην ἐγίνετο ἀθροισμός. Οὐκ ἦν δὲ μία πᾶσι διάγνωσις, μόλις δὲ οὖν εἰς μίαν γνώμην ἦλθόν ποτε· ἡ δ' ἦν σιδήρῳ τὸν στόμοχον καυτηριάσαι τοῦ αὐτοκράτορος· σίδηρον οὖν ὁ βασιλεὺς κατὰ τοῦ στομάχου φλογόεντα δέχεται. Οὐκ εὔκρατος μέντοι ἐδόκει τοῖς ἰατροῖς ὁ τῶν ἀνακτόρων ἀὴρ, οἷα δὴ νοτιώτερος. Διὸ καὶ εἰς τὰ τῶν Μαγγάνων ἀνάκτορα μετακεκόμιστο ὁ κρατῶν, εἴτε τυχαίως οὕτω συμβὰν, εἴτε τοῦ χρεὼν τὸν θνήσκοντα συνελαύνοντος, ἐκεῖ τὴν ψυχὴν ἐρυγεῖν. Τὸ γὰρ, Ἐν ἀκεσωδύνοις πεσεῖται, περὶ ἐκείνου γεγράφθαι λέγοντες οἱ περὶ ταῦτα ἐπτοημένοι· ἀκεσώδυνα τὴν τῶν Μαγγάνων κατοικίαν ἐξηγοῦντό τε καὶ ὠνόμαζον, διὰ τὸ ἰατρεῖον τὸ ἐν αὐτοῖς, ὡς ἄκος ταῖς περιωδυνίαις περιποιούμενον, καὶ οὐδὲ τὸ καυτηριάσαι τὸν βασιλέα, γενέσθαι μάτην ἐλέγετο τοῖς ταῦτα κομψοῖς, ἀλλὰ κατὰ παλαιγενῆ καὶ τοῦτο πρόῤῥησίν τε καὶ πρόγνωσιν. Γεγράφθαι γάρ που περὶ αὐτοῦ τοῖς πονήσασι τὰς περὶ τῶν βασιλέων αἰνιγματώδεις (35) γραφὰς ὡς

Variæ lectiones et notæ.

(35) Αἰνιγματώδεις. Omisit Petrus Lambecius hanc de imperatorum fatis prædictionem cui in sua Collectione præfixa Leonis imp. Oraculis cui hanc addi velim, quam ex cod. Reg. 1595, fol. 75, olim descripsimus.

ΧΡΗΣΜΟΣ

Ὅτ' ἐξ Ἐψας καὶ δυσμῶν ἥξει μάχη,
Ὅτ' ἐνδεκάτης ὅτε μὴν κορυφαῖος,
Ἀνὴρ Λιβύης ἀσπίδος σννετογαία
Σκοτεινοειδὲς πλατοχάνων καὶ μέγα,
Οὗτος ῥοφήσει τὸν ἀνακτόρων μέγα
Καὶ σφάνια πάμπολλα τῇ Βυζαντίδι.
Ῥοῦς γὰρ μέγας ἐκδράμη τῶν αἱμάτων
Ὥστε γεμεῖσαι τὰς ἀγυιὰς ἁπάσας'
Ὡς οἰκτρὸν οἰκτρὸν ἐβίωσε πᾶς βλέπων,
Καὶ συγκλωνηθήσονται τὰ πέριξ Ἑπταλόφου.
Αἴ, αἴ, ἔξη ἡ σύμπασα γὰρ γῆ τότε,
Οἴμοι τὸ Κάππα βραχὺν ἄρξει τὸν χρόνον,

D

Ἀλλὰ Βαβυλὼν δυσμενεστάτη πόλις.
Σφαγαὶ γάρ εἰσι καὶ προχύσεις αἱμάτων,
Οἰκτρὸν γὰρ οἰκτρὸν μὴ ἐκποθήσεις φάος.
Δημοκρατήσει πρὸς μακρὸν, ἄρξει Κάππα,
Τῆς ἐνδεκάτης εἰρημένης ἐκλείψει,
Καὶ πέντε προτόλια τῆς μοναρχίας
Αἰχμὰς φέροντας, καὶ σποραὶ ἐγκομμέναι,
Δράκοντα συσφίγξουσι τὸν Λιβοκτόνον
Ἄσαρκα μὴ σθείνονται τὰ τούτων κρέη
Καὶ πρὸς μάζην ἔφυλον ἠλλοιωμένον,
Ῥηρίθμῳ ἔργῳ ταρδήσω σῖτα ξίφει,
Πρὸς χιλιάδας ἐξ ἕπτα μετρημένας,
Καὶ πᾶς ἀσελγῆς καὶ φονεὺς καὶ κραμμένος
Κήρυξ βοήσει, πᾶς ἀναφωνήσει μέγα,
Δράμετε πάντες πρὸς δυσμὰς ἑπταλόφνυ,
Ἐώρηται δ' ἄνδραν οἰκέτην ἐμὸν φίλον,
Μυλόκρανον μήλιθον πρᾶον λαβόντες,
Τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ἐξαγάγεται πόδα,
Καὶ τούτου θίασθαι πρὸς βασιλέας δόμους,

Ἀγκῆρι καυθεὶς πεσεῖται· ἀγκῆρι λέγοντες τοὺς A συγγραφεῖς ἐκείνους τὸ σιδήριον ἀπεικάσαι, δι' οὗ τὸν στόμαχον καυτηριάζεσθαι εἴθισται διὰ τὸ κεκάμφθαι πρὸς τὸ ἄκρον αὐτόν. Ἀλλ' οὔθ' ἡ καυτηρία, οὔτε μὴν ἡ τοῦ ἀέρος ἐναλλαγὴ τῷ κάμνοντί τι ἐλυσιτέλησαν, ἠρέμα δὲ πρὸς τὸ τέλος ἐχώρει, οὔτε δὲ οἱ ἰατροὶ ἀπεγνῶσθαι αὐτῷ τὸ βιώσιμον ἔλεγον· καί τινες μοναχοὶ προὔλεγον αὐτῷ μὴ ἄλλως ἐκλιπεῖν, εἰ μὴ πρότερον πρὸς Ἱερουσαλὴμ ἀφίκηται εἰς προσκύνησιν τοῦ ζωηφόρου τάφου τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, ὅπου καὶ τὸ διάδημα αὐτὸν ἀποθέσθαι μέλλειν ἐχρησμολόγουν. Καὶ οἱ μὲν ταῦτα αὐτῷ ἐπηγγέλλοντο, ὁ δὲ τοῖς λεγομένοις ἐπίστευεν. Ὃ γὰρ ἡμῖν πρὸς βουλῆς, τοῦτο ῥᾴδιον εἰς πίστιν καταγγελλόμενον. Οὕτω δὲ κλεπτόμενος ἔλαθε τῷ τέλει προσεγγίσας τῆς βιοτῆς, καὶ πρὸ τῆς εἰς Ἱε- B ρουσαλὴμ ἀφίξεως, ἀποθέμενος, ἀλλ' οὐχ ἑκών, τὸ διάδημα. Εἴη δ' εἰπεῖν πρὸς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ ἐκδημήσας, τὴν τῶν πρωτοτόκων μητρόπολιν, τῶν ἀπογεγραμμένων ἐν οὐρανοῖς. Πεντεκαιδεκάτην μὲν ὁ Αὔγουστος ἦγε τῆς ἐνδεκάτης ἐπινεμήσεως, καὶ τὰ τελευταῖα ἔπνει ὁ Αὔγουστος, καὶ ὁ μὲν ἔκειτο ἀναφέρων τὸ ἄσθμα πυκνόν τι καὶ ἀδρανές. Ἡ δέ γε βασίλισσα ὅλη τοῦ πάθους ἦν, καὶ συνῆκτο περὶ αὐτὴν τὰ θυγάτρια. Ἤδη μὲν οὖν τῆς ἡμέρας παρεληλύθει τὸ πλέον, καὶ ὁ ἥλιος οὐχ ὑπὲρ κεφαλῆς ἦν ἑστὼς, οὐδ' οἷον εἰπεῖν κατὰ κάθετον ἀλλ' ἐκλίνθη βραχύ τι κατιὼν πρὸς δυσμὰς, καὶ δηλοῦται τῷ τοῦ βασιλέως υἱῷ καὶ βασιλεῖ ἐκλιπεῖν ἄρτι τὸν πατέρα. Ὁ δ' εἰσῆλθε τὸν οἶκον, ἔνθα περ ὁ θνήσκων κατέκειτο, οὔτι τὸν ἀπιόντα θρηνήσων, τὸ δὲ πιστὸν τοῦ θνήσκειν ἐκεῖνον τῇ ὄψει ληψόμενος. Καὶ ἰδὼν C εὐτίκα ἐξῆλθε, καὶ ἀναβὰς τὸν ἵππον, ἐξῆλθε τῶν Μαγγάνων σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐξιόντι δὲ πολλοὶ συνεπήχθησαν. Ἄρτι δ' ἐξελθόντι τὸν τῶν Μαγγάνων περίβολον προϋπαντῶσιν οἱ Ἀβασγοί· οὗτοι δ' ἦσαν οἱ τῇ ἐξ Ἀβασγίας κομισθείσῃ παιδὶ, καὶ νυμφευομένῃ τῷ μείζονι τῶν υἱέων τοῦ Καίσαρος ἐκεῖθεν συναπεστάλησαν, καὶ ὑπαντηκότες, ἐπηλάλαξάν τε καὶ προσεκύνησαν. Τότε φασὶ τὴν βασιλίδα τῷ θνήσκοντι βασιλεῖ περιπαθῶς ἀπαγγεῖλαι τὴν τοῦ υἱέως ἀπέλευσιν, τὸν δὲ φθέγξασθαι μὲν πρὸς τοῦτο μηδὲν, ἢ μὴ βουλόμενον ἢ μὴ δυνάμενον· διᾶραι δὲ τὰς χεῖρας ὑψοῦ, οὐκ οἶδ' εἴθ' ὑπερευχόμενον τοῦ υἱοῦ, εἴτε μὴν κατευχόμενον. Ἕτεροι δέ φασι μὴ τὰς χεῖρας διᾶραι τὸν θνήσκοντα, μηδὲ γὰρ οἷόν τ' εἶναι ἤδη ἐκλείποντα. Τῆς δὲ βασιλίδος πολ- D λάκις ἀνακραγούσης, ὡς Ἄπεισιν ὁ υἱός σου ἔτι ζῶντά σε τὴν βασιλείαν ἀφαιρησόμενος, ἐκεῖνον ὑπομειδιᾶσαι βραχύ τι καὶ ἀμυδρὸν, ἢ τῶν λεγομένων καταγελῶντα, εἰ νομίζοιτο περὶ τῆς βασιλείας προντίζειν ἐκπνέων ἤδη καὶ τῶν νεκρῶν μεθιστάμενος, ἢ τὴν τῆς ψυχῆς ἐπὶ τῷ πραττομένῳ διάθεσιν ὑπεμφαίνοντα. Ἐλέγετο γάρ τοι καὶ παρ' ἄλλων καὶ παρ' ἐκείνου τοῦ Πορφυρογενοῦς αὐτοκράτορος, μὴ γνώμης ἄτερ πατρικῆς θέσθαι τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον, ἀλλὰ παρ' ἐκείνου ἐπιτετράφθαι οἱ τὴν ἔξοδον, καὶ σύνθημα ταύτης ἐκ τοῦ πατρὸς λαβεῖν τὸν ἐκείνου δακτύλιον· ταῦτα δὲ μὴ παρούσης

vitæ progredienti. Negabant tamen medici, vitam ejus esse deploratam: ac monachi quidam prædicebant ei, non moriturum priusquam Hierosolyma venisset ad vivificum sepulcrum Domini et Servatoris nostris adorandum, ubi diadema depositurum eum vaticinabantur: quorum ille pollicitis credebat. Nam orationem quæ nobis cordi est, facile comprobare solemus. Ita per imposturam non animadvertit se vitæ finem attigisse, antequam Hierosolyma perveniret, diademate quanquam non ultro posito: etsi dici **308** queat ad superna Hierosolyma profectus esse, primogenitorum metropolim, qui sunt in cœlis inscripti. Igitur Augusti xv undecimæ indictionis, Augustus extremum ducebat spiritum, qui cum crebrum infirmumque trahens anhelitum jaceret, imperatrix mœrore oppressa aderat, filiabus etiam præsentibus. Jam majore diei parte exacta, cum sol non supra caput staret, nec (ut ita dicam) ad perpendiculum, sed nonnihil inclinatus ad occasum tenderet, imperatoris filios significatur, patrem agere animam. In gressus igitur ædes, in quibus moribundus decumbebat, non ut decedentem deploraret, sed ut de ejus morte certior redderetur, eo viso statim exiit, et equo conscenso, cum suo comitatu et multis aliis, Manganis excessit. Quo facto statim Abasgi, qui puellæ ex Abasgia adductæ, ut natu maximo Cæsaris filio nuptura adjuncti fuerant, obviam facti, sublato clamore eum adorarunt. Tum aiunt imperatricem filii discessum morienti imperatori dolenter narrasse: eum vero ad ib nihil respondisse, seu non vellet, seu non posset: sed manus sustulisse, haud scio, bene an male precantem filio. Alii manus eum sustulisse negant, neque enim id facere potuisse morientem, sed imperatrice sæpius vociferante, *abire filium, ei viventi erepturum imperium*, illum parum obscureque subrisisse, sive eam orationem deridentem, si putaretur adhuc de imperio sollicitus esse exspirans, terrenaque jam relicturus: sive quid de illo facto sentiret, indicantem. Nam et ab aliis et ab ipso Porphyrogenito imperatore narrabatur, eum non sine patris consilio regiam esse ingressum, sed exitum ab illo ei fuisse concessum: cujus rei tesseram illius annulum accepisset: eaque facta esse absente imperatrice, et illa ignorante. Cum igitur abiret, fama quid actum esset, celeriter divulgante, ad hunc imperatorem et cognati, et ex tribunis militum et ex senatu multi se contulerunt.

Variæ lectiones et notæ.

Αὐτὸς κρατήσει τετράγε ὀκτὼ χρόνους,
Ὡς νεκρὸς ἤδη καὶ θέᾳ λελεμένος,
Οἴδασιν πολλοὶ καὶ μηδὲ τοῦτον βλέπων,
Ὃς ἐκ μέθης δὲ φανερωθεὶς τοιοῦτος,
Σκηπτροκρατήσει τῆσδε τῆς βασιλείας,
Καὶ πάλιν ἥξει ἐπταλόφου τὸ κράτος.

γενέσθαι τῆς βασιλίδος, καὶ ἀγνοούσητ ὅτι γεγόνασιν. Ὁ μὲν οὖν ἀπῄει. Τῆς φήμης δὲ κηρυξάσης ταχὺ τὸ παροχθὲν, τῷ βασιλεῖ τούτῳ καὶ τὸ συγγενὲς προσῄει, καὶ τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων πολλοὶ καὶ τῶν τῆς συγκλήτου βουλῆς.

XXIX. Cæterum ad magnam regiam properanti nuntiatur, Varangos stationis excubitorum, ubi iidem habitabant, via occupata, neminem illac transire pati, aut **309** accedere ad regiam. Quo nuntio perturbatus, quemdam ad illos mittit percontatum, quid sibi velint. Mittit et ad Ecclesiam qui diceret, imperatorem esse mortuum, seque celebrari velle ut imperatorem. Ac id quidem a clero et summo pastore factum. Sed Varangi responderunt ei qui rogabat, cur regiæ aditu imperatorem excluderent, se imperatore vivente neminem passuros ingredi. Illo vero infirmante, jam esse mortuum : Varangi jurejurando sancita ejus rei fide, imperatori regiam ingredi concesserunt. Quo cum pervenisset, cum suis deliberabat, quomodo tractanda esset mater, fratres, sororesque, et Cæsar Bryenius: illos enim adhuc metuebat, suspectosque habebat, ne res novas molirentur. At pater totum adhuc diem spirabat, difficulterque moriebatur, sub vesperam demum exstinctus. Vixit annos septuaginta, aut circiter, regnavit septem et triginta, menses quator, et dies aliquot. Obiit anno mundi sexies millesimo, sexcentesimo vicesimo sexto, imperio feliciter administrato, vitæ exitum non æque prosperum sortitus. A ministris enim fere omnibus est desertus, ut prope nulli essent, qui cadaver ejus postremis lavacris purgarent: neque ornatus imperatorius præsto eis esset, quo cadaver ejus pro dignitate ornaretur, neque funus ei factum est imperatori conveniens. Idque non alieno, sed filio imperii successore: et eo filio, quem ipse imperio ornarat.Sic rerum humamarum nihil stabile et firmum est, sed infida omnia, et tessera mutabiliora. Fuit autem ille vir, ut et mores ejus expressos ad posteritatis memoriam propagemus, neque ferox et arrogans, neque iracundus, neque avarus, nec pecuniæ nimium cupidus, ut eam conflaret, et in thesauros occultos et subterraneas opes reconderet. Unde neque post obitum ejus in ærario magna pecunia est reperta : ad misericordiam propensus, ad sumendas pœnas tardus, moribus moderatis, accessu facilis, in victu non intemperans, non vino deditus ; virtute prædistis auscultare et honorem habere solitus. Eruditionem non ut conveniebat, sed utcunque colobat : commodus, **310** non insolens erga eos quibuscum vivibat, comis et jucundus, quasi cum æqualibus viveret. Unde illi securis erant animis, neque metu attoniti illi astabant,præsertim absente imperatrice, quæ imperiosum aliquid et severum præ se ferebat, et modestiæ oblitos acrius increpabat. Ac pulchra quidem ista sunt : quis enim neget? quæque privati hominis laudes absolvant, non tamen ejusmodi, quæ imperatorem omnino bonum demonetrent. Nam homini privato satis est moderatio, æquitas, placabilitas, et in omni

ΚΘ'. Τῷ δ' ἦν ἡ ὁρμὴ πρὸς τὸ μέγα ἀνάκτορον· ἀπιόντι δὲ ἀγγέλλεται ὡς οἱ Βάραγγοι τὴν ἐν τοῖς ἐξκουβίτοις διειληφότες ὁδὸν, ἔνθα περ τούτοις καὶ ἡ κατοίκησις, ἀπελθεῖν δι' ἐκείνης οὐ παραχωροῦσί τινι, οὐδὲ μὴν πλησιάσαι τοῖς βασιλείοις. Τοῦτο εἰς ἀγωνίαν τὸν βασιλέα ἐνέβαλε. Καὶ στέλλει πρὸς ἐκείνους τινὰ ἐρωτῶντα τί τὸ σφίσι βουλόμενον· στέλλει δὲ καὶ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν, τεθνάναι λέγων τὸν αὐτοκράτορα, καὶ ζητῶν αὐτὸς εὐφημηθῆναι ὡς αὐτοκράτωρ. Καὶ τοῦτο μὲν ἤνυστο, καὶ αὐτοκράτορα αὐτὸν ὁ κλῆρος τῆς Ἐκκλησίας γνώμῃ καὶ τοῦ ἀρχιποιμένος ἐνηγόρευσεν. Ὁ δὲ πρὸς τοὺς Βαράγγους ἐσταλμένος ἠρώτα ἐκείνους, ὅτου χάριν κωλύουσι τῷ βασιλεῖ τὴν εἰς τὰ βασίλεια πάροδον· οἱ δὲ μή ποτε παραχωρῆσαι τῶν βασιλείων ἑτέρῳ, ζῶντος τοῦ αὐτοκράτορος, ἔφασαν. Ἐκεῖνος δὲ τεθνηκέναι διεβεβαιοῦτο τὸν αὐτοκράτορα. Καὶ οἱ Βάραγγοι ὅρκῳ τοῦτον πληροφορῆσαι αὐτοὺς ἀπῄτησαν. Καὶ ὃς ὤμοσεν ἢ μὴν τεθνάναι τὸν βασιλέα, κἀκεῖνοι ἐνέδοσαν, καὶ τῆς παρόδου τῷ βασιλεῖ παρεχώρησαν. Ὁ δὲ ἀπῄει πρὸς τὰ βασίλεια, καὶ τούτων ἐντὸς γεγονὼς, πῶς ἂν χρήσαιτο τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ὁμογνίοις, καὶ τῷ τῶν κηδεστῶν ἑνὶ τῷ Βρυενίῳ, μετὰ τῶν περὶ αὐτὸν ἐβουλεύετο. Ἔτι γὰρ ἐδεδοίκει τούτους, καὶ οἱ ἦσαν ἐν ὑποψίαις, ἐλπίζοντι νεωτερίσειν ἴσως αὐτούς. Ὁ δὲ τούτου πατὴρ παρ' ὅλην μὲν τὴν ἡμέραν ἐμπνέων ἦν, καὶ δυσθανατῶν, περὶ δὲ τὴν ἑσπέραν ἐξέλιπε· ζήσας μὲν ἔτη ἑβδομήκοντά που τὰ πάντα ἢ ὅτι ἐγγυτάτω, βασιλεύσας δ' ἐκ τούτων ἑνιαυτοὺς ἑπτὰ καὶ τριάκοντα, ἐπὶ μησὶ τέσσαρσι καὶ ἡμέραις τισίν. Ἔθανε δὲ κατὰ τὸ ἑξακισχιλιοστὸν ἑξακοσιοστὸν εἰκοστὸν ἕκτον ἔτος· τὴν μὲν βασιλείαν διηνυκὼς εὐτυχῶς, τὸ δέ γε τέλος οὐχ ὅμοιον ἐσχηκώς. Καταλέλειπτο γὰρ πρὸς τῶν θεραπόντων σχεδὸν ἁπάντων, ὡς μηδ' εἶναι τάχα τινὰς, τοὺς τὸν ἐκείνου νεκρὸν τοῖς λοισθίοις λουτροῖς ἀποῤῥύψαντας, καὶ οὔτε κόσμος βασίλειος προσῆν τοῖς περὶ αὐτὸν, ἵν' αὐτῷ τὸ σῶμα κοσμηθείη βασιλικῶς, οὔτε μὴν ἐκφορᾶς ἔτυχε βασιλεῖ καταλλήλου. Καὶ ταῦτα οὐκ ἀλλοτρίου, ἀλλ' υἱέως δεξαμένου τὴν βασιλείαν αὐτῷ, καὶ υἱέως, ὃν ἐκεῖνος τῆς βασιλείας ἠξίωσεν. Οὕτως οὐδὲν τῶν ἀνθρωπίνων μόνιμον, οὐδὲ πάγιον, οὐδὲ πιστόν τε καὶ βέβαιον, ἀλλ' ἄπιστα πάντα, καὶ κύβου μᾶλλον ῥᾳον μετατιθέμενα καὶ μεταῤῥεπούμενα. Ἵν δ' ὁ ἀνὴρ (ἵνα καὶ τὸν τρόπον ἐκείνου δῆλον θείημεν τοῖς μετέπειτα, καὶ τὸ ἦθος τοῖς ὀψιγόνοις χαρακτηρίσωμεν) οὔθ' ὑπεροπτικός τε καὶ ἀλαζὼν, οὔτε μὴν ὀξὺς εἰς θυμὸν, ἀλλ' οὐδὲ χρημάτων ἥττων, οὐδ' ἄγαν ἐρασιχρήματος, ὥστε βούλεσθαι καταχωννύειν αὐτὰ καὶ ταμιεύειν, ἵν' εἴη αὐτῷ θησαυροὶ κεκρυμμένοι, καὶ ὑπόγαια χρήματα, ὅθεν οὐδὲ θανόντος πλεῖστα παρὰ τοῖς ταμίαις εὑρέθησαν· πρὸς ἔλεον εὐκατάφορος, πρὸς κόλασιν οὐκ ὀξύῤῥοπος, μέτριος τὸ ἦθος, εὐπρόσιτος, περὶ τὴν δίαιταν οὐκ ἀκόλαστος, οὐκ οἴνου ἡττώμενος

τοῖς ἐναρέτως βιοῦσι προσέχων καὶ ἀπονέμων τιμὴν, λόγους οὐχ ὡς ἔδει τιμῶν, τέως δέ γε τιμῶν, ἐπιεικής τε καὶ τοῖς περὶ αὐτὸν οὐ σοβαρῶς προσφερόμενος, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἴσου σχεδὸν ὁμιλῶν τε καὶ χαριεντιζόμενος. Ὅθεν κἀκείνοις θαῤῥεῖν ἐπῆει, καὶ οὐ μετὰ δέους αὐτῷ παρεστάναι, καὶ μᾶλλον ὅτ' ἀπῆν ἡ βασίλισσα. Ἐπεστέλλοντο γὰρ ἐκείνης παρούσης ἀρχικόν τε καὶ ἐμβριθὲς ἐνδεικνυμένης ἰδίωμα, καὶ τοῖς ἀτακτοῦσιν ἐπιτιμώσης σφοδρότερον, Ὁ μὲν οὖν τοιοῦτος ἦν. Τἀῦτα δὲ κακὰ μὲν, καὶ πῶς γὰρ οὔ; ἰδιώτῃ δ' ἀποχρῶντα πρὸς ἔπαινον, οὐ μήν γε καὶ βασιλέα δεικνύντα τὰ πάντα χρηστόν. Οὐ γὰρ αἱ αὐταὶ καὶ βασιλέως καῖ ἰδιώτου γένοιντ' ἂν ἀρεταί. Ἰδιώτῃ μὲν γὰρ ἀπόχρη καὶ μέτριον ἦθος, καὶ ἐπιείκεια, καὶ τὸ πρὸς θυμὸν οὐκ ὠκίνητον, καὶ τὸ σῶφρον τὸ πρὸς τὴν δίαιταν. Βασιλεῖ δὲ πρὸς τούτοις, καὶ ἡ τῆς δικαιοσύνης ῥροντὶς, καὶ ἡ τῶν ὑπηκόων προμήθεια, καὶ ἡ τῶν παλαιῶν ἐθῶν τοῦ πολιτεύματος τήρησις. Τῷ δὲ μέλημα μᾶλλον, ἡ τῶν ἀρχαίων ἐθῶν γέγονε τῆς πολιτείας ἀλλοίωσις, καὶ τὸ μετατάξαι ταῦτα ἔργον ἦν αὐτῷ σπουδαιότατον, καὶ τοῖς πράγμασιν οὐδ' ὡς κοινοῖς, οὐδ' ὡς δημοσίοις ἐκέχρητο, καὶ ἑαυτὸν οὐκ οἰκονόμον μόνον ἡγητο τούτων, ἀλλὰ δεσπότην, καὶ οἶκον οἰκεῖον ἐνόμιζε καὶ ὠνόματε τὰ βασίλεια. Καὶ τοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς οὔτε τιμῆς, ἧς ἐχρῆν, ἠξίου, οὔτε πρόνοιαν αὐτῶν ἐτίθετο κατὰ τὸ ἀνάλογον. Μᾶλλον μέντοι καὶ ἔσπευσε ταπεινῶσαι τούτους· ἀλλ' οὐδ' ἐν ἅπασι τὴν τῆς δικαιοσύνης ἦν τηρῶν ἀρετήν. Ταύτης γὰρ ἴδιον, τὸ τοῦ κατ' ἀξίαν ἑκάστῳ διανεμητικόν. Ὁ δὲ τοῖς μὲν συγγενέσι καὶ τῶν θεραπόντων τισὶν ἀμάξαις ὅλαις παρεῖχε τὰ δημόσια χρήματα, καὶ γοργίας ἐκείνοις ἀδρᾶς ἐτησίας ἐπένειμεν, ὡς καὶ πλοῦτον περιβαλέσθαι βαθὺν, καὶ ὑπηρεσίαν ἑαυτοῖς ἀποτάξαι, οὐκ ἰδιώτας, ἀλλὰ βασιλεῦσι κατάλληλον, καὶ οἴκους προσκτήσασθαι, μεγέθει μὲν πόλεσιν ἐοικότας, πολυτελείᾳ δὲ βασιλείων ἀπεοικότας οὐδέν· τοῖς δὲ λοιποῖς τῶν εὖ γεγονότων οὐχ ὁμοίαν ἐνεδείκνυτο τὴν προαίρεσιν, ἵνα μή τι ἕτερον φαῦλον ἐρῶ, φειδόμενος τοῦ ἀνδρός. Βασιλέα μὲν οὖν οἷον τὸ ἀκριβὲς ἀπαιτεῖ, οὐκ ἴσασι τὰ εἰρημένα ἐκεῖνον νομίζέσθαι· ἀλλ' οὐδὲ μέντοι φαῦλον εἴποι τις τὸν Κομνηνὸν αὐτοκράτορα. Εἰ δὲ τὴν ἄγαν ἀκρίσειαν ζητοίη τις ἐν τοῖς αὐτοκράτορσιν, οὐκ οἶμαί τινα τῶν ἀνέκαθεν τῆς Ῥωμαίων ἐπιβεβηκότων ἡγεμονίας ἐν πᾶσιν εὐδοκιμηκότα κριθήσεσθαι, ἀλλ' ἐκ τοῦ πλεονάσοντος ἐν τοῖς ἤθεσι σφῶν καὶ ταῖς πράξεσιν ἑκάστῳ ἡ πολιτεία κεχαρακτήρισται. Ἀνέγκλητος γὰρ οὐδεὶς ἄν ποτε δόξῃ οὐδ' ἀμιγὴς τῆς χείρονος ἕξεως· θειοτέρας γὰρ τοῦτο μοίρας, ἀλλ' οὐκ ἀνθρωπίνης εἴη ἄν ποτε φύσεως. Ἐνταῦθά μοι τὸ πέρας ἥτω τῆς ἐγγραφῆς, καὶ ὁ δρόμος στήτω τῆς ἱστορίας, ὃς μοι πρὸς μακρὸν ἐκμεμήκισται. Δοῦναι γὰρ γραφῇ νῦν καὶ τὰ λείποντα, οὔ μοι λυσιτελὲς οὐδ' εὔκαιρον κέκριται. Εἰ μὲν οὖν ὀνήσιμόν τισι δόξει τὸ πόνημα, τῷ Θεῷ χάρις, δι' οὗπερ ἅπαν κατορθοῦται καλόν· εἰ δ' ἀσυντελὲς, εἴη ἂν ἡμέτερον τὸ ἐπίλημα, καὶ ἐπανίτω πρός με τὸν τεκόντα τὸ ἀποκύημα, ἐσόμενόν μοι μνήμης ἐμπύρευμα.

A cultu et victu modus. Imperatori vero præter hæc et justitia est colenda, et ratio civium habenda, et vetera instituta sunt tuenda. Ille vero magis in eo elaboravit, summo adhibito studio, ut veteres mores immutaret et abrogaret, et res non ut communes et publicas tractavit, neque se illarum administratorem, sed dominum esse censuit, ac regiam suas ædes et putavit et appellavit. Patres conscriptos nec justo prosecutus est honore, neque eam illorum habuit rationem, quam recta ratio postulabat, sed potius deprimere illos studuit. Neque justitiæ regulam in omnibus observavit: cujus proprium est, id cuique tribuere, quod meretur. Ille vero cognatis et ministris quibusdam tota plaustra publicæ pecuniæ præbuit, et annos B sumptus largissimos suppeditavit, ut et magnis opibus abundarent, et comitatum alerent, non privatis hominibus, sed imperatoribus convenientem, atque ædes compararent, ut magnitudine urbibus pares, ita magnificentia regiis palatiis non impares. Erga reliquam vero nobilitatem non perinde benignum se præbuit, ne quid aliud de viro dicam, cujus honori consultum volo. Quæ res Comnenum imperatorem perfectum judicari non sinunt. Neque etiam malum Comnenum imperatorem quisquam dixerit: nam qui severius in imperatores inquisierit, equidem non arbitror ullum Romanorum principatu antiquitus potitum inventurum esse, in quo nihil ad consummatam laudem desideretur. Quo fit, ut cujusquam gubernatio ex morum et actionum ejus majori parte judicetur. Sine crimine certe quidem, **311** et deteriorum affectionum prorsus expers nemo reperietur: id enim divinæ felicitatis proprium fuerit, nec unquam in hominis naturam cadet. Hic scribendi finem faciam, et historiæ cursum inhibebo, longe progressum. Nam ea mandare litteris quæ restant adhuc, nec utile, nec tempestivum judicavi. Quod si opus hoc alicui videbitur utile, gratia sit Deo, cujus auxilio bona omnia conficiuntur. Sin supervacaneum, mea culpa, illa fuerit, et ad me auctorem redeat fœtus, cujus memoriam excitare queat.

213 QUÆ SEQUITUR

ex Eusebio Pamphili collecta sunt, libro qui inscribitur *Basilicus.*

INITIUM MUNDI.

Epitome annorum ab Adam usque ad an. 6589, *hoc est ad initium Domini Alexii Comneni.*

—

Adam genuit Seth an. 230	230	Ἀδάμ ἐγέννησε τὸν Σὴθ ἐτῶν σλ'	σλ'
Seth genuit Enos an. 260	435	Σὴθ ἐγέννησε τὸν Ἐνὼς ἐτῶν σξ'	υλε'
Enos genuit Cainam an. 190	625	Ἐνὼς ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρι'	χκε'
Cainam genuit Malaleel an. 170	795	Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Μαλαλεὴλ ἐτῶν ρο'	ψιε'
Malaleel genuit Jared an. 165	960	Μαλαλεὴλ ἐγέννησε τὸν Ἰαρὲδ ἐτων ρξε'	ϡξ'
Jared genuit Enoch an. 162.	1122	Ἰαρὲδ ἐγέννησε τὸν Ἐνὼχ ἐτῶν ρξβ'	,αρκβ'
Enoch genuit Mathusalam an. 165	1287	Ἐνὼχ ἐγέννησε τὸν Μαθουσάλα ἐτῶν ρξε'	,ασπζ
Mathusalam genuit Lamech an. 167	1454	Μαθουσάλα ἐγέννησε τὸν Λαμὲχ ἐτῶν ρξζ'	,αυνδ'
Lamech genuit Noe an. 188	1642	Λαμὲχ ἐγέννησε τὸν Νῶε ἐτῶν ρπη'	,αχμβ'
Noe genuit Sem an. 500	2142	Νῶε ἐγέννησε τὸν Σὴμ ἐτῶν φ'	,βρ β'
Sem genuit Arphaxad an. 101	2243	Σὴμ ἐγέννησε τὸν Ἀρφαξὰδ ἐτῶν ρα'	,βσμγ'
Arphaxad genuit Cainan an. 130	2373	Ἀρφαξὰδ ἐγέννησε τὸν Καϊνὰν ἐτῶν ρλ'	,βτογ'
Cainan genuit Salam an. 135	2608	Καϊνὰν ἐγέννησε τὸν Σάλα ἐτῶν ρλε'	,βφη'
Salam genuit Heber an. 130	2638	Σάλα ἐγέννησε τὸν Ἔβερ ἐτῶν ρλ'	,βχλη'
Heber genuit Phalec an. 133	2771	Ἔβερ ἐγέννησε τὸν Φαλὲκ ἐτῶν ρλγ'	,βψοα'
Phalec genuit Ragau an. 130	2901	Φαλὲκ ἐγέννησε τόν Ῥαγαῦ ἐτῶν ρλ'	,βϡα'
Ragau genuit Seruch an. 132	3033	Ῥαγαῦ ἐγέννησε τὸν Σεροὺχ ἐτῶν ρλβ'	,γλγ'
Seruch genuit Nachor an. 130	3173	Σεροὺχ ἐγέννησε τὸν Ναχὼρ ἐτῶν ρλ'	,γρξγ'
Nachor genuit Thare an. 79	3242	Ναχὼρ ἐγέννησε τὸν Θάρα ἐτῶν οθ'	,γσμβ'
Thare genuit Abraham an. 70	3312	Θάρα ἐγέννησε τὸν Ἀβραὰμ ἐτῶν ο'	,γτιβ'
Abraham genuit Isaac an. 100	3472	Ἀβραὰμ ἐγέννησε τὸν Ἰσαὰκ ἐτῶν ρ'	,γυιβ'
Issac genuit Jacob an. 60	3472	Ἰσαὰκ ἐγέννησε τὸν Ἰακὼβ ἐτῶν ξ'	,γυοβ'
Jacob genuit Levi an. 82	3554	Ἰακὼβ ἐγέννησε τὸν Λευΐ ἐτῶν πβ'	,γφνδ'
Levi genuit Caath an. 47	3601	Λευΐ ἐγέννησε τὸν Καὰθ ἐτῶν μζ'	,γχα'
Caath genuit Amram an. 60	3736	Καὰθ ἐγέννησε τὸν Ἀμραμ ἐτῶν ξ'	,γχξα'
Amram genuit Mosen an. 75	3736	Ἀμραμ ἐγέννησε τὸν Μωϋσῆ ἐτῶν οε'	,γψλς
Moses vixit an. 120	3856	Μωϋσῆς ἔζησεν ἔτη ρκ'	,γωνς'
Jesus dux fuit Israelis an. 24	3880	Ἰησοῦς ἡγήσατο Ἰσραὴλ ἔτη κδ'	,γωπ'
Phinees pontificatum tenuit apud Israelitas an. 24	3905	Φινεὲς ἱεράτευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κδ'	,γϡε'
Chusar regnum in Israelitas exercuit an· 50	3955	Χουσὰρ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ν'	,γϡνε
Othoniel judicavit Israel an. 40	3905	Γοθονιὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ'	,γϡιε'
Eglom regnum in Israelitas exercuit an. 18	4013	Ἐγλὼμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη'	διγ'
Aod et Sephora judicant Israelem an. 80	4126	Ἀὼθ καὶ Σεπφόρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη π'	,δρκς'
Jabim Israelitis imperavit an. 20	4126	Ἰαβεὶμ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ'	,δρκς'
Debora judicat Israelem an. 40	4166	Δεβώρα ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ'	,δρξς'
Oreb judicat Israelem an. 7	4173	Ὠρὴβ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ξ'	,δρογ'
Gedeon judicat Israelem an. 40	4213	Γεδεὼν ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη μ'	,δσιγ'
Abimelech judicat Israelem an. 3	4216	Ἀβιμελὲχ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη γ'	,δσις'
Tholas judicat Israelem an. 23	4239	Θωλᾶς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κγ'	,δσλθ'
Jaar judicat Israelem an. 22	4261	Ἰαὰρ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κβ'	,δσξα'
Ammonitæ Israeli imperant an. 18	4279	Ἀμὰ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη ιη'	,δσοθ'
Jephthe judicat Israelem an.	4285	Ἰαφθὲε ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ς'	,δσπε'
Esbal judicat Israelem an. 7	4292	Ἐσβὰλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ζ'	,δσϡβ'
Elom judicat Israelem an. 10	4302	Ἐλὼμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη ι'	,δτβ·
Abdom judicat Israelem an. 8	4310	Ἀβδὼμ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτηιη	,δτι'
Philistæi imperant Israeli an. 30	4340	Φιλιστιεὶμ ἐβασίλευσαν τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λ'	,δτμ
Samson judicat Israelem an. 20	4360	Σαμψὼν ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	,δτξ'

χία καὶ εἰρήνη τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη λβ'	δτ|β'	Interregnum an. 32	4392
ὁ ἱερεὺς ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	,δυιβ'	Heli sacerdos judicat an. 20	4412
τα δὲ τοὺς χρόνους Ἡλεὶ τοῦ ἱερέως ὁ πρὸς τοὺς ς πόλεμος συνέστη τοῖς Ἕλλησιν· καθ' οὕς καὶ ρος ἤκμαζεν.		Circa tempora Heli Græcorum adversus Trojanos bellum accidit, quo etiam tempore Homerus floruit.	
υὴλ ἔκρινε τὸν Ἰσραὴλ ἔτη κ'	,δυλβ'	Samuel judicat Israelem an. 20	4432
λ ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη κ'	,δυνβ'	Saul regnat in Israel an. 20	4452
; ἐβασίλευσε τοῦ Ἰσραὴλ ἔτη μ'	,δυ|β'	David regnat in Israel an. 40	4492
ὸ δὲ τῆς βασιλείας Δαβὶδ ἕως τῆς τῶν Ῥωμαίων εἰας ἔτη ϡμ', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη πενταλια υν'		A David usque ad Romanos imperatores anni sunt 940. A mundi conditu anni 5450	
Ἰούλιος ἐβασίλευσεν ἔτη δ'	,ευν'	C. Julius imperat an. 4	5450
υστος ἐβασίλευσεν ἔτη νς'	,εφς'	Augustus imperat an. 56	5506
τούτου μβ' ἔτει τῆς βασιλείας γεννᾶται ὁ Κύημῶν Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ σάρκα ἐν Βηθλεὲμ Ιουδαίας ἐκ τῆς Ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ πάτὸ ἑκούσιον πάθος ἐν τῷ ιη' ἔτει τῆς βασιλείας ίου Καίσαρος· τῷ γὰρ ιε' τοῦ αὐτοῦ Τιβερίοῦ ίσθη.		Hujus imperii an. 42 nascitur Dominus noster Jesus Christus secundum carnem in Bethleem Judæ de Virgine Maria, et voluntarias pœnas perpessus est an imperii Tiberii Cæsaris 18.Nam 15 ejusdem anno baptizatus est.	
ιος ἐβασίλευσεν ἔτη κβ'	,εφκη'	Tiberius imperat an. 22	5528
; ἄλλος ἐβασίλευσεν ἔτη δ'	εφλβ'	Caius alter imperat an. 4	8532
διος ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ'	,εφμς'	Claudius imperat an. 14	5546
ιν ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐβασίλευσεν ἔτη ιδ'	,εφξ'	Nero hujus filius imperat an. 14	5560
ας μῆνας ζ'		Galba mens. 7	
ν μῆνας γ'		Otho mens. 3	
ίλλιος μῆνας η		Vitellius mens. 8	
πασιανὸς ἐβασίλευσεο ἔτη ι'	,εφοα'	Vespasienus imperat an. 10	5571
; ἐβασίλευσεν ἔτη γ'	,εφοδ'	Titus imperat an. 3	5574
πὶ τούτου καὶ ἡ τῶν Ἱεροσολύμων ἅλωσις γέ- καὶ ἡ παντελὴς τῶν Ἰουδαίων ἐρήμωσις. Ἀπὸ ῆς τοιαύτης ἁλώσεως ἕως τῆς βασιλείας Κων- ίνου τοῦ Μεγάλου, ἤτοι τῆς τῶν Χριστιανῶν ίας, ἔτη σλζ', ἀπὸ δὲ κτίσεως κόσμου ἔτη ', ἀπὸ δὲ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναλήψεως ἕως τῆς πως Ἱεροσολύμων ἔτη μη'.		Sub hoc Hierosolymorum excidium contigit et omnimoda Judæorum desolatio. Porro ab hoc excidio ad Constantini M. sive Christianorum imperium an. sunt 237. Ab O. C. 5841. A Christi Domini ascensione ad excidium Hierosolymitanum an. 48.	
πταντῖνος ὁ Μέγας ἔτη λγ'	,εωμα'	Constantinus M. an· 33	5851
πάντιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κδ'	,εωξε'	Constantius ejus filius an. 24	5865
ιανὸς ὁ παραβάτης ἔτη β'	,εωξζ'	Juiianus Apostata an. 2	5867
ανὸς ἔτος α'	,εωξη'	Jovianus an. 1	5868
λεντινιανὸς, ἔτη ιβ'	,εωπ'	Valentinianus an. 12	5880
λης ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτη γ'	,εωπγ'	Valens hujus frater an. 3	5883
τιανὸς ἔτη γ'	,εωπς'	Gratianus an. 3	5886
δόσιος ὁ Μέγας ἔτη ιζ'	'εϑ'	Theodosius M. an. 17	5900
άδιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιγ'	,εϑιγ'	Arcadius ejus filius an. 13	5913
δόσιος ὁ Μικρὸς ἔτη μβ'	,εϑνε'	Theodosius Minor an. 42	5955
ιανὸς ἔτη ς'	,εϑξα'	Marcianus an· 6	5961
ν ὁ Μέγας ἔτη ιζ'	,εϑοη'	Leo M. an. 17	5978
ν ὁ Μικρὸς ἔτος α'	,εϑοθ'	Leo Minor an. 1	5979
ων ἐβασίλευσεν ἔτη ις'	,εϑ|ς'	Zeno an. 16	5996
στάσιος ἐβασίλευσεν ἔτη κζ'	'ςκγ'	Anastasius an. 27	6023
στῖνος ὁ Γέρων ἔτη θ'	,ςλβ'	Justinus Senior an. 9	6032
στινιανὸς ὁ Μέγας ἔτη λθ'	,ςοα'	Justianus M. 39	5071
στῖνος ὁ Νέος ἔτη ιγ'	'ςπδ'	Justinus Minor an. 13	6084
φιος ἔτη δ'	,ςπη'	Tiberius an. 4	6098
υρίκιος ἔτη κ'	,ςρθ'	Mauricius an. 20	6109
κᾶς ὁ τύραννος ἔτη η'	,ςριζ'	Phocas tyrannus an. 8	6117
ἁκλειος ἔτη λα'	,ςρμη'	Heraclius an. 31	6148

Constantinus ejus filius an. 1	6149	Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτος α'
Heraclius ejus filius mens. 6		Ἡράκλειος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας ς'
Constantinus ejus filius an. 27	6176	Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κζ
Constantinus Justiniani pater an. 17	6193	Κωνσταντῖνος ὁ πατὴρ Ἰουστινιανοῦ ἔτη ιζ
Justinianus primum an. 10	6203	Ἰουστινιανὸς τὸ πρῶτον ἔτη ι'
Leontius an. 3	6206	Λεόντιος ἔτη γ'
Tiberius Apsimarus an. 7	6213	Τιβέριος Ἀψίμαρος ἔτη ζι'
Justinianus secundum, et Tiberius ejus filius an. 6	6219	Ἰουστινιανὸς τὸ β' καὶ Τιβέριος ὁ υἱὸς ἔτη ς'
Philippus Bardanes an. 2, mens. 8	5221	Φίλιππος ὁ Βαρδάνης ἔτη β' μῆν. η'
Anastasius Artemius an. 2	6223	Ἀναστάσιος ὁ Ἀρτέμιος ἔτη β'
Theodosius Atramyttenus an. 1	6224	Θεοδόσιος ὁ Ἀτραμυτινὸς ἔτος α'
Leo Isauricus an. 24	6248	Λέων ὁ Ἴσαυρος ἔτη λδ'
Constantinus ejus filius Copronymus an. 34	6282	Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ὁ Κοπρώ ἔτη κδ'
Leo ejus filius an. 5	6287	Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ε'
Constantinus ejus filius cum matre an. 10	6297	Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ σὺν τῇ ἔτη ι'
Constantinus solus illius filius an. 7	6304	Κωνσταντῖνος μόνος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ζ'
Irene sola mater ejus an. 5	6309	Εἰρήνη μόνη ἡ μήτηρ αὐτοῦ ἔτη ε'
Nicephorus generalis an. 8, mens. 9	6317	Νικηφόρος ὁ ἀπὸ Γενικῶν ἔτη η' μῆν. θ'
Stauracius ejus filius mens. 3		Σταυράκιος ὁ υἱὸς αὐτοῦ μῆνας γ'
Michael Ragabe an. 1, mens. 9	6320	Μιχαὴλ ὁ Ῥαγαβέ ἔτος α μῆν. θ'
Leo Armenus an. 6, mens. 5	6327	Λέων ὁ Ἀρμένιος ἔτη ς' μῆν. ε'
Michael Balbus an. 8, mens. 9	6336	Μιχαὴλ ὁ Τραυλὸς ἔτη η' μῆν. θ'
Theophilus ejus filius an. 12, mens. 3	6348	Θεόφιλος ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη ιβ' μῆν. γ'
Michael ejus filius an. 26	6374	Μιχαὴλ ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κς'
Basilius Macedo an. 19	6393	Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἔτη ιθ'
Leo ejus filius an. 25, mens. 8	6419	Λέων ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη κε' μῆν, η'
Alexander ejus frater an. 1	6420	Ἀλέξανδρος ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ ἔτος α'
Constantinus Leonis filius an. 48	6468	Κωνσταντῖνος ὁ υἱὸς Λέοντος ἔτη μη'
Romanus ejus filius an. 3	6471	Ῥωμανὸς ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἔτη γ'
Nicephorus Phocas an. 6	6478	Νικηφόρος ὁ Φωκᾶς ἔτη ς'
Joannes Zimisces an. 6	6484	Ἰωάννης ὁ Τζιμίσκος ἔτη ς'
Basilius Bulgaroctonus an. 55 cum fratre Constantino	6537	Βασίλειος ὁ Βουλγαροκτόνος ἔτη νε' ς ἀδελφῷ Κωνσταντίνῳ
Quibus imperantibus Sergius patriarcha Romanum pontificem e diptychis erasit.		Ἐν οἷς βασιλεῦσι Σέργιος ὁ πατριάρχης Ῥώμης ἀπὸ τῶν διπτύχων ἐξέωσεν.
Romanus Argyropolus an. 5, mens. 6	6542	Ῥωμανὸς ὁ Ἀργυροπόλος ἔτη ε' μῆν. ς'
Michael Paphlago an. 7	6549	Μιχαὴλ ὁ Παφλαγὼν ἔτη ζ'
Michael ejus consobrinus an. 4	6553	Μιχαὴλ ὁ ἀνεψιὸς αὐτοῦ ἔτη δ'
Constantius Monomachus an. 13	6563	Κωνσταντῖνος ὁ Μονομάχος ἔτη ιγ'
Theodora Porphyrogeneta an. 1	6565	Θεοδώρα ἡ Πορφυρογέννητος ἔτος α'
Michael Militaris an. 1	6566	Μιχαὴλ ὁ ἀπὸ στρατιωτικῶν ἔτος α'
Isaacius Comnenus an. 2	6568	Ἰσαάκιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη β'
Constantinus Ducas an. 6	6575	Κωνσταντῖνος ὁ Δοῦκα ἔτη ς'
Romanus Diogenes an. 3	6579	Ῥωμανὸς ὁ Διογένης ἔτη γ'
Michael Ducæ filius an. 6	6585	Μιχαὴλ ὁ υἱὸς τοῦ Δούκα ἔτη ς'
Nicephorus Bataniates an. 3	6588	Νικηφόρος ὁ Βατανιάτης ἔτη γ'
Alexius Commenus an. 38	6626	Ἀλέξιος ὁ Κομνηνὸς ἔτη λη'
Hic imperare cœpit ab an. 6589, indict. 4, Aprilis 1, magna feria, 5, qua et raptus contigit.		Οὗτος ἦρξε τῆς βασιλείας ἀπὸ τοῦ ἰνδικτιῶνος δ', καὶ μηνὸς Ἀπριλίου α' πέμπτῃ, ὅτε καὶ ἡ ἁρπαγὴ γέγονε.

Additum hoc a librario.

A tempore Alexii imperatoris ad hoc tempus anni sunt 245 qui est mundi 6868.	Ἀπὸ κυρίου Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως ἔ σμε', ἔτους ,ςωξη'.

RERUM

QUÆ IN JOANNIS ZONARÆ ANNALIBUS TRACTANTUR

ΣΥΝΟΨΕΙΣ, seu ARGUMENTA·,

quæque in aliquot codd. mss. ac in editione Wolfiana marginibus ascribuntur; de quibus agitur in Præfatione.

—

PROŒMIUM.

Numero I. Προοίμιον.

N. III. Κεφαλαιώδης μνεία τῶν περιεχομένων τῇ βίβλῳ ἱστοριῶν, ἢ τοῦ α΄ τόμου περιοχή.

N. IV. Ἡ τοῦ β΄ τόμου περιοχή.

LIBER PRIMUS.

N. I. Περὶ κοσμοποιΐας. Ἡμέρα α΄. Ἡμέρα β΄. Ἡμέρα γ΄. Ἡμέρα δ΄. Ἡμέρα ε΄. Ἡμέρα ς΄. Ἡμέρα ζ, ἥ Σάββατον κέκληται.

N. II. Ὅπως ἐφύτευσεν ὁ Θεὸς παράδεισον ἐν Ἐδὲμ κατὰ ἀνατολὰς, καὶ ἔθετο ἐκεῖ τὸν ἄνθρωπον ὃν ἔπλασεν. Παράβασις τῶν προσταγμάτων.

N. III. Ὅπως μετετέθη Ἐνώχ.

IV. Ὅπως ἰδόντες οἱ υἱοὶ τοῦ Θεοῦ, ὥς φησιν ἡ Γραφὴ, τὰς θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, ἔλαβον ἑαυτοῖς, γυναῖκας. Ὅπως εὗρε Νῶε χάριν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Ὅπως διεσώθη Νῶε διὰ ξυλίνου λάρνακος. Ὅπως ἔθετο ὁ Θεὸς τὸ τόξον ἐν τῇ νεφέλῃ μετὰ τὸν κατακλυσμόν.

N. V. Ὅτι ἄμπελον ἐφύτευσε Νῶε μετὰ τὸν κατακλυσμὸν, καὶ ἔπιεν ἐκ τοῦ οἴνου, καὶ ἐμεθύσθη, καὶ ἐγυμνώθη ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ. Οἱ τοῦ Νῶε ἀπόγονοι, διασκεδασθέντες ὑπὸ τῆς ἀλλογλωσσίας, μετηλήθησαν καὶ μετωνομάσθησαν. Ὅτι τῆς Ταρσοῦ Περσεὺς δομήτωρ. Περὶ τῆς τῶν ἐθνῶν ἀρχῆς, καὶ ὅθεν ἐκλήθησαν.

N. VI. Περὶ τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ὅτι πρῶτος ἐπίγνω τὸν Θεὸν ποιητὴν τοῦ παντός. Περὶ τῆς τῶν Σοδομιτῶν αἰχμαλωσίας, καὶ ὅπως ἐτρώθησαν, καὶ ἠχμαλωτίσθη Λώτ. Ὅτι τῷ Ἀβραὰμ ὁ Θεὸς δώσειν οἷόν ἐπηγγέλλετο, ὡς τὸ σπέρμα αὐτοῦ γενέσθαι ὡς τὰ ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ὅπως περιετμήθησαν, καὶ ὅτι τὸ Ἰσαὰκ γέλως ἑρμηνεύεται. Οἱ μὲν Ἰουδαῖοι τῇ ὀγδόῃ ἡμέρᾳ περιτέμνονται, οἱ Ἄραβες δὲ τῷ τρισκαιδεκάτῳ ἔτει. Ὅτι ὁ Ἰσμαὴλ ἐκ τῆς Ἀγαρ. Ἐἴκοσι καὶ πέντε ἐτῶν ἦν Ἰσαὰκ, ὅτε θυσίᾳ προσετάχθη αὐτὸν Ἀβραὰμ.

N. VII. Ἀναχώρησις Ἰακὼβ εἰς Μεσοποταμίαν, καὶ περὶ τῆς διαθείσης κλίμακος καθ' ὕπνους. Κατοίκησις Ἰακὼβ πρὸς Λάβαν τὸν μητράδελφον, καὶ ἕως τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ. Συνέλευσις Ἰακὼβ πρὸς Λείαν, καὶ τεκνογονία αὐτῆς. Ἡ δὲ Ῥαχὴλ μὴ τίκτουσα τῇ οἰκείᾳ θεραπαίνῃ τὸν Ἰακὼβ ἠξίωσε συνελθεῖν, καὶ τὰ τεχθέντα δύο τέκνα ᾠκειώσατο. Ζηλώσασα δὲ ἡ Λεία, τὴν ἑαυτοῦ θεράπαιναν παρακατέκλινε τάνδρὶ, καὶ τὰ γεννηθέντα ἐξιδιώσατο. Ὅτι ἡ Ῥαχὴλ ἔτεκε τὸν Ἰωσὴφ.

N. VIII. Ὑποχωρήσαντος Ἰακὼβ ἀπὸ τοῦ Λάβαν, καὶ ἡ Ῥαχὴλ τὰ εἴδωλα τούτου ἀφαιρεῖται.

A Πάλη Ἰακὼβ μετὰ τοῦ ἀγγέλου. Ἁρπαγὴ τῆς Δείνης ὑπὸ τοῦ τῶν Σικίμων βασιλέως, υἱοῦ Συχὲμ, καὶ ἀπώλεια αὐτῶν, καὶ φθορὰ ὑπὸ τῶν ἀδελφῶν αὐτῆς, Θάνατος Ἰσαάκ.

N. IX. Ὅπως ἐπεκλήθη Ἐδὼμ ὁ Ἡσαῦ. Βουλὴ τῶν ἀδελφῶν κατὰ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ κατάσχεσις αὐτοῦ, καὶ ἀπόδοσις πρὸς τοὺς ἐμπόρους. Ὅτι ὁ Πετεφρῆς ὠνήσατο τὸν Ἰωσήφ. Κατηγορία ψευδὴς ὑπὸ τῆς γυναικὸς Πετεφρῆ κατὰ τὸν Ἰωσὴφ, καὶ κατάσχεσις αὐτοῦ ἐν φυλακῇ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων των συνδεσμωτῶν παρὰ τοῦ Ἰωσήφ.

N. X. Ἐνύπνια τοῦ Φαραώ. Δήλωσις τῶν ἐνυπνίων Φαραὼ ὑπὸ τοῦ Ἰωσὴφ, καὶ δίδωσι τὴν ἐξουσίαν αὐτῷ Φαραὼ πάσης γῆς Αἰγύπτου. Τί σημαίνει τὸ θομφάνηχος. Ἐπανέλευσις τῶν ἀδελφῶν Ἰωσὴφ διὰ τὸν λιμόν. Ἀναγνωρισμὸς Ἰωσὴφ καὶ τῶν ἀδελφῶν.

B N. XI. Ἔλευσις τοῦ Ἰσραὴλ πρὸς Αἴγυπτον πανοικεί. Εὐλογία Ἰακὼβ τοῖς ἐγγόνοις ἐναλλάξ. Τελευτὴ Ἰωσήφ.

N. XII. Ὅτι ἐκάκουν οἱ Αἰγύπτιοι τοὺς Ἰσραηλίτας. Περὶ τῆς γεννήσεως Μωϋσέως. Ὅτι περικαλλὴς ἦν τὴν ἰδέαν Μωϋσῆς, καὶ ὅτι προσίετο θηλὴν Αἰγυπτίαν. Ἐπωνυμία τοῦ ὀνόματος Μωϋσέως, καὶ ὅτι ἕβδομος ἦν ἐξ Ἀβραάμ. Ὅπως ἐπιτίθησι τὸ διάδημα Φαραὼ τῷ Μωσεῖ. Οἷος ἦν τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ἀρετὴν ὁ Μωσῆς, καὶ ὅπως κατ' Αἰθιόπων ἐστρατεύει. Ὅτι προμάχοις ταῖς ἴβεσι κατὰ τῶν ἰοβόλων ἐχρήσατο. Ἡ Σαβὰν πόλις Αἰθιοπίας. Ὅτι Μωσῆς ἔλαβε γυναῖκα τοῦ Αἰθιόπων κρατοῦντος θυγατέρα. Ὅτι οἱ Αἰγύπτιοι ἐμίσουν αὐτὸν καὶ σωζόμενοι. Ὅτι ἔφυγε Μωσῆς ἐξ Αἰγύπτου εἰς Μαδιὰμ, κἀκεῖ λαβὼν γυναῖκα, καὶ ποιμὴν γίνεται.

C N. XIII. Ὅτι νέμων ἐν ὄρει Σινᾶ ὁρᾷ τὴν βάτον ὁ Μωσῆς, καὶ ἐνυπνιάσθη ἐπὶ τὴν Αἴγυπτον ἀπελθεῖν. Τὸ περὶ τῆς βακτηρίας τοῦ Μωσέως θαῦμα, τὴν εἰς τὸν κόλπον βληθεῖσαν δεξιὰν, καὶ τὸ εἰς αἷμα μεταβληθὲν ὕδωρ. Ὅτι Μωϋσῆς καὶ Ἀαρὼν ἦλθον εἰς Αἴγυπτον πρὸς Φαραώ. Ὅπως ἡ ῥάβδος μετεβλήθη εἰς ὄφιν. Ὅσα ὁ Μωσῆς κακὰ τοῖς Αἰγυπτίοις ἐπήγαγε, σκληρυνομένου τοῦ Φαραώ. Ὅπως τὸ Πάσχα διάβασις, καὶ ὑπερβασία ἐξ ἐκείνου εἰκονίζεται. Ὅσοι ἦσαν οἱ στρατεύεσθαι δυνάμενοι Ἰουδαῖοι, ὅτε ἐξῆλθον τῆς Αἰγύπτου. Πόσους ἐνιαυτοὺς εἰς τὴν Αἴγυπτον ἦνυσαν Ἰουδαῖοι.

N. XIV. Πόσος ἦν ὁ διώκων τοὺς Ἰουδαίους λαὸς τῶν Αἰγυπτίων. Ὅπως διεῖλεν εἰς δύο τὴν θάλασσαν μέρη, καὶ διεβίβασε τὸν λαόν. Ὅτι ὕμνησεν ᾠδὴν Μωσῆς, καὶ τοῖς ὅπλοις Αἰγυπτίων ἐχρήσαντο Ἰουδαῖοι. Ὅτι Μὰρ καὶ Μαιρρὰν ὁ τὸ ὕδωρ τὸ

πικρὸν ἔχων τόπος ἐκλήθη. Ὅπως διὰ ξύλου ἐγλυκάνθη τὸ ὕδωρ, καὶ ὅπως τὸ τοιοῦτον θαῦμα Ἰώσηπος ἑρμηνεύει. Περὶ τῶν ὀρτύγων καὶ τοῦ μάννα. Ὅτι τὸ Μὰν ἐπερώτησιν δηλοῖ. Ὅτι τὸ ἀσσάριον μέτρον ἐστίν. Ὅπως ἡ πέτρα παρὰ Μωσέως ὕδωρ ἔβλυσεν. Ὅπως ὁ Μωσῆς κατετροποῦτο τῇ ἐκτάσει τῶν χειρῶν. Ὅπως Ὢρ καὶ Ἀαρὼν ἀνεῖχον τὰς χεῖρας τοῦ ἀδελφοῦ.

N. XV. Ὅτι μετὰ τρίμηνον ἐξ Αἰγύπτου ἐπὶ τὸ Σινᾶ ὄρος παρῆσαν Ἰουδαῖοι. Συμβουλὴ τοῦ πενθεροῦ Μωϋσέως, ὅπως χρὴ δημαγωγεῖσθαι τὸν λαόν. Κατὰ τὸ ὄρος Σινᾶ ἔλαβε Μωσῆς τὰς ἐντολάς. Ὅτι χρονίζοντος εἰς τὸ ὄρος ὁ λαὸς ἐγόγγυζε, καὶ τί ἐποίησεν Ἀαρών. Ὡς ὁ Μωσῆς συνέτριψε τὰς πλάκας, ὀργισθεὶς διὰ τὴν μοσχοποιίαν, καὶ συντρίψας τὸν μόσχον, ἐπότισε τὸν λαὸν ἐκ τοῦ χοὸς, καὶ ἀπέκτεινε πολλούς. Ἀνέβη Μωσῆς εἰς τὸ ὄρος, λέγων· Κύριε, ἡμάρτηκεν ὁ λαός. Καὶ λαβὼν δύο πλάκας, αὖθις ὑπέστρεψε πρὸς τὸν λαόν Περὶ τῆς κατ' ἐπιταγὴν γεγενημένης σκηνῆς, καὶ τῆς εἰς αὐτὴν προσαγωγῆς τοῦ λαοῦ, ὧν εἶχον.

N. XVI. Ὅτι ἀρχιτέκτονες τῆς σκηνῆς Βεσελεὴλ καὶ Ἐλιφάτζ. Περὶ τῆς κιβωτοῦ, ἐν ᾗ αἱ δύο πλάκες, καὶ τίνες οἱ δεκάλογοι, οἱ ἐν αὐτῇ. Οἱ δεκάλογοι. Περὶ τῆς ἐν τῷ ναῷ καταθέσεως, καὶ τῶν δώδεκα ἄρτων τῶν ἀζύμων. Ὅτι ἀρχιερεὺς Ἀαρὼν ἐψηφίσθη. Ὅτι Ἑβραῖοι εἰσίφερον. Ὅτι τὴν εἰσφορὰν ἐλευθέρως ἐποιοῦντο οἱ Ἑβραῖοι. Ὅτι παρὰ τὰ διατεταγμένα θυσάντων τινὰ μέρη τοῦ σώματος κατεκαύθησαν. Ὅτι ἐξήκοντα μυριάδες εὑρέθησαν, καὶ ἐπέκεινα.

N. XVII. Ἡ Λευϊτικὴ φυλὴ ὑπὲρ δισμυρίους καὶ τρισχιλίους ἀριθμηθέντες πρὸς ὀκτακοσίοις καὶ ὀγδοήκοντα. Ὅπως ἐξ ἑκάστης φυλῆς ἕνα λαβὼν κατασκοπήσοντα τὴν γῆν, τήν τε δύναμιν τῶν Χαναναίων. Περὶ τῆς στάσεως τοῦ πλήθους καὶ τοῦ Κορὲ καταβοῶντος διὰ τὴν ἱερωσύνην Ἀαρών. Ὑποθήκη Μωσέως, καὶ ὅπως ἐγνώσθη, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν Ἀαρὼν ἱεράσθαι ἐθέλει. Ὅπως Δαθὰν καὶ Ἀβειρὼν ὑπὸ γῆν κατεχώσθησαν. Κρίσις Θεοῦ δικαία τοῖς περὶ τῆς ἱερωσύνης ἀμιλλωμένοις. Περὶ τῶν βακτηριῶν τῶν ἐχουσῶν τὰ τῶν φυλῶν ὀνόματα, ἐν αἷς καὶ ἡ Ἀαρὼν ἐβλάστησε ῥάβδος. Ὅπως ἡ τῶν Λευϊτῶν φυλὴ στρατειῶν ἀφείθη, καὶ οἵας προσόδους ἔσχεν.

N. XVIII. Ὅπως τέθνηκε Μαριὰμ ἡ τοῦ Μωσέως ἀδελφὴ, μὴ ἰδοῦσα τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας. Καὶ Ἀαρὼν ὁμοίως καταλιπὼν ἀρχιερέα τὸν υἱόν. Ὅπως ο Ἑβραῖοι κατὰ Ἀμοραίων ἐμαχέσαντο. Καὶ ἀναίρεσις τῶν αὐτῶν βασιλέων Σηὼν καὶ Ὤγ. Περὶ στρατοπεδεύσεως πρὸ Ἰεριχοῦντος. Περὶ Βαλαὰμ καὶ τῆς κατὰ τὴν ὁδὸν αὐτοῦ ἐπιφανείας ἀγγέλου. Ὅτι ὁ Βαλαὰμ Μωσέα οὐ κατηράσατο, ἀλλὰ καὶ εὐλόγησε κινούμενος ἄκων ἐκ Θεοῦ. Ὅτι κατὰ συμβουλὴν Βαλαὰμ παρθένους ἀφῆκετοῖς Ἰουδαίοις, καὶ παρηνόμησαν δεινῶς. Ὅπως ὁ Φινεὲς τὸν Ζαμβρῆν σὺν τῇ Μαδιανίτιδι ἐξεκέντησεν. Ἤττα Μαδιηναίων καὶ ἀναίρεσις πάντων ἄνευ γυναικῶν παρθένων. Ὅτι γηράσας Μωσῆς Ἰησοῦν κατέλιπεν.

N. XIX. Ὅτι τὴν Ἀμορῖτιν τῷ Γὰδ καὶ Ῥουβὶμ ἀφώρισε Μωσῆς, διαταξάμενος, ἵνα ἕκαστος τῆς οἰκείας φυλῆς μένων ἔχῃ τὸν κλῆρον. Εἰ δὲ τῆς φυλῆς ἀλλοτριωθῇ, καὶ τοῦ κλήρου στερηθῇ. Ὅπως, εἰς ὄρος ὑψηλὸν στὰς Μωσῆς, εἶδε τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας, καὶ οὕτως ἀφανὴς γέγονε, βιώσας ἔτη ἑκατὸν εἴκοσιν, ὧν ἦρξε τὸ τρίτον τούτων. Περὶ τῶν τῆς Ἰεριχοῦντος κατασκόπων. Περὶ Ῥαὰβ τῆς ἐν Ἰεριχοῦντι κρυψάσης τοὺς κατασκόπους, καὶ ὅσα ὑπέσχοντο αὐτῇ ποιῆσαι μετὰ τὴν τῆς πόλεως ἅλωσιν Καὶ ὅτι φοινικίδα ἀπαιωρῆσαι εἰς γνώρισμα τῆς οἰκίας ἐνετέταλτο ἡ γυνή. Ὅτι πρῶτοι ἱερεῖς καὶ Λευῖται τὸν Ἰορδάνην εἰσελθόντες, ἀνέκοψαν αὐτὸν, καὶ οὕτως ὁ λαὸς διεπέρασεν.

N. XX. Περὶ τοῦ βωμοῦ καὶ τῶν λίθων οὓς ἔλαβεν Ἰησοῦς κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν φυλῶν ἐκ τοῦ Ἰορδάνου. Ὅτι κατὰ τὴν πρώτην τῆς τοῦ Πάσχα ἡμέραν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς πολιορκεῖν Ἰεριχώ. Καὶ ἕως τῆς ἑβδόμης ἡμέρας τὸ τεῖχος κυκλῶν μετὰ τῶν ἱερέων καὶ τὰς κιβωτοῦ, καὶ μετὰ σαλπίγγων, καὶ κατέπεσε τὸ τεῖχος, καὶ ἁρὰς κατὰ τῶν ποτε βουληθησομένων ἀνεγεῖραι τὴν πόλιν Ἰεριχοῦντα ἐποιήσατο. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων χρημάτων, ἃ ἀνετέθησαν τῷ Θεῷ. Καὶ περὶ τοῦ ἀποκρύψαντος τὸ χρυσίον, καὶ ὅτι ἀνῃρέθη διὰ τοῦτο. Ὅπως ἐσπείσαντο Γαβαωνῖται ὡς ὄντες ἀλλότριοι Ἰεριχοῦντος. Ὅτι Ἰησοῦς, μαθὼν ψευσθῆναι, ἐποίησε τούτους ξυλοκόπους καὶ ὑδροφόρους τῆς Συναγωγῆς. Ὅπως τὸν βασιλέα Ἱεροσολύμων ἥττησεν Ἰησοῦς, συμμαχῶν Γαβαωνίταις, ὅτε καὶ ἡ ἡμέρα ἠύξήθη. Ὅτι Γαλγαλα τὴν ἐλευθερίαν οἱ Ἑβραῖοι καλοῦσιν.

N. XXI. Περὶ τῆς σκηνῆς ἧς ἔστησεν Ἰησοῦς εἰς Σηλώμ. Ὅτι ὑπέργηρως Ἰησοῦς ἐτελεύτησεν, ἐτῶν γεγονὼς ἑκατὸν δέκα. Ὅτι μετὰ θάνατον Ἰησοῦ κατὰ τῶν Ἑβραίων Χαναναῖοι ἐπανέστησαν, καὶ ἠττήθησαν. Ὅτι εὐθηνούμενοι Ἰσραηλῖται κατερραθύμησαν τῶν νόμων καὶ τῶν ὅπλων.

N. XXII. Περὶ τοῦ ξενωθέντος ἐν Γαβαὼ Δευΐτου, καὶ τῆς γυναικὸς αὐτοῦ τῆς Βηθλεεμίτιδος, ἣν οἱ εἰς αὐτὴν πορνεύοντες διέφθειραν. Καὶ ὅτι ταύτην εἰς δώδεκα μέρη διεῖλεν ὁ ταύτης ἀνὴρ, καὶ ταῖς δώδεκα φυλαῖς ἔστειλε τὰ μέρη εἰς ἔλεγχον τοῦ γενομένου. Περὶ Γοθονιὴλ, καὶ ὅπως ἦρξε τοῦ Ἰσραηλιτῶν λαοῦ. Μετὰ τὸν Γοθονιὴλ ἄναρχοι ὄντες οἱ Ἰσραηλῖται κατεφρονήθησαν. Περὶ τοῦ Βενιαμίτου Ἀὼθ ἢ Ἰούδα, καὶ ὅτι τὸν Αἰγλὼμ ἀνεῖλε δόλῳ. Ὅπως ἦρξε τοῦ λαοῦ Λὼθ.

N. XXIII. Περὶ Δευώρας τῆς προφήτιδος καὶ Βαρὰχ, τῶν κατὰ τοῦ Σισάρα στρατευσάντων. Ὅτι φεύγων Σισάρας ἀνῃρέθη παρὰ γυναικὸς γάλακτι μεθυσθείς. Θάνατος Δευώρας καὶ Βαράκ. Περὶ Γεδεών, καὶ ὅσα ἐποίησεν ὁ ὀφθεὶς αὐτῷ ἄγγελος, παραθαρρύνων αὐτὸν εἰς τὸν κατὰ τῶν ἐναντίων πόλεμον. Περὶ τοῦ πόκου καὶ τῆς δρόσου. Περὶ τῶν ἐν τῷ πίνειν λαψάντων. Περὶ τῆς ἐν ὕπνοις κριθίνης μάζης, τί δηλοῖ; Ὅπως τὸν οἰκεῖον λαὸν συνέταξε Γεδεών. Ὅτι γηραιὸς ἐτελεύτησε Γεδεὼν καταλιπὼν υἱοὺς ἐκ διαφόρων γυναικῶν ἑβδομήκοντα, καὶ ἕνα ἐκ παλλακῆς, ὃς τοὺς ἑβδομήκοντα ἔκτεινε καὶ ἐτυράννησεν. Ὅτι γύναιον ἄνωθεν βαλὸν κτείνει τὸν Ἀβιμέλεχ. Ὅτι Ἰεφθάε ὑπέσχετο θῦσαι τὸ πρῶτον συναντῆσαν, εἰ νικήσει· καὶ οὕτω θύει τὴν θυγατέρα.

N. XXIV. Ὅτι Σαμψὼν ἰσχὺν σημαίνει. Ὅπως ἐγεννήθη Σαμψών. Ὅτι Ναζωραῖος, ὁ ἀφωρισμένος Θεῷ. Ὅτι ὁ πατὴρ Σαμψὼν Μανωὲ ἐζήτει μαθεῖν τοῦ προσομιλοῦντος ἀγγέλου τὸ ὄνομα. Ὁ δὲ θαυμαστὸν εἶπεν εἶναι τοῦτο, καὶ ἀπεσιώπησεν. Ὅτι θείῳ πυρὶ κατεκαύθη ἡ θυσία Μανωέ. Ὅπως ἠράσθη ὁ Σαμψὼν γυναικὸς ἀλλοφύλου. Καὶ ὅπως ἀναι-

ρεῖ τὸν λέοντα, καὶ εὑρίσκει σμῆνος μελισσῶν ἐν τῷ στόματι αὐτοῦ. Καὶ ὅτι τὰ περὶ τούτου πρόβλημα ἔθετο· καὶ ὅπως τοῦτο τῇ γυναικὶ ἐξηγήσατο αἰτησαμένῃ σὺν δάκρυσιν. Ὅτι διὰ τὸ τὴν γυναῖκα ἑτέρῳ συζυγῆναι, ὠργίσθη Σαμψών, καὶ λαβὼν ἀλώπεκας τριακοσίας, λαμπάδας ἡμμένας τοῖς ἐκείνων οὐραῖς προσέδησε. Καὶ οὕτω τὰ τῶν Παλαιστινῶν κατέκαυσε λήϊα. Οἱ δὲ κατέκαυσαν τὴν γυναῖκα. Ὅτι ἑκὼν ἑαυτὸν δεδεμένον τοῖς ἀλλοφύλοις παρέδωκεν ὁ Σαμψών. Ὁ δὲ διὰ σιαγόνος ὄνου ἀπέκτεινε πολλούς. Ὅθεν καὶ Σιαγόνα τὸν τόπον ἐκάλεσαν. Ὅπως ἀπὸ τῆς σιαγόνος ἔπιε Σαμψών. Ὅπως τὰς πύλας σὺν ταῖς παραστάσι μετέθετο Σαμψών. Ὅτι ἠπάτησε Σαμψὼν ἡ Δαλιδά Καὶ μαθοῦσα τὴν ἀπὸ τῆς τριχὸς ἰσχὺν, ἐκκόπτει τὴν τρίχα· καὶ αὐτοῦ ἀσθενήσαντος, ἐκκόπτουσιν αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμοὺς οἱ ἐχθροί. Ὅπως τῆς κόμης αὐξομένης, καὶ ἡ ἰσχὺς ηὐξάνετο τοῦ Σαμψών. Καὶ ὅπως τοὺς κίονας κατέσεισε, καὶ τὴν οἰκίαν ἔβρῖψε καθ' ἑαυτοῦ καὶ πάντας ἀπέκτεινε σὺν ἑαυτῷ.

Ν. XXV. Ὅτι μετὰ τὸν Σαμψὼν οὐκέτι Κριταὶ ἦγον τὸν Ἰσραὴλ, ἀλλ' ὁ ἀρχιερεὺς Ἠλεί. Περὶ τῆς Νοεμὶν, καὶ τῆς Ὀρφὰ, καὶ τῆς Ῥούθ. Ὅπως ἡ Νοεμὶν εὐτυχίαν δηλοῖ, Μάρα δὲ ἀδύνην. Ὅπως ὁ Βοὸζ τὴν Ῥοὺθ εἰσαγαγὼν εἰς τὴν Γερουσίαν, καὶ τὸν συγγενῆ ἤρετο εἰ ταύτην βούλεται ἀγαγεῖν. Τοῦ δὲ παραιτησαμένου, λαμβάνει αὐτὴν, καὶ ὅτι κατὰ τὸν νόμον γέγονε τὰ σημεῖα τῆς παραιτήσεως. Ὅτι Ἰωβὴδ δουλεύων ἑρμηνεύεται. Περὶ Σαμουήλ. Ὅτι ὁ Ἠλεὶ προεῖπε τῇ Ἄννῃ τὴν τοῦ Σαμουὴλ γέννησιν. Ὅτι προσήχθη τῷ Ἠλεὶ μετὰ τὸ γεννηθῆναι Σαμουήλ. Ὅτι κοιμώμενον τὸν Σαμουὴλ ἐκάλεσεν ὁ θεός. Προῤῥήσις διὰ τοῦ Σαμουὴλ τῶν ἐσομένων τοῖς Ἰσραηλίταις καὶ τοῖς παισὶ τοῦ Ἠλεὶ συμφορῶν.

Ν. XXVI. Κίνησις Παλαιστινῶν κατὰ Ἰσραηλιτῶν. Καὶ τῆς Κιβωτοῦ ἀποστολὴ εἰς βοήθειαν, καὶ Ἑβραίων ἧττα, καὶ φόνος τῶν παίδων Ἠλεὶ, καὶ ἅλωσις τῆς Κιβωτοῦ, καὶ θάνατος διὰ τοῦτο τοῦ Ἠλεὶ, ἐνενήκοντα ἐτῶν γενομένου. Ὅτι εἰς Ἄζωτον πόλιν οἱ ἀλλόφυλοι τὴν Κιβωτὸν ἀπήγαγον, καὶ ἀνέθεντο ἐν εἰδωλείῳ θεοῦ Δαγὼν, καὶ διαπέπτωκε τὸ εἴδωλον. Ὅτι δυσεντερία ἐνέσκηψε τῇ πόλει Ἀζωτίων, καὶ μῦες ἐκ τῆς γῆς ἀνεδόθησαν Ὅτι ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν ἡ Κιβωτὸς πεμπομένη παρὰ τῶν Παλαιστινῶν, ἐκάκου αὐτάς. Ὅπως ἀπεστάλη ἡ Κιβωτὸς ἐπὶ ἀμάξης ἀναθεμένων. Ὅτι βόες ἀπήγαγον μόνοι εἰς τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν Κιβωτόν. Ὅτι τοὺς ἁψαμένους τῆς Κιβωτοῦ ἀνιέρους ἐθανάτωσεν ὁ θεός. Ὅτι ὁ Σαμουὴλ ἀντὶ ἐλευθερίας ἐπείσατο. Ὅτι οἱ Παλαιστινοὶ προσβαλόντες τοῖς Ἑβραίοις ἠττήθησαν, βροντῶν καὶ σεισμοῦ γεγονότων, καὶ ἀστραπῶν, αἷς ἐξεδειματώθησαν, καὶ οὐκέτι προσέβαλον.

Ν. XXVII. Ὅτι ὁ Σαμουὴλ, γεγηρακὼς, τοῖς υἱοῖς τὴν κρίσιν τοῦ λαοῦ ἀνατίθησιν. Ὅτι ὁ λαὸς διὰ τὴν τῶν υἱῶν τοῦ Σαμουὴλ κακίαν βασιλέα ἐζήτησαν, καὶ ὁ Σαμουὴλ δεδωκέναι ὑπέσχετο, προειπὼν μεταμελήσειν αὐτοῖς. Περὶ Σαοὺλ, καὶ ὅπως εἰς βασιλέα ἐχρίσθη, ἀναζητῶν τοὺς ὄνους τοῦ πατρός. Τίνα σημεῖα ἐπὶ τῷ χρίσματι δέδωκε τῷ Σαοὺλ ὁ Σαμουήλ. Ὅτι ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Σαοὺλ ἔπεσε. Καὶ ἀνεζήτησαν αὐτὸν, καὶ εὗρον ἀπόντα. Ὅτι ἐζήτησεν ὁ τῶν Ἀμμανιτῶν βασιλεὺς ἐξελεῖν ἑκάστου δεξιὸν ὀφθαλμὸν τῶν Γαλααδιτῶν, καὶ οὕτως ἀπαλλαγῆναι αὐτῶν. Ὅτι Σαοὺλ προεφήτευσε τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐχθρῶν. Ὅπως κατετροπώσατο Ἀμμανίτας ὁ Σαούλ. Ἡ δευτέρα τοῦ Σαοὺλ ἀναγόρευσις. Πότε ἦσαν Ἑβραῖοι ἀριστοκρατούμενοι, καὶ πότε ἄναρχοι, καὶ πότε ἐκρίνοντο, καὶ πότε ἐβασιλεύοντο.

Ν. XXVIII. Ὅτι ἐν ἀκμῇ θέρους χειμὼν γέγονεν. Ὅτι καὶ πάλιν οἱ Παλαιστινοὶ τοὺς Ἑβραίους κατέτρωσαν. Ὅπως ὁ Ἰωνάθαν προσέβαλε τοῖς πολεμίοις, καὶ ἥττησεν αὐτούς. Ὅτι ἀρὰν ἔθετο Σαοὺλ τοῦ μὴ φαγεῖν τινα ἕως νυκτὸς, ἀλλὰ διῶξαι ἀκρατῶς τοὺς ἐχθροὺς, καὶ ὅτι μὴ ἀκούσας τῆς ἀρᾶς ἔφαγεν Ἰωνάθαν, διὰ τοῦτο γέγονεν ἥττα. Καὶ ὅτι τοῦτον ἔμελλεν ἀνελεῖν ὁ πατὴρ, εἰ μὴ ἥρπασεν αὐτὸν ὁ λαός.

Ν. XXIX. Ὅτι κατὰ κέλευσιν Θεοῦ εἶπε Σαμουὴλ τῷ Σαοὺλ, συμβαλεῖν Ἀμαληκίταις, καὶ πάντας κτεῖναι. Καὶ ὅτι προσβαλὼν ἐνίκησε, τὸν δὲ βασιλέα αὐτῶν οὐκ ἀπέκτεινε. Καὶ διὰ τοῦτο ἀκούει ἀπὸ Σαμουὴλ ἀφαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν. Ὅτι τοῦ Σαμουὴλ ὑποχωροῦντος κατέσχε τὴν διπλοΐδα αὐτοῦ Σαοὺλ, παρακαλῶν ἱλεώσασθαι τὸν Θεόν. Καὶ ἐσχίσθη ἡ διπλοῒς, καὶ εἶπε Σαμουὴλ, οὕτω διαιρεθῆναι τὴν βασιλείαν αὐτοῦ. Καὶ ὀψὲ παρεκλήθη Σαμουὴλ εἰπὼν, ἱκετεῦσαι τὸν Θεὸν εἰ τὸν βασιλέα Ἀμαληκιτῶν κτείνει Σαούλ. Ὅτι ἀπὸ πάντων τῶν ἀδελφῶν ὁ Δαβὶδ ἐχρίσθη εἰς βασιλέα, καὶ ὅτι ἐπῆλθεν ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα προφητείας ὑποχωροῦν ἀπὸ Σαούλ· Ὅτι πνεῦμα πονηρὸν ἔπνιγε τὸν Σαοὺλ, ὃ κατεπῇδε Δαβὶδ ψάλλων μετὰ κινύρας. Καὶ ὁπλοφόρος τῷ Σαοὺλ ἐχρημάτιζεν. Περὶ τῶν ἐπελθόντων ἀλλοφύλων τοῖς Ἰσραηλίταις· καὶ περὶ Γολιὰθ. Καὶ ὅπως ὁ Δαβὶδ αὐτὸν ἐκίνησε. Καὶ περὶ τῶν ὅπλων τοῦ Γολιάθ. Ὁ Δαβὶδ θαῤῥεῖν λέγει ἐπὶ τῷ ἐνισχύσαντι αὐτὸν κατὰ τῆς ἄρκτου καὶ κατὰ τοῦ λέοντος. Ὅτι ἄοπλος προσέβαλε Δαβὶδ τῷ Γολιὰθ, μόνους πέντε λίθους φέρων, καὶ τὴν σφενδόνην. Ὅπως λίθῳ διὰ σφενδόνης τὸν Γολιὰθ κατέβαλε Δαβὶδ, καὶ ἀνεῖλεν αὐτὸν τῇ οἰκείᾳ ῥομφαίᾳ αὐτοῦ. Καὶ οὕτως ἠττῶνται οἱ ἀλλόφυλοι.

Ν. XXX. Ὅτι ἀνέθετο Δαβὶδ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιὰθ τῷ Θεῷ. Ὅπως φθονῆσαι τὸν Δαβὶδ ἐκινήθη Σαούλ. Ὅπως ἔψαλλε Δαβὶδ ἐπὶ Σαοὺλ δαιμονιζομένῳ, ὁ δὲ ἐπεχείρησε βάλλειν τῷ δόρατι, καὶ ἠτύχησεν. Ὅτι ἦρα Δαβὶδ ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, καὶ ὑπέσχετο τὸν γάμον, εἰ ἑκατὸν ἀκροβυστίκς ἐνέγκοι αὐτῷ Δαβίδ. Ὃ καὶ πεποίηκεν ὁ Δαβίδ. Ὅπως ἐπεβούλευεν ἀεὶ Σαοὺλ τῷ Δαβὶδ. Ὅπως καὶ πάλιν ὁ Δαβὶδ ἐνίκησε τοὺς πολεμίους. Ὅπως πρὸς τὴν ἀποστολὴν τοῦ Σαοὺλ ἡ θυγάτηρ αὐτοῦ ἀντεμηχανήσατο, τὸν Δαβὶδ προπέμψασα, καὶ ἧπαρ αἰγὸς νεοσφαγοῦς ἐν τῇ κλίνῃ κατακρύψασα. Ὅπως διαφόρως προεφήτευον τότε πολλοί. Ὅτι εἴρηται τὸ, Εἰ καὶ Σαοὺλ ἐν προφήταις.

Ν. XXXI. Αἱ φυγαὶ τοῦ Δαβίδ. Ὅπως τοὺς ἁγίους ἄρτους ἔφαγε Δαβὶδ, καὶ τὴν ῥομφαίαν τοῦ Γολιὰθ ἔλαβεν. Ὅτι μανίαν ὑπεκρίθη Δαβίδ. Περὶ Δωὴκ τοῦ δούλου Σαοὺλ, καὶ ὅπως κατήγγειλε περὶ τῶν ἄρτων καὶ τῆς ῥομφαίας. Καὶ ὅπως δι' αὐτοῦ ἐκτάνθη ὁ ἀρχιερεὺς ἐκεῖνος, καὶ τὸ γένος αὐτοῦ. Ἁλὶν ἐπιβουλὴ κατὰ Δαβίδ. Ὅπως διὰ τὴν τῆς γαστρὸς ἀνάγκην εἰσῆλθε Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον. » ἔνθα ἦν ὁ Δαβὶδ, καὶ οὐκ ἀπέκτεινεν αὐτὸν, ἀλλ' ἔλαβε μέρος τῆς διπλοΐδος. Ὅρκος Δαβὶδ πρὸς Σαοὺλ, ὅτι οὐ κακώσει τὸ γένος αὐτοῦ.

Ν. XXXII. Περὶ Νάβαλ τοῦ ἀπανθρώπως ἀποκριναμένου πρὸς τοὺς παρὰ τοῦ Δαβὶδ σταλέντας,

καὶ περὶ τῆς γυναικὸς Νάβαλ ὅπως ἐξιλεώσατο τὴνικαῦτα τὸν Δαβίδ. Ὅτι τὸ Νάβαλ ἀφροσύνην δηλοῖ. Ὅπως ἐκ λύπης ἀπέθανε Νάβαλ δειματωθείς, καὶ ἔλαβε Δαβὶδ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ. Καὶ ὅπως ἐπεβούλευσεν αὐτὸν Σαούλ. Ὅπως κοιμωμένῳ τῷ Σαοὺλ ἐπέστη Δαβίδ, καὶ οὐκ ἀνεῖλεν αὐτόν. Φακὸς ἀγγεῖον ὑδατηρόν. Περὶ τῆς ἐγγαστριμύθου, καὶ ὅπως ἔδοξεν ἀναχθῆναι Σαμουὴλ ἐκ νεκρῶν, καὶ οἷα εἶπεν ὁ ἀναχθεὶς τῷ Σαούλ. Περὶ τῶν μετὰ Δαβὶδ στρατευσαμένων τετρακοσίων, καὶ τῆς νίκης, καὶ περὶ τῶν φυγόντων ἐν δρομάσι καμήλοις, καὶ τῶν λοιπῶν διακοσίων, οὓς ἀφῆκεν εἰς φυλακὴν τῶν σκευῶν ὁ Δαβίδ. Καὶ ὅτι συμμερισταὶ τοῖς τετρακοσίοις γέγονασιν οἱ διακόσιοι, οἱ τὰ σκεύη φυλάττοντες. Θάνατος τῶν παίδων τοῦ Σαοὺλ, καὶ ὅτι ἔσφαξεν ἑαυτὸν ὁ Σαοὺλ, καὶ ὁ ὁπλοφόρος αὐτοῦ. Ὅτι μετὰ τὸ ἀπηθανεῖν τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς παῖδας αὐτοῦ. ἀφῃρέθησαν τὰς κεφαλὰς, τὰ δὲ σώματα τούτων ἀνεσταυρώθησαν.

LIBER SECUNDUS.

N. I. Ὅτι ἐκόλασεν ὁ Δαβὶδ τὸν κατὰ τὸν Σαοὺλ ἐπελθόντα, καὶ τρώσαντα διὰ τὸ εἶναι χριστὸν Κυρίου. Ὅπως ὁ Ἀβεννὴρ διωκόμενος ἔπληξεν ἐξόπισθεν καιρίως τὸν διώκοντα Ἀσαὴλ καὶ ἔκτεινεν. Ὅτι ἐπὶ πολὺ ἐπολέμουν ἀλλήλοις οἱ τοῦ Σαοὺλ καὶ οἱ τοῦ Δαβὶδ, ὑπερίσχυον δὲ οἱ τοῦ Δαβίδ. Ὅτι ὁ Ἀβεννὴρ προσέρρύη τῷ Δαβὶδ, καὶ ἔπεισε καὶ τοὺς λοιποὺς προσελθεῖν αὐτῷ. Ὅτι ἀνεῖλεν Ἰωὰβ τὸν Ἀβεννὴρ ἐν δόλῳ. Ἀναίρεσις Ἰεβοσθὲ υἱοῦ Σαοὺλ, καὶ ὅτι τοὺς ἀνελόντας αὐτὸν ἀνεῖλε Δαβίδ. Πότε παρὰ παντὸς τοῦ Ἰσραὴλ ἐχρίσθη εἰς βασιλέα Δαβὶδ, καὶ ὅτι τριακονταέτης ἦν, ὅτε μόνης τῆς τοῦ Ἰούδα φυλῆς ἦρξεν. Ὅτι τὴν πόλιν Ἰεβοῦς πολιορκήσας καὶ ἑλὼν ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἐκεῖ κατοικοῦντας ἐδίωξεν. Ἐπὶ οἰκείῳ δὲ ὀνόματι ταύτην ἀνῳκοδόμησε τὴν νῦν Ἱεροσόλυμα καλουμένην.

N. II. Προσβολὴ Δαβὶδ κατὰ τῶν ἐναντίων, καὶ ἧττα αὐτῶν. Περὶ τῆς εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπαγωγῆς τῆς Κιβωτοῦ, ὅτε καὶ ὁ Δαβὶδ ἦλατο ἔμπροσθεν αὐτῆς· Καὶ ὁ ἀψάμενος αὐτῆς τέθνηκεν, ὡς ἀνίερος. Ὅτι οὐκ ἀσχημοσύνην ἡγεῖτο Δαβὶδ τὸ ὀρχεῖσθαι καὶ ψάλλειν ἔμπροσθεν τῆς Κιβωτοῦ. Ὅτι ἐκωλύθη Δαβὶδ οἶκον κατασκευάσαι τῇ Κιβωτῷ. Περὶ ὧν ἀγαθῶν ἐποίει ὁ Δαβὶδ τῷ ἐγγόνῳ Σαούλ.

N. III. Περὶ τῶν διὰ παρηγορίαν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ Δαβὶδ πρὸς τὸν υἱὸν τοῦ βασιλέως Ἀμμανιτῶν, καὶ δοξάντων κατασκόπων, καὶ ξυρηθέντων τὰς κεφαλὰς καὶ τοὺς πώγωνας. Διὸ καὶ πόλεμος ἤρθη κατὰ Ἀμμανιτῶν. Περὶ τῆς Βηρσαβεὲ, καὶ ὅπως ἡράσθη αὐβῆς ὁ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἀνεῖλεν Οὐρίαν τὸν ἀνδρα αὐτῆς. Ὅτι μετὰ τὰ κατὰ τὸν Οὐρίαν ἔλαβε τὴν Βηρσαβεὲ ὁ Δαβὶδ εἰς γυναῖκα, καὶ ὅπως ὁ Νάθαν διὰ παραβολῆς ἤλεγξεν αὐτὸν, καὶ τὴν διὰ τοῦτο ὀργὴν τοῦ Θεοῦ προεῖπε. Καὶ ὅτι συνῆκε Δαβὶδ, καὶ μετενόησεν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ, καὶ ὅπως ἐν τῷ νοσεῖν ἐπένθει αὐτὸν Δαβίδ. Καὶ ὅπως μετὰ θάνατον τοῦ πένθους ἐπαύσατο. Περὶ Σολομῶντος, ὃν ἐκ τῆς Βηρσαβεὲ ἔσχε Δαβίδ. Περὶ τοῦ πολυτίμου στεφάνου, ὃν ἔλαβε Δαβὶν πορθήσας Ἀμμανίτας.

N. IV. Περὶ τοῦ ἔρωτος ὃν ἔσχε πρὸς Θάμαρ τὴν ἀδελφὴν ὁ Ἀμνών. Καὶ περὶ τοῦ μίσους ὃ ἔσχε μετὰ τὸ διακορήσασθαι αὐτὴν, καὶ περὶ Ἀβεσαλὼμ, καὶ ὅπως ἠμύνατο φόνῳ τὸν ἀδελφὸν, καὶ περὶ τῆς διὰ τὸν φόνον τοῦ Ἀμνὼν φυγῆς τοῦ Ἀβεσαλὼμ, καὶ ὅτι ὠργίσθη ὁ Δαβίδ. Ὅπως Ἰωὰβ ἐσοφίσατο ἐξιλάσασθαι τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν παῖδα Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς κατὰ τοῦ Δαβὶδ ἐπαναστάσεως τοῦ Ἀβεσαλὼμ, καὶ περὶ τοῦ Ἀχιτόφελ τοῦ συναποστάτου Ἀβεσαλώμ. Περὶ τῆς πεπλασμένης αὐτομολήσεως Χουσὶ τοῦ ἑταίρου Δαβίδ. Περὶ τῆς ἀνοχῆς Δαβὶδ ἧς ἔδειξεν ὑπὸ τοῦ Σεμεεὶ καταρώμενος.

N. V. Ὅπως ἐμίγη ταῖς τοῦ πατρὸς παλλακαῖς ὁ Ἀβεσαλώμ. Ὅπως τὴν τοῦ Ἀχιτόφελ βουλὴν ἄπρακτον ἔδειξεν Χουσί. Ὅπως ὁ Ἀχιτόφελ ἀπήγξατο. Ὅπως ἡττηθεὶς ἐδιώκετο Ἀβεσαλὼμ, καὶ ὅπως ἐκ τριχῶν ἐν δένδρῳ κατεσχέθη καὶ ἀνῃρέθη. Ὅπως τὸν θάνατον τοῦ Ἀβεσαλὼμ ἐθρήνει Δαβίδ.

N. VI. Ὅπως αἱ λοιπαὶ φυλαὶ ἄνευ τῆς τοῦ Ἰούδα ἀπέστησαν ἀπὸ Δαβίδ. Ὅπως ὁ Ἰωὰβ ἀνεῖλε τὸν Ἀβεσᾶ. Περὶ τοῦ ἐπὶ ἔτη τρία κρατήσαντος λιμοῦ. Καὶ ὅπως ἐλύθη διὰ τὸ δοθῆναι εἰς φόνον ἑπτὰ ἄνδρας ἀπὸ τοῦ οἴκου Σαοὺλ κατὰ θεῖον χρησμόν. Ὅπως ἠγάπων τὸν Δαβὶδ οἱ περὶ αὐτόν. Περὶ τοῦ γιγαντιαίου ἀνδρὸς τοῦ ἔχοντος ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐν τοῖς ποσὶν ἀνὰ δακτύλου ἕξ.

N. VIII. Ὅπως συνέθετο τεὺς ψαλμοὺς ὁ Δαβίδ, καὶ οἷα τὰ τοῦ ψαλμοῦ ὄργανα. Περὶ τῆς ἀπαριθμήσεως, καὶ ὅπως μετὰ ταῦτα μετεμελήθη Δαβίδ. Περὶ τῆς αἱρέσεως τῶν τριῶν, ἐν ἐξ αὐτῶν λαβεῖν, διὰ τὴν τοῦ λαοῦ ἀπαρίθμησιν. Καὶ ὅτι τὸ αἱρεθὲν κακὸν τὸ ἐπελθεῖν τῷ λαῷ θάνατον, καὶ ἐπῆλθεν ἀπὸ πρωὶ ἕως ἀρίστου. Πῶς ἔπαυσεν ὁ Θεὸς τὴν τοῦ λαοῦ φθοράν. Ὅτι καθ' ὃν τόπον ἔμελλε σφαγιάσαι Ἀβραὰμ καὶ Ἰσαὰκ, ἠβουλήθη ναὸν οἰκοδομῆσαι Δαβὶδ καὶ ἐκωλύθη παρὰ Θεοῦ. Ὅτι Δαβὶδ διὰ τὴν θέρμην νέανιδα ἐπῆγεν. Ὅτι Ἀδωνίας τέταρτος υἱὸς τοῦ Δαβὶδ ἐπεχείρησε βασιλεῦσαι. Ὅπως ἐχρίσθη Σολομῶν εἰς βασιλέα. Τί ἐνετείλατο τῷ Σολομῶντι Δαβὶδ τελευτῶν. Περὶ τοῦ τὸν ναὸν κτισθῆναι. Πόσα ἔτη ἔζησε Δαβίδ.

N. VIII. Ὅτι συνετάφη τῷ Δαβὶδ πολλὰ χρήματα. Ὅτι δωδεκαετὴς ἐβασίλευσε Σολομῶν. Ὅτι ἐζήτησεν Ἀδωνίας τὴν πολλακὴν Δαβὶδ, καὶ διὰ τοῦτο ἀνῃρέθη παρὰ Σολομῶντος. Ὅπως ἀνῃρέθη Σεμεεί. Ὅτι ἔλαβε Σολομῶν τὴν θυγατέρα Φαραώ. Ὅσα ᾔτησε Σολομῶν τῷ Θεῷ. Περὶ τῶν προσελθουσῶν γυναικῶν, καὶ αἰτησαμένων κρίσιν περὶ τοῦ θανόντος παιδός. Ὅσα συνεγράψατο Σολομῶν. Περὶ τοῦ δακτυλίου οὗ ἡ σφραγὶς ἐδίωκε δαίμονας.

N. IX. Πότε ἤρξατο τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ Σολομῶν. Ὅτι ἐν ἔτεσιν ἑπτὰ συνετελέσθη ὁ ναός. Οἷα δι' ὀνείρου ἐνέφηνε Σολομῶντι Θεὸς περὶ τῶν μελλόντων· Τίνα ᾠκοδόμησε Σολομῶν. Περὶ ὧν ἔλυσεν αἰνιγμάτων Σολομῶν. Περὶ τῆς βασιλίσσης Αἰθιόπων. Ὅθεν ἐν Παλαιστίνῃ ἐφύη τὸ βάλσαμον.

N. X. Ὅτι ἀλλοφύλοις γυναιξὶν ἐμίγη Σολομῶν. Ὅτι τὴν κατὰ τοῦ Σολομῶντος ἀρὰν εἰς τὸν ἐξ αὐτοῦ ἔφη ἀποπληρῶσαι Θεός. Περὶ Ἄδερ. Περὶ Ἱεροβοάμ. Περὶ τῶν χρόνων Σολομῶντος, ὅσους ζῆσαι λέγεται.

N, XI. Περὶ Ῥοβοὰμ τοῦ υἱοῦ Σολομῶντος. Περὶ τῆς ἀποστασίας τῶν δέκα φυλῶν. Περὶ τῶν δύο δαμάλεων. Καὶ ὅπως ἐκώλυσεν εἰς Ἱεροσόλυμα πορεύεσθαι τὸν λαὸν Ἱεροβοάμ. Ὅτι Ἱεροβοὰμ, θυσιάσαι ἐλθὼν, ἤκουσεν ἃ πείσεται. Περὶ τοῦ ψευδοπροφήτου τοῦ ἀπατῶντος τὸν Ἱεροβοάμ. Ὅτι πεισθεὶς ἐξενίσθη ὁ τοῦ Θεοῦ προφήτης τῷ ψευδοπροφήτῃ, καὶ ἐβρώθη παρὰ λέοντος ὑποστρέφων.

N. XII. Περὶ τῶν πωλούντων τὴν χάριν τοῦ πνεύματος. Περὶ ὧν προεῖπεν ἐσομένων τῇ γυναικὶ τοῦ Ἱεροβοὰμ Ἀχιά. Ἐπέλευσις Σουσακὶμ κατὰ Ροβοὰμ, καὶ ὅτι παρασπονδήσας ὁ Αἰγύπτιος πολλὰ χρήματα ἐσύλησεν. Περὶ τῶν χρυσῶν ὅπλων Σολομῶντος, καὶ τῶν δοράτων τῶν χρυσῶν τοῦ Δαβὶδ ἃ ἀνέθετο Θεῷ· Ἐπέλευσις Ἱεροβοὰμ, καὶ νίκη τοῦ υἱοῦ Ροβοάμ. Θάνατος Ἱεροβοὰμ, οὗ διάδοχος ὁ υἱός. Ὅτι ὁ βασσὰν παγγενεὶ τὸν οἶκον Ἱεροβοὰμ ἐξωλόθρευσεν. Περὶ τοῦ εἰσδύντος εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ἑαυτὸν κάκεῖνα καύσαντος. Περὶ τοῦ πῶς ἐκλήθη Σαμάρ, Ὅτι οἱ τῶν Ἰσραηλιτῶν βασιλεῖς ὀλιγοχρόνιοι τότε ἦσαν διὰ τὴν παρανομίαν. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης νίκας ἔσεσθαι, καὶ λοιπὰς εὐκληρίας τοῖς ἀνθρώποις ἐκείνοις, εἰ ἀντιποιοῦνται δικαιοσύνης. Περὶ Ἀχαὰβ, ὅτι ἐν Σαμαρείᾳ ἐκέκτητο τὰ βασίλεια.

N. XIII. Περὶ Ἠλιοὺ, καὶ περὶ τῆς ἀνομβρίας, καὶ περὶ τοῦ τρέφεσθαι αὐτὸν ὑπὸ κόρακος, καὶ περὶ τῆς χήρας ἣ ἔτρεφε τὸν Ἠλιού. Περὶ τοῦ υἱοῦ τῆς χήρας, ὃν ἀνέστησεν Ἠλιού. Περὶ Ἀβδιοὺ, ὅτι, χρηστὸς ὢν, φεύγειν συνῄνει σὸν Ἠλιοὺ, ἵνα μὴ ἀναιρεθῇ. Περὶ ὧν ἔκρυπτεν Ἀβδιοὺ ἑκατὸν προφητῶν. Περὶ ὧν ἐπαῤῥησιάσατο Ἠλίας πρὸς Ἀχαάβ. Περὶ τῆς θυσίας τῶν ψευδοπροφητῶν, καὶ τῆς θυσίας Ἠλιοὺ, καὶ ὅπως ἀνεῖλε τοὺς ἱερεῖς τῆς αἰσχύνης. Ὅτι εἶπεν Ἠλίας εἶναι ὑετὸν, καὶ ἐγένετο. Καὶ ὅτι ἔφυγε διὰ τὴν Ἰεζάβελ. Ὅτι τεσσαράκοντα ἡμέρας ἄσιτος ἐπορεύετο Ἠλιού. Ὅπως ἔχρισεν Ἠλίας τὸν Ἀζαὴλ εἰς βασιλέα, καὶ τὸν Ἰηοὺ, καὶ τὸν Ἐλισσαῖον εἰς προφήτην.

N. XIV. Περὶ τοῦ ἀμπελῶνος Ναβουθαί. Ὅπως ἐξ ἐπιβουλῆς τῆς Ἰεζάβελ ὁ Ναβουθαὶ τέθνηκε, καὶ ὅπως ἔκτοτε τὸν ἀμπελῶνα κατέσχεν Ἀχαάβ. Προῤῥήσεις Ἠλιοὺ περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀχαὰβ παγγενεὶ διὰ τὸν φόνον τοῦ Ναβουθαί. Ὅτι διὰ τὴν μετάνοιαν τοῦ Ἀχαὰβ τὰ ἠπειλημένα ὑπερθέσθαι εἶπεν ὁ θεὸς, καὶ τελέσαι ταῦτα ἐπὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Συρίας ἐστράτευσε κατὰ Σαμαρείας. Ὅτι ὁ Ἀχαὰβ πεισθεὶς τῷ προφήτῃ μετὰ σλβ' ἡττᾷ τὸν Ἀσσύριον, καὶ σκυλεύει αὐτοῦ τὸ στράτευμα. Ὅτι καὶ πάλιν ἐπεστράτευσε κατὰ Σαμαρείας ὁ Σύρος. Ἥττα καὶ πάλιν τῶν Σύρων. Ὅπως οἱ τοῦ Ἄδερ προσῆλθον δεδεμένοι ἐκόντες ; τῷ Ἀχαὰβ, καὶ ὅπως τὸν Ἄδερ μετὰ τιμῆς ἐδέξατο. Περὶ τοῦ προφήτου Μιχαίου, καὶ ὅπως ἠξίου καταχθῆναι. Ἐκστρατεία Ἀχαὰβ κατὰ τῆς πόλεως Ῥεμμάν. Ὅπως προεῖπε Μιχαίας τὸν Ἀχαὰβ πεσεῖσθαι ἐν Ῥεμμάν. Ὅπως ἐν τῷ πολέμῳ τοξευθεὶς Ἀχαὰβ ἔθανεν. Ὅτι κατὰ τὴν προῤῥήσιν Ἠλιοὺ τὸ αἷμα Ἀχαὰβ κύνες ἔλειξαν, καὶ πόρναι ἐλούσαντο.

N. XV. Ὅτι τὸν Ἀχαὰβ διεδέξατο ὁ υἱός. Ὅπως ἐπῆλθον κατὰ Ἱερουσαλὴμ πολέμιοι. Ὅπως τῇ κελεύσει τοῦ Θεοῦ οἱ πολέμιοι ἀλλήλους ἐφόνευσαν, καὶ οὕτως ἡ νίκη γέγονε τοῖς ἐν Ἱερουσαλήμ. Ὅτι μυῖα ἦν ἡ τῶν Ἀκκαρῶν θεὸς, καὶ ὅτι ἤρετο ταῦτα, εἰ ἀναστήσεται νοσῶν Ὀχοζίας. Καὶ ὅτι διὰ τοῦτο εἶπεν Ἠλιοὺ μὴ ἀναστῆναι αὐτόν. Καὶ ὅτι ἀπέστειλεν Ὀχοζίας ἀγαγεῖν τὸν Ἠλίαν. Ὅτι οἱ ἀποσταλέντες πυρὶ θείῳ ἐκαύθησαν. Ὅπως ἐπαύσατο Ὀχοζίας, ὃν διεδέξατο Ἰωρὰμ ὁ ἀδελφὸς αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἀναλήψεως Ἀλιού. Ὅπως ἐζητήθη Ἐλισσαιέ. Ὅπως ἐν ἅλατι τὰ ὕδατα ἐγλύκανεν Ἐλισσαιέ. Ὅτι ἐξ ἀρᾶς ἄρκτοι κατέφαγον τὰ παιδία. Ὅπως ἐν ἐρήμῳ διῆλθεν ὁ στρατός. Ὅπως τὰ ὕδατα διὰ τὴν τοῦ Ἡλίου αὐγὴν ἐρυθρὰ ἐφαίνοντο. Ὅπως ἔθυσε Μωαβιτῶν ὁ βασιλεὺς τὸν οἰκεῖον υἱόν. Περὶ Ἰωσαφάτ.

N. XVI. Ὅπως Ἐλισσαῖος ἐπλήθυνε τὸ ἔλαιον τῇ χρεωστούσῃ γυναικί. Ὅτι ἐγεννήθη ὁ παῖς, καθὼς προεῖπεν Ἐλισσαιὲ, καὶ ὅτι τεθνηκότα τὸν παῖδα πάλιν ἀνέστησεν Ἐλισσαῖος. Ὅτι διὰ μετρίων ἄρτων Ἐλισσαῖος πλῆθος ἐχόρτασε πολύ. Ὅπως προσήγαγε χρήματα τῷ Ἐλισσαίῳ Νεεμὰν, ἵνα τῆς λέπρας λυτρωθῇ. Ὅτι κατ' ἐντολὴν τοῦ προφήτου εἰς τὸν Ἰορδάνην ἐλούσατο Νεεμὰν, καὶ ἐκαθαρίσθη. Περὶ τῆς εἰς τὸ ὕδωρ πεσούσης ἀξίνης. Καὶ ὅπως ἀνέδυ διὰ τοῦ ξύλου. Περὶ τοῦ ληψομένου λαοῦ τὸν Ἐλισσαῖον. Ὅπως ἤγαγεν αὐτοὺς εἰς μέσους τοὺς πολεμίους, καὶ ὅπως πάλιν ἐῤῥύσατο τούτους, καὶ ὅπως εἶδεν αὐτὸν ὁ οἰκεῖος διάκονος πυρίνοις ἅρμασι κεκυκλωμένον.

N. XVII. Ὅτι ἐν καιρῷ λιμοῦ ἡ κεφαλὴ τῆς ὄνου πολλοῦ ἐπωλεῖτο. Περὶ τῆς ἐγκαλούσης γυναικὸς, ὅτι μὴ πείθεται ταῖς συνθήκαις. Ὅτι προεῖπεν Ἐλισσαῖος τὴν τῶν ἐναντίων καταστροφήν. Ὅπως ἀθρόον οἱ Σύροι ἠττήθησαν. Περὶ τῶν λεπρῶν οἳ κατεμήνυσαν τὴν τῶν ἐναντίων ὑποχώρησιν. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν πολεμίων ὑποχώρησιν ἄφθονα γέγονε τὰ ἀναγκαῖα. Ὁ δὲ ἀπιστήσας τῇ προῤῥήσει τοῦ προφήτου συμπατηθεὶς τέθνηκε, καὶ οὐκ ἔφαγε κατὰ τὴν πρόῤῥησιν Ἐλισσαίου. Ὅτι προεῖπεν ὁ προφήτης τῷ Ἀζαὴλ τὴν βασιλείαν Συρίας. Ὅτι Ἀζαὴλ ἔπνιξε τὸν βασιλέα Δαμασκοῦ, καὶ ἐκράτησεν.

N. XVIII. Ὅτι προεῖπε τῷ Ἰωρὰμ ὁ προφήτης τὰ ἐσόμενα τούτῳ κακὰ διὰ τὴν ἀσέβειαν αὐτοῦ. Ὅτι διὰ τοῦ μαθητοῦ τοῦ προφήτου ἐχρίσθη εἰς βασιλέα Ἰηοῦς, ἵνα τὸ γένος Ἀχαὰβ ἀπολέσῃ. Ὅτι βέλει κτείνει τὸν Ἰωρὰμ Ἰηοῦς, καὶ ἔπεσεν ὁ νεκρὸς εἰς τὸν τοῦ Ναβουθαὶ ἀγρὸν, καθὼς προεῖπεν Ἠλιού. Ὅτι καὶ Ἰεζάβελ ἄνωθεν ῥιφεῖτα τέθνηκε, καὶ διεσπάσθη τὸ σῶμα αὐτῆς ὑπὸ κυκῶν. Ὅτι οἱ παῖδες Ἀχαὰβ πάντες ἀπετμήθησαν, καὶ πᾶσα ἡ συγγένεια αὐτοῦ. Ὅπως οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ προφῆται τοῦ Ἀχαὰβ πάντες ἀνῃρέθησαν. καὶ ὁ οἶκος τοῦ Βαὰλ ἐκαύθη, καὶ ἡ στήλη αὐτοῦ.

N. XIX. Ὅτι διὰ τὸν ἀφανισμὸν τοῦ γένους Ἀχαὰβ ἐπηγγείλατο ὁ θεὸς μακρὰν τὴν βασιλείαν τῷ γένει τοῦ Ἰηοῦ. Καὶ ὅτι ἡ Γοθολία ἀνεῖλε πάντας τοὺς τοῦ γένους Δαβὶδ, πλὴν ἑνός. Ὅπως ὁ περιλειφθεὶς τοῦ γένους Δαβὶδ ἀνῳγορεύθη βασιλεύς. Ὅπως ἀνῃρέθη ἡ Γοθολία. Ὅτι ἐπταετὴς ἦν ὁ ἐκ γένους Δαβὶδ τότε βασιλεύσας. Περὶ τοῦ κιβωτίου, οὗ τὸ πόμα τετρημένον ἦν, καὶ ἐνέβαλε διὰ τῆς ὀπῆς ἕκαστος κατὰ δύναμιν εἰς τὸν ἀνακαινισμὸν τοῦ ναοῦ. Ὅτι ἑκατὸν τριάκοντα ἔξη ἐβίω Ἰωδαέ. Ὅτι ὁ υἱὸς Ἰωδαὲ Ζαχαρίας ἐλέγχων τὸν βασιλέα ἀνῃρέθη.

N. XX. Ὅτι θνήσκων Ἐλισσαιὲ ἐθρηνεῖτο παρὰ βασιλέως Ἰωάς. Περὶ τοῦ ῥιφέντος παρὰ τῶν λῃστῶν εἰς τὸν τάφον Ἐλισσαιὲ, καὶ ζήσαντος. Τελευτὴ Ἰωὰς, ὃν διεδέξατο Ἀμεσίας ὁ υἱὸς, καὶ ἐκόλασε τοὺς τὸν πατέρα ἀνελόντας, τοὺς δ' υἱοὺς αὐτῶν ἀφῆκεν. Ὅτι Ἀμεσίας ὑπερηφανευσάμενος ἐμήνυσε δριμέα πρὸς τὸν βασιλέα Ἰσραήλ. Ὁ δὲ ταπεινοφρονεῖν αὐτῷ ἀντεμήνυσε διὰ παραδείγματος. Ὅτι ὁ Ἰωὰς αὐτῷ νικᾷ Ἀμεσίαν.

N. XXI. Περὶ τοῦ προφήτου Ἰωνᾶ, καὶ ὅτι ἀπεστάλη εἰς Νινεΐτας, καὶ ὅτι ὁ κλῆρος ἐπὶ τὸν Ἰωνᾶν ἔπεσεν. Ὅπως ὁ τῆς Νινευὶ βασιλεὺς καὶ ὁ λαὸς ἅπας μετενόησαν. Περὶ τοῦ Ὀζίου, ὅπως ὡς

ἱερεὺς θυμιάσαι ἐπιχειρήσας ἐλεπρώθη. Περὶ τοῦ προφήτου Ναούμ.

N. XXII. Ὅτι Φακεὲ πολλοὺς αἰχμαλώτους εἰς Σαμάρειαν ἤγαγεν, εἶτα τούτους ἀπέλυσεν ὡς ὁμοφύλους. Ὅτι σφόδρα ἠσέβησεν Ἀχάζ. Ὅτι εὐσεβὴς ἦν Ἐζεκίας. Πολιορκία καὶ κατάσχεσις Σαμαρείας. Ὅτι μετῳκίσθησαν οἱ Σαμαρεῖται ἀπὸ Σαμαρείας. Ὅτι ἐγκατῳκίσθησαν ἐκεῖ οἱ Χουθαῖοι. Μετὰ δὲ τὴν κατοίκησιν λέοντες τούτους διέφθειραν· διὸ καὶ ἐπείσθησαν τῷ Θεῷ προσελθεῖν.

N. XXIII. Πότε Σεναχηρεὶμ ἐστράτευσε κατὰ τῆς Ἰουδαίας. Ῥήματα Ῥαψάκου πρὸς Ἐζεκίαν, καὶ ὅτι οὗτος, τὸν Θεὸν ἐπικαλεσάμενος, ἐνίκησε κατὰ τὴν πρόῤῥησιν Ἡσαΐου. Ὅτι διὰ νυκτὸς ἄγγελος ἀνεῖλεν ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας τῶν ἐναντίων. Περὶ τῶν μυῶν τῶν φαγόντων τὰ τόξα τῶν Ἀσσυρίων, καὶ τὰ λοιπὰ ὅπμα. Περὶ τῶν ἐν μιᾷ νυκτὶ διὰ λοιμώδους νόσου ἀναιρεθέντων Ἀσσυρίων μυριάδων πολλῶν. Ἀναίρεσις Σεναχηρείμ. Νόσος Ἐζεκίου, καὶ προφητεία Ἡσαΐου ὅτι θνήσκει. Καὶ μετάνοια Ἐζεκίου, καὶ προσθήκη αὐτοῦ τῆς ζωῆς. Καὶ περὶ τοῦ ἀναποδισμοῦ τοῦ ἡλίου ὃν ἐποίησεν Ἡσαΐας. Ὅτι Ἐζεκίας ἤνοιξε τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ, καὶ τὰ ὅπλα τοῖς πρέσβεσι τοῦ βασιλέως Βαβυλωνίων. Καὶ ὅτι Ἡσαΐας ἠτιάσατο τοῦτο. Θάνατος Ἐζεκίου. Ἀνάῤῥησις Μανασσῆ, καὶ Βαβυλωνίων ἐπέλευσις καὶ νίκη. Ὅτι μετανοήσας Μανασσῆς ἐκυτρώθη τῆς αἰχμαλωσίας.

N. XXIV. Περὶ τῆς προφήτιδος Ὁλδα. Ὅτι ὅρκον ἀπῃτήθη ὁ λαὸς φυλάττειν τοὺς νόμους Θεοῦ. Ὅτι τοξευθεὶς Ἰωσίας τέθνηκεν. Περὶ τοῦ προφήτου Ἱερεμίου. Περὶ Ναβουχοδονόσορ. Περὶ ὧν προεῖπεν Ἱερεμίας. Ὅτι ὁ Βαβυλώνιος ᾐχμαλώτευσε μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τὸν προφήτην Ἰεζεκιήλ. Ὅτι Ἰωακεὶμ παραδεδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς πόλεως.

N. XXV. Ὅπως τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Σεδεκίας ἐβασίλευσεν. Περὶ τῶν δοκουμένων διαφωνιῶν τῶν προφητῶν, καὶ ὅπως ὁμόφωνοι εὑρέθησαν. Ὅτι ὁ Σεδεκίας τυφλωθεὶς οὐκ εἶδε τὴν Βαβυλῶνα. Περὶ ὧν προεῖπεν Ἱερεμίας ἐσομένων κακῶν. Ἡ δευτέρα ἐπέλευσις τῶν Βαβυλωνίων κατὰ Ἱερουσαλὴμ, καὶ ὅπως τὰ ἐσόμενα ἐδῶς Ἱερεμίας παρεκάλει τὸν λαὸν δέξασθαι τοὺς Βαβυλωνίους. Ὅπως εἰς λάκκον ὁ προφήτης ἐνεβλήφη. Κατάσχεσις τῆς Ἱερουσαλὴμ παρὰ τῶν Βαβυλωνίων. Ὅτι ἐζωγρήθη Σεδεκίας παγγενεὶ, καὶ ἀτυφλώθη. Οἱ δὲ ἐκείνου ἀνῃρέθησαν. Ὅπως ὁ Ναβουζαρδὰν τὸν ναὸν, τὰ βασίλεια, καὶ τὴν πόλιν κατέσκαψεν.

LIBER TERTIUS.

N. I. Ὅτι ὁ Ἰσραὴλ τὸν Γοδολίαν ἀπέκτεινεν. Φυγὴ πρὸς Αἴγυπτον τῶν Ἰουδαίων, ἀγόντων καὶ τὸν Ἱερεμίαν καὶ τὸν Βαρούχ. Ὅτι λίθοις τέθνηκεν Ἱερεμίας. Πότε αἱ δέκα φυλαὶ ᾐχθησαν εἰς Σαμάρειαν. Πότε αἱ δύο παρὰ Ναβουχοδονοσορ ᾐχμαλωτίσθησαν.

N. II. Περὶ τῶν εὐνουχισθέντων αἰχμαλώτων παρὰ τοῦ Βαβυλωνίου. Περὶ Δανιὴλ καὶ τῶν τριῶν παίδων. Ὅπως οὐκ ἐκρεωφάγησαν οἱ παῖδες καὶ ὁ Δανιήλ. Ὅτι τὴν Χαλδαϊκὴν παιδείαν ἔμαθον οἱ παῖτες καὶ ὁ Δανιήλ. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου Ναβουχοδονόσορ. Ὅπως ἱκέτευον οἱ παῖδες τὸν Θεον ἀποκαλυφθῆναι αὐτοῖς τὸ ἐνύπνιον. Διήγησις τοῦ ἐνυπνίου καὶ κρίσις. Ποίας βασιλείας εἰκόνιζεν ἡ εἰκὼν ἡ ὀφθεῖσα τῷ Ναβουχοδονόσορ.

N. III. Οἷα νῦν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία, οὐκ ἰσχυρὰ ὡς τὸ πρότερον. Δι' ἣν αἰτίαν ἡ τῶν Ῥωμαίων βασιλεία φιδήρῳ εἰκονίσθη ἀναμεμιγμένῳ μετὰ ἀστράκου. Τί δηλοῖ ὁ λίθος, ὃς τὴν εἰκόν κατέλυσεν; Χρῆσις ἐκ τῆς Γραφῆς, ὅτι λίθος ὁ Χριστός. Ὅτι ὄρος ἡ τοῦ Ἰούγα φυλὴ, καὶ λίθος ὁ Χριστός. Καὶ τὸ ἄνευ χειρῶν τμηθῆναι ἡ ἄνευ ἀνδρὸς γέννησις. Ὅτι δώροις ἐδεξιώσατο τὸν Δανιὴλ ὁ Ναβουχοδονόσορ, καὶ Βαλτάσαρ τοῦτον μετωνόμασεν.

N. IV. Περὶ τῆς εἰκόνος ἧς ἔστησε Ναβουχοδονόσορ εἰς τὸ προσκυνηθῆναι. Περὶ τοῦ ἀγγέλου ὃς τέταρτος ὤφθη μετὰ τῶν παίδων. Ὅπως ἐτιμήθησαν οἱ τρεῖς παῖδες. Ἐνύπνιον ἕτερον τοῦ Ναβουχοδονόσορ περὶ τοῦ δένδρου. Πάλιν ἀγνοεῖ τὸν ὄνειρον, καὶ καλεῖ τοὺς εἰπεῖν αὐτῷ μέλλοντας. Καὶ καλεῖ τὸν Δανιὴλ, ὃς καὶ ἔκρινε τοῦτο. Ὅτι τὸ Ἴρ ἄγγελον δηλοῖ, τοῦτ' ἔστι τὸν ἐγρηγορότα. Ὅτι μανίαν νοσήσας ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐν τῇ ἐρήμῳ ὡς θηρίον διέτριβεν, Ὀνόματα τῶν ἀρχαίων ἱστορικῶν.

N. V. Τίς διεδέξατο τὸν Ναβουχοδονόσορ, καὶ ἐξῆς περὶ Βαλτάσαρ. Καὶ ὅπως ἐχρήσατο τοῖς ἱεροῖς τῶν Ἰουδαίων σκεύεσιν. Περὶ τοῦ ἀστραγάλου τῆς χειρὸς, ὃν εἶδεν ἐν τῷ δοίχῳ Βαλτάσαρ. Ὅπως ὁ Δανιὴλ διασαφεῖ τῷ Βαλτάσαρ τὸν θεαθέντα ἀστράγαλον. Τί σημαίνει τὰ γραφέντα διὰ τοῦ ἀστραγάλου. Ὅτι, Κύρου ἐπελθόντος κατὰ Βαλτάσαρ, ἀνῃρέθη Βαλτάσαρ, Ὅτι τὸν Δανιὴλ ὁ Δαρεῖος εἰς Μηδίαν μετήγαγε μετὰ τὴν τῆς Βαλυλῶνος ἅλωσιν. Ὅτι ὁ Δαρεῖος καὶ Κυαξάρης ἐκαλεῖτο. Ὅτι διὰ τὸ δόξαι παραδῦναι τὸν τεθέντα τότε νόμον περὶ τοῦ μὴ εὔξασθαι, ὁ Δανιὴλ ἐνεάλήθη εἰς τὸν λάκκον μετὰ τῶν λεόντων. Ὅτι οἱ κατὰ τοῦ Δανιὴλ εἰπόντες ἐνεβλήθησαν εἰς τὸν λάκκον τῶν λεόντων.

N. VI. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου ὃ εἶδεν ὁ Δανιὴλ, ἤτοι τῶν τεσσάρων θηρίων τῶν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ἀναβάντων· καὶ ὅτι τὸ πρῶτον ἦν λέαινα. Τὸ δεύτερον ἄρκτος. Τί ἐστι τὸ εἶδος τῆς τιμωρητικῆς σκαφεύσεως. Τίνας ὁ Κῦρος, καὶ τίνας ὁ Καμβύσης, καὶ τίνας ὁ Δαρεῖος ὑπέταξε, καὶ τίνας ὁ Ξέρξης. Τὸ δὲ τρίτον Πάρδαλις. Τίνες δ' οἱ διαδεξάμενοι τὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχήν.

N. VII. Τί τὸ τέταρτον θηρίον. Εἰς τί ἐπὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὸ ἐσθίειν καὶ λεπτύνειν ἐξείληπται. Περὶ τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τοῦ ἀφθέντος Δανιὴλ παλαιοῦ τῶν ἡμερῶν. Περὶ τῆς ἀπωλείας τοῦ Ἀντιχρίστου. Περὶ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ.

N. VIII. Περὶ τῆς ἑτέρας ἁπτασίας τοῦ Δανιὴλ, Ἦν δ' αὕτη κριὸς κερασφόρος, καὶ τὰ ἑξῆς. Ὅτι τὰ Σοῦσα μητρόπολις ἦν τῶν Περσῶν. Ὅτι Καμβύσης παῖς Κύρου, καὶ τοῦτον διεδέξαντο Μάγοι, καὶ τούτους ὁ Ὑστάσπου Δαρεῖος. Περὶ τοῦ τράγου ὃν εἶδε Δανιὴλ. καὶ τί ἐσήμαινε. Ὅτι Ἀλέξανδρος τῶν Περσῶν καὶ Μήδων βασιλεὺς κατέστη, καὶ Δαρείου ἥττησε, συλλαβὼν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὰς θυγατέρας. Ὅτι Πέρσαι καὶ Μῆδοι κατέλυσαν τὴν βασιλείαν Ἀσσυρίων. Περὶ τοῦ Ἀντιόχου τοῦ Ἐπιφανοῦς, καὶ τῆς αὐτοῦ κατὰ Ἱερουσαλὴμ ἐπελεύσεως, καὶ ὧν ἐποίησεν ἐκεῖ. Ἑσπέρα σημαίνει τὴν ἀρχὴν τῶν ἀνιαρῶν, ἢ τὸν ὅλον χρόνον καθ' ὅσον ταῦτα.

N. IX. Ὅτι ὤφθη τῷ Δανιὴλ ὁ ἄγγελος Γαβριήλ. Διὰ τί ἐκλήθη Δανιὴλ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν. Ὅτι ἑκάστην ἡμέραν εἰς ἑνιαυτὸν ἐλογίσαντο. Ὅτι τὸ σφραγίσαι τοῦ πανθῆναι σημαντικόν. Πότε ἤρξατο ἐ—

ναὸς τῶν Ἰουδαίων οἰκοδομεῖσθαι μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν· Ὅτι ἡγούμενος ἐκλήθη ὁ Χριστός.

N. X. Ὅτι οἱ Ἑβραῖοι κατὰ τὸν σεληνιακὸν δρόμον μετροῦσι τὸν ἐνιαυτὸν, ἔχοντες αὐτὸν ἡμερῶν τριακοσίων καὶ πεντήκοντα. Ὅτι τὸ παράνομον χρίσμα τῶν ἱερέων οὐδὲν δοκεῖ.

N. XI. Ἰουδήθ. Ὅτι τὰ Ἐκβάτανα βασίλεια τῶν Μήδων ἦσαν, Περὶ Ἀχιὼρ τοῦ συμβουλεύσαντος τῷ Ὀλοφέρνῃ μὴ στρατεῦσαι κατὰ Ἰουδαίων, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Ὀλοφέρνης παρέδωκε τοῖς Ἰουδαίοις, ἐλπίζων καὶ αὐτὸν συλλαβεῖν μετ' αὐτὸν καὶ κολάσασθαι. Ὅτι ἐστενοχωρήθησαν οἱ Ἑβραῖοι δ' ἔνδειαν ὕδατος.

N. XII. Οἷα ἦν Ἰουδήθ. Ὅτι ἐξῆλθε πρὸς Ὀλοφέρνην ἡ Ἰουδὴθ στολισαμένη λαμπρῶς, καὶ ἀποβαλλομένη τὴν τῆς χηρείας στολήν. Προρρήσεις τῆς Ἰουδὴθ περὶ τῆς Ὀλοφέρνου σφαγῆς. Ὅτε ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ὀλοφέρνην. Ὅτι ἀρχαῖον ὡς ἔοικε τοῖς εὐνούχοις τὸ ὑπηρετεῖν εἰς τοιαῦτα. Τί ἐστιν ἀκινάκης, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἀνῃρέθη ὁ Ὀλοφέρνης. Ὅπως εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν πόλιν Ἰουδὴθ μετὰ τῆς κεφαλῆς Ὀλοφέρνου, καὶ οἷα συνεβούλευσε μετὰ ταῦτα γενέσθαι. Περιτομὴ Ἀχιώρ. Ἤττα κατὰ Ἀσσυρίων, Ὅτι Ἰουδὴθ ἐστεφανώθη ἐλαίας θαλλῷ, καὶ ἦσεν ᾠδὴν τῷ Θεῷ, ᾧ καὶ ἀνέθετο τὴν Ὀλοφέρνου σκηνήν.

N. XIII. Τωβίτ. Ὅτι ἡ Νινευὶ τῶν Ἀσσυρίων μητρόπολις. Τύφλωσις Τωβίτ· Ὅτι δικαιότατος ὁ Τωβίτ, ὃς καὶ ἐν πενίᾳ τοῦ δικαίου ἐφρόντισεν. Περὶ Σάρρας ἧς, τοὺς ἄνδρας ἀπέπνιγε τὸ συνὸν αὐτῇ δαιμόνιον, ὡς ἐρῶν αὐτῆς. Περὶ τοῦ ἀρχαγγέλου Ῥαφαήλ. Ὅπως ὁ υἱὸς Τωβὶτ Ἰουδίας ἀπεστάλη παρὰ τοῦ πατρὸς ἐπὶ τὸ λαβεῖν τὴν παρακαταθήκην, καὶ ὅπως Ῥαφαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ὡδήγησεν αὐτόν. Περὶ τοῦ ἰχθύος οὗ τὸ ἦπαρ καὶ τὴν χολὴν ἐκεκεύσθη Τωβίας φυλάττειν, καὶ ἐδιδάχθη εἰς τί ταῦτα συντελεῖ.

N. XIV. Ὅτι Ἀζαρίαν μετωνόμασεν ἑαυτὸν ὁ ἄγγελος Ῥαφαήλ· Ὅπως ὁ Τωβίας ἴασατο τὰ λευκώματα τοῦ πατρός. Ὅτι ὁ Ῥαφαὴλ ἀπήγγειλε τῷ Τωβὶτ ἄγγελος εἶναι Θεοῦ, καὶ ἀποσταλῆναι πρὸς αὐτούς. Διήγησις τῶν ἐσομένων Νινευὶ τῇ πόλει κατὰ τὴν προρρήσιν Ἰωνᾶ ἀπὸ Τωβὶτ πρὸς Τωβίαν τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἱερουσαλήμ. Ὅτι ἑκατὸν πεντήκοντα καὶ ὀκτὼ ἐτῶν γενόμενος Τωβὶτ τέθνηκεν. Ὅτι τὰ Ἐκβάτανα πόλις τῆς Μηδίας ἐστίν.

N. XV. Περὶ τῆς βασιλείας Μήδων καὶ Περσῶν, καὶ ὅτι Ἀστυάγης ἦρχε Μήδων, ὁ Καμβύσης δὲ Περσῶν. Ὅπῶς οἱ Πέρσαι ἐπολιτεύοντο λίαν ἐννόμως καὶ δικαίως. Ὅπῶς οἱ παῖδες παρὰ Πέρσαις διῄγον. Ὅτι μέχρι τοῦ ἑπτακαιδεκάτου ἐνιαυτοῦ παῖδες ἐλέγοντο, ἐξῆς δι' ἔφηβοι. Ὅπώς περὶ τὴν θήραν ἠσχόληντο Πέρσαι. Ὅτι ἔστιν οὗ καὶ κάρδαμον εἶχον ὄψον. Ὅτι κε' ἐτῶν οἱ τέλειοι ἦσαν. Ὅτι μετὰ τὰ πεντήκοντα ἔτη εἰς τοὺς γηραιοὺς ἐτάττοντο, καὶ οὐκέτι ἐστρατεύοντο, ἀλλ' ἐδίκαζον. Ὅτι τοῖς Πέρσαις ἰσχρὸν τὸ ἔχειν περιττώματα.

N. XVI. Ὅτι μητροπάτωρ Κύρου ὁ Ἀστυάγης ἄρχων μὲν Μήδων, πενθερὸς δὲ Καμβύσου ἄρχοντος Περσῶν καὶ πατρὸς Κύρου, καὶ ὅτι ἕτεροι Ἀσσύριοι, καὶ ἕτεροι Σύροι. Ὅτι· ὁ τῶν Ἀσσυρίων βασιλεὺς πολλῶν κρατήσας ἐθνῶν, καὶ κατὰ Μήδων ἐστράτευσεν. Ὅτι πρὸς Κυαξάρην ἄρχοντα Μήδων τὸν καὶ Δαρεῖον ὁ Καμβύσης ὁ ἄρχων Περσῶν Κῦρον τὸν υἱὸν ἀπέστειλε σύμμαχον κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι λιτότητι οἱ Πέρσαι χαίρουσι. Ὅπως ὁ Κῦρος ἠθέλησε κατὰ Ἀρμενίων ἐλθεῖν. Ὅτι ἐγγίζουσι τὰ ὅρια Μήδων καὶ Ἀρμενίων. Περὶ Χρυσάντα, καὶ ὅπως πρὸς τὸν Ἀρμένιον ἀπῆλθεν ὁ Κῦρος. Ὅτι οὐκ ἦν πόλις ἐν Ἀρμενίᾳ. Ὅτι ἐάλωσαν πάντες οἱ οἰκεῖοι τοῦ Ἀρμενίου καὶ αὐτὸς προσῆλθεν.

N. XVII. Ὅπῶς ὁ Κύρος λαβὼν χρήματα παρὰ τοῦ Ἀρμενίου, καὶ συμμαχίαν, διέλυσε τὴν μάχην. Ὅτι ὅμοροι Ἀρμένιοι καὶ Χαλδαῖοι. Συνέλευσις Μήδων καὶ Ἀσσυρίων εἰς πόλεμον. Τί ἐστι παρασάγγης. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Μήδων μετὰ Ἀσσυρίων, καὶ ἥττα Ἀσσυρίων. Ὅτι ἀφέντες νυκτὸς οἱ Ἀσσύριοι ἔφυγον, καὶ Κῦρος, σὺν Κυαξάρῃ διέβησαν τὸ τῶν Ἀσσυρίων χαράκωμα καὶ ὁ Κῦρος ἐδίωξεν ὀπίσω αὐτῶν, προσελθόντων αὐτῷ καὶ τῶν Ὑρκανίων, οὓς συνομόρους εἶχον καὶ συμμάχους Ἀσσύριοι. Ὅτι κατέλαβε τοὺς Ἀσσυρίους ὁ Κῦρος, οἱ δὲ καὶ ἔτι ἔφευγον·

N. XVIII. Ὅτι καὶ γυναῖκες εἵποντο Κροίσῳ τῷ σύμμάχῳ τῶν Ἀσσυρίων. Ἄμαξαι καὶ Ἁρμάμαξαι. Ὅτι, ὡς ἔοικε, μέχρι τότε οὐκ ἦν παρὰ Πέρσαις ἱππικόν. Τί διελέχθη πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους Ἀσσυρίους ὁ Κῦρος. Διαμερισμὸς τῶν ἐξ Ἀσσυρίων λαφύρων, ἐξ ὧν τοὺς ἵππους οἱ Πέρσαι ἔλαβον, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἱππεῖς γένωνται, μὴ πρὶν ὄντες.

N. XIX. Περὶ προσελεύσεως Γωβρύου πρὸς Κῦρον. Ὁ δὲ Γωβρύας Ἀσσύριος ἦν. Ὅρα, εἰς ὅρκου τύπον τὸ λαμβάνειν καὶ διδόναι τὴν δεξιάν. Τὰ ἐπινεμηθέντα τῷ Κύρῳ λάφυρα, ἐν οἷς ἦν καὶ ἡ τοῦ Ἀβραδάτου γυνή. Ὅτι εἰς Βαβυλῶνα ἔρχεται πάλιν Κῦρος κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι ἐζήτησε Κῦρος μονομαχῆσαι μετὰ τοῦ ἄρχοντος Βαβυλῶνος. Ὁ δέ εἰπε, μὴ εἶναι παρεσκευασμένος, καὶ ἀνέμεινε τὴν παρασκευὴν ἐκείνου Κῦρος. Περὶ Γαδάτα, ὃς εὐνοῦχος ὢν ἦρχεν. Προσέλευσις πρὸς Κῦρον τοῦ Γαδάτα ὃς τῶν Ἀσσυρίων ἦν. Ἑτέρων ἐθνῶν προσέλευσις πρὸς Κῦρον. Ὅτι ἀρχαῖον τοῖς βασιλεῦσι τὸ, δέσποτα.

N. XX. Ὅπως εὐζώνως ἐξήλασε Κῦρος συμμαχῆσαι Γαδάτᾳ, καὶ ὅπως αὐτὸν ἀνελπίστως ἐρρύσατο τῆς ἐνέδρας. Ἤττα Καδδουσίων συμμάχων Κύρου. Δῶμα παρὰ Γαδάτου τῷ Κύρῳ, ἐν οἷς καὶ ἵπποι, δι' ὧν μυρίους τοὺς οἰκείους ἱππεῖς ὁ Κῦρος ἐποίησεν. Ὅτι φρούρια κατέσχε Σύρων ἐν μεθορίοις Σύρων καὶ Μήδων ὁ Κῦρος. Ὅτι ἠχθέσθη ἡ Κυαξάρης ἰδὼν τῷ Κύρῳ τῷ ἰδίῳ συμμάχῳ παρεπομένην πολλὴν δύναμιν ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὴν λύπην κατέπαυσεν ὁ Κῦρος.

N. XXI. Κύρου συμβουλὴ, ὅπως χρὴ χειμῶνος ἐπιόντος λῦσαι τὸν πόλεμον. Ὅτι ἀεὶ κοπιᾷν τοὺς οἰκείους ἤθελε Κῦρος ἵνα, φησὶν, ὑγιαίνοιεν. Περὶ Ἀράσπα, καὶ ὅπως ἥρα τῆς γυναικὸς ἦν ἐφύλαττε τῷ Κύρῳ. Καὶ ὅπως αὐτῆς μὴ πεισθείσης τῷ Ἀράσπᾳ, καίτοι βιαζομένῳ ὁ Κῦρος ἔμαθε, καὶ οὐκ ὠργίσθη, ἀλλὰ συνέγνω αὐτῷ ὡς ἀνθρώπῳ, εἰπὼν καὶ θεοὺς ἐρᾶν. Ἑαυτὸν μᾶλλον, εἶπεν, αἰτιῶμαι, ὅτι συγκαθεῖρξα τῷ Ἀράσπᾳ θηρίον τοιοῦτον ἅμαχον τὴν γυναῖκα δηλονότι. Ὅτι κατὰ συμβουλὴν Κύρος ἔδοξε φεύγειν ὁ Ἀράσπας, καὶ ἀπῆλθε πρὸς τὸν Ἀσσύριον, ἐπὶ τῷ μαθεῖν τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ ἡ Πάνθεια (τοῦτο γὰρ ὄνομα τῇ γυναικὶ), ἐζήτησεν ἐλθεῖν ἀντὶ Ἀράσπα εἰς φίλον Κῦρον, καὶ ὑπηρετεῖν τὸν ἄνδρα αὐτῆς Ἀβραδάταν, ὃ καὶ γέγονε. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἀβραδάτας, καὶ μαθὼν τὰ πρὸς τὴν γυ-

ναῖκα αὐτοῦ Πάνθειαν, καὶ τὴν σωφροσύνην Κύρου, ἡ χαρίστει αὐτῷ.

N. XXII. Ἀποστολὴ χρημάτων τῷ Κύρῳ παρὰ τοῦ Ἰνδοῦ, καὶ φιλίας ἀρχή. Ὅτι εἶχε μυρίους ἱππεῖς ὁ Κῦρος, καὶ ἅρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν, καὶ ὁ Ἀβραδάτας ἑκατὸν, καὶ τὰ Μηδικὰ ἑκατὸν, καὶ ὅτι ἑκάστη κάμηλος εἶχε τοξότας δύο. Πάλιν Κύρου συνέλευσις κατὰ Ἀσσυρίων. Ὅτι χιλὸς ἐνταῦθα ἡ τῶν ἀλόγων τροφή. Ὑποστροφὴ Ἀράσπου καὶ ἐγκώμιου αὐτοῦ ἀπὸ Κύρου. Ὅτι ἡ Πάνθεια τὸν ἑαυτῆς κόσμον συνέκοψεν εἰς ὁπλισμὸν τῷ ἀνδρί. Ὅτι κόσμον ἡγεῖτο τὸν ἄνδρα, καὶ οἷα αὐτῷ προσεφθέρξατο ὁπλιζομένῳ, καὶ ὅπως ἡχαρίστει Κύρῳ, ὡς συντηρήσαντι ταύτην ἀνύβριστον. Οἷα εἶπε πρὸς Πάνθειαν ὁ ἀνήρ.

N. XXIII. Ὅπως ἀντέταξε τοὺς ἑαυτοῦ τοῖς τοῦ Κύρου ὁ Κροῖσος. Ὅτι ὁ παιὰν ᾠδή ἐστι πολέμου. Ὅτι αἱ κάμηλοι τοῖς ἵπποις δειλίαν ἐνέβαλον. Συμβολὴ Περσῶν καὶ Αἰγυπτίων, ἐν οἷς καὶ ὁ Ἀβραδάτας, ὃς ἐκπεσὼν τοῦ ἅρματος κατεκόπη. Ὅτι πεσὼν τις μαχαίρᾳ τὸν ἵππον τοῦ Κύρου ἔπληξε, καὶ οὕτως ὁ Κῦρος ἐκ τοῦ ἵππου κατεβλήθη. Ὅτι κυκλωθέντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ τῶν πολεμίων, καὶ μὴ δυνάμενοι ἀντέχειν ὑπὸ ταῖς ἀσπίσιν ἐκάθηντο ἄπρακτοι, εἶτα ῥίψαντες τὰ ὅπλα ἔφευγον. Ἐστρατοπεδεύσατο, ἀντὶ τοῦ Ἦλθεν εἰς τὸ στρατόπεδον.

N. XXIV. Ὅτι Κῦρος Κροίσου φυγόντος ἐπὶ Σάρδεις, καὶ αὐτὸς ἐκεῖ ἀπῆλθεν. Εἶλε δὲ καὶ τὴν Ἀκρόπολιν. Πρόῤῥησις Κροίσου πρὸς Κῦρον, καὶ πρόφκλησις μὴ διαπράσαι τὴν πόλιν, ἀλλὰ λαβεῖν ἡσυχῇ τὰ χρήματα. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀβραδάτου, καὶ ὅσα εἶπεν ἡ γυνὴ πρὸς Κῦρον, καὶ ὅπως ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Κῦρος Ἀβραδάτην καὶ τὴν Πάνθειαν ἔθαψε μεγαλοπρεπῶς.

N. XXV. Περὶ Καρῶν καὶ τῶν ἐπὶ Φρυγίαν παρ' Ἑλλήσποντον. Περὶ τῶν ἀμαξῶν τῶν ἑλκουσῶν τὰ χρήματα ἃ ἔδωκεν ὁ Κροῖσος, καὶ οἷον εἶπε λόγον ὁ Κῦρος. Περὶ τῆς μεγάλης Φρυγίας. Πολιορκία Βαβυλῶνος, καὶ μετένεξις τοῦ ποταμοῦ Εὐφράτου, καὶ κατάσχεσις τῆς πόλεως δι' αὐτό. Ὅπως πρώτως τὰ βασίλεια κατεσχέθησαν. Ὅτι ὁ ἀλοὺς βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν Βαβυλῶνι ὁ Βαλτάσαρ ἦν, ᾧ καὶ ἡ χεὶρ ὤφθη κατὰ τὸν τοῖχον ὡς φησι Δανιὴλ ὁ προφήτης.

N. XXVI. Ὅτι ἐκτομίας εἶχεν ὁ Κῦρος ὑπηρέτας. Οἷα ἦν ἡ διαγωγὴ Κύρου καὶ τῶν περὶ αὐτὸν ὡς λίαν καλή. Ὅπως τὸν Κροῖσον ὁ Κῦρος ἤλεγξε κακῶς. Ὅτι κόσμον οἰκεῖον ὁ Κῦρος ἡγεῖτο, τὸν κόσμον τῶν ὑπηκόων. Καὶ διὰ τί περὶ τὴν ἀριστερὰν τοὺς οἰκειοτάτους ἐκάθισεν. Ὅτι πολλὰ ἔλεγεν ἔχειν ὁ Κῦρος χρήματα, ἵνα τοῖς ἀξίοις αὐτὰ διανέμῃ, οὐ μήν γε καὶ ἑαυτοῦ χάριν.

N. XXVII. Ὅτι εἰς τὰ οἰκεῖα Κύρῳ ὑποστρέψαντι, δέδωκε Κυαξάρης, καὶ ἄλλα μὲν, ἀλλὰ καὶ τὴν θυγατέρα γυναῖκα, καὶ τὴν χώραν Μήδων. Ὁ δὲ μὴ ἄλλως λαβεῖν εἶπεν, εἰ μὴ συναινέσε. τῶν γονέων. Ὁ δὴ καὶ ἐποίησεν, ἀπελθὼν ἐκεῖ, καὶ δοὺς πᾶσι τοῖς Πέρσαις δῶρα πολλά· Ὅτι πάλιν εἰς Βαβυλῶνα ὑπέστρεψε, καὶ ὅσα κατέσχεν ἔθνη, ἐν οἷς ἦν καὶ Κύπρος. Περὶ τῶν λεγομένων κοντούρων. Ὅτι τὰ πρὸς Συρίαν ἔθνη οἰκοῦντα ὑπέταξε, καὶ Αἴγυπτον. Καὶ ὅθεν ἤρχετο αὐτῷ ἡ ἐξουσία. Καὶ ὅπως δι' ὅλου τοῦ ἐνιαυτοῦ περιῆτι τὴν οἰκείαν ἐπικράτειαν. Καὶ ὅτι γέρων γέγονεν, οἷά τε διελέχθη τοῖς οἰκείοις, καὶ τίνας κατέλειψε διαδόχους. Ὅτι ὁ Ἡρόδοτος ἄλλως τὰ κατὰ τὸν Κῦρον ἱστόρησεν.

LIBER QUARTUS.

N. I. Ὅτι μόναι αἱ δύο φυλαὶ ἀνέβησαν εἰς Ἱεροσόλυμα. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Ἰουδαίων. Ὅτι Καμβύσης τὴν ἀρχὴν Κύρου διεδέξατο, ὃς καὶ ἐκώλυσε τὴν ἀνοικοδομὴν τοῦ ναοῦ, βασιλεύσας ἔτη ἑπτά. Περὶ Καμβύσου, καὶ ὅπως αὐτὸν διεδέξατο Σμέρδης ὁ Μάγος. Καὶ ὅπως ὁ Καμβύσης τὸν ἀδελφὸν Σμέρδην ἐξ ὀνείρου δειματωθεὶς ἀπέκτεινεν Ὅπως ὁ Καμβύσης ἀπέθανεν ἐν Ἐκβατάνοις τῆς Συρίας, κεχρηματισμένον σχὼν τοῦτο.

N. II. Ὅτι ὁ Μάγος Σμέρδης ὡς υἱὸς τοῦ Κύρου ἐκράτησεν. Ἠλέγχθη δι' ὕστερον ἕτερος εἶναι παρ' ἐκεῖνον, ὡς μὴ ἔχων ὦτα, Ἀπετμήθη γὰρ ταῦτα διὰ πταῖσμα παρὰ τοῦ Κύρου. Ἐπανάστασις κατὰ Σμέρδου. Ὅπως ὁ Πρηξάσπης τεθνάναι τὸν υἱὸν Κύρου Σμέρδην ἐκήρυξεν, καὶ ἕτερον δὲ ὁμώνυμον εἶναι τὸν κρατοῦντα, καὶ ὅπως οὗτος διὰ τοῦτο ἀπέθανεν. Ὅπως οἱ μάγοι ἀνῃρέθησαν ὧν εἷς ὁ Σμέρδης.

N. III. Ὅπως ἐκράτησε Περσῶν ὁ Δαρεῖος ὁ Ὑστάσπου ἐκ περινοίας τοῦ οἰκείου ἱπποκόμου. Τί ηὔξατο τῷ Θεῷ, εἰ κρατήσει ὁ Δαρεῖος. Οἷα προέθετο ἐρωτήματα ὁ Δαρεῖος, τοῖς οἰκείοις φίλοις, καὶ οἷα ὑπέσχετο τῷ διαλύσοντι ταῦτα. Ὅτι ὁ Ζοροβάβελ ἐν τούτοις ἠρίστευσε τοῦ οἴνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν οἰνου καὶ τῶν βασιλέων τὴν γυναῖκα κρειττονεύειν εἰπών. Ὅτι ἐξ αἰτήσεως Ζοροβάβελ παρεχώρησε τὴν ἀνοικοδομὴν τοῦ ναοῦ καὶ Δαρεῖος δι' αὐτοῦ γενέσθαι.

N. IV. Δευτέρα ἀνάβασις εἰς Ἱεροσόλυμα, μετὰ τοῦ Ζοροβάβελ. Οἱ δὲ ἀναβάντες μυριάδες υξβ' καὶ χιλιάδες ἡ', ἄνευ ὑπηρετῶν. Περὶ Σαμαρειτῶν, καὶ ὅπως ἠχθέσθησαν. Πότε ἦν Ἀγγαῖος καὶ Ζαχαρίας οἱ προφῆται. Ὅτι ὁ Δαρεῖος ἐπέτρεπε δίδοσθαι τοῖς Ἰουδαίοις καθεκάστην τὰ εἰς θυσίαν συντελοῦντα ζῶα καὶ τὴν σεμίδαλιν. Ὅτι δι' ἐτῶν ἑπτὰ ὁ ναὸς ἐκτίσθη. Πότε ἐβασιλεύοντο οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ πότε ὑπὸ κριτῶν ἦρχοντο.

N. V. Ὅτι τὸν Δαρεῖον Ξέρξης διεδέξατο, καὶ εὐσεβῶς περὶ τὸν ναὸν καὶ αὐτὸς διετέθη, ὅτε καὶ Ἔσδρας ἀνεσώθη ἐκ Βεβυλῶνος εἰς Ἱερεσόλυμα μετὰ πολλοῦ πλήθους Ἰουδαίων. Ὅτι πολλαὶ μυριάδες πέραν Εὐφράτου μεμενήκασιν Ἰουδαίων. Περὶ Νεεμίου τοῦ Ἑβραίου, ὅπως καὶ αὐτὸς ἐκ Βαβυλῶνος εἰς Ἱεροσόλυμα ἦλθε, καὶ τὸ τεῖχος ἀνῳκοδόμησεν. Ὅτι πρώτη ἡ τοῦ Ἰούδα φυλὴ ἐκ Βαβυλῶνος ἀνέβη, ὅθεν καὶ Ἰουδαῖοι οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ ἐκλήθησαν.

N. VI. Ὅτι τὸν Ξέρξην υἱὸς Κῦρος, ὁ καὶ Ἀρταξέρξης, διεδέξατο. Περὶ Ἐσθὴρ ἣν ἔλαβε γυναῖκα ὁ Ἀρταξέρξης, καὶ περὶ Μαρδοχαίου. Ὅτι νόμον ἔθετο Ἀρταξέρξης, μηδένα οἱ ἀκλητον ἐπὶ θρόνο— καθημένῳ προσέρχεσθαι. Ὅπως ὁ Μαδοχαῖος ἐπι — βουλὴν ἐμήνυσε κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὁ Ἀμὰν Μαρ — δοχαῖον ἀνασταυρῶσαι ἠβούλετο, ἀλλ' ἐταυρώθ — ἐκεῖνος προνοίᾳ Θεοῦ. Ὅτε Ἐσθὴρ γνοῦσα τὴν μ — λετωμένην τῶν Ἰουδαίων ἀπώλειαν παρα Ἀμὰν δ — τὸν Μαρδοχαῖον, ἐδεήθη πρότερον τοῦ Θεοῦ, εἰ — καὶ ἄκλητος εἰσῄει πρὸς βασιλέα. Καὶ διὰ τοῦ — θορυβουμένου ἔπεσι πρὸς ποδῶν αὐτοῦ ἀχανὴς, κ — ἅπως εἰς δεῖπνον αὐτὸν ἐκάλεσε, καὶ τὸν Ἀδάμ, Ὃ — πεντήκοντα πήχεων ἦν τὸ ξύλον, ἐν ᾧ τὸν Μαρδ —

χαῖον ὁ Ἀμὰν ἀνασταυρῶσαι ἐμελέτα. Ὅτι ἀνεμνήσθη ὁ βασιλεὺς τοῦ Μαρδοχαίου διὰ τὴν ἐπιβουλήν, καὶ ὅτι διὰ τοῦτο ἐκεῖνον ἐτίμησεν. Οὕτω διασκεδάζει βουλὰς πονηρὰς ὁ Θεός.

N. VII. Ὅπως ὁ Ἀμὰν ἐκρεμάσθη εἰς τὸ ξύλον, ὃ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου ἡτοίμαζεν. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ Ἀμὰν παῖδες ἀνεσταυρώθησαν. Ὅπως. Ἰωάννας τὸν οἰκεῖον ἀπέκτεινεν ἀδελφὸν ἐν τῷ ναῷ. Ὅπως τὸν ἀδελφὸν τοῦ ἀρχιερέως συνοικήσαντα ἀλλοφύλῳ γυναικὶ ἐκώλυσον ἀπὸ τοῦ ναοῦ. Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τοῦ ἐν τῷ Γαριζὶν, τοῦ ἐν τῇ Σαμαρείᾳ.

N. VIII. Ἀρχὴ τῆς κατὰ τὸν Ἀλέξανδρον ἱστορίας, τίνος υἱὸς ἦν Ἀλέξανδρος. Οἷον ὄνειρον εἶδε Φίλιππος ἐγκυμονούσης τῆς γυναικὸς τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ πότε ἐγεννήθη. Περὶ τοῦ σώματος. Ἀλεξάνδρου. Περὶ τοῦ ἵππου τοῦ Βουκεφάλου. Ὅτι ὁμίλητὴς Ἀριστοτέλους ἐγένετο. Ὅτι καὶ πρακτικὸς ἰατρὸς ἦν ὁ Ἀλέξανδρος.

N. IX. Ὅτι εἰκοσαετὴς τῆς βασιλείας ἐκράτησεν. Περὶ Τιμοκλείας τῆς τὸν βιασάμενον αὐτὴν εἰς τὸ φρέαρ βαλούσης. Οἷα ὁ Σινωπεὺς Διογένης πρὸς Ἀλέξανδρον εἶπεν. Τὸ φιλότιμον Ἀλεξάνδρου. Ὅσων ἐκράτησε πόλεων. Περὶ Ἀκαρνᾶνος τοῦ ἰατροῦ, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅπως ἐξ αὐτοῦ τὸ φάρμακον ἔλαβεν Ἀλέξανδρος, καὶ ἀντέδωκε τὴν τῆς συκοφαντίας ἐπιστολήν. Ἡ ἐν Ἰσσῷ συμπλοκὴ Δαρείου καὶ Ἀλεξάνδρου, καὶ ἡ Δαρείου ἧττα. Περὶ τῆς γυναικὸς καὶ τῆς μητρὸς Δαρείου ἁλουσῶν παρὰ Ἀλεξάνδρου.

N. X. Ὅτι καὶ Δαμασκὸν εἷλεν Ἀλέξανδρος, καὶ Κύπρον, καὶ Φοινίκην. Περὶ τοῦ κατ' ὄναρ Σατύρου. Περὶ τῆς κατ' Αἴγυπτον Ἀλεξανδρείας, καὶ τοῦ κατ' ὄναρ Ὁμήρου, καὶ ὅτι νῆσος ἦν αὕτη πρότερον. Περὶ τῶν κατὰ τὴν ἐν ἐρήμῳ διάβασιν Ἀλεξάνδρου ἐξαισίων. Πῶς παῖς Διὸς ἐλογίσθη ὁ Ἀλέξανδρος. Ὅτι λύτρα ὁ Δαρεῖος ἔπεμψε, καὶ οὐκ ἔλαβε ταῦτα ὁ Ἀλέξανδρος. Περὶ τοῦ θανάτου τῆς γυναικὸς Δαρείου· Περὶ τῆς μαρτυρίας τῆς πρὸς Δαρεῖον, διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου σωφροσύνην.

N. XI. Ὅτι Ἀλέξανδρος οὐ λάθρα συμβαλεῖν ἤθελε τοῖς πολεμίοις. Φυγὴ Δαρείου. Ὅσον πλοῦτον εὗρεν Ἀλέξανδρος τοῦ Δαρείου. Ὅπως ὠνείδιζε τοὺς τρυφῶντας Ἀλέξανδρος. Τί ἔλεγεν Ἀλέξανδρος περὶ τῶν γογγυζόντων εἰς αὐτόν· Περὶ τῆς δίψης, ἣν εἶχεν Ἀλέξανδρος διώκων Δαρεῖον. Ὅπως ἐν τῷ θανάτῳ Ἀλέξανδρος τὸν Δαρεῖον ἐτίμησε, τὸν δι' ἐπιλόντα διεσφενδόνησεν. Περὶ Ὑρκανίας, καὶ τοῦ Κασπίου πελάγους.

N. XII. Ὅτι Ἀλέξανδρος βαρβαρικὴν στολὴν ἐνδυσάμενος τοῖς Μακεδόσιν οὐκ ἤρεσεν. Καὶ περὶ Ῥωξάνης, ἣν Ἀλέξανδρος ἔγημεν. Ὅπως παρὰ Ἀλεξάνδρου ἀνῃρέθη Φιλώτας, καὶ Κλεῖτος. Ὅσα ὁ Ταξίλης καὶ οἷα ἐμήνυσεν Ἀλεξάνδρῳ κατὰ τῆς Ἰνδικῆς ἐρχομένῳ χώρας.

N. XIII. Περὶ Πώρου τοῦ τῆς Ἰνδικῆς ἄρχοντος, οἷος ἦν τὸ σῶμα. Ὅσα ὁ Ἀλέξανδρος ἤλγησε τοῦ Βουκεφάλου ἵππου θανόντος, καὶ περὶ τοῦ ποταμοῦ Γάγγη, ὅσος ἦν κατ' εὖρος καὶ βάθος. Ὅτι Μαλλοὶ ἔθνος Ἰνδικόν. Ὅπως Ἀλέξανδρος πρῶτος ὥρμα ἐν τοῖς πολεμίοις, καὶ τυχαίως ἐνίκα.

N. XIV. Περὶ τῶν Γυμνοσοφιστῶν, καὶ τοῦ διὰ τῆς Βύρσης ὑποδείγματος, ἵνα μὴ μακρὰν ὁ βασιλεὺς ἀποδημῇ. Ὅτι εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἦλθεν Ἀλέξανδρος, καὶ ὅσον τοῦ στρατοῦ πλῆθος ἀπώλετο, καὶ περὶ τῶν ἰχθυοφάγων προβάτων. Περὶ τοῦ τάφου τοῦ βασιλέως Περσῶν Κύρου, καὶ τῆς τούτου ἐπιγραφῆς. Ὅτι ἔγημεν Ἀλέξανδρος καὶ τὴν θυγατέρα Δαρείου, καὶ ὅσα ἐν τῷ γάμῳ χρήματα ἀνάλωσε, δοὺς καὶ τοῖς ὀφειλέταις τὰς ὀφειλάς. Ὅσα ἐπένθησεν ἐπὶ τῷ Ἡφαιστίωνι ὁ Ἀλεξανδρος, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Περὶ τοῦ διὰ κοράκων σημείου, καὶ τοῦ θύματος. Περὶ τοῦ εὑρεθέντος ξένου καθημένου ἐν τῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου θρόνῳ. Ὅτι ὁ Θάνατος Ἀλεξάνδρου ἄλλοις ἄλλως λέγεται. Περὶ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος. Ὅτι ἐν τῇ τελευτῇ ἠβουλήθη ἀφανίσαι αὐτὸν, ἵνα δόξῃ καὶ Θεός.

N. XV. Ὅπως ὑπήντησαν Ἀλεξάνδρῳ οἱ ἱερεῖς τῶν Ἑβραίων καὶ ὁ ἀρχιερεύς. Ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος ἰδὼν τὸν ἀρχιερέα, εἰς μνήμην ἦλθε τοῦ κατ' ὄναρ ὀφθέντος αὐτῷ Θεοῦ. Ὅτι ἔθυσε τῷ Θεῷ ὁ Ἀλέξανδρος, κατὰ τὴν ὑφήγησιν τοῦ ἀρχιερέως, καὶ πολλὰ ἐχαρίσατο, ἀνέγνω τε καὶ τὴν βίβλον τοῦ Δανιήλ. Περὶ τοῦ ἐγγαριζὶν ἱεροῦ, ἐν ᾧ κατέφευγον οἱ παρανομοῦντες.

N. XVI. Ὅτι εἰς τέσσαρα ἐμερίσθη ἡ τοῦ Ἀλεξάνδρου ἀρχή. Καὶ περὶ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου, ὅπως Ἱεροσολύμων ἐκράτησε. Ὅτι Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος διεδέξατο τὴν ἀρχήν. Τί ἐστι δραχμὴ, καὶ πόσα τάλαντα ποιοῦσι. Ὅσα ὁ Πτολεμαῖος εἰς τὸ Ἰουδαίων ἱερὸν ἔστειλε δῶρα. Περὶ τῶν ἑβδομήκοντα δύο τῶν ἐξελληνισάντων τὰ Ἑβραϊκὰ βιβλία. Ὅτι οἱ πρὸ τούτου ἐπιχειρήσαντες τὸ τοιοῦτον ἔργον, οὐκ ἀτιμώρητοι ἔμειναν. Ὅτι τινές φασι διῃρημένους ποιῆσαι τὴν ἑρμηνείαν τοὺς ἑρμηνεῖς, ὕστερον δὲ εὑρεθῆναι ἐκ πάντων τὰ αὐτά.

N. XVII. Ὅτι ἔλαβε Πτολεμαῖος τὴν Κλεοπάτραν, καὶ ὅσα ἦν ἡ ταύτης φέρνη. Οἷος ἦν δεξιὸς περὶ τὰ πράγματα ὁ πρὸς Πτολεμαῖον ἀποσταλεὶς πρεσβεὺς Ἰωσήφ. Ὅτι τὸ τὰ τέλη τῶν πόλεων ἐπὶ αὐξήσει πωλεῖσθαι τοῖς ὠνουμένοις παλαιὸν ἦν.

N. XVIII. Ὅπως συνῴκησεν ἡ ἀδελφόπαις τῷ Ἰωσήφ. Ὅπως Ὑρκανὸς ὁ υἱὸς Ἰωσὴφ καὶ ἐν μειρακίοις τελῶν ἦν φρονιμώτατος. Ὅτι ἀτίμως ὠνήσατο ὁ Ὑρκανὸς τοὺς γραμματικοὺς δούλους. Ὅτι βάρις, τὸ ὀχύρωμα.

N. XIX. Ὅτι ὁ Ἐπιφανὴς Ἀντίοχος κατέσχε τὰ Ἱεροσόλυμα. Περὶ Ἐλεάζαρ καὶ τῶν Μακκαβαίων. Ὅτι ἐν Σαββάτῳ πολέμου συγκροτηθέντος, ἐμάχοντο Ἰουδαῖοι.

N. XX. Νίκη Ἰουδαίων κατὰ τῶν τοῦ Ἀντιόχου. Ὅτι ὁ Ἀντίοχος ἐνόσησε διὰ τὰ κατὰ τὸν Ἰουδαίων κακὰ, καὶ ἀπέθανεν.

N. XXI. Ὅπως τὸν ἐλέφαντα ὁ Ἐλεάζαρ πλήξας ὑπ' αὐτοῦ τέθνηκεν ἐν τῷ πολέμῳ.

N. XXIII. Περὶ Κλεοπάτρας τῆς θυγατρὸς Πτολεμαίου. Ὅτι ὁ Πτολεμαῖος δύο διαδήματα περιέθετο, οἷα δύο ἀρχῶν χωρῶν.

N. XXIV. Ὅτι ὄρος καθῄρησαν ἄνθρωποι λίαν ὑψηλὸν, διὰ τριῶν ἐνιαυτῶν.

LIBER QUINTUS.

N. I. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ ἐπικληθέντος Θεοῦ. Ὅρα γυναικὸς καρτερίαν.

N. II. Ὅτι οἱ Βαβδουκαῖοι τὰ ἄγραφα καὶ ἐκ παραδόσεως οὐκ ἐτήρουν.

N. III. Ὅπως ὁ Ἀντίγονος ἀνῃρέθη κατὰ Στράτωνος πύργον, κατὰ τὴν Ἰούδα τοῦ Ἐσσαίου πρόῤῥησιν, κἂν ἐδόκει ἐψεῦσθαι.

N. IV. Περὶ φοινίκων καὶ κιτρίων τῶν ἐν τῇ σκηνοπηγίᾳ. Ὅτι ἐπὶ τρία ἔτη ἐνόσει τεταρταῖον.

N. V. Περὶ Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου. Περὶ Τιγράνου τοῦ Ἀρμενίου. Βασιλεία Ὑρκανοῦ καὶ Ἀριστοβούλου. Ὡς εὖ σοι τῆς εὐχῆς, ἄνθρωπε.

N. VI. Περὶ Πομπηίου καὶ τῆς δοθείσης αὐτῷ χρυσῆς ἀμπέλου ἐξ Ἀριστοβούλου ἐκ πεντακοσίων ταλάντων. Περὶ τῆς Μιθριδάτου τελευτῆς καὶ περὶ τοῦ ὀποβαλσάμου, ὅπερ τῶν μύρων ἄριστον· Ὅπως ὑπὸ Πομπηίου τὰ Ἱεροσόλυμα ἑάλω.

N. VII. Ὅσα ἦσαν τὰ τοῦ ἱεροῦ Ἰουδαίων χρήματα, ἐν οἷς καὶ δοκὸς ἐκ χρυσοῦ. Καὶ ὅτι ἡ μνᾶ ἕλκει λίτρας δύω πρὸς τῇ ἡμισείᾳ. Κύπρος, ὄνομα γυναικός. Ὅτι ὁ Ἡρώδης ἐλθὼν εἰς τὸ δοκιμάσασθαι, ἐξέπληξε τοὺς παρόντας, διὰ τὸ ἑλθεῖν μετὰ δορυφορίας πολλῆς, διὸ καὶ ᾐτιάθη.

N. IX. Ὅπως ὁ Ἀντώνιος ἦρα τῆς Κλεοπάτρας, Περὶ Ηακόρου τοῦ Πάρθων βασιλέως.

N. X. Διὰ τί ἀπετμήθη τὰ ὦτα Ὑρκανός. Ὅπως ὁ Φασάηλος τέθνηκεν.

N. XI. Ἀναίρεσις Ἀντιγόνου.

N. XIII. Περὶ τῆς ἀρχιερωσύνης Ἀριστοβούλοι ἐν νέᾳ τῇ ἡλικίᾳ. Ὅπως ἡ Ἀλεξάνδρα ἔφυγε διὰ λάρνακος, καὶ ἐφωράθη. Ὅπως ἀπεπνίγη Ἀριστόβουλος.

N. XIV. Ὅτι ἠράσθη Ἡρώδου ἡ Κλεοπάτρα. Περὶ τοῦ ἐν Ἰουδαίᾳ μεγάλου γεγονότος σεισμοῦ.

N. XV. Ὅπως καὶ παρὰ τοῦ Καίσαρος Ἡρώδης ἐτιμήθη. Ὅπως εἰς τὸ φανερὸν Ἡρώδην ἐφάνη μισοῦσα ἡ γυνὴ αὐτοῦ. Ὅπως ἡ τοῦ Ἡρώδου γυνὴ θανάτῳ κατακριθεῖσα, τέθνηκεν.

N. XVI. Ὅπως οὐδὲ τοῦ οἰκείου κόσμου Ἡρώδης ἐφείσατο ἐν καιρῷ λιμοῦ διὰ τὴν πόλιν, καὶ αὐτὸν ἀποδοὺς εἰς τὸ ἀγοράσαι σῖτον. Ὅσος ἦν ὁ διαδοθεὶς σῖτος, πόσοι μόδιοι ὁ κόρος.

N. XVII. Ὅπως ὁ Ἡρώδης ἐκώλυε τοὺς ὑπ' αὐτὸν ἀλλήλοις συνέρχεσθαι, δεδιὼς τὰς ἐπιβουλάς. Τίνες οἱ Ἐσσαῖοι, καὶ οἵᾳ χρῶνται διαίτῃ, καὶ ὅπως εἷς τῶν Ἐσσαίων προεῖπε τῷ Ἡρώδῃ παιδίῳ ὄντι τὴν βασιλείαν. Ὅπως ὁ Ἡρώδης τὸν ναὸν ἐπὶ τὸ μεῖζον μετεσκεύασε. Καὶ περὶ τοῦ πύργου. ὃν Ἀντωνίαν ἐκάλεσεν Ὅτι ὁ ναὸς ἐν ἐνιαυτῷ ἐνὶ πρὸς τῷ ἡμίσει ᾠκοδομήθη, ὅτι καὶ οὐδὲ ὑετὸς γέγονεν ἐν ἡμέρᾳ. Περὶ τοῦ πιπράσκεσθαι τοὺς κλέπτας.

N. XVIII. Περὶ τῶν παίδων Ἡρώδου, οἵοι ἦσαν. Ὅπως ἐμίσησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης. Ὅπως κατήλλαξε τὸν Ἡρώδην τοῖς παισὶν ὁ Καῖσαρ.

N. XIX. Οἷος τὸ ἦθος, καὶ τοὺς τρόπους ὁ Ἡρώδης. Ὅσα Ὑρκανὸς καὶ Ἡρώδης ἔλαβον ἀργυρίου καὶ χρυσοῦ τάλαντα ἐκ τοῦ τάφου Δαβίδ, καὶ ὅπως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σώματα Δαβὶδ καὶ Σολομῶντος ἐκωλύθη Ἡρώδη εἰσελθεῖν θείῳ πυρί.

N. XX. Οἷα ἡ διαβολὴ ἀεὶ κακὰ εἰργάζετο, καὶ ἔτι ἐργάζεται.

N. XXI. Περὶ τοῦ κακίστου Εὐρυκλέους. Ὅτι ἐδέσμησε τοὺς υἱοὺς ὁ Ἡρώδης Ἀριστόβουλον καὶ Ἀλέξανδρον, Τὸ συνέδριον τὸ τοὺς παῖδας Ἡρώδου κρῖνον σὺν τῷ Ἡρώδῃ.

N. XXII. Περὶ τοῦ παρρησιασαμένου στρατιώτου εἰς Ἡρώδην, βουλευόμενον θάνατῶν τῶν οἰκείων παίδων. Ὅπως ἀπηγχόνησε τοὺς οἰκείους παῖδας ὁ Ἡρώδης. Ὅτι πάτριον ἦν τό ἔθος τὸ πολλαῖς συνοικεῖν γυναιξί. Ὅτι ἀνεψιοὶ οἱ ἐξάδελφοι.

N. XXIII. Ὅτι οἱ Φαρισαῖοι οὐκ ἐπείσθησαν ὀμόσαι, καὶ ὅτι προεῖπον τὸν τοῦ Ἡρώδου θάνατον καὶ ἀπεκτάνθησαν πολλοὶ ἐκ αὐτῶν.

N. XXIV. Περὶ λιμένος τοῦ λεγομένου Σε Κατηγορία Ἀντιπάτρου. Ὅτι ὁ Ἡρώδης καὶ τ Ἠντίπατρον δέσμιον εἰς Καίσαρα ἔπεμψεν.

N. XXV. Ἀκμή, ὄνομα γυναικός. Κύκηθρον τ χὴν ἐμποιοῦν· Περὶ τῶν καθελόντων τὸν ἀνα ἀετὸν εἰς τὸν μέγαν πυλῶνα τοῦ ναοῦ.

N. XXVI. Τίνα νόσον ἐνόσησεν Ἡρώδης, π τε καὶ ὀδυνηράν. Περὶ τῶν τῆς Καλλιρόης θ Οἵαν ἐπίνοιαν ὁ Ἡρώδης ἐπενοήσατο τὸ κάκιστος κλαυθῇ μετὰ θάνατον. Τελευτὴ Ἡρώδου. Ὅτι χέλαος διεδέξατο Ἡρώδην.

LIBER SEXTUS.

N. I. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων στάσεως κα μαίων, ὅτε καὶ ὁ ναὸς ἐνεπρήσθη· Ὅτι δοῦλος δου διάδημα περιέθετο.

N. II. Ὅτι καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὡμὸς ἦν λατὰ τ τέρα. Περὶ τοῦ πλοῦ Ἀλεξάνδρου. Κατηγορί Ἀρχελάου. Περύ τοι ὀνείρου οὗ εἶδεν Ἀρχέλαος. ὄνειρος τῆς Ἀρχελάου γυναικός. Περὶ τῆς ἀπο τῆς ἐπὶ Καίσαρος γεγενημένης.

N. III. Αἵρεσις Φαρισαίων. Αἵρεσις Σαδδο Αἵρεσις Ἐσσηνων. Αἵρεσις Γαλιλαίων. Πότε ἐγ ἀπογραφή. Πότε ὁ Καῖσαρ ἔθανε, καὶ πόσα ἔτη τησεν. Ὅτι διεδέξατο Καίσαρα ὁ Τιβέριος.

N. IV. Περὶ Ποντίου Πιλάτου. Περὶ Ἡρώ τετράχου καὶ τῆς πόλεως Τιβεριάδος. Περὶ τ Ἰουδαίων ἐνστάσεως. Πότε ἐφάνη ὁ Χριστὸς ἐν Ἰ καὶ οἷά φησιν ὁ Ἰώσηπος περὶ αὐτοῦ. Ἔτι περ τοῦ φησιν ὁ Ἰώσηπος.

N. V. Περὶ τῆς Ῥωμαίας Παυλίνης. Ὅτι μ τῶν ἱππέων ἀξίωμα· Περὶ τῆς πονηρίας Ἴδης. ἡ Παυλίνα τῷ ἐρῶντι αὐτῆς συνεγένετο, τοῦτον Θεόν. Ὅπως τὸ κατὰ τῆς Παυλίνης ἐξήτασε Τιβέριος καὶ ἐκόλασε τοὺς τοῦτο συνεργήτας. Περὶ τῆς βάρεως τῆς μετωνομασθείσης νίας.

N. VI. Περὶ Φιλίππου, ὅτι καὶ καθ' ὁδὸν καὶ ὁ θρόνος αὐτοῦ ἐπιφερόμενος ἐτίθετο κα τόπον ἔνθα καθήμενος ἠκροᾶτο. Περὶ τοῦ β τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου οἷά φησιν ὁ Ἰώσηπος τῆς τοῦ Τιβερίου τελευτῆς, ὃν διεδέξατο Γάϊος.

N. VII. Περὶ Ἀγρίππα, ὅπως εὐηργετήθη Ἡρωδιάδο τῆς ἀδελφῆς. Διὰ τί πρέσβεσιν οὐ ὡμίλει συχνοῖς. Διὰ τί τοὺς ἐν ἀρχῇ οὐ π καὶ περὶ τοῦ παραδείγματος τούτων".

N. VIII. Περὶ Ἀντωνίας, καὶ ὅπως ἐτίμα ὁ Τιβέριος. Περὶ ὧν τις προεῖπεν ἔσεσθαι ο πήσας. Ὅπως τὸν Γαΐον διάδοχον ἑαυτοῦ κ Τιβέριος.

N. IX. Ὅτι ἀρχαῖον τὸ τοὺς ἐξορίστους ἀκ μους εἶναι. Ὅπως ἔλυσε τῶν δεσμῶν τὸν Ἀγ Γαΐος, καὶ βασιλέα ἐπέδειξεν. Ὅπως κατὰ Ἀγρίππας ἐπέστειλε τῷ Γαΐῳ. Ὅτι τὸ ὅπλα ἔχειν ἄρχοντας, οὐκ ἀνύποητον.

N. X. Ὁ Γάϊος, μὴ ὡς θεὸς παρὰ Ἰουδαίων ἐνος ὠργίζετο, καὶ τὸν Φίλωνα ὑπεραπολογο οὐκ ἐδέχετο. Ὅπως οὐ παρεχώρησαν Ἰουδαῖοι ἀνδριάντα Γαΐου ἐν τῇ πόλει αὐτῶν. Ὅτι ὁ Ἀγ ἔπεισε Γαΐον συγχωρῆσαι μὴ στῆναι ἐν Ἰουδ οἰκεῖον ἀνδριάντα. Ὅτι ἀνῃρέθη Γάϊος, καὶ Κ αὐτὸν διεδέξατο.

Ότι χρυσῆν ἅλυσίν Γάϊος τῷ Ἀγρίππᾳ A
ἀνθ' ἧς κατεκρίθη σιδηρᾶς, ἣν καὶ ἀν-
πας τῷ Θεῷ. Ὅτι ὁ ὕπαρχος ἀρχὴ ἦν
ίοις. Ὅτι Δωρῖται ἔθνος εἰσίν. Ὅτι
ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅτι ὁ Στράτωνος πύρ-
ἐν Παλαιστίνῃ Καισάρεια. Περὶ τῆς ἐξ
ολῆς λαμπρὸν ἀποστιλβούσης. Ὅπως ὁ
έθνηκεν.

ερὶ τῆς ἐγκυμονούσης γυναικὸς, ἧς ἐκ
ἔδοξε φωνὴν γενέσθαι, λέγουσαν τὴν
ου τύχην. Ὅπως ὁ Ἰζάτης μετετέθη εἰς
κὴν θρησκείαν, καὶ ἡ τούτου μητήρ
ίως, καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα ἀπῆλθεν εἰς τὸ
ρόν. Περὶ Ἀρταβάνου τοῦ Πάρθων βασι-
ε᾽ς Ἰζάτην ἦλθε δεόμενος. Ὅτι ἀποκατ-
ὁ Ἀρταβάνης εἰς τὴν Πάρθων βασι-

Πόλεμοι Ἀράβων πρὸς Ἰζάτην τὸ πρώ- B
οδοσίας τῶν οἰκείων, εἶτα ἧττα Ἀράβων.
γότητος Θευδᾶ. Ἡ ιλη ἱππέων σύλλογος.
ρχίας. Περὶ τῶν φευγόντων ἐκ τοῦ
τὸ στενὸν τῆς ἐξόδου καταπατηθέντων καὶ
Ὅπως ἐτιμωρήθη ὁ εἰς τοὺς νόμους Μω-
σας.

Ότι μετὰ τὸ ἡγεμονεύειν Συρίας. Ὅτι
ν τὸ Βέσβιον ὄρος. Τελευτὴ Κλαυδίου.

Ὅτι Νέρων Κλαύδιον διεδέξατο. Οἷα καὶ
χιερεῖς ποιοῦσι τοὺς οἰκείους ἀδικοῦντες

Περὶ τῶν Σικαρίων ληστῶν. Περὶ Ἰακώ-
ελφοθέου. Πόσοι ἐξ Ἀαρὼν μέχρι Φινεὲς
κτὰ συγγένειαν ἀρχιερεῖς.

Ι. Ὅτι Οὐεσπασιανὸς ἀπεστάλη κατὰ τῆς
παρὰ Νέρωνος. Περὶ τῆς πόλεως Ἰωτα- C
τοῦ Ἰωσήπου. Ὅτι ὁ Νέρων ἀνεῖλεν
καὶ Γάλβας ἦρξε μετ' αὐτὸν, καὶ αὐτὸς
ὸν ἀνῃρέθη, καὶ ἦρξαντο Ὄθων καὶ Ουϊ-
καὶ ἀλλήλοις ἐπολέμουν. Ἀνάῤῥησις Οὐε-

Τίτου πολιορκία κατὰ τῆς Ἱερουσαλήμ.
χος ἦν ἡ Ἱερουσαλήμ. Περὶ τοῦ μηχανή-
κριῶν τῶν κατὰ τῆς πόλεως ἐπαχθέντων.
ξυλίνων πύργων, οὓς ὁ Τῖτος ἐποίησεν.
Περὶ τῆς ἐπινοίας τοῦ Ἰουδαίου Κάστο-
ὑπερετέθη ἡ κατὰ τοῦ πύργου ἐπιβουλὴ
αίων. Ὅτι ὁ Τίτος φιλανθρωπότερον περὶ
δαίους διέκειτο, καὶ νικῶν αὐτούς. Ὅτι
ἡ πόλις τετείχιστο. Περὶ ὧν ἐκακούργουν
ται, καὶ μάλιστα λιμώττοντες. Περὶ ὧν
ὧν ὁ λιμὸς τοῖς Ἰουδαίοις.

Περὶ τῶν διὰ χωμάτων ἐλεπόλεων· περὶ D
ίας τῶν Ἰουδαίων, δι' ἧς καθηρέθησαν
ἐλεπόλεις τῶν Ῥωμαίων εὐμηχάνως. Ὅτι
χει τοὺς Ἰουδαίους ἔξωθεν Τῖτος περι-
Ὅπως ὁ λιμὸς τοὺς Ἰουδαίους διέθετο.
αὐτομολούντων Ἰουδαίων, καὶ ὅτι, ἀπὸ
ἐμπιπλάμενοι, διερῥήγνυντο. Καὶ ὅτι τι-
εὑρέθησαν ἔχοντες εἰς τὰς γαστέρας χρυ-
καὶ πολλοὺς αὐτῶν καὶ πρὸ τοῦ θνήσκειν
Ῥωμαῖοι ἀνηλεῶς.

Ι. Ὅτι ζώων κόπρους ἤσθιον. Ὅτι, τοῦ
καταπεσόντος, ἕτερον εὑρέθη ἐντός. Περὶ
θόντος διὰ τοῦ τείχους Ῥωμαίου ἀνδρὸς
Ὅτι ἥλους εἶχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τοῖς ὑπο-

δήμασι. Ὅτι καὶ διὰ τῆς νυκτὸς ἐπολέμουν, καὶ
ὅτι καὶ ἡ Ἀντωνία ὁ πύργος μετεσείσθη. Περὶ τῆς
γυναικὸς, ἥτις τὸ οἰκεῖον τέκνον εἰς τροφὴν οἰκείαν
ἀπέσφαξεν.

N. XXIII. Ὅτι αἱ πύλαι τοῦ ἱεροῦ ἐνεπρήσθησαν,
ἀργυραῖ οὖσαι. Ὅτι ἔδοξε τοῖς Ῥωμαίοις τοὺς εἰς
τὸ ἱερὸν καταφυγόντας σώζεσθαι Ἰουδαίους, εἰ μὴ
ἀνταμύνονται, καὶ ὅτι ὁ Τῖτος τὴν τοῦ ναοῦ οὐκ
ἐβούλετο καταστροφήν. Ὅτι καὶ χρῦσας εἶχε θυρί-
δας ὁ ναός. Ὅτι ὁ Τῖτος παντοίως ἐσπούδαζε μὴ
καυθῆναι τὸν ναόν. Ὅτι κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα καὶ
τὴν αὐτὴν ἡμέραν συνέπεσε γενέσθαι τὸν ἐμπρη-
σμὸν τοῦ ναοῦ ὑπὸ Βαβυλωνίων πρότερον, καὶ ὕστε-
ρον ὑπὸ Ῥωμαίων.

N. XXIV. Περὶ τοῦ τοίχου, οὗ τὸ εὖρος πήχεις ἡ'.
Περὶ τῶν ἐν τῷ γαζοφυλακίῳ χρημάτων. Περὶ
τῶν γενομένων σημείων τῆς ἁλώσεως. Οἷον τὸ μέ-
γεθος τῆς πύλης. Περὶ τοῦ βοῶντος πρὸ μακροῦ τὰ
τῆς ἁλώσεως, καὶ ὅπως καὶ οὗτος ἀπώλετο.

LIBER SEPTIMUS.

N. I. Περὶ Λατίνων. Περὶ Ῥουτούλων. Ὅπως ὁ
Αἰνείας ἐνομίσθη θεός. Περὶ Ἄλβας τῆς πόλεως,
καὶ ὅπως οὕτως ἐκλήθη. Πόθεν Τίβερις ὁ ποταμὸς
τὴν ὀνομασίαν ἔσχεν. Ὅπως ὁ Ἀμούλιος ἐθεοποίει
ἑαυτόν. Ὅτι ἀπὸ Νομίτορος καὶ Ἀμουλίου ἔσχε τὰ
τῶν Ῥωμαίων ἀρχήν. Ὅτι δίδυμοι ἦσαν Ῥῶμός τε
καὶ Ῥωμύλος, οἳ καὶ γεγόνασιν ἔκθετοι, καὶ ὅτι
παρὰ λυκαίνης ἐτράφησαν, καὶ οἷαν φασὶ τὴν λύ-
καιναν.

N. II. Ὁποῖοι ἦσαν Ῥῶμός τε καὶ Ῥωμύλος. Ὁ
ἀναγνωρισμὸς Ῥώμου καὶ Ῥωμύλου. Ἀναίρεσις
Ἀμουλίου.

N. III. Θάνατος Ῥώμου, καὶ ὅθεν ἐπικίνδυνον
ἐνομίσθη τὸ τὴν τάφρον τοῦ στρατοπέδου τινὰ διελ-
θεῖν, ἀφέντα τὴν συνήθη ὁδόν. Ὅπως διεγράφη
τὸ τεῖχος τῆς Ῥώμης. Ὅτι τὰ τείχη ἱερά, οὐ μὴν
καὶ αἱ πύλαι. Ποίᾳ ἡμέρᾳ ἡ Ῥώμη ἐκτίσθη, καὶ
πόθεν τὸ Παλάτιον ἐκλήθη, καὶ περὶ λεγεῶνος. Ὅτι
ἑκατὸν ἦσαν οἱ βουλευταί, οἳ καὶ πατρίκιοι ἐκα-
λοῦντο, καὶ διὰ τί ἐκλήθησαν πατρίκιοι. Ὅπως ἥρ-
πασαν τὰς τῶν Σαβίνων θυγατέρας οἱ Ῥωμαῖοι· οἱ
δὲ Σαβῖνοι Λακεδαιμονίων εἰσὶν ἄποικοι. Ὅτι ὑπὸ
τῶν Σαβίνων ἑάλω ἡ Ῥώμη παρὰ γυναικὸς προδο-
θεῖσα, ὑπόσχεσιν λαβοῦσα τοὺς βραχιονιστῆρας Σα-
βίνων, οὓς μετὰ τὴν προδοσίαν ἐπιῤῥίπτοντες τῇ
προδούσῃ, ἀπέκτειναν αὐτήν.

N. IV. Ὅτι κοινῇ Ῥωμαῖοι καὶ Σαβῖνοι τὴν πό-
λιν ᾤκησαν, καὶ Τάτιος Ῥωμύλῳ συνεβασίλευεν.
Φόνος Τατίου. Περὶ τοῦ ἐν Ῥώμῃ γεγονότος λοιμοῦ
διὰ τὸν Τατίου θάνατον καὶ τὴν αἱματώδη βροχήν.
Ὅτι ἐπὶ ἑκατὸν χρόνοις συνέθεντο εἰρηνεύειν μετὰ
Ῥωμαίων Οὐήϊοι, δόντες καὶ ὁμήρους πεντήκοντα.
Ὅτι τὴν μοναρχίαν καὶ τὰ βασιλικὰ σύσσημα πρῶ-
τος Ῥωμύλος ἔδειξεν. Ὅτι οἱ καλούμενοι πατρίκιοι
ὕστερον ἄπρακτον εἶχον τὸ ὄνομα. Ὅπως ἠφανίσθη
Ῥωμύλος, καὶ θεὸς ἔδοξεν. Ὅπως ὁ Ῥωμύλος μετὰ τὸ
ἀφανισθῆναι Κυρῖνος ἐκλήθη.

N. V. Ὅτι μετὰ τὸν Ῥωμύλον οἱ πατρίκιοι οὐκ-
έτι ἕνα βασιλέα ἠρετίσαντο, ἀλλ' ἕκαστος αὐτῶν
ἡμισυ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἐβασίλευεν, ὃ καὶ μεσο-
βασιλείαν ἐκάλεσαν. Ὅυι πάλιν εἰς ἀνερῥήθη βασι-
λεὺς ὁ Νομᾶς Πομπήλιος. Ὅτι πρότερον ἔθυσε τοῖς
θεοῖς, καὶ οὕτως ἔλαβε τὴν ἀρχὴν ὁ Νομᾶς, καὶ τὰ

βασιλικὰ παράσημα. Ὅτι καλῶς ἄγαν καὶ θεοφιλῶς ὁ Νομᾶς τὴν ἀρχὴν διήνυσεν, εὐσεβῶς παρὰ τοὺς τότε Ἕλληνας διακείμενος περὶ τὸ θεῖον. Ὅτι δεκάμηνος ἦν ὁ χρόνος παρὰ Ῥωμαίοις, παρὰ δὲ τοῖς λοιποῖς διαφόρως εἶχε μηνιαῖος, τετραμηνιαῖος, ἑξαμηνιαῖος.

N. VI. Ὅτι Ὁστίλιος Τοῦλλος μετὰ Νομᾶν ἦρξε. Περὶ τῶν τριδύμων ἀδελφῶν τῶν τε ἀπὸ Ῥώμης καὶ τῶν ἐξ Ἄλβανῶν, οὓς ἔτεκον μητέρες δίδυμοι. Ὅτι ἦν ποτε ἡ Ἄλβα τῆς Ῥώμης μητρόπολις.

N. VII. Ὅτι οἱ Λατῖνοι ἐναντίοι ἦσαν Ῥωμαίοις.

N. VIII. Περὶ τοῦ καταπτάντος αἰτοῦ εἰς τὴν κεφαλὴν τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι ὁ Ταρκύνιος ὁλοπόρφυρα εἶχε, τό τε ἱμάτιον, καὶ τὸν χιτῶνα, καὶ χρυσόπαστα, καὶ στέφανον διὰ λίθων, καὶ σκῆπτρον, καὶ δίφρον, καὶ τέθριππον. Περὶ τοῦ στυχαστικοῦ οἰωνιστοῦ. Περὶ τοῦ τιμηθέντος χαλκῆ εἰκόνι. Περὶ τῆς διαπαρθενευθείσης ἱερείας, ὅπως ἐκολάσθη, καὶ περὶ τῶν διαπαρθενευόντων αὐτάς.

N. IX. Περὶ τοῦ σημείου τοῦ εἰς τὸν Τούλλιον. Ὅτι ἔθνος οἱ Οὐολόσκοι. Ὅτι τοὺς πάντων δούλους ἠλευθέρωσαν. Ὅτι τὰ ἀστυκὰ ὑποδήματα τῶν εὐπατριδῶν ἦσαν, καὶ οἷα ταῦτα. Ὅτι ἄλλοι Ῥωμαῖοι παρὰ τοὺς Λατίνους.

N. X. Ὅτι κακῶς ἦρξε Ταρκύνιος Κάντεῦθεν ἄλλοι παρὰ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Λατῖνοι. Ὅτι ἔθνος Γαουῖνοι. Ὅπως συνεβούλευσεν ὁ πατὴρ μηδὲν εἰπὼν, ἀλλὰ πράξας. Ὅτι τὰ αὐτὰ καὶ Θρασύβουλός ποτε διεπράξατο.

N. XI. Περὶ τῆς μάντιδος Σιβύλλης. Περὶ τῶν βιβλίων Σιβύλλης. Περὶ τῆς διὰ βυρσῶν τιμωρίας. Περὶ τῆς εὑρεθίσης ἀνδρώας κεφαλῆς εἰς τὰ θεμέλια τοῦ ναοῦ, καὶ τί ἐδήλου τὸ τέρας. Ὅπως ὠνομάσθη τὸ Καπιτώλιον. Περὶ τῶν σημείων τῆς ἐκπτώσεως τοῦ Ταρκυνίου. Ὅτι Βροῦτος ὁ μωρὸς παρὰ Λατίνων. Ὅπως ὁ Βροῦτος τὴν γῆν ὡς κοινὴν μητέρα ἐφίλει. Περὶ Λουκριτίας, ἣν ἐβιάσατο ὁ τοῦ Ταρκυνίου υἱός, καὶ διὰ τοῦτο ἀπέσφαξεν ἑαυτήν. Ὅπως ὁ Βροῦτος τὸν Ταρκύγιον κατέλυσε, καὶ τῆς βασιλείας ἠξιώθη σὺν Κολλατίνῳ, ἵνα μὴ δοκῇ μοναρχεῖν· διὸ καὶ ὕπατοι οὗτοι ἐκλήθησαν.

N. XII. Ὅτι διὰ τὴν μελετωμένην προδοσίαν τῶν υἱῶν τοῦ Βρούτου κολαζομένων, ὁ πατὴρ οἷον ἀπαθῶς διέκειτο, ὁρῶν αὐτοὺς πάσχοντας. Ἤτοι διὰ πελέκεως ἀπέθανον. Ποπλικόλας ὁ δημοτικός. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Τυρσηνῶν Ἐν μάχῃ πολλῶν πεσόντων ἐκατέρωθεν, εἶπε τὸ δαιμόνιον, ἐκ τοῦ ἑνὸς μέρους ἕνα πεσεῖν ἐπέκεινα, καὶ εὑρέθη οὕτως. Ὅτι Ῥωμαίοις οἱ Ἰταλοὶ ἐναντίοι ἦσαν τότε. Ὅπως ὁ Σκαιόλας εὐμηχάνως εἰρήνην ἐποίησε μεταξὺ Ἰταλῶν καὶ Ῥωμαίων.

N. XIII. Ὅτι τετράκις ὑπάτευσεν Οὐαλέριος, καὶ Ῥωμαῖοι δυσχεραίνουσιν. Ὅτι ῥαβδούχους μετὰ πελέκεων εἶχε προϊόντας, καὶ οἰκίαν λαμπρὰν, ἣν καὶ παθήρησαν. Πότε ταμίαι ἐγένοντο, οἵ καὶ κοιαίστορες ἐκαλοῦντο, καὶ τί τὸ τῶν κοιαιστόρων ἔργον. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Σαβίνων. Ὅτι Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ἥττα Σαβίνων. Ὅτι ἐπ' ἐνιαυτὸν ἐθρηνεῖτο τελευτήσα. Ποπλικόλας· Αὖθις πόλεμος Λατίνων καὶ Ῥωμαίων. Περὶ δικτάτορος.

N. XIV. Περὶ τοῦ ἔθνους Οὐολούσκων. Ὅτι ἀρχικὸν ἦν τοὺς ἐν ἐκστρατείᾳ μὴ ἀπαιτεῖσθαι. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Αἰκουῶν, καὶ ὅτι τὸν Μάξιμον τὸν μέγιστον σημαίνει. Περὶ τοῦ μύθου ἐν ᾧ ἡ γαστὴρ ὠνειδίζετο παρὰ τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν. Ὅπως ἐν ταῖς πολιτείαις οἱ δανείζοντες χρεωφείλεις.

N. XV. Τίνες οἱ τριβοῦνοι. Οἵα ἦν ἰσχὺς τότε τῶν τριβούνων. Πόθεν λέγεται, Καθωσιώθη. Τίς ὁ Ἀγορανόμος.

N. XVI. Ὅτι ὠνομάσθη Κοριολᾶνος ὁ Μάρκιος ἐκ τοῦ ἡττῆσαι τὸ ἔθνος τοῦ Κοριόλου. Ὅτι ἐν καιρῷ ἱπποδρομίας καὶ οἱ πρόσχωροι εἰς Ῥώμην συνέθεον. Κἀνταῦθα οἱ Ῥωμαῖοι τοῖς Λατίνοις ἐχθροί.

N. XVII. Περὶ τῆς τιμωρίας τῆς δεκατεύσεως, ἥτις τοῖς ἁμαρτήσασι στρατιώταις ἐπάγεται. Ὅτι πένης ἀνὴρ, καὶ γεωργίᾳ ζῶν, δικτάτωρ γέγονε διὰ τὴν λοιπὴν ἀρετήν. Ὅτι κατὰ Ῥωμαίους Κικινάτοι οἱ ἀκειροκόμαι. Τί τὸ ὑπὸ ζυγὸν ἀγαγεῖν τοὺς ἡττηθέντας.

N. XVIII. Ὅτι μετὰ τὴν τῶν νόμων ἐξ Ἑλλάδος μεταγωγὴν ἐπαύσαντο Ῥωμαίοις οἱ δήμαρχοι, καὶ στρατηγοὶ προεβλήθησαν. Ὅτι σανίσιν οἱ νόμοι γραφομενοι τότε, εἰς τὴν ἀγορὰν προετίθεντο. Πόθεν ἡ Δωδεκάδελτος. Πότε ἡ Δεκαρχία κατελύθη.

N. XIX. Πότε χιλίαρχοι ἀνθ' ὑπάτων ἐκλήθησαν. Περὶ τιμητῶν. Ἐντιμότεροι τῶν τιμητῶν καὶ τῶν ἱππάρχων δικτάτορες. Τί ἐστι Πρίγκιψ.

N. XX. Πότε μισθοφορεῖν τὸ στρατιωτικὸν ἤρξατο. Τί σημαίνει ὅταν ὕδωρ ὑπερεκβλύσῃ.

N. XXI. Πότε ἐδόθη ταῖς γυναιξὶ τὸ ἐπ' ὀχήματι περιιέναι. Ὅτι πρῶτος λευκῷ τετρίππῳ Κάμιλλος ἐθριάμβευσε, καὶ ὅπως ὁ θρίαμβος ἐτελεῖτο. Οἷον ἦν τὸ ἅρμα τοῦ θριάμβου. Περὶ ἵππων ζυγίων, καὶ σειραφόρων, καὶ κελήτων. Ὅτι ἐκωδονοφόρουν οἱ κριθέντες θανεῖν. Ὅτι καὶ ἐν δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἐξήρκει ἡ πομπή.

N. XXII. Ὅπως Φαλίσκοι κατεφρόνουν Ῥωμαίων πολεμούντων, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς παῖδας ἐξῆγον εἰς τὸ τεῖχος γυμνασομένους. Καὶ ὅπως ὁ διδάσκαλος προδέδωκε τούτους, καὶ ὅπως αὐτὸν οἱ πολέμιοι δεδεμένον ἀντέστρεψαν.

LIBER OCTAVUS

N. XIV. Ὅπως ὁ Μέτελλος τοὺς τῶν πολεμίων κατασκόπους ἐφώρασε. Ὅτι πολέμου Ῥωμαίοις καὶ Καρχηδονίοις σύρραγέντος ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τοὺς ἐλέφαντας αὐτῶν ἀνεῖλον. Ὅπως τοὺς ἐλέφαντας οἱ Ῥωμαῖοι διεπεραίωσαν τὸν πορθμὸν, καὶ εἰς Ῥώμην ἀπήγαγον.

N. XV. Ὅτι πρέσβεις εἰς Ῥώμην οἱ Καρχηδόνιοι ἔπεμψαν, καὶ αὐτὸν τὸν Ῥηγοῦλον τὸν ὕπατον εἰρήνην αἰτοῦντες. Ὅσα Ῥωμαίοις ὁ Ῥηγοῦλος συνεβούλευσε, γνώμην δοῦναι ἐπιτραπεὶς, καὶ ὅπως ἀνακομισθεὶς ἐκὼν εἰς Καρχηδόνα, ἵνα μὴ ἐπιοκήσῃ, ὠμότατα διεφθάρη. Στρατεία Ῥωμαίων εἰς τὴν Λιβύην, καὶ πολιορκία τοῦ Λιλυβαίου. Ὅσα οἱ Ῥωμαῖοι ἐν τῇ πολιορκίᾳ τοῦ Λιλυβαίου παρὰ τεσσαρῶν Καρχηδυνίων ὑπέστησαν.

N. XVI. Ὅτι ἀφῆκαν οἱ Ῥωμαῖοι τὸ ναυμαχεῖν. Ὅτι μετέστησαν πρὸς Ῥώμην οἱ Γαλάται τοῖς Καρχηδονίοις συμμαχοῦντες, καὶ ὅτι αὖθις ναυτικὸν οἱ Ῥωμαίοι συνεστήσαντο, καὶ ναυμαχίᾳ τοὺς Καρχηδονίους ἐνίκησαν.

N. XVII. Ὅτι τὸν σφέτερον στρατηγὸν οἱ Καρχηδόνιοι ἀνεσταύρωσαν, καὶ σπείσασθαι Ῥωμαίοις ἤτουν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ φυσηθέντες διὰ τὴν νι-

κην, βαρυτέρας τὰς τῶν σπονδῶν συνθήκας τοῖς Καρχηδονίοις ἐπήνεγκαν, καὶ οὕτως ὁ πόλεμος ἔληξέ σφισιν.

N. XVIII. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς ἔθνη. Ὅτι τὴν Σαρδὼ ἔλαβον οἱ Ῥωμαῖοι ἐκ τῶν Καρχηδονίων καὶ χρήματα. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Γαλάτας καὶ Λίγυας, καὶ Κυρνίους· Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Σαρδονίους, καὶ Κυρνίους, καὶ Λίγυας. Ὅτι πολέμιοι τοῖς Ῥωμαίοις ἐκρίθησαν Καρχηδόνιοι. Κηρύκιον, ἡ τοῦ κήρυκος ῥάβδον. Μάχαι πρὸς Σαρδῶνας καὶ Κυρνίους.

N. XIX. Ὅπως Ἀμίλκας ἐνικήθη παρὰ Ἰβήρων καὶ ἐφθάρη. Περὶ Βοουΐων καὶ Γαλατῶν. Περὶ Ἴσσης τῆς νήσου, καὶ ὅπως οἱ κάτοικοι ταύτης Ῥωμαίοις προσεχώρησαν, καὶ περὶ τῆς ἀρχούσης αὐτῶν γυναικός. Ποῖαι χῶραι καλοῦνται Ἰλλυρικόν.

N. XX. Ἰνσούβρων ἐπίθεσις κατὰ Ῥωμαίων, καὶ μάχη, καὶ ἧττα. Τέρατα συμβεβηκότα Ῥωμαίοις. Ὅτι τοὺς ὑπάτους οἱ Ῥωμαῖοι μετεπέμψαντο. Οἱ δὲ οὐκ ἐπῆλθον, ἕως τὸ πᾶν ἤνυσαν. Ἑτέρα στρατεία κατὰ Ἰνσούβρων. Περὶ Δημητρίου τοῦ Σαρδιαίων ἄρχοντος ὅπως ὑπὸ Ῥωμαίων ἐκολάσθη.

N. XXI. Ὅτι αὖθις πόλεμοι μεταξὺ Ῥωμαίων ἀνερράγησαν καὶ Καρχηδονίων Ἀννίβου στρατηγοῦντος αὐτῶν τοῦ Ἀμίλκου παιδός. Ἰδρὶ τῆς ἐν Εὐρώπῃ Ἰβηρίας, ὅπου ἐστὶ, καὶ μέχρι τίνος διήκει. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐπολιόρκει τοὺς ἐν Ἰβηρίᾳ Ζακυνθίους. Ἅλωσις τοῦ περιβόλου τῶν Ζακυνθίων. Ὅτι ἔκαυσαν οἱ Ζακύνθιοι τὰ τιμιώτερα τῶν χρημάτων αὐτῶν, καὶ αὐτοὶ σὺν ἀπονοίᾳ τοῖς ἐναντίοις συμμίξαντες, κατεκόπησαν.

N. XXII. Ὅτι πόλεμος ἐψηφίσθη Ῥωμαίοις κατὰ Καρχηδονίων. Ὅτι πρέσβεις ἐπέμφθησαν εἰς Καρχηδονίους. Περὶ σημείων γενομένων πρὸ τῆς μάχης τῶν Ῥωμαίων καὶ τῶν Καρχηδονίων, καὶ περὶ ἀνείμου τῷ Ἀννίβᾳ φανέντος.

N. XXIII. Ὅτε οἱ Ῥωμαῖοι τῶν ὑπάτων τὸν μὲν εἰς Σικελίαν ἔπεμψαν, τὸν δὲ εἰς Ἰβηρίαν· καὶ ὅπως ὁ Ἀννίβας ἐπεραιώθη τὸν Ῥοδανόν. Ὅτι οἱ πεμφθέντες παρὰ τῶν ἀντιμαχομένων εἰς κατασκοπὴν, συνήστηναν ἀλλήλοις. καὶ ἐμαχέσαντο. Καὶ ὅτι ὁ Ἀννίβας ἀτρέπτως ὁδὸν δι' ὀρῶν διαβὰς ἐκακοπάθησε, καὶ πολλοὺς ἀπώλεσε τῶν οἰκείων. Μάχαι διάφοροι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων τοῦ Ἀννίβου αὐτῶν στρατηγοῦντος.

N. XXV. Ὅτι κατεσερατήγησε τῶν Ῥωμαίων ὁ Ἀννίβας καὶ πολλοὺς ἀνεῖλε· καὶ οὐ μείους ἐζώγρησε, καὶ ἐπὶ τὴν Ῥώμην ἠπείγετο· Ὅσα ἐποίουν οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ μαθόντες τὰ κατὰ τὸν Ἀννίβαν. Ὅτι περιέκλυσαν τοὺς πολεμίους οἱ Ῥωμαῖοι εἰς τὴν Καμπανίαν.

N. XXVI. Μηχάνημα τοῦ Ἀννίβου. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐσφάλησαν ἐκ κακοβουλίας τοῦ σφῶν στρατηγοῦ. Ὅτι εἰς κίνδυνον κατέστησαν οἱ περὶ τὸν Ῥοῖφον ἐξ ἀβουλίας αὐτοῦ, καὶ ὅτι ταχὺ μετεβάλετο, καὶ τῷ δικτάτορι ὑπετάγη.

LIBER NONUS.

N. I. Περὶ χρησμῶν. Ὅπως ἡ ἐν Κάνναις ἧττα τοῖς Ῥωμαίοις συνέπεσε, καὶ ὅσα ὁ Ἀννίβας ἐποίησεν, εἰς μάχην αὐτοὺς ἐκκαλούμενος, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο ἐκείνῳ τὴν νίκην κατεργαζόμενα. Ὅτι εἰ τότε ὁ Ἀννίβας εἰς τὴν Ῥώμην ὥρμησεν, εἶλεν ἂν αὐτήν.

N. II. Περὶ τοῦ Σκιπίωνος. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διετέθησαν, τὴν ἧτταν τῶν οἰκείων μαθόντες. Ὅπως τοῖς αἰχμαλώτοις ὁ Ἀννίβας ἐχρήσατο. Βούλευμα θαυμαστὸν, ὅπως ὁ Ἀννίβας τοὺς Νεαπολίτας ᾠκειώσατο, καὶ τὴν Καμπανίαν τῶν Ῥωμαίων μετέστησε, καὶ ἄλλους εἷλε, καὶ ἀπηνῶς αὐτοῖς χρησάμενος, ἀνέκοψε τοὺς λοιποὺς μὴ προσιέναι αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐν Βασιλίναις Ῥωμαῖοι τῆς πολιορκίας ἐξ-ρύσθησαν.

N. III. Στρατήγημα τοῦ Ἀννίβου. Ὅτι διὰ τρυφὴν καὶ ῥᾳστώνην οἱ Καρχηδόνιοι ἠττήθησαν· Ὅσα Σκιπίωνες ἐν Ἰβηρίᾳ ἐποίησαν.

N. IV. Ὅτι οὐδὲν ἔχοντες οἴκοι στεῖλαι Σκιπίωνες, ἀστραγάλους τοῖς παισὶν ἔστειλαν. Ὅσα ὁ Ἀρχιμήδης, κατὰ τῶν Ῥωμαίων ἐμηχανήσατο πολεμούντων τὰς Συρακούσας.

N. V. Ὅσα τοῖς Ῥωμαίοις συνέβη δεινά. Ὅπως ὑπὸ Μαρκέλλου ἑάλωσαν αἱ Συρακοῦσαι. Ὅπως ὁ Ἀρχιμήδης ἀνῃρέθη.

N. VI. Ὅσα οἱ Καρχηδόνιοι ἐν Σικελίᾳ ἐποίησαν, καὶ ὁ Ἀννίβας ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθὼν οἰργάσατο, καὶ ὅπως ἐκεῖθεν ἀνεχώρησεν. Ὅπως τὴν Καπύην οἱ Ῥωμαῖοι παρέλαβον, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσαντο. Ὅσα ὁ Ἀκουΐνιος πρὸς Φίλιππον ἀντιστρατευόμενος ἔπραξεν.

N. VII. Ὅπως ὁ Ἀσδρούβας ἐν Ἰβηρίᾳ τὸν Γάϊον Κλαύδιον ἠπάτησε καὶ διέδρα. Ὅτι Σκιπίων ὁ Πούπλιος ᾑρέθη στρατηγὸς τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ. Σημείωσαι τόλμαν καὶ μηχανὸν τοῦ κατηγορηθέντος. Ὅπως ὁ Μουτίνας ἐκ Καρχηδονίων Ῥωμαίοις προσεχώρησεν.

N VIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι τὸν Τάραντα ἔλαβον. Ὅτι οὐκ ἠδυνήθη ὁ Ἀννίβας ἀπατῆσαι τὸν Φάβιον. Ὅπως ὁ Σκιπίων τὴν ἐν Ἰβηρίᾳ Καρχηδονίαν εἷλε, καὶ ὅπως τὸν θόρυβον κατέπαυσε τῶν στρατιωτῶν, καὶ τοὺς Κελτίβηρας ὑπηγάγετο. Ὅπως τὸν Ἀσδρούβαν ὁ Σκιπίων ἐνίκησε, καὶ οἷος τοὺς τρόπους. Ὅπως ὁ Σκιπιων τοὺς ἐναντίους μετεχειρίσατο, καὶ ἐνίκησεν.

N. IX. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἐν μάχῃ ἐνίκησε, καὶ πεσόντος τοῦ Μαρκέλλου, τὸν σημαντῆρα ἐκείνου δακτύλιον εὑρηκὼς, ἐπλάττετο γράμματα, ὡς ἐκείνου αὐτὰ ταῖς πόλεσι στέλλοντος, καὶ πλείστους ἠπάτησεν, ἕως ἐγνώσθη· Πάχη Ῥωμαίων πρὸς Ἀχαιοὺς συμμαχουμένους ὑπὸ Μακεδόνων. Πόλεμοι πάλιν ἄλλοι Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, καὶ στρατήγημα τοῦ ἑνὸς τῶν ὑπάτων τολμηρότατον.

N. X. Ὅσα ὁ Σκιπίων ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ ἐν Λιβύῃ ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Σκιπίων τοὺς ἀποστατήσαντας τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν διὰ τὴν νόσον αὐτοῦ προσηγάγετο, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο, καὶ τίνας ἐκόλασε. Ὅτι τῆς Ἰβηρίας ὁ Σκιπίων ἐκράτησεν. Περὶ τῶν Γυμνησίων νήσων.

N. XI. Δι' ἣν αἰτίαν ὁ Μασιννίσας τοῖς Ῥωμαίοις προσεχώρησεν. Ὅτι ἐπαύθη τῆς ἀρχῆς ὁ Σκιπίων. Ὅπως ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐσπείσατο, καὶ ὁ Σκιπίων τῆς πόλεως τῶν Λοκρῶν, πολλὰ ἐκ προδοσίας συνέσχε, εἶτα καὶ αὐτὴν τὴν ἀκρόπολιν.

N. XII. Ὅτι ὁ Μασινίσσας κατηλλάγη δῆθεν Καρχηδονίοις, ἵν' αὐτοῖς οὕτω σφήλῃ. Ὅτι ὁ Σκιπίων δίεβη πρὸς Καρχηδονίους, καὶ πόλεις εἷλέ τινας. Ὅτι ὁ Μασινίσσας Ρωμαίοις ἐβοήθησε κατὰ τῶν Καρχηδονίων. Στρατήγημα τοῦ Σκιπίωνος.

N. XIII. Περὶ Μασινίσσου, καὶ τοῦ Σύφακος, καὶ τῆς Σοφωνίδος· Ὅτι σπονδὰς οἱ Καρχηδόνιοι ἤτησαν.

Ὅτι τῷ Σκιπίωνι ἐν Λιβύῃ Καρχηδόνιοι ἐπεβούλευσαν. Ὅτι τῷ Ἀννίβᾳ πᾶσα ἡ ἡγεμονία ἐδόθη.

Ν. XIV. Ὅτι ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ συμβαλὼν ἐνίκησε. Ὅτι σπείσασθαι ὁ Ἀννίβας ἐζήτησεν. Ὅτι συμβαλὼν ὁ Σκιπίων τῷ Ἀννίβᾳ ἥττησεν αὐτόν. Ὅτι πολιορκούμενοι παρὰ τοῦ Σκιπίωνος οἱ Καρχηδόνιοι, περὶ σπονδῶν διειλέχθησαν. Ὅτι πρέσβεις οἱ Καρχηδόνιοι πρὸς Ῥώμην ἔστειλαν, καὶ συμβάσεις αὐτοῖς ἐψηφίσθησαν.

Ν. XV. Ὅτι τὰς Ἀθήνας πολιορκουμένας ὑπὸ τῶν Μακεδόνων ἐρρύσαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅτι ἡττήθη Φίλιππος Ῥωμαίοις συμβαλὼν, καὶ ἐτρώθη.

Ν. XVI. Μάχη ἑτέρα Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον. Μάχη καὶ πάλιν Ῥωμαίων πρὸς Φίλιππον, καὶ ἥττα αὐτοῦ. Ἐπὶ ποίαις συνθήκαις Ῥωμαῖοι τῷ Φιλίππῳ ἐσπείσαντο.

Ν. XVII. Ὅπως ἐλύθη ὁ κελεύων μὴ κομεῖσθαι τὰς γυναῖκας νόμος. Ὅσα ὁ Κάτων ἐν Ἰβηρίᾳ ἐποίησεν. Ὅπως ὁ Κάτων ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ τὰ τείχη τῶν ἐν Ἰβηρίᾳ πόλεων παρὰ τῶν πολιτῶν αὐτῶν κατασκαφῆναι ἐποίει.

Ν. XVIII. Ὅπως οἱ Ῥωμαῖοι ἐπὶ τὸ Ἄργος, καὶ τὴν Σπάρτην ἐστράτευσαν, καὶ ὅπως ἐσπείσαντο, καὶ τοὺς Ἕλληνας ἠλευθέρωσαν. Ὅτι ἐνεωτέρισαν οἱ Ἕλληνες. Ὅτι τοῦ Σκιπίωνος ἀφικομένου πρὸς Ἀντίοχον ὁ Ἀννίβας ὕποπτος ἔδοξεν.

Ν. XIX. Ὅτι διὰ τὸν Ἀντίοχον οἱ Ῥωμαῖοι ἐθορυβοῦντο. Ὅτι ὁ Φίλιππος Ῥωμαίοις ἐφιλιώθη. Ἐξέλασις Ἀντιόχου ἐκ τῆς Ἑλλάδος, Ὅτι ἐν Ναυπάκτῳ σπείσασθαι τοῖς Ῥωμαίοις ἐζήτησαν, οὐκ ἐσπείσαντο δέ.

Ν. XX. Ὅτι οἱ Σκιπίωνες τῷ Ἀντιόχῳ ἀντετάχθησαν. Ὅτι ἥττησεν ὁ Ἀντίοχος εἰρήνην, οὐκ ἔτυχε δ' αὐτῆς. Καὶ ὅτι ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ οἱ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεχείρησεν ὁ Ἀντιοχος ἑλεῖν τὸ τῆς Ῥώμης στρατόπεδον, ἀπεκρούσθη δὲ, τὸ δ' αὐτοῦ εἷλεν ὁ Σκιπίων. Ὅτι σπονδὰς ἥτητεν ὁ Ἀντίοχος, καὶ ὁ Ἀννίβας, δείσας ἵνα μὴ ἐκδοθῇ, ἔφυγε πρὸς Προυσίαν. Ὅτι φθονηθέντες οἱ Σκιπίωνες, κατεκρίθησαν. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ Γαλάται ἄποικοι τῶν Εὐρωπαίων ἐγένοντο Γαλατῶν. Ὅπως ὁ Μάλλιος τὴν Ἄγκυραν εἷλεν.

Ν. XXI. Ὅτι οἱ Αἰτωλοι πρέσβεις ὑπὲρ εἰρήνης ἔπεμψαν. Καὶ ὅπως ὁ Μάρκος ἐπολιόρκει τὴν Ἀμβρακίαν, καὶ ὅσα οἱ Αἰτωλοι ἀντετεχνήσαντο, καὶ ὡς ἐσπείσαντο αὐτοῖς οἱ Ῥωμαῖοι. Τίνες θανόντος τοῦ Ἀντιόχου μετ' ἐκεῖνον ἐβασίλευσαν. Ὅτι ὁ Ἀννίβας ἑαυτὸν διεχρήσατο, ἵνα μὴ ἐκδοθῇ Ῥωμαίοις.

Ν. XXII. Ὅτι ὁ Φίλιππος τὸν υἱὸν Δημήτριον ἔκτεινεν ἐκ διαβολῆς τοῦ Περσέως. Καὶ ὅτι καὶ τοῦτον κτεῖναι θέλων, οὐκ ἴσχυσεν. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς Περσέα βασιλέα τῶν Μακεδόνων. Ὅτι τοῦ Κράσσου πόλεις Ἑλληνίδας ἑλόντος, καὶ τινας κατασκάψαντος, καὶ τοὺς ἁλόντας ἀποδομένους, οἱ Ῥωμαῖοι ὠργίσθησαν. Ὅτι ἠτύχησαν οἱ Ῥωμαῖοι οἱ μαχόμενοι τῷ Περσεῖ. Ὅτι εὐτυχῶν ὁ Περσεὺς διὰ φειδωλίαν ἠτύχησε, καὶ σπονδῶν ἐδεήθη.

Ν. XXIII. Ὅτι Παῦλος Αἰμίλιος ὕπατος ἠρέθη, καὶ κατὰ τοῦ Περσέως ἐπέμφθη. Ὅτι ἐκλιπεῖν τὴν σελήνην μέλλειν προμαθὼν ὁ Παῦλος, προεῖπε τοῖς στρατιώταις, ἵνα μὴ ταραχθῶσιν. Ἧττα τοῦ Περσέως καὶ τῶν Μακεδόνων. Ὅτι στενοχωρηθεὶς ὁ Περσεὺς, ἐπέστειλε τῷ Παύλῳ περὶ σπονδῶν, βασιλέα δὲ αὐτὸν ὀνομάσας οὐ προσεδέχθη. Ὅτι οἱ Κρῆτες τοῦ Περσέως χρήματα εἰς τὰ πλοῖα ἐνθέμενοι ἀπῆραν. Ὅτι κρυπτόμενος ὁ Περσεὺς ἐκῶν εὑρέθη, καὶ ὅπως αὐτῷ ὁ Παῦλος ἐχρήσατο. Ὅσα ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Περσέως λέγει, καὶ περὶ τοῦ Παύλου.

Ν. XXIV. Ὅτι καὶ τὸν Γέντιον οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν. Ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι μαθόντες τὴν τοῦ Παύλου νίκην ἔχαιρον, καὶ ὁ Παῦλος λαμπρῶς ἐθριάμβευσεν ὅτε καὶ δύω υἱοὶ αὐτοῦ ἐτελεύτησαν. Ὅπου ὁ Περσεὺς ἐφρουρεῖτο, καὶ διεχειρίσατο ἑαυτὸν. Περὶ Ῥοδίων καὶ Κρητῶν, καὶ Προυσίου, καὶ Εὐμένους. Περὶ τῶν παίδων Ἀριαράθου τοῦ Καππαδοκῶν βασιλέως.

Ν. XXV. Περὶ Ἀντιόχου τοῦ υἱοῦ Ἀντιόχου, καὶ Δημητρίου τοῦ υἱοῦ Σελεύκου. Ὅτι ἐπὶ Δαλμάτας οἱ Ῥωμαῖοι ἐστράτευσαν, καὶ τούτους ὑπέταξαν.

Ν. XXVI. Ὁ τρίτος Ῥωμαίοις πρὸς τοὺς Καρχηδονίους πόλεμος, ὅτε τέλεον αὐτοὺς ἐξηνδραποδίσαντο, καὶ τὴν Καρχηδόνα κατέσκαψαν. Ὅτι, πόλεμον κατὰ Καρχηδονίων τῶν Ῥωμαίων ψηφισαμένων, ἐκεῖνοι ὑπήκοοι αὐτοῖς εἶναι ἐπλάττοντο. καὶ ὁμήρους ἔδωκαν. Ὅτι ἔλυσαν οἱ Ῥωμαῖοι τὴν πολιορκίαν.

Ν. XXVII. Περὶ Σκιπίωνος, οἷος ἦν. Ὅπως ὁ Σκιπίων οἰκονομῆσαι καταλειφθεὶς περὶ τοῦ Μασινίσσου τελευτῶντος, τὰ τῆς βασιλείας αὐτοῦ τοῖς ἐκείνου παισὶ τὰ πράγματα προσεκλήρωσεν. Ὅτι ὁ Φαβίας πρὸς Ἠωμαίους ηὐτομόλησε. Περὶ Προυσίου τοῦ Βιθυνῶν βασιλέως, καὶ Νικομήδου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

Ν. XXVIII. Περὶ Ἀνδρίσκου, ὃς ἐπλάσατο τοῦ Περσέως εἶναι υἱὸς, καὶ διάδημα περιθέμενος, τὴν Μακεδονίαν κατέσχε, καὶ τῆς Θεσσαλίας πολλὰ, καὶ τοὺς Ῥωμαίους ἥττησε προσβαλόντας αὐτῷ. Ὅτι ὁ Ἀνδρίσκος ὑπὸ Μετέλλου ἡττηθεὶς προεδόθη ὑπὸ Βύζου, καὶ ἐκολάσθη, καὶ περὶ Ἀλεξάνδρου υἱὸν ἑαυτὸν τοῦ Περσεως λέγοντος.

Ν. XXIX. Περὶ Καρχηδονίων, καὶ ὅτι τῷ Σκιπίωνι ὁ κατ' αὐτῶν ἀνετέθη πόλεμος. Ὅπως ὁ Σκιπίων τῷ Μαγκίνῳ ἐπήμυνε χωρίον τι τῆς Καρχηδόνος ἐλόντι καὶ κινδυνεύοντι, Ὅπως ὁ Σκιπιων μέρος τῆς πόλεως Καρχηδόνος εἷλε. Καὶ ὅτι ὁ Ἀσδρούβας μετὰ τῶν Καρχηδονίων εἰς τὸν Κώθωνα καὶ εἰς τὴν Βύρσαν κατέφυγον. Καὶ ὅτι ὁ Σκιπίων τὸ στόμα τοῦ λιμένος συνέχωσεν, ἵνα μὴ τοῖς Καρχηδονίοις τροφαὶ κομίζωνται.

Ν. XXX. Ἅλωσις τελεία τῆς Καρχηδόνος, καὶ ταύτης κατασκαφή. Ψήφισμα τοῦ κατασκαφῆναι τὴν Καρχηδόνα.

Ν. XXXI. Ἐξ οἵας αἰτίας τοῖς Ἕλλησιν ἐπολέμησαν οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ τὴν τε Κόρινθον κατέσκαψαν, καὶ τοὺς Κορινθίους ἀπέδοντο.

LIBER DECIMUS.

Ν. I. Περὶ τῶν ἐν Ῥώμῃ μοναρχησάντων. Ὅπως ἐφθάρη ὁ Κίννας, καὶ Κάρβων αὐτὸν διεδέξατο, καὶ ὁ Πομπήϊος τῷ Σύλλᾳ προσῆλθεν. Ὅσα κατώρθωσεν ὁ Πομπήϊος πρὸς Σύλλαν ἀπιὼν, καὶ ὅπως αὐτὸν ὁ Σύλλας ἐδέξατο. Ὅτι κῆδος ὁ Σύλλας πρὸς Πομπήϊον ἔθετο· Ὅτι τὴν Σικελίαν ὁ Πομπήϊος ᾠκειώσατο, καὶ τὸν Λάρβονα ἀνεῖλεν.

Ν. II. Ὅτι καὶ ὁ Δομέτιος προσβαλὼν τῳ Πομπηΐῳ ἡττήθη καὶ ἀνῃρέθη. Οἵαν ἐτήρουν διάθεσιν πρὸς Πομπήϊον τὰ στρατεύματα. Ὅτι Μάγνον ὁ Σύλλας προσεῖπεν αὐτόν. Ὅπως ἔτυχε τοῦ θριάμβου Πομπήϊος, καίπερ τοῦ Σύλλα κωλύοντος. Ὅτι στρατεύματος ἡγεμὼν ἡρέθη Πομπήϊος κατὰ Δεπίδου, καὶ

ὅπως ἀπέθανε Λέπιδος. Ὅτι κατὰ Σερτωρίου ἐστάλη ὁ Πομπήϊος. Ὅπως ὁ Σερτώριος ἐφθάρη, καὶ ὅπως τὸν Περπένναν ἀνεῖλε Πομπήϊος. Ὅτι ἠγάπα τὸν Πομπήϊον ὁ δῆμος, κἀκεῖνος τῷ δήμῳ προσέκειτο. Ὅπως οἱ τιμηταὶ τὸν Πομπήϊον ἐδέξαντο προσιόντα αὐτοῖς.

N. III. Περὶ τῶν πειρατικῶν, καὶ ὅσας εἶλον πόλεις, καὶ ὅπως τοῖς ἁλισκομένοις Ῥωμαίοις ἐνέπαιζον, καὶ οἵα ἐξουσία τῷ Πομπηΐῳ κατ' αὐτῶν στελλομένῳ ἐψηφίσθη. Ὅπως ταχέως τὸν πειρατικὸν ἐνίκησε πόλεμον, καὶ τὴν θάλασσαν τῶν ληστηρίων ἐκάθηρε, καὶ ὅπως παρ' Ἀθηναίων ἐδέχθη.

N. IV. Ὅσα ἐψηφίσθη τῷ Πομπηΐῳ μαθόντων τῶν Ῥωμαίων τὴν νίκην τοῦ πειρατικοῦ πολέμου. Ὅπως τὸν Μιθριδάτην ὁ Πομπήϊος ἐπολέμησεν. Ὅτι ἑαυτὸν παρέδωκε τῷ Πομπηΐῳ Τιγράνης, ὁ τῶν Ἀρμενίων βασιλεύς. Καὶ ὅπως αὐτῷ ἐχρήσατο ἐκεῖνος, καὶ τῷ υἱῷ αὐτοῦ. Περὶ Ἀλβανῶν καὶ Ἰβήρων. Ὅτι τοὺς Ἀλβανοὺς καὶ τοὺς Ἴβηρος ἐνίκησεν ὁ Πομπήϊος. Περὶ Ἀμαζόνων. Περὶ τῆς σωφροσύνης Πομπηΐου, καὶ τῆς τῶν χρημάτων καταφρονήσεως.

N. V. Ὅτι τοὺς περὶ Ἄμανον Ἄραβας, καὶ Συρίαν, καὶ τὴν Ἰουδαίαν ὑπέταξεν. Ὅτι ὁ Μιθριδάτης ἦτανε, καὶ ὁ ἐκείνου υἱὸς προσῆλθε τῷ Πομπηΐῳ. Ὅτι ὑποπτευόμενος ὁ Πομπήϊος τῆς μοναρχίας ἀνθίστασθαι, χωρὶς στρατιωτῶν τὴν Ῥώμην κατέλαβε. Ὅτι σιτοδείας οὔσης ἐν Ῥώμῃ Πομπήϊος ἐκπλεύσας συνήθροιστο σῖτον, καὶ εἰς τὴν Ῥωμην ἐκόμισεν.

N. VI. Ὅτι ἑαυτοῦ θυγατέρα Καῖσαρ τῷ Πομπηΐῳ κατηγγύησεν. Ὅσα ὁ Καῖσαρ κατώρθωσε.

N. VII. Ὅτι ὁ Καῖσαρ καταλῦσαι τὸν Πομπήϊον ἐμελέτα, καὶ τὸν Καίσαρα ἐκεῖνος. Ὅτι ἐψηφίστο ὑπὸ τῆς βουλῆς καταθέσθαι τὰ ὅπλα τὸν Καίσαρα, οἱ δὲ περὶ Ἀντώνιον καὶ τὸν Πομπήϊον ἠξίουν καταθέσθαι τὰ ὅπλα. Ὅτι ἤρξατο τῆς τυραννίδος ὁ Καῖσαρ. Ὅτι ἐξῆλθε τῆς Ῥώμης ὁ Πομπήϊος, καὶ οἱ πλείου, αὐτῷ εἵποντο.

N. VIII. Ὅτι πρὸς Πομπήϊον ἀπιὼν ὁ Καῖσαρ, εἰς τὴν Ῥώμην ἀνέστρεψε, καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησε. Ὅτι αὖθις ἐπὶ Πομπήϊον ἀπῆει. Τόλμα παράβολος τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἠττήθη ὁ Καῖσαρ, καὶ μικροῦ ἐκινδύνευσεν ἄν. Ὅτι ὁ Πομπήϊος ὑπερτίθεσθαι τὸν πόλεμον ἤθελε, οἱ δ' ἄλλοι ἐκ θράσους εἰς μάχην ὥρμων.

N. IX. Περὶ σημείων πρὸ τῆς μάχης φανέντων. Τροπὴ τοῦ Πομπηΐου. Οἷα ἦν ἡ τοῦ Πομπηΐου γυνὴ, καὶ ὅσα εἶπεν ἰδοῦσα αὐτὸν φεύγοντα, καὶ οἷα ἐκεῖνος πρὸς αὐτήν. Ὅτι εἰς Αἴγυπτον ὁ Πομπήϊος κατηνέχθη, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη ἐκεῖ. Οἷας ἔτυχε ταφῆς ὁ Μάγνος Πομπήϊος.

N. X.. Ὅπως ὁ Καῖσαρ διετέθη πρὸς τοὺς ἀναιρέτας Πομπηΐου. Περὶ τῆς Κλεοπατρας, καὶ ὅπως ὁ Καῖσαρ ἑάλω ταύτης τῷ ἔρωτι. Ὅτι, πολέμου μέσον τοῦ Καίσαρος καὶ τῶν Ἀλεξανδρέων συστάντος, ἡ μεγάλη βιβλιοθήκη ἐκαύθη. Ὅτι τὴν Κλεοπάτραν Αἰγύπτου βασιλίδα κατέλιπε Καῖσαρ, ἔγκυον οὖσαν ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὅπως τὸν Φαρνάκην ἐνίκησεν. Ὅσον πλῆθος Ῥωμαίων ἐν τοῖς ἐμφυλίοις πολέμοις διέφθαρτο, καὶ ὅπως τοῖς υἱοῖς τοῦ Πομπηΐου ἐμαχέσατο Καῖσαρ.

N. XI. Ὅτι δικτάτωρ ὁ Καῖσαρ διὰ βίου ἐψηφίσθη. Ὅτι διὰ τὸν τῆς βασιλείας ἔρωτα ἐμισθήθη ὁ Καῖσαρ. Ὅθεν ἐκαλεῖτο Καῖσαρ. Ὅσα ὁ Καῖσαρ ἐκ φιλαρχίας ἐποίησε, δι' ἃ ἐμισήθη, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ Βρούτου, καὶ ὅπως αὐτὸν κατὰ τοῦ Καίσαρας παρώξυνον πολλοί. Σημεῖα γενόμενα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Καίσαρος ἀναιρέσεως. Σφαγὴ τοῦ Καίσαρος. Ὅσα τῷ Καίσαρι ἐψηφίζοντο.

N, XII. Ὅτι οἱ τοῦ Καίσαρος ἀναιρέται εἰς τὸ Καπιτώλιον ἀνῆλθον. Ὅτι Κικέρων ἔπεισε πάντας σπείσασθαι ἀλλήλοις καὶ τὰ παρὰ τοῦ Καίσαρος πραχθέντα κρατεῖν. Ὅτι ὁ Ἀντώνιος, τὸν τοῦ Καίσαρος νεκρὸν προθέμενος, πολλὰ πρὸς ἔπαινον ἐκείνου, καὶ κινοῦντα τὸν δῆμον πρὸς ὀργὴν κατὰ τῶν φονέων εἶπεν. Ὅτι ὁ δῆμος, ἐκ τῆς τοῦ Ἀντωνίου δημηγορίας ἐρεθισθεὶς, τὸν νεκρὸν τοῦ Καίσαρος ἔκαυσε, κατὰ δὲ τῶν φονέων αὐτοῦ κεκίνητο.

N. XIII. Σημεῖα δηλωτικὰ τῆς τοῦ Ὀκταβίου Καίσαρος εὐτυχίας.

N. XIV. Συμβουλαὶ Κικέρωνος, καὶ τῶν ἐναντιουμένων αὐτῷ, καὶ μηνύματα τῆς βουλῆς πρὸς τὸν Ἀντώνιον. Ὅτι, μὴ πειθομένου τῇ βουλῇ τοῦ Ἀντωνίου, ἐψηφίσθη πολέμιον εἶναι αὐτόν. Μάχαι μέσον Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Τροπὴ τοῦ Ἀντωνίου.

N. XV. Ὅπως οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ πρὸς τὸν Καίσαρα διετίθεντο. Ὅτι τὸν πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον πόλεμον οἱ Ῥωμαῖοι τῷ Καίσαρι ἀνέθεντο. Ὅτι καὶ ἄκοντες οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ ὕπατον τὸν Καίσαρα ἐψηφίσαντο. Ὅτι καὶ παρὰ τῆς βουλῆς εἰς τὸ τοῦ Καίσαρος τοῦ Ἰουλίου εἰσεποιήθη γένος ὁ Ὀκτάβιος.

N. XVI. Διὰ τί τὰς πρὸς τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Λέπιδον συνθήκας ὁ Καῖσαρ ἐτήρησε, καὶ ὅτι καὶ τοῖς Ῥωμαίοις αὐτοὺς κατήλλαξε δι' ἑτέρων. Πῶς συνῆλθον ὁ Καῖσαρ. καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὁ Λέπιδος, καὶ ὅπως ἑαυτοῖς ἀρχὰς ἐθνῶν ἀπένειμαν. Ὅτι τῷ Καίσαρι ἐμνηστεύθη ἡ τῆς γυναικὸς τοῦ Ἀντωνίου θυγάτηρ. Περὶ σημείων. Ὅτι ἐν τῇ Ῥώμῃ ἐλθόντες, σφαγὰς πολλῶν ἐποιήσαντο, ἀντιδιδόντες ἀλλήλοις τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἕκαστος.

N. XVII. Ὅπως ὁ Κικέρων ἀνῄρηται, καὶ ὅπως πρὸς αὐτὸν καὶ νεκρὸν διετέθη ὁ Ἀντώνιος, καὶ ἡ γαμετὴ αὐτοῦ Φουλβία. Ἱστις θαυμαστὴ δούλου πρὸς δεσπότην. Ἀγάπη πατρική. Ὅσα βίαια τότε ἐπράχθη.

N. XVIII. Ὅτι ὁ μὲν Λέπιδος τὰ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας διοικήσων εἰάθη, Καῖσαρ δὲ καὶ Ἀντώνιος κατὰ Βρούτου καὶ Κασσίου ἐστράτευσαν. Ὅσα ὁ Βροῦτος καὶ ὁ Κάσσιος ἐποίουν ἑτοιμαζόμενοι ἀνθίστασθαι τῷ Καίσαρι καὶ τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅτι τῶν Ῥοδίων ὁ Κάσσιος ἐκράτησε, τῶν δὲ Λυκίων ὁ Βροῦτος.

N. XIX. Περὶ σημείων γεγονότων ἐν τῇ Ῥώμῃ καὶ ἐν τοῖς στρατοπέδοις. Μάχη Καίσαρος καὶ Ἀντωνίου πρὸς Βροῦτον καὶ Κάσσιον, καὶ ἥττα Κασσίου, καὶ τῶν ταφρευμάτων πόρθησις, καὶ Κασσίου ἑκούσιος σφαγή.

N. XX. Ἥττα τοῦ Βρούτου. Αὐτοχειρία Βρούτου. Περὶ Πορκίας τῆς τοῦ Βρούτου γυναικός.

N. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Κάσσιος καὶ ὁ Βροῦτος τοῖς ξίφεσιν, οἷς ἀνεῖλον τὸν Καίσαρα, ἀνῃρέθησαν. Ὅτι ἐν Ῥώμῃ τῷ Καίσαρι διηνέχθη ἡ τοῦ Ἀντωνίου γυνὴ, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἐκείνου ὑπατεύων. Ὅτι ἡ στάσις μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐγένετο. Ὅτι ἔσπευσεν ὁ Καῖσαρ σπείσασθαι τῷ Σέξτῳ, καὶ τῶν σπονδῶν διήμαρτε.

N. XXII. Οἷα ἐν Ἀσίᾳ ὁ Ἀντώνιος ἔπραξε, καὶ ὅπως ἐδουλώθη τῆς Κλεοπάτρας τῷ ἔρωτι. Περὶ Λαβιηνοῦ καὶ Πακόρου. Ὅτι ἐπολεμώθη τῷ Καίσαρι ὁ Ἀντώνιος διὰ τὴν Φουγβίαν, καὶ ὅτι ἐκείνης θανού-

σης ἐσπεῖσαντο. Ὅτι κοινῶς μαχέσασθαι τῷ Σέξτῳ συνέθεντο ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι ἐστασίαζον οἱ ἐν τῇ Ῥώμῃ διὰ τὸν λιμὸν, καὶ ἤτουν τῷ Σέξτῳ σπείσασθαι· καὶ ἐφ' αἷς συνθήκαις ἐσπείσαντο. Ὅτι εἰστίασεν ὁ Σέξτος τὸν Ἀντώνιον καὶ τὸν Καίσαρα ἐν τῇ νηῒ αὐτοῦ, καὶ δυνάμενος αὐτοὺς κατασχεῖν, οὐκ ἠθέλησε.

N. XXIII. Ὅσα ὁ Ἀντώνιος εἰς τὴν Ἑλλάδα πλεύσας ἐποίησεν. Περὶ Βεντιδίου καὶ Λαβιηνοῦ, καὶ τῶν Πάρθων. Ὅτι τὸ πλῆθος πρὸς τοὺς τελώνας ἐστασίασε. Ὅτι τὴν Λιβίαν ἔγημεν ὁ Καῖσαρ ἔγκυον οὖσαν, τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ταύτην ἐκδόντος αὐτῷ. Τίσι πάλαι τῶν Ῥωμαίων δακτυλίοις κοσμεῖσθαι ἐξῆν. Διὰ τίνας αἰτίας ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Σέξτος ἐπολέμησαν.

N. XXIV. Ὅτι ἡ Ὀκταβία ἡ τοῦ Καίσαρος ἀδελφὴ τῷ Ἀντωνίῳ συνῴκησε. Ὅτι ἑαυτοῖς ὁ Καῖσαρ καὶ Ἀντώνιος τὰς ἡγεμονίας ἐπέτρεπον. Ὅτι ἐσφάλη ὁ Καῖσαρ στόλῳ τῇ Σικελίᾳ προσβαλών. Ναυμαχία τοῦ Σέξτου καὶ τῶν τοῦ Καίσαρος. Μάχη Σέξτου καὶ τοῦ Καίσαρος.

N. XXV. Ὅτι διηνέχθη ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Λέπιδος. Ἥττα Σέξτου. Φυγὴ Σέξτου. Ὅτι οἱ τοῦ Λεπίδου ηὐτομόλησαν πρὸς τὸν Καίσαρα, καὶ αὐτὸς ὁ Λέπιδος προσῆλθεν αὐτῷ. Περὶ τῶν στρατιωτῶν στασιαζόντων, καὶ ὅπως αὐτοὺς ὁ Καῖσαρ μετῆλθε. Περὶ Σέξτου. Ὅσα ἐνενόει ὁ Σέξτος. Ἀναίρεσις Σέξτου.

N. XXVI. Νίκη κατὰ Πάρθων. Περὶ Ὁρώδου, καὶ ὅπως ἀνῄρητο. Περὶ Πάρθων, καὶ Μήδων, καὶ τοῦ Ἀντωνίου πολεμοῦντος αὐτοῖς. Οἷον ἦν τὸ τῆς χελώνης πάλαι σύνταγμα, καὶ ὅτε τούτῳ Ῥωμαῖοι ἐκέχρηντο.

N. XXVII. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Παννονίων οἵοί εἰσι, καὶ ὅπου οἰκοῦσιν. Ὅτι δόλῳ συνέσχε τὸν Ἀρμένιον ὁ Ἀντώνιος. Ὅτι καὶ τὸν Ἀρμένιον καὶ τοὺς αὐτοῦ τῇ Κλεοπάτρᾳ ὁ Ἀντώνιος ἐχαρίσατο, καὶ ὅτι ἀταπείνωτοι πρὸς αὐτὴν ἐκεῖνοι ἔμειναν. Ὅτι τὴν μὲν δημοκρατίαν οἱ Ῥωμαῖοι ἀπώλεσαν, οὔπω δὲ ἐς φανερὰν περιέστησαν μοναρχίαν. Αἰτίαι δι' ἃς ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐχθροὶ ἀλλήλων ἐγένοντο. Ὅπως ἡ Κλεοπάτρα τὸν Ἀντώνιον ἐδουλώσατο, ἢ ἐκ γοητειῶν, ἢ ἐξ ἔρωτος. Ὅτι ἡτοιμάζοντο εἰς τὸν κατ' ἀλλήλων πόλεμον ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Ἀντώνιος, καὶ περὶ σημείων τότε συμβάντων.

N. XXIX. Περὶ τοῦ καλουμένου Γλυκέος λιμένος. Συνέλευσις Ἀντωνίου καὶ Καίσαρος. Ναυμαχία καὶ νίκη τῶν τοῦ Καίσαρος. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα ἀπᾶραι εἰς Αἴγυπτον συνεβούλευσε τῷ Ἀντωνίῳ. Ναυμαχία τῶν τοῦ Καίσαρος, καὶ τῶν τοῦ Ἀντωνίου, καὶ τῆς Κλεοπάτρας ἔκπλους, καὶ Ἀντωνίου αὐτῇ ἀκολούθησις. Ἥττα παντελὴς τοῦ ναυτικοῦ Ἀντωνίου.

N. XXX. Ὅτι μετὰ τὴν ἧτταν τοῦ Ἀντωνίου μόναρχος ὁ Καῖσαρ ἐλογίζετο. Περὶ Νικοπόλεως, καὶ περὶ τοῦ φάσματος ὃ πρὸ τῆς ναυμαχίας ἐφάνη τῷ Καίσαρι. Ὅτι ἡ Κλεοπάτρα, εἰς Αἴγυπτον γενομένη, παρεσκευάζετο εἰς πόλεμον σὺν τῷ Ἀντωνίῳ. Ὅσα ὁ Καῖσαρ τῇ Κλεοπάτρᾳ ἐμήνυσε. Μάχη τῶν τοῦ Καίσαρος καὶ τοῦ Ἀντωνίου. Ὅτι ἑαυτὸν ἀπέκτεινεν ὁ Ἀντώνιος, καὶ ὅσα ἡ Κλεοπάτρα ἐποίησεν ἐκείνου θανόντος.

N. XXXI. Ὅπως ἐζωγρήθη ἡ Κλεοπάτρα. Ὅτι ἀπῆλθε πρὸς τὴν Κλεοπάτραν ὁ Καῖσαρ, καὶ ὅτι ἠπάτησεν αὐτὸν ἐκείνη ὡς φιλοψυχοῦσα, καὶ ὅπως ἀπεθανεν ἀσπίδος ὡς εἰκάσθη δήγματι, ἢ ἄλλῳ τινὶ φαρμάκῳ. Κνῆστις. ἡ μάχαιρα. Ὅτι ὁ Καῖσαρ τὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἶδε νεκρόν. Ὅπως διετέθησαν οἱ Ῥωμαῖοι πρὸς τὸν Καίσαρα ἐπανελθόντα εἰς Ῥώμην.

N. XXXIII. Ὅσα τότε οἱ Ῥωμαῖοι ἐνίκησαν ἔθνη. Ὅτι ἔκτοτε μοναρχεῖσθαι ἤρξαντο οἱ Ῥωμαῖοι. Ὅσα τοῖς ἐν τῇ Ῥώμῃ ὁ Καῖσαρ ἐποίησεν. Ὅτι ἐσκήπτετο ὁ Καῖσαρ παραιτεῖσθαι τὴν μοναρχίαν. Οἱ δὲ τῆς βουλῆς, τὴν σκῆψιν γινώσκοντες, ἐβίαζον δῆθεν αὐτὸν μοναρχεῖν. Ὅτι ἐπι δέκα ἔτῃ τὴν ἀρχὴν ἔλεγε καταδέχεσθαι ὁ Καῖσαρ. Καὶ παρελθούσης δ' αὐτῆς, αὖθις ἦρχεν εἰς τὸ ἐξῆς. Τί δηλοῖ τὸ Αὔγουστος. Ὅθεν ἡ κατοικία τῶν αὐτοκρατόρων ὠνομάσθη παλάτιον.

N. XXXIII. Ὅπως ἦρχεν ὁ Καῖσαρ. Ὅτι ἐνόσησεν ὁ Αὔγουστος, καὶ ὅπως ἀνερρώσθη. Ὅτι δικτάτωρ ὁ Καῖσαρ ψηφισθεὶς, τὴν κλῆσιν παρῃτήσατο.

N. XXXIV. Ὅτι τὸν Ἀγρίππαν ὁ Καῖσαρ τῇ ἰδίᾳ θυγατρὶ τῇ Ἰουλίᾳ συνῴκισεν. Ὅσα ὁ Καῖσαρ ὁ Αὔγουστος ἐποίησε διαφόροις ἔθνεσι. Θάνατος Ἀγρίππα. Οἷος ἦν ὁ Ἀγρίππας. Ὅπως ὁ Καῖσαρ ὠφελιώσατο τὸν Τιβέριον. Περὶ φάσματος.

N. XXXV. Περὶ τῶν ἐγγόνων τοῦ Καίσαρος.

N. XXXVI. Ὅπως οἱ τοῦ Καίσαρος ἐτελεύτησαν ἔγγονοι. Ὁπόσαι δραχμαὶ ποιοῦσι νόμισμα. Ὅτι υἱοθετήσατο τὸν Τιβέριον ὁ Καῖσαρ, καὶ τὸν Γερμανικόν. Ὅσα ἡ Λιβία περὶ τῶν ἐπιβουλευσάντων τῷ Αὐγούστῳ συνεβούλευσεν.

N. XXXVII. Ὅτι ὁ Τιβέριος κατὰ τῶν Παννονικῶν ἐστάλη ἐθνῶν. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι καὶ τοὺς Παννονίους καὶ τοὺς Δαλμάτας. Ὅσα ἐν Κελτικῇ οἱ Ῥωμαῖοι ἔπαθον, τῶν βαρβάρων ἐπιθ[illegible]μένων αὐτοῖς.

N. XXXVIII. Περὶ τοῦ τέλους τοῦ Αὐγούστου Κ[illegible]σαρος. Ὅτι ἀρχαῖόν ἐστι τὸ τὰς σφραγῖδας τῶν [illegible]θηκῶν τοὺς σφραγίσαντας ἐπισκέπτεσθαι. Οἷος ἦ[illegible] Αὔγουστος Καῖσαρ. Περὶ Ἀθηνοδώρου ἀνδρὸς σο[illegible]φοῦ.

LIBER UNDECIMUS

N. I. Ὅτι ἀπέκτεινε τὸν ἔγγονον τοῦ Αὐγούστου τὸν Ἀγρίππαν. Ὅτι οἱ ἐν τῇ Γερμανίᾳ στρατιῶται τὸν Γερμανικὸν ὠνόμασαν αὐτοκράτορα, ὁ δὲ λαβεῖν τὴν ἀρχὴν οὐκ ἠθέλησε. Οἷος ἦν ὁ Τιβέριος μέχρις ὁ Γερμανικὸς περιῆν.

N. II. Περὶ Κλήμεντος τοῦ δούλου τοῦ Ἀγρίππου. Τελευτὴ τοῦ Γερμανικοῦ, καὶ οἷος ἦν. Ὅτι τοῦ Γερμανικοῦ τελευτήσαντος ὁ Τιβέριος ἐπὶ τὸ χεῖρον ἠλλοίωτο. Ὅπως ὁ Δροῦσος ἀπώλετο. Τελευτὴ τῆς Λιβίας. Καὶ ὅπως ὁ Τιβέριος πρὸς αὐτὴν διετέθη, καὶ ὅτι ἡ βουλὴ αὐτὴν ἐτίμησε, καὶ οἷα ἦν ἐκείνη. Περὶ Σειανοῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο.

N. III. Ὅτι καὶ ἀσελγὴς ἦν ὁ Τιβέριος. Τελευτὴ τοῦ Τιβερίου Καίσαρος. Ὅπως διέκειτο περὶ τοὺς Χριστιανοὺς ὁ Τιβέριος.

N. IV. Ὅσα καὶ ὅπως ἀνῄλισκεν ὁ Γάϊος. Ὅτι καὶ ἀσελγέστατος ὁ Γάϊος ἦν. Ὅτι καὶ ἄστατον ἦθος εἶχεν. Ὅτι ἐθέου ἑαυτόν.

N. V. Περὶ Κλαυδίου τοῦ ὕστερον βασιλεύσαντος. Ὅτι καί τινα καλὰ ὁ Γάϊος ἔπραξεν. Ὅπως συνέλεγεν ὁ Γάϊος χρήματα. Ὅτι καὶ ῥήτωρ δοκεῖν εἶναι ἤθελε δεινότατος ὁ Γάϊος.

N. VI. Ὅτι καὶ φόνους πολλοὺς ἀκρίτως ἐποίει. Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ Γαΐου γενομένης. Περὶ Πρωτογένους, καὶ τῶν αὐτοῦ βίβλων.

N. VII. Οἷαν ἐμάνη μανίαν ὁ Γάϊος. Περὶ τῆς τοῦ Γαλάτου ἐλευθερίας καὶ παῤῥησίας. Ὅτι αὐτὸν ὁ Λούκιος εὐφυῶς παρελογίσατο. Ὅτι ἀπῄτει ὁ Γάϊος ναοὺς αὑτῷ ἀνεγείρεσθαι ὡς θεῷ, καὶ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν οἰκεῖον ὠνόμαζε. Περὶ τοῦ Ἡλιάτου. Ἐπιβουλὴ κατὰ Γαΐου. Ἀναίρεσις Γαΐου. Ὅρα ζῆλον καὶ παῤῥησίαν ἀνδρός.

N. VIII. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κλαύδιος. Ὅτι τοὺς ἐπεκτονότας τὸν Γάϊον ἐκόλασε, καὶ ἃ δεόντως ἐποίησεν. Ὅτι οὐδὲ φιλοχρήματος ὁ Κλαύδιος ἦν. Ὅτι, ἀφθονίαν σίτου προμηθούμενος τοῖς Ῥωμαίοις, λιμένας ἐποίει ὁ Κλαύδιος. Ὅτι μετρι:όφρων ἦν.

N. IX. Ὅτι φονικὸς ἐγένετο. Ἐπιβουλὴ κατὰ Κλαυδίου. Εὔστοχος ἀπόκρισις, καθαπτομένη τοῦ ἐρωτήσαντος· Ἀῤῥείας γυναικὸς καὶ ἔργον καὶ λόγος. Οἷα ἐποίουν οἱ τοῦ Κλαυδίου ἀπελεύθεροι καὶ ἡ γυνή. Στρατεία Κλαυδίου κατὰ Βρεττανῶν, καὶ νίκη. Περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης.

N. X. Ὁ καὶ νῦν ὁ λογοθέτης τοῦ δρόμου περιζώνυται. Καὶ αὐτῆς περὶ τῆς ἀκολασίας τῆς Μεσσαλίνης, καὶ ὅπως ἐφθάρη. Ὅτι Ἀχριππίναν ὁ Κλαύδιος ἔγημεν ἀδελφιδῆν αὐτοῦ οὖσαν, ψηφίσματος παρὰ τῆς βουλῆς γενομένου ἐξεῖναι ἀδελφιδᾶς καὶ Ῥωμαίους γαμεῖν· Οἵα ἦν ἡ Ἀγριππίνα. Ὅτι Αὐγούσταν τὴν Ἀγριππίναν ὁ Κλαύδιος ὠνόμασε, καὶ τὸν υἱὸν αὐτῆς εἰσποιήσατο.

N. XI. Αἰτίαι δι' ἃς ἐπεβούλευσε τῷ Κλαυδίῳ ἡ Ἀγριππίνα. Τελευτὴ Κλαυδίου. Ἔργον ἀξιέπαινον. Περὶ σημείων. Περὶ Θευδᾶ καὶ Σίμωνος τοῦ Μάγου. Περὶ τοῦ ἀποστόλου Πέτρου, καὶ ὅφως τὸ κατὰ Μάρκον Εὐαγγέλιον ἐξεδόθη.

N. XII. Ὅτι καὶ πολυδάπανος ἦν ὁ Νέρων. Ὅτι φαρμάκῳ ἔκτεινε τὸν Βρεττανικὸν ὁ Νέρων. Ὅτι καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ ὁ Νέρων ἀπέκτεινεν. Ὅτι καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ ἀπεπέμψατο, εἶτα καὶ ἀνεῖλεν. Ὅσα ἐποίει ὁ Νέρων ἐκπλήκτως καὶ μιαρῶς.

N. XIII. Ὅτι πρῶτος ὁ Νέρων τοῦ κατὰ Χριστιανῶν ἦρξατο διωγμοῦ, καὶ ὅτι τοὺς ἀποστόλους ἀπέκτεινε Πέτρον καὶ Παῦλον, καὶ περὶ ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Ἀποστασία κατὰ Νέρωνος. Ἀναίρεσις Νέρωνος.

N. XIV. Ὅτι υἱοθετήσατο ὁ Γάλβας τὸν Πείσωνα, καὶ ὁ Ὄθων ἐπεβούλευσε τῷ Γάλβᾳ. Ἀναίρεσις Γάλβου.

N. XV. Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος τῷ Οὐϊτελλίῳ προσβαλόντες ἡττήθησαν. Ὅτι οἱ τοῦ Ὄθωνος καὶ πάλιν ἡττήθησαν.

N. XVI. Οἷος ἦν Οὐϊτέλλιος. Ὅπως Οὐεσπασιανὸς ἐπανέστη. Οὐεσπασιανοῦ Καίσαρος ἀναγόρευσις. Ὅθεν ὁ Ἰώσηπος προεῖπε τῷ Οὐεσπασιανῷ ὡς ἄρξει. Ὅπως καὶ παρὰ τίνων ὁ Οὐϊτέλλιος ἀνῃρέθη.

N. XVII. Ὅτι ὁ Οὐεσπασιανὸς αὐτοκράτωρ καὶ παρὰ τῆς βουλῆς ἀνερρήθη, καὶ ὅτι ὁ Μουκιανὸς διοικῶν ἦν τὰ πράγματα. Ὅσα ὁ Οὐεσπασιανὸς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ ἐποίησε. Ὅσα ἐν τῇ Ῥώμῃ γενόμενος ἐποίει. Ὅτι ἐθριάμβευσαν ἐπὶ τῇ ἁλώσει τῆς Ἱερουσαλὴμ Οὐεσπασιανὸς καὶ οἱ παῖδες αὐτοῦ. Τελευτὴ Οὐεσπασιανοῦ.

N. XVIII. Περὶ τοῦ Ψευδονέρωνος. Περὶ τοῦ Βεσβίου ὄρους καὶ τοῦ ἐκ αὐτοῦ ἀναδιδομένου πυρὸς, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ γενομένων ἐπὶ Τίτου. Οἷους ἀγῶνας ὁ Τῖτος ἐποίησεν. Περὶ ἀρχιερέων τῆς Ῥώμης. Τελευτὴ Τίτου.

N. XIX. Οἷος ἦν ὁ Δομετιανός. Ὅτι καὶ θεὸς ἤθελε νομίζεσθαι. Ὅτι ἀναριθμήτους ἐκόλασεν. Ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ Δομετιανὸς, καὶ ἐπεβουλεύθη. Περὶ τῶν προειπόντων τὸν ὄλεθρον αὐτοῦ Ἀναίρεσις Δομετιανοῦ. Ὅτι Ἀπολλώνιος ὁ Τυανεὺς, ἐν Ἐφέσῳ ὤν, ἔγνω τὴν τοῦ Δομετιανοῦ σφαγήν. Περὶ ἀρχιερίων. Ὅτι καὶ ὁ Δομετιανὸς διωγμὸν ἐκίνησε κατὰ Χριστιανων, καὶ τὸν Θεολόγον Ἰωάννην περιώρισεν ἐν Πάτμῳ. Περὶ τῶν ἐκ γένου Δαβὶδ τοῦ Κυρίου συγγενῶν.

N. XX. Ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ Θεολόγος ἀπὸ τῆς ὑπερορίας Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν Τραϊανὸν υἱοθετήσατο. καὶ Καίσαρα ἀνεῖπεν ὁ Νερούας.

N. XXI. Οἷος ἦν ὁ Τραϊανὸς τοὺς τρόπους. Ὅτι ἐπολέμησε τοὺς Δακοὺς, καὶ ἐνίκησεν. Εἶτα καθατεμένοις τὰ ὅπλα ἐσπείσατο αὐτοῖς. Ὅτι οὐκ ἐνέμειναν οἱ Δακοὶ ταῖς ὁμολογίαις αὐτῶν, καὶ ὅτι στρατεύσαντες αὖθις, κατὰ τοῦ Τραϊανοῦ ἐπεχείρησαν δόλῳ αὐτὸν ἀνελεῖν. Ἐγνώσθησαν δὲ, καὶ ἡττηθέντες ὑπετάγησαν Ῥωμαίοις. Ὅπως ὁ βασιλεὺς τῶν Δακῶν τοὺς θησαυροὺς αὐτοῦ ἔκρυψεν. Ὅπως τοῖς φίλοις ἐπίστευεν ὁ Τραϊανός. Ὅτι τῆς Ἀρμενίας ἐκράτησεν ὁ Τραϊανός.

N. XXII. Ὅσα Ῥωμαίοις ὑπέταξε κατὰ Πάρθων στρατεύσας, καὶ ὅθεν ἔσχε τὴν ἐπωνυμίαν ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIII. Οἷος ἦν ὁ Ἀδριανός. Ὅτι χρεωκοπίαν ὁ Ἀδριανὸς ἐκήρυξεν. Ὅτι ἐν Παλαιστίνῃ πόλιν ἀντὶ τῆς Ἱερουσαλὴμ ὁ Ἀδριανὸς ᾠκοδόμησεν, Αἰλίαν καλέσας αὐτήν. Περὶ τῆς κατ' Ἀδριανοῦ τῶν Ἰουδαίων ἐπαναστάσεως.

N. XXIV. Περὶ Ἀλβκνῶν, καὶ ὅτι Μασσαγέται εἰσίν. Περὶ Σευηριανοῦ. Οἷος ὁ Τούρδων ἦν καὶ οἷος ὁ Σίμιλις. Ὅτι τὸν Ἀνιωνῖνον ὁ Ἀδριανὸς προεχειρίσατο, αὐτοκράτορα. Τελευτὴ Ἀδριανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουδαίων. Περὶ αἱρεσιαρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ Φιλοσόφου καὶ Μάρτυρος.

LIBER DUODECIMUS.

N. I. Διὰ τί Εὐσεβὴς ἐπεκλήθη Ἀντωνῖνος Νομοθεσία αὐτοῦ. Τελευτὴ Ἀντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Ἰουστίνου τοῦ φιλοσόφου καὶ μάρτυρος,

N. II. Μάρκου Ἀντωνίνου πόλεμοι πρὸς διάφορα ἔθνη. Περὶ τοῦ δι' ἐντεύξεως Χριστιανῶν πρὸς τὸν Θεὸν γενομένου θαύματος ἐν τῷ Ῥωμαϊκῷ στρατοπέδῳ.

N. III. Ἀποστασία κατὰ Μάρκου Ἀντωνίνου Νομοθέτημα. Ὅτι ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐν Ἀθήναις ἔταξε τῶν λόγων ἐκ τοῦ δημοσίου ταμείου μισθὸν λαμβάνοντας. Περὶ πατριαρχῶν.

N. IV. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Κόμοδος. Ὅτι πρὸς πολλοῖς ἄλλοις καὶ τὴν οἰκείαν γυναῖκα ἀνεῖλεν ὁ Κόμοδος. Περὶ πολέμων γενομένων ἐπὶ Κομόδου. Περὶ Περενίου, καὶ ὅπως ἐξεδόθη τοῖς στρατιώταις. Οἷα ἦσαν οἱ Καισάρειοι, καὶ οἷα ἐποίουν. Ὅπως ὁ Κλέανδρος διεφθάρθη ὑπὸ τοῦ δήμου. Ὅτι φονικώτατος ἦν ὁ Κόμοδος.

N. V Τὰ Κομόδου ἐπίθετά. Ὅτι ἡρματηλάτει καὶ ἐμονομάχει ὁ Κόμοδος, καὶ ὅτι ὠμότατος ἦν. Ἡ ῥάβδος τοῦ κήρυκος. Ἀναίρεσις τοῦ Κομόδου. Περὶ πατριαρχῶν.

N. VI. Οἵου γένους ἦν ὁ Περτίναξ. Ὅπως διετέθη περὶ τὰ πράγματα ὁ Περτίναξ καὶ τοὺς Ῥωμαίους. Ὅπως ὁ Περτίναξ τὸν παρὰ τῶν στρατιωτῶν αὐτοκράτορα μέλλοντα γενέσθαι οὐκ ἐκόλασεν.

N. VII. Στάσις τοῦ δήμου πρὸς τὸν Ἰουλιανόν.

Περὶ Σευήρου καὶ Νίγρου καὶ Ἀλβίνου στασιασάντων κατὰ Ἰουλιανόν· Περὶ τοῦ εἰς Ῥώμην Ἀθηναίου, καὶ ὅπως ὠνομάσθη.

N. VIII. Ὅπως ὁ Σευῆρος ὑπέσχετο, καὶ οὐκ ἐπλήρωσε ταῦτα. Οἷα πρὸ τῆς βασιλείας σημεῖα τῷ Σευήρῳ ἐγένοντο τὴν ἀρχὴν αὐτῷ προσημαίνοντα. Ὅτι τῷ Νίγρῳ πολεμήσας ἐνίκησε, καὶ Νίγρος ἀνῃρέθη.

N. IX. Πόλεμοι Ῥωμαίων πρὸς διάφορα ἔθνη. Ὅτι πόλεμος συνερράγη τῷ Σευήρῳ καὶ τῷ Ἀλβίνῳ, καὶ ὁ Ἀλβῖνος ἠττήθη. Ὅτι κατὰ Πάρθων ὁ Σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ πόλεις εἷλε. Ὅτι πολυπράγμων ἦν ὁ Σευῆρος. Περὶ τοῦ Νείλου. Περὶ Πλαυτιανοῦ, καὶ τῆς αὐτοῦ ἀπληστίας, καὶ ὅπως ἀπώλετο. Περὶ τοῦ ἀρχιληστοῦ Φιλίκος. Ὅτι εἰς τὴν Βρεττανίαν ὁ Σευῆρος ἐστράτευσε, καὶ περὶ Βρεττανῶν καὶ τῶν ἠθῶν αὐτῶν. Ὅσον τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος τῆς βρεττανίας. Ὅαι ὁ υἱὸς αὐτοῦ Ἀντωνῖνος ἐπεβούλευε τῷ πατρὶ καὶ τῷ ἀδελφῷ. Τελευτὴ Σευήρου.

N. IX. Περὶ Ὠριγένους. Τίνα εἰσὶ τὰ Ἑξαπλᾶ Ὠριγένους. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XII. Ὅπως ἀνεῖλε Γέταν τὸν αὐτοῦ ἀδελφὸν ὁ Ἀντωνῖνος. Ὅτι καὶ ἄπιστος ἦν. Ὅθεν ὠνομάσθη Καράκαλος. Ἀναίρεσις Ἀντωνίνου.

N. XIII. Περὶ Ἰουλίας τῆς μητρὸς Ἀντωνίνου, καὶ ὅπως ἐτελεύτησεν. Ἐπιβουλὴ κατὰ Μακρίνου. Ἀναίρεσις Μακρίνου.

N. XIV. Ὅτι οὐ μόνον ἦν ἀσελγέστατος, ἀλλὰ καὶ ἀσεβέστατος, καὶ πρὸς τὴν ἑαυτοῦ θρησκείαν. Οἷα ὁ Ψευδαντωνῖνος ἐποίει πᾶσαν ἀσέλγειαν ὑπερβάλλοντα. Ὅτι τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ βασιανὸν υἱοθετήσατο Ἀλέξανδρον μετονομάσας αὐτόν. Ἀναίρεσις τοῦ Ψευδαντωνίνου. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XV. Περὶ στάσεων μέσον τοῦ δήμου καὶ τῶν στρατιωτῶν γενομένων. Ὅπως τοῖς Πέρσαις αὖθις ἡ βασιλεία περιελήλυθε, καταλυθεῖσα παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνος. Οἷα οἱ πεμφθέντες παρὰ Ἀρταξέρξου εἶπον. Καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐχρήσατο ὁ βασιλεὺς οὗτος, καὶ ὅπως τοῖς Πέρσαις ἐπολέμησεν. Ὅτι καὶ τοῖς Γερμανοῖς ἐμαχέσατο. Ἀνάῤῥησις Μαξιμίνου. Ἀναίρεσις Ἀλεξάνδρου. Ὅτι ἡ Μαμαία Χριστιανὴ γέγονεν. Περὶ ἀρχιερέων.

N. XVI. Αἰτία δι' ἣν ὁ Μαξιμῖνος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν κεκίνηκεν. Ὅτι κατὰ Γερμανῶν ἐκστρατεύσας ὁ Μαξιμῖνος ἐνίκησεν. Ὅτι δύο στρατηγοὺς ἡ Καίσαρας ἡ βουλὴ προεβάλετο κατὰ Μαξιμίνου. Ἀναίρεσις Μαξιμίνου καὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ.

N. XVII. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XIX. Στάσις κατὰ Φιλίππου. Περὶ Δεκίου, καὶ ὅπως παρὰ τῶν στρατιωτῶν ἠναγκάσθη δέξασθαι τὴν βασιλείαν. Ἀναίρεσις Φιλίππου.

N. XX. Περὶ μαρτύρων. Περὶ πατριαρχῶν Περὶ τοῦ Ὠριγένους καὶ τῶν αὐτοῦ διαστρόφων δογμάτων. Περὶ Ναυάτου. Ἐπιστολὴ Διονυσίου ἐπισκόπου. Ἀλεξανδρείας. Περὶ τῆς τοῦ Δεκίου τελευτῆς.

N. XXI. Ὅτι καὶ ὁ Γάλλος διωγμὸν ἐπήγειρε, κατὰ Χριστιανῶν. Ἐθνῶν κινήσεις, καὶ χωρῶν πλείστων καταδρομαὶ, καὶ φθορὰ πολυπληθὴς ἐκ λοιμοῦ. Ὅπως Αἰμιλιανὸς τὴν αὐταρχίαν ἥρπασεν. Ἀναίρεσις Γάλλου,

N. XXII. Ἀναίρεσις Αἰμιλιανοῦ. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIII. Ὅτι ὑπὸ Περσῶν ἑλήφθη Οὐαλεριανός. Ὅτι εἷλον οἱ Πέρσαι πόλεις πολλὰς, καὶ πλῆθος αἰχμαλώτων, καὶ ὅπως αὐτοῖς ἐκέχρηντο. Ὅπως ἑάλω ἡ Καισάρεια. Ὅτι ἐπίθεντο τοῖς Πέρσαις Ῥωμαῖοι ἀθρόον, καὶ πολλοὺς αὐτῶν ἀνεῖλον, καὶ παλλακὰς τοῦ Σαπώρου εἷλον. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXIV. Ὅσοις ἔθνεσιν ἐπολέμησεν. Περὶ Αὐριόλου, καὶ περὶ Ἰγγενούου τυραννίδι ἐπιχειρήσαντος. Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Ποστούμου. Μάχη πρὸς Ποστοῦμον, καὶ ἧττα αὐτοῦ. Ὅτι ἐτυράννησεν ὁ Μακρῖνος. Ὅτι τὸν Αὐρίολον ἔπεμψε κατὰ Μακρίνου ὁ Γαλιῆνος, καὶ ὅπως οἱ τοῦ Μακρίνου τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ἀναίρεσις Μακρίνου καὶ Μακριανοῦ. Ἧττα Κυίντου, καὶ ἀναίρεσις. Ὅπως ὁ Ὠδενάθος ἀνῃρέθη.

N. XXV. Ὅτι καὶ ὁ Αὐρίολος τυραννιδι ἐπικεχείρηκεν. Ὅτι μικροῦ ἐάλω ἂν τοῦ Βασιλέως ἡ γαμετή. Ἑτέρα ἐπιβουλὴ κατὰ Γαλιήνου, καὶ ἀναίρεσις. αὐτοῦ. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους ὁ Γαλιῆνος. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXVI. Περὶ Θεσσαλονίκης. Ὅτι καὶ ὁ Κυντιλιανὸς παρὰ τῆς συγκλήτου βασιλεὺς ἀνερρήθη.

N. XXVII. Ὅτι οὗτος διωγμὸν κατὰ Χριστιανῶν ἐγεῖραι ἐμελέτα. Ὅσα ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐστρατήγησεν. Ἀναίρεσις Αὐρελιανού.

N. XXVIII. Πόλεμοι κατὰ Σκυθῶν. Ἀναίρεσις Τακίτου.

N. XXIX. Ἀναίρεσις Φλωριανοῦ. Ἀποστασία κατὰ Πρόβου. Κάρου ἐπανάστασις.

N. XXX. Ἐκστρατεία τοῦ Κάρου κατὰ Περσῶν, καὶ νίκη, καὶ κατὰ Σαρματῶν. Τελευτὴ Κάρου. Αὐταρχία Νουμεριανοῦ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, καὶ ἀναίρεσις. Περὶ τοῦ αἱρεσιάρχου Μάνεντος. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXXI. Ὅτι Μαξιμιανὸν τὸν Ἡρκούλιον ὁ Διοκλητιανὸς κοινωνὸν προσειλήφει τῆς βασιλείας, καὶ περὶ τοῦ διωγμοῦ, ὃν οὗτοι ἐποίησαν. Ὅτι πόλεών τινων ἀποστασῶν ὁ Διοκλητιανὸς αὖθις ταύτας ὑπέταξεν. Ὅτι τοὺς γάμβρους αὐτῶν καὶ ἄμφω οἱ βασιλεῖς Καίσαρας πεποιήκασιν. Ὅτι τοῖς Ἀλεμανικοῖς ὁ Κώνστας μαχεσάμενος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ καὶ ἠττήθη καὶ νενίκηκε. Ὅτι Ναρσοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως λεηλατοῦντος τοὺς ὑπηκόους Ῥώμης ὁ Γαλλέριος αὐτῷ ἐπολέμησε, καὶ πρῶτον μὲν ἠττήθη, εἶτα δὲ περιφανῆ ἐνίκησε νίκην. Ὅτι ὑπερφρονήσας ὁ Διοκλητιανὸς προσκυνεῖσθαι ἀπήτησε,καὶ λίθους καὶ μαργάρους ἑαυτῷ περιέθετο.

N. XXXII. Ὅπως ἀποθέμενοι τὴν ἀρχὴν καὶ ἄμφω οὗτοι οἱ τύραννοι, ἰδιώτευσαν. Ὅτι ἐπὶ τῇ νίκῃ τῇ κατὰ Περσῶν ἐθριάμβευσαν. Ὅθεν ἐκλήθη θρίαμβος. Ὅτι οἱ Καίσαρες γεγόνασιν αὐτοκράτορες. Καὶ ἐν τῇ Ῥώμῃ παρὰ τῶν στρατιωτῶν βασιλεὺς ἀνερρήθη Μαξέντιος.Οἷος ἦν ἕκαστος τοὺς τρόπους τῶν βασιλέων τούτων.

N. XXXIII. Περὶ γυναικὸς κοσμίας διὰ σωφροσύνην ἑαυτὴν διαχειρισαμένης. Περὶ τῆς τελευτῆς Διοκλητιανοῦ καὶ Μαξιμιανοῦ. Τελευτὴ Κώνσταντος. Ἀνάῤῥησις τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξ ἀποκαλύψεως ὁ Κώνστας τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον ἐβασίλευσεν. Ὅτι ὁμηρεύων παρὰ Γαλλερί,ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεβουλεύετο παρ' ἐκείνου.

N. XXXIV. Τελευτὴ Μαξιμίνου. Περὶ πατριαρχῶν.

LIBER DECIMUS TERTIUS.

N. I. Περὶ τῆς ἁγίας Ἑλένης. Ἐκστρατεία τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κατὰ Μαξεντίου. Περὶ τοῦ

φανέντος τῷ μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ δι' ἀστέρων σταυροῦ, καὶ ὅπως ἀπώλετο ὁ Μαξέντιος, Ὅτι καὶ τῆς Ῥώμης καὶ τῆς Ἰταλίας ἐκράτησεν ὁ μέγας Κωνσταντῖνος. Ὅτι κατὰ Λικινίου ἐκστρατεύσας ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἐνίκησεν· εἰς δὲ Θεσσαλονίκην αὐτὸν περιώρισεν, ἔνθα καὶ ἀνῃρέθη. Περὶ ὀπτασιῶν τῷ Μεγάλῳ Κωνσταντίνῳ φανεισῶν.

N. II. Ὅτι λελώβητο τὸ σῶμα οὗτος ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως παίδων αἵματι λούσασθαι προτραπεὶς, οὐκ ἠθέλησεν. Ὅτι οἱ κορυφαῖοι τῶν ἀποστόλων ὄναρ τῷ βασιλεῖ ἐφάνησαν, καὶ ὑπέθεντο τρόπον, δι' οὗ ἰαθήσεται· καὶ ὡς βαπτισθεὶς ἰάθη. Καὶ τὰ εἰδωλεῖα ἀπέκλεισεν. Περὶ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῆς πρὸς αὐτοὺς διαλέξεως τοῦ ἁγίου Σιλβέστρου, καὶ τοῦ ἐπὶ τῷ ταύρῳ θαύματος. Περὶ τῆς εὑρέσεως τοῦ θείου σταυροῦ. Περὶ τῶν παίδων τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Καὶ ὅπως ἀνεῖλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Κρίσπον, διαβολῇ τῆς μητρὸς, εἶτα κἀκείνην. Ὅτι τοὺς Σαρμάτας καὶ τοὺς Γότθους ἐνίκησεν.

N. III. Περὶ τῆς κτίσεως Κωνσταντίνουπόλεως. Καὶ οἷον ἦν τὸ Βυζάντιον. Περὶ τοῦ ἐπὶ τῷ γενεθλίῳ τῆς πόλεως γενομένου θεματίου· Περὶ τοῦ Βυζαντίου, καὶ ὅσα ὁ Δίων περὶ αὐτοῦ ἱστορεῖ. Περὶ τοῦ ἐν τῷ Πλακωτῷ κίονος, καὶ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀγάλματος. Περὶ τοῦ πατριαρχικοῦ θρόνου τῆς νέας Ῥώμης. Περὶ τοῦ ἁγίου Μητροφάνους.

N. IV. Περὶ Ἀρείου καὶ τῆς κακοδοξίας αὐτοῦ. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ πρώτης συνόδου. Περὶ Εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου. Περὶ τοῦ ἁγίου συμβόλου. Ὅπως ἐτίμησε τοὺς ἁγίους Πατέρας ὁ βασιλεύς. Ὅτι τοῦ ἁγίου Μητροφάνους θανόντος, ὁ θεῖος Ἀλέξανδρος γέγονε πατριάρχης. Τελευτὴ τῆς ἁγίας Ἑλένης. Τελευτὴ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ θεῖος αὐτοσὶ αὐτοκράτωρ.

N. V. Ὅπως ἡ βασιλεία Ῥωμαίων εἰς τοὺς τρεῖς ἐμερίσθη παῖδας τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου. Κοττίαι ὠνομάσθησαν ἀπὸ Κοττίου βασιλέως τῶν τύπων τούτων γενομένου. Ὅτι ὁ Κωνσταντῖνος ἐπελθὼν τῷ τοῦ Κώνσταντος λάχει, ἠττήθη καὶ ἀνῃρέθη. Ὅτι ὁ Κώνστας καὶ τῆς ἀδελφικῆς ἐκράτησε μοίρας, καὶ ὑπὸ Μαγνεντίου ἀνῃρέθη. Περὶ τῆς πρὸς Πέρσας μάχης τοῦ Κωνσταντίου. Καὶ περὶ Ὁρμίσδου τοῦ Πέρσου.

N. VI. Ὅπως ὁ Μαγνέντιος τυραννίδι ἐπιχειρήκει. Ἀναίρεσις Κώνσταντος. Ὅτι πολλοὺς τῶν ἐλλογωτέρων ἀπώλεσεν ὁ Μαγνέντιος.

N. VII. Ὅτι Σαπώρης ὁ Περσῶν βασιλεὺς, τῇ Ῥωμαίων χώρᾳ ἐπέθετο καὶ Νίσιβιν πολιορκήσας, ἄπρακτος ἀνεχώρησεν. Ὅτι καὶ Βρετανίων τυραννίδι ἐπιχειρήκεν. Ὅναρ τῷ Κωνσταντίῳ ὀφθέν. Ὅτι προσῆλθεν ὁ Βρετανίων τῷ Κωνσταντίῳ.

N. XVIII. Περὶ Μαγνεντίου τυραννήσαντος καὶ συμβαλόντος τῷ Κωνσταντίῳ ἡττηθέντος. Ὅτι ἡττηθεὶς ὁ Μαγνέντιος ἔφυγεν. Ὅτι καὶ αὖθις πρὸς πόλεμον ὁ Μαγνέντιος ἡτοιμάζετο· Ὅτι ἐπεβούλευσεν ὁ Μαγνέντιος τῷ Γάλλῳ. Περὶ τοῦ Ὁρόντου ποταμοῦ. Ὅπως ἐγνώσθη ἡ κατὰ Γάλλου ἐπιβουλή.

N. IX. Ὅτι καὶ αὖθις ἠττήθη ὁ Μαγνέντιος, καὶ ἑαυτὸν διεχρήσατο. Ὅτι μόναρχος ὁ Κωνστάντιος κατέστη καὶ ὁλοκλήρου τῆς ἀρχῆς γέγονεν ἐγκρατής. Ὅπως ὁ Γάλλος ὑπερεφρόνησε, καὶ τοὺς συγκλητικοὺς ἀνεῖλεν ἄνδρας, καὶ αὐτῆς τοῦ Καίσαρος ἀξίας ἐξέπεσε καὶ τῆς ζωῆς ἐστερήθη ἀναιρεθείς.

A Ἀποστασία Σιλβάνου καὶ ἀναίρεσις. Ὅσα ὁ Σαπώρης τῷ Κωνσταντίῳ ἐπέστειλε, καὶ ὁ Κωνστάντιος αὖθις ἐκείνῳ.

N. X. Ὅτι Καίσαρα τὸν Ἰουλιανὸν ἀνεῖπε Κωνστάντιος, καὶ τὴν ἀδελφὴν Ἑλένην αὐτῷ συνέζευξεν. Ὅτι ἐν πολέμοις εὐτύχησεν Ἰουλιανός. Ὅτι ἀπεστάτησεν Ἰουλιανὸς καὶ Αὔγουστος ὑπὸ τοῦ στρατοῦ ἀνηγορεύθη. Οἷα τῷ Κωνσταντίῳ ἐπέστειλεν. Ἰουλιανός. Οἷα αὖθις ἐμήνυσε τῷ Ἰουλιανῷ ὁ Κωνστάντιος. Οἷα πρὸς τὰ τοῦ Κωνσταντίου μηνύματα ἀντέθετο ὁ Ἰουλιανὸς, καὶ ὅσα αὐτῷ ἐπέστειλεν.

N XI. Ὅτι κατὰ τοῦ Κωνσταντίου ἐπῆει ὁ τύραννος μήπω τὴν ἑαυτοῦ ἐκφήνας ἀσέβειαν. Τελευτὴ Κωνσταντίου. Οἷος ὁ Κωνσνάντιος ἦν. Περὶ τῆς Ἀρείου διαφθορᾶς. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ὁ Μακεδόνιος τὸ σῶμα τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου εἰς τὸν ναὸν τοῦ ἁγίου μετήνεγκεν Ἀκακίου, αὖθις δὲ ὁ B Κωνστάντιος εἰς τὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων αὐτὸ μετεκόμισεν· Περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων Ἀνδρέου καὶ Λουκᾶ. Περὶ Εὐσεβίας τῆς γαμετῆς Κωνσταντίου.

N. XII. Ὅτι ἐτίμησε τὸν τοῦ Κωνσταντίου νεκρὸν ὁ Ἰουλιανός. Ὅτι λιτότητα ὁ παραβάτης μετῄει. Ὅτι μετὰ τὴν μοναρχίαν φανερῶς τὰ Ἑλλήνων ἐσέβετο. Ὅτι ἐνώλυσε τοὺς Χριστιανοὺς μαθημάτων μετέχειν. Ὅτι ἐπέτρεψε τοῖς Ἰουδαίοις τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν ἀνεγεῖραι. Περὶ Εὐσεβίου, καὶ τῶν ἄλλων εὐνούχων· Ὅτι τὸ ἐν ταῖς Δάφναις τοῦ Ἀπόλλωνος ἄγαλμα, καὶ τὸν ναὸν σκηπτὸς κατέκαυσεν. Περὶ τῶν ἁγίων Ἀρτεμίου, καὶ Εὐγενίου, καὶ Μακαρίου.

N. XIII. Ὅπως ὁ παραβάτης τοῖς Πέρσαις μαχόμενος, ἀφανῶς κατὰ τῆς πλευρᾶς ἐτρώθη, καὶ θνήσκων κατὰ τοῦ Χριστοῦ ἐβλασφήμησε, καὶ οὕτως τὴν ἀθλίαν αὐτοῦ ψυχὴν ἀπηρεύξατο. Οἷος ἦν τὰ ἤθη ὁ Ἰουλιανός. Περὶ τοῦ ὀνείρου. Περὶ σημείου δηλοῦντος τὸν τοῦ παραβάτου θάνατον.

N. XIV. Οἷας ὁ Ἰοβιανὸς ἔθετο πρὸς Πέρσας σπονδάς. Περὶ τῆς τελευτῆς Ἰοβιανοῦ. Περὶ Σαλουστίου. Ὅτι παρὰ πάντων βασιλεὺς Οὐαλεντινιανὸς ἐψηφίσθη. Οἷος ἦν Ἰοβιανός·

N. XV. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἀδελφὸν Οὐάλεντα κοινωνὸν τῆς βασιλείας ὁ Οὐαλεντιανὸς προσελάβετο. Περὶ Ῥοδάνου, καὶ ὅπως τοῦτον ἀδικοῦντα ἐκόλασεν Οὐαλεντινιανός· Τελευτὴ τοῦ Οὐαλεντινιανοῦ.

N. XVI. Περὶ τοῦ βασιλέως Οὐάλεντος, καὶ τῶν κατὰ θάλασσαν ἐμπρησθέντων παρὰ αὐτοῦ ἱερέων. Περὶ τῆς ἐν Νικαίᾳ Ἐκκλησίας, καὶ τοῦ μεγάλου Βασιλείου γενομένου θαύματος. Περὶ τῆς τελευτῆς D τοῦ Οὐάλεντος, καὶ τῆς περὶ ταύτης προρρήσεως τοῦ ὁσίου Ἰσαακίου. Περὶ τῆς Προκοπίου τυραννίδος, καὶ τῆς καθαιρέσεως τῶν τειχῶν Χαλκηδόνος. Περὶ τῆς ἀλεκτορομαντείας Ἰαμβλίχου καὶ Λιβανίου.

N. XVII. Ὅτι τὸν νέον Οὐαλεντινιανὸν ἡ στρατιὰ βασιλέα ἀνεῖπεν. Περὶ Θεοδοσίου τοῦ ἐξ Ἱσπανίας, καὶ ὅπως τοὺς Σκύθας ἐνίκησεν. Τελευτὴ Γρατιανοῦ.

N. XVIII. Ὅτι ὁ Μάξιμος τυραννίδι ἐπικειρήκεν ἀπανθρώπῳ κατὰ τοῦ νεοῦ Οὐαλεντινιανοῦ, καὶ κρατηθεὶς παρὰ Θεοδοσίου ἀνῃρέθη. Ὅτι ἑαυτὸν ἀνεῖλεν ὁ Οὐαλεντινιανός. Ὅτι ἐστασίασε κατὰ Θεοδοσίου ὁ δῆμος τῶν Θεσσαλονικέων· ὁ δὲ ἔκτεινεν αὐτῶν ὡσεὶ πεντεκαίδεκα χιλιάδας, καὶ ὅπως ἠλέγ-

χθη παρὰ τοῦ μεγάλου Ἀμβροσίου. Ὅτι ἀνεῖλεν ὁ Θεοδόσιος τὸν τύραννον Εὐγένιον. Περὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων συναγωγῆς, ἣν ἐν τοῖς Χαλκοπρατείοις ἔκτισαν, καὶ ὅπως καὶ διὰ ταύτην ὁ μέγας Ἀμβρόσιος ἐπαρρησιάσατο. Περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης ἀταξίας.

N. XIX. Περὶ τῆς δευτέρας συνόδου. Περὶ τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου. Ὅτι βασιλεῖς καὶ ἄμφω τοὺς υἱοὺς ἀνηγόρευσεν ὁ Θεοδόσιος καὶ περὶ τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

N. XX. Περὶ τοῦ Χρυσοστόμου, ὅπως γέγονε πατριάρχης, καὶ ὅπως ἐξωρίσθη. Τελευτὴ Εὐδοξίας. Τίνες μετὰ τὸν Χρυσόστομον ἐγένοντο πατριάρχαι. Τελευτὴ Ἀρκαδίου.

N. XXI. Περὶ τοῦ βασιλέως Ὀνωρίου. Τελευτὴ Ὀνωρίου.

N. XXII. Περὶ τῆς ἐξ Ἀθηνῶν Εὐδοκίας ἡ συνώκησε τῷ Θεοδοσίῳ. Περὶ τοῦ εὐνούχου Ἀντιόχου. Περὶ τῶν τῆς βασιλίδος ἀδελφῶν. Περὶ τοῦ εἰς τὸν παράλυτον Ἰουδαῖον θαύματος.

N. XXIII. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ Νεστορίου καὶ τῆς αὐτοῦ αἱρέσεως. Περὶ τῆς τρίτης συνόδου. Περὶ τῶν ἀπολειφθέντων τῆς συνόδου ἀρχιερέων, καὶ ὅσα ἐποίησαν. Ὅτι εἰς Κωνσταντινούπολιν μετακληθέντες οἱ τῆς συνόδου, ὠμονόησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς ἀνακομιδῆς τοῦ σώματος τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅτι ὁ νέος Θεοδόσιος μετέθετο τὰ τείχη τῆς πόλεως, καὶ περὶ Κύρου τοῦ ἐπάρχου.

N. XXIV. Περὶ τοῦ πατριάρχου Φλαβιανοῦ, καὶ περὶ Εὐτυχοῦς τοῦ αἱρετικοῦ. Ὅτι τοῦ Ἀλεξανδρείας Διοσκόρῳ ἐπετράπη ἡ ζήτησις τῶν τοῦ Εὐτυχοῦς δογμάτων, καὶ ὅσα ἐκεῖνος ἐποίησεν. Ὅτι τοῦ Φλαβιανοῦ θανόντος, πατριάρχης κεχειροτόνητο Ἀνατόλιος. Ὅτι τὴν Πουλχερίαν μετέστησε τῆς διοικήσεως ὁ Θεοδόσιος. Ὅτι αὖθις τῇ ἀδελφῇ τὴν διοίκησιν. Ὅπως ἡ Πουλχερία ἐβελτίου τὸν ἀδελφόν. Ὅπως τὴν Αὐγούσταν Εὐδοκίαν ἀπέστερξεν ὁ Θεοδόσιος. Τελευτὴ Θεοδοσίου. Οἷος ἦν ὁ Θεοδόσιος.

N. XXV. Περὶ σημείων προμηνυόντων τὴν βασιλείαν τῷ Μαρκιανῷ. Περὶ τῆς τετάρτης συνόδου.

N. XXVI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος παρὰ τῆς ἁγίας μάρτυρος Εὐφημίας ἐπὶ τῇ κρίσει τῶν τόμων τῆς πίστεως. Τελευτὴ Πουλχερίας τῆς βασιλίσσης. Περὶ Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἀνεψιοῦ Ὀνωρίου τοῦ ἐν Ῥώμῃ βασιλεύσαντος· Ὅπως ἐάλω παρὰ Γιζερίχου τοῦ Οὐανδήλων ῥηγὸς ἡ Ῥώμη. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Μαρκιανοῦ.

LIBER DECIMUS QUARTUS.

N. I. Ὅτι τὸν υἱὸν τοῦ Ἄσπαρος ὁ Λέων ἐποίησε Καίσαρα καὶ ὅτι ὁ δῆμος ἐστασίασε διὰ τοῦτο, καὶ ὅτι ὡς ἐπιβουλεύοντας αὐτῷ ἀνεῖλεν ὁ Λέων τὸν Ἄσπαρα καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρδαβούριον. Περὶ τοῦ Κοιαίστορος Ἰσοκασίου. Περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος. Περὶ τοῦ γενομένου ἐν Ἀντιοχείᾳ σεισμοῦ. Ὅαι ὁ Βασιλίσκος στρατοπεδάρχης προβληθεὶς, καὶ προσβαλὼν τοῖς τοῦ Γιζερίχου, ἡττήθη. Ὅτι ἔγγονον αὐτοῦ ὁ Λέων ἔστεψε διαδήματι εἰς βασιλέα. Περὶ τῆς τιμίας ἐσθῆτος τῆς Θεοτόκου. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ Λέοντος τοῦ μεγάλου.

N. II. Ὅτι οἱ παρὰ Βασιλίσκου πεμφθέντες κατὰ τοῦ Ζήνωνος αὐτῷ προσετέθησαν. Ὅτι ἐπανῆλθεν ὁ Ζήνων εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ὁ βασιλίσκος ἐάλω καὶ διεφθάρη. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ γενομένου ἐν τοῖς χρόνοις τοῦ Βασιλίσκου, ὑφ' οὗ καὶ Ὅμαρος ἐν τῇ βασιλικῇ βιβλιοθήκῃ διεφθάρη. Ὅτι πολλοὺς ὁ Ζήνων ἐφόνευσε βασιλεύσας τὸ δεύτερον. Τελευτὴ Ζήνωνος.

N. III. Ὅθεν Δίκορος ἐκαλεῖτο ὁ Ἀναστάσιος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι χρεωκοπίαν ὁ Ἀναστάσιος ἔθετο, καὶ τὸν τοῦ Χρυσαργύρου δεσμὸν ἐξέκοψεν. Ὅτι τῆς τῶν συγχυτικῶν αἱρέσεως ὁ Ἀναστάσιος γεγονὼς, τὸν πατριάρχην ἐξώρισε. Περὶ Λογγίνου τοῦ ἀδελφοῦ Ζήνωνος τυραννῆσαι ἐπιχειρήσαντος, καὶ περὶ τῶν Ἰσαύρων. Περὶ τοῦ πάπα τῆς Ῥώμης. Περὶ τῶν Βουλγάρων. Περὶ Βιταλιανοῦ τυραννήσαντος. Καὶ ὅπως κατεπολεμήθη, καὶ περὶ Ἱερόκλου. Ὅτι προσθήκην εἰς τὸ Τρισάγιον βουληθέντος ποιήσασθαι τοῦ Ἀναστασίου, τὸ ὀρθόδοξον τοῦ λαοῦ ἐστασίασε, καὶ ὅσα ἐποίησεν.

N. IV. Περὶ Ἀλαμουνδάρου, καὶ ὅπως τοὺς τοῦ Σευήρου ἐπισκόπους διέπαιζεν. Περὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅπως ἥττησαν τοὺς Ῥωμαίους. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ τῆς τύχης τῆς πόλεως ἀγάλματος. Περὶ τῶν ὀνειράτων ὧν εἶδεν ὁ Ἀναστάσιος. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου. Ὅτι ὁ Ἀναστάσιος ἔκτισε τὸ Μακρὸν τεῖχος.

N. V. Ὅπως ὁ Ἰουστῖνος εἰς τὴν βασιλείαν ἀνήχθη. Ὅτι ἀνῃρέθη ὁ εὐνοῦχος Ἀμάντιος. Ὅτι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκύρωσεν Ἰουστῖνος, καὶ τὴν γαμετὴν ἔστεψεν· καὶ περὶ Βιταλιανοῦ. Περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Σεβήρου, καὶ τοῦ μετ' αὐτὸν ἀρχιερατεύσαντος Ἀκάκιου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐσπείσατο τοῖς Πέρσαις Ἰουστῖνος. Ὅτι αὖθις μάχη μέσον Ῥωμαίων καὶ Περσῶν γέγονεν. Περὶ Μανιχαίων. Περὶ Ἀναβάρζου. καὶ Ἐδέσσης, καὶ Πομπηϊουπόλεως. Περὶ γυναικὸς γιγαντώδους· Ὅτι στρατηλάτης ὁ Ἰουστινιανὸς προεβλήθη. Ὅτι νοσῶν ὁ Ἰουστῖνος ἔστεψε βασιλέα τὸν Ἰουστινιανόν. Τελευτὴ Ἰουστίνου.

N. VI. Περὶ κομήτου. Περὶ τῆς γενομένης στάσεως τῶν δήμων. Ὅτι ὑπάτιόν τινα συγγενῆ τοῦ βασιλέως Ἀναστασίου οἱ δῆμοι ἀνηγόρευσαν. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ἐκ τοῦ δήμου ἐν τῷ θεάτρῳ. Περὶ τῆς ἀνοικοδομῆς τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας. Περὶ τοῦ Αὐγουστεῶνος. Περὶ τοῦ τερατουργοῦ κυνός.

N. VII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Οὐανδήλων καὶ ὅπως τῆς Λιβύης ἐκράτησαν, καὶ ἐπὶ πόσον κ ὅπως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ κατεπολεμήθησαν παρὰ τ Βελλισαρίου. Ἔπειτα τοῦ Γελίμερος, πολιορκία καὶ κατάσχεσις. Οἷος ὁ θρίαμβος γέγονεν. Περὶ τ τῶν λαφύρων πομπῆς.

N. VIII. Ὅτι ὁ Βελλισάριος εἰς τὴν Ἰταλίαν ἐσ λη, ταύτην τε καὶ τὴν Ῥώμην ὑπέταξεν τῷ βασι λεῖ ὑπὸ Γότθων κατεχομένην. Περὶ τοῦ πατριάρχου Μ νᾶ καὶ περὶ μερικῆς συνόδου ὑπ' αὐτοῦ καὶ πάπα Ῥώμ ης Ἀγαπητοῦ συστάσης. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς πέμπτης συνόδου. Ὅπως ὁ Βελλισάριος τὴν Ῥώμην ἔλαβε, καὶ πόλεις ἑτέρας.

N. IX. Ὅτι καὶ πᾶσαν τὴν Ἰταλίαν ὑπέταξεν ὁ Βελλισάριος. Τελευτὴ Θεοδώρας τῆς βασιλίδος. Περὶ τοῦ κήτους. Ὅτι ἐν τοῖς χρόνοις Ἰουστινιανοῦ ἡ τῆς μετάξης γένεσις ἐγνώσθη τῷ βασιλεῖ, καὶ τοῖς Ῥωμαίοις. Περὶ ἐπιβουλῆς, καὶ περὶ τοῦ Βελ-

λισαρίου. Ὅτι αἱρέσει ἄλους ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐτελεύτησε.

N. X. Περὶ τῶν ναῶν τῶν παρὰ Ἰουστίνου δομηθέντων. Ὅτι τὰς ὀφειλὰς τῶν τότε χρεωστούντων ἀπέτισεν ἡ Αὐγούστα Σοφία. Περὶ τοῦ ἐπάρχου, καὶ τοῦ ἀδικοῦντος, καὶ μὴ ἀπαντήσαντος εἰς τὸ δικαστήριον. Ὅτι τὰς πρὸς Πέρσας σπονδὰς ἔλυσεν Ἰουστῖνος. Ἀνάῤῥησις Τιβερίου, καὶ τελευτὴ Ἰουστίνου.

N. XI. Ὅτι ἐπῆλθον Πέρσαι τῇ Ἀρμενίᾳ, καὶ συμμίξαντες τοῖς Ῥωμαίοις ἡττήθησαν. Ὅτι τὸ λουτρὸν τῶν Βλαχερνῶν παρὰ Τιβερίου οἰκοδομεῖσθαι ἤρξατο. Περὶ Χαγάνου, ὅτι σταλεὶς κατὰ Περσῶν Μαυρίκιος καὶ συμβαλὼν αὐτοῖς ἐνίκησε, καὶ γαμβρὸς τοῦ βασιλέως ἐγένετο. Ἀνάῤῥησις Μαυρικίου, καὶ Τιβερίου τελευτή.

N. XII. Περὶ Χαγάνου. Περὶ Βαράμ τοῦ Περσῶν στρατηγοῦ. Καθαίρεσις Ὁρμίσδου ἐκ τῆς ἀρχῆς. Ἀνάῤῥησις Χοσρόου. Ἀναίρεσις Ὁρμίσδου. Ἐπανάστασις κατὰ τοῦ Χοσρόου, καὶ φυγὴ αὐτοῦ πρὸς Ῥωμαίους. Περὶ τῶν ἁλωκότων Τούρκων. Ὅσα ὁ Χοσρόης περὶ τοῦ μέλλοντος ἀπεφοίβασεν, ὡς τὰ ἐσόμενα εἰδὼς ἐξ ἀστρολογίας. Ὅτι τὸν υἱὸν ὁ Μαυρίκιος ἔστεψεν. Περὶ τοῦ ναοῦ τῶν ἁγίων μ'. Ὅπως ὁ Μαυρίκιος πολιορκοῦντα τὸν Χαγάνον τὴν Τζουρουλὸν παρεσκεύασε καὶ ἄκοντα σπείσασθαι.

N. XIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν παρὰ τοῦ Χαγάνου πωλουμένων αἰχμαλώτων, οὓς ὁ βασιλεὺς Μαυρίκιος οὐκ ὠνήσατο. Ὅτι μὴ ὠνησαμένου τοῦ βασιλέως τοὺς αἰχμαλώτους, ὁ Χαγάνος πάντας ἀπέλεν. Ὅτι διὰ τὴν τῶν αἰχμαλώτων ἀπώλειαν ἐμισήθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ δῆμος ἐστασίαζεν. Ὅτι τῷ υἱῷ αὐτοῦ γυναῖκας ὁ βασιλεὺς συνέζευξεν. Περὶ τοῦ ὀνείρου ὁ βασιλεὺς ἐθεάσατο. Ὅτι ἐδίετο ὁ βασιλεὺς τοῦ Θεοῦ ἐνταῦθα δίκας ἐκτίσαι. Ὅτι στασιάσαν τὸ στρατιωτικὸν τὸν Φωκᾶν ἀνηγόρευσε βασιλέα.

N. XIV. Ὅτι ὁ Φωκᾶς ἐστέφθη παρὰ τοῦ πατριάρχου. Ἀναίρεσις Μαυρικίου καὶ παντὸς τοῦ γένους αὐτοῦ. Ἀπόστασις Ναρσοῦ, εἶτα προσέλευσις αὖ, καὶ κατάφλεξις. Περὶ τῶν ἀναιρεθέντων ὑπὸ Φωκᾶ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ ἐν Ἀντιοχείᾳ Ἰουδαῖοι ἐπανέστησαν κατὰ τῶν ἐκεῖ Χριστιανῶν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὴν θυγατέρα αὐτοῦ ὁ Φωκᾶς κατηγγύησε τῷ στρατηλάτῃ Ηρίσκῳ, καὶ ὡς καὶ παρ' ἐκείνου καὶ παρὰ πάντων ἐμισήθη. Ἐπανάστασις τῶν ἐν τῇ Ἀφρικῇ στρατευμάτων κατὰ τοῦ Φωκᾶ. Ἅττα τοῦ Φωκᾶ. Ἀναίρεσις Φωκᾶ.

N. XV. Ὅτι πάντοθεν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ἐγίνοντο εὐστυχήματα. Ὅτι δύο παῖδες τῷ Ἡρακλείῳ ἐκ τῆς Αὐγούστης Εὐδοκίας ἐτέχθησαν. Τελευτὴ τῆς Αὐγούστης Εὐδοκίας. Ὅτι τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν ὁ Ἡράκλειος ἔγημεν. Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς Χοσρόην Ἡράκλειος περὶ εἰρήνης, ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν ἀπώσατο. Περὶ Κρίσπου, καὶ ὅπως διετέθη πρὸς τὸν Ἡράκλειον. Ὅτι τὸν Κρίσπον κληρικὸν καρῆναι προσέταξεν. Περὶ τῶν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ἀναιρεθέντων Χριστιανῶν, καὶ περὶ τῶν τιμίων ξύλων καὶ τοῦ πατριάρχου. Ὅτι τῷ Σαρβάρῳ συμπλακεὶς ὁ Ἡράκλειος, ἐνίκησεν.

N. XVI. Ὅτι παραβὰς τὰς συνθήκας ὁ Χαγάνος, ἐπῆλθε τῇ πόλει, καὶ ἡττηθεὶς ἔφυγεν. Ὅσα ὁ Ἡράκλειος τοῖς Πέρσαις μαχόμενος κατώρθωσεν. Ὅπως ὁ ἀρχισατράπης Σάρβαρος, καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ τῷ βασιλεῖ προσεχώρησαν. Ὅπως παρὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ ὁ Χοσρόης καθῃρέθη τῆς βασιλείας, καὶ ἀνῃρέθη. Ὅτι ὁ Σιρόης βασιλεύσας ἐσπείσατο Ῥωμαίοις.

N. XVII. Ὅπως ὁ Ἡράκλειος εἰς τὴν τῶν Μονοθελητῶν αἵρεσιν ἐξεκυλίσθη. Περὶ τοῦ ἱεροῦ Σωφρονίου, καὶ τῆς παρ' ἐκείνου γενομένης συνόδου. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Μουχούμετ, καὶ ὅπως καὶ πότε εἰς τὰς Ῥωμαϊκὰς χώρας ἐγκατῳκίσθη. Ἡρακλείου τελευτή.

N. XIX. Βασιλεία Κώνσταντος τοῦ ἐγγόνου Ἡρακλείου, ὃς καὶ Μονοθελητὴς ἦν. Ὅτι ὁ τῶν Σαρακηνῶν ἀρχηγὸς στόλῳ κατὰ Ῥωμαίων ἐχώρησε, καὶ ἀντιταξάμενος αὐτῷ ὁ Κώνστας ἡττήθη. Ὅτι ἐπὶ καιρὸν ἠρέμησαν οἱ Ἀγαρηνοί. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τοῦ Πύῤῥου. Ὅπως ἐμισήθη ὁ Κώνστας παρὰ τῶν ὑπηκόων, καὶ εἰς Σικελίαν ἀπάρας ἐκεῖ ἀνῃρέθη.

N. XX. Ἀπελθὼν ὁ Κωνσταντῖνος εἰς Σικελίαν τοὺς φονεῖς τοῦ πατρὸς ἐκόλασε, καὶ ὅθεν ἐπεκλήθη Πωγωνάτος. Ὅτι σὺν στόλῳ οἱ Ἀγαρηνοὶ ἐπολιόρκουν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ ἑπτὰ ἐνιαυτοὺς, καὶ ἀπῆλθον παθόντες ἃ δράσαντας. Ὅτι ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως τὸ ὑγρὸν πῦρ εὑρέθη. Ὅτι ἀπογνόντες οἱ τῆς Ἄγαρ εἰρήνην ἠτήσαν, καὶ δασμὸν φέρειν ἐτήσιον τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων κατέθεντο.

N. XXI. Ὅτι καὶ οἱ Ἐσπέριοι τῶν Ῥωμαίων πολέμιοι ἐσπείσαντο. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ τῆς συνόδου ἕκτης. Ὅτι ἐξεστράτευσε κατὰ Βουλγάρων οὗτος ὁ βασιλεὺς, εἶτα τῶν Ῥωμαίων τραπέντων, ἠναγκάσθη σπείσασθαι, καὶ φόρους διδόναι. Τελευτὴ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου.

N. XXII. Περὶ τῶν Μαρδαϊτῶν, καὶ ὅπως αὐτοὺς ἐκ τοῦ Διβάνου μετῴκισεν οὗτος ὁ βασιλεὺς, ἀπατηθεὶς παρὰ τῶν Ἀράβων. Ὅτι ὑπέταξε τὴν Ἰβηρίαν καὶ τὴν Ἀλβανίαν. Ὅτι ἔλυσε τὰς πρὸς τοὺς Βουλγάρους σπονδὰς, καὶ ἔθγη Σθλαβικὰ ὑπηγάγετο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, ὅτι ἐμισήθη παρὰ πάντων ὁ βασιλεὺς οὗτος δι' εὐνοῦχόν τινα Θεοδόσιον. Ὅτι κατηνέχθη τῶν ἀνακτόρων ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ τὴν ῥῖνα ἐτμήθη.

N. XXIII. Ὅπως τὴν Ἀφρικὴν εἷλον οἱ Ἄραβες, καὶ ὅπως αὐτὴν ἀφῄρηντο. Ὅτι αὖθις εἷλον τὴν Ἀφρικὴν οἱ Ἄραβες. Ἐπανάστασις τοῦ ναυτικοῦ, ἀνάῤῥησις Ἀψιμάρου. Καθαίρεσις Λεοντίου.

N. XXIV. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅσα ἐποίησάν τε καὶ ἔπαθον. Περὶ Ἰουστινιανοῦ, καὶ ὅτι ἔλαβεν εἰς γυναῖκα τὴν ἀδελφὴν τοῦ Χαγάνου, καὶ ὅτι ἐπεβούλευεν ὁ Χαγάνος τῷ Ἰουστινιανῷ, τοῦ Ἀψιμάρου δώσειν αὐτῷ χρήματα πολλὰ ὑποσχομένου, καὶ ὅτι τοῦτο γνοὺς ἐκεῖνος πρὸς Βουλγάρους κατέφυγεν. Ὅτι μετὰ τῶν Βουλγάρων τῇ πόλει ἐπιστρατεύσας νύκτωρ ἐντὸς εἰσῆλθε διὰ τοῦ ἀγωγοῦ.

N. XXV. Ὅπως ἐκόλασε τὸν Λεόντιον, καὶ τὸν Ἀψίμαρον καὶ ἑτέρους ὁ Ἰουστινιανὸς, καὶ τὸν πατριάρχην. Ὅτι ἔστεψε τὴν γυναῖκα αὐτοῦ καὶ τὸν υἱόν. Ὅτι ἐπῆλθε κατὰ Βουλγάρων, καὶ ἡττήθη. Ἀποστασία Χερσωνιτῶν, καὶ ἀνάῤῥησις Φιλιππικοῦ τοῦ καὶ Βαρδάνη. Ὅτι καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν Φιλιππικὸν εὐφήμησαν. Ἀναίρεσις Ἰουστινιανοῦ καὶ τοῦ παιδὸς αὐτοῦ.

N. XXVI. Ὅθεν ἀθετῆσαι τὴν ἕκτην σύνοδον προήχθη. Οἷος ἦν περὶ πράξεις ὁ Φιλιππικός. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀγα-

ρηνῶν. Καθαίρεσις ἐκ τῆς βασιλείας τοῦ Φιλιππικοῦ.

N. XXVII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι στόλον ὁ βασιλεὺς οὗτος κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἔστειλε. Καὶ οἱ τοῦ στόλου τὸν ἄρχοντα στασιάσαντες ἀνεῖλον, καὶ τινα Θεοδόσιον ἀνηγόρευσαν αὐτοκράτορα. Ὅτι τοῦ Ἀρτεμίου ἐν Νικαίᾳ διάγοντος, ὁ Θεοδόσιος ἐκ προδοσίας τὴν πόλιν εἷλε. Καὶ ὁ Ἀρτέμιος καρεὶς ἐν Θεσσαλονίκῃ περιωρίσθη.

N. XXVIII. Ὅτι ὁ Ἰσαυρὸς Λέων καὶ ὁ Ἀρτάβασδος ἐπανέστησαν κατὰ τοῦ Θεοδοσίου. Καθαίρεσις τοῦ βασιλέως Θεοδοσίου.

LIBER DECIMUS QUINTUS.

N. I. Περὶ Ἀβασγῶν, καὶ ὅτε καὶ ὅπως εἰς θεογνωσίαν μετήχθησαν. Ὅτι τοὺς ἄρχοντας αὐτῶν οἱ Ἀβασγοὶ καθελόντες ἐκ τοῦ βασιλέως Ῥωμαίων ἐδέχοντο ἄρχοντας. Ὅτι Ἄραβες ἐξ Ἀβύδου περάσαντες, τὴν πόλιν ἐπολιόρκουν κατὰ γῆν τε καὶ θάλατταν, καὶ κακῶς ἀπηλλάγησαν ἀμφοτέρωθεν.

N. II. Ὅτι ὁ στρατηγὸς Σικελίας τυραννίδι ἐπεχείρησεν. Ὅπως ἡ ἐν Σικελίᾳ ἐπανάστασις κατέλυθη. Ὅτι ἄνευ ε' νηῶν αἱ ἄλλαι τῶν Ἀράβων ἀπώλοντο σὺν αὐτοῖς. Περὶ τοῦ Κοπρωνύμου. Ὅτι ἔστεψε τὸν Κοπρώνυμον ὁ Λέων. Ὅτι κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων ὁ Λέων εἰς τοὐμφανὲς ἐξελύττησεν. Περὶ πατριαρχῶν.

N. III. Ὅτι οἱ τὴν βασιλείαν προμαντευσάμενοι Ἑβραῖοι τῷ Λέοντι τὴν τῶν ἁγίων εἰκόνων καθαίρεσιν ᾔτησαν. Περὶ τοῦ πλησίον τῶν Χαλκοπρατίων βασιλικοῦ οἴκου, καὶ τῆς ἐν αὐτῷ βιβλιοθήκης, καὶ τῶν ἐν αὐτῷ διδασκάλων.

N. IV. Ὅτι διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ Λέοντος ὁ πάπας Ῥώμης τοῖς Φράγγοις ἐσπείσατο, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Ἰταλίας τῇ βασιλείᾳ κομιζομένους ἐπέσχε φόρους. Καὶ ὅτι Γερμανικὸν ἔθνος οἱ Φράγγοι, καὶ οὐ Ῥωμαῖοι. Οἷα κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐποίει ὁ Λέων. Καὶ ὅτι τὴν τοῦ Χαγάνου θυγατέρα ἔγημεν ὁ Κοπρώνυμος.

N. V. Οἷος ἦν ὁ μισόθεος οὗτος. Ἐπανάστασις τοῦ Ἀρταβάσδου κατὰ τοῦ Κοπρωνύμου. Ὅτι ὁ Κοπρώνυμος, περαιωθεὶς εἰς Θρᾴκην, τὴν πόλιν ἐπολιόρκει, καὶ ταύτης ἐκράτησε, τὸν Ἀρτάβασδον, καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ, καὶ τὸν πατριάρχην δημοσίᾳ τύψας, ἐθριάμβευσεν, εἶτ' αὐτῆς πατριάρχην αὐτὸν εἴασεν εἶναι.

N. VI. Περὶ πατριαρχῶν, καὶ περὶ τῆς τοῦ Κοπρωνύμου ἀθροισθείσης τῶν ἀνιέρων ἐπισκόπων συνόδου. Περὶ Βουλγάρων.

N. VII. Οἷος χειμὼν γέγονεν ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ δυσωνύμου. Οἷα ἐφρόνει ὁ ἄθεος, καὶ οἷα ἐποίει. Ὅσα ἐποίει ὁ Κοπρώνυμος κατὰ τῶν μὴ πεισθέντων βεβαιῶσαι τὴν κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων συγγραφήν. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ἐκστρατεύσας ἄπρακτος ἐπανῆλθε, καὶ οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν ἐποίει, καὶ κατὰ ἀρχόντων. Ὅπως καὶ τὸν πατριάρχην αὐτοῦ ἐξῶσε τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἐκόλασε, καὶ ἀπέκτεινεν.

N. VIII. Ὅτι τινὰς τῶν Βουλγάρων ᾠκειώσατο ὁ Κοπρώνυμος, οἳ ἐδήλουν αὐτῷ τὰ τοῦ ἄρχοντος σφῶν βουλεύματα. Ὅπως ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς ἠπάτα τὸν βασιλέα, καὶ ἔγνω τοὺς αὐτῷ ᾠκειωμένους Βουλγάρους. Ὅπως κατὰ Βουλγάρων ἐξεστράτευσε, καὶ νοσήσας ὑπέστρεψε, καὶ κατέστρεψε τὴν ζωήν. Οἷα κατὰ τῶν μοναχῶν καὶ τῶν μοναστηρίων καὶ κατὰ τῶν σεπτῶν λειψάνων τῶν ἁγίων ὁ πάντολμος ἐτόλμα. Περὶ τοῦ ἱεροῦ λειψάνου τῆς πανευφήμου μάρτυρος Εὐφημίας.

N. IX. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι διὰ τὰς ἁγίας εἰκόνας ὁ Λέων ἐκόλασέ τινας τῶν ἀρχόντων. Τελευτὴ τοῦ Λέοντος.

N. X. Ὅτι ἐπιβουλῆς γενομένης ἡ Θεοδώρα τοὺς μὲν ἄλλους ἐκόλασε, τοὺς δὲ ἀνδραδέλφους αὐτῆς ἀπέκειρε, καὶ ἱερέας παρεσκεύασεν. Περὶ τῆς εὑρεθείσης λάρνακος ἐν τῇ Θράκῃ κατὰ τὸ μακρὸν τεῖχος. Ὅτι κατηγγυήσατο τῷ υἱῷ γυναῖκα ἡ Εἰρήνη. Ὅτι ὁ τῶν Ἀράβων ἀρχηγὸς μέχρι Χρυσοπόλεως ἐλθὼν ἐσπείσατο, φόρους αὐτοῖς διδόναι τῶν Ῥωμαίων συνθεμένων. Περὶ τοῦ πατρικίου Ἐλπιδίου.

N. XI. Ὅτι ὁ πατριάρχης Ἠσύλος ἐξέστη τῆς Ἐκκλησίας. Ὅτι ὁ ἐν ἁγίοις Ταράσιος πατριάρχης προεχειρίσθη. Περὶ τῆς ἑβδόμης συνόδου. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος νεανίας γενόμενος εἰς ἑαυτὸν τὴν διοίκησιν μεταγαγεῖν ἐμελέτησε. Γνωσθεὶς δὲ παρὰ τῆς μητρὸς ἐτύφθη, καὶ δημοσιεύειν ἐκωλύθη. Ὅτι τοῖς Ἀρμενιακοῖς καὶ οἱ τῶν ἄλλων θεμάτων συμφρονήσαντες τὸν Κωνσταντῖνον μόνον εὐφήμουν, καὶ ὅσα ἐκεῖνος προελθὼν ἐποίησεν.

N. XII. Ὅτι ὁ Θωμαΐτης τρίκλινος ἐκαύθη. Ἐκστρατεῖαι τοῦ Κωνσταντίνου κατὰ Βουλγάρων καὶ τῶν Ἀράβων. Ὅτι αὖθις ἀνήγαγε τὴν μητέρα εἰς τὰ βασίλεια, καὶ εὐφημεῖσθαι αὐτὴν παρεχώρησεν· οἱ δὲ Ἀρμενιακοὶ αὖθις ἐστασίαζον· καὶ περὶ τοῦ Μωσηλέ. Ὅτι τοῖς Βουλγάροις συμβαλὼν ὁ Κωνσταντῖνος ἡττήθη, καὶ ὅτι ἐστασίασε τὸ στρατιωτικὸν, καὶ ὅτι τοὺς θείους ὁ Κωνσταντῖνος ἐτιμωρήσατο. Ὅτι, τὴν οἰκείαν γαμετὴν ἄκουσαν ἀποκείρας ὁ Κωνσταντῖνος, ἑτέραν ἠγάγετο. Ὅτι κατὰ Βουλγάρων ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε.

N. XIII. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Πλάτωνος. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ βασιλεὺς Κωνσταντῖνος εἰδήσει τῆς μητρὸς αὐτοῦ. Περὶ Λέοντος πάπα Ῥώμης, καὶ ὅπως οἱ Φράγγοι, καὶ πότε τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Ῥώμης αὐτῆς ἐκυρίευσαν. Περὶ τῶν ἀνδραδέλφων τῆς βασιλίσσης Εἰρήνης. Ὅτι ἐζήτει ὁ τῶν Φράγγων ἀρχηγὸς συζευχθῆναι τῇ βασιλίσσῃ. Ὅπως καὶ παρὰ πάντων εἰς τὰ βασίλεια ὁ ἀπὸ γενικῶν ἀνήχθη Νικηφόρος.

N. XIV. Ὅσα πρὸς τὴν βασιλίδα Εἰρήνην ὁ Νικηφόρος εἴρηκε, καὶ ὅσα πρὸς ἐκεῖνον ἐκείνη, καὶ ὅτι πολλὰ ὑπέδειξεν αὐτῷ χρήματα τεθησαυρισμένα καὶ ὡς αὐτίκα ὑπερωρίσθη. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους ὁ Νικηφόρος. Τελευτὴ Εἰρήνης. Ἀνάῤῥησις Σταυρακίου τοῦ υἱοῦ Νικηφόρου. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι μετὰ τὸν ἐν ἁγίοις Ταράσιον ὁ θεῖος Νικηφόρος προεχειρίσθη πατριάρχης. Ὅπως ὁ Πλάτων καὶ ὁ Στουδίτης Θεόδωρος ἐστασίαζεν. Οἵας κερδοεπινοίας ἐπενόει ὁ βασιλεὺς Νικηφόρος ὁ ἀπὸ γενικῶν. Περὶ τοῦ εἰσδραμόντος ξιφηφόρου εἰς τὰ βασίλεια, καὶ ζητοῦντος ἀνελεῖν τὸν βασιλέα.

N. XV. Ὅτι Μανιχαῖος καὶ Ἀθιγγάνοις ἐ[illegible] χρητο ἐν μαντείαις Ἑκοτρατεία κατὰ Βουλγάρ[illegible]ν ἐν ᾗ εὐτυχήσας, καὶ ἐπαρθεὶς, ὕστερον ἡττήθη [illegible]αὶ ἀπώλετο. Ὅτι τὴν κεφαλὴν τοῦ βασιλέως ὁ Κρ[illegible]ῦμος ἀνεσταύρωσεν, εἶτα ἀντὶ κύλικος ἐκέχρητο.

N. XVI. Ἀνάῤῥησις τοῦ Ῥαγγαβὲ Μιχαήλ.

N. XVII. Ὅπως διετέθη ὁ Μιχαὴλ πρὸς τὴν [illegible]τοῦ

Σταυρακίου σύμβιον. Ὅτι ἔστεψεν ὁ Μιχαὴλ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Θεοφύλακτον. Ὅτι τοὺς κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων νεανιευομένους ἠκίσατο. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἄρχων ἤτει σπονδὰς, ὁ δὲ βασιλεὺς ἃ ἐκεῖνος ἐζήτει μὴ πληρῶν, παρητήσατο σπείσασθαι, καὶ οἱ Βούλγαροι κατὰ μεσημβρίας ἐχώρησαν, καὶ τὸ ἄστυ εἷλον.

N. XVIII. Ὅτι μαθὼν ὁ βασιλεὺς μέλλειν τοὺς Βουλγάρους τῇ Θράκῃ ἐπελθεῖν, ἐξῆλθε, καὶ οἱ μὲν Βούλγαροι ἄπρακτοι ἔμειναν, ἐκεῖνος δὲ τὴν οἰκείαν χώραν διὰ τῆς προσεδρίας τοῦ στρατοῦ ἐκάκου. Ἅττα τῶν Βουλγάρων ἐπελθόντων· ἡττήθησαν οἱ Ῥωμαῖοι ἐπιβουλῇ τοῦ Ἀρμενίου Λέοντος. Ὅπως ὁ Λέων ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν περιεποιήσατο. Ὅτι βίᾳ τὴν βασιλείαν καταδέχεσθαι ὁ Λέων ἐσχημάτιζετο, καὶ ὅπως ὁ Μιχαὴλ ἀπραγμόνως ἐξέστη τῆς ἀρχῆς, καὶ ὅσα ἔπαθεν.

N. XIX. Ὅσα συνέβη σημαντικὰ τοῦ τὸν Μιχαὴλ τοῦ Λέοντος διάδοχον ἔσεσθαι. Ὅτι περὶ σπονδῶν διαπρεσβευσάμενος ὁ Λέων πρὸς τὸν ἄρχοντα Βουλγάρων, ἐπεὶ οὐκ ἐδέχθη, ἐξεστράτευσε κατ' ἐκείνου. καὶ ἐνίκησε. Ὅπως ὁ Ἀρμένιος Λέων ἔθετο τῇ τῶν εἰκονομάχων αἱρέσει. Περὶ τοῦ Μελισσηνοῦ Θεοδότου, καὶ ὅπως τὸν Λέοντα ἠπάτησε κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων λυττῆσαι. Ὅτι ἀντιλέγοντα αὐτῷ περὶ τῶν ἁγίων εἰκόνων τὸν θεῖον Νικηφόρον τὸν πατριάρχην ἐξώρισεν. Περὶ τῆς προγνώσεως τοῦ πατριάρχου Νικηφόρου καὶ τοῦ ὁμολογητοῦ Θεοφάνους.

N. XX. Ὅτι ὁ Μελισσηνὸς Θεόδοτος προεβλήθη πατριάρχης, καὶ ὅθεν ᾠκειώθη οὗτος τῷ Λέοντι. Περὶ τοῦ Πρωτοψάλτου, καὶ ὅπως ἠρέθισε τὸν βασιλέα κατὰ τῶν ἁγίων εἰκόνων. Ὅτι ὀργίλος ἦν ὁ Λέων, καὶ κολαστὴς ἀπαραίτητος.

N. XXI. Περὶ τοῦ Τραυλοῦ Μιχαὴλ, καὶ ὅπως, ἐπὶ τυραννίδι ἁλοὺς, διέφυγε τὴν τιμωρίαν καὶ ἐβασίλευσε. Ὅσα προεῖπεν ὁ Λέων περὶ τοῦ Μιχαήλ. Περὶ τῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τῷ ἐν τοῖς ἀνακτόροις, καὶ τῶν ἐν ἐκείνῳ εἰκονισμένων, καὶ ὅπως ἡρμηνεύθησαν ἐκεῖνα, καὶ παρὰ τίνος. Περὶ τοῦ ἐνυπνίου τῆς μητρὸς τοῦ Λέοντος. Ἕτερον ἐνύπνιον. Ὅτι πεδηθεὶς τοὺς πόδας ὁ Μιχαὴλ τῷ Παπίᾳ παρεδόθη φυλάττεσθαι. Ὅπως ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν τοῦ Παπίου καταγωγὴν ἀπῆλθε, καὶ ὅσα εἶδε, καὶ ὡς ἠπείλησε, καὶ ὡς οὐκ ἔλαθεν. Ὅσα ὁ Μιχαὴλ τοῖς συνωμόταις ἐπέστειλε. Ἀναίρεσις Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου.

N. XXII. Ὅθεν ὥρμητο ὁ Μιχαὴλ, καὶ οἷος τὴν πίστιν καὶ τὰ ἤθη. Ὅτι καὶ οὗτος τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐμιμήσατο. Ὅσα ὁ ματαιόφρων Μιχαὴλ ἐφρόνει. Περὶ τῆς τοῦ Θωμᾶ τυραννίδος. Ὅτι περιέθετο ἑαυτῷ ὁ Θωμᾶς τὰ τῆς βασιλείας παράσημα. Ὅτι εὐτύχει ὁ τύραννος οὗτος, καὶ ἐκρατύνετο.

N. XXIII. Ὅτι καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν προσβαλὼν ὁ Θωμᾶς τῇ πόλει πολλάκις, οὐδὲν ἀνύσαι ἴσχυσεν, ἀλλ' ἥττητο συνεχῶς· ὁ δὲ καὶ ἡττώμενος τοῦ τυραννεῖν οὐκ ἀπείχετο. Ὅτι ὁ τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς, σπονδὰς μετὰ Ῥωμαίων θέμενος, ἅμα καὶ ἐνίκησε, καὶ αἴτιος γέγονε τῆς αὐτοῦ καταλύσεως. Κατάσχεσις τοῦ Θωμᾶ. Περὶ τῆς Ἡρακλείας καὶ τοῦ Πανίου μηδὲ μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Θωμᾶ τῆς ἀποστασίας ἀφισταμένων.

N. XXIV. Ὅπως ἡ Κρήτη γέγονεν ὑπὸ τοὺς Ἀγαρηνούς. Ὅπως καὶ τίνα δευτέραν γαμετὴν εἵλκυσε ὁ Μιχαήλ. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν ἐν τῇ Κρήτῃ Ἀγαρηνῶν. Περὶ στάσεως ἐν Σικελίᾳ συστάσης.

N. XXV. Ὅτι τὴν μητρυιὰν ἑαυτοῦ εἰς τὴν μονὴν, ἐξ ἧς ἐλήφθη, ἐγκατέστεστησεν. Περὶ τῆς γυναικὸς Εἰκασίας. Ὅπως περὶ τοὺς ἀδικοῦντας διέκειτο ὁ Θεόφιλος, καὶ ὅπως τῆς εὐθηνίας τῶν ὠνίων ἐφρόντιζε. Περὶ τοῦ ἀδελφοῦ τῆς Αὐγούστης τοῦ Πετρωνᾶ. Περὶ τοῦ πλοίου τῆς Αὐγούστης.

N. XXVI. Περὶ τῶν γονέων τῆς Θεοδώρας, καὶ περὶ τῆς μητρὸς αὐτῆς, καὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως. Περὶ τῆς δεσποίνης Θεοδώρας, καὶ τοῦ παράφρονος Δενδερί. Ὅτι βαρὺς ἦν τῶν εὐσεβῶν κολαστὴς ὁ Θεόφιλος. Περὶ τοῦ συγκέλλου Ἰωάννου, καὶ ὅπερ πρὸς τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἀπεστάλη, καὶ ὅσα ἐποίησε.

N. XXVII. Περὶ τῶν τῆς πόλεως παραλίων τειχῶν. Περὶ τοῦ ξενῶνος τοῦ Θεοφίλου. Περὶ τοῦ μοναχοῦ Λαζάρου τοῦ ζωγράφου. Περὶ τῶν ὁμολογητῶν αὐταδέλφων Θεοφάνους καὶ Θεοδώρου, τῶν γραπτῶν. Ὅτι ἐπὶ θυγατρὶ ἐποιήσατο γαμβρὸν Ἀλέξιον τὸν Μωσηλὲ, ὃν καὶ Καίσαρα ἐτίμησε. Περὶ τοῦ Μανουὴλ καὶ τοῦ Θεοφόβου. Ὅτι τοῖς Πέρσαις μαχόμενος ὁ Θεῶφιλος ἡττήθη, καὶ ἦλω ἂν εἰ μὴ ὁ Θεόφοβος ἐβοήθησε.

N. XXVIII. Περὶ τοῦ περιδεξίου Ἀγαρηνοῦ, καὶ τοῦ ἐκτομίου Θεοδώρου τοῦ Κρατερῆ. Ἐκστρατεία κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ νίκη τοῦ βασιλέως. Ὅτι πίστεις λαβὼν ὁ Μανουὴλ ἐκ τοῦ βασιλέως, αὖθις ἐπανῆλθε, κατασοφισάμενος τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγόν. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι τὸν ἱερὸν Μεθόδιον ὑπερώρισε, καὶ ὅσα ὑπέμεινε.

N. XXIX. Ὅτι, κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν ἐκστρατεύσας ὁ Θεόφιλος, ηὐτύχησε. Ὅπως παρὰ τῶν μισθοφορούντων Περσῶν ὁ Θεόφοβος βασιλεὺς ἀνερρήθη καὶ ἄκων. Ὅτι ὁ Θεόφοβος προσῆλθε τῷ βασιλεῖ. Περὶ τῆς τοῦ Ἀμορίου ἁλώσεως. Ὅπως προεδόθη τοῖς Ἀγαρηνοῖς τὸ Ἀμόριον· Ὅτι διεπρεσβεύσατο πρὸς τὸν τῶν Ἀγαρηνῶν ἀρχηγὸν ὁ βασιλεὺς τοὺς ἐπιφανεῖς τῶν ἁλόντων ὠνήσασθαι θέλων· ὁ δὲ τὴν πρεσβείαν οὐ προσήκατο, καὶ ὅτι ἐκ λύπης ὁ βασιλεὺς ἐνόσησε δυσεντερίαν. Ὅτι θνήσκων ὁ Θεόφιλος ἀνεῖλε τὸν Θεόφοβον. Τελευτὴ Θεόφιλου.

LIBER DECIMUS SEXTUS

N. I. Ὅπως ὁ Μανουὴλ, μὴ συναινῶν πρότερον τῇ τῆς αἱρέσεως τῶν εἰκονομάχων καθαιρέσει, ὕστερον καὶ λίαν ἐκθύμως συνῆνει. Ἐξώθησις Ἐκκλησίας τοῦ πατριάρχου Ἰωάννου, τοῦ δὲ ἱεροῦ Μεθοδίου προχείρισις, καὶ ὅπως δι' ἐντεύξεων λέγεται σωτηρίας τυγεῖν ὁ Θεόφιλος. Ἔτι περὶ τοῦ καθαιρεθέντος Ἰωάννου τοῦ πατριάρχου. Ὅσα τῶν Βουλγάρων ἀρχηγὸς ἠπείλησε τῇ βασιλίσσῃ, καὶ ὅσα ἐκείνη αὐτῷ ἀντεμήνυσεν.

N. II. Ὅπως οἱ Βούλγαροι εἰς ἐπίγνωσιν ἦλθον τοῦ Χριστοῦ. Ὅπως γῆς τῷ ἔθνει τῶν Βουλγάρων ἡ βασιλὶς παρεχώρησεν. Ὅπως ὁ Μιχαὴλ τὸν λογοθέτην ἀνεῖλε Θεόκτιστον. Ὅτι καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα τῶν ἀνακτόρων ἀπῆλθε, γνωρίσασα τοῖς τῆς βουλῆς ὅσα χρήματα παρὰ τοῖς ταμείοις καταλιμπάνει.

N. III. Ὅτι ταχέως ὁ Μιχαὴλ τὰ ταμεῖα ἐκένωσε τὰ βασιλικά. Καὶ ὅτι τὴν μητέρα καὶ τὰς ἀδελφὰς ἀπέκειρε. Ὅτι ἡ τῆς βασιλείας διοίκησις τῷ Βάρδᾳ ἀνετέθη. Ὅτι, ἐκστρατεύσας ὁ Μιχαὴλ, καὶ πολιορκῶν τὰ Σαμόσατα, κακῶς ἐκεῖθεν ἀπήλλαξε. Αὖθις στρα-

τεία κατὰ Ἀγαρηνῶν, καὶ αὖθις ἥττα Ῥωμαίων. Ὅτι ὁ Πετρωνᾶς ἐστάλη κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ὅτι συμβαλὼν αὐτοῖς ἐνίκησε, μοναχοῦ τινος τὴν νίκην αὐτῷ προειπόντος. Ὅτι τοῦ Μανουὴλ θανόντος ὁ Πετρωνᾶς προεβλήθη δομέστικος τῶν σχολῶν.

N. IV. Ὅτι ἠνιόχει ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ οἱ ἄρχοντες αὐτοῦ. Ὅπως τῶν κριτῶν ἐφρόντιζεν ὁ βέλτιστος βασιλεὺς οὗτος. Ὅπως περὶ λόγους ἐσπούδασεν ὁ Βάρδας. Περὶ τοῦ Φιλοσόφου Λέοντος, καὶ τοῦ αἰχμαλωτισθέντος μαθητοῦ αὐτοῦ. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅσα ὁ θεῖος Ἰγνάτιος ἔπαθεν ἀφορίσας τὸν Καίσαρα Βάρδαν.

N. V. Περὶ τῶν Ῥώς. Περὶ τῶν ἐκ Κρήτης Ἀγαρηνῶν. Περὶ τῶν τόπων ἐν οἷς ἀνήπτοντο πυρσοί. Περὶ τῆς ἀνοήτου τοῦ Μιχαὴλ μετριότητος, καὶ τῶν ἀνοητοτέρων παιγνίων αὐτοῦ. Περὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνος.

N. VI. Σημεῖον περὶ τὸν Βασίλειον γεγονὸς προδηλοῦν ὡς βασιλεύσει. Περὶ τοῦ ὀνείρου τοῦ φανέντος τῷ νεωκόρῳ τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Διομήδους. Ὅτι πρότερον ὁ Βασίλειος τῷ Θεοφιλίτζῃ ἐξυπηρέτησεν. Ὅθεν καὶ ὅπως εἰς τὰ βασίλεια εἰσήχθη ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως ᾠκειώθη, καὶ ἐτιμήθη. Περὶ τῆς προρρήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου.

N. VII. Περὶ τῆς προρρήσεως τῆς μητρὸς τοῦ βασιλέως τῆς περὶ τοῦ Βασιλείου. Ὅτι ἐπεβούλευον ἀλλήλους ὁ Καῖσαρ καὶ ὁ Βασίλειος. Σημεῖόν τι περὶ τὸν Καίσαρα γεγονός. Ὅτι πολλὰ τῶν ᾠκονομημένων ἀνέτρεπεν ὁ βασιλεύς. Ἀναίρεσις τοῦ Καίσαρος Βάρδα. Ἀνάρρησις τοῦ Βασιλείου. Ὅθεν ὁ Βασίλειος ἀνελεῖν ἠρεθίσθη τὸν Μιχαήλ. Ἀναίρεσις τοῦ βασιλέως Μιχαήλ.

N. VIII. Ὅτι τῶν κακῶς δαπανηθέντων χρημάτων, ὁ βασιλεὺς συνάξας εἰς τρία ἐπέσωσε κεντηνάρια. Ὅπως ὁ Φώτιος ἐξώσθη τῆς Ἐκκλησίας. Περὶ ἐπιβουλῆς· Ὅτι ἔστεψε βασιλεῖς τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ. τὰς δὲ θυγατέρας ἀπέκειρε. Ὅτι ἐν τῇ Κρήτῃ ἐκστρατεύσας ἠττήθη. Ὅπως ὁ Χρυσόχειρ ἠττήθη παρὰ Ῥωμαίων καὶ ἀνηρέθη. Ὅτι, τοῦ Ἰγνατίου τελευτήσαντος, ὁ Φώτιος αὖθις ἀνήχθη εἰς τὸν θρόνον τὸν πατριαρχικόν.

N. IX. Περὶ ἐπιβουλῆς. Ἐκστρατεία κατὰ Συρίας. Ὅτι, πολιορκῶν τὴν Ἄδαταν ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁρῶν τοὺς ἐντὸς μὴ φροντίζοντας τῆς πολιορκίας, ἤρετο τὸν τρόπον, καὶ ἀπηγγέλη αὐτῷ. Ὅπως οἱ ἐκ Ταρσοῦ καὶ Μελιτηνῆς Ἀγαρηνοὶ ἠττήθησαν. Περὶ τῶν ἐκ Καρχηδόνος Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ ῥὴξ Φραγγίας συνεμάχησε τοῖς Ῥωμαίοις κατὰ τῶν Ἀγαρηνῶν, καὶ ἠττηθέντων, ἑάλω καὶ ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν παρὰ τοῦ ῥηγὸς, καὶ ὅσα ἐμηχανήσατο, καὶ διέδρα, καὶ ὅσα ἐποίησεν. Ὅτι ἐκ Ταρσοῦ πλοῖα ἐπολιόρκουν τὴν Εὔριπον, ἤνυσαν δὲ οὐδὲν, καὶ ἐκ Κρήτης ἕτερα τὰς παραλίας Ῥωμαϊκὰς ἐδῄουν χώρας, ἀλλὰ κἀνεῖνα κακῶς ἀπηλλάγησαν. Περὶ τῶν ἐξ Ἀφρικῆς νηῶν, καὶ περὶ τῶν ἐκ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ στόλου ἀποδράντων, καὶ ὅπως οὐδένα ἐκείνων ἀνελὼν τοῖς λοιποῖς ἐνεποίησε φόβον.

N. X. Ὅτι ἐνίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι τοὺς Ἀγαρηνοὺς ἐν τῇ ναυμαχίᾳ. Ὅτι τῶν τοῦ στόλου εἰς οἰκοδομὰς ἀσχολουμένων, οἱ Ἀγαρηνοὶ ἀδεῶς τὰ παράλια ἐκάκουν. Περὶ τῆς γυναικὸς ἣ προεῖπεν ἐν τῷ ναῷ τοῦ ἁγίου Ἀνδρέου μοναχῷ περὶ τοῦ Βασιλείου, ὡς βασιλεύσει. Ὅτι βασιλεύσαντος τοῦ Βασιλείου προσῆλθεν αὐτῷ ἡ γυνὴ μετὰ τοῦ υἱοῦ αὐτῆς, καὶ ἐτιμήθησαν. Ὅπως τὸ ἔθνος τῶν Ῥὼς εἰς ἐπίγνωσιν ἦλθε Χριστοῦ.

N. XI. Ὅτι, θανόντος τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου, ὁ βασιλεὺς ἀπαρηγόρητος ἦν, καὶ ὅπως ὁ Σανταβαρηνὸς ἔδειξεν αὐτῷ τὸν τεθνεῶτα ἔφιππον. Ὅσα ὁ Σανταβαρηνὸς κατὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως Λέοντος ἐτύρευσε, καὶ ὅπως αὐτοῦ κατεῖπε πρὸς τὸν πατέρα, καὶ ὅσα ὁ Λέων ἔπαθεν. Ἐξ οἵας λαβῆς ἐτελεύτησεν ὁ βασιλεὺς, καὶ περὶ τοῦ διασώσαντος αὐτὸν ἐκ τοῦ ἐλάφου.

N. XII. Ὅτι ἐξώθησε τῆς Ἐκκλησίας ὁ Λέων τὸν Φώτιον, καὶ τὸν ἀδελφὸν Στέφανον πατριάρχην προεχειρίσατο. Ὅπως ἐτίμησε τὸν τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ νεκρόν. Ὅτι πυρποληθέντα τὸν τοῦ ἁγίου Θωμᾶ ναὸν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἀνεκαίνισε. Ὅπως τὸν Σανταβαρηνὸν ἠμύνατο. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ βουλγάρων καὶ τοῦ ἄρχοντος αὐτῶν Συμεὼν, καὶ ὅσα συνέβη ἐξ ἐκείνου Ῥωμαίοις. Ὅτι ἐπῆλθον τοῖς Ρουλγάροις οἱ Οὔγγροι. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως Λέοντος. Ὅτι τὴν τοῦ Ῥαούτζη Ζωὴν ἔστεψε ὁ Λέων.

N. XIII. Ὅτι καὶ τρίτην γαμετὴν ὁ Λέων ἠγάγετο. Ὅτι καὶ τετάρτῃ ὡμίλησε γυναικί. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἐν τῇ εἰς ἅγιον Μώκιον προελεύσει ἐπλήγη ὁ βασιλεὺς τὴν κεφαλήν. Περὶ τῆς προρρήσεως τοῦ μοναχοῦ Μάρκου. Ὅτι ἀποδιδράσκων ὁ Σαμωνᾶς κατελήφθη. Ὅτι ἐξώρισε τὸν πατριάρχην Νικόλαον ὁ Λέων.

N. XIV. Ὅτι ἐξ ἐπιβουλῆς τοῦ Σαμωνᾶ ὁ δοὺξ Ἀνδρόνικος τοῖς Ἀγαρηνοῖς προσελήλυθε. Οἷα ἐμηχανᾶτο ὁ Σαμωνᾶς κατὰ τοῦ Ἀνδρονίκου τοῦ δουκός. Ὅτι διέδρα Κωνσταντῖνος ὁ τοῦ Ἀνδρονίκου υἱὸς, καὶ ὅσα ἐλθόντι αὐτῷ ὁ βασιλεὺς προεφοίβασε. Ὅτι ἔστεψεν ὁ Λέων τὸν οἰκεῖον υἱόν. Ὅσα κατεῖπεν ὁ Σαμωνᾶς τοῦ ἐκτομίου Κωνσταντίνου, καὶ ὅσα εἰς ἐκεῖνον ἐγένετο. Ἐξώθησις ἐκ τῶν βασιλείων τοῦ Σαμωνᾶ. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Λέοντος.

N. XV. Ὅτι τὸν ἀνεψιὸν Κωνσταντῖνον ἐκτομίαν ποιῆσαι Ἀλέξανδρος ἐβούλετο. Τελευτὴ τοῦ Ἀλεξάνδρου. Βίνας ἐπιτρόπους κατέλιπε τῷ ἀνεψιῷ ὁ Ἀλέξανδρος.

N. XVI. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ δουκός Ἀναίρεσις τοῦ δούκα Κωνσταντίνου. Ὅτι πολλοὺ οἱ τοῦ βασιλέως ἐπίτροποι τῶν συναραμένων τ ἀποστάτῃ ἐκόλασαν. Ὅτι διεφέροντο ἀλλήλων οἱ τ βασιλέως ἐπίτροποι. Ὅτι ἀνήχθη τοῦ βασιλέως μ ῆρ εἰς τὰ βασίλεια, καὶ τῆς διοικήσεως εἶχετο.

N. XVII. Ὅπως ὁ Λακαπηνὸς παρὰ τοῦ βασιλέ Κωνσταντίνου εἰς ἐπικουρίαν προσελήφθη. Ὅπως παρακοιμώμενος κατεσχέθη παρὰ τοῦ Λακαπην Ὅτι ὁ βασιλεὺς κατενεγκεῖν τὴν ἑαυτοῦ μητέρα παλατίου ἐπεχείρει, τοῖς δὲ δάκρυσιν ἐκείνης λαχθεὶς ἀφῆκεν αὐτήν. Ὅτι τὴν ἑαυτοῦ θυγατ ἐμνηστεύσατο ὁ Λακαπηνὸς τῷ βασιλεῖ Κωνσταντί φ. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων τυραννίδι ἐπικεχείρηκε, καὶ ἁλοὺς ἐτυφλώθη. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως.

N. XVIII. Ὅτι ἦλω παρὰ τῶν Βουλγάρων ἡ Ἀδριανούπολις. Ὅτι ὁ ἐκ Τριπόλεως στόλος ἀπώλετο. Ὅτι ὡμίλησαν ἀλλήλοις ὁ βασιλεὺς Ῥωμαίων καὶ ὁ Συμεὼν, οὐκ εἰρήνευσαν δέ. Μετάθεσις τῶν ἀρχιερέων. Ὅτι Πέτρος ὁ τοῦ Συμεὼν υἱὸς ἐσπείσατο, καὶ συνήφθη αὐτῷ ἡ τοῦ βασιλέως ἐγγόνη.

N. XIX. Ὅπως καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ Χριστοφόρον

προεβίβασε τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου, εἶτα τοὺς λοιποὺς δύο. Περὶ πάτριαρχῶν. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Χριστόφορου.

N. XX. Ὅτι διαδόσεις ἐποίοι ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς. ἐξιλεούμενος τὸν Θεόν διὰ τὴν ἐπιορκίαν, καὶ τὰ χρέα τῶν ἐν τῇ πόλει ἀπέτισεν. Περὶ τοῦ ἁγίου Μανδιλίου. Περὶ τῶν συμφυῶν μειρακίων. Ἐκ τῆς βασιλείας καθαίρεσις Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ· Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ εὐθεῖαι αἱ κρίσεις σου.

N. XXI. Οἷος ἦν ὁ Κωσταντῖνος, καὶ περὶ τὰ ἤθη. Περὶ ἐπιβουλῆς. Περὶ Οὔγγρων.

N. XXII. Περὶ τοῦ πατριάρχου Θεοφυλάκτου. Περὶ τοῦ πατριάρχου Πολυεύκτου. Περὶ τῆς τιμίας χειρὸς τοῦ Προδρόμου. Περὶ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ τοῦ βασιλέως υἱὸς Ῥωμανὸς ἐπεβούλευσε τῷ πατρί. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου

N. XXIII. Ὅτι ἔστεψεν ὁ Ῥωμανὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν Βασίλειον. Ὅτι τὰ πλείω τῆς Κρήτης εἶλεν ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος. Ὅτι ὁ Φωκᾶς Λέων, ὁ τοῦ Νικηφόρου ἀδελφὸς, τῷ Χαμαδᾶν πολεμήσας ἐνίκησε. Ὅτι αὖθις ὁ Νικηφόρος τῷ Χαμαδᾶν συμβαλὼν ἥττησεν αὐτὸν, καὶ τὸ Χάλεπ ἐπόρθησε. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ἀωμανοῦ. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλείαν ὑποπτευόμενος κατεσφίσατο τὸν παρακοιμώμενον Βρίγγαν. Ὅτι, θανόντος τοῦ τῶν Βουλγάρων ἄρχοντος Πέτρου, οἱ Κομητόπωλοι ἀπεστάτησαν. Ὅπως ὁ Φωκᾶς βασιλεὺς ἀνερρήθη.

N. XXIV. Οἷα ὁ Βρίγγας ἠπείλησε τῷ δήμῳ παντί. Ὅτι ὁ παρακοιμώμενος Βασίλειος λαὸν ἀπέστειλε καὶ τὴν τοῦ Βρίγγα οἰκίαν κατέστρεψε καὶ ἄλλων. Ὅτι ἐστέφθη παρὰ τοῦ πατριάρχου ὁ Φωκᾶς. Ὅτι συνεμίγη ὁ βασιλεὺς τῇ Θεοφανοῖ. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ βασιλεὺς παρὰ τοῦ πατριάρχου ἐπιβῆναι τοῦ θυσιαστηρίου. Περὶ τῶν ἐν Σικελίᾳ Ἀγαρηνῶν. Ὅτι ὁ Τζιμισκῆς κατετροπώσατο τοὺς ἐκ Κιλικίᾳ Ἀγαρηνούς.

N. XXV. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ἐν Κιλικίᾳ ἐστράτευσε, καὶ πόλεις αὐτῶν εἶλεν. Περὶ τῶν πυλῶν τῆς Ταρσοῦ καὶ τῆς Μοψουεστίας· Περὶ τῆς Κύπρου. Ὅτι τῆς Συρίας πόλεις πορθήσας, καὶ τὴν Ἀντιόχειαν πολιορκῶν ἀπανίστη, καὶ περὶ τῆς ἁγίου κεραμίδος. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Νικηφόρος διέκειτο περὶ τὸ ὑπήκοον, καὶ ὅτι οὐδὲ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀπείχετο. Ὅσα εἰς κάκωσιν τῶν ὑπηκόων οὗτος ὁ βασιλεὺς ἐπινόει καὶ οἷα ἐφέσπισεν ἄθεσμα, Ὅτι παρὰ τοῦ Φωκᾶ τὸ τεταρτηρὸν ἐπενοήθη, καὶ ἡ προτίμησις τῆς νέας χαραγῆς.

N. XXVI. Περὶ τοῦ τείχους τῶν ἀνακτόρων. Ὅπως ἤλω ἡ Ἀντιόχεια ἐπὶ τούτου τοῦ αυτοκράτορος, καὶ ὅπως ἐκεῖνος διετέθη πρὸς τοὺς ἁλόντας αὐτὴν, καὶ διὰ τίνα αἰτίαν.

XXVII. Περὶ τῆς μέσον τῶν Ἀρμενίων καὶ τῶν πλωΐμων φιλονεικίας, καὶ ὅπως ὁ δῆμος διὰ ταύτης ἐξεμήνα κατὰ τοῦ βασιλέως. Ὅπως τοῦ δήμου φοβηθέντος, καὶ ἐκ τοῦ θεάτρου ἀποδιδράσκοντος πολλοὶ διεφθάρησαν. Περὶ τῶν Οὔγγρων. Ὅτι ὁ βασιλεὺς τὸν Ῥὼς κεκίνηκε κατὰ τῶν Βουλγάρων.

N. XXVIII. Ὅτι λιμὸς γέγονεν ἐπὶ τοῦ Φωκᾶ. Ὁ δὲ τούτῳ εἰς κέρδος ἐχρήσατο. Τί ἐποίησεν ὁ Μακεδὼν Βασίλειος, σιτοδείας ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ γενομένης. Περὶ Λέοντος τοῦ ἀδελφοῦ του Φωκᾶ. Ὅτι κατὰ τοῦ βασιλέως ἠρέθισε τὸν Τζιμισκῆν ἡ Θεοφανώ. Ὅτι λογοθέτην τοῦ δρόμου ποοεβάλετο τὸν Τζιμισκῆν ὁ Φωκᾶς. Ἐπιβουλὴ τοῦ Τζιμισκῆ κατὰ τοῦ Φωκᾶ, συμπραττούσης καὶ τῆς Θεοφανοῦς. Ἀναίρεσις τοῦ Φωκᾶ Νικηφόρου.

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

N. I. Ὅτι τὸν παρακοιμώμενον Βασίλειον τοῖς τῆς βασιλείας ἐπέστησε πράγμασι. Ὅτι ἐκωλύθη ὁ Τζιμισκῆς εἰσελθεῖν εἰς τὴν ἐκκλησίαν. Πότε ἐστέφθη ὁ Τζιμισκῆς. Πότε οἱ Μανιχαῖοι ἐκ τῆς Ἐφας εἰς τὰ Ἑσπέρια μετηνέχθησαν. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῶν Ἀγαρηνῶν. Ὅτι οἱ Ῥὼς μετακληθέντες κατὰ τῶν Βουλγάρων, καὶ αὐτοὺς καταγωνισάμενοι, ἐπανελθεῖν εἰς τὰ ἴδια οὐκ ἤθελον, καὶ περὶ τοῦ Καλοκυροῦ. Ὅτι ὁ Σκληρὸς Βάρδας ἐστάλη κατὰ τῶν Ῥώς. Ὅπως ὁ Σκληρὸς τοὺς Ῥὼς κατηγωνίσατο, καὶ τοὺς συμμαχοῦντας αὐτοῖς.

N. II. Ὅπως ὁ Φωκᾶς Βάρδας τυραννίδι ἐπικειχείρηκε, καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ καὶ ὁ ἀδελφὸς ἀποδρᾶναι μελετήσαντες ἐγνώσθησαν. Ὅτι, τοῦ Σκληροῦ ἐπελθόντος τῷ Φωκᾷ, οἱ σὺν ἐκείνῳ προσῆλθον τῷ Σκληρῷ, καὶ ὁ Φωκᾶς τῷ βασιλεῖ προσεχώρησε, καὶ ἐκάρη κληρικὸς, καὶ περιωρίσθη εἰς Χίον. Ὅτι ἔγημεν ὁ βασιλεὺς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου. Ὅτι ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ῥὼς, καὶ πόλεις καὶ φρούρια ὑπ' αὐτῶν κατεχόμενα ἔλαβε. Ἅλωσις τῆς Περσθλάβας. Πολιορκία τοῦ Δοροστόλου ἤτοι τῆς Δρίστρας, καὶ ὅπως γέγονεν ἡ πολιορκία.

N. III. Ἡ τελευταία μάχη πρὸς Σφενδόσθλαβον καὶ τοὺς Ῥως. Ὅτι καὶ τῆς ἐκ Θεοῦ βοηθείας ἔτυχον οἱ Ῥωμαῖοι. Ἅλωσις τῆς Δρίστρας. Ὅπως ἐγνώσθη ὅτι ὁ ἅγιος Θεόδωρος τῷ βασιλεῖ συνεμάχησε. Ὅτι προσῆλθε τῷ βασιλεῖ ὁ Σφενδόσθλαβος καὶ προεδέχθη.

N. IV. Ὅτι ἐπανελθὼν ὁ βασιλεὺς ἐθριάμβευσε. Περὶ τοῦ ἐν τοῖς Χαλκοῖς ναοῦ τοῦ Σωτῆρος. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι ἀποστατησάντων τῶν Ἐφων Βαρδάρων ἐξεστράτευσεν ὁ βασιλεὺς κατ' αὐτῶν, καὶ ὅθεν ὁ παρακοιμώμενος ἠρεθίσθη ἐπιβουλεῦσαι αὐτῷ, καὶ ὅπως ἐπεβούλευσε. Τελευτὴ Ἰωάννου τοῦ Γζεμισκῆ. Ὅτι αὖθις ὁ Φωκᾶς Λέων καὶ ὁ υἱὸς αὐτοῦ Νικηφόρος μελετήσαννες ἐπιθέσθαι τῇ βασιλείᾳ, ἐτυφλώθησαν.

N. V, Ὅτι ἀπεκλήθη ἐκ τῆς ὑπερορίας ἡ μήτηρ τῶν βασιλέων. Ὅτι ἀπεστάτησεν ὁ μάγιστρος Βάρδας ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀποστασίᾳ αὐτοῦ γεγόνασι. Πῶς ὁ Σκληρὸς τῆς Νικαίας ἐκράτησεν. Ὅτι τῷ Φωκᾷ Βάρδᾳ τὸν κατὰ τοῦ Σκληροῦ ἐνεπίστευσε πόλεμον ὁ παρακοιμώμενος. Ὅπως ἐμονομάχησαν ὁ Σκληρός καὶ ὁ Φωκᾶς, καὶ ὅπως οἱ περὶ τὸν Σκληρὸν ἐτράπησαν εἰς φυγήν. Φυγὴ τοῦ Σκληροῦ πρὸς Βαβυλῶνα, καὶ κάθειρξις αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ.

N. VI. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ Βουλγάρων καὶ τοῦ Σαμουὴλ, καὶ τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ. Ὅτι ὁ Βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατὰ Βουλγάρων, καὶ τὴν Τριάδιτζαν ἔμελλε πολιορκεῖν. Ὅπως ὁ Κοντοστέφανος ἀπάτῃ μετῆλθε τὸν βασιλέα, καὶ πέπεικεν ἀναζεῦξαι, καὶ ὅσα οἱ Βουλγαροι ἐποίησαν τοῖς Ῥωμαίοις ἀναζευγνύουσι, Ὅτι ὁ Φωκᾶς βασιλεὺς ἀνερρήθη. Ὅτι ὁ Σκληρὸς καὶ οἱ παρὰ τοῖς Ἀγαρηνοῖς Ῥωμαῖοι ἀνείθησαν τῶν δεσμῶν, καὶ ἐπανελθεῖν εἰς τὰ Ῥωμαίων ὅρια ἠδυνήθησαν. Ὅτι κοινωνίαν θέσθαι μετὰ τοῦ Φωκᾶ ἐπὶ τῇ τυράννίδι ἠθέλησεν ὁ Σκληρὸς, καὶ ὅπως κατεσχέθη καὶ ἐδεσμήθη.

N. VII. Ὅτι πρὸ τοῦ δεσμηθῆναι, λάθρα ὡς

αὐτόμολον ἔπεμψε τὸν υἱὸν αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα A ὁ Σκληρός. Περὶ τοῦ Δελφινᾶ. Ὅπως ἑάλω καὶ ἀνεσκολοπίσθη. Ὅπως ὁ Φωκᾶς κανέστρεψε τὴν ζωήν. Οἷος ὁ βασιλεὺς Βασίλειος τὸ ἦθος ἐγένετο μενὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Φωκᾶ. Ὅπως τὸν παρακοιμώμενον ὁ βασιλεὺς ἀπεσκευάσατο, καὶ ὅπως πρὸς ἐκεῖνον διετέθη. Τελευτὴ τοῦ παρακοιμωμένου. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς πρὸ τοῦ τὴς ἐξουσίας ἐπιλαβέσθαι, καὶ οἷος μετὰ ταῦτα ἐγένετο, καὶ ὅπως ἐκέχρητο τῷ ἀδελφῷ, καὶ οἷος ἦν ἐκεῖνος τὸ ἦθος. Ὅτι αὖθις ὁ Σκληρὸς τῆς τυραννίδος εἴχετο, καὶ ὅπως ἐσπείσατο, καὶ προσῆλθε τῷ βασελεῖ, καὶ ἐδέχθη. Ὅτι κληρονόμος τῆς Ἰβηρίας καταλειφθεὶς ὁ βασιλεὺς ἀπῆλθεν ἐκεῖ. Ὅσα ἐν Ἰβηρίᾳ καὶ Φοινίκῃ κατώρθωσε.

N. VIII. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τοῦ Σαμουὴλ καὶ τῶν Βουλγάρων, καὶ ὅσα κατ' αὐτῶν ὁ βασιλεὺς ἐσνήσατο τρόπαια, τὰ μὲν δι' ἑαυτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν στρατηγῶν, καὶ ὅσας πόλεις εἶλε καὶ φρούρια, Οἷα ὁ βασιλεὺς ἐδογμάτισε. Οἷος ἦν ὁ βασιλεὺς οὗτος τὸ ἦθος. Καὶ οἷος ἦν περὶ χρήματα, καὶ ὅσα συνῆξε καὶ ἐθησαύρισεν.

N. IX. Ὅτι ο' Ἀγαρηνοὶ τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ καθεῖλον ναόν. Ὅσα ἐν Βουλγαρίᾳ ἐποίησεν ὁ βασιλεὺς Βασίλειος. Ὅπως τοὺς φραγμοὺς τῶν ὁρῶν καθεῖλεν ὁ βασιλεὺς, καὶ εἰς Βουλγαρίαν εἰσέβαλε, καὶ περὶ τῆς τελευτῆς Σαμουὴλ. Ὅτι ὁ τοῦ Σαμουὴλ υἱὸς ἀνῃρέθη παρὰ συγγενοῦς αὐτοῦ. Ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπισήμων Βουλγαρων προσερρύησαν τῷ βασιλεῖ. Ὅτι καὶ αὖθις ὁ βασιλεὺς ἐξεστράτευσε κατὰ Βουλγάρων, καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι προσερρύη τῷ βασιλεῖ ἡ γυνὴ καὶ οἱ παῖδες τοῦ Βλαδισθλάβου Ἰωάννου, τοῦ υἱοῦ Ἀαρών. Ὅτι κατασχὼν τὴν Βουλγαρίαν ὁ βασιλεὺς, εἰς Ἀθήνας ἀπῆλθε τῇ Θεομήτορι ἀνθομολογούμενος. Περὶ πατριαρχῶν. Ἐκστρατεία κατὰ C Ἀβασγίας. Νίκη Ῥωμαίων κατὰ τῶν Ἰβήρων. Περὶ πατριαρχῶν. Τελευτὴ Βασιλείου.

N. X. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κωνσταντῖνος καὶ τὴν διαγωγήν. Περὶ τῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν ἐκτομιῶν αὐτοῦ θεραπόντων. Περὶ Ηατζινάκων. Ὅπως ταῖς εἰσπράξεσιν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἐξέτριψε τὸ ὑπήκοον. Ὅπως τὸν Ἀργυρόπωλον Ῥωμτνὸν γαμβρὸν εἰς τὴν θυγάτέρα ὁ βασιλεύς ἐποιήσατο, τὴν ἐκείνου σύμβιον ἀποκαρῆναι ποιήσας. Καὶ Καίσαρα τοῦτον ἀνεῖπε καὶ διάδοχον τῆς βασιλείας κατέλιπεν. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Κωνσταντίνου.

N. XI. Ὅτι ἐξέκοψε τὸ ἀλληλέγγυον, καὶ ἐπηύξησε τὴν ῥογὰν τῶν κληριλῶν τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας, καὶ χρεωκοπίαν ἐποίησε. Ὅτι ὁ Προυσιάνος ὑποπτευθεὶς ἐπὶ τυραννίδι ἐτυφλώθη. Καὶ ὁ Διογένης Κωνσταντῖνος ὁμοίᾳ αἰτίᾳ καθεῖρχθη. D Ὅτι ἐσπείσατο τοῖς Ἀβασγοῖς, καὶ τὴν ἰδίαν ἀνεψιὰν νύμφην ἔδωκεν. Ὅτι οἱ Ἀγαρηνοὶ, καιρὸν λαβόμενοι, τῶν πόκεων ἐπελάβοντο, ἃς παρὰ τοῦ Φωκᾶ καὶ τοῦ Τζιμισκῆ ἀχηρέθησαν. Ὅτι ἐστράτευσε κατὰ τὸ Χάλεπ, καὶ προσῆλθεν αὐτῷ πρεσβεία εἰρήνην αἰτοῦσα, ὁ δὲ οὐκ ἐσπείσατο. Ὅτι Ἄραβες ἀθρόον τῷ χάρακι ἐπελθόντες, ἐτρέψαντο τοὺς Ῥωμαίους, καὶ ὁ βασιλεὺς ἔυγε, καὶ τὸ στρατόπεδον διηρπάγη.

N. XII. Ὅτι ἐπσνελθὼν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν πόλιν, βαρέως τοῖς ὑπ' αὐτὸν προσεφέρετο. Περὶ τῆς παρὰ τοῦ Ῥωμανοῦ δομηθείσης μονῆς. Περὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Χαλεπίτου. Περὶ Κωνσταντίνου τοῦ Διογένους. Περὶ διαφόρων ἐθνῶν τῶν ὑπὸ Ῥωμαίους. Περὶ τῆς ἀντιγράφου ἐπιστολῆς τοῦ Χριστοῦ. Περὶ τῶν μεταναστευόντων διὰ τὸν λιμόν. Περὶ σεισμῶν.

N. XIII. Ὅτι πρότερον ὁ βασιλεὺς κατέτεινεν ἑαυτὸν, περὶ μίξιν παιδοποιίας ἐφιέμενος, ἀπογνοὺς δὲ ταύτης, οὐ συνεχῶς προσῆει τῇ βασιλίσσῃ, ἡ δὲ αὐτὸν ἐμίσησεν. Ὅπως ὁ Παφλαγὼν Μιχαὴλ προσελήφθη παρὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὡς ἠράσθη αὐτοῦ ἡ Ζωὴ, καὶ ὅτι διὰ τὸν ἔρωτα ὁ βασιλεὺς Ῥωμανὸς ἐπεβουλεύθη, καὶ τέθνηκε. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ.

N. XIV. Οἵως διετέθη πρὸς τὴν βασιλίδα ὁ Μιχαὴλ. Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ τοῦ βασιλέως ἀδελφὸς Ἰωάννης. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ. Περὶ τοῦ Δαλασσηνοῦ καὶ διὰ τίνα αἰτίαν καθεἰρχθη. Περὶ τοῦ ἐξ Ἀφρικῆς στόλου. Περὶ Παγκρατίου τοῦ ἄρχοντος Ἀβασγίας. Περὶ Σκυθῶν. Περὶ Ἀράβων.

N. XV. Ὅτι μετὰ τῶν Αἰγυπτίων οἱ Ῥωμαῖοι B ἐσπείσαντο. Ὅτι ὁ Μανιάκης τὴν Σικελίαν ὑπὸ Σαρακηνῶν κατεχομένην Ῥωμαίοις ὑπέταξε. Ὅπως ὑπὸ Ἀράβων ἐπεβουλεύθη ἡ Ἔδεσα, καὶ ὅπως ἐγνώσθη τὸ τῆς ἐπιβουλῆς. Ὅτι ὁ Καρχηδόνος κρατῶν κατὰ τῆς Σικελίας ἐπῆλθε. Καὶ ὅπως ἠττήθη παρὰ τοῦ Μανιάκη, καὶ ἔφυγε, καὶ ὅπως ὁ Μανιάκης δέσμιος ἐκεῖθεν ἀχθεὶς, καθεἰρχθη. Ὅτι ἡ Σικελία αὖθις ἐλήφθη ὑπὸ τῶν Ἀγαρηνῶν ἄνευ μιᾶς πόλεως τῆς Μεσήνης. Ὅτι ἐφίετο τοῦ πατριαρχείου ὁ Ὀρφανοτρόφος. Ὅπως πρὸς τὸ ὑπήκοον διέκειτο ὁ Ὀρφανοτρόφος, καὶ ἡ ἀδελφὴ αὐτοῦ. Ὅτι ἐπεβουλεύθη παρὰ τῆς βασιλίδος Ζωῆς ὁ Ὀρφανοτρόφος.

N. XVI. Ὅτι ἡ νόσος τῆς παραφορᾶς κατεκράτησε σφόδρα τοῦ βασιλέως. Ὅπως ἔσχε περὶ τὴν βασίλισσαν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Ὅτι καὶ ὑδέρῳ περιέπεσεν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ. Ὅτι ὁ Καλαφάτης Μιχαὴλ υἱοθετήθη τῇ βασιλίσσῃ, καὶ Καῖσαρ ἀνηγορεύθη.

N. XVII. Ὅπως ἀπεστάτησε πάλιν τὸ τῶν βουλγάρων ἔθνος, καὶ ὅπως εἰς δύο ἀρχηγοὺς περιέστη, καὶ ὅπως ὁ εἷς τὸν ἄλλον διέφθειρε, παρασκευάσας τὸ πλῆθος λιθολευστῆσαι αὐτὸν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς ὑδεριῶν ἐξεστράτευσε κατὰ βουλγάρων. Ὅπως ὁ Ἀλουσιάνος ἔφυγεν ἐκ τῶν Ῥωμαίων εἰς τοὺς Βουλγάρους, καὶ ὅπως ἐγνωρίσθη τοῦ Ἀαρὼν εἶναι υἱός. Καὶ ὅπως τὸν Δολιάνον κατασχὼν ἀπετύφλωσε. Ὅτι προσῆλθεν ὁ Ἀλουσιάνος τῷ βσσιλεῖ. Ὅπω ἀπῆλθεν ὁ βασιλεὺς εἰς τὴν μονὴν τῶν ἁγίων Ἀνα γύρων, καὶ ἀπεκάρη. Τελευτὴ τοῦ βασιλέως Μικα τοῦ Ηαφλαγόνος.

N. XVIII. Ὅτι εἰσῆλθεν εἰς τὰ βασίλεια ὁ Καῖσ Μιχαὴλ. Ἀνάῤῥησις εἰς βασιλέα τοῦ Καίσαρος, οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Μιχαὴλ. Ὅπως διετέθη πρὸς θεῖον αὐτοῦ τὸν Ὀρφανοτρόφον. Ἐξορία τοῦ φανοτρόφου. Ὅτι τοὺς οἰκείους συγγενεῖς ὁ Μιχ ὑβρίζει.

N. XIX. Ὅτι αἰτιάσεις κατὰ τῆς βασιλίδος Ζ πλασάμενος ὁ Μιχαὴλ ἀποκείρει αὐτὴν πρότερ εἰς τὴν τοῦ Πρίγκιπος νῆσον περιορίσας αὐτ Ὅτι διὰ τὴν στάσιν ἀνεκομίσθη ἡ βασιλὶς, καὶ λαὸς μελενδυτοῦσαν ἰδὼν αὐτὴν εἰς πλέον τεθύμωται. Ὅτι πρὸς τὴν τῆς Ζωῆς ἀδελφὴν τὴν Θεοδώραν τὸ πλῆθος τραπὲν, Αὐγούσταν αὐτὴν ἀνηγόρευσεν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, καὶ ὅτι εἰς τὴν μονὴν τοῦ Στουδίου ὁ Μιχαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ Κωνσταντῖνος ἀπῆλθον. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ βασιλεὺς Μιχαὴλ καὶ ὁ θεῖος αὐτοῦ ὁ νοβελλίσιμος Κωσταντῖνος, εἶτα καὶ ὑπερωρίσθησαν.

Ι. Ὅτι ἄνδρα ἡ βασιλὶς Ζωὴ ἐμνηστεύετο. Α
πεδοκιμάσθη ὁ Δαλασσηνός. Περὶ τοῦ Μονο-
καὶ ὅπως παρὰ τῆς βασιλίσσης Ζωῆς ἠρέθη
σιλείαν καὶ πρὸς συνοίκησιν. Ὅτι ἐστέφθη
άχος.

ΙΙ. Οἷος ἦν τὴν γνώμην ὁ Μονομάχος. Περὶ
σθλάδου, καὶ ὅσα παρ' ἐκείνου ἐγένοντο.
Μονομάχου, καὶ τῆς Σκληραίνης τοῦ πρὸς
ς ἔρωτος. Ὅτι ἐπανήχθη ἐκ τῆς Μιτυλήνης
αινα, καὶ ὅπως αὐτῇ ἐχρήσατο ὁ βασιλεύς.
τῆς Σκληραίνης.

ΙΙΙ. Περὶ τῆς τοῦ Μανιάκη ἀποστασίας, καὶ
ιελύθη. Ἀποστασία τοῦ Ἐρωτικοῦ. Περὶ
χῶν. Ὅτι ἐτυφλώθη ὁ γεγονὼς Ὀρφανο-
Ἰωάννης. Ἀποστασία τοῦ Τορνικίου Λέοντος.

ΙΙΙΙ. Ὅτι ἐτυφλώθησαν ὁ Τορνικίος καὶ ὁ
ις.

ΙV. Περὶ τῶν Ῥὼς κατὰ τῆς βασιλίδος τῶν Β
ἐπελεύσεως. Ναυμαχία κατὰ τῶν Ῥὼς καὶ ἥττα

XV. Ὅπως οἱ Τούρκοι κατὰ τῆς ὁποκει-
Ῥωμαίοις Ἑῴας μοίρας ἐχώρησαν, καὶ
ὗτοι. Ὅπως οἱ Τοῦρκοι ταῖς ὑπὸ Ῥωμαίους
χώραις. Περὶ τῆς κωμοπόλεως τοῦ Ἄρτζε.
Ῥωμαίων συμμαχουμένων Ἴβηρσι πρὸς
ούρκους, καὶ ἅλωσις τοῦ Λιπαρίτου ἄρχοντος
ήρων. Ὅτι αὐτὸς ὁ σουλτὰν κατὰ Ῥωμαίων
ε.

XVI. Περὶ Πατζινάκων, καὶ ὅπως εἰς τὰ
ια διέβησαν. Περὶ τῆς τῶν Σκυθῶν προσε-
. Περὶ τῆς τῶν ἑτέρων Σκυθῶν ἐπελεύσεως,
ως ἐάλωσαν. Ὅπως οἱ Σκύθαι τῆς ὑπὸ
ους δουλείας ἀφηνίασαν, εἶτα ἐσπείσαντο.

XXVII. Περὶ ἐπιβουλῆς τοῦ Βολα, καὶ οἷος
νος. Ὅτι οὐ κατὰ λόγον ἀναλίσκων τὰ δημό- C
ήματα, εἰς πόρους ἀπεῖδεν οὐκ εὐαγεῖς ὁ
χος.

XVIII. Τελευτὴ τῆς βασιλίδος Ζωῆς. Περὶ τῆς
νῶν παλλακευομένης τῷ βασιλεῖ. Περὶ τῆς
ἢ τῶν νόσων τοῦ Μονομάχου. Περὶ τοῦ
του τοῦ δρόμου Ἰωάννου. Περὶ τοῦ Λειχούδου
ντίνου. Ὅτι τὸν πρωτεύοντα ἠβουλήθη ὁ βασι-
ταλιπεῖν διάδοχον τῆς ἀρχῆς.

XIX. Ὅτι εὐτυχοῦσα ἤνυσε τὴν ἀρχὴν ἡ Θεο-
Ὅτι ὁ στρατιωτικὸς Μιχαὴλ εἰς τὴν τῆς
ας ἀνήχθη περιωπήν. Τελευτὴ τῆς βασιλίδος
ας.

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

. Ὅτι τοῖς στρατιωτικοῖς ἄρχουσιν οὐ δεξιῶς
το ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ. Ἀποστασία τοῦ μονο- D
Θεοδοσίου.

Ι. Προσέλευσις τῶν στρατιωτικῶν ἀρχόντων
Ἰαρασπόνδυλον. Ὅπος ὁ Βρυέννιος ἐτυφλώθη.
ασία τοῦ Κομνηνοῦ καὶ στρατιωτικῶν ἀρχόν-
Ὅτι ἐκράτησε Νικαίας ὁ Κομνηνός. Ὅτι
όντες τοῖς περὶ τὸν Κομνηνὸν οἱ βασιλικοὶ
σαν.

ΙΙ. Ἀποστολὴ πρέσβεων πρὸς τὸν Κομνηνὸν
ρήνης. Ὅσα τῷ βασιλεῖ διὰ τῶν πρέσβεων
νηνὸς ἐδήλωσε. Ὅτι ἃ ᾔτησεν ὁ Κομνηνὸς
σαι ὁ βασιλεὺς ἐπηγγείλατο, καὶ πάλιν οἱ
ς πρὸς αὐτὸν ἀπεστάλησαν. Οἷα ἐγγράφῳ
υγκλητικοὺς ἀπῄτησεν ὁ βασιλεὺς Μιχαήλ.

Ὅτι στασιώδεις τινὲς εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν
συνήχθησαν, καὶ ὅτι βασιλέα τὸν Κομνηνὸν ἀνηγό-
ρευσαν, καὶ τοῦ πατριάρχου συνευδοκοῦντος. Ἔκ-
πτωσις τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ γέροντος.

Ν. IV. Ὅτι, πρώτην οἰκονόμων καὶ σκευοφυλάκων
τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας παρὰ τοῦ βασιλέως προ-
βαλλομένων, ὁ Κομνηνὸς καὶ ἄμφω τῇ Ἐκκλησίᾳ
ἀπένειμε. Ὅτι ἀποτόμως τῇ τῶν κοινῶν πραγμά-
των διορθώσει ἐπικεχείρηκε, καὶ γέγονεν ἅπασι
μισητός. Ὅτι οὐδὲ αὐτῶν τῶν τῷ Θεῷ καθωσιω-
μένων ἐφείσατο.

Ν. V. Ὅτι ὁ πατριάρχης ἤθελεν ἐπιτάσσειν τῷ
βασιλεῖ, καὶ ἠπείλει αὐτῷ. Ἐξορία τοῦ πατριάρχου
Μιχαὴλ. Τελευτὴ τοῦ πατριάρχου ἐν τῇ ἐξορίᾳ.
Περὶ πατριαρχῶν. Ὅπως τὰ δικαιώματα τῆς
ἐλευθερίας τῶν Μαγγάνων ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς ἐκ τοῦ
Λειχούδη.

Ν. VI. Ὅτι στρατεία κατὰ τῶν Οὔγγρων καὶ
Πατζινάκων. Ὅπως τὸν ἐκ τῆς Δρυὸς κίνδυνον ἐξέ-
φυγεν ὁ βασιλεὺς καὶ οἱ περὶ αὐτόν.

Ν. VII. Ὅπως τὴν βασιλείαν ἀπέθετο ὁ Κομνηνός,
καὶ ἐμόναζε, τὸν Δούκαν προχειρισάμενος βασιλέα.
Οἷος ἦν τὸ ἦθος ὁ Κομνηνός.

Ν. VIII. Ἐπιβουλὴ κατὰ τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως
ταύτην διέφυγεν. Οἷος ἦν ὁ δούκας τοὺς τρόπους.
Ὅτι ἐκ φειδωλίας δώροις ἤθελε φιλιοῦν τῇ Ῥωμαίων
ἀρχῇ.

Ν. IX. Περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Οὔτζων. Περὶ σει-
σμῶν. Περὶ ἀστέρος κομήτου. Περὶ πατριαρχῶν.
Ὅτι νοσήσας ὁ βασιλεὺς καὶ ἐκλείπων τοῖς υἱοῖς
βασιλείαν κατέλιπε, κἀκείνους τὴν μητέρα ἐπέστη-
σεν, ὁμόσασαν ἐγγράφως μὴ δευτερογαμῆσαι. Τελευτὴ
Κωνσταντίνου βασιλέως τοῦ δούκα.

Ν. X. Ὅτι ἡ βασιλὶς Εὐδοκία βασιλέα τοῖς πράγ-
μασιν ἐπιστῆσαι ἐβουλεύσατο. Περὶ τοῦ Διογένους,
καὶ οἷος ἦν τὸ γένος καὶ τὴν ἰσχύν. Ὅτι τυραννῆσαι
βουλευσάμενος κατεσχέθη ὁ Διογένης, καὶ μέλλων
κολασθῆναι ἀφείθη. Ὅπως ἠπατήθη ὁ πατριάρχης,
καὶ δέδωκε τῇ δεσποίνῃ τὸ τοῦ ὅρκου αὐτῆς ἔγγρα-
φον. Ὅτι συνήφθη τῇ βασιλίδι Εὐδοκίᾳ ὁ Διογένης,
καὶ ἀνερρήθη.

Ν. XI. Ὅτι ἐξεστράτευσεν ὁ Διογένης ἐν τῇ Ἑῴᾳ
καὶ ὅσα ἐποίησε. Ὅτι καὶ πρὸς Συρίαν ὥρμησεν ὁ
βασιλεὺς, καὶ τὴν Ἱεράπολιν ἔλαβε, καὶ τοὺς Χαλε-
πίτας ἐτρέψατο. Ἥττα τῶν βαρβάρων. Ἅλωσις ὑπὸ
Ῥωμαίων φρουρίων τινῶν βαρβαρικῶν καὶ ἀγγελία
τῷ βασιλεῖ λαφυραγωγηθῆναι τὸ Ἀμόριον.

Ν. XII. Ἑτέρα ἐκστράτεια τοῦ βασιλέως, καὶ
ὅσα ἐν ταύτῃ συνέβησαν. Περὶ τοῦ ἐμπρησμοῦ τοῦ
ναοῦ τῶν Βλαχερνῶν. Περὶ τοῦ Κομνηνοῦ Μανουὴλ,
καὶ ὅπως ἐλήφθη αἰχμάλωτος, καὶ ὅπως ἐπανῆλθεν,
ἄγων καὶ τὸν ἑλόντα αὐτὸν Τοῦρκον πρόσφυγα τῷ
βασιλεῖ.

Ν. XIII. Ἡ τελευταία ἐκστρατεία τοῦ Διογένους
καὶ ὅσα ἐν αὐτῇ σημεῖα συνέβησαν. Περὶ τῆς τῶν
Νεμίτζων ἀποστασίας, καὶ ὅτι διεῖλεν ὁ Διογένης
τὸ στράτευμα, καὶ οὐ μετὰ πολλῶν ἐκεῖνος περιε-
λείφθη.

Ν. XIV. Ὅτι Οὔζοι πρὸς τοὺς Τούρκους ηὐτομο-
λησαν, καὶ ὅτι μετεκαλέσατο, καὶ τὸ στράτευμα, ὃ
διεῖλεν ὁ βασιλεὺς, οἱ δὲ οὐκ ἀφίκοντο, καὶ ὅτι, τοῦ
βασιλέως ἑτοιμαζομένου πρὸς πόλεμον, ἐκ τοῦ
σουλτὰν πρέσβεις ἦκασι περὶ εἰρήνης. Ὅτι, ὑπο-
στρεψάντων τῶν πρέσβεων, ὁ βασιλεὺς πρὸς μάχην

ὥρμησε, καὶ ὅπως ἡττήθη καὶ ἐάλω. Ὅπως ὁ σουλτὰν ἐγρήσατο τῷ βασιλεῖ ἀπαχθέντι πρὸς αὐτόν.

N. XV. Ὅτι προστάγματα ἐπέμφθησαν παντα-χοῦ μὴ δέχεσθαι τὸν Διογένην ὡς βασιλέα, καὶ ὅτι τοῦ Καίσαρος υἱοὶ ἐστάλησαν κατ' αὐτοῦ. Ὅπως κατεκλείσθη ὁ Διογένης. Καὶ ὅτι ἐπὶ συνθήκαις παρέδωκε ἑαυτόν. Ὅτι ἐν τῇ πρώτῃ νήσῳ ἀπαχθεὶς ἐτελεύτησεν ὁ Διογένης.

N. XVI. Ὅτι τὸν Σίδην ἐπέστησε τοῖς πράγμασι πρότερον, εἶτα τὸν Νικιφορίτζην. Ὅτι ἀμελῶν τῶν τῆς βασιλείας πραγμάτων, λόγοις ἐσχόλασεν ὁ Μιχαήλ. Ὅτι ὁ σουλτὰν, τὰ κατὰ τὸν Διογένην μαθὼν, τὴν Ἐφὰν κατέτρεχε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἰσαάκιος ἐστάλη μετὰ τοῦ Ῥουσελίου, τοῖς Τούρκοις ἀντιτα-ξόμενος, καὶ ἡττηθεὶς ἐάλω, καὶ ὁ Ῥουσέλιος ἀπε-στάτησε. Ὅτι ὁ Καῖσαρ σταλεὶς κατὰ τοῦ Ῥουσε-λίου ἡττήθη, καὶ ἐάλω. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Τούρκους κατὰ τοῦ Ῥουσελίου μετεπέμψατο, ὁ δὲ, λύσας τὸν Καίσαρα, βασιλέα ἀνεῖπε· καὶ συμμίξας τοῖς Τούρ-κοις, αἰχμάλωτος καὶ αὐτὸς καὶ ὁ Καῖσαρ ἐλήφθη-σαν. Ὅτι ὁ Καῖσαρ διὰ τοῦ βασιλέως ἐξωνηθεὶς ἐκείρατο, καὶ μοναχὸς γέγονεν. Ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἀλέξιος εἶλε τὸν Ῥουσέλιον. Ὅπως ἐκλήθη Παραπι-νάκιος οὗτος ὁ βασιλεύς.

N. XVII. Περὶ τοῦ τῶν Χροβάτων ἔθνους. Περὶ τῆς ἀποστασίας τοῦ δούλου Νέστορος. Ὅτι υἱὸς ἐτέχθη τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐστρέφθη παρ' αὐτοῦ. Περὶ τοῦ τεχθέντος σημειώδους παιδός. Περὶ τοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τούτου γενομένου λιμοῦ καὶ λοιμοῦ. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης παρὰ τῶν Ἐφων ἀρχόντων βασιλεὺς ἀνερρήθη. Ὅτι καὶ ἐν τῇ δύσει ὁ βρυέννιος Νικηφό-ρος ἀποστασίαν ἐπεχείρησε. Ὅτι ὁ Κομνηνὸς Ἀλέ-ξιος καὶ ὁ Ῥουσέλιος ἀπεστάλησαν κατὰ τοῦ Βρυ-εννίου.

N. XVIII. Περὶ πατριαρχῶν. Ὅτι οἱ Τοῦρκοι τὰς Ῥωμαϊκὰς κατέσχον χώρας ἐν τῇ Ἐφᾷ, καὶ ᾠκειώ-σαντο. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης κατέσχε τὴν Νίκαιαν. Ὅτι ὁ δῆμος τῆς πόλεως βασιλέα ἀνεῖπε τὸν Βοτα-νειάτην, καὶ τὸν Μιχαὴλ καθεῖλον καὶ ἀπέκειραν. Ὅπως ὁ Βοτανειάτης τῆς βασιλείας ἐδράξατο.

N. XIX. Ὅπως ὁ Βρυέννιος τυραννῶν ἐάλω, καὶ ἐτυφλώθη. Ἐπανάστασις τῶν Βαράγγων. Ὅτι τὴν πρὸ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως γυναῖκα ἔγημεν ὁ Βοτανειά-της. Ὅτι μητροπολίτης Ἐφέσου ἐχειροτονήθη ὁ τῆς βασιλείας ἐκπεσὼν Μιχαήλ. Ἀποστασία τοῦ Βασιλακίου, καὶ ἅλωσις, καὶ πήρωσις τῶν ὀφθαλ-μῶν αὐτοῦ. Ἀποστασία Κωνσταντίνου τοῦ υἱοῦ τοῦ Δούκα. Ὅτι τὸν Σίδην εἰς διοίκησιν τῶν κοινῶν ὁ βασιλεὺς προεστήσατο, καὶ περὶ τοῦ Γερμανοῦ, καὶ τοῦ Βοτανειάτου. Περὶ τοῦ Λογοθέτου Νικηφόρου, καὶ ὅπως ἀνῃρέθη.

N. XX. Περὶ τῶν Κομνηνῶν, καὶ πῶς εἰς ἀποστα-σίαν ὥρμησαν, ὅπως τῆς πόλεως ἐκράτησαν, καὶ τῆς βασιλείας ἐπέτυχον. Ὅτι ὁ Βοτανειάτης ἀπεκάρη, καὶ εἰς τὴν Περιβλέπτου ἀπελθὼν, ἐκεῖ ἐτελεύτησε.

N. XXI. Περὶ τῶν ἀδελφῶν τοῦ βασιλέως, καὶ τῆς μητρὸς, καὶ τῶν γαμβρῶν. Περὶ πατριαρχῶν.

N. XXII. Περὶ τῶν νήσων, ὅπως ἐάλωσαν. Περὶ τοῦ Τζαχᾶ. Περὶ τῆς Κρήτης καὶ τῆς Κύπρου. Ὅσα ἐποίησεν οὗτος ὁ βασιλεὺς πρὸς κάκωσιν τῶν ὑπη-κόων. Περὶ νῶν θυγατέρων τοῦ βασιλέως, καὶ τῶν υἱῶν, καὶ τῶν ἐπὶ θυγατράσι γαμβρῶν. Περὶ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ.

N. XXIII. Περὶ τῶν Πατζινάκων, καὶ ὅπως κατε-τρώθησαν. Περὶ ἐπιβουλῆς κατὰ τοῦ βασιλέως με-λετηθείσης. Ἑτέρα ἐπιβουλή. Περὶ τῆς τῶν Φράγ-γων συγκινήσεως, καὶ πρὸς τὴν Ἐφὰν αὐτῶν δια-περαιώσεως. Περὶ τῆς τῶν Βογομίλων αἱρέσεως, καὶ ὅπως ὁ ταύτης κῆρυξ διεφθάρη. Ἐπανάστασις τοῦ Ψευδοδιογένους.

N. XXIV. Περὶ τοῦ Ὀρφανοτροφείου, Μελέτη κατὰ τοῦ βασιλέως, οὗ ὁ κορυφαῖος ὁ Ἀνεμᾶς. Δρῶ-παξ, τὸ χρίσμα δι' οὗ ἡ τρίχωσις ἀφαιρεῖται. Ἀνα-χωρηθεῖσα τῶν βασιλείων ἡ μήτηρ τοῦ βασιλέως, καὶ ἀπελθοῦσα εἰς τὴν Ηαντεκτόπτην, ἐκεῖ ἐτελεύτη-σεν. Τελευτὴ τοῦ σεβαστοκράτορος. Ὅπως διέκειτο πρώην πρὸς τὴν κοινωνὸν τοῦ βίου ὁ βασιλεὺς, καὶ ὅπως μετέπειτα. Ὅτι ἡ τῆς Βασιλείας ἐξουσία τῇ βασιλίδι ἀνατεθῆναι μεμελέτητο, ὁ δὲ υἱὸς ταύτης καὶ βασιλεὺς ἀντέπραττε τούτῳ, ὡς ἐνὸν, καὶ ὡς ἀπείρητο πᾶσιν αὐτῷ προσιέναι.

N. XXV. Περὶ πατριαρχῶν. Περὶ τῆς νόσου τοῦ βασιλέως, καὶ ὅπως ἀνερρώσθη. Περὶ τῆς φήμης γενομένης κατὰ τὸ μέγα Σάββατον.

N. XXVI. Περὶ τῆς εἰς Χερρόννησον ἐκδημίας το βασιλέως. Περὶ ἐμπρησμοῦ καὶ ἀνέμων.

N. XXVII. Ἐκστρατεία Τούρκων.

N. XXIX. Οἷος ἦν τοὺς τρόπους καὶ τὸ ἦθος βασιλεὺς Ἀλέξιος.

DE HEBDOMO CP.

DISQUISITIO TOPOGRAPHICA.

—

SUMMA SECTIONUM.

I. Scopus auctoris in statu Controversiæ.
II. Hebdomum septimus ab urbe lapis proprie appellatur.
III. Campus inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolit, eadem pariter Hebdomi nomenclatura donatus: in quo exstitere ædificia omnia, quorum habetur mentio apud scriptores Byzantinos.
IV. Id firmatur horum allatis locis. Patriarchæ Constantinopolit. in litaniis publicis curru vedi, etiam intra urbem.
V. Processus sacri in Hebdomo, in campo Hebdomo appellato facti intelliguntur.
VI. Hinc Hebdomum in conspectu urbis esse dicitur.
VII. Campus Hebdomi ubi Constantinopol. campi Martii vicem obtinuit.
VIII. Varia et multa in campo Hebdomi exstitere

ædificia, atque in iis Tribunal et Palatium Hebdomi. In Tribunali levari soliti imperatores Constantinopolitani, qui, quod urbis mœnibus illud adjaceret, in urbe levati interdum dicuntur.

IX. In Tribunali et in Campo inaugurati passim Augusti.

X. Campus, Tribunal et Palatium urbi adjunctum promiscue Hebdomi nomine a scriptoribus donatur. Hebdomi seu Campi Hebdomiani pars intra urbem subinde inclusa.

XI. Promontorium Hebdomi proximum fuisse urbis mœnibus ostenditur.

XII. Hebdomum non ad Propontidem, sed versus Ceratini sinus caput exstitit.

XIII. Id astruitur scriptorum allatis auctoritatibus.

XIV. De Palatii, quod nude interdum Hebdomum appellari diximus, situ, et an idem fuerit cum Consistorio Gratiani et Justiniani.

XV. Hebdomum nuncupatum istud Palatium probatur ex scriptoribus.

XVI. Huic Tribunal vestibuli, seu προαυλίου, *vicem præbuit.*

A *XVII. An* προάστεια *seu suburbana oppidis proxima fuerint.*

XVIII. Suburbana etiam interdum intra urbem exstitere.

XIX. In Hebdomo, seu in Campo ita appellato, varia exstitere ædificia, tum ædes sacræ, quæ recensentur.

XX. Ædes S. Joannis Baptistæ, quam Hebdomum nude interdum vocant scriptores, an intra urbem exstiterit.

XXI. De aliis intra urbem eidem sancto Præcursori dicatis Ecclesiis.

XXII. An dissertator Hebdomianus vere primus situm Hebdomi explicuerit.

XXIII. In litterariis controversiis sine nostro invicem dolore licet ludere, id est urbanitate ac moderatione servata.

XXIV. Auctor nihil novi docetur ex dissertatoris Dissertatione.

C *XXV. Conclusio hujusce Disceptationis de hac Controversia, quam impeditam existimabat Henr. Valesius.*

I. Hactenus quidem, ni fallor, præstitimus quod in hujusce operis Præfatione sumus polliciti, nihil nos nisi nova, ac in hocce genere argumenti nobis indicta, de iis quæ ad urbis Constantinopolitanæ vel ædificia vel regiones pertinent, in Notis ad Zonaræ Annales observaturos. Verum ut faciam satis viro pererudito Hadriano Valesio, cui Petri Gyllii longe doctissimi, et nostram de Hebdomi situ sententiam minime probari advertimus, huic rursum asserendæ, pauca ex iis quæ in *Constantinopoli Christiana* copiose satis a nobis descripta sunt, hic rursum delibari haud ingratum lectori fortasse fuerit, cui de hac dijudicanda controversia liberum erit arbitrium. In ea vero pertractanda, C ut sancti Augustini verbis mihi præfari liceat (*in Epist. ad S. Hieron.*) : *Si aliter quam is sensisse reperiar, non contra illum dictum, sed quod mihi videbatur a me scriptum esse putem lectorem debere cognoscere : aut si cognosci non potest, credere debere.*

II. Atque ut hujusce disceptationis ducatur initium, in confesso debere esse agnoscimus Hebdomum ita appellatum, quod septimo ab urbe (veteri scilicet Byzantio ad promontorium Ceratinum) milliari distaret : indeve quod Græci Ἕβδομον, Latini *Septimum* vocant, quosdam *septimilliare* nuncupare : quemadmodum in utroque isthmo, Thraciæ Chersonesi et Corinthiaco, a mari ad mare deducto muro Hexamilii a sex milliarium spatio nomen inditum est. Id at multis in ea lucubratione docuimus, allatis auctorum locis fere D omnibus, præter quos ab eodem viro docto alios proferri non advertimus, adeo ut pudeat toties eamden repetere, *atque eadem cantare versibus iisdem.* Sed cum hæc quæstio definiri vix queat absque prolatis et in medium adductis eorumdem scriptorum auctoritatibus, ac iis præsertim, quas aut non observasse, aut de industria omisisse videtur, ut quæ sententiæ quam tuendam susceperat adversarentur, breviter quantum licebit, et selectis duntaxat qui ad hanc dirimendam controversiam conducunt locis, quæ in hanc rem habent expedire operæ pretium videtur.

III. Tametsi igitur Hebdomum ita appellatum constet, quod septimo ab urbe milliari distaret, difficultas tamen de Hebdomi istius, cujus passim mentio apud scriptores occurrit, situ, minime inde solvitur, cum aliud et diversum sit a septimo lapide, licet eidem, ut et urbi Constantinopolitanæ contiguum, cum inter septimum lapidem et urbem intersitus ager, vel Campus, Hebdomi pariter appellationem haberet, quod non modo in hac Disceptatione probandum suscepi, sed et Campum istum Hebdomianum non ad Propontidem, sed ad sinus Ceratini, versus illius caput, littora, extitisse, ut et tribunal et palatium Hebdomi, ecclesiam Sancti Joannis Baptistæ, cæteraque recensita a scriptoribus in Hebdomo ædificia, in hoc fuisse postremo Hebdomo, seu in Campo Hebdomi, non vero ad septimum ab urbe milliare, quod vult dissertator Hebdomianus. Priusquam vero rem aggrediar, ut res planior deinceps fiat, ponemus in exemplum suburbanum Parisiense, seu regis nostri Christianissimi palatium, quod Versalias appellamus, simili fere ab urbe Galliarum primaria disparatum spatio, quo Hebdomum a Byzantio. Quo posito, primo quidem non septimum duntaxat milliare, id est septimum ab urbe lapidem, Ἑβδόμου appellationem habuisse, sed etiam inter septimum istud milliare et urbem Constantinopolitanam interjectum Campum, in quo ædificia omnia quorum meminerint Byzantini scriptores, nullaque in ipso milliari septimo stetisse ausim omnino contendere : quod mihi præsertim probandum incumbit, ut disputationis totius fundamentum : quod haud ægre fecerim, si ita appellatum ab iisdem scriptoribus ostenderim.

IV. Primus igitur ex iis prodeat Theophylactus Simocatta, qui libro VIII, cap. 13, scribit defixa ad spectaculum a tyranno Phoca, Mauricii et filiorum capita πρὸς τὸ πεδίον τὸν ἀνακείμενον ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ, ὃν Κάμπον Ῥωμαῖοι κατονομάζουσιν. Ubi observanda vox ἀνακείμενον, quæ campum urbi adjacuisse satis prodit : neque enim Campus in ipso septimo milliario esse potuit, alio-

qui Campus in suburbano seu in villa esse dicere A tur, quod absurdum esset. Deinde Hebdomum. Campum fuisse appellatum diserte ait Simocatta ; proinde idem est Hebdomum cum Campo. Theophanes etiam Campum ad urbem Constantinopolitanam statuit, cum ait ad ann. 30 Theodosii Junioris, Byzantios terræ motu consternatos ac territos, ἔξω τῆς πόλεως ἐν τῷ λεγομένῳ Κάμπῳ secessisse ; cujus terræ motus memoriam quotannis agi 26 Januarii, quo is accidit in Campo, scribit auctor *Chronici Alexandrini :* Ὅθεν καὶ ἡ μνήμη κατ' ἔτος ἐπιτελεῖται τῆς λιτανίας μέχρι καὶ νῦν ἐν τῷ Κάμπῳ ὑπὲρ τῆς τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ μακροθυμίας. In qua quidem supplicatione imperatorem, senatum, populum et clerum pedibus nudis processisse tradit idem scriptor : Καὶ ὁ βασιλεὺς ἐλιτάνευσε μετὰ τῆς συγκλήτου, καὶ ὄχλου, B καὶ τοῦ κλήρου, ἀνυπόδετος ἡμέρας πολλάς. Theodorus Lector ecl. 1, et ex eo idem Theophanes et Symeon Logotheta in Chron. ms. scribunt Marcianum ἐν ταῖς λιταῖς γενομέναις ἐν τῷ Κάμπῳ πεζόν ἐξερχόμενον, multas pecunias pauperibus erogasse : Anatolium vero patriarcham, cum a Tauro ad Campum, juxta morem episcoporum urbis regiæ, lectica vectus ad supplicationem procederet, et Marcianum pedibus incedentem vidisset, ipsum quoque πεζεύοντα processisse. Quis porro Theodosium Juniorem ἀνυπόδετον, cum universa plebe et clero, vel Marcianum pedibus usque ad septimum milliare quotidie processisse putet ? Neque hic opponat vir eruditus, quod patriarcha Anatolius curru vectus supplicationem instituerit, inde satis C patere longius fuisse iter, quam ut ad proximum urbi campum fuerit processurus. Nam præterquam quod id factum *more episcoporum urbis regiæ* tradunt iidem scriptores, etiam in urbe hoc apparatu litanias instituisse patriarchas colligere est ex eodem Theophane an. 11 Justiniani : Καὶ ἐξῆλθεν ἡ λιτὴ τῆς ἀπὸ Ἁγίας Ἀναστασίας, καθημένου Μηνᾶ τοῦ πατριάρχου ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, καὶ τοῦ βασιλέως συλλιτανεύοντος τῷ λαῷ. Et an. 23 : Καὶ διῆλθεν ὁ ἐπίσκοπος Μηνᾶς μετὰ τῶν ἁγίων λειψάνων κατήμενος ἐν ὀχήματι χρύσῳ βασιλικῷ διαλίθῳ, κρατῶν τὰς τρεῖς θήκας τῶν ἁγίων Ἀποστόλων εἰς τὰ γόνατα αὐτοῦ, καὶ οὕτως ἐποίησε τὰ ἐγκαίνια, scilicet ædis SS. Apostolorum. Idem Theophanes an. 25 ejusdem Augusti : Γεγόνασι τὰ ἐγκαίνια τῆς ἁγίας C Εἰρήνης πέραν ἐν Συκαῖς, καὶ ἐξῆλθεν τὰ ἅγια λείψανα ἐκ τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας μετὰ τῶν δύο πατριαρχῶν Μηνᾶ τῆς ΚΙΙ. καὶ Ἀπολλιναρίου τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ ἐκάθισαν ἀμσότεροι ἐν τῷ βασιλικῷ ὀχήματι, κατέχοντες ἐν τοῖς γόνασιν αὐτῶν τὸ ἅγια λείψανα, etc. Denique idem Scriptor anno 36 ejusdem imperatoris, ubi de fecundis Enceniis ædis Sophianæ : Ἡ δὲ πανηυχὶς τῶν αὐτῶν ἐγκαινίων γέγονεν εἰς τὸν ἅγιον Πλάτωνα, καὶ ἐξῆλθεν ἐκεῖθεν ὁ πατριάρχης ΚΙΙ. Εὐτύχιος μετὰ τῆς λιτῆς, συμπαρόντος καὶ τοῦ βασιλέως, καθεζόμενος ἐν τῷ ὀχήματι, καὶ φορῶν τὸ ἀποστολικὸν σχῆμα, καὶ κρατων τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον.

V. Verum ut disceptationis seriem prosequamur, Nicephorus patriarcha Constantinopolitanus, in Historia, agens de Avaribus circa urbem dispersis, Heraclio imperante : Καὶ μόλι πρὸς τὸ πεδίον τὸ πρὸ τῆς πόλεως, ὃ Ἑβδομον καλοῦσι, καταλαβόντες ἱδρύσαντο, ἔνθεν δή τε σκεδαννύντες ἄχρι καὶ εἰς τοῦ Βαρνύσσου ποταμοῦ γέφυραν. Ex hoc unico præterea loco patet omnino voce Hebdomi non septimum ab urbe milliare, sed Campum ad urbem indigitari, quem occupavere Avares urbem obsessuri, usque ad Barnyssi fluvii pontem : qui scilicet fluvius Campo Hebdomo appellato adjacebat. Sed quin idem Campus Hebdomi proxime urbi adjacuerit, scrupulum omnem eximit Euchologium Goari, p. 810, ubi describitur εὐχὴ λεγομένη ἐν λιτῇ γενομένῃ διὰ φόβον εἰς τὸν Κάμπον, εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην ἐξώπορτα, καὶ εἰς τὴν παλαιὰν πέτραν. Supplicatio igitur fiebat a Tauro, seu a foro Tauri, ad ædem S. Diomedis extra portam, et ad veterem Petram, quam Anonymus Combefisianus in Constantini Porphyrogeniti Vita, τὸ παλαιὸν πετρὶν vocat. Neque alia est εὐχὴ, quæ pag. seq. in eodem Euchologio habetur, hocce lemmate : τάξις γινομένη ἐν τῷ Τριβουναλίῳ ἐν ταῖς ἐξ ἔθους ἀπερχομέναις ἐκεῖσε λιταῖς. Ubi observare licet litanias, promiscue dici factas in Campo et tribunali. Sed neque etiam diversa videtur ista supplicatio ab ea, cujus quotannis memoriam celebrari ἐν τῷ Κάμπῳ λιτανεύοντος τοῦ λαοῦ, ob terræ motum qui 15 Augusti anno 27 Justiniani accidit, scribit Theophanes et ex eo Cedrenus et Symeon Logotheta. Sic in *Chronico Alexandrino*, an. 1 Heraclii in terræ motu qui accidit 20 Aprilis, λιτὴν γενέσθαι εἰς τὸν Κάμπον, καὶ ψαλφῆναι τὸ Τρισάγιον decretum legitur. Enimvero nemo erit, opinor, qui quod nude dicitur esse extra portam, ad septimum milliare exstitisse velit asserere, nisi etiam velit Romam dici exstitisse extra urbis Constantinopolitanæ portas. Meminit denique idem Theophanes anno 36 Justiniani supplicationis ad S. Diomedis ædem, scribens Eutychium patriarcham, cum mense Augusto, solo vigente Borea ac flante, navigia ad urbem non possent accedere, λιτὰς ἐκβαλεῖν εἰς Ἱερουσαλήμ, τοῦτ' ἔστι εἰς τὸν ἅγιον Διομήδην. Ex quibus docemur hunc S. Diomedis ædem, quæ extra portam urbis erat, Jerusalem appellatam, aliamque fuisse ab æde S. Diomedis, quæ antea S. Eliæ nuncupabatur, ut testatur Symeon Logotheta in Michaele et Theodora, et intra urbem erat, ad portam urbis Auream. Monasterii porro Jerusalem appellati abbates conciliis Constantinopoli interfuisse alibi observamus : nam cum prius catholica esset ecclesia, seu plebalis, monachis est attributa. Consimiles alias in Campum Hebdomi institutos litanias ob terræ motus, vel ob alias quasvis calamitates, habent scriptores, ac præsertim illam de qua Cedrenus agit in Justino seniore, quem percepto terræ motu eversæ Antiochiæ nuntio lugubres vestes induisse scribit, et

Byzantios per septem dies εἰς πρὸ τῆς πόλεως πεδίον ἑπτὰ σημείοις ἀπέχον litanias instituisse. Qua quidem loquendi formula usus est Cedrenus recepta apud Græcos et Latinos scriptores qui linguæ venustati studebant : quod satis vel inde percipere est, quod statim addat campum exstitisse πρὸ τῆς πόλεως. Neque enim campus in prospectu urbis esse potuit si ab ea septem milliaribus dissitus fuit, nec indici aut fieri potuere supplicationes, neque plebs continuis septem diebus orationis gratia ad septimum ab urbe milliare procedere (quod velim serio attendat vir doctus), quotidie ad urbem vel ad urbis proxima reversura. Urbs Parisiorum terræ motu concussa fuerit, cives ne ædium ruina obruantur, Versalias sese conferent : et si publicæ indicantur supplicationes, ad tres aut quatuor leucas quotidis secedent reversuri ? an aliquis sanæ mentis id sibi persuadeat ? In urbis certe vicinis locis tentoria explicuisse non abnuerim in ejusmodi terræ motuum terroribus ; civesque extra urbem, non vero ad septimum usque milliare, prorupisse, donec ii desinerent : ut in terræ motu, qui accidit 9 Februarii, indict. 13, anno 10 Constantini et Irenes, quo, ut ait Symeon Logotheta in Chron. ms. et Theophanes, σεισμὸς γέγονε φοβερώτατος, ὥστε καὶ μὴ τολμῶντός τινος ἐν οἴκῳ καθευδῆσαι, ἀλλὰ πάντας εἰς τοὺς κήπους, καὶ τὰ ἐξάερα σκηνὰς ποιήσαντας διάγειν · ἡ δὲ βασίλισσα ἅμα τῷ υἱῷ αὐτῆς ἐξῆλθεν ἐν τῷ Ἁγίῳ Μάμαντι, ad palatium scilicet, quod ad urbis muros versus sinum Ceratinum erat, secessit imperatrix : quo etiam sese recepisse Leonem M. in simili terræ motu scribit *Chronicon Alexandrinum*.

VI. Deinde, ut diximus, qui fieri potest ut Campus πρὸ τῆς πόλεως fuerit, si ab ea septem millibus dissitus fuit ? hac certe loquendi formula quæ mœnibus proxima sunt et in illius prospectu vulgo intelligere scriptores palam est. Atque ut id uno aut altero firmem loco, scribit auctor *Chronici Alexandrini* Constantinum M. instaurata Drepano, Bithyniæ urbe, eaque Helenopoli de matris nomine appellata, hanc vectigalium immunitate donasse ἕως φανερᾶς περιοχῆς πρὸ τῆς πόλεως, *quousque patet ante urbem prospectus*, in honorem S. Luciani martyris. Unde patet quidquid in prospectu est civitatis, dici esse πρὸ τῆς πόλεως. Latino Barbari in *banleuca* dicerent. Sed et de quadam ad sinus Ceratini caput insula verba faciens Michael Psellus in Hist. ms. in Isaacio Comneno, ita hæc verba usurpat : Καὶ βασίλειος τόπον καταγωγῆ αὐτοῦ που πρὸ τῆς πόλεως ὑποδέχεται περίκυκλος τῇ θαλάσσῃ καθ' ἑκατέρου μέρους, ἀνδρὶ κὰτάρκης θηρατικῷ, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τῷ βασιλεῖ τούτῳ. Scylitzes in eodem Isaacio : Ὅθεν δὴ τῆς τῶν Ἀρχαγγέλων ἐφισταμένης ἑορτῆς ἔξεισιν εἰς τὸ πρὸ τῆς πόλεως, φιλοτίμως τὰ τῆς ἑορτῆς ἐκτελέσαι σπουδάζων, in ædem scilicet XI Ordinum, quæ muris terrestribus adjacebat, uti observavimus in nostra *Constantinopoli*. Tradit Zonaras in Romano Lacapeno, Symeone Bulgarorum rege ad urbem cum valido exercitu tendente, eam oppugnaturo, Romanum imperatorem, ne quæ ante urbem erant amœnitates ab hoste vastarentur, copias suas extra mœnia eduxisse : Ὁ Συμεὼν δὲ κατὰ τῆς πόλεως ἐκπέμπει στρατόν · ἵνα δὲ μὴ ἐλθόντες τὰς τῆς πρὸ τῆς πόλεως διαφθείρωσιν ἀγλαΐας, ἔπεμψε καὶ ὁ Ῥωμανὸς τοὺς ἀντιταξαμένους αὐτῷ. Neque aliter Continuator ejusdem Theophanis, lib. III, n. 4, dum scribit Theophilum imp. palatii muros excedisse, ut liber esset in urbis proxima prospectus, atque adeo in ipsam Propontidem : Ὅθεν ἐπί τινα τῶν ἀφθαλμῶν ἐστίασιν τὰ πρὸ τῆς πολεως ἔχοντα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἑαυτὰ καλοῦσι τοὺς βασιλεῖς, τὰ πρὸς τὴν θάλασσαν τοῦ παλατίου τείχη τῶν ἀρχαίων θεμελίων οὗτος παρεκβαλὼν, καὶ πρὸς τὰ ἡλιακὰ — παραδείσους ἐργασάμενος, ἐκεῖθεν τὸ λοιπὸν ἂν ἐπλήρός, καὶ ἑαυτὸν ἔτερπε τούτοις, καὶ ἐψυχαγώγει, ὡς τὸς εἰκός. Diruerat Lacapenus Palatii muros, ut eorum quæ πρὸ τῆς πόλεως erant conspectu visum oblectaret : ita exserte hic scriptor. Sed et ita hanc vocem usurpat Constantinus Porphyrogenitus in avi Vita, n. 22 editionis Combefisii, ut alios omittam.

VII. Non alius igitur fuit Campus iste ab eo qui urbis mœnibus terrestribus seu Theodosianis obversabatur, qui Hebdomi nomen retinuit, quod inter urbem et septimum milliare protenderetur, quemadmodum planities inter Lutetiam et Sandionysianum oppidum, non Lutetiana, sed Sandionysiana appellatur. Is vero Campi Martii vice urbis Constantinopolitanæ fuit : nam majores omnes civitates ejusmodi ad mœnia campos habuisse alibi (in *Gloss. med. lat.*) docuimus in quibus militares civium fierent exercitationes : quos ideo κάμπους στρατιωτικούς vocat Theodorus Hermopolites inditus (*Lib.* I *fol.* 12, *Cod. Reg.*) : Ἡ γέγονε κάμπος στρατιωτικὸς, καὶ ἐγυμνάζοντο ἐν αὐτῷ οἱ στρατιῶται. Hos Μαρτίους unice appellat Mauricius, lib. III *Strateg.* cap. 2. Ὃν πρῶτον ἐν τῷ Μαρτίῳ ποτὲ οἱ καβαλλάριοι ἔπαιζον ἐν τοῖς παραχειμαδίοις. De iis etiam ita Vegetius, lib. I, cap. X : *Romani veteres, quos tot bella et continuata pericula ad omnem rei militaris erudierant artem, Campum Martium vicinum Tiberi detegerunt, in quo juventus post exercitium armorum sudorem pulveremque dilueret.* Hinc ejusmodi Campi, ubi et censebantur milites, ut est apud Leonem Grammaticum et Anonymum Combefisianum, in Lacapeno, n. 6, ubi de Campo ad urbem Constantinopolitanam, γυμνάσια πολεμικὰ dicuntur Theodorito, lib. IV, *Hist. Ecc.* cap. 25 et 26, si novi interpretis versio spectetur : Παιδία τὰ ποκέμου δεχόμενα μελέτας, Libanio, in Presbentico ad Julianum imp. quo respexit Cicero, cum *ludo campestri et exercitatione uti* dixit. De militari vero Byzantorium in Campo exercitatione, quædam habet Theophanes, an. 7 Phocæ, ut et Palladius in Vita Chrysostomi, ubi scribit Arcadium urbe egressum τοῦ γυμνασθῆναι ἐν τῷ

παρακειμένῳ πεδίῳ. Qui quidem Campus non alius est ab Hebdomiano : quod præterea inde colligere licet quod Ruffinus, præfectus prætorio, in *Chronico Alexandrino* interemptus dicatur in Hebdomo ; apud Philostorgium vero lib. xi, cap. 3, ἐν τῷ λεγομένῳ τριβουναλίῳ, apud Zosimum, lib. v, et Socratem, lib. vi, cap. 1, πρὸ τῶν πυλῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως apud Marcellinum Comitem *ante urbis portas :* apud Claudianum denique lib. ii, in eumdem Rufinum, in Campo urbi proximo, quem ita describit :

Urbis ab Augusto tractu, qua vergit in austrum,
Planities vicina patet, nam cætera pontus
Circuit, exiguo dirimi se tramite passus.

Mox in ea planitie exstitisse tribunal, sic innuit, dum Ruffinus Arcadium compellat :

. . . . *graviterque apprensa veste morantem*
Increpat Augustum, scandat sublime tribunal,
Participem sceptri, sociumque declaret honoris.

Quis non videt hisce laudatis locis, non modo Hebdomum, Tribunal, et Campum pro uno eodemque loco sumi, sed etiam Campum ipsum urbi proximum fuisse, non vero ad 7 milliare ? cujus tandem situ cognito, superest ut quæ in eo exstiterint ædificia percurramus.

VIII. Ex his præcipua fuere *Tribunal et Palatium* Constantinianeum vel Justinianeum, utrumque Hebdomi nomenclatura pariter donatum a scriptoribus : quod hic nobis in primis probandum. Atque ut a Tribunali ordiamur, in quo levari et inaugurari solebant imperatores, illud cum in Campo, tum in Hebdomo, atque adeo in ipsa urbe extitisse tradunt passim scriptores, ita ut interdum *Campus Hebdomi*, ab eo *Canpus Tribunalis* : interdum *Tribunal Hebdomi*, interdum denique ac nude *Hebdomum* ab iis appelletur. Nam ecce, si liceat alias a nobis adnotata hic rursum recuderc, in *Chronico Alexandrino*, Valens a fratre Valentiniano εἰς Κωσταντινούπολιν ἐν τῷ Ἑβδόμῳ levatus imperator dicitur : ab Idatio, *Constantinopoli in milliario* 7 *in Tribunali*. Nec abludit Themistius, cujus verba præstat hic adducere, quod suburbanum istud, Hebdomum scilicet, in urbe extitisse exserte testetur. Ita itle in Philadelphis : Ὅσον γὰρ πλείονος ἄξιον τὸ κτήσασθαι τὰ ἀγαθὰ τοῦ τὸν κεκτημένον μείζω ποιῆσαι, τοσοῦτον καὶ σοὶ δικαιοτέρα πρὸς τὴν πόλιν ἐστὶν ἡ τῆς εὐνοίας ὑπόθεσις. Ἢ πῶς οὐκ ἄτοπον τὴν μὲν ἐσχατιὰν, ἐφ' ἧς τὴν ἀλουργίδα ἐνῆψαι, περιφάνειστέραν ποιῆσαι κρηπῖδι, καὶ βήμασι καὶ ἀνδριᾶσι, τῇ πόλει δὲ ἣν οὐκ ὀκνεῖς ὀνομάζειν μητέρα τῆς ἀναῤῥήσεως ; Ex quibus verbis omnino conficitur, ut recte conjectat Petavius, ἐσχατιάν illam, esse suburbanum, quod Hebdomum appellabant, in extrema urbis parte situm, ubi in tribunali, cujus hoc loco meminit, inaugurari solebant imperatores : neque enim urbis ἐσχατιὰ appellari debuit septimus ab ea lapis, cum illius extremum esse non potuerit, quod velim attendat vir doctus. Proinde *matrem suæ inaugurationis* urbem Constantinopolitanam jure appellaverit Valens, quod revera in ea facta esset : quod minime dixisset, si in septimo ab urbe milliario fuisset peracta. Et sane Ammianus, lib. xxvi, Valentem a fratre Valentiniano imperatorem dictum Constantinopoli in Suburbano prorsus etiam innuit, cujus verba hic apponam, quod Themistiana illustrent : *Indeque cum venisset Constantinopolim*, (loquitur de Valentiniano) *multa secum ipse devolvens, et magnitudine urgentium negotiorum jam se superari considerans, nihil morandum ratus, quintum Kal. Aprilis productum eumdem Valentem in Suburbanum, universorum sententiis concinentibus, (nec enim audebat quisquam refragari) Augustum pronuntiavit : decoreque imperatorii cultus ornatum, et tempora diadamate redimitum, in eodem vehiculo reduxit.* Ubi per *Suburbanum*, Hebdomum intelligi constat, quod ad urbem exstitit, ex quo in Palatium Valens una cum fratre vehiculo reversus est. Ita porro apud Marcellinum comitem Arcadias *levatus* Augustus dicitur *Constantinopoli, in milliario septimo*. Ubi idem *Chronicon Alexandrinum*, Ἀρκάδιος Αὔγουστος ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῷ τριβουναλίῳ τοῦ Ἑβδόμου ἀνηγορεύθη. Apud eumdem Marcellinum comitem, *Honorium pater suus Theodosius in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecit, id est foras septimo ab urbe milliario.* Idem *Chronicon Alexandrinum* Theodosium Juniorem levatum etiam Augustum scribit ἐν Κωνσταντινουπόλει εἰς τὸ Ἑβδομον ἐν τῷ τριβουναλίῳ, Marcianum vero ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, omissa voce Tribunalis. Zenon *in septimo* levatus scribitur apud Victorem Tunnensem : Basilicus ἐν Κάμπῳ, apud Theodorum lectorem, Theophanem, Symeonem Logothetam, Zonaram, et alios : Mauricius a Tiberio ἐν Τριβουναλίῳ, apud eumdem Theophanem et Zonaram : ἐν προκένσῳ τοῦ Ἑβδόμου, in *Chronico Alexandrino* Phocas in æde S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ, apud Simocattam et Theophanem : *in septimo quod dicitur Secundianas*, apud Gregorium M. Ut porro tyrannus in urbem venerit, sic narrat Theophanes : Οἱ δὲ Πράσινοι, ἐξελθόντες εἰς τὸ Ῥήγιον, μεγάλαις εὐφημίαις ἐτίμων τὸν τύραννον Φωκᾶν, καὶ πείθουσιν αὐτῷ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ παραγενέσθαι. Πέμπει τοίνυν Φωκᾶς Θεόδωρον τὸν ἀσηκρῆτις, καὶ εἰσελθὼν ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ἐπανέγνωσεν τῷ λαῷ ὅπως ὁ παρτιάρχης καὶ οἱ δῆμοι, καὶ ἡ σύγκλητος ἀφίκωνται ἐν τῷ Ἑβδόμῳ. Τούτου τοίνυν γεγονότος, καὶ πάντων ἐν τῷ Ἑβδόμῳ ἀφικομένων, Κυριακὸς ὁ πατριάρχης ἀπήτησε τὸν τύραννον ὁμολογίαν περὶ τῆς ὀρθοδόξου πίστεως· ἡ δὲ ἀναγόρευσις τοῦ τυράννου εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ γέγονεν. Nimirum Prasini Phocam ad Hebdomum accedere suadent, ubi scilicet inaugurari et levari solebant imperatores : quo cum accessisset, in æde S. Joannis Baptistæ, palatio Hebdomiano vicina, a patri-

archa Cyriaco solenni ritu coronatus est, cum alias imperatores in æde duntaxat Sophiana corona donari solerent. Is vero triduo postquam in urbem venit, Eudociam uxorem Augustam coronavit, in æde scilicet Sophiana, cum ille antea in Hebdomo, seu in æde S. Joannis Baptistæ, a patriarcha coronatus fuisset. Ita porro Constantinus Copronymus a patre Leone Isauro ἐν τῷ τριβουναλίῳ, et Leo Armenius ἐν τῷ πρὸ τῆς πόλεως τριβουναλίῳ, levati leguntur apud eumdem Theophanem, Symeonem Logothetam, et Georgium Hamartolum in Chronicis mss., ἐν τῷ κάμπῳ τοῦ τριβουναλίου, in Chronico ms. ab Adamo ad Leonem Sapientem. Hisce addere placet quod tradunt Simocatta, idem Theophanes, et Georgius Hamartolus, Mauricii imp. et filiorum in Eutropii ad Calchedonem portu cæsorum capita, per aliquot dies plebi exposuisse Phocam in Campo Tribunalis. Quod si factum id esset septimo ab urbe milliari, eo certe concedere oportuisset plebem Constantinopolitanam, quod nemo opinor sibi persuadeat.

IX. Ex his igitur patet omnino Hebdomum, Tribunal, et Campum, promiscue usurpari apud laudatos scriptores pro uno eodemque loco, ubi acclamari et inaugurari solebant imperatores, more ab antiquo recepto, cum in Campis Martiis, seu qui ad majores civitates erant, id ferme semper peragi solitum doceant scriptores, ac in primis Flavius Vopiscus, quo loco scribit, Tacito a senatu in imperatorem electo, *inde itum ad Campum Martium, ibi Comitiale Tribunal ascendisse* eumdem Tacitum, et præfectum urbi Ælium Cæsonium nuntiasse militibus et civibus *in principem de sententia omnium exercituum* Tacitum a senatu electum. Tradit præterea idem scriptor Probo militari quodam consensu in imperatorem acclamato, *factum concursum, et cespititium Tribunal, appellatumque imperatorem, atque ornatum pallio purpureo, quod de statua templi ablatum est, atque inde ad Palatium reductum.* Et Lactantius, in libro *De mortibus persecutorum* n. 32, de Maximino: *Victus contumacia, tollit Cæsareum nomen, et se Liciniumque Augustos appellat, Maxentium et Constantium filios Augustorum* (id est Cæsares) *Maximinus postmodum scribit quasi nuntiaus, in Campo Martio proxime celebrato Augustum se ab exercitu nuncupatum.* Mitto quæ de Juliani in Campo et in Tribunali in Gallia Ammianus Marcellinus, et de Gratiani *apud Ambianos in Tribunali*, et Valentiniani Junioris *ab exercitu in Tribunali in civitate Acinco*, inauguratione, Idatius, scribunt; ubi duntaxat observare liceat, Tribunal dici fuisse in civitate, tametsi rem actam in Campo, proximum vero sit, secundum receptum morem. Sed et Campum et Tribunal etiam Romæ idem fuisse firmat Theophanes, ubi de Constantio solemni pompa urbem ingresso: Ἐξελθὼν δὲ ἐν τῷ τριβουναλίῳ Κάμπῳ, καὶ στὰς ἐφ' ὕψους, συμπαρόντος αὐτῷ τοῦ στρατοπέδου, ἐδημηγόρει, id est in Campo Martio qui urbi proximus fuit: ubi locutus videtur Theophanes more, ut ita dicam, Constantinopolitano; quo loco *Chronicon Alexandrinum* habet, ἐν τῷ Κάμπῳ τριβουνάλιον ἐφ' ὑψηλοῦ ποιήσας, etc, cujus quidem Tribunalis Constantii meminit Themistius orat. 3. Non mirum igitur si qui purpuram arripiebant, priusquam in urbem venirent, ad Campum, et ad Tribunal quod in Campo urbi proximo erat, secedebant, ut ab omnibus, ac militibus præsertim, quorum ea tempestate id juris esse videbatur, imperatores more recepto acclamarentur. Quin etiam observatum pridem a viris doctis, Ægyptios reges post celebrata ἀνακλητήρια, Memphi in Palatio solitos inaugurari, non vero Alexandriæ, quæ Ægypti caput erat, ut regum Persarum inaugurationem, quam τελετὴν appellabant, factam Parasgadis: quomodo etiam reges nostri Durocottori Remorum inaugurari et coronari solent, non vero Parisiis, urbe regni primaria.

X. Aliud proinde fuit Hebdomum, seu septimus ab urbe lapis, aliud Campus ad urbem, Hebdomi appellatione donatus, aliud Tribunal, eique adjunctum Palatium Constantinianeum, utrumque etiam eadem nomenclatura notissimum apud scriptores Byzantinos, quod satis superque probasse arbitramur. Quæ quidem non observata distinctio, viro erudito, aliisque forte fucum fecit, adeo ut vix ac ne vix quidem sibi persuadere potuerint, Hebdomum non modo ad urbem pertinuisse, sed et partem illius intra ipsius muros includi, vel saltem ad ipsa suburbia potuisse protendi, ac Hebdomi servari appellationem. Quod sane accidit, quemadmodum, ut attigimus, Campum ad Lutetiæ mœnia versus Septentrionem, Sandionysianum vulgo appellamus, ab oppido et monasterio S. Dionysii, quatuor milliaribus ab urbe dissito. Vere enim dici potest partem istius agri, prolatis subinde civitatis pomœriis, esse intra ipsam Parisiorum urbem, ut pars Hebdomiani agri, qui usque ad vetus Bysantium protendebatur, prolatis pariter a Constantino pomœriis, intra novam urbem inclusa est: quod quidem planum fiet, prolatis scriptorum auctoritatibus, ne gratis id proferri dicatur.

XI. Theophanes anno 5 Constantini Pogonati, quem laudavimus in nostra *Constantinopoli*; scribit Saracenos in Thracicas partes appulisse, urbemque obsedisse ab occidentali promontorio Hebdomi, seu Magnaura, usque ad orientale promontorium, quod Cyclobium vocant. Illius verba sunt expendenda, quod controversiam omnem dirimant: Τούτῳ τῷ ἔτει ὁ προλεχθεὶς τῶν θεομάχων στόλος ἀναβὰς προσώρμησεν ἐν τοῖς Θρᾳκῴοις μέρεσιν ἀπὸ τῆς πρὸς δύσιν ἀκρότητος τοῦ Ἑβδόμου, ἤτοι τῆς λεγομένης Μαγναύρας, μέχρι πάλιν τοῦ πρὸς ἀνατολὴν ἀκρωτηρίου τοῦ λεγομένου Κυκλοβίου. Κατὰ πᾶσαν τὴν ἡμέραν συμβολὴ πολέμου ἐκροτεῖτο ἀπὸ πρωῒ ἕως ἑσπέρας, ἀπὸ βραχιολίου τῆς Χρυσῆς πόρτης μέχρι τοῦ Κυκλοβίου ἑαυτοὺς ὠθοῦντες, καὶ ὠθούμενοι. Quæ

quidem ita reddidit auctor Miscellæ : *Anno 5 imperii Constantini, prædictus Deum impugnantium stolus ascendens applicavit in Thracensibus partibus, a summitate videlicet septimi, quæ vergit ad Occidentem, id est a domo quæ Magnaura dicitur, et rursus usque ad arcem, quam Cyclobium dicunt, quæque spectat ad Orientem. Per totum itaque diem congressio belli tenebatur, id est a mane usque ad vesperam, a brachialio Aureæ portæ usque Cyclobiam, invicem utraque parte in uno pulvere impellente.* Cedrenus idipsum enarrans : Τῶν θεομάχων στόλος ἐλθὼν προσώρμησεν ἐν τοῖς Θρᾳκῴοις μέρεσιν, ἀπὸ τοῦ Ἑβδόμου μέχρι Κυκλοβίου. Ubi Ἑβδομον nude vocat, quod Theophanes promontorium Hebdomi. Zonaras iisdem fere verbis quibus Theophanes rem recenset : Εἶτα στόλῳ βαρεῖ κατ' αὐτῆς ἀπῆλθον τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ ναύσταθμον τοῦ σφετέρου στόλου πεποίηντο ἀπὸ τοῦ πρὸς δύσιν ἀκρωτηρίου, τοῦ κατὰ Ἑβδομον, μέχρι τοῦ Κυκλοβίου. Ubi scriptor Narrationis historicæ in festum τῆς Ἀκαθίστου, de ipsis Agarenis urbem obsidentibus sub eodem Pogonato verba faciens : Ηροσώρμησαν τῇ παραθαλασσίῳ τοῦ Ἑβδόμου. Et Georgius Hamartolus in Chronico ms. : Καὶ προσορμήσαντες κατὰ τὴν παράλιον τοῦ Ἑβδόμου, etc., scilicet versus ἀκρωτήριον τοῦ Ἑβδόμου, a quo usque ad Cyclobium, non terrestri, sed maritima obsidione, ut exserte scribit Theophanes, urbem circumsedederunt. Denique tradit idem Theophanes in Leone Isauro an. 1, eosdem Saracenos urbem obsedisse ἀπὸ τῆς Μαγναύρας ἕως Κυκλοβίου, maritima scilicet pariter obsidione. Ex quibus hic allatis locis, quos paulo accuratius cum urbis topographica descriptione ac ichnographia, quam in nostra *Constantinopoli Christiana* delineari curavimus, expendat velim novus ac primus assertor Hebdomianus, nemo nisi nimium pervicax inficiari poterit Hebdomum ad urbem pertigisse, ejusque partem intra urbem potuisse includi, cum Cyclobium ad muros urbis terrestres versus orientem et Propontidem, Magnaura vero ad eosdam muros, imo intra ipsam urbem versus occidentem et promontorium Hebdomi exstiterint, quod multis in nostra lucubratione docuimus. Si enim promontorium Hebdomi ad septimum milliare exstitit versus Orientem et Propontidem, quos is videtur velle, qui fieri potest ut provimum fuerit Magnauræ palatio, quod in urbe et ad urbis muros versus occasum exstitit? Quis denique in mentem sibi induxerit, vel scribere voluerit, Saracenos urbem obsedisse a septimo milliari versus Rhegium, (quod 12 ab urbe lapide ad Propontidem in Charta Peutingeriana statuitur) ad Cyclobium, sed castellum rotundum, quod eidem Propontidi adjacuit, hodie etiamnum Heptapyrgio inclusum? Veluti si quis diceret Lutetiam hostes circumsedere a Versaliis ad Luparcum usque Palatium, is certe deridiculo haberetur. Videat quid reponat, et nodum hunc solvat vir cruditus, si tamen potest, vel certe aliquid probabilius afferat, ut eum Seneca loquar, tum non gravate ab opinione mea in sententiam illius discessionem fecero.

XII. Sed ut nec promontorium Hebdomi, ita neque Hebdomum ipsum ad Propontidem fuit, sed ad sinus Ceratini caput, ubi Cydaris et Barbysses fluvioli confluunt, haud procul ab urbe, quod supra allati loci omnino declarant. Ex quibus evidenter patet, non modo Hebdomum ad occidentem versus Magnauram recte statui, quod quidem Palatium proximum fuit sinui Ceratino; sed et per eumdem sinum Saracenos in Hebdomum, seu in Campum urbi proximum, pervenisse, a quo ad Cyclobium usque urbem mari obsedere. Proinde cum παράλιον τοῦ Ἑβδόμου, Georgius Hamartolus, et αἰγιαλοὺς τοῦ Ἑβδόμου dixit scriptor vitæ S. Basilii Junioris, n. 7, ejusdem superioris sinus littera intelligi debent, ubi portus qui in Hebdomo exstitisse narratur, quem πρὸς Βλαχέρναις κόλπον vocat Scylitzes, statui debet, non ad Propontidem. Qui quidem portus is videtur, quem λιμένα τοῦ Ἑβδόμου vocat, et purgatum fuisse anno 25 Justiniani scribit idem Theophanes : ad quem scilicet Tiberii Constantini imperatoris, qui ἐν προκέσσῳ τοῦ Ἑβδόμου obierat, cadaver πλοῖ, seu navigio, ut est in *Chronico Alexandrino*, delatum est. Sed et de similibus aliis in Hebdomo, et ad sinum Ceratinum νεωρίοις egimus in nostra *Constantinopoli*. Non mirum igitur si Hebdomum παραθαλάσσιος τόπος dicatur Procopio et Nicephoro Constantinopol. in Hist. quod scilicet sinus Ceratini littoribus adjacuerit.

XIII. Scribit Theophanes Nicephorum Phocam imperatorem acclamatum, Chrysopoli, quo cum classe appulerat, imperatorio dromone assumpto, εἰς τὸ Ἑβδομον a Prasinis deductum, ubi scilicet, secundum receptum morem, imperator in Tribunali acclamaretur. Chrysopoli nempe, quæ Ceratino promontorio obversabatur, non in urbem transiit, sed emenso ipso sinu Ceratino, ad Hebdomum pervenit : quod clarius narrat Scylitzes, tradens Nicephorum cum tota classe Chrysopolim trajecisse, indeque ad Hebdomum, atque hinc πάντα τὸν δῆμον τῆς πόλεως μετ' εὐφημιῶν καὶ κρότων, δημοσίας γινομένης προόδου, in urbem introduxisse, διὰ τῆς Χρυσῆς πόρτας, per quam scilicet solennes ingressus fieri solitos alibi observavimus, quod et exserte docet Constantinus in Vita Basilii imp. n. 40 edit. Combefisii. Et Zonaras : Τὸν Νικηφόρον ἐκεῖθεν (Chrysopoli) εἰς τὸ Ἑβδομον ἄγουσι, κἀκεῖθεν σὺν προόδῳ δημοτελεῖ εἰς τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν. Ubi nemo, opinor, ex iis quibus notus est Constantinopoleos situs, sibi in animum induxerit, Nicephorum ad locum tendentem, ubi inaugurandus erat imperator, siquidem ad Propontidem exstiterit, cum tota classe Chrysopolim appulisse, eo rursum reversurum : ut urbanam omnem multitudinem ad septimum usque lapidem egressam, indeque solemni processu

Nicephorum Phocam ad urbem deduxisse. Neque aliter intelligendus Anastasius Bibliothecarius,quo loco narrat Constantinum papam cum ad Cæam insulam appulisset, deductum fuisse in Hebdomum, indeque in urbem : *a quo loco navigantes venerunt a septimo milliario Constantinopolim.* Ubi Septimi milliaris vocabulo Magnauræ palatium intelligitur, in qao excipi primo solebant exteri magnates, vel etiam legati, quod præ cæteris testatur supra laudatus Constantinus in avi Vita n.74,et in nostra de urbe lucubratione docemus. Eadem plane ratione intelligendi etiam Anonymus Combefisianus, Scylitzes, et alii in Romano Lacapeno, dum scribunt Petri Bulgarorum regis cum ejusdem imperatoris filia Maria in urbe celebratis nuptiis, eamdem Mariam una cum conjunge in Bulgariam profecturam, ad Hebdomum usque a parentibus deductam, hicque navim conscendisse. Appulerat vero Petrus Constantinopolim versus Blachernas, ut exserte tradit Georgius monachus, ad Portum scilicet proximum Hebdomianum,ubi et reversurus in patriam navim conscendit. Sed et idem scriptor subdit,Maria a parentibus ad Hebdomum deducta, ipsos cum Petro in eodem Hebdomo epulatos, scilicet in Hebdomiano Palatio. Enimvero quod Leo Grammaticus,Symeon Logotheta,et idem Scylitzes, Symeonem Bulgarorum regem urbem primum circumsedisse commemorant, ducto a Blachernis vallo ad portam Auream,ac deinde urbis potiundæ spe abjecta, ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ recessisse, de pacis conditionibus acturum, hæc capienda sunt non de septimo milliari, sed de campo Hebdomi, in quo castra fixerit : cum tota hæc interposita planities ita nuncuparetur, ut passim hic observamus.Unde cum auctor *Chronici Alexandrini*, ubi de Victoriatorum seditione sub Justiniano agit, milites venisse scribit ἀπὸ τοῦ Ἑβδόμου, καὶ τοῦ Ῥηγίου, καὶ τοῦ Ἀθύρα, καὶ ἀπὸ Καλαβρίας, id ita intelligendum, ut ex vicinis urbi lociis ii acciti fuerint, tum ex Hebdomo versus Occidentem, tum ex Rhegio rt Athyra versus Orientem, tum ex Calabrya, loco scilicet in Asia sic appellato, quem Καλοβρύην vocat Bryennius, Καλαβρύην, Scylitzes et Zonaras : Anna vero Commena, Καλαύρτ,ν.

XIV. Tribunali porro, de quo mox egimus, adjacuit amplum et spatiosum Palatium,quod ut Tribunal, ita et illud Hebdomi appellatione donatur passim a scriptoribus, cui Tribunal vicem præstitit vestibuli,adeo ut pro uno eodemque suburbano fere semper usurpetur, ad quod processum facere dicuntur imperatores, in eo scilicet moram acturi, in *Chronico Alexandrino*, apud anonymum Combefianum, Leonem Grammaticum, et Cedrenum in Romano Lacapeno,uti in *Constantinopoli Christiana* docuimus. Processus enim in alia palatia duntaxat seu etiam suburbana, fieri dicebantur, mutandi aeris gratia : quod facere solent summi pontifices, cum a Quirinali ad Vaticanum, aut contra secedunt.Unde Constantinus Porphyrogenitus in Basilii Vita n. 90 ejusmodi palatia seu suburbana βασιλικὰ μεταβολῆς ἕνεκα καταγώγια appellat, ubi de Pegano palatio agit, quod ad urbis muros erat versus portam Auream, ut et palatium quod Hebdomi appellabant versus Blanchernas et sinum Ceratinum, et πρὸ τῆς πόλεως erat, ut est apud Theophanem in Michaele an. 2. Illud porro ipsum est quod in regione 14 exstitit, ut est in veteri urbis descriptione, et Constantini nomen retinet,a conditore Constantino M., a quo conditum primo extra urbis mœnia, postea iis productis intra urbem, vel certe ad ipsa mœnia etiamnum conspicitur. In eo vero exstitit Consistorium Gratiani et Justiniani imperatorum,de quo multis egimus.Istud vero Palatium, Hebdomum nude a scriptoribus fere semper nuncupari constat ; quod præsertim eruimus ex ejusdem Justiniani Constitutionibus in eo Consistorio exaratis,quæ subscribi soleut hac formula: *Recitata Septimo milliario hujus inclytæ civitatis in Novo Consistorio Justiniani*, vel *Septimiliario in Novo Palatio vel Septimo in Novo Consistorio*. Loco protulit Jacobus Cujacius, lib. xx, Observat. cap. III, nos etiam lib. II *Constantinopoleos Christianæ*. Ex quibus omnino conficitur *Hebdomum* et *Septimum milliare*, vel *Septimiliarium civitatis* Constantinopolitanæ ideo appellari, quod revera ad urbem esset, et ad illius mœnia,ita ut ipsius urbis pars fuerit, etsi primitus extra ipsos muros, atque adeo ut a Septimo ab Urbe milliari distingueretur: unde quæ in Septimo, id est, vel in hoc Palatio vel in Tribunali acta dicuntur, recte in ipsa urbe acta referuntur in supra allatis auctorum locis. Atque inde Justiniani Palatii appellationem deinceps etiam retinuit, ut ex Bondelmontio docuimus, a quo supra mœnia statuitur, et juxta ædem Novem Ordinum, seu SS. Angelorum, quam Cantacuzenus ad ipsos urbis muros pariter statuit, adeo ut nullus dubitandi supersit locus, quin Consistorium Justiniani in Septimo milliari, illud idemque sit cum eodem Justiniani Palatio, quod Constantini etiam vocant. Sed et hinc colligere licet cur Marcellinus comes scribat, *Honorium a patre suo Theodosio in eodem loco quo fratrem ejus Arcadium, Cæsarem fecisse id est Septimo ab urbe milliario.* Quippe cum Arcadius *Constantinopoli in Milliario septimo* levatus dicatur Augustus ab Idacio, sequitur quod factum est Septimo ab urbe milliario,non potuisse fieri ic urbe, nisi hac locutionis formula,tum apud Marcellinum, tum apud Socratem et Cedrenum, locis infra allatis, ipsum Palatium Hebdomi, vel Tribunal quod ad urbem stetit, intelligatur.

XV. Proinde igitur apud scriptores Hebdomum pro ipso Palatio usurpari omnino constat. Apud Zonaram in Theodosio Juniore et Nicephorum Callisti, Pulcheria, regia exacta, εἰς τὸ Ἑβδόμον concessisse legitur,id est in Palatium Hebdomi. Ruffinus lib. III *De vitis Patrum* de quodam monacho: *Habitabat autem in parva cella foris civitatem, prope proastium qui vocatur in Septimo,ubi solent impera-*

tores egressi de civitate libenter degere. Neque aliter intelligendus Theophanes, an. 31 Justiniani, ubi de terræ motu qui eo anno accidit, quo urbis muri a Constantino et a Theodosio conditi, non modo conciderunt, sed et ἐν ἐξαιρέτῳ (*præsertim*, ita hæc vox vertenda fuit) ἐκκλησίαι, καὶ τὰ ἐπέκεινα τοῦ Ἑβδόμου, ædes S. Samuelis, Deiparæ Petalæ dictæ, et S. Vincentii multaque ecclesiarum altaria et ciboria, a porta Aurea ad portam Rusii. Hic enim per ***Hebdomum*** exserte intelligitur Palatium Hebdomianum urbi ac illius muris adjunctum, cum de ruinis urbis duntaxat hic agatur. In Chronico ms. ab Adamo ad Leonem Sapientem in Mauricio, Campus Tribunalis Hebdomo proximus dicitur: Καὶ μὴ τοῦτο καταδεξαμένου τοῦ Βασιλέως, θυμωθεὶς ὁ βάρβαρος, ἀπέκτεινεν χιλιάδας δέκα ἐν τῷ Κάμπῳ τριβουναλίου, τῷ πλησίον τοῦ Ἑβδόμου, hoc est, In *Campo Tribunalis Palatio ad urbis muros, Hebdomo appellato, proximo.* Notant Menæa 29 Julii, SS. Benjamini et Verii memoriam celebrari πλησίον τοῦ παλατίου τοῦ Ἑβδόμου. Neque forte aliud est Palatium ab Hebdomiano, de quo Zonaras in Constantino Monomacho, scribens Tornicio urbem oppugnante versus Blachernas imperatorem ἔν τινι βασιλικῶν θαλάμων προβεβλημένῳ τῶν ἄλλων, καὶ ἐπὶ τῷ πρὸ τῆς πόλεως ἐστραμμένῳ πεδίῳ pro majestate consedisse, ut videret hostes, et ab iis vicissim videretur. Ubi observare licet, non modo hanc locutionis formulam, πρὸς τῆς πόλεως, denotare quod est in urbis prospectu, sed et πεδίον illud πρὸ τῆς πόλεως non aliud esse a Campo Hebdomi vel Tribunalis, quem ad urbem, et ante urbem exstitisse produnt passim scriptores.

XVI. Neque porro, quod supra attigi, Palatium Hebdomi et Tribunal unum idemque fuere, si stricte res sumatur. Nam Tribunal erectum erat in Campo Hebdomi sub dio, in quo levari et inaugurari solebant imperatores, cui adjunctum erat ingens Palatium, quo se recipiebant exacta inauguratione, quod Hebdomi pariter appellabant, quod in campo Hebdomi esset ædificatum. Id omnino declarat Theophylactus Simocatta lib. I, cap. 1. Nam ubi scriptor *Chronici Alexandrini* ait mortuum Tiberium Constantinum ἐν προκέσσῳ τοῦ Ἑβδόμου, id est dum in Palatio Hebdomi moraretur, post renuntiatum in Augustum Mauricium generum in Tribunali, ut habent Theophanes et Zonaras, hæc ait, ubi de inauguratione Mauricii: Φοράδην γὰρ ἀχθεὶς ὁ βασιλεὺς Τιβέριος ἐπὶ τὴν ὕπαιθρον τῶν βασιλείων αὐλήν, ἥτις παρήνωται τῇ πολοστιβάδι τῶν ἀνακτόρων οἰκίᾳ, προαυλίῳ περιφανεῖ, καὶ περιδόξῳ τῷ προσκηνίῳ, Mauricium scilicet imperatorem renuntiavit. Quæ quidem verba ita Latine sonant: *Raptim adductus Tiberius imperator in subdiale palatiorum atrium, multis constanti triclinii palatiorum ædi adjunctum, vestibulum illustre, visendumque proscenium.* Ex his quippe colligitur Atrium in quo exstructum erat Tribunal, vestibuli vicem præbuisse adjacenti Palatio: hincque Palatium et Tribunal promiscue ut unum idemque ab Himerio Παλάτιον τὸ τριβουνάλιον, et ***Hebdomum*** appellari ab aliis scriptoribus. Non mirum igitur videri debet si utrumque exstitisse Constantinopoli tradant quos supra laudavimus scriptores, cum Urbi proxime adjacuerit in Hebdomiano Campo ad ipsa mœnia ædificatum: quemadmodum suburbanum Sangermanense, vel S. Marcelli, in ipsa Parisiorum urbe esse dicimus, etsi mœnibus et portis nuper ab ea utrumque disparatum. Neque enim Hebdomum, ubi inaugurari solebant imperatores, Constantinopoli esse potuit, quod exserte tradunt supralaudati scriptores, si ad septimum milliare exstitit: quasi aliquis quod actum legitur Versaliis, id Parisiis factitatum scriberet, quod nemo unquam, nisi stupidus, et minus sanæ mentis, litteris mandare audeat.

XVII. Enimvero non omnino pro certo haberi debet quod ait vir doctus, Προάστεια, et *Suburbana* dici duntaxat quæ millibus aliquot ab urbe distant, quæque προάστεια τῆς πόλεως videntur appellari a Theophane, an. 7. Justini Junioris, et quorum præ cæteris meminit concilium Nicænum II, can. 18, imo quævis prædia rustica, ut in Vita Basilii Junioris, n. 42 et 44, quemadmodum apud Anonymum Sirmondeum, Constantinus M. mortuus dicitur in suburbano Constantinopolitano villa publica, juxta Nicomediam, rectius tamen in *Chronico Alexandrino*, ἐν προαστείῳ τῆς αὐτῆς πόλεως, scilicet Nicomediæ, adeo ut inde elicere velit suburbanum Hebdomum procul ab urbe fuisse: cum quæ urbi statim obversantur, etiam ad ipsos urbis muros, ita appellare solere scriptores ipsemet non diffiteatur. Nam ideo dicta προάστεια quod πρὸ τῆς πόλεως, et in illius sint prospectu. Ita enim προάστειον apud Hesychium exponitur πρὸ τῆς πόλεως, et apud Papiam, *viridarium pro murum*, apud Hugutionem vero *locus ante civitatem id est suburbanum.* Quidquid igitur extra urbem, vel illius muros, et in illius conspectu est, *suburbanum* dicitur, etiamsi interdum ab ea millibus aliquot remotius, ut est in Glossis interlinearibus ad hunc versum Gregorii Theologi in Dramate *de* Christi passione: Ἐτυγχάνομεν ἀγρόθεν πυλῶν ἔσω, ubi Glossator, ἢ ἀπὸ προαστείου. Ejusmodi sunt villæ quæ delectationis causa coluntur, de quibus exstant aliquot Epigrammata in Anthologia, lib. IV, cap. 30, et Tullius, *Deliciarum causa et voluptatis quosdam in hortis aut suburbanis suis cum militella sua videmus.* Unde in horum ejusmodi suburbanorum propylæis Martem effingere solebant veteres, quod cum extra urbium essent mœnia, hostium paterent incursibus, cum ædibus intramuraneis Minervam appingerent, quia, inquit Isaacius Tzetzes ad Lycophronem, ἐν ταῖς πόλεσι καὶ ταῖς οἰκίαις χρὴ συμβουλῆς καὶ φρονήσεως, ἐν τοῖς ἐκτὸς δὲ (προαστείοις, ut ea supra appellarat) ὑπὲρ τούτων ἀμύνεσθαι τοὺς πολεμίους. Quæ igitur ubi vicina sunt, προάστεια, et esse πρὸ τῆς πόλεως dicuntur:

quomodo accipienda constat verba Theophylacti Simocattæ, lib. VI, cap. II, cum ait : εἰς τὰ πρὸ τῆς πόλεως nata παράδοξα τέρατα, id est in agro circumjacenti, et *in suburbanis*, ut recte vertit interpres. Jam vero προάστεια, urbi Constantinopolitanæ, atque adeo ipsis mœnibus adjuncta palatia vocare scriptores Byzantinos vel inde constat, quod Sycas, seu Galatam unico freto ab urbe discretam, cujus etiam decima tertia regio exstitit, ac proinde illius pars fuit, ita appellet *Chronicon Alexandrinum*, an. 1 Justiniani : et Cosmidium, seu Palatium, ad ædem SS. Cosmæ et Damiani, quod Emporium dicitur Georgio monacho in Michaele Theophili filio, et scriptoribus nostris *Castellum Boemundi*, ut suo loco docuimus, ad littus ejusdem Ceratini sinus, ipsosque muros maritimos, proinde urbi contiguum, προάστειον perinde a Symeone logotheta in eodem Michaele n. 13 appelletur. Sic etiam Palatium Peganum ad portam Auream, eique continuum a Cinnamo lib. II, n. 17 appellatur, cum ait Ludovicum VII Francorum regem, salutato Manuele imperatore in Magno Palatio, εἰς προάστειον, ὃ Φιλοπάτιον ὠνόμασται τοῖς πολλοῖς, concessisse. Neque enim aliud est Philopatium a Palatio Pegano, quod pluribus alias probavimus, tum in Notis ad Villharduinum, tum in nostra *Constantinopoli*. Idem vero Cinnamus n. 14, illud ipsum Palatium τὸ καταντικρὺ τειχέων βασιλικὸν ἐνδιαίτημα vocat. Non igitur contendat vir doctus suburbana solum appellari quæ longius ab urbe distant, vel prædia deliciis et voluptati addicta, quemadmodum *Siciliam populo Romano jucundam suburbanitatem* fuisse dixit Cicero IV in Verrem : qua quidem voce usus etiam Sidonius. lib. III, epist. 1 : *Ecclesiam Arverni municipioli, cui præpositus etsi immeritus videor, peropportuna oblatione locupletando, cujus possessioni plurimum contulisti, Cuticiacensis prædii suburbanitate, non minus nostræ possessionis fraternitatem loci proximitate dignatus ditare.* Proximum igitur urbi Arvernæ fuit Cuticiacense prædium.

XVIII. Neque vero proxima duntaxat civitatibus loca, vel prædia, aut palatia προαστείων nomine donata, sed etiam intra ipsam urbem, ac in rotioribus et ad ipsos muros partibus, quævis ædes amplos hortos habentes delectationis gratia, ut sunt hodie, quas vocant, *Vineæ* intra urbem Romam, quæ προαστείων vice sunt magnatibus : cum ita appellentur, quod revera primis reipublicæ ac imperii Romani temporibus intra urbes vineæ colerentur, quod vetuisse Domitianum scribunt. Nam, ut ait lex 6 Cod. de præd. et al. reb., *Prædium rusticum vel suburbanum ab urbanis non loco, sed qualitate discernitur.* Quæ totidem verbis habentur in lib. XXXVIII *Basilic.* tit. 9, cap. 37 : Προάστειον ἀπὸ τοῦ πολιτικοῦ οἰκήματος οὐχ ὁ τόπος, ἀλλ' ἡ ποιότης χωρίζει. Ubi Scholiastes : Τὸ προάστειον, φησὶ, χωρίζεται ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου θέσεως, ὅτι ἐξώκισται τῆς πόλεως, ἀλλ' ἐκ τοῦ προσέχειν πάροδον, ὥστε, καὶ εἰ ἐν πόλει ἐστὶ, πρόσοδον δὲ παρέχει, συνουρβάνον λέγεται· καὶ ἔξω δὲ πόλεως εἰ ἔστιν, ἀπροσόδευτον δέ ἐστι τὸ οἴκημα, πρὸς τέρψιν μόνον κατεσκευασμένον λέγεται. Vel inde patet *suburbana* intra ipsam urbem exstitisse, proindeque non mirum si quæ ipsis extra mœnibus adjuncta erant eamdem nomenclaturam obtinuerint. Atque hac quidem notione, id est pro suburbanis intramuraneis, προάστεια appellat concilium Constantinopolitanum sub Mena, act. III, ubi de perquisitione Anthemii in urbe facta agitur, et episcopis, qui a Patribus concilii ad hoc missi fuerant : Ἔφησαν δὲ προάστειον αὐτὸν ἔχειν πλησίον τοῦ προφητείου, ἐν ᾧ συνεχέστερον εὑρίσκετο ἀπιών. Propheteum autem istud infra S. Isaiæ appellatur : Ὅτι ἴσμεν αὐτὸν ἔχοντα προάστειον πλησίον τοῦ προφητείου τοῦ Ἁγίου Ἡσαΐου. Rursum : Παρεγενόμεθα καὶ ἐν τῷ προαστείῳ τῷ διαφέροντι τῷ αὐτῷ Πέτρῳ πλησίον ὄντι τοῦ εὐκτηρίου οἴκου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θύρσου. Denique : Κἀκεῖθεν παραγενόμενος ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Θύρσου, ἔγνωμεν ὡς προάστειον πλησίον διάκειται Πέτρου τοῦ ποτε τῆς Ἀπαμέων ἐπισκόπου, etc. Eæ porro hic recensitæ ecclesiæ intra urbis Constantinopolitanæ muros ædificatæ erant, de iisque sat multis egimus in nostra *Constantinopoli*, libro IV. Neque enim extra urbem missi episcopi, quo Anthemium et Petrum Apameensem perquirerent, cum id non exigant canones, sed in suis ipsorum intra urbem ædibus, ubi habitare solebant. Quin etiam de hujusmodi intramuraneis suburbanis intelligendus videtur Theophanes, an. 22 Anastasii, qui in seditione orta Constantinopoli, fugæ se dedit, ὥστε κρυβῆναι ἐν προαστείῳ ἐγγὺς Βλαχερνῶν. Sive enim Suburbanum istud intra aut extra urbem fuerit, saltem Blacherniano Palatio, quod intra urbem postmodum inclusum fuit Heraclio imperante, proximum fuisse dicendum est. Verum quis dissertatori concedat Petrum Gyllium sola agnovisse suburbana quæ urbi contigua sunt, et ignorasse ita appellari quæ aliquot millibus ab ea distant : quasi vero singularis omnino eruditionis scriptori, et quem eo nomine summis laudibus non semel extollit Jacobus Cujacius, ignota fuerint quæ pueri sciunt in scholis : sed is scivit quod ignoravere alii, προάστεια non modo urbi continua, quorum præ cæteris meminit Joannes Biclarensis, an. 1 Tiberii, sed etiam quæ in ipsa urbe sunt interdum appellari.

XIX. Jam vero cum Hebdomum, seu Campus Hebdomi, amplus esset ager, ut qui ab urbe ad septimum usque lapidem pertingeret, varia, ut diximus, in eo exstitere ædificia et suburbana, quæ in Hebdomo excitata esse dicuntur a scriptoribus, non indicato fere semper eorum peculiari situ, et an urbi, vel an septimo lapidi proxima fuerint. Nam præter Tribunal et adjunctum Constantinianeum Palatium, de quibus egimus, ut omittam etiam Castellum Theodosianum, quod in Hebdomo statuit Theophanes, an. 7 Phocæ legimus

apud Procopium, lib. I *De ædific. Justiniani*, cap. 4, ædificatam ab eodem Augusto S. Theodotæ ædem ἐν προαστείῳ τῷ καλουμένῳ Ἑβδόμῳ : aliam præterea S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ καλουμένῳ, et aliam denique in eodem Hebdomo SS. Menæ et Menæo martyribus dicatam. Quod vero spectat ad ecclesiam S. Præcursoris, quin illa sit, quam a Theodosio M. ædificatam tradunt scriptores, et quam Justinianus instauraverit, dubitare non licet, quæ μονὴ τοῦ Ἑβδόμου dicitur Scylitzæ et Zonaræ in Alexio, et Ἕβδομον nude in Vita Auxentii sub initium : quam Sozomenus lib. VII, cap. 21 πρὸ τοῦ ἄστεως, idem cap. 24 ἐν Ἑβδόμῳ μιλίῳ, *Chronicon Alexandainum* an. 13 Theodosii M. ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ Κωνσταντινουπόλεως, Nicephorus denique Callisti πρὸ τῆς Κωνσταντίνου ἐν τῷ λεγομένῳ Ἑβδόμῳ, ab eodem Theodosio excitatam scribunt, in Hebdomo scilicet quod urbi proximum et in illius conspectu fuit : nam, ut est apud Georgium Alexandrinum in Vita S. Joannis Chrysostomi, ita vocabatur ὁ τόπος τῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου ἐκκλησίας. Hisce porro loquendi formulis satis innuunt iidem scriptores, hanc ædem non ad septimum ab urbe milliare ædificatam fuisse. Quid enim sibi vult aliud, πρὸ τῆς πόλεως, quam in urbis ipsius prospectu ? vel Hebdomum Constantinopoleos quam pars Hebdomiani Campi urbi proxima ? deinde Phocam in hac æde coronatum imperatorem tradunt Simocatta, *Chronicon Alexandrinum*, et Theophanes, scilicet juxta Tribunal, ubi acclamatus fuerat Augustus. Tribunal vero urbis mœnibus proximum fuisse supra docuimus. Verum quin ad septimum milliare non exstiterit, hinc patet omnino quod ad sinus Ceratini littus statuatur a Socrate, lib. VI, cap. 11, unde septem ab Urbe millibus disparata esse non potuit, siquidem littus Ceratinum ad sinus caput ultra unum milliare non protenditur, ubi Cydaris et Barbyses fluvioli confluunt, et in sinum Ceratinum aquas suas evolvunt. Ita porro Socrates ubi de Epiphanio Cypri episcopo ad Urbem appellente : Προσορμήσας οὖν ἐν τῷ ἐπὶ Ἰωάννην μαρτυρίῳ, ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημείοις τῆς πόλεως, καὶ ἐξελθὼν τῆς νεώς, etc. Paulo aliter Sozomenus, lib. VIII, cap. 14, ubi de eodem Epiphanio : Ἐκπλεύσας τῆς Κύπρου, κατῆλθεν εἰς πρὸ τῆς πόλεως καλούμενον Ἕβδομον· εὐξάμενος δὲ ἐν τῇ ἐνθάδε ἐκκλησίᾳ, ἦκεν εἰς τὴν πόλιν. Appulerat scilicet Epiphanius ad portum Hebdomi, per sinum Ceratinum, indeque, cum in æde S. Joannis Baptistæ orasset, in urbem proximam venit, non navigio, sed itinere terrestri. Neque tamen ad ipsum maris sinus Ceratini littus, versus illius caput, exstitit ædes S. Joannis Baptistæ, sed in continenti, licet eidem forte vicina. Quod colligere est ex eodem Procopio, lib. I, cap. 8, ubi οὐκ ἐπιθαλάσσιον τὸ τοῦ Βαπτιστοῦ ἐν τῷ Ἑβδόμῳ καλουμένῳ Martyrium fuisse diserte ait, contra quam ædes S. Michaelis in Anaplo, quæ eidem quoad structuram similis fuit. Hebdomum porro non ad Propontidem, sed ad sinum Ceratinum exstitisse sat pluribus supra probavimus.

XX. Præallatis vero non obstat quod Socrates lib. VI, cap. 6, S. Prodromi Μαρτύριον septem ab urbe milliaribus dissitum scribat, hisce verbis, Ἑπτὰ δὲ σημείοις τοῦτο ἀπέχον τῆς πόλεως. Et cap. 11 : Ἀπέχει δὲ τοῦτο ἑπτὰ σημεῖα τῆς πόλεως. Hæc enim intelligenda, non de martyrio ipso, sed de Hebdomiano campo, qui revera initio sumpto a septimo lapide ab urbem pertinente, septem ab ea milliaribus dissitus fuit. Hebdomum igitur vocabatur hæc ædes, quod in Hebdomo excitata esset, hoc est in campo Urbi proximo, ut et alia eidem ædi adjuncta, S. Joanni evangelistæ dicata, ut est apud Codinum, in *Originibus Constantinopolit.* cujus verba attulimus in nostra *Constantinopoli ;* et apud Pachymerem, qui lib. II, cap. 21, monasterium, quod τὴν κατὰ τὸν Ἕβδομον τοῦ Θεολόγου μονήν, infra lib. VII, cap. ult. nude Ἕβδομον vocat, ubi de sepulcro Basilii Bulgaroctoni in eo sepulti agit, cujus Epitaphium, quod descripsimus in Notis ad Zonaram, observat illius τύμβον ἐν μέσῳ γῆς Ἑβδόμου fuisse, qua verborum formula satis indicatur hanc ædem exstitisse in campo Hebdomi, non vero ad septimum ab Urbe milliare. Sed an S. Prodromi Hebdomiana ædes intra urbem posmodum inclusa fuerit, quod velle videtur Gyllius, dubium facit ne quid dissimulem, quod Constantinus Porphyrogenitus tradat Basilium avum ædem S. Joannis Baptistæ, eidem ædi S. Joannis evangelistæ in Hebdomo proximam, et a Basilio instauratam, extra Urbem statuat, cap. 6 edit. Allatianæ : ita ut ædes S. Præcursoris, quam sua ætate dirutam fuisse a Turcis scribit Gyllius illa forte fuerit, quæ vetus dicebatur, et urbis muris incumbebat a Constantino M. ædificata, ut ea in Πατρίοις ΚΠ. a nobis laudatis.

XXI. Mirari porro hoc loco subit, tam fideneer affirmare virum eruditum, neminem veterum (n. dulgendum tamen quod addiderit, *quos lege*) ecclesiæ S. Joannis Prodromi Christi intra murros urbis Constantinopoleos ullam fecisse mentionem: cum præter celeberrimum illud Studiense monasterium nemini non notum, ad duodecim eidem S. Præcursori intra urbem dicatarum ædium historiam in nostra *Constantinopoli* perstrinxerimus : quibus duas insuper alias addere licet, in quas non incideramus, dum illa prodiit, quarum altera est S. Joannis Baptistæ ἐν τῷ Λοφαδίῳ, cujus meminit Codex Cæsareus apud Petrum Lambecium, lib. V Commentar. de Bibl. Cæsar. pag. 79 : Ἐπὶ δὲ ἡμερῶν τοῦ ἁγιωτάτου πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νικολάου τοῦ Κυρδυνιάτου, τοῦ ἐκ τῆς σεβασμίας μονῆς τοῦ τιμίου Προδρόμου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐπιλεγομένης τοῦ Λοφάδ, etc., qui quidem Nicolaus patriarcha non alius est ab eo qui Alexio Commeno imperante vixit, ut docemur ex Catalogo Patr. Constantinopol. descripto in Jure Græcorum : Νικόλαος μοναχὸς ὁ γραμματικὸς

ὁ ἐν Λοφαδίῳ θεοπρόβλητος ἀρχιερεὺς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κυροῦ Ἀλεξίου, etc. Aliam, quæ Danielis nomen prætulit, ædem S. Prodromi ad S. Mocium memorat scriptor ineditus Vitæ S. Marciani œconomi, a quo exstructam scribit: Τὸ μὲν οὖν ἱερὸν αὐτοῦ λείψανον (S. Isidori) ἡ ροῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου μονὴ, ἥτις ἄρα καὶ τοῦ Δανιὴλ λέγεται, δέχεται, ἐγγὺς μὲν θείου ναοῦ λαμπροῦ μάρτυρος Μωκίου διακειμένη, ἔργον καὶ αὐτὴ οὖσα τῆς ἐκείνου χειρὸς, ἢ μᾶλλον τῆς προθέσεως, ἔνθα δὴ καὶ εἰς δεῦρο λαμπρῶς αὐτοῦ καὶ φιλοθέως ἡ μνήμη τελεῖται. Atque hæc quidem per πάρεργον hic descripsimus, ut binæ istæ S. Præcursoris ædes cæteris a nobis commemoratis adjungantur. Ex prædictis igitur hæc summatim colligere libeat Hebdomi vocem varie a scriptoribus Byzantinis efferri: pro loco scilicet in quo stetit septimus lapis, ubi ædificia quorum ii meminerint stetisse nulla, ut superius dixi, prorsus constat: deinde pro interjecto inter septimum istum lapidem et urbem Constantinopolitanam, in quo ea omnia quæ ab iis in Hebdomo esse dicuntur, exstitere, cujusmodi fuere Tribunal, Palatium eidem adjunctum, ac subinde intra urbem inclusum, sed et ædes S. Joannis Baptistæ et Joannis evangelistæ, quæ quidem ædificia omnia Hebdomi appellatione promiscue donantur a scriptoribus. Utrum vero satis superque ista probaverimus, judicium ferent eruditi lectores.

XXII. Cæterum gratias per me licet referant quam maximas viro doctissimo quotquot sunt litterati, quod *primus diligenter explicuerit situm Hebdomi cum quatuor suis partibus, Campo, Tribunali, æde S. Joannis Baptistæ, et Palatio Secundianarum*, Gyllio, nobisque, si diis placet, incognitis: quasi non alia et longe plura exstiterint in Hebdomo ædificia, cujusmodi sunt de quibus in præsens agimus, quæ partes istas multiplicare debuerint, siquidem ita appellari debeant. Verum cum bona illius venia dicere liceat, nihil a nobis in ea quam in id argumentum contexuit Dissertatione deprehensum, quod non viderit Gyllius, nullosque ab eo descriptos auctorum locos quos ipsi in *Constantinopoli Christiana* non descripserimus, præter triviales forte aliqdot e Miscella petitos, non consulto vel lecto Theophane, cujus illius auctor interpretem egit. Quæ quidem non eo dico animo, quasi aliena expilasse, vel quod ab aliis observata non posse rursum scriptorem observare, velim contendere: cum præterquam cum iisdem omnes utimur libris, quæ semel in publicam lucem emittuntur, juris fiant publici. Neque enim ex iis sum, qui si quidpiam, aut quod scripsere, aut in suis antea omissis lucubrationibus vel leviter attigere, alii, id exigente quod pertractandum susceperunt argumento, pariter attingant, illico nescio qua lymphα correpti, *quasi in publici ævarii fures*, ut est apud Hieronymum, insurgunt, quemadmodum Luscius ille Luscinius in Terentium comœdiarum scriptorem: vel *repetundarum accusant*, ut Græci Tullium, eadem ferme de causa ab iis insimulatum adeo ut ne locos quidem auctorum semel a se laudatos ab aliis rursum laudari patiantur, jure, ut aiunt practici nostri, præventionis. Quasi vero philologi partibus fungi cuivis non liceat, qui si, ut verbis utar Plutarchi, ἐν ἀλλοτρίῳ χώρῳ multo magis, in eo qui omnibus patet, omniumque est disciplinarum campo, πόδα τίθεσθαι, nullo jure prohibetur. Quin etiam non desunt qui ab ea quam in rei litterariæ, ut fieri solet, dubiis ac controversis protulere sententia, decedi piaculum existimant, cum in eorum verba juraturos quotquot scriptioni deinceps calamum apponent, sibi in animum inducant, ac suammet in iisdem conjecturam vel opinionem expromendi facultatem omnem sint adempturi: quasi denique ipsi errare se non posse putent, licet id neque cuiquam unquam contigerit, et majus sit quam ut convenire in humanam fragilitatem queat.

XXIII. Longe vero sanior viget apud paulo politiores inter eruditos scribendi ratio, qui in litterariis controversiis, si dissentire contingat, non dico sine contumelia (cum id eorum sit duntaxat, quos ἀγροικοσόφους vocat Philo (libro, Περὶ ἀποικ. et libro Περὶ φυγάδ., (qui scilicet Musis, non vero simul et ταῖς χάρισιν ἔθυσαν, vel qui τὴν Ἀφροδίτην ταῖς Μούσαις οὐ συνέπλεξαν, ut loquitur Themistius orat. 24, p. 303, *ed. Reg.*), sed ea urbanitate ac moderatione servata, sed nec sine elogio aliquo, id semper peragant, ut imminutam a se dignitatem nemo conqueri possit: quod omittere solent qui nescio qua, ut diximus, inepta κακοζηλίᾳ soli sapere videri volunt (*Stobæus* p. 37). Μισῶ σοφιστὴν ὅστις οὐχ αὑτῷ σοφός. *Si placeat*, aiebat olim sanctus Augustinus scribens contra Petilianum (lib. II), *et vobis pro maledictis maledicta reponere possumus, et nos diserte forte conviciari possumus, et nos dicere crepitantibus flammis: sed nullo modo mihi sonat diserte, quod dicitur inepte.* Et Bessarion cardinalis in Epistola inedita ad Michaelem Byzantium, illius eruditionem in iis quæ adversus Theodorum Gazam scripserat, laudare quidem, non vero τὸν τῆς συνηγορίας τρόπον probare se ait: Οὐ γὰρ, subdit ille, λοιδορίαις τοῦ ἀντιδίκου, ἀλλ' ἀποδείξεσι, καὶ λογικαῖς ἀνάγκαις τῷ τε φίλῳ συνηγορητέον, τόν τε ἐχθρὸν ἀμυντέον. Si quando igitur ab quorumvis scriptorum, neduni amicorum, sententia discedimus, ita versari debemus, ut assequendæ duntaxat veritatis causa id fiat, allatis, quibus nostra firmari possit, vel argumentis, vel scriptorum auctoritatibus, cum in eorum verba, in re maxime litteraria, jurare minime aut cogat quævis necessitudo, vel parta etiam doctrinæ existimatio. Tum vero *sine nostro invicem dolore*, quod aiebat sanctus Hieronymus scribens ad sanctum Augustinum, *ludere* liceat.

Multa jocis pateant, liceat quoque ludere fictis.
Sed lingua mulcente gravem interlidere dentem,
Ludere blanditiis urentibus, et male dulces

Fermentare jocos satyre mordacis aceto,
Sæpe poetarum nunquam decet esse parentum.

Quin potius,

Si pravo rectum, si religiosa profanis,
Luxurie parcum, turpi mutatur honestum,
Segnis, iners, obcurus ago. miserere sodalis
In malo perversi : blandum licet ira parentem
Excitet, ut lapsum rectis instauret amicum
Moribus, et monitu reparet meliora severo.
(S. Paulin, poem. XII.)

Sed præter allatas ejusmodi tot magnorum virorum hac de re sententias, an non liceat aliam recentioris, atque adeo singularis eruditionis scriptoris, hic etiam appingere? Is est Henricus Valesius Hadriani frater, qui ad Excerpta Polybii sic præfatur : « Atque hæc de versione Casauboni quasi per excessum dicta sint, non obtrectandi studio (id enim alienum est a nobis) sed ut si forte quid a me peccatum in versione mea deprehendetur, facilius lector ignoscat : deinde vero ut abstersis his nævis aliquam gratiam a studiosis iniremus. Hominis enim ingenui esse arbitror,ut ait Polybius noster, non ex alienis erratis gloriam captare, sed cum nostris, tum etiam alienis scriptis, quantum in nobis est,curam atque emendationem adhibere. Cujus quidem instituti nostri ubique velim lectorem meminisse, si quando in Notis a doctorum hominum opinione dissentimus. Idemque ipse a cæteris postulo, ut sicubi, quod nimium sæpe fortassis accidit, a veritate aberraverim, corrigere atque emendare ne dubitent : hoc enim dummodo bono more et citra convicium fiat, gratiæ atque honori habendum puto. » Neque omittenda verba Polybii hic laudata,cæteris a nobis descriptis adjungenda: Περὶ δὲ τῶν τόπων ἀγνοίας τῶν κατὰ τὴν Λακωνικὴν, διὰ τὸ μεγάλην εἶναι παράπτωσιν, οὐκ ὤκνησα γράψαι πρὸς αὐτὸν Ζήνωνα, κρίνων, καλὸν εἶναι τὸ μὴ τὰς τῶν πέλας ἁμαρτίας ἴδια προτερήματα νομίζειν, καθάπερ ἔνιοι ποιεῖν εἰώθασιν, ἀλλὰ μὴ μόνον τῶν ἰδίων ὑπομνημάτων. ἀλλὰ καὶ τῶν ἀλλοτρίων, καθόσον οἷοί τέ ἐσμεν, ποιεῖσθαι πρόνοιαν καὶ διόρθωσιν χάριν τῆς κοινῆς ὠφελείας. Quæ quidem ita Latine reddidit doctus interpres : *Cæterum de illa situs Laconicæ ignoratione, eo quod gravis esse is error videretur, ad ipsum Zenonem litteras scribere non dubitavi, hominis ingenui esse arbitratus, non ex alienis erratis gloriam captare,quod nonnulli solent, sed cum nostris tum etiam alienis Commentariis, utilitatis publicæ gratia, quantum in nobis est, curam atque emendationem adhibere.* Ita sentire solent viri bene de litteris meriti, qui scilicet non cathedrali quadam declamatioue, et tyrannica, ut ita loquar, παιδαγωγίᾳ alios volentes nolentes in sententiam suam rapere ac pertrahere conantur. Neminem, inquit, nuperus scriptor perinde doctissimus, personaliter læsi, etsi a viris magnis,eruditis,bonis amicis,non raro dissentiam. Hoc semper a me factum est incolumi amicitia, cultu et observantia. Dissentientes colam, et dissentientem me, sat scio,patientur,qui, si quid a me A secus quam veritas ipsa postulat dictum frequentius fuerit,monentes lubens sequar, et ceram complanabo : dico monentes, non invadentes. Lectorem opto arbitrum, non adversarium, ut olim optime Stagirites philosophus dixit. Atque hæc quidem tradita hactenus a tot viris sapientibus præcepta, si ἐν τοῖς τῶν ψυχῶν ἠρίοις, id est, in animorum nostrorum monumentis, uti libros vocat Themistius, seu ἐν ζώσαις εἰκόσι τῆς ψυχῆς, uti appellantur a Michaele Psello in Monodia inedita in Joannem Patricium sedulo exsequamur, præclaram in nobis morum civilium effingemus et ad posteros transmittemus imaginem. Sed hæc quasi per transennam, licet forte extra rem, dicta sint de his duntaxat qui ex hujuscemodi inurbana *facilitate ac delectatione quadam reprehendendi*, ut loquitur Lupus abbas Ferrariensis (Epist. 26), plausum captare solent. B

XXIV. Nos vero qui tot inter hujusce ævi eruditos ne minimam quidem obtinere laudem ultro cum dissertatore agnoscimus, nostras qualescunque commentationes,et quas interdum damus conjecturas, omnium judiciis libentes exponimus, ut qui a doctioribus, si lapsos nos contigerit,ob erroribus erigi haud gravate feramus. Proinde tantum abest, ut sententiam nostram de Hebdomi situ a viro cl. improbari ægre tulerim, ut illius Dissertationem cupide statim arripuerim, ex ea quod me fugisset quidpiam consecuturus, *cum quædam scientiæ portio sit*, inquit Faustus Rhegiensis (in Epist. ad Paulin.), *scire quod nescis et ea quæ ignorantur non intelligis prudentur inquirere*.Neque enim sum. C

. . . . . *tam stulte repugnans, aut amans prave me*
Quin statim culpandum dolens, præbeam rectis locum.
(Terent. Maur.)

Sicut enim laudabile est a vera sententia non amo veri, inquit Augustinus, (*Contra Crescon.*, lib. III, cap. 3), *ita culpabile persistere in falsa, quam nu quam tenere prima laus est, secunda mutare, ut ut ex initio vera permaneat, aut, mutata falsa, ve ra succedat*. Verum, ut fatear quod res est, jure fo te dubitabam an in istud disciplinarum genus ole um suum hactenus is contulisset, cum persæpe con tingat, ut illis etiam qui inter eruditos primas tenent, multa excidant, quibus vacare non sem per patitur ὁ βίος βραχύς, in amplissima præser tim omnis generis litterarum segete, quarum cætero quin ἡ τέχνη μακρὴ, ἡ δὲ πεῖρα σφαλερὴ, ἡ δὲ κρίσις χαλεπή, siquidem hic aptare liceat verb medicorum principis : adeo ut si aliena forte studi attentent, statim vulgatum istud Aristophanis ii occinatur, Ἔρδοι τις ἥν ἕκαστος εἰδείη τέχνην. Sed exspectationem meam speciosum lemma fefellisse continuo adverti, nihilque novi ab eo allatum, quod ne minimum quidem a pristina sententia me dimovere, nec quemvis vel leviter in *Historiæ Byzantinæ* lectione versatum in illius partes abducere debuerit, cum in eo maxime, quod Hebdo- D

mum, ut attigimus, septimum ab Urbe lapidem unice appellatum putaverit, reclamantibus quantumvis ab eo et a nobis laudatis scriptoribus, *ut qui a principio deviavit ab integro tramite, vagus ubique progrediens, quanto se currere fortius putavit, tanto plus errare necesse fuerit* (Pelagius PP. *Contra Pelagianos*). Verum in ea Diatriba, in qua reipublicæ litterariæ hactenus incognita primus vulgavit, præclara quadam pollicitatione, ne dicam ostentatione, spem nobis injecerat de Secundianarum Palatio novi aliquid dicturum, præter ea quæ in nostra *Constantinopoli* attigeramus, atque lumen quod nobis non affulsisset, quod in primis optabam, detecturum ; sed in aliud tempus reservasse, vel certe promissi oblito id illi excidisse par est existimare.

XXV. Hæc porro de Hebdomi situ a nobis observata haud ingrata fore lectoribus facile mihi persuadeo, ac iis potissimum qui evolvendæ Constantinopolitanæ Historiæ incumbunt : quæ quidem hic describere pretium operæ duxi, non tam ut dissertatoris, cujus eruditionem et acumen ingenii semper suspexi, sententiam de hac controversia convellerem, quam ut nostram viris doctis rursum proponerem : non tamen ea qua ille confidentia, ut pro indubitata velim haberi, ne si fort a scopo aberrare me judicet lector, statim dicat quod de Casaubono supra laudatus Henricus Valesius (ad Dionis Excerpta), quem in explicando quodam Suetonii loco, *nihil vidisse*, ait, *idque tunc cum plus sibi vidisse quam cæteri videretur* : adeo ut *quæ conjecturis nititur tractatio sine pertinacia institui debeat*, ut Xenophanes aiebat apud Varronem. Propositam sane in hac Disceptatione difficultatem idem Valesius, nostræ ætatis litteratorum facile princeps, de hac nobiscum verba faciens, arduam et impeditam esse existimabat, ita ut quas in partes transiret ultro se nescire profiteretur, cum loca quæ in Hebdomo sita esse perhibentur, procul ab Urbe fuisse disparata, haud satis expensis scriptorum auctoritatibus, vix censeret, paucis et levi manu ad Ammianum et ad Historiam ecclesiasticam annotatis hanc attigisse contentus. Enimvero si quæ in hac Disquisitione attulimus ad firmandum nostram de ejusdem Hebdomi situ sententiam minime placent viro erudito, dicamus uterque cum Augustino (lib. *contra Epist. fundam.*), *Nemo nostrum dicat jam se invenisse veritatem, sic eum quæramus quasi ab utrisque nesciatur.*

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΚΑΙ ΠΡΩΤΑΣΗΚΡΗΤΙΣ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΚΑΝΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΥΠΕΡΑΓΙΑΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ

Οὗ ἡ ἀκροστιχίς· Ὕστατος ἦχος ὕστατον πλέκει μέλος.

—

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI ET PRIMI A SECRETIS,

IN SANCTISSIMAM DEIPARAM CANON

Cujus acrostichis significat : *Postremus tonus postremum nectit melos.*

(Ex Joan. Bap. Cotelerii Monum. Eccl. Gr., tom. III.)

—

Ἦχος πλ. δ'· Ἁρματηλάτην Φαραῶ.

Ἄρειος.

Ὑπεραγία, ἡ Θεὸν κυήσασα τὸν συμφυῆ τῷ Πατρὶ, μονογενῆ Λόγον, σύγχρονον, ὁμότιμον· κἂν ὁ παράφρων Ἄρειος κτίσμα τοῦτον ἐφρόνει, Πατρὸς οὐσίας ἀλλότριον· τοῦτον ἐκδυσώπει σωθῆναι ἡμᾶς.

Tonus obliquus 4. *Aurigam Pharaonis.*

Arius.

Sanctissima quæ Deum peperisti, ejusdem cum Patre naturæ, unigenitum Verbum, coævum, paris honoris ; etiamsi insanus Arius eum creaturam esse senserit, a Patris substantia alienum ; illum ut salvi fiamus exora.

Sabellius.

Tu suscepisti in utero, omnium Regina, unius divinitatis tres habentis hypostases vere unum, Filium ; etiamsi Sabellius confusione impie excogitata, in unam trium nominum personam improbe Trinitatem contraxerit,

Macedonius.

Qui te obumbravit, Immaculata, Spiritum Dei increatum, Verbo et Patri consubstantialem glorificamus, ab hoc procedentem ; Macedonium ouncti delirare sinentes, qui dicit eum esse creaturam et facturam.

Apollinarius.

De cœlo descendens Dominus in tuum uterum, casta virgo, et carnem assumens, mentis et animæ participem, nostram salvavit naturam. Ploret autem atque pœnas luat qui ait animam sine mente creatam esse Dominum, amens videlicet Apollinarius.

Ode 3. *Cœlestis fornicis culmen.*
Nestorius.

Ei qui te vere Dei Genitricem non dicit, cum Nestorio pars sit, cunctorum Regina ; qui Christum hominem purum esse decerneas, te Christi Genitricem aiebat, quæ es Deipara.

Marcion.

Deus qui e tuis sanguinibus carnem assumpsit, Domina, non sola opinione, juxta Marcionem impium, duoque principia insane introducentem, ovile tuum fide confirmet sua.

Eunomius.

Tuis supplicationibus, o Virgo, tuum ovile libera e suppliciis æternis, quæ impiissime, velut indulgentissimus, Eunomius ad comminationem solo figmento conscripta esse delirabat.

Ode 4. *Tu mea fortitudo, Domine, tu mei et.*
Eutyches.

Eutychis puerili stultaque mente præditi hæresis unam naturam affirmabat in Christo post unionem: corpus ille, o Virgo, quod Dominus assumpsit, unius nobiscum esse substantiæ nequaquam sentit cum Severo ; quorum opinionem nos despuimus.

Manes.

Manus tui, immaculata, Filii formavit me, qui et universum mundum constituit : quamvis furens Manes duo introduxerit principia, duosque deos docuerit ; unum quidem bonum, alterum vero malum ; et creaturas ipsis dispertitus fuerit.

Idem.

Iste, o pura, miser, qui et Filii tui incarnationem in figura fuisse affirmavit, nec veram est arbitratus, eumque opinione duntaxat passum esse docuit impie, unam introducens naturam, solius divinitatis. Ab hujus igitur furore liberemur.

Apollinarius.

Corpus Christi inanimatum affirmabat Apollina-

Σαβέλλιος.

Σὸ ὑπεδέξω ἐν γαστρὶ, Παντέανασσα, τρισυποστάτου μιᾶς, ὡς ἀληθῶς ἕνα, τὸν Υἱὸν, θεότητος· κἂν Σαβέλλιος, σύγχυσιν ἀσεβῶς ἐννοήσας, εἰς ἓν συνήρει τριώνυμον πρόσωπον τὴν θείαν Τριάδα κακῶς.

Μακεδόνιος.

Τὸ ἐπὶ σοὶ ἐπισκιάσαν, ἄχραντε, ἄκτιστον Πνεῦμα Θεοῦ, ὁμοφυὲς Λόγῳ καὶ Πατρὶ, δοξάζομεν, αὐτοῦ ἐκπορευόμενον· Μακεδόνιον πάντες ληρεῖν ἀφέντες τὸν λέγοντα κτίσμα τε καὶ ποίημα εἶναι αὐτό.

Ἀπολλινάριος.

Ἀπ' οὐρανοῦ συγκαταβὰς ὁ Κύριος ἐν σῇ νηδύϊ, ἁγνὴ, καὶ προσλαβὼν σάρκα ἔννουν τε καὶ ἔμψυχον, ἡμῶν τὴν φύσιν ἔσωσεν. Οἰμωζέτω δὲ ὁ ἄνουν ψυχὴν κτισθῆναι τὸν Κύριον λέγων, δὴ ὁ ἄνους Ἀπολλινάριος.

ὨΙδὴ γ'. Οὐρανίας ἀψῖδος ὑροφήν.
Νεστόριος.

Τῷ μή σε Θεοτόκον ὡς ἀληθῶς λέγοντι μετὰ Νεστορίου ὁ κλῆρος εἴη, Παντέανασσα· ὅστις ψιλὸν τὸν Χριστὸν εἶναι βροτὸν χρηματίζων, Χριστοτόκον ἔλεγε τὴν Θεοτόκον σε.

Μαρκίων.

Ὁ ἐκ τῶν σῶν αἱμάτων σάρκα λαβὼν, Δέσποινα, Θεὸς, οὐ δοκήσει κατὰ Μαρκίωνα τὸν ἀσεβῆ, καὶ ἀρχὰς εἰσαγαγόντα ἀφρόνως τὰς δισσὰς [*int.* τρισσὰς] τὴν ποίμνην σου πίστει στηρίξοι τῇ αὐτοῦ.

Εὐνόμιος.

Σαῖς λιταῖς, ὦ Παρθένε, ῥῦσαι τὸ σὸν ποίμνιον ἐκ τῶν αἰωνίων βασάνων, ἃς ἀσεβέστατα, ὡς ἐμπαθέστατος, πρὸς ἀπειλὴν ἐληρώδει συγγεγράφθαι πλάσματι μόνῳ Εὐνόμιος.

ὨΙδὴ δ'. Σύ μου ἰσχὺς, Κύριε, σύ μου καί.
Εὐτύχης.

Ἡ Εὐτύχους αἵρεσις τοῦ νηπιόφρονος μίαν φύσιν ἔλεγε μεθ' ἕνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ· σῶμα, ὃν Παρθένε, ὁ Κύριος προσελάβετο, μιᾶς ἡμῖν οὐσίας μὴ φρονῶν σὺν Σεβήρῳ· ὧν τὴν δόξαν ἡμεῖς διαπτύομεν.

Μάνης.

Χεὶρ ἡ τοῦ σοῦ, ἄχραντε, Τέκνου με ἔπλασεν· ὃς καὶ κόσμον ὅλον συνεστήσατο· εἰ καὶ μανεὶς Μάνης τὰς διττὰς ἀρχὰς ἐπεισῆγε, θεούς τε δύο ἐδίδασκεν ἀγαθὸν μὲν τὸν ἕνα, πονηρὸν δὲ τὸν ἄλλον καὶ τῆ κτίσιν αὐτοῖς συνεμέριζεν.

Ὁ αὐτός.

Οὗτος, ἁγνὴ, ἄθλιος, ὃς καὶ τὴν σάρκωσιν τοῦ Υἱοῦ σου εἴρηκεν ἐν σχήματι, οὐκ ἀληθῆ ταύτην οἰηθεὶς, καὶ παθεῖν δοκήσει αὐτὸν ἀθέως ἐδίδασκε, μίαν φύσιν εἰσάγων, τῆς θεότητος μόνης. Τῆς μανίας οὖν τούτου ῥυσθείημεν.

Ἀπολλινάριος.

Σῶμα Χριστοῦ ἄψυχον ἔλεγεν Ἀπολλινάριος [*int.*

Ἄρειος], ὡς ἀρκούσης τούτῳ τῆς θεότητος ἀντὶ ψυχῆς· σπεύδων δολερῶς, ὅσα ἀνθρωπίνως ὁ Λόγος εἶλεγε ῥήματα, θεότητι προσάπτειν, ἵνα δείξῃ ἐλάττω τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς, ὦ Παντάνασσα.

Ὠδὴ ε'. Ἵνατί με ἀπώσω ἀπὸ τοῦ προσώπου ; Ὠριγένης.

Ὑποδίκῳ κολάσει ὄντι αἰωνίᾳ με [*l.* μοι], Χόρη, βοήθησον. Τὴν γὰρ Ὠριγένους οὐ προσδέχομαι δόξαν διδάσκοντος χρονικὰ τυγχάνειν εἰς καθαρμὸν ἁμαρτημάτων τὰ ἐκεῖθεν φρικτὰ κολαστήρια.

Δίδυμος. Εὐάγριος.

Σὺν Διδύμῳ διδάσκει πάλιν ὁ Εὐάγριος ψυχῶν προύπαρξιν, ἐκ τοῦ Ὠριγένους τὴν ἀλλόκοτον δόξαν δεξάμενοι. Ἀλλ' ἡμῖν τὸ δόγμα τὸ εὐσεβὲς συντηρηθείη, σαῖς πρεσβείαις, Παντάνασσα, ἄτρωτον.

Οἱ αὐτοί.

Τῶν αὐτῶν ἐστι δόγμα αὖθις καὶ τοὺς δαίμονας ἀποκατάστασιν μέλλειν εἰληφέναι, καὶ ἀνθρώπων τοὺς ἄθεσμα πράξαντας, καὶ μετὰ ἀγγέλων ἀναληρῶσαι τὴν ἑννάδα (1), ἣν μυθεύονται γνώμῃ κακόφρονι.

Ὠδὴ ς'. Ἰλάσθητί μοι Σωτήρ. Μαρκίων.

Ἀνάστασιν ἀσεβῶς νεκρῶν Μαρκίων οὐκ ἔλεγε· καὶ βάπτισμα δὲ τρισσὸν ἐδίδου τοῖς πίπτουσιν. Ἀλλ' ἡμεῖς ἓν βάπτισμα, καὶ ἀνάστασιν δὲ, Θεομήτωρ, δεδιδάγμεθα.

Ναυάτος.

Τὰς τρίβους μοι, ὦ σεμνὴ, κατεύθυνον πρὸς μετάνοιαν, ἣν ὁ Ναυάτος ἡμῖν ἠρνεῖτο τοῖς πταίουσιν καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἀναξίως τοῦτο οἰηθεὶς φιλανθρωπίας Θεοῦ.

Ἐγκρατηταί.

Οἷς κλῆσις Ἐγκρατηταὶ τὸν γάμον ἀπαγορεύουσι· καὶ τῶν ἐμψύχων αὐτοὶ τὴν βρῶσιν βδελύττονται. Ἡμᾶς δὲ τοῖς δόγμασι τοῦ Υἱοῦ σου πάντας στερώσαις, Μητροπάρθενε.

Ὠδὴ ζ'. Θεοῦ συγκατάβασιν. Μασσαλιανοί.

Νοὸς κυριεύειν δὴ τοῦ τῶν ἀνθρώπων τὸν Σατανᾶν ἀσεβῶς, καὶ ἐν τούτοις οἰκεῖν δὴ ἐνυποστάτως Μασσαλιανοί φασι τῆς πονηρίας τὰ πνεύματα, Δέσποινα. Σαῖς δὲ λιταῖς, Κόρη, ὁ Θεὸς ἐνοικησάτω ἡμῖν.

Οἱ αὐτοί.

Πνευμάτων ἐνέργειαν τῆς πονηρίας τὸν Σατανᾶν

ris, cumque sufficeret divinitas in animæ locum : studiens ipse dolose sermones quos humano more protulit Verbum, divinitati accommodare, ut Filium, Patre minorem ostenderet, o omnium Regina.

Ode. 5. *Quare me repulisti a facie ?* *Origenes.*

Sontem pœnæ æternæ, Virgo, adjuva me. Neque enim Origenis opinionem suscipio, qui terribilia inferni supplicia docet esse temporaria, ad purgationem delictorum.

Didymus. Evagrius.

Cum Didymo rursum docet Evagrius animarum præexsistentiam, ex Origene accepta absurda opinione, At nobis pium dogma conservetur illæsum, tuis intercessionibus, Regina omnium.

Iidem.

Eorumdem sententia est, rursum et dæmones restitutionem in pristinum statum accepturos, atque homines qui nefaria commiserint, cum angelis etiam complecturos unitatem, quam insana mente fabulantur.

Ode 6 *Propitius esto mihi, Salvator.* *Marcio.*

Resurrectionem mortuorum impie negabat Marcio ; baptisma vero triplex lapsis dabat. Verum nos unum baptisma, pariterque resurrectionem, Dei Mater, edocti sumus.

Novatus.

Semitas mihi, o veneranda, dirige ad pœnitentiam, quam Novatus nobis denegabat labentibus et post baptismum, hoc ratus præter dignitatem bonitatis Dei.

Encratitæ.

Qui nominantur Encratitæ, nuptias prohibent ; iidemque animalium esum abominantur. Nos autem omnes in Filii tui decretis firma, Mater Virgo.

Ode. 7. *Dei demissionem,* *Massaliani.*

Menti hominum dominari Satanam, nec non in eis habitare personaliter spiritus nequitiæ, aiunt Massaliani, Domina. At supplicationibus tuis, Virgo, Deus habitet in nobis.

Iidem.

Quod pravorum Spirituum vim et operationem,

Variæ lectiones et notæ.

(1) Τὴν ἐννάδα, Sic ms. codice, pro quo Genebrardus interpres ἐννάδα, *novem ordines*. Ego ἑνάδα, scilicet famosam λογικῶν ἑνάδα, *rationalium unitatem*, quam præcipue proscribunt ac describunt cum Justino, Sophronio, Nostro in *Annalibus*, et Nicephoro, Canones synodi quintæ, a Lambecio editi l. VIII *De bibliotheca Vindobonensi ms.* 45, atque inter eos quintus, qui compositus est ex verbis Evagrii apud S. Maximum ad caput 6 *Ecclesiasticæ Hierarchiæ*. De cætero in recensione errorum Origeni, Didymo et Evagrio imputatorum, mutatio unius litteræ, Juris Græco-Romani p. 439, magnum errorem peperit. Docere perhibentur βαθμοὺς θεότητος, καὶ ψυχῶν προϋπάρξεις καὶ, μεταγγισμοὺς, καὶ κολάσεως καὶ δαιμόνων ἀποκατάστασιν. *Gradus Deitatis, et animorum præexsistentias et appropinquationes, et finem supplicii, et dæmonum in integrum restitutionem.* Tu redde litteram, quo veram lectionem habeas, μεταγγισμοὺς, transfusiones animarum in varia corpora.

ac Satanam, habitare in homine, simulque etiam Spiritum bonum, ii docesnt,per insipientiam miscentes ea quæ misceri nequeunt ; ab eorum blasphemia libera nos, o bona.

Iidem.

Garriunt athei, deteriora natura comitari mortales, ac proinde duas possidere animas ; unam hominibus communem, alterram rursus cœlestem, Immaculata. Sed tu animæ meæ tribue, ut bona eligat.

Iidem.

Aversantur, Domina, laborem manuum, velut qui fidelibus minime congruat: cum Paulus legem ferat, ut ne panem quidem manducent *qui nolunt operari* [1]. Præterea Spiritus sancti personam aiunt posse suscipi, quasi in sensu.

Ode 8. *Septuplo fornacem.*

Aerius.

Prave sentiens Aerius, non offerendum esse pro mortuis dictitabat. Neque enim ex hoc illos utilitatem ullam capere. Insane etiam aiebat, non esse jejunandum quarta et sexta feria. Idemque circa fidem cum Ario consentiebat. Omnium Regina, ab ejus impietate eripe me.

Paulus Samotensis.

Ex impiis autem Pauli Samosateni dogmatibus, Dei Sponsa, gregem tuum exime. Nam Filium qui initii expers est cum diceret esse verbum prolatitium, Deum vero opificem, Spiritum illo usum fuisse tanquam instrumento, male sanciebat, eumdemque illum e tuo utero accepisse principium.

Sergius Pyrrhus.

Sacratissimorum doctorum decreta secuti, duas voluntates,duplicemque operationem Christi agnoscimus; sinimusque cum Sergio Pyrrhum ac ejusdem opinionis cæteros delirare, Dei Genitrix, qui insipienter dicunt carnem Domini expertem esse voluntatis, nec habere operationem.

Apelles.

Unicum principium prædicat quidem Appelles, Regina omnium, unumque supremum Deum confitetur ; at rursus ait illum unum alterum creasse, quem et provum mundi opificem fuisse constituit; cum ipse pravus sit,ingrataque creatura, solo igne digna.

Ode 9. *Obstupuit cœlum super hoc, et terræ* extrema, *consternata sunt.*

Leo Isauras.

Venerandarum imaginum cultum prohibuit Leo Isaurus. Hic enim origo Iconomachorum factus,

τε ὁμοῦ συνοικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, διδάσκειν τούτους, καὶ Πνεῦμα τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἀφροσύνης μιγνύοντας ἄμικτα· τῆς βλασφημίας αὐτῶν ῥῦσαι ἡμᾶς, ἀγαθή.

Οἱ αὐτοί.

Λαλοῦσιν οἱ ἄθεοι τὰ χείρω φύσει παρομαρτεῖν τοῖς βροτοῖς· καὶ πρὸς τοῦτο δὲ δύο ψυχὰς κεκτῆσθαι, τὴν μὲν ἀνθρώποις κοινὴν, τὴν δ' αὖ ἑτέραν οὐράνιον, ἄχραντε. Σὺ δὲ ψυχῇ τῇ ἐμῇ δίδου αἱρεῖσθαι καλά.

Οἱ αὐτοί.

Ἐκτρέπονται, Δέσποινα, τὴν ἐργασίαν τὴν τῶν χειρῶν, ὡς πιστοῖς μὴ ἁρμόζουσαν· Παύλου νομοθετοῦντος μηδὲ ἐσθίειν ἄρτον. Δυνατὸν δὲ τοῦ Πνεύματος δέξασθαι, ὡς ἐν αἰσθήσει φασὶ, καὶ τὴν ὑπόστασιν.

Ὠδὴ η'. Ἐπταπλασίως κάμινον.

Ἀέτιος [*l.* Ἀέριος].

Κακῶς φρονῶν Ἀέτιος μὴ δεῖν προσφέρειν ἔλεγεν ὑπὲρ τεθνεώτων· μηδεμίαν ὄνησιν ἐκ τούτου καρποῦσθαι γάρ· μηδὲ νηστεύει ἔφασκε δεῖν ἐν τετράδι τε καὶ τῇ ἕκτῃ ἀφρόνως. Ἀρείῳ περὶ πίστιν καὶ αὐτὸς ἦν ὁμόφρων. Ηαντάνασσα, τῆς τούτου ῥῦσαί με ἀσεβείας.

Παῦλος Σαμοσατεύς.

Ἐξ ἀσεβῶν δογμάτων δὲ τῶν τοῦ Παύλου, Θεόνυμφε, τοῦ Σαμοσατέως, ἐξελοῦ τὴν ποίμνην σου. Υἱὸν τὸν προάναρχον προφορικὸν γὰρ λόγον (2) εἰπών, καὶ δημιουργὸν δὲ τὸν Θεὸν, κακῶς Πνεῦμα κεχρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ ἐδογμάτιζε τούτῳ, ἐκ τῆς σῆς εἰληφέναι ἀρχὴν τοῦτον νηδύος.

Σέργιος. Πύῤῥος.

Ἱερωτάτων δόγμασι διδασκάλων ἑπόμενοι, δύο θελήσεις καὶ διπλῆν ἐνέργειαν Χριστοῦ ἐπιστάμεθα· σὺν τῷ Σεργίῳ Πύῤῥον ληρεῖν, καὶ τοὺς ὁμοδόξους, Θεοτόκε, ἐῶντες, τοὺς λέγοντας τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἀφρόνως ἀθέλητον ὑπάρχειν, ἐνέργειαν μὴ ἔχειν.

Ἀπελλῆς.

Μίαν ἀρχὴν κηρύττει μὲν Ἀπελλῆς, ὦ Παντάνασσα· ἕνα τε Θεὸν ὁμολογεῖ ἀνώτατον· τὸν ἕνα δὲ ἕτερον πεποιηκέναι αὖθις, φησὶν ὃν ὡς πονηρὸν δημιουργὸν γεγενῆσθαι τοῦ κόσμου δογματίζει· πονηρὸς ὢν ἐκεῖνος, ἀχάριστόν τε κτίσμα, πυρὸς ἄξιον μόνον.

Ὠδὴ θ'. Ἐξέστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανὸς, καὶ τῆς γῆς κατεπλάγη.

Λέων ὁ Ἴσαυρος.

Εἰκόνων τὴν προτίμησιν τῶν σεπτῶν ἀπεκώλυσε Λέων ὁ Ἴσαυρος οὗτος· ἀρχὴ τῶν Εἰκονομάχων γὰρ

[1] II Thess. III, 13.

Variæ lectiones et notæ.

(2) Προφορικὸν λογον. Ex Mario Mercatore, p. 166, προφορικὸν καὶ ἐξουσιαστικὸν (ita quippe castigandum) λόγον καὶ ἐνεργητικὸν, id est *prolativum potestatis, effectivum verbum*, p. 50 : *prolatitium potentiæ Dei, efficax*, p. 144, 1c5, *prolativum atque imperativum*.

γεγονὼς, σὸν χαρακτῆρα πάντιμον, καὶ τὸν τοῦ Υἱοῦ σου τὸν τῆς σαρκὸς κατέσπα, Θεοτόκε, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἐξ ἀσεβείας ἧς ῥυσθείημεν.

Βογόμιλοι.

Λαὸν ὃν ἐλυτρώσατο σὸς Υἱὸς, βδελυρᾶς ῥῦσαι, Κόρη, αἱρέσεως νεοφανοῦς, τῆς τῶν Βογομίλων· οἵπερ φασὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα μὲν μόνου πλάσμα εἶναι τοῦ πονηροῦ· ψυχὴν δὲ αὐ τυγχάνειν Θεοῦ ἐπουρανίου· κοινὸν δὲ ἀμφοῖν Θεὸν οὐ λεγουσιν.

Οἱ αὐτοί.

Οὐκ εἶναι δογματίζουσι τὸν Υἱὸν, οὐδὲ Πνεῦμα ἀρχῆθεν τὸ ἅγιον· ὕστερον δὲ γέννημα Πατρὸς γενέσθαι Υἱόν· Υἱοῦ δὲ αὖθις γέννημα Πνεῦμα τὸ πανάγιον· σφαλερῶς. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ τρία συνάναρχα νοοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν, Θεονύμφευτε.

Ἰταλοί.

Σκεπάσαις, ὦν Παρθένε, ποίμνην τὴν σὴν, καὶ δεινῆς ἀποστήσαις αἱρέσεως τῶν Ἰταλῶν, δύο μὲν ἀρχὰς ἐπὶ τῆς μιᾶς δογματιζόντων φύσεως, Πνεύματος διττὰς δὲ τοῦ παντουργοῦ λεγόντων ἐκπορεύσεις, ξένως καὶ ἀσυνήθως· ὥνπερ τῆς πλάνης ἡμᾶς λύτρωσαι.

A tuum characterem omni honore dignum, illumque Filii tui, in carne videlicet, et omnium sanctorum, dilaceravit, Deipara. A qua impietate liberemur.

Bogomili.

Populum quem redemit Filius tuus, Virgo, tuere ab exsecranda hæresi recens orta, Bogomilorum : qui quidem docent hominis corpus solius mali opus esse ; at vero animam, cœlestis Dei ; communem autem utriusque Deum non agnoscunt.

Iidem.

Nec Filium nec Spiritum sanctum ab initio esse docent ; sed postea Patris genituram fuisse Filium; rursus autem Filii sanctissimum Spiritum genituram ; falsa sententia. Nos porro tria pariter initii expertia cognoscimus et adoramus, o Sponsa Dei.

B

Itali.

Protege, Virgo, ovile tuum, atque averte a gravi hæresi Italorum, qui in unica natura duo principia decernunt, duasque Spiritus cunctorum opificis processiones ponunt, absurde ac nove : a quorum errore nos libera.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΕΚΡΗΤΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

περὶ κανόνος καὶ εἱρμοῦ καὶ τροπαρίου καὶ ᾠδῆς.

Εἴρηται δὲ πρότερον μὲν συνοπτικώτερον, εἶτα καὶ πλατυκώτερον.

—

JOANNIS ZONARÆ

QUI FUIT MAGNUS DRUNGARIUS VIGILUM ET PROTOASECRETIS,

EXPOSITIO CANONUM ANASTASIMORUM DAMASCENI

De canone, hirmo, troparío et oda.

Primo quidem per compendium, deinde fusius tractatur

(*Mai. Spicil. Rom. tom. V.*)

—

Ἐπεὶ κανόνων ἑρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύνταγμα, χρὴ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος, καὶ τὴν τοῦ εἱρμοῦ καὶ τῆς ᾠδῆς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ τροπαρίου, ἐκ τούτων γὰρ ἀπαρτίζεται ὁ κανὼν, φιλοσοφῆσαι ἡμᾶς· ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα οἱονεὶ τεχνικὰ

C Cum canonum interpretatio sit præsentis operis scopus, de ipso canonis nomine, seriei, odæ, simul ac troparii denominatione (ex istis enim perficitur canon), nobis disserendum est : ista vero nomina, utpote rei propria, a principio definiun-

ac Satanam, habitare in homine, simulque etiam Spiritum bonum, ii docesnt,per insipientiam miscentes ea quæ misceri nequeunt ; ab eorum blasphemia libera nos, o bona.

Iidem.

Garriunt athei, deteriora natura comitari mortales, ac proinde duas possidere animas ; unam hominibus communem, alterram rursus cœlestem, Immaculata. Sed tu animæ meæ tribue, ut bona eligat.

Iidem.

Aversantur, Domina, laborem manuum, velut qui fidelibus minime congruat: cum Paulus legem ferat, ut ne panem quidem manducent *qui nolunt operari* [1]. Præterea Spiritus sancti personam aiunt posse suscipi, quasi in sensu.

Ode 8. *Septuplo fornacem.*

Aerius.

Prave sentiens Aerius, non offerendum esse pro mortuis dictitabat. Neque enim ex hoc illos utilitatem ullam capere. Insane etiam aiebat, non esse jejunandum quarta et sexta feria. Idemque circa fidem cum Ario consentiebat. Omnium Regina, ab ejus impietate eripe me.

Paulus Samotensis.

Ex impiis autem Pauli Samosateni dogmatibus, Dei Sponsa, gregem tuum exime. Nam Filium qui initii expers est cum diceret esse verbum prolatitium, Deum vero opificem, Spiritum illo usum fuisse tanquam instrumento, male sanciebat, eumdemque illum e tuo utero accepisse principium.

Sergius Pyrrhus.

Sacratissimorum doctorum decreta secuti, duas voluntates,duplicemque operationem Christi agnoscimus; sinimusque cum Sergio Pyrrhum ac ejusdem opinionis cæteros delirare, Dei Genitrix, qui insipienter dicunt carnem Domini expertem esse voluntatis, nec habere operationem.

Apelles.

Unicum principium prædicat quidem Appelles, Regina omnium, unumque supremum Deum confitetur ; at rursus ait illum unum alterum creasse, quem et provum mundi opificem fuisne constituit; cum ipse pravus sit,ingrataque creatura, solo igne digna.

Ode 9. *Obstupuit cœlum super hoc, et terræ* extrema, *consternata sunt.*

Leo Isauras.

Venerandarum imaginum cultum prohibuit Leo Isaurus. Hic enim origo Iconomachorum factus,

τε ὁμοῦ συνοικεῖν τῷ ἀνθρώπῳ, διδάσκειν τούτους, καὶ Πνεῦμα τὸ ἀγαθὸν, ἐξ ἀφροσύνης μιγνύοντας ἄμικτα· τῆς βλασφημίας αὐτῶν ῥῦσαι ἡμᾶς, ἀγαθή.

Οἱ αὐτοί.

Λαλοῦσιν οἱ ἄθεοι τὰ χείρω φύσει παρομαρτεῖν τοῖς βροτοῖς· καὶ πρὸς τοῦτο δὲ δύο ψυχὰς κεκτῆσθαι, τὴν μὲν ἀνθρώποις κοινὴν, τὴν δ' αὖ ἑτέραν οὐράνιον, ἄχραντε. Σὺ δὲ ψυχῇ τῇ ἐμῇ δίδου αἱρεῖσθαι καλά.

Οἱ αὐτοί.

Ἐκτρέπονται, Δέσποινα, τὴν ἐργασίαν τὴν τῶν χειρῶν, ὡς πιστοῖς μὴ ἁρμόζουσαν· Παύλου νομοθετοῦντος μηδὲ ἐσθίειν ἄρτον. Δυνατὸν δὲ τοῦ Πνεύματος δέξασθαι, ὡς ἐν αἰσθήσει φασὶ, καὶ τὴν ὑπόστασιν.

Ὠδὴ η'. Ἐπταπλασίως κάμινον.

Ἀέτιος [*l.* Ἀέριος].

Κακῶς φρονῶν Ἀέτιος μὴ δεῖν προσφέρειν ἔλεγεν ὑπὲρ τεθνεώτων· μηδεμίαν ὄνησιν ἐκ τούτου καρποῦσθαι γάρ· μηδὲ νηστεύει ἔφασκε δεῖν ἐν τετράδι τε καὶ τῇ ἕκτῃ ἀφρόνως. Ἀρείῳ περὶ πίστιν καὶ αὐτὸς ἦν ὁμόφρων. Ἀντάνασσα, τῆς τούτου ῥῦσαί με ἀσεβείας.

Παῦλος Σαμοσατεύς.

Ἐξ ἀσεβῶν δογμάτων δὲ τῶν τοῦ Παύλου, Θεόνυμφε, τοῦ Σαμοσατέως, ἐξελοῦ τὴν ποίμνην σου. Υἱὸν τὸν προάναρχον προφορικὸν γὰρ λόγον (2) εἰπὼν, καὶ δημιουργὸν δὲ τὸν Θεὸν, κακῶς Πνεύματι κεχρῆσθαι ὡς ὀργάνῳ ἐδογμάτιζε τούτῳ, ἐκ τῆς σῆς εἰληφέναι ἀρχὴν τοῦτον νηδύος.

Σέργιος. Πύῤῥος.

Ἱερωτάτων δόγμασι διδασκάλων ἑπόμενοι, δύο φαμὲν θελήσεις καὶ διπλῆν ἐνέργειαν Χριστοῦ ἐπιστάμεθα· σὺν τῷ Σεργίῳ Πύῤῥον ληρεῖν, καὶ τοὺς ὁμοδόξους, Θεοτόκε, ἐῶντες, τοὺς λέγοντας τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἀφρόνως ἀθέλητον ὑπάρχειν, ἐνέργειαν μὴ ἔχειν.

Ἀπελλῆς.

Μίαν ἀρχὴν κηρύττει μὲν Ἀπελλῆς, ὦ Παντάνασσα· ἕνα τε Θεὸν ὁμολογεῖ ἀνώτατον· τὸν ἕνα δὲ ἕτερον πεποιηκέναι αὖθις, φησὶν ὃν ὡς πονηρὸν δημιουργὸν γεγενῆσθαι τοῦ κόσμου δογματίζει· πονηρὸς ὢν ἐκεῖνος, ἀχάριστόν τε κτίσμα, πυρὸς ἄξιον μόνον.

Ὠδὴ θ'. Ἐξίστη ἐπὶ τοῦτο ὁ οὐρανὸς, καὶ τῆς γῆς κατεπλάγη.

Λέων ὁ Ἴσαυρος.

Εἰκόνων τὴν προτίμησιν τῶν σεπτῶν ἀπεκώλυσε Λέων ὁ Ἴσαυρος οὗτος· ἀρχὴ τῶν Εἰκονομάχων γὰρ

[1] II Thess. III, 13.

Variæ lectiones et notæ.

(2) Προφορικὸν λογον. Ex Mario Mercatore, p. 166, προφορικὸν καὶ ἐξουσιαστικὸν (ita quippe castigandum) λόγον καὶ ἐνεργητικὸν, id est *prolativum potestatis, effectivum verbum*, p. 50 : *prolatitium potentiæ Dei, efficax*, p. 144, 1c 5, *prolativum atque imperativum*.

γεγονὼς, σὸν χαρακτῆρα πάντιμον, καὶ τὸν τοῦ Υἱοῦ σου τὸν τῆς σαρκὸς κατέσπα, Θεοτόκε, καὶ πάντων τῶν ἁγίων. Ἐξ ἀσεβείας ἧς ῥυσθείημεν. A

Βογόμιλοι.

Λαὸν ὃν ἐλυτρώσατο σὸς Υἱὸς, βδελυρᾶς ῥῦσαι, Κόρη, αἱρέσεως νεοφανοῦς, τῆς τῶν Βογομίλων· οἵπερ φασὶ τὸ τοῦ ἀνθρώπου σῶμα μὲν μόνου πλάσμα εἶναι τοῦ πονηροῦ· ψυχὴν δὲ αὐτυγχάνειν Θεοῦ ἐπουρανίου· κοινὸν δὲ ἀμφοῖν Θεὸν οὐ λεγουσιν.

Οἱ αὐτοί.

Οὐκ εἶναι δογματίζουσι τὸν Υἱὸν, οὐδὲ Πνεῦμα ἀρχῆθεν τὸ ἅγιον· ὕστερον δὲ γέννημα Πατρὸς γενέσθαι Υἱόν· Υἱοῦ δὲ αὖθις γέννημα Πνεῦμα τὸ πανάγιον· σφαλερῶς. Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ τρία συνάναρχα νοοῦμεν καὶ προσκυνοῦμεν, Θεονύμφευτε. B

Ἰταλοί.

Σκεπάσαις, ὦν Παρθένε, ποίμνην τὴν σὴν, καὶ δεινῆς ἀποστήσαις αἱρέσεως τῶν Ἰταλῶν, δύο μὲν ἀρχὰς ἐπὶ τῆς μιᾶς δογματιζόντων φύσεως, Πνεύματος διττὰς δὲ τοῦ παντουργοῦ λεγόντων ἐκπορεύσεις, ξένως καὶ ἀσυνήθως· ὧνπερ τῆς πλάνης ἡμᾶς λύτρωσαι.

tuum characterem omni honore dignum, illumque Filii tui, in carne videlicet, et omnium sanctorum, dilaceravit, Deipara. A qua impietate liberemur.

Bogomili.

Populum quem redemit Filius tuus, Virgo, tuere ab exsecranda hæresi recens orta, Bogomilorum : qui quidem docent hominis corpus solius mali opus esse ; at vero animam, cœlestis Dei ; communem autem utriusque Deum non agnoscunt.

Iidem.

Nec Filium nec Spiritum sanctum ab initio esse docent ; sed postes Patris genituram fuisse Filium; rursus autem Filii sanctissimum Spiritum genituram ; falsa sententia. Nos porro tria pariter initii expertia cognoscimus et adoramus, o Sponsa Dei.

Itali.

Protege, Virgo, ovile tuum, atque averte a gravi hæresi Italorum, qui in unica natura duo principia decernunt, duasque Spiritus cunctorum opificis processiones ponunt, absurde ac nove : a quorum errore nos libera.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΓΕΓΟΝΟΤΟΣ ΜΕΓΑΛΟΥ ΔΡΟΥΓΓΑΡΙΟΥ ΤΗΣ ΒΙΓΛΑΣ ΚΑΙ ΠΡΩΤΟΣΕΚΡΗΤΟΥ

ΕΞΗΓΗΣΙΣ

ΤΩΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΜΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΤΩΝ ΤΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

περὶ κανόνος καὶ εἱρμοῦ καὶ τροπαρίου καὶ ᾠδῆς.

Εἴρηται δὲ πρότερον μὲν συνοπτικώτερον, εἶτα καὶ πλατυκώτερον.

—

JOANNIS ZONARÆ

QUI FUIT MAGNUS DRUNGARIUS VIGILUM ET PROTOASECRETIS,

EXPOSITIO CANONUM ANASTASIMORUM DAMASCENI

De canone, hirmo, tropario et oda.

Primo quidem per compendium, deinde fusius tractatur

(*Mai. Spicil. Rom. tom. V.*)

—

Ἐπεὶ κανόνων ἑρμηνεία ἐστὶ τὸ παρὸν σύνταγμα, χρὴ καὶ περὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος, καὶ τὴν τοῦ εἱρμοῦ καὶ τῆς ᾠδῆς κλῆσιν, ἔτι δὲ καὶ τοῦ τροπαρίου, ἐκ τούτων γὰρ ἀπαρτίζεται ὁ κανὼν, φιλοσοφῆσαι ἡμᾶς· ταῦτα δὲ τὰ ὀνόματα οἱονεὶ τεχνικὰ C

Cum canonum interpretatio sit præsentis operis scopus, de ipso canonis nomine, seriei, odæ, simul ac troparii denominatione (ex istis enim perficitur canon), nobis disserendum est : ista vero nomina, utpote rei propria, a principio definiun-

tur. Series igitur est harmonia quædam cantici in compositione, vocis articulatæ et significatæ metro quodam, et syllabarum quantitate, ad quam troparia dicta proxime accedunt. Est autem series et tropariorum et canonum principium : cum troparia per seriem regularizentur et ad illam, ut ad exemplum, componantur et ad harmoniam ac melodiam redigantur. Dicitur series quia secundum regulam quamdam, et compositione et modulatione concinnatur et connectitur et harmoniæ regulis dirigitur, non autem ut fors tulerit.

Troparium vero dicitur quia ad istam se convertit vergitque et seriem habet ut exemplarem absolutamque causam : rationem autem tenet quam in singulis canon ad diversa statuenda : quemadmodum enim canon in aliis aliter se habet, sic series quantum ad troparia.

Oda et canon odarum est plures continens : nam usque ad novem procedit odas : siquidem numerus nonarius supremam quantitatem constituit, qui autem sequuntur decenarii, centenarii, millenarii et decies millenarii, similiter procedunt ut unitates usque ad novem, nimirum : ι κ λ μ ν ξ ο π ϟ ρ σ τ υ φ, et usque ad α′ β′ θ′ et ab ,α ,β usque ad ,θ : quidquid autem numerorum est præterea, illorum compositione et combinatione efficitur, ut ια′ usque ad θ′, et idem cætera. Hæc quidem velut in succinctu diximus ; largius autem comprehensum in pluribus invenitur canonis nomen : canones enim et grammaticis sunt, et philosophis, et medicis, et legibus politicis : sed grammaticæ et legum canones nil stabile habent.

Canones dicuntur etiam pia sanctorum Patrum decreta. Desumptum autem est in omnibus istis illud nomen a ligno quod est usui opificibus ad ligna, lapides aut alias res dimetiendas et coaptandas et regulæ nomen habet, quia partes dissectas concinnat inter se et adæquat. Quod igitur ad istorum coordinationem valet regula, hoc quoque in omni scientia et arte logica efficiunt canones, ut nimirum ordinent ac definiant : dicitur enim canon et definitio. Canones igitur sunt qui separant ab aliis et dirigunt ita ut separatum cum definito conveniat et coaptetur, quare decreta a sanctis Patribus sancita jure meritoque canones appellantur ; dirigunt enim eos qui ipsis morem gerunt ad fidem rectam immutabilemque, et ad vitam probam et Deo placentem : quam ob rationem et in hymnis ipsis recipitur canonis nomen ; quia hoc metrum statutum et invariabile in novem odis completur neque hunc numerum excedit : unde canon dicitur quoniam metrum accurate definitur in hymnis istis. Similiter canonis nomine usus est magnus Apostolus scribens Corinthiis : « Nos autem non ultra mensuram glorificabimur, sed secundum mensuram regulæ, qua mensus est nobis Deus, mensuram pertingendi usque ad vos, spem habentes crescentis fidei vestræ, in vobis magnificari secundum regulam nostram in abundantiam. »

A τῇ ὑποθέσει παραλαμβάνονται. Ὁ μὲν οὖν εἱρμὸς ἁρμονία τίς ἐστι μέλους ἐν συνθήκῃ, φωνῆς ἐνάρθρου τε καὶ σημαντικῆς εὑρημένῳ τινὶ μέτρῳ καὶ ποσῷ μεγέθους, περὶ ἣν τὰ λεγόμενα τροπάρια ἀναφέρεται· οἱονεὶ δὲ ἀρχὴ τῶν τροπαρίων ἐστὶ καὶ κανόνων· ἐπεὶ τὰ τροπάρια διὰ τοῦ εἱρμοῦ κανονίζεται καὶ ῥυθμίζεται πρὸς αὐτὸν, ὡς πρὸς ὑπόδειγμα, συντιθέμενα καὶ ἁρμοζόμενά τε καὶ μελῳδούμενα· λέγεται ὁ μὲν εἱρμὸς, ὅτι κατὰ τάξιν τινὰ καὶ συνθέσει καὶ μελουργίᾳ ἑρόμενος καὶ πλεκόμενος καὶ ἁρμοζόμενος πρόεισι, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχε.

Τροπάριον δὲ ὅτι πρὸς ἐκεῖνον τέτραπται καὶ νένευκε, καὶ τὸν εἱρμὸν ἔχει οἱονεὶ παραδειγματικὸν καὶ τελειωτικὸν αἴτιον· λόγον δὲ ἔχει ὃν ὁ ἐν ἑκάστοις κανὼν πρὸς τὰ πανονιζόμενα διάφορα· ὡς γὰρ B ὁ κανὼν καὶ ἄλλοις ἐν ἄλλοις, οὕτω γοῦν καὶ ὁ εἱρμὸς πρὸς τὰ τροπάρια.

Ὠδὴ δὲ καὶ κανὼν ᾠδῶν ἐστι πλειόνων περιεκτικός· ἄχρι γὰρ ἐννέα πρόεισιν ᾠδῶν· ὅτι ὁ ἐννέα τὸ μέγιστόν ἐστι μέτρον ἐν ἀριθμοῖς· τὸ δὲ ἑξῆς δεκάδες, ἑκατοντάδες, χιλιάδες, καὶ μυριάδες, ὡσαύτως προχωροῦσαι, καθὼς καὶ αἱ μονάδες ἄχρις ἐννέα οὕτως· ι κ λ μ ν ξ ο π ϟ ρ σ τ υ φ, καὶ ἄχρι α′ β′ θ′ καὶ ,α ,β ἄχρι ,θ· τὰ δ' ἄλλα πάντα ἐν ἀριθμοῖς μετὰ σύνθεσιν τούτων καὶ ἀνάκλυσιν, οἷον ια′ μέχρι θ′, καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ὁμοίως. Ταῦτα μὲν οὖν ὡς ἐν συνόψει εἴρηται· πλατύτερον δὲ οὕτως τὸ ὄνομα τοῦ κανόνος ἐν πολλοῖς εὑρίσκεται παραλαμβανόμενον· κανόνες γὰρ καὶ τοῖς γραμματικὴν μετιοῦσι τέχνην εἰσὶ καὶ τοῖς φιλοσόφοις καὶ ἰατροῖς καὶ τοῖς πολιτικοῖς νόμοις· ἀλλ' οἱ τῆς γραμματι τῆς καὶ τὸν νόμον C οὐκ ἔχουσι τὸ ἀδιάπτωτον.

Κανόνες δὲ λέγονται καὶ τὰ κατὰ τῶν θείων Πατέρων εὐσεβῆ διατάγματα· ἐξείληπται δ' ἐπὶ πᾶσι τούτοις τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ ξύλου τοῦ τοῖς τεχνίταις εἰς ξύλον καὶ λίθον, ἢ καὶ ἄλλων τινῶν χρηματίζοντες ἀπόρθωσιν καὶ ἰθύτατον κανόνιον ἐκείνοις ὀνομαζόμενον, ὃ τοῖς ἀποξεομένοις ἀπορθοῖ ταῦτα καὶ ἐξισοῖ. Ὅπερ οὖν τὸ κανόνιον εἰς ἀπόρθωσιν ἐκείνων δύναται, τοῦτο καὶ ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης καὶ λογικῆς τέχνης οἱ κανόνες πληροῦσι τὸ κανονιζόμενόν τε καὶ ὁριζόμενον· λέγεται γὰρ ὁ κανὼν καὶ ὅρος· ἀποδιαιροῦντες τῶν ἄλλων καὶ ἀπευθύνοντες, ὡς μὲν τοι ἕτερον τῷ ὁριζομένῳ συνεμπίπτειν καὶ τὸν περὶ τούτου συγχέειν λόγον κατὰ τοῖς ἁγίοις Πατράσι συντεθέντα διατάγματα, εἰκότως κανόνες καλοῦνται· ἐπευθύ- D νουσι γὰρ κἀκεῖνα τοὺς πειθομένους αὐτοῖς πρὸς πίστιν ὀρθήν τε καὶ ἀπαρέγκλιτον, καὶ πρὸς βίον ἐνάρετον καὶ θεάρεστον· καθ' ὃν δὴ λόγον κἀν τοῖς ὕμνοις τούτοις τὸ τοῦ κανόνος ἐξείληπται ὄνομα· ὅτι ὡρισμένον καὶ τετυπωμένον τὸ μέτρον τοῦτό ἐστιν ἐν ἐννέα ᾠδαῖς συντελούμενον, καὶ ἐννεάτης μὴ ὑπερβαῖνον· ὅθεν κανὼν λέγεται ὡς τεταγμένου τοῦ μέτρου αὐτοῦ ἐν ταύταις δὴ ταῖς ᾠδαῖς· οὕτω καὶ τῷ ὀνόματι τοῦ κανόνος ἐχρήσατο ὁ μέγας Ἀπόστολος γράψας Κορινθίοις· « Ἡμεῖς δὲ οὐκ εἰς τὰ ἄμετρα καυχησώμεθα. ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος, οὗ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ Θεὸς μέτρου ἀφικέσθαι ἄχρις ὑμῶν, ἐλπίδα ἔχοντες αὐξανομένης τῆς πίστεως

δμῖν μεγαλονθῆναι κατὰ τὸν κανόνα ὁμῶν A Sensus autem talis est, Aliqui sese venditabant, ut
αρεπόμενα. » Ὁ δὲ λόγος τοιοῦτός ἐστι· ubique prædicantes Evangelium: quibus dicit: «Non
ὁμπαζον ὡς πολλαχοῦ κηρύξαντες τὸ Εὐ- ultra mensuram glorior ego, qui undique prædicatio-
πρὸς ἐκείνους οὖν φησιν, ὅτι Ἐγὼ οὐκ nem seminavi, sed secundum mensuram regulæ qua
ɔα καυχῶμαι, ὡς πανταχοῦ κατασπείρας τὸ mensus est nobis apostolis Deus, mensuram scilicet
ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τοῦ κανόνος ἐκήρυξα pertingendi usque ad vos.» Deinde eos qui in im-
εν ἡμῖν τοῖς ἀποστόλοις ὁ Θεὸς, ὃ ἐστι τὸ mensum et hyperbolice gloriabantur vituperans
ιῶν ἐφικέσθαι· εἶτα καὶ διὰ τῶν ἐξῆς καθ- ait: « Nos vero non item, sed usque ad vos præ-
τῶν εἰς τὰ ἄμετρα ταῦτα ὑπερβολικῶς dicantes, donec noster sermo ad vos perveniat;
ων, φησὶν ὅτι Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως, ἀλλὰ speramus autem copiosiori honore fruituros.» Præ-
μῶν κηρύξαντες; ἕως ὑμῶν παῤῥησιαζόμε- terea: « Magistri laus est progressus discipuli. »
ἰζομεν δὲ περισσοτέρως εὐδοκιμῆσαι· » Sic igitur et Apostolus canonis utitur nomine;
ɔ ἐπέκεινα· « Εὐδοκίμησις δὲ τοῦ διδασκά- ideo canon et hymnus iste exinde dictus est.
ιν μαθητῶν ἐστι προκοπή· » οὕτω μὲν καὶ Ἀπόστολος τῷ ὀνόματι τοῦ κανόνος χρᾶται· διὸ κανὼν καὶ
οὗτος ἐντεῦθεν εἴρηται.

γε ᾠδαὶ ᾄοιδαί τινές εἰσι μουσικαί· οἱ γὰρ B Odæ autem sunt cantus quidam musicales: soni
φθόγγοι, ἁρμονίαί τε καὶ ῥυθμοὶ τῆς μου- enim et concentus, harmoniæ rhythmique sunt mu-
ιν, ἐξ ὧν τὰ μέλη παράγονται· ὧν τὰ μὲν sicæ, e quibus melodiæ deducuntur. Quarum aliæ
ὶτερόν τε καὶ γοργότερον πάθος τοῖς ἀκροα- magis patheticam et vehementiorem passionem au-
ντα καὶ κινοῦντα πρὸς δάκρυα· τὰ δὲ πρὸς ditoribus immittunt et ad lacrymas excitant; aliæ
καλούμενα, τῆς ἀλκῆς μεμνῆσθαι καὶ πρὸς ad iram provocant, fortitudinis memoriam injiciunt et ad quodcunque bellum eum qui celebratur instigant. Sic dicitur factum fuisse de Macedone Alexandro: cum enim coram ille Timon musicus bellicosum hymnum modularetur et audientem ad iram probe excitasset, ille quasi numine mire correptus surrexit armisque ad bellum sese accinxit. Musicales ergo soni et odæ nonnisi ore harmonice proferuntur: in hoc enim perficitur oda. Apud Hebræos autem hymni non solum ore ad Deum cantabantur, sed etiam instrumentis, ut David sæpe testatur. Et Amos e persona Dei ad Israelem dicit: « Aufer a me tumultum carminum tuorum et cantica lyræ tuæ non audiam. » Nobis autem ad divinum hymnum nullum adhibetur instrumentum, ved viva solum et harmonica voce ad Deum cantamus; omnes enim propemodum odæ quibus constat canon, hymni sunt et gratiæ cantica ad Deum cantanda.

ɔη ὥρισται ἡ ᾠδή· καὶ τοῖς μὲν Ἑβραίοις οὐ
.κτος μόνον οἱ πρὸς Θεὸν ᾖδοντο ὕμνοι, ἀλλὰ
ὀργάνων, ὡς ὁ Δαβὶδ μαρτυρεῖ πολλαχοῦ· C
μώς φησιν ἐκ προσώπου Θεοῦ πρὸς τὸν Ἰσ-
Μετάστησον ἀπ' ἐμοῦ ἦχον ᾠδῶν σου, καὶ
ὀργάνων σου οὐκ ἀκούσομαι. « Ἡμῖν δὲ πρὸς
ινον οὐδέν τι μουσικὸν παραλαμβάνεται ὄρ-
λλὰ διὰ ζώσης μόνης φωνῆς ἐναρμονίου ᾄδο-
Θεῷ· πᾶσαι γὰρ σχεδὸν αἱ ᾠδαί, δι' ὧν κα-
ρτίζεται, ὕμνοι τυγχάνουσιν καὶ ᾄσματα χα-
ᾀδόμενα πρὸς Θεόν.

οὖν ἡ πρώτη παρὰ τοῦ προφήτου Μωϋσέως Recte igitur prima a propbeta Moyse composita
:αι, ὅτι τὸ τῶν Ἑβραίων γένος ἐξ Αἰγύπτου est, quoniam Hebræi ex Ægypto Dei jussu dices-
ʃσαν προστάξει Θεοῦ, καὶ καταδιωκόμενον serant et Ægyptiis persequentibus, mare Rubrum
Αἰγυπτίων, τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν διῆλθεν Moysis virga verberatum sicci transierant, Ægyptii
: τῇ ῥάβδῳ τμηθεῖσαν τῇ τοῦ Μωϋσέως· οἱ autem in eodem submersi fuerant, cum per aqua-
πτιοι ἐν ἐκείνῃ κατεποντίσθησαν διὰ τοῦ rum divisionem et ipsi transire conarentur: Mosis
ος διελθεῖν κἀκεῖνοι πειρώμενοι· αὖθις τοῦ D autem virga iterum super aquis extensa, illas com-
ς τύψαντος τῇ ῥάβδῳ τὰ ὕδατα, καὶ ταῦτα miserat. Propter ergo excellentiam miraculi, com-
τος· διὰ γὰρ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ θαύματος posuit hymum Hebraico sermone, senario metro,
τὴν ᾠδὴν τῇ Ἑβραΐδι διαλέκτῳ, ὡς ἐν ἐξα- sicut Josephus in Archæologia dicit, canendum a
τόνῳ, ὡς Ἰώσηπος ἐν τῇ Ἀρχαιολογίᾳ φη- viris et mulieribus. Virorum cantui præfuit Moyses
ιν καὶ τοῖς ἀνδράσι καὶ ταῖς γυναιξίν· ἐξ mulierum autem soror ejus Maria tympanum pul-
τοῦ ὕμνου τῶν μὲν ἀνδρῶν αὐλὸς ὁ Μωϋ- sans. Illam porro odam et hymnum et canticum
ν δὲ γυναικῶν ἡ αὐτοῦ ἀδελφὴ Μαριὰμ esse inde patet, quod ab his verbis incipit: « Can-
ιμένη τὸ τύμπανον· ὅτι δὲ ὕμνος αὕτη καὶ temus Domino. »
ιν, αὐτόθεν δῆλον· ἀρχομένη γὰρ, « Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ, » φησί.

ɔ δ' ἂν ἡ τοιαύτη διήγησις καὶ ἐπὶ πᾶσι τῇ Sed hæc interpretatio de rebus omnibus quæ
ιώπων φύσει καθ' ὑψηλότερον νοῦν· ὡς γὰρ ad hominum naturam spectant sensu altiori accipi
ραὰμ ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ γένους ἐξελέξατο τῶν potest. Quemadmodum enim Abrahamum Deus

elegit e Chaldæo genere eumque duxit in Palæsti nam, terram melle lacteque fluentem quam daturus erat semini ejus secundum promissionem suam : sic primum hominem ab omni creatura distinxit, posuitque in voluptatis loco, paradisum dico, quem semper possessurus erat, nisi mandatum transgressus esset. Et quemadmodum Abrahami posteri propter cibum in Ægyptum migraverunt : sic protoplasti, cibo superati, paradiso,heul expulsi sunt et in figuratam Ægyptum inducit, tenebras scilicet passionum et malitiam ; nomen Ægypti *tenebras* et *malitiam* Græco sermone significat. Et sicut Abrahami posteros servos habebant enim Ægyptii ad laterum fictionem, annonæ defectu vexantes eos, et delentes natos ex eis masculos;sic figurati Ægyptii tenebræ facti,lumine divino abutentes,ut servis utebantur hominibus, eos male habentes, vel potius an malum perducentes; siquidem in omni malitia provolvebant eos et luto laterumque fictioni, dum ipsi otiarentur, adhibebant eos, ad terrenum scilicet et stramentosum, et combustioni destinatum opus secuddum Evangelium : sic enim opus conficiendi lateris luto miscet paleam. Occidebant quoque masculos. Cum enim virilis cogitatio in aliquo nascebatur, non permittebant eam grandescere, sed interficiebant, ne unquam quod fas est sentirent nec malitiam vitarent.

Et quemadmodum Deus, Abrahami posterorum misertus, Moysen delegavit, qui eduxit illos ex Ægypto et servitute improba liberavit : sic totius generis humani misertus et figuratorum Ægyptiorum servitute liberare volens, non angelum, nec hominem delegavit, sed ipsum Filium suum unigenitum. Majore enim auxilio opus erat humano generi toti quam Hebræo populo, qui universi humani generis nonnisi perexigua pars erat. Cum enim istud subegissent dæmones Ægyptiis erant terribiliores, et ad eos superandos fortiore illis opus erat. Et quemadmodum Moyses Israelitas mare dividens, per illud siccos traduxit, Ægyptios autem in ullo submersit persequentes eos postquam e manibus eorum aufugerant : sic Salvator noster sibi confidentes et insidias dæmonum fugientes traducit ultra oceanum passionum, quarum amaritudinem non gustant : dæmones autem submergit et suffocat. Videntes enim homines, quos prius dominabantur,absolutos illorum servitute et potius ipsis imperantes, et quasi super aspides et basilicos ambulantes super eos, qui leones videatur et fortitudinem aspirant,valde irritantur et suffocantur. Vocari possunt iidem et tertiarii, quia tres animæ partes occupant et sic eos qui negligentiores sunt, quocunque voluerint, ducunt. Compositæ autem sunt odæ pro certis temporibus: quam ob rem omnibus cæteris ista proposita est.In libro enim Exodi a Moyse scribitur, etc.

A Χαλδαίων, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Πα
εἰς γῆν ῥέουσαν μέλι καὶ γάλα, ἣν ἔμελλε
σπέρματι αὐτοῦ, καθὼς αὐτῷ ἐπηγγείλατο
ἀρχῆς τὸν ἄνθρωπον ἐκ πάσης τῆς κτίσεως
σατο καὶ ἔθετο εἰς τὸ τρυφῆς χωρίον, λέ
παράδεισον, ἐνδιαίτημα τοῦτον μέλλοντα ἔχ
παρέβη τὴν ἐντολήν· καὶ ὡς οἱ τοῦ Ἀβ
ᾠκησαν εἰς Αἴγυπτον διὰ βρώματος, οὕτ
πρωτόπλαστοι, βρώσεως ἡττηθέντες, τοῦ
σου, φεῦ ! μετῳκίσθησαν, καὶ εἰς τὴν νοουμ
ᾠχθησπν Αἴγυπτον, εἰς τὸ σκότος δηλαδὴ
παθων καὶ τὴν ἐξ αὐτῶν κάκωσιν· τὸ γὰρ
Αἰγύπτου σκότος καὶ κάκωσιν δηλοῖ ἐξελ
νον· καὶ ὡς τοῖς ἐξ Ἀβραὰμ οἱ Αἰγύπτι
λοις ἐκέχρηντο τῷ πηλῷ καὶ τῇ πλινθίᾳ,
B ροῦντες αὐτοὺς σίτου, καὶ ἀναιροῦντες τὰ
γενόμενα ἄῤῥενα, οὕτω καὶ οἱ νοητοὶ Αἰγ
σκότος ἐγένοντο, ἐκπάσσοντες τοῦ θείου
δοῦλοι τῇ ἀνθρωπείᾳ φύσει ἐκέχρηντο,
αὐτοὺς ἢ κακύνοντες μᾶλλον· ὡς εἰς πᾶσ
αὐτοὺς ἐγκυλίσαντες καὶ τῷ πηλῷ καὶ τῇ
σχολάσαι διηνεκῶς ἐκβιάζοντες, τοῖς γηΐνο
ὅτι καὶ ἀχυρώδεσι πράγμασι, καὶ εἰς καῦσ
ταγμένοις κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον· τοιοῦτο
πλινθία πηλῳ συμφύρουσα ἄχυρα· ἀνῄρει
τὰ ἄῤῥενα· εἰ γάρ τις ἀῤῥενοποιὸς λογισμ
τινὶ, οὐκ εἴων ἀνδρωθῆναι αὐτὸν, ἀλλ'
ἵνα μή ποτε τὸ δέον φρονήσωσι καὶ τὴν κ
φύγωσι.

C Καὶ ὥσπερ τοὺς ἐξ Ἀβραὰμ οἰκτείρας ὁ
Μωϋσῆν ἐξαπέστειλε, τῆς Αἰγύπτου το
ἄγοντα καὶ ἐλευθερώσαντα τῆς χαλεπῆς
οὕτω καὶ τὸ γένος ἅπαν κατοικτείρας τὸ
καὶ τῆς δουλείας τῶν νοουμένων Αἰγυπτί
σθαι θελήσας, οὐκ ἄγγελον ἀπέστειλεν, οὐ
γε ἄνθρωπον. ἀλλ' αὐτὸν τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸ
νῆ, μείζονος γὰρ ἐδεῖτο ἐπικουρίας ἡ σύμ
ἀνθρώπων φύσις ἢ τὸ τῶν Ἑβραίων ἔθνος
βραχύ τι τῆς τῶν ἀνθρώπων πάντων ὁλότη
καὶ οἱ ταύτην καταδουλώσαντες δαίμονες
γύπτίων ἦσαν δεινότεροι, καὶ τοῦ κατάξ
τοὺς ἰσχυροτέρου δεόμενοι. Καὶ ὥσπερ ὁ
τοὺς Ἰσραηλίτας τὴν θάλασσαν διατεμὼν,
δι' αὐτῆς διεβίβασε, τοὺς δὲ Αἰγυπτίους
κατεπόντισε διώκοντας αὐτοὺς, καὶ μετὰ τ
χειρῶν ἐκείνων ἀπύδρασιν, οὕτω καὶ ὁ
D ἡμέτερος τοὺς αὐτῷ πειθομένους καὶ τῆς
τῶν δαιμόνων ἀποδιδράσκοντας, διαβιβάζει
λασσαν τῶν παθῶν, ἀγεύστους συντηρῶν τῇ
αὐτῶν· τοὺς δαίμονας δὲ καταποντεῖ τε καὶ
γει· ὁρῶντες γὰρ τοὺς ἀνθρώπους ὧν
ῥίευον, ἀπολυθέντας τῆς τυραννίδος αὐτῶν
λον αὐτοίς ἐπιτάσσοντας, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπ
βασιλίσκων ἐπ' αὐτοὺς ἐπιβαίνοντας, τοὺ
δοκοῦντας καὶ δράκοντας τὴν ἰσχὺν, πικραὶ
σφόδρα καὶ ἀποπνίγονται. Εἶεν δ' ἂν οἱ
τριστάται, ὡς τὰ τριμερῆ τῆς ψυχῆς ἐπι
καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς ἀμελεστέρους ὅπου

ἄγοντες. Τέθεινται δὲ αἱ ᾠδαὶ κατὰ τοὺς οἰκείου χρόνους· ὅθεν καὶ ὡς προγενεστέρα αὕτη τῶν ἄλλων
ται· ἐν γὰρ τῇ τῆς Ἐξόδου βίβλῳ Μοϋσέως γέγραπται, κ. τ. λ.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ

ΤΟΥ ΖΩΝΑΡΑ

ΕΚ ΠΡΟΣΩΠΟΥ ΤΩΝ ΑΡΧΙΕΡΕΩΝ, ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΜΗ ΔΕΙΝ ΔΥΟ ΔΙΣΕΞΑΔΕΛΦΟΥΣ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ ΑΓΑΓΕΣΘΑΙ ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ.

—

JOANNIS ZONARÆ

MONACHI

EX PERSONA PONTIFICUM, QUOD NON DEBEANT DUO SOBRINI EAMDEM IN MATRIMONIUM ACCIPERE.

(Apud Cotelerium, ibid.)

—

α'. Τοῖς προστασίαν ἐγχειρισθεῖσι λαοῦ, διὰ τοῦ προφήτου φησὶν ὁ Θεός· Ἐὰν μὴ διαστείλῃς, μηδὲ λαλήσῃς, ἀποθανεῖται ὁ ἄνομος ἐν τῇ ἀνομίᾳ αὐτοῦ, καὶ τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐκ τῆς χειρός σου ἐκζητηθήσεται. Τί γοῦν ἐκ τοῦ θείου τούτου θεσμοῦ νοεῖν ἔπεισι τοῖς ἐπιοῦσιν [*f* παίουσιν] αὐτὸν ἢ τοῖς λαοῦ προεστῶσιν ; Ἀνάγκη αὐτὸν ἐπάγειν ἐγρηγορέναι, καὶ τὰ τῷ καθέκαστον πεπραγμένα περισκοπεῖν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἀναγγέλλειν αὐτοῖς· καὶ εἰ μὴ πορεύοιντο κατ' αὐτὸν, καὶ διαστέλλειν καὶ λέγειν καὶ κωλύειν τὰ ἄθεσμα. Εἰ δ' ἀφ' ἑαυτῶν κινουμένους τοὺς προεστῶτας πιστῶν καὶ ταῦτα δρᾷν ἀπαραίτητον, τί ἄν τις εἴποι ὅπως Χρὴ τούτους ἐρωτωμένους περὶ τινων πράξεων διατίθεσθαι ; Πάντως ἐκθύμως ἄγαν ἀνακόπτειν τε καὶ ἀπείργειν διὰ τῶν ἐρωτώντων τὴν τῶν ἀθέσμων πράξεων ἐπιχείρησιν ξόμπασιν. Κἀν τῷ νῦν δ' ἐρωτωμένῳ ζητήματι τοῦτο γενέσθαι χρεών· καὶ μηδὲν ὑποστειλαμένους, ἀποκριθῆναι τὸ παριστάμενον.

β'. Τὸ δὲ ζήτημα βραχὺ μὲν καὶ ὀλιγοσύλλαβον, λόγους δ' εἰσάγον μακρούς, ἐπαγομένους ἐξ ἀντιθέσεων. Ἤρετό τις, εἰ δύναιντο τὴν αὐτὴν εἰς γυναῖκα δύο λαβεῖν ἐξάδελφοι δεύτεροι. Οἱ μὲν οὖν τὸν γάμον τυγχάνειν ἀκώλυτον δογματίζουσιν· οἱ δ' οὔ φασιν αὐτὸν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρ' ἀμφοῖν τῶν νόμων κωλύεσθαι, τοῦ τε τῆς πολιτείας καὶ τοῦ τῆς χάριτος. Ἐξεταστέον δ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν. Οἱ μέν φασι τοὺς νομοθέτας περὶ κεκωλυμένων γάμων θεσπίζοντας, καὶ ἀπαριθμουμένους ἅπερ ἀλλήλοις ἀπὸ τῶν ἐκ πλαγίου πρόσωπα συνάπτεσθαι ἐπειρήκασι μέχρις ἕκτου βαθμοῦ στῆσαι τὴν ἀπαρίθμησιν· τούτους δ' εἶναι δισεξαδέλφους· περαιτέρω δὲ μὴ προβῆναι, μηδ' ἀπεῖρξαι τοὺς πρόσω τῆς συνοικήσεως. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῦ παροντος ζητήματος οὐκ ἀλλήλοις οἱ δισεξάδελφοι πρὸς γάμον συνάπτονται, καὶ τὰ τῷ καθέκαστον πεπραγμένα περισκοπεῖν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἀναγγέλλειν αὐτοῖς· καὶ εἰ μὴ πορεύοιντο κατ' αὐτὸν, καὶ διαστέλλειν καὶ λέγειν καὶ κωλύειν τὰ ἄθεσμα. Εἰ δ' ἀφ' ἑαυτῶν κινουμένους τοὺς προεστῶτας πιστῶν καὶ ταῦτα δρᾷν ἀπαραίτητον, τί ἄν τις εἴποι ὅπως Χρὴ τούτους ἐρωτωμένους περὶ τινων πράξεων διατίθεσθαι ; Πάντως ἐκθύμως ἄγαν ἀνακόπτειν τε καὶ ἀπείργειν διὰ τῶν ἐρωτώντων τὴν τῶν ἀθέσμων πράξεων ἐπιχείρησιν ξόμπασιν. Κἀν τῷ νῦν δ' ἐρωτωμένῳ ζητήματι τοῦτο γενέσθαι χρεών· καὶ μηδὲν ὑποστειλαμένους, ἀποκριθῆναι τὸ παριστάμενον.

β'. Τὸ δὲ ζήτημα βραχὺ μὲν καὶ ὀλιγοσύλλαβον, λόγους δ' εἰσάγον μακρούς, ἐπαγομένους ἐξ ἀντιθέσεων. Ἤρετό τις, εἰ δύναιντο τὴν αὐτὴν εἰς γυναῖκα δύο λαβεῖν ἐξάδελφοι δεύτεροι. Οἱ μὲν οὖν τὸν γάμον τυγχάνειν ἀκώλυτον δογματίζουσιν· οἱ δ' οὔ φασιν αὐτὸν ἐπιτρέπεσθαι, ἀλλὰ καὶ παρ' ἀμφοῖν τῶν νόμων κωλύεσθαι, τοῦ τε τῆς πολιτείας καὶ τοῦ τῆς χάριτος. Ἐξεταστέον δ' ἑκατέραν ἀντίθεσιν. Οἱ μέν φασι τοὺς νομοθέτας περὶ κεκωλυμένων γάμων θεσπίζοντας, καὶ ἀπαριθμουμένους ἅπερ ἀλλήλοις ἀπὸ τῶν ἐκ πλαγίου πρόσωπα συνάπτεσθαι ἐπειρήκασι μέχρις ἕκτου βαθμοῦ στῆσαι τὴν ἀπαρίθμησιν· τούτους δ' εἶναι δισεξαδέλφους· περαιτέρω δὲ μὴ προβῆναι, μηδ' ἀπεῖρξαι τοὺς πρόσω τῆς συνοικήσεως. Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τοῦ παροντος ζητήματος οὐκ ἀλλήλοις οἱ δισεξάδελφοι πρὸς γάμον συνάπτον-

A 1. Ad eos quibus commissa fuit populi præfectura, dicit Deus per prophetam: *Si non edixeris, neque locutus fueris, morietur iniquus in iniquitate sua, et sanguis ejus de manu tua requiretur* [1]. Quid ergo ex hac divina sanctione intelligere datur iis qui eam audierint, vel populi præsidibus? Illam imponere necessitatem vigilandi, gestaque singulorum considerandi, legisque Dei ipsis annuntiandæ; et nisi juxta eam incesserint, edicendi, et aiendi, atque illicita prohibendi. Quod si recusare non possunt fidelium præsides, quin proprio motu hæc peragant; quid aliquis dixerit, quomodo eos affectos esse oporteat, quoties de quibusdam negotiis fuerint interrogati? Omnino valde alacriter, ut cunctis per interrogatores recidant atque interdicant nefariorum actuum aggressionem. Et vero in quæstione nunc nobis proposita idem nobis est faciendum; et absque ullo subterfugio respondendum quod nobis videbitur.

B

2. Cæterum quæstio brevis quidem est paucarumque syllabarum, inducit tamen sermonem longum, qui oppositionibus oritur. Interrogavit nonnullus: An duo sobrini possent eamdem in uxorem accipere. Et alii quidem docent has nuptias non esse vetitas: contra alii eas non permitti asserunt, imo ab utraque lege prohiberi, civili et Christiana, reipublicæ et gratiæ. Utraque autem oppositio debet examinari. Primi aiunt legislatores, dum de nuptiis interdictis decernunt, recensentque personas quæ sunt ex transverso, quibus mutuam conjunctionem prohibuerunt, enumerationem in sexto gradu C sistere in quo sunt sobrini, ulterius vero non progredi, neque a connubio arcere eos qui sunt remotiores. Quoniam autem in præsenti controversia non inter se matrimonio junguntur sobrini, sed alia

[1] **Ezech. III, 18.**

est persona, quæ uni ex illis copulata, eo defuncto, A sobrinorum superstiti est copulanda, nuptias licitas arbitrantur. Aiunt quippe se nolle regula esse rectiores, atque ea quidem quæ lex vetuit, eadem a se quoque vetari ; quæ vero illa cum prohibitis non recensuit, etiam a se permitti. Hæc itaque est unius partis responsio ad interrogationem, eoque pacto ab iis quætio solvitur.

ται, πρόσωπον δ' ἕτερόν ἐστι τὸ τούτων ἑνὶ συναφθὲν, κἀκείνου παρελθόντος, τῷ περιλειφθέντι τῶν δισεξαδέλφων συναφθησόμενον· τὸν γάμον ἀκώλυτον ἡγηνται. Μὴ γὰρ ἐθέλειν εἶναι τοῦ κανόνος εὐθύτεροι λέγουσιν· ἀλλ' ἃ μὲν ὁ νόμος ἐκώλυσε, ταῦτα κεκωλύσθαι καὶ πρὸς αὐτῶν· ἃ δ' ἐκεῖνος τοῖς κεκωλυμένοις οὐ συνηρίθμησεν, ἐπιτετράφθαι καὶ παρὰ σφῶν. Αὕτη μὲν οὖν ἡ τῆς μιᾶς μοίρας ἀπόκρισις πρὸς τὸ ἐρωτώμενον· καὶ οὕτω τούτοις τὸ ζήτημα λύεται.

3. Porro qui ex opposita parte sunt, vetitum esse id matrimonium atque illicitum existimantes et asserentes, sententiam suam inde constabiliunt, atque dicunt, quod legislatores, de nuptiis illicitis ac interdictis sancientes, in ascendentibus quidem et descendentibus, ad infinitum nuptias vetita esse definiunt ; in iis vero qui ex transverso cognatione junguntur, postquam quasdam enumeraverunt personas, easque tanquam exempla posuerunt interdictarum nuptiarum, quia singuli ex transverso gradus vetiti oratione comprehendi non poterant, subjunxerunt generaliter : *In nuptiis, non id modo quod permissum est, sed etiam id quod decorum est et honestum, naturaque justum, quærimus.* Non enim quasi in illis prohibitionem sisterent, sobrinorum mentionem fecerunt ; sed sermone instar exempli posito, postea id subdiderant quod erat universalius. Neque in iis duntaxat qui sunt a latere, id fecisse inveniuntur, sed et in naturali progenie. Nam cum prius de adoptivis locuti essent, ista quoque addiderunt : *Etenim naturalis pater non accipit filiam suam ex fornicatione natam.* Deinde ad universalem legem respexerunt, et generale interdictum intulerunt, per hæc verba : *Natura enim æquum, et quid deceat, in nuptiis consideratur.*

γ'. Οἱ δὲ τῆς θατέρας μερίδος, κεκωλυμένον εἶναι τὸν γάμον καὶ ἀθεσμον καὶ δοξάζοντες καὶ ἀποφαινόμενοι, τὸν οἰκεῖον λόγον ἐντεῦθεν συνιστῶσι· καὶ λέγουσιν· ὡς οἱ νομοθέται, περὶ γάμων ἀθέσμων καὶ κεκωλυμένων θεσπίζοντες ἐπὶ μὲν ἀνιόντων καὶ κατιόντων εἰς ἀπέραντον κεκωλύσθαι τὸν γάμον ὁρίζουσιν· ἐπὶ δέ γε τῶν ἐκ πλαγίου, πρόσωπά τινα ἀπαριθμησάμενοι, καὶ ταῦτα θέντες ὡσανεὶ παραδείγματα τῶν κεκωλυμένων γάμων, ἐπεὶ μὴ οἷόν τε κεκωλυμένον βαθμὸν ἕκαστον τῶν ἐκ πλαγίου περιλαβεῖν, ἐπήγαγον γενικῶς· Ἐν τοῖς γάμοις οὐ τὸ ἐπιτεταμμένον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ σεμνὸν καὶ φύσει δίκαιον ζητοῦμεν. Οὐ γὰρ ὡς μέχρις ἐκείνων ἱστάντες τὴν κώλυσιν, τῶν δισεξαδέλφων ἐμνήσθησαν· ἀλλ' ὥσπερ ὑπόδειγμα τὸν λόγον τεθέμενοι, ἐφεξῆς ἐπήγαγον τὸ καθολικώτερον. Καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου μόνον τοῦτο ποιοῦντες εὑρίσκονται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ γονῆς φυσικῆς. Εἰπόντες γὰρ περὶ θετῶν πρότερον, ἐπήγαγον καὶ ταυτί· Καὶ ὁ φυσικὸς γὰρ πατὴρ οὐ λαμβάνει τὴν πορνογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα. Εἶτα πρὸς τὸ καθόλου νόμιμον ἀπεῖδον, καὶ τὴν γενικὴν ἐπήνεγκαν κώλυσιν, διὰ τοῦ εἰπεῖν· Τὸ φύσει γὰρ δίκαιον καὶ τὸ εὐπρεπὲς ἐν τοῖς γάμοις σκοπεῖται.

4. Nec enim quispiam dixerit, quod quia solius meminerunt filiæ ex scorto genitæ, neptes eas quæ consequuntur exceperint, nec conjugium cum iis prohibuerint. Et vero canon sanctorum apostolorum ait : *Qui duas sorores duxerit, aut fratris vel sororis filiam, non potest esse clericus.* Qui ergo sobrinam duxerit, aut sobrinæ neptem, eritne clericus ? Nemo sane hoc dixerit. Cernis, adversarie, non in iis quos memorat Canon, prohibitionem suam terminare, sed ultra, propter decorum quodque natura æquum est, procedere ? Reperiemus autem et nonnulla, quæ licet ad nullum plane gradum referantur, vetita tamen sunt ob honestatem et decorum. Siquidem prohibuit lex, ne novercam qui ejus privignæ maritus fuit accipiat, quanquam hoc in casu gradum computare non poterimus. Si ergo decora res est vel honesta, ut eadem femina duobus nubat sobrinis, his et permittatur connubium. Sin vero illi vere sunt cognati, uti patet ex eo quod vetentur sobrini inter se matrimonio commisceri ; quo pacto dixerit quispiam, viros adeo germanæ cognationis cum una muliere posse conjungi ?

κ'. Οὐ γὰρ ἄν τις εἴποι ὡς. Ἐπεὶ θυγατρὸς ἐμνήσθησαν μόνης πορνογενοῦς, τὰς ἐγγόνας καὶ τὰς ἐφεξῆ ὑπεξεῖλον, καὶ τὴν πρὸς ἐκείνας συνάφειαν οὐκ ἐκώλυσαν. Καὶ κανὼν δὲ τῶν ἁγίων ἀποστόλων φησὶν· Ὁ δύο ἀδελφὰς ἀγόμενος, ἢ ἀδελφιδῆν, οὐ δύναται εἶναι κληρικός. Ἆρ' οὖν ὁ ἐξαδέλφην ἀγόμενος, ἢ ἐξαδέλφης ἀνεψιὰν, ἔσεται κληρικός ; Οὐκ ἄν τις τοῦτο ἐρεῖ. Ὁρᾷς, ὁ ἀντίθετος, ὡς οὐ μέχρις ὧν ὁ κανὼν ἐμνήσθη, ἔστη τὰ τῆς κωλύσεως, ἀλλὰ καὶ περαιτέρω διὰ τὸ εὐπρεπὲς καὶ τὸ φύσει δίκαιον πρόεισιν ; Εὑρήσομεν δὲ καί τινα μὴ ὑπὸ βαθμὸν ὅλως τινὰ ἀναγόμενα, καὶ ὅμως κεκωλυμένα διὰ τὸ σεμνόν τε καὶ εὔσχημον. Τὴν γὰρ μητρυιὰν λαβεῖν τὸν γενόμενον ἄνδρα τῆς προγόνης αὐτῆς ὁ νόμος ἐκώλυσε, καίτοι βαθμὸν ἐνταῦθα ψηφίσαι οὐ δυνησόμεθα. Εἰ γοῦν εὐπρεπὲς ἦ σεμνὸν καὶ τὸ τὴν αὐτὴν δισεξαδέλφοις δυσὶ συνευνασθῆναι, ἐπιτετράφθω καὶ ὁ γάμος αὐτοῖς. Εἰ δ' οὕτοι γνήσιοι συγγενεῖς· καὶ δῆλον ἐκ τοῦ κεκωλύσθαι τοὺς δισεξαδέλφους ἀλλήλοις συμμίγνυσθαι· πως ἄν τις εἴποι τοὺς γνησίους κατὰ συγγένειαν μιᾷ γυναικὶ συνευκάζεσθαι ;

ε'. Πῶς δ' ἄν ὁ κατὰ δεύτερον ταύτην γάμον λαβὼν καλέσῃ αὐτήν; νύμφην, ὡς ἐξαδέλφου γυναῖκα, καθὼς καὶ πρώην ταύτην ὠνόμαζεν· ἢ γαμετὴν, ὡς αὐτῇ συμφθειρόμενος; Ποῦ δ' ἂν θείημεν τὸν τοῦ μεγάλου Βασιλείου κανόνα τὸν λέγοντα· Ἐν οἷς τὰ τῆς συγγενείας ὀνόματα συγχέονται, ἐν τούτοις ὁ γάμος ἀθέμιτος; Ἐπιχειρήσομεν δὲ, φασὶ, καὶ βιαιότερον ἄλλοθεν ἢ ἀληθέστερον μάλιστα. Εἰ γὰρ κατὰ τὸν θεῖον χρησμὸν φάσκοντα περὶ τῶν κατὰ γάμου κοινωνίαν συναπτομένων· Ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν· μία σὰρξ οἱ συναπτόμενοι πιστεύονται γίνεσθαι· ὁ τῇ τοῦ οἰκείου ἐξαδέλφου γυναικὶ συμμιγνύμενος εἰς οἰκεῖον τοῦ γένους εἰσιέναι δοκεῖ· καὶ προσρήγνυται μὲν καὶ τῷ θείῳ θεσμῷ τῷ θεσπίζοντι· Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου, ἀποκαλύψαι ἀσχημοσύνην αὐτοῦ.

ς'. Ἀθετεῖ δὲ καὶ τὸν νόμον, ᾧ οἱ τῆς θατέρας μοίρας τῆς οἰκείας γνώμης εἰς σύστασιν ἀποκέχρηνται, τῷ μέχρι δισεξαδέλφων στῆναι λεγομένῳ τὴν κώλυσιν. Εἰ γὰρ ὁ πρότερος τῆς γυναικὸς ἀνὴρ τοῦ νῦν ξυνευνέσου ταύτης ἦν δισεξάδελφος, ἡ δὲ γυνὴ σὰρξ μία τῷ ἀπελθόντι ἐγένετο, δῆλον πάντως ἐστὶ τὸ συμπέρασμα καὶ ἀναμφήριστον, ὡς εἰς οἰκεῖον σαρκὸς αὐτοῦ εἴσεισιν ὁ τῇ γυναικὶ τοῦ δισεξαδέλφου συνευναζόμενος. Εἰ γοῦν τοῖς Ἰσραηλίταις νενομοθέτηται τὸ, Οὐκ εἰσελεύσῃ πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκός σου· τοῖς σκληροῖς καὶ τὴν καρδίαν ἀπεριτμήτοις, οἷς ὁ παλαιὸς νόμος εἰς πολλὰ συγκαταβαίνων ἔστι διὰ τὴν ἐκείνων παχύτητα· πῶς οὐ πλέον ἡμῖν ἐκείνων ἐρεῖ τις ἐπιτετάχθαι; Κἀκείνοις μὲν ἀκωλύτως πρὸς πάντα οἰκεῖον σαρκὸς εἰσιέναι ἀπείρητο· ἡμῖν δ' ἐπιτετράφθαι τίς οἰήσεται τὴν τοῦ διασεξαδέλφου γυναῖκα λαβεῖν, καὶ νύμφην κεκλημένην ἡμῶν, καὶ εἰς σάρκα μίαν ἐκείνῳ γενομένην διὰ τῆς ἀνακράσεως; Εἰ γὰρ κατὰ τὸν νόμον τῇ τοῦ γαμβροῦ καὶ τῆς νύμφης προσηγορίᾳ καὶ οἱ μνηστῆρες δηλοῦνται, πολλῷ γε μᾶλλον οἷς καὶ εἰς γάμον προβέβηκε τὸ συνάλλαγμα.

ζ'. Εἶτα οὐκ ἄτοπον, φύντος μὲν μνηστὴν ἢ ὁμαίμονος μὴ ἐξεῖναι κατὰ γάμον λαμβάνειν ἡμᾶς, ὅτι ἡ μὲν μητρυιᾶς, ἡ δὲ νύμφης τάξιν ἐπέχει· τὴν δὲ κυρίως κληθεῖσαν νύμφην, ὡς συνευνασθεῖσαν δισεξαδέλφῳ, ἄγεσθαι πρὸς γάμον τὸν δισεξάδελφον; καὶ τὸν μὲν θετὸν υἱὸν, ἐκ φύσεως μὴ σχόντα πρὸς τὸν θετὸν πατέρα οἰκείωσιν, καταχρηστικῶς δὲ μόνον ἐκ νομικῆς αὐθεντίας κληρωσάμενον τὴν υἱότητα, καὶ διὰ τῆς αὐτεξουσιότητος ἀλλοτριούμενον τούτου, ὡς μηδὲν ἔτι θετὸν εἶναι αὐτῷ πρὸς τὴν ἐκείνου συγγένειαν· ἡ γὰρ προσγενομένη διὰ θέσιν συγγένεια ἀπόλλυται κατὰ τὸν νόμον τῆς αὐτεξουσιότητος· κεκωλύσθαι τὴν τοῦ πατρὸς γαμετὴν λαμβάνειν διὰ τὸ εὐσχημον· καὶ τουναντίον τὸν θετὸν πατέρα τὴν τοῦ τοιούτον υἱοῦ γαμετὴν ἀπείργεσθαι ἄγεσθαι, μΤ προσαπτόμενον τοῦ γένους τοῦ θετοῦ υἱοῦ μετὰ τὴν ἐκ τῆς οἰκείας χειρὸς ἐκείνου ἀπόλυσιν· τὴν δὲ διὰ τοῦ δισεξαδέλφου συνημμένην τῷ

A 5. Quo autem modo qui eam per secundas nuptias acceperit, vocabit illam? nurumne, tanquam consobrini uxorem, quemadmodum et prius ipsam nominabat; an uxorem, cum qua nempe concumbat? Ubi porro ponemus magni Basilii canonem, qui ita habet: *In quibus nomina cognationis confundantur, in iis matrimonium illicitum est*[2]? Præterea, inquiunt, etiam aliunde idem astruere conabimur violentius, imo verissime. Etenim si juxta divinum oraculum, quod de iis qui communi conjugio sociantur ait: *Erunt duo in carne una*[3], qui conjunguntur, una caro creduntur fieri; is qui cum consobrini proprii uxore miscetur, ad affinem generis sui videtur ingredi; atque adeo impigit in illam divinam legem quæ sancit: *Non* B *ingredieris ad omnem affinem carnis tuæ, ad revelandum turpitudinem ejus*[4].

6. Sed et eam legem violat, qua adversarii abusi sunt ad suæ opinionis comprobationem, ut quæ dicat interdictum in sobrinis desinere. Nam si primus mulieris vir, erat hujusce qui nunc ejusdem maritus est, sobrinus, mulier autem exstitit una caro cum defuncto, claro omnino indubiaque conclusio est, quod in affinem carnis suæ ingreditur, qui cum uxore sobrini copulatur. Et certe si Israelitis lex ea promulgata fuit: *Non ingredieris ad omnem affinem carnis tuæ*, illis duris, cordeque incircumcisis, quibus antiqua lex in multis sese accommodat, propter eorum crassitudinem; quomodo non multo magis nobis quam illis impositam esse duxerit quispiam? Atque illis vetitum erat, ne C ad omnem carnis affinem libere ingrederentur; nobis vero licitum quis putabit, sobrini uxorem accipere, quæ tum nurus nostra vocata fuit, tum in una carne cum illo exstitit, ob commistionem? Nam si juxta legem, generi et nurus appellatione, etiam sponsi indicantur, multo sane magis ii quorum conventio ad nuptias processit.

7. Dein nonne absurdum est, ut liceat nobis sponsam patris vel fratris lege matrimonii accipere, quia illa novercæ, hæc nurus locum tenet; liceat vero sobrino, uxorem ducere eam quæ proprie nuncupata fuit nurus, utpote quæ fuerit sobrino copulata? utque adoptivus quidem filius (qui naturalem non habet affinitatem cum patre adoptante, D sed abusive duntaxat ex legum auctoritate filiationem possidet, ac per emancipationem ab eo alienus fit, adeo ut adoptivus nihil amplius erga ipsum sit ratione cognationis; quandoquidem orta per adoptionem cognatio perit per legem emancipationis) patris uxorem prohibeatur sibi sumere, honestatis ergo; et vice versa adoptionis pater hujusmodi filii uxorem vetetur accipere, cum tamen ad adoptati filii familiam nullatenus attingat, postquam illum e manu sua emiserit; impune autem nobis liceat in matrimonium acci-

[2] Epist. 197. [3] Matth. xix, 5. [4] Levit. xviii, 6.

pere feminam quæ per sobrinum generi nostro conjuncta est, ita ut cæteris deficientibus, etiam ad hæreditatem viri sui vocetur? et ejusmodi nuptiæ habeantur pro legitimis?

8. Atque hæc quidem dicta sint ad propositionem eorum qui hoc matrimonium permittunt, dicuntque interdictionem in nuptis ad sextum usque gradum protendi a lege. Quandoquidem vero et ulterius progredi cognationem, in iis qui a latere sunt, lex novit, ut et ad hæreditatem vocentur nonnulli e septimo gradu: secundum legem quæ dicit: *Possessio unde cognati, sex gradus cognationis complectitur, atque e septimo personas duas, prolem sobrini et sobrinæ:* et secundum legem quæ ista prosequitur: *In naturali cognatione, septimum gradum non prætergredimur*, et quæ sequuntur; jure quis dixerit, eos quoque qui inter se sunt septimi gradus, a mutua in connubii societate copula prohiberi. Addiderit et quispiam, pontifices qui statuunt has nuptias arceri debere antequam fiant, non vero factas dissolvi, sed pœnali subjici censuræ, nequaquam accurato juri adhærere dum sic decernunt, quin imo potius accommodaticio.

9. Scilicet indecens est et inhonestum, neque natura justum, mulierem quæ ad hæreditatem jure cognationis vocatur, una cum hærede in corruptelam incidere, necnon ex ipsa gigni liberos nominis ambigui dubiique. Quo enim nomine qui cum sui sobrini filia junctus est eum donaverit qui ei ex illa natus fuerit? Num filii, vel ex cognata nepotis? Nam siquidem eum appellat, tanquam e lumbis suis ortum, filium nominabit; sin vero ut ex consobrini filia genitum, vocabit pronepotem. Quod si mulier e priori conjugio liberos habeat, eique etiam ex secundo alii nascantur, quonam cognationis nomine invicem appellabuntur? Fratres, ut qui ex una matre procreati fuerint; vel consobrini, ut a duobus consobrinis satis? Si vero omnes propinquioris ad illius maritum gradus defecerint, aliique superstites fuerint e septimo gradu, ipsa ne pariter cum illis vocabitur ad successionem, tanquam ejusdem cum iis gradus particeps? aut rejicietur, veluti uxor assumpta a propinquis? Cum in eadem possint utraque spectari. Cernis rei absurditatem et turpitudinem? Quocirca sæpe a legislatoribus in causa nuptiarum dictum est: *Non modo quid permissum sit spectare, verum etiam quid sit decorum et natura æquum, et honestum.*

10. Non igitur intempestive prolatum est, pontifices non locutos fuisse accurate, sed magis ex accommodationis affectu, quando pronuntiarunt, antequam matrimonium in septimo gradu contrahatur, vetitum esse, postquam vero contractum fuerit, nequaquam divelli. Si hoc igitur ad demissionem et accommodationem pertinet, quidnam de sexto gradu dicetur? Quod autem sextus aperte sit is de quo interrogatio, non est ambigum. Nam si sobrinus sexti est gradus, illi vero nupta, ipsius

A ἡμετέρῳ γένει, ὡς καὶ εἰς τὴν κληρονομίαν καλεῖσθαι τοῦ οἰκείου ἀνδρὸς, τῶν ἄλλων ἐπιλειπόντων, ἀδεῶς ἡμῖν συνοικεῖν ἐξεῖναι; καὶ νόμιμον τὸν γάμον λογίζεσθαι;

η. Ταῦτα μὲν οὖν πρὸς τὴν τῶν ἐπιτρεπόντων τὸν γάμον πρότασιν εἴρηται· λεγόντων μέχρις ἕκτου βαθμοῦ τὸν νόμον τὴν κώλυσιν ἐπὶ τῶν γάμων ἐπενεγκεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ περαιτέρω τὴν συγγένειαν ὁ νόμος οἶδε προβαίνειν ἐπὶ τῶν ἐκ πλαγίου, ὡς καὶ πρὸς κληρονομίας τινὰς καλεῖσθαι καὶ τῶν τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ, κατὰ τὸν νόμον τὸν λέγοντα· Ἡ συγγενικὴ βοήθεια ἓξ βαθμοὺς συγγενείας περιλαμβάνει, καὶ ἀπὸ τοῦ ἑβδόμου προσωπα δύο, τὸ τικτόμενον ἀπὸ δισεξαδέλφου καὶ δισεξαδέλφης· καὶ καθ' ἕτερον νόμον διεξιόντα ταυτί· Ἐν τῇ B φυσικῇ συγγενείᾳ τὸν ἕβδομον βαθμὸν οὐ παρεξερχόμεθα, καὶ τὰ ἑξῆς· εὐλόγως ἄν τις εἴπῃ καὶ τοὺς ἑβδόμου πρὸς ἀλλήλους ὄντας βαθμοῦ κεκωλύσθαι πρὸς γάμου κοινωνίαν ἀλλήλοις συνάπτεσθαι. Καὶ τοὺς πρὸ τοῦ γενέσθαι τὸν τοιοῦτον γάμον δεῖν εἴργεσθαι διαγνόντας ἀρχιερεῖς, μετὰ δὲ τὸ γενέσθαι μὴ διασπᾶσθαι, ἀλλ' ὑπὸ ἐπιτίμησιν γίνεσθαι· οὐκ ἀκριβείας ἐχομένους εἴποι τις ἂν διαγνῶναι τοῦτο, μᾶλλον μὲν ουν γε συγκτταβάσεως.

θ'. Ἀπρεπὲς γὰρ πάντως καὶ οὐ σεμνὸν οὐδὲ φύσει δίκαιον, τὴν εἰς νόμιμον ἐκ συγγενείας καλουμένην κληρονομίαν, ταύτην τῷ κληρονόμῳ συμφθείρεσθαι, κἀκ ταύτης τίκτεσθαι παῖδας ἀμφίβολον τὴν κλῆσιν καὶ οὐκ ἀναμφίλεκτον ἔχοντας. Τί γὰρ ἂν ὁ τῇ τοῦ οἰκείου δισεξαδέλφου παιδὶ συζευχθεὶς C τὸν ἐξ ἐκείνης αὐτῷ τεχθέντα καλέσειεν, Γιὸν ἢ ἀνεψιόν; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐξ ὀσφύος αὐτοῦ τεχθέντα τοῦτον καλεῖ, υἱὸν ὀνομάσειεν· εἰ δ' ὡς ἐκ θυγατρὸς ἐξαδέλφου, καλέσειεν ἐξανέψιον. Εἰ δὲ κἀκ τοῦ προτέρου γάμου παῖδές εἰσι τῇ γυναικὶ, γένωνται δὲ κἀκ τοῦ δευτέρου καὶ ἕτεροι, τίνι ἂν κληθεῖεν πρὸς ἀλλήλους συγγενείας ὀνόματι; Ἀδελφοὶ, ὡς ἐκ μιᾶς φύντες μητρὸς, ἢ ἐξάδελφοι, ὡς ἀπὸ δύο ἐξαδέλφων σπαρέντες; Εἰ δὲ καὶ πάντες οἱ ἐγγυτέρω βαθμοῦ τῷ ταύτης ἀνδρὶ ἐπιλίποιεν, ἑβδόμου δὲ εἶεν καὶ ἕτεροι βαθμοῦ περιόντες, ἆρα σὺν ἐκείνοις καὶ αὕτη κληθήσεται πρὸς διαδοχὴν, ὡς ἐκείνοις τοῦ αὐτοῦ βαθμοῦ συμμετέχουσα; ἢ παραιτηθήσεται ὡς γυνὴ παραλαμβανομένη παρὰ τῶν προσγενῶν; Ἐπ' αὐτῇ γὰρ καὶ ἀμφότερα τεθεώρηνται. Ὁρᾷς τὸ τοῦ πράγματος ἄτοπον καὶ οὐκ εὔσχημον; Διὰ τοῦτο D τοῖς νομοθέταις πολλάκις ἐπὶ τῶν γάμων εἴρηται· Μὴ τὸ ἐπιτετραμμένον μόνον σκοπεῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ φύσει δίκαιον καὶ σεμνὸν.

ι'. Οὐκ ἀκαίρως οὖν εἴρηται μὴ πρὸς ἀκρίβειαν τοὺς ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ διατεθέντας συγκαταβατικώτερον, πρὸ μὲν τοῦ γενέσθαι τὸν γάμον ἐπὶ τοῦ ἑβδόμου βαθμοῦ κωλύεσθαι ἀποφήνασθαι, μετὰ δὲ τὸ γενίσθαι μὴ διασπᾶσθαι. Εἰ γοῦν καὶ τοῦτο συγκαταβάσεως, τί ἄν τις εἴποι περὶ τοῦ ἕκτου; Ὅτι δ' ἕκτος ἀντικρύς ἐστιν οὗτος δι' ὃν ἡ ἐρώτησις, οὐκ ἀμφίῤῥοπον. Εἰ γὰρ ὁ δισεξάδελφος ἕκτου, ἡ δὲ τούτῳ συζυγεῖσα, σὰρξ ἐκείνου διὰ τῆς συναφείας ἐγένετο, καὶ νυμφη τοῦ περιόντος δισεξαδέλφου κυρίως. ἀλλ'

οὐ καταχρηστικῶς, ὡς ἡ μνηστὴ τοῦ ὁμαίμονος· πῶς οὐ μᾶλλον οὗτος κεκώλυται παρὰ τοῦ νόμου κατὰ τὸ εὔλογον ;

ια'. Ἐνταῦθα τῷ λόγῳ δοθήτω κατάπαυμα· οὐχ ὅτι μὴ καὶ πλειόνων εὐπορία ἐστὶν, ἀλλ' ὅτι οὐ ποικίλων δεῖται ἄν. Δίχα ἑρμηνευμάτων, ἀρκεῖ γὰρ καὶ ταῦτα, φασὶν, εὐγνώμοσιν ἀκοαῖς, οἱ τοῖς τὸν γάμον ἐπιτρέπουσιν ἀντικαθιστάμενοι, δεῖξαι τὸ τοῦ πράγματος ἀπρεπὲς καὶ οὐκ εὔσχημον, καὶ ἑαυτοὺς τῆς ἐπηρτημένης ἀπειλῆς ἐξαιρήσεσθαι, τοῖς μὴ διαστέλλουσι τοῖς ἀνομοῦσι, καὶ τὸ ἀνόμημα καταγγέλλουσιν. Εἰσὶν ἡμῖν οἰκεῖαι κηλῖδες· οὐ δεῖ καὶ προσερανίζεσθαι.

A caro propter conjugium facta est, et proprie non vero abusive nurus superstitis sobrini, tanquam consanguinei sponsa ; quo pacto non multo magis hæ nuptiæ a lege vetabuntur, ut rationi consentaneum est ?

11. Hoc in loco sermoni finis imponatur ; non quod plura non suppetant, sed quia variis non est opus. Etenim absque interpretationibus hæc satis sunt auribus æquis, iis aiunt qui adversantur memoratarum nuptiarum defensoribus, ut ostendant negotii turpitudinem et fœditatem, ipsosque se eximant a comminatione illis impendente qui iniqua agentibus non edicunt, neque iniquum facinus annuntiant[a]. Sunt nobis propriæ maculæ : non oportet alienas corrogare.

[a] **Ezech.** III, 18.

Zonaræ Commentarios in Canones Conciliorum et in Epistolas canonicas SS. Patrum, cum Commentariis Theodori Balsamonis, quibus in libris mss. et editis subjiciuntus, infra edemus ad annum 1205.

JOANNIS ZONARÆ

ORATIO AD EOS QUI NATURALEM SEMINIS FLUXUM IMMUNDITIEM EXISTIMABANT.

Vide tomum CXIX, col. 1011.

JOANNIS ZONARÆ

EPISTOLÆ.

Earum fragmenta edidit Bonav. Vulcanius in notis ad Cyrillum Alex. contra Anthropomorphitas.
Vide tomum LXXVI, Cyrilli nonum.

ANNO DOMINI MCXCIII.

GEORGII XIPHILINI

CP. PATRIARCHÆ

DECRETUM DE JURIBUS TERRITORIORUM.

Vide tomum CXIX, col. 807.

ANNO DOMINI CMXCIII.

ISAACI ANGELI

CP. IMPERATORIS

NOVELLÆ CONSTITUTIONES.

—

I.

NOVELLA DE ELECTIONIBUS PONTIFICUM [1]. (A. 1187).

Scriptum imperatoria manu subsignatum, quod irritas facit electiones, quæ fiunt per absentiam pontificis alicujus in urbe commorantis: atque statuit in posterum non aliter fieri electionem debere, nisi omnes in urbe degentes pontifices arcessiti fuerint, et vel præsentes adfuerint, vel sententias suas exhibuerint. Act. mensis Septembris die x *feria quarta, indictione* 5.

Qui non arguit peccatum fratris sui, ait Scriptura, similis est ei qui venenum relinquit admorso ab animali venenoso. Quorsum autem hoc a majestate mea in orationis ipso vestibulo prolatum sit, ubi progressa fuerit oratio, clarissime indicabit. Quippe cum sanctissimus Cyzici metropolitanus majestati nostræ nudiustertius suggesserit, nonnunquam aliqua præter sacros divinosque canones, et religiosas leges in synodicis confratrum suorum conventibus fieri, atque obsecraverit, ut eorum ratio habeatur apud tribunal majestatis meæ, juncto sanctissimo domino meo et universali patriarcha, cum periti gubernatoris ecclesiæ locum sortita sit mea majestas ab eo qui eam unxit, et imperio præfecit; habeatque licentiam corrigendi ea quæ præter ecclesiasticos fortasse canones admittuntur: noluit majestas mea rejicere preces metropolitani supplices, nec indiscussas relinquere. Quamobrem arcessito hodie sanctissimo domino meo et universali patriarcha, atque etiam cæteris sanctissimis patriarchis, videlicet Antiocheno et Hieresolymitano, prætereaque commorantibus in hac magna urbe pontificibus; requisivit ab indicato metropolitano Cyzici, qui et ipse præsens erat, ut audiente hoc religioso cœtu diceret atque proponeret, quæ vellet. Is autem denuo nihil dissimilans, ea ipsa proposuit, de quibus etiam nudiustertius ad majestatem meam retulerat, nimirum divinos sacrosque canones in nonnullis negligi ac violari. Confestimque ante alia proposuit, quod cum ecclesiæ suos amiserunt episcopos, et electiones fiunt, non convocentur ad futuras electiones universi commorantes in urbe pontifices, sed abs-

A Σημείωμα βασιλικὸν, ἀκυροῦν τὰς γινομένα
φους ἀπουσίᾳ τινὸς τῶν τῇ μεγάλῃ πό
δημούντων ἀρχιερέων· διοριζόμενον δὲ
τὸ ἐξῆς μὴ ἄλλως γίνεσθαι ψῆφον, εἰ μ
τες οἱ ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημοῦντες
ρεῖς μετακληθῶσι, καὶ ἢ παρουσιάσου
δώσουσι γνώμας. Μηνὶ Σεπτεμβρίῳ ι' ἢ
ἐπινεμήσεως ε'.

α'. Ὁ μὴ ἐλέγχων, φησὶν ἡ Δραφὴ, τὴν ἁ
τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ, ὡς ὁ τὸν ἰὸν ἀφεὶς τῷ δ
ὑπὸ ἰοβόλου. Ἱρὸς τί δὲ ταῦτα παρὰ τῆς βα
μου τῷ τοῦ λόγου προθύρῳ προβέβληται, π
λόγος δηλώσει σαφέστατα. Καὶ γὰρ τοῦ ἱερ
μητροπολίτου Κυζίκου ὑπομνήσαντος πρότ
κράτος ἡμῶν, ὡς ἔστιν οὗ τινα παρὰ τοὺ
καὶ θείους κανόνας καὶ τοὺς φιλευσεβεῖς
B προβαίνουσιν ἐν ταῖς συνοδικαῖς τῶν συνα
αὐτοῦ συνελεύσεσι, καὶ παρακληθέντος τη
ταῦτα παρὰ τῷ τῆς βασιλείας μου βήματι
τῷ ἁγιωτάτῳ μου δεσπότῃ καὶ οἰκουμενικῷ π
χῃ, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐπιστημονάρχου τῆς Ἐκ
τάξιν λαχούσης τῆς βασιλείας μου παρὰ τοῦ
χρίσαντός τε καὶ βασιλεύσαντος, καὶ ἐφειμένο
σης διορθοῦσθαι τὰ παρὰ τοὺς ἐκκλησιαστικ
νόνας ἴσως γινόμενα· οὐ μὲν οὖν καὶ ἀπεώσ
ἡ βασιλεία μου τὴν τοῦ μητροπολίτου ἱκέσιον
καὶ εἴασεν ἀδιαίτητον. Διὸ καὶ μετακαλεσαμ
σήμερον τὸν ἁγιώτατόν μου δεσπότην καὶ
νικὸν πατριάρχην, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑτέρους
τους πατριάρχας, τόν τε τῆς θεουπόλεως Ἀν
καὶ τὸν Ἱεροσολύμων, ναὶ μὴν καὶ τοὺς ἐνδη
C τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς, ἀπῄτησε τὸν
φθέντα μητροπολίτην Κυζίκου παρόντα καὶ
ἐπηκόῳ τοῦ φιλοθέου τούτου χοροστασίου εἰ
προθέσθαι ὃ βούλεται· ὁ δὲ καὶ πάλιν μη
στειλάμενος ἐκεῖνα ταῦτα προέθετο, ἅπερ κ
τὴν βασιλείαν μου πρότριτα ἀνήνεγκε, τὸ τοὺ
καὶ θείους δηλαδὴ κανόνας καὶ νόμους ἔν τι
θεωρεῖσθαι καὶ παραβαίνεσθαι. Καὶ εὐθὺς
ἄλλων προέθετο, ὅτι Ἐκκλησιῶν χηρευου
ψήφων γινομένων αὐτῶν, οὐ συγκαλεῖνται

(1) Edita est a Leunel. (*Jus. Gr. Rom.*)

γενησομέναις ψήφοις ἅπαντες αἱ ἐνδημοῦντες τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ ἄτερ τῆς τινων συλλειτουργῶν καὶ συναδέλφων μετακλήσεως τὰ τῆς ψήφου παρὰ κανόνας προβαίνει· ὁποῖον δή τι γέγονε καὶ ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθησομένων Ἐκκλησιῶν. Καὶ προΐσχετο ὡς ἐπὶ τῇ ψήφῳ μὲν τῆς τε Κλαυδιουπολεως καὶ τῆς Μαρωνείας οὐδ' ὅλως ἠξίωται λόγου παρὰ τῶν ψηφισαμένων ταύτας συναδέλφων τούτου καὶ συλλειτουργῶν, οὐδὲ μετεκλήθη πρὸς τὴν ψῆφον παρά τινος, καὶ ταῦτα τῇ μεγάλῃ πόλει ἐνδημῶν, καὶ τῶν συνοδικῶν δικαστηρίων μὴ ἀπολιμπανόμενος, καὶ τῶν λοιπῶν συνελεύσεων· ἐπὶ δὲ ταῖς ψήφοις τῶν ἑτέρων τριῶν Ἐκκλησιῶν, Δυῤῥαχίου, Μιλήτου καὶ Χριστιανουπόλεως, δοθείσης τούτῳ εἰδήσεως, καὶ αὐτοῦ ποιησαμένου ἀπόλογον, καὶ ἐνδειξαμένου φανερῶς ἀποπεφασμένον τὸ ταύτῳ δυσαρεστούμενον, καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ τε καὶ τῆς ἀδελφότητος διὰ τὴν περιφρόνησιν σκάνδαλον, καὶ οἷον ἀπαιτοῦντος τὴν εἰρήνην καὶ τὴν ὁμόνοιαν, οἱ τούτου συνάδελφοι παρὰ φαῦλον ἔθεντο καὶ ἀπερῥάπισαν τὴν ἀπόκρισιν· καὶ ἀποσχοινίσαντες ἑαυτοὺς χωρὶς τῆς αὐτοῦ παρουσίας καὶ ἑτέρας τινὸς ὑπομνήσεως, κἀπὶ ταύταις ταῖς Ἐκκλησίαις τοὺς δοκοῦντας αὐτοῖς ἐψηφίσαντο. Ὅτι γοῦν οἱ θεῖοι καὶ ἱεροὶ κανόνες τὰς τοιαύτας ψήφους ἀποδοκιμάζοντες μεμήκασι, προτίθησι τέως τὰ περὶ τούτου, καὶ τοὺς κανόνας παρακλητεύει ἀναγινώσκεσθαι, οἵτινες καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκδοθέντες ἐπὶ τοῦ μέσου κατὰ ῥῆμα ὑπανεγνώσθησαν. Ὧν ὁ μὲν εἷς δ' ἦν κανὼν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς α' συνόδου, οὕτω δεξιών· « Ἐπίσκοπον προσήκει μάλιστα μὲν ὑπὸ πάντων τῶν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ καθίστασθαι· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τὸ τοιοῦτον ἢ διὰ κατεπείγουσαν ἀνάγκην ἢ διὰ μῆκος ὁδοῦ, ἐξ ἅπαντος τρεῖς ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνηγμένους, συμψήφων γινομένων καὶ τῶν ἀπόντων καὶ συντιθεμένων διὰ γραμμάτων, τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι. Τὸ δὲ κῦρος τῶν γινομένων δίδοσθαι καθ' ἑκάστην ἐπαρχίαν τῷ μητροπολίτῃ. » Ὁ δὲ ἕτερος κανὼν ἦν καὶ αὐτὸς ιθ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου, διαλαμβάνων οὕτως αὐτολεξεί· « Ἐπίσκοπον μὴ χειροτονεῖσθαι δίχα συνόδου καὶ παρουσίας τοῦ ἐν τῇ μητροπόλει τῆς ἐπαρχίας. Τούτου δὲ παρόντος ἐξ ἅπαντος, βέλτιον μὲν συνεῖναι αὐτῷ πάντας ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ συλλειτουργοὺς, καὶ προσήκει δι' ἐπιστολῶν τοὺς ἐν τῇ μητροπόλει σύγκαλεῖν. Καὶ εἰ μὲν ἀπαντῷεν πάντες, βέλτιον· εἰ δὲ δυσχερὲς εἴη τοῦτο, τούς τε πλείους ἐξ ἅπαντος παρεῖναι δεῖ, ἢ διὰ γραμμάτων συμψήφους γενέσθαι. Καὶ οὕτω μετὰ τῆς τῶν πλειόνων ἤτοι παρουσίας ἢ ψήφου γίνεσθαι τὴν κατάστασιν. Εἰ δὲ ἄλλως παρὰ τὰ ὡρισμένα γίνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν. Εἰ δὲ κατὰ τὸν ὡρισμένον κανόνα γίνοιτο ἡ κατάστασις, ἀντιλέγοιεν δέ τινες δι' οἰκείαν φιλονεικίαν, κρατεῖν τὴν τῶν πλειόνων ψῆφον. » Ταῦτα τοῦ ἱερωτάτου μητροπολίτου Κυζίκου προβαλλομένου, οἱ ἀντικαθιστάμενοι τούτῳ ἀρχιερεῖς, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ὁ Ἐφέσου, ὁ Ἰκονίου καὶ ὁ Ἀβύδου, μὴ ἀληθεύειν τὸν Κυζίκου προΐσχοντο ἐφ' οἷς καὶ προέθετο, τὸ μὴ μετακληθῆναι ἑλονότι καὶ αὐτὸν ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθεισῶν

A que nonnullorum comministrorum et confratrum advocatione, præter canones electio procedat. Quale quidam usuvenerit etiam in electionibus ecclesiarum quæ indicabantur. Adeoque prætendebat, in electione Claudiopolitana, et Maronæ, nullam prorsus sui rationem habitam a confratribus et comministris suis, qui eam electionem confecissent ; nec se a quoquam ad eam arcessitum, cum quidem in urbe degeret, nec a synodicis tribunalibus cæterisque congressibus semet abstineret. In electionibus autem aliarum trium ecclesiarum, Dyrrhachii, Mileti et Christianopolis, cum res ei denuntiata fuisset, atque ipse responsionem instituisset ; ac manifeste diserteque, quid sibi displiceret, ostendisset ; quodque subortum esset

B inter se fratrumque cœtum, ex sui contemptu, scandalum, quasique pacem et concordiam ab eis requireret : confratres suos id responsum floccifecisse, atque habuisse ludibrio ; cumque semet ab eo disjunxissent, non interveniente ipsius præsentia, nec alia quapiam commonitione, in his etiam ecclesiis eos quos ipsis visum fuisset, elegisse. Quod autem divini sacrique canones hujusmodi electiones rejiciendo improbent, id etiam in medium adducebat, utque canones legerentur, obsecrabat : qui quidem ab eo in medium exhibiti, ad verbum relecti fuerunt. Eorum unus, sanctæ ac universalis primæ synodi quartus erat canon, hæc continens : « Episcopum par est maxime quidem ab omnibus, qui sunt in provincia constitui.

C Sin id dificile fuerit, vel propter urgentem necessitatem, vel ob prolixitatem itineris, tunc omnino tres in unum congregati, consentientibus electioni etiam iis qui absunt, eamque per litteras approbantibus, ordinatione m perficiant. Confirmatio autem eorum quæ fiunt, in qualibet provincia metropolitano permittatur. » Alius item canon erat decimus nonus Antiochæ synodi, qui hæc ipsa verba complectitur : « Episcopus ne ordinator absque synodo, et ejus præsentia, qui est in provinciæ metropoli ; qui omnino si adsit, præstat quidem esse cum eo cunotos in ea provincia comministros atque par est eos, qui sunt in metropoli, convocare. Ac si quidem compareant omnes id melius est. Sin illud difficile sit, omnino majorem adesse partem oportet, vel per litteras suf-

D fragari. Atque ita cum plurima vel præsentia, vel suffragio, constitui episcopum. Sin aliter res, præter hæc modo definita, geratur, nullum ordinatio robur habeat. Quod si secundum canonem præscriptum episcopi fiat institutio, nonnullis ob insitum sibi rixandi studium contradicentibus : suffragium plurium valeat. » Hæc allegante pro se sanctissimo Cyzici metropolitano, adversæ partis pontifices, ac præ cæteris Ephesinus, Iconiensis, Abydenus, non vera dicere Cyzicenum aiebant de iis, quæ proponeret quod scilicet nec ipse fuisset arcessitus ad electiones dictarum ecclesiarum. Quippe dicebant, ipsum Iconiensem cum consobrinæ referen-

darii nuptiæ celebarentur, ac ibidem invitatum Cyzicenum quoque reperisset, ei postridie futuram Claudiopolis et Maronæ electionem intimasse. In cæteris autem electionibus aliarum ecclesiarum etiam per scripturam affirmabant eum vocatum. Ad cujus eorum asserverationis probationem, insinuabant instrumentum patriarchalis notarii, Stephani Narsitæ, factum die 23 Augusti, elapsa paulo ante 4 indictione, quod per lectum hujusmodi ad verbum erat : « Mensis Augusti die 23, feria 7, indictione 4, in præsentia reverendi episcopiani, domini Constantini Chiromachi, Theodori Phialitæ et Michaelis Chamulæ, nos deputati a sanctissimo domino nostro et universali patriacha, et interveniente notitia maxime venerabilis chartularii sanctissimæ Dei Majoris ecclesiæ, domini Eustathii Chandreni, ad arcessundum sanctissimum metropolitanum Cyzici, dominum Joannem, ut in crastinum veniret ad sacram sanctam synodum, et præsens adesset futuris electionibus viduarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam exponeret; et ut ei significaremus, futurum, ut nisi compararent, ejusmodi electiones etiam ipso absente procederent, propterea quod de his variæ monitus esset etiam a reverendo Episcopiano, domino Constantino Chiromacho, nec ejus denuntiationibus parere voluisset; venimus hodierno die ad cellulas dicti sanctissimi metropolitani, sitas propter venerabilem mansionem Studianam, cumque reperissemus eum ibidem in lectulo jacentem, ut qui non recte valeret, diximus ei, quemadmodum a patriarchali et sacra dignitate deputati essemus, ad ea quæ supra indicata sunt, ipsum exhortantes. Quippe si fortassis ipse vel præsens esse die crastino futuris (ut dictum est) electionibus viduatarum sanctissimarum ecclesiarum, vel sententiam de iis suam exponere nollet : eas etiam ipso absente processuras. Ille vero nobis respondit, etiam alias facta esse pro ecclesiis electiones a confratribus suis, absque præsentia sententiaque sua. Quapropter idem ab eis etiam in viduatis modo ecclesiis faciendum. Non enim venire se posse ad sacram sanctam synodum, et electionibus adesse, propterea quod acriter ægrotaret. Inde multum a nobis rogatus, ut vel sententiam suam exponeret, ne id quidem facere voluit. Ad horum igitur indicationem, præsens instrumentum confecimus ; quod in litteras relatum, et pro more corroboratum, dedimus mense et indictione supra scriptis. Humilis diaconus sanctissimæ Dei Majoris Ecclesiæ, et patriarchalis notarius, Stephanus Narsites, subscripsit. »

A Ἐκκλησιῶν. Αὐτὸς γὰρ, φησὶν ὁ Ἰκονίου, γάμου γεγονότος ἐπὶ ἐξαδέλφῃ τοῦ ῥαιφερενδαρίου, εὑρὼν ἐκεῖσε μετακληθέντα καὶ τὸν Κυζίκου, δέδωκε τούτῳ εἰδῆσιν τῆς γενησομένης ψήφου τῇ ἐπιούσῃ ἐπί ε τῇ Κλαυδιουπόλει καὶ τῇ Μαρωνείᾳ ‘ ἐπὶ δὲ ταῖς λοιπαῖς ψήφοις τῶν ἑτέρων Ἐκκλησιῶν καὶ ἐγγράφως γενέσθαι διετείνοντο τὴν τούτου μετάκλησιν. Καὶ εἰς παράστασιν τῆς βεβαιολογίας αὐτῶν καὶ σημείωμα ἐνεφάνιζον τοῦ πατριαρχικοῦ νοταρίου, Στεφάνου τοῦ Ναρσίτου, γεγονὸς κατὰ τὴν κγ΄ τοῦ Αὐγούστου τῆς πρὸ μικροῦ διελθούσης δ΄ ἐπινεμήσεως, ὃ καὶ ἀναγνωσθὲν ἐπὶ λέξεων εἶχεν οὕτως· « Μηνὶ Αὐγούστῳ κγ΄ ἡμέρᾳ ζ΄ ἐπινεμήσεως δ΄, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, Θεοδώρου τοῦ Φιαλίτου B καὶ Μιχαὴλ τοῦ Χαμούλη, ὡρισθέντες παρὰ τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, εἰδήσει καὶ τοῦ τιμιωτάτου χαρτοφύλακος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας κυροῦ Εὐστᾳθίου τοῦ Χανδρηνοῦ, μετακαλέσασθαι τὸν πανιερώτατον μητροπολίτην Κυζίκου κῦρον Ἰωάννην ἀνελθεῖν κατὰ τὴν αὔριον εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις γενέσθαι ψήφοις τῶν χηρευουσῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἢ γνώμην ἐκθέσθαι, καὶ ἀναδιδάξαι τοῦτον ὡς εἰ μὴ οὕτω ποιήσει, μέλλουσιν αἱ τοιαῦται ψῆφοι προβῆναι καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ, διὰ τὸ περὶ τούτων μηνυθῆναι αὐτὸν διαφόρως καὶ παρὰ τοῦ εὐλαβοῦς ἐπισκοπειανοῦ, κυροῦ Κωνσταντίνου τοῦ Χειρομάχου, καὶ μὴ θελῆσαι τὰ τούτου μηνύματα ἐκπληρώσαι· ἀφικόμεθα τὴν σήμερον ἐν τοῖς κελλίοις τοῦ C ῥηθέντος πανιερωτάτου μητροπολίτου, τοῖς διακειμένοις πλησίον καὶ σύνεγγυς τῆς σεβασμίος μονῆς τῶν Στουδίου, καὶ ἐντυχόντες τούτῳ ἐκεῖσε ἐπὶ κλίνης κειμένῳ, ὡς ἀῤῥώστως ἔχοντι, εἴπομεν πρὸς αὐτὸν καθὼς παρὰ τῆς πατριαρχικῆς καὶ θείας μεγαλειότητος ὡρίσθημεν, ὅσα ὁ λόγος ἀνωτέρω ἐδήλωσε, παρεγγυησάμενοι τούτῳ. Ὡς, εἴπερ ἴσως οὐ θελήσει οὗτος ἢ παρουσιάσαι κατὰ τὴν αὔριον εἰς τὰς γενησομένας (ὡς εἴρηται) ψήφους τῶν χηρευουσῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἢ γνώμην ἐπὶ ταύταις ἐκθεῖναι, προβήσονται αὗται καὶ ἀπουσίᾳ αὐτοῦ. Ὁ δὲ πρὸς ἡμᾶς ἀπεκρίθη ταῦτα· ὡς καὶ ἄλλοτε προέβησαν ψῆφοι Ἐκκλησιῶν παρὰ τῶν τούτου συναδέλφων ἄνευ παρουσίας αὐτοῦ καὶ γνώμης. Τοῦτο γοῦν γενέσθω παρ’ αὐτῶν καὶ ἐπὶ ταῖς νῦν χηρευούσαις D Ἐκκλησίαις· οὐ γὰτ δύναται ἀνελθεῖν εἰς τὴν θείαν καὶ ἱερὰν σύνοδον, καὶ παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς ψήφοις. διὰ τὸ δεινῶς νοσηλεύεσθαι. Πολλὰ γοῦν παρακληθεὶς παρ’ ἡμῶν κἂν γνώμην ἐκθέσθαι, οὐδὲ τοῦτο ποιῆσαι ἠθέλησεν. Εἰς δήλωσιν οὖν τούτων τὴν παροῦσαν σημείωσιν ἐξεθέμεθα, ἣν παρεκβαλόντες καὶ συνήθως πιστωσάμενοι ἐπιδεδώκαμεν μηνὶ καὶ ἐπινεμήσει τοῖς προγεγραμμένοις. Ὁ εὐτελὴς διάκονος τῆς ἁγιωτάτης τοῦ Θεοῦ Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ πατριαρχικὸς νοτάριος Στέφανος ὁ Ναρσίτης. »

2. Itaque verbis hujus instrumenti abutentes adversarii Cyzicani, ad omnes electiones etiam Cyzicenum arcessitum fuisse dicebant. Ac se quidem, quod sui fuisset muneris, fecisse ; verum ipsum noluisse comparere : addentes episcopianos

β΄. Τοῖς οὖν ῥήμασι τοῦ τοιούτου σημειώματος ἀποχρώμενοι οἱ τοῦ Κυζίκου ἀντίθετοι, Ἔλεγον ἐν πάσαις ταῖς ψήφοις μετάκλητον γενέσθαι καὶ τὸν Κυζίκου· καὶ αὐτοὶ μὲν τὸ οἰκεῖον ποιήσασθαι, τοῦτον δὲ μὴ θελῆσαι παρουσιάσαι· προστιθέμενοι ὅτι κα—

ἐπισκοπειανοὶ κατ' ἐπιτροπὴν τοῦ θεοφιλεστάτου χαρτοφύλακος κατὰ τὸ ἔθος ἀπεστάλησαν εἰς τὰ ἐν οἷς καταμένει κελλία ὁ Κυζίκου, ἔνθα καὶ ὁ πατριαρχικὸς νοτάριος ἐπὶ τῇ δευτέρᾳ ψήφῳ ἐπιδεδήμηκεν, ὡς διείληπται, καὶ μετεκαλέσαντο τοῦτον κατὰ τὸ σύνηθες εἰς τὰς προβησομένας παρ' αὐτῶν ψήφους· οἵτινες, ἐλθόντες πρῶτων μὲν εἰς τὸν ἁγιώτατόν μου δεσπότην καὶ οἰκουμενικὸν πατριάρχην, εἶθ' οὕτω καὶ πρὸς αὐτους, εἶπον μὴ ἐφευρεῖν τοῦτον ἐν τοις αὐτοῦ κελλίοις· μαθεῖν δὲ ὅτι ἔν τινι τῆς πόλεως προαστείῳ διάφει. Ἀλλὰ καὶ πρὸς ταῦτα ὁ Κυζίκου γενναιότερον ἀντικατέστη τοῖς τοιούτοις συλλειτουργοῖς, πρὸς μὲν τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον προσθέμενος, ὡς οὐδέποτε τοιαύτη πρύσκλησις ἐκ τοῦ παρήκοντος περὶ ψήφου πρὸς μητροπολίτην γέγονε παρὰ συναδέλφου αὐτοῦ, εἴγε καὶ δοίη τις τοῦτο γενέσθαι· ἀλλὰ παρὰ τῶν συνήθως στελλομένων εἰς τὴν τῆς ψήφου μετάκλησιν, κυρίας τυπουμένης τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ ἡμέρας, καὶ παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος στελλομένων τῶν μηνυτῶν, καὶ οὕτω τῶν μηνυθέντων ἢ αὐτοπροσώπως παρουσιαζοντων, ἢ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφων γινομένων, ἢ καὶ ἀντιγνωμοτούντων, δῆλης πάντως γινομένης τῷ ψηφηφορικῷ τῆς ἐγγράφου γνώμης αὐτων, καὶ διὰ τῶν γραμμάτων παρεῖναι δοκούντων καὶ τῶν ἀπόντων. Ἐπεὶ οὖν, φησὶ πρὸ μιᾶς τῆς ἐπὶ τῇ ψήφῳ κυρίας κατὰ τὸν τοῦ Ἰκονίου λόγον τῇ μεγάλῃ πόλει παρῆν, καὶ ἐξῆς ταῖς μετὰ τὴν ψῆφον ἡμέραις, πῶς ποτε ἄρα καὶ πιστευτέοι οἱ λέγοντες μὴ παρεῖναι τοῦτον τῇ μεγάλῃ πόλει κατὰ τὸν τῆς ψήφου καιρόν; Καὶ ἐζήτει προκομισθῆναι καὶ τὸν ψηφηφορικὸν, καὶ ἀναθεωρηθῆναι τοῦτο, εἰ ἄρα εὕρηται ἐγγεγραμμένα τὰ παρὰ τῶν συναδέλφων αὐτοῦ προτεινόμενα. Κἂν μὲν οὖν, αὐτός φησι, καὶ μόνος τῶν ψήφων ἀπελιμπάνετο, ἴσως ἂν εἶχε λόγον τὰ προβαλλόμενα· ἐπεὶ δὲ καὶ ἕτεροι σὺν αὐτῷ μητροπολῖται ἀπελείφθησαν τῆς ψήφου τῶν ψηφισθεισῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ οὐδὲ αὐτοὶ μετεκλήθησαν, φαίνονται προφανῶς ταῖς ἀληθείαις ἐναντιούμενοι οἱ ἀντίθετοι. Πρὸς μέντοι τὰ τοῦ σημειώματος ῥήματα αὐτὰ καὶ πάλιν τὰ ἀνωτέρω διαληφθέντα προίθετο ὅτιπερ αὐτὸς, μὴ θέλων τὸ ὑποκνίζον τὴν τούτου ψυχὴν σκάνδαλον ἀνημέρωτον ἐπικρύπτειν, καὶ ἐν τῷ μετακλητικῷ σημειώματε τὴν αἰτίαν ἐξέφηνε, ζητῶν τὴν διόρθωσιν ἐφ' οἷς ἀγαναχτικώτερος γέγονεν. Οἱ δὲ ψηφισάμενοι, παραγκωνισάμενοι τὸν τούτου ἀπόλογον, τὴν ψῆφον κατὰ τὸ δόξαν αὐτοῖς αὐτόνομον πεποιήκασιν. Ἐπὶ τούτοις παρὼν καὶ ὁ πρωτόθρονος Καισαρείας ἀνέκραξε καὶ αὐτὸς λέγων ὡς οὐδὲ οὗτος, ἀφ' οὗ καιροῦ κεχειροτόνηται ἀρχιερεὺς, εἰς ψῆφον ἀνελθεῖν μετεκλήθη, καὶ ταῦτα τριῶν Ἐκκλησιῶν ψηφισθεισῶν, Δυῤῥαχίου, Μιλήτου καὶ Φιλιππουπόλεως. Ἀλλ' οὐδὲ τὴν σήμερον ἐδόθη τούτῳ παρά τινος εἴδησις τῆς πρὸς τὴν βασιλείαν μου τῶν μητροπολιτῶν συνελεύσεως αὐτὸς δὲ, οἰκοθεν κινηθεὶς, συνεισῆλθε τοῖς λοιποῖς ἀρχιερεῦσιν εἰς βῆμα τῆς βασιλείας μου. Καὶ ὁ Λευκάδος δὲ συνεδὲ τῷ Καισαρείας ἐφθέγγετο, καρδιολγῶν ἐφ' οἷς οὐκ ἠξκωτο λόνου ἐπὶ ταῖς ψήφοις τῶν ῥηθεισῶν ριῶν Ἐκκλησιῶν. Οὗ χάριν, ὡς μὴ ἀνελθὼν, οὐδὲ

A quoque jussu religiosissimi chartularii de more missos ad eas fuisse Cyzizeni cellutas, in quibus commorabantur; ubi et patriarchalis notarius in electione secunda præsens fuerit, uti dictum est: atque hos pro more Cyzizenum ad electiones per ipsos conficiendas arcessivisse. Cumque redissent isti primum ad sanctissimum dominum meum et universalem patriarcham, deinde ad ipsos quoque dixisse, non invenisse se hominem in cellulis suis, intellexisse vero, in quodam eum suburbano degere. Sed ad illa quoque fortiter sese comministris suis Cyzizenus opposuit, cum ad Iconiensis orationem adjiceret, si maxime quis concederet, rem ita gestam esse; nunquam tamen ejusmodi citationem electionis causa obiter ad metropolitanum B esse factam a confratre: sed ab illis qui pro more mittuntur arcessitum ad electionem, designato fatali electionis die, legatisque denuntiatoribus a Chartulario; atque ita citatis vel in persona propria comparentibus, vel per litteras electionem approbantibus, aut rejicientibus: quorum quidem sententia scripto comprehensa, sic exprimi per electionis decretum debeat, ut etiam absentes per litteras adfuisse videantur. Quandoquidem igitur, inquit, die proximo ante fatalem electionis diem, quemadmodum Iconiensis narrat, ad urbem fui: similiterque subsecutis electionem diebus, quonam pacto fides illis adhibenda, qui dicunt, electionis tempore me ad urbem non fuisse? Simul petebat electionis quoque decretum proferri, et perlustrari, an invenirentur eidem inscripta, quæ a fratribus suis prætexerentur. Præterea si solus, inquit, C electionibus ipse non interfuisset, fortassis ratione non carerent, quæ proferrentur. Sed cum alii quoque metropolitani secum ab electione, qua prospectum sit ecclesiis, abfuerint, ac ne ipsi quidem arcessiti fuerint, palam parere, veritati adversarios refragari. Ad instrumenti sane verba, rursus indicata superius in medium afferebat: quod nimirum ipse, qui nollet indomitum illud scandalum, quod animum ejus urebat, occultare, etiam in citationis instrumento causam ipsam expresserit, eorum correctionem postulans, quæ ipsum ad indignationem commovissent. Illos autem electionis auctores, hoc ejus responso spreto, pro arbitrio suo liberam electionem instituisse. Secundum hæc D primæ sedis episcopus Cæsariensis, qui præsens aderat, exclamavit et ipse, dicens: ex eo tempore quo pontifex ordinatus esset, nec se fuisse appellatum, ut ad electionem veniret idque factis ecclesiarum trium electionibus Dyrrhachinæ, Milesiæ, Christianopolitanæ. Imo nec hodie uno die significatum sibi fuisse a quoquam de metropolitanorum ad majestatem meam conventu: sed suapte sponte motum, cum reliquis pontificibus majestatis meæ tribunal adiisse. Cæsariensis orationi consentanea proferebat et Leucadis episcopus, quiritans nullam sui rationem habitam in electionibus dictarum trium ecclesiarum. Ideoque se, qui non accessisset

nec vota sua conjunxisse cum earum electionum auctoribus. Sed et Cariæ pontifex ingressus dixit, se congressis episcopis ad instituendas electiones pro viduatis sanctissimis ecclesiis, quandoquidem nonnullos pontificum, qui ad urbem imperatoriam erant, præsentes non cerneret, interrogasse, num eorum sententiæ haberentur. Responsum vero sibi fuisse, Cyzicenum a Narsita citatum, ut electionibus suscipiendis interesset, dixisse: etiam alias absente se hujusmodi electiones fuisse factas. Neque novi quidquam futurum, si rursus idem confieret. Quæ verba cum indicare quiddam non bonum perspiceret, dixisse se fieri nullo modo posse ut hodierno die electiones istæ procederent: præsertim, quod alii quoque fratres abessent peregre, videlicet primæ sedis antistes, Chalcedonensis, et Leucadicus. Secutos quoque sententiam suam metropolitanos quosdam, Methymnæum, Nazianzenum, Paronaxium, et alios. Verum prævaluisse, qui aliter censerent, et electiones institutas fuisse. Quam Cariæ pontificis orationem ceu veram amplectebantur, qui aderant, Methymnæus, Nazianzenus, Paronaxius. Hoc modo partes ipsæ quasi manus inter se conserentes, sibi adversabantur.

3. Quamobrem majestas mea perite animum advertens iis quæ fuissent a partibus proposita, nec leges ecclesiasticas et apostolicas atque synodicas traditiones, sacrosque canones earum violari volens, cum etiam deprehendisset, adversarios Cyziceni, confratres et comministros ejus, nihil, quod robur haberet, allegasse, sed præter sancita supradictis sacris canonibus et antiquitus accepta Magnæ ecclesiæ consuetudine in electionibus, indicatarum ecclesiarum, Claudiopolitanæ, Maroniensis. Dyrrhachinæ, Milesiæ, et Christianopolitanæ electiones processisse: vestigiis ipsorum canonum insistens statuit atque pronuntiavit, eamdem promulgantibus cum majestate mea sententiam sanctissimis quoque patriarchis, nullam vim antistitum sic electorum, ceu dictum est, ordinationem et electiones obtinere: sed pro non factis habendas, deque facta ordinatione Maroneæ pontificis ordinati censendum, sicut insertus ille supra XIX Antiochenæ synodi canon tradit, hæc diserte proferens: « Sin aliter res, præter hæc modo definita, geratur, nullum ordinatio robur habeat: » sed aliæ fiant electiones pro dictis ecclesiis, in quibus electiones et ordinationes præter canones processerunt, uti dictum fuit. Quamobrem deinceps et in posterum sancit imperatoria majestas nostra, citra recusationem universos, qui ad urbem sunt, pontifices esse convocandos: qui vel omnes adsint electionibus, si fieri potest, vel per litteras astipulentur; nec in rebus minime ludicris esse ludendum, sed extra omnem affectum illos cæteris præferendos, quos præter doctrinam vita quoque reprehensionis expers ornat: aut si doctrina forte claudicet,

A ὁμνψηφος γέγονε τοῖς ψηφισαμένοις αὐτάς. Ἀλλὰ καὶ ὁ Καρίας εἰσελθὼν εἶπεν ὡς, συνελθόντων αὐτῶν ἐπὶ τῷ ποιήσασθαι ψήφους τῶν χηρευουσῶν ἁγιωτάτων Ἐκκλησιῶν, ἐπεί τινας τῶν ἐνδημούντων ἀρχιερέων τῇ βασιλευούσῃ οὐκ εἶδε παρουσιάζοντας, ἤρετο εἰ γνῶμαι τούτων εἰσὶν, ἤκουσε δὲ ὡς ὁ Κυζίκου, παρὰ τοῦ Ναρσίτου διαμηνυθεὶς παρουσιάσαι ἐπὶ ταῖς μελλούσαις προβῆναι ψήφοις, ἔφησε καὶ ἄλλοτε τῇ αὐτοῦ ἀπουσίᾳ τοιαύτας ψήφους γενέσθαι, οὐ καινὸν δὲ καὶ αὖθις τοῦτο πραχθῆναι. Οὐκ ἀγαθὴν οὖν ἔμφασιν αὐτὸς κἀτανοῶν ἔχειν ταῦτα τὰ ῥήματα, τῶν ἀδυνάτων εἶπεν εἶναι προβῆναι ψήφους τὴν σήμερον· καὶ μάλιστα ὅτι καὶ ἕτεροι τῶν ἀδελφῶν ἀποδημοῦσιν, ἥγουν ὁ τε πρωτόθρονος, ὁ Χαλκηδόνος, καὶ ὁ Λευκάδος. Ἠκολούθουν δὲ αὐτῷ καί τινες
B τῶν μητροπολιτῶν, ὅ τε Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ, ὁ Παροναξίας, καὶ ἕτεροι. Ἀλλ' ὑπερίσχυσαν, φησὶν, οἱ ἄλλως λέγοντες καὶ τὰ τῶν ψήφων προέβαινον. Οὓς λόγους τοῦ Καρίας ᾠκειοῦντο ὡς ἀληθεῖς παρόντες ὁ Μηθύμνης, ὁ Ναζιανζοῦ καὶ ὁ Παροναξίας. Ἦσαν οὖν τὰ μέρη ἐν τούτοις ἀντιπαλαμώμενά τε ἀλλήλοις καὶ ἐναντιούμενα.

Γ'. Ἡ γοῦν βασιλεία μου ἐπιστατικώτερον προ
σχοῦσα τοῖς παρὰ τῶν μερῶν προτεθεῖσι, καὶ μ
θέλουσα παραθραύεσθαι καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικο
θεσμοὺς καὶ τὰς ἀποστολικὰς καὶ συνοδικὰς πα
δόσεις καὶ τοὺς ἱεροὺς κανόνας αὐτῶν, καὶ κατα
βοῦσα μηδέν τι ἐνδύναμον δικαιολογήσασθαι τοὺς
ἀντιδίκους τῷ Κυζίκου συναδελφοὺς τούτου καὶ συλ-
C λειτουργοὺς, ἀλλὰ παρὰ τὰ διωρισμένα τοῖς θεσ-
ληφθεῖσιν ἱεροῖς κανόσι καὶ τῷ ἀρχαιοπαραδότῳ τῆς
Μεγάλης ἐκκλησίας ἔθει ἐπὶ ταῖς ψήφοις προβῆναι
τὰς ψήφους τῶν ῥηθεισῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Κλαυδιουπόλεως, τῆς Μαρωνείας, τοῦ Δυῤῥαχίου, τῆς Μιλήτου καὶ τῆς Χριστιανουπόλεως, ἀκολούθως τούτοις διέγνω καὶ ἀπεφήνατο, συνδιαγωμονησάντων τῇ βασιλείᾳ μου καὶ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειροτονίαν καὶ τὰς ψήφους τῶν οὕτω ψηφισθέντων, ὡς εἴρηται, ἀλλ' ὡς μηδὲ γεγονυίας λογισθῆναι, καὶ τὴν γεγονυῖας χειροτονίαν τοῦ χειροτονηθέντος Μαρωνείας ( ), καθὼς ὁ ἄνωθεν κατα-
στρωθεὶς, ιθ' τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ συνόδου διαλαμβάν
κανὼν, λέγων ῥητῶς οὑτωσί· « Εἰ δὲ ἄλλως πα
τὰ διωρισμένα γίνοιτο, μηδὲν ἰσχύειν τὴν χειρο
D νίαν, » ἀλλ' ἑτέρας ψήφους γενέσθαι ἐπὶ ταῖς β
θείσαις Ἐκκλησίαις, ἐφ' αἷς αἱ ψῆφοι καὶ αἱ χειρ
τονίαι παρὰ κανόνας προέβησαν, ὡς διείληπτα
Καὶ γοῦν τὸ ἀπὸ τοῦδε καὶ εἰς τὸν ἑξῆς θεσπίζει
κράτος ἡμῶν, ἐκ τοῦ ἀπαραιτήτου πάντας τοὺς
τῇ μεγάλῃ πόλει ἀρχιερεῖς συγκαλεῖσθαι, καὶ
παρεῖναι τοὺς πάντας ἐπὶ ταύταις, εἰ δυνατὸν,
καὶ διὰ γραμμάτων ὁμοψήφους γίνεσθαι, καὶ
παίζειν, ἐν οὐ παικτοῖς· ἀλλ' ἐκείνους προτιμᾶσθαι
τῶν ἄλλων πάθεις ἐκτὸς, οὓς μετὰ τοῦ λόγου καὶ
βίος κοσμεῖ ἀνεπίληπτος, ἢ τοῦ λόγου σκάζοντος

(2) Deesse aliquid videtur.

ἴσως, οἷς ὁ μακρὸς χρόνος καὶ τὸ περὶ τὴν Ἐκκλησίαν πολύπονον τὸ ἐνδέον ἀποχαρίζεται. Οὕτω γὰρ ἂν αἱ ψῆφοι θεαρέστως γίνοιντο, καὶ οὐκ ἐπὶ κρίματι καὶ κινδύνῳ τῆς τῶν ψηφιζομένων καὶ ψηφοφορούντων ψυχῆς. A quibus ætas provectior. et multi pro ecclesia tabores exantlati, quod alioqui deest, supplent. Nam sic electiones modo Deo grato fient, nec ad judicium atque periculum animi eorum qui eliguntur, quippe suffragia ferunt.

Οἱ μέντοι παρουσιάσαντες μητροπολῖται ἦσαν οὗτοι· ὁ Καισαρείας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Κυζίκου, ὁ Σίδης, ὁ Ἀμασείας, ὁ Νεοκαισαρείας, ὁ Καρίας, ὁ Λαοδικείας, ὁ Ἰκονίου, ὁ Συλαίου, ὁ Ἱεραπόλεως, ὁ Εὐχαΐτων, ὁ Κερασοῦντος, ὁ Ἀβύδου, ὁ Λαρίσσης, ὁ Κορίνθου, ὁ Μηθύμνης, ὁ Ἁροναξίας, ὁ Προικονήσου, ὁ Ἡρακλέος, ὁ Λευκάδος, ὁ Γαρέλλης, ὁ Ναζιανζοῦ.

Metropolitani quidem præsentes, hierant: Cæsariensis Ephesinus. Cysicenus. Sidensis. Amasiensis. Neocæsariensis. Cariensis. Laodicenus. Iconiensis. Sylæensis. Hierapolitanus. Euchaitensis. Cerasuntius. Abydenus. Larissensis. Corinthius. Methymæus. Poronaxius. Præconnesius. Heraclanus. Leucanius. Garellius. Nazianzenus.

II.

UT TONDEANTUR ELECTORUM PONTIFICUM UXORES [3]. (A. 1187.)

Τὸ γεγονὸς σημείωμα παρὰ τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Ἰσακίου τοῦ Ἀγγέλου περὶ τοῦ ἀποκείρεσθαι τὰς τῶν ὑποψηφίων ἀρχιερέων γυναῖκας, ἀπολυθὲν κατὰ τὴν κ' τοῦ Σεπτεμβρίου μηνός, ἡμέρᾳ τετάρτῃ, ἐπινεμήσεως πέμπτης. B *Ut tondeantur electorum pontificum uxores. Publicatum die* 20 *mensis Septembris, feria quarta, indictione quinta.*

Ἡ ἔννομος τοῦ βασιλέως ἀπόφασις οὐκ ἀκίνδυνος τοῖς παρανομοῦσι φανήσεται· ὡς γὰρ ὄμφακες ὀδοῦσι καὶ καπνὸς ὄμμασι βλαβερὸν, οὕτω καὶ παρανομία τοῖς χρωμένοις αὐτῇ. Πρὸς τί δέ μοι καὶ ἀφορᾷ τὸ τοῦ λόγου προαύλιον; Ὁ ἱερώτατος μητροπολίτης Κυζίκου καὶ τὴν σήμερον εὑρίσκων τὴν βασιλείαν μου θεμιστεύουσαν, συνεδριαζόντων αὐτῇ τοῦ τε ἁγιωτάτου μου δεσπότου καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν ἑτέρων ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, τοῦ θεουπόλεως Ἀντιοχείας καὶ τοῦ Ἱεροσολύμων, μηδὲ τῶν ἐν τῇ μεγάλῃ πόλει C ἐνδημούντων ἱερωτάτων ἀρχιερέων ἀπολιμπανομένων, ὧν τὸ πρὸς ὄνομα διαληφθήσεται κάτωιεν, προέθετο· ὅτι τινὲς τῶν εἰς μητροπόλεις ἢ ἀρχιεπισκοπὰς ψηφισθέντων καὶ χειροτονουμένων πρὸ τῆς χειροτονίας ἔχοντες γαμετὰς, αὐτοὶ μὲν τὸ καταξιωθῆναι τοῦ χρίσματος τῆς ἀρχιερωσύνης οὐκ ἀπηνήναντο· αἱ δὲ σύνοικοι τούτων τὸν αὐτὸν καὶ πάλιν κοσμικώτερον σχηματισμὸν ἀμφιέννυνται, ἀνυποστόλως ταῖς οἰκίαις ἐνδιατρίβουσαι ἐν αἷς κατῴκουν τὸ πρότερον, καὶ οὔτε γυναικείοις μοναστηρίοις εἰσήχθησαν, ἀλλ' οὐδὲ τῷ Θεῷ ἑαυτὰς ἀφιέρωσαν καὶ τὸν μονήρη βίον ἠσπάσαντο· καὶ ταῦτα τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων ῥητῶς ἐγκελευομένων, τοὺς χειροτονηθέντας ἀρχιερεῖς ἐκ παντὸς τρόπου τῶν πρὸ τῆς χειροτονίας συζευχθεισῶν D αὐτοῖς ἀπέχεσθαι νομίμων γαμετῶν, ὅτι μὴ ἐξ ἐπιτάγματος, ἀλλ' αὐθαιρέτῳ γνώμῃ ἕκαστον τῶν τοιούτων προσώπων εἰς Ἐκκλησίαν ψηφισθὲν ἢ τὴν ἀποχὴν καὶ τὸ ἀγάμετον οἰκειώσαιτ' ἂν διὰ τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα, ἢ τὴν ἀμίαντον συνάφειαν διὰ τὸ τοῦ γάμου προέλοιτο, τίμιον. Καὶ ταῦτα λέγων καὶ κανόνων διαφόρων ἐπέμνητο, ὧν καὶ εἷς ὁ μὴ ἦν τῆς ς] συνόδου ταυτὶ κατὰ ῥῆμα διαλαμβάνων· « Ἡ τοῦ πρὸς ἐπισκοπῆς προεδρίαν ἀναγομένου γυνὴ, κατὰ κοινὴν συμφωνίαν τοῦ ἰδίου

Legitimam imperatoris sententiam non sine periculo delinquentes experientur. Ut enim dentibus acerba uva, oculis fumus nocet, sic iniquitas iis qui ipsa utuntur. Quorsum vero mihi hoc orationis spectat præludium? Cum sacratissimus Cyzici metropolitanus invenisset majestatem meam hodierno quoque die jura reddentem, assidentibus sanctissimo domino meo œcumenico patriarcha, et aliis sanctissimis patriarchis, Antiocheno videlicet et Hierosolymitano; nec abessent, qui tunc in urbe regia sacratissimi pontifices erant, quorum nomina inferius continebuntur: propositum est, quosdam eorum qui ad metropoles vel archiepiscopas electi et ordinati sunt, cum uxores ante ordinationem haberent, non recusare quidem, quin primarii sacerdotii chrismate inungerentur; sed eorum uxores eumdem rursus mundanum habitum induere, inverecunde agentes, in iis ædibus, quas antea habitabant: nec femineis introductas esse monasteriis, sed nec Deo seipsas dedicasse, et vitam delegisse monasticam. Et hæc, cum sacri divinique canones expressim moneant, electos pontifices a legitimis suis uxoribus, quas ante ordinationem habebant, omni modo abstinere: ut non ex præcepto, sed propria voluntate eorum quisque continentiam vel cælibatum proprium sibi deligat, propter dignitatem sacerdotii, aut propter matrimonii honestatem, conjunctionem castam præferat. Hæc dicens, varios canones allegabat, inter quos et quadragesimus octavus erat sextæ synodi, hæc ad verbum comprehendens: « Uxor ejus, qui ad episcopalem dignitatem promovetur, communi viri sui consensu prius separata, postquam in episcopum ordinatus est et consecratus, manasterium ingrediatur, procul ab episcepi habitatione exstructum, et episcopi providentia fruatur. Sin autem

(3) **Leunclav. ibid., p. 175.**

digna visa fuerit etiam ad diaconatus dignitatem provehatur.» Lecto igitur hoc canone, imperium meum in hominibus agnoscens maxima dona Dei a superna clementia, et regni ac sacerdotii divinitus concessam unctionem et dignitatem ex uno eodemque perenni fonte manare, humanamque exornare vitam, et amplificare: nihil etiam studiosus colens, quam sacerdotum auctoritatem, qui regia ex sacra circumspectione manus sustinentes, Deum pro universa Christiana multitudine deprecantur, et ut sacræ quædam ancoræ imperialem potentiam suffulciunt: postquam etiam canones contemni et infringi cognovisset in bene instituta republica, et quidem nostræ potentiæ, quasi non soluti essent creati pontifices, qui suis uxoribus cohabitare non vererentur, non parum commotum est.

A ἀνδρὸς προδιαζευχθεῖσα, μετὰ τὴν ἐπ' αὐτῷ τῆς ἐπισκοπῆς χειροτονίαν ἐν μοναστηρίῳ εἰσίτω, πόρρῳ τῆς τοῦ ἐπισκοπείου καταγωγῆς ᾠκοδομημένῳ, καὶ τῆς τοῦ ἐπισκόπου προνοίας ἀπολαυέτω. Εἰ δὲ καὶ ἀξία φανείη, πρὸς τὸ τῆς διακονίας ἀναβιβαζέσθω ἀξίωμα.» Ἀναγνωσθέντος οὖν τοῦ τοιούτου κανόνος ἡ βασιλεία μου μέγιστα τὰ ἐν τοῖς ἀνθρώποις δῶρα Θεοῦ παρὰ τῆς ἄνωθεν φιλανθρωπίας γινώσκουσα καὶ τὸ τῆς βασιλείας καὶ τὸ τῆς ἱερωσύνης θεόσδοτον χρίσμα καὶ ἀξίωμα ἐκ μιᾶς τῆς αὐτῆς ἀεννάου πηγῆς ἑκάτερα προϊόντα καὶ τὸν ἀνθρώπινον βίον κατακοσμοῦντά τε καὶ πιαίνοντα, καὶ μηδὲν οὕτω περισπούδαστον ἔχουσα ὡς τὴν τῶν ἱερέων σεμνότητα, οἵ τινες χεῖρας ἐγκαταστάντες τῇ βασιλείῳ καὶ θείᾳ περιωπῇ ὑπὲρ παντὸς τοῦ φιλοχρίστου πληρώματος τὸν Θεὸν ἱκετεύουσι καὶ ὡς ἱεραί τινες ἄγκυραι τὸ τῆς βασιλικῆς ἐπικρατείας ἐρείδουσιν, ἐπὰν καὶ μάθοι τοὺς κανόνας παραθεωρεῖσθαι καὶ παραθραύεσθαι ἐπὶ τῆς εὐνομίας καὶ ταῦτα τοῦ κράτους ἡμῶν, ὡς καὶ ἔτι μὴ διαζευχθέντων τῶν χειροτονηθέντων ἀρχιερέων, ἀλλὰ καὶ συνοικεῖν ἀνεχομένων ταῖς αὐτῶν γαμεταῖς, οὐ μικρῶς ἔπαθε τὴν ψυχήν.

Triste etiam quiddam nec gratum in piissimum chartophylacem mea intuens majestas, definiit, cohortantibus ad id sanctissimis patriarchis, uxores creatis pontificibus ante ordinationem conjunctas in muliebria monasteria procul sita ab habitatione pontificum sine dilatione induci, tonderique eas, et canonice apud monachas degere, in quo monasterio comam deposuerint; aut si ipsæ tonsuram recusent, qui eis ante ordinationem juncti erant matrimonio, pontificati solio et dignitate priventur, et in eorum locum alii sufficiantur. In posterum autem, qui ante creationem legitimam uxorem habebit, non aliter ordinari, quam si communi conjugum scripto consensu et placito, a se invicem separentur, et mulier monasticam vitam amplexa sit. Sic enim creatio sine offendiculo et damno, juxta sacros et divinos canones procedet, semota ab omni sacerdotalis ordinis reprehensione.

B Ταῦτά τοι καὶ στυγνόν τι καὶ ἄχαρι τῷ θεοφιλεστάτῳ χαρτοφύλακι προσβλεψαμένη ἡ βασιλεία μου παρ' αὐτὰ διωρίσατος προτρεψαμένων τοῦτο καὶ τῶν ἁγιωτάτων πατριαρχῶν, ἐν γυναικείοις μοναστηρίοις ἀνυπερθέτως εἰσαγαγεῖν τὰς πρὸ τῆς χειροτονίας συναφθείσας γαμετὰς τοῖς χειροτονηθεῖσιν ἀρχιερεῦσι, πόρρω τῆς τῶν ἀρχιερέων ᾠκοδομημένης καταμονῆς, καὶ ἀποκείρεσθαι ταύτας καὶ κανονικῶς κατὰ μοναχὰς διάγειν ἑκάστην αὐτῶν ἐν ᾗ μονῇ καὶ τὴν τρίχα ἀπέθετο· ἢ μὴ βουλομένων γυναικῶν ἑκουσίως τὴν ἀπόκαρσιν δέξασθαι τοὺς πρὸ τῆς χειροτονίας συναφθέντας αὐταῖς ἀπαγυμνωμένους εἶναι τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου καὶ ἀξιώματος, καὶ ἑτέρους ἀντ' αὐτῶν ἐπὶ ταῖς λαχούσαις αὐτοὺς ψηφίζεσθαι· καὶ τὸ ἀπὸ τοῦδε μὴ ἁπλῶς χειροτονεῖσθαι τὸν πρὸ τῆς χειροτονίας νόμιμον ἔχοντα γαμετὴν, εἰ μὴ διαζευχθεῖεν ἑκάτεροι, κατὰ κοινὴν τῶν συνεύνων ἔγγραφον συμφωνίαν τε καὶ ἀρέσκειαν, καὶ ἡ γυνὴ τὸν μονήρη βίον ἀσπάσεται· καὶ οὕτω τὰ τῆς χειροτονίας προβαίνειν κατὰ τοὺς ἱεροὺς καὶ θείους κανόνας ἀσκανδάλιστα καὶ ἀπρόσκοπα, καὶ μώμου παντὸς ἀπεξενωμένα τῆς ἱερατικῆς καταστάσεως.

C

Assidebant ad meæ majestatis tribunal pontifices, Cæsareæ, Ephesi, Cyzici, et alii non pauci.

Ἦσαν δὲ τῷ βήματι τῆς βασιλείας μου ἐπὶ τούτοις συνεδριάζοντες ἀρχιερεῖς· ὁ Καισάρειας, ὁ Ἐφέσου, ὁ Κυζίκου, καὶ ἕτεροι οὐκ ὀλίγοι.

III.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA [4]. (A. 1187.)

Quod Venetici quidem non nunc primo Romeis federati amici effecti sint, nec nuper borum amicis fautorisbusque connumerati, sed ex quo tempus crebrum priores fere omnibus Italiæ Romaniam adeuntes et devotionem, quam erga progenitores imperii nostri habebant, ferventius aliis exhibentes, acta ab eis apud Durachium testimonium perhibere non ambigunt: sane cum Robertus Viscardus gravi equoreo exercitu Romaniam invasit, hi

D tunc obvii in illum egressi haud neglecto navigio, et piissimo semperque memorando proavo imperii nostri, domino Alexio Comnano, accedentes fautores non vocati, non parvis periculis se opponentes in contra illum, victoriæ ei non quamlibet parsem contulerunt. Primum itaque hoc exordium primamque radicem devotionis, quam erga Romeos fovebant, exhibentes, ex qua fructus non sumpserunt ignobiles (non enim tunc solummodo

(4) Ex libro albo et Libris pactorum post Marinum *Storia civ. e polit. del commercio de Veneziani*. T. III. p. 301, nuper ediderunt Tafel et Thomas *Urk. z. alt. Handels-und Staatsgesh. der Rep. Venedig*. T. I (Wien 1856) p. 179-189.

Romeis servi erant, verum etiam aliis temporibus et locis, de quibus per partes exprimere prolixum est), a nostre sublimitatis progenitoribus non minima premia adepti sunt, unum quoddam corpus unanime cum Romania effecti uno capite, hoc videlicet imperio, dispensandum. Alii (5) sic uniti et Romanie maxime devoti, occulti ob cujusdam rerum excessum Romanie alieni effecti sunt. Verumtamen quoniam pia nostra tranquilitate in progenitorum suorum sceptra Romani imperii a Deo promota Venetici dilectionem et servitium erga Romaniam sacramento renovare voluerunt, notificata in conventione, quam imperio nostro et Romanie fecerunt, capitula juramento corroborantes, imperium equidem nostrum ad eorum servitium, que ipsi sepe Romanie fecerunt, memoriam veniens (6), eos usque in finem alienos a Romania non fore justum reputavit, suscepit autem eos iterum, misericordie januam pandens, corpusque Romani principatus ad pristinam rede git integritatem, membrum ejus amputatum rursum ipsi adjungens. Quoniam vero poposcerunt nostram sublimitatem, rogantes crisobulum ipsis factum a semper inter imperatores memorando patruo imperii nostri, domino Manuele Comnano, confirmans chysobula ipsis hactenus facta piissimorum semperque memorandorum imperatorum, videlicet proavi imperii nostri domini Alexii et magni patrui domini Johannis Comnanorum, comfirmari cum ceteris et a nostra clementia, imperium nostrum et hanc deprecationem eorum adimplens confirmat per presens chrysobulum verbum suum idem eorum chysobulum, quod sicque habet :

« Et aliquis firmioribus civitatibus fortitudinem addere volens secundas munitiones excogitavit, et custodibus custodias murisque muros adjecit, et hostium insultibus fortissima opposuit; set et auri pondus grave hujus gratia expendere, et perfectioni custodie prolixius tempus terere, et alia plura ad civitatis firmitatem atque custodiam largiri non refutavit. Nos vero et cum deo imperatorio principatu succincti, et potestatem atque virtutem habentes, nec non et pecuniarum thesauros, ubi placet et necessitas exigit, largius effundenles, non largiemur amicis fidelibus et benivolis, et sermone sermones confirmabimus, manumque ad ministrandum stillo exhibebimus ad eorum corroborationem, et vallum vallo adhibebimus, quatenus olim eis munimen custoditum custodiamus et muniamus ? Et ubi hoc imperialis benevolentie et voluntatis, non eis januam opilabimus (7), nec auditum eis serabimus, verum lecius eos adspiciemus et petitionem eorum perficiemus. Et quid mihi ad favores sermonis ? Venetis est quidem factum et a perpetue memorie aut (8) imperii nostri chrysobulum, diversa ipsis largiens liberalitatis beneficia. Sequitur autem ipsum mox et alterum a semper memorando et ter beato ab omnibusque dilecto domino et patre imperii nostri, eadem ipsis impertiens, at appositum est, quod tunc petiere et certe (9) ad restaurationem amborum, fidei et servitutis videlicet, quam erga imperium nostrum habebant, et sinceri amoris, quem erga Romaniam observare polliciti fuerant, nec non et affectus. Necessarium igitur est, et utraque hiisdem quas [9] continent dictionibus presenti nostre serenitatis chrysobulo nunc innovari, quatenus veluti civitatem in medio sitam summis presentis scilicet chrysobuli per omnia colligemus et muniamus. Habet itaque sic perpetue memorie imperatoris domini et patris imperii nostri chrysobulum :

« Consuevit sepe antiquior fides et devotio po-
« steriorem mallivolentiam contegere et delere,
« victis dominis et amicis memoria pristine sub-
« ditorum et amicorum bonitatis ; quale nunc et
« de Veniticis contigit. Imperium enim nostrum
« reminiscens eorum antique devocionis et fidei,
« quam erga perpetue memorie imperatorem et
« desiderabilem dominum et patrem imperii nostri
« exhibuere, pericula pro Romania subeuntes, et
« toto corde, cum inambigua strenuitate pugnan-
« tes contra hostes, qui tunc eam invaserant,
« paulo ante male ab eis gesta contempsit, et
« reversionem eorum suscepit, eisque nutum yla-
« rem ostendit, et accedentes eos amplexatum
« est, et primo quidem indulgentia eos dignos
« facit, ut et penitus nullam amodo subeant lesio-
« nem pro hiis, que in celsitudinem nostram et
« Romaniam ex diabolica infestatione commise-
« runt, verum habeant assiduam pietatis nostre
« indulgentiam per presens chrysobulum eis col-
« latam, pollicentibus et rursum ex toto corde
« pro Romania pugnare et pro omni cristiano
« ordine sub nostra existente clementia, quedam-
« que specialia servitia scripta per conventiones
« celsitudini nostre et Romanie observare polli-
« citis, secundum quod conventio a nunciis
« eorum facta de his latius narrat. Et quoniam
« petierunt idem chrysobulum ipsis factum beati
« imperatoris domini et patris imperii nostri cor-
« rigi sibique iterum dari, quia jam eo privati
« fuerant pro hiis que acciderant culpis, clementia
« nostra eos exaudivit precepitque, inviolabiliter
« hoc tamen scribi et hic poni, sic habens :

Et quid unquam est commutatio eorum, que sincere dilectionis et fidei sunt ? Et quem amicis ministrisque, peribulum subire paratis pro dominis et amicis, reddet quis talionem, et maxime tunc, cum

(5) Editores legendum censent : *At ii* Recte.
(6) Vertens.
(7) Editores notant : *obserabimus* supra legitur ; an *obturabimus ?* Tene tamen formam rariorem *opil.*
(8) Lege *avo*.
(9) *Cartam ?*

ipsi voluntarie pro eis inimicitiarum intersunt pugnis? Et quidem nostre benivolentie liberalitas, magnam hanc rem ponens, nullam repperit retributionem. Verumtamen retribuit, quantum tempus offert, et que amicis et ministris sunt acceptabilia. Sunt igitur ea, que retribuuntur eis fidei sincereque servitutis renumerationes, nostra quidem liberali voluntate benivoloque animo minora et pauciora, non autem ignobilia aliqua, nec amicis vel servis indigna. Verum quid michi proemium vult? Fidelium gesta Veneticorum nullus de hominibus ignoravit. Qualiter autem miriferis constructis navibus Epidamnum, quod nos Durachium vocamus, venerint: et viros navi pugnantes innumeros in auxilium nobis oblulerunt, proprioque stollo scelerosi stolum illius potenter devicerint, perdentes cum ipsis viris; qualiterque adhuc nobis faventes permaneant; et alia, que in mari laborantibus his videlicet viris peracta sunt, et que correcta omnes noverunt, quanquam nos non dicamus? Eapropter ad renumerationem hujusmodi serviliorum eorum elementia nostra concessit per presens crisobulum eos annuatim tempore erogativi accipere sollempnium viginti libras, quatenus per ecclesias distribuant proprias secundum velle suum. Honoravit autem et nobilissimum ducem honoratissima protosevasti dignitate cum salario ejus plenissimo; nec in persona ejus duntaxat honorem istum determinavit, nec indesinentem et perpetuum ac secundum successiones precepit eum fore ducibus, qui per tempora erunt. Similiter honoravit clementia nostra patriarcham eorum Ypertimum, id est superhonorabilem, cum salario librarum XX; et hunc honorem secundum successiones ad posteros patriarchas trasmisit, quatenus et his indesinens sit et perpetuuus et non tantum persone ejus. Constituit autem serenitas nostra et sanctissimam ecclesiam sancti apostoli et evangeliste Marci. Venicie existentem, ab uno quoque Amalfitanorum Constantinopoli et in tota Romana ergasteria habentium, et sub potestate dicti patriciati existentium, uno quoque anno accipere numismata yperpera tria. Ad hoc largitur eis et ergastoria in embolo Peramatis id est transitue existentia, cum eorum solariis, qui introitum et exitum habent versus embolum, progredientia ab Ebrayca usque in locum, qui dicitur Vigla, et que inhabitantur et que non inhabitantur, et in quibus Venetici manent et Greci ut in ergasteriis; et tres scalas, que secus mare sunt, et in manifesto spacto circumscribuntur. Largitur autem et sancto Quintino (10) *pistrinum, quod in latere ejusdem ecclesie est, et domui attinet Petrii et pensionem habet numismata viginti. Item largitur eis et ecclesiam sancti Andree, que est Durachii, cum ibidem existentibus imperalibus pensionalibus, sine tamen apparatu, qui in eis repositus est, quasi debens ad chelandia dari. Concessit autem celsitudo nostra et eos universas mercari species in omnibus Romanie partibus, videlicet apud magnam Laodiciam* (11) *Antiochiam, Mamistam, Adanam, Tarsum, Ataliam, Strorilum, Chium, Theologum, Fociam, Durachium, Aulonum, Korphum, Bunditiam, Methonum, Coronium, Nauplium, Corinthum, Thebas, Athenas Euripum, Dimitriadam, Thessalonicam, Chrysopolim, Peritheoriam, Avidum, Redestum, Adrianopolim, Aprum, Iracliam, Silimbriam, et apud ipsam magnam urbem, et simpliciter in omnibus partibus sub potestate nostre pie tranquillitatis existentibus, non prebentes quo modo pro qualibet propria merce quicquam commerchii gratia vel alicujus alius condictionis, que fisco debeatur, pacti videlicet xilocalami, limeniatici, portiatici, canischii, exafolii, archonticii et aliorum redditiuum, quorum causa negociari debent. In omnibus enim mercationum locis data est eis a nostra sublimitate libera licentia, debens superiores eos facere et ipsa inquisitione. Excident autem et ab ipso eparcho parathalasita* (11), *eleoparocho genicho, commerkiariis, kartulariis, yppologis, et hujusmodi omnibus, nullo per loca principum vel aliorum servitia communis tractantium presumente aliquid eorum contempnere, que hic diffinita sunt. Omnium enim specierum et mercium, quam* (12) *quispiam dicet, collata est eis negotiatio, et omnium emptionem faciendi habebunt potestatem, superantes omnem dationem. Hec igitur imperii nostri pietas sic dispensans sancit et precipit, nullum eis repugnare tanquam rectis et levis clementie nostre* (13) *et contra hostes auxiliatoribus et usque in finem seculi tales se fore pollicitis, nec quemquam omnino latibus sentire contraria, vel allegationes aliquas contra eos exercere, collatorum eis hic gratia ergasteriorum videlicet et scallarum. Cujuscunque enim juris hec sint, sive ecclesiastici sive privati aut publici sive sancte domus, nullus tamen tanget ea, que sunt nunc existentium fidelium celsitudinis nostre Veneticorum, et postmodum futurorum; quoniam multam benivolentiam et rectam voluntatem ergo imperium nostrum et Romaniam exhibuerunt, et hanc toto corde in perpetuum observare pollicentur, et pro Romano ordine ac Christiano prompte pugnare volunt et protestantur. Contra tales viros quis contradicet, aut quis placitum aggredietur? Quam ob rem neque secretum Petrii aut Mirelei, neque familiarium alibuis, neque monasterium sive templum sanctum, quibus videlicet collata ergasteria adlinent et scalle, contra hos movebunt. Erunt autem silentes et in dispensatione et dono sublimitatis nostre veraciter perseverantes. Si enim que nostra vult celsitudo dignis accipere non largimur, ceu viriliter operatis accelerantibus, quibus unquam largiemur? Ea propter donabuntur peratalisin.*

(10) Imo Ἀχινδύνῳ.
(11) De his nominibus conferantur doctissimæ Tafelii notæ l. I. p. 118 seq.
(11*) Lib. albus: *parathalaxica*; Lib. Pactorum :
(12) Lege *quas*.
(13) Adde *dulis* vel *servis*.

collatorum immobilium sine ablatione et infestatione a modo per omnes et assiduos annos secundum comprehensionem practici horum traditionis, quod eis componi debet a proto antipato Georgio et notario nostre serenitatis Machitario, quod et firmum erit et stabile atque inviolabile in omnibus, que in eo continebuntur. Idemque debet in illis substerni secretis, in quibus et presens nostri potestatus substernetur chrysobulum, ad noticiam collatorum rectis (14) *celsitudinis nostre Veneticis, et redargutionem illorum, qui istos horum gratia infestare niterentur. Erunt igitur semel hic diffinita omnia firma et inviolabilia et a nemine contempnenda. Si vero quispiam forte aliquid in hoc chrysobulo ordinatorum contempserit, inremisibiliter cogetur dare a secreto epi ton ikiakon auri libras decem; et ex eo solvetur ablati pretium in quadruplum, firmo et stabili existente presente chrysobulo celsitudinis nostre, facto mense Majo indictionis quinte decime in anno sex millesimo sexcentesimo, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.*

« Igitur imperium nostrum hujusmodi confir-
« mans chrysobulum, concedit et rursum habere
« effectum, secundum quod dictatum in principio
« fuit tunc cum eis collatum fuit, quatenus et sol-
« lempnium beneficium iterum accipiant, et hono-
« res dignitatum nobilissimus dux et sacerrimus
« patriarcha cum suis errogativis habeant, nec
« non et ipsi possessionem et fruitionem ergaste-
« riorum et collatorum et scalarum sine ablatione
« possideant. Similiter vult clementia nostra, eos
« habere licentiam sine prohibitione negociandi,
« sine commerchio et qualibet alia datione in om-
« nibus numeratis in manifesto chrysobulo civita-
« tibus et terris sub potestate nostre sublimitatis
« existentibus. Verum et sanctissime ecclesie sancti
« apostoli et evangeliste Marci, que est in Venetiis
« constituta, de Amalfitanorum ergasteriis per
« prefactum chrysobulum sine privatione eidem
« tradentur ecclesie. Quoniam vero ante non
« paucos annos ab hiis, qui quasdam merces
« Veneticis in Romanie regionibus vendunt, com-
« merchium exigi contigit, et obtinuit hujusmodi
« mos ut patet annis sufficientibus, rogaverunt
« autem et pro hoc clementiam nostram fidelissimi
« et amici nostre serenitatis Venetici, quatenus et
« hujusmodi corrigatur capitulum, eique hujus
« detur licentia et libertas, clementia nostra et
« hanc eorum peticionem adimplevit, et precipit
« per presens chrysobulum, ut nullus sub nostre
« majestatis potestate Romeorum cum Veneticis
« negociancium in omnibus Romanie terris, aut
« quando eis vendit aut quando ab aliquo corum
« emit, det commerkii gratia quicquam vel alicu-
« jus alius exactionis; sed excusentur et ipsi, seu
« hii, qui commerchia dantibus negociantur. Ve-
« rumtamen et Venetici debent ea, que per con-
« ventionem scripto peragendam a nuntiis eorum
« clementie nostre sunt jurejurando promissa, et
« firma et inviolabilia observare. Super hoc erunt
« ipsi juris sibi collati per presens chrysobulum
« sine ablatione donantes, per seculum omne firmo
« et inviolabili presente chrysobolo existente, facto
« mense Augusto indictionis quarte sex millesimi
« sexcentissimi trigesimi quarti anni, in quo et
« nostrum pium et a deo promotum subsignavit
« imperium. »

« Hæc igitur sunt, quo a perpetue memorie imperatore et avo imperii nostri et ter beato imperatore domino et patre celsitudinis nostre fidelissimis imperio nostro Venecticis per chrysobula illorum collata sunt; que etiam chysobula et nostrum pium imperium corroborat per presens crisobulum, et jubet effectum ea habere, secundum quod eum usque ad migrationem ad dominum inter imperatores perpetue memorie ter beati domini et patris nostre sublimitatis habebant. Venetici autem solita sibi sacramenta facientes observabunt fidem et servitutem, quam nostre celsitudini debent et Romanie, ipsis operibus puram et vere rectam. Quoniam vero, ut relatum fuit clementie nostre a nuntiis Veneticorum in magna urbe presentibus, impetravere Venetici preceptum quidem inter imperatores semper memorandi imperatoris, domini et patris imperii nostri, licenciam ipsis largiens sine prohibitione et per insulas negociandi, videlicet Ciprum et Cretam, per quod et sine commerkiis debeant custodiri ubique terrarum imperii nostri pro hiis omnis generis speciebus, quas ipsi ab eisdem insulis mercabunt, nequivit autem tenor ejusdem precepti adhuc effectum recipere, quam ob rem et nunc usque Venetici collato ipsis per hujusmodi preceptum beneficio carent; petieruntque ab imperio nostro precipi, quatenus beneficium, quod in predicto continetur precepto semper memorandi imperatoris domini et patris imperi nostri, et adhuc caret effectu, amodo potiatur effectu; clementia nostra ob fidem et servitutem, quam erga sublimitatem nostram exhibent et deinceps exhibere pollicentur, hujusmodi peticionem eorum exaudiens concedit et precipit, sine prohibicione per manifestas insulas, Cyprum videlicet et Cretam, eos negociari, nemine quidquam ab eis exigere presumente horum gratia, et sine commerkiis ubique terrarum imperii nostri custodiri secundum superius scriptas condictiones. Igitur ut et ipsi certitudinem habeant de in presenti chrysobulo diffinitis, presens chrysobulum est compositum, factum mense Octubri indictionis undecime anni sex millesimi sexcentesimi quinquagessimi sexti, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium. »

Hoc igitur chrysobolum sic continens beati transitus et semper memorandi imperatoris et patrui

(14) Adde *dulis* vel *servis*.

imperii nostri magni Manuelis confirmans et nostra pietas per presens chrysobulum verbum imperii nostri, concedit et precipit, ipsum videlicet, et que in ipso chrysobulo verbo notificantur semper memorandorum Imperatorum, proavi scilicet imperii nostri Alexii Comnani, et magni patrui imperii nostri Johannis Comnani, firma et inviolabilia permanere in omnibus, que continent, et conservari personas et res universas fidelissimorum celsitudini nostre Veneticorum salvas et illesas ab omni homine sublimitatis nostre, nec non et ab ipso imperio nostro in omnibus clementie nostre terris, et in terra et in mari, habere et predictos A Veneticos et universa ipsis data et concessa a manifestis semper memorandis imperatoribus omnimode inviolabilia et absque ulla diminucione, secundum quod eis data fuerunt et concessa, presente chrysobulo verbo imperii nostri firmo et inviolabili permanere debente in omnibus, que continet; facto mense Februario presentis quinte indictionis sex millesimi sexcentesimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.

Ysaakius in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romeorum Angelus.

IV.

AUREA BULLA DE LOCIS A VENETIS CONSTANTINOPOLI POSSIDENDIS [15]. (A. 1187).

Quoniam Venetici ad imperium nostrum accedentes et ab eo ad servitum celsitudinis nostre recepti cum ceteris, que postulaverunt, ab imperio nostro petierunt nostram deposcentes serenitatem, confirmari et quod super practico collatorum eis in magna urbe a semper memorando imperatore et desideratissimo patruo imperii nostri, domino Manuele Comnano, habitaculorum videlicet et liberorum locorum, nec non et littoralis scale, factum est chrysobulum verbum ejusdem semper memorandi imperatoris, quatenus sic nullo modo suspicionem aliquam habeant, quicquam horum fore avulsum : Imperium nostrum hujusmodi deprecationem eorum nolens abicere, presenti chrisobulo suo confirmat predictum chrysobulum inter imperatores famosi imperatoris et patrui nostre serenitatis, quod ad verbum sic continet : B C

« Si eos, qui fide et devotione optimi sunt erga illos, qui per tempora optinent imperii gubernacula, oportunum est larga beneficia ab ipsis consequi, magis autem si contigerit eos anime statum generosum habere atque audacem, ut ad similem zelum reliqui irritentur, et ne hujusmodi virtute inhonora persistente et contrario ei vitio reprehensionem veritate (16), raritas valde necessariarum prerogativarum a deo salvato Romanorum exercitui fiat : nequaquam quod a deo est imperium nostrum ingenuos nautas et fidelissimos celsitudinis nostre Veneticos, in hanc imperatoriam urbem venientes, decet prorsus spernere a peticione decidentes (17), quam nunc imperio nostro porrexerunt, quum et ipsi consuetas genitoribus suis fidem et devotionem erga Romaniam et celsitudinem nostram rursum ostenderunt, et ab imperio nostro vocati in congressum contra eum, qui potestatem habet Sicilie, et omnimodam pugnam contra eum et stollum ejus, nec non et terram ejus, D parati et prompti apparuerunt. Ut enim predictus Sicilie dominus Rogerius didicit, incustoditas fore partes imperii nostri, que circha Greciam et Peloponisum sunt, et insulas terras imperii nostri, que circa easdem terras sunt, dum sublimitas nostra vacaret susceptioni et ducatui earum, que paulo ante per terram imperii nostri transierunt, innumerabilium expeditionum, Alemannorum videlicet et Franchorum, et paratum (18) cum ipsis esset contra impios Agarenos ad expeditionem faciendum per stolii missionem, ejusmodi regionem celsitudinis nostre, secundum quod ei possibile fuit, depopulatus est; cumque quod factum est ad predictorum Veneticorum aures pervenisset, hii hoc tanquam proprium dampnum reputaverunt, et confestim ad aparatum cooperandi, ut id quod factum est omnimode vindicetur, consurrexerunt et suum servitium prompte celsitudini nostre spoponderunt. Porro et in reliquas regiones imperii nostri transmiserunt, quatenus, qui invenirentur cum patriote corum, venirent et servirent et ipsi in ejusmodi Romanie et imperii nostri servitio usque ad complementum tocius mensis Septembris futuri (19) cum deo indictionis duodecime. Ad remunerationem igitur hujusmodi eorum servitii, quod ut dictum est facere promiserunt, quoniam majores (20) vice universe, que per tempora huc venit, Veneticorum multitudinis adaugeri sibi et mansiones et embolum et scalas, in quibus naves eorum in portu stant, certificantes, se non modicum angustari, et quod non possint hiis solis, que ipsis data sunt a beate memorie imperatore et avo imperii nostri in hac civitatum imperatrice, contenti esse : largitur eis imperium nostrum per presens chrysobulum suum que petierunt, habitacula et libera loca et littoralem scallam, que expresse numeranda et scribenda sunt in eo, quod jussum est fieri, practico

(15) Ex libro albo et libris pactorum post Marinum l. l. tom. III, p. 293 nuperrime ediderunt Tafel et Thomas sæpius laudati, tom. I, p. 189-195.

(16) Editores conj. *inveniente* s. *excitante*. Sensus postulat, ut *evitante* legamus.

(17) I. e. ἐκπίπτοντας.

(18) Scil imperium nostrum.

(19) Lege *futarue*.

(20) Lib. pactorum, *per majores*. Unde editores conjecerunt, *petierunt majores*.

traditionis eorum corporalis ab aedesimotato Epiphanio Tuglica, certificari debente per superscriptionem familiaris hominis celsitudinis nostre Johannis Pepagomeni et sterni in congruis secretis, in quibus et presens nostre serenitatis chrysobulum sterni debet, quatenus et hec optineant, sicut et que prius a semper memorando imperatore et avo imperii nostri eis data sunt, servire debentibus, ut superius monstratum est. Determinatio igitur eorum, que per chysobulum presentis scripti eis collata sunt, habet sic :

« Incipit ab ipsa Vigla, et procedit versus orientem. Tenet embolum et que versus septemtrionem et meridiem sunt cum solariis habitacula, et procedit usque ad fornicem conjunctum muro hospitalis sancti Marciani, comprehendens et loca, in quibus stant octo numulariorum tabule. Ascendit paululum versus meridiem ab ipsa Vigla. Tenet ad modicum et aliud embolum, et pervenit usque ad primum fornicem ejusdem emboli, comprehendens triclinarium altum domicilium Mili. Versus orientem ejusdem emboli secundum duas partes humilem domunicullam cum aclini tecto ejusdem monasterii, et que in equalli hujus est, modicam curiam, que dicitur Aristini, et habet longitudinem brachiorum octo cum dimidio, et latitudinem septem cum tercia. Preter ea, que sunt versus orientem habitacula diacone (21) Precursoris, debentibus obturari januis hujusmodi habitaculorum, que educunt in manifestam curiam. Versus aquilonem tria ergasteria cerulariorum. Ycanati duas stationes, in quibus panes venduntur, et loca tabularum duarum nummulariorum ejusdem monasterii Mili. Incipit rursum ab ipso fornice predicti hospitalis ; tenet publicam viam, que versus occasum est ejusdem hospitalis, et progreditur usque ad portam, que est juxta parvum templum Precursoris. Exinde rursus dimittens premonstratam portam quasi versus orientem transit per murum civitatis, et pervenit usque ad semitam, que dividit jura monasterii Akymitero (22). Exinde ascendit modicum versus meridiem, tenens eamdem publicam semitam, habentem in latitudine brachia tria, et, ut dictum est, dividentem mansiones monasterii Akymitero, et perveniens usque in finem domicilii ecclesie Perivlevti (23), ita ut a muro civitatis per equalitatem ejusmodi semite usque ad finem domicillii sint brachia viginti sex. Flectitur versus orientem, tenens murum ecclesie sancti Nicholai, relinquens a dextris quidem monasterium sancti Nicholai, a sinistris vero domicilium monasterii Berivlevti, et progrediens usque ad alteram semitam versus orientem muri sancti Nicholai. Rursus flectitur et ascendit parumper versus meridiem eamdem semitam, et ascendit versus orientem, dividens domicilia sancti Nicholai, a sinistris pistoricum ergasterium sancti Marciani, quod est junctum mansionibus sancti Nicholai. Supergreditur rursus aliam tertiam semitam, et pervenit usque ad aque cursum, que a Vigla descendit, relinquens a dextris alia habitacula sancti Nicholai, a sinistris domicilium sancti Marciani et pensionales domos monasterii Parakymomeni. Iterum progreditur versus meridiem, comprehendens vacuum locum ejusdem monasterii Parakimomeni, qui versus orientem jacet domorum sancti Nicholai, et procedit et regreditur usque ad Viglam, unde et incepit, dimittens quidem a dextris domos monasterii sancti Marci, a sinistris vero aque cursum. Ejusmodi determinationis spatio comprehenduntur ea, que sunt versus orientem aque cursus, descendentis a Vigla versus portam Canavuci, habitacula et vacuus magnus locus, qui usque ad publicam viam versus occidentem progreditur sancti Marciani a muro civitatis et usque ad embolum, per presens chrysobulum verbum datum. Et ea, que sunt versus occidentem aque cursus a muro civitatis, qui in equali semite est, dividentis jura monasterii Akimiton, et usque ad domos sancti Nicholai et sancti Marci, cum parvo vacuo loco monasterii Parakymomeni. Et simpliciter omnia, que inhabitantur et que non inhabitantur, habitacula et vacua loca, in predicto spatio conprehensa. Adhuc cum his comprehenditur et que est in littore scalla sancti Marciani, que hodie a Chrysiobasilio possidetur, cum universa ejus comprehensione et continentia, et que in ea sunt domibus et ergasteriis.

« His sic ab imperio nostro donatis per presens chrysobulum verbum celsitudinis nostre, exceptis proximantibus his donatis, portis videlicet, muris et cortinis murorum civitatis, habebunt Venetici hec, devotionem et fidem, quam imperio nostro debent, servantes, secundum quod et per ea que prius adepti sunt chrysobula hanc servare conentur (24), cujuscunque juris sint, sive ecclesiastici juris sive rei publice sive private sive sancte domus vel monastice, nulla accione locum exercendi habente contra eos gracia horum. Si vero quispiam forte infestationem eis induxerit gracia convincendi aut auferendi quicquam eorum, que eis, ut dictum est, data sunt inremissibiliter multabitur a secreto epi ton ykiacon (25) in decem libris auri, firmo et rato existente presente chrysobulo verbo clementie nostre, facto mense Marcio indictionis undecime sex millesimi sexcentessimi quinquagessimi sexti (26) anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium. »

Hanc igitur Veneticorum deprecationem imperium nostrum nequaquam abiciens, confirmat sic continens chrysobulum verbum inter imperatores

(21) Lege : *diaconi.*
(22) Lib. Pactorum *Acymitorum*, i. e. τῶν Ἀχοιμήτων.
(23) Τῆς Περιβλέπτου.
(24) Editores conjiciunt : *tenentur.*
(25) Ἐπὶ τῶν οἰκειακῶν.
(26) Numerum *sexti* editores suppleverunt. Recte.

semper memorandi patrui celsitudinis nostre, domini Manuelis, per presens chrysobulum verbum, et jubet intactum hoc manere et inviolabiliter in omnibus, quo precipit, dans et concedens Veneticis, habere et rursus que in ipso notificantur domos sine mutilatione secundum ipsius comprehensionem, ut ab imperio nostro ipsis datas. Super hoc enim et presens chrysobulum verbum clementie nostre factum est, firmum et ratum permanere de- A bens, quousque et Venetici conservabunt sine fraude et malo ingenio ea, que per conventionem et sacramentum imperio nostro debent.

Factum mense Februario quinte indictionis sex millesimi sexcentesimi nonagessimi quinti anni, in quo et nostrum a deo promotum subsignavit imperium.

Isakius in Christo deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

V.

PACTIO CUM VENETIS [27]. (A. 1187.)

Oportuit equidem et Venetie revocationem et in Romaniam et in pristinam unionem, quam cum ea habebat, reversionem et restitutionem, sepe quidem excogitatam, diversis vero occasionibus impeditam et in diebus inspectam nostre pie tranquillitatis, quam deus, interpositum inimicitie deponens parietem, tam prope quam longe existentibus tanquam pacis angelum misit, nunc pro fine (28) accipere, profecto ad utilitatem quidem Christianorum, minime autem ad incommodum Romanie ut imperium nostrum confidit. Nam et aliis temporibus celsitudinis nostre antecessoribus Venetici servientes utiles Romanie apparuerunt, devocionem ei maximum in necessariis temporibus exibentes, et ei nunc melius servicium pollicentes, sic ipsum sacramento et convencione imperio nostro corroborantes:

« Non est conjuncta Venetia, nec unquam conjungetur alicui coronatorum vel non coronatorum, sive gentium vel nationum alicui contra imperium C domini imperatoris Romanorum et semper augusti domini Ysaaki Angeli, donec vixerit, vel heredum ejus masculorum vel feminarum, qui vel que imperabunt, vel illorum, qui ex precepto eorum imperabunt, ad nocendum Romanie particulariter vel universaliter ; nec per se unquam ei nocebit.

Item, quocienscumque principum aliquis coronatorum vel non coronatorum, vel gentium aut nationum aliqua contra Romaniam venit offendendum eam cum galeis quadraginta vel pluribus, usque ad centum (29), et indiget imperium ejus vel heredes ejus mares vel femine, qui vel que imperabunt, vel illi, qui ex precepto ejus imperabunt, servitio Veneticorum cum galeis quadraginta et usque ad centum, debent illud habere D infra menses sex post datam noticiam Duci ab imperio eorum Venetie. Hujusmodi vero galee debent Venetie fieri et parari a Veneticis cum universo apparatu earum per peccuniam illuc missam ab imperio eorum, vel inventam ibi a parte celsitudinis eorum, Veneticis dare debentibus homines aptos, ut unusquisque eorum presit preparationi quinque gallearum ; qui et jurare debent, quod facient eas bene fieri ut unam quamque earum centum quadraginta fore romatorum (30) et cum B omni apparatu earum, cum celeritate et sine fraude, secundum quod facerent eas fieri, si galee essent Venetie, aut si cum peccunia fieri deberent Venetie. Et unusquisque eorum debet accipere de vestiario domini imperatoris liberalitatis gracia yperpera sexaginta.

Item comites hujusmodi galearum debent jurare super sancta dei evangelia, quod in una quaque earum erunt centum quadraginta homines, si tot hominum roga eis data fuerit, exceptis moventibus (31) et sine noticia eorum aufugientibus. Verum tamen comites festinabunt, bona fide recuperare datam eis rogam ; et si eam recuperare possunt, inducent alios pro eis in galeas eorum vel reddent eam homini domini imperatoris.

Item jurabunt comites, quod universum apparatum ipsis traditum conducent ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli. Homines autem galearum talem debent rogam accipere, quale Venetici apud Coryphum accipiebant.

Item et, si imperium eorum voluerit in numero hujusmodi centum galearum servitium Veneticorum in tota Romania inventorum, debet illud habere cum tot scilicet galeis, quot armari poterunt de inventis Venetis, ex quatuor tribus in galeas inductis secundum numerum inventorum Veneticorum cum et manifesta roga. Verumtamen non cogentur galleas ingredi viginti annorum homines et infra, neque sexaginta annorum et ultra.

Stolus autem noster capitaneum vel capitaneos Veneticos debet habere, qui et jurare debent, quod conducent eum ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli bona fide et sine fraude usque ad stolum celsitudinis eorum. Et si stolus noster, antequam imperii eorum stolo uniatur, aliquem stolum inimici imperii eorum invenerit, et eum offendere vel expugnare voluerit, faciet sic sine fraude et malo ingenio aliquo. Postquam vero

(27) Post. Marin l. l. III, p. 282 ex libro albo et libris pactorum ediderunt Tafel et Thomas l. l. I, p. 195-203.

(28) I. e. εἰς τέλος διὰ τέλους. Marin : *per finem.*

(29) Verba *usque ad centum* hoc loco expungenda esse videntur. Habentur tamen etiam infra Nov. XI.

(30) Libri pactorum, *remotorum* ; Marin : *remigatorum.*

(31) Marin, *morientibus.* Sic inf. Nov. XI.

stolus noster stolo imperialis celsitudinis unitus fuerit, debent numerari homines, qui in galeis erunt, a capitaneo stoli imperii eorum, si ipse voluerit : et inventi quidem erunt in servitio celsitudinis eorum ; absentes vero bona fide festinabunt reperire, si possunt, numerumque supplere. Insuper capitaneus vel capitanei nostri stoli et comites et nauclerii et prodenses et decemviri de unaquaque galearum jurabunt, quod præcepto capitanei stoli imperatorie majestatis obedient ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli, sine fraude et malo ingenio ; et quod una cum stolo imperii eorum persequentur stolum inimici majestatis eorum, sive Cristiani sint sive pagani, et ledent et expugnabunt eum et expellent, inferentque ei malum quod poterunt, bona fide, sine fraude et malo ingenio,et impugnabunt eum, quousque et stolus imperatorie sublimitatis eum impugnabit bona fide et sine fraude. Et si aliquam terrarum inimici imperii eorum ceperint, debemus in ea habere ecclesiam, embolum et scalam, et conversari sine omni datione. Verumtamen stolus celsitudinis eorum debet tantus esse, quantus et noster est, vel amplior. Postquam vero hujusmodi servitium imperii eorum peregerint, debent de galeis egressis Venetia tot ad suam habere reversionem, quot eis necessarie erunt convenienter et sine fraude, bona fide.

Item, postquam hujusmodi galee Venetiam pervenerint, si imperium eorum voluerit eas iterum a Veneticis in Romaniam reduci, reducentur ; et unusquisque eorum, qui eas reducent, debet habere pro mercede id, quod fuerit conveniens secundum tempus. Si autem imperatoria celsitudo per alias personas vel per aliam aliquam dispensationem voluerit hujusmodi galearum reversionem fieri in terram imperii eorum, fiet et hujusmodi earum reversio licite. Et si voluerit eas Venetie custodiri,custodientur ad honorem imperii eorum, ac si essent proprie Venetie, sed tamen cum imperiali expensa.

Item, si ob aliquod gravamen nequiverint hujusmodi galee secundum præfixum terminum venire Venetia, debent in servitium stoli imperii eorum ingredi omnes inventi in Romania Venetici, de quatuor tres,secundum quod superius statutum est, cum et manifesta roga.

Item, si imperio eorum expedit auxilium ad deffensionem terre celsitudinis eorum ob aliquem inimicorum in Romaniam ingressurum cum galeis quadraginta vel pluribus, et nequiverit Venetiam mittere pro adjutorio, debet imperatoria celsitudo inducere ad deffensionem terre imperii eorum contra hujusmodi inimicum Veneticos, in magna urbe videlicet et circha eam existentes versus ortum et versus occasum, et ab ea usque Avidum et in eadem civitate similiter inventos, nec non et in terris, que infra sunt usque Phyladelphyam et in ipsa civitate, et usque Adrianopolim et in ea similiter existentes de quatuor tres, cum tot scilicet galeis, quot armare poterunt, inventi secundum supradictum ordinem, cum et manifesta roga.

Tali itaque modo talique ordine juvabunt (32) et defendent Romaniam Venetici contra omnem hominem coronatum et non coronatum, et contra omnem gentem, volentem ledere eam, secundum quod superius ostensum est, salva tamen concordia,quam cum nobillissimo rege Alemannie habent, quousque dissoluta non fuerit : postquam vero dissoluta fuerit, debet eadem et contra regem Alemannie facere pro imperio eorum et Romania ; et salva conventione interventione intea Veneticos et nobillissimum regem Sicilie Vilielmum facta, que protenditur usque in annos septem et menses novem, computandos a principio Januarii mensis presentis sexte indictionis. Verumtamen et contra regem Sicilie, quandocumque ipse argumentabitur offendere Romaniam infra annos conventionis inter eos facte, venient Venetici infra quatuor menses post datam de hoc noticiam duci ab imperio eorum Venetie ad adjuvandum Romaniam et defendendum eam cum galeis quindecim bona fide.Verumtamen de galeis et roga debet fieri, secundum quod superius dictum est.

Item, si imperium eorum voluerit homines aut vestiaria Venetiam mittere gratia conducendi milites a Lombardia vel ab alia terra, et dispensandi ea, que ad honorem et utilitatem terre spectant celsitudinis eorum, licite faciet hoc, si hoc non est contra Venetiam. Homines autem Venetie debent homines et vestiaria sublimitatis eorum recipere, et defendere et homines et pecuniam ab omnibus inimicis. Verumtamen imperium eorum non debet Venetia educere stolum vel exercitum contra aliquem, cum quo Venetici habeant unionem et amorem.

Item, si imperatoria celsitudo voluerit milites in Romaniam transducere per Venetiam, licite faciet et hoc, nisi ipsi manifesti inimici Venetie fuerint, aut Venetia impedita fuerit. Nam transacto impedimento licebit transire, sive soli fuerint, sive cum familiis. Talia igitur servitia debent Venetici imperio eorum et Romanie facere, nisi ab aliqua coronatarum personarum vel magnarum terrarum manifestam inimicitiam habeant, adeo quod ipsi servitium facere nequeant,sine fraude et malo ingenio.

Item duces Venetie, qui per tempora erunt, jurabunt, quod imperio ejus et hæredibus ejus masculis et mulieribus, qui et que imperabunt, vel hiis, qui ex præcepto eorum imperabunt, fidelitatem. . . debebunt (34) Venetie, secundum

(32) Idem : *jurabunt*.

(33) Malim *interventa*, Græca dictione. Marin *intervenïente*.

(34) Hunc locum haud dubie lacunosum sic explet Nov. XI infra : « fidem servabunt etiam eam contra omnem hominem coronatum et non coronatum, salvo eo quod per juramentum debent Venetie. »

quod nunc dux Venetie, Aureus magistro Petrus, juravit.

Debitores fisci et Romeorum reddent omnia que ex debito debent. Et si debitor non habet, unde debitum reddat, debet creditor habere justitiam de debitore ; si autem his obierit, de hæredibus ejus.

Item, si inimicus imperatorie celsitudinis supervenerit ad impugnandum terram imperii eorum, in qua Venetici sunt, debent ipsi defendere eam, et inimicum expellere ab hujusmodi terra, velluti possunt, bona fide et sine fraude.

Hanc itaque conventionem firmam et sacramentum firmum Venetici observabunt, et neque ob illatam eis iram semper memorandi imperatoris porphyrogeniti domini Manuelis,neque ob aliquam aliam occasionem eis factam hujusmodi sacramentum infringent, neque ob præceptum, vel timorem alicujus coronatorum vel non coronatorum, neque ob ecclesiasticam excommunicationem vel absolutionem alicujus pontificum,aut ipsius pape Romani. Igitur hec omnia Venetici observabunt bona fide et sine fraude, quousque et ab imperio ejus et futuris imperatoribus integre conserventur ea, que promittuntur nobis a domino imperatore Romanorum et semper augusto domino Ysaakyo Angelo per chrysobulum imperii ejus.

Hec quidem sunt, que Venetici imperio nostro et Romanie per couventionem spoponderunt. Quoniam vero et per juramentum hec eadem manifestus videlicet dux Venetie et manifestati Venetici confirmaverunt, imperii nostri clementia hujusmodi eorum conventionem juramento corroboratam benigne recipiens,in pristinam unionem, quam cum Romania habebant, eos restituit. Et renovans chrysobula eis facta ab inter imperatores semper memorando imperatore et patruo imperii nostri, domini Manuelis Comnani (35), promittit per suum chrysobulum verbum, eos conversari in universis terris nostræ pie tranquillitatis per terram et per mare absque omni datione secundum comprehensiones hujusmodi chrysobulorum, et fore salvos et intrepidos in personis et pecuniis eorum tam ab hominibus imperii nostri quam ab ipso imperio nostro, et habere omnes districtus, quas habebant tempore illate eis ire semper memorandi imperatoris et patrui imperii nostri domini Manuelis Comnani, ipsisque Veneticis reddi et omnes res eorum, que in palatiis et monasteriis fuerunt, et que in vestiarium intraverunt et alia loca scripto et non scripto. Set et pro rebus, que manifeste non reperientur, dabit serenitas imperii nostri homines sufficientes, eisque præcipiet, quatenus res Veneticorum studiose querant et reperiant, ac si de vestiario imperii nostri ablate essent. Qui et jurare debent, quod secundum præceptum imperii nostri studebunt invenire et accipere hujusmodi res ad honorem clementie nostre et utilitatem Venticorum. Et si aliquid de hiis venditum est, et dixerit Veneticus fraudulenter illud fore venditum, jurabit ille qui vendidit, quod bona fide rem Venetici vendiderit et pro tanto, quanto eam vendere quivit, et quod nec plus inde acceperit nec accepturus est, nisi quantum dixit, si propinquus imperii nostri non fuerit. Veruntamen et de propinquis celsitudinis nostre et de aliis debet fieri cauta justitia, secundum quod deberet fieri pro rebus ablatis de vestiario nostro imperii nostri.

Item et, si pro servitio, quod imperio nostro facient vel imperaturis secundum quod dictum est, supervenerit eis inimicitia a coronata persona vel a magna gente, debet imperium nostrum vel imperaturi per tempora eos juvare, secundum quod juvare deberet unam de magnis Romanie civitatibus, excepto, si pro quindecim galeis, quas imperio nostro dare debent infra tempus pacis,quam cum nobillissimo rege Sicilie Vilielmo habent, eis supervenerit. Nam si pro jam dictis galeis inimicitia eis evenerit, debet imperii nostri serenitas eos juvare secundum suam voluntatem.Et si imperium nostrum vel imperaturi, secundum quod dictum est, fecerit pacem vel treuam cum aliquo inimicorum, contra quem Venetici imperio nostro servient, debet imperium nostrum eos introducere in hujusmodi pacem vel treuam. Et si stolus celsitudinis nostræ una cum Veneticorum stolo aliquam terrarum inimici imperii nostri ceperit, debent in ea habere Venetici ecclesiam, embolum et scalam et fore absque omni datione. Debitores vero Veneticorum Romei debent persolvere omne, quod ex debito debent creditoribus Veneticis. Si autem debitor non habuerit, unde debitum persolvat, habebit justiciam Veneticus de Romeo ; si vero ipse decessit, de hæredibus ejus.

Conservabuntur igitur hec firma ab ab imperio nostro et ab heredibus, ut dictum est, et successoribus imperii nostri, quousque et a Veneticis firmiter et sine fraude et malo ingenio conservantur superius notificata. Super hoc enim et presens chrysobulum verbum imperii nostri eis collatum est, firmum et inviolabile permanere debens.

Factum mense Februario presentis quinte indictionis sexmillesimi sexcentesimi nonagesimi quinti anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium.

Ysachius in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

(35) Lege : *domino Manuele Comnano.*

VI.

PACTUM CUM VENETIS DE DAMNIS RESARCIENDIS [56]. (A. 1189.)

rmata equis est jam conventionibus scriptis, A acramenta corroboratis a nobillissimo et im- nostri fidellissimo duce Venetie, Aurio ma- ı Petro, qui dignitate protosevasti a nostra mitate decoratus est, et ab universa Venetie tudine imperio nostro et Romanie, fides et ium Veneticornm nichilque deest eorum invio- ssime securitati. Quoniam vero oportunum Venetie satisfieri in his, que a nostra sere- ei promissa sunt, videlicet in redditione ı, que Veneticis ablate fuerunt tunc, cum ıper memorando imperatore et desideran- ıo celsitudinis nostro patruo, domino Manue- nnano, capti fuerunt,et exhibitione cen- orum quatuordecim yperpeporum, que ultra psis promissa sunt ob causam, que in cri- B ɔ pro hiisdem edito notificantur, ob quos (57) um yperperorum eis preimpensum est. ıe et nuntii ad nostram clementiam missi primo quidem Petrus Michael, Octavianus ıus et Johannes Michael, conventionem , quam imperio nostro et Romanie fecerunt, ıento corroboratam equidem offerentes, et ɔsis promissa sunt per chrysobulum, ut di- est, exigentes : deinde vero sonori (us) ssimi et imperio nostro fidelissimi ducis ie Petrus Cornarius et Dominicus Memmus, rator ecclesie sancti Marci, injunctum profecto ıtem (38) agendi simul cum precedentibus ; rerunt quidem clementiam nostram ipsorum ionni annuentem, et ad perfectionem eorum, b ipsis postulantur, paratam. Verum univer- C annulatio et perditio rerum, que ablate ipsis voluntati bone serenitatis nostre,quam erga clementia nostra habebat,impedimento equi- ıtabat. Idcirco nostra serenitas illos imitata es, qui a via, ducente ad id quod volunt ıorium, modicum declinantes, quando qui- ic casu, que recte vie sunt, prospere eis non per aliam viam ad idem pervenire cogun- t ad eundem finem deveniunt,quamquam per viam;et ad verba veniens cum jam dictis lega- ɔ rerum eorum inventione, quia in possibili acentem nequaquam comperiebat, alium mo- eis precipit reperire, per quem talio eis fiat ı eorum, que ceu superius notificatum est ɔmissione reddi quidem debebant,non autem D ebantur, et ob hoc suam redditionem inter ısibilia ponebant. Ipsi autem multum haben- udium, sue terre proficuum invenerunt. Et ıdanter nostre supplicant serenitati super ue ad restaurationem sibi fieri volunt, et Venetie dari possunt per embolum et per pensionalia et scalas maritimas, embolo pridem ab hiis habito adjacentes,annuum introitum librarum yperperorum quinquaginta.

Et nostra pia tranquillitas hujusmodi eorum peticionem nullo modo renuit. Quemquam enim grave celsitddini nostre videtur, latitudinem infra magnam urbem gentibus exhibere ; verumtamen, quia non ut alienigenas, immo ut aborigines Romanos genus Veneticorum nostra serenitas reputat, tantumque pro Romania dolent, quantum et ipsi Romani, tantamque erga eam habent devotionem, quantam et erga terram, que eos emisit, non eis tantum, quantum Romanie donandum esse videtur, quantumcumque eis largiatur ? Quapropter et nostra clementia jubet per presens chrysobulum verbum, habere Veneticos universa alia, que a nuntiis eorum postulata sunt, ipsosque embulos Allemanorum et Francigenarum et maritimas eorum scalas, que in presentia grammaticorum nostre serenitatis, Constantini Pediadite et clarissimi protonobilissimi Nichite Valianite, *ab* accesimotato Constantino Petriota per practicum eis tradita sunt ; quod debet corroborari quidem per superscriptionem pansevasti et nostre sublimitati familiaris archicancellarii, domini Johannis duce; cognitum autem fieri et congruis secretis cum presente chrysobulo imperii nostri. Quorum equidem omnium annuus introitus quinquaginta libris constat yperpepororum,secundum quod ex tradicionis istorum practico composito patet. Quamvis enim et per chrysobula verba manifesti emboli cum maritimis scalis Allemannis et Francigenis collati sint ; veruntamen, quia non toti genti Allemanorum et Francigenarum,sed paucis quibusdam extoribus et maxime incognitis, nec determinatam quantitatem aliquam servitio Romanie imponentibus,sed tanquam quantam caru pervenit(39),hujusmodi beneficium Romanie factum fuit, quoniam multum quidem est lucrum sic embolos et scalas habentibus, modicum autem est proficuum ex eis Romanie proveniens : convenientes servitium ex universitate gentis Romanie proveniens servitio paucorum et ex dispersione congregatorum nostra excellentia pretulit. Et vacationem quidem crisobulum eorum irrogat ; embulos vero eorum et scalas Veneticis confert, concedens possidere ipsos tam omnia alia, quam et hujuscemodi embolos, secundum quod et eum quem nunc habent embolum, quousque erga imperium nostrum et Romaniam suam conventionem inviolatam custodiunt nunc existens nobilissimus dux Venetie et post eum futuri duces Venetie et universa ejus plenitudo, nec non et omnia, que per conventionem

ı Post Marin III. p.304, ex libro albo et libris rum ediderunt Tafel et Thomas I, p. 206.

(37) Editores conj. *ob quod*.
(37) Iidem conj. *habentes*. Recte.
(36) Lib. pact. et Marin *provenit*, non male.

eb hiis promissa sunt et jurejurando corroborata, A conservant ; et omnem introitum eorum accipere, nequaquam a fisco vel ab aliqua personarum, quibus hec attinent et quibus hec ablata ipsis dantur, infestationem aliquam manifestis Veneticis subire debentibus,quamquam monasteria sint sive sancte domus aut imperio nostro propinque vel alie ; quoniam clementia nostra introitus de his provenientes talionem (40) eis factura est, possessionemque inseditiosam Veneticis facit.

Porro serenitas nostra benignitatem, quam eis exhibuit, nequaquam hucusque statuit, immo et alium centenarium unum yperperorum eis largitur ultra ante datum eis centenarium unum yperperorum;et residua quatuoroccimcentenaria yperperorum; de quibus duo quidem cum dimidio extemplo jam eis dari precepit (quippe et data sunt), B reliqua vero duodecim cum dimidio eis dari per annos sex, debente eis per unumquemque annum dari quantitate proporcionali. Et accipient equidem hec XII sic. Erunt autem et tradita ipsis omnia possidentes , ut dictum est, quousque ea, que per conventionem prespopondernnt et juramento confirmaverunt, nunc existens nobillissimus dux Venetie et post eum futuri duces Venetie et universa ejus plenitudo custodiunt, servant quoque firmiter et que a legatis eorum,sororio scilicet nobilissimi ducis Venetie, Petro Cornario, Petro Michaele, Octaviano Quirino, Johanne Michaele et Dominico Memmo, procuratore ecclesie sancti Marci, per conventionem nunc promissa sunt et jurejurando corroborata.

Concedit equidem nostra sublimitas Veneticis actionem movere contra homines imperii nostri, qui, ceu ipsi suggesserunt, res astulerunt ipsorum jussione semper memorandi imperatoris et desideratissimi patrui celsitudinis nostre, domini Manuelis, tunc, cum capii fuerunt, subtraxerunt autem et non obtulerunt, secundum quod in predimisso chrysobulo celsitudinis nostre de hoc constitutum est, omnia alia actione debiti, que Veneticis contra Romeorum quempiam, vel contra ipsum fiscum, vel Romeis et fisco contra Veneticos anté captionem ipsorum convenerit, irritari debente ab utrisque partibus ; presente chrysobulo verbo imperii nostri firmo et inviolabili permanere debente, facto mense Junio presentis septimi anni, in quo et nostrum pium et a deo promotum subsignavit imperium,

ISAAKIUS in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

VII.

DE METROPOLI ARGEOS [41]. (A. 1098.)

Non exstat.

VIII.

AUREA BULLA PISANIS CONCESSA [42]. (A. 1192,)

Interrupta jampridem fuit, ex quo tyrannus ille C Andronicus Romanorum invasit imperium et nunc usque, fides et devotio civitatis et terre Pisane, quam erga nostrum fovebant Romeorum imperium, Et nisi modestia et hilaritas celsitudinis nostre, et in effusionibus appianicorum sanguinum tarditas et impromptio . . . . · (43) a Deo erecte et ad Romanorum imperii firmamentum quidem exaltate impedimento rei fuissent, ii qui heri Romani devoti erant quasi et inimici effecti fuissent, et pro amicis et utilium allatoribus et per tempora fidelissimis quoque fautoribus in hostes et depopulatores versi equidem essent.Quod et ex parte perpetratum est, et damna a quibusdam Romeis,et item Pisanis ex parte Romeorum facta sunt, multumque tempus, que dudum, ante unita erant, sequestrata habuit et divisa. D

Quamobrem civitatis Pisanorum potestas, Tedicius, comitis Ugolini filius, ac consiliarii et commune ejus supplicatorias ad nostram clementiam manus intendere voluerunt,et prudentissimos concives suos,Rainerium Gaetani et Sigerium judicem nuncios ad nostram legaverunt serenitatem,dampnorum Pisanis eorumque communi ex parte Romanie pre illatorum restaurationem petentes, et benignitatem tranquillitatis imperii nostri pristinam quam erga civitatem et terram ipsorum nostra habebat clementia, suppliciter postulantes; et serenitas nostra benigne eos recipiens et que ab iis dicebantur auscultans,eis que versa vice dampna partibus Romanie quibusdam a parte Pisanorum illata in memoriam revocans, eaque ab ipsis Romanie resturari vicissim exigens, ad ultimum ex predictorum legatorum precibus abolicionem quidem eorum, que ex quo tyrannus supervenit usque in presens acta sunt eis concessit ; immemores autem et eos fore omnium negociorum, que hactenus et usque nunc ex aliquibus causis, juste vel injuste,

(40) Marin : *teloneum*.

(41) Laudatur ad disposit. thronor. in Coll. can. ed. Rhalli et Potti V. p. 481.

(42) Editi Flaminio dal Borgo *Diplomi Pisani*, Pica 1765, 4 p. 147, indeque repræsentavit Buchon *Nouvelles Recherches hist. sur la princ. franç. de Morée* vol. II, p, 12.

(43) Verba *celsitudinis nostre* huc transponenda esse videntur.

producenda habebant, exigit. Et quidem et hii clementie nostre concessioni repugnare nullo modo decreverunt; cum multa vero gratiarum actione eam suscipientes, sacramento certitudinem imperio nostro fecerunt tam de oblivione, quam civitas et terra Pisana in perpetuum habebunt eorum videlicet omnium dampnorum que usque nunc quibusdam Pisanis a Romeis illata sunt, quotcumque et qualiacumque sint, quam et de fide et servicio quam et quod imperio nostro,heredibus et successoribus ejus, ipsique Romanie observare in futuro debent. Amptius quippe serenitas imperii nostri eos acceptans et supplicationem eorum cum multum supplicatoria et procidenti figura fusam ad nostram clementiam exaudiens, non solum habitatores civitatis et terre Pisarum in ea jura, que ipsis in Romania precollata fuerant, restitui concessit, verum etiam secundum Domini sententiam super pauca fideles repericns super multa constituit, et ad notificationem eorum que imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Romanie in perpetuum ipsi polliciti sunt,et eorum que similiter ipsis a clementia nostra collata sunt, presens chrysobolum verbum eis donavit, continens de verbo ad verbum ea que nunc ab iis pacta sunt et in chartula litteris latinis scripta et subscriptione eorum confirmata comprehensa sunt et eorum corporali sacramento corroborata, et que plenitudini Pisarum facta sunt chrysobula verba semper memorandorum imperatorum, proavi scilicet imperii nostri, domini Alexii Comnani, et desiratissimi patrui celsitudinis nostre, domini Manuelis, in quibus quidem recitantur que tunc a Pisanis pacta fuere et que a parte Romanie eis collata.

Habet igitur conventio scripta quidem que a notificatis legatis Pisarum ad imperium nostrum, heredes et successores ejus, et ad ipsam Romaniam facta est, et quod super eam juramentum factum est, sic:

Nos, legati civitatis et terre Pisane, Rainerius Caetani et Sigerius judex, missi a Tedicio, comitis Ugolini filio, potestate civitatis et terre Pisane, ac consiliariis ipsoque communi ejus ad altissimum imperatorem Romeorum et semper augustum dominum Isaakium Angelum,et injunctum ab eis habentes peteudi ab imperatore et Romania premutuatam pecuniam a quibusdam Pisanis Andronico illi male memorie, cum adhuc felicissimo imperatore domino Manuele in vita existente notificatus dominus Andronicus Hierosolymis degeret; nec non et a quibusdam aliis, videlicet Teodisco de Picicasegale, Simone Cimicosi et Gerardo Antonii et reliquis, mutuatam desideratissimo fratri domini imperatoris Romeorum et semper augusti domini Isaakii Angeli, felicissimo sevastocratori domino Alexio Angelo, cum a comite Tripolis detentus esset; item et ea que ab hominibus imperii ejus sancti, scilicet a protohonoratissimo supremo magno logotheta illo et sevasto illo Chumno et aliis defunctis et superstitibus, dampna illata Pisanis, ex quo notificatus dominus Andronicus Romeorum invasit imperium et usque nunc,atque subtracta solemnia ecclesie Pisane civitatis et archiepiscopo annorum octo et usque nunc, et redditus emboli eorum, et reliquorum attenentium eis, et ab eis exacta commertia; et si hec eadem reperimus agendi grates imperio ejus sancto; et conventionem assiduam et perpetuam factam progenitoribus ejus, imperatoribus domino Alexio Comnano et filio ejus, Porphyrogenito domino Joanni et patruo imperii ejus sancti domino Manueli, et heredibus et successoribus ejus ipsique Romanie, atque servitium perpetuum et assiduum renovandi et jurejurando corroborandi; si vero hec eadem imperium ejus sanctum non adimplet, alio vero modo aliquo restaurationem facit communi Pirarum civitatis placentem nobis, sicque etiam manifestam conventionem sacramento confirmandi; quoniam ad imperium ejus sanctum pervenimus, et in conspectu majestatis ejus astantes piam ejus celsitudinem adoravimus, et nobis injunctis sufficienter tractatis omnibus quidem, que poscimus, potiri nequivimus, quia et sublimitas imperii ejus sancti vicissim exigebat a nobis damna a quibusdam Pisanis Romanie quibusdam terris diversisque Romeis per terram et mare illata; modestia vero et magnificentia imperiali dignatum est ejus sanctum imperium, pro omnibus que poscimus et superius relata sunt, excepto mutuo facto sebastocratori, mutuatoribus in memoriam dive potentie ejus consensuque nostri se jactantibus, largiri Pisane civitatis communi que ex muneribus semper memorandorum imperatorum, domini Alexii et domini Manuelis, a nobis pridem in magna urbe possidebantur: embolum videlicet, ecclesiam cum altera a contribulibus nostris infra terminos nostros erecta ecclesia, et littoralem scalam; plus vero his dare civitati nostre, et que in faciendo nobis pratico traditionis eorum que super pridem nobis tradita collata sunt, notificabuntur: quod scilicet practicum una cum faciendo imperiali adorando chrysobulo in secretis sternetur; renovare quoque ab instanti tempore largicionem solemnis nostre ecclesie, quingentorum videlicet yperperorum et duorum palliorum; addere autem et alia centum yperpera, et salaria archiepiscopo civitatis Pisarum sexaginta annuorum yperperorum et unius pallii, et super hec persone archiepiscopi hujus qui nunc est civitatis Pisarum addere alia yperpera quadraginta; donare autem Pisarum et in iis que de Romania ab ipsis emuntur et venduntur,tam in magna urbe quam in ceteris Romanie partibus, libertatem commercii talem, qualis data est eis in chrysobulo ipsis facto semper memorandi imperatoris, domini Alexii, in iis que de terris non subjacentibus servituti imperii Romeorum ab ipsis in magnam urbem afferentur, quamquam ex

hujusmodi chrysobulo appareat eos debere dare commertium in iis, secundum quod ipsi Romei; licentiam vero dare nobis agendi secundum leges in quosdam homines ipsius, qui servitia tractaverunt fisci et quibusdam Pisanis injustitiam intulerunt, eo quod petebamus quidem ab imperiali thesauro dampna illata quibusdam Pisanis a defunctis hominibus celsitudinis ejus, non autem exauditi fuimus quoniam rei nequaquam reperiuntur ideoque negotia non erant manifesta, et ob hanc rem desistimus ab iis sponte, sine illata nobis vi aliqua, ob restaurationem pro iis, ut superius dictum est factam universis habitatoribus civitatis et terre Pisane; recepimus hujusmodi placens nobis largiſluum munus serenissimi et semper augusti imperatoris domini Isaakii Angeli, quod imperium ejus sanctum nostre terre fecit, et oblivioni tradentes omnia que petiimus, ut dictum est, que et superius recitata sunt,quoniam quidem et imperium ejus sanctum abolicione [m] dampnorum usque nunc hominibus Romanie illatorum nobis facere dignatum est; ecce per presens scriptum nostrum, debens et corporali sacramento nostro ac subscriptionibus manus nostre, sigillisque ecclesiarum in magna urbe existentium Pisanorum, summi apostoli Petri et sancti Nicolai, corroborari, conventionem facimus ad imperium ejus sanctum, heredes et successores ejus, et ad ipsam Romaniam: quod observabit civitas et terra Pisana et ipsa potestas, et qui per tempora erunt senatores aut consiliarii sive consules aut potestates et capitanei et rectores, ipsumque commune Pisane civitatis, ea que supra nominatis semper memorandis imperatoribus domino Alexio Comneno et filio ejus Porphyrogenito domino Joanni ac patruo imperii ejus domino Manueli, pacta sunt. Et hec omnia jurabit ipsa potestas et meliores ac ipsum commune civitatis Pisane, et hujusmodi sacramentum annuatim renovabunt, secundum quod specialiter de hujusmodi capitulo pactum est a civitate et terra nostra ad semper memorandum imperatorem, dominum Manuelem.»

Sacramentum verum eorum super hec factum habet sic:

« Nos, legati civitatis et terre Pisane, Rainerius Gaetani et judex Sigerius, missi ad altissimum imperatorem Romeorum et semper augustum dominum Isaakium Angelum, a Tedicio, potestate Pisanorum, comitis Ugolini filio, ex communi consilio civitatis Pisane, post multum tractatum desistentes ab iis que ex impositione predicte potestatis et communis consilii civitatis pro communi et quibusdam privatis personis petebamus, que et in scripto in quo subscripsimus continentur, et restaurationem pro iis factam nobis placentem recipientes secundum quod nos injunctum habebamus a potestate et communi consilio civitatis de placito nostro: juramus super sancta Dei evangelia, super honorabilem et vivificatam crucem, quod predicta potestas communi consilio civitatis de his facto dedit nobis mandatum jurandi super animam suam, conventionem a Pisana civitate et terra Pisana semper memorando imperatori domino Manueli factam imperatori Romeorum et semper augusto domino Isaakio Angelo, secundum quod et illi fuit jurata, et quod ea que pro communi et quibusdam aliis personis petebamus, que et in scripto in quo subscripsimus continentur, ex impositione ejusdem potestatis et consilii ejusdem civitatis dimisimus pro restauratione communi facta. Item juramus, super animam dicte potestatis, quod et ipsam conventionem predictam adimplebit et observabit ipsum commune civitatis domino Isaakio Romeorum imperatori,heredibus et successoribus ejus, ipsique Romanie in perpetuum, sine fraude et malo ingenio. Et sicut hec juramus de bona fide, sine fraude et malo ingenio, sic Deus nos adjuvet et ipsam potestatem et ipsum commune civitatis Pisane et in præsenti seculo et futuro. »

Manifesta vero chrysobula verba habent, secundum quod notificabitur.

Imperatoris quidem videlicet domini Alexii, sic:

« Quoniam multoties nuncios ad imperium nostrum miserunt habitatores terre nostre atque Pisane civitatis cum litteris suis, et imperium nostrum iterum eis multoties litteras misit, minime autem advenit tempus quo fieret conventionis scriptum eorum pure fidei et subjectionis adimperium nostrum, neque clementie nostre ad eos scriptum chysobolnm conventionis adhuc factum est; novissime autem misit imperium nostrum familiarem suum hominem Curopalatam Basilium Mesimerium cum litteris suis volens eos suscipere ceu per omnia fideles celsitudinis nostre et desideratissimos filios nostros totiusque terre nostre; illo autem perveniente et litteras imperii nostri eis afferente, que vero mandata erant dicente, ipsi quæ scripta et que ipsis mandata sunt intelligentes eaque acceptantes, et omnino volentes fieri per omnia fideles imperii nostri atque terre nostre, per scriptum conventionem fecerunt, continentem puram eorum fidem quam imperio nostro ac Romanie debent, quam et per sacramentum omnes unanimiter confirmaverunt et ad nostram serenitatem per vos et nuncium ejus miserunt, que nempe expresse sic continet:

« In nomine Domini nostri Jesu Christi, amen.
« Nos omnes habitatores civitatis et terre Pisane
« promittimus tibi, sanctissimo imperatori domino
« Alexio, et domino Johanni dilecto filio tuo et
« imperatori Porphyrogenito, quod nos totus
« Pisanus populus ab ista hora et in antea non
« erimus in consilio aut facto per quod perdatis
« vos imperium vestrum vel Romaniam, vel
« insulas maris vel terras, quas modo tenetis sub
« vestra potestate et quas ab hac hora in antea ac-
« quiretis a Chroatia, Dalmatia et Durachio usque
« in Alexandriam et ipsam; neque nos, civitatis et

'isane habitatores, pasiscemur cum aliqua a vel populo inimicante imperio vestro ad ndum a vobis vestrum imperium vel Roma- vel aliquas imperii vestri terras, vel insu- quas nunc sub potestate imperii vestri , aut quas acquirere debetis ab hac hora ea a Chroatia, Dalmatia et Durachio et in Alexandriam et ipsam; et si ex terre toribus nostre et hominibus nostris aliqui m imperio vestro fecerint et in Romania , et quesiti ab imperio vestro fuerint, de endabunt damnum juste et concorditer; in Romania non fuerint et Pisas reversi , et notum factum fuerit, si heredes Pisis int,secundum vires substantie emendatio- iciemus juste vel concordia, excepto tanto m remanebit ex consensu et verbo nunti- ntiorum imperii vestri. Si homines nostri ra imperii vestri fuerint, vel Constantino- l in alia terra aut insulis imperii vestri, us et confirmamus ut, si inimici vestri exerint gratia impugnandi in partibus illis ous nostri sunt, et necesse fuerit ut adju- omines vestros, terras vestras defendemus omnes inimicos vestros.Hec omnia supra- observabimus nos, totus Pisanus populus s et terre Pisane, tibi, sanctissimo impe- domino Alexio, et desideratissimo filio tuo dori domino Johanni Porphyrogenito, si- perius scriptum est, incorrupta et cum de, sine fraude et malo ingenio, vobis orantibus per chrysobulum ea, quæ in nostro contineatur, et observantibus ea

factum est anno incarnationis Domini mo centesimo undecimo, quarto decimo larum Mali, indictionis tertie et decime, sentia archipiscopi Amalphitani, Musci Amalphitani et consulum Pisanorum. »

taque per scriptum et sacramentum ab irmatis in presentia hominis imperii no- merii, quoniam et vos missi ob illis estis, Guido clericus et Bonfilius presbiter, vicecomes, Hebrandus frater. Rainerii, consul, Petrus judex, Guido filius Boni Oddimundus Curopalata filius Oddi, et litte- rio nostro attulistis quas illi omnes per imperium miserunt, et continebatur in orum hoc, ut ea que decrant vos adim- hoc per scriptum et sacramentum vestras- criptiones confirmastis, quod omnia que acta sunt ad imperium nostrum et deside- m filius ejus imperatorem et Romaniam mentum, universi habitatores civitatis et ane confirmarint, et observabunt firma et , sicut hoc intelligit imperium nostrum uum et honorem suum et desideratissimi t terre potentie nostre, magne, medie et Ob fidem igitur quam dispersuistis omnes

habitatores civitatis et terre Pisane observare im- perio nostro et Romanie, constituit et imperium nostrum per presens chrysobolum verbum dari a nostra serenitate, non solum in vita sua, sed et post obitum suum a desideratissimo filio nostro imperatore domino Johanne Porphyrogenito, Pi- sane ecclesie que sub nomine sancte Dei Genitricis est,per unumquemque annum nomismata yperpera 400 et pallia duo; domino dilecto archiepiscopo Pisarum nomismata similia 60 et pallium unum; Lamberto judici, Carletto et Antonio nomismata similia 100, et post obitum horum dabuntur ec- clesie. Commertium de auro et argento quod af- feretur a vobis, non dabitis ullo modo.De mercibus quas afferetis de terra vestra et de alienis terris non subjacentibus servituti imperii nostri, dabitis gratia commertii de vigintiquinque unum et nihil amplius. Scala dabitur vobis in qua debeant naves vestre applicare et onera earum deponi; et locus negotiandi aptus et conveniens cum habitaculis, ut reponatis merces vestras et habitetis. Similiter et in magna sanctissima Dei ecclesia, sancta So- phia, dabitur vobis locus standi a sanctissimo pa- triarca : et in ypodromio dabitur vobis locus ubi debeatis sedere in die ypodromii. Si depredata fuerit navis vestra in terra imperii nostri, et per- dite fuerint res vestre, ablate ab aliquibus qui sub potentia imperii nostri sunt, faciet vobis clementia imperii nostri justiciam et emendationem conve- nienti tempore, postquam probatum fuerit. Navis vestra si fracta fuerit infra potentiam imperii nostri, res vestras quas vos liberatis et extrabitis salvas habebitis sine dubio, et illas autem quas Romei extrahent adjuvantes habebitis, dantes eis mercedem secundum loci consuetudinem, nisi forte inter vos et eos aliquid aliud sponte pactum fuerit. Merces vestras quas afferetis de terra ves- tra,vel de alienis terris nan subjacentibus imperio nostro, postquam ad imperium nostrum vos vene- ritis, sive Constantinopolim sive in insulam im- perii nostri, habebitis licentiam extrahendi, et vendendi in loco in quo applicueritis, et tam ibi quam alibi infra continentiam potentie nostre qui- buscumque volueritis, nullo alio pacto vel modo contra voluntatem vestram precipiente in venditione et commutatione, exceptis inimicis imperii nostri; et dabitis et in his commertium sicut superius dictum est. Alias autem merces que de Romania sunt,venditis sicut Romei, et dabitis sicut Romei. Littere imperiii nostri mittentur ad terras ejus in quibus applicabitis, ut duces in eis existentes co- gnoscant fidem puram et servitutem vestram et que ab imperio nostro vobis constituta sunt et que imperio nostro a vobis, quatenus non transgre- diantur que ab imperio nostro pacta sunt duces et reliqui qui sub potestate imperii nostri sunt. Et si acciderit aliquid injustum fieri, vindicabitur ab iis,fietque emendatio justa.Ut et ab imperio nostro in omnibus terris potentie nostre et insulis in qui-

bus applicatis,iidem vobis loci serventur et eadem emendatio fiat. Si ab aliquo Veneticorum aut ab aliquo homine subjacente imperio nostro passus fuerit Pisanus quispiam atrox dedecus vel turpem injuriam aut de rebus suis damnum, faciet imperium nostrum emendationem,postquam probatum fuerit, si nostre serenitati relatum fuerit infra tempus legale et conveniens in omni continentia sua. Naves vestre et homines vestri volentes redire Pisas non prohibebuntur; neque imperium nostrum, neque desideratissimus filius ejus imperator Porphyrogenitus, neque aliquis precepto nostri per quempiam modum injustitie faciet quicquam in rebus vestris vel hominibus. Si vero ob aliquas causas interdum factum fuerit, per conveniens tempus emendabitur. Si aliquis vestrum reclamationem fecerit, non repelletur, si notum imperio nostro factum fuerit, sed recipietur reclamatio ejus et secundum legem vindicabitur, et vindicabitur post probationem veritatis, si, apparuerit injustitiam passus. Qui pro servitio Dei Hierosolymam tendunt cum vestris hominibus causa militandi contra paganos, in itinere vel in reversione impedimentum aliquod non sustinebunt, neque perturbabuntur ipsi vel naves,aut stipendia aut bellica instrumenta que deferunt, securitatem facientibus iis qui eos recipiunt in naves vestras hominibus per certificationem sacramenti, quatenus nec inimicum imperii nostri et Romanie adjuvent,nec ibi contra imperium nostrum efficiantur.

«Hec itaque manebunt quippe immutabilia semper, quousque vos et omnes habitatores terre vestre et civitatis observatis ea que superius notificata sunt firma et incorrupta imperio nostro et desideratissimo filio ejus et imperatori domino Johanni Porphyrogenito et Romanie, sicut hec intelligit imperium nostrum ad honorem et proficuum suum et Romanie, et sine fraude et malo ingenio aliquo. Propter hoc enim et presens chrysobulum, verbum, mutuum vestre scripte conventioni per vestrum sacramentum confirmate et vestris propriis subscriptionibus corroborate, missum est per vos omnibus habitatoribus civitatis et terre Pisarum.

« Factum mense Octobri, indictionis quinte, sex millesimi sexcentesimi vicesimi anni, in quo et nostrum pium et a Domino ordinatum subsignavit imperium.

« Alexius in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romeorum Comnanus.»

Domini vero Manuelis sic :

« Fidelissimi imperio nostro Pisani adepti fuerunt jam in magna urbe, per chrysobulum semper memorandi avi imperii nostri, et rursum semper memorandi domini et patris celsitudinis nostre, embolum et scalam et ecclesiam, secundum quod in practico ipsis facta notificantur, que hujus sunt (44). Quoniam vere ante tempus ob quasdam causas voluit imperium nostrum hujusmodi loca eis mutare, eisque pro his dari alia ultra in partibus magnis urbis oppositis, ipsi autem accedentes clementie nostre supplicaverunt ut hoc non fieret, verum essent in possessione eorum que pridem habebant, serenitas imperii nostri sic fieri concessit. Et quoniam oportuit sacramentum ab iis fieri imperio nostro hujusmodi negotii gratia, priorem conventionem et sacramenta eorum corroborans, et quippe ad nostram serenitatem legati ab hujusmodi terra equidem pervenerunt, prudentissimus videlicet consul hujusmodi terre Albertus, et cum eo judex Burgundius et comes Marcus, et fecere imperio nostro sacramentum, consul quidem notificandum sacramentum sic secundum verba continens : « Ego consul Pisarum, legatus ad dominum « nostrum imperatorem Romanorum et semper « augustum dominum Manuelem Porphyrogenitum « Comnanum, juro ex precepto et voluntate archi- « episcopi nostri, consulum, senatorum et reliqua « terre Pisarum presens sacramentum : quoniam « ob quasdam rationes accidit nos ad modicum « removeri ab iis que in magna urbe habebamus, « videlicet ecclesia, embolo et scala, datis nobis « pro restauratione aliis in partibus que ultra « sunt, nunc autem ex precepto imperatoris re- « stituti sumus in ea que quidem habebamus:quod « observabimus nos et terra Pisarum universa no- « tificato imperatori Porphyrogenito domino Ma- « nueli Comnano, heredibus et successoribus ejus « et Romanie, fidem et debitum quod debebat « terra Pisana imperio ejus ex pridem factis con- « ventionibus et sacramentis semper memorando « imperatori, domino Alexio Comnano, ipsique « Porphyrogenito et imperatori domino Manueli « Comnano ; et si aliquid factum est a terra Pi- « sana alicui coronato vel non coronato ad irri- « tationem spectans hujusmodi conventionum et « sacramentorum, pro non facto reputabitur illud. « Presens vero sacramentum debent facere et re- « novare et consules et reliqui habitatores Pisa- « rum secundum consuetudinem. Et sicut hec « juro sine fraude et malo ingenio, sic Deus me « adjuvet, sancta Dei evangelia et honorabilis et « vivifica crux. » — « Judex vero Burgundius et co- « mes Marcus sic juraverunt et ipsi» — «Nos Judex « Burgundius et comes Marcus, missi legati ad « potentem imperatorem Romeorum Porphyroge- « nitum dominum Manuelem Comnanum a civitate « Pisana, juramus super sancta Dei evangelia et « honorabilem et vivificam crucem, quod conven- « tionem factam semper memorando imperatori « domino Alexio Comnano, et domino nostro im- « peratori et Porphyrogenito domino Manueli Com- « nano a civitate Pisana, quam consul Pisarum

(44) Videntur hic excidisse οἱ περιορισμοὶ instrumenti illius.

juravit, ad honorem imperatoris obser- A
ldeliter et nos, et faciemus confirmari
sa civitate Pisana sine fraude. Et sic
hec sine fraude et malo ingenio, et
servabimus. Sic Deus nos adjuvet,
ei evangelia et honorabilis et vivifica

t imperium nostrum corroborat per
rysobulum sigillum suum munus quod
notificato jure a semper memorando
domino et patre ejus, et jubet firma
ilia permanere facta eis chrysobula
tione hujusmodi immobilium, si et
terra Pisarum bene observat pacta et
sua que imperio nostro, heredibus et
us ejus fecit, ad honorem et proficuum B
stri et Romanie. Super hoc enim et
perii nostri sigillum eis collatum est,
n congruis secratis sterni propter noti-
mense Julio, indictionis tertie. »

em hujusmodi chrysobulis continentibus,
tificati legati superius scripta pepigerunt
ubscriptione eorum confirmato compre-
et sacramento ceu notificatum est corro-
, jubet imperium nostrum, ea que in su-
ptis chrysobulis comprehenduntur, tam
a civitate Pisana Romanie facta sunt,
iis que a Romania ipsis collata sunt, effi-
inviolabilitatem habere. et sic reputari
cta et collata ; et restitui precipit Pisanos
a que in magna urbe ipsis donata pridem
semper memorando imperatore et pro- C
ii nostri, domino Alexio, et desideratis-
io celsitudinis nostræ, domino Manueli :
videlicet, habitacula, ecclesiam cum
psis infra jura eorum erecta ecclesia,
m scalam, secundum quod eis donata
secundum facta ipsis practica super
horum eis facta. Largitur autem eis impe-
um et pensionalia monastaerii domini
ie in faciendo ipsis practico notificabun-
tia pro anno introitu [m] nomismata
46, et scalam predeputatam in situ loci
a serenitate nostra edificatio ab ipsa
templo venerabili sanctorum magno-
rum Quadraginta. Concedit autem dari
Pisane ecclesie constituta ei annua D
500 scilicet yperpera et 2 pallia ut et
nostro ei nunc constituta, ob fidem
as debet et terra Pisana imperio nostro
m ejus. Addit quoque eis et alia yperpe-
iliter, et honoratissimo archiepiscopo
reconstitutum ei annuum salarium, 60
perpera et unum pallium, ut et ei nunc
m ab imperio nostro. Addit vero persone
opi qui nunc est et alia yperpera per
nnos 40. Et jubet hujusmodi omnia a
atis et terre Pisane possideri hoc modo
et assiduos annos, secundum faciendum

practicum horum tradicionis ; quod fiet notificatis legatis eorum a grammaticis imperii nostri, Pediadita Constantino et clarissimo protonobilissimo Sergio Coliva, et a desunotato Constantino Petiota, quod et in congruis secretis sterni debet cum presenti chrysobulo imperii nostri ; et habere Pisanos universos introitum eorum presentem et futurum ex superedificationibus ipsorum, quas infra terminos ipsis traditos facient, quousque civitas, quam debet imperio nostro, heredibus et successoribus ejus ipsique Romanie, fidem atque servitium conservat, et terra Pisana ac ipsum ejus commune inviolabiter et sine diminutione, secundum conventionem scriptam a supranotatis eorum legatis factam et superius recitatam, que et a potestate ejusdem civitatis et terre Pisane et melioribus Pisanis et universa plenitudine Pisarum jurari debet in presentia super hoc ipsum mittendorum hominum imperii nostri, et annuatim renovari, secundum quod specialiter ea que hujus capituli sunt, semper memorando imperatori, patruo imperii nostri, domino Manueli, pacta sunt. Fruentur autem et libertate universa in duobus recitatis chrysobulis comprehensa commercii, et reliquorum omnium capitulorum que in eis continentur, exhibentes de centum 4 tam in magna urbe quam in ceteris terris nostre pie tranquillitatis: non solum de iis que de alienis partibus ab ipsis in Romaniam afferuntur universis mercibus, verum etiam de iis que de terris Romanie ab ipsis emuntur et in magna urbe vel aliis terris Romanie venduntur. Quamquam enim et ex chrysobulo ipsis facto proavi imperii nostri, semper memorandi imperatoris domini Alexii Comnani, ut vel ut Romei reputentur ipsi in mercibus quas de Romania emunt, determinatum est, idemque commercium dent de iis quod et Romei dant; sed tamen imperium nostrum multam eorum devotionem et fidem remunerans, liberaliter et super hoc capitulum erga eos agit, et 4 de centum tantum dare eos jubet et in mercibus ipsorum quas de Romania equidem emunt. Fruentur igitur Pisani libertate ipsis collata a nostra serenitate et omnibus ipsis donatis, ceu superius patefactum est, et amovebuntur ab his nunquam. Quamvis enim hujusmodi omnia jam tradita fuerint monasteriis et personis quibus hec ablata sunt, et Pisanis tradita, attamen quoniam iterum hujusmodi Pisani sub servitio Romanie ordinati sunt et pristinam suam fidem atque servitium imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Comanie, observare juraverunt, rursum eis ablata sunt et restituta Pisanis, quoniam ipsi satisfactionem a fisco habere debent ; si vero non habuerint, non debent in Pisanos agere, sed in ipsum fiscum, infra legitimum tempus. Et restaurationem adepti fuerint, habebunt satisfactionem qer id quod dabitur ; si autem non adepti fuerint, habebunt pro rato : quoniam imperium nostrum

licentiam ex legibus habet in noticia largiendi et aliena, et largitur hec Pisarum plenitudini. Quoniam vero notificati legati clementie nostre supplicantes petierunt cum aliis notificari in presenti chrysobulo imperii nostri, tam ea que pridem possidebantur a parte civitatis et terre Pisane in magna urbe jura, quam ea que nunc a celsitudine nostra ipsis collata sunt, imperium nostrum sic fieri concessit. Et habent que pridem quidem a Pisanis possidebantur sic (45) :

Conservabuntur igitur universa superius scripta firma ab imperio nostro, heredibus et successoribus ejus et Romania, si potestas que est in civitate et terra Pisana, consules, consiliarii et senatores, capitanei, rectores et reliqui meliores, ac ipsum commune Pisarum receperint que a superius scriptis legatis eorum pacta et jurata imperio nostro, heredibus et successoribus ejus ipsique Roma- A nie sunt, et pepigerint ea et corporali confirmaverint sacramento, et scriptum hec continens composuerint et consuete corroboraverint, et celsitudini nostre miserint, et hec rata in perpetuum habuerint ipsi, et qui post eos erunt consules et potestates, consiliarii et senatores, capitanei, rectores ac ipsum commune civitatis et terre Pisa, presente chrysobulo verbo imperii nostri firmiter et inviolabiliter permanere (45). quousque conservabunt suprascripti omnes ex integro ea que superius narrata sunt.

Facto mense Februario presentis decime indictionis, sed millesimi septingentesimi anni, in quo et nostrum pium et a Deo ordinatum subsignavit imperium.

Isaakius in Christo Domino fidelis imperator et moderator Romeorum Angelus.

IX.

DE ECCLESIIS AD ALTIOREM LOCUM PROMOTIS. (A. 1193.)

Vide Balsamonem ad Synod. Chalced. c. 12.

X.

DE METROPOLI HYPAEPORUM.

Non extat (46).

XI.

AUREA BULLA VENETIS CONCESSA [47]. (A. 1199.)

Quemadmodum animalia sese ad invicem intime diligentia, gregatim quousque semper euntia, nec non et compascentia et simul ad sublimia et inferiora convolantia, coëgredentia etiam ac regredientia, et forte interdum quadam necessitate secedentia, et sepius ad invicem retro respicientia, et gruendo ac sclingendo et propriis uniuscujusque vocibus desiderium ab invicem remotorum demonstrantia, et si alicubi libertatem ceperint, statim valde ad compascentia redeuntia, et letitiam impossibile est dici quantum ex facto ad invicem concursu, et velut dilligenti allocutione non significativis et inarticulatis vocibus subsignificantia : sic et genus Veneticorum plurimum amicabile ac servile circha Romaniam per tempora iam multa et etiam a centum annis et plus connumeratis possidens inconvulse eam et indivisibiliter detinet Et si aliquem remoto forte sic eos persequitur, quiete remotionem portantes sepe ad unionem revertuntur, modis quoque omnibus eam revocare requirunt, et ut [ad] matrem puer et ad dominam C verna respiciunt atque amplexus exspectant ; cum autem invenerint, indissolubilibus vinculis amoris tenere student.

Quod quidem et nunc Venetie circha Romaniam contigit. Nam imperio meo sceptra Romanie divina providentia suscipiente, conventionibus quoque, que inter eam et dilectissimum fratrem imperii mei preimperantem, dominum Isaakium Angelum, fuerant, quasi suscipientibus, nobillissimus dux Venetie et protosevastos Henricus Dandolus, ac etiam ipsa Veneticorum consilii prudentia super requisitionem unionis quasi dissolute nequaquam superdormitavit, imo legatos ad nostram transmiserit celsitudinem : primo quidem Rainerium Zenum et filium nobillissimi quidem ducı Venetie Auri Magistri Petri, Marinum, et legatum ab D imperio meo susceperunt grammaticum ejus, protonobillimum ypertaton dominum Johannem Cataflorum. Et quoniam quidem per eum in Veneciis sufficienter morantem, que in conventione ambigua erant, solvi non potuerunt, alios statim lega-

(45) Buchon omisit enumerationem locorum a Pisanis Constantinopoli possessorum, sed notat : *I y est plusieurs fois question des établissements des Amalphitains.*« Ab aque cursu Amalphitanorum ». —«Jura donata Almaphitanis ». — « Descendentem ab Amalphitanis. » — « Dividit eamdem scalam que ab Amalphitanis possidetur. »

(45*) Videtur addendum : *debente.*

(46) Laudatur ad Dispositionem thronum in Coll. can. ed. Rhalli et Potli V. p. 476, n. 1.

(47) Nuperrime ex libro alio et libris Pactorum ediderunt Tafel et Thomas sæpius laudati tom. I, p. 248 sqq.

(48) Editores legunt : ***Etsi aliquantum — prosequitur.*** Lege, ***Et si aliquis remotos.***

tos ad nostram transmiserunt sublimitatem, et nec per eos valentes pacisci, [ac] finem apponi eis, que ab hiis querebantur, nec aliorum legatorum missionem procelaverunt (49), uno accesserunt et rursum ad nostram iegati Venetie tranquillitatem, Henricus Navagiosus (50), Andreas Donatus et Benedictus Grillionis. Et cum nec ista, que legationis erant, pro suo velle ipsos imitantia (51), in Venetiam ad se mittentes et ipsi rediere, suscipientes a nostra serenitate legatum, pansevaston sevaston et familiarem imperio nostro acolittum (52), dominum Johannem Nomucopulum ; et abiit is cum eis. Et tunc (53) nec per istum eis, que ipsi (54) sedebant, majores Venetie finem inducere potuerunt, alios legatos ad nostram duxerunt mansuetudinem, Petrum Michaelem videlicet et Octavianum Quirinum, viros prudentia, consilio et verbo apud Veneticos quam magnos, qui cum pansevasto, sevasto et imperio meo familiari cancellario vicedomino Dimitrio Trinkio (55) ex precepto nostre magnificentie tam de jam peractis, quam etiam ex novo pasciscendis multociens ratiocinantes, denique et coram nostra majestate steterunt, et inter predictum cancellarium atque eos tractata retulerunt, et multam instantiam, nec non et deprecationem ut eis placita perficere possent facientes, ad declarandam acquievere. Juraverunt et etiam sacramentum, sic ad verbum continens ;

« Nos legatis nobillissimi Ducis Vanetie et imperialis protosevasti Henrici Dandoli, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, juramus hac hodierna die que est vigessima septima presentis mensis Septembris presentis secunde indictionis, sex millesimi septingentemisi septimi anni, ad sacra dei evangelia et ad honorabilem et vivificam crucem, quod omnia, que pacti sumus cum sanctissimo et altissimo imperatore Romanorum et semper augusto domino Alexio Comnano, secundum orationem et voluntatem predicti nobillissimi ducis Venetiæ et ex scripta ejus conmissione ad nos ex voluntate majoris partis parvi et magni concilii Venetie facta convenimus et pacti sumus; et quod concessit et conmissit nobis idem nobillissimus Dux Venetie, ut nos super animam suam juremus, quod et ipse ea, que a nobis pacta sunt et conventa, jurabit et homines Venetie jurare faciet. Ex ex quo nobis hoc concessit et conmissit, non id subvertit vel mutavit. Et sicut hec juramus sine fraude et malo ingenio, sic adjuvet Deus et sancta ejus evangelia et honorabilis atque vivifica crux predictum ducem nostrum et nos, et in hoc seculo et in futuro. »

Hec igitur jurantes, et que pacta sunt ab eis nostre magnificentie, ut ex parte predicti nobillissimi ducis eorum et totius Venetie scripto ab eis subscripto comprehendentes, id nostre tranquillitati tradiderunt, sic per dictiones habens :

« Non (56) est Venetia conjuncta, nec umquam conjungetur alicui coronatorum hominum vel non coronatorum, aut gentium vel nationum alicui contra imperium domini imperatoris Romanorum et semper augusti domini Alexii Comnani, quamdiu ipse vixerit, aut heredum ejus tam masculorum quam et feminarum, qui et que imperabunt, vel eorum qui ex precepto eorum imperabunt, ad offendendum Romaniam particulariter sive universaliter, nec per se umquam offendet.

« Item, quotienscumque principum aliquis coronatus vel non coronatus, sive gens aliqua contra Romaniam venerit ad offendendum eam cum galeis quadraginta vel pluribus, usque ad centum, et vult imperium eorum, vel heredes ipsorum mares sive femine, [qui] et que imperabunt, vel hii, qui ex precepto eorum imperabunt, servitium Veneticorum cum galeis quadraginta et usque ad centum, debent illud habere infra menses sex post noticiam duci datam Venetie ab imperio eorum. Que profecto galee debent Venetie fieri et preparari a Veneticis cum universo earum apparatu per peccuniam illuc missam ab eorum imperio, vel inventa [m] ibi a parte celsitudinis eorum, Veneticis dare debentibus homines aptos, ut quisque eorum preparationem quinque galearum presit ; qui et jurare debent, quod facient eas et bene fieri, et unamquam. que earum centum quadraginta fore remorum et cum omni apparatu earum, cum celleritate et sine dolo, secundum quod deberent eas facere fieri, si essent galee Venetie, aut si cum peccunia Venetie deberent fieri. Quorum quisque debet a vestiario domini imperatoris accipere liberalitatis gratia numismata yperpera sexaginta.

« Item, comites hujusmodi galearum jurabunt super sancta Dei Evangelia, quod in unaquaque gallearum erunt centum quadraginta homines, si tot hominum eis roga data fuerit, exceptis morientibus et sine eorum noticia aufugientibus. Verumtamen ipsi studebunt bona fide, quatenus rogam eisdem hominibus datam, morientibus vel fugientibus videlicet, recuperent : quam si recuperare valuerint, inducent alios pro eis in galeas eorum, aut reddent rogam homini domini imperatoris.

« Item, jurabunt unusquisque comitum, quod universum apparatum ipsis traditum conducent ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli. Homines autem galearum talem accipere debent rogam, qualem Venetici apud Coriphum accipiebant.

(49) Editores emendant : *protelaverunt*.
(50) Lib. pactorum : *Navagerios*.
(51) Legerim : *impetrarent*.
(52) Lib. pact. *acoluthum*.
(53) Editores conj. *cum*.
(54) Iidem : *ipsis*.
(55) Lib. pact. *Tuiniciio*.
56) Quæ sequuntur repetita sunt ex Nov. V supra, paucis mutatis.

« Item, si imperium eorum voluerit in numero hujusmodi centum galearum servitium Veneticorum in universa Romania inventorum, debet illud habere cum tot scilicet galeis, quot armari poterunt ex inventis Veneticis, ex quatuor tribus inductis secundum numerum inventorum Veneticorum cum et predicta roga. Tamen non cogentur viginti annorum homines [et] infra galeas ingredi, neque sexaginta annorum et ultra.

« Item, noster stolus debet habere capitaneum vel capitaneos Veneticos, qui jurabunt, quod conducent stolum ad honorem imperii eorum et salutem nostri stoli bona fide sine fraude usque ad stolum celsitudinis imperii eorum.

« Item, si ante quam noster stolus uniatur imperii eorum stolo, invenerit aliquem stolum inimici B imperii eorum, et voluerit ei nocere vel cum expugnare, faciet sic absque fraude et malo ingenio aliquo. Postquam vero stolus noster unitus fuerit stolo imperatorie sublimitatis, debent numerari, qui in galeis erunt, a capitaneo stolii imperii eorum, si ipse voluerit; et inventi quidem erunt in servitio celsitudinis imperii eorum; absentes vero studiose ac bona fide curabunt reperire Venetici, si potuerint, et numerum adimplere.

« Item, capitaneus vel capitanei nostri stoli et comites et nauclerii, nec non et prodenses et ex unaquaque galearum decem homines jurabunt, quod obedient præcepto capitanei stoli imperatorie celsitudinis imperii eorum, ad honorem et salutem nostri stoli, sine fraude et malo ingenio, C et quod una cum stolo imperii eorum persequentur stolum inimici majestatis imperatorie, sive Christiani sint sive pagani; et offendunt eum et expugnabunt et persequentur, inferentque ei malum, quod inferre valebunt, bona fide, sine fraude et malo ingenio; et impugnabunt eum, quandiu et stolus imperii eorum impugnabit cum bona fide, sine fraude. Et si aliqua [m] terrarum inimici imperialis celsitudinis ceperit, debemus in ea ecclesiam et embolum et scalam habere et conservare sine omni datione. Veruntamen stolus imperii eorum debet tantus esse, quantus et noster, aut amplior. Postquam autem hujusmodi servitium imperio eorum peregerint, debent habere ex galeis, que de Venetia exiverint, ad suam D reversionem galeas tot, quod eis necessarie convenienter erunt, et sine fraude et bona fide.

« Item, postquam hujusmodi galee Venetiam pervenerint, si eorum imperium voluerit eas in Romaniam rursum reduci a Veneticis, fiet sic; et unusquisque eorum, qui eas reducet, debet habere proprio mercedis gratia, quod competens est secundum tempus. Si autem imperium eorum voluerit per alias personas sive per aliquam dispensationem reversionem earum fieri in terram suæ celsitudinis, licebit et hoc ei. Si vero volluerit eas ibi custodiri, custodientur ad honorem imperii eorum, tanquam si proprie essent Venetie, veruntamen cum imperiali expensa.

Item, si ob gravitatem aliquam hujusmodi galee nequiverint secundum prefixum terminum de Venetia venire, (*debent*) in servitium stoli imperii eorum ingredi universi in Romania inventi Venetici, secundum quod superius declaratum est, scilicet de IV tres, cum supra scripta roga.

« Item, si eo [rum] imperio expedit adjutorium ad vindictam terre imperialis celsitudinis ob aliquem inimicum in Romaniam ingressurum cum galeis quadraginta aut pluribus, et nequit imperium eorum pro auxilio mittere Venetiam, debet imperatoria majestas Veneticos inducere ad sue terre defensionem contra hujuscemodi inimicum, inventos in magna urbe videlicet et circha eam, et ab en locis jacentibus circha eam versus ortum et versus occasum usque ad Avidum, ibique similiter repertos, et in terris, que infra sunt, usque Filadelphiam et in ea, et usque Adriam, polim et in ea, ex quatuor tres, cum tot galeis, quot armare valebuut, inventi secundum predictum ordinem, cum etiam manifesta roga. Tali itaque modo talique ordine juvabunt et deffendent Romaniam Venetici contra omnem hominem coronatum et non coronatum, et contra omnem gentem Romaniam nocere volentem, prout superius declaratum est; et contra ipsum regem Alemanie.

« Item, si imperium eorum voluerit mittere Venetiam homines aut vestiaria, gratia conducendi milites aut de Lombardia aut ab alia terra, et dispensandi ad honorem et utilitatem spectantis terre celsitudinis eorum, licebit et hoc eis, nisi hoc contra Venetiam sit. Debent autem Venetici recipere homines et peccunias et vestiaria imperii eorum, et defendere et homines et peccunias eorum ab omnibus inimicis. Verumtamen clementia imperii eorum non debet Venetia stolum educere vel exercitum contra aliquem, cum quo Venetici habent unionem et amorem.

« Item, si imperium voluerit per partes Venetie milites in Romaniam ducere, licebit et hoc imperio eorum, nisi ipsi manifesti inimici Venetie sint, aut Venetia impedita sit, sine fraude et malo ingenio aliquo. Nam transacto impedimento licitum erit eis, sive soli fuerint sive cum familiis, transire. Hoc autem servitia debent Venetici imperio eorum et Romanie servire, nisi manifestas inimicicias habeat ab aliqua coronata persona vel aliqua magna terra, ita quod servitium ipsi nequeant facere, sine fraude et malo ingenio.

« Item debent, qui per tempora Duces Venetie erunt, imperio eorum et heredibus eorum masculis et mulieribus imperaturis, sive hiis, qui ex precepto eorum imperio imperabunt, et fidem, servabunt etiam eam contra omnem hominem coronatum, et non conoratum, salvo eo, quod per juramentum debent Venetie secundum quod et nunc dux Venetie nos Henricus Dandulus, juravimus.

si inimicorum imperii aliquis insultum impugnandum aliquam terrarum oelsirum, in qua sunt Venetici, debent eam Venetici,et inimicos expellere ab hujusı,prout possunt,bona fide et sine fraude. itaque conventionem firmam custodient ·t hoc sacramentum firmum, et nec ob illatam semper memorandi imperatoris ıanuelis Porphyrogeniti, nec ob etiam aliısionem ipsis factam, nec pro aliquo vel timore alicujus coronate persone ronate, vel ipsius regis Alemannie, nec excommunicatione ecclesiastica vel socujus pontificum, aut ipsius papae ur-, hujusmodi violabunt conventionem ɛntum. Hec autem omnia custodient ona fide, sine fraude et malo ingenio, ıb imperio eorum et imperatoribus, qui erunt, integre conservantur, que nobis sunt a sanctissimo imperatore domino nnano per crisobulum imperii ejus. »

quidem suprascripti prudentissimi legati i et fidellissimi imperio meo protosevasti enetie, Henrici Danduli, ad imperium Romaniam pepigerunt et juraverunt, et ab eis subscripto comprehendentes imtradiderunt,jurandi (57) et ab ipso Duce tota Venetia hec.Imperium autem meum ıiens,presens chrysobulum verbum suum , nobillissimo et fidellissims imperio meo ıto et Duci Venetie et universae Venetie i per imperii mei legatum illuc directum. ıbillissimum et familiarem imperio meo ·ium (58) vicedominum Theodorum Auli-(59), quod chrysobulum verbum scilicet eis, quoniam nobillissimo duce eorum ıto et magno et parvo consilio Venetie,ac ılenitudine suscipientibus hoc,sacramento ɛcundum suam consuetudinem confirman-ın scripto ponentibus hec omnia contiropriarum suarum manuum subscriptio-ɔonsummantibus, et cum predicto protonperio meo id mittentibus, tradetur eis sens chrysobulum verbum imperii mei, ns et confirmansfidellissimisimperio meo antiquitus facta chrysobula a sempinorie imperatore et proavo imperii mei, lexio Comnano et filio ejus imperatoris, ohanni, et dilecto patruo imperii,'domino Comnano ;insuper et facta eis chrysobula ınte dilectissimo fratre imperii mei, doakio Angelo super hiis,que promissa sunt ı, tam complectis quam et non adhuc ıientibus, et efficatiam ac incommutatio-

A nem habebunt, et tanquam facta ab imperio meo deputabuntur. Corroborat enim et confirmat ea imperium meum per presens chrysobulum verbum suum et precipit, eos conversari salvos et sine timore in omnibus regionibus imperii mei, in personis et pecuniis corum, tam ab hominibus imperii mei, quam et ab ipso imperio meo, habere quoque ipsos et omnia tenumenta, que habebant tempore super eos prevenientis ire semper memorandi imperatoris patrui imperii mei, domini Manuelis Comnani. Et si ob servitium, quod imperio meo fecerint vel imperaturis, prout in superius ordinato scripto legatorum Veneticorum declaratur, et si superveneriteis a coronate persona vel magna gente guerra, debet imperium meum vel per tem-
B pora imperaturi, sicut in ipsa conventione declaratur, eos adjuvare, prout deberet adjuvare unam de magnis civitatibus Romanie.Insuper,si et imperium meum aut imperaturi fecerit amorem aut treguam cum aliquo inimico, contra quem servierint imperio nostro, debet imperium nostrum eos inducere in talem illum amorem vel treguam.

Promittit et eis licentiam habere in omnibus regionibus imperii mei, tam in hiis, que circha litus sunt, quam et in hiis, que infra terram, et in ipsis insulis,et simpliciter in omnibus partibus,que sub potestate nostre pie sunt tranquillitatis,omnem mercationem exercere, et emere atque vendere omnem speciem in regionibus imperii mei nuscentem, et ex aliis regionibus in cas allatam sive per
C naves per mare, sive per samaria vel plaustra per terram;et nec comercium aut pedagium vel passagium aut samariaticon vel pertuaticon aut savuraticon aut causa onerandi aut scalaticum, nec aliam aliquam census appetitionem a navibus in Romaniam venientibus vel a samariis vel plaustris per omnes regiones imperii mei transeuntibus ex consuetudine exactum (60) exigentur.

Insuper et, quoniam in quibusdam regionibus imperii mei molestiam et infestationem non parvam Venecticos imperio meo fidelissimo (61) jam dicti prudentissimi legati Venetie, Petrus Michael et Octavianus Quirinus,meo suggessere imperio,eo quod clare in chrysoboliis prius eis factis ipse non sint ordinate : imperium meum et a tati molestia volens fidelissimos et Venoticos liberare, et nomi-
D natim omnes regiones, que sub Romania sunt, in quibus mercari debent, ordinare in presenti chrysobulo meo placuit imperio.Que sunt iste videlicet: Provintia Dirrachii (62) cum illis, que in ea sunt personarum et ecclesiarum immobilibus.Provincia Jericho et Caninon cum omnibus in ea immobilibus existentibus. Provincia Joaninon. Provincia Drynupoleos. Similiter provincia Dyavoleos,

rtasse *jurabuntur*.
itores notant : « Sic nos ex compendio li-*præconium* lib. pact. »
em . Lege *Auriculanum*.
ge *exactum*.

(61) Editores volunt : *Veneticorum — fidelissimorum*.

(62) Geographica optime illustravit Tafelius I. I. in adnotationibus, quas consule.

Provincia Colonie. Provincia Achrydos. Provincia Prespe. Provincia Castorie. Provincia Servion. Provincia Triadice et Vvelevusdii. Provincia Nisi et Vranisove. Provincia Scopie cum episkepsi Coriton. Provincia Sagorion. Provincia Malesovii et Morovisdii. Provincia Strunice. Provincia Prilapi et Pelagonie ac Molyscii, nec non et Mogreno. Provincia Verias cum catepanikio Cetri. Provincia Voleri, Strimonos et Thessalonices. Provincia Nicopolon cum episkepsibus in ea existentibus personalibus, ecclesiasticis et monasterialibus, et cum ipsis episkepsibus subjacentibus intimis consanguineis imperii mei,semper felicissimis sevastocratoribus Cesaribus et dilectis imperii mei filiabus, ac desideratissime ipsi mee Auguste. Insula Coryphy, Kephalini, Zakintos, Leukas, Ithaki. Orion Patron et Methonis. Orion Corinthii, Argus et Nauplii. Orion Thebarum et Euripii, cum insulis Andro et Caristo, Keo, Milo et in ceteris insulis, que sub Antro sunt et Caristo. Dodeconissos. Mitilinim. Chios. Samos. Rodos. Kos. Strovilos. Kriti. Kipros. Orion Athenarum. Provincia Velechative. Provincia Valachie. Episkepsis Dimitriados. Duo Almeri. Episkepsis Crevennicon et Fersalon. Episkeosis Domocu et Vesenis. Chartularata Ezeros, Dobrochuvysta, et que sub ipsa sunt ville. Tricala. Provincia Larisse. Episkepsis Platamonos. Provincia Trakis et Macedonie, et que in ea sunt [episkepses] physcales et personales. Episkepsis Kerovachii. Silivria. Episkepsis Zurlii et Theodorupleos. Episkepsis Messinis, Archadiupleos et Vulgarophigi,Provincia Cheronissi. Provincia Adrianupleos et Didymotichi. Provincia Branchialii,Provincia Phylipuleos, Veroys, Moras et Archridii.Provincia Mesothinie Episkepsis Damatrios.Provincia Nicomedie,Episkepsis Pillarum et Pithion. Provincia Opsikin et Eegeu cum episkepsi Lopadiu et Appoloniade.Provincia Acherau. Provincia Atramyti.Provincia Milasis et Melanudii. Provincia Meandri. Provincia Neochastron. Provincia Phyladelphye. Provincia Attalie, Seleukie, Antiochiae, Laudikie; et usque ipsam Antiochiam; et simpliciter in omni tenumento, quod sub meo est imperio, sive secus litus aut infra terram. In omnibus enim talibus regionibus imperii mei et Romanie, vel phiscales sint aut ecclesiastice vel subjecte secretis sacrarum domuum aut ipsis intimis cognatis imperii mei, per omnia fellicissimis sevastocratoribus et Cesaribus, ipsis dilectis filiabus imperii mei, nec non et ipsi mee dilectissime Auguste, sine impedimento erunt mercantes, et in ipsa etiam urbium regina nullam mollestiam ab alique sustinentes, nec etiam ex toto usque unum obolum procommercio vel passagio vel samariatico vel scaliatico vel portuatico vel pro aliquo alio capitulo requisiti: eandem etiam libertatem habebunt et ab eis conducta samaria et plaustra,et nec ab is aliquid ab aliquo requiretur.Immo quiete et sine aliqua datione omnis [regiones] imperii mei transibunt, et nec que ab eis conducentur samaria vel plaustra, vel qui eis servierunt agogiate, requirentur aliquid ; nec qui eis aliquam speciem vendiderint vel ab eis emerint, exigentur commercium pro illa taii specie vel pratikium, quod deberet accipere fiscus vel practor illius regionis, in qua fit mercatio,nisi Veneticis hoc venderetur,sed hominibus commertium dare debentibus. Placet enim imperio meo, nullum eorum, qui sub potestate imperii Romanorum sunt et cum Veneticis mercantur, in omnibus regionibus imperii mei, sive cum eis vendiderit aut adeo cum aliquo aliquid emerit, dare quicquam pro commercio vel pro aliqua alia exactione; sed eos esse liberos, tamquam et ipsi,qui commercium dare debentibus mereantur. Si quis vero ausus fuerit in aliquo eos inquietare, vel aliquid ab eis auferre, qua magna ira imperii mei erit infestandus,et quod auferetur. in quadruplum redditurus. Et hec quidem de libertate fidellissimorum imperio meo Veneticorum, quam in omni tenumento imperii mei habebunt.

Insuper, quoniam quidem jam dicti legati prudentissimi Venetie, Petrus Michael et Octavianus Quirinus, retulerunt imperio meo, quia ex non scripto usque et nunc causis inductis ab aliquo Grecorum contra aliquem Veneticum, a legato Venetie per tempora in magna urbe existente judicatis et solutis, interdum quidam Grecorum quibusdam civilium judicum vel in palatio imperii mei custodientium accedentes adtractiones gravissimas fidellissimis imperio meo Veneticis superinducunt, et in carcerem retrudi eos faciunt, et omnibus aliis dedecoribus subici ; deprecati sunt igitur imperium meum, ut et tale capitulum per presens chrysobulum verbum imperii mei solvatur, et concedatur eis, quod Greco quidem contra Veneticum agente in peccuniali causa,a legato Venetie, qui tunc in magna erit urbe, judicium fieri debeat ; Venetico vero contra Grecum similiter agente, si quidem, qui tunc fuerit cancellarius vie (63), in magna urbe iverit, apud eum causa moveri et judicari debeat : si vero forte ipse in magna urbe non fuerit, tunc apud magnum logariastam cause judicentur : graviter quidem imperium meum talem eorum accepit et peticionem et ex toto ab ejus complementum annuere nolebat. Sed quoniam multa instancia predeclarati legati ad imperium meum fecerunt, et ne talis eorum deprecatio non exaudiretur, magnis precibus supplicaverunt,ut hoc solo capitulo separare Venetiam a Romania valente, imperium meum puram fidem et bonam circha Romaniam Venetie voluntatem non ignorans, insuper et predeclaratorum prudentissimorqm Venetie legatorum, Petri Michaelis et Octaviani Quirini, magne instantie ac supplica-

(63) Logotheta domi indicari videtur. Infra « Vie logotheta. »

tioni inflexum, precipit [per] presens chrysobulum verbum, quod Greco quidem contra Veneticum in peccuniaria causa agente, legatus, qui per tempora in magna urbe erit, tale judicium perscrutetur; et scripto quidem demonstrato a Græco tavulario composito, certificato etiam ab aliquo judicum veli et epi tu yppodromi vel semiomate alicujus predictorum judicum, aut et ab aliquo pontificum vel ab aliquo tavulario vel judice, per quem apud Veneticos dignum fide habeatur, secundum hujusmodi scripti comprehensionem decisionem cause superinduci. Sic etiam quod per qualecumque tempus a nobilissimo ei imperio meo fidelissimo protosevasto et duce Venetie ad magnam urbem mittetur legatus, et qui sub eo judices, statim post in magnam urbem eorum introitum ostendi debeant ei, qui tunc erit vie cancellarius, aut si ipse tunc cancellarius tunc in Constantinopoli non fuerit, ei, qui tunc erit magnus logariasta; et ab eo debeat mitti ad ecclesiam Veneticorum per magnum interpretem, vel si ipsi non fuerit, per aliquem curie alium interpretem, et per unum eorum, qui cancellarie scriptis deserviunt, aut per unum secreticorum magni logariastae, si talis gramaticus tunc presens non fuerit; et in medio ipsius Veneticorum ecclesie in audientiam tocius plenitudinis Veneticorum tunc in Constantinopoli existentium debeant jurare, quod recte et juste et sine susceptione personarum vel alicujus doni dati vel promissi juditia, que inter Grecos actores et Veneticos reos erunt, facient, nec aliquod adjutorium Veneticis tribuent, sed equa lance utriusque causam tam Greci quam et Venetici discernent et judicabunt: Venetico reo donare debente Greco actore calumpnie sacramentum, ipso Venetico solo jurare debente decisionis cause sacramentum, ita, quod integre decisionis cause sacramentum Veneticus Greco possit referre, si vult, prout et de hoc prudentissimi legati Veneticorum meum deprecati sunt imperium. Et hec quidem, Greco contra Veneticum agente. Si vero Veneticus contra Grecum egerit, apud tunc cancellarium vie, vel eo a magna urbe absente, apud magnum logariastam querellam debeat proponere, et scripto quidem fide digno existente actori Venetico, quamvis a Greco tavulario aut judice veli et epituyppodromi, aut o pontifice vel Venetico tabulario vel judice sit compositum, secundum hoc utique causa decidetur. Scripto vero actori non existente, secundum ipsum jus et actor Veneticus judicabitur, et donabitur quidem et contra ab eo Greco calumpnie sacramentum. Jurabitur autem et ab ipso Greco ipsum decisionis cause sacramentum ita, quod Venetico possit referre e contra. Et secundum presentem formam presentis scripti hujus chrysoboli imperii mei, ex nunc et deinceps juditia peccuniaria inter Veneticos et Grecos decidantur.

Preterea quidem, si de seditione vel repugnatione inter Grecum et Veneticum existente moveatur causa, magna quidem existente seditione et ad multitudinem deventa et ad homicidium forte perveniente aut magnas plagas, tunc cancellarius vie, vel eo a magna urbe absente, tunc presens (64) in palatio Vlachernarum primiceriorum et strattiotarum hujusmodi perscrutabitur causam, et ut ab eo cognoscetur, solvet et ulciscetur; parva vero et ad unum vel ad duos deducta, si quidem vulneratus plagam mediocrem sustinens aut injuriam Veneticus fuerit, apud tunc cancellarium vie, vel eo a magna urbe absente, apud tunc magnum logariastam querellam proponat, et secundum leges vindictam habebit. Si vero Grecus fuerit ydiota quidem, et non ex senatus consulto aut de clarioribus hominibus curie imperii mei consistens, apud legatum Veneticorum et sub eo judices de injuria et dedecore movebunt causam, et ab istis suscipiet vindictam. Diligenter enim imperium meum confidit, quod super hujusmodi capitulis sacramenta pro justicia intervenientia Venetici, quibus judicium est commissum, non despicient, immo similiter et in hujusmodi causis justiciam custodient, quemadmodum et in peccuniariis, et non tantum honorem vel dedecus sive profiouum vel dampnum Veneticorum curabunt, quantum eorum sacramenta, que ob eis pro justicia fient, in omnibus bene custodire et observare. Ne autem longa sequatur moro in judiciis inter Grecos et Veneticos futuris, nec libelli dies nec interdictorum usque in viginti vel triginta, prout communiter secundum leges tenetur, cunnumerari meo placet imperio, sed secundum novam constitutionem sempiterne memorie imperatoris et dilecti patrui imperii mei; domini Manuelis Comnani factam de judiciis, que inter extraneos et indigenas cives conversantur.

Insuper et aliam peticionem sepius declaratam prudentissimi legati ad meum fecerunt imperium justissimam et meo acceptabilem imperio. Petierunt enim, ut Venetico in aliqua regione imperii mei moriente nullam practori terre ad bona defuncti Venetici peri accessionem, immo secundum placitum Veneti defuncti ejus pispensentur res vel ab ejus fidei commissariis, si testamentorie contingit eum obiisse, vel ab hiis qui reperirentur tunc ibi Veneticis. Annuitigiturimperium meum et tali eorum peticioni, et per presens scriptum auro signatum chrysobulum verbum jubet: nulli in tota Romania aliquod dominium exercenti, sive practor provintie sit, sive villicus personalis vel monasterii aut ipsorum intimorum cognatorum imperii mei, et ipsorum etiam felicissimorum sevastocratorum et Cesarum vel dilectorum liberorum imperii mei aut ipsius dilectissime mee Auguste, licere ullo modo in Veneticorum defunctorum res manus inmittere, et aliquid ex eis usque ad unum obolum accipere,

(64) Forte *prases*.

sed intacta omnino custodire tam a manu dimosii quam a manu personarum et monasteriorum, potestati defuncti vel procuratorum ejus sive ab intestato heredum custodita. Scire autem oportet: ille, qui ausus fuerit contra presens preceptum imperii mei facere, quod in quadruplum reddet ablatum, et per competentem punietur correptionem, tunc vie logotheta existente seu magno logariasta talis capituli vindicte supervigilare debente et secundum presens preceptum imperii mei vindictam facere.

Omnia igitur, que per presentis chrysobuli verbi ab imperio meo corrohorata, ex (65) gratia donata generi Veneticorum imperio meo fidelissimorum, incorrupte et inmutate custodita erunt, quousque A et Venetici ad imperium meum et Romaniam fidem secundum ea, que ab eis pacta et jurata sunt et in supraordinato scripto prudentissimorum legatorum declarata, immutata et incorrupta custodierint. Ad hoc enim et presens chrysobulum verbum imperii mei fidelissimis imperio meo traditum est Veneticis, firmum et inviolatum habere debens.

Factum mense Novembri presentis secunde indictionis sex millesimi septingentesimi septimi anni, in quo et nostrum pium et a Deo promotum subsignavit imperium.

Alexius in Christo Deo fidelis imperator et moderator Romanorum Angelus.

(65) Melius *et.*

ANNO DOMINI MCXV

NEOPHYTUS PRESBYTER.

NOTITIA.

(Ex Joanne Bapt. Cotelerio in not. ad tom. II Monum. Eccl. Græcæ.)

Istius Neophyti, monachi et inclusi, Sermones exstant in codice membraneo bibliothecæ Colbertinæ. Nam præter titulum conveniunt tempora. Oratio quippe ipsius quinta est de monacho per dæmonem decepto, anno mundi 6693, id est Christi 1185, paucis annis ante captam Cyprum ab Anglis. Quam historiam referunt multi. Videsis Allatium *De utriusque Ecclesiæ consensione* lib. II, cap. 13, et Fresnii *Familias Byzantinas*, p. 184. Alius Neophytus Inclusus, ὁ ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς Εὐεργέτιδος paulo nostro antiquior, memoratur in Catalogo episcoporum Byzantii, p. 303 *Juris Græco-Romani*, de quo t. I, p. 741, 742.

ΝΕΟΦΥΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΜΟΝΑΧΟΥ ΚΑΙ ΕΓΚΛΕΙΣΤΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΧΩΡΑΝ ΚΥΠΡΟΝ ΣΚΑΙΩΝ.

NEOPHYTI PRESBYTERI

MONACHI ET INCLUSI

DE CALAMITATIBUS CYPRI.

1. Nubes obtegit solem, et nebula montes collesque; unde per aliquod tempus cohibetur solis calor et splendidus radius. Nos quoque jam a duodecim annis coercet nubes ac nebula sibi mu-

B α'. Νεφέλη καλύπτει ἥλιον, καὶ ὁμίχλη ὄρη καὶ βουνοὺς δι' ὧν ἀπείργεται θάλψις καὶ φωταυγὴς ἡλίου ἀκτὶς χρόνῳ τινί. Εἴργει δὲ καὶ ἡμᾶς δώδεκα χρόνους ἤδη νεφέλη καὶ ὁμίχλη ἀλλεπαλλήλων δεινῶν

τῶν τῇ χώρᾳ συμβεοηκότων. Κρατηθείσης μὲν γὰρ A τῆς Ἱερουσαλὴμ ὑπὸ τοῦ ἀθέου Σαλαχαντὶ, τὴς δὲ Κύπρου ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, μάχαι λοιπὸν καὶ πόλεμοι, ταραχαὶ καὶ ἀκαταστασίαι, λαφυραγωγίαι καὶ δειναὶ συναντήσεις, τὴν γῆν ἐν ᾗ οἱ δηλωθέντες ἦρξαν κατεκάλυψαν νεφέλης καὶ ὁμίχλης πλέον. Ἰδοὺ γὰρ ὁ ζωηφόρος τοῦ Κυρίου ἡμῶν τάφος καὶ τὰ λοιπὰ ἅγια ἐδοθησαν τοῖς κυσὶ Μουσουλμάνοις διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν, καὶ δακρύει ἐν τῇ τοιαύτῃ συμφορᾷ πᾶσα ψυχὴ φιλόθεος · Ταραχθέντα δὲ καὶ τὰ ἔθνη, καὶ βασιλεῖαι κλιθεῖσαι. κατὰ τὸ γεγραμμένον · ὁ Ἀλαμανίας, φημὶ, καὶ ὁ Ἐγκλινίας, καὶ πᾶν ἔθνος σχεδὸν, κεκίνηνται ὑπερ τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἤνυσαν οὐδέν. Οὐδὲ γὰρ ηὐδοκησεν ἡ πρόνοια κύνας ἐξῶσαι καὶ λύκους ἀντεισάξαι.

tuo succedentium calamitatum, quæ regioni contigerunt. Etenim obtenta Hierosolyma pium Salachanti seu Saladinum, et Cypı Isaacium Comnenum, deinceps pugnæ et tumultus ac seditiones, deprædationes sæ casus terram in qua prædicti imperarunt n cooperuerunt, quam nubes et nebula. Ecce e vivificum Domini nostri sepulcrum, cætera sancta, tradita sunt propter peccata nostra cani Musulmanis ; quare in tanta calamitate lacryma omnis anima quæ Deum diligit ; sed et juxta id qu scriptum est, *Conturbatæ sunt gentes, et inclinı sunt regna* [1] : Alamaniæ, inquam, monarcha (1 et ille Angliæ (2), cunctæque propemodum nati nes pro Hierosolymis motæ sunt, nec quidquar profecerunt. Neque enim placuit divinæ providentiæ, canes expellere, ut lupos in eorum locun induceret.

β'. Καὶ ἰδοὺ ιβ' χρόνους ἐπὶ τὸ χεῖρον τὰ κύματα B κορυφοῦνται. Ἔτι τε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἡμῶν ὁ πνευματικὸς, πρὸς ὃν δηλαδὴ ταῦτα ἐγράφομεν, τὰ δεινὰ μὴ ὑποφέρων βλέπειν τε καὶ ἀκούειν καὶ ἐκ μέρους αὐτῶν πάσχειν, μετὰ πολλὰς περινοίας καὶ μηχανὰς ἐξέφυγε χεῖρας μιαιφόνους σὺα παντὶ τῷ λαῷ αὐτοῦ θείᾳ ῥοπῇ, καὶ προσφοιτήσας Ἀγγέλῳ τῷ βασιλεῖ Κωσταντινουπόλεως, προσεδέχθη ἐντίμως, καὶ τὸ σεβαστοῦ γέρας εἴληφεν ἐξ αὐτοῦ. Ἐγὼ δὲ τὴν ὑπόσχεσιν ἐκπληρῶν, ἰδοὺ σὺν Θεῷ γράφω καὶ τὰ ἐπίλοιπα, ὡς ὑπεσχόμην, τοῖς ἐντυγχάνουσι παραδηλῶν τὴν ἐνεστῶσαν δυσχέρειαν τῶν πραγμάτων · ἥτις ἄρα δυσχέρεια ποῦ δὴ καταλήξει, οἶδεν οὐδεὶς ἐν ἀνθρώποις, εἰ μὴ μόνος ὁ ἐπιτιμῶν τῇ θαλάσσῃ καὶ τοῖς ἀνέμοις, καὶ γαληνιῶσιν. Ξένα τινὰ καὶ δυσήκουστα, τὰ τῇ χώρᾳ ταύτῃ συμβεβηκότα δεινά · καὶ C τοιαῦτα ὡς πάντας τοὺς αὐτῆς πλουσίους ἐπιλαθέσθαι πλούτου αὐτῶν, λαμπρῶν οἰκημάτων, συγγενῶν, οἰκετῶν, ἀνδραπόδων, πλήθους ποιμνίων, βουκολίων, λακινιῶν (3), βοσκημάτων παντοίων, χωρῶν σιτοφόρων, καὶ παμφόρων ἀμπέλων, καὶ παραδείσων ποικίλων, καὶ μετὰ πολλῆς σπουδῆς ἀποπλεῦσαι λάθρα πρὸς χώρας ἀλλοδαπάς καὶ πρὸς τὴν βασιλίδα τῶν πόλεων. Ὅσοι δὲ διαφυγεῖν οὐκ ἴσχυσαν, τίς ἱκανὸς ἐκτραγῳδῆσαι τὰς θλίψεις αὐτῶν, τοὺς ἑτασμοὺς, τοὺς δημοσίους φυλακισμοὺς, τὴν ὁλκὴν τῶν ἀπαιτουμένων χρημάτων, μέχρι χιλιάδων τόσων καὶ τόσων ; Ταῦτα δὲ συγκεχώρηται γενέσθαι δι' ἁμαρτίας ὄγκον ψήφῳ Θεοῦ δικαίᾳ · ἵνα, ταπειωθέντες, καταξιωθῶμεν ἴσως συγγνώμης.

2. Et ecce jam duodecimus annus est, ex quo in pejus fluctus tument. Ipse præterea spiritualis filius noster, ad quem videlicet ista scripsimus, ærumnas nec videre nec audire nec ex parte ferre valens, post multa solerter et artificiose facta, crudeles manus cum omni populo suo, per gratiam Dei effugit ; cumque se contulisset ad Angelum Constantinopolis imperatorem, honorifice exceptus est, atque sebasti dignitatem ab eo accepit. Ego vero quod promiseram adimplens, ecce Deo juvante, etiam reliqua scribo, juxta pollicitationem meam, iisque qui lecturi sunt notam facio præsentem rerum difficultatem ; quæ sane difficultas, quo cessura sit, nullus inter homines novit, nisi solus ille qui increpat mare ac ventos, et ad tranquillitatem redeunt [2]. Mala quæ in hac regione evenerunt, mira sunt, vixque possunt audiri ; atque sunt ejusmodi, ut cuncti hic divites obliti fuerint suarum divitiarum, splendidarum ædum, cognatorum, domesticorum, mancipiorum, multitudinis gregum, armentorum, porcellorum, pecudum omnis generis, agrorum frumenti feracium, vinearum fertilissimarum, variorumque viridariorum ; atque cum multa festinatione clam ad extraneas regiones et ad urbium reginam (4) abnavigaverint. Eorum autem qui effugere non potuerunt, quis sufficiet tragice enarrandis angustiis, disquisitionibus, publicis in carcerem conjectionibus, postulatarum pecuniarum quantitate usque ad tot millenaria. Cæterum hæc fieri permisit justum Dei judicium, ob peccati gravitatem, ut ad humilitatem redacti, venia fortasse digni habeamur.

Γ'. Χώρα ἐστὶν Ἰγκλιτέρρα πόρρω τῆς Ῥωμαίας κατὰ βορρᾶν, ἐξ ἧς νέφος Ἰγκλίνων σὺν τῷ D ἄρχοντι αὐτῶν, εἰς πλοῖα μεγάλα λεγόμενα νάκκας

3. Regio est Anglia, longe a Romania ad aquilonem, e qua Anglorum nubes cum eorum principe conscensis magnis navigiis, quæ nacæ (5) appellan-

[1] Psal. XLV, 7. [2] Matth. VIII, 26.

Fridericus I.
Richardus.
λακινιῶν. Divinavi λακτινιῶν, ac tentavi procellis exponere, quasi λακτίνιον et λακίδιον sint ; qua de postrema voce egi t. I. Sed in re obscura suo quisque utatur arbitrio. Suspicabitur fortasse nonnullus λαγινιῶν a λαγίνη, lepus.
(4) Constantinopolim.
(5) Glossar. Fresnii.

tur, ad Hierosolymam trajecerunt. Nam tunc Alamanorum princeps cum nongentis millibus militum, uti aiunt, expeditione suscepta, ad Hierosolymam ipse quoque tendebat: cumque prætergressus fuisset Iconii tractum, et Orientales partes pertransiisset, exercitus longitudine viæ, et fame et siti labefactatus est; ipsorum vero imperator, equo vectus, in quodam flumine submersus et suffocatus est. Anglus autem ad Cyprum appellens, homo miserrimus invenit eam, tanquam nutricem matrem: quod si non contigisset, is quoque forsan eadem passurus fuisset quæ Alamanus. Qua porro ratione capta sit Cyprus, id etiam cursim narrabo.

A συνεισελθόντες, τὸν πλοῦν πρὸς Ἱεροσόλυμα ἔδρων· τότε γὰρ καὶ ὁ Ἀλαμάνων ἄρχων μετὰ ἐννακοσίων χιλιάδων, ὥς φασι, στρατοπέδων, πρὸς Ἱεροσόλυμα καὶ αὐτὸς τὴν ὁρμὴν ἐποιεῖτο. Παρελθὼν δὲ τὴν χώραν τοῦ Ἰκονίου, καὶ τὰ ἀνατολικὰ μέρη διερχόμενος, διεφθάρησαν τὰ στρατοπεδα τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ, καὶ τῷ λιμῷ καὶ τῇ δίψει· ὁ δ' αὐτῶν βασιλεὺς ἔν τινι ποταμῷ ἀπεπνίγη ἐποχούμενος ἵππῳ. Ἰγκλίτερ δὲ τῇ Κύπρῳ παραβαλὼν, εὗρεν αὐτὴν ὁ πανάθλιος ὡς τιθηνοῦσαν μητέρα· καὶ εἰ μὴ γέγονε τοῦτο, τὰ τοῦ Ἀλαμάνου ἴσως ἔμελλε πείσεσθαι καὶ αὐτός. Ἡῶς δὲ Κύπρον [An Κύπρος?] ἐάλω, ἐπιδρομάδην λέξω καὶ τοῦτο.

4. Quando usus postulaverit, ut beatæ memoriæ piissimus imperator Manuel Comnenus quemdam mitteret custodem ad imperialia Armeniæ præsidia, unum e cognatione sua mittit, admodum juvenem, Isaacium nomine, qui per aliquot annos castra cum servavisset, bello cum Armeniis conflixit: a quibus captus, venditur Latinis. Hi hominem ferro vinctum per annos non paucos detinuerunt. Nam obierat imperator Manuel ipsius avunculus, imperiumque reliquerat Alexio filio suo qui etiam puer erat: qua de causa, cum eo imperans ejus patruus Andronicus, juvenculum interemit, imperiumque occupavit. Exoratus autem a senatu, mittit plurimum pretii, atque a Latinis redemit memoratum Isaacium. Qui in Cyprum veniens, obtinet eam, et proclamatur imperator. Perque annos septem inibi dominatur. Insulam autem non tantum vexavit, divitumque bona omnino diripuit, sed et proceres suos quotidie exagitabat et affligebat, adeo ut omnes in angustiis viverent, modumque aliquem quærerent quo possent ab illo effugere.

δ'. Ὡς ἐγένετο ἐν χρήσει ὁ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει εὐσεβέστατος βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ Κομνηνὸς φρουρὸν στεῖλαί τινα πρὸς τὰ βασιλικὰ φρούρια τῆς Ἀρμενίας στέλλει τινὰ τῶν αὐτοῦ συγγενῶν κομιδῇ νέον, Ἰσαάκιον τοὔνομα· ὃς χρόνους τινὰς τὰ κάστρα περιφυλάξας, συνάπτει πόλεμον μετὰ τῶν Ἀρμενίων· καὶ παρ' αὐτῶν ἁλωθεὶς, πιπράσκεται τοῖς Λατίνοις. Οἱ δὲ σιδηροέσμιον αὐτὸν κατεῖχον χρόνοις ἱκανοῖς, Ἦν γὰρ τελευτήσας ὁ βασιλεὺς Μανουὴλ ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἐάσας τὴν βασιλείαν Ἀλεξίῳ τῷ υἱῷ αὐτοῦ παιδαρίῳ ὄντι καὶ αὐτῷ. Δι' ἣν αἰτίαν, συμβασιλεύσας αὐτῷ Ἀνδρόνικος ὁ θεῖος αὐτοῦ, ἀναιρεῖ τὸ παιδάριον, κρατήσας τῆς βασιλείας. Δυσωπηθεὶς δὲ παρὰ τῆς συγκλήτου βουλῆς, στέλλει πάμπολλα λύτρα, καὶ ἐξωνεῖται ἐκ Λατίνων τὸν ῥηθέντα Ἰσαάκιον. Ὃς ἐλθὼν ἐν τῇ Κύπρῳ κρατεῖ αὐτὴν, καὶ φημίζεται βασιλεύς. Καὶ κρατεῖ αὐτὴν ἐπὶ χρόνους ζ'. Ἐκάκωσε δὲ οὐ τὴν χώραν ἁπλῶς, καὶ τῶν πλουσίων τοὺς βίους καθόλου διήρπασεν ἀλλὰ καὶ τοὺς ἰδίους ἄρχοντας αὐτοῦ ποινηλατῶν καθεκάστην καὶ θλίβων, ὥστε πάντας ἐν ἀμηχανίᾳ διάγειν, καὶ τρόπον τινὰ ἐπιζητοῦντας φεύξασθαι ἀπ' αὐτοῦ.

5. Quæ cum ita se haberent, ecce Anglus irruit in Cyprum: statimque ad eum cuncti accurrunt. Tunc imperator desertus a populo, ipse se Anglo dedidit. Anglus ferreis vinculis ligat, ingentes illius thesauros rapit, regionem atrociter deprædatur, atque ita ad Jerusalem navigat, relictis navibus quæ terram diffenderent, ac post eum mitterent. At Isaacium Cypri imperatorum ferro vinctum includit in castello Marcappo [*All. Margato*] vocato. Atque sceleratus cum nihil profecisset adversus similem ei Salachantinum, hoc solum peregit,

ε'. Τούτων δὲ οὕτως ἐχόντων, ἰδοὺ καὶ Ἰγκλίτης προσβάλει τῇ Κύπρῳ· καὶ θᾶττον πρὸς αὐτὸν ἔδραμον πάντες. Τότε ὁ βασιλεὺς, ἔρημος ἐναπομείνας λαοῦ, προΐδωκε καὶ αὐτὸς, χερσὶ τῶν Ἰγκλιτέρρων. Ὃν καὶ δήσας σιδήροις, καὶ τοὺς αὐτοῦ θησαυροὺς διαρπάσας σφόδρα πολλοὺς, καὶ τὴν χώραν σκυλεύσας δεινῶς, ἀποπλεῖ πρὸς Ἱερουσαλὴμ, πλοῖα καταλείψας τοῦ σχιδεύειν (6) τὴν χώραν, καὶ στέλλειν ὄπισθεν αὐτοῦ. Τῷ δὲ βασιλεῖ Κύπρου Ἰσαακίῳ κατακλείει σιδηροδεσμίῳ ἐν καστέλλῳ καλουμένῳ Μαρκάππῳ. Κατὰ δὲ τοὺ ὁμοίου αὐτῷ Σαλαχαντί-

(6) σχιδεύειν τὴν χώραν. Diffindere regionem ad deprædandum, a σχίδος σχίδα, σχίζειν. Joannes Euchaita, p. 50:

Εἰς σχίδος.

Τεσσαράκοντα συμμάχους θείους ἔχω,
Τεσσαράκοοτα φράσσομαι παραστάταις.
Τίς πρὸς τοσούτους χεῖρας ὁπλίτας ἄροι;
Τίς πρὸς φάλαγγα μαρτύρων στήσοι μάχην;
Ὅρα σχιδευτα, πρὸς τίνας μοι συμπλέκῃ,
Πόσῳ στρατῷ δέ συμβαλεῖν τολμᾷς μάχην,

In ratem.

Quadraginta auxiliarios divinos habeo,
Quadraginta sociis communior.
Quis adversus tot tantosque manus armatas levaverit?
Quis contra martyrum cohortem pugnam instituerit?
Vide, pirata, cum quibus mihi conflicturus sis,
Quantoque cum exercitu audes inire certamen.

Ita intelligo et interpretor versus, in quibus fassus est vir doctus se nescire quid esset σχίδος et σχιδευτά. Est procul dubio σχίδος idem ac σχεδία. Atque ita ex metaphora, velim etiam exponi Nilum narratione 1, pag. 19, καὶ ἔκειντο καθεύδειν νομιζόμενοι σχεδίαι ὡπλισμένων νεκρῶν. *Et jacebant, dormire visi, pontes seu rates armatorum mortuorum.*

νου ἀνύσας μηδὲν ὁ ἁλιτήριος, ἤνυσε τοῦτο καὶ μόνον, διαπράσας τὴν χώραν Λατίνοις χρυσίου χιλιάδων λιτρῶν διακοσίων. Διὸ καὶ πολὺς ὁ ὁλολυγμὸς, καὶ ἀφόρητος ὁ καπνὸς, ὡς προείρηται, ὁ ἐλθὼν ἐκ τοῦ βορρᾶ. Περὶ ὧν ὁ θέλων δηλῶσαι κατὰ μέρος καὶ ὁ χρόνος ἐπιλείψει.

ς'. Μαινομένης θαλάσσης ἐκ πολλῆς τρικυμίας καὶ πολλῆς καταιγίδος οὐδὲν ἀποδέει νῦν τὰ τῆς χώρας ἡμῶν· μᾶλλον δὲ καὶ χεῖρον ἀγρίας θαλάσσης. Ἐκείνης γὰρ τὴν ἀγριότητα διαδέχεται γαλήνη· ἐνθάδε δὲ ὁ κλύδων καθεκάστην ἐπαύξει, καὶ τὸ ῥαγδαῖον αὐτοῦ τέλος οὐκ ἔχει· εἰ μή που ἀκούσειε, Μέχρι τούτου ἐλεύσῃ, καὶ οὐχ ὑπερβήσῃ, ἀλλ' ἐν σεαυτῇ συντριβήσεταί σου τὰ κύματα. Ἐν τῇ Λευιτικῇ βίβλῳ γέγραπται διαῤῥήδην τὰ ἐν τῇ γῇ ἡμῶν συναντήσαντα πήματα, ἤτοι πόλεμοι, ἤτται, σποραὶ διακενῆς, ὑπεναντίων ἐδωδὴ καμάτων ἡμῶν· καὶ ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἐγένετο εἰς οὐδέν· καὶ ἐγενόμεθα ὀλιγοστοί· καὶ λαὸς ἀλλότριος ἐπληθύνθη ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. Ἐπορεύθητε πρός με πλάγιοι, λέγει ὁ Θεὸς, κἀγὼ πορεύσομαι πρὸς ὑμᾶς ἐν θυμῷ πλαγίῳ. Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει. Εἰ μή πω γάρ τις νοσήσας χωλανεῖ, οὐδ' ὁ ἰατρὸς ἐπάγει τομὴν μετὰ πικρίας καὶ καύσεως. Δῆλον ὅτι καὶ ἡμεῖς, εἰ μή που πολλὰ τὸν πανάγαθον ἰατρὸν ἡμῶν παρεπικράναμεν, καὶ πλαγίως πρὸς αὐτὸν ἐπορεύθημεν, οὐκ ἂν καὶ αὐτὸς πλαγίως πρὸς ἡμᾶς διετέθη, σωτηριωδῶς καταπικραίνων ἡμᾶς.

A quod Latinis Cyprum vendidit ducentis millibus auri librarum. Quocirca ejulatus multus, et intolerabilis fumus, ut antea dictum est ex Aquilone venit: de quibus eum qui voluerit sigillatim exponere, tempus dificiet.

6. Præsens hujus loci status nequaquam inferior est mari ex ingenti tempestate, vehementique procella furiose agitato; quinimo feroci mari deterior, siquidem pelagi ferocitatem tranquillitas excipit; hic vero singulis diebus crescit fluctuatio, ejusque impetus finem non habet; nisi forte audierit: *Hucusquevenies, et non prætergredieris, sed in te comminuentur fluctus tui*[3]. In Levitici libro[4] aperte scriptæ sunt clades quæ in terra nostra evenerunt: bella scilicet, devietiones, sationes B in vanum, nostrorum laborum per adversarios comestio; et furtudo nostra ad nihilum recidit; pauci facti sumus; et populus alienus multiplicatus est in terra nostra. *Ambulavistis erga me obliqui*, dicit Deus, *et ego ambulabo erga vos in furore obliquo*. Etenim ita res habet. Nisi enim aliquis ægrotans claudicaverit, neque inducit medicus sectionem cum acrimonia et ustione. Patet quod etiam nos nisi plurimum exacerbavissemus summæ bonitatis medicum nostrum, et oblique erga illum ambulavissemus, nequaquam et ipse erga nos oblique affectus fuisset, salubriter nos amaritudine replens.

[3] Job XXXVIII, 11. [4] Levit, XXVI, 16 et seqq.

ANNO DOMINICI MCXCV.

JOANNES CHILAS

EPHEDI METROPOLITA.

NOTITIA ET FRAGMENTA

(Ex Angeli Maii Præfatione ad tomi VI Spicilegii Romani p. XVI.)

—

Inter codices Vaticanos, qui dogmaticas controversias de Spiritus sancti processione etiam a Filio, vel de Romanæ Ecclesiæ primatu continent, vel subnatas alias per schisma et animorum æstum quæstiones, multa Græcorum opuscula occurrere alibi dixi, quorum unum vel alterum peculiariter commemorabo, indidemque excerpta depromam. Atque in primis Joannis Clidæ (sive Chilæ) metropolitæ Ephesi perdoctum vidi libellum ob schismatis detestationem conscriptum; et quidem duplici in exemplari, altero latiore cod. Ottob. 225, altero autem strictiore oratione comprehensum cod. Ottob. 213. Hominis scriptique vix mentionem facit Allatius *Contra Creyghtonum*, p. 644, et *De consensu* p. 513, denique *De Methodiis* p. 365 et 377, quo postremo loco particulam quoque recitat. Nam altera illa particula quæ p. 514 *De cons.* legitur, ex diverso Ephesii scripto dimanat. Fuit hic Joannes inter Ephesi metropolitas hoc nomine quintus, qui tempore synodi Constantinopolitanæ innotuit, sub Andronico secundo, Michaelis octavi filio, congregatæ ob sedandos Ecclesiæ Græcæ motus, seu schisma inter Arseniotas ac Josephinos propter ambitum sedis patriarchalis concitatum. Etsi autem apud Lequinium *Or. ch.* dicitur synodo Ephesius non interfuisse, nunc contra accidisse cernimus; etenim

ipse coram synodo sermonem hunc recitavit aut obtulit de tollendo schismate copiosum atque disertum, et ecclesiastica eruditione plenum: cui similis est Methodii monachi tractatus, eodem tempore et occasione scriptus, et a nobis *Script. vet.* t. III editus. Quare utraque lucubratio propter generalem schismatum vituperationem valde utilis videtur et prudens. Est hic opusculi titulus et initium in codice Vat. Ottob. 213.

Joannis metropolitæ Ephesi oratio composita contra schismaticos, ex diversis canonibus et scriptis demonstrationibus comprobans, quod cum Ecclesia est orthodoxa, absurde nonnulli ab hac secedunt.

A Τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου Ἰωάννου λόγος συντεθεὶς κατὰ σχισματικῶν ἐκ διαφόρων κανόνων καὶ γραφικῶν ἀποδείξεων ἀποδεικνὺς ὅτι ὀρθοδοξούσης τῆς Ἐκκλησίας ἀλόγως ταύτης διίστανται.

Nihil est in humana vita charitate excelsius et suavius, nihil in orbe pace et concordia utilius ac jucundius. Deus enim charitas est et appellatur; pax autem Dei et secundum Deum, omnem intellectum superat, ut Scripturæ nos docent. Pax nimirum et charitas Creatori Dominoque omnium, ut cœlos inclinaret atque in terram descenderet persuaserunt. Descenditque reapse, et pro nobis atque ad similitudinem nostram, excepto peccato, verus homo est factus; atque humana omnia et agens et patiens, propinquis æque ac remotis pacis bonum nuntiavit. Eisdem, paci scilicet et charitati, ap- B prime studens fidelissimus gentis nostræ imperator convocavit ut cernitis hoc loco universos, ut et ipse cum Deo pacis bona nobis annuntiet, et diuturnam contentionem dissolvat, atque ad priscam discordantes pacem reducat.

Οὐδὲν ἀγάπης ἐν βίῳ ἀνώτερον καὶ ἡδύτερον, καὶ οὐδὲν εἰρήνης καὶ ὁμονοίας ἐν κόσμῳ λυσιτελέστερον καὶ τερπνότερον· ἀγάπη γὰρ ὁ Θεός ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται· καὶ ἡ κατὰ Θεὸν εἰρήνη καὶ τοῦ Θεοῦ πάντα νοῦν ὑπερέχει ὡς δεδιδάγμεθα. Αὖται καὶ τὸν Δημιουργὸν καὶ Δεσπότην τῶν ὅλων κλῖναί τε τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς καταβῆναι κατέπεισαν. Καὶ μέντοι καὶ καταβέβηκε, καὶ καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς χωρὶς ἁμαρτίας κατ' ἀλήθειαν ἄνθρωπος γέγονε· καὶ πάντα τὰ μὲν δράσας, τὰ δ' ὑποστὰς τὰ ἀνθρώπινα, τοῖς ἐγγὺς καὶ τοῖς μακρὰν τὸ καλὸν τῆς εἰρήνης εὐηγγελίσατο. Ταύτας καὶ ὁ πιστότατος τοῦ γένους ἡμῶν βασιλεὺς εἴπερ τις ἕτερος ἀγαπήσας, συγκαλεῖται, ὡς ὁρᾶτε, τοὺς πάντας ἐνταῦθα, ὅπως ἂν μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ αὐτὸς τὰ τῆς εἰρήνης ἡμῖν εὐαγγελίσηται ἀγαθὰ, καὶ τὸν πολυήμερον πόλεμον καταλύσῃ, καὶ πρὸς τὴν ἀρχαίαν τὰ διεστῶτα ἐπαναγάγῃ συνάφειαν.

Pergit deinde Ephesius historiam schismatum diversarum per orbem ecclesiarum, atque ipsorummet inter se Græcorum latissimo sermone describere ac deplorare, et canonum Patrumque veterum auctoritate castigare. Summa autem sermonis est, ut neget Ephesius, ullum unquam schisma licere nisi o[illegible] evidentem ac judicatam hæreseos causam: nam cætera ἐγκλήματα etsi pœnis vindicanda sunt, non tan[illegible] esse tamen ut ad summum secessionis malum compellant; nedum liceat διά τινας μικροψυχίας, ut [illegible] sanctus Basilius, propter aliquas pusilli animi affectiones vel acerbitates, perniciem tantam populis D[illegible]ei inferre. Qua doctrina diu tradita, homo Græcus memorabilem hujusmodi sententiam dicit: Σημείωσαι ταῦτα, ἴσως γὰρ ὠφεληθήσονται οἱ κακῶς (1) λέγοντες ἀποσχισθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ Ῥώμης, πρὸ τοῦ καταδικασθῆναι αὐτὸν καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν ὡς κακόφρονας *Nota hanc doctrinam, quæ fortasse eis proderit, qui nos inique schisma fecisse aiunt a Romano pontifice, ante quam definitum sit, vel ipsum vel ejus asseclas pravum dogma fovere.* Bene hæc habent: nihilominus ob ea quæ dicit f. 25 b, schismaticus Ephesius credendus est. Ibi enim laudat Andronicum, quod adeptus sceptrum, illico patrium (id est patriæ) dogma professus sit, quovis alio ob peregrinitatem excluso, et quod omnem novitatem corruptelamque doctrinæ abjecerit, etc.; quibus verbis reditum Andronici ad schisma post Michaelis parentis obitum, qui anno contigit 1282, significare ac dilaudare videtur.

Reliqua omitto, quæ multa in medio sunt, donec infra f. 45 de prudentia ecclesiastica scribit auctor, quo nempe necessitate aut vi gravi aliqua urgente (excepta ratione fidei) de stricto canonum jure declinandum sit, ne, dum partem mordicus tenere volumus, summam perdamus. Quam sententiam sancti Cyrilli auctoritate confirmat brevi Epistola ad Gennadium archimandritam, quæ inter editas est t. V, part. II, p. 191. Mox Ephesius prosequitur suum propositum diversis exemplis roborare, recitataque parte Epistolæ Joannis VIII papæ ad Basilium imperatorem quæ in Photiana synodo legitur, de antiquatis multis ob tempora mutata canonibus disserit; quam particulam ideo libentius hic recitabo, quia duarum Latinorum canonum collectionum summaria hoc volumine edidi; quantumvis enim boni sint ii canones ac plerique utiles, non ita certe sunt immobiles atque rati, ut eos Ecclesiæ auctoritas, pro rerum temporumque adjunctis, variare prudenter nequeat.

En verba Ephesii cod. 213, f. 202:

(1) Ita in cod. 225 f. 19, b. At in cod. 213 καλῶς. Attamen in contrario adverbio idem manet sensus, qui a præcedentibus determinatur, nempe quod ante latam hæreseos sententiam non liceat a suo pastore discedere. Si καλῶς mavis, dic: *hæc doctrina fortasse iis proderit (id est eos emendabit) qui nos recte discessisse aiunt, etc.*

Ὅσους δὲ κανόνας τῶν ἀρχαιοτέρων οἱ μετ' ἐκείνους ἱερχιερεῖς καὶ μεγάλοι Πατέρες ἡμῶν ἀργίᾳ τελείᾳ ιυνέστειλαν, τί χρὴ καὶ λέγειν ἡμᾶς; Ἴσασιν οἱ τὰ ἱερὰ τῶν κανόνων πεπαιδευμένοι μαθήματα. Ποῦ γάρ ἐστιν ὁ κανὼν ἐκεῖνος ὁ τοὺς ἐπισκόπους ιυνοικεῖν ταῖς οἰκείαις αὐτῶν γυναιξὶν ἐντελλόμενος; Ποῦ ἐκεῖνος ὃς τοὺς σχισματικοὺς καὶ τοὺς αἱρετι-ιοὺς ἐξαναβαπτίζεσθαι δικτάττεται; Ποῦ ὁ διοριζό-ιενος πάλιν ἑπτὰ διακόνους εἶναι καὶ μόνους ἐν κάστῃ τῶν πόλεων; Ποῦ ὁ μετὰ τὸ φαγεῖν ἡμᾶς ιατὰ τὴν μεγάλην ε' μετέχειν τῶν φρικτῶν τοῦ ζριστοῦ μυστηρίων, μιμήσει τάχα τοῦ Κυριακοῦ ἱείπνου ἐκείνου, νομοθετῶν; Ποῦ κἀκεῖνος ὃς τοῖς τλήθεσι τῶν ἐπισκόπων ἐκλογὴν ποιεῖσθαι καὶ ψῆφον ἐπέτρεπε; Καὶ μακρὸν ἂν εἴη τοὺς ἀπρακτή-ιαντας τῶν κανόνων πάντας ἐκλέγεσθαι νῦν καὶ εἰς μέσον παράγεσθαι. A B

Quot autem antiquorum præsulum posterioribus episcopis magnisque Pati omnino sine effectu habiti, cur nos dicere Id videlicet sciunt qui canonicas disciplinæ runt. Ubi est enim jam ille canon qui man copis ut cum sua quisque conjuge habitet? qui schismaticos et hæreticos rebaptizari pi Ubi rursus ille qui septem tantum diaconos quaque urbe esse decernit? Ubi ille, qui co ut cibo præsumpto, in quinta magna feria ti dis Christi mysteriis communicemus, idque c tationem fortasse cœnæ Dominicæ? Ubi et il populi multitudini in episcoporum election fragium permittit? Longum esset antiquatos o jacentesque canones nunc seligere atque in dium proferre.

JOANNIS CHILÆ

EPHESI METROPOLITÆ

AD IMPERATOREM ANDRONICUM SENIOREM

LIBELLUS

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI.

(Apud Allatium *De consensione*, p. 514.)

—

Ἰωάννου τοῦ Χειλᾶ μητροπολίτου Ἐφέσου πρὸς αὐτοκράτορα. Τὴν ἐκπόρευσιν ἀκίνητον ἰδιότητα παναγίου Πνεύματος οἶδεν ἡ κοινὴ δόξα τῆς κλησίας, καὶ μηδὲν ἕτερον, ἢ μόνην τὴν ἐκ τοῦ ὸς φυσικὴν ὕπαρξιν αὐτοῦ παριστάνουσαν. Τὸ δοξάζειν, καὶ γράφειν τὴν ἐκπόρευσιν ταύτην, μὲν ἐπὶ τῆς θεολογίας τὴν ὕπαρξιν σημαίνειν , νῦν δὲ αὖ τὴν ἔκφασιν τὴν ἀΐδιον, ἢ τὴν ψιν ἢ τὴν φανέρωσιν βλάσφημον, καὶ τῶν λικῶν δογμάτων ἀλλότριον, καὶ παρὰ τοῦτο, θέματός ἄξιον· πάλιν τὸν προβολέα τοῦ παν-Πνεύματος αἴτιον, ὡς καὶ τὸν Γεννητόρα τοῦ τιον, ἡ κοινὴ τῶν Πατέρων οἶδεν ἔννοια καὶ α. Πρὸς δὲ καὶ τὴν προβολὴν ταὐτὸ τῇ ἐκπο-ύνασθαι, καθάπαξ οἱ πάντες γινώσκουσιν. τοίνυν οὕτως, ἀλλ' ἑτέρως φρονῶν, δογμα-καὶ γράφων, ὡς ποτὲ μὲν ὁ προβολεὺς τὸν καίνει τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ ἡ προβο-κ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ φυσικὴν ὕπαρξιν· ποτὲ μὲν τὸν φανερωτὴν, αὕτη δὲ τὴν ἀΐδιον ἢ τὴν ἔλλαμψιν, εἶτ' οὖν τὴν φανέρωσιν ου Πνεύματος, πρόδηλος βλάσφημος οὗτος περιφανὴς παραδειγματιστὴς, καὶ διὰ ἀποβολῆς, καὶ βδελύγματος ἄξιος. Ὡσαύ-ν πρόοδον πάλιν ἐπὶ τοῦ παναγίου Πνεύ- C D

Processionem, immobilem proprietatem sanctissimi Spiritus, communis Ecclesiæ sententia novit, nihilque aliud, quam solam ex Patre naturalem exsistentiam illius exprimentem. Quare sentire ac scribere, processionem hanc, nunc quidem in theologicis exsistentiam ipsam notare, nunc exspirationem sempiternam, sive illuminationem sive revelationem, blasphemum et ab apostolicis dogmatibus alienum est, propterea que dignum, quod anathemate feriatur. Rursum, productorem sanctissimi Spiritus causam, quemadmodum et Genitorem Filii causam, communis Patrum sententia novit et profitetur. Item, productionem et processionem idem valere, omnino apud omnes in confesso est. Qui itaque, modo ab hoc diverso, aut sentit, aut enuntiat, aut scripto tradit; aliquando scilicet productionem, sancti Spiritus causam, et productionem ex Patre illius naturalem exsistentiam, notare; aliquando vero notare revelationem, et ipsam sempiternam explicationem, sive illustrationem, sive revelationem sanctissimi Spiritus; aperte hic apud nos blasphemus est, et manifestus prævaricator, propterea que dignus, quem abjiciamus, et detestemur. Eadem ratione rursum productionem de sanctissimo Spiritu dictam, et solam

existentiam sanctissimi Spiritus designantem, Deiferi Patres et intelligunt et accipiunt, quemadmodum et processionem ipsam, et productionem. Quare circa hanc vocem quippiam innovantes, aut decernentes, aut monumentis consignantes, eam scilicet aliquando in divinis Litteris existentiam designare, aliquando revelationem, illuminationem et explicationem, rectorum hi dogmatum adulteratores, et longe a veritate aberrantes, censentur; prætereaque detestabiles sunt, dignique, quos omnes aversentur. Ista hunc in modum præteritis temporibus sancta Dei ecclesia novit, tenuit, sancivit, docuit, et professa est. Hæc nos quoque non una ratione tenere, decernere, docere, profiteri, multo abhinc tempore ab eadem accepimus. Hæc et ad hunc diem nobiscum lites exercentes si hunc in modum professi fuerint, tum ore tum scripto, partim ea, tanquam rectæ doctrinæ consona, exosculantes, partim ut blasphema, anathemate dicto, æque ac nos adjudicantes, erunt nobis ab hoc tempore fratres germani, recteque sentientes. Nos una cum iis perfecte reconciliatos, seque ex corde ac pacifice a nobis amplecti persentient: quod si aliud illis in animo fuerit, quod Deus averlat, nusquam neque ullo tempore.

A ματος εὑρισκομένην, καὶ παραστατικὴν μόνης τῆς ὑπάρξεως τοῦ παναγίου Πνεύματος οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀεὶ καὶ νοοῦσι, καὶ ἐκλαμβάνουσι. Καθάπερ ἄρα καὶ τὴν ἐκπόρευσιν αὐτὴν, καὶ τὴν προβολήν. Οἱ γοῦν καινοτομοῦντες, καὶ ταύτην δὴ τὴν φωνὴν, καὶ δογματίζοντες ἅμα, καὶ γράφοντες, ὡς ποῦ μὲν τῶν Γραφῶν τῶν ἁγίων ὑπάρξεως ἐστὶν αὕτη παραστατικὴ, ποῦ δὲ πάλιν φανερώσεως, καὶ ἐκφάνσεως, καὶ ἐκλάμψεώς τῶν ὀρθῶν παραχάρακται καὶ οὗτοι δογμάτων λογίζεται, καὶ τῆς ἀληθείας πόρρω φερόμενοι, καὶ παρὰ τοῦτο μίσους τῷ ὄντι, καὶ ἀποστροφῆς ἄξιοι, Ταῦτα οὕτως οἶδεν ἄνωθεν ἡ τοῦ Θεοῦ ἁγία Ἐκκλησία φρονεῖν, οὕτω δογματίζειν, οὕτω διδάσκειν· οὕτως ὁμολογεῖν ταῦτα καὶ ἡμεῖς, οὕτω φρονεῖν, οὕτω δογματίζειν, οὕτω διδάσκειν, οὕτως ὁμολογεῖν ἀνέκαθεν, καὶ ἐς δεῦρο D παρ' αὐτῆς παρελάβομεν. Ταῦτα καὶ οἱ μέχρι τῆς νῦν διαφερόμενοι πρὸς ἡμᾶς, εἰ οὕτως ὁμολογήσαιεν, ὁμοῦ μὲν, καὶ ἀπὸ στόματος, ὁμοῦ δὲ καὶ διὰ Γραμμάτων· τὰ μὲν ἐνστερνιζόμενοι ὡς ὀρθὰ δηλονότι, τὰ δὲ ὡς βλάσφημα τῷ ἀναθέματι παραπέμποντες, καθαπερεὶ καὶ ἡμεῖς, γνήσιοι ἔσονται ἡμῖν τὸ ἀπὸ τοῦδε ἀδελφοὶ, καὶ ὀρθόδοξοι· καὶ τὴν μετ' αὐτῶν ἐντελῆ καταλλαγὴν, καὶ εἰρήνην ἕξουσιν ἀπὸ καρδίας ἀσπαζομένους ἡμᾶς· εἰ δὲ μὴ, ὅπερ μήποτε γένοιτο, οὐδαμῆ οὐδαμῶς.

ANNO DOMINI MCXCVI.

NICOLAUS

METHONENSIS IN PELOPONNESO EPISCOPUS ET METROPOLITA.

—

NOTITIA.

(Fabric. *Biblioth. Gr.* tom. VI, p. 294.)

—

Nicolaus, Methonensis in Peloponneso episcopus et metropolita, multum Mich. Cerulario recentior, et ad duodecimum referendus sæculum, nec confundendus cum Nicolao Cabasila (a) plura scripsit adversus Latinos, maximam partem inedita adhuc: librum primum *De primatu papæ* citat Nic. Comnenus, p. 366, prænot. Mystagog. librum secundum, *Contra Latinos*, p. 356. Ejusdem *Syllogismos de processione Spiritus sancti*, quorum initium: Ὡμολόγηται ὅτι καὶ ὅλη ἡ Θεότης μονάς ἐστι καὶ τὸ ἕν. Et alterum quod incipit: Ἐχρῆν μὲν μηδ' ἀπολογεῖσθαι τοῖς οὕτω καινοφώνοις καὶ καινοπίστοις. Nec non tertium *De azymis* evolvisse se testatur Allatius, lib. II, c. 10, *De consensu*, § 2, pag. 627, cujus initium: Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποιησάμην, ὦ Λατινόφιλε, πρὸς σέ. Aliud scriptum *De processione Spiritus sancti* idem memorat quod incipit: Βασιλεῦ οὐράνιε, Παράκλητε ἀγαθὲ, sed illud juniori cuidam Νικολάῳ λάμψαντι νίῳ Μεθώνης tribuendum suspicatur, qui scripserit post Nicephorum Blemmydam. In bibl. Bavarica asservati sunt præter librum *De processione Spiritus sancti* Græco-Latinum, liber *De sancta Eucharistia in pane fermentato conficienda*; — liber *De jejunio Latinorum in Sabbato, et de sacerdotum conjugio, et quod in Quadragesima non sit perfecta Missa celebranda.* In eadem bibl. atque in aliis obvia hujus Nicolai *Discussio theologicæ institutionis Procli*, Platonici philosophi. Ex scripto *De processione Spiritus*

(a) Allat. *De consensu*, pag. 858 et 554.

sancti petita videtur ejus Θεολογία περὶ τῆς ἁγίαις Τριάδος sive fragmentum *De SS. Trinitate* in bibl. Cæsarea, incipit : Τίς ὅλως ἀνάσχοιτο τῶν ἐν Χριστιανοῖς τελούντων ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος δύο εἰσάγειν αἴτια. *Orationem contra trangressores legis divinæ* citat Nic. Comnenus, pag. 166. In Nicolai Hydruntini scriptis multa ad verbum ex Methonensi repetita et expressa reperiri notavit Allatius de consensu, p. 705 et 627. Editum hujus Methonensis nescio an aliud quidquam exstat quam breve scriptum Πρὸς τοὺς διστάζοντας καὶ λέγοντας ὅτι ὁ ἱερουργούμενος, ἄρτος καὶ οἶνος οὐκ ἔστι σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, *De corpore et sanguine Christi adversus eos qui dubitant an consecratus panis et vinum sint corpus et sanguis Domini.* Græce cum Liturgiis SS. Jacobi, Basilii et Chrysostomi Paris. 1560, in-fol. p. 129-133 ; Latine in Liturgiis Claudii de Sainctes Antwerp. 1562, 8, pag. 77; atque in Bibliothecis Patrum ut Lugdunensi, tom. XXIII, pag. 634; tum Græce ac Latine in Auctario Ducæano, tom. II, pag. 372, et in *Bibliotheca Patrum Morelliana*, Paris. 1644, 1654, tom. XII, pag. 516-520.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΩΤΑΤΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΜΕΘΩΝΗΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΔΙΣΤΑΖΟΝΤΑΣ, ΚΑΙ ΛΕΓΟΝΤΑΣ ΟΤΙ Ο ΙΕΡΟΥΡΓΟΥΜΕΝΟΣ ΑΡΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΝΟΣ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΣΩΜΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ.

—

NICOLAI

BEATISSIMI EPISCOPI METHONENSIS,

AD EOS QUI HÆSITANT, AIUNTQUE CONSECRATUM PANEM ET VINUM NON ESSE CORPUS ET SANGUINEM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI.

—

Τὴν μυστικὴν ταύτην καὶ ἀναίμακτον ἱερουργίαν, A καθ' ἣν τὸν ἄρτον καὶ τὸ ποτήριον καθαγιαζόμενα, εἰς τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου μεταποιεῖσθαι πιστεύομεν, παρὰ τίνος ἂν τὴν ἀρχὴν φαίης δοθῆναι; Ἆρ' οὐχὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἡμᾶς τὰ ἱερὰ διδάσκουσιν Εὐαγγέλια ; Παρ' αὐτοῦ πάντως. Οἷος δὲ καὶ ὁ λόγος τῆς παραδόσεως ; Τοῦτο ποιεῖτε, φησὶν, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν· καὶ ὁ θεῖος Παῦλος· Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε. Πῶς καὶ τίνα τρόπον, παρ' αὐτοῦ τοῦ Σωτῆρος ἐμάθομεν. Λαβὼν γὰρ, φησὶ, τὸν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον καὶ διδόμενον· ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ B τὸ δειπνῆσαι, λέγων. Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστὶν ἐν τῷ αἵματί μου. Ταὐτὸν δὲ εἰπεῖν καὶ τὸν θεῖον Ματθαῖον. Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ τῆς καινῆς διαθήκης, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνό-

(1) Mysticam hanc et incruentam consecrationem, qua panem et calicem consecratos in corpus et sanguinem Domini transmutari credimus, a quonam principium accepisse dicas? nonne ab ipso Deo et Servatore nostro Jesu Christo, quemadmodum nos sacra docent Evangelia? Prorsus ab eo. Quis vere ille est sermo, quo id traditur? *Hoc facite,* inquit, *in meam commemorationem* [1] Et D. Paulus: *Quotiescunque enim comedetis panem hunc, et calicem hunc bibitis, mortem Domini annuntiatis* [2]. Quo modo, quoque ritu, ab ipso Servatore didicimus. *Accipiens enim,* inquit, *panem, et gratias agens, fregit, ac dedit discipulis, et ait : Accipite, comedite. Hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur et traditur : similiter et calicem, postquam cænavit, dicens : Hic calix novum testamentum est in meo sanguine* [3]. Id autem idem est quod et divus Matthæus inquit : *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro vobis effunditur* [4]. Quis vero scopus ac finis hujus traditionis? Quid aliud quam participatio Christi, et vita in Christo participantium æterna?

[1] 1 Cor. xi, 25. [2] Ibid. 26. [3] Ibid. 24, 25. [4] Matth. xxvi, 28.

(1) Non te lateat lector, Nicolaum Methonensem episcopum Græcum esse, ac schismaticum, Ecclesiæque Romanæ perduellem : cujus exstat tractatus de processione Spiritus sancti a solo Patre in bibliotheca Vaticana). Quocirca circumspecte legendus, et separandum pretiosum a vili.

Si quis enim, inquit, *comederit ex hoc pane, vivet in æternum* [5]; et: *Panis autem quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi vita* [6]; et: *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sanguinem, non habebis vitam in vobis: qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam* [7]; et rursus: *Qui manducat meam carnem, et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo*: *Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem* [8], et: *Qui edit me, et ille vivet propter me* [9]. Carnem enim suam quasi escam hamo circumponens, divina sua virtute, serpentem quidem deprimit, nos autem erigit. Papæ, quam expavescendum et tremendum mysterium! Qui hoc tradidit, Deus est, qui propter clementiam et benignitatem suam homo quoque factus est, et tanquam ovis ad mactationem et mortem processit, ut obnoxium morti propter peccatum hominem morte eximeret. Causa hujus traditionis est, magni hujus beneficii recordatio. Corpus et sanguis Christi ea sunt, quæ hoc ritu perficiuntur; ritus finis, participatio Christi et vita æterna; quod idem est quasi diceres, participantium deificatio, ut divus Paulus magna voce proclamat: *Calix benedictionis quem benedicimus, nonne communicatio sanguinis Christi est* [10]? deinde subdit et rationem, quo pacto fiamus corpus Christi, aitque: *Panis quem frangimus, nonne communicatio corporis Christi est? quandoquidem unus panis, et unum corpus multi sumus: omnes enim uno pane participamus* [11]. Quid enim est, ait, panis? Nimirum corpus Christi. Quid vero fiunt participantes? Nimirum corpus Christi; nam participantes corpore Christi, nos etiam ipsum efficimur. Nam quia universa nostra caro corrupta est a peccato, opus nobis fuit nova carne.

μενον. Ὁ δὲ σκοπὸς τίς, καὶ τὸ τέλος τῆς παραδόσεως; Τί ἄλλο, ἢ μετουσία Χριστοῦ, καὶ ξωὴ ἐν Χριστῷ τῶν μετεχόντων αἰώνιος; Ἐὰν τις γὰρ, φησὶ, φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καί· Ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστὶν, ἣν ἐγὼ δώσω ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καί· Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Τἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μοκ τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον· καὶ πάλιν· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατὴρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καί· Τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Τὴν γὰρ αὐτοῦ σάρκα ὡς δέλεαρ ἐν ἀγκίστρῳ περιτιθέμενος, τῇ θείᾳ αὐτοῦ δυνάμει, τὸν μὲν ὄφιν καθέλκει, ἡμᾶς δὲ ἀνάγει. Βαθὺ ὡς φρικτὸν καὶ φοβερὸν τὸ μυστήριον. Ὁ παραδεδωκὼς τοῦτο, Θεὸς ἐστι διὰ φιλανθρωπίαν καὶ ἄνθρωπος γενόμενος, καὶ ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν καὶ θάνατον προερχόμενος, ἵνα τὸν ὑπόδικον τῷ θανάτῳ διὰ τὴν ἁμαρτίαν ἄνθρωπον τοῦ θανάτου ἐξέλῃται. Αἰτία δὲ τῆς παραδόσεως, ἡ τῆς μεγάλης ταύτης εὐεργεσίας ἀνάμνησις· νῶμα καὶ αἷμα Χριστοῦ, τὰ τελούμενα· τῆς τελετῆς τέλος, μετουσία Χριστοῦ, καὶ ζωὴ αἰώνιος· ταύτὸν δὲ εἰπεῖν, τῶν μετεχόντων ἐκθέωσις, ὡς καὶ θεσπέσιος Παῦλος μεγαλοφώνως βοᾷ. Τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; Εἶτα ἐπάγει καὶ λογισμὸν, πῶς γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ, καί φησι· Τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοί ἐσμεν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. Τί γάρ ἐστι, φησὶν, ὁ ἄρτος; δηλονόυι σῶμα Χριστοῦ. Τί δὲ γίνονται οἱ μεταλαμβάνοντες; δηλονότι σῶμα Χριστοῦ· μετέχοντες γὰρ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ καὶ ἡμεῖς ἐκεῖνο γινόμεθα· ἐπειδὴ γὰρ ἡ πᾶσα ἡμῶν σὰρξ ἐφθάρη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, ἐδέησεν ἡμῖν σαρκὸς νέας.

Quis ergo tam audax et prorsus temerarius exsistat, ut adversus hanc traditionem aliquid novi moliatur, mysteriumque falsitatis accuset, atque abroget eum, qui ita tradidit et instituit? *Si quis legem Moysis abroget*, inquit Apostolus, *sine miserieordia ulla, sub duobus aut tribus testibus moritur: quanto dignus deteriori supplicio censendus erit, qui Filium Dei conculcarit, et sanguinem testamenti profanum existimaverit, et spiritum gratiæ injuria affecerit* [12]. Verum quis illo, qui conculcat Filium Dei, et aliorum quæ diximus reus censetur? Nonne qui sanguinem ejus ingratus abrogat, nec admittit, et veracis ab omnique mendacio alieni oris traditionem et mandatum nihili facit? *Hoc est corpus meum*, dicentis; et, *Hic est sanguis meus*; et, *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et bibatis ejus sauguinem, non habetis vitam in vobis*. Quid hæsitas? quid Omnipotenti impotentiam attribuis? Nonne ipse est qui ex nihilo omnia ut

Τίς οὖν οὕτω θρασὺς καὶ πάντολμος, ὡς καινοτομεῖν τὴν παράδοσιν, καὶ παραγράφεσθαι τὸ μυστήριον, καὶ ἀθετεῖν οὕτω τὸν παραδόντα τε καὶ μηνύσαντα; Ἀθετήσας τις νόμον Μωϋσέως, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, χωρὶς οἰκτιρμῶν, ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν, ἀποθνήσκει· πόσῳ δοκεῖς χείρονος ἀξιωθήσεται τιμωρίας ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος καθυβρίσας; Ἀλλὰ τίς ὁ καταπατῶν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τἄλλα τὰ εἰρημένα κατηγορούμενος; Ἢ δῆλον, ὡς ὁ τὸ σῶμα αὐτοῦ διὰ τῆς ἀχαριστίας ἀθετῶν, καὶ μὴ ἀποδεχόμενος, καὶ τὴν τοῦ ἀψευδοῦς στόματος παράδοσίν τε καὶ ἔνταλμα ἐξουθενίζων; Τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου εἰπόντος· καὶ, Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου· καὶ, Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. Τί διστάζεις; Τί τῷ παντοδυνάμῳ ἀδυνατίαν περιάπτεις; Οὐκ

[5] Joan. VI, 52. [6] ibid. [7] ibid. 54, 55. [8] ibid. 57, 58. [9] ibid. [10] I Cor. x, 16. [11] ibid. 17. [12] Hebr. x, 28, 29.

ὁ ἐκ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι τὰ πάντα A essent fecit? Unus trium personarum Divinitatis
ὁ εἷς τῆς τρισυποστάτου θεότητος, ἐπ' qui postremis temporibus incarnatus est,et panem
χρόνων σαρκωθείς, καὶ ὃ τὸν ἄρτον εἰς in suum corpus transmutari jussit? Quid requiris
μα μεταβάλλεσθαι προστεταχώς; Τί πάλιν causam et ordinem naturæ, panis transmutationis
ν καὶ τάξιν φύσεως τῆς τοῦ ἄρτου μετα- in Christi corpus, et aquæ (2) vinique in sangui-
ὸ τοῦ Χριστοῦ σῶμα, καὶ τοῦ ὕδατος καὶ nem; cum supra naturam, rationem, mentem, et
ἷμα· ἐπεὶ ὑπὲρ φύσιν καὶ λόγον καὶ νοῦν cogitationem, ex Virgine sit natus? Non credes
ἐκ Παρθένου ἐτέχθη; Ἀπιστήσεις ἄρα itaque nec mortuorum resurrectionem, nec in
νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς cœlos ejus assumptionem, et alia Christi miracula
ηψιν, καὶ τἄλλα τοῦ Χριστοῦ θαύματα supra naturam,mentem et cogitationem eminentia,
, καὶ νοῦν καὶ ἔννοιαν ὑντα. Τοῦτό σοι Id tibi accidit, quod Christum, non Deum verum
ι τὸν Χριστὸν, οὐ Θεὸν ἀληθινὸν καὶ ac Filium Dei confiteris,sed Arianismum vel potius
οῦ ὁμολογεῖς, ἀλλ' ἀρειανίζεις, μᾶλλον δὲ Judaismum recipis.

ως πάλιν ἀμφιβάλλεις καὶ ἀπιστεῖς, ὅτι At fortassis dubitas minimeque credis, quod
σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλ' ἄρτον καὶ οἶνον. B non videas carnem et sanguinem, sed panem et
ἶναι σε χρὴ, ἀχάριστε καὶ ἀγνώμων, περὶ vinum. Qua de re scias oportet, tui qui ingrato
τὴν, ὅτι ὁ τὰ πάντα εἰδὼς Θεὸς, φιλαν- iniquoque animo ergu beneficum affectus es,Deum
ὢν, οἰκονομικῶς τοῦτο ἐποίησε, τῇ qui omnia novit, cum humanissimus sit, provide
ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνων, ἵνα μὴ ἀπο- hoc fecisse, ad hominum imbecillitatem se demit-
οἱ πολλοὶ τὸν ἀρραβῶνα τῆς αἰωνίου tentem, ne aversarentur multi arrhabonem æternæ
δυσχεραίνωσι, σάρκα καὶ αἷμα βλέποντες. vitæ, et ægre ferrent, carnem et sanguinem in-
συνηθεστέρων τῆς φύσεως τοῦτο γίνεσθαι tuentes. Itaque rebus naturæ consuetis hoc fieri
συζεύξας αὐτοῖς τὴν αὐτοῦ θεότητα, voluit,his suam divinitatem conjungens,cum dixit:
τὸ σῶμά μου, καί. Τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά *Hoc est corpus meum;* et: *Hic est sanguis meus;*
ν· καὶ, Λάβετε, φάγετε, καὶ πίετε ἐξ et: *Accipile, comedite, et bibite ex eo omnes, in*
τες εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν· καὶ πάλιν· *remissionem peccatorum;* et rursum: *Panis quem*
ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μου ἐστιν, ἣν ἐγὼ *ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro mundi*
ρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· καί· Ἐὰν μὴ *vita;* et; *Nisi manducetis carnem Filii hominis, et*
σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ *bibatis ejus sanguinem, non habetis vitam in vobis.*
ῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. *Hoc facite in meam commemorationem.* Propterea
εἴτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Διὰ τοῦτο C ei credentes, ita offerimus panem perfectum, vi-
όντες, οὕτω προσφέρομεν ἄρτον τέλειον, vum, sive corpus Christi quod perfectum etiam
ουν σῶμα Χριστοῦ τέλειον, καὶ μετὰ τὸ post passionem permansit et integrum (neque
μεμενηκὸς καὶ ὁλόκληρον· οὐδὲ γὰρ ὀστοῦν enim os ejus contritum est) et a divina vita inse-
ετρίβη· καὶ τῆς θείας ζωῆς ἀχώριστον, parabile, plane quale ipse primus noster ac magnus
ἷον αὐτὸς ὁ πρῶτος ἡμῶν καὶ μέγας ἀρχιε- Pontifex et sacrificus victimaque, suis ipsius disci-
θύτης καὶ θῦμα τοῖς οἰκείοις μύσταις pulis tradidit: iique denuo qui ab initio suis ipsi
αὐτοί τε πάλιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται oculis Verbum intuiti sunt, eique ministrarunt,
καὶ ὑπηρέται τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ catholicæ Ecclesiæ ab extremis ad extremos usque
περάτων ἕως περάτων τῆς οἰκουμένης, orbis terrarum limites tradiderunt: omnes quidem
πάντες μὲν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις, ὅπου καὶ Hierosolymitanæ, ubi et divus Jacobus primi ma-
κωβος ὁ τοῦ πρώτου καὶ μεγάλου ἀρχιε- gnique Pontificis frater ac successor, mysticam
ὸς, καὶ διάδοχος τὴν μυστικὴν καὶ ἀναί- incruentamque Liturgiam exposuit. Petrus autem
τουργίαν ἐξέθετο· Πέτρος δὲ καὶ Παῦλος et Paulus Antiochensis; Paulus vero peculiariter,
τιοχείᾳ· Παῦλος δὲ ἰδίως, καὶ πάσῃ τῇ orbi universo; Marcus, Alexandrinæ; Joannes et
Μάρκος δὲ τῇ Ἀλεξανδρείᾳ· Ἰωάννης Andreas. Asiæ et Europæ; omnesque universæ Ec-
ας τῇ ἐν Ἀσίᾳ καὶ Εὐρώπῃ· καὶ πάντες D clesiæ ubicunque sit, per eam quam sanctus Cle-
ρου Ἐκκλησίᾳ διὰ τῆς συγγραφείσης τῷ mens conscripsit Liturgiam,tradiderunt; quæ hæc
ντι λειτουργίας παραδεδώκασιν· ἐν ᾗ ταῦτα ita ad verbum habentur:
ις κεῖται·

μένοι οὖν ὧν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν, εὐχα- « Memores igitur eorum quæ propter nos passus
σοι, Θεὲ παντοκράτορ, οὐχ ὅσον ὀφείλο- est, gratias agimus tibi, Deus omnipotens, non
ὅσον δυνάμεθα, καὶ τὴν διάταξιν αὐτοῦ quantum debemus, sed quantum possumus,et ejus
· Ἐν ᾗ γὰρ νυκτὶ παρεδίδοτο, λαβὼν statutum adimplemus. *In qua enim nocte tradebatur,*
ς ἁγίαις καὶ ἀμώμοις αὐτοῦ χερσὶ, καὶ *accipiens panem in sanctas et immaculatas suas*

te lege: nam aqua non consecratur, nisi prius in naturam vini conversa, nec tute sentiunt, itum reputant.

manus, et elevatis oculis ad te Deum ac Patrem suum, fregit, deditque nobis dicens: Accipite ex eo, comedite: Hoc est corpus meum quod pro multis comminuitur, in remissionem peccatorum. Similiter et calicem ex vino et aqua temperatum, sanctificavit, deditque nobis dicens: *Bibite ex eo omnes; hic est sanguis meus qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Hoc facite in meam commemorationem.* Memores igitur passionis ejus, mortis, resurecctionis, reditus in cœlos et futuri ejus secundi adventus, in quo veniet judicaturus vivos et mortuos, redditurusque cuique secundum opera sua, offerimus tibi regi ac Deo, secundum ejus institutionem, panem hunc, et hunc calicem, gratias tibi per eum agentes, quod nos fueris dignatus adstare coram te et tibi sacrificare. Et te rogamus ut propitio serenoque vultu respicias supra hæc proposita dona coram te, tu qui nullius indiges, Deus: et tibi complacitum sit in eis ad honorem Christi tui, et mittere digneris sanctum tuum Spiritum super hoc sacrificium, testem passionum Domini Jesu, ut efficiat panem hunc, corpus Christi tui; et calicem hunc, sanguinem Christi tui.»

A ἀναβλέψας πρός σε τὸν Θεὸν αὐτοῦ καὶ Πατέρα, καὶ κλάσας ἔδωκεν ἡμῖν, εἰπών· Λάβετε ἐξ αὐτοῦ, φάγετε, τοῦτό ἐστι τὸ σῶμά μου τὸ περὶ πολλῶν θρυπτόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. Ὡσαύτως καὶ τὸ ποτήριον κεράσας ἐξ οἴνου καὶ ὕδατος, καὶ ἁγιάσας ἔδωκεν ἡμῖν λέγων, Πίετε ἐξ αὐτοῦ πάντες, τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ περὶ πολλῶν ἐκχυνόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν. τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Μεμνημένοι τοίνυν τοῦ πάθους αὐτοῦ καὶ τοῦ θανάτου, καὶ τῆς ἀναστάσεως, καὶ τῆς εἰς οὐρανοὺς ἐπανόδου, καὶ τῆς μελλούσης αὐτοῦ δευτέρας παρουσίας, ἐν ᾗ ἔρχεται κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδοῦναι ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, προσφέρομέν σοι τῷ βασιλεῖ καὶ Θεῷ, κατὰ τὴν αὐτοῦ διάταξιν, τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο, εὐχαριστοῦντές σοι B δι' αὐτοῦ, ἐφ' οἷς κατηξίωσας ἡμᾶς ἑστάναι ἐνώπιόν σου καὶ ἱερατεύειν σοι· καὶ ἀξιοῦμέν σε, ὅπως εὐμενῶς ἐπιβλέψοις ἐπὶ τὰ προκείμενα δῶρα ταῦτα ἐνώπιόν σου, σὺ ὁ ἀνενδεὴς Θεός, καὶ εὐδοκήσοις ἐπ' αὐτοῖς εἰς τιμὴν τοῦ Χριστοῦ σου· καὶ καταπέμψοις τὸ ἅγιόν σου Πνεῦμα ἐπὶ τὴν θυσίαν ταύτην, τὸν μάρτυρα τῶν παθημάτων τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ὅπως ἀποφήνοι τὸν ἄρτον τοῦτον, σῶμα τοῦ Χριστοῦ σου, τὸ ποτήριον τοῦτο, αἷμα τοῦ Χριστοῦ σου,

Καὶ πάλιν ὁ μέγας Παῦλος· Ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ νυκτὶ ᾗ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλώμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. C Ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Εἰ δὲ ὑπονοεῖτε τοῦτο τὸ παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενον ἔλαττον εἶναι ἐκείνου, οὐκ οἴδας ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ νῦν ἐνεργεῖ, καὶ νῦν πάρεστιν· Ἔσομαι γὰρ μεθ' ὑμῶν τὰς ἡμέρας ἁπάσας ἄχρι τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος, ἐπηγγείλατο. Τοῦτο τὸ μυστήριον πάλιν ὑπερεκπλητόμενος ὁ θεῖος Ἀπόστολος, μετὰ φόβου Θεοῦ καὶ πίστεως ἀξίως ἡμᾶς αὐτοῦ μετέχειν παρακελεύεται, καὶ τιμωρίαν τοῦ παραβαίνοντος ἀφορίζεται· Ὃς ἂν ἐσθίῃ, λέγων, τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Ταῦτὸν δὲ εἰπεῖν (κατὰ τὸν θεῖον Χρυσόστομον), καθάπερ D παρέδωκε μὲν αὐτὸν Ἰούδας, ἐπαρῴνησαν δὲ εἰς αὐτὸν Ἰουδαῖοι, οὕτως ἀτιμάζουσιν αὐτὸν οἱ τὸ πανάγιον αὐτοῦ σῶμα ἀναξίως τῷ στόματι δεχόμενοι, καὶ ἐναγεῖ προσφέροντες σώματι. Διό φησι· Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτὸν, οὐχ ἕτερος τὸν ἕτερον· τοῦτο γὰρ κρῖναι ἔστιν· ἀλλὰ πρῶτον ἕκαστος ἑαυτόν· Καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω· ὁ γαρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων, τουτέστιν ἐξετάζων καὶ ἐννοῶν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου προκείμενον. Εἰ δὲ ὁ καθ' ἑαυτὸν ἔν τινι

Et iterum magnus ille Paulus: *Ego accepi a Domino quod et tradidi vobis: quod Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, et benedixit, fregit, dixitque: Accipite, comedite; hoc est corpus meum quod pro vobis frangitur. Hoc facite in meam commemorationem. Quotieseumque enim comeditis panem hunc, et calicem hunc bibitis, mortem Domini annuntiatis, donec veniat* [12]. Si vero censes, hoc quod a nobis perficitur, illo minus esse, nescis Christum etiam hoc tempore operari, nuncque adesse: *Ero enim vobiscum dies universos ad consummationem usque sæculi* [14], pollicitus est. Hoc item mysterium summopere admirans quasi obstupefactus divus Apostolus, cum timore Dei ac fide ut digne ei participemus adhortatur, et supplicium transgressori definit: *Quicunque comederit*, inquiens, *panem hunc, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini* [15]. Id periude est, ac si dixerit (divi Chrysostomi sententia): Quemadmodum tradidit quidem eum Judas, in eum vero petulanter debacchati sunt Judæi: ita dedecore et infamia eum afficiunt, qui sanctissimum ejus corpus indigne ore sumunt, et corpori admovent impuro. Itaque inquit, *Probet seipsum homo;* non alter alterum, hoc enim judicare est, sed primum quisque seipsum: *et sic de pane edat: et de calice bibat. Qui enim manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans*, hoc est, perpendens et considerans *corpus Domini* [16] propositum. Quod si is, qui per se in aliquod humanorum vitiorum delapsus est, et indiscrete accessit, ut indigne communicans, tanta

[12] I Cor. xi, 23, 24. 27. [14] Matth. xxviii, 20. [15] I Cor. xi, 27. [16] ibid. 28. 29.

ἀνθρωπίνων ὀλισθαίνων, καὶ προσιών ἀδιακρί-
, ὡς ἀναξίως μετέχων, τοσαύτης ἀξιοῦται τῆς
κρίσεως· ὁ περὶ αὐτὴν τὴν ἱερουργίαν ἐξαμαρ-
ων, καὶ ἀμέσως αὐτὸ τὸ Κυριακὸν καθυβρίζων
μα καὶ ἀπαρνούμενος, τήν τε παράδοσιν ἀθε-
, καὶ τὸν παραδεδωκότα καταπατῶν, τίνος ἂν
καὶ πόσῳ μᾶλλον χείρονός τε καὶ μείζονος
ος καὶ κατηγορίας καὶ τιμωρίας ; Ἆρ' οὐ φρί-
; γέμει τὰ εἰρημένα ; ἆρ' ὑπολέλειπταί τις
ρβολὴ τῷ τῆς καινοτομίας καὶ παραβάσεως
ἀθείας τολμήματι ; Ἀλλὰ ῥῦσαι, Κύριε, διὰ
ἐλέους σου τοιαύτης ἀπάτης τε καὶ παραφρο-
ης πάντας τοὺς μὴ ὀρθῶς ὁμολογοῦντας τὸν ὑφ'
ὧν ἱερουργούμενον ἄρτον καὶ οἶνον, σῶμα τέλειον
αἷμα τίμιον εἶναι τοῦ Χριστοῦ σου.

A mulctatur condemnatione : qui in ipsam
tionem peccat, et immediate ipsum D
contumeliis afficit corpus atque negat,
nemque abrogat, et auctorem qui tradi
culcat, quanam fuerit, et quanto magis
ac majori dignus tum accusatione tum su
Horrorene plena sunt ea dicta ? Reliquun
ullum novi facinoris, prævaricationis, im
genus, quod ad hanc sceleris audaciam a
possit ? Verum libera, o Domine, per tuam
ricordiam ab hac impostura et dementia
eos qui non recte confitentur, quem consec
panem et vinum, corpus perfectum et sangu
pretiosum esse Christi tui.

ANNO DOMINI MCXCII.

EUSTATHIUS

THESSALONICENSIS METROPOLITA

—

NOTITIA.

(Fabric. *Biblioth. Gr.* ed. Harles, t. XI, p. 282. — Subjiciuntur notæ quas addidit Opusculorum Eustathii editor, D. Theoph. Lucas Fridericus Tafel in libro *De Thessalonica ejusque agro, p.* 351).

—

ustathius Cpolitanus (*a*), monachus S. Flori (*b*), sive illius monasterii quod ædi SS. Flori et
i in urbe Cpoli vicinum erat. Ita enim malo cum Baudurio verba τοῦ κατὰ Φλῶρον, apud De-
ium Chomatenum, interpretari, quam cum Cangio, *diaconum ad Flori ædem* (*c*). Deinde li-
rum supplicum magister, magister rhetorum (*d*), hinc Magnæ Ecclesiæ Cpol. diaconus (*e*),
designato Myrensis Ecclesiæ episcopo archiepiscopus, Thessalonicensis, insigni virtutis et

Ubi Eustathius natus sit, Fabricius nullibi
avit. Aliud enim est probare, aliud asse-
ed fuit genere et natalibus Cpolitanus, quod
r me patefiet. Eustathius in narratione *de*
nica urbe a Latinis capta, num 55 : Ἡμεῖς
ius de se) γοῦν φθάσαντες τὴν τῶν πολε-
οδον, τοὺς ὅσοι μεθ' ἡμῶν τῆς Κωνσταν-
ως ἦσαν τέκνα, ἐξεστείλαμεν (a. 1185.-
αὐτῶν, κ. τ. λ. Eustathii familia me la-
ue ejus nomen, ut aliorum clericorum,
sticum.
netrius Chomatenus in responso, etc.
ii *Jus Græco-Rom.* vol. I, pag. 517) :
οφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου τοῦ κατὰ
ακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας
ος τῶν ῥητόρων, κ. τ. λ. Ubi Μεγάλη
uid aliud erit quam magna illa So-
in illud τοῦ κατὰ Φλώρον idem mihi
nachi e monasterio S. Flori. Quod ni
on habebis expressum ecclesiæ (s. mo-
nen. Nemini enim rerum Byzantina-
nti incognitum est, ecclesias et mo-
corum e conditoribus sanctisque no-
Quid ergo est illud : *ecclesiæ* JUXTA
S. Florum sitæ ? In fine hujus expositionis noto, Eustathium Cpoli eruditum fuisse, et quidem in monasterio S. Euphemiæ. Videatur ejus epistola 30: Καὶ τοὺς καλούς μού ποτε συντρόφους, τοὺς τῆς εὐεργέτιδός μου ἁγίας Εὐφημίας κληρικούς.

(*c*) Titulus hujus muneris seu dignitatis aulicæ, de qua v. Du Cangium s. v.. est hic : Ὁ ἐπὶ τῶν δεήσεων. Exemplum supplicationis habes apud ipsum Eustathium epist. 17 : Τοῦ αὐτοῦ, γεγονότος ἐπὶ τῶν δεήσεων. Ἔγεις, ἰδού, πανσέβαστέ μου αὐθέντη, πρώτην τὴν τοῦ Εὐσταθίου δέησιν· καί σοι ἐγκαινίζω εὐτυχῶς τὸ ὀφφίκιον, κ. τ. λ.

(*d*) Hoc munus (sc. professoris rhetorices), quo Eustathius Cpoli functus erat, ipse respicit epistola 45 : Τὸ δὲ καὶ ὀνειδίζειν, τῦφος ἡμᾶς παθεῖν, ἐφ' οἷς τῷ σοφιστικῷ βαθμῷ προσέθημεν, μὴ σύ γε ἔτι, κ. τ. λ.

(*e*) Ad diaconatum suum Cpolitanum alludit Eustathius epistola 34 : Τεκμήριον δὲ ὁ σύνδουλός μου καί ποτε συνδιάκονος, κ. τ. λ. Eo munere fungens Pindaricos suos commentarios scripsit, quorum inscriptio : Τοῦ αὐτοῦ ἔτι ἐν διακόνοις ὄντος πρόλογος τῶν Πινδαρικῶν παρεκβολῶν. Eidem vitæ Eustathianæ stadio alia quoque summi

eruditionis laude floruit temporibus Manuelis, Alexii, Andronici et Isaacii Angeli Comnenorum, adhuc superstes a. 1194. Magnis laudibus mactatur a Niceta Choniate in Annalibus libro VIII, pag 238, 334,et a Michaele Psello in epistolis ineditis (ex quibus nonnulla affert Cangius Glossario Græco in Ῥήτωρ). Defunctum pro funere laudarunt Euthymius et Michael Choniates, quorum orationes mss. Oxonii in bibl. Bodleiana codice Barocc. CXXI. Euthymius inter alias celebrat *fasces epistolarum*, quas, ait, se habere Eustathii, manu ipsius exaratas. Epistolas Eustathii ad Psellum in codice regio evolvit Cangius pag. 1296 Glossarii Græci. De commentariis ejus editis uberrimis atque pereruditis in Homerum dixi lib. II, cap. 3, et de commentarii in Dionysium Periegetem, quos Joanni Ducæ, Andronici Camateri (de quo supra pag, 286. ed. vet. lib. IV. cap. 2) filio, inscripsit. In eodem, quem paulo ante memorabam, codice Barrociano habentur plura Eustathii adhuc inedita, ut *Oratio in* [ad] *Manuelem Comnenum imp. Supplicatio ad eumdem imp. nomine civitatis Thessalonicæ* [Cpoleos], *cum siccitate laboraret. Lessus* [?] *in fratris suis obitum*. In catalogo mstorum bibliothecæ Scorialensis observavi memorari *orationem* ab Eustathio Thessalonicensi archiepiscopo habitam *ad eos qui in templo erant S. Demetrii* μυροβλύτου, *in principio indictionis* anno 6702 (Christi 1194) [*a*] Eustathii *Commentaria in Jo. Damasceni canones* sive hymnos citat Allatius *De consensu utriusque Ecclesiæ*, pag. 613, 614, et in Diatriba *de Georgiis*, pag. 319 seq. (1).

viri scripta debentur, se. Homerica, Dionysiaca, Aristophanea. De ultimis v. ipsum in proœmio Pindaricorum cap. 35. Cujus ecclesiæ Cpolitanæ diaconus fuerit, non satis liquet. Putem,Sophianæ, coll. Demetrio Chomateno supra cit. : Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου τοῦ κατὰ Φλῶρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, κ. τ. λ. Ubi Μεγάλη Ἐκκλησία vix aliud significabit, quam principem omnium ecclesiarum regni Byzantini, scilicet Sophianam seu Sophiam Cpolitanam.In fine noto, titulum Eustathianorum commentariorum in Dionysium scriptorum apud Bernhardium (p.67) sic exhiberi: . . . Εὐσταθίου διακόνου ἐπὶ τῶν δεήσεων καὶ μαΐστωρος τῶν ῥητόρων, κ. τ. λ. Ubi inter διακόνου et ἐπὶ inserendum videtur καί. Quid enim erit, διάκονος ἐπὶ τῶν δεήσεων? Postremo quo ordine honoribus suis Cpolitanis positus sit Eustathius, altioris indaginis esse videtur.

(*a*) Vixit certo anno adhue 1192. Cf. Eusthatii : *Allocutionem ad Isaacium Ang. post Serbos fugatos.*

(1) Hæc Commentaria primus edidit card. Mai in *Spicil. Rom.* tom. V, anno 1841. Edit.

EUSTATHII
THESSALONICENSIS METROPOLITÆ
ORATIO IN PSALMUM XLVIII

Sancti Patris nostri Eustathii, Thessalonicensis metropolitæ, in illud: « *Laboravit in sæculum, et vivet in finem.* » *Agit autem in hac dissertatione didactica etiam de eleemosyna et humilitate, et jejunio, et lotione, et oratione, et de cæteris ad virtutem spectantibus.*

1. Non potest fieri, o fratres, ut quispiam inter vos remissus aut languens, nec prorsus ad bonum experrectus, laudem aliquam qua Deo acceptus fiat aut aliud quid pulchri inveniat. Scimus enim nihil eorum quæ in vita desiderabilia sunt, sine labore ac studio hominibus tribui, ne illa quidem quæ corpori enutriendo inserviunt, siquidem cibi alimentaque neque gratis neque sponte hominibus contingunt. Cætera enim animalia pabulis sponte crescentibus nutriri solent et pinguescere cibis a natura beni-

A Τοῦ ἐν ἁγίοις Πατρὸς ἡμῶν Εὐσταθίου, μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, εἰς τὸ· « Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος. » Διαλαμβάνει δὲ ὁ διδασκαλικὸς οὗτος λόγος καὶ περὶ ἐλεημοσύνης, καὶ ταπεινώσεως, καὶ νηστείας, καὶ λούματος, καὶ εὐχῆς, καὶ λοιπῆς ἐναρέτου διαγωγῆς.

α'. Οὐκ ἔστιν, ὦ ἀδελφοὶ, ἀνιέμενόν τινα ἐν ἡμῖν καὶ ἀναπίπτοντα, καὶ μὴ ὅλως ἐγρηγορότα εἰς ἀγαθὸν, ἐπαινόν ποθεν εὑρέσθαι θεοφιλῶς, ἢ ἄλλο τι καλόν. Οἴδαμεν γὰρ μηδὲν τῶν ἐν τῷ βίῳ ἐφετῶν ἀπόνως ἀνθρώποις περιγίγνεσθαι, μηδ' αὐτὰ, ὁπόσα τὸ σῶμα τρέφειν οἶδεν, οἷα μηδὲ τοῦ θρεπτικοῦ ἐράνου τυχαίου καὶ αὐτομάτου ὄντος ἐν ἀνθρώποις. B Ζῶον μὲν γὰρ ἑτεροῖον θρέψεται εἰκαίαις ἐνθύσεσι, ἃς οὔτε ἄρατος, οὔτε σπόρος αὐχοῦσι προάγειν, καὶ ἀρετὴ ζωϊκὴ ἐντεῦθεν τῷ τοιούτῳ ζώῳ ἐπιγενήσε-

ται· ἄνθρωπος δὲ, τὸ ἐν κόσμῳ ἄριστον ζῶον, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔργον, τὸ εἰς ἐργατείαν ἐκεῖθεν εὐφυὲς, τὸ μὴ τεταγμένον ἀναπίπτειν, ἀλλὰ καὶ εἰς ἀεικινησίαν παραγγέλλον, ὅτε διατίθεται νοερῶς, καὶ κοπιάσει, καὶ ἱδρῶτας ἐκκρινεῖ, καὶ πονήσεται καλὸν ποιῆσαι· καὶ οὕτω τεύξεται τῆς ἐφέσεως, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ συνεπιλαμβανομένου Θεοῦ.

A gna productis, ad quorum incrementum neque aratro, neque semente opus est, et quibus vis vitalis in animalibus conservatur : homo autem, animal in hac terra præstantissimum, opus Dei ad opera divina aptissimum, homo, inquam, non ad languescendum compositus, sed continuo motui destinatus, quando rationaliter vivit, semper laborabit, et sudoribus madebit, et bonum facere contendet, atque hoc modo ad desiderata pertendet, non simpliciter per se, sed adjuvante Deo.

β'. Εἰ δ' ὅτι κυριεύειν των ἐπὶ γῆς αὐτὸς τέτακται, ἀξιοῖ ἀνεῖσθαι, καὶ θέλει ἀνακεῖσθαι, καὶ μὴ πρὸς ἀγαθοῖς κόποις εἶναι, ἀλλὰ τοῦτο καὶ μᾶλλον αὐτὸν ἐναγετω κοπιᾷν εἰς καλὸν, καὶ μογθεῖν ἐπ' ἀρετῇ ὁποία τὴν θεόθεν αὐτῷ δεσποτείαν ἐπικοσμήσει. Παραδέδοται γὰρ, καὶ οὐκ ἔστιν ἀντειπεῖν, ὅτι φροντιστικὸς ὡς μάλιστα ὁ πλειόνων κρατῶν· διὸ καὶ τοσαύτης ἐχρῆν τῷ ἄρχοντι μετεῖναι σπουδῆς καὶ βουλῆς καὶ ἐντρεχείας, ὡς μηδὲ παννύχιον ἐξεῖναι καθεύδειν αὐτόν.

2. Tantum autem abest ut ideo, quod dominus terræ constitutus est, languescere et otio sese dedere et a bonis laboribus cessare permittatur, ut illo ipso etiam magis impelli debeat ad pulchrum sectandum et virtuti studendum qua dominium divinitus ipsi concessum condecoretur. Traditum enim est neque negari poterit, eum qui majori imperio gaudet, plurimis curis esse implicitum : quare etiam imperator tanto studio et meditatione B et labore opus habuit, ut ne tota quidem nocte dormire potuerit.

γ'. Εἰ γοῦν βασιλεύει τῶν ἐπὶ γῆς ἅπας ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ὁ σπουδαῖος, ἐνθυμείσθω καὶ μελέτωρ ἑαυτοῦ τε εἶναι τοῦ ἑνὸς, καὶ δι' αὐτοῦ οὐδενὸς, κατὰ τὴν παλαιὰν παροιμίαν, καὶ τῶν ἄλλων δὲ, ὅσους ὑπ' αὐτῷ ἔταξεν ὁ Θεός· καὶ μὴ ἐθελέτω ἀπονητὶ, ἐπήβολος ἐναρέτου γίνεσθαι πράγματος, ἐλπιδοκοπούμενος εἰς κενὸν κατὰ τοὺς ὀνειροπολοῦντας καὶ εὑρίσκοντας ἐνώπιον τὰ διὰ πόθου αὐτοῖς, βαλλέτω δὲ εἰς νοῦν καὶ σοφὸν ἐκεῖνον παλαιὸν, ὃς παίζων τοὺς ἐθέλοντας μὲν ἐν ἀγαθοῖς εἶναι, ὀκνοῦντας δὲ κοπιᾷν καὶ οὕτω κτᾶσθαι τὸ θελητὸν, ἀπεσχόλησε φωνῇ, ἱστορησάμενος ὡς ἐπὶ τρυφῇ· καὶ ἐπλάσατό τινα βίον παλαίτατον, ἐν ᾧ θυσία τε ζῶσα, τά τε κρέα ἐφθὰ καὶ ὀπτὰ ταῖς τραπέζαις ἀπραγμόνως ἐπέτρεχον εἰς ἑστίαν μακαρίαν καὶ εὐδαίμονα, καὶ ζωμοὶ λιπαροὶ ποταμηδὸν ἔῤῥεον εἰς χρῆσιν τοῖς ὀριγνωμένοις, καὶ πτηνὰ καλὰ εἰς βρῶσιν κατεπετάννυντο ἕτοιμα τοῖς δαιτυμόσι, καὶ τοῖς ἐκείνων ἐμπίπτοντα στόμασι παρεβύοντο, καὶ ἰχθύες δὲ ὀπτῶντες ἑαυτοὺς, ἐπειδὰν θάτερον μέρος κατεργασθῶσι πυρὶ, μετεστρέφοντο αὐτοκόλιστοι ἐπὶ θάτερα, καὶ οὕτως εὖθετοι γεγονότες ἀρτύσαι τράπεζαν, καὶ ἀρθέντες μετέωροι ταῖς τραπέζαις ἐνεκυβίστων· καὶ ἐτρύφων οὕτως ἐξ αὐτομάτων οἱ τότε δαιταλεῖς ἔπονοι.

3. Jam vero si quilibet homo, et in primis virtutis studiosus, rerum terrestrium dominus est, conetur sui ipsius solius, id est, ut vetus proverbium ait, nullius curam gerere ; sed reliquorum quos Deus ei subjecit, neque desideret sine labore ac studio virtutis compos fieri, spe vana deceptus ad instar illorum qui somniis confidunt et cupita jam sibi adesse autumant : sed potius animum advertat ad illum veterem philosophum, qui, ut illuderet iis qui bonis quidem frui desiderant, sed labore desiderata acquirere recusant, fabula quadam de mollitie excogitata tempus olim fuisse dixit, quo victima vivens, C carnes autem coctæ assatæque ad mensas accurebant hominum in beatis habitationibus feliciter degentium, liquorum porro dulcium torrentes velut ad nutum desiderantium affluebant, aves quoque deliciosæ mensarum accubitoribus advolantes, totæ ad esum idoneæ illorum ori sese immittebant, pisces denique se ipsos assantes, ubi igni admoti ex una parte tosti essent, sua sponte in alteram partem se convertebant, quo facto mensis jam aptæ, impetu gratuito provoluti convivis se offerebant, adeo ut illius ævi homines sine omni labore deliciis sponte affluentibus abundarent.

δ'. Καὶ ἐξέθετο μὲν ταῦτα ὁ σοφὸς ἐκεῖνος λαλῶν εὐτράπελα κατὰ τῆς Ἀσκραίας μούσης (ὡς ἂν τις εὐθυβόλως νοήσοι), ἐφ' οἷς χρύσεον ἐκείνη ἀρχαῖον ζωώσασα γένος ἠγαλμάτωσε, μεταλλεύσασα δεξιῶς, καὶ χρυσοχοϊκῶς χωνεύσασα. Καὶ τὰ πρῶτα μὲν αὐτὸ ἔπειτα δὲ εἰς ἀργύρεον αὐτὸ ὑπεβίβασε, καὶ θάνατον ἐρρητόρευσε τοῖς τότε γλυκὺν, οἷα καὶ ὕπνον, βαστώνῃ βίου καὶ ἀπόνῳ ζωῇ ἀνάλγητον καὶ αὐτὸν ἡρεμοῦντα. Διαγραψάμενος δὲ οὕτως ὁ ἀστεῖος ἐκεῖνος, καὶ γοητεύσας ἀκοὰς, ὡς καὶ ὀνειροπολεῖν τρυφὰς καὶ τραπεζώματα, οὐ φαύλως, οἶμαι, καθίκετο τῶν εἰς μάτην χασμωμένων, καὶ τὸν κόλπον διὰ κενῆς ἀνπετανυόντων, ἐξαπλούντων δὲ καὶ τὼ χεῖρε,

D 4. Hæc sapiens ille retulit, lepores imitans musæ Ascrææ (uti facile quis intellexerit), siquidem illa eodem modo quo artifex peritus aurum conflare et in diversas formas diducere novit, antiquum hominum genus tanquam aureum repræsentavit. Et hoc quidem ab initio fuit. Postea autem illud ad argenteum depressit, et iis qui tunc viverent, mortem dixit fuisse dulcem, somni similem, vitæ suavi ac laborum dolorumque experti insecutam. Dum autem sapiens ille hanc fabulam lepide enarravit et aures demulsit ad somniandas omnis generis delicias, haud male, opinor, traduxit illos qui frustra os diducunt, et in-

cassum sinum aperiunt et ambas manus extendunt, ut cibo repleantur, et divitias colligant, et desiderata prehendant nullo labore adhibito.

5. Luctandum ergo nobis est, o fratres, et laborandum,et contendendum, et sudandum, siquidem haud aliter, sed hac sola ratione, ad bona atque honesta pervenire licet. Ad quod probandum profero illud (quamvis minutiarum studiosus videar) a profanis dictum : Nihil succedit sine labore. Et quamvis sexcenta alia habeam (non,velut ostentator quis dixerit, quæ eructem, sed quæ commode referam), lubenter omitto, ut ne ambitionis male opportunæ vituperium incurram. Cum autem in sacro Scripturæ thesauro peropportune invenerim sanctum characterem quo propheta magnus, sanctissimus David, ut in tabula Sinaitica, descripsit mentem divinam, prælegam vobis verba quibus de viro Deo dilecto dicit : « Laboravit in sæculum, et vivet in finem [1] : » id est, non laboravit quando habuit, sed per omne vitæ tempus: sæculum enim sensu altiori acceptum cujuslibet hominis tempus vitæ designat. Propterea igitur inveniet talis finem bene ac feliciter vivendi, velut si quis ærumnose terram exercet aut mare tractat, et ejusmodi laboribus vitæ necessaria sibi comparat, etiamsi eorum quibus opus habet, aliquo careat in posterum, et imprimis quando senectus molesta ingruerit, ubi dulces labores deficiunt et ærumnæ senii importuni incipiunt, quando nimirum octogesimum annum excesserimus, uti David canit. Tunc enim is qui hoc sæculo laboravit, id est tota vita, primum ætate juvenili, deinde virili, denique senili, qua nervi laborantium remittuntur, is, inquam, vivet in finem utpote qui, quæ cum labore acquisivit, in vitam deposuit futuram, non formicarum instar quæ de anno in annum laborant ut vivant, sed quemadmodum decet hominem domini vel regis more viventem, et qui ab ipso Deo in hoc constitutus est fastigio.

6. Cum autem loquimur de virtutibus quibus qui in sæculum laborat, in finem vivet, necessario addemus beneficentiam et veram amicitiam. Qui enim cum Dei amore et perpetuo laborat, et ita dignus fit beneficiis Dei qui omni carni nutrimentum suppeditat,is sane, siquidem pro viribus communicat indigentibus, et amicis necessaria donat, inveniet illinc quibus in senectute vitam sustentet, quoniam illi ipsi quorum necessitatibus prius succurrit, ipsi necessaria retribuent et, quantum fieri potest, officio suo erga eum fungentur, honestosque se exhibebunt et gratiam referent. Jam vero si forte boni memoria ex illorum mente dilapsa fuerit,Deus tamen qui abunde distribuit, qui amicitiæ arbiter et beneficiorum nostrorum retributor exsistit, non permittet ut ille non in finem vivat, uti Propheta ait, sed remunerabitur et præ-

[1] Psal. XLVIII, 9.

A ως καὶ ἐμφαγεῖν εἰς κόρον, καὶ πλοῦτον κατακολπίσαι, καὶ δράξασθαι τῶν ποθουμένων δίχα κοπιάματος.

ε'. Μοχθητέον οὖν, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ κοπιατέον, καὶ πονητέον, καὶ ἱδρωτέον ἐπ' ἀγαθοῖς, ὡς μὴ κατά τινα τρόπον ἕτερον, ἀλλὰ τοῦτον δὴ καὶ μόνον περιγενησομένοις ἡμῖν τοῦ κατορθοῦν τὰ καλά. Καὶ παραγαγεῖν μὲν εἰς μαρτυρίαν τὸ « μηδὲν ἐυτυχεῖν ἄνευ πόνου, » εἰς τοσοῦτον στενολεσχῶν, παράγω οἷα ἐξωτερικόν. Μυρία δὲ καὶ ἄλλα ἔχων (οὐ, καθά τις ἂν περιαυτολόγος ἐρεῖ, ἐξερεύξασθαι, κατ' εὐπορίαν δὲ προβαλέσθαι), ἀφίημι ἀπολεγόμενος τὸ ἀκαίρως φιλότιμον. Καιρίως δὲ τοῦ ἱερωτάτου γραφικοῦ θησαυροῦ ἀναλεξάμενος ἅγιον χαρακτῆρα, ἐν ᾧ προφήτης μέγας καὶ ὑπερβάλλων ἅγιος ὁ Δαυὶδ ἐξετυπώσατο νοῦν θεῖον, ὅσα καὶ ἐν Σικαϊκῇ πλακὶ, B ἀναγνώσομαι ὑμῖν διαλαμβάνοντα ἐκεῖνον περὶ θεοφιλοῦς ἀνδρὸς, ὡς καὶ « Ἐκοπίασεν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τέλος, » ὅπερ ἐστὶν· ἐκοπίασεν οὐ τυχό τως, ἀλλὰ ὅλην τὴν κατ' αὐτὸν ἐν βίῳ ζωήν· « αἰὼν » γὰρ ὡμολόγηται σεμνότερον λέγεσθαι καὶ « ὁ χρόνος » τῆς ἑκάστων ἀνθρώπων ζωῆς. Οὐκοῦν δι' αὐτὸ τέλος ὁ τοιοῦτος εὑρήσει τὸ καὶ εὖ ζῆν καὶ μακαρίως διὰ βίου περιεῖναι, ὅμοιον ὡς εἴ καὶ κυπτόμενός τις ἔκκοπος παρὰ γῆν, ἢ πονούμενος περὶ θάλασσαν, πορίσεται τοιούτοις μόχθοις ἑαυτῷ τὴν ζωὴν, ὡς καὶ αὐτόν τι τῶν δεόντων αὐτὸν ἐπιλιπεῖν τοῦ λοιποῦ, καὶ μᾶλλον, ὅτε τὸ γῆρας ἐγκρατῶς αὐτοῦ ἁμφήσεται, περὶ ὃ συντελοῦνται μὲν οἱ γλυκεῖ ἐργατικοὶ πόνοι καὶ κόποι, ἐνάρχονται δὲ οἱ τῆ ἀργαλέας γηραλεότητος, οἱ μετὰ τὰ ὀγδοήκοντα ἔτ C ὡς ψάλλει Δαυὶδ. Τότε γὰρ ὁ τὸν αἰῶνα τοῦτον πε νήσας, ἤγουν τὴν κατ' αὐτὸν ὅλην ζωὴν, πρώ τὴν νεωτερικὴν, εἶτα τὴν ἀκμαίαν, καὶ ἐφεξῆς τὴν ὠμογεροντικὴν, μεθ' ἣν ὑποχαλᾶται τὰ νεῦρα τοῖς κάμνουσι, ζήσεται διὰ τέλους, οἷς προεπόνησεν, ἀποθέμενος ἐς βίον αὐτὰ, οὐ κατὰ μύρμηκας, οἵπερ ἀεὶ ἐξ ἔτους εἰς ἔτος πονοῦνται, καὶ οὕτω ζῶσιν, ἀλλ' ὡς ἀνθρώπῳ ἐπιπρέπει βιοῦντι δεσποτικῶς, εἴτ' οὖν βασιλικῶς, ὡς καὶ πέπλασται πρὸς τοῦ Θεοῦ.

ς'. Συνεισακτέον δὲ τοῖς τρόποις, δι' ὧν ὁ εἰς τὸν αἰῶνα κοπιάσας ζήσεται εἰς τέλος, καὶ τοὺς ἐξ εὐεργεσίας καὶ τοὺς ὀρθῶς φιλικούς. Ὁ γὰρ κοπιῶν θεοφιλῶς ἅμα καὶ διηνεκῶς, καὶ ποριζόμενος οὕτω τὰ ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς δίδωσι τροφὴν πάσῃ σαρκὶ, καὶ δὲ καὶ ὁ μεταδιδοὺς τῶν εἰς χρείαν τοῖς αὐτοῦ δεομέ D νοις, ὡς δύναμις, χορηγῶν δὲ καὶ φίλοις τὰ καθήκοντα, εὑρήσει κἀντεῦθεν ἐν τῷ γήρᾳ χορηγίαν τοῦ ζῆν, αὐτῶν ἐκείνων, οἷς τὸ δέον ἐχορήγει, ἀνταποδιδόντων τὰ δέοντα, καὶ ἀναπληρούντων εὐδιακρίτως τὸ δέον ἐν αὐτῷ, εἴ γε καὶ δύναιντο, καὶ εὐγνωμοσύνην φυλάττοιεν, ὡς καὶ ὄφλειν χάριτας. Εἰ δὲ καὶ ἴσως ἐξ ἐνείνων ἡ τοῦ καλοῦ μνήμη ἀποπεπτωκείη, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ δανειζομένου, τὰ κατ' εὐπορίαν, ὃς καὶ τῆς φιλίας ταμίας καὶ ἀνταποδότης τῶν ἐν ἡμῖν ἀγαθουργιῶν πέφηνεν, οὐκ ἀφιέντος αὐτὸν μὴ ζῆν εἰς τέλος, ὡς ὁ Προφήτης ἀπεφθέγξατο ἀλλὰ

καὶ ἀποδιδόντος, καὶ τῷ κεφαλαίῳ προσεπιβάλλοντος, ὡσεὶ καὶ τόκον ἀπετίννυεν. Ἀνύσας γὰρ ὁ φιλεργὸς δι' ὅλου τοῦ κατὰ τὴν ἐπίκηρον, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἐπίκαιρον καὶ ἐφήμερον αὐτοῦ ζωὴν αἰῶνος, ὅπερ ὤφειλεν τῷ καὶ παμπλουσίῳ καὶ ἀψευδεστάτῳ δεσπότῃ Θεῷ, καὶ τὴν ἔγκοπον πληροφορήσας ἐργατείαν αὐτοῦ, ἐν τῷ τέλει ἀναπαύσεται· καὶ οὐκ ἀποβήσεται ὁ καίριος κόπος αὐτῷ εἰς τι κακὸν, οἷα συγκοπτικὸς, ἀλλὰ ζήσεται δίχα δηλονότι κόπου, ὡς τοῦ κοπιᾶν μὴ ἐνταττομένου εἰς ἀκραιφνῆ ζωὴν, ἀλλὰ ὑγείας ἐγκοπτικήν.

ζ'. Οὕτω δὲ τὴν ἐκτεθειμένην ψαλμῳδικῶς ῥῆσιν ἐπελθὼν ταπεινότερον, ἐθέλω καὶ ἄλλως αὐτὴν ἐξεργάσασθαι ὑψηλότερον. Ἔχει μὲν γὰρ οὐδὲ ἐκεῖνο φαύλως τὸ προῤῥηθέν· οὐκ ἂν δὲ, αὐτοῦ ἐγκοσμίου ὄντος, λελείψοιτο εἰς ἐνάρετον ἔννοιαν οὐδὲ τὸ δεύτερον, τῷ ἐκεῖσε κόσμῳ ἀφωρισμένον, καὶ τῆς αἰωνίου ζωῆς ἐχόμενον. « Καὶ ἐκοπίασε, » φησὶν, « εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ ζήσεται εἰς τελος. » Καὶ τέως προληπτέον, ὅτι αἰῶνα μέλλομεν ἄρτι νοῆσαι οὐ τὸν παρ' ἡμῖν τοῖς κατὰ σῶμα θνητοῖς, τὸν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, τὸν ἀπόνως μετρητὸν, τὸν ῥᾳδίως ἀριθμητὸν, τὸν καὶ ἀόριστον καὶ τελειούμενον, τὸν πρόσκαιρον, εἰ καὶ χιλιοστύος ἐγγὺς παρεκταθήσεται· ἀλλὰ τὸν ὕστερον, τὸν ὄντως ἄπειρον, τὸν ἀμέτρητον, τὸν μηδὲν πρὸς ἡμᾶς τοὺς ὧδε βραχυβίους, ἀνθρώπους, τὸν μὴ τῷ κόσμῳ σύμμετρον, μόνῳ δὲ τῷ Θεῷ ἁρμοττόμενον, καὶ τῇ κατ' ἐκεῖνον ἀπειρίᾳ συμπαρεκτεινόμενον, τὸν μέλλοντα, τὸν ὄγδοον, τὸν ἀκατάπαυστον καὶ ἀτελεύτητον, καὶ δι' αὐτὸ τέλος ὠνομασμένον, ἐνδελεχέστατον αὐτὸ πάντως, καὶ οὗ ἐκεῖνα καὶ μεθ' ὃ τέλος οὐκ ἔστιν ἄλλο, ἵνα τις λέγῃ, μηδὲ καὶ τέλος εἶναι, ὡς οὐδὲ τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

η'. Τούτων δὴ οὕτω προειλημμένων, ἐπιβλητέον τῇ ἐκτεθειμένῃ Δαυϊτικῇ προφορᾷ καὶ οὕτως. « Ἐκοπίασε, » φησὶν, οὐχὶ ὁ ἁπλῶς, ἀλλὰ ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος, οἷα καὶ εἴς τινα προβεβλημένον σκοπὸν, τὸν αἰῶνα ἐκεῖνον τὸν ἄπειρον, οὐ πρὸς τὸν ἐνταῦθα δηλαδὴ τὸν πεπερασμένον ἀποβλέπων, καὶ οὕτω κοπιῶν διὰ μόνην τὴν κάτω ζωὴν, καὶ τὰ ἐντεῦθεν κοτηρὰ καλὰ, πρὸς ἐκεῖνον δὲ καὶ μόνον τὸν ὕστερον, καὶ πρὸς μόνα τὰ ἐκεῖ ἀπευθύνων ἑαυτὸν καὶ τυπούμενος. Πῶς δὲ τοῦτο κατορθῶν; ἐν τῷ παραμετρεῖν αἰῶνα στενὸν τοῦτον αἰῶνι πλατυτάτῳ ἐκείνῳ, καὶ ζωὴν καιρικὴν, τὴν ἐν τοῖς ὧδε, ζωῇ ἀληκτῳ τῇ ἐκεῖ, καὶ οὕτω κακὰ κόσμον παρατιθέναι τὰ ὑπερκόσμια, καὶ ἀνταλλάττεσθαι τούτων ἐκεῖνα. Διὸ καὶ κοπιῶν εἰς τοιοῦτον αἰῶνα, ζήσεται εἰς τέλος ἄληκτον, εἰπεῖν δὲ προσφυῶς καὶ προσῆκον [καθῆκον (1)] καὶ ἀληθῶς, ἐντελέστατον, καὶ ὡς εἴπομεν, τελειότατον. Καὶ τοιόνδε μὲν καὶ τόδε, καὶ γένοιτο καλῶς ἔχειν καὶ αὐτό.

θ'. Εἰ δὲ τὸ δὶς τὰ καλὰ προσαυξητέον ἁρμοζόντως, καὶ εἰς τὸ τρὶς ἐπιβλητέον καί τινι τρίτῃ ἐξηγήσει τοῦ Δαυϊτικοῦ ῥητοῦ ἐχόμενά πως κειμένῃ τῆς προστοχοῦς, καὶ ῥητέον ἐν πρώτοις, ὅτι μυστηριωδε-

ter summam principalem etiam fenora reddet. Homo enim qui per totum hujus caducæ brevissimæque vitæ tempus quæ Deo ditissimo veracissimoque debebat peregit et, quamvis fatigatus, activitatis laboriosæ studiosus fuit, in finem requiescet, neque labor hujus vitæ in malum ei cedet, ut qui vitam interrumpat, sed vivet nimirum sine labore, siquidem labor et ærumnæ quæ sanitati officiunt ad puram vitam non transferuntur.

7. Postquam autem hunc Asalmi locum sensu humiliori exposui, jam altiori quoque eumdem explicare lubet. Ac bene quidem habent quæ hucusque disseruimus, quamvis hanc terram respiciant : sed quæ jam, utpote æternam vitam spectantia et hanc terram despicientia, prolaturi sumus, priori illi sensui hauquaquam cedent. « Laboravit, inquit, in sæculum, et vivet in finem. » Præmonendum autem videtur nos jam non accepturos esse sæculum tanquam tempus nobis mortali corpore indutis ad vivendum concessum, sine labore commensurandum, sine negotio numerandum, incertum et finibus circumscriptum, brevissimum, quamvis ad mille annos excurrat : sed posterius, revera infinitum, incommensurabile, neque nobis brevissimo vitæ spatio circumclusis, neque mundo adæquatum, sed solo Deo adaptatum et ejus infinitati congruum, futurum, octavum, incessabile et interminabile, et propterea « finis » appellatum, in æternum duraturum, ultra et post quod non alius erit finis, quemadmodum nec regnum Dei finem habiturum esse jure quis dixerit.

8. His præmonitis ad laudatum Davidis locum aggrediamur. « Laboravit, » inquit, non simpliciter, sed homo virtutis studiosus, respiciens nimirum ad scopum propositum, sæculum illud infinitum, non ad hujus vitæ limitibus restrictum, aut laborans ob hanc solam vitam terrestrem ejusque bona fugienda, sed ad illam tantummodo vitam secundam et quæ eam concernunt se dirigens atque componens. Quomodo autem hoc assequitur? Comparando nimirum hoc sæculum coarctatum cum sæculo illo latissimo, et vitam quam hic degimus brevem cum illa vita nunquam cessatura, et componendo mundana cum supramundanis, et hæc cum illis permutando. Cum igitur ad tale sæculum pertingere adnititur, vivet in finem infinitum, vel, ut verius congruentiusque loquamur, perfectissimum et, uti supra diximus, omnibus numeris absolutum. Sic secunda habet explicatio, et utinam etiam bene habeat!

9. Si autem secunda interpretatio commendatur, consequenter eadem via procedendum erit et tertia effati Davidici explicatio promenda quæ cum antecedente arcte cohæret. Ante omnia notamus

(1) Scholion in ms.

hanc tertiam expositionem sensu mysterii pleno accipiendam esse atque illam attingere doctrinam reconditiorem quam de retributione bonorum hujus vitæ operum æterna et de ultione peccatorum dum hic vivimus commissorum accepimus. Disceptatum enim est, cur Deus illum qui hoc in mundo peccata limitata admittit, in æternum puniat. Ad hujus quæstionis solutionem sapientissimus Dei Psaltes in loco modo memorato alludit, et indirecte saltem et secundum sensum profert explicationem cui nemo Christianus firmiter obloqui conabitur. Sensus autem Psaltæ hic est : Bonum et virtuti studentem hominem propter vitam licet brevissimam virtuti consecratam adepturum esse bona æterna, utpote qui laboribus et luctis, ob spem illius vitæ inconcussam, carnem mortificaverit. Et sic conclusione philosophica et ratione ex opposito deducta illam quæstionem controversam solvit, supponens quod justus homo in præsenti vitæ humanæ sæculo occupatur, non uti fors tulerit (hoc enim vix ullius foret pretii), sed admodum ærumnose et cum multo et perseverante et continuo et exclusivo et, ut ita dicam, unico et æterno labore, siquidem per totam vitam sine intermissione luctatur.

10. Non enim dixit, Laboravit certis interstitiis, alio tempore et alio, sed, semel laboravit in æternum, hoc est convenienter vitæ tempori ei in hac terra concesso. Quoniam igitur per totam hanc vitam Deo placuit, jure meritoque vivet etiam in finem, id est in omne tempus et usque ad profunditatem sæculi infiniti, cujus finis est infinitas. Propterea enim quod est finis omnino stabilis et immutabilis, nullo limite aliarum rerum instar circumscriptus, ideo homo perfectus assequi contendit illud quod est sæculum sæculorum, cujus limites omnem mentem excedunt, quodque sæcula præterlapsa in æternum concludit et sic cæteris terminum imponit, ut veluti sigillum eis imprimat. Et hoc quidem addecet Deum, nimirum ut gratiam dignam pro gratia rependat ei qui ipsum vere semperque dilexit, et sæculum infinitum reddat pro hujus mundi sæculo, in quo cultor ipsius laboravit, sæculum, inquam, infinite supra humana elatum, ipsique proprium, lege amicitiæ quæ bona amicorum communia esse jubet.

11. Jam si hoc sic se habet (quod addubitari non potest), consequenter ex opposito demonstrabitur hominem qui non laboravit in sæculum neque vivere in finem sancti instar, sed vitam ipsius prorsus diversam illique contrariam fore. Si enim ille æternum vivit in bonis ob animam immortalem, hic e contra, peccator nimirum, alio modo vivet in non bonis, in æternum tamen ob animam identidem morti non subjectam. Est autem, ne longus sim, sensus fere hic : Justus per totam vitam in hoc mundo transactam laboravit, ergo illic vivet felicitate cum Deo fruens æterna ; ille autem qui non eodem modo vitam moresque composuit,

A στέρα ἡ τρίτη κατ' ἔννοιαν ἐπιβολὴ, ἐχομένη καὶ μυσταγωγίας, ἣν περὶ τῆς αἰωνίου καὶ ἀνταποδόσεως τῶν ἐν βίῳ ἀγαθῶν καὶ ἀντιδόσεως τῶν ἐν τῷ βιοῦν σφαλμάτων παρελάβομεν. Ἠπόρηται μὲν γὰρ, διατί ὁ Θεὸς ἀτελεύτητα κολάζει ἐκεῖ τὸν ἐπταικότα ἐν τῇ κατὰ κόσμον ἀναστροφῇ μετρητά ; Τούτου δὲ λύσιν ὑποκρουόμενος ἐν τοῖς ἄρτι ὁ πάνσοφος τοῦ Θεοῦ Ψάλτης, προβάλλεται νῦν λυτικόν τινα λόγον ἐπιχειρῶν ἐκ τῶν πόῤῥωθεν, κατ' ἔννοιαν, ᾗ οὐδεὶς Χριστιανὸς ἐπιχειρήσει ἀντιπαλαίσειν εἰς ἀκατάβλητον. Ἔστι δὲ τοιοῦτος ὁ νοῦς τῷ Ψαλμῳδῷ· λέγει τὸν ἀγαθὸν καὶ ἐνάρετον ἄνθρωπον διὰ τὴν πρόσκαιρον βιοτὴν αὐτοῦ καὶ ἀρετὴν ἀπολήψεσθαι ἀγαθὰ αἰώνια, νεκρώσαντα κόποις καὶ πόνοις τὴν σάρκα διὰ τὴν σταθερὰν ἐλπίδα τῆς ἐκεῖσε ζωῆς. Καὶ οὕτω
B φιλοσόφῳ διαθέσει καὶ κοινωνίᾳ ὡς ἐξ ἐναντίου τούτου θέματος λύει ἐκεῖνο τὸ ἀντίθετον ἄπορον, νοῶν, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀσχολεῖται εἰς τὸν παρόντα αἰῶνα, τὸν τῆς κατ' ἄνθρωπον ζωῆς, οὐ μόνον ὡς ἐνδέχεται (οὐδὲν γὰρ μέγα τὸ οὕτως εἰπεῖν), ἀλλὰ εἰς λίαν ἐπιπόνως καὶ μετὰ πολλοῦ κόπου καὶ διηνεκοῦς καὶ συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου καὶ ὡς οἷον ἐνιαίου καὶ οὕτω πως αἰωνίου, διὰ τὸ ἀδιακόπως ἐν πάσῃ τῇ αὐτοῦ ζωῇ πονεῖν.

ι'. Οὐ γὰρ ἐκοπία, φησὶν, ἔκ τινων διαλειμμάτων, ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε, ἀλλὰ καθάπαξ ἐκοπίασεν εἰς αἰώνιον, ὅ ἐστιν ἀναλόγως τῷ ἐπιμεμετρημένῳ αὐτῷ ἐνταῦθα αἰῶνι. Ἐπεὶ οὖν ὅλον τὸν αὐτοῦ αἰῶνα τοῦτον θεαρέστως ἔζησε, δικαίως ζήσεται καὶ « εἰς τέλος, » ἤγουν διὰ παντὸς, καὶ μέχρι βάθους
C ἀπείρου αἰῶνος, οὗ πέρας οἷον ἀπειρία. Καὶ τὸ αὐτὸν ὅλως εἶναι μόνιμον τέλος, καὶ μὴ ἔχειν κατάπαυσιν ὡς ἕτερόν τι, πέφυκε τελειούμενον δευτερεύειν μετ' αὐτὸν, αἰώνων ὄντα αἰῶνα, οὗ πέρας οὐκ ἂν ἐπινοήσηταί τις, καὶ τέλος αἰώνων τῶν πρὸ αὐτοῦ, ἀκατάπαυστον δέ· οὕτω περατοῦντα τοὺς ἄλλους, ὡσεὶ καὶ σφραγὶς αὐτὸς ἐκείνοις ἐπέκειτο. Καὶ ἔστι τοῦτο πρέπον τῷ Θεῷ, τὸ χάριν δηλαδὴ ἀντὶ χάριτος ἀξίαν ἀποδοῦναι τῷ αὐτὸν ὀρθῶς ἕως ὅλου ἀγαπήσαντι, καὶ αἰῶνος ἀντιδοῦναι αἰῶνα τοῦ κατὰ κόσμον, ἐν ᾧ ἐκοπίασεν ὁ αὐτοῦ θεράπων, τὸν ὑπὲρ τὰ τοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρωπίνου, τὸν ἑαυτοῦ, νόμῳ φιλίας, ὃς κοινὰ τὰ τῶν φίλων τίθεται.

D ια'. Εἰ δὴ τοῦθ' οὕτως ἔχει (ἔχει δὲ οὐκ ἄλλως), εὔλογόν ἐστιν, ὡς ἐξ ἐναντίου τόπου ἐπιχειρῆσαι, τὸν μὴ κοπιῶντα εἰς τὸν αἰῶνα μηδὲ ζῆν εἰς τέλος, τὸ κατὰ τὸν ἅγιον ἄνθρώπον, ἀλλὰ ἀνάπαλιν ἐκείνῳ τὰ εἰς ποιότητα ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος ζῇ αἰωνίως ἐν καλοῖς διὰ τὴν ψυχὴν ἀθάνατον οὖσαν, ὁ λοιπὸς ἄρα, ὁ ἁμαρτωλὸς δηλαδὴ, ξήσεται ἄλλως μὲν ἐν οὐ καλοῖς, αἰωνίως δὲ ὅμως, διὰ τὴν αὐτὴν ψυχὴν θανάτῳ μὴ ὑποπίπτουσαν. Καὶ ἔστιν ἡ τοιαύτη ἔννοια, ἐπιτόμως φάναι, τοιαύτη τις· ἐκοπίασε τὴν αὐτοῦ ὅλην ζωὴν ὁ δίκαιος ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ, ζήσεται οὖν ἐκεῖ κατὰ Θεὸν ἀπολαυστικῶς εἰς αἰώνιον· ὁ δὲ μὴ κατ' αὐτὸν βιοὺς ζήσεται μὲν πάντως, ἄλλως μέντοι,

πόνους δηλονότι ἔχων, καὶ ὀδυνώμενος αὐτὸς βαρέως οἷς τε κολάζεται καὶ οἷς βλέπει τὸν δίκαιον μὴ συγκοινωνοῦντα ζωῆς μακρᾶς τὸν ὅμοιον αὐτῷ τρόπον, ἀλλὰ ἐν ἀγαθοῖς ὄντα, ὁποίοις χαίρουσιν ἄγγελοι· ὁπηνίκα, τό γε εἰς ἐκεῖνον ἦκον, οὐκ ἂν οὐδὲ ἐθέλοι ζωὴν ἐπιμήκη, ἀλλὰ τὸ θνητόψυχον ἕλοιτο ἂν ἐπὶ ἀπαλλαγῇ αἰωνιζούσης ποινῆς· ὥστε δικαίως καὶ ἡ ἀπόλαυσις καὶ ἡ κόλασις, περὶ ὧν ὁ λόγος ἄρτι. αἰώνιοι ἔσονται· καὶ καθὰ ὁ τῆς ἀρετῆς χρηματίσας ἐν βίῳ τρόφιμος, ὁπηνίκα ὁ κόσμος ἔσχεν αὐτόν. ἀεὶ ἔσται τοῦ ὑπερκοσμίως ἐκεῖ τρυφᾷν, οὕτω καὶ ὁ ἀπότροφος, οἷς οὐκ ἐχρῆν, πάντοτε κακῶς ἐκεῖ πάσχων, οὐκ ἄν, οἶμαι, οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐπιῤῥίψαι τολμήσῃ τῷ χωρίῳ τῆς τρυφῆς. Τῇ γὰρ καθ' ὅλον τὸν ἐνταυθα αἰῶνα καὶ ἡ ἐκεῖ ἀντίδοσις ἐξομοιώσεται· αἰωνία δὲ ἡ ἐνταυθοῖ, ἄρα· οὖν αἰωνία καὶ ἡ ἐκεῖ.

ιβ'. Καὶ ἔστιν ἡ ἀνάλογον εὐλογία τῆς ἐννοίας τοιαύτη· ὁ εἰς αἰῶνα κοπιάσας εἰς αἰῶνα ζήσεται, ἵνα κόποι αἰῶνος, ὃν ἐνταυθοῖ ὥρισε προγνοὺς ὁ θεὸς τῷ ἀγαθῷ ἀνθρώπῳ, αἰῶνι παρατεθήσονται ἀντιδόσεως τῆς τοῦ αὐτοῦ ἀνθρώπου ζωῆς· καὶ ἀνάπαλιν ἀναγκαίως ὁ ἐῤῥᾳστωνευμένος ἐν ὅλῳ τῷ αἰῶνι τούτῳ ἄνθρωπος εἰς τὸν ἐκεῖ αἰῶνα ζήσεται μὲν, οὐκ ἂν δὲ καθὰ ὁ δίκαιος, ἀλλὰ ὡς οἷα νεκρὸς αἰῶνος ἐκείνοκ λογισθήσεται. Καί τις ἐπ' αὐτῷ εἴποι ἄν, ὡς καλὸν ἦν, εἰ μὴ ὡς ἐγεννήθη ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος εἰς τὸν κόσμον· προσθήσει δὲ, ἀναλεξάμενος ἐκ τοῦ ἁγιωτάτου Εὐαγγελίου, ἐπὶ ἀμφοῖν τούτοιν ἀνθρώποιν, τῷ τε δι' αἰῶνος κοπιάσαντι καὶ εἰς τέλος ἐπ' ἀγαθοῖς ζήσοντι, καὶ τῷ ἑτεροίως διεκπεσουμένῳ, ὅτι δικαίως ὁ μὲν ἐπὶ ὀλίγα τὰ ἐνταῦθα πιστὸς πολλαπλασιάσει ἐς ἄῤῥητον τὴν ἐν καλοῖς ἐκεῖσε κατάστασιν, ὁ δὲ ἐπὶ ὀλίγα ἐκεῖνα τὰ ἐν τῷ βίῳ πονηρευσάμενος ἐπὶ οὐδενὸς καταστήσεται.

ιγ', Ἵνα δὲ ἀπὸ ἀγαθῆς ταύτης, οὐ παρεκβάσεως εἴποιμι ἄν, ἀλλ' ὡς οἷον ὁδοῦ σχιστῆς ἐπὶ ἐναρέτῳ διατριβῇ, ἐς τὸ προτεθειμένον ἐπανακάμψωμεν, δοτέον ἡμᾶς αὐτὰ διὰ ταῦτα καὶ πόνοις, καὶ μοχθητέον, ὡς ἐπιπρέπει ἀνθρώποις (ἐπεὶ οὐκ... ἄνεσις καὶ ἀνάπτωσις, οὐδέ τις καθεύδων οὔτε τρόπαιον ἐγείρει... ἐνεργῶν... εἰρηνικὰ διοικονομούμενος, ἀγαθὸν κατορθοῖ), καὶ κοπιατέον οὐχ ἁπλῶς, ὥστε ἐποζῆν βιωτικῶς (τοῦτο γὰρ ἄκοντες ποιήσομεν, κἂν μὴ βουλομένοις ἡμῖν εἴῃ, καὶ φερεπονήσομεν πάντως, ἵνα μὴ καὶ ἡμῖν ἔμφορος ὁ λιμὸς γένηται ἐργοῖς μένουσιν), ἀλλ' ὡς καὶ τῷ Θεῷ ἀρέσκειν, καὶ αὐτίκα εὐλογεῖσθαι καὶ ἡμᾶς καὶ... τὰ ἔργα ἡμῶν, καὶ κόπον τοῦτον ἐπὶ εὐαρεστήσει Θεοῦ πόνοις εἶναι συνέριθον βιωτικοῖς, ἁρμόττοντα ἕνα ἐκεῖνον καὶ μονειδῆ τοῖς ὅλοις, ὧν οὐκ ἔστι διὰ βίου ἡμᾶς ἀπαλλάττεσθαι. Καὶ μηδεὶς τῶν ἐν κόσμῳ ὄντων, καὶ γυναικὶ καὶ πραγμάτων τύρβαις ἐμβλέπων, ἀδελφοῖς τοῖς ἔξω γενομένοις κόσμου καὶ βίου, λεγέτω μὴ ἐνευκαιρεῖν αὐτὸς κόποις τοῖς διὰ τὸν θεόν. Ἀλώσεται γὰρ ὁ τοιοῦτος ἀμαθοῦς λογισμοῦ, καὶ μὴ προσέχοντος οἷς λέγομεν. Ἄνεσις γὰρ ἐφ' ὑμῶν κολάζομεν, οὐκ ἐπίτασιν ἐπιτάσσομεν· ἀνά-

vivet quidem, sed prorsus aliter, laboribus nimirum implicitus et graviter dolens quatenus pœnis subjicitur et videt justum non ejusdem cum ipso vitæ longæ participem, sed in bonis versantem quibus angeli gaudent, ita ut, quantum penes ipsum est, nolit vita longa frui, sed æternæ pœnæ præferat animæ mortem. Jure meritoque igitur retributio et pœna, de quibus modo sermo fuit, æternæ erunt; et quemadmodum ille qui, quandiu in mundo fuit, virtuti operam navavit, illic æterna felicitate supermundana fruetur, ita is qui, quod non debuit, virtutis studium neglexit, illic in æternum infelix erit, adeo ut, e mea quidem sententia, ad beatorum sedem ne oculum quidem attollere audeat. Vitæ enim quam per totum hic sæculum gessit, illic retributio adæquabitur : fuit autem hic non interrupta, ergo illic quoque in æternum durabit.

12. Est autem sensus illius dicti hic : Qui laboravit in sæculum vivet in sæculum, ubi labores sæculi quod Deus prævidens bono homini destinavit, sæculo retributionis ita adaptabuntur, ut ejusdem hominis vitæ respondeant; e contrario autem ille qui in toto hoc sæculo negligens fuit, necessario in illo quoque vivet sæculo, non tamen eodem modo quo justus, sed tanquam mortuus illius sæculi reputabitur. Quare de eo dixerit quispiam : Quam bene haberet, si homo ille hujus mundi lucem non conspexisset! et, secundum sanctissimi Evangelii effatum, de duobus istis hominibus, quorum alter in sæculum laboravit et in finem bonorum abundantia perfruetur, alter autem e contrario a scopo aberravit, insuper addiderit quod jure meritoque qui hic super paucis fidelis fuit, in altera vita bonorum copia infinita abundabit, qui autem in hac vita pauca illa mala neglexit, super nihilo constituetur.

13. Ut autem ab hac utili, non dicam excursione, sed velut bipartita via ad honestam conversationem ducente, ad scopum propositum revertamur, in labores hanc ipsam ob causam incumbere et studiose contendere debemus, uti homines addecet (siquidem non... languor et relaxatio, neque quispiam dormiens tropæum erigit... operans... pacifica administrans, bonum perficit), neque simpliciter allaborare ut vitæ sustentandæ prospiciamus (hoc enim et inviti ac quasi nolentes faciemus, atque omnino operam dabimus ne, si ignaviæ nos dederimus, fame pereamus), sed ut etiam Deo placeamus, ut benedicamur et nos et... opera nostra, et ut labor ille Deo gratus res ad vitam necessarias nobis procuret, utpote qui solus aptus sit et accommodatus omnibus quibus in vita carere non possumus. Neque quisquam eorum qui in mundo sunt et uxoris rerumque terrestrium curam gerunt, fratribus extra vitam mundanam positis dicat, sese laboribus divinis operam navare non posse. Talis enim et insipiens esse et ad ea quæ nos dicimus, animum haud advertere convincetur. Relaxationem enim in vobis punimus, non conten-

tionem postulamus ; languorem vetamus, non continuam intentionem imperamus ; effeminate dormientem expergefacimus, non requiescentem ejicimus. Quapropter sinite monachos luctari et fortiter certare : vos autem remisse, prout poteritis, virtuti ac probitati studete.

14. Sponte illi jugum Domini, interdum grave, in se receptum tollunt : similiter vos quoque portate illud quod, uti Servator noster ait, leve est ac salutare. Ita et vos ipsi, illorum instar, proportionaliter tamen, benedicemini. Exspectantes, ut cum Davide loquar, exspectant illi Dominum, tanquam columnæ immotæ ejus præceptis innitentes : fscite idem et vos, tanquam columellæ firmæ, et sicut illis, vobis quoque aderit Dominus. Laborant illi ad sudorem usque, humectati velut in balneo, atque lacrymis cubilia sua madefaciunt : vobis autem quibus non iidem sudores divinitus concessi sunt (Dei enim dona esse scimus illa scaturientia et per compunctionem pluviæ instar delabentia), pro sudore salutari, sufficiet aquæ hilaris poculum infusum in os pauperis ad animi recreationem. Si vero etiam vini aliquid addatur ad cor illius hominis lætificandum, tunc, mi frater, haud amplius opus habebis ita ad summum virtutis culmen aspirare ut cum sudore ores. Dulce enim illud eleemosynæ poculum imputatur tibi pro amaro sudore, et ita potus quem liberaliter miscuisti, accurate compensabit sudorem, et misericordia qua fratrem egenum humectasti, et oculus mitis in illum respiciens et humanitatis lætitiam exprimens, lacrymarum vim ac virtutem habere reputabitur.

15. Si autem præter hunc fontem ocularem etiam ille inferior, os dico, vocem consolatoriam emiserit, et simul cum voce proruperit lacryma, quæ, utpote a manu haud abstersa, in sinum descendit, et hinc quoque fratris consolationem promit, tunc virtus ejusmodi hominis tribus bonorum generibus conspicua ac laudanda est, nimirum aspectu leni, colloquio mansueto, actione benefica. Quæ tria ubi possederis, nescio de quibus sudoribus ac lacrymis gloriari possint adhuc qui perpetuis precibus incumbunt et frequenter sese prosternunt, adeo ut etiam te ad genua flectenda permovere velint, ut ipsis ex parte similis fias. Et quid ille qui supra modum... ad continentiam provocans eum qui a nobis edoctus est ? Decet omnino genua flectere, o frater religiose, quantum potes : quando autem non vales, offer Deo preces tuas erectus, haud flectens genu, secundum sanctissimum illum, de quo dicitur : Stetit in calamitate ille servus Dei, et propitiavit, et malum cessavit, et ad satietatem usque colligatus et contortus in tali tristitia perstitit ; præterea ei manus Mosaicæ non in terra suffultæ, ubi propheta fatigatus erat, per figuram repræsentarunt futurum crucis miraculum erectæ ad cœlum atque sic precibus auxilium divinum attrahentes.

πτωσιν κωλύομεν, οὐ τὸ ἀκατάκαμπτον βιαζόμεθα· ὕπνου τοῦ ὡς εἰς θηλύτατον ἐξεγείρομεν, οὐ τὸν ἀναπαύσιμον ἐξελαύνομεν. Οὐκοῦν ἄφετε τοὺς μοναχοὺς ἀγωνίζεσθαι ἄλλως καὶ συντονίας ἔχεσθαι· ὑμεῖς δὲ ὑφειμένως, ὡς ἐγχωρεῖ. μεταχειρίζεσθε τὸ ἐναρέτως ἀγαθόν.

ιδ'. Αἴρουσιν ἑθελούσιοι ἐκεῖνοι τὸν τοῦ Κυρίου ζυγὸν, ἔστιν οὗ βαρὺν, αὐτοῖς ἐπικείμενον· ἐπὶ ὁμοίῳ φόρτῳ ἄρατε ὑμεῖς τὸν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ἔφη, ἐλαφρὸν καὶ χρηστόν· καὶ οὕτω κατ' ἐκείνους, ἀναλόγως μέντοι, εὐλογηθήσεσθε καὶ αὐτοί. Ὑπομένουσιν ὑπομένοντες Δαυϊτικῶς ἐκεῖνοι τὸν Κύριον, ὅσα καὶ κίονες ἀστραβεῖς ὑφεστηκότες τοῖς ἐκείνου προστάγμασι· ποιεῖτε ταυτὸ καὶ ὑμεῖς, ὁποῖα στυλίσκοι στραθεροί. Καὶ προσέξει καὶ ὑμῖν ἐκεῖνος, καθὰ καὶ αὐτοῖς. Πονοῦνται αὐτοὶ ἄχρι καὶ εἰς ἱδρῶτας ὑγραίνοντες ὡς ἐν λούματι, καὶ βρέχουσιν ἐν δάκρυσι τὰς αὐτῶν στρωμνάς· ἀλλ' ὑμῶν ἑκάστῳ μὴ ἐνδαψιλευομένῳ θεόθεν ὑγρὰ ἴσως τοιαῦτα (θεοῦ γὰρ παρειλήφαμεν εἶναι δῶρα καὶ ταῦτα ἐκβλύζοντα καὶ καταβρεχόμενα διὰ κατανύξεως) ἀρκέσει ἀντὶ μὲν σωτηρίου ἱδρῶτος ὕδατος ἱλαροῦ κοτύλη ἐγχεομένη δι' ὑμῶν εἰς πτωχικὸν στόμα ἐπὶ ἀναψύξει τῶν ἐντός. Εἰ δὲ καὶ οἴνου ἐπισταλαχθῇ, ὡς εὐφρᾶναι καρδίαν ἀνθρώπου τοιούτου, μηκέτι κοπιάσῃς, ὦ ἀδελφὲ, οὕτως ἐς ἄκρον, ὡς καὶ ἐνιδρῶσαι τῇ προσευχῇ. Ἐλλελόγηται γὰρ σοι τὸ τῆς ἐλεημοσύνης ἐκεῖνο ὑγρὸν τὸ γλυκὺ ἀντὶ ὀφαλμύρου ἱδρώματος· καὶ οὕτω μὲν ἀντισηκώσεις τῷ ἱδρῶτι κατὰ σταθμὸν ἀκριβῆ τὸ ἐξ ἐλεημοσύνης κρᾶμα, τῶν δὲ δακρύων σοι τὴν ἀρετὴν ἐκπληρώσει ἐξισωθεῖσα τῇ κατ' ἐκεῖνον βροχῇ συμπάθεια πτωχοῦ ἀδελφοῦ, καὶ βλέμμα ἱλαρὸν πρὸς ἐκεῖνον, καὶ ἐξ ἐλεημοσύνης γαλήνιον.

ιε'. Εἰ δὲ τῇ ὀπτικῇ ταύτῃ πηγῇ καὶ ἡ μετ' αὐτὸν κατωτέρω, ἡ κατὰ στόμα, ἐκβλύσει λόγον παρηγορον, δοκῶ μοι, καὶ δάκρυον αὐτίκα τῷ λόγῳ συνεκδραμεῖσθαι, ὅπερ ἀποψῶν ἡ δεξιὰ χεὶρ ἀπειλήσασα καὶ τοῦ κόλπου γενομένη, ὡς καὶ ἐκεῖθεν παρηγορήσεσθαι τὸν ἀδελφὸν, ἀποκαταστήσει τὸ ἐκείνου ἀγαθὸν εἰς τρία καλὰ, τὸ διὰ *θέας* ἐπαγωγοῦ, τὸ διὰ ὁμιλίας ἐμμελοὺς, καὶ τὸ διὰ πράξεως εὐεργετικῆς. Ἅπερ οὐκ οἶδα ποίων ἱδρώτων καὶ δακρύων οὐ κατακαυχήσονται ἔτι ἐχόμενα κατακλῶντες οἱ τῆς ἐνδελεχοῦς προσευχῆς ἄνθρωποι, καὶ συχνὰ βάλλοντες, ὅτι καὶ εἰς γῆν ὀκλάζειν σε πείθουσιν, ὡς ὑπογιγνώσκειν τὴν πρὸς αὐτοὺς παρεξίσωσιν. Καὶ τί ὁ πρὸς ἀμετρίαν ἐγκρατευτικῶς προκαλούμενος τὸν ἐν ἡμῖν διδασκόμενον ; Γονυκλίτησον ἀναγκαίως, ὦ κατὰ Θεὸν ἀδελφὲ, εἰς ὅσον δύνασαι· μὴ ἐξισχύων δὲ ὅλως, πρόσευξαι τῷ Θεῷ καθηκόντως ὀρθοστάδην, μὴ κάμπτων γόνυ κατὰ τὸν ἀγιώτατον τοῦτον, Ἔστη, φησὶν, ἐν τῇ θραύσει ὁ δεῖνα θεράπων Θεοῦ, καὶ ἐξιλάσατο, καὶ τὸ κακὸν ἐπαύσατο, καὶ ἐκορέσθη κρινωθεὶς ἐκεῖνος, καὶ οὕτω σφαιρωθεὶς, καὶ συστολῇ τοιαύτῃ γνόμενος, ἔτι αὐτῷ αἱ Μωσαϊκαὶ χεῖρες οὐ πρὸς τῇ γῇ ἐρειδόμεναι, συγχαλωμένου τοῦ προφήτου, ἐνήργουν τυπωδῶς τὰ ἐν ὑστέρῳ χρόνῳ σταυρικὰ τεράστια, μεταρσιούμεναι εἰς οὐρανὸν, καὶ οὕτω καθέλκουσαι δι' εὐχῆς τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν.

ις'. Μίμησαι καὶ διδασκάλους ἐνταῦθα. ὧν οὐδεὶς ἐπὶ πρσωπου καταῤῥηγνύμενος ὠφελεῖ διδάσκων τοὺς μανθάνοντας. Ἐνθύμησαι καὶ τό · « Ἔστη ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ τόπου πεδινοῦ, καὶ πλῆθος μαθητῶν πολὺ περὶ αὐτὸν · » οὐ μὴν γονυπετῶς διετέθη. Εἰ δὲ καὶ πολλὴ χρῆσις γονάτων κλίσεως, καὶ ἱδρώτων ἐκβλύσεως, καὶ αὐτῶν κατὰ θρόμβους αἱμάτων καὶ δακρύων καταῤῥοῆς, καὶ κόπου ἕως καὶ εἰς μελῶν πάρεσιν, ἀλλὰ ἐγὼ τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν εἰδὼς, καὶ τὴν αὐτοῦ δεσποτείαν, ὅτι πᾶν ἀγαθὸν ἀνθρώπινον εἰσοδιάζει κομιζόμενον αὐτῷ, καὶ οὐδὲν ἐξουθενοῖ καὶ παραμετρῶν αὐτὰ πῇ μὲν δυνάμει, πῇ δὲ ἀδυναμίᾳ, τῇ κατ' ἄνθρωπον, ἐκεῖνα μὲν ὧν ὑμεῖς ἐφικνεῖσθαι οὐκ ἔχετε, εἰς ὑπερβάλλουσαν τίθεμαι ἀρετήν. Ὁπόσα δὲ καὶ οἷα ἐκείνοις τοῖς μεγάλοις ἀγῶσι καὶ καμάτοις καὶ κόποις ὑποβιβάζονται, εἰς λόγον συμμετρίας ἀποτάσσω, ἧς οἱ πλείους τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων στοχάζονται, καὶ μάλιστα οἱ βιωτικοὶ, καὶ τῆς ὡς ἄκάστοτε τύρβης καὶ ἀσχολίας ἐξ ἀνάγκης γινόμενοι · οὓς ἐνάγων εἰς ἀγαθοπραγίαν τῷ νῦν καιρῷ πρέπουσαν, καὶ ἀναμιμνήσκων γονυκλισίας, περὶ ἧς ἦν προσεχῶς ἡμῖν ὁ λόγος, λέγω καὶ, ὅτι ὁ τὴν ψυχὴν κάμπτων, καὶ τὸ σαρκικὸν ἀτενὲς φρόνημα κατακλίνων, καὶ τὸ δῆθεν περιφανὲς ὑπερήφανον ἀλαμπὲς ἀποτελῶν, ὡς οἷον ζῆν ἐγκρυφῇ, καὶ μὴ πραγματεύεσθαι τὸ περίβλεπτον, ἀλλὰ κατὰ πᾶν τὸ περὶ αὐτὸν ὑπέροφρυ καὶ τὸ κατὰ οἴησιν αἰθέριον ταπεινοῦν ἕως γῆς, ἐκεῖνος οὐκ ἂν δέοιτο κατακάμψεως γονάτων, ὅλον ἑαυτὸν τῇ ταπεινώσει καταβλίπτων εἰς γῆν, ἤδη δὲ καὶ ὡς οἷα σκώληξ, οὐδὲ τοῦ ὑπὲρ γῆς φαίνεσθαι κρίνων κατάξιον ἑαυτόν.

ιζ'. Ἔστω γοῦν ὑμῖν, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ τὸ ταπεινοῦσθαι γονυκλίσεων ἀντίδοτον. Καὶ τὸ σύμβολον τῆς ταπεινώσεως, τὴν κατὰ γῆς ῥῖψιν ἰδιάζοντες, ὅτε μὴ δύνασθε προβάλλειν αὐτὸ, αὐτῆς ἐκείνης τῆς ἐν ὅλῃ ψυχῇ ταπεινώσεως γίνεσθε · καὶ ἄλλως δὲ νοοῦντες τὴν τῶν γονάτων κατὰ γῆς κλίσιν, καὶ οὕτω σωματικὴν κατὰ κλῆσιν, κωλυτικὴν εἶναι τοῦ βαδίζειν, βαδιστικοὶ τρόπον ἄλλον μεθοδεύετε εἶναι πολυειδῶς εἰς ἀρετήν. Καὶ λογίζεται ὑμῖν ὁ Θεὸς αὐτὸ εἰς ἀγαθὸν οὐδὲν τοῦ γονυκλίνειν ἔλαττον, ἐπεί τοι καὶ φυσικώτερον ἅμα καὶ ἐνεργέστερον καὶ πρακτικώτερον κατακλισεως ἡ ἀνάστασις καὶ ἀναπαυσις, ἔτι δὲ καὶ τοῦ κατακάμπτειν καλῶς κάλλιον τὸ θεαρέστως ὀρθοῦσθαι, καὶ τοῦ ἀκινητίζειν τὸ εὖ κινεῖσθαι, καὶ τοῦ ἐφ' ἑνὸς βαίνειν καὶ οὕτω στηρίζειν τὸ καὶ εὐπερίστροφον ὡς εὔμορφον.

ιη'. Ἔτι οὐ δύνασαι, ὦ ἐν τῷ βίῳ ἀδελφὲ, νηστεύειν · ἔσθιε μετρίως, ἵνα μὴ ῥαθύμως διάγῃς. Καθάπερ ἄλλοῖον μὲν πῦρ τὸ διακονικὸν καὶ χρειῶδες ἑτεροῖον δὲ τὸ τιμωρητικὸν τῇ δασείᾳ τῇ κατὰ ὄρος (τὸ μὲν γὰρ ὠφέλιμόν ἐστι, τὸ δὲ λοιπὸν ἀχρειοῦν ὁλὴν ὕλην διεπινεμήσεται), οὕτω καὶ τροφὴ σύμμετρος μὲν συνιστᾷ ἐλλόγως τὸν ἄνθρωπον, ζωπυροῦσα τὸ κατὰ φύσιν ἔνθερμον · ἡ δὲ ἄμετρος εἰς πάθη ἐκκαίει ἀφανιστικὰ, δι' ὧν αἰωνίῳ πυρὶ παραπέμπεται ὁ τρυφῶν ἄμετρα. Ἔτι λοῦσαι ῥύπου ἀπογυμνῶν ἑαυτὸν, εἰ καὶ ἄλλως πλίνθον, ὅ φασι,

16. Imitare hic etiam magistros quorum nemo vultu in terram defixo docens discipulis prodest. Recordare etiam dicti illius : « Stetit Jesus in loco saxoso, et magna discipulorum multitudo circa eum ; » non igitur genua flexit. Etiamsi vero multum prodest genuum flexio, et sudoris profusio, et lacrymarum sanguinisque copia densis stillis defluens, ego tamen, utpote cognoscens Deum ejusque potentiam, qua omnia bona hominibus largitur, neque quidquam nihili facit, sed ea partim robori, partim infirmitati hominum adaptat, ego, inquam, illa quæ vos assequi non potestis, egregiæ virtutis esse censeo. Quæcunque autem magnis illis certaminibus et laboribus et studiis inferiora sunt, ad mediocritatem refero, cui plerique homines addicti sunt, et potissimum ii qui necessario hujus vitæ turbis atque curis constringuntur, quos ad honestatem huic tempori convenientem perducens et genuum flexionis, de qua hucusque nobis sermo fuit, commonefaciens dico, eum qui animam inclinat, et carnalem sensum deflectit, et superbiæ ostentationem ad modestiæ temperantiam reducit, ita ut quasi in abscondito vivat neque coram mundo conspici gestiat, sed omne supercilium et altos spiritus quantum fieri potest [deprimat, eum dico non opus habere genuum flexione, quippe qui humiliter sese ad terram prosternit, et veluti vermis, [ne dignum quidem sese existimat qui supra terram extollatur.

17. Itaque pro genuum flexione, o fratres, humilitas vobis sit curæ. Cum autem symbolum humilitatis sit provolutio in terram, quoniam id facere nequitis, tota anima vos humiliate ; cæterum autem cogitantes, genuum ad terram inflexionem esse corpoream qus gradi prohibemini, alio modo in omni virtutis genere progredi studeatis. Hoc enim vobis in bonum reputabitur a Deo haud minus quam si genua flexissetis, siquidem resurrectio et requies magis est naturæ conveniens et efficacior et ad vitam activam utilior ; præterea si quis bene se inclinat, melius etiam stat rectus ut Deo placeat ; denique immobilitati præstat honestus motus, et melius habet ad omnem directionem sese vertere quam uno pede stantem eidem loco inhærere.

18. Porro, mi frater, qui in mundo degis, non potes jejunare ; ede cum moderatione, ne mollitici succumbas. Quemadmodum alius est ignis qui hominum usibus et commodis inservit, et alius qui silvam montanam devorat (alter enim utilis est, alter autem, nullius omnino frugi, arbores consumet), ita etiam cibus moderate sumptus conservat hominem, calorem naturæ convenientem ei suppeditans ; immoderate acceptus in passionum perniciosarum flammam exurit quibus homo luxuriei supra modum deditus igni æterno traditur. De

cætero lava te atque sordes absterge, etiamsi, ut in proverbio est, laterem lavas, dum hoc facis, et ad sanitatem conservandam lotioni da operam, ne corpus, tanquam servus male valens, inutile tibi fiat. Dico tibi enim, quemadmodum ablutio non prohibetur, imo potius in laudem purioribus cedit, ne forte quibusdam tædio sint, ita etiam lavacrum se habet. Jam vero haud quasi eos qui se non abluunt reprobans dico, sed illud quidem bonum esse censeo, ob laboris constantiam et continuum bonæ valetudinis contemptum, hoc autem approbo propter illud effatum : « Lavamini, puri estote [1]. »

19. Si vero alicubi legerem præceptum : Sordescite, ut immundi fiatis, nunquam loturus me essem. — Præterea quoniam vita ad se vos attrahit, ita ut perpetuis ad omnium Dominum Deum incumbere orationibus non possitis, offerte ei saltem primitias quasdam annuas, vel, ut accuratius dicam, horarias, quando occasio sese obtulerit, quemadmodum David alicubi dicit se Dominum esse omni tempore laudaturum. Si enim fideles ministri regii semper præsto sunt regi, neque impediuntur quominus etiam sibimetipsis vivant, sed otiantur in tempore, et edunt, bibunt, dormiunt, ac quædam ipsis necessaria faciunt, et bonus rex non solum non indignatur, sed etiam benevole ad ea adhortatur, multo magis Deus ejusmodi bona cultoribus suis indulget, facultates cujusvis respiciens, utpote qui nec ægre fert sanctissimis templis affixas esse portas quæ tempore psalmodorum et sacrorum celebrandorum aperiuntur, vicissim autem clauduntur quando talia peragendi non amplius est tempus. Necessario enim in his quoque rebus conceditur requies quædam a perpetuo et quasi infinito hymnorum cantu, et salutaris labor eorum qui Deum colunt non potest non interrumpi. Et sic in universum fuerit optimum, in omni re tenere modum.

20. Laborandum igitur, neque repetere hoc tædet, in re quæ requie et relaxatione opus habet. Uti enim illum qui non prius surrexit, vix consedisse, ita neque eum qui non prius sese depressit, sursum esse elatum recte dixeris, nec eum requievisse qui non prius laboribus ærumnisque incubuit. Si autem hunc bonum laborem passio sequetur, quem quidem ærumnam esse dicunt, utpote secundum Deum eumque sapienter, quod est secundum Dei legem, et rationali lege ita operans etiam lege excidet. Novimus enim esse laborem quem aggressus quispiam peperit stultitiam : talis autem labor est eorum qui ægre ferunt et quasi dolent animoque cruciantur, quando fratribus non damnum aliquod intulerint. Sane isti, o fratres in Christo, e diametro oppositi sunt illi dicenti : « Hodie non regnavi; nil enim boni feci; » ipsi e contrario dicentes : Hoc die non

A πλύνεις, οὕτω ποιῶν · ἔτι δὲ καὶ πρὸς ὑγιείας ἀνάκλησιν, ἵνα μὴ καχεκτήσας ὁ δοῦλος τὸ σῶμα, γένηταί σοι δύσχρηστος. Λέγω σοὶ γὰρ, ὅτι, ὥσπερ τὸ ἀπονίπτεσθαι οὐ κεκώλυται, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον πρὸς ἔπαινον τοῖς καθαρειοτέροις ἐπιτηδεύεται, ἵνα μὴ καὶ μυσάττωνται πρός τινων, οὕτω νοεῖν ἔστι καὶ ἐπὶ τοῦ λοῦματος. Τοῦτο δέ φημι οὐ τοὺς ἀλευτοῦντας βδελυττόμενος, ἀλλὰ ἐκεῖνο καλὸν κρίνων διὰ φερεπονίαν καὶ ἀπειροκαλίας ἐντελῆ περιφρόνησιν, καὶ τοῦτο ἐγκρίνων διὰ τό · « Λούσασθε, καθαροὶ γένέσθε. »

ιθ'. Εἰ δέ που ἐνέγνων καὶ, ὅτι Ῥυπάνθητε, ὡς ἀναπεπλῆσθαι πηλοῦ, ἐλουσάμην ἂν οὐδέποτε. — Ἔτι ἐνδελεχεῖς οὐ δυνάμενοι προσευχὰς καὶ συνάξεις ἐξοσιοῦν τῷ ἐπὶ πάντων Θεῷ, οἷα τοῦ βίου B ἀντισπῶντος καὶ περιέλκοντος εἰς ἑαυτόν, ἀπαρχὰς γοῦν τινας χρονικὰς, εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον, καιρικὰς, εἶτ' οὖν ὡραίας προσκομίζετε τῷ Θεῷ · καθά που καὶ ὁ Δαυὶδ παραδίδωσιν, ἐν παντὶ καιρῷ εὐλογήσειν λέγων τὸν Κύριον. Εἰ γὰρ βασίλικοὶ πιστοὶ θεράποντες γίνονται μὲν καὶ πρὸς αὐτῷ ἐκείνῳ τῷ βασιλεῖ ἐξάπαντος, οὐ κωλύονται δὲ τοῦ καὶ ζῆν καθ' αὑτοὺς, ἀλλὰ καὶ ἀδειάζουσιν ἐν καιρῷ, καὶ ἐσθιουσι, καὶ πίνουσι, καῖ κοιμῶνται, καί τινας πράξεις ἐνεργοῦσι σπουδαίας αὐτοῖς, καὶ ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς οὐκ ἀγανακτεῖ, ἀλλὰ καὶ προσεποτρύνει παρήγορα τῷ παντὶ, πλέον ὁ Θεὸς φιλοτιμεῖται καλὰ τοιαῦτα τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσι, πρὸ ἀναλογίαν ἐν ἑκάστοις τοῦτο διοικονομούμενος, ὃς καὶ τοῖς ἁγιωτάτοις ναοῖς πύλας κατεσκευάσθαι οὐ μέμφεται, ἀνοιγομένας μὲν ἐν καιρῷ ὑμνῳδιῶν καὶ ἱεροτελεστιῶν, κλειομένας δὲ αὖθις, ὅτε μὴ καιρὸς τοιούτου ἀγαθοῦ, ὡς δέον ὂν πάντως, καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἀνάπαυσιν τοῦ ἐνδελεχοῦς ὕμνου, καὶ οὕτως εἰπεῖν, ἀκοιμήτου γίνεσθαι, καὶ διαλείπειν τὸν φωτήριον κόπον καὶ αὐτοῖς τοῖς τὸν Θεὸν λιτανεύουσιν ἐξ ἁπάσης ἀνάγκης, καὶ οὕτως ἐν τῷ καθόλου τὸ μέτρον εἶναι πάντων ἄριστον.

κ'. Κοπιατέον οὖν, καὶ πάλιν φημὶ, ἐπὶ πραγματείᾳ δεούσῃ ἀναπαύσεως καὶ ἀναψύξεως. Οὐκ ἔστι γὰρ φράσαι ὀρθῶς, καθάπερ οὐ καθεσθῆναι τὸν προανεστηκότα, οὕτω καὶ ἐξαρθῆναι τὸν μὴ καμόντα, ἢ ἀναπαύσασθαι τὸν μὴ κοπιάσαντα. Εἰ δὲ τὸ καλῷ τούτῳ καμάτῳ καὶ πάθος ἐπακολουθήσει, ὃν ἄλγος εἶναί φασί τινες ὡς καὶ τὸν Θεὸν καὶ αὐτὸν ἐννόως, D ὅπερ ἐστὶ κατὰ τὸν Θεοῦ νόμον, καὶ λογικῷ δὲ νόμῳ οὕτω ποιῶν τάχα καὶ εἰς ἄνομον ἀποβαίη ἄν. Ἐμάθομεν γὰρ, εἶναί τινα πόνον, ὃν συλλαβών τις ἔτεκεν ἀνομίαν · τοιοῦτος δὲ πόνος καὶ ὁ τῶν ἀχθομένων καὶ οἷοτ ἀλγούντων καὶ κατακναιομένων τὴν ψυχὴν, ὅτι μὴ ἐνεργοῦσι τὰ εἰς βλάβην τῆς ἀδελφότητος. Ναὶ γὰρ εἰσί τινες, ὦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ, ἀπεναντίας ἥκοντες τῷ εἰπόντι · « Σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα · οὐδὲ γὰρ εὐηργέτησα · » καὶ πως λέγοντες, ὅτι « Κατὰ τὴν ἐνεστηκυῖαν ἡμέραν οὐκ ἐζήσαμεν · οὐδὲ γὰρ ἐφάνημεν φρικτοὶ τοῖς ὁμοφύλοις καὶ

[1] Isa. I, 16.

ἀπρόσιτοι καὶ ἀπροσπέλαστοι. » Μαινόμενοί γε οὗτοι, καὶ λύσσαν ἀγρίαν ἐνδομυχοῦντες, καὶ οὐδὲ ἄνθρωποι πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ θηριώδεις· ὀκνῶ γὰρ δαιμονιώδεις εἰπεῖν· ἐκείνων γὰρ καὶ μόνων ἄχθος μέγα καὶ λύπη βαρεῖα καὶ ὀργὴ, ὅτι μὴ ἀεὶ καταβάλλουσιν, ὃν ἂν ἐθέλωσιν.

κα'. Ἐλευθέρους ἡμᾶς τοιούτων ἀνθρώπων εἴη συντηρῶν ὁ Θεὸς, ἐκείνους τε ἀπάγων, καὶ μηδέ τινα ἐξ ἡμῶν ἀφιεὶς ἐκείνοις συναπάγεσθαι, καὶ οὕτω κοπιᾷν εἰς οὐδὲν οὐδόλως ὄφελος, ἢ τῷ αἰῶνι τούτῳ σύμφορον, ἢ τῷ ἐκεῖ καὶ τελευταίῳ καὶ μονίμῳ καὶ αἰωνίῳ σύντροχον ἡμῖν, πρὸς Θεοῦ ἀρέσκειαν, ὅτι μὴ καὶ μᾶλλον ἀμφοτέροις ἐνάρμοστον καὶ λυσιτελὲς εἰς οὐδὲν ὁτιοῦν. Τῶν τε γὰρ αἰωνίων ἀγαθῶν οὕτω μάτην ἐνταῦθα πεπονηκότες ἐκπίπτομεν, καὶ ἐν βίῳ δὲ δυσπραγοῦντες περὶ τὰ φλύαρα καὶ μικροῦ τινος ἄξια λόγου τῶν ἀξιολογωτάτων καὶ θειοτάτων ἀποξενούμεθα. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ ἀθροίζεσθαι εἰς τὸν τοῦ Θεοῦ ναὸν ἀξιοῦμεν οἱ μεριμνῶντες μωρὰ, καὶ ἄλλως δὲ περὶ πολλὰ τυρβάζοντες, καὶ βιωτικοὶ μὲν εἶναι πάνυ τι ἐφιέμενοι, τοῦ παραδείσου δὲ γενέσθαι ἀνιέμενοι, καὶ μὴ ἐνθυμούμενοι, ὡς τοιοῦτον βίον τρίβοντες οὔτε τοῖς ἑπτὰ μερίδα κατὰ τὸ θείως γεγραμμένον διδόαμεν, καὶ τοῖς ὀκτὼ οὐδὲ ὀβολιαῖόν τι ἀπομεριζόμεθα.

κβ'. Διὸ εὔχομαι τοὺς εἰς τὸ ἁγίασμα τοῦ Θεοῦ εἰσερχομένους, καὶ ἀεὶ φυλάττεσθαι αὐτοῖς ἀξιοῦντας το τοιοῦτον ἀγαθὸν, μὴ κάμνειν κατὰ ἀνθρώπων, μηδὲ πονεῖν κατὰ τῶν ὁμοφύλων, ἵνθα γε οὐδὲ κατὰ τῶν ἁπλῶς ἀλλοφύλων εἰκῇ καὶ μάτην μοχθεῖν ἔστιν, εἰ μή τι ἄρα ἐχθροὶ ἐκεῖνοι Θεοῦ ἢ βασιλέως διεκπίπτουσι, μηδὲ κοπιᾷν κατὰ τῶν οὐδὲν αἰτίων ὁμοθρήσκων, καὶ σαφῶς ὀνομάσαι ὁμοχριστιανῶν· ἀλλὰ μισεῖν ὑπερλίαν τὸ τοιοῦτον κοπίαμα, καὶ λέγειν ἕκαστον, ὡς Τοῦτο κόπος ἐστὶν ἐνώπιόν μου, συγκόπτων καὶ κατατέμνων καὶ τὴν κατὰ πνεῦμα συμφυίαν ἀποδιαιρῶν, καὶ χορδεύων οἷον τὴν ἔνθεον ὁλομέλειαν. Πλὴν ἔσται μοι τὸ κοπηρὸν, φησὶ, τοῦτο πάθος, ὅτι μὴ ἔλθω εἰς ἁγιαστήριον τοῦ Θεοῦ· ἔκτοτε δὲ ὡς εἰς δρόμον ἀποδυσόμενος, δι' οὐ ὑπερβαίνοντας καὶ ἀποδιώκοντας δαίμονας ἀπορρίψω, τὸ ἀχθεινὸν τουτὶ φορολογεῖν.... ὀπτεται τοῖς εἰς Θεὸν τρέχουσι, καὶ ὡς τῷ ὑπερφώτῳ ἡλίῳ, τῷ Θεῷ,**** ἐλλαμψόμενος ἀπορρίψομαι σπίλου τοιούτου εἰδεχθοῦς ἅμα καὶ μυσαροῦ.

κγ'. Εἰ γοῦν τοιοῦτοι γενώμεθα διὰ φιλαλληλίας καὶ ὁμονοίας, ἣν ὁ Θεὸς διὰ τῶν ἱερῶν Γραφῶν παραδίδωσι, καὶ διὰ συμπνοίας πνευματικῆς καὶ ἀταραξίας, ἣν ὁ μὴ ἀγαπῶν πονηροῖς κυμαίνεται πνεύμασιν, ἐλώμεθα δὲ φορτίζεσθαι, ὡς Θεοῦ δουλευταὶ, ἅπερ ἡμῖν ἐκεῖνος εὐδιακρίτως, ὡς πατὴρ, ἐπιτίθησι, καὶ κοπιᾷν, ὡς ἐκεῖνος ἐπιτάσσει· ὁ καὶ τὰς ἡμῶν ἁμαρτίας ἄρας, καὶ ἡμᾶς ἐθέλων τὰ βάρη βαστάζειν πνευματικῶς, οὐκ ἀφήσει περιχορεῖσθαι μάτην καὶ τρίβεσθαι κατὰ τοὺς ἐπαχθιζομένους τὰ μὴ φίλα ἐκείνῳ. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἐκείνου φόρτον

A viximus ; non enim contribulibus terribiles et inaccessibiles fuimus. Furibundi quidem illi, et rabie feroci repleti, revera non homines, sed bestiales, ut ne dicam a diabolo obsessi. Ideo enim solummodo indignantur et dolent et irascuntur quod quos voluerint, damno afficere haud potuerint.

21. Liberos nos a talibus hominibus conservet Deus atque, dum illos ad supplicium deducit, faxit ut nullus e nobis deducatur cum istis, neque prorsus incassum laboremus, et neque huic sæculo utile quid, neque illi vitæ perpetuæ atque æternæ accommodatum quid secundum Dei voluntatem producentes nihil omnino præstemus quod vel minimum sit bonum ac conducibile. Si enim hic adeo frustra laboraverimus, æternis bonis exB cidemus, et si hac in vita rerum levium nulliusque momenti cura misere nos afflixerimus, bonis summis ac cœlestibus privabimur. Neque enim Dei quidem templum intrare satagimus, qui rebus absurdis inhiamus et de iis quæ hanc vitam concernunt, anxie solliciti sumus, paradiso autem potiri negligimus, non reputantes, nos hac vita fruentes neque illis septem concedere particulam secundum quod Scriptura sacra dicit, neque illis octo vel tantillum tribuere.

22. Quapropter obsecro illos qui sanctuarium Dei frequentant et ejusmodi boni semper participes esse desiderant, ut ne adversus homines certent neque adversus contribules laborent (siquidem C vel contra alienigenas frustra oleum operamque perdent, nisi fortasse inimici illi Dei aut regis exciderint), neque contendant contra eos qui eidem cultui sunt addicti, hoc est Christianos, sed ut ejusmodi studium ac laborem odio habeant detestenturque. Imo quisque sibi dicat : Hic labor talis est ut cognationem spiritualem excidat, disjungat, deleat, atque divinam membrorum compagem dissolvat. Præterea hoc, inquiet, impedit quominus in Dei sanctuarium ingrediar ; nunc autem quasi in arenam descendens, malos dæmones qui me persequuntur in fugam conjiciam, molestam illam vectigalium solutionem.... eis qui ad Deum confugiunt, et veluti splendidissimo sole, Deo... collustratus hanc turpem nefastamque maculam D procul abjiciam.

23. Jam vero si tales erimus per mutuum amorem et concordiam, qualem Deus per sacras Litteras nos edocet, et per spiritualem unanimitatem et tranquillitatem, quam qui non diligit improbis turbatur dæmonibus, et si, tanquam Dei servi, ea quæ ipse nobis ut sapiens pater imponit, portare, et laborem quem præcipit, exsequi studemus : tunc ille qui peccata nostra sustulit, et vult ut nos onera spiritualiter gestemus, non sinet nos frustra circumagi et versari illorum instar qui rebus ipsi non gratis sese onerant, sed quando ejus

onus portantes laboramus, dicet: « Accedite ad me, qui mea causa laboratis et onerati estis, et ego vos reficiam [3]. » Quid autem illud sibi vult, reficiam? Faciam, ne amplius incassum laboretis. Semper enim tanquam vacillabundi et versatiles et undequaque mobiles et instabiles, operam nostram collocamus in quibus non oportet, et frustra contendimus, et gratis luctamur, et incassum laboramus. Sed simulatque ille pro summa ipsius humanitate leve quoddam momentum animadvertit et in trutina judicii vel unum apicem, unum granum propendens videt, in commodum nostrum vertit et in lancibus ipsius thesauro dignis reponit, et quoties supplantati ab improbo adversario et collapsi vel dejecti resurrexerimus, illum prohibet quominus nobis porro illudat, et nos ab ejus insidiis in tuto collocat. Sic igitur nunc quoque vos præparatos et uti decet pronos ad laborandum non simpliciter, sed uti homo divinus debet, non sinet in peccati certamine succumbere, sed potius reficiet. Utinam nos omnes, o fratres, ita Deo accepti fiamus per ipsius benevolam misericordiam. Exaudi nos, Domine Salvator, qui es benedictus in sæcula. Amen.

A αἴροντες πονούμεθα, ἐρεῖ· « Δεῦτε πρὸς με, οἱ χαριν ἐμὴν κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι· κἀγὼ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Τί δέ ἐστι τὸ « ἀναπαύσω ; » Παύσω πάλιν τοῦ ἐν κενοῖς κοπιᾷν. Οὐκ ἔστι γάρ, ὅτε ὡς ἄστατοι, καὶ πολυρρέπεῖς, καὶ παλίμβολοι, καὶ εὐμετάφοροι, καὶ ἀβέβαιοι, [οὐ] μοχθοῦμεν ἐφ' οἷς οὐ χρὴ, καὶ εἰκῇ κάμνονεν, καὶ κοπιῶμεν τηνάλλως, καὶ πονοῦμεν μάτην. Ἀλλ' ὅμως βραχείας τινὸς δραττόμενος ἐκεῖνος ὁ πρὸς φιλανθρωπίαν ἀκριβέστατος ἀφορμῆς, καὶ τῷ ταλάντῳ τῆς κρίσεως κεράτιον ἓν ἢ κόκκον ἕνα ἐπιβληθέντα ἰδὼν, πρὸς ἡμέτερον ἀγαθὸν ῥέπει, καὶ εἰς στατῆρας ἀξίους τίθεται τοῦ κατ' αὐτὸν θησαυροῦ· καὶ ὁσάκις ἂν σκελισθέντες ὑπὸ τοῦ πονηροῦ ἀντιδρόμου, καὶ πταίσαντες, ἢ καταῤῥιφέντες ἐξορθωθείημεν, παύει καὶ ἐκεῖνον
B τοῦ καταπαίζειν ἡμῶν, καὶ ἡμᾶς τοῦ ἐμπαίζεσθαι. Οὕτω γοῦν καὶ νῦν ἀναποιηθέντας ὑμᾶς, καὶ δεόντως ἀναφρονήσαντας ἐν τῷ πονεῖσθαι, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ἐφ' οἷς ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος τέτακται, οὐ παύσει πρώτως ἄρτι τοῦ ἐφαμάρτως φορτίζεσθαι καὶ κοπιᾷν, ἀλλὰ ἀναπαύσει. Καὶ γένοιτο δεκτοὺς πάντας ἡμᾶς, ὦ ἀδελφοὶ, τῷ Θεῷ οὕτω γενέσθαι διὰ τῆς, ὡς ἐῤῥήθη, εὐπορίστου ἐλεημοσύνης αὐτοῦ. Ἐπακούσαις ἡμῶν, ὦ Σῶτερ Κύριε, ὁ ὢν εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

[3] Matth. xi, 28.

EJUSDEM

ORATIO ANNO AUSPICANDO HABITA.

1. Deus ipse anni circulo revera benedicit, o fratres, et hæc benedictio haud merum munus, sed retributio esse videtur. Deus enim, a nobis benedictus, rebus nostris benedictionem reddit. Benedicunt autem Deo homines non solum hymnorum glorificationibus aliisque rationibus, quibus ei gratias agunt, sed imprimis bonis vitæ actionibus, quorum finis a Deo initium sumit ad eumque recurrit, et sic ipsum magnificat et glorificat, dum nimirum et ejus qui bene agit, et eorum qui ad ipsum respiciunt ejusque imitatione ad frugem redeunt, animæ gaudio ac lætitia perfunduntur.

2. Quod ut magis appareat, paulo altius oratio repetenda est. Prima mundi creatio et quæ tunc homini, velut regi, vel antequam creatus esset, bonorum terrestrium liberalis oblatio reservabatur, hoc merum omnino donum fuit. Nondum enim boni quid Deus ab hominibus acceperat quod cum liberalitate rependeret, sed sponte dedit. Fortasse autem ad hunc usque diem daret, secundum summam ipsius sapientiam, nisi innata (nobis) prava voluntas, omnium peccatorum mater, prohiberet. Nunc vero

C α'. Εὐλογεῖται στέφανος ἐνιαυτοῦ πάντως ὑπ' αὐτοῦ Θεοῦ, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ ἡ τοιαύτη εὐλογία φαίνεται οὐ δόσις ἁπλῶς εἶναι, ἀλλὰ ἀντίδοσις. Εὐλογούμενος γὰρ ὁ Θεὸς ὑφ' ἡμῶν, ἀντευλογεῖ τὰ καθ' ἡμᾶς. Εὐλογεῖται δὲ Θεὸς ὑπ' ἀνθρώπων οὐ δοξολογίαις μόνον ὑμνῳδικαῖς καὶ λοιποῖς εἴδεσι, δι' ὧν τὸ εἰς αὐτὸν εὐχάριστον ἀπαρτίζεται, ἀλλὰ μάλιστα ταῖς κατὰ βίον ἀριστοπραξίαις, ὧν τὸ τέλος Θεοῦ π ἐξαρτᾶται, καὶ εἰς ἐκεῖνον ἀνανεύει, καὶ οὕτω δοξάζει καὶ μεγαλύνει, ἀγαλλιωμένης τῆς ψυχῆς τοῦ τε πράττοντος τὸ ἄριστον, καὶ τῶν εἰς αὐτὸν ἀποβλεπόντων καὶ τῇ μιμήσει βελτιουμένων.

D β'. Ἵνα δὲ τὸν λόγον ἀναλαβὼν ἐπὶ πλέον ἀκριβώσωμαι, ἡ πρώτη μὲν τοῦ κόσμου παραγωγικὴ ἔκφανσις καὶ ἡ τηνικαῦτα κειμηλιωθεῖσα τῷ βασιλεῖ ἀνθρώπῳ, πρινὴ καὶ γενέσθαι, φιλοτιμία τῶν κατὰ κόσμον ἀγαθῶν, ἐκείνη δόσις ἦν αὐτόχρημα. Οὐ γάρ ποθεν καλὸν ἀνθρώπινον ἀπολαβὼν ὁ Θεὸς, εἶτα φιλοτιμησαμενος ἀνταπέδωκεν, ἀλλ' ἄντικρυς ἔδωκε. Καὶ ἐδίδου ἂν ὁμοίως ἕως καὶ νῦν κατὰ τὴν ἐν αὐτῷ παραγωγὸν σοφίαν, εἰ μὴ παρεισκριθεῖσα φαύλη προαίρεσις, ἁμαρτίας ἁπάσης μήτηρ, ἀπεκώλυεν.

δὲ δι' αὐτὴν οὐκ ἀεὶ ἁπλῶς οὕτω δίδωσιν ὁ A propter eam Deus non amplius tam sponte donat,
λλ' ἀντιδιδόναι φιλεῖ κατά τινα δοσοληψίαν sed rependere mavult secundum quamdam reci-
ρέπουσαν. procitatem ipsi convenientem.

ρέπει δὲ ἀναγκαίως τῷ ἀγαθῷ ἀγαθά τε δι- 3. Bono autem necessario convenit, et bona dare,
ταὶ ἀντιλαμβάνειν τοιαῦτα. Πονηρὸς μὲν γὰρ et talia recipere. Malus enim dator quæ ipsius
αίρει καὶ διδοὺς καὶ λαμβάνων, οἷς παρω- nomini congrua sunt, et dare et recipere solet :
ει· ἀγαθὸς δὲ οὐκ ἂν οὐδὲ ἄνθρωπος ἐθέλοι bonus autem homo vel levissimam pravi maculam
ητι πραγμάτων χρωτίζεσθαι, μὴ ὅτι γε ὁ aversatur, ac infinite magis optimus Dominus
θος Κύριος, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἅπαν καλόν. a quo et per quem omne bonum. Quare Christiani
μεν οὖν ἅπαντες Χριστιανοὶ, καὶ πραγματευοί- omnes summo studio ardoreque id agamus, quan-
εἰς ὅσον δύναμις, μὴ λαμβάνειν ἁπλῶς ἐκ tum penes nos est, ut non simpliciter sumamus
λλὰ ἀντιλαμβάνειν. Ἀντιλαμβάνει δὲ ὁ ἐφθα- a Deo, sed retribuamur. Accipit autem retribu-
ῦναι. Καὶ ἔχει τὸ διδόμενον ὁ τοιοῦτος μετὰ tionem, qui et ipse dedit antea. Et talis cum honesta
ήσεως εὐγενοῦς, καὶ ἀγαθῆς συνειδήσεως, ὡς convictione bonaque conscientia datum possidet,
δῶρον ἔχον τὸ δεδομένον, ἀλλὰ ἀντίδωρον, utpote qui non velut donum, sed tanquam præ-
ιενος, ὡς ἀλόγοις μὲν ζώοις, οἷς νοῦς οὐκ B mium habeat id quod ei datum est, præsertim ubi
εῖ, δίδοται τὰ ἐκ Θεοῦ πονουμένοις παντὸς reputaverit, brutis animalibus quæ ratione carent,
ὁποίῳ χαίρει ὁ Θεὸς, καὶ διὰ τοῦτο ἄσπαρτα omnia quæ Deo videntur bona gratis impertiri, ac
ήροτα ἐξ αὐτομάτου λαμβάνουσι τὰ οἷς θρέ- propterea neque seminando neque arando, sed
Ἀνθρώπῳ δὲ οὐκ ἂν εἴη προσφυὲς, οὕτω λαμ- ultro alimenta quibus opus habent, divinitus con-
ἀλλὰ κατά τι συνάλλαγμα, καὶ αὐτὸ οὐκ cedi. Hominem vero haud decet, eodem modo
ον κατά γε τοὺς ἐμπορευομένους, ἀλλ' εἰς accipere, sed ex pacto quodam, non tamen ejus-
στι τὸν ἄνθρωπον σταθμώσασθαι πρὸς Θεὸν, modi quale inter mercatores intercedere solet, sed
ον τὸν πενέστατον, Θεὸν τὸν παμπλούσιον. pro ratione qua homo ad Deum considerari debet,
id est, qua homo pauperrimus est, Deus autem
ditissimus.

ί γὰρ ἂν καὶ δοίη τῷ Θεῷ ἄνθρωπος πρὸς 4. Quid enim Deo condignum dabit homo? vel
Πῶς δ' ἂν συναλλάξοι πρὸς ἰσότητα; Δωρεὰν quomodo pari lance cum eo paciscetur? Omnia ab
τάντα τὰ ἐξ ἐκείνου, εἰ καὶ τὰ ὑπὲρ δύναμιν illo gratis nobis donantur, etiamsi vel supra vires
νέγκωμεν. Οὐδὲν ἀντισηκοῦν, οὐδὲν ἰσόστα- dare conemur. Nil par, nil æquum. Quemadmodum
Τί κέγχρος πρὸς οὐρανόν; Τηλικοῦτον τὰ ἐξ C granum ad cœlum, ita nostra sese ad divina habent;
πρὸς τὰ τοῦ Θεοῦ. Τί τὸ οὐδὲν πρὸς τὸ πᾶν; et quemadmodum nihil ad universum, ita res no-
ον τὸ ἡμέτερον πρὸς τὰ θεῖα. Καὶ ὅμως οὐ stræ ad munera cœlestia. Nec tamen profero pro-
ὸ παροιμιῶδες ἐκεῖνο τὸ « Δός τι, καὶ λάβε verbialiter dictum illud : « Da quid et recipe quid, »
λλὰ, « Δός τι μετρητὸν, καὶ ἀντίλαβε τὸ ἀμέ- sed : « Da commensuratum quid, et recipe incom-
» μᾶλλον δὲ, « δ [ἴδου] μικρὸν, καὶ ἀντι- mensurabile, » vel potius : « Da parvum et recipe
ε μέγιστον. » Ποῖον μικρόν; Νοῦν ὀρθόν· summum. » Quale illud parvum? Mentem rectam ac
ιον λόγον ἀληθῆ· γλῶσσαν ἀῤῥύπαρον· τὸ μὴ veritatis amantem; linguam impollutam; non frende-
ὀδόντας ἐπὶ τοῖς μηδὲν αἰτίοις· τὸ μὴ κατὰ re dentibus contra insontes; non colligere in ore bla-
όματος ἀγείρειν μιασμοὺς βλασφημιῶν· τὸ sphemiarum contaminationes ; sincere diligere; vere
ἀκραιφνῶς· τὸ ἀγαπᾷν ἀκριβῶς· τὸ μισεῖν amare; odio habere dissimulationem et eum qui illi
ὑπόκρισιν, καὶ ὃς δὲ αὐτὴν σωμασκεῖ· τὸ μὴ indulget ; non contaminari abominandis, nec homi-
χρώννυσθαι μυσαροῖς, εἴτε ἀνθρώποις, εἴτε nibus, nec factis; non mendacio servire; non male lo-
ισι· τὸ μὴ διττολογεῖν ἐπὶ ψεύδει· τὸ μὴ qui de insontibus ; non subdole componere vultum
γεῖν, ἐφ' οἷς οὐ χρή· τὸ μὴ καλλ[ιεργ] εἶν τὸ ad amicitiam simulandam ; punire quos Deus jubet :
τον ὑποκριτικῶς ἐπὶ φιλίᾳ· τὸ ἐκδικεῖν, οὓς D non injuria afflcere confidentes in Deo qui in
έλλει ὁ Θεός· τὸ [μὴ ἀδικεῖν] ἀφορῶντας εἰς judicio personam haud accipit ; non vendere justi-
Θεὸν, ὃς οὐ λαμβάνει πρόσωπον ἐν κρίσει· τὸ tiam acceptis muneribus ; non admittere eos qui
οίεσθαι δώρου τὸ δίκαιον· τὸ μὴ προσίεσθαι ad injustitiam provocant, ut ne dicam, ad sepa-
προκαλουμένους εἰς ἄδικον, ὀκνῶ εἰπεῖν, εἰς rationem ab Ecclesia et potissimum ecclesiasticos,
κατὰ τῆς Ἐκκλησίας εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς quod quamvis exsecrandum hoc tempore accidere
ιαστικοὺς, ὃ τοῦ νῦν καιροῦ φύμα θεομισές. solet.

ἰπὼν γὰρ αὐτὸ ὑποβάλλω τοῖς ἀκροωμένοις 5. Hæc enim dicens auditores commonefactos
ὅτι ἀῤῥωστεῖ καὶ ἡ Ἐκκλησία. Καί γε, ὦ velim, Ecclesiam ægrotare. Vere autem, o amici,
ἀληθῶς ἀῤῥωστεῖ καὶ τὸ τοιοῦτον ἅγιον σῶμα, ægrotat hoc sanctum corpus, et imprimis in aliquot
ίλιστα κατὰ τῶν τινας δακτύλων αὐτοῦ. Τὰ suis digitis. Cætera enim venerabilia illius membra
λλα τίμια μέλη τούτου οὐκ ἔχω μέμφεσθαι. non est quod vituperem. Digitos autem istos voco
ους δὲ τούτους εἶπον, οὐκ ἐκβάλλοντας θεομι- non qui Dei instar dæmonia expellunt (quomodo

enim Idæi Dactyli opportune quis dixerit, hoc poterunt ?), sed qui scribunt quod non licet, qui vel nosmetipsos scriptis suis aggrediuntur ; quæ quidem mens prava progignit,deinde lingua nutricis instar multimodis provehit, nunc aeri committens, nunc libris tradens atque dirigens contra nos, cur et qua de causa ? num quia eos vel læsimus vel nunc lædimus? Liceat mihi cum fiducia in Deo posita dicere, contra nos qui eis et publice et privatim bene fecimus ; publice quidem, quod et ipsi bonorum universo sacro clero conceesorum participes facti sunt ; privatim autem, quod et ipsi et eorum filii, quod maxime considerari debet, præcipue beneficia acceperunt.

6. Audi enim, o cœlum, et attende, o terra, Ex iis qui, beata memoria digni habiti, nostram humilitatem antecesserunt, quidam (dico autem *quidam*, non *cuncti*) universo venerabilium sacerdotum cœtui pecuniam legarunt, alius alio modo, hic quidem clericis Sanctæ Sophiæ Dei Verbi, ille Magnæ ecclesiæ sanctissimæ Dominæ nostræ ac Dei genitricis, alius sacerdotibus templi magni martyris qui urbem nostram protegit et dulces odores exhalat, cujus miracula unguento semper fluente innituntur, uti unguentum miraculis. In memoriam illius legatorum distributionis solemnitates aliæ aliis majores celebrantur, et qui illa stipularunt, felicitabundis acclamationibus extoluntur. Hoc autem bene habet. Nam si quid vituperabile inesset, nec ego laudarem; quod autem laudaverim, factis ipsis apparuit. Cum enim duæ solemnitates in maxima sanctarum ecclesiarum hujus metropolis adhuc celebrandæ essent,equidem in honorem Dei ejusque sancti illud laudabile officium in me suscepi. Cum igitur ecclesiastici digiti scriptis suis gratias mihi habere deberent — calamum contra me movent.

7. Ubinam autem mihi solemnia celebrabuntur illorum instar qui me antecesserunt,quorum unumquemque superem tali gratia ? Scit, quæ dico, erogatio in festo Exaltationis Crucis,imo et ista magnæ secundæ. Cæterum quamvis ab hominibus contemnamur, tu vero, o Deus Salvator, dare velis nobis in quod omni studio incumbimus, et hoc pro omni solemni commemoratione sufficiet. Et tu quoque, dies hodierne, a quo corona anniversaria denuo incipit, testimonium nobis exhibe, quid fecerimus in templo sancti nostri odoriferi celeberrimo, ut et ipsum veris initium mense Martio accidens nos quasi tributum nostrum solvisse testetur. Et hoc quoque Dei est sanctique ejus ac magni martyris qui nos sanos sanctosque reddit.

8. O solemnitates cæteræ eximiæ, in quibus nummos parvos qui vix volam explerent, huc illuc disjectos velut majores effecimus, ita ut magis etiam quam illius qui in Psalmis commemoratur messoris ambas manus compleverint. Quid dicam

μήπως δαιμόνια, (πῶς γὰρ οἱ, ὡς ἂν καιρίω
τις. Ἰδαῖοι Δάκτυλοι τοιοῦτοι ἂν εἶεν ;) ἀλλ
φοντας, ἃ μη χρεὼν, οἳ καὶ καθ' ἡμῶν αὐτῶ
ζονται ὑπογραφέες γινόμενοι· ὧν πρῶτα μὲ
νοῦς οὐκ ὀρθὸς, εἶτα γλῶσσα μαιευσαμένη ἐ
ποικίλως, τὰ μὲν ἀέρι παραῤῥιπτοῦσα, τὰ δὲ
βλίοις σπαργανοῦσα, καὶ τημελοῦσα καθ' ἡμῶ
τίνων ; αὧν ποίων ; τῶν τί ποτε ἢ βλαψά
βλαπτόντων ; Δότε μοι θαῤῥούντως εἰπεῖν σὺ
τῶν εὐεργετησάντων τοὺς τοιούτους κοινῇ
ἰδίᾳ· κοινῇ μὲν, οἷς παντὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κλήρ
διανενέμηται καὶ τὰ κατ' αὐτούς· ἰδίᾳ δὲ
κατ' ἐξοχὴν, ἣν εἰς ἀδρὸν πρέμνον τίθημι, κ
παραφυάσιν αὐτῆς.

ς'. Ἄκουε γὰρ, ὦ οὐρανὲ, καὶ ἐνωτίζου,
Τῶν τινὲς μακαρίας μνήμης ἠξιωμένων, οἳ τὴ
προηγήσαντο ταπεινότητα (« τινὲς » δὲ λ
« πάντες »), ἐκερμάτισαν δόσεις νομισματ
μὲν ταύτην, ὁ δὲ ἐκείνην, ὁ δὲ ἄλλην τῇ ὁμά
τιμίων κλήρων, τῷ τε τῆς ἐνυποστάτου το
Λόγου ἁγίας Σοφίας, καὶ τῷ τοῦ μεγάλου νε
ὑπεράγνου δεσποίνης ἡμῶν Θεομήτορος, καὶ
πολιούχου ἡμῶν μυροβλύτου μεγαλομάρτυ
καὶ τὰ θαύματα τῷ ἀειβρύτῳ μύρῳ ἐρίζει,
μύρον τοῖς θαύμασι· καὶ προηγοῦνται τῆς τ
διανεμήσεως τοῦ νομισματικοῦ κατακερμ
ἑορταὶ ἄλλης ἄλλη, καὶ μακαρίζονται φωναῖς
μοις οἱ τὰ τοιαῦτα κυρώσαντες, καὶ καλὶ
γίνεται αὐτό. Εἰ γὰρ ψόγον εἶχεν, οὐκ ἂν οὐδ'
ἐπῄνεσα τοῦτο· ὡς δὲ ἐπῄνεσα, ἐνδιαθέτως
αὐτοῖς ἐκπέφηνε. Δυαῖν γὰρ ἑορταῖν ἐλλείποντ
τοιούτου καλοῦ πρὸς ἀκολουθίαν τῆς ἐν τῇ
πόλει μεγίστης τῶν ἁγίων ἐκκλησιῶν, ἀνεπ
ἐγὼ τὸ τοιοῦτον καλὸν ἐκ τῶν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῖ
αὐτοῦ. Καὶ τοίνυν ὀφειλέται ὄντες οἱ ἐκκλησι
δάκτυλοι γράφειν ἐμοὶ εὐχαριστίαν — οἱ δὲ
γράφουσι.

ζ'. Ποῦ δὴ ἐμοὶ μακαριστὸν ἔσται μνημ
κατά γε τοὺς πρὸ ἐμοῦ, ὧν ἕκαστον αὐτὸν ὑπ
τῇ τοιαύτῃ χάριτι ; Οἶδεν, ἃ λέγω, ἡ βόγα
τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμιωτάτου σταυροῦ, ναὶ δ
τῆς μεγάλης δευτέρας. Οὐ μὴν ἀλλ', εἰ καὶ
ἀνθρώπων ἡμῖν ἀπέγνωσται, ἀλλὰ σὺ, ὦ Σῶτ
δρίης ἡμῖν, καθ' ἣν προβεβλήμεθα προαίρε
ἀρκέσει τοῦθ' ἡμῖν ἀντὶ μακαρισμοῦ. Ἐπιμ
ἡμῖν καὶ ἡ σήμερον, καταρξαμένη τῆς τοῦ ἐνια
στεφάνου γυρώσεως, τί τετυπώκαμεν ἐν τῷ
κλύτῳ τοῦ ἡμετέρου ἁγιωτάτου μυροβλύτο
ἵνα συναναφωνήσῃ μαρτυρικῷ λόγῳ καὶ ἡ κ
ἔαρ ὑπάνοιξις, ἡ κατὰ τὸν Μάρτιον, καθ'
αὐτὴν τὸ αὐτὸ χάραγμα τυπὲν οἷον ὑφ' ἡμ
δοται. Θεοῦ καὶ τοῦτο, καὶ τοῦ αὐτοῦ μὲν θ
οντος μεγαλομάρτυρος, ἡμᾶς δὲ καὶ ὑγιοῦν
ἁγιάζοντος.

η'. Ὦ ἑορταὶ λοιπαὶ ἀρίζηλοι, ἐν αἷς κε
εὐπεριλήπτων παραῤῥιπτομένων, καί που
μόνην πληρούντων, ἡμεῖς ἐπληθύναμεν αἱ
πληροῦν χεῖρας καὶ ὑπὲρ τὴν τοῦ ψαλμικῶς
τος. Τί μοι λέγειν ἀθροισμοὺς καὶ συναν

ὰς, εἰ καὶ μὴ ἐν ἀναγκαίοις, ἀλλ' οὖν
ὅωοι παρήκοι, καὶ ἄλλους δὲ ἐπιτραπεζίους,
ἰκουν ὁ μάταιος κτᾶσθαι φίλους, οὐ τοὺς
ίνειν, ἀλλ' ὁποίους τὰ κατὰ Πνεῦμα τὸ
τελοῦσι συσσίτια; Ἐῶ τὰ λοιπὰ, ἵνα μή
μαῖος νομίσας ἐκεῖνα. καταψηφιεῖταί μου
πειαν καὶ κυμίνου πρίσιν καὶ τὸ ἀνελεύ-
ωπῶ καὶ, εἴ τι ἄλλο δεδαπάνηταί που ἢ
εἰς ἐπιποιήσεις, εἰς ἐπικοσμήματα, εἰς
θαῤῥούντως λέγω χαίρειν τὸν Θεόν. Οἶδα
ων, ὡς οὐδέν τι ταῦτα πρὸς τοὺς παπάδας
ερ ὅμοιον φαίνεται εἶναι, ὡς εἰ καὶ τοῦ
ιτικῆς οἰκίας λογοποιοῦντος τὰ δαπανή-
ύνδουλοι μηδὲν τὰ λοιπὰ εἴποιεν προσλογί-
ι μὴ μόνα τὰ δαπανώματα εἰς αὐτούς. Καὶ
οἴκοῦ δεσπότης οὐκ ἂν χαίροι τῷ τοιούτῳ
λλὰ τὸν οἰκονόμον ἄλλως ἀποδέξοιτο ἄν,

οἱ δὲ ἀλλὰ ἀναβοησαμένῳ ἤδη ἀκοὴν γῆς
ὐρανοῦ, ἐπέρχεται συνεῖραί τι καὶ τὰ ἐξῆς
ῆς περικοπῆς. Καὶ υἱοὺς μὲν γεννῆσαι οὐ
είπεῖν· (πηλίκος γὰρ ἐγὼ πρὸς τοιαύτην
ὁ πρέπουσαν, καὶ τοῖς, ὅσοι τῇ πρὸς ἐκεῖνον
ι θεοί;) γεννηθέντας δὲ κατὰ σάρκα ὑπ'
ιὶ μικροῦ ἐκθέτους ὑψῶσαί φημι ἀγαθοῖς,
παύξεται, καὶ ὅμως ἀθετηθῆναί ὑπ' αὐτῶν.
δὲ εἰς τὸ πᾶν μὲν ἐξᾶραι καὶ προαγαγεῖν,
ποιμι· προσεπιθεῖναι δὲ, οἷς φθάσαντες ὑπὸ
χιερέων ἔσχον, καὶ ἕτερα μείζονα, καὶ δυσ-
τὴν ἐκ τῶν τοιούτων ἀχαριστίαν οὐκ εἰς τὸ
λλ' εἰς ἐκπολέμωσιν.

λὰ τούτους μὲν παρακατατίθεμαι τῷ Θεῷ,
πανσόφῳ καὶ ὑπεραγάθῳ τεχνίτῃ, ὡς ἀγάλ-
είνου ὄντα καλλιτεχνηθέντα μὲν ἄλλως,
ενα δὲ ταῖς εἰκῇ καὶ μάτην, ὅποι τύχοι,
εσιν, ἀρτιῶσαι κατὰ τὴν αὐτοῦ σοφίαν,
αγαγεῖν εἰς τὸ αὐτῷ ἀρέσκον εὔμορφόν
πρεπές· ὡς ἂν οὕτω καὶ δι' αὐτῶν εὐλογού-
τευλογοίη τὸν στέφανον ἡμῖν τοῦ ἐνιαυτοῦ.

ὼ δὲ καὶ τῷ παρατυχόντι λαῷ τοῦ Θεοῦ
ὧν διδασκαλικῶς, παρεγγυῶμαι καὶ αὐτοῖς,
; ἀκούειν ἡμῶν ἀνέχονται. Εἰσὶ γὰρ ἐν αὐ-
ωποι, ὁδηγηθέντες εὐκ οἶδ' ὅθεν, ἐπιστρέ-
ίς εἰς τὸ ἀγαθὸν διὰ τοῦ μὴ ἐπιστρέφεσθαι
: ἐφαμάρτων, καὶ διὰ τοῦτο καὶ ὡς εἰς δι-
ς καθεστῶτες ἡμῖν, διδάσκοντας μὲν οὐθὲν
μεμφομένους ἅπαν, ὅπερ ἂν ἢ ὁρῶμεν ἢ λέ-
ιὶ αὐτὴν δὲ, ὃ φασι, τὴν ἀναπνοὴν ἡμῶν.
ν τοιούτῳ λαῷ τοῦ Θεοῦ φωνὴν εἰς κοινον
παρακαλοῦμεν εἰς ὅμοιον ἀγαθὸν, τὸ τῆς
δηλαδὴ, περὶ ἧς ἄρτι ὁ λόγος ἡμῖν. Καὶ
μὲν ἀναμιμνήσκομεν αὐτοὺς, ἐξ οἵων εἰς οἷα
γη τὰ καθ' ἡμᾶς.

ιὶ ἡλίκα μὲν τὰ οὐ πρὸ πολλοῦ ἀγαθὰ τοῦ
καὶ τὰ ἐν ὑμῖν βιβλία, αἱ μνήμονες ψυχαὶ
ῳσι, καὶ εἰς ἀνάλνωσιν τοῖς πολλοῖς ἐκτίθεν-
οὐδὲ ἐγὼ ἀμαθὴς οὐδὲ τῶν τοιούτων εἰμι

A de conventibus et conviviis spiritualibus, de convivis qui licet non cognati, ejusdem tamen originis terrenæ essent, quos miser ego sodales habere mihi visus sum, non qua mecum biberent, sed qua secundum Spiritum sanctum commensales mei essent! Cætera silentio premo, ne quis, flocci ea pendens, avarum atque illiberalem, qui velut cuminum diffindam, me existimet. Taceo, si quæ factæ sunt aut fiunt impensæ in res accessorias, in ornamenta et cætera, quibus Deum delectari fidenter dico. Sio enim fore qui dicant, hæc nihil ad nos Patres pertinere, quod idem esse videtur ac si quando œconomus aliquos facit sumptus in domum herilem, conservi negent ullas faciendas esse expensas nisi quæ in ipsorum commodum
B cesserint. Jam vero ejusmodi verbis nullo modo gauderet paterfamilias, sed potius, ex mea qnidem sententia, œconomum laudaret.

9. Postquam autem cœlum ac terram ad audiendum provocavi, dicti illius prophetici verba sequentia adjungere libet. Et filios quidem me procreasse non est quod dicam, (quis enim ego sum comparatus cum natura Dei eorumque qui similitudine ejus promemodum dii facti sunt?) sed ab aliis carnaliter procreatos et quasi expositos cumulavi bonis quibus vita ornatur, et nihilominus ab illis contemptus sum. Alios autem, haud dico, quod exaltatos provexerim, attamen beneficiis quæ ab aliis archiepiscopis acceperant, majora etiam ad-
C jeci, quare eorum ingratitudinem non fortuitam, sed ex hostili animo profectam, inter summas calamitates censendam duco.

10. Sed hos, utpote qui Dei imaginem referunt, et ab initio quidem pulchri creati, postea autem pervicacia sua vana et insensata corrupti sunt, commendo Deo, creatori sapientissimo atque optimo, ut secundum patientiam suam dirigat eos et ad honestatem ac virtutem ipsi gratam reducat, atque ita in vicem benedictionum quibus ab illis celebratur, anni auspicia benedictione sua dignetur.

11. Jam vero dum præsentem Dei cœtum edoceo, simul adhortor eos qui nunc verbis nostris aurem præbent. Inter ipsos enim sunt homines qui, nescio unde moti, nos, quasi peccatores essemus, ad bonum convertere prætendunt, ideoque
D sese tanquam magistros nostros gerunt, quamvis nihil omnino doceant, imo quidquid aut fecerimus aut dixerimus, et ipsam, ut in proverbio est, respirationem nostram vituperent. Ad universum igitur Dei cœtum verba facientes bona ei apprecamur, benedictionem nimirum, de qua modo diximus. Et primum quidem in memoriam eis revocamus, ex quonam in quem statum res nostræ deductæ sint.

12. Quanta nuper fuere Dei beneficia quæ velut in libris inhærent animis vestris, ita ut a multitudine legi possint! Neque ego illorum ignarus sum. Fruges terræ abundabant arenæ instar; panis cor-

roborans, vinum corda exhilarans, pluvia tempestiva quam lac cœleste vel novum manna dixeris; ventus attemperatus qui omnem plantam velut in gymnasio exagitaret: hiems mausueta, æstas tepida (anni tempora quæ modo nimio frigore, modo nimio æstu doloribus nos afficiunt); ver fertile ac fecundum suaque temperie jucundum, tempestas quæ ad autumnum vergit et fructus maturat, unde etiam nomen traxit, et quæ præterea rebus optimis abundat, in quibus præeminet dulcissima ficus uvaque pulchra, nutricis instar, ut ita dicam, baccas veluti mamillas porrigens ad cibum potumque suppeditandum.

13. Etenim hiemus illa bonis futuris, ob quæ annus dictus est fertilissimus, quasi prospexit, siquidem findebat terram in cujus sinu segetes reconditæ, tanquam infantes mox in lucem proditurі, latebant, usque dum adesset tempus opportunum, ac præterea ad humiditatem recipiendam aperiebat arbores easque ad fructus suo tempore proferendos aptas reddebat aliaque permulta faciebat patris instar qui liberis enutriendis solerter providet. Eodem tempore et segetes et plantæ vitam acceperunt pluvia cœlitus immissa, et nivibus gelidis et glacie et pruinis convenienter datis. Pluvia enim terræ interiora emollit panditque, et sic ad frugum incrementum ac prosperitatem terram pinguem ac validam reddit, nives autem et reliqua, de quibus modo dixi, cohibent certisque limitibus constringunt fruges illas, ne tempore præmaturo ad lucem prosilientes corrumpantur, quod in abortibus et partubus præcocibus accidere solet. Postquam igitur hiems tali modo terræ utilis fuerat, erga mare quoque se præstitit mansuetam, neque contra pisces marinos crudeliter sæviit, neque navigia nautasque penitus absorbuit.

14. Talis igitur, ut brevi dicam, hiems fuit. Ver autem, alma agricolarum mater ac nutrix nostra, anni tempus quod primum cum mundi creatione prodiit, vicissitudinum anniversariarum, uti præclare quidam dixit, regina, inter tempestates princeps, frugibus teneris jucundissima aerisque temperamento amœnissima, nobis omnia dedit bona quibus Deus eam insignem reddidit et quorum laudes quamplurimi celebrarunt philosophi qui partim in vestibulo, partim in adytis Ecclesiæ constituti fuere.

15. Deinde æstas immensam maturavit pulcherrimarum frugum copiam qua neque agricolæ neque qui illis bene cupiunt uberiorem unquam desideraverint. Autumnus ipse quoque priores anni tempestates æmulari pro viribus studuit. Quare non solum bona exhibuit sibi propria, in quibus speciosæ eminent uvæ, sed et præcedentem messem assequi, imo superare conatus est frugum ubertate et pulchritudine, ita ut etiam ipsius nomen (φθινόπωρον) mentiri videretur. Cæterum de iis quæ larga manu æstas obtulerat, cuædam perierunt. Cum

A γνώσεων. Ἦσαν τὰ γεννήματα τῆς γῆς ὑπὲρ ἄμμον. ὁ στηρίζων ἄρτος· ὁ καρδίας εὐφραίνων οἶνος· ὁ καίρὸς ὑετὸς, τὸ ἢ γάλα οὐράνιον, ἢ μάννα δεύτερον· ὁ εὔκρατος ἄνεμος, διακινῶν ἅπαν φυτὸν ὡς εἰς γυμνάσιον· ὁ ἥμερος χειμών· τὸ προσηνὲς θέρος (καιροὶ οὗτοι λυπεῖν ἐθέλοντες τῇ ἀκρότητι, ὁ μὲν τοῦ ψύχειν, ὁ δὲ, ὅτι θερμαίνει εἰς ὑπερβολήν)· τὸ γόνιμον ἔαρ, καὶ πάμφορον, καὶ τῷ εὐκράτῳ γλυκοζον· ἡ φθινὰς ὥρα τά γε εἰς ὀπώραν, ὅθεν αὐτῇ καὶ ἡ παρωνυμία, εἰς καὶ ἄλλως τοῖς κρείττοσι βέβριθεν. ἐν οἷς ὑπερλάμπει τό τε μελιτόεν σῦκον, καὶ ἡ καλὴ σταφυλὴ, τιθηνή τις καὶ αὕτη, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πόσοβλλομένη τῶν βαγῶν ἑκάστην, ὅσα καὶ θηλὴν, χορηγὸν τροφῆς τε καὶ πόσεως.

B ιγ'. Καὶ ἦν ἡμῖν τότε ὁ μὲν χειμὼν προμηθεὺς οἷον ἀγαθῶν τῶν εἰσέπειτα, δι' ὧν τελεσφόρος ὠνομασται ὁ ἐνιαυτὸς, ἄρουραν ἐκεῖνος ἀναῤῥηγνὺς, δι' ἧς τὰ σπόριμα ὑπὸ κόλπῳ γινόμενα γῆς ἐνεκυμονοῦντο ἐκεῖθεν γενέσεως λόγῳ, ἕως καὶ εἰς τελειότητα, καὶ αὖ πάλιν λάκκους βοθρεύων φυτῶν ἐνθέσεσιν ἀδρυνομένων εἰς δένδρα κατὰ καιρὸν, καὶ ἄλλα δὲ ποιῶν, δι' ὧν ὅσα καὶ πατὴρ τέκνοις τοῖς ζώοις ἐτημέλει τὰ θρέψοντα. Ἐδίδου δὲ ζωὴν ὁ αὐτὸς καιρὸς τοῖς οὕτω καὶ ἀσπαρμένοις καὶ ἄλλως πεφυτευμένοις καὶ τῇ θεόθεν ἐπομβρίᾳ καὶ χιόνων δὲ ψυχρότητι καὶ παγετοῦ καὶ πάχνης. Ὧν ὑετοῦ μὲν ἴδιον ἀναπεταννύειν τὰς λαγόνας εὐθέτως τῇ γῇ, καὶ λιπαίνειν εἰς τὴν ἐοικυῖαν βλάστην καὶ αὔξην· χιόνος δὲ καὶ τῶν ἐφεξῆς, ἐπέχειν καὶ μετρεῖν τὰ

C τοιαύτας ἐκφύσεις, ἵνα μὴ τὰ φυτὰ προεκθορόντα εἰς γέννησιν ἄκαιρον ἐξαμβλώσκωνται, καθά πο— καὶ ἡλιτόμηνα ἢ ἐκτρώματα. Καὶ τῇ γῇ οὕτω προφερόμενος ὁ κατὰ χειμῶνα χρόνος, οὐδὲ τὴν θάλασσ— ἀμέτρως ἐλύπει, κατά γε τῶν ἐγγόνων ἰχθύων ἀφόρ— τος ἐκθηριούμενος, καὶ πλοίων δὲ καὶ τῶν ἐμπλεόντ— ν ἐρήμην παντελῶς αὐτὴν ἀποκαθιστῶν.

ιδ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν, ἐπιτροχάδην εἰπεῖν, οἱ χειμῶνες ἐκεῖνοι. Τὸ δὲ ἔαρ, ἡ παμμήτωρ τῶν ἡμᾶς διοικούντων ὥρα, ἧς ἡμεῖς τρόφιμοι, ὃ τῇ κοσμοποιίᾳ συνεξέλαμψε πρῶτον, ἡ τῶν ὡρῶν, καθά τις ὀρθῶς ἐφιλοσόφησε, βασιλὶς, ὁ κορυφαῖος ἐν τοῖς καιροῖς, ὁ καὶ τὴν ἀπόλαυσιν ἥδιστος καὶ τὴν κρᾶσιν ἄριστος, ἐκεῖνα καὶ μόνα ἐποίει ἐν τοῖς ἡμετέροις ἅπασιν, ὁπόσοις καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ἐνέλαμψε, καὶ οἱ σοφισταὶ λόγοις ἐτέμνυναν, μυρίοι ἐκεῖνοι· ὧν τοὺς μὲν ἡ ἔξω αὐλὴ ἔσχε, τοὺς δὲ τὰ τοῦ θειοτάτου οἴκου ἄδυτα.

D ιε'. Τὸ δὲ ἐν τοῖς τότε θέρος ἐνεφόρει τὰ ὡραῖα ἡμῖν παγκαρπίας ἁπάσης, ὁποίαν εὔχονται οἱ περὶ γῆν τε πονούμενοι, καὶ ὅσοι δὲ ἄλλως αὐτοῖς ἐπιμέλονται. Τὸ δὲ φθινόπωρον — ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἐρίζειν ἤθελε ταῖς προηγησαμέναις ὥραις, εἰς ὅσον ἐξῆν. Καὶ οὐ μόνον τὸ αὐτῷ ἀνῆκον καλὸν ἐδίδου, ὧν τὸ ἐξαίρετον αἱ καλαὶ σταφυλαί· ἀλλὰ καὶ τῇ πρὸ αὐτῆς ὀπώρᾳ ἐφιλονείκει πως ἐξισοῦσθαι, ὀπωρίζουσα καὶ αὐτὴ, καὶ ἡδονὴν πορίζουσα, εἰς ὅσον καὶ δοκεῖν ψεύδεσθαι τὸ φθινόπωρον. Ἐνοσφίζετο δέ τι καὶ τῆς θερινῆς σεμνότητος. Ἡ γὰρ ἐκεῖθεν πανσπερμία τὸ

μυρίον τοῦ κατ' αὐτὴν χύματος παρεκτείνουσα εἰς μακρόν τι χρόνου, ἅλωνάς τε ἐπλήρου, καὶ τῇ τῶν δραγμάτων συντριβῇ τὰς ἀποθήκας μεστὰς ἐποιεῖτο, εἴ τινές που καὶ εἶχον κενώματα. Τοῖς γὰρ πλείοσιν ἀνηρεύνᾶτο καὶ ἀγγεῖα, χωροῦντα τὸ τῆς γῆς πολὺ δεξίωμα. Εἶχε δέ τι καὶ κατὰ τοῦ ἔαρος ἡ τότε φθινὰς τῆς ὀπώρας νεανιεύεσθαι. Τῇ γὰρ εἰς διπλοῦν εὐφορίᾳ ἔνια τῶν φυτῶν ἐπανθοῦντα, εἶτα καὶ εἰς καρπὸν παραγγέλλοντα, ἐνεαρίᾶειν ὥσπερ ἐδίδου τοὺς αὐτὰς βλέποντας. Ἐνίκα δὲ ὅμως τῇ λοιπῇ εὐθηνίᾳ τῇ ὑπερβλύσει τοῦ γλεύκους ὀλκῷ.

A enim continui acciduerent imbres, tempus messibus condendis destinatum diutius protrahi oportuit. Attamen et sic horrea completa sunt, nec minimum quidem granariorum fuit spatium quod vacuum relinqueretur. Multi etiam conquirere debuerunt vasa quibus terræ ubertatem recondererent. Præterea autumnus ille veris instar quasi rejuvenescere cœpit. Arbores enim quædam secunda vice floribus tumentes fructus iterum promiserunt, ita ut spectatores vernum tempus rediisse putarent. Attamen fecunditas antegressa novam fertilitatem cohibuit.

ις'. Καὶ τοιαῦτα μὲν ἡμῖν τὰ πρὸ τούτων, ὅτε καὶ εὐλογεῖτο καὶ εὐλόγει ὁ Θεὸς, καὶ λαμβάνων ἀντεδίδου. Τανῦν δὲ ἄναλλα πάντα, ὃ δὴ λέγεται. Ψεύδονται γὰρ αἱ ὧραι τὰ κατ' αὐτὰς ἐνεργήματα. Καὶ ὁ μὲν χειμέριος καιρὸς, ἀφεὶς τὴν κατ' αὐτὸν ὑγρότητα, δι' ἣν ὡς πολλὴν αὐτὴν « καταχέων » τῆς γῆς ὠνόμασται « χειμὼν, » εἰς αὐχμὸν μετεσκεύασται. Καὶ ἀντὶ πηλῶν καὶ τελμάτων, δι' ὧν ἡ γῆ συνεχομένη κάτω μένει βαρυνομένη, κατακόπτεται εἰς κόνιν, καλῶς ἂν εἴποι τις, θερινὴν, ἢ καὶ ὡς εἰς ἀτόμους λεπτοτομεῖται. Ὁ δὲ ἀὴρ τὰ πολλὰ μὲν βούλεται πρὸς ἐαρινὴν ἢ καὶ θερινὴν κατάστασιν ἐξημεροῦσθαι· ὅτε δὲ καὶ ἐνθυμηθείη χειμὼν αὐτὸς εἶναι, ἀλλὰ τότε ὑπερεπιτείνει ἑαυτὸν, καὶ οὐ μόνου οὐρανοῦ γίνεται ἄχος, ὃ δή τις ἔφη, ἀλλὰ καὶ τὸ μέσον αὐτοῦ καὶ γῆς ἅπαν χῦμα συγχέει, καὶ οὕτως ἀπάγει τοῦ παντὸς τὸ κόσμιον ὄνομα. Οὗ γὰρ ἂν ἔτι κόσμος τὸ πᾶν, ἔνθα ἐσχάτη ἀκοσμία κατακαυχᾶται; Θάλασσα δὲ καὶ αὐτὴ τηνικαῦτα τὸ ζωογόνον καὶ τῷ κόσμῳ φίλιον ἀπολέγεται, ἀναβαίνουσα ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ τοῖς σχίσμασιν ὑποδεικνῦσα γυμνὴν τὴν ἄβυσσον, ὡς τοῖς μὲν λαχοῦσιν ἐμπλέειν τὸν Ἅδην ἀποκληροῦσθαι, κατὰ τὸ πάντη ὁμολογούμενον· τοῖς δὲ κατ' αὐτὴν ζώοις μὴ μόνον μὴ ἐξεῖναι περὶ αὐτὴν ἐλεύθερα διατρίβειν ἐπ' ὠφελείᾳ ἡμῶν, ἀλλὰ μηδὲ ἔχειν, ὅπου καταδύντα περιέσονται. Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἡ θάλασσα ὑπερμέμηνεν, οὐκέτι οὐδ' αὐτὴ οὖσα ὅπερ ὑπὸ Θεοῦ τέτακται εἶναι. Τῇ γῇ δὲ ἄλλα ἐπιφορεῖται δεινὰ, τῶν μὲν ἀνθρώπων ὀκνούντων εἶναι, εἰ τὰ τοιαῦθ' οὕτω γίνεται· τῶν δ' ἄλλων ζώων μηδ' αὐτῶν ἑτεροίως ἐχόντων (οὐκοῦν οἱ δὲ φαίνονται τοῖς τε ζητοῦσιν, ἀλλὰ τὰς τῶν πολλῶν ὄψεις ἀποκρύπτονται ἄλλως ἄλλα)· τῶν δὲ φυτῶν, τῶν τε μεγάλων, τῶν τε μέσων, καὶ ὅσα δὲ εἰς γῆν ταπεινοῦνται, εἴτε αὐτοφυῶς, εἴτε κατὰ τέχνην, βιαζομένων ἐκσπᾶσθαι τῆς μητρὸς γῆς, ὡς φείδεσθαι τὸν τοιοῦτον χειμῶνα τὸ ἱλαρὸν, ὅτε καὶ παραφήνῃ τινὰ ἡμερότητα, καὶ μήτε τὸ χειμερινὸν ἄγριον μετριάζειν ἀληθῶς, μήτε τὸ πρᾶον ἐπαληθίζεσθαι. Ποῦ γὰρ πρᾶον τὸ εἰς ἅπαν ὀλέθριον;

16 Talia olim nobis contigerunt, quando Deus et benedicebatur et benedicebat, atque accipiens rependebat. Nunc vero prorsus contrarium accidit. Namque anni tempora vim ac naturam sibi propriam haud amplius exserunt. Tempus hibernum tantum abest ut naturalem humiditatem, quam abunde in terram demittens (καταχέων) nomen (χειμὼν) accipit, retineat, ut potius in siccitatem transmutatum sit. Pro lutosis paludibus et cœnosis sentinis quibus terra inundata deorsum comprimitur atque subsidet, in pulverem æstivum eam comminui, ant in atoma dissolvi jure dixeris. Porro ejus temperies tam mitis est, ut veri potius vel æstati convenire videatur. Quando autem forte hiemis partes agere revera conatur, tunc omnem modum excedit, nec tantum tristitia, ut ira dicam, afficitur cœlum, sed etiam quidquid humoris est inter ipsum ac terram effundit, ita ut universum vix mundi nomen mereatur. Quid enim universum adhuc mundus appellabitur, ubi summa immundities insolescit? Quin et mare ipsum vim suam vivificam et erga homines benignam tunc exuit, modo ad cœlum intumescens, modo ad extremam abyssi profunditatem dehiscens, ita ut qui in eo navigant ad inferos detrudi putentur, animalia autem marina, utilitati nostræ inservientia, neque amplius libere ibi versari queant, neque latibula habeant ubi secure recondita vivere possint. Terræ autem alia infliguntur mala. Quando enim talia eveniunt, homines de vita sua timent; animalia idem prorsus sentiunt, quare nec quærentibus apparent, sed ab hominum conspectu alia aliter sese abscondunt; plantæ autem et magnæ et mediæ et quæ ad terram serpunt, seu naturaliter, seu artificiose, ex alma terra violenter evelluntur. Mentitur interdum talis hiems lenitatem, dum aliquid de rigore suo remittit: revera autem nec frigus, ut decet, hibernum attemperat, neque serio agit, quando mansuetudinem simulat. Quomodo enim mansuetudinem dixeris ubi omnia ad interitum vergunt?

ιζ'. Διαδεξάμενος δὲ τὸν οὕτω πικρὸν χειμῶνα ὁ τοῦ ἔαρος γλυκασμὸς, ἐξίσταται καὶ αὐτὸς τοῦ καθαρῶς γλυκάζειν. Τοῦ γὰρ χειμῶνος τὴν γῆν συμπιέσαντος καὶ πιλήσαντος, ὡς μὴ δυνηθῆναι αὐτὴν ἀναμύσαι εἰς βλάστησιν χλόης, οὐκ ἔχει τὸ ἐκτραφησόμενον οὐδὲ ἡ κατὰ τὸ ἔαρ ὥρα· εἴ που

17. Hiemem autem acerbam excepit ver dulce, quod tamen revera dulce ac mansuetum non fuit. Cum enim terra hiberno tempore ita compressa constrictaque jacuit, ut ad plantarum incrementum nihil prorsus facere potuerit, tunc sane nec ver habebit quod nutriat; sin habebit, omnino debile

erit atque exsiccatum et ad maturitatem perfectam vix venturum. Jam vero licet ad fructum denique edendum pervenerit, vel minutissimus est fructus, vel medulla caret, atque sic spem bonam ab agricola conceptam misere fallit; quid? quod ipsi zephyri illo tempore spirantes infirmitate quadam labore videntur, impediente quominus messem, ut decet, corroborent.

18. Æstas subsequens agricolarum manus manipulis vacuas relinquit, siquidem incassum terram calefucit, vel etiam tantopere adurit ut qui eam colunt, tristitiæ æstu consumantur. Succedit denique autumnus, consuetæ pulchritudinis nihil exhibens, sed levem tantummodo gustum suggerens ac desiderium excitans. Abit tandem, non, ut in Tantali fabula est, sursum elatus. Illius enim autumnus in altum assurgere conspiciebatur, nobis autem vix imaginationis conceptio, nedum aspectus conceditur. Quemadmodum autem cæteræ, sic etiam uvarum messis sterilis est, adeo ut audactor quis dixerit vinicolarum lacrymas et musti guttas quantitate pares esse. Cæterum hæc calamitas boni quid secum fert, siquidem hominibus vinolentis ebrietatis incitamentum aufert. Attamen melius foret, si vinum ad exhilarandos sobriorum animos abundaret.

19. Quid jam de ventis dicam qui vel parum vel nihil a typhonibus discreparunt? Exitiosi sunt isti venti, velut mali spiritus, ad nihil hominibus utiles, imo, si vertificaliter cum tali impetu in terram irruerint, sine dubio homines et reliqua animantia et corpora auferrent. Nunc vero, recta proruentes, etiam sic obviam factis perniciem afferunt.

20. Aliud malum sunt grandines omnibus terræ frugibus perquam hostiles. Quod enim in vites cum impetu decidant easque male afficiant, quod arborum fructibus illidantur eosque conterant, quod denique messes destruant, vix bonum quid dixeris. Quid? quod etiam in fortia animalia tanta cum vi decidunt, ut illa sauciata corruant; quin et homines ipsos nonnunquam violenter prosternunt.

21. Unde autem hæc omnia nobis obtigere nisi e peccatis nostris? Neque enim eorum quæ nobis intulit, Deum unquam pœnitet, neque beneficia nobis conferre obliviscitur. Existimare autem quod elementorum connexus immutatus sit, et natura velut senia hebetata jam viribus careat, ridiculum foret. Jam demonstratio ejus quod diximus, prope adest, ut neque remotis immorantes, neque aliunde argumenta conquirentes magnam operam impendere opus habeamus. Consevimus nonnulli anno prætorlapso hic et illic agrum ut telluris experimentum faceremus. Et alius quidem ager reddidit consuetum proventum et aliquid insuper; alius fruges duplicavit; tertius plus dedit, neque simplicitor, sed nimium quantum protulit. Mihi igitur

A δέ τι καὶ σχοίη, ἀλλ' ἰσχνὸν αὐτὸ καὶ ὀπέρινον, καὶ οἷον μὴ τελεσφορηθῆναι εἰς ἀγαθόν. Ὅτε δὲ καὶ εἰς τέλος ἔλθῃ τοῦ καρπώσασθαι, ἢ λεπτότατος ἀπεκβαίνει ὁ καρπὸς, ἢ κενὸν μένει τὸ ἀγγεῖον αὐτοῦ, ψεῦσαν ἀγαθῆς ἁπάσης ἐλπίδος τὸν γεωργὸν, ὡς δοκεῖν καὶ τοὺς τηνικαῦτα ζεφύρους ἐξασθενεῖν ἀδυνατοῦντας ἀδρύνειν τὸ λῆϊον.

ιη'. Ἀκολουθοῦν δὲ τούτοις τὸ θέρος κενας ἀφίησι δραγμάτων τὰς χεῖρας τοῖς γεωργοῖς, εἰς κενὸν διεκπυροῦν τὰ τῆς γῆς, τάχα δὲ καὶ ἄλλως εἰς τοσοῦτον διεκθερμαῖνον, ὡς πῦρ ἐκκαίειν λύπης τοῖς πονησαμένοις περὶ αὐτήν. Ἕπεται δὲ καθεξῆς καὶ τὰ τῆς ὀπώρας, οὐκουν καλὰ, ὡς τὰ πρόσθεν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἀπογεῦσαι ἡμᾶς κᾆ ἐρεθίσαι τὴν ὄρεξιν. B Τοῦ λοιποῦ γὰρ ἀφίπταται, οὐ μετεωριζομένη κατὰ τὸν ἐπὶ Ταντάλῳ μῦθον. Ἡ γὰρ ἐκείνου ὀπώρα ἐβλέπετο ὑψοῦ αἰρομένη· ἡμῖν δὲ οὐδαμοῦ ἐστιν οὐδὲ κατὰ μόνην γοῦν ὅρασιν, ὅτι μὴ ἄρα καὶ αὕτη φανταστικῶς. Ἀδελφὰ δὲ ταῖς λοιπαῖς ὀπώραις φρονοῦσα καὶ ἡ κατὰ τὴν σταφυλὴν, ὀλιγοῦται καὶ αὐτὴ, ὡς τολμῆσαί τινα εἰπεῖν παρεξισοῦσθαι τὸ ἐπ' αὐτῇ δάκρυον τοῖς γεωργοῖς τῷ τοῦ γλεύκους σταλάγματι. Καὶ ἔστι μὲν τὸ τοιοῦτον κακὸν ἄλλως καλόν· ἐπιλείψοι γὰρ ἂν οὕτω τάχα τοῖς φιλοπόταις τὸ τῆς μέθης ἐμπύρευμα. Ἦν δὲ ἂν ὅμως κάλλιον, εἰ ἐπληθύνετο ἐπὶ εὐφροσύνῃ σωφρόνων καρδιῶν.

ιθ'. Τί μοι καὶ τοὺς ἀνέμους λέγειν, οἳ μικρον ἢ οὐδὲν διενηνόχασι τῶν τυφωνικῶν; Ὄλεθροι ἄνεμοι οὗτοι, πονηρὰ καὶ αὐτοὶ πνεύματα, ἀνθρώποις χρήσιμοι εἰς οὐδὲν, ἥρπαζον ἂν καὶ αὖτοι ἀνθρώπους καὶ λοιπὰ ζῶα καὶ σώματα, εἴ περ καθετικῶς εἰς C γῆν κατασκήπτοντες ἀνεκλῶντο. Νῦν δὲ ἀλλ' εὐθυωροῦντες, καὶ οὕτως ἐντινασσόμενοι, ἐπὶ πανωλεθρίᾳ κατασκήπτουσιν, οἷς ἂν προσβάλωσιν.

κ'. Αἱ δὲ χάλαζαι κακὸν ἄλλο καὶ αὐταὶ πολέμιον τῇ περὶ γῆν ἁπάσῃ ἐκφύσει. Καὶ ἀμπέλοις μὲν αὐτὰς ἐπαράσσεσθαι, καὶ δεινὰ κατ' αὐτῶν ποιεῖν, καὶ κατασκήπτειν καρποῖς δένδρων, καὶ κατατρίβειν αὐτὰ, καὶ ἀχρειοῦν λῆϊα τῇ ἐπιπτώσει, οὐκ ἂν δικοίη πάνυ γενναῖόν τι κακὸν τυγχάνειν· αἱ δὲ ἀλλὰ καὶ κατὰ ζώων σφενδονῶνται ἀδρῶν, καὶ αὐτὰ βληθέντα πίπτουσι· καταβάλλουσι δέ που καὶ ἀνθρώπους ἐπιφερόμεναι.

κα'. Πόθεν δὴ ταῦτα πάντα ἡμῖν, ἢ ἐκ τῶν ἡμετέρων ἁμαρτιῶν; Οὐ δήπουθεν γὰρ οὔτε μεταμεμέ- D λεται ὁ Θεὸς, ἐφ' οἷς ἡμᾶς παρήγαγεν, οὐδὲ μὴν ἐξελάθετο τοῦ εὐεργετεῖν. Γελοῖα δὲ καὶ τὸ ὑπονοῆσαι, ὡς ὁ στοιχειακὸς εἱρμὸς ἐνήλλακται, ἀτονούσης τῆς φύσεως ὡς οἷον γεγηρακυίας. Καὶ τὸ δεῖγμα τοῦ λόγου ἐγγὺς, ἵνα μὴ πραγματευοίμεθα, τοῖς πόρρω ἐνδιατρίβοντες, ἢ καὶ ἄλλως ἀποδεικτικῶς πονούμενοι. Ἐσπείραμέν τινες πέρυσιν ὧδέ που καὶ ὧδε, πειράζοντες οὕτω τὴν γῆν. Ἡ δὲ ἐκεῖ μὲν ἀποδέδωκε τὸ ἀρχαῖον, καὶ τί πρός· ἐτέρωθι δὲ εἰς διπλάσιον παρέτεινε τὸν καρπὸν, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ εἰς πλεῖον ἐφιλοτιμήσατο, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ εἰς πολὺ πλέον. Ἔμοιγ' οὖν γήδιόν τι βραχὺ μεδίμνων τριῶν ἀνταπέδωκεν εἰς ἑξήκοντα ἑνὸς δέοντος. Καὶ

ἡ γῆ ἐκείνη καταπεπονημένη συχνοῖς ἀρό- A parvus ager trium modiorum retribuit sexagies
ιαὶ κατασποραῖς· οὐ μὴν ἀκάματος. Οὐκ ἄρα minus uno. Erat autem ager ille frequenti oratio-
ἡμᾶς γῆ διὰ γῆρας ἀπεστείρωται, ἢ ἄλλως ne præparatus et bene seminatus, quamvis non
ται, ἀλλὰ γεννᾷν ἔχουσα καὶ καλὰ καὶ πολλὰ indefessus. Haud igitur vetustate sterilis facta est
τα, στερίφη καθίσταται διὰ τὸ ἐν ἡμῖν πε- terra nostra aut alio modo infirmata, sed cum et
ιον. Οὐ καρπογονοῦμεν, ἀλλὰ ἀκανθοφοροῦ- pulchros et multos fructus proferre valeat, per
ὐκ ἀνασχίζομεν τὴν ψυχὴν συνειδήσεων ἀρό- nostram malitiam ad sterilitatem redigitur. Nos
οὔτε εἴς τι βάθος, ἀλλ' οὐδὲ ἐξ ἐπιπολῆς. non fructus,sed spinas proferimus.Neque profunde,
ὖν, εἴ τι καὶ σπεροῦμεν, σαπήσεται, ὡς ἡ neque superficialiter conscientiæ aratro animam fin-
οἶδε σήπειν τὰ ζωογόνα σπέρματα, καὶ ἀνα- dimus. Quomodo igitur, etiamsi quid seminaverimus, putrescet, quemadmodum natura in putredinem
, καὶ καρπὸν προενέγκῃ ἀδρὸν, δι' οὗπερ abire facit semina, et efflorescet et aptum proferet
ἐφεσθαι; Συστέλλομεν ἡμεῖς τὰ ἐφ' ἡμῖν fructum quo homo nutriri possit? Abscondimus nos
καὶ ἀποκρύπτει καὶ ἡ γῆ τὰ ἴδια. Παίζο- nostra bona, et sua quoque terra abscondit. Ludi-
οἷς οὐ χρὴ, καὶ πάσχομεν δεινὰ, οὐκ ἀντ- mus in quibus non decet, et mala patimur, non
ὲν, ἐφ' ὁποσονοῦν δὲ ὅμως. Οὐ προσδοκῶ- congrua quidem, sed tamen aliquo modo. Non ex-
θα χρὴ προσδοκᾷν. Οὐκοῦν οὐδὲ ἡ τροφὴ B spectamus, ubi oportet exspectare. Itaque nobis
ἡμῖν εἰς εὔκαιρον. Ἤνοιγεν ὁ Θεὸς τὴν nec alimentum opportuno tempore datur. Aperuit
αὐτοῦ, καὶ ἦν ἐμπιπλῶν πᾶν ζῶον εὐδοκίας. Deus manum suam ut omnia animantia benedictione
εὐχοίμεθα, μή ποτε, ἀποστρέφοντος αὐτοῦ impleret. Nunc autem precemur, ne unquam, Deo
ωπον, δικαιωθῶμεν παθεῖν, ὅσα μὴ δι' vultum suum avertente, ad ea patienda condemne-
ἡμῖν. Φαίνεται συνέχειν ἡμῖν ὁ Θεὸς τοὺς mur, quæ non ab eo petivimus. Misericordiam
οὺς αὐτοῦ ἐν ἀργῇ αὐτοῦ· καὶ τίς ἡ ὀργὴ suam Deus cohibere videtur in ira sua; et qualis
hæc ira!

Ἀφίημι ἑκάστοις ἐννοεῖσθαι, καὶ ἀνερευνᾷν, 22. Omitto singula examinare et investigare et
συπραγμονεῖν μετὰ συνέσεως. Εἰ δέ τις ἑαυ- curiose perscrutari. Si quis autem semet ipsum jus-
ταιοῦσθαι ἐθέλων εἴποι μηδὲν εἰδέναι ποιεῖν, tificare volens dixerit, se nihil facere scire qui-
ερ παροργίζεται ὁ Θεὸς, παρελθέτω εἰς μέ- bus Deus ad iram provocatur, in medium prodeat.
καὶ ἐγὼ μὲν, ἐὰν οὕτω τύχῃ, οὐκ ἂν οὔτε Quod si revera contingat, ego quidem fortasse nec
τὸν ἄνθρωπον, οὔτε γινώσκοιμι, τί ποτε hominem istum novi neque scio, si qua in re pec-
αὐτός· πτοείσθω δὲ ἐκεῖνος, μή ποτέ τις εἰ- caverit, vereatur autem ille ne quis, eum ejusque
τὸν καὶ τὴν αὐτοῦ πολιτείαν ἐκπηδήσῃ ἐλέγ- C mores cognoscens, prosiliat eumque coarguat non
εἶνον μὴ ὄντα δίκαιον κατὰ τὴν αὐτοῦ οἴη- solum, licet ipse opinetur, non justum, sed etiam
λ' ἐποφείλοντα καὶ ποινάς. Ἐγὼ οὖν αὐτὸς qui pœna dignus sit. Quod autem ad me attinet,
βάνω αὐτίκα νῦν ἁμαρτάνειν, ὅτι πολλοὺς ipse nunc peccare mihi videor, quia multi meæ
καταγελᾷν μου τῆς διδασκαλίας, εἴ μηδενὶ doctrinæ irridebunt, siquidem ego, nullo abundans
ὢν ἀγαθῷ, εἶτα διδάσκω ἑτέρους. bono, tamen alios doceam.

Καὶ εἴθε μὲν μὴ οὕτως ἔχοι τοῦτο! Οὐδὲ γὰρ 23. Utinam hæc non ita se habeant! Neque
θοῦ διδασκάλου βίον περιεργάζεσθαι τούς τε enim boni magistri vitam curiose perscrutari de-
ς, ἀλλὰ τὸ διδασκόμενον ἐπισκήπτεσθαι, καὶ bent discipuli, sed potius doctrinam animo expen-
ὑτὸ ποιεῖν, εἴπερ ὀρθὰ διδάσκει καὶ ἀνεπι- dere et secundum eam agere, si nimirum recte ac
Τέως γε μὴν ἐπιδείξω καὶ δακτύλῳ, εἴ γε bene docet. Jam vero, si vultis, digito monstrare
θε, τοῦτον καὶ ἕτερον καὶ ἐκεῖνον καὶ ἄλλον possum hunc et illum qui mihi illudunt, quamvis,
ένους, εἰ καὶ τὸ στόμα κατὰ τὸν εἰπόντα uti dicitur, linguis faveant, qui irrident atque in-
υσι, καὶ μυκτηρίζοντας καὶ στρέφοντας ὑπὸ ter dentes versant illud: « Quid nugatur magnus
δοῦσι τό· « Τί φλυαρεῖ ὁ μέγας παπᾶς; » pontifex? » Ridete modo, o miseri, irridete, et
αἰ καὶ γελᾶτε, ὦ οὗτοι, καὶ καταγελᾶτε, καὶ D indulgete ludibriis, et obturate aures, et pergite in
τε, καὶ βύετε τὰς ἀκοὰς, καὶ ἐξανύετε τὸν via consueta quæ tandem præcipiti impetu in ma-
περίπατον, οὗ τὸ τέλος κρημνὸς ὁ ἐς κό- lam rem vos deducet.

Ἀναμιμνήσκω πάλιν περὶ τῆς ἐν ἡμῖν δι- 24. Commemorabo etiam illam verborum anci-
ας δι' ἣν συναντῶντες ἀλλήλοις, ἔμπροσθεν pitem simulationem qua fit ut, invicem obvii facti,
αλιρρήμονοῦμεν καὶ εὐπροσήγορα φθεγγό- speciosis verbis utamur et gratulationes promamus,
παραλλάξαντες δέ τι βραχὺ καταπτύομεν ἀλ- paululum vero prætergressi calumniarum sordibus
βορβόρους βλασφημιῶν. Τί εὐκολώτερον, ὡ invicem polluamus. Quid facillius est, o homo, quam
τε, τοῦ ἀπαλλαγῆναι τοιούτου κακοῦ; Μι- hoc vitio liberari? Odisti aliquem eique male cupis.
κὶ βαρέως ἔχεις ἐπί τινι. Οὐκοῦν μήτε προσ- Neque igitur salutes, neque salvere eum jubeas,
ς, μήτε τὸ « χαῖρε » προσείπῃς· ἀλλὰ ἀντι- sed cum ei occurris, remotum te teneas. Dum
ὼν ἀπαλλάγηθι τοῦ ἀνδρός. Κατακύψας δὲ autem sic frustra eum salutas et caput inclinas

et, licet eum odio habeas, gratulabunda voce alloqueris, mentiris uti non oportet. Quænam enim necessitas?

25. Porro mentionem injiciam calumniarum quibus plus quam dulcissimo melle delectamur. Quale lucrum inde enascitur? Habes cur alium incuses. Adi eum, loquere, perora, et si convictum puniendum censes, trade eum legi ut pœnæ statutæ subjiciatur; si tu ipse redargutus discessisti, age silentium. Calumniando enim nihil perficis, et hoc solum lucraris, ut nugatoribus accensearis atque canum more latrare videaris. Nimirum canes quoque, ubi mordere nequeunt, latratu suo aerem fatigant.

26. Denique impetus contra Dei Ecclesiam nefandos silentio præterire haud possum. Paucis abhinc diebus, civis quidam nostræ urbis nummularius, de quo breviter dicam (impia enim facta prius atque ante multum tempus commissa non commemorabo), cum ipsius servus miser in Magnam ecclesiam Dei confugisset, hostis Latini instar, quales nos quoque, proh dolor! experti sumus, accurrit et infelicem illum homunculum non ex atriis ecclesiæ, non e vestibulo aut pinna templi, sed e media ecclesia protraxit, et velut lupus agnum, arripuit domumque deduxit. Neque cogitans, se illum e Dei manibus eripuisse, capillos ei evulsit, non simpliciter, sed quasi mentis usu eum privare deberet, deinde totum corpus illius pessime tractavit atque innumeris verberibus afflixit: et quemnam magnus iste heros percussit? Scilicet eum qui ob teneram ætatem vix firmo pede incedere posset. Postquam ita servulum affecerat ejusque, ut ita dicam, animam devoraverat, ad pedes descendit quos non minus curat, (quemadmodum ipsum utinam alius quis curet!) vinculis ferreis ornans. Deinde etiam suspendit miserum mancipium crudelis conservus, ita ut ne solo quidem insisteret, et sic quæ non licet perpetravit. Denique illum involvit sacco, quo ne Ninivitæ quidem, ex mea sententia, sed gravius peccantes involvi debuissent. Et sic quidem in te, o puerule miserande, peccavit ille, quia ad Deum accurrere ausus es. Quis autem te, o pueri carnifex, digne puniat, qui tam impudenter, si veritatem confiteri licet, Deo ipsi vim intulisti? Cum enim ira tua rabida ita te impelleret, ne Deo quidem pepercisti, cujus manu apprehensum videbas puerum. Deliquisti, o servule, quod non ad paternum tui domini sepulcrum accurristi. Tunc enim revera tibi impius parsurus fuisset. Quemnam hominum latronis more tu non aggredieris, o impudentissime, qui sic divina impugnas? Quemnam revereberis mortalium, o stultissime, qui nec Dei rationem habes? Securitatem præbent sanctorum regum columnæ, si quis ad eas confugerit. Tu autem Dei supplicem vi abripere haud erubuisti, o proterve! Quæ autem adversus deplorandos sacerdotes Dei evomuisti, etiamsi homo pravus ista audiens disrumpatur, dicant illi

εἰς προσκύνησιν οὕτω μάτην, καὶ χαρὰν προσφωνήσας τῷ μισουμένῳ, ἐψεύσω εἰς οὐδὲν δέον. Τίς γὰρ ἡ ἀνάγκη;

κε'. Ὑπομιμνήσκω καὶ περὶ τῶν διαβολῶν, αἷς ἐντυφῶμεν ὡς οὐδὲ τοῖς ἐκ μέλιτος γλυκασμοῖς. Τί κέρδος ἡμῖν ἐν τούτων; Ἔχεις εἰπεῖν κατηγορίαν ἐπὶ τῷ πλησίον. Ἔνστηθι κατ' αὐτοῦ, λάλησον, δίκασον. Καὶ ἢ καταδικάσας παράδος τῷ νόμῳ τὸν ἐναχθέντα, καὶ πασχέτω τὰ νενομισμένα ἢ ἀπενεγκάμενος τὴν ἐλάττω, ἡρέμησον. Διαβάλλων γὰρ ἀνύεις οὐδέν, κερδαίνεις δὲ μόνον τὸ στόμαργος εἶναι, καὶ δοκεῖν βαύζειν κυνηδόν. Καὶ γάρ τοι καὶ κύνες καταδολεσχοῦσι μάτην εἰς ἀέρα, ὅτε μὴ δάκνειν ἔχουσιν.

κς'. Ἀνάμνησιν ὑποβάλλω καὶ τῶν κατὰ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ δεινῶν ἐγχειρήσεων. Ἡμέραι τινὲς αὗται ὀλίγισται, καί τις πολίτης ἐν ἡμῖν ἀργυραμοιβὸς, βραχέος λόγου ἄξιος (ἀφίημι γὰρ τὰ πρὸ καιροῦ πλείονος καὶ παλαίτερα πάνδεινα), δουλάριον οἰκτρὸν προσφυγὸν τῇ καθολικῇ τοῦ μεγάλου Θεοῦ ἐν ἡμῖν ἐκκλησίᾳ, ἐπιδραμὼν ἐκεῖνος, οἷα κσί τις Λατῖνος πολιορκητὴς, ὁποίων καὶ αὖτῶν οἵμοι πεπειράμεθα, ἐξέσπασεν ἐκεῖνο τὸ ἐλεε- νὸν ἀνθρώπιον, οὐ τῶν ἐκκλησιαστικῶν προαυλίω- οὐ τῶν προτεμενισμάτων, οὐ τῶν πτερυγίων τ λαοῦ, ἀλλ' αὐτοῦ ἐκείνου μέσου· καὶ ἁράμενος ἀπ- γαγεν οἶκοι, λύκος ἀρνίον. Καὶ οὐκ ἐνθυμηθεὶς, ὡς ἐκ Θεοῦ χειρῶν αὐτὸ ἦρε, τήν τε κεφαλὴν ἐψίλω τριχῶν, οὐχ ἁπλῶς, ἀλλ' ὡς εἰ καὶ πυριᾶν αὐτ- ἔδει φόβῳ παραφροσύνης, καὶ αὐτῆς ὑποκατα- γίνεται τῆς ὅλης σαρκὸς, καὶ πληγὰς ὁλομελεῖς ἐπιτίθησι, τίνα τύπτων ὁ μέγας γεννάδας; τὸν οὐδὲ στερρὰ βαδίζειν δυνάμενον διὰ τὸ κατὰ τὴν ἡλικίαν πανάπαλον. Προνοησάμενος δὲ οὕτω τοῦ παιδίσκου, καὶ τὸ ψυχάριον αὐτοῦ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἐκροφή- σας, καταβαίνει περὶ τοὺς πόδας. Καὶ ἐπιμελεῖτ καὶ αὐτῶν, ὡς καὶ αὐτοῦ ἐπιμεληθείη τις ἕτερο κοσμήσας κλοιῷ τῷ ἐκ σιδήρου· εἶτα καὶ μετε ρίσας τὸ ἐλεεινὸν ἀνδράποδον, οἷα μηδὲ γῆν πατε αὐτὸ ἀξιῶν ὁ ἀνηλεὴς σύνδουλος, ἐποίει τὰ μ καθήκοντα. Τέλος δὲ σάκκῳ περιστέλλει ἐκεῖνο οὔπερ οὐδ' ἂν οἶμαι Νινευῖται, ἀλλ' οἱ καὶ πλείε πταίοντες ἄξιοι. Καὶ αὐτὸς μὲν, ὦ παιδάριον οἴκτι στον, τοιαῦτα πεπλημμέληκεν ἐπὶ σοὶ, διότι τετόλ μηκας δραμεῖν εἰς τὸν Θεόν. Σὲ δὲ, ὦ τοῦ παιδὸ ἀλιτήριε, τίς ἂν ἀξίως μετέλθῃ, οὕτως ἀναιδῶς βιά σάμενον Θεὸν αὐτὸν, εἴ τι χρὴ λαλῆσαι πρὸς ἀλ θειαν; Οὕτω γὰρ τοῦ ἀλογίστου θυμοῦ ἐλαύνοντό σε, οὐκ ἂν οὐδ' αὐτοῦ Θεοῦ ἐφείσω, εἰ τὴν ἐκείνο χεῖρα δραττομένην ἔβλεπες τοῦ παιδός. Ἐπταισα ὦ δουλίδιον, ὅτι μὴ τῷ πατρικῷ τάφῳ τοῦ σου δε σπότου προσέδραμες. Ἡ γὰρ ἂν ἐφείσατό σου ἀνόσιος. Τίνι τῶν ἀνθρώπων οὐκ ἂν ἐπιδράμ ληστρικῶς, ἀναιδέστατε, ὁ κατὰ τῶν θείων τοιο τος; Τίνα τῶν ἁπάντων ἐντραπήσῃ, ἀπαίδευτε, τοῦ Θεοῦ μὴ ἐπιστραφείς; Ἄσυλοι αἱ τῶν ἁγί βασιλέων στῆλαι, εἴ τις αὐταῖς προσφεύξεται. Κ σὺ τὸν τοῦ Θεοῦ ἱκέτην ἀπεθρασύνω πρὸς βίαν ἀ πάσαι, ἰταμώτατε. Ἃ δὲ κατὰ τῶν ἐλεεινῶν

πάδων ἐζήμεσας τῶν τυῦ Θεοῦ, εἰ καὶ διαῤῥήγνυται ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἀκούων, λεγέτωσαν οἱ ἀκούσαντες ἐκ τοῦ ἅρπαγος, ἐφ' οἷς οἱ μὲν ἱεροπρεπεῖς κλαύσονται, οἱ δὲ περιφρονηταὶ τῶν θείων γελάσονται, μήποτε δὲ καί τινες τῶν ἐκκλησιαστικῶν, οὓς ἐκ τῆς ἀγορᾶς ὁ τοῦ Θεοῦ ναὸς δεξάμενος καθιέρωσεν, ὀκνοῦντας μὲν οἶμαι ἱερᾶσθαι, τοῦ δὲ ἀγοράζειν ἐφιεμένους ὡς πρότερον. Καὶ μὴν ὁ θειότατος ἐκεῖνος τελώνης, εἰς μαθητεί'αν κληθεὶς καὶ προσληφθεὶς τῷ ἡμῶν σωτῆρι Χριστῷ, οὐκ ἀνέκαμψεν ἐσαῦθις ἐπὶ τὰ πρότερον. Οὐκοῦν ἐχρῆν καὶ τοὺς παρ' ἡμῖν ἱεροὺς τούτους γενομένους τῆς καθαρότητος μὴ ἀνακάμπτειν ἐπὶ τοὺς πάλαι συρφετοὺς, οἷς ἐνετράφησαν. Ὦ ἁγιωτάτη Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, ἔμελλες ἄρα παρὰ τοιούτου ἀνδρὸς περιυβρισθῆναι. Εἴθε δὲ εἴη τοῦτο ἔσχατον, καὶ μὴ ἄλλως ἀρχὴ, ὅ καὶ μάλιστα πεφόβημαι. Ἐπὶ δὲ τούτοις οὕτως εἰσί τινες ἀπαλοὶ τὰς ψυχὰς καὶ γενναῖοι φέρειν ἄλθη τοιαῦτα, ὥστε καὶ πρόσιόντες ὑπαικαλλουσι, καὶ γλυκέα λαλοῦντες παρακαλοῦσιν εἰς τὸ ὑπὲρ τῆς εἴτε Σφιγγὸς ταύτης, εἴτε καὶ Σκύλλης, ὧν ἑκατέρα ἀνθρώπους ἥρπαζον, οὐ κατὰ τὰς περιφδομένας Ἁρπυίας, ἀλλ' ὥστε διασπαράξαι εἰς ἄλεθρον. Τί παραλαλεῖτε, ὦ οὗτοι; Εὐξαίμην ἄν Οἰδίποδά τινα καὶ νῦν εὑρεθῆναι ἢ Ὀδυσσέα, ὃς ἔσχεν ἂν ἐξαφανίσαι τοιοῦτον κακόν. Σκύλλα μὲν γὰρ Σικελικὴ ἐκείνη τοὺς παραπλέοντας ἀνελάμβανεν ὑψοῦ, καὶ ἀπῆγε τοῦ ζῆν· ἡ δὲ Θήβηθεν ἐκείνη Σφὶγξ τοὺς ἐκ τῶν ἀμφόδων ἀνάγουσα, ἐθινᾶτο ἐπὶ τῶν τειχέων. Θὴρ δὲ οὗτος ὁ Μακεδονικὸς οὐκ ἐκ βεβήλων τόπων, ἀλλ' ἐκ μεσαιτάτου θειοτάτου οἴκου ἁρπάσας τὸν αὐτῷ προσπεφευγότα, δεινὰ διέθετο. Πρόσφατον ἰδοὺ τοῦτο ὑμῖν, ὦ ἀδελφοὶ, περιηγσάμην φορτικὸν, νεαρὰν ὕβριν ἐκκλησιαστικὴν, ὑπόγυιον ἐλεεινὸν, χθιζὸν ἁμαρτημα εἰς τὸν Θεὸν, ἀδιαφορίαν ἔκδικον, ἣν οὐκ ἂν ἀρνήσησθε, πρὸς ἣν οὐκ ἂν ἔχοιτε εἰπεῖν τό· « Πόθεν τοῦτο δῆλον; » καὶ τό· « Συκοφαντεῖται ὁ ἄνθρωπος, » καὶ τό· « Ἀποδειχθήτω. » Εἰ δέ τινες ἡμέραι πλείους τῶν μέχρι τῆς ἄρτι ἐμέτρησαν καιρὸν μακρότερον, οὐκ ἔχω ἀπισχυρίσασθαι, ὡς οὐκ ἂν ἀπαρνήσησθε καὶ τὴν ἐνεστῶσαν ἐκκλησιαστικὴν ἀτιμίαν. Νῦν δὲ οὐκ ἔστιν οὔτε ἀντειπεῖν, οὐτε ἄρνησιν προενεγκεῖν. Ὦ, οἷος ἄνθρωπος κατεξανέστη προνομίου ἐκκλησιαστικοῦ! Τί ποιήσομεν, εἴ τι μεῖζον ἔλθοι ποθέν; Μεσιτεύεται ὁ τοιοῦτος ὑφ' ὑμῶν, ὦ φιλάνθρωποι μεσῖται, μή που δὲ καὶ φιλάρπαγες· καὶ ἔστω δεδικαιωμένος. Ἀποκείσθω δέ μοι λόγος, ὡς ἀντὶ τούτων πολλὰ κλαυσόμεθα ὕστερον. Οὐκ ἀρκεῖ τοῖς ἐλεεινοῖς ἡμῖν, ὅσα κατ' ἀλλήλων τεκταινόμεθα, ὧν οὐδὲ ἔστιν ἀριθμός· ἀλλ' ἰδοὺ καὶ κατ' αὐτοῦ Θεοῦ γινύμεθα ἰσχυροὶ, ὡς ἂν οἶμαι, πτοηθεὶς εὐλογήσῃ ἄκων ἡμῖν τὸν στέφανον τοῦ ἐνιαυτοῦ.

A qui a raptore audierunt, ob quæ sancti lacrymabuntur, contemptores autem religionis subsannabunt, imo vel nonnulli ecclesiastici, quos e foro exceptos templum divinum consecravit, qui tantum abest ut sacro munere fungantur, ut veluti antea negotiis forensibus vacare cupiant. Sanctissimus ille vectigalium exactor, qui a Servatore nostro Christo vocatus inter discipulos recipiebatur, nunquam prioribus iterum inhiavit. Quare nec ii qui inter nos ad puritatem consecrati fuere, ad priorem cui innutriti erant immunditiem reflectere cursum debuissent. A tali igitur homine tu, o sanctissima Dei Ecclesia, contumelia eras afficienda! Utinam vero hoc finis sit, neque potius initium! Valde enim hoc timeo. Ad hæc autem quidam adeo molli sunt animo et tam mansuete ejusmodi injurias ferunt, B ut accedentes etiam placare et dulcisona voce demulcere conentur, et id quidem in re quæ atrocitate superat fabulam Sphingis ac Scyllæ quæ ambo homines rapuerunt, non ut illæ quæ in fabulis sunt Harpyiæ, sed ad eos miserabili neci tradendos. Quid nugamini, o miseri? Magnopere cuperem, ut Œdipus quidam aut Ulysses etiamnum inveniretur qui ejusmodi malum delere possent. Scylla enim illa Sicula præternavigantes in altum ejectos vita privavit: Sphinx autem Thebana homines e biviis allectos super urbis mœnibus devoravit. Hæc autem bestia Macedonica non e locis profanis, sed e media æde divina eo qui illuc confugerat erepto horrendum piaculum commisit. En recentem hanc vobis, o fratres, exposui injuriam, novam contumeliam C ecclesiasticam, scelus manifestum, nuperrimum adversus Deum peccatum, indifferentiam improbam, quam non diffitebimini, ad quam non potestis opponere illud: Unde hoc manifestum? aut istud: Calumniam homo patitur, aut hoc: Demonstretur. Equidem ut hæc res aliquot diebus prius aut serius acciderit, nihil opponam, sicut vos Dei Ecclesiam dehonestatam esse non negabitis. Jam neque opponendi est locus, neque negandi. Qualis autem homo prærogativam ecclesiasticam violavit! Quid faciemus, si quid gravius alicunde acciderit? Patrocinio vestro fruitur iste, o humani mediatores, quamvis violentiæ inimici; igitur justificatus sit. Cæterum non possum quin hac de re sæpissime lacrymas me fusurum promittam. Nobis miseris non sufficiunt D innumera quæ nobis invicem machinamur mala, sed jam etiam Deo vim inferimus, ut scilicet terrore perculsus vel invitus prospera anni auspicia nobis concedat!

κζ'. Ἀλλ', ὦ Κύριε, Κύριε, ὄρθωσον ἡμᾶς, οὐ προσκόπτοντες, οὐ σφαλλομένους, οὐ καταπίπτοντας, οὐδὲ καταπεσόντας ἄρτι, ἀλλ' ἐκ μακροῦ καὶ κειμένους, καὶ τῷ πτώματι οὐ μόνον ἐμβραδύνοντας, ἀλλὰ καὶ ἐμβαθύνοντας. Εὐλόγησον ἡμᾶς, ἵνα οὕτως, εὐλογηθέντων ἡμῶν, καὶ ἀκολούθως ἀρεσκόντων σοι, εὐλογηθείη καὶ ὁ κύκλος τοῦ ἐνιαυτοῦ

27. Sed tu, o Domine, erige nos, qui non offendimus, non cadimus, non ruimus, neque super cecidimus, sed ex longo inde tempore, et jacemus, et casum non solum protrahimus, sed etiam augemus. Benedicas nobis, ut sic, ubi benedictionis tuæ participes ideoque tibi grati facti erimus, per tuam benignitatem etiam circulus anni benedicatur. Aliter

enim hoc fieri non posse bene perspicio. Nobis enim impossibile hoc ob perversitatem.Tibi autem soli possibile, utpote omnipotenti hominumque amico. Tolerantiam nobis exhibe, licet tolerantia indigni simus. Conducas impetuosos. Reducas errantes. Rectos reddas perversos. Promoveas edoceasque illos qui ad puerilem ac reprobum sensum sese converterunt. Corrobora dissolutos, confirma debiles,illumina stolidos,condona prudentiam mente captis.Institue nos, ut non exspetamus demonstrationem de quibus erudimur.Sæpe enim interrogamus : Unde demonstratur, nos peccare? O ignorantiam! Non judicamur, o fratres, non coarguimur, non curiose inquirimur,sed tantummodo per institutionem admonemur. Admonitio autem haud semper necesse est ut peccatum antecedens sanet, sed interdum præservare debet, quemadmodum nonnulla medicamenta. Si igitur me admonente efferaris, o frater, neque placide aures mihi præbes, sed demonstrationes requiris, suspicionem moves quod prius peccaveris. Cur igitur teipsum prodis? Cur accusationem adversus te provocas? Audisti admonitionem; adora et sile, ut sic peccati expers appareas.

28. Hæc igitur sic in nobis, o Servator, perfice, contumeliam cohibe ecclesiæ illatam et impetum illum audacem, insensatum, illiberalem, illegalem, multis verberibus dignum,sacrilegum.Annon hic de sacrilegio agitur ejusmodi quod vel infaustus Afratas agnoscere debeat? Alias enim sacrilegium clam et in occulto perpetrari solet. Hic autem nihil occulti est aut absconditi, imo plena luce in hominumque conspectu ille ad Deum preces faciens cum violentia abactus esi, sacrilege ereptus (e templo nimirum) et deductus veluti a bestia fera dentibus frendente et apri instar spumante. Oculis nostris adhuc observantur mala in urbis expugnatione nobis illata, quarum auctores in primis Afri e Sicilia adventantes fuere. Jam vero vilis iste Afratas mihi videtur unus esse ex illis Afris qui vel sanctis ecclesiis manus injecerunt. Illos autem utinam nunquam in posterum videamus,o Servator noster Deus et redemptor et liberator! Hunc autem videamus, et ipsum meliorem factum, et alios meliores reddentem. Tu in misericordia et vituperio informare nosti : tu variis modis nosti convertere. Ita, si ille tandem ad res divinas diligendas adducatur, discedimus, licet calamitatibus oppressi et stolidis hominibus illi similibus, si qui adhuc inveniantur. Ego enim precor, ut nemo alius isti similis fiat, et comprecantur mecum idem cuncti te colentes, quorum preces exaudias benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

A διὰ τῆσ σῆς χρηστότητος· Ἄλλως γὰρ, καθὰ συν ορῶ, γενέσθαι τοῦτο οὐ δυνατόν. Οὐ δύνατὸν δὲ τό γε εἰς ἡμᾶς ἧκον ἐκ φαυλότητττς. Σοὶ δὲ μόνῳ δυνατὸν, τῷ καὶ παντοδυνάμῳ καὶ φιλανθρώπῳ. Ἀνέχου ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ ἐσμεν ἄξιοι τῆς ἀνοχῆς. Ὁδήγει παροιστροῦντας. Ἐπάναγε πλανωμένους. Διόρθου στεβλουμένους. Ἐνηλικίου καὶ σωφρόνιζε στρεφομένους εἰς παιδαριώδη νοῦν ἀδόκιμον. Σύρραπτε παραλυομένους, ἐκλυομένους συνάρμοττε, σόφιζε ἀπονενοημένους · ἐντίθει νοῦν ἀπολωλεκόσι τὰς ἀρθὰς φρένας. Δίδαξον ἡμᾶς μὴ ἀπαιτεῖν ἀποδείξεις, ἐφ' οἷς παραγγελλόμεθα. Συχνὸν γὰρ ἐν ἡμῖν καὶ τὸ · « Ηόθεν νηλοῦται, ὅτι πταίομεν ; » Ὦ τῆς ἀνεπιστημοσύνης ! Οὐ δικαζόμεθα, ὦ ἀδελφοὶ, οὐκ ἐξελεγχόμεθα, οὐ πολυπραγμονούμεθα · B μόνον δὲ διδασκανικῶς παραινούμεθα. Παραίνεσις δὲ οὐκ ἐξ ἀνάγκης ἅπασα θεραπευτικὴ ἐπὶ φθάσαντι ἁμαρτήματι, ἀλλὰ που καὶ προφυλάσσουσα, ὁποῖα δή τινα καὶ τὰ ἰατρευτικὰ φάρμακα. Εἰ γοῦν καὶ ἐμοῦ παρρινοῦντος ἐξαγριαίνῃ, ὦ ἀδελφὲ, καὶ οὐ προσηνῶς ἀκούσεις, ἀλλὰ ἔλέγχους ἀπαιτεῖς, ὑπόνοιαν πέμπεις, ὅτι σθάσας ἔπαισας. Τί γοῦν σεαυτὸν φαίνεις ; Τί κατηγορίαν ἐνιστᾷς ἐπὶ σοὶ αὐτῷ ; Ἤκουσας παραίνεσιν · προσκύνησον, καὶ σίγησον, ὡς ἂν οὕτω δοκοίης ἀναμάρτητος.

κη'. Ταῦτά τε οὖν οὕτως ἐν ἡμῖν, ὦ Σῶτερ, κατάρτισον, καὶ στῆσον τὴν ἰδοὺ κατὰ τῆς ἐκκλησίας ὕβριν, καὶ τὸ κατ' αὐτῆς ἐμπήδημα, τὸ θρασὺ, τὸ ἀλόγιστον, τὸ ἀπαίδευτον, τὸ ἔκνομον, τὸ πολλῶν πληγῶν ἄξιον, τὸ ἱεροσυλικόν. Καὶ μὴν οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα σύλημα, ἵνα καὶ ἱεροσυλεῖν δοκοιη ὁ C ἀπόφημος Ἀφρατᾶς ; Συλᾷ μὲν γὰρ ὁπωσοῦν ὁ παρακρυπτόμενος, Ἐνταῦθα δὲ οὐδέν τι κρυφαῖον, οὐδὲ λαθραῖον · ἀλλὰ ἀνέδην ὑπὸ φωτὶ αἰθριάζοντι καὶ ὀφθαλμοφανείᾳ ὁ εἰς Θεὸν ἱκετεύσας ἀπήχθη, συληθεὶς μὲν (οὐκοῦν ἐκ τοῦ ἱεροῦ), ἁφαρπαγεὶς δὲ ὡς ὑπὸ θηρὸς, τετριγότος ὀδόντας καὶ σιελῶδες ἀπαφρίζοντος. Ἔτι πρὸ ὀφθαλμῶν οἷον ἡμῖν τὰ ἐν τῇ ἁλώσει κακὰ, ὧν συνεργάται ὀτιμάλιστα οἱ ἐκ Σικελίας Ἄφροι. Ἔστω δὴ καὶ ὁ πιτυρίας οὗτος Ἀφρανᾶς, ὡς οἱά τις εἷς ἐκείνων τῶν Ἄφρων, οἳ καὶ αὐτοὶ τῶν ἁγίων κατεπεχείρησαν ἐκκλησιῶν. Ἀλλ' ἐκείνους μὲν μηκέτι ἴδοιμεν, ὦ Σῶτερ ἡμῶν Θεὲ, καὶ ῥῦστα καὶ ἐλευθερωτά. Τοῦτον δὲ ἴδοιμεν, αὐτόν τε σωφρονισθέντα, καὶ ἑτέρους δὲ σωφρονίσαντα. Οἶδας παιδεύειν ἐν ἐλέει καὶ ἐλέγχῳ. Οἶδας ἐπιστρέφειν πολκμεθόδως · ὡς, εἴ γε ὁ τοιοῦτος εἰς τέλος ἐπιχαρείη τοῖς θείοις. οἰχόμεθα, τὸ μὲν θλίψεσι, τὸ δὲ καὶ ὑπὸ τῶν ὁμοίως αὐτῷ ἀφραδέων, εἴ τινές που καί εἰσιν. Ἐγὼ γὰρ εὔχομαι, μηδένα ἕτερον τοιοῦτον ἐκβῆναι · συνεύχονται δὲ τοῦτο καὶ οἱ σοὶ θεράποντες ἅπαντες. ὧν καὶ ἐπακούοις, εὐλογητὸς εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, Ἀμήν.

omnino inscius,ex eo fonte snmpserit,e quo David, eum ipse quoque hausisset, iis mortalibus dedit bibere qui res Dei sitiunt. Quod vero. a novissima oratione, pro virili parte meditando excogitavi, hocce est. Adimplevit Februarius nuper vertens octavam et nonam diem ; at vesper, qui hodiernam produxit, celebravit quem nuncupabo vel interpolatum et intercalarem Christi martyrem, vel triumphatorem vi potitum regno cœlorum, Nicephorum, vel potius virum cui otianti et quasi transeunti salutis thesaurus obviam fuit. Idem quoque exstitit injuriarum memoriæ (μνησίκακίας) redargutor, resipiscentiæ vero actuosus magister, et amoris in Deo præco clarissimus. Cum enim miserum Sapricium victoriæ auspicem et, ut dicunt, triumphi e communi hoste diabolo relati proclamatorem invenisset, intereaque vidisset coronam victoriæ caput Sapricii supervolitantem(quod vobis notum est qui sanctas historias perlegistis), ipse, eodem momento, propositum a Deo sub oculis Sapricii præmium obtinuit, cum eum prævertisset, ut fit in athletarum certamine, et reliquisset insidiis diaboli delapsum. Mirum tum erat, quanta spiritus malus machinatus esset adversus hunc Sapricium. Qui cum Deo sese amicum professus esset, animamque suam, ex proposito, secundum evangelica dicta, seorsum a tyranno posuisset, diabolus inde hunc, horæ momento, extraxit, retibus iræ pertinacis avulsum. Non præviderat, in locum delapsi, alium successurum Dei martyrem ; sed id curabat ne duo egregii viri domestici universi regis fierent, unus quidem pro Deo martyrium passus, alter vero martyris precum hæres.

3. Erunt acutæ mentis viri qui illic hærebunt, cur Dominus recesserit a Sapricio, quoniam et Sapricius Deo proximum ac devinctum sese tenuerat, et Deus nunquam ita se habuit. Non enim hos deserit, ut Davidis verba usurpem, qui ipsum quærunt; iis etiam qui ipsum vocant prope astat ; quod autem plus est, ac mirum magis, ab iis ipsis, qui eum non quærunt, in occursu obvius invenitur. Hanc quæstionem qui suscepisset tali ratione dirimendam haberet. Nempe molestus ille Sapricius mihi vedetur, fratres, consilium adeundi martyrii præ se tulisse fictum atque exterius, non ex intimo toto corde ortum, sed cunctantius; quapropter non ea mente qua oportebat rem sanctam adortus est; non enim ad amorem Dei duntaxat respiciens, sed vanam intuens gloriam ad certamen martyrii cucurrit; opperiebatur donec circum se obstrepereret inclyta futilis laudis fama, utpote martyr cui nulla inerat comitas, nulla in se confidentia. Tali captus præmio, (nec enim is erat quem sola veritas pellexisset), ad martyrium vitamque ponendum irruit. Aliud insuper addam : quemadmodum enim vir quidam testimonio alterum hominem prosecutus ut sibi ipsi prosit, non jure ab illo grates repetat, cum ipse beneficii jam habeat pretium, seu manum suam vetita impleverit pecunia, sive aliud

A ἔδοτο πίνειν τοῖς μέροψι τοῖς διψῶσι τὰ τοῦ Θεου. Ὁ δὲ μετὰ τὴν διδασκαλίαν ἐκείνην ἐπενεθυμήθην καθὰ ἐφάμιλλος, τοιόνδε ἐστί. Παρῆλνε τὴν ὀγδόην καὶ ἐννάτην ὁ τρέχων ἄρτι Φεβρουάριος, καὶ ἡ ταύτην προάγουσα ἑσπέρα ἐπανηγύριζε τὸν εἴτε παρενθέντα καὶ ἐμβόλιμον μάρτυρα τοῦ Χριστοῦ, εἴτε πως βιαστὴν τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν Νικηφόρον, μάλιστα μὲν οὖν τὸν ὡς ἐκ παρόδου καὶ ἀπραγματούτως καὶ ἀνελπίστως ἐντετυχηκότα σωτηρίῳ θησαυρῷ, τὸν τῆς « μνησικακίας » μὲν ἔλεγχον, τῆς δὲ μετανοίας διδάσκαλον ἔμπρακτον, καὶ τῆς ἐν Θεῷ ἀγάπης λαμπρὸν κήρυκα · ὃς τὸν ἄθλιον Σαπρίκιον εὑρηκὼς ὁρμῶντα νίκην, ὅ φασιν, ἀλαλάξαι κατὰ τοῦ κοινοῦ πολεμίου δαίμονος, καὶ τὸν τῆς νίκης στέφανον θεασάμενος ὑπερπετόμενον τῆς ἐκείνου κε-
B φαλῆς (ὡς οἴδατε καὶ ὑμεῖς, τῆς ἱερᾶς ἱστορίας ἐναλλαξάμενοι), ἀὐτὸς μὲν ἐκληρονόμησεν αὐθωρὸν τοῦ ἐν ὀφταλμοῖς ἐκκειμένου θεόθεν κάλλους, προδραμὼν οἷον ὡς ἐν ἀγῶνε ἀεθλευτικῷ, ἐκεινον δὲ ἀφῆκε πεπνωκότα καταπατηθῆναι τῷ δαίμονι. Ὅτε καὶ ἦν θαυμάσαι, ἠλίκαν ἐδραμοτούργησε κατὰ τοῦ Σαπρικίου ὁ πονηρός. Φίλον γὰρ ἐκεῖνον προφανέντα τῷ Θεῷ, καὶ τῇ προθέσει τὴν ψυχὴν θέμενον ὑπὲρ τοῦ Δεσπότου εὐαγγελικῶς, ἀπέσπασεν ἐν ἀκαρεῖ χρόνῳ, σχοινίῳ « μνησικακίας » ἀφελκυσάμενος, οὐ προνοησάμενος, ὅτι ἀντάλλαγμα τοῦ προαπωσαμένου ἕτερός ἐστι μάρτυς Θεοῦ · ἀλλὰ σπουδὴς θέμενος μὴ δύο καλοὺς ἀνθρώπους οἰκειωθῆναι τῷ παμβασιλεῖ, ἕνα μὲν τὸν αὐτῷ μεμαρτυρηκότα, ἕτερον δὲ τὸν τῆς αὐτοῦ κληρονόμον εὐχῆς.

C γ'. Καὶ ἔστιν ἐπαπορῆσαι τοὺς εὐμαθεῖς ἐνταῦθα, πῶς τοῦ Σαπρικίου ἀπέστη ὁ Κύριος, ἐγγίσαντος καὶ προσκολλωμένου αὐτῷ, μηδέποτε οὕτω πεποιηκώς. Οὐ γὰρ ἐγκαταλείπει, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, τοὺς ζητοῦντας αὐτὸν ὁ καὶ ἔτι λαλούντων ἐγγὺς παραγινόμενος , τὸ δὲ θαυμασιώτερον, καὶ τοῖς μὴ ζητοῦσιν αὐτὸν εὑρισκόμενος καὶ παριστάμενος εἰς ἐντίληψιν. Ἔλοι δὲ ἂν ὁ τοιαύτην ἀναλαβὼν ἔννοιαν ἐπιλύσασθαι ὧδέ πως τὸ ἄπορον (δοκῶ μοι), ὦ ἀδελφοὶ, τὸν φορτικὸν Σαπρίκιον, ἐπίπλαστον ἐξεπιπολῆς, οὐ μὴν ἐνδόμυχον καὶ ὁλόψυχον, τὴν ἐπὶ τῷ μαρτυρίῳ πρόθεσιν ἐνδείξασθαι, ἀλλὰ μαλακώτερον, καὶ οὕτως οὐ δεόντως ἐπιβαλεῖν ἁγίῳ πράγματι, πρὸς μόνην θεοφιλίας δόκησιν καὶ δόξης κενῆς λόγῳ τῇ μαρτυρικῇ ἀθλήσει ἐπιδραμεῖν, εἴ πως δοξάριόν τι αὐτῷ ἐπιφημισθείη περίκλυτον, ὡς ἐὰν καὶ μάρτυς οὐκ εὐσυν-
D ἀλλακτος, καὶ δὴ σὺτῷ οὐ πιστὸς, δώρου χαριν (οὐ μὴν δὲ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν παραγάγοι ἂν) ἐπιῤῥίψας εἰς μαρτύριον βιωτικόν. Ὅπου καὶ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι, καθὰ ὁ μεμαρτυρηκώς που ὑπὲρ ἀνθρώπου, καὶ διαθέμενος ἐκεῖνον καλῶς, οὐκ ἂν δικαίως χάριτας ὄφλεσθαι ἀπαιτοίη ἐξ ἐκείνου (ἀπέχει γὰρ ἤδη τὸν μισθὸν τῆς χάριτος, οἷα πλήσας τὴν χεῖρα, ὧν οὐκ ἐχρῆν, καὶ ἄλλως ὁπωσοῦν ἐκθεραπευσάμενος), οὕτως οὐδὲ ὁ Σαπρίκιος, οὐδὲ εἴ τις ἄλλος κατ' ἐκεῖνον εἰς μαρτυρίαν δράμοι τὴν περὶ τοῦ Θεοῦ, φθαρτῆς εὐκλείας ἕνεκεν καὶ τοῦ δοξαι φανητιασμοῦ

facile prætervolaret ejus laqueos, iram Sapricius in corde reconditam, insciis forsitam omnibus, exercebat. Quamvis ergo præ se feret viri sancti speciem, videreturque, utpote ramus ex arbore surgens, bonum facere fructum, ideoque delectus esset ad offerendum Deo sacrificium edocendamque charitatem, ipse manifestum dedit se esse non marcidum ramum, sed acanthum infelicem.

6. Cum igitur istiusmodi esset Sapricius qui fratrem tantopere odisset, qui vitam ejus quantum odio licebat opprimeret, qui ei saltem insidiaretur, quique elam Dei ministerio illuderet, quis existimabit Deum in eo habitavisse, nec potius diabolum hunc pro domo habuisse? Profecto quivis homo sanæ mentis, si quod attinet ad hunc Sapricium diligenter perpenderit, ita colliget ; ut procul a peccatoribus abest Dei salus, sic abesse et ipsum Deum, quanquam cæterum ubique præsentem. Proinde ratum habeamus nec Deum Sapricium martyrium ineuntem adjuvisse, nec ejus gratiam ei præluxisse, nec Deo acceptum fuisse Sapricii certamen. Fiebat enim ut qui prope Deum stabant hæc ab ejus ore distincta exciperent : « Hic homo me labris tantum colit, sed cor ejus longe est a me [3]. » Ergo Sapricius, qui uni sibi vivebat, qui unum quidem se, non autem Deum diligebat[1], ob id ipsum carnale quodvis factus est animalque sensu carens, ne gregarium quidem, sed ipsis pejus gregariis, utpote non mansuefactum ; quippe ex quo si cornua miraculo quodam unguesve adunci exivissent, paratus fuisset eos impingere in occurrentem inimicum Nicephorum, quem dilaceraret aut voraret, et, si cum forte solum invenisset, ense stricto morti tradere. Cum autem vidit hunc quem oderat beatum ad bonum finem abduci, et suspexit enses nudatos, voluit, ut eum inde avelleret, propria manu arma ferre adversus illum vere Nicephorum ipse homo abjectissimus, adversus mansuetam atque innocuam ovem ipse ferissimus lupus, adversus virum Deo amicissimum ipse Deo prorsus invisus, adversus diligentissimum fratrum Abelem ipse omnino exsecrabilis Cainus. Cum autem non posset percussor ipse fieri; ad pessima conversus sic fere Nicephoro imprecatus est : « Hic ades, dæmon homicidarum, nomine amici tui Sapricii, et clam exime vita hunc Nicephorum cui cessit palma dilectæ Deo charitatis, ut sciat te non esse nocendo imparem, qui in decipiendo princeps sis. » Hinc passus est se quidem servum fieri tyranno qui ipse satanæ inserviebat, Nicephorum autem de duobus triumphantem mitti ad regem universorum, cui compensaret incolam pro deterrimo optimum, pro versuto sincerum, pro fovente odium charitatis amantem, pro perplexo simplicem, pro tenebroso lucentem ; fratrem denique qui fraternum nomen adeo non per dolos carperet, ut contra, quam maxime pronus in obsequium patris, maledicos etiam confutaret.

7. Oportuit ergo hunc virum qui sese myrrhinis

A πτόμενον ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐλάνθανε τάχα πάντας. Καὶ δοκῶν ἐκ τοῦ προφαινομένου ἱερὸς ἄνθρωπος εἶναι, καὶ εἰς δένδρον ἀνεστάσθαι, κατὰ τὸ « ποιοῦν καλὸν » (ὦ γὰρ ὅτι καὶ εἰς θύτην τῷ Θεῷ ἐγέγραπτο καὶ ἀγάπης διδάσκαλον) — ὁ δὲ ἐξέφηνεν ἑαυτὸν οὐδὲ σαπροφόρον θάμνον, ἀλλὰ δυστυχὲς ἀκάνθιον.

ς'. Τοιούτῳ γοῦν ἀνθρώπῳ, καὶ οὕτω μισαδέλφῳ καὶ φονικῷ τὰ ἐς ἐχθραν ψυχῆς, καὶ ἐπιβούλῳ, καὶ καταπαίζοντι κρύφα τῆς τοῦ Θεοῦ θεραπείας, τίς ἂν οἴήσεται τὸν Θεὸν ἐγκατοικεῖν, καὶ μὴ δαίμονος οἰκητήριον εἶναι αὐτόν ; Ἢ πάντως οὐδεὶς ἐχέφρων ἀλλοῖόν τι περὶ τοῦ τοιούτου Σαπρικίου λογιεῖται, πρὸς ἀκρίβειαν διανοούμενος, μακρὰν ἀπὸ ἁμαρτωλῶν
B ὥσπερ τὴν τοῦ Θεοῦ σωτηρίαν, οὕτω καὶ αὐτὸν ἐκεῖνον εἶναι, εἰ καὶ ἄλλως πανταχοῦ πάρεστι. Διὸ νοητέον, ὡς καὶ, ὅτε τῆς μαρτυρίας ὁ Σαπρίκιος ἐνήρξατο, οὐκ ἦν μετ' αὐτοῦ ὁ Θεὸς, οὐδὲ ἡ ἐκείνου χάρις αὐτῷ ἀνέλαμπεν, οὐδὲ ἀπεδέχετο τὸν ἐκείνου ἀγῶνα· ἦν δὲ τοὺς ἐγγίζοντας τῷ Θεῷ ἀκούειν ἐξ αὐτοῦ ἐκείνου ἀποκαλυπτικῶς, ὅτι « Ὁ ἄνθρωπος οὗτος τοῖς χείλεσί με τιμᾷ, ἡ δὲ καρδία αὐτοῦ πόρρω ἀφέστηκεν ἀπ' ἐμοῦ. » Καὶ τοίνυν καταμόνας ἄνθρωπος ὢν ὁ Σαπρικιος, καὶ φίλαυτος, οὐ μὴν φιλόθεος, καὶ δι' αὐτὸ σὰρξ ἡ τυχοῦσα, καὶ ἀλόγιστον ζῶον καὶ οὐδὲ ἀγελαῖον, χεῖρον δέ τι καὶ τῶν τοιούτων διὰ τὸ ἀνήμερον, ἑτοίμως εἶχεν, εἴπερ κέρας ἐκφύσει τερατεί̈ως, ἢ γαμψωθείη τοὺς ὄνυχας, ἐπιθέσθαι παραπεσόντι τῷ ἐχθρῷ Νικηφόρῳ καὶ ἐμφῦναι, ὡς
C διασπαράξαι αὐτὸν, ἢ καταφαγεῖν, καὶ ξίφος δὲ εἴ που χειρισάμενος ἐρημάζοντα ἐκεῖνον εὕρῃ, κατασφαγεῖν. Ὡς δὴ ἀπαγόμενον ἐς ἀγαθὸν τέλος εἶδε τὸν μισούμενον, ἀνέβλεψε δὲ καὶ εἰς ξίφη γυμνὰ, ἤθελε μὲν ἁρπάγδην ἐκεῖθεν αὐτόχειρ ὁπλοφορῆσαι κατὰ τοῦ φερωνύμως Νικηφόρου ὁ ἀγεννέστατος, κατὰ τοῦ χειροήθους τὴν ἀκακίαν κτίλου ὁ μονόλυκος, κατὰ τοῦ φιλαδέλφου Ἄβελ ὁ παμμίσητος Κάϊν. Ὅτε δὲ οὐκ εἶχεν αὐθέντης γενέσθαι αὐτὸς, τρέπεται τὴν χειρίστην, καὶ ὡς οἷον ἐπαρασάμενος· « Δεῦρο δὴ, ὦ φόνιε δαῖμον, πρὸς τοῦ φίλου Σαπρικίου γενόμενος, ὑπέξελε τὸ τῆς θεοφιλοὺς ἀγάπης Νικηφόρον τοῦ ζῆν· ὡς ἂν μάθοι οὐκ ἀδύνατον εἶναί σε κακοποιεῖν, ὡς ψεύδεσθαι τὸν ἀρχέκακον. » Αὐτὸς μὲν ἀφίεται θεράπων γενέσθαι τυράννου δεδουλωμένου τῷ δαίμονι, τὸν δὲ νικηφορήσαντα κατ' ἀμφοῖν παρα-
D πέμπει ἀντάλλαγμα κερδαλέον τῷ πάντων βασιλεῖ, οἰκέτου φαύλου χρηστὸν ἀντίσηκον, ἀληθειαν ἀντὶ ὑποκρίσεως, φιλίας τρόφιμον ἀντὶ θρεπτοῦ τῇ ἐχθρᾳ, ἁπλοῦν ἀντὶ ἑλικτοῦ, φωτεινὸν ἀντὶ σκοτεινοῦ, ἀδελφὸν οὐ μετὰ δόλου λαβόντα εὐλογίαν ἀδελφικὴν, ἀλλὰ πρὸς μεγίστην θεραπείαν πατρὸς καὶ ἀντέλλογον δίκαιον.

ζ'. Ἐχρῆν δὲ ἄρα τὸν εἰς μυρεψικὴν ὁδμὴν πρὸς

[1] Isa. vi, 5; Matth. xv, 8.

χάριν Θεοῦ σκευάσαντα ἑαυτὸν προσενεχθῆναι τῷ θεῷ προτετιμημένον δυσαποφόρου σαπρᾶς προσφορᾶς, καὶ τὸν μὲν κρυψίνουν ἐπὶ οὐκ ἀγαθοῖς ἀπόβλητον διεκπεσεῖν, προτεθῆναι δὲ ἐκείνου τὸν ἐναρέτως ἀκατακάλυπτον. Εἰ δὲ καὶ τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐπίλεκτα, ὡς ἐμάθομεν, παρὰ τῷ πανσόφῳ Θεῷ, πῶς μὴ οὐχὶ τὸν φρόνιμον ἐν Χριστῷ ἀνελάβετο αὐτὸς ἐκεῖνος προκεκριμένον τοῦ μωρανθέντος τῷ δαίμονι, ἐπιλεγομένῳ ἀεὶ τοὺς οἷα σοφιστῇ τῆς κακίας αὐτῷ προσανέχοντας καὶ προσήκοντας; Πῶς δὲ οὐκ ἦν τὸ ἀληθινὸν φῶς ὁ Θεὸς τὸν ἡμεροφαῆ Νικηφόρον προέθετο τοῦ δαιμονίως νυκτέρου καὶ εἰς βαθὺ σκοτόεντος; Ἔδει δὲ πάντως τὸν ἐν τῷ θεοφορεῖσθαι μὴ ἐνθεάζοντα, ἀλλὰ ἐνεργούμενον τῷ δαίμονι, διεκπεσεῖν τοῦ Θεοῦ, ὅτι μηδὲ ἦν τὸν αὐτὸν καὶ τῷ θεῷ ἀνακεῖσθαι καὶ τῷ Σατανᾷ, μάλιστα μὲν οὖν φαυλορρέπως τὴν ὅλην πλάστιγγα τοῦ λογισμοῦ πρὸς τῷ δαίμονι κλίναντα· ὅθεν καὶ ἥρπασεν ὁ σπουδαιότατος Νικηφόρος τὸ ἐν χερσὶ τοῦ « μνησικάκου » καλὸν, καὶ οὕτω πλεονεκτήσας ἡγίαστο.

odoribus ornaverat ut Deo placeret, evehi ad Deum, at illum posthaberi unde pertinax tabis fœtor afflaretur ; oportuit alium qui mentem utpote improbam celaverat, decidere, alium qui ut virtutis custos nihil texerat huic præponi. Quod si verum est, ut audivimus, eamdem quæ mundo stultitia est, lectissimam haberi prudentiam Deo sapientissimo, quomodo Deus non eum excepisset qui in Christo sapiebat, aut non prætulisset isti qui desipiebat in dæmone, et iis utebatur, qui malitiæ impostori sedulo adhærebant atque addicti erant? Quomodo hanc veritatis facem interdiu lucentem, scilicet Nicephorum, non isti præposuisset qui diaboli alta sub nocte caligabat? Necesse omnino eum excidere a Deo fuit qui, ut particeps Dei fieret, non per Deum, sed per dæmonem operabatur. Etenim idem homo non potest esse Dei et Satanæ, præsertim si mentis libram ad Satanam dolose inclinet ; quapropter optimus Nicephorus, cum rapuisset e manibus invidi Sapricii præmium, atque ita prævaluisset, sanctus evasit.

η'. Ἔστι δὲ εἰπεῖν καὶ ὅτι, ὡς ἔν τινι προδοκῇ καθιζήσας, καὶ τὸν ψευδομάρτυρα δοκεύσας, τὴν ἐκείνου ἀγαθὴν ἐμπορίαν οὐκ ἐλῄστευσε μὲν, οὐδὲ ἐπεσύλησεν, ἐμφανῶς δὲ παραβρίφεῖσαν πρὸς τοῦ ἄφρονος ἐκεῖνου ἐμπόρου, ἁρπαλέως ἐδέξατο ἔρμαιον ἐκεῖνο πολύολβον, αὐτοσχέδιον πλουτισμὸν, δι' οὗ βασιλείαν ἔστιν εὐκληρεῖν οὐράνιον, εὐκταῖον συγκόρημα, « δῶρον ἐχθροῦ » ἀναπαλιν τῷ παροιμιακῷ, εὔδωρον καὶ ὠφελήσιμον ἐν τοῖς μάλιστα, οὐ μὴν δύσδωρον, οἷα μηδὲ ὀνήσιμον, χάριν εὔχαριν, σωτήριον ἄμυναν, ὡς οὐκ εἶχεν ὁ ἄνους φαυλόμαρτυς διακρῖναι· ὅμοιόν τι ποιῶν ἐν τῷ τὸν ἐχθρὸν ἀμύνεσθαι, ὡσεὶ καὶ ἄνδρα γενναῖον λαγαρούμενον λιμῷ ἐφόρτιζεν ἐδωδίμοις ἀγαθοῖς, ὡς ἐπὶ καταχάμφει σώματος, ἢ καὶ ἄλλως πενόμενον ὤλβιζεν ἐπιχθίζων χρήμασιν, οἷς βαρυνόμενοι χαίρομεν ἄνθρωποι. Καὶ ἦν τηνικαῦτα τὸν ἅγιον χάριν ὁμολογεῖν τάχα τῇ ἔχθρᾳ, εἰ τοιοῦτον αὐτῷ καλὸν ἐκείνη προεξένησε, καὶ μῖσος τὸ ἐκεῖθεν εἰς Θεὸν αὐτὸν προήγαγε, καὶ ὡς διὰ κλίμακος αὐτοῦ ὑψώθη εἰς τὸν Κύριον· καὶ εἶπεν ἂν οὐχὶ ἑαυτῷ πονῆσαι τὸν ἐπάρατον ἀρητῆρα Σαπρίκιον, ἀλλὰ τῷ μὴ δικαίως μισουμένῳ Νικηφόρῳ, καὶ ὡς ἐκείνου κοπιάσαντος αὐτὸς εἰς τὸν μισθὸν τοῦ κόπου εἰσελήλυθεν ἐργάτης περὶ ἑνδεκάτην, καὶ τὸ οἰκεῖον λαβὼν ἐντελῶς, καθὰ ἐχρῆν, μίσθωμα, καὶ τὸ τοῦ φθάσαντος παρεργάσασθαι, καθότι ἐκεῖνος τὸ καλῶς ὑπ' αὐτοῦ φθάσαν ἐργασθῆναι συγχέας κακῶς εὐδοκιμῆσαι τὸν ὑστεροῦντα καὶ κατ' ἐκεῖνο πεποίηκε, βαστάσαντα τὸ ἐπίλοιπον βάρος, καὶ διπλοῦς οὕτω μισθοὺς ἐξαράμενον.

8. Adde quod Nicephorus in quibusdam quasi insidiis cum consedisset atque inde speculatus esset falsum martyrem, non transeuntis lautas merces prædatus est aut abripuit, sed palam projectas ab isto insano mercatore propere sustulit, uti Mercuriale quoddam ac locupletissimum donum, pecuniam fortuitam pro qua væniret regnum cœlorum, thesaurum inventu optabilem, denique munus quod licet ex hoste profectum præposterum tamen erat iis proverbialibus donis. Nempe vere munus fuit atque imprimis quæstuosum, non aliquod ex his donis quæ non dona sunt, utpote inutilia, sed beneficium vere beneficum, tutela vere tuta, quod insanus ille pseudomartyr discernere nequiverat. Idem fecit ac si virum quemdam generosum, sed exinanitum fame, bonis dapibus oneravisset adeo ut ille ponderi cederet, aut si pauperem ditavisset, prægravando eum pecunia qua homines prægravare gaudemus. Tunc forsitan locus erat sancto gratias agere inimicitiæ quæ ipsum talibus donis excepisset, quæ per invidum Sapricium ad Deum provexisset, ac per quam uti scalam ascendisset usque ad Dominum. Potuisset etiam dicere detestatorem eumdem ac detestandum Sapricium non sibi rem gessisse, sed illi quem immerito oderat, Nicephoro ; quippe qui subierit in mercedem operis quod Sapricius jam perfecerat, ipse operarius horæ undecimæ, et susceperit ut reliquum opus ita integrum pretium ; quod fieri aliter non poterat. Nam Sapricius, commiscendo quidquid boni egerat famæ male partæ, eo successorem adduxerat, ut ille postquam sustulisset reliquum onus, duplam inde mercedem caperet.

θ'. Ἐφύτευσεν ἀμπελῶνα, οἷα γεωργὸς, ὁ νωθρὸς φυτηκόμος Σαπρίκιος, καὶ ἐῤῥιζοῦτο τὸ φυτευθὲν, καὶ ἐξέφυσε φύλλα, καὶ προέφηνε καρπόν· καὶ αὐτὸς τὸν ὀμφακίαν παρηλλαχὼς ἤδη οὐχ ὑποπερκά-

9. Vineam plantaverat, agricolarum instar, piger ille viticultor Sapricius. Exierant e surculis radices, folia, fructus, jamque uvæ superata cruditate satis erant maturæ vindemiatori. At cum

obdormivisset consitor, feræque sylva egressæ eum fugavissent qui vineam custodire debebat, tuno Nicephorus, continuo vigil, iter præoccupavit, et quia renuebat consitor, ipse vindemiatas uvas prelo subjecit, ut par erat, pressitque uvam salutis, exhaustoque pulchro illo Evangelii potu, in regno cœlorum quievit. Alia etiam parabola res figurari possit. Namque iste Sapricius (1), cum admovisset manum aratro, multamque navavisset operam in charitate divina, ut apparebat, posteaque conversus respexisset, jam non fuit ramus insitus regno cœlorum. Initio confessus est Dominum coram hominibus, cum etiam ipse cœlitus adhuc auxiliaretur ut generosum se præstaret in tormentis, sed postea negavit eumdem Dominum coram hominibus ejurata fideli Dei charitate. Quapropter negavit eum Dominus coram angelis suis, Nicephorumque tali nomine dignum angelicis ordinibus ascripsit. Episcopatum autem, quum iste adepturus erat segnis in fide infensusque charitati, alter suscepit, per quem episcopum ea nobis afforent propter quæ eum nos vocavissemus, quos oportet esse misericordes, qui pro diabolico odio divinam rependimus charitatem, « qui male facta benefactis superamus, » qui viperææ iracundiæ immoderatam vim ad rectum redigimus ; quoniam Deus concinentem quidem iis præceptis virum cito et audit et aspicit et servat, secus autem se habentem, ut primum prætermittit quandiu non acrius provocatus est, sic citius percussum disperdit, quemadmodum perdidit et istum Sapricium misericordia indignum æternoque odio damnatum. Quo fieret ut qu summus osor fuerat, eodem modo esset invisus ; qui neglecto officio sejunxerat ex amore divino amorem suum, eumque dicaverat dæmoni duci suo, hujusque dæmonis domino satanæ, is turpiter tergum daret, turpiter deinde recederet, Deumque pro nihilo reputaret.

10. Qaamobrem, fratres, magnam, ut par erat, cepi ex his duobus viris admirationem quorum alter mihi videbatur pro Christiana fide mori, alter a charitate desciscere ; ille certaminis particeps despici, hic vix ingressus viam excipi a Deo ; posterior quidem corona redimitus ascendere in excelsa, prior autem devolvi sub inferos, et, quia dilexerat præ morte vitam, mortem sortiri miserabilem, idque jure optimo, quippe qui amore caruisset. Qui autem talis est, nihil est, quod sanctissima Scriptura declarat, etiamsi aliunde magnus virtutibus esse videatur. Utque alimenta sale non condita fiunt non edulia, sic vitam cui charitas non immiscetur Deus tantuli facit quantuli odium. Proinde odium pertinax, quod tam alte latet, intrinsecus quidem animam perdit frigidis amplexibus, extrinsecus autem propugnaculum stat perniciosum, sub quo diabolicæ insidiæ struuntur,

A ζων, ἦν, ἀλλὰ πέπων ἐπὶ τρυγητῷ. Ἐπεὶ δὲ ὁ φυτευτὴς ἀπενύσταξε, τῶν τοῦ δρυμοῦ θηρίων ἐπιφυέντων καὶ κατενηνεγμένων εἰς σάρωμα, τὸν ὀφειλέτην φυλακῆς τῇ ἀμπέλῳ, τότε δὴ ὁ ἐγρηγορὼς ἀεὶ Νικηφόρος προδραμὼν ἐτρύγησεν ἐκεῖνον, ὡς οὐκ ἤθελεν ὁ φυτευτὴς, καὶ ληνοβατήσας, ὡς ἔπρεπε, καὶ τὸ σωτήριον ἐκπιέσας, καὶ πόμα πιὼν καλὸν εὐαγγελικῶς, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀνεπαύσατο. Καὶ ἄλλως δὲ παραβαλεῖν τὰ τοῦ πράγματος· ἔβαλεν ὁ σαπρώνυμος χεῖρα ἐπὶ ἄροτρον, καὶ εἰργάζετο εὖ μάλα κατὰ ἀγάπην Θεοῦ, ὡς προὐφαίνετο· ἀλλὰ στραφεὶς εἰς τὸ ἔμπαλιν, οὐ γέγονεν ἔνθετος εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὡμολόγησεν ἐν τῷ Κυρίῳ τὴν ἀρχὴν ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων, ὅτε καὶ πρὸς αὐτοῦ ἦν ἀναγκαίως ἡ θεόθεν βοήθεια, ὡς ἔχειν φέρειν γενναίως ἐν τῷ βασανίζεσθαι· ἀλλ'
B ὕστερον τὸν αὐτὸν Κύριον ἀπηρνήσατο ἀνθρώπων ἔμπροσθεν ἐν τῷ ἐξομόσασθαι τὴν ἐκείνῳ φίλην ἀγάπην. Διὸ καὶ ἀπαρνησάμενος αὐτὸν ὁ Κύριος ἐνώπιον τῶν ἀγγέλων αὐτοῦ, ἐνεγράψατο τὸν φερωνύμως Νικηφόρον τῷ ἀγγελικῷ τάγματι· καὶ ἦν λαχεῖν ἔμελλεν ἐπισκοπὴν ὁ καὶ τὴν πίστιν χαῦνος καὶ τῆς ἀγάπης ἐχθρὸς, ἔλαβεν ἕτερος, ὃς καὶ ἐπισκέποιτο ἡμᾶς ἐφ' οἷς αὐτὸν προκαλούμεθα οἱ ἐλέους δεόμενοι, καὶ τοῦ δαιμονιώδους μίσους τὴν ἐν Κυρίῳ ἀγάπησιν ἀλλαττόμενοι, καὶ καλῶς διαχειριζόμενοι τὸ καλὸν, καὶ τοῦ ὀφιώδους θυμοῦ τὸ ἄκρατον ἀποτροπιαζόμενοι πρὸς ὀρθότητα· ὡς ὁ Θεὸς μὲν ταχὺ ἐπακούει κατὰ τὸν οὕτω ψάλλοντα, καὶ ἐπισκέπτεται καὶ σώζει, ὁ δὲ ἀπεναντίας προτρέχει μὲν, πρὶν ἢ καὶ ἐνθέρμως προκαλέσεταί τις αὐτὸν, τάχιστα δὲ
C βλάπτων ἐξαπόλλυσι, καθὰ δὴ καὶ τὸν οὐ λίγω ἐλέους ἄξιον Σαπρίκιον, ἀλλὰ τελείου μίσους τιμώμενον· ἵνα ὁ ἐς ἄκρον μισητὴς ὡσαύτως εἴη καὶ μισητὸς, ὃς ἀγάπην, ἣν οὐκ ἐχρῆν, ἀνθελόμενος τῆς ἐν αὐτῷ τῷ Θεῷ, τῷ τυράννῳ μὲν ἡγεμόνι καὶ τῷ αὐτοῦ δεσπόζοντι δαίμονι ἐσπείσατο, κακῶς ὑποστρέψας, ἔνθα καλῶς ἀνεχώρησε. τὸν δὲ Θεὸν ἔθετο παρ' οὐδέν.

ι', Διὸ καὶ ἀντέλαβε τὸ ἐπάξιον θαῦμα πολὺ, ὦ ἀδελφοὶ, ὅτι δυοῖν τούτοιν, τοῦ φαινομένου ὑπεραποθνήσκειν τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, τοῦ δὲ ἀντεχομένου τῆς ἀγάπης, ὁ μὲν παρεώρατται ὁ ἀναγώνιος, ὁ δὲ παροδεύων προσδέδεκται. Καὶ οὗτος μὲν ἐστεφανωμένος ἀναλαμβάνεται ὕψιστος, ἐκεῖνος δὲ κατακυλίεται ὑποταρτάριος, καὶ ζωὴν ὑπὲρ τὸ θα-
D νεῖν φιλήσας λαγχάνει θάνατον οἰκτιστον, αἴτιον δὲ πάντως, ὅτι οὐκ εἶχεν ἀγάπην. Ὃ δὲ τοιοῦτος οὐδέν ἐστιν, ὡς ἡ ἁγιωτάτη Γραφὴ ἀποφαίνεται, εἰ καὶ ἄλλως δοκεῖ μέγας εἶναι τὴν ἀρετὴν, ἵνα, ὥσπερ ἅλατος μὴ ὄντος ἐξαρτύοντος ἀχρειοῦται τὸ ἔδεσμα, οὕτω καὶ βίος ἀπρόσμικτος ἀγάπῃ εἰς μῖσος λογίζηται τῷ Θεῷ. Εἰ τοίνυν οὕτως ἡ βαθεῖα « μνησικακία, » ἡ ὀλεθρία οἰκουρὸς, τὸ ψυχρὸν παραγκάλισμα, ἡ ψυχόλεθρος ἄμυνα, ὁ δαιμόνιος λόχος ὑποκάθηται, ὑπούλως ἐνεδρεύουσα, ὡς τότε μάλιστα φόνου μιμνήσκεσθαι, ὅτε ὁ μεμισημένος ἔλθοι ζητῶν

(1) Græce Σαπρωνυμος, *nomen putridum gerens*, vel potius *e putredine denominatus*, ironice.

ιαν — τίς ἀνάγκη θαῤῥεῖν ἡμᾶς δυσωπεῖν τὸν
ανησικακοῦντα, » καὶ μὴ ἡσυχάζειν δεδιότας,
ἀποθάνοι ὁ ζητῶν ἄφεσιν καὶ συμπάθειαν καὶ
ησιν ;

ὐλαβητέον οὖν, καὶ οὕτως ἐατέον τὸν μι-
καὶ μενετέον ἐν συστολῇ χειρῶν καὶ κατα-
πώματος, καὶ ἡσυχαστέον, καὶ εἰς μόνον τὸν
πης Θεὸν ἐλπιστέον, καὶ οὕτως ἄνωθεν ἑλκυ-
ν φίλιον, καὶ ἄλλως δὲ τὸ αὐτὸ ἐπεξεργά-
τὴν τελειοτέραν σαφήνειαν. Τίς ἂν ἀνδρὶ
ἐμβαθύναι εἰς μῖσος καὶ ἐμπλατύνεσθαι
ιαν, εἶτα φαινομένῳ μεταμέλεσθαι, πιστεύοι
εσθαι, καὶ μὴ καιροφυλακήσειν ε᾽ς ἄμεινον
ν ; Οὐ γὰρ ἔστιν αὐτόθεν εἰδέναι ἡμᾶς γε
ὸς ἀκρίβειαν, μὴ αὐτοῦ Θεοῦ πληροφορή-
ἀποκάλυψιν, ἔνθα ὁ μεμισηκὼς οὐ μόνον
ου, ἀλλὰ καὶ Θεοῦ αὐτοῦ ἐθέλει ἐκὼν ὑπεκ-
εἰ μόνον ἐξισχύσει βλάψειν τὸν μισούμενον.
πῶς ἂν τὸν οὕτω τοῦ μίσους ἄνθρωπον
ι τις φίλον προσιέναι, καὶ μὴ ἐπέρχεσθαι ὡς
ν ;

ιμοῦμαι, ὦ φίλοι, πρός τινος, ὃν ὑποθε-
ι Σαπρίκιον. Φανερῶς ἐθέλω φιλώσασθαι·
ὸς αὐτὸν ἐγὼ Νικηφόρος ὡς ἐν ὑποθέσει·
αι εἰς γνησιότητα φιλικὴν ἐγγραφῆναι. Ὁ
οὐ μόνον οὐ προσήσεται, ἀλλὰ καὶ, εἴ που
ξείη λίθος, ἢ ξύλον, ἁρπάζει κατ᾽ ἐμοῦ τὸ
μένον· παραβαλεῖ δὲ καὶ ξίφεσιν, εἴ τινες
οιεν οὕτω θανοῦντες. Πῶς οὖν οὐκ εὐλαβή-
πῶς οὐ φοβήσομαι ; πόθεν μοι θάῤῥος ἔσται
ι τῷ Σαπρικίῳ εἰς ὁμιλίαν, ὅτι μὴ διὰ
οῦ Θεοῦ, ὠθήσαντός με, ὡς ἐκεῖνος οἶδε καὶ
τα οἰκονομεῖν ; Οὐκοῦν, εἴ τις ὀρθὰ φρονεῖν
λαχεν, ὀκνήσοι ἂν προδραμεῖν καὶ ἁρπάσαι
ιον, καὶ ἐκμειλίξασθαι τὸν πεφηνότα ἐχθρὸν,
συγκυρίαν ἁπλῶς, ἀλλὰ μελέτην ἐνδόμυχον,
ν ἔμπρακτον, καί γε ὀλεθρίαν, εἰ μὴ τὴν ἀκ-
αἰχμάσοντος ἤμβλυνεν ὁ Θεός.

ἴον τοίνυν, εἴ τις ἐχθρῷ τοιούτῳ περιπέσοι,
ἰειν, εἴ που αὐτῷ περιτύχῃ, καὶ πρύμναν,
ς εἰπεῖν, κρούεσθαι, καὶ ἀνακωχεύειν ἐν τῷ
θαι, μὴ καὶ, λιμένα δοκῶν εὑρεῖν, προσ-
σται βαχίᾳ εἰς ἀπώλειαν· καὶ οὐκ ἂν εἴη
ς, οἶμαι, ὁ τοιοῦτος, οὐδὲ πτοιαλέος εἰς
ον, εἴπερ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν βαρύτατον ἐχ-
ισιόντα βλέπων, καὶ ἀβασανίστως λαλοῦντα
κτικὸν, παρέλθοι ἀναστελλόμενος, Πόθεν γὰρ
ι θαῤῥύνασθαι, ὡς μὴ δυσελπιστεῖν, ἥκειν
ἐπὶ σπονδῇ, οὐ μὴν ἐπὶ σπουδῇ, μεγάλου
Καί ἔστι τὸ πρᾶγμα εἰκάσαι οὕτως· φοβε-
ίων ἐξάπαντος, ὅθεν καὶ προσελθεῖν ἐκείνῳ
ἀθαρσὲς, εἰ καὶ ἀλύσεσι κατακλειόμενος
αι· καὶ ἐπερχόμενον δὲ ἰδὼν φύνοι ἂν τις
, εἰ μὴ τοὺς πόδας ἀποκωλύει τὸ δέος.
δῃ λόγῳ φευκτέα καὶ ἡ βαθύῤῥιζος ἔχθρα,
κτ᾽ αὐτὴν λεοντώδης ἐχθρός. Ἔχοι τοίνυν

A ubi invidus clam insidens tum maxime de nece cogitat, cum inimicus venit quæsitum concordiam Quam igitur necesse nobis est studiose eniti ut pertinaces in odio flectamus, utque nunquam timere desinamus, ne is moriatur, qui veniam, concordiam consortiumque postulat!

11. Isto modo oportet nos hominem invidum cavere atque deserere, et perseverare in conserendis manibus, in flectendis genibus, in quieta vita, ita ut speremus uno in Deo charitatis, utque amicum e sublimi asciscamus, talique ratione et aliis similibus æternam lucem comparemus. Præterea quis audebit redire in gratiam cum homine qui postquam alte odium lateque iras exercuerit, resipiscere videtur? qui contra non suspectam habebit vitam in melius, sed ad breve mutatam?
B Nec est enim ut per nos explorate sciamus, antequam Deus detecta re certiores nos fecerit, num invidus sese ex paradiso, imo ex Deo jam segregatum malit, dummodo liceat nocere ei quem exsecratur. Qua ergo via quis poterit hominem odio tam proclivem ut amicum adire, nec potius caute convenire ut insidias molientem?

12. Prono me, amici, coram homine quem fingemus esse Sapricium. Volo plane in ejus amicitiam recipi. Accurro ad eum ego, ut posuimus, Nicephorus. Genua amplector ut fideles inter amicos me conscribat. Is autem forsitan adeo non delectabitur ut contra seu lapidem, seu lignum, seu quid-
C quid invenerit adversus me arripiat. Imo ense aggredietur, si cui ita mori in promptu fuerit. Quomodo igitur non caveam? cur non timeam? unde audeam inire cum Sapricio societatem, nisi impulsu a solo Deo, ut ipse Nicephorus, id peragendum susceperim? Ergo quicunque a Deo sanam accepit mentem non id committet ut prior occupet aut præcipiat aut mansuefaciat professum de genere hoc inimicum; nec ejus occursum solum cavebit, sed occulta etiam incepta, quæ non irrita, imo et lethalia, Deo non obtundente aciem, esse possent.

13. Oportet, si quis in talem inimicum inciderit, pedem referat, si data sit copia, navemque, ut ita dicam, retro agat, condatque celeriter in statione prudentiæ, ne forte, si cessaverit in inveniendo portu, a tergo cædatur usque ad necem. Nec locus
D esset, credo, cur talis vir culpetur; nulla est enim timiditas ineluctabilia detrectanti. Jure igitur homo noster, si gravissimum hunc inimicum prospexerit ad se venientem et inconsulto de concordia loquentem conversus in fugam ab eo declinabit. Unde enim poterit satis confidenti esse animo ut speret inimicum accedere ad conciliationem, non properare ad magnum facinus? Re similitudine adumbrabo. Terribilis est leo cum occurrit. Ut vero nulla opus esset audacia si quis eum in carcere cohibitum et catenis constrictum conveniret, sic [liberatum] et occurrentem quivis quam citissime fugeret, modo non pedes pavore constite-

rint.Simili modo fugiendum est odium altis radicibus hærens,fugiendusque inimicus per istud odium leoni similis. Pedem nudum in ignes sane proferret, qui se tali sociaret inimico, amicitiam cum eo secundum justitiam conciliaturus. Oportet eum fugiat occurrentem quasi ad oscula, non secus ac si ante pedes ignis accenderetur. Quod enim ad perturbationes mentis attinet, qui ad ea pericula incautus ruit quæ postea expertus reformidat,idem facit ac si non videret quod ante pedes.

A ἐπίσης ποιῆσαι ὥσπερ, πυρὶ προσᾶραι πόδα γυμνόν· οὕτω καὶ τοιούτῳ ἐχθρῷ προσμίξαι εἰς πραγματειαν φιλίας τῆς πρὸς ὀρθότητα, καὶ προερχόμενον δὲ ὡς ἀγαπῆσαι φεύγειν ὡσεὶ καὶ πῦρ, ὃ φλέγει τὰ ἐν ποσίν. Ὅμοιον γὰρ, τά γε εἰς ψυχῆς τάραχον, ἐπιτρέχειν τε ἀφυλάκτως πράγματι, ὃ μετὰ πεῖραν πτοούμεθα, καὶ βλέπειν ἐκεῖνο προφθάνον εἰς ἡμᾶς.

14. Necesse est ergo, ut apparet ex his quæ nuper diximus,orare ne quis prior vos odio pertinaci occupet. Sin autem in tales miserias incideritis, demittite caput, atque ex illa communi malorum abysso, clam invocate Deum ; tum genibus provoluti extendite ad eum manus ; denique cavete ne B qui prior læserit, iram occasione data expleat, si vobis obvius fuerit. Quapropter colligendum est ex iis quæ antea consideravimus, remota odiorum scandala compositamque pacem summum esse ac supremum bonum omnibus hominibus,et imprimis Christianis, a quibus Deus neque donum neque aliud quidquam accipit nisi charitatem colant ; tum cunctis iis quæ ad vitam spectant.

ιδ'. Χρὴ οὖν εὔχεσθαι, ὡς ἔοικεν ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ εὑρέσθαι ὑμῖν ἀρχὴν πεισματικοῦ μίσους· εἰ δέ τις ἐμπέσοι κακῷ τοιούτῳ, ἀλλὰ τότε κατακάμπτεσθαι καὶ ἡσυχῇ κατακλᾶσθαι, προσπίπτοντα τῷ κοινῷ βυθῷ, Θεῷ, καὶ γουνούμενον συστέλλεσθαι, καὶ ὑποπτεύειν τὸν κατάρξαντα, μήποτε καιρὸν εὑρηκὼς ἀποπλήσῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐν τῷ συντυχεῖν ὑπὸ τουτῳὶ τῷ μισουμένῳ. Καὶ τοίνυν περιστέον ἐκ τῶν ἄρτι ἐπεσκεμμένων, ὅτι περιαιρεῖν μὲν σκάνδαλα ἐχθροποιῶν, καὶ πραγματεύεσθαι εἰρήνην ἀριστόν ἐστι πάντη καὶ πάντως ἀνθρώποις, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῖς, ὧν οὔτε δῶρα δέχεται ὁ Θεὸς, οὔτε προσένεξιν ἑτεροίαν, εἰ μὴ οὕτως ἀγαπητικῶς ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἅπασι τοῖς ἐν βίῳ.

15. Quod si quis, postquam perseveraverit in odio, et lacessiverit et terruerit et nocuerit, et nullum plane amicitiæ indicium præ se tulerit, postea nuntietur se composuisse in amicum fidelem qui pacem promoveat et pacificum se dextere simulet ; sed cavendum est ne cum tali homine amica societas ineatur, donec fidem in se fecerit, C ponens in medio pignus idoneum, per quod alter cum altero conjungatur, ac duo sejuncti viri in unionem sancti Spiritus ingrediantur.Aliter jure timendum sit ne importuno in congressu, qui amicitiam respiscentis more precatur, detrimentum contra ferat, quod minime patienti salubre futurum esset.

ιε'. Ὅτε δέ τις πρὸς ἔνστασιν μεμισηκὼς καὶ ἐπεξελθὼν καὶ ἐκφοβήσας καὶ βλάψας καὶ μηδέν τι μηδόλως ἐνδειξάμενος ἀγάπης τεκμήριον, εἶτα εἰκονίζειν ἐπαγγέλλεται φίλον ἀκριβῆ, προκεντῶν εἰρηναῖά τινα καὶ σκιαγραφῶν δεξιῶς, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ εὐλαβητέον εἰς ταυτὸν ὁμιλίας ἐλθεῖν φιλικῆς, ἕως ἂν τεκμηριώσηται κόλλαν ἐν τῷ μέσῳ τεθεῖσθαι ἀξιόλογον, δι' ἧς ἀλλήλοις προσκολληθήσονται, καὶ εἰς πνευματικὴν οἱ διεστῶτες ἕλθωσιν ἕνωσιν. Δέος γὰρ οὐκ ἀνέλλογον, μή ποτε τῇ ἀκαίρῳ συνελεύσει ὁ προελθὼν βλάψῃ μεθόδῳ ὑπούλῳ τὸν ἄνδρα, οὗ τὴν φιλίαν ζητεῖ ἀνακαμπικῶς, καὶ ἡ βλάβη ἔσται εἰς οὐδὲν ὑγιὲς τῷ παθόντι.

16. Idem prorsus is reformidabit qui ad inimicum revertitur non plane simplicem, sed plus æquo acerbum. Quo enim satisdato certior sit qui, auctore Deo,tuam repetit studiosus quam projecerat amicitiam, fore ut ipse conveniat inimicum cito placabilem,qui resipiscentem amicum amplectatur et osculetur, non occidat et devoret misere trucidatum ? Contigit in exemplo supra laudato ut qui reditum in amicitiam quæsivisset martyrio salvaretur, quique redeuntem aversatus esset per Satanam periret. Atque semper eodem modo se res habet, nec oportet confidere nos ita delapsos ita salvatum iri. Namque illud perraro evenit, nec alibi tale quidquam reperiatur. Omitto dicere id naturaliter ac vulgo fieri ut ambo una delapsi una pereant, qua ex re majus dæmon gaudium suscipiat.

ις'. Τὸ δὲ ὅμοιον πτοήσεται πάντως καὶ ὁ προβουϊσκόμενος ἐχθρῷ, οὐ τῷ ἁπλῶς ἐν ἁπλότητι, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβεβλημένην συληρότητα. Πόθεν γὰρ ἐγγὺς δοθήσεται, ὡς ὁ κατὰ Θεὸν φιλυπόστροφος εἰς ἀγάπην ἀποιχομένην στρεπτῷ εὐθέως ἐντεύξεται τῷ ἐχθρῷ καὶ ἑτοίμῳ ἐγκολπώσασθαι καὶ ἀσπάσασθαι τὸν ἀνακάμψαντα φίλον, οὐ μὴν διαχειρίσασθαι, ὡς καὶ καταφαγεῖν ἐξολωλότα κακῶς ; Οὐ δήπου γὰρ, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ μὲν ζητήσας ἐπάνοδον ἐγκαπῆς ἐσώθη μεμαρτυρημένως, ὁ δὲ δυσωπηθεὶς ἀπώλετο σατανικῶς, οὕτως ἔσται καὶ ἐπὶ πάντων γίνεσθαι· οὐ θαρρητέον, ὡς πάντες, εἰ οὕτω πεσούμεθα, σωθησόμεθα. Τῶν γὰρ πάνυ σπανίων καὶ ἀνευρέτων ἐκεῖνο ἐστὶν ἐῶ λέγειν, ὡς εἰκός ποτε καὶ ἀμφοτέρους εἰς ἓν συμπετόντας ἀπολέσθαι, ὡς πλεῖον οὕτω γενέσθαι τὸ δαιμονικὸν ἐπίχαρμα.

17. Cavendum est igitur in re tali et quam maxime attendendum. Multi enim mala machinantur, scilicet ii quorum ad nutum res non coeunt, de quibus dictum est : « Non est ut dormiant nisi

ιζ. Οὐκοῦν εὐλαβητέον ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ προσεκτέον ὅτι μάλιστα. Πολλοὶ γὰρ « κακὰ μηχανῶνται » κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, οἷς οὐ πάνυ τι προσαρμόττειν ἐθέλει, τὸ « Οὐ μὴ ὑπνώσωσιν,

οποιήσουσιν, » ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς « Οὐ μὴ A
, εἰ μὴ φονεύσουσιν· » ὃ δὴ μάλιστα ἐζήλωσεν
ίκιος. Ἔστι δὲ ἀστείσασθαι, καὶ ὡς οὐδ' οὐ
πνεύσωσιν, εἰ μή τινα καταπίωσιν, εἴθε δὲ
ρωπον, ἀλλά τινα μυῖαν δακνηρὰν αἱ κυνό-
να καὶ εἰς Βεελζεβοὺλ ἀνάγοιντο καὶ αὐτοί,
τῶν τὰ θεῖα σοφῶν « καταπίνων μυῖαν »
ίεται.

Ἰδοὺ τοίνυν ἐκ τοιοῦδε φάκτου καὶ ἕτερον
Δένδρον ἡμῖν ἐντεθύμηται ἀλλόκοτον, οὗ
οὐκ ἐθέμεθα φθάσαντες, ὅπερ οἵους μὲν
ἔφερε καρπούς, οὐκ οἴδαμεν ἀκριβεῖ γνώσει
δόντες. Ἐκεῖνο δὲ ἀκριβέστατα ἐπιστάμεθα,
ὅ' ὃν καιρὸν ἔμελλεν αὐτὸ (ἦν δὲ ὁ Σαπρίκιος)
αι Θεοῦ τράπεζαν διὰ καρποφορίας εὐγενε-
ἀπετμήθη, ὡς γενέσθαι πυρίκαυστον· τὸν B
ίνικα τοῦ Θεοῦ καταγευσάμενος, ὅτι μηδὲ
ε' ἐκεῖνον λόγῳ φυσικῆς εὐφυΐας γλυκὺν ἐγ-
, ἀπετάχθη εἰς πῦρ αἰώνιον.

Εἰ δέ τι χρὴ (οὐκ ἂν δὲ ἀπεοικὸς εἴη) δυάσαι
νδρικὴν θεωρίαν ταύτην, ἔστι διανοήσασθαι
ντεῦθα οὐκ ἀπροσφυῶς καὶ δεύτερον αὐτίκα
παράδοξον, τὸν ἅγιον Νικηφόρον, ἄχρι μὲν
τομῆς τοῦ ἀχρείου τὴν καρδίαν δένδρου, τοῦ
λφου, καὶ οὕτω (Δαυϊτικῶς καλέσαι) βαρυκαρ-
ία καὶ ἀγαπήσαντος ματαιότητα, οὐχ οὕτως
ἐς, οὐδὲ οἷον μεγαλείως προφαίνεσθαι, ὡς
ἐπ' αὐτῷ εἶναι πολύν. Ὅτε μέντοι τοῦ καλοῦ
προῦ ἐν χρῷ γέγονεν ἡ ἀξίνη, αὐθωρὸν τῶν
τοῦ οὐρανοῦ παραψάμενον, καὶ ἄνθη προβαλ-
ν, καὶ καρποφορῆσαν, ὡς Θεὸς ἀγαπᾷ, καὶ C
είνου ἀπελευσει, καθ' ἣν ἀπετμήθη ἐκ τοῦ
καὶ τοῦ κατ' αὐτὸν παραδείσου, ἐκφανθὲν αὐτὸ
τὸν Θεοῦ ἀξιόλογον, ἵνα πως κἀνταῦθα ἡ ἄλλου
εἴη ἄλλου γένεσις.

Καὶ ἰδοὺ δύο ἡμῖν ἄρτι ἀναπέφηνεν ἱστορη-
δένδρα, θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια· ὧν τὸ
ίχιον, ἢ ἀναμῦσαί τινα, ὃ δὴ λέγεται, αὐτοῖς
ις, οἷς ἔφερεν, ὡς μὲν ἄλλως εἰπεῖν, τυφω-
ἐξέσπασται πνεύματι καὶ Ἁρπυίαις ἐλήλαται,
ὕστερον δὲ φάναι, κατέσπασται εἰς φθορὰν
τι γῆς. Τὸ δὲ ἕτερον δεύτερον, ὡς οἷα καὶ ἐκ
τος ἀναφυὲν, ἐξεφάνη καὶ ἐπληροφορήθη πρὸς
τελεστάτην αὔξην καὶ κάρπωσιν θεάρεστον·
μὲν πρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ προφανὲν καὶ D
ὡς τελεσφαρηθὲν, ἐκεῖνο δὲ διὰ τοῦ παγκάκου
ίου τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως ἐξολωλός· ἵνα
τούτων μάθωμεν, οἷα μὲν ὁ Κύριος θαυμα-
ῖ, ὁποῖα δὲ ὁ ἀποστάτης δοῦλος ῥᾳδιουργεῖ, ὁ
φιλῶν ἄνθρωπον, κἂν εἰ καὶ εἰς οἰκειότατον
ἐγγράφηται, ἀλλὰ τοὺς ὅλους ἐθέλων κοινω-
σύτῳ γενέσθαι τῆς κολάσεως, ἀπεναντίας πάν-
πάντας ἐθέλοντι σώζεσθαι.

Οὐκοῦν, ἐφ' οἷς ἄρτι φαμὲν, κομψευόμενος
ἄν τις, δύο τούτους ἀλήθοντας οἷς ἔζων, καὶ

nocuerint [4], » vel potius : « Non est ut vivant nisi occiderint [5],» (quod in primis appetebat Sapricius), vel etiam acutius : Non est ut respirent, nisi sanguinem exhauserint, non dico homines hominem, sed ricini muscam mordacem, donec ipsi ad Beelzebuth perducantur, cujus nomen significat, sacrorum doctorum interpretatione, « qui muscas exsugit. »

18. Ecce aliud iisdem præmissis consentaneum, Arborem in principio singularem animadvertimus cujus nondum deposuimus memoriam. Quales autem hæc arbor priores fructus ediderit, incertum est, nec satis exacta cognitione traditum. At illud apprime novimus, eamdem (id est Sapricium), cum jam divinæ mensæ fructus generosos ministratura esset, eo excisam fuisse ut igne comburetur. Quoniam enim collata cum palma Dei non habebat, ut quasi de corporea natura loquar, æque suavem gustui medullam, seposita est in ignem æternum.

19. Sin autem oporteat (nec abs re esset), harum arborum alteram intueri, id perspiciamus, quod a prædictis non abhorret, posteriorem ex his duobus miris arboribus, id est sanctum Nicephorum, eo usque dum resecaretur illa prior, cujus cor sterile erat, quia fratres oderat, aut potius grave erat (ut Davidis verba usurpem), quia vanitatem diligebat, non ita viridem aut elatam se præstitisse ut multus de ea sermo haberetur. Postea vero cum securis corticem penetravisset hujusce pulchræ ac putridæ arboris, Nicephorus horæ momento visus est excelsa cœli tangere, flores profundere, fructusque ferre quibus Deus delectatur. Sapricii recessio, propter quam ex Deo atque ejus paradiso exemptus est, causa fuit cur Nicephorus plantam Deo pretiosam se exhiberet, sicque ex unius exitio alterius salus oriretur.

20. Ecce duo istæ arbores, quas memoravimus ; admiratione et stupore dignas nobis nuper se ostenderunt. Alteram enim, priusquam quis, ut aiunt, nictaretur, typhonicus ventus, ut temere loquar, exstirpavit, cum fructibus quos ferebat, Harpyiæque abduxerunt ; vel potius, ut congruenter dicam, avulsam et ad perniciem ruentem terra hians absorbuit. Altera autem, quasi ex illa demortua prodiisset, statim apparuit, implevitque justum incrementum, tulitque fructus Deo jucundos. Hic ipsum apud Deum visus est, quo eum divinus amor perduxerat ; ille per pessimum generis humani hostem periit, quo disceremus quanta sint cum mirabilia Domini, tum nefaria servi istius rebellis, qui nullum ex hominibus amat, ne hos quidem quos ut sibi, fidelissimos conscripsit, sed vult cunctos fieri pœnæ suæ participes, longe secus ac Deus qui salvos omnes vult.

21. His quæ modo diximus, adjici posset ornandi causa, duo illos viros cum suis æqualibus

[4] Prov. IV, 16. [5] Ibid.

rint. Simili modo fugiendum est odium altis radicibus hærens, fugiendusque inimicus per istud odium leoni similis. Pedem nudum in ignes sane proferret, qui se tali sociaret inimico, amicitiam cum eo secundum justitiam conciliaturus. Oportet eum fugiat occurrentem quasi ad oscula, non secus ac si ante pedes ignis accenderetur. Quod enim ad perturbationes mentis attinet, qui ad ea pericula incautus ruit quæ postea expertus reformidat, idem facit ac si non videret quod ante pedes.

A ἐπίσης ποιῆσαι ὥσπερ, πυρὶ προσᾶραι πόδα γυμνόν· οὕτω καὶ τοιούτῳ ἐχθρῷ προσμίξαι εἰς πραγματειαν φιλίας τῆς πρὸς ὀρθότητα, καὶ προερχόμενον δὲ ὡς ἀγαπῆσαι φεύγειν ὡσεὶ καὶ πῦρ, ὃ φλέγει τὰ ἐν ποσίν. Ὅμοιον γὰρ, τά γε εἰς ψυχῆς τάραχον, ἐπιτρέχειν τε ἀφυλάκτως πράγματι, ὃ μετὰ πεῖραν πτοούμεθα, καὶ βλέπειν ἐκεῖνο προφθάνον εἰς ἡμᾶς.

14. Necesse est ergo, ut apparet ex his quæ nuper diximus, orare ne quis prior vos odio pertinaci occupet. Sin autem in tales miserias incideritis, demittite caput, atque ex illa communi malorum abysso, clam invocate Deum; tum genibus provoluti extendite ad eum manus; denique cavete ne B qui prior læserit, iram occasione data expleat, si vobis obvius fuerit. Quapropter colligendum est ex iis quæ antea consideravimus, remota odiorum scandala compositamque pacem summum esse ac supremum bonum omnibus hominibus, et imprimis Christianis, a quibus Deus neque donum neque aliud quidquam accipit nisi charitatem colant; tum cunctis iis quæ ad vitam spectant.

ιδ'. Χρὴ οὖν εὔχεσθαι, ὡς ἔοικεν ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ εὑρέσθαι ὑμῖν ἀρχὴν πεισματικοῦ μίσους· εἰ δέ τις ἐμπέσοι κακῷ τοιούτῳ, ἀλλὰ τότε κατακάμπτεσθαι καὶ ἡσυχῇ κατακλᾶσθαι, προσπίπτοντα τῷ κοινῷ βυθῷ, Θεῷ, καὶ γουνούμενον συστέλλεσθαι, καὶ ὑποπτεύειν τὸν κατάρξαντα, μήποτε καιρὸν εὑρηκὼς ἀποπλήσῃ τὸν θυμὸν αὐτοῦ ἐν τῷ συντυχεῖν ὑπὸ τουτῳὶ τῷ μισουμένῳ. Καὶ τοίνυν παριστίον ἐκ τῶν ἄρτι ἐπεσκεμμένων, ὅτι περιαιρεῖν μὲν σκάνδαλα ἐχθροποιῶν, καὶ πραγματεύεσθαι εἰρήνην ἄριστόν ἐστι πάντη καὶ πάντως ἀνθρώποις, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῖς, ὧν οὔτε δῶρα δέχεται ὁ Θεὸς, οὔτε προσένεξιν ἑτεροίαν, εἰ μὴ οὕτως ἀγαπητικῶς ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἅπασι τοῖς ἐν βίῳ.

15. Quod si quis, postquam perseveraverit in odio, et lacessiverit et terruerit et nocuerit, et nullum plane amicitiæ indicium præ se tulerit, postea nuntietur se composuisse in amicum fidelem qui pacem promoveat et pacificum se dextere simulet; sed cavendum est ne cum tali homine amica societas ineatur, donec fidem in se fecerit, C ponens in medio pignus idoneum, per quod alter cum altero conjungatur, ac duo sejuncti viri in unionem sancti Spiritus ingrediantur. Aliter jure timendum sit ne importuno in congressu, qui amicitiam respiscentis more precatur, detrimentum contra ferat, quod minime patienti salubre futurum esset.

ιε'. Ὅτε δέ τις πρὸς ἔνστασιν μεμισηκὼς καὶ ἐπεξελθὼν καὶ ἐκφοβήσας καὶ βλάψας καὶ μηδέν τι μηδόλως ἐνδειξάμενος ἀγάπης τεκμήριον, εἶτα εἰκονίζειν ἐπαγγέλλεται φίλον ἀκριβῆ, προκεντῶν εἰρηναῖά τινα καὶ σκιαγραφῶν δεξιῶς, ἀλλ' ἐκείνῳ τῷ ἀνθρώπῳ εὐλαβητέον εἰς ταυτὸν ὁμιλίας ἐλθεῖν φιλικῆς, ἕως ἂν τεκμηριώσηται κόλλαν ἐν τῷ μέσῳ τεθεῖσθαι ἀξιόλογον, δι' ἧς ἀλλήλοις προσκολληθήσονται, καὶ εἰς πνευματικὴν οἱ διεστῶτες ἔλθωσιν ἕνωσιν. Δέος γὰρ οὐκ ἀνέλλογον, μή ποτε τῇ ἀκαίρῳ συνελεύσει ὁ προελθὼν βλάψῃ μεθόδῳ ὑπούλῳ τὸν ἄνδρα, οὗ τὴν φιλίαν ζητεῖ ἀνακαμπτικῶς, καὶ ἡ βλάβη ἔσται εἰς οὐδὲν ὑγιὲς τῷ παθόντι.

16. Idem prorsus is reformidabit qui ad inimicum revertitur non plane simplicem, sed plus æquo acerbum. Quo enim satisdato certior sit qui, auctore Deo, tuam repetit studiosus quam projecerat amicitiam, fore ut ipse conveniat inimicum cito placabilem, qui resipiscentem amicum amplectatur et osculetur, non occidat et devoret misere trucidatum? Contigit in exemplo supra laudato ut qui reditum in amicitiam quæsivisset martyrio salvaretur, quique redeuntem aversatus esset per Satanam periret. Atque semper eodem modo se res habet, nec oportet confidere nos ita delapsos ita salvatum iri. Namque illud perraro evenit, nec alibi tale quidquam reperiatur. Omitto dicere id naturaliter ac vulgo fieri ut ambo una delapsi una pereant, qua ex re majus dæmon gaudium suscipiat.

ις'. Τὸ δὲ ὅμοιον πτοήσεται πάντως καὶ ὁ προβουϊσκόμενος ἐχθρῷ, οὐ τῷ ἁπλῶς ἐν ἁπλότητι, ἀλλὰ πρὸς ὑπερβεβλημένην σκληρότητα. Πόθεν γὰρ ἐγγύη δοθήσεται, ὡς ὁ κατὰ Θεὸν φιλυπόστροφος εἰς ἀγάπην ἀποιχομένην στρεπτῷ εὐθέως ἐντεύξεται τῷ ἐχθρῷ καὶ ἑτοίμῳ ἐγκολπώσασθαι καὶ ἀσπάσασθαι τὸν ἀνακάμψαντα φίλον, οὐ μὴν διαχειρίσασθαι, ὡς καὶ καταφαγεῖν ἐξολωλότα κακῶς; Οὐ δήπου γὰρ, ὡς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ μὲν ζητήσας ἐπάνοδον ἀγάπης ἐσώθη μεμαρτυρημένως, ὁ δὲ δυσωπηθεὶς ἀπώλετο σατανικῶς, οὕτως ἔσται καὶ ἐπὶ πάντων γίνεσθαι· οὐθαρρητέον, ὡς πάντες, εἰ οὕτω πεσούμεθα, σωθησόμεθα. Τῶν γὰρ πάνυ σπανίων καὶ ἀνευρέτων ἐκεῖνο ἐστιν ἐῶ λέγειν, ὡς εἰκός ποτε καὶ ἀμφοτέρους εἰς ἓν συμπετόντας ἀπολέσθαι, ὡς πλεῖον οὕτω γενέσθαι τὸ δαιμονικὸν ἐπίχαρμα.

17. Cavendum est igitur in re tali et quam maxime attendendum. Multi enim mala machinantur, scilicet ii quorum ad nutum res non coeunt, de quibus dictum est: « Non est ut dormiant nisi

ιζ. Οὐκοῦν εὐλαβητέον ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ προσεκτέον ὅτι μάλιστα. Πολλοὶ γὰρ « κακὰ μηχανῶνται » κατὰ τὸν οὕτως εἰπόντα, οἷς οὐ πάνυ τι προσαρμόττειν ἐθέλει, τὸ « Οὐ μὴ ὑπνώσωσιν,

ποιήσουσιν, » ἀλλὰ μᾶλλον, ὡς « Οὐ μὴ A
, εἰ μὴ φονεύσουσιν· » ὃ δὴ μάλιστα ἐζήλωσεν
κιος. Ἔστι δὲ ἀστείσασθαι, καὶ ὡς οὐδ' οὐ
τνεύσωσιν, εἰ μή τινα καταπίωσιν, εἶθε δὲ
ωπον, ἀλλά τινα μυῖαν δακνηρὰν αἱ κυνό-
α καὶ εἰς Βεελζεβοὺλ ἀνάγοιντο καὶ αὐτοί,
τῶν τὰ θεῖα σοφῶν « καταπίνων μυῖαν »
εται.

Ἰδοὺ τοίνυν ἐκ τοιοῦδε φάκτου καὶ ἕτερον
Δένδρον ἡμῖν ἐντεθύμηται ἀλλόκοτον, οὗ
οὐκ ἐθέμεθα φθάσαντες, ὅπερ οἵους μὲν
ἔφερε καρπούς, οὐκ οἴδαμεν ἀκριβεῖ γνώσει
όντες. Ἐκεῖνο δὲ ἀκριβέστατα ἐπιστάμεθα,
ὃν καιρὸν ἔμελλεν αὐτὸ (ἦν δὲ ὁ Σαπρίκιος)
ει Θεοῦ τράπεζαν διὰ καρποφορίας εὐγενε-
ἀπετμήθη, ὡς γενέσθαι πυρίκαυστον· τὸν
ίνικα τοῦ Θεοῦ καταγευσάμενος, ὅτι μηδὲ B
ἐκεῖνον λόγῳ φυσικῆς εὐφυΐας γλυκὺν ἐγ-
, ἀπετάχθη εἰς πῦρ αἰώνιον.

ἰ δέ τι χρὴ (οὐκ ἂν δὲ ἀπεοικὸς εἴη) δυάσαι
δρικὴν θεωρίαν ταύτην, ἔστι διανοήσασθαι
ταῦθα οὐκ ἀπροσφυῶς καὶ δεύτερον αὐτίκα
παράδοξον, τὸν ἅγιον Νικηφόρον, ἄχρι μὲν
ομῆς τοῦ ἀχρείου τὴν καρδίαν δένδρου, τοῦ
φου, καὶ οὕτω (Δαυϊτικῶς καλέσαι) βαρυκαρ-
α καὶ ἀγαπήσαντος ματαιότητα, οὐχ οὕτως
ς, οὐδὲ οἷον μεγαλείως προφαίνεσθαι, ὡς
π' αὐτῷ εἶναι πολύν. Ὅτε μέντοι τοῦ καλοῦ
τροῦ ἐν χρῷ γέγονεν ἡ ἀξίνη, αὐθωρὸν τῶν
τοῦ οὐρανοῦ παραψάμενον, καὶ ἄνθη προβαλ-
, καὶ καρποφορῆσαν, ὡς Θεὸς ἀγαπᾷ, καὶ C
ίνου ἀπελευσει, καθ' ἣν ἀπετμήθη ἐκ τοῦ
αὶ τοῦ κατ' αὐτὸν παραδείσου, ἐκφανθὲν αὐτὸ
ὸν Θεοῦ ἀξιόλογον, ἵνα πως κάνταῦθα ἡ ἄλλου
εἴη ἀλλου γένεσις.

καὶ ἰδοὺ δύο ἡμῖν ἄρτι ἀναπέφηνεν ἱστορη-
ένδρα, θαύματος καὶ ἐκπλήξεως ἄξια· ὧν τὸ
χιον, ἢ ἀναμῦσαί τινα, ὃ δὴ λέγεται, αὐτοῖς
, οἷς ἔφερεν, ὡς μὲν ἄλλως εἰπεῖν, τυφω-
ξέσπασται πνεύματι καὶ Ἁρπυίαις ἐλήλαται,
έστερον δὲ φάναι, κατέσπασται εἰς φθορὰν
ι γῆς. Τὸ δὲ ἕτερον δεύτερον, ὡς οἷα καὶ ἐκ
ος ἀναφυὲν, ἐξεφάνη καὶ ἐπληροφορήθη πρὸς
τελεστάτην αὔξην καὶ κάρπωσιν θεάρεστον·
μὲν πρὸς αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ προφανὲν καὶ D
ὡς τελεσφαρηθὲν, ἐκεῖνο δὲ διὰ τοῦ παγκάκου
ου τῆς ἀνθρωπίνου φύσεως ἐξολωλός· ἵνα
τούτων μάθωμεν, οἷα μὲν ὁ Κύριος θαυμα-
ῖ, ὁποῖα δὲ ὁ ἀποστάτης δοῦλος ῥᾳδιουργεῖ, ὁ
φιλῶν ἄνθρωπον, κἂν εἰ καὶ εἰς οἰκειότατον
ἐγγράφηται, ἀλλὰ τοὺς ὅλους ἐθέλων κοινω-
ὑτῷ γενέσθαι τῆς κολάσεως, ἀπεναντίας πάν-
πάντας ἐθέλοντι σώζεσθαι.

Οὐκοῦν, ἐφ' οἷς ἄρτι φαμὲν, κομψευόμενος
ἄν τις, δύο τούτους ἀληθοντας οἷς ἔζων, καὶ

nocuerint [4], » vel potius : « Non est ut vivant nisi occiderint [5],» (quod in primis appetebat Sapricius), vel etiam acutius : Non est ut respirent, nisi sanguinem exhauserint, non dico homines hominem, sed ricini muscam mordacem, donec ipsi ad Beelzebuth perducantur, cujus nomen significat, sacrorum doctorum interpretatione, « qui muscas exsugit. »

18. Ecce aliud iisdem præmissis consentaneum, Arborem in principio singularem animadvertimus cujus nondum deposuimus memoriam. Quales autem hæc arbor priores fructus ediderit, incertum est, nec satis exacta cognitione traditum. At illud apprime novimus, eamdem (id est Sapricium), cum jam divinæ mensæ fructus generosos ministratura esset, eo excisam fuisse ut igne comburetur. Quoniam enim collata cum palma Dei non habebat, ut quasi de corporea natura loquar, æque suavem gustui medullam, seposita est in ignem æternum.

19. Sin autem oporteat (nec abs re esset), harum arborum alteram intueri, id perspiciamus, quod a prædictis non abhorret, posteriorem ex his duobus miris arboribus, id est sanctum Nicephorum, eo usque dum resecaretur illa prior, cujus cor sterile erat, quia fratres oderat, aut potius grave erat (ut Davidis verba usurpem), quia vanitatem diligebat, non ita viridem aut elatam se præstitisse ut multus de ea sermo haberetur. Postea vero cum securis corticem penetravisset hujusce pulchræ ac putridæ arboris, Nicephorus horæ momento visus est excelsa cœli tangere, flores profundere, fructusque ferre quibus Deus delectatur. Sapricii recessio, propter quam ex Deo atque ejus paradiso exemptus est, causa fuit cur Nicephorus plantam Deo pretiosam se exhiberet, sicque ex unius exitio alterius salus oriretur.

20. Ecce duo istæ arbores, quas memoravimus ; admiratione et stupore dignas nobis nuper se ostenderunt. Alteram enim, priusquam quis, ut aiunt, nictaretur, typhonicus ventus, ut temere loquar, exstirpavit, cum fructibus quos ferebat, Harpyiæque abduxerunt ; vel potius, ut congruenter dicam, avulsam et ad perniciem ruentem terra hians absorbuit. Altera autem, quasi ex illa demortua prodiisset, statim apparuit, implevitque justum incrementum, tulitque fructus Deo jucundos. Hic ipsum apud Deum visus est, quo eum divinus amor perduxerat ; ille per pessimum generis humani hostem periit, quo disceremus quanta sint cum mirabilia Domini, tum nefaria servi istius rebellis, qui nullum ex hominibus amat, ne hos quidem quos ut sibi, fidelissimos conscripsit, sed vult cunctos fieri pœnæ suæ participes, longe secus ac Deus qui salvos omnes vult.

21. His quæ modo diximus, adjici posset ornandi causa, duo illos viros cum suis æqualibus

[4] Prov. IV, 16. [5] Ibid.

in pistrino fuisse, vitæ mola utrumque tritum esse, ex his autem alterum, scilicet Nicephorum acceptum fuisse pistrinario et sublatum, alterum autem jacuisse Tartaro relictum. Unde aliud etiam colligi queat. Cum enim in locum arboris excisæ utpote inutilis, magnus ille Nicephorus, vitæ arbor, subierit, argumentum fuit Sapricium, maledictam atque excisam arborem, non hic plantatum fuisse ubi præterlabuntur aquæ Dei, quippe qui non vitam egerit dignam sanctissimo baptismate, cujus ope tot fructus daturus erat in tempore quo debebat et poterat.

22. Itaque hoc e supra dictis colligendum est, summa nobis opus esse prudentia, cum dirimentibus juxta Evangelium scandala, tum caventibus ne congressi cum scandalizatis iniquo tempore, detrimentum vel ipsi patiamur, vel aliis inferamus ad quos sanctæ pacis causa nos contulerimus. Non est enim ut omnino confidamus nos, si delabemur, salvos factum iri. Quod contigit magno martyri Nicephoro, non casu, sed gratia Dei, qui cum amovisset scelestissimum suum sacerdotem, ut indignum regno cœlorum, comiter accipit sanctum laicum hæredem tantæ felicitatis. Neque hanc ille neglectam, ut aiunt, reperit; nam salutis opus arte ac methodo procuraverat. Scilicet non eum fugiebat se, si haud insciis Satanæ ministris, in gratiam cum martyre rediret, correptum et abductum graves pro Christiana fide pœnas daturum. Sed cum talia prævidisset, secum reputavit necessario alterutrum factum iri, vel ut amicitiam sibi compararet, converso in amicum inimico, sicque preces martyris, hæredis nomine, obtineret: vel ut spe destitutus alio modo missa a Deo subiret. Nicephoro igitur ad pacem ita comparato magnum obtigit ex Deo beneficium, nempe coronam Sapricii transeundo suscepit, quia pluris quam iste indignus vir factus erat.

23. Quamobrem Nicephorus duplicem coronam sustulit, alteram pro charitate, quia odii oblitus erat, alteram pro martyrio. Utraque autem capiti institit, quo tempore ensis jugulo suppositus est. Etenim Christi crucem sustulerat, juxta Evangelii præcepta, quod iste facere noluit, qui virtutem nefarie colebat, Sapricius. Crucem iste portaverat, rectam quidem ingressus viam, Christum autem charitatis Deum non pone secutus, quippe qui tum proximum suum non amaverit, cum charitas ei se præberet nequaquam intolerabilem aut inaccessam, sed contra perquam facilem, adeoque perviam ut nihil minus asperum esset. Verumtamen satis fuisset hunc virum odio imbutum, eoque servientem dæmoni malitiæ principi, hoc unum ex intimo corde dicere: « Deus misereatur tui, frater, » ut statim Deo assisteret, corona redimitus. Non autem eum oportuit diu luctatum ut præ se ferret amorem Dei quem pro nihilo ducebat, cum jam ad exitum duceretur horrere quidem ne frater pœnitens, geni-

A αὐτοῖ περὶ βίου τροχὸν εἱλούμενοι, τὸν μὲν παραλῃφθῆναι, τὸν Νικηφόρον, ἀλειλημμένον, τὸν δὲ ἀφεθῆναι κατακεῖσθαι τάρτάριον· ὡς οὕτως εἶναί πως ῥηθῆναι, δένδρου τούτου ἀλυσιτελοῦς ἐκκεκομμένου ἀντιφυῆναι τὸν μέγαν Νικηφόρον, δένδρον ζωῆς, αἴτιον δὲ τῷ Σαπρικίῳ, δένδρῳ τῷ ἀπευκταίας ἐκτομῆς, ὅτι μὴ ξύλον ἦν πεφυτευμένον παρὰ τὰς διεξόδους τῶν τοῦ Θεοῦ ὑδάτων, οἷα μηδὲ ζῶν ἀξίως τοῦ ἁγιωτάτου βαπτίσματος, δι' οὗ ἔμελλε δοῦναι τὸν καρπὸν αὐτνῦ ἐν καῖρῷ, καθ' ὃν καὶ ἐχρῆν καὶ ἐξῆν.

κβ'. Ὅθεν ποριστέον ἐκ τῶν εἰρημένων, ὅτι σκάνδαλα σεως ἄκρας ἔργον ἐστὶ, λύειν μὲν τὰ σκάνδαλα εὐαγγελικῶς, εὐλαβεῖσθαι δὲ, μὴ [τῇ] πρὸς τοὺς B ἐσκανδαλισμένους ἀκαίρῳ προσενέξει ἢ ἑαυτὸν βλάψῃ τις ἢ ἕτερον, ᾧτινι ἐπὶ ἁγιασμοῦ πραγματείᾳ προσήνεκται. Οὐ δήπου γὰρ πάντως ἔχομεν θαῤῥεῖν, ὡς, εἰ πεσούμεθα, σωθησόμεθα. Ὁ δὴ τῷ μεγάλῳ μάρτυρι Νικηφόρῳ οὐ τύχης λόγῳ σννέπεσεν, ἀλλὰ πεφιλοτίμηται πρὸς Θεοῦ, ἀπωσαμένου μὲν τὸν φαυλεπίφαυλον πρεσβύτερον, ὡς μὴ ἐπάξιον διεγνωσμένον τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δεξιωσαμένου δὲ τὸν ἅγιον λαϊκὸν εἰς κληρονομίαν τοιούτου ἀγαθοῦ· ὃς οὐ πάρεργον, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν βασιλείαν εὕρηκεν, ἀλλ' προετοιμασάμενος ἐπιδεξίως καὶ εὐμεθόδως εἰς ἔργον σωτήριον. Οὐ γὰρ ἔλαθε δήπου ἐκεῖνον, ὅτι μάρτυρι σπενδόμενος εἰς ἐπήκοον θεραπευτῶν δαιμονίων, συλληφθήσεται καὶ ἀπαχθήσεται, πεισόμενος δεινὰ ὑπὲρ τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως· ἀλλὰ προειδὼς καὶ αὐτὸ συνελογίσατο, δυοῖν C θάτερον αὐτῷ γενήσεσθαι· ἢ φιλίαν εὑρέσθαι καταπραξάμενον, γενέσθαι τὸν ἐχθρὸν πρὸς αὐτοῦ, καὶ οὕτω κληρονομῆσαι μαρτυρικῆς εὐχῆς καὶ περισωθῆναι· ἢ διαπεσὼν τῆς ἐλπίδος στέξαι καὶ τὸ ἄλλως ἐπισυμβησόμενον ἐν Θεῷ. Καὶ δὴ γέγονεν εἰς αὐτὸν οὕτως ἑτοιμασθέντα εἰς ἀτάραχον τὸ μέγα θεῖον καλὸν, καὶ τὸν τοῦ Σαπρικίου στέφανον ἐνόδιος ἀνελάβετο παρευδοκιμησάμενος τὸν ἀνέξιον.

κγ'. Μενοῦν γε δύο στεφάνους, ἕνα μὲν τὸν ἕνεκεν ἀγάπης, ὃν εἶχεν ἂν « ἀμνησικακίας » χάριν, ἕτερον δὲ διὰ τὸ μαρτύριον, ἥρπασεν, ἅμα τῷ ξίφει μὲν τὸν τράχηλον, τοῖς δὲ στεφάνοις τὴν κεφαλὴν ὑποθέμενος, καὶ ἄρας τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, καθότι καὶ ἠκολούθησεν αὐτῷ εὐαγγελικῶς· ὅπερ ἀπηνήνατο ποιῆσαι ὁ τὸ καλὸν κακῶς ποιῶν Σαπρίκιος, ἀράμενος μὲν σταυρὸν ὡς ἐν ὀρθότητι, οὐ μὴν D κατόπιν τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ, τοῦ τῆς ἀγάπης Θεοῦ, ἐλθὼν ἀκολουθικῶς, ὅτι μηδὲ ἠγάπα τὸν πλησίον, καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ φορτικότητι καὶ ἀδυναμίᾳ τινὸς ἀποτελέσματος, ἀλλὰ εὐκολίᾳ, ἧς οὐδὲν ἂν γένοιτο ἀφελέστερον. Ἐχρῆν γὰρ τὸν τοῦ μίσους ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καὶ δι' αὐτὸ θεράποντα τοῦ ἀρχεκάκου, εἰπεῖν μόνον τό· « Ὁ Θεὸς ἐλεήσαι σε, ὦ ἀδελφὲ, » κατ' ἐνδιάθετον, καὶ αὐτίκα στεφανίτην παραστῆναι τῷ Θεῷ, οὐ μὴν ἀγωνισάμενον μακρὰ κατὰ πρόφασιν ἀγάπης της πρὸς τὸν Θεὸν, ὃν κατ' οὐδένα, ὡς ἔοικε, λόγον ἐώρακεν, εἶτα καὶ ἀπαγόμενον εἰς τελείωσιν, ὀκνῆσαι μὲν αὐτῆς μεταδοῦναι

δυσωποῦντι καὶ γονυκλιτοῦντι καὶ κατακύ- A
ἐς προσκύνησιν, ὑπακοῦσαι δὲ τῷ δαίμονι
ντι λόγῳ ὑποβολῆς, καιρὸν εἶναι αὐτίκα νῦν
εῖν τοῦ ἐχθροῦ τὴν κεφαλήν, καὶ οὕτω τῆς
ῆς ἐπάρατον ἀνθελέσθαι τὴν ἐνταῦθα βιοτήν,
ὸς τῷ λιμένι ναυαγῆσαι, καὶ ὅτε ταῖς τοῦ
ἱσου πύλαις ἔγγισε, παρὰ θύρας, ὅ φασιν,
ἀφέμενον τῷ ἐχθρῷ Νικηφόρῳ, εἰσδραμεῖν
τὴν τοῦ Θεοῦ δόξαν θεάσασθαι· ὑπεκστάντα
ῆς οὐρανοβάμονος κλίμακος τῷ θεοφιλῶς
ἀετῷ Νικηφόρῳ, ἑαυτῷ δὲ ὡς γεωχαρες
ον εἰπεῖν) βουγαίῳ, εἴτ' οὖν βοσκήματι γῆς
ιμένῳ τὸ κατάγαιον, καὶ τοῖς κάτω ἐναπο-
α, μὴ ἔχοντα μηδὲ ἀναβλέπειν ἀτενῶς εἰς
ρανόν· ὀπηνίκα καὶ οἱ δήμιοι οὐκ ἂν ἔσχον μὴ
μάσαι, ὅπως οὐχὶ ἀντάλλαγμα λυτρώσεως B
δικαίας, ἀλλὰ ὀλεθρίου, τὸν φιλόχριστον Νι-
ν παραδόμενος ὁ Σαπρίκιος ἐφόνα, δαιμόνων
ς. Ἐβαρύνθησαν δὲ ἂν ἐκεῖνοι, καὶ ὅτι βλα-
ις ὁ κακὸς ἄνθρωπος τὰς φιλικὰς εὐλογίας
ο, καὶ τὰς ἱκεσίας ὕβρεσι, καὶ ὡς, φιλεῖν
τὸν δεσπότην Θεὸν, τὸν σύνδουλον ἐς τοσοῦτον
καὶ τύραννος ἀποβαίνει, μετάγων κατ' ἐκεί-
ν κατὰ τῆς κεφαλῆς ἀπόφασιν, μενοῦν γε
ου ἐξανάψας θυμοῦ, σώζουσαν μὲν τὸν προ-
ον θανεῖν, τὸν δὲ προδόντα διαβιβάζουσαν εἰς
πῦρ.

bus flexis inclinatusque ad oscula hujus exitus participeps fieret; aurem vero præbere dæmoni insidiose suadenti nunc esse tempus inimico ab homine declinandi. Quum enim hacce via in maledictionem incurrisset, huic vitæ æternam vitam posthabuit, naufragium ad portum fecit, foribusque paradisi jam proximus, a foribus, ut aiunt, deerravit, passus inimicum suum Nicephorum introrsum præcurrere, atque ibi gloriam Dei contemplari. Scilicet e scala pertinente ad cœlum excessit, quia, ut Nicephorus per divinum amorem in aquilam alta petentem conversus erat, sic ipse terrestribus deditus atque quodammodo terrestris ad subterranea quasi ad pastum adeo tendebat, iis tantum adhærebat, ut ne cœlum quidem recta intueri sustineret. Carnifices etiam non poterant non admirari quomodo Sapricius jam supplicio traditus compensaret amicitiæ pignora, non probi, sed pestiferi hominis instar, ad exemplumque dæmonum, exoptando necem Nicephori qui Christum diligebat. Ægre ferebant quod iste vir nequam maledictis amice dicta probrisque preces rependeret, quodque, cum Dominum Deum amare videretur, conservum tantopere odisset. Rex autem cœli, qui ex ira sic incensa ignem ipse susceperat, jam a Sapricio recessit, eumque, in locum Nicephori, quatiens caput repudiavit, quo nutu qui morti devotus erat salvus factus est, qui autem devoverat translatus in ignem æternum.

Παραπήξατε τοίνυν ὦ ἀδελφοὶ, τῇ καθ' ὑμᾶς
καὶ δένδρον τοῦτο παράδοξον, ἐκριζωθὲν C
τῳ δικαίως ἀξίνῃ τοῦ θείου κήπου, καὶ ἀπο-
ὲν αἰωνίῳ πυρὶ, ὅπερ αὐτῷ τῷ δαίμονι καὶ
είνου ἡτοίμασται. Καὶ τὸ τοιοῦτον φάκτον
τι δέλτοις φρενῶν ἐγγραφάμενοι, παραδέχε-
ν ἅπαντα ἄνθρωπον ζητοῦντα εὐχὴν, καὶ
ιγὴν, καὶ ἕνωσιν ἀνθρωπικὴν ἀτύρβαστον,
ότητα κοινωνικὴν, καὶ συνδρομὴν πολιτικὴν,
ίπτην, καὶ συγκατάβασιν, καὶ ἐπιείκειαν, καὶ
ητα, καὶ ἱλαρότητα, καὶ ἀσυλίαν, καὶ τὸ
τον, καὶ ἀνεπιβούλευτον, καὶ τὴν ἐς βίον
ησιν, ἐφ' οἷς δυνατὸν, καὶ ἐνδεχομένην συν-
ιν, καὶ ἔλεον, καὶ μετάδοσιν, ἔτι δὲ συναναι-
ν εἰρηκικὴν, δεξίωσιν ἀπάνουργον, κεφαλῆς
εὐλόγιστον, λαλιὰν εὐπαίδευτον, συνένεξιν
, συνδρομὴν ἀσκέλιστον, συνοικίαν ἀτάραχον
λογίαν χριστιανικὴν, τὸ ἀπανούργως εὐόμι- D
« ναὶ » καὶ τὸ « οὔ, » τὸ πρὸς ἀλήθειαν ἀρα-
τον, τὸ ἀνθρωπίνως κοινωνικὸν, τὸ ἀκακοῦρ-
λιτευτικὸν, τὸ ἐν συναλλάγμασιν ἄδολον, τὸ ἐν
σεσιν ἀτρεκὲς, τὸ ἐν δανείσμασιν ἢ ἀκερδὲς,
δευτέρῳ λόγῳ εὐδιακρίτως ὀλιγοκερδὲς, καὶ
ἄλλοις βίος ἐξαρτύεται ἥμερος, καὶ μὴ αἰσχύ-
ν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, καὶ εἰς Θεοῦ δένδρα
αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε πολυφόρα καὶ
κρπα, καὶ οἷα γλυκάζειν καὶ τέρπειν διὰ ἀγά-
κθ' ἣν ἠγαπημένα νεόφυτα τῷ Θεῷ ἐξοσιοῦν-
δόξαν αὐτοῦ ὑψοῦ ἀνατρέχοντα. Καὶ τοιοῦτοι
εἶς ἀποβαίνετε λόγῳ τελειώσεως, ὡς ἄνθρω-

24. Defigite igitur, fratres, vestra in memoria, arborem istam indignam merito securi excisam fuisse ad radices, jureque sepositam ex horto divino in ignem æternum, qui dæmoni et angelis ejus paratus est. Quod cum in memoribus mentis vestræ tabulis impressum erit, virum acceptabilem ducite quicunque requiret orationem, concordiam, communionem absque tumultu, amorem unde communio, consensum in publicis rebus, charitatem, obsequium, modestiam, comitatem, hilaritatem et securitatem; qui nec dissimulabit, nec insidiabitur; qui res vitæ componet quantum poterit; opitulabitur si opus erit, miserabitur et de suo dabit; qui societatem cum fratribus inibit pacificam, dextram porriget innoxiam, ipso capitis nutu sincerus erit. Qui in sermone ingenuus et in commercio urbanus videbitur, neque concurrentem supplantabit, neque contubernales vexabit, sed, ut Christianum decet, in colloquendo affabilem, in conversando simplicem se præstabit; qui præter *ita* vel *non* nihil adjiciet, et a læsa veritate prorsus abhorrebit; qui in civilibus rebus officiosus, in publicis innocuus, in exercenda mercatura fraudis invenietur expers; qui fenerata ex pecunia mercedem vel nullam vel saltem bene modicam exiget, ita ut qui mutuatus erit sibi comparet ex reliquis victum facilem nec filio Dei indecorum. Simili modo et vos, ut arbores Dei, crescite et exuberate fructibus ut multis, ita jucundis, suavibusque et dulcibus per amo-

rem. Amor enim causa est cur neophyti a Deo dilecti sancti fiant, et sursum in gloriam ejus evolent. Nunc autem discedite, jam exacto sermone, quales illi Dei viri quos sanctus Baptista solet collocare apud Deum, ut paradiso ejus fruantur.

25. Quod si quis, utpote futuri inscius,cavet ne alter Sapricius sibi infensus alicubi lateat,timetque de congressus cum illo adeo non ipse in cœlum advocetur, ut contra in inferis pede lapsus dispereat, nolite viro ineptam et dementem ignaviam objicere, sed contra toto corde orate ut occumbat Sapricius novus his Nicephori artibus quas modo exposui. Si inde contingit ut, ex universa benedictione quæ post Adamum creatum pronuntiata est, et paradisus incolis frequentetur (1), et arboribus divinis crescant cum frondes comantes, tum fructus Deo jucundi, omnia penes nos erunt bona, superque accedet auxilium Dei qui continuo in singulis convertendis tantum elaborat ut sæpissime vel invitos servet atque in gloriam recipiat, quippe qui sit omnino bonus, amatorque animarum et idcirco laude dignus in æternum. Amen.

A ποι τοῦ Θεοῦ, ὁποίους ὁ ἁγιώτατος Βαπτιστὴς φιλεῖ ἐγγίζειν τῷ Θεῷ εἰς παραδείσου ἀπόλαυσιν.

κε'. Εἴ δέ τις ἄνθρωπος ὢν ἀπροόρατος τοῦ μέλλοντος εὐλαβεῖται, μή που Σαπρίκιόν τινα ὑποκαθήμενον ἔχῃ ἐχθρὸν, καὶ δέδιε, μὴ καὶ περιτυχὼν αὐτῷ οὐ πρὸς Θεὸν ἀναπεμφθήσεται, ἀλλ' εἰς ᾅδου κατολισθήσας ἐξολεῖται, ἄφετε μέμφεσθαι τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον τῆς ἐκλήγου καὶ ἀσυνέτου δειλίας· εὔχεσθε δὲ ὁλοψύχως ἐξολέσθαι πάλιν τὸν Σαπρίκιον διὰ τῆς Νικηφόρου μεθόδου, ἣν ἐν τοῖς παροῦσιν ἐξεθέμεθα. Οὕτω γὰρ [εἰ] ἀπὸ τῆς Ἀδαμιαίας ἀφρήσιασαμένης [εὐλογίας], δι' ἧς καὶ ὁ παράδεισος οἰκίζεται, καὶ τὰ θεῖα δένδρα φυτηκομοῦνται εἰς καὶ καρποτρόφον αὔξην καὶ θεοφιλῆ, ἀγαθὰ ἔσται τὰ πάντα, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βοήθεια πρὸς ἡμῖν γενήσεται· ὃς τὴν ἑκάστων ἐπιστροφὴν ἐνδελεχῶς εἰς τοσοῦτον πραγματεύεται, ὡς καὶ ἄκοντας ἡμᾶς ἐν πολλοῖς περισώζειν εἰς δόξαν αὐτοῦ, παναγάθου ὄντος, καὶ φιλοψύχου, καὶ δι' αὐτὸ εὐλογητοῦ εἰς αἰῶνας. Ἀμήν.

(1) Scilicet : *Crescite et multiplicamini* (Gen., I, 28 ; VIII, 17).

EJUSDEM
IN SANCTAM QUADRAGESIMAM
ORATIO II.

Ejusdem Thessalonici metropolitæ in sanctam Quadragesimam oratio præparatoria.

1. Bene scio vos, fratres, spiritualis causa negotii, propterque lucrum ad Deum exinde proveniens, festinantes et nunc ad hanc divinam virtutis officinam properare, mutaturos, sive commutaturos merces, quales amat qui Dei negotia gerit homo, cujus pars est zelotes et imitator, necnon discipulus, præsertim autem magister, evangelicus paterfamilias, qui, venditis omnibus quæ possidebat,pretiosam margaritam emit. Et sic quidem, propter hoc, ad divinam ædem venitis, exinde a nobis, quasi divitibus, accepturi quæ vobis ad expeditam negotiationem utilia sunt, ut talibus, tanquam fenerati, locupletes, spiritualem mercaturam sedulo exerceatis,et ea quæ Deo Deique servis sunt chara,copiosissime comparetis. Ego vero, et si divinis non abundans, sed quantum decet lucri cupidus, sacrum talentum pratis deponere nolens, sed illud, boni nummularii instar,utiliter administrare, fructumque mihi convenientem ex pilo percipere quærens, tanquam non verens ratio-

C Τοῦ αὐτοῦ μητροπολίτου Θεσσαλονίκης λόγος προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

α'. Εὖ οἶδα, ὅτι ἐμπορίας χάριν πνευματικῆς, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ νόμῳ τοῦ ἐντεῦθεν κατὰ Θεὸν κέρδους, φοιτᾶτε καὶ νῦν εἰς τὸ θεῖον τοῦτο τῆς ἀρετῆς ἐργαστήριον, ἀλλάξοντες, εἶτ' οὖν συναλλάξοντες ἀγώγιμα, ὁποῖα φιλεῖ ὁ τὰ τοῦ Θεοῦ πραγματευόμενος ἄνθρωπος, οὗ καὶ μέρος καὶ ζηλωτὴς καὶ μιμητὴς, ῥητέον δ', ὅτι καὶ μαθητὴς, ἄλλως δὲ ἄρα καὶ διδάσκαλος ὁ εὐαγγελικὸς οἰκοδεσπότης ὃς διαπωλήσας ἅπαντα, ὅσα ὑπῆρχεν αὐτῷ, τὸν πολύτιμον μαργαρίτην ἐπρίατο. Καὶ οὕτω μὲν καὶ διὰ τοῦτο ὑμεῖς ἥκετε εἰς τὸ θεῖον τοῦτο ἀνάκτορον, ληψόμενοι ἐντεῦθεν ἐξ ἡμῶν, ὡς οἷα βαρυπλούτων, τὰ ὑμῖν εἰς τὴν προκειμένην εὐσταλῶς ἐμπορίαν χρήσιμα, D ἵνα διὰ τῶν τοιούτων ὡς οἷα καὶ δανεισμάτων μεθοδευθείητε εἰς τὸ ψυχικὸν ἐμπόρευμα, καὶ πλουτισθείητε τὰ φίλα καὶ τῷ Θεῷ καὶ τοῖς αὐτὸν θεραπεύουσιν. Ἐγὼ δὲ, εἰ καὶ μὴ τὰ θεῖα εὐπεριουσίαστος, ἀλλ' οὖν φιλοκερδὴς ὢν ἐν δέοντι, καὶ τὸ ἱερὸν τάλαντον ἀπαναινόμενος δωρεὰν καταβάλλεσθαι, ζητῶν δὲ ἀγαθοῦ τραπεζίτου δίκην αὐτὸ διαχειρί-

καὶ τόκον αὐτοῦ ἀπολαμβάνειν ἐμοὶ ἀρέ- A num inquisitorem,nisi centesimas aut duplum,sed
οἶα μὴ εὐλαβούμενος τὸν λογιστεύοντα, εἰ et multo majora repetam ad lucrum, non ita facile
ιστὰς ἢ ἡμιολίας, ἀλλὰ πολλῷ πλείω τού- consentirem tradere quæsitum.Operam autem dabo
τιτῶ εἰς κέρδος, οὐκ ἂν οὕτω ῥᾳδίως πει- ut illud, si non continuo, saltem post breve tem-
ἐκδοῦναι τὸ ζητούμενον. Ἀκριβώσομαι δὲ pus,accipiam, et commodum mihi, capiti fœnerato
λαβεῖν, εἰ καὶ μὴ αὐτίκα, ὅμως δ' οὖν μετ' superaddatur, quasi caput summæ fœneratæ,gravi
αὶ ὠφέλειάν μοι τῷ ἀρχαίῳ προσεπιδοθῇ- necessario vos onerans multa, nisi hoc præstetis.
ἐστὶ καὶ τόκον ἐπὶ τῷ κεφαλαίῳ τοῦ δανείσ- Et hoc est mihi præceptum, quod assumunt in
πιβαρύνων ὑμᾶς καὶ ἀνάγκῃ ἐπαχθοῦς προστί- se qui divinas exhortationes pro nihilo habent.
μὴ οὕτω ποιήσετε. Καὶ ἔστι μοι ἐκεῖνο ἡ ἐντολή, ἣν ἐνιφορτίζονται οἱ τὰς θείας παραινέσεις τιθέμε-
οὐδέν.

τοίνυν οὕτως ἐκουσιάζεσθε λαβεῖν, ἃ ζη- 2. Si ergo sic libenter vultis accipere quæ quæ-
λῶς καὶ ἐπιτυχῶς ὑμῖν τὰ τῆς ὁδοῦ ἤνυ- ritis, bene feliciterque vobis iter paractum est; si
δὲ ἄλλως ὀχλήσαντες ἦλθετε τὸ πνευματι- vero turbulenti ad spiritalem thesaurum venitis,
ιεῖον, εἰς μάτην θυροκρουστεῖτε. Καὶ ἰδοὺ ὁ portam frustra pulsatis. Ecce ego spiritalis the-
νεῦμα ταμιουχῶν ἐγὼ λέγω ὑμῖν, ὡς « Οὐκ sauri administrator vobis dico : « Nescio vos [1], »
ἰς. » Ἀλλὰ γὰρ αἰσθάνομαι ὑμῶν κατατιθε- B Sed animadverto vos esse paratos, si quæsitum
ἅπερ ἐκδανεισθῇ τὸ ὑμῖν ζητούμενον, αὐτό τε vobis fœneretur, ipsum, non multo post, æquo
πολὺ προσενεγκεῖν τὸ κεφάλαιον ἀκριβεῖ ζυγῷ, pondere, quod est secundum justitiam, fœneratum
δικαιοσύνην, καὶ τοῦ ἐκεῖθεν καρπώματος οὐκ caput, et fœnoris exinde parti non parvam exube-
περίσσευμα. rantiam afferre.

ἦπου δὲ καὶ πολλαπλάσιον καὶ ἐπὶ τούτοις 3. Nedum autem multiplex super his aperiam
τὸ παρ' ἐμοὶ γλωσσόκομον, καὶ προφέρω quod est juxta me repositorium, profero nummos
οὔτε κίβδηλα, οὔτε εἰκόνι γεγραμμένα μὴ nec adulteratos, nec alia quam regia imagine si-
, καὶ εὖ δὲ κεκωδωνισμένα, καὶ λήψεσθε gnatos, sed bene probatos, et accipietis eos, et
ἐμπωλοῦντες κερδήσετε, οὐ τὸν ἐκ Σάρδεων negotiantes lucrifacietis non electrum quod dici-
ι ἤλεκτρον, οὐδὲ τὰ Ἰνδικὰ χρυσία, οὐδ' tur Sardicum, neque Indicum aurum, neque aliud
κάτω τύρβης, περὶ ἣν τρίβονται οἱ τῆς γῆς quid de turba terrestri, circa quam exagitantur
ι, ἀλλ' αὐτὴν βασιλείαν οὐρανῶν. Ἐντίθημι homines hujus terræ,sed ipsum cœlorum regnum.
εἰς νοῦν καὶ ὡς οὐκ ἐμὸν τὸ προβεβλημένον Injicio autem vobis in mentem, non quasi meum,
καὶ ἀργύριον, καὶ ὅλως εἰπεῖν τὸ ἐκδανει- propositum aurum et argentum, et, uno verbo,
ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, ὅς τοῦ κατ' C fœneratum,sed ipsius magni Dei, qui sui thesauri
σαυροῦ ταῦτα εἶναί φησιν, « Ἐμόν ἐστιν εἰ- dicit hæc esse : « Meum est, inquiens, aurum,
χρυσίον, καὶ ἐμὸν τὸ ἀργύριον, » ἀκολούθως et meum argentum [2], » ac cætera quæ conse-
ἂν ἄλλο σύστοιχον τούτοις. Καὶ τοῦτο ὑμῖν quenter his adjuncta sunt. Et hoc vobis in men-
θέμενος, παρακαλῶ, μὴ ψεῦσαί με τῆς tem ingerens, hortor, ut non me bona spe frau-
ἐλπίδος, μηδὲ ἀπατῆσαι τὸν οὕτω μεγάλα detis, neque tam magna fœnerantem decipia-
α, ἵνα μὴ καὶ ἐμὲ τῷ παμμεγίστῳ Δεσπότῃ tis ne me maximo Dominatori faciatis obnoxium,
οιήσητε, ὡς τὰ ἐκείνου, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, tanquam res ipsius,ut qui putarit,abjicientem,nec
έμενον, οὐδὲ ὑμεῖς ἀκατάγνωστοι μενεῖτε vos innocentes innoxiique maneatis. Prorsus enim
δεῖς. Πάνυ γὰρ φιλοκερδὴς ἐκεῖνος διέγνω- lucri cupidus ille dignoscitur, et ideo passim et
διὰ τοῦτο πανταχοῦ σπείρων καὶ εἰς πολ- apud multos seminat, neque vult vel minimam fœ-
ὶ μὴ ἐθέλων μηδὲ ψῆγμα τοῦ κατ' αὐτὸν nerati particulam frustra cadere, vel unum punc-
διεκπεσεῖν εἰς κενὸν μηδὲ κεραίαν μίαν γοῦν tum abrogari conventorum, quæ ad ipsum fœne-
κρηθῆναι τῶν συμφωνιῶν, ὅσαι ἀποτείνον- rantem spectant.
αὐτὸν δανείζοντα.

τι γοῦν ἀρέσκεσθε κἀνταῦθα, καὶ ἀναιτίους 4. Eo quod igitur assentientes,et vos et me con-
ς καὶ ἐμὲ τηρῆσαι διατείνεσθε, ὅτε τὸ μέ- D tenditis innoxios reddere, cum magna rationum
λογοθέτιον καὶ ὁ φρικτότατος ἐκλογισμὸς τῶν inquisitio terribilisque fiet supputatio Dominico-
ῶν δανεισμάτων γίνεται, καὶ τῆς ἐν τῷ rum fœnorum et nostræ operationis in vita cun-
κτηματείας ἡμῶν καὶ πάσης ἄλλης οἰκονο- ctæque alius œconomiæ, ecce, quæ quæritis, ac-
δοὺ λαμβάνετε τὰ ζητούμενα. Εἰσὶ δὲ αὐτὰ cipite. Sunt autem ipsæ regalis characteris ef-
οῦ χαράγματος ἐκτυπώματα, εἰκονίζοντος οὐ figies, non quasdam figuras mortales, quales ple-
τινας κεφαλὰς, ὁποίας τὰ τῶν ἐκ γῆς μετάλ- raque terræ metallorum effingunt, sed ipsius Dei,
ίω γράφουσιν, ἀλλ' αὐτοῦ Θεοῦ, τοῦ πάντων super omnia præstantis, formam experimentis :
ένου, ᾧ δῆ χαρακτῆρι προσέχοντες ἐκμα- cui characteri ipsi adhærentes, typum ediscimus,
τὸ τύπωμα, καὶ κατ' εἰκόνα τοῦ πρωτοτύπου et secundum imaginem prototypi fimus. Sacræ
ι. Ἱερὰ ταῦτα καὶ χρήματα καὶ κτήματα, sunt istæ divitiæ possessionesque, vel ut absque

[1] Matth. xxv. 12. [2] Joel III, 5.

tropo communiter dicam, negotia sacra : divinæ gemmæ sunt hæc fœnerata, quæ si ecclesiastica dicimus numismata, si bonum est ad exactam elocutionem, non tamen satis clarum : legis autem præscripta potius dicenda, quod evidentius magisque proprium. Salutares characteres, et non sane sicut isti damnabiles, de quibus pronuntiatur, quod a Deo avertant applicentque dæmoni. Quid non quod super omne venerandum est dico ? Deus illa finxit, Deus formavit : cujus etiam opus sunt illæ tabulæ digito Dei conscriptæ, de quibus observandum est, quod, si judicavit illas in arca deponendas, ad profunde significandum esse tunc abscondita posterioris divinæ manifestationis placita, hæc tamen in manifesto proposuit, eo quod ab illa antiqua umbra, ultimo sol veritatis illuxit.

5. Illius porro fœnerati quidquid ex Deo ipso est in lege et in Evangeliis loquente, et quidquid e servis ejus, multis, sapientiaque ac dono spiritali variis, in aurum ponendum est bene sonans, cui nulla scoria commiscetur. Etenim qui scriptoria fodiunt inveniuntque metalla, auream Deo consecrant participatiouem, eo quod rubiginem non recipit et ideo difficile corrumpitur ; argentum autem in secundam, licet ipsam divinam, materiam ablegarunt. Quæcunque vero artis opera, vel, ut ita dicam, numuli alienæ licet rectæ sectionis, nec aureo neque flammeo lucentis fulgore, nec argenti præbentis candorem, quem Deo, Patri luminum, tribuimus, hæc talia vobis in cætera metalla sunt accipienda, nec ipsa ad Deum inutilia vanaque negotia, sicut in divinis sapientes perspexerunt, qui ipsi de talibus metallis, ea bonis mercatoribus vendentes, multam perceperunt utilitatem.

6. Accipite ergo cum attentione sedula pro fœnerato fœnoreque, supradictis, ea quæ a Deo nos ipsius gazæ custodes dispensamus fœnerata; et primum habete charitatis talentum, quo sæpe vobis tradito, nescio an ex ipso, nempe infusso et abscondito et ita mendaciter aurum simulante, fructum acceperim; charitatis dico non fabricatæ, sinceræ, veracis, non curiosæ, non adulteratæ, quæ non est in specie nec in apparentia, sed interna, et in anima radicata, ita ut nulla violentia tempestatis eam lædere possit, ex horto divino qui in nobis est, avulsam ; charitatis, non illius quæ exterius subridet et in corde ditacerare meditatur amicum ; charitatis, quam Deus tribuit ac diligit, quæ est ex tota mente, corde et anima ; per quam cuncta in mundo produxit ; per quam unitur nobis, nos docens sic ad invicem uniri, tanquam partes et membra Dei, in unam cohærentiam societatemque coaptata.

7. Hanc vobis operantibus tota virtutum caterva præsto erit, ut alibi propriis demonstrationibus evidenter ostendimus. Ipsa, non secus ac prin-

A κοινῶς δὲ καὶ τροπῆς δίχα εἰπεῖν, πράγματ
κειμήλια τὰ δάνεια ταῦτα. Ἐκκλησιαστικὰ
σματα μὲν φάναι, εἰ καὶ καλὸν εἰς ὀρθολεξίαν
οὐ πάντῃ λαμπρόν. Νομοτεθήματα δὲ μᾶλλον
σαφέστερόν τε καὶ προσφυέστερον. Σωτήριο
κτῆρες καὶ οὐ δήπου κατὰ τοὺς ἐπιῤῥήτ
ἐπαγγελία Θεοῦ μὲν ἀφιστᾷν, κολλᾷν δὲ τῷ
Τί μὴ λέγω τὸ πάντων σεμνότερον ; Ὁ Θεὸς
ταῦτα, ὁ Θεὸς ἐτυπώσατο· οὗ ἔργον καὶ
ἐκεῖναι θεόγραφοι, ἐφ' ὧν ἐστι θεωρῆσαι, ὡ
ἐν κιβωτῷ ἐδικαίωσεν ἐκείνας ἐποτεθεῖσθα
σύμβολον ἐκεῖνο βαθὺ τοῦ κεκρυμμένα εἶ
τὰ τῆς ὕστερον θείας ἐπιφανείας, ἀλλὰ τα
εἰς ἐμφανὲς προέθετο, διὰ τὸ ἀπὸ παλα
τότε σκιᾶς ὕστερον ἀναλάμψαι τὸ τῆς ἀ
ἥλιον.

B ε'. Τούτου δὴ τοῦ δανείου ὅσα μὲν Θεοῦ
τοῦ καὶ ἐν νόμῳ καὶ ἐν Εὐαγγελίοις λαλοῦν
ὅσα τῶν αὐτοῦ θεραπόντων, τῶν καὶ πολλ
πολυειδῶν τὴν σοφίαν καὶ τὴν πνευματικὴν
εἰς χρυσίον θετέον εὔροιζον, ᾧ ῥύπος οὐδε
ταμέμικται. Καὶ γάρ τοι καὶ οἱ τὰ γράφικ
λοντες καὶ ἀνευρίσκοντες μέταλλα Θεῷ κα
τὴν χρυσέαν μετάληψιν, διὰ τὸ κατ' αὐτὴν οι
κὸν ἰοῦ τινος, καὶ διὰ τοῦτο φθορᾶς δυσέν
τὸν μέντοι ἄργυρον εἰς δευτερεύουσαν, θείαν
καὶ αὐτὴν, ὕλην ἀπέταξαν. Ὅσα δὲ κοπῆς ἐ
ὀρθῆς μήντοι τεχνάσματα, καὶ, ὡς οὕτως
κέρματα, μήτε χρύσεον στιβούσης καὶ οὔτ
γεον, μήτε φαινούσης πρὸς ἀργύρου λευκότ
Θεῷ ἀνατιθέαμεν, τῷ τῶν φῶτων Πατρὶ, ἐ
C τοιαῦτα εἰς λοιπὰ μέταλλα ἐκδεκτέον ὑμᾶς, οἱ
τῇ κατὰ Θεὸν ἀσύμφορα πράγματα καὶ ἀξύμβο
οἱ τὰ θεῖα σοφοὶ τεθεωρήκασιν, οἳ καὶ αὐτοὶ
τῶν τοιούτων μετάλλων ἀπώναντο, ἀγαθοῖς ἐ
αὐτὰ χειρίσαντες.

ς'. Παραλαμβάνετε δὴ μετὰ σκέψεως ἀκριβ
τε δανείῳ καὶ ἐπὶ τόκῳ, τοῖς ἀνατεταγμένοις
τοῦ Θεοῦ δι' ἡμῶν τῶν αὐτοῦ γαζοφυλάκων
καὶ ἔχετε πρῶτον ἰδοὺ τὸ « τῆς ἀγάπης »
τον, ὃ πολλάκις ἐκδοὺς ὑμῖν οὐκ οἶδα, εἰ ἀπ
αὐτοῦ, ὡς οἷα καταχωσθέντος καὶ ἀφανισθέν
οὕτω ψευσαμένου το χρύσεον, « ἀγάπης, » λέγ
ἀπραγματεύτου, τῆς ἀνυποκρίτου, τῆς ἀψευδο
ἀπεριέργου, τῆς ἀπαραποιήτου, τῆς μὴ ἐν τ
ματι καὶ ἐξεπιπολῆς, ἀλλ' ἐνδομύχου καὶ
D μένης ἐν ψυχῇ, ὡς μηδὲ μίαν ἀνάγκην λ
ἔχειν κατακαυχᾶσθαι αὐτῆς, ἀνασπωμένης
ἡμῖν θείου κήπου· « ἀγάπης, » τῆς μὴ π
μὲν γελώσης, τῇ δὲ καρδίᾳ μελετώσης διασ
φιλούμενον· « ἀγάπης, » ἣν ὁ Θεὸς καὶ παρ
καὶ φιλεῖ, τὴν ἐξ ὅλης διανοίας καὶ καρδίας
χῆς, δι' ἣν καὶ τὰ τῇδε πάντα παρήγαγε, δι'
ται ἡμῖν, διδάσκων οὕτω τὴν πρὸς ἀλλήλους
ὡς μέρη καὶ μέλη Θεοῦ ὄντας, εἰς μίαν συναρμ
μενα συμφυΐαν τε καὶ συνάφειαν.

ζ. Ταύτην πραγματευσαμένοις ὑμῖν ὁ
ὅμιλος τῶν ἀρετῶν ἐφέψεται, ὥς ἄλλοτε σαφῶ
ξαμεν διασκευασάμενοι. Αὕτη, ὅσα καὶ ἀρχὴ,

ίαν ἐν ὑμῖν ἐκφανεῖ. Ταύτην ὁ ἔχων εἰς
ορτηγεῖ τὰ τιμαλφέστατα. Οὐκ ἔφθη τις
ίπεῖν, καὶ συνεξεφωνήθη αὐτῇ ξύμπαν κα-
ίπτης παρεισδυομένης εἰς ψυχήν, συνεισέρ-
λοιπὸς ἅπας ὅμιλος ἀρετῶν. Εἰ δὲ αὐτὴ
κκέκλεισται, δῆλον ὅτι ἔρημος ἡ ψυχὴ
ντὸς ἀγαθοῦ.

υσις πρὸς τὸν Υἱὸν ἡ ἀγάπη, ἐπεὶ καὶ τῶν
ολῶν ἐκπληρωτική. « Εἰ γὰρ ἀγαπᾶτέ με, »
τὰς ἐντολὰς ἂν ἐποιεῖτε τὰς ἐμάς. » Οἰ-
ητι πρὸς τὸν Πατέρα κατά τό· « Ἀγαπηθή-
ὁ τοῦ Πατρός μου. » Ἀγαλλίασίς ἐστιν
ἡ ἀληθὴς χαρὰ κατὰ τό· « Εἰ ἠγαπᾶτέ με,
ν. » Μήτηρ αὕτη ἀρετῆς ἁπάσης, ὡς ἔτε-
καίρὸς οὐκ ἠγωνίσατο εἰς ἀπόδειξιν, ἀλλὰ
ως καὶ σαφῶς καὶ ἀναντιῤῥήτως ἔδειξε,
ἀρετῶν ἀλύσεως κρίκος ὁ πρῶτος, βαλβὶς
οῦ εἰς ἀρετήν, βαθμὶς προέχουσα τῆς εἰς
νόδου, εἰρήνης θεμέλιος, ἀταραξία ψυχῆς,
διώκτρια, καὶ τοσοῦτον, ὥστε εἴπερ αὕτη
οἰκουμένης ἐπολιτεύετο, οὐκ ἂν οὐδαμοῦ
τοῦ πολέμου μήτηρ, ἐπαῤῥησιάζετο, ἀλλ'
ἐν ὅπλοις πληθυσμοῦ ἀρότροις ἂν ἦν ἡμῖν
ζεσθαι καὶ οὐδ' ἂν ἐσμικρολογοῦντο οἱ
τες, λεπτοτομοῦντες ἐπὶ φόνοις τὸν σίδηρον.
ἂν, ὡς οὕτω φάναι, καὶ χάριν τοῖς τέκνοις
γῆ, ὅτι μὴ συχνὰ ἐκείνην πολυπραγμονοῦσι
χίζουσιν ἐπὶ σιδηρέοις μετάλλοις, οἷς οἱ ἐξ
αφθείρονται, ἀγάπης καὶ μόνης οἱ κατὰ
οἱ σκοποὶ, καὶ τὰ ἐπ' αὐτοῖς ἔργα, δι' ὧν
ι βίος. Ποῖα δὴ ταῦτα; Ἡ κατ' ἄνθρωπον
συμβίωσις, τὰ βουλευτήρια, οἱ νόμοι, τὰ
ια, τέχνη πᾶσα καὶ ἐπιστήμη, γάμοι, ἐμ-
πανηγύρεις, ὅσαι τε ἄλλως κερδῶαι, καὶ ὧν
ον προηγεῖται.
εως δῶρον ἡ ἀγάπη, καὶ ἐν αὐτῇ πρώτῃ
ν θεωρεῖται, δι' ἧς τὰ νεογνὰ οὐ μόνον ἐν
ς, ἀλλὰ καὶ ζώοις τοῖς ἄλλοις περιέπονται
πητικῶς, ὡς καὶ θάνατον αἱρετώτερον εἶναι
αμένοις, ἢπερ ἀποστερηθῆναι τῶν φιλτά-
ἄλλεταί τις ἀγάπη καὶ ἐν φυτοῖς, καὶ οἶ-
ὸ οἱ τὸ ἐν φοίνιξι τοῖς φυτοῖς καθιστορή-
ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἀῤῥενόθηλυ. Ἐνεωρεῖται
π' ἄνθρωπον πλάσει χυμὸς φίλιος ὁ κατὰ
τερ ἀναδιδομένου φοινίσσεται τοῖς αἰδουμέ-
πρόσωπον εἰς ὡραϊσμόν. Πάντως δὲ τὸ
φίλιον σύστοιχον ἀγάπῃ ἐστὶ, καθὰ συστοι-
αὶ ἡ ἀγάπη καὶ τὰ φιλικά· καὶ ὅτε δὲ
μ χαίρειν φαμὲν τὸ ὅμοιον λόγῳ καθολικῷ,
ὀίμαι κάνταῦθά τινά τινα ὑπολαλοῦμεν. Ἢ γὰρ
πητὸν ἡ χαρά; Καὶ ὁ παραδοὺς δὲ τό·
τοῦ εἶναι ἐφίεσθαι, » ἀγάπην τινὰ παρελά-
τῆς ἐφέσεως.
οὖν οὕτω θηριώδης, ὡς τὸ πάγκοινον
λὸν ἑαυτοῦ ἀπάγειν, καὶ ἐθέλειν μονάζειν,
χον τοῦ μήτε πολιτικὸς καὶ κοινωνικὸς εἶ-

A cipium, omne bonorum operum in vobis producet exercitium. Qui illam habet rem sane pretiosissimam possidebit. Non citius aliquis charitatem dixerit, quam cum ipsa consonuerit omne bonum. Charitate in animam intrante, ingreditur etiam omnis reliqua virtutum caterva. Si vero ipsa exinde excluditur, animam illam omni bono privatam esse manifestum est.

8. Ad unionem cum Filio perducit charitas, siquidem ejus mandatorum exsecutionem continet. « Si enim diligitis me, inquit, mandata mea custodietis [3]. » Familiaritatem cum Patre conciliat, juxta illud: « Diligetur a Patre meo [4]. » Exsultatio divina verumque gaudium est, secundum hoc: « Si diligeretis me, gauderetis [5]. » Hæc omnia virtutis B mater, sicut alia nobis occasio non caruit demonstrationibus, imo facile manifeste inconcusseque ostendit. Aureæ virtutum catenæ annulus primus, curriculi ad virtutem janua, ascensionis ad cœlum exordium, pacis fundamentum, animæ securitas, bellorum fugatrix, atque adeo, ut si per orbem terrarum regnaret, nullibi discordia, belli mater; vocem elevare posset, et, armorum abundantiæ loco, nobis aratrorum abundantia daretur, nec fabri parce præstarent ferrum, illud ad cædes minute excudentes. Haberet, ut ita dicam, filiis gratiam terra mater, quod non sæpe exagitarent et dissecarent eam ad invenienda ferrea, metalla, quibus ipsius fines corrumpuntur, solius charitatis recti fines ad vitam, operaque conformia quibus vita sustentatur. Quænam autem ista? Civilis hominum C societas, concilia, leges, scholæ, omnis ars et scientia, matrimonia, commercia, cœtus, quæ sunt alias utilis quibusque veneratio divina præest.

9. Naturæ donum est claritas, et in ea prima post Deum conspicitur, per quam recens nata non solum in hominibus, sed etiam in cæteris animalibus, amore ac sollicitudine circumdantur, ut mors potius eligeretur a parentibus, quam charissimæ prolis orbatio. Apparet etiam in plantis quædam charitas, et hoc noverunt qui in palmis, ut ita dicam, utrumque sexum agnoverunt. Videtur et in hominum formatione dilectionis humor ad sanguinem pertinens, quo salicnte pudibundis in decorem vultus rubescit. Omnino vero dilectio talis adhæret D charitati, quatenus conjunguntur charitas et deliciæ; et cum, universe loquendo, dicimus simile simili gaudere, hic quoque charitatem, puto, intendimus. Numquid enim ad dilectionem non pertinet gaudium? Et qui tradidit illud: « Omnia esse velle, » charitatem quandam per desiderium elocutus est.

10. Quis igitur adeo est ferus, ut hoc commune bonum a se projiciat et solus esse velit, ad ostendendum se non civilem nec socialem esse neque

[3] xiv, 15. [4] ibid. 21. [5] ibid. 28.

esse hominem? Civilitatis est amare sic que reda-
mari: unde manifestum, quod qui non amat, non
civilis est. Si non autem hoc, quomodo esset homo
proprie, et non tantum secundum formam, quam,
ex anili fabella, jocosi simii natura cupiens obtine-
re, incepto cecidit? Aliquid sociale habent aman-
tes; qui vero talis non est, is bene utique dici-
tur quidem solivagus: non autem male jocando
assereretur quod solitarius est agrestis. Cicurantur
et serpentes, et multi tales in biblicis historiis
occurrunt: non pauci autem hucusque man-
suefacti cernuntur. Quis adeo inhumanus fuerit ut
velit esse serpentibus ipsis pejor?

11. Zelatur charitas et ab ipsis sceleratis, in
quibus perverse agunt. Amant igitur illi, lubricus
quidem lasciviam, cædem autem ille qui semel
homo sanguinis esse voluit; furtum vero, qui cir-
ca furtum versatus est; et alii alia prava, sex-
centi sexcenta talia. Dico autem hic dilectionem
non peculiarem, non Deo amicam, non perfectam,
sed perversam et virtuti contrariam. Duplex enim
sicut charitas, ita dilectio. Unus quidem diligit
juxta legem quam Deus dedit et hoc cum Deo
nos docemus; alius autem diligit, sicut suggerit
adversarius, oppositam Deo legem statuens. Sic
etiam præter dicta diligit, qui simpliciter hunc
sensum corrumpit. Hoc autem non est proprie
charitas: non enim reprehenderetur. Diligit etiam
legum transgressor hujusmodi transgressionem:
sed non proprie diceretur habere charitatem: ge-
sticulat malitia deformis ante formosum, nomine
venerabili suam circumducens pravitatem, et hoc
nomine contradicens Deo, qui, juxta magnum Da-
vid, diligit quidem justitiam, odit autem iniquita-
tem, certe non diligit. Attamen ista demonstrant
charitatem rem esse prorsus amabilem, siquidem
perversi, suo nomine pudibundi, sub charitatis no-
mine se condant, et ad se eam, licet non possint
attrahere conentur. Felis imago est eorum unus-
quisque erocotam sibi non convenientem ferens;
aut jocosus simius, illustris esse volens, cum tu-
nica floribus varia circumdatur; unde, puto pro-
verbialiter blandiloqui eum « pulchrum » cogno-
minant.

12. Adhuc divine quidem diligimus, salubriter
recogitantes matrimonium quod Deus in primis
instituit, ipse sanctissime conjunxit, ipse bene-
dixit: cumque permansit illud protoplastorum con-
junctioni usque ad mortem, et non illegitime co-
pulatus est ille pulcher dualis, ex quo usque nunc
fraternitatis propinquitas servatur inter nos et in
honore habetur. Aliter autem diligunt, et non juxta
tale matrimonium, qui non prudentes aliena clau-
stra transgrediuntur, imo perrumpunt, vel aliter
sibi ruinam effodiunt. Ille quidem est amor bene-
dictus, et ideo sanctus, et finis ejus Deo charus,
fructus ventris jucundus, genus lucidum, nobilis
progenies. Secundus autem, qui non est juxta ma-

A ναι, καὶ οὐδὲ ἄνθρωπος; Ἡμερότητος
ἀγαπᾷν, καὶ οὕτως ἀνταγαπᾶσθαι· ὃ
ρὸν, ὡς ὁ μὴ ἀγαπῶν οὐδὲ ἥμερός ἐστιν.
τοῦτο, πῶς ἂν εἴη ἄνθρωπος ὁ κυρίως,
νον κατά γε σχῆμα, οὕπερ τυχεῖν κατὰ τὸ
μῦθον καὶ ἡ τοῦ γελοίου πιθήκου ἐθελήσ
ἐξήμβλωσε τὴν ἐγχείρησιν; Συναγελαστικ
οἱ ἀγαπῶντες. Ὁ δὲ μὴ τοιοῦτος λέγεται
τοῖς ὀρθῶς ὀνοματοθετοῦσι μονίας· οὐκ ἂ
πτοιτο ἀφυῶς, ὅτι μονιός ἐστιν ἄγριος.
ται καὶ ὄφεις, καὶ ἐμφωλοῦσι πολλοὶ το
βιβλιακαῖς ἱστορίαις· οὐκ ὀλίγοι δὲ καὶ
ἐξημερούμενοι βλέπονται. Τίς ἂν οὕτως εἴη
πος, ὡς ἀγαπᾷν εἶναι καὶ αὐτῶν ἀδέλτερε

ια'. Ζηλωτὸν ἡ ἀγάπη καὶ αὐτοῖς ἐ
B ἐφ' οἷς κακουργοῦσιν· ἀγαπῶσι γοῦν ἐκεῖ
καταφερὴς τὴν λαγνείαν, φόνον δὲ ὁ καθά
σας ἀνὴρ αἱμάτων εἶναι· καὶ τὴν κλεπτικ
αὐτὴν δεινός· καὶ ἄλλοι ἄλλα φαῦλα, μυ
μυρία ὅσα ἐκεῖνα. Λέγω δὲ ἀγαπᾷν ἐντα
κύριον, οὐ τὸ φίλον Θεῷ, οὐ τὸ πρὸς
ἀλλὰ τὸ διάστροφον καὶ τὸ ἐναρέτῳ ἀν
Διπλοῦν γὰρ, ὥσπερ ἡ ἀγάπη, οὕτω
ἀγαπᾷν. Ἀγαπᾷ τις, ὡς ὁ Θεὸς ἔθετο νό
σὺν Θεῷ ἡμεῖς διδάσκομεν· ἄλλος δέ τις
ὁ ἀντικείμενος ὑποτίθεται, ἀντινομοθετῶν
Οὕτω πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἀγαπᾷ καὶ
ἀδικῶν τὴν τοιαύτην διάθεσιν. Ἦν δὲ
κυρίως ἀγάπη· οὐ γὰρ ἂν ἐψέγετο. Ἀγ
νόμοις ἐπεμβαίνων τὴν τοιαύτην παραβ
ἂν δὲ εἴη κυριολεκτικῶς ἀγαπῶν· ἀλλὰ
C τὸ κατὰ κακίαν εἰδεχθὲς εἰς εὐπρόσωπον
σεμνῷ περιπέττων τὴν κατ' αὐτὸν μοχθ
τῷ Θεῷ ἀντονομάζων, ὃς παρὰ τῷ μεγά
ἀγαπᾷ μὲν τὴν δικαιοσύνην, τὴν δὲ ἀνο
οὐ μὴν ἀγαπᾷ. Καὶ ὅμως δηλοῦσι καὶ
ἀγάπην εἶναι πρᾶγμα παμφίλητον, εἴγε κ
νηροὶ τὴν κατ' αὐτοὺς αἰδούμενοι κλῆσι
χουσι τὴν ἀγάπην, καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τάττ
τὴν, εἰ καὶ μὴ δύνανται. Γαλῆ τις ἕκαστο
κροκωτὸν φοροῦσα μὴ πρέποντα· ἢ πίθη
λοῖος, ἐθέλων εἶναι περίβλεπτος, ὅτε
περιβέβληται, ἀφ' ὧν οἶμαι καὶ « καλὸ
προσονομάζουσιν οἱ παροιμιακῶς ὑποκοριζό

ιβ'. Ἔτι θείως μὲν ἀγαπῶμεν οἱ σῶα
D τὸν γάμον, ὃν ὁ Θεὸς ἐν πρώτοις ἔφηνεν,
ρώτατον ζεύξας, αὐτὸς εὐλογήσας· ὅτε κ
μεινεν ἐκεῖνος τῇ πρωτοπλάστῳ συζυγίᾳ
εἰς θάνατον, καὶ οὐκ ἐδυάσθη ἀθέσμως ὁ κα
νος συνδυασμὸς, ἐξ οὗ μέχρι καὶ νῦν τὸ
φότητα γνήσιον καὶ σώζεται ἐν ἡμῖν, καὶ
παῤῥησιάζεται. Ἄλλως δὲ ἀγαπῶσι, καὶ
τοιοῦτον γάμον, οἳ οὐκ ἔμφρονες φραγμ
ἀλλοτρίους ὑπερβαίνοντες, μήπού δὲ καὶ
τες, ἢ ἄλλως βοθρεύοντες ἑαυτοῖς ὄλεθρον.
ἐκεῖνο μὲν τὸ ἀγαπᾷν εὐλογητὸν, καὶ οὕτω
μένον, καὶ τὸ τέλος αὐτοῦ Θεῷ φίλον, κα
στρὸς ἡδὺς, γένος φωτεινὸν, γόνος εὐπαῤῥ

ιύτερον, τὸ μὴ κατὰ γάμον, εἰ καὶ εἰς ὄνομα
λεῖται γάμου, ἀλλ' οὖν ἑτεροίως διεκπίπτει,
θους προφαῖνον, καὶ τοὺς σκοτίους, καὶ τοὺς
ους, καὶ τοὺς ὑποβολιμαίους, καὶ ὅσα τοι-
οῦ μὴ νομίμου γάμου ἀποτελέσματα καὶ
κ. Οὗτος ὁ γάμος ὁ ἱερὸς. ὁ κατὰ νόμους, ὁ
ὸς, ὁ τῷ Θεῷ φίλος.

ίαιρὸς ἤδη πολὺς (ὑπὲρ ἐνιαυτοὺς γὰρ τού-
θλίβει με παρανομούμενος, πῇ μὲν τὴν κατ'
πῇ δὲ τὰ μετ' αὐτὸν διὰ ἀνθρώπων, οἳ ἀγα-
τὸ κατ' ἄνθρωπον ἐξωτερικὸν, μισοῦσι τὴν
ψυχὴν, ἐξοκέλλοντες ἀποτελεσματικῶς ἢ εἰς
λαίαν ἀδιάφορον μίξιν, ἢ εἰς τὸ Πλατωνικὸν
ν, οὗπερ βούλημα κοινὰ εἶναι τὰ πάντα, ἤδη
καὶ εἰς τὸ πάλαι ποτὲ Σκυθικόν. Σκύθαις
ισὶν, οὐδὲν ἐπεχωρίαζεν ἴδιον. ὅτι μὴ ξίφος καὶ
— οὐκ ἔστιν οὖν ἡμέρα μία, καθ' ἣν οὐκ
τρέχουσιν ἄνδρες τε καὶ γυναῖκες, ἀποκλαι-
ζυγομαχίας αὐτῶν καὶ παροιστρήσεις γάμου,
αὐτοὺς ὁ Θεὸς συνέζευξε. Διίσταται γυναι-
ρ, καὶ ἡ πόρνη κολλᾶται, ἡ ἀλλὰ χρεμετίζει
ννόμου κοίτης ἀλλοτρίας· καὶ ἐγὼ μανθάνω
λῶ μελαγχολῶν τὰ πολλὰ, καὶ ὁ ἀπόζυξ κερ-
καὶ καταπαίζει μοῦ, στνεφαπτομένων αὐτῷ
υκίας καὶ τῶν συμφατριαζόντων. Καὶ ὁ σεμ-
σαλονίκης, ὁ πολυπροσκύνητος, ἐνταῦθα μι-
αὶ καταπτύεται, καὶ παίεται κατὰ κόρρης.
ὐκ οἶμαι, τηνικαῦτα (εἰ μὴ ὁ τοῦ γάμου
της Κύριος ἐγγελᾷ, τοὺς τοιούτους ἐμβρι-
ς) αὖθις ἑτέρωθεν ἀνὴρ ἀναφαίνεται καταβο-
τῆς γυναικὸς, ὡς ἀποζυγείσης, καὶ οὐ μό-
ταμόνας ἔξω αὐτοῦ γενομένης εἰς τόπον χλόης
ου μὲν, ἐκείνῃ δὲ γλυκείας, καὶ ἐπὶ ὕδατος,
τῇ δοκούσης ἀναπαύσεως, ἀλλὰ καὶ προσβι-
ης, ἔνθα μὴ ἐπέτρεψεν ὁ Θεός. Καὶ θυμοῦ-
νταῦθα ἐγὼ, καὶ ὀχλῶ εἰς οὐδὲν ἀγαθὸν τέ-
εν ἀμηχανήσας καὶ ἀπογνοὺς τὴν τῶν πολλῶν
ιν, χρῶμαι κατὰ τῆς τοιαύτης νόσου φαρ-
ου μόνον πνευματικοῖς, ἀλλά που καὶ κοσμι-
ς, καὶ δοκῶ φορτικὸς διὰ πάντων.

ιὰ τί, διὰ τί οὐκ ὀρθῶς, ὦ ἀδελφοὶ, ἀγαπῶ-
τε ἡμᾶς αὐτοὺς, οὔτε τὸν ἀγάπῃ ἐπιστα-
θεόν; Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ κακοῦ χεί-
Ἔστω γὰρ, ὅτι περιφρονητέον τὴν Ἐκκλη-
ί δὴ μὴ ἀγαπῶμεν ἕκαστος ἑαυτὸν γοῦν, ὃ
τοῖς ἀλόγοις ἐμφαίνεται, ἅπερ ἀγαπῶσιν
ὡς ἐκ τῶν ὁρωμένων φαίνεται; Φεύγουσι γὰρ
ανα, καὶ τὰς πληγὰς ἐκκλίνουσι, καὶ σφαττό-
ορυβοῦσι. Ταῦτα δὲ πάντα φιλοσωμάτων ἴδια,
κτῆρες τοῦ ἀγαπᾷν ζῆν.

Ἄγε δὴ καὶ σὺ, ὦ τῆς γυναικὸς ἀνὴρ, ἀγάπα
υὲς, καὶ μὴ, ἀφιεὶς τὴν ὁμόζυγα, καὶ οὕτως
όμενος, ῥέμβου πλανωμενος, ὅπου τὸ τῆς
ἐπιθυμοῦν περιέλκει σε, ἵνα μὴ κακοῖς περι-
ἀπροόπτοις, ἅπερ οὐκ ἔστι διαφυγεῖν. Καὶ
ὦ γύναι, ἡ τὸν ἴδιον ἀποστέρξασα, πρὸς ἕτε-
ἀπονεύσασα, διδάσκου μὴ ἀποτέμνειν μὲν
ριακὴν κεφαλὴν σαυτῆς, ἑτέραν δὲ ἐφιστᾷν,
ἣ καὶ ἀπροσκόλλητον διὰ τὸ ἀνευλόγητον.

trimonium, licet in nomine matrimonii dicatur, sed alio declinet, præsagit nothos, et tenebrosos, et virgineos, et adulterinos, et quæcumque non ex legitimo matrimonio proveniunt origenes et nomina. Illud autem matrimonium est sacrum, quod juxta leges, quod civile, quod Deo gratum est.

13. Multum jam tempus est (ultra enim sex jam annos tribulat me quod extra legem fit, tum quoad principium, tum quoad ea quæ sequuntur illud per homines, qui diligentes in homine quod exterius, suam oderunt animam, funesta inclinatione deviantes sive in gregariam indistinctamque mistionem, sive jocum Platonicum, cujus consilium erat omnia esse communia, sive etiam antiquum Scytharum morem sequentes. Scythis enim dicunt nihil ex more fuisse proprium, nisi poculum et ensem), — non est igitur una dies, in qua non ad me currant viri ac mulieres, suas lamentes rixas atque bella matrimonii, cujus vinculo Deus illos conjugavit. Separatur vir ab uxore, et vel pellici adhæret, vel in legitimum aliorum lectum hinnit; et ego audio loquorque plerumque melancholicus, et conjux separatus me ludit ac irridet, auxiliantibus illi ad illudendum contribulibus. Et venerabilis Thessalonicæ, ille cui debentur salutationes multæ, ibi fere conspuitur et in maxilla percutitur! Et, non puto, tunc (nisi matrimonii legislator Dominus pro ludibrio talia minatur) rursum ex alia parte vir apparet clamoribus insequendo uxorem, veluti separatam, et non tantum seorsum, procul ab illo, diversam in locum pascuæ mortiferæ quidem, sed quæ videtur illi dulcis, et super aquam, quæ videtur illi refectionis, sed et productam, quo non permisit Deus. Et hic etiam irascor et importunus sum ad nullum bonum finem: unde infirmus et desperans multorum correctionem, adversus talem morbum utor remediis non tantum spiritualibus, sed et humanioribus, et in omnibus videor vix tolerandus.

14. Quare, fratres, quare non recte diligimus nec nos ipsos nec charitatis præsidem Deum? Est hoc malorum pessimum. Esto enim quod despicienda sit Ecclesia: cur autem unusquisque non semetipsum diligit, quod vel in brutis conspicitur animalibus, quæ seipsa diligunt, ut quotidie apparet? Persecutores namque fugiunt, vulnera devitant, et nocentia repellunt. Hæc autem omnia sese diligentium sunt propria, vitæque amoris signa.

15. Eia ergo tu, uxoris vir, quod tibi naturale est dilige, neque tuam deserens conjugem, et sic dimidio minutus, divageris passim, quo propellit animæ desiderium, ne malis incurras improvisis, quæ fugere non datur. Tu quoque mulier, tuum aversata conjugem et ad alium inclinata, disce non abscidere tui ipsius dominicum caput, ad præponendum aliud, quod, benedictionis defectu, nec cosptari nec consociari potest. Non enim aliquia

putet, et hoc cum juramento testor, se evasurum esse sive præsentem, sive futuram Dei iram, si quæ Deus conjunxit separat, et ita pulchrum conjugium, per quod semen juxta divinam benedictionem multiplicare vitam ordinatum est, inutile reddit.

A Μὴ γάρ τις οἰέσθω — ἔνορκος δὲ τοῦτό φημι — ἀποφυγεῖν τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τήν τε ἐν βίῳ καὶ τὴν ἐσύστερον, χωρίζων, ἅπερ ὁ Θεὸς ἥνωσε, καὶ οὕτω τὴν καλὴν συζυγίαν ἀχρειῶν, δι' ἧς τὸ κατ' εὐλογίαν θείαν σπέρμα τὸν βίον πληθύνειν τέτακται.

16. Quod autem me non minus consumit, et vitam meam conterit, et non solum vitalis sanguinis fluentum sugit et exprimit, sed fere me discerpit, sunt prolusiones, sive nuptiarum atria, conjungiorum prælibationes. More enim hic venerabili statuto, præambula nuptiarum providendi sancteque considerandi, ut nihil obstet quin recta via gradiatur utque tortuosa præcludantur, quidam sunt, qui peculiaris desiderii fluento provoluti, in abyssum inconvenientiæ quidem observatores projiciunt, curare vaneque speculari cessantes : ipsi vero copulant amantes, velut animalia gregaria, quibus nec ratio, nec lex, nec mos humanus est.

ις'. Ὁ δέ με οὐδὲν ἔλαττον ἐκτήκει, καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ ζωῆς παρατρώγει, καὶ ὀφέρπον οὐ μόνον ἐκμυζᾷ καὶ βδάλλει τοῦ ζωϊκοῦ αἵματος, ἀλλὰ καὶ μικροῦ διασπαράσσει με, τὰ προαύλια, εἴτε προτεμενίσματα τῶν γάμων εἰσί, τὰ τῶν συζυγιῶν πρωτόλεια. Ἔθους γὰρ ἐνταῦθα τεταγμένου σεβασμίου, ἐπιβλέπεσθαι τὰ πρὸ τῶν γάμων, καὶ ἱερῶς ἐκλογίζεσθαι, ὡς ὀρθὰ μὲν ὄντα εὐοδοῦσθαι τῇ παραχωρήσει, ἐστρεβλωμένα δέ γε ἀποκωλύεσθαι, εἰσί τινες, B οἳ ῥεύματι κατακυλιόμενοι ἐφέσεως ἰδιορρύθμου, εἰς ἀτοπίας βάραθρον τοὺς μὲν ἐπιτηρητὰς παρωθοῦνται, ἀφιέντες μελετᾷν καὶ μάτην σκέπτεσθαι· αὐτοὶ δὲ βιβάζουσι τοὺς ἐραστὰς ὡσεὶ καὶ ἀγελαῖα ζῶα, οἷς οὔτε λόγος, οὔτε νομος, οὔτε τρόπος ἀνθρωπικός.

17. Et ego nuper vidi meos concives in hoc ausos iniquitatem, quam nondum usque hodie vidi, nec etiam, sive de loco isto, sive de alio, didici. Assumptos enim virum quemdam ac mulierem disputantes, an benedicerentur, non procul ab urbe duxerunt, et, decepto simplice ignaroque sacerdote, divinam subripuerunt benedictionem istaque conjunxerunt animalia sine Deo, jugoque consueto ac vinculo canonico. Sic enim mihi vocare libet documenta scripta, quibus homines conjugaliter uniuntur. Ut autem hæc in notitiam mihi venerunt facto citius hujusmodi jugalibus obviam, conjunctionem que exprobravi, eheu! quantam impudentiam ex ignobilibus jugariis expertus sum! Postquam enim violenter clamaverunt minitarique nihil omiserunt, recentem legislationem allegaverunt hi novi canonistæ, quod « Semel aut bis cum pulsavissemus et sacrorum ministrum non audientem invenissemus, alio, quod volebamus quæsitum ivimus : » Aliquid dicentes simile, ut ita dicam, ac istud : « Fermento misto paneque parato, clibannm invenientes non convenientem, ad alium cucurrimus. » Homines clibani igne, de quo psalmi, vere digni! Hi vero quoque in aliquid multo pejus, saltem prorsus illicitum, præterea offenderunt. Mane quidem enim sponsalia facta sunt, et statim conjugium absconditum impletum est. Hoc abominandum ipsis ad horam sic raptum est : sic, contra omnes conamine facto, tropæum ante urbem statuerunt : sic contra regiam novellam juvenili festinatione egerunt, et acceleraverunt culpam, priusquam canon obsisteret eis. Et quidem putaverunt miseri, Deum, qui in ipsam abyssum, ac, si qui inferius est, oculo penetrat, se abscondi! Et oculum, cui nihil est opertum, existimaverunt se latere! Sed qui de cœlo prospicit, et vidit et cernit et indignatur.

ιζ'. Καὶ εἶδον ἐγὼ πρὸ βραχέων συμπολίτας ἐμοὺς τῶν ἐνταῦθα τολμήσαντας ἀνομίαν, ἣν οὔπω μέχρι καὶ τήμερον οὔτε εἶδον, οὔτε μὴν ἄλλως ἔμαθον οὔτε ἐν τοῖς ὧδε, οὐδὲ μὴν ἀλλαχοῦ. Διαλαβόντες γὰρ ἄνδρα τινὰ καὶ γυναῖκα λογομαχουμένους, εἰ εὐλογητέοι ἔσονται, ὑπεξήγαγον οὐ μακρὰν τῆς πόλεως, καὶ ἀπατήσαντες ἁπλοῦν ἱερέα καὶ ἀβαθῆ τὰ εἰς γνῶσιν, ἔκλεψαν τὴν θείαν εὐλογίαν, καὶ συνέζευξαν ζῶα ταῦτα Θεοῦ δίχα καὶ ζυγοῦ τοῦ συν- C ήθους καὶ ζυγοδέσμου κανονικοῦ. Οὕτω γὰρ καὶ ἐγὼ καλεῖν ἐθέλω τὰ γραπτὰ τυπώματα, δι' ὧν συνδεσμοῦνται γαμικῶς ἄνθρωποι. Ὡς δὲ εἰς γνῶσιν ἦλθον ἐμοὶ ταῦτα, τῷ τάχα τοῖς τοιούτοις ἐπισταμένοις ζευγαρίοις, καὶ ἐμέμψάμην τὴν ζεῦξιν, ὤμοι τῆς ἀναιδείας! ἧς ἐπειράθην ἐκ φαύλων ζευγηλατῶν. Ἐγκραγόντες γὰρ πρὸς θράσος, καὶ οὐδὲ ἀπειλήσασθαι κατοκνήσαντες, εἶτα καὶ θεσμοθεσίαν νεαρὰν ἐξεφώνησαν οἱ καινοὶ κανονισταί, ὅτι « Καὶ ἅπαξ καὶ δὶς κοπιάσαντες, καὶ τὸν ἱερολόγον μὴ ὑπακούοντα ἐξευρηκότες, ἀπηρτήσαμεν ἄλλως, ὅπερ ἠθέλομεν, « ὅμοιόν τι φάμενοι, ὡς ἐὰν εἶκον, ὅτι « Φυρασάμενοι ξύμην, καὶ ἀρτοποιήσαντες, εἶτα κλιβάνῳ περιτετυχηκότες οὐκ ἀρέσκοντι, μετεκηδήσαμεν εἰς ἕτερον. » Ἄνθρωποι οὗτοι κλιβάνου πυρὸς ψαλμικοῦ ἄξιοι. Οἱ δὲ καί τι χεῖρον πολλῷ D συνέπταισαν, μενοῦν γε ἄθεσμον εἰς τὸ παράπαν. Πρωὶ μὲν γὰρ ἡ μνηστεία ἐτελέσθη, αὐθωρὸν δὲ καὶ ὁ γάμος ἐγκρυφιασθεὶς ἐπληρώθη. Τοῦτο δὴ τὸ ἀποτρόπαιον οὕτως αὐτοῖς ἡρπάγη, τὰ τῆς ὥρας· οὕτω κατὰ τῶν κανόνων σπουδάσαντες, ἔστησαν πρὸ τῆς πόλεως τρόπαιον· οὕτω κατὰ τῆς βασιλικῆς νεαρᾶς ἐνεανιεύσαντο σπεύσαντες, καὶ ἐτάχυναν τὴν ἁμαρτίαν, μὴ καὶ φθάσας ὁ κανὼν ἀντιπράξῃ αὐτοῖς. Καὶ ἔδοξαν μὲν οἱ ἐλεεινοὶ κρυβῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ εἰς ἄβυσσον αὐτὴν, καὶ εἴ τί που κατωτέρω, τῷ βλέμματί ἐμβαθύνοντος· καὶ λαθεῖν τὸν ἀλάθητον ἐνόμισαν ὀφθαλμόν. Ὁ δὲ προκύπτων ἀπ' οὐρανοῦ, καὶ εἶδε καὶ βλέπει καὶ ἀγανακτεῖ

ιη'. Καὶ τὸ ἐφεξῆς ὀκνῶ λέγειν. Ὁ δέ με μικροῦ παρέδραμεν· ἐκεγχόμενος ὁ ἐν τῷ τοιούτῳ κακῷ θερμότερος τοῦ κόσμου ἄνθρωπος, καὶ ὑπὸ τῶν περιεστώτων τῆς ἐκκλησίας τέκνων ἀγχόμενος εἰς πρόϊγμα, διαλογικὸν ἐξανοίγει τὸ στόμα εἰς χάσμα καὶ πλατὺ καὶ βαθύ. Καὶ κατὰ θυμομαχίαν ἀνατείνας τὼ χεῖρε, καὶ τῇ μὲν δακτύλῳ ἀψάμενος τοῦ κάτω στοιχείου τῶν ὀδόντων, τῇ δὲ ἑτέρᾳ τοῦ ὑπερκειμένου, καὶ μύζων βαρὺ, ἐνεδείκνυτο ἐθέλειν σχίσαι, καὶ οὕτως ἀνευρῦναι τὸν ἄνω λάκκον εἰς πλέον τρῦ φυσικοῦ, ἵνα ἔχῃ ποταμοὺς ἐκεῖθεν ἐξερεύγεσθαι ἁμαρτημάτων παπαδικῶν. Καὶ εἰς τοσοῦτον ἐνδεικτικῶς αἰνιξάμενος, εἶτα συνέκλεισε μὲν τὰς τῆς βλασφημίας πυλας. Ἐξουδένωσε δὲ ὁ μέγας ἄνθρωπος τὸ ταπεινὸν τοῦ Θεοῦ λάχος, ἀλαζονευσάμενος διαῤῥήδην, ὡ, εἰ μὴ ὁ δοὺξ ἤθροισεν οὐκ ἂν οὐδὲ λιτηξίωσεν εἰς ὄψιν τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἐλθεῖν. Οὕτω κατὰ τῆς Ἐκκλησίας ὑψηλὸς, ὁ πρὸς ἀκρίβειαν οὐκ εὐώνυμος ἄνθρωπος, οὕτω περιφανὴς ὁ μέχρι τότε ἡμῖν ἀφανής.

ιθ'. Οὕτως οἱ τοῦ Θεοῦ δοκοῦντες εἶναι ἀγαπῶσι τοὺς ἀληθῶς τοῦ Θεοῦ· οὕτως ἡ ἀγάπη νοθεύεται, οὕτως ἡ Ἐκκλησία τιμᾶται παρὰ τοῖς ἐν ἡμῖν δογματικοῖς, οἳ τὴν μὲν Ἐκκλησίαν τιμᾷν αὐχοῦσι καὶ σέβεσθαι, καὶ πρὸς αὐτῆς εἶναι, καὶ ἑτοίμως ἔχειν ὑπεραποθνήσκειν αὐτῆς, τοὺς δὲ ἐκκλησιαστικοὺς παρανοοῦντες ὥσεὶ καὶ οὐθὲν, συνεξουθενοῦσι καὶ τὰ ἐκκλησιαστικὰ, φιλοσοφοῦντες, ὡς ἀπροσδεὲς μὲν πάντων τῶν ἐπὶ γῆς· ἐπὶ γῆς δὲ καὶ οἱ ἐκκλησιαστικοὶ καὶ τὰ κατ' αὐτούς. Τί γοῦν ἀξιωτέον λόγου, φασὶν, ἀνθρώπους καὶ πράγματα ἐκκλησιῶν, ὧν ἀνθρώπων καὶ ὧν πραγμάτων οὐ προσδέεται ὁ Θεός; Ὦ χθαμαλοὶ οὗτοι φιλόσοφοι, ὦ ἰδιῶται, ὦ ἀνόητοι καὶ βραδεῖς τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ὑγιές! Εἶτα πόλεις μὲν καὶ νῆες κατὰ τὸν εἰπόντα οὐδέν εἰσιν, ἔρημοι ἀνδρῶν οὖσαι τῶν κατ' αὐτάς· ναὸς καὶ Ἐκκλησία Θεοῦ ἀπροσλόγιστα κατὰ τὸν θεῖον κλῆρον καὶ τὰ κατ' αὐτοὺς πράγματα.

κ'. Καὶ σὺ μὲν, ὦ κατάσοφιστὰ τοῦ γάμου προσλογίζῃ σεαυτὸν τῷ οἴκῳ σου, καὶ τὸ πᾶν ἐν αὐτῷ συλλέγεις εἶναι· καὶ ἀληθῶς λέγεις. Καὶ τὸν μὲν βαλόντα λίθον κατὰ τοῦ τοίχου, τοῦ σοὶ διαφέροντος, ὀλίγα μέμφῃ· τὸν δὲ κατὰ σοῦ τὴν βολὴν τολμήσαντα κρίνεις καὶ κατακρίνεις. Ἡμᾶς δὲ, τὴν Ἐκκλησίαν, τὸν Θεὸν ἀποστερεῖς τοῦ τοιούτου δικαίου· καὶ τὴν Ἐκκλησίαν σεμνύνων οἷς λέγεις, περιυβρίζεις τὴν αὐτὴν οἷς πράττεις, σεπτὸν μὲν εἶναι τὴν Ἐκκλησίαν ῥητορεύων, οὐ τοιοῦτον δὲ τὸ ἐκκλησιαστικὸν φῦλον. Ἀγνοεῖς ἄρα, ὅ τί ποτέ ἐστιν Ἐκκλησία. Οὐ νοεῖν μοι δοκεῖς, ὡς ἕτερον μέν τοι ὁ ναὸς πρός γε ἀκριβολογίαν, ἕτερον δὲ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ μὲν γὰρ κτίσμα τεχνικὸν, ἀφωρισμένον τῷ Θεῷ· ἡ δὲ σύγκλητος ἱερὰ κλητοὶ Θεῷ ἄνδρες, πρόβατα καλούμενα θεῷ κατ' ὄνομα. Ἐλεοῦμεν τοὺς κατὰ σὲ νοοῦντας ἄνθρωπε, οἰκτείρομεν τῆς ἐλαφρίας, θαυμάζομεν τῆς ἀκαίρου πεισμονῆς, μεμφόμεθα οἷς λυπεῖς τὸν Θεόν.

κα'. Οὐ μὴν ἀλλὰ οὕτως οἱ ἀμαθεῖς τὴν ἀγαπην ψεύδονται. Ἀλλ' ἡμεῖς τοῖς εἰδόσιν, ὁποῖόν τι

A 18. Jam ulteriora me piget dicere. Quod autem me fere præteriit: convictus, hic in hujusmodi malo calidior quam decet hominem, et a pueris ecclesiam circumstantibus ad suffocationem pœne compressus, os rationabile dilatabat in aperturam largam ac profundam; et certatim manus extendens, una quidem cum digito inferiorem dentium ordinem, alia vero superiorem tangens, monstrabat se findere velle sicque plusquam naturaliter, superiorem ampliare lacum, ut enormium peccatorum exinde fluvios evomere posset. Et sic ænigmatis interpretatione facta, protinus quidem blasphemiæ januas occlusit. Contempsit autem hic magnus homo humilem Dei sortem, manifeste jactitans se nisi dux coegisset, coram ecclesiasticis sistere vix dignaturum fuisse. Sic adversus Ecclesiam excelsus,
B hic non accurate pulchri nominis fuit homo; sic conspicuus, hic nobis hucusque obscurus.

19. Sic qui Dei videntur esse, diligunt eos qui Dei vere sunt; sic adulteratur charitas; sic Ecclesia honoratur a nostris dogmaticis, qui se gloriantur quidem Ecclesiam honorare ac venerari, et ad eam pertinere, et ad moriendum pro ea paratos esse, ecclesiasticos autem pro nihilo existimantes, etiam ecclesiastica nihili ducunt philosophice jactitantes omnibus quæ sunt super terram opus non esse: super terram autem esse et ecclesiasticos et ecclesiastica. Quid igitur, inquiunt, haberetur ratio de hominibus et de rebus ecclesiarum, quibus
C hominibus quibusque rebus non indiget Deus? o abjecti philosophi! o idiotæ! o insentati gravesque corde, nihil sani habentes! Deinceps urbes et naves juxta loquentem nihil sunt, absque hominibus in eis exsistentibus: templum et Ecclesia Dei, quoad divinum clerum et ea quæ spectant ad eos res sunt supervacuæ!

20. Et tu quidem, nuptiarum inimice, teipsum annumeras cum domo tua, totumque in ea esse concludis; et verum dicis. Et illum quidem qui jacit lapides contra murum, ad te pertinentem, paululum increpas: illum vero qui contra te ipsum jacuerit, judicas et condemnas. Nos autem, Ecclesiam, Deum tali justitia privas: et Ecclesiam honorans verbis, actibus injuriosis tractas, venera-
D bilem esse quidem dictitans Ecclesiam, non autem similiter ecclesiasticam tribum. Ignoras ergo quid tandem sit Ecclesia. Haud cogitare mihi videris, aliud quidem, ut proprie loquamur, templum, aliud autem Ecclesiam. Illud quidem enim est artificiosa constructio, Deo separata; illa vero sacer cœtus, homines Dei vocati, oves Dei nomine dictæ. Nos miseremus et illorum qui juxta te sentiunt, homo; miseremur levitatis, miramur inopportunam præsumptionem; ea quibus contristas Deum, vituperamus.

21. Non secus ignari charitatem mentiuntur. Sed nos scientibus quale sit bonum. ecce propo-

suimus eam negotiationis modo commodantes, ut antea dictum fuit, ut per illam et vos locupletemini nobisque commodum afferatis, eam quæ ex Deo est examinantes et velut ipsius boni mensarii probantes, deinde cum ea quæ ex dæmone est comparantes, et hanc quidem declinantes, divinam vero probantes. Quemadmodum enim nulla est communio luci ad tenebras, ita nec charitati quæ secundum optimum Dominum est, ad eam quæ ex pessimo dæmone venit.

22. Proposito ergo vobis ad fœnus charitatis, bono aureo, pœne dixerim, solis simili, adjiciam in parem utilitatem etiam cæteras hujusmodi materias, quas in sinu collocantes et sicut fas est commutantes, salutaria per eas etiam lucrifacietis. Non habeo vero contendere, nec me præbere cautionem, quod habeam numisma vobis offerre numismate charitatis septuplum purgato pretiosius ac pulchrius. Omnia enim, quæcumque vobis ad accipiendum proponam tali auro commista sunt. Licet ænea videantur esse quædam propositorum, attamen et ipsa charitatis auro commiscentur, et ideo splendidam habent dignitatem.

23. Habetis dein a nobis et aliud talentum conducens ad misericordiam, et hanc ante alios erga me. Non enim essetis misericordes, si quidem seniorem, alicubi repertum, egenum, mendicantem miseremini, non tantum simpliciter, sed ad communicationem, eamque largam, cum animæ voluntas compuncta est; me autem decrepitum seniorem, omnis quidem virtutis expertem, non autem qui misericordiam consequatur indignum, modis omnibus tribulatis, non reputantes, quod in quantum mihi minimo non facitis aliquid boni, nec Deo facitis. Et sic quidem miserendum mei, vestri supplicis, et gratuiti ministri, in eis primo quibus oportet, licet alias incommodi, in his quibus a me non possibilia ministeria requiruntur. Deinde cæteros quoque miseremini fratres, quantum possibile est, propter Dei amorem. Hinc etiam talento superimponens solatium in mœroribus cum aliquis frater insolabilis est, in eis quæ me respiciunt aliquid similis efflagito; et ego quidem, Deo præstante, talibus solatiis dives sum.

24. Sunt tamen aliqui mensurabiles, de quibus e contra male habeo, spinæ illi nobis acutæ, divinum pratum sterile reddentes, amaritudo melli consociata, acetum quo spiritualis humor fructibus sibi competentibus orbatur. Ili sese felices esse crederent, si nos moreremur, ipsique cœlo se propinquasse volatu putarent, si nos Tartarus haberet. Ad quos ipse dicerem, non ipsis fore lausta, si quæ contra nos vovent perficerentur. Ardenter enim exoptant malum videre super nos irruens et statim ipsos morte præcipitandos: quod utinam non videant! sed detur et nos et ipsos vivere, ut ipsi quidem percutiant ac vulnerent, ut nunc lætanter faciunt, in vanum, nos cum autem admira-

A ἀγαθόν ἐστιν, ἰδοὺ παρατιθέμεν αὐτὴν ἐκδ
πραγματευτικῶς, ὡς ἀνόπιν λελάληται, ἵνα
καὶ ὑμεῖς πλουτισθῆτε, καὶ ἡμᾶς προσο
βασανίσαντες ταύτην τὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ ὡς α
πεζῖται ἀγαθοὶ δοκιμάσαντες, εἶτα καὶ
θέντες τὸ δαιμονιώδει, καὶ αὐτὴν μὲν
ναντες, τὴν δὲ θείαν ἐγκολπωσάμενοι· ὅτι
κοινωνία, ὥσπερ οὐδὲ φωτὶ πρὸς σκότος, ο
ἀγάπῃ, τῇ κατὰ τὸν πανάγαθον Κύριον, πρὸ
παγκάκου δαίμονος.

κβ'. Προβεβλημένου γοῦν ὑμῖν εἰς δ
κατὰ τὴν ἀγάπην καλοῦ, τοῦ χρυσέου,
εἰπεῖν δι' αὐτὸν καὶ ἡλιώδους, προσθήσω
χρέος καὶ λοιπὰς τοιαύτας ὕλας, ἃς ὑπὸ κόλ
νοι καὶ καταλλάξαντες. ὡς χρεὼν, κερδ
B δι' αὐτῶν τὰ σωτήρια. Οὐκ ἔχω δὲ ἀπισχ
οὐδὲ ἐγγυήσασθαι ἐμαυτὸν, ὡς εὐπορῶ κ
καὶ δοκιμώτερον ἀναθεῖναι νόμισμα ὑμῖν
τὴν ἀγάπην ἑπταπλασίως κεκαθαρισμένου. Π
ρπόσα ὑμῖν παραθῶμαι εἰς ἀνάληψιν, χρυσ
συναναμίκρανται· κἂν εἰ καὶ χάλκεα δοκεῖεν
τῶν παρατεθησομένων, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ χρυσ
μικται ἀγαπητικῷ, καὶ διὰ τοῦτο σεμνότητα
λάμπουσαν.

κγ'. Ἔχετε δὴ ἐξ ἡμῶν καὶ ἄλλο τάλαντο
γέλλον εἰς ἔλεον, καὶ αὐτὸν πρό γε τ
εἰς ἐμέ. Εἴητε γὰρ ἂν οὐκ ἐλεήμονες, εἰπ
μὲν, εἴ που τύχοι, πτωχὸν, μεταιτήσαντα
καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ εἰς μετάδοσιν,
άδρὰν, ὅτε κατανυγῇ τὸ βουλόμενον τῆς ψυ
δὲ σαπρὸν γέροντα, πτωχεύοντα μὲν ἀρετῆς
C οὐκ ἀνάξιον δὲ οἴκτου τυγχάνειν, θλίβετε
πως, οὐκ ἐνθυμούμενοι, ὅτι, ἐφ' ὅσον ἐμοὶ
ὄντί οὐ ποιεῖτέ τι ἀγαθὸν, οὐδὲ τῷ Θεῷ πο
οὕτω μὲν ἐλεητέον πρῶτον ἐμὲ, τὸν
εὐχέτην καὶ ἄμισθον ὑπουργὸν, ἐφ' οἷς ἐ
εἰ καὶ ἄλλως δύσχρηστον, ἐν οἷς ἀπαιτοῦ
πρὸς ἰσχύος δουλεύματα· εἶτα συνελεεῖτε
λοιποὺς ἀδελφοὺς, εἰς ὅσον ἐστὶ δύναμις,
πην Θεοῦ. Τούτῳ τῷ ταλάντῳ προσεπιφορ
« τὸ ἐν λύπαις παρήγορον, » ὅτε τις ἀδελφ
κλητος εἴη, ποτνιῶμαι εἴς τι ὅμοιον καὶ ὑπὲ
ἐμέ· καὶ πλουτῶ μὲν ἐγὼ, Θεοῦ διδόντος, πε
τοιαύταις.

κδ'. Εἰσὶ δὲ ὅμως τινὲς μετρητοὶ, ἐφ' οἷς
D τὸ ἀνάπαλιν, ἄκανθαι ἡμῖν αὐτοὶ ὀξεῖαι,
θεῖον λειμῶνα, πικρία παρεγχυμιζομένη μέ
μη, δι' ἧς τὸ πνευματικὸν ὑγρὸν ἀποστειροῦ
καρποφορίαν αὐτῷ πρέπουσαν· οἳ καὶ ε
δόξαιεν ἄν, εἴπερ ἡμεῖς θανούμεθα, καὶ αὐτ
πελάσαι νομιοῦσιν ἀναπτάμενοι, ἐὰν ὁ
ἡμᾶς ἕξει. Πρὸς οὕς εἶποιμι ἂν αὐτὸς, οὐ
νέσθαι σφίσιν, ἐὰν εἰ καθ' ἡμῶν αὐτοῖς ἀπ
σιν εὐχαί. Ἀρῶνται γάρ που ἐνθέρμως λί
ἐλθὸν ἐφ' ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα θανάτῳ κα
αὐτούς· ὅπερ μὴ ἴδοιεν. Ἀλλὰ γένοιτο ζῆν
καὶ αὐτοὺς, ἵνα βάλλωσι μὲν αὐτοὶ καὶ τιτ
ὡς νῦν ποιοῦσι χαίροντες, ἐν κενοῖς, ἡμεῖ

μαζώμεθα, οἷς τε ἄβλητοι μένομεν καὶ ἀνούτατοι, καὶ οἷς κερδαίνομεν δι' ὑπομονῆς. Προσθήσω δι' ὅτι καὶ παραμυθούμεθα, θεωροῦντες τὴν κατ' αὐτοὺς ἀδράνειαν, ἔτι δὲ καὶ εἴ πως ὀψέ ποτε χρόνου ὁ μέγιστος τῶν ψυχῶν ἰατρὸς δοίη ἀναφρονῆσαι αὐτοὺς, καὶ οὕτως ἀποκαταστῆναι εἰς σωτηρίαν· ἧς εἴπερ ἐλπίδα φοροῦσιν, οὕτω ζῶντες, ὡς ἄρτι βιοῦσι, ματαιάζουσιν οἱ πτωχοὶ, καὶ εἰς κενὸν ἐλπιδοκοπούμενοι πεποίθασιν εἰς ἀβολοὺς μεταδόσεως, εἴ τινά που καὶ ἐλεήσουσί, ὥς ἐκεῖθεν κερδήσαντες τὰ σωτήρια.

κε'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτω μοι τῷ τέως προκείσθω. Ἰδοὺ δὲ καὶ ἄλλο τάλαντον εὔχρηστον καὶ φίλον Χριστῷ τῷ Θεῷ προχειρίζομαι ὑμῖν· τὸ δέ ἐστι « τὸ ἐν τῇ κατὰ τὸν βίον ἀναστροφῇ εὐδιάκριτον, » ᾧ συναναφαίνεται αὐτίκα καὶ τὸ « συγγνωμονικόν. » Ἀμήχανον γὰρ θάτερον θατέρου δίχα συνίστασθαι. Μεταχειρίσεσθε δὲ καὶ αὐτὰ τεχνικῶς τοιούτῳ κανόνι. Λογίσασθε, ὦ ἀδελφοὶ, ὅτι οὐ πᾶς ὁ προσκόπτων ἐν ὁδῷ ψέγεται. Ἀλλ' ὁ μὲν ἀλλαχοῦ πλανώμενος τοῖς ὀφθαλμοῖς, καὶ πάσχων διὰ τοῦτο πρόσκομμα, σκώπτεται· ὁ δὲ διὰ τὸ ἀρισφαλὲς τῆς ὁδοῦ σκαμβεύσας οὐ πάνυ ἂν ψεχθείη, ἀλλὰ συγγνωμονηθείη παρά γε τοῖς ὀρθὰ διακρίνουσιν. Οὗτος ὁ λόγος ὁ βραχὺς, αὕτη ἡ εὐσύνοπτος παραβολὴ, τοῦτο τὸ εὐπερίγραπτον ἐπιχείρημα ἔχει ὁδηγεῖν ὑμᾶς εἰς τὸ εὖ διακρίνειν καὶ αὐτίκα συγγνωμονεῖν, ὅπου χρεών. Ὁμοίῳ γὰρ τρόπῳ καὶ ὁ κατὰ βίον ἄνθρωπος οὐκ ἀεὶ μακάριος ἔσται, ὡς ἄμωμος ἐν ὁδῷ, καὶ κατὰ νόμον τὸν Κυριακὸν πορευόμενος· ἀλλ' ἔστιν οὗ καὶ σφαλεὶς ὀκλάσει, καὶ προσκόψει, καί που καὶ πεσεῖται. Καὶ οὐκ εὐθὺς ὁ διακριτικὸς ἄνθρωπος καὶ οὕτω συνετὸς ἐπεμπηδήσει τῷ πεπτωκότι, καὶ ὕλην ἐπιτιμήσεων ἐπιφορήσει νειμένῳ, καὶ καταθάψει αὐτόν· διαιτήσει δὲ, τῷ παθήματι κανονίσας, πνεύματι σοφίας καὶ συνέσεως· καὶ διερευνήσεται τὸ αἴτιον, παραμετρήσας αὐτὸ ποιότητι προσώπου καὶ βίου τοῦ κατ' αὐτὸν, καὶ τύχῃ, καὶ περιπετείᾳ καιροῦ, καὶ ὅλως ταῖς ὕλαις, αἷς ὁ βιωτικὸς ὑπόκειται ἄνθρωπος· καὶ σταθμωσάμενος, εἰ μὲν τοῦ κόσμου ἐστὶ καὶ δίκης προίσταται μεταχειριεῖται μὲν τὸ πρᾶγμα, ὡς ὁ νόμος εὐθύνει. Οὐκ ἔστι δὲ ὅπως οὐκ ἐπιεικεύσεται καὶ αὐτὸς ὡς οἷόν τε, εἴ γε Χριστιανός ἐστι, καὶ ἑλληνίζει τὰ εἰς καλοήθειαν, οὐ μὴν πρὸς βαρβαρικὴν θηριωδίαν πέπλασται.

κς'. Καὶ οὕτω μὲν, ἐὰν ἡ δίαιτα προβαίνῃ κοσμικώτερον· ἐὰν δὲ κατὰ πνεῦμα, οὐκ ἂν ἐγωγ' οὕν ἐμαυτὸν πείσω, μὴ οὐχὶ τὸν τοιοῦτον χρῆναι πλεονάζειν ἐν τῷ διακρίνειν καὶ συγγνωμονεῖν, μεθοδεύοντα τὸ πρᾶγμα ἐπιστημόνως ὡς ὁ Θεὸς ὑποθήσεται· εἰ μὴ ἄρα κατ' αὐτοῦ Θεοῦ τὸ πταῖσμα πέφηνε. Τότε γὰρ οὔτε διακρίνειν, οὔτε συγγνωμονεῖν δέδοται. Καὶ μὴν καὶ ἐν τοῖς τοιούτοις ἔχει παῤῥησίαν ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἡ διάκρισις καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ συγγνώμη, ὡς ὁ κατὰ πνεῦμα ἐπιστημοναρχῶν εὐμεθόδως τεχνᾶται. Ἤ τί ἄλλο τὸ Ἑβραϊκὸν φῦλον ἐφῆκε τῇ Χριστιανικῇ πολιτείᾳ, καὶ συμπαροικεῖν, καὶ ἐλέους τυγχάνειν, καὶ τρόπον τινὰ συζῆν; οἷς θρησκεύειν ἀφίεται, ὡς αὐτῷ φίλον, καὶ τῶν ἀναγκαίων πάντων μετέχειν, τῶν μὲν ἀφθόνως, τῶν δὲ ἐφ' ὅσον ἔξεστι. Καὶ μὴν διακρίσεως μὴ προϋπούσης,

A tione aspiciamur quomodo maneamus inviolabiles et invulnerati, quomodo et fructum per patientiam feramus. Adjiciam autem quod consolamur, considerantes eorum fragilitatem sperantesque ut si Deus aliquando, maximus animarum medicus, eos resipiscere concedat, ita restituantur ad salutem: cujus etsi spem in se ferant, sic viventes ut nunc vivunt, eam reddunt inutilem miseri, et vana spes decepti, frustra retributionis denarios sperant, si cujus forte misereantur, tanquam exinde salutaria lucrantes.

25. Et istud quidem sic mihi usque huc obversetur. Ecce vero insuper talentum aliud utile charumque Christo Deo vobis propono. Hoc est « in vitæ conversatione bono esse judicio, » cui statim connexum apparet esse indulgentem. Impossibile nam-
B que est unum absque alio subsistere. Hæc autem artificiose tali regula comprehendetis : Considerate, fratres, quod non omnis qui cadit in via, reprehenditur. Sed ille quidem passim oculis errans et scandalum ideo passus irridetur : ille vero qui propter viæ lubricum vacillasset, non prorsus increparetur, sed a recte judicantibus cum indulgentia judicaretur. Iste brevis sermo, ista comprehensibilis parabola, hæc circumcisa argumentatio vos ad bene judicandum, et statim ubi oportet, ignoscendum facile ducet. Simili namque modo per vitam homo non semper felix erit, tanquam irreprehensibilis in via, juxtaque Dominicam legem ambulans, sed erit ubi quassatus flectet, et offendet, imo cadet. Et homo boni judicii sicque prudens non cito lapsum con-
C culcabit et materiam accusationum imponet jacenti et obruet illum, sed moderate judicabit, spiritu sapientiæ et intellectus, de passione discernens, inquiretque causam eam dimetiens cum qualitate personæ vitæque illius, cum fortuna circumstantiaque temporis, uno verbo, cum omnibus quibus subjacet homo vivens, et, ponderatis omnibus, rem quidem juxta directionem legis, si ordini justitiæque præsit, administrabit. Non est autem cur non moderanter tractaretur, eo quod ipse sit Christianus, aut quoad venustos mores Græcus, aut in agresti barbarie formatus.

26. Et ita quidem est quando judicium secun-
D dum mundum procedit ; si vero secundum spiritum fiat non facile crederem non debere talem abundare magis in discernendo vel ignoscendo qui rem juxta scientiam tractabit, prout Deus suggeret, nisi tamen adversus Deum culpa adesse videatur. Tunc enim nec discernere nec ignoscere datum est. Attamen in his similibus plerumque copiam habet discretio et quæ comitatur eam indulgentia, prout qui secundum spiritum in scientia primatum tenet, methodice demonstrat. An est aliud, quod gentem Hebraicam concesserit Christianos regimini cohabitare, misericordiam obtinere, et quodammodo convivere, eo quod cultum exercere permittitur, ut ipsi placitum et omnium necessariorum habere participationem, horum quidem abundanter, istorum vero

quantum licet?Et tamen sine discretione præcedente et indulgentia sequente non essent apud nos Judaicæ tribus, nec mali Christiani, multoque minus athei.Si ergo tales (quot autem millia sunt!)haud inquietos pascit discretio indulgentiaque christiana, cur tandem bonos inter nos fratres,rectos christianos,ab hujusmodi bono duali,hac pia conjugatione, hac in Christo fraternitate,eam dico quæ secundum discretionem atque indulgentiam est, excludimus?

27. Inebriatus est olim posterioris mundi protoparens Noe, sobrietateque abjecta et sui non compos alto somno sepultus, sine decore humi jacuit. Hinc, detectis quæ non oportet, irrisus est non a multis, sed ab uno quodam, cui non conveniebat, et ipso imprudenti. Qui vero sensati, non curiose tentarunt videre quæ non licet : sed etiam in non debito detectum absconderunt. At certe quidem a jacente, cum a vino liberatus est et a Deo ipso qui justissimum est hi benedicti sunt.

28. Jam mihi considerandum est factum isto modo. Inebriatus est magnus ille vir; indecore jacuit, a quodam irrisus est. Excitatus a somno, illum quidem cognovit ac maledixit, non autem illi similes benedixit. Et benedictio multa fuit ac pulchra, et Deus desuper annuens, illum quidem rursus magnum esse permisit,usque ad nunc illustrem et in perpetuum ita futurum.Cæterorum autem quos quidem ille magnus benedixit, sanxit illos manere benedictos dignosque bonæ memoriæ in perpetuum; adversus autem maledictum ipse suffragatus est.

29. Cur ita judicas, Domine ? Ebrium castigare negligis. Non autem hoc solum, sed etiam ejus placita comples; benedicis quidem quos ipse benedixit; maledicendum esse decernis miserum, in quem ille maledictionem injecit. Certe, inquit, et feci sic, et sapientissimo judicio feci, non tantum huic magnæ adhærens personæ, sed et ipsius bonæ indoli cæterisque dotibus, quæ illum virum justum præstiterunt. Consuetudinem vini non habebat homo : sed tunc primum ad hunc liquorem ex uva, tanquam ex quodam fonte salientem, velut ad aquam accessit: et bibens vinum, tanquam innocuum potum, quod vinum natum est facere, expertus est. Hoc autem cum per œsophagum in mensura descendit, plane quidem cordis lætitiam parit, debilitantem vero torporem producit, cum postquam extra mensuram descendit, exindeque rursus ascendit, occupata hominis arce, tyrannice regnat. Itaque factus est ebrius homo sic semel ex vino sopore captus; sed, licet inebriatus sit, cognomen ex ebrietate proveniens, non ipsi tamen adhæsit. Sic e contrario qui semel aliquid prudenter fecit, non secundum scientiam, sed prorsus invitus, nec prudens a recte judicantibus dicitur; neque certe, qui semel aliquando per accidens aliquid ausit virile, viri fortis nomen accepit.

μηδὲ συγγνώμης ἐφεπομένης, οὐκ ἂν ἦ
ἡμῖν οὔτε Ἰουδαϊκὰ φῦλα, οὐδὲ μὴν τὰ τ
Χριστιανῶν, τὸ δὲ μεῖζον οὐδὲ τὰ τῶν ἀ
τοίνυν τοὺς τοιούτους (μυρίοι δὲ ὅσοι αὐτοὶ)
βόσκει ἀσκύλτους καὶ συγγνώμῃ Χριστια
δήποτε τοὺς ἀγαθοὺς ἐν ἡμῖν ἀδελφοὺς, το
Χριστιανοὺς, ἀπάγομεν τῆς τοιαύτης ἀγαθῆ
τῆς φιλοθέου συζυγίας, τῆς φιλοχρίστι
φότητος, λέγω δὴ τῆς κατὰ διάκρισιν
γνώμην ;

κζ'. Ἐμεθύσθη ποτὲ ὁ τοῦ δευτέρου κόσ
πάτωρ Νῶε, καὶ παραλυθεὶς τοῦ νήφειν ἔκει
τῆς ἑαυτοῦ, καὶ ὕπνῳ βαθεῖ θανὼν, σὺχ
εὐσχήμως κεῖσθαι, ὅτι μηδὲ κατεκλίθη π
ἔμφρονα. Κἀντεῦθεν παραφήνας, ἃ μὴ χρ
λάσθη οὐ πολλοῖς,ἀλλ' ὑφ'ἑνός τινος, οὗ μὴ
καὶ αὐτοῦ ἄφρονος. Οἱ μέντοι φρενῶν
περιειργάσαντο ἰδεῖν, ἃ μὴ θέμις· ἀλλὰ καὶ
τὸν ἐν οὐ δέοντι ἀκατακάλυπτον. Ἀμέλει
μὲν εὐλογήθησαν ὑπό τε τοῦ κειμένου, ὅτι
ἔξω οἴνου, καὶ ὑπ' αὐτοῦ Θεοῦ τοῦ διακ
του.

κη'. Καί μοι θεωρητέον τὸ πρᾶγμα κ
Ἐμέθυσεν ἄνθρωπος μέγας ἐκεῖνος, ἠσχ
ἐγελάσθη πρός τινος. Ἀφυπνισθεὶς ἐκε
κατέγνω καὶ ἐπηράσατο, τοὺς δὲ ἀνομοίο
εὐλόγησε. Καὶ ἡ εὐλογία πολλὴ καὶ καλ
Θεὸς ἐπινεύσας ἄνωθεν, ἐκεῖνον μὲν ἀφῆ
εἶναι μέγαν, περίοπτον ἕως καὶ νῦν, καὶ
δὲ τοιοῦτον ἐσόμενον· τῶν δὲ λοιπῶν οὓς
γας ἐκεῖνος εὐλόγησεν, ἐκύρωσεν εὐλογητο
καὶ μνήμης ἀγαθῆς ἀξίους εἰς τὸ διηνεκ
κατηραμένου κατεψηφίσατο καὶ αὐτός.

κθ'. Τί οὕτω κρίνεις, ὦ Κύριε; Ἀφῆκα
τὸν μεθυστήν. Καὶ οὐ μόνον αὐτό· ἀλλὰ κα
ἐκείνου θελήματα, καὶ εὐλογεῖς μὲν, οὓς
εὐλογῇ· καταρᾶσθαι δὲ κρίνεις τὸν ἐλεεινὸν
τος ἐπέῤῥιψε τὴν ἀράν. « Ναὶ, » φησὶ, « κ
οὕτω, καὶ σοφωτάτῃ κρίσει ἐποίησα, οὐ μό
εσχηκὼς προσώπῳ ἐκείνῳ μεγάλῳ, ἀλλ
κατ' αὐτὸν ἀγαθῇ ποιότητι καὶ τοῖς λοι
ἐκεῖνον τὸν δίκαιον ἄνδρα περιέστησαν. Οὐ
οἴνου ὁ ἄνθρωπος· ἀλλὰ τότε πρώτως
τῷ ὑγρῷ τούτῳ, ὅσα καί τινος πηγῆς, τ
λῆς, προσηνέχθη καθὰ καὶ ὅδατι· καὶ ἐ
οἴνου, ἅτε νηφαλίου πόματος, ἐπαθεν, ὅπερ
ποιεῖν. Ποιεῖ δὲ πάντως ἐκεῖνος καρδίας
σύνην, ὅτε ἂν καταβαίη διὰ τοῦ οἰσοφάγο
τρος· κάρον δὲ παραλυτικὸν, ὅτε καταβ
πέραν, εἶτα ἀναβὰς, τυραννήσει, κατασχὼ
ἀνθρώπῳ ἀκρόπολιν. Οὕκουν μεθυστὴς ἅ
οὕτως ἅπαξ ἐαλωκὼς τῇ ἐξ οἴνου καταφ
ἐμεθύσθη μὲν, οὐκ ἐνεκάθισε δὲ αὐτῷ ἐ
ἐκ μέθης ὀνομασία. Οὕτως ἐκ τοῦ ἐναντ
εἰσάπαξ φρόνιμόν τι ποιήσας μὴ κατὰ ἐ
ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν ἄκων, φρόνιμος τοῖς ὀρθ
λέγεται· οὐδὲ μὴν ὁ ἑς μίαν ποτὲ ἀνδρικ
μήσας κατά τι παραπεσὸν τὴν τοῦ ἀνδρε
ἀπηνέγκατο. Καὶ δικαίῳ δὲ φάκτῳ ἐπιθ

, sed modo leniori curabo morbum ejus
avit,quia non ad umbram similis sum vo-
uerunt, et incepti pondus sicut et lapis
recidit. Et ecce vobis Evangelii lapis ipsa
ita, quam ut Evangelii pretiosam, ad lu-
egotiabimini.
αὶ λίθου εἶδός τι καὶ ὁ μαργαρος, ὃν ὡς

A οὐδὲ ὀφθαλμὸν ἐξορύξω ἀντὶ ὀφθαλμοῦ· ἄλλως δὲ ἠπιώτερον θεραπεύσω τὴν νόσον τοῦ πταίσαντος, ὅτι μηδὲ τῆς σκιᾶς ἐγώ εἰμι καθ' ὑμᾶς, » ἐσίγησαν καὶ τὸ τῆς ἀμηχανίας βάρος ὅσα καὶ λίθος ἐρρίφη ἐπ' αὐτούς. Καὶ ἰδοὺ ὑμῖν λίθος οὗτος Εὐαγγελίου, θαρρῶ δὲ φάναι ἀσφαλῶς, καὶ μάργαρος, εὐαγγελικὸν πολυτίμητον εἰς κερδαλεότητα ἐμπορεύ-

Erat autem ibi victoriosum Salvatoris ad-
s illos severos judices argumentum a fortiori.
enim, inquit, ego qui sine peccato sum, non
lapidem in peccatricem, neque vos ergo, nec
vobis sunt similes,quorum nulli sunt sicut ego
pter peccatum quod in vobis est, lapidatio-
n excusabit. Ignoscetis autem in judicando si-
ut nunc ego quidem ipse manifeste coram vobis
cipio dare legem, ego caro factus, ego qui ab
terno pro communi salute tali discretione usus
um, mei vero apostoli ac præcones, a me susci-
ientes legem ponent. » Hujusmodi divinum ta-
entum, ad judicium et indulgentiam pertinens,
per quod vobis multum erit lucrum, aliquis di-
ceret, superimmensum,si quis forte super quod est
immensum inveniri posset.

33. Sed mihi videtur quod, ut ex iis quæ sub o-
culis sunt animadverto, plerique sumus inhabiles
ad administrandum hujusmodi bonum,ob pusillani-
mitatem quæ nobis inest, alias autem ob examinis
defectum in accidentibus, necnon ob suspicionem
ac levitatem ; cunctor enim dicere, et ob invidiam.
E talibus enim quibusdam plerumque causis perfi-
citur præjudicium,cujus effectus est implacabilitas
in eis qui non solent etiam ubi non oportet, spiri-
tualiter patrocinari, sed cum severis accusatori-
bus inveniri. Hi crudeliter exasperati iraque ob-
cæcati, et ideo male videntes, non solum trabes
curiose plusquam oportet inquirunt, sed etiam, si
quæ forte sit palea fraterna, tanquam in montem
Olympicum eam exaggerant. Et ubi sic judicant,
eum qui quomodolibet propter aliquam ex natura
necessitatem spuit, injuriose conspuere tenent, et
qui simpliciter screat,hostiliter screare, indiscrete
ipsi judicant ; unguentorum autem inunctionem
pro cœni effusione habent. Non salutavit nos ille
quidam transiens : ergo fecit injuriam, aut saltem
contemptor est. Obviam factus, non allocutus est,
non risit, nec etiam subrisit : ergo nobis inimicus
est. Talis hunc et illum benigne suscepit et ample-
xus est : nostri vero non meminit : ergo hujusmodi
hostilis, nec hospitalis, nec affabilis est. Quidam
a nobis paululum offensus contra nos loquitur : ergo
maledicus et litigiosus et contentiosus. Papas heri
percussusa nobis in maxillam,deinde fugæ deditus,
et hodie rogatus ut maxillam vertat alteram,retro-
cedit et renuit præbere maxillas ad accipiendam,
nobis plaudentibus et lætantibus ac ridentibus,
sonoram alapam : ergo talis homo præscriptionis
evangelicæ transgressor est ac memor injuriarum.
Loquimur, et audit : ergo dolosus, et ideo attentus

λβ'. Ἦν δὲ ἄρα ἐνταῦθα τὸ νικητικὸν τοῦ Σωτῆρος ἐπιχείρημα κατὰ τῶν αὐστηρῶν ἐκείνων κριτῶν ἐκ τοῦ μείζονος. « Εἰ γὰρ, » φησιν, « ἐγὼ ὁ ἀναμάρτητος οὐ βάλλω λίθον κατὰ τῆς ἁμαρτωλοῦ, οὐδ' ἄρα ὑμεῖς καὶ οἱ καθ' ὑμᾶς. οἱ μηδένες πρὸς ἐμὲ διὰ τὸ ἐν ὑμῖν ἐφάμαρτον, ποιήσετε τὸ ἐν ἐφέσει λίθασμα· συγγνωμονήσετε δὲ δηλονότι εὐεπηβόλως κατὰ διάκρισιν, ὡς νῦν μὲν ἐγὼ αὐτὸς ὀφθαλμοφανῶς ἐνώπιον ὑμῶν κατάρχομαι νομοδοτεῖν, σαρκοφόρος ὤν, ὁ καὶ ἐξ αἰῶνος ταύτῃ χρώμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ· οἱ δὲ ἐμοὶ ἀπόστολοι καὶ κήρυκες ἀπ' ἐμοῦ λάβόντες νομοθετήσουσι, » τοιοῦτον καὶ τοῦθεῖον τάλοντον, τὸ κατὰ διάκρισιν καὶ συγγνώμην, δι' οὗ πολὺ τὸ κέρδος ὑμῖν ἔσται, εἴποι δ' ἄν τις, καὶ ὑπεράπειρον, εἴ τί που ἔστι λογιστεύσασθαι ὑπὲρ τὸ ἄπειρον.

λγ'. Ἀλλὰ δοκῶ μοι, ὡς, ἐξ ὧν βλέπων καταγνῶ, ἄτεχνοί ἐσμεν οἱ πολλοὶ μεταχειζεσθαι τὸ τοιοῦτον καλὸν διὰ μικροψυχίαν τὴν ἐν ἡμῖν, ἔστι δὲ οὗ καὶ διὰ τὸ ἐν τοῖς συμπίπτουσιν ἀνεξέταστον, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ καχύποπτον καὶ ἐλαθρὸν, ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὡς καὶ διὰ τὸ φθονερόν. Ἐκ τοιούτων γέ τινων ὡς τὰ πολλὰ αἰτιῶν ἀποτελεῖται τὸ ἀδιάκριτον, οὗ ἀποτέλεσμα τὸ ἀσύγγνωστον παρά γε τοῖς μὴ πεφυκόσι καὶ συνηγορεῖν, ἔνθα μὴ χρεών, πνευματικῶς, ἀλλ' ἐν ἀποτόμοις κατηγόροις ἀεὶ τάττεσθαι· οἱ δεινῶς ἐμπικραινόμενοι, καὶ θυμῷ σκοτούμενοι, καὶ οὕτω παραβλέποντες, οὐ μόνον δοκοὺς πλέον τοῦ δέοντος περιεργάζονται, ἀλλὰ καὶ, εἴ τὸ που κάρφος ἀδελφικὸν, ὡς εἰς ὄρος ὀγκοῦσιν Ὀλύμπιον. Καί που δόξαν οὕτω, τὸν μὲν ὀπωσοῦν πτύοντα κατά τι ἐπαναγκάζον ἐκ φύσεως λογίζονται καταπτύειν ἐφυβριστικῶς, τὸν δὲ ἁπλῶς χρεμψάμενον καταχρέμπτεσθαι, ἀδιακρίτως αὐτοὶ κρίνοντες· τὸ δὲ καταστάλάζεσθαι στακτοῖς μύροις εἰς βορβόρου ἐπίχυσιν τίθενται. Οὐ προσεκόνησεν ἡμᾶς ὁ δεῖνα παρερχόμενος· ὕβρισεν ἄρα, ἢ ἀλλὰ καταφρονητικῶς διάκειται. Συνηντηκὼς οὐ προσφθέγξατο, οὐκ ἐγέλασεν, οὐδὲ γοῦν ἐμειδίασεν· ἐχθρὸς ἄρα ἐστὶν ἡμῖν. Ὁ δεῖνα τόνδε καὶ ἐκεῖνον φιλοφρονησάμενος καὶ δεξιωσάμενος, ἡμῶν οὐκ ἐμνήσατο· ἄφιλος ἄρα ὁ τοιοῦτος καὶ ἄξενος καὶ οὐκ εὐυπόληπτος. Ὁ δεῖνα ῥῆμα παρ' ἡμῶν ὑβριζόμενος ἀντιλαλεῖ· βλάσφημος ἄρα ἐστὶ καὶ ἐριθευτικὸς καὶ φιλόνεικος. Ὁ παπᾶς τυφθεὶς παρ' ἡμῶν ἔναγχος τὴν παρειὰν, εἶτα ἐκδραμὼν, καὶ σήμερον ἀπαιτούμενος καὶ τὴν ἑτέραν στρέψαι, ἀνὰ πόδα χωρεῖ, ὀκνῶν φυσῆν τὰς γνάθους εἰς ὑποδοχὴν ψοφώδους ῥαπίσματος, ἐπικρότῳ καὶ ἡμετέρᾳ χαρᾷ καὶ γέλωτι· παραβάτης ἄρα τῆς εὐαγγελικῆς παραγγελίας ὁ ἄνθρωπος καὶ μνησίκακος. Λαλοῦμεν, καὶ ἀκούει· δόλιος ἄρα, καὶ

› προσεκτικός. Ἐγχειροῦμεν ζημιοῦν Ἐκ- A
ᵹετέον γὰρ οὕτω εἰπεῖν), ὁ δὲ ἀντέχεται καὶ
· ὀξὺς ἄρα καὶ ἀφιλάδελφος καὶ οὐδὲ εὐ-
ἐστιν. Ἡ γὰρ ἂν τῷ θέλοντι λαβεῖν τὸ
ιτιον καὶ τὸν χιτῶνα προσαπεδύσατο. Καθ-
ίχους· ὁ δὲ προορᾶται αὐτοὺς, καὶ οὕτω
ει τὸν ὄλεθρον. Περίεργος ἄρα καὶ περινε-
ἐστίν. Ἀπειλοῦμεν, μορμολυττόμεθα, ἐκ-
· ὁ δὲ περιφρονεῖ, καί που καὶ ἀνταπειλεῖ·
τὺς ἄρα ἐστί. Κατατοξαζόμεθα, σφενδονῶ-
ίεμεν αἰγανέας καὶ δόρατα· ὁ δὲ καὶ θωρα-
καί που καὶ σύμμαχον προκαλεῖταί τινα.
ς ἀρα ἐστὶ καὶ ὀχληρός. Δικαιολογεῖται συκο-
νος· ἀντιλογικὸς ἄρα ἐστίν. Ἀστράπτομεν
ῦ· ὁ δὲ μύων τοὺς ὀφθαλμοὺς οὐ δεδίττεται,
μετὰ τὴν ἀστραπὴν μηχανᾶταί τι αὐτὸς B
α ὄψεως· μελετητικὸς ἄρα ἐστὶ καὶ σκεπτικός.
δεινὰ πολλάκις, ἵσταται ἐνεός· ὕπουλος ἀρα
ανδόμυχος.

φατε, ὦ τοιοῦτοι κριταί; Οὐκ οἴδατε, ὡς
ἐστι ταῦτα πάντα, καὶ λογισμοῦ ἀσκέπτου
ματα, ἐν οἷς οὐδεμία ἐστὶ γνῶσις ἐπιστη-
Ἄγε δὴ, ἐρωτήσω τοὺς, ὡς εἴρηται, γνω-
νους· καὶ, εἰ δύνανται, ἀποκριθήτωσαν,
ωσάτωσαν σφᾶς αὐτοὺς, ἐφ' ἧς ἀδιακρισίας
αι. Ἔστιν, ὦ χρηστοὶ τὴν κρίσιν, εἴτ' οὖν
ιν, ἀποκωλῦσαι τὴν φύσιν τοῦ μὴ ποιεῖν
ωπον ἢ πτύειν ἢ χρέμπτεσθαι; Εἰ δὲ σὺ
τὸ πάθος, ὦ οὗτος, γίνεσθαι κρίνεις, τοῦτό
ταρὰ σοὶ ἀδιάκριτον, ὥσπερ καὶ τὸ μυρίζε-
διά τινος, δοκεῖν δὲ βορβόρῳ χραίνεσθαι,
ἢ προσκυνεῖσθαι μὲν πρός τινος ἁπλοϊκευο- C
γκρίνειν δὲ αὐτὸ εἰς ὕβριν καὶ παίγνιον. Τί
ι ἀνάγκη τῷ ἀνθρώπῳ ἔγκειταί ποθεν τοὺς
ντας εἰκῇ καὶ μάτην προσλαλεῖν καὶ προσ-
ιαιρα; Ὁ δὲ δώτῃ μὲν διδοὺς, ἀδώτῃ δὲ μὴ
ἔχοι ἂν ποθεν ψόγον δίκαιον, οὐ μενοῦν, εἰ-
άκριτον ἔχει διαγνώμην. Μάλιστα μὲν οὖν καὶ
ις ἁπλῶς, καὶ ὡς ἔτυχε, γελασθείη ἄν, ὡς ἢ
δέον φιλότιμος, ἢ μεταχειριστικὸς καὶ πραγ-
τός. Τίς δὲ ὑβριζόμενος οὐ λαλήσει πρὸς
ντην, ἐὰν φρονῇ;

ιλλὰ χρὴ πάντως ἀνέχεσθαι καὶ σιωπᾷν τὸν
ζόμενον, καὶ μάλιστα τὸν παπᾶν (θεοῦ
ανοχὴν), ὥσπερ καὶ τὸν ῥαπιζόμενον καὶ D
α μὴ ἐκκλίνειν τὸν εἰς αὐτὸν πλημμελοῦντα.
ν, ὡς οἱ ἀδιάκριτοι βούλονται, τοῖς λαλοῦσι
ις, αἷς ἡ φύσις πύλας οὐκ ἐπέθηκεν· ἀλλὰ
ενοι χαρισόμεθα, ἑλλοχώμενοι δὲ περιπεσού-
οῖς ὁλοθρευταῖς ἑκούσιοι ἐς ὄλεθρον. Καὶ
ἂν μωροὶ, οὕτω ποιοῦντες, καὶ μεμπτέοι καὶ
κρίτοις αὐτοῖς, ἐὰν τοιοῦτοι ἀπεκβαίνωμεν,
ναίσθητοι ἢ ἠλίθιοι. Ἱάσχοντες δὲ ἀπειλὰς
ἡμους, οὐ θωρακισόμεθα, οὐ κατάφρακτοι
α, οὐ προσλαβώμεθα καὶ τὴν δυνατὴν ἐπι-
· ἀλλὰ τὰς χεῖρας δήσαντες, καὶ κατακύ-
ὸ δὴ λέγεται, εἰς καμάρωμα, ἐκπεσούμεθα

Ecclesiam lædere conamur (supponendum est eni m ita loqui), ille vero obsistit et adversatur: ergo violentus, et fratrum non amator, et Evangelio contrarius est. Aliter enim volenti rapere pallium ipsius, exuens quoque tunicam, cederet. Insidias ponimus, ipse vero prævidet eas et ita fugit interitum : ergo curiosus et nimis circumspectus est. Minamus, expavefacimus, terrificamus ; ille vero despicit aut forte minas minis opponit: ergo ferox est. Arcum tendimus, fundam torquemus,jaculum et sagittam projicimus, ipse vero throrace munitur et forte quemdam advocat auxilliatorem : ergo audax ac turbulentus.Judicio contendit calumniam passus : ergo contradictor est. Fulguramus adversus illum : ille, vero claudens oculos non terretur, sed et post fulgurationem invenit ipse quoddam remedium visus : ergo meditabundus et speculativus est.Sæpe dura audiens,mutus permanet:ergo subdolus est atque dissimulatus.

34. Quid dicitis, hujusmodi judices?Non videtis, quod indiscreta sunt hæc omnia, temerariæque cogitationis sententiæ, in quibus nulla est juxta scientiam cognitio. Age ergo, interrogabo istos, ut dicitur, sententiosos. et, si possunt, respondeant, et ab indiscreto judicio, quo convincuntur, se liberent. Numquid, o boni ad judicandum, sive potius ad condemnandum, natura prohiberi potest ne faciat hominem vel exspuere vel exsoreare? Si vero contra te, o hujusmodi, hanc affectionem fieri judicas, hoc est a te discretionis defectus, quemadmodum si quis unguenta perfunderetur, crederetur autem inungi cœno ; vel si quis simpliciter non salutaret,et judicaretur ad injuriam et ludum hoc facere. Quænam autem de cætero necessitas homini, sicunde fuerit, cum obviantibus frustra vaneque loquendi, et intempestive ridendi? Qui vero datori dat et non danti non dat ,unde justam haberet reprehensionem? non certe, siquidem discretivam habet deliberationem. Potissime quidem igitur ille qui daret simpliciter et ut accidit, irridetur, tanquam vel ultra necesse magnificus, vel administrativus, vel negotiosus. Quis autem injuriam passus, non loqueretur cum sapientia, si sapit?

35. Verum oportet omnino patienter sustinere silereque injuriis onustum, et præsertim papam (Dei dicis tolerentiam), quemadmodum ei percussum et afflictum,non effugere peccantem in ipsum, Observabimus, ut temerarii volunt, loquentibus aures, quibus natura portas non imposuit, sed læsi gratias habebimus;insidiis autem circumdati, in manus exterminatorum ultro incidemus ad interitum. At essemus stulti, sic facientes, et illis etiam irridendi temerariis, si tales nos præberemus, ut stupidi vel insani. Sustinentes autem minas et bella, non thorace muniemur, non cataphracti erimus, non potens assumemus auxilium, sed manibus ligatis, et, ut dicitur, in testudinem inclinati, capite excidemus. At reputaremus occi-

sores nostri, vel saltem de nostra ruina sententiam ferentes ; calumniator autem ut vera loquens honorifice salutaretur.Res non est omnibus facilis. Non autem alias ex aggredientibus omnimodo custodiemus : sed male audientes, ex necessitate per maledictionem respondebimus, et meretricie, quæ non licent nec conveniunt, garriemus. Sapientium nec istud est, recta ratione dum aliquis dirigitur.

36. Hortor igitur eos qui sine discretione sunt ut a scribendo judicandoque, sicut ipsis placet, desistant,conentur autem imitari pictores qui fingunt in accuratos characteres,quos non esse falsos certum est,necnon judices sedulos ac proinde rectos, ut quoque Deus similibus eos objiciat judiciis. Quod si conjecturaliter, et secundum quamdam verisimilitudinem, et deductionem ex principiis male cognitis, dispositiones eorum qui nobis noti sunt, modificari volumus, et discretionem ad ignoscendum non afferimus,recedet a nobis quidquid sociale est,quidquid proinde politicum,quidquid amore mutuo fundatum ; et tandem oportet unumquemque nostrum, ut cum hominibus non sit, petere solitudinem, cum corvis errare quopiam, aut saltem in mundo non esse,sed trans Oceanum migrare.

37. Et hæc quidem de notioribus qui commune sal gustaverunt et tamen simul nimis extranei devenerunt. Si vero quis nullum principium vel initium cognitionis habens, nec hominis vitam aut virtutes aut opera mala sciens, hominem judicat, inquisitionem negligit,condemnat, et protinus vult ipsi rationem imponere, ad hujusmodi hominem nullum habeo sermonem, nec modo propositum talentum homini tali subjicio. Ipse enim prorsus est ignarus dijudicandi, nec sensu sanus.Ideo non aliquid lucri faceret mihi,nec per me,meo Domino cujus sum thesaurarius.Verum ipse quidem alium inquirat numularium : ego vero Dei thesaurum exhauriam in manus hominem scientium illi adhærere ipsiusque voluntatem facere, non autem intente prosequi judicium malum,ut etiam donum æstimetur illud divinum ideoque non abjiciendum.

38. Habere commendandum vobis et aliud talentum, hoc est jejunii, quod nostrum auspicamur primitivum nutritorem, præclarum germen, quod primus paradisus edidit, cui fortiter inhærentes generis auctores non exinde expulsi fuissent, per quod genus humanum, si velit, huc revertitur.Hoc enim amat in Edem reducere filios Adam, ut ibi cum illis degat, ubi primum constituti sunt ; sed præsertim in ipsum cœlum, ubi plurimum est ipsi participationis, in quod exaltat eos qui, per ipsius amorem, elevationem ipsi convenientem, id est, cœlestem, ambiunt.

39. Ubi enim alibi spiritualis apathia, quam sibi proponit jejunium, nisi in cœlo sanctissimisque ordinibus illi degentibus ? An enim aliquis putat alium esse jejunii scopum, præterquam in mente

A τῆς κεφαλῆς. Καὶ λογισθείημεν ἂν ἢ αὐτοφόντα, ἢ ἄλλα κατεγνωκότες ἡμῶν αὐτῶν ἀπώλειαν· ὁ δὲ συκοφαντῶν προσκυνηθήσεται ὡς ἀληθῆ λαλῶν. Οὐκ εὔκολον ἅπασι τὸ πρᾶγμα. Οὐ φυλαξόμεθα δὲ καὶ ἄλλως παντοίως ἐκ τῶς κατεπιχειρούντων· κακῶς δὲ ἀκούοντες ἀντιβλασφημήσομεν ἐκ ἀνάγκης, καὶ πορνικῶς φλυαρήσομεν, ἃ μὴ πρέπει καὶ οὐκ ἔξεστι. Φρονούντων οὐδὲ τοῦτο, ἕως ὀρθῷ λογισμῷ τις διοικῆται.

λζ'. Παρακαλῶ οὖν ἀφέσθαι μὲν τοὺς ἀδισκρίτους τοῦ, ὡς αὐτοῖς δοκεῖ, γράφειν καὶ κρίνειν· ἀμιλλᾶσθαι δὲ εἰς ἴσον ἔρχεσθαι καὶ ζωγράφοις βάπτουσιν εἰς ἀκριβεῖς χαρακτῆρας, οὕς οὐκ ἔστι ψευδεπιγράφους εἶναι, καὶ κριταῖς ἐξεταστικοῖς καὶ οὕτως ὀρθοῖς, ἵνα καὶ ὁ Θεὸς αὐτοὺς παραβάλλῃ ὁμοίαις κρίσεσιν. Ὡς εἴ γε στοχαστικῶς καὶ κατά τινα εἰκοB τολογίαν καὶ ὑπόνοιαν ἐκ παρακούσματος ἐπιβαλλειν ἐθέλομεν ταῖς τῶν γνωρίμων ἡμῖν διαθέσει, καὶ οὐ διακρίνομεν, ὡς καὶ συγγνωμονεῖν, οἰχήσεται ἀφ' ἡμῶν τὸ κοινωνικὸν, καὶ οὕτω πολιτικὸν, καὶ φιλάλληλον· καὶ χρὴ τοῦ λοιποῦ ἕκαστον ἡμῶν ἐρημάζειν ὡς μὴ μετ' ἀνθρώπων εἶναι, ἀλλὰ που κατὰ κοράκων ἀποπλανᾶσθαι, ἢ ἀλλὰ μηδὲ ἐν κόσμῳ εἶναι, ἀλλ' ἐξωκεανίζεσθαι.

λζ'. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν γνωριμωτέρων, οἵ καὶ κοινοῦ ἁλὸς ἐγεύσαντο, καὶ ἄλλως ὁμοῦ ἦλθον ξενικώτερον. Εἰ δέ τις μηδεμίαν ἔχων ἀφορμὴν ἢ ἀρχὴν γνωριμότητος, μηδὲ εἰδὼς ἀνθρώπου ἢ βίον ἢ ἀγαθοπραξίας ἢ κακὰς ἐνεργειας, κρίνει ἄνθρωπον, οὐδ' ἠκριβώσατο, καὶ κἀνακρίνει, καὶ αὐτίκα C ἐθέλει καὶ εὐθύνας αὐτῷ ἐπιφέρειν, οὐδείς μοι πρὸς τὸν τοιοῦτον λόγος, οὐδὲ τὸ προτεθὲν ἄρτι ταλαντον τῷ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ προβάλλομαι. Αὐτὸς γὰρ παντελῶς ἀμαθὴς διακρίνειν, καὶ οὐδὲ καθαρὸς ἐχέφρων· διὸ οὐδὲ πραγματεύσηται ἂν τι κέρδος ἐμοὶ, καὶ δι' ἐμοῦ τῷ ἐμῷ Δεσπότῃ, οὗ θησαυροφύλαξ ἐγώ. Ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἐρευνάτω δανειστὴν ἕτερον· ἐγὼ δὲ τὴν γάζαν τοῦ Θεοῦ ἐκκενώσω ἀνθρώποις εἰδόσιν ἐπιστρέφεσθαι αὐτοῦ καὶ ποιεῖν τὸ αὐτοῦ θέλημα, οὐ μὴν ἀτενῶς ἀντέχεσθαι τοῦ καταγνωμονεῖν, ὡς καὶ δῶρον ἡγεῖσθαι αὐτὸ θεῖον καὶ οὕτως ἀναπόβλητον.

λη'. Ἔχω παραθεῖναι ὑμῖν καὶ ἄλλο τάλαντον, τὸν « τῆς νηστείας, » ἧς ἐναρχόμεθα τῆς ἀρχεγόνου ἡμῶν τιθηνοῦ, τοῦ καλοῦ βλαστήματος, ὃ πρῶτος ὁ παράδεισος ἐξέφυσεν, οὗπερ οἱ γενάρχαι ἀντεχόμενοι D ἐγκρατῶς οὐκ ἂν ἐκεῖθεν ἀφωρίσθησαν, δι' οὗ καὶ πάλιν τὸ ἀνθρώπινον φῦλον ἐπανέρχεται εἰς ἐκεῖνον, εἴπερ ἐθέλει. Φιλονεικεῖ γὰρ αὕτη ἐπανάγειν αὖθις εἰς τὴν Ἐδὲμ τοὺς τοῦ Ἀδὰμ, ἵνα ἐκεῖ συνδιάγῃ αὐτοῖς, ἔνθα τὴν ἀρχὴν ἐτάχθησαν· μάλιστα μὲν οὖν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν, ὅπου καὶ τὸ πλεῖον τῆς μετουσίας ἐστὶν αὐτῇ, εἰς ὃν ἀνάγει τοὺς ἐν τῷ φιλεῖν αὐτὸν ἐφιεμένους τοῦ αὐτῇ πρέποντος ἀνυψώματος τοῦ κατὰ οὐρανόν.

λθ'. Καὶ ποῦ γὰρ ἄλλοθι ἀπάθεια νοερὰ, ἢ τῆς νηστείας πρόθεσις, ἀλλ' ἢ ἐν οὐρανῷ καὶ τοῖς ἐκεῖ ἁγιωτάτοις τάγμασιν ; Ἢ γὰρ οἴεταί τις ἑτεροῖον εἶναι τῇ νηστείᾳ σκοπὸν, ὅτι μὴ τὸ εἰς νόας ἀπολ-

πτῦναι τοὺς νηστευτὰς, καὶ εἰς ἀπάθειαν ἀποκατασταθῆσαι, εἰ καὶ οἱ ἐν ἡμῖν μόγις τὴν μετριοπάθειαν κατορθοῦσιν ; Ἀγγελοποιὸν γὰρ ἡ νηστεία τρόπον τινὰ, οἷς διὰ ἰσαγγέλου βίου εἰς αὐτόχρημα νοῦν ἀπολεπτύνειν προτίθεται τὸν νηστεύοντα, εἰς καὶ ἐκεῖνος ὡς ἐπιπολὺ διὰ τὸ κάτω βρίθον τοῦ σώματος καὶ γεῶδες ἀπροσφυῶς ἔχει τῇ τοιαύτῃ τῆς νηστείας προθέσει. Οἰκεία τοίνυν καὶ παραδείσῳ καὶ οὐρανῷ ἡ νηστεία, καὶ δύο οὗτοι τόποι πατριῶται αὐτῇ καταγωγαὶ, φίλαι τῷ Θεῷ ψυχῶν ἀναπαύσεις, ἀπρόσβατοι δαίμοσι· διὸ καὶ ἀμφοῖν τούτοιν ἐγκαθιστᾷν ἡ νηστείᾳ βούλεται τοὺς καλῶς αὐτῇ χαίροντας καὶ κατὰ σκοπὸν ὀρθὸν, ὃς εὐοδοῦται διὰ μόνης ἀγάπης.

μ'. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τὸ τῆς νηστείας καλὸν μέταλλον ἀνεπίμικτόν ἐστι τοῖς ἀγαπητικοῖς χρυσέοις εὑρήμασιν· ἀλλὰ καὶ αὐτῇ τὸ ἀγαθὸν τοῦτο ἀνακέκραται καθὰ καὶ τοῖς πρὸ αὐτῆς. Καὶ οἴδαμεν πάντες, ὅσοις μέτεστι τοῦ εἰδέναι, ὅτι διὰ νηστείας ἀγάπη περεγίνεται ἡμῖν, οὐ μόνον ἡ, ὡς ἂν τις εἴποι, ἐγκάθετος, ἀλλὰ καὶ ἡ μεταβατικὴ, ἣ καὶ ἄλλως φράσαι, ἡ αὐτοπαθὴς καὶ ἀλλοπαθής. Λέγω δὲ ἐγκάθετον μὲν καὶ αὐτοπαθῆ ἀγάπην τὴν ἐμπεριωρισμένην τῷ νηστευτῇ αὐτῷ ἐκείνῳ καὶ μόνῳ. Τοιοῦτος δὲ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ ἐν Θεῷ κατοικῶν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διάγων, ἐν ᾗ μόνος αὐτὸν ὁ Κύριος ἐπισκέπτεται. Ὁ τοιοῦτος γὰρ ἑαυτῷ μοναχοῦ ἐγκαθημένην ἔχει τὴν ἀγάπην, καὶ αὐτὸς μόνος ἔσχει τὸ τελειοποιὸν τοῦτο πάθος, οὐκ ἐξαπλῶν τὰς ἀκτῖνας τῆς ἀρετῆς ἀκτῖνας εἰς λάμψιν καὶ ἄλλοις, ὡς οὐδὲ ὁ ἥλιος, ἐν ὅσῳ κρύπτεται ὑπὸ γῆν.

μα'. Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ ἐγκάθετος καὶ αὐτοπαθὴς ἀγάπη, ὡς τύπῳ φάναι καὶ παχυλῶς· ἡ δὲ μεταβατικὴ καὶ ἀλλοπαθὴς οὐ περιγράφει τὸ αὐτῆς καλὸν τινα ἕνα, πλατύνει δὲ αὐτομερίζουσα εἰς κοινὸν, καθ' ὅσον οἷόν τέ ἐστιν. Ὁ γοῦν μὴ λανθάνων ἄνθρώπους τηστευτὴς, μηδὲ προθέμενος ἀναχωρητικῶς βιοῦν, καὶ οὕτω μὴ μόνον ἀνθρωπους, ἀλλ', εἰ δυνατὸν, καὶ αὐτὸν ἥλιον ἀποκρύπτεσθαι, φαίνειν ὅλως καὶ ἑαυτὸν καὶ τὸ κατ' αὐτὸν φῶς ἐν τῇ τοῦ βίου σκοτίᾳ, καὶ οὕτω περίβλεπτος εἶναι, εἰς τὸ θειότερον τῆς ἀγάπης ἀπονεύει, καὶ εἰς πλέον ἐξομοιοῦται τῷ Θεῷ. Καί γάρ τοι καὶ ὁ Θεὸς οὐκ ἀρκεῖται στρογγυλλόμενος εἰς ἑαυτὸν καὶ σφίγγων καὶ στενοχωρῶν τὸ αὐτάγαθον, ἀλλ' ἐξαπλοῖ ἐπεκτείνων· καὶ οὕτω πληθύνει τὰ εὐεργετούμενα ὡς ἑκάστοτε· ὅτι μηδὲ ἐπαύσατο, οἷα καθάπαξ ἐνεργήσας, ἀλλὰ καὶ ἕως ἄρτι ἐργάζεται.

μβ'. Καὶ, οὕτω μὲν ἡ νηστεία κρᾶμα χρύσεον ἀλλοίων τέ ἐστιν ἀρετῶν καὶ ἀγάπης αὐτῆς, δι' ἧς καὶ τὸ ἀπαθὲς μὲν τῶν τισι νηστευτῶν περιγίνεται, εἰς πλέον δέ γε τὸ μετριοπαθές. Καὶ ἐστι μακαριώτατον μὲν ἐκεῖνο κατορθούμενον, ὅτε τις δηλαδὴ εἰς τοσοῦτον ἀνδρεῖος γένηται καθὰ παθῶν καὶ ἀπρόσμαχος, ὡς μηδὲ τολμᾷν ἐμπαθῆ λογισμὸν προσβάλλειν αὐτῷ, μηδὲ κατορχεῖσθαι αὐτῷ τὸν ἐπιστατοῦντα τοῖς τοιούτος δαίμονα. Διάκειται γὰρ ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος πρὸς τὰ πάθη, ὡς εἰ καὶ ἠγνόει, τί ποτέ

A expeditos reddere jejunantes, et absque passionibus efficere, licet qui sunt in nobis vix in passionibus moderantiam consequantur ? Namque jejunium aliquo modo similare facit angelis, quantum per vitam angelicam ad veram mentis tenuitatem conducit jejunantem, licet ille plerumque per declive ac terrestre corporis, tali jejunii proposito naturalem habeat contrarietatem. Proprium est ergo paradiso cœloque jejunium, et ista duo loca sunt ipsi patrii portus, amabiles Deo, animarum requies,inaccessi dæmonibus; ideoque duobus illis jejunium constituere vult eos qui pulchre, juxtaque rectum scopum, qui sola bene dirigitur charitate, ipso lætantur.

B 40. Nec enim pulchrum jejunii metallum eum charitatis aureis non commiscetur inventis ; sed et istud bonum ipsi, sicut et ipsum præcedentibus, admiscetur. Scimus omnes, quibuscunque datur scire, charitatem in nobis a jejunio generari, non solum eam, quæ, ut ita dicam, inhærens est ; sed et transgredientem, vel, ut aliter loquamur, eam quæ ad se tendit et eam quæd ad alios extenditur. Dico autem insidentem et ad se tendentem charitatem quæ ad jejunantem, eumque solum,circumscribitur. Talis est ille qui seorsum in spe Deo inhærente constituitur, et in eremo vitam agit, ubi solus eum Dominus considerat. Hic enim solitarie charitatem habet in se insidentem, et ipse solus illam perficientem sentit affectionem hujus virtutis radios ad lucendum aliis non expandens,sicuti nec

C sol, quantum sub terra contegitur.

41. Talis est quidem charitas, ut typice breviterque loquar, insidens et sibi sentiens. Illa vero transgrediens et ad alios aspirans, sui bonum non circumscribit ad unum quemdam,sed ad commune, quodcunque sit et qualecunque,distributiva expandit. Hic ergo qui non homines latet jejunans, nec sibi proposuit anachoretice vivere, et ita, non tantum hominibus, sed etiam, si possibile foret, et ipsi soli absconditus esse, manifestare vero proposuit tum semetipsum, tum quod in se est lumen, in vitæ tenebris, et ita conspicuus esse, ad id, quod virtutis est divinius, et quod Deo magis propinquat, tendit. Etenim Deus non contentus est proprium bonum, comprimens et coarctans, in semetipsum conglobare,sed expandens evolvit illud;et sic

D quasi perpetuo benefacta multiplicat : nam haud quievit quia semel operatus est, sed usque nunc etiam operatur.

42. Et ita quidem jejunium aurea scala est et cæterarum virtutum et ipsius charitatis, qua quidem jejunantium aliquibus apathia generatur, sæptus autem passionum moderatio. Et est quidem ille felicissimus successus, quando quis adeo contra passiones sit et invictus, ut non audeat illum lacessere turbata ratio fortis nec illi insultare qui talibus præest, diabolus. Ad passiones enim talis homo se habet, quasi non cognosceret quid sit malum, et quasi non esset homo subjacens passio-

nibus. Et ita quidem illic revera felicissimus est : felix autem etiam est posterior, qui luctatur quidem et agitur, sed non dejicitur; pugnat quidem adversus animæ turbinem, sed superest et strangulat veluti Samson leonem, et quasi super aspidem et basiliscum ambulat, et non mentitur hominem vere fortem, ipse, juxta proverbium, violentus, rapiens virtutem, pancratice quidem debellans, victus autem nunquam decidens. Prior quidem vere rex adversus passiones est, posterior autem subregulus. Ideo et ille rationem non habet reddendam : de quo enim ab illo ratio requireretur, qui nihil Deo displicens agit ? Hic autem haberet forte rationes, ut videtur, tali regi reddendas, quasi non cito potitus victoriæ, vel legem athleticæ transgrediens, quando non juxta discretionem operatur; cujus discretionis fines sunt qui non recte attingunt, cum jejunantes a canonibus diriguntur. Perficit autem et in ipsis talem discretionem charitas erga fratres. Hac enim semetipsum regulans qui moderationem erga se et circumstantes se adhibet, invictus egredietur athleta, partim quidem paululum cedens, partim vero vim adhibens ; et sic ipse quoque bonum rapiens ; ita ut qui sine passione est, ignoret, simplicitatis causa, quid peccatum aut peccare sit ; qui vero moderationem in passionibus habet, scienter quidem ex regula boni, quid non sit bonum etiam cognoscat, sed vi regnum cœlorum rapiat.

43. Sic constituto nobis et isto negotio, superadjicio de precatione talentum, atque de plenissima talentum misericordia. Superius enim aliquid breve de hujus nummulo proposuimus. Horum autem duorum talentorum illud quidem tendit ad ipsum Deum, ad quem ascendere bonæ preces ostendunt; hoc autem ad illius fratres, qui nobis minimi videntur, sed aliter apud Deum adstant, a quibus etiam nostræ preces ad illum trajiciuntur.

44. Mysterium exprimo vobis sacerdotale, in quo seorsum peccantes, cum sacra facimus, rogamus ut Dominus protegat eos qui pauperum quoque recordantur, ita ut precationis hora illos assumens, quotquot fratrum ejus meminerunt, ad Deum coram ipsius sanctissimo throno sistat. Qui vero tales non sunt non illic appropinquant. Janitores ergo sunt et confidentes patroni, Dei servi tales ipsius fratres. Utendum est igitur his mediatoribus in his quæ sunt ad salutem ; non gratuito, sed juxta retributionem, quæ a Deo venit. Quæcunque enim fratres accipiunt ; etiam cum Deo partiuntur ; exinde gratiam ille retribuit, propria lege coactus ad remunerationem. Manifestum est autem charitatem, quæ talia bona perficit, in his quoque partem habere.

45. Nec igitur aliquorum gratia, precatio sanctificatur iis qui non diligunt, nec misericordia. Considerandum autem est, fratres, quod vobis misericordiam propono, non qualemcumque, sed

A ἐστι τὸ κακὸν, καὶ ὡς εἰ μηδὲ ἄνθρωπός ἐστιν, ὑποκείμενος πάθεσι. Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς τῷ ὄντι μακαριώτατος· μακάριος δὲ καὶ ὁ δεύτερος, ὃς παλαίει μὲν καὶ στροβεῖται, οὐ καταβάλλεται δέ· κἀὶ πυγμαχεῖ μὲν κατὰ τοῦ ἐμπαθοῦς τῆς ψυχῆς, περιγίνεται δὲ καὶ ἄρχει, ὡς οἷα καὶ Σαμψὼν λέοντα, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβαίνει, καὶ οὐ ψεύδεται τὸν ὄντως ἀνδρεῖον ἄνθρωπον, πρὸς βίαν κατὰ τὸν εἰπόντα κτώμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ παγκρατιάζων μὲν ἀεθλευτικως οὐκ ἐκπίπτων δέ ποτε δεύτερος. Καὶ ἔστιν ὁ μὲν πρῶτος βασιλεὺς τῷ ὄντι κατὰ τῶν παθῶν, ὁ δὲ δεύτερος ὑποβασιλεύς. Διὸ καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνεκλόγιστός ἐστιν. Ἐπὶ τίνι γὰρ ἂν καὶ λογιστευθήσεται ὁ μηδέν τι ὧν ἀπαρέσκον Θεῷ; Ὁ δε ὑπόσχοιτο ἂν ποτε λόγους, ὡς εἰκὸς, τῷ B τοιούτῳ βασιλεῖ, ὡς ἢ μὴ ταχὺ κυριεύων τῆς νίκης, ἢ καὶ ὑπερβαίνων τὸν τῆς ἀθλήσεως νόμον, ὅτε μὴ κατὰ διάκρισιν ἐνεργεῖ· ἧς διακρίσεως οὐκ εὐστοχοῦντες ἔστιν ὅτε οἱ νηστευταὶ πρὸς τῶν κανόνων εὐθύνονται. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην διάκρισιν ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπη. Ταύτῃ γὰρ ἑαυτὸν κανονίζων ὁ ἐγκρατευόμενος ἐπί τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἀήττητος ἀεθλευτὴς ἀπεκβήσεται, πῇ μὲν ὑπενδιδοὺς, πῇ δὲ βιαζόμενος. Καὶ οὕτω καὶ αὐτὸς ἁρπάζων τὸ καλὸν, ὡς τὸν μὲν ἀπαθῆ ἀγνοεῖν ἁπλότητος λόγῳ, εἰ καὶ ἔστιν ἁμαρτία ἢ ἐξαμαρτάνειν, τὸν δὲ μετριοπαθῆ εἰδέναι μὲν ἐπιστημονικῶς κανόνι τοῦ καλοῦ καὶ τὸ μὴ καλὸν, βιάζεσθαι δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

μγ'. Οὕτω καθεσταμένου ἡμῖν καὶ τοῦδε τοῦ πραγματεύματος, προσεπιτίθημι καὶ τὸ κατὰ τὴν C « προσευχὴν » τάλαντον, καὶ τὸ κατὰ τὸν « ἔλεον » τὸν πληρέστατον. Ἀνόπιν γὰρ βραχύ τι τοῦ κατ' αὐτὸν προεβαλόμεθα κέρματος. Τούτων δὲ τῶν δύο ταλάντων τὸ μὲν ἀπονεύει πρὸς Θεὸν αὐτὸν, εἰς ὃν ἀναβαίνειν αἱ ἀγαθαὶ δηλοῦσιν εὐχαί· τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἐκείνου ἀδελφοὺς, τοὺς ἡμῖν μὲν ἐλαχίστους προφαινομένους παραστατοῦντας δὲ ἄλλως τῷ Θεῷ, ὑφ' ὧν καὶ αἱ εὐχαὶ πρὸς ἐκεῖνον διαπορθμεύονται.

μδ'. Μυστήριον ἐκλαλῶ ὑμῖν ἱερατικὸν, ἐν ᾧ καταμόνας εὐχόμενοι, ὅτε λειτουργοῦμεν τὰ θεῖα, θεοκλυτοῦμεν διὰ μνήμης εἶναι τῷ ὑπεραγάθῳ Κυρίῳ καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν μενήτων, ὥστε ἡ ὥρα ἐκείνη τῆς εὐχῆς ἐκείνους προσλαμβανομένη παριστᾷ τῷ Θεῷ ἐμπροέθεν τοῦ κατ' αὐτὸν ἁγιωτάτου βήματος, ὅσοι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μέμνηνται. Οἱ δέ D γε μὴ τοιοῦτοι οὐκ ἐγγίζουσιν ἐκεῖ. Θυρωροὶ οὖν καὶ εὐπαρρήσιαστοι καραστάται, Θεοῦ θεράποντες οἱ τοιοῦτοι αὐτοῦ ἀδελφοί. Καὶ τοίνυν χρηστέον αὐτοῖς μέσοις τά γε εἰς σωτηρίαν· οὐ δωρεὰν, ἀλλὰ πρὸς ἀντίδοσιν, τὴν ἐκ Θεοῦ. Ἃ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ λαμβάνουσι, καὶ τῷ Θεῷ μερίζονται, κἀντεῦθεν ἐκεῖνος ἀντιχαρίζεται, νόμῳ ἰδίῳ βιαζόμενος πρὸς ἀνταμειψιν. Δῆλον δὲ, ὡς κἀνταῦθα ἡ ἀγάπη συμπαρεισδύεται, αὐτὴ ἀποτελοῦσα καὶ τὰ τοιαῦτα καλά.

με'. Οὔτε γοῦν εὐχὴ ὁσιοῦται ὑπέρ τινων τοῖς γε μὴ ἀγαπῶσιν, οὐδὲ μὴν ἔλεος. Χρὴ δὲ ἐπιστῆσαι, ὦ ἀδελφοὶ, ὅτι ἔλεον ὑμῖν ὑποτίθεμαι, οὐ τὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸν κακονικὸν, τὸν ἀπὸ δικαίου πονήματος, καὶ

δὲ οὐκ ἀποτετραμμένου περιουσιασμοῦ, τὸν
ὸ κλεμμάτων, τὸν μὴ ἐξ ἁρπαγῆς, τὸν μὴ ἀπὸ
ντιῶν καὶ διαβολῶν, μήποτε δὲ οὐδὲ τὸν ἐκ
ἀθέσμου. Ἐλεημοσύνη γὰρ ἡ ἐκ τούτων
ἐκτος τῷ Θεῷ, καθὰ καὶ ἡ ἐκ μισθοῦ πόρνης.
τοι ὀρθὸς καὶ ἀπηκριβωμένος ἔλεος ὑπερλίαν
ει τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἔλεον ἐθέλοντι, καὶ οὐ
τήν τε ἄλλην, καὶ οὐχ οὕτως οὐδὲ τὴν τῆς
ος, εἴπερ ἐλέῳ μὲν καὶ αἴνεσις παντοία ἑπα-
εῖ. Αἰνέσεις δὲ πολλὰς οἱ πολλοὶ ποιούμεθα
νεπιμίκτους.

Ἀλλὰ τί μοι παράγειν εἰς προχείρισιν ὑμῖν
λογικῶς τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἄλλο, καὶ
τινα ἐπ' αὐτοῖς Θεοῦ τάλαντα εὐαρίθμητα;
δὴ τὴν ὅλην γάζαν τοῦ μεγίστου βασιλέως
αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐν ᾧ
ιρὸν κειμήλιον συνεσπείραται καὶ κατεσφρά-
πιστεύω ὑμῖν· ἐξ οὗ ἔσται ἀναλέξασθαι ὡς
ς ὑμᾶς θεράποντας, ὁπόσα εἰς δάνειον βού-
ἀφ' οὗ λαβόντες, αὐτοί τε ἀποπλήσετε τὴν
ρεστὴν ἀπλησταίαν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ κορβω-
ήσετε πάλιν μεστὸν καθὰ καὶ πρότερον. Τὸ
κραδοξότατον· ἅπαντες μὲν ἐκεῖθεν ἀρύονται
θεῖα διψῶντες, καὶ σιτίζονται οἱ κατὰ Θεὸν
τες· ἡ δὲ τοῦ θησαυροῦ ἀποθήκη ἀεὶ ἐμπέ-
ει, καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν με-
μένη πρόκειται. Φύλαξ δὲ καὶ ταμίας τῆς
ης πλουσιωτάτης γάζης, τῆς καὶ παντοδαπα-
καὶ ἀνελλιποῦς, ὕστερον μὲν ὁ τῶν θείων
λιστῶν καὶ λοιπῶν θειοτάτων ἀποστόλων, ἔτι
ἱερῶν κηρύκων πληθυσμός, πρὸς δὲ αὐτῶν ὁ
βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαυίδ, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ
οιοῦτον ἀπόκρυφον πλοῦτον πεπιστευμένος,
ττε ταμιουχεῖν αὐτὸν ἡλίῳ ἀνεπισκόπητον διὰ
τάδοτον, ἀλλ' ἵνα ἐν ἀσφαλεῖ φυλάττων αὐτὸν
ν ποιηται τοῖς χρῄζουσι. Χρῄζουσι δὲ πάν-
ὑτοῦ οἱ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἄνθρωποι, οἱ
Δαυὶδ ποθοῦντες καὶ τὸν αὐτὸν βασιλεύσαντα
.

Ἀλλὰ τίς ὁ θησαυρὸς οὗτος, ὁ καὶ ὀλίγος καὶ
λυς, ὁ καὶ βραχὺς καὶ ἀναρίθμητος, ὁ τῇ πο-
μεν σφιγκτός τε καὶ εὐπερίληπτος, τῇ δὲ
τι πάμμεγας καὶ πάντα κόσμον ὀλβίζων ταῖς
οῦ ἀγαθοχυσίαις; Ἰδοὺ συνορᾶτε μετὰ προσ-
καὶ ἐπιστασίας ἀπηκριβωμένης, ὥστε συλλα-
ὑτὸν ἐν βραχεῖ, καὶ εὐπεριλήπτως δράξασθαι
δει βασιλείας αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ συν-
ες εἰς νοῦν, καὶ τὰς ὡς οἷον εἰπεῖν γραμμι-
ῆς ψυχῆς ἀποτάσεις εἰς κύκλον στρέψαντες,
εν δὲ καὶ ἀποσφαιρώσαντες εὐμεθόδως ὡς
μίμησιν οὐρανοῦ, ἐν ᾧ Θεὸς ὑπερκαθήμενος
ὅσα ἐθέλει, ποιεῖ, ἐμβλέψατε ταμιείῳ πολυ-
φ, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀρετῶν ἁπασῶν κειμηλιοῦται
μα. Ἔστι δὲ τὸ πολυτίμητον, φάναι δὲ μᾶλ-
ντιμον τοῦτ' ὀχεῖον τῶν κειμηλίων τοιοῦτον·
νον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. Σμικρὰ

A canonicam, ab opere bono constantem, non autem ab odiosa copia, non a furtis, non a rapinis, non a delationibus et calumniis, nec unquam ab illicita usura. Ex talibus onim eleemosyna, sicut ex mercede fornicationis, accepta Deo non est. Recta et enim ac perfecta misericordia magnopere Deo placet misericordi, qui vult misericordiam, et non sacrificium, sive aliud, sive etiam sacrificium laudis, siquidem misericordiam laus etiam omnimoda comitatur. Laudes autem multas misericordiæ alienas plerique facimus.

46. Sed quid ministrando vobis minutatim verbo proferam hoc vel istud, vel aliud, vel totum divinorum talentorum numerum? Age! totum thesaurum maximi regis nostri, ipsius Dei, B gazophylacium, in quo omnis sacra supellex reposita consignataque est, vobis credam: ex quo vobis tanquam fidelibus servis colligenda sunt, quæcumque velitis ad mutuum promere; a quo sumentes, ipse cupiditatem Deo acceptabilem complebitis, Deique corbonam plenam sicut prius relinquetis. Hoc enim ante omnia mirandum: omnes quidem exinde divina sitientes hauriunt, et nutriuntur, qui secundum Deum esuriunt: thesauri vero promptuarium semper repletum est, et volentibus ex illo sumere plenum offertur. Custos autem et dispensator hujusmodi ditissimi thesauri, qui cunctas perfecte complectitur opes, ultimo quidem est divinorum evangelistarum cæterorumque divinissimorum apostolorum necnon sacrorum præconum turba, sed ante eos C magnus rex et deipater David, cui tales absconditæ concreditæ sunt a Deo divitiæ, non ut ministraret illas ad solem pellucidas propter incommunicabile, sed ut tuto custodiens illas desiderabites faceret volentibus. Anhelant autem prorsus ad illas magni regis Dei homines, qui David et Dominum qui fecit illum regnare desiderant.

47. Verum quis ille thesaurus est, parvus et multus, tenuis et largus, quantitate quidem contractus et circumscriptus, qualitate vero maximus et bonorum ex illo profluentium largitione totum beatificans mundum? En intelligite cum omni attentione ac diligentia, ut brevi concipiatis eum, et perfecte complectamini pro lucro D regnum ipsum Dei; et in mentem collecti, atque, ut ita dicam, lineares animæ extensiones in circulum vertentes, exinde vero methodice conglobantes tanquam ad imitationem cœli, in quo Deus supersedens omnia, quæcumque vult, agit, inspicite in magnum promptuarium, in quo pretiose asservatur virtutum omnium plenitudo. Est autem istud rerum pretiosarum honorabile vel potius venerandissimum ærarium tale: « Declina a malo, et fac bonum [6]. » Parva hujus est

[6] Psal. XXXVI, 27.

nibus. Et ita quidem illic revera felicissimus est : felix autem etiam est posterior, qui luctatur quidem et agitur, sed non dejicitur; pugnat quidem adversus animæ turbinem, sed superest et strangulat veluti Samson leonem, et quasi super aspidem et basiliscum ambulat, et non mentitur hominem vere fortem, ipse, juxta proverbium, violentus, rapiens virtutem, pancratice quidem debellans, victus autem nunquam decidens. Prior quidem vere rex adversus passiones est, posterior autem subregulus. Ideo et ille rationem non habet reddendam : de quo enim ab illo ratio requireretur, qui nihil Deo displicens agit ? Hic autem haberet forte rationes, ut videtur, tali regi reddendas, quasi non cito potitus victoriæ, vel legem athleticæ transgrediens, quando non juxta discretionem operatur; cujus discretionis fines sunt qui non recte attingunt, cum jejunantes a canonibus diriguntur. Perficit autem et in ipsis talem discretionem charitas erga fratres. Hac enim semetipsum regulans qui moderationem erga se et circumstantes se adhibet, invictus egredietur athleta, partim quidem paululum cedens, partim vero vim adhibens ; et sic ipse quoque bonum rapiens ; ita ut qui sine passione est, ignoret, simplicitatis causa, quid peccatum aut peccare sit; qui vero moderationem in passionibus habet, scienter quidem ex regula boni, quid non sit bonum etiam cognoscat, sed vi regnum cœlorum rapiat.

43. Sic constituto nobis et isto negotio, superadjicio de precatione talentum, atque de plenissima talentum misericordia. Superius enim aliquid breve de hujus nummulo proposuimus. Horum autem duorum talentorum illud quidem tendit ad ipsum Deum, ad quem ascendere bonæ preces ostendunt; hoc autem ad illius fratres, qui nobis minimi videntur, sed aliter apud Deum adstant, a quibus etiam nostræ preces ad illum trajiciuntur.

44. Mysterium exprimo vobis sacerdotale, in quo seorsum peccantes, cum sacra facimus, rogamus ut Dominus protegat eos qui pauperum quoque recordantur, ita ut precationis hora illos assumens, quotquot fratrum ejus meminerunt, ad Deum coram ipsius sanctissimo throno sistat. Qui vero tales non sunt non illic appropinquant. Janitores ergo sunt et confidentes patroni, Dei servi tales ipsius fratres. Utendum est igitur his mediatoribus in his quæ sunt ad salutem; non gratuito, sed juxta retributionem, quæ a Deo venit. Quæcunque enim fratres accipiunt; etiam cum Deo partiuntur; exinde gratiam ille retribuit, propria lege coactus ad remunerationem. Manifestum est autem charitatem, quæ talia bona perficit, in his quoque partem habere.

45. Nec igitur aliquorum gratia, precatio sanctificatur iis qui non diligunt, nec misericordia. Considerandum autem est, fratres, quod vobis misericordiam propono, non qualemcumque, sed

A ἐστι τὸ κακὸν, καὶ ὡς εἰ μηδὲ ἄνθρωπός ἐστιν, ὑποκείμενος πάθεσι. Καὶ οὕτω μὲν αὐτὸς τῷ ὄντι μακαριώτατος· μακάριος δὲ καὶ ὁ δεύτερος, ὃς παλαίει μὲν καὶ στροβεῖται, οὐ καταῤῥίπτεται δέ· κἀὶ πυγμαχεῖ μὲν κατὰ τοῦ ἐμπαθοῦς τῆς ψυχῆς, περιγίνεται δὲ καὶ ἄρχει, ὡς οἷα καὶ Σαμψὼν λέοντα, καὶ ὡς ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβαίνει, καὶ οὐ ψεύδεται τὸν ὄντως ἀνδρεῖον ἄνθρωπον, πρὸς βίαν κατὰ τὸν εἰπόντα κτώμενος τὴν ἀρετὴν, καὶ παγκρατιάζων μὲν ἀεθλευτικως οὐκ ἐκπίπτων δέ ποτε δεύτερος. Καὶ ἔστιν ὁ μὲν πρῶτος βασιλεὺς τῷ ὄντι κατὰ τῶν παθῶν, ὁ δὲ δεύτερος ὑποβασιλεύς. Διὸ καὶ ἐκεῖνος μὲν ἀνεκλόγιστός ἐστιν. Ἐπὶ τίνι γὰρ ἂν καὶ λογιστευθήσεται ὁ μηδέν τι ὁρῶν ἀπαρέσκον Θεῷ; Ὁ δε ὑπόσχοιτο ἂν ποτε λόγους, ὡς εἰκὸς, τῷ B τοιούτῳ βασιλεῖ, ὡς ἢ μὴ ταχὺ κυριεύων τῆς νίκης, ἢ καὶ ὑπερβαίνων τὸν τῆς ἀθλήσεως νόμον, ὅτε μὴ κατὰ διάκρισιν ἐνεργεῖ· ἧς διακρίσεως οὐκ εὐστοχοῦντες ἔστιν ὅτε οἱ νηστευταὶ πρὸς τῶν κανόνων εὐθύνονται. Ἀποτελεῖ δὲ καὶ ἐν αὐτοῖς τὴν τοιαύτην διάκρισιν ἡ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς ἀγάπη. Ταύτῃ γὰρ ἑαυτὸν κανονίζων ὁ ἐγκρατευόμενος ἐπί τε ἑαυτῷ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν, ἀήττητος ἀεθλευτὴς ἀπεκδήσεται, πῇ μὲν ὑπενδιδοὺς, πῇ δὲ βιαζόμενος. Καὶ οὕτω καὶ αὐτὸς ἁρπάζων τὸ καλὸν, ὡς τὸν μὲν ἀπαθῆ ἀγνοεῖν ἁπλότητος λόγῳ, εἰ καὶ ἔστιν ἁμαρτία ἢ ἐξαμαρτάνειν, τὸν δὲ μετριοπαθῆ εἰδέναι μὲν ἐπιστημονικῶς κανόνι τοῦ καλοῦ καὶ τὸ μὴ καλὸν, βιάζεσθαι δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν.

μγ'. Οὕτω καθεσταμένου ἡμῖν καὶ τοῦδε τοῦ πραγματεύματος, προσεπιτίθημι καὶ τὸ κατὰ τὴν C « προσευχὴν » τάλαντον, καὶ τὸ κατὰ τὸν « ἔλεον » τὸν πληρέστατον. Ἀνόπιν γὰρ βραχύ τι τοῦ κατ' αὐτὸν προεβαλόμεθα κέρματος. Τούτων δὲ τῶν δύο ταλάντων τὸ μὲν ἀπονεύει πρὸς Θεὸν αὐτὸν, εἰς ὃν ἀναβαίνειν αἱ ἀγαθαὶ δηλοῦσιν εὐχαί· τὸ δὲ πρὸς τοὺς ἐκείνου ἀδελφοὺς, τοὺς ἡμῖν μὲν ἐλαχίστους προφαινομένους παραστατοῦντας δὲ ἄλλως τῷ Θεῷ, ὑφ' ὧν καὶ αἱ εὐχαὶ πρὸς ἐκεῖνον διαπορθμεύονται.

μδ'. Μυστήριον ἐκλαλῶ ὑμῖν ἱερατικὸν, ἐν ᾧ καταμόνας εὐχόμενοι, ὅτε λειτουργοῦμεν τὰ θεῖα, θεοκλυτοῦμεν διὰ μνήμης εἶναι τῷ ὑπεραγάθῳ Κυρίῳ καὶ τοὺς μεμνημένους τῶν μενήτων, ὥστε ἡ ὥρα ἐκείνη τῆς εὐχῆς ἐκείνους προσλαμβανομένη παριστᾷ τῷ Θεῷ ἐμπροσθεν τοῦ κατ' αὐτὸν ἁγιωτάτου βήματος, ὅσοι τῶν ἀδελφῶν αὐτοῦ μέμνηνται. Οἱ δέ D γε μὴ τοιοῦτοι οὐκ ἐγγίζουσιν ἐκεῖ. Θυρωροὶ οὖν καὶ εὐπαῤῥησίαστοι καραστάται, Θεοῦ θεράποντες οἱ τοιοῦτοι αὐτοῦ ἀδελφοί. Καὶ τοίνυν χρηστέον αὐτοῖς μέσοις τά γε εἰς σωτηρίαν· οὐ δωρεὰν, ἀλλὰ πρὸς ἀντίδοσιν, τὴν ἐκ Θεοῦ. Ἃ γὰρ οἱ ἀδελφοὶ λαμβάνουσι, καὶ τῷ Θεῷ μερίζονται, κἀντεῦθεν ἐκεῖνος ἀντιχαρίζεται, νόμῳ ἰδίῳ βιαζόμενος πρὸς ἀνταμειψιν. Δῆλον δὲ, ὡς κἀνταῦθα ἡ ἀγάπη συμπαρεισδύεται, αὐτὴ ἀποτελοῦσα καὶ τὰ τοιαῦτα καλά.

με'. Οὔτε γοῦν εὐχὴ ὁσιοῦται ὑπέρ τινων τοῖς γε μὴ ἀγαπῶσιν, οὐδὲ μὴν ἔλεος. Χρὴ δὲ ἐπιστῆσαι, ὦ ἀδελφοὶ, ὅτι ἔλεον ὑμῖν ὑποτίθεμαι, οὐ τὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸν κακονικὸν, τὸν ἀπὸ δικαίου πονήματος, καὶ

λοιποῦ δὲ οὐκ ἀποτετραμμένου περιουσιασμοῦ, τὸν μὴ ἀπὸ κλεμμάτων, τὸν μὴ ἐξ ἁρπαγῆς, τὸν μὴ ἀπὸ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, μήποτε δὲ οὐδὲ τὸν ἐκ τόκου ἀθέσμου. Ἐλεημοσύνη γὰρ ἡ ἐκ τούτων ἀπρόσδεκτος τῷ Θεῷ, καθὰ καὶ ἡ ἐκ μισθοῦ πόρνης. Ὁ γάρ τοι ὀρθὸς καὶ ἀπηκριβωμένος ἔλεος ὑπερλίαν φιλεῖται τῷ ἐλεήμονι Θεῷ, ἔλεον ἐθέλοντι, καὶ οὐ θυσίαν, τήν τε ἄλλην, καὶ οὐχ οὕτως οὐδὲ τὴν τῆς αἰνέσεως, εἴπερ ἐλέῳ μὲν καὶ αἴνεσις παντοία ἐπακολουθεῖ. Αἰνέσεις δὲ πολλὰς οἱ πολλοὶ ποιούμεθα ἐλέῳ ἀνεπιμίκτους.

μς'. Ἀλλὰ τί μοι παράγειν εἰς προχείρισιν ὑμῖν σμικρολογικῶς τοῦτο, καὶ ἐκεῖνο, καὶ ἄλλο, καὶ λοιπά τινα ἐπ' αὐτοῖς Θεοῦ τάλαντα εὐαρίθμητα; Φέρε δὴ τὴν ὅλην γάζαν τοῦ μεγίστου βασιλέως ἡμῶν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, τὸ θησαυροφυλάκιον, ἐν ᾧ πᾶν ἱερὸν κειμήλιον συνεσπείραται καὶ κατεσφράγισται, πιστεύω ὑμῖν· ἐξ οὗ ἔσται ἀναλέξασθαι ὡς πιστοὺς ὑμᾶς θεράποντας, ὁπόσα εἰς δάνειον βούλεσθε· ἀφ' οὗ λαβόντες, αὐτοί τε ἀποπλήσετε τὴν Θεῷ ἀρεστὴν ἀπληστίαν, καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ κορβωνᾶν ἀφήσετε πάλιν μεστὸν καθὰ καὶ πρότερον. Τὸ γὰρ παραδοξότατον· ἅπαντες μὲν ἐκεῖθεν ἀρύονται οἱ τὰ θεῖα διψῶντες, καὶ σιτίζονται οἱ κατὰ Θεὸν πεινῶντες· ἡ δὲ τοῦ θησαυροῦ ἀποθήκη ἀεὶ ἐμπέπλησται, καὶ τοῖς ἐθέλουσιν ἐξ αὐτοῦ λαμβάνειν μεμεστωμένη πρόκειται. Φύλαξ δὲ καὶ ταμίας τῆς τοιαύτης πλουσιωτάτης γάζης, τῆς καὶ παντοδαπανήτου καὶ ἀνελλιποῦς, ὕστερον μὲν ὁ τῶν θείων εὐαγγελιστῶν καὶ λοιπῶν θειοτάτων ἀποστόλων, ἔτι δὲ καὶ ἱερῶν κηρύκων πληθυσμὸς, πρὸς δὲ αὐτῶν ὁ μέγας βασιλεὺς καὶ θεοπάτωρ Δαυΐδ, ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ τὸν τοιοῦτον ἀπόκρυφον πλοῦτον πεπιστευμένος, οὐχ ὥστε ταμιουχεῖν αὐτὸν ἡλίῳ ἀνεπισκόπητον διὰ τὸ ἀμετάδοτον, ἀλλ' ἵνα ἐν ἀσφαλεῖ φυλάττων αὐτὸν ποθητὸν ποιηται τοῖς χρῄζουσι. Χρῄζουσι δὲ πάντως αὐτοῦ οἱ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἄνθρωποι, οἱ καὶ τὸν Δαυΐδ ποθοῦντες καὶ τὸν αὐτὸν βασιλεύσαντα Κύριον.

μζ. Ἀλλὰ τίς ὁ θησαυρὸς οὗτος, ὁ· καὶ ὀλίγος καὶ πάμπολυς, ὁ καὶ βραχὺς καὶ ἀναρίθμητος, ὁ τῇ ποσότητι μὲν σφιγκτός τε καὶ εὐπερίληπτος, τῇ δὲ ποιότητι πάμμεγας καὶ πάντα κόσμον ὀλβίζων ταῖς ἐξ αὐτοῦ ἀγαθοχυσίαις; Ἰδοὺ συνορᾶτε μετὰ προσοχῆς καὶ ἐπιστασίας ἀπηκριβωμένης, ὥστε συλλαβεῖν αὐτὸν ἐν βραχεῖ, καὶ εὐπεριλήπτως ὁράξασθαι ἐπὶ κέρδει βασιλείας αὐτῆς τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ συναχθέντες εἰς νοῦν, καὶ τὰς ὡς οἷον εἰπεῖν γραμμικὰς τῆς ψυχῆς ἀποτάσεις εἰς κύκλον στρέψαντες. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ ἀποσφαιρώσαντες εὐμεθόδως ὡς πρὸς μίμησιν οὐρανοῦ, ἐν ᾧ Θεὸς ὑπερκαθήμενος πάντα, ὅσα ἐθέλει, ποιεῖ, ἐμβλέψατε ταμιείῳ πολυχωρήτῳ, ἐν ᾧ τὸ τῶν ἀρετῶν ἁπασῶν κειμηλιοῦται πλήρωμα. Ἔστι δὲ τὸ πολυτίμητον, φάναι δὲ μᾶλλον πάντιμον τουτὶ δοχεῖον τῶν κειμηλίων τοιοῦτον· Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. Σμικρὰ

A canonicam, ab opere bono constantem, non autem ab odiosa copia, non a furtis, non a rapinis, non a delationibus et calumniis, nec unquam ab illicita usura. Ex talibus onim eleemosyna, sicut ex mercede fornicationis, accepta Deo non est. Recta et enim ac perfecta misericordia magnopere Deo placet misericordi, qui vult misericordiam, et non sacrificium, sive aliud, sive etiam sacrificium laudis, siquidem misericordiam laus etiam omnimoda comitatur. Laudes autem multas misericordiæ alienas plerique facimus.

46. Sed quid ministrando vobis minutatim verbo proferam hoc vel istud, vel aliud, vel totum divinorum talentorum numerum? Age! B totum thesaurum maximi regis nostri, ipsius Dei, gazophylacium, in quo omnis sacra supellex reposita consignataque est, vobis credam: ex quo vobis tanquam fidelibus servis colligenda sunt, quæcumque velitis ad mutuum promere; a quo sumentes, ipse cupiditatem Deo acceptabilem complebitis, Deique corbonam plenam sicut prius relinquetis. Hoc enim ante omnia mirandum: omnes quidem exinde divina sitientes hauriunt, et nutriuntur, qui secundum Deum esuriunt: thesauri vero promptuarium semper repletum est, et volentibus ex illo sumere plenum offertur. Custos autem et dispensator hujusmodi ditissimi thesauri, qui cunctas perfecte complectitur opes, ultimo quidem est divinorum evangelistarum C cæterorumque divinissimorum apostolorum necnon sacrorum præconum turba, sed ante eos magnus rex et deipater David, cui tales absconditæ concreditæ sunt a Deo divitiæ, non ut ministraret illas ad solem pellucidas propter incommunicabile, sed ut tuto custodiens illas desiderabites faceret volentibus. Anhelant autem prorsus ad illas magni regis Dei homines, qui David et Dominum qui fecit illum regnare desiderant.

47. Verum quis ille thesaurus est, parvus et multus, tenuis et largus, quantitate quidem contractus et circumscriptus, qualitate vero maximus et bonorum ex illo profluentium largitione totum beatificans mundum? En intelligite cum omni attentione ac diligentia, ut brevi concipiatis eum, et perfecte complectamini pro lucro D regnum ipsum Dei; et in mentem collecti, atque, ut ita dicam, lineares animæ extensiones in circulum vertentes, exinde vero methodice conglobantes tanquam ad imitationem cœli, in quo Deus supersedens omnia, quæcumque vult, agit, inspicite in magnum promptuarium, in quo pretiose asservatur virtutum omnium pleuitudo. Est autem istud rerum pretiosarum honorabile vel potius venerandissimum ærarium tale: « Declina a malo, et fac bonum [6]. » Parva hujus est

[6] Psal. XXXVI, 27.

circumlocutio : sed inenarrabilis est complexionis potentia. Unum aliquod videtur esse divinum præceptum : hoc autem est omnium instar. Ab illo omnis virtus pendet : vallis, ut ita dicam, est, in qua confluunt omnis boni fluenta, hoc chrysiten dicere volo : nihil autem sic dicerem excelsi. Est igitur omnis graphicæ chrysitidis purissima vena, nec ignem, nec folles, nec fornacem fusoriam ad probationem volens. Dominicum receptaculum in se cuncta bona gerit, divinique cujuslibet præcepti vas est : seminarium vitæ spiritualis universale.

48. Breviter autem vobis, homines Dei, explorandum est verbum, qua ratione Deus inspiravit : « Declina a malo, et fac bonum. » Ecce, gens divina, divitiæ ineffabiles ; mutuum sumite. En mare : navigate per illud qui lucrum in divinis quæritis. En scaturigo : haurite. Si vero parva apparet, eo quod brevis enuntiatur, gustate tamen, ut comperiatis vos citius esse fatigandos bibentes, quam ista ; non tantum enim non deficiet, sed nec minuetur. Declina a malo, inquit, non hoc vel illo, uno, duobus, tribus, quatuor, pluribus, sed, uno verbo, cunctis. Si vero locutio laconica, brevitate attenuata, locuples dividit nomen, non est hic prædicanda philosophica breviloquentia, qua concipitur infinitas, in hujusmodi prolationibus totum dividens. Hic similiter dicitur : « Declina a malo, declina » ab omni pravitate. Unius enim mali fuga non habet laudem, ubi similia mala ingruunt, sicut nec exhaustio cœni, cum novum aliquod irruit. Declina ; dicit hoc tanquam de via, qua viator non habet, ubi velit, locum quietis obvium. Gradior ergo, non juxta virtutem, sed per viam abducentem ad malum. Declina, quod est, dirumpe lineam istam rectam et accuratam, et retro versus sequere viam abducentem ad bonum. Et ita sane salvus eris.

49. Hanc autem declinationem operatur efficacia virtutis, efficacia charitatis Deo convenientis et acceptæ, efficacia justorum operum, efficacia simplicitatis et prudentiæ, justitia, virilis animus adversus bellum diabolicum, veracitas, misericordia, æquitas, auxilium egentibus præstitum, quod etiam est misericordiæ genus ; non inaniter et curiose satagere, cum opus est simplicitate, conventiones in veritate sicuti coram Deo signare ; custodire indelebilia in veraci anima, quæcunque scribuntur, et sic non frustra crucis apponere typum, et aliquo modo dicere velut olim : « Tolle, crucifige [1] » fratres, quos venerando crucis signaculo decipimus ; non inferre damnum sive per novam injustitiam, sive non reddentes concreditum, sive mutui sive depositi titulo, sive ad aliquem

A τούτου ἡ περιγραφὴ, ἀλλ' ἀμύθητος ἡ τῆς περιοχῆς δύναμις. Ἕν τι δοκεῖ παράγγελμα θεῖον αὐτὸ εἶναι· τὸ δέ ἐστι τὰ πάντα. Τούτῳ ἀρετὴ πᾶσα ἐγκρέμαται· μισγάγκειά τις αὕτη, ἐν ᾗ σύῤῥοια παντὸς ἀγαθοῦ. Ἐθέλω χρυσίτην εἰπεῖν αὐτό· εἴποιμι ἂν οὕτως οὐδὲν ὑψηλόν. Ἔστι γοῦν πάσης γραφικῆς χρυσίτιδος μεταλλεία ὑπερκάθαρος, ἐθέλουσα οὔτε πῦρ, οὔτε φύσας, οὔτε χόανα πρὸς ἀναχώνευσιν Δεχὰς Κυριακὴ αὕτη καὶ δεξαμενὴ καλῶν ἁπάντων, δοχεῖον ἐντολῆς ἁπάσης θείας, ὁποίαν ἂν εἴποι τις· πανσπερμία πνευματική.

μη'. Καὶ ἔστι διὰ βραχέων ὑμῖν, ὦ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ, πειράσασθαι τοῦ λεγομένου, ὡς ὁ Θεὸς οἶδεν ἐμπνέειν· « Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποίησον ἀγαθόν. » Ἰδοὺ πλοῦτος οὗτος, ὦ θεῖε λαὲ, ἀνεκδιήγητος· ἐκδανείζεσθε. Ἰδοὺ θάλασσα, καὶ πλέετε δι' B αὐτῆς, οἱ τὰ θεῖα φιλοκερδεῖς. Ἰδοὺ πηγὴ, καὶ ἀρύεσθε. Εἰ δὲ βραχεῖα προφαίνεται, ὅτι καὶ ὀλίγη προφέρεται, ἀλλὰ γεύσασθε, ἵνα γνῶτε, ὡς θᾶττον ἂν ἀποκάμητε ὑμεῖς πίνοντες, ἤπερ αὐτὴ οὐ μόνον οὐκ ἐπιλείψει, ἀλλ' οὐδὲ ἐλαττωθήσεται. Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, φησὶν, οὐ τοῦδε ἢ ἐκείνου, τοῦ ἑνὸς τῶν δύο, τῶν τριῶν, τῶν τεσσάρων, τῶν πλειόνων ἀλλὰ εἰς ἓν εἰπεῖν, ἁπάντων. Εἰ δὲ ἡ φράσις ἰσχνομένη τῇ βραχυλογίᾳ μερικεύει τὸ πλουτοπόνομα, οὐκ ἔστιν ἐνταῦθα παῤῥησιάσασθαι σμικρ[illegible]ο
λογίαν φιλόσοφον, δι' ἧς ἡ ἀοριστία ὑπονοεῖται[illegible]ὁ
ταῖς τοιαύταις προφοραῖς μερικεύουσα τὴν ὁλότη[illegible]τα.
Ὅμοιόν ἐστιν ἐνταῦθα εἰπεῖν. Ἔκκλινον ἀπὸ κα[illegible]οῦ,
ἔκκλινον ἀπὸ πάσης φαυλότητος. Ἑνὸς γὰρ [illegible]στο-
C φυγὴ κακοῦ οὐκ ἂν ἔχοι ἔπαινον, ὅτε τὰ συγγενῆ ἀντεισέρχεται, καθὰ οὐδὲ ἐξάντλησις βορβόρου, ὅτε ἕτερος ἐπεισρέει. Ἔκκλινον, φησὶ, τοῦτο, ὡς ἐπὶ ὁδοῦ, ἣν ὁ βαδίζων οὐκ ἐπιτυγχάνειν ἔχει οὗ θέλει καταλύματος. Βαδίζω οὖν, φησὶν, οὐ κατὰ ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν ἀπάγουσαν ἐπὶ τὸ κακόν. Ἔκκλινον, ὅπερ ἐστὶ, κατακλάσθητι τῆς τοιαύτης ὀρθῆς καὶ εὐθείας, καὶ πλαγιάσας γενοῦ τῆς ἀπαγούσης εἰς τὸ ἀγαθόν. Καὶ οὕτω δηλαδὴ σωθήσῃ.

μθ'. Ποιεῖ δὲ τὴν τοιαύτην ἔκκλισιν ἡ κατὰ ἀρετὴν ἐνέργεια, ἡ κατὰ ἀγάπην Θεῷ πρέπουσαν καὶ ἀρέσκουσαν, ἡ κατὰ δικαιοπραγίαν, ἡ κατὰ τὸ ἀπονήρευτον, ἡ κατὰ τὸ σῶφρον, ἡ δικαιοσύνη, τὸ ἀνδρίζεσθαι κατὰ πολέμου δαιμονικοῦ, τὸ ἀληθίζεσθαι, τὸ ἐλεεῖν, τὸ δικαιοπραγεῖν, τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδεέσιν, ὃ καὶ αὐτὸ ἐλέου εἶδός ἐστι· τὸ μὴ περιεργάζεσθαι, ὅπου καιρὸς ἁπλότητος, τὸ συμβολαιογραφεῖν πρὸς ἀλήθειαν ὡς ἐνώπιον Θεοῦ, καὶ φυλάττειν ἀνεξάλειπτα ἐν ἀληθευούσῃ ψυχῇ, ὅσα γράφεται, καὶ μὴ μάτην οὕτω σταυρικὸν τύπον προβάλλεσθαι, καὶ οὕτω τρόπον τινὰ λέγειν καὶ ἡμᾶς· Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον τοὺς ἀδελφοὺς, οὓς ἀπατῶμεν τῷ τιμίῳ σταυρικῷ προβλήματι· τὸ μὴ ἀποστερεῖν εἴτε κατὰ ἑτεροίαν ἀδικίαν, εἴτε μὴ ἀποδιδόντας τὸ λαμβανόμενον, εἴτε πρὸς δάνειον, εἴτε παραθήκης λόγῳ, εἴτε πρὸς χρείαν τινά· τὸ μὴ παρασπᾶσθαι γῆ

[1] Joan. XIX, 15.

ἀλλοτρίαν, καὶ αὐτὴν μήτε ἰδιωτικὴν, τῷ παντὶ δὲ πλέον, μηδὲ ἀφωρισμένην τοῖς ἱεροῖς.

ν'. Τοῦτο δὴ τὸ ἱεροσυλικόν. Χρὴ γὰρ ἐνθυμεῖσθαι τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησι τεμένη, ὁπόσα ἐκεῖνοι μὲν ἀφιέρουν δαίμοσιν· οἱ δὲ αὐτὸ εἰδότες, ὄμματα μόνον ἐπαφιέντες αὐτοῖς, ὡς εἰς θέαν ἁπλῆν εἴτε καὶ θαῦμα, πόδας οὐκ ἐπέβαλλον, ἀλλὰ παρέτρεχον εὐλαβῶς, καὶ ὡς αὐτοὶ ἐνόμιζον, ἱεροπρεπῶς. Εἰ δέ γε ἄλλως ἐποίησαν, εἶχεν ἂν αὐτοὺς νόμιμος τοῖς τότε θάνατος. Τὸ δὲ μεῖζον· καὶ ἄνετον ζώων ἀγέλαι τοῖς τοιούτοις ἐνετρέφοντο τεμενίσμασι, καὶ ἦσάν ἄσυλα καὶ αὐτά· καὶ πρότερον ἂν κατέφαγέ τις ἰδίαν σάρκα, ἤπερ ἐκείνων ἥψατο.

να'. Νῦν δὲ ἀποθεοῦσθαι δοκοῦμεν, εἰ τὰ ἐκκλησιαστικὰ νοσφιζόμεθα. Πολὺς ἐν ἡμῖν ὁ λόγος τό· Καὶ τί δήποτα ὁ Θεὸς καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι τῶν τοιούτων δέονται, οἱ μήτε σπείροντες, μήτε θερίζοντες, μήτε τρώγοντες, μήτε πίνοντες; Εἰ δὲ χάριν ἄλλων ταῦτα, ἵνα οἱ πένητες, φασὶν, ἐκ τῶν τοιούτων ἀποτρέφωνται, ἰδοὺ ἡμεῖς πτωχοὶ, οὐ καθέξομεν αὐτὰ καὶ θρεψόμεθα; Ὦ ἐλεεινοὶ τοιοῦτοι ἀδελφοί· οὐκ οἴδατε, Θεοῦ καὶ τῶν θείων καταπαίζοντες· οὐδὲ ἐνθυμεῖσθε, μείζονας ἑαυτοὺς τοῦ Θεοῦ καθιστῶντες, εἴπερ ὑμεῖς μὲν ἀποχαρισάμενοι τὰ δῆθεν ὑμέτερα φίλοις ἢ συγγενέσιν ἢ ἄλλως οἰκείοις, οὔτε θέλετε, οὔτε δύνασθε αὖθις αὐτὰ κτήσασθαι ἀναλαβόμενοι· τὸ μὲν, ἵνα μὴ ψευδεῖς φανείητε καὶ ἄστατοι καὶ παλίμβολοι, τὸ δὲ, ὅτι πτοεῖσθε τὸν τὰ τοιαῦτα κολάζοντα νόμον καὶ τὰ ἐξ αὐτοῦ τίμημα· τὰ δὲ τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ ἀποχαρισθέντα καθαρπάζοντες, οὐ λογίζεσθε παροργίζειν ἐκείνους, οὐδὲ εὐλαβεῖσθε δικαιοτάτην ἄμυναν· ἀλλὰ τὴν τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίαν, ὅσα καὶ ἀσπίδα στερρὰν ὑποδύντες, τοξάζεσθε κατὰ τῶν αὐτοῦ ἱερέων καὶ ἱερῶν. Εὐχοίμεθα, μὴ πάλιν ἐκθυμώσωμεν αὐτόν. Εἰ γὰρ αὐτὸ γένηται, τότε μαθήσεσθε ἀπ' αὐτῶν ἔργων, οἷος ἐκεῖνος τὴν ἀγανάκτησιν· ὃς καθάπερ οὐ φιλεῖ κλεπτόμενος, οὕτως οὐδὲ ἁρπαζόμενος. Τοῦ Κυρίου ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς· ἐχέτω οὖν ἕκαστος, ὅσον θεόθεν ἔλαβεν, ἵνα μὴ ἀδικῶν οὐ πάθοι εὐλογίαν.

νβ'. Ἀλλ' ὅπερ ἐλέγομεν, ποιεῖ, ἔκκλισιν κακοῦ καὶ τὸ ἀσυκοφάντητον, καὶ τὸ ἀβλάσφημον, καὶ ἡ ἐν δίκῃ εὐλογία, καὶ τὸ μὴ καταμαρτυρεῖν ἐπὶ ψεύδεσι, καὶ τὸ χαίρειν μετὰ τῶν ἐπ' ἀγαθοῖς χαιρόντων, καὶ κλαίειν μετὰ τῶν ἐφ' οἷς χρὴ κλαιόντων, καὶ τὸ [μὴ] θηριωδῶς ἐπεξέρχεσθαι καὶ κολάζειν ἀφόρητα τοὺς πταίοντας· ἔτι δὲ καὶ τὸ ἀπορουμένοις τά γε εἰς συμβουλὴν ὑποτιθέναι τὰ ξύμφορα, καὶ οὕτως ἐπεξάγειν αὐτοὺς βόθρου ἀπωλείας. εἰς ὃν ἐμπίπτουσιν οἱ ἀπρομηθέστεροι.

νγ'. Ἔκκλισις κακοῦ ἐπισημοτάτη καὶ ἡ τοῦ δανείου μέθοδος, πρῶτα μὲν ἡ θεοπαράδοτος, καθ' ἣν ἐπαινεῖται καὶ ὁ τὸ ἀργύριον αὐτοῦ μὴ διδοὺς ἐπὶ τόκῳ· δευτέρῳ δὲ λόγῳ ἡ νομική. Ὁ μήτε κατ' ἐκείνην, μήτε κατὰ ταύτην δανείζων, εἰ καὶ βαρὺς

usum; non alienam arripere terram sive privatam, sive, quod omnino gravius est, sacris dicatam.

50. Hoc sane sacrilegium est. Oportet enim in mente habere quod apud Græcos ea loca sunt sacra, quæ ubicumque dæmonibus dedicabant. Hoc vero scientes, oculos tantum, ut ad simplicem visum aut admirationem, in ea conjicientes, pedes ibi non ponebant, sed religiose, et, sicut ipsi putabant, rebus sacris congruenter transibant. Aliter autem si fecissent, morti tunc legibus probatæ fuissent obnoxii. Hoc autem majus: errantes libere greges animalium in talibus enutriebantur nemoribus, et ipsa erant inviolabilia; potiusque propriam aliquis manducasset carnem, quam in illa manum injeciset.

51. Nunc autem apotheosim participare videmur, si ecclesiastica subripiamus. Multus inter nos hujusmodi sermo: Ecquid Deo Deique sanctis, qui neque serunt, neque metunt, neque manducant, neque bibunt, talibus opus est? Si propter alios autem ista sunt, ut egentes, inquiunt, ex illis nutriantur, ecce nos pauperes, non illa accipiemus et nutriemur? O miserandi hujusmodi fratres! Non videtis quod Deum et res divinas luditis? Non animadvertitis, quod vosmetipsos Deo majores constituitis, siquidem vos, cum de vestris, aliquam contulistis gratiam amicis, vel cognatis, vel quibuscunque familiaribus, neque vultis, neque potestis ea denuo resumentes possidere; tum, ne fallaces et mobiles et versatiles appareatis, tum quia timetis legem talia punientem ipsiusque mulctam; ea vero quæ Deo et sanctis ejus donata sunt, rapientes, non timetis illos ad iram excitare, nec justissimam reveremini vindictam, sed Dei benignitatem, veluti scutum inviolabile, subeuntes, adversus sacerdotes ejus et sacra tela jacitis. Deprecemur, ne rursus illum irritemus: si enim istud fieret, tunc ipsis operibus discetis, qualis in indignatione ille sit, qui, sicuti nec fures, ita nec raptores amat. « Domini est terra et plenitudo ejus[8], » Habeat igitur unusquisque quod a Deo accepit; ne reus injustitiæ benedictionem non sentiat.

52. Verum quod dicebamus, declinationem a malo facit etiam irreprehensibilis conversatio, immunitas a conviciis, in necessitate benedictio, falsum non ferre testimonium, gaudere cum de bonis gaudentibus, flere cum de flebilibus plangentibus, non sævire punireque crudeliter eos qui facinora commiserunt, necnon consilio egentibus utiliter auxiliari, et ita eripere eos ex perditonis abysso, in quam decidunt qui minus sunt prudentes.

53. Præclarissima quoque declinatio mali est mutui commodatio, primo quidem ea quæ a Deo tradita est, juxta quam laudatur et ille qui pecuniam suam non dedit ad usuram; secundo autem, quæ a lege præstituta est. Qui nec secundum illam,

nec secundum istam fœnerat, etsi grave sit dictu, tamen veritati parens, dico, quod reprehensibiis et exsecrabilis est. Ego vero reputo qualiter agant cupidi fœnoris, cum multa sint fœnora vel fetus. (Fetum enim ferunt non tantum homines, sed et omne animal, præter vulturum genus; dicitur porro etiam terra mareque fetum producere; fetum vero mens ipsa præbet, naturales suos fructus; et porsus extensum est nomen fetus seu fœnus.) Illi autem privatim istud assumunt ad aliquid particulare de suo misero fetu, quod neque natura neque hominum integritas novit, Deus autem prohibuit. Largum igitur illis et multum et clarum hoc: Da mihi fetum (vel fœnus) meum. Qualem, fœnerator? Quem tu genuisti, vel quem ancilla tua genuit, vel quem peperit filia tua, vel bos, vel equa? Non, inquit, sed argenti mei fetum. Mercenarium autem, sodes, tuum argentum est, ut etiam generare valeat. Videris, inquit, debitor, irridere mihi, sed da mihi fœnus meum. Hic autem si non gravior, at certe risibilior est sermo, fœneratoris, illis squæ quærit orbati scilicet: Fetus perdiderun me non soluti. Ergo tandem, fœnerator, non est tibi dominicum illud bonum. Dominus enim fetum non perdit, sed ditat majoribus accessionibus, et beatum honoratumque facit; sed fetus iste perdit, ut tu dicis. Perdit enim te quatenus ad animam, illum autem qui tibi subjicitur quatenus ad vitam: quod absit! Sed et cum aliquis, ne fetum (aut fœnus) dicat, pudore prohibitus, hunc commodum vocat, ambiguitatis locum istum ipse reperiens, tunc aliquis, emisso risu certe gravissimo, deinque quibusdam dictis a sanctissimo David assumptis, dicet: Quod commodum in argento tuo, quod te demittit ad perditionem? O dolose fœnerator, usquequo talis eris? Dolosum enim appello te recte, necnon consequenter copulanti talia magno prophetæ ac regi, qui loco, ubi de fœnore agitur, sic exprobrat: usura et dolus maifeste exercentur in plateis, utpote dolo ubique fœnus comitante. Simili namque modo et in cæteris divinam charitatem mentiuntur illicito fœnore commodantes.

A ὁ λόγος, ἀλλ' ὅμως λέγω, πεπόιθὼς τῇ ἀληθείᾳ, ὅτι ἐπαρατός ἐστι καὶ ἐπίῤῥητος. Ἐγὼ δὲ συννοούμενος καὶ ὅπως οἱ τοκογλύφοι, πολλῶν ὄντων τόκων (τίκτουσι γὰρ οὐ μόνον ἄνθρωποι, ἀλλὰ καὶ ζῶον ἅπαν, δίχα γε τοῦ κατὰ τοὺς γῦπας φύλου· λέγεται δὲ καὶ γῆ τίκτειν καὶ θάλασσα· τίκτει δὲ καὶ νοῦς γεννήματα προσφυῆ· καὶ ὅλως πεπλάτυνται τὸ ὄνομα τοῦ τόκου) — οἱ δὲ ἰδίασαν αὐτὸ κατά τι ἐξαίρετον ἐπὶ τοῦ κατ' αὐτοὺς δύστέκου τόκου. Οὔτε ἡ φύσις οἶδεν, οὔτε ἡ κατ' ἄνθρωπον ὀρθότης, καὶ ὁ Θεὸς δὲ ἀπηγόρευσε. Πλατὺ γοῦν αὐτοῖς καὶ πολὺ καὶ τρανὲς τό· Δός μοι τὸν τόκον μου. Ποῖον, ὦ δανειστάς ὃν σὺ ἐγέννησας, ὃν δὲ ἡ παιδίσκη σου, ὃν δὲ ἡ θυγάτηρ σου ἢ ὁ βοῦς σου ἢ ἵππος; Οὔ, φησίν, ἀλλα τὸ τοῦ ἀργυρίου μου. Θητικὸν δὲ, ὦ ἄνθρωπε, τὸ ἀργύριόν σου, ὥστε καὶ γεννᾷν. Καταγελᾷν μου, φησίν, ἔοικας, ὦ χρεῶστα. Σὺ δὲ δός μοι τὸν τόκον μου. Τούτου δὲ εἰ μὴ βαρύτερον, ἀλλ' οὖν γελοιότερον νόημα δανειστοῦ, στερομένου ὧν ζητεῖ τό· Οἱ τόκοι ἀπώλεσάν με, μὴ διδόμενοι δηλαδή. Λοιπὸν ἄρα, ὦ τοκιστὰ, οὐκ ἔστι σοι κυριακὸν τοῦτο τὸ ἀγαθόν. Ὁ Κύριος μὲν γὰρ οὐκ ἀπόλλει, ἀλλὰ καὶ πλουτίζει μείζοσιν ἐπιθήκαις, καὶ εὐδαιμονίζει καὶ τιμᾷ· ὁ δὲ τόκος οὗτος ἀπόλλυσι, καθὰ σὺ φῄς· Ἀπόλλυσι δέ σε μὲν τὰ ἐς ψυχήν, τὸν δὲ καταβαλλόμενόν σοι αὐτὸν τὰ ἐς ζωήν, ὡς μὴ ὤφελεν. Ἀλλ' ὅτε καὶ αἰδούμενός τις τόκον εἰπεῖν, ὠφέλειαν αὐτὸν καλέσει, πολυωνυμίας τόπον τοῦτον αὐτὸς ἐξευρών, τότε δὴ γελάσας τις πρὸς βαρύτητα, εἶτα καὶ παραφράσας ἐκ τῶν τοῦ ἁγιωτάτου Δαυὶδ ἐρεῖ. Τίς ὠφέλεια ἐν τῷ ἀγρυρίῳ σου, ἐν τῷ καταβιβάζειν σε εἰς διαφθοράν; Ὦ δόλιε τοκογλύφε ἄνθρωπε, μέχρι τίνος τοιοῦτος ἔσῃ; Δόλον γάρ σε ἀποκαλῶ εὐθυβόλως καὶ ἀκολούθως τῷ συνδυάζοντι τὰ τοιαῦτα μεγαλῳ προφήτῃ καὶ βασιλεῖ, ὃς ὀνειδίζει τόπον, ἔνθα τόκος. καὶ τόκος καὶ δόλος παῤῥησιάζεσθον ἐπὶ τῶν πλατειῶν, ὡς ἐπακολουθοῦντος πάντως καὶ δούλου τῷ τόκῳ. Ψεύδονται γὰρ ὁμολογουμένως τά τε ἄλλὰ καὶ τὴν κατὰ Θεὸν ἀγάπην οἱ ἐπὶ ἀθέσμῳ τόκῳ δανείζοντες.

B

C

54. Sed quoniam et alias multa de tali malo hortatus, nihil profeci, quin etiam adauxi malum, et pratuales animæ meæ dolores fenus magistralem ut infornem fetum, produxerunt ad lucem; tibi soli, qui magna cunctaque potes, Domine, committo, ut abortiri facias huncce validum fetum, diabolicam productionem, cupiditatis partum, qui fratres rustice odit, qui inimicus est Dei Deoque odiosus.

νδ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτε πολλὰ παραινέσας ἐπὶ τῷ τοιούτῳ κακῷ. ἀνύσας ἔχω οὐδὲν, ἀλλὰ που καὶ προσεπηύξησα τὸ δεινὸν, καί μοι αἱ τῆς ψυχῆς ὠδῖνες τόκον διδασκαλικὸν ἐξέφηναν, οἷα καί τινα μύλην· σοὶ μόνῳ, μεγαλοδύναμε καὶ παντοδύναμε Κύριε, ἀνατίθημι ἐξαμβλῶσαι τὸν ἁδρὸν τοῦτον τόκον, τὸ δαιμονικὸν γέννημα, τὸ τῆς πλεονεξίας ἀποκύημα, τὸ ἄγριον, τὸ μισάδελφον, τὸ καὶ μισόθεον καὶ θεομισές.

D

55. Præter jam dicta malum etiam declinat qui maledicum diffitetur, qui calumiatorem repellit, qui non scrutatur hominum vitas absque necessitate nec rem ad se non pertinentem sive secundum spiritum, sive secundum carnem; qui dolum in negotiis non exercet, qui regulam in servitutem non redigit; qui non leges calcat; qui seniorem honorabilioremque se non solum primas tenere sinit, et illi

νε'. Ἔτι πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἐκκλίνει κακὸν καὶ ὁ τὸν συκοφάντην ἀποπροσποιούμενος, καὶ ὁ τὸν διαβάλλοντα παρωθούμενος, καὶ ὁ μὴ ἐρευνῶν ἀνθρώπων βίους εἰς οὐδὲν δέον καὶ μηδὲν αὐτῷ προσῆκον οὔτε κατὰ πνεῦμα, οὔτε κατὰ σάρκα· ὁ τῆς πραγματείαν ἀδολίευτος· ὁ μὴ τὸν κανόνα καταδολούμενος· ὁ μὴ τοὺς νόμους καταπατῶν· ὁ τῷ πρεσβυτέρῳ αὐτοῦ καὶ τιμιωτέρῳ μὴ μόνον ὁδοῦ παρα

χωρῶν καὶ καθέδρας ὑπεξιστάμενος, πολλῷ δὲ πλέον μηδὲ καταναιδευόμενος τοῦ τοιούτου, ἀλλὰ καὶ λαλοῦντος αὐτοῦ σιωπῶν, καὶ ἀγαθὰ μὲν εἰπόντος πειθόμενος, πταίσαντι δέ τι συγγνωμονῶν διακριτικῶς· ἔτι καὶ ὁ τὸν ὁπωσοῦν πλανώμενον ἐπιστρέφων ἐφ' ὁποσονοῦν, καὶ ἐνάγων εἰς τὴν ὀρθήν· καὶ ὁ πρὸς τὸ ἐρωτώμενον ὀρθῶς ἀποκρινόμενος, καὶ μὴ κατὰ ὑπόκρισιν, ἣν τὸ μὲν ἀληθινὸν φῶς, ἡ αὐτοαλήθεια, ὁ Θεὸς μισεῖ. ὁ δὲ τοῦ σκότους ἄρχων ὑπερφιλεῖ διὰ τὸ πρὸς αὐτὸν ὅμοιον.

A de sedili cedit, sed quod multo præstat nihil non veneranter agit in illum, verum etiam,illo loquente tacet, et bona quidem dicenti obedit, aliquid autem peccanti indulget prudenter; qui etiam quomodocunque errantem, prout res volunt reducit et in viam rectam dirigit; quid ad interrogata recte respondet et non per hypocrisim, quam quidem lux vera, ipsa veritas, Deus odit, princeps autem tenebrarum ob similitudinem sui maximopere diligit.

νς'. Ἡ γὰρ οὐ σκοτεινὸν πᾶσα ὑπόκρισις, δίχα γε τῆς λογικῶς παραδεδομένης; οὐ μίμησις ψιλὴ ἀγαθοῦ, καὶ πλέον οὐδέν; Ὄργανον ἀπάτης αὕτη, ὑπόξυλος καλλονή, ἄγαλμα πονηρίας, ῥυπαρὸν μὲν τὰ ἔνδον καὶ ὑπομόχθηρον καὶ κίβδηλον, τὰ δὲ προφαινόμενα περικαλλὲς, καὶ οὐ κατά τι χολοβάφινον, ἀλλὰ ἀμυδρόν τι προλάμπον χρυσέᾳ στιλπνότητι. Λάκκος αὕτη κατηνθισμένος ἐπὶ ἀπωλείᾳ τῶν περιπεσουμένων· ψυχῆς ἐκπορνευούσης μόρφασμα· κακία ὕπουλος, ἀρετὴν ἐπιφαίνουσα διαβόλῳ αὐτείκελον· ψεῦδος ἔνσαρκον· λιμὴν φρίσσων λίθοις ὀξέσιν ὑφάλοις· παγὶς εὐπρόσωπος· χαροπὸν θηρίον, οὗ τῇ κατ' ὄψιν χαρᾷ τὸ τῶν ὀδόντων ἀντιφωνεῖ κάρχαρον. Ὀρθότητος αὕτη ἐμπαίκτρια, οἷς ἀεὶ πλαγιάζει, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κύκλῳ περιπατεῖ ἀσεβῶν δίκην, κατὰ τὸν Ψαλμῳδόν. Ἀγάπης κρυπτὸς ἐπίβουλος, οἷς ὑφειμένη, κατὰ τὸν εἰπόντα, ὡς ἔχιδνα λανθάνουσα, ἐκπίνει τὸν ἄνθρωπον. Ἀλώπηξ πλήρης μὲν δόλου, ἀπατῶσα δὲ τοὺς ἁπλοῦς, τὰ πλείω δὲ τοὺς εὐηθικωτέρους, οἷς νεκρικῶς ἑαυτὴν κατευνάζει. Αὕτη, πρὸς αἴνιγμα φράσαι, τὸ πᾶν ἐστι καὶ τὸ μηδέν· ἐκεῖνο μὲν, οἷς τεχνάζεται, τὸ δὲ, οἷς ἐργάζεται. Βούλεται μὲν γὰρ θεῖόν τι εἶναι, καθότι καὶ ἅγιον, ἀπεκβαίνει δὲ εἰς αἱμονα κακοποιὸν καὶ μὴ εἰδότα, ὅ τί ποτέ ἐστι τὸ ἀγαθὸν τῆς ὀρθότητος· ἢ καὶ ἄλλως, εἰδότα μὲν, ὀκνοῦντα δὲ χρῆσθαι αὐτῇ.

B 56 Numquid enim tenebrosum quid non est omnis hypocrisis præter eam quæ logice tradita est? annon vana boni simulatio prætereaque nihil? Hæc deceptionis instrumentum; conficta pulchritudo, malitiæ simulacrum, sordidum quidem interius et parvum et adulteratum, exterius vero perpulchrum, et non secundum quid bilis colore flavum, sed subobscurum quid aurea claritate prælucens. Hæc laqueus floribus exornatus ad perditionem supervenientium; animæ fornicantis imago; pravitas dissimulata; ingenium diabolo prorsus simile ostendens; mendacium incarnatum; portus rupibus acutis in mari latentibus horrescens: laqueus speciosus; vultu ridenti fera, cujus faciei visus hilaritate dentium acris acies pugnat. Rectitudini hæc irridet, quippe quæ semper obliquo utitur quidem motu, plerumque vero circuitu, impiorum instar, juxta Psalmistam, obambulat. Charitatis latens insidiatrix, quatenus humilis,juxta proverbium,sicut vipera latitans exsugit hominem. Vulpes repleta dolo, et simplices C et plerumque simplicissimos quosque decipiens, quamdoquidem se,velut cadavrer,quiescentem fingit Hæc, ut more vulgari loquar, totum est et nihil: illud quidem, quantum ad artes, hoc autem quantum ad opera. Etenim vult quidem esse aliquid divinum et sanctum: desinit autem in dæmonem pravum ac nescium quid sit rectitudinis bonum; aut certe scientem quidem, non autem exercentem.

νζ'. Ψευδάνθρωπος ἄνθρωπος ὁ ὑποκριτὴς, ὡς δὲ καὶ δαιμονῶν λεχθείη ἂν καὶ δαιμονάνθρωπος. Καὶ Ἄργος μὲν ὁ θρυλλούμενος, οἷα πανόπτης, οἴδαμεν ὁποίῳ λόγῳ τοιοῦτος εἶναι πλάττεται· ὁ δὲ ὑποκριτὴς ἄλλο τι φέρει ξενίζον. Ψεύδεται γὰρ ὅλῳ τῷ σώματι, τῇ ἐπικύψει τῆς κεφαλῆς, τῇ ἐννεύσει τῆς ὄψεως, τῷ μειδιάματι, τῷ γελάσματι, τῷ φιλήματι, τῇ λαλιᾷ, τῷ πτύσματι ὁ κατάπτυστος· συνόλως εἰπεῖν, τῷ παντὶ προσώπῳ, τῇ βαθείᾳ προσκυνήσει, τῇ τοῦ ἀσπασμοῦ ἐμπλοκῇ, τῇ τῶν χειρῶν ἐμβολῇ, τῇ τῶν τριχίνων περιβολῇ, τῇ μεταδόσει, ὅτε που καὶ ἐλεήσει τὸν ἐπαιτοῦντα· τῇ τῶν γονάτων κλίσει ὡς εἰς προσευχήν· τῷ παντοδαπῷ τοῦ βαδίσματος. Οὔτε γὰρ σεμνῶς βαδίζων, πρὸς ἀλήθειαν αὐτὸ ποιεῖ, οὐδὲ μὴν σπεύδων, ὅτε τινὶ βοηθεῖν προσποιεῖται. Τὰ μέντοι περὶ γαστέρα, καὶ εἴ τι ἐχόμενον, περυλάχθω σιγῇ, ὡ ψυχὴ, οὕτω τὴν καλὴν ἐχρειοῦσα πλάσιν, καὶ τὸν καλὸν ἄνθρωπον ψεύδουσα.

D 57. Homo mendax est hypocrita; quasi vero dæmoniacus dici potest et homo-dæmon. Et quidem Argus celebratissimus,qua omnia videns,quali modo talis esse fingatur, novimus: hypocrita vero aliud quid gerit extraneum: mentitur enim toto corpore, capitis nutu, oculorum obtutu,dulci risu, cachinno, osculo, loquela, sputo, conspuendus ipse; uno verbo, tota facie, profunda salutatione, osculorum implicatione, manuum injectione, crinium circulis, largitione, si forte mendicantis miseretur; genuum velut ad orationem flexione, toto gressus habitu. Nec enim cum decenter graditur,uec quando frestinat, alicui succurrere præ se ferens, juxta veritatem facit. Quod autem attinet ad ventrem et partes annexas, prætereatur silentio, o anima, sic pulchram deturpans plasmationem, et pulchrum hominem mentiens.

νη'. Ἔχω δείξας ἤδη τρανῶς, οἶμαι, ὅτι ἐκκλίνει τὴν κατὰ ψυχὴν κακότητα καὶ ὁ μηδέν τι ποιῶν

58. Jam evidenter demonstrasse mihi videor illum animæ malitiam devitare qui nihil ex hypocrisi,

sed juxta veritatem agit. Nec enim aliquid commune est soli cum tenebris, nec veritati cum hypocrisi ; ipsi autem est oppositio quæ medium et concordiam nescit. Ille etiam procul declinat a malo,qui non dividit amicos, inter inimicos autem pacem nectit. Illud enim factum opus est hominis, postea autem Dei, qui vivificat, qui Deus est unitatis : in eodem loco statuendus est qui non excitat inimicitiam, nec scintillam animat et inflammat velut ad incendium.

A ὑποκριτικῶς, ἀλλὰ πρὸς ἀλήθειαν. Οὔτε γὰρ ἡλίῳ κοινόν τι πρὸς τὸ σκότος, οὔτε τῇ ἀληθείᾳ πρὸς τὴν ὑπόκρισιν· ἀλλὰ ἀμεσολάβητος αὐτοῖς ἐστιν ἡ ἀντίθεσις, οὐ γινώσκουσα σύμβασιν. Ἔτι μακρὰν ἐκκλίνει κακοῦ καὶ ὁ μήτε φίλους διασπῶν, καὶ τοῖς ἐχθροῖς δὲ σπονδὰς πραγματευόμενος. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ φάκτον ἔργον ἀνδρὸς, τὸ δὲ δεύτερον Θεοῦ, τοῦ ζωοδότου, τοῦ τῆς ἑνώσεως· ὁποίῳ ἐντακτέος τόπῳ καὶ ὁ μὴ τὴν ἔχθραν προσυπανάπτων, καὶ σπουδῇ τὸν σπινθῆρα τοῦ μίσους ῥιπίζων, καὶ ἐκφλέγων ὡς εἰς πυρκαϊάν.

59. Quare vero mei meæque potestatis oblitus, conor subjecti thesauri describere selecta, quibus vitandum est malitiam? Sumite vos gazam, et circumeuntes eam augete et quæ vobis utilia sunt quærite.Nihil invenietis ex omnibus quod non sit B ad vestrum commodum,ad utilitatem spiritualem, ad omne bonum. Conjungite vero cum hoc : « Declina a malo, » et istud connexum talentum, cui divinum ac vere regium est signaculum : « et fac bonum. » Non enim, juxta sacram explanationem, sufficit a malo declinare, nisi quis in bonis operibus exerceatur.

νθ'. Τί δὲ ἀλλὰ ἐμαυτοῦ λαθόμενος καὶ τῆς ἐν ἐμοὶ δυνάμεως, πειρῶμαι τὰ τῆς προκειμένης γάζης ἀναγράφειν ἐξαίρετα, δι' ὧν ἔστι τὴν κακίαν ἐκφυγεῖν ; Λάβετε τὴν γάζαν ὑμεῖς. καὶ περιιόντες αὐτὴν πολυπραγμονεῖτε, καὶ ζητεῖτε τὰ συνοίσοντα. Εὑρήσετε δὲ οὐδὲν, ὅ τι τῶν ἁπάντων μὴ πρὸς χθησίμου ὑμῖν, καὶ ὠφελείας πνευματικῆς, καὶ καλοῦ παντός. Συντάξατε δὲ τῷ, « Ἔκκλινον ἀπὸ κακοῦ, » καὶ τὸ συγκείμενον τάλαντον, οὗ χάραγμα θεῖον καὶ τῷ ὄντι βασιλικὸν τὸ, « Καὶ ποίησον ἀγαθόν. » Κατὰ γὰρ τὴν ἱερὰν ἀνάπτυξιν οὐκ ἂν εἴη ἀρκοῦν ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ, εἰ μὴ καὶ ἀγαθοπραξίαν ἀσκοίη τις.

60. Hoc porro ita dico non ut simplicem et indivisam sententiam; sic enim distinguo : Qui virtutibus quidem deditus est, et omnibus bonis refertus,sed tamen habet ut homo quoddam malitiæ parapegma, et a tali malo declinat, sufficeret ei sic agere; tunc non hasce voces audiret : « Et fac bonum. » Jam enim fecit : et cum jam fecerit, non cessabit aliquid ulterius adipisci, tan- C quam alia quidem adeptus bona ; sed ex illa forsan hortatione : « Unum tibi deest » istud inquirens, ex quo a priori malitia, sicut aliquo muro intercludatur,et ita tanquam ex se naturaliter in bono simul ac in mali declinatione stabilitus.Si vero quis non dives bonis, nocentem abjiciat malitiam, per quam pauper est et egens omni bono, prorsus a malo declinans, habet necessitatem adjungendi tali divino talento etiam secundum, ne bono destitutus, imperfectus sit homo, divinum vas vacuum, domus Dei non polita, informis materia, bonum non pulchrum, ideoque non desiderabile, ut autem accurate dicam, omnis quidem virtutis alumnus, sed ab una quadam, propter malitiam impedientem, abstinens. Deinde ille quidem qui D declinavit malum, et bono nuper adepto inhæsit, luctamen ac necessitatem habet non solum simpliciter faciendi, sed etiam continue faciendi bonum, ut non faciliter et cito tali bono orbetur, sed firmans illud ad perseverantiam ex nuper imperfecto, solidus virtutis possessor fiat. Alias autem est dicendum , quod omnis homo, qui declinat a malo, protinus etiam facit aliquod bonum. Quale ? Hoc ipsum sane, a malo declinare.

ξ'. Τοῦτο δὲ οὕτω φημὶ οὐκ εἰς ἁπλοῦν τι καὶ ἀσχιδὲς νόημα· διαστίζω δὲ οὕτως· Ὁ μὲν ἀρεταῖς ὧν κατακώχιμος, καὶ ἀγαθοῖς πᾶσιν ἔμφορτος, ἔχων δέ τι ὅμως ὡς ἄνθρωπος καὶ παράπηγμα κακίας καὶ ἐκκλίνας τοῦ τοιούτου κακοῦ, ἀρκεσθείη ἂν οὕτω ποιήσας, καὶ οὐκ ἂν ἀκούσοι ποθὲν τό· « Καὶ ποίησον ἀγαθόν. » Ἤδη γὰρ πεποίηκε· καὶ πεποιηκὼς οὐκέτι κοπιάσει ἄλλο τι προσεπικτήσασθαι, ὡς ἤδη τἄλλα μὲν πάντα κτησάμενος ἀγαθὰ, ἓν δὲ ἀκοῦσαί ποθεν, ὅτι « Ἕν σοι λείπει, » ἐξευρὼν ἐκεῖνο, ἐξ οὗ τῇ προτέρᾳ κακίᾳ ὅσα καὶ φραγμῷ ἐνὶ ἀπετειχίζετο, καὶ ὡς ἐξ αὐτομάτου ἐγκατασκὰς αὐτοφυῶς τῷ ἀγαθῷ ἅμα τῇ ἐκκλίσει τοῦ κακοῦ. Εἰ δέ τις μὴ πλουτῶν ἀγαθοῖς ἀπολέξεται κακίαν ἑτερεάζουσαν, δι' ἧς πτωχεύει, πενόμενος παντὸς ἀγαθοῦ, ἐκεῖνος πάντως ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ ἀνάγκην ἕξει προσλαβεῖν τῷ τοιούτῳ θείῳ ταλάντῳ καὶ τὸ δεύτερον, ἵνα μὴ τοῦ ἀγαθοῦ λειπόμενος εἴη ἀτελὴς ἄνθρωπος, ἄγγειον θεῖον ὑπόκενον, οἶκος Θεοῦ ἀνεπίξεστος, ἀνείδεος ὕλη, ἀγαθὸν οὐ καλὸν, διὸ οὐδὲ ζηλωτὸν, ὡς ἄν δὲ πρὸς ἀκρίβειαν εἴπω, καὶ πάσης μὲν ἀρετῆς τρόφιμος, μιᾶς δέ τινος ἀπεχόμενος διὰ κακίαν κωλύουσαν. Εἶτα ἐκκλίνας μὲν τὸ κακὸν, καταστὰς δὲ εἰς τὸ νεόκτητον ἀγαθὸν, ἀγῶνα καὶ αὐτὸς ἔχει καὶ ἀπαίτησιν μὴ μόνον τοῦ ποιῆσαι ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ποιεῖν ἐνδελεχῶς τὸ καλὸν, ἵνα μὴ εὐπετῶς ἀποστερηθείη αὐτοῦ, ἀλλὰ στερεώσας αὐτὸ εἰς παράμονον, ἀντὶ τοῦ πρὸ βραχίων ἀτελοῦς, ὑπερτελὴς ἀρετῆς λόγῳ γένηται. Ἔστι δὲ καὶ ἑτέρως εἰπεῖν, ὅτι ἅπας ἄνθρωπος, ἐκκλίνας ἀπὸ κακοῦ, αὐτίκα καὶ πεποίηκέ τι ἀγαθόν. Ποῖον ἐκεῖνο ; Αὐτὸ δὴ τοῦτο τὸ ἐκκλῖναι ἀπὸ κακοῦ.

61. Ego vero propheticum et regium numulum hic immutans, non falsi monetarii instar sed per mutationem,placentem et ipsam summo regi Deo,

ξα'. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα παραποιῶν τὸ προφητικὸν καὶ βασιλικὸν κέρμα τοῦτο, οὐ μὴν παραχαράκτου δίκην, ἀλλὰ κατὰ μεταβολὴν, ἀρέσκουσαν καὶ αὐτὴν

τῷ παμβασιλεῖ θεῷ, θεωρῷ αὐτὸ καὶ ἄλλως πρὸς ἐμὸν οὐκ ἄῤῥυθμον θέλημα. Καὶ πείθω ἐμαυτὸν κατὰ ἑρμηνείαν ἀλλοίαν μὲν, βελτιοῦσαν δὲ καὶ αὐτὴν τοὺς κατ' ἐμὲ δειλοὺς, ἐκκλίνειν, ὥσπερ ἀπὸ κακοῦ πράγματος, οὕτω καὶ ἀπὸ κακοῦ ἀνθρώπου· εἶτα σπουδάζειν ἢ ἐκεῖνον ποιεῖν καὶ ἀποτελεῖν ἀγαθὸν ἐπιστρεπτικῶς, ἢ ἀλλὰ γοῦν ἐμοὶ αὐτῷ ποιεῖν ἀγαθὸν τὸ ἐκκλίνειν ἀπ' ἐκείνου, μὴ καὶ συνδιαστραφῶ. Εἰώθασι γὰρ ὡς τὰ πολλὰ αἱ μετὰ τῶν φαύλων ἀναστροφαὶ οὐκ εἰς καλὸν συντελεῖσθαι. Ἔστι δ' ἐν τούτοις ὁρᾷν καὶ τό· « Ποίησον. » Οὐ γὰρ εἶπε· « Λάλησον ἀγαθὸν, » ἢ « δίδαξον, » ἢ « ἐννοήθητι, » ἢ τοιοῦτόν τι, ἀλλὰ· « Ποίησον ἀγαθόν. » Ὃ δὴ σκοπιμώτατον τέλος ὡμολόγηται εἶναι ἁπάσης καὶ λαλιᾶς καὶ διδασκαλίας καὶ ἐνθυμήσεως. Ὅτι δὲ τὸ ἐκκλίνειν ἀπὸ κακοῦ καὶ ποιεῖν ἀγαθὸν οὐδ' αὐτὸ τῆς ἀγάπης κεχώρισται, ὁ καὶ γλυκὸς καὶ σοφὸς καὶ ἅγιος βασιλεύς [φησι], παραθεὶς αὐτίκα τό· « Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. » Ὡς γάρ τινος ἐπειπόντος· Δός μοι μέθοδον, ὦ διδάσκαλε βασιλεῦ, ὡς ἂν ἐξανύσω καὶ τὴν ἐξάλυξιν τοῦ κακοῦ καὶ τὴν συναπτῶς ποίησιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὑποτίθησιν εὐθὺς ἐπιστημονικῶς, ὡς διὰ εἰρήνης, εἶτ' οὖν ἀγάπης, τὸ τοιοῦτον ἐκπληρωθήσεται ἀγαθόν. Ἀγάπης γὰρ ἀῤῥομερές τι κόμμα καὶ ἡ εἰρήνη, οὐκ ἔλαττον ἢπερ ἡ φιλία, ὡς ἔστι κατασκευάσαι τὸν σκεψόμενον πρὸς ἀλήθειαν.

ξβ'. Εἰ τοίνυν οὐκ ἔστι δρασμὸς ἐκ κακοῦ καὶ ποίησις ἀγαθοῦ ἄλλως εἰ μὴ δι' εἰρήνης, τῆς τε ἄλης, καὶ τῆς ἐν ἑκάστῳ ἡμῶν, καθ' ἣν ἅπαν ἀντικὸν ψυχικὸν πάθος δουλοῦται, καὶ οὕτως ὑποτάσσεται τῷ βασιλεῖ λογισμῷ· ζητητέον αὐτὴν, εἴ που καὶ κρύπτεται. Καὶ πάντως εὑρήσομεν, εἰ ζητήσομεν. Πᾶς γὰρ ὁ ζητῶν εὑρίσκει, καθὰ μανθάνομεν πρὸς ἀλήθειαν. Εἰ δὲ ζητήσαντες καὶ εὑρηκότες, οὐκ ἔχομεν αὐτῆς δράξασθαι διὰ πολλὰ τὰ αἴτια, ὧν ὀκνοῦμεν ποιεῖσθαι μνείαν, μὴ καὶ εἰς οὐδὲν δέον ὀχλοκοπῶμεν, θορυβοῦντες τοὺς ἀγχινουστέρους ἀκροατάς· τότε δὴ καὶ διώξομεν αὐτὴν φεύγουσαν, ὅπερ ἐστί· δραμούμεθα σπουδαίως εἰς αὐτὴν, κουφίζοντος ἡμῖν τὸν δρόμον τοῦ κατέχοντος, ἐν χεροῖν τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, τοῦ τῆς εἰρήνης δοτῆρος ἡμῖν τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ αὐτοῦ ὄνομα. Πάντως γὰρ ὁ καθάπαξ εἰπὼν τό· « Εἰρήνη ὑμῖν, » καὶ τό· « Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, » τοῖς ἐμοῖς δηλαδὴ, οὐκ ἂν ζητουμένην ἀποκρύψῃ αὐτὴν ἀφ' ἡμῶν, ἀλλ' ἐπιτάξει προελθεῖν εἰς ἡμᾶς, εἰ μόνον θεοκλυτήσομεν, εἰ δυσωπήσομεν, εἰ γενώμεθα ἐπάξιοι τυχεῖν εἰρήνης, τῆς τῷ Θεῷ φιλτάτης· ἧς καὶ οἱ τυχόντες μακάριοι, καὶ οἱ πρόξενοι δὲ συμμακαρίζονται, ὡς υἱοὶ θετοὶ τῷ Θεῷ. « Μακάριοι » γὰρ, φησὶν, « οἱ εἰρηνοποιοὶ, ὅτι αὐτοὶ υἱοὶ Θεοῦ κληθήσονται. »

ξγ'. Καὶ ἐγὼ μὲν καὶ οἱ κατ' ἐμὲ οὕτω φρονοῦμεν περὶ τῆς ἀγαπητικῆς εἰρήνης τοῦ Θεοῦ, καὶ τῶν κατὰ τὴν τοιαύτην εἰρηνικῶν ἀνθρώπων. Οἶδα δέ τινας ἄλλως διακειμένους καὶ ἀχθομένους, εἴ τινας

illud et aliter secundum meam non discordem voluntatem considero. Mihique juxta interpretationem quidem alienam, sed et ipsam meliores reddentem sicut me timidos, persuadeo fugiendum, quemadmodum a re mala, sic et ab homine malo: deinde conandum, vel illum conversione facere perficereque bonum, vel ipsi mihi facere bonum, ab illo declinare, ne ipse quoque cum illo corrumpar. Solent enim plerumque cum malis consortia non bene finire. In his autem videre etiam est illud: « Fac. » Non enim dixit: « Bonum loquere, » vel « doce, » vel « cogita, » vel aliud tale, sed: « Fac bonum. » Quod certe ultimus finis intentus conceditur esse omnis loquelæ, doctrinæ ac cogitationis. Quod autem a malo declinare facereque bonum non ipsum alienum sit a charitate, dulcis et sapiens et sanctus rex ait, hoc protinus subjungens: « Quære pacem, et persequere eam [9]. » Tanquam enim aliquo suggerente: Da mihi methodum, præceptor rex, ut mali vitationem et una boni operationem perficiam; statim docte subjicit, per pacem, sive per charitatem, tales bonum esse complendum. Charitatis enim aliquod solidum est segmentum pax, non minus ac amicitia, sicut consideranti juxta veritatem facile probatur.

62. Si ergo non est mali devitatio nec operatio boni aliter, nisi per pacem, tum per qualemcumque, tum peream quæ in unoquoque nostrum est, secundum quam omnis exoriens animæ passio redigitur in servitutem, et ita subjicitur reginæ rationi; quærendum est eam, si forte absconditur. Et certe, si quæramus, inveniemus. « Omnis enim qui quærit, invenit [10], » sicut in veritate discimus. Si vero postquam quæsivimus et invenimus, non possumus eam capere propter multas causas, quarum omittimus facere mentionem, ne sine necessitate tædio molestiaque afficiamus benevolos auditores; tunc saltem et persequemur eam fugientem, quod est: ad eam festinanter curremus, cursum nobis levem faciente qui manibus tenet cœlestis vocationis bravium, qui pacem dat nobis invocantibus nomen ejus. Certe enim qui semel dixit hoc: « Pax vobis [11]; » et hoc: « Pacem meam do vobis [12], » scilicet meis, non illam quæsitam abscondet a nobis, sed jubebit ad nos venire, dummodo Deum invocemus, dummodo supplices rogemus, dummodo digni flamus qui pacem inveniamus Deo charissimam; cujus compotes beati sunt, sed et auctores beati simul dicuntur, tanquam filii Dei adoptivi. « Beati enim, ait, pacifici, quoniam ipsi filii Dei vocabuntur. »

63. Ego quidem et qui juxta me sunt, ita de pace Dei, quæ charitate constat, et de pacificis secundum illam hominibus, sentimus. Scio vero quosdam aliter dispositos et irascentes, si quosdam

[9] Psal. XXXIII, 15. [10] ibid. [11] Luc. XXIV, 36. [12] Joann. XIV, 27.

vident sese regulariter diligentes invicem, et secundum Deum amantes, et spiritualiter pacem custodientes. Qui quoque, gladium vibrantes, tales intercidunt unanimitates, et non verentur vitæ commiscere turbas et perturbationes et lites et commotiones et vindictas et aliquando punitiones: quasi sanguine lætantes, cupientesque in filiis Dei libere exerceri veterum flagella Laconum et irrationabilia Mithræ supplicia, necnon mortiferos Celtarum ex ebrietate lusus, et Scytharum tentamina, quibus homines in altum projecti, deinde illapsi, lanceis in altum sublatis transfigebantur. His autem sic agentibus, quæ pacis sunt aliter etiam, ut videtur, præter communem et assuetam et rectam sententiam, et a Deo traditum Davidicum de pace verbum, excipiuntur. Quærunt enim quidem tales pacem, ubi forte inveniatur, et odorisequi, inveniunt apud colentes eam, non autem apud eos manere sinunt; sed persequuntur alio modo, non ut comprehensa custodiatur, sed ut terra exeat, et ipsi exsultant de interpretabili duplicitate persequendi, quasi per eam sophistice triumphantes. Persequi namque etiam de dilectione in Scriptura habetur: sed plerumque de odio. Sic enim apud Deum beatificantur, quos quidam probris afficiunt propter illum et persequuntur. Sed quidem talibus sorte contingat gratum ipsis odium, ut cum diabolo, inimicitiæ duce, congaudeant; nos autem in nobis ipsis habeamus pacem, sicut Deus præcipit, et illam ex tota anima colamus.

A βλέπουσι φιλιουμένους κανονικῶς ἀλλήλοις, κα
Θεὸν ἀγαπῶντας, καὶ πνευματικῶς εἰρηνεύον
καὶ μαχαίρας βάλλοντες, τὰς τοιαύτας ἀποτ
συμφυΐας, καὶ οὐκ ἀνέχονται μὴ ταράχους τ
ἐμπολιτεύεσθαι καὶ ὀχλήσεις καὶ δίκας καὶ
καὶ ζημίας, ἤδη δέ που καὶ κολάσεις· ὡς οἱ
ροντες αἵμασι, καὶ τὰς τῶν παλαιῶν Λακών
θοῦντες ἐν τοῖς τοῦ Θεοῦ παῤῥησιάζεσθαι μέ
καὶ τὰ κατὰ τὸν Μίθραν ἀλόγιστα κόλαστ
δὲ καὶ τὰ Κελτικὰ θανάσιμα ἐκ μέθης παίγ
τὰ κατὰ Σκύθας, παρ' οἷς ἄνθρωποι ἀναῤῥι
νοις ἐς ὕψος, εἶτα κατιόντες λόγχαις ὀρθαῖς
γυίαις περιεπείροντο. Τοῖς δὲ οὕτω κατερ
νοις τὰ εἰρηνικὰ καὶ ἄλλως, ὡς ἔοικε, πα
κοινὴν καὶ συνήθη ἔννοιαν καὶ ὀρθὴν καὶ θ
B δοτον τὸ περὶ τῆς εἰρήνης Δαυϊτικὸν ῥητὸν
βάνεται. Ζητοῦσι μὲν γὰρ εἰρήνην οἱ τοιοῦτ
ποτὲ πολιτεύεται· καὶ ῥινηλατοῦντες εὑ
σι μὲν παρὰ τοῖς πραγματευομένοις αὐτ
ἀφιᾶσι δὲ μένειν παρ' ἐκείνοις· διώκουσι
πον ἄλλον, οὐχ ἵνα καταληφθεῖσα φυλαχθ
ἵνα ἐξ ἀνθρώπων γένηται· καί που καὶ
λονται τῇ κατ' ἔννοιαν διπλόῃ τῆς διώξε
κατασοφιζόμενοι δι' αὐτῆς. Διώκειν γὰρ
φιλίας μὲν τίθεται γραφικῶς, τὰ πολλὰ δὲ
σους. Οὕτω γὰρ μακάριοι παρὰ τῷ Θεῷ, ο
δίσουσί τινες ἕνεκεν αὐτοῦ καὶ διώξουσιν.
τοὺς τοιούτους μὲν λάχοι τὸ φίλον αὐτοῖς μ
τῷ διαβόλῳ συγχαίροιεν, τῷ τῆς ἔχθρας
ἡμεῖς δὲ εἰρηνεύοιμεν ἐν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς ὁ Θ
αγγέλλει, καὶ πραγματευοίμεθα τοῦτο ἐξ ὅλης

64. Precemur deinde ut potentissimo nostro dominatori major a Deo potentia fiat, ad eam integre perfecteque in mundo pro communi salute exercendam. Etsi enim quidam homines sæpe non animadvertere curant quibus iste circumdatur periculis; tamen in mentem descendentes accurate sciunt. Habet quidem vere perpetuoque de cœlo auxilium ac levamentum. Quomodo enim istis non locupletetur ille qui exinde sine medio electus est a Dei sapientia quam deamavit et in regnum elevatus, unaque regia corona tropæisque, quorum nos primitiæ sumus, exornatus? Decet tamen nos, quos ipse, post Deum, liberavit, et secundum quem vivimus, in commune libenter quod nostrum est afferre per preces, quarum auditionem Deus sane non recusabit. Scimus enim, et quid sit oratio, et quod Deus orationem justam aversari non potest. Numquid enim incensum inanimum olim in veteri lege et nunc apud nos incensum quod decet sanctos, acciperet sicut credimus (accipit autem velut divinorum mysteriorum symbolum), orationem vero quæ solet ad illum dirigi rationalis et animata, ex veritate rectaque conscientia proficiens, non reciperet?

C ξδ'. Εὐχοίμεθα δὲ καὶ τῷ κρατίστῳ ἡμῶ
κράτορι ἐγγίνεσθαι πλείω δύναμιν ἐκ Θεο
ποιήσασθαι αὐτὴν εἰς ἀκέραιον καὶ παντ
κόσμῳ ἐπὶ σωτηρίᾳ κοινῇ· ὃς, εἰ καί τι
οὐκ ἐπιβάλλουσι νοεῖν, ὁποίαις ἐργωδίαις
χάζεται, ἀλλὰ βάπτοντες εἰς νοῦν οἴδασι πρὸ
βειαν. Καὶ ἔχει μὲν ἀληθῶς τὴν οὐρανόθεν
ρίαν, καὶ σύναρσιν εἰσαεί· καὶ πῶς γὰρ
πλουτοίη αὐτὴν ὁ καὶ ἐκλεγεὶς ἐκεῖθεν ἀμ
τῆς τοῦ Θεοῦ σοφίας, ἣν ὑπερεπόθησε, καὶ
σιλείαν ἀναβιβασθείς, καὶ ἅμα βασιλικῷ
φει καὶ τροπαίοις ὡραϊσθείς, ὧν ἡμεῖς τὸ
λειον; Πρέπον δὲ ὅμως, καὶ ἡμᾶς, τοὺς δ
μετὰ Θεὸν ἠλευθερωμένους, καὶ ἰδοὺ ζῶντι
εισάγειν εὐνοϊκῶς τὸ ἡμέτερον δι' εὐχῶν,
D ἂν εἴη παρήκους ὁ Θεός. Ἐπιστάμεθα γὰρ
ὅ τί ποτέ ἐστιν ἡ εὐχή, οὕτω καὶ, ὅτι δικαίσ
οὐκ ἔστιν ἀποστατεῖν τὸν Θεόν. Ἡ θυμί
ἄψυχον πάλαι μὲν τὸ κατὰ νόμον ἐκεῖνον
λαιὸν, καὶ νῦν δὲ τὸ καθ' ἡμᾶς ἁγιοπρεπὲς
καθὰ πιστεύομεν (καὶ ἀποδέχεται, σύμβο
αὐτὸ θείων μυστηρίων τυγχάνον)· προσε
κατευθύνεσθαι ἐωθυῖαν εἰς αὐτὸν οὐ προ
τὴν καὶ ἔλλογον καὶ ἔμψυχον, κατά γε τὸ π
θειαν, καὶ ὀρθῶς ἐνδιάθετον;

65. Rationabiliter autem nunc deprecaremur opportunam plagam, ut, sicut istud servitutis pondus olim a nobis ablatum est, Deo quidem e

ξε'. Εὐχοίμεθα δὲ ἂν εὐλόγως ἄρτι καιρί
γὴν, ἵνα, καθὰ τὸ δούλειον ἐκεῖνό ποτ
ἀπηύχθη ἡμῶν, Θεοῦ μὲν ἐθέλοντος ἄνωθεν

βαλλομένου τὸν ἐφ' ἡμῖν ἔλεον, τοῦ δὲ αὐ- A cœlo volente, sed etiam super nos misericordiam
ρος βιασαμένου ἐκεῖνον θεοπειθῶς, καὶ καθ- immittente, dominatore autem illum per obedien-
τος τὸ ἐκεῖθεν ἀγαθὸν εἰς ἡμᾶς, οὕτω καὶ tiam cogente, et exinde bonum in nos eliciente,
ὡς ἄν τις εἴποι, αἱμοχαρῆ ζυγὸν (οἴδατε ita et nunc illud, ut dici potuerit, jugum sanguine
λέγω) τὸν βαρβαρικὸν, τὸν ἄλλως μὲν ἀεί- gaudens (scitis autem quod dicam) illud barbari-
ἄρτι δὲ ζυγοῦ δίκην ἀναιδευόμενον, τραχή- cum, illud aliunde semper servum quidem, sed
ιπίπτειν, οἷς οὐδέν τι δουλείας μέτεστιν, nunc jugi instar impudenter audens sese cervici-
ι τῶν ἀσυνήθων αὐχένων, θραυσθέντα καὶ bus imponere, quibus nihil est cum servitute com-
καὶ πᾶν τοιοῦτον παθόντα κακόν· δι' οὗ mune, ab insolitis collis abducat confractum et
ται μὲν τοῦ ζυγὸς εἶναι, ἀποταχθήσεται δὲ diruptum et quocunque tali malo affectum: unde
καϊὰν, ὁποίαν ἀποτελεῖ συμφορὰ δουλώσεως. obliviscatur quod sit jugum, collocetur autem in
γὰρ ὁ τῆς περὶ ἡμᾶς ἐλευθερίας ἐκείνης rogum, qualem efficit servitutis strages. Prorsus
αὐτός ἐστι καὶ νῦν, οὕτω δὲ αὐτοκράτωρ ὁ enim Deus illius nostræ libertatis et nunc idem Deus
Καὶ γένηται ἂν καὶ νῦν κατὰ τὸ ἀγαθὸν est, sicut et dominator idem. Nunc etiam fieret
εἴπερ αὐτοὶ ἐθέλομεν, οὐκ ἐν χρόνου πλάτει, juxta bonum istud, si quidem vellemus, non in
άχιον· εἰ δὲ μή, ὡς ἐν ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ, ἢ B longo tempore, sed citius; sinon quasi in ictu
στραπῆς τάχος, καὶ ὅ φασι πρὶν ἢ καὶ εἰς oculi, vel juxta fulguris velocitatem, et quod dici-
νοῆσαι ἢ εὔξασθαι· ἃ καὶ αὐτὰ ὁ Θεὸς δύ- tur, priusquam vel omnino cogitetur vel rogetur.
ἀλλ' οὖν θᾶττον ἥπερ ἐλπίζομεν. Καὶ ἔστιν Et hæc ipse potest Deus velocius quam speramus.
κ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκείνων, τῶν ἐν τῇ αἰχ- Et hoc ex illis nostris in captivitate tormentis con-
α, τεκμήρασθαι. Εἰ γὰρ τότε, ὅτε οὐδεμία jiciendum est. Si enim tunc, cum nulla spes ap-
ἐλπὶς ἐνέλαμπεν, οὐδὲ τρίμηνος ὡροθεσία pareret, nec ullum trimestre signum perfectum esset,
το, εἰς ὁλόκληρον καὶ ἐῤῥύσθημεν, ὧν εἴχο- omnino liberati sumus ab his quæ perferebamus,
εγάλων κακῶν, ὡς οὐκ ἄν οὐδὲ ἐλογίσατό malis adeo magnis, ut nemo computare ea posset;
παντὶ πλέον ἐνταῦθα ἔσται ταχὺ ῥᾳστώνη multo magis hic erit brevi sublevamen illis qui non
κ εὖ πάσχουσιν, εἰ μόνον κατανυγῶμεν βα- prospere degunt, dummodo profunde contriti si-
καὶ στόμασι πεπλατυσμένοις καὶ οὕτω πε- mus, et oribus apertis, et sic Deo repletis, ad
μένοις Θεοῦ ἐκβοήσομεν πρὸς ἐκεῖνον τὰ ἱλα- illum quæ propitiationem movent proclamemus.
Οὕτω γὰρ κλινεῖ τὸ οὖς αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς, Sic enim ad nos inclinabit aurem, omnesque cum
μελήσεται πάντων εἰς εὐζωΐαν, καὶ τοὺς ἐν benevolentia curabit, et eos qui injuste agunt in
ἀδικοῦντας, οὐκ ἀνθρώπων υἱοὺς, ἀλλὰ τὸ jugis, qui non hominum filii sunt, sed sua feritate
ῖς θηριῶδες καὶ ἀλόγιστον ψευδομένους τὸν C et irrationabilitate mentiuntur hominem, inclina-
ον, ἀφαντώσει ῥοπῇ ζυγοῦ τοῦ ἄνωθεν· καὶ mento trutinæ cœlestis dissipabit: et sic in patria
ὰ πρώην ἡμῖν ἐμπολιτεύσει ἀγαθὰ εἰς δόξαν nobis primitiva bona restituet, ad ipsius gloriam
καὶ αἶνεσιν, τὴν εἰς αἰῶνας τῶν αἰώνων. et laudem, quæ est in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

IN SANCTAM QUADRAGESIMAM

ORATIO III.

ὐτοῦ Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης λόγος προ- D *Ejusdem Eustathii Thessalonicensis in sanctam magnamque Quadragesimam, juxta morem, oratio præparatoria.*
ηθεὶς τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης Τεσσαρακο-
ς, ὡς ἔθος.

Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » Δύο τὸ 1. Beatus qui fecit et docuit[18], » Duos hoc dictum præ se fert sensus, quorum unus quidem
τοῦτο ἐννοίας προίσχεται, ὧν μία μὲν αὕτη· hic est: Beatus est inter homines, qui primo quidem fecit, deinde vero quæ facienda sunt ad simi-
ὸς ἐστιν ἐν ἀνθρώποις ὁ πρῶτα μὲν ποιή- lem operationem, sermonibus docuit, quasi necesse
εἶτα καὶ λόγοις διδάξας τὰ ἐς ὁμοίαν ποίη-
ς χρεὼν ὃν τὸν μαθόντα ποιεῖν ἀγαθὸν, οὕτω

[18] Matth. v, 19.

foret eum qui facere bonum est edoctus, sic et alios docere ; cujus porro virtus est munus acceptum partim ab hominibus, partim a Deo, plerumque ab ambolus ; ita ut ei qui non adhuc fecit et operationem, velut quis naturaliter sapiens docet, merito cavendum esset, ne sibi diceretur: Numquid unquam ipse fecisti quod nunc doces ? et sic erubesceret pudore. Talis est quidem prædicti verbi unus sensus. Alter autem hic est : Beatus qui fecerit, et hac quidem operatione sola docuerit et alios idem facere bonum.

2. Duarum istarum sententiarum prima quidem proposita simpliciter homini convenit, quatenus artis est forma, juxta quam non aliter quis edocere potest, nisi prius exercitatione experimentoque docenda facere sciverit. Posterior autem juxta quam aliquis operans statim erudit et instruit et efficit quosdam scientia præditos, nihil docens, sed silens ad ea quæ ad methodicam pertinent disciplinam, aliquid est divinius, et non secundum hominem artis peritum, sed archetypum, et cum mundo primitivo exortum, et ideo primitivum, et sic honorandissimum. Etenim ab initio Deus fecit et sic edocuit, angelos cum primo condidit, terram formavit, cœlos creavit, et inter illa, multa varia, quæ vix aspici possunt, disseminavit: ex quibus factis efformari potuisset his posterior omnis homo, licet nihil unquam a doctoribus audisset. Cum autem mundi præclara, de quibus et per quæ laudatur Deus, non valerent ipsa docere hominem, sese quomodocunque acciderit gyrantem, et ad eum qui fecerat et ita docuerat non se vertentem, ut imitationi juxta vires ad imaginem illius effingeretur; tunc Creator desuper in terram plasmati parcens, illapsus et loquens animal ad salvandum ipsius genus indutus, præfatæ prioris sententiæ factus est, ad faciondum personaliter ea quæ meliorem verum hominem reddunt,et illa docendum, et seipsum humanæ perfectionis exemplar ostendendum. Et ita quidem omnis qui facit et per solam operationem docet, anteire videretur, juxta quod est divinius, illum qui facit et docet, sive qui præcedit ad opera, deinde doctrinam ipsis addit, et edoctis adjicere : Quemadmodum me videtis facientem, ita et vos facite. Atque ita plerumque aratur et seminatur fructuose nostræ conversationis ager per œconomiam tum facientis tum docentis.

3. Sic autem stabilito duabus sententiis isto : « Beatus qui fecit et docuit, » aliquid magis extraneum præsecundo superanimadverto. Potest enim aliquid boni fieri ab homine, quin ullam statim habeat doctrinam, ita ut per illud quidem ascendatur ad ea quæ sunt ante sæcula, ad veram beatitudinem, ad felicitatem immortalis Dei ; siquidem ille beatus et immortalis supra quæ nobis eo veniunt

A καὶ ἑτέροις διδάσκειν · οὗ δὴ ἀρετὴ τὸ ἔμμισθον πῇ μὲν ἀνθρωπίνως, πῇ δὲ ἐκ Θεοῦ, ὡς τὰ πολλὰ δὲ ἐξ ἀμφοῖν· ὡς ὅ γε μὴ πεποιηκὼς ἔτι, ἀλλὰ διδάσκων εἰς ἔργον, οἷα καί τις θυμόσοφος, εὐλαβοῖτο ἂν εἰκότως, μή ποθεν ἀκούσοι τό· Ἆρά γε πεποίηκάς ποτε αὐτὸς, ὃ νῦν διδάσκεις ; καὶ οὕτως αἰσχυνεῖται κατακαλυψάμενος . Καὶ αὕτη μὲν ἔννοια μία τοῦ προτεθειμένου ῥητοῦ. Δευτέρα δὲ τό· Μακάριος, ὃς ἂν ποιήσῃ, καὶ οὕτως ἐν μόνῳ τῷ πεποιηκέναι διδάξῃ καὶ ἑτέρους ποιεῖν ἀγαθὸν ὅμοιον.

β'. Τούτων τῶν δύο ἐννοιῶν ἡ μὲν προβεβλημένη πρώτη ἀνθρώπῳ ἐπιπρέπει τῷ ἁπλῶς, ἴνδαλμα τέχνης οὖσα, καθ' ἣν οὐκ ἔχει τις ἄλλως διδάξαι, εἰ μὴ πρότερον ἐγγυμνασάμενος καὶ καταλαχὼν B εἴσεται ποιεῖν, ὃ μέλλει διδάσκειν. Ἡ δὲ δευτέρα, καθ' ἣν ποιῶν τις αὐτίκα καὶ παιδεύει καὶ συνετίζει καὶ ἀποτελεῖ τινας ἐπιστήμονας, μηδέν τι διδάσκων, ἀλλ' ἡρεμῶν τὰ εἰς μεθοδικὴν ἀκολουθίαν θειότερόν τί ἐστι, καὶ οὐ κατ' ἄνθρωπον τέχνη εἰδήμονα, καὶ ἀρχέγονον καὶ συγκαταβεβλημένον τῷ κόσμῳ ἐν ἀρχῇ, καὶ διὰ τοῦτο πρωτεῦον, καὶ οὕτω τιμιώτατον . Ἀρχῆθεν μὲν γὰρ ὁ Θεὸς ὠπίηκε, καὶ οὕτως ἐδίδαξεν, ἀγγέλους προϋποστήσας, γῆν κεντρίσας, οὐρανὸν ὑποστήσας, τοῖς μέσων μεστώσας, τοῖς πολλοῖς καὶ ποικίλοις δυσθεωρήτοις· ἐξ ὧν πεποιημένων εἶχεν ἂν συστίζεσθαι ὁ μετ' αὐτὰ πᾶς ἄνθρωπος, εἰ καὶ μηδέν τι διδασκαλικῶς ποθεν παρήγγελτο. Ἐπεὶ δὲ ἐγκόσμια καλὰ, ἐφ' οἷς καὶ δι' ὧν αἰνεῖται θεὸς οὐκ ἴσχυον αὐτὰ διδάξαι τὸν ἄνθρωπον, ῥεμβόμενον, ὅπως ἂν καὶ τύχοι, καὶ τοῦ πεποιηκότος οὕτω δεδιδαχότος μὴ ἐπιστρεφόμενον, ἵνα τῇ ἐικόνι δυνατὸν ἐκμιμήσει πρὸς ἐκεῖνον ἐξεικονίζηται · τότε δὴ κατελθὼν ὁ ποιητὴς ἄνωθεν εἰς γῆν φειδόμενος τοῦ πλάσματος, καὶ τὸ λαλητὸν ζῶον ἐνδυσάμενος ἐπὶ σωτηρίᾳ τοῦ κατ' αὐτὸ γένους, γέγονε τῆς ἐκτεθειμένης πρώτης ἐννοίας, τοῦ καὶ ποιῆσαι αὐτὸ τὰ βελτιοῦντα τὸν ὄντως ἄνθρωπον, καὶ ἐπ' αὐτοῖς καὶ διδάξαι, καὶ παράδειγμα ἑαυτὸν θέσθαι τῆς κατ' ἄνθρωπον τελειότητος. Καὶ οὕτω μὲν ἅπας ὁ ποιῶν, καὶ διὰ μόνου τοῦ ποιεῖν διδάσκων, προτρεύειν κατὰ τὸ θειότερον δόξοι ἂν τοῦ καὶ ποιοῦντος καὶ διδάσκοντος, εἴτ' οὖν προάγοντος εἰς ἔργα, εἴτε καὶ τὸ διδασκάλιον αὐτοῖς ἐπάγοντος, καὶ ἐπιλέγειν τοῖς διδασκομένοις, ὅτι Καθὰ ἐμὲ ποιοῦντα βλέπετε, οὕτω καὶ ὑμεῖς ποιεῖτε. Καὶ τοίνυν ὡσεὶ C πολὺ ἀροῦται καὶ σπείρεται εἰς τελεσφόρον ἡ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου ἄρουρα, οὕτω συζυγίᾳ διοικονομουμένου τῇ ἔκ τε τοῦ ποιοῦντος, ἔκ τε τοῦ διδάσκοντος.

γ'. Οὕτω δὲ καθεσταμένου δυσὶν ἐννοίαις τοῦ « Μακάριος ὁ ποιήσας καὶ διδάξας. » προσεπιθεωρῶ τῷ δευτέρῳ καί τι παραδοξότερον. Ἔστι γὰρ ποιεῖσθαί τι ἀγαθὸν πρὸς ἀνθρώπου, καὶ διδασκαλίαν μὴ ἔχειν εὐθὺς ἡντιναοῦν, καὶ ἀναδραμεῖν μὲν εἰς τὰ πρὸ αἰώνων, εἰς τὴν ὄντως μακαριότητα, τὴν κατὰ τὸν ἀθάνατον Θεόν· εἶγε ταυτὸν μακάριον εἰπεῖν καὶ ἀθάνατον ἀτεχνῶς ἐστιν ὑπὲρ

῾ ἡμᾶς. Εἰργάζετο μὲν γὰρ ἀεὶ πάντως ὁ
οῦ κόσμου Θεὸς τὰ ἑαυτοῦ, ὃς καὶ ἕως ἄρτι
ται· οὐκ εἶχε δέ τινα τὸν διδασκόμενον, ἀλλ'
:ὸς αὐτόχρημα ἐν τοῖς αὐτοῦ. Καὶ ἰδοὺ προ-
; τις αὕτη δρᾶσις, μὴ ἐκδιδάσκουσα, ἧς ἐφι-
οὐκ ἂν δύναιτο νοῦς ἀνθρώπινος, ὅτι μηδὲ
κός.

Ἐνδείξεται δέ τις ὅμως αὐτὴν πρὸς ἀμυδρὰν
ν, τοὺς ὕστερον μιμητὰς τοῦ τοιούτου καλοῦ
; διαχειρισάμενος· οἳ πρὸς τὸ δυνατὸν ἀνθρώ-
ινον ἐκτυπούμενοι, καὶ παραδεδυσμένοι γω-
νευματικαῖς, καὶ σπηλαίοις καὶ ὀπαῖς γῆς
τεκρυμμένοι, καὶ μόνίαι τοῖς ὄρεσιν ἐνδιαι-
ι, καὶ οὕτω ποιοῦντες τῷ προανάρχῳ Θεῷ
οὐδένα διδάσκουσιν ἐμφανῶς, εἰ μὴ ἄρα ἐξ
οὐχ ἑκόντων ὀχετός τις ἐκτρέχει ὡς ἐκ πη-
τορρύτου, ἢ καὶ διαύγεια ἐκλάμπει καθὰ καὶ
ξ ἡλίου, ὁ μὲν ἀρδεύων διδασκαλικῶς, οἷς ἂν
λοι, ἡ δὲ φωτίζουσα, οἷς ἂν ἐπιλάμψοι. Προ-
ι μὲν γὰρ λανθάνειν οἱ κατὰ Θεὸν ἀσκούμε-
ἑ αὐτῷ μόνῳ ἀρέσκειν πειρώμενοι, καὶ οὕτω
:οὶ τοῦ καλοῦ· οὐκ ἔχουσι δὲ κρύπτεσθαι καθὰ
ζνοι μοδίῳ σκεπόμενοι, ἀλλ' ἐκφαίνονται πο-
ως, Θεοῦ ἀνακαλύπτοντος· ἐπὶ μηδὲ ἥλιος
ῆς θέων ἀφανίσαι ἂν ἑαυτὸν, εἰ μὴ μάλα μυ-
η ἐπιπροσθοῦντα ἐπηλυγάζει τὸ κατ' ἐκεῖνον

καὶ ἰδοὺ καὶ τοῦτο τρίτον τι θεῖον διδασκάλιον
ρώποις· ὑπεξηρήσθω γὰρ τὸ αὐτοῦ θειότατον
ινιον ἀρχέτυπον. Ὑπονοεῖται δέ τι πρὸς
; καὶ τέταρτον, ἀντίθετον τῷ ποιοῦτι μὲν,
λαλοῦντι δὲ διδασκαλικῶς· καθ' ὃ λαλεῖ τις
ιθὰ, πράττων οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ παραι-
ἐν τὰ λῴονα, οἷς δὲ αὐτὸς πράττει, ἀσύν-
ῶν οἷς λαλεῖ. Καὶ δῆλοι τὴν τοιαύτην δι-
ικὴν παράθεσιν ὁ παραδοὺς μέγιστος μυστα-
τό· « Πάντα, ὅσα ἂν εἴπωσιν ὑμῖν οἱ ἱε-
οιεῖν, ποιεῖτε· κατὰ δὲ τὰ ἔργα αὐτῶν μὴ
. »

Τεσσάρων οὖν τούτων ἐκτεθειμένων ἡμῖν τῷ
ἑνὸς μὲν τοῦ καταμόνας ποιεῖν τὰ πρὸς ἀρε-
νὸς βλέποντος ὡς καὶ διδαχθῆναι· δευτέρου
πον ἄλλον μονάζοντος, τοῦ μὴ ποιεῖν μὲν
διδάσκειν δὲ ἑτέρους αὐτά· τρίτου δὲ τοῦ
μὲν ἔργα Θεῷ ἀρέσκοντα, καὶ οὕτω πῶς
; διδάσκειν, προφορὰν δὲ μὴ ἐκδιδόναι διὰ-
ήν· καὶ τετάρτου καὶ ἐντελεστέρου τὰ εἰς
τελεωτάτην μάθησιν, τοῦ καὶ ἐργάζεσθαι τὰ
καὶ γλώσσῃ προάγειν εὐμεθόδως προθέσει,
ἄλλως ἐπαγαγέσθαι πρὸς τὸ ἐνάρετον, καὶ
:λῃθῦναι τῷ Θεῷ θεράποντα, καὶ στρατολο-
κατὰ δαιμόνων αὐτοὺς ὑφ' ἑαυτῷ στρατηγῷ
ο λοιπὸν καὶ πέμπτον τὸ μήτε ποιεῖν, μήτε
ιν, σκορακιστέον ἐκ τῶν κατ' ἄνθρωπον, τῷ
ὲ μάλιστα ἐκ τῶν θείων. Δῆλον γὰρ, ὅτι οὐ-
ὐν τοιούτων ἥρμοσται, ἀλλὰ φύλῳ τῷ κατὰ
ἰμονα ᾠκείωται. Διαγραπτέον δὲ ἄλλως καὶ τὸ

A dicendus est. Operabatur enim prorsus ab æterno quæ spectant ad seipsum, ante mundum exsistens Deus, qui usque nunc etiam operatur; non autem habebat aliquem qui doceretur, sed ipse solus in suis operationibus erat. Et ecce hæc æterna quædam est operatio non docens, ad quam attingendam non sufficit mens humana, imo nec angelica.

4. Attamen aliquis eam sub obscura demonstrabit imagine, qui hujusmodi boni posterius imitatores manifestabit ascetas: qui juxta quod hominibus possibile est similes expressi, angulisque spiritualibus intromissi, et speluncis et foraminibus terræ absconditi, solitariique super montibus conversantes, et ita quæ Deo immortali placita sunt agentes neminem manifeste docent, nisi ex illis
B invitis aliquis tanquam ex invisibili fonte erumpat fluvius, vel claritas tanquam e sole radius emicet, ille quidem cum magisterio fluens in suo cursu, ista vero illuminans suo splendore. Proponunt enim sibi latere secundum Deum sese exercentes et ipsi soli placere studentes, atque ita bonum facientes: non autem possunt abscondi sicut lucernæ modio coopertæ, sed, Deo revelante, diversimode refulgent: nam neque sol super terram ambulans sese potest abscondere, nisi nubes innumeræ interpositæ lumen illius velent.

5. Et ecce tertium quid divinum in hominibus magisterium; subducatur enim ipsius divinissimum et æternum archetypum. Concipitur autem insuper aliud quod quartum, oppositum illi qui quidem
C facit, sed non magistraliter loquitur juxta quod aliquis loquitur bona, nihil faciens tale imo exhortans quidem ad meliora, illis autem quæ ipse facit, contrarius his quæ loquitur. Hanc doctrinæ traditionem manifestat maximus ille mystagogus qui dixit: Omnia quæ dixerint vobis sacerdotes facere, facite; secundum autem illorum opera, nolite facere. [14]. »

6. E quatuor igitur a nobis hucusque expostiis, uno quidem, quod privatim ea quæ sunt virtutis agantur, uno vidente ut etiam doceatur; secundo vero, per alium modum separatim agentem, quod quidem non agantur bona, sed illa cæteri doceantur; tertio autem, quod agantur quidem opera Deo placentia, et sic aliquo modo sine voce doctrina
D tradatur, sed non fiat documentorum enuntiatio; quarto vero et ad perfectissimam virtutis disciplinam perfectiore, quod debita agantur, et lingua ex proposito exponantur agenda; quod cæteroquin ad virtutem alii trahantur, et sic multiplicentur Dei servi, et a docente, tanquam duce, contra dæmones inscribantur milites (hoc reliquum et quintum: neque facere, neque docere, contumeliose rejiciendum est e rebus humanis, maxime vero é divinis. Evidens est enim quod illorum nulli competit, sed genti quæ secundum dæmonem est, ap-

propriatur. De cætero verq sextum inter hujusmodi conscribendum est: facere quidem, sed non posse docere propter discipulorum indocilitatem. Excluditur enim hoc ipsum a beatitudine; siquidem beatus est qui loquitur ad sedulos auditores, sed conditio talis non est ejus, qui ad indociles loquitur, velut ille qui rupi lyra præcinit) — expositis igitur his, ut diximus, illud quidem supra positum, et ita primum in præfatis, sanctorum solitarie viventibus proprium est, qui prorsus ad mentem se purificantes, et quod in ipsis et spirituale quasi conglomerantes, et punctis adeo tenuibus ut invisibilia fere dicantur, ad terram et terrena pertinentes, alii nulli student, nisi Deo soli, accuratissime salutaria curantes, et, uti quis non absurde dixerit, in rebus virtutis aperte parcissimi: non genus computantes, non reputantes tribum; non familiam in ratione tenentes, nec rempublicam, sicut nec divitias, nec famam, nec ipsum totum mundum, sed econtra ad perfectionem solitarie viventes, et sicut fugati a malo fugientes, ut semetipsos salvificent, contenti, si sola mundi fuga seipsos homines perfectos Deo sistant; opinantes, quod ipsi non exinde crimen incurrent, si non alios humanæ societatis lege juvent. Laudabiliter enim judicant unumquemque hominem ad salutem sibi sufficere, si velit, nulloque egere alieno exemplo, vel ductu, vel directione; quia Deus, sine acceptione personarum, nobis largitus est animi principatum ipsiusque divitias, atque omnibus æqualiter, tanquam pater prole felix et liberum amans, principatus ambrosiam et nectar instillavit, ex quo immortaliter vivere, si placet, valemus.

7. Supernumerant autem isti solitariæ operationis ascetæ, viventibus absconditi, et facientes quidem, sed non docentes, quinimo quidquid ad docendum attinet in semetipsis suffocantes et circumscribentes, quod quemadmodum qui sane regitur oculis ad sensum attinentibus, manu ducente non eget ad ambulandum, ita nec qui mentem sortitus est, et sic a Deo illuminatur, non habet aliunde quærendam ad bonum ductionem, quam Deus abunde dispensavit et per vitam dispensat, nisi quisque semetipsum obnubilet et obcæcet, lumen intercludendo, et sic abscondendo passionibus illum, qui in homine est, divinissimum solem.

8. Et ita quidem hujusmodi contra dæmones athletæ hominibus quidem ignoti, soli autem Deo cogniti, actores factoresque virtutis sunt; quos plerumque secreta loca subducunt, ut sunt aurea metalla, quæ fodi et in humanum numisma effingi fugiunt, eo quod ad superficiem non attinent, sed in profundo terræ, ne videantur, se immergunt vel abscondunt. Quibus autem bonum non in animæ profundo jacet, sed in sola lingua, superficialiter supernatat, et sic manifestum apparet; qui quidem alios docent semetipsos relinquunt ruditer ac

A ἐν τοῖς τοιούτοις ἕκτον, τὸ ποιεῖν μὲν, μὴ ἔχειν δ διδάσκειν διὰ τὸ ἐν τοῖς μαθητευομένοις ἀνήκοον Ἀπώκισται γὰρ μακαρισμοῦ καὶ αὐτό· εἴ γε μα κάριος μὲν ὁ λέγων εἰς εὐπειθεῖς ἀκοὰς, ἀναλόγω δὲ οὐ τοιοῦτος ὁ πρὸς ἀνηκόους λαλῶν καθὰ καὶ πρὸς πέτραν λυρίζων) — ἐκτεθειμένων οὖν τούτων ὡς ἔφαμεν, τὸ μὲν ὑπερκείμενον καὶ οὕτω πρώτ στον ἐν τοῖς προκειμένοις τοῖς ἐρημάζουσι τῶν ἁγία ὠσίωτσι, οἳ ἀποκαθάραντες εἰς αὐτόχρημα νοῦν ἑαι τοὺς, ἢ καὶ ὡς οἷον ἀποσφαιρώσαντες τὸ ἐν αὐτο νοερὸν, καὶ σημείοις οὕτω βραχυτάτοις καὶ ὡς ε πεῖν ἀμερέσιν ἐφαπτόμενοι γῆς καὶ τῶν περὶ γῆ πρὸς οὐδενὶ ἄλλῳ τὸν νοῦν ἔχουσιν ἢ πρὸς μόνῳ τ Θεῷ, ἀκριβολογούμενοι τὰ σωτήρια, καὶ, ὡς ἂν τ εἴποι οὐκ ἀφυῶς, κιμβικευόμενοι ἁπλάστως τὰ ε
B ἀρετὴν, οὐ προσλογιζόμενοι γένος, οὐ φυλὴν ἐνθ μούμενοι, οὐ φρήτρην ἐν λόγῳ ποιούμενοι, οὐ φ λίαν ἐν ἀριθμῷ τιθέμενοι, οὐ πολιτείαν, οὐ περιο σίαν, οὐ γνωριμότητα, οὐ κόσμον αὐτὸν ὅλον· ἀλ μονάζοντες ἐς ἀκρίβειαν καὶ κατὰ τοὺς προτροπάδ ἔκ πηθεν κακοῦ φεύγοντας, ἵνα σφᾶς αὐτοὺς περ σώζωνται, ἀρκούμενοι, ἐὰν τῇ τοῦ κόσμου φυ μόνῃ αὐτοὺς ἀνθρώπους τελείους περιστήσωσι Θεῷ· φιλοσοφοῦντες, οὐδὲν αὐτοὶ ἐντεῦθεν αἰτίαν ἐπισπᾶσθαι, εἰ μὴ ἄλλους ὤφελοῖεν ἀνθρωπί κοινωνίας νόμῳ. Κρίνουσι γὰρ ἐπαινετῶς ἕκα ἄνθρωπον ἄρκιον ἑαυτῷ εἶναι πρὸς σωτηρίαν, περ ἐθέλει, καὶ μηδεμιᾶς ἐπεισάκτου δεῖσθαι δ σκαλίας ἢ χορηγίας ἢ ὁδηγίας· ὅτι μηδὲ ἕτερ λως ὁ Θεὸς ἐμέρισεν ἡμῖν τὸ ἡγεμονικὸν καὶ
C κατ' αὐτὸ πλοῦτον, ἀλλὰ πᾶσιν ἐπίσης οἷα καὶ τὴρ εὔπαις καὶ φιλότεκνος τὸ καθ' ἡγεμονίαν ἀμβρόσιον καὶ νεκτάρεον ἐνεστάλαξε, δι' οὗ ἀθανάτ βιοῦν ἐξισχύομεν. εἴπερ βουλόμεθα.

ζ'. Συνεπιλογίζονται δὲ οἱ τῆς μονήρους ποιήσεω ἀσκηταὶ οὗτοι, τοὺς βιοῦντας ἀπὸ ῥυπτόμενοι, κ οὕτω ποιοῦντες μὲν, οὐ διδάσκοντες δὲ, ἀλλὰ τὸ πρ τοῦ διδάσκειν καταπνίγοντες ἐν ἑαυτοῖς καὶ περ γράφοντες. Καὶ ὅτι, καθάπερ ὁ διοικονομούμεν ὑγιῶς ὀσθαλμοῖς, τοῖς πρὸς αἴσθησιν, οὐ προσδεῖτ τοῦ χειραγωγοῦντος εἰς βάδισιν, οὕτως οὐδὲ ὁ νο εἰλικχὼς καὶ θεόθεν οὕτω πεφωτισμένος ζητοίη ἑ τὴν εἰς τὸ καλὸν ποδηγίαν ἑτέρωθεν. Ἣν ὁ Θεὸς κ ἐνεδαψιλεύσατο καὶ ἐνδαψιλεύεται διὰ βίου, εἰ μ αὐτὸς ἕκαστος ἑαυτὸν ἀχλύει καὶ σκοτίζει, ἐπιπρο θῶν, καὶ οὕτως ἀποκρύπτων πάθεσι τὸν ἐν ἀνθρώπ
D θειότατον ἥλιον.

η'. Καὶ οὕτω μὲν οἱ τοιοῦτοι κατὰ δαιμόνων ἀθλ ταὶ, ἀνθρώποις μὲν ἄγνωστοι, Θεῷ δὲ μόνῳ γν στοὶ, πρηκτῆρες καὶ ποιηταὶ γίνονται ἀρετῆς· ὡς τὰ πολλὰ οἱ ἀνακεχωρηκότες τόποι ὁποῖα μέταλλα χρυσᾶ ἐνδομυχοῦσιν, ἐκπεφευγότα τὸ σκ λεσθαι καὶ εἰς νόμισμα τυποῦσθαι ἀνθρώπινον, τὸ μὴ τῆς ἐπιπολῆς εἶναι, ἀλλ' ἐν βάθει γῆς τά εἰς ὄρασιν ὑποδύεσθαι, ἢ καὶ καταδύεσθαι. Οἷς τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐν βάθει κεῖται ψυχῆς, ἀλλ' εἰς γλ σαν καὶ μόνην ἐπιπολάζει, καὶ οὕτω προφαίνε οἳ ἑτέρους μὲν διδάσκουσι, σφᾶς δὲ αὐτοὺς ἀφι

τους ἀλογίζεσθαι, κύμβαλα ἢ κώδωνες ἢ αὐ- A
τοὶ ὄντες, ὧν ἕκαστον φωνὴν μὲν ἀφίησι καί
αὶ πρὸς ἡδονήν, οὐ συνίησι δὲ, τί ποτε καὶ
οἱ τοιοῦτοι ἔρημον μὲν ἢ ἑτεροῖόν τινα πα-
ον τόπον οὐκ ἂν ἐπιζητήσαιεν. Πῶς γὰρ ἂν
γλώσσῃ πανηγυρίζειν προθέμενοι, καὶ ἀγορά-
ἐπὶ ἀσπασμῷ, καὶ τὸ καλεῖσθαι Ῥαββὶ πρὸ
ἔργου ποιησάμενοι, καὶ τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν
κὸν συστείλαντες, μόνον δὲ τὸ λαλητὸν θεατρί-
;

αὶ ὅμως οὐδ' αὐτοὶ τέλειον ἐπισπῶνται ψό-
α τὸ καλὸν, οἱ καὶ μὴ ἡμισεύουσιν ἀκριβῶς
ἰς μερίδα γοῦν τινα ἐγκολπούμενοι· καὶ εἰποι
δεξιῶς, φέρειν αὐτοὺς οὐ φαῦλον γλωσσόκο-
ὑπόκενον δὲ πάντως ἀγαθοῦ κέρματος. Τὸ γὰρ
τῇ κεφάλαιον, τὴν ἐπαινετέαν πρᾶξιν, ἀπονο- B
τες ἑαυτῶν, τὴν γοῦν ἐνάρετον λαλιὰν σφε-
ται· καὶ φιλοῦνται καὶ αὐτοὶ τῆς ἐναρέτου
ίας, καθά που καὶ τῶν ὀρνίθων ὅσοι κατ'
τον λαλεῖν ὑποκορίζονται, καὶ εἰς τοσοῦτον
ἀνθρωπίζονται. Καὶ ἄλλως δὲ φάναι, τὸ γλυ-
ν αὐτοὶ μέλι μυσαττόμενοι, οὗπερ ὁ γευόμε-
εἶνος οἶδεν, ὅ τί ποτέ ἐστι τὸ τοῦ μέλιτος
ἀλλ' οὖν καὶ ὀνομάζουσι μέλι, καὶ φυσιολο-
αὐτὸ, καὶ ἐντιθέασι γνωσιν αὐτοῦ τοῖς ἀκρο-
ς, καὶ ἐπάγονται αὐτοὺς οὕτως ἐρᾷν τοῦ μέ-
καὶ τοῦτό γε δοκοῦσιν ἔχειν τι ἐπαίνου καὶ
σὲς μὲν, ὅ φασιν, ὄντες τὰ ἐς ἀποχὴν τοῦ
ιτειώδους μέλιτος, ὑποκρινόμενοι δὲ ἄλλως
νθρώποις φιλόκαλον διὰ τὴν χρηστολογίαν τοῦ
οντος· ἢ τυραννούμενοι μὲν ἰκτέρῳ, εἰδότες C
ἐκλαλοῦντες πρὸς ἀλήθειαν τὸ μέλι, ὅπερ
ἐκκλίνουσι· καὶ ὀρθὰ μὲν προϊέναι οὐκ ἔχοντες
σα καὶ καρκίνοι βαιβούμενοι, ἑρμηνεύοντες
ὀρθὴν, ὡς ἔχει φύσεως· καὶ εἰς ὄψιν μὲν
αγοῦντες μήποτε καὶ ὡς ἀσφάλακες, φιλοῦντες
τὸ φῶς, καὶ ἐνάγοντες εἰς αὐτὸ, καὶ διὰ τοῦτο
ῆς ὄντες ἄξιοι.

ὸ καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ὁ καὶ ποιήσας ἀληθῶς
ξας ἀκριβῶς, καὶ εἰδὼς, εἶναί τινα ὠφέλειαν
τῇ ἁπλῶς ἀγαθῇ διδασκαλίᾳ, κἂν εἰ καὶ ἐκ
ον ἀλόγων ἦν αὐτὴν προφέρεσθαι, παραδέ-
κηδὲ τοὺς φαύλους ἱερεῖς ἀποπροσποιεῖσθαι,
τὰ κατὰ Θεὸν διδάσκοντας. Δῆλον γὰρ ἕως
ἄρτι εὐσεβῶν, ὅτι οὐδεὶς ἂν τολμήσῃ σχη- D
ενος εἰς διδάσκαλον ἁπαρακαλύπτως ἀνέδην
ν τὰ μὴ καλὰ καὶ ἑτεροδιδασκαλεῖν, κἂν
ἀνθρώπων εἴη ὁ χείριστος· πεπληροφόρη-
μηδενὶ τῶν ὀρθῶς ἀκροωμένων ἀποκεκρυμ-
και τὰ τῷ Θεῷ ἀρέσκοντα, ἀλλὰ τὴν ὀρθὴν
καλὸν ὁδὸν λεωφόρων ἐκκεῖσθαι, καὶ πᾶσι
, ὅσα καὶ πλατυτάτην ἀμαξιτὸν τοῖς εὐθέα
ι. Βλέπουσι δὲ πάντες οἱ πλείοντες Θεοῦ χά-
οῦ ἔννοιαν κοιναὶ καὶ ἀξιώσεις τὰ θεῖα πρό-
παραγγέλματα.

ικου ἀποβλητέος διὰ ταῦτα οὐδὲ ὁ φαῦλος
ς, εἰ τὸν μὲν βόρβορον καὶ τὸν τῆς σαπρίας
ρὸς τῷ πυθμένι τῆς καρδίας καθιστᾷ, ὡς
ιν λυπεῖν, μήτε ὄσφραν προπέμπειν δυσέν-

imprudenter agere, cum sint ipsi cymbalum, aut tintinnabulum aut tibiæ, quorum unumquodque sonum quidem emittit et forsitan ad jucunditatem, sed non intelligit, quid unquam reboet, tales eremum vel alium secretum locum non quæsierint. Quomodo enim sic agerent, qui lingua fulgere cupiunt, forumque frequentant ut salutentur, et super omne opus vocari Rabbi satagunt, et in obscuro minutam virtutis exercitationem reducunt, solamque loquelam in spectaculum tradunt?

9. Et tamen ipsi non sibi completam attrahunt vituperationem, non secus ac bonum, siquidem non accurate forte dimidiant, sed certe in quamdam mediam partem involvuntur, et aliquis non inepte diceret ipsos ferre nos vilem capsulam, sed prorsus bono numulo vacuam. Quod enim in virtute præcipuum est, laudabilem actionem a se rejicientes commendabilem usurpant lequelam; et ipsi sunt amatores pulchræ locutionis, sicut ex avibus illæ quæ secundum hominem loqui molliter callent, et in hoc solum homines simulant, ad aliter autem loquendum, dulcissimum ipsi mel abhorrentes, quod qui gustavit, quid sit mel ipse novit, attamem mel nominant, et ipsius explicant naturam, et notionem ejus auditoribus exponunt, et sic inducunt eos ad mel amandum, et in hoc saltem ipsi quoque laudis aliquod habere videntur. Sues, ut dicitur, cum sint operosi mollis abstinentes, fingunt aliunde quod in hominibus inest hom desiderium per amœnam de suavitate locutionem; vel ictero subjugati, secundum veritatem vident et loquuntur de melle quod ipsi fugiunt; et recta quidem procedere non assueti, velut cancri tortuosi, rectitudinem nihilominus quali natura sit, interpretantur; et circa visum malo quidem habentes, forte sicut talpæ, lumen tamen amant, et ad illud inducunt, et ideo sunt attentione digni.

10. Propterea Salvator noster, qui vere fecit et accurate docuit et vidit esse quamdam utilitatem in simplici bona doctrina, licet ex oribus posset irrationalibus emitti, nec malos sacerdotes, bona secundum Deum docentes, respuendos esse tradidit. Manifestum est enim usque ad hodiernos pios, quod nemo rite promotus in doctorem aperte audere prædicare quæ non sunt bona, nec heterodoxa docere, quamvis omnium hominum esset pessimus: notum est enim nemini recte audientium abscondita esse quæ Deo placent, sed rectam ad bonum viam omni patere populo, a cunctisque teri, quasi largissimum iter recte videntibus. Vident autem omnes numero majores gratia Dei, per quem sententiæ communes et dogmata protegunt divina mandata.

11. Non igitur rejiciendus est propter ista malus homo, si cœnum quidem et cariei fœcem in pectoris profundo deponit, ut neque visum contristent, neque maleolentem emittant odorem,

scaturit autem, si quid forte fontani jucundique humoris introrsum commiscetur ; namque de terra ebullentia fervida lavacra deorsum in cavis sub terram, unde scatent, non, ut videtur, bona forent, sed cum ad exteriorem aerem effluentia excurrerunt, accessibilia salutariaque fiunt.

A τευκτον, ἐξαναβλύζει δὲ, εἴ τί που κρηναῖον ὕγρασμα ἡδὺ ἔνδον συλλείβεται· ἐπεί τοι καὶ τὰ γῆθεν ἐκβραττόμενα θερμὰ λουτρὰ κάτω μὲν ἐν ταῖς κατὰ γῆν κοιλίαις, ὅθεν ἐκκύπτουσιν οὐκ ἂτ εἶεν χρηστὰ ὡς εἰκὸς, ὅτε δὲ εἰς τὸν ἐκτὸς ἀέρα ἐκδράμωσι μεταῤῥυέντα, προσιτὰ καὶ σωτήρια γίνονται.

12. Sine qui bonum loquitur loqui, veluti pucrum in sacris lectorem, qualesque palmiferos infantes ; et non solum permitte, sed etiam lauda et excita ; ut his immorans sermonibus, et occupatus manens, et ad nihil aliud applicans mentem nisi ad bene loquendum, ab agendo male quodam tempore abstineat. Forsitan autem sese corriget, aliquando sentiens, sermonem, ut ita dicam, dignum ex indigno ore se proferre. Quis enim novit an B ipse sanctorum verborum frequentia sanctificetur, virtuti adhærens et sic assuefactus ? Et discipulis offeret se tanquam aliquod divinum coronamen, et pium perficiet acervum, qui ab isto grano profecto cumulabitur. Quid prohibet hominem sic divina et laudabilia et ab omnibus audientibus probata, docentem omnimodeque acceptissimum pudere semper esse mendacem atque absistere semper esse duplicem aliter ac oportet, et habere tædio quod lingua quidem fulgeat, sed animo tenebrosus sit sermonesque proferat, quibus mereretur coronam, sed opera producat, quorum pœna foret ipsius capitis abscissio ?

ιβ'. Ἄφες τὸν τὸ καλὸν λαλοῦντα λαλεῖν, ὡσεὶ καὶ παιδίον ἀναγνωστικὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς, ὁποῖα τὰ βαϊοφόρα νήπια· καὶ μὴ μόνον ἄφες, ἀλλὰ καὶ ἐπευλόγησον, καὶ ἐρέθισον, ἵνα ἐμβραδύνων τοιούτοις λόγοις, καὶ ἄσχολος μένων, καὶ πρὸς μηδενὶ ἑτέρῳ τὸν λογισμὸν ἔχων, ἀλλ' ἢ μόνον χρηστολογῶν, ἀπέχηται τοῦ κακοπραγεῖν πρὸς καιρόν γοῦν τινα. Τυχὸν δὲ καὶ διωρθώσατο ἑαυτὸν, αἰσθόμενός ποτε λόγον, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἄξιον ἐξ ἀναξίου προάγειν στόματος. Τίς γὰρ οἶδεν, εἰ καὶ αὐτὸς ἁγιασθείη τῷ συχνῷ τοῦ ἁγίου φθέγματος, ἐπακολουθήσας, καὶ οὕτω συνεθισθεὶς εἰς τὴν ἀρετήν ; Καὶ προσθήσει τοῖς μαθηταῖς ἑαυτὸν ὡς οἷόν τι θεῖον ἀκροθίνιον, καὶ σωρὸν ἀπαρτίσει θεοφιλῆ, ὃς παρὰ ἕνα τοῦτον τοῦτον κόκκον σεσώρευτο εἰς ἀντελές. Ἤ τί κωλύει ἄνθρωπον οὕτω διδάσκοντα θεῖα καὶ ἐπαινετὰ καὶ πρὸς ἁπάντων ἀκροατῶν εὐλογούμενα, καὶ παντοίως δεξιούμενον, αἰδεσθῆναι ψεύδεσθαι διόλου ἑαυτὸν, καὶ ἀπείπασθαι, διπλοῦν εἶναι ἀεὶ παρὰ δὸ δέον, καὶ ὀκνῆσαι τῇ γλώσσῃ μὲν προλάμπειν, ἐσκοτῶσθαι δὲ τὰ εἰς τὴν ψυχήν· καὶ λόγους μὲν προφέρειν, δ' ὧν καταστέφοιτο ἄν, ἔργα δὲ προφαίνειν, ὧν τίμημα καὶ αὐτῆς κεφαλῆς ἀφαίρεσις ;

13. Habemus et historiam quæ tradit nec esse reprehendendum eum qui laudabilia quidem eloquitur, sed de cæteris non ita sentit. Illum quidem posterius hominem sacrum, qui postquam in firma fide vacillavisset, attamen necessario maxnum in doctorem provectus est, firmato quod ipse quidem cogitaret, quæcumque cogitasset, non autem Ecclesiam Dei perverteret, sed recta doceret, non fusius historico more producam. Sed hoc sermoni propter veram præsentium utilitatem adjiciam, quod ille, qui quidem intus non erat bonus, in hæresis non laudatæ scientia prorsus versatus, in his autem quæ sunt extra, bonus erat, alius postea doctor correctus est, et duplicitatem in re non debita reducens ad unitatem, ut decebat, miles Deo carus evasit, lingua melior effectus, et per D eam, quasi per hauritorium ex interiore rejecta fœce, qua bona doctrinæ aqua reddebatur inutilis. Si vero quis objicit illum quidem ita bona fruitum esse lingua, sed non alium quemdam esse talem evasurum, fortuito loquitur, et propter paradoxon hujus propositionis thesim inutilem et instabilem forte defenderet. Non enim opinionem impossibilem ac in eventum testimonio probatum non adductam vult oppugnare. Adeste enim, omnes ab exteriore viri selecti, quorum ni his quæ fidei sunt licet alienorum, mille tamen rectis doctrinis cum detectu student pii lectores, et ipsas producentes,

C ιγ'. Ἔχομεν καὶ ἱστορίαν παραδιδοῦσαν, ὡς οὐκ ἔστι ψέγειν οὐδὲ τὸν φθεγγόμενον μὲν ἐνάρετα, φρονοῦντα δὲ ἐπ' ἄλλοις οὐχ οὕτω. Καὶ τὸν μὲν ὑστερον ἱερὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὃς ἐσφαλμένος ὢν τὰ εἰς ἀσφαλῆ πίστιν, ὅμως ἀναγκαίως εἰς μέγαν προηνέχθη διδάσκαλον, κυρώσας αὐτὸς μὲν φρονεῖν, ἅττα ἂν καὶ φρονοίη, ἂν μὴ δὲ διαστρέφειν τὴν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ διδάσκειν τὰ ὀρθὰ, οὐκ ἂν εἰς πλέον πλάτος ἐκθείην καθιστορῶν. Τοῦτο δὲ προσθείην τῷ λόγῳ διὰ τὸ πάνυ τοῖς παροῦσι χρήσιμον, ὅτι καὶ ἐκεῖνος ὁ τὰ ἔσω μὲν οὐκ ἀγαθὸς, πάντη ἐπιστήμων κατὰ αἵρεσιν οὐκ ἐπαινουμένην, τὰ δὲ ἐκτὸς ἀγαθὸς, ἄλλος διδάσκαλος ὕστερον χρόνῳ διωρθώσατο, καὶ τὴν ἐν οὐ δέοντι διπλόην μονάσας, ὡς ἔπρεπεν, ἀπῆλθε φίλος παραστάτης Θεῷ τῇ γλώττῃ βελτιωθεὶς, καὶ δι' αὐτῆς ὅσα καί τινος ἀντλητῆρος ἐκχέας τὴν ἔνδον ἰλὺν, δι' ἧς τὸ καλὸν τῆς διδασκαλίας ἠχρειοῦτο ὕδωρ. Εἰ δέ τις ἀνθυποφέρει ἐκεῖνον μὲν οὕτω τῆς ἀγαθῆς γλώττης ὄνασθαι, μὴ ἂν δὲ εἶναι καὶ ἕτερόν τινα τοιοῦτον ἀποβῆναι, ἀποκληρωτικῶς λέγει, καὶ διὰ τὸ παράδοξον τῆς ὑπολήψεως ταύτης τάχα ἂν θέσιν φυλάττοι καὶ αὐτὴν ἀχρείαν καὶ ἀσυνηγόρητον. Οὔτε γὰρ ἀδυνάτου κατεπιχειρεῖν ἐθέλει δόξης, καὶ οὐδὲ ἀπενηνεγμένης εἰς ἀμάρτυρον ἀπέκβασιν. Δεῦτε γὰρ, ὦ πάντες οἱ ἐξωτερικοὶ λογάδες, ὧν ἀλλοφύλων τὰ εἰς πίστιν ὄντων ὅμως διδασκαλίαις μυρίαις ὀρθῶς ἐχούσαις ἐμμελετῶσιν ἐπιλέγδην οἱ θεόφρονες ἀναγνῶσθαι,

requirit opportunitas, quin nihil intelligat ipsum : item aliquo modo ratiocinandum est de eo qui malis quidem est moribus, sed verba virtutis loquitur, et sic auditorem bene disponit. Fistula cæteraque musices organa lætificant, cum ipsa quidem nihil sciunt et ab aliis artificialiter ad jucunditatem ordinantur : lætificet igitur qui, quasi talis, est doctrinarum explanator, quamvis ad ea quæ spectant animam male sit dispositus. Forsan enim Deus misericorditer sollicitus, dimidiam prohibuit iniquitatem, ipsius os disponens ad loquendum sapientiam : in tempore autem opportuno illum ad curandum cor atque conscientiam diriget.Sed etiam si nihil ejusmodi de illo velimus exspectare, saltem eum velut asinam jussu Dei locutam mirabimur. Cogitemus autem etiam quod fortassis ista loquitur, quæ cupit quidem ad actum educere virtutis, sed non potest propter pravam habitudinem ; unde verisimile est ex tota anima eum meliora docere, sicque velle, bonitate sermonum, quod in se vitiosum est, compensare. Et ita quidem nec omnino abjiciendus est sacerdos, qui non in bonitate animæ nec operum ad eam spectantium divina loquitur,docens ut justum est.Qui vero fecit quidem, sed lingua convenientia non loquitur, multam et ipse laudem per hoc solum facere sibi conciliat. Cum enim semel judicavit opus efficacius esse sermone, reputavitque ferventibus operibus quasi fermentari considerantem de iis doctrinam, solum quod est efficacius amplexus est : et faciens simul docet ; et operans ipse quæ probanda sunt, vivendo juxta virtutem, sic Deum in sua vita, secundum Psalmorum verba, benedicit, et alios, visus et auditus, erudit. Vere enim discipulus intelligens ex operibus doctrinalibus efformatus, in virtutum exercitiis pauca vel sulla super his documenta necessaria habet.

δέν τι αὐτὸ φρονεῖν· λογιστέον εἰς τοιοῦτόν τι καὶ τὸν ἑτέρως μὲν ἤθους ὄντα ἐξηυλημένου, τὰ εἰς ἀρετὴν δὲ λαλοῦντα, καὶ οὕτως εὖ τὸν ἀκροατὴν ἁρμόττοντα. Ἡ σύριγξ, καὶ ὅσα λοιπὰ τῶν ὀργάνων, ἔμμουσα, τέρπουσιν, οὐδὲν μὲν αὐτὰ ἐπιστάμενα ὑπ' ἄλλων δὲ τεχνικῶς πρὸς ἡδονὴν ἁρμοττόμενα· τερπέτω τοίνυν ὡς τοιοῦτός τις καὶ ὁ τῶν διδασκαλιῶν ἐξηγητὴς, εἰ καὶ τὰ ἐς ψυχὴν ἀναρμόστως ἔχει· Τάχα γὰρ ὁ Θεὸς κηδόμενος, τέως μὲν τὸ ἥμισυ τῆς κακίας ἀπήγαγε, τὸ στόμα ῥυθμίσας αὐτοῦ σοφίαν λαλεῖν· ἐν καιρῷ δὲ καθηγήσεται μελετᾷν καὶ τὴν καρδίαν αὐτοῦ σύνεσιν. Εἰ δὲ καὶ μηδέν τι τοιοῦτον ἐθέλομεν ἐπ' αὐτοῦ καραδοκῆσαι, ἀλλ' οὖν θαυμάσομεν αὐτὸν κατὰ τὴν λαλήσασαν ὄνον κελεύσει Θεοῦ. Λογισώμεθα δὲ καὶ, ὡς ἴσως ἐκεῖνα λαλεῖ, ὅσα βούλεται μὲν κατορθοῦν, οὐ δύναται δὲ διὰ φαῦλον συνεθισμόν· ὅθεν καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς εἰκὸς διδάσκειν αὐτὸν τὰ κρείττονα, καὶ οὕτως ἐθέλειν ἀντισηκῶσαι τῇ ἀγαθωσύνῃ τῶν ἀγαθῶν τὸ κατ' αὐτὸν περιπόνηρον. Καὶ οὕτω μὲν οὐ πάνυ ἀπόβλητος οὐδὲ ἱερεὺς, ὃς μὴ ἐν ἀγαθότητι ψυχῆς καὶ τῶν κατ' αὐτὴν ἔργων θεῖα λαλεῖ, διδάσκων, ὡς θέμις. Ὃς δὲ ποιῶν μὲν, οὐ λαλῶν δὲ γλώσσῃ τὰ πρέποντα, πολὺν καὶ αὐτὸς ἔπαινον ἐφέλκεται κατ' αὐτὸ δὴ καὶ μόνον τὸ ποιεῖν. Κρίνας γὰρ καθάπαξ, δραστικώτερον λόγου τὸ ἔργον εἶναι, καὶ ὡς οἷον ἐζυμῶσθαι τοῖς σπουδαίοις ἔργοις κατανοῶν καὶ τὴν ἐπ' αὐτοῖς διδασκαλίαν, τοῦ ἐνεργεστέρου γίνεται μόνου· καὶ πράττων ἅμα καὶ διδάσκει· καὶ ἐνεργῶν αὐτὸς τὰ εὐλογητὰ ἐν τῷ κατ' ἀρετὴν ζῆν, τόν τε Θεὸν εὐλογεῖ οὕτως ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ, ψαλμικῶς εἰπεῖν, καὶ ἑτέρους παιδεύει, ὁρώμενος ἢ ἀκουόμενος. Ἀληθῶς γὰρ ὁ συνετὸς μαθητὴς, ἐκ τῶν διδασκαλικῶν ἔργων τυπούμενος, ἐν ταῖς πρακτικαῖς τῶν ἀρετῶν ἀλίγα ἢ οὐδὲν τῶν ἐπ' αὐταῖς διδασκαλιῶν προσδέεται.

17. Scimus etiam in discentibus artes plerumque operibus prosperare : observans enim, qui studet arti, magistrum secundum illius opus dirigitur. Si vero forte non secundum perfectionem egerit, tunc sermonem habet magistri corrigentem. Frequens tradit experientia discipulos et magistros opifices, quibus ex nativitate surdis magistrales natura subripuit voces ; et tamen hi quidem docuerunt, illi vero didicerunt, neque præmittentes, neque recipientes sermones, sed erudientes et eruditi operibus ; quæ quidem sermonum substantias, vel ineffabiles sermones, vel viventes sententias non immerito quis vocaret. Omitto dicere annuentia vel renuentia signa in templo Ammonis et fortassis alibi usitata,a quibus sine voce discebant desiderata consulentes oraculum. Celebrantur et alia quædam actionum documenta per manuum ministeria, absque locutione. Et hoc, quatenus totum uno potest demonstrari exemplo, exinde manifestum est.

ιζ'. Οἴδαμεν καὶ τεχνας τὰ πλείω μὲν ἔργοις εὐοδουμένας ἐν τοῖς μανθάνουσιν· ἐντρανίζων γὰρ ὁ τεχνούμενος τῷ καθηγητῇ, πρὸς τὸ κατ' ἐκεῖνον ἔργον εὐθύνεται. Εἰ δέ που κἀὶ σφάλλοιτο τοῦ εἰς ἀκρίβειαν, τότε δὴ καὶ λόγον εὑρίσκει ἐπανορθοῦντα διδασκαλικῶς. Παραδίδωσιν ἡ συχνὴ πεῖρα καὶ μαθητὰς καὶ διδασκάλους χειρώνακτας, ὧν παρείλετο καὶ τὰς διδασκάλους φωνὰς ἡ φύσις κωφευσάντων ἐγενετῆς· καὶ ὅμως οἱ μὲν ἐδίδαξαν, οἱ δὲ ἔμαθον οὐ λόγους προϊέμενοι καὶ εἰσδεχόμενοι, ἀλλὰ σοφίζοντες καὶ σοφιζόμενοι ἔργοις· ἅπερ οὐκ ἂν ἀφυῶν λόγων οὐσίας, ἢ λόγους ἀνεκλαλήτους, ἢ ζώσας ἐννοίας ὀνομάσοι τις. Ἐῶ λέγειν κατανεύσεις καὶ ἀνανεύσεις τὰ ἐν Ἄμμωνος, ἴσως δὲ καὶ ἑτέρωθι δι' ὧν ἀφώνως ἐδιδάσκοντο τὰ θελητὰ οἱ χρησμοδοτούμενοι. Περιῄδονται καὶ ἄλλως διδασκαλίαι τινὲς πράξεων ἐν ὑπουργίαις χειρῶν δίχα λαλιᾶς. Κ δῆλον αὐτὸ ἐκεῖθεν, ὡς ἐξ ἑνὸς ἐμφῆναι τὸ πᾶν ὑπ δείγματος.

18. Rex quidam ex antiquis a factiosis gravia sustinens et auxilii viam quærens misit ad virum

ιη'. Βασιλεύς τις τῶν πάλαι δεινὰ πάσχων ὑπὸ στασιαστῶν, καὶ τεχνώμενος ἐπικουρίας μέθοδον,

ἐπέστειλεν ἀνδρὶ σοφῷ προκαλούμενος διδάξειν, A
ὁποίῳ δή τινι τρόπῳ ἐν ἀσφαλεῖ καταστήσεται τὴν
ἀρχήν. Καὶ ἐπέμενεν ὁ βασιλικὸς ἀπόστολος, ἀπαι-
τῶν ἀντιγραφὴν, εἴ πως παλινοστήσει ταχὺ ἐπὶ τὸν
πέμψαντα. Ὡς δὲ αὐτὸς μὲν ἐνέκειτο, πάνυ ὀχλῶν,
ὁ δὲ σοφὸς ὤκνει τὴν γράφὴν, δεδιὼς, οἶμαι, μὴ καὶ
γράψας ἔκπυστον θήσει τὸ μυσηρικὸν διδασκάλιον
ὁτῳδήτινι τρόπῳ καὶ βλάψῃ τὸν ἐρωτήσαντα, προσ-
λαμβάνεται τὸν ἀπεσταλμένον εἰς ὀπαδόν· καὶ (ἔλαχε
γὰρ ἀκμὴ θέρους εἶναι) παραδύεται εἰς βαθὺ λήϊον,
καὶ γυμνώσας μαχαίριον, ἔκειρε σποράδας τῶν ἀστα-
χύων, ὅποι ἐξεῖχον ἐς μῆκος ὑπὲρ τοὺς λοιπούς· καὶ
τοῦτο ποιήσας ὑπεξῆλθε, καὶ ἀπῆλθεν οἴκοι, καθε-
στὼς, εφ' οἷς ἦν καὶ πρώην. Ὁ δὲ βασιλικὸς πάλιν
ἦν δι' ὄχλου, ἀπαιτῶν, ὅ καὶ πρότερον. Ὡς δὲ τοῦ
σοφοῦ μηδὲν μήτε λέγοντος, μήτε πράττοντος, ἐξω- B
νείδισεν ὁ τοῦ βασιλέως, οὐ καλὰ πάσχειν γογγύζων,
εἰ μηδὲ λόγου ἀξιοῖτο, μακράν τε οὕτω κατὰ σπου-
δὴν ὁδὸν στειλάμενος, καὶ τῆς ἐλπίδος ἐς τοσοῦτον
ἀπαιωρηθεὶς· ἐνταῦθά γε ὁ ἔμπρακτος ἐπιλύτης τῆς
βασιλικῆς ἀπορίας λακωνίσας, ὥσπερ ἔργῳ τῷ κατὰ
τὴν ἐκτομὴν τῶν ἀσταχύων, οὕτω καὶ λόγῳ τῷ πρὸς
ἐπίλυσιν, Ἄπελθε, εἶπεν, ὅθεν ἐστάλης, καὶ τὸ τε-
θεαμένον ἀνάγγειλον. Καὶ αὐτὸς μὲν οὕτω φάμενος,
ἔκλεισε τὸ βιβλίον τῆς λαλιᾶς. Ὁ δὲ ἀκούσας ἀπέ-
κρινε μὲν τὸν σοφὸν ἄνδρα τῶν ὀρθὰ φρονούντων, οὐ
φρενήρη γνωματεύσας ἐκεῖνον· ἐψεύσθη δὲ τῆς κρί-
σεως ἐς τὸ πᾶν. Ὁ γάρ τοι κύριος βασιλεὺς κατα-
κύψας εἰς βάθος τοῦ ἠγγελμένου ἔργου, καθεώρακε
τὴν ἀγχίστροφον καὶ βαθεῖαν διδασκαλίαν τοῦ σοφοῦ,
καὶ τὴν διὰ χειρὸς ἔμφασιν τοῦ κατὰ ψυχὴν λόγου·
καὶ ἀπελύσατο, τὴν τῶν προεχόντων ἀσταχύων ἀπο- C
τομὴν δίδαγμα εἶναι τοῦ χρῆναι κολούειν τοὺς τῶν
πολιτῶν εἰς θράσος ἐπαιρομένους ὑπερηφάνως, καὶ
οὕτως ἐξέχοντας. Καὶ τοῦτο διαγνοὺς, καὶ κατ' αὐτὸ
ποιῶν, ἑαυτῷ τὴν βασιλείαν κατησφαλίζετο, μαθὼν
οὐδ' αὐτὸς λόγῳ τὸ ποθούμενον διδασκάλιον, ἀλλ' ἔργῳ
τῷ διὰ διδασκάλου σοφοῦ.

ιθ'. Οὐκοῦν φανερὸν, ἵνα μὴ πλείω ἐν τοῖς τοιού-
τοις διατρίβωμεν, ὡς ἔστι διδάσκεσθαι ἡμᾶς τὰ
καλὰ, καὶ ὅτε πράξεσιν ἐναρέτοις ἐμβλέπομεν, καὶ
ὡς ἐγκωμίων ἄξιος καὶ ὁ ποιῶν τὸ καλὸν σιγηλῶς,
καὶ μονονουχὶ ἐν τῷ ἐργάζεσθαι λέγων τοῖς θεωμέ-
νοις τό· « Ὡς ἐγὼ, οὕτω καὶ ὑμεῖς. » Οὕτω κατὰ
τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον οἱ βλέποντες τὰ ἔν τισι καλὰ
ἔργα δοξάζουσι τὸν Θεόν· καὶ οὕτω λάμπει τὸ ἀπο-
στολικὸν φῶς ἐνώπιον τῶν ἀνθρώπων, ἔργων καλῶν D
ὑπανάπτόντων καὶ ἐκφαινόντων τὴν λαμπάδα τοῦ τοι-
ούτου φωτός. Προσενθυμηθῶμεν ἐνταῦθα καὶ τὰς
ἱερὰς εἰκονογραφίας, ἐξ ὧν καὶ αὐτῶν πολλὰ μανθά-
νομεν οὐ λαλιαῖς. ἀναμνήσεσι δὲ τῶν ἔργων, ὧν κατὰ
Θεὸν ἔπραξαν οἱ τῶν εἰκόνων ἀρχέτυποι.

κ'. Τούτων δὲ οὕτω τεθεωρημένων, ἰτέον ἐπὶ τὸν
ποιοῦντα, ναὶ δὲ καὶ διδάσκοντα. Ἔργου ἐκεῖνο
ἐπαινετοῦ, λόγου διδασκαλικοῦ τὸ δεύτερον. Καὶ
ἔστιν αὐτὸς ἐντελῶς μακάριος δυοῖν ὀργάνοιν, ἅπερ
ἐκ τοῦ πανσόφου τεχνίτου Θεοῦ πολυδύναμα ἔχομεν,
ἀποτελῶν ἑαυτὸν καὶ εἰκόνα ἐκείνου καὶ οἶκον καὶ
ναὸν, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἐν ὀνόμασι βέλτιστον,

sapientem rogitans ut doceret quanam ratione tuto A
salvam haberet potestatem. Et exspectavit re-
gius legatus, rescriptum petens ut brevi ad eum
qui miserat, rediret. Cum autem ipse multum
sollicitus instaret, et sapiens scriptum dare mo-
raretur, timens, puto, ne qualicunque modo, si
scripto patefaceret mysteriosum documentum, illi
qui interrogaverat noceret, missum sibi comitem
adjungit ; et, cum tunc media ferveret æstas, in
agros frumentarios penetrat ; et, nudato ense,
diversas abscindit spicas, quæcunque super cæ-
teras altitudine præstabant ; et, hoc facto, egres-
sus est, et domum rediit, iis, quibus erat antea
præpositus de novo imperans. Regius autem erat
denuo sollicitus, eadem quæ prius, denuo rogitans.
Cum vero sapiens nihil diceret nec faceret, expro- B
bravit a rege missus, non bene secum agi mus-
sitans, nisi verbo dignus haberetur, tam longa
cito functus via, tantaque spe frustratus. Tunc
strenuus regiæ sollicitudinis solutor, quemadmodum
in abscissione spicarum antea, sic nunc in explica-
tione verbali laconicus, « Abi, inquit, et quod vi-
disti renuntia. » Et sic ipse fatus, locutionis clau-
sit librum. Qui vero audierat, distinxit quidem
virum sapientem ex recte sapientibus, non sanæ
mentis eum æstimans ; sed prorsus erravit judicio.
Dominus enim ejus rex in operis renuntiati pro-
fundum intuens, vividam ac altam sapientis do-
ctrinam, et patefactam manu, sermonis intus laten-
tis revelationem conspexit ; et intellexit superan-
tium spicarum abscissionem documentum esse
de necessitate eos e medio tollendi qui inter cives C
in majores justo spiritus sublati excedebant. Et
hoc agnito et re vera facto, sibi regnum in tuto
posuit, non ipse verbo nactus desideratam doctri-
nam, sed sapientis exemplo magistri.

19. Itaque manifestum est, ut in his non lon-
gius immoremur, non posse bona doceri etiam cum
laudabiles intuemur actiones, et laudibus esse
dignum etiam qui silenter et solitarie operando
bonum agit, dicens contemplantibus istud : « Sicut
ego, ita et vos. » Sic juxta sanctum Evangelium
qui vident in aliquibus opera bona glorificant
Deum ; sicque fulget coram hominibus apostolicum
lumen, operibus bonis hujusmodi luminis lampa- D
dem accedentibus atque illuminantibus. Insuper
hic quoque recogitemus sacras imagines, e quibus
ipsis multa discimus non sermonibus, sed operum
recordatione, quæ secundum Deum imaginum
archetypi fecerunt.

20. His autem ita consideratis, veniendum est
ad facientem, imo et docentem. Primum opus
laudabile spectat, secundum ad normam doc-
trinalem pertinet. Est autem ipse prorsus beatus,
duobus organis, quæ a sapientissimo artifice Deo
efficacissima tenemus, sese perficiens illius ima-
ginem et domum et templum, et quidquid in

nominibus est optimum, et, ut opportunissime dicam, hominem verissimum, sed et beatum reipsa ac citra omnem reprehensionem. Et hujusmodi speciei obtinemus qualitates, si magistrum qui super cœlos est imitemur : qui alias quidem ante sæcula operans, ut quis humana ratione concipere non valeat, postremum autem mundi creationi manum admovens, statim a principio tunc doctrinam hominum mentibus indidit, eam quæ ex ipsis ejus operibus est, iisque super laudem, iis magnificis, iis rationabilibus et supra rationem. Erudiunt enim alia quidem cœli, alia autem terra ; et alia, quæ jacet in medio eorum omnimoda plenitudo. Discebant enim prorsus ab hoc illiue ævi homines quod, sicut in creatione, sic et in creatis alia quidem supereminent, alia vero locum tenent inferiorem : et decet ea quidem in hominibus sublimia splendidaque, veneranda intactaque humilioribus esse (siquidem et quæ sunt sursum, talia sunt), quæ vero deorsum et humilia et non splendentia, eum quem sortita sunt, ordinem amare, propriisque terminis circumscribi. Et mens exinde concipit superjacentia ideoque venerabiliora super inferiora atque humilia non in vanum, nec casu, nec ex semetipsis, sublimari ac lucere, sed ex quodam auctore validiore atque omnipotente, qui quidem posuit cœlum in altiesimo, supposuit autem universorum matrem terram per modum conjunctionis, ut irriget eam quidem illud et ipsa proprios generet fructus ; sed et magnifice dispensavit inextinguibiles lucernas cœlestes, ut semper in lumine degamus, die quidem illuminati sole, nocte vero, aliis innumeris lucentibus luminibus, in tantum subobscure surgentibus absque lumine lunæ, quantum oportet ut non advocemur in aliquod continuum opus campestre et aliunde laboriosum, ad fatigandum eos qui non sustinerent intermissam operam ; sed vigilare quidem per hujusmodi luminum gratiam, et quiescere per noctis interpositionem possimus.

καιριώτατα δὲ εἰπεῖν, ἄνθρωπον τὸν ὡς ἀληθως, καὶ μακάριον δὲ, τὸν ὄντως καὶ τελείως καὶ ὑπὲρ πᾶσαν ἀνάβασιν. Καὶ τούτου τοῦ εἴδους εὑρίσκομεν συνοχέα, εἴπερ μιμούμεθα τὸν ὑπερουράνιον διδάσκαλον· ὃς ἄλλως μὲν πρὸ τῶν αἰώνων ποιῶν, ὡς οὐκ ἂν τις ἐννοήσασθαι λογισμῷ ἀνθρωπίνῳ ἐφίκοιτο, ὕστερον δὲ τῇ τοῦ κόσμου ποιήσει ἐπιβαλὼν, διδασκαλίαν αὐτίκα τότε τὴν ἀρχὴν ταῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχαῖς προκατεβάλετο, τὴν ἐξ αὐτῶν τῶν ἔργων αὐτοῦ, τῶν πέρα δόξης, τῶν παντοδαπῶν, τῶν καὶ ἐλλόγων καὶ ὑπὲρ λόγον. Παιδεύουσι γὰρ ἄλλα μὲν ὁ οὐρανὸς, ἄλλα δὲ ἡ γῆ· καὶ ἑτεροῖα τὸ μέσῳ τούτων παντοῖον πλήρωμα. Ἐδιδάσκοντο γὰρ πάντως διὰ τούτου καὶ οἱ τότε ἄνθρωποι, ὡς, καθὰ ἐν τῇ κτίσει, οὕτω καὶ ἐν τοῖς κατ' αὐτὴν τὰ μὲν ὑπερῆρται, τὰ δὲ ταπεινῶς ἔχει· καὶ πρέπει, τὰ μὲν ἀνθρώποις ὑψηλὰ καὶ λαμπρὰ σεβάσμια εἶναι καὶ ἄθιγῆ τοῖς ταπεινοτέροις (ἐπειδὴ καὶ τὰ ἄνω τοιαῦτα), τὰ δὲ κάτω καὶ ταπεινὰ καὶ μὴ ὑπερλάμποντα στέργειν, ἣν ἔλαχον, τάξιν, καὶ τοῖς οἰκείοις ὅροις ἐμπεριγράφεσθαι. Καὶ νοῦς ἐντεῦθεν ὑποβάλλεται, ὅτι τὰ ὑπερκείμενα καὶ οὕτω τιμιώτερα ὑπὲρ τὰ κατώτερα καὶ ταπεινὰ οὐ μάτην καὶ εἰκῇ, οὐδὲ ἐξ αὐτομάτων ὑψοῦνται καὶ ἐλλάμπονται, ἀλλ' ἔκ τινος αἰτίου κρείττονος καὶ παντοδυνάμου, ἀνεσπακότος μὲν τὸν οὐρανὸν ἐν ὑψηλοτάτῳ, ὑποθεμένου δὲ τὴν παμμήτορα γῆν ὡς ἐν συζυγίας λόγῳ, ἵνα ἐπαρδεύῃ μὲν ἐκεῖνος, αὐτὴ δὲ γεννᾷ τὰ καθήκοντα, δαψιλευσαμένου δὲ ἀσβεστα λύχνα οὐράνια, ἵνα ἐν φωτὶ ἀεὶ διάγωμεν, ἡμέρας μὲν ἡλίῳ καταλαμπόμενοι, νυκτὸς δὲ = ἀλλὰ τότε πολυμέριστα πλουτοῦντες φῶτα, εἰς τοσοῦτον ἀμυδρῶς ἀνατέλλοντα δίχα γε τοῦ κατὰ σελήνην, ἐς ὅσον μὴ προκαλεῖσθαι ἡμᾶς ἐπὶ τὸ ἀεὶ γεωργικόν τι καὶ ἄλλως ἐνεργὸν, ὡς ἀπύκάμνειν ἀπαγορεύοντας ἐν τῷ διηνεκῶς πονεῖσθαι, ἀλλ' ἔχειν ἐγρηγορότως μὲν διὰ τὴν τῶν ἐκεῖθεν φώτων χάριν, ἀναπεπαυμένως δὲ διὰ τὴν νύκτερον ἐπιπρόσθεσιν.

21. Hæc igitur ediscebant, et, istorum auxilio, alia plura ac meliora. Insuper autem docebantur quod mentem et rationem homines habentes, et hoc insigne super quodcunque aliud animal feliciter sortiti ex altero meliore spiritu, rationeque præstante, omnium quæ sunt in mundo auctore, hujusmodi bonis ditantur, utpote hæreditate ad ipsos pertinente ; quam semper etiam requirere, sicut nobilis filius proprium patrem, oportet. Et sic quidem ipsi doctrinam accipiebant absconditam quam mundus ipsis subjiciebat conspectus et ut deset recogitatus.

κα'. Ταῦτά τε οὖν ἐδιδάσκοντο, καὶ διὰ μέσων τούτων ἕτερα καὶ πλείω καὶ κρείττονα· προσεδιδίσκοντο δὲ καὶ ὅτι νοῦν καὶ λόγον οἱ ἄνθρωποι σχόντες, καὶ τοῦτο ἐξαίρετον ὑπὲρ ζῶον ἅπαν ἄλλο εὐκληροῦντες ἔκ ποθεν κρείττονος ἑτέρου καὶ νοῦ καὶ λόγου, πάντων τῶν κατὰ κόσμον αἰτίου, τὰ τοιαῦτα πλουτοῦσιν ἀγαθὰ, ὡσεὶ καὶ κλῆρον καθήκοντα εἰς αὐτούς· ὧν καὶ ἐχρῆν ἐπιζητεῖν ἐσαεὶ, ὡσεὶ καὶ παῖς εὐγενὴς πατέρα τὸν ἴδιον. Καὶ οὕτω μὲν αὐτοὶ διδασκαλίας εἶχον σεσιγημένης, ἣν ὁ κόσμος αὐτοῖς ὑπέβαλλεν ὁρώμενος, καὶ ὡς ἔδει κατανοοῦμενος·

22. Cum autem illud efficax a Deo documentum nullos inveniret mentem ad ipsum habentes, sed prave intelligerent hunc primitivum spiritum, qui et spiritus angolicos creavit, et mortales qui paulo minus ab angelis sunt, ac in amentiam plerique dæmone pulsi converterentur, et non solum in aliis quibusdam insanirent, sed et creata corruptibiliaque in deos, repugnantes Deo, extollerent,

κβ'. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔμπρακτον τοῦτο ἐκ Θεοῦ διδασκάλιον οὐδένας εὗρισκεν, ἔχοντας τὸν νοῦν πρὸς αὐτῷ ἀλλὰ παρενόουν τὸν πρώτιστον νοῦν, ὃς καὶ τοὺς ἀγγελικοὺς νόας ὑπέστησε, καὶ τοὺς, ὅσοι τῶν βραχύ τι παρ' ἀγγέλους ἠλαττωμένων εἰσὶ, καὶ εἰς ἀπόνοιαν οἱ πλείους δαιμονιώδη παρετρέποντο, καὶ οὐ μόνον ἄλλα τινὰ παρεφρόνουν, ἀλλὰ καὶ τὰ κτιστὰ καὶ φθαρτὰ εἰς θεοὺς ἀνῆγον θεομαχοῦντες· τότε

τοὺς τοιούτους τῆς παροινίας, καὶ ποι- A
ίντα καὶ εὖ ποιήσας, εὐδοκεῖ ἐπ' ἐκείνῳ
ι τὰ πρῶτα, εἶτα καὶ διδάξαι· καὶ τοῦτο
μεθόδῳ ἐπιφιλοτιμησάμενος, ἀποστέλλει
αὐτοῦ διδασκάλους τῶν θείων θελημά-
ὶς· ἐν οἷς δίχα τῶν ἄλλων, τῶν καὶ σοφῶν
χιδῶν, καὶ προφῆται γένους ἑκατέρου.
οὐδὲ τὸ θῆλυ ἀσυντελὲς οὐδ' ἐνταῦθα εἰς
θείαν ἀπέβη, ἀλλὰ πολλοὶ ἐδιδάχθησαν
οῦ.

εἰ δὲ κατίσχυεν ὁ τῆς ἁμαρτίας εἰσέτι
ὸ κατ' αὐτὴν ἔθος, καὶ οὐδὲ οὕτως ἐξη-
λλὰ πᾶσα διδασκαλία καὶ ἔγγραφος καὶ
ργὸς ἦν· τότε δὴ ἀμεταβάτως καὶ οὐδὲ
διαβὰς ἄνωθεν εἰς τὰ ταπεινὰ, καὶ κοι-
ὧν κατ' ἄνθρωπον, ὡς Θεῷ ἔπρεπεν, ἐκά- B
ρόνου δόξης διδασκαλικῆς· καὶ ἐκ παιδὸς
ἰς ἡλικίαν τελείαν προσμείνας τῷ ποιεῖν
ιν, ἐξήνυε τὰ εἰς σωτηρίαν ἡμῶν, μακα-
τοῦτο ἐκτετελεκὼς πρᾶγμα, ἐξ οὗ διεβι-
ιακαρισμὸς καὶ εἰς πάντας ἄλλους, οἳ διὰ-
αὐτὸν ποιοῦσι καὶ διδάσκουσιν ἀποστολι-
ἑκατέρῳ ἀμφότερα ἐνθεωροῦνται, εἰ καὶ
ὁῖα δι' ἀλλήλων ἥκοντα. Ποίησίς τε ἀγα-
εἰς διδασκαλίαν ἀποτελευτᾷ τῶν ἐθελόν-
· καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθοῦ παντοία εἰς
τοῦ ἀφορᾷ, ὡς ἀπολήγειν τὸ μὲν ποιεῖν
ἰσκειν, τὸ δὲ διδάσκειν εἰς τὸ ποιεῖν, καὶ
τέλος ἀμφοτέρων ἐκβαίνειν ἀμφότερα.
οἰκείωσις καὶ αὕτη φυλακική, μεταχω-
κατέρων εἰς ἑκάτερα λόγῳ ἀντιστροφῆς,
ρούντων ἄνθρωπον τὸν κατὰ Θεόν. C

εσταμένου δὴ οὕτω καὶ τοῦ ἄμφω ταῦτα
υάζοντος, τὸ δηλαδὴ καὶ ποιεῖν καὶ διδά-
κεπτέον καὶ τὸν πάντη ἕξαλλον, τὸν μήτε
τι ἀγαθὸν, μηδὲ μὴν διδάσκοντα· καὶ εἴη
ὐκ ἂν οὐδὲ ζῶον ἄλογον, οὐδέ τις ἑτέρα
ὑλων φύσεων, ἃ καὶ αὐτὰ λελόγωται τρό-
ὶς εἰς Θεοῦ αἶνον μετακαλοῦνται ψαλμῳ-
τὰ ἐν αὐτοῖς θαυμάσια. Λογίζοιτο δ' ἂν
ερον ὁ τοιοῦτος εἰς ἄνθρωπον ἢ λίθινον ἢ
, οἳ οὔτε ὁρῶσιν, οὔτε διδάσκουσιν οὐδὲν,
ἶνον ἐλεοῦνται τοῦ παρενηνέχθαι τῆς κατὰ
ρεως· ὧν ἐπιμᾶλλον δυσμίμητοι, ἐν οἷς ἡ
ρία καὶ κοσμικὴ κακεξία. Δυσπραγεῖ καὶ
τὸ πάντων χείριστον. Εἰσὶ γὰρ τινες εἰς
κεκολοβωμένοι τῆς εἰς ἀγαθὸν διαρτίας, D
ῷ μηδὲν εὐηρεστημένον Θεῷ ἢ ποιεῖν, ἢ
ἐκλίνουσιν εἰς τὸ μηδὲ ἄξιον, Θεῷ μι-
διαπραττόμενοι καὶ ὑποτιθέμενοι, οὐκέτ'
ἄνθρωποι ὄντες, ἀλλ' εἰς δαίμονας τοὺς
κους καὶ φαυλοποιοὺς καὶ πονηροδιδασκά-
ττόμενοι.

εἰ οὖν οὕτω ταῦτα (καὶ οὐ διεξεπέσομεν,
ὀρθῶς διελεῖν), φέρε δὴ ἐξετάσωμεν ἡμᾶς
καβαίνοντες ἐκ τῶν ἐσχάτων ἐπὶ τὰ πρὸ
ἰ θεωρήσωμεν, ἐν ποίῳ τῶν διαιρεμάτων
ι ἡμεῖς οἱ νῦν διδάσκοντες. Καὶ ὅτι μὲν
ον κακίας διεκπίπτοντες ἀποσυριχθησό-

— tum misertus illorum dementiæ, qui cuncta fecerat et bene fecerat, primæ creationi doctrinam adjecit; et huic multiplici methodo cum adhæsit, multos e suis servis divinarum voluntatum doctores ablegat, in quibus præter alios, sapientes et varios, utriusque generis prophetæ. Nec enim hic femineus sexus ad divinam doctrinam evasit inutilis, sed multi ab illo edocti sunt.

23. Cum autem adhuc prævaleret peccati lex et mores ex ista venientes ne sic quidem abolerentur, sed omnis doctrina scripta et non scripta ineflicax esset, tunc absque mutatione et demissione desuper in humilia descendens et rebus humanis, ut decebat Deum, participans, in gloriæ magistralis throno sedit; et ab infantia usque ad ætatem perfectam, facere docereque perseverans, quæ sunt ad nostram salutem adimplevit, hoc felicissimo perfunctus negotio, ex quo felicitatis privilegium transiit ad alios omnes,qui recipientes illius locum apostolice faciunt et docent, quorum in utroque ambo conspiciuntur, etsi alias quasi per invicem veniant. Omnis exsecutio boni terminatur ad doctrinam æmulari volentium; et omnis boni doctrina ad illius exsecutionem prospicit,ita ut operatio desinat in doctrinam, et doctrina in operationem, et sic finaliter utraque ex utraque procedat. Et etenim proprietas illa custos, ubi utraque in utramque mutua vice transit et hominem secundum Deum perficit.

21. Posito quoque ita hoc, quod copulat ambo ista bona, facere scilicet et docere, considerandus etiam est ille prorsus alius, ille qui nec aliquid boni facit, nec docet; quin ipse sit aut brutum animal, aut quædam alienarum specierum altera; quæ quidem et ipsa quodammodo assimilata sunt rationi,eo quod propter mirabilia in eis conspecta, ad Dei laudem a Psalmista convocautur. Aptius autem talis repræsentaret hominem vel lapideum vel insanum,qui nec aliquid agunt, nec docent,sed tantum miserationem, ea quod a naturali formatione alienati sint, excitant: quibus multo miseriores hi sunt imitatores,in quibus est summa malitia ei in genere mala dispositio. Magis autem infelix adhuc est,omnium pessimum.Sunt enim quidam a forma quæ tendit ad bonum adeo alienati, ut dum prorsus nihil Deo gratum nec agant nec doceant, in quod minime dignum est delabantur, odiosa Deo facientes et suggerentes,nec jam homines,quippe qui in dæmones pessimos mala facientes et prava docentes tranformati sunt.

25. Cum igitur hæc ita sint (et non, puto, a recta sententia defecimus), eia nos ipsos examinemus, ab ultimis ad ea quæ priora sunt ascendentes, et videamus,in qua divisione nos qui nunc docemus, ordinandi simus.Quod in ultimum malitiæ delapsi, sibilandi simus, non dicam. Confidens

enim istam accusationem rejicio. Nemo enim, nec qui vestimenta laceravit, nec qui caput nudavit, nec qui frontem induravit, nec qui pudorem amisit, exprobraret nobis, neque malum firmiter abjiciendum, quod scilicet in actibus vel in sermonibus doctrinam diabolice depravatam tradiderimus, neque quod nihil boni fecerimus neque docuerimus, in his quæ ad nos hic attinent, idque negligentiæ vel ignaviæ causa, vel secundum aliam, quam quis inveniret, causam. Si vero quis, diabolica mente, in tantam adversum nos manifestationem audacia ferretur, ecce tempus, ipse quidem os adaperiat; nos autem hiatum obturamentis a Deo adhibitis, quibus et ora leonum lenta reddit ille ad vorandum eos qui confidunt in ipsum, occludemus.

A μεθα, οὐκ ἂν εἴποιμι. Θαῤῥῶν γὰρ ἀποφάσκ τὸ ἔγκλημα τοῦτο. Οὐ γὰρ ἄν τις, οὔτε τὰ διαῤῥήξας, οὔτε τὴν κεφαλὴν γυμνώσας οὔτε τωπον παρατριψάμενος, οὐδὲ μὴν ἀναιδευσ ἐπικαλέσῃ ἡμῖν οὔτε τὸ προσεχῶς ἀπόβλητ κὸν, τὴν ἔν τε πράξεσιν ἔν τε λόγοις δαιμ ἑτεροδιδασκαλίαν, οὐδὲ μὴν, ὡς οὔτε ἐποιή οὔτε ἐδιδάξαμεν ἀγαθὸν οὐδὲν ἐν τοῖς καθ' ἡμ ὀκνηρίας ἢ ἀμαθίας λόγῳ, ἢ καθ' ἑτέραν, ἐξεύροι τις, αἰτίαν. Εἰ δέ τις διάβολος ὢν ὁ συνθείη καθ' ἡμῶν ἐς τοσοῦτον ἀποφάνσεω καιρὸς, καὶ αὐτὸς μὲν καταχασκέτω· ἡμεῖς ραβύσομεν τῷ χάσματι τὰ ἐκ Θεοῦ ἐμφράγμ καὶ στόματα λεόντων ἀργὰ ἐκεῖνος ποιεῖ ἀ τοὺς τεθαῤῥηκότας αὐτῷ.

26. Hac autem a nobis rejecta duplici pravitate, cui in superioribus quintus assignatus est locus, et etiam etiam ista quæ post ipsam in numero sexto posita est, juxta quam a doctore abest doctrinæ systema (omitto enim illam longius recordari), in quartum necessario incidemus, ut polliciti sumus, et inquiremus, an aliquid boni facientes vel docentes non pudorem excitaverimus eorum qui ad disciplinam nobis crediti sunt. Et ego quidem multa me fecisse et ad doctrinam protulisse puto; et qui vult meus adversarius esse, acuat linguam, sicut et ensem, ad apertum, et ego obtundam eam non in tres vel quatuor partes disrumpendo, præbente Deo potentiam, sed etiam in atomos attenuando: non enim mihi sic inutilem esse servum ejus concessum est, ut imperfectus fierem ad omnia, et nihil hic præsentibus essem utilis. Si vero firmiter in certamine contendo me duplex participare bonum, facere scilicet ac docere, non omnino cuilibet adversanti cederem mihi non esse partem cum operantibus et sic in operando docentibus. Ubi enim duplex est, ibi quoque est simplex. Itaque, si fecerim ac docuerim, quis sanæ mentis faciendi gloria me vellet orbatum, qui consequor unum et alterum comitans fortiter teneo? Si vero quis modo expositam duplicitatem explicans, res nostras rationi sujicit, quasi nos ad bonum non duplicia conjungamus (docentes quidem bonum, non autem et facientes), ascendat etiam ad hujusmodi certamen, et in me spectet sacerdotem, malis quidem omnibus artibus undique coopertum, sed bona docentem; et ego quidem desisto concessa propositione, quod bona doceam simul et edocear, siquidem vitæ tempus extenditur. Ipse vero demonstret in meis operibus malitiam, ut perfectum mihi bonum in dimidiam, redigat. Et si tu adversari non vales, abduxisti tibi nigredinem; si vero quæ faciunt ad demonstrationem potes, tunc adversum te judicium proferet sacrum Evangelium, et exprobrabit tibi, diversis de causis, et eo quod oportebat te cuncta quæ ego doceo facere, mea vero opera non imitari. Præscribit autem tibi arguere, et reprehendere, et exhortari, et sic quæ ducunt ad meam correctionem adhibere, non tamen

B κς'· Ταύτης δὲ τῆς δισχιδοῦς φαυλότητο φασκομένης ἡμῶν, ἧς ὁ τόπος ἐν τοῖς ἀνωτέρ πτος τις ἐτάχθη, ναὶ μὴν καὶ τῆς μετ' α ἀριθμῷ ἕκτῳ, καθ' ἣν ὄντος τοῦ διδάσκοντο τὸ διδασκόμενον σύστημα (ὀκνῶ γὰρ εἰς πλέ μνησθῆναι αὐτῆς), ἐπιβαλοῦμεν ἀναγκαίως τάρτῳ, καθὰ ὑπεσχήμεθα, καὶ ἐπελευσόμεθα που καλὸν ἢ ποιοῦντες ἢ διδάσκοντες οὐ κατη μεν τοὺς εἰς μαθητείαν ἐμπεπιστευμένους Καὶ ἐγώ μὲν οἶμαι πολλὰ καὶ πεποιηκέναι, διδασκαλίαν προτεθεικέναι· καὶ ὁ θέλων ἐ ἐμὸς γενέσθαι στομούτω τὴν γλῶσσαν, οἷα φος, εἰς ἐμφανὲς, καὶ ἐγὼ ἀπαμβλυνῶ αὐ τριχθὰ καὶ τετραχθὰ διαῤῥύψας, ἐνδυναμοῦντ ἀλλὰ καὶ εἰς ἀτόμους ἀπολεπτύνας· οὐ γὰ

C παρακεχώρημαι ἀχρεῖος γενέσθαι δοῦλος αὐ ἀσυντελὴς ἀποβῆναι κατὰ τὸ πᾶν, καὶ εἰς οὐ ἐνταῦθα χρήσιμος. Εἰ δὴ τοῦ διπλάζοντος κα τέχειν ἐπαγωνίζομαι, τοῦ καὶ ποιῆσαι καὶ οὐκ ἂν πάντως ὑπεκσταίην οὐδενὶ ἀντιπίπτον οὐκ ἔστιν ἐμοὶ μερὶς καὶ μετὰ τῶν ποιούν οὕτω διδασκόντων ἐν τῷ πονεῖν. Ὅπου γὰρ πλοῦν, ἐκεῖ πάντως καὶ τὸ ἁπλοῦν. Οὐκοῦ ἐποίησα καὶ ἐδίδαξα, τίς ἂν ἐχέφρων ἀπο με τῆς τοῦ ποιεῖν ἐνδοξότητος, ὃς καὶ αὐτ ἑπολαι, καὶ τοῦ σάνεφεπομένου δὲ ἀντέχομαι τις τὴν ἐκτεθειμένην ἄρτι διπλόην ἀναπτύσ γιστεύει τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡς μὴ δυαζομένους θὸν (διδάσκειν μὲν γὰρ τὸ καλὸν, οὐ μὴν ποιεῖν), ἀναβήτω καὶ εἰς τοιοῦτον ἀγῶνα, κ ρείτω με εἰς ἱερέα, κακοῖς μὲν ἅπασιν ἀποτ

D σιν ἔμφορτον, διδάσκοντα δὲ ἀγαθά· καὶ ἐ ἀπορῶ λήμματος ὁμολογουμένου τοῦ ἀγαθὸ δάσκειν καὶ διδάξασθαι δὲ, εἴπερ ὁ χρόνος τ παρατείνεται αὐτὸς δὲ δεικνύτω τὴν ἐν το ἔργοις κακίαν, ἵνα τὸ τέλειόν μοι ἀγαθὸν εἰ καταστήσῃ. Καὶ εἰ μὲν ἀδυνατήσεις, ᾧ σὺ ἀπηνέγκω τὴν μέλαιναν· εἰ δὲ καὶ εὐτονήσε ἀπόδειξιν, δικηγορήσει τηνικαῦτα κατὰ σοῦ Εὐαγγέλιον, καὶ ἐπιτιμήσει ἄλλως τε πολλα διὰ τοῦ χρῆναι πάντα μὲν, ὅσα ἐγὼ διδάσκω σε, τοῖς δὲ ἐμοῖς ἔργοις μὴ ἐπακολουθεῖν. λεύεται δέ σοι καὶ τὸ ἐλέγξαι, καὶ ἐπιτιμῆ παρακαλέσαι, καὶ οὕτω φρονίμως μεταχε

διόρθωσιν, οὐ μὴν ὀφεωδῶς, καὶ ὡς ἂν
ίμονες. Οἶμαι δὲ, ὅτι καὶ ἄλλως αἰτιάσε-
ὸς λόγος, εἰ μὴ χθές που καὶ πρὸ τρί-
ι μικρόν τι ἀνόπιν, ἀλλ' ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς,
ῦ τούτου λάχους ἐγενόμην μέχρι καὶ τή-
ιλέγκτως, λογοπραγεῖς με, τὸν καὶ διά-
τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ ἱερέα, καὶ
κὶ θύτην, καὶ μύστην Θεοῦ, καὶ μυστα-
ιμῖν, καὶ πατέρα κατὰ πνεῦμα, καὶ διδά-
άγιαστὴν ἐν Θεῷ· καὶ πράγματα πα-
ατακραυγὰς καὶ ὀχλήσεις, καὶ δι' ὕβρεων
τὴν ἀδελφότητα ψεύδῃ, καὶ τῆς ἱερᾶς
ανάξεως, καὶ οὐδὲ τὴν αὐτὴν γῆν ἡμῖν
ίν, οὐδὲ τὸν αὐτὸν ἐναπνεῖν ἀέρα, καὶ
δέ που καθ' ὁδὸν ἐκτρέπῃ πλαγιάζων,
ἀφορίζεις ἐξ ἡμῶν, καὶ δίδως οὕτως
ὸν σου τεκταίνειν τοὺς ἁμαρτωλοὺς δαί-
τὰς ψόας σου ἐμπιπλᾷν ἐμπαιγμάτων.
ὸν, ἔμβλεψον, λάλησον εἰς ἐμφανὲς, προ-
λυποῦντα, καταδίκασόν, δικαιώθητι, καὶ
ὅπερ ἐθέλεις· ὅτε νικήσας μὲν βελτιώ-
νικηθεὶς δὲ καὶ ἐπιγνοὺς τάλῃθὲς βελ-
ποκαταστὰς εἰς ἔμφρονα· ἄλλως δὲ δια-
ἀπέχειν μανίας ἄντικρυς πάθος ἐξιστώσης

ὰ καταστήσαντες καὶ τοῦτο ἐνταῦθα, οὐ
ιακρῶν λόγων οὐδὲ εἰς τὸ πρῶτον, ὅπερ
ουργεῖν καὶ ἄτερ διδασκαλίας. Εἰ γὰρ
σι καὶ ἐποιήσαμεν καὶ ποιοῦμεν, συνα-
δήπουθεν καὶ αὐτὸ τέως γε μήν, εἴπερ
σοι ἐς ἀπόδειξιν. Ὁ Θεὸς μὲν εἰδείη ἂν
πτων φύλακες ἄγγελοι πάντα τὰ κακῶς
ἄνθρωπος δὲ οὐκ οἶμαι εἴπερ ἅπας. Εἰ
νῶς καὶ οὐδὲ κανόνος ἔξω πραττομένων
εκφεύγει τὰς τῶν πολλῶν αἰσθήσεις καὶ
εἰδήσεις, σχολῇ γε ἂν τὰ σφοδρῶς ἡμαρ-
σκότου ἄξια, καὶ αἰσχύνην ἐπισυρόμενα,
αἴτια, πρόοπτα γίνοιντο ἄν, καὶ ταῦτα
ῆς αὐτῆς ἑστίας, μήτε ὀρόφου τοῦ αὐτοῦ,
ῆς μιᾶς κοινωνοῖς.

οὕτω μὲν ἐγὼ ἀμφὶ τούτοις ἔχω, τυχὸν
οξάζων, ἴσως δὲ καὶ σφαλλόμενος· ὑμεῖς
ἀκροατήριον, ὦ ἐν Χριστῷ ἀδελφοὶ, ὦ
καθὰ καὶ ἐγὼ, ὦ καὶ φρονεῖν ἄκροι, καὶ
ακτέα ὀρθῶς δεξιοὶ, πρὸς τῶν ἀρετῶν,
μαρτυράμην ὑμῖν, πρὸς αὐτοῦ Θεοῦ τοῦ
ιν ἀρετὴν, διακρίνατε καὶ ἀποφήνασθε
με, ὅπῃ τῶν ἀπηριθμημένων τόπων τε-
ἂν μαθὼν τὸν ἐμὸν τόπον, κατασταθῶ
ον ἢ γνώσεως ἢ ἀπογνώσεως, ὡς νῦν γε
θερῶς, ὅτι καὶ ἐποίησα καὶ ποιῶ πρὸς
ν, καὶ ἐδίδαξα καὶ διδάσκω, καθὰ ἐνε-
μὴ μακρὰν εἶναι τοῦ καὶ ἐγὼ ἄνθρω-
ιεοῦ, ὡς καὶ ὑμῶν ἕκαστος· καὶ οὕτω
ῶ ἐξ ἀνάγκης, ἀναλόγως τῇ κατ' ἐμὲ
ἐξευρίσκειν τὰ πρὸς ἐμὲ ὡς ἑκάστοτε
ι. Οἷόν τι λέγω; Ἐθέλω εὐλογῶν τινας
κολογεῖσθαι, μηδὲ ἐν τῷ ἐπαινεῖν πε-

A serpentino modo, et ita ut dæmones gaudeant. Puto vero quod etiam aliunde te recta ratio reprehendet, si non heri, neque nudius tertius, neque paulo ante, sed ex ipso principio, cum sacram hanc sortem obtinui, usque ad præsentem diem, absque probatione calumniaris me, et mysteriorum Dei ministrum, et sacerdotem, et archisacerdotem, et sacricolam, et Dei mystam, et mystagogum inter vos, et secundum spiritum patrem, et doctorem, et in Deo sanctificatorem; et negotia præbes et clamores et turbas cies, et injuriose agis, et fraternitatem mentiris, et a sacra communione te separas, et nec eamdem terram ac nos calcare, nec eumdem spirare aerem sustines, et si forte nobis occurras, conversus oblique a via declinas, et te segregas a
B nobis, et ita das super dorsum tuum fabricare peccatores dæmones, et renes tuos impleri illusionibus. Siste paululum, intuere, loquetur aperte, projice quæ te contristant, condemna, justitiam sume, et tunc fac quod vis: quod si viceris quidem, meliores nos facies; si vero victus fueris et verum cognoveris, melior evades, ad sensum reversus. Cæterum autem vive, nos a mania quæ prorsus subvertit sensum abalienans.

27. Verum etiam hoc ibi positum, neque longis opus erit nobis sermonibus ad primum, quod erat agere bonum etiam absque doctrinæ traditione. Si enim ostendimus, quod et fecimus et facimus, simul aliquo modo demonstratum est hoc ipsum, saltem, quantum et istud sub demonstrationem
C cadere potest. Deus quidem scit, necnon cunctorum custodes angeli omnia male facta, non autem unusquisque, puto, mortalium. Si enim sancte et non extra regulam factorum pleraque fugiant multitudinis sensus ideoque cognitionem, multo minus quæ graviter sunt peccata tenebrisque digna, et pudorem habentia comitem, et probri causæ, manifesta fierent, et his qui nec ejusdem sunt domus, nec tectum idem neque unam mensam participant.

28. Et sic quidem super his ego sentio, forte quidem recte opinans, forsitan autem et deceptus. Vos autem, o charum auditorium, o fratres in Christo, o Dei servi sicut et ego, o sagaces ingenio, habilesque ad judicandum quæ recte sint acta, per
D virtutes, de quibus testati sumus vobis, per ipsum Deum qui super omnem virtutem est, dijudicate, et denuntiate, et docete me quonam enumeratorum locorum reponendus sim: ut, meo cognito loco, constituar in quadam stabilitate cognitionis vel ignorationis, sicut nunc firmiter credo, quod secundum meam potestatem feci et facio, et juxta vires, docui et doceo. Puto non procul abesse quin et ego sim homo Dei, sicut et unusquisque vestrum; et ita putans, dignum ex necessitate existimo, ut, ex analogia cum humanitate mea, reperiam ergo me semper eadem symptomata. Quid dico? Volo quosdam benedicens non maledici,

nec, dum laudo, vituperari : ægre fero, non furans pati furtum, non rapiens rapinam subire, non laqueos ponens supplantari, non luctans in terram projici. Nec subripio, nec abstraho alienum : unde peto, ut nec alii nihil simile committant, nec erga quædam alia, nec erga mea. Mea enim dico, et non immerito, quæ mihi Deus in providentiam subministravit. Arguo quæ Dei sunt et sanctorum ejus furtim subripientes ; et ipse quæro criminationem, si et ego in causa simili stulte egerim. Terminis malignis petor a multis : cujus tandem omnium hæreditati insidiatus sum ?

29. Illa quæ ex animo dicta sunt volo nec calumniose impeti nec detrahi, quia nec ego tale vulnus animæ meæ impressi. Vulnera enim ego opportune dico spiritualia, quæ veniunt ex calumniis et detractionibus, et vulnera sunt non patientium, sed multo magis facientium. Qui enim calumnias et detractiones passi sunt, coronam habent a Deo, qui virtutis certamina remuneratur, sive capti malitiæ retibus fuerint, sive illa effugerint. Qui vero calumniam et convicium exercuerunt, si, coronis orbati, nihil jam possint propter opprobrium, quasi pice inuncti ridendi forent; hoc tamen grave non est : illud autem miserum et lacrymis plane dignum, quod vulnerentur intus, conscientia quidem ipsos torquente, dum pectora vero lacerantur, tanquam nihil ipsis gratum perfecerint. Et de istis est pulchre dicendum, quod in ipsos tela contra innocentes directa retorta sunt, et ipsorum enses in corda propria intraverunt : nam quæ quidem ipsi projecerunt, veluti puerilia tela habita sunt, et forte non percusserunt ; quæ vero justitia contra ipsos retorsit, in interiora cordis intraverunt et vulnera inflixerunt.

30. Insuper volo justa loquens non despici, sed audiri. Non enim ibi vulgaris aut ignobilis homo sum, sed ad docendum teneo principatum ; et discendi facultatem sub me magistro obtinent hujus loci cives. Hoc divini Spiritus donum est, qui me in tantum opus ordinavit, cujusque gratia Dei apostolus et ipse habeor. Apostolus autem, sicut et omnis presbyter, non indignus attentione judicatur, sed primum illum audiunt, qui cœtu congregati sunt ; deinde si cujusdam utilitatis et commodi agnoscant esse dicta, audiunt, docilesque parent, et in pace locutum dimittunt. Cur igitur non ego quoque tale obtineo bonum ? Doceo, et vos discere oportet ; legatione fungor, audite, et quæ facienda sint animadvertite; missus sum, observate. Si vero dicta non placent, dubitate, et in trutina ponderentur accurate solutiones et oppositiones ; et ita sermo noster libere currat ; vel, si quæ falsitatis suspicio spirituali numulo subjiciatur, unusquisque vestrum habet in spiritu Lydium lapidem, et per eum explorare potest, quanta puritas sit in hujusmodi cogitationibus. Et sic quidem bene

ριυβρίζεσθαι βάρύνομαι, μὴ κλέπτων κλέπτεσθαι, μὴ ἁρπάζων ἁρπάζεσθαι, μὴ συμποδίζων σφάλλεσθαι, μὴ παλαίων καταρρίπτεῖσθαι. Οὐδὲν οὔτε ὑφαιροῦμαι, οὔτε ἀποσπῶ ἀλλότριον· ἀπαιτῶ οὖν μηδὲ ἄλλους τοιοῦτόν τι πλημμελεῖν μήτε ἐπί τισιν ἄλλοις, μήτε ἐπὶ τοῖς ἐμοῖς. Ἐμὰ γάρ φημι, καὶ οὐδὲ ἐπισφαλῶς, ἃ μοι ἐνεχείρισεν ὁ Θεὸς εἰς προμήθειαν. Ἐλέγχω τοὺς ἀφαιρουμένους ἁρπάγδην τὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ· ζητῶ καὶ αὐτὸς ἔλεγχον, ἐὰν καὶ ἐγὼ εἴς τι ὅμοιον ἐμωράνθην. Ὀρογλυφοῦμαι προφανῶς ὑπὸ πολλῶν· τίνος γοῦν τῶν ἁπάντων κληρουχία ἐπιβεβούλευται ὑπ' ἐμοῦ ;

κθ'. Τά τε οὖν εἰρημένα ὁλοψύχως ἐθέλω καὶ μηδὲ συκοφαντεῖσθαι, μηδὲ διαβάλλεσθαι, ὅτι μηδὲ ἐγὼ τοιοῦτον ἐνεμαξάμην τραῦμα τῇ ἐμῇ ψυχῇ. Τραύματα γὰρ ἀκριβῶς ἀποφαίνομαι καὶ αὐτὸς ψυχικὰ τὰ ἐκ συκοφαντιῶν καὶ διαβολῶν, καὶ τραύματα οὐ τῶν πασχόντων, ἀλλὰ πολλῷ πρότερον τῶν ποιούντων. Οἱ μὲν γὰρ συκοφαντούμενοι καὶ διαβαλλόμενοι ἔχουσι στέφανον ἐκ Θεοῦ, τοῦ βραβευτοῦ τῶν κατ' ἀρετὴν ἀγώνων, εἴτε κατάσχετοι γένωνται, εἴτε καὶ διεκπετασθῶσι τῶν παγίδων τῆς κακώσεως· οἱ δέ γε τὴν διαβολὴν καὶ τὴν συκοφαντίαν ἐνηργηκότες, εἰ μὲν ἀπεστερημένοι τῶν στεφάνων ἀχρειοῦνται δι' αἰσχύνης, ὡς εἰ καὶ κατάχριστοι πίσσῃ ἐπόμπευσαν, ἀλλὰ τοῦτο μὲν βαρὺ οὐδέν· ἐκεῖνο δὲ πάνυ ἀλγεινὸν καὶ ἀφόρητον εἰς ὀδύνην, ὅτι τραυματίζονται τὰ ἐντὸς, τὰ μὲν τῆς συνειδήσεως πληττούσης αὐτοὺς, τὰ δὲ σπαραττούσης τῆς καρδιώξεως, εἰ μηδὲν ἀπετέλεσαν φίλον αὐτοῖς. Καὶ ἔστι προσφυῶς ἐπὶ τῶν τοιούτων εἰπεῖν, ὡς περιετράπησαν αὐτοῖς αἱ κατὰ τῶν ἀνατίων βολαὶ, καὶ αἱ ῥομφαῖαι αὐτῶν εἰσῆλθοσαν εἰς τὰς καρδίας αὐτῶν· καὶ ἃ μὲν αὐτοὶ ἐπαφῆκαν, ὡς βέλη νηπίων ἐλογίσθησαν, καὶ τυχὸν οὐδὲ ἔπληξαν· ἃ δὲ ἡ δίκη κατ' αὐτῶν ἔστρεψεν, ἔσω καρδίας παρέκυψαν, καὶ τραύματα ἐνεβάθυναν.

λ'. Ἔτι ἐθέλω λαλῶν δίκαια μὴ ἐξουθενοῦσθαι, ἀλλ' εἰσακούεσθαι. Οὐ γάρ εἰμι ἐνταῦθα οὔτε χυδαῖος οὔτε τυχαῖος ἄνθρωπος, ἀλλ' ἐξάρχω διδασκαλικῶς· καὶ μαθητείας ἐπέχουσι τόπον ὑπ' ἐμοὶ διδασκάλῳ οἱ ἐνταῦθα πολῖται. Θείου τοῦτο Πνεύματος δῶρον, τάξαντος κἀμὲ εἰς τοιοῦτον ἔργον, οὗ χάριν καὶ ἀπόστολος Θεοῦ λογίζομαι καὶ αὐτός. Ἀπόστολος δὲ, ὥσπερ καὶ πρέσβυς ἅπας, οὐ κρίνεται ἀνάξιος προσοχῆς, ἀλλὰ πρῶτα μὲν ἀκούουσιν αὐτοῦ οἱ συνειλεγμένοι κατ' ἐντυχίαν· εἶτα, ἐὰν πρός τινι ὠφελείᾳ καὶ λυσιτελείᾳ διεγνώσκωσιν εἶναι τὰ λαλούμενα, ἐπακούουσι, καὶ πείθονται, καὶ ἐν εἰρήνῃ ἀποστέλλουσι τὸν λαλήσαντα. Τί οὖν μὴ καὶ ἐγὼ τοιούτου ἐπιτυγχάνω καλοῦ ; Διδάσκω, καὶ χρὴ μανθάνειν ὑμᾶς· πρεσβεύω, ἀκούσατε, καὶ τὸ ποιητέον κυρώσατε· ἀπέσταλμαι, προσέχετε. Εἰ δὲ τὰ λαλούμενα οὐκ ἀρέσκει, ἀποῤῥήσατε, καὶ ἐπὶ τρυτάνης ταλαντευθήτωσαν αἵ τε ἀντιθέσεις καὶ αἱ λύσεις πρὸς ἀκρίβειαν· καὶ οὕτω τὸ ἐν ἡμῖν λογάριον ἢ παῤῥησιαζέσθω· ἢ ἀλλ', εἴ τις ὑπόνοια κιβδηλεύσεως ἐπὶ τῷ πνευματικῷ ὕπεστι νομίσματι, ἀλλ' ἕκαστος ὑμῶν ἔχει τὴν κατὰ πνεῦμα

Λυδίαν λίθον, καὶ δύναται δι' αὐτῆς βασανίζειν, ὅσον ἐν τοῖς τοιούτοις νοήμασιν ἀρρύπαρον. Καὶ οὕτω« μὲν ἐν καλῷ καταστήσεται τὰ τῆς εἴτε πρεσβείας, εἴτε μαθητείας. Πρινὴ δὲ τοιοῦτόν τε γενέσθαι, μάταιος ὄχλος ὁ ἀποδυσπετῶν εἴτε πρὸς διδάσκαλον, εἴτε πρὸς ἄγγελον. Οὐκ ἀπεστάλην, ὦ οὗτοι, κόλαξ ἐνταῦθα, ὡς προσφέρειν ἅπασι μαλθακοὺς λόγους καὶ οἵους τέρπειν μόνον καὶ διαχέειν Τοῦτο γὰρ σκηνοβατεῖν ἐστι χορευτικῶς καὶ ὀρχηστικῶς· ἄλλως δὲ εἰπεῖν ὑψηλότερον, ἐχθραίνει τὸν Θεὸν τῷ τοιούτῳ διδασκάλῳ. Κόλαξ μὲν γὰρ ἅπας ψεύδεται, κοινὸν δὲ οὐδὲν ψεύδει τε καὶ Θεῷ· οὐκοῦν ὥσπερ οὐδὲ ὁ ψευδὴς, οὕτως οὐδὲ ὁ κόλαξ φιλόθεός ἐστι.

λα'. Μέμνημαι καὶ αὐτὸς οὔ τι νέον γε, ἀλλ' ἐκ μακρῶν χρόνων ἀθείας κολακικῆς, δημοσιευθείσης ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων, ὅτε τις ἐπίτριπτος κόλαξ μυρία τολμήσας παράσημα, εἶτα καὶ εἰς Θεοῦ υἱὸν ἐνέγραψε τὸν κολακευόμενον· ὀπηνίκα ὁ ἐκ τῆς Ἀτθίκος λαμπτὴρ, τούς πατριαρχικοὺς ἰθύνων οἴακας, ἐπάμφαινεν ἄνδρα ἐκεῖνον, μέγαν μὲν καὶ ἀξίᾳ καὶ γένει καὶ λόγῳ, εἴ τις οἶδε μαθὼν τὸν πάλαι Ἰκανάτον, ὃς καὶ ἐνταῦθα προεκάθισε δουκικῶς, σμικρόνοον δὲ, οἷς θεοποιούμενον ἐπίστευε καὶ συνετίθετο, ἄλλως δέ γε καὶ ἀναίσθητον, εἴπερ κατατρωγόμενος κόλακι, θηρίῳ ὑπούλῳ, οὐκ ἠσθάνετο.

λβ'. Γράφειν μεθοδεύει ὁ κόλαξ εἰς εὐεργέτην τὸν ἅρπαγα, τὸν ἔκδικα δρῶντα εἰς εὐθυδίκην, τὸν ὑπογλύφον προσθέτην γηδίου, τὸν τοκογλύφον μεγαλόδωρον, τὸν ὑβριστὴν ἐπαινέτην. Τὰ ὅλα συνελοῦν εἰς ἕν, πρὸς ἀντονομασίαν ἔκτοπον ἕλκεται, δι' ἧς ἀρετῶν ὀνόμασιν αἱ κακίαι σεμνύνοιντο ἄν· οὗ τί ποτε ἂν εἴη χεῖρον, εἴγε ὑπάγονται καὶ οἱ τοιοῦτοι τὸ « οὐαι ; » ὁποίου κληρονομοῦσι καὶ οἱ τὸ πικρὸν καὶ οἱ τὸ σκότος φαύλως ἀντονομάζοντες. Ὡ πόσα καὶ οἷα καὶ ἡλίκα τὰ ἐκ τῶν κολάκων δεινά! Φῦμα περὶ τὸν κολακευόμενον, καὶ ῥαγὲν ὕδωδεν ἀποτρόπαιον· καὶ ὁ κόλαξ νάρδου πιστικῆς ὄζειν τὸ τραῦμά φησιν. Τὸν ἀδρανῆ, καὶ οἷον ἀνέμῳ καταπνέοντα σκελίζεσθαι εἰς ἀνδρίαν ἐπαίρει· καὶ ἔποχον ἵππῳ ἀναπείσας γενέσθαι, εἶτα καταπεσόντα οὐ μέμφεται, ἀλλὰ τὴν ἐφεστρίδα αἰτιᾶται τοῦ πτώματος. Κἂν τραῦμα ἐκεῖθεν πάθοι τὸ σῶμα, τὸν χιτῶνα ψέγει, ὡς οἷα τραχὺν, καὶ οὕτω τὴν σάρκα τρίψαντα· κἂν ἀπορρυῇ αἷμα, τάσιν μέλους εἰς μίμψιν προβάλλεται, δι' ἧς φλεβίου ῥαγέντος αἷμα ἐξεκύλισεν. Ἐξ ἀνθρώπων ὁ κόλαξ γινόμενος, οὐκ εἰς ἀγαθόν τι ζῶον, ἀλλ' εἰς κόρακα μεταπλάττεται. Ἢ γὰρ οὐ ταυτόν τι τὰ ἐς κακίαν, κόλακα καὶ κόρακα εἰπεῖν, κατὰ τὸν ὀρθῶς πάλαι ποτὲ σκηψάμενον, καὶ ὀρθῷ στραυλισμῷ τὸν κόλακα φωνῇ κόρακος ὑποκορισάμενον; Πολλή τις αἰσχύνη ῥύπον μὲν ἐπὶ προσώπου φανέντα ὕδατι ἀποπλύνειν, μὴ πως ὁ φυσικὸς ἀχρειωθείη χαρακτὴρ τοῦ εἴδους· κόλακος δὲ ἀνέχεσθαι, ῥυπαρῶς παραζωγραφοῦντος οὐ μόνον τὸν ἔξω ἄνθρωπον, ἀλλὰ καὶ τὸν ἐντός Μὴ γὰρ οὐκ ἀπόλλυσιν ὁ κόλαξ καὶ ψυχὴν αὐτὴν χρώμενα τρίβων ἔκφυλα, οἷς χριομένοις ὑπογρα-

constabunt quæ legationis et quæ discipulatus sunt. Priusquam autem tale qui fiat, vulgus vane sive in magistrum, sive in missum invehitur. Non huc, credite mihi, missus sum adulator, ut omnibus molles proferrem sermones, ad mulcendum et dissolvendum tantummodo idoneos. Hoc enim est choreutarum ac orchistarum proprium ; cæterum vero, ut loquar excelsius, Deum hoc tali magistro reddit inimicum. Adulator enim omnis mentitur, et nihil Deo cum mendacio commune est, itaque, quemadmodum neque mendax,sic neque adulator amicus Deo est.

31.Ipse memini non a recenti, sed a longis temporibus impietatis adulatoriæ, in urbium maxima propalatæ, cum aliquis vafer adulator, postquam mille fuerat ausus extranea, postremum etiam in Dei filium inscripsit adulatum, tunc cum illa fax ex Attica, patriarchica dirigens gubernacula,splendescere fecit illum hominem, magnum quidem dignitate, genere et sermone, si quis antiquum audivit Hicanatum, qui huicce ducatui præfuit,pusillanimem autem,quod deificatus adhibebat fidem adulantibus et assentiebatur, aliunde vero stolidum, siquidem ab adulatore, subdola fera, se voratum non sentiebat.

32. Erigere solet adulator in beneficum, raptorem, in justum, qui facit iniqua, in adjunctorem agri, qui transgreditur terminos, in generosum, feneratorem, in laudatorem, qui loquitur injurias. Ut in unum cuncta colligam, in antonomasiam adducitnr inusitatam,qua virtutum nominibus pravitates honorandæ forent. Quo pejus quid forsitan esset, si quidem et subjacent qui tales sunt, illi væ ? cujus etiam partem obtinent qui quod amarum et tenebrosum est antonomastiee et falso vocant.Oh ! quot et qualia quantaque mala veniunt ex adulatoribus ! Vomica super adulatum est et disrupta graviter fœtet,et adulator pisticam nardum vulnus olere dicit. Eum qui debilis est et talis ut contra ventum spirantem supplantetur,in audaciam extollit ; et postquam equo firmum insessurum esse suasit, lapum non redarguit, sed chlamydem de casu causatur. Et ubi vulnus exinde passum fuerit corpus, tunicam arguit, utpote hirsutum, et sic carnem conterentem ; et si sanguis effluxerit, tensionem membri vocat in reprehensionem, tanquam per illam rupta vena cruor effusus sit. Ex hominibus adulator natus,non in quoddam bonum animal, sed in corvum transformatur. Nonne enim pariter malitiosum est colacem (adulatorem) et coracem dicere, quatenus aliquis olim forte recte fingens et recte balbutiens e voce coracis blandicule sonuerit ? Magnum quoddam opprobrium est, maculam in vultu apparentem abluere aqua, ne physica vultus forma deleatur, adulatorem vero sustinere, qui non solum hominem exteriorem,sed etiam interiorem sordide

depingit. Nonne enim perdit adulator et ipsam A animam, extraneos conterens colores, quibus adhibitis deletur hominis pulchritudo? Qui cum adulatione loquitur, dæmoni subministrat, qui et ipse peccata adulationibus demulcens ornamentis decorat, et tanquam ad virtutum pulchritudinem, bona inscribens nomina, similitudinem habere simulat.

φόμενος ἀχρειοῦται ὁ καλὸς ἄνθρωπος. Ὁ πρὸς κολακείαν λαλῶν δαίμονι ἐξυπηρετεῖται, ὃς καὶ αὐτὸς θωπείαις ὑποσαίνων ἁμαρτάδας ἐπαλείφει κομμωτικῶς καὶ ὡς εἰς εὐμορφίαν ἀρετῶν ἐξωραΐζειν ὑποκρίνεται, ἀγαθὰ ἐπιγράφων ὀνόματα.

33. Ne me ergo unquam ista capiat cogitatio, ut magistrum ignobiliter aduler, et decipiam et fallam. Fidelis mihi testis est Deus, quod ex illis, quibuscum semper conversor, amicum invenio, non adulantem, sed reprehendere scientem Et talem diligo, et in hoc « sapiens sum, » juxta testimonium sapientissimi parœmiastæ. Et tu igitur, quisque mihi dilectorum, bonum ex te fac, et fac istud primum. Fac autem etiam ex aliis bonum, ut conveniens, suppositum, et ne fugiens reprehensionem, quam amat homo sapiens, adulationem accipere velis et B sic deformari.

λγ'. Μὴ ἐμὲ γοῦν οὕτος λάθοι λογισμός ποτε, ὡς ἀγεννῶς κολακετειν καὶ ἀπατᾷν καὶ ψεύδεσθαι τὸν διδάσκαλον. Πιστός μοι μάρτυς ὁ Θεὸς, ἐφ' οἷς ἀεὶ πραγματεύομαι, φίλον εὑρίσκειν οὐκ εἰδότα κολακεύειν, ἀλλ' ἐξελέγχειν. Καὶ ἀγαπῶ τὸν τοιοῦτον, καὶ « τοῦτό γέ εἰμι σοφὸς, » κατὰ γνωματεύει καὶ ὁ πάνσοφος παροιμιαστής. Οὐκοῦν καὶ σὺ ἕκαστος τῶν ἐμοὶ φίλων, ποίοι τὸ καλὸν οἴκοθεν· τοῦτο δὴ τὸ πρῶτον. Ποίει δὲ καὶ τὸ ἑτέρωθεν, ὑποτεθὲν ὡς εἰκός· καὶ μὴ, φεύγων τὸν ἔλεγχον, ὃν ἀγαπᾷ ὁ σοφὸς ἀνὴρ, θέλε κολακεύεσθαι, καὶ οὕτω παραγράφεσθαι.

34. Verum quoniam, ut dixi, non ad adulandum missus sum, restat, ut ego sim rectitudinis vindicatio. Hujusmodi autem viri officium est dicere verum ad accidentia, quæ varia sunt et innumerabilia, quorumque pater est longum tempus, artificiosa gignens et negotia et cogitata; quibus qui ad enumerationem immoratus est, astra ipsamque arenam numerare posse de cætero confidat. Et ita quidem plerumque puram absque reticentia qualis est, ipsam administrat veritatem omnis homo, sed præsertim qui eruditus est, magis autem qui institutus est in sacerdotio, maxime vero qui secundum præeminentiam est archisacerdos. Occurrente vero quodam eventu, qui talis est de cu- C jusdam boni gratificatione auditorem vel singularem vel populum laudabit. Et hoc non est adulatio. Multum enim adulari spiritaliterque laudare inter se discrepant, tantumque, quantum veritas a mendacio, studiumque acre a lusu differt. In veritate quippe manet spiritualis laudator, qui vero laudat in adulatione, prævaricatur. Laus autem, quam nunc expono, sermo est ad benedictionem eorum qui juxta virtutem vivunt; et iste vel brevis vel gravis est, secundum magistri judicium, quemadmodum iterum reprehensio sermo est hujusmodi laudi oppositus, eum qui virtutem non colit vituperans. Ad quem ipsum etiam opportune recurrendum est ab eo qui spiritu docet, enitens, hinc quidem melle cæterisque suavitatibus pium sanc- D tumque suscitare desiderium, illinc autem medicinalibus amaris ac reliquis acerbitatibus quod morbosum est ad sanitatem reducere. Quorum priori dicta laus proportionaliter infunditur, posterioribus autem reprehensio.

λδ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ, ὅπερ ἐφάμην, οὐκ ἀπέσταλμαι κολακεύειν, λείπεται δὲ ὀρθότητος εἶναί με ἔλεγχον. Ἀνδρὸς δὲ τοιούτου ἔργον ἀληθίζεσθαι πρὸς τὰ παραπίπτοντα, ποικίλα ὄντα καὶ ἀδιεξίτητα, ὧν πατὴρ ὁ μακρὸς χρόνος, δαίδαλα φύων καὶ πράγματα καὶ νοήματα· οἷς ὁ ἐνδιατρίψας εἰς ἀπαρίθμησιν θαῤῥείτω τοῦ λοιποῦ καὶ ἀστέρας ἔχειν μετρεῖν καὶ ἄμμον αὐτήν. Καὶ οὕτω μὲν ὡς ἐπὶ πλεῖστον ψιλὴν ἀνυποστόλως αὐτὴν καθ' αὐτὴν διαχειρίσεται τὴν ἀλήθειαν καὶ πᾶς μὲν ἄνθρωπος, μᾶλλον δὲ ὁ πεπαιδευμένος, ἐπὶ ἔτι δὲ πλέον ὁ ἐν ἱερωσύνῃ, μάλιστα δὲ καθ' ὑπεροχὴν ὁ ἀρχιερεύς. Περιπετείας δέ τινος ἐπιγενομένης, καὶ ἐπαινέσεται ἀκροατὴν ἢ ἄνθρωπον ἢ δῆμον ὁ τοιοῦτος διὰ καλοῦ τινος ἐπίδοσιν· καὶ ἔστιν αὐτὸ οὐ κολακεία. Πλείστη γὰρ ὅση διαφορὰ τοῦ καλακεύειν καὶ τοῦ πνευματικῶς ἐπαινεῖν, τοσαύτη, ὅση καὶ ἀληθείας πρὸς ψεῦδος, καὶ σπουδῆς πρὸς παίγνιον. Ἀληθεύειν μὲν γὰρ ὁ πνευματικὸς ἐπαινέτης, παρεργάζεται δὲ ὁ κατὰ κολακείαν. Ἔστι δὲ ὁ ἔπαινος, ὃν ἐγὼ ἄρτι ἐκτίθεμαι, λόγος εὐλογθτικὸς τῶν κατ' ἀρετὴν ζώντων. Καὶ αὐτὸς ἢ ἐν στενολεσχίᾳ, ἢ ἀποτάδην, ὡς ὁ διδάσκαλος διακρινεῖ· ὥςπερ πάλιν ψόγος ὁ τῷ τοιούτῳ ἐπαίνῳ ἀντίθετος λόγος δυσφήμων τὸν μὴ ἀρετῶντα. Οὗ καὶ αὐτοῦ στοχαστέον ἐν καίρῳ τὸν κατὰ πνεῦμα διδάσκοντα, πραγματευόμενον, πῇ μὲν μέλιτι καὶ λοιποῖς ἡδύσμασιν ἀνακτᾶσθαι τὴν θεοφιλῆ ὄρεξιν, πῇ δὲ πικράσμασιν ἰατρευτικοῖς καὶ λοιπαῖς δριμύτησιν ἐπανάγειν τὸ καχεκτοῦν εἰς ὑγίειαν· ὧν τῷ μὲν πρώτῳ ἀνάλογον διεκπίπτει ὁ ῥηθεὶς ἔπαινος, ψόγος δὲ τοῖς δευτέροις.

35. His præmissis, jam plane intellixi mihi non esse licitum adulari vos qui mei estis, quibus inservire, quos ad bonum componere, quos in veritatem inducere volo. Vereor enim, ne, blandiens in docendo sicque mentiens, contra Deum pugnem. Etenim aliquando blandiar; sed cum ad aliquem

λε'. Τούτων προεκτεθειμένων, ἔχω συναγαγεῖν ἤδη ἐντελῶς, ὡς οὐκ ἔξεστί μοι κολακεύειν ὑμᾶς τοὺς ἐμοὺς, οὓς ὠφελεῖν ἐθέλω, οὓς εἰς ἀγαθὸν καταρτίζειν, οὓς ἐνάγειν πρὸς ἀλήθειαν. Δέδοικα γάρ, μὴ καὶ θεομαχῶ, κολακεύων ἐν τῷ διδάσκειν, καὶ οὕτω ψευδόμενος· Κολακεύσω μὲν γάρ ποτε· ἀλλ'

ὅτε ποππύζω πρός τινα, ὡσεὶ καὶ ἵππον ἀγριούμενον, ἢ καὶ καταψῶ θηρίον ἀτίθασσον· οἷς προσθετέον καὶ ἀφύκτους ἐχθροὺς, εἴ ποθεν κατάσκήψαιεν. Καὶ μὴν ἐγὼ (ἦν ποτε καιρὸς ἐκεῖνος ἀπευκταῖος, ὁ κατὰ τὴν αἰχμαλωσίαν) καὶ ὤκνουν κολακεύειν, καὶ ὁ Θεὸς ἵστατο παρ' ἐμοὶ καὶ διὰ τοῦτο· εὐδοκίμουν γὰρ τἀληθῆ λέγων εὐμεθόδως. Εἰ δέ ποτε καὶ χολήν τινα τοῖς δεσπόταις ἐκείνοις ὑπεκίνουν, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς ταχὺ τὸ πῦρ ἐσβέννυτο, τῇ ἄνωθεν δρόσῳ μαραινόμενον.

λς'. Ἔτι προσεπιζητῶ, καὶ σοφοὺς εἶναι καὶ ἐμὲ καὶ ὑμᾶς. Ἐσόμεθα δὲ τοιοῦτοι οὐ πόνῳ πολλῷ, οὐ βιβλίων ἐπελεύσεσιν, ἐφ' οἷς ἀφθαλμοὶ κάμνουσιν, οὐ διδασκάλων αὐστηρίαις, ὧν αἱ χεῖρες ἀλγεινοὺς ἐντρίβουσι μώλωπας, οὐχ ὕπνου ἀργίαις, δι' ὧν καὶ αὐτῶν πολὺ τὸ σῖνος τοῖς ἀγρυπνοῦσιν, οὐ ποδῶν καμάτοις ἐξ ὁδοιπορίων, οὐ δαπάναις ταῖς τε ἄλλαις καὶ ὅσαις ἐκθεραπεύονται λίχνοι διδάσκαλοι, οὐκ ἄλλοις τούτοις, ὧν μυρίων ἡ κατὰ σοφίαν ἐφίεται ἀγωγή. Ἀλλὰ χρὴ μόνον ἐθελῆσαι καὶ ἐπινεῦσαι ἡμᾶς, καὶ αὐτίκα σεσοφίσμεθα ἐντελῶς.

λζ. Σοφίζει δὲ οὕτως ἡμᾶς ἀγαπώμενος ὁ ἔλεγχος· « Ἔλεγχε γάρ, » φησὶ, « σοφὸν, καὶ ἀγαπήσει σε, » ἀφορμὴν ἐντεῦθεν λαβὼν τοῦ καὶ σοφώτερος εἶναι. Ὦ διδάσκαλος οὗτος εὐπόριστος, ὦ σαφὴς, ὦ γοργὸς, ὦ δώροις ἀνάλωτος, ὦ καὶ διδάσκων ἅμα καὶ ἰατρεύων, τὸ μὲν, οἷς μεθοδεύει τὰ σωτήρια, τὸ δ', ὅτι τῆς ψυχικῆς καχεξίας ἀποκενοῖ· ὦ καὶ πρὸς χάος ἄβυσσον κατάγων καὶ πρὸς οὐρανὸν ὑψῶν ὁ αὐτὸς, τὸ πρῶτον, οἷς ταπεινοποιεῖ ἐκ μεταμέλου, τὸ δεύτερον, οἷς ἀνάγει τῇ ἐκ μετανοίας καθάρσει πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον. Εἴ δέ τις ἁμαρτάνων τὸν τοιοῦτον ἔλεγχον σκορακίζειν ἑαυτοῦ πειρᾶται, ὁ τοιοῦτος φριξάτω, εὐλαβούμενος, μή ποτε καὶ αὐτὸς αἰτιαθείη δεινῶς, ὡς τοὺς δικαίους ἐλέγχους μώλωπας ἑαυτῷ ἡγούμενος.

λη. Ὦ ἁμαρτωλὸς ἐγὼ, καὶ εἴ τις ἕτερος κατ' ἐμέ. Τί δήποτε κεκαυτηριασμένοι τὴν συνείδησιν, οἷς οἴδαμεν ἁμαρτάνοντες, τὸν ἐκ τοῦ λόγου καυτῆρα δυσωπούμεθα; Ἐπαινῶ καχέκτας ἐκείνους, οἳ καὶ νοσεῖν αἰσθάνονται, καὶ ἀνέχονται καιόμενοι πρὸς ὑγίειαν. Ὁ στραβίζων ἐμφανῶς, ἐὰν ἀκούσῃ, εὐωπὸς εἶναι, γελᾶσθαι κρίνει, καὶ τὸν ἐπαινεῖν δοκοῦντα μέμφεται. Οὕτω δὲ καὶ ὁ κυλλοποδίων, εἴπερ ὀρθὰ βαδίζειν λέγοιτο. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κατὰ σῶμα πηρώσεων. Ἡμεῖς δὲ, ὧν πρῶτος ἐγὼ, ἁμαρτίαις ἐζοφωμένοι, καὶ μανθάνοντες, φῶς εἶναι καὶ ἡλιῶδες ἀπαστράπτειν, διατί οὐ νοοῦμεν, ὅτι γελώμεθα; Ἐθέλομεν δὲ συνεχῶς αὐτὸ ἀκούειν εἰς ἔπαινον. Εἰ δὲ ὁ παραβλὼψ καὶ χωλὸς, καὶ ὅσος ἄλλοις ἡ κατὰ σῶμα ἡμάρτηται πλάσις, θυμὸν ἀναλαμβάνουσιν, ὅτε ποτὲ σκώπτονται, καί τις οἴεται διὰ ταῦτα, καὶ τὸν ἐλεγχόμενον καὶ οὕτω χολούμενον δεόντως ἀγανακτεῖν, ὡς οἷα περιυβριζόμενον, γινωσκέτω οὐ καλῶς οἴεσθαι. Οὐ γὰρ ταὐτὸν σκώπτεσθαι καὶ ἐλέγχεσθαι. Τὸ μὲν γὰρ σκῶμμα παίζει κυριολεκτούμενον, ὁ δὲ ἔλεγχος ἐπουδάζει καὶ διορθοῖ.

λθ'. Οὐ τοίνυν οὐδὲ ἡμεῖς διδασκαλικῶς ἐλέγχον-

A sibilo, tanquam ad equum agrestem, vel feram indomitam demulceo; quibus adjungendi sunt ineluctabiles inimici, si alicunde irruant. Et certe ego, — erat olim tempus illud captivitatis abominandum, — adulari quondam nolebam, et idcirco mihi Deus aderat: amabar enim plana via vera loquens. Si quando vero bilem dominatoribus illis moverem, ecce brevi ignis, rore desuper infuse exstinguebatur.

36. Et adhuc me et vos esse sapientes præsumo. Tales autem erimus non multo labore, non librorum accessione, super quibus fatigantur oculi, non magistrorum austeritate, quorum manus molestas vibices imprimunt, non insomniis, per
B quæ multum damnorum affertur vigilantibus, non pedum ex itineribus ærumnis, non expensis istiusmodi quibus cupidis magistris deserviunt, non aliis mille talibus, quæ secundum sapientiam educatio attingit; sed solummodo nos velle et assentiri oportet, et statim omnem sapientiam acquisiverimus.

37. Reddit autem ita nos sapientes desiderata reprehensio. « Reprehende enim, inquit, sapientem, et amabit te, » occasionem inde sumens ut sapientior fiat. O magister ille aditu facilis! quam manifestus, quam ardens, quam donis inaccessibilis! Una docet et sanat, istud quidem eo quod salutaria præscribit, hoc autem eo quod morbo spiritali purgat! Idem in profundam abyssum demittit, et in cœlum extollit, illud, quod ex pœnitentia
C humiliat, hoc, quod puritate ex pœnitentia ad altissimum Dominum elevat! Si quis vero delinquens, hujusmodi reprehensionem a se projicere tentat, talis contremiscat, veritus, ne aliquando et ipse in causa tremenda constituatur, tanquam justas reprehensiones sibi vibices æstimans.

38. O peccator ego, peccatoresque si forte sint mihi similes, cur tandem conscientia cauteriati, qui nos esse peccatores scimus, cauterium ex sermonibus ægre ferimus? Morbo laborantes istos laudo, qui se sentiunt ægrotare combustionemque sustinent ad sanitatem. Qui manifeste strabus est, si quod bene sit oculis audiat, irrideri se judicat, et eum qui laudare videtur arguit. Sic porro etiam claudus, si recte dicatur incedere. Idem vero
D est quoque de cæteris corporis defectibus. Nos autem, quorum ergo primus, peccatis obcæcati, cum audimus esse lumen et sicut sol fulgere, quare nos irrideri non putamus? Sed perpetuo laudationem audire volumus. Si vero strabus et claudus, et quicunque tali corporis deformatione laborat, ira moventur, cum cavillationem audiunt, et ideo quis putat eum qui reprehenditur, cum sic irascitur, merito indignari tanquam injuriam passum, multum errat. Non enim idem cavillationem sub ire et reprehendi: cavillatio enim proprie per ludum agit, reprehensio vero serio agit et corrigit.

39. Nec igitur nos, cum docendo reprehendimus

non probrose, neque injuriose, sed ad lapsus correctionem revelationemque casus, vel cavillatione capimur vel exprobramus. At vero sicut qui devios a recta via reducunt ad illam, et impugnantes errationem, et viam directissimam illico ostendentes, non invehuntur, nec injuriose agunt, nec convitiantur; sic neque qui reprehendunt in exhortando, molestum quid faciunt, sed opus Deo gratum perficiunt, dum in rectis legibus et in canonum rectitudine firmant eos qui ab illis declinaverunt.

40. Ad quid mihi ista? Idcirco ut non omnes moneam invicem reprehendere, et ab invicem spiritualiter et fraterne reprehendi, et ita non cæcos ambulare in vita, sed diligenter illud quod secundum Deum est, iter implere, sicque sapientes evadere juxta istud : « Dominus illuminat cæcos[17]; » qui sane velut in tenebris, in hac vita conversantes, a Deo recte diriguntur, et itinera perficiunt ad splendidam luminum facem, quorum excellentia sunt ellychnia spiritalium reprehensionum disciplinæ.

41. Insuper et ad virilem nobilitatem exhortor qui mecum sunt cives, et induco recordationem, ut dimittantur illæ imperitæ ac importunæ minæ, hic dentium intempestivus stridor, hi in vanum linguæ ardores, in mente proverbio habito quod « virorum est agere, mulierum autem loqui. »

42. Ego igitur extabui, sic frequenter exterritus minis, iisque in me maximis, fratres. O vos, unus, duo, tres, plures, qui nimis ad iram ferventes, ad charitatem frigetis et ad dilectionem forte mortui estis, sinite me brevi vivere tempore, quo victurus sum, vel citius tollite me de vita. Dimittite calcaneo mihi insidiari, scientes, præcipuum esse ad interitum inhærere cordi, visceraque dilacerare et lambere cruorem. Cogitate, quod sex et decem anni jam sunt, quibus adversos nos dentes acuitis. Usquequo sic laborantes sustinebitis? Ecce, postjudicem maximum, cœlestem dico, maximus in his qui sunt super terram : in causam ad illum adducendus est malus archisacerdos ille, qui vos excoriat, qui lædit, qui injuriatur, qui rapit, qui quodcunque malum facit. Et ille magnum scandali lapidem auferet, et vos ita recte gradiemini. Esto quædam et ex vobis gratia, quod ex Romanorum terra per vos deleatur omnium auctor malorum Eustathius. Denuntiate me, dissimulatum malum; revelate me, perniciem non omnibus manifestam. Invenietis gratiam apud Deum et homines, ex hoc sacro loco, illum quem vos indicatis maledictum, auferentes. Non vos omnes, fratres, pudore afficiens hæc dico. Perfecte quippe novi, sicut numerabiles inimicos, sic etiam cæteros qui Deum, qui Ecclesiam, qui sacerdotes amant, uno verbo, qui in Deo fratres diligunt;

A τες, καὶ μήτε ὀνειδιστικῶς, μηδὲ πρὸς ὄβριν, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν σφάλματος καὶ ἀνέγερσιν πτώματος, ἢ ἁλισκόμεθα σνώμματος, ἢ ὀνειδίζομεν. Ἀλλ' ὥσπερ οἱ τοὺς ἐκτραπέντας τῆς ὀρθῆς ὁδοῦ ἐπανάγοντες εἰς αὐτὴν, καὶ διδάσκοντες τὴν ἀποπλάνησιν, καὶ τὴν σκοπιμωτάτην ἐνστατικῶς ὑποδεικνύντες, οὐκ ἐπιτίθενται, οὐδ' ἀτιμάζουσιν, οὐδὲ ὀνειδίζουσιν· οὕτως οὐδὲ οἱ ἐξελέγχοντες πρὸς παραίνεσιν, λυπηρόν τι ποιοῦσιν, ἀλλὰ Θεῷ ἀρέσκον ἔργον ἀποτελοῦσι, νόμοις ὀρθοῖς καὶ κανόνων εὐθύτησιν ἐμβιβάζοντες τοὺς ἐξ αὐτῶν παροιστρήσαντας.

μ'. Πρὸς τί μοι ἀποτέλεσμα ταῦτα; Εἰς τὸ πάντας ἡμᾶς χρῆναι ἀλλήλους ἐλέγχειν, καὶ ὑπ' ἀλλήλων ἐλέγχεσθαι πνευματικῶς καὶ ἀδελφικῶς, καὶ οὕτω μὴ τυφλοὺς περιπατεῖν ἐν βίῳ, ἀλλ' ἐξακριβοῦ- B σθαι τὰ κατὰ Θεὸν διαβήματα, καὶ οὕτω σοφοὺς ἀπεκβαίνειν κατὰ τό· « Κύριος σοφοῖ τυφλούς· » οἳ δηλαδὴ ὡς ἐν σκότῳ, τῷ βίῳ τούτῳ, ἀναστρεφόμενοι, ὀρθὰ ποδηγετοῦνται θεόθεν, καὶ ὑπὸ φώτων λαμπροτάτων ἐξανύουσι τὰς πορείας, ὧν θρυαλλίδες εὐγενεῖς καὶ αἱ κατὰ τοὺς πνευματικοὺς ἐλέγχους διδασκαλίαι.

μα'. Ἐπὶ δὴ τούτοις προκαλοῦμαι εἰς ἀνδρικὴν εὐγένειαν τοὺς σὺν ἐμοὶ πολίτας, καὶ εἰσάγω μνήμην ἀφίεσθαι τῶν καὶ ἀπείρων καὶ ἀκαίρων ἀπειλῶν, τοῦ παρὰ ὥραν βρυγμοῦ τῶν ὀδόντων, τῶν ἐν κενοῖς γλωσσαλγιῶν, ἐνθυμουμένους τὸ περιφδόμενον, ὡς « ἀνδρῶν μὲν τὸ ποιεῖν, γυναικῶν δὲ τὸ λαλεῖν. »

μβ'. Ἐγὼ οὖν ἐκτέτηκα, οὕτω συχνὰ καταβρον- C τώμενος ἀπειλαῖς, καὶ ταῦτα ταῖς ἐμοὶ μεγίσταις, ἀδελφοί. Ὦ εἷς, οἱ δύο, οἱ τρεῖς, οἱ τούτων πλείους, οἱ παρὰ τὸ δέον θερμοὶ εἰς ὀργήν, οἱ τὰ μὲν εἰς ἀγάπην ψυχροὶ, τὰ δὲ εἰς φιλίαν μήποτε καὶ νεκροί, ἄφετέ με ζῆν τὸν βραχὺν χρόνον, ὃν βιώσομαι, ἀλλὰ τάχιον ἀπαγάγετέ με τοῦ βίου. Ἄφετε τηρεῖμοι τὴν πτέρναν, εἰδότες καίριον εἶναι εἰς ὄλεθρο ἐμφῦναι τῇ καρδίᾳ καὶ σπαράξαι σπλάγχνα, κ λάπτειν αἵματος. Λάβετε κατὰ νοῦν, ὅτι ἐξ ἤδη κ καὶ δέκα ἐνιαυτοὶ, ἐν οἷς καθ' ἡμῶν ἀκονῶντες ὀδό τας ὀξύνετε. Μέχρι τίνος ἀνέξεσθε οὕτω κάμνοντε; Ἰδοὺ ὁ μετὰ τὸν μέγιστον δικαστὴν, τὸν οὐράνι μέγιστος ἐν τοῖς ἐπὶ γῆς ἀκτίον παρ' ἐκείνῳ τὸν κακὸν ἀρχιερέα, τὸν σκύλλοντα ὑμᾶς, τὸν βλάπτοντα, τὸν ἀδικοῦντα, τὸν ἁρπάζοντα, τὸν ἅπαν κακὸν ποιοῦντα. Καὶ ἐκεῖνος ἐξαιρήσεται τὸ μέγα πρόσ- D κομμα, καὶ ὑμεῖς ὀρθὰ οὕτω βαδίσετε. Ἔστω τις χάρις καὶ ἐξ ὑμῶν ὅτι τῆς Ῥωμαΐδος δι' ὑμῶν ἀπαλιφήσεται ὁ πάντων κακῶν αἴτιος Εὐστάθιος. Ἐκφήνατέ με, τὸ ὕπουλον κακόν· ἀνακαλύψατέ με, τὸν οὐ πασίδηλον ὄλεθρον. Εὑρήσετε χάριν παρά τε θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἀπαγαγόντες τοιοῦδε τόπου ἁγίου τὸν ὡς ὑμεῖς κρίνετε ἐναγῆ. Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς ἅπαντας, ὦ ἀδελφοὶ, ταῦτα λέγω. Ἠκριβωκὼς γὰρ ἔχω, καθὰ τοὺς μετρητοὺς φιλέχθρους, οὕτω καὶ τοὺς λοιποὺς φιλοθέους, ταὺς φιλεκκλησίους, τοὺς φιλαρχιερεῖς τὸ πᾶν εἰπεῖν, τοὺς ἐν Θεῷ φιλαδέλ-

[17] Psal. CXLV, 8.

φους· οὓς καὶ δυσωπῶ ἐπεύχεσθαι τῇ πόλει ταύτῃ τὰ βελτίονα, ἵνα μὴ καὶ ἐνταῦθα κακῶν ἀνδρῶν ὀλιγίστων οὐκ εἰς ἀγαθὸν ἀπολαύωσι τὰ ἡμέτερα. Θεὲ, παναγιε βασιλεῦ, καὶ βασιλεῦ ἔνθεε· ἐπιβλέψατε ἐφ' ἡμᾶς, καὶ κατασειομένους στερεώσατε, ἵνα ἤ ἐν ἀσφαλεῖ στησώμεθα προφαινόμενοι, ἢ ἀλλὰ καταπεσόντες κεισόμεθα εἰς ἀνάγερτον. Δυοῖν γὰρ θάτερον, ἢ καλῶς ζῆν, ἢ τεθνάναι καλῶς, ἐφιέμεθα καὶ ἡμεῖς, ὡς ἄνθρωποι καὶ ἐμπαθεῖς καὶ περιπαθεῖς. Ταῦτα εἰπὼν, οἷς οὐκ ἂν εἴποι τις μὴ καὶ διδασκαλίαν πυκνὴν παρενεσπάρθαι, ἧς ἕνεκεν ὀφειλετικῶς ἐνταῦθα συνηνέχθημεν, σιγήσομαι τοῦ λοιποῦ, ἕως ἂν ἐξ ὑμῶν μάθοιμι ἀποφαντικῶς, ὅποι τῶν ἠρωτημένων τόπων κατατάξετε ἡμᾶς, τοὺς ἴσως μὲν χρείους, καθά τις ἔφη σοφὸς, ἴσως δὲ ἀχρείους. Τότε δὲ ἀκούσαντες λαλήσομεν ἢ περεισμένως, ἢ ἀφειδέστερον.

A quos suppliciter deprecor, ut exoptent huic civitati meliora, ne hic quoque ex paucissimis malis hominibus res nostræ affligantur. Deus, sanctissime rex, et rex divine, in nos aspicias et robora concussos, ut vel in tuo manifesti constemus, vel postquam ceciderimus,in quiete jaceamus.Ex duobus unum, vel pulchre vivere, vel pulchre mori desideramus et nos, tanquam homines turbidi vehementerque exagitati. His dictis, quibus non dixerit aliquis non densam intermisceri doctrinam propter quam utiliter hic sumus congregati,de cætero nunc tacebo, donec ex vobis aperte discam, quo propositorum locorum ordinetis nos, forte quidem utiles, ut quis ait sapiens, forte vero inutiles. Postquam autem audiverimus, loquemur, vel
B parce, vel minus remisse.

μγ'. Τῷ τέως δὲ ἀναφωνῶ συνήθως ὑμῖν διασκευάζεσθαι πρὸς τὸν ἐπιόντα τῆς νηστείας ἁγιασμὸν, καθ' οἵους τρόπους κόλαξ ὑπιθέμην ὑμῖν. Οὐκ ἔχω γάρ τι ἐκείνων φράσαι κάλλιον ἢ ἀκριβέστερον· ἄρτυμα δὲ ἔστω ὑμῖν τοῦ θεαρέστου νηστεύματος μὴ μόνον ἡ ὀλιγοσιτία καὶ τὸ ἐγκρατῶς αὔταρκες, τὰ τοῖς πλείοσιν εὐχερῆ, ἀλλὰ καὶ μάλιστα ὁ πρὸς τοὺς δεομένους ἔλεος ὁ κατὰ δύναμιν· ὃν οὐδ' αὐτὸν ἀποκροσποιεῖται ὁ πάγκοινος ἐλεήμων Θεὸς, οὐκ ἐν τῷ πολλῷ μόνῳ τὸ μέγα τῆς ἐλεημοσύνης τιθέμενος, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ ὀλίγῳ τῷ κατὰ ἰσχὺν, καὶ ἐν αὐτῷ δὲ τῷ ὀλιγίστῳ, εἰ καὶ αὐτὸ ἱλαρῶς καὶ διακριτικῶς δίδοται. Ὁ δὲ ἐν τοῖς τοιούτοις εἰς νόστιμον ἅλας λογίζεται, μηδ' αὐτὸ ἐλλειπέτω.

43. Hucusque vero de more prædico vobis, ut præparemini ad instantem jejunii sanctificationem illis modis, queis vobis adulator suppositus sum. Non enim habeo dicere quidquam illis melius vel perfectius. Sit autem vobis jejunii Deo placentis condimentum non solum cibi parcitas, et firma temperantia, quæ plerisque facilia sunt, sed et maxime erga pauperes misericordia juxta vires exercita ; quam nec ipsam abjiciet omnium miserator Deus, qui non solum ponit in multo eleemosynæ magnitudinem, sed etiam in pauco viribus respondente, sed et in ipso paucissimo, si hoc ip-
C sum hilariter et discrete detur. Quod autem in his utile sal reputatur, nec ipsum desit.

μδ'. Ἔστι δὲ ἐκεῖνο ἡ ἀγάπη, τὸ καὶ εὐπόριστον ἀγαθὸν, εἴπερ ἐθέλομεν ἀναβλέπειν καὶ ψηλαφᾷν, καὶ δυσπόριστον, εἴγε καταμύομεν καὶ διερευνώμεθα· περὶ ἧς μυρίους ὅσους λόγους χέαντες, οὐκ οἶδα, εἴπερ τὰς εἰς φιλίαν ἀτέγκτους ψμχὰς ὑγράναμεν, καὶ εἰς κάρπιμον διηνοίξαμεν. Ταύτης ἐπιλειπούσης, μάτην πονήσομεν καὶ εὐχόμενοι, καὶ νηστεύοντες, καὶ γονυπετοῦντες, καὶ ἀγρυπνοῦντες, καὶ ἔλεον προβεβλημένοι, καὶ δάκρυα προχέοντες· οὐ γὰρ ἂν εἴη τὸν Θεὸν, τὴν αὐτοαγάπην, προσδέξασθαί τι ἐκ τῶν τὴν ἀγάπην ἐξουθενούντων, καὶ οὕτω κατανωτιζομένων καὶ τὴν ἐξ ἐκείνου βοήθειαν. Πονηροὶ οἱ μὴ ἀγαπῶντες· πονηροὺς δὲ ὁ φίλιος οὐ προσίεται. Ἄδικοι οἱ μὴ ἀγαπῶντες· ἀδίκοις δὲ οὐκ ἐπιλάμπει ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. Οὐδὲν ἀγαθὸν παρὰ τοῖς μὴ ἀγαπῶσιν· ὁ δὲ Θεὸς ἀγαθῶν ἀπάντων αἴτιος. Κοινωνία οὖν οὐδεμία τοῖς τοιούτοις πρὸς τὸν Θεόν. Βοηθητικὸν ἡ ἀγάπη, ἐπικουρεῖ, συμμαχεῖ, θερμῶς ὑπερπενεῖ. Πονεῖται ὁλοψύχως ὑπὲρ τῶν ἀγαπωμένων. καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ αὐτῶν· πάντα πάσχει, πάντα ποιεῖ, πάντα ὑπομένει ὁ ἀγαπῶν.

44. Est autem istud charitas, adeptu facile bonum, dummodo velimus sursum aspicere et quærere, difficile vero inventu si claudamus oculos et inquiramus,de qua cum mille sermones infuderimus, nescio an aridas ad dilectionem animas madefecerimus, et ad fructificationem aperuimus. Ista prætermissa,frustra laborabimus orantes et jejunantes, et genuflectentes, et vigilantes, et misericordiam exercentes, et lacrymas fundentes : impossibile enim est, quod Deus, ipsa charitas, aliquid accipiat ex his qui charitatem parvipendunt et sic auxilium ex illo contemnunt. Mali sunt qui non habent charitatem ; malos autem protector dilectionis benigne non prosequitur. Injusti sunt non amantes: injustis autem non illucescit sol justitiæ. Nihil boni venit a non habentibus charitatem : Deus autem omnium bonorum est auctor.
D Nulla igitur talibus ad Deum est participatio. Auxiliatrix est charitas, succurrit, in pugna adjuvat, ferventer collaborat. Ex animo fatigatur propter dilectos et animam suam pro ipsis ponit : omnia suffert, omnia facit, omnia sustinet qui charitatem habet.

με'. Τί ἂν ὠφελοίη ζῶν, ἤ τίς αὐτοῦ χρεία ἐν βίῳ ; Ὁρᾶτε πρὸς τὸ καὶ πρῶτον καὶ μόνον καὶ μέγιστον ἐν τοῖς ἄρτι παράδειγμα, τὸν αὐτοκράτορα, ὃς ἀγαπῶν τὸν κόσμον, οἷα καὶ εἰς θεὸν αὐτῷ ἐπικεκλημένος μετὰ τὸν ὑπερουράνιον, οὐσίαν ὥσπερ ἑαυτῷ

45. Quid vivens prodesset, vel quod illius esset in vita commodum ? Intuemini primum et solum et maximum illorum qui nunc sunt exemplar, Dominum omnipotentem, qui diligens mundum, tanquam ipse deus post supercœlestem deputatus,

quasi substantiam sibi pro nobis labores assignat, et ad hoc se judicat natum, et pro mundo laboret et labores sibi non obstacula faciant per vitam, neque die, neque nocte, neque hyeme, ipsum etiam humorem in membris animalibus congelante, neque æstate urente; ita ut difficile sit videre illum de actionibus pro nobis factis otium agentem, non dico ad quiescendum, sed etiam ad paululum respirandum. Ecce enim modo nos hyems includebat in domos tanquam in latibulorum recessus impellens, et unusquisque, velut sub Tartaro stantes, gelidi degebamus, et torpore vexabamur; nos etiam pigebat inclinare caput ad aerem, ut ita dicam, domesticum, qui circumit atria; et arte conficiebamus amœna pedum involucra, enemidesque luxuriosas, et vestitus velleribus onustos. Multi vero dulcem enutriebant ignem, per quem ab humano corpore hyemale frigus ejiciebatur; mollior autem ad tales ferendas impressiones, in balnei calore consistebat ad frigus exterius circumdatum æquali vi devincendum. Et talibus quidem rationibus aeris severitatem repellebamus. Dominator autem, assuetus jam a magno et a parvo post infantiles fascias talibus horrorem imprimentibus, et, veluti quis urbane diceret, jamdulum frons ipse totus esse sciens in his quæ spectant ad constantem exercitationem ad perferendas tales aeris injurias, quando constantiæ tempus advenit, nihil circumdatus aut præmunitus, præter æstum ad quodlibet opus pro Deo, zelumque quo fervebat ad illum, adeo ut incenderetur in injustitiam inimicorum ejus; pro mihilo reputans minas et plagas, quales ad summum extollebat hyems, ardentissime currit; et irruit medius inter inimicos alienatæ mentis et alienæ linguæ prospereque procedit ad extraordinaria, quorum modo per ecclesiam legebantur evangelia, exemplum et ipsa charitatis exinde profluentis; per quæ nos etiam hujusmodi festivitatum participes assumit ille qui non solum in fugam perpetuam inimicos vertit et quidquid in ipsis certamini proprium, evertit, sed etiam ipsorum terram habitatoribus desertam fecit, illosque subjecit nobis in servitutem, qua ipsi vere digni sunt et nomen ad id ferunt.

46. Tales igitur regalis erga nos charitas, talis propter nos et similes nobis zelus dominatorem urit. Sic ille sermonibus docens optima, quorum caput est charitas, doctrinam et operibus consignat, seipsum in omnibus virtutis præbens archetypum. Illum et hic, quantum possibile est, imitemur, quoniam ille imago cuncti boni figuratus, maximum Salvatorem nostrum in imitationem imaginaliter proponens, et gratuitam illius mortem propter nos in mentem exprimens, seipsum propter nos morti tradit. Ideo prorsus gauderet, discens et nos in bono diligentes, quoniam et magister et omnis boni gnarus monarcha nobis

A τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν πόνους ὁρίζεται, καὶ εἰς τοῦτο γεγεννῆσθαι κρίνει, τὸ ὑπὲρ τοῦ κόσμου πονεῖσθαι, καὶ τοὺς κόπους αὐτῷ μὴ ἐγκόπτεσθαι διὰ βίου, μὴ ἡμέρας, μὴ νυκτὸς, μὴ χειμῶνος, πηγνύντος καὶ αὐτὴν ὑγρότητα τὴν ἐν μέλεσι ζωϊκοῖς, μὴ θέρους φλέγοντος· ὡς ἔργον εἶναι ἰδέσθαι αὐτὸν σχολὴν πράξεων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν ἄγοντα, μὴ ὅτι γε ὡς ἀναπαύσασθαι, ἀλλὰ μικροῦ μηδὲ εἰς ἄνετον ἀναπνεῦσαι. Ἰδοὺ γὰρ καὶ νῦν ἡμᾶς μὲν ὁ χειμὼν ἐνέκλεισε παραδύων ὡς εἰς φωλεῶν καταδύσεις τοὺς ἐν ἡμῖν οἰκίσκους, καὶ ἕκαστος ὡς οἷα καὶ ὑπὸ ταρτάρου ὄντες, κρυεροὶ διήγομεν, καὶ νάρκην ἐπάσχομεν· καὶ ἦν ἡμῖν ὄκνος, καὶ προκύπτειν εἰς ἀέρα, τὸν ὡς εἰπεῖν κατοικίδιον, ὃς καὶ περικέχυται τὰς αὐλάς· καὶ ἐτεχνώμεθα ποδῶν ἱλαρὰ προκαλύμματα,
B καὶ κνημῖδας τρυφώσας, καὶ ἀμπεχόνας μαλλοῖς βεβριθυίας. Πολλοὶ δέ τινες καὶ πῦρ μολακὸν περιειργάζοντο, δι' οὗ σώματος ἀνθρωπίνου ψῦχος χειμέριον ἐκπορίζεται· ὁ δὲ μαλακώτερος, προσβολὰς φέρειν τοιαύτας, καὶ λουτρῶνος ἐγίνετο ἂν ἀντίπαλον πρὸς τὸ δριμὺ τοῦ ἔξω περιέχοντος. Καὶ τοιαύταις μὲν ἡμεῖς μεθόδοις τὸ τοῦ ἀέρος λυποῦν ἀπεκρουόμεθα. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ, ἐθὰς ἤδη ἐκ μακροῦ καὶ μικροῦ μετὰ τὰ βρεφικὰ σπάργανα τῶν οὕτω φρικαλέων καταστημάτων γενόμενος, καὶ, ὅ δή τις ἀστείως ἔφη, πάλαι ποτὲ μέτωπον αὐτὸς ὅλος εἶναι διαγνοὺς τά γε εἰς καρτερικὴν γυμνασίαν τοῦ ὑπομένειο ῥᾳδιουργίας ἀέρων τοιαύτας, ὅτε φερεπονίας καιρὸς. περιβεβλημένος ἢ προβεβλημένος οὐδὲν περιττὸν,
C ἀλλ' ἢ τὴν πρὸ πάντὸς ἔργου μετὰ Θεὸν θαλπωρὴν, καὶ τὸ διαθερμαίνεσθαι εἰς τὸν ὑπὲρ ἐκείνου ζῆλον καὶ ὡς οἷα πυρφορεῖσθαι ταύτῃ πρὸς ἐκδίκησιν τὴν κατὰ τῶν ἐκείνου ἐχθρῶν, παρ' οὐδὲν θέμενος τὰς καὶ ἀπειλὰς καὶ βολὰς, ὁποίας ὁ χειμὼν εἰς ἄκρον ἐξησκήσατο, ἐκτρέχει κατὰ σπουδήν· καὶ ἅμα ἐμπηδᾷ τοῖς ἀλλόφροσι καὶ ἀλλογλώσσοις πολεμίοις, καὶ εὐοδοῦται εἰς τὰ ἐξαίσια· ὧν ἔναγχος εὐαγγέλια ἐπ' ἐκκλησίας ἀνεγινώσκοντο, δεῖγμα καὶ αὐτὰ τῆς ἐκεῖθεν ἀγαπης, δι' ὧν κοικωνοὺς ἡμᾶς καὶ τῶν τοιούτων χαρμοσύνων προσλαμβάνεται ὁ μὴ μόνον εἰς φυγὴν ἀμετάστρεπτον τοὺς ἐχθροὺς κλίνας, καὶ καταστρέψας τὸ ἐν αὐτοῖς μάχιμον, ἀλλὰ καὶ τὴν κατ' αὐτοὺς γῆν ἐρημώσας τῶν οἰκητόρων, καὶ χώρας πολυτενοῦς αἰχμαλωσίας ἀπαγαγὼν, καὶ ἐγκαταστήσας τοῖς καθ' ἡμᾶς εἰς δουλείαν, ἧς αὐτοὶ κατάξιοι καὶ ἐπώνυμοι.

D μς'. Τοιοῦτον ἡ βασιλικὴ περὶ ἡμᾶς ἀγάπη, τοιοῦτος ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκαίει ζῆλος τὸν αὐτοκράτορα· οὕτως ἐκεῖνος καὶ λόγοις διδάσκων τὰ βέλτιστα, ὧν κεφάλαιον ἡ ἀγάπη, ἐπισφραγίζει τὴν διδασκαλίαν καὶ ἔργοις, ἀρχέτυπον ἐφ' ἅπασιν ἀρετῆς ἑαυτὸν προϊστῶν. Τοῦτον μιμησώμεθα κάνταῦθα, ὅσον δύναμις, ἐπεὶ καὶ ἐκεῖνος ἐκμαγεῖον πάντὸς ἀγαθοῦ τυπωθεὶς, τὸν μέγιστον Σωτῆρα ἡμῶν εἰς μίμησιν εἰκονικῶς προστησάμενος καὶ τὸν ἐκείνου δωρεὰν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον εἰς νοῦν τυπουμενος, θνήσκειν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προτίθησι. Διὸ καὶ χαίροι ἂν πάντως, μανθάνων αἰ ἡμᾶς ἀγαπητικοὺς ἐν καλῷ, ἐπεὶ καὶ διδάσκα-

λος ἡμῖν καὶ παντὸς ἐπιστημονάρχης ἀγαθοῦ θεόθεν προβιβληται. Διδασκάλου δὲ ἀφθόνου ἴδιον χαίρειν, οἷς εὐδοκιμοῦσιν οἱ διδασκόμενοι. Τούναντίον μέντοι θλίβοιτο ἄν, εἴπερ αὐτὸς μὲν κινδυνεύει δι' ἡμᾶς τὰ ἐς πόλεμον, ᾧ καὶ θάνατοι παρομαρτοῦσιν, ἡμεῖς δὲ κατ' ἀλλήλων ἀνιστώμεθα μάχιμοι, καὶ οὕτως εἰς οὐδὲν δέον βροτολοιγοὶ ἀπεκβαίνομεν.

μζ'. Ἐνθυμώμεθα πρὸς τούτοις καὶ τὸ κατάντημα τοῦ προκειμένου νηστευτικοῦ σταδίου, τὴν κοσμοσωτήριον πασχάλιον, τὴν κυριακὴν ἀνάστασιν, τὴν καὶ ἄλλως μὲν ἐξανάστασιν ἡμετέραν ἐκ παραπτωμάτων πολλῶν καὶ τῶν τῆς κοινῆς δὲ καὶ τελευταίας καὶ φρικτῆς προοιμίων ἐπισφράγισμα ἐκφανέστατον. Ἀνασκάλλωμεν τῇ διανοίᾳ τὴν εὐκταίαν ταύτην κυριώνυμον, καθ' ἣν σκοπὸς ἡμῖν καίριος αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν παμβασιλέα Σωτῆρα ἐνοικίσασθαι ἐς ψυχὴν, προκαθηραμένους δηλαδὴ, καὶ συρφετοῦ παντὸς τὸν κατὰ νοῦν ἐν ἑκάστοις οἶκον σαρώσαντας.

μη'. Προσλογισώμεθα καὶ ἄλλως μὲν, ὃ καὶ ἑτέρωθι ἔφαμεν, πῶς ἂν ἐν ἡμῖν χωρήσῃ ὁ μέγιστος ἄρχων, ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς, αὐτοῖς ὀπαδοῖς τοῖς περὶ αὐτὸν, ἐὰν οὕτω γέμωσιν ὑμῶν αἱ οἰκίαι φαύλων περιουσιῶν καὶ σκευῶν, ὡς μὴ δεδόσθαι οἴκησιν αὐτῷ. Μάλιστα δὲ προσεπιλογισώμεθα, ὡς εἰ καὶ πᾶσαν ὕλην ἑτέραν ἀπαγάγωμεν τοῦ κατὰ ψυχὴν οἴκου, φιλοκαλήσαντες ἑαυτοὺς ἀπειροκάλως, καὶ εἰς ἀῤῥυπάρους καὶ καθαρείους καταστήσομεν, ἓν δὲ καὶ μόνον ἐνδομύχως ὑφεδρεῦον ἐάσομεν, τὴν τῆς δικαίας καὶ ὀρθῆς καὶ ἀπραγματεύτου καὶ ἀκιβδήλου ἀγάπης ἀντίπαλον ἔχθραν, πῶς ἂν τὴν αὐτοαγάπην, τὸν Κύριον, εἰσοικισώμεθα; Οἶμαι, οὐκ ἄν.

μθ'. Ἐξελάσωμεν οὖν πρῶτα τὸν τοῦ τοιούτου βασιλέως ἐχθρὸν ἀφ' ἡμῶν, τὸ ἀλόγιστον λέγω μῖσος, πρὸς δέ γε καὶ τὴν αὐτοῦ στρατιὰν, τὰς ἐπιβουλὰς, τὰς διαβολὰς, τὸ ἐφ' οἷς οὐ πρέπει κρυψίνοῦν, τὸ ἀγκύλον ἦθος, τὰς πολυελίκτους καμπάς, τὸ κακόγλωσσον ψεῦδος, τὸ ἐπὶ φιλίᾳ ὑποκριτικὸν, τὰς λεοντώδεις ἁρπαγὰς, τὰς ἀετώδεις κλαγγὰς, ἐφ' οἷς καὶ ἀδικοῦμεν, τὸ κατὰ τῶν ταπεινῶν ἀδελφῶν καὶ δεινὰ βροντᾷν καὶ ὄλεθρον κεραυνοβολεῖν, τὰ ἄλλα πάντα, δι' ὧν στρατολογεῖται μῖσος ἀντίπαλον ἀγάπῃ τῇ κατὰ Θεόν. Τούτου τοῦ πολυκεφάλου βλάβους ἐξαιρεθέντος ἀφ' ἡμῶν, ἅπαν ὠφέλιμον ἀντεισελεύσεται. Νέφος ἐστὶ τὸ φαῦλον μῖσος, ἐπιπροσθοῦν τῷ τῆς δικαιοσύνης ἡλίῳ, καὶ μὴ ἀφιὲν αὐτὸν ἐπιλάμπειν ἡμῖν. Ἐκνεφίας ἐστὶ, μᾶλλον μὲν οὖν Τυφὼν βιαιότατος, βυσσόθεν ἀναμοχλεύων τὴν τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου θάλασσαν, καὶ τὴν κατὰ Θεὸν γαλήνην καὶ εἰρηναίαν διαγωγὴν καὶ ἡσυχαίαν κατάστασιν ἀπάγων ἐξ ἡμῶν. Τραχύτης ἐστὶν, ἅπαν ἀχρειοῦσα λεῖον καὶ εὐθὲς, δι' οὗ πρὸς Θεὸν εὐοδούμεθα. Εἱρκτή ἐστι ζοφερὰ, κατακλείουσα, ὡς οὐκ ἂν εὔξαιτό τις, καὶ οὐ μόνον ἀποφραγνῦσα καὶ κωλύουσα βιοῦν ἀνθρωπίνως, οὓς ἂν ἔνδον ἀπολάβοι, ἀλλὰ καὶ φωτὸς ἀποστεροῦσα, οὓς ἐναπείργει.

ν'. Τί πολλὰ λέγειν εἰς παραβολὴν αἰνιγματώδη; Δαίμονος ἔργον τὸ ἀκανόνιστον μῖσος, οὗπερ ἀφε-

A proponitur a Deo. Magister vero non invidi proprium est iis gaudere, quibus discipuli clarificantur. Contrarie porro forsan affligeretur, siquidem ille pro nobis incurrit pericula belli, cui mortes comitantur, dum nos in invicem insurgimus pugnantes, et absque causa homicidæ evadimus.

47. Recogitemus insuper propositi jejunationis stadii terminum, salutare dico Pascha, Dominicam resurrectionem, nostram aliunde resurrectionem ex multis lapsibus, sed et procemiorum communis ultimæque ac horrendæ dici manifestissimum sigillum. Inspectemus cogitatione desiderabilem hanc Domini diem, qua nobis est opportunus finis intentus, ipsum hunc regem potentissimum ac
B Salvatorem in mentem hospitaliter accipiendi, sane post præparationem et ab omni sorde spiritalis in unoquoque domus purificationem.

48. Consideremus præter hæc, quod alias diximus, quomodo locum in nobis habere possit maximus dux, potentissimus rex Deus, cum sociis suis, si domus vestræ vilibus substantiis et vasibus adeo repleantur, ut ipsi non concedatur habitatio. Præsertim autem attendamus jistud : si cunctam quidem extraneam materiam e spiritali domo abjecerimus qua nosmetipsos inhoneste exornaveramus, nosque puros et expurgatos constituerimus, unum autem solum interius permiserimus sedile, adversariam justæ, et rectæ, incuriosæque ac sinceræ charitatis, inimicitiam, quomodo charitatem
C ipsam, Dominum, in hospitium recipere poterimus? Puto fieri non posse.

49. Expellamus igitur primum a nobis hujusmodi regem inimicum, odium dico irrationale, deindeque ipsius exercitum, insidias, calumnias, in rebus, quibus non decet, dissimulatione, tortuosam indolem, multifidos sinus, pravæ linguæ mendacium, in amicitia simulationem, leoninos raptus, aquilinos clamores in eos quibus injuriam facimus, ad hæc contra humiles fratres tremenda tonitrua lethaliter fulminantia, cætera cuncta, quibus agmina componit odium charitati quæ secundum Deum est adversarium. Hoc enim multicipiti damno a nobis ablato, quodilibet commodum succedet. Nubes est pravum odium, ante solem justi-
D tiæ posita, non sinens ipsum illucere nobis. Procella est, aut ut melius dicam violentissimus typhon, nostræ mare funditus commovens, et divinam tranquillitatem pacificumque transitum, ac securam stationem a nobis removens. Asperitas est, quodilibet destruens planum ac rectum, qua ad Deum feliciter progredimur. Carcer est tenebrosus, claudens, ut nemo gloriari posset, et non solum intercludens et non sinens humane vivere, quos intro suscepit, sed etiam orbans lumine, quos includit.

50. Quid multa dicam in parabola et in ænigmate? Dæmonis est opus iniquum odium, a quo prorsus

illis qui Dei sunt abstinendum est. Iniquum autem odium dico, discernens istud ab illo, quod etiam ad gloriationem Davidi reputatur. Odit enim ille, quos amari non oportebat : hi vero sunt qui odii sermonibus versantur, et gratis bella inferunt. Nec abscondit hujusmodi suam mentem, sed etiam cogitatum psallit, perfectum odium dicens, illos odisse, quos etiam in inimicos fieri sibi asserebat. Esset autem hujusmodi Davidicum odium, quod intra domum ut decet in animam infunditur, et exterius irreprehensibiliter apparet. Cum enim perfectum est in nobis, quod ex manifesto et ex mentis abscondito componitur, pulchre perfectum Psalmistæ explicaretur odium, quod intus manet et in exterioribus prodit, et in tantum ex duobus crescit, ut inimicitiam convenientem quam sursum habet Deus, infra moveat, quod dicendum de David, Elia, Phinee, magnoque Moyse, et cæteris zelatoribus, adversus malos inimicis. Alio vero odio in offensis ad invicem abstineamus, si Christiani sumus, servantes illud adversus pravi serpentis discipulos et pugnatores, necnon et illum ipsum, qui inimicitiam adversus humanum genus servans, illam exinde merito haberet in se replicatam.

51. Hanc adversus auctorem mali et semper inimicum inimicitiam Deus in nobis constanter obfirmet, roboretque nos ad semper vincendum illam separationis maceriam, quam evertentes in dilectam intrabimus habitationem, a qua nos ille neqnam prohibere semper vult et annititur. Hæc autem est chara habitatio, omnium, quas quis diceret, charissima, in paradiso sita, quod sumus cum Deo et in Deo, et juxta Deum per gratiam omnium dominatricis sanctissimæ Trinitatis, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

τέον πάντως τοὺς τοῦ Θεοῦ. Ἀκανόνιστον δὲ μίσος ἔφην, διαστελλόμενος αὐτὸ τοῦ ἑτέρου, ὃ καὶ τῷ Δαυὶδ εἰς καύχημα ἐπιλέγεται. Μισεῖ γὰρ ἐκεῖνος, οὓς ἐχρῆν μὴ ἀγαπᾶσθαι· οἱ δέ εἰσιν οἱ λόγοις μίσους κυκλοῦντες, καὶ δωρεὰν πολεμοῦντες. Οὐτε κρύπτει τὸν τοιοῦτον αὐτοῦ νοῦν, ἀλλὰ καὶ ψάλλει τὸ νόημα, τέλειον μῖσος λέγων μισεῖν αὐτοὺς, οὓς καὶ εἰς ἐχθροὺς αὐτῷ γενέσθαι. Εἴη δὲ ἂν τοιοῦτον Δαυΐτικὸν μῖσος, ὃ καὶ ἐντὸς οἴκου ῥεῖ δεόντως ἐς ψυχὴν, καὶ ἐκτὸς ἀμέμπτως ἐπιφαίνεκαι. Τελειουμένου γὰρ τοῦ ἐν ἡμῖν συνθέτου ἔκ τε τοῦ προφαινομένου καὶ τοῦ νοερῶς κρυμπτομένου, καλῶς ἂν μῖσος ψαλμικὸν ἑρμηνεύοιτο τέλειον, τὸ καὶ ἔσω μένον καὶ ἐν τοῖς ἔξω προῆκον, καὶ εἰς τοσοῦτον παραυξηθὲν δι' ἀμφοῖν, καὶ ἔχθραν ὑποκινῆσαι πρέπουσαν ἄνω Θεοῦ, ὁποῖον καὶ ὁ Δαυὶδ, καὶ ὁ Ἠλίας, καὶ ὁ Φινεές, καὶ ὁ μέγας Μωσῆς, καὶ οἱ λοιποὶ ζηλωταὶ, οἱ κατὰ τῶν κακῶν πολέμιοι, Ἑτεροίου δὲ μίσους ἀπαλλαγείημεν ἐν τοῖς κατ' ἀλλήλων συρφετοῖς, ἐὰν ὦμεν Χριστιανοὶ, τηροῦντες αὐτὸ κατὰ τῶν τοῦ πονηροῦ ὄφεως μαθητῶν τε καὶ μαχητῶν, καὶ αὐτοῦ δὴ ἐκείνου, ὃς ἔχθραν τηρῶν κατὰ τοῦ ἀνθρωπίνου σπέρματος, καλῶς ἂν αὐτὴν ἐκεῖθεν ἔχοι κατ' αὐτὴν ἀνακάμπτουσαν.

να'. Ταύτην τὴν ἔχθραν τὴν κατὰ τοῦ ἀρχεκάκου καὶ ἀεὶ πολεμίου παγιώσαι ὁ Θεὸς ἐν ἡμῖν παραμόνιμον, καὶ ἐνδυναμώσαι ἡμᾶς εἰς τὸ νικᾷν ἀεὶ ἐκεῖνον, τὸ κακὸν μεσότοιχον, ὃν καταβαλόντες γενησόμεθα τῆς φίλης οἰκήσεως, ἧς ἀποτειχίζειν ἡμᾶς ὁ πονηρὸς καὶ βούλεται καὶ τεχνᾶται πάντοτε. Φίλη δὲ οἴκησις, ἁπασῶν φιλτάτη, ὧν ἄν εἴποι τις, ἡ ἐν παραδείσῳ, διὰ τοῦ σὺν Θεῷ καὶ ἐν Θεῷ καὶ μετὰ Θεοῦ εἶναι, χάριτι τῆς πάντων κυριευούσης παναγιωτάτης Τριάδος, ᾗ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

EJUSDEM

IN S. QUADRAGESIMAM ORATIO IV.

ὑτοῦ λόγος προεισόδιος τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς.

ι εὐπορῶ συνιδεῖν, ὦ ἀδελφοί, ὅπως ἂν
ους ἡμῖν ἁρμόσωμαι σήμερον. Τριχῇ γὰρ
ι τὸ τῆς ἄρτι συνελεύσεως αἴτιον, οὐκ ἂν
ίην ἀσφαλεῖς, δυνήσεσθαι πρὸς τὰ τρία ἐξ-
ὡς ἐγώ τε ἐπιθυμῶ, καὶ ὡς τὸ τοῦ πράγ-
ιον ἀπαιτεῖ. Πρόδηλον γὰρ, ὡς οὐ μόνον
εκεν ἥκετε, ἧς χάριν ἀνέκαθεν ἡ ἀθροι-
συντελεῖσθαι εἴωθεν, ὡς ἂν τὸ πνευματι-
ον ἀθλητικῶς ἐξανύσαντες, καὶ τῶν σκαμ-
γονότες, ἔχοιτε οὐ μόνον τὰ νενομισμένα
ἀλλ' εἴ που δυνατὸν, καὶ ὑπὲρ τὰ ἐσκαμ-
ρέχειν, καὶ ὑπερακοντίζειν ἀλλήλους τοῖς
βολὴν Θεῷ φίλην καὶ ἀγωνίσμασιν· ἐπεὶ
ς λόγος φάμενος τὸ « Ἐν κόποις ὑπερβαλ-
διδάσκει, μὴ πᾶσαν ὑπερβολὴν, ἀλλ' ἣ
ν ἐφάμαρτον, καὶ δι' αὐτὸ μὴ φιλουμένην
οις ἀποκληροῦν. Οὔκουν εὐχῆς μόνης ἕνε-
ἐρρέθη, ὁ τῆς ἡμέρας ταύτης σύλλογος,
διδασκαλίας, ἣν οἱ θειότατοι Πατέρες ἑνο-
ν, οἷς ἐποίουν ὡς ἑκάστοτε.
δ' ἐν τοῖς νῦν τρίτον αἴτιον τοῦ συνελθεῖν,
περιπέτεια ἔφηνε, παραμυθία καὶ λόγος
ς, οὔπερ, ὡς οἶμαι, καὶ αὐτοῦ μάλιστα
ιε, εἴ τι χρὴ τοῖς ἐμοῖς τεκμήρασθαι καὶ
α. Καὶ γάρ τοι καὶ αὐτὸς ἐν τοῖς νῦν ἄλ-
τοιοῦδε φαρμάκου προσδεδέημαι, ποτνιώ-
σεσθαι ποθὲν μέθοδον, δι' ἧς τὸ ἰάτρευμά
ἠπιώτερον φιλανθρωπίᾳ Θεοῦ, καὶ μὴ πρὸς
φορητήν. Τί δέ μοι λέγειν, ὡς τοῦ τριτου
ἐγὼ δέομαι, δέον εἰπεῖν, ὅτι καὶ τῶν τριῶν
ἴχω, καὶ ὑπερκαίεταί μοι τῆς αὐτῶν ἐπι-
ψυχή; Εὐχήν τε γὰρ καὶ αὐτὸς ἐθέλω τὴν
εἴπερ ποτὲ, καὶ διδασκαλίαν δὲ καταρτί-
ὑ' οἷς εἰς τὴν κατὰ Θεὸν οὐ παύομαι οδὸν
ν, οὐδὲ κατορθῶ τὰς τρίβους, χωλεύων οὐχ
λλ' ἐπ' ἀμφοτέραις ἴγνύαις, εἴτ' οὖν τοῖς
ν καὶ πρᾶξιν διαβήμασιν. Ἔτι δὲ καὶ πα-
προσεπιζητῶ ἐφ' ὁμοίοις, ἐφ' οἷς δηλαδὴ
προκαλεῖσθε οἶμαι τὸν παραμυθησόμενον.
; μὲν ὅπως ἂν τοῖς ἐμοῖς αἰτήμασι προσ-
ῃε, εἰδοίητε ἂν αὐτοὶ, καὶ πρὸ ὑμῶν ὁ
θοδεύσας καὶ ὑμᾶς εἰς τὰ τρία καλὰ, ὑπὲρ
ήσις.
δὲ, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, οὐ πάνυ εὐπόρως
τὰ ἐξ ἐμοῦ, ὅτι μηδὲ τὴν πρώην εὐκαιρίαν

A *Ejusdem oratio præparatoria in sanctam Quadragesimam.*

1. Non facile perspicio, fratres, quomodo hodiernum sermonem vobis sim adapturus. Tres enim, inter se diversæ, præsentem congregationem provocarunt causæ; ast me fidum non dabo sponsorem capitum trium ita pertractandorum sicut desidero ipse et rei gravitas expostulat. Manifestum est enim, vos huc venisse non propter solam supplicationem, quæ antehac fideles congregare solebat, ut spirituale stadium athletarum more percurrentes limites cursu attingastis; verum etiam, si fieri posset, limites excedere studetis vos invicem superare, certamen certantes superabundans et Deo acceptum. Siquidem Scriptura dicit: « In B laboribus abundantius [1], » docet autem non omnem abundantiam gratam esse Deo, sed eam solam quæ peccato careat et vituperio. Igitur non propter preces tantum, uti dictum est. hum convenistis hodie, sed propter doctrinam quam divini Patres legibus scriptis atque factis nobis tradiderunt.

2. Tertia hujus concionis causa ex rerum et temporum natura defluit: consolationem, verbum permulcens vultis percipere, quo quidem vobis opus est, si de meis ad vestra quandam conjecturam proferre licet. Ego enim ipse, his in calamitatibus, solatii remedium desidero, et viam invenire, qua, concedente Deo, sanatio nostra evadat nobis facilior et non ad dolorem perducat intolerandum. Cur autem dico tertium, hoc mihi solum esse necessarium, cum esset confitendum me tribus istis C indigere et animam meam illorum efflagitare consecutionem? Preces enim vestras et ipse magis quam antea imploro et droctrinam corroborantem ut a viis Domini non declinem; semitas autem meas non dirigo, quia non uno claudico pede, sed ambobus deflecto genibus, verbis scilicet et factis. Deinde solatium iisdem perquiro rationibus, quibus vos ipsi implorare videmini consolatorem. Ideo rescitis ipsi quomodo meis implicemini negotiis; Deus autem prius rem totam perspexit, qui ad bona tria, quæ in votis meis sunt, vos jam olim conduxit.

3. Equidem, sicut jam dixit, non prorsus bene D habeo; divitiæ abierunt, nec jam in pristina con-

[1] xi, 23.

ditione sum, de qua gloriari licebat ; sed mentis cogitationes,imo sermo ipse mutatus est in deterius, ac numerosus esse desiit ; oratio enim quo minus fluat mœror impedit.Ubi enim fons obstruitur,aqua parce fluit,quia,quando origo minus bene constituta est, quidquid inde provenit languet. Tamen oportet causa cessante effectum quoque cessare. Nihilominus ad promissum exsequendum accingor, ita tamen ut quod maxime est necessarium in medium proferam, quia talem materiam amplificari auditores minus gratum habent.Pauca enim verba oranti et orationem suscipienti sufficiunt.Ejusmodi porro preces omnium locorum ac temporum esse nemo infitiabitur.

A πλουτῶ, οὐδὲ κατάστασιν ἐκείνην ἔχω περὶ ἐμὲ, καθ' ἣν ἠγλαϊζόμην λέγων εἰς τὰ κατὰ σκοπόν· ἀλλά μοι καὶ τὸ νοερὸν κατάστημα ἑτεροιοῦται πρὸς τὰ πρότερον, καὶ ἡ προφορὰ δὲ τῶν λαλουμένων καινοπραγεῖται, καὶ οὐχ οἷα τέ ἐστιν ἐμπλατύνεσθαι εἰς ἀόρότητα. Καὶ ἔχει λόγον τὸ πάθος. Πηγῆς γὰρ ἀποῤῥύτου ἐμπεφραγμένης, ἀκόλουθον, ἐπιλείπειν καὶ τὴν ἐκροήν, Καὶ ἄλλως δὲ χρὴ, τοῦ γεννῶντος ἐξιτήλου γενομένου, μηδὲ τὰ γεννώμενα τεθηλέναι. Καὶ ὅμως προεκτιθέμενος ὑπισχνοῦμαι, ὡς εὐχὴν μὲν ἀποδοῦναι πάνυ τι ἀναγκαιότατον, καὶ οὐδὲ διεξοδικὸν, ὅτι μηδὲ λιχνεύονται τά γε τοιαῦτα οἱ ἀκροαταὶ εἰς πολὺν πλατυσμόν. Ἀρκοῦσι γὰρ καὶ βραχέα ῥήματα, τὴν ἐπιθυμίαν ἀποπλῆσαι τῷ εὐχομένῳ τε καὶ τῷ ὑποδεχομένῳ τὰ τῆς εὐχῆς, καὶ οὐκ ἂν γένοιτό ποτε κίαν πραγματιῶδες τὸ ἐν τοιούτοις εὔχεσθαι.

6. Quæ ad orationem pertinent, paucis jam perstrinxi ; doctrina subsequitur et ipsa triplex. Ast in singulis eædem sunt difficultates.Primo quidem verborum penuria me vexat,qui ab incunabulis aliter edoctus fui; deinde ab antiquis temporibus sacrorum cultus et doctrina nobiscum nata consenuit. Propterea plures, puto, sermones hortantes ad jejunium, optimam tractarunt materiam , ita onerariæ naves, multis gravidæ mercibus, mare trajecerunt. Novissimam dicunt cantilenam esse pergratam hominibus ; verum ubi carmen sæpe sæpius fuerit cantatum, si mentis ager fuerit omnino sulcatus, vereor ad operam accedere. Eloquentem prævertunt auditores et rubore suffundunt, dum peregrinantur aures.Natura enim ita sumus comparati,ut plerumque assuetis rebus aures occludamus,atque recedamus ex ecclesia in qua nobis pernotæ proponuntur materiæ, dicentes : Scimus hæc omnia, et his sermonibus nolumus defatigari. Quid inde sequitur? In vanum laborat orator ut suos incantet auditores ; loquitur enim sicut cymbalum tinniens. Hæc mihi secunda causa est cur sermonem perhorrescam.

B δ'. Καὶ οὕτω μὲν προκεφαλαιοῦμαι τά γε εἰς χάριν εὐχῆς· διδάξαι δὲ ὑμᾶς — ἀλλὰ τριχῇ καὶ αὐτό. Ἔμοιγ' οὖν ἄπορον φαίνεται· καὶ πρῶτα μὲν κατὰ τὴν περὶ λόγους πενίαν, ἣν δαψιλῆ πλουτῶ, ᾗ συντίθραμμαι· εἶνα καὶ ὅτι αἰώνιος ἐξότου χρόνος τῇ καθ' ἡμᾶς ἱερωτάτῃ θρησκείᾳ τοιαύτη τοῦ λόγον ἰδία καὶ συγγεγένηται καὶ παρεκτειναμένη συγγεγήρακε. Διὸ καὶ πλείονες, οἶμαι, λόγοι τὸ τοιοῦτον ἀγαθὸν ἔτριψαν, τὰ νηστευτικὰ παραγγέλλοντες, ἢ περ φορτηγοὶ νῆες ἀγαθῶν πλήθουσαι τὴν θάλασσαν ἔτεμον. Ὅθεν νεωτάτης μὲν ἀεὶ φιλουμένης ᾠδῆς, ἀπάσης δὲ τοιαύτης ἐννοίας κάνταῦθα πολλάκις ἀμαξευθείσης, ὃ δὴ λέγεται, καὶ μηδεμιᾶς ἀτρίπτου περιλελειμμένης, ὄκνον ἔλλογον ἔχω λαλεῖν, ἅπερ οἱ ἀκροώμενοι προαρπάζοντες ἐμὲ μὲν καταιδέσουσιν, αὐτοὶ δὲ ἀποκναίσονται πρὸς τὴν διὸλου ἀκρόασιν· ἐπεὶ καὶ φύσει τοῦτο πάσχομεν ἄνθρωποι, ὡς ἐπὶ πολὺ κλείοντες ἐν τοῖς τοιούτοις τὰς ἀκοὰς, καί που καὶ ἀποπηδῶντες τῆς συνάξεως ἐν τῷ κατηχεῖσθαι τὰ γνώριμα, καὶ ἀναφωνοῦντες, ὡς « Οἴδαμεν ταῦτα πάντα, καὶ οὐ δεόμεθα ἐνασχολεῖσθαι τοιούτοις ἀκούσμασιν· » ὡς ἐντεῦθεν τὸν διδάσκοντα μάτην περιῤῥδειν τὸ διδασκαλεῖον, καὶ ὡς εἰς κύμβαλον ἀλαλάζον λογίζεσθαι. Τοῦτό μοι καὶ τὸ δεύτερον αἴτιον τοῦ εὐλαβεῖσθαι τὴν λαλιάν.

C

5. Tertia autem, eaque major et gravior causa, in solatorii generis lege et sermone consistit. Quomodo enim solaturus sum alios, qui ad mortem tristis sum in anima mea ? Quomodo vocem ad dulces solationis modulos inclinabo,qui præ gemitibus verba nequeo proloqui ? Quomodo afflictus ipse aliorum doloribus afferam remedium ? Nonne merito illud auditurus sum : « Medice, cura teipsum ? » Ista est causa tertia. Triplici igitur coangustatus vinculo ad silentium redigor ; attamen non cedo : multis enim de recessu perpensis ad hanc propero concionem.Allegatas materias maxima prosequor reverentia, sicuti decet patrem senescentem ; necessitate vero coactus, tria proposita capita metior, in quantum profuturum sit : multiloquia enim et verborum resonantia hoc in loco nihil prosunt.Res ipsas dispositurus sum per viam facilem et expeditam,atque sic ad finem conventus pergam ; initium vero sumam e rerum natura.

ε'. Τὸ δέ γε τρίτον καὶ μεῖζον καὶ βιαιότερον ὁ παρηγορητικὸς καὶ νόμος καὶ λόγος. Πῶς γὰρ ἂν καὶ παρηγορησαίμην ἄλλους ὁ τὴν ψυχὴν περίλυπος ἕως μικροῦ καὶ εἰς θάνατον ; Πῶς δὲ ἂν διαρθρώσω φωνὴν ἐπὶ παραμυθίᾳ ὁ τοῖς στεναγμοῖς τὸ λαλεῖν ἐγκοπτόμενος ; Πῶς δ' ἂν ὁ περιπαθὴς ἑτέροις ἐπὶ πάθεσι θεραπείαν τεχνώμενος, οὐκ ἀκούσωμαί ποθεν πρυσφυῶς τό. « Ἰατρὲ, θεράπευσον σεαυτόν ; » Τοῦτό μοι καὶ τὸ τρίτον. Οὐκοῦν ὡς οἷα τριπλόκῳ τούτῳ σχοινίῳ ἀγχόμενος, βιάζομαι σιγᾷν, εἰ καὶ μὴ πίθομαι· καὶ πολλὰ λογισάμενος εἰς ἀποδυσπέτησιν, ἰδοὺ γίνομαι τῆς συνελεύσεως, καὶ ὁσιοῦμαι τὰ προτεθειμένα, ὡς εἰκὸς ποιῆσαι γέροντα παππᾶν, οὕτω διακείμενον. Χωρήσω οὖν ἀναγκαίως διὰ τῶν ἐκτεθειμένων τριῶν κεφαλαίων, εἰς ὅσον σύμμετρον· πολυλογίᾳ γὰρ ἐγκροαίνειν ἀῤῥότερον, οὔτε ἔστιν, οὔτε ἔξεστι· καὶ ἀναμιγνὺς αὐτὰ οὐκ ἀμεθόδως, καὶ δι' ἀλλήλων ἄγων, περαιώσομαι τὸν σκοπὸν τῆς συνάξεως, ἀρξάμενος, ὅθεν εὐλογητὸν ἄρχεσθαι.

D

ὸς, ὁ πρὸ αἰώνων καὶ ὑπὲρ αἰῶνας, ὅτι
ς αἰώνων (οὐ τὸ ἄναρχον καὶ προάναρχον
ἔστι κατὰ νοῦν ὀρθὸν, καὶ βεβαιώσασθαι,
καὶ στόματι ἀνομολογήσασθαι, νοῆσαι δὲ
δειαν καὶ ἐμβαθῦναι, δυσμήχανον), ἦν μὲν
καὶ ἔστι καὶ ἔσται· οὔτε δὲ τῶν τινος
δέησιν ἔσχε ποτὲ, οὔτε δεήσεται. Εἰ γὰρ
ίησεν ἂν ἡμᾶς ἐγγὺς — προαιωνίους μὲν
ὐτὸν δὲ φάναι, συναιωνίους, πλὴν οὐδὲ τοῦ
ῶνος, ἀλλὰ πρὸ πολλῶν αἰώνων. Ἀρκού-
ῇ οἰκείᾳ οὐσίᾳ, καὶ τὸ πληρέστατον ἄπει-
ἰς ἀνενδεὲς, καὶ μηδενὸς λειπόμενος τῶν
τρεπε Θεοῦ ἀγαθότητι, καὶ πᾶσι τοιοῦτοις
ῶν, ὕστερον εἵλετο τὴν ἡμετέραν πλάσιν,
ὸν, ἀλλὰ δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, ἵνα οὕτω πλη-
εἰπεῖν, θεότητι, προστεθέντων ἡμῶν λόγῳ
κατὰ φύσιν Θεῷ.

δὲ ἡ μήτηρ γῆ καθέλκειν εἰς ἑαυτὴν
ἅς, ὀκνοῦντας ἀνωφορεῖσθαι, προϋπεστή-
ύλακας ἡμῖν τοὺς ἀσωμάτους ἁγίους χο-
α ἐκείνους δεύτερα, πυρσεύοντα ἡμῖν τὸ
καὶ ἐπαύξοντα τῇ σφῶν διακονίᾳ τὴν θείαν
οὗ χάριν καὶ ζώπυρον ἡμῖν ἐνέθετο, πε-
ύματι θείῳ ῥιπίζεσθαι καὶ ἀνάπτεσθαι εἰς
τον ἐν κόσμῳ, καὶ εἰς τὸ καὶ θύματα Θεοῦ
ἡμᾶς αὐτοὺς ἀποτελεῖν, καὶ ὡς θυμιά-
ιτευθύνεσθαι εἰς αὐτόν.

δὲ τὸ ἀντικείμενον πνεῦμα ἐπιπωμάζον,
αὶ ἀντιπνέον, ποτὲ μὲν μαραίνειν τὸ τοῦ
ὸς ἐπειρᾶτο σπέρμα, καὶ ἀφιέναι μηδὲ
θαι, ποτὲ δὲ καὶ ἐξαφθὲν καὶ πυρσεῦσαν
, βαρὺ καταπνέον, κἀντεῦθεν χάος καὶ
ῦ κατ' ἄνθρωπον κόσμου κατεκαυχᾶτο, καὶ
αθειᾶ τε καὶ παχεῖα ὅση ἐπαῤῥησιάζετο·
ν ἐξ ἀνάγκης τὸ ἀπαύγασμα τοῦ πατρὸς
ον, ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος εἰς γῆν ἐνε-
ἀστραπὰς πληθύνας, καὶ συνταράξας τὸν
οῦ καθ' ἡμῶν κακοῦ, ἐκεῖνον μὲν ὡς τὴν
όρου καὶ κλῆσιν καὶ πρᾶξιν ἀποθέμενον
σεν οἷς ἐχρῆν, τὸ βίαιον ἐκείνου ἀπαγαγὼν
τῶν λογικῶν εἰς τοσοῦτον, ὡς μὴ ὅτι γε
ἔκειν ἐπιφύεσθαι, ἀλλὰ μηδὲ χοίροις γοῦν
ιν καὶ εἰς ὄλεθρον δίχα γε κελεύσεως.

δὲ μοχθηρία ἡ κατὰ προαίρεσιν, ἧς ἡμεῖς
εἶναι κύριοι, ὥσπερ ἐκεῖνον τὸν πονηρὸν
ᾶν, οὕτω καὶ ἡμᾶς οὐκ ἀνῆκε μετὰ τὴν
ρος ἀνάληψιν, ἀνασείουσα εἰς ἀποστατικὰ
ὧν ὁ παμβασιλεὺς Θεὸς παροργίζεται, τη-
ίσοι φρονήσεως εὖ εἴχομεν, αἴροντες τοὺς
αλμοὺς εἰς ὄρος ἐκεῖνο τὸ ὕφιστον, ὅθεν
βοήθεια, προεκαλούμεθα κατὰ τοῦ κατω-
ἐκ πεδιάδων πολεμίου τὸν ἐκ τῆς ἀνωτάτω
ους ἡμῶν ἀρχιστράτηγον. Ὃ δὲ καὶ ἄλλας
ορίας ἐξεστειλεν, ὧν οὐκ ἂν αἴσθησις ἀν-
· ἐν δὲ ἐκείναις καὶ τὰς ἱερὰς διφθέρας
δι' ὧν ὅσα καὶ ἀσπίδων στερεμνίων τὰς
ίου βολὰς ἀποκρουσόμεθα. Ἔφθη γὰρ αὐ-
επιγράψαι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα εἰς ἐπίσημον,

A 6. Deus, qui est ante et super omnia sæcula, eo quod fecit et sæcula, absque initio ante initium dicendus, mente recta concipiendus, corde et ore puro benedicendus, intellectu autem adæquate comprehendi nequit; ipse erat semper sicuti est, atque erit, nec ullam nostri indigentiam habuit neque habebit. Etenim si quam habuisset indigentiam, nosmetipsos efformasset propius, non ante sæcula, sed cum sæculis; profecto non fecisset nos ultimo sæculo, sed multis antea sæculis. Propria substantia sibi sufficit, thesaurum in se possidet infinitum atque inexhaustum, nulla re caret quæ divinæ conveniunt bonitati, et omnibus superabundat divitiis; posterius nostram assumpsit formam, non propter semetipsum, sed propter nos, ut nos quodammodo sua impleret divinitate, B eum nos adoptione illi conjunxerit, qui natura Deus est.

7. Dum possideret et attraheret mater terra homines, qui segnius ad cœlum tendebant, proposuit nobis Deus custodes, videlicet incorporeorum angelorum choros, ut luminaria illa secundaria viam salutis illuminarent et servitio suo divinum augerent fulgorem. Nobis inditus est ignis vivus qui natura sua accendi potest et inflammari ad illuminationem mundi, qui nos perficere potest victimas divinas atque sacrificatores, et dirigere sicut incensum in Dei honorem.

8. Spiritus autem adversarius hunc ignem vult comprimere; modo sufflat e contrariis ut scintillas flammæ divinæ dispergat, modo accendi non C sinit; hic cremantem et illuminantem exstinguit ignem, spirat enim vehementer e loco in quo est chaos et tartarus contra mundum superiorem, ubi profundæ caligines et frigorum rigor. Splendor vero Patris luminum, sol scilicet justitiæ, ubi primum apparuit in terris, et radios suos emisit, statim conturbavit auctorem infelicitatis nostræ; sicuti prius Luciferum, nomine et virtute vocatum, expulerat et proprietatibus despoliarat, ita violentum spiritum a nobis rationalibus in tantum abduxit, ut nos immundus invadere non posset, sed ne in porcos quidem ad illorum perniciem transire sine jussu.

9. Ast ubi voluntaria perversitas, quam subigere nostrum erat, sicut Satanam olim ita nos ad mala D opera vel post recuperatam salutem protrusit, quibus Rex regnum Deus irritatur, tunc, quotquot non plane mente capti eramus, sublatis versus montem, unde salus nostra veniet, oculis, contra inimicum terrestrem et abjectum, e summa arce ducem in auxilium appellavimus. Qui cum aliis cœlestibus auxiliaribus advenit et Libros sacros tradidit, quibus ut scutis fortibus usi, ab hostium sagittis nos defendere possumus. Iis namque nomen suum quod ab adversariis cerni posset, ad metum inferendum insculpsit, additis insuper mandatis divinis, quibus prolatis, gens perfida ut servi nequam et mali dæmones aufugere consueverunt. Sunt

autem illa apostolorum cæterorumque nuntiorum spiritu divino inflatorum præcepta, quibus auditis Dei milites animati dæmones adorti feriunt, propellunt, istiusmodi armis cominus ac eminus utentes.

A ὡς βλέπεσθαι τοῖς ἐχθροῖς, καὶ φρίκην αὐτοῖς ἐμποιεῖν· προσεπιγράψαι δὲ καὶ θεῖα προστάγματα, ὧν ἐξακουομένων οἱ ἀποστάται κακοὶ δοῦλοι δαίμονες δραπετεύουσι. Τὰ δέ εἰσιν αἱ τῶν ἀποστόλων καὶ τῶν ἄλλως δὲ κηρύκων ἐκ θείας ἐπιπνοίας διδασκαλίαι, ὧν ἐξηχουμένων θαῤῥύνονται οἱ τοῦ Θεοῦ ὁπλῖται, καὶ τοῖς δαιμονίοις ἐπεμπηδῶσι, καὶ πλήττουσι, καὶ ῥίπτουσι, χρώμενοι τοῖς αὐτοῦ οὐ μόνον ἀσπίδων δίκην, ἀλλὰ καὶ ὅπλου παντός.

10. Si igitur hæc ita se habent (ut vere habent), vobis Dei militibus auctor sum ut ex isto armamentario, Scripturis sacris dico, ea promatis arma quæ cognitionis instrumenta sunt, quibus ad vestram institutionem usi estis, et quorum ope ex hostibus hominum osoribus sæpe sæpius victoriam reportastis. Sed jam satis hac de re dictum est. Sacræ enim paginæ vos edocebunt et certamini favebunt, quo stadium spiritale victores percurretis.

ι'. Εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει (πάντως δὲ οὐκ ἂν ἄλλως), ἐπιτέλλομαι ὑμῖν τοῖς τοῦ Θεοῦ ὁπλίταις, εἰς τὸ τοιοῦτον θωρακεῖον δραμεῖν, καὶ ἀναλέξασθαι τὰ πρόσφορα ὅπλα τὰ ἐκ τῶν θείων Γραφῶν, αἱ πρόκεινται εἰς ἀνάγνωσιν, ἃς ἔχετε, ὧν πεπείρασθε εἰς ἐπιστήμην, αἷς πολλάκις περιεγένεσθε τῶν μισανθρώπων ἀντιμάχων· καὶ οὕτως ἐμαυτὸν ἀπαλλάττω τοῦ πλείω λέγειν. Αὐταὶ γὰρ αἱ θεῖαι συλλαβαὶ διδάξουσιν ὑμᾶς, καὶ συλλήψονται παντὸς ἔργου, B δι' οὗ κατευθυνεῖσθε εἰς τὸ προτεθειμένον πνευματικὸν στάδιον.

11. Sic igitur ad magnos belli duces ablego, quorum militia spiritualis et rei bellicæ summa peritia, quorum tubæ muros projiciunt, quos malignitatis architecti per nos exstruxerunt, cooperante malitiæ doctore autem in nihilum redegerunt. Quod si horum inopiam non habetis, attamen in præsenti rerum discrimine aliam capessite armaturam. Ad nos accedite ut armorum fabros, qui quibus ad hoc certamen opus habetis, vobis impertiemus. Equidem nihil recusabo, imo quantum possum, id monebo ne ad apparatus pristinos vos accingatis. Ubi enim linothorax clypeum induit et gladii horrendi loco framea se accinxit, certe a cataphractis immane quantum distabunt. Quam igitur ego armaturam nuncupo, pro tela araneæ habebitur ab iis qui arma severa et securitati inservientia cognita habent. Et ecce ego ipse ad pugnam vos exhortor qui rem militarem funditus didici, licet senex quoad corporis vigorem, et ingenii (si quid alioquin in me fuit) acumen perdiderim; id certe moneo ut quod omne bellum antecedit, ad preces rei congruas fundendas procedatis.

ια'. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ πέμπω ὑμᾶς εἰς τοὺς μεγάλους πολεμάρχους, ὧν τὰ κατὰ πνεῦμα τακτικὰ, ὧν αἱ θεῖαι στρατηγικαὶ μέθοδοι, ὧν αἱ σάλπιγγες τείχη καταῤῥίπτουσιν, ἅπερ οἱ τῆς κακίας οἰκοδόμοι δι' ἡμῶν ἐπλινθοποίησαν, ὧν αἱ ἐλεπόλεις ἅμα προὺ φάνησαν, καὶ πύργους, οὓς ὁ σοφιστὴς τῆς κακίας ἀνέστησεν, εἰς χοῦν ἐλέπτυναν. Ὅτε δὲ τῶν μὴ τοιούτων αὐτάρκως ἔχετε, διὰ δὲ τὸ πρόχειρον καὶ εὐπόριστον κατ' ἰδίαν αὐτὰ θέμενοι, λιχνεύεσθε καὶ εἰς ἕτεροῖον ὁπλισμὸν, καὶ ὡς ἐπὶ ὁπλοποιοὺς ἥκετε χορηγησοντάς τι πρὸς μάχην τὴν ἄρτι προκειμένην ἐπιτήδειον· ἐπιδώσω μὲν ἐξ ἀνάγκης, προφωνήσομαι δὲ, μὴ ἂν ἔχειν ἡμᾶς τοιαῦτα σκευάσασθαι, C ὁποῖα τὰ παλαιὰ, οὗμενουν οὐδὲ ἐγγὺς ἐκείνων εἰς οὐδέν Εἰ γὰρ ὁ κατὰ πνεῦμα λινοθώραξ, καὶ ὁ ἐκ λύγων ἀσπίδα περιθέμενος, καὶ ἀντὶ ξίφους βριαροῦ ἀγεννῆ παραξιφίδα, καὶ ὅσοι τοιοῦτοι — ἀλλ' αὐτοὶ τῶν καταφράκτων ὁπλιτῶν πολύ τι διενηνόχασιν· ἡ ἄρα ἐξ ἐμοῦ ὅπλισις λογισθείη ἂν ἀράχνης ἐπίνδυσις τοῖς ἄλλως εἰδόσιν ὁπλίζεσθαι πρὸς ἀκρίβειαν, καὶ στεγανοῦσθαι εἰς ἐχυρότητα. Καὶ ὅμως ἰδοὺ καὶ αὐτὸς ἐξαρτύω ὑμᾶς εἰς μάχην, ὡς καὶ μεθόδου καὶ δυνάμεως καὶ χορηγίας ἔλαχον ἔχειν, ἄνθρωπος γέρων ἀκμῇ τῇ κατὰ σῶμα, καὶ τὴν κατὰ λόγους (εἰ ποτέ μοι καὶ ἦσαν) συναπολωλεκώς· καὶ πρῶτον, ὃ δὴ παντὸς πολέμου προτρέχει, ποιῶ καὶ αὐτὸς εὐχὴν προγράψας, ὁποία τοιούτου προκατάρχειν ἔργου φιλεῖ.

12. At hoc quidem loco est quod omnes metuamus ne, ubi Deus in quocunque a nobis perficiendo opere se subducit, opera nostra irrita sit. Nobis autem certamen quod nobis incumbit severissimum Deoque ipsi gratissimum, jejunium est, propter quod omnes terræ sacerdotes hujusce considerationis rationem inire debent. Precemur igitur ut in his certaminibus summus palmarum distributor e parte nostra stet; qui quidem nobis, ubi bene certaverimus, meritam mercedem non refutabit; ubi autem fatali quodam casu a proposito exciderimus, victoriæ muneribus nos non privabit aut cum dedecore labi sinet. Non inaniter autem *fatali quodam casu* addiderim. Non enim de corporis exercitio aut carnis pondere agitur qua theorice certantes circumdantur, quippe qui et

ιβ'. Γινοίμεθα πάντες ἐνταῦθα φόβου, ὡς, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἡμῖν ἅπαντος ἔργου σπουδαίου συνεφάψεται, οὐκ ἔστι κατορθοῦν. Σπουδαιότατον δὲ ὅτι μάλιστα, D ἐπεὶ καὶ θεοφιλέστατον, τὸ ἄρτι προκείμενον ἀγώνισμα, ἡ « νηστεία, » δι' ἣν ὁ παρὼν λόγος ἄρτι καιροῦ τοῖς ἁπανταχοῦ γῆς ἀρχιερεῦσι καθέσταται. Οὐκοῦν εὐχοίμεθα, πρὸς ἡμῶν εἶναι τὸν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγῶσιν ὑπερκαθήμενον ὕψιστον βραβευτήν· ὃς καλῶς μὲν ἡμῖν ἀεθλεύσασιν οὐ φειδωλὸς ἔσται τῶν ἐπάθλων, ἀτεχνῶς δὲ διεκπεσοῦσιν οὔτε προσηνὴς φανεῖται, καὶ τῶν βραβείων ἀποστερήσει, καὶ ἄλλως οὐκ ἐντίμως ἀπώσεται. Οὐ μάτην δέ μοι τὸ « ἀτεχνῶς » ἐνταῦθα ἐπιλέλεκται. Οὐ γὰρ σωμασκίας ἐνταῦθα χρεία καὶ στοιβῆς κρεάτων, ἣν οἱ θεωρικῶς ἀθλοῦντες περίκεινται, σαρκῶν αὐτοὶ ὄντες ἄνδρες, καί που καὶ βαρύτητι σώματος καταῤῥιπτοῦντες

τὸν ἀντίπαλον· ἀλλὰ τέχνης εὐμεθόδου, πνευματικῶς ῥυθμιζούσης καὶ ἐναγούσης εἰς τὸ εὐσθενὲς, δι' ἧς ὡς τὰ πολλὰ καὶ ἀπονητὶ τέχνῃ καὶ σοφίᾳ θείᾳ κάτω βάλλουτι τὸν καθ' ἡμῶν φρονούντα μετέωρα, τὸν καὶ πάνυ μὲν βριαρὸν, καὶ ἄλλως δὲ ἀνδρανέστατον· τὸ μὲν, εἰ καταῤῥᾳθυμοῦντες χαυνούμεθα, ὅτε καὶ πίπτομεν, τὸ δὲ, εἴπερ ἐργηγορότες ἡμᾶς αὐτοὺς ἕκαστος εἰς θάρσος ἐκπυροῦμεν μάχιμον, ὅτε καὶ ῥίπτομεν τὸν ἐχθρόν. Τέχνην δὲ τοιαύτην ἀθλητικὴν διδαχθῆναι, οὐδεμία χρεία ἡμῶν οὐδενί. Πάντες γὰρ καὶ δεδιδάγμεθα ἱκανῶς, καὶ πεπειράμεθα ἐντριβῶς, καὶ οἴδαμεν ἀκριβῶς, καὶ δυνάμεθα ἕκαστος ἀλείπτης εἶναι, στρατηγὲς αὐτόνομος, κυβερνήτης αὐτοπρόβλητος, διδάσκαλος αὐτοφυὴς, ὁδηγὸς ἀφ' ἑστίας αὐτομαθὴς ἑρμηνεύς.

ιγ'. Ἐπεὶ δὲ ὁσιότης παρηκολούθησεν, ἑκάστης μεγάλης νηστείας, καθὰ καὶ παντὸς πολέμου, προηγεῖσθαι σύναξιν καὶ διδασκαλίαν τὴν ἐπ' αὐτῇ (πολέμου γὰρ τι πάντως εἶδος, καὶ αὐτοῦ σκοπιμωτάτου, καὶ τὸ νῦν ἡμῖν προκείμενον σπούδασμα μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν σκοτεινῶν τάξεων), καὶ ἄθροισμα τοῦτο ἱερὸν συνελέγη, καὶ οὐκ ἔστι μὴ καθοσιώσασθαι τὸ πρέπον, εἰς ὅσον ἰσχύς· μεθοδεύομεν ὑμῖν ἀναγκαίως πρὸ πάντων ἄλλων, ὡς ὁ τῆς διδασκαλίας ὅρος κανονίζειν βούλεται, εἰς νοῦν λαβέσθαι τὰ τοῦ σκοποῦ τῆς νηστείας, εἰς ἣν ἤδη προβιβαζόμεθα. Τούτου γὰρ εὑρημένου (πρόοπτὸς δὲ πάντως ἡ αὐτοῦ θύρα, καὶ χρὴ μακρὰ ἰσχνηλατεῖν), οὔτε ἡμεῖς πολυλογήσομεν, οὔτε ὑμεῖς πονήσεσθε, ἀλλ' ἐκ προχείρου δράξεσθε τοῦ ποθουμένου· ταὐτὸν δ' εἰπεῖν, τὸ θεῖον ἐξευρήσετε θέλημα, τὸ δὲ σεμνότατον φάναι, αὐτῷ Θεῷ ἐγγίσεσθε, καὶ ἄλλος ἄλλου προτρέχοντες ἐν τῷ τῆς παντίμου ἀναστάσεως καιρῷ, ἐντεύξεσθε αὐτῷ, καὶ προσφωνήσετε, καὶ τὸ « Χαίρετε » ἀκούσεσθε, καὶ ὅσα ἄλλα πρόσφορα τῇ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀναστάσει καὶ λαλιᾷ τῇ πρὸς τοὺς ἀγαπῶντας αὐτὸν, καὶ τὴν αὐτοῦ μαθητείαν φιλοῦντας, καὶ ποθητὸν ἡγησαμένους τὸ κολλᾶσθαι αὐτῷ.

ιδ'. Σκοπὸς δὴ νηστείας, εἰς ἣν ἡμεῖς ἄρτι στελλόμεθα, οὐχ οἷον ἐπιτηδευόμεθα οἱ πολλοὶ, κημοῦντες τὰ χείλη, ὡς ἂν μὴ τὸ πλῆρες τοῦ ταμιείου ταχὺ γίνηται ὑπόκενον, μηδὲ τὰ ἀναγκαῖα μύλαις ὀδόντων ἀληθεσθαι παραβάλλωνται, μήπως αὐτὸς ὁ βίος ἐλαττοῖτο. Τοῖς γὰρ οὕτω τεχνωμένοις νηστεύειν, ἐμπορία τὸ πρᾶγμα, καὶ τίς κερδαλεότητος εὕρεσις. Καὶ ὑγίειαν μὲν, εἰ οὕτω τύχοι, περποιοῦνται οἱ τοιοῦτοι, καὶ οὐδὲ τοὺς ὀδόντας τρίβουσι· μεστὸς δὲ αὐτοῖς ὡς ἐπὶ πολὺ καὶ ὁ ἔξω κώρυκος, οἷς τὸν οἰκεῖον καὶ σύμφυτον θύλακον λαγαρὸν φυλάττουσιν. Ἀρετὴ δὲ ἐν αὐτοῖς οὐδεμία. Οὔκουν ἡμῖν ἄρτι νηστείας τοιαύτης κήρυγμα, τῆς καὶ πονηρᾶς καὶ ἰσχνοποιοῦ, εἰς οὐδὲν δέον· παραγγέλλομεν δὲ ἄλλως νηστείαν τὴν μετὰ καὶ τροφῆς καὶ τρυφῆς καὶ πλησμονῆς, τὸ καινότατον. Προκαλοῦμαι γὰρ ὑμᾶς, δι' ὅλης τῆς νηστίμου καὶ ἐσθίειν καὶ πίνειν καὶ πλείω τῶν πρωτέρων, εἰ δυνατὸν, καὶ μέχρις αὐτοῦ κόρου· σπεύδειν δὲ καὶ θησαυρίζειν, εἴγε δύνασθε, ἵνα οὕτω μηδέν τι καινοπραγεῖν οἰώμεθα, εἴτε πρὸς τὸ νηστεύειν ἄρτι ἀπονεύομεν, ὡς τὸ δοῦλον σῶμα

ipsi carnosi sunt homines, et, corporis mole non impediti, adversarium humi projiciunt; sed ars proba requiritur quæ ipsorum personis decus ac robur impertit, quorum venia sine labore, vi autem et sapientia divina suffulti eum humi sternunt qui nostram cladem, licet robusti simul et ignavi, meditantur, seu ob negligentiam tumescentes cadimus, seu ubi novo cum vigore nos invicem ad pugnandum exhortamur in adversarii perniciem. Hanc autem artem nemo nostrum opus habet edoceri. Omnes enim satis ea in re instructi expertique sumus, et quisque nostrum sui ipsius unctor, dux sui juris, gubernator, præceptor, ductor domesticus, interpres idoneus esse potest.

13. Sed cum cuique magno jejunio sanctimonia inhæret, et ut in omni bello accidit, concio et doctrina antecedit (belli namque, et quidem ad finem aliquem perducendi speciem præbet certamen quod nos occupat cum duce cohortium tenebricosarum), et hæc sacra phalanx coacta est ad necessariam consecrationem; quare summum ei rei studium impendimus, ut doctrinæ canon præscribit, et de jejunii quod peragimus ultimo fine meditamur. Hac enim reperta et facilis quidem ad eam aditus est), non multis nobis verbis, aut vobis diuturno labore opus erit, sed desiderii statim compotes erimus, aut ut aliis verbis dicam, voluntatem divinam facietis, imo Deo ipsi, ut rem soleminiter dicam, appropinquabitis, dum alii alios in venerandæ resurrectionis momento cursu superare contendetis. Obvium autem eum habebitis, interpellabitis et ex ejus ore « Salvete » et cunctas voces audietis quæ resurrectionis prædicationisque respectu iis qui eum diligunt ejusque doctrinam reverentur, et cum ipso unionem desiderabilem credunt proficuæ sunt.

14. Jejunii porro, quod nunc inchoamus, propositum non in eo consistit, ut, ad exemplum multitudinis, labia coerceamus, ex quo fit ut frumenti abundantia cito in nihilum abeat, neque ut cibos dentibus ad vitam sustentandam molamus. Qui enim hac ratione jejunium exercent, rem pro negotio aliquo quæstuoso habent. Tales quidem homines sanitatis curam gerunt, et dentibus parcunt; folliculus autem externe iis plenus est, dum utrem a natura datum inanem gestant. Hi igitur, ut vides, de virtute gloriari non possunt. Quare nobis quoque ejusmodi jejunii ostentatione non opus est, quod non nisi corporis maceriem gignit, aut cum ciborum abundantia et luxurie conjunctum est. Enimvero vos exhortor ut jejunii tempore ab esu atque potu vel ad satietatem usque minime abstineatis. Thesaurizate vero, si potestis; sic enim nihil novi facere videbimini, et nemo inique læsi corporis vos acusabit. Cum autem hoc ipsum præceptum incommodum aliquod secum ferat (qui enim edit aut bibit sibi ipsi molestus quodammodo

est, equidem omnis molestiæ evitandæ vobis auctor fuerim.

15. Ita vero se res habet. In vitæ solatium ac allevamentum animalia opera gestantia et hominum genus invenerunt,quorum alia servum pecus, alii mercede conducti opera navant, ita ut dominis otio vitam transigere suam liceat. Simile quid ego quoque vos ut faciatis moneo, homines pauperes atque egenos ad ejusmodi servitia conducendo, qui utilem vobis operam præstent; Dei servos dico, qui vili mercede accepta duris accinguntur laboribus. Hi namque Dei imaginem præ se ferunt eos protegentis, et onera portare didicerunt, et quietem sumunt, dum nos ipsi, oneribus curvati, eos adimus. His nostra impertiamus; his id quo nos superabundamus æquitatis ratione habita largiamur. Etenim id pro certo habeatis, quando hos vestimentis induerimus, id futurum esse ut nec ipsi molestiam frigoris obeamus. Deo enim dante nos calescimus, siquidem malitiosi ad ignem æternum destinati ignem consumens accendit, probis autem calorem amanter impertit, sole justitiæ annuente. Dum enim illi cibos a nobis oblatos manducant, nos ipsi satiamur non tantum, quod nobis quoque de solo pane vivere fas sit, sed quia summus alimentorum dator rebus quarum penuria premimur, imperscrutabile offert supplementum, sicut in parcos famem caninam emittit, qua Erysichthon aut Harpocrates aut alius forte aut seleucis, quæ avis est voracissima laboraverit; quibus omnibus is comparandus est qui solus ad satietatem usque gulæ indulget. Quando igitur fratres egeni sitientes bibunt, nos sitim pellimus, idque non solum quoad corpus, ubi Deus copioso nos humore saturat et reficit, ita ut neque nimio solis ardore incommodemur, aut in morbum sudorificum incidamus, aut inani sudore humorem internum ejiciamus, ita ut externo influxu quasi antidoto opus habeamus; imo econtra, ut famosa mulier Samaritana, animam divino latice irroratam experiemur sine quo vel ii sitiunt qui maris vada ramis trajiciunt.

A κακοποιεῖν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἡ τοιαύτη ἐπιταγὴ πόνον ἔχει (μοχθεῖ γὰρ ὁ καὶ ἐσθίων καὶ πίνων πολλὰ καὶ χρηματιζόμενος), μεθοδεύω ὑμῖν ἐνταῦθα καὶ τὸ « ἀκοπίατον. »

ιε'. Τὸ δι' ἔστιν ἔχων οὕτως. Ἐπινενόηνται τοῖς ἐν βίῳ ἀχθοφόρα ζῶα λοιπὰ καὶ πρόσωπα δὲ, τὰ μὲν δουλικὰ, τὰ δὲ μισθοῦ μοχθοῦντα, δι' ὧν οἱ δέσποται βίον τρίβουσιν ἄπονον. Τοιοῦτον δή τι κἀγὼ ὑμῖν ποιεῖν ὑποτίθεμαι. Τὸ δέ ἐστι μισθώσασθαι ἑαυτοῖς τοὺς πένητας καὶ πτωχοὺς εἰς τὸ τοιοῦτον ἔργον, τοὺς ἀχθοφοροῦντας τὰ ἡμῖν σωτήρια, τοὺς τοῦ Θεοῦ ἐργάτας, τοὺς βραχυτάτου μισθαρίου διαπραττομένους τὰ τοῦ παντὸς ἄξια, τοὺς προσώπῳ Θεοῦ ἐπιφαινομένους ἡμῖν, ὧν τὸ καλὸν οἰκειοῦται Θεὸς, τοὺς δεδιδαγμένους αἴρειν φόρτους τοιούτους, τοὺς B ἀναπαύοντας, εἴπερ κοπιῶντες ἡμεῖς καὶ πεφορτισμένοι προσέλθωμεν αὐτοῖς. Τούτοις ἀναθῶμεν τὰ ἡμέτερα, τούτοις ἐπιτρέψωμεν τῶν ἐν ἡμῖν περιττῶν, ὅσα διακρινοῦμεν ὀρθότητος λόγῳ. Ἀμὴν γὰρ λέγω ὑμῖν, τούτων ἐνδυομένων, ἡμεῖς οὔτε φορτηγοῦμεν ἐκ περιττοῦ, καὶ οὐδὲ ῥιγοῦμεν. Θάλπει γὰρ ἡμᾶς ὁ Θεὸς, τοῖς μὲν τοῦ πονηροῦ πῦρ καταναλίσκον ἐξαπτόμενος, οἷς καὶ τὸ αἰώνιον ἐπιβρέμει πῦρ, τοῖς δὲ ἀγαθοῖς θαλπωρὴ αὐτόχρημα ὢν· ἐπεὶ καὶ δικαιοσύνης περιλοσόφηται ἥλιος. Ἐκείνων ἐσθιόντων τὰ δι' ἡμῶν χορηγούμενα, ἡμεῖς κορεννύμεθα, οὐ μόνον, καθότι οὐδὲ ἡμᾶς ἐπὶ ἄρτῳ μόνῳ ζῆν ἐλπίζειν πρέπει, ἀλλὰ καὶ ὅτι παραδόξως ὁ μέγιστος σιτοδότης ἀναπληροῖ τὸ ἐνδέον, ὡς οὐκ ἂν ἡμεῖς μάθοιμεν· ὥσπερ αὖ πάλιν ἀποκληροῖ τοῖς ἀμεταδότοις τὴν βούπειναν, ἣν Ἐρυσίχθων τις νοσοίη, καὶ C Ἁρποκρᾶς, ἢ ἄλλος τις ἐφ' ὁμοίοις θρυλλούμενος καὶ σελευκὶς δὲ τὸ ἐν πτηνοῖς βορώτατον, οἷς παραβλητέος ὁ εἰς κόρον μονοφαγῶν. Ἔτι τῶν πενήτων ἀδελφῶν ἐμφορουμένων πόσεως, δίψης ἐχομεν ἄκος ἡμεῖς, καὶ τοῦτο οὐ μόνον κατὰ σῶμα οἷα τοῦ Θεοῦ πολυειδῆ βροχὴν ὑπεριστῶντος ἡμῶν, καὶ ἀναψύχοντος, οἷς οὔτε καύσωνι πυρακτούμεθα, νόσου προκαλουμένης ῥανίδα δροσίζουσαν, οὔτε ἱδροῦντες κενοῖς, καὶ τὸ ἐν ἡμῖν οὕτως ὑγρὸν ἐξατμίζοντες, ὡς δίεσθαι τῆς ἔξωθεν ἀντεπιῤῥοῆς, ἐφ' ᾧ πρὸς ἄνπλήρωσιν τέγγεσθαι· ἀλλὰ καὶ ἑτέρως κατὰ τὸν περίκλυτον Σαμαρεῖτιν, ὡς ἂν ψυχὴ διὰ τοῦ καθεὸν ἀλλομένου ὕδατος θεραπεύοιτο, οὗ στερόμενοι διψῶσιν οἱ τὴν ἁλμυρὰν τοῦ βίου τέμνοντες θάλασσαν.

16. Quocirca si pauperes vestimus, et famis ac sitis pellendæ ansam præbemus, nequaquam rebus ad victum necessariis nos ipsi privamus, ut sensibus ac oratione falsa capti autumant; imo bonum omnifarium in nos inde redundat, quin alios privando nos ipsi abundemus; per mutuum enim canalem utrique eorundem commodorum affluentia gaudemus. Sic igitur nos quidem cibum ac potum vestimentaque, id est res parvi faciendas illis præbemus; qui ea quæ nobis debent, cum multiplici nobis usura reddunt, Deo omnipotente arrhas pro ipsi præbente, qui beneficium in pauperem rep misericordiam collatum æquiponderat. Huc accedit quod quibus beneficium datum fuit, datoris

D ις'. Καὶ οὕτω μὲν τῶν πενήτων ἀμφιεννυμένων, καὶ τὰ ἐς τροφὴν ἑκατέραν προσιεμένων, οἷς δικαίως πονούμενοι μεταδιδόαμεν, οὐκ ἐλαττοῦμεν τὰ ἐς ζωὴν, ὡς τοῖς πολλοῖς φαίνεται, ἀποσκοποῦσιν πρὸς οἴσθησιν ἄλογον. Ἀλλὰ τὸ καινότατον· τὸ ἐκεῖθεν ἀγαθὸν μεταῤῥυΐσκεται εἰς ἡμᾶς, οὐ πρὸς ἀναῤῥουν ἀνακάμπτον, ὡς ἀντιπεριστάσεως λόγῳ ἐκείνους μὲν ἐκκενοῦν, ἡμᾶς δὲ ἐμπιπλᾷν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοις δι' ἡμῶν καὶ ἡμῖν αὖθις δι' ἐκείνων ἐπιχετευόμενον, καὶ ἀντεπιῤῥέον τὸ χρήσιμον. Καὶ οὕτως ἀνταποδόσεως λόγῳ ἡμεῖς μὲν καὶ ψωμίζομεν, καὶ ποτίζομεν, καὶ ἀμφιέννυμεν ἐκείνους καὶ ὀλίγα καὶ βραχέος λόγου ἄξια καὶ ἐν σωματικῇ βραχύτητι καθορώμενα· ἐκεῖναι δὲ ἡμῖν ἀλλάττονται μὲν, καὶ

ὅσα ἔλαχον, εἰς πολλαπλάσιον, τόκους προσεπιτιθέντες διὰ τὸν αὐτοὺς ἐγγυώμενον ἀπειροτάλαντον οἰκοδεσπότην, ὃς ἐλεουμένου πτωχοῦ εἰς οἰκεῖον δάνειον ἐγγράφει τὸν ἔλεον· προσεπιβάλλουσι δὲ τοῖς πρὸς αἴσθησιν καὶ τὰ νοούμενα. Καὶ μὴν πρὸς τυύτοις θησαυροὺς πληθύνεσθαι οἱ αὐτοὶ ποιοῦσιν ἡμῖν, ὅτε καὶ μικρὸν ἀργυρίδιον ἢ ἀλλὰ χαλκίον ὀβολοῦ αὐτοῖς ἐνδαψιλευόμεθα. Χρηματιζόμεθα γὰρ ἐκ τοῦ παμπλουσίου Θεοῦ, ὅτε καὶ τοιοῦτόν τι τοῖς ἀδελφοῖς πορίζομεν. Πατὴρ γάρ ἐστι, καὶ πατέρων πάντων ὕπατος, καὶ οὐκ ἀνέχεται, δι' αὐτὸν ἀποπλουτεῖν ἡμᾶς τοῖς ἀδελφοῖς, καὶ πενίᾳ τῇ καθ' ἡμᾶς τὴν ἐκείνων ἐκθεραπεύεσθαι· ἀλλά τι διδόντες, πλεῖον ἀντιλαμβάνομεν. Μάλιστα μὲν οὖν ἐπὶ ὀλίγα πιστοὶ φανέντες, ἐπὶ πολλῶν καθιστάμεθα· καὶ ἅμα ἐξαντλοῦμεν, ἅμα ἐπεισρέει τὰ κρείττονα, καὶ αὐτὰ εἰς μυριοπλάσιον.

A mentem, ut fas est, justo pondere metiuntur ; nummuli argentei aut oboli ærei, quod ipsis dedimus, loco thesauros nostros largiter augmentando. Deus enim, cujus immensæ sunt divitiæ, id quod fratribus donavimus, cum usura nobis restituit. Pater enim est isque omnium patrum summus qui non vult nos rebus propriis nos spoliantes, in illorum eas commodum vertere, ita ut illi per inopiam nostram ditescant. Quod enim dedimus, cum usura reddit, et ubi in parvis fideles nos expertus est, super majora nos ponit, et tantum abest ut nostrarum rerum jacturam faciamus, ut meliora eaque innumera redipiscamur.

ιζ'. Καὶ ἰδοὺ, μεθώδευσα νηστείαν ὑμῖν καὶ ἔνδειαν, τρυφῆς αἰτίαν καὶ πλουτισμοῦ, ἵνα μὴ μόνον σάββατα τρυφερὰ λέγοιτο, ἀλλὰ καὶ νήστευμα τοῦτο τρυφηλὸν, ἰσχνασίς λιπαίνουσα, κένωσις πλήθουσα, ἔνδεια πλουτοποιός.

17. Hinc apparet quod jejunium et abstinentiam præscribendo, divitiarum acquirendarum vobis viam monstravi ; et quod non solum de lautis sabbatis, sed de splendidis jejuniis et de materie pingui et inanitione superflua ac de inopia quæ divites facit sermo justus esse poterit.

ιη'. Ἵνα δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβαλοῦμεν τοῖς αὐτοῖς, ἡ τοιαύτη νηστεία δοκεῖ μὲν τοῖς ἁπλοϊκῶς θεωροῦσιν ἐνιαῦτον καλὸν εἶναι, καὶ οὕτως εὐπερίληπτον, ἢ εὐπερίγραπτον. Τὸ δ' ἄλλως ἔχει πρὸς ἀληθείας ἀκρίβειαν. Μιᾷ γὰρ ταύτῃ θεοφυτεύτῳ ῥίζῃ καὶ ἑνὶ τούτῳ εὐγενεῖ πρέμνῳ κλάδοι μυρίοι ἐπανατέλλουσι σπουδαῖοι, καρποὺς ἀρετῶν ὅλων προϊσχόμενοι, καὶ τελειοῦντες εἰς ψυχικὴν ἀπόλαυσιν. Αὐτίκα ὁ οὕτω νηστευτικὸς ἄνθρωπος ἀγάπην πρὸ τῶν ἄλλων ἠσκημένος ἐκφαίνεται, καὶ φιλάδελφος εἶναι διαζωγραφεῖται (μὴ τοιοῦτος γὰρ ὤν, οὐκ ἂν ἐλεήσῃ)· πρὸ δέ γε τούτου θεωρεῖται φιλόθεος. Τὰ γὰρ τοῦ Θεοῦ τοῖς τοῦ Θεοῦ ἀπονέμει, τὸ δ' ἀκριβὲς εἰπεῖν, αὐτῷ Θεῷ, τῷ ἀποφηναμένῳ, « πᾶν, ὅπερ ἂν ἑνὶ τῶν τοιούτων ἐλαχίστων καὶ ἀδελφῶν καὶ δούλων ποιῆται, αὐτῷ ποιεῖσθαι. » Ἤν δούλους μὲν ἡμετέρους οἱ ἐφήμεροι δεσπόται οὐκ ἀξιοῦμεν πεκουλιάζεσθαι, ἀλλ' ἡμῖν αὐτοῖς τὰ σφίσιν ὑπάρχοντα ἐπιγράφειν ὁρίζομεν, κἂν μυρία ἔχοιεν· ὁ δὲ μέγιστος οἰκοδεσπότης Θεὸς οὐκ ἀξιοῖ τοῦτο δικαίως ἀφ' ἑαυτοῦ, καὶ οὐ δι' ἑαυτὸν, οὗπερ ἐστὶν ἡ γῆ καὶ ἅπαν τὸ κατ' αὐτὴν πλήρωμα, δι' ἡμᾶς δὲ, ἵνα πιστοὶ ὄντες καὶ αὐτῷ ἀνατιθέντες ἡμᾶς τε καὶ πάντα τὰ καθ' ἡμᾶς, ἀγαπώμεθα, ὡς καὶ εὐγνώμονες καὶ πίστιν ἔχοντες καὶ Δεσπότου ἄξιοι, καὶ θετοὶ αὐτῷ υἱοὶ καὶ θεοί ;

18. Eamdem deinceps quæstionem alio quodam modo explanaturi dicimus quod si jejunium iis qui rem simplici obtutu complectuntur singulare quidpiam, indefinitum atque illimitatum esse videtur, quod quidem stricte veritati repugnat. Ex una enim hac radice a Deo plantata et ex hac stipite nobili sexcenti assurgunt rami, virtutum fructus omnium exhibentes et in spiritalem fruitionem læte abeuntes. Confestim igitur homo jejunus, quo dimodo, charitatis egregia edet specimina et fratrum se amantem præstabit (quod si non esset, misericors nunquam foret), sed Dei quoque inprimis amicus esse apparebit. Quæ enim Dei sunt, Deo reddit qui dixit : « Quodcunque minimo ex istis fratribus et servis facitis, mihi ipsi feceritis [2]. Non enim servos, quorum pro tempore domini sumus, mercede defraudare in animo habemus, aut ea quæ ipsorum sunt in commodum nostrum vertere intendimus, licet maximi sint momenti. Deus enim omium quæ exsistunt moderator talia respuit, cujus est terra ejusque plenitudo. E contra vult ut fideles et submissi nos invicem amemus sincero corde ei fide inconcussa, ita ut Domino digni filii adoptionis, imo dii evadamus.

ιθ'. Ἀγάπη τε οὖν οὕτω τελεία παραπέφυκε τῇ τοιαύτῃ νηστείᾳ, ἣν ἀγάπην πολλάκις ἐθεατρίσαμεν, σεμνύναντες πομπικώτερον καὶ λαμπρότης ἀγγελικὴ, πρὸς δὲ μίμησιν καὶ θεϊκή. Ὁ γὰρ ἐν τῷ, ὡς ἐρρέθη, νηστεύειν ἀποφορτιζόμενος τὰ περιττὰ, καὶ ὧν οὐδὲν οὐδόλως ὄφελος, ὕπερθεν γῆς φέρεσθαι γνωματεύεται, καὶ οὐδὲν προσήκειν αὐτῇ, οἷς οὐδενὶ τῶν γηΐνων ἐνίσχεται, ἀλλὰ πάντα κάτω ἀφιεὶς τῶν ἀνωτάτω γίνεται. Ἐὰν δὲ τοῦτο, πάντως καὶ ἀντὶ σωματικοῦ θεωρητικὸς ἀπεκβαίνει, ὡς ἀντὶ

19. Tali jejunio charitatis adhæret qualem sæpe cum pompa, splendore angelico et more Deo digno in scena produximus. Qui enim, ut dictum est, per jejunium quod superfluum est, et quibus opus non habet abrogat. rebus terrestribus superiorem se annuntiat, et iis quæ infra sunt omissis ad ea quæ desursum sunt tendit. Quæ si ita se habent, idem ex homine mundano spiritualis evadet; totum enim se, vana terrestri vita omissa, contemplationi se dedet, quo fit veluti, ut nomen ipsum indicat, Deus in

essentia sua ab eo comprehendatur. Et quid sane aliud homo prudens et qui ad meliora sese accingit faciet, nisi ut a vitæ tumultu liberatus et parum curans futilia, bona opera perficiat et rebus honestis quas cognoverit studeat? Idem quoque non statuarum more,junctis manibus manducabit, aut disjunctis,inertiam quæ animalia bruta decet, simulando hominem se nuntietur; imo ratione salva talibus clientibus habita (fratribus autem conservis pauperibus inquam) sacrificia præstabit. Illi enim sponte current et vivent, optima quæque in eum conferent; ipse autem rebus se dignioribus studebit utpote homo spectatæ virtutis et qui rebus indecoris operam navare dedignatur. Artificum idem honoris cupidorum, imo operariorum vulgarium exemplum sequetur, qui ex artificiis fortunam et nomen adepti, manuum opera se ditarunt, postea vero altos spiritus sumpserunt et arte cui divitias suas debent in contemptu habita, rerum acquisitarum jactura facta nihilominus solem ipsum aspernantur, atque instrumenta prius salutaria in fumo et clavo, potius vero in caligine suspendunt. Dum autem limum suum non simplici, sed aureo colore tingunt et capiti pulchritudinem cœlestem induunt, quæ autem supra eam exsistunt alio quodam modo exornant, antiquum artificem abjurant et regium morem amplectuntur. Dum enim vitam puriorem sequi instituunt, reges esse cœperunt.

πράξεως τῆς περὶ βίον εἰς θεωρίαν τὴν ὄντως μετατιθέμενος, δι' ἧς ὡς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἔτυμον δηλοῖ, θεὸς ὁρᾶται καταλαμβανόμενος. Τί γὰρ ἂν καὶ ποιήσῃ ἄλλο ἄνθρωπος ἔμφρων, καθάπαξ ἑαυτὸν παρασκευασάμενος, ἔξω βιωτικῆς εἶναι τύρβης, καὶ μὴ πονεῖσθαι περὶ τὰ βραχέος ἄξια λόγου, ἢ πάντως γενήσεται ἄλλου ἔργου κρείττονος, καὶ περινοήσεται τὸ κάλλιον ἐπιλέξασθαι; Καὶ οὐ συναγαγὼν τὼ χεῖρε καθεδεῖται, ὡς οἷον ἄγαλμα, ἢ ἀνακλινάμενος, ἀργίαν ἀλόγοις πρέπουσαν ἀναλήψεται, καὶ τὸν ἄνθρωπον οὕτω ψεύσεται· ἀλλὰ κατὰ λόγου εἱρμοῦ ἐοικότα ἐπιτρόποις τοιούτοις (τοὺς ἀδελφοὺς δὲ κἀνταῦθα καὶ συνδούλους πένητας λέγω) τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθεὶς, οἳ καὶ αὐτοὶ ἐρῶνται, καὶ ἐνδύσονται, καὶ οὕτω ζήσουσι, καὶ αὐτῷ δὲ τὰ κρείττω πορίσονται, αὐτὸς ἄλλο τι μεταχειριεῖται προσφυέστερον ἑαυτῷ, ὡς ἤδη ἐνδόξῳ καὶ μεγάλῳ ἀνθρώπῳ καὶ μὴ πρέποντι ταπεινοῖς ἐντρίβεσθαι πράγμασι. Καὶ μιμήσεται φιλοτίμους τεχνίτας, ὧν καὶ βαναύσους ἔστιν οὓς ἴδοι τις ἄν, οἳ ἐκ τῶν κατὰ τέχνην ἔργων ἱκανὰ πορισαμενοι, καὶ ὡς οἷον ἑλλαμφθέντες, οἷς χρηματισάμενοι πλοῦτον πολὺν περιέθεντο, τοῦ λοιποῦ ὑπέρφρονες ἀναβαίνουσι καὶ τῆς θρεψαμένης πλουτοποιοῦ τέχνης ὡς τινος ἀχρείου καταχρεμψάμενοι, καὶ, ἐξαθερίσαντες τὸν ἐκεῖθεν καὶ εἰσέτι πορισμὸν, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, τὸν ἥλιον περιφρονήσαντες, ὑπὲρ καπνοῦ μὲν ἢ πασσάλου, τὰ πλείω δὲ καὶ ὑπὸ σκότῳ τὰ πρώην φίλα τιθέασιν ὄργανα· ἐσκευακότες δὲ τὸν κατ' αὐτοὺς πηλὸν εἰς ἐπίχρωσιν οὐχ ἁπλῶς λάμπουσαν, ἀλλὰ καὶ ἐπίχρυσον, καὶ τὴν μὲν κεφαλὴν ὡς εἰς οὐρανοῦ κάλλος εὐθεείσαντες, τὰ δὲ ὑπ' αὐτὴν ἕτερον τρόπον ἐξωραΐσαντες, τὸν μὲν πάλαι τεχνίτην ἐξόμνυνται, εἰς δὲ τὰ βασίλεια παραβύσαντες ἑαυτούς· οἵ γε καθαρειότερον ἑλόμενοι ζῆν, οἱ πολλοὶ καὶ βασιλικοὶ ἀποβαίνουσι.

20. Cum igitur qui religiose jejunat aliorum exemplum sequitur et nullam rerum vulgarium curam gerere, unam vero eamque præcipuam amplecti, quam summus Deus amat, apud se statuit, idem quæcumque ad vitæ severitatem spectant abjurabit, iis solis studens, quorum operationis beneficio bonam quam elegit partem non amittet. Fieri enim non potest ut homo, nec ubi summum virtutis fastigium attigerit, his præsertim temporibus, vitæ turbarum saltem aliquatenus particeps esse desinat. Prorsus enim, ut facile cerni potest, glebæ adhæremus, non reptilium tantummodo ad instar repentes, neque subterranei et cæci uti talpæ tellurem fodientes: sed etiam super terra vivere et rectis pedibus incedere recusantes, ne ipsi quidem arti valedicere satagimus, cujus ope res nefarias operamur et rebus mundanis cœlestes posthabemus.

κ'. Καὶ οὕτω πρὸς μίμησιν ὁ ὑψίνους νηστευτὴς ἑαυτὸν ἀποξέσας, καὶ καθάπαξ κυρώσας παρ' ἑαυτῷ, μὴ τυρβάζειν περὶ πολλὰς καὶ χυδαίας πράξεις ἀλλὰ μιᾶς εἶναι τῆς κορυφαίας, καὶ ἣν ὁ παμβασιλεὺς φιλεῖ Θεὸς, ἅπαν μὲν ἄλλο σεμνὸν βιώσιμον ἀπομόσεται κατά γε τὸ ἐγχωροῦν, ἐπιλέγδην κρίνας ἐκείνων εἶναι καὶ μόνον, ὧν ἐνεργουμένων οὐδὲ τῆς ἀγαθῆς μερίδος ἀφαίρεσιν πείσεται· ὅτι μηδὲ ἔστι ἀνθρώπῳ, οὐδ' εἴπερ εἰς ἄκρον ἀρετῆς ὑπερελάσειε καὶ μάλιστα ἐν τοῖς ἄρτι, μὴ καὶ βίου τυρβαστικοῦ μετέχειν ἐφοποσονοῦν. Ἱκανὸν γὰρ, ὡς βλέπομεν, τῇ γῇ προστετήκαμεν, οὐχ ἕρποντες μόνον διὰ τῶν αὐτῆς, ἀλλὰ τὰ πολλὰ καὶ ἰλυσπώμενοι· μήποτε καὶ ὑπόγαιοι, ἀκολούθως δὲ καὶ τυφλοὶ, κατὰ τοὺς ἀσπάλακας, τὰ κατὰ γῆς ὀχλοῦντες καὶ ὑπορύσσοντες, καὶ μὴ ὅτι γε ὑπέργειοι μὴ σπεύδοντες εἶναι ἀλλὰ καὶ τὸ εἰς ὀρθὸν βαδίζειν ἀπαναινόμενοι, καὶ τῆς συνήθους τέχνης οὐκ ἐθέλοντες ἀφίστασθαι καθ' ἣν τεχνώμεθα τὰ μὴ πρέποντα, τιμώμενοι παρὰ τῶν ἀνωτάτων τὰ γήϊνα.

21. Quocirca qui,ut supra dictum est, imitatoris partes amplectitur, et facit ut ii qui artium loco regios mores sectantur et pro regibus haberi gestiunt quia auctoritatem regiam artificis humili conditioni præferunt, ut, quod mirum non est, in Dei manibus, dum vivit, erit, quo in statu et deside-

κα'. Τέως δ' οὖν ὁ, ὡς προεκτέθειται, μιμεῖσθαι προθέμενος τοὺς ἀπὸ τεχνῶν εἰς τὰ βασίλεια παρεμπεσόντας καὶ προελομένους, βασιλέα κύριον ἐπιγράφεσθαι, καὶ τὸ τοιοῦτον ὕψος προθεμένους τῆς τεχνικῆς ὑποπτώσεως, ἔσται καὶ αὐτὸς, εἰ καὶ τοῦ βίου (πῶς γὰρ οὔς) ὁ ἔτι ἐν βίῳ ἀλλὰ τὸ πλεῖον

τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ · καὶ ποθήσας ἐκεῖνον, τὸ μὲν κατ' ἀρετὴν μετάρσιον, καὶ τὸ οὕτως ἐγγυτάτω πρὸς ἐκείνῳ διὰ θεωρίας εἶναι ἀεί, ἀφησει τοῖς ἀληθῶς Ναζιραίοις, ὃν ἐτάξαντο ἐπὶ ἀγγέλων τὸ οὕτω πέτεσθαι ὑψηλὰ, ὑφ' ὧν ἀγγέλων καὶ ἐκεῖνοι αἴρονται ὑψοῦ εἰς Θεόν. Καὶ οἱ λοιποὶ δὲ τῆς γῆς μὲν ἄνθρωποι, Θεοῦ δὲ μὴ ἐκλανθανόμενοι, ὁμοίως μεταρσιοῦνται, εἰς ὅσον ἔξεστιν · αὐτὸς δὲ ἄλλως ἐνευθηνήσει τῷ τοιούτῳ καλῷ, γῆν μὲν τρίβων, καὶ γῆς ἔργα ποιῶν, οὐκ ἐφέρματα μέντοι, καὶ οἷα μεταποιεῖν αὐτὸν — δεινὸν μὲν, εἰ καὶ εἰς αὐτόχρημα γῆν, μήποτε δὲ καὶ εἰς ὁμοιότητα δαίμονος. Ἀνύσει δὲ τὸ μὴ ἐφάρματον, καθαίρων τὴν ἐν αὐτῷ γῆν ἁπάσης φαυλότητος, καὶ τοιαύτην ἀποκαθιστῶν, οἵαν ἀξίαν εἶναι Θεῷ κηπεύεσθαι, τὸ δὲ μέγιστον εἰπεῖν. ἀξιοῦσθαι εἰς χεῖρας Θεοῦ κεῖσθαι, καὶ εἰς ἀνθρωπον πλάττεσθαι · εἰπεῖν δὲ ἄλλως εἰς τὸ σαφέστερον, εἴπερ ἑαυτὸν ἕκαστος ἀποκαθαίρομεν τῶν ὅσα οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὅτι συντελοῦσιν εἰς φύσιν, οὔτε μὴν συνιττῶσι τὴν πλάσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην σύνθεσιν, ἢ ἀπαρτίζουσιν, ἢ περισώζουσιν.

A rio virtutis sublime exercitium et altum fastigium desperans vere Nazarenis concedet. Eum enim angeli in sublime volandi facultatem edocuerunt viamque ad Deum ipsum volatu perveniendi ei monstrarunt. Sed cæteri quoque mortales qui Dei memores et cultores exstitere, pari modo sursum tollentur, in quantum fieri poterit. Alioquin idem felici suo statu fruetur, terram quidem calcando et terrestria opera peragendo, nullius tamen peccati reus, aut restaurationi obnoxius secundum res humanas, nedum ad similitudinem Dei provectus. Bona autem opera perficiet, mundum sibi ingenitum ab omni perversitate purgans et talem constituens ut dignus fieret qui in Dei horto plantaretur et in Dei manibus repositus vere homo fieret. Quod nobis contigit si, quotquot sumus, rebus nefandis valedicimus; quæ quia naturæ consentaneæ sunt, hominibus rite excolendis, perficiendis ac servandis inserviunt.

κβ'. Οἷόν τι λέγω · Δέδοται σοι. ὦ οὗτος. ὀφθαλμὼν συζυγία. Βλέπε οὖν ἀκωλύτως · ἀλλὰ μὴ παράβλεπε, τὰ πολλὰ δὲ καὶ κάμμυε. Ἡ γὰρ οὐ παραγγέλλειν δοκεῖ τοῦτο καὶ ἡ φύσις αὐτὴ, ἐπιτάξασα τοῖς βλεφάροις καταβαίνειν τε καὶ ἀναβαίνειν συχνὰ, οὐ μόνον, ἵνα οὕτως ἡ λεπτοτάτη ἐπιπολὴ τῆς τε κόρης καὶ τῆς πέριξ χώρας τεγγομένη, μένῃ ἀξήραντος, καὶ μὴ βλάπτοιτο ἡ ὄψις στεγανουμένη κραυρότερον · ἀλλὰ καὶ εἰς μυστήριον συμβολικὸν τοῦ χρῆναι τὸν ὀφθαλμὸν μὴ ἀεὶ χασμᾶσθαι ἀνεφγότα, καθὰ λέοντος καὶ λαγφοῦ περιᾴδεται, καὶ εἴ τινος ἄλλου τοιούτου τὸ ἀτενὲς κατηγορεῖται τῆς ὄψεως · ἀλλά ποτε καὶ ἑκοντῇ τρόπῳ κατασφαλίζεσθαι πύλης δίκην, μή τις κλέπτης λογισμὸς παρεισδὺς λῃστρικώτερον, οὐχ ὁποκλέψῃ ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ ἁφαρπάσῃ τὸν θεόθεν τῆς ψυχῆς θησαυρόν · ὃς καὶ διὰ θύρας ταύτης εἰσοδιάζεται πληθυνόμενος, ὅτε σωφρόνως οἱ τοῦ κατὰ σῶμα οἴκου δεσπόται διάγομεν · οὗ ὁ Θεὸς οἰκοδόμος πεφιλοσόφηται ; Καὶ ἔστιν ὁρᾷν μὲν ἡμᾶς, ὡς ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ, ὀπηνίκα λεῖα βλέπομεν, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν, πρὸς εὐθύτητα, ἣν οὐκ ἔχουσιν οἱ, καθά τις ἂν δριμέως εἴποι, στράβωνες. Εὐθύτητα δέ φαμεν τὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ κατὰ πνεῦμα νοουμένου σωματικοῦ μορίου ἀῤῥέμβαστον πρόοδον καὶ ἰθυτενῶς τοξεύουσαν κατὰ σκοποῦ, ὁποίαν οὐ μόνον ὀφθαλμὸς ἔχειν ἀπαινεῖται, οὐδὲ ποῦς, ὃς ἐπαινεῖται ἱστάμενος ἐν τῇ κατὰ Θεὸν εὐθύτητι, οὐδὲ καρδία, ἣν τοῖς ἔχουσιν ἀγαθύνει ὁ Κύριος, κατὰ τὸν ἱερῶς ψάλλοντα, ἀλλὰ πρὸ πάντων καὶ ἐπὶ πᾶσιν ὁ τοῖς τοιούτοις ἐπιστατῶν νοῦς καὶ προβαλλομενος τὸν εὐθύφρονα, ὃς οὔτε παραβλέπει στραβίζων, οὐ μὴν οὐδ' ἄλλον τινὰ τρόπον, καθ' ὃν λέγοιτο ἂν παραβλώψ.

22. Exempli gratia, datum tibi, sodes, est oculorum par. His utere sine obstaculo, nec tamen obliqua tuere, sæpe autem claude eos. Natura enim psa hoc facere palpebris præscribit ut sursum ac deorsum moveantur, non tantum ut pupillæ superficies eublilissima humefacta siccetur, et ut ne vultus nimis astrictus lædatur. Sed et ob mysterium symbolicum oculus non debet aperto orbe hiare, nt leo aut lepus aliave animalia faciunt, sed sicut porta concludi, ne cogitatio male fida latronum more intrans divinum animæ thesaurum sufuretur; qui quidem abundantar ingreditur, quando domum, corpus nostrum dico, prudenter incolimus, cujus ædificator Deus a philosophis celebratur. Sumus autem tales, quales nos vult Deus, quando rectum oculis obtutum demandamus, id quod facere luscis haud est licitum. Istam autem oculi rectitudinem intelligimus continuum processum corporis a spiritu directi; semper enim scopum visit, quod facere non potest oculus, non pes qui omne tulit punctum ubi rectitudini divinæ insistit, neque cor, quod Deus, secundum Psalmistam, dirigit; maxime autem mens, omnium horum moderatrix, et quæ eum qui sapit gubernat, siquidem minime lusca aut torva est.

κγ'. Χρὴ γάρ τινα ἵλεων ἐνορᾷν μετὰ διακρίσεως θείας, καὶ ἅμα τὸ πολυσχιδὲς παραβλέπειν ἀπεῖναι τοῦ οὕτω βλέποντος. Εἰ δὲ καί τινι πρόκεινται ὁρατὰ, οἷς προβεβλημένοις οὐ θέμις ἐμβλέπειν τὸν σώφρονα, ὁ δὲ τηνικαῦτα κατακύπτων ἀποστρέψει τὴν ὅρασιν, μὴ καὶ δραξάμενον τὸ ὀπτικὸν ἅμα καθελκυση τὸν ὅλον ἄνθρωπον, ὅσα καί τι σχοινίον βίαιον, ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν ὕψους, καὶ ὑποδιβάσῃ πρὸς ἀπωλείας τάρταρον · τότε δὴ κατέμυσεν ὁ τοιοῦτος,

23. Oportet enim discrimen agere benevolum in his rebus, easque oculo irretorto contemplari. Quod si homo cordatus in res turpes inciderit, oculos verecunde avertet, ne cum oculis totum hominem perdat funditus, rumpens vincula, quibus Deo adhæret, ita ut in tartarum præceps cadat. Tum enim e cæcitate ad visum redit, et Scripturæ sacræ non incurrit vituperium cæcos olim cum lidibrio reprehendentis. Æquo etenim oculo res contem-

plətur, et ei placet qui in abscondito videt et propalam reddit : altero autem claro oculo modo videt, modo non videt.

καὶ φιλουμένῳ ὑπὸ τοῦ ἐν κρυπτῷ βλέποντος καὶ ἀποδιδόντος ἐν φανερῷ· τῷ δὲ λοιπῷ καὶ ὀφθαλμῷ πῇ μέν βλέπει, πῇ δὲ οὐδαμῶς.

A καὶ βλέπων βλέπει, καὶ οὐ μὴ ἴδῃ ἄλλον ἥπερ ἡ ἁγιωτάτη Γραφὴ ἔσκωψε τοὺς πάλαι διορατικούς. Βλέπει γὰρ ὄμματι τῷ καὶ

24. Est autem quod dico naturæ mysterium, non ab omnibus observatum, sed ab iis duntaxat qui profunda scrutari didicerunt. Est autem res hujusmodi. Ubi flumen visibile in planum descendit ac longe lateque patere cœpit, multis, imo plurimis in cursu suo occurrit. Non tamen illa uno obtutu videt, et eorum cognitionem sibi vindicat; sed ubi uni certaque rei continenter insistit, quo tendit, id attinget; tunc observator strenuus oculorum ac frandis differentiam videbit. Ubi enim spiritus visibilis conus telum suum figet et rem visibilem attinget, item judicii ope certam illam ac stabilem sistet. Ea autem qui circumcirca sunt minus accurate tanget, quare ea rite definire et dijudicare non poterit, nisi cono duce in alio quoquam corpore idem perficiat. Et hoc quidem in omnibus similibus verum esse patet. Atqui sic etiam jejunator qui quæ videt discernit, uti res conspecta non tantum ejus admirationem, sed voluptatem quoque movet, caveat ne illi nimio plus insistat, et quod videt nimis urgeat, ut eo magis animo inculcet; contracto autem sensu visionis majus sibi spatium creabit et, oculis clausis, affectum minus afficiet lædendo. Istiusmodi autem homo, ut jam vidimus, plus minusve videbit; videbit enim ut Deus præscribit, aut non videbit, sicut adversarius.

κδ'. Ἔστι δὲ, ὃ λέγω, μυστήριον φύσεως, λοῖς παρατετηρημένον, ἀλλ' ἢ ὅσοι ἐμβαί Ἔχει δέ πως οὕτω τὸ πρᾶγμα. Τὸ ὀπτικ διαπεπταμένον εἰς πλάτος, καὶ διαθέον καὶ μήκιστον, ἐφικνεῖται μὲν πολλῶν, καί ποτε λῶν ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ πάνυ πολλῶν. Οὐ μὴν τα ἐκεῖνα ὁμοίως ὁρᾷ, καὶ τὴν ἐκείνων γν εἴδησιν ἐπίσης ἀπομάττεται· ἀλλ' ὅτε στηρ τινος ἑνὸς μόνου, καὶ ἀτενῶς ἐπιστήσει, ἀ τὸ ὀπτικὸν, ὡς ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐξακριβώ τότε δὴ γνώσεται ὁ συνετὸς θεατὴς διαφορ ματος καὶ κλέμματος. Ὅποι γὰρ ὁ κῶνος τικοῦ πνεύματος τὸ κατ' αὐτὸν ὀξὺ βαλὼν σει, καὶ ἅψεται τοῦ ὑποκειμένου πρὸς ὅρασ νο ἀκριβοῖ καὶ διευκρινεῖ καὶ εὐστόχως θμεύει τῇ κατὰ νοῦν ὁράσει τῇ κριτικῇ. Τῷ ριξ οὐχ οὕτω πρὸς ἀκρίβειαν ἅπτεται, ὡς να λεπτοτομῆσαι καὶ παραπέμψαι εἰς κρ ἔσω, εἰ μὴ ἀποσταίη ἐκείνου παρενεχθεὶς ὁ καὶ εἰς ἕτερον σῶμα ῥυσάμενος ὁράσει τὸ Καὶ τοῦτο ἐπὶ πάντων τῶν τοιούτων πανάλη τω δὴ οὖν καὶ ὁ διακριτικῶς βλέπων νηστεί τι θεατὸν ἐφελκύσεται αὐτὸν οὐ πρὸς θαῦμα νον, ἀλλά τι καὶ πρὸς εὐπαθειαν, μὴ στηρ ἐκεῖνο περιεργότερον, ἀποστενώσας, καὶ

B

25. Jam vero alium aliquem procedendi modum investigemus. Proponatur jejunatori opus aliquid arduum quod ad intellectum aut meram vitam pertineat, quod quidem puris oculis lustret, ut natura vult, et a cæteris spectaculis se avertat; ex hoc enim oculus ad id quod dicet convertitur. Hac igitur ratione visus rite componitur et nunquam peccat; et hæc est vera ratio res naturales contuendi. Hinc quoque, ut a cæteris abstrahamus animum, olfactum pariter dirigemus odores jucundos suaveolentibus verbi cœlestis apostolis attribuendo, et quorum odorum præparatio longum exigit studium, quod quidem alio tempore fecimus. Sed auditui quoque rectitudinem dabit, ut vult Deus qui aurem plasmavit, almus conditor, qui omnia quæ aurium castitati nociva sunt, expellere vult, et qui omne vaniloquium detestatur quo protolastus homo Paradisum, id est patriam, exsul relinquere coactus est. Idem etiam gustum ordinabit, ne eo, quo fas non est, tendat, et sic contaminatus Dei justitiam annuntiare jam non dignus sit, utpote humidis corporibus et vitiis animæ in perniciem delapsus. Sic is quoque qui in exsilio degit condemnationem spernit, quam diabolus, hinc nomen nactus

κε'. Καὶ μὴν ἐνταῦθα καὶ ἄλλη μεθόδευ τέα· Προτεθείσθω τῷ νηστεύοντι ἔργον σ εἴτε καταμόνας ἐλλόγιμον, εἴτε καὶ ἄλλως β καὶ ἀφοράτω εἰς ἐκεῖνοεμετὰ βλέμματος θ ὡς ἡ φύσις ὥρισε, παντὸς δὲ λοιποῦ θεάμ στάσθω· καὶ οὕτω ῥυθμίζοιτ' ἂν ὁ ὀφθαλμ δέοντα. Τοιοῦτον ἡ κατὰ τὴν ὅρασιν ἀγα δεία· οὕτω συντελεῖται τὸ κατ' αὐτῆν ἀναμ τοῦτο τὴν θεωρητικὴν ἀρετὴν τῷ καθ' ἡ παρεισήγαγεν. Ἐντεῦθεν δὲ, ἵνα μὴ καὶ τοῖ ὡσαύτως ἐπεξέλθωμεν, καὶ τὴν ὄσφρησιν ἐ ταί τις, εἰσκρίνων εὐωδίας ἀρεσκούσας ἐπουρανίου λόγου, μυρεψοῖς ἀποστόλοις, διασκευάζειν λόγου μακροῦ χρεία (καὶ ἄλλο αὐτὸ ἕτερος ἡμᾶς καιρὸς ἀπεσχόλησε)· καὶ τ δὲ καταρτίσει, ὡς φιλεῖ Θεὸς, ὁ φυτεύσας τ ἀγαθὸς φυτουργὸς, ὃς καὶ τὰ λοιπὰ μὲν τῆς ἀκοῆς ἐξωθεῖν ἀκούσματα βούλεται, κα θυρον δὲ ὡς μάλιστα φαυλολογίαν ἐκκρούετ ὁ προπάτωρ τῆς κατὰ τὸν παράδεισον πατρ ριστος. Κατακεράσει δὲ πάντως ὁ αὐτὸς γεῦσιν εἰς ἀπρόσιτον, ἵνα μὴ καταῤῥυῇ, τ οὐδέν ἐστι, καὶ οὕτω χρανθεῖσα γένηται ἀ ἐκδιηγεῖσθαι Θεοῦ δικαιώματα, μιανθεῖσα ο

C

D

τοις σωματικωτέροις καὶ ἐγχύμοις, ὅσον τοῖς ἀσωμάτοις φαυλότησιν· ὁποία καὶ ἡ τῆς διαβολῆς, ἣν ὁ ἐνδιαθέτως φεύγων ἡγίασται, καταπτύων αὐτῆς, εἴ γε οὕτω ταύτην ᾠκειώσατο φιλήσας ὁ ἀντικείμενος. ὡς καὶ ἀπ' αὐτῆς παρωνυμεῖσθαι εἰς διάβολον. Ἁγιασουσι δὲ αὐτὴν καὶ μέλη θεῖα, ἐκεῖθεν ἐξηχούμενα, καὶ τοὺς ἀκροωμένους θέλγοντα, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ τὴν αὐτοῦ ἐκείνου ψυχὴν τοῦ ψάλλοντος, καὶ τῷ μεγάλῳ Δαυὶδ τὴν καλὴν ἀοιδὴν συναναβαλλομένου. Καὶ διδασκαλία δὲ ἀγαθὴ ἐκεῖθεν ἐκκύπτουσα, εἰς ἁγιασμὸν ὅμοιον ἀποτελευτᾷ.

A in eum contulit. Sanctificabunt vero eam quoque divina carmina, quæ solemniter cantata auditorum animos demulcent et ipsum cantorem delectant, et qui cantum ad magnum Davidem refert. Sed bona quoque doctrina, quæ inde emergit, in similem sanctificationem desinit.

κς'. Ἔστι δὲ καλὸν στόματος ἔργον καὶ ἡ ἐκεῖθεν εὐλογίᾳ καὶ τὸ ἀβλάσφημον. Εἰς τὸ καθόλου γὰρ ἀναδραμεῖν, ὀργάνου παντὸς ἀγαθοῦ ἀγαθὸς, ὥσπερ ὁ εὑρετὴς, οὕτω καὶ ὁ σκοπὸς, εἰ καὶ φαύλη μοχθηρία ψυχῶν ἀχρειοῖ ἐκεῖνα παραχρωμένη, ὡς μὴ ἐχρῆν. Οὐκοῦν καὶ τὸ τοῦ βλέπειν ὄργανον, καὶ τὸ κατ' ὄσφρησιν, καὶ ᾧ δὲ ὑπουργεῖ τοῖς ἀκούσμασι, καὶ τὸ εἰς γεῦσιν, ᾧ καὶ εἰς λαλιὰν ἀποτέτακται — σοφός τε καὶ ἀγαθὸς ὁ ποιήσας, καὶ αὐτὰ λίαν καλῶς ἐπ' ἀγαθῷ πεποίηνται. Καὶ τοίνυν, ὃς μὲν αὐτὰ περιποιεῖται σκοπῷ κρείττονι, πρὸς ὃν ἡ φύσις αὐτὰ κελευσθεῖσα κατήρτισεν, οὔτε τὴν φύσιν ἐλέγχει, καὶ τὸν δημιουργήσαντα δὲ τεχνίτην τιμᾷ, καὶ αὐτὸς ἀγαθὸς ἐργάτης κρίνεται· ὁ δὲ μὴ οὕτω διατεθειμένος τῷ τὴν παράχρησιν τεκτηναμένῳ δαίμονι ᾠκείωται, ὃ μηδεὶς ἀγαθὸς Χριστιανὸς, φιλάνθρωπε Κύριε.

B 26. Pulchrum porro oris opus est laudatio et oratio benevola. Instrumenti enim egregii et inventor et scopus bonus est, licet animi error per abusum operatur. Sic quoque videndi, odorandi atque audiendi gustandique organa quæ vocibus patefiunt, a benigno creatore præclara arte instructa sunt. Quare qui iis utitur ad bonum finem secundum naturæ præscriptum, non reprehendit naturam, sed artificem et auctorem honorat, et ipse bonus operarius esse creditur. Qui contra facit, dæmonis qui ista in malum convertit, se assimilat, et minime est bonus Christianus, o benigne Domine!

κζ'. Καὶ τοῦτο μὲν οὕτως ἡμῖν ἐν εὐχῇ ὂν εἴη ἐπιτελῶν ἢ τῶν δικαίων εὐχῶν Θεός. Τῶν δέ γε τεσσάρων αἰσθητηρίων, τοῦ ὁρᾶν, τοῦ ὀσφραίνεσθαι, καὶ μὴν ἀκοῆς καὶ γεύσεως, ὁμοίᾳ ἐφόδῳ τετελεσμένων εἰς ἀρετὴν, καθὰ προέκκειται, ὑπὸ Θεοῦ, ἐφέψεται καὶ ἡ τῆς ἁφῆς διόρθωσις, τοῦ ἐν ἡμῖν δυσέργου πράγματος, τοῦ δυσκαταπαλαίστου, τοῦ καθ' ὅλον σῶμα πεπλατυσμένου, τοῦ πολυσπερέος· ὃ πολλοῖς μὲν δόξει ἂν δυοῖν δακτύλοιν ἄκρως περιγεγράφθαι, τῷ τε μέσῳ καὶ τῷ λιχανῷ διὰ τὸ αὐτοῖς ἀκριβῶς γνωμονικὸν τῶν κατὰ σφυγμοὺς, ἀληθῶς δὲ κατὰ τοὺς ἐπιβεβληκότας σοφώτατα, ὅλῃ συνδιήκει τῇ πλάσει, ὡς οἷον ἐγκατεσπαρμένον αὐτῇ. Διόπερ οὐδ' αὐτῶν τῶν ὑπερκειμένων αἰσθήσεων οὐδεμία ταύτην διεκπέφευγεν, εἰ καὶ τρόπος ἐν αὐτοῖς ἑτεροῖος τῆς καθ' ἑκάστην ἐπαφῆς τεθεώρηται, ἀπαφὴς μέν, ὅμως δὲ πίπτων ὑπὸ συγγένειαν ἁπτικήν. Καὶ ἔστι καὶ ἡ ἀφὴ κακὸν ἄλλο ἐργῶδες, εἰ μή τις καὶ τὴν αὐτῆς χρῆσιν φύσει διακρινεῖ πρὸς νόμον Θεοῦ. Συλλήψεται δὲ ἡμῖν εἰς ὀρθότητα τοιαύτης διακρίσεως ἡ θεωρία, ἣν προανεταξάμεθα. Ἡ γὰρ κατὰ φύσιν ἐν ἡμῖν ἀκρόπολις ἐχυρως ἐσφαλισμένη, καθὰ δεδίδακται, περιποιήσεται καὶ τὰ ὑπ' αὐτὴν, καὶ εἰς ὅλην πόλιν τοῦ Θεοῦ τῶν δυνάμεων κατ' αὐτῆς τὸν πολέμιον δαίμονα, εἰπεῖν δὲ τάληθὲς, καὶ πυργηρώσασθαι.

C 27. Utinam vero Deus, qui animum ad justas preces attendit, nobis ista precantibus sit propitius! Ad quatuor autem senseus, videndi, odorandi, audiendi atque gustandi qui, volente Deo omnes ad virtutem tendunt, tangendi quoque quintus accedet, ad opus difficile et per totum corpus diffusum peragendum; quod quidem aliquibus per duos digitos, medium et indicem, circumscribi posse credunt propter pulsationes gnomonicas, verius autem, propter constructionem primordialem sapienter coaptatam. Ideo nulla sensationum, de quibus agimus, illam effugere poterit, etsi modus alienus circa mutuam contrectationem in iis observetur, fallax quidem, sed qui in affinitatem contrectabilem cadit. Sed et tactus in malum aliquod vertitur, nisi ejus usum ad divinam legem accommodamus. Ut autem in eo judicio ne fallamur regula quam statuimus, utilis erit. Arx enim a natura intra nos fortificata, ut dictum est, munere suo fungetur et res nostras in urbe Dei virtutum ponet, et dæmonem adversarium impediet quo minus eam oppugnet aut appropinquans turribus coerceat.

κη'. Ἀλλὰ με ὁ λόγος οὗτος (ἀναμεινάτω δὲ βραχύ τι ὥρας τὰ ἐφεξῆς) εἰς μνήμην ἤγαγε τῆς ἄρτι ἐν ἡμῖν καταστάσεως καὶ διαθέσεως. Εἶτις, Θεὲ ὕψιστε παμβασιλεῦ, κατασφαλιζόμενος, ὡς αὐτὸς οἶδας, τὴν οἰκουμενικὴν ἡμῶν ἀκρόπολιν, τὸν αὐτοκράτορα, καὶ κρατύνων, εἰς τὸ μηδὲ ἡμῖν πελάσαι πολιορκίαν καὶ κατακαυχήσασθαι· μὴ καὶ τέλεον ἐκτριβείημεν οἱ ἐλεεινότατοι.

D 28. Sed sermo præsens (aliquid enim spatii aliis quoque quæstionibus reservandum est) ad constitutionis nostræ internæ mentionem faciendam ducit. Tu autem, Deus altissime, rex omnium, pro sapientia tua summam haucce acropolim et imperatorem salva, et contra inimicorum aggressiones et jactantiam nos defende, ne in extremam perniciem labamur.

κθ'. Καὶ τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον παρεμβεβλήσθω

29. Ejusmodi porro in verbis meis doctrina elu-

ceat, sicut spiritualis ardor opportune lucescit. Quod autem de civitate nostra spirituali mentionem feci, quam natura ordinavit, Deus consolidavit eum in finem, ut omnia optime administrentur ac gubernentur,id dictum velim quod omnia prospere succedent et optime constituta erunt.Quando enim oculus recto intuitu præest ut decet, tangendi quoque sensus rite obtemperabit ; si gustandi deinde instrumentum bene judicat et nos docet quomodo unguenta administranda sunt, gustus ipse munere suo rite fungetur. Sensus auditivus ubi,ut decet, nos ducit in rebus sui generis. Id efficit ut tactus minus erret,contra quod judex præsertim in munere obeundo se ipsum custodiet. Gustui porro in iis quæ ad eum spectant certæ regulæ præscriptæ sunt, quas audacter prætergredi fas non est ; et ecce hic quoque ima summis miscentur, et opus Dei maxime egregium, homo integer,jejunator prudens cum divino psalterio concinit et auribus mentique dum ab artifice pulsatur satisfacit.

μοι ἐς τὴν διδασκαλίαν, ὡς ἡ κατὰ ψυχὴν θερμότης ἐξέζεσεν οὐκ ἔξω καιροῦ. Ὃ δὲ ἔλεγον, « τῆς ἐν ἡμῖν ἀκροπόλεως , » ἣν φύσιν μὲν ἐπιτεταγμένη ᾠκοδομήσατο, ὁ Θεὸς δὲ συμπήξας ἐστερέωσεν, ἐχούσης εὖ τῶν ἄνω ἐφ'σταμένων, στρατηγίας τινὸς καὶ ταξιαρχίας δίκην, καὶ τὰ λοιπὰ εὖ καθεστήξονται. Ὀφθαλμοῦ γὰρ ὀρθὰ βλέποντος καὶ ἐπιτάσσοντος, ὧν ἅπτεσθαι δέον ἐστὶ, ὑπακούσεται πάντως καὶ ἡ ἁφή. Ὀσφρήσεως γνωματευούσης ὀρθῶς, ὅπως χρὴ διοικονομεῖσθαι τὴν ἐπαφὴν τοῦ μυροῦσθαι, οὐκ ἔσθ' ὅπως ἁμαρτηθήσεται ἡ ἀνάλογος ἁφή. Ἔκρινεν ἡ ἀκουστικὴ πρὸς ὀρθότητα , τίνων δεόντως ἁπτέον, καὶ πῶς ἂν ἡ ἁφὴ τυραννήσῃ κατὰ τῆς κρίσεως, ἧς οὐδεὶς ἐφέτης ὑπερκάθηται. Πεπαίδευται ἡ γεῦσις ἅπτεσθαι τῶν κατ' ἐντολήν (καὶ ποία θρασύτης αὐτῇ ἐγγενήσεται, κατεπιχειρῆσαι , καὶ τὴν ὀρθὴν διαστρέψαι παίδευσιν ;) καὶ ἰδοὺ , κάνταῦθα τὰ κάτω τῆς ἄνω συνῆπται, καὶ τὸ τοῦ Θεοῦ ἐμμυλὲς ὄργανον, ὁ καλὸς ἄνθρωπος, ὁ σοφὸς νηστευτὴς εἰς συμφωνίαν ψαλτηρίῳ θείῳ πρέπουσαν ἥρμοσται, χορδεῖν ὁποῖα συγκροτούμενον τῷ πενταδικῷ τῶν π προφαινομένων αἰσθήσεων, καὶ ὅσαι κατὰ νοῦν.

30. Hæc cum eo,quo diximus modo instituta sint, numerum ac rhythmum in rebus quæ ad doctrinam spectant ponere debemus: sic enim sacra concio non habebit de quo gravetur. Diligenter autem ab initio usque ad finem observanda sunt quæ divinus canon iis qui jejunium exercent præscribit. Quæ quidem observantia ad virtutem ante omnia spectat,nedum rebus futilibus studeat. Omnis autem virtus circa medium vertitur, quam vir sapiens, cujus studia circa mores versantur,probe novit et magni facit. Et huic quidem nos maximopere studere debemus, si virtutis opera exercere nobis cordi est. Hæc enim pulchritudo varias assumet formas, ubi Deus hominibus se mediatorem præbuerit. Divinitatis igitur, fratres, et medietatis rationem habeamus,cujus venia et visibilia et invisibilia cernimus. Dein ubi examine facto in medictate ideam rationabilem videamus considerantes quod ii qui medium quod plus quam humanum est,transgredi audent,jam,mutata indole, non homines,sed angeli ac cœlicolæ evaserunt. Plures deinceps fuere qui hominem eo quo par non erat, perduxerunt, ita ut terra esse noluerint,imo in tartarum se præcipitaverint. Sic igitur re perpensa medietatem in hisce rebus amplectamus ; et quod alis ad volandum præditi non sumus quibus in sublimem aerem tolli valeamus, terrestres animantes esse satagamus, sicut ipsa natura præcipit.

λ'. Τούτων δὴ οὑτω διεσκευασμένων ἡμῖν ἀκολούθως οἷς προανεφωνήσαμεν, ῥυθμιστέον καὶ ἄλλως τὸ διδασκαλικὸν, ὡς οὐκ ἂν οἶμαι βαρυνεῖται τὸ καθ' ἡμᾶς ἱερὸν ὁμακόϊον . Σπουδαία πραγματεία πρόκειται ἡμῖν ἀπὸ τῆς ἄρτι καὶ ἕως τέρματος, εἰς ὅπερ ὁ θεῖος κανὼν τὰς νηστίμους ὥρισε. « Σπουδαίαν » δέ φαμεν τὴν κατ' ἀρετὴν, οὐ μὴν τὴν ἀλλως κενόσπουδον· Ἀρετὴ δὲ πᾶσα καὶ περὶ μεσότητα ἠσχόληται, ἣν ὁ ἠθικὸς ἀκριβοῦν οἶδε σοφός· καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο μεσότης καὶ ἐστι καὶ ὀνομάζεται. Ταύτης οὖν καὶ ἡμῖν στοχαστέον ὡς μάλιστα, εἴγε βουλοίμεθα τὰ πρὸς ἀρετὴν διαπράττεσθαι, Καὶ ἔσται μὲν ἡμῖν καὶ ἄλλως τὸ καλὸν τοῦτο πολύτροπον , τοῦ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις μεσιτεύσαντος μέσου γινομένου κἀνταῦθα τὰ εἰς ἡμᾶς. Εὐπορηθήσεται δὲ καὶ, ὡς ὁ λόγος εὐθὺς ὑποτυπώσεται. Στοχασώμεθα τῆς θεότητος, μεσότητος, ὦ ἀδελφοὶ, καθ' ἣν ἐν ἡμῖν τό τε ὁρατὸν τεθεώρηται καὶ τὸ ἀόρατον· καὶ σκεψάμενοι ἐπινοησώμεθα μεσότητος ἰδέαν ἔλλογον, καὶ ἱστορήσωμεν, ὡς οἱ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπεραναβῆναι τὸ κατ' ἄνθρωπον μέσον φιλονεικήσαντες, ἐβιάσαντο, μὴ ἁπλῶς ἄνθρωποι μεῖναι, ἀλλ' ἄντικρυς νωοθῆναι, καὶ εἰς ὕψος ἀναθλιβῆναι ἀγγελικὸν, καὶ γενέσθαι οὐράνιοι. Πλείους δέ γε ἄλλοι κατήγαγον τὸν ἄνθρωπον, εἰς ὅπερ οὐκ ἐχρῆν, καὶ οὐκ ἠγάπησαν κἂν γοῦν εἶναι γῆ, ἀλλ' ὑπεβίβασαν ἑαυτοὺς ὡς εἰς τάρταρον . Καὶ οὕτω θεωρήσαντες ἡμεῖς γενώμεθα τοῦ ἐν τούτοις μέσου· καὶ ὅτι μὴ πτερὰ ἔχομεν φύειν, δι' ὧν ἄνω κουφίζεσθαι δυνησόμεθα , σπεύδοιμεν ἀλλὰ γοῦν εἶναι γῆϊνοι καὶ ζωϊκὰ φρονεῖν, ὡς ἡ τῆς φύσεως ὀρθότης κανονίζειν προτίθεται.

31. Bos naturam suam non negat equinam simulando,nec destinationi suæ contraria facit. Ovis eamdem semper mansuetudinem monstrat ;capra ut consuevit pascitur, et sic cætera animalia indolem peculiarem servant. Quare nos ipsi quo-

λα'. Βοῦς οὐ ψεύδεται, ὅπερ ἐστὶν, οὐδὲ τοῖς τοῦ ἵππου ἤθεσιν ἐπιβάλλει· ἵππος, ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸς παρανομεῖ τὰ ἐφ' οἷς παρῆκται. Ηρόβατον μένει εὐηθες διὰ βίου. Τὸν αἶγα βόσκει τὸ κατ' αὐτὸν ἦθος. Τῶν ἄλλων ἕκαστον οὐκ ἔσθ' ὅπως τὸ φυσικὸν θέμα

σι. Μένοιμεν οὖν καὶ ἡμεῖς ἄνθρωποι, αἰ-
οι, ἐὰν ἐπ' ἄλλοις οὐ παρηγούμενοι ἁπλῶς,
ιρὶ Θεοῦ πεπλασμένοι, τὸν τεχνίτην αἰσχύ-
Ἐτάχθημεν κατ' εἰκόνα Θεοῦ· μηδὲ παραμεν τὸ θεῖον εἰκόνισμα. Τεθέντες ἐν παρατα ἐκπεπτωκότες, βιαζοίμεθα τὴν ἐπάνοδον, φιλοτιμώμεθα τὸν ἐπιπλεῖον ἀφορισμόν. ίμεθα, εἰ τάλλα μὲν ζῶα οὐ θέλουσιν ἀνθαι, ἡμεῖς δὲ ἀλογιζόμεθα, καὶ τὸ τῆς παρἀχρειοῦμεν τίμιον. Ἔχομεν παμβασιλέα δαμεν τὸν ἐξ ἐκείνου ἀποστάντα, τὸν ἀντὸν ἀλιτήριον. Μὴ οὖν ἀνταίρωμεν καὶ αὐι τοῦ βασιλέως γινοίμεθα. Μὴ στρατολογοί- κληρονόμῳ τοῦ ταρτάρου, ἀλλ' ἑπακολουτῷ εἰς οὐρανὸν ἡμᾶς ἀνάγοντι. Ἐνθυμητέον ν τῆς νοουμένης τρυφῆς, ἐννοητέον τὸ τῶν ι· τοῦτο τοῖς ἐν ἁμαρτίαις δαιμονῶσιν ἀφώ- ἐκεῖνο τοῖς ἀρεταῖς ἐντυφῶσιν ἀπόκειται. κάλλιον, ἐξ οὐρανοῦ πεσεῖν, ἢ ἀναβῆναι ανόν; Τοῦτο τοῦ ἑωσφόρου, ἐκεῖνο ἡμῶν, ἑλομεν. Εὐκολώτερον, Θεοῦ γενέσθαι, ἤπερ ἀποπλανηθῆναι τῆς ἐκείνου χρηστότητος. ται μὲν γάρ τις Θεοῦ ὀψέ ποτε διὰ τὸ ἐκεί- νθρωπον, ἐγγίζει δὲ διὰ τὸ τῆς ἀγαθότητος ολκόν. Τῷ δαίμονι δὲ ἅμα διανοήματι προστις, ἐγκαταλιπόντος ἐκεῖνον τοῦ Θεοῦ, ὅτε ιπυσμα καθιστᾷ τὸν στρῆνον τῆς σαρκὸς, ιὸς ἄγχει καὶ χαλινὸς τὸν αὐτοῦ ἀποσκιρ-

A que homines nos præbeamus et erubescamus inhumana facere et artificem Deum cujus ad imaginem facti sumus, ne offendamus. Ad Dei imaginem enim plasmati, hanc imaginem haud fœde deturpemus. In paradiso positi a principio, inde ejecti sumus ; sed nihilo secius ut eo revertamur omnem operam demus, ægre hanc separationem ferentes. Ut cætera quidem hominum lineamenta induere recusant; nos humanam naturam, qua induti sumus, in honoris loco ponamus. Habemus Deum omnium moderatorem : eum qui defecit, diabolum dico, novimus. Ne igitur nos quoque obsistamus, sed in Dei partibus stemus, Ne a tartari hærede stemus, sed eum sequamur qui in cœlum nos conducit. Locum felicitatis intellectualis, locum punitionis ob oculos ponamus ; ille quidem probis hominibus propositus est ; hic peccatores manet. Quid satius est, e cœlo delabi, aut in cœlum ascendere ? Facilius est a Deo stare quam ab ejus sanctitate deficere. Deus enim per charitatem suam homini prosperitatem tribuit et sui similem eum facit, dum dæmoni quispiam adhæret, quia Deus ipsum reliquit, quando neque sibilatio carnis libidinem sistit, neque frenum recalcitrantem perdomat.

ιτι ἀναπετεννύει Θεὸς ἀγκάλας, καὶ εἰσδέα καὶ ἐν λιμένι· ἀνοίγει ὡς εἰς φίλημα , καὶ καταβροχθίζει, οὐχ ὅσα καὶ δράκων οὐδὲ μὴν καθά τις χάρυβδις, ἀλλ' ὡς αὐτὸς . Λαλεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποιεῖ· ὑπισχνεῖται ὁ ενος καὶ ἀπρακτεῖ. Ἀληθεύει ὁ αὐτάγαθος· ὁ αὐτόκακος. Ἐνικησάτω ἐν ἡμῖν τὸ ἡ ψυχὴ, καὶ μὴ τὸ χεῖρον ἡ γῆ. Ἀφῶμεν , γενώμεθα τῆς ψυχῆς. Εἰ δὲ μὴ τοῦτο, τέον γοῦν τὴν σάρκα τῇ ζωογόνῳ ψυχῇ, ἔμπαλιν. Τί τὸν πηλὸν περιέπομεν, ἀφιέν- κατὰ πνεῦμα ζέσιν, ἢ συνέχεται; Τί τὸν ργομεν, ὃς ἀνέμου βραχείᾳ ῥιπῇ σκεδάζεποτε ἀμελοῦμεν ἄνθρωποι Θεοῦ εἶναι καὶ πιθυμιῶν, ὁποῖαι τὸν μέγαν Δανιὴλ ἐξεπύνόμεθα δὲ πλούτου ἄνδρες, οἷς τὰ χείρω ἐμθα, καὶ ἄνδρες αἱμάτων, οἷς ἀλλήλους εν, καὶ γῆς ἔνδοξοι, προσθήκης κακῶν

32. Huc accedit quod Deus brachia tendendo nos sicut intra portum recipit. Dæmon os quasi ad basiandum aperit et devorat, non ut draco aut leo, aut charybdis,sed sicut tartarus. Deus loquitur et operatur ; adversarius promittit et promissis non stat. Qui natura bonus est, veritatem colit ; qui improbus, hariolatur. Vincat in nobis animus qui divinæ est originis, nec vero terra, quæ ad ima tendit. Omisso corpore animi partes amplectamur. Sin minus, caro animæ vivificæ submittetur, nec vice versa. Quid limum sequimur, calorem spiritualem quo continetur negligentes ? Quid colluviem ambimus, quæ levi vento diruitur ? Cur non homines Dei et desideriorum esse nitimur, ut magnus Daniel ? Cur divitiarum sectatores sumus quæ nos deteriorant, quæ nos sanguinem sitientes reddunt et latrones et omnibus malis dignos ?

μοι, ὅτι τὸν τοῦ Θεοῦ οἶκον ἡμᾶς εἰς λῃστῶν μεν σπήλαιον, ἔνθα δέον ὂν, Θεὸν ἐνοικεῖν ιπατεῖν, ἀλλ' αὐτὸς εἰς μωμητοὺς βολεῶποιεῖται, ὧν ὄζει φαυλότης τῇ κατὰ Θεὸν εὐωδίᾳ. Οἲ μοι, ὅτι τὸ τιμιώτατον ἐν ἡμῖν μον, τὸ καλὸν στόμα, οὐ χρυσέαις παραφ' ὧν χρύσεα παραδέδονται στόματα, ἀλλὰ γλώσσαις καὶ ὑποχάλκοις, δι' ὧν ἐξηχοῦκύμβαλα, δυσφημοῦντες, συκοφαντοῦντες, ἄλλο, ἀργοῖς λόγοις ἐναδολεσχοῦντες, τἆλλα , ὧν ἕνεκεν καλὸν ἦν, εἰ μηδὲ γλώσσας

33. Væ nobis, quia Dei domum latronum speluncam facimus, ubi Deus habitare et inambulare deberet, pro quo in turpe stercus mutatur malo odore plenum. Væ nobis, quia pulcherrimum in nobis instrumentum, lingua, non aureis sed adulterinis et æreis vocibus inservit, quo fit ut sicut tintinnabulum maledicamus, denuntiemus aut saltem futilia proferamus, uno verbo. ea faciamus propter quæ melius lingua omnino careremus. Cur linguas inanes reddimus et ea colimus quæ domui nostræ splendorem tribuere queant ? Sed talibus

ne insistamus. Odoratus non admodum facilis est tractatu, (quis enim nostrum adeo humidus et liquidus est, ut unguentis delibutus iisdem ad perniciem suam abutatur?) sed alia etiam dementia ac naturæ falsificatio intercedit quæ non circa odoratum, sed circa pervestigationem et vestigiorum scrutationem vertitur, cujus auxilio hominem ut brutum animal dilaniamus. Oculis etiam adeo abutimur ut lyncis aciem oculorum et ejus qui, ut est in proverbio, omnia videt et cujus corpus plane oculatum ab antiquis depingitur, habere præsumamus. Sed equidem non pulchritudinis custodiam aut visionis curam indigito aliam, nisi quæ alienis negotiis operam dat ideoque culpa non vacat. Vociferatur aliquis ob vineam, alius de domo erepta clamat, alius quod agellus ejus nimis limitetur, et sic multa alia oculis objiciuntur. Sic circa desideria nostra oculi nostri erunt perspicacissimi; ubi autem ratio sana ad aspiciendum invitat, voluntas quod visibile est refert ad odium aut ad metum pœnæ, aut expensæ modicæ; sed cæcitatem innatam (si hoc nomine uti libet) superando virtutem non parvam recognoscimus, etiamsi oculis obliquis intuemur. Quando explorandi causa locum aut salutarem, si pro amicis, aut perniciosum, si pro inimicis, occupavimus, in salutari quidem, quod bonum est, videmus; in pernicioso autem non, ut Deus vult, speculamur. Sic etiam si non imitationis gratia nos ad angelos referimus, patris luminum ut cum Evangelio loquamur, faciem perpetuo videntes, tenebris digni filii simus, ubi ne Deus in nos oculos vertit quia verbum ejus non veremur. Dixit enim se tales homines intuiturum esse sicut mites et tranquillos et qui illud observant : « Qui stat videat ne cadat. »

A εἴχομεν. Τί δ' ἀλλὰ γλώσσας μὲν ἀχρειοῦμεν, ὅσοι τοιοῦτοί ἐσμεν, σεμνυνόμεθα δὲ τοῖς λοιποῖς, δι' ὧν τοῦ καθ' ἡμᾶς οἴκου τηλαυγὲς ἂν τὸ πρόσωπον φαίνοιτο ; Οὔκουν οὐκ ἔστιν, εἰς τὸ πᾶν εἰπεῖν, ὡς καὶ ἀπισχυρίσασθαι . Ὄσφρησις μὲν γὰρ ἡμῖν ἄλλως μὲν ἴσως οὐ πάντη δυσανάγωγος· (τίς γὰρ ἡμῶν οὕτω περιττὸς καὶ πλαδῶν καὶ εὐροῶν τὰ ἐς βίον, ὡς μύροις ἐγκολυμβᾷν, καὶ τὴν ἐκεῖθεν παράχρησιν ἐξευρίσκειν εἰς ἀπώλειαν ;) ἄλλη δέ τις ὕπεστι παράνοια καὶ παραποίησις φύσεως, οὐ πρὸς ὄσφραν ἠσχολημένη, ἀλλὰ πρὸς τὸ ῥινηλατεῖν καὶ ἴχνη ἐρευνᾷν, δι' ὧν ἐξευρόντες ἄνθρωπον ὅσα καὶ θήρα διασπαράξομεν. Ὀφθαλμοῖς δὲ εἰς τόσον παραχρώμεθα, ὥστε, πρὸς ἃ μὲν μὴ δέον ἐστὶ, Λυγκέως ἀναβλέπειν ὀξύτερον, ἢ καὶ τοῦ παροιμιαζομένου πανόπτου, ὃν λόγος ὁ παλαιὸς ὁλοσώματον εἰς ὀφθαλμοὺς ἔνοιξε. B Καὶ οὐ λέγω κάλλους ἐποπτείαν καὶ περιεργίαν ὄψεως ἑτεροίαν, ἀλλὰ τὴν ἐποφθαλμίζουσαν πράγμασιν ἀλλοτρίοις, καὶ οὕτως ἀδικοῦσαν εἰς στέρησιν. Κέκραγέ τις ἐπὶ ἀμπελῶνι, βοᾷ ἕτερος ἐπὶ οἰκίας ἀφαιρέσει, ἄλλος, ὅτι ὀρογλυφεῖται τὸ κατ' αὐτὸν γήδιον· πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἀφθαλμῶν ἀδικήματα. Καὶ οὕτω μὲν ὀξυωπέστατοι ποιούμεθα ἐπὶ τοῖς ἐφετοῖς ἡμῖν· ἔνθα δὲ ὁ μὲν ὀρθὸς λόγος προκαλεῖται βλέπειν, ἡ δὲ προαίρεσις ἀναστέλλει τὸ ὀπτικὸν ἢ κατὰ ἔχθραν ἢ φόβῳ ζημίας ἢ ἀλλὰ ὁπάνης μετρίας — ἀλλ' ἐκεῖ καὶ τὴν ἐκ γενετῆς τύφλωσιν, εἴπερ οἷόν τέ ἐστιν εἰπεῖν, ὑπερπαίομεν, ἀρετὴν οὐ μικρὰν κρίναντες, εἰ καὶ παραβλῶπες προσενεχθῶμεν. Καὶ ὅτε δὲ σκοπιὰν θώμεθα, τὴν εἴτε σωτήριον, ὅτε ὑπὲρ φίλων γίνεται, εἴτε ὀλεθρίαν, ὅτε τὸ ἀνάπαλιν, τοῦ μὲν πρώτου ἔργου γινόμενοι, ἐς ἀγαθὸν βλέπομεν· ζηλοῦντες δὲ τὸ δεύτερον, ἀλλὰ τότε οὐχ, ὡς ὁ Θεὸς ἐθέλει, βλέπομεν. C Οὕτω δὲ καὶ, ὅτε μὴ ἐς ἀγγέλους μιμητικῶς ἡμᾶς αὐτοὺς ἀνάγομεν, διηνεκῶς τὸ τοῦ Πατρὸς τῶν φώτων βλέποντες, εὐαγγελικῶς εἰπεῖν, πρόσωπον, ἀλλὰ τῶν τοῦ σκότους ὀξίων γινόμεθα· ὅτε οὐδὲ ὁ Θεὸς ἐφ' ἡμᾶς βλέπει, ὡς μὴ τρέμοντας τὸν αὐτοῦ λόγον. Ἔφη γὰρ, ἐπὶ τοιούτους ἀνθρώπους ἐθέλειν βλέπειν, καθὰ καὶ ἐπὶ τοὺς πράους, καὶ ἡσυχίους, καὶ τοὺς φυλάσσειν εἰδότας τὸ « Ὁ δοκῶν ἑστάναι, βλεπέτω, μὴ πέσῃ. »

34. Et sic hæc se habent. Si autem ad auditum quæstionem vertis, ne auditum quidem sicut par est, recolimus, sed aures laudibus, plausibus, cantibus, nugis, imo blasphemiis obtendimus, atque adulatoribus ut eas pravis sermonibus transfodiant, si velint. Verbum Domini fastidimus, unde fames nos premit cum eaque sitis verba divina audiendi: Verbum Domini autem non dico id solum, quod in D Evangelio et in cæteris apostolorum scriptis legitur, ubi Paulus apostolus Domini loquitur et qui simul cum eo locuti sunt, cum gravitate, sed id etiam quod in cæteris nuntiis ac magistris divinis invenitur. Omnes enim os Dei sunt, ut etiam prophetarum chorus. Idcirco etiam verbum ex talium virorum ore, verbum Domini est, nec solum, sed quivis sermo Dominicis sermonibus similis, quibuscunque labiis profertur. Itaque indocilis ille verbo Domini aures obturavit et sententia evangelica in eum quoque san-

λδ'. Καὶ οὕτω μὲν ταῦτα. Εἰ δὲ χρὴ πλαγιάσαι εἰς τὴν ἀκοήν, οὐδὲ αὐτὴν συντηροῦμεν, ὡς ἔπρεπεν· ἀλλ' ἐπαίνοις μὲν καὶ κροτάλοις καὶ μούσαις ᾠδικαῖς καὶ εὐτραπελίαις, ἤδη δέ που καὶ βλασφήμοις λόγοις ἡδέως ἐκδιδόαμεν τὰς ἀκοὰς, καὶ κόλαξι δὲ παρατιθέαμεν αὐτὰς, ὡς καὶ κατατρυπᾷν, εἰ βούλοιντο, καὶ ἀνευρύνειν εἰς τὸ φαύλως ἀκούεσθαι. Λόγον δὲ Κυρίου ἀκούειν ὀκνοῦμεν, ὅθεν καὶ ὁ λιμὸς ἡμῖν ἐπεισφρεῖ, συντρέχων τῷ λιμῷ τῆς τῶν θείων λόγων ἀκοῆς. « Λόγον » δὲ εἶπον « Κυρίου, » μὴ μόνον τὸν ἐν τοῖς ἱεροῖς Εὐαγγελίοις, τοῖς τε ἄλλοις τοῖς ἀποστολικοῖς, εἴγε καὶ Παῦλος ἀπόστολος Κυρίου σεμνολογεῖται, ὡς καὶ αὐτὸς ἀποφαίνεται, ἀκολούθως δὲ καὶ οἱ κατ' αὐτόν· ἀλλὰ καὶ τὸν ἐν τοῖς λοιποῖς θείοις κήρυξι καὶ διδασκάλοις. Στόμα γὰρ αὐτοὶ πάντες Κυρίου, καθὰ καὶ τὸ προφητικὸν ἄγημα. Καὶ τοίνυν καὶ ὁ ἐκ τοιούτων στομάτων λόγος Κυρίου λόγος, καὶ οὐ μόνος αὐτὸς, ἀλλὰ καὶ εἴπερ ἐξ οἱασδήτινος γλώσσης ἀπηχεῖται λαλιὰ σύμφωνος τοῖς

κκαῖς. Οὐκοῦν καὶ ὁ ταύτης πύρήκοος λόγῳ A citur et eidem judicio subjicitur cui is qui sacra
ισε τὴν ἀκοὴν, καὶ ἡ εὐαγγελικὴ ψῆφος καὶ Evangelia dedignatur.
ὃ κυροῦται, καὶ εἰς ἴσον ἔρχεται κατακρί-
αὐτὸς, ὁποίας καὶ ὁ τῶν ἁγιωτάτων εὐαγ-
επίστροφος.

ἰ μή μοι ὀντικαθιστάσθω τις ἀγερωχῶν, 35. Ne autem superbus aliquis et gloriosus de-
υόμενος, καὶ ἀπαξιῶν, ἐξ εὐτελῶν προσώ- dignanter mihi respondeat, qui non nisi cum vili-
ιν λόγον δέοντα. Λόγος γὰρ ἅπας θεῖος bus conversari dignus est. Omne enim dictum
ενος ἀνθρωπίνου στόματος ἡγίασε τὸ στόμα divinum quod ex ore humano prodiit, id os sanc-
εν καὶ ὡς ἐκ θειοτέρου ἐμπνοίας προϊὼν tificavit ; quare etiam, ut ex spiritu diviniori pro-
, καὶ τὸν ἀέρα, δι' οὗ ὄχεῖται, τίμιον ἀπο- diens,sanctum est,et aerem quem transit venerandum reddit ; eodem modo et aures per quas vitam
ω δὲ καὶ τὴν ἀκοὴν, δι' ἧς ἐς ψυχὴν πο- adipiscitur. Si igitur anima in alium sublata talem
ἰ τοίνυν καὶ ἡ ψυχὴ ἀνακετάσασα ἑαυτὴν sermonem divinum inhabitat, sui plena facta
ον θεῖον λόγον εἰσοικίσεται, καὶ ὅλη γένη- sanctificata est ; quod si non isto modo conformata
, ἡγίασται · μὴ οὕτω δὲ διατεθειμένη σκο- est, habet sane quod metuat ne inter res exsecra-
εὐλαβείσθω, μὴ ἐναγῶς διατέθειται. Καλὸν B biles ponatur. Res pulchra calix aureus, in quo
ρύσεος ἐκκλησιαστικὸς, ἐν ᾧ τὸ πάντιμον sacerdos pretiosum sanguinem miscet. Si autem
Εἰ δὲ καὶ ἐν ὑελίνῳ μυστηριασθείη τὰ σω- mysterium salutare in vase vitreo, aut ligneo, aut
τῷ ἀπὸ ξύλου, εἴτε ὀστράκου, ἆρά γε ἀπο- argillaceo perageretur, num est Christianus sacri-
τις Χριστιανὸς τὰ θειότατα ; Μηδεσί, ὦ ficium illud repudians ? Ne unus, Domine, hæc
οιοῦτος ἀναφανείη. Οὕτω γοῦν καὶ στόμα faciat. Sic etiam os contumelians libros et ser-
ν, ὡς εἰς ἱερὸν βιβλίον, καὶ λόγους θείους mones divinos, non facile nobilitatem suam probabit.
πείθειν ἂν ἔχοι τοὺς ἐχέφρονας, ὁποῖον Num Balaami asina voce humana prædita ex au-
ἡ ἐκεῖνο τὸ στόμα. Ἡ ὄνος μὲν Βαλαὰμ ditu loquelam mutuata est? Homo autem qui debito
κτισθεῖσα κατ' ἄνθρωπον, ἐπιστροφὴν ἔσχε sermone usus est, animalisne bruti munere fun-
ροάσεως ; ἄνθρωπος δὲ λαλήσας, ὡς ἐχρῆν, getur ? Serpens loquens audientibus non est ab
μοίραν ἀποτετάξεται ; Ὅφις παρακουέσθω exsulibus Edem ; homo autem, quisquis sit, au-
σα τοῖς Ἐδὲμ ἀποικίζειν ἔχουσιν , ἄνθρω- diatur, quando de novis Paradisi incolis loquitur.
στις ἄν καὶ εἴη, ἀκουέσθω λαλῶν τὰ οἰκί-
παράδεισον.

αιρῶ τὸν ἄνθρωπον ἰδοὺ εἰς πολλοὺς, καὶ C 36. Hominem in plures divido, quorum quisque
ἕκαστος τὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὁ βουλόμενος παρ- res divinas loquatur ; qui audire non vult,ne audito,
ἴνα καὶ αὐτοῦ παρακούῃ ὁ Θεός. Καὶ τοὺς ut Deus quoque eum non exaudiat. Viros sacros
ὺς ἅπαντας ἰδιᾳ τίθεμαι κατ' ἐξαίρετον · omnes in loco peculiari statuo, ad viliores transi-
δὲ τῆς λοιπῆς ἐπελεύσεως, τῶν ταπεινοτέ- turus. Servus aliquis tribulatur et inter tormenta
μενος. Θλίβεται δοῦλος, ἡ κατωτέρω τύχη, hominum Deique ipsius misericordium invocat.
λίψις οὐκ εὔφορος, καὶ ἀναφωνεῖ τὰ πρὸς Quis adeo durus est ut miserum non audiat, mise-
ιραμιγνὺς καὶ Θεοῦ ὄνομα · τίς δὴ οὖν ἐπά- ricordiam deneget ? Laboriosa anima in angustiis
τως, ὡς μὴ πρὸς ἐκεῖνῳ τὴν ἀκοὴν ἔχειν, est quod homo mercede frustratur et miserum
ν ; Πιέζεταί τις χειρομάχα ψυχὴ, ὅτι κο- supplicem rejicit, ut ei dicatur : En, amice, mer-
μισθοῦ ὁ ἄνθρωπος, καὶ προβάλλεται οἰκτρὸν cedem tuam ! Miser igitur qui verbo Dei aures ob-
ον, ζητῶν ἀκοῦσαι ὡς « Ἰδοὺ, ἑταῖρε, ἔχεις turat. Dei enim est verbum prohibens ne ei qui
ἄθλιος οὖν ὁ βύσας τὴν ἀκοὴν θείῳ ῥή- sua alienat injuriam inferamus. Puer verberatur,
εοῦ γὰρ λόγος, καὶ τὸ μὴ ἀδικεῖσθαι τὸν sed inde emendatur ; ictus graves non sunt, et os
ι τὸ ἑαυτοῦ. Τύπτεται παῖς, εἶτ' οὖν σω- ejus Dei recordatur et veniam expostulat. Stultus
κι, καὶ πληγαὶ οὐ κατ' ἄνθρωπον, καὶ τὸ igitur est magister qui disciplinam vilem intro-
κείνου γέμει Θεοῦ μνήμης, καὶ παρακλη- D ducturus animam pretiosam in exsilium agit.
ὸς ἄνεσιν · μωρὸς οὖν διδάσκαλος, ὃς παι- Orphanus aliquis fortunis privatus, tutorem ad
ἰσάγων οὐδὲ πολλοῦ ἴσως ἀξίαν, ἀπάγειν supplicationem Deo offerendam evocat. Pravus
μιωτάτην ψυχήν. Στέρεται τῶν οἰκείων ὀρ- igitur filius talem fratrem ex oculis adjiciens qui,
ς, καὶ τὸν τῆς ὀρφανίας προστάτην ἐκφωνεῖ etsi patre terrestri privatus sit, Patrem tamen
τηρίαν θεόκλυτον · φαῦλος οὖν υἱὸς ὁ ἀδελ- luminum et orphanorum haud amisit. Ætas pro-
ούτου ὑπερορῶν, ὃς, εἰ καὶ πατρὸς τοῦ κατὰ vecta, viribus debilitata, jamque prope ad mortem,
ρηθεὶς ἀπεφκυτώθη, ἀλλὰ τοῦ τῶν φώτων per intolerabilia mala loquitur et Antiquum die-
ὀρφανῶν Πατρὸς οὐκ ἐκπέπτωκεν, Ἱλικία rum in ore gerit, et per eum misericordiam pro-
ἡ, καὶ οὐδὲ γένους εὖ ἔχουσα, ἤδη δὲ καὶ vocare tentat. Os dentibus exutum divinis hymnis
νι πρὸς τῷ Ἅδῃ οὖσα, καί τι πάσχουσα, ὧν resonat. Igitur qui animum non attendit, nec Deum
ν ἀνέχεσθαι, λαλεῖ, καὶ τὸν παλαιὸν τῶν timet, nec mortem, nec senectutem enixe sperat.
ἐπὶ στόματος φέρει, καὶ δι' ἐκείνου μέσου Si enim spes senectutis ei fulgeret, morum simi-

litudo aliorum eum alliceret. Mihi autem qui talis est videtur auditurus illud esse: In annos haud venit, siquidem præmatura morte ereptus est. Supponatur aliquis ebrius qui, cum fundamenta domus ejus subversa sunt, pedibus stare non valet ob cerebrum, pedes et caput, quæ male habent. Anferatur ex ore quidquid odiosum; lingua purgetur sordibus polluta; duplicentur in oculis quæ cernuntur et sic male retineantur. Mens autem hujusmodi viri sana sit, et lingua errabunda res debitas tenui voce effutiat, ut nullo facere videmus. Qui igitur quod audit parvi facit, quando resipiscere cœpit nec plane ebrius est, valde superbit.

A Ἔλεον ἐθέλει ἐφέλκεσθαι, ὀδόντων μὲν τάχα που ἐκκεκρουσμένη, ἐμπιπλῶσα δὲ τὸ στόμα θεοκλυτήσεως· ὁ τοίνυν μὴ ἀξιῶν πρὸς αὐτῇ τὸν νοῦν ἔχειν, οὔτε Θεὸν εὐλαβεῖται, καὶ οὐδὲ καραδοκεῖ θάνατον, μήποτε δὲ οὐδὲ γῆρας. Εἰ γὰρ ἐλπὶς αὐτὸν ὑπέσαινε γηραλεότητος, ἐφίλει ἂν τὸ ὁμοιοπαθές. Καὶ οἶμαι ἀκούσειν ἔχοι ποθὲν καὶ ὁ τοιοῦτος τὸ « μὴ ὥρας ἵκοιτο, » ἀλλ' ἐκθερισθείη πρόωρος. Ὑποτεθείσθω τις καὶ μεθύων, τοὺς θεμελίους τοῦ κατὰ σῶμα σαλευμένος οἴκου, καὶ οὐκ ἔχων εἰς ὀρθὸν ἵστασθαι, τὸ ὑπερῷον κατασεσεισμένος (ἐκεῖνοι μὲν πόδες, τοῦτο δὲ κεφαλή)· ἀποφερέσθω τοῦ στόματος πολὺ τὸ ἀηδὲς, παραφερέσθω ἡ γλῶσσα φαύλως ἐγκολυμβοῦσα τοιούτοις ῥεύμασι, δυαζεσθωσαν τοῖς ὀφθαλμοῖς τὰ ὁρώμενα, καὶ οὕτω παραβλεπέσθωσάν· ὁ νοῦς δὲ ὅμως τῷ τοιούτῳ ἐῤῥώσθω, καὶ ὑπολαλείτω παρακόπτουσα ἡ γλῶσσα τὰ δέοντα, ὁποίους πολλοὺς τοιούτους τεθεάμεθα. Ὁ γοῦν ἐξουθενῶν τὸ ἀκουόμενον, ὀκνῶ εἰπεῖν, εἴπερ ἐγρήγορεν εἰς νηφάλιον, καὶ μὴ μεθύει πολὺ τὸ ἀγέρωχον.

37. Sed cur longius in cœptis meis procedam? Cur non verbis meis finem imponam? Si enim talibus aures sunt præbendæ, quomodo non ei qui omnes superat? Sic autem scimus omnium caput, Deum inquam, recoli; si sensibus nostris finem laudabilem præscribimus, scopum puta, ad quem omnes qui secundum Deum vivunt, visunt. Non est hic locus hominem secundum populos distinguendi, quare tantum de nostræ ætatis homine græco ac barbaro mentionem faciam. Lingua autem græca loquentem audire, eique, ubi necesse est, obedire, nemo recusabit. Ipse barbarus res referens non refutandas, ab arbitris nostris condemnatur. Videns enim se a nobis non intelligi barbare loquentem, a sermone patrio destitit, digitum versus cœlum tendens, Deo cœlesti nos commendat, et sic theologiam exercet innuendo Altissimum suas ipsius preces exaudire. Si igitur obedimus, misericordiam divinam recuperamus; si non obtemperamus, in barathrum perniciei cadimus.

B λζ'. Ποῦ δὲ προχωρήσω τοῦ λοιποῦ εἰς πλέον τοῖς ἐκ τῶν ἐλαττόνων ἐπιχειγήμασι, καὶ μὴ συγκεφαλαιώσομαι τὸν λόγον; ὡς, εἴγε τοιούτοις προσώποις δοτέον τὰς ἀκοὰς, τῷ παντὶ πλέον τοῖς ἐν ὑπεροχῇ τούτων καὶ κρείττοσιν. Οὕτως οἴδαμεν τιμᾶσθαι τὴν μεγίστην ἡμῶν κεφαλὴν, τὸν Θεὸν, εἰ τὰς ἐν ἡμῖν αἰσθήσεις διοικονομούμεθα πρὸς ἐνάρετον τέλος, καὶ πρὸς ὃν σκοπὸν οἱ κατὰ Θεὸν βιοῦντες τοξάζονται. Ὑφέλκομαι τῷ λόγῳ διελεῖν κατ' ἔθνος τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀφορίζω παχυλῶς εἰς τε τὸν καθ' ἡμᾶς Ἕλληνα καὶ εἰς βάρβαρον. Καὶ γλώσσης μὲν ἑλληνιζούσης ἀκούειν καὶ ὑπακούειν, ἔνθα δέον ἐστὶν, οὐκ ἂν ἀποφάσκοι τις· ὁ δὲ βάρβαρος, λαλῶν καὶ αὐτὸς, ὅσα οὐκ ἂν δέοι παρακούεσθαι, καὶ μὴ εὑρίσκων ἐπιστροφὴν, κατάκρισιν ἐμποιεῖ καὶ αὐτὸς πορὰ τῷ κοινῶς διαιτῶνται τοῖς καθ' ἡμᾶς. Εἰδὼς γὰρ, ὅτι οὐ C ξυνίεμεν, ὧν βατταρίζει, καὶ ἀπογνοὺς τῆς πλείονος βαρβαροφωνίας, ἀνατείνει δάκτυλον ὡς εἰς αὐτὸν οὐρανὸν, καὶ ἀνατίθησιν ἡμᾶς τῷ οὐρανιῳ Θεῷ, καὶ οὕτω θεολογεῖ, ἐπήκοον τῆς αὐτοῦ λιτῆς αἰνιττόμενος εἶναι τὸν Ὕψιστον. Καὶ ἢ πειθόμεθα, καὶ κατάγομεν τοῦ λοιποῦ τὸν ἄνωθεν ἔλεον· ἢ δυσπειθοῦμεν, καὶ καταγόμεθα εἰς βάθιστον ὄλεθρον.

38. Si quis hoc loco querens interpellat quod sermo ipsum et Græcum barbarumque ad justas lamentationes adegit, per me queratur, illud in memoriam revocans quod, sicut conservi, ita etiam congeneres sumus ab uno patre, id est a Deo creatore, et ab una matre, terra inquam, prognati. Sic quidem oppositionem ejus admittam, id unum monens quod circa multa alia multi sumus in disserendo, dubias quæstiones proponendo, in Deum D ipsum inquirentes cur id nec vero illud fecerit; etsi ipse non irrideat maligne uti in multis aliis, sed miserans nosmet qui circa vana profundi sumus. De his quam brevissime possum monebo, ne contra Deum luctemus et, Deum correcturi, legislatores nos esse præsumamus, et, quo lubet, trahentes, e servis domini facti in dominationem ipsam dominemur.

λη'. Εἰ δέ τις ἐνταῦθα ὑποκρούσεται μεμφόμενος, ὅτι ἑαυτὸν ἤγαγεν ὁ λόγος Ἕλληνά τε καὶ βάρβαρον τά γε εἰς τὸ ποτνιᾶσθαι δικαίως, αὐτὸν μὲν ἀφήσω τηνά λλως λαλεῖν, ὑποβαλὼν ἐνθύμησιν τοῦ πάντας ὥσπερ ὁμοδούλους, οὕτω καὶ ὁμογενεῖς εἶναι· ὅτι καὶ πατρὸς ἑνὸς, τοῦ ποιήσαντος Θεοῦ, καὶ μητρὸς μιᾶς γῆς, ἀφ' ἧς πεπλάσμεθα. Καὶ οὕτω μὲν ἐντρέψα αὐτὸν τῆς ἀντιλαλιᾶς, ὑπομνάσω δὲ, ὡς ὁμοίως καὶ ἐπὶ ἄλλων πολλῶν ἐσμεν λάλοι, καὶ ἀπορίας ψυχρὰς προβαλλόμεθα, καὶ λογοπραγοῦμεν Θεὸν, καὶ ἐρωτῶμεν, διὰ τί τοῦτο καὶ μὴ ἐκεῖνο πεποίηκεν; εἰ καὶ αὐτὸς ἀνέχεται οὐκ ἐκγελῶν, οὐδὲ μυκταρίζων (ἐπ' ἄλλοις γὰρ ταῦτά γε), ἀλλὰ ἐλεῶν ἡμᾶς τοὺς ἐν κενοῖς γλαφυροὺς. Ἐφ' οἷς ἐκεῖνα ἐν βραχυτάτῳ ἡμῖν ὑποτίθεμαι, ἵνα μὴ καὶ θεομαχῶμεν, πάσχοντες οὕτω, καὶ τὸν Θεὸν διορθοῦσθαι πειρώμενοι, θεσμοθετοῦντες οἷον αὐτῷ, καὶ καθέλκοντες, ὅποι βουλόμεθα, καὶ ἀντὶ δούλων δεσπότας γενόμενοι, καὶ τυραννοῦντες τὴν κυριότητα.

Οὐκ ἄξιον, ὦ οὗτοι πάντες, λογιότητος ἀν- A
ης, ἀπορεῖν, διὰ τί ποτε ὁ Θεὸς τοῦτον μὲν
ον, καὶ ἐκεῖνον τὸν ἀδελφὸν, καὶ τόνδε τὸν
, καὶ ἄλλον περίοικον κατήντλησεν ἀγαθοῖς
ρὶ κόσμον, φαιδρότησιν οἴκων ἐλλάμψας, οἳ
καὶ ἥλιος ἐναστράπτουσι κάλλεσιν, ἀγροὺς
ας πίονας, ἐνευθηνουμένους τοῖς ἐκ γῆς
, τὰ ταμεῖα πληρώσας αὐτοῖς, καὶ στενοχω-
εὐδαιμονικοῖς ἐνθέμασι, θεράποντας καὶ θε-
κς ἐπιδοὺς εἰς φιλοτιμίαν ἀμύθητον, ζῶα
ιθεὶς εἰς πλουτισμὸν, καὶ τοῦτον ἀμέτρητον,
ἂν εἰπεῖν, καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω ἑαυτοῦ πολλαπλασίονα κορυφώσας τὸν οὕτως εὖ παθόντα· ἐμὲ δὲ
πεοικότα ἐκείνου τοῖς ἅπασιν ἠλάττωσε, καὶ αὐτῆς, ὃ φασι, λεβηρίδος κενώτερον ἀπετέλεσε, τοῖς ὅλοις
ρήσας ἐμέ;

39. Non dignum sapientia humana est quærere quibus ex causis perigrinum aliquem, aut fratrem, aut vicinum, aut alios bonis terrestribus cumularit, deliciosis locupletans rebus domos solis instar splendentes, campos fertiles fructificando, horrea replens, felicitatis germen ubique implantando, servos et servas zelosas addendo, animalibus domesticis imo omni prosperitatis genere cumulavit, me autem qui illi nulla in re inferior sum, in omnibus minoravit et siliqua inaniorem fecit, cunctis privatum?

Μὴ δὴ τοιαῦτά τις ἐπαπορείτω, φιλοσοφεῖν
, καὶ Θεοῦ καταψηφιζόμενος τὸ ἀδιάκριτον. B
οι γὰρ ἄν ποθεν ἐκ τῶν κατωτέρω (ἄνωθεν
ζύριος οὐκ ἂν μὴ οὐκ ἐξουδενώσῃ τὸν τοιοῦτον
ον) πρῶτα μέν· Πόθεν οἶδας, ὦ οὗτος, ὡς οὐ-
ἔοικας τοῦ φθονουμένου, ᾧ ἐγκοτεῖς, εἰ το-
περίκειται ἀγαθά; Μήποτε γὰρ σὺ μὲν ἐνάξιος
ονεῖν, ἐκεῖνος δὲ κατάξιος, καί που καὶ πλειό-
άξιος. Εἶτα ἐπειδὴ τοῦτο δάκνειν ἔχει σε εἰς
(καὶ γάρ τοι πᾶσα σύγκρισις ἐλαττοῦσα δάκνει
τοβιβαζόμενον), μάθε καὶ, ὅτι τῷ μὲν ἀδελφῷ
σότητα ἥκεις ταλαντευόμενος. Ἔστω δὲ, ὡς
βέλκεις τῇ ῥοπῇ πρός τι μεῖζον καὶ πολλοῦ
καὶ ὅμως ὁ τοῦ βίου βραβεὺς μέγας Θεὸς, ὁ
διανομεὺς γεωμερτήσας ἐπὶ παντὸς τὸ ἀνά-
τὸν μὲν ἀδελφὸν διέκρινε πλήθοντα εἶναι καὶ
πίονα, σὲ δὲ ἀλλὰ ἰσχνὸν καὶ ὑπόκενον. Τί C
λογιστεύεις τὸν καὶ Δεσπότην καὶ Πατέρα,
δίκης ἄγεις, ἐφ' οἷς διῳκονομήσατο; Πότερον
ἣν ἐκεῖνον τίθης; Καὶ πῶς δοῦλος ὢν λογο-
τὸν Κύριον; Ἀλλὰ πατέρα ὀνομάζεις. Καὶ
τολμᾷς, ἀναιδῶς προσφέρεσθαι, καὶ μὴ δεδιέ-
ἔννομον ἀποκήρυξιν, εἰ οὕτω καταθρασύνῃ
Θεοκλύτει, δυσώπει, ἐξευμένιζε, μέσοις χρῶ
ὐχαῖς, καὶ μάλιστα τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ· καὶ
εἴπερ δέον εἶναι διακρινεῖ, ἀπομερίσεται τοῦ
ὑτῷ πλούτου καὶ σοὶ, καὶ μυριόλβον ἀποκα-
σει σε. Εἰ δ' ἴσως καὶ ποτνιώμενος καὶ πολλὰ
, ἄττα πρὸς ἔντευξιν, μένεις ὁ αὐτὸς τοῦ
, λόγισαι θέμενος ἐς ψυχὴν, ὡς ἦ πολὺ ἐν σοὶ
μαρτον, καὶ δι' αὐτὸ οὐκ ἄξιοῖ καὶ σὲ τοῦ
σμοῦ, ἢ ἄλλο τι. Νῦν μὲν οὐ συμφέρον σοι τὸ
μα τοῦ αἰτήματος· ἔσται δὲ ὅτε ὁ τοῦ βίου D
ἐξανθήσει, καὶ δρέψασθαί σοι δώσει ἐν καιρῷ
τὸν καρπόν. Ἢ οὐχ ὁρᾷς καὶ φυτὰ δένδρων,
καρποῖς βριθοντα, τὰ δέ τινα διαπαντὸς οὐκ
α; καὶ τῶν καρπίμων τὰ μὲν εἰς ὅλον ἔτος
τα τὸ τρέφον φῦμα, τὰ δὲ ἐξ ἔτους μὲν εἰς
ὑφοροῦντα ἐκ διαλείμματος, τὸν δὲ ἐν μέσῳ
οὐ μόνον ἄκαρπα εἰς τὸ πᾶν, ἀλλὰ καὶ φυλ-
ῦντα, καὶ τῆς φυσικῆς, ὡς εἰπεῖν, κόμης φα-
ύμενα; Τὸ δέ ἐστιν οὐ μάτην καὶ εἰκῇ, ἀλλὰ
φύσιν ἔλλογον. Ὅτε μὲν γὰρ ἔστιν ὄνασθαί
ἢ ἀνδρώπους ἢ ἑτεροίαν φύσιν, τοῦ καρπώμα-
ότε δὴ καιροῦ καὶ οἱ βλαστοὶ μεστοὶ καὶ καλοὶ

40. Nemo igitur, philosophiæ prætextu, de novo dubia movens, confusionis Deum accusabit. Fortasse enim ab imis locis (deursum enim Dominus ejusmodi sermonem contemnit) audierit vocem: unde scis, sodes, quod non dissimilis sis ei, cui invides divitias? Non enim tu indignus, ille perdignus, imo pluribus quam quæ possidet dignus. Quod autem hoc animum tuum devorat (omnis enim comparatio humiliatum offendit) scito cum fratre eadem trutina te ponderari. Posito autem ut tu majoris momenti ac pretii sis inventus, attamen Deus, magnus vitæ distributor, qui omnia juste dimetitur, fratrem locupletem, te vero pauperem esse statuit et miserum. Cur igitur Domino et Patri diem dicis, et recenses ejus creationem? Num in Domini loco eum ponis? et quomodo, servus cum sis, Dominum ad rationem reddendam vocas? At Patrem nominas. Quomodo vero audes pro impudentia tua, contemnere excommunicationem? Auxilium implora divinum; fac pœnitentiam, expia peccata tua precibus tuis, ad sanctos præsertim ejus effusis, et ubi opus erit divitias tibi communicabit, et vere beatum reddet. Si autem, supplicans et pro viribus quod tuum est peragens in eadem fortuna manes, cogita quod ob peccata tua aut aliud quoddam te divitiarum participem esse non vult. Nunc quidem voti compotem fieri nihil tibi prodesset; veniet autem tempus, quo vitæ pratum florebit, et tu fructum largissimum colligere poteris. Aut non vides arbores fructibus plenos, et frugiferos; alios quotannis passim frugiferos, passim steriles folia dijicere et comæ naturalis calvitium pati? Quod non vanum ac inane, sed secundum naturæ rationem. Quando enim fructus aut hominibus, aut cæteris creaturis prodesse debent, flores pleni et visu pulchri apparent, et folia in fructum virescunt; si autem fructus abiit, folia quoque humi labuntur. Vivipara enim quasi in radices matris redeunt, ibique residentia sensim in ver novum reviviscunt quando ut per canales recurrunt, et ut anno elapso naturæ peculiaris munere funguntur. Vide igitur ne tu quoque simili legi subjiciaris, et ubi nil tibi proderit arbor, unde flores et fructus spectabiles, ut folia et quæcunque a bona arbore proveniunt, nascuntur, et

ne, si quando eos colligere cupis, omnia te effugiant, quia tempus non est opportunum. Sed id quoque vide, ne carduos in ramis sterilibus aut in rubis et piris silvestribus producas (ob hoc enim fructum quidem fers,sed non debitum et manuum contractui resistentem). Annon Deus hominem parvum facit et deminuit qui ad fructus producendos natus non est, aut fructum quidem fert, eos autem qui illos tangere volunt pungendo lædit? Preces funde ad Deum, et spera in eum, et ipse faciet. Imple ejus voluntatem, et tibi favebit. Irrora labium siccum siti flagrans,et pluet tibi cœlitus manna spirituale et sensibile. An nosti virgam virentem et solo Dei servorum verbo germinantem, sexcentos e morte excitantem ? Te autem plantam madidam, nunc pravis cupiditatibus ægrotantem, quæ e paraiso venit, educare, insertione amplificare et fecundam reddere non vales?Desine a Deo petere, et ipse sponte tibi dabit. Non a Deo petiisti ut in matris tuæ utero concipereris, et tamen illa te concepit. Ex utero in lucem prodire, nutriri, procedere, ubi nunc stas,non tuæ voluntatis fuit,attamen hæc omnia, te invito, acciderunt. Igitur cætera quoque tibi dabuntur, dummodo ea facias, post quæ cætera addentur et ut in fundamento firmo stabilientur. Quid Domino reddituri simus nescimus, attamen dedit nobis, quorum est ei accepta referre. Quid igitur petere vis a creditore? Dominus mercedem tibit dedi servo,cui non debebat, noli igitur impudentem te gerere et precibus tuis fatigare, ne ex iis quæ possides excidas et servi inutilis sortem obtingas. Pater hæredes designavit; non igitur in ea est necessitate, quam tu ei attribuere vis. Magnus olim posedit Job; sed omnia perdidit,imo se ipsum amisit. Effluxit enim in saniem resolutus, nec tamen Deum accusavit inconsiderate, non de repetundis postulavit nec dixit se aliquid amisisse, sed in Deo facutatem dandi et eripiendi agnovit. Igitur ob gratitudinem non majorem felicitatem affectavit. Ego autem metuo ne Deus precibus tuis fatigatus tibi det aut potius restituat quod tibi expetendum non erat. Cum enim Deo dedisti quod par non erat, tu quoque redipisci debes quæ nolueris. Job inter dira tormenta Deo non incongrua dixit, tu autem, non similia passus, eum blasphemas.Igitur ab eo recipies quod tibi gratum minime erit, nisi charitas divina mala a te aufert. Si autem ob vexationes murmuras et quereris, te interrogo : De quo quereris amisso? Sane dices nulla te re egere quæ hominis naturæ convenit.Omnia tibi bona præsto sunt. Metuendum tibi non est ne in morbum incidas. Omnia opera humana perficere potis es inde a prima ætate quæ humi repit et vix sponte movetur. Ecce te vestitum et super columnis firmis, pedibus dico , constitutum incedentem . Omnia porro, quibus homini ad incedendum et alias operationes opus est, habes, sive homo, sive animal simplex specteris, dives es. Quid igitur Dominum

A βλέπεσθαι,καὶ τὰ φύλλα τέθηλε διὰ τὸν καρπὸν ταῦτα. Ὅτε δὲ αὐτὸς ἀπέλθῃ,τότε καὶ τὰ φύλλα ἔραζε πίπτει, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ τοῦ δένδρου τὴν προτέραν ὥραν οὐκέτι ἔχει. Παλιννοστεῖ γὰρ τὸ ζωογόνον εἰς τὰς μητέρας ἐκείνων ῥίζας, καὶ ὑφεδρεύει, καὶ ὑποσμύχον ζωπυρεῖται εἰς ἔαρ, ὅτε πάλιν ὡς δι' ὑπαγωγέων τινῶν ἐκθλιβόμενον ἀνατρέχει καὶ γεννᾷ τὰ πέρυσιν ἀγαθά. Ὅρα γοῦν, μήποτε καὶ σὺ τοιούτῳ λόγῳ ὑποπέπτωκας, καὶ ἡ οὐ σύμφορόν σοι λαλεῖν ὕλην, ἐξ ἧς ἔσται βλάστη καὶ καρπὸς ἄξιος λόγου καὶ φύλλα καὶ λοιπὴ πᾶσα εὐφυΐα χρηστοῦ δένδρου, ἢ ἀλλὰ καὶ, εἴποτε λάβῃς, ἀλλ' αὖθις ἀπορρύήσεταί σοι τὰ δεδομένα διὰ τὸ μὴ καίριον. Σκόπει δὲ καὶ, μήποτε ἀκανθροφορῇς κατὰ τὰς ῥάμνους (καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ καρποφορεῖς), ἢ κατὰ τοὺς βάτους καὶ τοὺς ἀγρίους
B ἀπίους (καὶ δι' αὐτὸ φέρεις μὲν καρπὸν, περιφέρεις δ' ἐκεῖνον, ὁποῖον χρὴ τελεσφορεῖσθαι φυτῷ ἀκάνθαι ῥρίσσοντι, καὶ τὰ προσαπτομένας χεῖρας ἀμύσσοντι). Ἦ γὰρ οὐ σμικρύνει Θεὸς καὶ ἀχρειοῖ ἄνθρωπον, ὃς ἢ καρποτροφεῖν οὐ πέφυκεν, ἢ τρέφει μὲν καρπὸν, κεντρίζει δὲ τοὺς προσάπτεσθαι καὶ δρέπεσθαι θέλοντας; Εὔξαι τῷ Θεῷ, ὡς καὶ ἀποδοῦναι αὐτῷ τὰς εὐχὰς, καὶ ἔλπισον ἐπ' ἐκεῖνον, καὶ αὐτὸς ποιήσει. Πληροφόρησον τὴν μετάδοσιν, καὶ ἐπιδώσει σοι. Δρόσισον χεῖλος ἐνδεὲς, ὑποκαιόμενον δίψει, καὶ ἐπιβρέξει σοι ἄνωθεν τὰ ζωογόνα, καὶ αὐτὸ δὲ μάννα, τὸ καὶ νοούμενον καὶ φαινόμενον. Ἦ ῥάβδον μὲν οἶδας βλαστήσασαν, καὶ φυτὰ δὲ μυρία ἐκ νεκρώσεως ἀναθηλήσαντα λόγῳ καὶ μόνῳ τῶν τοῦ Θεοῦ θεραπόντων; αὐτὸν δέ σε, τὸ ἔτι ἔνι-
C κμον φυτὸν, τὸ νῦν μὲν ἠγριωμένον πάθεσιν, ἐκ παραδείσου δὲ ἀνέκαθεν πεφυκὸς, οὐκ ἔχει μοσχεῦσαι, καὶ ὡς οἷον δι' ἐπεμβολῆς μεταποιῆσαι εἰς πάντη ἥμερον, καὶ καταπλουτίσαι εἰς ἔγκαρπον; Ἄφες ἀπαιτεῖν τὸν Θεὸν, καὶ αὐτὸς δώσει ἐκών. Οὐκ ἐζήτησας τὸν Θεὸν, ἐν κοιλίᾳ συλληφθῆναι μητρός· καὶ ἐκείνη συνέλαβέ σε. Οὐκ ἠνάγκασας πφοσελθεῖν μήτρας, καὶ φῶς ἰδεῖν, καὶ ἐκτραφῆναι, καὶ προβῆναι, ὅποι νῦν ἔστηκας· καὶ ταῦτα πάντα γέγονέ σοι ἀπραγμόνως ἐκεῖθεν. Ἔσται γοῦν σοι ὁμοίως καὶ τὰ ἐφεξῆς, εἰ μόνον ἔκεῖνα ποιεῖς, ὧν γινομένων καὶ τὰ ἄλλα προτίθενται καὶ ὀροφοῦνται ὡς ἐπὶ θεμελίῳ στερρῷ. Τί ἀνταποδώσομεν τῷ Δεσπότῃ, καὶ ἀποροῦμεν, καὶ μεθοδεύομεν, ὡς οἷα δηλαδὴ δόντι, καὶ οὕτως ἐποφειλομένῳ τὸ ἀντισηκοῦν; Τί γοῦν ἀπαιτεῖν ἐθέλεις τὸν χρεωστούμενον;
D Ἀπέδοτό σοι τὸν μισθὸν ὁ Δεσπότης, καὶ ταῦτα μὴ ὀφείλων μισθοὺς τῷ δούλῳ. Ἄφες οὖν ἀναιδεύεσθαι καὶ προσεπιζητεῖν, μὴ καὶ ὧν ἔχεις ἐκπέσῃς, καὶ τὰ τοῦ ὀχρείου δούλου καθυποσταλῇς. Ἐκληροδότησεν ὁ Πατήρ· οὐκέτι γοῦν ἀνάγκην ἔχοι τοιαύτην, ὁποίαν σοι ἐπάγειν ἐθέλεις. Εἶχέ ποτε ὁ μέγας Ἰώβ· ἀλλ' ἐξέπεσε πάντων, ὧν εἶχε, καὶ οὐκέτ' εἶχεν οὐδὲ ἑαυτόν. Ἀπέῤῥεε γὰρ, εἰς ἰχῶρας ἀναλυόμενος· ἀλλ' οὐκ ἐλογίστευε τὸν Θεὸν, οὐκ ἐπολυπραγμόνει, οὐκ ἐζήτει, οὐδὲ μὴν ἔλεγεν, ἀπολωλεκέναι τι· ἀλλὰ τὸν Κύριον καὶ δοῦναι καὶ ἀφελέσθαι ἀπεφαίνετο. Οὐκοῦν ἀνέκαμψεν εἰς τὸ πολὺ κρεῖττον καὶ εὔδαιμον διὰ τὸ εὐχάριστον. Ἐγὼ δὲ καὶ εὐλαβοῦμαι, μή-

ενοχλῶν τῷ Θεῷ λάβῃς, μᾶλλον μὲν οὖν A liberalissimum, gloriosissimum fatigas? Cur non
;, ἐκεῖθεν τὸ ἄξιον μέν, ἀπευκταῖον δέ σοι. sinis eum regio erga te animo esse, et largiri tibi
ράρ σε τῷ Θεῷ, ἅπερ οὐκ ἔχρῃν, ἀντιλα- secundum charitatem suam? « Quis tandem es
ὼν, ἃ μὴ βεβούλησαι. Πάσχων δεινῶς ὁ tu,qui servum alienum judicas? » aliquis audierit,
ι ἔδωκεν ἀφροσύνην τῷ Θεῷ· σὺ δὲ, καὶ qui alieno servo jussa dare præsumit. Quomodo
ίσχων οὐδὲν φαῦλον, δίδως ἄφρονας λόγους. igitur non ipse quoque metuis ne quando audias:
γὰρ τὸ σὸν βλάσφημον καὶ ἀπαιτητικόν. Unde tu venis quia a Domino tuo rationem tibi reddi
ντιλήψῃ ἐκεῖθεν τὸ σοὶ ἀβούλητον, εἰ μὴ expostulas? »
α φιλανθρωπία προσισταμένη, τὸ βλάπτον ἀπαγάγοι ἐκ σοῦ. Ἔστω δὲ ὅτι καὶ πάσχῶν γογγύ-
λαλεῖς. Ἐρωτῶ δή. Ἐπὶ τίνι γογγύζεις, καὶ τίνος λειπόμενος; Λείπεσθαι μὲν ἐρεῖς ἂν οὐ-
ν ὅσα ἐπιπρέπει ἀνθρώπῳ. Ὁλομελές σοι τὸ καλὸν καὶ πάντη ἄρτιον. Οὐκ ἔχεις κίνδυνον,
ι ἀῤῥώστως. Ἔξεστί σοι ἐργάζεσθαι πάντα, ὅσα κατ' ἄνθρωπον ἀπὸ γυμνοῦ ἐμβρύου,
βρέφους ἱλυσπωμένου περὶ γῆν, καὶ μὴ ἔχοντος ἀνανεύειν. Ἰδοὺ καὶ ἐνδέδυσαι, καὶ ἐπὶ
ταθερῶν, τῶν ποδῶν, ὄρθιος ἀνεστήλωσαι. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τά εἰς τὴν πορείαν καὶ τἄλλα
α κατευθύνει τὸν ἄνθρωπον ὡς καὶ ζῶον ἁπλῶς καὶ ὡς ἄνθρωπον, πλουτεῖς. Τί δὲ οὖν τὸν
ιλοτιμησάμενον μεγαλοπρεπέστατον Δεσπότην ὀχλεῖς, καὶ οὐκ ἀφίης βασιλικῶς διακεῖσθαι
καὶ ἐπιδιδόναι, ὁπόσα ἐκείνῳ ἐστὶν ἐθέλοντι, κατὰ τὸ ἐν αὐτῷ φιλεύσπλαγχνον; « Τίς εἶ
ίνων ἀλλότριον οἰκέτην; » ἀκούσοι ἄν τις, αὐτό κατεξουσιάζειν ἀλλοτρίου δούλου πειρώμενος.
οὐ δέδοικας καὶ αὐτὸς, μήποτε ἀκούσῃς ποθὲν τό· « Πόθεν σὺ ἀναπέφηνας, τοῦ σοῦ Δεσπότου
; »

έρε εἴπω σοι κεφαλαιωσάμενος λόγον, ἀντι- B 41. Jam denique sermonem meum resumam qui
μὲν δοκοῦντα, τῇ δ' ἀληθείᾳ εἰς ἐν συμ- contradicere videtur, re vera autem in idem con-
. Οὐκ ἔστι τῶν ἐν ἡμῖν οὐδὲν ἴσον, καὶ αὖ venit. Nihil eorum quæ intra nos, similia sunt
δὲν ἐστι τῶν ἐν ἡμῖν ἄνισον. Πνευματικῶς neque dissimilia. Spiritualiter autem respondere
ᾳ ἐθέλω ἀντιφωνεῖν. Καθότι μὲν γὰρ ὁ volo. Quemadmodum enim Deus singulis officia
ιλόγως ἑκάστοις ἐπιμερίζει τὰ δέοντα, καὶ pro viribus distribuit, aliis quidem detrahens,
αἴρει, τοῖς δὲ προστίθησι γεωμετρικώτε- alios bonis cumulans, sic æquitas diviniori ratione
ίτης ἐν ἡμῖν θειότερον πολιτεύεται, καὶ intra nos agit, et singuli audiunt: Amice, habes
αστος τό· « Ἑταῖρε, ἔχεις τὸ ἀνάλογον σόν. » contingens tuum. Sicque qui pauca habet discat
ω μανθανέτω καὶ ὁ τὸ ὀλίγον ἔχων, δικαίως cum summa justitia ea possidere. Æquum enim
ὸ, εἴτ' οὖν πρὸς γεωμετρουμένην ἰσότητα. ac justum dicere idem est cum justitia, cum æqui-
γάρ πως « ἴσον » εἰπεῖν καὶ « δίκαιον, » tate societatem inire tendit. Sic omnibus omnia
ἰσότητος ἡ δικαιοσύνη στοχάζεται. Καὶ οὕτω æqua et iniqua, et sermo stat aut secundum spe-
οῖς ὅλοις ἅπαντα, λόγῳ δ' ἄλλῳ καὶ ἄνισα· ciem indoctis qui aliquid docendi sunt, aut secun-
όγος ἢ κατὰ τὸ δοκοῦν τοῖς ἀμαθεστέροις dum numerum, ita ut res nostræ sic æqualitati et
δὲ εἰπεῖν καὶ ἀμαθεστέροις) ἢ γοῦν ἀλλὰ inæqualitati immistæ appareant et ut ordinem vitæ
μὸν, ὡς εἶναι τὰ καθ' ἡμᾶς οὕτως ἀνακε- C nostræ inæqualitatem æqualem aut vice versa dica-
ἰσότητι καὶ ἀνισότητι, καὶ ἐξεῖναι λέγειν mus. Mane igitur in iis, frater, in quibus constitutus
γὴν τοῦ ἐν ἡμῖν βίου ἢ ἀνισότητα ἴσην, ἢ es, et cum scias te Deo gratias agere debere, ora
λιν. Μένε οὖν, ἐν οἷς ἐτάχθης, ὦ ἀδελφὲ, et spera, et ne incuses gubernatorem qui navem
των ὀφειλέτην εἰδὼς τῷ Θεῷ σεαυτὸν, εὖ nostram scite movet, donec ad vitæ portum appel-
ἔλπιζε, καὶ μήτε τὸν κυβερνήτην μέμφου lamus; neque fratri navigii consorti invideas, si
α τὴν καθ' ἡμᾶς ὁλκάδα τεχνηέντως ὧδε nauclerus ipsi opportunum locum assignavit. Cur
ἕως ἂν περὶ τοὺς βιωτικοὺς πλέωμεν σά- enim invidia exerceatur, ubi incriminatio ad
τε τὸν σύμπλουν ἀδελφὸν μέμφου, εἰ πρὸς Dominum usque ascendit? Frater nihil peculiare,
ἔχοντα τοῖχον ὁ τῆς νεὼς κύριον αὐτὸν ἐτά- nihil proprium habet nisi quod Deus ei impertiit.
γὰρ καὶ φθονητέον, ἔνθα ἡ μέμψις διαβαί- Dum igitur fratri invides, Deum nescius blasphe-
τὸν Κύριον; Ὁ ἀδελφὸς οὐδὲν οἰκεῖον ἔχει, masti et quodammodo bellum ei intulisti. Quan-
ὐτοῦ, ἀλλ' ὅπερ δέδωκεν ὁ Θεός. Τῷ γοῦν topere igitur peccas, Dei sic censuram faciens et
φθονῶν, λέληθας σεαυτὸν μεμφόμενος τὸν pene ei quæ facere debeat præscribens? Nonne
οὕτω τρόπον τινὰ θεομαχῶν. Τί δὲ οὕτω vides te blasphemare prorsus si dubitas num
Θεὸν ἀνακρίνων, καὶ μονονουχὶ ἐπιτάσσων D Olympi incolæ sine metu aut cum mœrore vivant?
έον, ἁμαρτωλὸν πρᾶγμα ποιεῖς; Ἀπορού- Oportet igitur te ea quæ tua sunt decernere sive
, τί δήποτε, ἄλλων ἐν Ὀλυμπίᾳ βιούντων jucunda sint, sive amara, sicque causas ponderan-
ἀτρεμεῖ ζώντων, αὐτὸ καὶ λύπην ἔχει καὶ do tibi solatium afferre. De iis denique quæ nunc
οκεῖς λαλεῖν ἀναμάρτητα οὐ πάντως; Δέον accidunt plura dicere me non decet; penes Deum
ἀνταῦθα διαγνομονεῖν σε τὰ κατὰ σὲ, καὶ enim judicia quorum profunditas est incompre-
ἶειν αὐτοῖς τά τε ἡδέα, τά τε λυπηρὰ, καὶ hensibilis.

οὕτω τῇ καταλήψει τῶν αἰτίων λεμβάνειν τι παραμύθιον, καὶ δὴ θεωρητέον αὐτὸ εἰς ὀλίγον τῶν ἄρτι συμβαμάτων μὲν οὐκ ἔχω εἰπεῖν· οὐ γὰρ οὕτω δεδίδαγμαι· Θεοῦ δὲ κρίματα, ὧν ἡμῖν ἀπερίληπτος.

42. Ista autem theoria consolationis quoque non parum continet, ut supra diximus. Sunt in vicinia nostra, quæ late patet, et inter populares nostros alii baptismate immersi, alii in abyssum tristitiæ baptizati sunt, unde plerique res futuras cum timore prævident, quarum finem non facile est videre. Ex his qui in abyssum prolapsi sunt lacrymis digni sunt; qui autem fæcem usque pervenerunt, preces et ipsi faciant et ab aliis faciendas curent; qui autem timore trepidant precibus etiam gratiarum actiones addant Deo æterno vitæ auctori.

A μβ'. Ἡ δὲ τοιαύτη θεωρία ἔσται αὐτίκα ἡγορος λόγος, καθὰ φθάσαντες ὑπεσχήμε ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς περιχώρῳ καὶ συμφύλη πολυτενεῖ καὶ εὐρυχόρῳ, οἱ μὲν εἰς βαθὺ σμένοι λύπης, οἱ δὲ εἰς ἄβυσσον, ἄλλοι δὲ ἤδη οὐκ ἐς τοσοῦτον, οἱ πλείους δὲ ἐν τῷ ἰ καὶ αὐτῷ ἤ διά τι ἐγγίζον καὶ πρόοπτον διέχειαν, ἣν οὐκ ἔστι συνιδεῖν σταθερῶς. μὲν τῆς ἀβύσσου γεγονότες κλαιέσθωσαν· ἄλλο;) οἱ δὲ μήπω τοῦ βυσσοῦ καὶ τῆς κ τρυγὸς ὄντες, εὐχὰς καὶ αὐτοὶ ποιείσθωσαν, ρωθεν ἐχέτωσαν, καθὰ καὶ οἱ μὴ ἐξ ἐπιπολ τῷ φόβῳ οὕτως ἢ οὕτως ὑποτρέμοντες, ἀ πρὸς ταῖς εὐχαῖς καὶ εὐχαριστείτωσαν τῷ καὶ καὶ τοῦ ζῆν αἰτίῳ Θεῷ.

43. Hoc igitur jugiter ob oculos teneamus atque examinemus quo in loco ii qui curis ac sollicitudine vexantur omninoque tristes sunt ponendi erunt. Primus quidem ac secundus tertiusque Deo favente a societate nostra separati erunt; non enim fæcis aut abyssi aut immersionis rationem habemus. Sine metu autem nunquam erimus, licet plerique id ignorent. Idem esset si quis tonitru e longinquo auditum in proximitatem transferret aurium. Cur igitur immodico nos tradamus mœrori?

B μγ'. Καὶ τοῦτο μὲν κοινῶς κείσθω ἡμῖν ε κὲς ἐνθύμιον. Ἐξετάσωμεν δὲ νῦν πρὸς ἀκ συγχεόμενοι, ὡς εἰκὸς, καὶ ἐμφρόντιδες, ριμνοι, καὶ, ὃ δὴ λέγεται, κηραίνοντες, ποῖ που τῶν, ὡς ἐῤῥέθη, λυπευμένων τεταξέ πρῶτος μὲν καὶ ὁ δεύτερος καὶ ὁ τρίτος πά των Θεοῦ ἐλεοῦντος ἡμῶν ἀπεσχοίνισται· τρυγίας τὸ [ἐν] ἡμῖν θεωρεῖται, ὁποῖος εἴρη μὴν βάθος, ἀλλ' οὐδὲ καταβαπτισμός. Φόβ πάντως ἡμῖν ἐγγίνεται· πλὴν ἀλλὰ καὶ α πρόδηλον, ἀλλ' οὐδὲ ἀρίγνωτον. Ὅμοιον καὶ βροντὴν κτυποῦσαν ἐκ πορρωτάτων καρα εἰκότι λόγῳ ἀκουτισθῆναι εἰς ἐγγύτερον. Τί κατεν[εχθ]ησόμεθα εἰς ἀμετρίαν θλίψεως;

44. Hoc dicendo non ita velim intelligi, quasi curam ac solicitudinem temporis futuri abolerem; imo id tantum moneo ne nimis affligamur, sed modum in ea quoque re observemus. Cur enim merum in vobis exstirpem, cum sciam metum in plerisque rem esse salutarem? Quomodo affirmem mœrorem semper abfuturum esse ab iis quibus locus lamentationis assignatus est; qui vitam curis exemptam ignorant; quibus terra carduos et folium gignit. Quo igitur vituperio nos non digni erimus qui mœrore exempli Dei obliviscimur? Melior enim non est præceptor mœrore. Cum curi memoria Dei revertitur. Vexatur aliquis? statim audies orantem: Domine, juva; aut Domine, miserere mei; et jam Dei sancti clamoribus sollicitantur. Si e contra per aliquod tempus sine ærumnis sumus, Deum invocare desistimus, sancti ejus et hymni in eorum honorem scripti negliguntur; jam enim lingua canit sordes, Dei iram provocat, nos vero canentes corrumpit.

C μδ'. Τοῦτο δὲ λέγων οὐκ ἀπαλείφειν ἔθέλ ριμνᾶν ἐξ ἡμῶν οὔτε τὸ περὶ τῆς αὔριον, ἐπὶ ταῖς ἐφεξῆς· ἀλλὰ τὸ λίαν ἀπάγω, τὴν λὴν ἐλαττῶ, τὴν ἀμετρίαν ἄγω εἰς σύμμε τί γὰρ καὶ πειράσομαι, τὸ δέος ἐν ἡμῖν κα ὁ μαθὼν, χρῆναι καὶ δέος ἐν πολλοῖς ἐστά ριον; Πῶς δ' ἂν ἐγγυησαίμην τὸ ἄλυπον, κλαυθμῶνος τόπος ἀποτέτακται, εἰς οὐδεὶς βίος ἄλυπος, οἷς ἄκανθαι καὶ τρίβολοι γῆ τέλλειν εἰς ἐπιστροφὴν ἐπετάχθησαν, φάν μᾶλλον ἐπιστρεπτικὸν, οἱ χρονίζοντες ἄλυπ θανόμεθα Θεοῦ; Μὴ γὰρ ἔστιν ἡμῖν πα καλλίων τῆς λύπης. Ἅμα λύπη, καὶ αὐτίκ Θεοῦ. Κνίζεται τις, καὶ ἐπὶ στόματος αὐτ τό· « Κύριε βοήθει· » Καί· « κύριε, ἐλέη παρενοχλοῦνται βοαῖς οἱ τοῦ Θεοῦ ἅγιοι. καιρόν τινα λύπης δίχα, καὶ ὀψίζει παρ' ἡμῖ καλεῖσθαι Θεόν· καὶ οἱ μὲν αὐτοῦ ἅγιοι κα αὐτοῖς ᾄσματα ἐκκλείονται τοῦ στόματος, φ δὲ ἡ γλῶσσα, ὅσα καὶ αὐτὴν μολύνει, καὶ παροξύνει, καὶ ἡμᾶς κακύνει τοὺς ᾠδοντας.

45. Non igitur id præcipio, ut tristitiæ renuntietis (quod nec fieri potest; nec enim nisi possibilia docere convenit); sed ut affligamini et solliciti sitis de rebus luctuosis, et quæratis medicamentum quod curas abigere, et quo homo afflictus morsum fatalem sanare valeat. Hujus autem medicamenti

D με'. Οὐ τοίνυν παιδεύω, μὴ λυπεῖσθαι (αἱ γὰρ καὶ ἀδύνατον· ἡ δὲ παίδευσις ἐπὶ τοῖς νοις γίνεσθαι), ἀλλὰ βάπτειν μὲν εἰς λύπην ἔ καὶ ἐφ' οἷς χρὴ, παρ' αὐτὰ δὲ μεριμνᾶν, ἐξε τὸ λαθικηδὲς καὶ κακῶν ἐπίληθον ἁπάντων κον, δι' οὗ ἀλεξικάκου τὸ θηριῶδες δῆγμα τ

λειφθήσεται ὁ λυπούμενος. Τοῦ δὲ τοιού- A
ξιφαρμάκου χορηγὸς ὁ Θεὸς, ἁπάσης κακε-
απευτὴς, εἰς ὃν ἀναβέντες ἡμᾶς αὐτοὺς θε-
πόμεθα, χαρέντες, καὶ οὕτω τὴν λύπην ἐξε-
. Τί γὰρ ἄλλο ποιητέον ἐν τοῖς μὴ ἐφ'
πάντως τὸ ἐπὶ ἡμῖν αὐτοῖς, οὗπερ ἡμεῖς
ριοι; Κυριεύομεν δὲ ἐν λύπαις τοιαύταις
οις ἐπικειμένοις ἀμηχάνοις τοῦ δέεσθαι·
δὲ οὐ τοῦ τυγχάνοντος ἀμύντορος, ἀλλὰ τοῦ
ίτου. Τοιοῦτος δὲ ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων·
ρα καὶ δεητέον, τοῦ καὶ τὰς δικαίας εὐχὰς
ἀγαθὰς ἐλπίδας τελεσφοροῦντος. Ἰσχυρὸς
ύνος· διὸ καὶ ποιήσει ῥᾳδίως. Ὁ δ' αὐτὸς
ρόθυμος· οὗ χάριν μακρυνεῖ τὰς ἁμαρτίας
αὶ ἰλάσεται ἡμῖν, εἰπερ ἡ δέησις ἐκτενὴς
ὅλης ψυχῆς καὶ διανοίας καὶ καθαροῦ στό- B
ὸς οὐδὲ ἀναμένει διαρθρωθῆναι τὸν δεητήν·
λ' ἔτι λαλοῦντός τινος πάρεστιν. Ἐπιθυμεῖ
εσθαι ἱκεσίαν ἔλλογον καὶ εὐεργεσίᾳ τοῦ
ὄντος. Ἦ γὰρ βασιλεὺς μὲν ἀγαθὸς, μὴ
ὸς προσφυῶς ἂν λέγοι τό τι· « Σήμερον
ἰλευσα· οὐδὲ γὰρ εὐηργέτηκα; » Ὁ δὲ Θεὸς
μὴ ἀδιαλείπτως εὐεργετεῖν, τοῦτο διηνε-
ν αὐτοῦ· ἐπεὶ καὶ αὐτάγαθός ἐστι καὶ αὐ-
ός. Διὸ καὶ λαμβάνων δέησιν, οὐκ ἀνέξε-
ιλίναι τὸ οὖς σου, καὶ ἐπακοῦσαι εἰς ἀγα-
ὰ συμμετρήσει τῷ τοῦ κινδύνου καὶ τοῦ
καιρῷ καὶ τὴν σύναρσιν. Μέλλει τὸ κακὸν,
κεδάσει· ἐγγίζει, καὶ ἀπώσεται. Ἀλλ' ἤδη
καὶ ἐν χρῷ γέγονε· καὶ ψύξας ἡσυχῇ τὸ
πνοίᾳ θείᾳ, στρέψει ὀπίσω. Τὸ δὲ καινότα- C
στρέψει, καὶ εἰς τὴν τοῦ βαλόντος καρδίαν
τοιοῦτος αὐτὸς ἐπίκουρος ἄνωθεν τοῖς
μένοις αὐτόν.

dispensator est Deus, qui omnem corporis infirmitatem sanat. In eum itaque omnem spem ponamus, et sanabimur, et gaudebimus omni malo liberati. Quid enim aliud faciendum est in iis quæ penes nos non sunt, aut potius in iis ipsis quæ a nobis pendent? In ærumnis autem et metu cum sumus, precibus quem volumus adire possumus, sed non ad quemcunque, sed potentissimum accedere expedit. Est autem hic Deus virtutum; ipsius igitur auxilium imploremus, qui preces justas et spes bonas ad exitum perducere valet. Deus solus fortis; idcirco facile perficiet. Idem vero etiam longanimus est; quare peccata nostra diminuit et veniam nobis donat, dummodo preces ex tota anima ac tota mente et e puro ore prodeant; Deus enim non exspectat donec desideria nostra exposuerimus; nam loquente te adhuc, jam adest. Vult namque ut qui supplicatur secundum rationem et bene operans se adeat. Num rex bonus quidem, sed minus beneficus, diceret: Hodie non regnavi; non enim benefeci? Deus autem non semper benefaciat, cum id ei peculiare sit; bonitas qui est ipsa et rex universorum? Itaque preces tuas admittens in commodum quidem tuum vertet tempore periculi et timoris. Cunctatur malum: destruet illud; appropinquat: depellet. Sed jamjam venit, jam cuti inhæret, sed afflatu divino infirmavit telum et retro conjecit. Sed postremo retrorsum in corde sagittarii figet; talis enim est cœlestis auxiliator iis qui eum invocant.

γὼ δὲ καὶ ἄλλο πρὸς παραμυθίαν ὑμῖν ἐρῶ
τατόν τι καὶ λυσιτελέστατον. Ἀνενέγκατε
τὰς ψυχὰς εἰς τὸν ἔνθεον ἡμῶν αὐτοκρά-
δι' ἐκείνου καὶ παρηγορήθητε, καὶ βοή-
ρέσθαι σπεύσατε· καὶ βοηθήσει μὲν ἡμῖν
καὶ οἰκοθεν ἔργοις βασιλικοῖς καὶ προμη-
χ, οὐχ ἥκιστα δὲ καὶ, εἴπερ εὐχαῖς Θεὸν
συνεφάπτεσθαι τῶν ἔργων αὐτῷ, καὶ συγ-
ειν τὸ δόρυ κατὰ πάσης παλαμναίας φά-
ντιμάχου. Παρηγορήσεται δὲ τοῖς καθ'
καὶ οἷς ἀεὶ πονεῖται ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ.
άντως, ὡς, ἐξότου ὁ βασίλειος αὐτὸν ἔλαχε
οὐκ ἐπαύσατο μέχρι καὶ σήμερον μὴ ὅτι γε D
καὶ ὕπνον μὴ διδοὺς ὀφθαλμοῖς καὶ βλεφά-
παυσιν, ἀλλὰ καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παραβάλ-
κινδύνοις τοῖς δεινοτάτοις, ὧν ἔργον, ψυ-
ίγειν σώματος, οὐ κατὰ φύσιν, ἀλλὰ πρὸς
τοίνυν, ἐκείνου τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἐπ' ὤμων,
ν, βαστάζοντος καὶ εἰς τόσον ἀχθοφοροῦν-
δμως φέροντος, καὶ ἀπεκδεχομένου ἀγαθὰ
θεὸν πεποιθήσει (θαῤῥεῖ γὰρ, οἷς μυριάκις
ε καὶ ἐβοηθήθη εἰς θάλος καὶ σαρκὸς καὶ
ἡμεῖς οἱ βασιλευόμενοι, καὶ ἀπαιτούμενοι
θεῖν τοῖς αὐτοῦ, μὴ ἐφοποσονοῦν ἐφεπόμεθα
ησιν τὴν δυνατὴν καὶ ἀρετῆς ἀπόμαξιν, δι'

46. Aliam rem consolativam æque ac persuasivam vobis edisseram. Tollite in spiritu animas vestras ad imperatorem nostrum divinitus inspiratum, et consolamini vosmet, et auxilium exspectate. Ille enim operibus regiis et providentia divina nobis succurret, præsertim si Deum precibus flectimus et ipsi cooperamur et telum contra omnem cohortem inimicam sanguinem sitientem dirigimus. Consolationem autem contra tentationes præbebit. Probe nostis quod ex quo regnare cœpit, ad hunc usque diem non cessavit, non dico laborare, sed nec oculis nec superciliis quietem dedit, sed periculis se objecit, ubi de morte, non placida, sed violenta agebatur. Quid igitur, cum ille totum orbem humeris fert et bona recipit in fidei quam in Deo ponit, præmium (confidit enim, licet mala innumera passus, et carnem et animam restauravit); nos qui in statu obedientiæ sumus et qui jubemur eum sequi, non pro viribus ac facultate ejus virtutem imitamur, qua auxilium divinum impetramus. Non enim ejus exemplum secuti operari volumus. Simile namque officium nobis non incumbit, et si incumberet, non simili modo exse queremur. Illud vos moneo, ne omnino metui et desperationi succumbatis. Ante oculos ponite undas

decumanas, quas fortiter gubernando a nave depulit; mementote tempestatum, quas, Deo auxiliante, dissipavit; bestiarum ferarum quæ nos aggressæ sunt, quasque Deo iterum opem ferente, fugavit. Confidamus igitur eumdem Deum undas et tempestates quæ terræ Romæorum imminent placaturum esse et bestiarum horrendum rugientium dentes obtusos et innocuos redditurum, unde pace profunda fruemur. Non dubito fore aliquos qui meminerint quoties imperatoris laudes pronuntiaverim. Fuit autem talis, quia Deus imperatorem nostrum sub imagine certatoris indefessi et semper victoris repræsentare voluit, ut gloriari posset se esse operarium Dei in sudore frontis panem cœlitus impertitum edentem. Hoc nunc quoque nos bona spe impleat reputantes eum qui semper idem est, Deo volente non mutatum iri.

A ῆς τὴν θεόθεν ἐπικουρίαν ἐφελκυσόμεθα; Καὶ οὐ λέγω φερεπονεῖν κατ' ἐκεῖνον καὶ ἡμᾶς. Οὔτε γὰρ ὑπόκειταί τι ὅμοιον· οὔτε, εἴπερ ὑποκείμενον ἦν, ἔσχομεν ἂν ὁμοίως αὐτὸ μεταχειρίσασθαι. Ἀλλὰ παρκινῶ, μὴ παντελῶς τοῦ φόβου γίνεσθαι καὶ τῆς ἀπογνώσεως. Λογίσασθε τὰ μεγάλα κύματα, ὁπόσα κορυφωθέντα κατ' αὐτοῦ ἀπεκρούσατο οἰακίζων δεξιῶς, ὁπόσας θυέλλας διέλυσε, Θεοῦ σκεδάζοντος καὶ ἀπάγοντος· ὁποίους καὶ ὅσους θῆρας καθεῖλεν ἐμπηδῶντας ἡμῖν, Θεοῦ συνεπιλάμβανομένους κάνταῦθα. Θαῤῥητέον οὖν, ὡς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ τὰ νῦν καθ' ἡμῶν κορυφούμενα κύματα καὶ τὰς αἰγίδας, ὅσαι ὑπερκρέμανται τῆς Ῥωμαϊκῆς γῆς, καὶ τοὺς ὠρυομένους εἰς φρίκην θῆρας, τὰ μὲν ταπεινώσει ἕως καὶ ἐς γαλήνην, τὰς δὲ ἀπαγαγεῖ σκεδάσας, τῶν δὲ τὰς μύλας συντρίψει καὶ οὕτως εἰρηναίαν κατάστασιν πρυτανεύσεται. B Μέμνηταί τινες, οἶμαι, τῶν ἡμετέρων, ὅπως πολλάκις ἐς κοινὴν ἀκοὴν τὸν τῆς βασιλείας ἐξελάλησα χαρακτῆρα. Ἦν δὲ ἐκεῖνος, ὅτι ἔοικε τυπώσασθαι ὁ Θεὸς τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα διόλου καὶ ἀεθλευτὴν εἶναι ἀκάμαντα, καὶ νικᾷν διὰ πάντων, ὡς ἂν ἔχῃ σεμνύνεσθαι καὶ αὐτὸς, ἐργάτης εἶναι Θεοῦ, καὶ ἰδρῶτι προσώπου τῷ ὑπὲρ τοῦ θείου λάχους τὸν αὐτοῦ ἄρτον ἐσθίειν. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμᾶς εἰς ἀγαθὰς ἐλπίδας προβιβαζέτω, λογιζομένους, ὡς ὁ πάντοτε τοιοῦτος οὐκ ἂν ἐν τοῖς ἄρτι ἀλλοῖος φανεῖται, Θεοῦ θέλοντος.

47. Contemplamini porro historiam illam, quam exposui, temporis antiquissimi mentionem faciens, quo Hercules celeberrimus natus est, et quod certaminibus ac victoriis illustravit, quippe qui e nullo certamine inchoato inferior excessit; et si quando lapides ac tela eum aggressa sunt, statim alios peregit labores, quos vir audax amat et quibus nunquam succumbit qui omnium primus esse C gestit. Tum imperatoris virtutes, comparandi gratia, in medium protuli, præmia certaminibus adæquans. Proverbium quoque in illam historiam induxi dicens quod nunquam imperator quarta mensis natus est. Nam Hercules ille quarto mense in lucem editus multis certaminibus interfuit invictus, et proverbio locum dedit quo tales homines quarto mense nati admirantibus se loquendi ansam præbent. Utinam nunc quoque imperator inspiretur ad pacem pristinam nobis conciliandam. Sic preces et fidem nostram exauditum iri certitudo nimiam tristitiam terminabit nobisque solamen afferet.

μζ'. Προσεπιλογίσασθε καὶ ἱστορίαν ἐκείνην, ἣν ἀνακλεξάμενος ἐξετιθέμην, ἀφηγούμενος, ὡς ἤνεγκε μὲν χρόνος πρεσβύτατος Ἡρακλῆν ἐκεῖνον, οὗ λόγος πολύς· ἐφήρμοστο δὲ αὐτῷ, εἴτ' οὖν ἀπέκειτο, συνεχῶς μὲν ἀεθλεύειν τὰ βαρύτατα, συνεχῶς δὲ καὶ ταῖς νίκαις ἐλλάμπεσθαι. Οὐκοῦν οὐδαμοῦ ἐν οὐδενὶ ἄθλῳ δεύτερος ἐξέπιπτεν. Εἰ δέ που καὶ λίθοι καὶ λοιπὰ βέλη κατεπετάσθησαν αὐτοῦ πρὸς ἄλγος, καὶ πόνους ἑτεροίους ἔσχεν, ὁποίους φιλεῖ πάσχειν ὁ τοῖς ἐργώδεσιν ἐγχειρῶν, ἀλλ' οὐκ ἀνέπιπτεν, οὔτε μὴν κατέπιπτεν, ἐλαττούμενος, καὶ τοῦ κατὰ πάντων πρωτεύειν στερόμενος. Καὶ ταῦτα λέγων παρῆγον ἐς ὁμοιότητα τὴν αὐτοκρατορικὴν ἐνέργειαν· τοῖς μόχθοις μετρῶν καὶ τὰ ἔπαθλα. Προσεπῆγον δὲ τῇ ἱστορίᾳ καὶ παροιμίαν, ἀπορητικῶς λέγων τό· « μήποτε καὶ αὐτοκράτωρ ἐν τετράδι γεγένηται. » Καὶ γάρ τοι καὶ Ἡρακλῆς ἐκεῖνος εἰς γένεσιν προαχθεὶς περί τινα τετάρτην μηνὸς, καὶ ἄθλοις ἐντριβόμενος μὲν, οὐ νικώμενος δὲ, παροιμίαν ἐξέφηνε. καθ' ἣν οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι « ἐν τετράδι γεγενῆσθαι » λόγον ὑποβάλλουσι τοῖς τὰ κατ' αὐτοὺς θαυμάζουσιν. Εὐχοίμεθα οὖν, συγκροτεῖσθαι καὶ ἄρτι τὸν αὐτοκράτορα εἰς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς τὴν παλαιὰν εἰρήνην ἀποκαταστῆσαι ἡμῖν. Καὶ οὕτως ἡ εὐχὴ καὶ τὸ θαῤῥεῖν, ἐπακούεσθαι ὑπὸ Θεοῦ, ἐξωθήσει τὴν τῆς ἀμετρίας λύπην, καὶ παραμυθησόμεθα.

48. Preces autem faciamus non pro forma, nec oscitanter, manus sursum tendentes et vociferantes, temporis opportuni ratione non habita, quo preces ad Deum missæ animum laxant. Quænam autem hæc tempora sint melius quam nomen suum quisque aliunde scire potest. Quare pauca aliqua addam, colloquium nostrum terminaturus.

μη'. Εὐχοίμεθα δὲ μὴ πρὸς ἀφοσίωσιν μόνην καὶ σχῆμα εὐχῶν, χεῖρας μὲν αἴροντες ἄνω, καὶ κραυγὰς ἀφιέντες, τὰ δὲ καιριώτερα τοῦ εὔχεσθαι παραλείποντες, δι' ὧν οἴδασιν εὐχαὶ πρὸς Θεὸν ἐλαφρίζεσθαι. Τίνα δὲ ταῦτα τὰ καιριώτερα, ἔχετε μὲν καὶ ἄλλοθεν εἰδότες κάλλιον, ἅπερ ἕκαστος τὸ ἑαυτοῦ, ὅ φασιν, ὄνομα· βραχὺ δέ τι προσεπιθεὶς καὶ αὐτὸς, λύσω τὸν σύλλογον.

49. Quando ad preces nos accingimus, ita dispositi esse debemus quasi coram maximo imperatore nos sistere debeamus; et si tales nos præbemus, non

μθ'. Ὅτε μέλλομεν εἰς εὐχὴν σταθῆναι, οὕτις διατεθῶμεν, ὡς βασιλεῖ μεγίστῳ μέλλοντες ἐντυγχάνειν· καὶ εἴπερ οὕτω διοικονομησόμεθα, οὐκ ἔστιν

ὅπως οὐκ εισακούσεται ἡμῶν ὁ Θεός. Ὁ κατ' ὄψιν βασιλεῖ ἐντυγχάνων, καὶ παρεστὼς, καὶ δεόμενος, οὐδέν τι τῶν ἐν ὄκῳ τῷ βίῳ εἰσοικίζεται κατὰ νοῦν· ἀλλὰ τὰς ὅλας κλείσας τῆς ψυχῆς θύρας, ὡς μηδέν τι τῶν ἔξω παρεισκρίνεσθαι εἰς αὐτὴν, ἰδιάζειν τὸν νοῦν ἀφίησι καὶ ἑαυτοῦ εἶναι καὶ λαλεῖν τὰ πρὸς δέησιν. Οὐκ ἐνθυμεῖται συζυγίαν, οὐ τὴν σύμφυτον γλυκεῖαν ἀγέλην, οὐ κλοῦτον, οὐ κτῆσιν· τὸ μεῖζον εἰπεῖν, καὶ ἑαυτοῦ ὁ τοιοῦτος ἐξίσταται, καὶ κατὰ οὐδεμίαν αἴσθησιν ἐνεργεῖ. Οὐδενὸς τῶν πέριξ ἀκούει· καὶ γὰρ, εἰ καὶ βροντῶσι τοῖς λόγοις, οὐ πλαγιάζει τὸν ὀφθαλμὸν εἰς οὐδένα, καὶ ὅλως οὐ πλατύνει τὸ αἰσθητικόν· ἀλλὰ στενοχωρεῖ, πρὸς ἑνὶ καὶ μόνῳ ἐκείνῳ τυγχάνων, τῷ βασιλεῖ, καὶ εἰς πρὸς ἕνα μετρεῖται, καὶ μόνος μόνου γίνεται. Οἴδαμεν πολλοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τριχῶν ἑλκομένους, καὶ ἀντιβαίνοντας μὲν, οὐ σκοπουμένους δὲ, πρὸς τίνων ἕλκονται. Πάσχουσι καὶ κληγὰς, καὶ οὐδ' οὕτως ἐπιστρέφονται, ἀλλὰ διατέθεινται, καθὰ καὶ λίθοι πληττόμενοι. Ὕβρεων δὲ ἐμπάζεσθαι τοὺς τοιούτους, πῶς ἂν εἴη; Κωφεύουσι γὰρ πρὸς ἄλλο ἅπαν ἄκουσμα, καραδοκοῦντες τὸ βασιλικὸν ἀπόφθεγμα.

ν'. Καὶ οὕτω τοινυν καὶ ἡμᾶς εὔχεσθαι χρὴ, βραχεῖαν γοῦν ἐκείνην ὥραν ἀφορίζοντας τῷ Θεῷ· καὶ οὕτως ἀνύσομεν τὸ ζητούμενον. Συλλαλήσουσι δὲ πάντως ταῖς εὐχαῖς κυκλόθεν, καὶ εἴ τινες ἡμῖν πράξεις ἀγαθαὶ προκατώρθωνται, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡ ἐλεημοσύνη, καὶ αὐτὴ, ὅτε μετὰ ἱλαρότητος γίνοιτο. Οἴδαμεν γὰρ, « ἱλαρὸν δότην ἀγαπᾶσθαι παρὰ Θεοῦ· » ἐπεί τοι, ὃς μὴ οὕτως ἐλεεῖ, ἀλλὰ μετὰ πικρίας δυσπροσίτου, ἔοικε ταῖς τροφοῖς, ὅσαι χολῇ τὴν θηλὴν ἐπαλείφουσαι ἀπογαλακτίζουσι τὰ νεογνά. Οὕτω γὰρ ὁ μετὰ χολῆς ἐλεῶν, ἀπότροφον τὸν ζητοῦντα πένητα τίθησιν. Οὐ γὰρ ἂν ἐκεῖνος εἰς δευτέραν ἐλεύσεται δέησιν.

να'. Ὑπερλαλήσει τῆς ἡμετέρας εὐχῆς καὶ ἡ φύσις αὐτὴ, ἐὰν δεόντως φυλάξωμεν τὸ τῆς πλάσεως θεῖον τῷ τε κυρίως μοναδικῷ, καὶ τῷ κατ' εἰκόνα (ἓν δὲ πάντως ἄμφω ταῦτα, ὅτι καὶ ἐξ ἑνὸς καὶ πρὸς ἕνα)· ἔτι δὲ καὶ, ἐὰν τρόπον ἄλλον τὸ καθ' ἡμᾶς ἐνιαῖον τοῦτο πολλαπλασιάσωμεν, ἐννοοῦμενοι τὰ τῆς παραγωγοῦ συνθέσεως, καὶ μὴ μόνον σχιζώμεθα εἰς τετράδα στοιχειακῶς ταῖς γενικαῖς ἀρεταῖς, ἀλλὰ καὶ ἄλλως πολιτικώτερον καὶ κοσμικώτερον· εἰ γινόμεθα οὐρανὸς μὲν ταῖς αἰθερίαις κατὰ νοῦν ἀναβάσεσι καὶ ταῖς κατ' ἄστρα ἐλλάμψεσιν ὧν ἄγγελοι μὲν ἐπιβαίνουσιν, ἀστοχεῖ δὲ ὁ ἐκὼν καταβεβλημένος ἐκεῖθεν σκοτεινὸς ἑωσφόρος· αὐτίκα δὲ ἅμα καὶ γῇ, πρὸς μίμησιν κοσμογενείας, καθ' ἣν οὐρανὸς καὶ γῇ πρῶτα πεποίηνται· γῇ δὲ, ὡς μὴ κάτω βρίθειν εἰσαεὶ, καὶ μὴ εἰδέναι τὴν ἀνωφόρησιν, ἀλλά καὶ τοῦτο μὲν τῇ ταπεινώσει καὶ τῷ μὴ ἐθέλειν ὑπερφαίνεσθαι, ἀλλὰ περὶ τὴν μητέρα γῆν κυπτάζειν καὶ ἐννοεῖσθαι ἀναστρέψομεν, καὶ οὕτω κατω βάλλειν πᾶσαν ἔπαρσιν καὶ ἅπαν φρόνημα κοῦφον, καὶ μὴ κατὰ Θεὸν μεταρσιούμενον· μάλιστα δὲ ἄλλως γῆ πίων διὰ τοῦ μὴ πέτραις πληθύειν, ὅσαι μὴ πρὸς θεῖον σπόρον αὐλακίζονται, μηδὲ μὴν ἀκάνθαις θάλλειν συμπνιγούσαις τὰ κατὰ τὸν Θεὸν σπέρματα.

A est quod Deus nos non exaudiat. Qui coram imperator supplex astat nihil alind in mentem ingerit; sed omnibus animæ portis clausis, ita ut nihil extrinsecus intrare possit, mentem colligit,ut tantum res ad petitionem spectantes proloquatur. Non conjugem,non dulces natos, non divitias, non possessiones ante oculos habet; imo quod majus est, sui compos non est et sentiendi facultate plane destitutus. Nil eorum quæ prope eum dicuntur audit, et licet magno clamore vociferentur, non nictat, nihil sentit ; imperatorem solum videt ei soli studet, adhæret. Multos crinibus tractos vidimus incedere nescientes a quibus traherentur. Verba quoque accipiunt nihil sentientes, ut lapides verberati. Tales injuriam pati prorsus non
B possunt; surdi enim sunt ad omnes voces,imperatoris responso unice intenti.

50. Sic igitur nos quoque precari decet. Breve igitur temporis spatium Deo consacremus et quod cupimus nanciscemur.Dum nos precamus,alii circa nos confabulantur, attamen bonas aliquas actiones agnoscent, et inter alia misericordiam et charitatem hilarem. Scimus enim hilarem datorem a Deo amari. Revera enim qui non sic dat eleemosynam,sed cum asperitate,nutricibus similis est quæ
C mammam bile ungentes recens natos lactant. Qui enim sic cum bile misericordiam exercet pauperem mendicum peregrini loco habet, qui certe non secundam petitionem faciet.

51. Precibus nostris ipsa natura favebit, ubi, sicut debemus,divinam unitatem et imaginem conservabimus (quæ duo unum sunt in quantum ex uno et ad unum); deinde si unum illud quod in nobis est multiplicabimus, compositionem derivatam mediantes, nec in quaternionem scindimur virtutum elementalium et generalium auxilio, sed alia ratione civili,ut ita dicam, et magis terrestri; si cœlum fimus, mente aerem pervolantes, et stellarum instar fulgemus, super quibus angeli incedunt,et unde Lucifer amissa luce sponte delapsus
D est ; deinde terra ad imitationem mundi creationis secundum quam cœlum et terra ante omnia creata sunt ; terra autem fimus, non in quantum proclives, humiles et a superbia remoti sumus, sed terræ matris modestiam imitantes omnem fastum spiritusque inanes et a Deo alienatos rejicimus ; denique terra pinguis simus, et minime petrosa quæ semen divinum respuit et folium fovet quod semen divinum suffocat.

52. His rationibus adjuti super mare ac vastum eleemosynam et pia opera facientes nos extendemus; sic animalia nutriemus, non parva solum, quæ modico sumptu egent, sed magna, quibus fortioribus alimentis opus est; et muriam volentibus largiri poterimus amaram, quæ viro cuidam subamaro Halmionis nomen dedit, sed dulcem illam sali divino similem; unde proverbium « muriam non habere » de viris odiosis dicitur, quorum aliqui insuper insulsi nuncupantur.

νβ'. Τοιούτοις δὲ λόγοις καὶ εἰς θάλασσαν μεγάλην ἔξομεν καὶ εὐρύχορον ἐκπετάννυσθαι διὰ τοῦ ἐλεεῖν καὶ εὐεργετεῖν, καὶ οὕτω τρέφειν ζῶα, οὐ μόνον μικρὰ, ἐφ' οἷς βραχεῖα καὶ ἡ δαπάνη, ἀλλὰ καὶ μεγάλα, ὧν ἀδροτέρα καὶ ἡ τροφή· καὶ ἁλμην δὲ τοῖς ἐθέλουσιν ἐνδαψιλεύεσθαι αὐτὴν πικρὰν, ἐξ ἧς ἀνήρ τις παλαιὸς ὑπόπικρος Ἁλμίων παρωνομάσθη, ἀλυὰ τὴν λοιπὴν, τὴν νόστιμον, τὴν τῷ θείῳ συστοιχοῦσαν ἅλατι, ἀφ' ἧς καὶ παροιμιάζεται τὸ « μὴ ἅλμην ἔχειν » ἐπὶ τῶν ἀηδεστέρων ἀνδρῶν, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀναρτώντων· ἐφ' ὧν κατά τινας καὶ τὸ « ἅναλτον » ἥρμοσται.

53. Simili modo in aere aut æthere (uterque enim splendidus) naturæ vivificæ, odoriferæ, puræ nos assimilabimus, quia anima nebulosa non est, et spiritus cœlestes per scalam spiritualem ascendunt, et aliis rationibus quas nos concise definimus; vos autem in errore estis. Idcirco doctrinam profundiorem non sectamini in rebus quas alios docere potestis, quia candelam, pharum, lampadem quærere opus non est, dum lux solaris Scripturarum sacrarum in aere lucens viam nostram illustrat; nec, sicut ii qui viam qua incedendum est nondum didicerunt, ad maximum Magistrum accedere possumus verbis: « Monstra mihi, Domine, viam, qua procedam. » Omnes enim probe novimus qua incedendum sit, et a qua declinandum, persuasum habentes quod recta via est secundum Deum actio, cui contraria est ea qua declinamus a virtute, secundum eum qui jubet facere bonum ac declinare a malo. Scimus ubi morandum ac diversandum sit, et quando ultra in via pergendum. Morabimus enim, in Dei amore diversantes, e contra cursum procrastinabimus quando cogitationes insidiosæ nos circumveniunt. Non una nobis vita via aperta est, sed plures, quarum hoc ad bonum, ad malum illa ducit. Dicendum ergo est quod, sicut in quacunque vitii via incedentes a virtute aberramus, ita quod quamcumque virtutem colimus, Deum hospitem ditissimum et judicem æquissimum obvium habebimus.

νγ'. Λόγῳ δὲ ἀναλόγῳ οὕτω καὶ εἰς ἀέρα, εἴτε καὶ αἰθέρα, λαμπροὺς καὶ ἀμφοτέρους, διασκευάσομεν ἑαυτοὺς τῷ ζωογόνῳ καὶ εὐπνόῳ καὶ καθαρῷ, διὰ τὸ κατὰ ψυχὴν ἀνέφελον καὶ τῇ δι' αὐτοῦ ἀνελεύσει τῶν οὐρανίων νόων, διὰ τῆς ἐναρέτου κλίμακος, πολλοῖς δὲ καὶ ἄλλοις τρόποις, οἷς καὶ ἡμεῖς βραχυλογοῦμεν· ἀλλ' ἡ κάρδία ὑμῶν πεπλάτυνται. Διόπερ οὐδὲ μακροτέρας ἐφίεσθε διδασκαλίας, ἐφ' οἷς καὶ ἑτέρους διδάσκειν δύνασθε, ὅτι μηδὲ χρὴ λυχνίσκον, ἢ φανίον, ἢ τινα λαμπτῆρα ζητειν, φωτὸς Γραφῶν ἱερῶν αἰθριάζοντος ἡλιακοῦ, καὶ τὴν ἰδὸν ὑποδεικνύντος. Οὐδὲ ἔχομε καὶ αὐτοὶ ἕκαστος ἀρτι κατὰ τοὺς μήπω συνετισθέντας, ὅποι χρὴ ὁδεύειν, λέγειν πρὸς τὸν μέγιστον Διδάσκαλον· « Γνώρισόν μοι, Κύριε, ὁδὸν, ἣν πορεύσομαι. » Πάντες γὰρ ἐπιστημόνως οἴδαμεν, ὅποι τε βαδιστέον ὀρθὴν, καὶ ὅπου ἐκτραπέσθαι χρεών. Ἴσμεν ἅπαντες, ὡς ὀρθὴ μὲν ἡ κατὰ Θεὸν πρᾶξις, ἐκτροπὴ δὲ ὁ ἐκεῖθεν πλαγιασμὸς, κατὰ τὸν παραγγείλαντα, ἐκκλίνειν μὲν τὸ κακὸν, ποιεῖν δὲ τὸ ἀγαθόν. Οἴδαμεν, ἔνθα χρὴ καταλύειν καὶ παραμένειν, καὶ πάλιν ἔνθα δέον παρατείνειν εἰς πλέον τὰ τῆς ὁδοῦ. Μενοῦμεν γὰρ, καταλύσαντες ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀγάπῃ· παρατενοῦμέν δὲ τὸν δρόμον, ἔνθα λῃσταὶ ὑφειρεύουσι λογισμοί. Οὐ μία ἡμῖν τρίβος ὑπέστρωται βίου, ἀλλὰ πολισχιδὴς, ὥσπερ ἡ εἰς τὰ φαῦλα, οὕτω καὶ ἡ εἰς τὰ κρείττονα. Εἴπωμεν οὖν, καθάπερ ἐπὶ κακίας. ὡς, εἴτε ταύτην ἤ τὴν ἑτέραν ἤ τὴν ἄλλην βαδιούμεθα, πλανησόμεθα τῆς ὀρθότητος, οὕτω καὶ ἐπὶ ἀρετῆς. ὅτι, ὁποίαν στελούμεθα, εἰς τὸν πλουσιώτατον καὶ εὐδιάκριτον ξενοδόχον Θεὸν καταντήσομεν.

54. Post has conclusiones metuo ne a quibusdam preces nostræ ægre ferantur, si non a pauperibus, at a creditorum fraudatoribus, quos graves dolores vexant ut, secundum Scripturas, mulieres parturientes anguntur propter partum exsecrabilem. Deo ingratum, naturæ contrarium, feram immanem, voracissimam, contra quam canum mores rabiosorum sæpissime latravimus, et quam e caverna protrahere in qua abscondita est (absconditur in plerorumque animis) aut impedire ne pauperes miseros dilaniet et dilaceret, non potuimus.

νδ'. Τούτων οὕτω συμπεραθέντων ἡμῖν, εὐλαβοῦμαι, μήποτε δυσκόλως ταῖς ἡμετέραις εὐχαῖς ἀντιδήσονται, εἰ καὶ μή τινες ἄλλοι πτωχοὶ, ἀλλ' οὖν οἱ χρεωκοπούμενοι, οὓς ὀξεῖαι ὀδῦναι δύνουσιν, ὃ δὴ λέγεται, κατὰ τὰς (ἱερῶς εἰπεῖν) ὠδινούσας καὶ ἐγγιζούσας τοῦ τεκεῖν, διὰ τὸν ἀλιτήριον τόκον τὸν ἔκφυλον, τὸν θεομισῆ, τὸν παρὰ φύσιν, τὸ κάκιστον ἀηρίον, τὸ παμφάγον· οὗ μυριάκις μὲν καθυλακτήσαμεν, ὅσα καὶ λυσσητῆρες κύνες, οὐκ ἔσχομεν δὲ οὕτω τοῦ φωλεοῦ ἐκσπάσαι, εἰς ὃν κρύπτεται (κρύπτεται δὲ ἐν ταῖς τῶν πλειόνων ψυχαῖς), οὐδὲ μὴν ἐκφοβῆσαι, ὡς μὴ προπηδᾷν καὶ λαφύσσειν καὶ σπαράσσειν τοὺς ἐλεεινοὺς πτωχούς.

55. Igitur nunc quidem tacere visum est. Video enim quod, quo magis cum Scriptura contra fene-

νε'. Ἔδοξεν οὖν μοι ἀπὸ τῆς ἄρτι σεσιγῆσθαι. Βλέπω γὰρ, ὅτι εἰς ὅσον ἐγὼ τὰ τῶν ἱερωτάσων

ι ἀναβοῶμαι τοῖς τοκογλυφοις, τοσοῦτον αὐ- A ratores declamo, eo pejores futuri sunt, et quod
ἰαίνονται εἰς πολυτοκίαν· καὶ οὕτω τὰ ἐμὰ præcepta mea quibus, ut incantationibus, bestiæ
ἰλια, δι' ὧν ἀναστέλλειν πειρῶμαι ὡς διά τι- illius ferocitatem domare conor, pro inani clamore
ιοιδῆς τὴν τοῦ θηρίου ἀγριότητα, ἐμβοήματα habentur, quo illa excitatur ad proruendum nocen-
αι, δι' ὧν αὐτὸ ἐρεθίζεται καταπηδᾷν καὶ dumque iis quos Deus miseretur et qui fratres
ιν τοὺς τῷ Θεῷ μὲν ἠλεημένους, ἀδελφοὺς δὲ nostri censentur, ut oves pingues quarum lac et
ογιζομένους, καθὰ καὶ θρέμματα πίονα, ὧν carnem, pellem et lanam œconomi in usum suum
λα καὶ σάρκας καὶ δέρμα καὶ ἔριον εἰς χρή- vertunt,nec iis quæ esui non inserviunt parcentes,
οἱ οἰκοδεσπόται προσφερόμενοι, καὶ μηδ' αὖ plantis et arboribus stercorandis adhibent. Nonne
ν εἰς βρῶσιν ἀχρείων ἀπεχόμενοι, αὐτὰ βο- nos quoque in debitorum conditione sumus? Et
ἀφιᾶσιν ἐντρέφεσθαι καὶ θαλλοῖς. Ἦ γὰρ οὐχ bene,si ita est.Nunc autem iniquiore in conditione
ὀφειλέταις καὶ ἡμεῖς προσφερόμεθα ; Καὶ μα- sumus. Namque pecoribus stabulum aperimus,
εἴπερ οὕτως· νῦν δὲ καὶ χεῖρον διατιθέμεθα mandram concedimus in campis, et quod susten-
οῖς. Θρέμμασι μὲν γὰρ τοῖς κτηματικοῖς καὶ tandis inservit per hiemem offerimus, lacti par-
ἀνεγείρομεν, καὶ μάνδραν γυροῦμεν, καὶ centes, pastores præponimus,luem aliosque morbos
ὺς ἑτεροίους περιγράφομεν, καὶ συρφετὸν ab iis removemus,prata depascendo tempore oppor-
ιοῦμεν εἰς τροφὴν χειμέριον, καὶ ἀμέλγειν B tuno recludimus, lana exuimus, quando non algent,
κνοῦμεν, ὅτε ὁ τοῦ γάλακτος αὐτοῖς ὀχετὸς οὐ imo lana ipsa exit, et a carduis laceratur, nisi
ε· καὶ ποιμένας ἐφιστῶντες, τοῦ τε μὴ ψω- quantocius tondeas.Nos autem nihil tale in miseris
ρομηθούμεθα, εἴτε καὶ ἄλλως καχεκτεῖν· alumnis Dei facimus, quin imo nullam eorum cu-
θα δὲ καὶ, πηνίκα καιροῦ καὶ ποῖ ποτε λει- ram agentes, deportamus, ubera exprimimus quo-
βοσκήσονται· καὶ τοῦ ἐρίου δὲ ψιλοῦμεν, tidie, fame necamus, nudamus, edimus, non ut
ε ψυχῆς δάκνει δριμύττον εἰς βίγωσιν, ἀλ- vultures cadavera, sed sicut aquilæ Prometheum
τὸ ἔριον αὐτόματον καταῤῥέει, καὶ εἰ μή τά- rupi impositum, et sic cruda humana carne ves-
φαιρεθῇ, ἀκάνθαις ἁρπάζεται καὶ κολλᾶται, cimur.
ρεία οὐδεμία. Ἡμεῖς δὲ οὐδέν τι τοιοῦτον ἐπὶ τοῖς ἐλεεινοῖς τούτοις τοῦ Θεοῦ διοικονομούμεθα θρέμμασιν,
κηδεμίαν κηδεμονίαν ἐν αὐτοῖς ἐνδεικνύμενοι, ἀποικίζομεν, ἐκπιέζομεν ὀσημέραι, λιμαγχονοῦμεν,
μεν, ἀπεσθίομεν τεραστίως, οὐ καθὰ γῦπες νεκρούς τινας, ἀλλ' ὡς ἀεταὶ τὸν ἐπὶ σκόλοπος Προμηθέα
καὶ οὕτως ἀνεψήτοις ἀνθρωπίνοις ἐντρυφῶμεν κρέασιν.

Ἀπάγαγε, φιλάνθρωπε Κύριε, τὴν ἀπάν- C 56. Amove, quæso, Domine misericors, mores
ταύτην φιλοτησίαν, καὶ παντὸς μὲν ἄλλου istos inhumanos tum ab omni quidem Christiano,
νοῦ, καὶ ἡμῶν δὲ, οἳ ἀνθρωποφαγοῦντες cum a nobis qui carne humana vescentes mansue-
εθα τὴν κατ' ἄνθρωπον ἡμερότητα. Δὸς ἡμῖν tudini quæ hominem decet,renuntiamus. Da ut in-
θαι, ὅτι κάλλιον, καθάπαξ ἀφεῖναι τὸν ἀδελ- telligamus satius esse fratrem in mortis articulo
χανόντα θανεῖν, ἤπερ ἐπὶ πολὺ στρεύγεσθαι deserere, quam famis tormentis excruciare. Doce
τάτῳ λιμῷ. Ὑδήγησον ἡμᾶς ποιεῖν, ὃ κακῶς nos operari pro viribus. Possumus autem dii fieri
α. Δυνάμεθα δὲ θεοὶ γενέσθαι κατὰ τὸ παρ- ut tu ipse dixisti, qui nihil contra facultates aut
ά σου, ὃς οὐδὲν οὔτε ἀδύνατον, οὔτε ἄηθες mores instituisti.Ne permittas nobis facere malum
ωκας. Δοίης, μὴ ποιεῖν ἡμᾶς, ὅσα κακῶς quodcunque,dæmoni magistro perversitatis obtem-
α· κακία δὲ δυνάμεως τοιαύτης, τὸ δαιμο- perando. Doce nos cœlestes fieri, quoniam tu ipse
τῷ διδασκάλῳ τῆς φαυλότητος ἑπακολου- in cœlum nos vocasti, et adventu tuo fecisti ut nos
δάξαις, γίνεσθαι τοῦ οὐρανοῦ, εἰς ὃν αὐτὸς ascenderemus; qui te humiliasti ut nos exaltare-
έσω ἡμᾶς, κατελθών, ἵνα ἀναβῶμεν, ταπει- mur. Ne sinas nos tartari incolas fieri, in quem is
ώς ἂν ὑψωθῶμεν. Μὴ ἐάσαις ἡμᾶς τοῦ τα- qui cœlitus lapsus est nos projicere tentat, genus
ενέσθαι, εἰς ὃν πειρᾶται κατάγειν ὁ ἄνωθεν hominum destructurus, et qui mala multiplicat ut
καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐθέλων συγκατενεγκεῖν, D eo plura beneficia emergant, et ut eo plures adu-
ναντίας τῷ ἐθέλοντι πλείω γίνεσθαι τὰ εὐερ- lationis consortes habeat.
να πληθυνεῖ αὐτὸς τὰ κακοποιούμενα, καὶ
τας ἔχῃ πλείονας τῆς κολάσεως.

Ἤθελον εἰσέτι πλείω διδάσκειν, ὦ ἀδελφοὶ 57. Plura adhuc dicere in animo erat, o fratres
οι, ἐπεὶ μηδὲ πάντη τὴν ἐμὴν κλεψύδραν τὸ et amici, non enim tempus sermocinationi meæ
ειν ὕδωρ ἐπιλέλοιπεν. Ἀλλ' ὅτι κἂν τούτοις concessum effluxit. Sed cum modus mihi tenendus
οιον συγκροτεῖται, βραχύτατόν τι προσθεὶς est, perpauca addendo finem dicendi faciam.
ομαι.

Μετεχειρήσατο κόσκινον ὁ Θεὸς (οὐ μακροῖ 58. Vannum Deus, proximis elapsis annis mani-
νιαυτοὶ), δι' οὗπερ ἡμᾶς, ὄντας μὲν πρὸς pulavit, qua nos, veritatis ad Deum frumentum
ν σίτους Θεοῦ, συνιαθέντας δὲ τῷ ἐξαιτη- factos et Satanæ opere semini malo mundi ulte-
ἡμᾶς Σατανᾷ, καὶ συναναμιγέντας οὐκ ἀγα- rioris immistos sicut bonus agricola dijudicavit,et

distinctis distinguendis nos eos fecit, qui sumus, A bonos dico. Id ergo studiis assiduis faciamus ne lolio ac zizaniis agrum nostrum corrumpamus, ne panificationem spiritualem et sic bonum fermentum perdamus. Operam demus ne reprobati coram pane cœlesti, neve vitulo saginato mystice promisso indigni fiamus, nec ad caminum igneum castigationis ergo condemnemur, sed panes maturos Dei ac Domini mensæ imponamus, ut frumentum simus,quod ipse amat edere,nos amanter complectens per bonitatem ei consubstantialem ante sæcula et in omnia sæcula. Amen.

θοῖς σπέρμασι τοῖς ἐκ τῆς ἀντιπέραν ἠπείρου, καὶ τὴν σπόριμον εὐχρηστίαν ἀπειπαμένους, διέκρινεν ἀγαθοῦ γεωργοῦ δίκην, καὶ τὰ συγκεχυμένα εὐκρινήσας ἀπεκατέστησεν, εἰς ὅπερ ἦμεν. Καὶ ἰδοὺ, ἐσμὲν ἐν καλοῖς. Σπεύσωμεν οὖν δι' ἐντεύξεων, μὴ πάλιν αἴραις καὶ ζιζανίοις φύρδην ἀναχρωσθῆναι, δι' ὧν ἀχρειώσομεν τὴν κατὰ πνεῦμα σιτοποιΐαν, καὶ τὴν ἀκόλουθον ζύμην, καὶ τὸ ἐπ' αὐτῇ καλὸν φύραμα. Πραγματευσώμεθα, μὴ καὶ ἄθετοι τῷ οὐρανίῳ ἄρτῳ γενώμεθα, καὶ οὐδὲ τοῦ μυστικῶς ἐλπιζομένου σιτευτοῦ μόσχου ὦμεν ἄξιοι, μηδὲ κλιβάνῳ κολαστικοῦ πυρὸς ἀποκληρωθῶμεν, ἀνθ' ὧν ἄλλως ἔδει καπυροὺς ἄρτους τῇ τοῦ Δεσπότου Θεοῦ προσενεχθῆναι τραπέζῃ, καὶ γενέσθαι εἰς βρῶσιν, ἣν αὐτὸς φιλεῖ προσφέρεσθαι, οἰκειούμενος ἡμᾶς φιλανθρώπως δι' ἀγαθότητα συνουσιωμένην αὐτῷ πρὸ αἰώνων καὶ εἰς πάντας αἰῶνας. Ἀμήν.

EJUSDEM

DE EMENDANDA VITA MONACHICA.

Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης ἐπίσκε- A *Ejusdem Eustathii Thessalonicensis vitæ monasticæ*
μοναχικοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν περὶ *consideratio ad emendationem eorum qui ei nomen dederunt.*

εἷς μοναχοί· ὦ ἀληθεῖς Ναζιραῖοι·
ὦ τὴν τύρβην μὲν λιπόντες καὶ τὸν
ινα, τῆς γωνίας δὲ διὰ τὸν Θεὸν γε-
κόσμου μὲν ἀπαναστάντες, Θεῷ δὲ
ς, καὶ τῇ καταμόνας ἡσυχίᾳ πράξεσι
μναστάμενοι πρὸς ἐντέλειαν, καὶ τῇ
ντες εἰς τὸ ἀγχίθεον καὶ οὕτως ἰσάγ-
μὲν κάτω δουλείαν ἀπειπάμενοι, καὶ
ς οὕτως ἄρχοντα διεκφυγόντες εὐλο-
ι, τῷ δὲ ὄντως ἐλευθερωτῇ Δεσπότῃ
, καὶ τῶν γηΐνων ἀλλαξάμενοι τὰ
νων ὑμεῖς ὅσιοι τῷ Θεῷ, καὶ ἀντὶ κο-
ρανοπολῖται, ἀκούοιτέ μου εὐμενῶς, B
λῆσαι πρὸς τοὺς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς
ν ὑμῖν πολιτείᾳ, καὶ ἐγκράξαι αὐτοῖς
ς τῆς τρίβου, ἣν ὑμεῖς εἵλεσθε· καί
τῆς προθέσεως, εἴ πως βελτιωθεῖεν
ἐμὲ, οἷς οὐδὲ ἀποκρύψομαι τήνδε τὴν
ἰς ἐμφανὲς ἀναμνήσας, ἢ ἀνακαλέσο-
σίας, ἢ ἀλλὰ τὸ γοῦν ἐμὸν ἀποπλήσω
γξω, καὶ ἀνεπιτιμήτως παρακαλέσω
αὐτοῖς οὐκ ἔστιν), ὡς οὐδὲ τοῖς πλημ-
όσιν εἰς βάθος ἐπισπάσαι ῥίζας πι-
ι προσπλάσαι φάρμακα· καὶ τέως πρό
μνήμην αὐτοῖς ἀνακαινίσω τοῦ σκο-
πελέξαντο τὴν λαϊκὴν κοινότητα, καὶ
κὸν κοινόβιον· καὶ εἰς ἐνθύμησιν δὲ
ὑποσχέσεων, ἃς τοῦ δευτέρου βίου
ἐπ' αὐτοῦ ἁγιωτάτου ἀρχείου, ἔνθα C
ῳ τῷ Θεῷ ἐπὶ συγκλήτου τῆς κατ'

1. O strenui monachi, o veri Naziræi, o anachoretæ! vos qui mundi et vitæ relictis curis, anguli vero propter Deum habitatores, e mundo quidem recessistis, Deo vero appropinquantes, in solitaria tranquillitate operibus Deo gratis vos ad perfectionem exercentes, et contemplatione ad cultum Deo propiorem et sic angelis parem ascendentes, terrestre quidem servitium renuentes, et malitiæ sic principem fugientes, benedicti transfugæ ad verum liberatorem Dominum currentes et terrestria cœlestibus immutantes; o vos igitur[2] Deo sacrati et mundanæ habitationis loco cœlites, benigne me audite, qui ad dissimiles inter nos ab ordinatione vestra loqui propono, et ipsos arguere a semita quam vos elegistis deviantes: et proposito meo conformes sitis, si forte meliores evaserint quidam de his qui partes meas tenent; et quibus hoc colloquium non celabo, sed in lucem producens aut ab insipientia revocabo aut aliter officio meo perfungar et arguam et irreprehensibiliter advocabo (reprehendere enim illos non licet) tanquam non sit convenienter alte percussorum radices amaras extraxisse, aut acerba medicamenta confecisse; et tunc ante alia memoriam ipsis reducam scopi propter quem laicum commercium, et licet mundanam communem vitam elegerunt; et in desiderium inveham promissionum quas secundæ vitæ ante tempus solverant coram sanctissimo præpositorum cœtu, ubi regi maximo Deo cum convocato cœtu qui Dei est ordinati sunt.

δὲ προβεβλημένων, τῆς προθέσεως,
οις ὁ νοῦς ὠδίνησε, καὶ τῆς ὑποσχέ-
κεν, ἐκφήνας αὐτὰς εἰς γνῶσιν ἐνώ-
, οὓς ὁ καθένα ἤθροισε πανηγυρί-
αὐτοῦ σωτηρίᾳ, καὶ πρό γε αὐτῶν
τῶν αὐτοῦ ἀγγέλων, εἶτα προενέγκω-
οὐκ ἀμφιβαλλομένην καὶ τοὺς βίους
ίας, ὧν γίνονται οἱ ἐνδατοὶ μοναχοὶ
όσμου ἀπαλλαγήν· ὡς ἄν, εἰ μὲν καλὰ
μῶν τῶν ἁγίων ἄξια, πρὸς οὓς ὡς
τυποῦνται καὶ γράφονται, καθὰ πέμ-
ἐπευλογήσητε αὐτοὺς, καὶ τὰ ἔργα
τῶν κατευθυνεῖτε, ψαλμικῶς εἰπεῖν, D
δὲ ὡς ἐκλαθόμενοι, ὅτι μονάζουσι,
οιοῦσιν, ἥπερ τὸ προτεθὲν, ἡ οἰκονο-

2. His præmissis, propositi, dico, quod singulis mens parturivit, et promissionis quam peperit illas in cognitionem emittens coram hominibus quos unius more congregavit festum agentes pro mentis ejusdem salute, et ante omnia pro Deo et angelis ejus, deinde in explanationem adduco minime dubiam et vitas et regendi rationes quarum participes fiunt indigenæ monachi post separationem a mundo; ita ut si quidem bona operantur et vestri sanctorum digna pro quibus archetypa divina insculpantur aut scribantur, sicut emittunt exspectationem, eos benedicite et opera manuum eorum dirigite super eos, ut ait Psalmista. Si vero tanquam obliti quod monachi sunt, omnia alia faciunt sicut propositum est, aut dis-

pensate correctionem quæ ipsis competit, abolentes quæ operati sunt : aut alias pro nobis operamini pro Deo legatione fungentes, animæ serenitatem, quia nunc non in malitia stetimus, quorum perniciosi agitant venti, sicut videmus, salutarem sinum, qui solus eis qui e vitæ mari appellunt ad securos portus, brachia offerens, salutaria proponit.

3. Itaque a sermone nostro projiciatur quod proposuerunt quando ab initio vitæ exitum curaverunt; nec inibi longo sermone opus erit, nec tempus consumam ultra quod decet disserendo. Sicut enim, inquam, animæ salus et ad Deum, sic studium eos reduxit a vita a qua nuper desertionem fecerant. Nam eam quidem damnaverunt, meliorem vero elegerunt, apostolicam ideoque angelicam; et huic incumbentes, elongaverunt fugientes, sicut in deserto mansuri; præsertim quidem sicut in promissionis terram restituendi; per quam vitam tanquam Deo vocante exierunt ab ipsorum terra et cognatione, et venerunt in terram et vitam qualem Deus ostendit iis qui Abrahami partes tenent, et quotquot illo digni sunt.

4. Et hic quidem ipsis exsilii terminus, cujus gratia hic mulierem et liberos, ille substantiam et peripsema omne vitæ commercii, sicut dixerit aliquis, generatim vero cuncti quodvis secundum mundum cupitum deserentes, unam eamdemque, secundum quod ipsis propositum erat, elegerunt vitam, cui insistentes et sese accingentes ad opera quibus homines tale consilium capientes in rectam semitam deducuntur, idque non simpliciter et ut fors tulerit et ut ipsi voluere, operibus divinis studuerunt. Numquid enim de suis peccatis excusationem haberent, utpote qui ipsi tentaverunt, ipsi denoverunt, ipsi cœperunt, viam nemine referente, nemine edocente, nemine viam monstrante, nemine impediente; ideoque nihil mirum faciunt si viam aliam ac propositam secuti sunt, neque rationem reddere debent, eo quod inventa difficultate, in iis quæ cogitaverant et inceperant inexperti, ob eam longius ire destiterunt, et aliquantisper progressi sperata planitie pedem retulerunt, eo quod viam habuerunt asperam? Non igitur inconsulte vitam monachicam inierunt, imo vero cum deliberatione et consilio postquam admoniti et docti fuerunt, plerumque post traditionem et admonitionem, easque formidine plenas, si modo audirentur, quas discursus sermonis, quantum satis erit, innuet.

5. Cum ita sint quæ istiusmodi homines certe et inconcusse proposuerunt et assumpserunt (et aliter minime sese habent), jam breviter dicenda quæ apud eos hodie animadvertuntur. Et utinam non longe sint a vita quam elegerunt : nequidem hoc eveniente necesse erit eos, post allata argumenta, resurgere, ut duo gravia ista non admittant, ipsos extra viam rectam esse, atque alios ad eam sectandam idoneos suis exemplis deducentibus revocare.

A μησητε διορθωσιν τὴν ἐπ' αὐτοῖς, καταργησαντες, ἃ ἐνεργοῦσιν, ἢ ἀλλὰ πραγματεύσησθε ἡμῖν, Θεῷ πρεσβεύοντες, γαλήνην ψυχῆς· ὡς νῦν γε οὐκ ἐν ἀκυμάντῳ καθέσταμεν, οἷς πνεύματα πονηρὰ ταράττουσιν, ὅσα γε καὶ ἡμᾶς βλέπειν, κόλπον σωτήριον, ὃς μόνος τῆς ἐκ θαλάσσης βίου καταίρουσιν ἀκλύστους ὅρμους ἀγκαλιζόμενος ἐγγυᾶται τὰ σώζοντα.

γ'. Προκείσθω τοίνυν τοῦ λόγου ἡμῖν, ὅπερ αὐτοὶ προέθεντο, ἡνίκα τὴν ἀρχὴν ἐμελέτησαν γενέσθαι ἀπόβιοι· καὶ οὐ δεήσομαι λόγου μακροῦ ἐνταῦθα, οὐδὲ τρίψω χρόνον, πέρα τοῦ δέοντος ἐμπλατυνόμενος. Ὡς γὰρ, ἔπος φάναι, σωτηρία ψυχῆς καὶ πρὸς Θεὸν, οὕτως οἰκείωσις ἀπανέστησεν αὐτοὺς, ἧς πρώην μετεποιοῦντο, ζωῆς. Αὐτῆς μὲν γὰρ κατέγνων, ἐπέκριναν δὲ τὴν βελτίονα, τὴν ἀποστολικὴν, καὶ διὰ B κοῦτο ἀγγελικήν· καὶ πρὸς αὐτῇ γενόμενοι, ἐμάκρυναν φυγαδεύοντες, ὡς ἐν ἐρήμῳ αὐλισθησόμενοι, μάλιστα μὲν οὖν ὡς εἰς γῆν ἐπαγγελίας ἀποκατεστησόμενοι· δι' ἣν ὡς Θεοῦ καλοῦντος ἐξῆλθον ἐκ τῆς γῆς αὐτῶν καὶ ἐκ τῆς συγγενείας, καὶ ἦλθον εἰς γῆν καὶ βιοτὴν, ὁποίαν ὁ Θεὸς ὑποδείκνυσι τοῖς τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ ὅσοι αὐτοῦ εἰσιν ἄξιοι.

δ'. Καὶ τοιοῦτος μὲν αὐτοῖς ὁ σκοπὸς τῆς μετανοστεύσεως, οὗ χάριν ὁ μὲν καὶ γυναῖκα καὶ τέκνα, ὁ δὲ καὶ περιουσίαν καὶ συρφετὸν ἅπαντα τῆς ἐν βίῳ ἀναστροφῆς, ὁποῖον ἂν εἴποι τις, κοινῶς δὲ πάντες τὸ κατὰ κόσμον θέλημα ἐκλιπόντες, ἑνὸς ἐγίνοντο καὶ μόνου τοῦ κατὰ τὴν ἐκλελεγμένην πρόθεσιν· ἢ καὶ στοιχήσαντες, εἶτα καὶ ἅψασθαι μέλλοντες ἔργων, ὅσοις ἐξορθοῦνται εἰς ὁδὸν ἄνθρωποι τοιαῦτα C προθέμενοι, οὐχ ἁπλῶς, καὶ ὅπως ἂν τύχοι, καὶ ὡς αὐτοὶ ἐβουλήθησαν, τοῖς θείοις ἔργοις ἐπέβαλον. Ἦ γὰρ ἂν εἶχον ἀπόλογον ὕστερον, ἐφ' οἷς προσέπταισαν, ὡς αὐτοὶ ἐγχειρήσαντες, αὐτοὶ κυρώσαντες, αὐτοὶ ἀναρξάμενοι, μηδενὸς ὑπομνήσαντος, μηδενὸς διδάξαντος, μηδενὸς ὑποδείξαντος τὴν ὁδὸν, μηδενὸς ἐμποδώσαντος, οὐδέν τι καινοπραγοῦσι, τραπόμενοι ἄλλην παρὰ τὴν τῆς προθέσεως, οὐδὲ ὑπόκεινται λογοπραγίᾳ, ἐργωδίαν εὑρηκότες, ἐφ' οἷς ἐσκόπησαν, καὶ ἐνήρξαντο ἀνεπίτακτοι, καὶ δι' αὐτὴν ἀφέμενοι τῶν ἐφεξῆς, καὶ προποδίσαντες μὲν βραχὺ ἐλπίδι τῆς ὁμαλῆς, ἀναποδίσαντες δὲ αὖθις, ὅτι τραχεῖαν ἔτριβον; Οὔκουν ἀπροβουλεύτως ἐνήρξαντο τοῦ μοναχικοῦ βίου, ἀλλὰ σκεψάμενοι, καὶ βουλευσάμενοι, καὶ ἀναμνησθέντες, καὶ διδαχθέντες, καὶ μετὰ παρεγγυήσεων οἱ πλείους καὶ καταθέσεων, καὶ αὐτῶν, ὁποῖαι φρίκης D γέμουσιν, εἴ καὶ μόνον λέγοιντο· καὶ ὑποκρούσεται αὐτὰς ὁ λόγος προϊὼν, ἐφ' ὅσον ἔσται ἱκανόν.

ε'. Οὕτως οὖν ἐχόντων, ὧν καὶ προέθεντο καὶ ὑπέσχοντο ἀμεταθέτως καὶ ἀσφαλῶς οἱ τοιοῦτοι (ἔχουσι δὲ πάντως οὐκ ἄλλως), ἐκθετέον βραχυλογικῶς, ἃ νῦν βλέπομεν ἐπ' αὐτοῖς. Καὶ εἴη μὴ παρεκνεύειν αὐτοὺς, ἧς ἐκύρωσαν, πολιτείας· ὡς, εἴγε τοῦτο φανείη, ἀνάγκη πάντως. κατορθωθῆναι τοὺς τοιούτους μετὰ τὴν ἐπὶ ἐλέγχων ἔνδειξιν· ἵνα μὴ δύο πλημμελῶσιν ἐκεῖνα φορτικὰ, μήτε αὐτοὶ γινόμενοι τῆς ὀρθῆς, καὶ τοὺς δυναμένους δὲ προβαίνειν αὐτῇ ἀπάγοντες, οἷς αὐτοὺς τῇ μιμήσει ἐκτρέπονται.

ιγκαῖον δὲ ἄρα, πρὶν καταγραψασθαι τὴν ἐν A
καὶ καθ' ἡμᾶς πλατεῖαν μοναχικὴν βιοτὴν,
οἷα ταξάμενοι, τὸν λαϊκὸν βίον μετέθεντο·
τοιαύτῃ μεθόδῳ συνεπιπλέξαι, καὶ ὅπερ μετὰ
ωσιν οὐκ ὀκνοῦσι ποιεῖν· καὶ οὕτω περᾶναι
ν, εἰς ὃ προεθέμεθα.

ησόμεθα δὲ πρό γε τῶν ἄλλων εὐλόγως τῆς
τοιούτοις ἐξαρχούσης ὁμηγύρεως, τῆς καὶ
καὶ τελειοποιοῦ, ἣν ὁ ὀρθὸς κανὼν ἀπαιτεῖ,
ιεούς τινας γραφικοὺς τοῖς λοιποῖς ἐπιστα-
ροῦ δεῖν ἅπασι. Τοιοῦτοι δέ εἰσιν οἱ τοῦ με-
ὶ ἀγγελικοῦ σχήματος, οἱ δι' αὐτοῦ ἀληθῶς
, ὡς ἀγγελικοὶ, κατὰ τὴν κανονικὴν καὶ
ν, καὶ κατάθεσιν, καὶ μυστικὴν τελείωσιν.
ἀρ τὴν γῆν κατανωτισάμενοι, μάλιστα μὲν
ρισθέντες ἀπ' αὐτῆς πτέρυξι πνεύματος, ὡς B
Θεὸν, ἐποπτεύειν ἐπιστατικῶς ἔχουσιν εἰ-
ουσιν, ἐξ ὑψωμάτων θείων τὰ κατὰ κόσμον,
μόνῳ θείῳ τάγματι ἐκχωροῦντες, καὶ ὑπεξ-
ι τοῦ θειοτάτου πρεσβείου τῷ ἀρχιερατικῷ,
ἐφεξῆς ὑπερανεστῶτες τῇ προθέσει καὶ τῷ
ι. Τῶν γὰρ ὑπ' οὐρανὸν θείων κατ' ἀνθρώ-
ματων, ἃ τῶν ὑπερουρανίων δευτερεύουσι,
τοῦ πρώτου καὶ μεγίστου τῆς ἡμῶν σωτη-
ιερέως ἀντιτύπους, οἳ προσεχῶς τὰ ἐκεῖθεν
τα ἀγαθὰ, οὐκ ἂν δύναιντο μὴ πρὸς ἐκείνῳ
εἶναι ἕκαστον, ὡς ἐτάχθησαν. Αὐτοὶ δὲ τῆς
υγχάνουσιν ἐλλάμψεως, ἵνα τριῶν τούτων
τοῦ ἀσυγκρίτως ὑπὲρ ἥλιον (ὅπερ ἔστιν ὁ
ῦ μετὰ τὸ ἀγγελικὸν ἡλιώδους (ὃ παραυγά-
ρχιερέα), καὶ τοῦ, ὡς οὕτως εἰπεῖν, σελη- C
ὸ κατὰ τὸν μεγαλοσχήμονα μοναχὸν, ὕστεροι
λωσιν οἱ λοιποὶ κατὰ Θεὸν πάντες περὶ γῆν
φωτί τε καταυγάζοντες καὶ ζωογόνοις ἐνερ-
λποντες τοὺς ταπεινοτέρους ἀνθρώπους, ὅσα
πίονα εἰς καρποφορίαν· ἧς ἀπαρχαὶ ἀφο-
Θεῷ καὶ οἱ τοιοῦτοι μοναχοὶ, καὶ οἱ κατ'
καὶ ἄλλως δὲ ὑπὲρ αὐτοὺς ἀρχιερεῖς· κατ'
μὲν διά τὴν ἰσοπολιτείαν, ὑπὲρ αὐτοὺς δὲ διὰ
ἀρχιερωσύνης ὕψιστον· ὅτι καὶ βασίλειον αὐτὸ
α· δι' οὗ καὶ αὐτοὶ ἐξάπαντος εὐλογοῦνται,
ιη πάντως ἐλάττονες, ὑπὸ μείζονος, εἰ καὶ
αι ἴσως, αὐτό ἀκούσαντες, ὡς ἔστι τεκμή-
ἀφ' ὧν ὡς ἑκάστοτε πειρώμεθα· οὐκ εὐ-
ἐκεῖνοι ὄντες, ὅτι μηδέ λόγον ἔχουσιν
ιεν.

γὰρ ἅπας ὁ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἁγιασμὸς, D
τῷ ἁγιωτάτῳ βαπτίσματι, καὶ ὁ ἐν τῇ λοιπῇ
ον ἀναστροφῇ τῶν βεβαπτισμένων καὶ οἱ ἱε-
βαθμοὶ ἅπαντες, ἤδη δὲ πρὸς ἄλλοις καὶ αὐτὸ
υμα, δι' οὗ οἱ μοναχοὶ τῷ Θεῷ καθοσιοῦνται,
ως τελεταρχοῦνται, ἀλλὰ τῷ νοουμένῳ μὲν
Πνεύματος, τῶ δὲ βλεπομένῳ ἢ ὑπὸ ἐπισκό-
ἀλλὰ ὑπὸ ἱερέων, οὓς οἱ ἐπίσκοποι τοιούτων
ῶν προϊστῶσιν ἐργάτας, πῶς ἄν τις τῶν
των, οὓς καὶ αὐτοὺς, οἱ τοιοῦτοι ἁγιάζουσι
ωδῶς, τολμήσοι ἀντειπεῖν, ὡς οὐχ ὑφίστα-
εστῶτι ἀρχιερεῖ, καὶ ἐλάττων ἐστὶν αὐτοῦ;
όνου τοῦ προσεχῶς τελειώσαντος, καὶ οὕτως

6. Necesse itaque est, antequam latam monachorum vitam nuperam et hodiernam describamus, exponere quibus conditionibus vitam laicam mutaverunt, et deinde eadem ratione connectere quæ agere post hanc receptam formam non verentur, sicque sermonem in finem præpositum conducere.

7. Sed ante omnia mente recordabimur congregationis inter illos primæ habitæ,quæ perfecta erat et perfectos fecit, quam, ut imaginem quamdam divinam, reliquis, imo fere omnibus, proponi requirit jus canonicum. Tales sunt magni et angelici habitus viri, propter illum vere magni, et sicut angeli, secundum regulæ præceptum, et institutum et mysticam initationem. Ii enim terram tergiversantes, ex ea ad Deum alis spiritus elevati,res humanas ex divina elevatione cœperunt considerare, modo velint ; uni et soli ordini divino locum cedunt, ex alta sua sede ante pontificem assurgunt ; reliquos vero inferiores fine et habitu superant. Etenim sub cœlo inter divinos hominum ordines, secundos post cœlestes, eos qui primi et maximi nostræ salutis pontificis imaginem referunt, viri bona inde manantia percipientes, non possunt prohibere juxta eum stare unumquemque, prout ordinatus est. Exinde dignitatem ipsi statim accipiunt ; ita ut post tria hæc luminaria, post id quod procul dubio est supra solem (quod est Deus) ; post id quod soli est simile,licet minus angelis (quo pontifex resplendet) ; post lunare, ut ita dicam, quod in monacho perfecto videre est, omnes inferiores luceant secundum Deum, sicut astra super terram : atque luce illuminent, et vividis virtutibus segniores homines, ut terram fertilem,ad fructus ferendos accedant. Cujus terræ primitiæ Deo consecrantur tales monachi, atque juxta eos, et super eos alio modo pontifices : juxta quidem,quia iisdem legibus vivunt ; supra, propter pontificatus excelsitatem. Namque regale est sacerdotium, a quo ipsi omni modo benedicuntur, utpote inferiore ex omni parte a superiore. Erunt forte qui, his auditis, indignabuntur,ut conjici potest ex his quæ undique experimur ; sed non erunt laude digni, siquidem istius molestiæ rationem dare non possunt,si quis eam ab illis postulat. ἀποδιδόναι τοῦ τοιούτου ἄχθους, εἴ τις αὐτοὺς

8. Etenim si omnis sanctificatio nostra sive quæ in sacro baptismate est, sive quæ in conversatione reliquæ vitæ baptizatorum, si omnes sanctitatis gradus, et imprimis ipsa tonsura, qua Deo monachi consecrantur, alio modo non benedicuntur, nisi a sancto Spiritu judicantibus spiritualiter, et externe ab episcopis, aut a sacerdotibus quos episcopi horum rituum sacrorum operarios præficiunt ; quomodo aliquis ex monachis, a sacerdotibus intra mysteria consecratus, contradicere auderet se præfecto pontifici non subjacere, neque eo minorem esse ? neque solum eo qui ad unguem perfecit et sic consecravit,sed quocunque,

cujus capiti deinde insani insidientur, idque velint demittere. Qui sibi videntur capita esse, sed re vera mera colla sine capite, qui sua jactantia mutantur in opera suo auctori contradicentia. Etenim non cogitant Patres quidem se esse in ordine hierarchico, sed Patrem Patrum esse pontificem; nec pastores quidem sese, qui præeunt aliquando, summum vero pastorem esse pontificem,cui supra præeuntes esse contigit, et sæpe episcopum episcoporum; neque se modicum monachicis operibus exercitatos in pontificatum ascendere optaturos, non quod demergantur ex apice montis in præceps, sed quod e terra in cœlum assurgant.

A ἁγιάσαντος, ἀλλὰ παντὸς, οὐτινοσοῦν κἂν ὕστε μὴ βαθυγνώμονες ἀπεγείρῶνται ταῖς κεφαλαῖ ἀπάγειν αὐτὰς ἐθέλωσι· δοκοῦντες μὲν οἱ τ κεφαλαὶ εἶναι, τῷ ὄντι δὲ αὐχένες ὄντες ἀκ καὶ οὕτως ἀποκαθιστάμενοι τῇ ἀλαζονείᾳ εἰς πλάσματα, τοῖς αὐτὰ ποιήσασιν ἀντιλέγοντα. (ἐννοοῦσιν, ὅτι Πατέρες μὲν αὐτοὶ διακρίνονται ρατικῷ ῥυθμῷ, Πατὴρ δὲ Πατέρων ὁ ἀρχιερεύ ὅτι ποιμένες μὲν αὐτοὶ, ὅτι καὶ ἡγούμενο ἀρχιποίμην δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ἐπεὶ καὶ ἡγο ὕπερθεν ἔλαχεν εἶναι, ὁ καὶ ἐπισκόπων ἐπίσκ πολλοῖς· οὔτε ὅτε μικρὸν ὅσον ἐμμελετήσαν μοναχικῇ ἐργωδίᾳ, εἶτα ἐπιθυμήσουσι καὶ εἰ

χας αὐτοὶ μεταβῆναι· οὐ δήπου ὑποκαταβησόμενοι ὡς ἀπὸ ἀκρωρείας εἴς τινας κρημνοὺς, ἀλλ' ὡς ἀρθη ἐκ γῆς εἰς Ὄλυμπον.

9. Sed quam ob causam amplius divagari,et non ad percurrendum stadium reflectere? Agebatur de eligenda vita perfecta, et de consideranda in ea universa vita monachica: quam qui post primam describunt illustres apud nos monachi, in vanum laborant, quod ad ipsos attinet. Si autem ad bene ordinandum sermonem istos primos aggredior, id omnes mundanos ordines docebit,ut aiunt, magnum et parvum, circa majora aut minora occupatum. Alius quidem ad majora ordinatus est, alius ad secundum locum, et tertius ad inferiora: quæ singula nos percurrere nemo postulabit,siquidem nemo est qui hanc sententiam in dubium revocet.

B θ'. Ἀλλὰ τί μοι παρεξοδεύειν εἰς πλέον, ἐπανακάμψαι εἰς τὸ προτεθειμένον τρόχασμ δὲ αὐτὸ ἐπιλογῇ τῆς μεγαλοσχήμονος βιοτ θεωρίᾳ δι' αὐτῆς τοῦ ὅλου μοναχικοῦ βίου τῆς καθ' ἡμᾶς γῆς ἔνδοξοι μοναχοὶ παραγρ ἀχρειοῦσι, τό γε εἰς αὐτοὺς ἧκον. Εἰ δὲ πρὸ ξίαν λόγου τοὺς τοιούτους πρώτους μεταχειρ αὐτὸ, φασὶ, δηλώσει παντὶ τάγματι κοσμικῷ, καὶ μικρῷ, περὶ μείζω καταγινομένῳ καὶ περὶ τονα. Ὁ μέν τις ἐπιτέτακται εἰς μεῖζον, ὁ δεύτερον, καὶ ἐξῆς εἰς ὑποδεέστερον· καὶ πε ἐπαγωγικῶς τὰ τοιαῦτα οὐδεὶς ἡμᾶς ἀπαιτήσ μηδὲ εἴη ἂν ὁ ἀμφιγνοῶν τουτὶ τὸ λῆμμα.

10. Monachorum genus exercitus est, non qualiscunque, sed vere divinus. Copiæ sacræ,Dei acies, electi Domino, in cœlo inclyti, omnino segregati a proceribus terræ quibus mala servantur, milites adversus apostatam et rebellem diabolum, angelorum imitatores,ideoque non modo animæ humanæ, sed etiam corporis custodes, cui amotis peccatis, nostram primam harmoniam bene congruam turbantibus, sanitatem afferunt; ipsi virtutis vasa si ad eam protinus aperta sunt; divinæ myrrhæ receptacula, quando graviter non olent; apostolorum effigies,quando ad res divinas exsculpendas sunt idonei; paradisi salutares, inaccessi perfidis serpentibus per quos diabolus cum præbentibus aurem vult colloqui. Hæc pulcherrima acies, quam hierarcha alia omnino superat, ostentat suos prælatos qui sunt magnis insignes virtutibus, qui (ut absolute dicam) suam magnitudinem, et magnum characterem suum nullo modo fallere debent; cujus quidem intelligentiam non arbitror ita ascendere in mentes omnium, neque perfectam cognitionem,ut primo obtutu intelligatur.

C ι'. Ἔστι δὴ τάγμα τι καὶ τὸ μοναχικὸν, καὶ τυχὸν, ἀλλὰ θεῖον τῷ ὄντι· στρατὸς ἱερός παρεμβολὴ· ἐκλεκτοὶ Κυρίῳ· ἔνδοξοι τοῦ ο τῷ παντὶ ἀφεστηκότες τῶν ἐνδόξων τῆς γῆς, ο προτίθενται· στρατιῶται κατὰ τοῦ ἀποστάτ ἀντάρτου δαίμονος· ἀγγέλων μιμηταὶ, καὶ δ φύλακες ἀνθρωπίνων οὐ μόνον ψυχῶν, ἀλλὰ κ μάτων, οἷς ὑγιάζουσιν, ἀπαλλάττοντες ἁμαρτ καὶ τὴν ἐν ἡμῖν πολλάκις εὐάρμοστον στοι ἁρμονίαν παραλύουσιν· ἀρετῆς αὐτοὶ δοχεῖα, αὐτὴν εὐθέτως ἀνοίγονται· μύρου θείου ἀγγ μὴ τύχωσι σαπρῶς ἔχειν· ἀποστολικὰ ἐκ ἡνίκα μὴ ἀφυῶς ἔχουσιν ἐκμάττεσθαι τὰ τ παράδεισοι σωτήριοι, ἀπρόσβατοι ψιθύροις ὄ ὧν ὁ δαίμων ἐθέλει λαλεῖν παρὰ τοῖς ἀνορθ αὐτοῖς τὰ ὦτα. Τοῦτο τὸ πάγκαλον τάγμα ἄλλως πρωτοστατεῖ πάντως τὸ ἀρχιερατικὸν D σταμένους αὐχεῖ τοὺς τοῦ ἀληθῶς μεγάλου σχ οὓς χρὴ πάντως μήτε τὸ μέγα ψεύδεσθαι (ἀ οὕτως εἰπεῖν), μήτε μὴν συνθέτως τὸ μέγα οὗ τὴν ἔννοιαν οὐκ οἶμαι εἰς τὰς πάντων ἀν ψυχὰς, τά τε εἰς ἀκριβῆ κατανόησιν, τοιάνδε σαν, ὡς ἐν πρώτῃ ἐπιβολῇ θεωρῆσαι.

11. Propositis variarum specierum figuris mathematicis, sphæra eminere videtur,cujus linea circumducta, atque gyro suo omnia intus involvens,magnaque apparentia inde conspicua, merito dicenda est magna figura propter suam magnitudinem. Eodem modo monachus, virtute cœlestis, et propinquus Deo, et dignus aliquo modo qui ad

ια'. Τῶν κατὰ μάθησιν σχημάτων πολυει τεθειμένων ὑπερκεῖσθαι τὸ κατὰ τὴν σφαῖρα καθ' ἣν καὶ ἡ ἀπλανὴς περιηγμένη, καὶ αὐτὴν γύρῳ τὸ πᾶν ἔσω σφίγγουσα, καὶ λί σέμνωμα ἐντεῦθεν πλουτοῦσα, ὀρθῶς διὰ τὸ τὴν μεγαλεῖον λέγοιτο ἂν μέγα σχῆμα. τὴν ἀρετὴν οὐράνιος μοναχὸς, καὶ οὕτως ἐ

ζεσθαί πως ὀφείλων πρὸς τὴν κατ' οὐρανον A veram cœlestem speciem comparetur, ut infra di-
ὡς ὁ λόγος προϊὼν ἐκφανεῖ, δοκοίη ἂν ἐν- cetur, posset exinde magnus dici, eoque nomine
ιεγαλοσχήμων ὀνομάζεσθαι, καλούμενος οὕτω vocari ad differentiam aliorum dissimilium, sicut
κστολὴν, ὥσπερ ἡ σφαῖρα σχημάτων ἑτέρων, sphæra ab aliis figuris discernitur.
ἱ αὐτὸς τῶν μὴ κατ' αὐτόν.

καὶ τοῦτο μὲν οὕτω διὰ βραχέων εἰρήσθω, οὐ 12. Hæc breviter, non omnino in vanum, ut ar-
:προσφυῶς, οἶμαι. Εἰκὸς δὲ τοὺς διὰ φιλοσο- bitror, dicta fuerint. Verisimile est eos qui philo-
ιλυθότας ἁγιωτάτους Πατέρας καὶ ἀλλως ἐξο- sophia sanctissimi Patres sunt habiti, hanc divi-
τὴν θείαν ταύτην μεγαλοσχημοσύνην. Τριῶν nam monachi magnitudinem aliunde deduxisse.
φασμένων σχημάτων τοῖς ἀποδεικνύειν προ- Tribus enim statibus ante illos qui ad logicam
ιις φιλοσόφως τὰ λογικὰ, καὶ τοῦ ἐν αὐτοῖς scite docendam præficiuntur apparentibus, et pro-
μένου πρώτου σεμνομένου ἐπὶ τοῖς μετ' prie illorum viso primum locum tenere supra alios
τε ἄλλα, καὶ ὅτι δι' αὐτοῦ ἐκεῖνα τελειοῦνται, sequentes, et aliis de causis, et quia per istum
ρον δηλαδὴ καὶ τὸ τρίτον, ὡς καὶ αὐτὸ ἀπο- alii perficiuntur, scilicet secundus et tertius, ut
ιειν οἱ σοφοὶ, τάχ' ἂν ἐκεῖθεν καὶ ὁ μεγαλο- demonstrant sapientes, exinde forsitan nomen ac-
εἴη λαχὼν τοὔνομα. Πρωτεύει γοῦν καὶ αὐτὸς B cepit magni habitus monachus. Primas igitur par-
μετ' αὐτόν. Οἱ δέ εἰσιν· ὁ (ὡς εἰπεῖν) δευτε- tes ipse tenet inter alios qui sequuntur. Ii sunt :
ων μανδυώτης, καὶ ὁ ὑστερῶν ἐκείνου εἰσα- mantellatus (1) minoris ordinis (verbi gratia), et
. Καὶ σεμνύνεται ὁ τοῦ μεγάλου σχήματος, post hunc novitius. Honoratur iste perfectus, eo
δεικνὺς λογίως τὰ πνευματικὰ ἔν τε τῷ ποεῖν quod spiritualia perite edocens tum agendo, tum
καὶ ἐν τῷ διδάσκειν, εἰ μὴ συλλογιστικαῖς docendo, si non syllogismi vinculo, saltem Spiritus
ς, ἀλλὰ πειθοῖ γοῦν Πνεύματος ἁγίου, τελειοῖ sancti gratia, inferiores ordines ad perfectionem
κὑτὸν σχήματα πρὸς ἀρτίωσιν, τῷ μόνῳ σοφῷ adducit, quæ uni et sapienti Deo placet. Ista au-
ἐσκουσαν. Ἄλλα ταῦτα μὲν τοῖς πλείοσι τῶν tem quasi sepoeita ad quasdam quæstiones, pleris-
ιν, ὡς οἷα καὶ εἴς τινας γρίφους ἀποκαθ- que monachis breviter sic percurrenda erant : di-
, ἐς τοσοῦτον περιελευστέον ἐν βραχεῖ· cenda autem est aliqua sententia tertia quam om-
δέ τι νόημα, καὶ τρίτον, οὗπερ ἔστιν ἅπαντας nes possunt attingere.
θαι.

Ὁ πολλοστὸς ἄνθρωπος ὁ περιττὸς ἄνθρωπος, 13. Homo vulgi, plerique homines, et ut omnia
ι εἰπεῖν, ἅπας ἄνθρωπος βίου, ὁ παρὰ τὸν complectar, universi homines sæculares, præter
εγόμενον μοναχὸν, ἀδιατύπωτος εἶναι δόξοι ἄν, dictum proprie monachum, judicandi sunt esse sine
ις ἀνείδεος, καὶ ἀχαρακτήριστος, καὶ ἀδιάρ- C typo, sine specie, sine charaetere, sine distinctione
, καὶ ἀμόρφωτος, καὶ ἀκατασκεύαστος, ἕως ἐν sine forma, et sine ornatu, quandiu inter terrena
άτω στρέφεται. Αἴτιον δὲ τῆς τοιαύτης δοκή- versantur. Cujus sententiæ causæ sunt varii vitæ
ι ποικίλον τοῦ βίου καὶ πολυειδὲς καὶ μυριό- aspectus, mille vices, ideoque difficilis definitio.
ν, κἀντεῦθεν οὐκ εὐδιατύπωτον. Χρώζων γάρ Colorem virtutis ille usurpat, dum vivit terrestris,
ιτὸν ὡς εἰς ἀρετὴν, ὅτε βιοῖ χθαμαλώτερον, sed elevatus mox ad pristinum colorem redit.
αρυψωθεὶς, μεταχρώζεται εἰς τὸ ἀνάπαλιν. Alius sævit tyrannice, dum agit cum potestate, et
ς τις ἀγριούμενος τυραννικώτερον, ὅτε βίος ea amissa ad clementiam invitus redit, ex ferina in
ἀμφέπει δυναστευτικὸς, εἶτα παραλυθεὶς τοῦ humanam naturam mutatus. Largitatem quidam
κι, σχηματίζεται οὐχ ἑκὼν εἰς ἱλαρότητα, aliquando induerat,mox in alterum habitum trans-
ττων τὴν θηριωδίαν εἰς ἀνθρωπότητα. Ἐμορ- fertur,qui a tragico raptor hominum esset vocatus.
τις αὖθις ἐν καιρῷ καὶ ἐλεημοσύνην· ἀλλὰ Et contra rapaces homines novimus liberales et
καὶ εἰς ἑτεροίαν μετηλλάγη ἕξιν, ἣν ὁ τραγι- postea ferocientes, deinde stultos ac superbientes
νος ἀναρπαξάνδραν εἴποι ἄν. Ἔμπαλιν δὲ τοῖς et qui ad virtutem reversi sunt.Sæculi Euripus mille
ιις οἴδαμεν καὶ ἅρπαγας ἀνθρώπους, οἳ μετε- istiusmodi conversasionesvidet reflecti,quibus secu-
ιαν πρὸς μετάδοσιν, καὶ ἱλαροὺς, ἐξηγριωμέ- D laris homo videtur plures facies,plures formas quam
ὑστέρῳ χρόνῳ· καὶ ἄφρονας ὑψηλοὺς, μετα- Proteus habere, quas enumerare esset impossibile.
ας εἰς τὸ ἐνάρετον. Εὔριπος βίου μυρίους τοιούτους οἶδε στρέφειν ἑλιγμοὺς, δι' ὧν πολυπρόσωπός τις ὁ
ου ἄνθρωπος, καὶ Πρωτεὺς πολυμορφότερος, εἰς ὅσον οὐκ ἔστιν εἰπεῖν.

Καὶ οὕτω μὲν ὁ βίος διὰ τὸ πολυσχημάτιστον, 14. Sic sæculum, eo quod est multarum forma-
ίριστον, καὶ οὕτως ἄστατον, ἐπὶ ἑνὸς κατηγο- rum, indefinitum, atque inconstans, de uno arguit

(1) In hoc opusculo tres monachorum ordines guit Eustathius. Primo loco habendi sunt, vocat Μεγαλοσχήμονας. Hi tonsuram acepe- acris rebus tempus consumebant,res commu- gebant. Ipsi majus pallium seu indumentum int, unde dicti sunt proprie monachi magni ienti (μέγα σχῆμα); illorum planeta seu pal- forma oblonga ex omni parte, a collo ad pe- des decidebat,et super brachia relevabatur. Coloris nigri erat. Hos dico magnos monachos, aut perfectos ; hoc nomine decursu operis utar.Alii erant minores, quos Mantellatos dicit sive μανδυώτας ; et nonnunquam μικροσχήμονας. Tertius ordo erat novitiorum, seu εἰσαγωγικῶν. De quibus seorsim dicendum erit alio in loco ad finem.

egregium istud animal, hominem, quod nullum characterem habeat. Amat enim pro deficiente incertum accipi. Ipse autem cum, speculo conscientiæ sibi admoto, istud oculum figit, atque ex imagine spirituali colligit et discit figuram hominis propriam sibi deesse, sicut facit Nabuchodonosor, cum e specie naturali excidit, atque recentioribus temporibus Tiridates, (cur enim Circenses fabulas in medium proferre ?) tunc tactus dolore cogitat quid faciendo in certam aliquam speciem seipsum informabit,atque incerta sua stabiliet.Igitur mente ad solem fulgentem assurgens, atque ad lunam etiam, et illius speciem in eodem statu semper manentem miratus, lunæ vero vicissitudines ob variam faciem despiciens, terram fugit quæ causa est cur lunæ, utpote proximæ terræ, in specie videantur maculæ; ipseque supra terrram elevatur.

A ρεῖ τοῦ καλοῦ ζώου, τοῦ ἀνθρώπου, τὸ μὴ σχῆμα ἔχειν οὐδέν. Ἐθέλει γάρ πως ἡ ἀοριστία ὑποκρινεσθαι στέρησιν. Ἀλλ' ἐπειδὰν αὐτὸς τὸ τῆς συνειδήσεως προστησάμενος ἔνοπτρον ἀπερείσῃ τὸ νοερὸν ὀπτικὸν εἰς αὐτὸ, καὶ φαντασίᾳ πνευματικῇ ἀναλεξάμενος ἐκεῖθεν μάθοι, ὡς οὐκ ἔχοι ἀνθρώπῳ πρέπον σχῆμα, ὃ καὶ ὁ Ναβουχοδονόσορ ἐποίησεν ἄν, ὅτε τοῦ καθήκοντες ἐξέπεσε χαρακτῆρος, καὶ ὁ ἐν ὑστέροις χρόνοις Τιριδάτης, (τοὺς γὰρ Κιρκαίους μύθους τί χρὴ παρεισκρίνειν ἐντοῦθα; τότε δὴ ἀχθεσθεὶς μελετᾷ, τί ἂν ποιήσας, εἰς ἕν τι μορφῆς ἑαυτὸν σχηματίσει, καὶ καταστήσει τὸ ἐν αὐτῷ ἄστατον. Καὶ τοίνυν εἰς τὸ κατὰ τὸν ἥλιον σεμνὸν ἀναδραμὼν τῇ διανοίᾳ, ἔτι δὲ καὶ εἰς τὸ κατὰ τὴν σελήνην, καὶ ἐκεῖνον μὲν θαυμάσας τοῦ διηνεκῶς ἐν ταυτότητι B μένοντος σχήματος, τῶν δὲ σεληναίων αὐξομειώσεων καταγνοὺς διὰ τὸν ἐκεῖθεν κατ' αὐτὴν πολύσχημον, φεύγει μὲν τὴν γῆν, δι' ἣν καὶ αὐτῇ τῇ σελήνῃ προσγειοτέρα κειμένῃ ῥύσπασμά τι προσωπικὸν ἐπιφαίνεται· γίνεται δὲ τῶν ὑπεργείων.

15. Tunc, veluti ursæ horridus et informis fœtus in pulchritudinem sibi propriam translatus, in populum Dei excultum, ut evangelice loquar, et sic ornatum inscriptus,incipit stabilem formam tenere ac in virum perfectum formari; et maxime in formam divinam, et quod super omnia reverendum est, Dei vultum induere, secundum verba Scripturarum. Jam non ambulat, ut prius, sine specie, in nocte vitæ mutationi obnoxia; e contra sicut in die honeste circumfertur. Jam enim dignus est qui sanctus homo Dei vocetur, sicut Joseph custos domini de nocte, qui nocte et die ejusdem habitus secundum Deum erat, non mutatus deinceps in alienum neque vacillans, neque variatus.Qui habitus forma renovata in id quod decet, sanctus quidem est, et homini optime conveniens, quia ex multis priscis speciebus hominem ad unicam adducit; parvus tamen manet. Et unde parvus? Eo quod vere magnum, hic homo Dei veste nigra indutus, nondum suscepit neque ad optatum finem altiorem pervenit ; in planitie versari desiit, jam montem attigit, in eum totis viribus adrepit; e planitie egressus est, atque ex fumo emanante, proximusque aeri puriori et spiritui vivifico, licet terram adhuc conspiciat, et ista pristina memoria revolvat, sub quibus vera humana species latebat : et jam metuit ne decidens ex incepto ex altoque dejectus pejora patiatur.

ιε'. Καὶ τότε δὴ ὡσεὶ καὶ ἄρκτου εἰδεχθές τι καὶ ἄμορφον ἔμβρυον εἰς εὐμορφίαν αὐτῷ πρέπουσαν μεταποιηθεὶς, καὶ ἐγγραφεὶς εἰς Θεοῦ λαὸν κατεσκευασμένον, εὐαγγελικῶς φάναι, καὶ οὕτω κόσμιον, ἐνάρχεται σχῆμα σταθερὸν ἀπολαμβάνειν, καὶ χρωματίζεσθαι εἰς τέλειον ἄνθρωπον· μάλιστα μὲν οὖν εἰς μορφὴν εἰδοποιεῖσθαι θείαν, τὸ δὲ πάντη σεμνότατον, εἰς Θεοῦ, γραφικῶς φάναι , πρόσωπον· καὶ οὐκέτι ἀσχημόνως, καθὰ καὶ πρὶν, τῇ τοῦ βίου ἐμπεριοδεύει, νυκτὶ ἀλλ' ὡς ἐν ἡμέρᾳ εὐσχημόνως περι-

16. Postquam vero, concepto naturali ac justo timore, alas suas extendit, primo mane, vigil, exsurgens ad desideria quæ exaudit Deus, oculos omnemque sensum ita recludit ut nullo modo homo terrenus remanere velit, sed cœlestis, et assurgit statuens firmiter apud se montem summum superare, linquere aera humidum, circumductas tenebras, et omnis generis tempestates, ut fit incola regionis nebula carentis semper que serenæ.Eiaage

C πατεῖ· καὶ ἔχει καὶ αὐτὸς εὐσχήμων Θεοῦ ἄνθρωπος ὀνομάζεσθαι κατὰ τὸν νύκτερον κυριακὸν Ἰωσὴφ, ὃς καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ τοῦ αὐτοῦ κατὰ Θεὸν σχήματος ἦν, οὐ μεταμορφούμενος τοῦ λοιποῦ εἰς ἀλλόκοτον, οὐ μεταπίπτων, οὐκ ἀλλοιούμενος. Καὶ ἔστι τὸ τοιοῦτον σχῆμα, τὸ τῆς κατὰ πνεῦμα εὐσχήμονος μορφωτικῆς ἐνάρξεως δηλαδὴ, θεῖον μὲν, καὶ ἀκριβῶς ἀνθρωποπρεπὲς καὶ μεταγρᾴφον εἰς μονοπρόσωπον τὸν πρώην πολύμορφον ἄνθρωπον· μικρὸν δὲ ὅμως αὐτὸ εἰσέτι. Διατί μικρόν; Ὅτι οὔπω τὸ μεγαλεῖον ἐντελῶς ἀπείληφεν ὁ τοιοῦτος τοῦ Θεοῦ μελαμφορος ἄνθρωπος, οὐδ' εἰς τὸ ὄντως ἀκρότατον ἑφετὸν ἀναβέβηκεν· ἀλλὰ περιπλοῦς μὲν εἶναι ἀφῆκεν, ἁπλοῦς δὲ γίνεσθαι τοῦ ὄρους, ὡς ἀναβρίχᾶσθαι εἰς αὐτὸ, ἐφ' ὅσον δύναμις· ἀπαλλαγεὶς μὲν τῆς λείας πεδιάδος καὶ τοῦ περὶ D αὐτὴν καπνώδους ἀτμοῦ, πελάσας δὲ ἀϊλικρινεστέρῳ ἀέρι καὶ ζωογόνῳ πνεύματι, εἰ καὶ καταβλέπει ἄλλως εἰς γῆν ἔτι καὶ τὰ περὶ γῆν, καὶ ἀναπεμπάζει τῇ μνήμῃ τὰ πρώην ἐκεῖνα, ἐξ ὧν τὸ ἀληθῶς ἀνθρώπινον σχῆμα ἠφάνιζε· καὶ δέδιε, μὴ κατασυρεὶς τῆς ἀνόδου, καὶ κάτω πεσὼν, χεῖρόν τι πείσεται.

ις' Ἀλλ' ὅτε φοβηθεὶς φόβον, οὗ ἦν φόβος, ἀναλάβηται πτέρυγας αὐτοῦ κατ' ὄρθρον, ὃν ὀρθρίζει νήφων, εἰς ἐναεύξεις, ὧν ἐπακούει ὁ Θεός· καὶ μύσει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ἅμα δὲ καὶ πᾶσαν αἴσθησιν, ὡς μηκέτι ἐθέλειν γῆς ἄνθρωπος ὅλως εἶναι, ἀλλ' ὑπερουράνιος, καὶ στήσει, κυρώσας παρ' ἑαυτῷ, τὴν ἐνάρετον πατῆσαι ἀκρώρειαν, καὶ καταλείψαι μέν τὸ τοῦ ἀέρος λιμνάζον, καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν γνόφους, καὶ τὰς θυέλλας τὰς παντοδαπὰς, γενέσθαι

ιφέλου τόπου καὶ ἀεὶ φωτοφανοῦς· καὶ δὴ καὶ
αι τῆς τοιαύτης ἐφέσεως, εἴτ' οὖν φαύσεως,
ς τὸν Θεὸν ἀποκαταστῇ, τόπου γενόμενος ὑψη-
ου, ἀφ' οὗ ἐπιβλέπων ὁ Κύριος διοπτεύει πάν-
ους υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων, καί πως ἐκείνῳ
οκυπτων, δύναται καὶ αὐτὸς ἐφορᾷν ἀνθρώ-
ὅσοι τῆς αὐτοῦ ἐφορείας δέονται, καὶ πάντα
ιτὸς ὅσα ἐθέλει, ποιεῖν — τότε δὴ τὸ μικρὸν
αβὰς, εἰς ὅσον οὐκ ἂν εἴη ἐξαριθμήσασθαι,
εγάλου γέγονε σχήματος, προσώπῳ ἑνὶ λαμ-
καὶ πολυμεγέθει σεμνυνόμενος, ἐν τῷ ὀπτάνε-
ῷ προσώπῳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος
Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἑνὸς τῆς ὑπερφώτου
ς, καὶ τῷ λοιπῷ δὲ τῆς κατὰ πνεῦμα διαρτίας
λόγου μεγαλείως καὶ ἐνικῶς ἐσταλμένος, καὶ
ιὴ ψευδόμενος τὴν τοῦ μεγάλου σχήματος ἀνά-
ὅπερ ἦν ἂν — καὶ μέγιστον εἰπεῖν — εἰ μὴ
λειν αὐτὸ οἱ Πατέρες εὖ ποιοῦντες, διέκρινον
ν ἀπαραπολήτον αἰωνίως οὖσαν αἱ λοιπαὶ ὡσεὶ καὶ

A potiatur hoc voto, hac luce, juxta Deum sedem figat civis altissimæ regionis, e qua universos filios hominum Dominus conspicit; et ipse se cum illo aliquo modo inclinans potest homines quotquot ipso duce indigent aspicere, et quæcunque sibi placuerint peragere. Tunc modicum progressus, quantulum mensurari vix possibile est, fit magni indumenti particeps, una specie lucida et magna conspicuus, visus sub specie magni Dei, et Salvatoris nostri Jesu Christi, unius de Trinitate incomprehensibili, et similiter reliqua Spiritus informatione multum et unice præditus, sicque assumptionem magni indumenti non fallens, quod eveniret quidem (res mirabilis dictu!) nisi id sancti Patres judicarent differre a maxima et unica Dei specie, ad quam incomparabilem ab æterno omnes aliæ velut umbræ apparent. B

Τοιούτου τοίνυν ὡς ἐν τριπλῇ ἐννοίᾳ ὄντος τοῦ
ιγχήμονος βίου, καθὰ εἴρηται, τῆς τῶν ἀγαθῶν
ανῶν καταφυγῆς, ὅτε πολεμίων ἐξ ἀέρος
ντων κρύψασθαι, βούλονται, μακάριος μὲν ὁ
ιτὸ ἀληθῶς ἐσχηματισμένος, εἴτ' οὖν εἰδοπε-
ινος θεοειδῶς, καὶ θειότερον μεμορφωμένος,
ι ἐν μορφῇ Θεοῦ καθεστὼς, καὶ τὴν μεγαλοσύ-
ντεῦθεν αὐτοφυῶς κληρωσάμενος· ἔτι δὲ τε-
ιὸς τῶν ὑπὸ τὸ μέγα, καὶ οὕτω πρῶτον σχῆμα
φίας λόγῳ καὶ πᾶσιν ἐκείνοις τὸ ἐνδέον ἀν-
ῶν μεθόδῳ θείᾳ συλλογιστικῇ, δι' ἧς ἡ τῶν
γνῶσις περαίνεται, ναὶ μὴν καὶ εἰς οὐρανοῦ
όμενος μίμησιν, ὡς ἐν τοῖς ἑξῆς ὑποτυπωθή-
Καὶ οὕτω μὲν μακάριος ὁ τοιοῦτος λόγων τοι-
τριῶν, ἐπὶ ἀναβάσει τῇ κατὰ τὸν μεγαλο-
α, ὡς εἰς τρίτον ἐλαφρισθεὶς οὐρανόν· ἄθλιος
ὶ οὐκ εἰσάπαξ, ἀλλὰ τρισάθλιος ὁ ἄλλως
πόκρισιν προσωποποιούμενος δι' αὐτοῦ, καὶ
τι μὲν ἀντεπάγγελτος Θεοῦ πεφηνὼς πρόσφυξ,
ιτι δὲ ἀπροσκόλλητος ὢν ἐκείνῳ, ὡς ἢ κατα-
, ἢ μὴ ἑκουσιαζόμενος, ἢ ἀλλὰ ἐμπολῆς χά-
καλὸν προβάλλων πραγματευτικῶς· ὃς τὸ
ἤδη ἀνεπτυγμένον μέγα σχῆμα ψευσάμενος,
γικῶς μεμόρφωται προσώπῳ Θεοῦ, καὶ ἀσυλ-
ως βιοῖ, κατασοφιζόμενος ὑπὸ τοῦ τὴν κακίαν
ου, καὶ τοῦ κατὰ νοῦν δὲ οὐρανοῦ ἀπολισθή-
; εἰς ἑωσφόρον κατέπεσε. Καὶ ἦν ἄρα κρεῖτ-
τῷ, καθὰ καὶ εὑηρεστεῖτο ἐν τῷ καιρῷ τῆς
μὴ τάξασθαι τῷ Θεῷ, ἢ ταξάμενον ψεύσα-
Ἐκεῖνο μὲν γὰρ εἶχεν ἂν κρῖμα· τὸ δὲ δεύ-
ἰς ἀκριβῆ κατάκρισιν ἀποτελευτᾷ.

17. Talis cum sit, et sub triplici ratione possit considerari vita perfectionis, ut supra dictum est, vel fuga bonorum Christianorum qui ab inimicis tela ex alto conjicientibus quærunt abscondi, beatus sane est qui in ea sanctum habitum et speciem vere assumpsit, qui divine informatus est, et quasi in forma Dei stetit, magnitudinemque jure accepit, qui insuper perficit homines sub magno et primo ordine inferiores, philosophicis verbis, et reliquis similibus rationibus, implens quod deest, secundum egregiam syllogismi methodum, qua ad bona cognoscenda pervenitur; atque etiam ad cœlestium imitationem protendit, sicut ex infra dicendis patebit. Beatum ergo dicemus horum trium ordinum hominem, ob ascensionem in monachicam perfectionem, usque ad cœlum evolantem. Miserum autem, nec semel, sed ter miserum hypocritam, qui sub hac specie aliam abscondit, qui videtur ad Deum confugere dicitur, re autem ei minime adhæsit, sive ex ludibrio, sive ex timore, sive ex avaritia bonum hoc præferente ad res augendas; qui triplicem supra memoratum magnum habitum ementitus, ne ratione quidem divinam speciem assumpsit, qui irrationabilem vitam ducit, decipitur a magistro malitiæ, et de cœlo intelligentiæ, sicut Lucifer, decidit. Melius erat ei, sicut tempore tonsuræ admonebatur, Deo non adhærere, quam adhærentem renuntiare: illud enim excusationem forte habuisset, hoc vero desinit in certam condemnationem. C D

Φέρε γὰρ, ὀλιγόστιχον ἐπιδρομὴν ποιησώμε-
κατατίθενται οἱ πρὸς μεγαλοσύνην πνευμα-
ἐσχηματισμένοι, καὶ οὕτως ὑπεσχημένοι ἐκ-
τεῖν τῷ Θεῷ· ἵνα τῇ πρὸς αὐτὰ τῶν κατ' αὐ-
ράξεων παραθέσει ἐπιγνῶμεν, εἰ πρὸς ἀκρι-
μοιοῦνται προκένσημα οἱ πρὸς ἔνθεον ἑαυτοὺς
περὶ ἡμᾶς μορφάζοντες πρόσωπον. Ἔχει
ἧς ἐπιτομῆς ταύτης οὕτως ἐπελευστικώτερον.
Ἰρῶτα μὲν ἐκ θειοτάτης ὁπλοθήκης ἀναλαμ-

18. Age ergo, quæ objiciant homines ad spiritualem, magnitudinem instructi, et Deo assimilari parati, breviter percurramus, ut actibus ad ea collatis agnoscamus utrum ad punctum, et ad perfectum similes sint, qui seipsos ad divinam speciem informare debent. Tali modo melius succedet illa brevis expositio.

19. Et primum ex hoc divino armamentario sumun-

tur arma ad bellum spirituale ad quod ordinantur et præparantur. Quæ enim pro armis inter sacra induuntur, pridie ad vesperam, extra templi aditus præparantur, sanctificantur, et baptizantur ut fiant lorica aqua temperata. Postridie his primo induuntur ante sacram initiationem, quæ mane, et usque ad ardentem solem protenditur, ita ut vespere, mane et meridie enarrentur Dei mirabilia. Et cum perficiendum est hujus ritus mysterium, inchoantur cantus spirituales et psalmi, quibus gaudium mentis declaratur (lætum enim aliquid cantus est, nec ullum animal triste canere dicitur) : sequuntur elogia eorum qui eodem modo secundum Deum vestiri elegerunt, et pronuntiatur sæculi condemnatio in psalmis et in sermone, velut ex ore illius qui tondendus est, quasi eum pœniteat et pudeat, quod seipsum rebus terrenis et contemptibilibus implicuerit, cœlestiaque contempserit. Quibus peractis, monachus jam ad Deum proximus,stans juxta illum, et omnino progressus, ipse in limine interrogatur qua de causa accesserit, utrum spondeat permanere in monasterio, atque in exercitatione, usque ad finem, hoc est non modo usque ad integrum et ad perfectionem, sed et usque ad mortem. Postea postulantur iterum obedientia, patientia, submissio, solitudo, et alia his similia ; et postquam spopondit,jubetur cogitare quid promiserit, cui promissum crediderit,profecto Deo,et angelis, quorum ambit speciem. ἐπειδὰν κατάθηται, παραγγέλλεται βλέπειν, οἷά τε

A δάνονται τὰ φραγνυντα τούτους πνευματικῶς ἐπὶ πολέμῳ, εἰς ὃν ταττόμενοι ἑτοιμάζονται. Ἃ γὰρ ἱερῶς ἀμφιέννυνται ὁπλισμοῦ τύπῳ, ἡ μὲν φθάσασα ἐσπέρα ἔσω τῶν τοῦ ναοῦ ἀδύτων ταμιεύει ἁγιαζόμενα, καὶ οὕτω βαπτόμενα εἰς ὡραιωσμοῦ στερρότητα · ἡ δὲ ἐφεξῆς ἡμέρα προβάλλει περιδύεσθαι αὐτὰ πρὸς τελετὴν ἁγίαν, παρατείνουσαν ἕως καὶ εἰς ἡμέραν ἀκμάζουσαν, ἵνα καὶ οὕτως ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας ἀπαγγέλλωνται τὰ τοῦ Θεοῦ θαυμάσια. Ὅτε δὲ καὶ τελεῖσθαι χρὴ τὸ τῆς ἐργασίας ταύτης μυστήριον, προηγοῦνται ᾠδαὶ πνευματικαὶ καὶ ψαλμοί, ψυχὴν συμβολογραφοῦντες χαίρουσαν (χαροποιὸν γάρ τι καὶ ἡ ᾠδή, καθὸ καὶ οὐδὲν ζῶον λυπούμενον ᾄδειν λέγεται)· συνεφέπονται δὲ καὶ μακαρισμοὶ τῶν προαιρουμένων οὕτω κατὰ

B Θεὸν σχηματίζεσθαι· καὶ βίου δὲ κατάγνωσις ἐκφωνουμένη ψαλμῳδικῶς, ἔτι δὲ καὶ εὐαγγελικῶς, ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μέλλοντος κείρεσθαι, οἷα μετεγνωκότος καὶ αἰσχυνομένου, εἴπερ ἑαυτὸν ἀπηνσχόλει τοῖς κάτω καὶ πατουμένοις, τὰ ἀνωτάτω ὑπερορῶν. Ἐπὶ τούτοις, ὡς ἤδη τοῦ μοναχοῦ ἐγγίσαντος τῷ Θεῷ, καὶ πρὸς αυτῷ γενομένου, καὶ αὐτόχρημα προσεληλυθότος, ἐρωτᾶται ὁ ἐπηλύτης τί δήποτε προσῆλθε, καὶ εἰ παραμένειν τῷ μοναστηρίῳ κατατίθεται καὶ τῇ ἀσκήσει ἕως καὶ εἰς τέλος · ὃ ταυτόν ἐστιν οὐ μόνον τῳ εἰς ἀκέραιον καὶ ἐντελὲς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἕως καὶ εἰς θάνατον. Εἶτα προσεπιρωτᾶται καὶ ὑπακοὴν, καὶ ὑπομονὴν, καὶ θλῖψιν, καὶ τὸ στενόχωρον, καὶ ἄλλα σύστοιχα τούτοις· καὶ συντίθεται, καὶ τίνι ἀνατίθησι τὴν συνθήκην, δῆλον,

C 20.Eidem nuntiatur adesse angelos, promissa ab ipso litteris mandantes:insuper hominem sic ordinatum cruci et morti addictum esse, ex tunc crucifigendum et moriendum esse mundo, sicut mundum sibi, ut nec ipse, e terra in altum sic elevatus in cruce, animum mundo applicet : neque sibi sic exaltato mundus amorem impertiat per suos propinquos, ne se crucifixum commoveant et dejiciant. Continuo enim jubetur separari a parentibus, fratribus, et omni cognatione, amicorum familiaritate, a mundanis, tumultu, cogitationibus, possessionibus post tonsuram acquirendis, bonis, voluptate, gloria, non qualibuscunque, sed vanis hujus sæculi,siquidem tunc demum fruendum erit volup. tatibus aliis secundum Deum, inter quas primum locum obtinet Dei meminisse, et de hoc gaudere, eaque gloria quæ Deus magnifice glorificatur.Tales prorsus sunt quæ a labore pro Deo suscepto, ut a fonte, derivantur, siquidem labores, ut novimus, gloriam pariunt.

κ'. Ἀναδιδάσκεται δὲ καὶ ὅτι ἄγγελοι παρεστᾶσιν, ἀπογραφόμενοι, ἅπερ αὐτὸς ὁμολογεῖ · μανθάνει δὲ καὶ ὅτι ὁ οὕτως ἀποτασσόμενος σταυρὸν καὶ θάνατον ἐπαγγέλλεται, καὶ ὅτι ἐκ τῆς ἄρτι σταυροῦσθαι χρὴ καὶ νεκροῦσθαι αὐτόν τε τῷ κόσμῳ, καὶ τὸν κόσμον αὐτῷ· ἵνα μήτε αὐτὸς πρὸς τῷ κόσμῳ τὸν νοῦν ἔχῃ, ἅτε γηθεν ὑψοῦ σταυρικῶς ἐξηρμένος, μήτε ὁ κόσμος προσπαθῶς τῷ οὕτως ὑψωθέντι προσανέχῃ διὰ τῶν προσφκειωμένων αὐτῷ, δραττομένων οἷον τοῦ ἐσταυρωμένου, καὶ κατασπώντων αὐτόν. Αὐτίκα γὰρ ἐπιφωνεῖται, καὶ γονεῦσιν ἀποτάσσεσθαι, καὶ ἀδελφοῖς, καὶ συγγενείᾳ πάσῃ, καὶ συνηθείαις φιλικαῖς, καὶ κόσμου θορύβοις καὶ φροντίσι καὶ κτήσεσι, ταῖς δηλαδὴ μετὰ τὴν κουρὰν, καὶ ὑπάρξεσι, καὶ ἡδονῇ, καὶ δόξῃ, οὐ ταῖς ἁπλῶς, ἀλλὰ ταῖς ματαίαις ταῖς τοῦ βίου, διὰ τὸ καὶ ἡδονῶν

D θεοπρεπῶς ἑτέρων κατάρχεσθαι, ὧν ἡ κορυφαία τὸ μεμνῆσθαι τοῦ Θεοῦ, καὶ οὕτως εὐφραίνεσθαι, καὶ δοξῶν δὲ, καθ' ἃς καὶ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἐνδόξως, δοξάζεται. Τοιαῦται δὲ πάντως, ὁπόσαι οἷα καὶ πατρὸς τοῦ κατὰ Θεὸν πόνου ἐκφύονται, εἴ γε πόνοι γεννῶσι δόξαν, ὡς οἴδαμεν.

21.Admonetur porro etiam animam abnegandam esse. Quam animam? Ea scilicet qua animalis homo ea quæ sunt Spiritus non percipit,qua abnegata crucem assumit, ut Christum sequatur. Et iterum qui accessit ad Deum ne quæ requirunt otia pecora irrationabilia, ipse prosequatur, nec

κα'. Πρὸς τούτοις κατηχεῖται ἀπαρνεῖσθαι καὶ αὐτὴν τὴν ψυχήν. Ποίαν αὐτήν; Καθ' ἣν ψυχικὸς ἄνθρωπος οὐ φρονεῖ τὰ τοῦ Πνεύματος· ἣν ὁ ἀπολέξας αἴρει σταυρὸν, καὶ ἀκολουθεῖ τῷ Χριστῷ. Ἔτι παραινεῖται τηνικαῦτα ὁ τῷ Θεῷ προσχωρήσας, μήτε ἀνέσεις ἐθέλειν, ὁποῖαι τοῖς ἀγελαίοις καὶ οὗ—

:οις φιλοῦνται, μήτε ἀμεριμνίας καὶ τρυ- A incuriam, nec delicias. Accenditur et ad pugnas
ακαλεῖται δὲ καὶ εἰς ἀγῶνας πνευματικοὺς, spirituales, atque ad paupertatem : eam nempe dico
πτωχείαν· ὁποίαν ταύτην εἴποι τις ἄν, εἴτε quæ est Spiritus ; et a peccato jejunat, sive quæ
πνεῦμα, καθ' ἣν πτωχεύει τις ἁμαρτιῶν, circa mundanam abundantiam versatur. Deinde ad
ἐν περιουσιασμῷ τῷ κατα κόσμον. Ἔτι bonum dolorem adducitur, quem concepit, ut
ται καὶ εἰς πένθος ἀγαθὸν, ὁποῖον πραγμα- dictum est, homo crucifixus et mortuus, qui exinde
, ὡς ἐρρέθη, σταυρούμενος καὶ νεκρούμε- quærit dissolvi, et ait cum lacrymis : « Heu mihi,
καὶ ζητεῖ τὴν ἐντεῦθεν ἀνάλυσιν, καὶ κλαίων quia incolatus meus prolongatus est [1], et non ex
« Οἴμοι, ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, vita ista liberor ! » Et ostenditur splendor famis,
ἀπολύομαι ταχὺ τῆς ζωῆς· » Ἐπισκήπτε- sitis, nuditatis, et injuriarum, propter copiosam
καὶ ῥῶς, εἴποτε πεινήσει, καὶ διψήσει, καὶ mercedem earum in cœlis, unde necessario gau-
ται, καὶ ὑβρισθῇ διὰ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς dendum ipsi est. Contingit inter hæc eum dicere :
τοῦ μισθόν· οὗπερ ἕνεκεν χαίρειν αὐτὸν « Quis ergo poterit salvus esse [2] ? » Sed cum audivit
καὶ ἔχει μὲν ἐν τούτοις εἰπεῖν καὶ αὐτὸς τὸ evangelizantem impossibilia apud homines possi-
α δύναται σωθῆναι ; » Εἰδὼς δὲ ἀκούσειν bilia esse apud Deum, tacet libenter, prudenter, et
ῶς, ὡς τὰ ἀδύνατα παρὰ ἀνθρώποις B caput inclinans. Sic consentiendo dicta recipit,
ρὰ τῷ Θεῷ, σιωπᾷ εὐλαβῶς, εὖ γε ποιῶν, suadetur cum protinus audit se a Deo electum
ακύπτων. Καὶ οὕτως ἀνθομολογούμενος, esse, segregatumque ab ista vita mundana ; cum
ὰ ἐκλαλούμενα, ψυχαγωγούμενος οἷς ἀκούει audit velut ex persona illius secundum quem in-
τε, ὅτι ἐξελέξατο αὐτὸν ὁ Θεὸς, καὶ διεχώ formatur cum lætitia, se positum fuisse militem in
τῆς ἐν κόσμῳ ζωῆς· καὶ ὡς ἐκ προσώπου vitam angelicam, in agendi rationem sublimem et
ρὸς ὃ σχηματίζεται μεγαλυνόμενος ἔθετο cœlestis similem.
ατευσόμενον εἰς διαγωγὴν ἀγγελοειδῆ ἐν ὕψει οὐρανομιμήτου πολιτείας.

ὶ εἰσὶ μὲν καὶ τοιαῦτα πάντα φρικτὰ, ὦ 22. Tremenda sunt equidem hæc omnia, frater,
μὲ δὲ πλέον παράγει ἐς φρίκην καὶ ἐκεῖνο amplius autem ad tremendum me adducit hoc ver-
άτου βιβλίου τῆς ἀποταγῆς, ὅτι ὡς οἷα κα- bum divini libri initiationis; eumdem, ut catechu-
ος ὁ τοιοῦτος ἀπολαμβανόμενος ἀκούει βά- menum, suscipi, juberique baptismum continuo
αμβάνειν αὐτίκα, τό τε εἰς καταρχὴν ζωῆς recipere, incipere alteram vitam, et veterem mu-
ὶ βίου μετάθεσιν, προσφυέστερον δὲ εἰπεῖν, tare, seu, ut aptius loquar, renasci ad salutem, a
εσίαν σωτήριον, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτοῦ peccatis mundari, et filium lucis fieri. Audit etiam
ται, καὶ υἱὸς φωτὸς γίνεσθαι· καὶ ὅτι αὐ- C Christum cum sanctis angelis de sua pœnitentia
τὸς ὁ Θεὸς συγχαίρει μετὰ τῶν ἁγίων ἀγ- gaudere, vitulumque saginatum occidere, atque ex
ὶ τῇ αὐτοῦ μετανοίᾳ, θύων τὸν μόσχον τὸν hac hora se invitari ad ambulandum digne voca-
καὶ ὅτι ἐξ ἐκείνης τῆς ὥρας ἐνάγεται εἰς tione sua, ad deponendum vanitatis amorem, re-
κτεῖν ἀξίως τῆς κλήσεως, καὶ τῆς τῶν ma- troque minime respiciendum, ne fiat, inquit, salis
τροσπαθείας ἀπαλλάττεσθαι, καὶ μηδόλως statua, ut uxor Lot, vel canis ad suum vomitum
ὀπίσω στρέφεσθαι· μὴ καὶ γένηται, φησὶ, rediens, aut ne æquiparetur homini manum mit-
ὸς κατὰ τὴν γυναῖκα τοῦ Λὼτ, ἢ ὡς κύων, tenti ad aratrum, et retro respicienti, et minime
πιστρέφων εἰς ἴδιον ἔμετον, ἢ ἐξομοιωθῇ apto ad regnum Dei.
ιβαλόντι χεῖρα ἐπὶ ἄροτρον, καὶ εἰς τὰ κατόπιν στραφέντι, καὶ οὕτω μὴ εὐθέτῳ εἰς τὴν τοῦ
ιλείαν ὄντι.

δὲ ἅγιον βιβλίον ἐκεῖνο πρὸς τούτοις ἐπι- 23. Vult etiam sanctus liber magnum monachum
πεῖναι τοῦ μεγαλοσχήμονος ἀνηκοΐαν, ἀντι- alienum esse ab inobedientia, contentione, fastu,
ὑπερηφανίαν, ἔριν, θυμὸν, κραυγὴν, βλασ- discordia, ira, clamore, blasphemia, detractione,
καταλαλιὰν, ἀεργίαν, παῤῥησίαν, μερικὴν otiositate, procacitate, amicitiis privatis, occulta
λαθροφαγίαν, περπερίαν, γογγυσμὸν, ψιθυ- D comestione, præsumptione, querela, susurratione,
ἐπίκτησιν ἰδιάζουσαν οἰκτροῦ πράγματος· et re miserabili proprie possidenda ; et miserabilia
λέγοντος τοῦ παραγγέλματος ἢ πάντα τὰ dicuntur a lege omnia bona in hoc mundo, quia
ον, ὡς οἴκτου ἄξιον ἀποτελοῦντα τὸν αὐτοῖς decedit dignus miseratione qui iis agglutinatus
χοντα, ἢ τὰ εὐτελέστατα· ἵνα ὁ μοναχὸς est, tum vilissima ne minima quidem monachus
σμικρότατα ἐγχειρῇ ἐπικτᾶσθαι· ὃ δὴ τοῖς curet acquirere : hoc enim maxime vere pauperes
κτημονοῦσιν ἐπιπρέπει εἰς μάλιστα, οἳ σχε- decet qui fere nihil nisi seipsos possident. Si quid
ους ἑαυτοὺς κέκτηνται. Εἰ δέ τι καὶ ἔχειν oportet tales habere (et habebunt profecto, ut con-
ούτους χρὴ (ἔξουσι δὲ πάντως, ὡς ὁ Θεὸς cedit Deus), illud extra hanc libelli normam non
ει), ἀλλ' οὐδ' αὐτὸ ἔξω κεῖται τῆς τηνι- erit. Iis enim pro possessione sanctis congrua con-
βιβλιακῆς ὑποθήκης. Ἐπιτέτραπται γὰρ αὐ- cessa sunt charitas, silentium, decentia, pietas,
κτῆσιν ἁγιοπρεπῆ φιλαδελφία, ἡσυχία, ἐπι- studium verbi divini, lectio, opera viribus ac-

[1] CXIX, 5. [2] Matth. XIX, 25.

commodata, temperantia, atque patientia usque ad mortem.

24. His igitur ita enuntiatis in mero sermone non sistit exhortatio, sed interrogatur initiandus utrum hæc omnia servare promittat, non propriæ virtuti confisus, sed divinæ ; et utrum in his promissis permanere usque ad finem vitæ spondeat, non vi sibi naturali, sed potius gratia Christi. Et postquam respondit tondendus : Ita, Pater, et sic thesaurus spiritualis in tuto est positus, exoptanda tondens invocat, et sigillo benedicto imposito, orat dicens quæ a tonso servari debeant, jacente humi usque ad completam initiationem, et quasi matrem terram amplexo prostratione, e qua hic longe profecturus est ; ut aliquando e carne tranquille eductus eam ad infra demittat, terræ objectam seu redditam unde accepta erat, atque evolet libera mente ad eum a quo vocatus est, et cui ordinatus est. κάτω πέμψῃ, τῇ γῇ προσρίψας, ἣ καὶ δίκην χρέους ἀνελεύσεται εἰς τὸν μετακαλεσάμενον, ᾧ καὶ ἐτάξατο.

25. Sic a principio homines Dei disciplinam ejus amplecti promiserunt. Ego autem dicturus sum quid postea, nostro ævo, sancti monachi multum vivere visi, re autem mortui, qui primo versari in cœlo constituerant, et mutato consilio terra lætantur ; qui aliquantulum monachi fuerunt, verum mox non solum duplicantur, (non ad instar gemellorum Molionidarum (2) ad quorum vires et robur accedere est impossibile ; neque secundum duplicem Platonis hominem, cujus duplicitas monstruosa effingitur, se duabus naturis tergiversantibus ; neque secundum celebrem Janum qui duobus vultibus solum duplicabatur), sed aliis modis, nec laude dignis, in multiplicitatem extenditur duplicitas eorum. Cum Deus eos jusserit, quo tempore cœlesti mundo se velut mutatos et renovatos addicebant, crescere et multiplicari, nempe bonis actibus et virtutum excellentia, atque etiam multos discipulos sibi non degeneres producendo ; isti e contrario ex alto deorsum conversi, et in caput præcipitati, res priscæ vitæ augent et multiplicant, student meros laicos bonis acquisitis superare, et priora stercora mundanæ conversationis colligere, quæ nihil sunt facta comparatione ad bona futura ; tunc acquisitis bonis immodicis, cum nulla re indigent, et pauperes esse oportet, sine ulla necessitate ditantur, immemores præcepti : « Quærite regnum cœleste, et terrenum adjicietur vobis [3]. » Non enim sinunt hæc a Deo effundi spontanea, et effusa rursus referri quo necesse est, et eo modo ad auctorem reflecti verbi gratia eleemosynis et alia erogatione ; sed tantæ passioni indulgent,

[3] Matth. VI, 33.

(2) Narrant fabulatores, non historici, Molionidas, duos fratres, fuisse plaustrorum ductores, eisque duo capita aptata esse, manus quatuor ; eos quam maxima concordia egisse ; et sic viri bini conjunctis multum valuisse.

εἰκεια, εὐλάβεια μελέτη θείων λογίων, ἀνάγνωσις, ἐργασία ἡ κατὰ δύναμιν, ἐγκράτεια, ὑπομονὴ ἡ μέχρι θανάτου.

κδ'. Τούτων δὲ οὕτω παρηγγελμένων, οὐ μέχρι λόγου ψιλοῦ ἕσταται τὰ τῆς παραινέσεως · ἀλλ' ἐρωτᾶται ὁ σχηματιζόμενος, εἰ ταῦτα πάντα οὕτω καθομολογεῖ φυλάττειν ἐπ' ἐλπίδι, οὐ τῆς κατ' αὐτὸν δυνάμεως, ἀλλὰ τῆς τοῦ Θεοῦ· καὶ ἐν ταύταις ταῖς ὑποσχέσεσι διακαρτερεῖν συντάσσεται μέχρι τέλους ζωῆς, οὐ δυνάμει, οὐδὲ αὐτὸ οἰκείᾳ, ἀλλὰ χάριτι Χριστοῦ. Καὶ ἐπειδὰν τὸ « Ναί, Πάτερ, » ὁ κειρόμενος ἀποκριθῇ, καὶ οὕτως ἀσφαλίσηται τὸ πνευματικὸν θησαύρισμα, ἐπεύχεται ὁ κείρων τὰ εὐκταῖα· καὶ σφραγῖδα ἐπιτιθεὶς εὐλογητικὴν, θεοκλυτεῖ λαλῶν, ἃ χρὴ φυλάττειν τὸν κειρόμενον, κείμενον κάτω ἕως συμπληρώσεως τῆς εὐχῆς, καὶ ὡς οἷον τὴν μητέρα γῆν ἀσπαζόμενον τῇ κατακλίσει, ὡς μακρὰν αὐτῆς μέλλοντα στέλλεσθαι · ἵνα καθ' ἡσυχίαν ἀπολυθεὶς τῆς σαρκὸς, αὐτὴν μὲν ἐν καιρῷ ἀποδοὺς, ὅπερ ἐξ αὐτῆς ἔσχε, γυμνῷ δὲ τῷ νῷ

κε'. Καὶ οὕτω μὲν ἀνέκαθεν οἱ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωποι ἐκυρώθησαν τῆς αὐτοῦ γίνεσθαι ὑποταγῆς. Ἐγὼ δὲ ἥκω φράσων, οἷα τεχνάζονται ὕστερον οἱ τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου ἅγιοι μοναχοὶ, οἱ πολύβιοι ἄβιοι, οἱ τῇ κατ' ἀρχὴν μὲν προθέσει οὐρανοβάμονες, τῇ δὲ τοῦ σκοποῦ μεταβέσει γεωχαρεῖς · οἱ μικρόν τι μονάσαντες, εἶτα οὐ μόνον δυάζονται (καὶ αὐτὸ οὐ κατὰ τοὺς διφυεῖς Μολιονίδας, ὧν τὸ κατ' ἀνδρίαν σθένος ἀπροσπέλαστον · οὐδὲ μὴν κατὰ τὸν Πλατωνικὸν διπλοῦν ἄνθρωπον, οὗπερ ἀπόστροφος ὁ δυασμὸς πέπλασται, κατανωτιζομένων ἄλληλα τῶν συμφυῶν· τῷ παντὶ δὲ μᾶλλον οὐδὲ κατὰ τὸν περιᾳδόμενον Ἴαννον, ὃς προσώποις μόνοις ἐδυάζετο) · ἀλλὰ τρόποις ἄλλοις, οὐκ ἂν ἐπαινουμένοις, εἰς πολλαπλάσιον ὁ δυασμὸς αὐτοῖς ἐπεκτείνεται. Καὶ τοῦ Θεοῦ τοῖς τοιούτοις πάντως κελεύσαντος, ὅτε τῷ ἀνωτάτω κόσμῳ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς, ὡς οἷον ἐγκαινιζόμενοι, καὶ οὕτω μεταθέμενοι, αὐξάνεσθαι, καὶ πληθύνεσθαι, ταῖς ἀγαθοπραξίαις δηλαδὴ καὶ τῷ κατ' ἀρετὴν περιουσιασμῷ ἐν σφίσιν αὐτοῖς · ἔτι δὲ καὶ τῷ μαθητὰς εἰς πλῆθος ἐκφύειν αὐτοῖς ἐξομοιουμένους . Οἱ δὲ ἐπαναστραφέντες ἄνωθεν κάτω, καὶ ὡς οἷον κατωκάρα βληθέντες, τὰ τοῦ προτέρου βίου αὔξουσι καὶ πληθύνουσι, φιλονεικοῦντες ὑπερβῆναι καὶ τοὺς ἀληθῶς βιωτικοὺς ταῖς κτήσεσι, καὶ τὸν πρότερον συρφετὸν τῆς ἐν κόσμῳ ἀναστροφῆς ἀπελέγξαι, τὸ μηδὲν ὄντα πρός γε τὸν ὕστερον · τηνικαῦτα ἐπερεκπερισσοῦ κτώμενοι, ὅτε μηδενὸς προσδέονται, καὶ ὅτε πτωχεύειν ἐχρῆν, πλουτοῦντες εἰς οὐδὲν δέον · παρανοοῦντες αὐτοὶ τὸ « Ζητεῖτε δὴν βασιλείαν τὴν ἄνω, καὶ προστεθήσεται ὑμῖν τὰ κάτω. » Οὐ γὰρ ἀφιᾶσιν ἀπραγ-

τα ἐπιβρέειν ἐκεῖνα πρὸς Θεοῦ, ὡς ἐπιχυ- A rapiunt et empta seponunt,et in receptaculis coa-
ἐξαντλεῖσθαι πάλιν, ὅποι χρὴ, καὶ οὕτως ἐπα- cervata thesaurisant.
πτειν πρὸς τὸν πέμψαντα, ἐλεημοσύνης λόγῳ καὶ λοιπῆς διακρίσεως· ἀλλὰ καὶ πραγματεύονται
οὗτον πάθος, καὶ ἁρπάζουσι, καὶ τὰ οὕτω περιελθόντα ἐναποτίθενται, θησαυρίζοντες ἐν υῷ καὶ ἀποθή-
ευρύνειν.

Καὶ ἦν ἂν τοῦτο συγγνῶστὸν τάχα τοῖς 26. Et forsan istud venia dignum ex parte ho-
στέροις τὰ εἰς ἀκρίβειαν. Οἱ δέ που καὶ ἐξαν- minum ignarorum perfectionis.Hi autem istud adeo
ν αὐτὰ ἐπιῤῥήτως, ὡς οὐκ ἄν τις οὐδὲ ἀκούων audacter perpetrant,ut nemo audiens ferre possit.
κι. Καὶ ἔστιν αὐτὸ τοῦ εἰκότος. Εἰς τί γὰρ Et merito quidem. Ad quid enim talis homo thesau-
ταμιεύσηται τοιοῦτος ἄνθρωπος, εἰ μὴν ἐπὶ rizabit, nisi ad legitimum finem ? Professus autem
κῷ; Διατί δὲ ὁ τεταγμένος ἀκτημονεῖν τα- paupertatem ad quid congregat, nisi propter pec-
ζήσει, ὅτι μὴ ἐφ' ἁμαρτίᾳ; Καὶ οἴδαμεν ἐν- catum ? Ibi enim veluti visu et auditu novimus
οἱ διοικούμενοι ὄψεσί τε καὶ ἀκοαῖς λαϊκοὺς laicos homines, quorum corpus totum, undique
;, οὓς ῥύπους ἀμπέχων, ὅλον ἐπύκαζεν αὐτοῖς sordibus ut quodam pallio abscondebatur,et mult
μα, ὡς οἷα καί τι περίβλημα, καὶ γυμνιτεία partes corporis ita nudæ apparebant, ut visa non
ι τοῦ σώματος ἐνεφάνιζεν, οὔτι ἀνεκτὰ βλέ- B ferrentur.Venter plerumque vacuus extenuabatur.
ει. Ἐλαγαροῦτο δὲ καὶ ἡ γαστὴρ, διάκενος Ideo solem isti reformidabant, oculos turbæ præ
τὰ πλείω· καὶ ἐκρύπτοντο ἐκεῖνο διὰ ταῦτα pudore non ferebant,arque obscuri in mundo igno-
ἥλιον, δυσωπούμενοι τὴν τῶν πολλῶν θέαν αἰ- rabantur.Cum autem relicto sæculo in solitudinem
λόγῳ, καὶ τῇ κατὰ βίον ἀφανείᾳ ζοφούμενοι. venerunt,et statuerunt Deo propinquare, munda-
δὲ ψυγόντες τὸν κόσμον ἐδίασαν, καὶ τῷ Θεῷ nius fulserunt;squalorem crebris aquæ calidæ bal-
ντατεῖν ἐκύρωσαν, ἐξέλαμψαν κοσμικώτερον· neis deponere visi sunt,et sic non modo sua macu-
όν τε ῥύπον ἐξεκαλέσαντο, πυέλοις θερμῶν las aboleverunt,sed obliti sunt etiam se esse Dei per-
ν συχνὰ ἐμβαψάμενοι· καὶ οὕτως οὐ μόνον sonas,quo requisiti erant, et gratum habuerant,
πῖλον ἀπαγαγόντες ἑαυτῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ μεμ- induti sunt vestibus pannum monachicum mentien-
ει, ὅτι τοῦ κατὰ Θεὸν προσώπου εἰσὶν, ὡς καὶ tibus;in tantum ventrem tumefecerunt ut non jam
ήθησαν καὶ εὑρεστήθησαν· καὶ ἱματισμοῖς naturale pondus ferendum haberent, sed illud mu-
ἐπρεψαν ψευδομένοις τὸν μοναχικὸν τρίβωνα, lis vigorosis imponerent. Et isti pedibus incedere
τὰς κοιλίας ἐξώγκωσαν, ὡς μηκέτι μηδὲ ἔχειν nunquam dedignati,terram ipsam plane recusant,
ν τὸ σύμφυτον βάρος, ἀλλὰ καὶ ἡμιόνοις ἁδροῖς sive matrem illo modo reverentes,eamque calcare
θέναι αὐτό· καὶ οἱ μηδέποτε παραιτούμενοι C non audentes,sine gestientes super terram elevari;
τρέχειν τὴν γῆν ἀπείπαντο αὐτὴν ἐς τὸ παν- et sic Persa apud candidum Xenophontem pedibus
, ἢ τιμῶντές που τὴν μητέρα οὕτως, καὶ κατα- ad ambulandum potius utetur,vel ab equo Centau-
ν αὐτὴν ἀκνοῦντες, ἢ σοφιζόμενοι τὸ ὑπέρ- rus disjungetur,quam isti propriis pedibus ambu-
· ὥστε καὶ θᾶττον ἂν Πέρσης ὁ παρὰ τῷ labunt.

Ξενοφῶντι ἀνάσχοιτο ποσὶν εἰς βάδισιν χρήσασθαι, εἴτε Κένταυρος ἀπολέξεται τὸν Ἵππον, ἥπερ αὐτοὶ
απήσονται εἰς ὁδὸν τὴν διὰ ποδῶν οἰκείων.

. Τάχα γὰρ παικτικῶς ἀφοσιούμενος ὁ τοιοῦτος 27. Forte enim perfectus iste monachus, ut per
λοσχήμων τὸ νενεκρῶσθαι τοῖς κάτω καθὰ καὶ ludum satisfaciat voto moriendi mundo,ut admoni-
γγελται, καὶ ὡμολόγηκεν· ἀφίησι μὲν ἄλλως tus est et promisit,contendit id aliis modis,et verac-
ἐπιδείκνυσθαι πρὸς ἀλήθειαν δι' ἀργίας τοῦ ter ostendere,scilicet otiositate vitæ impatibilis et se
ἐμπαθῶς, καὶ τοῦ μὴ κινεῖσθαι κατὰ ζωϊκὰς non moventis secundum cupiditates animales ; sed
ις· ἀνατίθησι δὲ εἰς ὑποξύγια ἑαυτὸν, καθὰ seipsum,ut sarcinam quamdam et inutilem super
τι ἄχθος, καὶ αὐτὸ ἑτώσιον, καὶ οὕτω φέρεται jumenta imponit, et sic fertur in societate anima-
ρίδι ἀλόγων, τοῦ τε κρυπτομένου, καὶ ὃ προ- lium irrationabilium, unius absconditi, et alterius
ται· σοφιζόμενος ὁ ἐλεεινὸς, καὶ οὐκ ἐννοούς, manifesti.Decipitur ille miser nec cogitat alteram
ς, ἑτεροίαν ἱππασίαν χρῆναι ποιεῖσθαι αὐτὸν equitationem sibi esse faciendam,secandum prophe-
ρητικὴν, τὴν καὶ ἀποστολικὴν, τὴν ἐπὶ σωτη- D tas et apostolos,equitationem salutiferam et turban-
τὴν ταράσσουσαν ὕδατα, ὁποῖα ἡ Γραφὴ νοεῖν tem aquas qualesintelligendas Scriptura suppeditat.
βάλλει· ζωογόνα μὲν ἄλλως πολυειδῶς, παραβε- Istæ aquæ multis aliis modis vivunt,et mari assimi-
μένα δὲ θαλάσσῃ διὰ τὸ ἄπλετον καὶ ἀληθῶς lantur quia abundantes, magnæ et immensæ, at-
α καὶ εὐρύχωρον, ἤδη δὲ καὶ διὰ τὸ δυσπρόσι- que difficile ad eas gustandas acceditur iis qui ne-
εἰς γεῦσιν τοῖς γε μὴ δυναμένοις, ἢ κατηξιω- queunt aut dedignantur istam aquam bibere;eædem
οις ἐμπίνει τοιούτου ὕδατος· ὅπερ κατὰ θεω- vero aquæ alio modo vivunt et exsiliunt,et dant vi-
ἑτεροίαν ζῇ, καὶ ἅλλεται, καὶ ζωῆς αἰωνίου tam æternam si clarus eques,abbas,ab eis non mi-
όν ἐστιν, εἰ καὶ ὁ λαμπρὸς οὗτος ἀναβάτης ἀββᾶς nus ab sale obstinet, non cogitat equitationem
τοιούτου ἀπεχόμενος ὕδατος, ὅσα καὶ ἅλμης, aquas depictas everrentem, et fluctus procellosos,
ἱππασίαν ἐννοεῖται ταράσσουσαν ὕδατα γραφικὰ et chlamydem et mare refluens non agitat,quæ om-

nia experitur homo sæcularis per mare negotiorum navigans, non autem qui vitam quietam et tranquillam eligit.

28. O Helia qui curru raptus es, cur non ex alto mones, quomodo equitandum est his hominibus Dei, ne vita spiritualis ex terrena peregrinatione negligatur? Aut curru ignito elevatus, super mundum ascendens, numquid parum curas eum qui currui tuo insistere recusat, et nos sinis proferre quæ Deus imperaverit dicendo: Eia age, sic faciamus,sancte Dei monache! Quemadmodum non ubique ambulandum, sed aliquando sistendum est; neque omni vitæ spatio recte et inflexible standum est,sunt vero tempora quibus corpori recumbere non solum super terram, verum si opus est in cubili, in lectulo, cum tapetibus conceditur: eodem modo nec pudibus terra proterenda est continuo,sed et curru utendum est, inter quasdam circumstantias,quales vitæ rota ex alto in unum vertente et suo circulo dies nostros involvente, sæpe reducuntur. Neque de solis morbis loquor, qui variis modis languens corpus in feretrum ascendere cogunt, sed et de aliis accidentibus, in quibus majorem ex monachis non necesse est pedibus incedere. Longa scilicet via illum super currum ascendere coget, sicut et majestas amœna et digna homine sancto,ne vulgo commisceatur.

σάλους δὲ τυφωνικοὺς ἀνακυκᾷ καὶ χαρύβδεις καὶ ἀμπώτιδας· ὧν κοσμικὸς πειρᾶται ἄνθρωπος, νηχόμενος διὰ θαλάσσης πραγμάτων, οὐ μὴν ὁ τὸν ἀκύμαντον καὶ ἀσάλευτον βίον ἐλόμενος.

κη. Ὦ ἁρματηλάτα Ἠλία, τί δήποτε μὴ καταπέμπεις φωνὴν ἄνωθεν, ὅπως τοὺς τοῦ Θεοῦ τοιούτους ἀνθρώπους ἱππάζεσθαι χρὴ, ὡς μὴ ἀχρειοῦν τὸ κατὰ πνεῦμα διαβατικὸν ἐκ τοῦ κατὰ γῆς ἕρπειν; Ἢ σὺ μὲν πύρινος διφρευτὴς ἀπεκβὰς, καὶ τὸν κόσμον ὑπεραναβὰς, ὀλίγα ἐπιστρέφῃ τῶν μὴ ἐθελόντων ζηλοῦν τὸ σὸν δίφρευμα· ἡμῖν δὲ ἐφίης λαλεῖν, εἴ τί που καὶ θεόθεν ἐπέλθῃ φθέγγεσθαι; Καὶ δὴ ποιῶμεν οὕτω, ὅσιε τῷ Θεῷ μοναχέ. Ὥσπερ οὐ πάντοτέ σοι βαδιστέον, ἀλλά που καὶ ἠρεμητέον· οὐδὲ ὀρθοστάδην διανυστέον τὸ πᾶν τῆς ζωῆς ἀκατάκαμπτον, ἀλλὰ ἐν καιροῖς καὶ κατακλίσει δοτέον τὸ σῶμα, καὶ αὐτῇ οὐ μόνον κατὰ γῆν, ἀλλ' εἰ δεήσει ἐν χαμεύνῃ καὶ κλίνῃ, καὶ ταῦτα μετὰ στρώματος· οὕτως οὐδὲ ποσὶ διόλου τριπτέον τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ ἐποχητέον διὰ περιπέτειαν, ὁποίας πολλὰς ὁ τοῦ βίου τροχὸς περιφέρει, στρεφόμενος ἄνω κάτω καὶ ἀνακυκλῶν τὰ βιωτικά. Καὶ οὐ λέγω τὴν κατὰ νόσον, ὁποῖαι καὶ αὐταὶ πολυειδεῖς τὸ ἐν ἡμῖν ταπεινὸν σωμάτιον ἀνατιθέασιν εἰς βάσταγμα, ἑτεροῖα δέ τινα περιπτώματα, ὧν ἕνεκεν ἀνέγκη καὶ τὸν ἐν μοναχοῖς ὑπέρμεγαν ἀπολέγεσθαί ποτε τὸ ποσὶ βαδίζειν. Μακρὰ τοίνυν ὁδὸς βιάσεται αὐτῷ τὴν εἰς ὑποζύγιον ἀνάβασιν, καὶ σεμνότης δὲ ἀστεία, προσήκουσα καθαρείῳ ἀνθρώπῳ, μεγαλυνομάνῳ ἐπίτηδες, ἵνα μὴ παραῤῥιπτῆται εἰς ἄγροικον.

29. Hæc enim nonnunquam observanda sunt propter insensatos qui hominem interiorem perspicere non valentes, illum ex exterioribus volunt judicare. Ob hanc ergo causam non depingatur in portentosam personam ille magnus monachus, ne conspuatur ab ignaris, a quo si abstinet, non deerunt aliæ viæ ad alliciendos obvios. Etenim cum tempus erit, lætabitur, parceque subridebit. Quid ergo? parta hac æquanimitate, adhuc ridebit. Non enim penes me homines risum omnino condemnantes probare,donec audivi dicentem: «Beati qui nunc fletis,quia ridebitis [4]. Et iste servus Dei eodem modo se habebit,si quid jucundum acciderit: eum videre est dulce aspicientem, aurem blande præbentem, illis cum quibus colloquitur, ore benigno intuebitur hominem rectum ad exemplar regis nostri amœna pulchritudine.

κθ'. Πολλαχοῦ γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα παρατηρητέα διὰ τοὺς ἀφραίνοντας, οἳ μὴ προκύπτειν εἰς τὸν ἔσω δυνάμενοι ἄνθρωπον, ἐκ τῶν ἔξω χαρακτηρίζειν αὐτὸν ἐθέλουσιν. Ὅθεν οὔτε εἰς εἰδεχθὲς χρώζοιτο ἂν ὁ τοιοῦτος μέγας μοναχὸς, ἵνα μὴ καὶ συλλογραφῆναι τοῖς ἀπαιδεύτοις· εἰ δὲ μὴν ἀπέχοιτο, οὐδὲ τοῦ ἄλλως ἐπάγεσθαι τοὺς ἐντυγχάνοντας. Καὶ γὰρ καὶ ἱλαρυνεῖται, ὅτε καιρὸς, καὶ ὑπομειδιάσει γαληνιῶν. Τί δέ; εἰ πλεονάσας τουτὶ τὸ κατάστημα, καὶ γελάσει. Οὐ γὰρ ἔχω φιλεῖν ἐγὼ τοὺς παντάπασιν ἐξωθοῦντας τὸν γέλωτα, ἕως ἀκούω μακαρίους εἶναι τοὺς κλαίοντας νῦν, ὅτι γελάσουσιν. Οὐκοῦν καὶ ὁ τοιοῦτος θεραπευτὴς τοῦ Θεοῦ πείσεται ὅμοιον, εἴ τί που παραπέσοι ἐφολκὸν εἰς ἀστειότητα· καὶ γλυκὺ δὲ ἐμβλέψει, καὶ ἀκοὴν ἐφελκύσεται, γλυκάζων, οἷς λαλεῖ· καὶ εὐωπὸς ἐντρανίζων ἔσται εἰς ἀνυπόκριτον, κατὰ τὸν ὡραῖον κάλλει Κύριον ἡμῶν.

30. Quemadmodum ergo certis temporibus novus cibus, et mundum balneum, et vestis non trita,sic, propter ista, currus huic monacho majori concedendus est ad usum, non ad nimium, aut ad malum usum. Quod ille modeste faciet, si recogitat,ut scriptum est, ascendentem super pullum super quem neme sederat, et inter hymnos splendide triumphantem de nostro communi inimico dæmone; non autem aliter id agat, scilicet cum

λ'. Δοτέον οὖν, καθὰ καὶ τροφὴν καιρίως ἐξαλλοῖ καὶ λουτρὸν καθάρσιον καὶ στολὴν ἀτριβῆ, οὕτω καὶ ὄχημα διὰ ταῦτα τῷ μεγαλοσχήμονι, ὥστε χρᾶσθαι οὐ μὴν ὑπερχρᾶσθαι, εἶτ' οὖν παραχρᾶσθαι. Ποιήσει δὲ αὐτὸ ἐκεῖνος εὐλαβῶς, ἐνθυμούμενος τὸν, ὡς γέγραπται, ἐπὶ ἀσαγῆ πῶλον ἐπιβεβηκότα, καὶ μετὰ ὕμνων θριαμβεύσαντα κατὰ τοῦ κοινοῦ πολεμίου δαίμονος πομπικῶς· οὐ μὴν ἄλλως τρυφερῶς κατὰ τοὺς καὶ οὕτω σπαταλῶντας, ἵνα μὴ τῷ λόγῳ τούτῳ

[4] Luc. VI, 21.

καὶ τῇ ἀδιακρισίᾳ καὶ τῷ ἀδιαφόρῳ τῶν, εἰ χρὴ οὕτω φάναι, προτακτικῶν οἱ ὑποτακτικοὶ διαστρέφωνται τοῦ ἡθυτενοῦς, φαύλοις τούτοις ἀρχετύποις ἐξομοιούμενοι, καὶ οὐκ ἐντέχνως, οὐδὲ πρὸς ἀκρίβειαν τὰ πνευματικὰ γραφόμενοι. Μὴ γὰρ οὐ φιλοσοφία κατὰ τοὺς ἁγίους Πατέρας ἐστὶ καὶ ἡ πολιτεία τῶν οὕτως ὑψηλῶν μοναχῶν, οἳ τὸν τῷ ὄντι φιλόσοφον ἐν σφίσιν αὐτοῖς εἰκονίζουσι, τὸν ὡς ἀληθῶς πρῶτον καὶ ἀνυπόθετον; ὃς πρὸς οὐδεμίαν ὅλως ὀρχὴν ἄλλην σχηματίζει τὰς κατ' αὐτὸν θεωρίας, ὅτι μὴ πρὸς τὴν ὑπέραρχον καὶ ἄναρχον· εἰς ἣν ἀναβαίνων, καὶ δραττόμενος αὐτῆς, καὶ ἐμπνεόμενος, ἀποκαθιστᾷ ἑαυτὸν εἰς αἰτήματα καὶ ἀξιώματα καὶ ἐννοίας, δι' ὧν συνάγει τῷ Θεῷ φίλα θεωρήματα, θεάμασιν αὐτὰ συγκροτούμενα, οἷς ἐλλάμπεται, ἀμέσως ὁμιλῶν τῷ Θεῷ σχήματι μεγάλῳ καὶ ὑψηλῷ τῷ κατ' αὐτόν· τὰ μικρὰ καὶ χαμερπῆ παραλυγισάμενος, καὶ ὡς, εἰ οὐδὲν θέμενος, ὅτι μηδὲ οἱ κατ' αὐτὰ ἐσχηματισμένοι λόγοι τε καὶ ἄνθρωποι τὸ ἐντελὲς ἀπειλήφασιν.

A pompa, secundum deliciantes, ne ista agendi ratione, nulla adhibita discretione et differentia a prælatis, si ita loquendum est, subjecti a via recta deducantur, istis variis exemplis fiant similes, et sine arte, sine perfectione spiritualia edoceantur. Nonne enim philosophia est juxta sanctos Patres horum magnorum monachorum gubernatio, qui vere philosophum inter eos, vere primum, et nulli præferendum imitantur? Hic nempe ad nullum aliud principium suas theorias informat, nisi ad illud quod fuit ante omne principium, nec habet principium, ad quod ascendens, quod adeptus, a quo inspiratus, quæstionibus, propositionibus, sententiis et cogitationibus incumbit, et exinde considerationes Deo gratas, et auditoribus applaudendas colligit, et sic illustratur, dum Deo magno et altissimo exemplari immediate adhæret, parvaque et terrena fastidit, et pro nihilo reputat, eo quod istis rebus informati homines et sermones admittant perfectionem.

λα'. Ἀλλὰ γὰρ ἐνταῦθα ὑποβλέπομαι τοὺς μικροσχήμονας μοναχοὺς, οἷς μεμηλε τὰ πλείω ἱπποκομεῖν καὶ ἱππάζεσθαι, τονθορύζοντας, καὶ μύζοντας, καὶ ὧδε κἀκεῖ στρεφομένους· τάχα μὲν εἰς ἀπόστροφον τὸ ἐπ' ἐμοὶ, τυχὸν δὲ καὶ, ἵνα ὀργάνῳ περιτετυχηκότες ἐξ αὐτομάτου, χρήσωνται κατὰ τῶν ἐμῶν χειλέων, ὡς λάλων ὑπὲρ τὸ δέον. Ἐγὼ δὲ ἀφιεὶς αὐτοὺς κατὰ τὰ θυμομαχοῦντα τῶν θηρίων διατεθεῖσθαι, καὶ προφωνησάμενος ἀναμένειν ἡσυχῇ τὸν ἐπ' αὐτοῖς λόγον, τῶν ἐμῶν πάλιν μεγάλων μοναχῶν γίνομαι, καὶ εἰς νοῦν αὐτοῖς τίθημι, ὁποῖα μὲν τῷ Θεῷ ηὔξαντο, οἷα δὲ ἐπιδείκνυνται· οὐχ ἁπλῶς ἑτεροῖα, ἢ ἀλλοῖα, ἢ ἄλλα, ἢ διάφορα, ἐναντία δὲ εἰς τὸ πᾶν, ὡς εἴπερ μὴ ἠρωτήθησαν ἐπὶ διορθώσει κακιῶν καὶ ἐπ' ἀναλήψει ἀρετῶν· ἀλλ' ἵνα τὰ φαῦλα ἐπεγνωκότες ἀνδρίσωνται ἐν αὐτοῖς ἐκείνοις, καὶ ἑρμηνευθέντες τὰ δεινὰ, οἷς ἐκπολεμεῖται ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος, προσχωρήσωσιν ἐπ' αὐτὰ, καὶ φιλιωθέντες ἔλθωσιν εἰς ἓν αὐτοῖς, καὶ μὴ ἔχωσι τοῦ λοιποῦ ἐξ ἐκείνων πράγματα· δεδιότες οἷον, μή ποτε ὁ θεῖος ὁπλισμὸς, ὃν ἀναληφθέντα ἐκ τοῦ κατὰ Θεὸν θωρακίου περίκεινται, ὡς ἀνόπιν ὁ λόγος ἐδήλωσεν, οὐ δεφενδεύσῃ αὐτοῖς τὴν ἀσφάλειαν, οὐδὲ δυνήσονται κατασβέσαι τὰ πεπυρωμένα βέλη τοῦ ἔχθροῦ· ἅπερ κατὰ μὲν σιδηρέου θώρακος, τοῦ κατὰ Θεὸν, καὶ κατὰ στερεοῦ θυρεοῦ, ἔτι δὲ καὶ παντὸς ἐρυμνοῦ καλάμης καὶ χέρτου καὶ κοιποῦ συρφετοῦ δύνανται εἰς ἐκσλόγωσιν καὶ ἀπώλειαν.

B

31. Nunc autem minores monachos, quibus equos curare et ascendere plerumque cordi est, inspicio mussitantes, querentes, hinc illinc agitatos, sive ut me increpent, sive instrumento sponte oblato utantur contra labia mea dicentis plura quam oportebat. Ego vero istos more ferarum sinens sævire, et sermonem de ipsis jubens silere, rursus ad monachos magnos meos redeo, eorumque in mentem revoco quæ Deo voverint, et quæ ostendunt; non varia autem, aut diversa, aut alia sunt, sed plane contraria; quasi interrogati non fuissent de vitiis curandis, assumendaque virtute, sed ut cognita vanitate ad eam innuant ut admoniti de periculis quibus est obnoxius homo Dei, in ea incurrant, et facta amicitia in unum simul pergant, neque amplius curas de istis capiant; quasi timeant ne arma divina quæ assumpta ex arce Dei induerunt, ut ostendit sermo superius, securitatem sibi non præbeant, nec possint tela ignita inimici exstinguere, quæ quidem contra sideream et divinam thoracem, vel contra firmum clypeum, sive quodcunque munitum propugnaculum parum vel nihil valent; contra calamos autem, aut fœnum, aut reliquum acervum possunt incendium et ruinam inferre.

C

λβ'. Τοῦτό τε οὖν οὕτω δειλιᾷν ἐπὶ τοῖς πνευματικοῖς ὅπλοις ἐοίκασι, καὶ οὐδὲ τὰ προπεφρασμένα ἱερὰ ἐκεῖνα τῆς πνευματικῆς κουρᾶς εἰς νοῦν ἄγειν ψάλματα φαίνονται, δι' ὧν ὅσα καὶ σαλπίγγων καὶ λοιπῶν ὀργάνων, οἷς θαρσοποιοῦνται εἰς μέγαν πόλεμον ἄνθρωποι, γλυκέως ἐτάξαντο τὸν κατὰ τοῦ δαίμονος ἕκαστος πόλεμον, κατεπᾳδόμενος καὶ μακαρισμοῖς, ὡς ἐρρέθη· ὧν οἱ τοιοῦτοι στρατιῶται τοῦ Θεοῦ ἐπιτυγχάνουσιν ἀριστεύσαντες. Θὺκ ἐνθυμεῖται δὲ ὁ τοιοῦτος μοναχὸς οὐδὲ τὴν τοῦ βίου κατάγνωσιν, ἣν καταψαλλομένην ἐκούων συνηγαλλιᾶτο καὶ συγτειχίσματος μικρὰ ἢ οὐδὲν ἐνεργοῦσι, κατὰ δὲ

D

32. Hoc de spiritualibus armis isto modo reformidare visi sunt, et psalmos sacros tonsuræ spiritualis ante celebratos in mentem revocare non videntur, quibus velut tuba et aliis instrumentis homines ad strenuum bellum excitantibus, ipsi singuli se pugnaturos contra dæmonem libenter promiserunt, et beatitudine qua fruuntur fortes Dei milites, allecti sunt, sicut dictum est. Nec considerat iste monachus vitæ condemnationem, qua audita exsultabat, et ipse condemnabat; sed quasi eum pœniteat quod aliquid bonum condemnaverit

ad pristina revertitur, ea blande amplectitur; non modo demisse, ut prius, sed abjectius agit, si fieri potest. Nec amplius meminit quid interrogatus sit, quidquid responderit, sancta initiatione ineunte.

κατεγίνωσκεν · ἀλλ' ὡς οἷον μεταμελόμενος, ὅτι καλοῦ πραγματος κατεγίνωσκεν, ἐπάνεισιν εἰς τὰ πρώην, καὶ ἐκμειλίσσεται αὐτὰ, βιοτεύων φαύλως, οὐχ ὥσπερ καὶ πρὶν, ἀλλὰ θερμότερον, εἴ γε δύναται · καὶ οὐ διαλογίζεται, τί μὲν ἠρωτήθη, ἐναρχόμενος τοῦ ἱεροῦ πολιτεύματος, τί δὲ ἀπεκρίνατο.

33. Ista interrogatio, frater, ad causam tui adventus maxime spectabat; quærebat insuper utrum operi maximo applicatus in hoc usque ad finem fortissime permaneres, si paucis verbis omnia dicenda sunt. Et tu ardenter, corde sincero, ut videbatur, spopondisti. Ita illo tempore. Multi testes non patientes exprobrati mendacii, ii in primis qui Omnipotenti propinquant, quorum vocem audire quisque optat, nempe angeli Dei; quos si quis mendacii arguere auderet, ipso facto manus in Deum attolleret. Nec longum tempus effluerat, et ecce conventio pro nihilo reputabatur; aliter, cum insania, non cum recta et sana ratione tenebatur. Obedis tu quidem, sed non ut statuisti, quando te aliquis ad loculos simul dividendos, ad parandam innocentis hominis inhumationem, aut ad alia similia invitat. Nonne enim ista sunt, quæ a te in homines nihil meritos aguntur? Tua enim opera esse autumo quæ a te jubentur. Sic enim obedis ut non debebas. Oculum projicere necesse erat magis quam sic audire et obedire. In tantum premi recusas, ut oculi tui cærulei (4), more ferino, te abripiant in alios premendos, ut tu læteris. Causa enim gloriæ quam repulisti, sub specie contemptus cui iterum renuntiasti, quibusque humilitatem ovis Dei præposuisti, non modo premis, sive teris (quod est θλίβειν), sed etiam stringis, suffocas, vulneras, colaphizas, castigas, pressuram moliris eo fine, ut conterens, stans seorsim et inaccessus ex alienis bonis possis locupletari. Quæ novo consilio peragis, sicque mentiris quam elegeras paupertatem, hodie quidem restringentem et evangelice prementem, postea autem immensam planitiem aperientem.

λγ'. Ἡ ἐρώτησις ἐκείνη, ὦ ἀδελφὲ, τὸ τῆς προσελεύσεως ἐπολυπραγμόνει αἴτιον · ἐπυνθάνετο δὲ καὶ εἰ προσελθὼν ἐργασίᾳ σπουδαιοτάτῃ, παραμενεῖς αὐτῇ μέχρι τέλους φερεπονώτερον, εἰ χρὴ τὸ πᾶν εἰπεῖν ἐν οὕτως ὀλιγίστῳ. Σὺ δὲ κατέθου θερμῶς, καὶ, ὡς ἐφαίνετο, ἐκ βυθίου θελήματος. Καὶ τοῦτο μὲν τότε. Καὶ οἱ μάρτυρες πολλοὶ, καὶ οὐδὲ παραγραφὴν εἰδότες πάσχειν, καὶ μάλιστα οἱ τῷ κρείττονι πλησιάζοντες, ὧν εὔχεταί τις ἀκοῦσαι φωνὴν, οἱ τοῦ Θεοῦ ἄγγελοι · οὓς εἴ τις παραγράψασθαι ἀπαυθαδίσεται, αὐτίκα καὶ Θεοῦ αὐτοῦ κατεπιχειρήσει. Οὐ πολὺς δὲ καθορᾶται χρόνος, καὶ ἡ ἀνθομολόγησις ἐκείνη κατήργηταί σοι ἄλλως φυλαττομένη, κατά τινα παράνοιαν, καὶ οὐ πρὸς ὀρθότητα κκὶ ὑγίειαν λογισμοῦ. Ὑπακούεις μὲν γὰρ — πλὴν οὐ καθὰ ἐτάξω, ἀλλ' ὅτε τις προκαλέσεταί σε εἰς κοινοποίησιν βαλαντίου, καὶ εἰς προαγωγὰς κρύψεως ἀνδρῶν ἀθώων εἰς γῆν, καὶ εἰς ἄλλα ὅμοια. Ἡ γὰρ οὐ τοιαῦτα τὰ διὰ σοῦ ἐντριβόμενα πράγματα τοῖς οὐδὲν αἰτίοις ; Σοῦ γὰρ εἶναί φημι ἔργα τὰ ὑπὸ σοῦ κελευόμενα. Καὶ οὕτω μὲν ὑπακούεις, ὡς μὴ ὤφελες · ὤφελες γὰρ κεκωφῶσθαι μᾶλλον, ἢ οὕτως ἀκούειν καὶ ὑπακούειν. Θλίβεσθαι δὲ εἰς τοσοῦτον ἀπέχεις, ὡς διὰ τὴν ἐν σοὶ θηριώδη χαροπότητα καὶ πραγματεύεσθαι θλίψεις ἑτέροις, ἵνα σὺ χαίρῃς, Τῷ γὰρ λόγῳ τῆς ἐνδοξότητος, ἣν ἀπελέξω, καὶ τῇ ἀφορμῇ τοῦ ἀκαταφρονήτου, ὃ καὶ αὐτὸ ἀπηρνήσω, οἷς πρόβατον Θεοῦ γεγονὼς προείλου ταπεινωσιν, οὐχ ἁπλῶς θλίβεις, εἶτ' οὖν πιέζνις (τοῦτο γάρ ἐστι θλίβειν), ἀλλὰ συμπνίγεις, ἄγχεις, αἰκίζεις, κολάζεις, ὑπερβαίνων εὐμεθόδως τὴν θλιπτικὴν ἐνέργειαν · ἵνα συντριπτικὸς ἀποκατασταὰς καὶ ἀπρόσιτος, ἔχῃς τοῖς ἀλλοτρίοι, ἐμπλατύνεσθαι · ὃ δὴ καὶ ποιεῖς χάριτι τῆς ὑστερογενοῦς ἐν σοι προθέσεως · καὶ οὕτω φεύγῃ καὶ τὴν στενοχωρίαν, ἣν ἔστερξας, τὴν ἄλλως μὲν ἀποστενουμένην ἐκεῖ ἀνοίγουσαν εὐρυχωρίαν ἀνεκδιήγητον.

λδ'. Μνήμη δέ μοι στενοχωρίας ἐνταῦθα, οὐ τῇ καθάπαξ ἐν τοῖς ἀναγκαίοις, καὶ ὧν ἄνευ οὐκ ἔστι βιοῦν ἄνθρωπον τοιουτον, ὅτι μηδὲ εἰς αὐτόχρημα νοῦν ὁ μεγαλοσχήμων μετεσκεύασται · ἀλλὰ τῆς ἀνεπιμίκτου τῷ περιουσιαστικῷ πλατυσμῷ · ἐπεὶ οὔτε τὸ στενόχωρον ἀνεπίδεκτὸν ἐστι τοῦ ὅλως χωρεῖν, καὶ οὐδὲ ταυτὸν σνενοχωρεῖσθαι καὶ ἐμπλατύνεσθαι · διὸ καὶ ἔστι πολλοὺς μὴ ἀπερίττους ὄντας, ὅμως ἐστενυχωρημένους καὶ εἶναι καὶ λέγεσθαι, καὶ αὐτὸ ἐπί τε τῶν τοῦ κόσμου, καὶ τῶν, ὅσοι τοῦ θειοτάτου Πνεύματος. Ἔοικε γὰρ πηγῇ τινι καὶ ὁ κατὰ βίον πορισμὸς, καὶ ὁ ἐντεῦθεν περιουσιασμός · καὶ ἔστιν ἰδεῖν, ὅτι, καθάπερ ἐπὶ μεγάλου καὶ πολυανθρώπου τόπου βραχεῖα πηγὴν οὐκ ἀξιόλογον ἐκβλύζουσα λιβάδιον, ἀχρεία ἐστὶ τῆς ὀλιγότητος · εἰ δέ που εὑρεθείη

34. Ecce nunc subit memoria paupertatis non absolutæ circa necessaria, sine quibus vivere non potest homo, quia in purum animum monachus magnus non translatus est; sed illius paupertatis quæ nihil habet commune cum superflua abundantia, siquidem nec paupertas absolutam indigentiam trahit, nec idem est in angustiis esse aut in deliciis: et ideo multi non egentes pauperes esse et dici possunt, in his quæ ad mundum, aut ad sanctum Spiritum pertinent. Similis est enim fonti vita prospera, et abundantia: et quemadmodum super locum magnum et frequentatum fons parvus modicum pratum irrigans habet inutiles aquas exiguas; et contra si civitas satis magna est, abundans aquis sane abundantiam nec ad necessaria quidem dissipabit: sic in monasterio

(4) Apud veteres cærulei oculi habebantur ut signa roboris animalium et hominum.

ρίγραπτός τις εἴη κώμη, πληθύουσα ὕδασιν, εἰς οὐδὲν ἐκείνη ἀναγκαῖον εὐμοιρεῖ τοῦ πλησμίου ὕδατος — οὕτω καὶ ἐπὶ μοναστηρίου μὲν σμικροῦ μάταιος ἡ ὑπέρπλεως κτῆσις, καὶ μάλισθ' ὅτε οἱ μονάζοντες εἰς κενὸν ἀφιᾶσι κατακεῖσθαι τὸ περιττόν· μεγεθυνομένῳ δὲ, καὶ οὐ μόνον οἰκοδομαῖς, ἀλλὰ καὶ πληθυσμῷ θείῳ, πολλῆς χρεία τῆς περιττότητος καθὰ καὶ νομῆς δαψιλοῦς μεγάλῳ ποιμνίῳ.

A parvo inutilis est nimia possessio, et præsertim ubi monachi superfluum in vanum abire sinunt; amplissimo autem monasterio tum domibus, tum rebus sacris eos replentibus, prodest magna abundantia, sicut magno gregi pascuum abundans.

λε'. Καὶ ἔχει τις ἐπιλέγειν τῷ μὲν εὐπεριγράπτῳ φροντιστηρίῳ τὸ « Ἡ πηγή σοι τοῦ ὕδατος ἔστω ἰδία, μὴ παραπίνοντι κλοπιμαίας γλυκύτητος, » τῷ δὲ εὐπεριουσιάσδῳ εἰς ὑπερβολὴν τὸ « Ὑπερεκχείσθω τὸ ἐν σοὶ ὕδωρ ἔξω τῆς γραφικῆς ὁδοῦ, » ἐν καὶ ὁ Ψαλμῳδὸς τῇ ἀδάτῳ καὶ ἀνύδρῳ ἀντιδιαστέλλει. Καὶ ὁ Θεὸς εἰς ἀμάραν πολύῤῥουν τεχνᾶται τοῖς δεομένοις ἀρδείας κανονικῆς· ὡς, εἰ μή γε οὕτως ἐξαποῤῥέειν μέλλοι τὸ τῆς ὑπερκτήσεωτ ὕδωρ, κρεῖττον ἦν ἢ μηδὲ τὴν ἀρχὴν θεμέλια ὀρυγῆναι τοιαύταις οἰκοδομαῖς, ἢ ἀλλὰ τελεσφορηθείσας ἐκ μέσου γενέσθαι ἁρπυίαις καὶ σεισμοῖς καὶ θείῳ πυρί.

35. Posset aliquis de parvo monasterio dicere : « Fontes aquarum habeto solos, non de furata dulcedine bibens; » et de nimium divite : « Deriventur fontes tui extra rectam viam (5), quam ab invio et sitiente distinguit Psalmista. Iis qui regulari irrigatione indigent, largum rivulum præparavit Deus ; ubi enim abundans aqua fluere non debuisset, melius fuisset, si a principio fundamenta supposita non fuissent, vel si in altum elevata terræ motu, tempestate et cœlesti igne diruta fuissent.

λζ'. Τί γὰρ κτητέον καὶ ἐπικτητέον εἰς πονηρὰν κτῆσιν τοὺς εἰδότας, ὅτι καὶ γῆ μετάλλοις τιμίοις πλουτοῦσα οὐ συνέχει αὐτὰ εἰς ἐνδόμυχον, ἀλλὰ τὰ μὲν ἐπιπολῆς ἐξανθεῖ, ὡς καὶ φαίνεσθαι καὶ συνάγεσθαι εἰς χρῆσιν ζωῆς· τὰ δὲ κρύπτει μὲν, ἐμφαίνει δὲ ἄλλως ἐν τῷ πολυπραγμονεῖσθαι βαθύτερον, καὶ οὕτω διδόναι αὐτὰ μεταλλευταῖς ἐπὶ οἰκωφελίᾳ, οἳ καθά τι ὄψον κόπου τὰ κερδαλέα λαμβάνουσι; Καὶ κοιλίαι δὲ γῆς, ὕδατος μεμεστωμέναι, ἄλλαι μὲν ἐνερεύγονται τὸ ἐν αὐταῖς καλὸν εἰς ἐμφανὲς, καὶ οὕτω κοινὴ ἀπόλαυσις πρόκεινται· πλείους δέ γε συστελλόμεναι εἰς κρύφιον, τοῖς φρεωρόχοις ἀρετὴν παρέχουσι, δεξιουμένοις αὐτὰς τεχνικῶς, καὶ εἰς φῶς προάγουσι. Καὶ οὕτω μὲν, ὦ ἡμέτεροι μεγάλου ἐν τοῖς ὧδε μοναχοὶ, οὐ καθ' ἑαυτοὺς μέντοι ἄλλως μεγάλοι, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ εὐαγγελικοῦ μεγάλου περίθεσιν σχήματος, ὅμοιον δὲ εἰπεῖν, διὰ τὸ προφαινόμενον, περιουσιαστέον καὶ ὑμᾶς ὕπερθεν ἴσως μέτρου· ἄλλως δὲ οὐκ ἄν. Προμήθεια γὰρ καὶ μόνη τοῦ μέλλοντος, καὶ αὐτὴ σταθερὰ καὶ θεοφιλὴς, τὴν τοῦ πλεονάζοντος ἀπόθεσιν συνιστᾷ, χρησίμην ἐσομένην καὶ ἀναγκαίαν ἐν τοῖς εἰσέπειτα. Ὅπερ ἐν τῇ μεγίστῃ τῶν πόλεων μάλιστα ἐφωράσαμεν οἰκονομίας λόγῳ καταπράττεσθαι· ὅπου ἀποτίθενται μὲν κατὰ καὶ ἐν εὐαγγελικοῖς κοφίνοις, ἔτι δὲ καὶ σπυρίσιν, ἐλλείμματα Θεῷ φίλα, εὐλογητοῦ κόρου λείψανα· οὐ δαπανῶνται δὲ ἀχρείως εἰς οὐδὲν δέον, ἀλλ' ὅτε καιρὸς καλέσει δαπάνης, ἐξαντλοῦνται τὰ συνηγμένα· ὥστε ἢ ψυχὰς πεινώσας ἐμπλῆσαι ἄρτων, καὶ ἐν ἡμέραις χορτάσαι λιμοῦ, ἢ κατὰ αἰχμαλωσίας ῥυῆναι· ὡς παρασύραι μὲν κατὰ δουλώσεως, ἀποκαταστῆσαι δὲ τοὺς ἡχμαλωτισμένους εἰς τὸ ἐλευθέριον· ἢ ἀντικαταστῆναι χρόνῳ ἐγχανόντι κατὰ τῆς μονῆς, ἢ ἄλλο τε ἐνάρετον καταπράξεσθαι.

36. Cur enim addent et superaddent in pravam possessionem, non ignorantes pretiosis metallis terram ditatam ea in visceribus non recludere, imo quædam extrinsecus patefieri solere, quæ manifestantur et in usum vitæ colliguntur; quædam vero tegere, et aliter proferre, quando funditus evertitur, eaque profutura universitati tradere metallicis, qui ea lucra pro condimento laboris sui percipiunt? Et viscera terræ aqua repleta modo bonum suum ad extra profundunt, et universis prosunt, et sæpius eam in abscondito loco colligunt, fodientibusque dant utilitatem suam arte haustam et adductam ad lucem. Eodem modo, o monachi, hisce rebus magni, non tamen per vosmetipsos magni, sed eo quod magnam evangelii formam induistis, quasi dicatur ex eo quod apparet, vobis forte supra modum abundandum est; alio modo, minime. Sola enim providentia temporis futuri eaque constans et religiosa divitem docet seponere quod utile et necessarium erit in posterum. Quam dispensationem in maxima civitatum præsertim vidimus exerceri, ubi responuntur in canistris evangelicis, ac in sportis fragmenta remanentia et Deo grata, atque reliquiæ abundantiæ benedictæ. Hæc inutiliter, non urgente necessitate, non dividuntur, sed cum ades tempus distribuendi, collecta omnia exhauriuntur sive ad animas famelicas panibus saturandas, ad cibum tempore famis, sive ad erogandum captivis, verbi gratia, ad minuenda mala captivitatis, ad servos libertate donandos, aut ad subveniendum monasterio penuria adveniente, sive ad aliud quid bonum perficiendum.

λζ'. Τοιούτῳ δέ τινι λόγῳ δίχα πολλῶν ἄλλων, δι' ὧν τὰ κατὰ κόσμον συνίσταται, καὶ τῷ Δαυϊτικῷ

37. Eadem ratione, omissis multis aliis quibus mundanæ res reguntur, in thesauro Davidis multa

(5) Nescimus quonam Scripturarum exemplari usus sit Eustachius; sic enim habent Septuaginta ad hunc locum : « Prov. V, 17 : Fons aquæ tuæ sit tibi proprius, » et « 16 : Non supereffundantur tibi aquæ tuum fontem. »

auri talenta recondita sunt. Celebratur etiam egregia illa crumena, etsi laudendus non fuerit Judas, qui eam portabat. Attamen concilium seniorum apostolicum admodum eleemosynas large erogatas amabat. Propterea concessa est ista abundantia, sicut in templis, vasorum sacrorum et aliarum rerum magnus numerus. Ea vero in sinu monachorum ita recondere ut abscondantur impura et Deo invisa quis probaverit? quales sinus apud nos videmus plenitudine manuum tempore messis, et spicis collatis (ut loquar [5] cum Davide) cumulatos immodice, idque apud homines parvi momenti.

A μνήματι τάλαντα ἐγκέκροπτο χρυσίου πολλοῦ. Ὑμνεῖται δὲ καὶ γλωσσόκομον ἐκεῖνο καλὸν ὄν, εἰ καὶ ὁ βαστάζων αὐτὸ Ἰούδας οὐ καλὸς ἦν. Ἠγάπα δὲ καὶ ἡ ἀποστολικὴ γερουσία τὰς ἐπὶ ἐλεημοσύνῃ ἀρκούσας προσφοράς. Συγκεχώρηται οὖν διὰ ταῦτα καὶ τὸ τοιοῦτον περίσσευμα, καθὰ καὶ ἐν ἱεροῖς ἡ τῶν ἁγίων σκευῶν καὶ λοιπῶν κτήσεων περιττότης. Κόλποις δὲ μοναχικοῖς ἰδίως ἐμφωλεύειν αὐτὰ, ὡς καὶ νεοττεύειν ἀκάθαρτα καὶ τῷ Θεῷ ἀπρόσφορα, τίς ἂν γνωματεύσειεν; ὁποίους κόλπους ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ὁρῶμεν, ἀπὸ χειρῶν κληρώσεως ἐν θερισμῷ καὶ συλλογῇς δραγμάτων (Δαυϊτικῶς φράσαι) ἐξογκουμένους εἰς ὑπέρμετρον, καὶ ταῦτα ἐν ἀνδράσι μικροῦ ἡμιωβολιαίοις.

38. Nonne enim novimus hominus vile subtegmen textentes, vixque pro laboris pretio nummos in manibus quotidie reportantes, quosdam vestes reficientes, aut æs tundentes, aut ponentes tentoria, alios vero pelles cujusvis generis tractantes, et alios pro modica hordei massa mare everrentes, plures etiam mendicos, proindeque maleficos? Quibus addendi sunt homines qui, furatis rebus sacris et aliis, hanc urbem quia molestam reliquerunt, oculosque in hunc montem converterunt, aut alium circa nos, ubi antea elucebant virtus et dignitas, nunc autem contraria; quippe per speciem animæ conversæ et salvandæ nummos acceperunt; homines sive nihili, sive peccaminosi, quorum manus hodie, ut non dicebat, nec oportebat, replentur. Non oportebat quidem, quia pridie pauperes, hodie fieri pauperiores necesse est; non dicebat, quia, ut dictum est, propter abundantiam manuum, pedes in malitiam feruntur, et laborant in his quæ odit Deus. Hos forum sæpius quam ecclesiasticorum cœtus conspicit; ipsi libentius monasterium quam plateas relinquunt. Hos simulare solitudinem non oportebat, sed perseveranter quietam vitam jugiter ducere, nec tranquilitatem fingere, nec ex ea causa agitationis plusquam oportet accipere, quod per jocum dictum sit.

B λη'. Ἢ γὰρ οὐκ οἴδαμεν ἄνδρας, τοὺς μὲν ἱστὸν ὑφαίνοντας ὀλίγου τιμώμενον, καὶ μόγις δι' ἡμέρας ἀποφερομένους κέρδος τοῦ καμάτου νούμμους εὐαριθμήτους, τοὺς δὲ ἱμάτια ῥάπτοντας, ἢ χαλκὸν κατακροτοῦντας, ἢ σκηνὰς καταρτύοντας, ἑτέρους δὲ σκευωροῦντας παντοῖα δέρματα, καὶ ἄλλους ὀχλοῦντας τὴν θάλασσαν ἐπὶ ὀλιγίστοις ἁλφίτοις· πολλοὺς δὲ καὶ αὐτόχρημα ἐπαίτας, καὶ δι' αὐτὸ κακούργους; Οἷς προσενθυμητέον καὶ τοὺς ἐξ ἱεροσυλίας καὶ λοιπῆς κλεπτικῆς τὴν μὲν πόλιν ταύτην ἀπειπαμένους ὡς δύσεργον, ἄραντας δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ὄρος τοῦτο καὶ ἐκεῖνο καὶ ἄλλο τὰ περὶ ἡμᾶς, ἔνθα πάλαι μὲν ἐνέλαμπεν ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ ἐκεῖθεν τίμιον, νῦν δὲ τὰ ἔμπαλιν· καὶ τὴν ἐκεῖθεν βοήθειαν πραγματευσαμένους τά γε εἰς δόκησιν ἐπὶ σωτηρίᾳ ψυχῆς καὶ ἀπαλλαγῇ τοὺς μὲν ματαίου βίου, τοὺς δὲ καὶ ἐφαμάρτου, καὶ νῦν πεπλημένους τὰς χεῖρας, ὧν οὔτε ἐχρῆν, οὔτε πρέπει. Οὐκ ἐχρῆν μέν, ὅτι δέον ἐστὶ, τοὺς πρώην ἀκτημονοῦντας εἰς πλέον ἄρτι τοιούτους εἶναι· οὐ πρέπει δὲ, ὅτι διὰ τὸ, ὡς ἐῤῥέθη, πλήρωμα τῶν χειρῶν οἱ πόδες αὐτοῖς εἰς κακίαν τρέχοντες πονοῦντα περὶ τὰ μὴ τῷ Θεῷ φίλα. Συχνότερον γὰρ βλέπεις τούτους ἡ ἀγορὰ, ἥπερ τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἄθροισμα· οἳ καὶ θᾶττον ἂν ἀπολέξωνται μονάζειν ἢπερ ἀγοράζειν. Καὶ μὴν ἔδει τοὺς τοιούτους μὴ ψεύδεσθαι τὴν μονὴν, ἀλλὰ μένοντας ἠρεμεῖν τὰ πολλὰ, καὶ μὴ σοφίζεσθαι τὴν πνευματικὴν ἡσυχίαν, μηδὲ ποιεῖν αὐτὴν ἀρχὴν τοῦ κινεῖσθαι, παρ' ὃ δεῖ, ἐν τῷ παρακούειν, ἠρεμίαν προηγεῖσθαι πάσης κινήσεως, ἵνα τι καὶ πρὸς ἱλαρότητα φθέγξωμαι.

C

39. Manere jussus es, o monache, et sic philosophari, non tamen, more Peripateticorum, ire et redire; partes tibi occiderunt in præclaris: monachus factus es, noli autem transfuga in mundum reverti et conversari in mundo, et inter eos qui sunt ejus. Cur ergo iterum reverteris ad eum? Insitus es ubi fuisti ordinatus, et insertio tua est opus dexteræ Dei, cum Psalmista si loquendum est. Docus tuus solitudo; tu, monachus; finis, ibi permanere. Quid ergo his fastidio habitis, et teipso sic eradicato, spiritualem custodiam frustraris, et fallis agricolam cui creditus es? Remane, mitte radices, ascende in altum instar cypressi, cedri et pini, quæ ad semper virendum sunt feliciter creatæ,

D λθ'. Μένειν ἐτάχθης, ὦ μοναχὲ, καὶ οὕτω φιλοσοφεῖν, οὐ μὴν περιπατητικῶς ἀναστρέφεσθαι. Μόνιμος ἔλαχες εἶναι θειότερον· οὐ μὴν μεταβατικὸς κοσμικώτερον ἀπανέστης καὶ μετέστης κόσμου καὶ τῶν ἐν αὐτῷ. Τί γοῦν παλίντροπος εἰς αὐτὸν ἐπανέρχῃ; Ἐνεφυτεύθης, ἔνθα τέταξαι· καὶ ἡ κατὰ σὲ αὕτη φυτεία δεξιᾶς Θεοῦ ἔργον, ψαλμικῶς εἰπεῖν· καὶ ὁ τόπος μονή· καὶ σὺ μοναχός· καὶ ὁ σκοπὸς παραμένειν ἐκεῖ. Τί οὖν τούτων κατεγνωκὼς, καὶ οὕτως ἐκκοπῶν σεαυτὸν, ἀχρειοῖς τὴν πνευματικὴν φυλακίαν, καὶ ψεύδῃ τὸν γεωργὸν, ᾧ πεπίστευσαι; Ῥιζώθητι μείνας, καὶ ἀνάβαινε εἰς ὕψος κυπαρίσσου δίκην καὶ κέδρου καὶ πεύκης, τῶν εὐγενῶς ἀειθαλῶν, καὶ ἔτι κατὰ τὰ φιλικῶς κάρ-

[5] Psal. CXXVIII, 7.

οὕτω καὶ ῥίζας ἁπλώσῃς, δι' ὧν ἔσται A et etiam instar arborum propter fructus suos
; διηνεκὲς, καὶ εἰς πρέμνον ἀδρυνθῇς· ὃ dilectarum, ut sic radices tale diffundantur quæ
ἴδας εὐφυεῖς ἀναθηλήσει, ἀνθρώπους perpetuam causent viriditatem, et truncus robore-
σὴν ἀρετὴν ζηλοῦντας, καὶ οὕτῶ στερ- tur, qui frutices fertiles germinabit, scilicet homines
ρυκότας σοι, καὶ στελέχη ἀνατελεῖ καὶ tuæ virtutis æmulatores, juxta te assurgentes, refe-
ὄρπηκας· καὶ αὐτοὺς τέως μὲν ἄνθεσι rentes truncos et ramos et frutices; atque ii po-
: τοῦ καρποῦ προδρόμοις, ἐν δὲ καιρῷ stea nunc flores fructuum signiferos edent, nunc
:ας τὰ ψυχικῶς τρόφιμα· ὧν δὴ πάν- fructus ad animam nutriendam germinabunt. His
αι τὰ μήτε παγίως εἰς βάθος ῥιζού- rebus omnibus privantur arbores quæ nec solidas
εἰς ὕψος ἀναβαίνοντα, προστετηκότα radices agunt in imum, neque ad cœlum assurgunt,
γῆν ἔρψει. Ὧν ἐκφεύγων τὸν ζῆλον, magis vero ad rependum humi sunt destinatæ.
ηδὲ σὺ ἕρπε, ὡσεὶ καὶ τρίβολος ἀχρειοῦ- Quas noli æmulari, o monache, humi rependo, ut
κήπευμα, μενοῦν γε μηδὲ κατὰ τὴν tribulus qui optimorum olerum utilitatem adimit;
ς εἰ καὶ χρηστοὶ πρὸς βρῶσιν οἱ κό- nec etiam cappari æquiparatur, cujus rami et sum-
που καὶ τὰ ἄκρα, ὅμως, οἷς ἠκάνθωται, mitates ad vescendum utiles sunt: et quorum tamen
στι καὶ αὐτὴ τοῖς μὴ καλῶς ὑποδεδε- B spinis aspera loca calcari non possunt, a viatore cal-
τοιμασίαν ὁδοῦ. Ἐνταῦθα ἐνθυμοῦ καὶ ceamentis itineri idoneis non instructo. Cogita hanc
εωργικὸς παραδέδοται τῷ πλείονι μὲν legem agricolis datam: sistere meliorem ramum
φυτὸν ἐγκεχωσμένον τῇ γῇ, τῷ δὲ terræ inditum; minorem autem moveri, ut eo mo-
ισθαι, ὡς ἂν οὕτω τῆς μητρὸς γῆς do terra ut matre nutritus assurgat rectus et vali-
; πλήσμιον, ἀναβαίνῃ ὄρθιον ἀσφαλῶς dus et fructus proferat. Et tu perseverans, quasi
ἐπαγγελίᾳ, Προσμένων οὖν καὶ αὐτὸς, terræ insertus ex oblivione rerum externarum, et
ἐγκατορυγμένος εἰς γῆν τῇ τῶν ἐξω λή- radicibus firmus ascende ad verticem virtutis, et
ύμενος, ἀνάβαινε τῷ κατ' ἀρετὴν ὕψει, para profunditatem et altitudinem eximiam, quæ
νάζου βάθος τοῦτο καὶ ὕψος θεάρεστον, sint omnino immobiles.
ους καὶ αὐτά.

γελοιότερον τοῦ τὴν μὲν ἀρχὴν ἐκπε- 40. Quid enim magis ridendum, quam a princi-
ν κατὰ τὴν πόλιν διατριβῶν, καὶ ἐξ pio relinquere negotia civitatis, oculis omnium
ενέσθαι φιλίας ἁπάσης, τῆς τε κατὰ amicorum subtrahi et reliquorum proximorum,
κὶ λοιπῆς, καὶ ἀρετῶν ὄρει προσβῆναι, apicem virtutis ascendere, quæri et non inveniri,
κι, καὶ μὴ εὑρίσκεσθαι, μετὰ δὲ μι- atque elapso modico tempore reverti, et non quæ-
θεῖν, καὶ εὑρεθῆναι τοῖς μηκέτι ζητοῦ- C rentibus, imo non cogitantibus apparere? Sero,
ρροντίσασιν; Ὀψὲ μὲν, ὦ οὗτος, ἀπῆλ- o homo, ad pœnitentiam veneras, brevi mutato
μετανοίᾳ· ταχὺ δὲ ἐπανῆλθες μετάμε- consilio pedem retulisti, eo nullo decore reflecteris
ψας κακῶς, ὅθεν συμφερόντως ἔφυγες. unde feliciter veneras. Non sic equus otiosus,
οὐδὲ στατὸς ἵππος, ἀκοστήσας ἐπὶ φάτ- pastus in faliscis, et prata pristina imaginatus,
ιτασάμενος νομὰς παλαιὰς καὶ λουτρὰ, ac stagna ubi indomitus pascebat, irrationabilem
ἔδοσκε, τὸ τῆς ἐπιθυμίας ἄλογον, τὰ ardorem manifestat, cum vincula rumpit, et illuc
, ἐκεῖ τρέχει, ὅπου καὶ πρώην ἐνέμε- currat ubi prius pascebat. Ignorare videris, fra-
ἔοικας, ὦ ἀδελφὲ, ὅτι τὴν θεωρίαν, ter, quas sententias, solus conversatus cum Deo,
ὁ καταμόνας ὁμιλῶν Θεῷ, ἀπόλλυσιν collegerat, continuo eas perdere cum plateas fre-
ῆς ἀγορᾶς γένηται· καὶ ὅτι ἐκκρούεται quentat; e memoria solitarias cogitationes mun-
μνήμη διὰ τῆς κοσμικῆς, καὶ ὡς ἐν danis expelli, atque, mutatis quasi vicibus, asce-
τινὶ ἐκεῖνα μὲν τὰ ἐκ τοῦ ὄρους tam descendentem spiritualia ex alto deorsum re-
καταβὰς ἀσκητὴς κάτω ἀφίησι, κα- linquere, eaque, ut camelum, inclinatum deponere;
ἀποθέμενος αὐτὰ δι' ὑποπτώσεως, τὰ eum curas vulgares subire, ferre in altum; pro-
; ἀχθοφορῶν ἄνω φέρει, καὶ τοῦ παντὸς D jicere quod est super omnia, et minima accipere;
τὸ μηδὲν ἄνεισιν, ἀντὶ ἀσκητοῦ ἀσκίτης pro anima ventrem dilatare; cibis vetitis, quos
επλησμένος τὰ πολλὰ καὶ ἀγωγίμων, ἅπερ oderunt sobrii, plerumque repleri; et pro abs-
χρατεῖς, καὶ τοῖς ἐξ ἀφαιρέσεως φαντάσ- tractis imaginationibus quas deorsum effingit;
κάτωθεν ἀνεμάξατο ἀπαλείψας τὸ « κατ' oblivisci imaginis quam sibi anima ex meditatione
ἀ νοημάτων θείων ἐνετυπώσατο ἐκ τῆς divina in solitudine efformaverat.
».

ης εἰς ὕψος, ὦ κεκαρμένε, πνευματι- 41. In altum spiritualiter ascenderas, o tonse,
ώπως οὕτως ἐγένου Θεοῦ, ὅτε εἰς τὸ et eo modo homo Dei evaseras, cum in montem
. Τί γοῦν κατακυλιόμενος πρινὴ καὶ venisti. Cur ergo rovolutus, antequam sedem figas,
, πεδινὸς φέρῃ; Ὑψηλὸς γέγονας· ambulas in planitie? Excelsus eras, cur desinis in
λευτᾷς εἰς χθαμαλότητα; Οὐράνιος· humilem? Cœlestis, cur terrenus? E corruptione ad
ος; Διέβης ἐκ φθορᾶς εἰς ζωὴν, ὡς οἷα vitam translatus eras, quasi nova creatione, cur

ergo in pristina dissolvi cupis? Mutatus es, ut Enoc assumptus ad Deum : mane ergo juxta voluntatem Dei, qui te manere jubet donec veniat, quocumque modo iste adventus intelligatur. Nec est tibi injuria, si tanta instantia pœnitentem te vocamus : non debet inde erubescere qui pœnitens dicitur. Teipsum a sæculo removisti. Quid vis igitur in loco pristino incola annumerari, et sic in fine nullum locum habere, atque audire hanc irrisionem : « Adhuc pusillum, et non erit peccator; et quæres locum ejus,et non invenies [1].» Nunc autem videntur monachi minores nobis insidiari, qui nos a patribus eorum distraxerunt, sermonemque ad communem objurgationem diverterunt, ut in hac sympathia utrique parti dicta effluant, si possibile est qui scopus non attingetur.

42. Ecce enim omissa communitate ad majores monachos redimus, qui malis suis exemplis discipulos pervertunt, qui simulantes se non esse de hoc mundo, sane vero cœnobitas, eo quod seorsim vivant, ista edocent alios discipulos ad corrumpendum pronos. In perfecti monachi memoriam revoco eum desiderare angelorum speciem ita admonitum fuisse, ut in angelicam personam ipse ordinatus fuerit. Hoc forte non multum conferet ad confundendos eos qui angelos despiciunt, ut discimus e sanctis ascetarum scriptis, sicut volunt, qui Psalmistæ verbum minoris faciunt, seipsos inflant plus quam æquum est. Hoc igitur tene, monache jam non laice et sancte ob propositum,et si te talem decet, et natura immateriali in metallum vile et terrestre versus, oblitusque solitarios, ut narrant antiqui; mox justitiæ copulatos esse, quia materiam mortificaverant, tu esto sæculi magnes,attrahens tenue ferrum ; vel ut succinum attollens paleas quibus res sæculures jure comparant igni inextinguibili reservatæ. Nosti, o monache, potestates et angelos secundare,tuamque consensionem inscribere ; quos nunc aggredere, si vis rape libellum, consonumque inscribe.

43. Didicistis etiam crucem et mortem tibi prænuntiari. Si jam desperas, subi, non crucem, sed mercium fasciculum,deprimens negotiationis onus ut de loquacitatem irrideatis. Præter mercaturam enim etiam loquacitatem exerces, cui, ut supra ostensum est, renuntiaveras. Non crucem igitur tolle,ut diximus ; non jam morere,mundum relinquens ad merendam vitum æternam ; sane vero vive, et laudes et saltationem et delicias exerceto; fortis esto contra omnia,pro te da hanc commutationem morti ; sicque, si possibile est, omnia sorte solus obtine.

[1] Psal. xxxvi, 10.

A μεταπεπλασμένος · ἵνατί γοῦν ἐθέλεις ἀναλύεσθαι εἰς τὰ πρότερον ; Μετέθου, κατὰ τὸν Ἐνὼχ ἀναληφθεὶς τῷ Θεῷ· μεῖνον οὖν κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ,ὃς ἐθέλει καὶ σὲ μένειν, ἕως ἔρχεται, ὁποίαν ἂν ταύτην ἔλευσιν ἐθέλεις νοεῖν. Οὐκ ἔστι σοι ἀτιμία, εἴπερ τῇ τοιαύτῃ προσδρείᾳ μεταθέμενόν σε καλοῦμεν. Οὐ γάρ ἐστι κάνταῦθα ἐφύβριστος ὁ καλούμενος μεταθέμενος. Ἐξετόπισας τοῦ βίου σεαυτόν . Τί τοίνυν ἐθέλεις ἔντοπος τοῖς πρώην προστετηκέναι, καὶ οὕτως ἐκβαίνειν ἄτοπος, καί που καὶ ἀκούειν ὡς ἐν μυκτηρισμῷ καταψαλλόμενόν σου τὸ « Ἔτι ὀλίγον, καὶ οὐ μὴ ὑπάρζῃ ὁ ἁμαρτωλὸς, καὶ ζητήσεις τὸν τόπον αὐτοῦ, καὶ οὐ μὴ εὕρῃς ; » Ἀλλὰ γὰρ ἐοίκασιν οἱ μικροσχήμονες πανουργεύσασθαι καὶ νῦν καθ' ἡμῶν, οἳς ἀποστήσαντες ἡμᾶς τῶν κατ' αὐτοὺς
B πατέρων ἀπησχόλησαν τὸν λόγον πρὸς τοῖς κοινοῖς φορτικοῖς, ὡς ἂν ἐν τῇ τοιαύτῃ κοινοπαθείᾳ συγχεόμενα τὰ ἑκατέρων ἔχωσιν, εἰ δυνατὸν, κρύπτεσθαι. Οὐκ ἂν δὲ ἀνύσωσι τὸ σφίσι προκείμενον.

μβ'. Ἀφέμενοι γὰρ, ἰδοὺ, τῶν κοινῶν, ἐπανερχόμεθα πρὸς μόνους τοὺς μείζονας, οἵ τῇ πρὸς αὐτοὺς ἐξομοιώσει συνδιαστρέφουσι τοὺς ὁμιλητὰς, κεἰ ψευδόμενοι τὸ ἄβιον, καθὰ καὶ τὸ κοινόβιον, διὰ τοῦ εἶναι ἰδιόβιοι, καθηγοῦνται τοῦ αὐτοῦ παιδεύματος καὶ τοῖς εὐφυῶς διακειμένοις πρὸς διαστροφὴν μαθηταῖς. Ἀναβιβάζω δὴ ἐς νόησιν τῷ μεγαλοσχήμονι μοναχῷ, καὶ ὅτι ἀγγέλων σχῆμα ἐπιποθεῖν ἐδιδάχθη, ὥστε καὶ εἰς πρόσωπον αὐτὸς ἀγγέ-
C λου τέτακται. Ἔστι δὲ ἄρα τοῦτο οὐ μέγα εἰς ἐντροπὴν τοῖς τοιούτοις, οἳ καὶ ἄγγελον ὑπεραναβαίνουσιν, ὡς τῆς ἱερωτάτης ἀσκητικῆς γραφῆς ἐκμανθάνομεν, εἴπερ ἐθέλουσι, τὴν ψαλμικὴν βραχεῖαν ἐλάττωσιν παραύξοντες αὐτοὶ καὶ ὑπὲρ τὴν ἰσότητα. Κάτεχε οὖν, ὦ ἄβιε καὶ τῇ προθέσει ἅγιε μοναχὲ, καὶ τοῦτο· καὶ εἴ σοι τηλικούτῳ ὄντι πρέπον ἐστὶ, κατασπασθεὶς τῆς ἀϋλίας εἰς ἀγεννές τι μέταλλον γῆς, καὶ μηδὲ λογισάμενος, ὡς ᾗ παλαιὰ ἱστορία τοῖς Ἀβίοις αὐτίκα καὶ τὸ δικαιότατον συνέθηκε διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς ὀλιγόϋλον, ἔσο μαγνῆτις βίου, ἐπισπωμένη σιδήρια μοχθηρά· ἢ καὶ ὡς ἤλεκτρος ἑλκόμενος ἄχυρα, οἷς ὀρθῶς εἰκάζεται τὰ βιωτικὰ, πυρὸς ἀσβέστου δεόμενα. Ἐδιδάχθης, ὦ μοναχὲ, τὰς ἀρχὰς καὶ ἀγγέλους παρεστάναι, ἀπογραφομένους τὰς ὁμολογίας σου. Διάβαλλε τοίνυν αὐτοὺς, εἰ βούλει, ἀφαρπάζων, καὶ τὸ σύμφωνον ἔγγραψον.

μγ'. Ἔμαθες καὶ ὅτι σταυρὸν ἐπηγγείλου καὶ
D θάνατον. Εἰ γοῦν ἀποδυσπετεῖς, βάσταζε μηκέτι σταυρὸν, ἀλλὰ ῥῶπον, εἶτ' οὖν φόρτον πραγματευτικὸν κάτω βαρύνοντα, ἵνα καὶ εἰς ῥωποπερπερίθραν σκωφθῇς. Πρὸς γὰρ τῷ ῥώπῳ καὶ τῷ πέπερον ἐξασκεῖς, εἰ καὶ αὐτὸ ἀπηρνήσω, καθὰ προϊὼν ὁ λόγος ἀποφανεῖ. Μήτε τοίνυν σταυρὸν, ὡς ἔφαμεν, εἰ βούλει, βάσταζε, καὶ μηδὲ θνῇσκε, τοῖς κάτω νεκρούμενος, εἰς ἀντάλλαγμα ζωῆς αἰωνίου· ἀλλὰ ζῆθι, καὶ ἀγάλλου, καὶ ἄλλου, καὶ τρύφα, καὶ κατὰ πάντων ἀνδρίζου, καὶ δίδου ἀντίψυχον τοιοῦτον χάριν σου τῷ θανάτῳ· καὶ οὕτως, εἴπερ οἷόν τε, μόνος κληρονόμει τὸ πᾶν.

:ι κατηχήθης, δίχα τῶν ἄλλων, τῶν καὶ
καὶ μεγάλων καὶ εὐκόλων, καὶ τὴν ἔριν
οιεῖσθαι, καῖ τὸν θυμὸν, καὶ τὴν ɴραυ-
τὴν ἀεργίαν, καὶ τὴν παῤῥησίαν, καὶ τὴν
ριλίαν, καὶ τὸ περπερεύεσθαι, καὶ τὸν
, καὶ τὸ ψίθυρον, καὶ τὴν ἰδιάζουσαν
. Δογοπράγησον οὖν σεαυτὸν, καὶ διὰ
των ἐλθὼν ὁμολογιῶν, αὔχησον ἀποστολι-
δύνασαι καυχήσασθαι, ἐπὶ μιᾷ γοῦν τῶν
σου συνταγῶν· εἰ δὲ αὐτὸς ὀκνήσεις τὴν
δοὺ ἐγὼ ἐπὶ σέ. Καὶ τοίνυν ἀκούων ἢ
ὡς ψευδομένους ἡμᾶς, ἢ ἀλλὰ ἐντρέπου
ιωσιν· ἵνα καὶ σὺ κερδήσῃς τὴν τοῦ Θεοῦ
ν, ὡς ἐτάξω, ἧς μακρύνεσθαι κινδυ-
ὶ ἡμεῖς μισθὸν ληψόμεθα τοῦ ἐπιστρέψαι
υ τὸν θυμόν σου παρατιθέμενον ὡς εἰς
ὑφεως. Οὐ γὰρ συρίττεις μόνον, καὶ ἰὸν
άκνων, τὰ πλείω δὲ ἀκοντίζων αὐτὸν ἐκ
ἀλλὰ καὶ τὸν ὁλκὸν ἐλίττων εἰς βλάβην,
νον σφίγγεις εἰς ἐμφανὲς, ἀλλὰ καὶ στρέ-
ς, ἕνα προβάλλῃ σκοπὸν πάντων, ὧν ῥᾳ-
τῇ καὶ ἐν φωτὶ καὶ ἐν ἀποκρύφῳ ἐνέδρᾳ·
τὸν ἀθῶον ἀποκτείνειν. Ἀθῶον δὲ νῦν
ὄνον τὸν μηδὲν μηδόλως ἐξαμαρτόντα σοι,
τὸν παραπικράναντα, βιαίως δὲ φάναι,
ἃ χείριστα κατὰ σοῦ δράσαντα. Τίνα γὰρ
ἂν αὐτὸς εἰπεῖν μὴ ἀθῶον τὰ ἐπὶ σοὶ,
νενεκρωμένος τῷ κόσμῳ δι' ἁπλότητα,
ἀγνοεῖ τις οὐ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ μόνον,
ἐὰν ζῇ, καὶ παρὰ βραχύ τι ἐκβιοὺς, καὶ
ν, ὃ ἂν ζημιωθείης; Ἀθῶος οὖν τό γε εἰς
τας καὶ παντοῖος ἄνθρωπος. Σὺ μὲν γὰρ

A 44. Et insuper edoctus es præter alia, et multa, et magna, et facilia, fugere contentiones, iram clamores,otium, licentiam, particulares amicitias, arrogantiam, querelas, detractionem, privatas possessiones. Responde ergo pro te; atque his de rebus verba faciens, si gloriari potes ut Apostolus, gloriare de uno horum mandatorum a te servato; quod si metuis confiteri, ecce ego pro te. Quibus auditis, aut de mendacio nos argue, aut flectere ad recte agendum, ut mercearis Dei auxilium, quod promisisti, a quo ne decidas timendum est, nos autem mercedem conversionis tuæ accipiamus. Tuam iram ut serpentis video accendi. Non modo enim sibilas, et venenum morsibus infundis aut illud sæpius ex ore jacularis,sed etiam sinus obvertis ad perdendos quos stringis aperte, et in B quos dolos nectis, nunumque intendis per omnia in luce, et in tenebris, scilicet innocentis peremptionem. Innocentem dico non modo eum qui contra te minime deliquit, sed etiam qui te excitavit, et ut brevi absolvam,qui pessima contra te perpetravit. Quem enim non innocentem erga te dicere posses, tu homo mundo mortuus ex simplicitate dexteram et sinistram, imo vitam, ignorante, homo qui vita fere defunctus, nihil habet quo privetur? Innocens ergo est, quod attinet ad te, omnis et qualiscunque homo. De te nullum dubium, pauper enim a nullo spoliatur. Ad quid ergo ira tua componetur, nisi ad nocivum serpentem, qui similes tui potest punire, et provide non innocens tibi evadit? Atque indicium iræ tuæ si quæsieris, illud C in promptu erit ex manifesta ebullitione.

ἀκτήμων δὲ οὐδεὶς ἂν ζημιοῖτο πρὸς οὐδενός. Εἰς τί οὖν σοι ἔσται ὁ θυμὸς, ὅτι μὴ μόνον πολεμίου ὄφεως, τοῦ δυναμένου τοὺς κατὰ σὲ ζημιοῦ, καὶ οὕτω μὴ ἀθώου ἐπὶ σοὶ ἀπεκβαίνον- ζητεῖς ἀπόδειξιν τοῦ ἐν σοὶ βραττομένου θυμοῦ, ῥᾴων μὲν αὕτη διὰ τὸ τῆς ἐκζέσεως ἀρίδηλον.

ῶ δὲ τῷ τέως τὴν κατὰ μέρος ἠκριβω-
σοὶ στηλίτευσιν. Καὶ οὕτω μὲν θυμοβο-
επόντως, οὔτε σοὶ, οὔτε ἄλλῳ τινὶ πρὸς
Χριστιανικήν. Ἔνθα δὲ θυμὸς οἰκεῖ
γῆς πραέων τὸν διὰ κενῆς αὐτῷ κάτοχον,
ὅτι καὶ φαύλη παραπέπηγεν ἔρις, ἡ τοῦ
πρόγονος τὰ πλείω καὶ ἐπίγονος· εἰπεῖν
ἢ τῷ θυμῷ συνουσιωμένη, καὶ διόλου ὅλη
ρμένη. Οὔτε γὰρ μακρὸς θυμὸς οὐδεὶς
, οὐδὲ μὴν ἔρις ἄθυμος, εἰ μή τις ἐνταῦθα
τὴν καὶ Θεῷ φίλην ἀντιπαραγάγῃ. Αὕτη
ἐν Θεῷ συνανακέκραται, καὶ οὐδὲν ἐν
ρόν· διὸ οὐδὲ θυμικόν. Ἀμφοῖν δὲ τού- D
καὶ θυμῷ, παρομαρτεῖ καὶ κραυγὴ παρά
υτέροις καὶ οὐδὲ βαθύφροσιν. Οἱ γὰρ ἄλ-
ιθεῖς καὶ ἐχέμυθοι, οὓς καὶ μεγαλοθύμους
φησι λεκτική, οὔτε τὴν ἔριν προφαίνου-
νδόμυχον κρύπτουσι, καὶ τὸν θυμὸν βυσ-
ς ἐπηλυγάζουσι. Θυμὸς γοῦν καὶ ἔρις
καὶ κραυγὴ φατριάζουσιν. Ὅπου δὲ τρία
παῤῥησιάζονται, πῶς ἂν μὴ οὐχὶ καὶ
μέγα κακὸν καὶ μοναχοῖς ἀπόῤῥητον,
ιτο; Ἔνθα δὲ τύρβη περὶ ἀπεοικότα
λὰ δὲ τέως λέγω τὰ ἐκτεθειμένα τρία,

45. Hactenus completam partim condemnationem tui differo. Sic enim irasceris,ut non decet neque te, neque quemquam alterum christianam perfectionem professum. Ubi autem habitat ira, e terra missum hominem ea vane impeditum ediscens, manifestum est ibi suum tentorium fixisse vilem dissensionem, quæ sæpius iram antecedit et sequitur; aut, ut aliter dicamus,est iræ consubstantialis, et totaliter eadem. Nulla enim ira magna est absque dissensione, nulla dissensio absque ira, nisi agatur de laudabili et grata Deo dissensione. Hæc enim in Deo miscetur gaudio,nihil in ea amarum, aut irascibile.His duobus vitiis, dissensioni et iræ, clamor copulatur, apud acriores et non prudentes. Alii enim graviores et silentes, quod magnanimos vocant, dissensionem non manifestant, sed mutam abscondunt, atque iram compressam operiunt. Apud te ergo ira, et dissensio, et clamor astipulantur. Ubi autem sæviunt tria ista vitia, quomodo abesset otiositas, magnum malum, et monachis perniciosum? Et ubi tumultus multarum rerum diversarum (multa dico ista, nec immerito dicitur multitudo), qua ratione ibi aderit opus monachicæ vitæ aptum? Quo qui eget

magnus monachus mortuus est, quoad opera Deo grata, et otiosus, et iners.

καὶ οὐ ψεύδομαι τὴν πληθύν), ποῦ ποτε ἐκεῖ ἔργον μοναχικῇ πολιτείᾳ πρέπον ; οὕπερ ὁ ἐστερημένος μέγας μοναχὸς νεκρός ἐστι τὰ εἰς θεοφιλῆ χειρουργίαν, καὶ ἄπρακτος, καὶ ἀνενέργητος.

46. Et interrogatus iterum, o frater, libertati loquendi renuntiasti, incongruam dico libertatem inconsultam, seu quod idem est, non discretam, quam sapientes de ea tractantes licentiam vocant. Libertas enim proprie est, quæ quodlibet verbum, cuilibet homini, fortiter audet dicere, secundum virtutis leges, atque moralis scientiæ mensuram, quoad tempus, personam, modum, et quantitatem ; ut quemadmodum beati sunt qui audiunt propter Deum omne verbum amarum, sic beatus sit qui quolibet verbo usus ad juvandos auditores, et nulli honesto verbo parcens, etiamsi amarum aliquod proferat, potest et ipse dicere : « Si non venissem, et locutus fuissem eis, peccatum non haberent [8], » quia pari loquendi libertate ad mutuam conceptionem, et ad convincendum doctrina usus est. Et magnus Deus noster Jesus Christus, cum libere loqueretur, munus eorum qui eum occidere volebant, debilitabat. Propterea confessores, et reliqui martyres a Deo laudati sunt, qui ipse in suis ultionibus apud Psalmistam, « libere agit [9]. »

μς'. Ἔτι ἔχεις, ὦ ἀδελφὲ, παραιτησάμενος ἐκ παραγγελίας καὶ τὴν παῤῥησίαν, τὴν ἄκαιρον πάντως, τὴν ἄκριτον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, οὐκ εὐδιάκριτον· ἣν οἱ σοφοὶ συνθέντες ἀκαιροπαῤῥησίαν φασί. Παῤῥησία μὲν γὰρ ἡ κυρίως ἐστὶν ἐν τῷ θαῤῥεῖν πᾶν ῥῆμα καὶ πρὸς πάντα ἄνθρωπον λαλεῖν εὐτόλμως ἀρετῆς κανόνι καὶ πρὸς μέτρον ἠθικῆς ἐπιστήμης, τὸ κατὰ χρόνον, τὸ προσωπικὸν, τὸ κατὰ τρόπον, τὸ ἐν ποσότητι· ἵνα, ὥσπερ οἱ ἀκούοντες πᾶν ῥῆμα πονηρὸν ἕνεκεν τοῦ Θεοῦ μακαρίζονται, οὕτως εἴη μακάριος καὶ ὁ παντὶ ῥήματι χρώμενος ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀκροωμένων, καὶ μηδέν τι καταλείπων τῶν δεόντων ῥηθῆναι, εἰ καὶ δακνηρά τινα φθέγγεται· ἵνα λέγῃ καὶ αὐτὸς τό· « Εἰ μὴ ἦλθον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν οὐκ εἶχον » οὕτω παῤῥησιαζόμενος ἐν ἀλληλουχίᾳ τῇ κατὰ διδασκαλίαν καὶ ἔλεγχον. Καὶ ὁ μέγας Θεὸς ἡμῶν, Ἰησοῦς Χριστὸς, ὅτε παῤῥησίᾳ ἐλάλει, ἐξενεύριζε τὰς χεῖρας τῶν ἐθελόντων καταμάλεταῖ αὐτοῦ. Δι' αὐτῆς καὶ οἱ ὁμολογηταὶ καὶ οἱ λοιποὶ δὲ ἐθαυμαστώθησαν μάρτυρες ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ ἐν ἐκδικήσεσι παῤῥησιαζομένου ψαλμικῶς.

47. Talis est laudabilis loquendi libertas, quam aliter ut fortitudinem divinam et legitimam habendam suppeditat sancta initiatio. Attamen si quodlibet obvium ad quoslibet quis eructat, si omni verbo os aperit, audacia utitur indomita, nec habet positam custodiam Dominicam, neque ostium circumstantiæ labiis suis, ille profecto dæmonium habet, modi immemor est, quando occurrentia inconsulte eloquitur. Cum reperitur ista mala libertas apud senem hunc magnum, audacem, irreverentem et protervum, quis ejusdem recusabit murmur, querelas, mala minora, causasque dissensionis et iræ, horum scilicet malorum quæ ad pugnos abeunt ; et quorum effectus plerumque cædes est.

μς'. Καὶ τοιάδε μὲν ἡ ἐπαινουμένη παῤῥησία, ἣν καὶ ἄλλως ἡ ἱερωτάτη μυσταγωγία τόλμαν θείαν ἀκατάκριτον ὑποβάλλει νοεῖν. Εἰ μέντοι πᾶν τὸ ἐπελθὸν καὶ πρὸς πάντας ἐξερεύγεταί τις, καὶ παντὶ ῥήματι ἐκπετάννυσι τὸ στόμα, τολμῶν οὐκ εὐπειδέντα, μηδὲ ἔχων φυλακὴν θείαν ἐπιτεθειμένην, μηδὲ θυραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη αὐτοῦ, δαιμονᾷ ὁ τοιοῦτος ἀντικρυς, καὶ οὐκ ἐν καθεστῶτι μένει, ὡς ἀδιακρίτως τὰ ἐπιόντα φθεγγόμενος. Οὗτος δὴ καὶ παῤῥησίας τῆς ἀπειρημένης παρὰ τῷ τοιούτῳ μεγάλῳ, καλογὲρῳ, καθ' ἣν πρὸς ἀναίδειαν τολμῶν θρασύνεται, τίς ἂν ἀποφήσῃ τοῦ τοιούτου καὶ τὸν γογγυσμὸν καὶ τὸ φίθυρον, τὰ ἐλάττω κακὰ, καὶ προάγοντα τοὺς ὡς οἷον προαγῶνας τῆς τε ἔριδος καὶ τοῦ θυμοῦ, τῶν προεκτεθειμένων ἐναγωνίων κακῶν ; ὧν καὶ φόνοι πολλαχοῦ ἀποτέλεσμα.

48. Et amicitiam privatam, o frater, adhuc renuisti, ut dictum est, quando angelis adscriptus es, accessurus ad Deum qui amicitiam moderatur. Considera igitur attente privatam amicitiam ab universali, recto judicio, differre. Forsan aliquod paradoxum tibi modo propositum fuisse arbitraris. Si enim ubi de atomis agitur, parvum, qualis est peculiaris amicitia, fugiendum est, quanto magis ubi de universo et de genere quæstio est ! Res autem, mi frater, non sic se habet, sed hocce modo.

μη'. Ἔτι ἀπεῖπας, ὦ ἀδελφὲ, καὶ τὴν, ὡς εἴρηται, μερικὴν φιλίαν, ὅτε τοῖς ἀγγέλοις ἐνεγράφου, ὡς παραστησόμενος τῷ καὶ τῆς φιλίας ἐφόρῳ Θεῷ. Θεώρει τοίνυν ἀναπεμπάζων τὴν μερικὴν φιλίαν διαστελλομένην σοφίᾳ θεωρητικῇ πρὸς τὴν καθολικήν· καὶ τάχα μὲν ὑπολάβοις ἂν παράδοξόν τι νομοθετεῖσθαι σοι ἐνταῦθα. Εἰ γὰρ τὸ ἐν ἀτόμοις μικρὸν λογιστέον φευκτὸν, ὁποῖον καὶ τὸ φιλεῖν μερικῶς, πολλῷ δὴ πλέον τὸ ἐν τῷ καθόλου καὶ γενικῶς. Τὸ δέ ἐστιν, ὦ ἀδελφὲ, οὐχ οὕτω διακείμενον, ἀλλ' ἧμῶδέ πως.

49. Difficillime colliguntur, et vix ad oculorum obtutum moventur peculiaria, eo quod non definiuntur, et in mille particulas dividuntur, ita ut neque in

μθ'. Τὰ μερικὰ δυσπερίληπτά εἰσι πάντως, καὶ οὐδὲ ῥᾳδίως εἰς ἐπέλευσιν ἱκνούμενα, διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀπειρίαν καὶ τὸ ἐντεῦθεν μυριοσχιδὲς, καὶ οἷον

[8] Joann. xv, 22. [9] Psal. xciii, 1.

; γνῶσιν ἐλθεῖν, μήτε μεθοδευθῆναι πρὸς
, μήτε εἰς ἐπιστήμην προενεχθῆναι. Ἡ δὲ
ι σύλληψις ὥρισται, καὶ δι' αὐτὸ καὶ εἰς
νῶσιν ἥκει, καὶ μεθοδεύεται, καὶ τεχνοῦται,
ς εἷς βιωφελὲς προβαίνει. Διὰ τοίνυν ταῦτα
τήθης, καὶ συνέθου ἐνώπιον καὶ Θεοῦ καὶ
μη τῇ μερικῇ προσανέχειν φιλίᾳ, τῇ εἰς
διεκπιπτούσῃ ἀπερίληπτον, ἵνα μὴ τὰ
διώκων, εἰς μάτην πονῇς, ἀλλὰ τῇ συνεσ-
ῃ, καὶ εἴς τι ἓν σφιγγομένῃ, καὶ στρογγυλ-
ρὸς ὁλότητα μίαν. Καὶ οὐ λέγω ταύτην γε
μὴ καὶ εἰς ἀδύνατον ἐκπεσοῦμαι παράγ-
ροκαλούμενός σε πάντας ἀνθρώπους ἁπλῶς
ἀνεπιστάτως φιλεῖν· ὅπερ οὐδ' αὐτὸ ῥᾴ-
μὴ καὶ μᾶλλον, τῆς μερικῆς καὶ ἐν ἀτό-
λίας δυσκατεργαστότερον. Οὔκουν θαῤῥῶ,
εἰπεῖν, ἀλλὰ μάλιστα ὁλικήν. Τοιαύτη δὲ ἡ
ὁ, ἡ πρὸς τὸν Θεὸν, ἡ κατὰ Θεὸν, ἡ ἐν
ῷ· ὃν εἴπερ φιλεῖς, οὐκ ἔχεις φιλίαν μερι-
δὲ μὴν τὴν (σεμνότερον φάναι) γενικὴν,
ιριώτερον ἀποφήνασθαι, τὴν ὁλικήν. Εἰ γὰρ
ος ὅλον ὁ Θεὸς, δι' οὗ ξύμπασα ὁλότης πέ-
τε κατὰ κόσμον καὶ ἡ ὑπερκόσμιος, ὁλικὴ
ἐστὶν, ὥσπερ ἡ αὐτοῦ πρὸς πάντας ἡμᾶς
ς τοὺς αὐτοῦ θεράποντας οὐκέτι δούλους
λ' εἰς φίλους ἐγκρίνει), οὕτω καὶ ἡ ἑκάστου
οῦ θεραπόντων πρὸς αὐτὸν ἀγάπη φιλοθέως
τουσα, ὁλικὴ ἐστι διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ὁλόκλη-
ἐν ἐκπεραιότητι ἐντελές.

γοῦν μεγαλοσχήμων τοῦ Θεοῦ ὅσιος ἐκεῖνον
ὁλικῶς, καὶ τῷ τρόπῳ τούτῳ τὴν πρὸς τοὺς
ους φιλίαν ἔχων ὁλικὴν, αὐτίκα κατὰ μετά-
ὄτακτον ὡς γενικὴν αὐτὴν πλουτεῖ, οὐ μὴν
. Παντὶ γὰρ ἀνθρώπῳ φιλουμένῳ ὑπ' αὐτοῦ
τει τὸν Θεὸν, ὡς λαμβάνων ἐκεῖθεν πᾶν,
αἰτῆται. Καὶ οὕτω λοιπὸν οὐκ ἐστενοχωρη-
καὶ μερικὴν φιλίαν ἔχει, προσπαθῶς περὶ
οῦτον ἢ ἐκεῖνον διατεθειμένος· ἀλλ' ἐμπλα-
κατ' αὐτὸν πᾶσι τοῖς τοῦ Θεοῦ, τοῖς ἐν πό-
ῖς ἐν κώμαις, τοῖς ἐν ἀγροῖς, τοῖς περὶ νή-
πεῖν συνόλως, τοῖς πανταχοῦ γῆς, ὅπου ἂν
· Ἵνα θέσει καὶ αὐτὸς Θεὸς ὢν, δύναιτο φι-
ὸς Θεοῦ ἐξομοίωσιν ὁλικῶς, αὐτίκα δέ πως
ικῶς, καθ' ὑποκατάβασιν δὲ ἤδη που καὶ
· ᾧ δὴ λόγῳ καὶ ὁ πάντας φιλῶν Κύριος
καὶ τοπικῶς, ἀλλὰ καὶ ἐνιαίως· ὡς καὶ ὁ
ητος Μωϋσῆς διαδείκνυσι, καὶ ὁ ἔγγιστα θε-
ν Θεὸν τῆς καρτερίας ἀνὴρ, ὁ Αὐσίτης Ἰώβ.
μερικῶς ὀρθῷ λόγῳ φιλεῖν λέγοιτο ἂν ὁ Κύ-
τ' οὖν ἀκριβῶς εἰπεῖν, κατὰ ἕνα· ὁποῖος καὶ
ἅρματος ἁρπαγεὶς μόνος Ἠλίας, καὶ ὁ ἐξ
ν εἷς, ὁ ὡς αὐτὸς μόνος μείζων ἐν γεννη-
ναικῶν, καὶ ὁ κατ' ἐξαίρετον ἠγαπημένος,
ε καὶ συνηγαπημένος παντὶ μερικῶς ἐκλεκτῷ.
ῃ τῇ μερικῇ φιλίᾳ δήπουθεν, τῇ καθ' ἕκαστον
ν, ἐκβέβληται ἡ κοινῶς ὁλική. Εἰπὲ δή μοι
ὦ καθ' ἡμῶν τῶν τελωνῶν Φαρισαῖε μεγα-

cognitionem veniant, neque certa lege exacte investigentur, nec in scientiam introducantur. Universa autem notio definita est, et in cognitionem facilem venit, methodo investigatur, meditatur, et est utilis. Ideo interrogatus es, et promisisti, in conspectu Dei et angelorum peculiarem amicitiam non sectari, quæ tendit in indefinita, et non circumscripta, ne inacessa persequens fatigeris in vanum ; magis autem charitati studeas quæ definita est, quæ convenit in aliquid unum, et circa universitatem unicam versatur. Nec generalem charitatem dico, ne jubeam impossibile, cum ad amandos omnes homines te simpliciter et absolute hortor, quod non est facilius, imo difficilius est quam peculiaris partium amicitia. Minime ergo audeo generalem dicere, sed maxime totalem. Is est amor Dei, amor ad Deum, secundum Deum et in Deo ; quem si amaveris, non peculiarem amorem, nec (quod mirabilius videbitur) generalem habebis, sed verius totalem. Si enim proprie Deus est totum, per quem totus universus, sive in mundo, sive supra mundum, apparuit, totalis omnino est, sicut Dei amor ad nos omnes (qui fideles suos jam non servos vocat, sed amicis accenset), sic uniuscujusque fidelium amor in eum reflexus, totalis est, quia integrum objectum ejus, et perfecta puritas.

50. Sanctus ergo magnus monachus Dei illum toto corde diligens, sicque totalem erga fratres amorem habens, statim post ingressum perfectam habet amicitiam, utpote generalem, non autem peculiarem. Ad omnem hominem a se dilectum Deum inclinat, qui fons est cujuslibet doni expetiti. Sicque non angustam et privatam habet amicitiam bene erga hunc unum aut istum dispositus ; in se autem includit omnes filios Dei, tum in urbibus, tum in vicis, vel in agris, vel in insulis, uno verbo ubique terrarum quocunque se vertat ; ut proposito habitus sicut Deus, possit ad exemplum Dei dilectionem totalem, mox etiam generalem atque etiam peculiarem in descensu habere ; eadem ratione qua amans omnes Dominus, gentes et etiam singulos homines amabat ut videre est in Moyse dilectissimo ; in viro proxime Deo assimilato propter patientiam, Job de terra Hus ; quos vere peculiari amore, sive verius singulari amavisse Deus dicendus est : Talis etiam et Elias erat, raptus solus in curru : et ille super omnes qui maximus fuit « inter natos mulierum [12], » et qui plus cæteris diligebatur, et una cum cæteris peculiariter electis amabatur. Ista enim peculiaris amicitia erga nonnullos, communem erga universos profecto non excludebat. Dic mihi, o Pharisæe, fimbrios maxime magnificans contra nos publicanos,

atth. xi, 11.

dic utrum peculiarem amicitiam, ut diximus, repudiaveris, nempe si dicta audisti. Sive hoc intelligas, sive non, ego tibi dico perfectam amicitiam peculiarem de nobis a te repudiatam. Nos enim singulos patres tuos non amas, sicque nec universalem, nec generalem amicitiam servas. Qui enim membrum magni momenti Deo consecratum, eique contra te assistens, aversantur, nunquid dicendus est universitatem diligere cum optimam partem oderit? Quadam enim parte, et qualicunque, non loquor de magis pretiosa, desumpta de generis totalitate, non tota sua integritate generale, aut universale amplius vere diceretur.

A λοσχημονέστατε, εἰ, ὡς εἴπομεν, ἀπαρνῇ τὴν μερικὴν φιλίαν, εἰ τι τέως ἐπαίεις, ὧν λέγομεν; Εἴτε δὲ νοεῖς, εἴτε καὶ μή, λέγω σοι, ὅτι φιλίαν μὲν ἐξάπαντος μερικὴν ἀπαρνῇ τὴν ἐφ' ἡμῖν, ἡμᾶς γὰρ τοὺς ἑνικοὺς παπάδας (5*) οὐ φιλεῖς· δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ ὁλικὴν ἢ γενικὴν φυλάττεις φιλίαν. Ὁ γὰρ μέρος ἄξιον λόγου πολλοῦ ἀποπροσποιούμενος, θεῷ τε ἀφωσιωμένον καὶ συμπαραστατοῦν ἐκείνῳ κατὰ σὲ, πῶς ἂν λεχθείη καθ' ὁλότητα φιλεῖν, μισῶν μέρος τὸ καιριώτατον; Μέρους γάρ τινος, καὶ αὐτοῦ τοῦ τυχόντος, μὴ ὅτι γε τοῦ ἐν πλείονι λόγῳ, ὑποσπωμένου ἐκ τῆς κατὰ γένος ὁλοκληρίας, οὐκ ἂν τῇ ὁλότητι πάσῃ τὸ γενικὸν ἢ τὸ ὅλον ἀπαληθεύοιτο.

51. Eia ago, alio conatu, et evidentiori, quænam sit amicitia peculiaris tibi exponam, idque non B longe a vero. Norunt periti, quemadmodum partem ad totum, sic partialem quantitatem ad universalem reputari. Hac igitur ratione tu interrogatus an peculiari amicitiæ renuntiares, a te eam renuntiandam, sectandamque universalem declaravisti. Talis est autem quæ de tota mente procedit, siquidem aliquo respectu deficiens, partialis erit amicitia. Totam vero animam lego eam quæ suam admirabilem et triplicem naturam in charitate non frustratur, quæ triplicem facultatem non perdit, cum florem amicitiæ emittit.

να'. Φέρε δὲ καὶ ἄλλως ἐπιβαλὼν, κατ' ἔννοιαν σαφεστέραν ἔκθωμαί σοι τὴν μερικὴν φιλίαν, οἵα τίς ἐστιν, οὐδὲ οὕτω μακρὰν ἀρθότητος. Ἔγνωσται τοῖς εἰδόσιν, ὥσπερ τὸ μέρος πρὸς ὅλον, οὕτω καὶ τὴν μερικὴν ποιότητα πρὸς τὴν ὁλικὴν λέγεσθαι. Τούτῳ δὴ τῷ λόγῳ καὶ σὺ αὐτὸς ἠρωτημένος, εἰ τὴν μερικὴν φιλίαν ἀπαρνῇ, κατέθου ἀρνεῖσθαι αὐτὴν, ὡς ἐντεῦθεν ἀντεισάγεσθαί σοι τὴν ὁλικήν. Ἔστι δὲ τοιαύτη ἡ ἐξ ὅλης ψυχῆς, ὡς εἴγε μὴ τοιαύτη, μερικὴ ἂν εἴη φιλία. Λέγω δὲ ψυχὴν ὅλην, τὴν μὴ ψευδομένην τὸ κατ' αὐτὴν θεῖον τριμερὲς ἐν τῷ φιλεῖν, τὴν μὴ ἀχρειοῦσαν τὸ ἐμφυὲς τριστέλεχον, ὅτε τὴν φιλικὴν ἄνθην προΐσχεται.

52. Quid dico? Verum et magnum monachum velut quemcumque sincerum Christianum, oportet semper paratum esse ad juvandos amicos in omnibus rebus, cum eo indigent; omnia suæ et eorum mentis volita statuere et dirigere con- C cordantes, juxta Dei mandata; ad spiritualem concordiam, atque ad vicendum dæmonem, ad quod Deus præmio invitat, concurrere, ut simul a Deo præmium accipiant, cujus gratia ipse prius ordinatus, et in se concordanter disponens virtutem, sive quæ in ratione sita est, sive quæ irascibile moderatur et rite corrigit, sive quæ instruit concupiscibile; et deinde personam cujus amorem monachice prosequitur, quantum potest, in se assumens; tum eo modo dispositus ad alterum hominem feretur, sicut in tonsura promisit, ut, dum sese ratione, appetitu et passionibus amicis Deo reformatis conjungit cum amicum suum concordantem reddidit, sermonem amicitiæ huic sermoni monachico jungat, et tunc D quasi per perfectum sermonem roboratus cum amico ad perfectionem, amicitiam comparet non partialem, sed prorsus totalem, totus toti amico, aut fratri, aut filio spiritualiter conjunctus. Hæc enim omnia ad invicem sumus, Dei gratia, filii Dei, si recte sapimus: primum quidem propter commu-

νβ'. Οἷον τί λέγω; Χρὴ τὸν ἀληθῆ μεγαλομόναχον, ὥσπερ καὶ πάντα τὸν τῷ ὄντι Χριστιανὸν, ἡτοιμάσθαι παντοίως εἰς θεραπείαν φίλου ἐφ' ἅπασιν, οἷς ἂν ἐκεῖνος αὐτοῦ προσδέηται, καὶ καθιστᾷν καὶ συμβιβάζειν ἁρμονικῶς καὶ κατὰ θείαν ἐμμέλειαν πρὸς συμφωνίαν πνευματικὴν αὐτοῦ τε καὶ ἐκείνου τὰ κατὰ ψυχὴν λ (5**) βουλεύματα, καὶ συντροχάζειν, ὡς ὁ Θεὸς βραβεύει, ἐπὶ νίκῃ τῇ κατὰ τοῦ δαίμονος· ἵνα καὶ τὸ ἐκ Θεοῦ ἔπαθλον κοινώσηται, οὗ χάριν αὐτὸς ῥυθμίσας πρότερον, καὶ τάξας ἐναρμονίως παρ' ἑαυτῷ τήν τε κατὰ τὸ λογικὸν ἀρετὴν, καὶ τὴν τὸ θυμικὸν μετροῦσαν καὶ καταρτίζουσαν θεοπρεπῶς, ἔτι δὲ καὶ τὴν τὸ ἐπιθυμικὸν παιδεύουσαν, εἶτα καὶ τὸ πρόσωπον ὡς δυνατὸν ἑαυτῷ ἐξομοιώσας, οὗ τὴν φιλίαν μοναχικῶς πραγματεύσεται, τοιουτοτρόπως προσενεχθήσεται τῷ τοιούτῳ, καθὰ κειρόμενος ὡμολόγησε· καὶ τῷ κατ' αὐτὸν λογικῷ ἐπιθυμητικῷ τε καὶ θυμικῷ θεοφιλῶς ἐρρυθμισμένοις σύμφωνα καὶ τὰ τοῦ φίλου ἁρμοσάμενος, τριάδα φιλικὴν τριάδι ἐκείνῃ μοναχικῇ ἑνώσει, καὶ ὡς διά τινος ἐξάδος ταύτης τελείας εἰς τελειότητα συγκραθεὶς τῷ φίλῳ, ἐξανύσει φιλίαν οὐ μερικὴν, ἀλλὰ τῷ ὄντι ὁλικήν. ὅλος ὅλῳ συγκεκραμένος πνευματικῶς, τῷ εἴτε φίλῳ, εἴτε ἀδελφῷ, εἴτε καὶ τέκνῳ. Πάντα γὰρ ταῦτα Θεοῦ χάριτί ἐσμεν ἀλλήλοις οἱ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν φρονῶμεν ὀρθά· τὸ μὲν διὰ τὴν κοινωνίαν τῆς κατὰ θεὸν

(5) Vox πάπας apud scriptores ecclesiasticos reperitur, de qua hæc inter alia Ducangius: « Observat Goarus, ad Euchol., p. 298, vocem πάπας dupliciter efferri; ac πάπαν quidem dici summum pontificem, vel singulari quadam appellatione patriarcham Alexandrinum; παπᾶν vero sacerdotem seu clericum sæcularem, ut ἱερομονάχον, monachum sacerdotem.

(5**) Hoc λ est in margine cujus reliqua bibliopegæ culter abscidit, truncatum videtur ex λογικήν.

δὲ, ὅτι τὸν μέγαν καὶ πρῶτον Πατέρα A nem in Deo amorem ; secundum, quia magnum
τὸ δὲ τρίτον, ὅτι ἀλλήλους ἀναγεννῶμεν et primum patrem habemus communem ; et ter-
τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον συλλαμβάνοντες ὠδί- tium, quia alii alios in divinis rebus generamus,
τίκτομεν σωτηρίας πνεῦμα, ἕκαστος τὸν si timorem Dei concipientes, ingemiscimus et par-
ωφελοῦντες· ὅτε καὶ ὁ μὲν ὠφελῶν φίλος turimus spiritum salutis, quisque proximum adju-
λογίζοιτο διὰ τὸ κατ' ἀρετὴν πρεσβεῖον, ὁ vantes : quando qui adjuvat ex senili virtute pa-
ενος εἰς τέκνον τάττοιτο. ter amabilis dici potest, et qui adjuvatur pro filio reputari.

ις ἰδοὺ καὶ δευτέραν, ὦ ἀδελφὲ, τῆς με- 53. Ecce novam habes, mi frater, partialis ami-
ς ἀνάπτυξιν· καὶ γένοιτό σοι ἐκ Θεοῦ citiæ definitionem, et utinam te Deus inspiret ad
καταπράττεσθαι τὸ οὕτως ὁλοκλήρως servandam illam universalem amicitiam. Quod non
ὔχομαι δὲ τοῦτο οὐκ εἰς μάτην, ἀλλ' ὅτι opto in vanum ; etenim video fratres tuos par-
ἐν τοῖς κατὰ σὲ ἀδελφότητας φιλουμένας tim, non magna ex parte, sed forte nulla, amari.
καὶ αὐτὸ οὐχὶ ἀδρομερὲς, ἐλλὰ μικροῦ Causa est discrepans concordia trium facultatum
δὲ αἴτιον, ὅτι δυσμελῶς ἁρμόττῃ τὸ animæ, tuæ quidem, et fratrum tuorum : nec ira-
τοῦ τριαδικοῦ τῆς ψυχῆς, τοῦ τε ἐν σοὶ, B scibile frenas, ut supra diximus, nec concupisci-
τὰ τὴν ἀδελφότητα· καὶ οὔτε τοὺς θυμοὺς bile componis, ut postulat regula ; nam communis
ἀνωτέρω ἐλέγομεν, οὔτε τὰς ἐπιθυμίας ratio in nobis conturbata est ; nec recordaris
ς, ὡς ὁ κανὼν βούλεται· καὶ τὸ κοινὸν abesse fraternitatem, et amicitiam, et vitam com-
ἐν ἡμῖν τετάρακται· καὶ οὐ κατέχεις, ὅτι munem, et quamcunque communitatem, (non so-
οὔτε ἀδελφότης, οὔτε φιλία, οὔτε κοινο- lam dico spiritualem, sed quamlibet aliam), ubi
ὔτε ἄλλη τις κοινωνία (καὶ οὐ λέγω μόνον deest rationabilis æqualitas, itemque loquendi li-
ιατικὴν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαν ἑτεροίαν) ἐν ᾗ bertas. Quæ enim diversa et inæqualia sunt, semper
ἰσότης ἔλλογος, καὶ ἡ ἐντεῦθεν ἡσηγορία. disturbantur, nisi ordinentur ratione quam geo-
όμοιον καὶ ἄνισον συγχυτικὸν πανταχοῦ, metricam aliquis potest dicere similitudinem in
τὰ λόγον ἀποτελεῖται, ὃν δύναται μέν τις dissimilibus servatam, et maxime spiritualem et
τρικὸν εἰπεῖν, ὃς ἐν ἀνομοίοις ὁμοιότητα apostolicam, cujus hæc est theoria : « Non om-
μάλιστα δὲ καλῶς ἂν εἴποι πνευματικὸν, nes apostoli, » et reliqua [21] ; quod optime nosti,
ποστολικὸν, οὗ θεωρία καὶ τό· « Μὴ πάντες o magne monache, perficere autem non vis :
» καὶ τὰ ἑξῆς· ὅπερ καὶ σὺ εὖ εἰδὼς, ὦ nam, te volente, necesse erat quemlibet obvium
αχε, ὅμως οὐ θέλες ἐξακριβοῦν· ὡς, εἰγε fratrem, ut decet, a te statui, ubi oportebat.
ιες, ᾔχρῃν σε προσφερόμενον ἅπασιν, ὡς ἔπρεπεν, ἀποκαθιστᾷν ἕκαστον ἀδελφὸν, ἔνθα

τες δὲ δεῖ τὸν μὲν μετὰ ἀρετῆς πρακτι- C 54. Oportet plane optimum operarium negotiis
στάνειν τοῖς μοναστηριακοῖς πράγμασι, monasterii se applicare, hominemque qui natus
κοῦντα μὲν εὐφυῶς ἔχειν ἐπιπρέπειν ἔργῳ videtur ad hæc opera prospere agenda, illi operi
μήπω δὲ πληροφοροῦντα τὴν τοιαύτην δό- se addicere ; eumque qui hanc spem non affert, op-
ιαδιδόναι τῷ κατ' ἀρετὴν πραγματικῷ ἐν timo operario in rebus exterioribus tradere ; cui
Ἵνα συνεζευγμένος ἐκείνῳ, οἷα καὶ βοῦς colligatus, ut bos arandi nescius, discat una ara-
ἐργατείας, μανθάνῃ συγγεωργεῖν· καὶ re. Et cum didiceret, ipse ut bos operari do-
ν ἀποκαχθείη καὶ αὐτὸς ἐς βοῦν ἐργατικὸν cens statuetur ; e contra cum indoctus evase-
· σκληρὸς δὲ ἀπεκβὰς, ὡς καὶ ἄροτρον rit, ita ut aratrum confringat, plaustrum rum-
, καὶ ἅμαξαν κατακλᾷν, καὶ οὕτως ἀχρεῖος pat, et sit inutilis, ad aliquod aliud opus ordi-
ταχθείη ἄλλο τι ἔργον ποιεῖν, δι' οὗ μὴ nabitur, a quo detrimentum monasterium non
τειν τὸ μοναστήριον· οὐ μὴν οὕτω σκλη- capiat. Neque indomitus bos anteponendus est,
ηλον ἐληλεγμένον ὑπερτιθέναι καὶ προτιμᾶ- et magis honorandus, quam ille peritus et sa-
ταλαεργοῦ καὶ σώφρονος ἐκείνου βοὸς, ὡς piens, ita ut posteriorem condemnandum pone
παρατηρεῖν καταγνωστικῶς, τῷ δὲ κα- observes, prioremque emittas, neque hoc modo,
κείνῳ ἐφιέναι τὰ γεωργικά· οὐκ αὐτὸ μό- D sed cum videas in area saltantem, non triturantem
ι καὶ περιορᾷν ἐκεῖνον κατασκιρτῶντα τῆς ut os alligari non sit necesse, sed manipulos
ὔτε ἀλοῶντα, ὡς μὴ φιμοῦ δέεσθαι, ἀλλὰ passim carpentem, a cibo edendo non desi-
σθίοντα τὰ δράγματα, οὔτε ἀπεχόμενον stentem, et cornibus avertentem, si quis accedit
άττειν τὸ τρόφιμον σὺν τῷ καὶ ἀμύνεσθαι, ne bona monasterii disperdat, impediturus.
ἴ τις προσπελάσει ἐθέλων ἀποκωλύειν τοῦ
ύσκειν τὰ τῆς μονῆς.

ὶ ἔχρῃν μὲν οὕτω γίνεσθαι, ὡς ἔφῡμεν· 55. Ita fieri oportebat, ut diximus ; nec tamen fa-
ι δέ. Διὰ τί ; Ὅτι τῆς ἅλωνος ἀπελαθεὶς, ctum est. Quam ob causam ? quia ex area pro

pulsus, ad te confugiens, mi frater, postquam plura comedit, misitque in ventrem, unam spicam aut alteram labiis admovens, seducit clementiam tuam mirantis aliquid quod tritum conficit, ut bonum afferre ad tuum judicium, Et idem videre est in omni alio servitio. Minus laudatur homo qui vineam diligit, et anteponitur racemorum artifex: alius quidam condemnatur eo quod humilium vinearum non misereatur onustarum fructibus gravibus, et ad terram prostratarum ; alius autem laudatur quia sarmenta permittit quiescere, sublato nimio pondere, et ea ad magis florescendum postea adducit. Si quis furatum ad patrem projecit, hoc ad salutem ei qui peccatum confessus est idque patri a principio evolvit, deputatur : et sic furata benedictione ipse in paradisum intromittitur, talibusque dignus habetur votis qualibus Jacob cum magnum patrem et patriarcham cibo illexit. Adhuc et cellarius qui curat de communitate fratrum, vere magnus a te non habetur ; te tamen angit si parvum et maximum in eodem gradu reponit ; et si firmiter taliter permanserit, eum a laboribus quiescere prorsus jubebis. Si autem successor, causa cognita, piscem eximium comparavit, parum aut nihil curans de fratribus, et si ipsi murmuraverint, tunc coronatur qui tibi inservivit, et arguitur communitas quæ talis cum sit, tali et tam magno se æqualem facit. De cæteris eadem semper præstantia locum habet. Edunt alii, et soli terræ debent sua alimenta ; tu vero plus etiam mari, e quo abundantes dapes accipis, quantas non habent in sæculo epulones. Numquid jubes cætera istiusmodi a me percurri, vel non ? Te negaturum arbitror. Facta enim licentia, jam non poteris eam auferre, cum os præ rubore demittetur. Hoc modo peculiarem amicitiam servare non poteris, neque in monasterio, et multo minus ad extra : qui enim intus non est ordinatus, vix in rebus exterioribus ordinem manifestabit.

56. Insuper, mi domine, investigabo annon te superaverit arrogantiæ malum, quam superbiæ sociat Scriptura sacra, dicitque a Deo optimo odio haberi ; quam arrogantiam alii auctores dicunt mentis elationem, non egregiam nec divinam, sicut est fortitudo elatio quædam divina, imo magis elationem jactatoris, quam maxime vani, non communis, ut ipso verbo ostenditur, secundum quam sententiam præsumptionem aliqui habent supereffluentem. Dicitur enim nomen ducere a ferri (arrogans [πέρπερος] enim non sistit quasi circumlatus) ; sive a circumvolare et progredi inconstanter, quam ob rationem homines istius indolis de præcipitatione irridentur. De quo vitio Stagirita philosophatur, necnon et discipuli ejus. Horum omnium doctrina in hoc concluditur, arrogantem esse elatum

καὶ εἰς σὲ προσδραμὼν, ὦ ἀδελφὲ, καὶ τὰ μὲν πλείω καταμασησάμενος, καὶ εἰς γαστέρα, πέμψας, ἕνα δὲ στάχυν, ἤπου καὶ δύο τῶν χειλέων προβεβλημένος, γοητεύει τὴν ἐν σοὶ ἐπιείκειαν, ἀγαπῶσαν, ὅτι καλόν τι παρακομίζει τῇ διακρίσει σου, ὃ ψωχόμενον συντελεῖ. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐπὶ πάσης ἄλλης πλημμελεῖται διακονίας. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἀμπελῶνος ἀγαθὸς μὲν ὢν παρευδοκιμεῖται, προσλαμβάνεται δὲ ὁ κατὰ τῶν βοτρύων ἐνεργής· ᾧ μὲν καταγινωσκόμενος, οἶμαι, ὅτι μὴ ἐλεεῖ τὰς ταπεινὰς ἀμπέλους βαρυνομένας ἐπαχθεῖ τῷ καρπῷ, ὡς καὶ κατασπᾶσθαι εἰς γῆν· ὁ δὲ εὐλογούμενος, ὅτι ἀναπαύει τὰ κλήματα, τὸ πολὺ τοῦ βάρους ἀπάγων, καὶ οὕτως ἐνδίδωσιν αὐτοῖς ἐπὶ πλέον θάλλειν ἐς νέωτα. Εἰ δέ τι τοῦ κλέμματος καὶ τῷ πατρὶ προσφέρει, ἀλλὰ τοῦτο εἰς σωτηρίαν ἐκείνῳ κρίνεται ἀνθομολογησαμένῳ τὸ πταῖσμα, καὶ ἀπαρχὴν αὐτοῦ προσενεγκόντι τῷ πατρὶ, καὶ οὕτως ἐν τῷ τὴν εὐλογίαν κλέψαι ἀφεθέντι εἰς αὐτὸν παράδεισον, μήπου δὲ καὶ εὐχῶν καταξιωθέντι, ὁποίων καὶ ὁ Ἰακὼβ, ὅτε τὸν μέγαν καὶ πατέρα καὶ πατριάρχην θρέψας ἐψυχαγώμησεν. Ἔτι καὶ ὁ ὀψωνητὴς, κηδόμενος μὲν τῆς ἀδελφικῆς κοινότητος, οὐ πάνυ μέγας κρίνεται ὑπὸ σοῦ. Ἀλλά που καὶ θλίβει σε, εἰ τοῖς μικροῖς ἐς ταυτὸν ἄγει τὸν ἐν αὐτοῖς ὕψιστον. Καὶ τοίνυν, εἰ συχνάκις τοιοῦτος διαμένε, καταπαύεις ἐκεινο τοῦ κοπιᾷν. Εἰ δὲ ὁ μετ' αὐτὸν ἐπιγνοὺς τὸ αἴτιον, ἀβρὸν ἰχθὺν πραγματεύσεται, μικρὰ ἢ οὐδὲν τῆς ἀδελφότητος ἐμπαζόμενος, καὶ αὐτοὶ ἐπιμύζουσι, τότε νὴ στεφανοῦται ὁ τὰ ὑπὲρ σοῦ διακονήσας, καὶ καταβρητορεύεται ἡ κοινότης, ὁποία οὖσα οἵῳ καὶ ἡλίκῳ ἀντιφερίζει πατρί. Καὶ τοῦ λοιποῦ γίνεται ἡ τοιαύτη προτίμησις ἐς διηνεκές. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἐσθίουσε, τῇ γῇ μόνῃ χάριτας ὄφλοντες τῆς τροφῆς· σὺ δὲ τῇ θαλάσσῃ τὰ πλείω, δι' ἧς τὴν πανδαισίαν πλουτεῖς ὁποίαν οὐδὲ οἱ σπάταλοι κοσμικοί. Κελεύεις, ἐπελεύσομαι καὶ τὰ λοιπὰ τοιαῦτα, ἢ οὔ ; Ἀποφήσεις, οἶμαι. Εἰ γὰρ κατανεύσεις, οὐκέτι ἂν ἔχοις ἀνανεῦσαι, κατακύψας ὑπὸ ἐντροπῆς. Οὕτως οὐδὲ τὴν μερικὴν φιλίαν δύνασαι κατορθοῦν, οὔτε ἐν τῇ μονῇ, οὔτε πολλῷ πλέον ἐν τοῖς ἐκτός. Ὁ γὰρ τὰ ἐντὸς ἄκοσμος ὢν σχολῇ γ' ἂν ἐν τοῖς ἔξω τὸ κόσμιον ἐπιδείξηται.

νς'. Ἐπὶ τούτοις, ὦ δέσποτά μου, ἐξακριβοῦμαι, καὶ εἴπερ τὸ τῆς περπερειας, κακὸν οὐ κατεμβαίνει σου, ἢν ο μὲν ἱερογραφικὸς λόγος τῇ φυσιώσῃ προσεταιρίζει, καὶ εἰς ἐχθραν τῇ κατὰ Θεὸν ἀγάπῃ ἀποτετάχθαι διδάσκει· οἱ δὲ ἄλλως περιλαλοῦντες ἐξαρμα ψυχῆς φασιν εἶναι τὴν περπορείαν, οὐκ ἐνάρετον, καὶ οὕτω θεῖον κατὰ τὸ θάρσος, ὃ θεία τις ἄρσις ἐστιν· ἀλαζονικὸν δὲ, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ὑπερεκπεδισσοῦ, ὡς καὶ ἡ λικτικὴ ἐτυμότης ἐκφαίνει· καθ' ἣν ἔννοιαν ποιοῦσί τινες καὶ ὑπερηφανίαν ἐκπερισσοῦ. Μέγεται δὲ καὶ ἡ παρὰ τὸ φέρεσθαι ὠνομάσθαι αὐτὴν (ἀστατεῖ γὰρ ὡς οἷα περιφερόμενος ὁ πέρπερος), ἢ παρὰ τὸ περιπέτεσθαι, καὶ μὴ σταθερῶς βεβηκέναι· ᾧ δὴ λόγῳ καὶ πετόμενοι σκώπτονται οἱ τοῦ τοιοῦτου ἤθους. Καὶ φιλοσοφεῖ μὲν περὶ κακίας τοιαύτης καὶ ὁ Σταγειρόθεν, καὶ οἱ τὰ κατ' αὐτὸν εὐκρινοῦντες· κεφαλαιοῦται δὲ πᾶσιν

εἰς τὸ μετὰ βλακείας ἐπηρμένον εἶναι τὸν
, καὶ λάλον δὲ τὸν αὐτὸν διὰ τὴν ἔπαρσιν.
πετῇ δέ φασι, καὶ μηδὲν λόγῳ ποιοῦντα,
πᾶν κατ' ἐκείνους εἰπεῖν) φλύαρον· οἳ καὶ
ιρεύεσθαι εἰς ταυτὸν ἄγουσι τῷ ματαιοῦ-
ἀτακτεῖν, καὶ κατεπαίρεσθαι μετὰ βλα-
ακείαν ἐκεῖνοι καλοῦντες ψυχῆς ἕξιν ἀναβε-
ν, καὶ μὴ ἐγρηγορυῖαν, καθ' ἣν τὸ σῶμα
ινον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, θρασυνόμενον, οὐδὲ
ι παγίως δυναται, ἀλλὰ πάσχει τῇ θρύψει,
αἱ τῇ νόσῳ. Τρυφῶν τε γὰρ ἄνθρωπος οὐ
ῆς διὰ ποδῶν οἰκείων βάσεως, ὁμοίως δὲ
ὐν. Ὁρῶνται γοῦν οἱ βλάκες βαδίζοντες
ὡς, εἰ μὴ τοὺς ὑπερείδοντας καὶ ὑπανέχον-
:έρωθεν ἐξευρίσκουσι, τοὺς μὲν εἰς τοῦτο
ιροτονητοὺς αὐτοῖς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ αὐτομά-
που τύχοι. Εἰπεῖν δὲ κατὰ τοὺς παλαιτούς·
ἐστιν ὁ βλὰξ, καὶ χαῦνος, καὶ ὁπόσα ἐκεῖνοι
ἐπιτιθέασι τῷ τοιούτῳ, ἐπακολουθοῦντα τῇ
ὸν μαλθακότητι. Καὶ δοκῶ μὲν ἄπαρνον
ε τοῦ τοιουτου πάθους· ἐλέγχει δέ σε τὰ
α μὴ ἀληθῶς ἐξαρνούμενον. Τὸ συχνὸν γὰρ
ῆς, καὶ τὰ πυκινὰ λοετρὰ, καὶ οἱ πέρα τοῦ
στος προάγοντες καὶ ἀκολουθοῦντες, καὶ τὰ
ἑπόμενα, βλακείας εἰσὶν ἐνδείξεις, δι' αὐτὸ
περπερείας. Ἔφην γὰρ, μὴ ἀπηλλάχθαι
μηδὲ τὴν περπερείαν, ἀλλ' ἀδελφὰ φρονεῖν

cum mollitie, et loquacem factum ex elatione. Et temerarium dicunt nihil rationabiliter agentem, et, (ut omnis eorum sententia explicetur), nugas effutientem; arrogantem esse et insanire, sine ordine vivere et molliter vivere confundunt; atque mollitiem vocant habitum mentis dejectum, sopitum, quo corpus languidum seu, quod idem sonat, nimium confisum, firmiter stare non potest, sed mollitie, ut morbo, dejicitur. Homo enim delicioso vivens infirmior est, quam ut propriis pedibus incedat. Nusquam videntur molles fortiter pedibus incedentes, nisi ex utroque latere suffulcientes et sustinentes habeant alios ad hoc solum destinatos, alios vero spontanee, in quocunque loco. Et ut cum antiquis dicamus: languidus est homo mollis, et nugatorius, et reliqua istiusmodi inseparabilia ab ista debilitate, quæ isti homini attribuuntur. Te equidem arbitror hoc vitium non confessurum, res autem ipsa te non vere negantem arguit. Continuæ enim deliciæ, plurima balnea, et qui sequuntur et antecedunt ut non decet, et alia similia mollitiei sunt argumenta, et proinde arrogantiæ. Probatum fuit enim arrogantiam a mollitie non abesse, utramque vero de alia fraterna sentire, nec posse non conjungi.

τι πρὸς τοῖς εἰρημένοις ἀπεῖπας ἐν ταῖς πρὸς
ολογίαις σου καὶ τὴν ἰδιάζουσαν ἐπίκτησιν.
ἄλλομαί σοι θεωρῆσαι οὐ μόνον ἁπλῶς τὴν
ν, ἀλλὰ τὴν ἰδιάζουσαν· ἵνα εἰ μὲν καὶ κατ'
ιεπιλήπτως βιοῖς, μακαρίζῃ· ἄλλως δὲ εἰς
γγραφόμενος, μὴ βαρέως φέρῃς τὸ ἔγκλημα.

ρὴ δὲ ἡμᾶς προλαλεῖν τοῦδε τοῦ λόγου, ὅτι
; ἐπικτήσεως ταύτης ἀνωτέρω ἀπεταξω καὶ
καὶ ὑπάρξεσιν, ὥστε οὐχ ἕν τι ἀπῃτήθης
κεσθαι, ὡς οἷα πολυωνυμίας λόγῳ εἰς ἓν
ντρεχόντων νόημα τριῶν τούτων ὀνομάτων,
, ὑπάρξεως καὶ ἐπικτήσεως· ἀλλὰ τρία
ω κακὰ, σύστοιχα μὲν ἄλλως, τρόπῳ δὲ
ότα καὶ χρόνῳ. Καὶ ἔστιν εὐθυβόλως ἐπιβα-
κατάρχει μὲν ἐν τούτοις ἡ ὕπαρξις, δευ-
ὲ ἡ κτῆσις, ὑστερεῖ δὲ ἡ ἐπίκτησις· ἵνα τις
ἣν ὕπαρξιν μὲν, ἅπερ ἔχειν ἔλαχες ἐξ αὐτῆς
ἐτε βιοῦν ἀπήρξω, καθήκοντα ἐπὶ σὲ ἢ προ-
ἢ ἔκ ποθεν τοιαύτης συλλογῆς, ἣν ἔχων οὐ-
ίδας χάριν σοι αὐτῷ, ἀλλὰ τοῖς κληροδοτή-
ἄλλως χαρισαμένοις. Οὕτω γὰρ εἴθισται
οῖς ὀρθολεκτοῦσιν. Ἡ ὕπαρξις καθὰ καὶ τὸ
· ὑπάρχει γάρ τις μάχης, ἢ κατάρχει ἔρ-
χῆν δηλαδὴ αὐτὸς ποιούμενος. Κτῆσις μέν
το ἂν ἡ μετὰ τὴν τοιάνδε ὕπαρξιν. Ὁ γὰρ
ν ἄπονον κληρουχίαν πορισάμενος αὐτὸς
, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, κτῆσιν ἔσχε· καὶ ἔχει
ἂν τὰς τρίχας πνευματικῶς ἀπειπάμενος,
είρῃ καὶ τὸ τῆς πρώην ζωῆς λῄϊον, καὶ
ι, ὥσπερ τὴν τρίχα συμβολικῶς, οὕτω καὶ
βίου δράγματα, καὶ γένηται ἀληθῶς ἀκτή-

57. Et præter ea quæ dicta sunt, propriam possessionem in tua cum Deo confessione ejurasti. Nec solam acquisitionem, sed propriam propono a te inspiciendam, ut te circa utrumque irreprehensibiliter vivente, sis beatus; aliter autem ad præmium vocatus accusationem graviter non feras.

50. Et priusquam de hoc dicamus, monendus es ante hanc recentem comparationem, et possessionibus acquisitis, et patriis bonis te renuntiasse, non quod unum aliquid projicere rogatus fueris, quasi his tribus nominibus synonymia in unam ideam confluentibus, comparatione, bonis paternis, et nova comparatione; tria autem mala proxima quidem, modo autem et tempore diversa projecisti. Et potest recte conjici primum locum obtinere bona paterna, secundum comparationem, tertium novam comparationem; ita ut patrimonium, aut substantia vocari passint quæ habes a principio, quando vivere incepisti, ad te ex proavis, aut alia via manantia; de quibus nullam gratiam tibi debes, sed iis qui testamento tradiderunt, aut aliter donaverunt. Sic dicere consueverunt qui recte loquuntur. Vel etiam patrimonium ὕπαρξις ab incipere ὑπάρχειν: pugnam enim aliquis aggreditur, opus incipit, scilicet initium ipse ponit. Comparatio autem intelligitur quæ patrimonium istud subsequitur. Qui enim post facilem hæreditatem laboravit, ille comparavit, seu quod idem est habuit comparata: et habet donec capillis spiritualiter tonsis, tondeat et campum prioris vitæ, et deponat etiam sæculares manipulos, ut capillos symbolice, et homo fiat vere pauper, neque patriis bonis

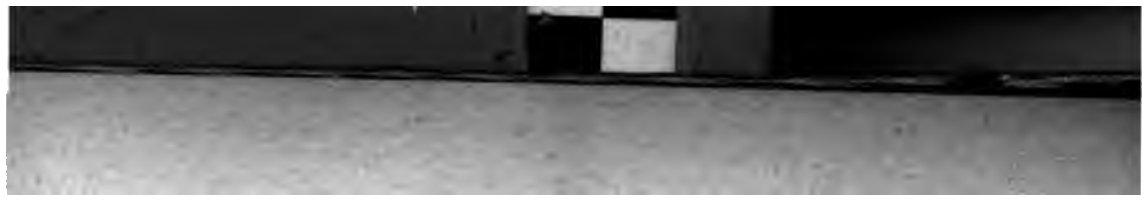

neque comparatis locupletatus. Et deinde ne quis recordatus rerum priscarum, ad eas iterum regrediatur, etiam novæ comparationi renuntiare monetur, sive comparationi post primam secundæ, qua iterum foret sæcularis, et respiciens retro « non aptus regno Dei [12] ; » et prorsus columna fatuitatis, si ita intelligenda est in Scripturis prout audisti, columna uxoris Loth, propter sal infatuatum, ut accepimus, quod paternum fratrem, non minus ac terram fertilem, in lacum sterilem convertit.

μων, οὔτε ὕπαρξιν περιβεβλημένος, οὔτε κτῆσιν. Εἶτα, ἵνα μὴ τῶν προτέρων μνησάμενος ἐπανδράμῃ τις πάλιν εἰς ἐκεῖνα, προσαπαιτεῖται ἀρνήσασθαι αὐτίκα καὶ τὴν ἐπίκτησιν, εἶτ' οὖν τὴν μετὰ ταῦτα κτῆσιν, τὴν δευτέραν, δι' ἧς τοῦ βίου αὖθις γίνεται, καὶ εἰς τὰ ὀπίσω στρέφεται, ἄθετος ὢν εἰς βασιλείαν οὐρανῶν, καὶ αὐτόχρημα στήλη μωρίας, εἴ τι χρή οὕτως τὴν ὡς ἤκουσας, γραφικὴν τῆς τοῦ Λὼτ γυναικὸς ἐκλαβέσθαι στήλην διὰ τὸ μωμαινόμενον ἅλας, ὡς παρελάβομεν· ὃ τὸν πατρικὸν ἀδελφὸν ἀποκαθεστᾷ, ὡς οἷα καὶ γῆν καρποφόρον, εἰς ἅλμην ἀγονον.

50. Quæ cum ita sint,et non aliter,volebam. o patres nostri,vos ab uno saltem trium dictorum malorum abstinere.Plerumque autem excidit bona voluntas.Multi enim ante tonsuram, sicut expertus sum, quantum non radere caput,tantum neque paterna, neque comparata bona deponere, curabant si quæ habebant ; sed vitam monachicam amplexi sunt sicut nautæ ad navigandum cum gravi pondere euntes, solummodo capillis capitis nudati, et reliquo sæculi jugo gravati, etiam post tonsuram. Quam multi etiam qui seipsos patriis et comparatis rebus despoliaverunt, et postea tacti pœnitentia novam comparationem pessimam susceperunt. Væ autem homini illi qui tria ista complevit, qui duabus rebus ante tonsuram sepositis nova addidit seque triplicem istam peccati catenam ad suffocationem implicit.

νθ'. Ἐχόντων οὖν τούτων οὕτως (οὐ γὰρ ἄλλως ἤθελον μὲν, ἑνὸς γοῦν τῶν εἰρημένων τριῶν ἀπίχεσθαι ὑμᾶς, ὦ ἡμέτεροι πατερικοί. Ἀποπίπτω δὲ κἀνταῦθα τοῦ ἀγαθοῦ θελήματος ἐν τοῖς πλείοσι. Πολλοὶ μὲν γὰρ πρὸ τῆς κουρᾶς ἐμελέτησαν, καθὰ πεπείραμαι, ὥσπερ μὴ τὴν κεφαλὴν ἐκκόψαι, οὕτω μήτε ὕπαρξιν, μήτε κτῆσιν σκορπίσαι, εἴ τινά που καὶ εἶχον· ἀλλὰ ἔμφορτοι τοῦ μοναχικοῦ βίου γενέσθαι, ὡσεὶ καὶ ναύκληροι βαρεῖ φόρτῳ ἐς ναυτιλίαν στελλόμενοι, θριξὶ μόναις κεφαλικαῖς ἐζημιωμένοι· τὸ δέ γε λοιπὸν κατὰ βίον φορτίον ἐπηχθισμένοι καὶ μετὰ τὸ κούρευμα. Ὅσοι δὲ καὶ ἀπεγύμνωσαν ἑαυτοὺς τῶν ὑπαρξάντων καὶ τῶν κτηθέντων, μετέμελον ἀναλαβόντες ἐν τοῖς μετὰ ταῦτα, τὴν ἐπάρατον ἐπίκτησιν εἵλοντο. Οὐαὶ δὲ τοῖς καὶ τὰ τρία πραγματευσαμένοις· οἱ ταμιευσάμενοι τὰ πρὸς τῆς κουρᾶς δύο, προσέθεντο καὶ τὰ τῆς ἐπικτήσεως, σχοινίον ἁμαρτίας τοῦτο τρίπλοκον εἰς ἀγχόνην σίφσιν αὐτοῖς ἐπιπλέξαντες.

60. Et hodie apud nos reperimus aliquod simile genus eorum qui ex tonsura negotiationem fecerunt,eamque secure exercent.Lucrantur enim cum carnes non edunt, paucoque cibo sunt contenti, et potentes non reverentur qui comparata vectigalibus exactis minuunt. Vineas ergo plantant, hortos colunt,multiplicantes pecora omnis generis, et aliis animalibus dilectis, oves Dei sinunt vagari, nihil intentatum relinquunt, quo mundani appareant, non vulgares, sane vero præpotentes, ut sint arbores cœlestes, non juxta eum qui illud sapienter contemplatus est, sed alio modo, sicut cœlo destinati, et humo inserti. Et lucifero quidem in cœlo brevi habitavisse nihil profuit, qui ex alto ad inferos decidit.

ξ'. Καὶ ἔχομεν σήμερον ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ τοιοῦτόν τι φῦλον, οἳ τοῦ κουρεύσασθαι τὸ ἐμπορεύεσθαι ἀπώναντο, καὶ ἀδεῶς αὐτὸ πλημμελεῖν. Μὴ κρεοφαγοῦντές τε γὰρ, κερδαίνουσιν, ὀλιγοπτοῦντες οὕτως, καὶ μηδὲ εὐλαβούμενοι δυνάστας, οἳ φορολογοῦντες κολούσουσιν αὐτοῖς τὴν ἐμπολήν. Ἀμπέλους τε σὺν φωτεύουσι, καὶ κήπους τημελοῦσι, καὶ ζωογονοῦσι παντοίας ἀγέλας, ἀφιέντες τὰ τοῦ Θεοῦ ζῶα οἱ ἄλλως φιλόζωοι ἐξαλογίζεσθαι· καὶ πάντα ποιοῦσι, δι' ὧν φιλοτιμήσονται τοῦ κόσμου εἶναι· καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ ἄρχοντες, ἵνα καὶ αὐτοὶ φυτὰ εἶεν οὐράνια, οὐ κατὰ τὸν σοφῶς τοῦτο τεθεωρηκότα, τρόπον δὲ ἄλλον, ὡς οὐρανῷ μὲν ἐπιπολούμενοι, προσπεφυκότες δὲ τοῖς περὶ τὴν γῆν. Καὶ μὴν τὸ φαύλως οὐράνιον οὐδὲν τὸν ἑωσφόρον ὠφέλησεν, ἐκεῖθεν κάτω πεσόντα.

61. Quibus sermone ita constitutis, vide nunc, o superbissime, utrum ista tria, patria, pristina et recentia bona procul elongaveris, neque onere opprimaris, quibusdam jam possessis cum spirituale limen præteriisti, et alterum postea comparavisti. Et hoc verisimile est. Collatæ enim primæ divitiæ non sine quadam proclivitate ad res alias acquirendas ferunt. Cum quidam vero vilis et, ut aiunt, macie confectus incepta monachica vita, saginatus, pinguescit, et dilatatur plusquam

ξα'. Ὧδε γοῦν ἡμῖν καθεσταμένου καὶ τοῦδε τοῦ λόγου, ὅρα, ὦ μεγαλοπρεπέστατε, εἰ τὰ τρία ταῦτα, τὴν ὕπαρξιν, τὴν κτῆσιν, καὶ τὴν ἐπίκτησιν πόρρω ἀπετινάξω, καὶ εἰ μὴ φόρτου γέμεις· τὸν μὲν ἔχων, ὅτε τοῦ πνευματικοῦ λιμένος γέγονας, τὸν δὲ προεπικτησάμενος. Καὶ μὴν τοῦτο ἔχει τι καὶ τοῦ εἰκότος. Πρόληψις γὰρ ἐκείνη παλαιὰ χρηματισμοῦ ὁλκῆς τινος λόγῳ ἐπισπᾶται καὶ τὰ ἐξ ἐπικτήσεως. Ὅτι δέ τις λεπτὸς, καὶ, ὡς ἂν εἴποι τις, ὑπέρινος τῇ ἰσχνότητι, τὸν μονήρη βίον ὑπεισελθὼν λιπαίνεται,

[12] Luc. IX, 62.

ιι, πλατύνεται, εἰς ὅσον οὐδὲ τὰ λακκιζό- A animalium offulæ, quod de carne non intelligitur
ιν θρεμμάτων, καὶ οὐκ αὐτὸ οὐ κατὰ σάρκα sed de novis acquisitis divitiis, quomodo se mo-
ς, ἀλλ' εἰς χρήματα δι' ἐπικτήσεως, πῶς ἂν nachum esse, non pinguem bovem, seu vitulum
μοναχὸν ἑαυτὸν εἶναι, καὶ οὐ παχὺν βοῦν, probabit?
ιν.

σὶ δέ τινες περίφημοι ἐν τοῖς τοιούτοις, οἳ 62. Inter hos sunt nonnulli illustriores qui ex
πραγματειῶν πλουτίζονται. Καὶ οὐκ ἂν εἰς negotiatione ditantur. Istos autem sermo meus
ὸν τοιούτων καθάψηται ἡ συγγραφὴ αὕτη, non tangat multum, ne auditis sicut patratis rebus
χαίρωσιν ἀκούοντες, καθὰ καὶ πράττοντες. lætentur. Hoc enim accidit homini bonum non dili-
τεῖ γάρ ποτε καὶ τοῦτο τοῖς τοῦ μὴ ἀγα- genti, de factis qui vituperatus ad majora concupi-
πταῖς, οἳ ψεγόμενοι τῶν πρακτέων, ἐπιτεί- scenda inflammatur. Ipsi permissa compleant, men-
ἣν ἐπιθυμίαν εἰς ἀνυπέρβλητον. Ἀλλ' αὐτοὶ dacium ostentent, cœlestem vitæ monachiæ ramum
ίτωσαν τὸ σφίσιν ἐφετὸν, καὶ ἔστωσαν ψεύ- florescere permittant, donec vel afferant fructus ad
τὸ κατὰ τὴν μοναχικὴν πολιτείαν οὐράνιον quos nati sunt, quosque, ut vult Deus, non profe-
φιέμενοι τεθηλέναι, ἕως ἂν ἡ καρπὸν ἐκφή- runt, vel securi resecti in ignem mittantur.
ς ὂν πεφυκότες, ὅμως οὐ προβάλλονται αὐτὸν, ὡς ἐπιτάσσει Θεός· ἢ ἀλλὰ τῇ ἀξίνῃ κατακοπέντες,
τοῦ πυρός.

ὁ δὲ μοναχὲ, ὁ πρὸς ἀλήθειαν, μελέτησον 63. Tu autem, sincere monache, cura, Dei gratia,
ῳ, καὶ μάθε καλῶς ἐπικτᾶσθαι μετὰ τὴν et disce locupletari etiam post tonsuram; idque
ν· καὶ τοῦτο μὴ ἁπλοϊκῶς οὕτως, ἀλλὰ non absolute, sed eo sensu quo prius, in conspectu
λόην, ἣν φθάσας ἤκουσας ἐνώπιον Θεοῦ, ὡς Dei audisti, et sicut minister sciens optime quid
ρεύων ἐξεφώνησεν, οὗ εἰδὼς, τί ἐλάλει, καὶ diceret postulavit, et sicut ipse perfecte nosti, et
ς οἶδας πρὸς ἀκρίβειαν, καὶ ὡς οἱ παρεστῶ- circumstantes audierunt. Non simplicem novam
οάσαντο. Ἤκουσας δὲ, καὶ ἀπηρνήσω οὐ comparationem in monasterio audisti et repudiasti
ῶς καὶ κατά τι μονῆρες ἐπίκτησιν· ἀλλὰ sed et hoc additum fuit: « privatam, » scilicet quæ
το ἐν τοῖς τότε καὶ τὸ « τὴν ἰδιάζουσαν, » tibi propria est: ne verbo Salomonis male intel-
ν ἐστι τῷ « τήν σοι μόνῳ ἰδίαν· « Ἵνα μὴ τὸ lecto: « Fontes aquæ habeto solus, » cogites quæ post
ντειον ἑκαῖνο παρανοήσας τό· » Ἡ πηγή σοι tonsuram undecumque ad te venerint, privatum pos-
τος ἔστω ἰδία, » ἐξιδιοῦσθαι μελετήσῃς τὸ sidere; sed ut illa qua par erit referas, ut prælatus
ν κουρὰν ἐπιῤῥέον σοι ὀθενοῦν, ἀλλὰ μετο- communitati ea receptacula monasterii reserves, in
αὐτὸ, ἔνθα πρέπει· καὶ προεστὼς μὲν κοι- fortunam omnium concurrentia, et subjectus, seu
ἀποκαταστήσῃς αὐτὸ τῇ μοναστηριακῇ C in feriis ad prælatum, afferas, ut hic secundum regu-
ι, ὡς ἂν τῇ κοινῇ συνεισέχθᾳ κτήσει καὶ lam agat, et tua dignitas divitias ex comparatione
ρεστὼς δὲ, καὶ οὕτως ἐλαττονούμενος, προσ- nova, ut dictum est, ut indecorum esset, divitet:
τῷ καθηγουμένῳ, ἵνα ἐκεῖνος μὲν ποιήσῃ propter ea monachis ne acquirerent et cumularent,
ικὸν, ἡ δὲ ἐν σοὶ, σεμνότης φυλάξηται τὴν non sine reticentia, prohibitum fuit; et sic multa
τήσεως πολυκτημοσύνην, ὡς παρήγγελται, mala paupertatis effugies. Multiplex enim miseria
ἐκτεῦθεν ἀσχημοσύνην· δι' ἣν κεκώλυται divitiarum, quas comitatur invidia, rixæ, confusio,
άζουσιν οὐ δίχα παρασημάνσεως τὸ ἢ κε- jactantia, voluptas vana similisque gloria, quorum
ἢ προσεπικτᾶσθαι, ἀλλὰ τὸ ἰδιάζον· ἵνα omnium expers est verus monachus, ut secretæ
κακὰ ἐκθύγῃς ἀκτημονῶν. Πολυσύνθετος γὰρ manducationis, de qua non accusari non potest qui
ς καὶ τὸ πολυκτημονεῖν, ᾧ καὶ ζῆλος παρ- opes privatas acquisivit. Qui enim de majori con-
καὶ ἔρις, καὶ ἀδιακρισία, καὶ περιττότης κενὴ, vincitur de minoribus in suspicionem non modi-
ἡ δὲ ματαία, καὶ δόξα ὁμοία· οἷς καὶ αὐτοῖς cam incidit, et illegitime divitiari plus est quam
; μοναχὸς ἀπετάξατο, καθὰ καὶ τῇ λαθροφα- secreto manducare. Deinde monachus qui ad mandu-
οὐκ ἂν ἔχοι μὴ ἐγκαλεῖσθαι κατ' ἰδίαν χρη- candum colligit, mox ad voluptatem aliquid addet:
ενος. Ὁ γὰρ τοῦ μείζονος ἁλισκόμενος fruitionis enim pars non minima apud mundanos
ἂν εἴη οὐχ ἥκιστα καὶ ἐπὶ τῷ ἐλάττονι· D est comestio; apud monachos autem non comestio,
ἐ πάντως ὁ ἄκαιρος χρηματισμὸς τοῦ λα- ad loquendum disjunctim, sed secreta manducatio,
ῖν. Καὶ μὴν μοναχὸς τὰ πρὸς δαπάνην συν- seu quod idem est voluptuose manducare, quemad-
χα ἂν καταβαλεῖταί τι καὶ ἐπὶ ἀπολαύσει. modum dulcior esse dicitur aqua furata. Forte unum
δὲ οὐκ ἐλάχιστον ἀπολαύσεως ἐν κοσμικοῖς bonum quod vovit sanctus hic negotiator id unum
φαγεῖν, ἐν μοναχοῖς, δὲ οὐ τὸ, ἀσυνθέτως εἰ- arbitratur habere, non esse omnino otiosum. Ipse
αγεῖν (αὐτὸ γὰρ πάγκοινόν ἔστιν), ἀλλὰ τὸ istud non intelligens: « Nullum opus ruborem ad-
ιγεῖν, ὅ ταυτόν ἐστι τῷ ἡδέως φαγεῖν· καθ- dit [14], ad se justificandum nullum opus injussum
κλοπῆς ὕδωρ γλυκερὸν γράφεται. Ἔν τάχα esse monacho, ideoque nec divitiari, siquidem hoc
τοιοῦτος ἅγιος χρηματιστικὸς νομίσοι ἀγα- ad operandum attinet. Manifeste seipsum decipit,

ov. v, 17. [14] Eccli. 10, 6.

qui ita intelligit. Quemadmodum enim laboriosus homo consuevit a laudatis personis commendari, ita et operarius; cui contrarius est otiosus. Licet enim actor et male operans (κακοεργὸς), qui eamdem ob causam κακοῦργος dicitur, ab opere et actione deriventur, bona tamen phrasis, solita locutio, sententia, lex bona, et bene dicendi exemplaria, in sensum bonum sublimiorem et divinum deduxerunt, sicut actionem, ita et opus et causam.

A θὸν ἔχειν τὸ (καθὰ ἐξωσιώσατο) « μὴ ἀεργὸς εἶναι εἰς τὸ παντελές. » Καί που καὶ αὐτὸς παρανοήσας τὸ « Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, » προβαλεῖται ἂν εἰς δικαίωσιν, « μηδέν τι ἔργον πρὸς ὀνειδισμοῦ εἶναι » τῷ μοναχῷ, οὐκοῦν μηδὲ τὸ χρηματίζεσθαι· εἴγε καὶ αὐτὸ εἰς ἔργον ὑπάγεται. Ἀπατᾷ δὲ ἀριδήλως ἑαυτὸν ὁ οὕτω νοῶν. Καθὰ γὰρ ὁ πρακτικὸς ἐπὶ ἐπαινουμένων προσώπων εἴθισται λέγεσθαι, οὕτω καὶ ὁ ἐργατικός· ᾧ ἐναντίος ὁ ἀεργός. Εἰ γὰρ καὶ ὁ ῥέκτης καὶ ὁ κακοεργὸς (ὁ δι' αὐτὸ καὶ κακουργος) ἔργῳ καὶ πράξει παρωνομοῦνται, ἀλλὰ ἡ ἐνάρετος φράσις, ἡ ἐθὰς διάλεκτος, ἡ ἀξιωματικὴ, τὸ ἐνάρετον κύρωμα, τὸ χρηστολογικὸν τύπωμα εἰς ἀγαθὴν ἀπεκλήρωσαν ἔννοιαν καὶ ὑψηλήν· καὶ οὕτω θείαν, ὥσπερ τὴν πρᾶξιν, οὕτω καὶ τὸ ἔργον καὶ τὴν αἰτίαν.

64. De his subtilius disserere superfluum. Ergo, o monache avide, cupide divitiarum contra regulam, et post consecrationem labori maxime dedite, ab hominibus ratione utentibus non judicaberis agere et operari secundum Deum quandiu in eo statu permanebis; imo vero negotiator, otiosus, mercator, lucripeta, omnino sæcularis esse, et quicunque alius magis quam monachus perfectus. Te jam discernere arbitror quod acquirendum est, certo aliquo modo, et usque ad superfluum. Ego autem cum optime noverim magnam illegitimarum divitiarum malitiam apud sæculares tui similes, aliquid novum superaddo, et fidenter dico necessario aliquando te ditari, et supereffluere. Quod non fit quasi ex artis machinationibus, sed Dei gratia, erga dignos hoc præmio, qui nihil possidentes omnia obtinent. Quam abundantiam nobis ostendunt non modo evangelicæ sportæ, et cophini, necnon et apostolorum recte plenum « magnis piscibus centum quinquaginta tribus [15]; » sed adhuc apud veteres et recentiores auctores, horrea absque labore et opere statim confecta; et hydriæ farinæ prophetæ, qui fami subvenit; et vas parvum oleum semper effundens, aliaque visa usque ad præsens miracula. Etenim apud nostram generationem, in domibus Deo acceptis, experta sunt receptacula quæ vinum et oleum magna quantitate, quæ vix exhauriri poterat, acceperunt, in quibus arbitror liquorem nunquam defecturum fuisse, nisi ab haurientibus miraculum hoc divulgatum esset. Quod prodigium, quasi pro agendis gratiis proditum, amplius permanere non est permissum, sed confessum statim cessavit, Deo nempe illud operante, sive propter homines hoc beneficium expertos, sive propter audientes, sive potius propter utrosque.

ξδ'. Περιττὸν ἐν τοῖς ἄρτι φυλοκρινεῖν. Οὐ τοίνυν ὦ κτητικὲ μοναχὲ, καὶ ἀκανονίστως χρηματιστικὲ, B καὶ μετὰ ἐπιορκίας ἐνεργέστατε, ἢ πρακτικὸς, ἢ ἐργατικὸς κατὰ Θεὸν εἶναι κριθήσῃ παρά γε τοῖς νοῦν ἔχουσιν, ἕως ἂν τοιοῦτος μένῃς· ἀλλὰ πραγματευτικὸς, καὶ ἀεργὸς, καὶ ἐμπορευτικὸς, καὶ ἐμπολαῖος, καὶ κερδῷος, καὶ βίος αὐτόχρημα, καὶ πάντα μᾶλλον τὰ ἄλλα, ἢ μεγαλόσχημος. Ἔγνως, οἶμαι, ἤδη, ὅπερ κτητέον ἐστιν οὗ καὶ ὑπερεκπερισσοῦ· Ἐγὼ δὲ πλεονάζουσαν ἐν τοῖς τοῦ κατὰ σὲ βιου ἐᾷ εἰδὼς τὴν τῆς ἀκαίρου κτήσεως κακίαν, προσεπιτιθημι καίτι πλέον, καὶ λέγω θαῤῥούντως, ὅτι ἀνάγκη μέν ἐστι καὶ ὑπερκεκτῆσθαί σέ ποτε, ὡς καὶ περισσεύειν· αὐτὸ δὲ οὐ μόνον κατὰ τέχνην περιουσιασμοῦ γίνεται, ἀλλὰ καὶ θείᾳ χάριτι τοῖς ἀξίοις τοῦ τοιούτου καλοῦ· οἳ μηδὲν ἔχοντες, πάντα κατέχουσι. Καὶ δηλοῦσι περιουσίαν τοιαύτην οὐ μόνον αἱ εὐαγγελικαὶ σπυρίδες, καὶ οἱ κόφινοι, καὶ τὸ ἀποστολικὸν δίκτυον, C ὅπερ ἐμεστώθη περιττῶς τοῖς τρισὶ καὶ πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν μεγάλοις ἰχθύσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ καθ' ἱστορίαν καὶ παλαιὰν καὶ νέαν αἴφνης ἐμπιπλάμενα ὠρεῖα δίχα πόνου καὶ ἐργασίας, καὶ ἡ τοῦ θεραπεύσαντος λιμὸν προφήτου ἀλεύρου ὑδρία, καὶ ὁ τὸ ἔλαιον ἐκβλύσας καμψάκης εἰς ἀένναον· ἔτι δὲ καὶ τὰ μέχρι νῦν βλεπόμενα τεράστια. Πεπείραντα: γὰρ καὶ ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς γενεᾷ δοχεῖα ἐν οἴκοις θεοφιλέσιν, οἶνον καὶ ἔλαιον στέξαντα μέχρι πολλοῦ εἰς δυσεξάντλητον, οἷς οὐδὲ ἦν ἂν ἐπιλεῖψαι, οἶμαι, τὸ στεγόμενον, εἰ μὴ ἐξελαλεῖτο τὸ θαῦμα ὑπὸ τῶν ἐξαντλούντων. Ἐκφανθὲν δὲ ἀνθομολογήσεως λόγῳ τὸ μυστήριον, οὐκέτι μένειν ἀφείθη, ἀλλὰ συνεξέλιπεν ὁ μυστήριον, οὐκέτι μένειν ἀφείθη, ἀλλὰ συνεξέλιπεν ὁ μυστηριασμὸς τῷ ἐξαγγέλματι, Θεοῦ οἰκονο- D μήσαντος αὐτό ἐπ' ἀγαθῷ ἢ τῶν τὸ καλὸν παθόντων, ἢ τῶν μαθόντων· εἰκὸς δὲ καὶ δι' ἀμφοτέρους.

65. Quod recto modo acquierere, et addere, et multa accrescentia superaddere non sit prohibitum, jam magnus Job ostendit, quem multæ divitiæ non impediverant quin istud testimonium a Deo acciperet, super omnes homines hujus temporis ad Deum proxime accedere. Et mihi occurrit aliquod recens exemplum, quo verba mea confirmantur.

ξε'. Ὅτι δὲ καὶ τὸ κτᾶσθαι κατὰ λόγον ὀρθὸν, καὶ τὸ ἐπικτᾶσθαι, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ διὰ συχνῆς προσθήκης ὑπερκτᾶσθαι οὐ κεκώλυται, φθάσας μὲν καὶ ὁ μέγας ἐπιστώσατο Ἰώβ, ὃν οὐδὲν ἡ πολυκτημοσύνη ἐκώλυσε μεμαρτυρῆσθαι παρὰ τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, ὑπὲρ πάντας τοὺς τότε ἀνθρώπους ἐγγύτατα παρεστάναι αὐτῷ· ἐπέρχεταί δέ μοι καὶ προσφάτῳ τινὶ τὸν λόγον τοῦτον ὑποδείγματι πιστώσασθαι.

[15] Joan. xxi, 11.

. Μεμνήμεθα τοῦ ἐν ἀγαθοῖς βασιλεῦσι περι- A
ου Μανουήλ· οἴδαμεν καὶ τὸ μεγαλοπολιτικὸν
ρομικὸν σεμνεῖον, τὴν πέτραν, ἐξ ἧς ψαλμικῶς
ὕδατα ῥυίσκονται σωτήρια τοῖς εὐαγγελικῶς
ἐθέλουσι· καὶ μέλι δὲ θηλάζουσιν οἱ ἐκ πι-
βιωτικῆς αὐτῇ πελάζοντες· εἰς ἣν οἱ κατα-
ντες λαγωοὶ λέοντες τοῖς δαιμονιώδεσι θηρίοις
νουσιν. Ἐκεῖνος δὴ ὁ μακαριστὸς βασιλεὺς,
ις περιεστοιχισμένος φροντίσιν, αἷς τὰ κατὰ
ν μέγα διοικονομούμενος παρεκρούετο, ἔστιν
χὺ καὶ τῶν σμικροτάτων ἐπιμέλεσθαι, ἀναλα-
ός ποτε εἰς νοῦν ἀωρὶ νυκτὸς γάμου εὐγενῆ
ίσαι (οὐδὲ γὰρ οὐδὲ νύκτες ἀνέπαυον ἐκεῖνον
ορότα ὑπὲρ τοῦ κόσμου, καὶ γυμνάζοντα ἑαυ-
ικροῦ καὶ εἰς ὕπνον), ἐκέλευσι τελεσθῆναι
άμον. Ἦν δὲ τόπος τῷ γάμῳ τὸ ἐν Βλαχέρ- B
παλάτιον, οὗπερ οὐκ εἰς μακρὰν ἡ Πέτρα δι-
ει· καιρὸς δὲ ἡ τῆς μεγάλης νηστείας πρόδρο-
υροφάγος. Ὡς δὲ οἱ ἐπὶ τῆς θεραπείας ἐθαύ-
, εἰ ἐν ὥρᾳ τοιαύτῃ ἐπιτάσσονται πράγματι
ῳ τριβῆς καιροῦ ἱκανῆς, καὶ ἐπύθοντο τοῦ
ημονάρχου βασιλέως, πῶς ποτε ἄρα καὶ ἐξανύ-
τὸ ἐπίταγμα, ὅτε οὐδεμία γαμήλιος χορηγία
ιται, ὅτι μὴ μόνον τὰ τῆς εὐλογήσεως· ἐκεῖ-
ναπολήσας εἰς νοῦν ἀγχινοίας λόγῳ, καὶ ἐν
ἀτῳ χρόνῳ τὴν Πέτραν ἐνθυμηθεὶς, ἔφη,
ν γενήσεσθαι ἂν τὸ πᾶν τοῦ ἔργου. Καὶ εὐθὺς
ας ἐξέστειλε. Καὶ οἱ δουλευταὶ ταχυδρόμοι
ι ἐπὶ τὴν Πέτραν· καὶ ἐκόπτοντο αἱ πῦλαι
τερον, ὡς οὐκ ἂν εἶναι δολεῖν τὸ κροῦμα εὐ-
ιτον. Καὶ ἦν οὕτω θόρυβος. Καὶ ὁ θυωρὸς
ἕτερον σκώψας, εἶτα τὸ αἴτιον τοῦ ταράχου C
, ἀνατρέχει, καὶ τῷ προεστῶτι ἀγγέλλει τὸ
σόν. Καὶ ἐκεῖνος ἀσπασίως ἐπιτάσσει ἀπο-
ῆναι τὸ ἀρέσαν τῇ βασιλείᾳ. Καὶ ἅμα λόγος
ἅμα ἔργον ἐκεῖνο· Ἕτοιμος ἄρτος παντοῖος·
ην ἀφροῦ καὶ σομφὸς, ὑπέρλευκος· ὁ μετ
οὔτε τοιοῦτος, ἀλλὰ καὶ ναστός. Ἡ πολυει-
άζα. Οἶνος πρόχειρος, οὐ μόνον ὁ στύφων,
καὶ ὁ γλυκάζων. Ἡ παραμεμηκυῖα ὀπώρα·
ὰς ἐλαῖα. Τυρὸς δαψιλής. Ἰχθύες ταριχευτοί·
δὲ καὶ ἐκ προσφάτου ἁλίπαστοι, πολλοὶ δὲ
ωτοί. Οὐκ ἐνέλιπον δὲ οὐδὲ ὠὰ ἰχθύων τετα-
μένα· γένος αὐτὰ ἑκάτερον, ὅσα τε εἰς δυάδα
ιδη παράκεινται παραυγάζοντα εἰς ὑπέρυθρον,
σα ἐπὶ ἀῤῥίχων μέλανα κέχυνται σωρηδόν· ὧν
ὸς ἐκ τῶν βορείων πρὸς ἄλλοις τόποις καὶ ὁ D
ν Εὔξεινον ἐκβάλλων Τάναϊς. Ἠθροιστο ταῦτα
καὶ ἀναληφθέντα ἐπί τε ἡμιόνων καὶ λοιποῦ
γματος ἀπῆχση. Καὶ εἰς ὄψιν πεσόντα ᾧ βα-
ἐκείνῳ μὲν ἐνεθησαύρισαν θαῦμα εὐλογητὸν,
γαλλιάσατο· τῷ δὲ γάμῳ ἐχορήγησαν ἅπαν τὸ
ορον. Ἐντεῦθεν ἐθεραπεύθη ὁ μέγας βασι-
ἐκεῖνος, καὶ ἐδοξάσθη ὁ παμβασιλεὺς Θεός·
ξάσθη καὶ ὁ ἁγιώτατος Πρόδρομος, φιλήσας,
τὴν παλαιτάτην γύμνωσιν αὐτοῦ, οὕτω καὶ

66. Meminimus Manuelis inter optimos principes conspicui (6); novimus etiam Prodomi monasterium in urbe magna, petram, e qua aqua psalmistæ, salutaris cupientibus evangelice bibere, effluit; unde mel sugunt qui eam ex amaro sæculo propinquant; in quam confugientes lepores fiunt leones feris diabolicis terribiles. Hic ergo beatus rex, mille curis stipatus; quibus res magna mundi administrans insaniebat, nonnunquam de minimis. etiam curabat; aliquando, hora noctis insolila, cogitat nobiles nuptias perficere (nec enim noctes ipsæ eum de mundo vigilantem; et seipsum agitantem aliquantulum ne dormiret, quiescere sinebant), et jubet celebrari. Erat locus nuptiarum in Blachernis, a quibus Petra non longe distat; tempus autem initium magni jejunii, quando casei eduntur. Cum autem famuli mirarentur, sibi tali tempore opus imperari quod intervallo satis longo indigebat, et cum a rege sapienti quærerent quomodo jussa implerent, cnm nihil esset nuptiis regiis paratum nisi verba benedictionis; ista animo meditatus ut vir prudens, et Petram extemplo cogitans, dicit exinde trahendum esse omne opus. Et statim aliquos delegavit. Igitur famuli ad Petram statim concurrere, januas ardenter propulsare, ut jam non videretur hominum modestorum strepitus. Erat plane tumultus. Caute objurgat janitor, et, cognita causa tumultus, recurrit eam præfecto relaturus. Qui comiter jubet impleri placitum regium. Quem sermonem effectus iterum consequitur. Paratur panis omnis generis, azymus et fermentatus, albedine egregius; qui postea apponitur non est similis, sed compressus. Multifornis placenta. Vinum est ad manum, non modo acre, sed et dulce. Fructus optime conservati. Muria ex oleo, casei varii, pisces sole conditi, quidam recentes, plures aceto. Nec deerant ova piscium congregata: totidem ex utroque genere: tot super duos cotillos quasi rubescentia opponuntur: tot super canistros nigra coacervantur: hæc allata sunt ex austro ad alia loca, et ad Euximum Tanais attulit. Ista omnia simul collecta sunt, et imposita mulis atque aliis armentis abducta sunt. Quibus ante oculos regis expositis, ille faustum stuporem concepit, et miratus est; omnemque apparatum nuptiæ invenerunt. Exinde curatus est iste rex potentissimus et Rex regum Deus glorificatus est. Ipse sanctus Prodromus celebratus fuit, qui sicut prius suam exiguitatem, sic postea Prodromici monasterii incrementum dileverat. Huic addenda erat regia remuneratio, pro acquisitis bonis: et ea fructus erat benevolentiæ, et judicii spiritualis, pretium pro rebus exhaustis, si non ad pauperes, saltem ad aliam necessitatem et divinum placitum eroganda. Vidisti ergo novam acquisitionem, eamque intra monasterium, magis dignam laudibus. Acquirendum ergo, et iterum

Manuel Comnenus, qui anno 1147 1100 Græcorum imperium obtinuit, ab aliis auctoribus minus a nostro Eustathio laudatur.

acquirendum, et superacquirendum est manachis, pro more est. Aliter enim melius est illis fame miserabiliter interire quam bona vetita acquirere.

τὸ ὕστερον δι' αὐτοῦ κτητικὸν τῆς Προδρομικῆς μονῆς. Ἐπηκολούθει δὲ τούτοις αὐτίκα καὶ βασιλικὴ ἀντισήκωσις δι' ἐκπικτήσεως. Καρπὸς αὕτη εὐγνωμοσύνης καὶ διακρίσεως πνευματικῆς· μισθὸς ἐξαντλήσεως, εἰ καὶ μὴ πρὸς πάντας, ἀλλ' οὖν εἰς δέον ἄλλως καὶ Θεῷ εὐαπόδεκτον. Καὶ ἴδοὺ ὑπέρκτησις καὶ αὕτη μοναχική, πολὺν ἐθέλουσα τὸν ἔπαινον. Κτητέον οὖν, καὶ ἐπικτητέον, καὶ ὑπερκτητέον τοὺς μοναχούς, ὡς δέον ἐστίν. Ἄλλως δὲ κάλλιον λιμῷ θανεῖν αὐτοὺς οἰκτιστα, ἢ περικεῖσθαι κτῆσιν ἀκανόνιστον.

67, Cum sermonem de rebus a monachis acquirendis sic compleverim, istud quoque in memoriam revocabo, quod vetita habes, nec solum habes, sed etiam perseveranter habes et retines ; quæ autem fortiter habere, et firmiter retinere jussus es post mandatum retinere desiisti, in hoc quoque posthabita tua promissione, in tonsura, ante Deum invisibiliter astantem.Audi igitur.

ξζ'. Οὕτω δὲ καταστήσας καὶ τὸν περὶ κτήσεως μοναχικῆς λόγον, καὶ τὰ λοιπὰ δὲ, οἷς ἀπετάξω κειρόμενος, ἐκθήσων ἥκω κἀκεῖνο εἰς ὑπόμνησιν, ὡς, ἃ μὲν προσετάχθης μὴ ἔχειν, οὐ μόνον ἔχεις, ἀλλὰ καὶ ἐπιτείνεις τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἀντοχὴν καὶ ἔξιν· ὅσων δὲ ἐνετάλθης ἐγκρατῶς ἔχειν, καὶ ἀπρὶξ αὐτῶν ἀντέχεσθαι, ἀφῆκας ἀκολούθως τῇ ἐντολῇ κατέχειν· οὐδ' ἐνταῦθα φυλάττων τὴν ἐπὶ Θεοῦ αὐτοῦ ἀοράτως παρόντος, ὡς οἶδας, ἐν τῇ κουρᾷ σου κατάθεσιν. Καὶ τοίνυν ἄκουε.

68. Necesse est, homo, te servare fratrum amorem, pacem, benevolentiam, divinæ Scripturæ lectioni et meditationi instare, et alia agere,quæ tibi necessario facienda nullus de turba agnovit : Tuus fratrum amor ubinam mentis sit ostende. Nos enim de hoc conscii non sumus. Quæcunque adversus fratrem concupiscis, agis, non cunctando, sed uno ictu oculi, ne antecedat pœnitentia, tuamque vim aoceptam cohibeat, cum irasceris adversus fratrem. Et fratrem dico quemcumque, in communitatem tecum feliciter ingressum, cum eum sine gladio invadis .Profecto enim non viveret. Tuæ intelligentiæ nescio quid attribuas fratri, cum sic indulgeas adversus eum concupiscibili et irascibili appetitui, nisi forte cum eum oppandis. Tunc enim totum intellectum, id nempe quod judicat, huic et huic soli impendis ; te ipso nihil offenso, in illum rotam stateræ tuæ criticæ vertis. Qui autem fraternitatem isto modo despicit, quomodo pacem perfectam habere dicendus erit? finis enim pacis est mens sine tumultu. Et quomodo tumultum non habeo et, qui iram et concupiscentiam non repressit, et iste modo statuit ? unam quidem, sævissimam in homine feram; et alteram, malum serpens ; quippe istis malis intelligentiam applicuit: quibus repressis solummodo pacem animus, et per eum totus homo inveniret.

ζή'. Ἀνάγκη ἐπίκειταί σοι, ὦ οὗτος, ἔχειν φιλαδελφίαν, ἡσυχάζειν, ἐπισκεύεσθαι, μελέτης μεταποιεῖσθαι καὶ ἀναγνώσεως θείων λογίων, καὶ ἄλλα πράττειν, ἃ τις τῶν ἁπάντων οὐκ οἶδεν ἐπιφείλεσθαι ὑπὸ σοῦ. Δείκνυε γοῦν τὸ φιλάδελφον, ποῦ ποτε ψυχῆς παρὰ σοὶ κεῖται. Ἡμεῖς γὰρ οὐ συνίεμεν. Ὅσα κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ ἐπιθυμήσεις, ποιεῖς, καὶ οὐ χρονίζων, ἀλλὰ ἐν σκαρεῖ χρόνου· ὡς ἂν, οἶμαι, μὴ καὶ φθάσασα μετάνοια δράξηταί σου τῆς ἐνεργείας εἰς κώλυσιν, ἐὰν θυμωθῇς κατὰ τοῦ ἀδελφοῦ. Λέγω δὲ ἀδελφὸν πάντα τὸν εἰς κοινωνίαν τὴν μετὰ σοῦ ἥκοντα μακάριον, εἰ ἄξιος ἐπιπίπτεις αὐτῷ. Ἡ γὰρ ἂν οὐκ ἂν οὐδὲ ἔζη. Τοῦ δὲ ἐν σοὶ λογιστικοῦ οὐκ οἶδα ὁπόσον ἀπονέμεις τῷ ἀδελφῷ, οὕτω χαριζόμενος τῷ κατ' αὐτοῦ ἐπιθυμητικῷ τε καὶ θυμικῷ, εἰ μὴ ἄρα, ὅτε λογιστεύεις αὐτόν. Τότε γὰρ ἄλλως τὸ πᾶν λογιστικον, ὅπερ ἐστὶ λογιστευτικὸν, ἐκείνῳ καὶ μόνῳ προσνέμεις, σὲ μὲν αὐτὸν οὐδέν τι λογιστεύων, κατ' ἐκείνου δὲ καθέλκων φαρισαϊκῶς τὴν ῥοπὴν τῆς ἐν σοὶ κριτικῆς πλάστιγγος. Ὁ δὲ οὕτω τὴν ἀδελφότητα παραθεωρῶν πῶς ἂν ἡσυχαστὴς ὁλοτελὴς κληθείη; Ἡσυχίας μὲν γὰρ τέλος ἀταραξιαψυχῆς· ἀτάραχος δὲ πῶς ἂν εἴη ὁ θυμὸν μὲν καὶ ἐπιθυμίαν μὴ πατάξας, καὶ οὕτω τάξας; ὧν τὸ μὲν θρασύτατον ἐν ἀνθρώπῳ θηρίον, τὸ δὲ ὕπουλον· τὸν λογισμὸν δὲ ὑποτάξας κακοῖς τοιούτοις ὧν πεπαταγμένων ἡσυχίαν εὗρεν ἂν ὁ νοῦς, καὶ δι' αὐτοῦ ὁ ὅλος ἄνθρωπος.

69. Tunc quæsita mutatione de loco ad locum, quo parvi refert, quasi ad curandam passionem, pacem habere censes, sed re ipsa tumultum maximum invenis, siquidem non permittuntur opera externa ei in primis verbi Dei meditatio, lectio, et, quasi de antistrophis, relectio : nec ardens et practica meditatio,qua meditatione,ut ait David [16], exardescit ignis, et omissis aliis commodis præ-

ξθ'. Ἐνταῦθα δὲ μεθοδεύων ἔστιν οὗ τοπικὴν ἐξωτερικὴν μετάστασιν, ὡς ἐπὶ θεραπείᾳ τοῦ πάθους, νομίζεις μὲν ἡσυχάζειν· ἔχεις δὲ ἄρα τότε τὸν μέγιστον τάραχον, οὐκ ἀφιέμενος οὔτε πρὸς τοῖς ἔξω ἔργοις εἶναι, δι' ὧν ἀποσοβεῖται πᾶσα πονηρὰ ἐνθύμησις, οὔτε πρὸς τοῖς ἔνδον, ὧν κεφάλαιον τὰ θεῖα λόγια μελετώμενα, καὶ οὕτω γινωσκόμενα, καὶ ἀντιστρόφως δέ πως φάναι, ἀναγινωσκόμενα, καὶ οὕτω μελετώμενα ἐμπράκτως καὶ ἐνθέρμως· ἧς δὴ

[16] Psal. xxxviii, 4.

μελέτης καὶ πῦρ, Δαυϊτικῶς εἰπεῖν, ἐξανάπτεται, οὗπερ οὐ μόνον ἔργον μέγα τὸ κανεμπιπρᾷν ἅπασαν κακίαν ὑλαίαν, ἀλλὰ καὶ φωτίζειν λύχνον τὸν ἐν ἡμῖν διὰ Κυρίου, ὃς φωτίζει οὐ μόνον προφητικὸν λύχνον, ἀλλὰ καὶ πάντα ἄνθρωπον, ἀνατείνοντα τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς αὐτόν· καὶ οὐ τοὺς σωματικοὺς μόνον, ἀλλὰ πρὸ αὐτῶν τοὺς κατὰ ψυχὴν, οὓς καὶ κυρίως λύχνους τοῦ σώματος οἴδαμεν.

A claris, non modo omnem malitiam consumit, sed et lucernam per Dominum accendit, qui illuminat præter lucernam prophetæ, et omnem hominem, attollentem ad se oculos,non corporales,sed magis spirituales, quos proprie lucernam corporis esse novimus.

ο'. Ἀπόφαθι τοίνυν, ὦ μεγαλομόναχε, καὶ τὸ ἡσυχαστὴς λέγεσθαι, ἕως ἂν ψεύδῃ τὸν φιλάδελφον. Ἁρπάζεις εἰς ἐμφανὲς, ἐρίζεις, ὑβρίζεις, βλασφημεῖς, πάντα ποιεῖς τὰ τοιαῦτα ἐπὶ ἀδελφῷ. Πῶς οὖν τὸν τοιοῦτον φιλεῖς; Πῶς δὲ τολμήσεις εἰπεῖν ἐπιεικεύεσθαι, τοιοῦτος ὤν; Ἐπιείκεια μὲν γὰρ παράθραυσίς ἐστιν ἰδίου δικαίου ἑθελούσιος ἐπὶ εἰρήνῃ· ὁ δὲ καὶ τὰ τῶν ἄλλων ἀδίκως ἐξιδιαζόμενος, οὐκ ἔχω νοεῖν, ὅπως ἂν εἴη ἐπιεικής.

70. Noli igitur, o magne monache, dici pacificus, dum frustaris fratrum amorem. Manifesto enim disputas, contendis, conviciaris, blasphemas, et omnia istis similia contra fratrem agis;eum ergo quomodo diligis ? Talis cum sis, qua fronte audebis dici benevolus? Est enim benevolentia voluntarii juris proprii cessio ob bonum pacis;qui autem B bona cæterorum rapit injuste, quomodo benevolus esse possit, intelligere nequeo.

οα'. Τί μοι πλείω ἐν τοῖς τοιούτοις τρίβεσθαι, ἐξὸν ὃν κεφαλαιώσασθαι, ὅτι οὔτε, ἃ κατέθου ποιεῖν, πράττεις, οὔτε τῶν ἀπηρνημένων ἀπέχῃ; ὅθεν καὶ ἀντέστραπται παρὰ σοὶ τὸ σκοπιμώτατον τῆς κουρᾶς. Ποιεῖς τε γὰρ, ὅσα μὴ ἐχρῆν, καὶ ἀπέχῃ, ὧν οὐκ ἐχρῆν· καὶ ἀντὶ κατὰ σῶμα καὶ ψυχὴν διπλοῦ τῷ ὄντι ἀνθρώπου ἀλλοῖος ἀποβαίνεις διπλοῦς· ἄγγελος, τίς ὑπέσχου· ἄνθρωπος ὁ τυχὼν, οἷς ἐργάζῃ· ἔνθεος τὰ ἔξω, οὐ φιλόθεος τὰ ἐντός· οὔτε Θεὸς τιθέμενος ἐν τῷ καταλύειν, ὅπου ἐφωδιάυθης, οὔτε ἄγγελος γινόμενος, πρὸς ὃν ἐσχημάτισαι· οὐδὲ μὴν ἄνθρωπος μένων, ὁ πρὸς ἀλήθειαν· ἐπαγωγὸς, οἷς προφαίνῃ· φευκτεός, οἷς ἐνδομυχεῖς· γλυκὺς τὰ ἐξεπιπολῆς, ἀγλευκὴς τὰ ἐς βάθος· κάλλιστος εἰς πρόσωπον, οὗ καθικνεῖται ὄψις ἀνθρώπου· αἴσχιστος τὴν καρδίαν, εἰς ἣν ἐμβαθύνων βλέπει ὁ Θεός. λαμπρὸς τὸ κονίαμα, σαπρὸς τά ἐντός. Ὅθεν οὐκ οἶδα, εἰ μὴ τὰς τρίχας ἐκ τῆς κεφαλῆς σου ἀπώλεσας· ὧν οὐδὲ γοῦν μίας ἀπόλλυσιν ὁ ζῶν εὐαγγελικῶς.

71. Quid autem in his amplius verser, cum licet dicere summatim te non agere quæ promiseras, ab eis quibus renuntiaveras non abstinere? Ita inversus est finis tonsuræ. Agis enim quæ non oportebat; quæ non oportebat, omittis:pro homine duplicis substantiæ, corporis et animæ ,fit aliter duplex,angelus ex promissis,et homo ex operibus; divinus extra, intra Deo odibilis ; nec Deus factus, cum iter inceptum relinquis,neque angelus ad quem formaris, neque tamen homo ad veritatem remanens ; iis qui faciem intuentur, adeundus, et fugientibus in interioribus ; suavis ad faciem, et amarus in imo! pulcherrimus facie, ubi sistit C oculus hominum,et corde turpissimus,ubi inspicit scrutator Deus ; splendidus indumento, et intrinsecus corruptus. Itaque nescio annon capillos capitis tui perdideris,quorum ne unum quidem perdit qui vivit evangelice.

οβ'. Ἐπὶ τούτοις ἐγὼ ἐκπλήττομαι, ἐνθυμούμενος, οἷα μὲν πρὸ τῶν ἀδύτων τοῦ θειοτάτου ναοῦ ἐστῶ, τας ἐνθομολογοῦνται οἱ κατὰ σὲ τὸν κόσμον λιπόντες, καὶ οἷα καὶ ὅσα μυστηριάζονται· ἡλίκα δὲ πλημμελοῦσι μετὰ τὴν τοῦ μυστηρίου τελετήν. Ἐκδύονται μὲν γὰρ τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀρχὴν, οἷς ἀποδύονται τὰ κατὰ κόσμον ἄμφια· καὶ τὴν λειότητα καταῤῥιπτοῦντες ἀναλαμβάνονται ῥάκη, δι' ὧν σῶμα κολακεύεται καταψώμενον, εἰς τρυφὴν, ἀλλ' οὐδὲ λίνεα περικείμενοι, τραχύτητα δὲ αὐτὴν ἐκείνην, ὡς ἂν εἴποι τις, τὴν διὰ τριχῶν, αἷς ἐπώνυμος ὁ μέγας Τριχινᾶς· ὧν τὸ κέντημα ὡσεὶ καὶ κυνόσβατοι καὶ κάκτοι καὶ βάμνοι· καὶ ἐφ' ἑκάστῳ ἐπιθήματι ἐπαοιδὴ πνευματικὴ ἐκλαλεῖται λόγῳ τελετῆς εἰς εὐλογίαν τοῦ ἐνδύματος, ἐπιφωνουμένης τῆς ἁγίας Τριάδος. Τὸ μὲν γὰρ χιτὼν δικαιοσύνης καὶ ἀγαλλιάσεως τελεστικῶς ὀνομάζεται, τν δὲ ἀκακίας περιδολὴ, τῦ δὲ περικεφαλαία ἐκπίδος, τῆς εἰς σωτηρίαν· καὶ ἄλλο ζώνη σωφροσύνης, καὶ δυνάμεως, καὶ ἀληθείας· καί τι ἕτερον ἑτοιμασίας εἰρηναίας σύμβολον. Ἔστιν ἐν αὐτοῖς καὶ σημεῖον σταυροῦ. Μυστήρια ταῦτα πάντα, στόματος ἀγγελικοῦ δεόμε-

72. Super hæc miror, cum cogito quæ ad adytum templi sancti homines de mundo exeuntes, sicut tu, promiserint, quibus et quantis ritibus ; et qualia compleant post perfectam initiationem. Exuunt enim veterem hominem, et potestatem, quando vestes mundanas deponunt ; et abjectis splendidis vestimentis,detritos panniculos accipiunt quibus promptum ad cupidinem corpus placatur; eis circumdantur non vestes lineæ, sed istæ asperæ, et, dicet aliquis, ex capillis, unde dicitur D magnum cilicium, et quorum aculei cynosbato, tribulis et rhamnis similes sunt ; et quæcumque imponitur,repetitur hymnus spiritualis juxta ritum initiationis ad benedictionem vestimenti, invocata sancta Trinitate. Unum enim in sacris vocatur tunica justitiæ et exsultationis ; alterum pallium simplicitatis ; et tertium galea spei ad salutem ; aliud cingulum temperantiæ, et fortitudinis, et veritatis ; et quoddam aliud symbolum pacificæ indolis. Inter hæc est etiam signum crucis.Quæ omnia mysteria,ut explicentur,ore angelico indigerent. Et tunc porrectio libri sanctorum evangeliorum ipsa

est signum maximum, quo commuiter contacto, subscribitur propositum et omnium circumstans tium, et ipsius tonsurati se Evangelio confirmandi, et promissio divinorum præceptorum in eo scriptorum libenter implendorum.

73. Hæc omnia in initio locum habent, quando homo de mundo exiens, spondet fieri angelis similis, gregi Domini ascribit; quando non silens coram tondente se, sed magis alta et divina voce, grata Deo enuntiat, ad divina initiatus, sanctus proposito, jam innocens, et omnino immaculatus, angelis acceptus, æmulandusque hominibus;quando nempe tonsi capilli illius hominis Deo consecrati, et ut victima sistentis ante Dominum, quasi primitiæ quædam totius corporis apponuntur ei, qui illum, ut sic dicam, a pueritia educavit, et jamjam in perfectum pastorem accipit.

74. Et ecce in scenam sanctam capilli illius hominis præparati introducuntur, juxta ritum antiquum, ad aliquid spirituale profuturi. Igitur cum rasus onus non necessarium e capite deponit, hoc symbolo innuitur debere monachum capite et reliquo corpore ad cœlum excelsum evolare; nudo capite,ut aiunt, homicidæ diabolo resistere,nec tamen per hoc omne corporis superfluum deponendum esse ostenditur,ac nihil de cætero impedire quin Deo uniatur homo ratione præditus, ne forte ibi cum proverbio dicatur: [1] Capillus in medio (7); » et simul docetur eos, licet carnales, alio tamen modo quam si secundum Græcorum vanitatem tellerentur, secari, ac ad imum decidant et onerent; significat etiam se vitæ severiori consecrari, cujus nigra indumenta in eodem altari reponuntur. Etenim is qui, accepta tonsura, ad sæculum redire, et mundatus esse debere, melius esset ei non calvus fieri, et circulos (8) comæ nutrire plusquam Absalom, quam sanctum Spiritum fallere,et simulare famosos latrones Ægyptiacos qui comptis capillis faciem nigro colore infectam superaddunt, agnoscantur;sive etiam memoratos Acarnanes apud quos Curetæ nihil solemne ferebant. πρόσωπον ἀμαυροῦσιν, ὡς μὴ γνωρίζεσθαι· ἔτι δὲ καὶ τοὺς ἱστορουμένους Ἀκαρνᾶνας, παρ' οἷς οὐδέν τι σεμνὸν οἱ Κουρῆτες ἀπεφέροντο.

75. Insuper qui tondetur, alio plane modo atque Samson ante ultimam tonsionem insignis, psalmis extemplo applauditur, sive salutem ipsius deinde circumstantes extollant sive ad meliora conducatur, ista visa terrestri relicta, sicut qui terram morte relinquunt. Accenduntur multæ faces,

να εἰς ἔκφασιν. Ἡ δὲ τῆς βίβλου τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων τηνικαῦτα μεταχείρισις ἄλλο σύμβολον αὐτῇ μέγιστον, κατάθεσιν τῷ κοινῷ ἀσπασμῷ ὑπογράφουσα τοῦ καὶ πάντας τοὺς συνειλεγμένους καὶ αὐτὸν δὲ τὸν κειρόμενος στοιχεῖν τῷ Εὐαγγελίῳ, καὶ τάσσεσθαι τὰ ἐν ἐκείνῳ πληροῦν ἀσπασίως κυριακὰ παραγγέλματα.

ογ'. Καὶ ταῦτα μὲν ἐν καταχαῖς, ὁπηνίκα ὁ τοῦ κόσμου ἀπαναστὰς ἄνθρωπος ὁμολογεῖ ἀγγέλοις ὅμοιος ἔτεσθαι, εἰς Θεοῦ ἀμνὸν ἐπιγραφόμενος· καὶ ἄφωνος μὲν μὴ ὢν ἐναντίον τοῦ κείραντος αὐτὸν, εὔφωνος δὲ ἄλλως καὶ θεόφθογγος, οἷς τὰ τῷ θεῷ φίλα ἐπαγγέλλεται, τελούμενος τὰ ἔνθεα, ἅγιος τῆς προθέσεως, καθαρὸς αὐτίκα, καὶ εἰς τὸ πᾶν ἀῤῥύπαρος, φιλητὸς ἀγγέλοις, ζηλωτὸς ἀνθρώποις· ὅτε καὶ ἡ κορυφαία κουρὰ τοῦ τελουμένου τὰ θεῖα, ὃς καὶ ἱερείου δίκην παρέστηκε τῷ Θεῷ, εἰς ἀπαρχήν τινα τοῦ καθ' ἡμᾶς ὅλου σώματος ἐλείνῳ ἀνατίθεται, τῷ καὶ, ὡς εἰπεῖν, ἐξέτι παίδων αὐτὸν κουροτροφήσαντι, καὶ νῦν δὲ ἀναλαμβάνοντι πρὸς ἀκριβεστέραν πολίμανσιν.

οδ'. Ἤδη δὲ καὶ ὡς εἰς θείαν σκηνὴν αὐτοῦ σκευαζομένου χορηγοῦνται τρίχες αὗται, κατὰ τὸν πάλαι ποτὲ τύπον χρησιμεύουσαι νοερώτερον. Καὶ ἄλλως δὲ τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς ὁ κειρόμενος οὐκ ἀναγκαῖον ἀποτίθεται, λόγῳ συμβολικῷ αἰνιττόμενος, χρῆναι τὸν μοναχὸν κούφως κεφαλῇ τε καὶ τῷ λοιπῷ τοῦ σώματος ἀνωφορεῖσθαι πρὸς τὸν ὕψιστον Κύριον· ἔτι δὲ καὶ γυμνῇ, ὅ φασι, τῇ κεφαλῇ ἀντεπεξιέναι τῷ παλαμναίῳ δαίμονι· οὐ μὴν δέ ἀλλὰ καὶ πᾶν τὰ κατὰ σῶμα περιττὸν ἀποθέσθαι δῆλῶν· πρὸς δὲ καὶ μηδὲν τοῦ λοιποῦ μεσολαβεῖν τῇ πρὸς Θεὸν ἑνώσει τοῦ κατ' ἄνθρωπον λογιστικοῦ· ἵνα μηδ' αὐτὸ τοῦτο λέγηται παροιμιακῶς ἐνταῦθα τό' « Θρὶξ ἀνὰ μέσον· » ἅμα δὲ παραδεικνὺς καὶ ὡς, εἴπερ ἦν καὶ τῆς σαρκὸς, ἐξέτεμεν ἂν ἄλλον τρόπον, ἥπερ εἰ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀπηργμένοι φλυαρίαν, ἵνα μὴ κἂν βρίθων βαρύνηται· ὑπογράφων δὲ καὶ, ὡς ἐπὶ πανθίμῳ τελεῖται, ᾧ σύμφωνος καὶ ἡ μελαμφορία· ὡς, εἴπερ ἔδει κειράμενόν τινα τρίβεσθαι εἰς βίον, καὶ κοσμικώτερον εἶναι, κρεῖττον ἦν μὴ οὕτω μαθεῖν, ἀλλὰ τρέφειν σίκλους κόμης ὑπὲρ τὸν Ἀβεσσαλὼμ, ἥπερ τὸ ἅγιον Πνεῦμα ψεύσασθαι, προσενθυμούμενον ἐνταῦθα καὶ τοὺς κατὰ τὴν παροιμίαν Αἰγυπτιάζοντας λῃστὰς, οἳ πρὸς τῇ περιέργῳ κουρᾷ καὶ τὸ

οε'. Ἔτι ὁ κειρόμενος ἄλλως πάντως ἥπερ ὁ πρὸ τῆς τελευταίας κουρᾶς μακάριος Σαμψὼν κατεκροτεῖτο καὶ ψαλμοῖς τηνικαῦτα, εἴτε πανηγυρικῶς, οἷς νῶν περιϊσταμένων ἑορταζόντων τὴν αὐτοῦ σωτηρίαν, εἴτε καὶ καθάπερ εἰ προεπέμπετο ἐπὶ τὰ κρείττω, ἀπαρνούμενος τὸν τῇδε βίον, ὡς οἱ τρόπῳ ἀπο-

(7) Θρὶξ ἀναμέσον, Hoc proverbium ex Theocr., desumitur (*Idyl.* XIV, 9) ad quem locum notat scholiates: Parum abest quin omnino insaniam; ab insania solo capillo disto.

(8) Pro σύλους legendum puto κύκλους: siquidem siclus nullum sensum ad rem afferret. Vessius triplicis generis distinguit Curetas: Cretenses, Phrygios, et Ætolicos. Hi postremi, cum longiores capillos ferre solerent, quibus prehensi cum ab hostibus aliquando in acie capti fuissent, eos postea raserunt,unda nomine Cunctarum vocati sunt.Nonnulli ab eodem fonte nomen Acarnanum derivant.

; τὰ κάτω ἐκλείποντες. Προσανάπτονται δὲ
α πυκτὰ, ὡς ἀπὸ βιωτικοῦ σκότου εἰς φῶς
ἀγγέλοις τε πρέπον καὶ ἀνθρώποις, ἀγγελικῶς
ιένοις βιοῦν.

Καὶ τοιαύτη μὲν, ὅπερ ἔφαμεν, ἡ καταρχὴ
γάλης κουρᾶς, ὡς εὐπεριγράπτως ἐκθέσθαι.
τε καιρὸς παρέλθοι, ὁπόσον ἑκάστοις αἱ προ-
μετρήσουσι, καὶ ὁ δαίμον ἀθλητὰς τούτους
κτ' αὐτοῦ ἀποδυσαμένους ἀντεπεξέλθῃ, ὡς
οἶδε τεχνᾶσθαι, καὶ προσβαλεῖ, καὶ πρῶτα
οβολίσεται, ὥσπερ ἐκείνου τρόπος, ἢ καὶ
μεθοδεύσει, ἔπειτα καὶ φανερὰν μάχην συρ-
καὶ ἀντιπρόσωπον ἀναιδευσάμενος τὴν παρά-
ότε δὲ ἔστιν ἰδεῖν (καί γε βλέπομεν οἱ συνιέντες
ς) διαφορὰν τῶν μοναχικῶς τῷ Θεῷ στρατεύ-
μυρίαν ὅσην. Οἱ μὲν γὰρ μεμνημένοι, ὅτι
τεύονται, καὶ ὅτι Θεός ἐστιν ὁ στρατολογή-
τοὺς, ᾧ καὶ ἐπονομάζονται, καὶ ἠκριβωμένοι
τειν ὀφείλουσι, καὶ ἐνθυμούμενοι, ὅσα καὶ
ησαν ποιεῖν καὶ κατέθεντο, καὶ λαμβάνοντες
ν, τίνων ἀπαναστάντες ὅποι προσεχώρησαν,
οὐκέτι γῆς εἰσιν ἄνθρωποι, οὐδὲ πρὸς σάρ-
αμιλλῶνται, ἀλλὰ πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς
ς ἀνταγωνίζονται· ἀναπολοῦντες δὲ καὶ
μὲν ἐλπίζουσιν ἀγαθὰ, νικήσαντες, ὁποῖα δὲ
κι, προσχωρήσαντες τοῖς ἐξ ὕψους πολεμοῦ-
ροῖς· φέρουσι μὲν, πάσχοντες μυρία ὅσα
καὶ τραυματίζονται, καὶ ἀλγοῦσι πάντως, ἵνα
πονον αὐτοῖς δοκιμάζηται. Ἔστι δὲ οὗ καὶ
ἐξονται, παραχωροῦντος Θεοῦ, διατίθεσθαι
οὕτως εἰς τε ἐπίγνωσιν τοῦ ἀνθρώπους εἶναι.
Θεοῦ μεμνημένοι, αὐτῷ προσλογίζωνται τῆς
ὁ πᾶν· ταχὺ δὲ ὅμως ἀνασφάλλοντες, καὶ ὀρ-
(οὐ γὰρ ἔστιν αὐτοὺς καταῤῥαχθῆναι, ὅταν
, ἀντιτραυματίζουσι τοὺς ἐξ ἀέρος βάλλον
ἰ δυνάμει Θεοῦ (καθὰ καὶ ἤκουσας κειρόμε-
μοναχέ· οὐ δήπου γὰρ ἀνθρωπίνῃ) προτρο-
ρεύγειν τοὺς δαίμονας ἀναγκάζουσιν, ὡς
ιλμᾷν εἰσέτι ἐπιστραφῆναι καὶ ἀντιτάξασθαι.
πιστημονικῶς τὸ καλόν. Οὐ γὰρ ἔτι ὁ οὕτω

αἱ οὐ τοιούτοι μὲν, οἱ μετὰ τὸ θειότατον
ούρευμα τὴν καθήκουσαν αὐτοῖς μνήμην
ἀγωνίαν ἀναλαμβανόμενοι (λογίζονται γὰρ
εως τύπον τήν τε ἐν χρῷ κουρὰν καὶ τὴν
ἀ κόσμον ἀμφίων ὑπόδυσιν), κἀντεῦθεν ὡς
ι περικείμενοι βίου βάρος, ἐν τῇ ἀληθείᾳ τοῦ
λμικῶς πορεύονται· ὃν καὶ ἐνδέδυνται, πολ-
οὶ καὶ σχεδόν τι πανταχοῦ γῆς διεσπαρμένοι,
ἰκουμένης, καὶ ὅση μηδὲ οἶδε κατοικεῖσθαι·
καὶ σώζεται ὁ κόσμος, Θεῷ καὶ μόνῳ καὶ εἰσ-
σανεχόντων, καὶ ἀγγελικώτερον ὄντων πρὸς
ὁσμου δὲ μὴ ἐπιστρεφομένων, ὅτι μὴ ἄρα
ε τὸ μεμνῆσθαι ἡμῶν καὶ ὑπερεύχεσθαι.
ρ οὐδὲ τροφῆς ἐπίστροφοι οἱ τοιοῦτοι, ὁποίαν
ρηγεῖ, ὡς δι' αὐτῆς γίνεσθαι αὖθις αὐτοὺς
ἰ γῆν· ἐπεὶ τρέφει αὐτοὺς τῶν περὶ γῆν ὁ
ἑκταρ ἐνσταλάζων, καὶ ἀμβροσίαν ἐντιθεὶς
ρ' αὐτῷ, καὶ οὕτω ποιῶν ἐξαρκεῖν αὐτοὺς

A eo quod de tenebris sæcularibus egrediatur ad lumen congruum angelis et hominibus, qui vivere ut angeli elegerunt.

76. Tale est, ut diximus, magnæ tonsuræ initium quod satis prolixe exposuimus. Cum vero tempus effluxerit, quantum unicuique fata tribuent; et cum diabolus illos athletas contra se expeditos intuitus aggredietur, ut ipse novit machinari, primum jacula et sagittas procul injiciens, more solito, vel parans insidias; deinde etiam manifestam pugnam facie ad faciem iniens et absque timore conserens; tunc cognosci potest, et nos periti videmus manifeste, quam maxime differre monachos Deo militantes. Illi enim memores se milites esse, conscriptos a Deo, de
B quo etiam nomen acceperunt; scientes optime quid agere debeant, cogitantes quæ facienda jussi fuerint et promiserint; intelligentes unde exierint, et quo sint progressi, se non esse amplius homines terrenos, neque pugnare contra carnem, sed præliari adversus spiritus nequitiæ; considerantes etiam qualia bona post victoriam sint speranda, quanta mala subeunda iis qui inimicis de alto dimicantibus cesserunt: patientes mille damna, sufferunt et vulnerantur, et omnem dolorem experiuntur, ut remuneretur patientia sua. Aliquando vero, Deo volente, non sinuntur ita se habere, ut agnoscant se esse homines, atque memores Dei ad eum totam victoriæ gloriam referant. Mox autem erecti atque stantes
C (hi enim cum cadunt non perturbantur), vulnera æthereis hostibus infligunt vicissim; atque virtute divina (ut audisti inter tonsuram, o monache, procul dubio non humana) dæmones fusos in fugam adeo reprimunt, ut amplius reverti et insurgere non audeant. Tantum bonum est virtus fortis, notitiaque gloriæ per eam comparatæ. Impossibile enim est hominem sic edoctum illius oblivisci, et in contraria delabi.

Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἐγκρατὴς ἀρετὴ, καὶ τὸ μαθεῖν δι' ἑτεροῖος διεκ-

77. Hi ergo post admirabilem et magnam tonsuram, accepta memoria et militia ipsis oblata (pro disciplina accipiunt tonsuram externam, et depositionem mundanorum indumentorum), nulloque deinceps gravati onere sæculari, inter psalmos,
D in veritate Dei, quem induerunt multi, progrediuntur, quocunque terrarum et orbis disperguntur, ad loca etiam inhabitabilia; salvatur mundus per eos Deo unice et semper intentos, assistentes ei, sicut angeli, mundum non curantes nisi ad recordandum nostri et orandum pro nobis. Neque de cibo etiam quem terra porrigit solliciti sunt, quasi per eum iterum inter terrenos haberentur, siquidem nutrit ipsos Deus, terræ nectar distillans ambrosiamque suam adjiciens, ipsosque, nullo sumpto cibo, sustentans per quadraginta dies, et ad alia temporis spatia quanta tradiderunt qui gesta Dei narraverunt.

ἀγεύστους βρώσεων εἰς τεσσαρακοντάδας τε ἡμερῶν καὶ εἰς ἑτεροῖα ποσὰ καιροῦ, ὁποῖα παραδιδάσιν οἱ τὰ θεῖα ἐξιστοροῦντες.

78. Idem corvos mittit ad ministrandum cibum iis qui ei illo modo serviunt, quicunque sint hi corvi : sivo apparent et feruntur ætherei ob volatum, sive terreni, siquidem multos ascetas latrones moti a Deo enutriunt, sicut lupi raptis ovibus, et publicani etiam, qui et acquirendi zelo corvis annumerandi sunt, quosque Deus sic flectit ad bonum, ut ascetæ cibum facilem et bonum inveniant, ut pœnam a malis sumptam ; ut ipsi largientes agant aliquid bonum, dum memores sunt eleemosynæ ; ut mœreat diabolus, qui eos inspirat, visa in eis optimi ignis flamma ; ne ipsi totaliter obliviscantur se Deo subesse, cæterique hoc modo ad similem misericordiæ zelum accendantur. Si enim ex tali more et vita ferina procedit eleemosyna, quasi mel ex ore devorantis, secundum Scripturas, quanto magis ex hominibus lege divina directis, et quanto majus idem bonum procedet ?

A οη'. Ὁδηγεῖ δὲ ὁ αὐτὸς καὶ κόρακας εἰς χορηγίαν τροφῆς τῶν οὕτω θεραπευόντων αὐτὸν, οὕστινας δὴ τούτους λογιστέον κόρακας· τὸ μὲν προφαινόμενον καὶ ἱστορούμενον, τοὺς ἀερίους διὰ τὸ πτητικόν· ἤδη δὲ καὶ τοὺς περιγείους· εἴ γε πολλοὺς τῶν ἀσκουμένων οἱ πειραταὶ θεόθεν ὑποκινούμενοι τρέφουσιν, ὡσεὶ καὶ λύκοι διὰ ἁρπαγῆς ἀρνίων· καί που καὶ πρηκτῆρες, οὓς ἡ ἁρπακτικὴ βορότης ἐγγράφει ὡς εἰς κόρακας, Θεοῦ καὶ τοῦτο οἰκονομοῦντος εἰς ἀγαθόν· ἵνα καὶ οἱ αὐτοὺς ἀσκηταὶ ἄπονον καὶ ταύτην τροφὴν ἀγαθὴν ἔχοιεν, ὡς οἷα ἐξ ἀναξίων ἀξίαν ἐξαγομένην, καὶ οἱ μεταδιδόντες ἀγαθοπραγοῖεν ἐφ' ὁποσονοῦν, αὐτοί τε μεμνημένοι ἐλεημοσύνης. δι' ἣν ἔχοι ἂν θλίψιν ὁ αὐτοὺς ὑποκινῶν δαίμων, βλέπων ἐν αὐτοῖς ἐμπόρευμα θερμότητος ἀγαθῆς, καὶ αὐτοὶ δὲ μὴ παντελῶς ἐκλανθάνωνται B τοῦ ὑπὸ Θεῷ εἶναι· καὶ ἵνα δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ καὶ ἄλλοι πρὸς ὅμοιον ἐκθερμαίνωνται ζῆλος τοῦ ἐλεεῖν. Εἰ γὰρ ἐκ τοιούτου ἤθους καὶ βίου θηριακοῦ ἐλεημοσύνη προεισιν, ὡς ἂν εἰ καὶ ἐξ ἔσθοντος μέλι, τὸ γραφικόν· πόσῳ μάλιστα ἐκ τῶν λόγῳ θείῳ διοικουμένων, καὶ ποσαπλοῦν τὸ αὐτὸ ἀγαθὸν ἐξελεύσεται ;

79. Sic ergo Deo ducente et a corvis illustres Dei monachi enutriuntur. Si autem quem cibum domi parare volunt, parva cura de terra est illis (neque enim eam turbant, lautas epulas quærentes, sicut qui a matre lactantur) ; sed herbas quæ sponte germinant, evangelicas locustas, fructus obvios arborum colligunt, naturæque beneficiis fruuntur.

οθ'. Καὶ οὕτω μὲν ὁδηγοῦντος Θεοῦ καὶ διὰ κοράκων οἱ τοῦ Θεοῦ μεγάλοι μοναχοὶ τρέφονται. Εἴ δέ τι τροφῆς οἴκοθεν ἐθέλουσι καὶ αὐτοὶ πορίζεσθαι ὀλίγα τῆς γῆς μέλον αὐτοῖς (οὐ γὰρ παρενοχλοῦσιν αὐτῇ, ζητοῦντες τρυφερὰν διαίταν, ὅσα καὶ ἀπὸ μητρὸς οἱ γαλακτοτροφούμενοι), ἀλλὰ βοτανῶν δρεπόμενοι, ὅσαι αὐτόματοι φύονται, καὶ ἀκρίδων εὐαγγελικῶν καὶ ἀκροδρύων τῶν παρατυχόντων, ἀφοσιοῦνται τὴν θεραπείαν τῆς φύσεως.

80. Quæcunque autem homines boni in mundo in illos parent, se invicem in bonum incitantes, C quid dicere expedit, cum sint omnibus nota, nec relatione indigeant ? Ab illis enim adeo replentur, ut alteros adjuvent, ut horrea sua in cæteros effundant, ex abundantia sine labore, a Deo comparata, nec cultis, nec consitis agris, sicut bonum istud manna pluens de cœlo, et omne delectamentum mensis afferens, quantum Deus benedicit, quantum satis et plus quam necesse est.

π'. Οἷα δὲ καὶ οἱ κατὰ κόσμον ἀγαθοὶ ἄνθρωποι περὶ τοὺς τοιούτους τεχνῶνται, ἀλλήλοις ἐς τὸ καλὸν ἀμιλλώμενοι, τί χρὴ καὶ λέγειν ἐγνωσμένα πᾶσιν ὄντα, καὶ ἱστορίας οὐδὲν δεόμενα ; Οἳ περιουσιάζουσιν αὐτοὺς ἐς τοσοῦτον καὶ ἑτέρους ἐπωφελεῖν, καὶ ἐξερεύγεσθαι τὰ ἐκείνων ταμιεῖα ἐξ αὐτῶν εἰς ἄλλους λόγῳ περιουσιασμοῦ ἀπραγματεύτου καὶ αὐτόχρημα θεοκτήτου, ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα, ὧς ἐληθῶς καλὰ ταῦτα μάννα βρεχόμενον ἄνωθεν, καὶ πολυειδεῖ μορφώσει τραπέζας ἐξαρτύον, ὁποίας εὐλογεῖ Θεὸς, καὶ εἰς αὐτάρκειαν τὴν αὐτίκα, καὶ εἰς περίσσευμα.

81. Ubi jam apud homines sic agentes vestigium malitiæ quam ejuraverunt, sicut ante dictum est ? Quæ deest de his virtutibus, quas soli inter monachos prætulerunt, quibus hoc verbum *est* est significat, quique istud *non* suæ tonsuræ non D fallunt ? Apud eos, et apud solos eos habitat virtus, apud eos virtus Dei perfecte agit ; ipsi Christum invisibiliter astantem, sicut cum tonderentur, sic in posterum intuentur. Ipsi meminerunt ad quem accesserunt, cui sint ascripti, quibus renuntiaverint. Horum, et horum modo proprium est finem magni habitus digne oratione ab Ecclesia super ipsos rectata, et irreprehensibiliter adimplere, atque pie et sancte se habere dum sanctum Dei timorem in suis animabus nutri-

πα'. Ποῦ τοίνυν ἐν τοῖς οὕτω βιοῦσι κακίας ἴχνος, ἣν ἀπωμόσαντο, καθὰ προεκτέθειται ; Ποία δὲ τῶν ἀρετῶν ἀπέσται, ἃς παρηγγέλθησαν οὗτοι καὶ μόνοι ἐν μοναχοῖς ; οἳ καὶ τὸ « ναὶ » συγκλείοντες εἰς τὸ « ναί, » καὶ τὸ « οὔ » δὲ τῆς κουρᾶς μὴ ψεύδόμενοι. Ἐν αὐτοῖς καὶ μόνοις ἡ ἀλήθεια κατοικεῖ· ἐν τούτοις ἡ τοῦ Θεοῦ δύναμις ἐντελῶς ἐνεργεῖ· αὐτοὶ τὸν Χριστὸν ἀοράτως παρόντα, ὥσπερ ἐβλέπον ἐν τῷ κείρεσθαι, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἑρεξῆς. Αὐτοὶ μέμνηνται, τίνι μὲν προσῆλθον, τίνι δὲ συνταξάμενοι, τίσιν ἀπετάξαντο. Τούτων ἔστι καὶ μόνων τὸ ἀμέμπτως κατὰ τὴν ἐπ' αὐτοῖς ἐκκλησιαστικὴν εὐχὴν καὶ ἀκατακρίτως τὸν σκοπὸν ἐξανύειν τοῦ μεγάλου σχήματος, καὶ εὐλαβῶς ἔχειν καὶ σεμνῶς ἐν τῷ τρέφειν ἐν ψυχῇ τέλειον φόβον τοῦ Θεοῦ. Οἱ τοιοῦ-

ης κοσμικῆς ἀπηλλάγησαν ἐπιθυμίας, καὶ
ὲ σάρκα συγγενῶν, ἀνθρώπων δηλαδὴ καὶ
ῶν οἱ ἐμπαθεῖς μικροῦ δεῖν καὶ συνουσιώ-
ὰ σύντηξιν τὴν ἐκ φαύλων συνηθειῶν. Αὐ-
τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον ἀνεκαίνισαν, ἐνδυσάμε-
τοῦ παλαιοῦ ἀποθέσει τὸν νέον, ὃς ἐκτίσθη
α Θεοῦ.

ῷ τοιούτῳ μοναχῷ ἡ τῆς μετανοίας ἤνοι-
α κατὰ τὴν ἀψευδῆ τῆς κουρᾶς ὑπόσχεσιν,
στὸς ζυγὸς ἦρθη, καὶ τὸ ἐλαφρὸν ἐβαστά-
τιον. Ἐν τῷ οὕτω βιοῦντι καὶ ὁ ἁγιώτατος
ἐπ' ὤμων μὲν φερόμενος εἰς Κυρηναῖον ἂν
εἰκονίσοι τὸν αἴροντα· ἐκ γῆς δὲ αὐτὸν αἴ-
προσπατταλεύων τῷ τοῦ Θεοῦ πόθῳ, καὶ
ἐκ τοῦ φόβου αὐτοῦ τὰς σάρκας τοῦ ἀσκη-
οκεῖν σταυροῦσθαι τῇ νεκρώσει τῆς ἐμπα-
μιμητὴν αὐτὸν ἀνυψοῖ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
ριστοῦ· ὡς μετὰ τὴν σταύρωσιν ταύτην
τῇ κατὰ Θεὸν ταπεινώσει ἐξαναστῆναι εἰς
νίαν, καὶ ἐμφανῆ γενόμενον τοῖς αὐτὸν φι-
αθηταῖς, καὶ τεράστια κατεργασάμενον,
ναι εἰς τὸν ὕψιστον Πατέρα, καὶ κληρονο-
ν αὐτοῦ ἀγαθῶν, καὶ ἀναδραμόντα εἰς εὐθὺ
άπαυσιν τῇ αὐτοῦ ψυχῇ, καθὰ ὁ κατὰ πνεῦ-
α αὐτὸν ἐπεύξατο.

ὸ τοιούτῳ καὶ ὁ κούριμος, ὡς οὕτω φάναι,
τῆς γάμος προέβη, καὶ ὁ ἀχειροποίητος
νυμφὼν, καὶ ἡ ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ ὑφαντὴ
τολὴ, καὶ τἆλλα πάντα προσήρμοσται θεο-
στήρια· ὧν ἡ ἔκθεσις ταμιεύεται μὲν ἱερο-
βίβλοις Πατέρων ἁγιωτάτων, οἳ τὰ τοιαῦ-
ποκαλύψεων ἐνομοθέτησαν· ἐκλαλεῖται δὲ,
φέρονται τῷ Θεῷ οἱ κατὰ πνεῦμα παγκρα-
καὶ ἐξακούεται τοῖς παρατυγχάνουσι. Καὶ
ινα μὲν βελτιοῦσιν εἰς κοινόν· μὴ φυλατ-
ὴ, τὸν ταξάμενον μὲν βλάπτουσι, τοὺς δὲ
σκανδαλίζου, καὶ τὸ σκάνδαλον οὐ τὸ τυ-
οῖον εἰς βλάβην κοινὴν ἀποτελευτᾷ, καυ-
αν καρδίας, ὡς οὐκ ἂν ὁ Θεὸς θερα-

ὶ τοιοίδε μὲν οἱ τὴν θείαν κουρὰν τιμῶν-
π' αὐτῆς τιμώμενοι, Καὶ εἰσὶ τοιοῦτοι οἱ
καὶ σπηλαίοις, καὶ ῥωχμαῖς γῆς, καὶ στύ-
γκλεισμοῖς, καὶ ὅσοι ἄλλοι πολυειδῶς τὸν
ύπτονται. Γέμει δὲ πολιτείας τοιαύτης καὶ
ι Μεγαλόπολις, τὸ τοῦ κόσμου κάλλος, ὁ
αλὸς καὶ γλυκὺς ὀφθαλμός· ὅπου καὶ λόγοι
, καὶ ἔλλογοι ἀρεταί· ἦν εἴ τις ἐξέλοι τοῦ
ήποτε οὐκ ἂν ἔτι οὐδὲ κόσμον αὐτὸν εἶναι
ταύτης τρόφιμον ἅπαν ἀγαθόν· καὶ εἴ τι
που παραφαίνεται καλὸν, ἐκεῖθεν ἐκπέτα-
δεισός τις αὐτὴ, οὐ τέσσαρσιν ἐκβλύζουσα
μεγάλοις, ἀλλὰ μυρίοις ὅσοι, ἄλλοτε ἄλ-
τομουμένοις εἰς ἀπόῤῥυτα χεύματα, καὶ
αὶ πλήσμια. Ταύτης καὶ τὸ κύτος μὲν,
δὸν, μεμέστωται μεγαλοσχήμων ἀνδρῶν,
ἐκφαίνονται στῦλοι, κάτωθεν μὲν ἐκλάμ-
ὑρανομήκεις δὲ ταῖς ἐκφάνσεσι τοῦ κατὰ

A unt. Ipsi a qualibet mundana concupiscentia se elongaverunt, et a cognatis secundum carnem, ab hominibus scilicet et passionibus, quibus obnoxii fere consubstantiales sumus, propter commistionem e prava conversatione consecutam. Hi hominem Dei renovarunt, deposito veteri et novo induto, qui ad imaginem Dei creatus est.

82. Huic monacho aperta est pœnitentiæ janua, secundum veracem tonsuræ constitutionem; jugum suave sublatum est, et bajulatum onus leve. Hominem sic virtutem crux sanctissima humeris imposita assumentem similem Simonii illi Cyrenæo efficit; et cum eum e terra elevatum configit Dei desiderio, e ejus carnes timore Domini percutit, ita ut morte compatienti crucifixus videatur, B eumdem ad imitationem Salvatoris nostri Jesu Christi erigit. Et post hanc immolationem sepultus divina humilitate resurget in vitam æternam; visusque discipulis eum diligentibus, clarusque miraculis quæ operatus est, assumetur ad Patrem excelsum, bona ejus accipiet, vitaque evolans requiem animæ suæ inveniet, quam eum tondens spiritualiter spoponderat.

83. Huic et convivium nuptiale tonsuræ, ut ita dicam, opponitur; huic ostensum est nuptiale cubiculum non manu factum, atque de alto, e cœlo vestis textilis allata est, ac cætera pulcherrima mysteria accommodata sunt, quorum explaC nanatio tradita servatur in libris sanctorum Patrum qui ea ex revelatione constituerunt; et profertur, cum spirituales athletæ Deo offeruntur, et ab astantibus auditur. Quæ observata meliorem reddunt communitatem; et non custodita instituentem vulnerant, reliquos autem scandalizant non quocunque scandalo, sed vertente in ruinam multorum, in cordis indurationem ipsi Deo insanabilem.

84. Tales sunt qui divinam tonsuram honestant, et ab ea honestantur. Tales sunt qui in montibus, in antris, in fissuris terræ, in columnis, super claustris, et quicunque mundum mille modis diversis effugiunt. Hac vivendi ratione plena est civitas D revera Megalopolis, pulchritudo mundi, pulcher et dulcis terræ oculus, ubi virtus est rationi, et ratio virtuti; quam si quis de mundo avelleret, ipse mundus amplius non exsisteret. Huic cibus omne bonum; si quid pulchrum alicubi videtur, inde derivatur. Ipsa quidam paradisus non jam quatuor magnis fluminibus irrigatus, sed mille qui alia alibi exeunt in fluvios emanantes, dulces et plenos. Hujus viscera, quæ habitabilia sunt, magnos viros portant, qui videntur columnæ lucis, infra elucent, et ad cœlum pertingunt exemplo vitæ sanctæ et sole clarioris. Hanc circumdant ut circulo major circulus, vel etiam sicut polus

cœli, vicina monasteria, loca varia et vita pia diversa. Quibus objacet Propontidis fretum, ab ingressu usque ad molem Euxini. Quibus bonis ditantur et insulæ quas illa habet Propontis.

βίῳ πολύτροπα. Προβέβληται δὲ αὐτὰ καὶ ὁ τῆς Εὐξείνου προβολὰς, καί που καὶ ἐφεξῆς. Ἱλουτοῦσι δὲ καλοῖς τοιούτοις καὶ νήσοι, ὅσας ἡ Προποντὶς αὕτη κλύζει.

85. Plena sunt ista monasteria ovium sacrarum gregibus innumeris, ut ait Scriptura, aliarum aliis modis tonsarum. Omnes vero ad dexteram Dei pastoris pastorum pertinent. Non enim inter eos hædi, ad sinistram reservati, lasciviunt. Ipsa monasteria, licet oves alio sensu, alio tamen leones includunt, quibus nullus lupus insultare audet. In his archimandritæ omnes milites egregii sunt egregiaque arma ferunt. Qua ergo ratione? Adversus sæculares, quando mundana a seipsis et a mundi fautoribus avertere conantur; et plerumque propter ipsum mundum quam ex inordinato ad ordinatum statum, ad decentem et proximum vitæ perfectæ, quantum fieri potest, reducunt. In ipsis materia jam non reperitur, nisi Deo, capiti ignito, idonea, sicut scriptum est; qua qui materiale caput inclinant, et evangelice tondentur, benedicuntur et perfecte sanctificantur.

86. Alteram materiam hi habent, non tam verendam, subjectam vero carnis passionis; vel ut loquar rectius, eum pridem habebant, qua recenter cremata et deposito hoc materiali, usque in immateriales substantias resoluti, Deo addicuntur; istamque materiam ponunt cibum ignis et flammæ spiritualis, veluti vaporem ad exardescendum facilem; siquidem sanctum Spiritum sapientia divina in Scripturis confert vapori fumi, vapori, inquam, thuri ante conspectum Dei oblato congruo, cum aliquis orans recta via ad Deum tollitu.

87. Hanc materiam, e qua accenditur ignis a Patre luminum ex similitudine ad eum, significatam cereis lampadibus magni ascetæ tonsurati indicam; quas, si de eis rursum est investigandum, nuptiales aliquis dicet, comprehensis nuptiis a sacerdote antea benedictis. Hujus enim ignis et luminis signa sunt cerei qui tunc accenduntur, quique supra omnem flammam refulgent. Tædæ enim et cætera ligna quæ proferet aliquis, et bitumen, et adeps et omnis generis materia, e qua ignis accenditur et sive facile, absque tempore, dicent aliquis sive perdiu, lucem non tam fulgentem emittunt, qualem cera ostendit. Cætera enim luci festæ triste aliquid jungunt: sensus odore affligunt, et vapore mordaci, corporum nitorem fumo squalido fœdant, ut diceret poeta. Cera enim accensa non nisi lucem maxime innocuam præbet; et qui ceram accendit, usurpata veteri cantorum sententia: « Absque fumo Musis sacrificandum » esse, et ipse dicere potest se accendere ignem fumo carentem atque omnino innoxium. Vere enim pura lucem emittit cera, quæ Athenis sacro igni et perpetuo

Θεὸν ἡλιοβολοῦντος βίου. Περιθέουσι δὲ αὐτὴν, καθὰ καί τις κύκλος ἐπὶ κύκλῳ, καὶ αὐτὸς μέγας, ὡσεὶ καί τις οὐράνιος πόλος, τὰ πέριξ ἐξωτερικὰ σεμνεῖα, τὰ καὶ πολύτοπα τῇ θέσει, καὶ τῷ κατὰ Θεὸν ἀνεῖα, τὰ καὶ πολύτοπα τῇ θέσει, καὶ τῷ κατὰ Θεὸν πε'. Καὶ γέμουσιν αἱ τοιαῦται μάνδραι ποιμνίων ἱερῶν γραφικῆς ἀγέλης μυρίας, κεκαρμένης ἄλλης ἀλλαχοῦ. Τῆς δεξιᾶς πάντες οὗτοι μερίδος τοῦ ἀρχιποίμενος Θεοῦ. Ἐρίφια γὰρ ἐν αὐτοῖς, τῇ ἀριστερᾷ πρέποντα, οὐκ ἔχουσι κατασκιρτᾷν. Μάνδραι καὶ αὗται, εἰ καὶ ἄλλως προβάτων, ἀλλὰ τρόπον ἕτερον λεόντων, ὧν οὐδεὶς λύκος ἔχει κατακαυχήσασθαι. Οἱ δὲ ἐν αὐτοῖς ἀρχιμανδρῖναι ὁπλῖται πάντες ἔνθεοι καὶ τὰ ὅπλα. Πῶς μέν; Κατὰ τῶν ἐν βίῳ, οἷς τὰ κοσμικὰ πειρῶνται ἀπάγειν ἀπό τε σφῶν αὐτῶν καὶ τῶν κυσμοπαθῶν· τὰ πλείω δὲ ὑπὲρ τοῦ κόσμου, ὃν ἐξ ἀκοσμίας ἐπανάγουσιν εἰς τὸ κοσμικώτατον, καὶ εὔσχημον, καὶ ἐγγίζον, ὡς οἷόν τέ ἐστι, βίῳ μεγαλοσχήμονι. Οὐκ ἔστιν ἐν αὐτοῖς εὑρεῖν ὕλην, ὅτι μὴ μόνην τὴν τιμίαν Θεῷ, τῇ πυρίνῳ κεφαλῇ, καθὰ γέγραπται· ᾗ τὰς ὑλαίας κλίνοντες κεφαλὰς οἱ εὐαγγελικῶς κειρόμενοι εὐλογοῦνται καὶ ἁγιάζονται εἰς ἐντελέστατον.

πξ'. Ἔχουσι καὶ ἑτέραν ὕλην αὐτοὶ, οὐχ οὕτω τιμίαν, τὴν κατὰ σάρκινον πάθος· εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον, φθάσαντες ἤδη ἔσχον αὐτὴν, ἣν καὶ νοερῶς κατεμπρήσαντες, καὶ τὸ ὑλαῖον οὕτως ἐκεῖνο ἀποθέμενοι καὶ ὡς εἰς ἀϋλίαν ἀπολεπτυνάμενοι, πρὸς τῷ Θεῷ γίνονται, τὴν τοιαύτην ὕλην ἔξαμμα ποιησάμενοι πυρὸς καὶ φωτὸς νοητοῦ, ὅσα καὶ ἀτμίδα εὐέξαπτον· ἐπεί τοι καὶ ἀτμίδι καπνοῦ ἡ θειοτάτη σοφία τὸ ἅγιον Πνεῦμα συμβολογραφεῖ θεωρητικῶς, ὁποία τις ἀτμὶς καὶ τῷ θυμιάματι ἐπιπρέπει τῷ κατευθυνομένῳ ἐνώπιον Θεοῦ, ὅτε τις προσευχόμενος ἰθυτενῶς ἀνωφορεῖται πρὸς αὐτόν.

πζ'. Ταύτην τὴν ὕλην, δι' ἧς ἀνάπτεται φῶς ἀποπαλλόμενον ἐκ τοῦ τῶν φώτων Πατρὸς τῇ πρὸς ἐκεῖνον ἀφομοιώσει, καὶ ἐν ταῖς διὰ κηροῦ λαμπάσιν οἱ κειρόμενοι μεγάλοι ἀσκηταὶ σημειοῦνται· ἃς εἴ τι χρὴ καὶ πάλιν λεπτολογῆσαι τὰ κατ' αὐτὰς, ὡς οἷον γαμηλίους ἐρεῖ τις, τὸν ἀνωτέρω τελούμενον ἱερῶς γάμον ἐνθυμούμενος. Σύμβολα γὰρ τοιούτου πυρὸς καὶ φωτὸς οἱ ἀναπτόμενοι τηνικαῦτα κηροὶ, ὧν τὸ σεμνὸν ὑπὲρ πάντα τὰ ἐκκαιόμενα. Δᾷδες μὲν γὰρ καὶ λοιπὰ ξύλα, ὁποῖά τις ἂν εἴποι, καὶ νάφθα, καὶ πιμελὴ, καὶ λοιπὴ δὲ παντοία ὕλη, δι' ἧς ἀνάπτεται πῦρ, εἴτε ῥᾷον, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀχρόνως, εἴτε καὶ παρατατικῶς, οὐχ οὕτω κατὰ πολλὴν σεμνότητα φῶς ἐξάπτουσιν ὁπωσοῦν, ὡς ὁ κηρὸς αὐτὸ δεξιοῦται. Τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῇ τοῦ φωτὸς ἱλαρότητι παραπήγνυσι καί τι σκυθρωπόν· αἴσθησεις τε γὰρ λυποῦσιν ὀδμαῖς καὶ ἀτμῷ δάκνοντι, καὶ σωμάτων στιλπνότητας κατακίζοτσι, καπνῷ μεμορυγμένας, εἴποι ἂν ποιητής· κηροῦ δὲ ἔξαμμα οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ φῶς ἄλυπον ἀκραιφνές· καὶ ἔχει παλαιὰν παροιμίαν παραξέσας ὁ τὸν κηρὸν ἀνάπτων, καθ' ἣν ταῖς Μούσαις ἄκαπνα θύουσιν οἱ ἀοιδοὶ, λέγειν καὶ αὐτὸς

κκαίει ἄκαπνον, καὶ μὴν καὶ ἄλυπον ἐς τὸ
τι γὰρ ἀληθῶς φωτὸς καθαροῦ ὄχημα ὁ
ις καὶ τῷ πρυτανευομένῳ μυστικῷ πυρὶ
καθυπουργεῖν ποτε εἰς ἐνδελεχὲς λέγεται.
ς τοῦ κηροῦ καὶ ὅτι ἐκ μυρίων καλῶν ἀν-
ι· ὧν τῷ κεράσματι σκευωρούμενος εἰς
εμνὰ φύσει διὰ τὸ κατ' αὐτὰ τῶν συρίγγων
, καὶ οὕτως αἰνιγματίζων τὴν τελειότητα
κὶ πρῶτος ἐν ἀριθμοῖς τελείοις πεφιλοσό-
ἐξ ἀριθμὸς), ἐναποτίθεσθαι δίδωσι τὸ καλὸν μέλι ταῖς παρ' αὐτῷ σήραγξι· καὶ ἐπειδὰν αὐτὸ
ιφορηθῇ, βασιλεῦσι προσφορὰ εἰς ὑγίειαν καὶ πένησιν, ὡς παγκόσμιον καλόν.

τα καὶ ἡ ἀποθήκη, ὁ κηρὸς, εἰς ἀγαθὸν
εκεῖ (τὴν ἔκφανσίν φημι τοῦ φωτὸς), ἵνα
ειμηλιωθέντι μέλιτι τὰ ἐντὸς οἱ χρώμενοι
ὁμεθα, τοῖς δὲ τοῦ μέλιτος ἀγγείοις τῷ
οίαν τὴν ἐντὸς ψυχαγωγίαν ἔχοιμεν, εὐεξίας
ιδαπῆς φάρμακον αὐτὸν ἐξευρίσκοντες, καὶ
ἀντίμιμον κατὰ σκότους παντοίου· ἅπερ
δενὶ τῶν κάτω σωμάτων ὁ τῆς φύσεως
ὸς ἀπέταξε. Πολλαὶ μὲν γὰρ ἐν τῷ κόσμῳ
ι γλυκύτητες· πολλὰ δὲ καὶ φῶτα, τὰ μὲν
κατά τι αἰωνίζον διεκφαινόμενα, τὰ δὲ καὶ
α καιρόν. Τοιοῦτον δέ τι οὐδὲν πέφηνε
ὁποῖον τῷ μελισσείῳ κηρίῳ ἐντεθεώρηται.
ε γὰρ γλυκύτητα τίς ἀναγγελεῖ; καὶ κηροῦ
; Ἂν ἀξίως ἀποσεμνυνεῖ; Ἔνθα καὶ μυστή-
α τοῖς κατὰ Θεὸν βιοῦσιν ἐνδομυχεῖ. Κηρὸς
απτόμενος εἰς φῶς ὁ ὅλος ἀναλύεται, οὐδέν
ον ἐγκαταλεῖπον ἑαυτοῦ μετὰ τὴν σβέσιν·
τέφραν, οὔτε τι κάπνισμα σὺν τῷ μηδέ τι
ἀποφέρειν. Καὶ ἄνθρωπος δὲ τὴν πνευμα-
υρὰν τέλειος, καθὰ ἐκύρωσεν, εἰς φῶς ἑαυ-
πτει, ὀξείᾳ φορᾷ πρὸς Θεὸν ἀνατεινόμενος,
πρώτῳ φωτὶ φιλονεικῶν ἐγγίσαι, καὶ ὡς
ναφθῆναι, καὶ μηδέν τι ἐν τοῖς κάτω λεί-
πτον ἀφεῖναι, δι' οὗ καὶ δύσοδμόν τι ἐκφήνῃ,
ισμὴν εὐωδίας λογισθῆναι τῷ Θεῷ, οἷς ἐκ
κηλίδων ἄσπιλος εἰς τὸν ὑπερκάθαρον καὶ
Θεὸν ἀναβέβηκεν.

τω φιλοσοφοῦσι τοὺς, ὡς ἐρρέθη, γαμηλίους
ὶ Μεγαλοπολῖται εὐσχήμονες. Οὕτω φωτί-
ὸς ἢ τὴν ὄψιν ἐστενοχωρημένους, ἢ εἰς τὸ
ώττοντας. Οὕτω παιδεύουσι τοὺς ὅσα καὶ
ους καὶ ἐρέβους καὶ ζόφου, ἃ δὴ καὶ ὅσα
κάτω βίος ἐπικέκληται, εἰς τὸ τῆς μοναλ-
λιτείας προϊόντας φῶς, ὅσα καὶ ἀπὸ γῆς εἰς
ελον αἰθέρα· οὕπερ οἱ μὴ ἐπιστρεφόμενοι
ὡς ἀεὶ ἐν σκότῳ διάγουσιν ἀλαμπεῖ, καὶ
κατὰ τοὺς Κιμμερίους, οἷς καὶ ἥλιος ἐλλάμ-
ταί ποτε, ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἐν σκιᾷ θανάτου,
πὲρ σκότος ταρτάριον. Οἱ δ' αὐτοὶ Μεγαλο-
οὶ τὴν πνευματικὴν πολιτείαν μεγάλοι, καὶ
ικὸν μέλαν τὸ κατὰ τὴν ἔνδυσιν καὶ τὰς λοι-
ερὰς ἀμπεχόνας πολυειδῶς ἀνάγουσι, καὶ
θεωρίαν τῇ τοιαύτῃ μελανίᾳ ἐναυγάζουσι.

A Prytanei (9) inservire dicitur. Ceræ est etiam proprium quod e multis bonis componitur quibus colligendis in receptacula miræ naturæ propter alveolos sex lateribus compositos, inservit, et sic perfectionis signum est (cum primus in perfectis numeris senarius judicetur a philosophis); et pulchrum mel dat repositum in suis alveolis; quod deinde expressum et eductum regibus et pauperibus dat sanitatem, fitque omnium bonum.

88. Deinde receptaculum, sive cera, magnam offert utilitatem (nempe luminis ostensionem), ut qui utimur melle intus collecto lætemur; atque ex vasibus mellis, cera, multam curationem intus habeamus, sic invento sanitatis universæ remedio, et sole altero adversus omnis generis tenebras, B quæ bona nulli inferiorum corporum Creator naturæ concessit. Multa enim alia dulcia in mundo sunt, multa etiam lumina, altera spontaneam perpetuamque lucem emittentia, altera ad tempus fulgentia. Simile aliud duplex commodum nullum est, sicut in cera mellea invenitur. Mellis enim dulcedinem quid æquat? Lumen ceræ quis digne æmulatur? Ibi latet etiam mysterium magnum iis qui secundum Deum vivunt. Cera enim accensa ad lucendum tota consumitur, nullumque sui vestigium post cremationem relinquit, neque cineres, neque fumum, neque aliquem fetorem reponit. Eodem modo homo spiritualis tonsura consecratus, sicut promisit, seipsum ad lucendum accendit, volatu celeri ad Deum tendens, primo lumini C cupiens appropinquare, et, ut ita dicam, conjungi; nullumque materiæ vestigium emittens fetidum odorem relinquere, sed magis in odorem suavitatis a Deo reputari, neque a terrena conceptione fetus immaculatus, ad ter purum et ter sanctum Deum elevatur.

89. Eo modo ceras nuptiales, ut dictum est, nobiles Megalopolitæ judicant. Sic illuminant homines visu debilitatos, aut omnino cæcos. Sic docent homines a tenebris, erebo, caligine, vel quocunque pari nomine vocetur vita inferior, qui progrediuntur ad lumen monachicæ vitæ, velut de terra ad æthera sine nebula; cui non attendentes sistunt, et in tenebris caliginosis videntur vitam agere, non sicut Cimmerii, quos aliquando illuminare sol dicitur, sed sicut sepulti in umbra D mortis obscuriore tartareis tenebris. Ipsi autem Megalopolitæ, vita spirituali magni, nigrum monachorum colorem suis indumentis, et reliquis vestibus diverse ostentant, istaque nigritie splendorem lucis suæ augent. Intelligunt enim nec obliviscuntur (quod absit!) non propter colorem

etaneum locus erat Athenis, ubi civibus
batur, et publicis sumptibus nutriebantur
ue de re publica bene meriti erant. In
positum erat igni sacro et perpetuo in

honorem Vestæ destinatum, cujus cura viduis mulieribus, Prytanitidum nomine, non virginibus demandata erat.

eximium, propter pulchritudinem a patribus electam fuisse vestimentorum nigritiem, eo quod vilitas de pulchritudine excusationem non haberet : sed sane propter symbolum vitæ sanctæ congruum electa est.

90. Monachos decent indumenta nigra, ut per ea, velut per noctem, videantur astra virtutis lucentia in eis. Sicut enim nocte astra libere scintillant, sic sub nigris sacris indumentis elucere debet virtus vere lucida. Aliud præterea significat ista nigrities, scilicet absconditum esse debere ascetam ad pietatem seipsum exercentem, non videri velle, ut revera, non specie tenus, justus ante Deum possit palam dicere : « In noctibus extollo ego manus meas ad sancta [16], » idque psallere ob actus secretos et absconditos. Insuper jubet vestis omnino nigra monachum cœlestem esse virtutibus suis, sicque super cœlos Deo appropinquare. Cæruleus enim videtur color cœlorum, juxta veraces philosophos, qui hanc causam asserunt, hoc locum habere ad bonum oculorum intuentium, propter medietatem conjunctione extremorum optime efformatam, ita ut neque perfecta albedine fulgeat, neque spissa nigritia abscondatur, sicque nostri corporis oculos lædat.

91. Audisne, magne monache, quale cœlum te effici jubeat sermo verus? Lædis lædentes, et te ipsum in primis, quando intueris eos qui ad te accedunt, sive sis omnino niger, sive splendide fulgens. Tua enim sisti in medio oportet, et ideo cum virtute, siquidem in medio stat quælibet virtus. Teipsum igitur recte judica, ut sis niger, quantum necesse est, atque etiam albus; illud quidem ut virtus tua abscondatur, et adducatur umbra salutaris, non mortis, et mens demergatur in profundas sententias, et sit nocti similis, quando malos feres moleste et eis irasceris : sic diabolo absconderis, ab eo aufugere conaberis atque in vanum laborare desines. Hoc enim symbolice innuit monachi indumentum, nocti congruum, id quod nox quoque, quæ sensibus soporem impertit, sortita est.

92. Talis cum sit nigrities tua, canatur de te ista sententia : « Nigra sum, sed formosa [17]. » Aliter enim pulchrum non est, quod mere nigrum est, siquidem mortis indicium est in infirmitatibus corporeis. Aliquando tamen pulchrum videtur, si quod ornamentum additur. Lanis nigris anteponuntur nigræ corvi plumæ, non simpliciter, sed quando juxta altera nigra conferuntur. Hoc ergo modo, hac mensura, niger esto. Similiter sis albus, virtute elucens, lumen veritatis emittens, rupta densa hypocrisis nebula; sic

A Νοοῦσι γὰρ, καὶ οὐ δήπου παρανοοῦσι (μὴ γένοιτο), οὐ κατά τι χρωματικὸν ἐξαίρετον ἐπιλεγῆναι τοῖς πατράσι τὸ τοῦ φορήματος μέλαν τά γε εἰς κάλλος, ὅτι μηδ' ἂν ἔχοι συνηγορίαν ἐπὶ κάλλει τὸ εὐτελές. Οὐκοῦν ἐπεκρίθη ἐπὶ συμβόλοις βίῳ θείῳ πρέπουσιν.

ιη'. Ἐπιπρέπει γὰρ τὸ τῶν ἀμφίων μέλαν τοῖς μοναχοῖς εἰς τὸ δι' αὐτοῦ ὅσα καί τινος νυκτὸς ἐκφαίνεσθαι τοὺς τῆς ἀρετῆς ἀστέρας ἐν αὐτοῖς προλάμποντας. Ὡς γὰρ ἐν νυκτὶ παῤῥησιάζονται ἀστέρες εἰς φαῦσιν, οὕτω καὶ ἐν τοῖς ἱεροῖς μελαμφόροις ὀφείλεται παμφαίνειν ἡ πρὸς ἀλήθειαν φωτοειδὴς ἀρετή. Καὶ ἄλλως δὲ σύμβολον τὸ τοιοῦτον μέλασμα τοῦ δεῖν εἶναι κρύπτεσθαι ἀρετῶντα τὸν ἀσκητήν, καὶ μὴ φανητιᾷν· ἵνα τῷ ὄντι, καὶ μὴ πρὸς φαντασίαν, ὅσιος ὢν τῷ Θεῷ, ἔχῃ οὕτω καὶ αὐτὸς αὐχεῖν, ὅτι ἐν ταῖς νυξὶν ἐπαίρει τὰς χεῖρας αὐτοῦ εἰς τὰ ἅγια, ψάλλων αὐτὸ διὰ τὸ τῶν πράξεων ἀφανὲς καὶ ἀπανηγύριστον. Ἔτι βούλεται τὸ δι' ὅλου μέλαν ἀμφιον καὶ ἄλλως οὐράνιον ταῖς ἀρεταῖς εἶναι τὸν μονάζοντα, καὶ οὕτω Θεῷ τῷ ὑπερουρανίῳ πελάζοντα. Καὶ γάρ τοι κατα τοὺς ὀρθὰ φιλοσοφοῦντας κυάνεον καὶ τὸ οὐράνιον διαφαίνεται χρῶμα· οἳ καὶ αἰτιολογοῦσι προσπίπτειν αὐτὸ τοιοῦτον ταῖς τῶν βλεπόντων ὄψεσιν ἐπ' ὠφελείᾳ διὰ τὴν κατ' αὐτὸ μεσότητα, ᾗ μάλα κεκραμένην τῇ τῶν ἄκρων συνελεύσει· ὡς μήτε διακρίνειν τῇ ἀκράτῳ λευκότητι, μήτε συγχρίνειν τῇ κατάκρας μελανίᾳ, καὶ οὕτω βλάπτειν τὸ ἐν ἡμῖν ὀπτικὸν τὸ κατά γε σῶμα.

ιθ'. Ἀκούεις, ὦ μέγα μοναχὲ, ὁποῖόν τινα οὐρανὸν καὶ σὲ ὁ ἀρθὸς λόγος εἶναι βούλεται ; Βλάπτεις τοὺς βλάπτοντας· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ σεαυτὸν, ὁπηνίκα ἐντρανίσεις τοῖς κατὰ σὲ, εἴτε πρὸς ἄκρον μεμελάνωσαι, εἴτε προλάμπεις ἄκρατα. Χρὴ γὰρ διατεθεῖσθαι τὰ ἐν σοὶ μέσως καὶ οὕτως ἐναρέτως, εἴγε μεσότης ἀρετὴ πᾶσα. Κατακίρνα τοίνυν σεαυτὸν θεαρέστως· καὶ μελαινόμενος, ἐφ' ὅσον χρεών, καὶ αὖ πάλιν διαλευκαινόμενος, τὸ μὲν ποίει, κρύπτων τὴν ἐν σοὶ ἀρετὴν, καὶ σκιὰν ἐκτείνων σωτήριον, οὐ μὴν θανάτου· καὶ ἐμβαθύνων θειοτάτοις νοήμασι, καὶ νυκτὶ ἐοικὼς τὰ ὑπώπια, ὅτε δυσκολαίνων ἐγριαίνεις κατὰ κακίαν· καὶ κρυπτόμενος δὲ τὸν δαίμονα, καὶ οὕτω λανθάνειν αὐτὸν πειρώμενος, καὶ μὴν καὶ ἀναπαυόμενος τοῦ περὶ τὰ κενὰ μοχθεῖν. Ἀπονεύει γάρ τοι καὶ εἰς αὐτὸ συμβολικῶς τὸ τοῦ μοναχικοῦ σχήματος νύκτερον, ὃ καὶ ἡ πρὸς αἴσθησιν ἀναπαύσιμος νὺξ κεκλήρωται.

κ'. Τοιαύτης οὔσης ἐν σοὶ μελάνσεως, ᾁδέτω ἡ κατὰ σὲ διαρτία τὸ « Μέλαινα εἶναι καὶ καλή. » Ἄλλως γὰρ οὐ καλὸν τὸ μέλαν ἁπλῶς, εἴγε καὶ νεκρώσεώς ἐστι σύμβολον ἐν καχεξίαις σωματικαῖς. Ἢ μέντοι καὶ αὐτὸ καλὸν εἶναι φαίνεται, εἴ που ἔχει τι ἐπικόσμημα. Τεμνύονται γοῦν καὶ ἐν ἐρίοις μελανυγέσι τὰ κοραξὰ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ παραθέσει τῇ πρὸς ἑτεροῖα μέλανα. Καὶ οὕτω μὲν καὶ ἐς τοσοῦτον γίνου τοῦ μέλανος. Διαλευκαίνου δὲ, λάμπων ἀρεταῖς, καὶ ἀληθείας ἀποδισκεύων φῶς, καὶ τὸ τῆς ὑποκρίσεως βαθὺ νέφος ῥηγνὺς, καὶ οὕτω λαμπρὸς ἐκεῖθεν

[16] Psal. cxxxiii, 2. [17] Cant. i, 4.

ων, καὶ αἰθριάζων τοῖς βλέπουσι, καὶ τὸ πᾶν A lucidus esto, intuentibus manifestus, et, si omne
ἐγγίζων τῷ φωτὶ τῷ ἐληθινῷ, οὗπερ ὁ πέλας dicendum est, proximus vero lumini, ad quod qui
ος οὐκ ἔσθ' ὅπως ἐν σκότῳ μένει, οὐδὲ σκο- accesserit, in tenebris remanere non poterit, neque
ί, κἂν ὁ πάντων εἴη μελάντατος. ferre tenebras, licet sit omnium nigerrimus.

Ἔτι διανοοῦ καὶ ὅτι τὸ προφαινόμενον ἐν σοὶ 93. Considera etiam nigritiem in te ostensam
καὶ ὡς εἰς θανάτου συμβολόν σοι προκέκριται· electam esse in signum mortis, ita ut corpore
νεκροῦσθαι μὲν ἐμφαίνεις τῷ σώματι, τῷ δὲ videaris mortuus esse, sed vivere spiritu, et ascen-
τι καὶ ζῇν, καὶ ὑπεραναβαίνειν τὴν γῆν, καὶ dere super terram et omnia terrena, a terrenis
τὴν πάντα, ὅσα πολλοῦ τιμᾶται τοῖς πεδινοῖς. magni æstimata. Amara enim vita tua, quod ne-
ος γὰρ βίος ὁ κατὰ σὲ, ὡς οὐκ ἂν ἔχοις ἀντει- gare non potes. Ideo gaudiis omnibus et volupta-
Καὶ διὰ τοῦτο χαραῖς ἁπάσαις καὶ ἡδοναῖς, tibus vitæ, et exsultationi non mistus renuntiasti,
ατὰ βίον, καὶ διαχύσεσιν ἀμιγεῖς, ἀπήνθησας, cum comam spiritualiter deposuisti : caput enim
ν κόμην πνευματικῶς ἀπεθρίξω· εἴγε καὶ ἀν- florere dicitur suis capillis. Recordare ergo te esse
έγεται κεφαλὴ ἐν τῷ κομᾷν. Ἐνθυμοῦ νοίνυν, daturum fructum in tempore promisisse post
καρποῦ καιρίου δόσιον ὑπέσχου μετὰ τὴν ἄν- flores, cujus hi nuntii sunt; tibique fas non esse
ὃ πρόδρομος ἦν ἐκείνης· καὶ ὡς οὐκ ἔστι σοι capillis florescere post sanctam tonsuram. Hoc
ν κοσμικώτερον μετὰ τὴν θείαν κουράν. Καὶ B etiam indicant depositæ vestes floridæ, et quæ-
αἴνιγμα καὶ ἡ τῶν ἀνθηρῶν ἀμφιασμάτων cunque alia ostentat deliciose vivens, projectis
ις, καὶ ὅσοις ἄλλοις φθελμαίνει τρυφῶν βίος, cum rebus internis iis etiam quæ sunt ad super-
ιλλομένων τοῖς βαθυτέροις βιωτικοῖς καὶ τῶν ficiem.
λῆς.

Μὴ γὰρ οἷον μηδὲ ἀναβαινέτω λογισμὸς εἰς 94. Ne arbitreris enim, nec in cor tuum ascen-
ρδίαν σου, εἶναί τι ὅλως ἢ μοναχοῦ ἀγαθοῦ dat ista cogitatio, pium monachum, seu beneficum
μα, ἢ λαϊκοῦ εὐχρήστου παρὰ σοὶ ἐκ μόνου laicum dignosci ex solis vestibus nigris; imo
λαμφορεῖν, ὅτι μὴ μόνον τὸ κατάγειν τὸ μέγα vero magnum istud indumentum virtutis indicium
τῷ κατ' ἀρετὴν σχηματισμῷ εἰς μεγάλην mutari in magnam hypocrisin, pulchram faciem
σιν, εἴτ' οὖν τὸ καλὸν πρόσωπον εἰς προσ- in larvam comœdi, atque ex apparentiis decipi
ὑποκριτικόν, καὶ φενακίζειν αὖ πρεφαινομένῳ simplices, eosque qui tuum sensum nondum co-
ἁπλουστέρους, καὶ μήπω πεπειραμένους τῆς gnoverunt. Quod imitantes latrones et fures reve-
ἀθέσεως. Ὃ καὶ λῃστής ποτε καὶ κλέπτης rendum senem forsan simulando alios decipiunt,
μενος ὑποκρίναιτο ἂν τὸν καλόγερον ἐπὶ ἐξ- et maxime cum capillos capitis sui deponunt, et
καὶ μᾶλλον, ὅτε τὰς τρίχας ἐκεῖνος ἀπάγει C cutis depilatur, ut deinde capillis non abri-
φαλῆς, ἐν χρῷ ψιλωθείς· ὡς ἂν μήτε τὸν piantur, atque sub aspectu verendi monachi ab-
ἑλκυσμὸν πάσχοι, καὶ ἐν εὐσχήμονι θέᾳ μο- sconditi facilius operentur, sicque non impedian-
ος ῥᾳδιουργῇ λανθάνων, καὶ οὕτω μὴ κωλυό- tur meridie mala perpetrare, nocte enim densis
ἐν ἡμέρᾳ κακοπραγεῖν. Νύκτωρ γὰρ ἔχουσιν tenebris proteguntur et velantur. Istos æmulatur
οὗτοι ἀποκρυβῆς πρόβλημα τὸ βαθὺ τῆς νυκτός, qui augustam indumentorum nigritiem profert,
ερ ἀφομοιοῦται καὶ ὁ προβεβλημένος μὲν τὸ per eam decipit, et deceptione ducit ad interitum,
λαν τοῦ σχήματος, κλέπτων δὲ τοὺς πολλοὺς nonnunquam corporum, sed maxime animarum,
τοῦ· καὶ τῇ φενάκῃ ἀπάγων εἰς ὄλεφρον, ἴσως quas furatur caliginosæ hypocrisis obscuritas non
ὶ σωματικὸν, μάλιστα δὲ τὸν κατὰ ψυχήν· ἦν Christiana, sed magis diabolica, quæque vero ho-
ει τὸ καθ' ὑπόκρισιν βάθιστον σκότος, τὸ μὴ mini Dei fugienda est
νικὸν, ἀλλὰ δαιμόνιον· ὃ φευκτέον τὸν ἀληθῶς
ὸν ἄνθρωπον.

Εἰ γὰρ καί τι νυκτὸς ὁμοίωμα, ἡ μοναχικὴ 95. Si quæ est enim noctis similitudo, hanc
α καθυπογράφει. Ἀλλὰ καὶ φῶς ἔχειν ἀπαι- refert monachica nigrities. Et aliunde lumen ha-
πρὸς μίμησιν τῆς κατὰ κόσμον αἰθριαζούσης D bere jubetur, ad imitandas lucidas mundi noctes,
μάλιστα μὲν οὖν ὑπὲρ μίμησιν· ἵνα τις ἔχῃ et ad perfecte imitandas, ut de hoc homine nigris
καὶ ἐπὶ τοιούτου μελανείμονος, οὗπερ ἡ κατὰ induto, cujus nox spiritualis divino concentu diem
νὺξ ἡμεροφαὴς θείῳ κράματι, τό· « Ἡμέρα indicat, dici possit : « Dies diei eructat verbum »
ρα ἐρεύγεται ῥῆμα θεωρητικῶς, » καθὰ ζώῳ sicut decet animal rationale, et rationabilia lo-
πρέπει καὶ νοερῶς λαλητῷ, εἴποι ἂν ὁ Ἰώβ· quens, dicit Job, et deinde « Nox nocti indicat
θως δὲ καὶ νὺξ νυκτὶ ἀναγγέλλει γνῶσιν, ἣν scientiam [18], » quam homini scholastico non modo
ολαστικῷ ἀνδρὶ οὐ θεωρία μόνον, ἀλλὰ καὶ theoria, sed etiam practica acquirit, inquirenti et
περιποιεῖται σχολάζοντι, καὶ οὕτω γινώσκοντι invenienti Deum.
ῦν.

Τῇ δὲ, ὡς ἐρρέθη, κεκραμένῃ νυκτὶ ἐπιφω- 96. De nocte autem temperata apte diceretur :

« Siout tenebræ ejus, ita et lumen ejus [19], id est, quale profundum et secretum mysticum, talis spiritualis albedo, ut non sit obscura, atque ignaros a recta via declinans. Et utinam velut columna ignis fulgeat nox monachica ad salvandos eos qui de intellectuali Ægypto ad terram promissionis migrabunt. Simili modo nubem induere cogitans ille magnus revera monachus, ne appareat neve videatur ab hominibus, non simpliciter nubes procellosa erit et noxia, sed lucida nubes, ut scribitur. Qua absconditus sol virtutis non extemplo irradiat, sed quasi inhabitans ibi, tempore opportuno, fulgidum caput inclinat, « tanquam sponsus illustris procedens de thalamo suo [20], » de quo imber defluit ad dandam vitam idoneus, ut talis monachus e plebe et proceribus consecratus possit imitari venturum « super nubes cum potestate magna et majestate [21]. »

97. Illa nube, seu potius nebula sancta, Virgo figurabatur, modo quidem utique altissimo, sed gradatim præformanti verum monachum ad similitudinem Deo acceptam. Sic, et etiam melius, in urbe magni Constantini incolæ amplis vestibus induti, ob easdem rationes, et plures et meliores alias, nigro colore ornantur, nigrum hoc spirituale induunt, sacra illa obscuritate pro refugio sibi comparata. Qui, o monache apud nos magne, et ut teipsum libenter nominas, magna persona, cum increpatione te plura et sapientiora docerent, scilicet te nubem futurum æthercis tenebris circumfusam; si vero non lucidam et abscondentem lumen, si non fulgurantem, saltem aquas parturientem quibus irrigatur terra non modo sensibilis, sed etiam intellectualis, homo scilicet, ut in te impleatur theoria aquæ in æthereis nebulis caliginosæ. Poteris enim et tu terram madefacere, ut Thesbites, pro Deo qui in cœlo et in terra omnia fecit, quæcunque vult, et dat suis fidelibus eadem peragere.

98. Te docebunt etiam Megalopolitani non mente occulta, dissimulante, intus abdita et abstrusa, ideoque tenebrosa, invisibili et incomprehensibili, te nebulæ fuisse comparatum; sane vero virtute quæ plausus non requirit, et non apparet; lux vera esse debes, et circum te tali modo absconderis, instar Dei, quem circumdant nebulæ et tempestates. Non ergo simpliciter occultus eris, sed te cingent aliquæ tenebræ, obtegentes lumen virtutis, quod dissimulatum prodibit tamen, aliterque apparebit, te invito, sicut lucidis lampadibus contingit. Talia lumina diligit Pater luminum Deus, scilicet bona opera, quorum echo velut percrepans tonitru longe resonat; quorum fulgor videtur

A νοῖτο ἂν προσφυῶς καὶ τὸ· « Ὡς τὸ σκότος αὐτῆς, οὕτω καὶ τὸ φῶς αὐτῆς · » τουτέστιν, ὡς τὸ βαθὺ καὶ μυστικῶς, κρύφιον, οὕτω καὶ τὸ νοερῶς διάλευκον· ἵνα μὴ νὺξ ἀφεγγὴς εἴη, καὶ οὕτως ἀποπλανῶσα τῆς ὀρθῆς τοὺς μὴ εὐμαθῶς αὐτῆς ἔχοντας. Εἴθε δὲ εἴη καὶ στύλῳ πυρὸς τὴν μοναχικὴν φωτίζεσθαι νύκτα, ὡς περισώζειν τοὺς ἀπὸ Αἰγύπτου τῆς νοουμένης εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας ἐπαναστρέφοντας γῆν. Λόγῳ δὲ ὁμοίῳ καὶ νέφος ὑποδύεσθαι λογιζόμενος ὁ τῷ ὄντι μεγαλοσχήμων, ὡς ἐπὶ ἀφανείᾳ καὶ κρύψει τῇ κατὰ κόσμον, οὐχ ἁπλῶς ἔσται νέφος αἰγιδῶδες, καὶ οὕτω φθοροποιόν, ἀλλὰ νεφέλη φαιδρὰ κατὰ τὸ γραφόμενον· ἐν ᾗ κρυπτόμενος ὁ κατ' ἀρετὴν ἥλιος οὐκ ἐξαφανίζεται. ἀλλ' ὡς οἷον οἰκουρήσας ἐκεῖ, ἐν καιρῷ λαμπρὸς προκύπτει, « ὁποῖα ἔνδοξος νυμφίος ἐκ παστοῦ αὐτοῦ · » καὶ δι' ἧς ὄμβρος ῥήγνυται, ζωογονεῖν δυνάμενος· ἵνα οὕτω καὶ δήμιος καὶ δυνατὸς ἀποτυλούμενος ὁ τοιοῦτος μοναχὸς, ἔχοι μιμεῖσθαι τὸν ἐπὶ νεφέλης ἐλευσόμενον τερπστίως μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς.

ιζ'. Τοιούτῳ νέφει, καιριώτερον δὲ νεφέλῃ φάναι, καὶ ἡ πάναγνος Παρθένος ἀπείκασται · λόγῳ μὲν ἄλλως ὑψηλοτάτῳ, ῥυθμίζοντι δὲ τὸν ὄντως μοναχὸν εἰς ὁμοιότητα Θεῷ ἀρέσκουσαν . Οὕτω καὶ εἰσίτι βέλτιον οἱ τῆς τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τρόφιμοι μεγαλοσχήμονες, καὶ ἐπὶ τοιούτοις λόγοις, καὶ ἔτι πλείοσι καὶ κρείττοσι, τῇ κατὰ μελανθὲν χρώπι καλλύνονται, καὶ παράσημον αὐτὸ πνευματικὸν περίκεινται, καὶ οὕτω σκότος ἱερὸν τοῦτο ἀποκρυφὴν ἑαυτοῖς τίθενται· ὑφ' ὧν τάχα ἂν ὀνειδιζόμενος, ὦ ἐν ἡμῖν μεγαλεῖε μοναχὲ, καὶ ὡς αὐτὸς χαίρεις ἀνομάζων σεαυτὸν , μέγα πρόσωπον, ἀκούσοις ἂν εἰς πλείω καὶ σαφεστέραν μάθησιν, ὅτι νεφέλη μὲν ἐξάπαντος εἰκονικῶς ἔσῃ, περιβεβλημένη, σκότος ἀέριον· ἐὰν δὲ μὴ φαιδρὰ, καὶ φῶς κρύπτουσα, καὶ ἐκτινάσσουσα εἰς λάμψιν, τέως γοῦν ὕδωρ ὠδίνουσα, δι' οὗ πιαίνεται γῆ, οὐ μόνον ἡ αἰσθητὴ, ἀλλὰ καὶ ἡ νοουμένη κατ' ἄνθρωπον· ὡς ἂν παρακολουθῇ καὶ σοὶ θεωρία σκοτεινοῦ ὕδατος ἐν νεφέλαις ἀέρων, Ἔσται γὰρ καὶ σοὶ καταβρέξαι ὑετῷ τὴν γῆν κατὰ τὸν Θεσβίτην λόγῳ Θεοῦ, ὃς ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ ποιῶν πάντα, ὅσα ἐθέλει, δίδωσι καὶ τοῖς αὐτοῦ θεραπευταῖς ποιεῖν ὅμοια.

ιη'. Ἐπι διδάξουσί σε οἱ Μεγαλοπολῖται καὶ ὅτι οὐ κατὰ τὸ κρύφιον τῆς ψυχῆς, καὶ βυσσοδομευτικόν, καὶ ἐνδόμυχον, καὶ ὕπουλον, καὶ οὕτω σκοτεινὸν, καὶ ἀόρατον , καὶ ἀκατανόητον ἐξομοιωθήσῃ πρὸς νεφέλην, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἀθριάβευτον, καὶ οὕτως ἀνέκφαντον τῆς ἐν σοὶ ἀρετῆς· ὥστε σὺ μὲν φῶς αὐτόχρημα ὀφείλεις εἶναι, περὶ δέ σε κρύψις τοιαύτη ἔσται μιμήσει Θεοῦ· οὗ κύκλῳ νεφέλη καὶ γνόφος. Οὐκοῦν οὐ σκοτεινὸς ἔσῃ ἁπλῶς, ἀλλὰ κυκλώσει σε τὸ ζοφῶδες , ἐπικρύπτοντα τὸ κατ' ἀρετὴν φῶς· ὃ καὶ κρυπτόμενον ὅμως ἐκδραμεῖται, ἄλλως φαῖνον, καὶ σοῦ μὴ θέλοντος· ὁποῖόν τι καὶ περὶ τὰ λαμπρὰ φανία γίνεται. Τοιαῦτα φῶτα φιλεῖ ὁ πατὴρ τῶν φώτων Θεὸς, ἀγαθὰ δηλονότι ἔργα· ὧν ὁ ἦχος ὅσα

[19] Psal. cxxxviii, 12. [20] Psal. xviii, 6. [21] Luc. xxi, 27.

τρανεστάτη μακρὰν ἐξηχεῖται· ὧν ἡ
ει τῇ οἰκουμένῃ, λάμπουσα ἔμπροσθεν
ν· ὧν ἡ ὁδμὴ οὐ θείου ὄζει, ἀλλ' εἰς
εὐώδης ἀναβαίνει.

ῳ γοῦν λάμπε φωτί. Καὶ δραμοῦνται
ὲ, καὶ ἀνάψουσι καὶ αὐτοὶ μεταλήψει
φῶτα ὅμοια. Καί πως ἀμιλλώμενοι
γῶνα τοῦτον τελέσουσι διὰ σοῦ, τῷ
ερον τοῦ ἐν τοῖς πάλαι ἱστορουμένου.
ὑπὲρ τὰ τῶν Νικομηδέων φῶτα ἐν ἀκα-
γῆς τὴν ἐν σοὶ δείξεις φωτοφάνειαν.
τοι σύστελλε τὸ ἄγριον πυρῶδες, δι' οὗ-
αι νεφέλαι, οἱ δεινοὶ μοναχοί, τὸ πα-
αφλέγουσιν, ὡς ἄγρωσις ξηρὰ βρωθή-
ὸν ἅγιον Ἡσαΐαν ὑπὸ πυρός· ἔσο δὲ
ὸ ὕλαις ἀξίαις καύσεως ἐπιτιμητικῆς,
ς ὁ ὑλαῖος ἀναφύει βίος.

ν γὰρ τὸ πᾶν ἐν βραχυτάτῳ· νεφέλῃ
εις εἰκάζεσθαι, οὐ μὴν ἐκπυρηνιζούσῃ
ποῖόν τι κεραυνοβόλον φαίνεται νέφος,
ὑτικῶς ἐναδολεσχῶν ἐν τοῖς τοῦ Κυρίου
, ἀλλὰ καταφλυαρῶν βλασφήμως καὶ
ἂν βούλοιτο, καὶ οὕτως ἀφιεὶς χάλα-
ἄνθρακας, ψαλμικῶς εἰπεῖν δι' ὧν τὸ
ς θυμοῦ σκιαγραφεῖται νεκροποιόν. Οὗ-
ίλαι πόλις τὴν μοναχικὴν μελαμφορίαν
ενδεικτικώτερον. Ἄλλως μέντοι οὐκ
τὸ μέλαν χρῶμα προκαθῆσθαι τῶν
ρυῶς, εἰ τὸ τοῦ ἀποστολικοῦ ἤθους
αὶ τὴν εὐαγγελικὴν ὁμοιότητα, καὶ τὴν
μψιν ἀφέληταί τις τοῦ μοναχοῦ· καθ'
ἐν σκοτίᾳ τῆς μελαμφορίας φῶς θειό-
σθὰ πολιτευομένοις ἐκφλέγεται καὶ προ-
οσθεν τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, εἰ καὶ
α κρύπτειν αὐτὸ πειρᾶται μόδιος· ὡς,
ὗτον οὐράνιον φῶς, τὸ ἡλιῶδες, εἰπεῖν
ὑπὲρ ἥλιον, τῆς μοναχικῆς μελανίας
;, ὁμοιόν τε γίνεται τηνικαῦτα, ὡς εἰ
πῦρ φλύγεον στέγων, εἶτα σβεσθεὶς καὶ
εἰς μελάντερον, ἤτε πίσσα, οὐκέτι τὸ
οῦ χρηστοῦ ἄνθρακος, ἀλλὰ μελάσματι
ημόνευμα ἐκείνου περισώζει τοῖς βλέ-

ὲ ἂν καὶ θεωρητικώτερον μιᾷ μὲν ταύτῃ
τὰ τὸν μονάζοντα, νομίζειν χαίρειν τὸν
Κύριον, οὗ καλὰ τὰ πάντα ποιήματα·
δὲ τὰ λοιπὰ χρώματα, ὡς μηδὲ ἑνὸς
τος τὸν αὐτὰ περιβεβλημένον ἀξιοῦσθαι
παράδεισον εἰσελεύσεως· ὃν οὐκ ἂν εἴ-
οὐδὲ ἐνθυμηθείην, μελανδρύοις μὲν τε-
ἑδένοις, καὶ ὅσοις ἄλλοις οὐ μόνον ἡ
λαν φέρει, ἀλλὰ καὶ ἡ ὁλότης τοιούτῳ
ρώματι· δένδροις δὲ μὴ ἐνευθηνεῖσθαι
, ὧν καὶ ἄνθη πάντως ἀνάλογα προΐέ-
λλάμπει φανότης λευκότητος, φίλη τοῖς
ἀγγέλοις. Εἰ δέ τις τῶν ἐριστικωτέρων
ἀνὰ μέγα σέμνωμα τῆς μελαμφορίας τὸ
τιπροφέρει κυάνεον, καὶ τὸ κατὰ γῆν
ν μέλαν (μέλαινα γὰρ καὶ ἐκείνη καὶ

in terra, coram hominibus refulgens; quorumque odor non sulphur olet, sed cum fragrantia ad cœlum ipsum ascendit.

99. Hac igitur luce refulge. Tunc omnes ad te concurrent, similiaque lumina abs te mutuantes accendent, et, quasi agmine facto, illam lampadum pugnam altera antiquitus tradita illustriorem per te conficient. Mox super Nicomediensia lumina, in ictu oculi, ubique terrarum lucem tuam patefucies. Attamen cum fulgebis, sævum ignem comprime quo nubes vacuæ, metuendi monachi quidquid accurrit incendunt, et igne comburitur gramen siccum secundum sanctum Isaiam. Hunc ignem fove materia condemnatione et crematione digna, qualem multam affert vita materialis.

100. Jam vero brevissime rem concludamus. Lucidæ nubi debes assimilari, non autem fulmini coruscanti, ut apparent nubes fulmen jacientes, et homo qui non dicit cum Davide justificationes Domini, sed blasphemias et calumnias, utcunque voluerit, multiplicat, sicque grandinem et carbones ignis emittit, ut dicam cum Psalmista, quibus describitur plaga mortalis accensæ iræ : Sic mea vetus civitas nigras monachorum vestes magnificat et ostentat. Non tamen verum est nigrum colorem cæteris coloribus mire præstare, si morum apostolicorum indicium, evangelicam similitudinem, atque divinam claritatem a monacho quis dempserit, quibus rebus in hac nigri indumenti obscuritate, lux cœlestis apud rectos homines elucet, et fulget in conspectu hominum, licet eam modius corporis obumbrare conetur. Si quis enim hanc lucem cœlestem solarem, magis autem plusquam solarem, e nigris monachi vestibus auferat, tum accidit, quasi carbo ignem ardentem emittens, et mox exstinctus, redactusque ad nigritiem, ut pix jam carbonis utilis titulum amisit, et sola nigritie memoriam hujus servat videntibus.

101. Et forsan esset nimis temerarium hoc uno colore, monachico nempe, gaudere Regem regum Dominum arbitrari, cujus opera omnia bona sunt, et reliquos ita despicere colores ut, uno eorum deficiente, homo eis circumscriptus non dignus inveniatur qui introducatur in paradisum. Qui paradisus nec dicendus, nec cogitandus quidem est consitus nigris quercubus, et ebeno, et quacunque alia arbore et cor nigrum intus habens, et universa materia hoc colore inficitur; et non abundare arboribus, et fructibus, et floribus similibus productis, in quibus refulget nimia albedo angelis Dei accepta. Et si quis sophista, ad augendam magnam et sublimem nigri indumenti dignitatem, conferat cæruleum cœlum, terram et mare nigrum (sunt enim nigra hæc et istud), et

mox omissis maximis elementis, ad minima descendat, inter quæ sunt pulchra specula, dulcium oculorum pupilla, et omnia alia similia a Deo nigro colore mire exornata, qui recte cogitantibus contradicens, recte hic censeretur vel sensu privari, vel pœnam quærere; qui vero consentiret, bono judicio præditus judicaretur.

102. Equidem porro recte judicans, sciensque ad similitudinem harum rerum nigrarum monachum depictum esse symbolice, in ipso videre cupio dotes eorum corporum nigrorum, (scilicet cœlestis, terreni, marini, oculi et speculi), ut verus monachus videatur referre imaginem horum bonorum eis inditorum (et multorum et diversorum, naturalium et additorum, mundi et individui animalis, eorum quæ ad decentiam, aut ad egregiam pulchritudinem addendam, aut ad cæteras utilitates sunt idonea, quibus natura perficitur, et ars naturæ imitatrix cooperari videtur). Cœlum quidem propter millia bonorum in ipso, et per ipsum Dei æmulatorem et cœlestem efficientia; terra, non quidem incompta ac informis, sed egregie feconda, et rore cœlesti frugifera; mare, quod multa commoda affert hominibus, quod omne necessarium continet, cujus est nutrire animalia magna quidem ex parte nostri, propter magnum animum nostrum, et parva propter animi simplicitatem; et oculus, quia Deum contemplatur; et speculum, quia verba Dei recipit. Talis nisi monachus appareat, sed solummodo nigris vestimentis induatur, superbit de hoc indumento.

103. Mihi in aliquid simile non donetur nigrum sacrum indumentum, non ut æquiparetur chao, nec erebo, nec alicui inferorum proprietati, quibus nihil nigrius est (jocari est enim ista conferre); sed ut tenebras exteriores effugiam. Et timeat supradictus monachus ne adversus se crocitent objurgationes multaque isto modo nigra nuntient, neque ullum bonum magno monacho congruum significantia.

104. Sed jam valeant quæcunque de coloribus circa nigritiem disseruerunt homines hujus rei periti; ad alia procedamus. Et primum inter vilia non est ponenda albedo, et aliis de causis, et propter angelum aspectus fulgurantis in resurrectione Salvatoris mundi, vesteque alba refulgentem, cujus imitator est quilibet monachus, licet nigris vestimentis indutus; atque etiam propter eum, qui luce pro vestimento operitur, secundum quem conformari idem elegit; denique propter divinam claritatem in Thabore, si non super lucem, saltem supra solem coruscantem. Quid ergo super lucem? Qui dicit :« Ego sum lux mundi [22] » :

αὕτη), εἶτα τῶν στοιχειακῶς μεγίστων ἀφέμενος, τῶν σμικροτάτων γένηται, ὧν μέρος καὶ τὰ καλὰ ἔνοπτρα, καὶ αἱ κατὰ τοὺς γλυκεῖς ὀφθαλμοὺς κόραι, καὶ ὅσα τοιαῦτα σεμνῶς ἐκ Θεοῦ τῇ μελανίᾳ κοσμοῦνται, ὁ μὲν ἀντιλέγων τοῖς ὀρθῶς οὕτω νοοῦσιν εἴτε ἂν ἡ αἰσθήσεως χρῄζων, ἢ κόλασιν ἐθέλων· ὁ δὲ κατατιθέμενος, ἀλλ' αὐτὸς λογίζοιτο ἂν οὐκ ἄμοιρος λογισμοῦ ἀγαθοῦ.

ρβ'. Καὶ τοίνυν οὕτω φρονῶν καὶ ἐγὼ πρὸς ὀρθότητα, εἰδὼς δὲ καὶ ὡς πρὸς τοιαῦτα μελάσματα καὶ μοναχὸς ἅπας κέχρωσται συμβολικώτερον, ἐπιθυμῶ βλέπειν ἐν αὐτῷ τὰ σεμνὰ τῶν τοιούτων μελάνων σωμάτων (τοῦ οὐρανίου, τοῦ γηΐνου, τοῦ θαλαττίου, τοῦ τῆς κόρης, καὶ τοῦ κατ' ἔνοπτρον)· ἵνα πρὸς ὁμοιότητα τῶν ἐν τοῖς τοιούτοις ἀγαθῶν (τῶν πολλῶν, τῶν πολυειδῶν, τῶν ζωογόνων, τῶν συστατικῶν καὶ κόσμου παντὸς καὶ ζωῆς τῆς καθ' ἕκαστον, τῶν εἰς εὐπρέπειαν, τῶν εἰς ἐπιποίησιν κάλλους ἐπαινετοῦ, τῶν εἰς λοιπὰς ἐνεργείας, δι' ὧν καὶ φύσις ἀποσεμνύνεται, καὶ ἡ ταύτην ἐκμιμουμένη τέχνη συνδιατιθέμενος ἐκφαίνεται) καὶ ὁ ἀληθὴς μεγαλομόναχος καὶ θεωροῖτο καὶ αὐτός· οὐρανὸς μὲν κατὰ τὰ μυρία ἐν αὐτῷ καὶ δι' αὐτοῦ καλὰ, δι' ὧν οὐράνιος γένοιτ' ἂν ζήλῳ θείῳ· γῆ δὲ οὐ τὸ ἀόρατον καὶ ἀκατασκεύαστον, ἀλλὰ κατὰ τὸ ἐναρέτως κάρπιμον, καὶ θείᾳ δρόσῳ πάμφορον· θάλασσα δὲ κατὰ τὸ ἐξ αὐτοῦ πολυωφελὲς ἐν ἀνθρώποις, καὶ παντὸς ἐνθέοντος ἀναπληρωτικὸν, οὗ μέρος καὶ τὸ τρέφειν ζῶα· καὶ μεγάλα ἐν ἡμῖν διὰ τὸ ἐν αὐτοῖς μεγαλόνουν· καὶ μικρὰ διὰ τὴν κατὰ νοῦν ἀφέλειαν· ὀφθαλμὸς δὲ τῷ κατὰ θεοπτίαν διορατικῷ· καὶ ἔνοπτρον τῷ δεκτικῷ τῶν θείων ἐμφάσεων· ὡς, εἴγε μὴ τοιοῦτος ὁ μεγαλοσχήμων ἐκφαίνεται, ἀλλὰ μόνον μελαμφορῶν, βρενθύεται τῇ τοιαύτῃ στολῇ.

ργ'. Ἔμοιγ' οὖν μὴ ἀποκληρωθείη τὸ κατ' ἐμὲ ἱερὸν μέλαν ἄμφιον εἰς τοιοῦτόν τι, οὐχ ἵνα μὴ πρὸς χάος ἀπεικάζηται καὶ πρὸς ἔρεβος, ἢ καὶ πρὸς ἑτέρου ἄδου φόρημα· οὗπερ οὐδέν τι μελάντερον (παίζειν γάρ ἐστι τὸ οὕτω παραβάλλεσθαι)· ἀλλ' ἵνα μὴ τὸ σκότος ἐκεῖ λάχω τὸ ἐξώτερον. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ πεφρασμένος μοναχὸς δεδιέτω, μήποτε κατακρώξωσιν αὐτοῦ ψόγοι, πολλὰ παράγοντες, μελαινόμενα μὲν εἰς ὅμοιον, ἀγαθὸν δὲ οὐδὲν ἐπισυρόμενα πρέπον τῷ μεγαλοσχήμονι.

ρδ'. Ἵνα γὰρ ἀποκεῖσθαι ἀφέμενος, ὅσα περὶ χρωμάτων ἐφιλοσόφησαν τῶν παρά γε τὸ μέλαν οἱ καὶ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ, τῶν προχείρων γένωμαι· πρῶτα μὲν τὸ λευκὸν οὐκ ἐν σμικρῷ τέθειται λόγου, τά τε ἄλλα, καὶ διὰ τὸν ἐν τῇ κοσμοσωτηρίῳ ἀναστάσει ἐξαστράπτοντα τῇ μορφῇ ἄγγελον, καὶ στολῇ λευκῇ διαλάμποντα· οὗ μιμητὴς ἅπας μοναχός, εἰ καὶ μελαμφορεῖ· ἔτι δὲ καὶ διὰ τὸν ἀναβαλλόμενον φῶς ὡς ἱμάτιον, πρὸς ὃν ὁ αὐτὸς τυποῦσθαι προέθετο· ναὶ μὴν καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ Θαβὼρ θειοτάτην λάμψιν, τὴν εἰ καὶ μὴ ὑπέρφωτον, ἀλλ' οὖν ὑπὲρ ἥλιον. Τί δὲ τὸ ὑπέρφωτον; Ὁ εἰπών· « Ἐγώ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, » ὁ Πατὴρ τῶν φώτων, ἡ ἀρχ-

[22] Joan. VIII, 12.

φωτος οὐσία, ἐξ οὗ καὶ δι' οὗ ἅπαξ ἐν ἡμῖν φωτισμὸς, ὅ τε πρὸς αἴσθησιν, καὶ ὁ κατὰ νοῦν· πρὸς ὅπερ φῶς ἀπεικονιζόμενος, ὡς ἀνθρώπῳ δυνατὸν, κατὰ μίμησιν ὁ μελαμφόρος μέγας ἀσκητὴς διαυγάζει τὴν κατ' αὐτὸν μελανίαν τῇ ἐκεῖθεν φωταγωγίᾳ καὶ φωσφορίᾳ. Ἄλλως γὰρ, ὥσπερ ἡλίου ἔκκαυσις, μελαίνουσα πρόσωπον, οὐκ ἔχει χρώζειν τοὺς οὕτω πάσχοντας εἰς αὐτόχρημα Αἰθίοπας, ἄλλως εἰπεῖν, εἰς Ψευδαιθίοπας. Οὕτως οὐδὲ μέλαν μόνον φόρημα τοὺς ἀληθεῖς ἐκτελεῖ μοναχοὺς, ἀλλὰ τοὺς δοκήτας, καὶ δι' αὐτὸ ψευδομονάχους· οἳ τὴν μοναχικὴν εὐτέλειαν ὑποκρινάμενοι πορισμὸν βίου καὶ τοῦτο προσεξευρίσκουσιν, ὀλίγα μὲν δαπανῶντες εἰς τὴν ἐπιπολήν, τὰ πλείω δὲ εἰς χάος γαστρὸς κατασπῶντες. Καὶ ἑτέρως δὲ φράσαι τὴν τοιαύτην ἔννοιαν· λευκὰ μὲν φῦλα. Γερμανῶν ἱστορεῖται, οὐκ ἤδη δέ που τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐψιμμιθιωμένοι. Τὸν ὅμοιον δὴ λόγον οὐδὲ μέλαν φόρημα ἀκριβολογεῖ τὸν μοναστηριακόν. Ἦ γὰρ ἂν ἦσαν μοναστηρίου ἄνδρες καὶ τὸ ἔθνος οἱ Μελάγχλαινοι· Ζωπυρητέον οὖν φλόγεόν τι καὶ φατεινὸν, πρὸς δὲ καὶ θερμὸν τοὺς ἐν τῇ μοναχικῇ πολιτείᾳ· ἵνα ὡς εἰς ἄνθρακας ἀναπτόμενοι Θεοῦ, χρηματίζωσι καὶ εἰς ἀναφορὰν εὐωδίας θειοτάτης, χρήσιμοι θυτηρίῳ προσήκοντες. Ἄλλως γὰρ ψεύδονται τὸν ἐνεργὸν ἄνθρακα.

ρε'. Καὶ οὕτω μὲν τοῖς πλείοσι φιλητὸν τὸ ἀπραγμόνως λευκὸν ὡς μάλιστα, ὅτι καὶ τὸ ὁρᾶν, ὃ διὰ φωτὸς περαίνεται. Σεμνύνεται δὲ μετά γε τὸ λευκὸν χρῶμα καὶ φαεσφόρον τὸ ἐρυθρὸν, εἶτ' οὖν κόκκινον· οὐδὲ δὲ ἔλαττον, ὅτι μὴ καὶ ε'ς πλέον, καὶ τὸ ἀλουργὸν, ὅτι συμβολογραφεῖ βασιλείαν, ὅση τε περὶ γῆν καὶ τὴν ὑπερουράνιον· καὶ μᾶλλον, ὅτε τὴν Ἶριν πρὸς ἀπειροκαλίαν χοώζει, μηδέν τι σκυθρωπάζουσαν τῇ μελανίᾳ, εἰ καὶ ἄλλως στυγνὸν εἶναι τὸ τῆς ἀλουργίδος ἄνθος ἐξῃτόρευται. Διὸ καὶ εἰς ἱερὰν ἐπιπρέπει στολὴν τοῖς μὴ πανηγυρίζουσι τελεταρχικῶς. Καὶ τοίνυν, ὅτε τις ἄνθρωπος ὢν κόσμου καὶ τῆς κατ' αὐτὸν τύρβης, ἀρεταῖς ἐπιπρέπει, καὶ κατὰ παθῶν οὕτω βασιλεύει, τοιούτοις ἂν πρέποι κοσμεῖσθαι χρώμασιν· οὐ μὴν τῷ ἁπλῶς μέλανι. Ὁ δ' αὐτὸς ὁμοίῳ λόγῳ καὶ ὡς εἰς φλόγα πυρὸς ἀγγελιχῶς προλάμπει, θεῷ λειτουργῶν, ἐπεί τοι ἐρυθροῦ χρώματος οἰδός τι καὶ τὸ φλόγεον.

ρς'. Τίς οὖν αὐτὸς λογισθείης πρὸς ἐκεῖνον τὸν λαϊκὸν, ὦ μοναστηριῶτα, ἧκων διὰ μελανίας ἀκράτου, καὶ μηδέν τι πυρράζον ἔχων, καὶ οὕτω λαμπρόν; Καὶ μὴν ὁ τοιοῦτος ἐρυθροφόρος καὶ εἰς πατέρα ἐγγραφήσεται τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταρτιζομένων εἰς ἀρετὴν, καὶ μιμητὴς Θεοῦ, τοῦ πρὸ πάντων πατρὸς, λογισθήσεται· δι' αὐτὸ δὲ οὐδὲ ἀσχηματίστους κατὰ τοὺς χύδην λαϊκούς. Διὸ καὶ ἀββᾶς ὁ αὐτὸς (ὃ δὴ καὶ σὺ ἐπικέκλησαι), ἤδη δὲ καὶ μοναχὸς, οἷα μονῆς θείας ἄνθρωπος, ὁποίας πολλὰς ὁ σωτὴρ Χριστὸς Θεὸς ἡμῶν εὐηγγελίσατο. Ἦ γὰρ οὐχ ὑπομένει τον Κύριον καὶ ὁ τοιοῦτος, φυλάσσων τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ; Καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ πασῶν κρείττονι κατοικίζεται, καὶ οὕτω κατακληρονομεῖ γῆν ἑκατέραν, τήν τε ὑπερανψισμένην, καὶ ἣν ἡμεῖς πατοῦμεν. Ἆρα δὲ οὐχ ὑπομένων ὑπομένει,

A Pater luminum, subsistens ante lucem, ex quo et per quem omnis nostra illuminatio, sive sensum, sive intellectus; ad quam lucem compositus, quantum homini possibile est, quam imitatus magnus asceta nigri indumenti, suam nigritiam illuminat luce inde abducta et reflexa. Aliter enim quemadmodum solis radii, qui vultum nigrum faciunt, non possunt extemplo in Æthiopem, aut in falsum Æthiopem aliquem transmutare; sic neque sola vestis nigra veros monachos efficit, sed apparentes et falsos. Hi monachicam simplicitatem pro vita magis opima accipientes, hoc lucrantur, pauca ad acquirendum erogant, multaque in abyssum ventris ingurgitant. Quæ res aliter dicenda est. Albæ traduntur tribus Germanorum, neque similes iis
B qui fuco liniuntur. Eadem ratione nec indumentum nigrum verum effecit monachum. Nunquid enim monasterium incolebant gens Melanchlænorum? Quæranda est igitur flamma, et lux, et calor eis qui in monasteriis degunt, ut, quasi carbones Dei, accensi prosint ad bonum odorem edendum, fiantque sacrificio utiles, ut decet. Sin minus, verum carbonem mentiuntur.

105. Sic ergo a plerisque diligitur color albus, quia vilissimus est, sicut visus qui luce perficitur. Post album vero et lucidum colorem miramur rubrum, sive coccineum, nec minus, sed magis pur-
C pureum, qui regni, sive in terris, sive super cœlum insigne est, et maxime cum Irin rudius pingit, nihil triste nigritia præferentem, licet aliter flos purpuræ odibilis esse narretur. Idcirco ille in vestem sacram his qui ecclesiæ non prosunt, potest aptari. Sic igitur cum aliqui ne mundo, et inter mundanum tumultum, virtutibus coruscat, et imperat passionibus, his coloribus convenienter insignitur, non tamen simpliciter nigro. Et ipse eadem ratione, cum Deo sacrificat, quasi flamma ignis, ut angelus, refulget, quia rubro colori proxima est flamma.

106. Quis ergo judicaberis, ad hunc laicum collatus, o monache, qui venis cum sola veste nigra, nihilque ignitum, lucidum habes? Hic quidam
D rubris vestibus indutus, pater habebitur eorum quos ad virtutem informat, imitator Dei Patris omnium reputabitur, et ob hanc rationem indumento non fraudabitur inter vulgus laicum. Ideo abbas et ipse, ut tu vocaris, insuper et monachus, utpote vir sanctæ mansionis, ut Christus Salvator Dominus noster sæpe evangelizavit. Nonne enim Dominum exspectat is qui custodit vias ejus? Seorsim habitat optima spe innixus, et sic utramque terram a superis frequentatam et a nobis tritam possidet. Nunquid expectans non exspectat, et Dominus ad eum in tantum inclinatur, ut per eum miracula operetur, qualia multa vidimus? Et si iste

rubra ferens indumenta eximiaque pulchritudine erubescens, vult insuper oculos hominum effugere, sicque a fera homines devorante absconditur; tunc, ut arbitror, ob hanc causam, titulo monachi Deo proximi, nigris indumentis vestiti non carebit. Hic enim quasi nigro sepiæ (10) humore, colore obscuro circumdatur; ille autem instar loliginis liquore rubro, ut narrat naturalis historia, inimicum potest fugare.

A καὶ ὁ Κύριος προσέχει αὐτῷ ἐς τοσοῦτον, ὡς καὶ θαῦματα δι' αὐτοῦ ἐκτελεῖν, ὁποῖα πολλὰ οἴδαμεν; Εἰ δὲ ὁ οὕτω φορῶν ἐρυθρὰ ἱμάτια, καὶ πρὸς κάλλος ἐνάρετον ἐρευθόμενος, ἐθέλει καὶ ὀφθαλμοὺς ἀνθρώπων λανθάνειν, καὶ οὕτω κρύπτεται τὸν ἀνθρωποκτόνον θῆρα, οὐκ ἂν, οἶμαι, οὐδ' ἐνταῦθα ὑπὸ τοῦ κατὰ Θεὸν μελαμφορουμένου παρελαθήσεται. Οὗτος μὲν γὰρ, ὅσα καὶ θολὸν σηπίας μέλανα, τὸ τῆς χρόας ἀμαυρὸν περίκειται· ὁ δὲ, ὅσα καὶ τευθὶς θολώματι ἐρυθρῷ κατὰ ζωϊκῆς ἱστορίας ἔμφασιν, ἐκφεύγειν τὸν ὀλοθρεύοντα δύναται.

107. Et quoniam albedine et luce ejus distrahor ad eam reflecto, ejusque gratia cupientibus audire memorabo quæ aliquando, cum maximam urbium perambularem, vidi ego, et sancta ibi ecclesia mecum et reliqua turba quam maxima. Tempus erat cum Megalopoli, in matre nostrarum Ecclesiarum, magno ejus pontifici assistebat Pater patrum in Alexandria usque hodie, sanctus Eleutherius. Circa eum alii Alexandrini diversi coloris stabant, inter quos erant seniores monachi, pulchris vestibus ut apud nos ornati. Erat quidam in albis indumentis, erecta statura niger aspectu, sed augustus et dignus quem intuerentur. Huic pro pallio tunica linea, resplendens sicut lux; in sinu densa et lata vestis, more nostro, ad humerum sinistrum linea recta contrahitur. Caput tegebat operto-

ρζ'. Ἀλλ' ἐπειδή με τὸ λευκὸν ἔτι περιέλκειν ἐθέλει διὰ τὸ κατ' αὐτὸ φωτεινὸν, ἀναβλέπω πάλιν εἰς ἐκεῖνο, καὶ χάριν αὐτοῦ συγγράφομαι τοῖς φιλακροάμοσιν, ὅ καὶ ἐγώ ποτε εἶδον, ὅτε περιεπόλουν τὴν μεγίστην τοῦ πόλεων, καὶ σὺν ἐμοὶ λογὰς ἱερωτάτη ἐκεῖσε, καὶ λοιπὸς δὲ μυρίος ὅσος ὅμιλος. Εἶχεν ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς ἐκκλησιῶν μήτηρ ἔν τινι καιρῷ συμπαρεδρεύοντα τῷ κατ' αὐτὴν μεγίστῳ ἀρχιερεῖ καὶ τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μέχρι καὶ εἰς ἄρτι πατέρων πατέρα, τὸν ἡγιασμένον Ἐλευθέριον· καὶ περιίσταντο ἐκεῖνον ἄλλοι τε τῶν Ἀλεξανδρέων πολύχρωμοι, ἐν οἷς καὶ μονάζοντες γεραροὶ, ἀμπισχόμενοι κοσμίως κατὰ τοὺς ἐν ἡμῖν. Καί τις δὲ λευκοφόρος, ὑψηλὸς ἐκεῖνος τὸ ἀνάστημα, μελάγχροος μὲν ἰδεῖν, εὐ δὲ χαρακτῆρος ἔχων, καὶ θέας ἀξιος καὶ ἡ ἀναβολὴ αὐτῷ λίνεος χιτὼν, λάμπων, ὅσα κα

B

rium ex longa tenui et alba tela circumvoluntum, iterum sicut in gente. Hominem mirabantur qui videbant. Vere enim ab numero et sursum eminebat supra astantes. Et ego illium admiratus, a quodam homine istius magni pontificis quærebam C quisnam esset hic vir præcelsus et albis indutus. Audivi esse eum archidiaconum catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ, plurimique a patriarcha æstimari. Quid ergo? Istum e sacra congregatione proliciam, o gloriosisissime monache, eo quod non habuerit, sicut ego, et sicut tu, nigram vestem, sed nive candidiorem? Minime, sed orationem ejus admitterem ut apostoloci viri, licet tu forte id reformides. Ilic enim, ut loquar evangelice, ut lilium vestitus erat, sive ut fulgida margarita.

φῶς· οὗ τὸ καθ' ἡμᾶς βαθὺ καὶ πλατὺ προκόλπιο— ἀπεστένωτο περὶ τὸν ἀριστερὸν ὦμον ἔθαγεν— τρόπῳ· καὶ τὸ κάλυμμα δὲ αὐτῷ τῆς κεφαλῆς, — ὀθόνης μακρᾶς καὶ λεπτῆς καὶ λευκῆς εἰλιγμένο— ἔσκεπεν αὐτὴν, ἐθνικῶς καὶ αὐτό. Καὶ ἐθαύμαζον — ὁρῶντες τὸν ἄνθρωπον. Ἦν γὰρ ἀληθῶς ὡμίας — τοῖς ἐκεῖ, καὶ ὑπεράνω. Τεθηπὼς οὖν καὶ ἐγὼ τ — ἄνδρα, ἠρόμην τῶν τινα τοῦ καλοῦ ἐκείνου ἀρχι— ρέως, ὅστις ποτ' ἂν εἴη ὁ προέχων ἐκεῖνος λευχ— μων. Καὶ ἔμαθον, ὅτι πρωτοδιάκονος ἦν τῆς τ — Ἀλεξανδρέων καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὡς πολ— τιμᾶται τῷ πατριάρχῃ· Τί οὖν; ἐξουδενώσω ἐκεῖ — τῆς ἱερᾶς ὁμηγύρεως, ὦ κύδιστε μοναχὲ, ὅτι μὴ κατ' ἐμὲ καὶ κατὰ σὲ μελέγχιμον εἶχε στολὴν, ἀ— λευκὴν ὑπὲρ χιόνα; Οὐμενοῦν· ἀλλὰ ἔχοιμι — ὀκνεῖς αὐτό. Ἐνεδέδυτο γὰρ κατά τι κρίνον καὶ αὐ— ὡς,

ἐκείνου εὐχὴν, ὡς ἀποστολικοῦ ἀνδρὸς, εἰ καὶ σὺ τυχὸν εὐαγγελικῶς εἰπεῖν· ἤδη δὲ καὶ κατὰ λευκοφαῆ μάργαρον.

108. Quod nobis semel apparuit, forsan simile est pulchræ stolæ Jacob, qua eum a patre benedicendum mater Rebecca induerat. Tu autem nulla D re alia ac nigris indumentis conspicuus, cur cum divina peragis et Deo propinquas, circumdaris lana rubra, et alba ex maxima parte, sanctumque torquem fers floridum, auro insignitum, et in longans fimbrias desinentem? Et quod majus est, cum in hierarchicam sublimitatem ascendisti, quam multo cum ardore persequebaris, quam ob causam stolam sacram induis fulgidam et splendentem margaritis lapidibus pretiosis quam con-

ρη'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐσάπαξ ἡμῖν τότε κατεφάνη, παρεοικὸς ἴσως τῇ καλῇ στολὰ τοῦ Ἰακὼβ, ἣν ἡ μήτηρ αὐτὸς Ῥεβέκκα περιέδυσεν, εὐλογησόμενον ὑπὸ τοῦ πατρός· σὺ δὲ ὁ μηδὲν ἄλλο σεμνὸς ἢ τὴν μελανίαν, τί δή ποτε, ὅτε τὰ θεῖα λειτουργεῖς, ὁμιλῶτ τῷ Θεῷ, ἐρέαν ἐρυθρὰν περιβάλλῃ, καὶ λευκὴν δὲ τὰ πλείω, καὶ τὸ περιτραχήλιον ἅγιον ἀνθινον περίκεισαι, καί που χρυσῷ καταπεπασμένον, καὶ εἰς κροσσωτοὺς ἀπολῆγον περιβλέπνους; Τὸ δὲ δὴ μεῖζον· ὅτε καὶ σὺ πρασαβήσῃ ἐς ὕψος ἀρχιερατικὸν, ὃ πολλαχοῦ πραγματεύῃ κατὰ σπουδὴν πολλὸν, διατί ἐπενδύῃ λαμπρὰν στολὴν ἱερὰν, καὶ οἵαν

(10) Sepia (*la sèche*) est quædam polyporum species, quæ humorem nigrum de corpore emittit. Loligo est altera eorumdem polyporum species quæ exagitata rubro puro aquas tingit, neque a persequentibus aufugit.

περιμάργαρον καὶ κατάλιθον ἀποβλέπεσθαι ; A cessit jus canonicum, his velis materialibus secreta mysteria obumbrans, et hanc albedinem tuo capiti superaddis tunc primo usurpatam, et jucunde refulges? Multi enim sine dubio videntur juxta te simul episcopi et albi, quoad capitis opertorium. Istud simile albo surculo in radice nigra insito dici posset. Tunc forte patrem antea odibilem diligeres sicut teipsum (imo magis quam te), siquidem imposito capiti signo subjecti, nigrum detrudis quod primas partes habebat.

ὀρθὸς κανὼν ἐνδέδωκε, προκαλύπτων αἰσθη-
ούτοις παραπετάσμασι μυστήρια κρύφια, συν-
βανομένης τι κἀνταῦθα τῆς κορυφαίας λευ-
; ἐν σοὶ, καθ' ἣν τηνικαῦτα καινοπραγεῖς,
όμενος ἀνθηρῶς. Πολλοὶ γὰρ τῶν κατὰ σὲ
σται ἀνεπισφαλῶς, ἅμα ἐπίσκοποι καὶ ἅμα
τὴν σκέπην τῆς κεφαλῆς. Ὅτε καὶ ἔστιν εἰ-
ὁ τοιοῦτον ὡς οἷον πρέμνῳ μέλανι προσπε-
ἐμβολάδα λευκήν. Καὶ τότε δὴ ἀγαπᾷης
πρὶν μισητὸν, παπᾶν, καθὰ καὶ σεαυτὸν (μήπου δὲ καὶ εἰς πλέον), εἶγε τὸ κατ' αὐτὸν ὕστερον
ον ὕπερθεν τῆς κεφαλῆς θέμενος, ὑποβιβάζεις τὸ προηγησάμενον μέλαν.

Προσεπιτούτοις ἀναβαίνω ἐπελευστικῷ λόγῳ
τὰ τῆς θείας ἐκείνης σκηνῆς τυπώματα, οἷς
τοῦ ἀρχιερατικοῦ πολυτελῶς ποικιλτοῦ πε-
ατος καὶ τὸ ἐρυθρόδανον συνεβάλλετό τι
ισμοῦ, καὶ ὁπόσα δὲ ἄλλα τὸν ἱερὸν συνεκρό-
μον, χροίαις διαφόροις προφαίνοντα· ἐν οἷς
ῶ καὶ τιμίους λίθους πολυχρόους ἐκείνους,
οἶδα εἴ τις ἦν μελαναυγὴς ἐς ἄκρατον.
, ἤδη δὲ καὶ οἶδας, ὡς ἐν βίῳ στρεφόμενος,
νθρακα, ὃς τῇ πρὸς ἐμφέρειαν ὁμωνυμίᾳ οὐ
ι. Τοὔνομα ἔγνως. Καὶ σάπφειρον, οὐδ' αὐ-
αυροῦ χρώματος ὄντα, οὐκ ἀγνοεῖς· οὐδὲ τὸ
, ἡδὺ μὲν οἷον προσμειδιῶν τοῖς ὁρῶσιν,
όμενον δὲ τὴν μελανίαν καὶ αὐτό. Ἐν καλῷ
λόγου τοῖς ἁγίοις γράψασι καὶ ὁ πρασίζων
ς δι' αὐτὸ καὶ χλοάζειν λέγοιτ' ἄν. Ἀγαθοὶ
αν καὶ οἱ καθαροὶ διδυνοὶ λίθοι, οὓς ὁ ἑλλη-
εἰς οἰνοχρόους μεταλαμβάνει. Βέβαπται ὁ
πρὸς ὠχρίαν, λάμπει δὲ ἄλλως καὶ εἰς ἡλιώδη
άγεται· καὶ σεμνύνεται οὕτως ὁ ὤχρος, πρὸς
ῶς καὶ τὸ ἀρσενικὸν κέχρωσται μέταλλον,
δὲ χρῶμα κιρρόν, ἤδη δὲ καὶ τὸ κατὰ τὴν
νην πλάσιν ξανθίζον τῆς χολῆς. Εἰ δὲ καὶ
ν αὐτῆς ἡ καθ' ἡμᾶς πλάσις οἶδεν, ἴδοὺ
τιταχθεῖσα παρήγαγε μὲν καὶ αὐτό· οὐκ ἂν
ιν, ὡς καὶ κατακαυχᾶσθαι τῶν ὁμοειδῶν· εἰ
εύσεται τοῦ πλάσματος.

σὶ καὶ ἐν τοῖς περὶ οὐρανὸν πυῤῥάζοντά
η, καὶ ἕτερα λευκὴν χρόαν προβεβλημένα,
ν δὲ πολὺν φόβον αὐτὰ προΐσχονται, ὡς ὅτε
έλαν πυκνωθὲν ἐκνεφίαν ὠδίνει φθοροποιόν.
ρει μὴ γένοιτό σε παρεοικέναι, ἄνθρωπε τοῦ
γα μοναχὲ, ἀλλ' ἔχοις νοῦν ἐκ Θεοῦ κρείττονα,
ε ἀνεστρέφου ἐν βίῳ· καὶ ἀγαπῶν τὸ ἐν σοὶ
καθὰ ἔοικε, πλουτοίης πλεῖον αὐτοῦ τὸ φωτει-
ὡς ἐκ σιδήμου, μέλανος πάντως καὶ αὐτοῦ,
λίψει βίου τραχέος, ὅσα καὶ πυρίτιδος λίθου
οἷς ἐκπυρηνίζων σπινθῆρας, δι' ὧν ἐξ-
ι φλὸξ Θεῷ ἀρέσκουσα εἰς ἀποτέλεσμα θυ-
ερινῆς· θυσίας ἀνωφορουμένης διὰ τῶν ἐν
σάρκα ἐνεργειῶν, ὅτε νεκροῦται τῷ κόσμῳ,
ψιστον· ἐσπερινῆς διὰ τὸ ἐκ βίου κρυπτοῦ
νυκτέρου τρόπον τινὰ καὶ ἑσπέρου προϊέ-
ρανῶς.

ὁ δὲ ἄλλα τὸ τῆς ἀμφιάσεως μέλαν καὶ εἰς
άστου ζωῆς ἐκδέχου σύμβολον, καὶ τῆς ἐν-
τικρύψεως. Μέμνησαι γάρ, οἶμαι, ὅτι καὶ-

109. Præterea festino sermone devenio ad ea sconæ sanctæ indumenta, quibus ut omittam vestem hierarchicam et magnifice distinctam, rubrum etiam aliquod decus addebat, atque ad reliqua cultum sacrum conficientia, et coloribus variis insignita. Inter ea lapides aspicio pretiosos et multicolores, qui an perfecta nigritie resplendeant nescio. Audis et nosti etiam, quasi vivens in sæculo, lapidem carbunculum, cujus nomen ex similitudine ductum non fallit. Nomen cognovisti. Saphirum etiam obscuro colore non vestitum non ignoras; neque ligurium lapidem, qui intuentibus dulce subridet, et nigritiem abscondit. Pulchra a sacris auctoribus de lapide porreaceo, qui ob hanc causam virescere recte creditur. Egregio colore puri lapides divini, quos Græci in vinarium colorem transmutant. Aurum in ochram tingitur, aliter vero lucet, et fulget sicut sol : sic ochram demiramur, ad quam ipsum auri pigmentum pingimus, ac omnem flavum colorem, imo et bilem flavam in homine creatam. Si nigram eam creatio in nobis efformavit, eam mutat natura lapsa; non ideo contemnenda sunt similia, nisi aliquam vituperationem meretur ad tempus, si creationem minoris facit.

μὴ ἄρα καί τι μέμψεως ἔχει· πλέον εἰς καιρὸν, εἰ

110. Videre est in cœlis quasdam nubes rubescentes, et alias album colorem præferentes, quæ tantum timorem non injiciunt, quantum nubes nigræ et condensæ, quæ procellam et nivem parturiunt. Quibus nebulis ne fias similis, o homo Dei, magne monache, sed animum habeas ex Deo meliorem quam cum in mundo conversareris; tuam nigritiem sic dilige, ut decet; sed luce ejus magis diteris, et instar aciei nigræ, tu inter collisiones sæculi asperi, sicut lapidis igniferi, emitte scintillas quibus accendatur flamma grata Deo ad conficiendum sacrificium vespertinum, sacrificium, inquam, in alta ascendens, per virtutem tuæ carnis peccato mortuæ ; et vespertinum, quia ex vita abscondit, et proinde aliquo modo nocturna, et vespertina exit ad lucem.

111. Aliunde nigram vestem accipe in signum vitæ modestæ et absconditæ. Meministi enim, ut arbitror, te in tonsura loquacitati valedixisse,

sieut jam diximus, ut repudiata ista sæculari, divinam invenias. Abscondere ergo plerumque, et exstingue animum jactabundum, ut in terris accepta mercede gloriæ, alibi non incidas in tenebras obscuras. Considera etiam nigram intus videri quacumque magnam speluncam, quia non illuminatur aer interior, non attingentibus, nec permeantibus, nec transeuntibus solis radiis. Et iterum scito simile aliquid esse mundum cum nigris indumentis inter fratres. Iis enim indutus magnus monachus jam non facile videri debet in mundana conversatione. Absconditus es igitur in sacra nigritie, velut in spelunca. Et quid in spelunca, in solitudine, in habitatione teipsum ostendis mundo, quasi domum bajulans? Ut quid triumpharis, quasi qui arroganter incedit? Ita agis, quasi aliquid pretiosum sub supellectili sit absconditum, ne videatur, et deinde manifestetur contra prius consilium. Vel quid opus erat te abcondi in principio, si isto modo in oculos cadere volebas?

112. Squama quædam est tua exterior nigrities; intra eam te habitare oportet, ut talem hominem decet. Ipsa est quasi concha circa te : ne cogites igitur bonum esse te solum videri, sed magis ea abscondi secundum verum hominem. Cortici simi-
lis est; cura ergo de fructu maxime necessario, cujus gratia cortex factus est. Te ipsum velasti, cum proposuisti abscondi. Cur appares? Existi de mundo : cur videris importune? Te indicet virtus, sicque non apparebis libenter. Alio modo enim manifestatus, non differs ab eis qui vendenda in compitis jactitant. Ardorem mundanum velut sub cinere abscondisti, cum Deo devotus es; serva igitur eum tempore opportuno excitandum : ama igitur liber esse. Crucifixus es, sicut a principio in tonsura spopondisti. Ubi ergo negotia, aut homines ad te clamant : « Descende nunc de cruce, [23] » ne descendas, e contra exspecta donec soluto spiritu non descendas, sed ascendas, ne evadas horrendorum scandalorum reus. Noli ancipitem vitam ducere, qui unicam vovisti.

113. Monachica vita ut mundi condemnatio tradita est, non ut facultas ustendi; exitur abeo, non vaditur ad eum; vita est quiescentis, non mercatoris. Tibi autem mundo renuntiare, est addici licentiæ : tuum « etiam » quod in tonsura protulisti, perfectum non evasit; tuumque « non » negationem mentitur : omnia permutantur quasi quadam antiphrasi, aliud pro alio ponitur. Interrogatus enim in sacro limine, utrum consentires in mundanis vanitatibus jam non versari, quas referebat interrogans, dicto *etiam*, promisisti modo sane affirmativo. Hoc erat recte loquentibus negare. Exinde enim, quantum

[23] Matth. XXVII, 40.

A ρόμενος ἀπελέξω καὶ τὴν παῤῥησίαν, ὡς καὶ φθάσαντες εἴπομεν· ἵνα ἐν τῷ ταύτην βιωτικῶς παραιτήσασθαι τὴν πρὸς Θεὸν εὑρήσεις. Οὐκοῦν κρύπτου τὰ πλείω, τὴν θρυαλλίδα τοῦ φανητιασμοῦ συστέλλων, ἵνα μὴ τὸν μισθὸν τῆς λάμψεως ἀποσχὼν ἐνταῦθα, εἰς ἀλαμπὲς ἐκεῖ σκότος ἀποκληρωθῇς. Ἔτι φιλοσόφει, καὶ ὅτι μέλαν προφαίνεται ἅπαν μέγα σπήλαιον τά γε ἐντὸς διὰ τὸ τοῦ ἐν αὐτῷ ἀέρος, ἀφώτιστον. Οὐ γὰρ διικνεῖται τῇ θίξει καὶ εἰς αὐτὸ ἀκτινοβολία ἡλίου φωτίζοντος. Αὐτίκα δὲ συμφιλοσόφει καὶ ὅτι τοιοῦτόν τι καὶ ὁ διὰ μέλανος ἱματισμοῦ κόσμος ἐν τοῖς κατὰ σέ. Ὑποδὺς γὰρ αὐτὸν ὁ μέγας μοναχὸς, οὐκέτι ῥᾴδιον ὀφείλει καθορᾶσθαι πρὸς κοσμικὴν συνήθειαν. Οὐκοῦν ἐκρύβης καὶ αὐτὸς, ὡς ἐν σπηλαίῳ, τῷ θείῳ μέλαντι. Τί γοῦν αὐτῷ σπηλαίῳ, αὐτῇ κατακρύψει, αὐτῇ ἐνοικήσει σεαυτὸν ἐκφαίνεις τῷ κόσμῳ, ὡς οἷα φερέοικος, καὶ θριαμβεύεις, ὡς λαμπρυνόμενος; ὅμοιόν τι ποιῶν, ὡς εἴ καί τι τῶν τιμαλφεστέρων κρυβὲν ὑπό τι σκεῦος, ὡς καὶ λανθάνειν, εἶτα δημοσιεύεται παρὰ τὴν ἐξαρχῆς πρόθεσιν. Ἢ τί ποτε καὶ κρύπτεσθαί σε τὴν ἀρχὴν ἐχρῆν, εἰ οὕτως ἤθελες περιβλέπεσθαι;

ριβ'. Κέλυφος οἷον τὸ ἐν σοὶ προφαινόμενον μέλαν, καὶ χρὴ ἐντὸς αὐτοῦ κατακεῖσθαί σε, ὡς ἀνθρώπῳ πρέπον τοιούτῳ. Λέπυρον ὥσπερ αὐτὸ περὶ σέ· ὅθεν οὐ χρὴ περινοεῖν σε τὸ καλὸν ἐν τῷ προφαινομένῳ καὶ μόνῳ, ἀλλὰ μάλιστα ἐν τῷ κρυπτο-
μένῳ δι' αὐτοῦ κατ' ἄνθρωπον τὸν ὄντως. Περικαρπίῳ ἔοικεν. Ἐπιμελοῦ τοίνυν τοῦ καρποῦ τοῦ ἀναγκαιοτάτου καὶ οὗ χάριν τὸ περικάρπιον. Ἠφάνισας σεαυτὸν τῇ προθέσει τοῦ κρύπτεσθαι. Τί δὴ φανητιᾷς; Ἔδυς ἐκ τοῦ κόσμου. Τί γοῦν ἐκφαίνῃ παρὰ καιρόν; Καταμηνυέτω σε ἡ ἀρετή· καὶ οὕτως οὐχ ἑκὼν ἐκφαίνου. Ἄλλος γὰρ προαγόμενος, οὐδέν τι διαφέρεις τῶν, ὅσοι κατὰ τὰς ἀγυιὰς πομπεύουσι τὰ ἐμπολώμενα. Ὡς ὑπὸ σποδιᾷ τινι τὸ ἐν σοὶ κοσμικὸν θερμὸν ἔκρυψας, ἀναθέμενος τῷ Θεῷ. Φύλαττε οὖν αὐτὸ εἰς ἄναψιν εὔκαιρον· ἀγάπα τοίνυν ἠλευθερωμένος. Ἐσταυρώθης, καθὰ τὴν ἀρχὴν ἐτάξω κειρόμενος. Εἰ τοίνυν ἢ πράγματα ἢ ἄνθρωποι βοῶσι πρὸς σέ· » Κατάβα νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ· » μὴ κατάβαινε, ἀλλὰ πρόσμενε τὴν διὰ πνευματικῆς ἀποκαθηλώσεως οὐ κατάβασιν, ἀλλ' ὄντως ἀνάβασιν· ἵνα μὴ σκανδάλων αἴτιος ἀποβαίης δεινῶν. Μὴ θέλε ἀμφίβιος εἶναι, ὁ κυρώσας εἶναι μονόβιος.

ριγ'. Ἡ μοναχικὴ πολιτεία κόσμου κατάγνωσις εἶναι δέδοται, οὐ μὴν ἔφεσις· ἀναχώρησις ἐξ αὐτοῦ, οὐ προσχώρησις ἐπ' αὐτόν· ἀπραγμάτευτος βίος, οὐ πραγματευτικός. Σοὶ δὲ ἡ τοῦ κόσμου ἀπόταξις ἀκοσμίας ἐστὶν ἐπίταξις· καὶ οὔτε τὸ ἐν σοὶ « ναὶ » τὸ τῆς κουρᾶς εἰς ἀκριβὲς ἀπεκβέβηκεν, ὡς εἶναι αὐτόχρημα « ναί· » καὶ τὸ « οὔ » δὲ ψεύδεται τὴν ἄρνησιν· ὡς ἀντιμεταχωρεῖν αὐτὰ λόγῳ οἷον ἀντιπεριστάσεως, καὶ οὕτως ἀντὶ ἀλλήλων παρά γέ σοι τίθεσθαι. Ἠρωτημένος γὰρ ἐπὶ τοῦ θειοτάτου βήματος, εἰ ὁμολογεῖς, μὴ ἐν κοσμικαῖς εἶναι φαυλότησιν, ἃς ὁ ἐρωτῶν ἐξετίθετο, κατεθοό

« ναί, » ὁμολογητικῶς δηλαδή. Σὺ δι' ἣν, ιιβῶς εἰπεῖν, ἀπαναίνεσθαι. Προστέτηκας α γε ἡμᾶς βλέπειν, τῷ κόσμῳ ἐπιπλέον καὶ εἰς τὸ « οὐ » δὲ καταστρέψας τὴν ἀπό- κατ' ἐτέρας ἐρωτήσεις, ἐν αἷς ἀπώμνυες, οὐκ αὐτὸ, ἀλλὰ ἐνεργεῖς τὰ ἀπειρημένα, ὡς μολόγησας « ναί. » Καὶ οὕτω μεταποιεῖς ρσιν, τήν τε θέσιν, ἐξ ἀρχῆς αὐτῆς, οἶμαι, εἶν ἐπιβαλόμενος, καὶ μετὰ τῆς ὀρθολεκτικῆς καὶ τὴν ὀρθὴν πολιτείαν φαύλης ἀπάτης λό- ροσποιησάμενος.

Ἦν οὖν ἄρα κάλλιον, ὦ οὗτος, λαϊκὸν μέ- ε φυλάττειν τὸ κοινὸν ἐκ γενετῆς θεῖον μα, ἥπερ ἰδιάσσει μὲν καὶ τάξασθαι κατα- τίταξιν βίου κρείττονος, μὴ φυλάξασθαι δὲ δίαν ἀρέσαν, εἶτα καὶ ἐνώπιον τῶν θειστά- λων καὶ αὐτοῦ Θεοῦ τυπωθέν. Ἐκεῖνο μὲν ἀρχῆθεν, τὸ μετὰ τὴν γένεσιν, μηδὲν τῶν εἰδότων, ἄλλως κεκύρωτο, ἡνίκα τῷ θείῳ ντο βαπτίσματι· τὰ δὲ τῶν ἐπαναιρουμέ- άζειν καταθετικὰ ἐξ αὐτῶν ἐκείνων, εὖ τῷ Θεῷ ἀνατίθενται· ᾧ ψεύσασθαι τίς ἂν

Εἴη ἂν δὲ τοίνυν ὁσιώτερος τῷ Θεῷ ἄν- τοῦ λαοῦ ὁ φυλάττων, ἅπερ ἔτι ὄντος αὐτοῦ του συντέθειτο, οὐδὲ λαλιὰν διαρθροῦντος, γε ἠύξημένου τὴν φρόνησιν, ἥπερ ὁ αὐτὸς αὐτὸς κυρώσας, αὐτὸς νοήσας, αὐτὸς λα- ῖτα παραβὰς, καὶ κατανωτισάμενος, ἃ κατέ- γέλοις ὁμόσκηνος ἐπαγγειλάμενος εἶναι καὶ ς.

λλὰ ταῦτα μὲν σὺ καὶ ἐκεῖνος καὶ ἄλλος χωρικῷ μὲν λόγῳ διὰ τὸ ἔντοπον ἐμοὶ, τῇ ει οὔτε ἐμοὶ, οὔτε τῶν κατ' ἐμὲ διὰ τὸ τῆς ἄτοπον· ὡς οἵ γε ἀληθῶς ἐμοὶ, καὶ ὡς ἂν ις εἴπω, οἱ ἰδικοί μου (ἀκούοις δέ μου τῆς , ὦ ἁγιώτατε ἰσαπόστολε βασιλεῦ) κατὰ τὸ ὑ οὐρανοῦ ἀπὸ τῆς γῆς ὑμῶν ἀπέχουσι, ον δὲ καὶ τὸ, ὡς ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, ἐκεῖνοι ταῖς ἀγαθοπραξίαις, ἥλιοι ταῖς παραδείσου πολῖται, φωτὶ θείῳ περιουσια- ἀχρημοσύνην πλουτοῦντες τὴν κατιδίαν, δὲ καὶ ἀκτημοσύνην ἄκραν, δι' ἧς Θεὸν αὐ- ται· ὑμεῖς δὲ γῆς ἄνθρωποι, καὶ αὐτῆς κνθωμένης, οἷς μερίμναις διηνεκῶς κεντεί- ι τῶν οὐδενὸς ἀξίων λόγου. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ύονται τὸ ἀειλαμπὲς, ἐνακμάζοντες τῷ οὺς φωτὶ, ἐν τῷ πραγματεύεσθαι πάντοτε ολὴν ταῖς ἐκ τῶν ὑφειμένων ἀγαθῶν ἀνα- ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα· ὅτε δὲ καὶ μεσημβριά- ἀνάγκη γάρ καὶ τοῖς τοιούτοις ἡλίοις αὐτὸ ὀκνοῦσι τὴν κατάβασιν, μὴ καὶ εἰς δύσιν ται. Καὶ δὴ κατορθοῦσιν αὐτὸ, Θεοῦ ἐπι- ; τοῦ καὶ τὸν κατ' αἴσθησιν ἥλιος ἐν Γα- αντος τὸ παλαιὸν διὰ τοῦ ἁγίου στρατηγοῦ καὶ ἐν τοῖς ὕστερον δὲ διά τινος μεγάλου ν τῷ τοῦ μεγίστου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οὗ ἡ κλῆσις καὶ τὸν Ἰησοῦν ἐκεῖνον ἐπὶ ὁμοίῳ τεραστίῳ ἐσέμνυνε.

A nos videmus, mundo amplius adhæsisti; atque cum in partem negativam versus es, cum cæteris quæstionibus responderes, et cum juramento negares, hoc non perficis, sed renuntiata adimples, quasi affirmative respondisses : sicque supra (11) et infra permutas, meditatus a principio, ut suspicor, liberius agere, et quantum rectam locutionem, tantum rectam agendi rationem, vili usus fallacia, contemnis.

114. Melius erat, o homo, te laicum in communi lege divina post nativitatem sistere, quam separari et vitam perfectiorem privatim servandam promittere, neque servare quod privatim promisisti, in conspectu sanctorum angelorum et B Dei. Hoc enim principium ab ortu aliter confirmatum est, nihil consciis infantibus, cum sacro baptismate insignirentur. Qui autem vitam monasticam amplectuntur, haud inviti id faciunt, probe sibi conscii, et Deo consecrantur, cui mentiri quis auderet? Profecto magis acceptus Deo foret homo vulgi qui retinet promissa dum adhuc imperfecte ageret, non distincte loqueretur, neque a fortiori intellectum evolvisset, quam qui ipse cogitavit, ipse firmavit, ipse concepit, ipse expressit, ipse transgressus est, ipse promissorum oblitus est, cum conversari inter angelos, et eis æquiparari spoponderat.

115. Ista agis tu, et ille, et aliquis alius, omnes C propter locum communem mei, sed neque mei, neque meorum quoad mentis habitum et animum errantem. Etenim qui vere mei sunt, et ut enucleatius dicam, privati mei (et me vera dicentem audies, o sancte rex, apostolis æquiparande), a vobis tantum distant, quantum a terra cœli sublimatas, et etiam quantum oriens ab occidente. Hi quidem cœlestes sunt bonis operibus, virtute soli æquales, incolæ paradisi, luce divina refulgentes, divites sine propria fortuna, multi cum extrema etiam indigentia, ob quam Deum ipsum possident. Vos autem homines terræ, istiusque spinis hirsutæ, curisque perpetuis propter res nullius pretii angimini. Hi laborant ut semper luceant, sua luce accensi, qui oriri semper nituntur, et ex inferioribus in superna ascendunt. Cum in diem medium pervenerint (istis solibus hoc accidere necesse est), timent ne occidant, ne in profundum mergantur. Qui renovant, annuente Deo solem visibilem in Gabao sistente, antiquum miraculum Josue judicis, et instauratum in novissimis temporibus per quemdam Patrem magnum, invocato nomine Jesu Christi maximi apud nos, cujus invocatio et hunc Josue simili prodigio illustravit.

ρσιν musici vocant, cum attollitur manus aut baculum ejus qui cantum numerosque moderatur; ο, cum deprimitur.

116. Sic orientem solem imitantur, dum Deo appropinquant, quantum concessum est, magni mei monachi, utriusque civitatis incolæ, ejus quæ infra magna est, et illius quæ in superis maxima, super sermonem et super intellectum. Vos autem utrum oriamini non vidi ego; sed ex quo tempore vobiscum sum, terram altero circulo præter descriptum circuitum permeantes, semper in occidentis partibus versamini; ignoratis solis ortum quam practica et theoria, optimum par, norunt attollere, et quo in cœlum homo Dei evolat. Practica (12) omnino diversa a vestra regula, et tota alia theoria atque nostra. Quæ enim vos agitis, et quæ cogitatis, homines vulgares haud imitarentur. Cum enim omnis monachica actio ad imitandum Deum qui semper agens nunc et perpetuo operatur, concurrat, aliter vos agitis, negotia operantes, a quibus nomen ducunt exactor et negotiator, non autem vir practicus, ut superius diximus. Nam solitudini tantum adhæsistis, quantum tentoriis vinitores, et cellæ fructuariæ ille cui cura est de cucumere. Quod sane est multum. Plerumque autem ut nomades vivere satagitis, loca pro locis frequenter mutare, ubi purum aera hauriatis, et longam vitam eo modo vivatis.

ρις'. Καὶ οὕτω μὲν ἡλίακὴν ἀνατολὴν μιμοῦνται Θεῷ παρεξισούμενοι κατά γε τὸ ἐγχωροῦν οἱ ἐμοὶ ἐκεῖνοι μεγαλοσχήμονες, οἱ πόλεων ἑκατέρων πολῖται, τῆς τε κάτω μεγάλης καὶ τῆς ἄνω ὑπερμεγέθους, ὅτι καὶ ὑπὲρ λόγον καὶ νοῦν ἅπαντα. Ἀλλ' ὑμεῖς εἰ μέν ποτε ἀνετείλατε, οὐκ οἶδον ἐγώ· ἐξότου δὲ ὑμῖν ἐνετράνισα, κυκλοῦντες κυκλοῦτε τὴν γῆν ἄλλως παρὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ ἐστὲ ἀεὶ τῶν δυσμῶν· ἀγνοοῦντες ἀνατολικὴν ἀνάβασιν, ἣν πρᾶξις καὶ θεωρία οἶδεν ἀνάγειν, ἡ καλὴ ξυνωρίς· δι' ἧς εἰς οὐρανὸν ἀνατρέχει Θεοῦ ἄνθρωπος. Πρᾶξις ἄλλη παντελῶς παρὰ τὴν ἐν ὑμῖν πολιτευομένην· θεωρία ἑτεροία πάντη, πάντως καὶ αὐτὴ παρὰ τὴν καθ' ἡμᾶς. Οἷα γάρ πράττεται ὑμεῖς, καὶ ὁποῖα θεωρεῖτε, οὐδ' ἂν ἀγελαῖοι ἄνδρες μιμήσαιντο. Πράξεως γὰρ μοναχικῆς ἁπάσης πρὸς μίμησιν ἀπευθυνομένης Θεοῦ, ὃς ἀεὶ ἐνεργὸς ὢν, ἕως καὶ ἄρτι ἐργάζεται, ὑμεῖς ἄλλως ἐνεργεῖτε, πρακτῆ ἐργαζόμενοι, ἐξ ὧν ὁ πράκτωρ καὶ ὁ πραγματευτικὸς ὀνομάζονται, οὐ μὴν καὶ ὁ πρακτικὸς ἄνθρωπος, καθὰ καὶ φθάσαντες διεγραψάμεθα. Τῇ μὲν γὰρ μονῇ τοσοῦτον προστετήκατε, εἰς ὅσον καὶ σκηναῖς οἱ ἀμπελουργοί, καὶ ὁπωροφυλακίοις οἱ περὶ τὰ σικυήλατα. Καὶ ἔστι καὶ τοῦτο πολύ. Τί πλείω γὰρ κατὰ τοὺς Ἀμαξοβίους διαζῇν πραγματεύεσθε, καὶ συχνὰ τόπους τόπων ἀμείβειν ἔνθα καθαρὸν ἀέρα σπάσετε, δι' οὗ τὸ μακρόβιον ὑμῖν περιγενήσεται.

117. Sanctam Ecclesiam, ut arbitror, concupiscitis, ut servi Christi, et conservi nostri; sed a concupito elongamini operibus quibus sæpissime agitamini; perfectum opus linquitis, et indulgetis vanitati; nihil scitis spirituale quo licet angelis annumerari, et inter pinguia et gravia versamini quibus mens devota Deo in terram deprimitur et ascendere desinit. Ideo discipulus vester pro dignitate, intelligentia, decentia, et bona disciplina, abit nihil ab ascesi consecutus, præter quemdam sæcularem scientiam, eamque totam vulgarem, non nobilem; verbi gratia, ut pauca ex multis eligam, quomodo et quantum frumentum servent, quo tempore et quanto pretio illud vendant; undenam aliud dignum, seu vilis pretii, inveniant, redire faciant, sicque de eo aliquid lucrentur; quomodo etiam de vino fructum capiant. Servandi sunt vinacei acini eleemosynam poscentibus, magis etiam furfur: talibus enim tempore famis bona sunt ista ad nutriendum. Proximi domus bonis terræ repletur: inhabitanti gravia tributa sunt imponenda. Intus autem sunt divites homines ex variis negotiationibus, et aliunde: his claustra augenda sunt. Quidam e patribus agellum excolens in suspicionem venit inde lucrifaciendi; mutandus est caute, ne solus comedat. Extemplo famulus ad reddendam rationem cogitur; et sive nihil habet condemnatur ut imperitus, ut simplex, ut insanus, sive autem in manifesta possessione deprehensus,

ριζ'. Τῆς τε ἁγιωτάτης Ἐκκλησίας ἐπιθυμεῖτε μὲν, οἶμαι, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ καὶ ἡμῖν σύνδουλοι· ἀπάγεσθε δὲ τοῦ ἑφστοῦ διὰ τὸ ἐργατικὸν, οὗ χάριν ῥέμβεσθε τὰ πολλὰ τὸ μὲν ἀκριβῶς ἔργον ἀφιέντες, τοῖς δὲ παρέργοις ἐντριβόμενοι· καὶ λεπτὸν μὲν εἰδότες οὐδὲν, δι' οὗ ἀγγέλοις ἔστι συνάπτεσθαι, τῶν δὲ παχέων καὶ οὕτω βαρέων μεταποιούμενοι, δι' ὧν κατασπᾶται ὁ θεόσδοτος νοῦς εἰς γῆν, τοῦ ἀνωφορεῖσθαι παρακλυόμενος. Κἀντεῦθεν ὁ παρ' ὑμᾶς φοιτῶν ἀντὶ σεμνότητος, καὶ συννοίας, καὶ εὐπρεπείας, καὶ μαθήσεως ἀγαθῆς, ἄπεισι, μηδὲν ἀπονάμενος τῶν ἀσκητῶν, ἢ μόνην εἴδησιν βιωτικὴν, καὶ αὐτὴν οὐκ εὐγενῆς, ἀλλ' εἰς τὸ πᾶν χυδαίαν· οἷον, ὡς ἐκ πολλῶν ἁλίγιστα φάναι, πῶς ἂν καὶ ἐπὶ πόσον φυλάξωνται τὸ σιτάριον, καὶ πηνίκα καιροῦ πολλοῦ τιμήματος ἀποδῶνται αὐτό· πόθεν δὲ καὶ εὑρηκότες ἄλλο ἄξιον, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, εὔωνον, εἰσοδιάσωσι, καὶ οὕτω κερδήσωσι καὶ δι' αὐτοῦ· πῶς δ' ἂν καὶ ἐπὶ τῷ οἴνῳ ταυτὰ διάθωνται. Τὰ γίγαρτα φυλακτέον εἴς τινα ἐλεημοσύνην τοῖς ἀπαιτοῦσι, καὶ εἰς πλέον τὰ πίτυρα· καλὰ γὰρ τοῖς τοιούτοις καὶ αὐτὰ ἐν ἡμέραις λιμοῦ εἰς χόρτασμα. Ἡ παροικία ἐνευθητεῖται τοῖς ἐκ γῆς ἀγαθοῖς· φορολογητέον ἄρα τοὺς ἐν αὐτῇ βαρύτερον. Ἡ ἐνοικία πλουτοῦντας ἔχει ἄνδρας ἔκ τε ἐμποριῶν παντοδαπῶν καὶ ἄλλοθεν· ἐπαυξητέον οὖν αὐτοῖς τὸ στεγανόμιον. Ἀδελφὸς ὁ δεῖνα τὸ τῆς μονῆς κτησίδιον ἀμφιπονούμενος ὑπόνοιαν πέμπει, κερδαίνειν ἐκεῖθεν· μετελευστέον οὖν αὐτὸν δεξιῶς, μὴ καὶ μονο-

(12) *Practica* erat administratio rerum materialium, cibi et redituum; duplex distinguitur, una bona, mala altera, quæ id unum intendebat, ut divitias cumularet. *Theoria* de rebus spiritualibus aut intellectualibus curabat, litteras docebat, etc.

. Καὶ αὐτίκα λογοπρατεῖται πρὸς βίαν ὁ δια- A forte non reddit quod requiritur, contemnitur, et
ῆς· καὶ ἡ μηδὲν ἔχων καταγινώσκεται, ὡς violenter conteritur; non quod œconomis cedat
ις, καὶ εὐήθης, ἡ καὶ ἠλίθιος ἡ ἀλλὰ πεφω- incrementum, sane vera magno Patri, et ejus co-
ος ἔχειν, καὶ τυχὸν μὴ διδοὺς ἐν τῷ ἀπαιτεῖ- mitatui, et, ut aiunt, monachorum prælatis.
καταπατεῖται, καὶ οὕτω διαφορεῖται πρὸς βίαν· οὐχ ὥστε προσλογισθῆναι τοῖς τοῦ φροντιστη-
τὸ διαχωρηθὲν, ἀλλὰ τῷ μεγάλῳ Πατρὶ, καὶ τοῖς μετ' αὐτὸν λογάσι, καὶ ὅ φασι προκρίτοις τῶν
ῶν.

'. Τούτου δὲ οὕτως ἀποχειροτονηθέντος τοῦ 118. Hoc igitur amoto a villicatione, tentatur
εἶσθαι, ἀναψηλαφᾶται πρακτικὸς ἕτερος, ὃς alius aliquis practicus, qui nempe caput et reli-
ἐν κριματίσοι δῆθεν τὴν κεφαλήν, καὶ τὴν quam catervam non condemnet, nec cogat ad ira-
ν λογάδα θυμομαχεῖν ἀναγκάζων, καὶ μελαγ- scendum, ad mœrendum, et ad evacuandam cha-
, καὶ οὕτω ψεύδεσθαι τὸ φιλάδελφον. Καὶ δὴ ritatem. Invenitur optatus frater (illis enim deesse
ύρίσκεται ὁ ποθούμενος ἀδελφὸς (οὐ γὰρ ἂν nequit talis homo), qui seorsim abductus eru-
ς ἐπιλείψοι ποτὲ τοιοῦτος ἄνθρωπος)· καὶ ditur ad attendendum, ad obediendum, ad deponen-
ν παραληφθεὶς, καταρτίζεται εἰς προσοχὴν dum pecuniæ amorem; dein edocetur a patre nunc
πακοὴν, καὶ ἀφιλοχρηματίαν· καὶ παιδεύεται B vitam innocentem dignamque legato prælati in
τοῦ πατρὸς, ἄλλως μὲν ζῆν, καθαρείως, κα. exterioribus degere; omne lucrum a Deo emer-
ρέπει τῷ ἐπέχοντι κεφαλῆς λόγου ἐν τοῖς ἔξω gens (parce enim utendum est, inquit, non for-
δὲ τὸ ἐπερχόμενον κέρδος ἀπὸ Θεοῦ (φείδεσθαι tuitis bonis inter propria) offerendum esse se-
φησὶ, χρὴ οὐδὲ τοῦ τυχόντος ἐν τοῖς *καθ'*- natui, et deponendum ante pedes Patrum, men-
) παρακομιστέον τῇ γερουσίᾳ, καὶ θετέον αὐτὸ tiendum non esse, non de obolo quidem, ut, etsi
τῶν πατρικῶν ποδῶν, καὶ μηδὲ ψευστέον, Ananiæ et Saphiræ malum effugiat, saltem non
ἄχρι γοῦν ὀβολοῦ· ἵνα, εἰ μὴ καὶ τὸ κατὰ conteratur ipse, sicut antecessor propter concus-
ινανίαν καὶ τὴν Σάπφειραν μέγα κακὸν πείσε- sionem.
λλὰ γοῦν μὴ καταπατηθείη καὶ αὐτὸς, ὅσα καὶ
αὐτοῦ εἰς ἐκφόρησιν.

. Καὶ ταῦτα μὲν οἱ παραινέται, ὧν κατάρ- 119. Hæc quidem consiliarii, quorum primus
ι μέγας Πατήρ. Ὁ δὲ μύστης ἐπινεύσας καὶ Pater magnus. Initiatus vero assentiens, et caute
ρύψας κοσμίως εἰς ὑπακοὴν ἀνομοίαν τῇ inclinatus ad obedientiam spiritualis et necessariæ
ατικῶς ὀφειλομένῃ, ἀποτρέχει, καὶ ποιῶν, obedientiæ dissimilem, vadit; et postquam pere-
εἰκὸς ποιεῖν τὸν τοιοῦτον, ἐπανέρχεται ἐν git quæ eum peragere justum est, revertitur in
, ἐν ᾧ καὶ δίδωσι τὸν σαπρὸν καρπὸν αὐτοῦ, C tempore, et putidum fructum suum quibus pro-
τάξατο· καὶ οὕτως εὑρίσκει ἀγαθὰ τῇ αὐτοῦ miserat tradit, sicque bona animæ suæ invenit.
Οὔτε γὰρ συμπατεῖται, καὶ εἰς φίλτατον Non enim conculcatur, sed magis in charissimum
ἐγγράφεται. Καὶ μερίτης δὲ γενόμενος τοῦ filium assumitur. Et ipse factus particeps furti et
λέμματος καὶ ἁρπάγματος, ἔπειτα τῆς μεθό- latrocinii, atque hanc viam deinceps secutus ite-
αύτης κατὰ τὸ πάλιν καὶ αὐτὸ συχνάκις γενό- rum et sæpius, locupletatur divitiis. Mox eum
, ἐκβαίνει βαρύπλουτος. Μικρὸν, καὶ ζηλοῖ æmulatur alius huic disciplinæ aptissimus. Et fre-
ἕτερος, εὖ πεφυκὼς ἐπὶ ὁμοίᾳ μαθήσει. Καὶ quenter repetita ista doctrina discipulos patris
σαν τὸ διδασκάλιον τοῦτο, ἐπλήθυνε τοὺς οὐκ non degeneres replevit. Et sic intereunt ipse, et
; τοῦ πατρὸς μαθητάς. Καὶ οὕτως ἐξόλλυνται alii, et res monasterii.
τὸς καὶ αὐτοὶ καὶ τὰ τῆς μονῆς.

Ἔτι καὶ ἐκεῖνο εἰς ὁμοίαν μοῖραν πράξεως 120. Illud iterum apud nos in partem similem
ικῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς ἀποτέτακται. Πλουτεῖ, praxis monachicæ deputatum est. Dives inquiunt,
, ὁ δεῖνα· ἐλλάμπεται ἀγροῖς, οἰκήμασι, iste est: abundat agris, domibus, pecoribus et cæ-
, ἑτέροις, δι' ὧν οἱ κατὰ κόσμον εὐδαιμονεῖν teris rebus in quibus consistere felicitatem mundani
ι. Μεταχειριστέον δὴ τὸν τοιοῦτον θεραπείαις' arbitrantur. Alliciendus est ergo iis officiis, quibus
ἐλγονται οἱ κοσμικώτεροι. Καὶ γίνεται τοῦτο. D mulcentur mundani. Et fit ita. Simpliciorem dolosi
ιλεάζοντες οἱ πολλαπλοῖ μοναχοὶ τοὺς ἁπλου- monachi deliniunt, et alliciunt; postquam eum
ς ἐφέλκονται· καὶ θερμοῖς προκαθάραντες purificaverunt balneis calidis quæ, ritu aspersionis
οῖς, ὃ δὴ περιῤῥαντηρίου δίκην προτέλεσμά τι pro initiatione mystica in benevolentiam adducen-
κὸν αὐτοῖς ἐπαγωγὸν εἰς εὔνοιαν ἐξεύρηται, te, inventa sunt, huic apponunt cibos et pocula
ιθέασι μὲν ἐκείνοις τὰ τέρποντα καὶ βρώ- jucunda. Erat non, ut dicet aliquis, Patrocli causa
καὶ πόματα· τὸ δὲ ἦν ἄλλως, οὐχ ὡς ἄν τις fictitia, ut aiunt (13), sed nutricis fallacia. Plera-

(13) Proverbium apud Græcos frequens, desum-tem lugent. Unde nata vox: Patroclis causa
ex Homero, *Iliad.*, 19. Viso Patroclis cada- speciosa et fictitia; ut apud Plutarchum de laude
Briseis Achillis amasia et aliæ virgines cap- propria; p. 546; Μὴ δοκῶμεν Πατρόκλου πρόφασιν,
lamentantur: sed speciosis et fictitiis in σφᾶς δ' αὐτοὺς δι' ἐκείνου ἐπαινεῖν.
clum editis questibus, suam propriam sor-

flue enim a compulsis undique convivis gratias efflagitant. Quos postquam quocumque modo restaurarunt, deinde spiritualia insuper ad alliciendum proferunt, suam temperantiam, qui nihil ab aliis differunt; virtutem a cibo et potu abstinentem, qui repleti sunt; noctes insomnes, propter stomachum vacuum, quorum stomachus cibo gravis somnum fugat; et graviter animadvertunt gravatum ventrem sicut ad currendum, ita ad dormiendum aptum non esse. Gloriabundi afferunt etiam visiones, exstases, atque etiam miracula, et alia similia quibus mens pia et divinorum cultrix erigitur, fitque cœlestium particeps. Sunt autem somniantium inventa, qualia e januis eburneis evolant.

ἴσως ἐρεῖ, Πάτροκλος πρόφασις, ὃ δὴ λέγεται· ἀλλὰ γοητεία τιτθευτική. Τὰ πλείω γὰρ αὐτοὶ κατασπῶντες, ἀπαιτοῦσι τοὺς δαιτυμόνας ὄρλειν αὐτοῖς χάριτας. Καὶ ὅμως ὀπωσοῦν ἐκείνους θεραπεύσαντες, εἶτα καὶ τὰ πνευματικὰ περιηγοῦνται εἰς δέλεαρ, τὴν κατὰ σφᾶς ἐγκράτειαν οἱ ἀδιάφοροι· τὸ κατ' ἀρετὴν ἄλιμόν τε καὶ ἄδιψον οἱ κατάκοροι· τὸ ἐντεῦθεν ἄγρυπνον διὰ τὸ ἀνερμάτιστόν φασι τῆς σαρκός· φιλοσοφοῦντες ἁγίως, καὶ ὅτι βαρουμένη γαστὴρ, ὥσπερ οὐ πρὸς δρόμον, οὕτως οὐδὲ πρὸς ὕπνον ἐπιτηδεία. Προφέρουσι δὲ εἰς αὔχημα καὶ ὁράσεις, καὶ θεοπτίας, καί που καὶ θαυματουργίας, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, δι' ὧν εὐλαβέστερος νοῦς καὶ τῶν θείων ἐραστὴς ἀναπτερύσσεται, καὶ τῶν ὕπνου, ὁποῖα τὰ τῶν ἐλεφαντίνων πυλῶν ἐκπετανόμενα.

121. Mox allectum discipulum blandimentis spiritualis persuasionis ad tonsuram attrahunt. Ipse difficultates vitæ monasticæ objicit, et ait ob eas tonsuram formidare. Quo tempore alias illecebras afferunt, quibus anxium de ingressu permulcent: huic promittunt sanctitatem absque labore, salutem sine sudoribus, cum Deo vicinitatem immediatam, januam paradisi, e qua abest gladius flammeus, virtutem ad quam pervenire potest non obrutus sudoreo flumine: æstatem qua non seminatur, nec aratur, vindemiam spontaneam, navigationem periculo carentem, lucro autem fecundam, et quodcumque aliud lenocinium. Et cum hominem adduxerint edocentes et suadentes laboribus non acquirendam sublimitatem, deceptum intra sua retia venabuntur cum ipsa abundantia, possessionibus et divitiis; tuncque quali scientia sint aperiunt, et qualia et quanta sophismata ex ea hauriant. Neophytii enim sinu exhausto impletisque suis passionibus, eum libere pascentem, neque signum virtutis, ut aiunt, telo appetentem, relinquunt, ne eos fallaces esse, cum ipse probus sit, convincat, sed cum sui similibus confundatur. Ei autem forte et qualicunque modo querenti, statim frequenter objicitur: « Quis es, o homo? quæ est tua virtus? quænam abs te utilitas? » eumque minantur se despoliaturos bonis quibus fruitur; atque regulam et augustam speciem prætendunt, qua ad pauperiem quisque fratrum mittitur ab iis qui justo ditiores sunt.

ρκα'. Ἐπειδὰν δὲ κατεπᾴδοντες τὸν ἀκροατὴν, εἰς κουρὰν ἐφελκύσωνται πνευματικῆς πειθοῦς ἴυγξι, καὶ αὐτὸς προβάλλεται τὸ σκληρὸν τῆς μοναχικῆς ἀγωγῆς, καὶ ὀκνεῖν τὴν κουρὰν δι' αὐτὸ εἴπῃ· τότε δὴ σειρῆνας ἑτεροίας προβάλλονται, δι' ὧν θέλγοντες τὸν μελετώμενον εἰσάγεσθαι, ὑπισχνοῦνται ἀγιωσύνην ἄπονον, σωτηρίαν τὴν ἄνευ ἱδρώτων, ἐγγύτητα πρὸς Θεὸν ἀμεσίτευτον, εἴσοδον παραδείσου, ἧς ἀπέσται ῥομφαία φλογίνη· ἀρετὴν, εἰς ἣν οὐκ ἀναγκαῖον ἐλθεῖν τινα, λουσάμενον ἱδρώτων ποταμοῖς· θέρος ἄσπαρτον καὶ ἀνήροτον· τρυγητὸν αὐτοφυῆ· πλοῦν πρὸς τῷ ἀκινδύνῳ καὶ κερδαλέον, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτον ἐπαγωγόν. Καὶ ὅτε ὑπαγάγωνται τὸν ἄνθρωπον, διδάξαντες καὶ πείσαντες μὴ πόνοις κτᾶσθαι τὴν ἀκρότητα, καὶ τὸν ἀπατηθέντα δικτύων ἔσω θηράσονται αὐτῇ πάσῃ περιουσίᾳ καὶ κτήμασι καὶ χρήμασι, τότε διαδεικνύουσιν, ὁποῖοί τινες τὴν ἐπιστήμην εἰσὶ, καὶ οἷα καὶ ὅσα σοφίζονται δι' αὐτῆς. Ἐκκενώσαντες γὰρ τὸ τοῦ νεήλυδος προκόλπιον, καὶ τὸ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς ἐπιθυμητικὸν ἀποπλήσαντες, ἀφιᾶσι νέμεσθαι ἄνετον ἐκεῖνον, οὐδὲ ἵκταρ, ὅ φασιν, ἀρετῆς βάλλοντα· ἵνα μὴ καὶ ἐλέγχοι τούτους φαύλως ἔχοντας, αὐτὸς ἀγαθὸς ὤν, ἀλλὰ ὁμοίοις ὁμοιος συναναφύροιτο. Εἴ δέ που τυχὸν ὁπωσοῦν ὑπογρύζει, τηνικαῦτα πολὺ κατ' αὐτοῦ τό· « Καὶ τίς εἶ σὺ ἄνθρωπος, καὶ τίς ἡ ἐν σοὶ δύναμις καὶ, τί τὸ ἐκ σοῦ ὄφελος; » καὶ ἀπειλοῦσι προσαποστερήσειν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ων ἀφειμένος ἔχει κοινῇ συνθήκῃ· καὶ προβάλλονται τὸν κανόνα καὶ τὸ σεμνὸν τοπικὸν, δι' οὗ πρὸς ἀκτημοσύνην ἕκαστος τῶν ἀδελφῶν ἀποκαθίσταται παρ' αὐτοῖς, τοῖς, ὡς μὴ ἐχρῆν, βαρυκτήμοσιν.

122. Qui omnibus rebus congregatis in sinu denudatus, et modo agitatus aliis relictis ut æquum non erat, et ut ita dicam capillis retentus (impedit enim tonsura ne tam facile possit effugere raptores, qui eum quasi capillis humi postraverunt), remanet, atque de cætero malitiam colligit universam. Qui se ita male habens intus, sinitur a sanctissimo Patre, suis passionibus indulgere, et politica in vita solitaria palam exercere. Iste enim metit, vindemiat, molit, prelumque calcat, horrea erigit, et alia denuo amplificat; equis de-

ρκβ'. Ὁ δὲ τῶν μὲν ἄλλων διεκπεσὼν, ὅσα γε ὑπὸ κόλπῳ ἔφερεν· ἐν μόνοις δὲ τοῖς, ὡς μὴ ὤφελε, περιλελειμμένοις αὐτῷ σαλεύων, καὶ τῶν τριχῶν, ὡς εἰπεῖν, κατεχόμενος (οὐ δύναται γὰρ διὰ τὴν κουρὰν οὕτω ῥᾴδιον διεκφυγεῖν τοὺς ἑλόντας, καὶ ὡς οἷον κουρίξ αὐτὸν ἐν δαπέδῳ βαλόντας), μένει, κακίαν ἅπασαν τοῦ λοιποῦ ἀθροίζων. Καὶ κακιῶν οὕτω τὰ ἐντὸς, ἀφίεται πρὸς τοῦ ἁγιωτάτου Πατρὸς καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν ταγμάτων πορεύεσθαι κατὰ τὰς ἐπιθυμίας αὐτοῦ, καὶ ἐν τῷ μονήρει βίῳ καταπράττεσθαι ἀνυποστόλως τὰ πολιτικά. Θερίζει τε

ς, καὶ τρυγῇ, καὶ ἀλοᾷ, καὶ ληνὸν πατεῖ
;· καὶ ἀποθήκας τὰς μὲν συνιστᾷ, τὰς
ῶν μεγεθύνει· καὶ ἵπποις ἐναλύει, ψευ-
εἰς σωτηρίαν, χρηστοῖς δὲ εἰς ἐμπορίαν.
δὲ καὶ ὄνοις, ὧν τοὺς μὲν ἀνίησιν εἰς
τοῖς δέ γε πλείοσιν εἰς ξυλοφορίαν χρῆ-
:ρὸς κέρδους φορτηγοῦσι τοῖς μὲν ἄλλοις
ι πυρὸς, διακονοῦντος τοῖς ὧδε, τῷ δὲ
πρὸς φλόγωσιν αἰωνίζουσαν τὴν ἐκεῖ.
δὲ καὶ ἡμιόνοις, ἐν οἷς ἔχει ⸂φαντάζεσθαι
τὸ καθ' ἑαυτὸν ἐκ πάντη ἀνομοίων σύν-
εῖνοί τε γὰρ τὸ εὐγενὲς ἀχρειοῦσι ζῴ-
υναναχράσει τοῦ δυσγενοῦς, καὶ αὐτὸς τὸ
ῆχῆμα τῷ κοσμικῷ. Καὶ βόας δὲ ἀκολού-
ίφει, ὧν μοῖρα μέν τις ἀποδοθεῖσα χρυσί-
ἀργύρια ἐκπορίσει, ἕτερα δὲ εἰς γεωργικὰ
. Ἔτι ὁ αὐτὸς ἐπιμελεῖται καὶ λοιπῆς
ροβάσεως, καὶ τῷ βοσκηματώδει πληθυ-
ἐπιγραφεῖ τὸ τοῦ βίου ἔλλογον ἑαυτῷ.
αὐχεῖ καὶ παῖδας γεωργικοὺς ποριζόμε-
τοῦτο μὲν κτηματικόν. Ἰνατί δὲ καὶ παι-
καὶ αὐτὰς ἀσυμμέτρους τῷ τῶν παίδων
ὡς ὑπερεκπίπτειν τῷ πληθυσμῷ; Ταῦτά
ὕτως εἰς ἁμαρτίαν ἐκδεδομένος πλημμε-
ιπὰ δὲ καθ' εἱρμὸν ἄλλα, ὁπόσοις ὁ κοσ-
:ρίβεται ἄνθρωπος· ἀσκούμενος καὶ το-
ὁ ἐλεεινὸς κοινοβιακὸς, καὶ παντοίως
ενος εἰς περιουσιασμόν· ἵνα θανών ποτε τῷ μὲν ἐχθρῷ τῆς σωτηρίας ἡμῶν τὴν ψυχὴν, τῷ
στηρίῳ παραθήσει τὰς ἀκανονίστους ἐπικτήσεις, βροχισομένας ἐς μακαρίαν, τὴν παροιμιακὴν
οὐ γὰρ δηλαδὴ τὴν τοῦ ἀδελφοῦ· ος ἀπέλθοι ἂν ἴσως ἄθλιος, ὑπὸ τοῦ τιμίου πατρὸς κατη-
ὡς οὐκ ἐχρῆν.

ὶ οὕτω μὲν οἱ ἐν ἡμῖν σοφοὶ πρακτικοὶ
τὸν ἐν αὐτοῖς πλούσιον εἰσαγωγικόν.
ἀπολαβόντες, καὶ αὐτὸν ὡς τὰ πολλὰ
κ, μετὰ πολλῆς δὲ ὀτιμάλα πραγματείας,
ἴκτιμα καλυβίῳ παρεοικὸς ὕπεστιν ἐκείνῳ,
τόπου κείμενον, ὧ οἷα τεκταίνονται καὶ
καὶ δι' ἐκείνου· ἐν ἐκείνῳ μὲν, ὅτι οὐκ
ι βίου τὸν ἄνθρωπον ἀναπαύεσθαι παρ'
ὑτελιζόμενον, ἐξουθενούμενον, παραβλε-
ἄλλα πάσχοντα, ὧν πειρῶνται καλυβῖται
καὶ ἀσυντελεῖς ὑπὸ δεσποτῶν οὓς ἡ
:αφέρει τῶν τοιούτων εἰς περιφρόνησιν·
δὲ, ὅτι ἐνεδρεύουσι παρακαθήμενοι, πότε
άζοντος τῇ πτωχικῇ καλύβῃ ἀμπελίου,
ν, εἴτε οἰκήματος, εἴτε ληΐου καιρὸν
ὕθετον ἐπιδράξασθαι· ἢ ἀγξαντες τοὺς
ν, ἢ καὶ ὑποποιησάμενοι. Καὶ οὕτω πυρὸς
ιεμομένου τοῖς παρακειμένοις ἐπεισφροῦ-
:ι χρείαν ἔχουσιν, ἀλλ' ἵνα καὶ τὸ ἀνεξέ-
ἐφ' οἷς πλημμελοῦσιν, ἔχωσι τῇ ἐρη-
πλησιαζόντων, καὶ πρὸς τῇ πολυ-
καὶ φοβεροὶ δόξωσι, καὶ πάννας ὡς εἰς δουλείαν ἐλαττώσαντες. εἰ δυνατὸν, ὑπαγά-

οιαύτη καὶ αὕτη πρακτικὴ παρ' αὐτοῖς.
οιπὴν, ὅση δημοτικωτέρα, καὶ παχυτέρῳ
ῃ τῷ ῥύπῳ, στηλιτευτικὸς ἀνὴρ ἐπιλέ-
εἰς ὕλην γραφῆς, οὗπερ μακροῖς ὁρίοις
στήκαμεν, οἱ μὴ πρὸς ἀγανάκτησιν ἄρτι

A cipitur ad salutem fallacibus, sed utilibus ad negotiandum. Asinis quoque operam dat, quorum nonnullos ad generandum destinat, et plerisque utitur ad onera ferenda ; hique pro lucro modico sarcinas fuerunt ad alios ad accendendum ignem hic utilem, et ad dominum ad flammam æternam illic. Et mulis abundat quibus satis apte repræsentatus suus habitus e rebus totaliter dissimilibus compositus : illi enim nobile animal vili conjunctum deprimunt, ipse autem sublimem habitum cum mundano. Boves etiam nutrit, quorum pars alia vendita aurum et argentum affert, et alia inservit ad arandum. Aliorum armentorum etiam curam habet, istaque pecorum multitudine rationabilem vitam suam perdit. Clarus est etiam a pueris agricolis quos emit,
B nam et istud res est. Sed quam ob causam et puellas, easque plures pro numero puerorum, ita ut nimium abundent, acquirere ? Hæc igitur curat iste peccato addictus, et quæcunque alia consequuntur, quibusque homo mundanus implicatur. Usuræ studet hic cœnobita, abundantiam omni ratione quærit, ita ut moriens aliquando inimico salutis nostræ animam, et monasterio relinquat vetitas possessiones consumendas in deliciis proverbialibus scilicet, non profecto in deliciis fratris qui abiit infelix, et a venerabili patre reconciliatus est, contra fas.

C 123. Isto modo sapientes practici apud nos novitium ex ipsis divitem tractant. Pauperem vero plerumque minime volentem, et quam maxime reluctantem accipiunt, modo habitaculum tugurio simile possideat, in loco idoneo situm, eheu quanta mala in eum, et per eum machinantur ! In eum quidem, eo quod hunc hominem tranquillam vitam agere apud se non permittunt, sed contemnunt, nihili faciunt, despiciunt, aliaque ingerunt qualia patiuntur homines pauperes et idiotæ a dominis in contemptum superbia adductis. Per eum etiam cum adhærentes insidiantur, quomodo tempus aptum inveniant ad usurpandam vineam tugurio proximam, sive agellum, sive habitaculum, sive fruges, vicinis aut suffocatis aut subjectis
D instar incendii devorantis, insidiantur, non ut utilitatem inde capiant, sed ut de sceleribus suis non redarguantur, facta vicinorum solitudine ; et ut videantur non modo ditiores, sed etiam terribiles, omnesque alios in servitutem si, possibile est, redigant.

124. Tales sunt apud eos practici. Reliquos vero, nempe vulgus, et quosquos sordes crassior obtegit, in materiam tabulæ detractos forte acciperet, a cujus indole nos longe sumus ; ad iram solummodo non loquimur, magis vero ad nostros corri-

gendos, si quidem eos corrigi possibile est. Talis ergo quasi typis describatur, horum magnorum monachorum vulgarium practica, nempe quæ poetas, cantores, et numerum odit, quæ nullam habet venustatem; quam prævidentes, ut videtur, antiqui et beati reges introducendam in monasteria a se ædificata, nisi aliquid sapienter providerent, ut æquum erat, consilium inierunt istam illegitimam practicam, vitæ monachicæ noxiam, qua monachi se ipsos meliores non reddunt, et detrahentes seu aliter insidiantes lædunt, cum ignominia procul a monasterio repellendam esse; atque addiscendam eam, quæ Deo grata est, omnibus utilis, nomenque non frustratur. Hoc perfecit regia providentia. Præpositi sunt in magnis monasteriis præfecti de mundo assumpsit, ut ascetæ sanctis operibus seorsim instarent, et præfecti turbarentur erga plurima : et, quasi quidam aggeres, fluctibus mundanis oppositi eos contererent, deviatos retro reflecterent, atque monasterium fluctibus inaccessum, si ita res ferret, saltem inconcussum servarent.

A λαλοῦντες, ἀλλὰ πρὸς ἐξόρθωσιν τῶν παρ' ἡμῖν, εἴ τί που καὶ ἔστιν ἐν τοῖς νῦν διορθώσασθαι. Καὶ τοιάδε μὲν, ὡς τύπῳ καθυποδεῖξαι, ἡ τῶν ἐξωτερικῶν μεγάλων τούτων μοναχῶν πρακτικὴ, ἡ καὶ παράμουσος, καὶ ἀπῳδὸς, καὶ ἀρύθμιστος, καὶ πρὸς οὐδεμίαν ἡρμοσμένη ἐμμέλειαν· ἣν ὡς ἔοικε προορώμενοι καὶ οἱ πάλαι ποτὲ μακαριστοὶ βασιλεῖς ἐμπολιτευσομένην, οἷς αὐτοὶ φροντιστηρίοις ἡρμόσαντο, εἰ μὴ προμηθεύσονταί τι σοφὸν, καθὰ οἷόν τε ἦν, ἔθεντο βουλὴν, δι' ἧς ἡ μὲν νόθος πρακτικὴ καὶ τῷ μοναχικῷ βίῳ ἐπίβουλος, καθ' ἣν οἱ μονάζοντες οὔτε σφᾶς αὐτοὺς βελτιοῦσι, καὶ τοὺς παραβάλλοντας δὲ ἢ ἄλλως πειρωμένους βλάπτουσιν, ἐξωθοῖτο ἂν σκορακιζομένη μακρὰν τῆς μονῆς, ἀντεισάγηται δὲ ἡ θεοφιλὴς, καὶ κοινωφελὴς, καὶ μὴ πλαττομένη τὸ ἔνθεον ὄνομα. Καὶ ἦν τὸ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης προμηθείας τέλος ἐπιστασία ἐν τοῖς μεγάλοις σεμνείοις ἀρχόντων ἐκ τῶν ἐν κόσμῳ, ἵνα οἱ μὲν ἀσκηταὶ τῶν θείων εἶεν ἔργων κατεμόνας, οἱ δὲ ἄρχοντες αὐτοὶ τυρβάζοιεν περὶ πολλὰ, καὶ ὡς οἷά τινες πρόβολοι κατὰ κυμάτων βιωτικῶν ἀνιστάμενοι, θραύοιεν ἐκεῖνα καὶ ἀποστρέφοιεν πλα-

B

ζόμενα εἰσοπίσω, τὸ δὲ σεμνεῖον φυλάττοιεν ἀκύμαντον μὲν, εἴ γε οὕτω φύσεως ἔχει τὸ πρᾶγμα τὰ πλείω δὲ ἀκατάσειστον.

125. Seipsos homines horum monasteriorum libenter submiserunt alicui multa Deo grata potenti, eumque relinquunt in primo ordine dimicantem, omnia agentem et patientem quæ ad leges et judices attinent; et ipsi tranquillitate servata de animabus curant, unique operi, mandatis scilicet implendis instant. Tales sunt ipsi, et quotquot eis similes sunt. Qui autem ad nostram probationem exinde veniunt magni ascetæ, duces mundani, spiritus exagitati, ipsi nihil nisi externa, materiam, carnem, et uno verbo mundum sapientes; ipsi bonis externis repleti et vacui internis remanent; qui nonnullos fratres e multis vix recipientes, atque sanctæ Ecclesiæ eos quasi clavos inserentes, ipsi velut tentorii pali alii alibi figuntur : quorum in manibus pro psalterio et aliis libris sacris machinationes noxiæ, et argumenta cornuta. Horum digiti apti sunt ad supputationes et sophismata, quibus simplices decipiunt. In hoc sita est omni theoria, cum supradicta practica congruens. Non enim possibile est ibi hanc privatim reponere, et illam alibi privatim; sed conjunctim commistæ sunt, rebus vilibus ad practicam addictis, et scientia de his ad theoriam eamque minime ingeniosam.

ρκε'. Εἰσὶ δὲ, οἱ τῶν ἐν τοῖς τοιούτοις φροντιστηρίοις καὶ αὐτοὶ ἑκόντες ὑπό τινι μεγάλα θεοφιλῶς δυναμένῳ τάξαντες ἑαυτοὺς, ἐκείνῳ μὲν ἐφῆκαν προμάχεσθαι, καὶ πάντα ποιεῖν, καὶ πάσχειν, ὅσα πρὸς νόμου καὶ δίκης· αὐτοὶ δὲ μένοντες ἥσυχοι, ψυχῶν ἐπιμέλονται, πρὸς ἑνὶ τυγχάνοντες ἔργῳ, τῇ ἐκπληρώσει τῶν συνταγῶν. Καὶ τοιοῦτοι μὲν αὐτοὶ, καὶ ὅσοι κατ' αὐτούς. Οἱ δὲ διὰ πείρας ἡμῖν ἥκοντες ἐνθάδε μεγάλοι ἀσκηταὶ, αὐτοὶ ἄρχοντες κοσμικοὶ, αὐτοὶ τυρβασταὶ πνευματικοὶ, αὐτοὶ τὰ ἔξω πάντα, καὶ ὑλώδη, καὶ σαρκικὰ, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν κοσμικὰ, διὸ καὶ τῶν ἐκτὸς πεπληρωμένοι, ὑπόκενοι τῶν ἐντὸς ἀγαθῶν μένουσιν· οἱ μόγις πολλοστούς τινας ἀδελφοὺς ἀπολαβόντες, καὶ τῇ ἁγιωτάτῃ Ἐκκλησίᾳ ὅσα καί τινας ἥλους προσπήξαντες, αὐτοὶ καθὰ καὶ πάσσαλοι σκηνῶν ἄλλοι ἀλλαχοῦ μεταπήγνυνται. Καὶ ἀντὶ ψαλτηρίου καὶ λοιπῆς ἁπάσης ἱερᾶς βίβλου ἀνὰ χεῖρας αὐτοῖς οἱ ζυγοὶ τοῦ ἀδικεῖν, καὶ τὰ παραλογιστικὰ κεράτια. Καὶ οἱ δάκτυλοι τούτοις ἁρμόττονται πρὸς ἐκλογισμοὺς καὶ παραλογισμοὺς, δι' ὧν καὶ σοφίζονται τοὺς χωρητικούς. Καὶ τοῦτό ἐστιν αὐτοῖς ἡ πᾶσα θεωρία, ἐχομένη τῆς ἀνόπιν εἰρημένης πραγματικῆς. Οὐ γάρ ἐστιν ἐνταῦθα ἰδίᾳ μὲν ταύτην θέσθαι, ἰδίᾳ δὲ αὖθις ἐκείνην· ἀλλ' ἀναμιξ πέφυρται ταῦτα, τῶν

C

D

μὲν φαύλων εἰς πρᾶξιν ὑποτεθειμένων, τῶν δὲ ἐπ' αὐτοῖς μεθόδων εἰς θεωρίαν ὑποτεταγμένων, καὶ αὐτὴν πάντων οὐκ ἔλλογον.

126. Et ut alia taceam, scientiam odit hoc genus. Ideo quemvis alium hominem ad tonsuram accedentem recipiunt; quum vero doctus aliquis, litterarum alumnus, sapientia imbutus, et bonis inde manantibus plenus ad limina eorum accedit, et hoc isti audierunt, extemplo totis viribus irascuntur. Qui iram pro armis accipientes, cum vo-

ρκζ'. Πρὸς γὰρ αὖ τοῖς ἄλλοις καὶ μισελόγον τὸ τοιοῦτον φῦλόν ἐστιν. Οἱ δι' αὐτὸ πάντα μὲν ἄλλον ἄνθρωπον καταδέχονται, προσελήλυθότα εἰς κουράν· ὅτε δὲ καί τις ἐλλόγιμος, καὶ γραμμάτων τρόφιμος, καὶ σοφίᾳ κατακώχιμος, καὶ τοῖς ἐντεῦθεν ἀγωγίμοις ἔμφορτος, πρὸς τῷ κατ' αὐτοὺς λιμένι γένηται, καὶ αὐτοὶ μάθοιεν τοῦτο, αὐτίκα πανθυμαδὸν

ται. Καὶ ὀργὰς ἀναλαβόμενοι, ὅσα καὶ ὅπλα, A
δύνανται Λαιστρυγόνων δίκην τὸν τοιοῦτον
θαι, ὅμως ἐξωθοῦσι τοῦ λιμένος, λοιδο-
εἰ λίθων βάλλοντες. Καὶ δύσχρηστον αὐτοῖς
ιωπον εἶναι ἀποφηνάμενοι (μηδὲ γὰρ δέεσθαι
τιστήριον γραμματικῶν ἀνδρῶν), ἀνοίγουσι
ν θύρας τῇ ἀγροικίᾳ, καὶ ἀφιᾶσιν αὐτὴν
εύεσθαι τῇ κατ' αὐτοὺς ἁγιότητι, πορρῶ
νοι τοὺς γραμματεῖς τοῦ Θεοῦ· οἳ μαθητευ-
εὐαγγελικῶς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρα-
σηγοῦσι καινά τε καὶ παλαιά. Οὐ γὰρ ἐνθυ-
οἱ τῶν ἐργαστηρίων, οἱ τοῦ ἀγροτικοῦ
τῆς χειρομάχου πληθύος, οἱ χύδην προκεί-
ἱ ψωμοῦ ὀποδόμενοι τὴν τρίχα, οἱ τῶν ἀμ-
οἱ τῶν βαμμάτων, πόλιν γραμμάτων ἐκεί-
ύκλυτον, ἣ καὶ αὐτὴ παραδέδοται ἡμῖν· ἣν
ιοῦν αὐτοὺς, καὶ ἐν αὐτῇ πολιτογραφεῖσθαι
ριν σοφίας, δι' ἧς τά τε θεῖα φιλοσοφούσης
κατ' ἀνθρώπους, ἐνοῦνται τῷ Θεῷ οἱ ἀρθῶς
λῶς αὐτῷ προσανέχοντες, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ
τον προαιροῦνται, καὶ παντελῶς ἰδιωτι-
ίχα μὲν ἐνθυμούμενοι καὶ τό· « Ἐπεὶ οὐκ
γραμματείας, εἰσελεύσομαι ἐν τῇ οἰκῳ
» Καὶ ἀθλίως παρανοοῦντες τὸ Δαυϊτικὸν
ντες δὲ τὰ πλείω ἐπὶ γλώττης καὶ ἐκ τῶν ἐσύστερον ψαλλομένων τό· « Τοὺς ἀγραμμάτους μαθητάς,
οσεπισονείροντες δὲ αὐτίκα καὶ τό· « Παιδευτὰς ἀνέδδειξας, Χριστὲ, ὁ Θεός. »

Εἰπέ μοι, ὦ θεωρητικὲ μοναχὲ, ἀγράμματος
πᾶν (τί δέ μοι ἐπὶ σὲ ἀποτείνειν τὸν λόγον
ν;) ἀλλὰ γοῦν ὀλιγογράμματος (πρὸς σὲ
τις λόγος)· πρὸς δὲ καὶ ζῶν βιοτὴν, ὁποίαν
ὡς ἐξεθέμεθα· τίνα παισεύειν ἀποστολικῶς
εἰς ἀγαθόν; Ἢ πάντως διδάξεις μὲν, πλὴν C
ἀγαπᾷ ὁ Θεός· παιδεύσεις πάντως τὰ ἄλλα
τλὴν τοῦ μονάζειν· καταρτίζεις τὸν μαθητὴν
ἣν συχνὰ παρὰ τὰς λεωφόρους, προκύπτειν
ρῶν, ὁπόσαι διαπέτανται εἰς θεωρίαν ἑτοί-
ιλίοῦσθαι παρατυγχάνουσι λαϊκοῖς εἰς ἐπιξέ-
ἀκριβοῦσθαι τὰ τῆς ἀγορᾶς· ἐνεθίαεσθαι
, οἷς πρὶν οὐκ ἐθάμιζε· διακρίνειν οἴνου,
εὐπρόσιτος εἰς γεῦσιν, τίς δὲ οὐ χρηστός·
τὰ πολλὰ οὐδὲ εἰς ἀπόλαυσιν τὴν ἁπλῶς,
ὁ πρὶν μὴ πεπειραμένος οἴνου μηδὲ ἄχρι
ῆς νῦν ἀρτιμαθὴς αὐτοῦ γένηται πρὸς θερα-
ου, τοῦ μεγάλου Πατρός· προσεπιδιδάξεις
ν, καὶ ἀτενὲς βλέπειν, καὶ τρανὲς λαλεῖν,
λαλεῖν, καί που καὶ θρασύνεσθαι, καὶ κατα-
ὔβρεσιν, ἀπεναντίας ταῦτα πάντα, οἷς αὐτὸς D
Ἐφῆσεις δὲ καὶ χεῖρας αἴρειν εἰς οὐδὲν
καὶ βακτηρίᾳ μὲν, οὔκουν ῥάδδῳ δὲ σιδηρᾷ
ται, οὐχ ὡς εἰς ποίμανσιν πατρικὴν, ἀλλ' ὡς
ονὴν ληστρικήν.

Τοιαῦτα σὺ ἀντιδιδάξεις, ὁ ἀγράμματος
, ἑτεροῖα μόνα, πρὸς ἅπερ αὐτὸς παρηγγελ-

care eum non possunt, more Læstrygonum (14), tamen a limine repellunt : et injuriis lapidum loco impetunt. Et cum inutilem sibi fore hunc hominem cognoverunt (hominum enim litterarum non indigere monasterium), latas januas aperiunt inurbanis, eosque intra sanctas ædes sinunt habitare, procul missis discipulis Domini qui docti evangelio in regnum cœlorum nova et vetera afferrent. Non enim homines ergastulorum, agrorum, non turbæ quæ pugnis dimicat, quæ passim vagatur, quæ capillos frustulo panis vendit, homines fili (15) et acus eam egregiam civitatem litterarum concupiscunt, quæ nobis aperta est : eam quærere debebant, et in ea jus civitatis acquirere propter sapientiam qua docente humana et divina Deo uniuntur homines recte et perfecte ei adhærentes : sed ignorantiam et veram insaniam ipsi præponunt, forsitan intendentes in illud : « Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Domini [94], » et verbum Davidis male intelligentes, sæpe etiam ex versiculis sequentibus istud labiis pronuntiantes : « Discipulos indoctos : » neque statim illud adjicientes : « Doctos fecisti » Christe Deus. »

127. Dic mihi, theorice monache, qui omnino illiteratus es (sed quid mihi sermonem in vanum extendere?), saltem qui pauca cognovisti (in te enim aliqua est scientia), qui insuper vitam agis, ut diximus, quem hominem poteris bonum apostolice edocere? Aut plane docebis, sed non quomodo amat Deus; cum omnia cætera docebis, non autem monasterium servandum. Discipulum erudis frequenter errare per vias, inspicere intra portas quæ apertæ sunt, et paratæ intuentibus, conjungi cuilibet laico in hospitalitatem, negotia forensia perfecte noscere, assuescere balneis quæ prius non frequentabat : vina degustare, quænam sint gustu suavia, quænam injucunda : idque sæpe non ad fruendum simpliciter, sed ut qui hactenus ignarus vini odorisque ejus remanserat illud nunc cognoscat ad ministrandum tibi magno Patri : illum præterea edoces oculos in rem defigere, liducialiter loqui, contradicere, procacem esse, injuriis dimicare ea omnia contraria ac promisisti. Permittis manum attollere ad nihil sanctum, et baculo, vel magis ferrea virga uti non ad paternum ducatum, sed ad latrocinii malum.

128. Hæc docebis, o monache illitterate, contraria eis quæ pollicitus es et spondidisti servare.

al. LXX, 16.

Læstrygones, populus Campaniæ moribus infamis; carnem humanam edebant (Homeridius, et Horatus).

Homines fili et acus : hic Eustathius indit in vocibus, ἀμμάτων βαμμάτων et γραμμάτων. Duæ primæ sæpe copulantur, significantque proprie nodum et saturam.

Qui praticus non es (divina enim vox, nihilque tibi congrua), sed negotiator et mercator; sive qui es, non dicam theoricus, sed spectator forensis sæpissime, siquidem naturam neque oris, neque reis curas, neque tractas de theologis, neque indolis mores reformas, omnes libros projicis quo cumque inciderint, ut maneant pro te solitarii et silentes, et non sint intuentibus impedimento; sensus tuos distrahis, quo prohibent Dei sermones, quos ideo arbitror claudi et repelli ne vox ex eis mire audita acta tua eis contraria arguat. Et quid dico, repellit? Vendis, et hoc bonum in lucrum permutas, quasi audito maligno ad te clamante : « Vende quos habes libros, eisque sicut volueris distributis, veni, sequere me [25]. » Hac disciplina judaizare videris, qui hoc Verbum Dei substantiale et superubstantiale vendere non valens, verba ejus tradis negotiatoribus pretio minime congruo, imo exiguo; quemodmodum mancipia et fures timore perculsi pretiosas et magni pretii personas et divitias parvi æstimant. Hei mihi! Bibliothecam monasterii, o illitterate, cur tuæ intelligentiæ æquasti? Qui litteras non nosti, cur eam instrumentis ad docendum apitis vacuasti? Sine pretiosa in ea colligi : veniet aliquis post te, sive litteras edoctus, sive discendi cupidus, qui tempus in ea consumens sapientior erit a primo principio; et alter integram ignorantiam veritus, desiderata in librorum promptuario inveniet. Et tu quam ob causam hoc non tentas? et ingressus plane rudis, studiis incumbere non cupis? Et cum occultam scientiam gustaveris, et, dicet aliquis, invisibilem, quia nondum fulget, illam in lucem adducis, et teipsum efficis pro indigno dignum, pro insano sapientem, pro mero homine rationabilem hominem, sive alio modo ratione præditum? Disce, o homo; et deinde aut scribe, aut loquere; ut de scriptis tibi congratulentur, cum liber tuus in bonam memoriam procedet, ut sermonis tui vel sententiosi, vel interpretativi recordentur homines. De te etiam dicatur : Loquere, senex, et laudetur per te qui dat sapientiam et intellectum, Deus. Quod bonum si in te non apparet, neque praxis egregia, superest ut moriens juxta vulgarem laicum jaceas, minime autem juxta eum qui nec Deo astitit conventione quam tu promisisti, nec inter monachos sicut tu scriptus est.

μένος ὡμολόγησας τὴν αὐτῶν φυλακήν· ὁ πρακτικὸς μὲν οὖκουν (θεία γὰρ αὕτη λέξις, καὶ οὐδέν σοι προσήκουσα), πραγματικὸς μέντοι καὶ ἐμπορικός. καὶ θεωρητικὸς μὲν οὐκ ἂν εἴποιμι, θεωρικὸς δὲ καὶ ἀγοραῖος ὡς τὰ πολλὰ, οἷα μήτε φύσιν πολυπραγμονῶν ἢ προσώπων ἢ πθαγμάτων, μητε θεολογίαν ἰσχνολογῶν, μήτε ἁρμονίαν ἤθους ῥυθμιζόμενος· καὶ βίβλον μὲν ἅπασαν παραδύων, ὅποι τύχῃ, ὡς ἀντὶ σοῦ μονάζειν αὐτὴν ἡσυχάζουσαν, καὶ μὴ παρέχουσαν πράγματα τοῖς μετιοῦσιν· ἀπασχολῶν δὲ τὰς ἐν σοὶ αἰσθήσεις, ἔνθα μὴ ἐπιτάσσουσιν οἱ ἱεροὶ λόγοι· οὓς οἶμαι καὶ δι' αὐτὸ κατακλείεις καὶ ἐκκλείεις ἵνα μήποθεν ἐξ αὐτῶν ἀπηχουμένη φωνὴ κατά τί τεράστιον ἐξελέγχῃ τὰς σὰς ἐργασίας ἀντιπραττούσας αὐτοῖς. Καὶ τί λέγω, ἐκκλείσις; Ἀπεμπολεῖς μὲν οὖν, καπηλεύων καὶ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν, καί πως ὑπακούων τῷ πονηρῷ ὑποφωνοῦντί σοι· « Πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σοι ταυτὶ βιβλία· καὶ δαπανήσας, ἔνθα βούλει, δεῦρο ἀκολούθει μοι. » Σὺ δὲ καὶ ἰουδαΐζειν δοκεῖς τῇ ἐνταῦθα μαθητείᾳ, τὸν μὲν τοῦ Θεοῦ λόγον αὐτὸν ἐκεῖνον, τὸν ἐνούσιον καὶ ὑπερούσιον, οὐκ ἔχων διαπιπράσκειν· τοὺς δὲ αὐτοῦ λόγους ἐκδιδοὺς τοῖς ἀγοράζουσι, καὶ οὐδὲ ἀξίου γοῦν τιμήματος, ἀλλὰ τοῦ παραβλιττομένου· καθά που καὶ ἀνδραποδισταὶ καὶ κλέπται, τροχαζόμενοι φόβῳ, βραχέων τιμῶνται τὰ εὐγενῆ καὶ πολλοῦ τιμώμενα πρόσωπά τε καὶ χρήματα. Ἀλλ' ὦ μοι! τί δήποτε, ὦ ἀγράμματε, τὴν μονοστηριακὴν βιβλιοθήκην τῇ σῇ παρεξισάσεις ψυχῇ; καὶ ὅτι μὴ σὺ κατέχεις γράμματα, ἐκκενοῖς καὶ αὐτὴν τῶν γραμματοφόρων σκευῶν; Ἄφες αὐτὴν στέγειν τὰ τίμια. Ἐλεύσεταί τις μετὰ σὲ, ἢ γραμματα μαθὼν, ἢ ἀλλὰ φιλογράμματος. Καὶ ἐκεῖνος μὲν ἐνδιατρίβων αὐταῖς ἐξ ἀφορμῆς τῆς πρώην ἔσται σοφώτερος· ὁ δὲ δεύτερος, αἰδεσθεὶς τὸ παντελὼς ἀγράμματον, εὑρήσει διὰ τῆς βιβλιακῆς διδασκαλίαν τὸ ποθούμενον. Τί δὲ μὴ καὶ σὺ τὸ αὐτὸ μεταχειρίζῃ καλόν; καὶ ἀναλφάβητος μὲν, ὁ φασιν, ἀπεκδὰς, ἐντρίβεσθαι τῇ ἀναγνώσει σποτδάζεις· γευσάμενος δὲ ἀναγνώσεως ἀμυδρᾶς, καὶ ὡς ἄν τις ἐρεῖ, ἀφανοῦς διὰ τὸ κατ' αὐτὴν ἀλαμπὲς, διαφωτίζεις αὐτὴν, καὶ σεαυτὸν ἀποτελεῖς ἀντὶ ἀναξίου ἄξιον, καὶ ἀντὶ ἀνοήτου νοερὸν, καὶ ἀντὶ ἁπλῶς ἀνθρώπου λόγιον ἄνθρωπον, ἢ γοῦν ἀλλὰ ἔλλογον; Μάθε, ὦ οὗτος· εἶτα ἢ γράψον ἢ ἀλλὰ εἰπέ· ἵνα γράψας μὲν μακαρίζῃ, προχειριζομένης τῆς κατά σε βίβλου εἰς ἀγαθὴν μνήμην· εἰπὼν δὲ ἀπομνημονεύῃ τοῦ ἢ ἀποφθέγματος ἢ ἑρμηνεύματος. Λεγέσθω καὶ περὶ σοῦ τό· « Εἶπε γέρων· » καὶ ἀνυμνείσθω εὐθὺς καὶ διὰ σέ ὁ τῆς σοφίας καὶ τῆς συνέσεως δοτὴρ. Θεός. Εἰ δὲ μήτε τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἐν σοὶ διεκφαίνεται, μήτε τό κατὰ πρᾶξιν ἐνάρετον. λείπεταί σοι θανόντι κεῖσθαι κατὰ τὸν τῆς τύρβης λαϊκόν· μήποτε δὲ οὐδὲ κατ' ἐκεῖνον, ὅς γε οὔτε Θεῷ παρέστη πρὸς ὁμολογίαν, οἷαν σὺ ἔθου, οὔτε μοναχοῖς ἐνεγράφη κατὰ σέ.

129. Agnosce etiam indutum sanctis pannis, quibus verus monachus exornatur, agentem autem non secundum hunc, sed magis occupatum circa lucrifera, et vilia consequenter, carnalia, laica, et uno verbo mundana, non spiritualem monachum

ρκθ'. Γίνωσκε δὲ καὶ ὅτι περικείμενος μὲν τὰ θεῖα ῥάκη, δι' ὧν ὁ κυρίως μοναχὸς κοσμεῖται, πράττων δὲ μὴ κατ' ἐκεῖνον, ἀλλὰ περὶ τὰ κερδαλέα, κἀντεῦθεν χυδαῖα, καὶ σαρκικὰ, καὶ λαϊκὰ, καὶ εἰς τὸ πᾶν κοσμικὰ τριβόμενος, οὐ μονάζεις πνευματικῶς,

[25] Matth. XIX, 21.

ικῶς ἰδιάζεις, σαφῶς δὲ εἰπεῖν, ἐργατικῶς
ραφέστερον δὲ φάναι, τεχνίτου βαναύσου
ᾷς· ὃς ἐν τοῖς ἀγεννέσιν ἔργοις, δι' ὧν ἢ
ἢ κατατρίβεται τὸ καλὸν ἄμφιον, ῥακεν-
οὕτω κερδαλεώτερον τὴν τέχνην διαχειρί-
ρησον, ταπεινὲ ὕψηλέ· τί δή ποτέ ἐστιν
; Καὶ ἐπειδὴ οὔτε σὺ αὐτομαθῶς τὸν τοιοῦ-
οὔτε μὴν ἐκ βιολίου ἔχεις μαθὼν (πῶς
μῖσῶν κἂν ἀνοιγόμενον ἴδῃς, χάος δοκεῖς
τὰ σοῦ χαῖνον), ἄκουσον ἀπὸ λαλιᾶς οὐκ
ταῖς ἱεραῖς διφθέραις.

ναχός ἐστι πολίτης οὐρανοῦ· μὴ γὰρ γῆς,
ρὶ γῆν εἱλεῖται. Αἰθέριος τὴν πολιτείαν
ἀεροβάμων, οἷς τὰ κατὰ γῆν ὑπερπέ-
ς ἁπάσης βασιλεὺς διὰ τὸ κατ' εἰκόνα τοῦ
ως Θεοῦ, ὃ πᾶς μὲν ἄνθρωπος φυλάττειν
αὐτὸς δὲ πρὸς τῷ κοινῷ χρέει καὶ ἰδικῶς
μεμνημάνος, ὅτι ὀπηνίκα ἡ κουρὰ τῷ
ν παρεστήσατο, καὶ αὐτὸ ἀπητήθη, ὡς δη-
ιφὲν βιωτικοῖς ὑγροῖς τὸ κατ' αὐτὸν ἀρχέ-
κόνισμα εἰσαῦθις ἀνανεώσων πολιτείᾳ

Ἔτι μοναχός ἐστι ζωγράφος ἀρετῆς
μένης, πρὸς ἣν αἱ τῶν βλεπόντων ψυχαὶ
άν. Γράφοι δὲ ἄν ὁ τοιαῦτος αὐτὰς πρὸς
ἐὰν σοφὸς τέκτων γένηται τὴν γραφικὴν
ις καὶ τρίβειν πνευματικὰ χρώματα, καὶ
καὶ ἐμμελῶς παρατιθέναι πρὸς ἄλληλα,
ῖν, ὡς οἶδε ζωγράφος τεχνᾶσθαι τὴν κατ'
ιετρίαν. Τοιοῦτος δὲ πάντως ἢ ὁ ἐξ ἀνα-
ἢ ὁ ἐξ ἀποκαλύψεως, τῆς διὰ πρακτικῆς·
ἔχει διὰ σοφίαν ὁ μονάζων, τὸ δὲ διὰ τῆς
άξεως, δι' ἧς καὶ αὐτῆς ἀποκαλύπτονται
ὀφθαλμοὶ εἰς τὸ κατανοεῖν τὰ τοῦ Θεοῦ θαυ-
οἷς καὶ τὰ τῆς ἐκείνου σοφίας ἄδηλα καὶ
οῖν δὲ τούτων, πράξεως καὶ θεωρίας, ὁ
αχὸς ἀποστερημένος, οὔτε ζωγράφος ἂν εἰη
ον, οὔτε ἀληθεύσοι τὸν μοναχόν.

τι κριτὴς ὁ μοναχὸς, δικάζων ἀντιπάλοις·
ις διχασμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος, ὡσε
ἐκρίθη τὸ ἐν ἀνθρώπῳ σύνθετον. Τὸ δὲ
ζειν φιλοσοφίας ἔργον παραδέδοται εἶναι,
ος ἐνταῦθα ἡνωμένος διακρίνειν ψυχὴν
καὶ αὖ πάλιν διακεκριμένως ἑνοῦν, ἢ καὶ
τεῖν) νεκροῦν μὲν τὸ ζῶν μὴ ἐναρμονίως,
δὲ τὸ νενεκρωμένον. Ταῦτα δὲ μοναχὸς,
ἶναι αὐχῶν ἐν τῷ μὴ μέλεσθαι γραμμάτων,
ἀριστοπραξίας ἐλλαμπόμενος χάριτι, οὐκ
ὁ ἀνύσει, ὡς μὴ ψεύδεσθαι τὸν φιλοσόφως
στὴν, ὃς οὐ κατὰ νόμους τοὺς χαμαὶ συρο-
νει, ἀλλὰ τοὺς δακτύλῳ Θεοῦ γραφομένους
ν σαρκίνην, εὔεικτον Θεῷ τῷ γράφοντι·
αὖθα — ὢ οἷον κρίμα πάσχει ὁ καθ' ἡμᾶς
ὄμιλος! Ἀκούσαντες γὰρ, οὐ μὴν καὶ
τες, κριταὶ εἶναι, καὶ σπεύδοντες, τοῦ λοι-
ὑπὸ κριταῖς εἶναι, ὁ ἄλλως ὑποκριταὶ,
ν ἑαυτοὺς καὶ εἰς (εἴ τι χρὴ οὕτως ὀνομά-
κριτάς. Οὔκουν ὀκνοῦσι κατακρίνειν οὐκ ἐσθ'
παραζηλοῦντες ἐνταῦθα τοὺς ἠξιωμένους
δώδεκα φυλὰς τοῦ Ἰσραήλ.

A te esse, sed de industria seccessisse, et, ut recte loquar, operibus vilibus, seu melius, ut fabrum fatigari, qui inter vilia opera quibus sordesceret aut conterctur pulchrum indumentum, pannis induitur, et sic magis luciferam artem exercet, Viden' o magne et humilis, quid sit monachus? Et quoniam eum non novisti, neque experientia propria, neque ex libro (quomodo enim, siquidem eum, ubi videris apertum, odisti,et arbitraris abyssum ante te hiantem inspicere); audi ergo ex sermone sanctis tympanis non dissimili.

150. Monachus civis est cœli, non terræ, licet habitet in ea. Æthereus est homo agendi ratione; per aerem incedit terrestri volatu, rex universæ terræ, qui est ad imaginem Dei Regis B regum, quam servare debent universi homines, et ipse plus quam cæteri et amplius tenetur, recordatus se, quando tonsura consecratus fuit, ad hoc esse invitatum, ut fœdatam sudoribus mundanis similitudinem suam ad Deum rursus renovaturus esset operibus monasticis. Monachus pictor est etiam virtutis perfectæ, ad quam informandæ sunt animæ intuentium. Quas ad perfectionem iste depinget, si hanc artem perfecte edoctus est, si didicit spirituales colores terere, miscere, distinguere, curate conferre, et mensurare, sicut novit pictor eos scite componere. Talis est homo doctrinæ, aut inventionis per pra-
C cticam : quarum unam per sapientiam, et alteram per veram praxim monachus obtinet, per quam aperiuntur oculi (ut Davidi accidit) ad intelligenda mirabilia Dei, et ex quibus sunt sapientiæ ejus mysteria incomprehensibilia. Quibus magnus monachus neque pictor esset Deo gratus, neque verus monachus.

131. Judex etiam monachus, qui jus dicit partibus adversis; et judicium separatio est animæ et corporis sicut mori judicatum est quod in homine compositum est. Quæ separatio habita est opus philosophiæ : cujus scopus tunc erat corpus et animam unita dividere, et iterum divisa conjungere; seu, quod idem est, interficere quod non recte vivebat, et occisum revivificare. Ista monachus, qui de simplicitate gloriatus eo quod litteras
D non curet, neque merito rerum egregie factarum refulgeat, nescio utrum perficiet, ita ut sit judex sapiens et sanctus, non judicans secundum leges humi repentes, sed secundum scriptas digito Dei in corde carnali, et simili Deo scribenti. Tunc autem — qualo judicium proferet multitudo judicum apud nos! Qui eum audissent, non didicerunt se judices esse, et nitentes sub judicibus non esse amplius, ipsi aliter hypocritæ, scipsos in condemnatores (si ita vocare licet) permutant. Quemlibet condemnare non verentur, ad exemplar eorum qui digni habiti sunt ut duodecim tribus Israel judicent.

132. Sed hoc melius ostendent verba sequentia. Nos autem rursus proposita regula monachica, de mundo esse monachum dicimus, et ideo supra mundum. Si autem rebus mundanis proprie assimilatur, quo modo vere supra mundum dicetur? Et qua ratione qui supra mundum est, et mundo adhuc indiget, ipse ludibrio non erit? Tale est ad corripiendum ubi mundo mundanus indiget, quasi sal sale infatuato indigens. Monachum autem, ut omnem hominem, ratio exornat; quærenda est ergo tibi ratio, o magnificentissime ex magno habitu, ut per eam fias ornatior. Quemadmodum enim alia quædam aliis corporibus et rebus, sic ordo viris veris, inter quos est verus monachus, nihil aliud est atque ratio cum virtute activa, e qua qui excidisti a principio, qui litteras et actionem ignoras, ama secundo loco homines tibi dissimiles. Et sic esto aliquo modo ipse sapiens (quædam sapientia est enim sapientes diligere), eosque nimium et impudenter ne contemnas, pro maxima injuria nomine litterati accepto. Tu vero si homo peritus non es, neque tales amas, sic nec gloriam ex actibus accepisti: cogita quonam in loco inter homines ordinatus sis. Non profecto inter laudabiles (ne quid acerbius dicam), hoc autem non novum est omnino hominem nihil superbire propter amorem sui ipsius, quem plerisque hominum natura indidit.

133. Credere porro ac persuasum habere nullum alium tibi præstare, sed tibi primo nullum secundum esse, istud arrogantiæ cui insaniæ attribuam? Vir enim nauta solummodo, ordinationem exercitus non præsumit, et vir armorum nauticus dici veretur; qui agris excolendis est addictus, artem ædificandi non jactat; quique ædificat, ignarum agriculturæ se profitetur. Et quis unquam se magistrum jactitat earum rerum quas non didicit? Non faber, non pictor, non citharœdus, non quivis alius. Neque hoc satis est; sed artifices consimiles sui mirantur hi homines, ubi tempus est, licet non plane studiosos in magnis rebus. Tu autem, nec operibus, nec sermonibus conspicuus, omnibus anteponi vis; tu agere eligis, id vero non vales, ex hoc totaliter lapsus, jam sermonem nihili facis, imo eum a vita tua, velut stercora e domo splendida ejicis. Idcirco omnes litteratos repellens, et ipsam sapientiam, tanquam superbam et arrogantem, contemnens, ipsos summos pontifices repellis. Vix tonsura insignitus, ut ovis Dei dexteræ parti addicta, non juxta hædos, mox cornibus in eos insurgis jam non ovinis cornibus uteris, sed quasi elephas nigra pelle niteris ante omnia vanam victoriam reportare de superiori hominum ordine, ut uno saltu absque labore, cæteris antecedas. Nec cessas arma ferre in summi pontificatus ministerium, scilicet qui Deo similem facit, qui omnes in Deo sanctificat, qui in Deo est, qui statim post Deum maximus est in mundo. Non enim ignoras salutis nostræ ponificem

ρλβ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ὁ λόγος ὑποκαταβὰς ἐκφανεῖ σαφέστερον· ἡμεῖς δὲ τοῦ μοναχικοῦ γενόμενοι πάλιν ὅρου, φαμὲν καὶ ὅτι κόσμου ἐστὶν ὁ μοναχός· διὸ καὶ ὑπερκόσμιος. Εἰ δὲ τοῖς τοῦ κόσμου συναναχρώνυται ἰδιωτικῶς, πῶς ἂν τὸ ὑπερκόσμιον ἐπαληθεύσοι αὐτῷ; Πῶς δὲ ὁ ὑπὲρ τὸν κόσμον δεδειγμένος κόσμου καὶ αὐτὸς οὐκ ἂν ὀφλήσῃ γέλων; Ὅμοιον γάρ τι πρὸς μέμψιν, εἰ κόσμου προσδέεται ὁ κόσμιος, ὡς εἰ καὶ τὸ ἅλας νοστίμου ἅλατος. Κοσμεῖ δὲ μοναχὸν, ὥσπερ καὶ πάντα ἄνθρωπον, ὁ λόγος. Μετελευστέον σοι ἄρα τὸν λόγον, ᾧ διὰ τὸ μεγαλόσχημον εὐσχημονέστατε, ἵνα δι' αὐτοῦ ἐπὶ πλέον εἴῃς κοσμικώτερος. Κόσμος γὰρ ὥσπερ ἄλλοις τῶν σωμάτων καὶ τῶν πραγμάτων ἄλλα τινὰ, οὕτω καὶ ἀνθρώπῳ τῷ κυρίως, οὗ μέρος καὶ ὁ κατ' ἀλήθειαν μοναχὸς, οὐδὲν ἄλλο ἢ λόγος, ὁ μετὰ ἐμπράκτου ἀρετῆς· οὗπερ ἐκπίπτων σὺ τὴν ἀρχὴν, ὁ καὶ ἀγράμματος καὶ οὐδὲ πρακτικὸς, ἀγάπα δευτέρῳ λόγῳ τοὺς μὴ κατὰ σέ. Καὶ οὕτω γίνου τρόπον τινὰ σοφὸς καὶ αὐτός (σοφία γάρ τις καὶ τὸ φιλεῖν τοὺς σοφοὺς), καὶ μὴ ἐξουθένει ἀνέδην καὶ ἀπαρακαλύπτως, ἐν ὄβρει μεγίστῃ τιθεὶς τὸ « γραμματικέ. » Εἰ δὲ μήτε σὺ ἐμμελὴς ἄνθρωπος εἶ, μήτε ἀγαπᾷς τοὺς τοιούτους, καὶ οὐδὲ τὸ ἐκ τῶν πράξεων ἔχεις ἐπικόσμημα· σὺ αὐτὸς λόγισαι, ποίας τάξεως ἐν ἀνθρώποις εἶναι τετύχηκας. Ὅτι δηλαδὴ οὐ τῆς ἐπαινουμένης (ἵνα μή τι τραχύτερον εἴπω), ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ λίαν πάνυ καινὸν, εἰ μηδὲν ὢν ἀλαζονεύῃ διὰ τὸ φίλαυτον, ὃ τοῖς πλείοσι τῶν ἀνθρώπων παραπέφυκε.

ρλγ'. Τὸ δὲ καὶ μὴ νομίζειν, ἀλλὰ κρίνειν ὡς ἐν πλη,ροφορίᾳ, ὅτι οὐδεὶς ἕτερος ὑπὲρ σὲ, ἀλλὰ συμπρωτεύων οὐδὲ τὸν δευτερεύοντα ἔχεις, τὸ παράδοξον ποῦ ποτε παρανοίας θήσομαι; Ὁ καταμόνας ναυτικὸς ἀπαρνεῖται τὰ τακτικά· ὁ περὶ τὰ ὅπλα ὀκνεῖ θαλαττουργὸς ἐπιλέγεσθαι· ὁ παραβεβλημένος τέχνῃ γεωργικῇ οὐχ ὑπισχνεῖταν τὴν τεκτονικήν· ὁ τέκτων ἀφυῶς ἔχειν τοῦ γεωργεῖν ὁμολογεῖ. Τίς δ' ἂν ἕκαστος τῶν ἄλλων ἐπιστήμων ὑπόσχηται εἶναι, ὧν οὐκ οἶδεν; Οὐ χαλκεὺς, οὐ ζωγράφος, οὐ λυρικὸς, οὐκ ἄλλος οὐδείς. Καὶ οὐκ αὐτὸ μόνον· ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τὰ σφίσιν ὅμοια τεχνίτας οἱ τοιοῦτοι θαυμάζουσιν, εἴ που καιρὸς, καὶ ταῦτα μηδὲ ἐς λίαν σπουδαίους ὄντας ἐπὶ μεγάλοις καθ' ὑπεροχήν. Σὺ δὲ οὔτε ἔργοις, οὔτε λόγοις ἀξίωμα πλουτῶν, ἀποτολμᾷς ὑπερπίπτειν πάντων· καὶ τὴν πρᾶξιν ἐκλεγόμενος, καὶ αὐδὲ αὐτῆς εὐστοχῶν, ἀλλ' εἰς τὸ παράπαν διεκπίπτων αὐτῆς, οὐ μόνον ἐν οὐδενὶ οὐδὲ τὸν λόγον τίθῃς, ἀλλὰ καὶ ἐκβάλλεις αὐτὸν τοῦ κατὰ σὲ βίου, ὅσα καὶ συρφετὸν οἴκου λαμπροῦ. Διὸ καὶ πάντας ἐκτρεπόμενος τοὺς ἔσω λόγου, καὶ τὴν λογιότητα παρωθούμενος διὰ τῦφον καὶ ἀλαζονείαν ὑπερβάλλουσαν, ἀποπροσποιῇ καὶ τοὺς ἀρχιερεῖς· ἅμα κειράμενος, οἷα Θεοῦ πρόβατον δεξιᾷ ἐπικηρυχθὲν στάσει, οὐ μὴν τῇ κατὰ ἔφιρον, αὐτίκα κερασφορήσας ἐπ' αὐτοῖς, καὶ κυρίττων οὐκέτι κατὰ πρόβατον, ἀλλὰ κελαινοβρίνου δίκην ἐλέφαντος, καὶ ἐν πρώτοις φιλονεικῶν, κατὰ τοῦ μείζονος ἐν ἀνθρώποις βαθμοῦ νίκην φαύλην στήσεσθαι, ἵνα καθ' ἓν ἅλμα τοῖς ἄλλοις προσεπιβαίνῃς ἀμογητί. Οὐ

οπλιζόμενος εἰς ἀρχιερωσύνης πόλεμον, A Dei nomine non confundi, qui de episcopatu, ut
ητου, τῆς πάντων ἁγιαστικῆς ἐν Θεῷ, ita dicam, electos suos observat ; minime autem
τῆς εὐθὺς μετὰ Θεὸν ἔν γε τοῖς κατὰ venerandum senem, nec etiam qualemcunque mo-
δήπουθεν γὰρ ἀγνοεῖς, ὅτι ἀρχιερεὺς nachum.
λῶν σωτηρίας ὁ Θεὸς ἀξιοῖ λέγεσθαι, ὁ καὶ ἐπισκοπῇ γραφικῶς ἐπισκεπτόμενος τοὺς αὐτῷ
ιλόγερος δὲ οὖκουν, οὐ μὴν οὐδὲ μοναχὸς ὁποιοσοῦν.

βλεψον εἰς τὴν ἀρχιερωσύνην, εἴ που 134. Suspice ergo in pontificatum, si potes, vel
· ἤ καὶ καταστα θεὶς ἐπί τινος φυλακῆς stans in aliquo loco excelso, considera et disce quid
ποσκόπευσον, καὶ κατάμαθε τὸν ἀρχιε- sit pontifex. A pontifice accepisti quæcumque habes.
τέ ἐστιν. Ἐξ ἀρχιεράως καὶ σὺ ἔχεις, Exinde tibi licet in sacra liturgia Deo ministrare.
ἔχῃς, Ἐκεῖθέν σοι καὶ τὸ ἱερῶς διακο- Egregia potestas illius præ tua. Necessitatem habes
λειτοργεῖν τῷ Θεῷ. Ἐξαίρετος ἡ ἐκεί- bona tibi data ei servare : quæ enim evangelica vir-
παρὰ τὴν ἐν σοί. Ἔχει ἐκεῖνος ἀνάγ- tute dicuntur, omnibus dicuntur, ut scriptum est.
ειν καὶ τὰ ἐπὶ σοὶ ἐκπεφωνημένα καλά. Multa etiam habet, quibus tu eges qui tonsuratus es.
εὐαγγελικῶς λαλεῖται, ἅπασι λαλεῖται, Ille ungit spiritualiter, Deo consecrat, præco est apo-
ι. Ἔχει δὲ καὶ πολλὰ, ὧν σὺ ἀποκεκώ- B stolicus, multiplicem gubernationem jure cano nico
μενος. Χρίει ἐκεῖνος πνευματικῶς · τε- instructus agit aperte ; circuit quærens quos do-
επῶς · περιοδευτής ἐστι ἀποστολικός · ceat, idque perficere cogitur. Tu autem aliter ma-
ἀπαρακαλύπνως πολιτείαν παντοδαπὴν nere, et velut uni negotio incumbere jussus es.
ι ἀπευθυνόμινος · περίεισιν ἐξευρίσκων Hic ad judicandum ordinatus est, et ideo multa
ησομένους, καὶ ποιεῖ αὐτὸ ἠναγκασμέ- sustinet, dum præest tumultui rerum et machina-
μένειν ἀλλως ἐτάχθης, καὶ στηρίξειν, ὡς tionibus. Tu autem quid tibi permissum non po-
κάζειν ἐκεῖνον ὥρισται, καὶ που δι' αὐτὸ tes fiducialiter dicere ? Hic ad jus vindicandum
ει, ἐπιστατῶν πρατματικαῖς ὀχλήσεσι positus est, clamat, nullam habet requiem velut
ς. Τί δὲ μὴ καὶ σὺ θρασυνάμενος ἐρεῖς operarius ; in ictu oculi erigitur si quid aliquo modo
αὐτό ; Ἐκδικεῖν τέτακται, παῤῥησιάζε- in foro homines sæculares pervertunt. Uno verbo,
ς ἐστι κατά τι ἐργῶδες, ἐν καιρῷ διορ- vanus episcopus qui seipsum recludit, seorsim
ί τί που καὶ κατ' ἀγορὰν στρεβλοῦται quiescit, et nihil de communicate curat. Mox enim
βίῳ. Τὸ πᾶν εἰπεῖν, φαῦλος ἐπίσκοπος, ab omnibus audis : Ad quid ergo exercet pontifica-
ς ἑαυτὸν, καὶ οὕτω μονάσας καθεδεῖται, tum et non absconditur velut monachi ?
ν ἐν τῷ κοινῳ ἐπιστρεφόμενος. Αὐτίκα γὰρ ἀκούει πρὸς πάντων τό · « Καὶ τί δήποτε ἀρχιε-
οὐκ ἐγγωνιάζει μοναχικῶς ; »

αι δὲ ἄρα ἐνταῦθα παρόραμα τι μοναχι- C 135. Hic manifestus est error monachorum. Ad
ῦτα γὰρ, οἶμαι, ἀποβλέποντες οἱ τὰ ἀρ- ista enim oculos flectentes, ut arbitror, qui sacras
παραθεωροῦντες μοναχοὶ, καὶ ἀναλύοντες dignitates considerant monachi, et in eis nihil nisi
δύξαν καὶ φανητισμὸν καὶ βίου λαμπρό- gloriam, apparatum, et magnificentiam vitæ in-
ματεύονται καὶ τὸ ἀρχιεράτευμα κρα- venientes, pontificatum acriter prosequuntur, ut
ἂν τῷ τρόπῳ τούτῳ τῆς κατὰ πνεῦμα via ista emergant e spirituali foramine petræ, dile-
οἱ Μωσαϊκῶς θεόπται φιλοῦσι, καὶ τοῦ cto ab eis qui Deum ut Moyses contemplantur ; et
φωλεοῦ ἐξερπύσαντες, τῶν λεωφόρων euntes e caverna proxima in viis ambulant audac-
ον γένωνται, καὶ ἐπανακάμψωσιν ἀδεῶς ter ; ad priora absque pudore revertantur, neque
ερον, οὐ προκληθέντες, οὐδὲ ἄλλως ἀνε- evocati, neque inventi ubi prius abscondebantur.
, ὅπη κρύπτονται. Οἱ πλείους γὰρ οὐδὲ Plerique enim ne nomine quidem cognoscuntur,
γινώσκονται, ἀλλ' αὐτοὶ προπηδήσαντες, sed uno saltu, obviam fortunam arripiunt, non ut
τυχίαν ταύτην ἁρπάσαντες, οὐχ ἵνα τοῖς priscis monachicis bonis superaddito pontificatu
χοῖς καλοῖς τὸ ἀρχιερατικὸν προσεπιτι- virtutem multiplicent, sed ut veteribus bonis ut
λαπλασιάσωσι τὴν ἀρετήν · ἀλλ' ἵνα ἤ pote gravioribus subducantur, si quid supra mun-
ὀτέρων ἀγαθῶν ὑφέλωνται διὰ τὸ ἐπίπο- D dum habebant ; vel ut causa episcopatus opima
ι καὶ ἔσχον πλέον τῆς κοσμικότητος · ἤ abducant, quasi non sit possibile hominem rebus
ορμῇ τῆς ἐπισκοπῆς ἀποβουκολήσωσι τὸ communibus manus admoventem perfectam vir-
μὴ ἐξὸν δῆθεν ὂν τῶν ἐν μέσῳ πραγμά- tutem sectari.
κότα ἐπίστροφον εἶναι τῆς πρὸς ἀκρί-
ς.

τότε δὴ ἔστι βλέπειν τὸ γελοιότατον ἐν 136. Tunc in iis maxime ridenda cernere po-
γὰρ ἐκ τῆς πρώην καλιᾶς καὶ τῆς ἐν teris. Qui enim prius e domo lignea, atque e so-
ωρίας κατὰ τῶν ἐπισκόπων τοξαζόμενοι, litudine vicina, contra episcopos tela jacie-
τῶν ὁμοχρόων μοναχῶν θωρακισάμενοι, bant, modo contra monachos ejusdem coloris
ἀντιβάλλουσιν ἀκροβολιζόμενοι, ἀλλὰ καὶ armantur, nec solum a longe sagittant, sed morte

quidem afficiunt, vel e monasterio expellunt; juxta canones non agunt, sed episcopali dignitate sævius et ferocius abutuntur. Et qui in monachico habitu principes adulabantur, jam non patiuntur esse quod erant, amaro furo feruntur: extrinsecus monachos magni indumenti, et quotquot inter minores reverendi sunt, verbis dulcibus alloquuntur, corde autem aversantur. Tunc potest videri vel dici virtutem virtuti obsistere, si qua virtus in eis residua est: simileque simili non gaudere. Apud eos frequens interrogatio ista: Quid cum sis senex mollis, gravis similibus tui incumbis? Atque ex altera parte hoc responsum: Episcopus sum ego. Tunc solum sicut in brevi recogitatione judicant pontificatum monachicæ vitæ præstare, se ipsam injustitiam antea fefellisse. Tunc sanctus dupliciter, episcopus scilicet et monachus, oblitus quæ prius cogitabat nunc clamat: Quid nobis et episcopo commune? contendit omnia esse episcopum, et inter monachos, et inter cæteros omnes: et episcopi nomen jactitans, illud Deo omnia inspicienti, videnti, et examinanti solemniter consecrat, ostendens sibi ipsi malitiam plerumque nocivam esse.

137. Nunc autem, o humilis monache, antequam in pontificatus apicem ascendas, quanam de causa pontificem omnium consensu tibi præfectum aversaris? Cur eum aufugis? Unde eum reformidas? Mite tibi est jugum ejus. Cur ergo illud projicis collo indomito impositum? Si grave est, patiens esto. Ubi est patientia tua, quam astantibus Deo et angelis ejus spopondisti, eamque usque ad mortem? Sed verbis asperis me offendit: noli « calcitrare contra stimulum [26], » sicut tibi suadet proverbium. Recto itinere progredere. Quid ergo? tibi sæpius incumbit? fer ergo. et die toties pro cantilena istud translatum: « Me omnes conterunt, et nemo conteritur [27]: » cui sententiæ vas Anaxarchi refertur: sicque sortitus labores invenies et beatitudinem. Tibi ipsi esto stimulus carnis missus a Deo, ut fuit apostolus. Et si vis, junge quod sequitur. Cum enim desperaveris, illud omnino audies: « sufficit tibi gratia mea, » ex quacunque parte illud audieris. Insimulaberis, si ex arrogantia, absque divino mandato stimulum tuum contriveris: seu, ut loquar rectius, tibi licebit aliter, per patientiam, cum gratia Dei, talem stimulum conterere. Quis enim pontificem non lapidibus obruet contra homines Dei sævientem? Quis in imperio, quis in potestate? Quid ergo? rex in caput illius

ἢ θανατοῦσιν, ἢ τοῦ φροντιστηρίου ὑπεξάγουσιν, οὐ κανονίζοντες ὀρθῶς, ἀλλὰ τῇ ἐπισκοπικῇ ἀξίᾳ παραχρώμενοι δεινότερόν τε καὶ ἐμβριθέστερον. Καὶ οἱ σχήματι μοναχικῷ θέλγοντες τὰς ἀρχὰς, τότε οὐκ ἔτι στέγοντες εἶναι, ὅπερ ἦσαν, πρὸς πικρίαν ἐκμαίτονται, τῷ μὲν προσωπείῳ γλυκαίνοντες τούς τε μεγαλοσχήμονας καὶ τοὺς, ὅσοι μικρῷ ἔτι σεμνύνονται σχήματι, τῷ· δὲ αὐτοπροσώπῳ πικράζοντες. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα ἰδεῖν, εἴτε εἰπεῖν, ἀρετὴν ἀρετῇ μαχομένην, εἴ τίς που καὶ ἔστιν ἀρετὴ ἐν τοῖς τοιούτοις, καὶ οὐδὲ τῷ ὁμοίῳ γαῖρον τὸ ὅμοιον. Ξυχνὸν δὲ ἀπορητικῶς ἐν τούτοις καὶ τό· « Τί δήποτε καλόγερως καὶ αὐτὸς ὤν. βαρὺς ἐπίκεισαι τοῖς ὁμοίοις; » Ἑτέρωθεν δὲ λυτικῶς τό· « Ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοπός εἰμι. » Κάνταῦθα μόνον ὡς ἐν ἐπινοίᾳ λεπτῇ διαφαίνεται ὑπερέχειν τὸ ἀρχιερατικὸν τοῦ μοναχικοῦ, ὡς τά γε πρὸ τούτου ἐψεύδετο ἡ ἀδικία ἑαυτήν· ὅτε καὶ ἐκλαθόμενος ὁ διπλοῦς ἅγιος, ὁ καὶ μοναχὸς καὶ ἐπίσκοπος, ὧν πρώην ἐφρόνει, ἀνακράζων τὸ « Τί μετέχει ἐν ἡμῖν ὁ ἐπίσκοπος; » φιλοσοφεῖ, τὸ πᾶν εἶναι τὸν ἐπίσκοπον καὶ ἐν μοναχοῖς καὶ ἐν ἅπασι· καὶ ἀποσεμνύνων τὴν τοῦ ἐπῖσκόπου κλῆσιν, τῷ Θεῷ αὐτὴν ἀφοσιοῖ τελεταρχικῶς, τῷ παντεφόρῳ, τῷ παντεπόπτῃ, τῷ πάντα ἐπισκοποῦντι, δεικνὺς, περιπετῇ ἑαυτῇ τὴν κακίαν εἶναι ὡς τὰ πολλά.

ρλζ. Τέως γε μὴν, ὦ ἔτι ταπεινὲ μοναχὲ, πρὶν ἢ καὶ ἀναβῆναι εἰς ἀρχιερωσύνης ὕψος, τί ποτε φρονῶν ἀποπροσποιῇ τὸν δίχα πάσης ἀντιλογίας ὑπερκαθήμενόν σου ἀρχιερέα; Ἵνατί ἐκφεύγεις αὐτόν; Τίς ὁ ἀπ' ἐκείνου φόβος ἔν σοι; Ἔλαφρός σοί ἐστιν ὁ ἐξ ἐκείνου ζυγός. Καὶ τί καταβρίπτεῖς αὐτὸν, σκληρὸν ὑπέχων τράχηλον; Ἀλλὰ βαρύς· καὶ ὑπόμενε. Ἤ ποῦ ἡ ὑπομονὴ, ἣν ἐτάξω, Θεοῦ καὶ τῶν αὐτοῦ ἀγγέλων παρόντων, καὶ αὐτὴ ἡ μέχρι θανάτου; Ἀλλὰ κεντρίζει λόγοις αὐστηροτέροις· καὶ μὴ λάκτιζε πρὸς κέντρα, ἡ παροιμία σοι ἐγκελεύεται. Πορεύου δὲ ὀρθὸς εἰς ὁδόν. Τί δέ; ἀλλ' ἔγκειταί σοι πολλάκις· καὶ φέρε σὺ, τοσαυτάκις ἐπιλέγων ἐπῳδοῦ δίκην ἐκ παραποιήσεως τό· « Θλίβουσί με πάντες, θλίβεται δὲ οὐδείς· » ἧς ἐννοίας καὶ ὁ κατὰ τὸν Ἀνάξαρχον ἐξήρτηται θύλακος)· ἵνα κληρωσάμενος τὸ φερέπονον, εὑρήσεις μακαρισμόν. Ἔστω σοι καὶ αὐτὸς τῇ σαρκὶ σκόλοψ ἐκ Θεοῦ κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Εἰ δὲ βουλει, πρόσθες καὶ τὸ ἑξῆς. Ἀποδυσπετῶν γὰρ ἀκούσεις πάντως καὶ σὺ τό· « Ἀρκεῖ σοι ἡ χάρις μου. » ὅθεν ἂν καὶ ἀκούσῃς αὐτό. Καὶ που καὶ αἰτιαθήσῃ, κατακλῶν ἀγερωχίας νόμῳ δίχα θείας κελεύσεως τὸν κατὰ σοῦ σκόλοπα. Εἰπεῖν δὲ ἀκριβέστερον· ἐξέσται σοι ἄλλως ἐν ὑπομονῇ κατακλᾷν τὸν τοιοῦτον σκόλοπα διὰ τοῦ χαριτώσαντός σε Θεοῦ. Τίς γὰρ οὐ λιθολευστήσει ἀρχι-

[26] Act. IX, 5. [27] II Cor, XII, 9.

(16) Anaxarchus, inter Alexandri comites, magna loquendi libertate utebatur, multorumque inimicitias in se converterat. Cum mortuo Alexandro, a Nicocreonte captus esset, atque missus in mortarium contererotur, respondit philosophus posse tortores conterere vas in quo Anaxarchus includebatur (et vas suum corpus dicebat) Anaxarchum autem inde detrimentum non capere. Et cum linguæ sectionem minarentur, ipse eam dentibus resectam in os tyranni exspuit.

ρεάζοντα Θεοῦ ἀνθρώποις ; ποῖος ἄρχων ; ἀστης ; Τί δέ ; ἀλλὰ ὁ βασιλεὺς ἀπονυστάζις θλιβερῶς ἔχεις. Τὸ πάντων μεῖζον, συνσει μετὰ σοῦ ἡ κτίσις κατὰ τοῦ ἀδικοῦντός ήσεται πῦρ ἐπ' ἐκεῖνον · κατακλυσθήσεται ανακτήσει κατ' αὐτοῦ θαλάσσης ὕδωρ· πᾶν ύσεται ἐπ' αὐτόν.

Αλλὰ ταῦτα μὲν ἐγένοντο ἄν σοι, ἐὰν ἐπ' κακῶς ἔπασχες ἐν τῷ ἀρχιερατικῶς ἐπι- ι· εἰσὶ δέ σοι πάντα κεναὶ προφάσεις, καὶ ν ψυχικῶν ἐπικρύψεις, καὶ φενάκαι ἀκοῆς. ἀληθειαν, φθόνου καί τύφου ὑποκινοῦντος, θαι τῶν ἐπισκόπων ἐθέλεις. Ἔχεις ὕβριν ν, ἀκοῦσαι ἀμαθέστερος εἶναι τοῦ ἀρχιεφέρεις ἐπαινούμενον ἀκούειν ὑπὲρ σέ· οὐκ ῥήμως αὐτὸν προάγεσθαι μετὰ τοὺς βασι- B νεις εἰς ὕβριν κλῖναι κεφαλὴν ἀρχιερεῖ · λογίζῃ προποδίσαι εἰς ὑπαντὴν, εἴπερ ἔρ- ι σέ· ἀτιμοῦσθαι φαντάζῃ, ἐὰν καθέδρας ξαναστῆς · κἂν ὑφιζήσῃς, θνήσκεις ὑπὸ ἰδιας, μήποτε ἁμαρτὼν ἢ λογοπραγηθῇς, ἢ ῆς ὑπὸ παραίνεσιν· ὅθεν καὶ παροιστρεῖς ς· καὶ σπεύδεις αὐτὸν μὲν ἀφιέναι, ἀντει δὲ, ὃν ἂν προέλῃ· καὶ οὕτως εἰς ἀοριλίνας, κασαλβαδικῶς οἷον ἐρωτιᾷς, ἢ καὶ ἀρχεγόνου δίκην τόνδε μὲν παραδέχῃ πρὸς σιν, ἐκεῖνον δὲ ἀποπτύων μικρὸν ὅσον, τερον, στέργων καὶ ἀποστέργων, οὓς ἂν ὁ ἐν σοὶ τῆς ψυχῆς προαιρούμενον, καὶ ὕτω πολλοὺς οὔτε φύσεως ἀκολουθίᾳ, οὔτε ῇ τιθέμενος.

ρωτῶ σε, ὦ σοφὲ μοναχὲ, εἰ οὕτως ἀπα- C ἀγχιτέρμονι καὶ συνόρῳ ἀρχιερει, ὃν ὁ ἀνάδασμος ἔθετο· τί ἔσται ἕτερος ὁ καταρπνευματικῶς ; Ἆρα ὃν σὺ ἐπιλέξῃ ; Καὶ ἕξει ὁ ἀρχιερεύς ; Σὲ παραιτεῖται, εἴπερ ὶ' ἐξομολογήσεως εἰς παῖδά σοι ποιούμε- ι καὶ σὺ τὸν ἀρχιερέα σου, τί ἄρα ἐκείνῳ διάφορον ; Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων πρὸς , ἐπιτιμᾶται δικαίως. Παραιτεῖσθαι μέν- ὐκ ἂν οὐδὲ διὰ στόματος θαῤῥήσοι προς- Σὺ δὲ ὁ μικρὸς πατὴρ ἀπαρνῇ τὸν, καλῶς , πρωτοπάτορα. Ἤδη δὲ καὶ Μελχισεδὲκ βούλει, ἀπάτωρ εἶναι πραγματευόμενος. πατραλοία μοναχὲ, ἀποίμαντε μόναρχε!

λὰ σὲ μὲν ἀφίημι χαίρειν, καὶ τὴν πνευιποσείεσθαι ζεύγλην, καὶ πραγματεύεσθαι D ένην σὲ πλάνην διὰ τὸ ἀνεξέλεγκτον, ὡς ιλοσοφεῖ Σολομῶν. Ποῖον σέ ; τὸν οἰημακενότροπον, τὸν διὰ τὸ περιὸν τῶν πταιιλοτιμούμενον τὸ ἀνεπιτίμητον· τὸν ὑπὲρ ν, καὶ αὐτῶν τῶν ἐχθρῶν, ὀφείλοντα εὖόνῳ δὲ τῷ ἀρχιερεῖ καὶ τὴν δι' ἀναφορᾶς κκλεῖοντα, καὶ μηδὲ ἐγγράφοντα τοῦτο εἰς ιν · τὸν ἀφύλακτον τὴν γλῶτσαν· τὸν ινον τὰ εἰς λαλιὰν, καὶ οὐδὲ ἐχέφρονα, εἴ ἔναγχός που ῥήμασι τεκμήρασθαι καὶ τὰ ν. Μελετῶν γὰρ κορακικῶς τὰ καθ' ἡμῶν, μὲν ἔκρωξας, ἐν δὲ τοῖς καὶ ὅτι Ἄπειμι,

recidere faciet ea quibus affligeris. Et quod majus est contra eum qui te injuste opprimit pugnabit tecum omnis creatio:ignis contra illum excitabitur, diluvio submergetur: contra illum irascentur fluctus maris, omne malum eum invadet.

138. Hæc omnia tibi evenirent, si propter veritatem solemniter observatam mala passus esses. Apud te autem vana sunt prætexta, mentis malæ involucra, et aurium illusiones. Re vera moventibus livore et superbia, episcopis annumerari præsumis. Pro injuria non ferenda habes, ubi audis te minus notum quam pontificem : non sustines eum plus quam te laudari ; non toleras eum celebrari et poni post reges : opprobrium arbitraris caput pontifici inclinare, judicas intelorabile si ei venienti ad te obviandum est : dedecus censes si tibi ante eum e cathedra assurgendum est: postiabitus, ira moreris.Times ne de peccatis judicium exerceatur, vel aliter in condamnationem incidas : et ideo miro modo insanis, studes eum projicere, et electum a te ei substituere : sic in incertum devenis, 'quasi meretricum amore agitaris : vel quasi de materia primaria istum in episcopatum accipis, et illum tantisper contemnens alterum admittis: amas, et odisti prout voluerit consilium animæ tuæ: et exinde multos patres neque naturales neque spirituales statuit.

139. Quare abs te, monache sapiens, cum isto modo agens contra episcopum proximum et vicinum, quem posuit canonum delimitatio, quid erit de altero te spiritualiter corripiente? Aut quem tibi eliges? Quid amplius erit pontifici? Te renegat, si vult, qui ex adoptione pro filio tibi assumptus est. Si autem tu pontificem tuum, quænam differentia inte te et illum? Qui filius patri jus dicit, et contendit cum eo, merito increpatur. Illum autem renegare ne ore quidem quisquam audebit.Tu autem pater minimus avum recte dictum negas. Ut Melchisedech reputari desideras, sine patre esse concupiscis; væ tibi,parricida monache, rex non pascens.

140. Te autem dimitto abjicientem jugum spirituale, atque sectantem errores a te dilectos, quia reprehendi nequeunt,ut ait magnus Salomon. Et qualem ergo? Præsumentem, vana cogitantem, per facinora præclara quærentem non condemnari, oraturum pro omnibus, et inimicis, sed soli pontifici memoriam intra oblationem recusantem, nec tamen odio istud ascribentem ; lingua effrenem, nihil sollicitum de procacia, non temperantem, si referenda sunt verba superius dicta, vel alia prius. Cum enim more corvorem nos observares, alia quidem clamasti, et inter ea illud : Ecce absum, ut contra metropolitanum deponeres. Vomitorem confessus es in dialogo

tecum incepto, et hoc verbum sit, tibi in manifestam condemnationem. Te autem dimitto, relinquo tuo vomitui, ita ut palam sit te ad veterem vomitum regressum esse, quod in tonsura declaratum fuerat.

A ἐξεράσων τὰ κατὰ τοῦ μητροπολίτου. Ὡμολόγησας ἄρα ἐν συλλόγῳ τῷ κατὰ σὲ ἐξεραστὴς εἶναι· καὶ κείσθω σοι τοὔνομα εἰς λαμπρὸν ἐπώνυμον. Ἀλλὰ σὲ μὲν οὕτως ἀφίημι, παραῤῥιπτῶν τῷ σῷ ἐξεράματι· ὡς ἂν καὶ οὕτω δῆλον εἴη, ὡς ἐπανέκαμψας εἰς τὸν παλαιὸν ἔμετον, οὗπερ ἐχρῆν ἀπέχθεσθαί σε, ὡς ἡ κουρὰ παρήγγειλεν.

141. Rursus autem sermonem ad monachos reflecto. Ante omnia præco sacer est monachus.Quid autem bonum et Deo dignum annuntiabit homo illitteratus, de quo sermo nuper habitus est? Nisi hoc solum : « Lava pater, » aut illud : « Benedic calidum. » Et iterum verus monachus est, qui formans, seu reformans seorsum animam suam, intelligit omnia opera Domini. Quæ intelligentia monachicam theoriam et practicam amplectitur. Theoriam enim manifestat intelligentia, quæ est facultas rationabilis, et tendit ad idem atque sapientia. Et aliunde in hoc verbo, Opera omnia, ostenditur practica, siquidem operarius est qui virtutem habet practicam. Apud nos igitur eum quæro, qui sive litteratus, sive illitteratus cum sit, animam suam disponit ad hanc intelligentiam,et ad opera ejus ; quique meminit non posse res divinas intelligere hominem nisi didicerit vel discat legendo aut servando divina mandata (id enim ratio quædam discendi est):neque practicam habere virtutem quæ accipitur ut cognitio quædam a Deo inspirata, et ab ipsa sapientia, a Deo immissa iis qui eum operibus colunt, quosque licet simplices ipse novit facere sapientes.

ρμα'. Ἀναβαίνω δὲ πάλιν τῷ λόγῳ εἰς τὸν μοναχικὸν ὁρισμόν. Ὁ μοναχὸς πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ θεοκῆρυξ ἐστίν. Τί δὲ ἂν κηρύξῃ ἀγαθὸν καὶ Θεῷ πρέπον ἀγράμματος ἄνθρωπος, ὃν δὴ πρὸ βραχέων ὁ λόγος ἐσκέπτετο ; εἰ μὴ ἄρα ἐκεῖνο καὶ μόνον τό· « Ἀπόνιψαι, πάτερ· » καὶ τό· « Εὐλόγησον τὸ θερμόν, » Ἔτι μοναχὸς ὁ κυρίως ἐστίν, ὃς πλάσας, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, ἀναπλάσας καταμόνας τὴν καρδίαν B αὐτοῦ συνίησιν εἰς πάντα τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ. Ἡ δὲ τοιαύτη σύνεσις τὸ μοναχικὸν θεωρητικὸν ἅμα καὶ πρακτικὸν ἐμφαίνει. Θεωρίας μὲν γὰρ ἔνδειξις ἡ σύνεσις, λογικὴ ἀρετὴ οὖσα, καὶ εἰς ταυτόν τι ἐρχομένη τῇ σοφίᾳ· τὸ δὲ « πάντα ἔργα » τὴν πρακτικὴν παραδείκνυσιν. Ἐργατικὸς γάρ τις καὶ ὁ κατ' ἀρετὴν πρακτικός. Ζητῶ γοῦν τὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς εἴτε γραμματέα, εἴτε ἀγράμματον, ὃς τὴν καρδίαν διατίθεται κατὰ σύνεσιν τοιαύτην, καὶ ἔργα τὰ κατ' αὐτήν· ὑπομιμνήσκων καὶ ὡς οὐκ ἄν δύναιτο συνιέναι τὰ κατὰ Θεὸν ἄνθρωπος μήτε μαθὼν, μήτε μανθάνων ἐν τῷ ὅλως ἀναγινώσκειν, ἢ θείας ἀκροάσεις περιεργάζεσθαι (ὃ καὶ αὐτὸ μαθήσεώς ἐστιν εἶδος)· μηδὲ μὴν πρακτικὴν ἔχειν ἀρετὴν, ἣ καὶ αὐτὴ γνώσεως ἴδέα καθυποβάλλεται θεοδιδάκτου, ὁποίαν ἡ αὐτοσοφία, ὁ Θεὸς, ἐλλάμπει τοῖς καὶ πρα- C κτικῶς αὐτὸν θεραπεύουσιν· οὓς καὶ ἰδιώτας ὄντας οἶδε σοφίζειν αὐτός.

142. Dato etiam quod monachica conversio sit ars artium, scientia scientiarum,in quo sistit philosophia, nihilominus revera philosophus est qui habitat in solitudine spe Dei videndi et possidendi. Philosophum autem esse quomodo possibile erit ei qui neque litteras satis novit, neque in gloriam spiritualis operationis rexpexit. Et quod majus est, Deo proximus est monachus proprie dictus, ideoque quietus. Quod si proximus est, et intuetur, secundum istud « Vacate et videte [28], » Deum scilicet. Deum autem qua ratione cognoscet homo ambobus oculis orbatus, quorum unus practicam,et alter theoriam dirigit;quos inter breve intervallum et minus capillo tenui? Profecto enim D non est scientia perfecta, quæ cum operibus non concurrit; et quæ opera non illuminat cæcitate capta est. Et plerumque illuminat ex Scripturis, in quibus reperiuntur sacra dogmata, verborum obscurorum interpretationes, sacræ historiæ ; hæc sunt lumina divina, signa decoris, imagines instructionis, lux bonorum operum, et rectitudinis stimuli.

ρμβ'. Ἔτι δεδομένου τοῦ τὴν μοναχικὴν μετάλευσιν τέχνην εἶναι τεχνῶν καὶ ἐπιστήμην ἐπιστημῶν, ὃ δὴ καὶ φιλοσοφίας ὅρος ἐστὶν, εἴη ἂν καὶ ὁ καταμόνας ἐπ' ἐλπίδι τῇ εἰς τὸν Θεὸν, καὶ τὴν κατ' αὐτὸν θεωρίαν κατῳκισμένος, φιλόσοφος ὄντως. Φιλοτοφεῖν δὲ πῶς περιέσται τινὶ, μήτε γραμμάτων ἄλις ἔχοντι, μήτε εἰς τὴν κατὰ πνεῦμα πρακτικὴν ἔλλαμψιν παρακύψαντι ; Ἔτι τὸ πάντων ὕπερθεν, παραστάτης Θεοῦ ὁ πρὸς κυριωνυμίαν μοναχὸς καὶ δι' αὐτὸ σχολαστικός. Εἰ δὲ παραστατεῖ, καὶ θεωρεῖ ἄρα ἐκεῖνον κατὰ τό· « Σχολάσατε, καὶ γνῶτε, » τὸν Θεὸν δηλαδή. Θεὸν δὲ πῶς ἂν γνοίη τις πεπηρωμένος ἑκατέρους ὀφθαλμούς ; ὧν ὁ μὲν τὰ κατὰ πρᾶξιν, ὁ δὲ τὰ κατὰ θεωρίαν διέξεισιν, ὧν ὀλίγον τὸ μεταξὺ, καὶ ὅσον οὐδὲ λεπτότης τριχός. Θεωρίᾳ τε γὰρ ἡ ἐντελὴς οὐκ ἂν εἴη τῇ πράξει ἀσύντροχος, καὶ πρᾶξιν δὲ μὴ θεωροῦσα τετύφλωται. Θεωρεῖ δὲ τὰ πολλὰ διὰ βίβλων, αἷς καὶ δόγματα ἱερὰ ἐμπεριέχεται, καὶ γραφῶν ἀποῤῥήτων ἀνάπτυξις, καὶ ἱεραὶ ἱστορίαι· φάκτα θεῖα ἐκεῖναι, εἰκόνες παιδεύσεως, φῶτα πράξεων ἀγαθῶν, χαρακτῆρες εὐσχημοσύνης, ὀρθότητος προκεντήματα.

143. Quos ego optabam colligere profanas historias, sententias et proverbia, ex quibus mendi-

ρμγ'. Ἐγὼ δὲ ἤθελον τοὺς τοιούτους καὶ ἱστορίας ἐξωτερικὰς ἀνθολογεῖν, καὶ γνώμας καὶ ἀποφθέγ-

[28] Psal. XLV, 11.

ματα, ἐξ ὧν καὶ οἱ πάλαι ἁγιώτατοι Πατέρες ἐρανισάμενοι ἐμελετούργησαν, σιμβλοποιησάμενοι τὰ γλυκέα ἐκεῖνα βιβλία, οἷς ἐνέθεντο τὰ γλυκύτερα ὑπὲρ μέλι καὶ κηρίον λόγια, καὶ οὕτως ἀρεσκόντως τῷ Θεῷ ἐλειτούργησαν. Καὶ ἐπεθύμουν μὲν αὐτὸς τοιούσδε καὶ παρ' ἡμῖν εἶναι τοὺς προφαινομένους μοναχούς· ὅτι δὲ αὐτοὶ πρὸς ταῖς ἔξω βίβλοις ἐξαθερίζουσι καὶ τὰς ἡμετέρας, ὁπόσαι καὶ μᾶλλον ἐμβαθύνουσι τοῖς εἰς Θεὸν καὶ τὰ θεῖα, εὔχομαι λογισμὸν αὐτοῖς ἐντεθῆναι μὴ καὶ εἰσέτι οὕτως ἀφραίνειν.

A cantes antiqui sancti Patres mel conficiebant, et, constructis ut alvearibus his libris, sermones « dulciores super mei et favum [29] » ibi includebant. Tales cupiebam esse apud nos qui in primo ordine videntur esse monachi. Sed quia non profanos libros solum, sed et nostros, quibus Deus et divina altius cognoscuntur, parvi faciunt, volo cum eis rationem ponere ne amplius sic insipiant.

ρμδ'. Οἷον γάρ, ὦ γῆ καὶ οὐρανὲ, λόγον ἐξ ἀνδρὸς τοιούτου φθάσας ἤκουσα· Ἔμαθον κατακεῖσθαί που βίβλον ἱερὰν, ἣν ἐπονήσατο Γρηγόριος, ὁ καὶ Θεολόγος, πῦρ πνεύσας καὶ καλλιλογίᾳ ἐλλαμψάμενος. Καὶ ἡ βίβλος εἶχε πολὺ τὸ παράσημον, καὶ τὸ κατ' αὐτὴν κλέος ἐξηγεῖτο εἰς πολλοὺς, καὶ ἐφείλκετο τοὺς ἀκροατὰς οὕτως ἐκείνη, καὶ ἐθεῶντο αὐτὴν πρὸς θαῦμα· καὶ ἦν ἐντρυφᾷν τοὺς βλέποντας τοῖς τε ἐντὸς καὶ τῷ προφαινομένῳ εἰς ἐγαλλίαμα καὶ ψυχῆς καὶ ὄψεως. Θέμενος οὖν καὶ ἐγὼ σπουδὴν ἐντυχεῖν τῷ καλῷ Γρηγορίῳ τούτῳ, οὐκ εὐστόχησα· μετετέθη γάρ πως τά γε εἰς ἐμέ. Ἀμέλει καὶ λελυπημένος ἐπυθόμην τοῦ καθηγουμένου (ἦν δὲ ἐνάρετος ὁ ἀνὴρ, καὶ γραμμάτων δὲ ἔδμων), ποῖ ποτε τόπου τὸ καλὸν βιβλίον ἐστίν; Ὁ δὲ τὸν τῆς δεξιᾶς λιχανὸν κατασείσας ὡς εἰς κύκλον, οὐδὲν ἀπεκρίνατο. Ἐμοῦ δὲ ἐγκειμένου, καὶ ἱλαρῶς ἐπανερωτῶντος, ἀπεμποληθῆναι εἶπε τὴν βίβλον. Τίς γὰρ, φησὶ, καὶ χρεία ἦν ἡμῖν αὐτῆς; Ἐνταῦθα ἐμοῦ θυμὸν ἐνδόμυχον ὑπανάψαντος, ἤδη δὲ καὶ προφήναννος ἡμέρα, ἐπήγαγε καὶ αἰτίαν ἐκεῖνος ὁ σεμνὸς μοναχὸς διάλευκον τό· « Εἰς τί γὰρ καὶ δεόμεθα βαβλίων τοιούτων ἡμεῖς; » Ὡς δ' ἐγὼ τὸν θυμὸν μεταβαλὼν εἰς βαρὺν γέλωτα, ἐξωνείδισα ὑπειπών· « Τίνος γὰρ καὶ δεήσεσθε οἱ λόγου ἄξιοι μοναχοὶ, ἐὰν τὰ τοιαῦτα βιβλία παρ' οὐδὲν ποιῆσθε; » παρῆλθέ με ὁ ἄνθρωπος ἐντραπείς, καὶ οὐκέτι διὰ βίου εἰς ὄψιν ἦλθέ μοι, βαρυνθεὶς οἶμαι, τὸ ἐν ἐμοὶ οὕτω φιλόβιβλον.

144. Qualia verba, o cœlum et terra, antea ab homine istius modi audivi! Acceperam alicubi esse quemdam librum sacrum, quem Gregorius Theologus, ignem spirans, egregia sermonis elegantia, conscripserat. Multum decoris ille liber habebat; B fama illius apud multos narrabatur, sicque quicumque audebant alliciebantur, et cum stupore intuebantur; cumque viderentur internam et externam speciem, deliciæ erant et admiratio mentis et oculorum. Cum igitur desiderium concepissem illius egregii Gregorii operis videndi, ad rem non perveni: reconditus erat, saltem pro me. Statim et tristis quæsivi a proposito, homine scilicet conspicuo, et litterarum perito, quonam in loco esset liber famosus. Qui, digito dexteræ quasi in circulum agitato, nihil respondit. Et cum rursus instarem, et rursus cum hilaritate interrogarem, librum venditum esse dixit. Quæ enim, inquit, utilitas illius? Et cum ira intus accederentur, et paulatim ostenderetur, causam protulit insignis ille monachus, sicque exposuit: Ad quid talium librorum egemus nos? Postquam autem iram in cachinnum convertissem, et exprobravissem dicens: Cujusnam rei indigebitis, monachi fama digni, si tales libros nihili facitis? me reliquit iste homo retro conversus, nec amplius mihi ante oculos affuit, tantum librorum amorem meum ægre ferens, ut arbitror.

ρμε'. Ὦ δὴ τοιοῦτοι μοναχοὶ, οὕτως ἐξουθενοῦν ἐθέλετε τοὺς θεολόγους, ἤδη δὲ πάντως καὶ τοὺς, ὅσοι κατ' αὐτούς; Οὕτως ἄχρηστοι παρ' ὑμῖν οἱ θεόφθογγοι; Ὦ Φαῦστε, ὦ Δαλμᾶτε, ὦ Στουδιῶτα θεόδωρε, ὦ Κύπρου Ἐπιφάνιε, ὦ μυρίοι τοιοῦτοι ἅγιοι μοναχοί· οὕτως ὑμεῖς ἐζῆτε, οὕτω τὰς θεολόγους δέλτους ὡσεὶ οὐδὲν ἐλογίζεσθε σκορακίζοντες Ὦ Ἐφραὶμ ἁγιώτατε, τί δή ποτε τοσαύτης ἐνεφορήθης φιλοσοφίας ὑπὲρ κόρον, ὡς καὶ ποτνιᾶσθαι καὶ θεοκλυτεῖν ἀνιέναι τὸν Θεὸν τὸ ὑπεράγαν ἐν σοὶ τῆς γνώσεως;

145. Vos, o monachi, repellere vultis theologos et quotquot eis similes sunt? Sic vobis inutiles sunt qui de rebus divinis tractarunt? O Fauste, o Dalmate, o Theodore Studita, o Epiphani Cypriota, o vos omnes pares milie sancti monachi! Siccine vos vivebatis! siccine sanctas tabulas ut nihilum reputabatis, et ante corvos projiciebatis! O sancte D Epiphani, ad quid ergo tanta philosophia usque ad satietatem repletus es, ita ut Deum exorares, et suppliciter peteres nimiam tuam scientiam relaxare?

ρμς'. Μοναχὲ χωρητικὲ, εἴ δέ ποθεν ἀνακύψει καὶ νῦν ζήτημα ἐκκλησιαστικὸν ἐμβριθὲς, ἀμφίμαχον, καὶ πρέπει ἀγωνίζεσθαι τοὺς ἱεροὺς ἄνδρας, ὧν μέλος καὶ μέρος οὐ τὸ τυχὸν καὶ οἱ κατὰ σέ· τί ἂν τηνικαῦτα ποιήσῃς αὐτός; Πῶς ἂν λαλήσῃς, ἀπαγαγὼν σεαυτοῦ, καὶ τρόπον τινὰ ἐκτεμὼν τήν τε γλῶσσαν, τά τε χείλη, τὰ θεολογικὰ δηλαδὴ νοή-

146. Eia age, ample monache, si aliunde assurgit aliquod dubium ecclesiasticum, difficile, circa quod pugnandum est, et si decet decertare sanctos homines quorum membrum et pars sunt fratres tui, quid tunc facies? Quomodo loqueris, cum amoveris a te, et quasi secaveris linguam, labia, scilicet sententias theologicas, quibus universæ

[29] Psal. XVIII, 11.

solvuntur, quæstiones depravatæ, atque in sensum rectum revocatæ? Ad quid tunc tibi proderunt tua negotia? Quibus, quanto tempore præoccupatus remisisti studium bibliorum, atque cognitiones altiores, sublimiores, Deo proximas; non modo istius boni amorem non conceperas, sed unus eras ex persequentibus illud, hanc unam trinitatem noveras perfecte, et extollebas, adorationem in templo, cellulam tuam, et mensam, oblitus non satis esse ista vero monacho ad virtutem perfectam, et huic necessariam esse magnam scientiam; nec solam divinam dico, sed etiam excerptam ex historiis, ut dictum est, et alias maxime varias quibus cuicumque inservire posset.

147. Et undenam sancti illi egregii sapientiam didicerunt? Numquid dum versarentur in vicis et in civitatibus, dum vias et semitas peragrarent dum metas et rhedas currerent? Numquid cum secederent et omni studio indulgerent? Et quomodo homines qui a principio talibus laboribus non instituerunt, postea sunt repleti sapientia digna apostolis Dei, et vocem ediderunt tonitru similem, auditam usque ad extremum terræ? Numquid errantes circa composita, libere circumeuntes, forensibus insultantes, oculis et labiis annuentes, quosque non oportebat, inspicientes? Nonne potius libris legendis intenti doctrinam auribus concipientes artes manuales exercendo? Hæc amnia odio habentes pigri homines, non solum quasi super spinas in via vitæ ambulant, secundum cum qui dixit: « Iter pigrorum quasi sepes spinarum[30]; » sed etiam rationem manifeste deponunt; id unum fere didicerunt, et bene norunt demittere fere ad os opertorium sui capitis, in platea ad acquirendam gloriam hominis abscondentis se: et si quæ nugæ offendant, mox attollere et elevare velum nigrum supra frontem, et usque ad verticem ut ore aperto insolescant, et vultum quasi meretricis habeant. Et tunc isto qui oculos demissos figebat, eosdem magnificat ignem spirantes, terribilis videtur, eos accendit, turbat rationem, omniaque agit quibus qui assuefactus est vias non veretur et eas diligit.

148. Quem ergo te vocabimus, o monache? urbanum vel solitarium? hominem spiritualis solitudinis vel tumultus compitorum? habitantem in vicis aut in deserto? Nempe isto nomine, ut reor; siquidem civitatem a te frequentatam bono exemplo evacuasti. Ad extra debebas esse terrenus, et cœlestis in abscondito, quod diligit Pater omnium, Deus: « qui videt in abscondito, et reddit manifesto[31]. » Tu autem assurgis, quasi sidus, et ad terram inclinaris; deprimeris quasi mandragora, aut alia arbor ex-

A ματα, δι' ὧν ὡς ἐπίπαν αἱ στρεβλούμεναι συζητήσεις λύονται, ἀποκαθιστάμεναι εἰς ὀρθόν; Εἰς τί σοι χρησιμεύουσι τότε τὰ σὰ πραγματικά; οἷς ὅσαι ὧραι προσταλαιπωρῶν, ἀφίης τὴν βιβλιακὴν τριβήν, καὶ τὴν ὑψηλοτέραν ἀνάγνωσιν, καὶ ὑπερανῳκισμένην, καὶ Θεοῦ ἁπτομένην· οὐ μόνον οὐδὲ ἀναλαμβάνων ἔφεσιν τοῦ τοιούτου καλοῦ, ἀλλὰ καὶ κατα-
γινόμενος τῶν μετερχομένων αὐτό· ἐκείνην μόνην ἀκριβωσάμενος τριάδα κατὰ τὴν σὴν αὔχησιν, τὴν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσκύνησιν, καὶ τὸ κελλίον σου, καὶ τὴν τράπεζαν· καὶ οὐκ εἰδὼς, μὴ ἀρκεῖν ταῦτα
τῷ κυρίως μοναχῷ εἰς ἀρετῆς ἐντέλειαν, ἀλλὰ προσδεῖσθαι αὐτὸν λίαν πάνυ καὶ γνώσεως. Καὶ οὐ λέγω, μόνης τῆς θειοτάτης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀπὸ ἱστοριῶν, ὡς ἐῤῥέθη, καὶ ἑτεροίας δὲ πολυειδοῦς, δι' ἧς
B ἔχοι ἂν χρηστὸς εἶναι τοῖς ἐντυγχάνουσιν.

ρμζ'. Ἢ πόθεν οἱ μεγάλοι ἐκεῖνοι ἅγιοι ἐσοφίσθησαν; Ἆρά γε ἀναστρεφόμενοι ἐν κώμαις καὶ πόλεσι, καὶ ἀναμετροῦντες ῥυμοτομίας καὶ στενωπούς, καὶ τόρμαις καὶ ῥεγιῶσιν ἐνδιατρίβοντες; Ἢ ἐγγωνιάζοντες, καὶ παντοίαις συγγινόμενοι ἀναγνώσεσι; Πῶς δὲ οἱ μὴ τὴν ἀρχὴν τοιούτοις ἐπιβλεπτικότες ὅλως πονήμασι σοφίας ὕστερον ἐνεπλήσθησαν, πρεπούσης ἀποστόλοις Θεοῦ καὶ ἐφθέγξαντο βροντόφωνα, ἐξακουόμενα ἕως περάτων γῆς; Ἆρά γε πλανώμενοι περὶ ἀμφόδους ἐκεῖνοι, καὶ ῥεμβόμενοι ἄνετα, καὶ διαλοιδορούμενοι τνῖς ἀγοραίοις, καὶ ὀφθαλμοῖς ἐννεύοντες, καὶ μύλλοντες, καὶ τὰς ὄψεις διδόντες, οἷς οὐ χρή; ἢ βιβλίοις αὐτὰς ἐπα-
φιέντες, ἢ γοῦν ἀλλὰ σὺν τῇ ἐξ ἀκροάσεως ὠφελείᾳ προστετηκότες καὶ ἐργοχείροις; Ἃ δὴ μισοῦν-
C τες οἱ ἀεργοὶ λογικοὶ, οὐ μόνον ὡς ἐπὶ ἀκανθῶν ἐν τῇ τοῦ βίου βαδίζουσι τρίβῳ, κατὰ τὸν φάμενον ἀκάνθαις ἐστρωμένας εἶναι τῶν ἀεργῶν ὁδούς, ἀλλὰ καὶ ἐξαλογίζονται ἄντικρυς, ἓν μόνον τεχνεσάμενοι καὶ εὖ εἰδότες, καθελκύσαι μέχρι καὶ αὐτὸ μικροῦ στόμα τὸ κάλυμμα τὸ τῆς κεφαλῆς ἐν τῇ ἀγορᾷ δοκήσεως χάριν τῆς κατ' ἐπίκρυψιν· εἰ δέ που παρεμπέσοι φλυαρία βίου, ἀλλὰ τότε ταχὺ ἀναστεῖλαι ἀνασυραμένους τὸ μέλαν παραπέτασμα ὑπὲρ τὸ μέτωπον, ἕως καὶ εἰς αὐτὸν βρεχμόν· ἵνα τάχα γυμνῳ τῷ προσώπῳ θρασύνωνται, ὡς εἰ καὶ πόρνης ὄψιν εἶχον. Ὅτε καὶ ὁ τὰ πρὶν κατώβλεψ ἐκεῖνος ἀναπετάσας τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡσεὶ καὶ πυρπνόους, δεινὰ ποιεῖ, φλέγων θυμῷ, κυκῶν τὸν σύλλογον, πάντα δρῶν, δι' ὧν ἐντρέψας οὐ καταισχύνει τὴν λεωφόρον, ἣν φιλεῖ.

D ρμη'. Τί σε τηνικαῦτα προσεροῦμεν, ὦ μοναχέ; ἀστικὸν, ἢ ἐρημικόν; γωνίας ἄνθρωπον πνευματικῆς, ἢ ἀμφόδου πολιτικῆς; κωμοπολίτην, ἢ ἐρημοπολίτην; Ναὶ, οἶμαι, τοιοῦτον, ὡς ἐρημοῦντα τὴν ὑπὸ σοῦ τριβομένην πόλιν μιμήσεως ἀγαθῆς· Καὶ μὴν ὤφειλες ἐπίγειος μὲν εἶναι τὸ φαινόμενον, οὐράνιος δὲ τό γε κρύφιον, τὸ φίλον τῷ κοινῷ πατρὶ, Θεῷ· ὃς βλέπων ἐν τῷ κρυπτῷ, ἀποδίδωσιν ἐν τῷ φανερῷ. Σὺ δὲ ἀλλὰ ἀρθριάζεις μὲν τῷ σχήματι οὐρανοβάμονος δίκην, προσκέκυφας δὲ τῇ γῇ καὶ

[30] Prov. xv, 19. [31] Matt. vi, 4.

τέφυκας, ὡσεὶ καὶ μανδραγόρας, ἢ ἄλλο τι σπαστον. Ἢ « τῷ Θεῷ » φησὶν, ἢ » τῷ μα- . » Ἢ γὰρ ἄλλως; Οὕτω δὲ καὶ ὁ πρὸς ἀλή- μονάζων, ἢ τῷ κόσμῳ πάντως, ἢ τῷ φρον- ρίῳ. Δυάζεσθαι γὰρ οὐκ ἔστι τὸν ἀληθῶς μο- τα.

A tractu difficilis. Aut Deo, inquiunt, aut mammonæ? Quid enim aliud? Eodem modo vere monachus vel mundo totaliter, vel monasterio. In duas partes enim scindi non potest verus monachus.

β'. Σεμνὸν παρὰ τοῖς πάλαι σοφοῖς ἡ μονὰς, ὸ εἰς ἑαυτὴν ἑστράφθαι, καὶ ἀδιαστάτως ἔχειν· ἀρχὴ μὲν ἀριθμοῦ τεθεῖσθαι καὶ πληθυσμοῦ , μὴ μέντοι καὶ αὐτὴ πολύχροος εἶναι καὶ εὐ- ς. Διὸ καὶ εἴς τι θεῖον ἐτάσσετο, καὶ τῆς τῶν ὼν συστοιχίας προεκάθητο ἐν τῇ φιλοσόφῳ ραφῇ. Καὶ οὕτω μὲν σεμνὸν ἡ μονάς. Ἡ δὲ πρώτη τῶν ἑφεξῆς ἀριθμῶν, διάστασιν με- ασα, καὶ οἷον ἀποσχισθεῖσα τῆς ἀρχῆς, καὶ ους κατάρξασα, τόλμα ἐπεκλήθη, οὐ πάνυ ὸς, ἀλλὰ σκωπτικώτερον. Καὶ τοίνυν ἀπ' αὐ- καὶ τὴν κακοπάθειαν οἱ τὰ τοιαῦτα σοφοὶ ν » ἐκάλεσαν, ὡς τὴν κατὰ σῶμα στοιχειώδη ἡμᾶς ἑνότητα δυάζουσαν κατά τε τὸ πάσχον ὸ ποιοῦν. Οὔκουν καὶ τοῖς ἔσω καὶ τοῖς ἔξω τέος ὁ μοναχὸς, ὡς οὕτως ἀντὶ τοῦ ζῆν μο- δυάζεσθαι (ὅπερ οὐκ ἐτάξατο), καὶ ἐντεῦθεν σόφως διαχέεσθαι εἰς πληθυσμὸν οὐ θεο-

149. Sacrum aliquid apud veteres philosophos erat unitas, quia in se ipsa sistit, nec habet divisionem; ea principium numerorum ponitur, causa multitudinis, nec tamen multicolor est, aut divisibilis. Ideo habetur ut aliquid divinum, in serie bonorum primo statuitur a scriptoribus. Sic sacra erat unitas. Duo autem, primus subsequentium numerorum, divisionem significans, quasi separata a principio, multitudinis initium, audacia vocabatur, non B plane serio, sed quasi ridendo. Exinde miseriam philosophi dixerunt duplicem, quasi primæva corporis nostri unitas in duas partes scinderetur, in pati, et in agere. Neque ergo rerum externarum et internarum particeps esse debet monachus, ita ut pro vita unica duplicetur (quod non promiserat), et deinde in multitudinem Deo odiosam irrationabiliter diffundatur.

Εἰ δ' ἴσως, ὦ μοναστηριακὲ, προφέρεις ἡμῖν θώσειν σου ἐκεῖνο τὸ μακαριστὸν, ὡς ἄρα, ἡ εὐαγγελικὴ Μαρία, ἡ πρὸς τοῖς ποσὶν ἀεὶ Ἰησοῦ, δέεται καὶ δευτέρας τῆς Μάρθας, τυρ- ισης, καὶ οὐχ ἁπλῶς, ἀλλὰ περὶ πολλὰ οὕτω ηήσεται καὶ ἡ μοναχικὴ ἀδελφότης· δός μοι Μαρίαν ἐνταῦθα, τὴν ἐκλεξαμένην μερίδα, ἥτις C ἡ οὖσα, οὐκ ἀφαιρεθήσεται ἀπ' αὐτῆς· καὶ αὐτὴν, συγγνώσομαι τῇ κατά σε Μάρθᾳ τῆς ης· ἄλλως γὰρ οὐκ ἄμεμπτον Μάρθαν μόνην τὸ φροντιστήριον. Οὕτω πως καὶ ὁ τοῦ Ζακ- οἶκος, καὶ ὁ τοῦ μεγάλου Ματθαίου. Ζακ- μόνος ἦν ποτε, καὶ Ματθαῖος μόνος. Ἀλλ' ον ἀφέντες τὸ τοιοῦτον μονάζον, ἐπλήθυναν ὺς ἀρεταῖς· καὶ τοῦ κόσμου ἀπαναστάντες, ιησαν τὰς ψυχὰς αὐτῶν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ· καὶ ε πορευόμενοι, ἐπορεύοντο βάλλοντες τὰ σπέρ- αὐτῶν ἐπ' ἀγαθῷ τέλει, ᾧ καὶ προσέσχον, οὖν θέρος δρεψάμενοι. Οὗ σὺ πῶς ἂν ἐπι- ῃ, ὁ κατὰ κόσμον μὲν γλίσχρως πονησάμενος γαστρὶ, καὶ διὰ τοῦτο καταγνοὺς ἐκείνου, καὶ βαλὼν εἰς τὸν κρείττονα βίον, πλεονάσας δὲ D ῆς τότε πονηρεύμασι; Τί κερδαίνεις μοναχὸς μετατάξεως, τῆς προτέρας ὢν τάξεως; Σύμ- ν σοι στραφῆναι εἰς τὸν πρώην ἔμετον, καὶ ις κακοῖς ὑπεύθυνον εἶναι, ἢπερ τῷ καθαρείῳ κτον.

150. Si autem ut justificeris, o monache, hanc beatitudinem nobis profers, nempe Mariam illam evangelicam, quæ semper ad pedes Jesu sedebat, eguisse Martha secunda se turbante, non circa unum, sed « circa plurima »[32], et eodem modo in duas partes dividendam esse monachorum fraternitatem; da mihi extemplo hanc Mariam, quæ partem elegerat bonam, non auferendam ab ea; quam cum videro, Marthæ tuæ turbationem condonabo; aliter enim Martha sola monasterium non erit absque vituperatione. Sic aliquomodo Zachæi domus, et magni Matthæi, solus erat aliquando Zachæus. Solus et Matthæus. Postea autem cum hanc solitudinem reliquissent, virtutibus seipsos repleverunt, et assurgentes e mundo animas suas Deo agglutinaverunt, extraque exeuntes ibant mittantes semina sua in finem optimum, quem consecuti sunt accepta messe aurea. Quem qua ratione tu obtinebis, qui in mundo vix ventri laborasti, eoque ob hanc causam condemnato, in meliorem vitam transiisti, quique exinde malis artibus major effectus es? quid monachus a conversione, a prima conditione lucraris? Melius tibi erat ad priscum vomitum reverti et parvis malis obnoxium esse quam accedentem ad vitam impollutam sordes non extersas trahere. βίῳ προσβάντι ῥύπον διὰ κακοπραξιῶν ἐπισύρασθαι

α'. Δός μοι τὸν ὠφελούμενον ἐκ τῶν σῶν μο- ιτῶν Ἀρά γε τρέφεις ἐσκητὰς πατέρας; Καὶ ις ἐκείνοις οὖσι μοχθεῖς, αὐτὸς χορηγῶν; Καὶ μερίτης αὐτοῖς γίνῃ τοῦ καλοῦ, καθὰ καὶ ἡ ουμένη Μάρθα τῇ Μαρίᾳ; Καὶ μὴν ἐν τῷ κατά

151. Da mihi hominem de tua malitia proficientem. Nutrisne patres ascetas? Et hi cum sint sancti, tu dux eorum malignus es? Siccine bonorum eorum es particeps, ut Mariæ Martha prædicta? Vide ergo in torrente qui juxta te est; si quis

Luc. x, 41.

sollicite fodiens metallicum pulverem lavat, paleas brevis auri aut argenti obscuri eligit, et reliquum metallum, particulas æreas vel aciei atoma non adducit ad lucem, omnia vero grana projiciuntur. Cur autem alia atque isti fratres non agis, et tuos labores inter indigentes non dividis? Et quam multis indigentibus facile et large dividis, qui non solum mendicos ad ditandum, sed etiam, ubi possibile est, rapis sub prætextu œconomiæ monasterii? Qui semper colligis, et nunquam dividis, ut imperat Deus monachis magnæ civitatis, solis, ut videtur, et quibusvis alibi eorum similibus. Huic enim loquenti vos non obtemperatis.

A σε χειμάῤῥω εἴ τις ἐπιμελῶς ἀνορύσσων ἀποπλύνῃ τὸν χοῦν μεταλλευτικῶς βραχύ τι ψῆγμα χρύσεον ἢ ἀσήμου ἀργύρου ἐκλέξεται· τὸ δὲ λοιπὸν τῆς μεταλλείας μήποτε οὐδὲ χάλκεα παραυγάζει ψηγμάτια ἢ σιδηρᾶς ἀτόμους· ἀλλὰ τὸ πᾶν ψαμμία εἰσὶν ἀπόβλητα. Τί δὲ ἀλλὰ τοιούτοις μὲν ἀδελφοῖς οὐ πονεῖς, μεταδίδως δὲ τῶν σῶν πονημάτων τοῖς ἐνδεέσι; Καὶ ποίοις ἐκείνοις ἀπραγματεύτως ἐνδαψιλεύῃ πένησιν, ὁ μὴ ὅτι γε μεταιτῶν τὰ εἰς πλουτισμὸν, ἀλλ' εἴ που δυνατὸν, καὶ ἁφαρπάζων προφάσει τῶν τῆς μονῆς; καὶ ἀεὶ τοῦ συνάγειν ὤν, οὐκέτι δὲ καὶ τοῦ σκορπίζειν, ὡς ἐπιτάσσει ὁ Θεὸς τοῖς μεγαλοπολίταις μόνοις, ὡς ἔοικε, καὶ τοῖς, ὅσοι ἄλλοθί που κατ' αὐτούς. Ὑμεῖς γὰρ αὐτῷ διαλαλοῦντι κωφεύετε.

152. Si tamen, o prælate, concedendum est monachos circa plurima turbari posse, et debere in mundo conversari; quam ob causam tu manu propria istum laborem suscipis, cum alios habes operarios? Cur ipse non instas iis rebus, quarum sollicitudo a Deo tuis credita est, et apostolos vulgo ministraturos non mittis? Sed frequenter cum eis egrederis, ut centurio; et monachis nonnullis ad sequendum in acie extrema ordinatis, aliis autem ad caput præpositis, ipse medius agis triumphum? et vias præteriens januas effringis? Si potentium, forte gloriosum esset, sed privatorum plerorumque, et minime procerum. Quarum cum velum externum reductum fuerit, multa juga in limine manentia ascetam intus esse indicant, spiritualiaque peragere. Num ignoras maxime invium esse quemlibet ascetam, et ideo turbæ invium, sed difficile obvium? Qui si quando exire cogitur, metuit maxime ne inter delicias triumphet, circuitum quibusdam tenebris involvit, ne a mundanis videatur, qui cœlestis esse præsumit. Cur ergo (ut loquar majora), cum magno Deo promiseris, similibus operibus non sanctificaris? et isto modo celebratus, et factus insignis, non trahis discipulos, allicisque magno fune, scilicet vinculo charitatis? ita ut necesse non sit te ad alios exire, sed ipsi ad te alliciantur ex admiratione, te invocent cum studio dicentes: « Quando veniam et apparebo ante conspectum[83] divi monachi? » ἄλλους φοιτᾷν, ἀλλ' ἐκείνους ἐπὶ σὲ ἥκειν ἁγιασμοῦ χάριν, καί που καὶ ποτνιᾶσθαι, λέγοντας ἐπιθυμητικῶς· « Ποτε ἥξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ ἐνθέου μοναχοῦ; »

ρνβ'. Τέως γε μὴν, ὦ προκαθήμενε, εἰ καὶ δοτέον, χρῆναι τυρβάζειν τοὺς μοναχοὺς ἐπὶ πολλοῖς, καὶ κοσμικῶς ἀναστρέφεσθαι· τί δή ποτε σὺ αὐτόχειρ ἀναδέχῃ τὸν τοιοῦτον κάματον, ἄλλους ἔχων καματηρούς; Τί δὲ μὴ αὐτὸς μὲν προσέχεις, οἷς χρεὼν προσανέχειν τοὺς κατὰ σὲ θειότερον, ταῖς δὲ τύρβαις ἀποστόλους πέμπεις διακονήσοντας; ἀλλὰ συχνὰ προερχόμενος ἅμα ἐκείνοις, ὡς οἷα καὶ φαλαγγάρχης, καὶ τοὺς μὲν τῶν μοναχῶν οὐραγοὺς ἕπεσθαι τάξας, τοὺς δὲ ὡς εἰς στόμα προβαλλόμενος, μέσος αὐτὸς πομπεύεις; καὶ προφορούμενος τὰς ὁδοὺς, θύρας ἐκτρίβεις; Καλὸν μὲν ἴσως, ἐὰν δυναστευτικάς· πλὴν ἀλλὰ τὰς πλείους ἰδιωτικὰς, καὶ οὐδὲ ἐπισήμους· ὧν τῆς ἔσω αὐλαίας ἀποστενουμένης, τὰ πλείω τῶν ὑποζυγίων θύραζε μένοντα καταμηνύουσιν ἔσω εἶναι τὸν ἀσκητὴν, καὶ καταρτίζειν τὰ πνευματικά. Οὐκ οἶδας, ὅτι ἄπρόσιτος ὡς ἐπιπολὺ ἅπας ἀσκητὴς, δι' αὐτὸ δὲ καὶ ἀπρόσιτος τοῖς πολλοῖς, ἢ δυσπρόσιτος, Εἰ δέ ποτε καὶ προϊέναι χρὴ τὸν τοιοῦτον, ὀκνεῖ πάντως ἐκεῖνος θριαμβεύειν ἀβρότερον, τιθέμενος τῇ ἐντροπῇ ἀποκρυφήν τινα, μὴ καὶ βλέποιτο τοῖς τοῦ κόσμου ὁ τὴν πρόθεσιν ὑπερκόσμιος. Διατί δὲ (ἵνα τι καὶ μεῖζον εἴπω), μεγάλα ὑπεσχημένος τῷ Θεῷ, οὐκ ἐνθεάζεις ταῖς πράξεσι κατ' ἐκεῖνα; καὶ οὕτω καταμηνυθεὶς καὶ ἐξάκουστος γεγονὼς, ἐφέλκῃ τοὺς μανθάνοντας ἐπισπώμενος ἐν σχοινίῳ μακρῷ, τῷ κατ' ἀρετὴν δηλονότι; ὡς ἐντεῦθεν μὴ ἀνάγκην εἶναί σε παρὰ τοὺς

153. Sed ad quid ista dicere hominibus quos esset utilius extra cœnobium degere, quam intra remanere? Exinde enim emissi licentiam nihil omnino agendi censentur habere. Aliquid tamen videntur agere, si non aliud, saltem nudantes pedes, atque sensibus late percipientes; in asceterio autem dum remanent, quasi manibus et pedibus careant, omnino otiosi usque ad mortem perseverant. Litteras quidem non noverunt, cum plerique ex officinis veniant, aut aliam artem exercuerint; et non dico de quibuscumque, sed et de peritioribus artificibus; multi compitorum etiam sunt incolæ, ita ut neque librorum casulas ad acquirenda spi-

ρνγ'. Τί δ' ἀλλὰ ταῦτα λέγω ἀνθρώποις, οὓς μᾶλλον συμφέρον ἦν ἔξω τοῦ φροντιστηρίου διατρίβειν, ἢπερ ἔνδον μένειν; Προενηνεγμένοι μὲν γὰρ ἐκεῖθεν, ἀδειάζειν δοκοῦσι τοῦ πάντῃ ἀργεῖν. Καί τι φαίνονται ποιεῖν, εἰ μηδὲν ἄλλο, ἀλλὰ καὶ τοὺς πόδας γυμνάζοντες, καὶ ταῖς αἰσθήσεσιν εἰς πλατὺ ἐνεργοῦντες· τοῦ δὲ ἀσκητηρίου ὄντες, παντελῶς ἄπρακτοι ἀποκαρτεροῦσιν, ὡς εἰ καὶ ἄχειρες ἦσαν καὶ ἄποδες. Γράμματα μὲν γὰρ οὐκ οἴδασιν, ἐξ ἐργαστηρίων οἱ πλείους ἥκοντες, καὶ ἄλλως δὲ χειρώνακτες ὄντες· καὶ οὐδὲ οἱ τυχόντες, ἀλλὰ ἐπιστήμονες βάναυσοι· πολλοὶ δὲ καὶ τριόδων τρίβωνες· ὥστε οὔτε περιέλευσις ἐν αὐτοῖς βιβλιακοῦ ἐδαφίους εἰς

[83] Psal. XLII, 3.

πνευματικὴν, οὔτε ἀκρόασις ἀναγνώσμα- A ritualia circumeant, neque audiant sanctam le-
ι, πλὴν εἰ ἄρα ἐν καιρῷ κοινοβιακῆς ἐστι- ctionem, nisi forte cœnæ communis tempore, quem
ὸ καὶ φαίης ἂν ἐπιτραπέζιον εὑρίσκειν cibum diceres menses apponi, velut si verba Dei in
ὡς οἷα τοὺς λόγους οὕτω τοῦ Θεοῦ ψωμι- frustra resecentur.

Καὶ ἔστι μὲν καλὸν καὶ αὐτὸ παρά γε τοῖς 154. Istud etiam bonum est cupientibus dicere et
θάνειν ἐθέλουσι καὶ ἀναμιμνήσκεσθαι, ἵνα meminisse, licet opus secundarium primo majus
ον κάνταῦθα τοῦ ἔργου τὸ πάρεργον· σὺ δὲ sit. Tu autem vile quoddam animal bene notum,
αροιμιακόν τι ζῶον ἀκούεις λύρας ταύτης audis longe diversa ab ista lyra spirituali; lec-
ικῆς, ὑπερηχῶν τὴν ἡρεμαίαν ἀναγνωσιν tionem modestam strepitu convivii opprimis, et
μπῳ τῶν μασημάτων, καὶ οἷς τὰ πολλὰ καὶ frequentibus blasphemiis ad mensam, præsertim
κπέζῃ βλασφημεῖς, καὶ μάλισθ' ὅταν σπανίζῃ cum sodales e cœnaculo absunt. Amicis enim ad-
τὸ ἑστιατόριον. Φίλων γὰρ τοι παρατετυ- stantibus, mensam decorat altum silentium, hoc
, βαθεῖα νηνεμία κοσμεῖ τὴν τράπεζαν, τῆς bonum ministrante et docente hypocrisi magistra.
ς ὑποκρίσεως διοικονομουμένης τουτὶ τὸ Apud prædictos monachos, ut diximus, neque lec-
ὔτε τοίνυν, ὅπερ ἔφαμεν, ἀνάγνωσις ἐν τοῖς B tio, neque bonorum operum exercitatio, a quibus
μένοις μοναχοῖς, οὔτε καλῶν ἔργων ἐπι- velut a sordidis rebus manus amovent; haud scio
ν ἀπέχουσι τὰς χεῖρας ὡσεί καί τινος μιά- an timentes, quasi cum simulatione et fastidio, ne
τάχα που καὶ εὐλαβῶς ἔχοντες ἀκκισμοῦ sit indecorum et monacho indignum ubi opus est
σικχασμοῦ, μὴ καὶ δυσγενὲς εἴη καὶ ἀτιμο- manus admovere. Hinc vana sermocinatio, e qua
οναχοῖς τὸ ἐν δέοντι χειρουργεῖν. Κάντεῦθεν nullum lucrum spirituale, apud eos frequentatur.
ἱαι πολιτεύονται παρ' αὐτοῖς, ὧν οὐδὲν κέρ- Hoc autem et animalibus convenit, quibus ratione
ματικόν. Καὶ τοῦτο μὲν ζωϊκώτερον, ἐπεὶ carentibus natura illud inditum est. Ea enim ad
ις ἀλόγοις τὰ τοιαῦτα ἐμπέφυκε. Καὶ αὐτὰ agendum nihil ordinata, isto modo disponuntur.
δέν τι πεφυκότα διαπράττεσθαι, οὕτω πως Canunt aves, quæcunque ad id idoneæ sunt, dum
ται. Ἄδουσι μὲν γὰρ, ὅσοι τῶν ὀρνίθων εὐ- omnia alienæ speciei animalia vel clangorem, vel
χουσιν. Ὅσα μὴ τοιαῦτα, ἢ κλάζουσιν, ἢ crocitum, vel pipatum, aut aliam vocem edunt;
ιν, ἢ στρουθίζουσιν, ἢ ἄλλως ἠχοῦσι· βρυ- alia fremunt, mugiunt alia; universa ad vanam
δὲ ἕτερα, καὶ μυκῶνται ἄλλα. Τὰ πάντα δὲ quamdam garrulitatem excitantur, si hoc nomine
νται πρὸς ὄρεξεν ἀργοφωνίας τινός. εἰ οὕτω utendum est. Ad quorum exemplum monachi otiosi
ὐμάσαι. Οἷς ὁμοίως ἀργοκογοῦντες καὶ οἱ C vana loquentes, malum quoddam parvum operan-
μοναχοὶ, μικρόν τι ποιοῦσι κακόν. Ἀλλ' ὅτε tur. Ubi ergo nonnulli de turba istos de sanctitate,
ἁπάντων τολμήσει μὴ ἐπαινεῖν τοὺς τοιού- aut de intelligentia aut de miraculis audent non
καὶ ἁγίους, καὶ λογίους, καὶ θαυματουρ- laudare, nec longos laudis sermones ad eos pro-
ηδὲ κατατείνῃ ῥήσεις μακρὰς ἐγκωμίων ἐπ' tendere: O vanam locutionem clamant, et ultionem!
= ὦ τῆς ἐνταῦθα λοιπῆ ἀργολογικῆς ἐπεξε- o bellum acre! o injurias! vel potius o prælia, o
ὦ τῶν συμομαχιῶν, ὦ τῶν ἀντιλογιῶν! dolos, o detractiones! Neque rex conviciis appeti-
μὲν οὖν, ὦ των πολέμων, ὦ τῶν συρράφων, tus, neque ipse Deus ulciscitur. Sic modesti mo-
αταγραφῶν! Οὐδ' ἂν βασιλεὺς βλασφημού- nachi, monachi sicut destinaverunt, sic tranquilli.
ὕτως ἐπεξελεόσεται, οὐδ' ἂν Θεὸς αὐτός. Οὕτως ἐπιεικεῖς οἱ μοναχοὶ, μοναχοὶ, ὡς ἐτάξαντο·
πυχοι.

Τί δὲ ἄρα καὶ βούλει, ὦ μοναχέ; Μακαρι- 155. Quid vis igitur, o monache? Libenter magni-
καίρως; Ναὶ, φησί. Πατήρ γάρ εἰμι· πατρὶ ficaberis? Utique, ait. Pater sum, et patri filios con-
έγειν υἱοὺς οὐκ ἔξεστι. Καὶ μὴν, ὦ κατὰ tradicere non licet. Sed, qui patrem te jactas, con-
, δέδοται καὶ υἱῷ, εἰ μηδενὸς ἑτέρου κακουρ- ceditur filio patrem de insania arguere, si non de
, παρανοίας γοῦν ἀλίσκειν τὸν γεινάμενον. D alio quocunque vitio. Quoniam ergo contra mo-
καὶ σὺ παρὰ τὸν μοναχικὸν κανόνα πράττων nachicum canonem agens insanis, et sic peccas,
ς, καὶ οὕτω παρανομεῖς, τί δυσχεραίνεις quid accusationem insaniæ fers impatienter? Ac-
παροινίας γραφήν; Ἔοικας δὲ ἄρα τοὺς cusatores repellere videris, ut convicia pontificis
ους παρακρούεσθαι, ἵνα καὶ τὴν ἐκ τοῦ ἀρ- magni patris, vel juxta te, ejus qui locum Dei
μέμψιν ἐκφύγῃς, τοῦ μείζονος πατρὸς ἢ κατὰ tenet, effugias. Ego autem tibi fidenter dico: Si
ἰς τύπον Θεοῦ. Λέγω δή σοι τολμήσας, ὡς non episcopus, qui alius tecum loqui audebit?
πίσκοπος, τίς ἄρα ἕτερος θαῤῥήσει πρὸς σὲ Quodnam jus relinquit te sine magistro, sine do-
; Ποῖος δὲ κακῶν ἀφίησί σε ἀδέσποτον, mino, sine principio, sine capite, sine ratione,
ν, ἄναρχον, ἀκέφαλον, ἀνεκλόγιστον, ἀλο- sine ordine agentem? Nulla gens rege caret; id-
ον; Οὐδὲν ἔθνος ὐβασίλευτον· οὐκοῦν οὐδὲ circo nec populus Deo consecratus sine duce erit.
Θεῷ κεκληρωμένος ἄναρχός ἐστιν. « Ἐξ Ex hoc intellectum Deus abstulit, si isto modo men-
ι ἔπειτα Θεὸς φρένας ὤλεσεν, » εἰ οὕτως tem alienas, qui cum ex nulla parte velis obser-
εῖς· ὃς ἀξιῶν πάντοθεν ἀνεξέταστος εἶναι, vari, simile aliquid agis, quasi recusaret aurum cum

ære mixtum, ideoque impurum, probationem per ignem. Hoc autem neque patriarchicum caput effugit ipsum ; sed certo tempore ab eo pro quibus oportebat ratio poscitur. Et ipse Deus cum bonitate rationem reddens, homines sibi amicos sustinet interrogantes : Quare, Domine, hoc et istud agis ? ut deinde convincat. Aliquando etiam misericorditer conversus ad eorum placita inclinatur.

156. Tu autem vere maximus es, major omni ratione reddenda,et idcirco super Deum ipsum elevatus, qui plane renuis apostolice observari. Talis cum sis, quid a principio cum in tonsura rationes, interrogationes et quæstiones audires, cor tuum valide non confirmasti, nec consilio potenti restitisti interrogantibus frequenter, ne simul progredientes te in retia ineluctabilia et molesta inducerent : sed tam facile subiisti, et nulla re objecta spopondisti ? Quia ergo a principio humiliari concessisti, in posterum audi profutura licet invitus, convincere, esto sapiens, secundum consilium Salomonis. Ama te integrum esse, si non ut Prometheus (17), saltem quasi Epimetheus.

157. Memento, ergo multa irrationabilia animalia clamoribus admonita, cum errant, corrigi. Quanto magis id homo cupiet, et quæret, et cum invenerit beatus erit ! De hoc sexcenta exempla licet aliunde quoque colligere ; satis erit quod sequitur. Ferunt Maurorum mulieres, cum leones circa pagum aliquem erant, viris absentibus (abundat enim istis feris Maurorum regio), injuriis et conviciis impetere solitas esse. Quid ergo leo regius, adeo egregius, non erubescit, ad personas non validas venire, quibus nec robur manuum,nec aliquid virile est ? Quibus auditis dicunt leonem rubore affici, quasi inspirante natura rationabili, verecunde se convertere, atque ad propria reverti nihil mali inferentem. Cur ergo tu leo esse adversus mundanas passiones edoctus, non modo velum pudoris ori tuo non imponis, cum solitam modestiam relinquis, cum ad mundum transfugis, et ob hanc causam corriperis, sed etiam rugiens ut leo objurgantes proteris, et vis dilaniare ? Didiceras tamen injurias injuriis non repellere, et mala patiens non minari.

λέεντειον ἐπεμπηδᾷς, καὶ διασπαράττειν βούλει τὸν ἐγκραγόντα σοι ; Καὶ μὴν οὐ μόνον λοιδορούμενος τετύπωκας, οὐκ ἀντιλοιδορεῖν, ἀλλὰ καὶ πάσχων, μηδὲ γοῦν ἀπειλεῖσθαι.

158. Ecce librum regulæ : accipe, lege, et condemna teipsum. Cum absque pudore agis, o monache, cogita mortuum te impudentem esse. In tonsura enim mortuus es. Cum conviciaris, memento inter muta redactum blasphemias te proferre : non edoctus es sic loquacem esse. Desine igitur

(17) Prometheus et Epimetheus, ambo Jovis filii. Ferebant Prometheum res ante eventum prævidere ; Epimetheum non nisi præterita noscere ; unde derivantur Græca nomina. Addebant etiam ab illo cautos et sapientes homines, insanes vero et imperitos ab hoc fuisse creatos.

ὅμοιον τι ποιεῖς, ὡς εἰ καί τι χρυσίον ὑπόχαλκον καὶ οὕτω κίβδηλον ἐθέλει παραιτεῖσθαι τὴν διὰ πυρὸς δοκιμήν. Καὶ μὴν αὐτὸ οὐδὲ πατριαρχική τις διαφυγγάνει κεφαλή, ἀλλ' ἐν καιρῷ λογιστεύεται καὶ αὐτή, δι' οὗ ἐχρῆν. Καὶ Θεὸς δὲ αὐτὸς ἀνέχεται ἄλλως, ἐπιεικῶς λογιστεύων, ἀνθρώπων θεοφιλῶν καῖ πυνθανομένων· « Τί ὅτι, Κύριε, τάδε καὶ τάδε ποιεῖς ; » Καὶ οὕτως ὑπομένει ἐπανερωτῶντας δῆθεν εἰς ἔλεγχον. Καί ποτε κατακαμπτόμενος ἐλεημόνως, ποιεῖ τὰ εἰς ἰλαρότητα.

ρνς'. Ἱκάνυ γοῦν σὺ μέγας οὕτω, καὶ ὑπὲρ πᾶσαν λογοπραγίαν, καὶ διὰ τοῦτο ὑπέρθεος, ἀπυπροσποιούμενος πάντη πάντως τὸ ἐφορεύεσθαι ἀποστολικῶς. Εἰ δὴ τοιοῦτος ἦσθα, τί δὴ τὴν ἀρχήν, ὅτε κειρόμενος λογοπραγίας εἶχες, καὶ ἐρωτήσεις, καὶ πύσματα, μὴ ἔσφιγξας τὴν καρδίαν σου στερρῶς, καὶ ἰσχυρογνωμονήσας ἀντέστης τοῖς πολυπράγμοσιν ἐρωτηματικοῖς, μὴ καὶ συνελαύνοντες κατακλείσωσι καὶ σὲ εἰς ἀποριῶν λίνα δυσδιάφυκτα · ἀλλ' οὕτως ἀπραγμόνως ὑπεῖσας, καὶ κατέθου, ἀντιφωνήσας μηδέν ; Ὅτι γοῦν ὑπέμεινας ταπεινωθῆναι τὰς ἀρχάς, ἄκουε τοῦ λοιποῦ καὶ ἄκων τὰ συνοίσοντα. καὶ ἐλέγχου, καὶ γίνου σοφὸς, καθὰ ἡ Σολομώντειος ὕποθήκη βούλεται · καὶ ἀγάπα, οὕτω διορθούμενος, εἰ καὶ μὴ κατὰ Προμηθέα, δι' Ἐπιμηθέως γοῦν.

ρνζ'. Ἐνθυμήθητι ἐν τούτοις καὶ, ὡς πολλὰ καὶ τῶν ἀλόγων ζώων ἐγκραζόμενα, ὅτε σφάλλονται, ἀνορθοῦνται. Τῷ παντὶ δὴ πλέον ὁ ἄνθρωπος καὶ ποθήσει αὐτὸ, καὶ ζητήσει · καὶ εὑρὼν εὐφρανθήσεται. Καὶ ἦν μὲν ἐνταῦθα ἐπιλέξασθαι ἡμᾶς ὁμοιότητα μυρίαν πράγματος καὶ ἄλλοθεν · ἀρέσκει δὲ ὅμως τὸ προτεθησόμενον. Ἱστοροῦνται Μαυρούσιαι γυναῖκες, ἐπειδὰν περί τινα κώμην ἐκεῖ που ἐπιχωριάσωσι λέοντες, μὴ παρόντων ἀνδρῶν (πέπληθε δὲ θηρίων τοιούτων τὸ Μαυρούσιον κλίμα), ἐπιλαλεῖν αὐτοῖς ἐθάδι γλώσσῃ ὀνειδισμοὺς, καὶ τὸ ὄνειδος· « Τί δή ποτε ὁ βασιλεὺς λέων, ὁ οὕτως ἀξιωματικὸς, οὐκ ἐντρέπεται, παρὰ πρόσωπα ἥκων μὴ ἀξιόμαχα, οἷς οὔτε ῥώμη χειρῶν, οὔτε ἄλλο τι μετὸν ἀνδράσι ; » Καὶ ὁ λέων ἀκούων, αἰδεῖται, φασὶ, καθ' ὑποβολήν τινα φύσεως ἐλλόγου, καὶ κατακύψας αἰδημόνως ; ἐς τὰ οἰκεῖα ἤθη παλινοστεῖ, μηδέν τι δράσας δυσγενές. Τί οὖν μὴ καὶ σὺ, ὁ κατὰ παθῶν κοσμικῶν λέων εἶναι ἀποταχθεὶς, οὐ μόνον οὐ προϊσχῃ τοῦ προσώπου πρόβλημα αἰδοῦς, τῆς ἐθάδος ἡσυχίας ἀπανιστάμενος, καὶ διαβαίνων εἰς τὰ κοσμικὰ, καὶ ὀνειδιζόμενος δι' αὐτό ; Ἀλλὰ καὶ βρυχώμενος

ρνη'. Ἰδοὺ τὸ βιβλίον τῆς συνταγῆς, καὶ λαβὼν ἀνάγνωθι, καὶ κατάγνωθι σεαυτοῦ. Ὅτε ἀναισχυντεῖς, ὦ μοναχὲ, νόμιζε, ὅτι νεκρὸς ὢν ἀναιδεύῃ. Τέθνηκας γὰρ ἐν τῷ κείρεσθαι. Ὅτε καταλαλεῖς, ἐννόει, ὅτι ἐν ἀφώνοις τεταγμένος, διαρθροῖς βλασφημίαν. Οὐ γὰρ ἐτύπωσας οὕτω λάλος εἶναι. Διὸ

ἄφες τοιαῦτα τερατουργεῖν ἐπὶ σοὶ, μὴ καὶ παροργίσῃς τὸν ὡς ἀληθῶς ὕψιστον θαυματουργόν. Στέρνα τύπτειν τέταξαι τὰ σὰ ἐπὶ μετανοίᾳ, οὐ μὴν κατὰ καρδίας τύπτειν τοὺς μικρὰ ἢ οὐδὲν αἰτίους· δάκρυα καταβρέξειν ἐπὶ μεταμέλῳ τῷ ἐφ' ἁμαρτίαις, οὐ μὴν τυραννεῖν, εἰς δάκρυα· ψάλλειν, οὐ κατακράζειν· ὀρθοστάδην ἄϋπνος ἐντυγχάνειν Θεῷ, οὐ μὴν ἐπ' ἀμφοτέραις χωλεύειν ἰγνύαις ἁμαρτητικῶς· γόνυ κλίνειν ἐπὶ προσευχαῖς, οὐ κατακλᾶν σκέλη δίκην λῃστοῦ· ὁποῖα καὶ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς βλέπομεν. Ἡ ῥάβδος σου καὶ ἡ βακτηρία σου παρακαλείτωσαν τοὺς ὑπὸ σὲ, καὶ λοιποὺς δὲ ἄλλους, ὅσους ἐξισχύεις· μὴ παραλυέτωσαν δὲ τῆς ζωῆς φοβερώτερον. Ἀγκάλιζου γερσὶν εἰς πνευματικὴν χαρμονήν· μὴ σφίγγε εἰς πνιγμονήν. A ista prodigia in te operari, ne ad iracundiam provoces excelsum miraculorum artificem. Pectus tuum per pœnitentiam percutere es informatus, non autem cor transfigere parva aut nulla delinquentium : lacrymas effundere ex pecoatorum dolore, non opprimere usque ad lacrymas ; psallere, non clamitare, rectum et vigilem Deo adstare, non ambobus cruribus claudicando incedere : genua flectere ad orandum, non crura, more latronis, rumpere ; quæ omnia apud nos frequenter videmus. Virga tua et baculus tuus consolentur subditos tuos et alios quoscunque poteris, ut quiete vivant. Manibus amplectere ad manifestandam spiritualem lætitiam, non stringe ad suffocandum.

ρνθ'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν κοινῶς πρός τε τοὺς μεγαλοσχήμονας καὶ τοὺς μὴ κατ' αὐτούς. Τοῦ λοιποῦ δὲ ἰδίᾳ καὶ τοῖς μήπω ἀπογραψαμένοις τὰ τελεώτατα ὁμιλητέον διὰ βραχέων εἰς μόνην ἀνάμνησιν· οὐ γὰρ οἶμαι ἀγνοεῖν οὐδ' αὐτοὺς, ἅπερ ἀκούσονται. Καὶ τέως παρεκθετέον τὴν τοῦ μοναχοῦ κλῆσιν, ὅ τί ποτε βούλεται. Ἤρεσε τῇ κατὰ σοφίαν ἀκριβείᾳ τὸ μόνον καὶ τὸν μόνον καὶ τὴν μόνην νοεῖσθαι μὲν καὶ ἄλλως ὁμωνυμίας νόμῳ, λέγεσθαι δέ ποτε καὶ πρὸς τὸ συζυγοῦν τῷ ἄρτῳ εἰς τροφῆς ἀρτίωσιν. Οὕτω καὶ μόνος χιτών τινι πρόσεστιν, ὅτε ἀσυνδύαστός ἐστιν ἑτεροίᾳ περιβολῇ, ἧς παρούσης ὡς ἐν τινι συζεύξει οὐκέτι μεμόνωται ὁ χιτών. Τῷ δ' αὐτῷ λόγῳ καὶ μόνην ἔχειν λέγεταί τις χλαῖναν, ὅτε τῆς ἐπιλοίπου συζυγίας, εἴτ' οὖν συστοιχίας, αὐτὴ διέσταται. Τὸ δὲ ὅμοιον θεωρεῖται καὶ ἐπὶ μυρίων ὅσων ἑτέρων. B 159. Hæc omnia in communi ad monachos magni indumenti, et ad alios non similes dicta sint. Relinqua autem iis qui perfectionem nondum spoponderunt, privatim, paucis verbis, ad solam recordationem proferenda sunt : eos enim dicenda ignorare non arbitror. Antea autem exponendum est nomen monachi quid significet. Placuit exquisita sapientibus has voces solummodo, solum, solitudinem pro diversis intelligi, quasi homonyma, et usurpari indifferenter, sicut panis proconficiendo cibo. Eodem modo unica tunica est alicui, cum vestimento alteri non jungitur, quo admoto, veluti quadam in unione, unica jam non est tunica. Eadem ratione unicum pallium dicitur aliquis habere, cum a reliquis conjunctis et proximis vestibus differt. Et similia de sexcentis aliis rebus dicenda sunt. C

ρξ'. Οὗτος δὴ ὁ λόγος ὁ κατ' ἔννοιαν, ὦ μοναχὲ, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴης, καὶ τῇ σῇ ταύτῃ κλήσει ἐγκάθηται. Τοιούτου τοίνυν οἷα καί τινος θεμελίου ὑποβεβλημένου σοι, ἀναμνήσομέν σε μετὰ βραχὺν λόγον, ὡς οὐ κατ' αὐτὸν οἰκοδομεῖς, ἀλλὰ τῷ ὑποκειμένῳ θεμέθλῳ ἀνακόλουθόν σοι τὸ παρύψωμα. Ὁ γὰρ ἀποστολικὸς μοναχὸς, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, μόνος, οὐδὲν ὀφείλει ἔχων ἄλλο ζῆν, εἰ μὴ ἑαυτὸν, δίχα δηλαδὴ συζυγοῦντος τῇ κατ' ἄνθρωπον ζωῇ ἅπαντος πράγματος, οἷον ἄτερ πήρας καὶ βαλαντίου, τῶν καὶ ἀχρειωδῶν καὶ μοχθηροτάτων· εἰ καὶ τοῖς ἀφελεστέροις ἐν σμικρῷ τίθεται ἡ τῆς τούτων ἀποχῆς παραγγελία. Τῷ βαλαντίῳ μὲν ἐνταῦθα ὁ θησαυρὸς συνεκβέβληται, τῇ πήρᾳ δὲ ὁ λοιπὸς χρηματισμός· σάκκος γάρ τις καὶ ἡ πήρα. Τῷ δὲ σακκίῳ δοχεῖον ἅπαν συνεπινοεῖται χρηματιστικόν. Ἐπίκειται οὖν καὶ σοὶ χρέος, ὦ εἰσαγωγικὲ μοναχὲ (ἀπὸ σοῦ γὰρ τό γε νῦν ἄρχομαι), γεγυμνῶσθαι. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ χρῆναι τὸν μοναχὸν ἑαυτὸν καὶ μόνον ἔχειν. Γεγυμνῶσθαι δέ φημι οὐ τὸ περιεστάλθαι μηδέν τι ἐς ἀναβολὴν, διατεθειμένον Βραχμᾶνος δίκην γυμνοσοφιστοῦ, κατὰ τὸν πεσόντα ἐκ κοιλίας ἄρτι πρώτως μητρικῆς (ὃ δή ποτε ἀγαθὸν καὶ ἡμετέροις ἁγίοις Πατράσι θαυμασίως ἐνέλαμψεν), ἀλλὰ τὸ τοῖς ἀναγκαιοτάτοις ἀρκεῖσθαι, καὶ μηδέν τι περικεῖσθαι, λόγῳ δηλαδὴ περιττότητος. Τὸ δὲ οὕτω περιβεβλῆσθαι D 160. Hæc ratio interpretationis, o monache, aut quisquis tandem es, tuo proprio nomini adaptatur. Quo, ut fundamento, tibi supposito, te monebimus, post pauca verba, in eo non habitare ; sed ei subtus jacenti adjiciendam esse aliam structuram. Apostolicus enim monachus, vel quod idem est, solitarius, vivere debet nibil aliud possidens quam seipsum, sine ulla re vitæ humanæ adhærere faciente, ut sunt pera et loculi, et quidem minimi, et miserrimi, dummodo apud simplices sit alicujus momenti admonitio de his rebus deponendis. Namque in loculis thesauri depositi sunt, et in pera reliquæ divitiæ. Saccus enim est pera, et sacculo intelligitur quod cunque divitiarum receptaculum. Tibi igitur, o monache recipiende (a te enim incipiendum est). necesse est nudari. Hoc innuitur, cum dicitur monachum seipsum, et se solum esse possessurum. Nudari dico, non nihil induendum servare, non se habere instar Brachmanni gymnosophistæ, velut aliquis nuperrime egressus de ventre matris (quod bonum apud nostros sanctos Patres mire enituit) sed rebus necessariis contentum esse, nihilque circumdare superfluum. Et indumentum hoc, aliquo modo nuditati non dissimile, quamlibet aliam vestem excludit, quia satis est, et quia retinenda est dicta solitudo monachis congrua.

γυμνωσεώς τινα λόγον ἔχον, ἐκβάλκει πᾶσαν ἄλλην περίθεσιν διὰ τὸ αὐτάρκες, καὶ φυλάττειν ἐν σοὶ τὴν εἰρημένην μόνωσιν τὴν μοναχοῖς πρέπουσαν.

161. Vere maxime necessarium est panis frustum; et æquo modicum vinum, similiter et obsonium modicum. Quæ cum habes, aliquo modo ut monachus non agis antemundum (habes enim aliqua ratione conjuncta), sed alio modo verus monachus videris. Inutilia enim a te amovisti, et cætera quibus conjungi necesse non est bominem vitæ continentis cupidum, non passionibus deditum, nec necessitates naturales prætergredientem. Taliter vivere si potueris (et potes omnino), ut elegisti, in solitudine vivas deinceps post ingressum tuum. Si autem impossibile fore cognoveris, egredere. Ad hoc enim tibi a regula tempus recogitandi est concessum, ut confisus remaneas, et diffidens abeas. Sed considerasti, in limine sancto constitisti, inter sacra benedictus es, et vestem apostolicam induisti. Remane ergo quasi apostolicus, et mox evangelicus monachus. Et duplici modo remanebis, non circumvolans mente, potiori parte naturæ tuæ, nec usus corpore ad liberum arbitrium. Aliter enim jussus ministrare, exibis, et iterum redibis monachus, qualis exieras, impollutus mente et corpore. Et si quid redeunti referendum est, ad exemplum apis studiosæ id ages, nempe colliges et feres, ubi contigerit, aliquod bonum vel corporale donum christianum ex aliqua parte ad utilitatem monasterii, vel spirituale sive sanctis sermonibus auditis, sive piis desideriis in mentem acceptis. Sicque aliquid ab exterioribus lucratus, major evades propter egressionem. Absque jussu autem nec vilissimam lanuginem auferre licebit.

162. Sic ergo explicatum monachi nomen a nobis consideratum est, neque procul a recta ratione, ut arbitror. Sub alio respectu idem nomen licet inquirere. Apud plerosque solus quamdam excellentiam naturæ aut numeri proprie significat, et hanc modo laudabilem, eam tamen aliquando vituperandam esse nemo negabit. Invenitur ergo aliquis solus dictus apud veteres philosophos, et solus inter dicendi peritos, et eodem modo inter justos, aut alios fortitudine conspicuos. *Solum* iterum a quibusdam transfertur ad malitiam, cui pessimus diabolus præficitur. Qui ergo apud mundanos homines monachus proprie dicitur, quisquis est, solivagus, sicut et solitarius veraci nomine dicitur, et facile solus; non profecto propter malitiam quam fugiens exivit de vulgo, es de communitate, et eleglt monasterium; sed manifestus propter virtutem. Et insuper monachus in divina sublimitate solus est, qui appropinquavit ad Deum vere solum bonitate, secundum illum formatus est, insignitus est, et in illo evangelice permanere edoctus est, ne extra cum vulneratus mala extreme patiatur. Propter

ρξα'. Ἀναγκαιότατον ὁ ψωμός· εἰς ἴσον ἔρχεται καὶ μέτριος οἶνος· ὅμοιον καὶ τὸ σῶφρον ὄψον. Ταῦτα ἔχων, τρόπον μέν τινα οὐκ ἀναστρέφῃ μοναχὸς ἐν κόσμῳ (ἔχεις γάρ τι ὁπωσοῦν συζυγοῦν)· τρόπον δὲ ἄλλον ἀληθὴς πέφηνας μοναχός. Ἀπέζευξας γὰρ σεαυτοῦ τὰ περιττὰ, καὶ ὅσα μὴ ἀναγκαῖον συνεζεῦχθαι τῷ ἐγκρατευτικῶς ζῆν πραγματευομένῳ, οὐχ ὑπερπαθῶς, ὡς ὑπερβαίνειν καὶ τὴν φυσικὴν ἀπαίτησιν. Εἰ μὲν οὖν δύνασαι ζῆν οὕτω (πάντως δὲ δύνασαι, καθὰ καὶ προείλου, ζῆθι ἐν τῇ μονῇ τοῦ λοιποῦ μετὰ τὴν εἰσδρομήν· εἰ δὲ καταγινώσκεις μὴ ἂν δυνήσεσθαι, ἀπόδραμε. Εἰς τοῦτο γὰρ καὶ χρόνος κεκανόνισταί σοι σκέψεως, ἵνα ἢ θαῤῥῶν παραμείνῃς, ἢ μὴ πεποιθὼς ἀπέλθᾳς. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐσκέψω, καὶ κατέθου ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ καὶ σὺ βήματος, καὶ εὐλογήθης ἱερῶς, καὶ τὴν ἀποστολικὴν ἐνεδύσω στολήν. Παράμενε τοίνυν ὡς ἀποστολικὸς, αὐτίκα δὲ καὶ εὐαγγελικὸς μοναχός. Παραμενεῖς δὲ διχῶς, μήτε τῇ ψυχῇ ἔξω ῥεμβόμενος, τῷ κρείττονι πάντως μέρει τῆς κατὰ σὲ διαρτίας, μηδὲ μὴν τῷ σώματι καταχρώμενος εἰς αὐτεξούσιον. Ἄλλως γὰρ διακονεῖν ἐπιτεταγμένος, ἐξελεύσῃ· καὶ αὖθις εἰσελεύσῃ μοναχὸς, ὁποῖος καὶ ἐξῆλθες, καθαρὸς καὶ σῶμα καὶ ψυχήν. Εἴ τι δὲ καὶ συνεισαγαγεῖν δεήσει ἐν τῇ ἐπαναστροφῇ, κατὰ μίμησιν αὐτὸ φιλεργοῦ μελίσσης ποιήσεις, ἀνθολογήσας δηλαδὴ καὶ φέρων ἀγαθὸν, εἴ μὲν παραπέσῃ, καὶ σωματικὸν ἔκποθεν φιλοχρίστου δωρεᾶς εἰς ὠφέλειαν τῇ μονῇ· ἄλλως δέ γε νοερώτερον ἐν τῷ ἢ λόγους ἀγαθοὺς ἐνωτίσασθαι, ἢ ἐνθυμήσει ἀγαθὰς εἰσοικίσασθαι ἐν ψυχῇ. Καὶ οὕτω κέρδος τι ἔξωθεν πορισάμενος, ἔχοις ἂν οὕτω σεμνύνασθαι διὰ τῆς ἐξελεύσεως. Ἐκφορῆσαι δέ γε τῆς μονῆς δίχα κελεύσεως οὐδὲ ἄχνην λεπτοτάτην ἐξέσται σοι.

ρξβ'. Ἀλλ' οὕτω μὲν ἡμῖν ἡ τοῦ μοναχοῦ κλῆσις ἀκεπτυγμένη τεθεώρηται, οὐκ ἔξω, οἶμαι, ἀγαθοῦ λόγου. Ἔστι δὲ καὶ καθ' ἑτεροίαν ἐπιβολὴν τὸ αὐτὸ διατίθεσθαι ὄνομα. Ὁ μόνος ἐν πολλοῖς ὑπεροχήν τινα ἰδιάζειν δοκεῖ οὐσίας, εἴτε ποιότητος· καὶ αὐτῆς ὁτὲ μὲν ἐπαινουμένης· οὐκ ἂν δὲ εἴποι τις ὡς μὴ καὶ ψεγομένης ἑτέρας ἔστιν οὗ. Εὕρηται γοῦν τις ἀποτεταγμένος μόνος ἐν φιλοσόφοις τοῖς πάλαι, καὶ μόνοις ἐν τοῖς ῥητορεύειν ἠσκημένοις· οὕτω δὲ καὶ ἐν δικαίοις, καὶ οἷς ἡ ἀνδρία προσέσχεν. Ἀπηγγέλκατο αἔ τις ἄλλος τὸ μονῆρες καὶ ἐν κακίᾳ, ἧς πρικάθηται ὁ ἀρχέκακος ὄφις. Ὁ τοίνυν ἰδίως λεγόμενος μοναχὸς ἐν τοῖς κατὰ κόσμον ἀνθρώποις, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἴη, μονήρης ἐστὶ καὶ αὐτὸς φερωνυμίας λόγῳ, καθότι καὶ μονάζων· εὐθὺς δὲ καὶ μόνος· καὶ οὐ δήπου τὴν κακίαν, ἣν φεύγων ἐξετοπίσθη μὲν τοῦ κοινοῦ καὶ πολλοῦ, εἵλετο δὲ τὸ μοναχικὸν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν δήπουθεν. Καὶ ἔστι λοιπὸν ὁ μοναχὸς ἐν ἐξοχῇ θειότατος μόνος, ὡς οἷα θεῷ προσχωρήσας, τῷ ἀληθῶς μόνῳ τὴν ἀγαθότητα, καὶ πρὸς ἐκεῖνον τυπωθεὶς, καὶ χαρακτηρισθεὶς, καὶ μένειν εὐαγγελικῶς ἐν ἐκείνῳ ταχθεὶς· ἵνα μὴ ἔξω βληθεὶς, πάθοι τὰ πάνδεινα. Ὥστε πᾶσ' ἐξαίρε

τον ἀρετὴν ὑπεροχικῶς ὁ μοναχὸς ὠνόμασται, θειοτάτην ταύτην περιδυσάμενος μεγαλοπρέπειαν ὀνόματος.

ρξγ'. Αὕτη δευτέρα ἡμῖν ἔννοια ἑρμηνείας ἐπὶ τῷ μοναχῷ, τῷ ἀξυμβλήτῳ πρὸς τοὺς λοιποὺς, τῷ ἀσυγκρίτῳ, τῷ ἀσυνδυάστῳ, καὶ δι' αὐτὰ μονάζοντι κατ' ἐξοχήν, ὡς ἐρρέθη, ἐνάρετον, οὐ μὴν τυραννιῶσατ· ὡς δοκεῖν τὸν κειράμενον μόνον οἰκεῖν ἐπὶ τῆς γῆς, μήπου δὲ καὶ συνθλίβεσθαι, μὴ χωρούμενον ἐν αὐτῇ. Φάναι δὲ κατὰ τρίτην ἐπιβολὴν ἐτυμότητος, ὡς τῇ τοῦ μοναχοῦ κλήσει τὸ ἄχος ἔγκειται, εἰς ἔνδειξιν τοῦ καὶ μονοῦσθαι αὐτὸν, καὶ ὀφείλειν ἄχνυσθαι λόγῳ πενθίμου βίου τοῦ κατὰ τὴν κυρὰν ἐπιστρεπτικὸν μέν ἐστι τοῦ μονάζοντος εἰς ταπείνωσιν, λογοπραγηθήσεται δὲ, γραφὲν τολμηρίας, παρά γε τοῖς καὶ τὰ τοιαῦτα κριτικοῖς.

ρξδ'. Ἐνταῦθα δὲ λόγου, ἐλθὼν, ὦ ἀδελφὲ, πυνθάνομαί σου, εἰ πρὸς ἀκρίβειαν καθέσταταί μοι ταῦτα; Δοκήσας δὲ ἀκοῦσαι, ὡς ἠκριβωσάμην τὸ λαληθὲν, προσεπερωτῶ σε, καὶ ποῖον ἂν ἔχοι τις ψόγον, καθαπτόμενος μοναχοῦ εἰσαγωγικοῦ, τοιούτου μὲν καὶ αὐτοῦ ἐποφείλοντος εἶναι, ἀλλοίου δὲ ἀπεκδαίνοντος εἰς τὸ παντελές; Δοκῶ μοι κἀνταῦθα ἐνηχεῖσθαι, ὡς ἐπαινετέος καὶ ὁ τὸν τοιοῦτον μοναχὸν ἐπισκώπτων, καὶ οὕτως ἀνακόπτων τῆς ἐπὶ τὰ φαῦλα ὁρμῆς· πολλῷ δὲ μάλιστα καὶ ὁ τὸν πολυχρόνιον. Καὶ ἐπὶ τούτοις ὁμολογῶ τοιοῦτος καὶ αὐτὸς εἶναι λίαν μάλα, ὡς καὶ εὖ εἰδὼς χρῆναι κατ' ἴχνη τῷ μεγαλοσχήμονι τοὺς μὴ τοιούτους ἑπακολουθεῖν, καὶ παρηγγελμένος ἐκ Θεοῦ παρακαλεῖν ἐν τοῖς τοιούτοις πνευματικῶς, καὶ ἐλέγχειν, καὶ ἐπιτιμᾷν.

ρξε'. Ἤ τίς ἂν παρεστηκῶς θρόνῳ αἰσθήσεως, καὶ βλέπων τοὺς ἐν ἡμῖν φορτικοὺς πρωτοπείρους τοῦ μονάζειν, καὶ ἄλλως μικροσχήμονας, δυνήσεται ψυχὴν ἀθορύβητον ἔχειν, καὶ μὴ προσεπιμέμφεσθαι καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ὁπωσοῦν μέγαν, ὃς βλέπων τοὺς ἐτελῶς ἀρτιμαθεῖς ἐξοκέλλοντας εἰς ἀπώλειαν, οὔτε ἀναχαιτίζει φριμασσομένους, ἀλλὰ καὶ προσερεθίζει κεντρίζων, καὶ φιλοτιμεῖται τὸ κατ' ἐκείνους ἄστομον καὶ δυσήνιον, ἐναγλαϊζόμενος αὐτὸς τῇ κατ' αὐτοὺς γενναίᾳ θρασύτητι· ὡς οὐδὲ στρατηγὸς ἐλλάμψεται μαχηταῖς ἀνδρικοῖς ὑπ' αὐτῷ τεταγμένοις. καὶ τιθέμενος ἐν σπουδῇ περιουσιάζεσθαι τοιοῖσδε μαθηταῖς, ὅθεν καὶ τὴν ἀρχὴν μανθάνων φαυλεπιφαύλους εἶναι τοὺς, ὡς εἶπεῖν, προσηλύτους ἐπὶ σωτηρίῳ κουρᾷ, οὔτε φυλοκρινεῖ τὰ κατ' αὐτοὺς ἤθη, οὔτε καταρτίζων ἀσφαλίζεται εἰς ἐπιστροφὴν, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο στρατηλατικῶς ὑπειπὼν ὁ ψυχικὸς, ὁ τῆς εἰρήνης, ὁ τῆς ἀγάπης, ὁ τοῦ Θεοῦ, ὡς ἡ μονὴ καὶ τοιούτων διακονητῶν δέεται, ὡσεὶ καὶ τύραννος, οἶμαι, δημίων, προσίεται τοὺς ἐξώλεις ὡς δηλαδὴ τοιούτους, καὶ σωμασκεῖ ἐπιμελῶς, οὓς ἐχρῆν διὰ βίου ἢ ἀκειρεκόμας μένειν, εἰ καὶ ἐδιάζοντο τὴν κουρὰν, ἢ ἀλλὰ κατὰ κακούργους κείρεσθαι· καὶ πρὸ προσώπου τίθεται, καὶ ἐκτρέφει ἀναλόγως οἷς ἠθικεύονται· καὶ σωματοφύλακας ἐφιστᾷ ἑαυτῷ, εἰς ἀνδρίαν ἐξασκῶν.

[34] II Tim. IV, 20.

A insignem igitur virtutem monachus excellenter dictus est, atque istam divini nominis dignitatem obtinuit.

163. Talis est secunda nostra interpretatio de monacho, qui cum reliquis non potest comparari, non judicari, non conjungi: quique ideo solus est secundum excellentiam virtutis, non tyrannidis, ita ut videatur solus qui tonsura insignitus est habitare solus in terris, minime autem ea opprimi, siquidem in ea non ambulat. Tertia significationis conjectura quam damus asserit solitarii nomini dolorem addi (μόνος-ἄχος), ad ostendendum eum solum esse, mœstumque futurum esse ob mortificatam tonsurati vitam, hæc quidem monachum ad humilitatem flectit, sed
B judicabitur, et arguetur temeritatis apud hujus rei peritos.

164. Ad hunc sermonem cum venerim, o frater, quæro a te utrum ista bene definierim. Et postquam audire arbitratus sum dicta tibi approbari, rursus te interrogo quantas vituperationes incursurus sit homo occurrens monacho novitio, qui talis esse debebat, et omnino alius evasit. Et hoc responsum accipiendum reor, laudandum esse eum qui talem monachum irriserit, sicque a vanitate prosequenda averterit; multoque magis qui assuetum a longo
C tempore. De his confiteor me eadem sentire, qui optime novi dissimiles vestigiis magni monachi insistere debere, quippe qui eductus sum istos spiritualiter « obsecrare, arguere, et increpare [34]. »

165. Quis, quæso, throno sensuum potitus, vidensque contemptos nostro ævo monachos novitios, aut aliter minores, poterit spiritu non turbari, et non condemnare hominem inter eos aliquo modo magnum, qui cum viderit discipulos imperfectos in interitum ferri, indomitos non refrenat, sed magis aculeo excitat, laudat os eorum durum et asperum, et ipse fera eorum fortitudine extollitur. Neque enim dux exercitus e militibus indomitis sub se ordinatis gloriam adipiscitur. Et captus desiderio talium discipulorum multiplicandorum, etiamsi omni tempore audierit fallacissimos esse ut ita dicam, proselytos in tonsura salutifera, mores eorum tamen non dijudicat: neque
D disponit ad certiorem faciendam conversionem, sed ut dux militum, vir spiritualis, pacificus, vir charitatis, vir Dei ita respondet: talibus ministris monasterium indigere, quemadmodum tyrannum lictoribus, arbitror, et perditos homines ut tales admittit, studiose exercet, quos necesse erat per totam vitam intonsos remanere, etiamsi tonsuram postularent, aut etiam ut scelestos tonderi. Hos in fronte ponit, similiter nutrit, ut assueti erant, eosque ad ardorem majorem accendit.

166. Cum istiusmodi homines ad magistrum animarum accesserint, recipiuntur, et dicuntur operantes, studiosi, acres, periti, et ut ipsi aiunt, vividi. Homines autem indolis contrariæ expelluntur quasi inutiles, ne velut otiosi crabrones in monasteriis enutriantur. Talem exercitum primi monachi cum conscripserint, atque aciem ordinatam instruxerint, hanc emittunt non modo adversus viciniores, sed etiam contra remotiores atque per istam ordinationem, insidiis facile paratis, domini præeuntes victoriam reportant. Re enim vera cum gratum est peccatum, ut quidam dixit, densa et conferta acies adversus virtutem colligitur. Quod apud nos facientes exemplum vanæ discordiæ aliis monachis proximis dant, aliis ad alios imitationem tradentibus, per quam, quasi per incendium omnia circumsepta devorans, serpens malitia extrema mala perpetrat. Suscitata enim discordia inter prælatos, quorum nonnulli magnum habitum præ se ferunt, facis instar, ostendit circumstantibus monachos certantes de quodam loco contra vicinos, vel aliter distinctos, quos observant prælati, et adversus eos veluti ab arce bellum movent.

ρξ'. Καὶ τοιοῦτοι μὲν προσερχόμενοι τῷ τῶν ψυχῶν καθηγητῇ παραδέχονται, ὀνομαζόμενοι ἐνεργεῖς, καὶ σπουδαῖοι, καὶ ἐντρεχεῖς, καὶ πραγματικοί, καὶ, ὡς αὐτοί φασι, ζῶντες. Εἰ δὲ ἀνάπαλιν ἤθους τοιούτου ἔχουσιν, ἐκδιώκονται ὡς ἀχρεῖοι· ἵνα μὴ κηφῆνες αὐτοὶ ἀεργοὶ μοναστηριακοῖς ἐντρέφωνται σίμβλοις. Καὶ δὴ στρατολογήσαντες τοιοῦτον στῖφος οἱ πρωτομόναχοι, καὶ τάξιν ἄτακτον φατριάσαντες, ἀνακμάζουσιν οὐ μόνον κατὰ τῶν γειτόνων, ἀλλὰ καὶ τῶν, ὅσοι πορρώτερον· καὶ νικῶσι διὰ τῆς τοιαύτης ἐκτάξεως οἱ κύριοι καθηγούμενοι, ῥᾳδίως ἀπηρτικότες τὴν ἐπισύστασιν. Τῷ ὄντι γὰρ, ὅτ' ἂν εὐλογητὸς ἡ ἁμαρτία εἴη, καθά τις ἔφη, πολλὴ καὶ λογὰς ἡ στρατολογία κατὰ τῆς ἀρετῆς ἐπισυνίσταται· ὃ δὴ καὶ οἱ παρ' ἡμῖν ποιοῦντες, ἀρχέτυπον καὶ ἄλλοις τῶν παρακειμένων μοναχῶν πρόκεινται κανόνι φαύλης ἔριδος, ἄλλων ἄλλοις διαπεμπομένων τὴν μίμησιν· δι' ἧς ἐμπρησμοῦ δίκην ἐπινεμομένου τὰ κύκλῳ, ἡ κακία προϊοῦσα δεινὰ ποιεῖ. Ἔρις γὰρ ἐξαπτομένη ἐν τοῖς προάρχουσιν, ὧν ἔνιοι καὶ μεγαλοσχήμονες, πυρσοῦ δίκην καταμηνύει τοῖς ἑκαστα-χοῦ τοὺς περὶ ἕνα τινὰ τόπον ἀνδριζομένους μοναχοὺς κατὰ τῶν ἢ γειτνιώντων, ἢ ἄλλως μὲν ἀφεστώτων, περιβλεπομένων δὲ τοῖς ὑψηλοῖς, καθηγουμένοις ὡς ἀπὸ σκοπιᾶς.

167. Interea ex hoc igne ista cogitatio menti sæpe occurrit: Si monachos tam strenuos enutrit Thessalonica, qui contra canones et leges agunt, pontificem contemnunt, neque eis ullus contradicit, cur nos otiosi remanemus quasi membris perculsi, neque manibus, neque ore utentes? Et mox excitata, si forte sopita erat, mente irascibili, ut miles metuendus, aut imperator (prout ratiocinatus est quidam), instructi omnibus armis quæ ipsi parare male norunt, exsurgunt ad bellum aliquod sacrum. Si qui deinceps inter eos magni monachi, et apti ad præeundum, eos in insidiis locant adversus homines minime injustos, et aggressionem exspectantes; reliquos in fronte aperta ordinant. Qui alicubi detecti, quasi in insidiis latentes exsurgunt ipsi, et stantes contra, aciemque ordinantes, minorem phalangem immittunt; atque per eam si non quæcumque voluissent propter auxilium a Deo et rege sancto illatum, saltem quæcunque potuerint efficiunt. Non enim recedunt tales animæ, mori paratæ. Nostra perdidit iste zelus malus, qui orsus a nobis, et traduxtus usque ad Myrtoum mare, et deinde usque ad Maliacum, et porro ad Jonium, sic partes occidentales circumcinxit; vel forsan exinde ad nos pervenit, ut malum quoddam pestilens, quale apud veteres narratur Æthiopicum.

ρξ'. Καὶ συχνὸν ἐν τοῖς τοιούτοις ἐκ τοῦ πυρσευματος νόημα ἡ ψυχὴ φωταγωγεῖ τό· « Εἰ δὲ Θεσσαλονίκη οὕτως ἀνδρείους ἐκτρέφει μοναχοὺς, οἳ καὶ κατὰ κανόνων καὶ νόμων ἀνδρίζονται, καὶ τὸν ἀρχιερέα περιφρονοῦσι, καὶ οὐδεὶς οὐδὲ λόγον ἀνταίρει πρὸς αὐτούς· τί δή ποτε ἡμεῖς ἐνεοὶ καθήμεθα, ὡς οἷα καὶ ἐμπεπληγότες, καὶ μηδὲ χερσὶ καὶ στόμασι διοικούμενοι; » Καὶ αὐτίκα τὸ τῆς ψυχῆς θυμούμενον εἴ που καὶ ἐκοιμᾶτο, ἀφυπνίσαντες, καὶ ὅσα δεινὸν ὁπλίτην ἢ στρατηγὸν (καθά τις ἐφιλοσόφησε) καταφράξαντες χορηγίᾳ παντευχίας, ὁποίαν αὐτοὶ μεθοδεύειν κακομηχάνως οἴδασιν, ἀποκαθίστανται εἰς ἱεροῦ τινος πολέμου στρατιάν. Καὶ ὅσον μὲν ἐν αὐτοῖς μεγαλόσχημον καὶ ἡγουμενικὸν, ἐλλοχῶσι κατὰ τῶν οὐδὲν μὲν αἰτίων, προσδοκωμένων δὲ ἀντιβήσεσθαι, εἰς ἐμφανὲς προστησάμενοι τοὺς λοιπούς. Εἰ δέ που καὶ φωραθῶσι, λόχου δίκην ὑποκαθήμενοι, ἐκπηδῶσι καὶ αὐτοί· καὶ καταστάντες εἰς μέτωπον, καὶ τὴν τάξιν κοσμήσαντες, ἐπαφιᾶσι τὴν μικροσχήμονα φάλαγγα, καὶ ἀνύουσι δι' αὐτῶν, εἰ καὶ μὴ τὰ θελητὰ σφίσι διὰ τὴν ἐκ Θεοῦ καὶ βασιλέως ἁγίου ἐπικουρίαν, ὅσα γοῦν δύνανται. Οὐ μὴ γὰρ φείσωνται ψυχαὶ τοιαῦται, εἰ μὴ καὶ θανατώσουσιν. Οὗτος ὁ ζῆλος ὁ εἰς κακὸν ἐξώλεσε τὰ ἐν ἡμῖν, εἴτε ἐντεῦθεν ἀρξάμενος, καὶ διαδοθεὶς ἕως καὶ εἰς Μυρτῷον αὐτὸν κόλπον, καὶ τὸν ἐπέκεινα Μαλειακὸν, καὶ τὸν ἔτι πορρωτέρω Ἰόνιον, καὶ οὕτω τὰ ἑσπέρια περιζώσας· ἢ τυχὸν ἐκεῖθεν διαβὰς ἐπὶ τὰ καθ' ἡμᾶς, ὡσεί καί τι λοιμῶδες κακὸν, ὁποῖον καὶ τὸ πάλαι ποτὲ συγγεγραμμένον Αἰθιοπικόν.

168. O aciem monachorum nigro pallio indutorum! o phalangum variam dispositionem! Omitto enim leviter armatos pedites. O monachos equites, centaurorum fere similes, apud quos id unum mirabile quod qui super asinum nunquam ascenderunt post tonsuram equos indomitos dextere mode-

ρξη'. Ὦ τοῦ τῶν μελαγχλαίνων τοῦδε φωσσάτου! Ὦ τῆς τῶν κεράτων ποικίλης διασκευῆς! Ἐῶ τοὺς ψιλοὺς καὶ πεζεταίρους. Ἀλλ' ὦ τῶν ἱππικωτάτων μοναχῶν! τῶν οὐ παραπολὺ Κενταύρων, ὧν ἐκεῖνο καὶ μόνον θαυμάζειν ἄξιον, ὡς οἱ μηδέποτε εἰς ὄνον γοῦν ἀναβεβλημένοι, δεξιοὶ τὰς ἱππικὰς

τὴν κουρὰν ἀπεκδεδύκασιν, δαιμονο- A rantur, a diabolo istam equitationem edocti, quibus
ίαν ταύτην δεδιδαγμένοι· οἷς ἀεὶ δι' semper in votis ascensio non spiritualis, sed
ευματικὴ μὲν οὔκουν ἀνάβασις, ἡ δὲ contraria. Mulis enim alii quidem uti recusant,
Πρὸς γὰρ τοῖς ἄλλοις οὐδὲ ἡμιόνοις sed nobilibus equis, pedibus rapidis et celeribus,
θαι, ἀλλὰ δι' ἵππων εὐγενῶν κατορ- victoriamque in concursu reportantibus circum-
ιατεύονται, καὶ αὐτῶν ὠκυπόδων καὶ agi cupiunt, et ventis promptiores feruntur, ubi
ποίους νικηφόρους ἡ ἀντιπαρεξέτασις fugere aut persequi oportet. Dexteram etiam cla-
ς ἐξανεμοῦσθαι εἰς τάχος, εἴ που διώ- vis, ne hominibus quidem portabilibus, homines
δεήσει. Βαρύνουσι δὲ καὶ τὴν δεξιὰν manu valida onerant, easque non ferendas injiciunt, quando odiosus aliquis obvius est. Et cum
ου καὶ ἀνδραχθέσιν, οἱ βριαρόχειρες· vulneratum contriverint, gloriantur quasi re bene
τοῖς ἐμπελάσει μισούμενος, καταφέ- gesta, et facti manu cruentati (18); ipsi autem
ους· καὶ συντρίβοντες τὸν πληγέντα, eodem tempore a diabolo inimico vincuntur, qui
ι, ὡς γενναῖοι καὶ παλαμναῖοι πεπλα- pugnat adversus eos.
πάντως τηνικαῦτα ὑπὸ τοῦ πολεμίου
αίμονος· ὃς ἀνδρίζεται κατ' αὐτῶν.

ὶ δὲ τῶν τοιούτων καὶ τοξοφοροῦσι, B 169. Inter eos multi arcus ferunt, et tela ja-
ίλη· καὶ ἐπιτυχόντες ἀνακαγχάζουσι. ciunt; cum scopum attingunt, cachinnant. Ipsi
ρα τότε αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀφανῶν βάλ- autem deridentur a metuendo sagittario ex occul-
τοξότου, ἤδη δὲ καὶ δυνατοῦ, εἰ καὶ tis ferente, et dominante, licet tela ejus imbellia
αὐτοῦ τὰ τόξα ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς τοῦ decidant adversus potentes Dei. Si sequerentur
τοῖς ἐπαγγειλαμένοις μονάζειν ἔπεισι, homines qui promiserunt solitudinem se servaturos, et laicos armatos satellites habere spoponderunt, hanc excusationem de via tutanda haberent. Eam autem apologiam latratibus refellunt canes sequentes, quos venatores excitant, et manibus, ut de venationis earum sint participes. Et ideo graviter irridentur ab iis qui eos sic iter facientes aspiciunt, si quis citati itineris sumitur socius, et alter terram aratro secans sudoribus resolvitur: alius fatigatur semina jaciens, aut fodiens alius ad plantandum, et ille colens nemora aut purgans alio modo, et cæteri similes qui omnibus modis fatigantur, sicque, ut oportet, carnem macerant, de quibus nec homo quereretur, nec Deus irasceretur. Qui labori addicti sunt, qui ad sudores virtutis vocati sunt, usque ad mortem, ecce circumferuntur armati adversus homines et feras quæ sunt super terram, aut in aere volitant. Ipsi alii Hercules, imo antiquo majores. Et hoc non immerito. Ille enim malos homines crudeles feras, et volucres noxias de medio multum cum labore sustulit; et ista non libens, sed invitus jubentique non valens resistere. Isti autem ob delicias indecoras, libenter aggrediuntur innocentes, qui a principio consilio spirituali super mundum elevati fuerunt, (quomodo enim mundani essent, qui tonsura Deo consecrati sunt?) ipsi electi Deo (o utinam!) licet suos duces malos anteponant.

ρα τότε αὐτοὶ ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀφανῶν βάλ-
τοξότου, ἤδη δὲ καὶ δυνατοῦ, εἰ καὶ
αὐτοῦ τὰ τόξα ἐπὶ τοῖς δυνατοῖς τοῦ
τοῖς ἐπαγγειλαμένοις μονάζειν ἔπεισι,
πλοφόρους ἔχειν ὑπασπιστὰς, ἔχοιεν
ἀπόλογον τὸν ὡς ἐπὶ ἀσφαλείᾳ τῇ καθ
κτοῦσι δὲ τῆς τοιαύτης ἀπολογίας οἱ
, οὓς ἐπισύρονται ἀγρεύοντες· καται
αὶ οἱ θηρατικοὶ ὄρνεις, οὓς ἐπὶ χειρῶν
συνεπιλαμβάνωνται τῆς θήρας αὐτοῖς.
ιτὸς αὐτῶν καταχέεται μῶμος πρὸς
αὐτοὺς οὕτω παροδεύοντας· εἴπερ ὁ
ων ὁδοῦ σπουδαίας γίνεται, ὁ δὲ ἀρό-
τὴν γῆν καταστάζεται ἱδρῶτι· ὁ δὲ
ων πονεῖται, ἢ σκάπτων ἄλλως ἐπὶ C
ις λαχαίνων φυτὰ, καὶ δρυτομῶν ἄλ-
τοι τοιοῦτοι πενόμενοι πολυειδῶς, καὶ
κα τήκοντες εἰς δέον, καὶ ὡς οὐκ ἂν
; ψέγοι, οὔτε Θεὸς ὀργίζοιτο· οἱ δὲ τῷ
μένοι, καὶ τοῖς ὑπὲρ ἀρετῆς ἱδρῶσιν
ένοι, ὡς καὶ ἀφείλειν θνήσκειν, οὕτω
λισμένοι κατά τε ἀνθρώπων, κατά τε
ι περὶ γῆν, καὶ ὅσοι δὲ ἀέριοι φέρον-
; αὐτοὶ ἄλλοι, μήτι δὲ καὶ ὑπὲρ ἐκεῖ-
ιόν. Καὶ τοῦτο ἐπιψόγως. Ὁ μὲν γὰρ
ώπους, καὶ ἀδικοῦντας θῆρας, καὶ
ντα ἐκ μέσου ἀπῆγε μόχθῳ πάνυ πολλῷ,
δὲ ἐκὼν, ἀλλὰ ἀεκαζόμενος μὲν, μὴ
βαίνειν τῷ ἐπιτάσσοντι· αὐτοὶ δὲ τρυ-
χάριν ἐκούσιοι τὰ μηδὲν αἴτια κατα- D
ὑπερκόσμιοι, καὶ αὐτοὶ τῇ κατ' ἀρχὴν
οθέσει, (κοσμικοὶ γὰρ πῶς ἂν εἶεν οἱ
σιοι τῷ Θεῷ;) οἱ ἐκλεκτοὶ (ὄφελον)
καὶ αὐτοὶ ἐθέλουσι τοῖς φαύλως ἡγου-

οἶδας, ὦ εἰσαγωγικὲ μοναχὲ, ὅτι καὶ 170. Nonne cognovisti, o monache tiro, te
ἐπίσημον μὲν, λειπτὴν δὲ καὶ ἀπερι- post tonsuram, augustam quidem, sed humilem et
ὰν αὐτίκα τῷ Θεῷ καθωσιώθης; Διό non perimendam, statim Deo consecratum esse? Ideo apte canis: « Non dabis sanctum tuum videri

ναῖος (*manu cruentatus*) erat Jovis cognomen, quia cruore inimicorum proprias ma-

corruptionem [35]. » Ergo in servitutem libens, non coactus redactus es. Prolatus est crucifixus omni honore dignus, quem adorando in ore ejus osculatus es. Neque deerant testes tuæ servitutis, quorum signum præterire non licet. Angeli in manibus chartam tuæ subjectionis ferunt, noli enim arbitrare sancta tui ingressus mysteria non esse Deo et Angelis ejus vestigabilia. Quare ergo placitæ servituti non instas, solus apud Dominum manens, sed frenum conteris? cur quasi oblitus tuæ servitutis, circumvagari et errare audes? Divitias pro solitudine reliquisti: sed gaude, quoniam solito ditiorem dominum invenisti, qui te inter suos annumerans non in pristinas divitias, terrenas scilicet, te redire patietur, sed ad regnum te manu trahet, nec ad qualecunque, sed ad simile sui. Ex pauperibus egressus es: gaude pariter: non enim te pauperem esse sinet Rex regum, sed regias divitias colligere faciet, si modo mansionem apud eum feceris. Ignotus advenisti! te illustrabit. Illustris: illustriorem reddet. Magnæ partes tuæ, o monache, ecce enim in ordinem regium adscitus es. Væ autem illi qui te inde deprimet et rapiet. Quis erit iste, nisi princeps tenebrarum, Satanas, si Deo firmiter non adhæres?

δσιόν σου ἰδεῖν διαφθοράν. » Ἐνδουλώθης ἤδη οὐ πρὸς βίαν, ἀλλὰ ἑκών. Προτέτακται ὁ πάντιμος σταυρὸς, ὃν προσκυνητῶς ἐπ' αὐτοῦ προσώπου ἐχάραξας. Οὐκ ἀπελιμπάνοντο οὐδὲ ἀπὸ σοῦ οἱ ἐν τῇ δουλώσει μάρτυρες, ὧν οὐκ ἔστι καθικέσθαι παραγραφήν. Ἄγγελοι πρὸ χειρῶν, καὶ τὸ σὸν φέρουσι δουλόσυνον ἔγγραφον. Μὴ γὰρ νόμιζε μηδὲ τὰ κατὰ σὲ εἰσαγωγικὰ θεῖα μυστήρια εἶναι Θεῷ καὶ τοῖς αὐτοῦ ἀγγέλοις ἀνεπισκόπητα. Τί γοῦν οὐ προστέτηκας τῇ εὑρεστημένῃ σοι δουλείᾳ, καὶ προσμένεις τῷ δεσπότῃ μονάζων, ἀλλὰ ἀφηνιάζεις; Καὶ ὡς οἷον ἐκλαθόμενος δοῦλος εἶναι, τολμᾷς ῥέμβεσθαι καὶ πλάξεσθαι; Ἐκ πλούτου ἥκεις ἐπὶ τὴν μονήν· καὶ χαῖρε, ὅτι δεσπότην εὗρες ὑπέρπλουτον, ὃς ἐν τοῖς αὐτοῦ ἀποκαταστήσας καὶ σὲ, οὐκ εἰς τὸ πρώην καταδέξεται πλοῦτον ἐπαναγαγεῖν σε τὸν περικίζιον, ἀλλ' εἰς βασιλέα προχειρίζεταί σε· καὶ οὐ τὸν ἁπλῶς, ἀλλὰ τὸν κατ' αὐτόν. Ἀλλ' ἐκ πενήτων προσῆλθες· καὶ χαῖρε καὶ οὕτως. Οὐ γὰρ ἀφήσει πτωχόν σε εἶναι ὁ παμβασιλεὺς, ἀλλὰ καὶ προσβιάσεται βασιλικῶς πλουτῆσαι, εἰ ποιεῖς μονὴν παρ' αὐτῷ. Προσῆλθες ἄδοξος· καὶ δοξάσει σε. Ἀλλ' ἔνδοξος· καὶ ὑπερδοξάσει σε. Μέγα καὶ τὸ σὸν ἀξίωμα, ὦ εἰσαγωγικέ. Ἴδη γὰρ εἰς βασιλικὴν ἐνεγράφης ὑποταγήν. Καὶ τοίνυν οὐαὶ τῷ ἐκεῖθεν ἀποσπασομένῳ καὶ ἀπάξοντί σε. Τίς δὲ τοιοῦτος ἔσται, ὅτι μὴ μόνος ὁ τοῦ σκότους ἄρχων, ὁ Σατανᾶς, εἰ μὴ ἐγκρατῶς τῷ Θεῷ προστέτηκας;

171. Ut cognoscas autem mundanum fieri jam non posse hominem tui similem, sanctum tuum pallium tenta deponere, operibusque disces millia tentantem te non posse secundum leges mundo restitui. Non est enim possibile, ut is qui sicut tu, Deo deditus est, apostatare audeat, nisi cum anathemate. Magistrum ergo relinque, quando peccata in ludibrium vertit. Non enim conscriptus es ut servus illius, sed frater et conservus, magis etiam discipulus. Et nullus discipulus, qui Christum novit magistro contraria sentienti obedit. Nec servus optimi domini, ipse non perversus cedit conservo suo suadenti ea quibus herus tristitia afficeretur. Et frater sapiens minime judicandus erit qui fratrem insanum contra patrem communem excitantem non auscultaverit. Sic et tu novitius, si Patrem nostrum qui est in cœlis amas, si jucundam servitutem non mentiris, maxime si magistro mentem apponis, audi magistrum recta jabentem sicut servus bonus, sicut ejusdem domini famulus, sicut mitem patrem diligens. Quod si te a dextra deducit, et adducit ad sinistram in viam justis ignotam, subsiste; et cum reverentia et libertate loquere, ista libertate, inquam, quam nemo repellit. Obsecra, et causam defende spiritualiter. Tuam libertatem, tuas obsecrationes, jus tuum reverebitur. Si dixerit te loqui libere esse inopportunum, responde aliam esse libertatem cui magnus monachus consecratus renuntiavit, ut antea est ostensum, et aliam tuam ergo eum. Illa enim audaciæ irrationalis indicium est, hæc autem ad malum præca-

ροα'. Ἵνα δὲ γνῷς, ὡς οὐκέτι ἔστι τοῦ κόσμου ἄνθρωπον εἶναι οὐδὲ τὸν κατὰ σὲ, πειράθητι ἀπαμβύσασθαι τὸ ἱερὸν ἐν σοὶ ἄμφιον· καὶ μάθῃς ἂν ἐξ αὐτῶν ἔργων, ὅτι οὐδὲ μυρία σπουδάζων ἀποδοθῆναι τῷ κόσμῳ κατὰ κανόνα δύνασαι. Οὐ γὰρ ἔστιν, οὐκ ἔστι τὸν ἀνατεθειμένον τῷ Θεῷ κατὰ σὲ ἀποστασίαν τολμῆσαι, ὅτι μὴ μετὰ ἀναθέματος. Ἄφες τοίνυν τὸν ἡγούμενον, ὅτε σοι τὰ πρὸς ἁμαρτίαν κοσμικὰ ἐπιτέλλεται λαλεῖν ἁπλῶς. Οὐ γὰρ ἐτάχθης εἰς αὐτόχρημα δοῦλον ἐκείνου, ἀλλ' εἰς ἀδελφὸν καὶ σύνδουλον, μᾶλλον μὲν οὖν εἰς μαθητήν. Μαθητὴς δὲ οὐδεὶς, Χριστὸν εἰδὼς, ἀλλοτριόφρονι διδασκάλῳ πείθεται. Οὐδὲ μὴν ἀγαθοῦ δεσπότου δοῦλος μὴ πονηρὸς ὁμοδούλῳ ὑπείκει ἐπιτάσσοντι πράξεις, δι' ὧν ὁ δεσπότης λυπήσεται. Καὶ ἀδελφὸς δὲ συνετὸς εἴη ἂν μακρὰν κρίματος, μὴ ὑπακούων ἀδελφῷ ἄφρονι ἐρεθίζοντι κατὰ τοῦ κοινοῦ πατρός. Οὐκοῦν καὶ σύ ὁ τῆς εἰσαγωγῆς, εἰ τὸν ἐν οὐρανοῖς ἡμῶν Πατέρα φιλεῖς, εἰ μὴ ψεύδῃ τὴν ἀπόνηρον δουλείαν, εἰ πρὸς τῷ μεγίστῳ διδασκάλῳ τὸν νοῦν ἔχεις, κανονίζοντι μὲν ὀρθῶς τῷ προηγουμένῳ ἐφέπου, ὅσα καὶ δοῦλος ἀγαθὸς, ἅμα καὶ ὡς ὑπὸ δεσπότῃ αὐτῷ ταττόμενος, καὶ ὡς πατέρα ἥπιον ὑπεραγαπῶν. Εἴτε δὲ τῆς δεξιᾶς ὁδοῦ ἀποπλανῶν, προσβιβάζει σε εἰς ἐπαρίστερον, καὶ τοῖς ὀρθὰ φρονοῦσιν ἄτριπτον, κατάστηθι, παῤῥησίασαι μετ' εὐλαβείας· ἀλλὰ ταύτην παῤῥησίαν, ἣν οὐδεὶς ἀπαρνεῖται. Ἱκέτευσον, δικαιολογήθητι πνευματικῶς. Αἰδέσεταί σου ἢ τὸ παῤῥησιαστικὸν, ἢ τὸ ἱκέσιον, ἢ τὸ δικαιολόγημα. Ἐὰν δὲ εἴπῃ μὴ χρῆναι παῤῥησιάζεσθαί σε, ἀναδίδαξον ἐκεῖνον, ὡς ἄλλη μὲν ἡ παῤῥησία, ἣν σὺ

[35] Psal. xv, 10.

τὸς μεγαλοσχήμων εἶναι λαχὼν ἀπείπατο, καθὰ προδεδήλωται· ἄλλη δὲ ἡ νῦν ἀπὸ σοῦ πρὸς ἐκεῖνον. Ἐκείνη μὲν γὰρ τόλμαν οὐκ ἔλλογον ἐξέφαινεν, αὕτη δὲ εἰς ἔκκλισιν ἀπονεύει κακοῦ. Ἐὰν δὲ αὖ πάλιν ἐκφοβῇ ἐκεῖνος, ἐπαγαγὼν τό· « Υἱὸς πατρὶ δίκαια λέγων τεθνάτω, » ἐθέλων πατραλοίαν ἀποκαθιστᾷν τὸν οὕτως αὐτῷ ἀντιτείνοντα, ἔασον παραλαλεῖν ὡς μηκέτι φρενήρη, ἀλλὰ παρανοοῦντα, ὅ τί ποτέ ἐστιν, ὃ λέγει. Οὔτε γὰρ τοιοῦτος πατὴρ αὐτὸς, ᾧ μὴ ἔξεστιν ὅλως υἱὸν ἀντιλέγειν· οὔτε οἱ σοὶ λόγοι κατὰ τὰς πρὸς πατέρα ἐκεῖνον ἀντιλογίας εἰσί. Καὶ οὐδὲ ὁ μέγιστος Πατὴρ ὀκνεῖ ἐπιτάσσων παραίτησιν ἀκούειν, οὐδὲ θανατοῖ, οὐδὲ μὴν ἀπωθεῖναι· ἀλλὰ πείθει πρὸς ὑπακοὴν τὸν παρακιτούμενον· καὶ ταῦτα, μηδὲ ἀκούων ἐξ ἐκείνου δίκαια. Μὴ τοίνυν ὑπάκουε, φαύλοις ἐμβιβαζόμενος ἔργοις, ἀλλὰ ἐλευθερίως ἀποδυσπάτει καὶ ἀληθῶς. Εἰ δὲ εἰσέτι ὁ πατὴρ ἔγκειται, ἀποπήδησον ἐξ ἐκείνου ὡς ἀπὸ πυρὸς, φθάσας τὴν ἀποκήρυξιν, Καὶ ἐπαναστὰς πατρὶ τοιούτῳ, καὶ ἀπειπάμενος αὐτόν, ὡς εἰ καὶ παρανοίας ἐάλω, γενοῦ τοῦ πρώτου καὶ μόνου καὶ πρὸ πάντων Πατρὸς, καὶ ἔλπισον ἐπ' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς ποιήσει· ᾧ καὶ τὴν ἀρχὴν προσήνεγκας σεαυτὸν, τὰς κατὰ κόσμον ἐπιθυμίας ἀπολιπών· οὗ σύμβολον καὶ ἡ τῶν τριχῶν ἀπόθεσις, χρήματος ἄλλως μὲν ὀλίγα συντελοῦντος, ἐπιθυμητοῦ δὲ λίαν πάνυ τοῖς ἐν βίῳ τρυφῶσι· διὸ καὶ ἀπολιπούσας τὴν κεφαλὴν ἐκείνας ἐπιποθοῦσι. Καὶ εἴ τις αὖθις αὐτὰς εὐτυχήσει ἀναλαβέσθαι, αὐτὸς μὲν χαίρει, ὡς εἰ καὶ ἑρμαίῳ πολυτιμήτῳ περιτύχοι· μοναχὸς δὲ ὁ κυρίως εἴπερ αὐτὸν οὕτω διατιθέμενον εὕροι, μέμφεται τῆς εἰς μάτην χαρᾶς.

vendum hortatur. Si ille te terret iterum dicens : « Filius qui cum patre contendit moriatur [36] » volens ut parricidam traducere eum qui sibi resistit, dimitte loquentem insanorum more, nec intelligentem quid est quod dicit. Non enim iste pater est cui contradicere filium non licet, neque sermones tui contentiones sunt adversus hunc patrem. Sed nec Pater maximus cum præcipit, renuit audire deprecationes, nec morte damnat, non repellit, sed deprecantem hortatur ad obediendum, idque etiam quando injusta audivit. Noli ergo obedire, nec violenter induci ad prava opera ; libere autem et vere indignare. Si pater rursus institerit, exibis ab eo, sicut ab igne, et ejectionem vitabis. Et cum tali patri restiteris, et te ab eo elongaveris insaniæ reo, sis filius primi et solius ante cæteros Patris, et spera in eum. Et ipse adjuvabit te, cui te ab initio obtulisti relictis mundanis desideriis, cujus rei signum erat capillorum depositio, boni quidem ad pauca utilis, sed quam maxime desiderati iis qui in mundo deliciantur, quique eos e capite decidentes moleste patiuntur. Et si eos recipere contigerit, lætantur quasi thesaurum quemdam omni honore dignum invenerint. Verus autem monachus qui eos ita se habentes intuetur, de vana eorum lætitia tristatur.

ροβ'. Εἰ μὲν οὖν, ὦ τῆς ἀρχῆς μοναχὲ καὶ τῶν προτελείων, κατ' ἴχνη βαίνειν ἐθέλεις τῶν εἰς Θεὸν ὁδεύειν προθεμένων, καλῶς ἀπέθου τὴν κοσμικὴν τρίχα ἐπ' ἀγαθῷ συμβόλῳ· εἰ δὲ ἀπ' αὐτῆς εἰσόδου, ὡς οἷα παρὰ θύραν ἥκων ἐπλαγίασας, ἀφέμενος τῆς εὐθείας, μάτην ἐψιλώθης τῶν τριχῶν. Κρεῖττον γάρ σε βαρεῖσθαι ταύταις καὶ ὑπὲρ τοὺς χαιτήεντας ὁποιοδήποτε γῆς καὶ καλλίτριχας, καὶ οὕτω παραφαίνειν τι σεμνὸν, ἤπερ τῇ πολιτείᾳ μὲν αἰσχύνειν τὴν ψυχὴν, τῇ δὲ τῶν τριχων ἀποθέσει τὴν κεφαλήν. Καὶ μὴν οἱ πλείους παρανομεῖτε κάνταῦθα, τρέφοντες κόμην καὶ ὑπὲρ τὰς κοσμικάς· τὴν ἀρχὴν μὲν Κουρῆτές τινες φαινόμενοι, μικρὸν δὲ ὅσον Ἀχαρνᾶνες ἀπεικβαίνοντες οἱ καθ' ἱστορίαν· καὶ αὐτὸ οὐχ ὡς μέχρι ποδῶν ἀφεῖναι καθερπύσαι τὰς τρίχας. Ὃ δὴ πνευματικὴ περιφρόνησις κόμης ἀπετέλεσε παρὰ τοῖς πάλαι ἁγίοις· οἳ λασιούμενοι ταῖς θριξὶν, εἰς σκέπην οἷον αὐτὰς περιεβέβληντο σώματος, αὐτοφυῆ τινα χιτῶνα τεχνασάμενοι τοῦτον, ἐκ τῶν ἄνω, εἰ καὶ μὴ ὀφαντὸν, ἀλλὰ καινῶς κάθετον ὡς εἰς ποδήρη. Οὐ τοίνυν κατὰ τοὺς τοιούτους ἀμνοὺς τοῦ Θεοῦ καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς κομῆται μοναχοὶ πυκνῷ οὕτω βρίθονται τῷ μαλλῷ, ἀλλ' ὥστε τὸ ὑπὲρ κεφαλῆς μέλαν περίθεμα καλλύνειν ὡρικώτερον. Πολλοὶ γοῦν ἐν τοῖς τοιούτοις καὶ τὸ στρεψίμαλλον δεξιῶς πραγματεύονται, σοφιζόμενος οὕτως καὶ τὸ μὴ βαθεῖαν τὴν κόμην προφαίνεσθαι, καὶ καταγελᾶσθαι τοῖς μοναχὸς μὴ τὸ περιττὸν ἀποτιθεὶς τῆς τριχὸς, σχολῇ γ' ἂν ἄλλο τι βιωτικὸν ἀποθήσεται.

172. Si igitur, o monache, qui incipis et nondum consecratus es, vestigiis progredientium ad Deum insistere optas, recte egisti deposita mundana cæsarie in bonum signum. Si autem ab ingressu, viæ limina prætergressus, declinasti, et alacritatem remisisti, in vanum capillis nudatus es. Melius tibi erat iis onerari, super quasdam gentes capillis longis et formosis conspicuas et sic aliquid verendum præferre, quam ruborem animæ agendi ratione injicere et capiti capillorum depositione. Exinde plerique comam male nutrientes plus quam mundani, a principio Curetæ visi sunt, et mox Acarnanes effecti, ut narrat historia ; non ita tamen ut capillos usque ad pedes promittant, quod fuerat apud veteres mundi contemptus, cum velati capillis eos ut tegumentum corporis circumferebant, naturalem tunicam parabant, e parte superiori usque ad pedes decidentem, si non consutam. Non autem sicut hi agni Dei, nostri monachi, comæ amici, vellere tam gravi onerantur, sed ut nigram capitis marginem comptius exornent. Multi capillos calamistratos arte diponunt, providentes ne crassior coma appareat et risum intuentium moveat. Idcirco jure dicetur monachum nimiæ cæsariei non renuntiantem, neque aliud quid sæculare esse depositurum.

Βλέπουσιν. Ἔνθα τις ἔχοι ἂν ὀρθῶς ἀποφήνασθαι, ὅτι

[36] Exod. xxi, 17.

173. Hæc tibi novitio, ut fratri, causa salutis postquam dixerim, ascende ad altiorem te, ad eum qui jam non est, sicut tu, Dei miles, sed induit thoracem, et qui votum fecit Christo salvatori operibus bonis conformari,qui statim signatus est, cum in nomine sanctæ Trinitatis superfluos capillos deponeret,ad ostendendam pœnitentiam, atque mantellum sanctum pro thorate valida accepit, istoque modo medius inter Deum et homines factus est:Deum quidem qui excellenter est magni habitus, homines qui sunt infra propter initiationem, et laborant circa virtutis ascensiones. Qui positus in medio, et junctis extremis utramque partem attingens, multo magis quam tu inter novitios numeratus, presbyteratum magnificat, sed minor est perfecto, et quidem longo intervallo, et nihilominus eximiam habet dignitatem.Qui enim simpliciter mantellatus est absque dubio medius est. Et fere dicam, quantum a maximo vincitur,tantum minor te est. Si apicem in quadam fraternitate attigerit, non ob id erit medius, una manu quasi excelsa attingens, et altera plane humilia ex initiatione accipiens;sed commune medium transcendit, ad altissimum venit et uno grodu cœlestibus minor est propter machinationes satis dolosas: et duabus veluti alis,mantello et imperio, proxime ad magnum monachum evolat.Et tunc huic licet de gloria et de dignitate cum illo contendere fidenter,qui istas amat quæstiones et invenit argumenta probantia quibus æqualitatem obtineat,et quorum validissimum est præeminentia cum imperio, qua jugum grave quia negotiosum suscepit.

ρογ'. Ταῦτά σοι τῷ εἰσαγωγικῷ προσλαλήσας ἀδελφικῶς πρὸς ἀρέλειαν ἀναβαίνω πρὸς τὸν ὑψηλότερον, τὸν οὐκέτι κατὰ σὲ ψιλὸν ὁπλίτην Θεοῦ, ἀλλὰ ἤδη καὶ θωρακισθέντα, καὶ εὐχὴν δεξάμενον μορφωθῆναι δι' ἔργων ἀγαθῶν ἐν αὐτῷ τῷ Σωτῆρι Χριστῷ, καὶ αὐτίκα σημειωθέντα, οἷς εἰς ὄνομα τῆς ἁγίας Τριάδος ἀπέθετο τὴν περιττὴν τρίχα ὡς ἐπὶ πένθει, καὶ τὸν ἱερὸν μανδύαν ὅσα καὶ θώρακα στερρὸν περιθέμενον, καὶ οὕτω μέσον οἷον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων γενόμενον· Θεοῦ, τοῦ ἐνθέου μεγαλοσχήμονος · ἀνθρώπων, τῶν ἔτι κατωτέρω διὰ εἰσαγωγικῆς, καὶ στρεφομένων περὶ τοὺς τῆς ἀρετῆς πρόποδας · ὃς τῷ τῆς μεσότητος λόγῳ κεκραμένος ἐπ' ἄμφω τῇ ἑκατέρων τῶν ἄκρων μετοχῇ, καὶ σοῦ μὲν, τοῦ ἔτι ἐν εἰσαγωγαῖς, πολὺ πλέον τὸ πρεσβεῖον αὐχῶν, τῷ δὲ τελείῳ ὑποβεβηκὼς μακρῷ διαστήματι , ὅμως ἔχει θεωρίαν διαιρετικήν. Μανδυώτης μὲν γὰρ ἁπλῶς μένων, ἀκραιφνῶς ἐστι μέσος. Καὶ μικροῦ δέω εἰπεῖν, ὅσον αὐτὴ ἠλαττωται τοῦ μεγίστου, ἐς τόσον ὑκοκάθηταί σου. Εἰ δὲ κορυφαῖος αὐτὸς γένηταί τινος ἀδελφότητος, τότε δὴ οὐκ αὐτὸ δὴ τοῦτο μέσος ἔλαχεν εἶναι, μιᾷ μὲν οἷόν χειρὶ τοῦ ἀνωτάτω δρεττόμενος, ἑτέρᾳ δὲ τοῦ πάντη κάτω κατὰ εἰσαγωγὴν λαμβανόμενος · ἀλλ' ὑπεραναβὰς τὸ κοινῶς μέσον, προσκυρεῖ τῷ ὑψηλοτάτῳ, καὶ μικρᾷ τινι βαθμίδι καθυφίεται τοῦ σχεδόν τι οὐρανίου διὰ τὸ ἱκανῶς πεφιλοσοφημένον ἐπάγγελμα · καὶ δυσὶν οἷον πτέρυξι, τῇ τε μανδυωτικῇ καὶ τῇ καθ' ἡγουμενείαν, ἐλαφρίζεται εἰς ἐγγύτητα μεγαλοσχήμονος. Καὶ ἔχει θαῤῥούντως ἐρίζειν ἐκείνῳ τοῦ τε κλέους καὶ τοῦ ὕψους, φιλόνεικος μὲν ὢν τοῦτό γε, τόπους δὲ ἐξευρίσκων ἐπιχειρηματικοὺς , δι' ὧν ἀμιλλᾶται τὴν ἐξίσωσιν, ὧν κραταιότερος ὁ κατὰ τὴν ποιμαντικὴν προστασίαν· δι' ἧς βαρὺν ζυγὸν, ὅτι καὶ πραγματικὸν, ἀνεδέξατο.

174. Hunc sublimem mantellatum præfatum, qui per aliam viam in cœlum ascendit, per magnum habitum, et res ipsa, et jus canonicum, et Dei exemplum egregium esse repuirunt, paulo ab angelis minutum, qui recognoscuntur in magno monacho veluti in archetypo humano. Hunc enim canones secundnm angelos efformaverunt. Talis videri qui debet monachus minor quique prælatus est scilicet,qui se habet secundum majorem,aut ad melius et rectius loquendum impressione divina informatus est, immensitate excepta,in celeberrima urbium,et in aliis locis quorum plerosque ex auctoribus, nonnullos vero oculis novimus, postulata adimplet, et post secundum cœlum seu perfectum monachum ipse secundus constituitur,quasi secundum terram non errantem ipse rotundetur.

ροδ'. Τοῦτον δὴ τὸν αἰθεροβάμονα μανδυώτην ἡγούμενον, ὃς καθ' ἑτέραν μετάβασιν εἰς οὐρανὸν αὐτὸν ἀναβαίνει διὰ τοῦ μεγάλου σχήματος, τὸ μὲν πρᾶγμα, καὶ ὀρθὸς κανὼν , καὶ ἡ κατὰ Θεὸν ἀκολουθία μέγαν ἀπαιτεῖ ἄνθρωπον εἶναι, καὶ οἷον οὐδὲ βραχύ τι ἀγγέλου ἠλαττῶσθαι, τοῦ ἐνθεωρουμένου, ὅσα καὶ ἀνθρωπίνῳ ἀρχετύπῳ, τῷ μεγαλοσχήμονι. Ἐκεῖνος γὰρ πρὸς αὐτὸν ἄγγελον κανονικῶς ἐκτετύπωται . Τοιοῦτος δὲ ἀπαιτούμενος καὶ φαίνεσθαι καὶ εἶναι ὁ μικροσχήμων μὲν, καθηγούμενος δὲ (ὃς καὶ αὐτὸς ἤδη κατὰ τὸν μέγαν ἐσχημάτισται, μάλιστα μὲν οὖν, ἀκριβέστερον εἰπεῖν, μεμόρφωται χαρακτῆρι θείῳ, εἰ καὶ μὴ πρὸς τὴν ἐκείνου μεγαλειότητα), ἐν μὲν τῇ περιωνύμῳ τῶν πόλεων, καὶ ἐν ἄλλοις δὲ τόποις, ὅσους τοὺς μὲν πλείω ἐξ ἱστοριῶν, ἐνίους δὲ καὶ κατ' ὄψιν ἔγνωμεν, ἐκκλησοῖ τὴν ἀπαίτησιν· καὶ μετὰ δεύτερον οἷον οὐρανὸν, τὸν παντέλειον μοναχὸν, δεύτερος αὐτὸς ἐκτέταται, ὡς εἰ καὶ μετὰ τὴν ἁπλανῆ αὐτὸς ἀπεσφαίρωτο.

175. Apud nos autem non possum veraciter ex planare quisnam, et qualis in se sit. Jactatur enim eum super primum cœlum esse, sicut aquæ quæ supra firmamentum sunt, ipse primus omnium hominum esse arbitratur ; probatur vero, instar

ροε'. Ἐν δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς οὐκ ἔχω διαλευκάναι πρὸς ἀλήθειαν, ὁποῖός τις ἐξήπλωται καὶ ποδαπός· Ἐπαγγέλλεται μὲν γάρ, καὶ ὑπὲρ τὸν πρῶτον οὐρανὸν εἶναι πρὸς ὁμοιότητα ὑδάτων τῶν ὑπεράνω τοῦ οὐρανοῦ, πρωτεύειν αὐτὸς ἐν ἅπασιν ἀν-

θρωποις οἰόμενος· διεκφαίνεται δὲ κατά τινα παροιμιακὸν Αἰγινήτην (μάλιστα μὲν οὖν Αἰγιέα) οὔτε δεύτερος, καὶ οὐδὲ τρίτος, ἢ ἄλλος πολλοστός. Ψεύδεται μὲν γὰρ ἐμφανῶς τὸν μεγαλοσχήμονα οὐκ οἶδα πότε, κατ' ἐκεῖνον ἀπὸ κατηχουμένου, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ γράφεται, εἰς νεοφώτιστον σχολαστὴν ἀποκαταστησόμενος, καὶ τῇ ἐν ἑπτὰ ἡμέραις ἐκ τῶν ἔργων σχολῇ ἀποτελευτήσων εἰς τὸν παντελῶς ἀναμάρτητον ἄνθρωπον· ὡς ἐκδυσόμενος μὲν τότε τὸν παλαιὸν, ἐνδυσόμενος δὲ τὸν νεώτατον, καὶ ἀναπλασθησόμενος εἰς τὸ κατ' εἰκόνα Θεοῦ. Μήποτε δὲ ἡ ἐν αὐτῷ μοχθηρία οὐδέποτε ἀφήσει αὐτὸν ἀνανῆψαι τοῦ πολλοῦ κάρου, καὶ τοῦ παροίνου βίου, καὶ τῆς ἐκεῖθεν μέθης, καὶ ἀναφρονῆσαι, ὥστε σωθῆναι τῇ μεταλήψει καὶ μορφώσει τοῦ μεγάλου σχήματος· εἰς ὃ καὶ μόνον, ὡς ἔοικεν, ἀναρτῶντες ἑαυτοὺς οἱ μικροσχήμονες, δρῶσι τὰ χείριστα, καχεξίαν ἀφροίζοντες κενωθησομένην ἐν τῷ τῆς μεγαλοσχημοσύνης καιρῷ· ἵνα ὁ τῆς ψυχικῆς ἐκείνης ἰατρείας ἐπιστημονάρχης Θεὸς χάριτας ὀφλήσῃ τῷ οὕτω καχέκτῃ ἐξαμαρτὼν, ὡς τεθαυμαστωμένος δι' αὐτοῦ. Καί πως οἱ τοιοῦτοι στέρησιν ἀγαθοῦ παντὸς περιποιησάμενοι, πραγματεύονται τὴν εἰσέπειτα ἕξιν διὰ τῆς μεγάλης κουρᾶς, ἀφιλόσοφα μεθοδεύοντες, καὶ μεταλαμβάνοντες οὐ καλῶς τό· « Φάγωμεν καὶ πίωμεν· αὔριον γὰρ ἀποθνήσκομεν. » Ὅπερ ἐστίν· Ἁμάρτωμεν ἀνυποστόλως· αὔριον γὰρ διὰ τοῦ ἀγχθιέου σχήματος θανόντες τῷ καὶ φθαρτῷ καὶ φθαρτικῷ βίῳ καὶ κόσμῳ, παραστησόμεθα τῷ Θεῷ, οὐκέτι ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ ἀγγέλοις ὅμοιοι.

A celebris Æginetici (aut maxime Ægei) neque secundus esse, nec tertius nec quivis alius. Aperte enim mentitur magnum monachum se esse (ubi, nescio), sicut ille, e catechumeno, sicut scriptum est, in neophytum scholarem transferendus, et quiescendo ab operibus intra septem dies mutandus in hominem omnino impeccabilem, quasi tunc deposueris veterem hominem et novum induerit, atque reformandus ad imaginem Dei. Nunquam autem malitia eum sinet a somno gravi excitari, e vita vinosa, atque ex ebrietate inde consequente; ac ita recogitare ut salvetur per conversionem et magni habitus informationem. Ad quod solum accedentes minores monachi, perficiunt pessima et malitiam congerunt evacuandam tempore magni habitus, ut hujus spiritualis curationis auctor Deus isti scelesto de vitiis agat gratia eo quod per eum magis admirandus fuerit. Et postquam omni opere bono carere studuerunt, ea deinde per magnam tonsuram habere satagunt, irrationabiliter agentes, et non intelligentes istud : « Manducemus et bibamus, cras enim moriemur[37]. Hoc est Peccemus fortiter, cras enim suscepto habitu sancto, mortui sæculo et mundo corrupto et corrumpenti, Deo adstabimus, peccatores amplius non futuri, sed similes angelis.

ρος'. Καὶ γένοιτο μὲν τυχεῖν τοὺς τοιούτους οὗ λέγουσι. Τίς δὲ οἶδε τὸν τῆς ἐπιούσης τόκον, εἰ μὴ ἐξαμβλωθήσεται; Τέως γε μὴν ἐπαγγέλλεται, ὅπερ ἔφαμεν, τὸν οἷον μεγαλοσχήμονα ὁ μὴ εἰσέτι τοιοῦτος ἡγούμενος. Ψεύδεται δὲ, σεμνότητι μὲν προσώπου, καὶ ὀφρύων συνδέσει, καὶ νεφώσει τοῦ κατ' ὄψιν ἡλίου, καὶ βλέμματος ὑπουλότητι, καὶ κατακύψει τῇ εἰς γῆν, καὶ λαλιᾶς ἐμμελείᾳ, καὶ προσχήματι ταπεινώσεως, καὶ τῷ συχνῷ τοῦ « εὐλόγησον, » καὶ βαθεῖ προσκυνήματι, καὶ καταστήματι εὐλαβεῖ ἄχρι καὶ αὐτοῦ βαδίσματος τὸν πρώτιστον ἐν μοναχοῖς ὑπεμφαίνων· τὰ πολλὰ δὲ καὶ ὑπερβαίνειν ἐκεῖνον, πέμπων δόκησιν· ἄλλως δὲ ὑπέρφευ εἰς ὅσον ὑποβαίνων καὶ ἐλαττούμενος. Τί δέ φημι « ἐλαττούμενος ἐκείνου; » δέον εἰπεῖν πρὸτ ἀληθειαν, ὅτι οὐδὲ πρὸς τὸν τῆς εἰσαγωγῆς μοναχὸν ἀμιλλήσαιτο ἂν ὁ τοιοῦτος· ὅτε τις πρώτην ἀράζας βαλβίδα τοῦ κατὰ Θεὸν σταδίου, ὀρθὸν ἐξανύειν ἀπάρξεται δρόμον ἐπὶ τὰ θεῖα. Ἐργοχείρων μὲν γὰρ μοναχικῶν ἥπτεσθαι τοσοῦτον ἀποδέει, ἴσον καὶ χειρῶν ἐνδεὴς ἄνθρωπος. Κάθηται γὰρ διόλου ἀργός· καὶ δι' αὐτὸ ἐνθυμεῖται καὶ διαλογίζεται, ὡς εἰκὸς, παντοῖα, ὧν τα πλείω καὶ εἴς τινας ἐπιθυμίας ἐκνεύει, καὶ αὐτάς ἴσως οὐκ ἀποβλεπούσας εἴς τι ἀγαθόν.

176. Et utinam quod dicunt obtineant isti. Verum quis novit utrum partus diei proximæ abortum non sit passurus? Hactenus quidem magnum, ut diximus, monachum commendat qui ipse ei par non est. Mentitur, qui primus esse inter monachos videtur, et vultu verendo, et junctis superciliis, et velata nube oculorum acie, et intuitu perfido in terram defixo, et sermone compto, et humilitate ficta, et dicto sæpius : Benedicite, et magna reverentia, et religiosa in incessu etiam tranquillitate, se majorem esse etiam plerumque opinionem injicit; sed aliter, proh dolor! mirum quantum minor et inferior est. Veraciter dicendum est istum ne cum novitio quidem monacho conferendum esse, qui primo obstaculo divini stadii avulso, recta currere ad Deum incepit. Opera enim monachorum in tantum attingere recusat, quantum homo manibus carens. Continuo otiosus residet, et ideo concupiscit ac loquitur qualiacunque, ut par est, quorum pleraque ad passiones et eas non laudabiles vergunt.

ροζ. Διττῆς γὰρ οὔσης τῆς ἐπιθυμίας, τῆς μὲν ἐπαινουμένης, καθ' ἣν ἐπιθυμιῶν ἀνὴρ ὁ διορατικώτατος εἴρηται Δανιήλ· τῆς δὲ ἐπιψόγου (τοιαύτη δὲ ἡ τῶν ἀργούντων κατὰ τὸν ὀρθῶς εἰπόντα, « ἐν ἐπιθυμίαις εἶναι τὸν ἀεργόν· ») οὐκ ἀπεικὸς φαύλων ἐπιθυμιῶν κλύζεσθαι κύμασι τὸν καθηγούμε-

177. Duplicis generis cum sint passiones, aliæ quidem laudabiles, quibus Daniel peritissimus dictus est vir desideriorum; et aliæ vituperandæ (et tales sunt otiosorum, juxta recte dicentem : In desideriis esse pigrum[38]), virisimile est pravarum passionum fluctibus agitari præfectum,

[37] Isa. XXII, 13. [38] Prov. XXI, 25.

cum inclusus in cellula,et universa negotia externa relinquens, in otio remanet. Quo tempore ad eum ascendentes, eumque oppugnantes cogitationes eum dignum facient lamentatione adversus tales nihil agentes illata : « Væ soli, inquit « quia cum ceciderit non habet sublevantem se [89]. » Et solitarius est profecto prælatus, qui degens in otio, neque aliis fratribus cadentibus auxilio est, nec eos sublevat, neque sibi quod expedit adinvenit, et quo lapsus resurgat, et ex fovea in quam inciderat emergat.

178. Isto modo vitam monachicam agit pater in otio. Sed cum fratres conveniunt, tunc videres hominem qualemcunque, et ut fert proverbium,nihil sanctum ; sive, ut aliter dicam, pulchrum caput mento valido impositum, quales monasteriis sæpius præficiuntur a nobis errantibus, et, ad sic dicendum, conjicientibus.Ideo qui victimam ridendam nihil aliud esse atque cornua aut barbam cerneret, posset concinnare cum parodia hædum inter eos præeuntem esse solummodo supercilium et barbam. Talibus tamen personis subscribitur magni monachi nomen. Et quod mirabilius est, cum habitu, non re magnum habitum præferunt, qui habitus magnus virtute dicitur, magnam hypocrisim, dicet aliquis, præferunt. Quando ergo, ut dictum est, fit fratrum conventus, tunc prælatus noster, qualiscunque sit (et revera non est magnus), opere manuum non incumbente ex necessitate (quomodo enim operari in conspectu multorum non vereretur, qui solus id odit?) sermocinari eligit. Quæ dicuntur autem,non quæstiones de Scripturis, non sanctarum obscuritatum solutiones, non loci sanctorum Patrum, non interpretatio divinorum verborum, non relatio sanctarum disciplinarum, non exhortatio de his quæ agere fratres oportet, ut sint spirituales operarii, et de his quæ præcavenda sunt, non aliqua ratio eligendi bona, et vitandi malum, nullus discursus, nulla descriptio quibus alii jam docti doctiores fiant circa principia prius tradita, et alii ignari incipiant et perficiant divinam scientiam. Non ergo hujusmodi sunt prælati sermocinationes, sane vero sermones confusi de re quacunque. Exorsus a vineis, a messibus et tributis exigendis et aliis rebus sic proficuis, quia in reddenda ratione de personis non agunt feliciter seniores, et decidunt in olivas, et ficus, et fructus reliquos ; ratiocinatur quæ vinea bonum vinum afferat ; quænam terra melior sit ad plura producenda ; undenam majorem reditum fratres capiant; quis idiota inter ministros ad abripiendum sit idoneus, et quid monachis præeuntibus manum claudat ; seipsum enim evidenter inserere sermoni veretur. De oliva docet non humorem ab ea expressum ad unctionem regalem et illuminantem consecrari ; non, prætermissa sanctitate, sanitatem multiplicem utentibus præbere,

[89] Eccle. IV, 10.

νον, ὅτε συνάξας ἑαυτὸν ἔσω τοῦ κελλίου, καὶ των ἔξω πάντων ἀφέμενος, ἐν ἀργίᾳ μένει. Ὅτε καὶ ἀναβαίνοντες εἰς αὐτὸν διαλογισμοὶ καὶ πολιορκοῦντες, ἀποκληροῦσιν αὐτὸν τῷ θρήνῳ τῷ ἐπὶ τοῖς οὕτως ἡσυχάζουσιν. « Οὐαὶ γὰρ, φησὶ, τῷ ἑνὶ, ὅτι, ἐὰν πέσῃ, οὐκ ἔχει τὸν ἐξεγεροῦντα » Τοιοῦτος δὲ εἷς καὶ ὁ καθηγούμενος, ὃς ἐν ἀργίᾳ διάγων, οὔτε τοῖς τῶν ἄλλων ἀδελφῶν πτώμασι βοηθεῖ, ἐξανιστῶν ἐκείνους· καὶ οὐδὲ ἑαυτῷ μηχανὰς ἐξευρίσκει, δι' ὧν πεσὼν ἀναστήσεται, μετεωρισθεὶς ἐκ τοῦ βοθρεύματος, ᾧ περιπέπτωκε.

ρογ'. Καὶ οὕτω μὲν μονάζει ὁ πατὴρ ἐν τῷ ἀργεῖν. Ὅτε δὲ καὶ ὁμηγερεῖς οἱ ἀδελφοὶ γένωνται, τότε ἂν ἴδοι τις ἐκεῖνον, ἄνθρωπον ὄντα τὸν τυχόντα, καὶ κατὰ τὴν παροιμίαν οὐδὲν ἱερὸν, καὶ ἄλλως δὲ φάναι, πρόσωπον σεμνοπρεπὲς ἀδροῦ γενείου ὑπερκαθήμενον, ὁποίους τὰ πλείω ἐφιστᾷ τοῖς φροντιστηρίοις ἡ καθ' ὑπόληψιν, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἡμῖν ἀπάτη. Ἐφ' ὧν ὁ ἐντεθυμημένος τὸ κωμικευόμενον ἱερεῖον, οὐδὲν ὂν ἀλλ' ἢ κέρατα καὶ γένειον, παρῳδήσοι ἂν τὸν κατ' αὐτοὺς κτίλον καθηγούμενον σεμνὴν ὄρρὸν εἶναι καὶ γένειον. Ἐν δὲ τοῖς τοιούτοις καθυπογράφεται μὲν καὶ τὸ μεγαλόσχημον. Καινότερον δέ· οὐ πράγματι γὰρ, ἀλλὰ σχήματι τὸ κατ' ἀρετὴν μεγαλεῖον προφαίνοντες μέγα σχῆμα, προΐσχονται, ὡς εἴ τις εἴποι, μεγάλην ὑπόκρισιν. Ὅτε τοίνυν ὁμήγυρις, ὡς ἐρρέθη, ἀδελφικὴ γένηται, τότε δὴ ὁ καθ' ἡμᾶς ἡγούμενος, ὁποῖος ἂν καὶ εἴη (ἔστι δὲ ἀληθῶς οὐ μέγας), ἔργου ἐξ ἀνάγκης οὐχ ὑποκειμένου, (πῶς γὰρ ἐν πολλῶν ὄψεσιν οὐκ αἰδέσεται τὴν ἐργασίαν ὁ καταμόνας αὐτὴν μυσαττόμενος ;) γίνεται τοῦ λαλεῖν· καὶ ἡ λαλιὰ οὐ προβλήματα γραφικὰ· οὐ λύσεις ἱερῶν αἰνιγμάτων· οὐ διηγήματα Πατέρων ἁγίων· οὐκ ἀνάπτυξις θείων λογίων· οὐκ ἀφήγησις πολιτειῶν θεαρέστων· οὐ παραίνεσις (ὧν τε πράττειν χρὴ τὴν ἀδελφότητα, ὡς εἶναι αὐτὴν ἐντεῦθεν πρακτικὴν πνευματικῶς, καὶ ὧν χρὴ ἀπέχεσθαι)· οὐ μέθοδος ἠτισοῦν (ἐκλογῆς μὲν τῆς τῶν ἀγαθῶν, ἀπεκλογῆς δὲ τῆς τῶν φαύλων)· οὐ περιέλευσις οὐδεμία γραφικὴ, δι' ἧς ὁ μὲν ἤδη μεμαθηκὼς ἐπὶ ἀφορμῇ προδεδομένῃ σοφώτερος γίνεται, ὁ δὲ μήπω μαθὼν ἐνάρχεται καὶ τελειοῦται τὰ εἰς θείαν ἐπίγνωσιν. Οὔκουν τοιαῦτά τινα τὰ λαλήματα τοῦ καθηγητοῦ, ἀλλὰ λόγοι παντοῖοι τυρβαστικοί. Ἀρξόμενος μὲν ἀπὸ ἀμπέλων, καὶ ληΐων, καὶ εἰσπράξεων φορολογικῶν, καὶ ἑτέρων τοιούτων ἀδρομερῶν, ὅτε μὴ ἐνευκαιροῦσι λογοπραγίαις προσωπικαῖς οἱ γέροντες, καταλήγοντες δὲ εἰς ἐλαίαν καὶ ἰσχάδα καὶ λοιπὴν ὀπώραν, φιλοσοφεῖ γοῦν, ποία μὲν ἄμπελος οἶνον ἀγαθὸν δίδωσι· ποία δὲ γῆ ἐνάρετός ἐστιν εἰς πολλαπλάσιον καρποδοτεῖν· πόθεν δὲ τοῖς ἀδελφοῖς ἡ πλείων φορολογία· καὶ τίς μὲν τῶν διακονητῶν ἁπλοῦς τὴν δρᾶκα πέφυκεν εἶναι, τί δὲ τοῖς προκρίτοις τῶν μοναχῶν σφίγγει τὴν χεῖρα· ἑαυτὸν γὰρ ἀηδεῖται διαῤῥήδην παρεισκυκλῆσαι τῷ λόγῳ. Διδάσκει δὲ καὶ περὶ ἐλαίας μὲν τυχὸν, οὐχ ὅτι τὸ αὐτῆς ἀπολειβόμενον ὑγρὸν βασιλικῷ καὶ φωτιστικῷ θειότερον ἀφιέρωται χρίσματι, οὐδ' ὅτι

πρὸς τῷ ἀγιάζειν καὶ ὑγίειαν πολυειδῆ χορηγεῖ τοῖς χρῄζουσιν, οὐδ' ὅτι αὐτὴ μόνη τὸ ἀσυνδυάστως καὶ ἀσυνθέτως ἔλαιον ἀποθλίβει (ἄλλο γὰρ τι ἄπαν ἔλαιον προσθήκῃ τινὶ συνδυάζεται· ἀμυγδάλινον γάρ τι ἔλαιον, καὶ καρύϊνόν φαμεν, καὶ σησάμινον)· οὐ μὴν ἐν ἁπλότητι ἔλαιον, ἀλλ' ὅτι αὐτὸ καὶ μόνον ἡδὺ λίπασμα, καὶ πιότατον, καὶ οἷον χρηστὸν εἶναι τραπέζαις μοναχικαῖς. Περὶ δὲ ἰσχάδος ἰσχνολογεῖ, οὐχ ὅτι χλωρόν τε ὂν τὸ σῦκον μέλιτός ἐστιν ὑποκόρισμα, καὶ ξηρανθὲν δὲ οὐκ ἐξίσταται τῆς γλυκύτητος· διὸ καὶ « γλυκερὰν » τὴν συκῆν οἱ σοφοὶ κατ' ἐξαίρετόν τί φασιν· οὐδὲ ὅτι καὶ τοῖς φύλλοις τοῦδε τοῦ δένδρου χάριτας ὀφλομεν διὰ τοὺς γενάρχας, οὓς αὐτὰ ἐσκέπασαν· οὐδ' ἄλλο τι σεμνὸν καὶ ἐπαγωγὸν πρὸς χάριν· καὶ μὴν οὐδ' ὅτι φθεῖρας ἀπογεννᾷν οἶδε τὸ ξηρὸν σῦκον τῇ διὰ βίου παραχρήσει, ὃ δὴ πρὸς ἱστορίαν λεχθὲν πολυμάθειαν ἐνέφηνεν ἂν τοῦ καθηγητοῦ· ἀλλ' ὅτι πρὸς ἡδονῆς ἐμφαγεῖν σύκου, ὥσπερ χλωροῦ, οὕτω καὶ ἀπισχναντέος· καὶ ὅτι καλόν ἐστι καὶ αὐτὸ εἰς κερδαλέαν κτῆσιν· καὶ ὡς ἀγαθόν τι πέφηνε καὶ ἡ συκομαγὶς, ἐν ᾗ, πολλῶν ὁμοῦ συμπεφυρμένων, οὐκ ἔστι τὸ μὲν ἐκλέγεσθαι, τὸ δ' ἀπεκλέγεσθαι ἀλλ' ὁμοῦ πάντα συμμεμιγμένα καταθοινᾶσθαι εἰς κέρδος τῷ κτησαμένῳ. Ἔτι παραδίδωσιν ὁ προκαθήμενος τοῖς ὁμιληταῖς καὶ ὡς φυλάξει τις ἀπίους, ἢ μέλιτι ἐμβυθίσας, ἢ λακκίσας εὔθετον γῆν, καὶ ἀπαιωρήσας αὐτοὺς, λέγων, ὡς μετεώρους εἶναι, καὶ χοῦν ἐπιφορήσας ἐπὶ παραμονῇ. Σεμνύνει δὲ καὶ τοὺς ἀγρίους ἀπίους, ὡς γνώμονας ἀγαθοῦ, Λατῖνος ἂν αὐτῷ ἀνὴρ, μούστου. Ἐπιπολάζοντες μὲν γὰρ ἐν αὐτῷ, ἀμιγὲς ὕδατι τὸ γλεῦκος εἶναι δηλοῦσι· βυθισθέντες δὲ κατηγοροῦσι καπήλευμα. Εἴθε δὲ ἦν τῷ γέροντι τούτῳ, τήν τε αἰτίαν συνειδέναι τοῦ πράγματος, καὶ προσεπινοήσασθαι ὁμοιότητά τινα ἐνταῦθα πρὸς τὸν περιᾳδόμενον Ῥῆνον, τὸν Κελτικὸν ποταμόν. Νόθον γάρ τι κἀνταῦθα διακρίνεται τῷ ἐπιπολασμῷ καὶ τῷ βυθισμῷ, εἰ καὶ τρόπον ἄλλον. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὑγρῷ διακρίνονται τὰ γνήσια μὲν τῶν βρεφῶν, ἐπιπολάζοντα· βυθιζόμενα δὲ, τὰ μὴ ἀπὸ γάμου, Ἐνταῦθα δὲ ὑγρὸν γνήσιον καὶ μὴ τοιοῦτον τῇ τῶν ἀπίων καταδύσει καὶ τῷ ἀνάπλῳ καταμηνύεται. Ἔτι μεθοδεύει ὁ οὕτω πολυμαθὴς καθηγούμενος καὶ ὅποι τόπου εὐκράτου μῆλα μετεωριστέον, ἑτεροῖά τε καὶ κυδώνια, εἰς παράμονον. Ποῖ δὲ ἀέρος ῥοιαὶ χρεμήσονται φυλαξόμεναι· καὶ ὡς οἶδε συντηρεῖν αὐτὰς παραμόνους καὶ τὸ ἄχυρον. Αὐτίκα δὲ φιλοτιμούμενος προσεπιφιλοσοφεῖ καὶ ὡς φυλαλτικόν τι χρῆμα ἐς τὸ πᾶν ἡ τοῦ ἀχύρου φύσις. Θερμοῦ τε γὰρ ἐξανύει κατοχὴν, ἐμβληθέντος εἰς αὐτό· καὶ ψυχρὸν δὲ ἐμπεπιστευμένον, οὗ μέρος καὶ ἡ χιὼν, ἀνακμάζειν δίδωσι τῇ οἰκείᾳ φύσει. Εὐθὺς δὲ καὶ εἰς οἶόν τι πόρισμα γλαφυρώτερον ἐμβαθύνας, παροιμίαν ἐξευρίσκει αὐτὸς ἰδίαν, αὐτὸ μὲν τὸ ἄχυρον εὐυπόληπτον ὀνομάζων,

A non eam solam oleum sine mixtura et sine compositione exprimere (quodcunque enim aliud oleum cum aliquo additamento jungitur : oleum dicimus amygdaleum, nuceum, et sesaminum, non autem simpliciter oleum) ; sane vero istud solum adipem dare jucundam, et lautum, et dignum mensis monachicis apponi. De ficu multa etiam disserit : non viridem ficum aliquid melleum esse, siccatam dulcedine non privari, et ideo dulcem ficum pro re electa poni a sapientibus ; neque foliis hujus arboris gratias nos debere, eo quod protoparentes texerint; neque mirum aliud atque ad gratias agendas adducens ; neque etiam grossos e ficu sicca, ex vita nimia produci quod in modum historiæ narratum multam prælati scientiam manifestavisset ; sed magis omissa voluptate in edendis ficis B tam viridibus quam exsiccatis, insuper hanc acquisitionem quæstuosam esse, afferri utilitatem e placenta e ficis ,composita, in qua multis simul mixtis istud eligere et hoc respuere impossibile est, sed omnia simul, cum lucro domini devorantur. Socios prælatus docet insuper qua ratione pira custodiantur, vel melle intincta, vel suspensa in terra idonea et effossa, quasi meliora, et arena cooperta ut serventur. Laudat et pira agrestia eo quod bonum mustum, dicet aliquis Latine, indicent.Cum enim supernatant, aqua non mixtum vinum manifestant, cum immerguntur, fraudem patefaciunt. Et utinam causam hujus rei senior intelligat, atque ibi quamdam cum laudato Rheno Celtarum flumine similitudinem attendat. Ibi C enim discernuntur notha, quæ supernatant aut immerguntur, sed modo diverso. Illic enim aqua discernuntur partus legitimi cum superferuntur, et nothi, quando immerguntur. Hic autem legitimum aut dissimile piris immersis aut natantibus aqua indicat. Explanat etiam eruditus prælatus quo loco temperato sint suspendenda poma alia et cydonia, ut serventur, in quonam aere granata sint libranda, ut custodiantur, qua etiam ratione ea duratura palea conservet. Et mox ardenter ratiocinatur naturam paleæ ad universa servanda aptam esse ; calidi enim corporis in ea involuti statum tenet, et frigidum aliquid,ut nix, in natura propria firmari permittit. Mox veluti in consequentiam alteriorem descendens, D sententiam propriam ipse invenit, scilicet paleam inventu facilem esse, hominemque initiationis capacem faciliorem, siquidem, ait, palea depositum integrum studiose conservat. De granatis considerat adhuc, non sancta illa malogranata quæ ad exemplar eorum fabricata sunt ; neque Megabyzos (19) mirabiles, quos rex Persarum sibi circumdari optabat juxta numerum seminum mali granati quod eodem tempore manu ferebat ;

(19) Megabyzus dux erat exercitus Darii regis Persarum ; ipse multos hostes profligavit, multas provincias patriis finibus junxit. Ideo cum Darius quadam die malum granatum manu teneret,et Artaban,dux alius,a rege quæreret quid vellet tantum quantum grana granati multiplicari, respondit Darius tot Megabyzos esse sibi esse exoptandum.

neque dicit sapientem quemdam jucunda locutione humidos carbones vocasse quæ eduntur in granato ; neque, præter similitudinem carbonis interiorem, ad extra granata ut flamnæ plerumque relucere ; sed magis dicit amborum succorum in eis repertorum acidum dulciore esse meliorem. Nam mulieribus parturientibus contra nævos utilis est, et ad manducandum dulcissimus. Eorumdem et corticem dicit utilem esse : ea enim crassius et nigrius fit atramentum, quemadmodum viridium nucum putamine. Utriusque amygdalæ etiam meritum iste exponere cum non possit, eas amare propter varietatem profitetur : quidam enim facetus cum unam aut duas amygdalas dulces gustasset, et dulcedine alliceretur, amaram radere deinde incepit, atque amaritudine risus adstantium excitavit. Idem arbuta cibum facilem præbentia excolit, et tentat discipulos suadere ut vino parce utentes, ebrietatem exinde quærant. Ea rubris limis solerter confert, propter multa capitula in eis florentia. Item ea comperat Pydnæis fungis, ea tamen differentia, ut illæ plerumque magis tumefiant, partem asperam habeant obscuram, nec perfecte conglobentur arbuta vero aliter se habeant magnitudine, colore, et forma. Et de racemis Pater iste loquitur nugas, quæcunque ei sponte obviæ sunt (et plane occurrunt dignæ istis auditoribus). Et cum de reliquis frugibus quascunque celebraverit, quanta scientia et eloquentia potest, cum modum aliquem de oleribus colendis inseruerit, et postea de piscibus tractaverit, sicut novit tractare, tum fratrum conventum dimittit, in quo prædicationem non invidendam, quam convivæ diligerent et lanii, habuit, et officia sua, sicut novit explanavit.

ἄνδρα δὲ εἰδότα μυστηριάζεσθαι ἀχύρου εὐπολῃπτότερον παροιμιαζόμενος · ἐπεί, φησί, καὶ τὸ ἄχυρον δεφενδεύει ταμιευτικῶς ἐν ἀκεραίῳ τὸ παρατιθέμενον. Προσεπιθεωρεῖ δὲ ὁ αὐτὸς ταῖς ῥοιεῖ οὐ τοὺς ἱερατικοὺς ἐκείνους ῥοΐσκους, οἳ πρὸς αὐτὰς ἐτυποῦντο νοερώτερον, οὐδὲ τοὺς θαυμαστοὺς Μεγαβύζους, οὓς Ηερσικὸς βασιλεὺς περιεῖναί οἱ εὔξατο κατὰ πλῆθος κόκκων μεγάλης ῥοιᾶς, ἣν ἐν καιρῷ ἐκεῖνος κεχείριστο · οὐδ' ὅτι σοφός τις, γλυκὺς τὴν φράσιν, ἐνύγρους ἄνθρακας ἐκαλλιγράφησε τὰ τῶν ῥοιῶν βρώσιμα · οὐδ' ὅτι σὺν τῷ ἔνδον ἀνθρακοειδεῖ φλόγεον ὡς τὰ πολλὰ ἐκλάμπουσιν ἐκεῖναι καὶ τὰ ἔξωθεν · ἀλλ' ὅτι δύο χυμῶν τῶν ἐν αὐταῖς καλλίων τοῦ γλυκάζοντος ὁ ὀξίζων. Ταῖς κυούσαις τε γὰρ πρόσφορός ἐστι τὰ ἐς κίσσαν, καὶ εἰς μαγειρείαν ἥδιστος. Ὠφέλιμον δέ φησιν αὐταῖς καὶ τὸ λέπυρον, Ζοφοῦνται γὰρ δι' αὐτοῦ τὸ γραφικὸν μέλαν εἰς βαθύτερον, καθὰ καὶ διὰ τοῦ χλωροῦ ναρυΐνου λέμματος· Ἔτι ἐκεῖνος καὶ ἀμυγδάλου ἑκατέρου σεμνότητα μὴ μαθὼν ἐκθέσθαι, φιλεῖν αὐτὸ λέγει τῆς ἀστειότητος, Ὁ γὰρ δεξιὸς, φησὶ, τὰ εἰς εὐτραπελίαν ἄνθρωπος, γεύσας τινὰ ἑνὸς ἢ δύο τῶν γλυκέων ἀμυγδάλων, καὶ ἐπαγαγόμενος τῷ ἡδύσματι, εἶτα πικρὸν ἐπιδοὺς εἰς ἔκδρωμα, ἐκίνησε τοῖς θεωμένοις γέλωτα τῷ πικράσματι. Ἔτι περιεργάζεται ὁ αὐτὸς καὶ μιμαικύλων τὸ εὐανάδοτον μετὰ τροφὴν, τεχνώμενος τοὺς ἀκροατὰς πείθειν, οἴνου φειθοῖ τὴν ἐκεῖθεν μέθην σοφίζεσθαι. Ἀστείζεται δέ που καὶ ἐρυθραῖς ῥίναις αὐτὰ ἐοικέναι διὰ τὰς ἐπανθούσας αὐτοῖς πυκνὰς κεγχραμίδας. Εἰκάζει δὲ αὐτοῖς καὶ τὰ κατὰ Πύδναν ὕδνα · πλὴν ὅσον ἐκεῖνα μὲν, φησὶ, καὶ εἰς πολὺ μεγέθους τὰ πλείω ἐξώγκωται, καὶ ἀμαυρὰν ἔχουσι τὴν τραχύτητα, καὶ οὐδὲ εἰς ἀκρίβειαν ἀπεσφαίρωνται · τοῖς δὲ μιμαικύλοις ἄλλως ἔχει καὶ τὰ τοῦ μεγέθους, καὶ τὰ τῆς χρώσεως, καὶ τὰ τοῦ σχήματος. Ἔτι λαμυρεύεται ὁ Ηατὴρ καὶ περὶ σταφυλῶν, ὁπόσα ἐκείνῳ ἐπέρχεται (ἐπέρχεται δὲ πάντως ἀκροατηρίου τοιούτου ἐπάξια) · καὶ τῆς λοιπῆς δὲ ὀπώρας τὴν ἐπελθοῦσαν καταῤῥητορεύσας, ὡς ἔχει ἐπιστήμης καὶ φράσεως, καί που παρενσπείρας καὶ ὀσπριώδη θεωρίαν τινά · μετὰ δὲ καὶ ἰχθυολογήσας, ὡς αὐτὸς χαίρει λαλῶν, λύει τὸν τῆς ἀδελφρτητος σύλλογον, ἐμφορήσας χρηστολογίας ἀζήλου ἣν τραπεζονόμοι φιλοῖεν ἂν καὶ μάγειροι. καὶ σοφίσας τὰ ὡς ἐκεῖνος οἶδε καθήκοντα.

179. Si quando in conspectu sæcularium potentium loquendi tempus venerit, formas omnes induit homo iste. Et primo post breve silentium, sicut nec Pythagoras egisset, hoc habitu virtutem suam altam manifestat, se heroa silentem esse ostendit, ut dicitur. Breve aliquid profert postea, quasi noctua stridens, et clamore isto mirabilia de præcordiis depromat, vitam suam ordine evolvit, non quidem res ante tonsuram gestas (quas remanentes mysterio involutas vult silentio decorari), sed post depositos capillos, ut sic serviat sancto Patri, eumque laudat ad bonum proprium, et exinde facta commutatione sanctissimus ipse videatur, quasi sanctitatis particeps ; qualiter eum continuo bene colat, volens obedientiam sibi isto modo parari ; qualiter progressus sui, perfectio et laudes illo sene magistro affirmentur, et discipulus ad majora ob istam rationem vocetur ; quomodo eo mortuo, ipse per eum visiones videat, et miracula perpetret.

ρο0'. Εἰ δέ ποτε καὶ ἐπὶ ἄλλων ἀνδρῶν, μεγάλων τά γε ἐν κόσμῳ, καιρὸς ἔλθοι λαλῆσαι αὐτὸν, ἀλλὰ τότε παντοῖος ὁ ἀνὴρ γίνεται · καὶ τὰ πρῶτα ἐφ' ἱκανὸν σιγήσας, ὡς οὐδ' ἂν Πυθαγόρας, καὶ ἐν τοιούτῳ σχήματι τὸ βαθὺ τῆς ἀρετῆς ἐνδειξάμενος, καὶ σιγηλὸν ἑαυτὸν παραφήνας ἥρωα, ὅ δὴ λέγεται, εἶτα καί τι λεπτὸν ὑπολαλῶν, ὡς εἰ καὶ νυκτερὶς ἔτριζε, καὶ τὸ ἔνδον σεμνὸν ὑπογρύζων τῷ τοιούτῳ τρισμῷ, ἀφηγεῖται τὰ καθ' ἑαυτὸν, καὶ αὐτὰ οὐ πρὸ τῆς κουρᾶς (ἐκεῖνα γὰρ ὡς ἐν μυστηρίου λόγῳ ἀκέκφορα μένοντα σιγῇ τιμᾶσθαι βούλεται), ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀπόθριξιν, ὡς δουλεύσοι μὲν ἁγίῳ Ηατρὶ, σεμνύνων ἐκεῖνον ἑαυτοῦ χάριν · ἵνα τῇ ἐκείθεν δῃθεν μεταδόσει δοκοίη καὶ αὐτὸς ἁγιώτατος, οἷα μέτοχος · ὡς θεραπεύσοι ἐκεῖνον διόλου καλῶς, ἐθέλων οὕτως ἑαυτὸν συστῆσαι εἰς ὑπακοήν · ὡς ἀποφοιβάσοι ἐκεῖνος ὁ διδάσκαλος γέρων προκοπὴν τούτου καὶ τελειότητα καὶ τιμὴν, τήν τε ἐν κόσμῳ καὶ τὴν κατὰ Θεὸν, προκαλούμενος τὴν ἀκροατὴν καὶ

τούτῳ εἰς τὰ ὑπέρ ἑαυτοῦ· ὡς θανόντος
ιὶ ἀποκαλύψεις ἴδοι, καὶ θαύματα δ' ἐκεί-
οι αὐτός· εἰς τί καὶ ταῦτα παραλαλῶν;
ιν τῆς κατ' αὐτὸν θεωρητικῆς τε καὶ πρα-
, εἴ τι χρὴ οὕτως ὀνομάσαι, οὐδέτερος,
όγου παντὸς καὶ ἔργου σπουδαίου ἀπείρα-
προφέρει ὁ πάντιμος καὶ προεδρίας καὶ
ἑαυτὸν βασιλικὰς, πατριαρχικὰς, ἀρχοντικὰς,
ε δὲ ταῦτα ἐρεῖ πρὸς ἀβρότητα, καὶ νομί-
ὸς εἶναι τῷ ἀκροωμένῳ, καὶ ὑπαγαγέσθαι
ν, ἐτίθησιν ἢ πτωχείαν τῆς μονῆς ἐπὶ
ῷ ἐπαιτοῦντος δίκην, ἢ κατηγορίαν ἐπί
ἀδικεῖν δοκοῦντι. Καὶ ὁ ἀδικῶν ἐκεῖνος ἤ
ἐστιν, ἀσώματα βλασφημούμενος τὰ
πλησιαστὴς ἐνσώματον μέμψιν πάσχων·
ν, ὅτι δύσχρηστός ἐστιν αὐτῷ, καὶ πολυ-
καὶ ἐξεταστικὸς, καὶ ἐθέλων ἐκδικεῖν ἐπὶ
ἐπέτηδεύματα αὐτοῦ, καὶ κανόνων ψηλα-
ἰ, τὸ πᾶν εἰπεῖν, οὐκ ἀφιεὶς αὐτὸν ποιεῖν
ος, ὁπόσα βούλεται. Καὶ διὰ ταῦτα μὲν βλα-
ὁ ἀρχιερεύς. Ὁ δὲ πλησιάζων, ὅτι κτήμα
κείμενον τοῖς μοναστηριακοῖς (λῄϊόν τι θε-
, ἢ ὅλον ἀγρίδιον ἢ παραῤῥέον ὕδωρ, δ' οὗ
ῃ τις, καὶ ἀλετὸν ἀπαρτίσει), βαρύς ἐστι
τενομένῃ· καὶ οὔτε ἀποδόσθαι αὐτὸ ἐθέλει,
δὲ πλέον οὐδὲ ἀποχαρίσασθαι. Καὶ τοῖς
ὲ φορτικὸς ἔγκειται εἴ τι λαλήσουσι πρὸς
ἰ ταῦτα εἰπὼν, καί που εὑρὼν ἁπλοϊκὴν
βλάπτει ἑκατέρους, τόν τε ἐλεεινὸν ἀρχιε-
ων ταπεινὸν ἀγχιτέρμονα.

A Ad quid proferuntur ista? Ad manifestandam suam virtutem theoreticam ac practicam, qui neuter est, si isto nomine utendum est, utpote nullius scientiæ et operis capax est. Denique profert ille maxime honorandus dignitates, et honores ad se a regibus, patriarchis et ducibus cumulatos, ut de iis laudetur et timeatur.

φιλενδεικτῶν ἅμα ἐν τούτοις καὶ ἐκφοβῶν.

180. Quæ cum dixerit ad superbiendum, ubi censet auditorem demulceri, et docilem factum esse, tunc miseriam monasterii exponit, bonum quoddam apud judices repetentis, aut quemdam injuriæ reum accusantis. Qui injustus, aut pontifex est impetitus plerumque extra corpus, aut vicinus corporales querelas pariens. Ille quidem eo quod durus sit ipsi, in exigendo nimius, curiosus, contendere volens de omnibus officiis, canonum scrutator, et,si universum dicendum est, non sinens eum quæcunque voluerit libere facere. De his pontifex insimulatur. Vicinus autem eo quod, bono quodam juxta monasterium possesso (aut frumentario agro, aut qualicumque, aut aqua decurrente, ad irrigandum vel molendum idonea), indigenti monasterio molestus sit, neque id vendere, aut, qnod pejus est, donare velit. Fratribus insuper gravior est, si quid ei objiciunt. Quæ cum dixerit, et Deo gratus simpliciter sit habitus, lædit utrosque, et pontificem miserandum, et pauperem vicinum.

ἰ τοῦτον μὲν ὅπως διατίθεται, περιττὸν,
δὲ διεξοδικῶς· ἐκεῖνο δὲ καὶ μόνον ἄρτι
ὅτι οὐδ' ἂν ἐθνικὴ καταδρομὴ τοῦ γει-
τοσαῦτα καταπράξηται, ὁπόσα οἱ ἱεροὶ
) δὲ ἀρχιερεὺς — ἀλλὰ ποῖον μὲν αὐτὸς οὐ
λος ἡγουμενικὸν πετόμενον κατ' αὐτοῦ;
πλον ἐγχέμαχον οὐχ ὑπομένει καταφερό-
ος (τὴν διαβολὴν), φαρμάκῳ δεινῷ κεχρισ-
πιθανότητι· ὅπλον πλῆττον ἐκ τῶν ἐγγυ-
ιτὰ πρόσωπον ἀναίδειαν, καθ' ἣ ὁ τὴν ἐχε-
ιττόμενος, ὁ ἡσυχαστὴς, ὁ πυθαγορίζων ὁ
ρόσωπον ἅμα καὶ φωνὴν πόρνης ἀναλαβὼν,
ν αὐλὸς δαίμονι ἐμπνευσθεὶς, καταψάλλει τὰ
οντα, καὶ αὐτὰ οὐ λαϊκοῦ τινος ἐπισκοπικοῦ
ντος ἱεροῦ ἀνδρὸς, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ ἐπ.σ-
λοτιμούμενος ἐνταῦθα καὶ τὸ εὐρύφωνον.
' ἐκκλησιας βραγχιῶν λάρυγξ τηνικαῦτα
ιὲν τὰς ἀρχὰς ὀξυφωνῶν, Ὅτε δὲ τὸ ὑγρὸν
ει τῷ καθαρῷ τοῦ πνεύματος, εἰς τυμ-
απίπτει βοὴν, εἶτα ὑποβάσεως λόγῳ καὶ
ν, καὶ οὐκ ἀνίησιν, ἕως οὗ ἡ τῆς λαλιᾶς
φραγῇ.

B 181. Hic quomodo se habeat, ordine exponere hujus loci non est. Istud unum est animadvertendum, tanta passurum non esse proximum a barbarorum incursione, quanta a sanctis Patribus. Pontifex quodnam telum a prælato ad se volans non videt? Quem gladium eminus ferientem non metuit percussurum? Telum (seu calumnia) mortali veneno intinctum est, scilicet verisimilitudine; gladius eminus feriens est irreverentis ante oculos, qua homo ad silentium informatus, tranquillus,Pythagoræ discipulus, mutus, os et vocem meretricis suscipit, et quasi tibia a diabolo inflata, opprobria profert adversus non laïcum aliquem episcopalem, non qualemcumque hominem sacrum, sed adversus ipsum episcopum,eodemque tempore voce magna superbit. In ecclesia subraucum guttur, tunc acutissimos clamores buccinat. Et cum sicco spiritui humidum addit,decidit in tympanum surdum aut inferius ad latratum: nec cessat, donec garrulitatis semita rescindatur.

C D

ιὶ τοιοῦτος μὲν ὁ τιμιώτατος, ὅτε κατὰ
μηνε μελαγχολῶν· εἰ δέ ποτε καὶ γυναικὶ
ρίαν ἐγχάνοι, ἀλεξίκακε, τῆς κακοστομίας!
τῆς τῶν κακολογιῶν ἐπιχύσεως, τοῦ τῶν

182. Talis est noster laudatissimus, cum adversus hominem atrabilem furorem edit. Mulierem vero si quando injurtis impetit, o depulsor malorum (20),os pessimum! o patientia,diluvium malo-

λεξίκακε, Depulsor malorum, pestium. ιm, quo nomine ab antiquis dii boni vo- sic Athenis erat statua Apollonis ἀλεξι-

κάκου. Ἀνεξίκακε, tolorans, patiens malorum. Non novi hoc nomine vocatus deos atios; Eustathius autem amat eas voces simul jungere.

rum verborum, abundantiam blasphemiarum! non nisi meretricis obscœnitas dicenda est, qua exercitatus homo causidicus non vult superari. Non sic lusciniæ aliæ aliis respondent, non sic birundines clamitant. Quæ clamores clamoribus ranarum conferre non par est, quarum vocem magnam unda ori circumfusa comprimit. Non confunditur qui formam egregiam hominis a Deo accepit, divinam imaginem, nempe os, in se inutile facere, et paradisum arboribus consitum in spinetum convertere. Assentire nolit dicenti Salomoni: « Sanitas linguæ lignum vitæ [40]; » ubi inquirendum et explorandum est hoc verbum: « Sanitas linguæ. » Vere enim pessimus morbus malum linguæ. Ubi autem sanatur, rursus lingua fit arbor vitæ, seu quod idem est, Dei, qui dixit: « Ego sum vita [41]; » qui prohibet etiam ne inutile verbum intempestive proferatur, de quo ad maledicum est sermocinandum.

183. Qualiter arbor pomifera, et piras, et mespilus et cæteræ, taliter et lingua sana, quæ bona loquitur, erit arbor vitæ: cujus radices in anima, et lingua truncus ejus reputatur. Hujus fructus sunt vitæ: sive secundum theologiam, sive secundum moralem scientiam, et quæcunque aliæ; non autem mala verba quæ inde effluunt, inter quæ est abundantia naziraica (21) apud nos plurimi æstimata. Ista cum sic celebretur, si quis adstantium irridet, gravia aliter patietur, ascetamque ad indecentia convicia provocat. Si autem pontifex, testis oculatus sive auriculatus queritur, tunc sentiet quo modo se monachus defendat et debacchetur. Extemplo enim ad injurias se accingens, rugit, infremit, mugit, tripudiat, mussitat, de imis præcordiis dat gemitus, frequentem halitum e naribus emittit, quasi igneus vult videri, supercilia coaretat, et nebula obtegit; mox in pallorem delapsus, mox ut flamma accensus, quasi cinereus colore tantis mutationibus indicat et fervefacit iram et loquelam. Cum in cellulam se retrahit, quæ loquitur corde irato in se solum, et in similes sui vertuntur; quæ autem cogitata et meditata profert in lucem tali modo manifestantur.

184. A corporalibus spiritualis homo orditur. In vineas ecclesiæ animalia inducit quæ matres in fructibus devorent: in arbores excultas suos adulatores mittit, ut corvos, qui eos fructibus denudent. In arundineta et in reliqua dumeta flammam vorantem infert. Semitas agrestes, et reliquas vias sepit hominibus ecclesiæ; aliam viam novam jubet aperire homo novitatum amator et auctor. Eos a moletrinis arcet vere perversus visus. In aquas etiam, si quam utilitatem spiritualem homines episcopi inde

βλασφημιῶν πλούτου! πόρνης εἴη ἂν καὶ μόνης ἐξονομάσαι τὴν αἰσχροῤῥημοσύνην, ἣν ἐξησκημένος ὁ τῆς καθηγήσεως οὐκ ἐθέλει τὸ ἔλαττον ἀποφέρεσθαι· οὐδὲ ἀηδόνες ἂν εἰς ὅμοιον ἀλλήλαις ἀντᾴδοιεν· οὐ χελιδόνες οὕτως ἂν βατταρίζοιεν. Βατράχοις δέ γε εἰκάσαι τὴν τοιαύτην βοὴν ἀπροσφυὲς, οὗς τὸ ὕδωρ ἐπιστομίζον ἀνακόπτει τῆς μακρᾶς φωνῆς. Καὶ οὐκ αἰσχύνεται ὁ τὸν καλὸν ὑπεσχημένος ἄνθρωπον τῷ Θεῷ, ἀχρειῶν τὸ ἐν αὐτῷ θεῖον ὄργανον, τὸ στόμα, καὶ ἀντὶ παραδείσου δενδρήεντος εἰς ἀκανθεῶνα μεταποιῶν· οἷα μὴ ἐθέλων ἀκούειν Σολομῶντος εἰπόντος· « Ἴαμα γλώσσης δένδρον ζωῆς. » Ἔνθα θεωρητέον ἐν ἐπισημάνσει τὸ « ἴαμα γλώσσης. » Ἀληθῶς γὰρ δεινοτάτη νόσος καὶ ἡ γλωσσαλγία. Εἰ δέ που ἰατρευθῇ, ἀφίησι τὴν γλῶσσαν δένδρον εἶναι ζωῆς, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, Θεοῦ, τοῦ εἰπόντος· « Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωή· » καὶ μηδὲ ἐθέλοντος, παρακαίριόν τι λαλεῖσθαι ἀργολογικῶς· ὑπὲρ οὗ λόγος ὄφλεται τῷ κακολογοῦντι.

ρπγ'. Ὥσπερ δέ ἐστι φοινίκων δένδρον, καὶ ἀπίων, καὶ μεσπίλων, καὶ λοιπῶν, οὕτω καὶ γλῶσσα ὑγιαίνουσα ἐν τῷ ἀγαθολογεῖν δένδρον ἔσται ζωῆς· οὗπερ ἐν ψυχῇ μὲν αἱ ῥίζαι, ἡ δὲ γλῶσσα ὡσεί τι πρέμνιον λογίζεται. Καρποὶ δὲ αὐτοῦ αἱ ζωαί· ἡ κατὰ θεολογίαν, ἡ κατὰ διδασκαλίαν ἠθικήν· καὶ ὅσαι ἄλλαι· οὐ μὴν αἱ ἐπίῤῥητοι κακολογίαι, ὧν μία καὶ ἡ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς φιλότιμος Ναζιραϊκὴ φλυαρία· ἧς οὕτω πανηγυριζομένης, ἄλλος μέν τις τῶν περιτετυχηκότων ἐπισκώψας, ἄλλως πάσχει τὰ βαρύνοντα, εἰς ἀσέμνους ἀλληλοφωνίας ἐκτρέπων τὸν ἀσκητήν· εἰ δὲ ἀρχιερεὺς ἢ παρὼν ἢ ἀκοῇ παραλαβὼν μέμψεται, τότε ἂν καταμάθοι τις τὴν μοναχικὴν ἀμυντικὴν καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἀργαλέον. Εὐθὺς μὲν γὰρ εἰς ἐμβρίθειαν ἑαυτὸν συνάξας βρυχᾶται, βριμᾶται, μύζει, σφόζει, γογγύζει, βύθιον ὑποστενάζει, προπέμπει τῶν μυκτήρων ἄσθμα συχνὸν, ἐθέλων καὶ πυρπνόος εἶναι· συνάγει τὰς ὀφρῦς· νεφοποιεῖ τὸ πρόσωπον, νῦν εἰς ὠχρὸν βαπτόμενος, αὖθις φλογερὸν ἐρευθόμενος, πάσχων καί τι τεφρὸν εἰς χρῶσιν, καί πως οὕτω πρωτεΐζων ταῖς τοιαύταις μεταβολαῖς, καὶ τέως πνίγων τὸν προφανῆ καὶ θυμὸν καὶ λόγον. Γενόμενος δὲ τοῦ κελλίου, ἃ μὲν λέγει θυμομαχῶν, κατ' αὐτοῦ καὶ μόνου τράπειντο καὶ τῶν ὁμοίων αὐτῷ· ἃ δὲ βυσσοδομεύσας καὶ μελετήσας εἰς φῶς προάγει, ἔν τισι θεωροῦνται τοιοῖσδε.

ρπδ'. Ἄρχεται ἀπὸ τῶν σωματικωτέρων ὁ πνευματικός. Καὶ ἀμπέλοις μὲν ἐκκλησιαστικαῖς ἐκφύσει ζῶα κατατρώγοντα τὰς μητέρας αὐτοῖς καρποῖς· δένδροις δὲ ἡμέροις ἐπιπέμπει τοὺς παρ' αὐτῷ φαυλοκόλακας, οἷα καί τινας κόρακας, οἳ ψιλώσουσιν αὐτὰ τοῦ καρποῦ· ὕλαις δὲ φρυγάνων καὶ λοιπῶν θάμνων ἐπαποστέλλει φλόγα παμφάγον. Ἀποφράττει τὰς ἀγροτικὰς ἀμαξιτοὺς καὶ λοιποὺς λεωφόρους τοῖς τῆς ἐκκλησίας, ἄλλην τέμνειν καινὴν ὁδὸν ἐπιτελλόμενος ὁ καινότροπος, καὶ δι' αὐτὸ

[40] Prov. xv, 4. [41] Joan. xiv, 6.

(21) A Ναζιραῖος, quod Henricus Stephanus *Naziræus*, aut *monachus* vertit, eo quod Naziræorum vitam austeriorem monachi fuerint amplexi.

;. Ἐκκλείει αὐτοὺς καὶ τοῦ ἁλετοῦ ὁ προσ- A capiant, malitiam suam exercet, quibus opus erit
κι ἁλιτήριος. Κακουργεῖ καὶ εἰς ὕδωρ, εἴ quando flammas inextinguibiles patietur. In rebus
:οῦ ψυχαγωγία τοῖς ἐπισκοπικοῖς, οὗ δεή- externis limites assignat, qui facultatem latam habet,
γόμενός ποτε ἀκατάκαυστα. Ὀρογλυφεῖ ἐν et qui, indefinitus cum sit, non facile circumscri-
ὁ τὴν ἐξουσίαν πλατὺς, καὶ δυσπεριόριστος, bitur.
ν περίγραπτος.

ἱ συνοικίᾳ περιεργάζεται κατοπτείας In ædibus homo famosus et qui res obscuras
:τος μὲν τὰ ἐς μοχθηρίαν, ἄλλως δὲ ἀμυ- videre meretur, speculas construit, furta tolerat,
ἄξιος. Ἐπιτρέπει κλοπὰς, ἐκ τοῦ ἀξιω- ex eloquentissimo Mercurio in furem conversus.
ιογίου Ἑρμοῦ εἰς τὸν φῶρα κατενεχθείς. Sed injurias quoque et verbera permittit is qui in
καὶ τὰ ἐς ὕβριν καὶ ἐς πληγὰς ὁ καὶ ἐμπλή- stupore ac contemptu vivit, et omnem lapidem movet,
καὶ ἐφύβριστος, πάντα ποιῶν καὶ ἀμιλ- ut post victoriam formidandus et inaccessus evadat.
δι' ὧν ὑπερτερήσας ἔσται φοβερὸς καὶ ἀπρόσιτος.

κὶ ταῦτα μὲν σωματικώτερα. Αἱ δὲ κα- 185. Sed hæc ad corpus potius spectant. Spiri-
ι τερθρεῖαι, καὶ σκευωρίαι, καὶ μηχαναὶ, tualia autem præstigia, doli et machinationes aliud
ὧν ἐκεῖναι, οὐκέτι κατὰ σωμάτων, ἀλλὰ mali genus non jam contra corpus, sed contra Spi-
ὁ τοῦ παναγίου Πνεύματος. Ὀκνοῦσι καὶ B ritum sanctum agunt et jus pontificium aggre-
ἀρχιερατικὴν ἀναφοράν. Καὶ ἐκλαλου- diuntur. Hi, dum pontificis nomen inter sacra
ὁ ἐπισκόπου ἐν τοῖς εὐαγεστάτοις μυστηρί- mysteria citatur, audiunt quidem, idque necessa-
ουσι μὲν, (πῶς γὰρ ἂν οὔ) τῶν θυρῶν rio; januæ enim apertæ audientibus faciunt ut
ὧν τῇ ἀκοῇ, καὶ εἰσδεχομένων αὐτοφυῶς quisquis non plane surdus est, dicta audiat. Quid
ιενον, ὅτε τις μὴ κωφεύει· ὅπως δὲ διάκειν- autem de sermone relativo sentiant, neminem fugit.
τὸν ἀναφορικὸν λόγον, ὁ παρατυχὼν εἴσε- Quid illud? Homines sine dubio videbit qui nec
ὲ εἴσεται; Ἀνθρώπους οὔτε τῷ στόματι ore sincero nec corde bene de iis loquuntur. Illi ipsi
ιακειμένως εὐλογοῦντας, καὶ τῇ καρδίᾳ δὲ autem manum ipsis a proprio episcopo imponi
ους, ὡς ἔοικεν. Οἱ δ' αὐτοὶ ἀπαρνοῦνται nolunt. Hanc ob causam pontifex magnus, caput,
ὰ τοῦ οἰκείου ἐπισκόπου χειροτονίαν. Διό- Deus, ubi ad sacerdotalem dignitatem evehendus
ας, ἡ κεφαλὴ, ὁ Θεὸς, δεῆσαν προβιβασθῆ- esset, caput pontifici legitimo submittere nefas
εἰς ὕψος ἱερέως, ὑποθεῖναι μὲν τὴν κε- habebat, qui hac in re homo erat, qui Spiritus
ὶ ἰθαγενεῖ ἀρχιερεῖ ἐξάγιστον οἴεται, ἀν- sancti donum didicerat, qui comprehendebat illud.
ἰ ταῦτα ὄντι, μεμαθηκότι τὴν τοῦ Πνεύ- «Gratis accepistis, gratis date[41];» qui simoniæ crimen
ρεὺν, καὶ κατορθοῦντι τό· « Δωρεὰν ἐλάβε- C anathematizans tartaro tradidit; qui externi epi-
δότε· » καὶ τὸ σιμωνίζειν εἰς τάρταρον scopi diœcesim adit simplicis et candidi et qui ejus-
ἰ' ἀναθέματος· ἑτέρῳ δὲ ξενικῷ τά γε εἰς modi advenas non tergiversatur; qui non vult mo-
τρόσεισι, καὶ αὐτῷ ἁπλουστέρῳ, καὶ εἰς nachum nimis curiosum inquirere quis aliquis sit,
τεπλασμένῳ καὶ οἵῳ μὴ ἐκβάλλειν ἔξω τὸν cujas, et quam ob rem ipsum adierit? Adiens au-
ὑτῷ προσερχόμενον· ὀκνοῦντι δὲ καὶ πολυ- tem illi episcopo testes producet episcopos qui eo
ται τὸν πολὺν μοναχὸν, τίς ὢν, καὶ οἷος in loco forsitan ignoti sunt sed nihilominus mu-
καὶ διατί πρὸς αὐτὸν ἔρχεται; Καὶ προσ- nera pro testimonio accipiunt; aut forte ex mo-
τοιούτῳ ἐπισκόπῳ παριστᾷ καὶ μαρτυ- nasterio aliquo ab allena tonsura advenit præ-
δρας, τυχὸν μὲν καὶ ἐκεῖθεν ἀγνῶτας ἐπι- fectus, qui post aliquantum temporis promptum
οὐκ εἰδότας μὲν, ἐγγραφομένους δὲ δώ- sui cognoscendi fratribus specimen exhibet, tes-
ιπὲρ τοῦ μαρτυρουμένου· ἴσως δὲ καὶ ἐκ tando apud extraneum episcopum de tota sua vita,
, (ποίας μονῆς;) εἰς ἣν ἄλλοθεν ἀπὸ ξένης fallens per indolentiam et se et electorem et om-
ᾶς ὁ ἡγούμενος, καὶ βραχύν τινα χρόνον nem olerum, sed monachos testes judicio divino
καὶ ἀκολούθως βραχυτάτην πεῖραν ἑαυτοῦ subjicit. Et sic quidem sacerdotio callide usurpato,
τοῖς ἀδελφοῖς, μαρτυρεῖται παρὰ τῷ ἀλλο- alios quoque ad libitum criminis conscios as-
σκόπῳ ὑπὲρ τοῦ ἐκ γενετῆς ὅλου βίου· οὐ D sumit, extemplo monachos a grege suo sibi con-
τὸν ψεύδων ὁ ἀδιάφορος, καὶ τὸν χειροτο- sociat et hoc modo temere afficit, ut fratrum colle-
καὶ τὸν ἀμφ' αὐτῷ κλῆρον, ἀλλὰ καὶ τοὺς gio non alios labores ac sumptus causetur. Quale
μοναχοὺς ὑποβάλλων τῷ ἐκ Θεοῦ κρίματι. accepit, tale reddit testimonium quibus voluerit;
τεχνασάμενος, καὶ τὴν ἱερατείαν κλέψας debitum adulterinum reddit et mutuum virtutis si-
τυραννήσας, προσλαμβάνεται καὶ ἄλλους, mulacrum exhibet. Si fratres per falsum ludum
λει, μετόχους ὁμοίας πράξεως, καὶ ἐπισυ- alios post alios episcopo ob oculos adducunt.
τίκα εἰς παράστασιν μοναχοὺς ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν ποίμνης, καὶ μιᾷ ταύτῃ ὁδῷ πλείω ἐξ-
ὑτῷ ἀρέσκοντα ἔργα, ἵνα μὴ καὶ κόπους ἄλλους καὶ δαπάνας προξενοίη τῇ ἀδελφότητι. Μαρ-

[41] Matth. x, 8.

τυρηθεὶς αὐτὸς ἀντιμαρτυρεῖ, οὓς ἂν αἱροῖτο· ἀποδοὺς τὸ ἀνόσιον ὄφλημα, καὶ τὴν οὐκ ἐπαινουμένην διάλληλον τῆς ἀρετῆς δεῖξιν ἐνταῦθα μεθοδεύσας. Ἀληθῶς γὰρ δι' ἀλλήλων κατά τινα ἐμφασιν τῆς περιφδομένης κύκλῳ δείξεως ἀλλήλους οἱ ἀδελφοὶ τῷ ἐπισκόπῳ συνέστησαν.

186. Et sic quidem manuum impositionem caponati monasterium occupant homines non consecrati, ne dicam profani ; sancti prius profani,antea in ecclesiam admissi, nunc extra omnem Ecclesiam. Attamen pastor sine imperio, sine lege, sine pascuis, qui sigillum regium contrivit, nunc tremendis mysteriis præest et sacrosancto sacrificio fungitur. Pro eo et cum eo cæteri preces faciunt persuasum habentes Deum ipsos exauditurum esse. Aliter autem res se habet si fides habenda scripturis sacris, et omnino est habenda. Nam fiducialiter ea loca nomino quæ pontifex naturalis : non inspicit, quem equidem legitimum, apostolicum, genuinum secundum antiquam traditionem dixerim, cum qua procemiun congruit et quam nec Dominus ipse inspicit.

A ρπς'. Καὶ οὕτω χειροτονίαν ἐμπορευσάμενοι, ἀποκαθίστανται τῇ μονῇ οἱ ἔναγχος μὴ ἱερωμένοι, ἀλλον τρόπον ἀνίεροι· οἱ τὰ πρὸ τούτου ὅσιοι ἀληθῶς ἀνόσιοι · ἀντὶ ἐκκλησιαζόντων ἔξω ἐκκλησίας ἁπάσης. Καὶ ὅμως ὁ μὲν ἄναρχος ἀγελάρχης, ὁ ἀγελαῖος, ὁ ἄνετος, ὁ ἀποίμαντος, ὁ τὴν βασιλικὴν σφραγῖδα παραχαράξας, προίσταται τῶν φρικτοτάτων εὐχῶν, καὶ τῆς ἐπ' αὐταῖς ἁγιωτάτης θυσίας· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπεύχονται, καὶ συνεύχονται, καὶ δοκοῦσι πρὸς αὐτοῖς εἶναι τὰς ἀκοὰς τοῦ Θεοῦ. Τὸ δ' ἔστιν ἄλλως ἔχον, εἴ τι προσεκτέον ταῖς ἱεραῖς Γραφαῖς· προσεκτέον δὲ πάντως. Λέγω γὰρ θαῤῥούντως, ὅτι τοὺς τόπους, οὓς οὐκ ἐπισκοπεῖ ὁ ἔμφυτος ἀρχιερεὺς, ὃν ἔστιν εἰπεῖν καὶ ἐγκάθετον, καὶ ἀποστολικῶς αὐτοφυῆ, καὶ γνήσιον κατὰ τὴν ἀνέκαθεν παράδοσιν,
B ᾗ καὶ τὸ προοίμιον συνεισέρχεται, οὐδὲ ὁ Κύριος ἐπισκοπεῖ.

187. Monachorum deinde acerbum in antistitem odium inde venit quod vident rationem ipsi factorum non reddendam, quod mirum in modum affectant monachi ; quietem ipsi invident qua ipsi libenter fuerentur, adde altos spiritus et diabolicam arrogantiam. Hæc enim apud se reputant quod, si pontifices non essent, ipsi mundum potentia sua replerent, et quod nulla ecclesia aliis nisi nigra cuculla indutis obediret. Tales igitur cum sint, et cum tanto præsulem odio persequantur, eoque odio non vulgari, sed quod,secundum Psalmistam, inimicitias creat, et cum idcirco miseros episcopos pertimescunt, mali homines eos quoque malignitatis accusant.

ρπζ'. Αἴτιον δὲ τοῦ κατὰ τῶν ἀρχιερέων τοιούτου μοναχικοῦ μίσους τὸ ἀνεκλόγιστον, οὗ θερμῶς οἱ μοναχοὶ ἐφίενται· τὸ ἀπολυπραγμόνητον, οὗ κραταιῶς ἀντέχονται· καὶ μὴν καὶ τὸ ἀλαζονικὸν, καὶ ἡ διαβολικὴ ἔπαρσις. Λογίζονται γὰρ δήπουθεν, εἰ μὴ ἀρχιερεῖς τινες ἦσαν, αὐτοὶ τὸ πᾶν ἐν τῷ κόσμῳ εἶναι· καὶ μηδεμίαν ἐκκλησίαν ἄλλοις ὑποκεῖσθαί τισιν, ὅτι μὴ τοῖς δι' ὅλου τοῦ σώματος μελαμφόροις. Εἶτα τοιοῦτοι ὄντες, καὶ οὕτω μισοῦντες τὸ ἀρχιερατικὸν φῦλον, καὶ μῖσος οὐ τὸ τυχὸν, ἀλλὰ τὸ κατὰ μέγαν Ψαλμῳδὸν τέλειον, καὶ ἐχθροποιὸν, καὶ δι' αὐτὸ ἐκκλινόμενοι φόβῳ ὑπὸ τῶν ἐλεεινῶν ἐπισκόπων, μνησικακίας αὐτοὺς γράφονται οἱ αὐτόκακοι.

188. O sancte monache, si episcopus sub persecutione et in fuga injuriæ illatæ memor est, et tu, qui eum sine causa persequeris, et, ut cum Scripturæ loquar, ut tenebræ et metus in eum ruis, quo tandem nomme vocaberis ? Memor beneficiorum, si quidem nomen indendum est. Et ubi aliud bonum penes te erit,nisi quod tibi inprimis placet ? Deum ipsum testem sumo quod si, quæ per totum annum mala mente contra episcopum tuum cogitasti, nunc ex bona mente pro animæ tuæ salute per unum duntaxat diem cogitares, Dei simillimus fieres. Nunc autem pro unico,bene enim video, vitæ tuæ scopo habes episcopis resistere ; unde fiet ut ex inimico episcopi episcopatum ipsum aboleas Perge modo ut facis, et persevera usque ad finem ut quando operum tuorum fructus absorbueris, mala tua manduces. Loquere pro more tuo et contra quem voles ; hujusmodi namque exercitio declamator evades. Pontificibus benedicite coram, ut et tibi benedictio obtingat. Sanctificationem quæ indo venit, longe repelle dicendo : Ego sanctifico meipsum ; et sic abundabit sanctificatio tua et in cæteros quoque redundabit qui eam desiderant. Præpara balneum jucundum et convoca reliquos amicos et prætereuntium quemque ut in tanta

C ρπη'. Ὦ ἅγιε μοναχὲ, εἰ δὲ ὁ ἐπίσκοπος διωκόμενος καὶ φεύγων μνησικακεῖ, σὺ ὁ ἀναιτίως αὐτὸν διώκων, καὶ (γραφικῶς εἰπεῖν) φόβος μέγας καὶ σκοτεινὸς ἐπιπίπτων αὐτῷ, τί ποτε καὶ ὀνομασθήσῃ; Μνησίκαλος ; εἴ τι χρὴ καὶ ὀνοματοτεθῆσαι. Καὶ ποῦ ποτε καλὸν παρὰ σοὶ ἕτερόν ἢ μόνον τὸ αὐτονόμως ἀρέσκον σοι ; Μαρτύρομαι τὸν Θεὸν αὐτόν· εἴπερ, ὁπόσα εἰς ἐνιαυτὸν ὅλον περιενοήσω κοπιῶν κατὰ τοῦ ἐπισκόπου σου, ἔστρεψας εἰς ἀγαθὴν ἐπίνοιαν τὴν ὑπὲρ τῆς σῆς ψυχῆς μίαν γοῦν ἡμέραν, ἐγγυτάτω ἂν ἐγένου Θεοῦ. Νῦν δὲ ἔοικας αὐτὸ καὶ μόνον διὰ βίον θέσθαι σκοπὸν τὸ ἀντικαθίστασθαι τοῖς ἐπισκόποις, καὶ μένειν ἀντεπισκόπητος, αὐτίκα δὲ καὶ ἀνεπισκόπητος. Καὶ μένε τοιοῦτος, εἰ βούλει, καὶ διαχειρίζου τοιαῦτα διὰ τέλους, καὶ πρᾶττε οὕ-
D τως· ἵνα ἐν καιρῷ φαγὼν, τοὺς τῶν οὕτως ἐργατικῶν καρπῶν σου πόνους, μόνος ἀντλήσῃς τὰ κακά σου. Λάλει, ὅσα καὶ οἷα λαλεῖς, καὶ καθ' ὧν ἂν λαλῇς· ἵνα ἐμμελετῶν τοῖς τοιούτοις ῥητορεύειν συνεθισθῇς. Εὐλόγει διαβολικῶς τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ εἰς πρόσωπον, ἵνα εἴῃς εὐλογημένος. Ἀποδιοπόμπει τὸν ἐκεῖθεν ἁγιασμὸν, καὶ λέγε, ὅπως Ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν· καὶ οὕτω περισσεύσει ὁ ἐν σοὶ ἁγιασμὸς, ὡς καὶ εἰς ἄλλους διαβαίνειν, οἳ τοιούτου ἐπιθυμοῦσιν ἁγιασμοῦ. Ἕξαπτε τὸν ἐπαγωγὸν λουτρῶνα, καὶ

εἰς λουμα καὶ ἁλοιφὴν τούς τε λοιποὺς καὶ τοὺς παροδεύοντας, ἵνα ἐπὶ πολλῶν τοιταλούτης τὸν ἀρχιερέα ὕβρεσι. Καὶ ἔσται σοι ἄρσιον ψυχῆς τε καὶ σώματος λουομένῳ ια γένοιο καθαρός. Ἐξάρτυε λαμπρὰς τραολυανθρώπους· καὶ τοῖς ὄψοις παραμιγέσθιε καὶ τὸν ἀρχιερέα. Καὶ μηδὲ κορένεἰς πολυήμερον αὐτὸν ταμιεύῃ τροφὴν καὶ Πανηγύριζε δαπανῶν κατ' αὐτοῦ. Τίς γάρ ῷ Θεοῦ φειδὼ, ἐφ' οἷς δαιμονᾷς; Κήρυσσε ταχοῦ γῆς μιαρὸν, καὶ παμμίαρον κῶμιμιαρώτατον· ἵνα οὕτως ἀμίαντος αὐτὸς . Ψωμίζου τὰ κατ' αὐτοῦ, πίνων οἶνον. ς αὐτόν. Κατάπτυε τοὺς ἐλαφρυὺς κανόνας τὸν σὸν βαρὺν κανόνα. Περιφρόνει τὰς αὐκαλίας, ὧν οὐδὲ ἐπαΐειν δέδοταί σοι, οὐδ' . Εὐθέτιζε τὸν βαθὺν πώγωνα εἰς εὐπρέ· καὶ μόνου ἀπηώρηται τὸ κατὰ σὲ σεμνόν. τῷ τῆς κεφαλῆς καλύμματι, καθιεμένῳ κροῦ καὶ εἰς ῥώθωνας· καὶ σὺ μὲν παρέμτρόπῳ τούτῳ τὴν πρὸς Θεὸν ὁμοιότητα, λέγων τῷ ἐντρανίζοντι πρὸς σὲ, ὅτι « Τὸ πρόσωπόν μου ὁφι· » αὐτὸς δὲ ἀντείποι ἂν, εὐστόχως οἶμαι, τό· « Οὐ μὴ ἴδῃ ἄνθρωπος τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ζή-

A multitudine injurias pontifici illatas expies. Hæc iterata lotio menti et corpori purificationem dabit. Mensas lautas multorumque convivarum capaces appone et cibis immistum pontificem comede, et noli satiari ut per multos dies ex eo alimentum et delicias habeas. Encomium in eum multiplica. Quæ enim misericordiæ tibi in servos Dei, in quos dæmoniace inveheris? Ubique terrarum prædica ipsum scelestum, valde scelestum, ut cum comico loquar, omnium scelestissimum, ut tu purus maneas. In frusta eum discerpe et vinum bibe. In eum dicito cantilenas. Propter grave tuum jugum leve ejus jugum floccifacito. Doctrinam ejus conspue, quam nunquam comprehendere poteris. Ut te vereantur barbam promitte, unde dignitas tua pendet. Immergere in capitis tegumento ad nares usque descendente, et sic ostende tuam cum Deo similitudinem, dicens ei qui appropinquat: Faciem meam videbis; » ad quod ille tibi non absurde respondebit: « Non videbit homo faciem tuam, et vivet [42].»

ρωτῶ σε τολμῶν, ὦ κατὰ ἐπισκόπων μέἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς φοβερώτατε, εἰ εὑρεἐν τοῖς ὑπὸ σὲ καὶ κατά σὲ ἀδελφοῖς τοῖς ἀγαθοὶ δέκα, τὸ Ἀβραμιαῖον πυθμενικόν· ἐντε, ἐὰν δὲ τρεῖς ἅμα καὶ σοί. Ἀλλὰ τί κ ἀποκρίνῃ τῷ ἀρχιερεῖ; Ἔγωγ' οὖν οὐδὲ :ον ἀριθμὸν πληρέστατον εἶναι οἶδα ἐν τοῖς , τοῖς τῷ ὄντι ἐξωτερικοῖς. Ἀγαπητὸς γὰρ καὶ ὁ εἷς, καὶ οὕτω μόνος, καὶ μοναδικὸς, ζὸς, καὶ μονάζων, καὶ μοναστὴς καὶ ἐπώνυνῇ, ὡς αὐτῇ παραμύνιμος, εἰ καὶ ἐν τοῖς λίταις ἀνάπαλίν ἐστι καὶ ἐρωτῆσαι καὶ παρ' οἷς πολλοστόν τι μέρος τὸ μὴ ἔκπολιτείᾳ μοναχινῇ· μήποτε δὲ οὐδέ τις ζῇ παρεξηυλημένην βιοτὴν ὡς ἐπωλείας καὶ ἐπ' αὐτῶν ἀληθεύσῃ τό· « Οὐδεὶς ἐξ αὐτο. »

Dic mihi, quæso, magne episcoporum inimice et maxime terribilis inter nos, utrum inter tot monachos sub te ac tecum degentes decem inveniantur justi, sicut Abrahami tempore, utrum quinque, utrum tres tibi similes? Cur ergo non respondes pontifici? Equidem istum numerum apud monachos nostros plenum inveniri nego. Gaudium enim est, si inventus est unus et adeo solus, unicus, solitarius, monachus, alia, a monasterio ubi manet adnominatus, etsi apud Megalopolitas rursus quæri possit, apud quos minima pars vitæ monasticæ ascripta est et nullus tamen vitam decrepitam vivit ut filius prodigus, ita ut de illis quoque impleatur quod dictum est: « Nemo ex iis periit [43].»

λὰ γὰρ ὀψέ ποτε, ὦ καλέ μου δέσποτα ἀρ προσειπεῖν ὀκνῶ, ἕως ἂν θεωρήσω σε κῶς τοιαύτης προσφωνήσεως ἄξιον), διορκαὶ πρῶτα μὲν προσλαβόμενος τὸ ὑπὸ σὲ ν φῦλον, καὶ συνελθὼν εἰς ἀκρόασιν (εἰ τὴν ἡμετέραν ἀπαξιοῖς λαλιὰν), ἄκουσον, ἐξομεν ὑμᾶς ἴσως, ἀλλὰ ἀναμνήσομεν, ὡς τα ἐν τούτοις.

190. Licet sero, domine (Patrem enim te appellare tædet usquedum te hoc nomine dignum judicavero), at erige te. Et primo quidem accipe populum abs te gubernatum, et præsto ad audiendum cum sis (dummodo vocem meam audire non fastidias), audi quæ forte non docebimus, sed in memoriam iis revocabimus qui rerum gnari sunt.

δέν τι κωλύει, ὦ ἀδελφοὶ, καὶ τοὺς ἔτι ὡς ἐσχηματισμένους ἐξομοιοῦσθαι ταῖς ὸς τοὺς μεγαλοσχήμονας· καθότι καὶ ὅσοι ὸ τὴν ἀπλανῆ, πρὸς ἣν καὶ αὐτὸ ἐῤῥέθη ζῆμα ὀνομασθῆναι, πρὸς ἐκείνην στρέφονται ατέραν, ὡς ἐπετάχθησαν. Δύνανται μιμῆκαὶ οἱ μικροσχήμονες, ὁ μέν τις ἡλίῳ παρδὲ σελήνῃ ἀφωμοιωσθαι. Καὶ συνόλως εἰἐπταδα θείαν ἔχουσιν εἰκοτίζεσθαι, ἀντικειοητῷ, ἀπλανεῖ· οὐχ ὥστε μαχίμω, ἀντιφέρε-

191. Nihil impedit, fratres, quin ii qui perfectam formam nondum adepti sunt, magnos monachos virtutibus æquent, sicut astra quoque fixa, unde iis etiam nomen venit, duplicem evolutionem perficiunt, quæ ipsis præscripta est. Imitationis ergo minores monachi, unus quidem soli, alter lunæ assimilari possunt. Quid plura? Cum septenario cœlesti comparari possunt qui cœlo spirituali oppositus est, non ut prælium ineant, sed ut generent terrestres creaturas quibus ad salutem a Spi-

[42] xxxiii, 20. [43] Joan. xvii, 12.

ritu sancto dati sunt; et sic homines perfectæ virtutis, cujus symbolum septenarius, ut viri sapientes viderunt, eos qui in sæculo sunt, perfectos reddunt. Intelligendum igitur hinc est eos qui magnum sacerdotium nondum adepti sunt ad magnos monachos formari, sicut pecudum pastores qui in regione fertili pascua quærunt.

192. Adsint ergo isti mantellati cum Deo qui autem eos sequuntur, luceant, si non inter prima, saltem inter minora astra (quod facere penes eos est) ut res monachicæ longe lateque resplendeant luce genuina ac conditionibus quibus par est cæteros alliciant suavi voce [44]: « Venite ad nos et illuminamini. » Si quis autem mantellatorum planeta dici veretur ne in Saturnum vertatur proli suæ inimicum, aut ne Marti æquiparetur præliorum præsidi; si Aphroditen metuit Lunæque vicissitudines, et si quædam alia, bono quidem augurio dicta, pertimescit et pro nugis habet, ei auctor sum ut soli similis fieri studeat, unde vitam suam omnibus perspicuam reddet, supremam æmuletur dignitatem et Mercurii imaginem exprimat, cujus beneficio Dei corpus et præco omnia cum ratione et sapientia faciet, etiamsi prima scientiæ elementa nunquam delibaverit.

193. Sic igitur nihil erit quod metuant qui solo mantello loricati incedunt. Lucentes enim luce solari, ratiocinantes sicut Mercurius, ubi necesse erit, semper autem sana mente philosophantes, et ubique causas rerum inquirentes, et Verbo quod principio caret ministrantes, nec ut Saturnus carne cruda vescentur, nec Martia bella gerent nec Veneri se dedent, neque aliter sæculi mores amplectentur, sed cum sancte et rationi convenienter ac modo numine divino conveniente, facient, in cæterorum oculis dii esse videbuntur, ut Barnabæ et Paulo accidit, quorum unum Mercurium, alterum Jovem esse crediderunt. Sic igitur, ut diximus, minores monachi lumina magna erunt quos sacrum vestit mantellum stricte alligatum, nec tamen demissum sicut pallium sacerdotale symbolice exornatum, quam res exponendi hic locus non est. Tertius ordo est eorum qui non lorica, sed armis levibus instructi sunt, quos ut minora astra, consuetudo rotundos fecit; qui non est quod metuant, ne ad instar quorumdam astrorum minus bono omine nominatorum exemplum inter stellas fixas malis auspiciis positi sint. Prima quidem constellatio Draconem repræsentat; altera utrumque Ursum, altera Pegasum. Cancrum alia nomine parum laudabili refert; adde Sagittarium perniciosi nominis. Ideoque ipsa nomina odiosa visa sunt. Nec Capricornum ob nomen ominosum amant. Ab his

[44] Psal. XXXIII, 6.

σθαι, ἀλλὰ συζωογονεῖν τοὺς περιγείους, οἷς ἔταξεν ἐκείνους εἰς σωτηρίαν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὡς ἂν οὕτως οἱ τέλειοι τὴν ἀρετὴν, οὗ σύμβολον ἡ ἑπτὰς, καθὰ τεθεώρηται τοῖς σοφοῖς, τελειοποιῶσι τοὺς ἔτι τοῦ βίου. Καὶ οὕτω μὲν ἔστι καταλαβέσθαι, ὅτι δύνανται καὶ οἱ μήπω τοῦ μεγάλου γενόμενοι σχήματος πρὸς τὸν μεγαλοσχήμονα τυποῦσθαι, καθὰ καὶ οἱ ζωογόνα, πλανώμενοι πρὸς τὴν φερέσβιον ἀπλανῆ.

ρλβ'. Καὶ ἔστωσαν οἱ μὲν μανδυῶται τοιοῦτοι σὺν Θεῷ· οἱ δὲ μετ' αὐτοὺς ὑποδεδηκότες λαμπέτωσαν, εἰ μὴ κατ' ἐκείνους, ἀλλ' οὖν κατὰ τὰ μικρότερα τῶν ἀστρίων (οὐ δήπουθεν γὰρ οὐδ' αὐτοὶ ἀδυνατοῦσι τοῦτό γε), ἵνα οὕτως εἶεν τὰ μοναχικὰ πάντα πράγματα ἐν ἐλλάμψει, καὶ περιλάμψει, καὶ ζωογόνῳ καταστάσει, ἐπιστρεφούσῃ τοὺς βλέποντας· οἷ καὶ δοκοῖεν ἂν ἐκεῖθεν ἀκούειν τό· « Προσέλθετε πρὸς ἡμᾶς, καὶ φωτίσθητε. » Εἰ δέ τις τῶν μανδυωτῶν ὀκνεῖ πλανήτης εἶναι, μήποτε εἰς Κρόνον ἐντεῦθεν ἀναστραφείη, τὸν τοῖς τέκνοις ἐπιμαινόμενον· ἢ καὶ εἰς Ἄρην ἀποταχθείη, μάχαις ἐπιστατοῦντα· εὐλαβεῖται δὲ καὶ τὸ ἐπαφρόδιτον, καὶ τὸ κατὰ τὴν σελήνην πολύτροπον, καὶ εἴ τινα τοιαῦθ' ἕτερα — εὔλογα μὲν ὑποστέλλεσθαι δοκοίη ἄν, ὡς ἄνθρωπος· πεπληροφορημένος δὲ, τερετίσματα, ὃ δὴ λέγεται, καὶ τὰ τοιαῦτα νοήματα εἶναι, ὅμως ἀπερειδέτω ἑαυτὸν πρὸς ἡλιακὴν ὁμοιότητα, καθ' ἣν ἡμεροφαὴς ἔσται τὴν πολιτείαν· ἐπιτεχνάσθω δὲ καὶ τὰ κατὰ τὸν ἀρχικὸ διάσεμνα, καὶ τὴν ἔλλογον ἑρμαϊκὴν εἰκασίαν, δι' ἧς σῶμα ἔσται καὶ αὐτὸς Θεοῦ ἀποστολικῶς, καὶ οὕτω θεοκῆρυξ, καὶ πάντα κατὰ λόγον καὶ σοφίαν ποιῶν, κἂν τῶν πρώτων στοιχείων τῆς γραφικῆς ἐπιστήμης εἴη ἄγευστος.

ρλγ'. Καὶ ὧδε μὲν μὴ εὐλαβείσθωσαν οἱ τῷ μανδύᾳ μόνῳ πνευματικῶς τεθωρακισμένοι. Ἡλιῶδες γὰρ προλάμποντες, καὶ ἑρμαϊκῶς ἐλλογοῦντες, ὅτι χρὴ, καὶ αὖ πάλιν ἐτέρωθι λογιζόμενοι, καὶ ἑαυτοὺς ἄλλοτε λογοπραγοῦντες, καὶ τοῦ ἐν ἀρχῇ ὄντος Λόγου ὄντες θεράποντες, οὔτε Κρονικῶς ἀγριοφαγήσουσιν, οὔτε Ἀρειϊκῶς ἐκπολεμώσονται, οὐδὲ τὰ ἐς Ἀφροδίτην θρύψονται, οὐδ' ἄν ἄλλο τι πείσονται αὐτόχρημα κοσμικόν· ἀλλὰ σεμνῶς πολιτευόμενοι καὶ ἐλλόγως, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν θεοπρεπῶς, πέμψουσι καὶ αὐτοὶ φαντασίαν τοῖς διορατικοῖς τοῦ εἶναι θεοὶ, ὁποία τις καὶ τοῖς μεγάλοις ἐπεγράφη, τῷ Βαρνάβᾳ καὶ τῷ Παύλῳ. Καὶ γάρ τοι καὶ ἐκεῖνοι τοιοῦτοι προφαινόμενοι, ὁ μὲν εἰς Δία ἐθεωρήθησαν, ὁ δὲ εἰς Ἑρμῆν. Καὶ οὕτω μὲν, ὡς ἔφαμεν, ἀστεροειδεῖς μεγαλείως ἔσονται, ἡ ἐν μοναχοῖς δευτέρα τάξις, οὓς ὁ ἱερὸς περιστέλλει μανδύας, σφικτὸς αὐτὸς ὢν ἐγκομβώμασιν· οὐ μὴν κατὰ τὸν ἀρχιερατικὸν διαπεπταμένος, καὶ οὕτως ἄνετος εἴς τι σύμβολον· ὃ νῦν διεξελθεῖν ἄκαιρον. Τὸ δὲ τρίτον τάγμα, οἱ ὡς οἷον εἰπεῖν ἔτι ἀθωράκιστοι καὶ ψιλῖται, οὓς καὶ εἰς βραχυτέρους ἀστέρας ὁ λόγος ὑψώσας ἐσφαίρωσε, μηδ' αὐτοὶ ἐνταῦθα φόβου εἶησαν· ὡς, ἐπειδὴ ἐν τοῖς ἀπλανέσιν ὠνόμασταί τινα τῶν ἄστρων οὐκ εἰς εὔφημον, φευκτέα καὶ αὐτά εἰσι τὰ εἰς μίμησιν. Τὸ μὲν γάρ τι σύνθεμα εἰς Δράκοντα, φασὶν, ἐξεικάσθη· ἕτερον δὲ ἓν καὶ δεύτερον εἰς Ἄρκτους· ἄλλο δὲ εἰς Πήγασον. Τὸ δέ τι Καρκίνον παραφαίνει, ὃς οὐκ ἂν ἐπαινοῖτο

ίσεως, ἢ Τοξότην φυλωνυμούμενον Διὸ μι- A
ν καὶ αὐτὰ τῶν ὀνομάτων. Οὐκ ἀγαπῶσι δὲ
Αἰγόκερων διὰ τὸ ἀγριώνυμον. Καί τινα δὲ
σιαῦτα (πολλὰ δὲ ἐκεῖνα) προσενθυμούμενοι,
ποιοῦνται τὸ ἀστεροειδές. Μὴ τοίνυν μηδ'
ιταῦθα φοβείσθωσαν, οὗ φόβος οὐδείς. Ὁ γὰρ
ιενος οὕτως ἴστω πλανήτης τρόπον ἄλλον
ναι, οὐ μὴν ἀποπλανὴς κατά γε τὰ ἰδίως
ιεγόμενα. Πλανᾶται γὰρ ἀληθῶς, καὶ οὐδὲ
κινον, εἰ τὸ πραγματικὸν καίριον ἀφιεί, μι-
τὸ ἐν τοῖς ἄστροις, περιεργάζεται ψιλὰ
. Οὐδὲ μία γὰρ φαύλη κλῆσις ἔβλαψέ ποτε
ἀγαθοῖς μιμητὴν ἄνδρα, ὥσπερ οὐδὲ ἀγαθὴ
τὸν, ἐφ' οἷς οὐ χρὴ, ζηλωτήν· αἱ δὲ κατὰ
μιμήσεις ἢ ἔβλαψαν, ὅτε τις τὸ φαῦλον ζη-
ιφέλησαν, ἄλλως γινόμεναι. Καὶ μὴν εἰ τοιαῦτά B
ιεν ὁ εἰσαγωγικὸς, μήποτε διὰ τὸν ἐν τοῖς
ημασι Δράκοντα βορὸς αὐτὸς ἀποβαίη, καὶ
Ἄρκτους παμφαγὴς, καὶ διὰ τὸν Ἡγάσσον
γνείαν τρέφηται, καὶ τὴν ἄλλως μετεωρίζη-
λοξὰ βαίνῃ καρκίνου δίκην, οὐκ ἔχων ὀρθὰ
, ὡς ἀνθρώπῳ πρέπει, ἀναγκάζηται δὲ καὶ
ὡς βιοῦν ἐν τῷ κατατοξεύειν διὰ τὸν ἄνω
, καὶ ἐξαγριοῦσθαι ὡς εἰς κέρας, ὅ φασι,
Αἰγόκερων, δαιμονᾷ ὁ τοιοῦτος τοῦ φόβου, ἢ
ς ὀποχόνδριον κακοπραγεῖ· εἰ μή τι ἄρα
ἄλλως ἐθέλει ἐν οὐ παικτοῖς. Ἔστω δὲ ὅμως
ῷ εἰς θεραπείαν ἀστρῴων ἑτέρων χρηστοτέ-
μάτων (εἰ βούλοιτο) πρῶτα μὲν τὸ θυτήριον·
αχθεὶς θύειν ἑαυτὸν τῷ Θεῷ ὁ τοιοῦτος μο-
καὶ εἰς θυσίαν ἀποτελεῖσθαι δεκτὴν, κληρο- C
ἂν διὰ τῆς κατ' αὐτὸν πρακτικῆς ἀρετῆς
αὖλον, ἀλλὰ πάντως ἀγαθὸν ἀστρῷον ὄνομα,
ν θεῖον καλούμενος· κοινότερον δὲ εἰπεῖν,
ριον, ὡσιωμένον Θεῷ. Εἶτα πρὸς τῷ θυτη-
:ω εἰς ἀγαθωνυμίας μίμησιν καὶ τοὺς ἡστρο-
ους Διδύμους, τὸ τῆς καθ' ἱστορίαν φιλαδελ-
λαίτατον ὑπόμνημα, καθ' ἣν καὶ αὐτοῦ τοῦ
ἡλοις ὑπεξίστανται οἱ φιλόθεοι. Πρὸς τούτοις
Παρθένον, τὸ καὶ κάλλιστον καὶ ἀγγέλοις
ομα· οὗ πρὸς μίμησιν ὁ τρέχων πραγματευ-
ὑτῷ Θεῷ ἐγγίζει, καὶ τῷ ἠγαπημένῳ θεο-
σύγπαραστατεῖ· ταύτῃ καὶ τὸν Ὑδρηχόον
ούμενός τις, καὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ εἰς ἐγ-
ἐξασκούμενος, καὶ τὴν ἐκ μέθης ἢ καὶ
οἰνοφλυγίας κακίαν ἑαυτοῦ ἀπάγων, καὶ νη- D
ζωὴν παιδευόμενος, καὶ λοιπὰς δὲ τοιαύτας
ἄστρων κλήσεις ἐρανιζόμενος, καὶ πρὸς αὐ-
τιθέμενος ἔμπρακτος, ἐκθεραπεύσει τοὺς ἐν
βους ἐκείνους· τὸν τοῦ Δράκοντος, τὸν ἐκ
Ἄρκτου, τὸν ἐκ τοῦ Ἡγάσσου, τὸν τοῦ Καρ-
κὸν τοῦ Τοξότου, τὸν τοῦ Αἰγόκερω, τοὺς
ἅπαντας· καὶ μενεῖ διόλου ἄστρον θεῖον,
ἐλλαμπόμενος ὀνόμασί τε καὶ πράγμασιν.
:ος γὰρ ἀνατεθειμένος Θεῷ διά τε τοῦ θυσία
γενέσθαι, διά τε φιλαδελφίας, ὁποίαν τὸ
κραδίδωσιν Εὐαγγέλιον καὶ ἡ παλαιὰ θειο-
καφὴ, καὶ καθαρότητα δὲ παρθενοπρεπῆ ζηλώσας, καὶ ἐγκρατείᾳ ἐγγυμναζόμενος, οὔτε Δρά-
:ι ἔχοι ἄν, οὔτε Ἄρκτου. Πῶς γὰρ ἂν ἴδν ἐνερεύξηται φθόνου, ἢ βλασφήμως ἀνθρωποφαγήσῃ,

omnibus, sunt autem multa, astralem naturam auferunt. Absit igitur metui locus, ubi nihil metuendum est. Talia enim monte cogitans sciat quod ipse quoque, sed alia ratione planeta sit, non erratica autem, qualia astra vulgo dicuntur. Errat enim reapse, sed nullo decore, si cæterorum astrorum leges negligens, vanis nominibus inhæret. Nunquam enim iniqua denominatio viro virtutis spectatæ nocuit, ut nec gratiosa profuit viro peccaminoso. Imitationes econtra factis expressæ perniciosæ fuere si qui male agit, aut proficuæ fuerunt vice versa. Si igitur novitius metuit ne propter Draconis signum sidereum ipse quoque vorax fiat, aut propter Ursos gulosus, aut propter Pegasum impedicus factus, subito sublimis feratur, aut cancri more obliquis passibus incedat, cum hominum non possit; aut ne latronum instar vivat, aut tela conjiciat ut supernus Sagittarius, aut cornupeta sit, sicut Capricornus, hic a dæmone metus possidetur aut atra bile laborat, nisi forte nugari velit, ubi nugandum non est. Meminerit, si jucundiora astrorum nomina magis amat, ante omnia Aræ, super qua monachus seipsum Deo sacrificare et in victimam gratam conversus, a virtutibus nomen non pravum, sed vere sidereum mutuetur. Dei Ara nuncupatus, seu potius victima Deo consecrata. Secundum Aram gemellos fratres boni ominis nomine inter astra collocatos, antiquissimum fraterni amoris exemplum a scriptoribus memoratum habes, quo divi fratres vitam sacrificandi mutuo desiderio incedebantur. Virginis deinde nomen pulcherrimum atque angelis gratum venit; cujus exemplum qui sincere factis imitatur, ad Deum ipsum appropinquat et Joanni theologo ab omnibus dilecto associatur. Adde Aquarium, cujus ipsa appellatio ad temperantiam hortatur, ita ut malitiam ex ebrietate et vino ortam devitet, et ad vitam sobriam assuefactus ex astrorum nominibus commoda percipiat, et ad ea facienda paratus, timorem intra se reprimet Draconis, utriusque Ursæ, Pegasi, Cancri, Sagittarii, Capricorni, omnium cæterorum, et profecto astrum cœleste, manebit, bonis nominibus et factis resplendens. Homo enim qui Deo consecratur victima per charitatem, qualem sanctum Evangelium et Vetus Testamentum tradunt, qui castitatem virgine dignam exercet et sobrietati studet, nihil a Dracone aut Urso in se habet. Quomodo enim invidiæ venemum eructet aut blasphemo ore proximum vorabit homo fratrum amans ac malas cupiditates domans? Hic sane hinnitum nunquam edet ferocem, nec vias Domini prætergrediens incurvabit sine necessitate, amorem fraternum simulando. Hanc igitur ob causam neque Sagitarii formam induet ad quod designandum Chimæræ monstri nomen inventum est, ad quam nec serpens cornutus conferri poterit.

φιλάδελφος ἄνθρωπος, καὶ ἐπιθυμιῶν ἐφαμάρτων ἐγκρατὴς Ἀκολούθως δὲ οὐδὲ φριμάξεται καταχρεμετίζων ἀλογίστως ὁ τηλικοῦτος ἄνθρωπος, οὐδὲ τὰς τοῦ Θεοῦ τρίβους λοξώσει πλαγιάζων, ἐφ' οἷς οὐ δεῖ, καὶ τὴν φιλαδελφίαν οὕτω ψευδόμενος. Δι' αὐτὸ δὲ τοῦτο οὐδὲ εἰς τοξότην ἐγγεγράψεται, οὐδὲ μὴν εἰς αἴγα, κέρατι πλήττοντα· ὁποῖόν τι κακὸν καὶ ἡ μεταληπτικῶς λογοποιουμένη Χίμαιρα, πρὸς ἣν οὐκ ἂν κεράστης Ὄφις παραβάλοιτο.

194. Sed quid astra in ore fero? Scilicet etsi eorum ope non inepte longiorem reddere sermonem possem, prudentius tamen disseram, ut secundi ac tertii ordinis monachi prætexere nequeant. horam salutis suæ nondum venisse; neve dicant, « Nunc quidem genio indulgendum; nunc paululum peccandum; parvi enim sumus et non maturi; talibus autem peccatum non imputatur, nec lex perfectionis nondum imponenda est. Castitas imperabitur quando majorum ordinum et morti proximi erimus, impræsentiarum autem in deliciis vivendum. Salutem postea quæremus, ut vita hæc sensibilis mortem insensibilem præcedat. » Igitur, fratres, procedendum est ex iis, quæ superius constituimus, sicut veri monachi grandia luminaria ferentes; secundaria ii quibus sacrum duplex mantellum convenit; tertia lumina novitii: quartum locum probi laici occupabunt. Quod utinam ita esset, ne quando tres ordines superent homines laici, cæteris probiores, ne summa imis misceantur, aut, aliis verbis, mundus quasi regeneretur. Magnum laicorum decus exopto magnopere, magis autem monachorum, ut secundum Evangelium omnes unum sint. Quod sane erit, si quando spiritus Christi intra nos bono ordine viget.

Ριδ'. Ἀλλ' εἰς τί μοι τὰ ἀστρικὰ ταῦτα; Οἷς ἔχων οὐκ ἀπροσφυῶς, οὐδὲ μὴν ἀφυῶς, ἐμπλατύνασθαι εἰς πλέον, ὅμως ἐνταῦθα νουνεχέστερον καθιστῶ τὸν λόγον, ἵνα μάθοιεν καὶ οἱ τοῦ δευτέρου καὶ τρίτου σχήματος μοναχοὶ μὴ ἔχειν προφασίζεσθαι, ὡς οὔπω ἥκει αὐτοῖς ἡ ὥρα τοῦ σοσῶσθαι· μηδὲ λέγοιεν, ὡς « Νῦν μὲν ὀλίγα ἐγκρατευτέον, καὶ δοτέον μερίδα καὶ ταῖς ἁμαρτητικαῖς διαθέσεσι· μικροὶ γὰρ ἔτι ἐσμὲν καὶ ἀτελεῖς· τοῖς δὲ τοιούτοις οὐ λογίζεται ἁμαρτία, καὶ πως οὐδὲ νόμος αὐτοῖς τελειοποιὸς ἔτι κεῖται. Καθαρευτέον δὲ εἰς ἀκριβὲς, ὅτε τοῦ μεγάλου γενώμεθα σχήματος· καὶ ἐπειδὴ θανάτῳ ἀγχιστα ἔοικεν ἡ κατὰ ἐκεῖνο διάθεσις, ζητητέον τό γε νῦν ἔχον τρυφερώτερον. Εἶτα ζητητέον καὶ τὸ σωτήριον, ἵνα ζωὴ αὕτη ἐμπαθὴς τοῦ ἀπαθοῦς ἐκείνου θανάτου προηγήσεται. » Οὐκοῦν, ὦ ἀδελφοὶ, ποριστέον, ἐξ ὧν φθάσαντες ἀνεταξάμεθα, ὡς μεγάλα μὲν φῶτα οἱ ἀληθεῖς μεγαλοσχήμονες· δεύτερα δὲ φῶτα, οἷς ὁ ἱερώτατος διπλοῦς ἐπιπρέπει μανδύας· τρίτα δὲ φῶτα οἱ εἰσαχθέντες· τετάρτης δὲ φύσεως οἱ ἀγαθοὶ λαϊκοί. Καὶ εἴη οὕτως εἶναι, μήποτε οἱ τοῦ λαοῦ ὕπερθεν καὶ τῶν τριῶν γίνωνται, ἀγαθοπραγοῦντες ὑπὲρ αὐτοὺς, καὶ γίνηται οὕτω τὰ ἄνω κάτω· ἢ καὶ ἄλλως φάναι, ἄναλλα τὰ πάντα, ὡς οἷα κατὰ ἀναστοιχείωσιν. Καὶ ποθῶ μὲν ἐγὼ τὸ λαϊκὸν ὑπέρμεγα καλὸν, συνεπιποθῶ δὲ καὶ τὸ μοναχικόν· ἵνα πάντες τῷ λόγῳ τούτῳ ἓν ὦσιν εὐαγγελικῶς. Αὐτὸ δὲ γενήσεται, εἰ τὸ Χριστιανικὸν καθῆκον πρόεισιν ἐν ἡμῖν καθ' εἰρμὸν, τρόπῳ τοιῷδε.

165. Omnis homo plane Dei est, quia est opus Dei, idque pulcherrimum, et optimum, et primum, cujus semen Deo acceptum ab Adam primo creato incepit. Has inter creaturas quicunque ovile Dominicum reliquerunt, sint extra illud, et extra sermonem nostrum. Sed inter homines Dei secundum Evangelium degentes, laici, quos natura a principio cognovit, universi ex æquo fidem regi regnum acceptabilem servare debent: qui quod dicit, universis dicit. Sunt autem omnes eidem cultui addicti, ut constat. Et quicunque segregati sunt vitæ melioris desiderio, Deo aliter consecrati sunt, et quasi electi de omni grege sunt signati novo sigillo Dominico et regali post baptismum; hi præcisi sunt scilicet non more Pharisæorum, sed, si dicere fas est, secundum celebres Essæos quos tradit dulcis Hebræorum scriptor, et quibus melius comparabitur monachicum cœnobium. Horum inter sacra initiatorum alii tribum patriarchalem conficiunt, qui nuptiarum participes, et filiorum procreationi incumbentes, ad laicam vitam pertinent; alios autem ramus secundus divisionis complectitur. Hi sunt monachi, quibus iterum tripliciter divisis, subdivisio illa scinditur in monachos perfectissimos, in imperfectissimos, et in medios: vel, ut cum vulgo loquar, in monachos magni indu-

ριε'. Ἅπας ἄνθρωπος Θεοῦ πάντως ἄνθρωπος, ὅτι καὶ Θεοῦ ποίημα, τὸ καὶ κάλλιστον, καὶ βέλτιστον, καὶ ἄριστον· οὗ κατῆρξεν ὅσα καὶ σπέρμα θεοπρεπὲς ὁ πρωτόθετος Ἀδάμ. Τούτου δὲ τοῦ πτήματος ὅσοι μὲν τὴν κυριακὴν μάνδραν ἀπείπαντο, στηκέτωσαν ἔξω, καθάπερ ἐκείνης, οὕτω καὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς τοῦδε λόγου· τῶν δὲ εὐαγγελικῶς ἀνθρώπων τοῦ Θεοῦ οἱ μὲν τοῦ λαοῦ, ὃν ἀρχῆθεν ἡ φύσις ἐγνώρισεν, ἐξίσης ἅπαντες ὀφειλέται καθεστήκασι πίστεως, φιλουμένης τῷ παμβασιλεῖ· ὃς, ἅπερ λέγει, πᾶσι λέγει. Καί εἰσιν ἅπαντες τῆς αὐτοῦ θεραπείας, ὡς οὐκ ἂν ἀμφιλέξοι τις. Ὅσον δὲ φῦλον ἰδιάσαν πόθῳ βίου κρείττονος, ἄλλως τῷ Θεῷ ἀφώρισται, καὶ ὡς τοῦ λοιποῦ ποιμνίου ἀπόλεκτον ἐσημειώθη σφραγῖδι δεσποτικῇ βασιλικῇ δευτέρᾳ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἐκεῖνο ἀποκέκοπται δηλαδὴ, οὐ φαρισαϊκῶς μέντοι, ἀλλ' εἴ χρὴ οὕτω φάναι, κατὰ τοὺς περιφδομένους Ἐσσαιοὺς, οὓς ὁ γλυκὺς Ἑβραῖος ῥήτωρ καθιστορεῖ· οἷς μᾶλλον ἀφομοιώσεται τὸ κοινοβιακὸν μοναχικόν. Τούτων δὲ τῶν ἱερῶν, ἀποκομμένων οἱ μὲν τὴν παπαδικὴν συμπληροῦσι φυλὴν, οἱ τῷ καὶ γάμῳ κοινωνεῖν, καὶ ἐπιγονῆς ἐφίεσθαι γεναρχικῆς, τῷ λαϊκῷ προσκυροῦσι βίῳ· οἱ δὲ τὸ ἕτερον σκέλος τῆς διαιρέσεως ἀπαρτίζουσι τῇδε. Καὶ εἰσὶν αὐτὸ οἱ μοναχοί· ὧν σχιζομένων αὖθις τριχῇ, διανενέμηται τὸ κατ' αὐτοὺς ὑποδιαίρεμα εἰς τοὺς παντελείους, καὶ εἰς τοὺς πάντη ἀτελεῖς, καὶ

εἰς τοὺς μέσους· εἰπεῖν δὲ συνηθέστερον, εἰς τοὺς μεγαλοσχήμονας, καὶ εἰς τοὺς τοῦ μικροῦ σχήματος διὰ τὴν εἰσαγωγὴν, καὶ εἰς τοὺς μέσους μανδυώτας. Καὶ ἔστιν, ὥσπερ ὁ γάμος κοινωνία λαϊκοῦ ἀνδρὸς καὶ παπᾶ, οὕτω συνδρομὴ μοναχοῦ πρὸς παπᾶν τὸ τοῦ ἐξεπιπολῆς φορήματος μέλαν καὶ πρός τινα διαφοράν, καὶ τὸ (ὁλοσχερῶς εἰπεῖν) οὐ λαϊκόν, ἀλλά πως Λευϊτικόν.

ρλ΄ς. Ἐκ τούτων δὲ δῆλον, ὡς θεραπευταὶ μὲν Θεοῦ πάντες κοινῶς οἱ Χριστιανοὶ, ἀποτεταγμένως δὲ οἱ παπάδες καὶ οἱ μοναχοί· τούτων δὲ εἰς πλέον οἱ μοναχοὶ, ὡς πάντα μὲν βίον κατανωτισάμενοι, τόν τε λαϊκὸν, καὶ αὐτὸν τὸν παπαδικόν· ἐκλεξάμενοι δὲ ἄλλο τι ἐπέκεινα, καὶ οὐ μόνον ἐκλεξάμενοι, ἀλλὰ καὶ ἐπιβαλόντες τῷ ἐπιλελεγμένῳ ἀγαθῷ, καὶ ἀνάγκην ἔχοντες ἀεὶ ἀναβαίνειν κατὰ τὴν πρόθεσιν, ἧς ἐγένοντο, καὶ ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ, ἅπερ εὐξαντο ἐπὶ σωτηρίᾳ. Διὸ εἰ μὲν εὐθυποροῦσι, ποιοῦντες, ὡς ἐτάξαντο, καὶ τοῦ παγκρατίου γενόμενοι, ἀγωνιῶσι, μὴ δεύτεροι ἐκπεσεῖν τοῦ χειρίστου ἀντιπάλου, ὀρθὴν ἀνύουσι τὴν προτεθειμένην ὁδόν. Καὶ ὄντες οὕτως ἀληθῶς μοναχοὶ διὰ τὸ ἀποκεχωρίσθαι τῶν ἄλλων πάντων ἀνθρώπων, ὅμως τρόπον ἄλλον οὐκ εἰσὶ μοναχοί. Ἐπισπῶνται γὰρ τὸ βιωτικὸν ἅπαν φῦλον τῇ ὁμοιότητι πρὸς αὐτούς. Καὶ οὕτω γίνονται πάντες τῇ μιμήσει καὶ τῷ ἐμπράκτῳ ζήλῳ ἕν· ὡς εἶναι οὕτω καὶ τοὺς μοναχοὺς λαϊκῶς ἀμωμήτους, καὶ αὖ πάλιν τοὺς τοῦ λαοῦ ἀπεκδαίνειν μονάζοντας· οὕτω δὲ καὶ τοὺς παπάδας ἑκάτερα εἶναι, καὶ ὅλως τῇ τῶν ἐναρέτων βίων εἰς ἀλλήλους ἀντιμεταχωρήσει πάντα ὁμοῦ χρήματα εἶναι, οὐ καθὰ πάλαι ποτὲ ἠρέτισται, ἀλλὰ θειότερον.

ρλζ΄. Εἰ μὲν οὖν, ὦ μοναχὲ, ὅστις ποτ' ἂν καὶ εἶης τῷ ἱερῷ σχήματι, οὕτω διάκεισαι, ὡς ὑπετυπωσάμεθα, καὶ σὺ ὀρθῶς ἕστηκας, καὶ ἄλλους ἐξαναστήσεις πίπτοντας· εἰ δὲ ἀποττγχάνεις τῆς προθέσεως, οὐκ ἄρα εἰς ὄρθιον σαυτὸν ἀγαλματίζεις τῷ Θεῷ, ἀλλὰ πλαγιάζεις ὡς εἰς πτῶμα συντριβὴν ἀπειλοῦν. Οὐκοῦν ὀρθώθητι, καὶ τὸ κατὰ Θεὸν οὕτως ἀσθενὲς ἀγάπησον. Ἄφες τὸ ἀγέρωχον· σκοράκισον τὸ φίλαρχον, καὶ δι' αὐτὸ ἄναρχον· ἀπόθου τὴν οἴησιν. « Οἴησιν » δὲ λέγω οὐ τὴν, ὡσ ἂν εἴποι τις, ἐπιγνωστικὴν, καθ' ἣν γινώσκων τις ἀγαθοπραγεῖν, οἴεται ἀγαθὸς εἶναι (δῆλον γὰρ, ὡς ὁ πρὸς ἀκρίβειαν εἰδὼς πολλῷ πρότερον οἴεται), ἀλλὰ τὴν δαιμονικήν. Ἔστι δὲ τοιαύτη, καθ' ἣν ὁ τὸ μηδὲν ὢν οἴεται εἶναι τὸ πᾶν. Τοιοῦτος ὁ τῆς ἱστορίας βάττος, ἐὰν τυχὸν Ὀρφικὸς ᾖετο εἶναι. Τοιοῦτος ὁ Θερσίτης, ὅτε τῷ καλῷ Ἀχιλλεῖ ἐρίζειν περὶ κάλλους ἐθέλοι. Τοιαύτη τις οἰησις καὶ τὸν παροιμιαζόμενον Θάμυριν, εἴτε Ἄμυριν, ὑπεξήγαγε τοῦ βλέπειν. Τί μὴ λέγω τὸ πάντων ὑπερθεν; Διὰ ταύτην καταδὺς ὁ ἑωσφόρος, τῷ σκότῳ κεκλήρωται. Τὴν τοιαύτην ἀπόθου οἴησιν, ὦ ἀδελφέ. Πάνυ γὰρ ἐξήσκησας οἰημα-

menti, in minoris indumenti, qui novitii sunt, denique et in medios mantellatos. Et quemadmodum nuptiæ laicis et patribus communes sunt, sic monachum et patrem jungit nigrum indumentum externum, in aliquo diversum, indumentum non laicorum (ut nihil non dicatur) sed levitarum.

196. Exinde liquet famulos Dei esse universos Christianos generatim, specialiter autem patres et monachos, sed monachos magis quam priores, quia vitam utramque conjunxerunt, et laicam et paternam, et aliud insuper quoddam adhuc elegerunt, et non modo elegerunt, sed prædicto bono superimposuerunt, quia necessarium eis est continuo progredi secundum institutum assumptum, et Deo quæ voverunt pro sua salute reddere. Idcirco si felicem navigationem complent, agentes ut promiserunt, et pugnæ immixti, præliantur ne pessimo adversario inferiores videantur, inceptam viam recte percurrunt. Isto modo vere solitarii sunt, quia a cunctis reliquis hominibus separati sunt ; alio vero modo solitarii non sunt. Nam universum sæculares genus attrahunt ad se imitandos. Sic igitur unum fiunt omnes tum imitatione, tum activa æmulatione, ita ut, monachi sint vita laica irreprehensibiles, et aliunde laici fiant monachi, et sic patres utroque colligant, et vitis quæ virtutem sectantur optime ad invicem transmutatis omnia bona sint in communi, non sicut antiquis placuerat, sed divino quasi modo.

197. Si ergo, o monache, qui sacra veste es indutus, ita te habes, ut descripsimus, tu rectus stetisti, et alios cadentes poteris sublevare. Si autem a proposito excidisti, non te velut statuam Deo erigis, sed in occasum cum ruinæ periculo inclinaris. Sta igitur, et quod tam infirmum est ante Deum dilige. Relinque fiduciam, amorem potestatis, sicque anarchiam projice abs te. Dimitte exitimationem. Existimationem dico, non eam quæ est ex scientia, ut dixerit aliquis, qua quidam sciens se bona agere, existimat bonus esse (manifestum est enim eum qui omnia perfecte scivit, multo prius existimavisse), sed diabolicam. Ea est qua quis, cum nihil sit, existimat se esse omnia. Talis erat famosus ille Battus (22) qui Orpheum se esse existimabat. Talis erat Thersites, quando cum pulchro Achille de forma certa volebat. Talis existimatio famosum Thamyrim aut Amyrim visu orbavit, Et quam ob causam maximum omnium non profero ? Ob istam detrusus Lucifer in tenebras projectus est. Talem existimationem depone, mi frater. Didicisti enim præsumere, formam

(22) Battus, de quo Ovidius, poeta fuit, sed mediocris, qui singulos adibat recitans suos versiculos. Cum eadem sæpius diceret, ex ejus nomine orta est vox Battologia sive frequens rei repetitio. — Thamyris e Thracia oriundus erat. Cum musicam didicisset, ea adeo excelluit, ut tertius victoriam in Pythicis ludis obtinuerit. Dicunt autem eum cum Musis decertavisse, victumque oculis, voce et mente privatum fuisse.

quam a natura non accepisti jactare. Depone etiam nimium honoris amorem, aut saltem amorem gloriæ, fere dicerem vanam gloriam. Aliter enim amor honoris speciem virtutis habet. Quid vis videri plus quam oportet? Per tonsuram absconditus es, noli ergo apparere, nam simul jungi nequeunt apparere et abscondi. Asperam viam elegisti, cur ergo per facilem curris, ubi sua habet pericula via trita? Jampridem vitam duram elegeras, facilimam sequi non debes.

198. Quemadmodum in nocte, in mundo obscurus es, non autem in noctem tu mutatus es. Noli ergo tenebrosus esse, ne nox fias, in qua proxime prætergredientur silvæ bestiæ, et leunculi rugientes ad rapiendum, forsitan alios, sed te quam maxime. Hæ sunt feræ concupiscentiæ, in te agitatæ, et per te debacchantes. Si autem oportuerit te de nocte esse ob bonum domus, nox terminatur in diem a Deo concessam, in qua bestiarum passiones sopitæ sunt, nec possunt libere agere, atque homo veritatis exit ad opus suum. Noctes enim continuas in terris Cimmeriis antiqui auctores assignaverunt. Melius erat hoc verbum servare: « absconditor vivens, » ut accepisti a veteri et sapienti sententia. Abscondere non solum ab aliis obvelata vitæ tuæ virtute, sed etiam a teipso per defectum superbiæ, et per humilitatem, quibus homo præditus vivere non reputatur. Illud est nox. « Luceat lux tua coram hominibus [45]. » Hæc vero est dies in qua nox terminatur, quæ sinit monachum libere agere, non simpliciter, fortuito et in vanum, in medio mundo, ut introductus in domos hominum, intra culinas, super mensas, in conviviis, compotationibus et epulis, ut lampas fulgeat; sed magis illuminatus a Patre luminum et inde in flammam accensus luceat, videatur, uratur; et lux illius, si minus per omnem terram, ut apostolorum, saltem multa per loca diffundatur. Quod in accensis facibus solet fieri, quibus ex alto lucentibus, deteguntur insidiæ hostium, tuti portus indicantur, et vada periculosa, scopuli et rupes devitantur aliaque via tutior initur.

199. Nonne audisti magnum Magistrum dicentem: « Luceas coram hominibus? » qui scilicet in angiportubus, et in viis versaris, qui in procellis juxta terram commotis agitaris, ubi timendum est ne vehementiores venti codensati lucem tuam exstinguant; sed luceat lux tua ex alto oculos feriens sine nube, sine tenebris. Sic solis circulus non se ex alto projicit, sed in excelsis fertur, et vivificos radios emittit, non solum coram hominibus, sed ubique, sicut jussus est, cum majestate resplendet, et acies oculorum intuentium sursum attollit, undique circumspicitur. Sic lucet et luna solem æmu-

A τίας εἶναι, μορφαζόμενος, ὅπερ οὐδὲ πέφυκας. Ἄφες καὶ τὸ ἄγαν φιλότιμον, μενοῦν γε τὸ φιλόδοξον· ἐγγὺς δὲ εἰπεῖν, καὶ κενόδοξον. Ἄλλως γὰρ ἡ φιλοτιμία εἶδός ἐστιν ἀρετῆς. Τί φιλενδεικτεῖς ὑπὲρ τὸ δέον; Ἐκρύβης διὰ τῆς κουρᾶς· μὴ τοίνυν προφαίνου. Ἀσύντροχον γὰρ τῇ κρύψει τὸ φανητιᾷν. Τὴν τραχεῖαν ὁδὸν εἵλου· τί γοῦν ἐπιτρέχεις τῇ λείᾳ, ἔνθα κινδυνώδης καὶ ἡ ἀγχώμαλος; Προέκρινας ἤδη τὸ τοῦ βίου σκληρόν· οὔκουν ὀφείλεις τοῦ παναπάλου γίνεσθαι.

ρλη'. Ὡς νὺξ περὶ σὲ κέχυται τὸ κατὰ κόσμον ἀφανές· οὐ μὴν αὐτὸς εἰς νύκτα μεταπέπλασαι. Μὴ τοίνυν θέλε θέσθαι σκότος, ὡς γενέσθαι νύκτα· ἐν ᾗ διελεύσονται παρὰ σοὶ θηρία δρυμοῦ, καὶ σκύμνοι ὠρυόμενοι τοῦ ἁρπάζειν, καὶ ἄλλους μὲν ἴσως, μάλιστα δὲ σεαυτόν. Ἐνέργειαι ταῦτα θηριώδεις, ἐν σοὶ πορευόμεναι, καὶ παῤῥησιαζόμεναι διὰ σοῦ. Ἀλλ' εἰ χρὴ καὶ νύκτερον εἶναί σε οἰκονομικῶς, ἀλλὰ ταχὺ ἀποτελευτᾷ τὴν νύκτα ταύτην εἰς ἡμέραν θεοπαράδοτον, ἐν ᾗ τὰ μὲν ἐμπαθῆ θηρία κοιτάζον. ται, μὴ ἔχοντα παῤῥησιάζεσθαι· ὁ δὲ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος ἐπὶ τὴν ἐργασίαν αὐτοῦ ἐξέρχεται. Τὸ γὰρ ὁπὲρ γῆς ἀεὶ νύκτερον Κιμμερίοις ὁ παλαιὸς λόγος ἀφώρισε. Σαφέστερον δὲ διαθέσθαι τὸν λόγον· « Λάθε βιοὺς, » ὡς παρέλαβες ἐκ παλαιοῦ καὶ σοφοῦ ἀποφθέγματος. Καὶ λάθε μὴ μόνον τοὺς ἄλλους τῇ ἐπικρύψει τῆς ἐναρέτου βιοτῆς, ἀλλὰ καὶ σαυτὸν τῇ ἀτυφίᾳ καὶ τῷ ταπεινώματι· ἅπερ ὁ ἔχων οὐδὲ ζῆν λογίζεται. Τοῦτο ἡ νύξ. « Λαμψάτω τὸ φῶς σου ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων. » Τοῦτο ἡ ἡμέρα, εἰς ἣν ἡ τοιαύτη νὺξ ἀποτελευτᾷ, παῤῥησιαζουσε

C τὸν μοναχὸν, οὐχ οὕτως ἁπλῶς, εἰκῇ καὶ μάτην ἐν τῷ κόσμῳ, ἵνα καθὰ καὶ λυχνοῦχος παραβεβλημένος οἴκοις ἀνθρώπων λάμπῃ ἐν ὀπτανείοις, ἐν τραπέζαις, ἐν συσσιτίοις, ἐν εἰλαπίναις, ἐν ἐράνοις· ἀλλ' ἵνα ἐμπυρσεύηται ἀπὸ τοῦ τῶν φώτων πατρὸς, καὶ ἐκεῖθεν εἰς φῶς ἐξαναπτόμενος ἐκλάμπῃ, καὶ φαίνῃ, καὶ πυρσεύῃ· ὡς διήκειν, εἰ καὶ μὴ πανταχοῦ ἀποστολικῶς, ἀλλ' οὖν πολλαχοῦ τῆς γῆς τὸ ἐν αὐτῷ φῶς. Ὃ δὴ καὶ ἐν τοῖς πυρσευομένοις φανοῖς εἴωθε γίνεσθαι, ὧν ἐκλαμπόντων ἄνωθέν ποθεν ἔφοδοί τε πολεμίων καταμηνύονται, καὶ λιμένες εὐάγκαλοι διερμηνεύονται, καὶ βράχεα κινδυνώδη καὶ ῥαχίαι καὶ σπιλάδες ἐκκλίνονται, καὶ ἑτεροῖα σωτηριώδη γίνεται.

D ρλθ'. Οὐκ ἤκουσας ἐκ τοῦ μεγίστου διδασκάλου· « Λάμψον ἔμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων; » αὐτὸς δηλαδὴ ἐν στενωποῖς καὶ λεωφόροις ἀναστρεφόμενος, καὶ ταῖς περὶ γῆς θυέλλαις ἐνειλούμενος, ἔνθα φόβος, μήποτε διαυλωνίζοντες ἀσύμμετροι ἄνεμοι ἀποσβέσωσι τὸ ἐν σοὶ φῶς· ἀλλὰ λαμψάτω τὸ φῶς σου, ἄνωθεν ἀκτινοβολούμενον, ἀνέφελον καὶ ἀνεπισκότητον. Οὕτω καὶ ἡλίου δίσκος οὐ καταῤῥίπτων ἑαυτὸν ἄνωθεν, ἀλλ' ὑψοῦ διῳρεύων, ἀκτῖνας ἀποπάλλει ζωογόνους· οὐ μόνον ἔμπροσθεν ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ πανταχῇ, ἔνθα κεκέλευσται, ἀξιωματικῶς πομφαίνων, καὶ τὰς τῶν βλεπόντων ὄψεις αὐτὸς ἕλκων ἄνω,

[45] Matth. v, 16.

ιεν τερίβλεπτος προφαινόμενος. Οὕτω καὶ
ιολάμπει ζήλῳ, εἴποι ἂν τις, τῷ κατὰ τὸν
τὶ ὅσοι δὲ τῶν ἄλλων ἀστέρων θέας ἄξιοι.
, οὕτω καὶ σύ· καὶ λάμπων φύλαττε ὁμοίαν
ι, ἄνω τε μένων, καὶ κάτω λάμπων ἐν τῇ
ὁ καθ' ἡμᾶς βίου, καὶ τοὺς ἐγρηγορότας
καὶ ἀρετῆς προκλήσει βοώσης· « Προσέλ-
φωτίσθητε· » ἀναβλέπειν ἐκείνους εἰς σὲ
ἰ ἐργάζεσθαι τὰ σωτήρια· τὰ μὲν καὶ ἄλλως
ως, ὡς οἴδασιν αὐτοὶ μαθόνεες ἐκ φύσεως, τὰ
ὸ τῷ κατὰ σὲ φωτί.

δέ ποτε δεήσῃ τὸ ἐν σοὶ φῶς τὸ θεωμίμη-
ινος ἑνὸς τόπου γενέσθαι, οἷον οἴκου, ἢ κώ-
ωρᾶς, ἢ ἑορτῆς, ἢ ἄλλης τινὸς διοικήσεως,
ριακῶς καὶ ἐκεῖ, ἐπὶ ἀναψηλαφήσει μέν-
ύρέσει δραχμῆς ἀπολωλυίας εὐαγγελικῆς·
ὡς ἐμπλῆσαι καμψάκην πραγματευτικῶς
οκλήσεως. Ἐπαιτοῦντος γὰρ ἀνθρώπου
, καὶ πανδημίου, ὡς οὕτως εἰπεῖν, πτωχοῦ,
᾽ ἂν καὶ δίχα σχήματος ἀγγελικοῦ ῥωγα-
δύθῃναι, καὶ πήραν ἐνάψασθαι, καὶ κνυζῶ-
ὀφθαλμοὺς, καὶ σχηματίσασθαι παντοίως
ην, καὶ οὕτως ἔμφορτος γενέσθαι, ὧν αὐτὸς

ιλοσόφει ἐνταῦθα καὶ τὸν τῆς δικαιοσύνης
ν πρὸ ἡλίου, τὸν πρὸ αἰώνων, τὸν ἀεὶ καὶ
λάμποντα, τοιούτῳ λόγῳ καταληλυθότα εἰς
λάμψαντα ἐν ἡμῖν, καὶ ψηλαφήσαντα τοὺς
ότας, καὶ εὑρηκότα, καὶ ἀναλαβόμενον, καὶ
μενον, καὶ ἀναγαγόντα, ἔνθα καὶ αὐτὸς ἦν
Εἰ οὕτω καταβαίνειν καὶ αὐτὸς ἐθέλεις, ὡς
; Θεὸς εἶναι θετὸς, καὶ τοὺς ἄλλους δὲ ἐξο-
οὶ αὐτῷ κατὰ ἐνθεασμὸν, κατάβαινε, καὶ
έφου ἡμῖν τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλως δέ γε
γχιστε ζωόντων· μήποτε ὁ κοινὸς δεσπότης
ντά σε ἀναζητήσας, ἐπιθήσει ζημίαν τοῖς
ένοις σε. Ἐννοήθητι, ὅτι ἄγγελος φωτὸς εἶ,
μφορῇς, ὅτι φωτὶ τῷ ὄντως παραστατεῖν τέ-
ι τοῦ οἰκείου, ὃ φασι, λόγου τυγχάνεις παρὰ
ὅτι ἀρετὰς ἐπηγγείλω παντοίας.

ρεωστεῖς καὶ μάλιστα σὺ, ὦ μεγαλοπρεπέ-
ἠ τοίνυν ἀναβάλλου τὴν τῆς ὀφειλῆς ἔκτι-
ω, καὶ ἀπόδος. Εἶπας, καὶ ποίησον. Ὑπέ-
ἰ πληροφόρησον. Σπεῦσον μὴ ψεύσασθαι τῷ
οὐκ ἔστι διαλαθεῖν. Ζυγὸς ἐπετέθη σοι· μὴ
σκληροτράχηλος. Βαρὺς μὲν γὰρ ὢν, κατα-
εἰς βαθεῖαν πληγήν· ἐλαφρὸς δὲ ἐπικείμε-
οὕτω χρηστὸς ἐπελέγξει τὸ ἐν σοὶ ἀδάμα-
ὗ ἕνεκα καὶ κέντρου δεηθήσῃ καὶ ἑτεροίας
ς. Φύλαξ ἀμπέλου ἐτάχθης εὐλογημένης ἐν
ῳ τῆς κουρᾶς· παράμενε οὖν, φυλάττων τὸν
α, καὶ τὴν ἀνάλογον μισθαποδοσίαν ἀπεκ-
ος. Μάλιστα μὲν οὖν εἰς ἄμπελον ἐμυστη-
, πεφυτευμένην ὑπὸ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψί-
ς καὶ αἱ ἀναδενδράδες καὶ ἡ σκιὰ ἐν λόγῳ
ῖνται παρὰ τῷ Ψαλμῳδῷ. Μένε τοίνυν, ὡς
ας ἐθέλει, καὶ θάλλε, καὶ καρποφόρει, δε-
πῦρ, εἰς ὃ εὐαγγελικῶς βάλλονται τὰ τῆς
υτείας ἔκβλητα κλήματα. Μισθωτὸς ἐτάξω

A lata, dixerit aliquis; et omnia alia sidera digna quæ aspiciantur. Sic age et tu; dum luces, continuum splendorem retine, manens in alto inferiora illumina, id est noctem nostri sæculi; eos qui excitati sunt illustra; atque exemplo virtutis clamantis: « Venite et illuminamini, » fac eos ad te suspicere et salutaria operari; quædam multis aliis modis, sicut scient, ipsa natura docente, quædam per lucem tuam.

200. Si quando necesse est lucem tuam divinæ similem in aliquo loco videri, exempli gratia, in domo, in pago, in foro, in festivitate, aut in alia occasione, ibidem luceas fidenter ad quærendam et B inveniendam drachmam Evangelii perditam, non vero ad implendam mensuram bonis confertam, absque invitatione. Hoc enim esset hominis mendici, et, ut ita dicam, vilis pauperis, qui pro angelica veste posset laceratam sibi circumdare, peram assumere, oculos tegere, et mendicum omnino simulare, sicque omnibus molestum esse.

201. Considera etiam solem justitiæ ante solem, ante sæcula semper exsistentem et lucentem, eodem modo in terras descendisse, apud nos refulsisse, mortuos digito tetigisse, atque invenisse, suscepisse, salvavisse, et reduxisse, ubi erat ipse ab æterno. Ipse si eodem modo vis descendere, ita ut habearis ut Deus, alios tibi similes zelo accendas, descende et conversare apud nos homines. Sin aliter, vade, o pessime mortalium, ne forte Dominus omnium fugientem te persecutus, pœna afficiat eos qui te absconderunt. Cogita te esse angelum lucis, licet nigra veste indutus, te adfuturum luci veræ spopondisse, te apud Deum ore tuo judicandum, ut aiunt, qui virtutes omnis generis promisisti.

202. Tu in primis debitor es, magne monache, ne differas igitur debiti solutionem. Promisisti, solve. Dixisti, age. Spopondisti, adimple. Cave ne Deo mentiaris, quem effugere impossibile est. Jugum tibi impositum est, noli ultra calcitrare. Ipso graviter Isto, profundum vulnus accipies; leviter autem, et jucunde, in aperto erit te indomitum non esse. Ob id opus erit aculeo, et alia pœna. Custos vineæ benedictæ es constitutus in tua tonsura: persevera ergo vinetum custodiens, et dignam mercedem invenies. Et præsertim consecratus es in vineam dextera Excelsi insitam, cujus rami et umbra a Psalmista plurimum laudantur. Remane igitur quemadmodum vult qui te plantavit; da flores et fructus; ignem time in quem inutiles rami vineæ Dominicæ, secundum Evangelium, projiciuntur. Mercedem a magno Patrefamillas recipere voluisti, igitur labora semper. Producere prandium non licet, ne otiosus tempore servitutis remaneas. Cœnare

cxtra modum, ad gravandum corpus non debes, ne erassior opus negligas. Neque per totam noctem dormire fas est,propter communem inimicum meridianum, qui neque nocte novit inducias. Abundat enim sagittis volantibus in die, et negotiis perambulantibus in tenebris.Ille malum semper operatur, te semper esse sobrium necesse est.

A εἶναι μεγάλου Οἰκοδεσπότου· ἐργάζου τοίνυν ἀεί. Οὐκ ἔστι σοι δειπνεῖν ἐπὶ μακρὸν, ἵνα μὴ καταργῇς τὸν τῆς δουλείας καιρόν. Οὐκ ὀφείλεις ἀριστᾷν ὑπέρμετρα καὶ πρὸς βάρος, ἵνα μὴ ἔμφορτος ὢν ἀμελῇς τοῦ ἔργου. Οὐκ ἔστιν οὐδὲ ὁλονύκτιον ἀναπαύσασθαί σε διὰ τὸν μεσεμβρινὸν κοινὸν ἐχθρὸν, ὃς οὐδὲ νύκτωρ σπένδεται. Πλουτεῖ γὰρ, ὥσπερ βέλεσι πετομένοις ἡμέρας, οὕτω καὶ πράγμασιν ἐν σκότει διαπορευομένοις. Ἀεὶ τὴν πονηρίαν ἐκεῖνος ἐργάζεται· ἀεὶ καὶ σὲ νήφειν ἀνάγκη.

203. Scio equidem, cum ista a me audis, te pati pessima arbitrari, et ignominia affici, qui, visus magister esse, ab aliis quæ agenda sint doceris. Ego autem nunquam tacerem, licet furore percitus rumpereris; non modo in gratiam tui, unius et superbi, aut duorum aliorum similium, quos pereuntes dimittо; sed causa reliquorum fratrum quos dum decipere vis, regnum Dei perturbas.

σγ'. Καὶ οἶδα μὲν, ὅτι ταῦτα ἐξ ἡμῶν ἀκούων δεινὰ δοκεῖς πάσχειν, ὡς ἐτιμούμενος· εἴ γε διδάσκαλος εἶναι δοκῶν, εἶτα παρ' ἑτέρων ἀκούεις, ἃ ποιητέον. Ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν ποτε σιωπήσωμαι, εἰ καὶ διαῤῥαγείης θυμούμενος· καὶ οὐ τοσοῦτον διὰ σὲ, τὸν ἕνα, τὸν ὑψηλὸν, ἢ διὰ τοὺς ὁμοίους δύο, οὓς φθινύθειν ἀφίημι, ἀλλὰ διὰ τοὺς λοιποὺς ἀδελφοὺς, οὓς φενακίζειν ἐθέλων, τὸ τοῦ Θεοῦ διαταράττεις οὕτω πολίτευμα.

B

204. Nunc tamen, hoc uno addito exemplo læto et idoneo ad docendum, finietur oratio. Scythæ olim Græcis infesti acriter in eos impressionem faciebant quæ ægre sustinebatur. Igitur qui lædebantur, tum ut periculum amoverent, tum ut auxilia pararent, inducias paciscuntur aliquanto tempore, diebus quas utriusque partis beneplacitum assignavit servandas. Cæterum Græci securitati se dederunt, fiduciam in solo fœderis jurejurando collocarunt, neque excubias egerunt, neque militum more vigilarunt. Scythæ autem ad dolum confugiunt. Intempesta ergo hora noctis, non cum solito clamore, subito irruentes,illos secure dormientes interfecerunt non paucos. Sicque periissent soli juramento confidentes, nisi Græcis animus adfuisset. Brevi enim prosilientes armaque induentes, vix quidem superiores evaserunt. Postea cum perjurii Scythæ arguerentur, in causam adducunt tantummodo dies, nullo modo noctes intellexisse dicentes, cum fœdus pepigerant. Itaque diebus solum allatis, injuste perjurii damnati fuissent,noctis tempore irruentes.

σδ'. Τῷ τέος μέντοι, ἐκεῖνο καὶ μόνον ἐπενεγκὼν εἰς ἀφήγησιν παιδευτικῶς ἱλαρὰν, πεπαύσομαι. Σκύθαι πάλαι ποτὲ ἀνδράσιν Ἕλλησιν ἐπιθέμενοι, ἐβάρυναν τὸν ἐπ' αὐτοῖς πόλεμον, καὶ ἦσαν οὐ ῥᾳον φορητοί. Οὐκοῦν οἱ βλαπτόμενοι τὸ μέν τοι ἀνακωχὴν τοῦδεινοῦ πραγματευόμενοι, τὸ δὲ καὶ συσκευὴν ἐπικουρίας τεχνώμενοι, σπένδονται καιρικῶς ἐπὶ ἡμέραις ὅσας τὸ ἐν ἑκατέροις ἀρέσκον ἐκύρωσε. Καὶ τοῦ λοιποῦ ἐκάθηντο τὸ Ἑλληνικὸν ἀφρόντιδες, πιστεύσαντες ἑαυτοὺς μόνοις τοῖς ὅρκοις, οὔτε φύλακας προσιστάμενοι, οὐδὲ μὴν στρατηγικῶς ἐγρηγορότες. Οἱ δὲ Σκύθαι — ἀλλ' αὐτοὺς ὑπέρχεται ἐπιθυμία δόλου· Καὶ ἀωρὶ νυκτὸς ἀφνης, καὶ οὐδὲ ξὺν βοῇ τῇ συνήθει, ἐπεισπτσόντες, ἐπεὶ ἐκοιμῶντο ἐκεῖνοι ἀφύλακτοι, κατέκοψαν οὐκ ὀλίγους· καὶ ἂν ἀπώλοντο οἱ μόνῳ τεθαῤῥηκότες τῷ ὅρκῳ, εἰ μὴ τὸ Ἑλληνικὸν ἀνδρικὸν ἀντέπραξε τῷ θανάτῳ. Ταχὺ γὰρ ἐκθορόντες, καὶ στεγανώσαντες ἑαυτοὺς πανοπλίαις, μόγις μὲν — περιεγένοντο δ' οὖν. Ὡς δὲ μεθ' ἡμέραν ἡλίσκοντο ἐπιορκίας οἱ Σκύθαι, προβάλλονται εἰς συνηγορίαν τὴν καταμόνας ἡμέραν, μὴ οὐχὶ καὶ νύκτας φάμενοι συνθέσθαι, ὅτε τὰς σπονδὰς ἐτίθεντο· διὸ μόνας ἡμέρας ἐκπεφωνηκότας, οὐκ ἂν δικαίως παρασπονδεῖν κρίνοιντο νυκτὸς ἑαθέμενοι.

C

205. Huic sermoni finem impone,eminentissime; quique rudem hanc historiam generose provocasti, ex illa fructum percipe, cum et tu et fraternitas, quæ apud te est, dolosos hostes quotidie obsidentes habeatis. Licet vos in die sobrios non percutiant, scilicet visibiliter, quasi fœdus mentientes, sed alio modo invisibiliter,quasi nocte irruentes mortalibus jaculis affligunt. Ita ut vobis semper sit vigilandum,maxime formidantibus animarum latronem, nescientibus qua hora dolosus venturus sit. Hoc autem facietis, apud vos alligati, imo et religati, sicque nec religionem nec religiosorum nomen mentientes. Cæterum vobis præparatis ut præparati estis, vigilantia non est revocanda. Unde quamvis per diem et noctem dormientes vos percutiant terribiles sagittarii, non

σε'. Κάτεχε καὶ τὸν λόγον τοῦτον, ὦ ὑψηλέ· καὶ τὴν ἀγριάδα ἱστορίαν εὐγενῶς ἐγκεντρίσας, κάρπωσαι καὶ δι' αὐτῆς, ὡς οὕτω καὶ σὺ καὶ ἡ κατὰ σὲ ἀδελφότης δολίους πολεμίους κύκλῳ περικαθημένους ἔχετε· οἳ κἂν ἐν ἡμέρᾳ νήφοντας ὑμᾶς οὐ βάλλωσιν, ἐξ ἐμφανοῦς δηλαδὴ, ὡς οἷα σοφιζόμενοι τὴν σπονδὴν, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ἀφανῶς, καὶ ὡς ἐν νυκτὶ ἐπιθέμενοι, καιρίαις ἀλγυνοῦσι βολαῖς. Ὥστε δεῖ ἐγρηγορέναι ὑμᾶς χρὴ, ὅτι μάλιστα εὐλαβουμένους τὸν ψυχοκλέπτην ἀγνοούμενον ποίᾳ ὥρᾳ δόλιος ἐπολεύσεται. Ποιήσετε δὲ αὐτὸ, πρὸς ὑμῖν αὐτοῖς μένοντες, ἔτι δὲ καὶ ὑπομένοντες, καὶ οὕτω μήτε τὴν μονὴν, μήτε τὸ μοναχικὸν ὄνομα ψευδόμενοι. Ἄλλως δέ γε διακειμένοις, ὡς νῦν διάκεισθε, οὐκ ἔστιν ὑμῖν ἐνιδεῖν ἐγρήγορσιν. Ὅθεν ὡς μεθ' ἡμέραν καὶ νύκτα πᾶσαν ἀφυπνοῦντας ὑμᾶς βάλλοντες οἱ δεινοὶ τοξό-

D

ται, οὐκ ἄνιμὲν ἐκκενώσωσιν ὀϊστῶν τὰς φαρέτρας αὐτῶν, οἱ τὴν κακίαν παμπλούσιοι, καὶ δι' αὐτὸ καθ' ἡμῶν πολυβελεῖς καὶ κακομήχανοι· οὐκ ἀνήσουσι δὲ, ὡς εἰς θάνατον πλήττοντες. Ὃ μὴ γένοιτο διὰ τέλους, Θεὲ σῶτερ, ψυχοσῶστα, φιλάνθρωπε, διορθωτὰ, εὐκογητὲ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A exhaurient tamen pharetras suas, malitia omni divites, ideoque contra nos auctores et inventores malorum : non percutient autem quasi in mortem percutientes. Quod ne fiat continuo, Deus salvator, salvans animas, amator hominum, magister virtutis, benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

EJUSDEM

DIALOGUS THEOPHILUS ET HIEROCLES.

Εὐσταθίου μητροπολίτου Θεσσαλονίκης ἀλληλογραφία, προτεθειμένη πεῖσαι τοὺς θείους ἀδελφοὺς μὴ σκορακίζειν τὸν θεοφίλτατον ἐφέσει τῆς σοῦ ἱερωτάτου κλήσεως. Ὑπόκειται δὲ ὁ διάλογος μέσον δυοῖν· ὧν ὁ μὲν παρὰ τὸ ἱερὸν ὠνόμασται Ἱεροκλῆς, ὁ δὲ παρὰ τὸ Θεῷ φίλον Θεόφιλος, οἰκείως αὐτὰ καὶ προσφυῶς τῷ προκειμένῳ ζητήματι. Ἠρολογίζει δὲ ὁ Θεόφιλος.

B *Eustathii metropolitani Thessalonicensis dialogus, quo sanctis fratribus persuadere conatur ne Deo dilectissimum contumeliose sacerrimum appellent. Inter duos habetur dialogus, quorum unus a voce* ἱερόν (*sacer*) *dictus est Hierocles, alter a* Θεῷ φίλον (*Deo dilectus*) *Theophilus nominatur, nominibus sic proprie et propositæ quæstioni congruenter datis. Prior verba facit Theophilus.*

α. Θεόφιλος. Πότερον, ὦ Ἱερόκλεις, ἔστι τις εὐτυχία καὶ ἐν ὀνόμασιν ;

Ἱεροκλῆς. Ναὶ, ὦ Θεόφιλε.

Θεόφιλος. Καὶ πῶς ἄρα τοῦτο ; Δοκεῖς γάρ μοι ἔξω τόπου ἀποκρίνασθαι.

1. *Theophilus.* Estne, o Hierocles, etiam in nominibus aliquid fausti ?

Hierocles. Utique, o Theophile.

Theophilus. Quomodo vero hoc ? Videris enim mihi præter argumentum respondisse.

Ἱεροκλῆς. Ὅπως ; Ἰδού. Εὐτυχεῖ γάρ τις οὐ μόνον ἐν εὐκληρίᾳ βίου ἀναστρεφόμενος πραγματικῶς, C ἀλλὰ καὶ ὀνομαζόμενος, εἴτ' οὖν εὐωνυμούμενος, Πίνδαρος ἂν εἴπῃ, ὃς εὐωνύμους τοὺς περικλύτους καλεῖ, ῥιμφέως φράζων ἐκεῖνος. Καὶ ἰδοὺ· εὐτυχία τις ἀνθρώπῳ αὕτη καὶ ἐν ὀνόμασιν, ἑπομένοις τοῖς πράγμασιν, ἐπειδὴ καὶ σοφοῦ γνώμη, τὰ ἔργα τοὺς λόγους εὑρίσκεσθαι. Θεώρησαι δὲ τὸν λόγον τοῦτον καὶ ἐν τοῖς ἀνάπαλιν· ἔστι καὶ δυσπραγεῖν ἐν ὀνόμασιν, ὅτε τις ἀγαθὸς ὢν ἀνὴρ, καὶ μηδέν τι πλέον τῶν κακιόνων φερόμενος, κακωνυμεῖται, οὔτε ἀδρὸν κλέος εὑρίσκων, οὔτε ἀμυδρὸν, οὐδὲ ἐκφαινόμενος χρηστῇ φήμῃ, ἀλλ' ὡς ὑπὸ ζόφῳ σβεννύμενος.

Hierocles. Quomodo ? Ita. Felix enim est aliquis, non solum cum in prosperitate vitæ revera conversatur, sed etiam quum talis dicitur, scilicet quum fausti nominis habetur, ut dixerit Pindarus, qui fausti nominis viros illustres significanter vocat. Enimvero felicitas quædam est homini et in nominibus, quæ factis respondent, siquidem sapiens quis dixit verbis inesse facta. Illud vero et in contrariis considera. Namque malum omen esse potest in nominibus, quando scilicet vir bonus, nec quidquam pejus admittens, infaustum nomen habet, neque abundantem, neque subobscuram gloriam invenit, neque bona fama celebratur, sed quasi in tenebris perit.

β'. Θεόφιλος. Σοφίζῃ, ὦ Ἱερόκλεις, καί με περιέρχῃ, οὐ κατ' εὐθὺ, ἀλλὰ τὸ τῆς ἐρωτήσεως ὁμωνυμοῦν λαβὴν ἐνδεδομένην σοι εὑρηκὼς, ἑλὼν ἄγχεις με. Ἠρώτησα δὲ αὐτὸς οὐκ, εἴπερ ἔστιν ἀνθρώποις εὐτυχεῖν καὶ ἐν τῷ ὀνομάζεσθαι, ἀλλ' εἴπερ οὐσιωδῶς εὐτυχία τις ἀποκεκλήρωται καὶ αὐταῖς δὴ καταμόνας ταῖς λέξεσιν ; Αὐτὰς γὰρ ἐγὼ ἔφην ὀνόματα. Τί δὴ πρὸς τοῦτο μειδιᾷν σοι ἐπῆλθεν, ὦ Ἱερόκλεις ; Μήτι καὶ ἄρτι τὴν ἐρώτησιν εἰς ὁμωνυμίαν σχίζεις ;

2. *Theophilus.* Sophistice agis, o Hierocles, et me circumvenis, non per viam rectam, sed interrogationis ambiguitate, quasi præstita tibi ansa, inventa, captum urges me. Interrogavi autem ipse non an felices esse possint homines etiam propter nomen, sed an revera felicitas quædam obtigerit per se ipsis vocibus. Has enim ego dicebam nomina. Cur vero ad hæc subridere incepisti, o Hierocles ? Num et nunc quæsitum ad ambiguitatem rescindis ?

Hierocles. Non irrisio, o Philothee, risus iste. Purpureo autem colore hic perfunditur et exhilaratur vultus juxta benevolum mentis affectum. Sed bono animo sis, siquidem nunc interrogasti simpliciter et determinate.

Ἱεροκλῆς. Οὐ κατάγελως, ὦ φιλόθεε, τοῦτο μειδίαμα· πορφύρει δὲ ἱλαρὸν ἡ ὄψις ἐνταῦθα κατὰ ψυχῆς φίλιον κατάστημα. Θάρρει δὲ, ὡς ἠρώτησας τὸ δεύτερον μοναχῶς τε καὶ ἀσφαλῶς.

3. *Theophilus.* Quid igitur dicis ad hanc simplicem quæstionem?

γ'. Θεόφιλος. Καὶ τί δὴ λέγεις πρὸς τὸ ἀσχιδὲς τοῦτο πύσμα;

Hierocles. Quid aliud nisi me negare? Dico enim nihil aut prosperum aut infaustum inesse vocibus. Nulla enim vox substantialiter exsistit; felicitas autem aut infelicitas substantiis quibusdam attribuitur.

Ἱεροκλῆς. Τί ποτε ἄλλο, ἢ ἀποφάσκω; Φημὶ γὰρ, μήτε εὐτυχίαν, μήτε δυστυχίαν, ἐπαληθίζεσθαι ταῖς φωναῖς. Φωνὴ μὲν γὰρ οὐδεμία οὐσίωται, εὐτυχεῖν δὲ καὶ δυστυχεῖν οὐσίαις τισὶν ἐπιλέγεται.

Theophilus. Quam recte dixisti, o Hierocles!

Θεόφιλος. Ὡς εὖ γε εἶπας, ὦ Ἱερόκλεις.

Hierocles. Quis porro, o Theophile, tibi scopus est talia problemata proponenti? Non enim sane frustra hoc proposuisti.

Ἱεροκλῆς. Τίς δὴ, ὦ Θεόφιλε, ὁ σκοπός σοι τοῦ οὕτω προβληματίσασθαι: Οὐ γὰρ δήπου τηνάλλως οὕτω προὔτεινας.

Theophilus. Detegam tibi reprehensionem qua quosdam incuso de admitteudis vel rejiciendis nominibus.

Θεόφιλος. Ἀνακαλύψω σοι μέμψιν ἐμὴν, ἣν μέμφομαί τινας ἐπὶ ὀνομάτων ἐκλογῇ καὶ ἀπεκλογῇ.

Hierocles. De quibusnam?

Ἱεροκλῆς. Ποίᾳ ἐκείνῃ;

4. *Theophilus.* Circa plura alia nomina, sed præsertim circa voces: *sacer* et *Deo dilectus* (ἱεροῦ, Θεοφιλοῦς). Valde enim placuit nonnullis episcopis et aliis vocem ἱερόν et ejus excellentiam mirum in modum extollere, vocem autem Θεοφιλὲς et ejus extensionem omnino deprimere. Enimvero si quis se sacerrimum dici audiat, in cœlum ferri sibi videtur, si vero dicitur Θεοφιλὲς. Deo dilectus, sive Θεοφιλέστατος, Deo dilectissimus, non dubito quin pudore suffundatur, quasi insigni accepta contumelia. Ideoque ipse vocem Θεοφιλός expellere volens, ejus loco vocem ἱερὸν civitate dono et bene agere puto; et ipse quidem erubesco, si Theophili, non autem Hierothei, sive tali alio nomine appeller quod a pluribus admittitur, tibique invideo propter gloriam nominis ἱεροῦ quod geris, et illos beatos prædico qui te genuerunt, quoniam tali te celebraverunt appellatione. Porro quæro a te, qui tantum sortitus es nomen, quid tandem ego sentire debeam de nominibus illis. Forte enim una ex appellationibus, scilicet ea quæ sacrum sonat, felix est propterea amatur, et concupiscentiam majorem allicit; altera autem, licet splendide composita, et Dei amicitiam annuntians, non post se trahit amicos, sed contemnitur, tanquam deformis aliquis. Ego vero censeo multo magis venerandum et decorum esse Dei amici nomen quam sacri, saltem quoad apertam locutionem. Volo autem et tuum superaddi suffragium, ut ita consequar robur meæ sententiæ.

δ'. Θεόφιλος. Πολλαῖς μὲν καὶ ἄλλαις, ἐν δὲ ταῖς καὶ τῇ τοῦ ἱεροῦ καὶ τοῦ θεοφιλοῦς. Εὑηρέστηται γὰρ διαφόροις ἐπισκόποις τε καὶ λοιποῖς τό μὲν ἱερὸν ὄνομα καὶ τὴν αὐτοῦ ὑπέρθεσιν ὑψοῦ καθίζειν, τὸ δὲ θεοφιλὲς καὶ τὴν αὐτοῦ ἐπίτασιν ὑποβάθμιον πάνυ τι καθιστᾷν. Ἀμέλει τοι καὶ ἱερώτατος μέν τις ἀκούσας, οὐράνιος εἶναι φαντάζεται· θεοφιλὴς δὲ, εἴτε θεοφιλέστατος, ἀλλ' αὐτὸς οὐκ οἶμαι ὡς οὐχὶ καὶ ἐγκαλύπτεται, οἷά περιυβριζόμενος. Διὸ καὶ αὐτὸς ἐγὼ ἐξοστρακίσειν ἐθέλων τὸ θεοφιλὲς, πολιτογρασῶ ἀντ' αὐτοῦ τὸ ἱερὸν, καὶ λογίζομαι ἀγαθόν τι ποιεῖν· καί που καὶ ἐμαυτὸν αἰσχύνομαι, εἰ καλοίμην θεόφιλος, οὐ μὴν ἱερόθεος, ἤ τι τοιοῦτον ἄλλο ἐξειλεγμένον τοῖς πλείοσι· καὶ σὲ δὲ ζηλῶ τοῦ ἱεροῦ κλέους, ὃ προγράφεταί σοι, καὶ μακαρίζω τοὺς γειναμένους, ὅτι σε τοιαύτῃ παρωνυμίᾳ ἐκλέϊσαν. Πυνθάνομαι δή σου, ὦ κληρονομήσας ὀνόματος τηλικοῦδε, τί ποτε καταρτίσεις φρονεῖν με περὶ τούτων τῶν ὀνομάτων; Μήποτε γὰρ εὐτυχεῖ μὲν θατέρα λέξις ἡ κατὰ τὸν ἱερὸν, καὶ διὰ τοῦτο ἐράται καὶ ἐπιθυμίαν ἐφέλκεται πλείονα· ἡ δὲ λοιπὴ, καὶ ταῦτα λαμπρῶς ἐσταλμένη, καὶ θεοῦ φιλίαν ἀγγέλλουσα, οὐκ ἐπισύρεται φίλους, ἀλλὰ παραβλέπεται ὡς οἷα καί τις δυσπρόσοπτος. Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάνυ πολὺ σεμνότερον εἶναι καὶ κόσμιον τὸ θεοφιλὲς τά γε εἰς προφανῆ φράσιν ἢπερ τὸ ἱερόν· ἐθέλω δὲ καὶ τὴν σὴν ψῆφον προσεπιτεθῆναι, εἴ πως οὕτω κωρώσω κράτος οἷς λογίζομαι.

5. *Hierocles.* Penetro in profundum sacri (ἱεροῦ), et perspicio quiddam quod non in superficie volvitur, sed quod acumen aspectus expostulat.

ε'. Ἱεροκλῆς. Ὅτι κατακύπτω εἰς τὸ βάθος τοῦ ἱεροῦ, καὶ διορῶμαί τι οὐκ ἐπιπολῆς φερόμενον, ἀλλ' οἷον ἐθέλειν ὀξύτητα βλέμματος.

Theophilus, Quidnam istud?

Θεόφιλος. Ποίαν δή τινα;

Hierocles. Hoc, o Theophile. Nomina, seu dictio-

Ἱεροκλῆς. Τοιαύτην, ὦ Θεόφιλε. Ὀνόματα, εἴτ'

οὖν λέξεις τινὰς, ἀφωσίουν ἀποπληρωτικῶς τοῖς θείοις πράγμασιν οἱ παλαιοί.

Θεόφιλος. Ποῖα ἐκεῖνα, ὦ Ἱεροκλεις;

ς'. Ἱεροκλῆς. Ὡς μάλα μυρία· πρὸς δὲ τὸ ἐνεστὼς ἐξ ὀλιγίστων ἐναγαγεῖν σε βούλομαι εἰς τὰ ὅλα. Μυεῖν ἐκεῖνοι ἔθεσαν οὐ τὸ ἁπλῶς διδάσκειν, ἀλλὰ τὸ ἐν ἀπορρήτῳ παραδιδόναι, ἃ Θεῷ οἰκεῖα καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ἐνθεάζουσι· καὶ μύστας ὠνόμαζον, ὅσοις ἐξεγένετο τοιαῦτα μαθεῖν διδασκάλια, ὧν καὶ ἐκφερομένων εἰς ἀκοὰς βεβήλους, θάνατος ἐπεψήφιστο τοῖς ἐκλαλήσασι. Τό τε δὴ μυεῖν εὐαγὲς ἦν, καὶ τὸ τελεῖν, καὶ ἡ κατ' αὐτὸ τελετὴ, καὶ τὸ εὐάζειν, ᾧ συνομαρτεῖ καὶ ὁ Εὔϊος· εὐάγητον δὲ καὶ τὸ ἐποπτεύειν, καὶ τὸ θύειν, καὶ τὸ εὔχεσθαι, καὶ ὁ ἀρητὴρ, καὶ ἡ ὀμφὴ, καὶ ἡ κληδὼν, καὶ ἡ ὅσσα, ἢ δέ ποτε [*an* ἤδη ποτέ?] καὶ τὸ ὀλολύζειν. Τί οὖν, ὦ Θεόφιλε; ζητήσεις καὶ ἄλλα τοιαῦτα παρατεθῆναι, ἢ ἀρκούντως ἐνήγαγέ σε ταῦτα, εἰς ὅπερ ἐχρῆν;

ζ'. Θεόφιλος. Ἔδαψα εἰς το νόημα, ἐφ' ὅσον ἔδει, καὶ οὐκ ἐθέλω πλείω τοιαῦτα συνείρεσθαι. Ἀλλὰ τί μοι αὐτὰ πρὸς τὴν τοῦ ἱεροῦ ἔννοιαν καὶ τὴν κατ' αὐτὸ θείαν σεμνότητα;

Ἱεροκλῆς. Αὐτό σοι τοῦτο, ὦ Θεόφιλε, ὁ λόγος ἥκει δηλώσων, ὅτι θεῖον ὄνομα καὶ μυστικὸν οὐχ ἧττόν τι τῶν ἄλλων καὶ ὁ ἱερὸς καὶ ὅσα τούτῳ σύστοιχα, τὸ ἱερᾶσθαι, τὸ ἱερατεύειν, τὸ ἱερεῖον, καὶ εἴ τι ἄλλο συμφωνεῖ τούτοις.

Θεόφιλος. Ταχὺ οὖν, ὦ Ἱερόκλεις, ἀναπτύξας πέραινε τὸν τοῦ λόγου σκοπόν. Ἐγὼ γὰρ σφαδάζω ἀμφαγνοῶν, ὅπως ἂν καταστήσῃς, ὃ προέθου, καὶ οὐκ ἔχω διαβλέψαι τρανὲς εἰς τὸ τέλος.

η'. Ἱεροκλῆς. Ἄκουε, ὦ Θεόφιλε. Δύο ταῦτα ἐν τοῖς πάλαι ποτὲ σεμνὰ ἐπιφθέγματα παραδέδοται, γοργά τε καὶ καθαθὰ τὴν ἀπήχησιν, εἰ καὶ ἄλλως, οὐ λάμποντα πρὸς σαφήνειαν, τὸ ἴε καὶ τὸ ἰή. Καὶ τὸ μὲν ἴε δοκεῖ παρακεκελεύσθαι, καθά που καὶ τὸ ἄγρει, καὶ τὸ φέρε, καὶ τὸ ἄγε· καὶ ἔστιν αὐτοῦ σημασία τὸ πέμπε. Διὸ καὶ δασέως προσπνεῖται ἡ τῆς λέξεως ἄρχουσα. Τὸ δὲ ἰὴ οὐ τοιοῦτόν ἔστι κατ' οὐδέν· οὔτε γὰρ κέλευσμά τι ἐμφαίνει, οὐδὲ μὴν δασὺ πνεῦμα ἔχει. Ἐπιλαλεῖται κατ' ἐνθουσιασμόν. Καὶ τοῦ μὲν πρώτου ὑπόδειξις ἐν τῷ ἴε, παῖ, ὅπερ ἐστὶ πέμπε, ἢ βέλος δηλονότι ἐπίκουρον, ἢ ἄλλο τι βοηθητικόν· ἀφ' οὗπερ οὐ μόνον Ἥϊος ὁ οὕτως ἰείς, εἰπεῖν δὲ ταυτὸν, ἀφιεὶς πρὸς βοήθειαν, ὡς εἴπερ ἦν Ἰήϊος ἐν τετράδι συλλαβῶν· ἀλλὰ καὶ Ἵλαος, ὁ ἰεὶς δηλαδὴ βλέμμα θειότερον. Τοῦ ὁρᾶν γὰρ εἰς τὸ λάειν μετειλημμένου, εἴη ἂν Ἵλαος, πρώτιστα μὲν Θεὸς, ὁ παντέφορος, ὃς καὶ ἱλήκοι τοῖς τε ἀξίοις καὶ ἡμῖν, εἶτα καὶ ὁ πρὸς Θεὸν διορατικῶς ἐκτυπούμενος. Καὶ οὕτω μὲν ἐν ἐδαφίῳ ἀρχαίῳ τὸ ἴε κείμενον παραδέδεικται. Τοῦ δὲ ἰὴ πλατυτέρας οὔσης ἐν τοῖς παλαιοῖς προφορᾶς, πρόχειρος ἡ ἐν τῷ ἰή, παιὼν, οὗ δήλωσις μεταληπτικὴ τὸ ὡ θεραπευτὰ, εἴ τις ἐνθυμοῖτο, παιῶνα τοῦτον λέγεσθαι τὸν ἰατρικῶς θεραπεύοντα· καὶ ἔοικεν ἴασιν ὑπεσχῆσθαι, ἢ προκὰ-

A nes quasdam exclusive divinis rebus antiqui devovebant.

Theophilus. Quænam sunt istæ, o Hierocles?

6. *Hierocles*. Prope infinitæ. Nunc autem ex paucissimis ad omnia adducere te volo. Connivere oculis (μυεῖν) illi dixerunt non docere simpliciter, sed in secreto tradere, quæ Deo sunt propria et iis qui ab illo afflantur; et mystas vocabant quibuscunque contigerat talia discere documenta; quæ si ad profanas aures delata essent, nox decernebatur adversus eos qui revelassent. Connivere oculis (μυεῖν) sacrum fuit sicut et initiare et initiatio, et clamare Evan in honorem Bacchi, unde et Evius. Sacrum quoque fuit inspicere (ad sacras spectandas admitti cæremonias), et sacrificare, et precari, et sacerdos, et oraculum B (ὀμφή) et augurium (κληδών) et præsagium (ὅσσα) at aliquando vociferari. Quid igitur, o Theophile? Quæresne ut alia similia tibi proponantur, an sufficienter induxerunt te hæc quo oportebat?

7. *Theophilus*. Perpexi rem, quantum opus est, nec jam similia continuari volo. Ad quid mihi illa ad *sacri* intelligentiam et illam quam præ se fert eximiam gravitatem?

Hierocles. Id ipsum, o Theophile, sermo demonstrare præsumit, non minus quam alia divinum et mysticum esse nomen *sacer* et quæcunque huic affinia sunt, sacrari, sacerdotio fungi, et si quid aliud consonat.

Theophilus. Sententiam cito explicans, o Hierocles, festina ad scopum sermonis. Ego enim inC quietus et anxius sum, donec videam quomodo constitueris id quod proposuisti, neque valeo usque ad finem clare perspicere

8. *Hierocles*. Audi, o Theophile. Duæ inter veteres venerandæ voces traditæ sunt, tenues et claræ quoad sonum, licet cæteroquin non satis perspicuæ, hic et ié (ἴε, ἰή). Prior adhortari videtur, quemadmodum age, agedum, et illius significatio est *mitte*. Ideoque aspero notatur spiritu prima vocis littera. Vox autem ἰή prorsus differt. Non enim adhortationem significat vel jussum, nec asperum habet spiritum: et divino instinctu profertur. Et prior quidem apparet in hac dictione: ἴε, παῖ, hoc est, mitte seu porrige, nimirum telum auxiliare aut aliud quid subsidiarium, unde derivatur non solum ἥϊος, id est qui sic porrigit D seu mittit ad auxilium, velut si esset ἰήϊος vox quadrisyllaba, sed etiam Ἵλαος, hoc est qui vultu supernaturali aspicit. Cum enim ὁρᾶν (videre) in λάειν (aspicere) transmutas, tum erit Ἵλαος (clemens) primum Deus, omnia inspiciens, qui et dignis et nobis ἱλήκοι (propitius sit), deinde etiam qui mentis acie Deo similis factus est. Et sic quidem vocem ἴε in antiquo libro quodam usurpatam invenimus. Vocis autem ἰή sensus latius patet apud veteres, et apparet in illo: ἰή, παιών, hoc est, o tu qui curas, si quis velit illum παιῶνα (curatorem) dici qui medici more inservit, et vi-

detur hoc vocabulum sanationem cœlestem promittere aut invocare. Cum igitur hæc duæ voces, ἰᾶ et ἰή, ita se habeant (nam velle te plura a nobis audire, vix crediderim, o Theophile), ab illa ἰᾶ (neque Patribus ipsis talis enucleatio displicet) originem sumere apparet vox ἱερὸν (sanctum) et omnia similia vocabula. Utrum putas nos recte loqui aut vis nos hic subsistere, ne risui nos exponamus?

A λεῖσθαι θεόθεν τοὔνομα. Τοιούτοιν ὄντοιν τοῦ ἰᾶ καὶ τοῦ ἰή (πολυῤῥήμονεῖν γὰρ εἰς πλέον οὐκ ἂν ἐθέλῃς ἡμᾶς, ὦ Θεόφιλε), τοῦ ἰᾶ φαίνεται (καὶ οὐδὲ ἀπαρέσκει τοῖς Πατράσι τῶν τοιούτων μεθόδων) παρειλκύσθαι τὸ ἰεθὸν καὶ τὴν κατ' αὐτὸ συστοιχίαν ἅπασαν. Νοεῖς ἡμᾶς λαλεῖν τι καλὸν, ἢ σιγησόμεθα τοῦ περαιτέρω λέγειν, μὴ καὶ γελώμεθα;

9. *Theophilus.* Optime mihi persuades, o Hierocles; solummodo profundius in sensum inquirens et subtilius explicare studens adjiciam, ἱερὸν (sanctum) esse a quo mittitur bona valetudo.

θ'. Θεόφιλος. Εὖ με προσβιβάζεις, ὦ Ἱερόκλεις· καί πως ἤδη λεπτυνάμενος εἰς νοῦν καὶ ἰσχνολογεῖν ἐπιπνευσθείς, ἐπιβάλλω, ἱερὸν εἶναι, ἀφ' οὗ ἴεται ῥῶσις.

Hierocles. Rem actu tetigisti, o Theophile, et ab initio ad finem recte pervenisti, uti poverbio dicitur. Et ut ingenue veritatem fateamur, tu altius B quam nos vocabuli sensum pervestigasti. Nos enim putabamus, a voce ἰᾶ descendere illam ἱερος, quemadmodum διερὸς (vigens) et κρατερὸς (potens) et similia; tu autem, valetudinem vocabulo ἱερὸν adjiciens, penitius sensum penetrasti. Jam vero sic res se habeat, et pergas velim tali modo philosophari, quamvis de hac re offendantur, austeri scilicet et morosi et rerum verborumque terrestrium ac humilium contemptores, qui ne in summis quidem aristis ingredi volunt, sed veluti Pegasi volatiles in aere feruntur, nihil facientes grammaticam quæ vocabulis enucleandis operam navat. Plato quoque celeberrimus ille inter philosophos, adjuvabit te in hoc studio, qui et ipse explican-

Ἱεροκλῆς. Εὐστόχησας, ὦ Θεόφιλε, καὶ λαχὼν ἀρχὴν πέρας ἔσχες, ὁ δὴ παροιμιάζεται. Ἠῤῥησιάσασθαι δὲ τὸ ἀφθόνητον, καί τι βαθύτερον ἡμῶν διεώρακας. Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἐνενοσοῦμεν, ὡς παρὰ τὸ ἰᾶ ὁ ἱερὸς πρὸς ὁμοιότητα τοῦ διερὸς, καὶ κρατερὸς, καὶ τῶν ὅσα τοιαῦτα· σὺ δὲ γλαφυρώτερον περιενοήσω, ῥῶσιν ἐμφαντασάμενος τῷ τοῦ ἱεροῦ ὀνόματι. Καὶ ἐχέτω οὕτως, καὶ γένοιτό σοι φιλοσοφεῖν καὶ τὸν τρόπον τοῦτον, εἰ καί τινες δυσαρεστοῦνται, στρυφνοί γε αὐτοὶ ὄντες καὶ δυσέντευκτοι καὶ ἀθιγεῖς τῶν κάτω καὶ χαμερπῶν ῥημάτων τε καὶ πραγμάτων· οἳ οὐ μόνον ἄκρων ἐπ' ἀνθερίκων ἐξανεμοῦνται θέειν, ἀλλὰ καὶ Ἠήγασοι ἀερσιπότητοι φέρονται, περιφρονοῦντες τὴν φυσιολόγον γραμματικήν. Συλλήψεταί σοι καὶ Πλάτων αὐτὸς τοῦ πονήματος, ὁ τὴν φιλοσοφίαν μετάρσιος· καὶ γάρ τοι καὶ αὐτὸς ἔχαιρεν ἀναπτύσσων ὀνόματα, καὶ τὴν ἐν

dis verbis delectabatur in iisque veram etymologiam C naturalem considerabat. Habes igitur, dum alia quidem didicisti, alia autem ipse invenisti, vocem ἱερὸς divinæ naturæ convenientem, et jure meritoque quis dixerit, vocem ἱερὸς quæ cum rebus divinis et cum Deo ipso cohæret quasi innata et omnino propria, ab illis derivari, hincque sanctitatem transire ad sacerdotem, et ad ejus munus, et potissimum ad eum qui inter illos primum locum obtinet. Et nosti revera primum et magnum et omnium altissum sacerdotem, qui totus clemens, totus salus est, qui nos sanctos sibi consecrat, et talis beneficii participes nos reddit et vocatione et actione. Perspectum habes, o Theophile, qualis sacerdos sit, qualis princeps sacerdos, et quæ cætera ejusmodi sunt verba.

αὐτοῖς θεώμενος ἐγκύκλιον φυσικὴν ἐτυμότητα. Ἔχεις δὴ οὖν, τὰ μὲν μαθὼν, τὰ δ' αὐτὸς ἐξευρὼν, θείᾳ φύσει ἐπιπρέπουσαν τὴν τοῦ ἱεροῦ κλῆσιν· καὶ εἴποι τις ἂν θαῤῥούντως, τὸ μὲν ἱερὸς αὐτῶν ἐξῆφθαι, τῶν θείων καὶ Θεοῦ αὐτοῦ κολλώμενον, οἷον, ἢ ἐμφυόμενον, καὶ οὕτω πως οἰκειούμενον· ἐκεῖθεν δὲ μεταῤῥυῆσκεσθαι τὸ σεμνὸν καὶ ἐπὶ τὸν ἱερέα, καὶ ἐπὶ τὰ κατ' αὐτὸν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τὸν ἐν τοῖς τοιούτοις προάρχοντα. Καὶ οἶδας πάντως τὸν καὶ πρῶτον καὶ μέγαν καὶ ὄντως ὕψιστον ἀρχιερέα, τὸν ὅλον Ἵλαον, τὸν ὅλυν σωτηρίαν, ὃς ἡμᾶς ὁσίους αὑτῷ καθιεροῖ, καὶ τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ μεταδίδωσι καὶ κλήσει καὶ πράγματι. Κατέχεις ἤδη γνοὺς, οἶμαι, ὧν Θεόφιλε, οἷός τις ὁ ἱερεὺς, πηλίκος δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, ὁποῖα δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τοῦ τοιούτου στοίχου.

10. *Theophilus.* Subtili ac sublimi ratione hæc D exposuisti, Hierocles. Vocem quidem ἱερὸν (sanctum) Deo attribuisti eique soli concessisti et propriam esse voluisti, vocem autem θεοφιλὲς (Deo charum) velut scaturiginem illinc profluentem in amicos ejus defluere videris dixisse.

ι'. Θεόφιλος. Πάνυ λίαν τὰ τοιαῦτα μετεώρισας, Ἱερόκλεις. Καὶ τὸ μὲν ἱερὸν παρέστησας τῷ Θεῷ, καὶ παρ' αὐτῷ ἀφῆκας μένειν, καὶ ᾠκείωσας εἰς ἐγγύτητα· τὸ δὲ θεοφιλὲς ἀπόῤῥοιαν ἀφῆκας ἐξ ἐκείνου, οἶμαι, εἰς τοὺς αὐτῷ φίλους ἐπισταλάξασθαι.

Hierocles. Ita est, o Theophile. Igitur sacerdos ille in sæcula et summus sacerdos piissime glorificatur: vox autem θεοφιλὲς nunc quidem nescio quanam ratione Deo competat. Videntur enim talia proprio sensu ei attribui, hominibus autem ei charis τὸ θεοφιλές·

Ἱεροκλῆς. Οὕτως ἔχει, ω Θεόφιλε. Οὐκοῦν ἱερεὺς μὲν ἐκεῖνος εἰς τὸν πάντα αἰῶνα, καὶ ἀρχιερεὺς δὲ σεμνότατα δοξάζεται· τὸ δὲ θεοφιλὲς, οὐκ οἶδα τῷ τέως, ὁποίᾳ λόγου διαθέσει προσφυὲς τῷ Θεῷ ἕσται. Δοκεῖ γὰρ τὰ τοιαῦτα μὲν οἰκείως αὐτῷ ἐπιλέγεσθαι, ἀνθρώποις δὲ φίλοις αὐτῷ τὸ θεοφιλές.

ος. Μηκέτι, ᾧ Ἱερόκλεις, πλείω πονεῖ-
έτα. Ἤδη γὰρ κατελαβόμην ἱκανῶς, τὸν
ὶ ἔτι πλέον τὸν ἱερώτατον, εὐαγὲς εἶναι
ὶ σεβάσμιον καὶ ἅγιον καὶ μονῆρες εἰς
ὡς μὴ ἂν ὑπεῖναί τι διπλόης ἔς γε τὸ μὴ
ὶ θεῷ φίλον ὄνομα καὶ αὐτὸ εἶναι, μηδὲ
ζεσθαί καὶ εἰς τι ἕτερον μὴ τοιοῦτον. Καὶ
ε ἄρα φιλοῦσιν ἄνθρωποι διὰ ταῦτα ἱερω-

ροκλῆς. Βλέπε, ὦ Θεόφιλε, τὴν ἀνεξέτα-
τιν, ὡς οὐ βέβαια ἐπιβάλλει ἀποφαίνεσθαι.
ος ἀποπέφανται, ὡς οἱ ταχεῖς φρονεῖν οὐκ
ἀποβαίνουσιν. Οὕτω γοῦν καὶ αὐτὸς ἐπι-
τοῦ περαιτέρω λαλῆσαι καὶ σκεψάμενον
σθαι τὸ προκείμενον, καὶ ταχὺ νοήσας
ὰ μὲν ἄλλα καλῶς ἐπιβέβληκας· ἓν δέ τι
οις εἰπεῖν, ὡς προσίεται καὶ αὐτὸ ἡ λεκ-
ότης. Ἀσχιδὲς γὰρ εἶναι τὸ ἱερὸν, καὶ ὡς
μονῆρες κατὰ νοῦν θεῖον, οὐχ ὁμολόγηται,
τύχῃ τινὶ, οὐκ ἂν εἴποιμι, αἰσίᾳ. Τήν τε
αὐτῆς βαλβίδος λόγου ἀπεπλάνησέ σε τῆς
ὁμωνυμία ἐκείνη, τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης·
ε εἰς τὴν τοῦ ἱεροῦ σημασίαν ὁμοίῳ δή τινι
σέκοψας.

ος. Πῶς ποτε, ὦ Ἱερόκλεις ;

ῆς. Ὅτι καὶ τὸ ἱερὸν οὐδ' αὐτὸ στενο-
εἰς νοῦν ἕνα, πλατύνεται δὲ, ὅσα καί τι
, εἰς ἀναλόγους κλῶνας, ὡς οἱ ὀνοματοθέται

ίφιλος. Οὐκοῦν ἐπειδὴ, ω διδάσκαλε, οὕτω
διοπτεύεις, ἐφ' οἷς ἐμοὶ οὐκ ἔστιν ἐξι-
τὴν ὅρασιν, λαβὼν χειραγώγει με καὶ διὰ
της ὁδοῦ.

ῆς. Μετρήσω σοι, ὦ φίλος, ὡς ἐν συναι-
ίσα τὸ ἱερὸν ἐκνεύει, καὶ ὅσοις ἐπαναπαύεται,
άναι. καταλύμασιν.

ος. Λέγε δὴ σπεύσας ἐκεῖνα· οὐ γάρ μοι
ε ἐνευκαιρεῖν καὶ εἰσέτι ἀκοῇ πλείονι.

ῆς. Ἀλλ', ὦ ἀγαθὲ, μή με πνίγε, ἀλλὰ
τῳ πνεύματι διίξεσθαι τὸ κατὰ σκοπόν.
ι ἀνθέλκει σε πραγματεία τις ἑτέρα, χαιρων

ος. Οὐκ ἀποδραμοῦμαι οὕτω ταχὺ, ἀλλ'
ξ ἀνάγκης, ἵνα μὴ τὴν ἕως ἄρτι ὥραν εἰκῇ
; μεταμέλωμαι.

οκλῆς. Ἄκουε δὴ παρὰ τοῦ ἱεροῦ, ὅτι πλη-
ῷ τῆς ὁμωνυμίας λόγῳ, καὶ τὴν κατ'
ν κεφαλὴν τὴν ὄντως παραφαίνει καὶ εἰς
προσπεφυκυίας μὲν, παραυγαζούσας δέ τι
ἴδιον.

ος. Λέγε διευκρινῶν· ἐγὼ γὰρ ἤδη συγ-
ὸν νοῦν, οἷς παραδίδως.

ῆς. Ἀκούεις, ὦ Θεόφιλε, ἱερὸν ὀστοῦν,
σπουδαζόμενον ἦν ἐν τοῖς θυομένοις·

ος. Ναί, περιφέρεται γάρ.

ῆς. Τί δέ ἐστιν αὐτό; Μήτι κατὰ τὸν ἱερὸν
;

A *Theophilus*. Noli plura, o Hierocles, de hac re disserere. Jam enim satis percepi, vocem *sancti*, et *sanctissimi*, esse vocabulum augustum et venerandum et sacrum et unicum quoad sensum, ita ut ambigi nequeat, eamdem vocem etiam de Deo et Deo charis dici, neque in alium unquam findi sensum. Propterea homines a sancto denominari (ἱερωνυμεῖσθαι) cupiunt.

11. *Hierocles*. Vide, o Theophile, imperscrutatum judicium, quantopere firmitate careat. Quare eos qui celeres sunt ad judicandum, haud firmo gressu incedere patet. Sic tu quoque, cum me ulterius perorare et profundius rem perscrutari noluisti, celeri judicio usus, reliqua quidem optime adjecisti, unum autem vix dicere poteris, quomodo vocabuli significatio admittat. Sanctum (ἱερὸν) enim non findi posse et, uti dicis, unicum esse ad sensum divinum, non inter omnes constat ; cur autem, haud facile dixerim. Ab initio enim, cum cœpissemus conversari, fefellit te homonymia illa in compositio, et nunc quoad acceptionem *sancti* (ἱερὸν) similiter errasti.

Theophilus. Quanam ratione, o Hierocles ?

Hierocles. Quia etiam vox *sancti* ipsa non ita coarctatur in unam significationem, sed rivuli instar in plures ramos extenditur, uti grammatici dicere solent.

12. *Theophilus*. Cum igitur, o præceptor, tam bene perspicias ea quibus perspiciendis equidem impar sum, prehensa manu mea viam ulterius ineundam mihi ostende.

Hierocles. Breviter tibi, o amice, monstrabo, quatenus vox *sancti* (τό ἱερὸν) voluti exspatiatur, et quibus diversoriis, ut ita dicam, requiescit.

Theophilus. Explica hæc paulo citius ; neque enim tempus mihi sufficit ut prolixiori orationi interesse possim.

Hierocles. Noli, o amicissime, me urgere, sed permitte ut tranquillo animo quæ necessaria sunt exponam. Si vero aliud negotium te avocat, non est quod te retineam.

Theophilus. Haud discedam tam cito, sed necessitate compulsus remanebo, ne temporis hucusque frustra consumpti me pœniteat.

13. *Hierocles*. Audi igitur de voce *sancti* (ἱεροῦ) quod multiplicatur homonymice, et primarium caput in varia extendit, similia quidem, sed cæteroquin etiam proprium quid indicantia.

Theophilus. Dilucidius loquere ; jam enim quæ dicis, animum meum confundunt.

Hierocles. Scis, o Theophile, dici *os sacrum* quod in sacrificiis magni fiebat ?

Theophilus. Scio utique, notissimum enim est.

Hierocles. Quid autem est illud ? Num eodem dicitur sensu quo *sanctus homo* ?

Theophilus. Nullo modo ; insanirem, si hoc admitterem.

14. *Hierocles.* Porro audisti etiam *sanctum serpentem*, omnium pessimum ?

Theophilus. Bone Deus ! Odi animal istud, nonnisi fando cognitum habeo, et ad ipsum nomen horreo.

Hierocles. Concedesne, illud haud divinitus *sanctum* esse ?

Theophilus. Concedo. Quidni enim ?

Hierocles. Nosti præterea *sacrum morbum* ?

Theophilus. Imo commemorationem ejus detestor.

Hierocles. Adde quod præter ista etiam de *sancto pisce* mentio fit, quod si negare volueris, argumentum in promptu est.

Theophilus. Negare vix ausim.

15. *Hierocles.* Poteritne igitur iste, o Theophile, conferri cum *sancto* de quo nobis sermo est ?

Theophilus. Nequaquam.

Hierocles. Nosti fortasse ex historia illud Herodoti *sanctum*, deinde *sanctam arcem* in Periegetico memoratam, tum *sanctum* Cariæ *villam*,*sanctas* denique quæ circumferuntur *insulas* et *sanctas urbes* (ἱεραπόλεις) ?

Theophilus. Novi, et hujus rei veniam peto.

Hierocles. Itaque causam habes, cum ab initio varias et similes *sancti* significationes nescires.

Theophilus. Novi, et veniam peto. Aveo autem præterea discere, qua licentia veneranda ista vox etiam bestiis reptilibus attributa sit, quales sunt serpens et piscis de quibus modo sermo fuit. Quod ad piscem igitur attinet, *sancti* epitheto ei abblandiri videntur homines quasi pulchro,quoniam magnus est et ad edendum aptus. Nam urbium quoque mœnia sancta dici memini,idque laudis gratia, quandoquidem qui intra illa degunt, eisdem defenduntur.Serpentem autem perniciosissimum *sancti* nomine insignitum vix habeo quomodo conciliem cum denominatione fausta, et *sacer* morbus cur et quomodo sic appelletur nequaquam intelligo.

16. *Hierocles.* Oblivisci mihi videris, o Theophile, homonymiarum naturam,quarum quælibet rei cuidam essentialiter et necessario attribuitur secunsum ipsius naturam ; quæ autem, licet diversa, eodem modo vocari volunt, nomen illud arripiunt, quamvis non eamdem significationem nanciscantur. Respice ad canem supra commemoratum et ad cæteros, et quid dicam intelliges.

Theophilus. Respiciens video similitudines quasdam omnibus proprias, ab illo cane ad cæteros propagatas. Canis marinus, audacia et feritate insignis, magis quam omnes bestiæ marinæ canis more vivit. Canis cœlestis ob indolem mortiferam æstivis mensibus, ut Homerus ait, conspicuam jure meritoque appellatur canis, siquidem hic omnino perniciosus est, imprimis autem quando rabie corripitur. Canis denique philosophans, alios

A Θεόφιλος. Οὔκουν· ἀλλοφρονοίην γὰρ, εἰ οὕτω φρονῶ.

ιδ'. Ἱεροκλῆς. Τί δὲ ἀλλὰ μεμάθηκας καὶ ὀφείδιον ἱερὸν, τὸ πάντων χείριστον ;

Θεόφιλος. Ἀλεξίκακε. Μισῶ μὲν τὸ ζωίδιον· εἰδὼς δὲ ἐξ ἱστορίας ἔχω, καὶ πέφρικα καὶ ἀκούων.

Ἱεροκλῆς. Ὁμολογήσεις, μηδ' αὐτὸ θείως ἱερὸν εἶναι ;

Θεόφιλος. Ὁμολογῶ. Τί γὰρ μή ;

Ἱεροκλῆς. Προσιστορεῖς δὲ καὶ νόσον ἱεράν ;

Θεόφιλος. Ἀποτρόπαιε καὶ αὐτῆς μνήμης.

Ἱεροκλῆς. Κατάθου πρὸς τούτοις, καὶ ἱερὸν παραδεδόσθαι ἰχθύν· εἰ δὲ ἀνανεύσεις, κατὰ στόμα B ὁ ἔλεγχος.

Θεόφιλος. Ὀκνῶ ἀρνήσασθαι.

ιε'. Ἱεροκλῆς. Δυνήσεται οὖν, ὦ Θεόφιλε, ὁ τοιοῦτος εἰς ἴσον ἐλθεῖν τῷ πολυπραγμονουμένῳ ὑφ' ἡμῶν ἱερῷ ;

Θεόφιλος. Ἀποφάσκω κἀνταῦθα.

ιε'. Ἱεροκλῆς. Ἔτυχες δὲ παραλαβὼν ἐξ ἱστορίας τὸ Ἡροδότειον ἱερὸν, πρὸς δὲ καὶ τὴν Περιηγητικὴν ἱερὰν ἄκραν, καὶ τὴν παρὰ Ὁλυβίῳ Καρικὴν ἱερὰν κώμην, καὶ τὰς περιφερομένας ἱερὰς νήσους, καὶ τὰς Ἱεραπόλεις ;

Θεόφιλος. Ἔχω καὶ παραιτοῦμαι συγγνώμην.

Ἱεροκλῆς.] Οὐκοῦν αἰτίαν ἔχεις, μὴ καταγνοὺς οἴκοθεν τὸ ἐξ ὁμωνυμίας πολυμέριστον τοῦ ἱεροῦ.

Θεόφιλος. Ἔχω, καὶ παραιτοῦμαι συγγνώμην. Ποτνιᾶμαι δὲ συμμαθεῖν καὶ τὴν τόλμαν, καθ' ἣν C τὸ οὕτως εὐαγέστατον ὄνομα καὶ ἑρπετοῖς προσηρμόσθη ζώοις· τοιοῦτον γὰρ τὸ πρόσφατον ὀφείδιον καὶ ὁ ἰχθύς. Καὶ μὴν ἰχθὺς μὲν οὗτος ὁ καλλιχθὺς κολακεύεσθαι δοκεῖ τῇ τοῦ ἱεροῦ ἐπικλήσει, διὰ τὸ καὶ μέγας εἶναι καὶ νόστιμος. Ἐπεὶ καὶ ἱερὰ οἶδα τείχη πόλεων λέγεσθαι, προσπαθῶς ἐπὶ ἐπαίνῳ, οἷς περισώζονται, ὁπόσην ἐντὸς χώραν ζωννύουσιν. Ὄφιν δὲ ὀλεθριώτατον ἱερωνυμούμενον δυσκόλως ἔχω συμβιβάσαι τῷ σωτηρίῳ προσρήματι, καὶ ἱερὰ δὲ νόσος οὐ κατανοῶ οἵῳ λόγῳ καὶ τρόπῳ θεωνυμικῶς ἱερωθήσεται.

ις'. Ἱεροκλῆς. Ἐπιλελῆσθαί μοι δοκεῖς, ὦ Θεόφιλε, τῆς τῶν ὁμονυμιῶν φύσεως, ὧν ἓν μέν τι καὶ μόνον πρόκειται ὡρισμένον καὶ οὐσιωμένον, ὡς ἔλαχε φύσεως· ὅσα δὲ ἄλλα ἑτεροφυῆ μετασχεῖν D αὐτοῦ βούλονται, τοὔνομα μὲν ἀποσυλῶσιν ἐκείνου, λόγου δὲ οὐκ ἔχουσι τοῦ αὐτοῦ κληρονομεῖν. Ἐμβλεψον εἰς τὸν πρωτόθετον κύνα, εἶτα καὶ εἰς τοὺς λοιποὺς, καὶ νοήσεις, ὃ λέγω.

Θεόφιλος. Ἐμβλέπω καὶ θεωρῶ πάντων ὁμοιότητάς τινας, ἐκ τοῦ κυνὸς ἐκείνου διαβαινούσας ἐπὶ τοὺς μετ' αὐτὸν. Ὁ θαλάσσιος κύων θράσους γέμων καὶ ἀναιδείας, ὑπὲρ ἅπαν θαλάσσιον κυνίζει τοῦτό γε. Οὐράνιος διὰ τὸ κατ' αὐτὸν οὔλιον ἐν τοῖς καθ' Ὅμηρον εἰπεῖν θερινοῖς φλέγμασιν οὐκ ἂν πάντη ἀπροσφυῶς καλοῖτο κύων, ὃς καὶ αὐτὸς ἄλλως τε, καὶ ὅτε δὲ λυσσητὴρ ἀποβαίη, οὔλιός ἐστιν. Ὁ φιλοσοφῶν δὲ κύων ἀλλ'

:ῇ κυνικῇ ἐπιστήμῃ τοὺς μὲν τῶν ἀνθρώπων
εὐμενῶς, τοῖς δὲ δυσμεναίνων, ὅσα καὶ κύ-
ἷς πλέον ὠκείωται τῇ τοῦ κυνὸς κλήσει Ὁ
ɔ μετέωρος ἐκεῖνος ἐς τόσον ἀφίσταται τοῦ
ἑρσον τὰ εἰς τὴν ἄγαν ὁμοιότητα εἰς ὅσον
ἐστ' ἀπὸ γαίης· ὁ δὲ ἐνάλιος οὐδ' αὐτὸς
:άζεται πάνυ τὴν ἐγγύτητα. Ὅ γε μὴν φιλόσο-
ίσταταί πως τῷ πρωτοτύπῳ κυνὶ, καὶ νοσφίζε-
:λέον ἐγγύτητος.

Ιεροκλῆς. Εὖ γέ σοι καὶ ταῦτα, καὶ ἰτέον
:φόδῳ καὶ ἐπὶ τὸν ἱερὸν ἄνδρα, οὗπερ ἐξώρ-
ὁ ἱερώτατος καὶ ὁ ἐπιτείνων αὐτόν πανιε-
ς, καὶ διασκοπητέον, ὅσα, καθὰ ἐρρέθη,
ιχίσαντα τοῦτον, τὸ μὲν κατ' αὐτὸν οἱονεὶ
οὔνομα κληροῦνται, τῆς δὲ κατὰ λόγον ψυ-
καθικνοῦνται εἰς τὸ πᾶν, ἀλλ' εἰς ὅσον ἀμυ-
παραφαίνειν ἔμφασιν. Καὶ τείχη μὲν ἱερὰ
οἰκείως ἔχει πρὸς τὸ πρῶτον διὰ τὸ σωστι-
ὧν ἐνοικούντων καὶ φυλακτικὸν, θεῖον ὄν
καὶ αὐτὸ, καθότι καὶ τοῖς ἱεροῖς ναοῖς τὸ
ν ἄσυλον ἀπονενέμηται· καὶ τὸ τῆς Περιη-
δὲ ἱερὸν καὶ ἡ ἱερὰ κατ' αὐτὴν ἄκρα καὶ
κπόλεις καὶ τἆλλα τοιαύτης ἐννοίας ἔχονται.
δὲ ἱερὸν οὐδέν τι τοιοῦτον ἔχει περιφα-
λλ' οἱ μὲν θυτικῇ ἐννοίᾳ αἰτιολογοῦσιν αὐτὸ,
δὲ διὰ τὸ μεγαλεῖον τῆς ὀστεώσεως ὄνομα
ὑτω σεμνὸν δεξάζουσι, καθὰ καὶ τὸν ἱερὸν
εἰς ὅπερ ἐννοίας ἔβαψας ἤδη καὶ αὐτός.
δὲ ὁ ἱερὸς εὐφήμως ἀντιφράζεται παρά γε
ουλομένοις ἐκθύεσθαι τὴν ἀπ' αὐτοῦ βλάβην·
δὲ καὶ νόσος ἡ ἱερὰ σεμνολογεῖται, ὡς εἰ
ίον βορὸν καταψᾶται καὶ ποππύζεται, εἴ πως
ηδῆσαν ἐμφυῇ καὶ βλάψῃ τὰ χείριστα. Ἔχοις
ιόφιλε, κατάληψιν ἐντελῆ, ὅ τί ποτέ ἐστιν ὁ
ήρ καὶ ὁ κατ' αὐτὸν ἱερώτατος; Ἢ προσεπιβα-
καὶ ἑτέροις νοήμασιν;

Θεόφιλος. Κατελαβόμην εἰς ἀκριβειαν, καὶ φιλῶ
τούτους, καὶ ὑπερτίθημι τῶν τε θεοφίλων καὶ
φιλτάτων.

λῆς. Οὐδὲ πάλιν κρίνω ἠκριβωκέναι σε
ίσιν, ὦ Θεόφιλε. Πρῶτα μὲν γὰρ ἔδει προσ-
ἱερῶν ἀνδρῶν, καὶ τοιούτων δὲ ἱερωτάτων,
συμπήσῃς καὶ ὁμωνυμίαις ἑτεροφύλοις· εἶτα
πθοσλογίσασθαί σε καὶ ὅτι ὁ θεοφιλὴς οὐκ
δοι τοῦ καὶ ἱερὸς ᾄδεσθαι. Ὃν γὰρ Θεὸς
πῶς ἐκεῖνος οὐκ ἂν εἴη αὐτῷ ἱερωμένος,
ὅσιος, κατὰ τὸν αἰτησάμενον φυλαχθῆναι
ρίου, ὅτι ὅσιος αὐτῷ ἐστι, καὶ δῆτα καὶ
ν τῇ γῇ τοῦ Θεοῦ, ᾧ θαυμαστοῖ ὁ Κύριος
ἴα θελήματα; Ἐν τοῖς τοιούτοις γοῦν πάν-
ἱ μόνοις ὁ θεοφιλὴς καὶ ἅγιός ἐστι καὶ ὅσιος
ός. Ἄλλως δὲ τὸ πρᾶγμα συγκεφαλαιώσα-
ατ' ἐξαίρετον μὲν καὶ ἰδίως καὶ καταμόνας,
ό τι ἀναπόδεικτον αἴτημα, καὶ ἔννοιαν δὲ
ἱερὸς μὲν καὶ ἱερώτατος καὶ ἱερεὺς καὶ
ὸς ἰδίᾳ τῶν τοῦ κόσμου ἀποτεταγμένοι
εἰ αὐτοῖς ἐπιτετράφαται τὰ μυστικῶς θειό-
εἰ συνανατέλλει τῷ τοιούτῳ καλῷ ἀναγκαίως
θεοφιλεῖς καὶ θεοφίλους εἶναι τοὺς τοιού-

A scientia cynica demulceus, aliis irascens, canum instar, magis etiam canis denominatione dignus est. Ille enim suspensus in aere, quoad similitudinem tantum distat a tellure, quantum cœlum a terra: marinus autem nec ipse valde propinquus dicatur. Philosophus autem prope adest primitivo cani et propius accedit.

17. *Hierocles.* Optime hæc percepisti, eademque via procedamus ad virum *sanctum*, a quo oritur *sanctissimus* et per gradationem *omnium sanctissimus*, et videamus, quomodo, uti dictum est, circumdantia eum, veluti corpus ejus, nomen adipiscantur, ad animam autem omnino non referantur, sed tantum obscuram imaginem innuant. Mœnia igitur *sancta* dicuntur, quia, quod revera divinum quid est, inhabitantes protegunt et conservant, quemadmodum etiam *sancta* templa tanquam asyla honoran tur, et Perigeseos *sanctum* et *sancta* arx et *Hierapoles* (sanctæ urbes) et cætera eodem sensu gaudent. *Os* autem *sacrum* nihil ejusmodi significare apparet, sed nonnulli a sacrificiis sic vocatum asserunt, alii a mirabili ossium structura hoc venerabile nomen derivandum dicunt, quemadmodum *sancti* piscis appellatio, quem sensum tu jam prius perspexisti. Serpens autem per euphoniam vocatur sanctus ab iis qui, ne detrimenti quid capiant, sic eum conciliare conantur; eodem modo etiam morbus dicitur sanctus, et veluti fera bestia demulcetur et blande tractatur, ne forte impetu aggrediatur hominem et pessime afficiat. Cepistine jam, o Theophile, sensum integrum quo vir *sanctus* et *sanctissimus* nuncupetur, an oportebit etiam aliis exemplis rem enucleare?

18. *Theophilus.* Optime comprehendi, et diligo ejusmodi homines et præfero *Deo dilectis* (θεοφίλοις) et Deo dilectissimis (θεοφιλτάτοις).

Hierocles. Iterum vocis sensum haud perfecte percepisse mihi videris, o Theophile. Ante omnia dicere debuisses sanctos viros et sanctissimos, ut ne synonyma diversa confunderes; deinde animadvertendum fuisset, virum Deo dilectum (θεοφιλῆ) perbene etiam *sancti* (ἱεροῦ) nomine insigniri. Quem enim Deus diligit, quomodo non erit apud cum *sanctificatus* (ἱερωμένος) sive consecratus, quemadmodum ille qui precatur ut a Domino custodiatur, quia ipse consecratus est, et proinde etiam in terra Dei sanctus, cui Dominus voluntatem suam admirandam reddit? In his igitur prorsus et unice *Deo dilectus* (θεοφιλὴς) et sacer est et consacratus et *sanctus* (ἱερός). Ut autem aliter rem complectar, sensu nimirum prægnanti et proprio et unico, non secundum rationem haud comprobatam, sed secundum sensum communem: vir sanctus et sanctissimus et sacerdos et archisacerdos specialiter rebus terrestribus exempti sunt et res divinas mystice contemplantur, ita ut, cum tali

virtute præcellant, necessario et *Deum diligentes* (θεοφιλεῖς) et *Deo dilecti* (θεόφιλοι) existant. E cæteris autem si quis fuerit *Deum diligens* (θεοφιλὴς), bene sic appellabitur, nil autem sancti in ejus nomen reduudabit, nisi sancti nomen accipiat et nanciscatur a sanctis Dei amicis et sacerdotibus et archisarerdotibus, quantumvis inter homines excellat. Considera mihi venerandum illum inter imperatores et Apostolis æqualem, magnum Constantinum, qui in litteris ad eum datis Deo dilectissimus appellabatur, ipse autem, quando ad alios scribebat, se reverendum augustum dicebat, nec tamen unquam sancti nomen sibi arrogabat nec ab aliis unquam audiebat. Satis,ut opinor, o Theophile,dubia quæ mentem tuam offuscabant, dissolvimus, ita ut eis diutius inhærere vix opus sit.

19. *Theophilus.* Optime, o Hierocles, rei sensum percepi. Ecce enim in animæ recessibus hoc insculpsi, beatum esse hominem non solum qui vere sanctus et sanctissimus nominatur, sed etiam Deo dilectum et Deo amicissimum, etiamsi paululum discriminis adhuc relinquatur. Ridiculus igitur est archisacerdos; gravius enim eum notare vix ausim) qui nomen contemnit quo quis Deum diligere edocetur-Videtur enim talis nullo sancti amore teneri,si ea sancta habet quæ Deo non accepta sunt.

Hierocles. Gratulor tibi, o Theophile, quod rem bene comprehenderis. Jam vero, ut in votis fieri solet, colophonem addamus,et videamus quomodo sanctum præstet et latiori sensu accipiatur quam Deo dilectum (utinam sit Deo dilectum), siquidem id quod Deo dilectum est etiam sanctum jure meritoque dixeris, non autem omne sanctum etiam Deo dilectum, nisi solummodo natura, quemadmodum ante nos quidam accepit dicens : Hic homo sanctus *natura*, hoc est revera. Jam si res sic se habet et sanctus necessario consideratur tanquam Deo dilectus, vice versa dixerim, quod omnis Deo dilectus etiam sanctus est. Frustra igitur vivit qui non utroque eminere et ambobus nominibus insigniri cupit. Paribus enim pariter insistendum est aut abstinendum. Quivis ergo sana mente præditus ut utroque fiat dignus precetur. Qui enim non est Deo dilectus, neque sanctus revera erit neque tanta altitudine dignus, sed inde excidet uti Deo non dilectus, quemadmodum Lucifer quoque de cœlo in sanctum dejectus est nefandum, uti jam supra memoravimus.Serpens enim repet aut natabit tanquam sacer ille piscis, aut etiam aliter sacro nomine nuncupabitur, velut terribilis iste morbus Haud enim in re tam gravi jocari licet aut dicere quod frustra ei qui Deo dilectus est, sancti nomen attribuatur, veluti accipitri (ἱέρακι) et sancto ad Aradum sinui et si quæ alia sunt ejus generis, quæ cum sanctitate nil commune habent. Namque imperator qui sacrorum divinorum peritissimus est, ideoque augustus, frustra Deo dilectissimus audiret,nisi huic nomini simul sanctitatis illustris omnitous. Τῶν δὲ λοιπῶν εἴ τις θεοφιλὴς, ἔσται μὲν τοῦτο ἀξίως ἐπιλεγόμενος, οὐδὲν δέ τι ἱερωνυμούμενον εἰς κλῆσιν προσεφελκύσεται· ἀλλὰ τοῦτο καὶ μόνον λαβὼν καὶ λαχὼν, ἐκ τῶν Θεῷ φίλων ἱερῶν· καὶ ἱερέων καὶ ἐρχιερέων, ἀφέξεται τοῦ κατ' ἐκείνους ἱεροῦ ὀνόματος, κἂν μέγιστον ἐν ἀνθρώποις προφαίνοιντο. Ἐνατένισον γοῦν εἰς τὸν ἐν οἰκουμενικοῖς βασιλεῦσι κύδιστον ἰσαπόστολον τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον, ὃς θεοφίλτατος προγραφόμενος ἐν ταῖς ἄλλοθεν ἐπιστολαῖς, αὐτὸς δέ γε θειότερον σεβαστὸν ἑαυτὸν ἐπονομάζων, ὁπηνίκα ἑτέροις ἐπιστέλλοι, ὅμως οὐδαμοῦ ἱερωνύμησεν αὐτὸν, οὐδὲ μὴν τοιοῦτόν τί ποθεν ἤκουσεν. Οἶμαι, ἀρκούντως ὦ Θεόφιλε, διελευκάναμεν τὸ μέλαν τῆς ἐν σοὶ ἀπορίας, ὡς μηκέτι δέεσθαι τριβῆς λόγου πλείονος.

ιθ'. Θεόφιλος. Ἠκριβωσάμην, ὦ Ἱερόκλεις, τὴν γνῶσιν. Ἰδοὺ γὰρ ἐξεγραψάμην ἐν τῇ κατὰ ψυχὴν δέλτῳ μακάριον εἶναι ἄνθρωπον μὴ μόνον τὸν ἠξιωμένον ἱερὸν καὶ ἱερώτατον ὀνομάζεσθαι πρὸς ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὸν κατ' αὐτὸν θεοφιλῆ καὶ θεοφίλτατον, εἰ καί τι διαφορᾶς ἤδη μελεπτολόγηται ἐν αὐτοῖς. Γελοῖος οὖν ἀρχιερεὺς (εὐλαβοῦμαι γάρ τι χεῖρον σκῶψαι, ὃς ἀπαξιοῖ τὴν κλῆσιν, δι' ἧς φιλεῖν τινα ὁ Θεὸς παραδίδοται. Δοκῶ μοι γὰρ τὸν τοιοῦτον τῷ παντὶ πλέον μηδὲ τῷ ἱερῷ χαίρειν, εἰ φαντάσεται τὰ ἱερὰ, ὅσα μὴ φίλα Θεῷ.

Ἱεροκλῆς. Μακαρίζω σε τοῦ ἐντελοῦς φρονήματος, ὦ Θεόφιλε, καὶ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις κολοφῶνα ταῖς ψήφοις ἡμῶν ἐπιβεβλήσθω, καὶ ὡς δοκεῖ πλεονεκτεῖν τὸ ἱερὸν, καὶ εἰς πλατύτερον διακεχύσθαι τοῦ θεοφιλοῦς, εἴθε θεοφιλοῦς· εἴγε θεοφιλὲς μὲν ἅπαν καὶ ἱερὸν εἶναι θαῤῥῶν ἄν τις ἀποφήναιτο, οὐκ ἤδη δὲ καὶ ἅπαν ἱερὸν θεοφιλὲς, ὅτι μὴ μόνον τὸ φύσει, καθὰ ἐθεώρησε πρὸ ἡμῶν καὶ ὁ φράσας τὸ, Ἄνθρωπος οὗτος ἱερὸς φύσει, ταυτὸν δ' εἰπεῖν, Ἀληθῶς. Εἰ γοῦν τοιοῦτον τὸ πρᾶγμα καθέσταται, καὶ ὁ ἱερὸς ἀναγκαίως πάντως θεοφιλὴς θεωρεῖται, εἰποιμι δ' ἂν ἀνακάμψαι, ὡς καὶ ὁ θεοφιλὴς ἱερός. Τηνάλλως βιοῖ ὁ μὴ καὶ ἀμφοτέροις ἐμπρέπειν εὐχόμενος καὶ ἄμφω καλεῖσθαι. Τῶν γὰρ ἴσων ἐπίσης ἡ μεθεκτέον, ἢ ἀφεκτέον. Εὐχέσθω τοίνυν ἅπας, ὁ λαχὼν φρονεῖν ἠξιῶσθαι καὶ ἀμφοῖν. Ὁ γάρ τοι μὴ θεοφιλὴς οὐδ' ἂν ἱερὸς εἴη φύσει, οὐδὲ τοῦ τοιούτου ὕψους ἐπάξιος· ἀλλὰ πεσεῖται ἀπ' αὐτοῦ οἷα μὴ θεοφιλὴς, ὡσεὶ καὶ ἑωσφόρος ἀπ' οὐρανοῦ εἰς ἱερὸν καταῤῥιφεὶς ἀπευκταῖον, ὁποῖά τινα ἤδη παραδέδοται. Ἢ γὰρ ὄφις ἕρψει ἢ ἰνέξεται κατὰ ἱερολογούμενον ἰχθὺν, ἢ καὶ ἄλλως ἱερωνυμήσεται κατὰ νόσον ἐκείνην φρικαλέαν. Οὐ γὰρ ἔστιν ὑποκορίσαι τὸ οὕτω τραχὺ σκῶμμα, φάμενον, ὡς μάτην ὁ θεοφιλὴς ἐναγλαΐσεται τῇ ἱερωνυμίᾳ, καθά που καὶ ὁ ἱέραξ καὶ ὁ πρὸς τῇ Ἀράδῳ ἱερὸς κόλπος, καὶ εἴ τι ἄλλο τῶν τοιούτων, ἐφ' ὧν οὐ ζηλοῦται τὸ ἱερόν. Ἢ γὰρ μάτην ὁ τῶν θειοτάτων ἱερῶν ἐπιστημονάρχης βασιλεὺς καὶ οὕτως ἅγιος ἀξιοῖ θεοφίλτατος ἀκούειν, εἰ μὴ καὶ τοῦ ζηλωτὸν καὶ περιφόρητον ἱερὸν αὐτίκα τῇ κλήσει ταύτῃ συνεξηκούετο. Ἔγωγ' οὖν, εἰ καὶ θέσιν φυλάττειν αἰτιαθήσομαι, οὐκ ἂν συγκατα-

τοῖς ἑτέρως δοξάζουσι. Προσίεταί σε ταῦτα. ὦ
λε, ἢ οὔ ;

Θεόφιλος. Καὶ πάντως· καὶ ἥδη τετελεσμένος
; ἀναφρονῶ, καὶ φιλῶ ἐμαυτὸν, οἷς τῇ τοῦ θεο-
κλήσει ἀγχιθυρῶ, ἀγαθῷ γείτονι, τῷ θεοφι-
χαίρω δὲ οὐδὲν ἔλαττον, καὶ ὅτι πρὸς τῇ πάλαι
τῇ κατὰ βίον κοινωνῷ σοι καὶ τῆς κλήσεως ἔκ
περιόδου καὶ μεταλήψεως. Τέθειται γὰρ ἤδη
ἔληπται, ἤδη δὲ καὶ δέδοται, εἰς ταυτὸν ἥκειν
ἱερὸν τό τε θεοφιλὲς, ἑπομένως δὲ καὶ τὸ
ατον καὶ τὸ θεοφιλέστατον· ὧν τὸ μὲν ἐμὸν
ωμα, τὸ δὲ σοὶ ἐπιλάμπει φανότατα. Καὶ ἐπὶ
ις χάριτας ὁμολογῶν σοι ἄπειμι ἐς τὰ πάρεργα,
ἣν ταύτην ἐντυχίαν πρὸ παντὸς ἔργου θέμε-

ωκλῆς. Ἄπιθι, ὦ βέλτιστε ἑταῖρε, καὶ χαῖρε,
εμνημένος, ὧν ἐσχεδιάσαμεν, συγγνώμην ἡμῖν
εἴ τί που μὴ ἐντελῶς ἀποπέφανται.

A que studio sectandæ notio adhæreret. Equidem igitur uti argumentum propositum defendam, ita aliter sentientibus nunquam assentabor. Admittisne hæc, o Theophile, necne?

20. *Theophilus.* Admitto, et sic instructus adeo lætor et meipsum diligo, siquidem Theophili nomine ad bonam Dei dilecti viciniam accedo; præterea magnopere gaudeo quod præter amicitiam nostram multo abhinc tempore cultam etiam nominis affinitate, ex parte saltem et acceptione quadam, tibi cognatus sum. Non solum enim statuimus et supposuimus, sed etiam convenimus de eo, quod voces *sanctum* et *Deo dilectum*, et consequenter *sanctissimum* et *Deo dilectissimum* ad unum eumdemque sensum redeant; quibus ego quidem glorior, tu autem summopere excellis. De his igitur gratias B tibi habens ad alia opera minus gravia jam discedo, hanc tuam conversationem omnibus aliis præferendam arbitratus.

Hierocles. Abi, o amice optime, et vale. Ubi autem eorum quæ nos rapide tractavimus, memoriam repetes, veniam, quæso, concedes nobis, si quæ minus dilucide exposita fuerint.

EJUSDEM

SUPPLICATIO MANUELI COMNENO IMPERATORI NOMINE CIVITATIS CONSTANTINOPOLEOS OBLATA, CUM SICCITATE LABORARET (1).

μακαριωτάτου Θεσσαλονίκης, ὅτε ἐν διακό-
ς ἦν καὶ διδάσκαλος τῶν ῥητόρων, δέπσις
τὸν βασιλέα κύριον Μανουὴλ τὸν Κομνη-
, ὡς ἀπὸ τῆς πόλεως, ὅτε αὐτὴν αὐχμὸς
εζεν.

Τολμηρὸν ἡμῖν ἡ δέησις, καὶ περὶ μεγίστου
τι πράγματος. Καὶ τί γὰρ ἂν πάσχοι τις, πόλιν
ἰδὼν, τὴν ἁπασῶν μεγίστην, ἱκετηρίους ἀνα-
χεῖρας τῇ βασιλείᾳ σου ; Συγγνωστέα πάντως
μα, καὶ πρὸ ἡμῶν τὰς ψήφους ποιεῖται, τὴν
ην ὑπερήγορον ἔχουσα. Εἰ μὲν γὰρ ἐκείνῳ, ἢ
, ἢ ἄλλῳ, οἱ πολλοὶ καὶ πραγμάτων ἐναντιότη-
νθίστασθαι ἱκανοὶ, τὸ σὸν λάχος, ἡμᾶς τοὺς
ας, ἰθύνουσι, περιγενέσθαι ἦν τοῦ ἐν ἐλπίσι,
ν δὲ ἤδη ἐν προοιμίοις κακοῦ, εἰπεῖν δὲ ἀκρι-
ον, καὶ μεσοῦντος ἤδη καὶ ἐναγωνίως ἀκμά-
, τάχ' ἄν τι περιττόν τι πόλις ἐποίει, ταῖς D
ς ἀναρίθμοις φροντίσι τε καὶ ὀχλήσεσιν, αἳ τὴν
βασιλείαν σου ὅσαι ὧραι κυκλοῦσι, προσεπι-
α καὶ αὐτὴ, καὶ τὸ πολύοχλον προσεπαύξουσα.

C Beatissimi metropolitæ Thessalonicæ, quando in diaconis erat et magister rhetorum, supplicatio Manueli Comneno imperatori nomine civitatis oblata, cum siccitate laboraret.

1. Audebimus te supplices exorare ea de re quæ momenti quam maximi est. Quis enim non compatiatur totam civitatem videns omnium maximam supplices ad tuam majestatem regiam manus erigentem? Condonabilis omnino audacia et nobis suffragia concilians quæ necessitatem habet patrocinantem. Nam si ab aliquo eorum, sive illo sive hoc, qui hæreditati tuæ, nobis scilicet, præsunt, quorum munus est in rebus adversis consulere, superari posset imminens seu potius jam sæviens malum, vel etiam, ut verius loquar, summam fere asperitatem jam assecutum, sane superfluum quid faceret civitas, innumeris aliis tricis quibus regalis tua sacra dignitas singulis horis circumdatur ipsam supperaddendo et negotiorum adaugens multitu-

Eustathius hanc orationem habuit, antequam rum episcopus esset designatus; incertum nno. Qua enim hieme aquarum illa penuria enis civibus acciderit, non constat. Fuit forsan fames reliquæ Europæ communis: unde medii ævi chronica Latina etc. aliquid forsan lucis afferent. Pro Cpoli supplicavit Eustathius, non pro Thessalonica, ut malo habet Fabricius in *Bibl. Græca* (supra).

dinem. Sed jure talem arcet accusationem, cum omnis voluntas,omne studium arsque omnis excelsi et magnifici palatii potestatis tuæ deorsum jacet, nec quomodo ceciderit dici potest. Cum ergo non liceat aliam excogitare mali solutionem nisi per divinam et validissimam dexteram jugiter regnantis super omnia Dei, ad tuam potentissimam manum, qui cum illo regnas terrestris Deus, confugimus cum pura mente et cujuslibet vituperationis immunes, eum qui solus post Deum nos salvare potest, humiliter implorantes. Jam sunt nobis spei pignora, et persuasum habemus quoniam Deus, ad quem continuas pro tuo imperio preces fundimus quas ab ipso auditas confidimus, loquetur etiam nunc pro nobis bona in corde sacræ majestatis tuæ, ejusque expandet viscera jam aliunde commota in commiserationem communis exitii; qui etiam in depellendo malo toti sumus et ægerrime ferremus si supplicatio nostra effectu careret postquam multa ad fidem faciendum idonea sine fuco protulimus.

2. Illa ergo civitas, semper quidem, verum nunc præsertim propter fortissimam potestatem tuam urbs vere magna clamat per nos,imperatorum maxime et divinissime. Omnes quidem urbes aliæ quarum numerum supputare nequicquam facile,quæ ab antiquissimo tempore Romanæ potestatis circulum exornant, et quas (quarum multitudinem mensura non attingit) divina virtus tua alias olim eversas iterum suscitavit, alias autem solo nomine cognitas, de cætero vero in profundum terræ demersas in lucem edidit, et ad priorem splendorem restituit, alteras etiam jam nullo modo suæ ruinæ superstites mirabiliter rursus produxit, omnes, inquam, urbes illæ bene habent, et in favore fortunæ permanent, et gaudent, ultra vitæ necessaria, tot et tantis, ut eorum qui ab illis migrarunt, ullus ne possit quidem ea enuntiare. Tua econtra civitas quæ ipsa quoque nullo laborabat incommodo,sed in paradiso voluptatis omnibus omnino fruebatur bonis,inter ipsam suam prosperitatem a brevi tempore affligitur. Siccitate enim laborat in ipsa hiemis tempestate. En hiemis asperitas, et terram quis dixerit æstivis ardere solibus qui Troglodytas urunt. Cum antea inter medias civitatis vias splendide aqua quasi ex itinere reversa emittebatur, omnes novitate rei stupebant intuentes,nunc etiam ipsi urbanarum cisternarum canales mugientes nutritorium humorem ad haurientes adducere non possunt. Et quinam canales, qui media æstate copiosum potum profluentem emittunt irrigantium multitudini superabundantem? Tale incommodum patitur etiam in hieme Ægyptus; sed ejus incolis speratur æstivus Nilus et nonnullis terræ roribus semetipsos reficientes, quando fulgebit æstas, pelagus conspiciunt tellurem suam.At nobis talis spes non illuxit qui tabescentes malum experti sumus. Nam defecit tuam

ὅπου γε καὶ οὕτως ἐκφεύγειν εἶχε δικαίως τὰ τῆς αἰτιάσεως, εἰ γε πᾶσα καὶ βουλὴ καὶ σπουδὴ καὶ τέχνη τῆς ὑψηλῆς βασιλικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ θείου κράτους σου κάτω που κεῖται, καὶ οὐκ ἔστιν ὅσον εἰπεῖν ὑποπέπτωκεν. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔστιν ἄλλοθεν οὐδ' ἐπινοήσασθαι λύσιν τινὰ τοῦ κακοῦ, εἰ μὴ μετὰ τὴν θείαν καὶ παναλκῆ χεῖρα τοῦ ἀεὶ βασιλεύοντος καὶ ἐπὶ πάντων Θεοῦ ἐκ τῆς κρατίστης χειρός σου, τοῦ ἐκείνῳ συμβασιλεύοντος καὶ ἐπιγείου Θεοῦ, εὐλόγως ἂν ἔξω πάσης μέμψεως πίπτοιμεν, τῷ μόνῳ δυνατῷ σῶσαι μετὰ Θεὸν ἱκετικῶς ἐντυγχάνοντες. Ἔχομεν δὲ ἤδη καὶ τὰ τῆς ἐλπίδος αὐτόθεν ἐχέγγυα, καὶ πεποίθαμεν, ὡς ὁ Θεὸς, ᾧ τὰς ἐνδελεχεῖς ὑπὲρ τῆς βασιλείας σου εὐχὰς ἀναπέμποντες ἐντελεῖς αὐτὰς εὑρίσκομεν, λαλῆσαι καὶ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν ἀγαθὰ εἰς τὴν καρδίαν τῆς ἁγίας βασιλείας σου, ἀναπετάσει τὰ σπλάγχνα ταύτης, καὶ ἄλλως πεπλατυσμένα ὄντα, εἰς τὸν τοῦ κοινοῦ ἔλεον· οἳ καὶ ζηλοῦσι τρόπον τινὰ καὶ οὐκ ἀνεκτὸν ἡγοῦνται μὴ οὐχὶ πρὸς πέρας ἀγαγεῖν καὶ τὰ τῆς παρούσης αἰτήσεως, πολλὰ καὶ γενναῖα καὶ πείθειν ἱκανὰ προϊσχόμενοι.

β'. Ἐκεῖνα δ' ἡ πόλις, ἡ ἄλλως μὲν, ἀλλὰ νῦν μάλιστα διὰ τὴν σὴν κρατίστην ἰσχὺν ἀληθῶς μεγαλόπολις, βοᾷ δι' ἡμῶν, βασιλέων μέγιστε καὶ θειότατε. Πᾶσαι μὲν ἄλλαι πόλεις, ἃς οὐδὲ εὐχερὲς καθυποβαλεῖν ἀριθμῷ, ὅσαι τε παλαιὸς ἀφ' οὗ χρόνος τὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς κύκλον κοσμοῦσιν, καὶ ὅσας (πολλαὶ δὲ καὶ αὗται καὶ οὐ ῥᾳδίως μέτρῳ ληπταὶ) τὸ σὸν ἔνθεον κράτος τὰς μὲν πάλαι κατενεχθείσας εἰς γόνυ ἀνήγειρε, τὰς δὲ, ὀνόματι μόνῳ γνωριζομένας, τῷ δὲ λοιπῷ παντὶ κατὰ γῆς δεδυκυίας, εἰς φῶς ἤγαγε, καὶ τὸν πρώην κόσμον ἀπέδωκε, τὰς δὲ καὶ μηδαμῆ οὔσας εὐμηχάνως ἐκ καινῆς παρήγαγε· πᾶσαι δὴ οὖν αὗται πόλεις εὖ ἔχουσι, καὶ ἐν καλῷ τύχης μένουσι, καὶ ὑπερτρυφῶσι, μὴ ὅτι γε τοῖς ἀναγκαίοις καὶ μόνοις, ἀλλὰ καὶ ὧν οὐ πάνυ τις ἁπάντων μνήσεται κατὰ ἔφεσιν. Ἡ δὲ σὴ πόλις, καὶ αὐτὴ μηδὲν ὅτι ἔχουσα δυσχεραίνειν, ἀλλ' ὡς ἐν παραδείσῳ τρυφῆς περιῤῥεομένη τοῖς πάντοθεν ἀγαθοῖς, περὶ αὐτὸ τὸ καίριον παρὰ βραχὺ δυστυχεῖ. Αὐχμὸς γὰρ αὐτὴν ἐν μέσῳ πιέζει χειμερίῳ καιρῷ. Ἀκμὴ χειμῶνος ἰδού, καὶ ἡ γῆ — ἀλλ' εἴποι τις ἂν αὐτὴν θερινοῖς ἡλίοις βάλλεσθαι, ὁποῖοι τοὺς Τρωγλοδύτας ἰθύνουσι. Καὶ ὅτι περὶ μέσας τὰς τῆς πόλεως ἀγυιὰς πομπικῶς τὸ ὕδωρ ὡς ἐξ ἀποδημίας ἐπιχωριάζον ἐστέλλετο, καὶ τοὺς θεωμένους ἐπέστρεψε τῷ θαυμασίῳ τοῦ πράγματος, τηνικαῦτα καὶ αὐταὶ τῶν κατὰ πόλιν φρεάτων αἱ φλέβες συμμεμυκυῖαι τὸ τρόφιμον ὑγρὸν τοῖς ἀρυομένοις ἐποχετεύειν οὐκ ἔχουσι. Καὶ ταῦτα ποῖαι φλέβες, αἳ καὶ μέσου θέρους πολὸ τὸ ποτὸν ἀναβάλλουσαι καὶ ὑπερβλύζουσαι, τῆς τῶν ἀρδευομένων πολυχειρίας ἦσαν ὑπέρτεραι; Πάσχει τουτὶ τὸ πάθος τάχα που χειμῶνος καὶ Αἴγυπτος· ἀλλ' ἐν ἐλπίσι τοῖς ἐκεῖ ὁ θερινὸς Νεῖλος, καὶ ὀλίγοις ἱδρῶσι γῆς ἀναψύχοντες ἑαυτοὺς, ὅτε θέρος ἀναλάμψει, πέλαγος ὁρῶσι τὴν ἑαυτῶν. Ἡμῖν δὲ τὰ τῆς τοιαύτης ἐλπίδος ἀπέσβη, οἷς φθάσαντες ἐπειράσαμεν τοῦ κακοῦ. Ἐπιλέλοιπε γὰρ

πόλιν ὁ ταύτης χειμέριος ἐκεῖνος Νεῖλος· A civitatem hiemalis ejus Nilus, et exinde æstas ventura vere erit æstus, sive *horrenda concrematio*, secundum poesim, et calor igneus. Defecit enim aqua reficiens spiritum, vitam generans animumque refocillans; et illa bene temperata in ultimo est discrimine ne plane exusta jaceat. *Fons ascendebat*, ut loquar secundum Scripturam, *et irrigabat universam faciem terræ*, non omnino quidem universæ, sed universam faciem hujus civitatis quæ cæteris omnibus antecellit. Nunc vero nescimus quomodo fons iste terram subiit, ita ut vena tenui tantum emanet, et civitas ad instar eorum qui in inaquoso degunt tristis sit et sitibunda, et aliquando, si malum in majus creverit, verum erit desertum, ejusque incolas utpote tabe consumptos quisque indubitanter mortuos appellabit. Jam ante oculos triste habemus spectaculum, urbsque civium ærumnam maledicet quorum alii corpore bene valentes nequaquam sanitatem servare poterunt propter difficultatem temporum, alii autem laborantes morbo et omni refrigeratione carentes non nisi ægre sanitatem recuperabunt.

λοιπὸν ἐπὶ τὰ ἐξῆς τὸ θέρος αὐτῇ θέρος
εἴτουν φλέγμα κακὸν, κατὰ τὴν ποίησιν,
της πυρόεσσα. Τὸ γὰρ ἀναψύχον ὕδωρ, τό
, τὸ παρήγορον ἐπιλέλοιπε. Ἡ εὔκρατος
καυμένην κινδυνεύει διαπεσεῖν. Πηγὴ ἀνέ-
αφικῶς εἰπεῖν, καὶ ἐπότισε πᾶν τὸ πρόσ-
τῆς μὲν, οὔκουν ἁπάσης, τῆς δὲ κατὰ γῆν
τρωτίστης ταύτης τῶν πόλεων. Νῦν δὲ ἀλλ'
μεν τὰ τῆς τοιαύτης πηγῆς, ὅποι γῆς ἔδυ
ο μικρὸν ὅσον, καὶ κατὰ τοὺς ἐν τῇ ἀνύδρῳ
υπερὰ καὶ αὐτὴ καὶ διψῶσα, καί που, εἰ τὸ
ἰ μεῖζον ἀρθείη, καὶ ἔρημος· καὶ τοὺς ἐν
ἂν ὀκνήσοι τις μὴ καὶ αὐτοὺς διὰ τὸ ἐκλεί-
ειν ἀλίβαντας. Ἤδη πρὸ ὀφθαλμῶν κεῖται
, καὶ οἵαν ἡ πόλις καταράσεται κάκωσιν B
τῶν, ὅσοι μὲν εὖ ἔχουσι τὸ εἰς σῶμα, οὐκ
ος ὑγιαίνειν συγχωρουμένων τῇ αὐχμηρό-
ν δὲ κατὰ νόσον ἄλλως διακειμένων, τὴν
ίαν ἀπολωλεκότων, καὶ οὕτως ἐχόντων τὴν
υσανάκλητον.

dubitanter mortuos appellabit, Jam ante oculos triste habemus spectaculum, urbsque civium ærumnam maledicet quorum alii corpore bene valentes nequaquam sanitatem servare poterunt propter difficultatem temporum, alii autem laborantes morbo et omni refrigeratione carentes non nisi ægre sanitatem recuperabunt.

ταῦτα ἐκχέομεν ἡ πᾶσα πόλις τὰς καρδίας
νώπιον τῆς βασιλικωτάτης φιλανθρωπίας
τὴν τοῦ σοῦ ἐφ' ἡμᾶς ἐλέου χύσιν αἰτού-
οτνιώμενοι καὶ θερμὰ προχέοντες δάκρυα.
ν τὴν θείαν χεῖρά σου, καὶ οὕτω κελεύσας
στησον τὸ ὕδωρ ἐπὶ χώραν, οὐ πρὸς ἡμέραν,
ῆς Γραφῆς, ἀλλ' εἰς αἰῶνα ὅλον, ᾧ συνεπ-
καὶ τὸ κράτος τῆς βασιλείας σου. Οὐκ ἔστιν
ῷ λαῷ πιεῖν· δὸς ἡμῖν ὕδωρ, ἵνα πίωμεν. C
εῖνο μὲν ἔλεγε πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ θεράποντα
γογγυστὴς λαὸς, σκληροτράχηλος, καὶ τῆς
; ἔτι οὔσης ἔσω στόματος τοῦ εὐεργέτου κα-
. Καὶ οὕτως ἔχων — ἀλλ' εἰσηκούετο. Ἡμεῖς
εὐγνώμων, δοῦλοι εὖ μάλα ἠσκημένοι πρὸς
λαὸς μνήμων εὐεργεσιῶν, εὐχάριστος, εἰδὼς
, τίς ὁ δεσπότης, τίς ὁ σώζων, τίς ὁ τρέφων,
ν ποιῶν ἀσφαλῶς (ἢ γὰρ ἂν εἴημεν ἀλογώ-
ἰ τῶν παρὰ τῷ προφήτῃ ζώων, ἃ τοὺς κυ-
ίδε καὶ τοὺς κτησαμένους αὐτά)· δίκαιοι
ἡμεῖς μὴ διεκπεσεῖν, οὗ ποθοῦντες αἰτού-

dicit Scriptura, sed in totum sæculum, per quod permaneat imperii tui fortitudo. « Non est aqua populo ad bibendum; da nobis aquam ut bibamus. » Sed istud quidem dixit ad famulum Dei Moysem mussitator populus, duraque cervice, et dum adhuc esca esset in ore nutritori maledicens. Qui licet talis esset, non tamen minus exaudiebatur. Nos autem, docilis populus, servi ad fidem optime exerciti, populus beneficiorum memor, et gratissimus, penitus intelligentes quis dominus, quis salvator, quis nutritor (secus enim essemus stupidiores quam apud prophetam animalia quæ dominos noverunt et possessores), digni igitur nos ut non rejiciamur maximo imploramus desiderio.

ντεπεξήγαγέ ποτε βριαρὰς χεῖρας ἡ κραταιὰ
ι σου ιῷ παλαμναίῳ ἐκείνῳ σεισμῷ, καῖ ὅσα
ίσας βαλεῖν εἰς γῆν αὐτὸς ἐφιλονείκησεν,
ιλοτιμως ἀνέστησε, καὶ καταῤῥυέντα συν-
απάναις μυρίαις ὅσαις καὶ χρυσοῦ κενώσει,
μέτρον πᾶν ὑπερπέπαικε. Καὶ ἵστανται στη-
ν τοιαύτην φιλοτιμίαν ἀνάγραπτον φέρουσαι,
αχοῦ γῆς θεῖα τεμένη, ὅσαπερ ἡ τοῦ φρικώ-
είνου κακοῦ ἀνεμόχλευσε κατασείσασα τρί-

4. Extendit olim validas manus potentissima majestas tua in funesto illo terræ motu, et quanta hic commota terra dejecit, tanta pietas tua magnifice erexit et ruentia confirmavit sumptibus innumeris et multa auri profusione, quod omnem superabat mensuram. Ideo stant columnæ tantam munificentiam inscriptam prædicantes, et ex omni terræ parte templa divina quæ funestæ cladis tridens concussa prostravit.

νοῦ τοίνυν, εὐεργετικώτατε βασιλέων, ὅπερ
Πακτωλός τις χρυσορρόας πολὺν τὸν χρυσὸν
τάνην προρρέων, οὕτω δὴ καὶ ἡμῖν Νεῖλος
παρήγορος καύσωνος· μᾶλλον μὲν οὖν καὶ
χρυσὸν προβλύζων καὶ ὕδωρ οὕτως ἐποχε-

5. Sic ergo hodie, imperatorum beneficentissime, sicut illis fuisti Pactolus quidam aurifluus, auro multo in sumptus profluens, ita et nobis Nilus qui æstivum mitigat æstum, seu potius utrumque fias nobis, civitati tuæ aurum profundens et vivi-

ficam educens aquam. Ignis guttur vorax a brevi tempore in illam toto ore irruit, et fere deglutivit, et ubique grassatus ejus devastavit pulchritudinem. Nuper adhuc suum habebat decoramentum suumque varium et magnificum ornatum, quo vi ignis rursus ablato, tua concinnante dextera, vestita gaudeat.

6. Nunc quidem aqua laborat, non autem quia tumidis profluit fluctibus, nec quia mensura exundat. Ne fiat istud, neque iterum illud, christe regum, (quis enim eam sive per ignem sive per aquam perire cupiat ?) sed ex aqua deficiente tandem nunc adesto, imperator a Deo coronate, solertissimus adjutor, et eum cum quo regnas Deum etiam nunc imitatus, educ non ventos frigidos, sed aquam quæ urbem totam vivificet ex thesauris tuis. Gedeoni quidem dixerat Deus : « Duc quosdam ex peritioribus belli, et ibi probabo eos tibi [1]. » Nos autem jam probavit Deus in conspectu majestatis tuæ, et omnes sumus manibus fortes quas singulis diebus pro te ad Deum erigimus, et sic inimicis quantum possumus, obluctamur. Utinam ducamur nos ad aquam, non probationis quidem causa, sed refrigerii. Quam dolendum est alias quidem civitates jugibus aquis repleri et ex illa ditescere gloria Cydno, Thymbri qui urbes utrinque circumfluunt, aliosque fluvios civitatum amicos, tuam vero urbem magnam aquæ penuria tabescere !

7. Adsit ergo nobis illa regalis aqua in duas partes nostram dividens civitatem, a te magno rege majori jure cognominata quam Choaspes a rege Persarum, quem potum et aquam regales vetus dictum vere appellavit. Hoc enim tu concedes et pietatis tuæ abyssum profluere facies in sempiternum. Cæterum ille fluvius, o imperator, nomen accepit quod ejus aquam bibens gaudebat rex, ipse autem nihil de amne curavit. Ecce clamabimus et nos cum Elia ad majestatem tuam paululum immutantes : « Vivit Dominus si erit his annis aquæ guttula, nisi juxta verba oris tui [2] » A quo verbum emitte, et, prout diceret David : « Fluent aquæ [3]. »

A τεύων ζωογόνον τῇ πόλει σου. Πυρὸς γνάθος ἀναδὴς, οὐ μακρὸς οὗτος χρόνος, καὶ ἐπέχανε ταύτῃ, καὶ μικροῦ κατέσπασε, καὶ διανεμηθεῖσα τὸ κάλλος αὐτῇ ἀπηχρείωσεν. Ἀλλ' ἔχει καὶ πάλιν τὸ πρώην καλὸν, καὶ τὸν ποικίλον καὶ πολυτίμητον κόσμον, ὃν ἡ ῥύμη τοῦ πυρὸς ἀπήγαγεν, αὖθις, τῆς σῆς δεξιᾶς νυμφοστολούσης, ἀμφέθετο.

ς'. Δυστυχῶς ἔχει καὶ νῦν ἐξ ὕδατος οὐκ ἐπιπολάσαντος αὐθαδέστερον, οὐδ' ὑπεκδραμόντος τὸ μέτριον. Μὴ γένοιτο μήτε τοῦτο, μήτε εἰσαῦθις ἐκεῖνο, χριστὲ βασιλέων· (τίς γὰρ ἂν οὕτω ταύτην διὰ πυρὸς ἐλθεῖν καὶ ὕδατος εὔξαιτο ;) ἀλλ' ἐξ ὕδατος ἐπιλιπόντος τέλεον φάνηθι δὴ κάνταῦθα, θεοστεφὲς βασιλεῦ, εὐμήχανος βοηθὸς, καὶ τὸν ᾧ συμβασιλεύεις Θεὸν κάνταῦθα μιμούμενος, ἐξάγαγε οὐκ ἀνέμους ἀναψύχοντας, ἀλλ' ὕδωρ πόλιν ὅλην ζωογονοῦν ἐκ τῶν σῶν θησαυρῶν. Τῷ μὲν οὖν Γεδεὼν ἐλάλησεν ὁ Θεός· Κατάγαγε τούσδε τινὰς τῶν στρατιωτικωτέρων εἰς τὸ ὕδωρ, καὶ δοκιμῷ αὐτούς σοι ἐκεῖ. Ἡμᾶς δὲ ἤδη δεδοκίμακεν ἐνώπιον τῆς βασιλείας σου ὁ Θεὸς, καὶ ἐσμὲν πάντες ἱκανοὶ χερσὶ, ἃς ὑπὲρ αὐτῆς ὁσημέραι τῷ Θεῷ ἐκτείνομεν, καὶ οὕτω τοῖς πολεμίοις ὡς οἷόν τε ἀνθιστάμεθα. Λείπεται δὴ ἀγαγεῖν ἡμᾶς εἰς τὸ ὕδωρ, οὐ δοκιμῆς χάριν, ἀλλ' ἀναψύξεως. Ὡς ἔστι δεινὸν, ἄλλας μὲν τῶν πόλεων ὕδασιν ἀεννάοις πλημμύρεσθαι καὶ πλουτεῖν τὸ ἐντεῦθεν κῦδος, τὸν Κύδνον, τὸν Θύμβριν, τοὺς τὴν μέσην τῶν ποταμῶν ποιοῦντας, καὶ ἑτέρους δὲ φιλοπόλιδας ποταμούς· τὴν δὲ σὴν Μεγαλόπολιν ὕδατος πενίᾳ κατασμικρύνεσθαι.

ζ'. Γενέσθω καὶ παρ' ἡμῖν ὕδωρ τοῦτο βασιλικὸν, διάνδιχα τέμνων τὴν καθ' ἡμᾶς, καί σοι τῷ μεγάλῳ βασιλεῖ ἐπονομαζόμενον οἰκειότερον ἢπερ ὁ Χοάσπης τῷ τῶν Περσῶν, ὃ δὴ βασιλικὸν καὶ ποτὸν καὶ ὕδωρ ὁ παλαιὸς λόγος ἀληθῆ λέγων ὠνόμαζε. Τοῦτο μὲν γὰρ σὺ ποιήσεις, καὶ ἡ τοῦ ἐλέους ἄβυσσος ἀνεστομώσει προῤῥέειν αὐτὸ εἰς τὸ διηνεκές. Ἐκεῖνο δὲ ἄλλως, ὦ βασιλεῦ, ἐπεγράφετο οἷς ἔχαιρεν ἐκεῖνος τοιούτου πίνων ὕδατος, μηδὲν αὐτὸς τῷ ῥεύματι ξυμβαλλόμενος. Κράξομεν, ἰδοὺ, μετὰ Ἠλίου καὶ ἡμεῖς τῇ βασιλείᾳ σου, μικρὸν ὑπαλλάξαντες· Ζῇ Κύριος, εἰ ἔσται τὰ ἔτη ταῦτα ὕδατος σταγών, εἰ μὴ διὰ λόγου στόματός σου. Ἐκ τούτου λόγον ἐξαπόστειλον, καὶ (Δαβὶδ ἂν εἴποι) ῥυήσεται ὕδατα,

[1] Judic., VII, 4. [2] III Reg. XVII, 1. [3] Psal. CXLVII, 18.

EJUSDEM

ALLOCUTIO

AD IMPERATOREM MANUELEM COMNENUM

Cum esset Myrorum metropolita electus (1).

υτάτου Θεσσαλονίκης, κυρίου Εὐσταθίου, εἰς τὸν κραταιὸν καὶ ἅγιον βασιλέα, Μανουὴλ, ὅτι ἦν ἔτι τῆς ἁγιωτάτης τῶν Ἐκκλησίας ὑποψήφιος.

Sanctissimi Thessalonicæ domini Eustathii allocutio ad potentem et sanctum imperatorem dominum Manuelem, cum nuper esset sanctissimæ Myrorum Ecclesiæ metropolita electus.

ρι μὲν καὶ ἐς τόδε ἡμέρας, πυρσολαμπέπιλείας ἥλιε, διὰ τῶν Ἰορδάνου φωτοφόρων αἱ σαί μοι ἀκτῖνες προσέβαλον· καὶ ἦν μοι σῶν λαμπηδόνων οἷον ἐναύγασμα, ὥσεὶ καὶ ος καθαρωτάτου θέαν τις λαμπρὰν ἐνοπτρίἄλλον μὲν οὖν ποταμὸς ἐκεῖνος ἱερὸς εἰς λύρρουν ἡμᾶς διεπόρθμευε, τοῖς σοῖς πληστορθώμασιν, εἰπεῖν δὲ ταυτὸν, εἰς Θεοῦ ποδάτων θείων τῶν ἐκεῖθεν πληρούμενον. Καὶ κλησιαστικὸς κόλπος ἐκεῖνον τὸν Ἰορδάνην ς εἰς αὐτὸν ἐρευγόμενον ἠγκαλίζετο, καὶ ρα Ἰησοῦν ἡμῖν ἐν αὐτῷ παρεδείκνυε, τὴν ἀνακτινῶν· ἡ δὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ῥητορείας τοταμὸν τοῦτον διωχέτευε τηνικαῦτα, ῥέοντα ως πλατὺ καὶ δι' ἔτους παντὸς καὶ οὐχ ἅπαξ ἀ τὸν Νεῖλον ἐπέτεια πελαγίζοντα, ἐμοὶ δὲ ς εἰς πλοῦν στορεννύμενον, ἐν ᾧ σωτὴρ

1. Usque ad hanc diem, sol imperii fulgidissime, per Jordanis luciferos fluctus, tui radii me attigerunt, et talis mihi videbatur fulgor splendoris tui, quasi purissimis in undis nitidam quis spectaret imaginem. Sed insuper sacer ille fluvius nos conducit ad aliud flumen tuis repletum beneficiis, id est, in flumen Dei divinis aquis inde ortis supereffluens. Et quidem fons baptismatis illum Jordanem in se manifeste effusum recepit et Salvatorem Jesum nobis in ipso ostendit, memoriam revocans. Nostræ autem orationis fluentum inde adduxit illum fluvium late fluentem et quidem in quacunque anni tempestate, non autem semel sicut Nilus qui singulis annis naves semel tantum ferre potest, unoque anni tempore ad navigandum patet; ille vero non sic, in quo Salvator rex manifestus est. Et istud fuit plausus ille fluminum,

c oratio eadem est cum illa quam Fabricius t hoc titulo: *Oratio ad Manuelem Comne-*. Jam videamus de *tempore* quo habita mo in diem inquiramus. Eustathius noc homiliam sacram peroravit Cpoli coram imperatore, cum brevi ante Myrorum medesignatus esset, die S. Nicolai Myroblytæ, modum culti (Mich. Lequ. *Or. Chr.* vol I, De hoc die ipse Eustathius agit cap. 20 ujus orationis. Est autem VI Dec., coll. Jus Gr. Rom. lib. II, pag. 162). Jam videaanno. Is quoque ex hac oratione satis exr; scilicet capite 9 Anconæ obsidionem Noster memorat. Ea autem in annum cidit, coll. Wilkenio in libro: *Rerum ab gestarum*, etc., pag. 611 — 615. Manuelis n Venetam Eustathius peculiari tum panerædicaverat (cap. 10). Ergo VI Decembris anni 1174 vel 1175 (alias Manuelis victot Venetam reportatas Eustathius non meEustathium brevi post Myrensem designain thronum Thessalonicensem translatum emetrii Chomateni locus docet: factum initio anni 1175 vel 1176, coll. iis quæ xposui. — *Consilium* orationis magis in est. Plus semel agit de sacro unguento et rdanis (aqua baptismatis), quod utrumque smate jungit Ecclesiæ orientalis ritus sacer *ituale Græcorum*, p. 353, 354). Num igitur iana oratio baptismati alicujus parvuli nobilioris prælusit, an officio sacri unguenti, cujus formulas habes apud eumdem Goarum l. c. p. 628 sqq. ? Eustathii in thronum Myrensis metropoleos evectio ante hujus orationis editionem e solo Demetrio Chomateno nota erat, cujus verba e Leunclavii *Jure Græco Romano* lib. v, p. 317, apponam: Ἐρώτησις. Εἰ δεῖ τὸν ψηφισθέντα καὶ καταδεξάμενον καὶ ἀσπασάμενον μετατεθῆναι εἰς ἑτέραν ἐπισκοπήν; Ἀπόκρισις. Τοῦτο κανονικὸν μὲν οὐκ ἔστιν, οὔτε μὴν τῆς ἐγγράφου ἢ ἀγράφου ἐκκλησιαστικῆς παραδόσεως· γίνεται δὲ πολλάκις, βασιλέως κελεύοντος, διά τινα οἰκονομίαν λυσιτελοῦσαν κοινῇ. Καὶ γέγονε τοῦτο ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἀοιδίμου βασιλέως κυρίου Μανουὴλ καὶ πορφυρογεννήτου Κομνηνοῦ. Τοῦ γὰρ σοφωτάτου ἐκείνου Εὐσταθίου, τοῦ κατὰ Φλῶρον διακόνου ὄντος τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας καὶ μαΐστορος τῶν ῥητόρων, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τῶν Λυκίων Μυρέων (*sic*) ψηφισθέντος, καὶ καταδεξαμένου καὶ ἀσπασαμένου, καὶ ἤδη καὶ πρὸς τὴν χειροτονίαν ἑτοιμασθέντος, πρόσταγμα τοῦ μακαρίτου βασιλέως ἐκείνου πρὸς τὴν σύνοδον καταπεφοίτηκε διακελευόμενον, δέξασθαι ταύτην παραιτούμενον τὸν Εὐστάθιον, προσαγαγεῖν δὲ τοῦτον τὴν περίκλυτον τῶν Θεσσαλονικέων μητρόπολιν, ὡς τηνικαῦτα χηρεύουσαν. Myrorum metropolita, cui successurus erat Eustathius, fuit puto Christophorus, de quo videatur Michael Lequienius in *Oriente Christiano*, vol. I, gag. 970; in throno Thessalonicensi excepit Constantinum I. (Mich. Lequ. ibidem vol II, p. 48.)

ut secundum Psalmistam loquar, in quibus nos lætati sumus propter Jordanem quidem festa agere, nec non propter abundantes tropæorum regalium diffusiones flumina plaudere manibus ad idem referri putavimus. Utque magis ex illis Davidis hauriam verbis : invocabat abyssus abyssum ; fluvius ille abyssi misericordiæ hanc illustrium abyssum facinorum invocabat in vocem non minus quam cataracta mugientem auribuspue tonantem.

2. Et hæc quidem fuit mihi quondam et usque ad hanc diem lex semel jubens, sole singulis annis in eumdem locum redeunte, provolvi coram adytis gestorum imperatoris felicium, velut coram Deo sacerdotes legis veteris, ita et nos imperatorem divino Spiritu ductum allocuturi. Nunc quidem Jordanis me præterfugit, alter autem me suscipit fluvius qui exsilit ex gratiis Dei quasi ex abyssi fontibus, unguentumque redolet tum re tum nomine. Refertus fuit prodigiis non minus quam fluctibus fluminum quæ ditantur rivulis, et ideo omnino necesse est me in hoc flumine immergi, ne undique ad hunc regalem fluvium confluant orationis rivuli. Quod semper quandiu vixero, pars sim imperialium tropæorum, nihil novum ; justumque esset me etiam mortuum talem manere, divino inspirante flamine ; sed cum hoc non sit in nostra potestate, saltem in præsenti per vitam loqui non desinam. Aliter enim nullius gratias facerem pretii, cum ipsæ læte me sic aspexerint et dulciter mihi subriserint, mihique illarum erga imperatorem antiquarum festivitatum singulis annis recurrentium pretiosas mercedes largitæ sunt. Ego autem meipsum converto et ad excutiendam pigritiam suscipio sermonem, quando magis necesse est excitari et cum sobrietate loqui. Erubesco de hac amica nutricique eloquentia quæ me adhuc puerum, et lanugine nondum vestitum rhetorem regium proponebat, quando Deus nuper in illa sede te constituisset, et tunc fontem eloquentiæ aperuit, postea vehementiorem factum rursus manifestavit, an speciosior et copiosior ait illo fonte jam memorato, an pariter indivise tranquilleque emanet, an pariter recte ab exitu effluat et sine circuitu currat, ego quidem nescio. Verum hic ad me evangelicam imprecationem refero, et me non existimo dignum qui tuam majestatem, tuis benefactis auctam contempler, nisi conversus fiam ille puer temporis acti, quo te imperatorem laudativis sermonibus salutabam et in hac nobilitate remanebam per totam vitam, necnon sicut olim balbutiens eloquentiæ litteras indigno festivitatibus modo, ita et nunc senior tremula voce loquor. Nonne jure criminis ingratitudinis arguerer, si meam in ore meo concluderem linguam, vocemque attollere et sermonem habere recusarem ? Etenim, rex benignissime, tu me ex rerum limo in splendorem lucis evexisti vitamque humilem in Pactolum divitem commutasti et

A βασιλεὺς διεδείκνυτο. Καὶ ἦν τοῦτο κρότος τις ποταμῶν, εἰπεῖν ψαλμικῶς, καὶ οἷς ἡμεῖς διεχεόμεθα. Τὸ μὲν ἐπὶ τῷ Ἰορδάνῃ ἑόρτια, τὸ δὲ ἐπὶ ταῖς πολυχεύμοσι τῶν βασιλικῶν τροπαίων προχεύσεσι ποταμοὺς κροτεῖν χειρὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐδοξάζομεν. Καὶ ἵνα τοῦ Δαυϊτικοῦ ῥεύματος ἐπὶ πλέον ἀρύσαιμι, προεκαλεῖτο ἄβυσσος ἄβυσσον, ποταμὸς ἐκεῖνος ἀβύσσου ἐλέους ἄβυσσον ταύτην κατορθωμάτων εἰς φωνὴν, οὐδὲν ἧττον καταράκτου βροντῶσαν εἰς ἀκοὴ καὶ ἐξάκουστον.

β'. Καὶ ταῦτα μὲν μοι ἄχρι καὶ ἐσάρτι καὶ νόμος τις οὕτος ἔκειτο, ἅπαξ που θεμιστεύων, τῆς ἡλιακῆς αὐτοῦ ἀποκαταστάσεως εἰς τὰ τῶν βασιλικῶν προκύπτειν κατορθωμάτων ἄδυτα, καθὰ Θεῷ τοὺς τοῦ παλαιτάτου νόμου ἱερεῖς, οὕτω βασιλεῖ καὶ ἡμᾶς B ἐνθέῳ προσομιλήσοντας. Νῦν δὲ ὁ μὲν Ἰορδάνης παραῤῥυΐσκεταί με, ἄλλος δὲ ποταμὸς μετεκδέχεται, ὃς χαρίτων μὲν Θεοῦ ἀναποδύει, ὅσα καὶ ἐξ ἀβύσσου πηγῶν· μύρου δὲ ὄδωδε πρὸς τὸ πρᾶγμα καὶ ὄνομα. Πέπληθε δὲ θαύμασιν οὐχ ἧττον ἢ νάμασιν τῶν ποταμῶν, οἳ πλουτοῦσι τοῖς ῥεύμασι· καὶ χρεὼν πάντως καὶ διὰ τοῦτο τῷ ποταμῷ ἐκείνῳ ἐμβάπτειν με, ἵνα μὴ πανταχόθεν ὁ βασιλικὸς οὗτος ποταμὸς εἴη τῶν τοῦ λόγου ῥευμάτων οἷον μισγάγκεια. Καὶ ἀεὶ λάχος τῶν βασιλικῶν τροπαίων γίνομαι, οὐ καινὸν οὐδὲν, ἐὰν ζῶν· ἦν δὲ ἂν δίκαιον, εἰ καὶ τεθνεώς, ἐμπνεομένου ζωογόνου πνεύματος· ἐπεὶ δὲ μὴ ἐκεῖνο, τὸ γοῦν παρὸν οὐκ ἂν παυσαίμην διὰ βίου λαλῶν. Ἡ γὰρ ἂν ἀδικοίην τὰς χάριτας, ἐὰν αὐταὶ μὲν ἱλαρὸν οὕτω προσέβλεψαν, καὶ γλυκύ μοι προσεμειδίασαν, καὶ τῶν πάλαι βασιλικῶν ἐκείνων ἐγκαινίων C ἀμοιβὰς πολυτίμους ἐδαψιλεύσαντο· ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν ἀποστρέψω, καὶ εἰς ὄκνον καταβαρυνθῶ τοῦ λαλεῖν, ὅτε καὶ μᾶλλον ἐγρηγορέναι χρεών, καὶ νηφάλια φθέγγεσθαι. Αἰσχυνῶ δ' ἂν καὶ τὴν φίλην θρέπτειραν ῥητορείαν. ἥτις ἔτι παῖδά με ὄντα, καὶ οὐδὲ εἰς ἴουλον ἀρτιφυῆ λασιούμενον, ῥήτορα βασιλικὸν παρεστήσατο, ἡνίκα Θεὸς τὰ πρῶτα ἐπὶ τῆς βασιλικῆς ταύτης ἐκάθισέ σε περιωπῆς, καὶ τὴν φλέβα τοῦ ῥητορεύειν τότε μὲν ὑπήνοιξεν, εἶτα ἐπὶ μακρὸν συσταλεῖσαν αὖθις ἐξέφηνεν, οὐκ οἶδα μὲν, εἰ κάλλιον τοὸ πρωτοφανοῦς ἐκείνου καὶ ἀθρούστερον ῥεύματος, βλύζουσαν δὲ ὅμως ἀσχιδὲς καὶ ἀῤῥέμβαστον, καὶ ἰθυτενῶς τῶν ἐκβολῶν ἐφιεμένην, καὶ ἀπεριπλάνητα θέουσαν. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τὴν εὐαγγελικὴν κατάραν ἐμαυτῷ ἐπικλῶ, καὶ ἀξιῶ ἐμαυτὸν οὐ μὴ D βλέπειν τὴν σὴν βασιλείαν, ἣν ταῖς ἀνδραγαθίαις οὐράνωσας, εἰ μὴ στραφεὶς γένωμαι ὁ παῖς ἐκεῖνος ὁ πάλαι, ὅτε σε τὸνβασιλέα ἐγκαινίοις λόγων ἐδεξιωσάμην, καὶ μενὼ ἐν τῇ εὐγνωμοσύνᾳ ταύτῃ διὰ βίου παντὸς εἴ καὶ ὥσπερ τότε τὰ εἰς ῥητορείαν ψελλίζων, καὶ οὐ πρὸς ἀξίαν τῆς ἑορτῆς, οὕτω καὶ νῦν τῷ γήρᾳ τρομαλέα φθεγγόμενος. Ἡ ποίας οὐκ ἂν κριθείην ἀγνωμοσύνης, τὴν γλῶσσαν ἐγκλείσας τῷ ἐξανοίξαντί μοι τὸ στόμα, καὶ λαλεῖν καὶ φθέγγεσθαι ; Ναὶ γὰρ, ὦ βασιλέων εὐεργετικώτατε, σύ με καὶ ἀπὸ ἰλύος πραγμάτων εἰς λάμπουσαν μετήνεγκας καθαρότητα, καὶ ἠμειψάς μοι τὸν τοῦ βίου πηλὸν εἰς πλουτοποιὸν Πακτωλὸν, καὶ τὴν ἀγοραίαν

εὐγενῆ λαμυρίαν μετέθηκας, καὶ με πρὸς μετέωρον ὕψωσας· καὶ τὸ τοῦ Ἑρμοῦ πτερώσας οἷον οὐράνω- ν μοι μογγιλάλον διήρθρωσας, μᾶλ- ιτελῶς σιγῶσαν ἐτράνωσας· καὶ ἀντὶ τέχειν ἀξιοῦνται καὶ μικρόν τι γραμ- ι ἄνθρωποι, ὄνομα ἐκτίσω μοι τὸ ὲρ ἅπαν κρινόμενον ὄνομα.

A pro forensi facundia aptasti mihi sermonis elegantiam, et me humiliter loquentem in altum extulisti ; quod in me terrenum erat, super alas Mercurii exaltans, cœleste fecisti, et linguam tardam depolisti et vero infanti loquendi potestatem dedisti, et pro nomine de quo curare dignantur aliquantulum viri litteris studentes, nomen mihi protulisti super omne nomen abeis qui me circumdant judicatum.

μὲν ἐμαυτὸν ἐδικαίωσα μὴ ἀπενιαυ- ιὰς, ἀλλὰ συχνότεραν φθέγγεσθαι, καὶ ἀριστείας περικροτεῖν. Τὸ δέ γε ἔχοι ῥήτωρ τὴν γραφίδα μὲν ὅσα φαρμάξας μέλανι, καὶ τοῖς βαρβάροις δοκῶν, καὶ βάπτειν εἰς αἵματα, εἶτα νους ἠρέμα πτήσσοντας, καὶ οὐ προ- ὸ βάλλεσθαι ; Ἦ πάντως ἀγάγοι ἂν ἣν βασιλικὴν εὐανδρίαν, δι' ἧς ταῦτα σκάζει· μὲν τοῖς πολεμίοις μηχανὴ τον, οὐ πολλὰ δὲ κάμνει οὐδὲ τὸ βα- ς ἀντιπαλαμώμενον στράτευμα, καὶ ὲ διὰ ταῦτα γραφεῖον, τό γε εἰς ἐκεί- τοῖ.

B 3. Ita memet judicavi debere non hoc anno tacere, sed copiosius alloqui regiaque divulgare facinora. In præsentiarum, quid faceret orator stylum manu quasi jaculum tenens, atramento pro veneno infectum, paratus ad injiciendum inimicis et in eorum cruore immergendum ; qui modo illos obstupentes cerneret, et non provocatos fugam capessere ? Omnino stupendam redderet virtutem regiam per quam hæc facta sunt, per quam claudicat irritaque evadit omnis hostium solertia, regalis vero exercitus illis obluctans nullo modo laborat, et mox propterea ipse oratoris stylus, saltem prout contra adversarios vibratur, torpet.

κῆς κραταιότητος, δι' ἧς ἡμῖν ἀγαθὸν . Ὢ παγγάληνον ἔαρ βασιλείας, ἐν ἐξήνθησεν κάρπιμον (τὸ ἐξ ἀέρων· τὸ τὰ ἐκ γῆς· καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν τὰ ὁ παμβασιλεὺς Ἰησοῦς κατὰ τοῦ ἰωνίου θανάτου τὸ πάμμεγα τρόπαιον ῶ σῶτερ βασιλεῦ, θαῤῥούντως ἂν εἴ- θαι κατὰ τοῦ βροτολοιγοῦ πολέμου, ιμον τοῦτο κακὸν κάτω βαλεῖν. Καὶ ον ἅπαν εὐζωεῖ, καὶ κατακροαίνει τοῦ καὶ τῶν πολεμίων, καὶ εἰρηναῖον σκιρ- φύσις ἄτερ ὄχλου ἄγει καὶ τελεσφο- ὰν αὐξάνεται καὶ πληθύνεται· ὁ δὲ τοῦ γων πόλεμος οὐκ ἐντὸς ὀργῆς μένει, κσὶ ἔστιν εἰπεῖν, ἐξωκεανίζεται, ταῖς ἰείς, καὶ οὐκ ἔτι τὸν τῆς φύσεως ῥοῦν ταρεμπίπτων ὁποῖά τις λίθος τραχὺς ·· ἀλλὰ παραράσσεται, μᾶλλον μὲν οὖν λάγους παρασύρεται. Ἀργεῖ τὸ Σκυθι- κὶ ἡ νευρὰ εἰς κενὸν τεινομένη κτυπεῖ, ην ἀπόπειραν ῥυθμιζομένη (ποιητὴς ἂν όνι ἴκελον φθέγγεται. Εἰς ἄγαλμα καὶ Ἰταλοῖς ἵππος φριμάσσεται, πρὸς γυμ- κζόμενος. Εἰ δὲ κατ' ἀλλήλων ἐκεῖνοι μαίνονται, ὁπλιζέσθωσαν· ἀντιπαλαμά- βούλοιντο, καὶ πεπτώκεσαν, ὡς ἡμῖν γε οιούτων οὐδέν. Ἦ πρὸ ποδῶν ἤδη βασι- πλα ἔῤῥιψαν, καὶ τὰς ψυχὰς ἐξέχεαν οἱ Ἀλλὰ καὶ τούτοις ἡ θηριωδία ἐτιθασ- ντὶ τόξου μὲν ἄροτρον αὐτοῖς μετὰ χεῖ- ῆ πρὸς αὔλακας σχίζεται· ἀντὶ δὲ ξίφους εἰ τὸ λήϊον τέμνεται· ἀντὶ ἵππου πολε- ξεύξαντες βοῦν, τρίβουσιν ἁμαξιτὸν, καὶ διππάζονται. Καὶ ἀφῆκε μὲν κατέχειν ιρης τὸ μαινόμενον κακὸν, τελοῦνται δὲ ῇ Δήμητρι. Καὶ οἱ πάλαι τότε μέχρι καὶ

C 4. O regalis virtus, per quam nobis bona patrata sunt ! O serenissimum ver regiæ potestatis, in quo floruit bona omnis arbor fructifera (sive ex aere, sive ex mari, sive ex terra, seu uno verbo ex quacunque parte), et rex omnium Jesus adversus sanguineam æternamque mortem splendidum tropæum erexit ! Te vero, o salutifer imperator, audacter dicerem contra illud bellum mortalium flagellum dimicasse letiferumque hoc malum ad ima dejecisse. Et nunc docilis mundus feliciter vivit, et adversus bellum clamitat, ipsorumque bellatorum studium pacem appetit. Et quidem natura sine tumultu agit et perficit, et omne augetur necnon completur. Bellum autem vitam rodens non intra iram moratur ; sed, si ita licet loqui, extra oceanum transmittitur, Harpyiis traditum, nec jam incumbit naturæ cursum interscindens, more lapidis gravis et immanis ; sed frangitur seu potius e medio æquore eripitur. Quiescit arcus Scythicus, et nervus in vacuum tensus stridet, et nonnisi experimento inserviens (diceret poeta), ad instar hirundinis personat. In oblectamentum solum Italis equus adhinnit ad exercitium exhibitus. Verum si illi de
D armis contra se invicem ferendis insaniunt, bellantor ; perfida mutuo moliantur consilia, si voluerint, et dispereant, dummodo nulla sit nobis pars in rebus istis. Insuper jam coram regiis pedibus arma abjecerunt, animas fuderunt filii Agar. Sed et eorum feritas mansuefacta fuit, et pro arcu aratrum ipsis inter manus, terraque sulcis scinditur ; pro ense falx, qua frumentum secatur ; pro equo bellico bovi jugum imponunt, vias terunt, et aream equorum pedibus conculcant. Et cessavit apud illos commorari Mars, furens illa pestis, sed sapienter in honorem Cereris cedunt.

Et qui olim herique etiam per mare Asianum late patebant, atque maritimum jactabant imperium, nunc non tantum se a vicinitate maris amoverunt, sed etiam plerique nesciunt, nisi voce sola, æquora, proximæ loco habitationis in remotas continentis terras fuga emigrantes, cum primo Alexius inter imperatores illustrissimus eos repulisset, malo procul ablegato, deinde Joannes tropæis mersus quem justum est inter imperatores eximium audire, eos longius compulsos de vicinis dejecisset possessionibus; tertio cum post illos potentissimus imperator, qui terram oceano facinorum cinxit, ipse validius excitatus in eos irruisset, ita ut marc ab ipsis jam conspici non possit. Et ex tribus istis quasi fluctibus alius quidem avertit a mari confusam Agar colluvionem; alius vero illud magis ablegavit; alter autem procul a visu repulit,et maris dominos in incolas continentis transposuit, ita ut arduum sit nostris navigantibus faciem Ismaelitæ noscere,illis vero rursus rarissimum esse maris spectaculum, nisi eis qui ad commercium peregrinantur et qui a campestribus emunt pascua, pro bestiis paciscentes. Et multos modo sermones exhauriret auribus jucundos vir Ismaelita, qui mare jam nescit. Tu quidem sic illis fluentum insolentiæ interrupisti, et sursum, seu, ut dicunt, adverso flumine ascendere coegisti; illos vero demulcet spes currendi, ut aiunt, adverso flumine, et desiderato potiendi. Non ita sane, sed sæpius alveos illis concludis, et versus ipsos fontes vi repellis. Nihil impediret quin hæc cito fiant nisi ab antiquo tempore fervens malum ab altis erupisset abyssis, et fluctus late diffusus totam occupasset terram, quam a solis ortibus cognominamus.

5. Verum hoc erit quando insufflaverit Deus qui replet omnes petitiones cordis tui, manuque valida arripuit fontes hujus fluminis quos jam refundere cœpisti, et recedere coegisti. Jam nunc illud contines fluentum, et refluere adigis, terræque secreta subire, mœnibus hostes arcens, vias solidis firmans munitionibus, et tuos illis insuperabili vallans aggere. Juvat cernere vias, prius Christianis impervias, nunc multis tritas, et ad accessum patentes non tantum viris, iisque armatis, sed et leviter ad iter expeditis, et viatorium ferrum vix et nonnisi decoris gratia succingitur. Jam mulleres ipsæ illas audent tentare vias, ipsæ etiam quæ delectationis causa peregrinantur, vel quas ex civitate divinum ardens locorum sanctorum desiderium illic viatrices facit. Si ergo vetus quidam rex fluvium insolentem et jumenta in profundum trahentem,virisque terribilem mulieri vadosum fecerat,illum innumeris minuendo incisionibus, alii vero hoc regium facinus venerati laudaverunt; ego quidem de istis dubito, et illud incisum flumen censeo devotum fuisse furiis, et mare flagellatum, quod olim passus est Helles-

A ἐπὶ θάλασαν τὴν Ἀσιανὴν πλατυνόμενοι, καὶ κράτος αὐχοῦντες ἀγχίαλον, νῦν οὐχ ὅπως τῆς αἰγιαλίτιδος μόνον ἀνήνεγκαν ἑαυτοὺς, ἀλλ' οὐδὲ οἴδασιν οἱ πολλοὶ, ὅτι μὴ λόγῳ μόνῳ, τὴν θάλασσαν, τῆς παραλίου κατοικίας βαθεῖαν ἤπειρον ἐκ φυγῆς ἀλλαξάμενοι, τὰ πρῶτα Ἀλεξίου τοῦ πάνυ ἐν βασιλεῦσιν ἐκκυμανθέντος αὐτοῖς, καὶ τὸ κακὸν παρασύραντος· εἶτα τοῦ πελαγίζοντος τοῖς τροπαίοις Ἰωάννου, ὃν θέμις ἐν βασιλεῦσιν ἀκούειν κάλλιστα, βαρύτερον ἑαυτὸν ἐπεξαγαγόντος. καὶ τὸ κατ' ἐκεῖνο ἐπὶ μᾶλλον ἀνασκευάσαντος· τρίτου δὲ ἐπ' ἐκείνοις τοῦ κρατίστου βασιλέως, ὃς τῇ οἰκουμένῃ ὠκεανὸν κατορθωμάτων ἐγύρωσε, κραταιότερον ἐντινάξαντος ἑαυτὸν καὶ ἀπαγαγόντος, ὡς μηκέτι αὐτοῖς ἐπόψιον τὴν θάλασσαν γίνεσθαι. Καὶ κυμάτων οἷον τούτων τριῶν
B τὸ μὲν διέστησε τῆς θαλάσσης τὸν ἐκ τῆς Ἄγαρ ἀκριτόφυρτον συρφετόν· τὸ δὲ εἰς πλέον ἀφώρισε. τὸ δὲ καὶ ἠφάντωσε, καὶ ἀντὶ θαλαττίου εἰς ἠπειρώτας κατέστησεν, ὡς ἔργον εἶναι τοῖς καθ' ἡμᾶς θαλαττεύουσιν εἰδέναι ὄψιν Ἰσμαηλίτιδα, ἐκείνοις δὲ αὖθις σπανιώτατον εἶναι θεαμάτων τὴν θάλασσαν, πλὴν ὅσοι κατ' ἐμπορίαν που στέλλονται, καὶ ὅσοι τὰς ἐκ τῶν πεδιάδων ὠνοῦνται νομὰς, τοῖς ζώοις ὑπόσπονδοι. Καὶ πολλοὺς ἂν ἄρτι λόγους ἀναλώσῃ πρὸς τρυφὴν ἀκοῆς ἀνὴρ Ἰσμαηλίτης, ἀρτιμαθὴς θαλάσσης γενόμενος. Σὺ δὲ οὕτω μὲν αὐτοῖς τὸ ῥεῦμα τοῦ θράσους ἀνέκοψας, καὶ εἰς ἀνάῤῥουν ἔτρεψας, καὶ (ὃ δὴ λέγεται) ἄνω ποταμῶν· ὑποθάλπει δὲ τούτους ἐλπὶς δραμεῖν, ὃ φασι, κατὰ ῥοῶν, καὶ συμμίξαι εἰς τὸ ποθούμενον. Οὔμενουν· ἀλλὰ συχνὰ τοὺς ὀχετοὺς ἐμφράττεις αὐτοῖς, καὶ βιάζῃ καὶ εἰς αὐτὰς
C τὰς πηγάς. Ἐκώλυε δὲ οὐδὲν καὶ ταχὺ τοῦτο γενέσθαι, εἰ μὴ μακρὸς ἀφ' ὑτου χρόνος ἐκεῖνος ἐκ βαθέων ποθὲν τὸ κακὸν ἐξερράγη, καὶ ἐσκεδάσθη πελάγιον, καὶ τὴν γῆν πᾶσαν ἐπέσχεν, ἣν ταῖς τοῦ ἡλίου ἐπικαλοῦμεν ἀνατολαῖς.

ε'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐσεῖται, ὅτε Θεὸς ἐπινεύσειεν, ὁ πληρῶν πάντα τὰ αἰτήματα τῆς καρδίας σου, καὶ χειρὶ κραταιᾷ δραξάμενος τῶν πηγῶν τούτου τοῦ ῥεύματος, ἃς καὶ ἀναμοχλεύειν ἤδη ἐπήρξω, οὐκ ἀφῆσας οὐδὲ ἐξάλλεσθαι· τὰ νῦν δὲ ἄλλως ἐπέχεις ἐκείνην τὴν σύῤῥοιαν, καὶ παλινοστεῖν ἀναγκάζεις, καὶ ἐν ἀφανεῖ καταχώννυσθαι, διατειχίζων τοὺς πολεμίους, καὶ τὰς ἐφόδους διείργων στερεμνίοις ἐπιτειχίσμασι, καὶ ἀνατειχίζων οὕτως αὐτοῖς τὸ ἀνάβατον. Καὶ ἔστιν ἰδεῖν ὁδοὺς, ἀβάτους τὰ πρώην Χρι-
D στιανοῖς, ἄρτι λεωφόρους καὶ ἀναπεπταμένας εἰς βάσιμον· καὶ οὐ μόνον ἀυδράσι, καὶ τούτοις ὁπλοφοροῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς τὰ τῆς πορείας εὔζωνα· καὶ ὁ ἐνόδιος σίδηρος μόλις που καὶ εἰς παρηρτημένην πεπόρισται μάχαιραν. Ἤδη καὶ γυναῖκες τολμῶσι τὰς ὁδοὺς ἐκείνας, καὶ αὗται τῶν τρυφερευομένων καὶ τῶν ἐξ ἄστεος, ὅσας ὁ θεῖος πόθος ἀναθερμαίνων τόποις ἁγίοις ὅπου δήποτε τῆς ἐκεῖ γῆς ἐπιδήμους ποιεῖ. Εἰ μὲν οὖν παλαιός τις βασιλεὺς ποταμὸν ἀναιδευσάμενον, καὶ ὑποζύγια κατασύραντα, καὶ οὐδὲ ἀνδρῶν φεισάμενον, βατὸν πεποίηκε γυναιξὶ, πυκναῖς ἐκεῖνον λεπτουργήσας κατατομαῖς, ἄλλοι τὰ τῆς βασιλικῆς ἐκείνης σεμνυνέτωσαν πράξεως· ὡς

ἐγὼ τοῦτο μὲν ὀκνῶ, καὶ εἰς ταυτὸν ἄγω, ποταμόν τε ποινηλατεῖσθαι τεμνόμενον, καὶ μαστίζεσθαι θάλασσαν, ὅπερ Ἑλλήσποντος πάθοι ποτέ· καλὸν δὲ ὄντως κρίνω καὶ βασιλικῆς μεγάλης ἰσχύος ἐπάξιον, γῆν μάλα μὲν πολλὴν, μάλα δὲ ἐν καιριωτάτῳ κειμένην, ἄλλως δὲ τοῖς προσβαίνειν ἐθέλουσι δυσέμβατον καὶ ἀνέκβατον, οὐ δι' ἐρημίαν, οὐ διότι θηριοτρόφος, ἢ ὅτι προβολαὶ πετρῶν αὐτὴν ἐξετράχυνον, ἢ καὶ ὕλη ἀμφιλαφὴς τοὺς ὁδοιπόρους ἐξέκλειεν· ἀλλ' ὅτι σκάνδαλα τρίβων εἶχε πᾶσα, καὶ ὅπλοις Ἰσμαηλιτικοῖς λῃστοῦ δίκην ἔφριττε, καὶ (ὡς ἂν τις εἴποι) σιδηρέῳ τείχει διόλου πέφρακτο, καὶ ἡμᾶς ἀπετείχιζε, βάσιμον ποιῆσαι τοῖς διοδεύειν ἐθέλουσι, καὶ αὐτοῖς, ὅσοι δειλοὶ πρὸς ἀλκὴν καὶ σίδηρον εἰσορᾷν. Τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἐνταῦθα ποῦ ποτε θήσει τις θαύματος, βασιλέων ἀνδρικώτατε; Οἱ καὶ αὐτοὶ τῆς γῆς ταύτης ἤδη καταθαῤῥοῦμεν, ἄνθρωποι σιδήρου μηδὲν παραπτόμενοι, πλὴν εἴ που μαχαιρίδος τινὸς ἐνοχλούσης καλάμῳ καὶ παραποιούσης καὶ ἀποξεούσης εἰς γράμματα. Πεποίθαμεν ἤ μήν, ἐὰν καὶ θεατὴς παριππεύσῃ ἀλλόκοτος, ἀποπέμψεσθαι τὸ κακὸν, ἀναβοησάμενον τὸ σὸν καὶ μόνον ὄνομα. Οὐδὲν ἡμῖν ἀπαίσιον συναντήσεται, οὐ φόβος νυκτερινὸς, οὐ βέλος ἡμέρας πετόμενον· αἰδέσονται τὸν κήρυκα οἱ τὸν κηρυσσόμενον φρίσσοντες. Ἔσται ἡμῖν ἀντὶ κηρυκίου τὸ βασιλικὸν ὄνομα. Διαβησόμεθα ὡς ἐπὶ πανήγυριν ἄσυλοι. Ἀναπετάσομεν ὀφθαλμοὺς καὶ ἀροῦμεν κύκλῳ, θαυμάζοντές σου τὰ ἔργα. Τοπογραφήσομέν σου τὰς ἀριστείας. Περιοδεύσομεν τόπους, ἐν οἷς οἱ σοὶ ὡραῖοι πόδες ἐπάτησαν, ὑπὲρ ἡμῶν πονοῦντες, καὶ οὐδὲ ἀκίνδυνα τρέχοντες. Καὶ ἔσται ἡμῖν ἡ τοιαύτη γῆ ἐν σεβάσματι δικαιότερον, ἥπερ οἱ Θρᾷκες ἐν Εὐρώπῃ γῆν ἐκείνην εἶχον διὰ τιμῆς, ἣν ἐπάτησε Περσῶν βασιλεὺς, καθ' Ἑλλάδος ἐκστρατευσάμενος. Οὕτω κάνταῦθα ἡμῶν τὸ θλίβον ἡμῶν ἀπήλασας. Οὕτω φόβου παντὸς ἡμᾶς ἀπέλυσας, καὶ τὴν ἄλλως θηροτρόφον διὰ τοὺς θῆρας τοὺς ἐξ Ἰσμαὴλ ἀνθρώπων ἔπλησας. Εἶπεν ἂν τις λύκους ἐκείνους, πάλαι ποτὲ κατά τινι ποίμνῃ τῇ Ῥωμαϊκῇ ἐπεισπηδῶντας κληρονομίᾳ, καὶ τοῖς τῶν Χριστιανῶν αἵμασι χαίροντας, καὶ οὐκ εἰς μάτην χαίνοντας, ἀλλ' ἁρπάζοντας καὶ λαφύσσοντας. Νῦν δὲ οὐ μόνον ἀπεσφενδόνηνται, ἀλλὰ καὶ οἱ μὲν οὐδέ εἰσιν ἔτι, οἱ δὲ τοῦ εἶναι λύκοι ἐξελάθοντο. Μάλιστα μὲν οὖν ἐκ λύκων αὐτοὺς εἰς ἀνθρώπους μετέστησας· καὶ ὅπερ ὁ τῆς Κίρκης κυκεὼν λογογραφεῖται ποιεῖν, τοῦτο ἐπ' ἀληθείας φόβος βασιλικὸς ἐξ ἀντιστρόφου νῦν κατεπράξατο, καὶ οὐκ ἐξ ἀνθρώπων εἰς θῆρας, ἀλλ' ἐξ ἐκείνων εἰς τούτους μεταβιβάσας θειότατα. Καί τις μία καὶ αὕτη ποίμνη ὑπὸ καλῷ ποιμένι τῷ ἐνθέῳ συνάγεται βασιλεῖ, τῶν θηρίων οὐκ ἐνόντων. Οὐκ οὖν μερίδες αἱ μὲν ἡμῖν, αἱ δὲ τοῖς ἔθνεσι· ἀλλ' ἔστιν ἡμῶν τὰ πάντα. Καὶ σὺ διὰ ταῦτα βασιλεὺς ἐπὶ πάντας ἀήττητος· καὶ δέδεται νῦν ὁ πόλεμος διὰ σοῦ, οὐ χαλκέῳ κεράμῳ, κατὰ τὸν τοῦ παλαιοῦ λόγου Ἄρεα, ἐξ οὗ λυθείη, ἂν ἐκεῖνος τρισκαιδεκάμηνος, ἀλλὰ δεσμῷ ἀῤῥήτῳ, ἀφύκτῳ, ἀλύτῳ· ἐφ' ὅσον ἂν οὐ μόνον τοῖς στρατιωτικοῖς ὅπλοις, τὸ τῆς παροιμίας, ἐνιστουργηθήσεται ἀράpontus. Vere autem pulchrum judico et magnæ regis virtutis dignum magnam quidem regionem sed in morte jacentem aliunde eis qui pergere volebant imperviam et inaccessibilem, non quia deserta, aut feris frequens, aut saxorum eminentibus aspera, nedum quia nemus ex utraque parte patescens viatores concludebat, sed quia scandala terrena habebat omnia, et quasi frumentum Ismaeliticis armis horribiliter secabatur, et, dixerit quispiam, ferreis mœnibus undique cingebatur, perviam fecisse ibi itinerari cupientibus et ipsis etiam qui trementes pugnam ferrumque intuentur. Sed quis unquam apud nos tantum proferet miraculum, o imperatorum generosissime? Nos ipsi qui istam regionem jam audemus aggredi, homines nullo succincti ferro nisi scalpro quo circumcidatur calamus, quo expuncta radatur scriptura. Ita sane persuasum habemus, si quis extraneus spectator illis in plagis equitaverit, hunc malum expulsurum, dummodo solum nomen tuum invocaverit. Nihil noxium nobis occurret, nec timor nocturnus, nec sagitta volans in die. Verebuntur præconem qui prædicatum horrent. Erit nobis pro prædicato imperatoris nomen. Transibimus intacti tanquam ad panegyrim. Aperiemus oculos et circumspiciendo tua miramur opera. Circuibimus loca in quibus speciosi pedes tui steterunt pro nobis laborantes nec sine periculo currentes. Et erit nobis terra ista magis veneratione digna quam Thraces in Europa terram illam in honore habebant per quam ambulavit rex Persarum adversus Græciam dimicaturus. Sic a nobis flagellum nostram amovisti. Sic ab omni metu nos solvisti, et plagam antea feris id est Ismaelitis frequentem hominibus replevisti. Dixeris sane lupos illos olim in gregem. Romanam scilicet hæreditatem, irruentes et Christianorum sanguine gaudentes, et non inhiantes tantum, verum arripientes et deglutientes. Nunc vero alii armis expulsi sunt, alii esse desierunt, alii ferocitatem suam deposuerunt. Præsertim autem ex lupis eos in homines mutavisti; et quod Circæ potio fecisse perhibetur, hoc reipsa, sed e contrario, imperatoris timor modo perpetravit, non quidem homines in feras, sed istas in illos divinitus convertendo. Et unus quidam grex sub uno eximio pastore, divo scilicet imperatore, congregatur, feris nequaquam concurrentibus. Igitur non sunt partes aliæ quidem nobis, aliæ autem gentibus, sed nostra sunt omnia. Et tu propterea imperator super omnes invincibilis; et nunc per te constringitur bellum, non ferreo carcere, secundum vetus de Marte dictum, ex quo non nisi post tredecim menses solvendum esset, sed vinculo indicibili, ineluctabili, indissolubili, ita ut non tantum bellicis armis, ut dicit adagium, telam ordiatur arachnea, sed ipsum belli nomen aboleatur. Quidnam Græci jactabundi dicerent qui tantum Antalcidæ victoriam et secutam pacem attollebant, si nostram novissent? Ubinam tanta victoriæ bona ut

ubicunque terrarum pacem habeat concurrentem ? Juvat quidem mare hiemem fugiens et ad vernam tranquillitatem expansum placidamque superficiem ad lucem explicans, istud autem ver tuum, et hiemalis pugnæ dissolutio, pacisque serenitas,nihil est jucunditatis quod nobis non præbeat. O bella et certamina in quibus hostem universum in fugam irrevocabilem convertisti ! O procellas quas nobis in serenum convertisti ! O commotiones bellicas quæ fundamenta Romanarum urbium concussa everterunt ! Nunc autem nobis urbes in firma petra conduntur : quæ excideruntrursum pari numero eriguntur ; quæ vero timebant ne caderent, firmiter munitæ corroborantur : sexcentæ vero, pro necessitate, turribus instruuntur. Præripis enim in istis res futuras oculo perspicaci. Sic hostibus gressus supplantas ; sic ipsis terram metiris angustam ; sic illis contrahis habitationes. Stimulis quidem ferreis hostium campos stravisse, ut illis pedes defixi fallerentur, et sale consevisse agros uberes, ut sterilitatem ipsis proferat terra prius fecunda, et foveas suffodisse in pedicas tam equorum quam virorum, et aquas veneno corrupisse, generosum nihil est in istis (quomodo enim generosum quod fraudulentum ? quomodo virile quod dolosum est ?) nec victimas laqueo interimi ; tempus enim breve ista ad finem adduxit ; sed Romana præsidia et urbes armigeris viris repletas per totam adversariorum terram disseminasse, hoc sane opus erat arte bellica dignum. Istud haud minus ac murices inimicis urbes munitas evertit. Fallit enim eis ad insolentiam gressus, quemadmodum salinæ in terra Barbarorum exercentur, ita ut non habeant illi solitas telluris fruges percipere, et altissimam suffodit foveam qua in interitum detrahuntur, tanquam lethale venenum impingit, vitam eorum periculis circumdando, et breves illis dies metiendo. Tantum te experti sunt bellatorem, semper victorem, solertissimum, multa arte præditum, urbium obsessorem, necnon defensorem, qui omnia potes confortante te Deo. Ideo superbiam deposuerunt, et in servitutem tibi redacti sunt. Sciunt præclara tua facinora, magna sciunt opera, quæ ipsi ante omnes experti sunt non ignorant gestorum egregia, et veterum more regum illos, ut ita dicam mutilantium, tu media illis corda percussisti. Experti sunt manus tuas invincibiles ; te didicerunt et in consiliis admirabilem super filios hominum, et in bellis potentem necnon insuperabilem, animam fulminantem, dextera tonantem, promptum in consiliando, velocem in equitando armaque educendo, ita ut nemo tibi antecellat. Et hoc erat ordo optimus et sequela naturæ. Nam quem ipsi eximium videbant in primitiis viri, cum nondum gratia physici graminis enata floresceret, nec vultus pratum percurreret, qualem eum erant experturi, quando Deus illum in perfectionem viri provexit ? Sane omnino

A χνειον ὕφασμα, ἀλλὰ καὶ ὄνομα πολέμου, οἶμαι, ἀπαλλαγήσεται. Τίνες ἂν ἦσαν οἱ μεγαλόφωνοι Ἕλληνες, τὴν ἐπὶ Ἀνταλκίδου νίκην καὶ τὴν ἐκεῖθεν εἰρήνην ὑψηγοροῦντες, εἰ τὴν καθ' ἡμᾶς ἐωράκεισαν· ὅπου τοιαῦτα τὰ τῆς νίκης, ὡς πᾶσαν γῆν περιελθεῖν, καὶ τὴν εἰρήνην ἔχειν σύντροχον ; Ἡδὺ μὲν καὶ θάλασσα φυγοῦσα χειμῶνα, καὶ πρὸς ἐαρινὴν ἁπλουμένη γαλήνην, καὶ τὴν ἐπιπολὴν ἀκύμαντον παραυγάζουσα· τὸ σὸν δὲ ἡμῖν ἔαρ τοῦτο, καὶ ἡ τῆς χειμερίου μάχης ἀπόλυσις, καὶ τὸ τῆς εἰρήνης γαληναῖον οὐκ ἔστιν ὅ τι μέρος ἡδονῆς οὐ παρήλασεν. Ὦ πολέμων ἐκείνων, ἐν οἷς ἅπαν πολέμιον οἷς φυγὴν ἀμετάστρεπτον ἔτρεψας. Ὦ καταιγίδων, ἃς ἡμῖν εἰς αἰθρίαν ἔστρεψας. Ὦ πολεμικῶν ἐκείνων σεισμῶν, οἳ τοὺς θεμελίους τῶν Ῥωμαϊκῶν πόλεων ἦν ὅτε ὑπονομεύσαντες ἀνερρήγνυον. Ἀλλὰ B νῦν ἡμῖν ἐπ' ἀσφαλοῦς αἱ πόλεις ἵδρυνται, ὅσαι μὲν κατέπεσον, ἀναστᾶσαι εἰς ἀριθμόν· ὅσαι δὲ φόβον εἶχον τοῦ πεσεῖν, ἐρεισθεῖσαι καὶ καταστᾶσαι εἰς ἀσφαλές· μυρίαι δὲ καὶ ἐκ καινῆς πυργωθεῖσαι, ὅπου καίριον. Προαρπάζεις γὰρ κἀνταῦθα τὸ μέλλον ὄμματι διοράσεως. Οὕτω τοῖς ἐχθροῖς σφάλλεις τὰς βάσεις· οὕτω τὴν γῆν αὐτοῖς μετρεῖς εἰς βραχύ· οὕτω στενοχωρεῖς ἐκείνοις τὴν οἴκησιν. Τριβόλοις μὲν οὖν σιδηροῖς τὴν τῶν πολεμίων καταπάσαι πεδιάδα, ὡς ἂν εἴη ἐκείνοις ἐμπείρεσθαι καὶ τὰς βάσεις σφάλλεσθαι· καὶ ἅλατι κατασπεῖραι τὴν ἀρώσιμον, ὡς ἂν ἀκαρπίαν ἡ ζείδωρος ἐνέγκῃ αὐτοῖς· καὶ βοθύνους ὑπωρύξαι εἰς ποδάγρας ἵππων τε καὶ ἀνδρῶν· καὶ ὕδατα φαρμάκῳ δηλήσασθαι, οὔνε γενναῖον οὐδέν τι τούτων, (ποῦ γὰρ γενναῖον τὸ ὕπουλον, ποῦ δὲ ἀνδρεῖον τὸ δόλιον ;) καὶ οὐδὲ πάνυ πρὸς C ἀγχόνην σφίγγει τὸν ἐπιβουλευόμενον· χρόνος γὰρ ταῦτα βραχὺς ἀπήγαγε. Φρούρια δὲ Ῥωμαϊκὰ καὶ πόλεις ὁπλοφόρων ἀνδρῶν διὰ πάσης τῆς τῶν ὑπεναντίων γῆς διασπεῖραι, ἀλλὰ τοῦτο θετέον, ὅποι τις βούλεται στρατηγικοῦ μηχανήματος. Τοῦτο καὶ κατὰ τριβόλους τὰς ἐπιτειχιζομένας πόλεις κατέστρωσε τοῖς ἐχθροῖς. Σφάλλει γὰρ ἐκείνοις τὰ εἰς ἄνετον διαβήματα, καὶ ὡς οἷον ἁλοπήγια τῇ τῶν βαρβάρων πήγνυται γῇ, οἷς οὐκ ἔχουσιν ἐκεῖνοι τὰ σηνήθη γῆθεν καρπίζεσθαι. Ἀνοίγεται δὲ καὶ ὥσπερ εἰς βαθυτατον βόθυνον, ὅτι καὶ κατασπᾷ πρὸς ὄλεθρον. Φαρμάττεται δὲ καὶ ὡς εἰς δηλητήριον δι' ὧν περιιστᾷ τὸν κίνδυνον εἰς τὸ ζῆν, καὶ εἰς βραχὺ μετρεῖ τὸν βίον αὐτοῖς. Τοιούτου πεπείρανταί σου D μαχητοῦ, νικῶντος ἀεὶ, εὐμηχάνου, πολυμηχάνου πολιορκητοῦ, πολιούχου, πάντα ἰσχύοντος ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντί σε Θεῷ. Ἀμέλει καὶ καθαιροῦνται τῆς ὀφύος, καὶ εἰς δουλείαν σοι καθυπάγονται. Οἴδασι μὲν οὖν αὐτοὶ τὰ τοιαῦτα πρωτοπαθῶς· οἴδασι τὰς σὰς ἀριστείας, οἷς αὐτοὶ ἔπαθον. Οἴδασι τὰς μεγαλουργίας· οὐκ ἀγνοοῦσι τὰ τῶν ἔργων τεράστεια, καὶ ὡς, τῶν πάλαι βασιλέων ἀκρωτηριαζόντων οἷον αὐτοὺς, σὺ μέσας αὐτοῖς τὰς καρδίας ἐπέταξας. Ἐπειράθησάν σου τῶν ἀηττήτων χειρῶν. Ἔμαθόν σε, καὶ ἐν βουλαῖς θαυμαστὸν ὑπὲρ υἱοὺς ἀνθρώπων, καὶ ἐν πολέμοις κραταιὸν καὶ ἀπρόσμαχον· πρηστήριον τὰς φρένας κεραυνοβόλον τὰς

χεῖρας· ὀξὺν βουλεύσασθαι· ταχὺν ἱππάσασθαι, ὅπλα δὲ ἄρασθαι, οἷον οὐδεὶς ὑποστήσεται. Καὶ ἦν τοῦτο τάξις ἀρίστη καὶ ἀκολουθία φύσεως. Ὃν γὰρ αὐτοὶ ἀριστέα εἶδον ἐν προοιμίοις ἀνδρὸς, ὅτε μήπω μηδὲ χάρις χλόης φυσικῆς ἀνατέλλουσα ἤνθει, καὶ τὸν τοῦ προσώπου λειμῶνα περιέτρεχε, οἷου ἔμελλον τούτου πειράσασθαι, ὅτε Θεὸς αὐτὸν καὶ εἰς ἀνδρὸς ἐντέλειαν ἔστησεν; Ἢ πάντως τοιούτου, οἷου τὴν ἐκείνων ἅπασαν σωφρονίσαι μανίαν τραύμασιν. Οἴδασι μενοῦν ἐκεῖνοι ταῦτα, καὶ γῆ δὲ ἡ σύμπασα.

A talem qui cladibus omnem eorum castigavit insolentiam. Talia igitur sciunt illi terraque universa.

ς'. Ἐγὼ δὲ καὶ τὰ τῆς Εὐρώπης αὐτοῖς ἀναβοήσομαι, οὐχ ὅτι μὴ καὶ ταῦτα οἴδασι. Πῶς γὰρ ἦν καὶ λαθεῖν, ἔνθα ἡ φήμη τῶν τροπαίων εἰς πᾶσαν γῆν περιήχηται, καὶ (τὸ ὑμνούμενον) ὤζεν ἡ οἰκουμένη τῶν ἐν Εὐρώπῃ πολεμίων νεκρῶν, καὶ τῶν βαρβαρικῶν ἐκείνων πτωμάτων ὁ τύπος περιῆλθε τοὺς ἁπανταχοῦ γῆς, περιηχηθεὶς εἰς ἐξάκουστον; Ὅ τι δή τινος ἐπὶ σεισμοῦ ἐφαντάσαντο, ὑπονοοῦντες λόφων ὑψώματα κατενεχθέντα τῆς στάσεως, καὶ κατάρξαντα τινάσσειν μὲν τὴν προσεχῆ γῆν, κατασαλεύειν δὲ καὶ ὅσα ἐχόμενα. Οὕτω κάνταῦθα, πλὴν εἰς ἀλήθειαν, ἔπιπτεν κατασειόμενον Εὐρωπαῖον ὀφρυόεν ἐθνικὸν ἐπανάστημα, καὶ ὁ φόβος εἰς Ἀσίαν διέβαινε, καὶ κατέσειε τὸ ἀλλόφυλον, καὶ τὸ τοῦ βασιλέως ἐπ' ἀμφοτέρας βλέμμα ὅσα καὶ Θεοῦ καὶ ταύτην κἀκείνην τρέμειν ἐποίει. Οὐκοῦν οὐδὲ τὰς δυσμικὰς ἀγνοοῦσιν ἀριστουργίας οἱ περὶ γῆν ἐκείνην, ἣν ἐφορᾷ ἥλιος πρωτοφαὴς ἀναπετάσας τὸ βλέφαρον. Καὶ ἦν μὲν οὐ πρὸς ἀνάγκης τὰ τοιαῦτα τοῖς μεμαθηκόσι λαλεῖν· τὴν δὲ ἐμὴν γλῶσσαν ἡ τῆς βασιλικῆς θερμότης πίστεως χαλκεῖον ἐχώνευσε λάλον καὶ σιωπᾷν οὐκ εἰδός, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰδόσι φθεγγόμενον, καὶ οὐ δι' ὄχλου γινόμενον. Καὶ τίς γὰρ οὐκ ἂν διὰ βίου ἀνακυκλεῖσθαι τὰ τοιαῦτα βούλοιτο;

6. Ego vero in tota Europa ejus gesta ipsis pronuntiabo, non quasi illa nesciant. Nam quomodo ita eos laterent cum fama tropæorum per omnem terram diffusa sit et hymnis resonaverit tellus ex hostibus in Europa mortuis, et illarum Barbarorum cladium rumor circuivit fines universos, in omnium auribus celebratus? Non secus ac post terræ motum, sibi suspicati fingunt montium vertices ab altitudine demissos in terram proximam exsultare incepisse et aliquo modo exsiluisse, ita, præter quod erat verum, cecidit concussos omnium Europæ gentilium inflatus tumor, et timor per Asiam ambulavit, et alienas commovit regiones, et imperatoris sicut Dei oculus utrinque attentus tam istam quam illam tremefecit. Igitur nec præclara in occidente facinora ignorant qui illam habitant terram quam conspicit sol primo ortu, sublevatis oculis. Nihil quidem necessitatis erat talia jam, edoctis præcipiendi, nostram autem linguam regiæ ardor fidelitatis æream conflavit loquacitatem, et jam silere nescit, sed et doctos alloquitur, nec unquam sibi satisfacit ipsi. Quis enim per vitam tanta secum revolvere nollet?

B

ζ'. Ἀναβοήσομαι τοίνυν τά τε ἄλλα τῶν βασιλικῶν Εὐρωπαίων ἀριστευμάτων, ὅσα ἐξ ἀμετήτων ἀποτεμὼν ὁ καιρὸς καὶ οἷον ὑπαγορεύσας δώσει μοι ἀφηγήσασθαι· ναὶ μὴν καὶ τὰ τῶν Δαλματῶν, ὅτι τῆς παλαιτάτης αὐτονόμου καὶ αὐτοὶ θρασύτητος ἐκλαθόμενοι, τὸν δεσπότην ἐπέγνων, καὶ οὐκέτι ἐλεύθερον βλέπουσι. Μάλιστα μὲν οὖν ἐλεύθερον ἀναπεταννύουσι βλέφαρον, καὶ τῶν φόβων αὐτοῖς λυθέντων (ἱλαροῦ γὰρ δεσπότου βασιλέως πεπείραν-ται), συνδέδενται μὲν εὐλαβείᾳ δούλοις πρεπούσῃ· ἀνίενται δὲ ἄλλως, καὶ ἔχουσι τὸ ἐν Εὐαγγελίοις εὖ διὰ τὸ τῆς δουλείας ἀγαθὸν καὶ πιστὸν, καὶ τῆς εὐχρηστίας ἀντιλαμβάνουσι τὸ φιλάνθρωπον.

7. Prædicabo tamen cætera imperatoris in Europa gesta illustria, quæ ex innumeris promens tempus velut inspirato mihi dabit enuntiare; sane prædicabo etiam ejus contra Dalmatas facinora, qui antiquissimæ libertatis necnon ferocitatis obliti dominum cognoverunt, nec jam libertatem aspiciunt. Attamen liberos aperiunt oculos, et solutis eorum cautionibus (hilarem enim dominum imperatorem experti sunt) illa vinciuntur pietate quæ servos decet, secus vero sunt liberi, et habent mercedem in Evangelio bono fidelique servo promissam, et pro officiis benignitate ea accipiunt.

C

η'. Ἀναβοήσομαι πρὸς τούτοις καὶ τὰ τῶν Παιόνων, ἔθνους νούτου μεγίστου, καὶ τὴν πάλαι φήμην καὶ τοὺς ἀρχαίους ὅρους ὑπερελάσαντος. Ἀνακράξομαι, ὡς πάντας ἂν αὐτοὺς εἶναί τις ἄρτι στοχάσηται μᾶλλον ἢπερ τεχνίτας τάξεως καὶ πόλεμον εἰδότας καὶ ὅπλα μάχιμα. Οὕτω τοὶ αὐτοὶ τῷ Ῥωμαίων βασιλεῖ ἀνταίρειν ὅπλων ἀπέμαδον, καὶ οἱ πρὶν ἀβέβαιοι τοῖς βουλεύμασι καὶ ἀστατοῦντες οὐλ ἧττον, ἢ ὁ παραῤῥέων αὐτοὺς Ἴστρος, ὃν εἰς ἀσφάλειαν προεβάλλοντο, νῦν πεπήγασι καὶ τῷ δέει μὲν βασιλικῷ, ἀλλὰ καὶ εἰς μίαν βουλὴν εὔφρονα στάσιμον. Ἡ δέ ἐστι τὸ μηκέτι κινδύνοις ἑαυτοὺς παραβάλλειν, ἀλλὰ τῷ βασιλεῖ πεσεῖν ὑπὸ πόδας, καὶ

8. Insuper prædicabo triumphatos Pæones, gentem maxima et antiqua fama ultimos fines prætergressam. Non autem eos similiter dicam nunc esse ordinis opifices scientesque bellum et arma certaminum. Ita Romanorum principi armis resistere dedidicerunt, et qui prius consiliis incerti nec magis stabiles fuerant quam circumfluens Ister quem ut vallum ad securitatem præmittebant, nunc stant imperatoris metu confixi, et in unam prudentem stabilemque voluntatem quæ jubet non ut sese periculis objiciant, sed ad imperatoris pedes procidant, et post temporalem confusionem rursus erigantur, et propriæ terræ bona edant. Adhuc

D

ipsi clavas ferro fulgidas in capite erectas vident singuli per quas fuerunt contriti, adhuc ex illis vulnera ipsis impressa manent. Ideo terribilis illis clava solo etiam aspectu, solo etiam nomine. Et (res valde mira !) aliorum quidem armorum visum sustinentes ipsaque intuentes in loco manent nec quid insolitum ex aspectu patiuntur ; clavam autem conspicientes contremiscunt. Et si quis Romanus vir peregrinetur apud Pæones ensem quidem ferens amicis clamoribus excipitur, et gladio accinctus videtur gratiosus, et invenit hospitium; neminem vero ille terret, si lanceam portet, sed in faciem prospicitur. Si autem clavam proferat ferro instructam, vel hominis solertia in mucronum aculeos ardescentem, illum horrent clavigerum Pæones nec in hospitem excipiunt ; et torvis cernunt oculis, et telum respiciunt, et semetipsos avertunt in memoriam revocantes quoniam sicut spinæ nonnullæ transeuntes terunt, ita illi clava percussi, prostrati fuerunt, quando etsi omnis generis armis toto essent corpore obtecti, seu ut ita dicam viri ferrei, armis quidem vulnerari et sauciari non poterant, illis autem fustibus percussi cecidерunt, et ad instar conchæ contritione fuerunt contriti, quando grex ille non bonus, diceret aliquis, a tua potestate tanquam Davidis rectus fuit virga ferrea.

A τέως μὲν εἰς δυσώπησιν, εἶτα καὶ ἀναστῆναι, καὶ τὰ τῆς οἰκείας γῆς φαγεῖν ἀγαθά. Ἔτι τὰς σιδηροκροτήτους αὐτοὶ κορύνας αἱρομένας ἕκαστος προορῶνται κατὰ κεφαλῆς, δι' ὧν συνετρίβησαν· ἔτι τὰ ἐξ ἐκείνων συντρίμματα τούτοις ἐγγέγλυπται. Διὸ καὶ ἀποτρόπαιον αὐτοῖς ἡ κορύνη μέχρι καὶ θέας, μέχρι καὶ αὐτοῦ ὀνόματος. Καὶ (τὸ τεράστιον) ὅπλων μὲν ἑτέρων ὄψιν ἀνέχοντες καὶ ὁρῶντες αὐτὰ, ἐπὶ χώρας μένουσι, καὶ οὐδέν τι πρὸς θέαν καινότερον πάσχουσι· κορύνην δὲ καὶ ἰδόντες ἀποτροπιάζονται. Κἄν τις Ῥωμαϊκὸς ἀνὴρ ἐπιδημήσῃ τοῖς Παίοσι, ξίφος μὲν φέρων προσφωνεῖται, καὶ μάχαιραν ἡρτημένος ἀσπαστὸς δοκεῖ, καὶ καταλύει ξενιζόμενος· οὐκ ἐκπλήττει δέ τινα οὐδὲ δόρυ φέρων ἐκεῖνος, ἀλλὰ προσβλέπεται εἰς ὀρθόν. Εἰ δὲ κορύνην προβαλεῖται, ἠν σίδηρος μὲν ἐχορήγησεν, ἀνδρὸς δὲ δεξιότης εἰς τριβόλων ὀξύτητας ἐξηκάνθωσεν, ἐκτρέπονται τὸν κορυνηφόρον ἐκεῖνον οἱ Παίονες, καὶ τὴν ξενίαν ἀπείπαντο, καὶ τούς τε ὀφθαλμοὺς ἐλόξωσαν, καὶ τὸ ὅπλον ἀπέπτυραν, καὶ ἑαυτοὺς ἀπέστρεψαν, μνήμην λαβόντες, ὅπως ὁποῖά τινες ἄκανθαι τοὺς ὁδοιπόρους θλίβουσαι τοιαύτην ῥαβδιζόμενοι κατεστρώννυντο, ὅτε κατάφρακτοι ὄντες καὶ οἷον ἐγκατῳκοδομημένοι ταῖς πανοπλίαις, καὶ ὡς εἰπεῖν ἄνδρες σιδήρεοι, ὅπλοις μὲν ἦσαν ἄβλητοί τε καὶ ἄτρωτοι, ῥάβδοις δὲ ἐκείνοις θρασυνόμενοι ἔπιπτον, καὶ εἰς συντριβὴν ὀστράκου δίκην ἐξελεπτύνοντο· ἡνίκα τὸ σοὺ κράτους, τοῦ Δαβὶδ, σιδηρέᾳ ῥάβδῳ ποιμαίνεσθαι.

B

οὐκ ἀγαθὸν ἐκεῖνο πολίμνιον εἶπεν ἄν τις ὑπὸ τοῦ

9. Hæc igitur clamitare nunquam desinam. Proponam ad longiorem enumerationem quanta spumosa **Adria** anceps, utraque vivens sede serpens, rana limosa, quanta præsertim (ne ex infortuniis videar nominasse viros), quanta Adriadum gens piratica, gens fraudulenta, gens malevola machinata est quidem, inani autem conatu permansit ; et se quidem valde agitavit, perficere autem nihil potuit, sed incassum laboravit ; molita quidem plurima fuit, sed non tantum ad finem non pervenit, verum etiam contra se conversas vidit suas machinationes quas omnes ex omni parte Ancon in ipsos vertit.

θ'. Ταῦτά τε οὖν οὐκ ἀνήσω βοῶν. Ἐκθήσομαι δὲ πρὸς πλατεῖαν ἀφήγησιν καὶ ὅσα ἡ Ἀδριανὴ πομφόλυξ, ὁ χέρσυδρος ὄφις, ὁ τελματίτης βάτραχος, μάλιστα μὲν οὖν (ἵνα μὴ ἐκ τῶν δυστοχημάτων προσονομάσω τοὺς ἄνδρας), ὅσα τὸ πειρατικὸν ἔθνος τὸ ἐξ Ἀδριάδος, τὸ ὕπουλον, τὸ κακόβουλον, ἐβουλεύσατο μὲν, ἔμεινε δὲ εἰς ἄπρακτον· καὶ ἐνεκυμόνησε μὲν, οὐκ ἐτελεσφόρησε δὲ, ἀλλ' εἰς κενὸν ὠδίνε· καὶ ἐμηχανήσατο μὲν, οὐ μόνον δὲ εἰς τέλος ἐξεβίβασε, ἀλλὰ καὶ ἐπικαταστραφείσας αὐτῷ τὰς μηχανὰς ἐθεάσατο, τάς τε ἀλλαχοῦ πολλαχοῦ, καὶ ὅσας ὁ Ἀγκὼν αὐτοῖς ἀντανέστρεψε.

C

10. Quæ licet jam quandoque celebrantes explanavimus, illum tamen cetum magnum tacere nequeo. Typhæum novum, quomodo jamdiu vellet sese versare, fluctuumque tragorem producere et contra nos undam spumosam evomere, sed non valuit ista patrare. Verum imperatoris timor quasi spissa caligo prius serpenti incidens, sicut gravioribus etiam cetibus pati accidit, bestiam in suis sedibus manere coegit. Sed quando seu paulo antequam cogitaret se ab Occidente, duce insolenti audacia, commoveri præmisit maris bestia vilissimum qui prius æquor trajiceret pisciculum squamis nonnullis seu armis ad navalia certamina aptis hirsutum, qui dorsum ostentavit, capite audacius erecto, et præ gaudio frustra exsultavit coram urbe ponto nutrita, necnon in arrogantiam intumuit. Mox dux viæ audacia discessit ; timiditatis caligo econtra advenit, et spissius incumbens recedere

ι'. Ταῦτα δὴ, ἃ καὶ τότε πανηγυρίσαντες ἐκροτήσαμεν, οὐκ ἂν, οὐδὲ τὸ τοῦ μεγάλου κήτους σιγήσωμαι, τοῦ νέου Τυφῶνος, ὅπως ἤθελε μὲν ἐκ μακροῦ ἀνασαλευθῆναι, καὶ φλοῖσβον θέσθαι, καὶ τῆς καθ' ἡμὰς εἰς κλύδωνα κατερεύξεσθαι· οὐκ εἶχε δὲ τοῦτο ποιεῖν. Ἀλλ' ὁ βασιλικὸς φόβος, ὅσα καὶ σκότος βαθὺς, ἐπίπροσθεν πίπτων τῆς ὄψεως, ὁποῖον δή τι πάσχειν καὶ τοῖς βαρυτέροις κήτεσιν ἔπεισι, μένειν τὸν θῆρα ἐπὶ τῶν οἰκείων ἠθῶν κατηνάγκαζεν. Ἀλλ' ὅτε που ἔναγχος ἀνασαλευθείη ἐκ τῆς ἑσπέρας ὑπὸ ὁδηγῷ, τῇ ἀγεννεῖ θρασύτητι, καθά που καὶ ὁ θαλάσσιος θὴρ ἡγεμόνα προβάλλεται τοῦ πλέειν ἰχθύδιόν τι φαυλότατον, ἐπέφριξε μέν τινας φολίδας, προϊσχομένας ναυμαχικῶν ὅπλων προβλήματα, καί τι τῆς λοσιᾶς ἐξέφησεν, ἀνακύψας θρασύτερον καὶ τῆς κυματοτρόφου κατεχόρευσεν εἰς κενὸν, καὶ που καὶ εἰς ἀλαζονείαν τινὰ ἐξεφύσησε. Μικρὸν δὲ ὅσον ὁ μὲν ἡγεμὼν τῆς ὁδοῦ, τὸ ποδηγοῦν θράσος,

D

ὁ δὲ τῆς δειλίας σκότος ἀντεπεισῆλθε, καὶ A illum cogit nulla arrepta præda, nec omnino integrum suis reddidit sedibus, ad quas hic et illic allisus confractus est. Quid, o præsentes, pateretur hæc bestia ita a semetipsa vexata ex quo timore fuit occupata, si insuper ea quæ ex parte nostra sustulit adjiciamus? Sane altero Ætna monte prorsus opus erat cui Typhon iste subjugaretur Sed quod patiatur docebit tempus et nobis occasionem dabit multi jucundique sermonis.

ν ἐπισκεδασθεὶς, ἀνακάμπτειν ἐκεῖνον πε-
οὔτε ἄγρας προσαψάμενον, καὶ οὐδὲ ἀπο-
τα τοῖς οἰκείοις ἤθεσιν εἰς ὁλόκληρον, οἷς
κἀκεῖ προσαρασσόμενος ἐκολούετο. Τί δὴ,
τες, τὸ θηρίον ἐκεῖνο πάθοι ἄν, οὕτως ἐξ
πάσχον κακῶς, οἷς δειλαίνεται, εἰ καὶ τὰ
προσεπιτιθήσονται; Ἦν πάντως Αἴτνης
χωρίου δεήσειεν, ὑφ' ἣν τὸ Τυφώνιον τοῦτο
κακόν. Ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ὅτι πείσεται, διδάξει καιρὸς, καὶ ἡμῖν ἀφορμὰς δώσει λόγου πολλοῦ
λοῦ.

ὡ δὲ προσεπιπλέξω τούτοις καὶ ἄλλο θαύ-
ἷον, τὰς μακρὰς νῆας ἐκείνας, ἃς οὔπω
; πέρυσι καὶ λαμπρῶς ἐσταλμένας ὁ καθ'
ρθμὸς ἐστολίσατο. Καὶ αὐτὸς μὲν εἰς γα-
κκεχυμένος ὑπέστρωτο· αἱ δὲ πυρρίχην οἷον B
ντο, καὶ εἰς ῥόθιον ἑλαυνόμεναι μέγα ἐξή-
ἱ φόβους ἐκελάδουν, οἷς ἐν καιρῷ τους πο-
ἀναχωρεύσουσι. Μετρήσω καὶ τὸ πλῆθος
ὺς ἀμύθητον, ἐν ἱππαγωγοῖς, ἐν δρόμωσιν,
σιν, ἐν ἄλλοις ναυπηγίσις εἴδεσι. Καὶ ἔσται
οῖς καὶ ταῦτα ἐν θαύματι. Ὁ δὲ καιρὸς καὶ
ν ἐκείνους ἐκπλήξει μαθόντας, ὡς χθὲς μὲν
εμικὰς νῆας ἐκείνας τόπος τεταγμένος εἰς
ν ἠγκαλίζετο, κενὰς ὅπλων τῶν τε ἄλλων,
πρὸς δρόμον ἐπιταχύνουσι, καὶ οὐδὲ τὸ ναυ-
ραφαινούσας, οὔτε τὸ κατεπεῖγον εἰς πλοῦν,
μάχιμον. Καὶ οὕτω μὲν χθές. Ἕωθεν δὲ
ξέλαμπε, καὶ βασιλικὸν ἦν κέλευμα· ἐχρῆν
ἰ ἐπληροῦντο μὲν ταῖς τριήρεσι τὰ κενώ-
ἐκενοῦτο δὲ τὰ νεώρια. Καὶ ἐστήκεσαν ψι- C
οἱ ναύσταθμοι, ἀχανεῖς δὲ οἱ βλέποντες. Ἡ
ντὶς οὐκέτι οὐδὲ παρέφανέ τι τοῦ ὕδατος.
τις ἀμιλλᾶσθαι τῇ Μεγαλοπόλει τηνικαῦτα
)' ἡμᾶς θάλασσαν, πεπυκνωμένην, ὥσπερ
οἷς οἰκοδομήμασιν, οὕτω καὶ αὐτὴν τοῖς
ητοῖς τούτοις οἰκήμασιν. Ἦν τηνικαῦτα
ναυμαχίας μεγίστης. Βοὴ σαλπίγγων· εἰρε-
ονος· ἐξελιγμοὶ δρόμων· ἐμβοήσεις ναυάρ-
μπηδὼν ὅπλων· καὶ ὁ ἐκεῖθεν τοῖς ναυμά-
αγμὸς οὐδὲν ἐνέλιπε μάχης, εἰ μὴ ὅτι
adde οὐκ] ἀντιμέτωπος. Καὶ ἅπερ ἐκεῖνος
ναύματα, προσεπιθήσω τῇ διηγήσει ταύτῃ,
οὐκ ἔκτοπος ἡ σύναξις αὕτη, οὐδὲ ἐξ ἀλλο-
σύνταξις, ἀλλὰ στρατὸς μὲν οὗτος ἰθαγενὴς
ς ἐξ ἠπείρου, καὶ τοῖς μεγίστοις τῶν πό-
όφιμος, καὶ αὐτὴν ἐπιλείπων οὐδέποτε· D
ς ἐκ τῆς ἐγγυτάτω περιχώρου, ἣν εἰς ὅλον
ταχὺ περιτροχάσει τις ἥλιον. Τοιαῦτα
εἶπω· οἱ δὲ ἀκούοντες ἐκπεπλήξονται, καὶ
ται οὐ μόνον τὸ βασιλικὸν ἐνταῦθα προ-
λλὰ καὶ τὸ πολυδύναμον· καὶ τῷ αὐτοσχε-
ῳ βασιλικῷ θαυμασίῳ τὸ τῶν μελετωμέ-
ννοήσονται μεγαλούργημα, καὶ σκέψονται,
τοῦ παρατυχόντος τοιαῦτα, ὁποῖα τὰ τῆς
διασκευῆς. Τί δὲ οὐκ ἂν ποιήσῃ ὁ χειρὶ
ᾷ καταπαλαίειν ἔχων τὸ ἀνθιστάμενον, εἰ
κατόγχειρα σκευασθήσεται; Εἰ δὲ καὶ κῦμα
ατακλυσμὸν τοῖς ἐχθροῖς ἐπιῤῥυήσηται, τί

11. Ego vero istis adjiciam aliud etiam admiratione dignum, magnas illas naves quas nuper nondum perfectas hodie splendide instructas fretum nostrum comparavit. Portus quidem ad securitatem dilatatus et munitus est, illæ vero pyrrhicham reapse saltabant, et remorum resonantia concitatæ valde strepebant terroresque personabant quibus in tempore hostes arcent. Demetiar earum multitudinem utpote innumerabilem in myoparonibus, in velocibus, in triremibus aliisque navium instructarum speciebus. Et illis ista quoque erunt in miraculum. Tempus vero eos amplius etiam stupefaciet discentes quoniam heri quidem bellicas illas naves locus dispositus in securitatem amplectebatur, sed cæteris armis vacuas quæ cursus velociores faciunt, et nondum navali exercitu instructas nec illis quibus navis impellitur vel committitur pugna adornatas. Equidem ita heri. Mane autem fulsit dies, et imperatorium venit mandatum, idque ex necessitate. Refecti sunt triremium defectus; vacuata autem navalia; et expediti steterunt milites, muti vero spectatores. Propontis nihil subostendit æquoris. Diceret quie nostrum illud mare urbi magnæ esse simile, frequens sicut ista ædificiis, ita illud domibus mobilibus. Erat proinde imago maximæ naumachiæ. Sonat tuba, resonat et remigium, explicantur cursus, clamant navarchi, emicant arma, fremunt milites, uno verbo nihil pugnæ deficit nisi quod hostis non ex adverso stet. Quibus admodum prodigiosis explanans addam istas acies nequaquam esse alienas neque extraneas copias, sed iste exercitus indigena et majori parte continente exortus, urbium maximis enutritus, nec suam unquam dereliquerint patriam, naves autem ex proximis vicinisque locis quos per unum diurnum solem circumiret viator. Talia quidem dico ego; audiens autem obstupescent et mirabuntur non tantum regiam in his providentiam, sed multam quoque potentiam, et ex hoc improviso principis miraculo excogitata intelligent opera egregia, necnon ex istis subitariis noscent res per longum tempus præparatas. Quid non faceret sic una dextera adversarios vincens si eum centimano comparetur? Si fluctus unus in hostes irruens eos submergat, quid non patiantur bellicis multis ex imperatore undis obtruti? Hæc illi inferent et sibilis prorsus explodent gentem illam quæ tanto imperatori obluctari voluerit, qui simul annuit et

fecit, dixit et mandatum perfectum est. Irridendos ipsis judicabunt illos viros qui terram universam coram imperatoria potestate provolutam cernentes, attamen pontum audent aggredi, et parvis insulis dominari intendunt, perinde ac si nomen terræ nullo modo insulas sibi conciliet, ita ut ibi corruant, vel ab illo tam desiderato æquore repellantur, vel sua in abyssum jactent in quo ipsi quoque mergantur, adeo ut ex illa fluctibus undique irrigata insula nihil sit illis, ubi totius terræ post Deum rector noster imperator.

A ἂν πάθοιεν οἱ πολυκυμίαις ἐκ βασιλέως πολεμικαῖς ἐμπεσούμενοι, Ταῦτα ἐκεῖνοι ἐπιλογίσονται, καὶ πάντως οὐαὶ τῷ ἔθνει ἀναβοήσονται, ὅπερ ἀντικαθίστασθαι βασιλεῖ τοιούτῳ βεβούληται, ὃς ἅμα ἐπένευσε, καὶ πεποίηκεν· ἐλάλησε, καὶ τὸ ἐπιταχθὲν τετέλεσται. Κρινοῦσι δὲ αὐτοὶ καὶ γελοίους ἀνθρώπους ἐκείνους, οἳ γῆν ἅπασαν τῷ βασιλικῷ κράτει βλέποντες ὑποκύπτουσαν, αὐτοὶ καταθαῤῥοῦσι θαλάσσης, καὶ νησιδίων κρατεῖν ἐπιβάλλονται, ὡσείπερ μὴ καὶ τὰς νήσους τὸ τῆς γῆς ὄνομα ᾠκειώσατο· ὡς ἐντεῦθεν λείπεσθαι, ἢ καὶ τῆς ποθουμένης τούτους θαλάσσης ἀπάγεσθαι, ἢ ἀλλὰ καταδύεσθαι εἰς βυθόν, ὃ καὶ πείσονται· ὡς μηδὲν ὂν αὐτοῖς μετὸν μηδὲ τῆς ἀμφικλύστου, τῆς νησιώτιδος, ἔνθα γῆς ἁπάσης μόναρχος μετά γε Θεὸν ὁ ἡμέτερος βασιλεύς.

12. Jam oratio mea pauca quædam dicet ad honorem regis qui ex Jerusalem ad nos accurrit, tam auditu quam gestis attonitus, mira imperatoris facinora penitus recognoscens, quibus decorem simul et plausus comparavit ; vir denique quem hostes pavebant irruentem, et imperatoriæ dexteræ impetu ac vi altissima gentilibus sepulcra adaperientem omnibus qui vivificum sepulcrum audebant invisere. Qui cum cupivisset principem intueri ut inde corroboraretur adversus viros Deo inimica ineuntes consilia, nec itineris incommoda consideravit nec longitudinem, nec alti maris pericula in mentem adduxit, sed neutrum mente recogitans, dummodo adveniens cum in oratione posset adorare, statuit simul per mare adire, non quia illi via pedestri jucundius, (quis enim solidæ basi præferat inferni tormenta, et potius quam firmo pede procedere malit per velamen mortis transire?) sed ut eo citius charissimis frueretur aspectu. Et peragratis circuitibus quos Issicus circumvolvit sinus mareque vicinum, gyros autem resecaturus ex prosperitate navigationis, secundis ventis manibusque navim impellentibus, advenit, et inebriatus est colloquiorum nectare, conversationumque ambrosio, cæterisque imperatoris suavitatibus. Expertus est virilem illum virtutem, quæ etiam in pace quietissima bellatorem ostendat fortissimum in cursibus equorum aliisque exercitiis, seu qualis viros immanes, montium feras in tatibula repellat, ne frequenti turbo irruentee regionem depopulentur. Quæ miratus, discessit præco imperatoriæ fortitudinis, et sic robur vulgavit, et omnes vicinos hostes terruit dicentes illi favere uostrum imperatorem. Et ista, me judice, mirabuntur filii Ismael memoriam revocantes. Nec enim illi malorum ex illo fuerunt expertes.

B ιβ'. Κείσεταί μοι μέρος ἐνταῦθα τῆς ἀφηγήσεως καὶ τὸ τοῦ ῥηγὸς μεγαλώνυμον, ὃς ἐξ Ἱερουσαλὴμ εἰς ἡμᾶς ἔδραμε, ἀκοῇ τε καταπεπληγμένος καὶ ἔργοις, μακρόθεν τὸ τοῦ βασιλέως ἀξιοθαύμαστον ἐπεγνωκὼς, οἷς εὐηργέτητο, οἷς συγκεκρότητο· ἀνὴρ καὶ ἄλλως μὲν τοῖς ἐναντίοις ἐμπίπτων βαρὺς, διὰ δὲ τῆς βασιλικῆς χειρὸς καὶ συνάρσεως βαθυτάτους τάφους ὑπανοίγων τῷ ἔθνει, ὅσοι τοῦ ζωηφόρου τάφου κατατολμᾷν ἤθελον· ὃς καὶ ἐπιθυμήσας τῆς θέας γενέσθαι τοῦ αὐτοκράτορος, ὡς ἂν ἐπιπλέον κρατυνθεὶς κατὰ τῶν ἐχθρὰ φρονούντων Θεῷ, οὔτε τὸ τῆς ὁδοῦ τραχὺ καὶ μάλα πολὺ ἐλογίσατο, οὔτε τὸ τῆς μακρᾶς θαλάσσης οὐκ ἔξω κινδύνου ἤγαγεν ἐπὶ νοῦν. Ἀλλὰ θέμενος εἰς οὐδὲν καὶ ἀμφότερα, εἰ μόνον ἐλθὼν τῆς ἐν εὐχῇ προσκυνήσεως γένοιτο, προτίθεται ὅμως τὴν διὰ θαλάσσης πορείαν, οὐχ ὅτι καλλίων αὐτὴ τοῦ πεζοφορεῖν, (τίς γὰρ τῆς στερεμνίου βάσεως ἂν ἕλοιτο Ἅδου πέταυρον, καὶ τοῦ ἀσφαλῶς βαίνειν τὸ διὰ θανασίμου παραπετάσματος στέλλεσθαι ;) ἀλλ' ἵνα ταχὺ τῆς φιλτάτης ὄψεως γένηται. Καὶ τοίνυν τῶν μὲν περιδρόμων ἀπαλλαγεὶς, οὓς ὁ Ἰσσικὸς ἑλίσσει κόλπος καὶ τὸ πέριξ ἐκείνου παράλιον, ἐπιτεμὼν δὲ τὴν κυκλοφορίαν τῷ ἰθαγενεῖ τοῦ στόλου ἀνέμοις τε πομπίμοις καὶ χερσὶν ἐπισπευδούσαις τὸν πλοῦν, ἦλθε, καὶ ἐνεφορήθη καὶ αὐτὸς τοῦ τῶν ὁμιλιῶν νέκταρος, τῆς ἐν διαλέξεσιν ἀμβροσίας, τῆς λοιπῆς βασιλικῆς γλυκύτητος. Ἐπειράθη καὶ τῆς ἀνδρικῆς ῥωμαλεότητος, ὅσα γε εἰκὸς ἐν εἰρήνῃ βαθείᾳ στρατιώτην βριαρὸν ἐπιδείξασθαι, ἐν ἱππασίαις γυμναστικαῖς ταῖς τε ἄλλαις, καὶ ὅσα τοὺς θῆρας βίπτουσι τοὺς ὀρειβάτας, τοὺς πελωρίους· οἳ μὴ συχνοὶ πίπτοντες τὸ παροικούμενον ἐρημώσουσι. Καὶ θαυμάσας ἐκεῖνο, ἀπῆλθε κῆρυξ τῆς βασιλικῆς κραταιότητος, καὶ οὕτω τὴν ἰσχὺν ἐπολυπλασίασε, καὶ τοὺ περικύκλου πάντας ἐχθροὺς ἐδειμάτωσε μαθόντας εὐμενῶς ἔχειν αὐτῷ καὶ ταῦτα οἱ ἐξ Ἰσμαὴλ, τὴν μνήμην ἀνακινήσαντες.

C τὸν ἡμέτερον αὐτοκράτορα. Καὶ θαυμάσονται μὲν, οἶδα, Οὐδὲ γὰρ αὐτοὶ ἀπαθεῖς κακῶν τῶν ἐκεῖθεν γεγόνασι.

13. Miraculum adhuc istis miraculis mirabilius mihi referendum est, quia non tantum regulus iste ex meridiana plaga ad nos perrexit, sed etiam a nobis alius nuper ad boreales Pæonum partes profectus est, æqualis, ne dicam latioris princeps regionis : ut ipsi reges ad nos veniant eum qui omnibus imperat conspecturi, et suam ipsorum

ιγ'. Θαῦμα δὲ μᾶλλον αὐτοῖς ἐπὶ θαύματι ἔσται, ὅτι οὐ μόνον ῥὴξ ἐκεῖνος ἐκ νότου πεφοίτηκεν εἰς ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἡμῶν ἕναγχος ἕτερος τοῖς βορείοις τῶν Παιόνων μέρεσιν ἔσταλται, οὐδὲν ἐλάττονος γῆς ἄρχων, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον ἀπείρονος· ἵνα καὶ βασιλεῖς ἐφ' ἡμᾶς στέλλοιντο, τὸν ἐπὶ πάντων ὀψόμενοι αὐτοκράτορα, καὶ τὸ κράτος αὐτοῖς ἐπι-

μενοι, καὶ βασιλεῖς αὖθις ἀφ' ἡμῶν θερα- A
ιταττόμενοι· ὡς εἶναι τοὺς μὲν ἄλλους ἀρχη-
τοὺς ὑπ' αὐτοῖς,τὸν δὲ ἡμέτερον αὐτοκράτορα
βασιλέα καὶ παμβασιλέα ἐπ' ἐκείνους ὃ δὴ
τε καὶ ἐξοχώτατον.

νέμνησα δὲ ἂν τοὺς ἐξ Ἰσμαὴλ ἀκροατὰς,
; ἑτέρους ῥᾳγας ἐκείνους ἡ καθ' ἡμᾶς εἶδε
:η, τῶν σῶν προπεσόντας ποδῶν, εἰ μὴ πρὸς
ν τινα ἔμελλον αὐτοὶ ἐξογκώσεσθαι . Ναὶ
τῶν Ἰταλῶν ἀρχηγοὶ ἐκεῖνοι, οὐκ ἀγαθὰ
τες, μεγάλα φρονεῖν δεδώκασι καθ' ἑαυτῶν
ρούς· οἳ, μέχρι μὲν τὴν σὴν εἶχον χεῖρα
ομένην, καὶ φῶς αὐτοῖς ἐλπίδων ἀγαθῶν
υλῶν θειοτάτου πυρὸς αἰθριάζουσαν, καὶ ὁ
; τοῖς ἐχθροῖς ἐνεσείετο ἐπαιγίζων ὡς νέφος
ος, τῆς τῶν διωκόντων ἐπίπροσθεν τιθέμε- B
ς, ἤγοντο ἀνδρικῶς, καὶ εἰς ὁδὸν ἐχειραγω-
καὶ διέβαινον ἀσφαλῶς. Ὅτε δὲ θαῤῥήσαν-
οῖς ἐμόνασαν, καὶ ὁ τοῦ φωτὸς στῦλος οὐκ
ἡ νεφέλη ἀπῆν, οὐκέτι πορευόμενοι ἐπο-
ἀλλὰ (τὸ ἐξῆς τῆς ᾠδῆς) ἔκλαιον, καὶ (τὸ
τῆς ᾠδῆς) βαλλόμενοι πτώμασι κατεστρών-
αὶ τῆς σῆς ἔξω σκέπης γενόμενοι, αἵθριοι
οῖς ἐξέκειντο, καὶ ἐχαλάζοῦντο τοῖς βέλεσι,
:σιν αἱμάτων καταῤῥεόμενοι παρεσύραντο,
τινα δυστυχῆ ταύτην οὐκ ἐξ ἀλλοτρίων,
οσγενῆ δυσπραγήσαντες· ἥτις ποτὲ τοῖς προ-
ταλοῖς συνέπεσεν ὅτε τὸ κράτος τῆς Ῥωμαίων ἐζώννυτο γῆς τὸ θαῦμα τῶν βασιλέων, ὁ μέγας

firmaturi potentiam, rursus reges a nobis constituendi, ita ut alii rectores illis subdantur, illo vero imperatori nostro regum Regi omnibusque dominanti obediant. Quod maximum et admodum eximium.

14. Jam in memoriam revocabo quot Ismaelitas audientes, quot alios regulos nostra vidit civitas ad tuos pedes provolutos,nisi et ipsi quadam intumerent arrogantia. Etenim illi Italorum duces,non bona cogitantes sese inimicos animis elatos exhibuerunt; qui quandiu tuam conjunctam habuerunt dexteram et lucem spei bonæ ad instar columnæ ignis divinissimi serenantem, metusque tui inimicos commovit irruens tanquam, nubes et caligo ante faciem persequentium objecta, fortiter procedebant, et in viam introducebantur, transibantque securi. Sed quando sibimetipsis confisi soli fuerunt relicti, nec jam erat lucis columna, aberatque nubes, procedentes non procedebant, sed usque ad finem lugebant; revertentes autem casibus jactati eversi sunt, tuoque orbati præsidio, malis jacebant obnoxii, telisque quasi grandine percussi et multo profuso sanguine repellebantur; quam calamitatum periodum non ab alienis, sed a suis passi sunt, non secus ac olim pridem acciderat Italis, quando terræ Romanorum robur, regum miraculum, accinctus est armis magnus Alexius.

15. Sed quid mihi ad istud Alexii nomen aures patefacis, fili purpuræ, arrectam præbens aurem ad hanc regiam vocem, et noto gaudens cognomine? Sed gaude et de re et de nomine isto et ad avi similitudinem temetipsum erige, uno verbo, imaginem patris regii virtutum in te ingenera. Gratus ille Alexius magnus, et invidia dignus. Gratiarum plenus, valde venerandus avus et talis cui æmulentur, ut regum celeberrimo,qui volunt informari secundum dignitatis regiæ perfectionem. Pater vero summa suavitas, seu potius ipsa gratia. Sed quare ad antiqua refugio, dum hic adest novissimum bonum valde eximium et potentissimum, paternis, quasi speciosis hæreditatibus, florens virtutibus, quibus abundat familia? Verum ad te, o splendor purpuræ, proprie spectat mea oratio. Non enim te, Dei magnum opus, secundo sermonis ponam loco.

16. Ego vero, sicut jam dixi, ista non proferam ad aures Ismaelitarum ut non de se ipsis supercilium erigant. In memoriam autem revocabo quomodo apud nos magnum ferens nomen sultan (date enim mihi vocem audientibus accommodatam) ad nos ipse quoque transivit, et vidit eum Constantini civitas pro se legatione fungentem, pactumque a domino terræ humiliter deprecantem, et sui ipsius felicitatem ab imperatoris serenitate exoptantem, nec per alium eam exquirentem. Utquid enim vir sapiens regiam suavitatem alienis labiis gustaret?

ιλὰ τί μοι πρὸς τὸ τοῦ Ἀλεξίου ὄνομα τὰς
:παβάλλεις, ὦ πορφύρας βλαστὲ, ὀξεῖαν C
ιστῶν πρὸς τὴν βασιλικὴν ταύτην φωνὴν,
γνωρίμῳ χαίρων τῆς κλήσεως; Χαῖρε μὲν
ῳ τῷ τε ὀνόματι τῷ τε πράγματι, καὶ εἰς
ὁμοιότητα σεαυτὸν ἀναβίβαζε· τὸ δὲ πᾶν,
ου πρὸς τὰς τοῦ βασιλέως πατρὸς ἀρετάς.
ὁ μέγας ἐκεῖνος Ἀλέξιος, καὶ ζήλου ἄξιος.
πλήρης ὁ ἀοίδιμος πάππος, ὁ ἐν βασιλεῦσι
ος, καὶ οἷς ζηλοῦσθαι τοῖς θέλουσι τυποῦ-
ς βασιλείας ἀκρίβειαν. Ἀλλ' ὁ πατὴρ ἄκρα
χάρις αὐτόχρημα. Τί γοῦν σοι καὶ ἀνα-
ἰς τὰ παλαιὰ, ἔνθα πρὸς μίμησιν τὸ νεώτα-
θὸν αὔταρκες καὶ πολυσύγκρατον, ἐκείνοις
ν τοῖς ἐκ πατέρων ὅσα καὶ κληρονομίαις
προσεπιπλουτοῦν δὲ καὶ τὰ οἴκοθεν; Ἀλλὰ
μὲν, ὦ πορφύρας αὔγασμα, ἰδιάζον αὐτίκα
ται μοι τὸ προσφώνημα. Οὐκέτι γάρ σε τὸ τοῦ D
α ἔργον ἐν παρέργῳ λόγου θήσομαι.

γὼ δὲ, ὅπερ ἔλεγον, οὐκ ἂν τοῖς ἐξ Ἰσμαὴλ
; ἀκοὴν ὠτίου ἀγάγοιμι, εὐλαβούμενος, μὴ
ὀφρῦς ἐπ' ἐκείνοις μετεωρίσω αὐτοῖς.
τω δὲ, ὅπως ὁ παρ' αὐτοῖς μέγα φέρων
σουλτανικὸν (δότε γάρ μοι τὴν ἐγχώριον
ωμένοις φωνὴν) εἰς ἡμᾶς καὶ αὐτὸς διέβη,
αὐτὸν ἡ Κωνσταντίνου πρέσβυν ὑπὲρ ἑαυ-
:αλλαγὰς ἐκ τοῦ τῆς οἰκουμένης δεσπότου
:νον, καὶ τὸ καλὸν αὐτὸν ἑαυτῷ ἐπισπεύ-
τῆς τοῦ αὐτοκράτορος γαληνότητος, καὶ οὐ
υ καταπραττόμενον. Καὶ τί γὰρ ἔδει ἄνδρα

Quibus ad mentem illorum revocatis, ego confundam barbaros humiliata eorum superbia, cum ita illustres agis triumphos, o imperator, adversus illos, virosque bellorum amicissimos tui solius metu coerces qui in plateis gloriabantur, et quod nemo usque ad præsentem generationem in maximis bellis fecerat, tu facilius patrasti et, ut ita dicam, sine labore.

17. Facilius dixi et sine labore, universitatis rerum oblitus. Primum laborasti; sæpe bellasti; pro nobis dimicasti; onustæ fuerunt armis manus. Pro nobis fuisti saucius; hostes sauciasti ita ut eos numerari nequaquam sit possibile. Vidit te sudorum flumen in ipso jucundius ablutum, quam Cydnus mersum in ipso Alexandrum. Ex adverso, corruentes in servitutem redegisti; nullus hostis, nullus bellator quem tu non subjeceris. Propterea omnes coram te etiam ante congressum procidunt; (ut quid enim dimicent, cum nihil illos nisi interitus maneat?) et se tuæ subdunt dominationi, seque triumphali tuo currui alligant. Et propter quid aliud tot clari principes per omnem terram dispersi ad nos pergunt continuo, et nobiscum vivere satagunt, quorum non est labium unum, unaque lingua, sed prudenti concordia meditantes, et inter se deliberantes probeque scientes, quem dominum post Deum unum solumque sibi eligent, ita semetipsos illustribus triumphis præbentes divinæque tuæ super omnes victoriæ testimonium exhibentes.

18. Absit ut illum Neeman hic taceam qui alibi claros mihi suppeditavit sermones, qui etsi procul distaret quasi proximus oculos meos astrinxit, vir non staturæ quam natura viris impertit, sed in magnitudinem elatus et aspectu conspicuus, prius quidem ad animum virilem exercitus, et obluctationis non ignarus et ad certamen exsultans, mox autem de bono tum metu tum vulneribus edoctus, et nunc ipse quoque ad triumphum concurrens. Prius servus fugitivus, dominique ex conspectu abditus nunc mallet malum omne perpeti quam visu illius orbari. Equidem currit ut principem videat, quasi a tenebris ad solem, et benigne suscipitur, intratque gaudium domini sui. Cui prius non fas erat terram patriam conculcare, nunc vadit per reginam urbium gaudens eo quod desiderata imperatoris facie fruatur, suæque servitutis non alium, sed semetipsum vere sponsorem testis exhibet. Percurrit oculis varia illa ornamenta quæ præclara tua exprimunt facinora, quæ pictorum manus ad memoriam elaboraverunt, tum aliorum gesta, tum semetipsum gentem in qua degebat ad incrementum stimulantem, hic armatum et equitem, alibi ensem manu stringentem, sæpius exercitum loco manifesto disponentem copiasque constituentem, et denique devictum asperamque planitiem fuga conculcantem,

A νουνεχῆ βασιλικῆς γλυκύτητος ἀλλοτρίοις χείλεσι γεύεσθαι; Ταῦτα εἰς μνήμην ἐκείνοις ἀνακινήσας ἐγὼ καταιδέσω τοὺς βαρβάρους, καταβαλὼν τὴν ὀφρὺν αὐτοῖς, εἰ οὕτω λαμπροὺς ἄγεις θριάμβους, ὦ βασιλεῦ, κατ' αὐτῶν, καὶ τοὺς ἦν ὅτε πολεμιωτάτους φόβῳ καὶ μόνῳ προάγεις ἐπ' ἀγορᾶς καθ' ἑαυτῶν πομπεύοντας· καὶ ὁ μηδεὶς πῶ μέχρι καὶ γενεᾶς ταύτης πολέμοις μεγίστοις κατεπράξατο, αὐτὸς ῥᾳον οὕτω κατορθοῖς καὶ ὡς εἰπεῖν ἀπονώτατα.

ιζ'. Ἀλλὰ τὸ δήποτε τοῦτο τὸ μέρος ῥᾳον λέγω καὶ ἄπονον, τῆς τῶν πραγμάτων ὁλότητος ἐκλαθόμενος. Ἐπόνησας τὰ πρῶτα. Ἐξεστρατεύσω συχνά. Ἤθλησας δι' ἡμᾶς. Ἐτρίβησάν σου τοῖς ὅπλοις αἱ χεῖρες. Ἐτραυματίσθης ὑπὲρ ἡμῶν. Ἐτραυμάτισας τοὺς ἐχθροὺς, ὅσα οὐδὲ εἰς ἀριθμὸν πεσεῖν δυνατόν. Εἶδέ σε τῶν ἱδρώτων ποταμὸς ἀποδυόμενον εἰς αὐτὸν ἡδύτερον ἢπερ ὁ Κύδνος κολυμβῶντα δι' αὐτοῦ τὸν Ἀλέξανδρον. Ἐδουλώσου τοὺς ἀντιπίπτοντας. Παρεστήσω πάντα ἐχθρὸν, πάντα πολέμιον. Καὶ διὰ ταῦτα πάντες καὶ πρὸ πείρας προσρίπτονταί σοι, (τί γὰρ ἂν καὶ μάχοιντο, ἔνθα μὴ οὐκ ἔστιν ἐκείνους πεσεῖν;) καὶ τῆς δεσποτείας σου γίνονται, καὶ θριαμβεύουσιν ἑαυτούς. Ἢ τί ποτε ἄλλο παθόντες οἱ πανταχοῦ γῆς διεσπαρμένοι περίκλυτοι ἀρχηγοὶ ἀεὶ στέλλονται παρ' ἡμᾶς, καὶ τὰς ἑαυτῶν διασπορὰς ἐνταῦθα συνάγουσι, χεῖλος μὲν ὄντες οὐχ ἕν, οὐδὲ γλῶσσα μία, συμπνοίᾳ δὲ νοερᾷ ταυτὸν ἐννοοῦντες καὶ φρονοῦντες ἀλλήλοις, καὶ εἰδότες, τίνα δεσπότην μετὰ Θεὸν ἕνα καὶ μόνον ἐπιγράψονται, καὶ οὕτω λαμπροῖς θριάμβοις ἑαυτοὺς διδόντες, καὶ

B

C

τὴν κατὰ πάντων καὶ ἔνθεον νίκην σοι ἐπιμαρτυρόμενοι;

ιη'. Οὐκ ἂν οὐδὲ τὸν Νεεμὰν ἐνταῦθα σιγήσομαι, ὃς ἄλλοτε μὲν λόγους μοι ἐχορήγει λαμπροὺς, ἄπτος ὤν, οὐ πρὸ μακροῦ δὲ καὶ τὴν θέαν μοι πρὸς θάμβος ἐφείλκετο· ἀνὴρ οὐ τῶν πήχεων, ἃς ἡ φύσις τοῖς ἀνδράσι μετρεῖ, ἀλλ' ἐξηρμένος εἰς μέγα, καὶ τὴν θέαν περίβλεπτος· τὰ μὲν πρὸ τούτου μελετήσας ἀνδρίζεσθαι, καὶ μαθὼν ἀνθίστασθαι, καὶ ἀνασκιρτήσας εἰς πόλεμον· ταχὺ δὲ μεταδιδαχθεὶς τὸ καλὸν, τὰ μὲν φόβοις, τὰ δὲ πλείω τραύμασι, καὶ νῦν καὶ αὐτὸς εἰς θρίαμβον συντελῶν. Καὶ ὁ πρὶν φυγὰς δοῦλος, καὶ τὸν δεσπότην κρυπτόμενος, νῦν ἔλοιτο ἂν παθεῖν ἅπαν δεινὸν, ἢ τῆς θέας τούτου στέρεσθαι. Ἀμέλει καὶ τρέχει τὸν βασιλέα θεᾶσθαι. ὡς ἂν καί τις ἐκ σκότους εἰς ἥλιον, καὶ προσλαμβάνεται μετὰ πραύτητος, καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν χαρὰν τοῦ κυρίου αὐτοῦ. Καὶ ὁ πρὶν μηδὲ συνήθη γῆν πατεῖν ἐν ἀσφαλεῖ συγχωρούμενος ἄρτι προσβαίνει τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, χαίρων, ἐφ' οἷς τῆς ποθουμένης βασιλικῆς ὄψεως γίνεται, καὶ τῆς αὐτοῦ δουλείας οὐκ ἀφ' ἑστίας, ἀλλ' ὡς ἀληθῶς ἐχέγγυος αὐτῆς μάρτυς παρίσταται. Περιέρχεται τῇ θέᾳ καὶ ποικίλματα ἐκεῖνα, ὅσα τὰς σὰς ἀριστείας ἐνδάλλουσιν, ὅσα ζωγράφων χεῖρες εἰς μνήμην δαιδάλλουσι, τά τε ἄλλα, καὶ τὰ καθ' ἑαυτὸν, ὅτε μὲν ἐρεθίζοντα τὸ περὶ αὐτὸν ἔθνος εἰς ἐπανάστασιν, ἄλλοθι δὲ ὁπλίτην, ἱππότην, ἑτέρωθι δὲ τὴν χεῖρα ξίφους ἄψασθαι πλησιάζοντα, πολλα-

D

κὶ στρατὸν ἐξ ἐμφανοῦς τάττοντα, καὶ λόχους
κ, καὶ τέλεσει νικώμενον, καὶ φυγῆς ἐμ-
α τήν τε πεδιάδα, καὶ ὅση ἀπόκροτος, καὶ
δουλούμενον. Καὶ ταῦτα γεγραμμένα θεώ-
τινεύει πᾶσι, καὶ ὁμολογεῖ τῇ πανηγύρει
ως. Ἔν ἐκεῖνο τοῦ ζωγράφου μέμφεται, ὅτι
ιχοῦ δοῦλον αὐτὸν ἐπικαλεῖ τοῖς τῶν τρο-
μήμασι, μηδὲ τῇ τοῦ Νεεμὰν προσρήσει δι'
! ὁ δοῦλος ὄνομα ἐπιγέγραπται. Ὦ ἀνδρίας
ς, δι' ἧς ἔθνος καὶ τοῦτο μέγα καὶ ἐθνάρ-
νος λαμπρὸς εἰς τόσον τεταπείνωται, καὶ
είαν πεπάτακται. Ὦ πραότητος αὖθις, δι'
:ὰ πάλαι πτώματα ὑφορῶνται οἱ βάρβαροι,
τραύματα, ποσὶ δὲ ὅλοις εἰς τὸν γαληνότα-
τότην τρέχουσι. Μάλιστα μενοῦν ὦ ἐλέους
γεσιῶν, ἃς ἀντισταθμώμενοι τοῖς παθήμασι
τοῦ καλλίονος, καὶ βίου κινδυνώδους προ-
τὸ ἀκίνδυνον εὔγνωμον, καὶ κρίνουσιν εἰς ὀρθὸν, κρεῖττον εἶναι δεσπότου χερσὶ καταψᾶσθαι,
άστιξιν ἐπιτρίβεσθαι, ὅσῳ καὶ τὸ τῆς εὐεργεσίας καλὸν τῶν ἐκ πληγῆς δυσχερῶν ἱλαρώτε-

A eumque post omnia in servitutem redactum. Quæ depicta intuitus omnibus annuit, totamque approbat effigiem. Illud vero unum pictoris vituperat, quia eum servum nullibi in omnibus tropæorum partibus nominat, minimeque in orationibus Neeman servi nomen inscribitur. O regalis animus per quem magna gens illa ejusque celebris princeps ita deprimuntur et in servitutem addicuntur! O regalis benignitas per quam nec veteres suas clades respiciunt barbari, nec vulnera, sed citato cursu ad dominum benignum approperant! Sed præsertim, o misericordia et beneficentia quibus ærumnas compensantes meliori sorte potiuntur vitæque discriminibus refertæ securam præferunt concordiam, et merito judicant melius esse domini manus tangere quam flagellis conteri, ita ut beneficentiæ bonum longe superet malum exitii.

ῦτα καὶ τὰ τούτοις σύμφυλα μυρία μὲν τῷ
:ῷ τε μεγαλείῳ ἐξηρμένα εἰς μέγιστον καὶ
ν ἀνακράζομαι, (πῶς γὰρ οὔ;) ὁ μὴ λάλος
τοιούτοις εἶναι μὴ εἰδὼς, καὶ ὅσοι δὲ τοῦ
: λάχους γίνονται. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτοὶ μὴ
αλεῖν ἡμῖν ἀνέξονται, οὐ διὰ μόνον τὸ ἐξ
ύνθημα, Πνεύματος δὲ θείου καὶ μάλιστα
ῦντος καὶ τὴν φωνὴν ἀναβάλλοντος εἰς
ν. Ἔπρεπε δὲ ὄντως ἐνεργείας τῆς ἐκεῖ-
λῆσθαι ξύμπαντας, καὶ γλώσσας διανενε-
πῦρ λόγου πνεούσας· ὡς ἂν, ὥσπερ τῶν
ορθωμάτων ἡ οἰκουμένη πεπλήρωται, οὕτω
κηρυττόντων τὰ σὰ, καὶ οὐδὲν ἧττον ἢ περ
κια, φθάνοι πανταχοῦ γῆς καὶ τὰ τῶν τρο-
ακηρυκεύματα, καὶ ἡ σύμπασα γῆ τῆς σῆς
καθάπερ συνέσεως, οὕτω καὶ τῆς αἰνέ-

19. Ista et istis consentanea sexcenta tam multitudine quam magnitudine ad summum elata ego quidem recanto, (nam quomodo non recantem?) mutus in istis esse nesciens, et quotquot sorte mea potiuntur. Equidem ipsi quoque mecum non loqui non poterunt non tantum propter mandatum nostrum, sed in primis divino Spiritu consonante necnon in concordiam vocem accommodante. Decebat enim vires ex illa virtute repleri universas, et linguas illo sermonis igne æstuare, ita ut, haud secus ac tuis egregiis terra gestis referta est, sic tua prædicantibus repleatur, et non minus quam tropæa, per omnem orbem exeant tropæorum præconia, universaque tellus repleatur sicut tua cognitione, ita et laude.

B

C

λὰ τὰ μὲν ἀμφὶ τούτοισιν εὖ σχήσει, καὶ
γος διετυπώσατο. Ἐγὼ δὲ, ὅτι μεμέτρηται
εἰς στενὸν καὶ συντέτμηται, σπουδῆς ἐτέ-
ω γενέσθαι, εἴ πως βραχύ τι χρόνου ἐπι-
ἐνδαψιλευθείη μοι. Καὶ ὅτι ἐφέλκεταί μοι
τήριον ὁ Ἰορδάνης εἰς ἑαυτὸν, καὶ οἷον
ων ἐφέλκει, καὶ πάντες ἐκείνου γίνονται,
αί τι σεμνὸν, δι' οὗ ἐπ' ὀλίγον κατάσχω
λογον. Ἀντισταθμῶμαι τοίνυν τῷ καλῷ
αὶ βασιλικῷ ὕδατι καλὸν ἕτερον ὅμοιον, καὶ
εξιώσομαι τὴν πανήγυριν. Οἱ δὲ ἀκροαταὶ,
γάλῳ καὶ τούτῳ περιτυχόντες πράγματι,
δαλέᾳ συμφρονήσαντες, καὶ μαθόντες, ὡς
ζεται αὐτοῖς τὸ καλὸν, ἀναμενοῦσιν τέως·
αὶ τοῦ λοιποῦ γένωνται ἀγαθοῦ.

20. Sed ista me felicem diutius retinebunt quam proponebatur oratio. Ego vero, quia mihi tempus breve mensuratum fuit et exiguum, aliis studere volo, si forte angustum temporis spatium mihi admensum tributumque fuerit. Et quia mihi audientes ad se attrahit Jordanis et quasi seducens astringit, omnesque ad eum currunt, moliar quid augustum, quo aliquandiu cœtum contineam. Opponamus ergo speciosæ illi regiæque undæ speciosam aliam aquam similem, et ita concilium occupemus. Auditores vero sic magno assistentes negotio et utiliter opinati discentesque sibi duplicari bonum, tamdiu permanebunt; post hæc reliquo bono potiantur.

D

οβάλλομαι τοίνυν ὑμῖν, ὦ παρόντες ἀκού-
ύρον βασιλικὸν τίμιον, καὶ ἀξιῶ, τούτου
ότας, εἶτα δὴ καὶ τοῦ Ἰορδάνου γενήσε-
ὰ καὶ ἄμφω ταῦτα, πολλοῦ τιμώμενα, εἰς
συντελοῦντα, τὸ τοῦ Ἰορδάνου τε ῥεῖθρον,
όρον τῆς κῦν δεξιώσεως. Οὐδὲ ἀποκλύσεται
ρον τῷ προτέρῳ, ὅτι μηδὲ τῆς ἐπιπολῆς

21. Præmitto ergo vobis, o auditores hic præsentes, unguentum regale pretiosum, et judico hujus participes postea Jordane esse fruituros. Sancta ambo ista, et magni pendenda, in sanctificationem conspirantia, tum Jordanis fluvius, tum unguentum præsentis acceptionis. Priori posterius non delebitur, quia non exteriora tantum

tangit, sed et in animam penetrat. Ego vero jure censeo me aliquid hujus unguenti feliciter habere, necnon a domo bonum mihi adesse, quoniam mihi ante manus magnum unguenti alabastrum. O nos beatos, sapientissimi auditores, nam myroblytam excogitastis quem Deus optime compositum in odorem suavitatis largitus est; omnibus appetibile, et (prout ait quidam) omnino amabile nomen quod ipse singulariter diligo, veneratus quidem manus illas victoris imperatoris, cui super omnia bona ornatus eximius, scilicet populus factus est opus victoriæ; veneratus autem eum qui istam imperatori victoriam suppeditavit, ipsam ferens in suiipsius nomine quod potest actu perficere, quod mente concipiens quilibet sanctificatur. in ore ferens melle repletur, vel solummodo pronuntians magnam protulit victoriam. Ex victoribus quidam exercituum duces cognomen acceperunt, hoc quidem magnam auguratur victoriam, illo bona significatur exercitus præfectio; magnum autem Nicolaum inani nomine vocandum esse, serte nemo est qui dicat.

22. Da ergo mihi, divinissime imperator, cujus aromatum phialæ, genæ scilicet nardi spiritus, unguentis adungi cœtus hujus antistitem, unguentis, inquam, non quidem guttatim stillantibus qualia Arabum viri in istis solertes ex calamis colligunt, sed tuis, vel quasi dicerem, divinis unguentis quibus tuis unctus tua adire dignus fiam, quando consecratus tuum suscitabo eximium, vereque fidele, cœleste et pretiosissimum unguentum, quo jam moto, si oportet me isti unguento immiscere quid externæ suavitatis, *in terram et cœlum diffundetur odor;* in cœlum quidem per altas in theologia notiones donaque inde emissa a Deo a quo omne donum perfectum; terram vero, quoniam ad nos perferetur et in omnes terræ diffundetur fines. Omnis enim anima tum ea quæ Græcis ministrat linguis quam barbarorum Dei non ignarorum, percepit hanc tuam suavitatem quam promiserunt scripturarum prata, quam egregia imperatoris natura collegit, et spiritus pondere æstimavit adjuvante magno patrefamilias optimoque horum rectore Deo, sapiens vero temperavit opifex, quo simul perfecta sunt omnia, et patris flamma in unam conjunxit temperiem, et in divinam commiscuit suavitatem, quæ multiformis vereque multis composita unum est in theologia (illo sapientiæ flore), unum in contemplatione divinorum, unum in eis quæ naturam moresque spectant, unum, quid multa? in eis quæ de Deo fas est scrutari; quæ adhuc firmiter animæ inscripta non talis est ut deleatur aut lituram patiatur, neque potest diffluere, nec in pertusum Danaidum dolium delabi, verum in corde imprimitur ad instar tabularum Deo inscriptarum; quæ a terra quidem ad humanæ naturæ constitutionem accommodatur, cœlitus autem Dei digito disponitur inscripta, ita ut propterea anima tua

μόνης γίνεται, ἀλλὰ καὶ εἰς ψυχὴν παραδύεται. Δοκῶ δέ μοι καὶ πάνυ τι προσηκόντως ἔχειν μύρου καὶ αὐτὸς δεξιώσεσι, καὶ ἀφ' ἑστίας εἶναί μοί τὸ καλὸν, ὅτι μοι καὶ πρὸ χειρῶν ἦδη τὸ μέγα τοῦ μύρου ἀλάβαστρον. Καὶ εὖ γε ἡμῖν, σοφώτατον ἀκροατήριον, ὅτι τὸν μυροβλύτην ἐνενοήσασθε, ὃν Θεὸς τοῖς πένησιν εἰς ὀσμὴν καταρτίσας εὐωδίας ἐδαψιλεύσατο· τὸ πᾶσι ποθεινὸν καὶ (καθά τις ἔφη) παμφίλητον ὄνομα, ὃ καὶ αὐτὸς ὑπερβαλλόντως φιλῶ, σεβαζόμενος μὲν τὰς χεῖρας ταύτας νικητοῦ βασιλέως, ὧπερ ἐφ' ἅπασιν ἀγαθοῖς κόσμος ἅπας, ταυτὸν δὲ εἰπεῖν, λαὸς νίκης ἔργον γίνεται· σεβαζόμενος δὲ καὶ τὸν ταμίαν τῆς νίκης ταύτης τῷ βασιλεῖ, καὶ ταύτην ἐν ἑαυτῷ πρός τε ὄνομα φέροντα, καὶ διανέμειν εἰς πρᾶγμα δυνάμενον, ὃ καὶ εἰς νοῦν λαβών τις ἡγίασται, καὶ διὰ στόματος ἐνεγκών, μέλιτος πέπλησται, καὶ μόνον μὲν ἐκφωνήσας νίκην μεγάλην προήνεγκεν. Ἐνίκων μέν τινες, καὶ ἡγήσιστρατοι ἀναφωνηθέντες, ὁ μὲν οἰωνὸς ἐτέθη νίκης μεγάλης, ὁ δὲ ἀγαθὴν ἐσήμανεν ἡγεμονίαν στρατοῦ· ὁ δὲ μέγας Νικόλαος εἰς ἀσύμβολον ὄνομα λαληθήσεται, οὐκ ἂν εἴποι τις.

κβ'. Δὸς δή μοι, θειότατε βασιλεῦ, οὗ φιάλαι ἀρωμάτων, αἱ σιαγόνες δηλαδὴ τῶν τοῦ πνεύματος, μύροις δεξιώσασθαι τὸν κορυφαῖον τῆσδε τῆς πανηγύρεως· καὶ τούτοις οὔτε στακτοῖς, οὔτε ὁποῖα ἐξ Ἀράβων καρφολογεῖται τοῖς περὶ ταῦτα δεινοῖς, ἀλλὰ τοῖς σοῖς, εἰπεῖν δὲ ἴσον τοῖς ἐκ Θεοῦ, ἵνα ἐκ τῶν σῶν τὰ σὰ προσάγων δικαιοίμην, ὡς τὸ καλὸν ὁσιούμενος ἀνακινήσω σου τὸ ὄντως πιστικὸν μύρον, τὸ οὐράνιον, τὸ πολυτίμητον· οὗ κινουμένου, εἴ χρή με τῷ μύρῳ τούτῳ συνεισαγαγεῖν τι καὶ τῆς ἔξω μυρεψικῆς, ἐς γαῖάν τε καὶ οὐρανὸν ἵκετ' ἀϋτμή· οὐρανὸν δὲ, διά τε τὸ ἐν θεολογίᾳ ὕψος καὶ τὸ θεόπεμπτον ἐκεῖθεν, ὅθεν καὶ πᾶν δώρημα τέλειον· γῆν διὰ τό εἰς ἡμᾶς διαπέμπεσθαι, καὶ περὶ τὰ τῆς γῆς διαδίδοσθαι πέρατα. Πᾶσα γὰρ ψυχὴ, ὅση τε δισκονεῖται γλώσσαις Ἑλληνικαῖς, καὶ ὅση δὲ Θεοῦ ἐπιγνώμων βάρβαρος, ἤσθετό σου τῆς εὐωδίας ταύτης, ἣν λειμῶνες μὲν γραφῶν προεβάλλοντο, φύσις βασιλικὴ ἀκροφυὴς συνελέξατο, καὶ σταθμῷ πνεύματος διευκρίνησεν ὑπὸ τῷ μεγάλῳ οἰκοδεσπότῃ καὶ τῶν τοιούτων ἐπιστημονάρχῃ Θεῷ· ἐργαστήριον δὲ νοερὸν πάνθ' ὁμοῦ ἀγαγὸν συνεκέρασε, καὶ πατρὸς ζέσις εἰς ἓν κρᾶμα συνέτηξε, καὶ πρὸς εὐωδίαν θείου συνέπεψε· καὶ ταύτην πολυειδὴ καὶ ἀληθῶς πολυσύνθετον, ἓν τε θεολογίᾳ (τῷ τῆς σοφίας ἄνθει), ἓν τε τῇ τῶν θείων θεωρίᾳ, ἓν τε τοῖς περὶ φύσιν καὶ ἦθος, καὶ ὅλεως τοῖς περὶ γνῶσιν τῶν θείων, καὶ ὅσα κατ' ἄνθρωπον· καὶ ταύτην ἐγγεγραμμένην εἰς ἀσφαλὲς τῇ ψυχῇ, καὶ οἷαν μὴ ἂν ἀπογραφῆναί ποτε καὶ παθεῖν οἷον ἀπάλειψιν· οὐδὲ εἰσρυῆναι μὲν ταχὺ, ἀπορρυῆναι δὲ λαθοῦσαν αὖθις εἰς πίθον Δαναΐδων ἀντλούμενον, ἀλλ' ἐντυπωθῆναι τῇ καρδίᾳ εἰς πλάκα θεόγλυφον· ἐκ γῆς μὲν διηρτισμένην τῇ κατ' ἄνθρωπον πλάσει τῆς φύσεως, δακτύλῳ δὲ θεοῦ κατηρτισμένην εἰς μνήμης ἐντύπωσιν· ὡς εἶναί σοι διὰ ταῦτα την ψυχὴν καὶ κιβωτὸν θεοκρότητον, οὐ μόνον διά τε τὸ μάννα, τὸν γλυκὺν τροφέα πάσης

εὸν , τὸν ἐμπεριπατοῦντα καὶ ἐνοικοῦντά ε τὸ μάννα, στάμνον τὴν τιμίαν, ἣγ χρυ- ηλος συνεκρότησε, τὴν ἐν σοὶ γνῶσιν περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν θείων καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς· ἠλον, τῆν στίλβουσαν, τὴν ἡλιῶσαν, τὴν ημένην ἐπταπλασίως τοῖς θείοις ἐπταρίθ- ὁίσμασιν · ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς θεοτυπώτους ἃς καὶ αὐτὰς ἔνδον ἡ σὴ κιβωτὸς ἐμπε- γνῶσιν οὔσας καὶ αὐτὰς τῶν ὅσα μετὰ οἷα δή τινα τὰ περὶ ἡμᾶς, καὶ οἷς ἡ τῶν κλῆσις ἀποκεκλήρωται. Ἃ καὶ αὐτὸς Θεοῦ τυπώσας εἰς ἀκριβὲς καὶ εὐδιάρθρω- ἐναπέθετο, εὖ μάλα διευκρινοῦντι καὶ τὰς ρύσεις καὶ εἰς νοῦν αὐτὸν ἀληθείας ἐν ἅπασι , καὶ τὴν θαυμασιότητα τῶν τοῦ Θεοῦ ἔρ- ἁπλῶς, ἀλλὰ κατὰ τὸν Δαβὶδ σφόδρα γινώ- θεν αἱ πλάκες αὗται,ὡς μὲν περὶ φύσιν οὖσαι, τὴν ἀνωτάτω θεολογίαν τεταγμέναι, καὶ ὑπό- ουσαι, καὶ πρὸς τὰ κάτω νεύουσαι, γηΐνης ραίνονται πλάσεως· τῷ δέ γε ἀδιαπτώτῳ τῆς καὶ τῷ θείῳ τῆς θεωρίας Θεοῦ δακτύλῳ κα- θαι θεωροῦνται.

ὅτως ἐγὼ τὸ ἐν σοὶ μάννα κατανοῶ, οὕτῶ ινον, οὕτω τὸ ἔμπλοκον σέμνωμα· καί σε τα εἰς κιβωτὸν διαθήκης θείας, τῷ λόγῳ ινος, τίθεμαι. Καὶ ἵνα τὸ πᾶν περιγρά- ὴμα ἐν στενῷ, καὶ εἰς βραχὺ σφίγμα κατα- ταύτην τὴν κιβωτόν· μαννοφορεῖ τὸν Θεὸν, θειότάτα, ἐν γνώσει λαμπρᾷ καὶ στεγανω- αὶ οἵαν ὑποβάλλει νοεῖν ὁ χρυσὸς, δι' οὗ εοῦ πολλαχοῦ ἡμῖν ἐνοπτρίζει τὰ ἱεροπα- λόγια. Φέρει καὶ πλάκας τὴν λοιπὴν ἔνθεον ἁπάντων τῶν ἐγκοσμίων καὶ περὶ ἡμᾶς· τὴν οὐκ ἐν γραφῇ εὐεξαλείπτῳ καὶ ἐπιπολῆς ῃ, ἀλλ' ἐν στερεᾷ καὶ εἰς βάθος ἐνδυομένῃ ὑτωκὶ τά τε θεῖα, τά τε ἀνθρώπινα ἐμπε- ις· τὰ μὲν, ὡς ἐν χρυσοῦ στεγανώματι, τὰ ἐν στερεμνίῳ καὶ μονίμῳ γλύμματι· ταυ- εἰπεῖν, ἄμφω εἰς μνήμην, ἧς οὐκ οἶδε λήθη χήσασθαι.

Ἰδὴ δὲ καὶ ἄλλως ἡ σὴ θεία κιβωτὸς αὕτη, μάννα στέγει καὶ χρυσὸν καὶ πλάκας· οὐ οὺς περὶ τῆς ἀνωτάτω Τριάδος λόγους, ἧς τῶν ἀποθέτων κειμηλίων τούτων τριὰς, καὶ ιάννα οὐράνιον· ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ τῆς τοῦ ὁγου καταβάσεως ἐφ' ἡμᾶς, σάρκα προσλα- τὴν ἐκ χοὸς, τὴν καθ' ἡμᾶς, ἔξω τοῦ ἁμαρ- λυσμὸν ἐπισύρεσθαι· οὗ σύμβολα ἡ τοῦ ὑψόθεν κατάβασις, καὶ τὸ ἀῤῥύπαρον τοῦ καὶ τῶν πλακῶν τὸ χοόπλαστον· οὕς δὴ ς λόγους, τούς τε περὶ Θεοῦ τοῦ ἐν Τριάδι ουμένου, τούς τε περὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, τοῦ ς Τριάδος, τοῦ ἐν ὀστρακίνῳ σκεύει σαρκὸς, υ θησαυροῦ, οὕτω μὲν περιέπεις καὶ φέρεις μενος ἀσφαλῶς ἐν ψυχῇ, ὡς οὐδ' ἂν οὐδείς, υ περὶ τὰς τιμιωτέρας τῶν ὑλῶν ἐπτοη- ἐπαγρυπνήσει φυλακῇ θησαυροῦ· οὕτω δὲ

A sit arca Deo exstructa,non tantum propter manna, jucundum nutritorem universæ carnis deum, qui in te per manna ambulans inhabitat, necnon propter pretiosum urceum quem composuit aurum misturæ expers, hoc est, cognitiones tuas tum de Deo, tum de divinis,de quæ eis quæ super nos versantur, cognitiones puras, claras, ardentes, septiformiter septenis charismatibus divinis expurgatas; sed etiam propter tabulas a Deo inscriptas quas interius arca tua continuit, quæ sunt notitia rerum Deo inferiorum, tam de nostris quam de cæteris terrestrium appellationem sortitis. Quæ ipse Dei digitus perfecte insculpta intimeque conjuncta tibi ingenuit optime judicaturo,horumque naturas in mente omnibus veritatibus ornata B infigenti, et mirabilia Dei opera non minus sed secundum David, penitus cognoscenti, unde istæ tabulæ utpote circa naturam versantes et post cœlestem theologiam ordinatæ, paulo submissæ et de terrenis tractantes ad modum terrenæ impressionis apparent, sed propter ullius erroris immunitatem divino Dei contemplationis digito insculpta judicantur.

23. Ita ego in te manna mente concipio, ita urceum, ita augustas tabulas, et te propterea in arcam tabernaculi Dei verbo effingens pono. Utque totam in brevi circumscribam cogitationem, arcam illam in angusto amplexu abscondam; divi- C num fert manna seu quælibet divinissima in cognitione clara nulloque penetranda errore, qualem menti proponit aurum quo velut speculo Dei naturam ubique repræsentant sanctissimæ nobis traditæ litteræ. Fert etiam tabulas, id est cæterorum divinam notitiam, omnium terrestrium necnon eorum quæ circa nos versantur; hæc autem notitia nec facile delenda nec leviter tantum scripta fuit, sed firmiter et admodum alte fuit insculpta. Ita tum divina tum humana mente concepisti, illa quidem velut in auro recondita, ista autem velut firmiter et permanenter insculpta, seu, ut aliter dicam, ambo in memoriam quæ oblivionem nescit indelibiter inusta.

24. Jam alias dixi divinam arcam tuam, mentem, manna tegere et aurum et tabulas, non tantum cognitiones circa sublimissimam Trinitatem, cujus figura repositorum horum pretiosorum D trinitas mannaque cœleste, sed etiam circa Dei Verbi ad nos descensum, carnem e limo assumentis, carnem nostræ similem, excepto peccato, ut sordes expurgaret; cujus symbola tum manna cœlitus demissum, tum auri sinceritas, tum terrena tabularum plastice, quam utramque intelligentiam et circa Deum in Trinitate adoratum et circa Dei Verbum unum ex Trinitate, carnem ex lutosa materia factum, thesaurum nostrum, tanto studio colis et portas in anima tuto asservatam, ut nemo, etiam harum ex materiis maxime pretiosarum peritissimus, thesauri custodiæ melius invigilabit; necnon ita memoriter habes et

si oporteat, sine ullo errore, profers ut nemo facilius proprium nomen proferat. Ideo ita doles magisque tristaris propter insidiantes veritati, ut nullius magis quam tua affligatur anima.

μνημόνως ἔχεις, καὶ δεῆσαν προάγεις ἀδιαπτώτως πὶ στόματος, ὡς οὐδ' ἂν τις οἰκεῖον ἂν προαγάγοι ῥᾳδίως ὄνομα. Οὕτω δὲ ποθεῖς καὶ ὑπερπονεῖς ἐπιβουλευομένων, ὡς οὐκ ἄν τις οὐδὲ ψυχῆς ὑπερπαθοίη ἂν τῆς ἑαυτοῦ.

25. Hæc quidem novit unusquisque nostrum, proclamant etiam lapides quos magnum excelsissimæ sapientiæ fert templum, tabulæ sanctæ quibus theologica tua innititur scientia; qui lapides candore fulgent, et inde veritatis ostendunt albedinem, rubroque splendore emicantes sanguinis colorem perspicue exponunt, sicque hostis perversissimi vulnera et ruborem manifestant. In istis lapidibus pura rutilant theologiæ dogmata, necnon dirigitur de incarnatione Verbi doctrina e rubro Virginis sanguine carnem sibi immaculatam contrahentis; quorum illa quidem lapis dilucide splendens, hæc autem subostendit rubor sanguineum nitorem illuminans; ita ut, perinde ac olim purpurei sanguine digiti salutem nostram, ita et digitorum divina impressio, propter coloris similitudinem, clare nostrum præfigurabit salvatorem.

κε'. Καὶ ταῦτα οἶδε μὲν καὶ ἡμῶν ἕκαστος, ἀνακράζουσι δὲ καὶ οἱ λίθοι, οὓς τὸ μέγα τῆς ἀνωτάτω σοφίας φέρει ἀνάκτορον, αἱ ἱεραὶ πλάκες, αἷς τὰ σὰ θεολογήματα ἔγκεινται· οἱ δὲ λίθοι τῷ τε διαλεύκῳ παμφαίνουσι, καὶ τὸ τῆς ἀληθείας ἐντεῦθεν διαφαίνουσι πάλλευκον, καὶ κάλλει δὲ λάμποντες ἐρυθμῷ χροιὰν αἵματος παραυγάζονται, καὶ τὸν τραυματίαν ἐντεῦθεν καὶ τὴν αἰσχύνην τοῦ ἀρχεκάκου πολεμήτορος ὑπεμφαίνουσιν. Ἐν τούτοις τοῖς λίθοις καὶ τὸ τῆς θεολογίας καθαρὸν φωσφορεῖται, καὶ τὰ περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ Λόγου ὀρθοτομεῖται, ἐξ ἐρυθρῶν αἱμάτων παρθενικῶν σάρκα ἑαυτῷ πηξαμένου ὑπέραγνον, ὧν τὸ μὲν λίθος στίλβων εἰς φῶς, τὰ δ' ὑποφαίνει ἐρυθρότης ἄνθος αἱματηρὸν παραυγάζωσα· ὡς ἂν, ὥσπερ ποτὲ φοινίχθέντες αἵμασι δάκτυλοι σωτηρίαν ἡμῶν, οὕτω καὶ νῦν δακτύλων τύπωσις θεοκίνητος, πρὸς ὁμοιότητα χρώματος βάπτουσα, καλλιγραφήσει τὰ σώζοντα.

26. Talem ego te arcam conspicio, divinissime imperator,quam ducunt quidem boves,non secundum illam typicam, nec prout cernunt oculi, sed divinissimi boves, animas arantes apostoli, quibus primis jugum quo junguntur distantia,fuit impositum; quam etiam ferunt sacerdotes, illi superius defunctorum patres, quibus imponens mentis tuæ firmitatem hostibus occurrens vertis adversarios nobis, novo Israel, electæ Dei hæreditati, et absolvis rectum fidei tramitem, illosque dignaris appropinquare, et te tangendum eis offers. Indigno enim te non licet tangere sicut typicam olim arcam; nec tamen fas est te velut illam in servitutem redigere neque in extraneam auferre regionem. Verum tu inducis et ad Deum conducis alienos secundum fidem, ducisque distantes in dominium Dei,et Dei ovile ovibus reples quos magnus quidem pastor Deus habebat, nondum autem in ejus ovile intraverant.

κς'. Τοιαύτην ἐγώ σε θεωρῶ κιβωτὸν, θειότατε βασιλεῦ, ἣν φέρουσι μὲν βόες, οὐ κατ' ἐκείνην τὴν τυπικὴν, οὐ πρὸς αἴσθησιν· ἀλλὰ θειότατοι βόες, οἱ τὰς ψυχὰς ἀροῦντες ἀπόστολοι, οἷς πρώτοις ὁ τῶν διεστώτων συνεκτικὸς ἐπετέθη ζυγός. Φέρουσι δὲ καὶ ἱερεῖς οἵ τῶν μακαριστῶν πατέρες ἔξοχοι, οἷς ἐπαναπέμπων τὴν τοῦ σοῦ νοὸς ἐμβρίθειαν, καὶ τοῖς πολεμίοις ἀντεπεξαγόμενος, τρέπεις τοὺς ἀντιμάχους ἡμῖν, τῷ νέῳ Ἰσραὴλ, τῷ ἀπολέκτῳ κλήρῳ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνύεις ὀρθότατα τὴν ὁδοιπορίαν τῆς πίστεως, καὶ τοὺς τοιούτους καὶ ἐγγίζειν ἀξιοῖς, καὶ ὑπανέχειν σε, καὶ προσάπτεσθαι. Ἀναξίῳ δὲ οὐκ ἔστι προσψαῦσαι σοῦ. καθάπερ οὐδ' ἐκείνης τῆς ἐν τύπῳ κιβωτοῦ, αἰχμαλωτισθῆναι μέντοι κατ' ἐκείνην, καὶ ἀπαχθῆναι εἰς ἀλλοτρίου. Τοῦ παντὸς δὲ εἰσάγεις καὶ συνάγεις πρὸς Θεὸν τὸ τὴν πίστιν ἀλλότριον, καὶ ἄγεις τοὺς ἀφισταμένους εἰς Θεοῦ οἰκειότητα, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ αὐλὴν προβάτων πληροῖς· ἅπερ εἶχε μὲν Θεὸς ὁ μέγας ποιμὴν, ἔσω δὲ τῆς ἐκείνου αὐλῆς οὔπω προέκυπτον.

27. Pontifex divinissime et sapientissime, tu quoque manus in istam arcam misisti quando tonabat bellum spiritualis discussionis,quando duo exercitus utrinque ordinabantur, et arca fuit allata, et tu (ut dignum erat) eam ipse sustinuisti, et recte incedenti astitisti. Et suscitata sunt omnia, sapientiam Deo largiente imperatori super omnes ejus inimicas, prout alicubi canit David, et cecidit adversarius. Tunc etiam cum esses sapientiæ abyssus, ex singulari scientia res Dei simul loquebaris; in primis maximus imperator interpretationis fulgebat gratiis, seu præsertim (ut magis apte dicam) erat quasi os Dei: non tantum dignos fecit ex indignis secundum sacram Scripturam, sed etiam ori loquebatur sapientiam et meditationi cordis intelligentiam.

κζ'. Ἀρχιερεῦ θειότατε καὶ σοφώτατε· ἦν ὅτε καὶ σὺ ταύτης συνεφήπτου τῆς κιβωτοῦ, ὁπηνίκα πόλεμος ἐκροτεῖτο πνευματικῆς συζητήσεως, καὶ ἦν ὁ ταττόμενος καὶ ἀντιπαρατατόμενος ἐτέρωθεν, καὶ ἡ κιβωτὸς ἐπεζήγετο, καὶ (καθάπερ ἦν ὅσιον) συνεπελαμβάνου καὶ αὐτὸς, καὶ ὀρθῶς βεβηκυίᾳ συμπαρίστασο. Καὶ κατωρθοῦτο τὸ πᾶν, Θεοῦ σοφίζοντος τὸν αὐτοκράτορα ὑπὲρ τοὺς αὐτοῦ ἐχθρούς, καθά που ψάλλει Δαβίδ· καὶ τὸ ἀντίπαλον ἔπιπτεν. Ὅτε καὶ σὺ μὲν σοφίας ἄβυσσος ὤν, καὶ αὐτὸ δὴ τοῦτο λόγου διὰ τὸ τῆς ἐπιστήμης περιὸν ἐρθέγγου τὰ τοῦ Θεοῦ· οὐχ ἧκιττα δὲ καὶ ὁ μέγιστος βασιλεὺς Ἑρμαϊκαῖς ἐνέλαμπε χάρισι, μάλιστα δὲ (εἰπεῖν οἰκειότατον) ἦν ὡς στόμα Θεοῦ· οὐ μόνον οἷς ἀξίους ἐξῆγεν ἐξ ἀναξίων κατὰ τὸ Γράμμα τὸ ἱερὸν, ἀλλὰ καὶ οἷς ἐλάλει σοφίαν τῷ στόματι, καὶ τῇ μελέτῃ τῆς καρδίας σύνεσιν.

κη'. Σὺ δὲ, ὦ θειότατε ἀρχιερεῦ, καὶ εἰσέτι νῦν ὑπανέχων οὐ παύῃ ταύτην τὴν κιβωτὸν καὶ τοῖς ἐχθροῖς ἐπεξάγων αὐτὴν, οἷς ὑπὲρ αὐτοῦ τὰς χεῖρας ὑψοῖς εἰς Θεὸν, καὶ τοῖς ἐναντίοις ἀπρόμαχον καθιστᾷς, καὶ κράζειν τοὺς ἀλλοφύλους ποιεῖς. Τίς ἡμᾶς ἐκ τούτου τοῦ φοβεροῦ καὶ ἐνθέου αὐτοκράτορος ῥύσεται ; Ὁποίας δή τινας πάλαι καὶ ἡ κιβωτὸς ἐκείνη φωνὰς τοῖς ἑτεροφύλοις ὑπέβαλλεν.

κθ'. Ὦ κιβωτὸς αὕτη, Θεὸν καὶ τὰ θεῖα ἔνδον εἰς μνήμην ἀδιασκέδαστον στέγουσα ! Ὦ κοσμοσώτειρα κιβωτὸς, τοὺς τῶν ὄντων λόγους ἐμπεριειληφυῖα θειότατα, ἵνα τι καὶ τῆς ἑτέρας ἐνταῦθα φαντάσωμαι κιβωτοῦ, δι' ἧς ταύτης ἡμεῖς πολλάκις κλυδασμοῦ ψυχικοῦ διασεσώσμεθα κρείττονες ! Ὦ κιβωτὸς, μνήμης ἀποθέτου ταμεῖον ἀνεπιβούλευτον ! Τί δὲ ἡ ἱερὰ κιβωτὸς αὕτη ; Τὰ μὲν ἐντὸς οὕτω· καὶ πλακῶν ἐμβρίθειαν στέγει τῶν θεοπλάστων, καὶ σταμνοδοκεῖ τὴν χρυσῆν, καὶ μαννοφορεῖ τὸ οὐράνιον. Τὰ δὲ ἐκτὸς οὐκ ἔχει τοῖς ἔνδον ὁμότροπα. Εἴη ἂν τοῦτο καὶ διανοήσασθαι μόνον ἀνδρὸς, οὔτε ἄλλως εἰς τελείαν φύσιν διοικουμένου, βεβλαμμένου δὲ καὶ εἰς τὰς ἀκοάς. Ἀληθῶς γὰρ καὶ ἐνταῦθα ἡ τοῦ βασιλικοῦ νοὸς ἀποθήκη τοῖς καρποῖς τοῦ Πνεύματος βέβριθεν, οἷς αὐτὴν οὐράνιος ἐμέστωσε γεωργὸς, καὶ τὸ ταύτης δὲ προσφαινόμενον ἄπαν τηλαυγὲς προφαίνει, καὶ οἷον τάς τε ὄψεις ἐπιστρέφειν τῇ χάριτι, καὶ ἀκοὰς δὲ χαίρειν ἀναπεταννυμένας πρὸς τὰ ἐκεῖθεν ἀκούσματα.

λ'. Ὅσα μὲν οὖν ἡ φύσις, ἄριστε βασιλεῦ, ἀμφὶ σὲ φιλοτίμως ἠσχόληται, καὶ ὅσον αὐτῆς τὸ περὶ σὲ φιλοτέχνημα, ἔσται μοι καλλιγραφῆσαι καιρὸς ἕτερος. Οὐ γὰρ δήπου τὸ ἀπόδημον βαρβαρώσει τὰ κατ' ἐμὲ, ὡς πάντη ἐπιλιπεῖν τὰ τοῦ λόγου χρώματα, δι' ὧν ἔχοιμι ἂν καταγράψασθαι τὸ κάλλος τῶν ὀφθαλμῶν· τὸ τῆς θέας γαληνιον· τὸ τοῦ προσώπου καὶ λάμπον καὶ ἡρωϊκόν· τὴν ὅλην εὐρυθμίαν τῆς τοῦ σώματος ἀκροπόλεως, ἣν ὁ ὕψιστος Θεὸς ἐπύργωσεν ἡμῖν εἰς ἀσφάλειαν· τὴν τῶν στέρνων καθαπερεὶ καὶ λέοντος εὐρύτητα καὶ στερεμνιότητα· τὴν τῶν χειρῶν εὐτονίαν, ἃς οὐ μόνον ὡς Δαυϊτικὰς νοῶ βραγίονας τεθειμένας εἰς τόξον χαλκοῦν ἐκ Θεοῦ, ὅτε κατ' ἐχθρῶν τεινόμεναι θανάσιμα βάλλουσιν· ἀλλὰ προσεπιθεωρῶ αὐτὰς καὶ ὄργανα ποιούσας, καὶ δακτύλοις ἁρμοττούσας ψαλτήρια εὔλαλα ταῦτα, γλώσσας τῶν ὑπηκόων· οἷς αὐτὸς μὲν εἰς τοὺς ὑπὲρ ἡμῶν καμάτους καταρτίζεις τὰς χεῖρας, καὶ ὑπὸ δακτύλῳ Θεοῦ τοὺς σοὺς δακτύλους τεχνικῶς ἐπιμερίζεις ταῖς πράξεσι, καὶ εἰς ἁρμονίαν ἄγεις τὸ πᾶν. αὐτοὶ δὲ μελῳδοῦσι τὰ νικητήρια, τὰ χαριστήρια, καὶ ψαλτήρια γίνονται ἐμμέλειαν ἁρμοττόμενα.

λα'. Τούτων μὲν οὖν, ὅπερ καὶ φθάσας εἶπον, ἕτερός μοι πρὸς καλλιγραφίαν ἀνακλητέος καιρὸς, δι' ὧν αἱ ὄψεις ἕλκονται τοῖς εἰς τὸ βασιλικὸν ἀνάμνημα ἐντρανίζουσιν, ἃ δὴ καὶ τοὺς ἐνωτιζομένους ἐπισπῶνται καὶ ἀναρτῶσιν οἷον τῆς ἀκοῆς. Ἀλλ' οὐδ' ἐνταῦθά μοι λαλητέον μακρὰ, ἵνθα τὸ ἀκροατήριον τοὺς λόγους ἁρπάζουσι, καὶ τοῦτό γε ἀδικοῦσι πανηγυρίζοντα ῥήτορα, εὖ μὲν ἄλλως ποιοῦντες, ὅτι τῷ εὐμουσίας ἁδρῷ καὶ πολυφθόγγῳ τὸν τῆς ἡμετέρας ᾠδῆς ὑπερφωνοῦσι λειπτότατον δόνακα, ἀδικοῦντες δὲ ὅμως, ὅτι καὶ εἰς τὸ παντελὲς ἡμᾶς ἀποκρύπτουσιν.

28. Tu vero, o divinissime pontifex, nunquam cessas istam sustinere arcam et adversus hostes eam adducere, manus pro ipsa ad Deum erigens, necnon inimicis insuperabilem opponis et vociferari alienos facis : « Quis nos ab isto tremendo quem Deus adjuvat imperatore eruet ? » Tales quondam arca illa clamores alienis gentibus objecit.

29. O arca illa Deum divinaque in memoriam indelebilem recondens ! O arca mundi servatrix, rerum sermones divinitus continens, ut quid etiam de altera arca hic ostendam per quam sæpius spirituali diluvio intacti evasimus ! O arca tuta repositi pignoris theca ! Quid autem ipsa arca sancta ? Interius contenta hæc sunt : tabularum a Deo scriptarum sanctitatem retegit, vas aureum, mannaque cœleste. Exteriora autem non habent internis similia. Illud homini vix datur excogitare qui a perfecta natura alienus, nec sanis auribus gaudet. Nam vere illa mentis regiæ arca Spiritus fructibus referta est, quibus eam cœlestis replevit agricola, et ipsius totum splendorem manifestum ostendit, ita ut gratia sua oculos ad se convertat, et aures gaudeant ad verba hinc prolata attentæ.

30. Quantum ergo natura, optime imperator, circa te munifice laboravit, quantum ejus in te dilectionis opus, erit mihi alio tempore grata enarrandi occasio. Nunquam enim distantia me ita barbarum efficiet ut omnino deseram eloquentiæ colores quibus depingam oculorum pulchritudinem, faciei placiditatem, vultus splendorem et heroicam gravitatem, totam turris corporis quam altissimus nobis Deus ad robur ædificavit, eximiam constitutionem, pectoris ad instar leonis latitudinem et dignitatem ; manuum concinentiam quas non tantum velut Davidis cogito brachia a Deo in arcum æreum parata quando contra inimicos extenta mortem emittunt, sed etiam illas mente concipio organa pulsantes et digitis aptantes psalteria bene sonantia, linguas subditorum, quibus tu ipse manus ad labores pro nobis aggrediendo accommodas, et sub digito Dei digitos tuos operibus callide dispartiris et numerose agis omnia ; ipsi vero modulantur victoriarum carmina, gratiarum actiones, et psalteria fiunt melodice concinentia.

31. Horum igitur, ut prius dixi, altera mihi erit ad depingendum exoptabilis occasio, quæ oculos quidem ad lucidam imperatoris memoriam trahunt, aures autem percipientium voluptarie pellectas detinent. Nunc vero mihi non diutius disserendum quia auditores rapiunt sermones simulque laudantem offendunt oratorem, recte quidem facientes quia concentus concordia et consonantia tenuissimum carminis nostri calamum superant ; simul autem offendunt quia nos prorsus obscurant.

32. Sed ego vim adhibebo carmini, et unam tantum vocem breviter memorando, referam magnum illum cœtum ad regium ludi magistrum, quem prius jam multis modis miratus sum, sacrum appellans templum, quando eum videbam pallio indutum apostolico, omnibus quæ animas enutriunt inde coruscantem, bonis omnibus refertum, animæ nutritorem, vitæ datorem, felicitatis largitorem. Et manna mente concipiebam cœlitus demissum, pluensque non tantum isti vel illi ex gentibus, sed populis universis quibus Dei nota fit potentia : qui omnes manna hujus cibo potiti sunt, et alii aliunde accurrentes ad illud recolligendum laboraverunt et ad tradendum bonum fuerunt incitati. Inde non tantum in vas quoddam et arcam, suam ipsius animam, unusquisque illud immisit, sed etiam in memorialibus libris inscripserunt, ut non Salomon modo propter sapientiam laudaretur, verum etiam imperator noster, utque contra hostes visibiles ab ipso confirmati, ab ipso etiam robur contra spirituales accipiamus.

33. Ista quidem aliaque alio tempore tractare juvabit, ne talia recantantes, arguamur, velut apud Hesiodum, iterum consevisse. Nunc autem catechistam istum ego cum paradiso voluptatis confero in quo ponuntur fortitudo et alacritas ad virtutem impellentes, per quas rursus Adami vitam peccato anteriorem, seu prioris creationis suscipiamus, ponitur etiam in felicitate doctæ contemplationis, vita perfecta materque omnium in Deo viventium, illud augustum Evæ nomen, serpens vero nullus murmurans sibilansque ad perniciem. Sed in unum conveniunt operatio et contemplatio, et, duplicatis viribus, contra mendacem conspirant, et procul a paradiso ejiciunt insidiatorem. Ibi etiam ensis flammiger contra illos exacuitur fulgidus, igneus et omnino inaccessus ; nobis vero patet regalium sermonum convivium. Ego etiam mensam solis aspicio, non qualem historia magica instruxit sensilibus onustam dapibus, sed eam, quam imperator, sol noster, spirituali cibo vescentibus apposuit. Ibi vidimus et audivimus ea ad quæ offenderunt qui illa ante nos evocaverant. Regnavit, sicut imperator super omnes gentes, ita et catechista super omnes litteratores. Ego illum ut ornatum aspiciebam regii diadematis cujus decorem non licet intueri. Coruscabant ejus de luminis fonte, Trinitate, sermones candidarum more gemmarum. Rutilabat fulgore carbonis ejus de divina Verbi incarnatione doctrina, quem figuram alteram Isaias carbonem conspexit. Altarum claritas cogitationum velut lumen enitebat quod noctem occupat, ejiciens ex altitudine splendorem. Humiliabas, imperator eximie, temetipsum, tuamque celsitudinem ad unum multitudinis deprimebas, et erat istud aureus fulgor, nitidum diadema. Nam aurum quod magis quam cæteræ pretiosæ materiæ ad ima tendit, nihilominus tamen in omnem splendorem coruscat. O dulcedo colloquiorum !

λβ'. Ἀλλ' ἐγὼ βιάσομαι τὴν ᾠδὴν, καὶ ἀκούσματος ἑνὸς γοῦν πρὸς βραχὸ μεμνήσομαι, καὶ ἀναμνήσω τὸν μέγαν τοῦτον σύλλογον τοῦ βασιλικοῦ κατηχητηρίου ἐκείνου, ὃν τὰ πρὸ τούτου μὲν πολυέιδῶς ἐθαύμασα, τὸ ἱερὸν παραλαλήσας ἀνάκτορον, ὅτε καὶ ὀθόνην αὐτὸν ἀποστολικὴν ἐθεώρουν, ἔμφωτον πάντων, ὅσα τρέφει ψυχὰς, παντὸς ἀγαθοῦ πλήθουσαν, ψυχοτρόφον, βιόδωρον, ὀλβιόδωρον. Καὶ μάννα δὲ προσενενόουν οὐρανόθεν κατενεχθὲν, καὶ βρεχθὲν οὐ τούτῳ ἢ ἐκείνῳ τοῖς ἔθνεσιν, ἀλλὰ τοῖς ἁπανταχοῦ λαοῖς, οἷς Θεοῦ ἐγνώρισται δύναμις· οἳ τῆς τοῦ μάννα τούτου βροχῆς ὅλοι γεγόνασι, καὶ δραμόντες ἄλλος ἄλλοθεν ἔργον ἔθεντο τὴν τούτου συναγωγὴν, καὶ διαδοθῆναι τὸ καλὸν ἐπρεσβεύσαντο. Κἀντεῦθεν οὐ μόνον ὡς εἴς τινα στάμνον καὶ κιβωτὸν, τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν, ἕκαστος αὐτὸ ἐναπέθεντο, ἀλλὰ καὶ ἄλλως εἰς μνημοσύνους βίβλους ἐνέγραψαν· ἵνα μὴ μόνον Σολομῶν ἐπὶ σοφίᾳ πρεσβεύοιτο, ἀλλὰ καὶ ὁ ἡμέτερος βασιλεύς· καὶ οἱ κατὰ τῶν πρὸς αἴσθησιν ἐχθρῶν παρ' αὐτοῦ κραταιούμενοι ἔχοιμεν δι' αὐτοῦ καὶ κατὰ τῶν ἀσάρκων ἀνδρίζεσθαι.

λγ'. Καὶ τοιαῦτα μέν μοι τὰ τότε καὶ ἄλλα οἶμαι πρὸς γλαφυρότατον, ἵνα μὴ ταυτὰ καὶ νῦν ἀναπλοῦντες τὴν παρ' Ἡσιόδῳ ἐπισπορίαν ὥσπερ ἐπεγκληθείημεν. Νῦν δὲ τὸν κατηχητήριον ἐκεῖνον ἐγὼ καὶ ὡς εἰς τρυφῆς παράδεισον τίθεμαι, ἐν ᾧ τέθειται μὲν καὶ τὸ ἐπ' ἀρετὴν προτρέπον ἀνδρῶδες καὶ πρακτικὸν, δι' οὗ εἰς τὸν πρὸ τῆς ἁμαρτίας βίον ἀναδράμοιμεν ἂν τὸν Ἀδαμιαῖον, τὸν τῆς πρώτης πλάσεως· τέθειται δὲ καὶ ὅσον ἐν εὐζωίᾳ φιλοσόφου θεωρίας. ζωὴ ἄντικρυς καὶ μήτηρ τοῖς ἐν Θεῷ ζῶσι, τοῦτο δὴ τὸ τῆς Εὔας ξεμνόν· ὅφις δὲ οὐδαμοῦ ψίθυρος, οὐδὲ συριγμὸς εἰς ὄλεθρον. Ἀλλ' εἰς ἓν ἥκουσι πρᾶξις καὶ θεωρία, [καὶ] δυαζόμεναι κατὰ τοῦ ἀπατεῶνος συμπνέουσι, καὶ πόῤῥω τοῦ παραδείσου βάλλουσι τὸν ἐπίβουλον. Κἀντεῦθεν καὶ ἡ φλογίνη, ῥομφαία κάτ' ἐκείνους ἀκονᾶται στιλπνότατον καὶ φλογερὸν καὶ ἀπρόσιτον· ἡμῖν δὲ εἰς εὐπρόσιτον στρέφεται τὴν ἐν λόγοις βασιλικὴν ἐκείνην πανδαισίαν. Ἐγὼ καὶ ἡλίου τράπεζαν θεωρῶ, οὐχ οἵαν ἡ τῆς ἱστορίας ὀψαρτυσία παρατίθησιν, ἡλίου μὲν ἐπωνομασμένην, σεσαγμένην δὲ βρώμασι τοῖς πρὸς αἴσθησιν· ἀλλὰ τράπεζαν, ἣν βασιλεὺς ἥλιος ὁ ἡμέτερος τοῖς τὰ πνευματικὰ σιτουμένοις προτέθεικεν. Εἴδομεν ἡμεῖς τηνικαῦτα καὶ ἠκούσαμεν, ἅπερ οἱ πρὸ ἡμῶν ἐν ἐφέσει στρέφοντες ἀπελήλυθασιν. Ἐβασίλευσεν, ὥσπερ ὁ αὐτοκράτωρ ἐπὶ πᾶν ἔθνος, οὕτω καὶ ὁ κατηχητήριος ἐκεῖνος ἐπὶ πάντας λόγους, οἷς ἀπονενέμηται. Ἐγὼ καὶ ὡς κόσμον αὐτὸν ἐθεώρουν βασιλικοῦ διαδήματος, οὗπερ οὐκ ἔστι θέσθαι τίμημα. Ἐφωσφόρουν ἐν αὐτῷ οἱ περὶ τῆς ἀρχιφώτου Τριάδος λόγοι ὡς διάλευκοι μάργαροι. Ἐξέλαμπον ὡς εἰς πυραύγειαν ἄνθρακος τὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως, ὃν τρόπον ἕτερον καὶ Ἡσαΐας ἄνθρακα ἐθεώρησε. Τὸ ἐν βάθει τῶν νοημάτων διαφανὲς ὡς λυχνίτης ὑπηύγαζεν, ὃς οἷδε κατεπιχειρεῖν τῆς νυκτὸς, πυρεκβολῶν ἐκ βάθους τὴν φωτοφάνειαν. Ἐταπείνους, βασιλέων ὑπέρτατε, σεαυτὸν, καὶ οὕτω τὸ σὸν ὕψιστον εἰς ἕνα τῶν πολ-

ατεβίβαζες· καὶ ἦν τοῦτο δὲ χρυσέα στιλβηδὼν, A
ουσα τὸ διάδημα. Καὶ γὰρ τοι καὶ ὁ χρυσὸς
μὲν, εἴπερ τις ἑτέρα τῶν τιμίων ὑλῶν, κάτω
αι, ἀναστίλβει δὲ ὅμως εἰς τὴν ἄγαν λαμ-
τα. Ἡ γλυκύτης ὁμιλίας! Ὢ πλοῦτος ἐπιχει-
ν! Ὢ νοημάτων βυθὸς, τιθεμένων σκότους
οφὴν τῷ βαθυτάτῳ τῆς γνώσεως! Ὢ ῥημάτων
ιαυγάζον τὸ βάθος τῶν νοουμένων τῷ ἡλιώδει
ράσεως! Ὢ γλῶσσα πυρίνη Πνεύματος, μερι-
μὲν ποικίλως, ἑκάσταις δὲ ψυχαῖς καθ'
τα ἐναρμόττουσα, ἔνθα καὶ πλέον ἔκειτο τὸ
τοῦ πράγματος, καὶ πλείω τὰ τοῦ θαύματος
ἦν ἰδιοτροπίαν τοῦ κράματος! Οὐ γὰρ τοῖς περὶ
μὲν ὁ λόγος ἐκεῖνος ἦν εὐπρόσιτος, ἐξέκλεισ
ν ἰδικωτέραν ἀκρόασιν· αὖ πάλιν ἐφείλκετο
ὸν ἁπλούστερον ἄνθρωπον, ὁ δὲ τοῦ λόγου
ιος μηδὲν ἐκεῖθεν ἔχων ἀπήρχετο· οὐδὲ τὸ μέν B
λόγου τούτοις εἰς ὄφελος, τὸ δ' ἐκείνοις
ίζετο. Ἀλλὰ καὶ τὸ καλὸν ὁμοτίμως παντὶ τῷ
ἐνέλαμπε, καὶ ἅπας ἀκροώμενος ὅλου ἦν τοῦ
. Ἔχομεν τοίνυν διὰ ταῦτα ὑπόδειγμα καὶ
κράματος ἰδεῶν δυσκατεργάστου, τεθρυλλη-
τοῖς γράφουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ συναγαγεῖν εἰς
ημάτων σεμνότητα καὶ λεπτότητα, καὶ τῷ τοῦ
ἐξάρματι ἐγκαταμίξαι τὰς χάριτας. Εἰ γὰρ

o argumenorum copia! o altitudo cogitationum quasi tenebris abscondens rationes altissimas! o verborum lux cogitatorum altitudinem expressionis claritate illustrans! o ignea Spiritus lingua, varie quidem dispartita, sed singulis animis integre accommodata, ita ut ubi majus erat rei portentum, ibi majus miraculum propter singularem temperiem præbet. Etenim litteratis non licebat illos adire sermones; noviorem vero occludebant consessum; rursus rudem quidem alliciebant hominem, litteris autem enutritus quasi nihil inde adjutus recedebat, nec illis quidem ad utilitatem, verum istis detrahebatur oratio. Pari tamen honore gratia in omni verbo enitebat, singulique auditores tota fruebantur gratia. In quibus exemplum habemus illius tam difficilis tamque a scriptoribus laudatæ formarum temperationis, qua in unum congregantur cogitationum gravitas et subtilitas, et sermonis sublimitati conveniunt gratiæ. Ut enim aliqua sunt quæ inter se pugnant, ita ut fieri non possit ut leonis rugitus eum lusciniæ cantu congruat, ita nec sermones simul esse gravitate severi et gratiis concinni (nam aliud quidem arrogantiæ, aliud autem humilitatis arguitur) esse poterunt, tamen ibi callide ista temperatu difficilia erant commista.

λως ἀσύμβατα, ὥσπερ βρυχᾶσθαι λεόντειον καὶ κελαδεῖν ὡς ἀηδόνειον, οὕτω καὶ σεμνοπροσωπεῖν ἅμα
όγους καὶ εἰς χάριν διαγελᾷν (ἐκεῖνο μὲν γὰρ ὕψους, τὸ δ' ἑτέρως ἔχον κρίνεται), ἀλλ' ἐνταῦθα τεχνικῶς
ηχερῆ κεράννυσθαι μέμικται.

Τί δὴ περιλέλοιπας ἡμῖν, ὦ καὶ ἀνδρικώτατε
οφώτατε βασιλεῦ, τοῖς εἴτε ῥητορικοῖς, εἴτε
τὸ λαμπρότερον καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς εἰπεῖν) ῥήτορ- C
εῖ καὶ ἐνταῦθά σοι τὸ πρωτεῖον ἀπενέγκασθαι
νεται, εἴς τε νοημάτων οὕτω μὲν ἔντεχνον,
δὲ ἄπονον εὕροιαν καὶ εἰς κάλλος φράσεως
χέδιον, καὶ ἅπερ ἡμῖν μακρὰ πονουμένοις
οὐδὲ εἰσέτι κατορθοῦν ἔπεισι, ταῦτα σὺ οὔ-
ἱμογητὶ προβέβλησαι; Σὲ δὲ οὐ μόνον τοῦτο
τὸ τοῦ λέγειν καλὸν, ἀλλὰ σοὶ καὶ ἄλλο
θετο Θεὸς ὑπερεκπερισσοῦ, καὶ ὡς εἰπεῖν
ημημα, τὸ περίτρανον τῆς φωνῆς, τὸ γλυκὺ
αλιᾶς, τὸ στρογγύλον τῆς φράσεως. Καὶ οἷον
ν τὸ τοῦ Ὁμηρικοῦ μεγάλου ῥήτορος ἦν λιγύ-
, οὐκ ἔχω σαφῶς εἰπεῖν, οὐδ' ὅπερ ἀγορητὴς
εῖνος λιγύς· εἰς σὲ δὲ ἀφορῶν, ἔχω καὶ ἐκεῖνον
νοεῖν τάχα ἄν τοιοῦτόν τινα ἐκβάντα πρὸς
ς. Καὶ μὲν (ἄλλως εἰπεῖν) τὸ μὲν λιγὺ πρὸς
τα φωνῆς ἀνάγει τὸν νοῦν· αὐτὸ δὲ οὐ πάνυ D
γενὲς ἐν φωναῖς, ἀλλὰ παιδίων μὲν ἡλικίᾳ
τον. Καὶ γέρων δὲ, ὃν εἰς δίπαιδα ὁ μακρὸς
ς κατήνεγκε, φωνήσῃ ἄν ποτε ὀξὺ καὶ αὐτός·
δὲ γυνὴ τῆς τοιαύτης λιγύτητος ἀπολείποιτο.
καὶ Μούσας λιγείας ὁ λόγος τῆς ποιήσεως
άσατο. Οὔκουν εὐγενὲς ἐν λαλιαῖς τὸ λιγὺ τῆς
;. Ἀλλ' ἐγὼ τὸ τρανὲς ἐν εὐγενεῖ φωνήματι
αφορὰν λιγέος φημὶ καὶ τοροῦ. Καὶ τὸ μὲν ἐν
κρίνω· τὸ δ' ὑπερτίθημι. Καὶ ἐκεῖνο μὲν οὐκ
δους οὔτε ἡλικίας ἡγοῦμαι, οὔτε φύσεως·
δὲ τελειότατόν τε καὶ ἀνδρικὸν (ὃ δὴ καὶ τῇ σῇ
έπει φωνῇ), οἷον δὴ βροντὴ πραεῖα οὐρανόθεν

34. Quid ergo nobis reliquisti, generosissime ac sapientissime imperator, nobis sive rhetoribus, sive etiam (ut quid ad laudem nostram dicam) oratoribus, cum tibi in his nobilius debeatur præmium, tum propter cogitationum sagacitatem, tum propter facilem exuberantiam et improvisam elocutionis elegantiam, quæ nos, etsi diutius laborantes, consequi nondum potuimus, ut vero ita sine labore acquisivisti? Te autem non solum iste in orando decor adornat, sed tibi aliud Deus, ut ita dicam, ornamentum superinduit: vocem limpidam, suavem dictionem, phrasim rotundam. At quanta quidem oratoris illius ab Homero laudati vocis claritas fuerit, equidem asserere non possum, sed in te suspiciens super omnes a natura electum, illud infuisse statim discerno. Equidem (ut aliter dicam) limpiditas ad acutam vocem erigit mentem, hoc autem non est quid nobile inter voces, sed infantium ætati congenitum. Senex vero quem in novam longum tempus infantiam adduxit, acuta voce loquitur, sed mulier etiam nunquam illa vocis claritate carebit, propter quam Musas poesis effluxit argutas. Igitur nihil est in loquando insigne liquidus vocis sonus. Verum mea sententia multum inter se differunt clara vox et acuta. Hanc quidem inferiorem judico, illam autem antepono. Illam nec virilem, nec perfectæ ætatis, nec naturalem duco; hanc vera perfectam atque virilem (quod sane tuam designat vocem), quale sonorum tonitu cœlitus graviter stridet, non quidem

feroci et nimium aspero sonitu, sed simplici et arguto sibilo jncunde audientem ad se convertens. Heroicum tonum similem tua emittit loquela. Tua quidem labia pro cogitationum dulcedine Musarum proferunt concinentiam; aer vero quasi tonitru percussus splendida quidem, sed horrisona increbuit resonantia. Et ex auditoribus alius quasi ambabus tua verba complexus: aure quidem vocem argutam, mente vero cogitationis sublimitatem, divinam credet se vocem audire, et angelum cœlitus loqui, alius autem in mentem non penetrans, sed in summo loquelæ coleritatem perstringens, dixerit pacificum ab excelsis se audire tonitruum. Stentora hic possemus adducere; ast ego hunc horreo hominem qui audiebatur roboans ut alii quinquaginta; timeo enim ne quinquaginta latens fabula suffodiatora multisono Stentoris simulacro. Quid jurabit Alcibiadis meminisse, cujus suavis erat elocutio, quam autem depravabat vox balbutiens? Placuit mihi Alexandri sonum, regis illius maximi, in comparationem similitudinis inferre, qui quidem oblectabat etiam auditores, verum innatum habuit quoddam vitium. Hic vero vox omnibus excellens quos antiqua ratio propter loquelæ suavitatem desiguavit. Nam indigentiæ minime subjacet ita ut necesse non sit his proferri quod jam ad aures assistentium resonavit, nec in tumorem evanescit quo dissipantur verba utpote non distincta. Sed loquitur, et statim verba ad intelligentiam loquelæ circumsonant. Quid multa? Insignis tuus in vocibus sonus, et (sicut scriptum est) loquela tua speciosa, et (ut omne dicam) plane regalis. Ita etiam in minimis Deus te magnificavit, tuaque universa exsaltavit, splendidum addens incrementum.

A σεμνῶς ῥήγνυται, οὐ πρὸς ἐμβρίθειαν, οὐδὲ ἄγαν τραχύτητα, ὅσον δὲ ῥοιζῆσαι ῥέμα, καὶ ἵλαρῶς ἐπιστρέψαι τῷ περιτράνῳ τὸν ἀκροώμενον. Τοιοῦτον ἡρωϊκὸν ἦχον προβάλλεταί σοι τὰ τῆς λαλιᾶς. Καὶ τὰ μὲν εἰς γλυκύτητα νοημάτων Μουσῶν ἐμμέλειαν προάγουσί σοι τὰ χείλη· ὁ δὲ πληγεὶς ἀὴρ εἰς βροντὴν, τορὸν μὲν, εἰς φρικτὸν δὲ λαλοῦσαν, τὸν ἦχον ἀπεσχεδίασε. Καὶ τῶν ἀκροωμένων ὁ μὲν ἀμφοτέραις οἷον δραττόμενός σοι τοῦ λόγου, ἀκοῇ μὲν τῆς διατόρου φωνῆς, ψυχῇ δὲ τῆς ὑψηλολογίας τοῦ νοήματος, θείαν ἂν εἴποι ἀκούειν φωνὴν, καὶ ἄγγελον ὑψόθεν λαλεῖν· ὁ δὲ μὴ καὶ εἰς νοῦν ἐμβαθύνειν ἔχων, ἀλλ' ἐπιπολάζων τῷ τῆς λαλιᾶς ῥεύματι, βροντὴν ἂν εἴποι γαληναίαν ἐξ ὑψίστων ποθὲν ἐνωτίζεσθαι. Στέντορα μὲν οὖν ἐνταῦθα προάγειν, ἀλλ' ἐγὼ καὶ πέφρικα τὸν ἄνδρα, ὃς ἐξηκούετο βοῶν, B ὅσον ἄλλοι πεντήκοντα· ὑφορῶμαι γὰρ, μήποτε καὶ πεντήκοντα λαθὼν ὁ μῦθος ὑποβοθρεύσῃ στόματα τῷ πολυφώνῳ Στεντορείῳ τέρατι. Ἀλκιβιάδου δὲ ἑλλὰ τί μοι μεμνῆσθαι, οὗ γλυκὺ μὲν ἦν τὸ φθέγμα, ὁποῖον δὲ ἂν καὶ ψελλισμὸς βρεφικὸς ὑποβάληται; Ἤρεσκε δέ μοι τὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ καλοῦ βασιλέως, παραγαγεῖν εἰς συναγωγὴν ὁμοιότητος. Ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνος ἐγλύκαινε μὲν ἀκρόασιν, εἶχε δέ τινα διαμαρτίαν φύσεως. Ἐνταῦθα δὲ ὑπὲρ πάντας τὸ φθέγμα, ὅσους ὁ παλαιὸς λόγος ἐπὶ γλυκύτητι λαλιᾶς ἀπεσέμνυνεν. Οὔτε γὰρ εἰς ἔνδειαν ὑποκίθηται, ὡς ἀνάγκην εἶναι διττολογεῖν τὸ ὑπηχηθὲν πρὸς ἀκρόασιν· οὔτε εἰς στομφασμὸν πλατύνεται ἀνοιγόμενον, ὅθεν τὰ τῆς φωνῆς σκεδάζεται εἰς ἀδιάρθρωτον. Ἀλλὰ χρὴ λαλῆσαι, καὶ τὸν λόγον C εὐθὺς περιηχηθῆναι εἰς εὐμάθειαν φθέγματος. Τί μοι λέγειν πολλά; Διάσημον ἐν φωναῖς τὸ σὸν φθέγμα, καὶ (κατὰ τὸ γεγραμμένον) ἡ λαλιά σου ὡραία, καὶ (τὸ πᾶν εἰπεῖν) βασιλικὴ καὶ αὐτή. Οὕτω μέχρι καὶ τῶν σμικροτάτων ὁ Θεὸς ἐμεγάλυνέ σε, καὶ πάντα τὰ σὰ ὑπερύψωσε, προσεπιθεὶς λαμπρὰν τὴν ἐπαύξησιν.

35. Nunquam, o auditores, de magnis imperatoris dotibus dicendi finem faceremus, etiam contracto sermone, nisi suave Jordanis effluentis murmur meos superaret sermones, et necesse sit consignatam silentii foribus cohibere orationem. Sane licet me a loquendo Jordanes prohibeat, idque me invito faciat, tamen non absistam in illum defigere sermones, augustioribus eum vocans nominibus, sacerrimum, in fluminibus sanctissimum, item cognominans aquam ad salutem salientem, fluvium si non a paradiso sensibibili prorumpentem, saltem ad paradisum conducentem. Quomodo autem sit etiam aqua regalis, alio dixi tempore. Nunc vero hæc addiderim quod Jordanes ex duobus fluviis tum re tum nomine conveniens decebat Deum hominem Emmanuel non quidem propter confusam missionem, (absit!) sed propter naturarum unionem.

λε'. Οὐκ ἂν, ὦ παρόντες, ἐπαυσάμεν ἐπὶ τοῖς βασιλικοῖς μεγαλείοις καὶ εἰσέτι τῷ λόγῳ συνεξαιρόμενος, εἰ μὴ τὸ τοῦ Ἰορδάνου ῥεῦμα γλυκὺ κελαρύζον παρευδοκίμησέ μοι τοὺς λόγους, καὶ ἦν ἀνάγκη συστεῖλαι ἐπισωραγισάμενον κλείθροις σιγῆς τὴν διέξοδον. Οὐ μὴν ἀλλ' ἐγὼ, εἰ καὶ τοῦ λέγειν ὁ Ἰορδάνης παράγει με, καὶ οὗ μοι φίλον τοῦτο ποιεῖ, ὅμως οὐκ ἀνήσω εἰς αὐτὸν βάπτων τοὺς λόγους, καὶ τοῖς τε σεμνοτέροις αὐτὸν ἀγορεύων, τὸν ἱερώτατον, D τὸν ἁγιώτατον ἐν ποταμοῖς προσονομάζων δὲ αὐτὸν καὶ ὕδωρ εἰς σωτηρίαν ἀλλόμενον, καὶ ποταμὸν, εἰ καὶ μὴ παραδείσου τοῦ πρὸς αἴσθησιν ἐξορμώμενον, πορθμεύοντα γοῦν εἰς παράδεισον. Εἰ δὲ καὶ τῷ ὄντι βασιλικὸν αὐτὸς ὕδωρ, ὕμνηται μέν μοι τοῦτο καὶ ἄλλοτε· νῦν δὲ καὶ ἐκεῖνο προστίθημι, ὡς ἄρα ἐκ δύο ποταμῶν ὁ Ἰορδάνης καὶ πρὸς ὄνομα καὶ πρὸς πρᾶγμα κιρνάμενος, ἔπρεπε τῷ θεανθρώπῳ Ἐμμανουὴλ, οὐ διὰ συγχυτικὴν ἀνάκρασιν (ἄπαγε), ἀλλὰ φύσεων ἕνωσιν.

36. Eia ergo, nos hic congregati, tam in sanctogradu sedentes quam cæteri, conjungamus et nos sermonis fluenta in unam supplicationis con-

λς'. Ἄγε δή, ὦ σύλλογος ἡμεῖς, ὅσος τε τοῦ σεπτοῦ βήματος, καὶ ὁ λοιπὸς, κοινωσώμεθα καὶ αὐτοὶ τὸ ῥεῦμα τοῦ λόγου εἰς μίαν εὐχῆς σύῤῥοιαν,

καὶ μιμησόμεθα τοῦτό γε ἀμφότεροι τὸν Ἰορδάνην, ὃς ἐκ δυοῖν καὶ αὐτὸς ποταμῶν τὸ ῥεῖθρον καὶ τὴν κλῆσιν συμμίγνυσι· καὶ ἐπευξώμεθα τοῖς βασιλεῦσι τὰ τῆς ζωῆς λοιπῆς ἁπάσης ὑπερανῳκισμένα συντηρεῖσθαι καὶ πολυχρόνια.*)

A fluentem, et in hoc Jordanem imitemur qui et ipse e duobus fluminibus tum fluentum, tum nomen commiscet, et precemur ut imperatoribus per totam vitam futuram cœlestia necnon perennia conserveutur bona.

EJUSDEM

MANUELIS COMNENI IMP. LAUDATIO FUNEBRIS.

Τοῦ αὐτοῦ τὸ γραφὲν εἰς τὸν ἀοίδιμον ἐν ἁγίοις βασιλεῦσι κῦριν Μανουὴλ τὸν Κομνηνόν. Ὅπερ ὅτι οὐ τυχόντως μεθώδευται, ὁ πεπαιδευμένος διακρινεῖ. Πολλῶν γὰρ ἄλλως γραψάντων, ἐστρυφνώθη πρὸς διαφορὰν ὁ παρὼν ἐπιτάφιος.

B *Ejusdem oratio in celebrem inter sanctos reges Dominum Manuelem Comnenum. Quod utrum minus methodice forte tractatum sit, litteratus discernet. Cum enim aliter scripsissent multi, rudiorem stylum fatetur præsens epitaphium.*

α'. Οὐκ ἦν μοι καραδοκοῦντι τετολμηκέναι τινὰ μεγαλείῳ τοσούτῳ λόγου ἑαυτὸν παραβαλεῖν, ὡς οὕτω ταχὺ τὸν τηλικοῦτον ἐθελῆσαι βασιλέα κείμενον λόγῳ ἑξᾶραι, καὶ στεγανῶσαι μὲν καρτερικῶς τὸ δάκρυον, ἐφεῖναι δὲ τῇ γλώσσῃ λαλεῖν. Μικροῖς μὲν γὰρ χαρακτῆρσι τὸν μέγιστον ἐντυπώσασθαι οὐ πάνυ τῆς ἀρίστης τίθεμαι γραφικῆς· ὑψῶσαι δὲ αὖ πάλιν πρὸς ἀξίαν λόγοις τὸν Ὀλύμπιον οὐ μικροῦ καιροῦ, ἔνθα καὶ μακρὰ σκεψάμενον οὐκ εὐβυβολῆσαι πρὸς τὰ τοῦ σκοποῦ κίνδυνος. Ἀλλ' ἐπείπερ ἡ ἐν δέοντι θερμότης εὖ ποιοῦσα ἐκνενίκηκε, καὶ τὸ ἐν λόγοις ἀνδρῶδες πεπαῤῥήσιάσται. Οὐ γὰρ ἂν ψυχὴ φιλόκαλος κατὰ τοὺς ἐν τραγῳδίᾳ ἐγκεκαλυμμένους ἐπὶ μήκιστον διατεθείη, μήτε προσώπῳ ἐκφαινομένη, μήτε λόγοις διαδεικνῦσα παρεῖναι τῷ ζῶντι. Καὶ οἱ τῆς ἀγαθῆς ἐπιθυμίας ἀνδρες, οἷς ὁ λόγος ἐλλάμπει, ἀνάπτουσιν ἄρτι, ὥσπερ τὰς πρὸς αἴσθησιν, οὕτω καὶ λόγου λαμπάδας τῷ κειμένῳ, κατά τινα καὶ αὐτοδεξίωσιν ὀφειλετικὴν καὶ ὁσίωσιν πρέπουσαν.

1. Mihi sollicite exspectanti permissum non est ad eloquentiæ coronam aspirare, et tantum imperatorem post mortem ita celebrare ut lacrymis repressis lingua non taceat, et exiguis quidem verbis imperatorem eximium designans contra styli regulas peccaret; pro dignitate autem virum vere Olympium qui dignis laudibus celebrare voluerit longo temporis spatio opus haberet, essetque metuendum ne propositum non, ut par est, attingeret. Sed sicut in officio implendo labor improbus omnia vincit, sic oratoris verba victoriam est ubi C reportarunt. Nunquam enim animus pulchritudinis amans tragœdos imitabitur in concinnandis personis scenicis et colloquiis ad vivum exprimendis. Viri autem bonæ volontatis et quibus ratiocinium clarum præsto est, viro defuncto faces eloquentiæ accendunt, gratulationis ac sanctificationis debitæ munere fungentes.

β'. Εἴη ἂν ἀγεννὴς, καὶ ἐν μὴ δέοντι ἀνεὸς, καὶ οὐκ εἰδὼς ἑαυτὸν μετρεῖν, ἔνθα μὲν σιγητέον, ἔνθα δὲ λαλητέον, ὁ μὴ τοῖς τοιούτοις πρὸς ὁμοιότητα συνδιεξαγόμενος. Μίμησιν γὰρ ἔχων ἅπας ἄνθρωπος διδάσκαλον, καὶ αὐτὴν, ὅπη βούλοιτο, εἴτε καλοῦ τε καὶ ἀγαθοῦ τινος, εἴτε καὶ τῶν ὡς ἑτέρως ἐχόντων, σιωπώντων μὲν τῶν ἐλλογιμωτέρων, καὶ αὐτὸς ἀν- D λαλοῦσι δὲ τὸ σύμφωνον ἐναρμόσεται, καὶ μᾶλλον, εἴπερ καὶ ὁ φθάσας βίος τοιοῦτόν τινα ἔτρεφε, μὴ θέλοντά τινων ὑστερεῖν λαλιᾶς τῆς ἐπ' ἀγαθῷ, οἵους φημί τινας καὶ ἡμᾶς ἐπὶ τοῖς τοῦ μακαριστοῦ βασιλέως ἀποδῆναι θαυμασίοις. Ὅποι γάρ ποτε παρήκοι, οὐδ' ἡμᾶς ὁ χρόνος εὗρεν ὀκνοῦντας τὰ δυνατὰ ἐγκώμια.

2. Ignavus sane est et stupidus, et sui impotens, qui nec tacere nec loqui opportuno loco didicit et qui his rebus tempus aptum accommodare nescit. Quilibet enim homo magistrum suum ut exemplum sequi potest in rebus pulchris et honestis, ita ut si alii dissentiunt et prudenter tacent, ipse quoque prudentium exemplum sequatur et eorum qui consona dicunt partes amplectatur, præsertim si anteacta vita virum nobis ostendit qui ubi de bonis rebus consilium habebatur, inter primos votum daret: cui similes erimus ubi beati imperatoris virtutes laudibus efferimus. Semper enim et ubique occasioni ipsum laudibus celebrandi præsto erimus.

γ'. Εἴη δὲ ἂν πάντων ἀτοπώτατον, περιόντος μὲν τῷ βίῳ μὴ διεκπίπτειν εἰσάγαν τοῦ ἐν λόγοις προθυμεῖσθαι, ἀπελθόντος δὲ, ὅπου τὰ κρείττονα, κατόπιν τῆς παλαιᾶς προθυμίας ἐλθεῖν, ἔνθα καὶ

3. Nihil porro absurdius quam videre hominem dum vivit minus ab oratoribus laudari, cujus mortui memoriam maximopere iidem celebrant. Vivorum elaus suspecta est ob verecundiam quæ

nunquam deponenda est; de mortuis autem parentantes a sinceritate nunquam recedent.

μάλιστα χρειὼν ταύτης. Ζώντων μὲν γὰρ ἐπιστρόφους εἶναι, ὕποπτος ἡ χάρις, διὰ τὴν ἐν ὀφθαλμοῖς αἰδώ· ἀπελθόντων δὲ, ἀλλὰ τότε τὸ εὔγνωμον εἰς ἀκριβὲς διεκφαίνεται.

4. Quæ cum ita sint, jam non silendum, sed loquendum est; in quo, pro more solito, artis rhetoricæ legibus non arcte obtemperabimus, siquidem prisci rhetores proprias interdum leges ac normas transgressi sunt ubi licebat; in scribendo vero divagari logicam offendere est. Igitur qui panegyrim astruit voces legitimas eliget et procedendi modum circumstantiis accommodabit, architecturam quæ his rebus præest sequendo; secundum quam nemo genus a principio ponet, nisi id tantum tractare vult. Non enim triplices hoc loco generationes supputare opus est; hic enim parum sui ipsius memor sermonem minime prolongatum ad finem perducet; septena vero perfectio regium illud genus ornat; cujus si dignitas periclitatur ipsa termino circumscribitur; verba autem laudativa in infinitum fluent, et nullum, temporis spatium ultra id quod præfixum fuerit adjicietur; inter loquendum enim vis et libertas consumuntur, quibus qui calamo scribit, non opus habet.

δ'. Οὕτως οὖν καθεσταμένου τοῦ μηδὲ νῦν σιγᾷν χρῆναι, ἀλλά τι λαλῆσαι, ὧν ἐθάδες ἦμεν, νόμοις μὲν λογογραφίας ἕπεσθαι εἰς λεπτὸν οὐκ ἂν ἡμῖν ἀνάγκη ἐπικείσεται, εἴ γε καὶ οἱ τοῦ ῥητορικοῦ πατέρες νόμου πολλὰ παραποιοῦσι τῶν παρ' αὐτοῖς θεσμῶν, ὅτε καίριον· ἔκτοπα δὲ αὖθις πλάζεσθαι γράφοντας, ἀλλὰ τοῦτο παρανομεῖν ἐν τέχνῃ λόγων ἐστίν. Ἐπιλεκτέον οὖν τό τε ἔννομον ἐν ἐγκωμίοις, καὶ τὸ ἐν περιστάσεσιν εὐμέθοδον, κατὰ τὴν ἀρχιτεκτονοῦσαν κἀν τοῖς τοιούτοις δεινότητα, καθ' ἣν γένος μὲν ἐνταῦθα κεφαλαιώσασθαι οὐδεὶς ἂν ὅστις ἐπιβαλεῖται, μὴ τοῦτο καὶ μόνον ἑλόμενος ἔργον θέσθαι· ὃς γε οὐδ' οὕτω κατευθυνεῖ τὴν τοῦ λόγου βολὴν ἐπίσκοπα. Οὐ γὰρ τριγόνους, ὅ φασι, γονὰς μετρήσασθαι κἀνταῦθα ἔστιν, ἐν ταῖς ἀπασχολήσας τις ἑαυτὸν, οὐ πάνυ μακρὰν ἀνύσας καταλύσει τὸν λόγον εἰς ἀνάπαυλαν· ἐπταδικὴ δὲ τελειότης τὸ βασιλικὸν τοῦτο γένος κοσμεῖ. Κἂν δεήσῃ τοῖς κατ' αὐτὴν ἐπεξελθεῖν σεμνώμασιν, αὐτὴ μὲν πέρατι περικλείεται· οἱ δὲ πρὸς τέχνην ἐπαινετήριοι ῥυήσονται ὡς εἰς ἀπείραντα, καὶ οὐκ ἐπιμετρηθήσεταί τι χρόνου τῷ κατὰ σκοπὸν, ἀναλωθείσης τῆς ἐν τῷ λέγειν καὶ ἰσχύος καὶ ἀδείας εἰς τὰ μὴ πρὸ ἔργου τῷ γράφοντι.

5. Itaque iis qui opportuno moderamine utuntur dicendum est quod viro laudato regnum non sine fundamento aut sine radice obtigit, siquidem firmis fundamentis, avorum gloria, stabilitur, et ut radicibus validis virescens germinavit arbor, cujus umbra labores eorum consolata est qui sudore madidi accurrerunt, et cujus fructus omnes indigenas aluerunt. Res igitur jucunda videtur quod aliquis dignus inventus fuerit qui regni fundamenta jacuerit et temporis felicis posteris semina tradiderit et coronæ regali initium posuerit quæ postea tot dignos merito ornavit et quæ subinde duplicem assecuta est honorem, primo propriam deinde quem historia imperatoribus antecessoribus attribuit, quamvis prior honor ad fundatorem spectet. Sed qui regni fundamenta jacuit non tamen pro futuro tempore fiduciam dat; qui autem fundatorem sequitur successionem firmat proprias virtutes antecessorum virtutibus addendo. Habet enim exempla ad firmandam mentem, zeloque ad imitationem incensus prædecessoribus inferior videri non vult.

ε'. Ἐκεῖνο τοίνυν ἔστιν εἰπεῖν τοῖς ἐνταῦθα μετρουμένοις τὸ καίριον, ὡς οὐκ ἀθεμελίωτα τῷ ὑμνουμένῳ τὰ τοῦ βασιλεύειν, οὐδὲ, ὡς οἷον εἰπεῖν, ἄῤῥιζα· στερῥοῖς δὲ θεμελίοις ἐπῳκοδόμηται τῇ προϋποβεβλημένῃ τῶν προγόνων εὐκλείᾳ, καὶ, ὡς ἐπὶ ῥίζαις τοιαύτῃσι, φυτὸν εὐθαλέστατον αὐτὸ ἀνέβλαστεν, οὗ καὶ ἡ σκιὰ κόπους ἀνέψυχε τοῖς ἐκ καμάτων βίου καυστηρῶν ὑποτρέχουσι, καὶ ὁ καρπὸς ἔτρεφεν, ὅσους βίου ἐλάπαξεν ἔνδεια. Σεμνὸν μὲν οὖν καὶ αὐτόν τινα ἠξιῶσθαι ἀρχὴν βασιλείας ἑαυτῷ προκαταβαλέσθαι, καὶ κατάρξαι τῷ εἰσέπειτα γένει τοῦ ἀγαθοῦ, καὶ τῇ βασιλικῇ χρυσέᾳ σειρᾷ ἐνδοῦναι ἀρχήν· τῷ παντὶ δὲ κρεῖττον ἐκ διαδοχῆς ἐπικεκρίσθαι περιθέσθαι διάδημα. Τοῦτο μὲν γὰρ εἰς διπλοῦν ἥκει ἐπαίνου, τό τε κατ' αὐτὸν, καὶ ὅσον εἰς βασιλεῖς προγόνους ἀναπέμπει τὸν γράφοντα· ἐκεῖνο δὲ εἰς ἕνα περιέγραψε τὸ καλὸν, τὸν κτάρξαντα. Καὶ ἔτι ὁ μὲν ἀρχὴν βασιλικὴν ὑποστησάμενος οὐ πάνυ δίδωσι θαῤῥεῖν τὰ εἰσέπειτα· ὁ δὲ τοῖς ἄρξασιν ἐπιγενόμενος, καὶ ταῦτα τηλικούτοι, ἐγγυωμένην αὐχεῖ τὴν διαδοχὴν ἀγαθοῖς τοῖς φθάσασι προσεπιθεῖναι τὰ οἰκοθεν. Ἔχει γὰρ, ὅποι παραδείγματος ἰθαγενοῦς τὸν νοῦν ἀπερείσεται· καὶ ζήλῳ διαθερμανθεὶς πρὸς μίμησιν, οὐ φέρει τοῖς προγόνοις ἀφιέναι πρωτεύειν ἐν ἀγαθοῖς.

6. Quid quod de genere magna non est cura habenda, cujus generis gesta heroica novisse ejus est qui mentem scientia ornare vult; et quæ litteris jam dudum licet brevibus verbis tradita sunt. Huc accedit quod educationis normam ac regulas sequi

ς'. Τί δέ; Γένος μὲν οὐ πολυπραγμονητέον ἐνταῦθα, οὗπερ ὁ κατάλογος ὑπὲρ τὰ ἡρωϊκὰ, ὧν τὰ σεμνὰ ἔστι κατανοεῖν τῷ μαθήσεως εὖ ἥκοντι, εἰς ὅσον βραχύτητος περιγέγραπται· τροφῆς δὲ κανόνα διαχειριστέον, ὃς δὴ τῷ γένει συναναφαίνεται. Καὶ

μετρήσῃ χρόνον ἀρκοῦντα, ἔνθα τὸ ἀκροα- A
γα μὲν ἔχει πρὸς τοῖς ὑφ' ἡμῶν λαλου-
ι πλείω δὲ εἰς ἑαυτὸ στρέφεται, καὶ τῷ
τεπηγότες ἢ συστέλλουσι τὰ τῶν αἰσθή-
γήματα, ἐν οἷς καὶ τὸ ἀκροᾶσθαι, ἢ ἀλλὰ
ὰς παρανοιγνύντες δέλτους αὐτοὶ λογο-
ἑαυτοῖς, κατ' ἄλλος ἄλλον τρόπον τοῖς
ου ἐπεξιόντες θαύμασιν; ἐν οἷς καὶ ὡς ἐκ
αὐτῶν καὶ ἐκ παιδὸς εἰς ἀκμαῖον δι'
ῶν προέκοπτε, τὰ μὲν ἑτέροις προγονι-
ίνων ἔχνεσι, τὰ δὲ καὶ πατρικῶς ῥυθμιζό-
ίω δὲ καὶ προσευπορῶν, καὶ ἀρχαῖς ἀγα-
εξευρίσκων αὐτὸς, ὅσα καὶ αὐτὰ εἰς ἀρχὰς
πραξιῶν ἀρχέτυπα τοῖς ἐπιοῦσιν ἐγγρά-

debemus, quibus generis splendor augetur. Quis autem tempus sufficiens dabit oratori ea lege ut audientibus verba prolata parum prosint, plurima vero in seipsum revertantur, et sic admiratione perculsi, et audiendi operationibus circumscripti libros philosophicos legunt et memoriæ mandant et mentem mirabilium studio replent? Ab incunabulis enim adolescens ad virtutum maturitatem procedendo majorum vestigiis insistit, et mores paternos imitando bonis auguriis vitam componens bonarum actionum exemplar ipse est et posteris ad imitandum proponetur.

γὰρ ἀληθῶς ἰδεῖν τὸν μὲν πατέρα βασιλέα B
ὢν τὰς ἀρίστας προβαλλόμενον, τοῦτον δὲ
λαμβανόμενον, καὶ εἰς προβολὴν εὐθὺς
τελείας ἐρεθιζόμενον· κἀκεῖνον ἔστιν οὗ
ντα τῆς εἰσάγαν ῥύμης, ὑφορώμενον, μὴ
είη ὁ παῖς βασιλεὺς τῷ ὑπερλίαν εὐεκτικῷ
οφυοῦς. Καί ποτε πρὸ ὥρας ὑγραῖς ἔτι
τί γάρ;) ἢ παιδικαῖς ὁ μὲν κατεθάρρησε
ν οὐ πολλοί, οὐδὲ τῶν γενναιοτέρων), καὶ
νίκην· ὁ δὲ πατὴρ ἐντὸς μὲν ἔχαιρεν,
εἰς ἀρετὰς τὸν κατ' αὐτὰς δεξιώτατον,
τὸς ἐμβριθῶς ἐσχημάτιστο, καὶ ἤνυσεν ἐπὶ
ῇ βασιλεῖ, ὁ μὴ τὸ πολέμιον κατεπράξατο.
γὰρ οὐδ' ὑπεστάλη ὁ νεανίας· ὁ δὲ πατὴρ
ἐμβριμησάμενος, αὐτὸ δ' εἰπεῖν, καὶ ἐπι-
εἰς φρίκην συνήγαγε μαθόντα μὴ χρῆναι C
ῳ νέον ἀνέμοις ἑαυτὸ παραβάλλειν, οἳ
τῆς εἰς ὀρθὸν στάσεως, καὶ ἐπὶ γαίης ἐκ-
σχύουσιν· ἀκούσαντά τε καὶ μηδένα φαῦ-
πολέμῳ αἱρεσθαι, ἀλλὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἀεὶ,
υνθέντας μὲν πάνυ στερρῶς καὶ ἄθλοις
ς μυρίοις τάχ' ἂν ποτε δυσωπηθείη ἡ
πος μάχη, παναπάλοις δὲ οὖσι ταχὺ ἐγχα-
ἀπαγάγοι πρὸ ὥρας, μικρὸν ἢ οὐδὲν ὠφε-
ὸ βοηθούμενον· καὶ ἐπὶ πᾶσι παιδευθέντα,

7. Revera autem patrem imperatorem optimas disciplinæ regulas proponere, filium autem confestim obedire et vitam ad illas componere vidimus. Ille namque nimiam filii impetuositatem refrenavit, ne indolis facilitate ultra quam fas est ferretur. Nonnunquam autem tempus manibus delicatis (quidni enim?) aut puerilibus hostem in pugna licet inferior numero et fortitudine agressus victor reversus est; de quo pater lætus filium ad virtutem aptissimum excitabat, externos autem flagellando instruebat, et sic de discipulo regio fecit quod hostium exemplum facere nequivisset. Dum vero adolescens illos nequaquam timebat, pater minitabundus et verbis increpans timorem injecit alumno, ne se surculum in hac tenera ætate ventis exponeret qui e statu dejicere et humi prosternere solent; dum dicto audiens et cæteroquin non malus vir in pugna exaltatur; bonos autem et sexcentis pugnis corroboratos tristis pugna absterret et quantocius amovet quin auxilium ablatum ipsis profuerit. In omnibus autem discipulum monebat ut lento gradu ad agendum et virtutes exercendas progrederetur, ut perfectionem consecutus sæculo officia præstaret; quod et evenit.

ἐμπρακτον προΐσχεσθαι, καὶ βαθμιδοῦν οἷον τὴν ἐν ἀρεταῖς ἀνάβασιν κατὰ εὐτακτουμένην προσαύξησιν,
είῳ προβὰς εἴη τῷ κόσμῳ χρήσιμος· ὃ καὶ εἰς ἔργον ἐκβέβηκεν ὕστερον.

ἀ τί μοι, κατ' ἀνάγκην λόγου καὶ τοιού-
όντι, οὔτε εἰς τὸ πᾶν ἐξικέσθαι, καὶ διεκ-
τε καιροῦ τοῦ τε σκοποῦ, ὧν τέλος, ἡ ἐν
ις δυνατὴ συμμετρία εἰς ὅσον, μικρὰν γοῦν D
ἀκροαταῖς ἀνακινῆσαι μνήμην καὶ θαῦμα,
εὐγνωμοσύνης καρπούς; Μεθοδευτέον οὖν
τοὺς λόγους, καὶ ὡς ὑπὸ κλεψύδρᾳ, τῷ τοῦ
τρῳ τὸ τοῦ λόγου μετρητέον ὕδωρ, μὴ καὶ
άσας λελύσεται.

8. Quomodo autem fieri possit, ut cum necessitas loquendi me huc adduxit, non omnia perlustrem et ex proposito et opportuno temporis momento excidam, quorum finis est narratio accurata et apta ad memoriam et admirationem in audientium animis excitandam et ad fructus gratitudinis proferendos? Verba igitur nobis ita sunt disponenda ut tempus quasi clepsydra moderante metiamur, ut undarum more non justo celerius effluant.

μοι δὲ μηδὲ συμβόλων ἐκείνων μνηστέον,
σιλικὴν προεδήλου καὶ ἀνάῤῥησιν καὶ λοι-
σιν, μὴ καὶ πληθύνας ὁράσεις τῷ λόγῳ, καὶ
εσιν ἐμβαθύνας, ἐκστήσω τὸ ἀκροατήριον·
καὶ ἄλλως οὐ μακρὰ χρεία τοιούτων, ἔνθα
σαντα λόγου πέφηνε κρείττονα· Οὐ γὰρ ἂν

9. Non igitur in mentem revocabo signa illa, quæ electionem imperatoris præsignificabant ne verborum prolixitatem et rerum abstrusarun narrationem auditores fastidiant. Sed his quidem opus non erit quod quæ sequuntur meliora sunt. Non enim oraculo opus est ubi, quamvis res magnæ fu-

turæ non divinitus sint prædictæ, eæ nihilominus evenerunt, non quod, ut ita dicam, ob symbolum symboli, sed quia in illo et ante illud secunda ratio.

A ἔχοι τις ἀνάγκην ἐνταῦθα τῶν θεοπροπίων πάνυ τι γίνεσθαι, ὅπου, κἂν εἰ μὴ ἐν συμβόλοις προδηλοῖτο τὰ μεγάλα μέλλοντα, οἷς ἐπινεύει Θεὸς, ὅμως αὐτὰ πρὸς τέλος οὐδὲν ἧττον ἐκβέβηκέν, ὅτι μηδὲ διὰ τὸ σύμβολον, οὗπερ τὸ σύμβολον, ἀλλ' ὅτι τὸ δεύτερον ἐπὶ τούτῳ καὶ τὸ πρὸ αὐτοῦ σεμνύνεται.

10. Si pulchrum omne quidem proœmium, tamen zelo instigante, prolixitas in eo evitanda est; sic nec ea quæ symbolice præfigurantur, certamina nostra ne exerceant, etsi multa eaque nobilia sint, propter quæ imperator inter eos recenseatur qui juxta Dei promissa sanctificantur; quæ enim in talibus non prorsus antiqua aut cœtui nostro pio incongrua videntur, somniorum aut visionum nomine tractantur. Quæ et qualia autem Deus aviditati nostræ patefecit, ea exponere nostrum est.

ι'. Εἰ δὲ καὶ καλὸν ἅπαν προοίμιον, ἀλλ' ἔνθα κατεπείγει τὸ ἐναγώνιον, περιορατέον τὸ τοῦ προοιμίου πολύ· οὕτω δὲ καὶ τὸ συμβολικῶς φροιμιαζόμενον μὴ δαπανάτω τοὺς ἀγῶνας ἡμῖν, εἰ καὶ πολὺ τὸ εὐκλεὲς τρόπον ἄλλον ἐπισύρεται, οἷς τὸν αὐτοκράτορα κατα τοὺς ἐν ἐπαγγελίαις ὡσιωμένους τῷ Θεῷ διατίθεται. Τὰ μὲν γὰρ πάνυ ἐν τοῖς τοιούτοις παλαιὰ, καὶ μηδὲ τῆς καθ' ἡμᾶς ἱερᾶς αὐλῆς τε καὶ ὁμηγύρεως, ἐνυπνίων καὶ ὁραμάτων λόγοις φιλοσοφοῦνται· ταῦτα δὲ τὰ ἐν ἡμῖν, καὶ ὅσα τοιαῦτα, Θεὸς τοῖς λιχνευομένοις τὴν πρόγνωσιν ἀνεκάλυψε, καὶ τὸ προτεθειμένον εἰπεῖν ἐπηγγείλατο ἐν αὐτοῖς.

11. Huic igitur jusso exsequendo operam daturi, quæcunque huc spectant totis viribus aggrediamur. Loquendi autem quam sortiti sumus, facultate ut nave oneraria ad verba in imperatoris honorem proferenda utemur. Ut enim mare findit navis, fluctus aliquot post se trahens, quod non impedit quo minus sexcentæ naves idem faciant, quin totum pelagus navigetur, sic nobis quoque vocum quantitas non sufficiet ad vastum virtutum imperatoriarum oceanum trajiciendum, ubi innumeræ naves se non extricarent, sicut navis centumremis apud poetas, quæ eloquentiæ elementis abundat.

ια'. Ἀναθέμενοι οὖν οὕτω καὶ ταῦτα, καὶ εἰς τοσοῦτον ἐπιδραμόντες, ἐπιβαλοῦμεν τοῖς τούτων ἐχομένοις εἰς ὅσον δύναμις. Δύναμις δὲ τοῖς καθ' ἡμᾶς μεμετρημένοις τὸ λέγειν, καθ' ὁμοιότητα πελαγοστόλου νεὼς ἐν τοῖς βασιλικοῖς ἀγαθοῖς διεξάγειν τοὺς λόγους. Ἐκείνη τε γὰρ ὡς οἷον γραμμικῶς τέμνει τὸ πέλαγος, ὀλίγας τινάς που ἕλικας περιάγουσα, ὡς ἐξεῖναι καὶ ἑτέρας μυρίαις ὅσαις ναυσὶ τὸν ὅμοιον τρόπον διαθέειν, καὶ μηδὲ οὕτω τὸ πᾶν πέλαγος γενέσθαι πλεύσιμον· καὶ ἡμῖν δὲ οὐκ ἔσται οὕτως ἱκανὸν τὸ τοῦ λογικοῦ φορὸν πνεύματος, ὡς ἐξαρκεῖν ἐμπλατυναμένοις πολλὴν εὐθυπλοῆσαι τοῦ τῶν βασιλικῶν θαυμασίων ὠκεανοῦ, ὧν οὐδ' ἂν ἀνάριθμοι νῆες διεξέλθοιεν, ὁποία τις καὶ ἡ παρὰ τῇ ποιήσει ἑκατόνζυγος, ἧς τὸ ἐν λόγοις ἄχθος πολύ.

12. Hæc cum ita sint, alii pro libito, secundo vento adjuti cursum teneant; nos autem imperatoris virtutum chorus restringit, quarum nobis utique ratio omnimoda habenda est. Hoc in loco primo gradu cur non honoremus in omnibus prudentiam omnia sale suo condientem, ornamentum universale quod humanis laboribus utilitatis sigillum imprimit? Ista prudentia si hominum præsidet operibus, homo in luce ambulat; ubi autem deest per rerum agendarum obscuritatem currit operarius, et evitato lumine umbra cum eaque firmitatis jactura irruit.

ιβ'. Ἐν δὴ τοιούτοις καὶ τούτων ὄντων, οἱ μὲν ἄλλοι ἀναγόντων τε ἑαυτοὺς, ὅπως ἄρα καὶ βούλοιντο, καὶ διαπλεόντων οὐριοδρομοῦντες, ἔνθα προτεθυμῆσθαι δέον αὐτοῖς· ἡμᾶς δὲ βασιλικῶν ἀρετῶν παριστοιχίζει χορὸς, οὗ χρὴ γενέσθαι, εἰς ὅσον οἷόν τε ἡμῖν. Ἐνταῦθα δὲ πῶς ἂν ἔπειτα λαθοίμην πρωτείου τιμήσασθαι τὴν ἐπὶ πασῶν φρόνησιν, τὴν ἁπάσας ἀρτύουσαν ἀρετὰς, καὶ, ὡς οἷον εἰπεῖν, ἁλας, καὶ αὐτὴν παγκόσμιον, δι' οὗ ἅπασιν ἀνθρωπικοῖς ἔργοις τὸ νόστιμον; ἧς προϊσταμένης μὲν τῶν πράξεων, ἀνθρώπου ἔργα τὰ πραττόμενα, καὶ ὑπὸ φωτὶ ἐκείνος βαίνει τῷ ὄντως· παρεωραμένης δὲ, ἄλλο τι ἐκεῖνα, καὶ ὡς οἷα κατὰ σκόπον ἠλάσκει ὁ ἐργαζόμενος, καὶ ὡς παρεγκλίνας τὸ φῶς σκιά τις ἀίσσει ἀπολωλεκυῖα τὸ στερέμνιον.

13. Hanc imperator sapientissimus satis habuit, nec tantum retrictive, sed copiosissime. Nam sive facto sive dicto opus esset, nunquam sibi superiorem in agendo habuit. Cæterorum autem facti sua semper adjiciens, illorum opera obscurabat, ut stellarum fulgorem obscurat sol assurgens. Aliter dein animatus quam potest clarissime se monstrat, tum disciplina imbuens eos qui eadem cum ipso sentiebant, consilium sponte mutando, et aliis de rebus faciendis persuadendo, argumentando, ingenium persuasivum adhibendo, solo auxilio quo uti

ιγ'. Ταύτης ὁ συνετώτατος αὐτοκράτωρ κατακόρως εἶχε, καὶ οὐ πρὸς σύγκρισιν, ἀλλ' εἰς τὸ ἀληθῶς ἀνυπέρβλητον. Πρᾶξαι γάρ τι δεῆσαν εἴτε καὶ εἰπεῖν, κατάρξας μὲν οὐκ εἶχε τὸν ἐπινοησόμενόν τι βέλτιτν· ἑτέρᾳ δὲ καταρχῇ τὸ οἰκεῖον ἐπαγαγὼν, ἀπέκρυπτε τὰ τῶν ἄλλων, καθὰ καὶ ἀστέρων φαῦσιν ἀναφανεὶς ὁ ἥλιος. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως διατιθέμενος, καὶ τὸ μὲν ἐκφαίνων ἑαυτὸν, οἷα κἀνταῦθα δύνατα, τὸ δὲ καὶ γυμνάζων εἰς μάθησιν τοὺς τὸν νοῦν ἔχοντας πρὸς αὐτῷ, μετέφερέ ποτε τὴν γνώμην, ἐφ' ὅπερ οὐκ ἂν αὐτὸς ἔλοιτο, καὶ ἐπιθανολόγει τὸ

, καὶ προάγων ἐπιχειρήσεις, καὶ τὴν κατα- A fas erat. Ut autem audientibus persuaderet et con
στρογγυλλόμενος, εἰς πειθὼ τὸν λόγον κατέ- silium captum primo in occulto lateret, manusque
· καὶ οὕτω δέον (καὶ μὴ ἄλλως) τινὰ κατα- et exsequendo imponendi tempus venerit, tunc
αι. Ὡς δὲ ἐπινεύσοι τὸ ἀκροώμενον συμ- factum reficiendo omnia restauravit et vi qua pol-
καὶ κατάθοιτο, καὶ ἡ μὲν βουλὴ πέρα τι lebat persuasiva ingenii sui thesaurum adaperivit
ηθείη, καιρὸς δὲ τὴν χεῖρα ἐπεξεργάζεσθαι locupletissimi, vocis ambiguitate non utens, ubi
βουλεύματος, τότε δὴ ἀναλαβὼν ἄλλως τὸ mentis cogitationes æqua plerumque lance stabant
ν, ἀναποιῶν ἦν τὰ ἤδη κατεσκευασμένα· et quid faciendum esset in dubio erat, sed juxta
μὲν πιθανὸν ἀπέκρινε, τῆς δὲ τῷ ὄντι πει- philosophicam regulam quæ quod bonum est seli-
ις ἐγίνετο, καὶ τὸν τῆς διανοίας ἐξέφαινε git, privatim autem quæ talia non sunt respuit,
ν, πολὺν σοφίας πλοῦτον στέγοντα, καὶ με- aut etiam secundum musici Timothei sapientiam
ναι συνέσεως διεδείκνυτο, οὐ κατὰ τὸ θρυλ- docte coram initiatis canentis, altero vero etiam
ν ἐν τοῖς πάλαι διατεθειμένος ἀμφοτερόγλωτ- carmine, « Sic, dicentis, meos canere velim, sic
α ἡ τοῦ νοουμένου πλάστιγξ ὡς τὰ πολλὰ autem approbarem canentes. »
ος καὶ τὸ πρακτέον οὐκ εὐξύλβλητον, ἀλλὰ κατὰ τὴν φιλοσοφουμένην συστοιχίαν, τὴν ἐκλέγου-
ἐν στοίχῳ τὰ ἀγαθὰ, ἰδίᾳ δὲ τὰ μὴ τοιαῦτα σκορακίζουσαν, ἤδη δὲ καὶ κατὰ τὴν τοῦ μελῳδοῦ Τιμοθέου
ᾄδοντος μὲν ἐπιστημόνως τοῖς μύσταις, ᾄδοντος δὲ καὶ ὡς ἑτέρως, καὶ ἐπιλέγοντος, ὡς « Οὕτω μὲν
ουλοίμην ἂν τοὺς ἐμοὺς, οὕτω δὲ οὐκ ἂν ἀποδεχοίμην ᾄδοντας. »

ὐντεῦθεν αἱ πανταχοῦ γῆς βασιλικαὶ πρόνοιαι B 14. Hinc ubique terrarum multiformia provi-
εῖς. Καὶ ἄνθρωπος εἷς οὗτος τοῖς μεγάλοις dentiæ imperatoriæ specimina. Et homo iste unus
νικοῖς ἑαυτὸν μεγαλοφυῶς ἐπεμέριζε τμή- magnis regionibus magnifice in agendo, gubernando
εἰς τὸ ἐνεργὸν, προβαλλόμενος, ὅσα καὶ χεῖ- se ostendit, et ambas manus, activitatis instru-
φιδεξίους, τὸ τῆς ἀνδρίας δραστήριον, καὶ menta, et prudentiæ ardorem atque ingenii acumen
συνέσεως ἐμπύριον, ὅσον τε ἐν τῇ λοιπῇ φρο- monstravit. In maximis enim rebus dubium una-
καὶ ὁπόσον εἰς ἀγχίνοιαν. Ἦν μὲν γὰρ καὶ cum perseverantia in medium tulit; plerumque
ὡς ἔχων ἐν τοῖς μεγίστοις, καὶ ἐφιστάνων autem apud eum opus cogitationem premebat;
ικῶς· τὰ πλείω δὲ ἄγχιστα τῇ νοήσει παρί- quæ autem faciebat iis mentis profunditatem adde-
καὶ ἀχρόνως οἷον τοῦ νοουμένου ἐδράττετο, bat, minime contentus, ut plerique, qui prompti
του βαθύτατα, καὶ οὐχ ὡς ἐπιπολάζειν κατὰ quidem ad cogitandum, in agendo minus probati
ιχεῖς μὲν φρονεῖν, οὔτι δὲ καὶ ἀσφαλεῖς. Καὶ inveniuntur. Solemne eidem erat fortitudinis spe-
αὐτῷ λίαν καλὰ καὶ τὰ τῆς ἀνδρίας σεμνά· cimina edere, nihil vero antiquius sapientiam in
τερα δέ γε τὰ τῆς φρονήσεως, ἧς καὶ κα- medium proferre, quam passim optimam auxilia-
; εἰς μυρίον πλῆθος ὠνάμεθα. tricem habuimus.

Ἡ γοῦν Πυθαγορικὴ κατάρτυσις, εἴτ' οὖν C 15. Igitur dispositio Pythagorica, sive amor, ut
ις, κατὰ τοὺς τὰ τοιαῦτα σοφοὺς εἰπεῖν, more sapientium loquamur, penetrans et barbaros
α παρεισδῦσα, καὶ τὴν ἐν βαρβάροις ἀγιό- erudiens, bellorum inducias nobis parabat, quibus
ξελαύνουσα, τὰς τῶν πολέμων ἀνοχὰς ἡμῖν hostes ad otiositatem damnabantur. Equidem vi-
ου, δι' ὧν κατεσιγάζετο τὸ ἀλλόφυλον· Καὶ deo quosdam levi modulamine dulce cantantes, quo
ἴσθάνομαί τινων ψαλαττόντων ἠρέμα, καὶ fortitudo pacem et tranquillitatem in nationibus
υομένων ἀπήχημα γλυκύ τε καὶ ἐναρμόνιον, generavit. Ita enim est, amici, quare acutiorem
ἀνδρία καὶ τὴν εἰρηναίαν γαλήνην ἐν ἔθνεσιν incipite cantum, me obsecundante. Fortitudo enim
καταπράττεσθαι. Καὶ ἔχει οὕτως, ὦ οὗτοι· ac prudentia meditantur et in prudentiorum mani-
ίνυν ἐντείνατε τὸ ᾆσμα τορώτερον, κἀγὼ τοῦ bus consociare amant.
ὑμῖν συνεφάψομαι. Ἀδελφὰ γὰρ ἀληθῶς
ον ἀνδρία τε καὶ σύνεσις, καὶ κοινοῦσθον
ακτον παρά γε τοῖς ἔμφροσιν.

Ἀπορῶ δὲ ὅμως εἰπεῖν, ἐφ' ὧν τὸ τῆς βασι- D 16. In promptu habeo etiam dicere in quo prudentiæ
φρονήσεως καὶ μονῆρες ὁρίζεται, καὶ τέως effectus cernuntur et quousque magnum sermonis ca-
τὸ ἐνταῦθα μέγα τοῦ λόγου κεφάλαιον) τὴν put magnorum undique generum generi imperatorio
ασταχόθεν ὑψηλῶν γενῶν τῷ βασιλείῳ γένει unionem dat, per quam ut per nobilissimam mate-
ιαν, δι' ἧς ὅσα καί τινος πολυτιμήτου ὕλης riam imperatorii diadematis compositionem opera-
ὁ βασιλικοῦ στέμματος συγκρότησιν ἐτεχνή- tus est, præcipuam sic elevans dignitatem et has
όν ἀρχικὸν καὶ οὕτω μεγεθύνων ὄγκον, καὶ generosas manus Romanæ celsitudini adjungens,
ταύτας μεγαλοφυεῖς τῇ Ῥωμαϊκῇ ὁλομελείᾳ quas tendet quando manuum pluralitate opus fue-
ων, ἃς ἐκτενεῖ, ὅτε που πολυχειρίας δεήσειε. rit. Hujus nobis egregii stolonis fructus et quæ
ἡμῖν τοῦ καλοῦ φυτοῦ τῆς σοφίας καρπὸς ob oculos bona sunt, Deo juvante reginæ, quarum

una ad solis instar ex oriente oritur, etsi nunc A quidem nube obscuratur, si nubes nigrum illud dici potest, in quo justitiæ sol, Deus clarius conspicitur; altera vera oceano occidentali immersa lucis splendorem affert.

καὶ τὰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἀγαθὰ αἱ σὺν Θεῷ βασίλισσαι ὧν ἡ μὲν οἷα καὶ ἥλιος ἐξ ἑῴας ἔφανεν, εἰ καὶ νῦν ὑπὸ νέφει σκιάζεται, εἴ τι καὶ νέφος εἰπεῖν θαῤῥητέον τὸ τοιοῦτον μέλαν, ἐν ᾧ φανότερον ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος Θεὸς διοπτεύεται· ἡ δὲ ὡς ἄγχοθί που λελουμένος ὠκεανοῦ ἑσπερίου καὶ αὐτὴ φωσφόρος ἐπηύγασεν.

17. Sed hæc hactenus, ne rhetorices oceanus erumpens faustam rumpat navigationem. Ut autem hostes invicem congressi sint resque nostras turbaverint et pacem nobis impertiverint, illa in causa fuit; quis igitur magis timendus? Illud porro artificium strategicum excogitavit, cui obedientes sine sanguinis effusione maxima tropæa erexit, hostes sibi ipsis adversarios usque ad belligerandum reddidit quo factum est ut res B nostræ amplificatæ, illorum minorarentur, utque Mars jam non communis esset nec alterutros nos illosque destrueret, solis autem hostibus pernicies illaberetur. Sic Persarum in Persas bellum a regibus instruebatur, et nos stamus. Sic multæ ex occidentalibus gentibus arrogantiæ morbo laborantes postquam resipuerant, sanatæ sunt. Sic populus Romanus obstupuit qui contra spem omnium belligerandi furore sanatus est. Draco autem insularis qui super crateres Ætnæos ignem ferociæ accendere volebat, in impetu suo ab ensibus imperatoris non parum impeditus est, plerumque cum hostibus domesticis congressus, quos imperatoris artes concitaverant, quasi bipennem sapientiam suam eminus jaculantis.

ιζ'. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἐς τοσοῦτον, μὴ καὶ ὠκεανὸς ἐνταῦθά μοι ῥητορείας ἀναῤῥαγεὶς ἀνακόψῃ τοῦ εὐθυπλοεῖν. Συγκροῦσαι δὲ πολεμίους ἀλλήλοις, καὶ ἡμᾶς ἐν ἀταράχῳ καὶ οὕτω καταστῆσαι, καὶ τὸ ἐν εἰρήνῃ γαλήνιον καταπράξασθαι, τίς ἄρα κατ' ἐκεῖνον δεινότατος; Μέθοδον γὰρ καὶ ταύτην στρατηγικὴν ἐτέχνου, τὸ μὲν ὑπήκοον φυλάττειν ἀναίμακτον ἐπὶ μεγίσταις τροπαίων ἀναστάσεσι, προσαράσσειν δὲ τοὺς πολεμίους ἑαυτοῖς, καὶ ἐκπολεμοῦν τοῖς ἀλλοφύλοις τὸ σφίσιν αὐτοῖς ὁμόφυλον, ὡς καὶ ἐντεῦθεν αὔξεσθαι μὲν τὰ ἡμέτερα, μειονεκτεῖσθαι δὲ τὸ πολέμιον, καὶ τὸν Ἐνυάλιον μηκέτι ξυνὸν εἶναι, μηδ' ἀμφοῖν τοῖν μεροῖν φθισήνορα, ἡμῖν τε καὶ τοῖς ὅσοι ἐξήεσαν εἰς ἀντίπαλον, μόνοις δὲ τοῖς πολεμίοις ἀπονενεμῆσθαι τὸν βροτολοιγόν. Οὕτω Πέρσαι Πέρσαις ἀντίμαχοι μεθόδοις βασιλικαῖς· καὶ ἡμεῖς εἰρηναῖον ἐπαιανίζομεν. Οὕτω Σκύθαι Σκύθας εἰς γῆν κατεστρώννυον· καὶ ἡμεῖς ὄρθιοι. Οὕτω πολλὰ τῶν ἑσπερίων ἐθνῶν, πλεονεξίαν νενοσηκότα, ὑγιοῦντο σωφρονιζόμενα· καὶ τὸ Ῥωμαϊκὸν ἐξεθαμβεῖτο, ἐφ' οἷς, ὡς οὐκ ἂν αἴσθοιτό τις, τὸ τῇ ὁπλομανίᾳ ἐπίληπτον τεθεράπευτο. Δράκων δὲ ὁ νησιωτικὸς, ὃς καὶ ὑπὲρ κρατῆρας Αἰτναίους τὸ τοῦ θυμοῦ πῦρ ἐκφυσᾷν ἤθελε, πολλὰ μὲν τοῦ κατ' αὐτὸν ὁλκοῦ καὶ βασιλικοῖς ἐκολούσθη ξίφεσι, τὰ πλείω δὲ οἰκειακοῖς ἐχθροῖς συγκρουόμενος, οὓς αἱ τοῦ αὐτοκράτορος μέθοδοι ἐπανίστων, διχαστικὴν ὁποῖά τινα μάχαιραν τὴν ἑαυτοῦ τομώτατα σοφίαν βάλλοντος.

18. Regiæ etiam prudentiæ erat non solum salvare dicto audientes, sed etiam quantum fieri posset eorumdem res augere; estque illud talenti evangelici incrementum non minus quam hæreditatis divinæ adauctio. Illud ergo, si quis alius ex iis qui prius regnarunt, noster præsertim perfecit bona multiplicando. Difficile enim fuerit exteram linguam citare quam non ad nostræ commodum verterit; dam alii quidem coloniæ nomine ad nos missi sibi quietem invenerunt; alii autem dona exspectantes quæ imperatoris largiebatur D munificentia, sinus ditantis participes facti sunt, primatum mercedem reportantes. Quod autem divitiarum fluentum ipsis abundabat, domicilium alienum patriam facientes et patriam æstimantes omnem in qua ipsis bene erat. Antiqua historia servorum urbem quamdam memorat; ibique feliciter id contigit. Homines enim quos natura liberaliter vivere voluit nervisque firmis donavit et fortitudine omni induravit; vitæ autem vicissitudine in servitutem redacti in urbem Constantini induxerunt (frequentes enim illa hospites excipit, multosque per turmas, cohortes et acies constituit)

ιη'. Προμηθείας δὲ ἦν ἄρα βασιλικῆς μὴ μόνον περισώζεσθαι τοὺς ὑπακούοντας, ἀλλὰ καὶ προσεπαύξειν αὐτοὺς, εἰς ὅσον χώρα γίνεται. Καὶ ἔστι καὶ τοῦτο ταλάντου εὐαγγελικοῦ προσεπαύξησις, ὅτι καὶ κληρονομίας θείας πρόσθεσις. Τοῦτο γοῦν, εἴπερ ἕτερός τις τῶν ἀνέκαθεν χρόνου βεβασιλευκότων, ὁ νῦν ἐπαινούμενος ἐκτετέλεκε, πληθύνων τὸ ἀγαθόν, Καὶ οὐκ ἔστι γλῶτταν εἰπεῖν ἔθνους, ἣν οὐ παρέμιξε τῇ καθ' ἡμᾶς εἰς χρήσιμον. Οἱ μὲν γὰρ ὡς ἐν λόγῳ μετοικίας τὴν εἰς ἡμᾶς ἐστέλλοντο· καὶ εὑρίσκοντες ἀνάπαυσιν ἑαυτοῖς, οἱ δὲ καὶ δώρων ἐπιβαλλόμενοι, ὅσα τὸ βασιλικὸν μεγαλόδωρον εἰς πλήσμιον ἐχορήγει, τοῦ πλουτοποιοῦ κόλπου ἐγίνοντο, μισθοφοροῦντες μὲν τὴν ἀρχήν· ὅτι δὲ εἰς ἐνδελεχὲς τὸ τοῦ πλούτου ῥεῦμα τούτοις ἐπλήμμυρεν, οἰκήσιμον καὶ αὐτοὶ τὴν ἀλλοδαπὴν ποιούμενοι, καὶ πατρίδα κρίνοντες εἶναι πᾶσαν, ἐν ᾗ εὐπαθεῖν περιγίνεται. Καὶ ἡ μὲν παλαιὰ ἱστορία καὶ δούλων πόλιν τινὰ προάγει πρὸς γνῶσιν· ἐνταῦθα δὲ καὶ τοῦτο πεπλήθυνται τὸ καλόν. Ἄνθρωποι γὰρ, οὓς φύσις μὲν ἐλευθέρια ζῆν ὥρισε, νεύροις δὲ στερρόις ἐτόνωσε, καὶ ὅλως εἰς ἀνδρίαν ἐστόμωσε, βίου δὲ κύκλος ἐπὶ δουλείαν στρέψας, εἰς τὴν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου περιήγαγε

δὲ καὶ τούτους αὕτη πανδοκεύει, καὶ οἵους
ρη καὶ λόχους καὶ στίχας συντάξασθαι),
μὲν (ἦν καιρὸς ἐκεῖνος) τὸ δεσποτικὸν, με-
κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν ἵππον τῆς ἐν τροφῇ
ος, καὶ νομῶν ἐκείνων βαρβάροις καλῶν,
κύτοφυῶν κπὶ ἀπαραποιήτων λοετρῶν, ὅσα
βαρικοὺς στρατιώτας πρὸς ἀμάλθακον καρ-
ραίνουσιν. Ἦν δὲ αὐτοῖς θάτερος μὲν τοῦν
ι οἶκοι· ὁ δὲ λοιπὸς εἰς φυγαδείαν ἔβλεπε.
ἡ μὲν διεπράττετο τὰ δουλικὰ, ἡ δὲ ξίφους
άττεσθαι, εἴ τίς που καὶ δριμύξεται, καὶ
ὸ ἑκούσιον. Καὶ οἱ κύριοι ἐντεῦθεν οὐκ ἂν
τοὶ δοῦλοι, μενοῦνγε καὶ ὡς τολμῆσαι εἰ-
άλωτοι, ἀγόμενοι μὲν καὶ φερόμενοι, ἀρώ-
ὅτι τοιούτοις κακοῖς ἔχονται, καὶ ποθοῦντες
κι τὸ δυστύχημα. Ἐξακούεται οὖν τὸ εὐ-
κὶ εὐθὺς ἔλεος ἐκ βασιλέως ἐπὶ τοῖς ἀμφὸ-
ὶ δεσπόζουσι, καὶ δουλεύουσι, καὶ θησαυροὶ
ἐκκενοῦνται· καὶ οἱ δεσπόται χαίρουσιν
όμενοι τὸ φαῦλον οἰκετικόν. Καὶ τὸ ἐντεῦ-
μὲν ἀντὶ μὲν δούλων ἦσαν τὸ φυσικὸν,
ίμων στρατιῶται, τὸ φίλον ἐκείνοις· οὐκέτι
ιποῦ, ὅσον τοιοῦτον ἀχθεῖη φῦλον, τὸ πᾶν
όταις ἦν. Ἀλλ' ὅσοι μὲν οὐκ εὐγενῶς
ἔπασχον οὕτω, δουλείαν ἀτίμητον ἧπερ
κλέος ἐλόμενοι, τάχα μὲν ἀγεννῶς, τάχα
θείᾳ τοῦ βιοῦν ἀσφαλῶς. Οἷς δὲ στρατεύε-
ιθυμεῖν, εἰς ὅμοιον ἐκείνοις τοῖς ἐκ δούλων
ις ἤρχοντο, χρήμασι δημοσίοις λυόμενοι,
στρατείας κοσμούμενοι. Καὶ πόλεις ἐπλή-
ιὶ εἰρμῷ· συνεπλάκησαν βίου, καὶ δαδοχὰς ἐπληθυναν, καὶ τὴν βασιλικὴν προσθήκην ἐθσυ-
οὐ κατὰ τοὺς Σπαρτοὺς ἀναφύντες αὐτόματοι, ἀφ' ἧς δὲ ἐξεσπάσθησαν, μεταφυτευθέντες εἰς
μᾶς γῆν, καὶ καρπὸν ἐκδεδωκότες τρόφιμον.

A dolebant quidem idque tempore opportuno dominationem, memores equi Homerici instar, hordei et pascuorum, et balneorum naturalium, non artificialium, quibus Barbari ut laboribus perferendis assuefiant utuntur. Erat autem ipsis oculorum unus domi, alter fugam circumspiciebat; ex manibus una servilia faciebat, altera ensem volebat stringere contra recalcitrantem et resistentem. Huc adde quod domini, non servi, captivi huc illuc currentes et diris vocibus querentes quod tot malis vexarentur, quibus liberari desiderabat; quod votum deinde exauditur; et confestim miseratio utrisque, dominis ac servis, regiæque liberalitates affluebant, et domini gaudebant quod servis malis liberati essent. Itaque servitutis loco secundum
B naturam erant ex hominibus vilibus facti milites, quod ipsis gratum erat, non amplius omnes in dominorum potestate languebant. Omnes autem qui non liberales se gerebant, ista patiebantur servitutem sine honore vitæ cum gloria præponentes forte indole prava ducti, forte quia aliter vivere posse desperabant. Qui autem castra sequi volebant, ut milites qui antea servi fuerant, obediebant, pecunia publica redempti et balteo militari accincti. Urbium igitur incolæ vitæ conditiones oblatas amplexi successores habebant auctoritati regiæ se submittebant, non sicut Sparti inter Græcos celeberrimi, quos fabula e terra prognatos dicit; sed avulsi a patria in nostram regionem transplantati, fructus tulerunt salutares.

δὲ καινότερον, καὶ ἄνδρας τούτων ἔτι
κ πρὶν ἀρχεκάκων μεταγαγὼν ἀμύνης
τὰ Ῥωμαϊκὰ, τῷ ἐκείνων ἀγρίῳ τὸ καθ'
ον ἐνεκέντρισεν, καὶ εἰς χρηστότητα μετ-
ἣν θεῖος ἂν παράδεισος οἰκειώσηται. Καὶ
ύνους τοὺς ἐκ τῆς χέρσου, τοὺς τῆς Ἄγαρ,
όν, τὸ Ἱαιονικὸν, τοὺς ὑπὲρ Ἴστρον, καὶ
αιφνὴς βορρᾶς ἐπιπνεῖ· ἀλλὰ καὶ ὅσους
ης πολυτρόπως ἠγκίστρευσε. Καὶ συντε-
αὐτοὶ ταῖς ἡμετέραις πόλεσιν εἰς οἰκήτο-
ἔστιν ἐνταῦθα πολλαπλοῦν τὸ σεμνὸν ἧπερ
άγνου Ἱομπηΐου καθιστορούμενον, ὃς ἐπι-
πόλιν ἐφᾶν, ἐκεῖσε τοὺς περισσοὺς τῶν
συνῴκισεν, ὅσους δεῖν, φασὶν, ἔγνω σωτη-
θαι καὶ προνοίας τινός. Εἰ γοῦν ἱστορίας
μιᾶς πόλεως ἀγαθὸν, τίς οὐκ ἂν συγγρά-
ολύχροον καὶ πολλαῖς ἐπιμερισθὲν πόλεσι;
ω τὸ μεῖζον, ὡς οὐδεμία τῶν τῆς οἰκου-
λεων ἀνοργίαστος τοῦ τῆς Μεγαλοπόλεως
ἔρωτος, τοῦ καλοῦ βασιλέως ἐκείνου τὰς
ἐπαφιέντος ἁπάσαις ἴυγγας; Καὶ ἦν ἐκφ-
ιν ἐγκαθήμενον ὑπερβάλλον, ποίαν ὁ αὐτο-
ῶν πόλεων στέρξας εἰς φιλουμένην ἐγγρά-
ὶ ὅσα καὶ μητροπόλεως περιοικίδες τῆς

C 19. Interjecto deinde tempore vivos plures ex iis qui prius hostes fuerant vindictæ causa contra Romæos duxit et eorum ferocitatem in eam quam nos exercemus, mansuetudinem commutavit, et sic terram nostram in paradisum transformavit. Et non solos continentis homines nomino, posteros Agar, Scythas, Ponti incolas, Istri accolas, et quibus Boreas frigidus spirat, sed omnes Oceani piscatores, qui paulatim urbes quoque nostras incolere cœperunt. Historia multa quidem, sed inter alia id quoque refert, Pompeium Magnum urbem Orientalem piratis quos eo beneficio dignos habuit, incolendam tradidisse. Quod si historia unius urbis bonam hanc fortunam memorare dignatur, quis non rem, quam multæ urbes participant, relatu dignam putaverit? Addiderim etiam quod
D nulla terræ civitas non initiata magnæ urbis amorem perdidit sub regno imperatoris, blandissimi gubernatoris. Unaquæque amoris incentivam habebat, quam imperator ex cæteris urbibus sibi dilectam professus est; omnes autem, ut suburbium a magna civitate, cæteræ a nostra pendebant, ita tamen ut subsistant, nostra autem hodie destructa jaceat, et quorum nulla nunc vestigia remanent.

καθ' ἡμᾶς ἐξήρτηντο ἅπασαι. Καὶ στερχθῆναι δὲ ἀλλὰ τοῦτο ἀνασκευασθῆναι καὶ ἀφαντωθῆναι ἐκ γῆς.

20. In permultis quæ imperator convocavit conciliis, legatos videre poteras non denos, sed multitudinem undequaque huc accurrentium tanquam in regionem communem,ut systema doctrinæ cæteris proponerent.Vidit igitur magna hæc urbs hospites exteros,quorum nemo e nostris ne nomina quidem noverat ; difficile namque erat virum bilinguem invenire, qui ex ipsorum lingua in nostram traduceret. Itineris et legationis eorum finis erat ut imperatoris vultum viderent, vocem audirent, in ludis gymnicis sese exercentem admirarentur,ut quædam de illo dicta colligerent. Sic et Salomonis sapientia plurimos attraxit, etsi non omnes in eo laudando convenerint. Sed in hoc nostro loco mira multa se offerunt. Ex legatis nostris alii profecti sunt ob metum ne quid paterentur,aut propter sollicitudinem auxilium reperiendi ubi necesse fuerit, aut egestate coacti, cujus ope proposita perfici possunt, aut ob sollicitam futuri temporis curam ; quæ omnia indicant res magnas ac splendidas ab imperatore apud nos gestas exstare.Sed hæc externa sunt, nec unius substantiæ. Venisse autem e longinquo viros duram sortem subituros in itinere spectandi causa et fortunam mutandi ergo, hoc non est simpliciter magnum, sed stupore plenum. Patet enim magnum tonitru super præclare ab Imperatore factis resonans, aliorum æmulationem excitavisse.

A κ'. Ἦν οὖν ἐν μυρίαις των συνόδων, ὅσας ἀγείρει τὸ βασίλειον, πρέσβεις ὁρᾷν οὐ κατὰ δεκάδας μετρίας τινὰς ἐκ τῶν ἐκασταχοῦ χωρῶν συῤῥέοντας ἐνταῦθα ὡς εἰς δεχάδα κοινὴν, καὶ σύστημα ποιοῦντας ἑαυτοὺς ἀλλόκοτον τοῖς γε πλείοσι. Καὶ ἐώρα ἡ μείστη πόλις αὕτη ἄνδρας ἀλλαγνώτους ἀληθῶς, ὧν οὐδεὶς τῶν καθ' ἡμᾶς οὐδ' εἰς ὄνομα πεπείραται, ὡς καὶ πίπτειν ἐν δυσχερεῖ ἄνδρα εὑρέσθσι δίγλωττον, τὴν ἐν αὐτοῖς διάλεκτον εἰς τὸ ἡμεδαπὸν μεταβάλ..οντα. Ἦν δὲ ἐκείνοις τῆς ὁδοῦ σκοπὸς καὶ τῆς πρεσβείας τὸ τελικώτατον, ἱστορῆσαί τε κατ' ὄψιν τὸν βασιλέα, καὶ ἀκουτισθῆναι, οἷα λαλεῖ, καί τισι τῶν γυμναστικῶν ἔργων ἰδεῖν ἐπιτρέποντα, ἐρανίσασθαι δὲ καί τινα τῶν περὶ αὐτοῦ ἀκουσμάτων, καὶ ὡς ἓν τὰ πάντα εἰπεῖν θαῦμα συλλεξαμένους, κομίσασθαι τοῖς εἰς πρεσβείαν διαπεμψαμένοις. Οὕτω καὶ Σολομῶντος ἡ σοφία πολλοὺς ἐφείλκετο, καὶ εἰ μὴ τοσούτους, ἀλλ' οὖν ἐφ' ὁποσονοῦν. Καὶ ἔστιν ἐνταῦθα τὸ τοῦ θαυμασίου πολύ. Δέει μὲν γὰρ τοῦ μή τι παθεῖν πρεσβεύεσθαί τινας, ἡ μελέτη τοῦ φθάσαι ζήτησιν ἐπικουρίας, εἴ που καὶ παραπέσοι τις ἀνάγκη, ἢ καὶ χρημάτων ἐνδεία, ὑφ' ὧν ἔσται καταπραχθῆναι τὸ διὰ σπουδῆς, ἢ ὅλως προμηθείᾳ τινὶ τοῦ μέλλοντος, λαμπρὸν μὲν εἰς ἱκανότητα τοῦ δεῖξαι μεγάλα καὶ ἀνενδεῆ καὶ πολύχρηστα τὰ καθ' ἡμᾶς διὰ τὸν αὐτοκράτορα. Ἐξωτερικὰ δ' ὅμως ταῦτα, καὶ οὐ τῶν κατ' αὐτὸν, ὡς καὶ ἥκειν πρός τινα συνουσίωσιν. Ἐλθεῖν δὲ ἐξ ὑπερορίων ἀγνῶτας ἄνδρας, καὶ θελῆσαι δεινὰ παθεῖν, ὅσα τῷ τῆς ὁδοιπορίας καὶ ἐντυχίας εὐκταίας, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ εἰς ἁπλοῦν

B

C

μακρῷ συνδιήκει, καὶ ταῦτα πρὸς χάριν θέας, καὶ μόνον εἰπεῖν ἔστι μέγα, εἰς μυρία δὲ κατασχίσαι θαύματα. Δῆλον γὰρ, ὡς μέγας βροντῆς ἦχος ἐπὶ βασιλικοῖς ἀνδραγαθήμασιν εἰς τὸ κατὰ σπουδὴν ἐπέστρεψεν.

21. Sed cur legatos dico stemmate insignes,dum licet summos magistratus considerare ad nos missos, ut imperatori tributum afferrent, aut post negotia peracta, et postquam imperatoris majestatem oculis vidissent, aut oculorum curiositati satisfacerent, et civibus suis visa auditaque narrarent. Hujus ordinis sunt Persarum monarcha et Palæstinorum rex ; Germanorum imperator, totius Germaniæ princeps, et alii, qui ad nos profecti sunt, dubio fortasse successu. Pæones enim et Gepidas et Scythas et tot alios nuncupare longum est, quos, ut summatim dicam, stupor, metus et auxilii sollicitatio ad nos perduxit. Stupor ob rumores promulgatos, metus ne Imperatoris amicitia privati mala paterentur ; tertio, ne rege non auxiliante, male ab inimicis haberentur.

κα'. Ἀλλὰ τί μοι πρέσβεις λέγειν τοὺς ὑπὸ στέμμασιν, ἐξὸν θεωρῆσαι κορυφαίας ἀρχὰς ἑστηλμένας μέχρι καὶ εἰς ἡμᾶς, τὰς μὲν κατά τι ἔργον ἕτερον, οὗ μετὰ τὴν βασιλικὴν θέαν γένοιντ' ἂν, πορισόμενοι συμβολὴν ἱκανὴν, τὰς δὲ καὶ μόνον ἐντυχεῖν καὶ πρὸς θάμβος θεάσασθαι ; Τοῦ τοιούτου ὁρμαθοῦ ὁ τῶν κατὰ Πέρσας ἐθνάρχης, καὶ ὁ τῶν Παλαιστηνῶν ὑπερκαθήμενος ῥήξ. Δοιπὸς δὲ ὁ ἐξ Ἀλαμανῶν ἐκεῖνος ὁ μέγας, καὶ ὁ τῆς Γερμανικῆς ἁπάσης ὑπεριστάμενος γῆς, οἱ τὴν εἰς ἡμᾶς θαυμαστώσαντες ἐκείνην ὁδόν· ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν εὐμέθοδον ἔφοδον. Τὸν γὰρ Παίονα καὶ τὸν Γήπαιδα καὶ τὸν Σκύθην καὶ συχνοὺς τοιούτους εἰπεῖν, μυρίος ὅσος κατάλογος ἕτερος, οὓς (τὸ πᾶν ἐν βραχεῖ συντελεῖν) θάμβος καὶ φόβος καὶ ζήτησις ἐπικουρίας συνέλεγον εἰς ἡμᾶς. Καὶ ἦ πάντα ταῦτα, εἴτε καὶ τούτων τινά. Θάμβος, ἐφ' οἷς μανθάνοντες καὶ ἐκπεπληγμένοι συνέῤῥεον εἰς τὴν ἀκοήν· φόβος, μήποτε συμβαίη ἄλλως, ἀναπεπτωκότας αὐτοὺς ἔξω τῶν βασιλικῶν σπλάγχνων πεσεῖν· τὸ δὲ λοιπὸν καὶ τρίτον, εἴ τί που κακὸν ἐκείτοις ἐπήρτητό ποθεν, ὡς μὴ εὐπετὲς ὂν σκοαρκίσαι τὸ κακὸν ἑτέρως, μὴ συνεπιλαμβανομένης δεξιᾶς ταύτης βασιλικῆς.

D

22. Mirum itaque non erat, si isti nova edocti,

κβ'. Ἦν δὲ οὐκ ἐκεῖνο θαυμάζειν ουτως, εἰ καινὰ

ς οἱ τοιοῦτοι, καὶ οἷα ἐπάγεσθαι τοὺς ἀκού- A quæ audientium aures movere possent, e locis re-
ατόπιν τῆς ἀκοῆς ἐξ οὕτω ποῤῥωτάτου εἰ- motis accurrerunt. Laxis enim alis fama volat, et
Η τε γὰρ φήμη ἀνέτοις πτεροῖς διίπταται, raritas eorum quæ rumore sparguntur studiosorum
κραδοξία τῶν φημιζομένων ἐπιστρέφειν οἶδε animos attrahere solet. Quod autem ejus auctori-
λακροάμονας. Ὃ δὲ τὴν τοῦ μεγαλείου αὔξην tatem auxit hoc est. Ubi illi advenæ perscrutando
υ, τοῦτο ἦν· Ὡς ἐληλυθότες ἐκεῖνοι, καὶ οἷς aliquando veritatem adepti sunt, præcones fide
περιτετυχηκότες ἐκβαίνουσι πρὸς ἀλήθειαν, pleni clamaverunt: sicut audivimus, ita vidimus;
διαπρύσιοι κήρυκες, ἀναβοώμενοι, ὅτι sed et miraculis confisi stuporem in animo perpe-
ἠκούσαμεν, οὕτω καὶ εἴδομεν· καὶ οὐ μό- tuum conservant, præsertim quando Imperatorem
λὰ καὶ γέμοντες θαύματος ἐπὶ μακρὸν, καὶ laudibus efferrent qui non intrinsecus solum, sed
κσιώδει ἀναπολήσει τὰ ἐκπλῆττον παράμο- extrinsecus quoque splendescit.
ντες, καὶ μᾶλλον, ὅτε τὸν ὅλον βασιλέα ἐν καρδίαις ἀνεβίβαζον διαλογιζόμενοι, ὃς οὐ τοῖς ἐντός μόνον,
καίρια, καὶ τοῦ οὕτως ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπιφαινομένοις προέλαμπε.

εγέθους μὲν γὰρ ἐπέβη, ὅπερ εἴ τις ὑπερα- 23. Eam enim magnitudinem attigit, ut qui eam
ἐγγραφήσεται ὡς εἰς γίγαντα· καὶ ἡ φύσις transcenderet gigas haberetur. Eum enim natura
κὐτὸν ἢ κατὰ τοὺς λοιποὺς ἐστερέωσεν, εἰς B aliter quam cæteros formavit, ossa validissima ac
ἀδρὰν καὶ ὡς εἰπεῖν λεοντώδη ἀπευθύνασα fere leonia tribuens, membrorum etiam extremi-
ὡς εἶναι, τοῖς ἀκρωτηρίοις ἐπεντρανίσαντά tates, ut rei physicæ expertes judicant, robur virile
ιαῦτ' εἶναι ἀληθῶς ἀποφήνασθαι, τὰ κατὰ indicant; sed interpositæ quoque corporis partes
γνώμονας τὴν ἀνδρικὴν χαρακτηρίζοντα idem confirmant. Huc accedit quod corpus obesi-
τητα· οἷς ἀνάλογα καὶ τα τῶν διαστάσεων. tate non gravatur ejus qui sæpissime vires exercet
οὐδὲ σαρκῶν αὐτὸν ἐβάρυνε περιουσία, ut crassities ab homine intellectuali superetur. Mul-
ομένη πρὸς περιττότητα τῷ τε ἀεὶ γυμνα- tæ quidem in ipso res miræ, portentosæ non fue-
περχομένου τοῦ πλεονάζοντος, καὶ ὅτι περὶ runt. Comam etiam non eleganter circinavit, sed
ἀληθῶς ἄνθρωπον ἠσχόλητο τὰ τῆς φύσεως. simplici capitis ornamento contentus, capillos ho-
μὲν πελώριον ᾠκειώσατο ἐπ' αὐτῷ· ἀπώσα- nestamento majori non dignos habebat. Cum enim
βουγάϊον. Οὐκοῦν ἀκολούθως οὐδὲ τὴν κό- sapientia divina naturæ indita creaturis insignio-
ὸς τρυφερότητα ἤσκητο· ἀλλ' εἰς κεφαλὴν ribus nobiliorem materiam impertivit, capilli par-
τημελῶν ἑαυτὸν, καὶ τυγχάνων τοῦ ἐφετοῦ, vam habuit curam, quæ nec leonem animalium
ν τρίχας ἐμέμφετο. Ἤδη δὲ καὶ ἡ θεόθεν regem horrida, plus quam par est, juba do-
ῆς φύσεως τὸ ἐνταῦθα πολὺ τῆς ὕλης προ- navit.
σα τοῖς κρείττοσιν, οὐκ ἤθελε τῇ κόμῃ χοϊνεργε- C
τλεον, ἡ μηδὲ τὸν βασιλικώτατον λέοντα πυκ-
τχῶν λασιότητι.

ῇ δὲ τοιαύτῃ σεμνότητι καὶ τὸ τῆς χροιᾶς 24. Hanc venustatem coloris pulchritudo au-
ινδιῆκεν. Οὐ γὰρ θηλυπρεπὴς λευκότης τὸ gmentat. Non enim albedo, qualis feminam decet,
ν ἔγραφεν, ἀλλ' εὐφυῶς μιγνυμένη πρὸς τὸ ejus faciem colorat, sed virilitate temperatam (ut
; ἐκέκρατος, καὶ (τὸ τῆς παλαιᾶς ἱστορίας) κατὰ apud antiquos) certaminibus, aliisque ludis gymni-
ν καὶ λοιποὺς πόνους, ἡλίοις καὶ μάλιστα. cis, maxime solis ardoris exponit. Non enim in
σκιατραφίαν ἐπραγματεύετο, ἐπεὶ μηδὲ βίον umbra educatus est, et vita ejus tantum abest ut
ν καὶ ἀργόν· αἰθερίαις [*num.* αἰθρίαις!] δὲ voluptatibus pravisque cupiditatibus consecrata
λετο, ἀφ' ὧν πρὸς ἀνδρίας ἐζωγραφεῖτο esset, ut laboriosa semper cum negotiis fuerit,
ὄψιν πεφιλοτιμημένος οὐ κατὰ τοὺς γυναι- sed sub sole vultus non speciem femininam fe-
μαλθακοὺς, ἀλλ' ὁποία κοσμοίη ἂν ἡρωϊ- rebat, imo viro strenuo dignam, quia nec ad
υφνότητα. Οὐ γὰρ πρὸς ἑτοιμότητα διηυ- risum, ned ad alacritatem pronus erat, gratiis et
γέλωτος, οὐδὲ μὴν ἄλλως τὸ λεοντῶδες D venustate temperatam.
ο. Κεκραμένη γὰρ δὴ χάρισιν ἐῤῥύθμιστο τῇ
ους μεσότητι.

ζαὶ δεῆσαν μὲν ἑαυτὸν καταστῆσαι, ὅποι 25. Ubi cum decore in publicum prodire oporte-
καὶ ἀνθολογία κάλλους ποικίλη αὐτὸν ἤγαλλε. bat, venustatis flos eum exornabat cum vultus
ος μὲν γὰρ προέλαμπεν, ὀφθαλμοὶ δὲ τῷ gravitate et honestamento conspicuus esset; totus
ἱλαρότητά τε προὔφαινον καὶ Ἀρεϊκὴν ἐμ- effulgebat, oculi hilares gravitatem Marte dignam
τῷ προσώπῳ δὲ βαθεῖα γαλήνη ἐνεχόρευε emittebant; in vultu serenitas felicissima prati
κάνταῦθα τὸ σύμμετρον) καὶ ἡ σύστοιχος amœni planitiem repræsentabat, unde harum re-
καὶ λειμῶνα συνεκρότουν ἀξιοθέατον, ἐξ οὗ rum amantes voluptatem decerpere poterant.
ι ἡδονὴν ὅσην ἐξῆν τοῖς φιλοθεάμοσι.

26. Talis erat imperator, quando intus ab undis fervidis agitabatur, sicut mare quod Creator nobis implantavit. Quando autem, ut plerumque fit, aculeatum quid surgebat, et animam muniri et vindicari oportebat armorum auxilio,tum animus ebulliens ignem iræ spirabat; imperator autem sese continens et reprimens iram (severo enim tale imperium committere fas erat) jam non idem homo erat,sed indolem insitam delineans, prudentia doctorali lenitatem deposuit ad nihil tum utilem discipulis,et austeritate se accinxit,quam ipsi ignavia sua provocarunt, cauteria, non dulcia remedia affectantes.

A κς'. Καὶ τοιοῦτος μὲν ὁ βασιλεὺς, ὅτε ἀθέτως εἶχε πρός τι παρακινοῦν καὶ τὴν ἐντὸς ὑποκυμαῖνον θάλασσαν, ἣν ἐν ἡμῖν ὁ πλάσας ἔθετο. Ὅτε δὲ, ὁποῖα πολλὰ θυμοδακές τι παραφανθείη ἀνακύψαν ποθὲν, καὶ ἐχρῆν τῇ ψυχῇ τὸν αὐτῆς δορυφόρον παραστῆναι καὶ ἀμύνασθαι, τηνικαῦτα θυμὸς μὲν ἐξέζεεν, οὐδὲ καχλάζων ἀπήφριζε κατὰ τοὺς εἰς ὀργὴν πυρίνους· βιαζόμενος δὲ ὁ αὐτοκράτωρ ἑαυτὸν, καὶ διαζωγριφῶν εἰς θυμούμενον (ἦν γὰρ ἀνάγκη πᾶσα, ὅτι μηδὲ εἰς παιγνήμονα θετέον τὴν οὕτω σεμνοτάτην ἀρχὴν), οὐκέτ' ἀνὴρ ὅδ' αὐτὸς ἦν, ἀλλὰ πρατυπῶν τὸ ἔμφυτον ζωγράφημα, ἐξένευεν εἰς ὅσα καὶ διδάσκαλος ἔμφρων, τὸν μὲν πρᾶον ἀποτιθέμενος, οὗ μηκέτι καιρὸς τοῖς διδασκομένοις, τὸν δὲ ἐπιστρεπτικὸν μεταμφιεννύμενος, ὃν αὐτοὶ κατὰ τῆς ἀμαθίας προεκαλέσαντο, καυτῆρας, οὐχ ἥπια φάρμακα θέλοντες.

27. Aliud ibi videre erat pulchritudinis specimen. Hilaritas enim et sic non lusciosis effulsit ; animi vero indoles vultus lineamenta coloravit, sicut intus fulgar recondit, at non penitus oculorum obtutui detrahit. Qui autem coram spectaculo illo regio steterit, sibi timens quod res aliter fieri non poterat (nisi imperterritus aliquis ad leonem clausis superciliis quiescentem accessit), et obscuro visu tantum speciem externam videt, non autem in intimam lucem penetrat(mens stupefacta timet perscrutari quod sæpe mentem fugit, et in superficie judicii manet) mori mallet quam regem sibi iratum habere, sicut neque Deum, cujus ira mortalibus gravis est, licet magno erga homines amore mitigetur. Nunquam antea tantus metus hominem invaserat, et humanitas imperatoris intervenientis labentem erexit et amaritudine edulcoratum sanasset, si sanabilis fuisset. In his enim rebus ineptum esset sensus animi intimos reprimere, et contrarium amplectentem humaniter secundare atque ita et se et multos alios in perniciem præcipitasse.

B κζ'. Καὶ ἦν ἐνταῦθα βλέπειν ἄλλο κρᾶμα, κάλλους καὶ αὐτό. Τὸ μὲν γὰρ ἱλαρὸν καὶ οὕτω τοῖς οὐκ ἀμβλυωποῦσιν ἐξέλαμπε, τὸ δὲ θυμούμενον τῆς ψυχῆς ἔχρωζε καὶ ἄλλως τὸ προφαινόμενον, καθὰ που κρύπτει μὲν ἐντὸς τὸ φωταυγὲς, ἀφανίζει δὲ οὐκ εἰσάπαν. Καὶ ὁ τῷ βασιλικῷ περιτυχὼν ἐκείνῳ προσχήματι, φρίξας, ὅτι μηδὲ ἦν ἄλλως γενέσθαι (εἰ μὴ καὶ λέοντά τις ἡμέρα τὸ ἐπισκύνιον συνδήσαντα παρῆλθέ που ἄτρεστος), καὶ τὸ ὀπτικὸν συγχεθεὶς ἐκεῖνος, ὡς μόνον προορᾷν τὸ ἐπιπολῆς, μὴ ἐμβαθύνειν δὲ καὶ εἰς τὴν ἔνδον φαῦσιν (δεινὸν γὰρ λογισμὸς ὑποπτήξας μὴ ἐξακριβοῦν, ἀλλὰ τοῦ προφαινομένου γίνεσθαι), θανεῖν εὔξαιτο ἄν, ἤπερ βασιλέα ἔνθεον αὐτῷ ἐπισκόζεσθαι, καθὰ μηδὲ Θεὸν, οὗ καὶ αὐτοῦ ὁ θυμὸς βαρὺς τοῖς περὶ γῆν, εἰ καὶ ἄκρᾳ φιλανθρωπίᾳ συγκέκραται. Οὕτω τοιοῦτον δίος ἔπαθεν ὁ συσταλείς, καὶ τὸ βασιλικὸν ἱλαρὸν προέτρεχε, καὶ ἀνελάμβανε καταπέττοντα, καὶ μηδὲ παραψάμενον πικρασμοῦ ἐγλύκαζεν, εἰ μὴ ἄρα εἰς τὸ πάντη πάντως ἐξήνεκτο ἀθεράπευτον. Ἐν τοιούτοις γὰρ ἠλίθιος ἂν εἴη ὁ κατασιγάζων τὸ θυμικὸν, καὶ τῷ ἀντιστρόφῳ χώραν διδοὺς ἐκτραχηλίζειν κατὰ κρημνοῦ, καὶ συγκαταφέρειν τῇ μιμήσει πολλοὺς εἰς ὄλεθρον.

28. Equidem talem animum laudo, siquidem lex normalis, quam si imperatores exercerent laudarentur quidem, abolentes autem totum modum tantum non subverterent. Homo autem noster ea indole et habitu corporis erat, quando in civitatis administratione agitatio quædam apud eum elucebat; bellum enim ei alium animi affectum creabat, cujus gesta in Annalibus a gravissimis auctoribus confectis perscripta sunt.

κη'. Ἐπαινῶ τὸν τοιοῦτον θυμὸν ἐγὼ, ἐπεὶ καὶ ὁ διορθωτὴς νόμος, ὃν οἱ αὐτοκρατοῦντες μετριάσαντες μὲν ἐπαινοῖντο ἄν, ἐπαλείψαντες δὲ οὐκ ἂν φθάνοιεν τὴν τοῦ παντὸς νάξιν συγχέαντες. Καὶ ἦν μὲν ὁ ἐπαινούμενος οὕτω χαρακτῆρος ἔχων καὶ καταστήματος τοῦ κατ' ὄψιν, ὅτε θυμικὴ παραδράμη τις περιπέτεια τά γε εἰς τὸ πολιτεύεσθαι. Ὁ πόλεμος γὰρ αὐτῷ ἑτεροίαν εἶχε θυμομαχίαν, ἣν αἱ πράξεις διαζωγραφοῦσιν, ἃς αἱ βιβλιακαὶ πτύχες ἀμφιέπουσι.

29.Eleganter conversandi tempus est.Nemo enim per totam vitam plane rudis est, etsi alter Timon esset; amicitia autem urbanitatem nunquam rejicit, ut nec gubernatio civilis. Fuit enim sæculum quo imperator mellifluus obviis quibuscunque esset. Itaque manna cœlitus pluit, quia a celsitudine regia non sic cadebant regii sermones, quibus et

κθ'. Καιρὸς δή τις καὶ ἀστεΐσασθαι. Οὐ γὰρ δυστράπελος διὰ βίου παντὸς ἐν ἀνθρώποις οὐδείς, εἴ γε καὶ Τίμων ἐφιλιάζετο· φιλία δὲ οὐδεμία τὸ ἀστεῖον ἀπείπατο, καθάπερ οὐδὲ ὁμιλία ἡ πολιτευτική. Καιρὸς δή τις καὶ τοιοῦτός ποτε, καὶ ὁ βασιλεὺς ἀπέρρει μέλιτος τοῖς ἐντυγχάνουσι. Μάλιστα μὲν οὖν ὡς ἀπ' οὐρανοῦ μάννα ἔβρεχεν, ὅτι τοῦ ἐν ὕψει μεγέθους

ατέπιπτον οἱ βασιλικοὶ λόγοι, οἷς καὶ τὸ
ου γαλήνιον συνδιατιθέμενον ἑτέρας ἔγευσ
Μάννα δὲ, ὅτι περ εἰς πολυτροπίαν τὰ
ις ὁμιλίας διέβαινε, καὶ πολυειδῶς ἐνε-
τῆς ἡδονῆς ὁ πεινῶν τὸ φιλόκαλον. Καὶ
; ἡδὺς τοῦ προφαινομένου ἦν, εἰς γλυ-
βάπτων ἔννοιαν· ὁ δὲ λόγιος καὶ εἰς τὸ
σοφούμενον ἐνεβάθυνεν, ἐκμυελίζων τὸ
μὲν οὐδ' ἐξέπιπτέ τι τῶν ἐκείνου ἀργὸν,
εἰς ὀστῶδές τι ἐκλογίζεσθαι· ἦρτυε δὲ
λατι μὲν διόλου τῷ διὰ παντὸς νοστίμῳ
ρίσεως, καὶ βαθείαις δὲ θεωρίαις, ταῖς
ἀπόστολοι μαθηταὶ καὶ ὁ ἀποστείλας μέ-
καλος ἀνέπτυξαν, ταῖς δὲ, ὁποίαις οἱ ἐξω-
ύνονται.

A faciei constans serenitas aliam dulcedinem gustandam præbet: manna autem, quod conversationis delicias multiplicavit is qui pulchritudinem esurit multimoda voluptate fruebatur. Et hic quidem aliter quam per speciem jucundus erat, mentem suavem baptizans; qui vero rationis particeps erat in intimam penetrabat philosophiam, ingenii medullam hauriens: et nihil eorum quæ ex illo sunt in vanum cecidit, et quod, ut ita dicam, in osseam naturam abiit. Omnem enim sermonem sale condiebat usitato, et profunda indagando, ut apostoli discipuli et summus magister qui eos misit explicuere, deinde more vulgari.

ὰρ καὶ νῦν ὡς ἐν θριάμβῳ τούτῳ καὶ
λαμπρῷ τὸ ἐν ἐμοὶ τοῦ θαύματος οἰκου-
γὼν θεατρίσω, οὐκ ἦν ὑποκινηθῆναί ποτε
ἥπερ ὁ αὐτοκράτωρ οὐκ ἐξελάλει τι καὶ-
ἀκοὴν, θεόπεμπτον δὲ εἰς νόησιν. Ἐγὼ
οὔτε ἀμφιλαφὴς τὴν γνῶσιν, καὶ ὡς εἰ-
νθὴς, οὐ μὴν δὲ οὐδ' εἰσάγαν ἀβαθὴς καὶ
σεως, οὐκ ἂν αὐχήσαιμι παραβαλεῖν ποτε
ικροάσει βασιλικῇ, ἐν ᾗ μή τι ξενίζον καὶ
ἔμοιγ' οὖν εἰς χρηστομάθειαν εἰσφκισά-
οῦν. Ἀττικοῖς ἀνδράσι τὸ τοιοῦτον φίλτα-
τίσημον τό φιλόκαινον, ταυτὸν δὲ φάναι,
διεξεσμένοις εἰς κάλλος λογιότητος, οἳ
οἷς προσεπιζητοῦσι καὶ τὰ καινότερα, λι-
τὴν ἀκρόασιν. Καὶ ἦν λέγειν καίριον
κεῖνο τὸ τῆς ποιήσεως, ὡς ἄρα Θεὸς τῷ
ν μορφὴν ἔπεσι στέφει, κάλλιστον τοῦτο
ίπτων τῷ βασιλικῷ στέμματι.

B 30. Ut igitur nunc in illustri triumpho quantum in me est, rerum mirificarum chorum ducam, non introducendum erat colloquium, in quo imperator nihil novi audientibus, divina autem menti suggessit meditanda. Itaque ego qui nec doctrina abundo, neque dicendi peritus sum, imo alta scientia careo, non tamen id committerem ut regio sermoni obtemperarem, unde nil commodi in usum meum vertere possem. Illud quidem viris Atticis pergratum est quibus peculiare est nova semper discere, id est viris ad dictionis elegantiam expolitis, qui rebus antiquis nova adjiciunt et sic semper audiendi avidi sunt. Et hoc quidem loco cum poeta dixerimus, quod Deus regi formam verborum gloria ornat, hanc pretiosam margaritam diademati suo conjungens.

C

οὕτω μὲν καλὸν τὸ ἐν ὁμιλίαις γλυκύ· τὸ
ως ἐχρημάτιζε κάλλιον. Τὸ γὰρ τῆς ἐννοίας
τοῦ προφερομένου βασιλικοῦ λόγου τορὸν
τατον, ἄλλο τοῦτο γλυκύτητος ἄρτυμα
τοῖς ἀκούουσιν, οἷς καὶ ἐπήρχετο μερίζε-
ε τὸ νοούμενον ἄριστον ὂν, καὶ εἰς τὴν
προφορὰν, συνεπικοσμοῦσαν καὶ αὐτὴν
ον· Καὶ ἐξύμνηται καὶ τοῦτο τὸ βασιλι-
καὶ βίβλοις ἔγκειται. Τὸ δὲ ἐν ἀντιρρήσ-
ον, τὸ δὲ ταχὺ μὲν προβαλέσθαι, ὀξὺ δὲ
αι τὰ ἐν νοήμασιν, οὐκ ἔχει παραβολὴν
μή τις εἰς βέλους ἐκνεύσει πετομένου
ἢ εἷς ἀστραπῆς ταχυτάτην ἐκπυρήνισιν,
τητα πτεροῦ ῥοιζῶντος εἰς πτῆσιν ἀέριον.
νὸν ἐν διαλέξεσι καὶ πλουτοῦν ἐπιχειρη-
τοῦτο δὲ ἡ ποιητικὴ σεμνυνεῖ Καλλιόπη,
α ἐς νιφάδων πύκνωσιν, καὶ μάλισθ' ὅτε
τινα τοπικὴν ἢ καὶ ἄλλως βαρέως ἐκ-
ην ἡ τοῦ λόγου προκαλεῖται ὕλη. Τότε
; νιφάδος εἰκόνισμα καὶ μάλιστα καιριώ-
τνὸς γὰρ τηνικάδε καιροῦ ὁ καταφορικὸς
καὶ νιφάδες τινές· ἔτι μὴν καὶ φρικα-
ά τις ῥιγεδανός· καὶ τῷ τῆς σαφηνείας μὲν λευκῷ διαλάμπων, ὡς ἐξ ὕψους δὲ κατασκήπτων τῷ
οῦ μεγέθους ἐξάρματι. Οὕτω πολὺ τὸ ἐν λόγοις τῷ βασιλεῖ πόριμον, οὗ πεῖρα καὶ μόνη διδάσκαλος.
ι γὰρ οὐκ ἂν εἴη, ἐς ὅσον καὶ χρή.

D 31. Sic in colloquio quidquid pulchrum, id jucundum est, sed vario modo. Mentis enim vehiculum, sermonis regii splendidissimum aliud dulcedinis condimentum auditoribus affert, quibus incepit dividi in cogitatum, quo nihil melius, et in enuntiationem oralem, quæ cogitationibus ornamento est. Ilocce quoque de imperatore cum laudibus refertur ac litteris mandatum est, quod in reponendo et in proponendo ac concipiendo aliorum cogitata celeriter cum sagitta volante aut cum fulmine, aut cum volucri quæ acrem volatu findit. Quod porro in colloquiis strictum et in argumentando copiosum est, id Calliope poetria operatur, quæ sicut nix cadit, præsertim ubi sermonis materia vehementiam aut gravitatem postulat. Tunc quidem admodum quadrat cum nive comparatio; copiosus namque isto tempore sermo ut nix labitur, non sine horrore ac fremitu, et ex alto cum splendore ac magnitudine ad nos fertur. Sic imperatoris eloquentia experimentis fulta optimam se nobis magistram præbet, major autem est quam quæ memoriæ tradi possit.

32. Liber erat memorialis indelebilis, stylo perscriptus Dei ipsius, Spiritu sanctodigitos regente. Historia quidem factorum conservatrix, et ante illam natura novit indolem humanam doctrinæ capacem, scientiam temere respuere ut canalis qui aquam accipit et repellit continuo, ita tamen ut homo cum repugnantia discat et audita sæpe oblivioni tradat minime curiosus, ut vas quod per os augustum liquorem recepit, difficulter reddit. Eæ igitur cum sint naturæ animus quem rebus utilibus instituis, obedit et item negligit.Sic oculus locis lustrandis aut oris lineamentis perscrutandis et aliis similibus operam dat, quorum imagines in mente deponere juvat. Et hæ quidem facile intrant,clavis autem depositi sigillum inaccessum conservat, donec tempus animi sensa explicandi venerit. Ubi vero janua reserata est, recordatio ex imaginatione renovata res adæquatas colligit, res minus essentiales menti occurrunt, et cognitio semel acquisita illustratur, et sic fideliter immanet. Ut enim sigillum divinum mentis repositorio ii apponebatur quæ puer didicit a juvene, loca puta, homines, tempus, conversatio, rerum qualitates et similia, quorum descriptio veterem notitiam renovat.

A λβ'. Τὰ δὲ τῆς μνήμης βίβλος ην ἀναπάλειπτος, γραφείῳ ἐγκεκολαμμένη θείῳ, κινουμένῳ δακτύλοις πνεύματος. Καὶ οἵδε μὲν ἡ τῆς ἱστορίας πολυπραγμοσύνη, πρὸ δὲ ταύτης ἡ φύσις, ἀνθρωπίνην πλάσιν, τὴν μὲν οἵαν ῥᾴονα μὲν καταλαβεῖν, ῥᾴονα δὲ καὶ ἀποβαλεῖν τὸ μανθανόμενον, ὁποῖόν τι καὶ σωλῆνος πάθος, εἰσροῇ τε ἀπόνῳ ὑποκειμένου καὶ ἐκροῇ· τὴν δὲ δύσπορον μὲν εἰσοικίσασθαι τὸ ἄκουσμα, λήθῃ δὲ ἀδύσώπητον. Καὶ ὁμοιότης ἐν τούτῳ κατὰ τὸ ἐν ἀγγείοις σύστομον, οἷς τὸ δυσδιέξοδον διὰ τὸ ἐν τῇ εἰσόδῳ στεγανόν. Καὶ τοιαῦται μέν τινες φύσεις. Ἐνταῦθα δὲ καὶ δραμεῖν εἰς ψυχὴν πάνυ εὔοδον ταῖς εἰς αὐτὴν πρεπούσαις χρηστομαθείαις, καὶ ἐκδραμεῖν] οὕτως ἂν γένοιτο, καθὰ καὶ τοῖς ἐκ λαβυρίνθου φυγεῖν σπεύδουσιν. Ἐπέβαλεν ἡ ὄψις τοπογραφίᾳ, φέρε εἰπεῖν, ἢ θέᾳ προσώπων, ἢ καί B τισιν ἑτέροις, ὧν ἔδει μνημοσύνην ἐντεθῆναι εἰς ψυχήν. Καὶ αὐτὰ μὲν εὐμαρῶς παρεδύοντο εἰς ἐντύπωσιν. κλεὶς δὲ συντηρήσσως ἐπιτεθεῖσα μνήμονος ἀνεπιβούλευτον ἐφύλατνε τὴν σφραγίδα, ἕως ἦν ἀναπτυχθῆναι τὸ τῆς ψυχῆς ταμιεῖον καιρός. Τότε δὲ εὐπετῶς ἠνοίγετο· καὶ φαντασίας ἀνακινούσης ἐκαινουργεῖτο τῇ μνήμῃ σαφὴς ἡ ἀνάγνωσις, καὶ τὰ εἰκότα συνήγετο, κσὶ ἡ περίστασις διήρθρωτο, καὶ ἡ γνῶσις ἠκρίβωτο, ἅπαξ μέν ποτε γνωρισθεῖσα, τῷ δὲ ἀποθέτῳ τῆς μνήμης ἐς μακρὸν οὕτω τι παραμείνασα. Ἐσφράγιστο γὰρ ἐν τοῖς ψυχικοῖς θησαυροῖς θειότερον· τὰ πολλὰ δὲ καὶ ἐκ παιδὸς μέχρι καὶ εἰς τὸ ὑπέρακμον διεσώζετο· τόπος ἐκεῖνος, ἀνὴρ ἐκεῖνος, χρόνος ὅδε τις, ὁμιλία τοιάδε, ποιότητες πράξεων, καὶ τοιαῦτά τινα, ὧν ἡ ἀναζωγράφησις ἐκαινούργει τὴν παλαιτάτην ἐντύπωσιν τοῦ γνωστοῦ.

33. Altera porro e memoria insidebat quæ præ recentibus antiqua ac mira omittit,et quæ natura sua animi attentionem occupat. Dicendi enim non minus quam scribendi apprime peritus indefesso ac perseveranti studio cunctis quæ ei demandata fuerant negotiis incumbebat.Ubi igitur mentis regiæ fetus maturitatem attigisset, et jam ad partum appropinquaret, imperator sapiens (par est enim novisse qui sic ingenio ac virtutibus inter cæteros excellunt) sic facere stagebat talemque se monstrare vel iis qui ejus indolem cognitam habebant. Igitur propositi sui finem exponit integrum, dein a primis initiis argumentando, eo quo vult procedit,nihilquod ad rem facere potest omittendo (quis enim accusaret ea quæ levia videntur prætereuntem ?) et aliud opus aggressurus fetum sub voluminis specie in lucem edidit et amicis perlegendum obtulit, et legentium animos delectabat, et metuendum non erat ne a manibus profanis alteraretur. Sic in omni re litteraria de quo inter doctos constat,fieri deberet;at non fit.Bonum enim perraro et in paucissimis occurrit.Idem enim animus et in publico oratore qui uno tenore loquitur et in operis scripti auctore manifestus est. Ubique autem oblivio id incommodi habet ut posteriora prioribus contraria producantur,ita ut quæ secundo loco suntiis quæ primum occupant,non respondeant. Bona autem memoria rerum conservendarum ordinem mirum in modum observat.Nobis quidem id im-

λγ'. Ἦν δὲ καὶ ἑτέρα τις παρ' αὐτῷ μνήμη, τῷ μὲν προσφάτῳ διεκφεύγειν δοκοῦσα τὸ τοῦ μεμνῆσθαι τεράστιον, τῷ δε καθ' εἱρμὸν συνεχεῖ καινοπρεπὴς οὐχ ἥκιστα καὶ ξενίζουσα. Ἦν μὲν ἐκεῖνος δεξιῶς, ὥσπερ λέγειν δημηγορῶν, οὕτω καὶ πρὸς λογογραφίαν λαλεῖν, καὶ ταύτην μικροῦ καὶ ἀπνευστὶ, καὶ πρὸς τῷ πυκνῷ τῶν νοημάτων καὶ ἀποτάδην ἡρμοσμένην. Ὡς δὲ εἶχε τέλος ὁ τοῦ βασιλικοῦ νοὸς εὐγενὴς τόκος, καὶ ἔδει πρὸς φῶς αὐτὸν ἐλθεῖν, C ὁ σοφὸς βασιλεὺς (δεῖ γὰρ τοὺς μεγαλοπρεπεῖς εἰδέναι τοιούτους ὄντας, καὶ τῷ σφετέρῳ καλῷ ἐλλάμπεσθαι) ἤθελε ποιεῖν οὕτω, καὶ ἑαυτὸν ἐκφαίνειν τοῖς οὐδὲ ἄλλως ἠγνοηκόσι. Καὶ προεκθέμενος ὁλοσχερῶς τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν, εἶτα καὶ ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης μέχρι καὶ περατῶσαι τοῖς ἐπιχειρήμασιν ἐπεξιὼν, καὶ πᾶσι τοῖς καιριωτάτοις ἐνδραμὼν, (τί δὲ, εἴπερ βραχείαις τισὶν ἐνέλιπε λέξεσιν ;) αὐτὸς μὲν ἑτέρου ἐγίνετο ἔργου, τὸν δὲ μηνυθέντα τόκον D προῆγεν ἐσπαργανωμένον ὥσπερ τῷ τόμῳ, καὶ προφήνας τοῖς παρατυχοῦσιν ἐδίδου περιεργάζεσθαι, καὶ ἀνελιχθεὶς ἤρχετο εἰς περιέλευσιν, ἀκοῶν δι' ἀναγνώσεως. Καὶ ἦν ἐκεῖνος ὁ ἐκλαληθεὶς οὐδὲν ἑτεροιούμενος. Τοῦτο χρὴ μὲν, ὡς ἂν εἴποι τις, ἐφ' ἅπαντος λόγου γίνεσθαι (γίνεται δ' ἐπὶ πάντων οὐχ οὕτω)· σπάνιον δὲ καὶ ἐν ὀλιγίστοις τὸ ἀγαθόν. Νοῒς μὲν γὰρ ὁ αὐτὸς ἐν ἑκατέροις τῷ τε εἰς ὄχλον ἐκλαλουμένῳ λόγῳ πρὸς ἄνετον χύμα, καὶ τῷ βίβλοις ἑαυτὸν ἀφιέντι ἐγκατακλείεσθαι. Λήθη δὲ οὐκ ἂν ἀνάσχοιτο κἀνταῦθα μὴ κατακαυχᾶσθαι τῶν πλειό-

νων, ὡς μὴ τοῖς φθάσασιν ὁμολογεῖν τὰ δεύτερα. Καὶ τοῦτο μὲν εὐφυοῦς μνήμης εἰρμὸς οἷος θαυμάζεσθαι. Ἡμῖν δὲ πλείω τὰ τοῦ θαύματος (φαμὲν δ', ὅτι καὶ πᾶσιν ἄλλοις φιλοκαλοῦσιν ἑαυτοὺς εἰς τὸ πρὸς τοῖς ἀξιεπαίνοις ἔχειν τὸν νοῦν)· ὅτε καὶ βίβλον ὅλην, ἣ αὐτὸς ἀναπτύξας εἰς ἐπίγνωσιν, ἢ ἀλλ' ἑτέρου περιιόντος, καὶ ἀκούεσθαι τὸν ἐν αὐτῇ νοῦν ἀναλεξάμενος, εἶτα παρασχεδὸν καιροῦ ἢ καὶ μετὰ συχνὰς ἡμέρας εἰς τὸ πᾶν συνεῖρεν ἀπρόσκοπα, ἐξάγων τοῦ θησαυροῦ αὐτοῦ αὐτὰ μὲν παλαιὰ, ἐκείνοις δὲ καινὰ, ὧν ὁ λόγος οὔτι που μακρὰν ἐμέμνητο.

A primis mirum videtur (omnes enim virtutis amici lande digna sectantur), quando aut ipse librum legendi ergo aperuit, aut alicui alta voce legenti aures præbuit brevi post, vel post non paucos dies omnia ista pro libito recitavit, et sic antiqua cum novis miscendo astantium animos in stuporem rapuit.

λδ'. Πρὸς γὰρ δὴ τοῖς ἄλλοις, ὅτε (συμπεσὸν οὕτω), μὴ τοῖς κοινοῖς ἐνασχολούμενος, μικρόν τι ἀδείας λάβοιτο, πόνοις παλαιῶν προσανεῖχεν, οἳ πρὸς λόγοις ἐγένοντο· καὶ οὐ λέγω τοπογραφικοῖς μόνον, καὶ οἳ χρόνους ἀκριβοῦνται πράξεων, καὶ μεθόδους τακτικὰς μηχανῶνται· οὐ μὴν οὐδὲ ὁπόσοι φύσιν λεπτολογοῦσι, καὶ ὅσοι πρὸς συλλογιστικοὺς ἀπορθοῦνται κανόνας, καὶ οὕτω τήν τε ἐν τοῖς οὖσιν ἀλήθειαν ἀκριβοῦσι, τήν τε ἐν τοῖς πρακτέοις εὐθύτητα· ἀλλὰ καὶ μάλιστα τὰς περί τε τῶν θείων καὶ αὐτοῦ Θεοῦ.

34. Præterea quando pro re nata publicis negotiis valedicens paululum otii capiebat, magnis antiquorum oratoribus tempus suum dabat, nec geographis tantum et chronologis et tacticis, ut dicunt, nec omissis iis qui naturam subtiliter indagant aut circa ratiocinia et normas se exercent et sic in veritatis studio et in negotiis capessendis præstare student, sed imprimis rebus divinis et Deo ipsi investigando operam navabat.

λε'. Καὶ ἦν αὐτῷ ἔρις χερσὶ μὲν καὶ βουλαῖς κατεργάζεσθαι τὸ ἄλλως πολέμιον, λόγου δὲ πειθανάγκαις ἐφέλκεσθαι τὸ τοῦ Θεοῦ ἀλλότριον. Καὶ εἶχεν ἡ ἱερὰ κολυμβήθρα συνεχῶς δι' αὐτοῦ πολὺ τὸ ἐνεργόν· καὶ τὸ προδρομικὸν ὁ θεῖος ζῆλος ἐν αὐτῷ πῦρ ἀνέκαιε, καὶ ὁ καθ' ἡμᾶς σωτήριος Ἰορδάνης τοῖς βαπτιζομένοις ἔπληθε· καὶ τοῖς ἐθνικοῖς διδασκάλοις ὀλίγον τι τοῦ μοχθεῖν ἐλείπετο, τοῦ βασιλέως κάνταῦθα τὸ τοῦ πόνου πλεῖον ἑαυτῷ ἀπομερίζοντος. Λογισμὸς γὰρ καὶ αὐτῷ βασιλικος μὴ χρῆναι σωμάτων μὲν ἐγνρατῶς ἔχειν τὸν ἄρχοντα, ψυχῶν δὲ μὴ ἐς δέον περιγίνεσθαι. Σκέψαιτο γὰρ ἄν τις οὐθυδόλως, μήτε γῆς ὄφελος εἶναι, ἧς καρπὸς οὐδεὶς, οὔτε σώματος ἀνθρωπίνου, ᾧ μὴ ψυχὴ κάρπιμος ἀγαθοῦ τινος. Ἔστι δὲ καὶ ἀριστου οἰκονόμου γῆν ἐρήμην οἰκεῖσθαι ποιῆσαι· καὶ διδασκάλου σοφοῦ κατὰ τὸν ἄρτι ὑμνούμενον, ἔνθα παντὸς ἀγαθοῦ ἐρημία, ἐκεῖ τὸν θεὸν ἀγαγεῖν οἰκήσοντα, καὶ πρὸς νοητικῶς ἐμπεριπατήσοντα. Οἱ πλείους μὲν οὖν τὴν αὐτοῦ φωνὴν ἠκουτίζοντο, καὶ ἀμέσως αὐτόθεν εἶχον τὸ ἀγαθόν· πολλοῖς δὲ καὶ ἀποστολιμαῖα τὰ τῆς διδασκαλίας, καὶ ἐπεστρέφοντο. Καὶ τῶν ἀποστόλων ἐκείνων οἱ μὲν ἐπανήρχοντο, κατισχύοντες τῆς παλαιᾶς φαυλότητος τῶν μαθητευσαμένων ἐθνῶν· οἱ δὲ, τῷ μακρῷ τοῦ χρόνου καμόντες, ἐναπέμειναν τῇ ἐκδημίᾳ μεταταξάμενοι· μακάριοι μὲν τῆς ὁδοῦ, μακάριοι δὲ καὶ τῆς ἐξόδου, ὅτι ψυχὰς ὀνάμενοι τῆς ἐμπορίας κατέπαυσαν, συνεπιμερισάμενοι τὰ τοῦ κέρδους τῷ αὐτοκράτορι. Ἦν οὖν κατά τι θεῖον διὰ ταῦτα καὶ τὸ τῆς ἐσύστερον κλήσεως· καὶ τῷ θεωνυμουμένῳ πάνυ προσφυῶς καὶ τὸ τοῦ ὀνόματος ἀποστολικὸν προσήρμοσται, σταλέντι μὲν αὐτῷ θεόθεν διδάσκειν τὰ κρείττονα, στέλλοντι δὲ αὖθις μετὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος τοὺς ἐν ὁμοιότητι διδασκαλίας λάμψοντας. Ὁ δὲ καὶ ἄλλως ἐνήργει τὸ τῆς διδασκαλικῆς ἀποστολῆς, οὐ στόμασιν ἑτέρων ἐπιτρέπων διακονεῖσθαι τοῖς διδάγμασιν, ἐπιπέμπων δὲ τὴν οἰκείαν αὐτὸς φωνὴν ἐνσεσημασμένην βίβλοις, ὃς καὶ αὐτὸς νόμος ἀποστολικὸς, ὁ καὶ Παῦλον σεμνύνας, τὸν τῆς Ἐκκλησίας ῥήτορα.

35. Manu et consiliis adversarios subigere, persuasione ad Deum reducere in mente propositum cum haberet, baptismus multum per eum invaluit, et zelus divinus ignem sanctum accendit, quare Jordanes noster salutaris baptizandis abundabat, et gentilium doctoribus parum laboris incumbebat, cujus rex ipse maximam partem assumebat, animo vere regali dictitans, regem haud decere in corpora dominari animarum dominio destitutum. Facillime sane senseris, quod nec terræ infrugiferæ nec corporis humani sine anima fertili ulla utilitas est. Boni porro administratoris est, terram desertam habitabitem reddere, et magistri sapientis sicut is de quo loquimur, Deum habitatorem perpetuum introducere in loca rebus bonis ac honestis vacua. Multos constat ejus dicto audientes fuisse, plures per mandata scripta ad ipsum conversos esse et missos ad gentes exteras, quas a morum pravitate ad virtutem revocarunt, alii post exantlatos labores peregre defuncti sunt, felices ob viam, felices ob exitum, quod post animas salvatas negotio valedixerunt et lucri una cum rege participes evaserunt. Sed et sortis futuræ indicia hic videris et cum nomine divino nomen apostoli mire congruit, siquidem a Deo ad meliora docendum missus est, ipse autem cum Spiritus, sancti gratia misit ejusdem doctrinæ propagatores. Sed et aliter apostolatus munere functus est, non per alios dogmata propagando, imo suam ipsius vocem libris consignatam fores mittens, prout apostolica lex Paulum illustrem reddidit.

36. Ex parvo abhinc tempore lupus Orientalis, malum Assyricum, Babylonica garrulitate contra ovile divinum rugiit, vocem sinistram edens, et ut sine tropo dicam, peregrinus quidam, sapiens si per se spectetur, de nostris rebus ut ebrius blaterans, canum more divinissima quæque allatravit, ut equus recalcitrat, frendens contra dominum, quem non noverat, suum. Inania meditatus insulsa argumenta coacervavit, et dum retia texere videbatur, omnia confudit, et quasi per repudii libellum scientiam, quæ hominem cum Deo arcte jungit, alteram autem subintroducens pestiferam imperatori manu forti atque eloquentia præpollenti demonstrat quod contra sacram nostram religionem disserere posset; et sua, ut domum super arena, fundare, nostram autem, insanus, eruere tentavit, contra quæ portæ inferi non prævelebunt. Rex autem extemplo superveniens (talibus enim indormire non poterat) intellexit et Barbarorum procacitatem refrenaturus in controversias immiscuit dux bonus et sacer militibus qui et ipsi in talibus satis versati erant. Feliciter quidem tela in bestiam conjecerunt, inter quos et bene pharetratus imperator, multas alatas possidens sagittas; dum autem bestia in corde non vulnerabatur, ille medium cor transfodit; Deus autem hujus venationis præses more Psalmistæ eam celebrans lætatus est; et nunc egregium illud telum in honestis manibus inque oculis curiosis versatur et qui conjecit beatus dicitur. En testimonium quod ad philosophiam ejus universam spectat.

λς'. Καιρὸς οὖν οὐ μακρὸς, καὶ λύκος ἑῷος, κακὸν Ἀσσύριον, γλωσσαλγίᾳ Βαβυλωνίᾳ ὠρύετο κατὰ τοῦ θείου ποιμνίου, καὶ φωνὴν ἀπόφημον ἠρεύξατο, καὶ τρόπου δίχα εἰπεῖν, ἀλλότριός τις ἀνὴρ, σοφὸς μὲν τὰ ἑαυτοῦ, τὰ δὲ ἡμέτερα ὡς ἐν μέθης λόγῳ παραλαλῶν, κυνηδὸν κατὰ τῶν θειοτάτων ὐλάκτησεν, εἴτε καὶ ὡς ἵππος ἐξελάκτισε, φριμασσόμενος κατὰ τοῦ κυρίου αὐτοῦ, ὃν οὐδὲ ἐπέγνω. Καὶ μελετήσας κενὰ, ξυνεφόρησεν ἀλλοκότους παραλογισμούς· καὶ δοκῶν πάγας πλέκειν, συνέχεε καὶ βιβλίον οἷον συνθέμενος ἀποστασίου, ἐξέπεμπε μὲν τὴν συζευχθεῖσαν ἀνθρώπῳ παντὶ θεόθεν γνῶσιν, ἑτέραν δὲ, ἣν οὐκ ἐχρῆν, εἰσποιησάμενος, ἐδήλου τὴν ἄνοιαν τῷ καὶ χερσὶ δυνατῷ καὶ λόγοις κραταλῷ βασιλεῖ, ἐνδεικνύμενος δύνασθαί τι κατὰ τῆς ἐν ἡμῖν ἱερωτάτης θρησκείας λαλεῖν, καὶ τὰ μὲν ἑαυτοῦ ἀνιστᾷν ἐθέλων, ὡσεὶ καί τινα ἐξ ἄμμου οἰκοδομὴν, καταῤῥιπτεῖν δὲ πειρώμενος τὰ ἡμεδαπὰ νήπιος, ὧν οὐκ ἂν οὐδὲ πύλαι ᾅδου κατισχύσαιεν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ταχὺ ἐπελθὼν (οὐ γὰρ ἦν ἐκείνου τοῖς τοιούτοις ἐπινυστάζειν), καὶ καταγνοὺς καὶ προβληματισάμενος ἑαυτῷ τὰ τὴν βασβαρικὴν ἐρεσχελιαν κατασιγάσοντα, εἶτα καὶ τοῖς βουλομένοις ἐκδέδωκεν εἰς ἀντίῤῥησιν. στρατηγὸς ἀγαθός τε καὶ ἱερὸς, στρατιώταις ἱκανῶς καὶ αὐτοῖς ταῖς τοιαύταις μάχαις ἐνησκημένοις. Καὶ πάντες μὲν κατετοξάζοντο τοῦ θηρίου ἐπιτυχῶς, ἐν δὲ τοῖς καὶ ὁ εὐρυφαρέτρας, καὶ πολλοὺς πλουτῶν τοὺς κατὰ λόγον πτερόεντας βασιλεύς· καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις οὐ κατὰ καρδίας ὁ θὴρ ἐβάλλετο, αὐτὸς δ' ἀλλὰ τυγχάνει μέσης αὐτῆς. Καὶ ὁ τῆς θήρας ταύτης ἐπιστατῶν Θεὸς, ναὶ μὲν καὶ ψαλμικῶς εὐλογῶν αὐτὴν, ἔχαιρε. Καὶ νῦν τὸ ἐκλεκτὸν ἐκεῖνο βέλος ἔν τε χερσὶ φιλοκάλοις, ἔν τε ὄψεσι φιλοθεάμοσι φέρεται, καὶ ὁ ἐπαφεὶς εὐλογεῖται μακαριζόμενος. Καὶ τῇ λοιπῇ φιλοσοφίᾳ ἐκείνου καὶ τοῦτο σύγκειται εἰς μαρτύριον.

37. Hujus sapientiæ pars non minima sunt pristina certamina ecclesiastica, in quibus regiæ cum Deo victoriæ et linguarum quæ Deo insultant, exstirpatio, quæ sacrificium pro mundi salute a magno sacrificatore oblatum rejiciebant, Deo impertientes, quasi scrupulo vexati ne oblatio Trinitati cœlesti displiceret, et hinc insipienter ad Patrem referentes et salutis universatis admittentes participem Filium, (eo pervenerunt) et Spiritum sanctum in nullitatis loco posuerunt. Ibidem opus regium perseverat, liber sacer, quem Ecclesia inter thesauros sacros asservat, regiam declarans sapientiam et pro Dei ecclesiis sollicitudinem.

λζ'. Ταύτης τῆς σοφίας μέρος οὔκουν ἐλάχιστον καὶ οἱ φθάσαντες ἐκκλησιαστικοὶ ἀγῶνες, ἐν οἷς καὶ αὐτοῖς βασιλικὰ σὺν Θεῷ ἐκνικήματα, καὶ θεομάχων γλωσσῶν ἐκρίζωσις, ὅσαι τὴν κοσμοσωτήριον προσφορὰν τοῦ μεγάλου καὶ θύτου καὶ θύματος ἀπενόσφιζον αὐτοῦ, ἰδιάζουσαι ταύτην τῷ Πατρὶ, ὡς εἴπερ εὐλαβοῦντο γλισχρότερον, μή ποτε τὰ τῆς προσαγωγῆς οὐκ εἴη τῇ ὑπερθέῳ Τριάδι ἀρέσκοντα, κἀντεῦθεν αὐτὴν ἀφρόνως εἰς τὸν Πατέρα μονάζουσαι, καὶ τοιούτου κεφαλαίου παγκοσμίου σωτηρίας ἀκοινώνητον τόν τε Υἱὸν ἀφιεῖσαι (τό γε εἰς αὐτὰς ἦκον) τό τε Πνεῦμα, ὡς μηδὲν ὄν, καὶ αὐτοῖς τούτου μετόν. Καὶ πρόκειται τὸ βασιλικὸν κάνταῦθα πόνημα, ἡ ἱερὰ βίβλος, ἣν τὸ ἐκκλησιαστικὸν ἀνάκτορον ἐντεθησαύρισται, τὴν βασιλικὴν μηνύον φίασον καὶ τὴν ὑπὲρ τῶν τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν μέριμναν.

38. Verbum omne illud dogmaticum nondum prolatum erat, cum malus dæmon invidissimus, dum Dei Ecclesia in unitatem conflata, discordia omni sublata in concordiam spiritualem coaluit, Patrem Filio majorem secundum Evangelium pronuntiat. Ex hinc offendicula et insolens commentum tam eorum qui minus religiose in via Evange-

λή. Οὔπω πᾶν εἴρητο ἔπος ἐκεῖνο τὸ δογματικὸν, καὶ ὁ αὐτοφθόνος δαίμων βασκήνας, εἴπερ ἡ τοῦ Θεου. Ἐκκλησία εἰς ἑνότητα ἥρμοσται, καὶ τὴν διχόνοιαν σχάσασα συνῆκται εἰς ἓν, καὶ πρὸς πνευματικὴν συνῆπται ὁμόνοιαν, περιεγράζεται τὸ τοῦ Πατρὸς μεῖζον πρὸς τὸν Υἱὸν, τὸ εὐαγγελικῶς ἐκλαλούμενον. Καὶ προσκόμματα κάνταῦθα, καὶ πολὺ

εἰσι τὸ ἀπερίσκεπτον, τῶν μὲν εἰκαίως
των τῇ εὐαγγελικῇ ὁδῷ, οὐχ ὥστε μὴ καὶ
μέχρι πέρατος ἐκδραμεῖν τῆς ὀρθῆς, ἀλλ'
ἔχειν ἐμβιβασθῆναί ποτε εἰς τὸ εὐθύτατον
καὶ παντελῶς τῆς βασιλικῆς ἐκκλινάντων,
ἀπωλείας κατακυψάντων βάραθρον, ὡς καὶ
αὐτόθι ἐλέσθαι. Ὅτε καὶ οἱ μὲν τὸ τῶν ἐν
ἤρι θεανθρώπῳ φύσεων εὐκρινὲς συνέχεον,
κἂ λάθοι τις οὕτως ἐξαμαρτάνων, οἱ δὲ τῇ
ρ ἑνώσει ἐπεβούλευον τῷ αὐθάδει τοῦ δυα-
αὶ ἦν αὖθις κἀνταῦθα ὁ σοφὸς βασιλεὺς
τὴν εἰς Θεὸν τρίβον, καὶ διανοίγων Γρα-
ε'σάγων δι' αὐτῶν εἰς τὸν τῆς ἀληθείας
ον. Καὶ οἷς μὲν ἐπῆλθε μὴ ὑπακοῦσαι τῷ
ρίαν καλοῦντι, ἀπωλείας υἱοὶ ἐκεῖνοι, καὶ
πεισμονὴν παθόντες, ᾗ καὶ συγκατεβλήθη-
δὲ τῆς βασιλικῆς διδασκαλίας, εἰπεῖν δὲ
νθέου καὶ ἀποστολικῆς, ἐπιγνώμονες, καὶ
σαντες μὲν ἐπὶ βραχὺ ὅσον τῆς εἰς ὀρθὸν
Θεὸς ἑαυτῷ οἰκειοῖ, καὶ πρὸς ὄνομα, ἐπι-
ις δὲ πάλιν, καὶ ἀνὰ πόδα ἐπαινετῶς χω-
, ἀλλ' αὐτοὶ τὸ μεθ' ἡμῶν εἶναι καὶ τῆς
ἐκέρδαναν. Καὶ ἰδοὺ γέγραπται καὶ ταῦτα
βασιλειῶν ἑκατέρων, τῆς τε τοῦ Θεοῦ, καὶ
; αἴσθησιν, καὶ τὸ πολυγραφεῖν ἐντεῦθεν
ὄπτεται.

lica procedunt,non ideo ut usque ad finem rectum iter transgrediantur, sed ut paratissimi sint ad ingrediendum rectitudinaliter, ii vero qui omnino a via quem regis nomen honorat decesserunt, in ruinæ barathrum se præcipitarunt,ipsi casum accelerando. Hi quidem naturarum in Salvatore Deo incarnato distinctionem confundebant,ita ut nescii erraverint ; illi puræ unioni bellum inferebant dualismum introducendo. Sed ibi etiam imperator sapiens semitam ad Deum ducentem patefecit, Scripturas aperiens, et per eas in veritatis paradisum inducens. Qui autem ad salutem vocanti obedire noluerunt, perditionis filii perierunt fiduciæ victimæ et credulitates ; qui autem magisterii regii, utpote a Deo inspirati et apostolici sensu recto fruebantur, paululum a recta via declinantes, quam Deus propriam sibi constituit, quoad nomen, rursus autem conversi et pedem prudenter referentes, hi, consortium nobiscum ineuntes, veritatem lucrati sunt. Et ecce bæc in libro utriusque regni conscriptą sunt, regni Dei, inquam, et regni visibilis libro ; quare non multa nobis hic referenda sunt.

ια δὲ τοὺς λόγους τούτους ἐπισφραγίσωμαι
ισάμενος, οὕτω καὶ τὴν πνευματικὴν ἐξή-
κτικὴν, ὡς πῦρ βαλεῖν ἐνθέου ζήλου ἐν
ᾳ, καὶ λέγειν ἐθέλειν, εἰ ἤδη ἐξανήφθη
, καὶ ὑπὲρ τῆς κοινῆς ἑνώσεως ἐκκαίε-
διερρωγότων ἐν τοῖς θείοις δόγμασιν. Ἐπε-
ἐν γὰρ καὶ τῇ λογαδικῇ τάξει, ὅση τε ὑπ'
είπτῃ εὖ μάλα τὰ θεῖα ἠσκήσατο, καὶ
αρ' ἄλλοις διδασκαλία πρὸς ἀγῶνας τοιού-
έψατο. Οὐκ ἂν δέ τις τῶν ἀγαθὰ φρονεῖν
ἀξιώσοι τὸν οὕτω σοφὸν αὐτοκράτορα μὴ
οιοῦτον ὄντα εἰδέναι, εἰ μὴ καὶ στρατηγὸν
καὶ κυβερνήτην ἄριστον, καὶ ἰατρὸν ἐπι-
καὶ τὸν ὅλως ἐπαινετοῦ τινος εἰδήμονα
ίη μὴ τῆς καθ' ἑαυτὸν τυγχάνειν ἕξεως
ονα, ὡς οὕτω κινδυνεύειν, ἀνεπιστημόνως
αι τὰ ἐπιστημονικὰ, καί πως κατὰ τὸ αὐ-
εὐοδοῦσθαι τὰ τεχνικά. Οὐκοῦν ἑαυτὸν εὖ
αὐτοκράτωρ, ὥσπερ ἐν πρακτέοις, οὕτω
οφίᾳ μέγαν (οὐ γὰρ ζώοις μὲν τοῖς ἑτέροις
αἴσθάνεσθαι τῶν ἐν σφίσιν αὐτοῖς καλῶν,
καὶ λογικοὺς καὶ λογίους στερητέον τοῦ
πλεονεκτήματος), μὴ καὶ λελῃθότως ἑαυ-
λογιστικὸν στερόμενον εἰς ἀλογίαν μετα-
αι, ἤδη δὲ καὶ ἀργία καταψηφισθείη, λόγου
:αρεγγυωμένου γινώσκειν ἕκαστον ἑαυτὸν,
ὥσπερ τὴν ἐν χεροὶ συμπλοκὴν ὁ τὴν ἀν-
ξιώτατος, οὕτω καὶ τὴν ἐν λογομαχίαις ὁ
ας τρόφιμος. Καὶ ὅπου δίκην ἐπεποίθει συν-
τὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἑνώσεως διερρυη-

39. Ut verba summatim resumendo concludam, id dicam quod in dialectica sacra sic fuit eruditus, ut zelo divino ignem accenderet, ac in votis haberet igni consumi,si unitatem inter eos quos divina dogmata sciderunt restituere potuerit. Confidebat enim in institutione logica, quæ ab ipso institutore optime exercebatur, et quam aliorum doctrina ad ejusmodi exercitia fovebat. Nemo autem inter bene cordatos sapientissimum imperatorem volet se ut talem nescire, nisi et ducem illustrissimum et gubernatorem optimum, et medicum solertem, nemo, inquam, eum qui aliquo genere perfectus est, constituet qui non inveniat suæ agendi rationis consortem, ut sic exsequatur quæ scitu digna sunt, et sic forsitan rectam ingrediatur artium viam. Igitur se bene imperator magnum in rebus peragendis ut excogitandis esse persuasum habens (non enim decet cæteris animalibus bene sentiendi facultatem attribuere,denegare autem hoc privilegium rationis compotibus), ne clam ipsius ratiocinandi facultas in irrationabilitatem descendat, et etiam condemnetur, ubi illud præceptum omnibus datum : Nosce te ipsum, animum addidit, sicut in duello vir manu fortis, sic et in argumentando sapientiæ alumnus. Ubi ecclesiasticæ unionis ruptura publice causam agere invitabat, non per superbiam scientiæ injuriam fecit, quod multis accidit, quos jactantiæ spiritus supra terram tollit, sed inde divino quasi volatu in altum sublatus, et de se ipso philosophans et

animum secundum recti regulas librans et præter cæteros divinos bellatores spem in se deponere satagens, si forte se dederit occasio luctæ vocantis quemcumque pugnæ pro Deo peritum.

φιλοσοφῶν ἑαυτὸν, καὶ μετρῶν κανόσιν ὀρθότητος, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις θείοις ὁπλίταις καὶ ἑαυτῷ προσανέχειν ἐγνωκὼς, εἴ ποτε καιρὸς ἐνσταίη ἀγῶνος προκαλουμένου τὸν εὖ εἰδότα μάχης τῆς ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ·

A κὸς, οὐχ ὑπεραιρόμενος οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς τὴν γνῶσιν ἀποτελευτᾷν εἰς φυσίωσιν τὸ τῶν πολλῶν πάθος, οὓς ἀλαζονείας πνεῦμα φυσῶν ὑπεραίρει τῆς γῆς, ἀλλ' ὕπερθεν ἄρσεσι φερόμενος θειοτέραις, καὶ

40. Et sic quidem hæc se habent. Quoniam vero divinus Paulus non solum elevatione in altum se celebrem reddidit, sed terrestria quoque eum humi gradientem et caput ad cœlum usque tollentem sustinebant; eodem modo imperator quæstionum subtilitate altum tenebat, sed ad ea quoque se conformabat quæ ad terram, ad hominem spectant, bonum hoc ei suppeditante sapientia. Naturæ enim profunda perscrutari, origines rerum investigare et creationis mysteria indagare neque Æsculapii potuerunt, nec quisquis alius eruditione munitus.

μ'. Καὶ οὕτω μὲν καὶ τὰ ἐν τοῖς τοιούτοις. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ οὐράνιος Παῦλος οὐ μόνον τῇ ὑψοῦ ἐσεμνύνετο ἄρσει, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ γῆν ποτε καὶ ταπεινὰ εἶχεν αὐτὸν, κάτω μὲν βαίνοντα, οὐρανῷ δὲ κάρη στηρίζοντα τῇ πρὸς τὸν Ὕψιστον ἐγγύτητι, τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς τε ὑψηλοτάτοις ἐξήρετο φιλοσοφήμασιν, συνδιικνεῖτο δὲ μεγαλοπρεπῶς καὶ τοῖς, ὅσα περὶ γῆν καὶ κατ' ἄνθρωπον, σοφίας αὐτῷ καὶ τοῦτο καταπραττομένης τὸ ἀγαθόν. Φύσεως γοῦν κατασκέψασθαι βάθη, καὶ αἰτιολογῆσαι γένεσιν, καὶ ἀνακαλύψαι μυστήρια πλάσεως, οὔτ' ἂν Ἀσκληπιαδῶν λεπτότης εἶχεν εἰς σαφὲς οὕτως ἐκθέσθαι, οὔτε τις λοιπὴ ἐπιστήμη τοῦ φυσικεύεσθαι.

41. In rebus externis strenuus, in rebus indagandis perspicax, unus omnium idoneus ad res peragendas fuit. Nec in conjecturis stabat, sed in veritate omnia esse volebat, nec sustinuit id quod pronuntiatum erat, cadere irritum, ut verisimilitudine ductus alios judicaret, quos graves, ut ipse erat, sed probos esse voluit. Nec alius erat noster, siquidem dissimulatorem perscrutabatur, hominem vulgarem penitius judicabat, et sic deinceps omnis generis et conditionis homines. Unde quisquis viderit, renes et corda hominum eum perscrutari dixerit, quasi natura intus inclusa arcana sua ei aperiret.

μα'. Ἦν δὲ δεινὸς, καὶ τοῖς ἐπιπολῆς καὶ κατ' ὄψιν προσβάλλων, τὰ ἐν βάθει κατοπτεύειν, καὶ ἐξακριβοῦσθαι σοφωτάτῳ φύσεως γνώμονι. Καὶ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἦν στοχάζεσθαι, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐν ἀληθείᾳ εἶναι, καὶ μὴ διεκπίπτειν τὸ λαληθὲν, ὡς καὶ εἰκοτολογίαν τινὰ συνελογίσατό τινα ἐμβριθῆ (καὶ ἦν τοιοῦτος ὁ νοηθείς), ἀλλὰ εὐήθη. Καὶ οὐκ ἦν ἕτεροῖος ὁ γνωματευθείς· διώπτευε τὸν κρυψίνουν, τῷ παντὶ πλέον τὸν ἐπιπόλαιον, τοὺς τῶν λοιπῶν ἠθῶν ὁμοίως. Καὶ εἶπεν ἂν ἐνταῦθα ἰδὼν ἅπας ὁστισοῦν καρδίαις αὐτὸν ἐμβαθεύειν ἀνθρώπων, ὡς τὴν φύσιν ἔνδοδέν ποθεν αὐτῷ ἐκλαλεῖν τὰ καθ' ἑαυτὴν ἀπόῤῥητα.

42. Novit quoque magistrum nostrum in eloquentia morbo latente affectum fuisse, cum sophistis præesset; quem qui videbat, non longum ei vitæ tempus prænuntiavit. Id indicium cæteros quidem latebat; ille autem majori oculorum acumine gaudens, cum apertas, quibus anima quasi exit portas vidisset, proximam hominis mortem prædixit. Abiit ille, prædictionis haud immemor. Morborum curationes eumdem ordinem servant. Non enim utilia et efficacia invenit remedia, id quod veteri Prometheo attribuerunt, quæ regia ab egentibus et sumptus suppeditantibus nuncupantur (subministrant autem sumptus publici præfecti pauperibus ut donum gratuitum); sed præter adinventiones illas recentes non negligebat antiquiores. Ii ægrotantes, ad quos imperatoris sacra persona accedere non poterat ut morbi naturam indagaret, et malum secundum artis regulas expelleret, de morbo suo ad imperatorem referri curabant, qui, ex relatis, de remediis

μβ'. Οἶδέ ποτε καὶ τὸν ἐμὸν ἐν λόγοις καθηγητὴν ὑπουλόν τινα νόσον τρέφοντα, ὅτε τῶν σοφιστευόντων προήδρευε· καὶ ἡ ὄψις ἐμήνυεν οὐ μακρὰν ζωὴν τῷ ἀνδρί. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπρόοπτον ἦν τὸ σημαινόμενον· ὁ δὲ νοερωτέραις ἐπιβολαῖς ὄψεως παρανοιγομένας οἷον θυρίδας ἐωρακὼς, δι' ὧν οἶδε ψυχὴ ἀπέρχεσθαι, προέφη τὴν οὐ μετὰ μακρὸν ἔξοδον τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖνος, οὐ παραπροθεσμήσας τὴν πρόγνωσιν. Νόσων δὲ ἀκέσεις τῆς αὐτῆς καὶ αὐταὶ σειρᾶς ἔχονται. Οὐ γὰρ χρησιὰ μόνον ἐξεῦρε καὶ πιστὰ φάρμακα, ὃ δή τις ἐπιγράφει τῷ παλαιῷ Προμηθεῖ σεμνολόγημα, οἷς δὴ βασιλικοῖς ἐστιν ἐπιλέγεσθαι πρός τε τῶν χρωμένων, πρός τε τῶν χορηγούντων (χορηγοῦσι δὲ δημόσιοι ταμίαι δόσιν ἄφθονον αὐτὰ καὶ εἰς δωρεὰν τοῖς χρῄζουσιν)· ἀλλὰ πρὸς τοῖς καινοῖς εὑρήμασι τούτοις καὶ τὰ πάλαι προϋποκείμενα θαυμασιώτερον ἐξειργάζετο. Οἷς γὰρ οὐκ ἐδίδου τὸ τῆς βασιλείας ὅσιον αὐτὸν παρεῖναι τὸν θεραπευτὴν αὐτοκράτορα, ὡς καὶ πίφη

γνῶναι τὴν κακουργίαν τοῦ ἀῤῥωστήματος, καὶ τῇ δυστροπίᾳ τῆς νόσου τεχνηέντως ἐπεξαγαγεῖν ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐνταῦθα ὑπούργει μὲν ἀκοὴ, νοῦς δὲ γνωματεύων τὴν θεραπείαν ἐξέστελλεν. Ἐλεπτολόγει δι' ἐρωτήσεως, τὰ τοῦ κειμένου ἐμάνθανε, διεγίνωσκεν, ἐπέταττε, καὶ ἐπηκολούθει τὰ τῆς ἰασεως· τὰ πολλὰ δὲ καὶ πρὸς αὐτοῖς θανάτοις τε καὶ ἦν εἰπεῖν προσφυὲς, ὡς μικροῦ ἐρωτῶν,καὶ ποῦ θάπτεται, ἀνίστα τῆς θανατηφόρου νόσου τὸν κάμνοντα.

A adhibendis consilium dedit. De minimis enim interrogabat, ægroti vivendi genus perscrutatus dignoscebat, præcipiebat, morbi curandi cursum et regimen observabat. Moribundos parcius interrogabat de doloribus, de sepultura, qua re factum est ut morbo lethali laborantibus aliquod solamen afferret.

μγ'. Ὃ δὲ καὶ εἰσέτι πλέον θαυμάζειν ἄξιον. κατειργάζετο μὲν αὐτὸν ἡ χείριστος νόσος, τὸν κοσμικὸν θεμέλιον ὑπονομεύουσα. Καὶ αὐτὴ μὲν δεινὰ ἐποίει, καθυποσπῶσα τὴν φύσιν, καὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον βλάπτουσα· ὁ δὲ ἐντὸς αὐτοκράτωρ σωζόμενος, εἰς ὁλόκληρον τοῖς τε ἄλλοις ἐξήρκει καλοῖς. Καί τινα βλέπων τῶν, ὅσοι πρὸς βασιλικὴν ἐξικνοῦντο θέαν, ὁμοίῳ πάθει προστετηκότα, μεθόδοις ἐνῆγε θεραπευτικαῖς προμηθέστατα. Καὶ ἐμέμφετο μὲν τὸν ἄνθρωπον, οἷς ἑαυτοῦ ἀμελὴς ἐξέπιπτε· κατήρτιζε δὶ πρὸς ὑγίειαν. Εἰ δὲ οὕτω μὲν ἀπώνατο καὶ περίεστι, ὁ δὲ καθηγεμὼν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπελήλυθεν, ἕτερος ἄν τις θαυμάσειεν. Ἡμῖν γὰρ οὐχ οὕτω δοτέον μαίνεσθαι, ὡς τοιαῦτα νοεῖν. Ἀνδρίζεταί τις ἡρωϊκῶς, καὶ συχνοὺς ῥίπτει τῶν πολεμίων, πίπτει δέ ποτε καὶ αὐτός. Καὶ οὐκ ἤδη τὸ ἀνδρεῖον περιῴδεσθαι συγκαταπέπτωκε τῷ ἀνδρί. Μακρά τις κυβερνήσας, καὶ μυρίους ὅσους περισωσάμενος, εἶτα βαψάμενος ἐς ἁλμυρὸν βυθὸν, ἐξαπόλωλε. Καὶ οὐ συγκατέδυ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ τοῦ δεξιοῦ κυβερνήτου ὄνομα. Ἀσκληπιάδης κατὰ νόσων παγκρατιάζων, καὶ συχνὰ στεφανωσάμενος, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ πεσεῖται θανάτῳ. Καὶ οὐκ ἄν τις δικαίως τοὺς στεφάνους ἀφελεῖται τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ κληρονομήσει τῆς νικητικῆς διὰ παντὸς, ἐκεῖνος κλήσεως.

43. Quod autem mirabilius est narrabo. Cum acerba morbus eum vexaret, corporis constitutionem consumens, et vires corrodendo interiorem interimeret hominem, mens tamen sana omnibus officiis vacare poterat. Sic aliquem videns simili morbo laborantem, curationem maxima cum diligentia instituit, et quem mortuum sane luxisset, ad sanitatem reduxit. Qui si nunc superstes vivit, alter autem, cui sanitatem debebat defunctus est, non minus mirum videtur; non item nobis, qui rem meliori mente contemplamur. Fortiter se gerendo aliquis in pugna multos cædit hostes, at postremo ipse quoque cadit, nec forte adhuc invenit eum qui ejus præclare facta hymnis celebret. Sic diu aliquis navem gubernavit, multos salvavit, tandem in mare profundum lapsus periit, nec tamen boni navitæ gloriam perdidit. Sic Æsculapius ipse ex tot morbis liberator, toties coronatus in hoc victoriæ genere, nequaquam morti non succumbere potest; nec tamen viri coronas sine injustitia auferet, per omne tempus victoris nomen habituri.

μδ'. Οὕτω δὴ καὶ ὁ ὑμνούμενος, ἐν οἷς αὐτὸς ἔπασχε, τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖν δυνάμενος, ὅμως καλούμενος πρὸς τοῦ κρείττονος, ἀπελήλυθεν, ἔχων σεμνύνεσθαι τῇ καὶ τῶν σμικροτάτων ἐπιστροφῇ διὰ τοὺς ἑκάστων ἀγγέλους, οἳ παρεστατοῦσι Θεῷ. Οἷς μὲν οὖν τὸ θεῖον σμικρολογεῖται, ἀλλ' ἐκείνοις εὐαρεστεῖται, μέχρι καὶ εἰς σελήνην ἐξ ὑψίστων χαλᾶσθαι τὴν τῆς Προνοίας σειράν· ἐπὶ δέ γε τοῖς ἐκεῖθεν καὶ περὶ ἡμᾶς μὴ ἂν ἐθέλειν γλισχρεύεσθαι τὴν θειότητα συγκατακέρματιζομένην τοῖς οὕτω πολυσχιδέσι, καὶ ἀπασχολοῦσαν ἑαυτὴν, ἔνθα τὸ σμικροπρεπὲς ἐπιλέγεται. Θεὸς δὲ καὶ ἐνταῦθα ἕτερα βούλεται· καὶ οὐ φέρει παρ' ἡμῖν ἀτέχνως σεμνύνεσθαι, καὶ προσχήματι μεγαλειότητος εὐμεθόδως κατασμικρύνεσθαι. Ἡ γὰρ οὐ τυραννεῖ Θεὸν ἄντικρυς ὁ τοῖς μὲν ὑψοῦ ἐπιπρέπειν αὐτὸν ἀφιείς, τῶν δὲ περὶ ἡμᾶς οὐκ ἐντὸς εἶναι σοφιστευόμενος, καὶ τὰ κατ' ἄνθρωπον, ὃς δὴ βασιλεύειν τῶν ἐπὶ γῆς πέπλασται, ἀπάγων Θεοῦ; ὡς ἂν οὕτω τοῦ καὶ παμβασιλέα ἐκεῖνον εἶναι ὑπούλως ἀφέλοιτο καὶ μὴν θεῖον ἀληθῶς ἡ ἐν προνοίᾳ λεπτοτομία, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀδρυτέροις ἀνελικτικόν τε καὶ ἀναλυτικόν· οὗ δὴ πρὸ πάντων ἀνάγκη μετέχειν τὸν

44. Sic Andronicus, quem defunctum celebramus, in quibus ipse passus est, contra ea patientibus opitulatus est, quantum posset, ipse ab Omnipotente appellatus excessit venerandus etiam conversatione cum singulorum, qui Deo astant, angelis. Dum enim alii tenuia de rebus divinis agitant, illi magni faciunt, Providentiæ catenam ex alto ad lunam usque promittentes: nos autem haud decet divinitatem attenuare, in plures partes scindendo, et dignitate sua exuendo. Deus autem hoc loco alia vult, nec a nobis tenuiter coli et sub glorificationis prætextu maligne deprimi patitur. Nonne tyrannica impietate contra Deum se gerit, qui eum cœlitus regnantem admittit quidem, rebus autem nostris non interesse sophistico elencho asserit, hominem autem, qui supra omnia terrestria dominari vocatus est, a Deo alienat? Sic enim Deo majestate sua exuto universi gubernatio, in omnibus vel minimis providentia et circa mundum cura et sollicitudo detraheretur, quæ omnia tamen Deo, utpote soli sapienti competunt, qui non solum ad nos usque descendere non recusavit, sed humanitatem mire induit, et, ut nos, in carne vivit, se-

animum secundum recti regulas librans et præter cæteros divinos bellatores spem in se deponere satagens, si forte se dederit occasio luctæ vocantis quemcumque pugnæ pro Deo peritum.

A κὸς, οὐχ ὑπεραιρόμενος οὐδ' ἐνταῦθα, ὡς τὴν γνῶσιν ἀποτελευτᾷν εἰς φυσίωσιν τὸ τῶν πολλῶν πάθος, οὓς ἀλαζονείας πνεῦμα φυσῶν ὑπεραίρει τῆς γῆς, ἀλλ' ὕπερθεν ἄρσεσι φερόμενος θειοτέραις, καὶ φιλοσοφῶν ἑαυτὸν, καὶ μετρῶν κανόσιν ὀρθότητος, καὶ πρὸς τοῖς ἄλλοις θείοις ὁπλίταις καὶ ἑαυτῷ προσανέχειν ἐγνωκὼς, εἴ ποτε καιρὸς ἐνσταίη ἀγῶνος προκαλουμένου τὸν εὖ εἰδότα μάχης τῆς ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ·

40. Et sic quidem hæc se habent. Quoniam vero divinus Paulus non solum elevatione in altum se celebrem reddidit, sed terrestria quoque eum humi gradientem et caput ad cœlum usque tollentem sustinebant; eodem modo imperator quæstionum subtilitate altum tenebat, sed ad ea quoque se conformabat quæ ad terram, ad hominem spectant, bonum hoc ei suppeditante sapientia. Naturæ enim profunda perscrutari, origines rerum investigare et creationis mysteria indagare neque Æsculapii potuerunt, nec quisquis alius eruditione munitus.

μ'. Καὶ οὕτω μὲν καὶ τὰ ἐν τοῖς τοιούτοις. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ οὐράνιος Παῦλος οὐ μόνον τῇ ὑψοῦ ἐσεμνύνετο ἄρσει, ἀλλὰ καὶ τὰ περὶ γῆν ποτε καὶ ταπεινὰ εἶχεν αὐτὸν, κάτω μὲν βαίνοντα, οὐρανῷ δὲ κάρη στηρίζοντα τῇ πρὸς τὸν Ὕψιστον ἐγγύτητι, τὸν ὅμοιον τρόπον καὶ ὁ αὐτοκράτωρ τοῖς τε ὑψηλοτάτοις ἐξήρετο φιλοσοφήμασιν, συνδιικνεῖτο δὲ μεγαλοπρεπῶς καὶ τοῖς, ὅσα περὶ γῆν καὶ κατ' ἄνθρωπον, σοφίας αὐτῷ καὶ τοῦτο καταπραττομένης τὸ ἀγαθόν. Φύσεως γοῦν κατασκέψασθαι βάθη, καὶ αἰτιολογῆσαι γένεσιν, καὶ ἀνακαλύψαι μυστήρια πλάσεως, οὔτ' ἂν Ἀσκληπιαδῶν λεπτότης εἶχεν εἰς σαφὲς οὕτως ἐκθέσθαι, οὔτε τις λοιπὴ ἐπιστήμη τοῦ φυσικεύεσθαι.

41. In rebus externis strenuus, in rebus indagandis perspicax, unus omnium idoneus ad res peragendas fuit. Nec in conjecturis stabat, sed in veritate omnia esse volebat, nec sustinuit id quod pronuntiatum erat, cadere irritum, ut verisimilitudine ductus alios judicaret, quos graves, ut ipse erat, sed probos esse voluit. Nec alius erat noster, siquidem dissimulatorem perscrutabatur, hominem vulgarem penitius judicabat, et sic deinceps omnis generis et conditionis homines. Unde quisquis viderit, renes et corda hominum eum perscrutari dixerit, quasi natura intus inclusa arcana sua ei aperiret.

μα'. Ἦν δὲ δεινὸς, καὶ τοῖς ἐπιπολῆς καὶ κατ ὄψιν προσβάλλων, τὰ ἐν βάθει κατοπτεύειν, καὶ ἐξακριβοῦσθαι σοφωτάτῳ φύσεως γνώμονι. Καὶ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἦν στοχάζεσθαι, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο ἐν ἀληθείᾳ εἶναι, καὶ μὴ διεκπίπτειν τὸ λαληθὲν, ὡς καὶ εἰκοτολογίαν τινὰ συνελογίσατό τινα ἐμβριθῆ (καὶ ἦν τοιοῦτος ὁ νοηθεὶς), ἀλλὰ εὐήθη. Καὶ οὐκ ἦν ἑτεροῖος ὁ γνωματευθείς· διώπτευε τὸν κρυψίνουν, τῷ παντὶ πλέον τὸν ἐπιπόλαιον, τοὺς τῶν λοιπῶν ἠθῶν ὁμοίως. Καὶ εἶπεν ἂν ἐνταῦθα ἰδὼν ἅπας ὁστισοῦν καρδίαις αὐτὸν ἐμβαθεύειν ἀνθρώπων, ὡς τὴν φύσιν ἔνδοδέν ποθεν αὐτῷ ἐκλαλεῖν τὰ καθ' ἑαυτὴν ἀπόῤῥητα.

42. Novit quoque magistrum nostrum in eloquentia morbo latente affectum fuisse, cum sophistis præsesset; quem qui videbat, non longum ei vitæ tempus prænuntiavit. Id indicium cæteros quidem latebat; ille autem majori oculorum acumine gaudens, cum apertas, quibus anima quasi exit portas vidisset, proximam hominis mortem prædixit. Abiit ille, prædictionis haud immemor. Morborum curationes eumdem ordinem servant. Non enim utilia et efficacia invenit remedia, id quod veteri Prometheo attribuerunt, quæ regia ab egentibus et sumptus suppeditantibus nuncupantur (subministrant autem sumptus publici præfecti pauperibus ut donum gratuitum); sed præter adinventiones illas recentes non negligebat antiquiores. Ii ægrotantes, ad quos imperatoris sacra persona accedere non poterat ut morbi naturam indagaret, et malum secundum artis regulas expelleret, de morbo suo ad imperatorem referri curabant, qui, ex relatis, de remediis

μβ'. Οἶδέ ποτε καὶ τὸν ἐμὸν ἐν λόγοις καθηγητὴν ὕπουλόν τινα νόσον τρέφοντα, ὅτε τῶν σοφιστευόντων προήδρευε· καὶ ἡ ὄψις ἐμήνυεν οὐ μακρὰν ζωὴν τῷ ἀνδρί. Καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀπρόοπτον ἦν τὸ σημαινόμενον· ὁ δὲ νοερωτέραις ἐπιβολαῖς ὄψεως παρανοιγομένας οἷον θυρίδας ἐωρακὼς, δι' ὧν οἶδε ψυχὴ ἀπέρχεσθαι, προέφη τὴν οὐ μετὰ μακρὸν ἔξοδον τοῦ ἀνδρός. Καὶ ἀπῆλθεν ἐκεῖνος, οὐ παραπροθεσμήσας τὴν πρόγνωσιν. Νόσων δὲ ἀκέσεις τῆς αὐτῆς καὶ αὐταὶ σειρᾶς ἔχονται. Οὐ γὰρ χρησιὰ μόνον ἐξεῦρε καὶ πιστὰ φάρμακα, ὃ δή τις ἐπιγράφει τῷ παλαιῷ Προμηθεῖ σεμνολόγημα, οἷς δὴ βασιλικοῖς ἐστιν ἐπιλέγεσθαι πρός τε τῶν χρωμένων, πρός τε τῶν χορηγούντων (χορηγοῦσι δὲ δημόσιοι ταμίαι δόσιν ἄφθονον αὐτὰ καὶ εἰς δωρεὰν τοῖς χρῄζουσιν)· ἀλλὰ πρὸς τοῖς καινοῖς εὑρήμασι τούτοις καὶ τὰ πάλαι προϋποκείμενα θαυμασιώτερον ἐξειργάζετο. Οἷς γὰρ οὐκ ἐδίδου τὸ τῆς βασιλείας ὅσιον αὐτὸν παρεῖναι τὸν θεραπευτὴν αὐτοκράτορα, ὡς καὶ πίφῳ

γνῶναι τὴν κακουργίαν τοῦ ἀῤῥωστήματος, καὶ τῇ δυστροπίᾳ τῆς νόσου τεχνηέντως ἐπεξαγαγεῖν ἑαυτὸν, ἀλλ' ἐνταῦθα ὑποὺργει μὲν ἀκοὴ, νοῦς δὲ γνωματεύων τὴν θεραπείαν ἐξέστελλεν. Ἐλεπτολόγει δι' ἐρωτήσεως, τὰ τοῦ κειμένου ἐμάνθανε, διεγίνωσκεν, ἐπέτατε, καὶ ἐπηκολούθει τὰ τῆς ἰασεως· τὰ πολλὰ δὲ καὶ πρὸς αὐτοῖς θανάτοις τε καὶ ἦν εἰπεῖν προσφυὲς, ὡς μικροῦ ἐρωτῶν,καὶ ποῦ θάπτεται, ἀνίστα τῆς θανατηφόρου νόσου τὸν κάμνοντα.

A adhibendis consilium dedit. De minimis enim interrogabat, ægroti vivendi genus perscrutatus dignoscebat, præcipiebat, morbi curandi cursum et regimen observabat. Moribundos parcius interrogabat de doloribus, de sepultura, qua re factum est ut morbo lethali laborantibus aliquod solamen afferret.

μγ'. Ὁ δὲ καὶ εἰσέτι πλέον θαυμάζειν ἄξιον. κατειργάζετο μὲν αὐτὸν ἡ χείριστος νόσος, τὸν κοσμικὸν θεμέλιον ὑπονομεύουσα. Καὶ αὐτὴ μὲν δεινὰ ἐποίει, καθυποσπῶσα τὴν φύσιν, καὶ τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον βλάπτουσα· ὁ δὲ ἐντὸς αὐτοκράτωρ σωζόμενος, εἰς ὁλόκληρον τοῖς τε ἄλλοις ἐξήρκει καλοῖς. Καί τινα βλέπων τῶν, ὅσοι πρὸς βασιλικὴν ἐξικνοῦντο θέαν, ὁμοίῳ πάθει προστετηκότα, μεθόδοις ἐνῆγε θεραπευτικαῖς προμηθέστατα. Καὶ ἐμέμφετο μὲν τὸν ἄνθρωπον, οἷς ἑαυτοῦ ἀμελὴς ἐξέπιπτε· κατήρτιζε δὶ πρὸς ὑγίειαν. Εἰ δὲ οὕτω μὲν ἀπώνατο καὶ περίεστι, ὁ δὲ καθηγεμὼν αὐτοῦ τοῦ ἀγαθοῦ ἀπελήλυθεν, ἕτερος ἄν τις θαυμάσειεν. Ἡμῖν γὰρ οὐχ οὕτω δοτέον μαίνεσθαι, ὡς τοιαῦτα νοεῖν. Ἀνδρίζεταί τις ἡρωϊκῶς, καὶ συχνοὺς ῥίπτει τῶν πολεμίων, πίπτει δέ ποτε καὶ αὐτός. Καὶ οὐκ ἤδη τὸ ἀνδρεῖον περιῴδεσθαι συγκαταπέπτωκε τῷ ἀνδρί. Μακρά τις κυβερνήσας, καὶ μυρίους ὅσους περισωσάμενος, εἶτα βαψάμενος ἐς ἁλμυρὸν βυθὸν, ἐξαπόλωλε. Καὶ οὐ συγκατέδυ τῷ ἀνθρώπῳ τὸ τοῦ δεξιοῦ κυβερνήτου ὄνομα. Ἀσκληπιάδης κατὰ νόσων παγκρατιάζων, καὶ συχνὰ στεφανωσάμενος, οὐκ ἔσθ' ὅπως οὐ πεσεῖται θανάτῳ. Καὶ οὐκ ἄν τις δικαίως τοὺς στεφάνους ἀφελεῖται τοῦ ἀνδρὸς, ἀλλὰ κληρονομήσει τῆς νικητικῆς διὰ παντὸς, ἐκεῖνος κλήσεως.

43. Quod autem mirabilius est narrabo. Cum acerba morbus eum vexaret, corporis constitutionem consumens, et vires corrodendo interiorem interimeret hominem, mens tamen sana omnibus officiis vacare poterat. Sic aliquem videns simili morbo laborantem, curationem maxima cum diligentia instituit, et quem mortuum sane luxisset, ad sanitatem reduxit. Qui si nunc superstes vivit, alter autem, cui sanitatem debebat defunctus est, non minus mirum videtur; non item nobis, qui rem meliori mente contemplamur. Fortiter se gerendo aliquis in pugna multos cædit hostes, at postremo ipse quoque cadit, nec forte adhuc invenit eum qui ejus præclare facta hymnis celebret. Sic diu aliquis navem gubernavit, multos salvavit, tandem in mare profundum lapsus periit, nec tamen boni navitæ gloriam perdidit. Sic Æsculapius ipse ex tot morbis liberator, toties coronatus in hoc victoriæ genere, nequaquam morti non succumbere potest; nec tamen viri coronas sine injustitia auferet, per omne tempus victoris nomen habituri.

μδ'. Οὕτω δὴ καὶ ὁ ὑμνούμενος, ἐν οἷς αὐτὸς ἔπασχε, τοῖς πειραζομένοις βοηθεῖν δυνάμενος, ὅμως καλούμενος πρὸς τοῦ κρείττονος, ἀπελήλυθεν, ἔχων σεμνύνεσθαι τῇ καὶ τῶν σμικροτάτων ἐπιστροφῇ διὰ τοὺς ἑκάστων ἀγγέλους, οἳ παρασταθοῦσι Θεῷ. Οἷς μὲν οὖν τὸ θεῖον σμικρολογεῖται, ἀλλ' ἐκείνοις εὐαρεστεῖται, μέχρι καὶ εἰς σελήνην ἐξ ὑψίστων χαλᾶσθαι τὴν τῆς Προνοίας σειράν· ἐπὶ δέ γε τοῖς ἐκεῖθεν καὶ περὶ ἡμᾶς μὴ ἂν ἐθέλειν γλισχρεύεσθαι τὴν θειότητα συγκατακέρματιζομένην τοῖς οὕτω πολυσχιδέσι, καὶ ἀπασχολοῦσαν ἑαυτὴν, ἔνθα τὸ σμικροπρεπὲς ἐπιλέγεται. Θεὸς δὲ καὶ ἐνταῦθα ἕτερα βούλεται· καὶ οὐ φέρει παρ' ἡμῖν ἀτέχνως σεμνύνεσθαι, καὶ προσχήματι μεγαλειότητος εὐμεθόδως κατασμικρύνεσθαι. Ἡ γὰρ οὐ τυραννεῖ Θεὸν ἄντικρυς ὁ τοῖς μὲν ὑψοῦ ἐπιπρέπειν αὐτὸν ἀφιείς, τῶν δὲ περὶ ἡμᾶς οὐν ἐντὸς εἶναι σοφιστευόμενος, καὶ τὰ κατ' ἄνθρωπον, ὅς δὴ βασιλεύειν τῶν ἐπὶ γῆς πέπλασται, ἀπάγων Θεοῦ; ὡς ἂν οὕτω τοῦ καὶ παμβασιλέα ἐκεῖνον εἶναι ὑπούλως ἀφέλοιτο καὶ μὴν θεῖον ἀληθῶς ἡ ἐν προνοίᾳ λεπτοτομία, καὶ τὸ ἐν τοῖς ἀδρυτέροις ἀνελικτικόν τε καὶ ἀναλυτικόν· οὗ δὴ πρὸ πάντων ἀνάγκη μετέχειν τὸν

44. Sic Andronicus, quem defunctum celebramus, in quibus ipse passus est, contra ea patientibus opitulatus est, quantum posset, ipse ab Omnipotente appellatus excessit venerandus etiam conversatione cum singulorum, qui Deo astant, angelis. Dum enim alii tenuia de rebus divinis agitant, illi magni faciunt, Providentiæ catenam ex alto ad lunam usque promittentes: nos autem haud decet divinitatem attenuare, in plures partes scindendo, et dignitate sua exuendo. Deus autem hoc loco alia vult, nec a nobis tenuiter coli et sub glorificationis prætextu maligne deprimi patitur. Nonne tyrannica impietate contra Deum se gerit, qui eum cœlitus regnantem admittit quidem, rebus autem nostris non interesse sophistico elencho asserit, hominem autem, qui supra omnia terrestria dominari vocatus est, a Deo alienat? Sic enim Deo majestate sua exuto universi gubernatio, in omnibus vel minimis providentia et circa mundum cura et sollicitudo detraheretur, quæ omnia tamen Deo, utpote soli sapienti competunt, qui non solum ad nos usque descendere non recusavit, sed humanitatem mire induit, et, ut nos, in carne vivit, se-

cundum Patris voluntatem agens. Non enim humilia et superficialia respicit, sed ad ima penetrans mundi viscera, renes et cor perscrutatur, et ad terræ radices usque verba benigna mittit.

A ἐπὶ πάντων Θεὸν, τὸν μόνον σοφόν· ὃς οὐ μόνον τὴν ἕως καὶ εἰς ἡμᾶς οὔτε ὠκνησε κάθοδον, ὁ καὶ σωματικῶς αὐτὴν (ὢ τοῦ θαύματος !) ποιησάμενος, οὔτε μὴν συγκαταβαίνων ὀκνεῖ, ἐργαζόμενος εἰσαεὶ κατὰ τὸν Πατέρα· καὶ οὐ μόνον τὰ ταπεινὰ ἐφορῶν, ταῦτα δὴ τὰ ἐξεπιπολῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν μυχαιτάτων γινόμενος, καὶ ὥσπερ τοῦ ἐμψύχου κόσμου, ὅτε καρδίαις ἐμβατεύει καὶ διαλογισμοῖς, οὕτω καὶ τοῦ λοιποῦ, ὅτε μέχρι καὶ εἰς ῥίζας γῆς τοὺς προνοητικοὺς λόγους ἀφίησι.

45. Hujus exempli specimen præbens pius noster Imperator non tantum selectis et magnificis verbis utens, iis quoque qui ad ima descendebant sollicitudinem suam impertivit, non humiliter, sed, ut Deus, condescendendo. Illum in plena concione gravi et docta verbis sonantem audire poteras nunc singulos alloquentem, nunc singulorum quæstionibus respondentem, aut pro imperatoria auctoritate verba facientem. Hanc agendi rationem civitas nostra quasi cœlestis, et loca vicina sæpe experta sunt, ut non minus exercitus Romæus et tota christianitas ; id experti sunt quotquot cum legum obedientia aut rebellium more vivebant ; omnes autem ad statum bene ordinatum reductos aut vinculis aut humanitate refrenavit.

με'. Τούτου γινόμενος ὁ ἔνθεος ἐκεῖνος βασιλεὺς τοῦ ὑποδείγματος, οὐ μόνον τοῖς λογάσι καὶ μεγαλείοις τῶν ἐν ταῖς πράξεσι λόγων ἑαυτὸν ἐπεδίδου, ἀλλὰ καὶ τοῖς εἰς τὸ ὑποδεὲς πυθμενιζομένοις τὴν κηδεμονίαν ἐμέριζεν, οὐ καταβαίνων ταπεινῶς, ἀλλὰ συγκαταβαίνων τρόπον ἔνθεον. Καὶ ἦν βλέπειν ἐκεῖνον ἐν λαῷ βαρεῖ καὶ συλλόγῳ πληθοντι οὐ μόνον εἰς κοινὸν βροντῶντα λόγοις, ὧν B ἐχρῆν ἐπὶ ἴσου μετέχειν ἅπαντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς κατ' ἄνδρα διομιλούμενον, ἤτοι πρὸς ὅπερ ἂν ἕκαστος προβάλοιτο, ἢ ἔνθα τὸν αὐτοκράτορα ἡ κατ' ἄνθρωπον ἔννους περιπέτεια προκαλέσεται. Ταύτης τῆς μεθόδου ἡ κατ' ἡμᾶς ὡς ἑκάστοτε, ὡς ἂν εἴποι τις, οὐρανόπολις ἐπειρᾶτο, ταύτης αἱ περιοικίδες ἅπασαι, ταύτης ἅπαν Ῥωμαϊκὸν στρατόπεδον, καὶ φῦλον ἅπαν Χριστιανικὸν, καὶ ὅσον ἐ παρ' αὐτό· τὸ μὲν ὑπήκοον, τὸ δὲ εἰ καὶ παρήκοον, οἷς αὐτονόμως ἤθελεν ἔχειν, ἀλλὰ τρόπον ἄλλον ὑπακοῦον καὶ αὐτὸ, οἷς ἤγχετο τὴν σιαγόνα, ὅσα καὶ χαλινοῖς καὶ κημοῖς ταῖς βασιλικαῖς ἀντιπράξεσι, καὶ τῆς ἀτάκτου φορᾶς εἰργόμενον, καὶ ὡς οἷον ἀναχαιτιζόμενον, τῆς θρασύτητος ἀνεσειράζετο.

46. Sic igitur in omnibus imperatoris sollicitudo ad omnia penetrans a summo ad ima et in medio effusa sicut anima ubique adfuit ; nihil parvi æstimans, omnia divina reputabat, ita ut qui hæc omnia viderit imperatorem nulla re egentem, sibi ipsi sufficientem pronuntiaverit ; illi autem ab eo regi opus habebant eo regimine, quod illegitimitatem ac ferocitatem expellit, morum autem probitatem inducit. Viros præcipuos eligere datur, mediocres seligere, post hos sexcentos, quibuscum ille collocutus est de rebus ad vitam quotidianam spectantibus, de scientia, de vivendi arte, de studiis litterarum.

μς'. Καὶ ἦν ἐπὶ πᾶσι τὸ βασιλικὸν τοῦτο προμηθὲς ἱκανὸν, καὶ συνδιῆκε τοῖς ὅλοις, καὶ ἀπὸ τῶν C ἄνωθεν ἕως· καὶ κάτω ἱκανούμενον, ἀνεχέετο καὶ εἰς τὰ κύκλῳ, καὶ ψυχῆς δίκην τοῖς τοῦ παντὸς ἐγκατέσπαρτο μέρεσι, καὶ σμικρολόγον εἶχεν οὐδὲν, ἀλλὰ τὰ πάντα θεῖα, καὶ ὁποῖα βλέπων τις ἀνενδεῆ βασιλέα τοῦτο εἶπε καὶ μόνον, καὶ ἑαυτῷ ἐπὶ πᾶσιν ἀρκοῦντα, καὶ μηδενὸς τῶν ἁπάντων ἐπιδεόμενον, εἰ μὴ ὅτι γε εἰς τοσοῦτον, εἰς ὅσον αὐτοὺς βασιλεύεσθαι, καὶ τὸ φύσει δουλευτικὸν ἐνδείκνυσθαι. δι' οὗ τὸ τοῦ βίου μὲν ἄνομον καὶ θηριῶδες μακρὰν ἀφορίζεται, τὸ δὲ πολιτικὸν καὶ νόμιμον εἰσοικίζεται. Ἔστιν ἀναλέξασται λογαδικοὺς ἄνδρας, ἔστιν ἀπολαβεῖν μέσους, ἔστιν ἀπαριθμήσασθαι τοὺς ὑπὸ τούτοις μυρίους ὅσους, οἷς ἐκεῖνος τὰς εἰσαεὶ ὁμιλίας διένεμε· τὰς μὲν ἐμπράκτους, ὅποι ἐχρῆν, ἔστι δὲ ἃς καὶ ἐν λόγοις, ὅσοις τε τὸ ζῆν κληροῦται, καὶ τοῖς ἐν γράμμασιν.

47. Equidem hoc loco solis exemplum sermoni adaptare non ausim fulgentis et omnibus splendore suo pulchritudinem peculiarem emittentis ; sapienti autem æquiparo magistro, cujus disciplina in bonum commune confertur, quo omnes indigent, et cujus officium unicuique provinciam attribuere, præsertim autem quod dictum ascriptum Deo est omnia omnibus facto, quod Paulus magnus apostolus imitando expressit, communi vitæ usui e Deo qui omnium animas ad salutem ducit.

μζ'. Ἐνταῦθα δὲ οὐ πάνυ φιλῶ τὸ κατὰ τὸν λιον ἢ ὑπόδειγμα προσαρμόσαι τῷ λόγῳ, λάμποντα καὶ πᾶσιν ἐπαφιέντα τοῖς καταλαμπομένοις τὸ ἑαυτοῦ καλόν· σοφῷ δὲ διδασκάλῳ ἐκεῖνο παραβάλλω, οὗπερ ἀγαθὸν πᾶσί τε κοινοῦσθαι τὸ διδασκάλιον, οὗ πάντες δέοιντο ἄν, καὶ αὖ πάλιν, οὗ χρεὼν, συνδιασχίζειν ἑκαστοις τὴν μέριμναν· μάλιστα μὲν οὖν, ὃ καὶ εἰπεῖν προσετέθη Θεῷ, τῷ πᾶσι τὰ πάντα, ὃ δὴ καὶ Παῦλος ὁ μέγας ἐκεῖθεν εἰς μίμησιν ἀνεμάξατο, τῷ καὶ κοινῇ, καὶ πρὸς μερίδας ἕκ βίων, ἔτι δὲ καὶ πρὸς ψυχὰς ἑκάστας διοικονομουμένῳ τὸ σύμφορον.

μη'. Καὶ ταύτης δὲ τῆς βασιλικῆς ἀρετῆς τὰ καθ' ἕκαστον αἱ συγγραφαὶ λαλείτωσαν. Ἡμεῖς γὰρ οὐκ εἰς ἀπέραντον ἐξαγαγεῖν τὰ τοῦ λόγου προτεθυμήμεθα, οἷς γε καὶ βραχέα λαλεῖν οὔτε ἐν καλῷ κα·ροῦ κεῖται, ὅπου τοῖς παθαινομένοις οὐκ εὔπορος ἡ ἀκοὴ, οὔτε ἐν εὐχερεῖ, διὰ τὸ καὶ οὕτω πολυπληθὲς τῶν μνήμης ἀξίων· ἐν οἷς καὶ ὡς ἀγαθῶν ὑποῤῥεόντων ἦν καινιστὴς, ἀταξίας ἁρμοστὴς καιρικῆς, ἐπισκευαστὴς τῶν εἰς ἀρετὴν ἀφωρισμένων ἐνδιαιτήσεων, χρόνου φθορᾶς ἀντίπαλος. Ὁ μὲν γὰρ πάντα δαμάζειν ἐθέλων, βαθὺ ἔχασκε κατὰ τε θείων ναῶν· καὶ ὅσον αὐτοῖς εἴτε σύνναον, εἴτε καὶ ἄλλως οἰκειούμενον, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ εἰς κενὸν, ὃ φασι, χαίνειν αὐτὸν ἀφιεὶς ἐπεσκεύαζεν, ἐπεποιεῖτο, ἐξήγειρε τὰ καταπεπτωκότα, ἴᾶτο τὰ πεπονηκότα, πάντα ἐποίει, ὅσα χρονικῷ ἀντιπίπτει στόματι ἀνοιγομένῳ εἰς φθορὰν τῶν ὅσα μὴ χρεὼν φθείρεσθαι.

A

B

48. Regiæ virtutis mentionem peculiarem facere auctorum est. Nobis enim perpetuo de hac re loqui non est propositum, quibus nec breviter sermocinari lubet ad auditores non plane attentos ; nec in promptu est in tanta rerum memorabilium multitudine. Fuit autem ille status pristini renovator, regni turbati restaurator, luxuriei quæ a virtute alienat coercitor, temporis parcus. Qui enim omnia domare voluit, ecclesiis divinis inhiabat aut si quæ alia ædificia obvia erant ; imperator autem spem illius frustratus excitavit, ruinas restauravit, morbos curavit, omnia fecit ut os sæculi quod cuncta contra fas devorare gestit, clauderet.

μθ'. Σεισμοί ποτε ἀναταράττοντες τὰ τοιαῦτα καὶ ἐκμοχλεύειν ἔχοντες, καὶ ἡ γῆ τοὺς θεμελίους ἀνέπτυε· καὶ ἡ βασιλικὴ χεὶρ ἀνίστα τὰ ἱερὰ πτώματα. Εἰ δὲ μὴ θεμελίοις ἐπεβούλευε τὸ κακὸν, ἀλλ' αὐτὰ μὲν ἀφίει κατευμεγεθεῖν τοῦ βλάπτεσθαι, τοῦ δ' ὑπερφαινομένου κατεπεχείρει, ἐνταῦθα μικρὸν ἐδόκει τῇ βασιλικῇ μεγαλοδωρεᾷ τὸ ἐνδέον ἀναπληρῶσαι τῆς οἰκοδομῆς, εἰ μὴ καὶ τὰ ἐντὸς ἀγαθοχυσίας ἐμπλήσει τοῖς ἐν ἀναθήμασιν ἱεροῖς. Καιροί τινες, καὶ ἀνήφθη πῦρ, ἢ αὐτόματον, ἢ καὶ ἄλλως ἐκ μηχανῆς ἐπίβουλον, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἠναιδεύσατο, μήτε τῶν κοινῶν φειδόμενον, καταβοσκηθὲν δὲ καὶ πολλὰ, ὧν ἦν τὸ πολλοῖς ἄβατον. Καὶ πάλιν κἀνταῦθα τὸ βασιλικὸν προμηθὲς ἀντεπεξήγετο τοῖς κανονικοῖς, καὶ τὸ ἀπελθὸν καλὸν ἀποκαθίστατο. Καὶ οὐκ ἂν ἔχοι τις εἰπεῖν κακὸν οὕτω φιλονεικηθὲν ἐκκορυφωθῆναι εἰς μήκιστον, ὃ μὴ ταχὺ ἐξηφάνιστο.

C

49. Terræ motus olim grassabantur, omnia e loco moventes, et solum fundamenta rejecit, regis autem dextera quæ lapsa erant templa restauravit. Si fundamentis malum non incubuit et omnia restaurationem exspectabant, imperator infra liberalitatem duxit suam ædificii damna reparasse, nisi sacris oblationibus intus quoque thesauros suos aperuisset. Quodam tempore ignis aut sponte aut malitia accensus, destructionem afferre sategit, ædificii molem consumens, et plurima depascens multitudini inacessa. Sed tum quoque cura imperatoris canonicorum sollicitudinem præcessit, et quod consumptum fuerat templum, reædificatum est. Nec aliud, de quo construendo tot æmulati sunt, ut longum duraret, tam prompte interiit.

ν'. Καὶ οὐ περιεγράφετο ἐν μόνοις ἡμῖν οὐδὲ ταυτὶ τὰ ἀγαθά· τὰ πλείω δὲ οἱ τῆς ἑῴας λήξεως ἐκληροῦντο, καὶ τὸ Εὐρωπαῖον πλάτος, καὶ νῆσοι ἐγκαινιζόμεναι καὶ οὕτω προφητικῶς, οἷς ἐκ καινῆς τὸ ἀποιχόμενον ἐν ἱεροῖς κάλλος ἀνεκομίζοντο. Καὶ ὁ ἐνταῦθα κενούμενος πλοῦτος δόξειε μὲν ἂν ἐκ μέρους ἐστοχάσθαι τοῦ εὐεργετεῖν, οἷς ἐκερματίζετο· τὸ πλῆθος δέ τις καταλέξας τῶν ἐπιποιηθέντων καὶ σεμνείων καὶ θείων ναῶν, πάνυ πολλὰς ὁλότητας καὶ μεγίστας δαπάνης ἐκκορυφώσειε τῷ ἀδροτάτῳ τῆς ἐκχύσεως. Καὶ οἱ μὲν φθάσαντες τῶν ἐν ἡμῖν αὐτοκρατόρων μίαν δήπουθεν, ἢ καὶ δευτέραν καλλονὴν θείαν φωτὶ δείξαντες, νεοτήσιον σεμνὸν καὶ μέγα τι ποιῆσαι κέκριται, καὶ ἀληθῶς πεποιήκασιν· ὁ δὲ συννοησάμενος κρεῖττον εἶναι φυλάξαι τὸ εἶναι τοῖς οὖσι μὲν, κίνδυνον δὲ ὑπομένουσιν ἀπίεναι, πρὸς τῷ ἔργῳ τούτῳ εἶχε τὸ πᾶν, φιλοτιμούμενος μηδέν τι τῶν ἱερῶν ἔργων ἀπογενέσθαι, ἀλλὰ τὸ πάλαι κτητορικὸν αὐτοῖς ἐναπομεῖναι μέχρι τέλους ἐκφώνημα πρὸς μνήμην τοῖς ἀνεγείρασιν. Ἐπηκολούθει δὲ ἄρα τῷ βασιλεῖ αὐτο-

D

50. Nec ad nos solos hæc commoda spectabant; pleraque enim regiones. Orientis sortitæ sunt, et continens Europa et insulæ prophetice renovatæ, ad quas denuo cultum divinum labantem reduxerunt. Hic divitiæ absumptæ ex parte ab iis qui eas sortiti fuerant, ad stipem erogandam adhibitæ sunt. Multitudine vero enumerata monasteriorum, ecclésiarumque summas pecunia maximas quis largitionis loco profusas inveniet. Priores equidem imperatores nostri unam aut alteram pulchritudinem in lucem edentes rem grandem fecisse videntur, et reipsa fecerunt. Qui vero consideravit quod melius esset conditionem servasse exsistendi iis quidem qui sunt, a superstitibus vero periculum ejecisse; et præter opus illud universum esse habuit. omni ope curaque enitens, ut nihil de sacris operibus deficeret, sed quod antiquitus Dominica res erat ipsis remaneret usque ad finem, adhortationem illud habens ad memoriam illis qui memoriam suscitant. Regi exinde hanc præsertim hæreditasse gratiam pro re nata inhærebat. Et priori quidem qui pos-

sedit codicillorum memorialium nomina et titulos et quæ ad illum pertinebant, tempus delevit; secundus vero tempore veniens rex, illud denuo ad memoriam inscripsit, priorem, et se ipsum inscripsit, quia non est cur lateat recens quod juventus fuerit, et celebritate antecessores vicerit et memoriæ secundam fuerit gloriam assecutus, ubi antiquum non firmitatem habuit, quando junior nondum natus erat.

A φυῶς ἐντεῦθεν, κληρονομεῖν αὐτὸν μάλιστα τῆς τοιᾷσδε κλήσεως. Καὶ τῷ μὲν πρώτῳ κτησαμένῳ ἤδη ἐπαλείφων ἦν ὁ χρόνος τοὔνομα τῆς μνημονικῆς δίλπου, τά γε εἰς αὐτὸν ἥκοντα· ὁ δὲ βασιλεὺς δεύτερος ἥκων τῷ χρόνῳ, ἐκεῖνόν τε αὖθις εἰς μνήμην ἐνέγραφε τὴν προτέραν, καὶ ἑαυτὸν προσενέγραφεν· ὅτι μηδὲ ἐστι τὸ νεάζον λαθεῖν, καὶ παρευδοκιμηθῆναι τῷ φθάσαντι, καὶ τὸ τῆς μνημοσύνης ἀπενέγκασθαι δευτερεῖον, ἔνθα τὸ παλαιὸν οὐκ ἂν συνεστήκοι, μὴ τοῦ νεαζοντος ἐπιγεγονότος.

51. Quando vero bonis absumptum imitationibus et ad perpetuitatem tendentem, perfectum exinde oportebat complementi in talibus esse participem, non sufficere æstimat talem actis additionem, sed B opus eomplet divinum, nec ad vanum in conspectum veniendi amorem et arrogantem tumorem quod mirabitur qui ferocitate motus cogitat; et viro solitariam vitam fastidiendi placendi studiosus (cum talibus enim sibi complacebat, magis quam quivis alius) monasterium construit, cujus secessus quidem in deserto solitariam cellam, pulchritudo vero adornat sermonis fulgens elogium. Gubernationis in eo norma valde convenienter diceretur angelis digna. Viris nunc repletur optima nota signatis, fere absque corpore viventibus, qui lucis angelum prope se habere et traduntur et creduntur, et ipsi sciunt, et divulgatur sermo illius creber, quia vehementer desideravit sanctos ipsius hos viros omnes simili ratione viventes superare. C Et desiderium effectum habuit. Ipse enim nullius antecessorum inferior evasit, quotquot talibus bonis splendidi fuerunt, et qui desiderii secundum ipsum, dixerim et secundum Deum, viri fuerint, qui debebant alios omnes superare. Igitur se tanto bono dant, in quantum energia deficere non licet, et decertant in virtutis stadio vincere, quasi et contra athletas qui stare non prævalent. Et non est renuendi locus quod, Deo auxilium suppeditante, non excident a bono proposito.

να'. Ἐπεὶ δὲ τὸν ἀγαθαῖς μιμήσεσιν ἐντηκόμενον, καὶ εἰς τὸ ἀεὶ προβαίνοντα, τέλειον ἐχρῆν κἀνταῦθα τῆς ἐν τοιούτοις καὶ αὐτὸν ὁλότητος εἶναι μέτοχον, B οὐκ ἀρκοῦν ἡγεῖται τὴν τοιαύτην ἐπιποίησιν, ἀλλὰ ὁλοκληροῖ καὶ αὐτὸς θεῖον ἔργον, καὶ αὐτὸ οὐ πρὸς κενὸν φαντιασμὸν καὶ σοβαρὸν ὄγκωμα, ὡς ἂν δὲ θαυμάσειεν ὁ φρονῶν εἰς στρυφνότητα· καὶ χαρισάμενος ἀνδρὶ μονάδος βίου κατακόρως ἔχοντι (ἔχαιρε γὰρ τοῖς τοιούτοις, εἴπερ τινὶ τῶν ἑτέρων), ἀνιστᾷ φροντιστήριον, οὗ τὸ μὲν ἀνακεχωρηκὸς ἐρήμου τμῆμα, τὸ δὲ κάλλος ἐξαρτύσοι ἂν λόγου λαμπρὰν πανήγυριν. Ἡ δὲ τῆς ἐν αὐτῷ πολιτείας διάταξις οἰκειότατα λεχθείη ἂν ἀγγέλοις πρέπουσα. Καὶ νῦν πέπληθεν ἀνδρῶν ἐκεῖνο ἀσκουμένων φερωνύμως τῇ ἐηικλήσει, καὶ τὸ μικροῦ ἀσώματον βιαζομένων οἷς ἄγγελον φωτὸς ἐφίστασθαι αὐτοῖς καὶ ὀνομάζονται καὶ πιστεύονται, καὶ αὐτοὶ οἴδασι, καὶ περιᾴδεται λόγος ἐκείνου ὑμνητὸς, ὡς ὅτι ἐπιθυμίᾳ ἐπεθύμησε τοὺς ἑαυτοῦ ἱεροὺς τούτους ἀνδρας πάντων ὑπερεῖναι τῶν ὁμοιοβίων. Καὶ ἦν ἡ ἐπιθυμία εἰς ἀνάλογον. Αὐτός τε γὰρ οὐδενὸς τῶν φθασάντων ἐξέπιπτε δεύτερος, ὅσοι τοιούτοις ἐνηγλαΐσθησαν ἀγαθοῖς, καὶ οἱ τῆς κατ' αὐτὸν, εἰπεῖν δὲ καὶ τῆς κατὰ Θεὸν ἐπιθυμίας ἄνδρες, ὀφειλέται πάντων περιέμμεναι ἄλλων. Καὶ τοίνυν γίνονται τοῦ τοιούτου καλοῦ, εἰς ὅσον οὐκ ἔστιν ἐλλιπεῖν δυνάμεως, καὶ ἀμιλλῶνται τὸ τῆς ἀρετῆς κρατεῖν στάδιον, ὡσεὶ καὶ εἰς ἀπαραμίλλους καταστῆναι παγκρατιαστάς. Καὶ οὐκ ἔστιν ἀπείπασθαι, ὡς Θεοῦ ἐπαλείφοντος οὐκ ἐκπεσοῦνται τῆς ἀγαθῆς προθέσεως.

52. Audite, quæso, illud: Gustate et videte, quando dulcedo divina volentibus gustare offertur. Simul divinorum cupidus audivit, et simul manducavit, D et bibit vinum mistum, sicut novit Salomonis sapientia epulas parare; et insumptis his quæ recondita habebat, ad majora desideria provocat, nec divinis deliciis saturari potest. Talis ille, reipsa beatus et magni invitatoris conviva dilectus, comperit pulchrum esse ejusmodi laborem; et animæ in ipso virilis conditio non lucernam exstinxit, cujus ad lucem incedit quivis in talis vitæ recta semita; accendit vero amplius divino Spiritu refovens et anima ad Deum aspirans; unde progressus efficiens se exercebat et cæteris similibus studebat operibus. Et loca in apto electa, ex judicio, et

νβ'. Ἀλλὰ γὰρ οἷον τὸ ἀκοῦσαι, Γεύσασθε καὶ ἴδετε, ὅτε γλυκύτης θεία τοῖς βουλομένοις ἐμβρωματίζεσθαι πρόκειται. Ἅμα ὁ τὰ θεῖα λιχνευόμενος ἤκουσε, καὶ ἅμα ἔφαγε, καὶ ἔπιε τὸ κερασθὲν, ὡς οἶδεν ἡ Σολομώντειος δαιταλουργεῖν σοφία· καὶ δαπανήσας τὸ παρατεθὲν, ἐρεθίζεται εἰς πλείω ἐπιθυμίαν, καὶ τῆς θείας οὐκ ἔχει τρυφῆς κορέννυσθαι. Τοιοῦτος καὶ ἐκεῖνος, ὁ τῷ ὄντι μακαριστὸς, καὶ τοῦ μεγάλου δειπνοκλήτορος δαιτυμὼν φίλιος. Ἐγεύσατο, καλὸν εἶναι οὕτως ἐργάζεσθαι· καὶ ἡ ἐν αὐτῷ τῆς ψυχῆς ἀνδρεία κατάστασις οὐκ ἐσβέννυε τὴν λυχνίαν, δι' ἧς ποδηγεῖταί τις εἰς τοιαύτην ὀρθὴν βίου τρίβον· ἐξανῆπτε δὲ εἰς πλέον ἀναῤῥιπίζων θείῳ Πνεύματι, καὶ ἐπιποθῶν τῇ ψυχῇ πρὸς Θεὸν, ὅθεν προσβιβαζόμενος ἐμελέτα, καὶ ἑτέροις ὁμοίοις

:ν πράγμασι. Καὶ οἱ τόποι ἐν ἑτοίμῳ, ἐπι- A materialia conficiebantur et tribus artibus valens
ἐξ ἐπικρίσεως, καὶ τὰ τῆς ὕλης ἡὑτρέ- pretiis primas tenuerai et constructiones faciens
αἱ τὸ τεχνικὸν φῦλον προκατείληπτο τυῖς et adjumentum præstans. Horum eos quidem Nazi-
τό τε ἀρχιτεκτονοῦν καὶ τὸ ὑπουργικόν· ræis constituisse tabernacula, proximum autem est
ων οἱ μὲν τοῖς Ναζιραίοις θέσθαι σκηνώ- Deo colloqui, lum ob apparatum divinum, tum quia
ῥυς δὲ ἔστι φάναι καὶ Θεῷ, διά τε τὸ θεῖον illis qui in divino apparatu se mundant Deus inha-
άσματος, καὶ ὅτι τοῖς ἐν αὐτῷ καθαρεύουσι bitare vult et ambulare; hos vero advenis ho-
σκηνοῦν οἶδε καὶ ἐμπεριπατεῖν· οἱ δὲ spitium præbuisse, et vulneratis aut aliis morbis
ξένοις ἀνάπαυλαν, καὶ αὐτοῖς τραυμα- laborantibus. Qui quidem sic divino desiderio fer-
καὶ ἑτέρως νόσοις ἐνολισθήσασι. Καὶ ὁ μὲν vidus fuit, ardens in se cor habuit si forte deside-
ἡ θείᾳ ἐπιθυμίᾳ ἐκθερμανθείς, καιομένην ratum viderit. Cum vero festinavit mors, decessit,
καρδίαν ἐν ἑαυτῷ, εἴ πως ἴδοι τὸ ἐπιθυ- Deo afferens desiderium et virtutis amorem, tan-
Ως δὲ τὸ χρεὼν ἤπειγεν, ἀπῆλθε, προσ- quam opus jam perfectum, relinquens filio regi
ῷ τὴν ἔφεσιν καὶ τὴν εἰς τἀγαθὸν πρόθε- ad bonum finem perducena quæ relicta sunt, prin-
καὶ ἔργον ἤδη τέλειον, ἀφέμενος τῷ υἱῷ cipium quidem faciens boni, illudque omni numero
τελεσφορῆσαι τὸ ἔλλειμμα, καὶ τὴν μὲν consummatum æmulationis rationem præbens.
δοὺς αὐτὸς καὶ τοῦδε τοῦ ἀγαθοῦ, ἐκεῖνο δὲ B
σάμενος τὸ παντέλειον.

ν δὲ τῆς αὐτῆς ἐπισκευῆς καὶ ἡ τῶν πό- 53. Ejusdem restaurationis erat urbium et ar-
φρουρίων, τῶν μὲν ἔγερσις ἐκ τοῦ πάλαι cium aliarum quidem renovata ab antiquo excidio
τῶν δὲ ποίησις, καὶ εἰπεῖν καιριώτερον, ædificatio, aliarum autem constructio, et ut oppor-
ινή. Καὶ Τιβερίῳ μὲν προνοίας προσμε- tunius dicam, nova creatio. De Tiberio quidem pro-
αι ἀγαθὸν, ὅτι πολλὰς πόλεις κατασει- videntiæ bonum testificati sunt quod multas urbes
ταῖς εὐεργεσίαις ἀνέλαβεν. Ὁ δὲ καὶ τοῦτο subversas liberalitatibus restauravit. Ille vero hoc
οσοῦτον, εἰς ὅσον οὐκ εἰπεῖν ἡμῖν εὐμαρὲς peregit in quantum non nobis in præsenti dictu
ῷ παρόντι, μὴ καὶ τὴν ἐπιμεμετρημένην facile, nisi definitam horam locorum nominibus
τικοῖς ὀνόμασι προσδαπάνήσωμεν· ὅσας δὲ consumamus; quot vero et denuo in opportunis
ινῆς ἐν ἐπικαίροις χωρίοις ἀνέστησεν, locis constituit, numerus alius illæ, nec qui reli-
ἕτερος αὗται, οὐχ οἷος μὴ ἐπεξισοῦσθαι quis inferior queat comparari. Non enim in centum
παῖς Οὐ γὰρ εἰς ἑκατὸν ἅπαξ, οὐδὲ εἰς semel, nec in duplicem hunc numerum, sed et
τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὑπερέκεινα κορυφούμενα C supra hæc exstructæ sunt, quibus muniens hostem
ανται, δι' ὧν ἀποτειχίζων τοὺς πολεμίους quemque repulit excursiones molientem, continua
ἐκδρομῆς, ἐχόμενα τρίβου σκάνδαλα τιθέ- viarum propugnacula statuens adversus hostes, et
οῖς, καὶ προοδεῦσαι μὲν κωλύων, βιασαμέ- iter quidem pergere prohibens, viam vero violenter
ην ὁδὸν φόβον θανάτου ἐπισείων ἐκ τῶν tenentibus mortis metum incutiens per ea quæ
αὶ μένειν οὕτως οἴκοι βιαζόμενος, καὶ ἢ retro stabant, sic domi remanere cogens et sive
ν πέττειν, ἢ κατὰ σφᾶς αὐτοὺς θυμομα- ferocitatem minuere, sive contra invicem sævien-
ήγνυσθαι. tes frangi.

χ ἧττον δέ τι καὶ ἐκεῖνο κεινὸν, ὅτι τοῖς 54. Non minus illud mirum quod talium operum
ῶν τοιούτων ἔργων ἑαυτὸν ἀρχιτεκτονεῖν plerasque seipsum architectum statuebat et discre-
αὶ διευκρινεῖν τὰ, δι' ὧν ἀσφαλῶς ἑστή- vit quæ tutiora stabunt, multa vero ministra-
ι πολλὰ δὲ καὶ διακονεῖν καὶ χειρουργεῖν vit manibus præstare ædificantium, et vehere quan-
ίζουσι, καὶ παραφορεῖν ὅσον χρήσιμον. tum utile erat. Heri quidem regias fatigabant ma-
; μὲν τὰς βασιλικὰς ἔτριβον χεῖρας, καὶ nus, cras voro fatigabunt aut instrumentum multo
δὲ τρίψουσιν, ἢ σπάθη βαρυνομένη πολλῷ D ferro oneratum, et quantum præter secandi natu-
ῳ, καὶ ὅσον δίχα γε τοῦ τέμνειν οὐκ ἂν ram non alias gestaret ruens hostilis turba in fasces
ως φέροι κατενεχθέντα πολέμιος ὅμιλος, aut clava ferrea æreum somnum percussorum præ-
χνὸς τοῦ βίου ἐκθεριζόμενος, δραγμεύοιτο cipitem agens, aut ponderosa hasta, quam repræ-
τοιβάς· ἢ κορύνη σιδηρέα, χάλκεον ὕπνον sentavit poetica magniloquentia quasi navis vi-
ττομένων καταφέρουσα, ἢ βριθὺ δόρυ, καὶ ginti remis malum. Hoc regia manus sustinebat et
σεν ἂν ποιητικὴ μεγαλοφωνία ὡς εἰς νηὸς portabat; hæc quidem heri et cras regis tunc opera,
κοσόροιο. Τοιοῦτον γὰρ ἡ βασιλικὴ παλάμη interea vero lapides in manibus multi et quales ve-
ε καὶ ἐχώρει. Καὶ ταῦτα μὲν χθές τε καὶ here potest homo, lapides scandali pro Dei inimicis;
ἔργα τηνικαῦτα τῷ βασιλεῖ· μεταξὺ δὲ optimum, si hucusque labor cessit. Ad plura vero
ἐν χερσὶν ἁδροὶ καὶ ἁδραχθεῖς, λίθοι προσ- providebat, interdiu quidem hæc erant; noctem ve-
καὶ αὐτοὶ τοῖς ἐχθροῖς τοῦ Θεοῦ. Καὶ ro bellicis. Et imperator laboribus dabat et quietis
γαπητὸν, εἰ μέχρι τούτων ὁ κάματος. Ὁ δὲ horam ad incensi animi talem ardorem opportu-

nam faciebat, insomniis se dedens,nec genua flectens, et patientiæ columnam sibi erigens; quo certe optimis studuit documentis per vitam ad omnia patienter toleranda se macerans.

καὶ εἰσέτι πλέον ἐπετείνατο. Μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ τοιαῦτα ἦν· ὁ δὲ αὐτοκράτωρ καὶ τὴν νύκτα πολεμικοῖς ἔργοις ἐδίδου, καὶ τὴν ὥραν τῆς ἀναπαύσεως καιρὸν ἐποιεῖτο τῆς τίς τοιαύτην ζέσιν ἐκκαύσεως, διακαρτερῶν ἄϋπνος, καὶ μηδὲ γόνυ κάμπτων, καὶ στήλην οὕτω καρτερίας ἑαυτὸν ἀνιστῶν· ὃ δὴ εὐμαθῶς μεμελέτηκε διὰ βίου, εἰς τὸ παντοίως ὑπομενετικὸν ἑαυτὸν ἐκπονουμενος.

55. Nam cuncta ut dicamus, in plura divisa patientia:alia quidem quam circa corpus exercemus, quam laborum tolerantiam vocare consuevimus : alia in cupiditatum refrenatione,quæ est temperantia ; alia in ægritudinis omnis mitigatione, sapientiæ sane et patientiæ est,quod adhuc etiam et mansuetudinis hæc victoria, non est circa quam propriam patientiæ non habuerit summam gloriam, rex ibi suiipsius, quia nefas erat adeo magnum principem inferioribus parem esse. Sustinendis igitur perstabat in omnibus laboribus, frigus quidem tolerans quasi medii æstus urentis flatus recte compositi cupidinem inveniret, æstivis denuo caloribus expositus et patienter ferens quasi vitalibus auris refrigeraretur ; sitim vero sicut nec illi Adipsi in historia memorati,sustinens;famem autem otioso viro utilem esse non absurde dicens, laborioso vero homini non congruam, quem noverunt nutrire sedula opera, quæ animæ luctationem renovant.

νε'. Ὅλως γὰρ εἰπεῖν, εἰς πλείω διῃρημένης τῆς ὑπομονῆς, καὶ τῆς μὲν εἰς τὰ περὶ σῶμα ἐχούσης, ἣν φερεπονίαν ὀνομάζειν οἴδαμεν, τῆς δὲ εἰς ἐπιθυμιῶν συνοχὴν, ὃ δή ἐστιν ἐγκράτεια, τῆς δὲ εἰς παντὸς λυπηροῦ κατακέρασμα, τοῦτο δὴ τὸ καὶ σωφροσύνης καὶ καρτερίας, ἔτι μὴν καὶ πραότητος ἐκνίκημα, οὐκ ἔστι, περὶ ἣν ἰδίαν ὑπομονῆς οὐκ εἶχεν ἄκρον τὸ εὐδόκιμον, βασιλεὺς κἀνταῦθα ὢν καὶ ἑαυτοῦ, ὅτι μηδὲ ἐχρῆν τὸν οὕτω μεγάλως ἄρχοντα εἴκειν τοῖς χείροσι. Διήρκει οὖν εἰς ἅπαν φερεπονῶν, ψῦχος μὲν ὑπομένων, ὡς ἐὰν καὶ μεσαιτάτου θέρους φρύγοντος φιλοτιμίαν εὐκράτου πνοῆς εὕρισκε, θερινῳ δὲ θάλπει αὖθις παραβαλλόμενος καὶ ἐγκαρτερῶν, ὡς εἰ καὶ ζωογόνοις αὔραις ἐψύχετο· δίψαν δὲ, ὡς οὐδ' ἂν οἱ τῆς ἱστορίας Ἄδιψοι, ἀνεχόμενος· λιμὸν δὲ ἀεργῷ μὲν ἀνδρὶ σύμφορον εἶναι φιλοσοφῶν, ἐργατικῷ δὲ ἀνθρώπῳ ἀπροσάρμοστον, ὃν οἶδε τρέφειν τὰ σπουδαῖα ἔργα, ἑαυτοῖς ἀπασχολοῦντα τὸ τῆς ψυχῆς ἐναγώνιον.

56. Compescuit et ventris cupiditates ; sicut statua quæ id tantum sibi infundi vult quantum ad impletionem satis sit. Non enim ille ingurgitatum supercalcaret, nec invito stomacho cibos et liquida ultra quam fas est ingerere conaretur,sicut faciunt quorum Deus venter est. Ecce eadem amborum causa. Nam nec quod plenum est adhuc quod injicitur admittit, nec jam ore clausum ulteriora sinit intus penetrare.

νς'. Ἀμέλει καὶ ἐπεῖχε τὰ εἰς γαστρὸς θεραπείαν, ὅσα καί τις ἀνδριὰς, εἰς τοσοῦτον ἐθέλων τὴν ἔνθεσιν, εἰς ὅσον καὶ ὁ ὑπερπλησθείς· οὔτε γὰρ ἐκεῖνος ἐπισάττοι ἂν τὸ ὑπέρφορτον, οὔτ' αὐτὸς εἶχε τὴν καθάπαξ σφιγχθεῖσαν λόγῳ συστέλλοντι ἀνευρῦναι εἰς βρῶσιν κατὰ τοὺς κολιοδαίμονας. Καὶ ἔστι ταυτὸν ἐπ' ἀμφοῖν τὸ αἴτιον. Οὔτε γὰρ τὸ πλῆρες ἔτι στέγει τὸ ἐμβαλλόμενον, οὔτε τὸ εἰσάγων σύστομον ἀφίησί τι τῶν ἐντιθεμένων προκύπτειν ἐντός.

57. Sic cupiditatem vehementissime nobismetipsis veniam dantem domabat. Cupiditatem enim tanquam rex legi obtemperans expellebat tyrannum. Stragulum ipsi ad terram asperrimum non a mediis tapetibus explicatum, adeo æstimaverat charum, ut ipsi in tempore esse res opportuna quia jam genio simul ac naturæ necessitatibus debitum solvere posset. Homericum quidem Jovem somnus quondam insidias tendens circumvenit invitum, et conjicitur ostendens sermo somni vim non solum in iis qui aliter vitam instituunt, sed et in iis qui late dominantur.Ipsi vero vocatus non paruit somnus : præstabat utilium sollicitudo, fususque cito assurgens et quodam modo adesse timens prope huic qui semper cum metu vivit, et immortalitate digno mortem quamdam operari sensuum pigritia, et operibus ferventibus obstaculum ponere mundanæ ordinationis artificem.

νζ'. Οὕτω κατισχύων ἦν ἐπιθυμίας, τοῦ δεινοτάτου κόλακος. Θυμὸν γὰρ, ὅσα καὶ βασιλεὺς ἔννομος, ἐξώθει τύραννον. Στρωμνὴ δὲ αὐτῷ πρὸς γῆς τραχύτητα, στρώμασι μαλακοῖς ἀμεσολάβητος, οὕτω τι λελόγιστο φίλον, ὡς πραγματειῶδες αὐτῷ ἐν καιρῷ εἶναι, μηδὲ τῷ παντὶ τοῦ μεγέθους κατακλίνεσθαι, ἀλλὰ καθῆσθαι ὀρθούμενον, καὶ οὕτως ἐκκλίνειν τὸν σοφὸν κατευναστὴν ὕπνον τῆς φύσεως. Τὸν μὲν οὖν Ὁμηρικὸν Δία ὕπνος ποτὲ περιεχύθη ἐπίβουλος οὐχ ἑκόντα, καὶ ὁ λόγος ὑπονοεῖται δηλοῦν τὸ τοῦ ὕπνου βίαιον, μὴ μόνον ἐν τοῖς ἄλλως ἔχουσι τοῦ βιοῦν, ἀλλά καὶ ἐν τοῖς πλατὺ ἄρχουσι. Τῷ δὲ καὶ πρυκαλούμενος ὕπνος οὐχ ὑπήκουε· τὸ γὰρ φροντιστικὸν τοῦ χρειώδους περιεγίνετο· καὶ ἐπιπετασθεὶς δὲ ταχὺ ἀπεπήδα, μετρῶν ἑαυτὸν, ὡς ὁ βασιλεὺς ἐπέτατε, καὶ τοῖς τῶν ἔργων καιροῖς ἐπιοῦσιν ὑπεξιστάμενος, καί πως ὀκνῶν, τῷ ἀεικινήτῳ παρεῖναι, καὶ τῷ ἀθανασίας ἐπαξίῳ θάνατον οἷον τεχνᾶσθαι τῇ ἀργίᾳ τῶν αἰσθήσεων, καὶ τῶν σπουδαίων ἔργῳ ἐγκόπτειν τὸν τῆς κοσμικῆς ἐργάτην συστάσεως.

νη'. Ὕδωρ μὲν αὐτῷ φίλον ποτον, δελεαζόμενον, ὅτι τρυφᾷν δέει πρός τινα σκευωρίαν ἡδονῆς σώφρονα, εἰς ἣν καὶ ὁ γλυκὺς συμβολήν τινα παραμίγνυσι κάλαμος· ἔτι γε μὴν καὶ ὁ στύφων χυλός· ἔστι δ' ὅπου καὶ ἡρέμα ὀξὺς ὁ κρίθινος. Εἰ δὲ καὶ οἴνῳ προσδεήσει χρήσασθαι, ἀλλ' ἐκεῖνος ἀγλευκής· καὶ ὀξίνης ἐκίρνατο, κσὶ τοῖς πλείοσιν ἀπρόσιτος. Καὶ ἦν τοῦτο βασιλικοῦ κρατῆρος ἐπίσημον, οὐχ οὕτω χαίροντος τοῦ βασιλέως τῷ πόματι (οὐ γὰρ ἡδὺ τὸ τῇ γεύσει μὴ προσηνὲς), ὅσον οἶμαι καταμηχανωμένου τῆς ἄγαν ὀρέξεως. Καὶ οἶδα πρὸς ἀκρίβειαν ἀσκητὰς ἄνδρας τοιοῦτον ἑαυτοῖς οἰνοχοοῦντας κέρασμα, ὡς ἂν κατευμεγεθῶσι καὶ αὐτοὶ τοῦ ἔνδον ἐχθροῦ.

νθ'. Στάσιν δὲ ὀρθίαν, ὃ δὴ καὶ ἐρρέθη, ὡσεὶ καὶ κίων ἐκπονησάμενος ἀστραβὴς καὶ ἀναστηλῶν ἑαυτὸν καὶ οὕτω πρὸς εὔκλειαν, οἷς ἀνεῖχεν ὑψοῦ τὰ ἡμέτερα, γόνατα κάμπτειν αὖθις Θεῷ εὐχῆς λόγῳ, καὶ οὕτω πρεπόντως ἀφοσιοῦσθαι τὸ γουνάζεσθαι, ἀρχετύπῳ παράμιλλος ἦν τῷ μεγάλῳ ἐκείνῳ δικαίῳ, οὗπερ οἱ τῶν γονάτων τύλοι τὸ συχνὰ γονυπετὲς ἠγόρευον. Καὶ οὕτω τὸ ἐν ἀριστεύμασιν ἀνάστημα πεπραγμάτευτο. Οὐδὲ γὰρ ἐχρῆν τὸν εἰς Θεὸν κατανεύοντα μὴ κατεξανίστασθαι τῶν ἐχθρῶν, μηδὲ τῶν ἐξ ὕψους οὕτω μακροῦ ἑαυτὸν ταπεινοῦντα μὴ θεόθεν ὑψοῦσθαι, καὶ τοῦ μέχρι καὶ εἰς γῆν ταπεινοποιοῦ ἀντιλαμβάνειν ὕψωμα εὐκλείας οὐράνιον.

ξ'. Τὸ δὲ βαδιστικὸν ἐντεῦθεν διαδεχόμενον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ καρτέρημα ἦν. Οὐ γὰρ ἀνέπαυε λιπαροὺς πόδας εἰλαπινάζων, οὐδὲ ἵππου κουφότητι αἱρομένου πρὸς τάχος εἰσαεὶ τοὺς δρόμους ἐπίστευεν. Ἀλλὰ δεῆσαν τοὺς πεζοδρομεῖν ἐπιστημονικοὺς παρήλαυνεν, οὐκ ἀπαξιῶν τὸ πεζὸν κατὰ τὸ πάλαι Περσικὸν ὑψηλόφρον, οἷς ἤρεσε νομοθετῆσαι δίχα τοῦ κατ' οἰκίαν περιπάτου λοιπὴν πορείαν ἐφ' ἵππου τίθεσθαι. ἀλλὰ ταῖς μὲν ἀνάγκαις, καὶ ὅτε δὲ θρίαμβοι, τὴν ἐππασίαν ἐγκρίνων, τοῦ δὲ λοιποῦ ποσὶ χρώμενος εἰς τὸ καρτερόν.

ξα'. Οὕτω τὰ τοὺς πολλοὺς λυποῦντα, καὶ τῷ ἑνα γωνίῳ πικράζοντα, κατεκίρνα γλυκάσμασιν ἀρετῆς, ὑφ' ἧς καὶ τὸ ἀνεξίκακον ἐπορίζετο, νωθρευόμενος κατ' ὀρθὸν λόγον εἰς ἄμυναν, καὶ καιρὸν εἰς ἐπιστροφὴν ἐνδιδοὺς τοῖς ἑαυτοὺς ἀποστρέψασιν εἰς φαυλότητα, τὸν Σωτῆρα Χριστὸν ἑαυτῷ κάνταῦθα προϊστῶν εἰς ἀρχέτυπον μιμήσεως, τὸν καὶ ἐπὶ πάντων ὄντα, καὶ πάντων προνοητικῶς ἀνεχόμενον· οὗ καὶ τὸ αὐτουργὸν ἐμιμεῖτο, καὶ τὸ ἐν ἔργοις αὐτοδιάκονον, καὶ μάλιστα τοῖς μεγίστοις. Οὐ γὰρ ἤθελε χερσὶ μὲν ἑτέραις ἐκπονεῖσθαι τὸ καλὸν, αὐτὸν δὲ τοῖς ἀνδραγαθήμασιν ἐπιγράφεσθαι, οὐδ' ἀκοὰς παραβάλλειν τοῖς βασιλικοῖς πρακτέοις, ὀφθαλμοὺς δ' ἐπιβάλλειν, καὶ χερσὶ καταβάλλειν τὸ ἀντικείμενον.

ξβ'. Ἀμέλει καὶ κινδύνοις ἑαυτὸν παρενετίθει, ἔνθα τῳ στρατῷ ἄλλως ἦν ἀφυκτον· καὶ διδοὺς ἑαυτὸν ἕως καὶ εἰς θάνατον, κατηλλάττετο τοῖς λοιποῖς τὸ σώζεσθαι. Ὅθεν καὶ ἐφιλοτιμεῖτο τοῖς διὰ παντὸς

58. Aqua ipsi gratus potus, seducens quia in deliciis vivere oportet ad quamdam voluptatis vigilantiam sapientem,cum qua dulcis compositionem quamdam miscet calamus ; adhuc et astringens est succus ; aliquando leviter acidum hordeum. Si vero vino uti egebat, illud acerbum sumpsit ; et acescens mistum fuerat etplerisque idcirco repugnans. Regii autem illud poculi insigne erat, non tam gaudentis regis potu(non enim est gratum quod palato injucundum) quam, opinor, temperanter disponentis nimium appetitum. Novi ad severitatem se exercentes viros talem sibi infundere misturam, qua in inferiorem hostem dominari possint.

59. Standi vero modum arrectum, quod dictum est, sicut columna retinens directa, sic ad nobilem habitum se componens in quantum in altum nostra sustinuit, deinde genua Deo flectere precationum gratia, et sic decenter consecrari modum suppliciter genua flectendo orandi, archetypo præcellens erat magno illo justo, cujus genuum calli testificabantur quod frequenter genua flectebat.Sic in optime gestis elevationem servare placebat.Non enim oportebat eum qui se ante Deum humiliabat non insurgere in hostes, nec eum qui post tantam elevationem humiliatus non ad Deum exaltatur, et pro virtute qua se usque ad terram abjiciebat remunerationem accipere exaltationem gloriæ cœlestem.

60. Quod vero bene incedebat, inde receptum non minus sapientis viri officium erat. Non enim cessavit pingues pedes pedes ad apricum proferre, nec equo velociter currenti ob celeritatem semper decursiones præscripsit.Sed ubi oportebat eos qui assueti erant pedibus currere prægrediebatur, non indignum interpedestre reputans juxta veterem Persarum morem,quibus placuit domi quidem pedibus uti ad deambulandum, in cæteris autem itineribus equo semper vehi,sed in necessitatibus et quando triumphus equitationem admittebat, de cætero pedibus strenue uti.

61. Sic quæ multis ærumnosa sunt et ei qui certaminibus assue factus est amara temperabat miscens virtutis dulcedinibus, qua ad sanationem perveniebat ; languescens, juxta rectam rationem, ad vindictam et tempus ad conversionem dans iis qui in vilitatem declinaverunt, Salvatorem Christum sibi hic proponens imitationis exemplar. eum qui super omnes est et providentia sua omnes continet, cujus vitam laboriosam exprimebat ut hominis qui in operibus, præsertim in maximis a nomine juvari volebat. Noluit enim alienis quidem manibus pulchras actiones laboriose operari,seque autem ubique virum fortem præbere, nec auditum regiis operibus præstare, oculos vero injicere et manibus oppositum projicere.

62.Itaque periculis se objiciebat ubi exercitus aliter salvari non poterat, seque usque ad mortem exponens,reliquos salvari permittebat.Exinde inter dilecta et super omnia habebat corporis vulnera

supra diadametis fulgores, ac sigilla ferebat fortitudinem designantia. Regem quidem igitur contemplari illum, sed illud successionis, quam Deus ipsi extraordinarie constituit, confirmans regem eum qui inter fratres magnos et pulchros parvus quidem tunc erat, perpulcher vero, deinceps vero maximus. Ducem vero non invenires ubique quærens sicut regem illum. Nam rex quivis (non immerito dicimus) ducum dux est. Equitem sane optimum vidisse, et peditem et contra singulos dimicantem ad fortiter bellandum idoneum, et in prima fronte præliantem et terribilem obsessorem et insidiarum peritum molitorem cæterisque omnibus prædiis fortissime se immiscentem, hæc non in successionis catena complicantur, licet a genere usque ad eum protrahantur, bene vero frequenti oriuntur ex exercitatione et permanenti consuetudine, et organorum compositione, quam natura sub auctore Deo peregit.

63. Nimis vero repositis bellis non se immiscendum putavit rerum ab exordio et tempore quo tum suscitata, tum ambigua æstimata erant, unde autem necesse erat in medio adesse regem et fortitudinis opere verboque commilitones accendere et fervidos reddere. Non sane. licet discrevit (discrevit vero in omnibus animi ardor), alienus et contemptor remanebat ad sortes congregatas et ad reliqua. Sane exiens ab urbium regina, et illam quæ prope bellantes erat castris positis oppugnabat partim, vero per medium imminens, prope mittebat legiones, et sic operabatur prout debat Deus, qui una cum ipso res propitius suscipiebat. Et si non novum quid et magnum accidebat, non erat exinde redire regios emissarios quin omne loco idoneo constituissent. Nam simul cum ipsis consilia mandabat imperator, per quos quasi præsens ipse tropæa struebat. Non enim erat cujus bona proposita non successerint. Si vero vel exercitus culpa male succedebat pugna, aut si copias stipiendo frustravit conabantur duces, exitus iste et prælii afea non ad optima recidebant, aliunde quidem culpa, regis vero manus ab hac alienæ erant.

64. Sic quidem insolita gerebat exercitus. Nec vero cuivis in promptu esset pluribus talia enumerasse. Pleraque enim ipse talium operum aggrediebatur, non cæteris tam præclara committens et periculosa. Norunt id Cilices et Armeniæ tribus, et Assyriorum gentes et omnes qui orientalibus solis radiis illuminantur. Scytharum vero ferocitatem non solus virtutibus abundans pater cicuravit, sed et non minus noster. Ultra Istrum vero sic cucurrit ut si quis impune inhabitantium ferarum venator alias capit, aliis extremum metum incutit; nec illud semel. Nam Alexandri illud erat, vix tali transitu prævalentis, statim fugientis non retro inspicientis; non enim locum munitum citaveris, quem, fortiter cum suis urgendo, non expugnaverit Alexandri præclara virtus, qui in quali-

A τοῦ σώματος τραύμασιν ἥπερ τοῖς ἐν διαδήματι ἀγλαΐσμασι, καὶ σφραγῖδας ταύτας ἔφερεν, ἐγγεγλυμμένας τὸ ἀνδρικόν. Βασιλέα μὲν οὖν θεωρεῖν αὐτὸν, ἀλλὰ τοῦτο διαδοχῆς, ἣν Θεὸς παραδόξως αὐτῷ διέθετο, ἐπικρίνας εἰς βασιλέα τὸν ἐν ἀδελφοῖς μεγάλοις τε καὶ καλοῖς μικρὸν μὲν τηνικαῦτα, κάλλιστον δὲ, εἷς δὲ τὸ ἐπιὸν καὶ μέγιστον. Στρατηγὸν δὲ οὐκ ἂν εἴη πόῤῥω τοῦ καὶ οὕτω βασιλέα διασκέπτεσθαι. Ἔστι γὰρ βασιλεὺς ἅπας (οὐκ ἔξω λόγου εἰπεῖν) στρατηγῶν στρατηγός. Ἱππότην μέντοι ἄριστον τεθεᾶσθαι. καὶ πεζομάχον, καὶ μονομάχον ῥώμην πνέοντα, καὶ πρόμαχον, καὶ πολιορκητὴν δεινότατον, καὶ λόχους καθίζειν δεξιὸν, καὶ λοιπαῖς ἁπάσαις παρεῖναι μάχαις θερμότατον, ταῦτα δὲ οὐκέτι διαδοχῆς ἁλύσει συμέπλεκται, εἰ καὶ ἐκ γένους καθῆ, κεν ἄχρι καὶ εἷς αὐτὸν, ἀσκήσεως δὲ ὁτιμάλα συχνῆς-
B καὶ τριβῆς διαρκοῦς, καὶ ὀργανώσεως, ἣν φύσις ἐφιλοτέχνησεν ὑπὸ Θεῷ ἀρχιτέκτονι.

ξγ'. Ταῖς μὲν οὖν ἄγαν ὑπερορίοις μάχαις οὔτε αὐτὸς ἔκρινε δέον παρεῖναι, τοῦ ἀνέκαθεν χρόνου τὰ μεταξὺ τὰ μὲν ἐκπολεμώσαντος, τὰ δὲ ἐν ὑπόπτῳ θεμένου· ὅθεν καὶ ἦν ἀνάγκη, πρὸς τῳ μέσῳ εἶναι τὸν βασιλέα, καὶ καρδίας λόγῳ τὰ πέριξ θάλπειν καὶ ζωογονεῖν. Οὔτ' ἂν, εἴπερ αὐτὸς ἔκρινεν (ἔκρινε δὲ ἐν ἅπασι τὸ τῆς ψυχῆς ζέον), ἀδυσώπητος ἔμενε πρός γε τοῦ συγκλήτου λάχους, καὶ τοῦ λοιποῦ. Ἀμέλει καὶ προελθὼν τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων, καὶ τὴν ἐπὶ τοὺς πολεμίους πῇ μὲν διχῇ τεμὼν τῷ στρατοπεδεύματι, πῇ δὲ καὶ ὑπερμεσώσας, ἐξέστελλεν ἐγ-
C γύθεν τὸ στρατιωτικὸν, καὶ κατεπράττετο, οἷα Θεὸς ἐδίδου, ὁ τῶν ἔργων αὐτῷ συνεπιλαμβανόμενος. Εἰ δὲ μὴ καινόν τι καὶ μέγα συνεπεπτώκει, οὐκ ἦν ἀναστρέψαι τοὺς βασιλικοὺς ἐκεῖθεν ἀποστόλους, μὴ τὸ πᾶν ἐν καλῷ καταστήσαντας. Συνεξέπεμπε γὰρ ἐκείνοις ὁ αὐτοκράτωρ βουλεύματα, δι' ὧν ὡς αὐτὸς παρὼν ἐνήργει τὰ τρόπαια. Οὐδὲ γὰρ ἦν βουλευσάμενον μὴ οὐκ ἐπιτυχεῖν. Εἰ δέ που ἡ στρατοῦ ἀτασθαλίᾳ ἔσφαλλε τὰ τῆς μάχης, ἢ τὸ συμμαχικὸν οὐκ ἀπονήρως ἐμισθοφόρει, τυχὸν δὲ οὕτω καὶ κύδος μάχης οὐ πρὸς ἀγαθοῦ ἔῤῥιπτο, τούτου μὲν ἄλλοθεν τὸ αἴτιον, τὸ βασιλικὸν δὲ ἔργον ἀναίτιον.

ξ'. Καὶ οὕτω μὲν τὸ τῆς στρατείας διῳκονομεῖτο ἔκτοπον. Οὐκ ἄν δέ τινι ἐγγένοιτο συχνὰ τοιαῦτα ἐξαριθμήσασθαι. Τὰ πλείω γὰρ αὐτὸς καὶ τῶν τοιού-
D των ἔργων ἐπέβαινε, οὐκ ἔχων ἑτέροις τὰ οὕτω μέγιστα πιστεύειν καὶ ἐπικίνδυνα. Κίλικες οἴδασι ταῦτα, καὶ Ἀρμένια φῦλα, καὶ γένος Ἀσσύριον, καὶ λοιπὸν, ὅσον πρωτοφαέσι βολαῖς ἡλίου βάλλεται. Σκυθικὴν δὲ ἀγριότητα οὐ μόνος ὁ πολυαριστεὺς πατὴρ ἡμερώσατο, ἀλλὰ καὶ οὗτος ἐπ' οὐδὲν ἔλαττον. Ἴστερου δὲ τὰ πέραν οὕτω κατέδραμεν, ὡς εἴ καὶ ἀδεῶς τες περιφκοδομημένα θηρία κυνηγετῶν, τὰ μὲν ἀλίσκει, τὰ δ' εἰς φόβον κινεῖ. Καὶ αὐτὸ οὐκ εἰσάπαξ. Ἀλεξάνδρου γὰρ τοῦτο πάθος, κατισχύσαντος μόγις τῆς τοιαύτης γενέσθαι περαίας, καὶ ἅμα πεφευγότος ἀμεταστρεπτί. Καὶ οὐκ ἦν ἀρυμνότητα χωρίου εἰπεῖν, ἧς μὴ ταχὺ περιεγίνετο αὐτὸς τοῖς

πραττομένοις ἐπιδεδημηκώς. Ἀλεξάνδρου τοῦτο μεγαλούργημα, ὅς (ἔστιν εἰπεῖν ὅπου) τὸ τοῦ Ἡρακλέος σεμνὸν ἀπήλεγχεν. Αὐτίκα γὰρ ὁ μὲν τὴν Ἄορνον (πέτρα δὲ αὕτη, τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ὑπομένουσα ταῖς ῥίζαις προσαρασσόμενον) ἑλεῖν οὐκ ἔσχεν, εἰς τρὶς μὲν προσβαλών, τοσαυτάκις δὲ, φησὶν, ἀποκρουσθείς· Ἀλέξανδρος δὲ εἰσάπαξ προσβεβηκὼς, εἷλεν ἐγκρατῶς.

ξε'. Εἰ μὲν οὖν πρὸς πολλαῖς τῶν πόλεων πόλλ' ἐμόγησεν ὁ ἡμέτερος βασιλεὺς, πολιορκίᾳ τριβόμενος, πολέμου νόμος καὶ τοῦτο. Ἔχει δὲ ἡ συγγραφὴ, καὶ ἃς ἅμα τε εἶδε, καὶ τὰς μὲν κατέῤῥιψεν, ὅσας οὐκ ἐγρῆν ἱστασθαι, τὰς δὲ ἀφῆκεν ἑστάναι, ὅσαις τὸ συντελεῖν πρὸς ἡμῶν ἦν. Ἀριθμὸν δὲ τούτοις ἐπιστῆσαι συγγραφικῆς ἔργον λεπτολογίας καὶ ὅλης δέλτου βούλημα. Εἶδον ἡμέραι δύο ποτὲ πέντε πόλεις ἀνδραποδισάμενον τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον. Καὶ τούτων οἷα μὲν τὰς τρεῖς ἐκεῖνος διέθετο, οὐκ ἀκριβοῦσιν οἱ τὰ τοιαῦτα φιλοπονησάμενοι. Αἵ γε μὴν λοιπαὶ δύο τοὺς σφῶν πολίτως ἄρδην ἀνῃρημένους ἔκλαυσαν. Καὶ οὐκ οἶδα μὲν εἰπεῖν πρὸς ἀκρίβειαν, ἐφ' ὅτῳ κακῷ προϋπάρξαντι· οὐχ ἔχω δὲ μὴ ἀπόρως ἔχειν, τί ποτ' ἂν ἦν ἐκεῖνο μέγα, ὃ τοσούτοις ἀνδράσι βασιλείαν ἐζημίωκεν. Ἐνταῦθα δὲ καὶ τὰ τρόπαια οὐδὲν ἐλάττω, καὶ τὸ ἁλισκόμενον ἐσώζετο, καὶ περιεποιεῖτο εἰς εὐχρηστούμενον· ἵνα καὶ οὕτω, καθὰ καὶ ἀνόπιν ὁ λόγος ὀρθῇ κρίσει ἐζυγοστάτει, τὸ θεῖον ἐπαύξηται τάλαντον. Οἵ πῶς οὐκ ἂν τοῦ λοιποῦ ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων γῆς πρόοιντο καὶ τὴν ζωὴν, ἄνθρωποι θανάτῳ μὲν περιττετυχηκότες, πεφιλοτιμημένοι δὲ τὰς ψυχὰς πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος, πρὸς δὲ καὶ τοῖς εἰς βίον ἀρκοῦσι καταντλούμενοι δαψιλῶς; Οἷς καὶ ἄλλως ἀρκοῦν πρὸς μάχης ἐρεθισμὸν τὸ ἐν πολέμοις οὐ μόνον ἐκβοᾶσθαι πρὸς τοῦ βασιλέως τὰ εἰς τὸν Ἐνυάλιον διεγερτήρια, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν προθέειν τῶν ἄλλων εἰς ἔργον, καὶ προαρπάζειν τὸν στέφανον.

ξς'. Ἦν γὰρ τῷ ὄντι παραθῆξαι μὲν εἰς μάχην λόγοις Τυρταίου ῥητορεία, ἢ Τιμοθέου πρὸς μέλος ἅρμοσις, ὧν ὁ μὲν δεῖται τοῖος εἶναι εἰς πόλεμον ὀτρῦναι, ὡς δεξιῶς ἔχειν ἐρεθίσαι εἰς θάνατον· Τιμόθεος δὲ τὸν πολὺν Ἀλέξανδρον ἄδων ποτὲ εἰς θυμὸν ἐκμῆναι Ἀρεϊκὸν, καὶ πεῖσαι πρὸς ὅπλα δραμεῖν, ὡς εἰ καὶ πόλεμος ἐνίστατο· προθυμηθῆναι δὲ εἰς ἔργον, ἀστραπῆς ἔχων ἕξαλμα, ἔργου δὲ γενέσθαι πῦρ, ὕλης δραττόμενον. Καὶ ἔστι καὶ ταῦτα τῶν οὐκ οἶδ' οἷς ἀγνώστων. Ναὶ γὰρ εἰς ἀνδρίαν κραταιοῦσθαι τὸν ὑμνούμενον ἔκδηλον, ὅσοις καὶ αὐτοκράτωρ ἔγνωστο (ὅσον γὰρ τῆς γῆς — ἦν δὲ τὸ ἅπαν τοῦ οἰκουμένου τμήματος — αὐτῆς, οἶδε θάτερον, οἶδε καὶ τὸ λοιπὸν), βασιλεὺς πανταχοῦ γῆς περιφδόμενος καὶ ἀνδρεῖος οὐκ ἔστιν ὅπου μὴ τῆς οἰκησίμου γῆς. Ἐνταῦθα τίς ἂν ἔχοι ἑαυτὸν ἀπασχολῆσαι τοῖς ἀνδραγαθήμασι, καιρῷ βραχεῖ μετρούμενος; Βίβλοι ὅλαι καὶ ταῦτα. Βιβλιογραφεῖν δὲ νῦν τίς ἂν αἰτήσειεν ἢ ἀπαιτήσειεν;

ξζ'. Ἀναμνηστέον τοῦ μεγάλου ἐκείνου πολέμου, ἐν ᾧ μόνος ἁπάντων ὥσπερ βασιλεύων ὑπερεῖχεν,

bet regione Herculis miracula confutavit. Nam hic quidem Avernum (scopulus hic Indum flumen cohibens radicibus allapsum) capere non valuit, tribus quidem vicibus molitus, toties vero, ut aiunt, a proposito dejectus, Alexander autem semel accedens vi subegit.

65. Itaque quando in plurimis urbibus multum laborem insumpsit rex noster obsidere conans, belli ea sors est. Habent vero annales, et quas simul vidit, has quidem delevit quotquot stare non oportebat; has vero manere sivit omnes quæ nobis adjungendæ erant. Horum vero numerum texere annalium recensentium singulatim est et libri totius res. Viderunt dies duo olim quinque urbes in servitutem redactos a magno Alexandro. Quarum tres quidem quomodo tractarit, non præcise designant ii quos talia tradere videmus. Cæteræ duæ cives ad internecionem cæsos fleverunt. Nec quidem scio unde narrationem malorum incipiam, sane nescio quoduam magnum distrimen tantos viros regno privarit. Inibi vero et tropæa non minora, et quod cuptumest servabatur et reservabatur ad meliorem sortem; idque quemadmodum antea sermo recta judicatione æstimabat ponderans, divinum augeretur talentum. Qui quomodo non de cætero super Romanorum terram projecissent vitam, homines mortem quidem sortiti, qui animas vero ab imperatore habuerunt, et large ea quæ ad vitam sufficiunt obtinuerunt? Quibus et alter sufficiebat, ad pugnæ provocationem bellica dos non solum auctore rege inclamandi voce Martis excitatoria, sed et pugnam præ aliis inchoandi et coronas reportandi.

66 Erat enim reipsa accensura quidem ad pugnam carminibus Tyrtæi eloquentia, aut Timothei carmen, quorum alter quidem memoratur in bellum animos inspirasse, et ad mortem provocassee feliciter; Timotheus vero magnum Alexandrum, cantans, quondam in furorem martium convertisse et suasisse ut ad arma curreret quasi prælium instaret; arsisse vero in opus, fulguris impetu citatum, operis vero fieri ignem, quo materia consumebatur. Hæc de istis nescio quibus ignotis. Nam certe fortitudine præpollere eum quem celebramus, evidens est omnibus qui imperatorem noverunt (quotquot enim super terram erant autem omnes habitatæ partis in terra, noverunt unum, noverunt et alterum), rex ubique terrarum celebratus et fortis, ubique in terris habita is occurrebat. Inibi quis per modicum tempus oculos ab iis præclare gestis avertat? Libri cuncti his redundant; libros vero nunc scribere quis peteret vel deprecaretur?

62. Memorandum magnum bellum in quo omnium solus tanquam res prævaluit, sic et optimi viri

mores gerens, se a tanto bellico tumultu salvans et reliquos in sinum suum recondens tanquam in salutis portum. Mercurio quidem similem videri eum qui apostolicis sermonibus efflugebat Salvatoris Christi discipulum feliciter accidit non propter miram quantam cum imagine similitudinem, sed quia nemo inter Græcos fuit in honorando apostolo studiosior, Barbarum vero genus tunc Græcam sapientiam superavit et diviniorem infra se effinxit intelligentiam, et angeli loco imperatorem erigebat, et adhuc altera meliori natura, quasi incongruum fuisset humanis operibus æquiparare facta portentosa.

68. Nec ibi magis nostrum est tempus consumere, sed satis sit saltem auditorum memoriam excitasse, non alias sopitam. Nemo enim tam somnolentus est ut in talibus somno non resistat : sed tunc quidem ætate viribusque florens erat, operaque maxima, a corpore vero hæc robusto et elementariæ temperantiæ bene obedienti ; quæ vero deinceps extemplo, quibus Claudii vetus urbs pulchrior apparuit, mirandum aliud quia ducis opera illa non prospere firmeque constituti, sed cui merito tribuendum curari et curare seipsum et revocare quod sanitatis perierat, quando erat naturæ et studii lucta ; illius dictitantis quod sibi parcere, hujus vero quod pro republica mori deberet. Hoc ultimum nimium postulavit, prævaluitque contra naturam studium. Lectus quidem in quo infirmitas illius curabatur, conspiciendus exponebatur inspicientibus : equus vero imperatorem vehebat non ad exercitia aptus, quo solo opus erat viro adeo fesso, sed ad prælium hinniens et ascensorem ad certamen commovens, et iterum præ cæteris currebat dux imperator virtutem spirans, quasi non a morbo, sed a longo otio procederet et cognito paucis catervis in turmarum decem millia viam aperire, amplius in ardorem processit in Deum erecta fortitudo ; cui adjuncta bellica virtus onus nobis impositum simul portavit. Igitur. primo concursu perfectum est quod nemini in mentem venisset fortium in pugnæ fronte casus, fuga illorum quotquot de vita magis providebant, multornm quidem millium numerum cumulantes, mutilati vero plerique ab exercitu.

69. Hæc in animo recogitantes et quam multa in hac serie collata, causa est cur diu lugeamus ; tumulum circumdantes optimum virum includentem, incitamur ad lamentationes consolationem aliis allaturas. Deinde oh ! inquimus, quo devenisti, bonorum nostrorum commune ? Quo ad intelligendum circumscriptus es, qui mirandis omnia reples, qui viriliter præclareque gestis abundasti, deinceps abundaturus ? Donec sit Deus annuens sermonibus, optimus leonis progenies rex unguibus polleat, ut belluas quæ adversus nos sæviunt subigere valeat. Hucusque enim regio rugitu gubernabantur talia, et eximia firmaque spe futuri.

A οὕτω καὶ ἀνδραγαθιζόμενος, ἑαυτόν σε σώζων ἐξ οὕτω μεγάλου μαχίμου κλύδωνος, καὶ τοὺς λοιποὺς εἰς ἑαυτὸν κατακολπίζων ὡς εἰς λιμένα σωτήριον. Ἑρμῇ μὲν οὖν εἰκάσαι τὸν ἀποστολικοῖς λόγοις ἐλλαμπόμενον τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ μαθητὴν ἐπιτυχῶς ἔσχεν, οὐ διὰ τὸ πάνυ μέγα τοῦ τῆς εἰκόνος ἀφομοιώματος, ἀλλ' ὅτι μὴ καὶ ἐπὶ πλέον ὁ Ἕλλην εἶχεν ἐμβαθύνων σεμνύνειν τὸν ἀπόστολον. Τὸ δὲ βάρβαρον τότε τὴν Ἑλληνικὴν σοφίαν ὑπερανέβη, καὶ θειοτέραν ἐσχημάτιζε παρ' ἑαυτῷ ἔννοιαν, καὶ ἀγγέλου τόπῳ τὸν αὐτοκράτορα προσεβίβαζε, καὶ ἔτι ἑτέρᾳ κρείττονι φύσει, ὡς ἀσύμμετρον ὂν ἀνθρωπίνοις ἔργοις παραβαλεῖν τὰ φαινόμενα.

B ξη'. Καὶ οὐδ' ἐνταῦθα πλεῖον ἡμῖν ἔστι διατρίβειν, ἀλλ' ἢ ἐς ὅσον ἀνακινῆσαι τοῖς ἀκροωμένοις τὴν μνήμην, οὐδὲ ἄλλως καθεύδουσαν. Οὐδεὶς γὰρ οὕτως ὑπνηλὸς, ὡς ἀπολέσαι τὴν ἐν τούτοις ἐγρήγορσιν. Ἀλλὰ τότε μὲν ἀκμαῖος ἦν τὴν ῥώμην, καὶ ἔργα μέγιστα μὲν, ἀπὸ σώματος δ' ἐκεῖνα εὐτόνου καὶ τῆς στοιχειακῆς κράσεως εὖ ἔχοντος· τὰ δὲ εἰσέτι ἔναγχος, οἷς ἡ τοῦ Κλαυδίου γραῦς πόλις ἐκαλλωπίσατο, ἄλλο τοῦτο θαῦμα, ὅτι καὶ στρατηγοῦ ἔργα ἐκεῖνα οὐκ εὐθηνουμένου εἰς εὐεξίαν, ἀλλ' οἷον ἀξίως ἔχειν τημελεῖσθαι καὶ νοσοκομεῖν ἑαυτὸν, καὶ ἀνακαλεῖσθαι τὸ τῆς ὑγιείας ἀπελθόν· ὅτε καὶ ἦν ἀγὼν φύσεώς τε καὶ σπουδῆς· τῆς μὲν οἷον ὀπολαλούσης φείδεσθαι ἑαυτοῦ, τῆς δὲ θνήσκειν ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ. Καὶ ἦν τὸ πλεῖον ἐνταῦθα, καὶ ἡ σπουδὴ ἐξενίκα τὴν φύσιν. Καὶ ἡ μὲν νοσήλιος κλίνη ἀφίετο εἰς θαῦμα τοῖς βλέπουσιν, ἵππος δὲ τὸν αὐτοκράτορα

C ἔφερεν οὐ γυμναστήριος, οὗ καὶ μόνου χρεία ἦν ἀνδρὶ οὕτω καταπόνῳ, ἀλλὰ μάχιμον φρυαττόμενος, καὶ διατινάσσων τὸν ἐπιβάτην εἰς ἀναγώνιον· καὶ προέθεε τῶν λοιπῶν καὶ πάλιν ὁ στρατηγὸς αὐτοκράτωρ ἀνδρίαν πνέων, ὡς εἴπερ οὐκ ἀπὸ νοσηλείας, ἀλλὰ μακρᾶς ἀναπαύσεως ἥλαυνε· καὶ μανθάνων χερσὶν ὀλίγαις πρὸς μυριόχειρας ἀρτύειν τὴν ἔφοδον, ἐπὶ μᾶλλον εἰς προθυμίαν προέκοπτε, τὸ εἰς θεὸν προβεβλημένος θάρσος· ᾧ συζυγοῦν καὶ τὸ μένος τὸν ὑπὲρ ἡμῶν φόρτον συνδιέφερε. Καὶ τοίνυν ἤνυστται προσβολῇ, πρώτῃ, ὅ τις οὐδὲ ἐπὶ νοῦν ἔλαβεν ἄν, πτῶσις τῶν θαρρησάντων τὸ τῆς μάχης ἀντιπρόσωπον, φυγὴ τῶν ὅσοι προμηθέστερον ἔσχον τοῦ ζῆν, εἰς πολλὰς μὲν χιλιοστύας κορυφούμενοι, κολοβωθέντες δὲ τῷ πλείονι τῆς στρατιᾶς.

D ξθ'. Ταῦτα εἰς διάνοιαν ἀνασκάλλοντες, καὶ ὅσα τῇ συστοιχίᾳ ταύτῃ συνθετα, οὐκ ἔχομεν ὅπως οὐ διὰ μακροῦ πενθεῖν· καὶ τὸν τάφον περιιστάμενοι, τὸν τοσούτου καλυμπτῆρα καλοῦ, ἐξαγόμεθα καὶ πρὸς οἴκτους, οἱ παραμιθεῖσθαι καὶ ἑτέρους ὀφειλέται ὄντες. Καὶ ὦ, φαμὲν, ὅποι κατήντησας, τὸ κοινὸν ἡμῖν ἀγαθῶν ; Ὅποι πρὸς αἴσθησιν περιγέγραψαι, ὁ καὶ πληρῶν τὰ πάντα θαύματος, οἷς ἠνδραγαθίζου, καὶ πληρώσων εἰσέπειτα ; Ἕως εἴη δὲ Θεὸς ἐπινεύων τοῖς λόγοις, ὁ καλὸς λεοντιδὴς βασιλεὺς κραταιωθῇ τοὺς ὄνυχας, ὡς καὶ ἐμπείρειν ἔχειν υοῖς καθ' ἡμῶν ὀργῶσι θηρίοις. Τέως γὰρ βρυχηθμῷ διοικονομεῖτο τὰ τοιαῦτα βασιλικῷ καὶ σταθεραῖς ἐπαγγελίαις τοῦ μέλλοντος.

ο'. Καὶ μὴν ἡ κοινωνός σοι καὶ βίου καὶ βασι- A
λείας, καὶ συνέσεως ἄκρας μέτοχος, καὶ (τὸ πᾶν
συνελεῖν) βασιλεῖ οὕτω μεγάλῳ εἰς συμβίωσιν ἐπι-
πρέπουσα, καὶ συμπάρεστι τῷ νέῳ αὐτοκράτορι,
καὶ πάντα οἶδεν, οἷς οἰκουμένη κατορθοῦται, τῆς
σῆς ἀπονεμένη καὶ μαθήσεως καὶ μιμήσεως· καὶ
τὰ διδασκάλια ἔργοις προϊσχομένη, οὐκ ἂν ἔχοι μὴ
οὐκ εἰς τὸ πᾶν κατευστοιχεῖν τοῦ κοινωφελοῦς. Ἀλλ'
ἡμεῖς καὶ νοῦν μὲν βασιλικὸν ἐθέλομεν καὶ τὰ ἐκεῖ-
θεν ἀγαθά· ποθοῦμεν δὲ καὶ ὁπλίτην κατὰ σὲ, καὶ
χεῖρας οὕτω γενναίας, καὶ Ἀρεϊκὸν ἀτένισμα πρὸς
τὸ ἀντίμαχον, καὶ ἀνδρῶδες ἅλμα, καὶ χύσιν αἱ-
μάτων, οἷς ἀνοίγει τὸ ῥεῦμα σίδηρος, χερσὶ βασιλι-
κῇς εὐθυνόμενος.

οα'. Ἔδυς, ὦ μέγιστε βασιλεῦ ἥλιε. Καὶ νῦν μὲν
ἡ σὴ σελήνη φωσφορεῖ τοῖς περὶ γῆν, μέλαινα μὲν B
τῷ τε πενθίμῳ ζόφῳ καὶ τῷ προφαινομένῳ δὲ, καλὸν
δὲ καὶ φεραυγὲς ἀπαστράπτουσα τοῖς βασιλείοις ἐν-
θέοις κάλλεσι. Καὶ φωσφορήσοι δὲ οὐ κατὰ τοὺς
ὀψὲ δύοντας, ἀλλ' εἰς ἄδυτον, εἴπερ ἔστιν εὔξασθαι.
Δοίη δὲ Θεὸς καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον ἐλθεῖν εἰς ὅσον
μήκιστον, καὶ τὸ καλὸν ἡμῖν οὕτω πληθυνθῆναι, καὶ
ὑπὸ φωτὶ διάγειν ἑκατέρωθεν, ὃ διαδοχὴν οὐκουν
ἑτέραν οἶδεν ἢ τὴν εὐτακτουμένην ἐκ φύσεως.

οβ'. Ὦ τάφος, τὸ τῆς φύσεως ἀπάνθισμα κρύψας,
ὦ τὸ τῆς φρονήσεως πλάτος συστείλας, ὦ συγκλεί-
σας τὸν ἀεικίνητον! οὐκ ἔδει τοιαύτην τῷ βασιλεῖ
ἀποτελευτηθῆναι αὐτῶν μακρῶν πόνων ἀνάπαυλαν.
Ἔδει τοὺς μακροὺς καμάτους παύσαντα καθ' ἡσυ-
χίαν μεῖναι, καὶ τοὺς ἱδρῶτας ἀποψήσασθαι, καὶ
βίον διατελέσαι ῥᾴονα, εἶτα καὶ εἰς τὴν ἔμφρονα C
ῥᾳστώνην καὶ ἄλυπὸν μετατάξασθαι. Ὁ δὲ χθὲς που
τὰ πολέμια παγκρατιάζων, καὶ τοσοῦτον ἀνεθεὶς ἐφ'
ὅσον στεφανώσασθαι, ἀφῆκε μὲν τὰς περὶ γῆν στρα-
τιὰς καὶ δυνάμεις, τῶν δὲ ἀνωτάτω γέγονεν.

ογ'. Ὦ κράτιστε βασιλεῦ, ὦ κάλλιστε μὲν προφα-
νῆναι, ἄριστε δὲ πρᾶξαι, εἰπεῖν δὲ ἥδιστε· τί δή
ποτε ἀποκρυψάμενος, τοιαῦτα καλὰ συναπέκρυψας;
Σεπτὸς ὁ κατὰ σὲ τάφος, τοιοῦτον ἔσω κρύπτων
ἄνδρα, οὗ μηδὲ πᾶς ὁ καθ' ἡμᾶς κόσμος ἀντάξιος.
Πικρὸς ὁ τάφος οὗτος, τοιαύτην ἀπαγαγὼν ἐξ ἁπάν-
των γλυκύτητα. Ἤδη τις ἰδὼν ὡς ἐπὶ σίμβλον δρα-
μεῖται τοῦτον, τρυγήσων τοῦ ἔνδον μέλιτος· ἀπε-
λεύσεται δὲ χολὴν σπάσας, πικρίας καὶ θλίψεως κέν-
τρῳ νυγείς· καὶ ψωμιεῖται ὀάκρυα. Τοῖς δ' αὐτοῖς D
οὐκ ἐν μέτρῳ καὶ ποτιεῖ ἑαυτόν. Ὦ λίθος οὗτος τά-
φου, τὸν παντάρβην ἔσω λίθον κρυψάμενος!

οδ'. Ἦν γὰρ ἀληθῶς τοῖς ἐχθροῖς συντρέχον ἰδεῖν
ἅμα τοῦτον, καὶ ταρβῆσαι, καὶ τραπέσθαι εἰς φυγὴν,
ἐφιεμένην ἀεὶ τῶν ἔμπροσθεν· εἰ δὲ καὶ πίπτειν,
ἀλλὰ τοῦτο χειρὸς βασιλικῆς ἔργον, δρυοτομούσης,
ὡς ἐν ἀξίναις λόχμην, τὸ τῆς βαρβαρικῆς στρατιᾶς
ἐν πυκνότητι λάσιον· οἳ καὶ βραχύ τι ἀναψύχοντες
ἑαυτοὺς ἄρτι, καὶ βουλῶν καὶ τραυμάτων ἀπηλλα-
γμένοι, ὧν εἰς βάθος ἐντετηκυίας τὰς οὐλὰς φέρου-
σιν, ὅμως οὔτι που διὰ τέλους χαίρουσι. Παραιρεῖται

70. Et certe communis tibi vitæ, regni et pru- A
dentiæ summæ particeps et (ut paucis dicam)
regi tanto societate convenientissima, pariter ju-
niori adstat imperatori, et cuncta novit quibus re-
gitur orbis, tua, fruens instructione et imitatione;
et documenta ab operibus exhibens, non habe-
ret qua non in omnibus publici commodi lineam
sequi pergeret. Sed nos animum quidem regium
volumus, et bona quæ inde profluunt: cupimus ve-
ro bellatorem sicut te, tam fortes manus, martium
in hostem vultum, virilem impetum et sanguinis
effusionem, cujus cursum aperit ferrum manibus
regiis scite directum.

71. Occidisti, o maxime rex sol. Et nunc quidem
luna tua iis qui sunt super terram, lucem spargit, B
nigra quidem luctuosis et præfulgentibus tene-
bris, speciosis vero fulgurans luminibus, regias
divinasque emittens venustates. Coruscet non
secundum astra quæ sero occidunt, sed quæ occa-
sum nesciant, si sic precari liceat. Det Deus et so-
lem istum in quam longissimum tempus progredi,
bonumque nobis sic multiplicare, et sub luce utra-
que traducere, quod successionem aliam nescit
quam recte a natura compositam.

72. O tumule, naturæ florem celans, o prudentiæ
latitudinem coarctans, eumque qui semper in actione
erat condens: non talem regi oportebat longorum
laborum requiem ac finem præberi. Longas fatiga-
tiones terminantem oportebat in tranquillitate re-
mansisse, sudores tersisse, vitam dulciorem de-
gisse, deinde in sapiens ægritudineque omni vacans C
otium mutatam sortem gustasse. Qui vero he-
ri forsitan e bellis victor procedebat et tantum re-
laxationis obtinuerat, quantum coronari dignus
esset terrestres quidem exercitus potestatesque dere-
liquit, supernas vero adeptus est.

73. O validissime rex, o procellens quidem qui
appares, optime qui agis, dicam etiam jucundissi-
me, cur absconditus tanta bona recondisti? Ve-
nerandus tumulus tantum intus tegens virum, cui
nec omnis terrarum orbis æquiparabilis. Amarus
tumulus iste talem ab omnibus auferens dulcedi-
nem. Jam videns aliquis quasi ad alveum curret,
internum mel collecturus; hausto vero tædio redi-
bit amaritudinis et afflictionis aculeo punctus; et
lacrymas potabit. Lacrymis istis non in mensura D
potum suum miscet. O tumuli sancte lapis, qui
intus lapidem sanctionem, omnibus formidinem af-
ferentem recondis!

74. Vere enim in hostes currentem simul vide-
re eum poteras, et confestim timuisse, et conversos
in fugam fuisse semper ad eos qui in fronte erant
tendentem. Si vero etiam caderet, illud manus opus
erat regiæ, quercus secantis, sicut in securibus syl-
vam, barbarici exercitus densata agmina hominum,
qui paululum de novo animati et consiliis immuta-
tis vulneribusque quorum in profundum altas ci-
catrices gestant, similiter nullatenus usque ad fi-

nem gaudent. Ab ipsis aufert exsultationis elationes magna turbatio ex admirando eventu proveniens, adhuc et archetypi discessus ad cujus instar ipsi ethnarchas qui apud illos sunt depingi volebant. Singulis placuit sententiis uti. Quarum optima fuit, quod, si tantus ipsis præfuisset dux, non tanta mala passi essent, omne prælium victores commisissent et armis invicti recensiti fuissent. Nam considerabant quomodo non manibus parcens imperator et in incuriam delapsus rem publicam administrabat; plerumque autem periculis se objiciens, manuum validitatem monstrans et victoriarum socius præcellens. Sane sæpe voluit belli os et ipsi ad mortem hiare; et in eo quoque experientia docuit quod belli fortuna e viris optimum semper eligit et aufert. Pericula ergo in fluviis, pericula in viis, pericula in insidiis, in conserto prælio plura, non pauca in obsidionibus, ut uno verbo dicamus, periculorum decem millia, quorum eadem finis mors est.

A δ' αὐτοῖς τὰ τοῦ χάρματος τὸ πολὺ καὶ ἐκπλῆττον τοῦ θαύματος, προσέτι μὴν καὶ ἡ τοῦ ἀρχετύπου ἀπέλευσις, πρὸς ὅπερ αὐτοὶ τοὺς ἐν σφίσιν αὐτοῖς ἐθνάρχας ἤθελον γράφεσθαι. Ἤρισκε γὰρ ἑκάστοις γνωματεύειν. Καὶ καλῶς ἄρα εἶχε τὸ γνωμάτευμα, ὡς, εἴπερ τοιοῦτος αὐτοῖς ἐφίστατο στρατηγὸς, οὐκ ἂν ἔπασχον οὕτω τὰ πάνδεινα· πᾶσαν δὲ ἂν μάχην ἐκράτουν, καὶ τὸ ἀήττητον ἐπεγράφοντο. Συνενοοῦντο γὰρ, ὡς οὐ συστέλλων ὁ αὐτοκράτωρ τὼ χεῖρε, καὶ εἰς τὸ ἀπρᾶγμον καταλύων, διφκεῖτο τὰ τῆς ἀρχῆς· τὰ πλείω δὲ κινδύνοις ἐπιτολμῶν, καὶ βριαρότητα προφαίνων χειρῶν, καὶ νίκαις παρασπιζόμενος. Καὶ μὴν ἤθελε πολλάκις τὸ τοῦ πολέμου στόμα ἐγχανεῖν καὶ αὐτῷ πρὸς θάνατον· καὶ φιλόνεικος ἦν, ἐπαληθεῦσαι κάνταῦθα, ὡς ἄρα ὁ πόλεμος ἐν ἀνδράσι τὸ κρεῖττον ἀεὶ ἐπιλέγδην αἱρεῖται. Κίνδυνοι γοῦν ἐν ποταμοῖς, κίνδυνοι ἐν ἐφόδοις, κίνδυνοι ἐν λόχοις, πλείονες ἐν σταδίᾳ μάχῃ, οὐκ ὀλίγοι ἐν πολιορκίαις· καὶ ὡς ἐν συναιρέσει φάναι, μυριαχοῦ κίνδυνοι, εἰς ἓν τῷ θανάτῳ φρονοῦντες.

B

75. Cum æquum non sit tali natura gloriari ferrum, non cecidisse sanguine imbutum, multum alienorum cruorem effundens, ne Barbarorum quis de novo opera hæc fieri irrideret, secundum naturam cadit, nemini omnium adversus se dans gloriam perpetui triumphi, et dormit longum quidem, sed unde evigilatur, somnum; vita quidem nuper elapsa insignis, insignior adhuc consummatione, quia vitam in regno collocavit, cujus funestus fuisset non par exitus.

οε'. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἔπρεπε τοιαύτης φύσεως καταχαυχήσασθαι σίδηρον, μηδὲ πεσεῖν αἵματι πεφυρμένον τὸν πολλὰ τῶν ἀλλοφύλων χέαντα, ἵνα μή τις τῶν βαρβάρων ἄρτι τὰ ἔργα τάδε γενέσθαι σκώψειε, πίπτει κατὰ φύσιν, μηδενὶ τῶν ἁπάντων κατ' αὐτοῦ ἰδοὺς ἐναβρύνασθαι ὁ εἰσαεὶ νικητὴς, καὶ ὑπνοῖ τὸν μακρὸν μὲν, μακαρίως δὲ αὖθις ἐγέρσιμον· ἀοίδιμος μὲν τοῦ πρώην βίου, ἀοιδιμος δὲ εἰσέτι πλέον τοῦ πρὸς τῷ τέλει, ὅτι καὶ βασιλείας ἐνεῖνος αὐτὸν ἐπεβίβασεν, ἧς ἐξαίσιον τὸ ἀτελεύτητον.

76. Quis vero non ibi mirandum habeat quod et vitam jam metiens pro morti addicta natura, licet tantum virum lege alligari non oportuerit, et pro superna vocatione divisionem patiens, siquidem corpus pro natura sua terræ est reddendum, anima vero ad Altissimum ascendere debet, timebat ne non egregie a vita solveretur, et ne in fine vile quid et præteritorum impar in se non admitteret. Immensa igitur quidem lucta omnis producebatur, nihil vero aliud inter omnia ad majorem laborem urgebat. Itaque belluas juveniles prostravit, Herculis decus illud, lepido nomine luctam illam designans sicut in exercitiis. Imminuto vero pedum vigore, iterum hæc interpositis frequentibus intervallis agebat. Et morbus quidem ad tranquille sistendum incitabat; manus vero ab egregiis operibus non abstinebat. Et quodam modo habebat illum pudor ne ignavus in agendo videretur quoties stimulo externo opus habebat.

C

ος'. Τίς δὲ οὐκ ἂν ἐνταῦθα κρινεῖ πρὸς θαύματος, ὅτι καὶ τὸν βίον ἤδη ἀπομετρῶν, καὶ πρός τι τῆς ἐν τῇ θνητότητι φύσεως, εἰ καὶ μήπω ἔδει τὸν τηλικοῦτον, πρός τε τὴς ἄνωθεν κλήσεως διχαζόμενος, καὶ τὸ σῶμα μὲν ἀνάγκη· ἔχων παρατιθέναι τῇ γῇ, τῇ δὲ ψυχῇ ἀναβαίνειν πρὸς τὸν Ὕψιστον, ὤκνει μὴ εὐγενῶς ἀναλῦσαι, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ταπεινὸν καὶ τοῖς φθάσασιν ἀσύντροχόν τι παθεῖν; Μάχη μὲν οὖν ἅπασα ὑπερόριος ἐλήλατο· κατήπειγε δὲ οὐδ' ἄλλο οὐδὲν, ὅ τι τῶν ἁπάντων, εἰς πόνον μείζονα. Θῆρας τοίνυν νεανικοὺς ἔῤῥιπτε, τὸ τοῦ Ἡρακλέους τοῦτο σεμνὸν, ὑποκοριζόμενος μάχην ταύτην, ὡς ἐν γυμνάσματι. Τοῦ βαδιστικοῦ δὲ τόνου ὑπενδιδόντος, κατὰ συχνὰς αὖθις ἀναπαύλας ἐγίνετο τοῦτο. Καὶ ἡ νόσος μὲν ἡσυχάζειν προὐτρέπετό, ἡ δὲ χεὶρ τῶν γενναίων ἔργων οὐκ ἀπείχετο· καί πως D αἰδὼς αὐτὸν περιέτρεχεν, εὐρεθῆναι μὴ εἰς τὸ πᾶν ἐγρηγορότα, ὅτε κληθῆναι δεήσειε.

77. Itaque quod ab omnibus expetendum est quibus in promptu est juxta prudentiæ regulas vivere, sufficit usque ad consummationem exitus ad desideratum Deum, in omnibus perfectionis compos; legationes parans; mittens quo oportebat; cum undequaque legatis tractans; graviter concionans, quod quivis vocabit quasi a lecto regio, opportunius volens per proverbia significare, quam a sedo dicta; ad memoriam revocans et evolvens

οζ. Καὶ τοίνυν τὸ τοῖς ἅπασιν εὐκταῖον, οἷς μέτεστι τοῦ πρὸς ὀρθρὸν [an ὀρθὸν?] φρονήσεως ἴσασθαι, ἐξήρκεσε μέχρι καὶ εἰς τέλος τοῦ ἀπελαυθῆναι εἰς τὸν πεποθημένον Θεὸν, ἑαυτοῦ ὢν εἰς τὸ πάντη τέλειον· στέλλων πρεσβείας· ἐπιστέλλων, ὅποι ἐχρῆν· χρηματίζων τοῖς μυριαχοθεν πρέσβεσι· δημηγορῶν ἐμβριθῶς, ἃ δή τις ὀνομάσοι ἂν, ἀπὸ κλίνης βασιλικῆς, καιριώτερον παροιμιάζεσθαι θέλων, ἥπερ τὰ ἀπὸ κηπαίας λεγόμενα· ἀπομνημονεύων

καὶ ἀνελίττων σπουδαίας πράξεις, τὰς μὲν, ἃς νοῦς βασιλικὸς ἐκείνου προεβάλετο, τὰς δὲ παλαιὰς, αἷς παραδειγματικῶς τὰς ἑαυτοῦ παρέβαλλε· διαιτῶν ὑποθέσεσι, δι' ὧν ἀπευθύνονται πόλεις· διδάσκων, ἅτε δὴ καὶ ἀνὴρ ἀποστολικὸς, εἴ που διδασκάλιόν τι ἀπορηθείη· ἐν δικαιώμασι Θεοῦ ἀδολεσχῶν μετὰ τοῦ Δαυὶδ θεολογίαις ἐμβαθύνων λεπτῷ λογισμῷ καὶ θυμῷ, καὶ ὀλίγα μετέχοντι σώματος· τέσσων ἐμφρόνως τὰ κατ' αὐτόν· ἐπιτάσσων μεγαλοφυῶς τὰ μετ' αὐτόν· εἰς τέλος προάγων, ἃ μὴ φθάσας εὐεργετικῶς εἰς ἐντελὲς ἤγαγε· δημοσία τε καὶ κατ' ἄνδρας ἀξίαις ἐμβιβάζων· πλούτους ἐπιβρέχων τοῖς δσα καὶ γῆ διψῶσα ἐπιδεομένοις· χρυσᾶς ἐπιτιθεὶς κορωνίδας ἱκετηρίοις γράμμασι, σφραγίζων, ἐπισφραγίζων τὰ μὲν ἐκ καινῆς, τὰ δ' εἰς πλεῖον στερέωμα, ἐν οἷς καὶ ἡ τῶν ἐκκλησιῶν φροντὶς καὶ προμήθεια, ἣν ἀγχοῦ που ἡμερῶν ἡ τῶν ἐκκλησιῶν κορυφαία ἐκρότει περισαλπιχθεῖσαν ἐξάκουστα· τὸ πᾶν εἰπεῖν, θεμελίους ὑφιστῶν στερεοὺς τῷ τὴν οἰκουμενικὴν οἰκοδομὴν διαδεξομένῳ υἱῷ βασιλεῖ· ὃς ἅμα ἦν ὅτε σπαργάνοις περιειλίχθη, καὶ ἅμα διαδήματι περιελήφθη, καὶ στέμματι βρεφόθεν ὡραΐσθη βασιλικῷ, ἵνα διαπαντὸς ὢν βασιλεὺς, συνδιϊκνούμενον φέρῃ ταῖς ἡλικίαις ἁπάσαις τὸ τοῖς βασιλεῦσι πρέπον εὐεργετικὸν, καὶ συνεπαυξάνοι τὸ ἔνθεον, καὶ τὸν μέγαν βασιλέα καὶ παῖδα εἰς ἄνδρα τελειώσειε μέγιστον, βασιλεύτατον· ὅπερ καὶ εὐαγγελίζεται ἡμῖν τεκμήρια παραφαῖνον, οἷς οὐκ ἔστι λύεσθαι ἢ ἐκπίπτειν εἰς τὸ δυστέκμαρτον.

A strenuas actiones, has quidem quas ejus regia mens proposuerat, illas vero veteres, quibus exempli causa suas æquiparabat; principia scite discernens quibus recte gubernantur civitates; docens sicut vir apostolicus, si forte documentum quoddam examinandum esset; in judiciis divinis procedens juxta David; divinis scientiis incumbens subtili ratiocinio et ardore, et parum corporis ope egenti; prudenter sua regens; magnanime quæ sunt circa ipsum dirigens; ad finem perducens, quæ non ab initio recte ad ultimum finem perduxerat; publicis et privatis dignitatibus perfunctus; divitias cumulans in eos qui indigebant sicut terra inaquosa; aureas apponens conclusiones supplicibus litteris, sigillo signans, obfirmans, alia de novo, alia in ampliorem confirmationem, in quibus et B ecclesiarum sollicitudo et providentia quam his ultimis diebus ecclesiarum fastigia resonabant tubarum sonitu; ut omnia dicamus, fundationes solidas stabiliens filio in ædificatione universali successuro regi, qui simul ac faciis involutus fuit, diademate cinctus vittisque ab infantia regiis decoratus est, ut omnibus numeris absolutus rex proficiens omni ætati gestaret beneficium reges decens, augeret divine inspiratam dotem, et magnum regem et puerum in virum maximum regio nomine dignissimum consummaret; quod et bonum nuntium et signum nobis afferens fulget, a quo non est quod solvamur et in infaustorum conjecturam decidamus.

οη'. Ἀλλὰ ταυτα μέν μοι ἡ ἐν λόγῳ θερμότης ἔξω τοῦ προκειμένου παρέθετο. Ἐκεῖνος δὲ ἀλλ' ἐπεὶ C πάντα πέρας αὐτῷ εὗρε τὰ κρείττω, καὶ εἰπεῖν ἔσχε καὶ αὐτὸς, ὡς ἤδη τετέλεσται, καὶ ἃ μὲν κατὰ σκοπὸν καὶ τὸ βιώσιμον δὲ, ἀπορρίπτει μὲν τὸ ἔμβιον, γίνεται δὲ τοῦ ἀβίου. Καὶ χρυσὸς μὲν ἡλίου ἀντίμιμος, καὶ μάργαρος ὑποκρινόμενος φῶς, καὶ λίθοι πυραυγεῖς, καὶ δσοι κάλλος ἅπαν ἀνθέων παρευδοκιμοῦσι, λογίζονται ὡσεὶ οὐδέν. Ἐπικρίνεται δὲ τὸ νύκτερον ἄμφιον, ὃ τὴν εἰσέπειτα ἡμέραν εὐαγγελίζεται, ἧς εἰ μὲν ὄρθρος προηγήσεται, λόγον ἂν ἔχοι· νυκτὸς δὲ οὐκ ἂν εἴη διαδοχή. Καὶ συμβόλῳ τοιούτῳ δεδωκὼς ἑαυτὸν, ἀπολέγεται μὲν τὴν ὑψηλὴν καὶ τρυφερὰν στιβάδα· ῥίπας δὲ ὑποστορεσθῆναι θελήσας, τυγχάνει τοῦ ἐφετοῦ. Καὶ στρωμνὴν ἐσχάτην ταύτῃ ἑαυτῷ τίθεται D ὁ πολλάκις ὅμοια πεπονθὼς, οἷς ὑπὲρ ἡμῶν ἐνήθλει· καὶ καταβὰς τὴν ἐν ταπεινώσει ταύτην κατάβασιν, ἀναβέβηκεν, οὗπερ ἀνωτέρω οὐ θέμις ἀνελθεῖν ἄνθρωπον. Καὶ φιλοσοφήσας, ὅσα ψυχὴ καθαρὰ καὶ θεοειδὴς, μονάζουσα σώματος, καὶ ἐπιγνώμων γενόμενος τῆς ἀναλύσεως, καὶ εἰπὼν ἡσυχῇ, καὶ ἀκούσας πρὸς τῶν ἔγγιστα, ὅσα ἐχρῆν, ἀπελύθη τοῦ δεσμοῦ· μᾶλλον μὲν οὖν ἀληθῶς ἐκδεδήμηκε, συνταξάμενος, ὃ δὴ μακαριώτατον ἀληθῶς, καὶ ἀνθρώποις γε οὖσιν ἡμῖν ἅπασιν εὐκταιότατον. Κεῖσθαι μὲν γὰρ ἐμπνέοντα, καὶ σιωπῇ κατάσχετον, καὶ οὐδὲ φρονεῖν εἰδότα, τοῦτο θνήσκειν ἂν ῥηθείη ἀληθῶς· μεταστῆσαι δὲ λαλοῦντα, ὧν μεμνήσεταί τις εἰς ἀγαθὸν, καὶ σῷα φρονοῦντα,

78. Hæc quidem mihi sermonis ardor præter argumentum subjecit. Ille vero cum scopum sibi omnia invenit meliora, et dicere potuit et ipse quod jam consummatum est, quod secundum terminum et vitalitatem, rejicit quod vitale est et fit vitæ minime vitalis particeps. Et aurum solem imitans, et margarita lucem simulans et gemmæ ignicoloræ et quæ florum pulchritudinem omnem superant tanquam nihil æstimantur. Eligitur vero nocturnum indumentum quod diem posterum annuntiat; cujus si diluculum præcedet huic consentanea erit, noctis vero nulla successio. Et ad signum tantum qui se dedit, rejicit quidem elatum et delicatum lectum deliciosum, crates vero sterni volens, quod cupivit obtinet. Stratum illud ultimum sibi parat qui sæpe similia perpessus est; quibus pro nobis se exercebat, et descendens ad talem in humilitate depressionem, exaltatus est ad culmen quod superare genus hominum fas non est. Et philosophice meditatus est utpote anima munda et Deo similis, corpus relinquens et liberationem sciens, et audiens ab his qui astabant quantum oportebat, a vinculis solutus est: quin verius ultimam viam arripuit ordinatim incedens, illam quæ vere beatissima est et hominibus nobis omnibus maxime desiderabilis. Nam jacere quidem spirantem et in silentio præpeditum, nescientemque prudentiam, illud vere mori dicitur; immutari vero loquentem de iis quorum memineris

quivis in bonum et salutaria cogitantem illud potius transitus dicetur, et transitus felix Si vero et mors, sed ea quæ nihil præterea spirituale superlucrata est, nec quid de vitæ tempore reservans, nec cogitationem in actionis impotentia concludens et ratiocinio dominationem servanti insidias tendens, decedentis vero inhabitationi tantum hærens et contra ipsum agens.

79. Sic quidem rex benedictione divina relicta reginæ conjugi, et regi filio et aliis quotquot sacrum tabernaculum circumdabant, adjunctus erat supernis agminibus, et regum Regi, Deo, proximus astiterat, ad cujus servitium regnum semper direxit. Civitatem vero non diceres hominum vocem habentium habitationem esse; sed cupiebant non amplius superesse. Et avulso fundamento ipsi quoque una jacuerunt: ac vitæ lumen qui perdiderant tenebras internas extrinsecus prodebant, se obtenebrantes et tam obscuræ nubi convenientem imbrem, plurimas lacrymas effundentes. Omnino oblivioni dederunt, qui fundamenti locum illum recenter præsentem non amplius videbant, reges nostros, divinissimum fastigium, qui dominationi domum nobis assurgere faciunt. Quos sit servans firmiter incedentes magnus domus ædificator Deus, qui non solum civitates ædificat, quas nisi custodierit ipse, frustra vigilat qui custodit; sed et limum plasmans in solidum opus, et domos sic ædificans, alias in hominibus, et præsertim maximas, quæ ad defensionem ab omni malo quod in mundo esse potest, in alto gradu ædificatæ sunt (reges autem dico in quibus fastigium consistit), qui reges secundum nos, quorum bene gestis jam ab exordio cursus imperatorii cumulati sumus: capiant quidem inde omnis rei exordium, adhuc vero amplius incrementum curanto similitudinis cum Deo per beneficentiæ talentum; quod ipsis illa tanquam bonis villicis proposuit, amplius diffundi volens bonum secundum divinam imitationem et plura esse beneficia recepta et collata.

80. Sermonem produxi, o beate rex, quantum permittebat tempus. Dixisse enim, quantum facultas, de hoc vero vituperatio ne in me cadat qui tempori parcendo in sermone meo decorum observari. Absit igitur nemesis.

A τοῦτο δὲ ἀποδημία λέγοιτ' ἂν μάλιστα, καὶ αὕτη μακαριστέα. Εἰ δὲ καὶ θάνατος, ἀλλ' οὗτος οὐδέν τι τοῦ νοεροῦ παρακερδήσας, οὐδὲ τοῦ τῆς ζωῆς καιροῦ νοσφισάμενος, οὔτε μὴν κατακλείσας τὸ φρονοῦν εἰς ἄπρακτον, καὶ τῷ οἰκοδεσποτοῦντι λογισμῷ ἐπιβουλευσάμενος, ἀπελθόντος δὲ τῷ οἰκίσκῳ καταμόνας ἐπιθέμενος, καὶ κατὰ ἑαυτοῦ δεδρακώς.

οθ'. Καὶ οὕτως ὁ μὲν βασιλεὺς εὐλογίαν τὴν ἐκ Θεοῦ λελοιπὼς τῇ τε ὁμοζύγῳ δεσποίνῃ, καὶ τῷ βασιλεῖ τέκνῳ, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ ὅσοι τὸ ἱερὸν περίστασκε σκήνωμα, συνῆπτο τοῖς ἀνωτάτω τάγμασι, καὶ τῷ παμβασιλεῖ παρέστη Θεῷ, οὗ πρὸς θεραπείαν ἀεὶ τὴν βασιλείαν ἀπεύθυνεν. Ἡ δὲ πόλις οὐκ ἂν εἴπες οἴκησιν αὐτὴν ἀνθρώπων εἶναι φωνὴν ἐχόντων· ἀλλ' ἤθελον μηκέτ' εἶναι. Καὶ τοῦ θεμελίου ὑποσπασθέντος, καὶ αὐτοὶ συγκατέπιπτον· καὶ τὸ τοῦ βίου φῶς ἀπολωλεκότες, τὴν ἐντὸς ἐκτὸς ὑπέφαινον, μέλανσιν, ζοφώσαντες ἑαυτοὺς, καὶ τῷ τοιούτῳ νέφει ὁμόλογον ὑετὸν, τὸ δαψιλὲς δάκρυ, κατάγοντες. Κἂν ἐξέλιπον εἰς τὸ παντελὲς, εἰ μὴ τὸν τοῦ θεμελίου τόπον ἐκεῖνον ἀρτιωθέντα εἶδον, τοὺς βασιλεῖς ἡμῶν, τὴν θειοτάτην κορυφὴν, οἳ τὴν τοῦ κράτους ὀροφὴν ἡμῖν ὑπανέχουσιν. Οὓς καὶ εἴη συντηρῶν παγίως βεβηκότας ὁ μέγας οἰκοδόμος Θεὸς, ὁ μὴ μόνον πόλεις οἰκοδομῶν, ἃς εἰ μὴ φυλάξει αὐτὸς, εἰς μάτην ἀγρυπνηθήσεται ἡ φυλακή· ἀλλὰ καὶ πηλοποιῶν πλάττων εἰς τὸ στερέμνιον, καὶ οἴκους οἵτως οἰκοδομῶν, τούς τε ἄλλους τοὺς ἐν ἀνθρώποις, καὶ μάλιστα τοὺς μεγίστους, οἳ πρὸς ἀλεωρὴν παντὸς κακοῦ τοῦ ἐν κόσμῳ ἀνῳκοδόμηνται (τοὺς βασιλεῖς λέγω, ἐν οἷς τὸ κορυφαῖον), οἱ καθ' ἡμᾶς, ὧν τῆς εὐεργεσίας ἐξ αὐτῶν ἤδη βαλβίδων τοῦ τῆς αὐτοκρατορίας δρόμου ἀνεπιμπλάμεθα. Λαβόντων μὲν ἐκεῖθεν τὸ τοῦ παντὸς ἐνδόσιμον, προσεπαυξανόντων δὲ καὶ ἐπὶ πλέον τὸ ἐξομοιοῦν Θεῷ τῆς εὐεργεσίας τάλαντον· ὃ δὴ αὐτοῖς ἐκεῖνος ὡς ἀγαθοῖς οἰκονόμοις παρέθετο, θέλων ἐπὶ πλέον χεθῆναι τὸ ἀγαθὸν κατὰ θείαν μίμησιν, καὶ εἶναι πλείω τὰ εὐεργετούμενα, καί γε τὰ εὐεργετήματα.

π'. Ὡσιωσάμην τὸν λόγον, ὦ μακαριστὲ βασιλεῦ, εἰς ὅσον ἐπεμέτρει καιρός. Εἰπεῖν γὰρ, εἴτ' ὅσον καὶ δύναμις, οὐκ ἂν ἀληθὲς ἀπελεγχθείη μοι, ἐνδαψιλευσαμένῳ καὶ χρόνον ἐοικότα καὶ τὸ τῆς ἀδείας καλόν. Ἀπίστω δὲ νέμεσις.

EJUSDEM

EPISTOLA AD THESSALONICENSES.

4. Si ego primus hanc institutionem epistolarem, o fratres, ad vos misissem, novi quid agere fortasse accusarer. Cum autem non primus hac via procedam, sed perantiquam consuetudinem sequar

α'. Εἰ μὲν ἐγὼ πρῶτος διαπόμπιμον διδασκαλίαν, ὦ ἀδελφοὶ, ἐξέστειλα ταύτην, ἐνέτρεψεν ἄν τις ἐμὲ τῆς καινοπραξίας ἴσως. Ὅτι δὲ οὐ προάγω ἀρχόμενος, ἀλλ' ἑπακολουθῶ παλαιτάτῃ μεθόδῳ τοιαύτῃ,

καὶ ζήλῳ τῶν προηγησαμένων ἐνάγομαι εἰς ἔργον ὅμοιον, εὖ ἔχω πεποιθήσεως, εὑρέσθαι συγγνώμην τῆς μιμήσεως, τά τε ἄλλα, καὶ διότι λόγῳ καὶ νόμῳ τοιούτῳ καὶ οἱ ἄλλως ἐπιστολιμαῖοι λόγοι ἐξεύρηνται. Λαλητὸν γὰρ ζῶον ὄντες οἱ ἄνθρωποι, καὶ δι' αὐτὸ φιλολόγον, καὶ οὕτω φιλάλληλον, συνόντες μὲν ὁμιλοῦσι τὰ σφίσι φίλα· ὅτε δὲ καὶ δισταῖεν κατὰ τόπον, ὁσιοῦνται τὰ τῆς λαλιᾶς ἀποστόλοις, πῇ μὲν ζῶσιν ἐλλογίμως, πῇ δὲ ἀψύχοις μὲν, ἠσκημένοις δὲ εἰς προσφώνησιν γραμμαῖς τεχνικαῖς, ταῖς διὰ μέλανος γραφικοῦ. Καὶ τοίνυν ἐννόμως οὕτω διδάσκων ὑμᾶς, ὅσα καὶ πατὴρ θεῖος, τέκνα πνευματικὰ ἐκ διαστήματος τοῦδε, ὃ καὶ αὐτὸ Θεὸς ἡμῖν ὡς ἐφαμάρτοις διώρισε, πρῶτα μὲν εὐχὰς αὐτός τε ποιοῦμαι, καὶ ἐξ ὑμῶν προκαλοῦμαι, μὴ εἰς κενὸν λαλῆσαι, ἀλλ' ὥσπερ ἐν τῷ παρεῖναι, οὕτω καὶ ἀπόντα χώραν εὑρεῖν με φίλης ἀκροάσεως παρ' ὑμῖν· εἶτα καὶ λαλῶ οὐκ ἀσύμφωνα, οἷς φθάσας βιβλιοφυλακεῖν ὑμῖν ἐν καρδίαις ἀφῆκα, ἐχόμενα δὲ πάντως ἐκείνων, καὶ στρεφόμενα ἐν τοῖς αὐτοῖς. Καὶ ἔστι τοῦτο Δαυϊτικῶς καὶ ἐν ἐμοὶ ἀδολέσχημα ἐν δικαιώμασι Κυρίου, ταὐτὸν δ' εἰπεῖν, ἐν διδάγμασιν ἀρέσκουσι τῷ Θεῷ. Οὐ γὰρ ἄν τις δυσπραγοίη ψόφον τινὰ, δικαιώματα Κυρίου καὶ νοῶν καὶ προφέρων, τὰ ἐν τῷ καθόλου δικαιοῦντα καὶ τὸν διδάσκοντα καὶ τὸν διδασκόμενον· τὸν μὲν, ὡς τὰ τοῦ Θεοῦ λαλοῦντα, τὸν δὲ, ὡς μὴ παρήκοον. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ λαλῶ ἄρτι πρὸς ὑμᾶς, οὐ κατ' ὄψιν ἀμέσως καθὰ πρὸ τούτων, ὡς ἐμὲ μὲν διδάσκειν, ὑμᾶς δὲ ἀκούειν ἐκ τοῦ παραχρῆμα, καί που ἔχειν αὐτίκα ἐρωτᾷν, εἴ τί που παραπέσοι ἀπορίας ἄξιον, καὶ τὴν λύσιν ἐξ ἡμῶν ζητεῖν, καὶ δέχεσθαι, ὃ δὴ καὶ αὐτὸ νομοθέτημα διεξοδικῆς διδασκαλίας ἦν ποτε· ἀλλ' ἐξαποστέλλω τὸ διδασκάλιον ἀναγκαίως, καὶ ἡ ἀνάγκη αὕτη διπλῆ, πραγματευομένη καὶ τὰ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ τὸ κατ' ἐμὲ, ἵνα σωζοίμεθα ἐξ ἴσου ἰσοταλάντῳ ῥοπῇ· ἐγὼ μὲν, ὡς διδάσκων τὸ ἀγαθὸν, ὑμεῖς δὲ, ὡς ὑπακούοντες, ὃ καὶ ἐν τοῖς πρώην ἐνιαυτοῖς εὐπραγούμενον ἐν ὑμῖν διεφαίνετο. Τίνα δέ μοι τὰ οὐκ ἀσύμφωνα τοῖς ἐφθακόσιν ἐμοῖς λόγοις διδασκάλια; Τὸ ὅλον τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐδάφιον, ἐν ᾧ καὶ αὐτῷ δικαιοσύνη κεῖται, εἴρε μὴ κοιμωμένη ἐς ἄπρακτον, ἀλλ' ἐπαναπαυομένη, κατὰ νοῦν γραφικὸν, καὶ γρήγορος αὐτὴ προσφερομένη ἐγρηγορόσιν ὑμῖν.

A et exemplo majorum ad idem faciendum inducar, persuasissimum habeo fore ut hujus imitationis venia concedatur et omnino, et quia alia scripta epistolaria partim forma partim argumento eodem modo exarata sunt. Cum enim homines loquendi facultate præditi sint, quo fit ut lubenter colloquantur et sese diligant invicem, quando eodem loco degunt, de rebus sibi charis conversantur: quando autem locis separantur, conversatio transmittitur per nuntios, nunc vivos et diserte loquentes, nunc mortuos quidem, sed ad allocutionem aptos signis artificiosis atramento exaratis· Sic igitur legitime vos erudiens, uti pater divinus, infantes spirituales e longinquo, ad quod munus nos peccatores Deus destinavit, ante omnia B precor et ut mecum preceminiexhortor, ne incassum verba faciam, sed ut, quemadmodum præsens, ita etiam absens libenter attenteque a vobis audiar, siquidem loquor non diversa ab iis quæ vobis in intimis cordium recessibus conservanda prius tradidi, sed quæ prorsus cum illis cohæreant et in eodem versentur argumento. Vertitur autem oratio mea, ut cum Davide loquar, in justificationibus Domini, hoc est in doctrinis quæ Deo placent. Neque enim vituperio dignus fuerit qui mente versat et verbis profert justificationes Domini, et magistrum et discipulum omnino justificantes, illum quidem ut qui quæ Dei sunt loquatur, hunc autem, ut qui non inobediens sit. Et sic ego nunc ad vos loquar, non immediate e conspectu quemadmodum antea, cum ego docerem, vos autem auribus me exciperetis et, si quid esset minus clarum, C illico me interrogare et solutionem ex me quærere et accipere possetis, quam conversationis nostræ legem illo tempore nobis statueramus: sed mitto vobis doctrinam necessitate coactus. Est autem necessitas hæc duplex, ut quæ et ad vos et ad me pertineat, ut pariter eadem ratione salutis participes fiamus: ego quidem ut bonum docens, vos autem ut morem gerentes, qua virtute annis præterlapsis insignem vobis gloriam peperistis. Quænam autem sunt præcepta mea a prioribus non diversa? Totum hujus epistolæ argumentum, in quo et ipso justitia versatur, quæ utinam haud torpore inefficaci cohibeatur, sed, ut Scriptura ait, aliquantulum requiescens, jam evigilata ad vos vigiles perferatur!

β'. Ἄγε δὴ, ὦ φιλτάτη τῷ Θεῷ ἀγάπη, ᾧ κόσμου παντὸς σύστασις, ὦ πάντων τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν αἰτία, ὦ φύσεως τῆς καθ' ἡμᾶς ἐπικόσμημα, ὦ μῆτερ καὶ εἰρήνης καὶ ἀπραγμοσύνης καὶ ἡσυχίας θεοφιλοῦς, ὦ τοῖς φιλοκάλοις καὶ φιλοθέοις ἀπραγμάτευτον καὶ εὐπόριστον ἀγαθὸν, δι' ἣν καὶ νόμοι τέθεινται, καὶ πολιτεῖαι ἐξεύρηνται, καὶ συναλλάγματα ἐπινενόηνται, καὶ τὸ ὅλον εἰπεῖν, δι' ἣν ὁ βίος ἅπας ἐρρύθμισται· ὦ τοίνυν ἀγάπη μελιτόεσσα, ἣν ὁ μὴ ἔχων ἄνθρωπος εἰς θηρίον ἀποκέκριται, ἣν ὁ μὴ προφέρων διδάσκαλος μίσους ἐστὶ κατάξιος· πάρεσό μοι καὶ νῦν ἄρτυμα πνευματικὸν πανδαισίας ταύτης, ἣν δαιταλεῦσι φίλοις διαπέμπομαι. Εἰ δὲ

D 2. Age igitur, o charitas tantopere a Deo dilecta, o mundi universi compages, o omnium quæ hominibus eveniunt bonorum causa, o naturæ nostræ decus, o mater pacis et otii et quietis Deo gratæ, o bonum virtutis studiosis Deique amantibus sine magno labore comparabile, o charitas; per quam leges latæ, et civitates fundatæ, et fœdera inita sunt, per quam, ut uno verbo dicamus, universa vita ordinata est: o charitas dulcissima, sine qua homo ab bestiæ similitudinem deprimitur; sine qua magister odio se dignum reddit, ades mihi jam velut condimentum spirituale harum epularum quas charis convivis transmitto. Si vero reliquus

quoque virtutum cœtus, ancillarum dilectarum dominam sectantium instar, te comitatur, assistant et ipsæ convivio et quæ decet perficiant, ut cibus hic spiritualis verum nobis bonum præbeat, omnino excellentius quam illius molarii Eunosti, quem vetus fabula magno honore dignum habuit.

3. Animum igitur, o fratres, advertite iis quæ dicturus sum. Et quoniam spiritualis hæc mensa a manibus charitatis dilectissimæ veluti a prudentibus coquis vobis apponitur, accumbite ad eam per Deum, cui assidet, et epulis fruimini, ut sinceræ genuinæque charitatis participes fiatis: nolite autem propterea quod sapientiæ libamen vobis non affertur, stomachari aut jocari. Etsi enim magister sapientiæ expers aut etiam injucundus est, attamen charitas, qua etiam imperiti præceptores ab iis qui edoceri cupiunt, frequentantur, hunc calicem dulcem reddet, hilaritatisque merum propinando quæ ad sapientiam hauriendam sufficiant, abunde suppeditabit, adeo ut quæ mundus evomit, omnino et vi careant et ignorentur, moderatio autem et temperantia animam evehant ad vitam angelicam.

4. Charitas, o fratres (nunquam enim ab ea desistam, imo, licet molestus sim, semper citabo), si quando in vobis largiter inhabitat, ante omnia requirit, ut qui vere homo vult esse, apud Deum sit et eos qui ipsi adstant, deinde apud regem. Num porro etiam episcopi diligi debeant a presbyteris, et diaconis Christianis et ab universo clero ac populo, vos nostis, qui e sacro suggestu in ecclesia hac de re edocti estis. Et sic consequenter charitas omnium etiam proximis debetur.

5. Quæ quidem cum ita se habeant (et vere sic se habent, quantumvis adversarii nugentur et in contrarias partes abeant), vos ipsi meditando facile intelligetis, vobis hæc omnia diligenter observantibus spem salutis certissimam inde enasci. Cæterum si forte in uno charitatis præcepto deliqueritis, nolite statim spem illam abjicere, sed per pœnitentiam corroborare denuo eamdem studete. Jam vero ejusmodi pœnitentia non simpliciter in eo consistit ut animi dolorem sentiatis, sed ut charitatis defectum compleatis, et quod vobis ad illam deest perficiatis, adeo ut quos amare debetis, non aliter ametis, quam uti Deus præcepit, in toto animo et ex toto animo, in toto corde et ex toto corde, in tota cogitatione et ex tota cogitatione. Sic nimirum diligere abeo jubemur.

6. Animam autem dico illud quod prorsus intra nos est, animam non de terra natam, neque ideo ad terram reversuram, sed quæ orta est ex insufflatione Dei, ad quem etiam redit, si rectum fecerit; animam, inquam, qua licet ad Dei naturam non prorsus accedente, tamen similitudinem divinam

καὶ λοιπὸς ὁρμαθὸς ἀρετῶν ἀμφιπένονταί σε, ὅσα καὶ ὀπαδοὶ φίλαι θεράπαιναι, παρέστωσαν τῷ συσσιτίῳ καὶ αὐταὶ, συντελέσουσαι τὰ πρόσφορα, ὡς ἂν ἡμῖν οὕτω νόστιμον καλὸν ἡ πνευματικὴ αὕτη σχοίη τροφὴ, τῷ παντὶ σεμνότερον τοῦ ἐπιμυλίου Εὐνόστου, ὃν λόγος παλαιὸς διὰ σεβάσματος ἦγαγε.

γ'. Προσέχετε δὴ, ὦ ἀδελφοὶ, τοῖς ῥηθησομένοις. Καὶ ἐπεὶ χεῖρες ἀγάπης τῆς παμφιλήτου τὴν λογικὴν ταύτην καὶ τράπεζαν καὶ τροφὴν ὅσα καὶ σώφρονες ὀψοποιοὶ καταρτίζουσι, γίγνεθε πρὸς αὐτῇ διὰ τὸν Θεὸν, ᾧ παρεδρεύει· καὶ πρὸς ἀληθῆ καὶ ἀπαραχάρακτον ἀγάπησιν σιτίζεσθε τὰ προτεθησόμενα· καὶ μὴ, διότι σοφίας οὐ παρατέθειται κράμα ὑμῖν, σικχάζεσθε ἀηδιζόμενοι. Εἰ γὰρ καὶ ἄσοφος ὁ διδάσκαλος, καὶ εἰς οὐδὲν γλυκὺς, ἀλλὰ ἡ ἀγάπη, δι' ἣν καὶ ἰδιῶται διδάσκαλοι προσιτοὶ γίνονται τοῖς ἐφιεμένοις μαθεῖν, γλυκανεῖ τὸν κρατῆρα τοῦτον, καὶ ἀκαρότητος μέθυ προβαλλομένη, ἐμβρωματίσει τε καὶ ποτιεῖ τὰ εἰς κόρον σώφρονα· δι' οὗ ὁ μὲν κατὰ κόσμον ἔμετος ἀπρακτεῖ, ὡς μηδὲ γινώσκεσθαι, τὸ δὲ νηφάλιον ὁραξάμενον τῆς ψυχῆς ἀναφέρει αὐτὴν εἰς πολιτείαν ἀγγελικήν.

δ'. Ἡ ἀγάπη, ὦ ἀδελφοὶ (οὐ γὰρ ἐθέλω ἀποσχέσθαι ποτὲ αὐτῆς, ἀλλ' οἷον παρενοχλῶ, πρὸς βίαν αὐτὴν ἐπισπώμενος), εἴ πως ὑμῖν εἰς πλάτος ἐμπολιτεύοιτο, πάμπρωτα μὲν ἀπαιτεῖ, τὸν ὡς ἀληθῶς ἄνθρωπον πρὸς τῷ Θεῷ εἶναι καὶ τοῖς αὐτῷ παρεστῶσιν, εἶτα καὶ πρὸς τῷ βασιλεῖ. Εἰ δὲ καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἀγαπηθήσονται πρός τε τοῦ πρεσβυτερίου, καὶ τῆς ἐν Χριστῷ διακονίας, καὶ παντὸς τοῦ κλήρου, καὶ τοῦ λαοῦ, ὑμεῖς οἴδατε μανθάνοντες αὐτὸ ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀναστάθμου τοῦ κατὰ τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν ἐξηχούμενον εἰς ὑμᾶς. Ἐποφείλεται δὲ ἀκολούθως ἀγάπη πρὸς πάντων καὶ τοῖς πλησίον.

ε'. Τούτων δὴ οὕτως ἐχόντων (ἔχουσι δὲ οὐκ ἄλλως, κἂν εἰ πολλά τις πτερυγίζῃ ἀντιφερόμενος καὶ ἀδολεσχῶν), ὑμῖν ἀφίημι διασκοπεῖσθαι καὶ λογιστεύειν τὰ καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς, ὡς ἂν, εἰ μὲν αὐτὰ πάντα φυλάττεσθε εἰς ἀκριβὲς, εὐέλπιδες εἴητε σωθήσεσθαι· εἰ δέ τι σφάλλεσθε τοῦ κατὰ τὴν ἀγάπην ὅλου κανόνος, ἀπ' ἐλπίδος μὲν μηδὲ οὕτω γίνοισθε, σπεύδοιτε δὲ πραγματεύεσθαι διὰ μετανοίας τὸ τῆς ἐλπίδος ταύτης ἀκαταίσχυντον. Θεωροῖτο δὲ ἂν ἡ τοιαύτη μετάνοια οὐκ ἐν τῷ ἁπλῶς μεταμέλεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἀναπληροῦν τὸ τῆς ἀγάπης ἐν ὑμῖν ἐλλεῖπον, καὶ τελειοποιεῖν τὸ κατ' αὐτὴν ἐνδεές· ἵνα μὴ ἄλλως ἀγαπᾶτε, οὓς ἀγαπᾶν χρεωστεῖτε, ἀλλὰ ὡς ὁ Θεὸς ἐκανόνισε, διαταξάμενος, ἐν ὅλῃ ψυχῇ, καὶ ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ ὅλῃ καρδίᾳ, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐν ὅλῃ διανοίᾳ, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας ἀγαπᾶν, οὓς φιλεῖν δι' αὐτοῦ ἐντετάλμεθα.

ς'. Λέγω δὲ ψυχὴν μὲν τὴν τὸ πᾶν ἐν ἡμῖν, τὴν μὴ ἐκ γῆς, διὸ μηδὲ παλινοστοῦσαν εἰς γῆν· ἀλλ' ἐξ ἐμφυσήματος Θεοῦ, εἰς ὃν καὶ καταλύει, ἂν ὀρθὰ πορεύηται· δι' ἧς, Θεοῦ μὲν μὴ οὔσης αὐτόχρημα, θειοτάτου δὲ χρήματος, ἀποθειούμεθα, εἴπερ ἐθέλομεν, καὶ υἱοὶ γινόμεθα Ὑψίστου πάντες· καὶ εἰ καὶ

θνήσκομεν, ἀλλ' ὡς τοιοῦτοι θνήσκομεν, ὡς δηλαδὴ προσειλημμένοι αὐτῷ εἰς υἱότητα. οὐ μὴν ὡς υἱοὶ ἀνθρώπων, οὐδὲ, ἀπολύτως εἰπεῖν, ὡς ἄνθρωποι ἀδίκου δηλονότι πλούτου, ἢ φαύλων ἐπιθυμιῶν, ἢ ὀργῆς, ἢ αἱμάτων, ἢ τοιοῦδέ τινος κακοῦ. Καρδίαν δέ γε φημὶ, ἐφ' ἣν διαλογισμοὶ εὐαγγελικῶς ἀναβαίνουσι, καὶ αὐτοὶ διάφοροι ἔστιν ὅτε, καὶ οὐδὲ εὐσύμβατοι· διάνοιαν δὲ, καθ' ἣν, εἰ μὲν σεσόφισταί τις θεόθεν, ἀγαθὰ συλλογίζεται, καὶ συμπεραίνει τοὺς λόγους πρὸς θείας ἀρχὰς τὰς ἐκεῖθεν· εἰ δὲ ἡμάρτηται, σοφίζεται καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς ἀκροατὰς, καὶ οὕτως οὐ τῆς αὐτοσοφίας λογίζεται μαθητὴς, ἀλλὰ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας ὑποδρηστήρ.

A referente, ad deorum, si velimus, dignitatem evehimur et cuncti reddimur filii Altissimi, ita quidem ut, etiamsi morimur, tamen non tanquam tales moriamur, utpote jam antea in filiorum numerum adoptati, neque tanquam filii hominum, neque, ut breviter dicam, tanquam homines injustarum divitiarum, aut pravarum cupiditatum, aut iræ, aut sanguinum, aut similis improbitatis. Cor porro dico, in quo, ut cum Evangelio loquar, cogitationes exsurgunt diversæ interdum et illicitæ. Cogitationem denique, qua quis divinitus sapientia instructus de rebus bonis meditatur et disciplinam ab initio acceptam ad justum finem perducit et conservat; ubi vero peccatum est, se atque auditores edocet, neque propriæ sapientiæ discipulus, sed magistri perversitatis servus reputatur.

ζ'. Ἐμοὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα λόγου τὸ ἐν ὅλῃ καὶ τὸ ἐξ ὅλης οὐκ ἀπροσφυῶς, οἶμαι, δοκεῖ μὴ συντρέχειν εἰς ἔννοιαν τὴν αὐτὴν, καὶ πάντη πάντως ἀνεξάλλακτον, ἀλλὰ προφαίνεσθαι μὲν διαφοράν τινα ἐν αὐτοῖς, οὐ μὴν ἀσύντροχον τῇ ὀρθότητι, οἷα ἐν διαφόρῳ λαλίᾳ ξυμβαίνουσαν εἰς ἓν ἀγαθόν· ὅμοιον ὡς καὶ εἴ τινες δύο πορευόμενοι ἐς ὀρθὸν ἐν ὁδῷ σχιζομένῃ διχῇ, ὁμως εὐθυβόλως εἰς ἓν πέρας ἀγαθὸν καταλύουσι.

B 7. Jam hic vero haud inopportunum videtur dicere, quod illa verba *in toto* et *ex toto* non prorsus ad eumdem redeant sensum, nec ullo modo discrepantem, sed discrimen quoddam eis inesse, non tale quidem quod rectæ fidei regugnet, sed quod diverso loquendi genere ad unum idemque bonum deducat, velut si duo via recta, licet bifariam divisa, proficiscentes, ad finem optatum felicitor perveniunt,

η'. Καί μοι ἀρέσκει τὸ μὲν ἐν ὅλῃ τὸ ἐνδόμυχον τῆς ἀγάπης ὑποσημαίνειν τὸ καταμόνας ἔνδον ἐν τῇ ψυχῇ, τὸ τοὺς πολλοὺς λανθάνον εἰσέτι, τὸ μήπω ἐκπεφηνὸς, τὸ ἐνοικοῦν τῇ ψυχῇ, τὸ ἐν τῷ ἐντὸς κεκρυμμένον οἰκουρίας τινὸς δίκην, οὐ μὴν καὶ προφαινομενον εἰς ἐνάργειαν. Ἔντα προσεπινοεῖν ἐνάγομαι, καὶ ὡς ἐν τρισὶ τούτοις καλοῖς, τῇ ψυχῇ, τῇ καρδίᾳ καὶ τῇ διανοίᾳ τὸ ἐν ἡμῖν πᾶν ἐντὸς ἀγαθὸν ἐντελῶς ὑπογράφεται, ου μεμνῆσθαι καὶ τὸν μέγαν Δαυὶδ, ὅπου ἐθέλει πάντα τὰ ἐντὸς αὐτοῦ κινεῖσθαι εἰς τὸ εὐλογεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ ἅγιον ὄνομα. Τούτοις γὰρ τοῖς ἐντὸς, τοῖς τρισὶν, ὑφ' ὧν ἡ ἀγάπη διαπλέκεται, εἴ τις λογισμοῦ εὖ ἔχοι, εὐλογεῖ τὸν τῆς ἀγάπης Κύριον, ὕμνον ἀναμέλπων ἐν τῷ πνευματικῶς ἡρμόσθαι κατὰ τὸ ἐν ἀγάπῃ σύμφωνον τοῦ τριμεροῦς τῆς ψυχῆς. Καὶ τοιοῦτον μὲν τὸ ἐν ὅλῃ ψυχῇ τε καὶ καρδίᾳ καὶ διανοίᾳ, ὡς εἴρηται, ἀγαπᾷν.

C 8. Verba illa *in toto*, ut mihi quidem videtur, indicant reconditum charitatis, id quod solum intra animam est, quod multitudinem adhuc latet, quod nondum apparuit, quod animæ insidet, quod in interiori, velut in domo quadam absconditur necdum ad activitatem processit. Jam hic animadverto, pulchra ista trinitate, anima nimirum et corde et cogitatione, omne bonum intra nos accurate designari, cujus rei etiam magnus David meminit, quando vult ut omnia quæ intra ipsum sunt ad benedicendum sancto Dei nomini permoveantur Iis enim tribus interioribus, quibus charitas inhæret, si quis bene senserit, benedicit charitatis Dominum, dum hymnum, spiritualiter ad harmoniam illarum trium animæ partium in charitate compositum, modulatur. Et hoc est, in tota anima et corde et cogitatione amare, uti diximus.

θ'. Τὸ δὲ ὅλης τῷ ἑτεροίῳ τῆς φράσεως καὶ τὴν ἔννοιαν συνεξαλλάττειν δοκεῖ. Φαίνεται γαρ δηλοῦν ἀγάπην ἡ φράσις αὕτη πρόοπτον, καὶ οὕτως ἐξωτερικὴν, ἐκπιδύουσαν τῶν ἐντὸς καὶ κατὰ ψυχὴν, ὅσα καὶ πηγῆς ἀγαθῆς. ῥεῦμά τι χρηστὸν ἔξω, καὶ ἐκκαλυπτομένην καὶ προφαινομένην ἐκ τοῦ ὡς D εἰπεῖν δυνάμει κατὰ ἐνέργειαν· οἷον ὁ μὲν λογιζόμενος ἐν ψυχῇ, καὶ διανοούμενος, καὶ οὕτω συλλογιζόμενος ὀρθῶς τὰ ὑπὲρ ἀγαθοῦ φίλου, καὶ μεθοδεύων, καὶ ἑαυτὸν εὔθετον ποιῶν εἰς τὰ πρὸς χάριν ἐκείνου, καὶ βυσσοδομεύων καλὰ συνοίσοντα τῷ ἀγαπωμένῳ, ἐν ψυχῇ καὶ ἐν καρδίᾳ καὶ ἐν διανοίᾳ ὅλῃ, ἐκεῖνον ἀγάπᾷ, ἐντὸς μὲν φέρων αὐτὸν, οὐ παραυγάζων δὲ τὸ φίλιον καὶ ἐμφανῶς, οὐδὲ ἐξαστράπτων αὐτὸ ἔξω εἰς ἐναργές. Ὅς δὲ καιροῦ παραπεσόντος καὶ ἀπαιτοῦντος ἀγάπης ἐπίδειξιν ἐκπορίζει τῷ φίλῳ τὰ δέοντα, πράττων εἴτε ὑπερλαλῶν, ἢ ἄλλο τι τεηνώμενος, δι' οὗ πανηγυρίζει, πομπικῶς

9. Illud autem *ex toto*, uti dictione, ita etiam sensu differre videtur. Ex mea enim sententia ista phrasis innuit charitatem manifestam, ad exteriora prorumpentem, ex intimis animi recessibus, tanquam e bono fonte, excellentis laticis instar ebullientem, apertam et ex potentialitate, ut ita dicam, ad activitatem alacriter prosilientem, dum contra is qui animo reputat et meditatur, et sic probe quæ amico utilia sint deliberat, et scrutatur et semet ad illi grata exhibenda præparat, et quæ dilecto prodesse possint, rimatur, is in anima et corde et cogitatione illum diligit, intus eum ferens, non autem manifesto revelans amicitiam, neque ad activitatem deducens. Qui autem, occasione oblata et tempore charitatis demonstrationem requirente, amico necessaria suppeditat, sive factis, sive verbis, sive re alia quacunque, et ita clare ostendit et coram omnibus aperte probat, quali

amicitiæ sensu ergo amicum affectus sit, is ex tota anima et ex tota cogitatione diligit, promens nimirum quæ in animo latent, et factis demonstrans. Quare charitas interior, ubi erumpit comparanda est titioni alicubi sub cineribus latenti aut flammæ corpore aliquo superjecto oppressæ, ubi autem ad agendum parata proruperit, similis dicetur igni qui e loco abdito prosilit et in altum elatus clarissimo splendore omnia collustrat.

θριαμβεύων καὶ παραδεικνύς, ὁποῖός ἐστι τὰ εἰς εὐθυτάτην φιλίαν, ἐξ ὅλης ψυχῆς, καὶ ἐξ ὅλης καρδίας, καὶ ἐξ ὅλης διανοίας ὁ τοιοῦτος ἀγαπᾷ, ἐξάγων δηλαδὴ τὰ ἐν τῇ ψυχῇ προαποκείμενα, καὶ προάγων καὶ ἐκφαίνων ἐναργῶς· ἵνα τὸ μὲν ἐντὸς καὶ ἐσωτερικὸν τῆς ἀγάπας ἀναλογῇ ζωπύρῳ ἔνδον που ὑποσμυχομένῳ, ἢ καὶ φλογὶ πνιγομένῃ ἔν τινι στεναγμῷ· τὸ δὲ κατ' ἔκφανσιν αὐτῆς ἐνεργητικὸν εἰκάζηται πρὸς φλόγα, ἔνδοθέν ποθεν ἐγκύψασαν ἔξω, καὶ ἀναπηδῶσαν καὶ ἐκλάμπουσαν φανότατα.

10. Cum igitur ita statutum sit de dilectione et charitate, quæ superne ab ipso Deo, agricolæ instar, hoc in mundo seminata est ut abundantes fructus divinis receptaculis convenientes proferat, vos quoque bonis debetis abundare fructibus et messem exhibere perfectam, ne hilum quidem abjicientes in escam avium grana devorantium, hoc est dæmonum qui arva divina circumvolitantes pro viribus contaminant, omnemque navant operam ut optimam istam ac fertilissimam charitatis plantam radicitus evellant, totoque adhibito studio funditus evertant, ejus loco odium firmissime implantantes; ad quod perficiendum ubi non ex voto pervenerint, saltem mutilare illam et ne integra perfectaque sit efficere conantur. Itaque olim dæmon revera pravus contra eam quæ in Deum exseritur charitatem rebellavit, eaque rebellio produxit hæresiarchas eorumque asseclas, quibus nimirum utpote exitio devotis auxilium Deus denegat suum, ne virtus sit coacta, ne pulchrum maneat sine præmio, neque sic omnino peccatum e necessitate quadam oriri asseratur. Eadem porro mali dæmonis astutia multos qui ab honesta ac morigera naturæ indole defecerant, contra Dei cultores exstimulavit et in furiosos impetus concitavit.

ι'. Οὕτως οὖν κεκανονισμένου τοῦ ἀγαπᾷν καὶ τῆς ἀγάπης, ἐκ τῶν ἄνω δι' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ οἷα καὶ γεωργοῦ κατεσπαρμένης ἀνέκαθεν ἐν τῷ κόσμῳ, ἐπὶ εὐφορίᾳ καρποῦ θείαις ἀποθήκαις προσήκοντος χρὴ καρπογονεῖν καὶ ὑμᾶς εὐγενῶς, καὶ συγκομίζειν τὸ κάρπωμα ἐντελῶς, καὶ μὴ ἀφιέναι μηδὲ σμικρὸν γοῦν τι αὐτοῦ παραῤῥιπτεῖσθαι εἰς ἀποτροφὴν σπερμολόγοις ὀρνέοις δαίμοσιν, οἳ τὰ τοῦ Θεοῦ περιερχόμενοι λήϊα λυμαίνονται εἰς ὅσον δύνανται, πραγματείαν μὲν τιθέμενοι, καὶ ἐκριζοῦν τὸ πάμφορον καὶ κάλλιστον φυτὸν τῆς ἀγάπης, καὶ καταῤῥιπτεῖν προθέλυμνον ἐπὶ φορᾷ παντελεῖ, μῖσος δὲ ἀντεμφυτεύειν βαθύῤῥιζον· εἰ δὲ μὴ εὐσθενῶς εἰς τὸ μέγα τοῦτο κακὸν ἔχοιεν, ἄλλος γοῦν αὐτὸ κολοβοῦντες ἐπί τι, καὶ τῆς ὁλότητος ἐφ' ὁποσονοῦν πυραλύοντες. Ἴσχυσεν οὖν ποτε ὁ τῷ ὄντι κακομήχανος καὶ κατὰ τῆς εἰς Θεὸν ἀγάπης νεανιεύσασθαι· καὶ ἡ μηχανὴ αὕτη ἐξέφηνε τούς τε αἱρεσιαρχήσαντας καὶ τοὺς ἠκολουθηκότας αὐτοῖς, Θεοῦ συστέλλαντος πάντως ἐνταῦθα τοῖς ἀπολωλόσι τὸ αὐτοῦ ἀντιληπτικὸν, ἵνα μὴ τὸ ἐνάρετον ἀκουσιάζοιτο, καὶ γένοιτο ἐντεῦθεν ἀγέραστον τὸ καλὸν, καὶ οὕτως ὡς ἐξ ὑπαγωγῆς παῤῥησιασθείη ἐφ' ἅπασι τὸ ἐφάμαρτον. Ἡ δ' αὐτὴ μηχανὴ τοῦ κακοτέχνου δαίμονος πολλοὺς καὶ τοῖς τοῦ Θεοῦ θεραπευταῖς ἀντέστησε, καὶ προσβολαῖς ἐνθέοις ἀνθώπλισεν, ἀπειπαμένους τὸ πρὸς ὀρθότητα φύσεως καθῆκον τίμιον καὶ εὐπειθές.

11. Atqui hæc non semper neque in multis perficere malus dæmon potest. Cum enim gravia scelera ab improbis haud facile committantur, et peccantes summum periculum incurrant, ille non omnino aut absolute iis insistit, sed imminuens ejusmodi pravas actiones et ad parvum numerum reducens, impavidos adoritur, et magna non solum, sed etiam minima derelinquit, quoniam fraudis retia adversus illos explicare nequit; adversus infirmiores autem, qui vel omni auxilio sunt destituti vel parum opis in sese habent, omnis generis casses tendit. Tales nimirum etiam nos sumus, ego qui hæc ad vos pronuntio, et vos qui auditis, homines imbecilli et omnino impotentes, in quibus haud pauci, sese viribus pollere autumantes, prorsus inermes deprehenduntur, licet nos vana fiducia elati infinita armorum copia instructi esse nobis videamur.

ια'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὐκ εἰσαεὶ, οὐδὲ εἰς πλῆθος ἔχει ἐξανύειν ὁ πονηρός. Ἐπεὶ γὰρ τὰ κατὰ τῶν μεγάλων πταισμάτων οὔτε ῥᾴδιον ἐκτελεῖται τοῖς ῥᾳδιουργοῦσι, καὶ κίνδυνος δὲ μέγας αὐτοῖς ἐγκλίται διαμαρτάνουσιν, οὐδὲ ἐκεῖνος ἀπισχυρίζεται διόλου ἐπὶ τοιούτοις, ἀλλὰ σχάζων τὰς τοιαύτας κακοτεχνίας καὶ σπανίζων αὐταῖς, διαχειρίζεται τοὺς μὴ φοβεροὺς, καὶ ἀφίησι μὲν τά τε μέγιστα καὶ ὅσα δὲ ἄλλως ἀρχοειδῆ, ὅτι μηδὲ δύνανται καταπετανύειν αὐτῶν τὰ τοῦ δόλου δίκτυα· καταρτίζει δὲ πάναγρα κατὲ τῶν ταπεινοτέρων, καὶ οὕτως ἥ, παντελῶς ἀβοηθήτων, ἢ ὀλίγα δεδυνημένων ἑαυτοῖς ἐπικουρεῖν. Τοιοῦτοι δὲ δήπουθεν καὶ ἡμεῖς, ἐγώ τε δηλονότι ὁ ταῦτα κράξας, καὶ ὑμεῖς οἱ ἀκούοντες, ἄνθρωποι ἀσθενεῖς, καὶ οἱ μὲν πάντη ἀνίσχυροι, οὐκ ὀλίγοι δὲ, δοκοῦντες μὲν ἰσχύειν, ἄλλως δὲ μικροῦ καὶ ἄχειρες, εἰ καὶ ταῖς κεναῖς καραδοκίαις πλάττομεν ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς ἑκατόγχειρας.

12. Contra tales igitur (sunt autem ubique terrarum permulti et, ut vere dicam, innumeri) insidians diabolus Deoque inimicus retia sua protendit, et quia charitatem luciferam in nobis

ιβ'. Τῶν γοῦν τοιούτων (πολλοὶ δέ εἰσι μυριαχοῦ τῆς γῆς καὶ ἀληθῶς ἀμύθητοι) καταπετάσας ὁ θεομίσητος θηρατὴς διάβολος τὰ κατ' αὐτὸν λίνα, ἐπεὶ πῆ βλέπει τὴν φωσφόρον ἀγάπην ἐν ἡμῖν πολιτευο-

μένην, καὶ μεθοδεύουσαν ἀπάγειν αὐτὸν ἐξ ἡμῶν, ἀντειστάγει τὸ σκοτεινὸν μῖσος, καὶ παῤῥησιάζει καθ' ἡμῶν αὐτὸ, καὶ οὕτως ἐντρίβει πάντας τοὺς καθ' ἡμᾶς. Καὶ οἷα μὲν τοὺς ἄλλους διατίθεται, οἴδασιν οἱ πειρώμενοι· ἐμὲ δὲ φιλονεικεῖ καὶ θανάτῳ προπέμψαι· καὶ ἂν ἐξέπραξεν αὐτὸ πάλαι, εἰ μὴ φανερῶς πρὸς ἐμοῦ ὁ Θεὸς, ἀνεχόμενος καὶ εἰσέτι περιεῖναί με τῷ βίῳ, εἴ πως ἐμαυτοῦ γενόμενος ἐπιστραφείην εἰς αὐτὸν, οὗπερ ὁσημέραι ἀφορίζων ἐμαυτὸν οὐκ ἐντρέπομαι.

ιγ'. Ἰδοὺ οὖν σήμερον ξενηλατοῦμαι ὑπὸ τοῦ μίσους, καὶ αὐτοῦ εἴθε μὲν ἐκ πολλῶν τινων καὶ περιβλέπτων, ἵνα μαθὼν παμμίσητος εἶναι ἢ διωρθωσάμην, ἢ διεξέφυγον ἐκ μέσου λαθὼν, μήπου δὲ καὶ ἀμφαδόν. Νῦν δὲ ἄνθρωποι οὐδένες ἐπανίστανται ἐπ' ἐμὲ, καὶ λέγουσι τῇ ψυχῇ μου· Οὐκ ἔστι σωτηρία αὐτῷ, οὔτε ἐν τῷ Θεῷ αὐτοῦ, οὔτε ἐν τῷ βασιλεῖ. Ἀκούετε, ὁ βασιλεύς μου καὶ ὁ Θεός μου, οἷς ἐγώ πέποιθα, τῷ μὲν κατὰ πρῶτον λόγον καὶ καθ' αὐτὸ καὶ φύσει, τῷ δὲ μετ' αὐτὸν καὶ δι' αὐτόν. Καὶ μήν, ὦ ἐχθροί μου, ὁ εἷς καὶ οἱ δύο, οἱ πρόοπτοι λαϊκοί, οἱ γενναῖοι, καὶ ἱεροὶ δὲ ἄνδρες, οἱ καὶ ῥᾷον ἀριθμητοὶ, καὶ οὐδὲ ἐν λόγῳ πολλῷ κείμενοι· παράλληλοι τεθέντες, ἐγώ τε καὶ ὑμεῖς, οὐκ ἂν εἰς ῥοπὴν ἴσην ταλαντευθησόμεθα.

ιδ'. Καὶ οὕτω μὲν ἐγὼ ξενηλατοῦμαι, ὡς οὐκ ἐχρῆν, διὰ μῖσος οὐκ ἀγαθῶν ἀνδρῶν, τὰ μὲν εἰς ἀνθρωπικὴν διάθεσιν ἀγροίκων, σοφωτάτων δὲ τὰ εἰς θηριακὴν καὶ οἷαν φεύγεσθαι παρὰ τῶν κατ' ἐμὲ δειλῶν· ὃς καὶ ἄλλοτε καρχάροις τούτοις θηρίοις περιτετυχηκὼς, ἀπήλλαξα δυστυχῶς. Ὑμεῖς δὲ, ὦ ἀδελφοὶ, ἐπεὶ ἔξεστιν ὑμῖν ἀνθρώποις εἶναι, καὶ οὐ θηρίοις, καὶ φίλοις, οὔκουν δὲ ἐχθροῖς, καὶ Θεοῦ ἀγγέλοις, οὐ μὴν πονηροῖς, ἔχετε τὸν νοῦν πρὸς ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ ἐκκλίνατε τὰς τρίβους αὐτῶν τρεχόντων εἰς κακίαν, καὶ μὴ εὐθυποροῦντων, ἐσομένων δὲ τοιούτων καὶ εἰσαεὶ, ὡς ἔστι τεκμαίρεσθαι ἀκριβῶς. Οὓς γὰρ ἡ πολυετὴς διδασκαλία καὶ ἡ ἐπ' αὐτῇ πραγματικὴ μέθοδος οὐκ ἐνήγαγεν εἰς τὸ ποθούμενον ἡμῖν (ποθοῦμεν δὲ σὺν Θεῷ τὴν κατ' ἐκεῖνον ἀγάπην), τίς ἂν ἐγγυήσηται, ἀκαρῆ μεταβαλέσθαι, ὡς τῆς πολυχρονίου κακίας ἀποστήσεσθαι, ἀνθρώπους αὐτοὺς ἐλλαμπομένους, εἰ κακοὶ προφαίνονται, καὶ εἰς βίου αὐτὸ ἀβρότητα ἐγγράφοντας· οἷς διὰ σπουδῆς ἀνυπερβλήτου γίνεται, καὶ ἑτέρους ἐπισπᾶσθαι πρὸς ἁμαρτητικὴν ὁμοιότητα· ἵνα συγκροτηθέντες ὡς εἰς λεγεῶνα, κατασταῖεν ἀπρόσμαχοι, φαῦλαι κεφαλαὶ, οὐκ ἀγαθοῖς ἐπιστησόμεναι σώμασι, φαλαγγάρχαι στρατιᾶς οὐ Θεῷ φίλης, οὐδ' αὐτοὶ ἀγαθοὶ, οἷς ἃ μὴ συνταττόμενος ἄνθρωπός ἐστι τοῦ Θεοῦ. Διὸ φευκτέον καὶ ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς τοιούτου τάγματος, ὀφείλοντας εἰδέναι, ὡς δαιμονῶσιν οἱ κατὰ τῆς ἀγάπης ἀντίπαλοι. Μήποτε δὲ καὶ ὑπερπαίουσι τὴν δαιμόνιον κακίαν. Οὐ γὰρ κακὸς ἁπλῶς ὁ οὕτω κακὸς ἄνθρωπος, ἀλλά που καὶ ὑπὲρ αὐτὸν δαίμονα. Εὕρηνται οὖν λογισμοὶ πονηροὶ, οὓς δαίμων μὲν οὐκ ἔφθη προβαλέσθαι, ἄνθρωπος δὲ πονηρὸς προὐβάλετο ἄν.

habitantem eumque e nobis expellere satagentem non animadverti, tenebrosum odium conatur introducere, deprædicans istud tanquam acceptabile quid, et sic nobis omnibus negotia facessens. Jam quomodo alios adoriatur, sciunt ii qui eum experti sunt. Me autem etiam morti tradere studet; et dudum jam hoc perfecisset, nisi aperte causam meam defenderet Deus, qui hucusque me superstitem voluit, si forte mei conscius revertar ad ipsum quem quotidie deserere, proh dolor! non erubesco,

13. Ecce igitur hodie proscribor ab odio, et utinam ab odio multorum et illustrium! ut sciens me omnibus invisum esse, aut defenderem me, aut e medio digressus laterem nec alicubi apparerem. Nunc vero homines nullius frugi in me assurgunt et animæ meæ dicunt: Non est salus ei, neque in Deo ejus, neque in rege. Audite, mi Deus et mi rex, in quibus fiduciam collocavi, in illo quidem ab initio et per se et naturæ convenienter, in hoc autem post illum et propter illum. Vos autem, o inimici mei, qui vix binarium numerum exceditis, vos laici probi quos antea novi, et viri sacri facile numerandi nec magni faciendi, si nos coram constituemur, ego nimirum et vos, non pari lance trutinabimur.

14. Et sic equidem in exsilium mittor, uti non decebat, per odium virorum haud bonorum, qui humanitatis prorsus expertes propendent in ferarum naturam, et quorum immanitatem amici mei timore perculsi fugiunt; ego, inquam, qui jam semel, cum in illas feras bestias incidissem, ægre eas effugi. Vos autem, o fratres, quandoquidem vobis licet homines esse, non feræ, amici, non inimici, angeli divini, non mali, vobismet ipsis attendite, et declinate a semita illorum qui versus malitiam tendunt nec recta via procedunt, qui erunt semper iidem, ut augurari licet. Quos enim diurna disciplina eique conformis institutio non perduxit ad id quod nos desideramus (desideramus autem cum Deo simul charitatem divinam), quis spoponderit eos uno temporis momento ita immutatum iri, ut ab inveterata malignitate desistant, siquidem ubi mali apparent, sese excellere et gloriam inde adipisci opinantur? Sane maximo studio in hoc incumbunt, ut alios quoque in peccati societatem pelliciant, ut velut in legionem conglomerati invictos se exhibeant, mala capita, malis imposita corporibus, duces exercitus Deo non dilecti, et ipsi haud boni, utpote quibuscum homo Dei nil commune habet. Quare vos quoque omnem ejusmodi societatem aversari debetis, bene scientes, charitatis inimicos a diabolo obsessos teneri. Ac propemodum dæmonis malitiam superant. Homo enim sic malus non simpliciter malus est, sed pejor ipso dæmone. Sunt enim pravæ cogitationes quas, licet dæmon non protulerit pravus tamen homo proferre haud recusat.

15. Et hic meditanda quæ narrantur de beata Theodora, quæ se esse masculum simulavit et apud sanctos viros vixit, monasticaque in vita decessit. Ipsam enim et alias quotquot morem eumdem sequuntur (multæ autem illæ) iniquus homo faciliter avertendas a sancto agmine in mente habuit, si ab ista communi vita et virtutibus quæibi columtur eas deterreret. Perverse enim compertum habens, mulieres quæ viri nomen præ se ferunt, apud solos versari ascetas, sicut et juvencæ in medio boum, in sanctas mulieres in ruinam vires sumpsit. Non enim qui mulieres quæ sic vixerunt post mortem laudaverunt, vivas permittere ausi sunt apud ipsos manere. Et talia quidem iniquus cogitavit. Malitia vero peritissimus iste inibi simile aliquid proficiendum non habuit. Attamen alia absque adinventione curavit somnium saltem venerabilissimorum ascetarum quidem supervenire, et improbe suggerere circa hanc et illam et aliam sanctam cogitationes, quemadmodum olim Pilati uxorem docuit, suggerens pessima, licet perficere non valuerit. Nec sic quod voluit, assecutus est, sed latuit, ut ita dicam, inter sanctas virgines illas electa ista, tum monachos qui una degebant, tum dæmonem malignum.

ιε'. Καὶ ἐνθυμητέον ἐνταῦθα τὰ κατὰ τὴν μακαρίαν Θεοδώρων, τὴν ὑποκριναμένην τὸν ἄῤῥενα, καὶ ἀνδράσιν ἁγίοις συμβιοτεύσασαν, καὶ συντελειώθεῖσαν μοναχικῶς. Ἐκείνην γὰρ καὶ τὰς ἄλλας, ὅσαι κατ' αὐτὴν (πολλοὶ δὲ ἐκεῖναι), κακὸς μὲν ἄνθρωπος εἶχεν ἂν ῥᾳδίως ἀποστῆσαι τῆς ἱερᾶς ἀγέλης, εἰ τῆς μετ' ἐκείνων συμβιώσεως καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἀρετῆς αὐταῖς ἐνεκότει. Καταμηνύσας γὰρ δυσμενῶς, ὅτι γυναῖκες, ἀνδρὸς προβεβλημέναι ὄνομα, περὶ μόνους εἱλοῦνται τοὺς ἀσκητάς, ὡσεὶ καὶ δαμάλεις ἐν μέσῳ θατέρου γένους βοῶν, ἠρίστευσεν ἂν κατὰ τῶν ἁγίων γυναικῶν εἰς ἀπώλειαν. Οὐ γὰρ οἱ μετὰ θάνατον ἐκείνας ὑπερθαυμάσαντες οὕτω βεβιωκυίας, ἠνέσχοντο ἂν ζώσας ἀφεῖναι μένειν παρ' αὐτοῖς. Καὶ οὕτω μὲν πονηρός τις ἂν μεθώδευσεν· ὁ δὲ τὴν κακίαν ἐπιστημονικώτατος ἐνταῦθά γε οὐκ ἔσχε σοφίσασθαί τι τοιοῦτον. Καὶ μὴ εἶχε δίχα καταμηνύσεως ἑτερολας ὅναρ γοῦν ἐπιστῆναι τῶν τινι σεμνοτέρων ἀσκητῶν, καὶ περιπονήρως ὑποβαλεῖν τὸ κατὰ τῇδε καὶ ἐκείνης καὶ ἄλλης τῆς ἁγίας νόημα, ὥσπερ ποτὲ καὶ τὴν γυναῖκα τοῦ Πιλάτου κατήχησε πονηρὰ βουλευσάμενος, εἰ καὶ μηδὲν ἴσχυσεν ἔμπρακτον. Ἐποίησε δὲ ὅμως οὐδὲν τοιοῦτον, ἀλλὰ ἔλαθεν, ὡς οὕτως εἰπεῖν, ἡ τῶν ἁγίων ἐκείνων γυναικῶν λογὰς, ὥσπερ τοὺς συμμονάζοντας, οὕτω καὶ τὸν τῆς κακίας ἐπύπτην δαίμονα.

16. Et exinde suspicari est, sicut ex aliis multis, quod iniquus homo aliquando et dæmonem ipsum superet in machinando, ita ut dicere possis in istis ab iniquo homine dæmonem superari. Quare ergo non vitandus sit qui istiusmodi est et de diabolo insultandum? « Tu, inquit, conteres caput, ejus [1] » id est serpentis, et ille, o homo, calcaneum tuum. Et iniquus homo, calcaneum sortitum quidem respicere sino, sed cujus ad caput vult tendere, ipsiusque elatæ divine dictis laudibus, ut in ostentationem se componat. Fuerit ergo magnum illud caput sanum cerebrum non sortitum, nisi declinans ab iniquo isto serpente caveret; siquidem et constantes animo viri, quotquot experti sunt serpentes saltu primo quasi volantes sagittæ instar et in faciem irruentes, cum tale animal aerium vident ut pessime solet volantem, excubias habent et pro facie et pro reliquo capite, nec manibus tantum, sed et districtis armis quibus et appropinquans bestia in frusta secatur. Et ista quidem ab integritate una in partes scinditur, qui autem vigilans fuit et salvus remanet et inter prudentes inscribitur, in salvato capite serpentis more lucratus salutare quoddam antidotum.

ιστ'. Καὶ ἰδοὺ ἔστι κἀντεῦθεν, ὥσπερ καὶ ἐξ ἄλλων πολλῶν, ὑπονοήσασθαι, ὡς ὁ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐνισχυῖ καὶ ὑπὲρ αὐτὸν δαίμονα ἐπιβάλλει τεχνᾶσθαι, ἵνα τις τολμήσας ἐρεῖ, ὡς ἐν τοῖς τοιούτοις βραχύ τι ὁ δαίμων τοῦ πονηροῦ ἀνθρώπου ἡλάττωται. Διατί οὖν μὴ φευκτέον τὸν οὕτω καὶ τοῦ διαβόλου ἔστιν οὗ κατακαυχώμενον; « Σὺ, » φησὶ, « τηρήσεις κεφαλὴν αὐτοῦ, » τοῦ ὄφεως δηλαδή. Ὁ δὲ, ὦ ἄνθρωπε, πτέρναν τὴν σήν. Ὁ δὲ κακὸς ἄνθρωπος, τὰς πτέρνας μὲν ἀφίημι καταβλέπειν, κεφαλῆς δέ τινος ἐθέλει καταστοχάζεσθαι, καὶ αὐτῆς ἠρμένης ὑψοῦ τιμαῖς θείαις, ἵνα οὕτω σεμνύνηται. Εἴη ἂν οὖν ἡ μεγάλη κεφαλὴ ἐκείνη μὴ πλουτοῦσα ἐγκέφαλον ὑγιᾶ, εἰ μὴ ἐκκλίνουσα φυλάττεται τοιοῦτον πονηρὸν ὄφιν· ἐπεί τοι καὶ τῶν ἀσφαλῶν ἀνδρῶν, ὅσοι πεπείρανται ὄφεων ἐκπετομένων τοῖς ἅλμασιν, ὁποῖα καὶ ὀϊστῶν, καὶ κατὰ προσώπου χωρούντων, ἐπειδὴν ἴδωσι τοιοῦτον ζῶον ἀέριον καταπετόμενον ἐπὶ κακῷ συνήθει, φυλάττονται τό τε πρόσωπον καὶ τὸ λοιπὸν τῆς κεφαλῆς, καὶ οὐ χερσὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ προβολαῖς ξιφῶν γεγυμνωμένων, οἷς καὶ ἐμπελάζον τὸ θηρίον κατακόπτεται. Καὶ αὐτὸ μὲν ἐκ μιᾶς ὁλότητος μερίδες γίνεται· ὁ δὲ φυλαξάμενος ἐκεῖνο καὶ ἐν ἀκεραιότητι μένει, καὶ φρονίμοις ἐγγράφεται, κερδήσας αὐτὸ ἐκ τοῦ τὴν κεφαλὴν φυλαττομένου ὄφεως οἷα καί τινι σωτήριον ἀντίδοτον.

17. Hos ergo sic fugite, ut nunquam vestigiis insistatis illorum sive nullius sive mentientis amoris, et a diabolicis obtrectationibus cavete, quæ ut plurimum et gravissimæ sunt et multæ, quas nec oportebat nominari, eo quod talia nefanda sint Quibus inutile fit organum Dei, pulchrum os,

ιζ'. Τούτοις τε οὖν οὕτω φεύγετε, ὡς μὴ κατ' ἴχνη βαίνειν τῆς αὐτῶν ἢ οὐδόλως ἀγάπης, ἢ ψευδαγαπήσεως, καὶ τῶν διαβόλων βλασφημιῶν ἀπέχεσθε τῶν ἐν τοῖς πλείοσι καὶ βαρυτάτων καὶ συχνῶν, ἃς ἐχρῆν ἀῤῥήτους εἶναι διὰ τὸ κατ' αὐτοὺς ἐπίῤῥητον· δι' ὧν ἀχρειοῦται τὸ σοφὸν ὄργανον τοῦ Θεοῦ, τὸ

[1] Gen. III, 15.

καλὸν στόμα, ὁ τοῦ νοὸς ἐξάγγελος, δι' οὗ τὸ λαλητὸν ζῶον τοῦ Θεοῦ χαρακτηρίζεται. Χρὴ δὲ ἐνθυμεῖσθαι ὑμᾶς ἐνταῦθα, ὅτι τε βόρβορον δυσαπόφορον ἐγκλείει τῷ στόματι ὁ βλασφημος ἄνθρωπος, καὶ ὅτι πικρίας μὲν οἰασοῦν γευσάμενός τις ὑγιῶς ἔχων τοῦ γεύεσθαι, καὶ μυσαχθεὶς τὸ πρᾶγμα, οὐ μόνον συχνὰ ἐκπτύει συνεκβάλλων τῷ σιέλῳ τὴν ἀηδίαν, ἀλλὰ καὶ ὕδατι καὶ χυμῶν γλυκύτητι ἐκπλύνει τὸ καλὸν δοχεῖον ἐκεῖνο.

ιη'. Τί δὴ, ὦ δαιμονοφόρητε ὑβριστὰ, παραβύεις τῷ στόματι βλαφήμους πικρίας, ὧν τὸ ἀηδὲς μανθάνεις μὲν ὕστερόν ποτε καὶ αὐτός; Ὅτε γὰρ βλασφημεῖς, οὐκ αἰσθάνῃ ὡς οἷον ἐξεστηκώς. Μάλιστα δὲ οἶδε τὴν ἐκεῖθεν πικρίαν ὁ βλασφημούμενος, εἴπερ μὴ ὀλιγώρως ταῖς ὕβρεσι προσφέρεται. Τί ἀναπτύσσεις τὰ χείλη, καὶ χαίνεις, οὐχ ὥστε ἢ φαγεῖν, ἢ λαλῆσαι ἁπλῶς, ἢ καὶ διδάξαι καὶ ὑμνῆσαι Θεὸν, καὶ οὕτως ἐξεμέσαι χυμοὺς, δι' ὧν θανατηφόρον ἡ ψυχὴ πληθώραν πάσχει· ἀλλ' ὥστε καταισχῦναι σεαυτὸν, τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον, ὡς Χριστιανὸν, διὰ τοῦ καὶ δάκνειν καὶ κατεσθίειν; οὐ λέγω τόν σοι ὅμοιον, ἀλλ' ὑπερφερῶς καλλίονα; Ἄνοιξόν σου τὸ στόμα γραφικῶς, καὶ ἕλκυσον Πνεῦμα θεῖον πάντως, οὐ μὴν πονηρόν· τῷ γὰρ τοιούτῳ κλειστέον ἀκριβῶς πᾶσαν αἴσθησιν. « Πλάτυνον, » φησὶ, « τὸ στόμα σου, καὶ πληρώσω αὐτό. » Οὐ δεήσομαι τριβῆς χρόνου τινὸς, οὐ μέλλησιν ἐνδείξομαι· αὐτίκα δὲ, ὥσπερ ἔτι λαλοῦντός σου τὰ ἀγαθὰ, παραγίνομαι. Οὕτω καὶ ἀνοίξαντος πληρώσω Πνεύματος, καὶ σοφίαν ψωμίσω διὰ βιβλίου, ὁποίῳ καὶ προφῆται μυστηριάζονται. Οὐ γὰρ οὔτε ὀκνῶ, οὔτε φθονῶ, οὔτε μελετῶν σκέπτομαι. Ἀλλὰ ἀνοίγεις ἅμα, καὶ εἰσέρχομαι. Οὕτω καὶ ἐγὼ τὴν ἐμὴν ἀνοίγων θύραν προκαλοῦμαι καὶ σὲ καὶ πάντας εἰσελθεῖν. Οὐ μεριμνῶ, πῶς πληρώσω τὸ στόμα σου πλατυνθέν. Καὶ δηλοῦσιν αὐτὸ καὶ οἱ ἄλλως ἐμοὶ μαθηταὶ, καὶ ὅσοι δὲ τυράννοις παραστάντες, οὐ διὰ χρόνου, ἀλλὰ αὐτῇ τῇ ὥρᾳ λαμβάνουσι στόμα καὶ σοφίαν· οἷς οὐ δύναται ἀντειπεῖν οὐδεὶς ἀντικαθιστάμενος. Στόμα δὲ ἐνταῦθα καὶ σοφίαν ἀκούσας, μὴ ἀπεριμερίμνως ἐπιβάλῃς τῇ ἀκοῇ, ἀλλ' ἐμβάθυνον· ὅτι ὁ μὴ κατὰ τοὺς λόγους τούτους διακείμενος θειότερον ἐν τῷ ἀναπνεῖν καὶ λαλεῖν οὔτε στόμα ἔχει, οὔτε σοφίαν, ἀλλὰ καὶ ἄστομός ἐστι χειρόνως ἥπερ τῶν ἵππων ὅσοι λέγονται ἄστομοι, ναὶ μὴν καὶ ἄσοφος, μήπου δὲ καὶ ἄλογος.

ιθ'. Καὶ τοιαῦτα μέν σοι λέξει ὁ τὸ στόμα πλατύνειν ἐγκελευόμενος ἐπὶ πληρώσει παντὸς δηλαδὴ ἀγαθοῦ, δι' οὗ καὶ ἐμβρωματίζεται. Καὶ ἄλλως δὲ ζῇ ὁ πρὸς ἀλήθειαν ἄνθρωπος. Ὁ μέντοι τῷ Θεῷ ἀντικείμενος ἄλλως αὐτὸ πληροῖ, μεστὸν ποιῶν ἁπάσης φαυλότητος. Οὕτω πληροῖ τὰ τῶν αἱρετιζόντων στόματα, οὕτως ἐπλήρωσε τὰ τῶν σταυρωτῶν τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ· ὧν τὸ στόμα ἔγεμε τῷ καιρῷ ἐκείνῳ τοῦ « Οὐκ ἔχομεν βασιλέα, εἰ μὴ Καίσαρα· » καὶ, « Εἰ μὴ σταυρώσῃς αὐτὸν, ὦ Πιλάτε, οὐκ εἶ φίλος τοῦ Καί-

mentis interpres, quo loquens animal Dei distinguitur. Nostrum est de hoc in mente habere quod lutum horridum in os recondit obtrectator, et quod amara quælibet degustans quisquis sano gustu valet et re fœdatus, non solum sputat cum saliva fœtorem ejiciens, sed etiam aqua suavibusque potionibus pulchrum hoc penetrale mundat.

18. Cur, o impudens a dæmone agitate, in os admittis obtrectationis amaritudines quarum molestiam ultimus noscis et ipse? Cum enim maledicentias profers, quasi mente captus non intelligis. Optime istarum amaritudinem novit qui tuis a maledicentiis impetitur, nisi contemptui contumelias tuas habeat. Cur labia aperis et hias non ad manducandum, nec ad simpliciter loquendum, nec ad docendum aut laudes Deo persolvendum, et sic ad humores quibus lethifera plethora laborat anima evomendum; sed ita ut ignominia teipsum afficias, Dei hominem, utpote Christianum, eo quod iniquo dente mordes et laceras, non dico parem, sed tibi valde superiorem? Aperi os tuum secundum Scripturas, et Spiritum divinum hauri omnino, non vero malum, cui accurate claudenda tota mens. « Dilata, inquit, os tuum, et implebo illud [2]. » Non temporis dilatione opus est, moræ perfugio non utar; confestim, quasi adhuc loquente te bona, adsum. Sic et aperientem Spiritu replebo, et sapientiam escam dabo per librum sicut et mystice dicunt prophetæ. Nam nec piger sum, nec invideo, nec cogitationibus immoror, sed aperis et intro. Sic et ego januam meam aperiens, te et omnes ut intretis invito. Non anxius sum, quomodo os tuum implebo dilatatum. Et id ostendunt etiam alio modo discipuli mei, et quotquot ante tyrannos ducti sunt; non in temporis intervallo, sed ipsa hora ore et sapientia valent quibus nullus contradicere potest adversarius. Os hic et sapientiam audiens ne inconsiderate vocem sonantem excipe, sed altius considera: quia ad illa verba qui non est animo diviniori dispositus, ad hauriendum spiritum et loquendum nec os habet nec sapientiam, sed etiam oris duri est infelicius quam qui inter equos oris duri dicuntur, quin et insipiens et irrationabilis est.

19. Talia quidem tibi dicet qui os aperire jubet, scilicet ut omni bono repleamur, quo et alamur. Aliter vero vivit qui secundum veritatem vivit homo. Qui autem Deo adversarius manet, os aliter replet, refertum reddens omni pravitate, sic plena sunt hæresim amplectentium ora, sic repleta sunt ora crucifigentium magnum Deum et Salvatorem nostrum Jesum Christum; quorum os redundans tunc effudit: « Non habemus regem nisi Cæsarem [3], » et, « Si non crucifixeris eum, non es amicus Cæsaris [4], » et: « Tolle, tolle, crucifige

[2] Psal. LXXX, 11. [3] Joan. XIX. 15. [4] ibid. 12.

cum [5]. » Ibi consideranda duplicatio, tolle, tolle, qua a perverso domino et fœneratore dæmone commodatum perversus populus ille impurum crescere fecit talentum. Ille quidem semel istis suggessit ut noxii fierent Dominicæ in crucem exaltationis; isti vero talentum in terra non abscondentes ne pigri æstimarentur fœneratori multiplicatum præbuerunt, non semel dicentes: Tolle; sed redundanter vociferaverunt, Tolle, tolle, et sic fideles se ostenderunt servos servo pessimo qui a communi Domino apostatavit, ideoque illo ferventius ad malum proficientes. Exinde animam sortiti acutam in multis iniqui homines plus quam illorum magister dæmon, et prompte a doctore malitiæ accipientes ardorem, sapientiores fiunt, et ex modica potestate super majora constituti, seminis minimi fructum malitiæ centuplum reddunt. Sæpe autem istiusmodi homines, sicut in sermonis principio notificavimus, et plura quam iste animo non laudando excogitant; et, quæ iste nec cogitasset quidem, ipsi eo deveniunt ut inveniant, pessimis in eorum cordibus pullulantibus ratiocinationibus. Et in hoc nihil novum, siquidem nec perfecta, nec pura, nec accusata et articulatim composita dæmonibus cogitatio, nec perspicacia, nec reliqua natura, prout videre est in multis.

20. Ut hanc contumeliosam vilitatem et aliter objurgantes arguamus, non contumeliis cedentes ipsi, sed detractorum loco erubescentes et misericordia fracti horum, qui nedum more humano loquantur, ut de nobis ordinavit Deus, turpiter latratu fratres insequuntur, non secundum scientiam, sed secundum omnimodam adinventionem; documentum et aliter instituo. Ecce ad judicium interrogo aliquem e laudatis et propter hoc amatis a sensatis, et aliquem e vituperabilibus et ideo vitatis a recte sentientibus: num pulchra laudatio? Dicitis sane sic rem se habere; ergo malum contrarium exprobratio. Cur ergo pulchrum prætermittentes ad malum mentem applicamus? Quid adhuc? Pulchrum gratiarum actio? Animas vestras scrutor, beneque ad hoc ordinatas video, negantes e contra de ingrato animo quod sit pulchrum. Quare ergo non erubescunt ingrati animi, Judam imitantes qui tam vile nomen prout decebat hæreditavit? Sed obolo valebat gratia, inquies, o ingrate anime. Et tali pondere teipsum appende, non solum æqua lance tecum ponderatum pariter invenies, sed et graviter præstantem obolum. Et sic non indigne fert, o homo (ita appretiande) nihili paris ponderis qui donum recepisti, præsertim si omnino divitem mundi dominum conspexeris Deum minutis duobus contentum et grate affectum, nec parvipendentem nec viduæ aversantem manum qua dona parva ipsi proposita sunt, non minuta æstimanti mulieris munusculum, sed simplicitatem et congruentiam ipsius benedicenti.

[5] Joan. XIX, 6,

σαρος· » καὶ « Ἆρον, ἆρον, σταύρωσον αὐτόν. » Ἔνθα σκοπητέον τὸ δίπλασμα τοῦ « Ἆρον, ἆρον, » δι' οὗ τῷ πονηρῷ δεσπότῃ καὶ δανειστῇ δαίμονι ὁ πονηρὸς λαὸς ἐκεῖνος τὸ ἐκδανεισθὲν κίβδηλον ἐπηύξησε τάλαντον. Ὁ μὲν γὰρ καθάπαξ ἐκείνοις ὑπέβαλεν ἀξιωθῆναι τὴν Κυριακὴν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ἄρσιν· οἱ δὲ μὴ καταχώσαντες τὸ δάνειον, μὴ καὶ ὀκνηροὶ νομισθῶσι, τῷ ἐκδανείσαντι ἐπολλαπλασίασαν, οὐκ εἰσάπαξ εἰπόντες ἆρον, ἀλλὰ περισσῶς κράξαντες· ἆρον, ἆρον, καὶ οὕτω πιστοὶ φανέντες οἰκέται πονηροτάτῳ δούλῳ, ἐκ τοῦ κοινοῦ Δεσπότου ἀποστατήσαντι. καὶ δι' αὐτὸ θερμότεροι ἐκείνου ἀπεκδάντες πρὸς τὸ κακόν. Ἐπεὶ καὶ εὑρεῖς ἐν πολλοῖς οἱ κακοὶ ἄνθρωποι πλέον ἢπερ ὁ διδάσκαλος αὐτῶν δαίμων, καὶ βραχεῖαν ἐκ τοῦ σοφιστοῦ τῆς κακίας λαβόντες ἀφορμήν, σοφώτεροι γίνονται, ἐξ ὀλιγίστης ἀρχῆς εἰς μέγιστα προαγόμενοι, καὶ σπέρματος ἀμυδροῦ καρπὸν κακίας πολύχουν ἀντιδιδόντες. Πολλαχοῦ δὲ οἱ τοιοῦτοι, καθὰ καὶ φθάσαντες ἀνόπιν λόγου ὑπεδηλώσαμεν, καὶ πλεῖόν τι ἐκείνου ἐπινοοῦνται κατὰ οὐκ ἐπαινετὴν περίνοιαν· καὶ ἅπερ ἐκεῖνος οὐκ ἐννοήσηται ἄν, αὐτοὶ περιεργάζονται, πονηρῶν λογισμῶν ἀναβαινόντων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Καὶ καινόν τι τοῦτο οὐδὲν, εἴ γε οὐκ ἐντελής, οὐδὲ ἀκραιφνὴς καὶ ἀκριβὴς καὶ διηρθρωμένη τοῖς δαίμοσιν ἡ νοήσις, οὔτε ἡ διορατικὴ, οὔτε ἡ λοιπὴ, ὡς δῆλον πέφηνεν ἐκ πολλῶν,

κ'. Ἵνα δὲ τὴν ὑβριστικὴν φαυλοτομίαν καὶ ἄλλως παραδειγματίσαντες ἀπελέγξωμεν, οὐχ ὑβριπαθοῦντες αὐτοὶ, ἀλλὰ τῶν ὑβριστῶν ὑπεραισχυνόμενοι, καὶ ἐλεοῦντες αὐτοὺς, εἴπερ ἀντὶ τοῦ λαλεῖν ἀνθρωπίνως, ὡς ὁ Θεὸς ἡμᾶς ἔταξεν, εἶτα βαύζουσι. καθυλακτοῦντες τῶν ἀδελφῶν, ὅσα μηδὲ οἶδασιν, ἀλλὰ πανούργως πλάττονται· μεθοδεύω τὴν διδασκαλίαν καὶ ἄλλως. Ἰδοὺ ἐρωτῶ πρὸς διάκρισίν τινα τῶν τε ἐπαινουμένων καὶ δι' αὐτὸ φιλουμένων τοῖς ἐχέφροσι, καὶ τῶν ψεκτέων καὶ διὰ τοῦτο φευγομένων τοῖς ὀρθὰ φρονοῦσιν· ἆρά γε καλὸν ὁ ἔπαινος; Ἐρεῖτε, πάντως οὕτως ἔχειν τὸ πρᾶγμα· καὶ τοίνυν κακὸν τὸ ἐναντίον ὁ ψόγος. Τί οὖν τὸ καλὸν ἀφιέντες, πρὸς τῷ κακῷ ἔχομεν τὸν νοῦν; Τί δέ; καλὸν ἡ εὐχαριστία; Παρακύπτω εἰς τὰς ψυχὰς ὑμῶν, καὶ βλέπω κατατιθεμένας αὐτὰς καὶ εἰς τοῦτο, ἀνανευούσας δὲ αὐτίκα εἰς τὸ τὴν ἀχαριστίαν εἶναι καλόν. Διατί τοίνυν οὐκ αἰδοῦνται οἱ ἀχάριστοι, τὸν Ἰούδαν ζηλοῦντες, ὃς ἐκληρονόμησε τοῦ τοιούτου φαύλου ὀνόματος κατ' ἐξαίρετον; Ἀλλὰ ὀβολοῦ ἦν ἀξία ἡ χάρις, φαίης ἄν, ὦ ἀχάριστε. Καὶ στάθμησον ἑαυτὸν ἐνταῦθα· καὶ ἴσως εὑρήσεις οὐκ ἀντισηκοῦντα μόνον ἐπὶ σοὶ, ἀλλὰ καὶ καθέλκοντα ῥοπῇ βαρείᾳ τὸν ὀβολόν. Καὶ οὕτως οὐκ ἂν δυσχεράνειε ὁ (θεῖον οὕτως) ὀβολιαῖος, ἰσόρροπον ἔχων δωρεὰν, καὶ μᾶλλον, εἰ προσενθυμηθῇς τὸν παμπλούσιον κοσμοδεσπότην Θεὸν λεπτοῖς δυσὶν ἀρκεσθέντα, καὶ χαρέντα καὶ μὴ ἐξουδενώσαντα, μηδὲ τὴν τῆς χήρας ἀποστραφέντα χεῖρα, δι' ἧς δωρεὰ σμικρὰ προετέθη αὐτῷ, οὐ λεπτολογήσαντι τὸ σμικρολόγον τῆς γυναικὸς, ἀλλ' εὐλογήσαντι τὸ καὶ ἁπλοῦν ἐκείνης καὶ εὔγνωμον.

κα'. Ἔτι προσεπερωτῶ· πότερον κάλλιον, ἀλη- A θεύειν, ἢ ψεύδεσθαι; Ἀλλ' ἐνταῦθα οὐκ ἀνέχεται ὁ Θεὸς, ἡ αὐτοαλήθεια, σκέψασθαι ὑμᾶς τὴν ἀπόκρισιν, ἀλλ' οὐρανόθεν βοᾷ ἐξάκουστον· καὶ ὑμεῖς ἀκούετε, καὶ πιστεύετε τὴν ἀλήθειαν ἐπίπροσθεν εἶναι, ὥσπερ τοῦ δαίμονος, οὕτω καὶ τοῦ ἐκεῖθεν κακοῦ ἐκγόνου, τοῦ ψεύδεσθαι. Εἰ γοῦν ἀγαθὸν ἡ ἀλήθεια, τί τοῦ ψεύδους γινόμεθα, καὶ οὐ λέγω, τοῦ ἐν ῥήμασι μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐν ἔργοις ὡς μάλιστα; Μή γάρ τις οἰέσθω, ἐν μόνοις λόγοις περιγεγράφθαι τὸ ψεῦδος· ἀλλ' ἐπιστήμην ἐχέτω οὐχ ἧκιστα καὶ ἔργοις τοῖς κατ' ἄνθρωπον ἐγκατεσπάρθαι τὸ ψεύδεσθαι. Καὶ ὥσπερ τις εὐτροπέλως καὶ δεξιῶς ἐθεώρησε, τὸν σόλοικον ἄνθρωπον οὐκ ἐν μόνῳ τῷ λαλεῖν ἢ γράφειν ἐνδείκνυσθαι τὸ κατ' αὐτὸν ἐφάμαρτον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐγκατανεύσεσι καὶ ἀνανεύσεσι καί τισι B τοιούτοις· οὕνω καὶ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ψεύδους ἔστι νοεῖν μεριζομένην εἴς τε ψευδολογίαν, καὶ εἰς ὡς οὕτως εἰπεῖν ψευδοπραξίαν. Ὡς γὰρ ψεύδεται ὁ ἄλλα μὲν προφέρων χείλεσιν, ἄλλα δὲ βυσσοδομεύων κατὰ ψυχήν, καὶ ἀσύμφωνον λαλιὰν προάγων τοῖς ἐνδυμυχουμένοις νοήμασιν, οὗ δὴ φαυλοτάτου σπέρματος πρωτογέωργος ὁ τοῖς γενάρχαις ἡμῶν ἐπιβουλευσάμενος· οὕτω καὶ ὁ πράττων μὲν ἀγαθὰ ἐν προσχήματι, τεχνώμενος δὲ διὰ τῆς δοκούσης ἀριστοπραξίας τὰ ἐν ὑστέρῳ χείριστα.

κβ'. Καὶ προκατῆρξε μὲν κακοῦ τοιούτου ὁ φιλήσας μαθητὴς, εἶτα προδοὺς τὸν ὑπέρσοφον Διδάσκαλον. Μιμούμεθα δὲ φαυλοδιδάσκαλον ἐκεῖνον καὶ οἱ πρὸς αὐτὸν ἐξομοιούμενοι ταῖς μιμήσεσι. Φιλεῖν γάρ ποτε καὶ αὐτοὶ δοκοῦμεν, προσκυνοῦντες μὲν συν- C εντῶντα, καὶ ἱλαρὸν προσμειδιῶντες, καὶ χειραγωγοῦντες, εἴ που δεήσει, καὶ ποδηγοῦντες, καὶ ἐπιχορηγοῦντες τὰ ἐλλείποντα· μικρὸν δὲ ὅσον καὶ τούτων πάντων ἐκλανθανόμενοι, τὰ ἔργα ἐκεῖνα ψευδόμεθα, πανουργευσάμενοι τοὺς πιστεύσαντας, ὡσεὶ καὶ ὄρνιθας, οὓς οἱ θηραταὶ ἁλίσκουσι, θέλγητρα πρὸ τῶν παγίδων τιθέμενοι. Καὶ τοίνυν τῇ ἐντεῦθεν κακουργίᾳ τοὺς μὲν προσκυνουμένους ἐκείνους ἄραντες τῶν σκελῶν, καταῤῥιπτοῦμεν εἰς ὄλεθρον· τοὺς δὲ τεθαῤῥηκότας τῷ μειδιάματι ὡς οἷον καταγελαστοὺς διατιθέμεθα. Οὓς δὲ τῶν χειρῶν ἤγομεν, ὑπερείδοντες ἀποστρεβλοῦμεν, ἢ συνδέοντες αὐτὰς, ἢ ἄλλως ἐξαρθροῦντες. Τὴν δὲ ποδηγίαν εἰς πλάνην ἄτοπον μεταποιοῦμεν, παρεκνεύοντες τῆς ὀρθῆς· τὸ δὲ χορηγεῖν τὰ ἐνδέοντα, εἰς ἀφαίρεσιν τῶν ὑπαρχόντων, ὥσπερ οἷόν τε ἦν, ἀλλοι- D οῦντες, μή που δὲ καὶ εἰς ζωῆς αὐτῆς ἀποστέρησιν. Οὕτως ἡμεῖς εἰς τὸ πᾶν ψευδόμεθα, οὔτε λόγοις εὐθυβολοῦντες. καὶ τοῖς ἔργοις δὲ σκαμβευόμενοι, ὡς ἂν ἔχοι καταφάσκεσθαι ἡμῶν τὸ Δαυϊτικὸν ἀληθέστατα, ὡς « Πάντες ἄνθρωποι ἐσμεν ψεῦσται. »

κγ'. Καὶ οἶδα μὲν πολλοὺς, μήποτε δὲ καὶ ἐμὲ αὐτὸν ὑπολαλοῦντας, ὡς, ἐπεὶ διορατικῶς ὁ Δαυὶδ προεφήτευσεν, ἀμήχανόν ἐστι διαπεσεῖν τὸ ἐκείνου

21. Adhuc interrogo, utrum pulchrius, veritatemne an mendacium dicere? Sed hic non sinit Deus, veritas ipsa, quærere vos responsum, sed de cœlo clamat clara voce: et vos audite et credite ob oculos vestros positam veritatem, et solius dæmonis esse pariterque ejus pravi filii mendacium dicere. Si ergo bonum veritas, cui mendacii filii fimus, non dico tantum verbis, sed etiam præsertim operibus? Etenim ne quis putet in solis sermonibus circumscribi mendacium, sed compertum habeat, non minus et in operibus hominum conspersum inveniri mendacium. Et quemadmodum lepide quidam et recte consideravit, inquinate loquentem hominem non in solis verbis seu scriptis mendosa emittere, sed et nutibus approbantibus et negantibus et similibus, sic et mendacii vitium sciendum quod locum et in falsa loquela habeat, et, ut ita dicam, in falsa actione. Quemadmodum enim mentitur qui alia labiis profert, alia vero intra animam excogitat, et dissonam loquelam a rebus quas anima molita est emittens, cujus perversissimi germinis primus cultor ille qui adversus primos parentes nostros machinatus est; sic et qui in specie bona operatur, molitur vero sub optimi operis apparentia pessima quælibet in posterum.

22. Et primus usus est mali hujus præceptis discipulus: primum osculatus est, deinde autem excellentem prodidit Magistrum. Perversum vero magistrum illum imitemur, similes illi simulationibus facti. Nam et aliquando amare videmur, et ante obvium quemcumque prosternimur et hilare subridentes, et manu dirigentes si opus sit, et ducatum præbentes, auxilium superaddentes de superfluis; et brevi post omnium istorum obliti operibus istis mentimur eos qui in nobis confidunt fallentes, sicut aves, quas venatores aucupant illecebram ante retia ponentes. Itaque improbitate ista quos quidem venerati sumus attollentes pedibus, præcipites in ruinam damus; eos vero qui arridentibus nobis confisi sunt, tanquam deridendos habemus. Quos manibus dirigebamus, contemnentes torquemus, sive ipsorum manibus ligatis sive aliter luxatis. Conductum quem præbebamus in defectionem a recto cursu mutamus, a recta via deflectentes; et quibus auxilium addideramus in quo egebant immutati, hos in bonorum amissionem, summo cum impetu præcipitamus, forsitan et in vitæ ipsius amissionem. Sic per omnia mentimur non verbis ad rem ipsam tendentes et operibus flexuose agentes. Hinc verissime de nobis prædicanda David sententia [6], quod « Omnes homines sumus mendaces. »

23. Et novi quidem multos et forsitan memetipsum, qui dicti Davidici rigorem impugnant secundum quod nos omnes mendaces essemus. Ineptias

[6] Psal. cxv, 11.

æstimaturi talium cogitationes attendamus ad Jonam qui exitium Ninivitis prædixit, utpote pessimis, et cum eos invenisset pœnitentes et Deum propitium esse supplicantes et ad misericordiam, sollicitantes, licet exitus fefellerit prophetiam, nihil tamen hoc apud Deum erat. Quid enim si afflictus quidem fuerit sanctus, unus cum sit, salvata vero sint multa hominum millia et sic sanctitatem multiplicent? Omnino ergo gaudeat Dei progenitor David, quamvis erubescentibus nobis eo quod splendide mentiti sumus, mundatisque a tenebroso fuco quo mendacium inficit in angelice flammeam veritatem, falsitate arguatur et ipsius prophetia, et quoquo modo mendax et ipse ibi tanquam homo inveniatur. Vobis autem dico quod sic etiam de nobis vera dicens David clamare potest: Væ nobis de quibus verax flo.

A γνωμάτευμα, ὡς διὰ τοῦτο ἠναγκασμένως εἶναι ψεύστας ἡμᾶς. Ὅτι δὲ λῆροῦμεν οἱ οὕτω φρονοῦντες, προσεκτέον καὶ τοῖς κατὰ τὸν Ἰωνᾶν, ὃς τοῖς Νινευίταις ἀποφηνάμενος ὄλεθρον ὡς πάνυ κακίστοις, καὶ εὑρηκὼς ἐκείνους μεταμεληθέντας, καὶ ἐξιλεωσαμένους τὸν Κύριον, καὶ προκαλεσαμένους εἰς ἔλεον, εἰ καὶ ἐψεύσατο τὴν ἠπειλημένην πανωλεθρίαν, ἀλλ' ἦν αὐτὸ οὐδὲν πρὸς τὸν Θεόν. Τί γὰρ, ἐὰν ἐλυπήθη μὲν ὁ ἅγιος, εἷς αὐτὸς ὤν, ἐσώθησαν δὲ μυριάδες ἀνδρῶν, καὶ οὕτω τὴν ἁγιωσύνην ἐπλήθυναν; Χαίροι οὖν πάντως ἂν καὶ ὁ θεοπάτωρ Δαυὶδ, εἴπερ, ἡμῶν αἰδεσθέντων ἐφ' οἷς λαμπρῶς ψευδόμεθα, καὶ μεταβαφέντων ἀπὸ σκοτώδους χρώματος τοῦ κατὰ τὸ ψεῦδος εἰς τὸ ἀγγελικῶς φλόγεον ἀληθὲς, ἐλεγχθείη καὶ ἡ αὐτοῦ προφητεία, καὶ
B ψευσθείη πως καὶ αὐτὸς ἐνταῦθα, οἷα καὶ ἄνθρωπος. Λέγω δὲ ὑμῖν καὶ ὅτι ὁ Δαυὶδ οὕτω καθ' ἡμῶν ἀληθεύων, δύναται εἰπεῖν, ὡς Οὐαὶ ὑμῖν, ἐφ' οἷς ἀληθὴς γίνομαι.

24. Sed ad sermonem redeundum est a quo digressus sum, et objurgandi qui in omnibus mendaces sunt, quorum et motus et reverentiæ signa et oculorum nictus et respiratio ipsa fallunt, et etiam beneficentia, cujus mendacii nescio quis nostrum immunis sit. Etenim virtutum quidem in vita præcipua est egenis succurrere, auxiliari, consolari et superflua tum aliis rationibus tum mutuo dando communicare. Læte ea facimus. Nec solum obvios fratres ad hujusmodi eleemosynam excipimus, sed etiam obscure egestatem ferentes quantum possumus indagare satagimus; inventos amplexamur et in ipsos sane misericordiam effundimus. Immisericors vero est illa strangulatio. Non enim eleemosyna sinimus frui istos, nec manducare et bibere datum ad vitæ necessitatem, sed dimittentes donec domum absorbuerint, mox ad evomendum vocamus eos qui manducaverunt, ita ut quod stomachum intraverat inde extrahamus. Hoc vocamus fenus, nomine honesto turpe negotium adornantes. Fitque talis alimentorum subministratio famis mater, et inde nutricatio evacuatio, et expletio coactum jejunium. Et nos fratrem videntes marcescentem quibus artibus eum fraudulenter nutrivimus, incrassati gaudemus quasi quid lucrati his quæ iste evomuit. Lethiferum auxilium istud, via in abyssos, perniciosum nutrimen, susceptio in ruinam vergens, hospitalitas latrocinium redolens, dura beneficentia, donum a dono alienum nec Deo charum qui amat eum qui pecuniam suam non dedit ad usuram, nec ab hominibus amatum.

κδ'. Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον, ὅθεν παρεξένευσε, καὶ ὀνειδιστέον τοὺς διὰ πάντων ψευδεῖς. ὧν καὶ αἱ κινήσεις, καὶ αἱ προσκυνήσεις, καὶ αἱ τῶν ὀφθαλμῶν ἀναμύσεις, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ἀναπνεῖν ψεύδονται καί γε τὸ εὐεργετεῖν, οὗ δὴ καὶ αὐτοῦ ψεύσματος οὐκ οἶδα τίνες ἀπηλλάγμεθα. Ἔστι μὲν γὰρ ἐν τοῖς πρώτοις τῶν κατὰ βίον ἀγαθῶν τὸ βοηθεῖν τοῖς ἐνδεῶς ἔχουσι, καὶ προσλιπαρεῖν αὐτοῖς, καὶ παραμυθεῖσθαι, καὶ τὰ ἐλλείποντα ἐπιδαψιλεύεσθαι ἄλλοις τι τρόποις, καὶ διὰ τοῦ ἐκδανείζειν. Καὶ ποιοῦμεν ἡδέως αὐτό. Καὶ οὐ μόνον προσιόντας τοὺς ἀδελφοὺς
C παραδεχόμεθα εἰς ἐλεημοσύνην τοιαύτην, ἀλλὰ καὶ κρυπτομένους ὡς οἷον διερευνώμεθα ἐξιχνιάζοντες· καὶ εὑρόντες ἀγαλιζόμεθα, καὶ ἐκχέομεν ἐπ' αὐτοὺς τὸν δῆθεν ἔλεον. Ἡ δέ ἐστιν ἀγχόνη ἀνηλεής. Οὐ γὰρ ἀφίεμεν ἀπολαύειν ἐλεημοσύνης αὐτοὺς, οὐδὲ ἐσθίειν καὶ πίνειν τὸ δεδομένον εἰς κερδος τρόφιμον· ἀλλὰ συγχωρηθέντες καταβροχθίσαι τὴν δωρεὰν, εἶνα εἰς ἔμετον προκαλούμεθα τοὺς φάγοντας, ὡς καὶ αὐτὸ ἐξεράσαι τὸ ἐντεθὲν, καί τι περίττὸν, καὶ τὸ πλέον. Τοῦτο καλοῦμεν τόκον, ὀνόματι σεμνῷ καλλύνοντες πρᾶγμα αἴσχιστον. Καὶ γίνεται ἡ τοιαύτη τροφὴ μήτηρ λιμοῦ, καὶ τὸ ἐντεῦθεν χόρτασμα κένωμα, καὶ ὁ κόρος νηστεία βιαία. Καὶ ἡμεῖς ὁρῶντες τὸν ἀδελφὸν ἰσχναινόμενον, οἷς αὐτὸν ἐθρέψαμεν πανούργως, λιπάναντες
D χαίρομεν, ὡς τι κερδήσαντες, ἀφ' ὧν ἐκεῖνος ἐξήμεσε. Θανατηρὸν βοήθημα τοῦτο, ποδηγία κατὰ βαράθρων, τροφὴ δηλητηριώδης, ὑπόληψις ῥιπτοῦσα εἰς ὄλεθρον, ξενία ληστεύουσα, ἐμπόνιμος εὐεργεσία, δῶρον ἄδωρον, οὔτε Θεῷ φίλον, ὃς ἀγαπᾷ τὸν μὴ ἐπὶ τόκῳ διδόντα τὸ αὐτοῦ ἀργύριον, οὐδὲ μὴν ἀνθρώποις ἀγαπητόν.

25. Pereat ab orbe falso nomine beneficentia ista, adulterino titulo pulchrum, Deo odiosa probitas, hominum inimica societas, civitatibus exitiosa donorum acceptio, fraudulenta amicitia, dulce ab initio saccharum, in fine vero intoleranter amarum, in infernum ante tempus præmittens emplastrum, linimentum veneno imbutum, mellita strangulatio, ærugo auri, tinea vestimentorum, ignis

κε'. Ἀπόλοιτο ἐκ βίου ἡ ψευδώνυμος αὕτη ἀγαθοποιία, τὸ ψευδεπίγραφον καλὸν, ἡ θεομισὴς χρηστότης, ἡ ἀπάνθρωπος κοινωνία, ἡ δυσπολίτευτος δοσοληψία, τὸ δόλιον φίλτμα, τὸ γλυκὺ μὲν τὴν ἀρχὴν σάκχαρ, ἐσύστερον δὲ ἀπρόσιτον τῇ πικρία, ἡ προϊάπτουσα εἰς ᾅδην ἔμπλαστρος, τὸ φαρμάττον μοτάριον, ἡ μελιτίνη ἀγχόνη, ὁ ἐκούσιος ὄλεθρος,

πραγματειώδης θάνατος, ὁ ἀσπαστὸς κίνδυνος, μάλιστα μὲν οὖν ἡ ἀπροόρατος ἀπώλεια, τὸ λελησθὸς χάος, ἡ κεκρυμμένη παγὶς, τὸ πᾶν δὲ συνῃρημένως φάναι, τὸ δύστοκον γέννημα, ἐπεὶ καὶ δαίμονος τόκος αὐτὸ, τοῦ καὶ σπείραντος καὶ συλλαβομένου καὶ ἀποκυήσαντος εἰς κοινόν κακόν.

κς'. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοιαῦτα ψεύσματα ἐν τοῖς οὐκ ἀγαθοῖς ἀνθρώποις, οἷς ὁ Θεὸς μὲν ἐπ' ἀγαθῷ δίδωσι περιουσιάζεσθαι, ἡ δὲ φαύλη προαίρεσις ἐμποδὼν κεῖται τῇ κατὰ βίον εὐθυπορίᾳ, τῇ πρὸς τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ. Φέρε δὲ καὶ ἄλλο κακὸν ὅμοιον ἐργῶδες ταῖς δαιμονῶσιν ἐκλαλήσω ὑμῖν, ὅπερ ὡς τὰ πολλὰ μὲν λόγοις καὶ αὐτὸ ἐνθεωρεῖται, ἀκολούθως δέ ποτε καὶ δι' ἔργων ἐκφαίνεται. Ἀρχιερέα ἔχειν λέγετε τὸν ἄρτι, ἐμὲ δηλαδή· καὶ καλῶς λέγετε. Εἰμὶ γὰρ ἔτι, κἂν μὴ ἐπιπρέπω τῷ ἀξιώματι. Καὶ ὅπως μὲν διέκεισθε περὶ τοὺς φθάσαντας, ἔμαθον μὲν ἐκεῖνοι, μέμνησθε δὲ ὑμεῖς· τὸν δὲ νῦν ζῶντα μὴ ἀφήσοι ὁ Θεὸς τοιοῦτον εἶναι, ὁποῖον ἢ νοοῦσιν ἢ παρανοοῦσιν οἱ ἐκ καινῆς διαιτηταὶ τῶν ἐμῶν, ὁ πτωχὸς, φημὶ, Λέων, ὡς αὐτὸς ἐπιγράφεται, ὃν εἰ μὴ ὁ ἐκκλησιαστικὸς ἀλετὸς ἀπέτρεφε, λιμῷ ἂν ἀπώλετο· μυρμηκολέων, μὴ ἔχων τροφήν· πρὸς δὲ καὶ ὁ κατὰ σύμπνοιαν εἴτε θεόθεν δοτὸς αὐτῷ, εἴτε καὶ ἄλλοθεν· οἱ κατὰ τοῦ Θεσσαλονίκης ἀρχιερατεύουσι λογοπραγοῦντες, τὸν ἀνεκλόγιστον καὶ βίον αὐτοῦ καὶ λόγον καὶ νεῦμα καὶ κίνημα καὶ πᾶσαν διάθεσιν φυσικὴν λογιστεύοντες. Καὶ οὐχ οὕτως ἀκριβοῦνται τὰ κατ' οἴκους αὐτοί τε καὶ τὸ περὶ αὐτοὺς φρατορικὸν, ὡς τὴν τοῦ Εὐσταθίου τούτου πολιτείαν πολυπραγμόνως ἀνασκάλλουσι, πῶς μὲν ζῇ, φυλλοκρινοῦντες οἷα δὲ λαλεῖ, ὅπως δὲ τοῖς ἐντυγχάνουσιν ὁμιλεῖ, ὁποία δὲ κρίνει. Ἐθέλουσι δὲ, οἶμαι, εἴπερ, οἷόν τε καὶ τὰ κατ' ὄναρ αὐτῷ συνδιοπτάνεσθαι, καὶ οἷα φαντασιοῦται. Καὶ τὸν θυμὸν δὲ αὐτῷ καὶ τὴν ἐπιθυμίαν ἀκριβολογοῦνται, εἰ πρὸς κανόνα ἢ καὶ ἄλλως ἑκάτερα διεῦθετεῖται. Καὶ ὅλως τὸν (θαῤῥούντως λέγω) κατὰ πνεῦμα πατέρα, εὐκταῖον μὲν, εἴπερ εἰς υἱὸν τίθενται· αὐτοὶ δὲ ἀλλ' ὡς εἰς δοῦλον, καὶ αὐτὸν ἐλάχιστον, τάττουσιν, αὐθεντῶς αὐτῷ προσφερόμενοι, ἐκλογισμοῖς ὑποβάλλοντες, ἀπαιτοῦντες τάδε καὶ ἐκεῖνα ποιεῖν, ὡς αὐτοῖς παρίσταται, ἀναγκάζειν ἐθέλοντες, περιυβρίζοντες, ἄγριον ἐμβλέποντες, ἀπειλούμενοι, ἐμβριμώμενοι, κάτω ἐδάφους, καὶ, ὃ φασι, κουρὶξ ἐν δαπέδῳ περιέλκειν ἐπιθυμοῦντες, πάντα ποιοῦντες δι' ὧν οἷός ὁ πατὴρ, καὶ παιδίσκος ὁ ἐλεύθερος, καὶ βάρβαρος ὁ Ἕλλην, αὐτῶν μεταπεποιηκότων, γένηται, καὶ ἀμαθὴς καὶ εὔμαθὴς, τὸ δὲ πάντων χεῖρον, κοινὸς ἄνθρωπος ὁ μέγας ἀρχιερεὺς, καὶ λαϊκὸς ὁ τοῦ ἐνταῦθα λαοῦ, εἴ καὶ μὴ ὕπερθεν, ἀλλ' οὐδὲ ὕστατος.

κζ'. Οὕτω κἀνταῦθα ψεύδονται οἱ ἄνθρωποι, ἀρχιερέα λέγοντες, ὃν εἰς ἀνοσίου μοῖραν ἀποτάττονται καὶ ὃν εὐκτηριάζοντες οἶκοι εὐλογοῦσιν ὡς ἀρχιεπίσκοπον, ἐπὶ τῶν λεωφόρων ὑμνοῦσι φροιμίοις πολυβρόθοις κραγὸν, ὃ δὴ λέγεται, ἀνακράζοντες· ὅθεν καλῶς καὶ ὁ κόσμος, τὰ κατὰ γῆν δηλαδὴ καὶ θάλασ-

A gulatio, voluntaria pernicies, elaborata mors, osculum dans periculum, præsertim autem improvidum exitium, latens chaos, laqueus abscensus, et si uno verbo omnia complectamur, partus infelix, quippe a dæmone genitus, a quo seminatus et conceptus et quasi partu editus est ad commune malum.

26. Sed talia mendacia in hominibus sint non bonis, quibus Deus bene faciendi facultatem dedit, perversa vere voluntas offendicula ponit ne bonum tramitem in vita secundum Dei beneplacitum servent. Agedum et aliud malum simile a dæmonibus præparatum vobis exponam, quod quidem maxime verbis effulget, consequenter vero per opera conspicitur. Pontificem vos impræsentiarum habere
B dicitis, nempe, me, et bene dicitis; sum etenim, licet dignitati impar. Et quos in antecessores gessistis animos, noverunt quidem hi, meministis vero vos. Eum autem qui nunc vivit, faxit Deus non talem esse, qualem aut censent aut insipienter somniant isti de novo arbitri mei, scilicet pauper Leo, sicut ipse se inscribit, quem nisi Ecclesiæ molitura nutriret, fame interrisset, formicaleo, victum non habens, insuper qui secundum conspirationem sive a Deo datus est ipsi, sive aliunde; qui de Thessalonices pontificibus verbis negotia agunt, de quibus nulla ratio ipsos reposcenda est, scilicet vitam, sensum, agitationem, omnem physicam compositionem computantes. Nec ita accurate de domo sua se gerunt ipsi et de familia
C sua, ut de Eustathii illius administratione effodere satagant, vitam ipsius maligne indagantes: quænam verba loquitur, quomodo cum obviis conversatur, quænam sentit. Volunt, ut puto, si possibile est, et quæ somniat et quæ cogitat perscrutari. Et cor ipsi et desideria accurate perpendunt, si juxta canones aut hinc indeve bene ordinentur. Et penitus patrem (confidenter dico) secundum spiritum, optandum quidem, licet filium constituant, ipsi quasi in servum huncque quam minimum mutant, nimio imperio cum eo agentes, ratiunculis subjicientes, exigentes ut hæc et illa faciat prout ipsis complacet, cogere volentes, contumeliis afficientes, torve intuentes, minitantes, in eum frementes, ad terram, et ut aiunt, capillis ad solum ducere cupientes, omnia agentes quibus filii
D vices pater, et servi liber et, barbari Græcus gerit, mutantibus ipsis, sive ignari sive docti sint, et quod omnium pessimum, quibus tenuis hominis loco habetur magnus pontifex, et laici loco, vir populi qui hic exstat, si non eximio modo, attamen non ultimus.

27. Sic hujus loci mentiuntur homines de sacerdote summo loquentes quem in impii sortem reponunt, et quem in domo orationis benedicunt tanquam archiepiscopum, de eo celeberrimis in viis fragosa exordia cantant, clamore, ut aiunt, vociferantes, unde bene fit ut orbis, scilicet quæ in

terra et mari et aere, nos fallaces et deceptores fallat. Et in hoc, quod alias tempore opportuno et sermone et ore protulimus, sua non facit ordinata constitutio, sed vissim tempora variantia aut faciunt, aut patiuntur, convertuntur, deinde ad odium pristinum redeunt, et sine nos spe inani de eorum in nos benevolentia fallunt. Sic et nos improbe alii erga alios animamur ut non decebat. Inibi dico *ut non decebat*, quoniam haud pauca mendaciorum non absque virtute componunt homines, consulto mendacium præstruentes. Itaque interdum laudantur quidam si cum benevolentia mentiti sint, et iterum vituperantur si perperam veritatem dixerint. Et huic ratiocinio testimonium reddit qui primus hocce præceptum tradidit : Quando oportet mendacium proferre, profer. Sed et rarum illud, et cogitationi et æquitati penitus repugnat.

28. Aliud summum exponam mendacium quod e mundo deleat Deus, nempe contra ipsum Deum mentiens. Pactionem enim facientes irrevocabilem quam ne liceat adulterare:« In nomine Patris, inquimus, et Filii et sancti Spiritus, » nec solum id dicimus, sed etiam horum in capite scriptorum crucis, mundi salutis, signum adorandum superaddimus, manibus proprii illud delineantes. Deinde cum oportuerit in opus deducere quod selectum [illegible], inibi et contra scrutamur, si lucrum sit quoddam aut aliud effugium, pactionem ludo vertentes, quæ tam venerando signo inscribitur, jurejurando firmamus, nec crucem insculpsisse, nec scripsisse pactionem, ultimo juramento solventes et præfiguratam crucem et venerandam illam juramento superadditam cogitationem. Inde mihi meditandi et reverendi causa, siquidem communis Dominus noster, quem in pactis adjuravimus, portare nos vult crucem illam crucifixumque sequi, et sic crucinegatores, si sic vocari licet, nos ostendimus et perimus. Homo Christiane, verbum simplex si dicis, non inutile reddere debes, et jurans mentiris » Juravi, ait, et statui[6]. » Et tu juras et quasi nihilum abjicis! Retis loco habes juramentum, sicut illicem id producis, per quod captare vis non solum simpliciores, sed et qui ad intimos, scientiæ recessus, penetrarunt. Et quid ultra facit diabolus mendacii pater? cujus sunt filii, ut ita dicam, qui jurant in dolo, quippe qui mendacium et ipsi diaboli instar pariunt, solis sermonibus affirmationes reservantes.

29. Sunt multi etiam inter hujus temporis homines gloriabundi et dicentes unusquisque quia Meus sermo vere sermo est. De quibus ego ridens volo meos gloriari unumquemque in Domino, quia Meus sermo non sermo simpliciter, sed

σαν καὶ ἀέρα, ψεύδουσι τοὺς ψεύστας ἡμᾶς καὶ ἀπατεῶνας. Καὶ τοῦτο δή, ὃ καὶ ἄλλοτε καιροῦ πλατεῖ καὶ λόγῳ καὶ στόματι ἔφαμεν, οὐ ποιεῖ τὰ ἑαυτῆς ἡ στοιχειακὴ κατάστασις· ἀλλὰ ἐναλλὰξ τὰ ἀλλήλων οἱ καιροὶ ἀμείβοντες ἢ ποιοῦσιν ἢ πάσχουσιν, ἀναστραφέντες, εἶτ' οὖν ἀνατραπέντες εἰς τὸ παλίγκοτον, καὶ οὕτω ψεύδοντες ἡμᾶς τῶν ἐπ' αὐτῆς ἐλπίδων πρὸς ὁμοιότητα τὴν ἐν ἡμῖν. Καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς οὕτω κακῶς ἀλλήλους διατιθέμεθα, καθὰ οὐκ ἐχρῆν. Λέγω δὲ ἐνταῦθα τὸ οὐκ ἐχρῆν, διότι οὐκ ὀλίγα τῶν ψευσμάτων οὐκ ἔξω ἀρετῆς ἐπιτηδεύονται ἄνθρωποι, μεθοδεύοντες οἰκονομικῶς τὸ ψεύδεσθαι. Διὸ καὶ ἐπαινοῦνται μέν τινες ἔστιν ὅπου, εἰ ἐπ' ἀγαθῷ ψεύσονται· ψέγονται δὲ αὖ πάλιν, εἴ γε μὴ πρεπόντως ἐπαληθεύουσι. Καὶ μαρτύρεται τῷ λόγῳ τούτῳ καὶ ὁ γνωμοδοτήσας, ὡς Ἔνθα τι χρὴ ψεῦδος λεγέσθαι, λέγεσθω. Ἀλλ' αὐτὸ μὲν καὶ σπάνιον, καὶ δυσθεώρητον, καὶ οὐδὲ εὐδιάκριτον.

κη'. Ἐγὼ δὲ καὶ ἄλλο κορυφαῖον ἐκθήσομαι ψεῦσμα, ὅπερ ἀπαλείψοι ὁ Θεὸς ἐκ τοῦ κόσμου, ὡς καὶ κατ' αὐτοῦ ἐκείνου ψευδόμενον. Συναλλάττοντες γὰρ ἀσφαλῶς, ὡς μὴ ἐξεῖναι παραποιῆσαι τὴν συναλλαγήν, « Ἐν ὀνόματι, φαμὲν, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· » καὶ οὐ μόνον λέγομεν αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ προτιθέαμεν τῶν γραφέντων τούτων τοῦ κοσμοσωτηρίου σταυροῦ τύπον προσκυνητὸν, χερσὶν ἰδίαις αὐτὸν προχαράσσοντες. Εἶτα δεῆσαν ἐκβῆναι τὸ αἱρεθὲν καὶ εἰς ἔργον, ἀλλ' ἐνταῦθα ζητούμενοι δάνειον τυχὸν ἢ ἑτερολαν ὀφειλομένην ἀπόβασιν, τοῦ συμβολαίου κατορχούμενοι, οὗ τοιαῦτα φρικτὰ προγεγράφθαι, ἐπομνύμενα μήτε σταυρὸν προγράψαι, μήτε τυπώσασθαι συνάλλαγμα, ὅρκῳ τούτῳ ὑστέρῳ καταλύοντες καὶ τὸν προηγησάμενον σταυρὸν καὶ τὴν φρικτὴν ἐκείνην ἔνορκον ἔννοιαν. Κἀντεῦθα ἔστιν ἔμοιγ' οὖν συννοεῖσσαι καὶ φρίττειν, εἴπερ ὁ μὲν κοινὸς Δεσπότης ἡμῶν, ὃν ἐν τοῖς συναλλάγμασιν ὁρκωμοτοῦμεν, αἴρειν καὶ σταυρὸν τοῦτον ἡμῖς ἐθέλει, καὶ ἀκολουθεῖν τῷ ἀντικειμένῳ, καὶ οὕτως ἀρνησίσταυροι, ὡς οὕτως ὀνομάσαι, δεικνύμενοι ἀπολλύμεθα. Ἄνθρωπε Χριστιανὲ, λόγον ψιλὸν ἂν εἴπῃς, οὐκ ὀφείλεις ἀθετῆσαι αὐτόν· καὶ ὀμνύων ψευδολογεῖς; « Ὤμοσα, φησὶν, καὶ ἔστησα. » Καὶ σὺ ὀμνύεις καὶ καταῤῥίπτεις. Ἀντὶ παγίδος ἄρα ἔχεις τὸν ὅρκον, ὡς δέλεαρ αὐτὸν προβάλλῃ, καὶ ἁλίσκειν δι' αὐτοῦ ἐθέλεις, μὴ ὅτι γε τοὺς ἁπλουστέρους, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, ὅσοι ἐς βαθὺ νοήματος βάπτουσι. Καὶ τί πλεῖον ποιεῖ ὁ διάβολος, ὁ τοῦ ψεύδους πατήρ; οὗ σύντεκνοι, ὡς οὕτως εἰπεῖν, καὶ οἱ ψεύδορκοι, καθότι ψεύδη καὶ αὐτοὶ κατ' ἐκεῖνον ἀποκυΐσκουσιν, ἐν μόνοις λόγοις περιιστῶντες τὰ τῶν καταθέσεων.

κθ'. Καὶ εἰσὶ μὲν πολλοὶ μέχρι καὶ ἐν τοῖς ἄρτι, αὐχοῦντες ἕκαστος, ἐν τῷ λέγειν, ὅτι Ὁ ἐμὸς λόγος λόγος ἐστίν. Ἀλλ' ἐγὼ καταγελῶν τῶν τοιούτων, ἐθέλω τοὺς ἐμοὺς τὸν καθ' ἕνα καυχᾶσθαι ἐν Κυρίῳ, ὅτι Ὁ ἐμὸς λόγος οὐ λόγος ἁπλῶς, ἀλλ' ἔργον

[6] Psal. CXVIII, 106,

ἐστὶ, πολλῷ δὴ πλέον, ὁ καὶ μετὰ ὅρκου. Λόγος μὲν γὰρ ἅπας ἀέρα πλήξας, καὶ οὕτως αὐτὸν ὀχλήσας, συγκατελύθη τῷ ἀκούσματι· ὁ δὲ καὶ ἔγγραφος οὐχ ἁπλῶς ἀέρος ἐστὶ διατιναγμὸς, ἀλλ' ἤδη σεσωμάτωται, καὶ ἀπὸ ἀκοῆς εἰς θέαν μετέβη, καὶ βλεπόμενος δημοσιεύεται, καὶ ὅσα καὶ στήλη ἐν τῷ ἐδάφει τοῦ πινακίου ἐμφαίνεται· καὶ τὸν μὲν ἔμορκον ἀποσεμνύνει, κατάπτυστον δὲ ἀποτελεῖ τὸν ἐπίορκον.

λ'. Τί οὖν μὴ τῆς κρείττονος μερίδος γινόμεθα; Τί τὸν λόγον αἰσχύνομεν τὸν ἐν ἡμῖν, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ τὸν μέγαν καὶ πρώτιστον Λόγον παροργίζομεν, δι' οὗ τὸ καὶ ζῆν καὶ λαλεῖν καὶ νοεῖν ἐσχήκαμεν; ἔνθα κινδυνεύει τὸ μέγα ἐκεῖθεν ἀγαθὸν εἰς κακὸν ἡμῖν ἀποτελευτᾷν. Εἰ γὰρ λαλοῦντες μὴ καὶ νοῦν εἴχομεν, οὐκ ἂν ἡμῖν πταῖσμα ἦν οὐδὲν, καθὰ οὐδὲ τοῖς ἀγόλοις τῶν ζώων. Καί που ὁ μὴ ἐχέφρων κακολογήσει τὸ ἐν ἀνθρώποις ἄριστον, τὸ νοερὸν, ὡς οἷα χείριστον.

λα'. Τὸ δὲ δὴ χεῖρον ἐν τοῖς τοιούτοις, ὅτι ψευσάμενοι μέν ποτε οὐ καθ' ἑκούσιον, αἰδούμεθα, καὶ μεταμελόμεθα, καὶ ἀπολογούμεθα ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν ὁτιμάλα σπουδαίως. καὶ συγγνώμην ἐξαιτούμεθα, μὴ καὶ ἁλῶμεν τοῦ ψεύδεσθαι. Ἄλλως δὲ ψευδόμενοι κατ' ἐπίγνωσιν, καὶ τεχνώμενοι τὴν ψευδολογίαν, ὁποῖά καί τι λαμπρὸν ἐπιτήδευμα, κατὰ τῶν οὐδὲν αἰτίων ἀβρυνόμεθα, ὡς οὐδ' ἂν τρισαριστεὺς κατὰ ὁμοίου τινὸς, νίκης μέγα κῦδος ἀράμενος, καὶ οὐδ' ἂν ὁ μέγας Δαυὶδ οὕτως ἠγαλλιάσατο ἢ ἐκαυχήσατο, τὸν ἀλιτήριον Σαοὺλ καταβρίψας, ὡς ἡμεῖς μεγάλα φρονοῦμεν, ὅτε διὰ περινοίας ὁρκωμοτικῆς περιεγενόμεθά τινος ἀδελφοῦ, ὅπου γε οὐδὲ ἀλλοτρίου τινὸς οὕτω καταστοχάζεσθαι χρὴ, μὴ ὅτι γε Χριστιανοῦ, ὁμοίου ἡμῖν.

λβ'. Ταῦτα δὴ πάντα, καὶ ὅσα τοιαῦτα χαρακτῆρα ψεύδους ὑπογράφει, ψευδεῖς εἶναι δείκνυσιν, εἰ καὶ μὴ πάντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ γοῦν ἡμᾶς τοὺς οὕτω διακειμένους περὶ τὴν ἀλήθειαν. Ἐκεῖνο δὲ πῶς ἂν εἴη ἀνθρώπινον, ἢ μὴ ψευστικὸν ἀνθρωπότητος, εἰ τῶν σπουδαιοτέρων ἔργων ἀφέμενοι, καθήμεθα μάτην οὕτω περὶ ζήτησιν τοῦ κατ' ἀλλήλους βίου πονούμενοι καὶ διερευνώμενοι, οὐ τίς ἀγαθὸς, τίς ἐνάρετος, τίς φιλόθεος, ἀλλὰ τίς ἐφάμαρτος; ἵνα τί ἐντεῦθεν κερδήσωμεν; τὸ καταγράφειν, τὸ καταγελᾷν, τὸ σκώπτειν, τὸ διαβάλλειν, τὸ συκοφαντεῖν, καὶ διὰ πάντων τούτων ἀνθρωποφαγεῖν· οὗ τί ἂν εἴη μιαρώτερον καὶ θεομισέστερον;

λγ'. Εἰ δὲ καὶ ἄλλως ἐπελευστέον τὰ τοῦ ψεύδους, ψευδόμεθα τὴν πορείαν, ἅταν οἱ πόδες ἡμῶν εἰς κακίαν τρέχωσιν. Οὐκ ἐπαληθεύεται ἡμῖν οὐδὲ ἡ στάσις, ὅτε ὑπενδιδόαμεν, τῆς σταθερότητος τὸ ἐν ἀγαθοῖς ἀπολεγόμενοι στάσιμον. Ψευδόμεθα τὰς ἡδονὰς, ὅτε παρεξηυλημέναι οὐκ εὐρύθμως ἐν ἡμῖν ἁρμόττονται. Ψευδόμεθα τὰς λύπας, ἡνίκα ἐφ' οἷς οὐ χρὴ παθαινόμεθα. Ψευδόμεθα τὸ κλαίειν, ὅτε καὶ κροκοδειλίζομεν, ἐφ' αἷς μὴ ἔχομεν κατεσθίειν ὁλοκλήρως τοὺς ἀδελφούς. Καὶ γάρ τοι καὶ κροκόδειλος ποτάμιος ἀνθρώπου περιγενόμενος, καὶ τὸν ὅλον κατασπάσας ἄχρι καὶ εἰς κεφαλὴν, εἶτα μαθὼν ἄσαρκον

opus est; a fortiori si sermo adhibeatur cum juramento. Nam sermo quidem omnis aerem verberat et sic agitatus statim ac auditus est evanuit. Qui vero est scriptus, non simpliciter est aeris commotio, sed jam corpus assumpsit, et ab auditu in spectaculum transit, et sic publicus fit, et tanquam columna in tabulæ basi apparet, et jusjurandum servantes laude dignos, contemptibiles vero perjuros reddit.

30. Quare ergo non optimam partem eligimus? quare sermonem in nobis fœdamus, et inde magnum et primum Verbum ad iram concitamus, per quod et vivere et loqui et cogitare habemus, quo periclitamur magnum bonum in malum nobis extinguere? Si enim loquentes intellectum non haberemus, nihil nobis casui esset, sicut nec in irrationabilibus animalibus. Et forte qui non est sensus compos mala dicet de optimo hominum dono, intelligentia, quasi pessima esset.

31. Quod præterea in talibus pejus est, cum forte post invitum mendacium, erubescimus, et nos pœnitet et quam diligentissime causam defendimus nostram atque veniam postulamus, ne mendacii convincamur. E contra si scienter mentiendo commenta machinati sumus, tunc quasi de agendi ratione meritissima, cum absolute innocentibus gloriamur, sicut nec gloriatur ter coronatus de similiter præclare facto, victoriæ magnum bravium referens; nec sic lætatus est magnus David aut se extulit cum hanc pestem Saul (Goliath) prostravit, sicut nos magna de nobis sentimus eo quod astutia juramento firmata fratrem circumvenimus, dum nec alienum quemquam appetere liceret, nedum Christianum nobis similem.

32. Hæc omnia et quæcunque tales mendacii notæ designant, mendaces esse ostendunt si non cunctos homines, saltem nos sic erga veritatem animatos. Illud vero quomodo humanum esset, aut non humanitatis mentiens, si studio dignas operas prætermittentes, vane sedentes in aliorum vitæ indagationem solliciti et inquirentes sumus non quis bonus, quis laudabilis, quis Deum diligens, sed quis peccator? Et quid lucri exinde reportabimus? accusare, irridere, acerbe cavillari, insimulare, calumniari, omnibusque istis rodere homines; quo quid scelestius, quid majori odio coram Deo?

33. Si et aliunde mentio de mendacio habenda, vias nostras mentimur, quando pedes nostri veloces in malum currunt. Nec veritas est apud nos statio, quando retro cedimus, recedentes a stabilitate per stationem in bonis. Mentimur voluptates, quando exstinctæ non nobis concordant. Mentimur mœrores quando de quibus non oportet corde affligimur. Mentimur lacrymando, quando malitiose flemus crocodili more, eo quod nobis desit omnino fratres devorandi facultas. Sic enim et crocodilus fluviatilis arrepto homine, totoque vorato usque ad caput; deinde macilentum esse et

ad nutricationem inutile caput cogitans, lacrymare vult, non præ misericordia sed quia lucri parum erat in reliquo. Mentimur portam Dei in nobis claudentes, in quibus dissolutæ ostium magnum habent euntes et redeuntes sensationes. Aspicientes non aspicimus, nec novimus quidem, Dignos enim contemplari dedignamur. Hebetamur boni odoris incapaces in vitæ luto volutati, nec nos ipsos inclinantes ad Dei bonum odorem, ad altissima tendentem quasi thymiama. Auditu audimus et non intelligimus. Mentimur et gustum quando non gustamus adeo ut videamus quia suavis Dominus. Tactus porro peccatis ipse non caret, quia omnibus sensibus arripimus quæ non oportet. Dico et novum aliquid pro multis: mentimur in amicitias et inimicitias, non ideo ut laudemur ob mali defectum, sed quia nec illud recta regula facimus, nec odio habemus eos qui nobis odio esse debent. Sunt enim, sunt quos odio Deo suavi odimus et implacabili, quos et David insipienter odientes detestatur odio supremo.

34. Sed inibi necessario finem impono præ horrore (exsecratus sum enim immanem hanc belluam, inimicitiam, tanquam et dæmonem ipsum qui illam intra septa continet), in ipsam arma sumam alio sermone, quo sagittas emittens prout sanctus diriget Spiritus qui adversus ejusmodi mala tela cudit, vos judices de tanto opere sumam. Interim auxilium mihi in molitione ista præbere incipite per preces et supplicationes ad Deum altissimum, quas erigentes ad Deum et vos communem hostem configetis. Assurgat ergo vobis intima spes, non longum evasurum tempus quin sermonem alium, Deo dante, doctrina plenum vobis protulerim, ita ut sic alii aliis concordes simus, licet locorum finibus circumscribamur, et disserentes de rebus Deo caris et exauditi, et sic delectati, gloriam dabimus Verbo qui ab initio et ante sæcula est, cujus gloria in sæculorum sæcula extenta, finem habere non potest unquam. Amen.

A αὐτὴν εἶναι καὶ ἀχρείαν εἰς βρῶσιν, κλαίειν ἐθέλει, οὐ πρὸς οἶκτον, ἀλλ' ὅτι μικρὰ κερδαίνει τοῦ ἐγκαταλείμματος. Ψευδόμεθα τὸ τεθυρῶσθαι τὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἡμῖν οἶκον, οἷς ἄνετοι διαγάσκουσιν αἱ κατ' αὐτὸν εἰσοδοέξοδοι, αἱ διὰ τῶν αἰσθήσεων. Βλέποντες οὐ βλέπομεν, οὐδ' οὐ μὴ ἴδωμεν. Παροράμεθα γὰρ τοὺς ἀξίους προσβλέπεσθαι. Δυσαισθητοῦμεν τὰ εἰς ἀγαθὴν ὄσφραν, βορβόροις βίου ἐγκυλιόμενοι, καὶ οὐ σκευάζοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εἰς εὐωδίαν θείαν, κατευθυνομένην εἰς τὸν Ὕψιστον ὡς θυμίαμα. Ἀκοῇ ἀκούομεν, καὶ οὐ συνίεμεν. Ψευδόμεθα καὶ τὴν γεῦσιν, ὅτε μὴ γευόμεθα, ὥστε καὶ ἰδεῖν, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος. Ἡ δὲ ἁφή, ἀλλ' αὐτὴ πολυαμάρτητος, ἐφ' οἷς δραττόμεθα κατὰ πᾶσαν αἴσθησιν, ὧν μὴ χρή. Εἶπω καί τι ξενίζον τοὺς πολλούς. Ψευδόμεθα πρὸς τῇ φιλίᾳ καὶ αὐτὴν τὴν ἔχθραν, οὐχ ὥστε μὴν ἐπαινεῖσθαι διὰ τὴν τοῦ κακοῦ στέρησιν, ἀλλ' ὅτι μὴ ποιούμεθα μηδ' αὐτὸ ὀρθῷ κανόνι, οὐδὲ ἐχθραίνομέν, οἷς ἀπαιτούμεθα. Εἰ γὰρ, εἰσὶν, οἷς θεοφιλῶς ἐχθρανοῦμεν ἀκατάλλακτα, οὓς καὶ ὁ Δαυὶδ ματαίως ἐχθραίνοντας μισεῖ μῖσος τέλειον.

B λδ'. Ἀλλ' ἐνταῦθα καταστήσας ἀναγκαίως τὸν λόγον διὰ τὴν φρίκην (πέφρικα γὰρ τὸ κάρχαρον τοῦτο θηρίον, τὴν ἔχθραν, καθὰ καὶ αὐτὸν δαίμονα, ὃς αὐτὴν λεοντοκομεῖ), συσκευάσομαι κατ' αὐτῆς δι' ἑτέρου λόγου, ἐν ᾧ κατατοξασάμενος, ὡς τὸ ἅγιον Πνεῦμα χορηγήσει, ὃ βελοποιεῖ κατὰ τῶν τοιούτων κακῶν, παραλήψομαι ὑμᾶς ἐπιγνώμονας καὶ τοῦ τοιούτου ἔργου. Τῷ τέως δὲ ἄρξασθέ μοι συνεπιλαμβάνεσθαι τῆς ἐγχειρήσεως ἐκείνης διὰ χειρῶν ἱκετικῶν εἰς τὸν ὕψιστον

C Κύριον, ἃς ἀνατείνοντες εἰς ἐκεῖνον κατατοξεύσετε καὶ αὐτοὶ οὕτω τὸν κοινὸν ἐχθρόν. Ὑποτρεφέσθω τοίνυν ὑμῖν ἐλπὶς, ὡς οὐ πολὺς παρελάσει χρόνος, καὶ λόγον ἕτερον, Θεοῦ δὲ δόντος διδασκαλικὸν, ὑμῖν ἐκφωνήσομεν, ἵνα καὶ οὕτω συνῶμεν ἀλλήλοις, εἰ καὶ κατὰ τόπον ἀφωρίσμεθα, καὶ ὁμιλοῦντες τὰ τῷ Θεῷ φίλα, καὶ εἰσακουόμενοι καὶ οὕτω τερπόμενοι, δόξαν ἀναπέμποιμεν τῷ ἐν ἀρχῇ πρὸ τῶν αἰώνων Λόγῳ, οὗπερ ἡ δόξα εἰς αἰῶνας αἰώνων παρεκτεινομένη πέρας οὐκ ἂν σχοίη ποτέ. Ἀμήν.

Alia Eustathii scripta tomus sequens complectitur.

INDEX

RERUM MEMORABILIUM

QUÆ IN ZONARÆ ANNALIBUS CONTINENTUR.

Littera b *secundum tomum editionis Regiæ denotat, qui in hac novissima incipit col.* 1097 *tomi prioris. Paginas ejusdem edit. Reg. typis grandioribus in textu Latino expressimus.*

—

A

Aaron sacerdos designatur, 39. Aaron vitulum aureum conflat, 37. Aaronis baculus reflorescit, 42. Aaronis obitus, 42. Aaron dux Arabum, b 116.

Abarum et Persarum grassationes sub Phoca, 80.

Abasgi castrari soliti, b 621. Abasgi seu Iberes, *ibid.* Abasgi ad Christianismum perducti, b 101. Abasgi victi a Basilio, b 227.

Abasgiacum fœdus, b 230.

Abasgiæ ducis Pancratii defectio, b 236.

Abdenago pro Azaria, 117.

Abdias Achabi œconomus, 91. Abdias 100 prophetas alit, *ibid.*

Abeddara hospes Arnæ, 72.

Abella, 287.

Abelas, 17.

Abellus Hispanus Romanorum studiosus, 417.

Abenner Saulis dux, 62.

Abenerus cum ad Davidem defecisset, Joabi fraude perit, 71. Abenerus Davidi bellum infert, *ibid.*

Abennerigus Spaini valli rex, 248.

Abesa Joabi frater, 71. Abesa Davidem defendit, 79.

Abesas per insidias a Joabo occiditur, 77.

Abgarus Osroenes Caracallæ perfidia captus, 613.

Abia Samuelis filius, 58. Abia Jeroboami filius moritur, 88.

Abiathar Abimelechi filius fuga elabitur, 67. Abiathar Davidi consilia Absalonis nuntiat, 77. Abiathar Adoniæ adjutor, 80. Abiathar a Salomone relegatur, 82.

Abias Arabs Izaten oppugnat, 249.

Abigail Nabale sublato, Davidi nubit, 68.

Abilius II Alexandrinus episcopus, 582.

Abimelech Arabum princeps, b 230.

Abimelechus, 55. Abimelechus Gedeonis 69 filiis occisis regnat, 52.

Abironi et Dathani dehiscit tellus, 41.

Abisag senis Davidis fotrix, 80.

Abius Jeroboamum vincit, 89.

Abominatio vastitatis, 136.

Aborigines Latii incolæ, 319.

Abraamus Hebræorum patriarcha, 22. Ob Dei prædicationem exsulatum abit, *ibid.* Ægyptiis mathemata tradit, *ibid.* Abrahami filius promittitur a Deo, *ibid.* Abrahami filii 6 e Chetura, et obitus 175 annos nati, 23.

Abradates Susiorum rex, 115. Abradates ad Cyrum propter uxorem deficit, 156.

Abradatæ interitus, 161. Abradatæ votum, *ibid.* Abradatæ et Panthiæ sepultura, 163.

Absalon revocatus ab exsilio regnum affectat, 76. Absalon paternas concubinas stuprat, 77. Absalonis fuga et avus, 75. Absalonis interitus, 78.

Absit ut sol me videat hosti tergum obvertere, 209.

Abuletus pro commeatu 3000 talenta offert Alexandro, 195.

Acarnania domita a L. Flaminio, 447.

Accaron, 58.

Accaronia dea Musca, 96.

Accia Augusti mater, 494. Acciæ somnium de Aug. *ibid.*

Acerranorum excidium, 421.

Acerræ a Romanis captæ, 405.

Achabus Nabothi hæres, 93. Achabus VI Israelitarum rex, 89. Achabus mutato habitu fatum non mutat, 94. Solus a Syris peti jubetur, 95. Achabi humanitas erga Syrum supplicem, *ibid.* Achabi interitus, *ibid.* Achabi 70 filii a Jehu occisi, 103.

Achæi se cum Romanis conjungunt, 446.

Achaicum bellum, 470.

Achape, b 140.

Achazi clades insignis, 100.

Achazus XIII Hierosolymorum rex idololatra, 108.

Achia Silonites Jeroboamo regnum prædicit, 87. Achia excidium Jeroboamo minatur, 88.

Achiatharus Tobiti cognatus, 142.

Achilles Pompeii interfector, 487.

Achinoa Davidis uxor, 70.

Achior Ammonitarum rex, Israelitarum Deum celebrat, 189. Achior Betulanis deditur, 140. Achior Judaismum amplectitur, 142.

Achitophel ad Absalonem deficit, 77. Achitophel laqueo sibi consciscit necem, 78.

Achoris sacrilegium punitur, 47.

Achradina, 427.

Acie instructa ad hostilem urbem accedere, 154. Acies in periculo paulatim reducenda, 151. Acies tripartita, 161.

Ἀκληρονόμητοι, 578.

Acmes epistola, 257.

Acritas locus, b 136.

Acro Cæninensium dux, 317.

Actium, 525. Actiaca victoria monarchiæ Augusti initium, 526. Actiaci belli apparatus, 527.

Actius Tullius Volscorum concitator, 343. Actius Navius augur, 326.

Acuphis Judæorum legatus, 192.

Ada Lamechi uxor, 18.

Adamus, 16. Adamus obit annos natus 930, 18. Adami prædictio de mundi conflagratione et diluvio, *ibid.*

Adana urbs, b 201.

Adanarsis Persæ crudelitas, b 12.

Adarani contemnunt obsidionem Basilii, b 169.

Adar mensis 12 dystros apud Macedonas, 182.

Addo Caium vulnerat, 140.

Adelphus Albanorum rex, 478.

Ader Idumæus Israelitas infestat, 85. Aderis F. rex Syriæ, 93. Aderis F. clementer conservatus, solius Achabi caput petit, 94.

Adiatene Syriæ prov. juxta Ninum et Gaugamela, 587.

Adiabenorum regina fit Judæa, 262.

Admonemus scientes, 313.

Adoni, Dominus, 48.

Adonias Davidis filius regnum affectat, 80. Adonias ad aram confugit, 82. Adonias petita Abisaga vitam amittit, *ibid.* Adonias ob ætatis prærogativam, et populi consensum sibi regnum deberi censet, *ibid.*

Adonibezecus Israelitas oppugnat, 48.

Adolescentes a 17 usque ad 18 magistratibus inserviunt, 147. Adolescentes tres in camino ignis ob non adoratam statuam, 122. Adolescentibus ea obeunda, quæ celeritatem aut vires desiderant, 148. Adolescentum consilia temeraria, 86.

Adoptio publice confirmanda, 449.

Adoratio in gestu quodam corporis posita, non videtur divinus honos, 179.

Adrianopolitani dedunt Thomam, b 139.

Adrianopolis a Simeone Bulgaro capitur, b 184. Adrianopolis Orestias olim, b 251. Adrianopolis spoliata a Samuele Bulgaro, b 225.

Adrianus Comnenus πρωτοσέβαστος, b 297. Adriani imperium, 588. Morbus, 591. Responsum de Christianis, 592. Adriani studia, mores, et ratio administrandi imperii, 588. Adriani venationes, 589. Ejusdem obitus, anno ætatis, 79, imperii vero 21, 592. Adrianus in alienum servum jus sibi non sumit, 591. Adrianus Judæis Judæa interdicit, 592. Adrianus reluctante Senatu in Deorum numerum relatus, 593.

Adulatorum voces, 281.

Adultera nuptura adultero, maritum luget scilicet, 74.

Adulterium et cædem graves pœnæ secuturæ, *ibid.* Adulterio (cum) cædes conjungitur, *ibid.*

Ædificatio vicatim et oppidatim distributa, 178.
Ædilium institutio et munus, 343.
Æga Ciliciæ, b 26.
Ægilus, b 163.
Ægimurus capitur a Martio, 465.
Ægithalus, 397.
Ægroti lugendi, non mortui, 82. Ægrotus ab expeditionibus non abstinet, 220.

Ægyptiaca classis, b 220. Ægyptii Abrahami discipuli, 22. Ægyptii incantores miracula edunt, 35. Ægyptii arundineus baculus, 100. Ægyptii profligati a Babyloniis, 115. Ægyptiis Cyrus parcit, 162. Ægyptiorum in mari Rubro interitus, 36. Ægyptiorum annus menstruus falsam antiquitatis opinionem illis affert, 323. Ægyptius Scleri equus, b. 218. Ægyptus Mesrem, 21. Ægyptus per Josephum subjecta Pharaoni, 30. Ægyptus a Cyro subacta, 168. Ægyptus et Æthiopia versus Austrum, 126. Ægyptus ab Augusto vectigalis facta, 531. A Diocletiano sub jugum redacta, 640.
Ælia Capitolina pro Hierosolymis condita, 589.
Ælius Adrianus. *Vide* Adrianus.
Ælius Pætus consul cum Galls pugnat, 446.
Ælius Gallus Ægypti præfectus Arabiam infeliciter tentat, 534.
Æmulatio seditionis occasio, 78.
Æmilia Syllæ privigna Pompeio nubit, 473.
Æmilianus Scythis cæsis, arreptoque imperio, a suis militibus occiditur, 628.
Æmilius L. contra Tarentinos missus, 368.
Æmilius Q. consul in Siciliam venit, 286.
Æmilius (M.) Pœnos vincit, 393. Insubres cædit, 404.
Æmilius (M.) Lepidus castra contra Antiochum defendit, 454.
Æmilius Scaurus propter Arteum fit Ajax, 551.
Æmilius Lætus præfectus Prætorio, 601.
Æneas victus a Rutilis, inter mortales esse desiit, 313. Æneæ res gestæ in Italia, *ibid.* Æneadæ Romani, *ibid.*

Ænigmata attentum animum requirunt, 132. Ænigmata de imperatoribus, b 295. Ænigmatibus olim certatum inter reges, 85.
Æolenses, Alisæi, 21.
Æqui M. Minutium vincunt, 346. Iidem sub jugum missi, *ibid.*
Æquum et Sabinum bellum, 317.
Ærarium non in potestate dictatoris, 338.
Æsar pro Cæsare, 543.
Æsculapii templi columnæ immobiles, b 26.
Æstus ingens sub Copronymo, b 110.
Æthiopem lavare, b 106.
Æthribum, 415.
Ætoli ad Antiochum deficiunt, 450. Ad Philippum defluunt, 436.
Ætius eunuchus, b 86.
Ætoli Romanorum socii, 42. Romanis victoriæ causa, 447. Ætolorum motus et pacificatio cum Romanis, 455.
Afer Adriani pater, 588.
Affinitate regum regna conciliantur, et invicem firmantur, 106. Affinitates potentum, obsidum instar habent, 515. Affinitas ignobilium et pauperum spernitur, 317. Affinitates veterum facile diremptæ, 212.
Afflati numine amphiboliis decipiuntur, 219.
Afranius Armeniæ præficitur, 477.
Africa a Romanis oppugnata, 390. Africa dicta Libya Carthaginensis, 443.
Africanus scriptor, 623.
Africani cognomentum P. Scipioni domita Carthagine datum, 449. Africani obitus, 456.
Agagus Moabitarum rex, 61.
Agapeti papæ Romani legatio ad Justinianum, b 67. Agapeti obitus, 92.
Agarena classis a Sami duce profligata, b 228. Agarenæ classis interitus, b 90 inde.

Agareni senis de Adaru prædictio, b 169. Agareni, b 56. A Romana classe profligati, b 236. Ad Edessam cæsi, b 238. Agareni Ægypti triginta annorum inducias cum Romanis pasciscuntur, b 239. Agareni Cretenses classes Michaelis profligant, b 140. Agareni ex Hispania in Cretam trajiciunt, b 139. Agareni Mesembriaci oram maritimam et insulas infestant, b 172. Agareni Romano pacem aspernanti armati occurrunt, b 271. Agareni Carthaginenses in Sicilia cæsi, b 238. Agareni per septem annos Byzantium vexant, b 90. Provincias vastant, b 178. Agareni Carthaginensium ductu Antiochiam oppugnant, b 209. Agarenicum diurnum tributum, b 81, 87. Fœdus cum Romanis, b 91. Agarenorum dissensio de principe, b 88. Grassationes sub Philippico, b 98. Agarenorum Tarsensium, Cretensium et Carthaginensium cladες, b 172. Agarenorum inscitia, b 118. Agarenorum princeps Philosophiæ studiosus, b 160. Agarenorum Carthaginensium in Occidente grassationes, b 160. Item in Oriente, b 93.
Ἀγκύς, b 307.
Aggæus Templi instaurationem suadet, 175.
Agis Tarentinus, 369.
Ἀγορανόμοι, Ædiles, 313.
Agrariæ leges, 344.
Agricultura moderatos et pacatos facit, 323.
Agrigenti obsidio, 336
Agrigentinorum calamitas, *ibid.*

Agrippa Aristobuli F. 272. Agrippa necem sibi consciscere in animo habet, 272. Agrippa ob Tiberium in vincula conjicitur, 273. Agrippæ a captivo quodam et regnum et interitus prædicitur, 275. Agrippa sex menses captivus, 275. Agrippa vinclis solutus a Caio rex appellatur, 276. Agrippa totius Judææ rex, 279. Agrippæ beneficentia, 281. Agrippæ ob superbiam interitus, *ibid.*

Agrippa Junior sacrorum curam a Claudio impetrat, 252. Agrippa Agrippæ filius, 282. Agrippa Junior Herodi succedit, 286. Agrippæ regnum et affinitates, 287. Agrippæ structura, 290.

Agrippa (M.) S. Pompeio opponitur, 511. Agrippa Methone occupata, classem Antonii infestat, 524. Agrippa Augusti sorore repudiata, filiam ducere cogitur, 535. Agrippa Agrippæ F. abdicatus ab Augusto, 581. Agrippa Junior occisus a Tiberio, 346. Agrippa deponendæ monarchiæ Augusto est auctor, 532. Agrippa curator urbis, et Augusti et gener, *ibid.* Agrippæ obitus et elogia, 537.
Agrippina, 288.

Agrippina Germanici uxor, Agrippæ et Juliæ filia, 546.
Agrippina Junior, 561. Agrippina Claudio nubit, 565. Eidem insidiatur, 566. Agrippina Neroni ambit imperium, *ibid.* Pro Nerone imperat, 568. Agrippina a Claudio Augusta appellatur, 562. Eadem a Nerone interfecta, 569. Agrippinæ avaritia et sævitia, 549. Interitus, 565.
Agrippina urbs, 631.
Agrippinus Alexandrinus episcopus, 598.
Ἀγρόνομος, 191.
Agron Sardianorum rex, 402.
Agronis vidua Romanos legatos cecidit. *ibid.*
Αἴτριον (το) τῆς σκηνῆς, 39.
Alæ celeritatem notant, 127. Alæ superbiæ nota, 126.
Ἀλαζαρχία, 286.
Alabarchus, 272.
Albani, sive Albani, b 100.
Alaricus Vandalus seu Gothus ab Honorio evocatus, b 40.
Albæ Longæ ædificatio, 313. Albæ quadrigæ a Camillo primum usurpatæ, 353.

Albana democratia, 320. Albani, 491. Romam migrare coguntur, 324. Albani Massagetæ, 591. Albania subacta, b 92. Albanicum bellum, 320. Albanorum regum successio, 311 inde. Albanum regnum 500 annis duravit, 334. Albanus lacus, b 351. Albanus a Posthumo occisus, 632.
Albinus a Senatu dux creatus, 622.
Albinus Judææ præses, 290. Albini interitus, 607. Cædes, 622.
Albugo felle piscis pellitur, 143.
Albula, 314.

Alcimus Judam insectatur, 208. Alcimus seu Joachimus pontifex, 209. Alcimi interitus, 210.
Alectoromantia, b 33.
Aleinus Vespasiono insidiatur, 578.
Alem, seu Alimum, Mahometi sive gener sive affinis, b 88.
Alemannorum 60000 cæsa a Constantio, 642. Item 300000 profligata a Galieno, 631.

Alexander Ægypto subacta Darium evertit, 151. Alexander Diogenem admiratur. *ibid.* Alexander Jovis filium se apud Barbaros gloriatur, 188. Alexander conditiones Darii aspernatur, 188. Alexander æque modestus et bellicosus, 189. Alexander frequentibus calumniis exasperatus, 191. Alexander Indos milites contra datam fidem occidit, 193. Alexander ex India vix quartam exercitus partem reducit, 194. Alexander immortalitatis opinionem submersione aucupaturus, 197. Alexander Deo immolat, 199. Alexander suis proventibus amicis donatis, spem sibi reservat, 153. Alexander Epiphanis filius, 215. Ptolemaidem occupat, 211. Alexander Jonathæ pontificatum offert, *ibid.* Alexander Jamneas exteras nationes subigit, 221. Alexander Jamnæi prudens consilium mitigandi odia populi, *ibid.* Alexander Judæos male tractat, 191, 221. Alexander Philometori socero insidiatur, 212.
Alexander Aristobuli F. Judæa turbata a Gabinio com-

pescitur, 224. Alexander Aristobuli F. a Scipione securi feritur, 224.
Alexander ab Herode patre vincitur, 250.
Alexander et Aristobulus laqueo necantur, 253. Alexander et Aristobulus Beriti condemnantur, *ibid.*
Alexander Alabarchus, 272. Alexander Alabarchus Judææ procurator, 286.
Alexander et Aristobulus in vincula conjecti, 266.
Alexander Leonis frater, nugis quam imperio aptior, ab 182.
Alexander Antonii F. 522.
Alexander Sol Cleopatræ filius, 531.
Alexander Romanus episcopus, 588, 592.
Alexander Hierosolymitanus episcopus, 612.
Alexander Severus ab Heliogabalo adoptatus, 618.
Alexandra Aristobuli uxor, 219.
Alexandra fugam molitur, 234. Alexandra filiam Mariammen occidendam insectatur, 241. Alexandræ apud Herodem excusatio, 236. — Alexandræ cædes, 241.
Alexandri M. successores inter se digladiati, 127. Alexandri M. corpus, 183. Eruditio, 70. Alexandri Macedonis natales, 184. Alexandri pueri generosa indoles, *ibid.* Alexandri regni initia, 185. Alexandri et Philippi patris dissidium, *ibid.* Alexandri fiducia de medico, 186. Alexandri somnia de Tyro, 187. De Hierosolymis, 197. Alexandri successores pro gladiatoribus se gerunt, *ibid.* Alexandri summum imperium in quatuor regna divisum, *ibid.* Alexandri iter ad templum Ammonis. 188. Alexandri Granico superato excessus, et morbus in Cilicia, 189. Alexandri sites in persequendo Dario, 190. Alexandri 30000 adolescentes, 191. Alexandri expeditio Indica, 193. Alexandri luctus ob Clitum interfectum, *ibid.* Item ob Hephestionem, 182. Alexandri obitum signa antegressa, 196. Alexandri (De) obitu controversiæ, 197. Alexandri somnium, 199. Alexandri M. nuptiæ cum Statira, 195. Alexandri M. imperium in quatuor regna divisum, 127. Alexandri M. terrores et obitus, 198. Alexandri interitus, 212. Alexandri Zebniæ interitus, 217. Alexandri filii, 253. Alexandri manes cum Glaphyra expostulant, 265. Alexandri thorax. 556. Alexandri cædes anno imperii, 619, 621.
Alexandri Severi expeditio Persica et Germanica, 619.
Alexandri Hierosolymitani martyrium, 626.
Alexandri patriarchæ preces contra Arium, b 23.
Alexandri imperatoris interitus, b 183.
Alexandria Ciliciæ, b 280. Alexandriæ ædificatio, 188. Alexandrina Bibliotheca, 200. Alexandrinorum Judæorum seditio, 279. Cædes, 312. Alexandrinum castellum, 223.
Alexandrum nullum ignavum esse decet, 193.
Alexandrum aliud Parmenionem decet, 188.
Alexas Salomes maritus, 260.
Alexius Mosoles, b 117. Ex genero Theophili fit monachus, b 148. Alexii Mosolæ excæcatio, b 118.
Alexius patriarcha orphanotrophi insidias ingeniose discutit, b 238. Alexii patriarchæ 25 centenarii auri a Monomacho rapiuntur, b 251.
Alexius Comnenus Turcarum opera Ruselium capit, b 288. Alexius Comnenus exactor acerbus imperator salutatur, b 294. Alexius effigie Christi sanatur, b 304. Alexius a medicis et monachis vana spe vitæ diuturnioris lactatur, b 308. Alexius Comnenus dignitatibus ornatus rem bene gerit, b 627. Alexii Comneni liberi, b 299. Alexii affectus erga uxorem, b 302. Alexii in fratris liberos pietas, *ibid.* Alexii matris obitus, *ibid.* Alexii Turcicæ expeditiones, b 306. Alexii Comneni obitus, b 308, Alexii funus et elogia, b 46, Alexii migrationes, humanitas, disputationes cum Manichæis, b 304. Alexio animam agente filius regnum occupat, b 308.
Alienos etiam invitat ad studium religionis vir pius, 109.
Alim Abramius Mediam oppugnat, b 356.
Alinus Salapianus, 429.
Alisæi Æolenses, 21.
Alites carnivori in castris, 506.
Alius peccat, alius plectitur, 81.
Alpes (ad) progressi Romani, 405.
Alveus Romuli et Remi, 314, 316.
Amalachitæ profligantur ab Hæbreis, 37. Davidis uxores spoliant, 69.
Aman Mardochæo ob adorationem negatam Infensus, 179. Aman Judæis exitium molitur, *ibid.* Aman crubem Mardochæo paratam suopte interitu nobilitat, 181, 182.
Amani suspendium et totius familiæ exitium, *ibid.*
Amanus mons, 514.
Amanus secundus Alexandrinus episcopus, 572.
Amandi seditio in Galliis compressa, 640.
Amantem iracundiæ cito pœnitet, 178.
Amantius eunuchus præpositus, b 379. Amanti somnium, b 58.
Amaræi Joannis cæsi dans pœnas, 210.
Amaranus Mosis pater, 33.
Amari omni ornatu plus ornat, 166.
Amathe Epiphania, 21.
Amator spretis blanditiis vim parat, 158. Amatori etiam pudica mulier ignoscit, 159. Amatorum ineptiæ ridiculæ, 157.
Amazones inter Albanos repertæ, 478.
Ambibuchus (M.), 267.
Ambitio bellis non necessariis motis dat pœnas, 107. Ambitio pro gloria dedecus aliquando reportat, 127. Ambitio etiam conjunctissimis successus invidet, 184.
Ambitus lex Augusti, 537.
Ambraciæ obsidio 455.
Ambrosius Origenis Mæcenas, 628. Ambrosius (D.), b 31. Theodosium arguit, b 22. Ambrosii (D.), cum Theodosio contra Judæos disputatio, b 36.
Amer Agarenorum princeps ex locorum nominibus cladem divinat, b 159.
Ameras Esman, b 172, 216. Amerræ Melitenæi blasphemia, b 179.
Amesas VIII Judex Israelitarum, 53.
Amesias X Hierosolymorum rex, 105. Amesias Idumæos et Amalechitas cædit, 106. Amesias successibus elatus, Joa lacessito capitur, *ibid.*
Amici in periculis diffugiunt, 145. Amici subornati petunt quod rex ultro cupit, 165. Amici ad rem bene gerendam idonei, regum summæ opes, 157. Amicis adhibitis cum amico expostulare, 235. Amicitiæ paternæ renovatio, 75. Amico gratum significare quibus egeas, 159. Amicorum culpa inimici incolumes, 66. Amicorum consilia animi ægritudinem levant, 178. Amicum deseri etiam hostis æquior improbat, 77.
Amida, b 20.
Aminadab hospes arcæ, 58.
Aminander a Glabrione pulsus, 450.
Aminsus urbs, 479.
Amor frustratus in capitale odium vertit, 28. Amor ex aspectu nascitur, 74. Amor incestus statim in nauseam conversus, 76. Amor et deos et homines vincit, 159. Ex amore morbus, 76. Amori condonatum supplicium, 75. Amoris ardori data venia, 269.
Amorii direptio, b 279.
Amorrhæorum cædes, 43. Amorrhæorum terram tribus Gadia, Rubenia et Manassæa occupant, 44.
Amosus XVI rex Hierosolymorum, 112.
Ammonitæ a Jephtha profligati, 53. Ammanitæ ob legatos Davidis violatos cæduntur, 73. Ammanitarum cædes, 60. Ammanitarum excidium, 75.
Ammon. *Vide* Hammon. Ammon Thamarem struprat, *ibid.* Ammon Davidis filius, 71.
Ammonius insidiatur Philometori, 211.
Amphiboliæ et ænigmata divinationis fructum fere tollunt, 115.
Amphilochii artificium in pellendis Arianis, b 37.
Amphoræ, faces, cornua terrent hostem, 53.
Amulius primus Jovis imitator, 314. Amulius Numitorem regno spoliat, 315. Amulii cædes, 316.
Amynander Thessalus, 444.
Amyntas Macedo transfuga, 187.
Anabarza, b 87. Anabarzæ ruina, b 60.
Anacletus sive Ἀνέγκλητος, Romæ episcopus, 579.
Anael pontifex, 234.
Ἀναμαχέσασθαι τὴν ἧτταν, 213.
Ananias Aedrach appellatus, 148. Ananias Izaten in Judaismo instituit, 283. Ananias pontifex, 286. Ananias pontifex Romam missus, 288.
Ananus dux, 287. Ananus pontifex, 290.
Ἀναρχία perniciosa populo, 49.
Anargyri (D.), b 70. Anargyri Paulini, b 138.
Anastasii statua, b 58.
Anastasii de Copronymo verba, b 107.
Anastasii patriarchæ ignominiosa traductio, b 108.
Anastasii Thomæ adoptivi interitus, b 139.
Anastasii sacellarii conjuratio contra Romanos, b 188.
Anastasii imperatoris duo somnia, 375. Obitus, b 57.
Anathota Jeremiæ patria, 115.
Anatolius, b 44.
Anchialus, b 110.
Ἀνχομαλως ἐκ χειρὸς μαχεσθαι, 517.
Anchus, rex Gethæ, 66.
Ancillæ dominabus pariunt liberos, 25.
Ancus Martius Numæ ex filia Pompilia nepos, 323. Anci res gestæ, 324.
Ancyra Galatiæ urbs, 617.

Andragathius a Theodosio occiditur, b 35. Andragathius Gratiani percussor, *ibid.*
Andreæ et Lucæ reliquiæ, b 21.
Andreas cubicularius, b 10.
Andreas Calybites, b 110.
Andreas dux Amram blasphemum cædit, b 169.
Andriscus Adramyttenus se pro Persei filio gerit, 466.
Andronicus dux Samonæ insidiis interit, b 179. Andronici perfidia, b 283.
Androsthenes ab Achæis victus Corintho excidit, 459.
Anemas, b 35. Anemæ Michaelis conjuratio, b 302.
Angeli primum conditi, 14. Angeli Josepho uxores ducunt, 18. Angeli nomen mirabile, 54. Angeli monent laudandum esse Deum, 146. Angeli non sponte, sed Deo mittente veniunt, *ibid.* Angelus Balaamo apparet, 43. Angelus specie adolescentis apparet Gedeoni, 51. Angelus per flammam in cœlum redit, 54. Angelus Sampsonis nativitatem nuntiat, 52. Angelus interfector, 78. Angelus Eliam pascit, 92. Angelus securitatem pollicetur, 96. Angelus noctu Assyrios cædit, 111. Ab angelo 185,000 una nocte cæsi, *ibid.* Angelus tres adolescentes reficit, 122. Angelus vesperi Danieli apparet, 133. Angelus Tobiæ se cognoscendum præbet, 145. Angelus subito evanescit, 146. Angelus novæ nuptæ hospitium præparat, 145. Angelus Azariam se esse fingit, 144. Angelus audiendus, nulla dæmonii ratione habita, 145.
Angustiæ loci parvo exercitui prosunt, 186.
Anhelare Persis turpe, 148.
Anicetus Romanus episcopus, 504.
Anicetus Neronis libertus Agrippinam occidit, 569.
Anicius I, prætor gentium vincit, 460.
Animæ brutorum et hominum discrimen, 16.
Animalici vesci jubetur Noa, 19. Animalium omnium una lingua, 17.
Animi magnitudo etiam hosti non barbaro grata, 185. Animum Deus intuetur, 63. Animus generosus peculiarem fortunam non postulat, nec communem recusat, 74. Animus territus nihil non in omen vertit, 197.
Anna Samuelis mater, 56.
Anna Tobiæ mater, 142.
Annæ Comnenæ eruditio, b 306.
Anna Pontifex, 267.
Anni 947 universalem Israelitis mutationem afferunt, 110. Anni 15 accessio vitæ, 111. Anni 30 Josepho felices, 29. Annis 514, Reges 22, 135. Anni 725 usque ad Augusti monarchiam, 532. Annorum varietas, 323. Annos 12 nata puella lege Augusta nubilis, 537. Annus magnus Josepho 600 annorum, 20. Annus septimus Judæis feriatus, 216. Annus a Numa duobus mensibus auctus, 325. Annus ætatis 42 imperio aptissimus, 514.
Annius Vinicianus, sive Munitianus, insidiator Claudii, 562.
Annonæ penuria in copiam subito mutata, 101.
Annuli solis senatoribus et equitibus concessi, 419. Annulorum modii ab Annibale Carthaginem missi, *ibid.* Annulorum jus, 502. Annulus dæmonia fugans, 84. Annulus aureus datus libertino medico, 535.
Ἀνοχή, ἀσπονδος, 412.
Anseres Capitolii custodes, 357.
Antagonista par quærendus, 184.
Anteros Romanus episcopus, 623.
Anthemii monasterium, b 148.
Anthimus, b 52.
Antichristus ex tribu Judaica oriturus, 128.
Antigenes ob simulatum æs alienum repudiatus, in gratiam recipitur, 195.
Antigonia insula, b 192.
Antigonus Asiam sibi vindicat, 127. Antigonius Asiam occupat, 199. Antigonus per calumniam ab Aristobulo occiditur, 219. Antigonus Aristobuli filius a Cæsare nihil impetrat, 223. Antigonus ab Herode Judæa pellitur, 228. Antigonus Parthorum ope Hierosolymis potitur, 230. Antigonus a Sossio Antonio appellatur, ab Antonio occiditur, 234. Antigonus de proditoribus, 318.
Antiochena clades ex terræ motu, 587. Antiochenorum scommata in Julianum, b 26. Antiochenorum multa ob Placillæ statuam violatam, b 36. Antiocheni seditiosi, 212. Antiochenorum Judæorum clades, 307. Antiocheni episcopi, 617.
Antiochia a Saracenis occupata, b 91. Antiochia ad Orontem capta a Francis, b 300. Invito Nicephoro a M. Burze capitur, b 204. Antiochia Magna, b 280. Antiochia Syriaca a Baimundo capta, b 303. Antiochiæ forum quadratum, 307. Antiochiæ obsidio deserta a Nicephoro Phoca, b 281.
Antiochi Epiphanis interitus, 206.
Antiochus Eupator, *ibid.* Antiocho bellum Romani inerunt, 452.
Antiochus Epiphanes cornu magnum, 131. Antiochus Magnus, 201. Antiochus Epiphanes Ægyptum oppugnat, 204. Antiochus Epiphanes Hierosolymas grassatur, *ibid.* Antiochus Epiphanes sub Claudio, 287.
Antiochus Eupator Hierosolyma violat, 208.
Antiochus deus a Tryphone occiditur, 215.
Antiochus Cyzicenus, 217.
Antiochus Dionysius a Judæis occiditur victor, 221.
Antiochus Alexandri filius Tryphonis opera regno potitur, 214.
Antiochus Nicanor ab Arsace solutus Syriæ regnum recuperat, 216.
Antiochi Pii interitus, *ibid.*
Antiochus Judæus popularium suorum calumniator, 307.
Antiochus Grypus, 218.
Antiochus Soter, idemque Pius, 215, 216. Antiochus Soter Tryphonem occidit, *ibid.*
Antiochus eunuchus, b 40. Fit clericus, b 41.
Antiochus a Græcis contra Romanos concitatus, 447.
Antiochus Eubœam domat, 450.
Antiochus Comagenes rex, 519.
Antiochus frater Seleuco succedit, 455.
Antiochus in Asia victus a Scipionibus, 453, 454 inde.
Antiochus puer a Demetrio occisus, 462.
Antipas Herodis filius, 254.
Antipas Galilææ et Pereæ Tetrarcha, 260.
Antipas regno Judææ excidit, 261.
Antipæ reditus 200 talenta, 264.
Antipater Macedoniam obtinet, 127 Antipater suspectus de nece Alexandri, 197.
Antipater Idumæus concordiam Syreani et Aristobuli turbat, 215.
Antipater a Cæsare Judææ procurator constituitur, 226.
Antipater Herodis ex Doride filius natu maximus, 229.
Antipater Malchi insidiis veneno tollitur, 227. Antipater fratres apud patrem calumniatur, 246. Antipater in patris indignationem incurrit, 255. Antipater accusatur, 257. Antipater Archelaum et Philippum fratres calumniatur, *ibid.* Antipatri auctoritas apud Gabinium, 225. Antipatri Romana perfectio, 254. Antipatri uxor Antigoni filia, 257. Antiphili litteræ ad Antipatrum, *ibid.* Antipatri interitus, 260. Antipatri liberi, 226. Antipatri et Aheroræ conspiratio, 254. Antipatri mater repudiatur, 256,
Antoninus (M.) Verus a M. Aurelio Antonino adoptatus, 591.
Antoninus Pius χυμινοπρίστης appellatus, 593. Suppellectilem Cæsaream vendit ne cives exactionibus vexet, 594.
Antonibus Severi F., 609.
Antoninus et patri insidiatur, 610.
Antoninus Caracalla, 612.
Antonini Pii decretum pro Christianis, 594.
Antonini (M.) Philosophi sagati et togati acta, 595. M. Antonini obitus vicesimo quarto imperii anno, 594. M. Antonini Philosophi obitus, ejusdem Christiana legio, 595.
Antonia Drusi majoris uxor, 227.
Antonia avia a Caio occisa, 554.
Antonia Claudii filia, 564. Antonia castellum templo vicinum, 244. Antoniæ castitas, 274.
Antonianum bellum civile, 120. Cum Antonianis dissensiones, 510.
Antinonii potentia populo gravis, 493. Antonii funebris oratio in Cæsarem, 494. Antonius cum S. Pompeio pacem facit, 511. Antonii licentia ex actis Cæsaris, 494. Antonii provinciæ post victoriam Philippicam, 510. Antonii clades bello Medico et Parthico, 520. Conspiratio cum Medo et insidiæ contra Augustum, 522 *inde*. Antonii status sanguinem sudat, 524. Antonio testamenti recitatione conflatur odium, *ibid.* Antonii mors, 531. Ab Augusto deplorata. 528. Antonii legatio ab Augusto repudiata, *ibid.* Antonius Herodi et Hircano favet, 228. Antonius Mariammæ et Aristobuli formam miratur, 235. Antonius Herodi honorem habet, 233, 237. Antonius hostis judicatur, 496. Antonius Augusto infestus, 495. Eidem adversatur, 328. Antonii bello Mutinensi res gestæ, 497. Antonius cos. Cæsari diadema imponit, 499. Antonius crudelis, 502. Antonius Bruti cadaver honorifice sepelit, 508. Antonius Cleopatræ mancipium, 511, 524. Ejus amore fruitur, 511. Antonius bacchatur in Græcia, 515. Antonius Ventidio invidet, 520. Antonius Armenia dolo potitus in Ægyptum abit, 521. Antonius Cleopatram Octaviæ præfert, 521. Cleopatra deceptus sibi ipsi necem consciscit, 528. Antonius in Ægypto etiam vincitur a

Cæsare, 528. Antonius a Minerva conjuge 100000 aureorum dotis exigit, 647.
Antonius Cauleas patriarcha, 177.
Antonius Musa libertinus medicus, 534.
Antyllus Antonii filius Augusti gener, 515. Antyllus Fulviæ et Antonii filius occiditur, 531.
Anubis Paulinam amare fingitur, 270.
Annlinus Diocletiani Dominus, 640.
Aorui Silvæ, 640.
Aothus Josepho Judas, II Israelitarum judex, 50, 51.
Apastan, 256.
Apelles dux a Matathia cæsus, 205.
Apelles tragœdus, 554.
Aper a Diocletiano occiditur, 640. Aper magicus Comneni, b. 271.
Apes circa castra, 506.
Aphecca, 95.
Ἀφροδίσιον, Ἀφροδίτης ἱερόν, 96.
Apis ab Augusto contemptus, 531. — Aphthardocitæ hæretici, b 70.
Ἀποβατήριον, 29.
Apocapes Basilius, b 27.
Apocrisiarius, 44.
Apollo Romanorum socordiam castigat, 422. Apollinis statua, b 8.
Apollodori victima, 195. Apollodorus Siculus Cleopatræ minister, 488. Apollodorus ad Augustum deficit, 517.
Apollonia a Philippo obsessa, 424.
Apolloniates in Ionio sinu, 381.
Apollonii cædes, 207.
Apollonium Africæ promontorium, 438.
Apollonius Danes Syriæ præfectus a Jonatha vincitur, 211.
Apollonius Thianæus Domitiani prædicit interitum, 582.
Apollonius martyr et philosophus, 602.
Ἀπόμαχοι, 407, 581.
Ἀπονοίᾳ μᾶλλον ἢ προνοίᾳ στρατηγούμενοι, 233.
Ἀποπεφυκώς, 220.
Ἀποπροσπουεῖσθαι, 401.
Ἄποπτον, 360.
Apotanes, 171.
Appiani Romani Historia, 576.
Appii Claudii ex Sabinis Romam migratio, 337. Appii Claudii intemperies et interitus, 27, 347, 348.
Appius Cæcus Pyrrho pacem negat, 375. Appius Claudius plebis inimicus, 346. Messanam occupat, 385.
Appion Alexandrinus Judæos accusat, 277.
Appolliinaris psalterit paraphrasis, b 35.
Appuli castra Pyrrhi diripiunt, 376.
Apsimari Tiberii imperium, b 95. Apsimari interitus, b 96.
Apulia Dauniorum, 417.
Apum examen in ore Leonis, 54.
Apustius (L), Macedoniam vastat, 144.
Aqua in cruorem mutatur, 33. Aqua sterilis sale et precibus medicata, 97. Aqua per medios hostes petita Deo libatur a Davide, 81. Aqua ebulliens sub dormitante, 605. Aquæ conjectura ex situ, et plantis, 477. Aqua intercutis excantata Adriano, 591.
Aquila augurium imperii Martiano Philippico Bardani; item Basilio Macedoni, b 163. Aquila aurea ab Herode in templo dedicata, 259.
Aquila regni augurium, 325. Aquila panem Augusto raptum restituit, 495. Aquila Augusti, 500. Aquilæ pulsæ a vulturibus, 333. Aquilæ victæ malum augurium, 507.
Aquileia olim, Zonaræ Venetia, 622.
Aquilius (M.) proditor Sibyllinorum oraculorum, 331.
Ara ex Jordanis saxis, 29, 58. Ara Jordania suspectas facit II tribus, 48. Ara contra tyrannum non defendit, 83. Ara Jeroboami rumpitur, 88.
Arabia subacta ab Herode, 238. Arabes a Cyro subacti, 164. Arabes ad Amanum, 478. Arabia Petræa, *ibid.*, Arabum quinque naves ex magna classa incolumes, b 102.
Aradia, 504. Aradii, 514.
Aramœi Syri, 22.
Araspes Panthiæ custos, 155. Araspes Panthiæ pudicitiam frustra tentat, 157. Araspes Assyriorum consilia explorat, 159. Araspes explorator honorifice excipitur, 160.
Araxis pons, b 255.
Arbela pugna Alexandri et Darii, 189.
Arbitrum æquum posse pati causæ bonæ signum, 149.
Arbor Nabuchodonosoris, 86, 122. Arbor hominem significat, 122. Arbor in cœlum usque porrecta succiditur, 123. Arbores et silvæ a Barbaris cultæ pro Diis, b 101.
Arca Noæ, 20. Arcæ Noæ reliquiæ ab Armeniis ostentatæ, *ibid.* Arca fœderis, Arca Silone collocata, 57. Arca capta a Palæstinis, 58. Arca a vaccis in Judæam revehitur, *ibid.* Arca felicitat hospitem, 73. Arca Hierosolyma transfertur, *ibid.* Arcæ inscriptio fatidica, b 115.
Arcadiopolis, b 39.
Arcadius Arsenii vitæ insidiatur, b 37. Arcadius veniam delicti ab Arsenio petit, b 39. Arcadii obitus, b 40.
Archelai in Armeniam impressio, 222. Archelai solertia in Herode reconciliando, 250. Archelai defensio et semissis paterni regni acceptus et 600 talenta reditus, 263, 264. Archelai somnium et relegatio, 264. Archelao regnum a Cæsare confirmatum, 261. Archelaus Cappadocum Rex Alexandri socer, 245. Archelaus Herodi se purgat, 251. Archelaus Herodis filius, 254. Archelaus Judææ rex, 260. Archelaus a Judæis accusatur, 262. Archelaus Glaphyram ducit, 264. Archelaus Mariammem repudiat, 266.
Archimedes Syracusarum defensor, 424. Ejus cædes, 525. Archimedes, b 56.
Archistrategi fanum, b 281.
Arcus pro Iride, 19.
Arcus cominus inutilis, 172.
Ardamanes Pesta, b 71.
Ardea, 313.
Ardeatæ Camilli adjutores, 357.
Ardebæ nautica solertia, 396.
Aretas Cœlesyriæ rex Judæos vincit, 221. Aretas Arab. Hyreanum Hierosolyma reducit, 222. Aretas Pompeii jussu Hierosolymis recedit, 223. Aretas Arabs Herodem oppugnat ob desertam filiam, 271. Aretæ augurium de Tiberii obitu, 272.
Arethas, b 60. Æthiops, b 72.
Areobindi Templum, b 76.
Aretium Flaminii interitu nobile, 413.
Argæus collis, b 163.
Argenteæ drachmæ, 380. Argenti libræ, 10, a censoribus notatæ, 416. Argentum ære mistum, *ibid.* Argentum ære mollius, 119.
Ἀργυρίου μυριάδες δ', 179.
Argos Nabidi a Philippo traditum, 446.
Ariadna, b 55.
Ariana hæresis, b 9.
Ariarathes Cappadocum rex, 455. Ariarathi regnum a Romanis confirmatur, 461.
Ariebes, b 300.
Aridæus frater Alexandri Magni, 127.
Aries divitiarum nota, 130. Aries corniger Persicæ monarchiæ symbolum, *ibid.* Arietum ingens sonus, 240, 10.
Arii interitus, b 23.
Ariminum urbs Galliæ, 483.
Ariobarzanes a Cassio occisus, 504.
Aristander vates, 183. Aristander Alexandrum consolatur, 193.
Aristæ eminentes decussæ, 331.
Aristæus Hebræorum scripta convertenda esse monet, 200.
Aristarchus Tarentinus Romam confugit, 371.
Aristobuli et Antigoni sanguis commistus, 219. Aristobuli et Pompeii contentiones, 223. Aristobuli tres filii, et duæ puellæ, 253.
Aristobulus Alexandri Janneæ filius, 220.
Aristobulus Hyrcani filius Antiochum Cyzicenum vincit, 217.
Aristobulus II regnum occupat, 222. Denuo capitur, 224. Pontifex, 222, 221. Aristobulus cum quatuor liberis, captivus Romam ducitur, *ibid.* Aristobulus a Pompeio adjuvatur et oppugnatur, 223. Aristobulus a Pompeio vinctus, 225. Aristobulus a Cæsare in Judæam missus, veneno a Pompeianis tollitur, 226.
Aristobulus Agrippæ frater, 272. Aristobulus regnum Judæorum instaurat, ejusdemque crudelitas in matrem et fratrem, 219. Aristobuli pontificis interitus, 227.
Aristocratia cum oligarchia, 175.
Aristoteles Alexandri Magni præceptor, 183. Aristoteles suspectus de Alexandri obitu, 197.
Arithmetica ab Abrahamo tradita Ægyptiis, 22.
Ariustus pro Ariovisto, 481.
Arma aurea in templo, 89. Arma cremata, 153.
Armathai habitavit Samuel, 59.
Armatii proditoris cædes, b 53. Armatius, b 52.
Armenia, 22. Armenia munitionibus destituta, 150. Armenia Mediæ contermina, 149. Armenia subacta a Trajano, 587. Armenia quarta, b 95. Armeniaca seditio com-

pressa, b 118. Armeniaca stigmata, *ibid.* Armeniæ mons arcæ Noæ receptaculum, 20. Armeniæ vires, 8,000 equites, 40,000 pedites, argenti talenta 3,000, 150. Armeniæ rex Caracallæ perfidia captus, 603. Armeniæ montes gelu rigentes, 619. Armeniorum motus, 540. Armenianorum monasterium, b 176. Armeniorum et nautarum seditio, b 205.

Arphaxad Chaldæorum conditor, *ibid.* Arphaxad rex Medorum cæsus a Nabuchodonosore, 138.

Arria Cecinnæ uxor, 561.

Arrogantia Diogenis infelix, b 154. Arrogantia militaris, calamitosa, b 255, 299.

Arsaces Parthorum rex Demetrium Nicanorem capit, 215.

Arsacides Parthici regni conditor, 619.

Arsacius, 39.

Arsenius Scetim abit in solitudinem, b 37. Arsenius Arcadii et Honorii præceptor, b 36. Eorumdem liberalitatem aspernatur, b 38.

Arsinoe soror Cleopatræ impulsu occisa, 234.

Artabanus ab Izate in Parthiam reducitur, 284. Artabanus Parthus filium Darium dat obsidem Tiberio, 271. Artabanus, 614. Postremus Parthorum rex, 619. Pseudo-Neronem Romam reducturus, 578.

Artabasdus Armenius, b 21. Rex creatur, b 107. Artabasdi elogia, *ibid.*

Artagerses, 161.

Artagira, 540.

Artaxerxes Longimanus, 135. Artaxerxes uxoris suæ formam ostentare cupit, 178. Artaxerxes, qui et Cyrus, Xerxis filius, quintus rex Persarum, *ibid.*

Artaxerxes, vel Artaxares, Persa, 642. Artaxerxes Persarum rex, *ibid.* Ejusdem, 400. Alegati ad Alexandrum Severum, 619.

Artaxes ab Antonio profligatus, 521.

Artemidorus Gnidius Cæsari insidias indicat, 491.

Artemius, qui et Anastasius imperator, b 98.

Artemius Alexandriæ dux et martyr, b 23. Artemii interitus, b 102.

Artorii somnium de Augusto, 506.

Arundineus baculus infirmum fulcrum, 110.

Aruntis et Bruti interitus, 336.

Aruspex Veiens, 352. Aruspicis Etrusci dolus, 332.

Arx eversa, ne urbi ex ea periculum crearetur, 215.

Arzis vivi direptio, b 251.

Asa V, rex Judæorum, 89. Asa Æthiopes vincit, 90.

Asa Turcus a Mediæ principe vincitur, b 256.

Asael Damasci regem suffocat, 102.

Asahel Joabi frater ab Abenero cæditur, 72. Asahel Syriæ rex ungitur ab Elisæo, 101.

Asamonæorum familiæ principatus duravit annos, 168, 234.

Ascalon, 58.

Ascanius Rutulos profligat, 313.

Asclepiades, Antiochenus episcopus, 612.

Asclepiodotus, 641.

Ascletarionis prædictio, 58.

Asdrubal in Italiam abit, 431.

Ἀσέβεια εἰς αὐτοκράτορα, 571.

Aseneth uxor Josephi, 29.

Aser, 25.

Asini maxilla pro gladio et fonte, 54. Asini ungula Stygiam aquam continet, 197.

Asmodeus dæmon, 143.

Aspar patricius Leonem imperatorem creat, b 49. Asparis et Ardaburii supplicium, b 50 *inde*. Asparis in restinguendo incendio diligentia, b 51.

Aspathines, 171. Aspathines vulneratur, 172.

Aspidis morsus lenissima mors, 530.

Aspis Libyæ urbs a Romanis occupatur, 390.

Asia superior Australis et Septentrionalis, b 26.

Asiatici cognomentum Scipioni tributum, 564. Asiaticus a Claudio interfectus, 564.

Assaron Mannæ cur collectus, 36.

Assiduitatis vis, 4.

Assuerus Cyaxares, 132.

Assyrii ab Assur, 22. — Assyrii Sodomitis cæsis ab Abrahamo cæduntur, *ibid.* Assyrii divinitus cæsi, 111. Assyrii regni evertendi occasio, 146. Assyrii in Lydiam profectio, 158. Assyniorum fuga, 150. Assyriorum copiæ, 160. Assyriorum potentia, 149 *inde*.

Assyrius Achazo auxilium ferens. Syros et Israelitas affligit, 109. Assyrius dum Medis insidiatur, seipsum evertit, 149.

Astrologi Italia pulsi, 565. Astrologorum de Constantis obitu prædictio, b 15. Astrorum utilitates, 16. Astronomi Vitellio diem interitus denuntiant, 574.

Astrum gladio simile, 302.

Astyages rex Medorum, 140.

Atellanorum migratio ad Hannibalem, 428.

Athamania Thessaliæ, 444.

Ἀθήναιον, 605.

Athanasius, b 9.

Athenais dicta Eudocia, b 41.

Athenæ liberatæ a Lucio Apustio, 444.

Athenarum mœnia sub Valeriano instaurata, 630.

Athenarum inscriptio pro Pompeio, 477.

Athenienses Xerxis victores, 126. Athenienses pacem cum Alexandro faciunt, 185. Athenienses Romanorum amici, 403. Athenienses Bruto et Cassio statuas decernunt, 503.

Athenodorus Gregorii Mirifici frater, 623.

Athenodori commentum ad exprimendam Augusti lasciviam, 544.

Athingani, b 124. Athinganus Michaeli prædicit imperium, b 135.

Athypotheodorus, b 208.

Athyra, b 290.

Atlas mons, 608.

Atra urbs Arabiæ Soli dicata, 607.

Attalia Pamphyliæ urbs, 487. Attalus, 445. Eumenis frater, 461. Attali obitus, 447.

Atticus, b 40. Atticus Herodis Rhetoris pater thesauro ditatur, 584.

Attilius C, 396. Attilius Latinus, 888.

Avaritia, et consilii infirmitas, 201.

Aves ex aquis, 16. Aves rapaces malum significant, 252.

Augustus Herodi dat potestatem multandi filios, *ibid.*

Aufidus fluvius, 417.

Auctoris querela de tyrannide suorum temporum, b 7.

Augurium irritæ pacificationis, b 187.

Augusti Cæsaris obitus, et anni imperii vel 57 vel 43, ætatis, 77, 267. Augusti callida cum Antonio et Lepido collusio, 499. Augusti consulatus, *ibid.* Augusti monarchiæ signa, 495. Augusti et Antonii bellum, pax rursus, 511. Augusti Ægyptiacus triumphus, 531. Augusti partitio provinciarum, et Decennia, 533. Augusti provinciæ post victoriam Philippicam, 510. Augusti ratio administrandi imperii, 534. Augusti morbus et testamentum, 534. Augusti appellatio, *ibid.* Augusti nepotes degeneres, 539. Eorumdem obitus, 540. Augusti moderatio et liberalitas, *ibid.* Augusti statua fulmine icta, 543. Augusti testamentum et libelli, 544. Augusti obitus, 544. Principio parum luctuosus, *ibid.* Augusto diuturnitas imperii profuit, 578. Augustus tribunatu ab Antonio dejectus, 495. Augustus clemens, 502. Augustus Antonium neque vincere neque vinci vult, 506. Augustus Dirrachii ægrotat, *ibid.* Augustus cum S. Pompeio redire in gratiam frustra cupit, 518, et 511. Augustus plebem primum facit suam, 495. Augustus militiam conscribit, 496. Augustus ob ludibria senatus ad Antonium deficit, et contra Cretenses cretizat, 498. Augustus Fulviæ gener, 500. Augustus Scriboniam ducit, 511. Augustus Pannonios domat, 521. Augustus Cleopatram simulatione amoris decipit, 528. Augustus Alexandri cadaver visit, 531. Augustus ab amicis admoneri se passus, 536. Augustus provincias invisit, *ibid.* Augustus Pollionis crudelitatem coercet, 537. Augustus Lucium et Caium Agrippæ filios adoptat, et imperii successores designat, *ibid.* Augustus obviam sibi procedi non vult, 536. Augustus importuni militis causam agit, 538. Augusti liberalitas deponendæ monarchiæ simulatio, 532. Augustus judicium violentum contra Cæsaris percussores exercet, 272.

Augustodunum, b 13.

Avitus Pseudantoninus Heliogabalus. *Vide* Heliogabalus, 616.

Aulici loco movent quem superiorem fore credunt, 119.

Aulus Plancius in Britannia, 562.

Aurargenteum vectigal, b 55, Aurea ornamenta et vasa olim honoris ergo concessa, 173.

Aurelia familia cum Commodo privata imperio, 601.

Aureliani responsum de Paulo Samosateno, 635. Aureliani triumphus, 637. Cædes, *ibid.* Aurelianus insidiarum contra Galienum particeps, 634. Aurelianus imperator, 636.

Aurelius cos. contra Gallos, 363. M. Aurelius Antoninus verus philosophus, 595. Imperator designatur, 591. Aurelius Liparam trajicit, 393. Aurelius Heliogabali maritus ab Hierocle enervatur, 620. Aurelius cum Posthumo colludit, 632.

Aureolus Geticus Ingenuum tyrannum profligat, 631. Item Macrinum et Macrianum, 632. Aureoli seditio contra Galienum, 634. Interitus, 635.
Aureum Commodi sæculum, fortassis Aurelium, 600. Aureus nummus imperatoris imagine duntaxat insigniendus, b 92. Auri 1000 libræ Gallis promissæ, 358.
Aurum argento mollius, 119.
Aurum felicitatis signum, *ibid.*
Aurum et ferrum imperii nervi, 636.
Auribus mutilus rei venereæ deditus, 171. Auris altero reo integra servata, 191.
Auspicia tribunonum temeritati opposita, 346.
Austrinus aer insalubrior, b 307.
Auxentii (S.) collis, b. 163.
Axanis sultani humanitas erga Diogenem captivum, b 284.
Axius Bardarius, b 225.
Azarias propheta Asam ad pietatem hortatur, 91.
Azarias pontifex, 107.
Azarias XIII rex Israelitarum, *ibid.*
Azarias Abdenago appellatus, 118.
Azizus Emesorum rex, 288.
Azotus Palæstinæ urbs, 58.
Azymorum festum Pascha, 113.

B

Baalicus cultus Hierosolymis tollitur, 104. Baalici sacerdotes a Jeho intefecti, *ibid.*
Baalis statuas evertit Joramus, 96. Baalici sacerdotes Eliæ jussu occiduntur, 92.
Baanes Heptademon Armeniæ proditor, b. 95.
Baanno victus a C. Scipione, 412.
Baar radix, dæmoniorum fugatrix, 308.
Baasas III rex Israelitarum, 89. Baasæ familia exstirpatur, 161.
Baaspracam olim Media, b 256.
Babylas Antiochenus episcopus, 623. Babylæ martyrium, 626.
Babylon septem annos rege caret, 123. Babylon hyberna Persicorum regum, 168. Babylon Alexandro fatalis, 196. Babylonem non videre, et captivum Babylonem perduci, 114. Babylonia captivitas ab Jeremia prædicitur, 115. Babylonium regnum a Medis et Persis evertendum, *ibid.* Babylonii Manassem capiunt, 111. Babylonii pueros captivos diligenter erudiunt, 118. Babylonii viginti annorum commeatu instructi, Cyri obsidionem rident, 164. Babyloniorum lingua Syriaca, 165. Babylonis structura, 21. Babylonis captivitas, 164.
Bachides in Judæa grassatur, 208. Bachides Judam cædit, 210.
Bactriani, 22.
Baculus fit serpens, 35. Baculus Aaronis reflorescit, 42.
Bæthel, 26. Bæthel capitur, 48.
Bagda urbs antiqua Babylon, b 145.
Bagoas dux copiarum Artaxerxis, Judæis infestus, 182.
Bagoas Herodis eunuchus, 254.
Baimundus simulata morte domum redit, b 303. Baimundus in Oriente ab Alexio deficit, et pacem cum eo facit, *ibid.*
Balbinus (P.) imperator, 622.
Balacus Madianitarum rex Israelitas devovere conatur, 43.
Balaamus Israelitis bene precatur, *ibid.* Balaami asina loquitur, *ibid.*
Baladan Babylonius Ezechiæ amicus, 111.
Balista Macrini præfectus equitum, 632. Balistæ interitus, 634.
Balla, 25.
Balsamum in Palæstina, 85.
Balthasar pro Daniele, 118. Balthasaris Babylonii regis cædes, 165. Balthasar postremus Assyriorum rex, 123. Ejus luxus, profanatio sacrorum, et blasphemia, *ibid.* Balthasar Nabuchodonosoris deus, 122.
Banæas Salomonis carnifex, fit imperator, 82.
Banes palus, b 116.
Baptismate (E.) susceptio impedimentum conjugii, b 200.
Bara dux ab Hormisda deficit, b 75.
Baracus IV Israelitarum judex, 51.
Barangorum motus, b 304.
Barbæ semirasæ ignominia, 44.
Barbari perfidi, 89. Barbari Dei potentiam ignorant, 124. Barbarica vestis offendit Macedones, 191. Barbarus cane deterior, 65. Barbari aliter tractandi quam Græci, 188. Barbari fidem imbecillioribus non servant, 114.
Bardanes Turcus, b 446.
Bardarius Axius, b 122.
Bardas Phocas bellum in Oriente gerit, b 196.
Bardas Sclerus Rossos domum redire cogit, b 210. Bardas Sclerus Babylone aufugit, b 221. Bardas Sclerus cum Basilio redit in gratiam, b 222. Bardas Sclerus a Phoca Barda victus a Babylonio Chosroe in carcerem conjicitur, b 221, 218.
Bardæ potentia, et instauratio philosophiæ, b 160. Bardæ chlamys delapsa malum omen, b 166. Bardæ incertus, b 162. Bardæ interitus, b 165. Bardæ Scleri cum Scytha monomachia, b 209. Bardæ Scleri Defectio, b 216.
Baris urbs, b. 169. Baris Asamonæorum in Antoniam mutata, 244.
Barnabazus insidiarum Artaxerxi structuram jubet, 179.
Baruchus Jeremiæ scriba, 114. Baruchus homo eloquens, 116.
Βαρυτέρῳ φρονήματι χρώμενος, 320.
Barzapharmrnes, 230.
Basilius Alexandrinus hæreticus, 592.
Basilinarum excidium, 421.
Basilacius ob affectatum regnum occiditur, b 164. Basilacius capitur a Turcis, b 282.
Basilii Magni legatio ad Valentem, et miraculum, b 31.
Basilii mores et arrogantia, b 225. Basilii obitus, b 227. Basilii conjugium et imperatoria dignitas, b 166. Basilii Agarenicus triumphus, b 168. Basilii bellum Syriacum, b 168. Basilii liberi expeditio Agarenica, b 168. Basilii templorum ædificationes, b 172.
Basilii Macedonis natales, et augurium adipiscendi imperii, b 163. Basilii Macedonis interitus, b 176. Basilii Macedonis in fame liberalitas, b 207.
Basilii Porphyrogeniti prudens moderatio, b 216.
Basilii cubicularii calamitas et interitus, b 222. Basilii expeditio Iberica et Phœnicica, b 223. Basilii thesaurus, b 225. Basilii Bulgaricus triumphus, b 227. De Basilio somnium æditui S. Diomedis, b 164. Basilio prædictum imperium a Peloponnensi monacho, b 173.
Basilium (Contra) conjuratio vindicata, b. 168.
Basilius a Peloponnensi vidua adoptatur, b. 160.
Basilius Michaelem Theophili filium cædit, b 167.
Basilius Pectes insidiator Leonis, b 178.
Basilius Romani pueri filius, b 196. Basilius servatorem suum occidit, *ibid.*
Basilius cubicularius, b 199. Nicephori cognatos relegat, et exsules revocat, b 208. Basilius Contostephani fraude a Bulgaris profligitur, b 220. Basilius rebus gerendis intendit animum, b 222. Rebus secundis insolescit, b 221. Basilius Abasgos domat, b 227. Basilius Bulgaros ad Axium fugat, b 225. Bulgaria potitur, b 174. Basilius Malefas captus, b 288.
Basilius Bogomilorum hæresiarcha, 300.
Basilinus ex remige imperator, b 167.
Basiliscus imperio occupato Chalcedonense concilium abrogat, b 52.
Basilisci interitus, b 52.
Basiliscus locus, b 70.
Basolamasnos et calceos Caligulæ inventum, 558.
Bassianus Mammææ ab Heliogabalo adoptatur, 608.
Batistania, 431.
Bastus (L.) belli Judaici reliquias conficit, 308.
Batazes cæcatur, b 253.
Bathylus Antipatri libertus veneni minister, 255.
Bebius (Cn,) victus ab Hamilcare et Gallis, 445.
Bebrices Narbonenses, 406.
Bel Deus Syriorum; 63.
Belescel, 39.
Belisarii triumphus Africanus, b 66. Belisarii et Narsetis dissidium, b 69. Belisarii expeditio Italica, b 68. Belisarius Africam recuperat, b 65. Belisarius in ordinem cogitur, b 70. Belisarius ob calumniam affectati regni ex Italia revocatur, b 69.
Bella non odio hominum, sed cupiditate imperiorum geruntur, 183. Belli tempore urbe exire suspectum et periculosum, 115. Belli inter Antonium et Augustum causæ, 522.
Bello elapsos murus opprimit, 94.
Bellum Deo auctore susceptum spem victoriæ bonam facit, 23. Bellum propter defectionis suspicionem illatum, Bellum non prius indictum quam illatum, 150.
Benefactores apud reges Persicos in Commentatios relati, 179.
Beneficentia rebus secundis crescere debet, 146.

Beneficia hostes in amicos mutant, 159. Beneficia petitionem haud facile repudiari sinunt, 200.
Beniguitas impudentiores facit, 56.
Benjamin, 23. Benjamitæ Hierosolymis tributum imperant, 48. Benjamitica tribus apud Boboamum manet, 87. Benjamiticum bellum ob stupratam Levitæ uxorem, 48. Benjamitis raptus puellarum conceditur, 49.
Berenice nubit Aristobulo, 206. Berenice Agrippæ filia, 282. Bereuice suspecta incestus cum fratre, 287.
Beroe Irenopolis appellatur, b 216.
Berosus meminit diluvii, 19.
Berrœa vastata, b 197. Berrœa dedita Basilio, b 225.
Bersaba, 74.
Beryllus Neronis pædagogus, 289.
Βέσβιον ὄρος, (Vesuvius), 287.
Besti supplicium, 191.
Besti regnum significat, 129.
Besuræ obsidio, 213.
Bethsemani arcam recipiunt, 58.
Bethuliæ obsidio, 139.
Bibere lambendo, 51.
Biblia aureis litteris descripta in membranis, 200.
Ἐπὶ ταῖς βίβλοις τῶν ἀξιώσεων τεταγμένος, 564.
Bibliothecæ Alexandrinæ 200,000 librorum, 200. Bibliothecæ Alexandrinæ conflagratio, 488.
Biduum pro uno die habitum in venatu, 147.
Bithiæ castellum expugnatum, 469.
Bithias Carthaginensibus frumentum mittit, *ibid.*
Bithys filius Eoty redditus, 461.
Bizya oppidulum, b 139.
Blachernia ædes Deiparæ, b 46. Blachernii templi conflagratio, b 281.
Bladimures Rossus, b 221.
Bladisthlahi Joannis uxor Basilio deditionem facit cum duodecim liberis, b 226.
Bladisthlabus Joannes, b. 134.
Blasphemiæ in Deum et regem atrocissimo calumnia, 93.
Bodes Cn. Cornelium Carthaginem mittit, 387.
Bœotia a Flaminio et Attalo subacta, 461.
Bogas, b 186.
Bogomili, b 301.
Boii, 400. A Romanis subacti, 404. Agri parte multantur, 401. Posthumium Albinum cum exercitu cædunt, 423.
Boiæitzes Amorii proditor, b 152.
Bollas Romanus Monomacho callide insidiatur, b 260.
Boisthlabus Stephanus Scytha Illyrios vexat, b. 248.
Boleti Claudii, 567.
Bologudes Hungarus, perfidus apostatata Francis in crucem sublatus, b 194.
Bombyces Constantinopolim allati, b 70.
Bonitas nimia opportuna insidiis, 116.
Bonus Patricius, b 84.
Bonus moritur, mali supersunt, 89.
Boozus, 55.
Borilus Botaniatæ servus, b 293.
Borises Bulgarus, b 199. Borises rex Bulgarorum a Zimisce liberatur, b 211. Borises magister declaratur, b 215, 401, 630.
Bos loci nomen, 81, 295. Bos Dianæ a Romano immolata, 328. Boves mas et femina juncti, 316. Bos agnam parit, Bos humana voce locutus, 409.
Boves pro anni qualitate, 29. Boves calamitatem significant et mutationem, 264. Boves cum facibus, 411.
Botaniatæ acta rescinduntur, b 27.
Botaniates Nicephorus, b 274. Botaniates Nicephorus imperator salutatur, b 289. Botaniates novas tabulas conficit, b 292. Botaniates Mariam vivente marito ducit, b *ibid.* Botaniates ob servorum improbitatem invisus, b 293. Botaniates ex imperatore fit monachus, b 296.
Braca, b 126.
Brachia destruunt caput, 110. Brachia II, et humeri, *ibid.*
Bragadam (Ad) flumen, 391.
Brennus Gallorum dux, 355.
Bringas Josephus cubicularius, b 199.
Britannia, 609. A Claudio domita, 562. Britanniæ longitudo et latitudo, 609.
Britannicus Claudii filius, 287. Britannicus sive Cl. Tiberius Germanicus CL. F. 562. Britannicus novercæ Agrippinæ insidiis negligitur, 563. Britannicus calumniis Agrippinæ fatuus habetur, 566. Britannicus a Nerone veneno tollitur, 659.
Britannicum bellum sub Commodo, 598.
Britannicum stratagema, 609, 610.
Britannionis ducis Illyrici defectio et reconciliatio cum Constantio, b 16.
Brochamii, b 281.
Brundusii expugnatio et portus, 380.
Bruti duo filii securi percussi, 334. Bruti et Aruntis interitus, 335.
Brutus M. Bruti pater occisus a Pompejo, 474. Brutus (M.) Macedoniæ prætor, 498. Bruti clades et interitus, 507. Brutus a Cæsare conservatus, 486. Brutus Albinus, Cæsarem in Senatum pellicit, 491. Brutus (M.) contra Cæsarem incitatur, 491. Brutus (M.) ab Antonio et Augusto oppugnatur, 500. Bruti et Cassii apparatus contra Augustum et Antonium, 503. Brutus Cæsarianum cornu vincit, 506.
Bryennii Nicephori seditio, b 289. Bryennii potentia et eruditio, b 306. Bryennius Nicephorus, b 282.
Bryennius Joannes a Ruselio profligatur, b 291. Bryennius ab Opsara cæcatus ad imperatorem mittitur, b 291.
Bubo Agrippæ auspicium, 275.
Bucellariorum dux, b 118.
Bucoleon, b 187, 208.
Bucephalus equus, 184. Bucephalus raptus ab Hircanis, 191. Bucephali obitus et luctus ob eum, 194.
Budim, b 225.
Bulgaria tota subigitur a Basilio, b 226. Bulgari, b 56. Iidem qui et Mysi, b 55. Bulgari incantationibus et præstigiis utuntur, b 57. Bulgari Thomam invadunt, b 138. Bulgari Christiani fiunt, b 155. Bulgari ob mutatam religionem seditionem movent, b 156. Bulgari agro a Theodora donantur, *ibid.* Bulgari ab Arabe quodam machinas bellicas fabricare edocti, b 162. Bulgari victi, b 186. Bulgarica pax, b 112. Bulgaricæ expeditiones et clades, b 185. Bulgarici regni motus, b 199. Bulgaricum fœdus, b 156. Bulgaricum bellum sub Leone Philosopho, b 177. Bulgaricum bellum sub Basilio Porphyrogenito, b 220. Bulgarorum victoria in Illyrico, b 57. Bulgarorum grassationes sub Philippico, b 98. Bulgarorum rebellio et recuperatio, b 169. Bulgarorum grassatio, b 188. Bulgarorum 20000 in carcerem conjecta, b 213. Bulgararum 15000 cæcata a Basilio, b 226.
Bulla Felix, latro, 609.
Burrus magister Neronis, 568.
Busiridis urbis excidium, 640.
Byrsæ partis Carthaginis obsidio, 468.
Byrides, b 160.
Bysus Thrax Dynasta Audrisci proditor, 466.
Byzantium triennio a Severo obsessum, 606.
Byzantii mœnia, *ibid.*
Byzantium a Comnenianis diripitur, b 291. Byzantii veteris descriptio, b 7.

C

Caatus Levi filius, 33.
Cabala castellum, b 180.
Cæsar Joannes fit monachus, b 300.
Cadavera alitibus et feris objici miserabile objectum, 65. Cadaveribus principum barbarus hostis insultat, 70. Cadavera edunt Carthaginenses, 460.
Caddusii temeritatis sum dant pœnas, 156. Caddusiorum ad Cyrum defectio, 154.
Caduceus cum hasta, 402.
Cæci et claudi urbis defensores, 71.
Cæcilius Bassus Sexti Cæsaris interfector, 227.
Cæcilius Metellus in Sicilia, 398. Andriscum cædit, 466. Hasdrubalem ad Panormum vincit, 394.
Cædes hominum interdicta, 19. Cædes per speciem arcani colloquii, 72. Cædes ulcisci cædibus, nisi propter exemplum esset necessarium, crudele et stultum videretur, 75. Cædes injusta caveri, tam magistratuum interest quam reorum, 119. Cædium expiatio, 319.
Cæninensium cædes, 317.
Cæsar (S.) a Cæcilio Basso occisus, 227. Cæsar de proditoribus, 31. Cæsar regnum affectat, 482. Tribunis potestatem abrogat, 491. Occiditur, 531. Cæsar Pompeio suffragatur, 476. Cæsar populum sibi conciliat, 481. Cæsar Italia 60 diebus potitur, 484. Cæsar Pompeii interfectores ulciscitur, 488. Cæsar post victum Catonem senatores occidit, 490. Cæsar dictator perpetuus, *ibid.* In Africa uno die tres exercitus vincit, *ibid.* Cæsar diadema recusat, 491. Cæsar 25 vulneribus confossus ad Pompeii statuam confugit, *ibid.* Cæsar Augustum instituit atque adoptat, 495.
Cæsari mutatio ab aruspice prædicitur, 485. Cæsari superbia odium et exsilium parat, 491. Cæsari ab assentatoribus decreti honores, 492. Cæsaris et Pompeii dissidium, 482. Cæsaris somnium de matre, 483. Cæsaris fortuna in navicula, tempestate et mediis hostibus, 484. Cæsaris navigatio temeraria, dictatura, consulatus, Hispaniarum oc-

cupatio, *ibid.* Cæsaris clades et periculum, *ibid.* Cæsaris ab Achilla periculum, 489. Cæsario Cleopatræ et Cæsaris filius, *ibid.* Cæsaris dictatura, *ibid.* Cæsaris ambigua vox de Catone, 490. Cæsaris nomen, *ibid.* Cæsaris in Hispaniis periculum, *ibid.* Cæsaris præclari conatus morte interrupti, *ibid.*

Cæsarea maritima Stratonis turris, 219. Cæsarea Cappadociæ 400000 hominum habitata, expugnata a Persis, 630.

Καισάρειοι, 599. Cæsariensium in Agrippam defunctum petulantia, 282.

Cæsariensium Judæorum seditio, 289.

Cæso Fabius, 344.

Caiphas Josephus Pontifex, 267.

Cainan Arphaxadi filius, 22. Cainan vivit annos 916, 18.

Caii insolentia, 278 Caii nuptiæ, 551. Caii Caligulæ imperium, 553. Caii expeditio contra Armeniam, et interitus 510. Caii liberalitas, profusiones, libidines et importunitas, 553, 554. Caio Calpurnio Pisoni Cornelia Orestina rapitur, 555.

Caius Caligula tertius Cæsar, 272.

Caius Herodis deliciæ, 41, 181.

Caius Tiberio gemello imperium præripit, 275.

Caius Petroni ominatur, et exoratus ab Agrippa statuæ collocationem omittit, 278.

Caius Agrippæ et Juliæ filius, 536.

Caius Cæsar. *Vide* Caligula.

Caius Germanici filius, 646.

Caius Tiberium suffocat, 551.

Caius a Tiberio destinatus imperio, *ibid.*

Cainus, 17.

Calabri et Siculi vexati a Leone Iconomacho, b 106.

Calabria Gracchо mandata, 424. Subacta a Romanis, 380.

Calabria locus Brennio funestus, b 292.

Calamitas ad meliorem frugem perducit tyrannum, 12. Calamitosis insultare est pessimi atque etiam stultissimi hominis, 181. Calamitatum causæ sunt peccata, 74.

Calaphates Cæsar appellatur, b 240. Calaphates avunculo Michaeli invisus, b 243. Calaphates Orphanotrophi opera potitur imperio : ejus natales et mores, 343. Calaphatæ ingratus animus in Orphanotrophum, b 243. Calaphates castrat cognatos, et Zoen relegat, b 254. Contra Calaphatem seditio, *ibid.* Calaphates et Constantinus excæcati relegantur, b 243.

Calcei militares elevati, 298. Calcei purpurei insigne imperii, b 167. Calceorum oscula, 158. Calceorum discrimen, 328.

Calenus (Q.) de Antoniano bello, 496.

Caligulæ inconstantia et perversitas, 555. In multis delictis pauca recte facta, 555. Caligulæ sanguinarius animus, *ibid.* Caligula filius locupletum senum et anuum, 556. Caligula alienatis amicis, insidiatoribus fit opportunus, 557. Caligula deorum omnium personas agit, 558. Caligulæ templa et divini honores, 559. Caligula Salmoneum imitatur, *ibid.* Se Deum facit, 574. Caligula unam cervicem habet, 560. Caligula quarto imperii anno occiditur, *ibid.* Caligulæ serinia venenorum, 561.

Callinicus Syrus ignis Græci inventor, b 90.

Callinicus patriarcha cæcatus relegatur. b 96.

Callirrhoenæ thermæ, 259.

Callistus Claudii libertus libellorum supplicum magister, 564. Callistus Romanus episcopus, 618. Callistus Persarum grassationes coercet, 630.

Calocyrus Chersonius, b 206. Calocyrus per Rossos regnum affectat, b 210.

Calor spiritum suavem facit, 183.

Calphurnia ab Agrippina vel acta in exsilium vel occisa, 565. Calphurniæ Cæsaris uxoris somnium, 491.

M. Calphurnii tribuni egregium facinus, 389. Calphurnius Crassus Nervæ insidiator, 584.

Calumnia innocentiam opprimit, 93. Calomniæ atque insidiæ tandem intelliguntur, 125. Calumniæ tela oblique emittuntur, *ibid.* Calumniator locupletatur, 77. In calumniatores dictum Juliani, b 25. Calumniatoribus subornatis partes defensoris suscipere, 246. Calumniatoris eadem pœna quæ sontis, 124. Calumniatorum pœna, 273.

Calidonii, 609.

Camarina infeliciter tentata a Romanis, 588.

Cambyses Ægyptum et Æthiopiam subegit, 126. Cambyses I, rex Persarum, 146. Cambysis de Smerdi somnium, 170.

Cameli binos sagittarios gestant, 159. Cameli 5000, 190. Cameli equis formidabiles, 163.

Camerini excidium, 338.

Camilli voluntarium exsilium, 356. Obitus, 360. Camillus Faliscos in deditionem accipit, 354. Romam a Gallis liberat, 357. Camillus tertium Dictator, 358. Item quartum et quintum, *ibid.*, 360. Camillus (L.) dictator Gallos vincit. 361.

Cammizes Eusthatius, b 306.

Campania fertilissima, 412. Campani adjuti a Tito, 579.

Cmulianus, b 118.

Candor judicandi, b 46. Candor integritatis nota b 112.

Canicleum monasterium, b 153, 296.

Canis mirificus, b 64. Canis humana voce loquens, 333.

Canis mortuus non mordet, 487, Canibus perquisitæ latebræ, 402.

Cannæ, 416.

Capillus. *A primo capillo*, formula monastica, b 140.

Capilli mulierum pro funibus, 464, 606.

Capita 4 regni quadripartiti nota, 127.

Capitolii ædificatio, 332, 333. Capitolium a Sabinis captum, 317. A servis et exsulibus occupatur, 346.

Capnicum, b 123.

Cappadoces Meschеni, 21. Cappadoces Cyro subacti, 129. Cappadociæ status, 461.

Capræ cor pro omine, 65.

Captivæ obitus ab adolescente victore deplorari suspectum, 161. Captivam tueri pudicitiam magnum quiddam, 158. Captivarum mulierum, præsertim nobilium, pudicitiæ consulendum, *ibid.* Captivi populares gratis dimissi, 108. Captivi de industria dimisso, quo explorator pro transfuga habeatur, 160. Captivi ignominia notati, 375. In angustiis præmissi, 379. Inter se commissi, 410. Captivi Romanis insidiantur, 388. Captivorum permutatio, 398. Captivi pro desertoribus supplicio affecti, b 172. Captivi prostrati calcantur a victore sultano, b 284. Captivis tantum Domini mutatio imperata, 109. Captivorum cadavera in foro insepulta, abjecta, 144.

Capua urbs amplissima, 413. A Levino occupata, 373. Recepta a Romanis, 426. Capuani Hannibalem recipiunt, 428. Capuani Magistratus arte erepti furori populi, 420. Capuanorum multa, 427. Capuanus legatus pro salute patriæ se devovet, b 299.

Caput Posthumii Albini phiala Boiorum, 423. Caput pulvere conspersum in luctu, 7[illegible]. Caput initii nota, 119.

Caracallæ ad milites et senatum oratio, 683. Ejusdem grassationes et fratricidium, 612. Caracallæ imperium, *ibid.* Morbi et furiæ, 613. Caracallæ necromantia, delatores speculatores, *ibid.* Caracallæ Parthica expeditio, 614. Caracallæ vestimenti genus, *ibid.* Caracallæ cædes, *ibid.* Prædictus necis dies, *ibid.*

Carbo a Pompeio occisus, 475. Ejusdem tyrannis, *ibid.*

Carcer ab Albino Hierosolymis apertus, 290.

Cardamus Bulgarus, b 118.

Cares seditione laborantes Cyro se dedunt, 164. Caria a Gordiano tertio recuperata, 633.

Cariani ædes, b 158.

Caricini, 380.

Caricis defectio, b 208.

Carini insolentia et interitus, 639.

Carnium abstinentia ex luctu, b 200.

Carmonium Cleopatræ ancilla, 530.

Caro in animæ sanguine non edenda, 20.

Carolus, rex Francorum, b 115.

Carolus Magnus Romanorum imperator a Leone appellatur, b 120, 121. Carolus Magnus Irenes nuptias ambit, *ibid.*

Carpocrates hæreticus, 592.

Carra, 25.

Carræ, 614.

Carthaginenses P. Scipionem timent, 438. Item Pyrrhum, 377. Carthaginenses his victi Siciliam repetunt, 393. Carthaginenses insidiosam pacem aperto bello commutant, 440. Carthaginenses sociis suis malam gratiam reddunt, 392. Carthaginenses pacem a Romanis impetrant, 399, 443. Carthaginenses a Romanis hostes judicantur, 401. Carthaginenses ob reparatas copias bello petuntur a Romanis, 463. Carthaginenses male cogitantes coerciti, 402. Carthaginenses secundum bellum Punicum decernunt, 406. Carthaginenses cadaveribus vescuntur, 469. Carthaginensium potentia et rex, 382. Carthaginensium causæ contra Romanos, 382. Carthaginensium obsidum et servorum tumultus, 446. Carthaginensium et Masinissæ controversia, 450.

Carthago ex parte capta, 467. Nova condita, 402. A Scipione capta, 431. Carthago Romanarum facta colonia, 471. Carthaginis excidium, 469. Solum diris imprecationibus obstrictum, 470. Carthaga captivos permutare recusat, L. Junium capit, 397.

Carta portus, b 150.

Carvilius (Sp.) Corsicam recuperat, 401. Samnites domat, 579.

Carus imperator, 638. Ejus patria atque interitus, 639. Victoria Persica, 638.
Casca primus ferit Cæsarem, 491.
Caspium mare et Hyrcanum, 191.
Cassia sive Isacia, b 142. Cassianum bellum civile, 126.
Cassii Clementis apologia, 606.
Cassius in Judæa, 226.
Cassius C. in Syria pecuniam facit, 227.
Cassius (Q.), Liparam temere tentat, 393.
Cassius Syriæ prætor, 498. Cassius in Asia pecuniam et militem ad civile bellum cogit, 504. Cassius ab Antoniano cornu victus necem sibi conciscit, 507.
Cassius Chærea insidiator Caligulæ, 560. Cassius Parthos vincit, 595.
Cassius præstantissimus imperator mota seditione perit, 596.
Castella non dedita, nisi domini autographon juberet, 223. Castella 1000 capta a Pompeio, 480. Castella Judæorum quinquaginta eversa, 590.
Castigatio lenis delicti levioris, 190.
Castor Titum eludit, 294. Castor Ceveri servus, 610. Castor sive Evodus occisus a Caracalla, 613.
Castoria, b 298.
Castra undique custodienda, 153. Castris hostium captis, edictum, *ibid.*
Castratio a Nerva sublata, 584.
Catacalo Ambustus, b 289. Messanam conservat, b 238.
Cataquila, b. 136.
Cataraci dictum de Romanorum avaritia, 365.
Cataractæ cœli, 20.
Catasyrtæ locus, b 187.
Cathari hæretici, 627.
Catilius, 391.
Catizites magus, 171.
Cato (M.) pacem Carthaginensem contra Nasicam dissuadet, 463. M. Cato Carthaginensibus iniquus, 469. Cato Pompeii mutationem solus probat, 485. Pompeio adversatur, 480. Cato et Scipio victi in Africa a Cæsare, 489. Catonis interitus, 490. M. Catonis filii fortis interitus, 508.
Catuli somnium de Augusto, 495.
Catyllus Cyrenarum præses, 312.
Caucasiæ gentes, 478.
Caudinæ furculæ, 364.
Cedoctum, b 127.
Cegenes Pazinaca, b 257.
Ceila directa, 67.
Celadion Alexandrinus episcopus, 594.
Celeres Romuli satellites, 320.
Κέλητες ἵπποι, 354.
Celeris interitus, 288.
Celtiberi arte tractati a Catone, 447. Se cum Romanis conjungunt, 431.
Cenchrea capta a Romanis, 446.
Cendebæus Antiochi Soteris dux a Jonatha superatur, 215.
Censorum jusjurandum, 350. Censorum munus et potestas, *ibid.*
Censura Augusti, 536.
Censuræ institutio, 350.
Centenius (C.) ab Hannibale cæsus, 413.
Cento (Cl.) legatus Sulpicii Galbæ, 444.
Cerdo quartus Alexandrinus episcopus, 584. Cerdo Marcionitarum hæresiarcha, 594.
Cereris ædes conflagrat, 524.
Cæremonia in recusantem cognatæ matrimonium, 57.
Certamen beneficentiæ, in quo æquo animo vel vincare, vel vineas, 192.
Cetus Jonam post triduum removit, 54. Cetus in Augusti portu captus sub Severo, 609.
Cerva cladis omen, 367. Cervus Basilii interfector, b 176.
Chæreæ interitus, 561.
Chærobachi, b 274.
Chagani septem liberi uno die mortui, b 78.
Chagani perfidia, b 83 ; Chaganus, Abarum, dux pontem in Danubio struit, b 73. Chaganus Mauritio perfide insultat, b 74. Chaganus 1200 captivorum occidit, b 78. Chaganus Constantinopoli repellitur, b 84. Chaganus Chazarum princeps, f, 95. Chagano Romani tributum pendunt, b 74.
Chalcedonense oraculum, b 32. Chalcedonense quartum concilium, b 21. Chalcedonensis concilii decreta miraculo firmantur, b 47.
Chalcis erepta Agrippæ, 287. Chalcidis regnum, 280.
Chalcidis vastatio, 443.
Chalcopratia locus Constantinopoli, b 36.
Chascostegum, b 62.
Chaldæi Mathematum auctores, 22. Chaldæi ab Arphaxado, *ibid.* Chaldæi Armeniis finitimi, 158. Chaldæi Alexandro Babylonem cavendam monent, 195.
Chalebus, 41.
Chaleb, b 197.
Chalepita pacem eum Romano revocat, b 230.
Chalepum Berrœa, b 204. Chalepum, b 279.
Chaliphas, b 257. Chaliphæ auctoritas, b 290.
Chamadus, b 197.
Chamus ob derisum patrem exsecrabilis, 20. Chamus Noæ filius, 18. Chami filiorum coloniæ, 21.
Chananæa olim Judæa, 21. Chananæi ignavos Israelitas contemnunt, 49. Chananæi ad Libanum domiti a Salomone, 80.
Chananæi rebellantes cladibus afficiuntur, 48.
Charissimorum carnificinam intueri, summa doloris acerbitas, 115.
Chiarriaticum, b 123.
Charisianum, b 220.
Charitas et severitas haud facile conjunguntur, 75.
Charito Joviani uxor, b 29. Charito Tiberii filia Germano nubit, b 74.
Chartagurius, b 280.
Chartularius Equisonum magister, b 102.
Chataturius Diogeni fidelis, b 285.
Chaudax Cretæ metropolis, b 196.
Chazares populi, b 95.
Chebron. *Vide* Hebron. Chebron, 24. Chebron capta Chalebo assignatur, 48. Chebron regia Davidis, 74.
Chelcias pontifex, 113.
Chetima Cyprus, 21.
Chetura secunda Abrahami uxor, 23.
Cherson. B. 97. In Chersonitas grassatur, *ibid.*
Χιλίαρχοι plebeii consules, 349. Tribuni militum, 341.
Chiramus Tyrius ænigmata proponit Salomoni, 85.
Chlamys delapsa malum omen, b 165.
Chliat, b 282.
Chlorus a pallore, 640.
Chorat torrens, 90.
Chonæa respublica, b 281.
Chorarches, b 132.
Choreb, sive Oreb mons, 92.
Χωριτικῶς ἐστραλμένοι, 607.
Χορολέκτης, b 132.
Chorolectes, b 132.
Chorosanes, b 257.
Chosroen pater Hormisda improbat, b 75. Chosroes patrem excruciatum necat, b 75. Chosroes profugus a Mauritio in regnum restituitur, b 75. Chosroes 6000 Persarum jaculis conficit, *ibid.* Chosroes excidium Christianis minatur, b 82. Chosroæ ænigma de imperio Persico et Romano, b 76. Chosroæ in Christianos sævitia, b 84.
Chrabatæ Bulgaros vincunt, b 190.
Christianos nihil non posse, 595.
Christi secundus adventus, 130. Christi crucifixio unum peccatum inexpiabile Judæorum, 134. Christi epistola, b 232. Christi efficies, 201. Christi regnum in fine sæculorum revelandum, 582. De Christo oraculum, b 115. Christo Spiritus sanctus datur secundum humanitatem, 134. Christus Romanum imperium eversurus, 121. Christus in Scripturis lapis appellatur, 121. Christus e parvo magnus factus, 123. Christus peccatorum veniam donat credentibus, 131. Christus prophetiam et implevit et abolevit, 134. Christus Sanctus sanctorum, 134. Christus Princeps et Sanctus sanctorum, 135.
Christophorus Copronymi filius, b 112.
Christophorus Basilii affinis Uretenses Agarenos coercet, b 168.
Chronologia hebdomadum, 135. Chronologia Judaici imperii, 115.
Chrysargyrum tributum, b 55.
Chrysaphius, b 44. Chrysaphii relegatio, *ibid.*
Chrysochir, b 118. Chrysochir Manichæorum dux, b 168. Chrysochiris cædes, b 118.
Chrysopolis, b 107. Chrysopolis e regione Byzantii, b 221.
Chrysostomus ab exsilio revocatus, denuo propter παῤῥησίαν Comana relegatur, b 27. Chrysostomus Origenista, b 41. Chrysostomi Andriantes, b 36. Chrysostomi obitus, b 39. Chrysostomi corpus Constantinopolim reportatur, b 39. Chrysostomi Commentariorum conflagratio, b 118.
Chugargathaus Assyrius Israelitas domat, 50.
Chusæi Æthiopes, 21.
Chusus defectione simulata, Achitofelis consilia evertit, 77.

Chutæi Judæis infesti, 169. Chutæi Samariam et Israeliticam regionem occupant, 110. Chutæi a bestiis et peste afflicti Hebræorum religionem amplectuntur, *ibid.* Chutæi a Græcis Samaritani appellantur, *ibid.* Chutæi gens Persica, 188.

Chutus locus, 110.

Cibi inanimes acuunt ingenia, 188.

Cicero Romanis ἀμνηστίαν suadet, 465. Cicero Antonii hostis judicandi auctor, 496. Ciceronis somnium de Augusto, 495. Ciceronis (Q.) filii pietas et interitus, 502. Ciceronis interitus, *ibid.*

Cidaris, 477.

Cilices Tarsenses, 21. Cilices tributarii sine satrapis, 168.

Ciliciæ dux a Machabæis occisus, 207. Ciliciæ portæ, 606.

Cinamomus Artabano regno cedit, 285.

Cincinnatus (L. Q.) iterum dictator, 351 Cincinnati, 346.

Cinnæ interitus, 473.

Cinnyra, 64, 79.

Circumcisio Judæorum et Arabum, 24. Circumcisionis institutio et causa, 22.

Cyrtha Syphacis regia, 439.

Cis, 59.

Cisternarum aquatio diuturnæ obsidioni non apta, 216.

Civile bellum a Cæsare, 483. Civilia bella, ascitis externis auxiliis utrique factioni perniciem afferunt, 109.

Civitas amplissima unius homuncionis concionibus movetur, 107. Civitatum dissensiones bestiæ comparantur, 119.

Classis 1500 navium, b 191.

Claudius v imperator, 167. Claudii edictum pro Judæis, 166. Claudii sententia de Judaicis controversiis, 287. Claudii Cæsaris interitus, 288. Claudii ingenium et mores, 560. Claudii quædam recte facta, 561. Claudio ob crudelitatem insidiæ struuntur, 565. Claudius C. tribunus Mamertinos Romanis adjungit, 283. Claudius Marcellus lusubres oppugnat, 405. Claudius Caligulæ in consulatu collega, 554. Claudius Agrippinæ licentia offensus veneno petitur, 556, 557. Moritur, *ibid.* Claudius Cæsar, 635. Claudius Imperator reddit quod magister equitum acceperat, 636. Ejusdem æquitas, 635. Claudius a militibus imperator salutatur, 560. Claudius libidinosus, vinosus et timidus, 561.

Cleandri sud Commodo licentia et interitus, 599.

Clemens tertius Romanus episcopus, 582.

Clemens Stromateus sub Commodo, 601.

Clementia in homines pestilentes improbatur a Deo, 94.

Cleodemus Atheniensis Scythas vincit, 635.

Cleopatra ultima ex stirpe Ptolemaica, 127. Cleopatra Antiochii filia nubit Ptolemæo Epiphani, 201. Cleopatra Antiocho Soteri nubit, 213. Cleopatra Alexandro nubit, 211. Cleopatra duobus fratribus Demetrio et Antiocho nupta, 218. Cleopatra fratrem veneno tollit, Antonium veneficiis sibi devincit, 237. Cleopatra Herodi inimica, 236. Cleopatra Judææ et Arabiæ parte ab Antonio impetrata, Herodi per speciem amoris insidiatur, 237. Cleopatra ex Cæsare gravida Ægypti regina relinquitur, 489. Viva ad Cæsarem perducta necem sibi consciscit, 528. Cleopatræ fratres ab Antonio occisi, 511. Cleopatræ ab Actio fuga, 526. Legatio et munera ad Augustum, 527. Mors, 531. Cleopatra Ægypti regina, 511. Ad Augusti amorem propensa, 528. Antonium ab Actio in Ægyptum descendere jubet, 525. Cleopatra ab Antonio ornata et ditata, 522. Destituitur a suis, Antonium prodit, 528. Sepulcrum subit, *ibid.*

Cleopatra Livia Cleopatræ filia, 531.

Clepas tertius Hierosolymorum episcopus, 588.

Clerici raduntur, b 41.

Clinias Claudius, 400. Corsis deditus, 401.

Cliti cædes, 191.

Clusium a Gallis obsessum, 355.

Cœlum (Ad) extolli, expugnare religionem, 131. Cœlum ardens, 404, 541. Cœlum ardere visum quo die Nero est adoptatus a Claudio, 565.

Colchi, 478.

Collatinus cos. in Sicilia rem gerit, 393. Collatinus dictator, 397.

Collecta templum instauratur, b 104.

Colonia, b 263. Colonia Europæa, b 303.

Colossus Rhodius, b 88.

Columba sarmentum olivæ refert in arcam, 19. Columbâ nigella inauspicatum omen, b 284. Columbarum fimus pro cibo, 100.

Columbaria insula, 398.

Columnæ duæ de doctrina, 18. Columnæ quatuor orgyias crassæ 50 cubitos altæ ex uno saxo, 594.

Coma roboris Sampsoni causa, 55.

Comana, b 39. Comani, b 302.

Comessationes obsessis periculosæ, 164.

Cometa, b 57, 61. Cometa Pogonias, b 59. Cometa Xiphias, b 79. Cometa Varius, b 127. Cometa sub Duca Constantino, b 274. Cometa post Julii Cæsaris obitum, 496. Item sub Claudii obitum, 568. Cometæ per annum duratio, 303. Cometæ sanguineæ, 543.

Comitium, 318.

Comitopoli quatuor, b 191.

Commeatus inopia et pluviæ solvunt obsidionem Antiochiæ, b 202. Commeatus in primis curandus exercitui, 153. Commeatus partim a nostris absumptus, partim ab hostibus interceptus, 157. Commeatu magis opus exercitui, quam pecunia, 196.

Commentiolus Mauritii dux Sclavinos profligat, b 74. Commentiolus exercitum Chagano prodit, b 204.

Commodi tonstrina, carnificina, popinæ, 601. Vecordia, pigritia, crudelitas, 598. Commodi statua mille pondo auri, 600. Commodi dracones, 601. Commodi interitus omina, *ibid.* Commodi honores abrogantur, 602. Commodi tituli insolentes, *ibid.*, 50. post interitum, 602. Commodiani menses, 600. Commodus (L.) ab Adriano Cæsar designatus, 591.

Comneni regnum affectant, b 291. Comneni stratagema contra Francos, b 298. Comneni Joannis cum matre dissensio, b 303.

Comnena familia dignitatibus ornatur, b 296.

Comnenorum mater rerum potitur, *ibid.*

Comnenorum profusiones rapinæ sequuntur, b 297. Comnenus Isaacius, b 263. Comnenus Manuel a Turcis captus dimittitur, b 281. Comnenus conjurationem opprimit, b 298. Comnenus Joannes regnum occupat, b 308.

Compatriatus matrimonii obstaculum, b 200.

Compedum dissectio ignominiam captivitatis abolet, 576.

Compotatio cædis occasio, 76.

Concilium Copronymi contra imagines, b 108.

Conciones historicum, 1.

Concordia plurium in magistratu difficilis, 342.

Concreti duo adolescentes, b 192.

Concubinas stuprare, signum irreconciliabilis odii, 77. Concubina ignara ejus cum quo dormit, 171. Concubinam paternam petere, et regnum petere, quasi vero idem sit, 83.

Conjector bonus, vates optimus, 158. Conjecturæ ex factis ambiguæ de conciliis, 157.

Conjugii illecebræ accubitus, 54. Conjugum desperatus congressus lætissimus, 159. Conjugium non sine parentum auctoritate contrahendum, 168.

Conjurati confiscatione bonorum multati, b 273. Conjuratio adolescentum nobilium contra Romam, 334. Conjurationis crimen insonti Abimelecho impingitur, 68.

Connivere aliquando præstat intempestivæ severitati, 184.

Conon, frater Zenonis, b 52.

Conscientia sontes quiescere non sinit, 172.

Consilium insidiatoris amico consilio prælatum, summam rerum evertit, 77. Consilium eventus dubii non propere enuntiandum, 140. Consilia humana sæpe in contrarium vertunt, 180. Consiliarii regum in conciliis suum agunt negotium, *ibid.*

Consolari quos objurgare possis magnæ humanitatis est, 156. Consolatio in luctu, 73.

Constantinopolis ædificatio, 6. Constantinopoli 40000 in seditione cæsa, b 63. Constantinopolitana sedes Romana inferior, cæteris superior, b 37. Constantinopolitana bibliotheca, b 52. Constantinopolitanum concilium numero secundum, b 36. Concilium (Quintum), b 69. Concilium (Particulare), *ibid.* Concilium (Sextum) contra Monothelitas, b 91. Constantinopolitanum incendium, b 50. Constantinopolitanus patriarchatus, b 8.

Constans Monothelita, b 87. Constans Theodosium fratrem necat, b 89. Constans in Sicilia occiditur, *ibid.*, Constans nepos Heraclii, b 87. Constans pater et Constantinus Magnus filius duas sorores in matrimonio habuerunt, 644.

Constantis flagitiosa vita, b 14. Constantis somnium et clades Lycia, b 88.

Constans Chlorus Claudii imperatoris ex filia nepos, 636. Constantis Chlori obitus, 645.

Constantiæ uxoris obitus Gallo maturat exitium, b 20.

Constantiæ præmium periculo divinitus separato, 122.

Constantia castellum, b 213.

Constantii bellum cum Sapore Persa, b 12. Constantii anceps cura de bello Persico et Magnentiano, b 15. Constantii cruenta de Magnentio victoria, b 17. Contantii responsio Sapori data, b 20. Constantii litteræ ad Julianum, b 21. Constantii obitus et elogia, b 22. Constantii

trium rerum pœnitentia, 622. Constantii eruditio, b 33. Constantii Chlori mores, 643. Interitus, 591, 595. Constantius somnio ad puniendum Magnentium impellitur, b 16.
Constantius comes imperator appellatus, b 40.
Constantius Chlorus eodem die et victus et victor, 641. Gener Maximiani Herculi, *ibid.*
Constantina Tiberii fil. Mauritio nubit, b 74.
Constantini Magni edictum pro Christianis, b 2.
Constantini II dicta, b 11. Constantini elogia, *ibid.*
Constantini Junioris interitus, b 12.
Constantini Heraclii fil. interitus, b 87.
Constantini patriarchæ excarnificatio, b 111.
Constantini pietas erga episcopos, 10.
Constantini Leonis filii alterum conjugium, b 118. Constantini Leonis Philosophi fil. tutores, b 183. Constantini Leonis filii elogia, b 194. Constantini fil. Leonis classis ab Agarenis superatur, b 195. Constantini fil. Leonis insidiæ contra Polyeuctum patriarcham, b 196.
Constantinus Leonis fil. miraculo vocem recuperat, b 135.
Constantinus Leonis fil. stercora Bulgaris pro auro mittit, b 119.
Constantinus Leonis filius imperator designatur, b 181.
Constantinus Leonis fil. duas conjurationes vindicat, b 194.
Constantinus Leonis fil. et amicis et inimicis gratiam refert, *ibid.*
Constantini fratris Basilii mores, conjugium, liberi, b 228.
Constantini obitus, b 11.
Constantini III filiorum regnorum divisio, *ibid.*
Constantinus divinus se adjuvari ex ostentis intelligit, b 3. Constantinus ægrotare mavult quam scelere curari, b 4. Constantinus Christianismum reliquit liberum, *ibid.* Constantinus Judæis audientiam non negat, b 5. Constantinus Sarmatas et Gothos vincit, b 6.
Constantinus Pogonatus fratres naribus truncat, b 90. Constantinus Pogonatus, *ibid.*
Constantinus pulsa matre Irene imperat, b 117.
Constantinus Charon a Barda Phoca occiditur, b 211.
Constantinus M. Leonem occidit, 376. Sarmatam vivum capit, *ibid.* Constantinus M. quare præfatus fratribus, *ibid.*
Constantinus M. insidiis Galerii Maximini petitus, 645.
Constantinus Chlorus imp., Occidentis et Africæ, 643.
Constantinus a Romanis contra Maxentium accersitus, b 2.
Constantinus solus rerum potitur, b 18.
Constantinus Copronymus imperator a patre salutatur, b 106.
Constantinus Artaseras, b 118.
Constantinus Eunuchus, 181.
Constantinus dux imperium affectans, caput amittit, 183.
Constantinus cubicularius capitur, b 188.
Constantinus dux Andronici fil. b 151.
Constantinus Diogenes Patzinacas profligat, b 229.
Constantinus Diogenes in vincula conjicitur, b 230.
Constantinus Diogenes se præcipitat, 232.
Constantinus Dalassenus negligit imperatorias nuptias, 230.
Constantinus Domesticus legionum orientis, b 237.
Constantinus Antiochiæ dux, *ibid.*
Constantinus monomachus Zoen ducit, b 247.
Constantinus Ducas Helenam ducit, b 289. Constantinus Ducas Alanæ fil. regni insignibus privatur, b 297. Constantinus Ducas ante nuptias obit, b 299.
Constantinus Basilii frater Orientem amittit, b 231.
Constantinus Ducas in carcerem conjicitur, b 236.
Consuetudo et religionis persuasio etiam mortis metum vincunt, 122. Consuetudinis veteris commonefactio ad persuadendum valet aliquid, 108.
Consulatus a L. Junio Bruto institutus, 333. Consulatus perpetuus Augusti, 536. Consulatus dignitas plebis potestate imminuta, 631. Consulum alter a plebe creatus, 344.
Contostephani perfidia, b 220.
Contumacia contra potentiorem periculosa, 178.
Contumeliis irritantur animi, 68.
Convivia gratissima hominibus, 165. Convivia per dies complures continuata, 178. Convivæ 9000 in nuptiis, totidem phialis aureis donati, 195. Ad convivium non invitari offensæ causa, 80.
Copia metu penuriæ asservanda, 29.
Coponius, 266.
Copronymi Bulgaricus triumphus, b 110. Copronymi contra monachos grassatio, b 111. Copronymi classis contra Bulgaros, b 110. Copronymi elogia, b 106. Jusjurandum, b 111. Obitus, b 113. Tres uxores et liberi, b 112. Copronymi Bulgarica clades, b 108. Copronymi sævitia in monachos et proceres, b 111.
Copronymus, b 102. Copronymus rogat, utrum Maria Christipara sit dicenda, b 110. Copronymus regnum recuperat, b 107. Copronymus reliquias martyrum exurit, monasteria destruit, b 113.
Copti urbis excidium, 640.
Cor hominis modestiæ nota, 126.
Corana seditio, 41.
Coras cum 250 vivis conflagrat, 42.
Corcyra Romanis tradita, 390.
Coria macerata, cibus, 606.
Corinthi excidium, 470. Corinthii sub corona venditi, 472. Corinthus Romanorum facta colonia, 471.
Coriolanus cum Volscis Romam oppugnat, 343.
Coriolorum expugnatio, *ibid.*
Corium aridum in medio calcatum, 194.
Cornelia Orestina capta a Caio, 554. Corneliæ uxoris cum Pompeio congressus, 487.
Cornelius (Cn.) consul a Bode captus, 387. Cornelius (Cn.) in Sicilia rem gerit, 393.
Cornelius (P.) Sardiniam subigit, 401.
Cornelius (L.) Lentulus secundum bellum Punicum suadet, 408.
Cornelius Dolabella Siciliam defendit, 426.
Cornelius Lentulus prætor Carthaginenses obsides et servos opprimit, 446.
Cornelius Cethegus cos. contra Gallos, 446.
Cornelius Cinna Cæsari insidiatus, 494.
Cornelius Sabinus insidiator Caligulæ, 560
Cornelius Faustus Sylla Messalinæ frater, 568.
Cornelius Antiochenus episcopus, 598.
Cornelius Romanus episcopus, 626.
Cornificius, 517
Cornu familiæ nota, 130.
Cornu modo regem, modo regnum significat, 131.
Cornu undecimum non diu duraturum. 129. Cornu in medio oculorum, 131. Cornua decem, 121. Cornua duo regnum Persicum et Medicum, 131.
Corona Mauriciana Leoni Copronymo exitiosa, ob corvorum augurium, b 57. Corona Mauricii pretiosa, b 78, 397. Corona talenti pondere cum gemma, 75. Corona aurea a regia virgine Cyro imposita, 168. Corona inversa sacrificanti allata, 506. Coronæ gestandæ honos, 196. Coronæ militares, 353.
Corporis habitus augustior, haud vulgaris commendatio, 315. Corpus bestiæ comburendum, 129.
Corsica, 387 et 402.
Corsura insula, 393.
Corvi Eliam nutriunt, 90. Corvi viæ duces, 188. Corvi ante Alexandrum concidunt, 195. Corvi duo Antonii et Lepidi significatores, ab aquila Augusti discerpti, 500.
Corvus in arcam non revertitur, 19.
Corvus hians deluditur, 181.
Corvini cognomentum, 369.
Corvinum urbs Æquorum, 345.
Corus Atticos Medimnos tenet, 241.
Cos novacula discissa, 327.
Cosmas patriarcha, b 290. Cosmas patriarchatu abit, 629.
Cosmidium locus, b 189.
Costæ tres aut alæ tres orbis partes significant, 126.
Cothon poculi genus, 148. Cothonis, partis Carthaginis obsidio, 468.
Cottiæ Alpes, b 11. Cottiæ Alpes, 643.
Coturnius in castris Hebræorum, 36.
Cotys Thrax, 459.
Crabati, b 227. Crabati sive Servii Bulgariam frustra tentant, b 288.
Cranitæ montes, 177.
Crassus Hierosolymitanum templum spoliat, 226. Crassi sacrilegi interitus, *ibid:* Crassi interitus, 482. Crassus optimatum studiosus, 475. Crassus et Pompeius a Cæsare reconciliati, 481. M. Crassus Getas et Mysos subigit, 531. Crassus Britanniæ dux occisus, 641.
Craterus regum amator, 191. Craterus male cum Agarenis pugnat, b 140.
Creationis causa, 25.
Credimus facile quod suspicamur, 171.
Creditorum severitas periculosa, 338 et 340.
Creta occupata ab Agarenis, b 139. Cretæ et Cypri defectio compressa, b 298. Cretenses Perseum destituunt, 459. Cretensibus Romani dant veniam, 461.
Crinitæ, sive cirnitæ, b 148.
Crispi contra Heraclium superbia, b 83. Crispus Constantini filius fraude novercæ Faustæ a patre insons occiditur, b 6. Crispus Cappadociæ præfectus, b 82. Crispus superbiæ suæ dat pœnas, b 84.
Crispina, Commodi uxor, 597. Ab eodem interfecta, 598.

Crispinus Francus, b 285.
Critolaus Achæorum dux, 117-33.
Crœsi et Cyri pugna, 161. Crœsi et Cyri disputatio de conservanda pecunia, 156-166. Crœsus rex Lydorum, 149. Crœsus Assyriorum dux, 160. Crœsus capitur, 162.
Crotonis excidium, 379. Recuperatio, 177.
Crumus Mesembriam oppugnat, b 126. Crumus Bulgarus Nicephori calva pro calice utitur, b 125.
Crux stellis expressa, visa Constantino, b 2.
Cryopega, b 282.
Ctesipho occupata a Trajano, 587.
Cucurbita silvestris τολύπη, 99.
Cucusus, b 39.
Culeo insui, patricidii pœna, 331.
Cumæ Opicorum, exsilium Tarquinii, 336.
Cumanus Judæis terrorem incutit, 287. Cumanus Judææ procurator, *ibid.*
Cumparta naves Agarenorum, b 172.
Cunctator Fabius, 414.
Cuniculi tinnitu æris deprehensi, 455.
Cupiditatem non explere vinci putat Alexander, re una victus a sua cupiditate, 194.
Cupiditatibus pravis resistere viri fortis est, 133.
Curia clausa, in qua vota facienda, 543.
Curiatii tergemini, 324.
Curiones pro numero tribuum, 146.
Curmas Agarenos domat, b 191.
Currus 30000. Currus falcati, 158.
Currus incensi, 193. Currus et exercitus visi in nubibus 302.
Curtius (M.) se diis Manibus devovet, 361.
Cuspius Fadus, Judææ procurator, 28.
Custodes impedimentorum prædæ participes, 70. Custodes viros auctoritate præstantes ingressu non prohibent, 172. Custodes a captivo abducti, b. 305.
Cutlumus Persa cum Botaniata se conjungit, b 291. Cutlumus ab Arabibus victus Medos superat, b 256.
Cyaxares Assuerus et Darius Medus, 132. Cyaxares, qui et Darius, 149. Cyaxares Cyro succenset, 156. Cyaxares ad sui regni custodiam remanet, 160. Cyaxaris filia Cyro nubit, 168.
Cyclobium, sive Ciclorium locus, b 90.
Κύμοθρον, 269.
Cymbala, 70.
Cyneas Pyrrhi legatus, 360. Romanas matronas muneribus tentat, 375.
Cypriani martyrium, 626.
Cypri et Cretæ defectio compressa, b 288.
Cyprii tributarii sine satrapis, 168.
Cyprus a Cypride olim Chetima, 21.
Cyprus Antipatri uxor, 226.
Cyprus a Nicephoro Phoca recuperata, b 202.
Cyrenensium Judæorum clades, 313.
Cyrenius quæstor, 265. Cyrus Orientem usque ad Hellespontum subegit, 118. Cyrus Medo-Persa. 119. Cyrus Persica disciplina eruditus in virum evasit fortissimum, modestissimum, prudentem et justissimum, 146. Cyrus cum 30000 Persarum Cyaxari fert opem, 149. Cyrus Medicam vestem aspernatur, 149. Cyrus Armeniam domat, 150. Cyrus in spoliorum divisione juris sui obliviscitur, 153. Cyrus Assyriorum regem provocat, *ibid.* Cyrus equitatum instituit, 153, 156. Cyrus militibus metum adimit, 160. Cyrus capta Babylone pro rege se gerit, 165. Cyrus pecuniam negligit, et suis fidit, 164. Cyrus exsules demulcet suos, 165. Cyrus ministros suos castrat, *ibid.* Cyrus ne bene gesta numinis non obliviscitur, 165, 166. Cyrus socios retinere studet, 167. Cyrus Judæis reditu concesso sacra vasa remittit, 169. Cyrus, qui et Artaxerxes, 178.
Cyri genus in Cambyse defecit, 130. Cyri æquitas erga victum Armenium, 150. Cyri in Assyriacam ditionem impressio, 154. In Persicam reditus, 180. In socios liberalitas, 166. Munificentia in omnes Persas, 168. Cyri magnæ turbæ consecutæ, *ibid.* Cyri cum Assyrio ne summa rerum dimicaturi exercitus, 159. Cyri alacritas in defendendo benemerito, 156. Cyri erga Cadusios humanitas, *ibid.* Cyri periculum a prostato, 161. Cyri thesauri amici, 166. Cyri satellites 10000. Cyri cultus in ornatu suorum positus, 167. Cyri supplicationes, 166. Testamentum et somnium, 268. Cyri sepulcri mira inscriptio, 195.
Cyrus Agrippæ uxor, 272.
Cyrus amplificata Constantinopoli, Theodosii invidia fit clericus, b 43 et 44.
Cyrus fatidicus monachus fit patriarcha, b 91.
Cyrilli XII capita, b 42.
Cyrillus Antiochenus episcopus, 633.
Cyrillus Gortynius Martyr, b 139.
Cyziceni ab Augusto Domiti, 536. Cyziceni templi ex terræ motu ruina, 591. Cyziceni templi ruina et magnificentia, b 274.
Cyzicus, b 292. Agarenorum receptaculum, b 99.

D

Dacæ, seu Daci, 585. Dacia, olim Getica, 631.
Dacybiza, b 31.
Dæmones corde et epate piscis (quem lepum quidam putant) fugari, 142. Dæmonis noxæ homini ascribuntur, 143. Dæmonum incantationes, inventum Salomonis, 81.
Dagon Palæstinorum Deus arcam adorat, 58. Dagon castellum, 216.
Dalassenus in carcerem conjicitur, b 236 Dalassenus ob ferociam regiis nuptiis excidit, b 247.
Dalila Sampsonem tondet, 55.
Dalmatia, 521.
Dalmatiæ defectio, b 141.
Dalmaticum bellum, 462.
Damasceni parallela, 268.
Damascenus Joannes, b 110.
Damascus, 18. Damascus capta, 73 et 188.
Damatrys, 419 b 97 et 250.
Damocranium, b 247.
Dan, 25.
Dan Tribus migratio, 32-39.
Daniel Balthasar appellatus, 118.
Daniel Desiderius, 133. Daniel utrum adorarit statuam, an ob beneficium ea necessitate liberatus fuerit, 122.
Daniel in medium translatus, leonibus objicitur, 224. Princeps Babylonis constituitur, 122. Daniel propheta regius et accuratus, 138. Danieli somnium Nabuchodonosoris divinitus revelatum, 118.
Danieli sacrificare jubet barbarus, 122.
Danielis somnia fatidica de Monachiis, 125. Danielis visionum liber, 138. Danielis oraculis delectatur Alexander, *ibid.*
Δαπεφωντιάναι, 49.
Daphnæ Antiochiæ, 233. Daphne Antiochenum suburbium, b 26. Daphnei Apollinis conflagratio, *ibid.*
Dardani Macedoniam infestant, 444. Dardanii, 522.
Dare quam accipere jucundius est liberali, 166.
Darii genus usque ad excidium regni Persici propagatum, 130. Darii votum, 173-188. Darii epistola ad Syriæ satrapas, 175. Darii mater, uxor et filiæ captæ honorifice tractantur ab Alexandro, 187. Darii inanis fiducia, *ibid.* Darii jussi Hierosolyma instaurantur, 188. Darii uxoris ex partu obitus, 189. Darii interitus, et gratus animus, 191.
Darius III rex Persarum, 171.
Darius pacis conditiones offert Alexandro. 188.
Darius 1,000,000, ad Arbela adducit, 189.
Darius Hystaspis filius Scythas Nomades subegit, 126.
Darius Hystaspis filius, 171.
Darius Arsamis filius victus ab Alexandro, 135.
Darius Medus Cyaxares, 124.
David rufus et formosus rex a Samuele ungitur, 63. David in aulam Saulis ascitur, *ibid.* David Gethæ insaniam simulat, 66. David Deo fretus pugnam init, 64. David armis Saulis baculum, fundam et quinque lapides anteponit, 64. David Palæstinos bis cædit, 65. David apud Samuelem latet, 66. David Abimelechum adit, *ibid.* David Sauli in spelunca parcit, 67, 135. David prædam Ceilanam recuperat, 68. David jusjurandum contra Nabalem non exsequitur, *ibid* David a Palæstinus dimissus, Amalechitas persequitur, 69. David Ancho contra patriam præsto est, *ibid.* David a tribu Judaica rex salutatur, 70. David nuntium Saulini interitus occidit, *ibid.* David rex Israelitarum declaratur, 72. David templum ædificare Domino prohibetur, 73. David Idumæam et Syriam subigit, *ibid.* David saltat ante arcam, *ibid.* David arcam Hierosolyma transfert, *ibid.* David perincogitantiam seipsum capitis damnat, 74. David Uriam insontem perire mavult, quam Bersaben sontem, *ibid.* David Ammonis incestum non punit, 75. David Absaloni parci cupit, *ibid.* Ejus interitum luget, 78. Seditiosis ignoscit, *ibid.* David a filio Absalone pulsus, 77. David calomniatori Sibæ credit, *ibid.* David bellis liberatus musicam excolit, 79. David a militibus bello interesse prohibetur, *ibid.* David pœnas pro populo luere cupit, 80. David quibus propter tempora pepercit eos post obitum suum tolli jubet, 82. David 600 contra Absalonem comitantur, 77, 400 vel 600 ad Davidem confluunt, 70. 1800000 viri belli cæsi sub Davide, 80. Davidici Absalonios profligant, 75. Davidici seminis thronus æternus, 82. Davidici generis excidium, 104. Davidis et Goliæ pugna, 63. Davidis elogium, 82. Divitiæ, *ibid.* Davidis testamentum et obitus, 82. Davidis regnum per 21 successiones propagatum, 56. Davidis et Jonathæ fœdus, 66. Davidis crebræ fugæ, 67. Davidis crudelitas in

Ammonitas, 75. Davidis in Jonathæ filium liberalitas,73. Davidis urbs, *ibid.* Davidis cum Barsabe adulterium, 74. Davidis musica, et viri fortes, 79. Davidis patientia, 77. Periculum, 79. Davidis sepulcrum pecuniosum, 82. 216. Davidis sepulcrum ab Herode spoliatum, 245. Davidis posteri a Domitiano occisi, 582.
David Heraclii filius, b 84.
Debeltum, b 156.
Debitores in militia non appellandi, 328.
Debora vates, 51.
Degalogus, 39.
Decebalus victus a Trajano, 585. Decebali perfidia et interius, *ibid.* Decebali thesauri, *ibid.* Decemviratus loco tribunatus, 347.
Decemvirorum exsilium et interitus, 348.
Decennii imperatorum solemnitas,533. Decennium intervallum magistratuum, 362.
Decentius Magnentii frater,b 16.Decentii interitus,b 18.
Decillius Saxa contra Brutum et Cassium missus, 505.
Decimatio, 346. Opum omnium, 503.
Decius P. se pro salute reipublicæ devovet, 363, 367.
Decius Brutus Galliæ prætor, 496. Decius vates et imperator, 496. Decius imperator Christianos persequitur, 626. Decii interitus, 627.
Dedecus generoso animo morte acerbius, 160.
Deditio, urbis et civium incolumitate pacta,114. Deditio voluntaria, una in fatalibus imperiorum ruinis salus, 115. Deditii Romanorum non accepti, 382. Deditionis exitus, aut servitus, aut interitus, 139.
Defectio magnatum paratissimum exitium regnorum, 154. Defectio sub amicitiæ specie, et cum proditione, 155. Defectionis præmium duplum tributum, 150. Defectionum causæ quæ, 195.
Dejectionem gloria sequitur, 181.
Delatorum pœna, 211.
Deliciæ privatæ in publica calamitate indecoræ,74. Deliciæ serviles, 170.
Deliquium animi ex metu, 180.
Dellius, 235.
Delphinas, b 221.
Deus Samuelem ter vocat, 50. Deus libros actorum cujusque tandem aperit, 91,53. Deus non respondens offensus est, 62. Deus quemque pro justitia et fide sua remuneratur, 69. Deus Samueli monstrat quem regem creari velit, 58. Deus vires suggerit, 64. Deus vivus, verus et magnus, 72. Deus iratus Davidis adulterio, 74. Deus in rebus desperatis invocandus, et omnis eventus illi permittendus, 77. Deus pœnitentia placatur. 80. Deus ita mihi sit propitius, obtestationis formula, 89. Deus minas cum promissionibus conjungit,84.Deus pietatis majorum rationem habet, 85. Deus Salomoni regni dissipationem denuntiat, *ibid.* Deus ubique est, 87. Deus factum improbat, hominem tantum conservat, 89. Deus consulendus antequam rem aggrediaris arduam, 90. Deus simulat et dissimulat,*ibid.*Deus minas ob pœnitentiam hominis non exsequitur, 93. Deus servit tempori, *ibid.* Deus principes et prophetas mittit ad excidium impiorum, *ibid.*Deus per prophetas consulitur, 93.Deus in eo non locutus est cujus prædictionem frustatur eventus, 95. Deus pro Josaphato pugnat, 96. Deus se consuli et implorari vult, *ibid.* Deus Israelitarum unicus Deus, 100. Deus judex contra ingratum imploratur, 105. Deus etiam impii regis preces audit, 105, 112. Deus ob pœnitentiam mutat sententiam, 107. Deus regna restituit, 112. Deus contumaces deserit, 117. Deus innocentium miseretur, 119. Deus impia consilia evertit, 180. Deus solus Princeps et Dominus, 267. Deus ego vester animam ago, 281. Deus tyrannorum minas eludit, 285. Deus sola mente comprehendendus, 523.
Dei descriptio, 11, 14. Dei liber, 38. Dei descensus in tabernaculum, 39. Dei posteriora videt Moses, 38. Dei in manus incidere tutissimum,80.Dei promissiones sub conditione, 83. Dei præceptorum violatio est felicitatis eversio, 85. Dei in Salomonem liberalitas, 87. Dei militia non a quolibet cernitur, 100. Dei minæ precibus aversæ, 111. Dei verba non possunt esse irita, *ibid.* Dei ultio propter pios differtur in impios, 112. Dei potentia cui sano dubia sit, De voluntate ejus in periculis dubitatur, 124. Dei auxilium invictos facit, 139. Dei magnificentia est admirabilis, 145. Dei metus insignibus beneficiis magis excitatur, 146. Dei providentia mirabiliter immutantur mortalium animi, 180.
Deo defensore vitantur insidiæ, et res bene geruntur, 65. Deo inconsulto nil gravius molitur David, 70. Deo peccat qui alterius conjugium aut vitam violat, 74. Deo auctore hostes peccatoribus insultant, 77. Deo adjutore nixum formidant Barbari, 96.Deo propitio minæ hostium sunt irritæ, 111. Deo soli notæ cogitationes et somnia homnium, 119. Deo connivente grassantur impii,128.Deo placato restituitur Nabuchodonosori regnum, 120. Deo præfinire opis ferendæ tempus non decet, 140. Dei beneficia prædicanda, 146. Deorum auctoritas penes senatum Romanum, 496.
Deum pœnitet Saulem creasse regem, 62. Deum aliis locis plus minusve valere persuasum habent Barbari, 94. Deum velle fugere stultissimum consilium, 107. Deum quotidie ter adorat Daniel, 124. Deum vindicem invocari periculosum est tyrannis, 193.
Demarathus exsul Corinthius, 325.
Δήμαρχοι Tribuni plebis, 341.
Demetriani duces Jonatham fugiunt, 213.
Demetrianus Antiochenus episcopus, 631.
Demetrias Thessalica, 446.
Demetrii interitus, 211.
Demetrii Nicanoris interitus, 216, 217.
Demetrii munera a Romanis repudiata, 462.
Demetrius Phalereus Alexandrinæ bibliothecæ curator, 200.
Demetrius Seleuci filius Lysiam et imperatorem occidit, 208. Demetrius Jonathæ societatem expetit, 211. Demetrius ob sordes militibus invisus, 212. Demetrius Nicanor Ægypto insidians, elephantes capit, *ibid.* Demetrius Jonathæ ope Antiochenos domat, *ibid.* Demetrius a Parthis capitur, 214.
Demetrius Sardianus legatus, 402. A Romanis supplicio affectus, 405.
Demetrius Philippi filius obses, 447. Demetrius a patre Philippo occisus, 456. Demetrius Syriæ rex Orophernis adjutor, 461.
Demetrius Seleuci filius Syriam invadit, 462.
Demetrius Cassii servus transfuga, 507.
Demetrius Cæsaris libertus Labienum capit, 514.
Democharis, 516. Ejus interitus, 517.
Democritus Ætolorum dux insolens capitur, 452.
Demosthenis Cæsariensis virtus, 630.
Δημοσιοῦν, 367.
Denderi fatuus Theophili, b 145.
Dentes ferrei exactionum nota, 127, 128.
Descriptiones historioorum, 2.
Desertor desertus et proditus, 153.
Desiderius Magnentii frater, b 18.
Desperatio audaces facit, 101.
Desperatis rebus ad divinam opem confugiendum,110.
Devorari, malum significat, 29.
Devotionibus olim etiam pugnatum, 46. Devotionis an fit aliqua vis, 64. Devotionis elevatio, 375. Devotiones laminis plumbeis inscriptæ, 548.
Dextera fidei symbolum, 151. Dextera loco jurisjurandi, 154.
Diaconissæ templum, b 77.
Dianæ templum Romæ conditum, 328.
Diæus Achæorum dux, 470.
Dicorus unde, b 54.
Dictatura, 338. Dictatura Cæsaris, 339. Dictatura repudiata ab Augusto, 535. Dictatura senatusconsulto abrogata, 494.
Didii Juliani insolens in senatu oratio, 603.
Didius Julianus imperium emit, invisus populo, 603. Post irritos defensionis conatur, occiditur, 605.
Dies pro anno, 134.
Digitus Dei, 35, Digitorum denum puer, 586.
Dignitatum gradus, 350.
Diluvium ab anno mundi 36, 19.
Dina, 25. Dinæ raptus, 26.
Diocletianus a militibus imperator appellatus,639. Diocletianus imperator, *ibid.* Imperio se abdicat, 642. Diocletiani decretum contra Christianos, *ibid.* Persecutio Christianorum, 641. Diocletiani triumphus, 642.
Diogenes teporem solis Alexandri M. colloquio anteponit, 185.
Diogenes terrorem incutit Barbaris, b 278. Diogenes a Turcis capitur, b 384. Diogenis Romani natales,dignitas, condemnatio, conjugium, imperium, b 276. Diogenis expeditio ad Euphratem, b 220. Diogenis inauspicata expeditionis omina,b 282. Diogenis miserabilis interitus,b 298.
Diomedei campi, 417.
Diomedis (S.) ædes, b 164.
Dion Christianorum preces mago Ægyptio ascribit, 595.
Dionysii Alexandrini epistola pro lapsis recipiendis, 627. Dionysius Alexandrinus episcopus, 626, 631.
Dionysius Messenius in Alexandri solio sedet, 197.
Dionysius Romanus pontifex, 635.
Dioscorus, b 44.
Diras ultrices Joabe imprecatur David, 71.
Dispensatores de munificentia dominorum aliquid subtrahunt, 548.

Disputatio de corruptibli et incorruptibili, b 59. Disputationes Historicorum, 3.
Dissensiones sunt evertendæ, aut saltem labefactandæ reipublicæ causa, 119.
Disserendi ratio ad captum auditoris accomodanda, 135.

Divina vis ictus ferarium sanguinarios constringit, 124. Divina potentia impiorum grassationes coercere et prohibere facile potest, 128. Divinas res efferre in profanum vulgus periculosum, 201. Divinæ ultionis exsecutoribus cedendum, 77. Divinæ Majestatis descriptio, 128. Divinæ res aliquando ambagibus involvuntur, 133. Divini cultus neminem pudere debet, 73. Divinum auxilium otiose exspectant Judæi, 96.

Divitem esse capitale crimen apud tyrannos, 557. Divites non propter culpam, sed propter pecuniam proscripti, 502. Divitum calamitas aliquando pauperum felicitas, 56.,
Divitias comitatur arrogantia, 68. Divitiarum ostentatio periculosa, 111.
Divortium inter amantes conjuges difficile et molestum, 183.
Dius historicus, 85.
Dius Hierosolymitanus episcopus, 612.
Dobromerus, b 225.
Docia castellum, b 285.
Doeg proditor et interfector sacerdotum, 66.

Dolabella hostis judicatus, 498. Trebonium dolo occidit, 504. Dolabella Cassii metu necem sibi consciscit, 504.
Dolanius cæcatur, b 239.
Dolio plumis incensis pleno repulsi hostes, 455.
Dolor sine ultione, 75.
Domenziolus, b 80.
Domestici equites, 640.
Domi res in tuto collocanda, si foris milites, 160.
Dominus liberabit nos, fallax oratio, 110.
Domitia, Domitiani uxor. Tito nupta, 580.

Domitiani expeditio Germanica, *ibid.* Domitiani imperium, 579. Ingenium, *ibid.* Crudelitas, 581. Domitiani insidiatores, 579. Cædes, 582. Domitianus Dominus et Deus noster, *ibid.* Domitianus Principum natales investigare solitus, 583. Domitianus patris vicarius, 513.
Domitianus præfectus prætorio, a Gallo occiditur, b 19, 20.
Domitianus, secundus tyrannus Christianorum, *ibid.*
Domitii Afri scomma, 569.
Domitius Agrippinæ filius, 288.
Domitius a Pompeio et Africa occisus, 473.
Domitius necem sibi consciturus a Cæsare conservatur, 484.
(Cn.) Domitius Ionium sinum obtinet, 510. Cn. Domitius ad Cæsarem deficit, 525.

Domititus Afer sævitiam tyranni eludit, 557. Domitius a Claudio gener et filius ascitus, 565. Domitius, b 8.
Domnentia Phocæ filia, b 81.
Domnus, b 44.
Domnus, Antiochenus episcopus, 635, 639.
Domorum mercedes exactæ a triumviris, 502.
Doris Herodis uxor et Antipatri mater, 228.
Doritæ Judæos intersectati, 279.
Dorostolum seu Drisda, 177. Dorostolum seu Dristra expugnatur a Zimisce, b 211.

Dos quatuor regnorum, 201. Dos unicæ filiæ bonorum semissis, 145.
Dositheus proditor Hircani, 239.
Dothais, 100.
Drepanum portus, 387.
Dristra seu Dorostolum, b 177.
Drizibium vel Drizium castellum, b 201.
Δρομοκήρυκες, 353, 431:
Drungarius Cibyrræotarum, b 95.
Drusilla Agrippæ fil., 282.
Drusilla Agrippæ soror Emesorum regi nubit, 287.
Drusiliæ interitus, *ibid.*
Drusilla Caii soror, 545.
Drusi obitus, 538.
Drusus Tiberii filius, 173. Ejus interitus, 549.
(Cl.) Drusus Nero Liviæ filius Tiberii fratrem, 514.
Drusus, 537. Germanici filius, 549.
Ducæ Constantini liberalitas periculum submersionis, b 273. Ducæ Constantini obitus et dicta, b 275.

Ducas Constantinus a Comneno imperator designatur, b. 271. Ducas Constantinus ob regnum affectatum relegatur, b 293. Ducas Andronicus et Panterius et Constantius, b 273.

Duce superstite victis etiam spes est victoriæ, 78. Duce occiso trepidat exercitus, 142. Duces 300 Herodis lapidati, 253. Duces seu prætores olim loco consulum, 348. Ducis injussu excurrere periculosum, 156. Ducis est militibus metum adimere, 160. Ducis solertia magnum victoriæ momentum, 187.
Duo in somniis significant duo, 119. Duo adolescentes concreti, b 192.
Duodenorum pugna, 71.
Dux ejusdem gentis populo gratior, 156.
Dyrrachium, 462. Dyrrachium seu Epidamnus, b 28. Dyrrachium captum a Bulgaris, b 241.
Dysenteria multantur Palæstini ob arcam, 58.
Dystros, Adar, 182.

E

Eber, 22.
Ebesus, 436.
Ebrietas cum amore parum commode conjungitur, 141. Ebrii sunt expositi insidiis, *ibid.* Ebrio somnus aptio quam formosa mulier, *ibid.*
Ἕκαρος pro ἑκάτερος, 364.
Ecbatana Medorum regina, 99. Ecbatana æstiva regia Persicorum regnum, 168.
Echelat, 139.
Ecclesiæ fundi non augendi, 162.
Eclipsis lunæ a Synodo declarata, b 181. Eclipses lunæ duæ insolitæ, 575. Eclipsis solis sub Mauricio, b 76. Eclipsis solis universi, 545. Eclipsis lunæ Macedonibus minata excidium, 458. Eclipsis solis integra Carthaginis cladem antegressa, 580.
Edessa effigie Christi permutata, b. 192. Edessa a Constantio defensa, b 238. Edessam dolo aggressi Agareni, *ibid.* Edessa, 614. Edessena inundatio, b 60.
Edom Idume, 28.
Educatio frugalis contemptum deliciarum parit, 153. Educationis loca amantur, 316.
Eglon Moabita cæditur ab Aotho, 50.
Elas quartus rex Israelitarum, 89.
Eleazar Mosis filius, 35.
Eleazar pontifex, 200. Eleazar sacerdos ob patriam religionem defensam excruciatus, 205. Eleazar elephantem occidit, 207. Eleazar tzaten aperte Judaismum profiteri cogit, 283. Eleazar Sicariorum Masadæ dux, 311.
Eleazari in domum transferendum sacerdotium, 57. Eleazari Judæi annulus, 84. Eleazarus Aaroni patri succedit, 43. Eleazarus pontifex, 264.
Eleazarus Machæruntius, 309.
Electus cubicularius insidiator Commodo, 601.
Elephantes viginti a Pyrrho primo ducti in Italiam, 370. Elephantus unus turbat cæteros, 372. Elephantes 120 a Romanis capti, 394. Elephantes facile occiduntur, 433. Elephantes quatuor triumphali currui juncti, 637. Elephantorum impetus aversus, 442.
Eleutherium locus, b 118.
Eleutherus Romanus episcopus, 598.
Elga Rossorum regina fit Christiana, b 195.
Eliacimus, sive Joachimus decimus nonus rex Hierosolymitanus, 114.
Elias Thesbites, 89. Elias triennii siccitatem inducit, 90. Elias a corvis nutritur, *ibid.*
Elias imbrem facit, 92. Jezabelem timet et mortem optat, *ibid.* Elirs subsannat pseudoprophetas, *ibid.* Elias viduæ filium a mortuis resuscitat, *ibid.* Elias idololatras occidit, *ibid.* Eliæ fuga in montem Orebum, *ibid.* Eliæ sacrificium sine igne, *ibid.* Elias Achabo internecionem minatur, 93. Elias vellere aquam dividit, 96. Elias bis quinquagenos viros cremat, *ibid.* Elias Ochoziæ interitum prædicit, *ibid.* Elias igneo curru in cœlum rapitur, 98. Eliæ et Achabi congressus, 92.
Elioneus pontifex, 281.
Eliphatus, 39.
Elpidii defectio ad Siculos, b 116.
Elisæi cadavere resuscitatur mortuus, 105. Elisæus vellus Eliæ principio frustratur, 84. Elisæus propheta fit ex aratore, 93. Elisæus aquas Hierichuntias medicatur, 97. Elisæus derisum puerorum non fert, *ibid.* Elisæus Josaphato aquam et victoriam pollicetur, *ibid.* Elisæus duplum Eliæ spiritum accipit, 98. Elisæus Samaritanæ oleum auget, 99. Elisæus venenum pellit, et cibum multiplicat, *ibid.* Elisæus Sunamitidis filium a mortuis resuscitat, *ibid.* Elysæus Syrorum insidias mirifice eludit, 100. Elisæus Joramo Judæo calamitates denuntiat, *ibid.* 102. Elisæus videt ut Asael in Israelitas grassaturus sit, 102. Elisæus hostes pro hospitibus tractat, 108.
Elius pontifex Sansoni succedit, 55. Elii interitus, 57.
Elymæi Persæ, 22.
Elymais urbs Persiæ et Dianæ fanum, 206.
Emaus colonia emeritorum, 285.
Emesurum rex, 228.
Emmor, 26.
Emungi Persis turpe, 148.

Engastrimithus, 69.
Enochus Jaredi filius, 18. Enochus translatus a Deo, natus 365, *ibid.*
Enossus Sethi Dei cultor, *ibid.* Enossus Caini filius, *ibid.* Enossus vivit annos 905, *ibid.*
Elpius, 458.
Ensiferi imago arrogantiæ nota, b 269.
Epaphroditus Augusti libertus, 529.
Ἔπαρχος τῶν δορυφόρων, 587.
Ἐπιδάσια, 444.
Ἐν περεὶ ἀσειγγνέσθαι, 357.
Ephesina quarta pseudosynodus Eutychianam hæresim confirmat, b 44. Ephesini templi conflagratio, 184. Ephesino in concilio episcoporum dissensiones, b 117. Ephesino concilio numero m condemnatur Nestorius, b 42. Ephesinum concilium Constantinopolim transfertur, b 42.
Ephrata, 27.
Ephraimitæ a Jephtha cæduntur, 52. Ephraimitæ Bethel obsidione capiunt, 48. Ephraim Josephi filius, 29.
Epidamnus seu Dyrrachium, b 303.
Epiphania Emathe, 22. Epiphania Heraclii filia, b 82. Episcoporum successiones, 646.
Equestris habitus et penulæ imperatore mortuo, 601.
Equi et muli tonsi in luctu, 196. Equi ademptio contumelia, 635. Equi Persarum cæsi, b. 72. Equi Arabici, b 279. Equorum delectus in equabus, 173.
Equo non descenderunt imperatori occurrentes, 634. Equo imperatoris insidere, 606. Equorum nervi incisi, b 96. Equus hinniens regem declarat, 172. Equos imperatoris causa cladis, b 186.
Equitatio dictatori non nisi in bello permissa, 388, Equitatu vel ad victos persequendos est opus, 153.
Equites 10000, 47. Equites peditibus adjungendi, 149. Equites novitii equis excussi, 154. Equites Adriani Istrum equis tranant, 589.
Eridanus, 404.
Erius Potilius seditiosos arte circumvenit, 288.
Eros Antonium mori docet, 528. Eros Aureliano insidiatus, 657.
Eroticus Sclerum eludit. b 217. Erotici Theophili defectio compressa, b 251.
Eruditi non omnes quæstiones explicare possunt, 118.
Erycis excidium, 387.
Erythræum mare, *ibid.*
Esai et Jacobi permutatio, 28.
Esaus, 23. Esau Idumæorum princeps, 28.
Esdras a Xerxe satrapis commendatur, 175, Esdras divina sapientia præditus, *ibid.* Esdras legem Mosaicam revocat, 178.
Essæi, sive Esseni, 243, 265. Esseni Stoicis similes, 217.
Esthera nubit Artaxerxi, 179. Esthera simulata benevolentia Amani struit insidias, 180.
Evagrius Origenista, b 68.
Evamassar Assyriorum rex, 142.
Evander Cretensis a Persee clam occisus, 459.
Evaristus quintus Romanus episcopus, 587.
Eubœa mollit Antiochium, 450.
Εὐσικτος, 591.
Euchaita, seu Euchaita, Theodoropolis appellatur, b 214.
Eudocia Fabia, Heraclii uxor, b 81, 82. Eudociæ Fabiæ obitus et inferiæ, *ibid.*
Eudocia Theodosio juniori nubit. b 41.
Eudocia, Valentiniani filia. Hunerico nubit, b 49.
Eudocia Opsicia, tertia Leonis Philosophi uxor. b 178.
Eudocia metu amittendi imperii, Diogeni Romano nubit b 275 Eudocia Diogenis arrogantia excruciatur, b 280. Eudociæ calliditas in recuperanda syngrapha sua, Diogeni nebit, b 277, 278.
Eudocia Michaelis concubina Basilio nubit, b 166.
Eudocia imperatrix secundas nuptias abjurat, b 275.
Eudociæ Leontii Philosophi Atheniensis filia, b 41.
Eudociæ perjurium, profectio Hierosolymitana, eruditio, mors; b 45.
Eudoxia Arcadii uxor mala bestia Chrysostomo exsilii auctor, b 38. Eudoxiæ interitus, b 59.
Eudoxiæ Junioris, Theodosii filia, Valentiniani III uxor, b 49.
Eudocimus Leonis Copronymi frater, b 115.
Eventus prophetarum divinam sapientiam declarat, 115. Eventus stultis et miseris fidem facit, *ibid.*
Eugenia martyr, 625.
Eugenius a Theodosio occiditur, b 22, Eugenius regnum affectat, b 35.
Evilad Merodach Nrbuchodonosoris successor, 123.
Eviiat, 17.
Eumenes Attali filius, 447. Eumenes veniam a Romanis impetrat, 461.
Eumenes Alexandrinus episcopus, 594.
Eunuchi principum lenones, 141. Eunuchi tres se ob dominorum cædem jugulant, 164. Eunuchi internuntii satellitibus fideliores, 172. Eunuchi duo Artaxerxi insidiati, 179. Eunuchi grati Romanis, b 100. Eunucho omnes opes creditæ, 141. Eunucho non ut liberorum, ita et amicorum spes adempta, 155.
Evodius, primus Antiochenus episcopus, 584.
Evodus Tiberii libertus, 149.
Euphemia martyr Eutychem damnat, b 46. Euphemiæ relegatio, b 55. S. Euphemiæ corpus, b 113.
Euphemius Anastasio frenum injicit, b 54.
Euphemius Siciliam Agarenis prodit, b 140.
Euphrosyna Michaeli Balbo nubit, *ibid.* Euphrosyna in monasterium redit, b 142.
Euphrates, 7.
Εὐφρατησία χῶρα, 631.
Euprepia Monomachi soror, b 251.
Euricles Lacedæmonius Herodis domum calumniis turbat, 250.
Euripidis versus de virtute, 508.
Euripus urbs, 499.
Eusebia Constantini uxor, b 24.
Eusebii eunuchi cædes, b 26. Eusebius eunuchus Gallum occidendum curat, b 20.
Eusebius Pamphili utrum Arianus fuerit, b 10.
Eusebius monarchiam Augusti longius repetit, 545.
Eustratius patriarcha, b 297.
Eutropii portus, b 79.
Eutychiana hæresis, b 44. Eutychianus Macrino adversatur, 222, 615. Eutychianus prætorio præfectus, 616.
Eutychii relegatio, b 70. Eutychius, b 68.
Eutychius Agaso, 526.
Euthymii Sardii martyrium, b 139.
Euthymii patriarchæ relegatio, b 182.
Euthymius Syncellus nuptias secundas, tertias et quartas permitti vetat, b 179.
Ἐξαδελφοὶ ἀνεψιοί, 462.
Excantatio mali spiritus, 65.
Excensus, 19.
Excubiæ seu speculæ contra Agarenos, b 163.
Exercitu dimisso res nostræ imbecilliores, hostium meliores fiunt, 157. Exercitui non concedendum otium, cum rei gerendæ est occasio, 106, 52, 149. Exercitus metu consternatus in fugam vertitur, 107. Exercitus magnitudo non satis est ad victoriam, 186.
Experientia docet quæ res corporibus prosint aut obsint, 118.
Exploratores duodecim in Chananæam mittuntur, 40. Exploratores sub amicitiæ prætextu, 74. Exploratores per speciem legationis, 158. Exploratoris solertia magna est utilitas, 157.
Exprobratio ingrati animi et perfidiæ acerbissima, 115.
Exsilium portus periclinantium, 66. Exsilium patriæ prælatum, 169.
Exspuere turpe habitum Persis, 148.
Exsules in bellis adversus patriam gerendis suspecti, 69.
Exteris potissimum invidetur, 124.
Ezechiæ morbus et luctus, 111. Ezechias religionem instaurat, 55. Ezechias quartus decimus rex Hierosolymitanus, 108. Ezechias Barbaros oppugnat, 110. Ezechias offendit Deum ostentatione thesauri sui, 111.
Ezechias dux latronum ab Herode interfectus, 226.
Ezechiel Judæ excidium vaticinatus, 113. Ezechiel per litteras Hierosolymitanis vaticinatur, 114. Ezechielis et Jeremiæ in verbis dissensio, 114. Ezechiel Babylonem adducitur, *ibid.*

F

Fabeas qui et Himilco, 465.
Fabeæ ad Romanos defectio, *ibid.*
Fabii (Q.) prædia ab Hannibale non incensa, et moderatio adversus insolentiam magistri equitum, 416. Fabiorum 306 interitus, 345.
Fabius Heraclanes Heraclii filius, b 84.
Fabius Maximus Rullus, 367. Filii pater delicta corrigit, 368.
Fabius (Q.) a Samnitibus victus 368. Fabius, (Q.) Apolloniatibus deditus, 381. Fabius (Q.) Maximus Dictator contra Hannibalem dictus, 413. Lentulo adversatur, 408. Romanos consolatur, 419.
Fabius (M.) bellum Carthaginensibus in sinu offert, 409 Fabius Hannibalis insidias olfacit, 430.
Fabricii legati ad Pyrrhum præclara oratio, 374. Fabricius Pyrrhum veneno tollere non vult, 376.

Facilia et obvia contemnuntur, 133.
Facinora impia vindictam numinis non effugiunt, 219. Facinus facinore cumulatur, 74. Facinus unum universæ gestarum rerum gloriæ maculam dedecoris imprimit, 193. Facinorosos conjungit periculum, 172.
Facta declarant animos, 157.
Falco, 602.
Falcati currus et arma et corpora dissecant, 161.
Falerii Faliscorum urbs diruta, 354, 400. Faliscorum deditio, 354. Faliscum bellum, *ibid.*, 400.
Falsus rumor luctum supervacuum parit, 75.
Fama de successore Mauricio, b 2. Fama vaticinatrix de interitu Nicephori, b 204 Fama auget omnia et atrociora facit, 75. Fama de Conone Iconomacho, b 103. Fama de Nicephoro Phoca, b 197. Fama vaticinatrix inanis, b 251. Fama inanis de Alexii obitu, b 304. Fama victoriam Pauli Æmilii intra dies quatuor Romæ nuntiat, 460. Famæ non statim credendum, 51, 75.
Fames post Deboræ obitum, 51. Fames sub Elio, 55. Fames ob Gabaonitas immissa, 79 Fames Samaritana, 100. Fames seu pestis Bulgaris Christianismi occasio, b 155. Fames et hiems hostes invicti, 157. Fames sub Argyropolo, b 232. Sub Nicephoro, b 206. Sub Parapinacio, b 289. Sub Romano, b 189, 191. Fames hostis acerrimus, 487. Fames et pestis sub Augusto, 535.
Familia cum patrefamilias dat pœnas, 47. Familiæ 21 successiones, 115.
Famuli occidunt regem Joam, 106.
Farina venenum diluit Elisæo, 99.
Fata mirabiliter tyrannorum conatus frangunt, 67. Fata similitudine eludere conati Romani, 405. Fatalia facinora liberare crimine videntur auctores, seu ministros, 192, 196. Fatalis excidii ignoratio, causa est inanis defensionis et extremæ calamitatis, 115. Fatalis clades et animum et consilium eripit, 316. Fato frustra adversatur humana sapientia, 171. De fato dilemma, b 204. Fatum providentiam humanam superat, 32. Fatum præscitur, non vitatur, 96. Fatum esse declarant prædictiones ipso eventu comprobatæ, 132.
Fausta, Maximiani filia, Constantini Magni uxor, b 2. Fausta uxor a Constantino ob calumniam et lascivium occiditur, b 6. Fausta, Maximiani Herculii filia, Constantini Magni uxor, 644.
Faustus Latini pater, 313.
Faustulus nutricius Romuli, 314.
Fax e Cæsaris castris in Pompeii delata, 485.
Ubique felicitas luxuriosa et ignava, 48.
Felicitas mater, calamitas filia superbiæ, 107. Felicitas odia minuit, 220
Felix quem faciunt aliena pericula cautum, 123.
Felix Trusillam ducit, 287. Felix Romanus episcopus, 647.
Femora divisionis nota, 119. Femur ferire luctus signum, 163.
Feneratores pauperibus utiles, 340.
Fera informis et horribilis, 127. Feræ pro regnis minoribus, 130. Feras infantem alere non probabile, 315. Ferina venationis præmium, 147.
Ferocia in periculis trepida, 69.
Ferrea regio, b 156. Ferrum senatum repræsentat, 119. Ferrum ære solidius, *ibid.* Ferrum et aurum imperii nervi, 636.
Festum hilariter celebrandum, 178.
Festus sicarios coercert, 290.
Ficulnum Adami præsidium, 17. Ficulno præsidio non nitendum, 110. Ficus in arbore insertæ, 544.
Fidelia monita contemnere perniciosum, 116.
Fidentia in periculo generosi animi testis, 315.
Fiducia virium injurios facit, 18.
Filia ob jusjurandum immolata, 52.
Filia pro amica supposita, 202. Filiæ hominum, 85. Filii Dei, 18. Filii 71 unius Gedeonis, 52. Filii degenere, 59. Filii Samaritæ devorati a matribus, 100. Filii patris culpam non luunt, 106. Filii in deorum honorem cremati, 108. Filii hominis regnum amplissimum et æternum, 129. Filii unici cædes acerbissimus patris dolor, 153. Filii de matrum collis suspensi, 205. Filio cavendum ne mœrori sit patri, 145. Filiorum successio et felicitas parentibus jucundissima, 73. Filiorum obitus aliquando pœna peccati, 74. Filium patris interfectori succensere et insidiari probabile, 114. Filius ob matrem patri infensus, 49.
Finitimis dissidentibus ei ferendum auxilium cui fit injuria, 149.
Firmamentum, 15.
Fisco (in) Romano 250,000 drachmæ, 602.
Flaccus Syriæ prætor, 239.
Flaccus (Q) contra Gallos pugnat, 401. Flaccus a Campanis accusatus, 428. Flaccus Nasamones delet, 581.
Flaviani martyrium, 626. Flaviani interitus, b 44. Flavianus Theodosium Antiochenis placat, b 36. Flavianus columbæ augurio Romanus episcopus, 485.
Flaminius ad Aretium ab Hannibale cæsus, 413. Flaminius (L.), 446. Flaminius (T.) Philippum fugat, *ibid.* Flaminius victis Gallis contemnit haruspices, 405.
Flavianus Antiochenus episcopus, 626.
Florianus a militibus cæsus, 638.
Florus (C.) Hamilcarem reprimit, 387.
Flumen cruentum, 404.
Fluminum hostilium transitus periculosissimus, 186.
Fluvii multum commodant urbibus, 314.
Forma cum ingenii præstantia conjuncta, 118. Forma excellens obstupefacit amatores, 141. Forma imperii conciliatrix, 179, b 299. Formam homines intuentur, 63.
Formosarum consuetudo periculosa, 157. Formosi et proceri digni putantur imperio, 63. Formosissimi duntaxat in captivitatem abducti, 114.
Fortes viros etiam hostis magnanimus amat, 162. Fortibus viris sublatis victi rebellant, 85. Fortibus nihil expugnabile, 192.
Fortunæ utriusque societas postulatur, 78. Fortuna comes Alexandri in rebus asperrimis, 188. Fortunæ ludus, ut stultioris et deterioris major sit auctoritas et honos, 157. Fortunæ inconstantia etiam felicissimis timenda, 190. Fortunæ urbanæ simulacrum, b 57. Fortunæ in alienum locum traductio, 332.
Fortunati homines ea sibi fingunt quæ naturam humanam excedunt, 126.
Forum liberum, 146.
Franci cum Galieno pugnant, 631. Franci, b 105. Francis Galliæ a Justiniano primo concessæ, b 105. Francorum in Orientem expeditio, b 300. Ingressus in Italiam, b 120.
Francorum rex Italiam ab Agarenis defendit, b 170.
Fratres dissimilibus ingeniis, 221. Fratris caput 50 talentis redemptum, 233. Fratris filiam ducere Nerva vetuit, 584. Fratrum monomachia, 435. Fratrum filias Romanis ducere ante Claudium nefas, 526.
Frigidis lavationibus et potionibus conservatus Augustus, 534.
Frumenti pluvia in Probi castris, 638.
Fuga regis ira declinanda, 114. Fuga quærenda mature salus, fatalibus urbium excidiis imminentibus, 146. Fugientes turbant etiam integram aciem, 189.
Fulgor lepram Osiæ immittit, 107.
Fuligo caminorum, 35.
Fulmen utero illapsum, 183.
Fulvia, Claudii vidua, Antonii uxor, 500. Fulviæ crudelitas, 502. Cum Augusto dissidium, 510. Obitus, 511.
Fulvius Plœtinus Pœnos vincit, 393.
Fulvius (M.) contra Ætolos missus, 455.
Fulvius pons pro Milvio, b 2.
Fungus e sepulcro Zoes enatus, b 261.
Funibus vincire capita, deditionis signum, 94.
Furius (L.) Gallos compescit, 445.
Furius (Sp.), 341.
Furius Camillus Scribonianus, Dalmatiæ præses, necem sibi consciscit, 562.
Furor arrogantiam et superbiam sequitur, 123.
Furum venditio Judæis molesta, 244.
Furti calumnia, 30.
Fuscus ab Adriano occisus, 591.
Futura prævidere prudentiæ est, 212.

G

Gabaonis excidium, 49.
Gabaonitæ fucum faciunt Israelitis, 47. Publici servi fiunt, *ibid.*
Gabatha urbs, 89.
Gabii, Sexti Tarquinii dolo capti, 330.
Gabinii rogatio pro Pompeio, 476. Gabinius magnis rebus gestis Romam redit, 224.
Gabras Theodorus, b 279.
Gabriel apparet Danieli, 132. Gabriel a Tobito decem talenta accipit. 142.
Gabryas Persa, 171.
Gad propheta, 66, 80.
Gadatas ad Cyrum deficit, 155. Gadatas Cyri interventu contra Assyrium defenditur, 156.
Gaddi desertum, 67.
Gades occupantur a Romanis, 436.
Gaidad, 18.
Galaaditica occupata ab Israelitis, 43.
Galatæ Asiani, 454. Gallorum coloni, 355.
Galani cum Alexandro colloquium, 194.
Galæsus Camilli libertus, 562.
Galba imperator designatus, 570. Galbæ acta suscepta

principatu, 572. Galbæ cædes, 291, 572, 573. Galbam imperaturum prædixit Tiberius, 549.
Galea per portam Plutoniam elata, 601.
Galeagra Syracusanorum, 425.
Galgalia castra, 47.
Galieni interitus et mores, 635. Galieni uxor ab uno milite defensa, 634. Galieni frater et filius Romæ occisi, 636. Galienus Galieni filius a posthumo occiditur, 632. Galienus Valeriani filius, 629. Galienus imperator Alemannos et Herulos vincit, 633.
Galilæa subacta ab Herode, 95. Galilææ speluncæ, *ibid.* Galilæi Herodianos submergunt, 233. Galilæi a Cumano male tractati, 286. Galilæorum factio, 265.
Galla secunda Theodosii uxor, b 35.
Gallerii Maximiani interitus, 646. Gallerius Maximinus imperator Orientis, 643. Persas vincit, 642.
Gallia Cæsari in quinquennium decreta, 481. Gallia Circumpadana, *ibid.* Galliæ ad Aureliano recuperatæ, 637. Galli Europæi partim ab Ryphæos montes, partim juxta Alpes consederunt, 355. Galli Romam invasuri coercentur, 446. Romam oppugnant, 355. Galli secundum profligati a Romanis, 360. Galli stipendiarii ab Hamilcare occisi, 386. Galli a Romanis conducti, 398. Galli duo in foro defossi, 403. Galli subacti, 447. Galli supra Rhenum, 595. Galli perfidia contra Decium, 627. Gallica pactio Camilli interventu dirimitur, 358. Gallorum mancipia non empta, 402. Gallorum jusjurandum de Capitolio, 404. Gallorum in Italiam irruptio, 455.
Gallus imperator Barbaris tributum promittit, Christianos persequitur, male perit, 628. Gallus se cum S. Pompeio conjungit, 517. Gallus, 529. Ad Augustum deficit, 517. Gallus aureis compedibus vinctus, 564.
Gallina alba in Liviæ sinum demissa, 515.
Γαμβρὸς ἐπ' ἀδελφῇ, 646.
Ganges Phison, 17. Gangis latitudo et profunditas, 191.
Garidas Joannes, b 187.
Garizinus mons, 183. Garizinium templum, asylum impiorum, 54. Jovi consecratur, 205.
Gastria monasterium, b 144.
Gaulanitis occupata ab Israelitis, 43.
Gausamela, 189.
Gaza, 53. Gaza Persica Damasci direpta, 188. Gazæ portæ ablatæ a Samsone, 54.
Gazophyllacii opes, 302.
Gedeonis vocatio, prodigia, delectus, stratagema, somnium, 51.
Gedrosia recreat Alexandrum, 195.
Gelboe mons, 70.
Gelimer Hildericho occiso Vandalorum regnum in Africa occupat, b 65. Gelimeri in captivitate risus, b 66. Gelimeri petitio et deditio, *ibid.*
Genesius et Valerius, Eudociæ imperatricis fratres, b 41.
Gellæ populi, 491.
Generosa indoles imperium aspernatur, rationibus movetur, 185. Generosi animi tyrannorum impiis edictis non cedunt, 205.
Genius malus Bruti, 507.
Gens rebellis alio transfertur, 116. Gentis internecio divinitus mandata, 62.
Gentianorum quinta in Africa seditio, 641. Gentius Scodrensis victus a Romanis, 460.
Geometria ab Abraamo tradita Ægyptiis, 22.
Geon Nilus, 17.
Georgius Maniaces Edessam capit, b 232.
Gerebus, 175.
Germani interitus, b 8. Germani oraculum de Anastasio, b 108. Germani Romanis formidabiles, 481. Germani Romanos cædunt, 541, 542. Germani victi a Maximino, 621.
Germani patriarchæ castratio, 410.
Germanicia recepta a Copronymo, b 108.
Germanici obitus, 548. Germanicus Drusi filius ab Augusto adoptatus, 541. Germanicus Tiberio formidabilis recusat imperium, 546.
Germanio Hierosolymitanus episcopus, 612.
Germanorum 80000 cæsa a Cæsare, 481.
Germanus Botaniatæ servus, b 27.
Germanus Tiberii gener, b 393.
Germanus patricius, socer Theodosii, Mauricii filius, b 78.
Gerson Mosis filius, 35.
Gessius Florus Judaicæ seditionis auctor, 267. Gessius Florus Albini successor, 289, 291.
Geta Severi filius, 217. Ejus cædes, 613. Getæ. 531.
Gethæ rex, Davidis socer, Absalonis avus, 75.
Getica olim, post Dacia, 631.
Giezis minister et discipulus Elisæi, 99. Giezis una cum muneribus etiam Neemanis lepram accipit, 100.
Γίνεται Ἀργελάφ ἀντὶ τοῦ γαμεῖται, 265.
Gizerichus Vandalus ab Eudoxia accersitus, Romam diripit, b 49. Gizerichus Basiliscum vincit, b 51. Gizerichus, b 65.
Gladiatorii ludi a Nerva sublati, 584. Gladiatoriis ludis factus crudelior Claudius Cæsar, 562.
Gladius largitor consulatus, 483.
Gladius quæstor inexhaustus, 613.
Glaphyra ad patrem Archelaum remittitur, 253. Glaphyra Alexandro, Jubæ et Archelao nupta, 244, 264, 265. Glaphyra Salomæ infesta, 245.
Glebæ intra sulcum conjectæ, 346.
Gloriam antecedit dejectio, 180.
Gloriatio intempestiva alienat animos, 78.
Gobryas Assyrius ad Cyrum deficit, 153. Gobryas vel suo interitu libertatem redemptam cupit, 172.
Goelcon, b 187.
Golias, 63. Goliæ cædes, 65. Goliæ gladio utitur David, 66.
Gomares Galatæ, 21.
Gondaris, b 65.
Gondigisclus Vandalorum rex, *ibid.*
Gordiani obitus, et controversia de eo, ejusque filio, 622, 623. Gordiani III, victoria Persica et cædes, 624. Gordianus imperator creatur ab Africanis exercitibus, 621.
Gordius Hierosolymitanus episcopus, 612.
Gothi Belisario regnum deferunt, b 69.
Gotholia Jorami uxor, Achabi filia, 102. Gotholia Davidicum genus exstirpat, 104. Gotholiæ cædes, *ibid.*
Gotholia Judææ præses, 116.
Gothoniel Judex Israelitarum, 49.
Gracchus in Lucania perit, 23.
Græcia sub Romanis felix, 471. Græci ab Jovan, 20. Græci ignis inventio, b 90. Græci duo in foro defossi, 425. Græcis libertas a Flaminio data, 447.
Grando, 35. Grando in hostes Israelitarum illata, 47. Grando et imber in Sisaram actus, 51.
Granicum (ad) pugna, 166.
Grati animi cura Persarum regibus, 180. Gratia et pecunia corruptelæ judicii, 97. Gratiam referre non posse, extrema calamitas, 191.
Gratianus, b 30. Gratianus per Andragathium occisus, b 35. Gratianus Valentinianum collegam asciscit, b 33. Gratiani pietas, *ibid.*
Gratus Sabino fert opem, 262.
Gregorii Magni poemata, b 25.
Gregorius Nazianzenus Constantinopolitana Ecclesia cedit, b 37.
Gregorius contra Macedonianos docet, b 36.
Gregorius qui et Tiberius, Sergii opera imperator salutatus occiditur, b 102.
Gregorius Leonem Iconomachum anathemate notat, b 105.
Gregorius papa cum Francis pacem facit, b 121.
Gregorius Thaumaturgus Origenis auditor, 623.
Gryphes duo aurei, b 158.
Gundamundus, b 65.
Guttæ sanguineæ in vexillo satellitum, 525.
Gylas Hungarus Christianus, b 195.
Gymnesiæ insulæ, 436.
Gymnosophistæ, 194.
Gyres, 159.

H

Hæreditas in eadem tribu manet, 47. Hæreditates sunt expedita ditescendi ratio, 146.
Hæretici non rebaptizandi, 629.
Hagio Longobardiæ dux, b 177.
Hamilcar ad Lyparam classe victus, 390. Hamilcar Barchinus in Siciliam missus, 386. Hamilcar in Sicilia grassatur, 387. Hamilcar proditionem arte compescit, 396. Hamilcar Romanorum benignitate abutitur, 400. Hamilcaris interitus, 402. Hamilcaris Carthaginensis et Gallorum tumultus, 445. Hamilcaris (successor) novam Carthaginem condit, 402.
Hammon Jupiter falsus Alexandri Magni pater, 183.
Hammonii prophetæ barbarismus, 188.
Hannaballianus, sive Hannibaliianus, Constantini Magni frater, 644.
Hannibal Gisconis filius, 386. Classe a Cn. Duillio victus, causam dicit, 389. Ejus interitus, 390. Hannibal Hamilcaris filius secundi belli Punici auctor, 406. Hannibal captivos Romanos duntaxat occidit, 412. Captivos omnes occidit, 414. Hannibal suis diffidit, 412. Uti victoria nescit, 419. Hannibal Campanicis deliciis enervatus, 423. Hannibal et Mago Italia excidunt, 439. Hannibal a Carthaginensibus accusatus, 443. Ab iisdem irrisus, 415. Hannibal in Africa a Scipione vincitur, 442. Masinissam vulnerat, 416.

Hannibal Carthagine profugus, 430. Hannibal ad Romam grassatur, 426. Antiochum contra Romanos concitat, 450. Hannibal Antiocho suspectus, *ibid.* Hannibal a Marcello victus, 423. Ad Prusiam profugus, 454. Hannibal crudelitate opes suas minuit, 334. Datam fidem parum curat, et omissa Roma in Campaniam contendit, 413. Hannibal annullo Marcelli abutitur, 432. Hannibal navali prælio juxta Pamphyliam a Romanis victus, 432. Hannibalis somnium, 409. Stratagema, 414. Transitus Alpium, 409. Transitus in Samnium, 414. Hannibalis contra M. Junium stratagema, 422. Hannibalis in captivos Romanos crudelitas, 420. Interitus, 458.

Hanno Messana pulsus, 383. Hannonis clades, 386. Hanno perfidus dici quam capi mavult, 390. Hanno captus ab Appio Pulchro, 397. Hanno Romanos rupti fœderis arguit, 383. Romanos vincit, 390. Hanno in crucem actus, 398. Hanno Hannibali adversatur, 409. Hanno Carthaginensibus post victoriam pacificationis auctor, 420. Hanno profligatus a Graccho, 424. Hanno Hasdrubalis Gisgonidæ filius, 438. Hasdrubali successor electus, 439.

Hasdrubal Neronem decipit, 360. Hasdrubal Hannibalis suffragator, 408. Hasdrubal postremus Carthaginensium dux, 464. Hasdrubal victus ab Hannibale, 394. Hasdrubal frater Hannibalis in Hispaniis, 412. Hasdrubal a Manlio Torquato captus, 424. Abrogato imperio privatis opibus Romanos oppugnat, 439. Hasdrubal capitis damnatus venenum haurit, 442. Hasdrubal in captivos et suos sævit, 468. Hasdrubal cum popularibus in Italia vitam agit, 470. Hasdrubalis interitus, 394. Hasdrubalis Gisgonis ad Syphacem navigatio, 434. Erga Masinissam inconstantia, 436. Hasdrubalis deditio, 469. Hasdrubalis uxor et se et liberos interficit, *ibid.*

Hebdomades 70 ab Artaxerxe Longimano supputandæ 135. Hebdomades 70 anni, 134. Hebdomadis semissis, 136. Hebdomadum divisio, 135.

Hebdomum Constantinopolis locus, b 44.

Hebræi ab Ebero, 22. Hebræi, *Vide* Israelitæ. Hebræi duo bellum imaginibus inferunt, b 103. Hebraica, b 126. Hebræi lunarem annum sequuntur, 135.

Hebron. Vide Chebron.

Hegesippus de Davidis posteris, 582. Vixit sub Adriano, 592.

Helcana Samuelis pater, 56.

Helena Constantii vel uxor vel concubina, Constantini Magni mater, b 1. Helena Hierosolymis sanctam crucem reperit, b 6. Helena oppidum, b 15. Helena Constantii soror, Juliano nubit, b 20. Helenæ uxoris Juliani obitus, b 22. Helena, Romani Lacapeni filia, nubit Constantino Leonis filio, b 187. Helena Judæorum penuriam sublevat, 283.

Helias. Vide Elias.

Helias dux, b 97.

Heliogabali religio, 617. Heliogabali grassationes, 616, 617. Interitus, 618. Heliogabalus imperator dicitur, 615.

Heliopolis attributa Jacobo, 30.

Helisæus. *Vide* Elisæus.

Ἥπαρ ἄλοδον, 196.

Helvetii, 481.

Helvius Cinna discerptus a populo, 494.

Hephæstion Alexandri amator, 191. Hephæstionis ex intemperantia interitus, 195.

Hereclea olim Perinthus, b 139. Heraclea a Michaele capta, b 152. Heraclea a Glabrione expugnata, 452. Heracleensis episcopus patriarcham designare solitus, b 195.

Heracles Alexandrinus episcopus, 611.

Heraclianus cædis Galieni insimulatus, 635.

Heraclii, Apsimari fratris, res contra Agarenos gestæ, b 95. Heraclii ducis interitus, b 96.

Heraclius pater, b 81. Heraclius Martinam, fratris filiam, ducit, b 82.

Heraclius minor, seu Junior Constantinus, *ibid.* Heraclius in Persia rem bene gerit, b 84.

Herculianum oppidum Vesuvii incendio oppressum 579.

Herennii Graiani sententia de Christianis, 592. Herennius Capito Agrippam detinet, 272.

Hermogenes rhetor, 535.

Hermon Hierosolymitanus episcopus, 639.

Herodes. Contra Herodem conjuratio, 241. Herodes pro regno exsilium Lugdunense impetrat, 197. Herodes Galilææ procurator Ezechiam latronem cædit, 226. Herodes apud Brutum et Cassium in gratia, 227. Herodes violentus et audax accusatus a Judæis, ab Hyrcano absolvitur, 226. Herodes Cœlesyriæ prætor Hyrcanum oppugnaturus, 227. Herodes Judæorum querelas largitionibus apud Antonium diluit, 229. Herodes et Phasæus ab Antonio tetrarchæ appellantur, *ibid.* Herodes a Parthis pulsus, Romæ rex Judææ appellatur, 231. Herodes Hierosolyma recipit, 233. Herodes Hyrcanum ad dissimulandas insidias honorifice tractat, 234. Herodes regno firmato grassatur, *ibid.* Herodes totius Judææ rex declaratur, *ibid.* Herodes speciosa causa quæsita petitionem Antonii eludit, *ibid.* Herodes ab Antonio accersitus Mariammem occidi jubet, 237. Herodes liberalitate populorum erga se benevolentiam redimit, 241. Herodes a Cæsare filiis reconciliatur, 246 (filiis), 247. Herodes Herodis et Cleopatræ filius, 254. Herodes a Judæis accusatur, 263. Herodes Agrippæ frater, Chalcidis rex, 267. — Herodes tetrarcha Tiberiadem condit, 267. Herodes Herodiadem ducit, 271. Herodiadis fides in maritum Herodem, 276. Herodias Aristobuli filia, 271. Herodi ab Augusto Cæsare regnum confirmatur, 239, 240. Herodis uxores Doris et Mariamme, 228. Herodis in balneo periculum, 233. Herodis novem uxores et liberi, 253. Herodis metus post Actiacam victoriam, 238. Herodis nuptiæ cum pontificis Simonis filia, 242. Herodis successus, magnificentia et filii Romam missi, *ibid.* Herodis tyrannica diligentia, 243. Herodis ex cupiditate gloriæ atque imperii crudelitas et injuria, 245. Herodis domus, bello civili similis, 246. Herodis filii in calumniam adducti, 248. Herodis tres eunuchi, *ibid.* Herodis conjugia et familia, 253. Herodis testamentum, 254. Herodis et Mariammes duæ filiæ, 254. Herodis ex contemptu et odio sui sævitia, 258. Herodis morbus, 260. Crudelitas, 241. Herodis Agrippæ fratris filii, 286.

Herodium castellum, 308.

Herodoti de Cyro narrationem improbat Zonaras, 169.

Hetruscum bellum, 345.

Heroes raro feliciter procreant liberos, 130.

Heroicum est inimico parcere, 67.

Heros Antiochenus episcopus, 588, 598.

Heruli gens Scythica et Gothica, 631.

Hexapla Origenis, 611.

Hiatus Romæ, 364.

Hiems et fames hostes invicti, 157. Hiems sæva, b 191. Sub Copronymo, b 110.

Hieremiæ ossa Alexandriam translata, 118. Hieremias frustra Pachimum monet, 17. Hieremias ob clades prædictas a Judæis in Ægypto lapidatur, 50. Hieremias propheta Judææ excidium vaticinatur, 112. Hieremias ob salutares admonitiones in puteum cœnosum abjicitur, 115. Hieremias pro transfuga comprehensus ad supplicium asservatur, 115. Hieremias a Babyloniis honorifice tractatur, 116.

Hierichuntinæ aquæ sterilitatem inducere solitæ, 97.

Hierichuntis exploratio, obsidium, et excidium, 46.

Hiero Ægyptius meminit diluvii, 19.

Hierocles Heliogabali maritus, 617.

Hieron Siciliæ rex, 380. Pacem cum Romanis facit, 385. Ejus dona Romam missa, 416. Cum eodem pax perpetua, 379.

Hierosolyma ex semisse capta, 48. Hierosolyma post annos 70 instauranda, 115. Hierosolyma vicesimo nono Xerxis anno absoluta, 178. Hierosolyma ex agris migratum, ut urbs frequentaretur, 178. Hierosolyma augentur ob religionem, 89. Hierosolyma a Saracenis occupata, b 91. Hierosolyma spoliata ab Azahele, 105. Hierosolyma Ægyptiis tributaria, 114. Hierosolyma Babylonio traditur, *ibid.* Hierosolyma a Parthis direpta, 230. Hierosolyma capta a Francis, b 300. Hierosolymitana arx complanata, 215. Hierosolymitana fames, 294. Hierosolymitana præda, 303. Hierosolymitani eastelli obsidio, 255. Hierosolymitani regni duratio annorum 514, 115. Hierosolymitani episcopi ad Adrianum defectio, 592. Usque ad Commodum, 601. Hierosolymitani templi ædificatio divinitus impedita, b 26. Hierosolymitanum templum novi Jovis illustris Caii, 558. Hierosolymorum rex victus a Jesu, 47. Hierosolymorum secunda direptio a Babyloniis, 114. Hierosolymorum excidium et populi migratio, 115. Hierosolymorum excidium, b 238. Hierosolymorum mœnia, 295. Hierosolymorum instauratio impedita usque ad annum secundum Darii, 169.

Hierusalem olim Solymo, 22.

Hildericus, b 49.

Himera capta a Romanis, 393.

Himerius Agarenos profligat, b 180.

Himilco Fabeas Carthaginensium magister equitum, 465.

Himilconis in Sicilia cum Marcello pugnæ, 425.

Hippo urbs, 467. A Romanis occupatur, 397.

Hippolytus Ostiensis episcopus, 620.

Hircius Antonium fugat, 634.

Hircus regnum Macedonum, 130.

Hispania administrata a Cæsare, 481. Hispania pro urbe Europææ Iberiæ, b 34. Hispaniæ situs, 406. Hispani domiti a M. Portio Catone, 447. Hispanici equi, b 21. Hispanorum igniti currus, 402. Indomita ferocia, 434, 435.

Hispanorum insidiæ divinitus Scipioni significatæ, 439.
Historiæ scriptio laboriosa libros postulat, 5. Historicorum supervacua, 168. Historicorum dissensio de imperatoris Maximinum secutis, 623.
Hodegia ædes Deiparæ, b 165.
Hodie non imperavi, quia nemini benefeci, 579.
Holophernes Betuliam penuria commeatus domare instituit, 139. Holophernes a Juditha occiditur, 142. Holophernis cædes, et Assyriorum profligatio, *ibid.*
Homerus architectus, 188. Homerus aureus, b 52. Homerici centones, b 45.
Homicidæ filius prophetam occisurus, 101. Homicidis supplicio affectis levata mala, 319.
Homines ignorant se fatorum ministros esse, 30. Hominis excellentia, 16. Hominis divisio in pueros, adolescentes, viros, senes, 146. Hominis excellentia, 361. Hominum voluntates et actiones arcano fatorum nutu moventur, 105. Hominum insidiæ non nocent iis quos Deus conservatos et ornatos vult, 180. Homo μικρόκοσμος, 14.
Honores inimicorum insidiosi, 65. Honores a magnatibus habiti non semper a benevolentia proficiscuntur, 180. Ubique honos inexspectatus pro contumelia accipitur, 181. Honos non habetur iis quorum opera supervacanea censentur, 184.
Honoricus, b 65.
Honorii inhonoratus obitus, b 61.
Honorii nuptiæ, et migratio Ravennam, *ibid.*
Honorius Constantii comitis filius, b 40.
Horatii victoria, et sororis cædes, 324. Horatii ter gemini, *ibid.* M. Horatius decemviris opponitur, 348.
Hormisdæ Persarum regis interitus, b 75. Hormisdæ Persæ ad Romanos transfugium, b 13. Hormisdas Persa, b 72, 642.
Horror nocturnus cum Nero adoptaretur, 565.
Hospes beneficus a supplice occisus, 116. Hospitium offerre amicitiæ principium, 159.
Hosti mora, dum se parat, non concedenda, 52. Hosti aut resistendum aut parendum, 154. Hostilium consilium exploratio magnum victoriæ adjumentum, 78. Hostis consilium approbatum, 71. Hostis contemptus facilius nocet, 164. Hostium insultus ex ultione divina, 85. Hostium vires mature premendæ, 149. Hostium præsidia occupanda, et in usum nostrum vertenda, 157. Hostium 50,000 cæsa, suorum non 50 amissis, 490.
Hoste (ab) frustra petitur quod illius obstat commodis, 110. Hostem in urbem admittere periculosum, 47. Hostem fallere et inopinato aggredi utile, 150.
Hostes dissipatos, indulgentes genio, subito opprimere artis est, 70. Hostes ira divina in sceleratos immittuntur, 107. Hostes etiam beneficiis et clementia deliniuntur, 190, 191.
Hostiensis portus a Claudio Cæsare factus, 563.
Hugo, Francorum rex, socer Romani Junioris, b 195.
Humores pravi luxu et otio cumulantur, 105, 148.
Hunericus, b 49.
Hungari Turci ad Istrum, b 152. Hungari seu Turci Christiani fiunt, b 194. Hungari Thraciam vastant, b 206.
Hunnorum regis perfidia et cædes, b 60.
Hyænæ urbes ingressæ, 591.
Hyassulæ insulæ, 436.
Hydarnes, 171.
Hydræ instar cæsi milites nascuntur, 373.
Hyginus Romanus episcopus, 594.
Hymenæus Hierosolymitanus episcopus, 631, 639.
Hypatii cædes, b 62, 63.
Hyrcani Assyriorum servi ad Cyrum deficiunt, 151.
Hyrcani munera Ptolemæo oblata, 204. Hyrcani mater virago, 216. Hyrcani cædes, 239. Hyrcani interitus, 204. 216. Hyrcano Pompejus sacerdotium confirmat, 224. Hyrcanum mare, 25, 33. Hyrcanus Josephi filius, 202. Hyrcanus frater insidiantes cædit, 204. Hyrcanus Joannes Simonis filius pontifex, 215, 216. Hyrcanus Syriæ et Idumææ urbs subigit, 216, 217. Hyrcanus Pharisæis invisus, 217. Hyrcanus pontifex, 221. Hyrcanus Malichi cædem probat, 228. Hyrcanus a Parthis captus, ab Antigono auribus mutilatur, 230. Hyrcanus Babylone honorifice tractatus, Hierosolyma revertitur, 234.
Hyrcanus ab Herode occisus, 136. Hyrcanus Antiocho Pio Hierosolyma dedit, 216. Hyrcanus ad Aretam confugit, 222.
Hyses, 168.
Hystaspes, 164.

I

Iberes Thobeli, 21. Iberes, 478. Iberes, seu Abasgi, 56, b 227.
Iberia subacta, b 92.
Ibides infestæ serpentibus, 34.
Icusia sive Cassia frustrata Theophili nuptiis fit monacha, b 142, 143.
Icilius (L.), 347.
Iconium a Turcis vastatum, b 280.
Iconomachi coercentur a Rangabe, b 126.
Ide sub Anubidis nomine a Mundo decepta, 268.
Idololatria familiæ eversionem portendit, 88.
Idumæa Josaphato paruit, 97. Idumæi Mosi formidabiles, 42. Idumæi Judaica instituta amplectuntur, 216.
Ignatius Antiochenus episcopus, 584. Bestiis objectus, 588. Ignatius patriarcha relegatus a Barda, 488, b 162. Ignatius patriarcha restituitur, b 168.
Ignaviæ crimen forti facinore diluitur, 156. Ignavis nihil tutum, 192.
Ignes, quibus adventus hostium significabatur, sublati a Michaele Theophili filio, b 163. Igni cœlesti conflagrant bis quinquageni viri contra Eliam missi, 96. Igni et aqua interdicti, 499. Ignis sponte ortus cremat victimas, 40. Ignis divinus victimas Salomonis consumit, 84. Ignis cœlestis Eliæ sacrificium cremat, 92. Ignis e mari emicans, 423.
Ignominia pœna violatorum patriæ institutorum, 148.
Ilia Romulum et Remum parit, 13. Illa fit Vestalis et prægnans, 314.
Ilitergitanorum excidium, 434.
Illi cædes, b 53. Illus, b 52.
Illyrici appellatio, 403.
Imagines Romæ sero admissæ, 323. Imaginum cultus sub Theodora restituitur, b 154. Imaginum cultus septimo concilio approbatur, b 117. Imago Dei, 16.
Imbelles contemnuntur, 49, 216.
Imber ingens sub Alexio, b 177.
Imbrael rex Agarenorum, b 148.
Imperativa verba aliquando non jubent, sed quid futurum sit prædicunt, 126.
Imperator aliena donare non potest, 591. Imperator syngraphum dat patriarchæ, b 126. Imperator cum senatu convivare solitus, b 176. Ab imperatore Anastasio syngrapha fidei data patriarchæ, b 180. Ab imperatore aliena non petenda, 341, 342.
Imperatori consilia sua celanda, 164. Imperatoris titulus decretus victo et ignavo, 498. Imperatoris appellatio, 532. Potestas, 537. Imperatorum honos olim consularis, 643.
Imperii cupiditas nec cognationis nec societatis rationem habet, 212. Imperii maximi conditor exigua terra conditur, 195. Imperium facile est in bonis, 192. Impius fit exemplum pietatis, 112.
Improbi hominis simulatio fide caret, 248. Improbitas nullis beneficiis flectitur, 116.
Inargus Persa, b 211.
Incendium sub Tiberio, 551. Incendium sub Romano, b 191. Incendium sub Alexio, b 306.
Incer, b 166.
Inconstantiæ rerum humanarum consideratio deprimit elatos animos, 195.
Incredibilia miraculis confirmantur, 111.
Incredulitatis pœna mors, 101.
Indiæ pars fertilitate Ægypto par, 192. Indi amicitiam Augusti expetunt, 536. Indica pecunia Cyro missa, 158. Indici legati Cyro navant operam, 159. Indorum legatio ad Cyaxarem, 149.
Indibilis a Scipione victus, 573.
Indicibus conjurationis servis civitas data, 338.
Indicta causa etiam maleficum occidere nefas, 226.
Indigenæ exteris præferuntur, 314.
Indoles generosa hominem evehit, 85. Indoles mature apparet, 372.
Indulgentia paterna facit ut filii ab aliis puniantur, 75.
Infantium (ex) dissectione captatum augurium, b 2.
Ingenii dotes etiam ab hoste honorantur, 118. Ingenium ignavum, regno ineptum et contemptui obnoxium, 223.
Ingenui tyranni interitus, 632.
Ingrati animi judex Deus, 105.
In hoc vince, b 2.
Inimici sine motu publico ulciscendi, 228. Inimicorum calumniæ pœna divinitus inflicta, 77. Inimicum summis ornare honoribus, 181.
Injurio homini ultio semper timenda, 75.
Innocentia non tuta est contra calumniam, 93. Innocentia etiam hostis confessionem elicit, 67. Innocentis persecutio scelus est et dementia, 69.
Insanus sellam Cæsaris occupat et coronam, 543.
Insidiæ hostium semper timendæ, 101. Insidiæ nisi

maturentur, facile deprehenduntur, 172: Insidiæ Augusto factæ, 535. Insidiarum suspicio dirimit amicitias, 74.
Insidiator vitæ fit minister honoris, 180. Insidiatores compescendi ratio, 541. Insidiatores Caligulæ cæsi, 550. Insidiatori parcere est salutem suam prodere, 122.
Insolita, quamvis recta, vulgo stultitia arguuntur, 75.
Insubres Galli a Romanis victi, 403. Insubria subacta, 405.
Insula principis, b 122. Insula Prote, *ibid.* Insula Syracusanorum, 425. Insulæ Græciæ a Romanis occupatæ, 445.
Intaphernes, 311, 312.
Intemperantia morbum auget, 196.
Interregnum post Romuli obitum, 321.
Interprete (ab) utriusque linguæ exquisita cognitio requiritur, 200.
Invia virtuti nulla est via, 192.
Invidia una cum successibus crescit, 65. Invidiæ superiorum obnoxia virtus inferiorum, 430. Invidiam aulicorum effugere homo gratiosus non potest, 124.
Invitis (ab) res arcanæ haud facile bona fide impetrantur, 200.
Iones a Jovan, 26.
Ira in ultionis occasionem dissimulata, 75. Iram tempus lenit, *ibid.*
Iracundiæ comes pœnitentia, 101. Iracundia muneribus et precibus placatur, 69. Iracundia beneficiorum memoriam excutit, 105. Per iracundiam nihil gravius vel dicendum vel agendum, 100.
Iras Cleopatræ ancilla, 530.
Irati in partem deteriorem interpretantur omnia, 181.
Iratus animus aliter judicat quam tranquillus, 76.
Irene, Chagani Scythæ filia, nubit Constantino Copronymo, b 106.
Irenæ abrogatur et restituitur imperium, b 118.
Irene templo restituitur, b 115. Irene insidias sibi lectas vindicat, *ibid.* Irene Constantinum filium male tractat, b 117.
Irene, Leonis Copronymi filii uxor, b 112. Contra Irenem conjuratio vindicata, b 115. Irenes Arabicæ victoria et pax, b 117. Ejusdem obitus, b 116.
Irene filio Constantino imperium et oculos eripit, b 119. Irene affines suos excæcat, b 121.
Irene, Alexii Comneni uxor, b 184.
Irenepolis pro Baroe, b 116.
Iride sol circumdatus, 495. Iris signum non timendi diluvii, 19.
Irvigil, 114.
Isaaci risus, 22. Isaacus immolandus, 24. Isaacus obit annos natus, 185, 260.
Isaaci prædictio de Valentis interitu, b 32.
Isaacii Comneni imperium, b 269. Isaacii Comneni Hungarica et Scythica expeditio, b 270. Isaacius Comnenus in imperii successionem adoptatur, b 265. Isaacius Comnenus qua de causa deposuerit imperium, b 271. Isaacii Comneni elogia, *ibid.* Isaacius Comnenus a Turcis captus, b 287.
Isachar, 25.
Isaias mortem Ezechiæ comminatus, vitam pollicetur, 110, 111. Isaias prædicit captivitatem Babylonicam, 111. Isaias annis 140 ante Hieremiam, excidium Hierosolymorum prædixit, 169.
Isamus Isais, b 163.
Isdigerdes, rex Persarum, Theodosii Junioris tutor, b 43.
Isidis sacerdotes ministri libidinis D. Mundi occiduntur, 268, 269.
Ismael Godoliam occidit, 116. Ismael præda amissa evadit, 117. Ismaelis carnificina, 116.
Ismael Fabii filius pontifex, 267, 289.
Isocasii quæstoris dictum et baptismus, b 50.
Israelis cognomentum, 26.
Israelitæ vexantur ab Ægyptiis, 32. Vincuntur a Chananæis, 41. Israelitæ 40 annis in deserto exsulant, *ibid.* Israelitæ annos 215 in Ægypto morati, 36. Israelitæ spoliis Ægyptiorum armantur, *ibid.* Israelitæ reditum in Ægyptum meditantur, 40. Israelitæ a Madianitis, Amalecitis et Arabibus vexati, 51. Israelitæ regem flagitant, 59. Israelitæ Assyriis tributarii, 109. Israelitæ afflicti ab Azahele, 105. Israelitæ mercenarii Amesiæ, 106. Israelitæ Judæam incursant, *ibid.* Israelitæ ab Assyriis abducti, 108. Israelitæ prophetas ad religionem adhortantes occidunt, 109. Israelitæ in Assyriam transferuntur, 110. Israelitæ trans Euphratem ducti, 118. Israelitæ Deo propitio invicti, 139. Israelitarum exitus ex Ægypto 600,000, 35. Israelitarum decem tribus Jeroboamum regem creant, 37. Israelitarum collatio ad tabernaculum, 39. Israelitarum respublica, 60. Israelitarum intestinum bellum, 71. Israelitarum sub undecim regibus intestina bella, 89. Israelitarum regnum annos 240 duravit, 110. Israelitarum infinitus numerus trans Euphratem, 175. Israeliticæ tribus a Davide deficiunt, 79. Israelitici populi numerus, 40. Israelitici reges brevis ævi, 90.
Issa Ionii sinus insula, 402.
Issica pugna Darii et Alexandri, 131. Ad Issum pugna; 187.
Ister fluvius, 531.
Isthmi perfossio, et prodigia, 571. Isthmus muro interclusus contra Scythas, 630.
Istri pons, 585.
Istrum (ad) progressi Romani, 405.
Itabyrius mons, 225.
Izates Adiabenus Judaismum amplectitur, 22.
Izith Arabs ab Hebræis deceptus, b 103.

J

Jabini Sauliorum cadavera sepeliunt, 70.
Jabis vastatio, 49. Jabis Galaaditicæ obsidio, 59.
Jacob supplantator, 24. Esau benedictionem intercipit, 25, 26. Jacobi exsilium et scala, 25. Jacobi digamia et servitus, *ibid.* Jacobi fuga ex Mesopotamia, 26. Jacobi lucta cum angelo, *ibid.* Jacobi et Esau permutatio, 28. Jacobi in Manasse et Ephraimo decussatio, 32. Jacobus cum 75 hominibus in Ægyptum descendit, 31. Jacobus moriturus vaticinatur, 31, 32. Jacobus 147 annos natus obit, *ibid.* Jacobus Jesu Christi frater, 290. Jacobus frater Domini, primus Hierosolymitanus episcopus, 584.
Jacobitarum Catholicus Monothelitam facit Heraclium, 85.
Jacta est alea, 621.
Jael virago, 51.
Jairus sextus judex Hebræorum, 52.
Jamblichi alectoramantia, b 33.
Janneas, seu Alexander, fratri Aristobulo succedit, et fratrem occidit, 219.
Japheti posteri et coloniæ, 21. Japhetus Noæ filius, 18.
Jardeni saltus expugnatio, 310.
Jaredus vivit 962 annos, 18.
Jasita Constantinus, b 299.
Jason, pro Jesu, 204.
Jazyges, 595.
Jebosthes Saulis filius Abneri opera biennium regnat, 71. Jebosthis interitus, 72.
Jebus Hierosolyma, *ibid.* Jebusæi Hierosolyma incolunt, *ibid.*
Jecur sine capite, 196.
Jeho præmium crudelitatis in Achabios regni duratio promittitur, 104. Jehus propheta, 89. Jehus propheta arguit Josaphatum, 96. Jehus grassatur in Achabicham familiam, 103. Jehus rex Israelitarum ungitur, *ibid.* Jehus aureos vitulos non colit, 104. Jehus in impietatem delabitur, 105.
Jejunium in luctu, 93. Jejunium triduanum ob periculosum conatum, 179.
Jephta septimus judex Iraelitarum, 52. Jephtæ temerarium votum, *ibid.*
Jeremias. *Vide* Hieremias.
Jeroboam Nabathi filius regnum prophetæ impulsu affectat, 85. Decem tribuum rex declaratur, 87. Jeroboami manus arefacta restituitur, 88. Jeroboami familia exstirpatur, 89. Jeroboamus sacerdotia vendit, 88. Jeroboamus vitulos aureos in honorem Dei scilicet instituit, 87.
Jeroboamus II Syros vincit, 187.
Jessæus, 56.
Jesus. *Vide* Christus. Jesu Christi nativitas et doctrina, 268. Jesu Christi baptismus et supplicium, 552. Jesu Christi nativitas, 545.
Jesus Navis filius, 40. Jesus Mosis successor, 44. Jesu rerum gestarum catalogus, 47. Jesus urbibus munitis abstinet, 48. Jesus agros Israelitis distribuit, *ibid.* Jesus annos 110 natus obit, *ibid.*
Jesus Saulis filius, 62.
Jesus, Josedeci filius, Judææ instaurator, 175.
Jesus a fratre pontifice occiditur, 196.
Jesus Oniæ pontificis frater, 204.
Jesus Fabetis filius pontificatu pellitur, 242.
Jesus pontifex, 254.
Jesus pontifex Gamalielis filius, 290.
Jesus Manaseæ filius pontifex, *ibid.*
Jesus rusticus excidii vates, 302.
Jezabel Achabi uxor, 90. Jezabel prophetas occidit, 92. Jezabel falsis testibus subornatis occidit Nabothum, 93. Jezabelis interitus, 103.
Joabi solertia in reconciliando Davidi Absalone, 75. Joabus Davidis imperator, 65. Joabus Abnesam fraude occidit, 79. Joabus Adoniæ adjutor, 55, 81. Joabus ad

aram mactatur, 83. Joabus Absalonis cor tribus telis configit, 78. Joabus Davide prudentior jussa regis exsequi cogitur, 80.
Joachazus decimus rex Israelis, 105. Joachazus decimus octavus rex Hierosolymorum, 113. Joachazus ab Ægyptio capitur, 114.
Joachimus II vicesimus rex Hierosolymorum, 47. A Nabuchodonosore occiditur, 114.
Joachimus sive Eliachimus decimus nonus Hierosolymorum rex, *ibid.*
Joachimus, sive Jechonias, Babylone liberaliter tractatur, 123.
Joades Joam et populum jurejurando obstringit ad colendam religionem, 104.
Joades pontifex, 182. Joades annos centum et triginta vivit, 103. Joadi divinum somnium, 197. Joadus pontifex ab Alexandro honorifice tractatur, *ibid.*
Joe Hierosolymitani interitus, 106.
Joab armentarius, 18.
Joannas pontifex Jesum fratrem occidit in templo, 182.
Joannes Zelotarum princeps, 151.
Joannes tyrannus ad perpetua vincula damnatur, 166.
Joannes, Judæ frater, ab Amaræis occiditur, 210.
Joannes apostolus a Domitiano Patmon relegatus, 583. Ephesum revocatur, 584.
Joannes Calybites, b 50.
Joannes Tzimisces, 199, 200.
Joannes Romæ tyrannus, b 40.
Joannes orphanotrophus patriarchatum ambit, b 238.
Joannes Syngelus legatus ad Arabes, b 145. Joannes Syngelus 200 plagas accipit ob violatam imaginem, b 154.
Joannes logotheta Dromi, b 261.
Joannes Sidensis metropolita, Michaelis vicarius, b 287.
Joannis Baptistæ cædes, 271. D. Joannis Præcursoris manus, 524, b 195.
Joannis Spadonis mores, b 235.
Joas rex declaratur, 104. Joas digamus, *ibid.* Joas secundus Israelitarum rex, 105. Joas Joade mortuo in impietatem delabitur, *ibid.* Joas Syros ter vincit, urbes amissas recuperat, *ibid.*
Joathamus duodecimus rex Hierosolymorum, 107. Joathamus Amanitas vincit, 108.
Joel Samuelis filius, 59.
Jonadabus gratulatur Jeho, 103.
Jonas Jeroboamo victoriam Syrorum prædicit, 107. Jonas veniam contumaciæ impetrat, *ibid.* Jonas a ceto absorbetur, *ibid.*
Jonathæ modestia et amor fraternus, 153. Jonathas Palæstinos invadit, 61.
Jonathas Saulis filius, 62. Jonathas ob gustatum favum vitæ periculum adit, *ibid.*
Jonathas Judæ successor, 209.
Jonathas pontificatu illectus ad Demetrium deficit, 211.
Jonathas Davidis ex fratre nepos gigantem occidit, 79. Jonathas Apollonium Daum profligat, 211. Davidem monet, 65. Davidem consolatur, 67. Demetrium pecunia placat, 212. Jonathas Nabathæam prædatur, et Hierosolyma instaurat, 213. Jonathas pontifex, 192. Insidiis Felicis occiditur, 289. Jonathas fratris cædem ulciscitur, 210. Jonathas et Simon in desertis degunt, 211. Jonathas et Bachides pacem faciunt, *ibid.* Jonathas textor seditiosus, 312. Jonathas Romanum fœdus renovat, 213. Jonathas Tryphonis fraude occiditur, 214, 215.
Joppe ab Herode capta, 231.
Jorami Moabitica expeditio, 98. Jorami duo eodem tempore, 103. Jorami interitus, *ibid.*
Joramus octavus rex Israelitarum, 96.
Joramus septimus rex Hierosolymitanus, 99. Joramus Elisæum occisurus, 100. Joramus Judæorum rex fratres necat, 102.
Jordanis paludes, 210. Septena lavatio, 98. Transitus, 46. Jordanis vellere Eliæ divisus, 96.
Josabe Joam fratrem conservat, 104.
Josaphati religionis et justitiæ studium, et victoria Barbarorum, 96. Josaphati exercitus, spectator cædis mutuæ hostium, *ibid.* Josaphati obitus, 98. Josaphatus sextus rex Judæorum, 90. Josaphatus Achabo fert opem, 94. Josaphatus pene pro Achabo perit, 95. Josaphatus Joramo fert opem, spretis Jehi monitis, 97.
Josephi somnia, et gratia apud patrem, 28. Josephi conjugium et liberi, 29. Josephi fratres in Ægyptum frumentatum profecti, arte tractantur, *ibid.* Josephi obitus annos 110 nati, et testamentum, 32. Josephi pontificis conjugia, 202. Josephi patrui Herodis futilitas, causa odii Mariamnes in Herodem, 237. Josephum fratres mortuum flagunt, 28. Josephus de longævitate veterum, 19. Josephus, 26. Josephus ob adulterii calumniam in carcerem conjicitur, 28. Josephus e puteo extractus in Ægyptum venditur, *ibid.* Josephus a fratribus agnoscitur, 31.
Josephus Oniæ ex fratre nepos, Ptolemæo Epiphane placato, Syriæ vectigalia redimit, 201, 202.
Josephus Antipatri filius, 282.
Josephus Herodis frater ab Antigono cæsus, 233.
Josephus de Christo, et contra Platonem, 268.
Josephus Cami frater pontifex, 282.
Josephus Decabitus pontifex, 290. Josephus capitur, 291.
Josephus ob prædictum Vespasiano imperium liberatus, 576.
Josephus Thessalonicensis, b 126.
Josiæ interitus, 113.
Josias idololatriam eversurus prædicitur, 88, 102.
Josias decimus septimus rex Hierosolymorum, 112.
Jotapata, 291.
Jotape filio Antonii despondenda, 522.
Jothor, qui et Raguel, 34. Jothor inter Israelitas agros accipit, 48.
Jovan, Ionum et Græcorum auctor, 21.
Joviani obitus, b 28. Joviani pax cum Persis necessaria magis quam honesta, *ibid.* Joviani elogia et imperii augurium, b 29.
Jozarus pontifex, 259.
Juba Libyæ rex, 265.
Jubal musicus, 18.
Judæa, olim Chananæa, 21.
Judæa per annos 70 deserta et inculta jacet, 118. Judæa Syriæ attributa, 265. Judæa latrociniis infesta, 286. Judæa vendita, 311. Judæa a Pompeio subacta, 479. Judææ tributum 700 talenta, 227.
Judæi, *vide* Israelitæ, vel Hebræi. Judæi ex Ægypto Babylonem transferuntur, 117. Judæi sex annos et totidem menses vexati ab Epiphane, 132. Judæi Hierolosyma reversi, 169. Judæi gens rebellis et contumax, *ibid.* Judæi regum uti familiaritate qui potuerunt, si eos non adorarunt, 179. Judæi periculo liberati, crudeliter grassantur adversus inimicos, 182. Judæi nunc Antiochis, nunc Ptolemæis student, 201. Judæi Græcam impietatem amplectuntur, 205. Judæi pontificibus parere volunt, 223. Judæi absente Archelao tumultuantur, 261. Judæi imagines per Judæam ferri, nefas putant, 271. Judæi a latronibus et pseudoprophetis ad defectionem instigantur, 289. Judæi transfugæ partim pereunt, partim spe auri dissecantur, 297, 298. Judæi Tito insidiantur, 293. Judæi venales, 304. Judæi seditiosi a Trajano domiti, 587. Judæi 580,000 ab Adriano cæsi, 590. Judæi miraculo Sylvestri ad Christianismum conversi, b 6. Judæi 90,000 Christianorum occidunt, b 81. Judæi Antiocheni Christianos occidunt, b 80. Judæis finitimæ gentes semper infestæ, 178. Judæorum exsilium remigratio fuit in primam patriam, 116. Judæorum reliquiæ in Ægyptum fugiunt, 117. Judæorum erratum inexpiabile, 134. Judæorum commodis finitimæ gentes obstant, 169. Judæorum duæ tribus duntaxat Romanis paruerunt, 175. Judæorum respublica, 176. Judæorum 40,628,000 reversa Hierosolyma, vel potius 49,952, 175. Judæorum appellatio a reditu ex Babylone, 178. Judæorum pertinax legis observatio invisa exteris, 179. Judæorum præstantissima respublica, et religio vera, 182. Judæorum captivi 97,000, interfecti, 110,000, 306. 100,000 Judæorum captiva in Ægypto, 200. Pro 100,000 Judæorum 460 talenta, *ibid.* Judæorum scripta et historiæ cur ignota Græcis, *ibid.* Judæorum vexationes sub Antiochis et Ptolemæis, 201. Judæorum tres sectæ, 217. Judæorum proceres Herodis testamento perimendi, 260. Judæorum seditio contra Archelaum, 261. Judæorum excusatio, 262. Judæorum legatio petendæ libertatis ergo, et Cæsaris responsum, 263. Judæorum constantia et religione movetur Pilatus, 267. Judæorum 20,000 in festo obtrita, 286. Judæorum 600,000 Hierosolymis fame mortua, 298. Judæorum 40,000 conservata, 304. Judæorum contumacia, 312. Judæorum cædes sub Ælio Adriano, *ibid.* Judæorum defectio sub Nerone, 570. Judæorum seditio contra Adrianum, et excidium, 590. Judæorum de Christo sententia, b 5. Judæorum disputatio cum Sylvestro coram Constantino, *ibid.* Judæorum synagoga Constantinopoli incensa, b 36. Judæus Paralyticus baptismo sanatus, b 41.
Judaica tribus Chananæos cædit, 48. Judaica tribus 500,000 virorum, 80. Judaicum tributum binæ drachmæ, 311.
Judas, 25. Judas Josephum vendit, 28.
Judas occumbere mavult, quam hosti regnum dare, 149. Judas et pontifex maximus, et cum Romanis fœdus ferit, 209. Judas ob auream aquilam revulsam crematus, 237, 258.
Judæ pugna cum Nicanore, 208.
Judæ interitus, 209.
Judæ Galilæi filii Simon et Jacob crucifixi, 286.

Judas Galilæus latronum princeps, 262.
Judas Gaulanites seditiosus, 265.
Judas Machabæus templum repurgat et instaurat, 206.
Judices divinæ legis periti, 175.
Judicium aliud est in nostra, aliud in aliena causa, 76. Judicium cogi, est judicii tempus constitui, 128.
Judith virago, 111. Judithæ ad Olophernem oratio, 141. Judithæ obitus, 142.
Jugum (sub) missio, 346.
Julia Cæsaris uxor, 258.
Julia Cæsaris filia, Pompeio nubit, 481. Julia Agrippæ nubit, 521. Julia ob lasciviam relegata, 540.
Julia junior, 561.
Julia Domitiani et soror et conjux, 580.
Julia Caracallæ mater, 613.
Juliæ in partu obitus, 482.
Juliæ amatores partim occisi, partim relegati, 540.
Juliæ interitus, 548.
Juliæ Severæ interitus, 614.
Juliani centurionis virtus, 298.
Juliani scomma in Constantinum, b 11. Juliani simulatio Christianismi, b 22. Juliani somnium de obitu Constantii, *ibid.* Juliani apparatus ad bellum civile contra Constantium, *ibid.* Juliani industria et frugalitas, b 25. Juliani moderatio post obitum Constantii, *ibid.* De Juliani christianismi abrogatio et persecutio, *ibid.* Juliani sævitia in Christianos, b 26. Juliani Misopogon, *ibid.* De Juliani cæde controversiæ, b 27. Juliani epitaphium et elogia, b 27, 28. Juliani res in Persia gestæ, b 27. Juliani mortis præsagia, b 28. Juliani dictum de Joviano, b 29. De Juliano matris somnium et partus, b 20. Julianus a Constantio Cæsar appellatur, *ibid.* Julianus Germanos vincit, b 21. Julianus se Constantio purgat, *ibid.* Julianus a transfugis deceptus, b 27.
Julianus, Alexandrinus episcopus, 301.
Julius et Tatianus Marciani hospites, b 46.
Julii Proculi affirmatio de Romuli divinitate, 320.
Julii (C.) Cæsaris cædes, 227. Julii Cæsaris imago stellata, 495. Julii (C.) Cæsaris vita, 481. Julii Cæsaris lex de testamentis ab Antonino Pio abolita, 594. Julii (C.) Vindicis motus contra Neronem, et interitus, 570. Julius (C.) Cæsar. *Vide* Cæsar. Julius (C.) Cæsar Octavianus appellatus Augustus, 499.
Julius Antonius ob stuprum Juliæ occisus, 540.
Julius Gallicus causidicus in Tiberim conjectus, 566.
Julius Severus Adrianus, copiarum dux, Judæos delet, 590.
Julius Solon publicatis bonis in curiam relegatus, 599. Ejusdem interitus, 605.
Julius Crispus a Severo occisus, 607.
Jumentum unum atrocis pugnæ occasio, 458.
Junii Prisci cædes, 557.
Junius consul contra Samnites, 277.
Junius (L.) Brutus stulti sapiens imitator, 333. Junius (L.) Brutus primus consul, 334. Junius (L.) a Carthalone captus, 397.
Junius (C.) a Samnitibus victus, 365.
Junius (M.) dictator contra Hannibalem, 420. Junius (M.) dictator non impune simius est Hannibalis, 422.
Junius Virius se cum sua factione veneno tollit, 427.
Junius victus ab Antonio, 498.
Junius (L.) Syllanus Claudii gener, 561.
Jupiter Capitolinus infanticidio lepram Constantini curari jubet, b 4.
Jurisjurandi præcipitis pœnitet, 49. Jurisjurandi elusio, 172. Jurisjurandi exsecutio demandata alteri, 139. Jusjurandum a populo exactum de observanda religione, 112. Jusjurandum violatum liberandæ patriæ causa, 123. Jusjurandum ab iracundia profectum, tranquillo animo fit mitius, 139. Jusjurandum non diutius quam commodum est servatur a regibus, 208. Jusjurandum per salutem imperatoris, b 75.
Jussa utilitati posthabita, 451.
Jussus Essæus fatidicus de Antigoni cæde, 219.
Justina, b 30. Justina mater Valentiniani Junioris, b 35.
Justini martyris apologia efficax apud Antoninum Pium, 594. Item scriptum contra Marcionem, *ibid.* Justini martyrium, 598.
Justinus martyr et philosophus de Simone Mago, 568.
Justinus martyr et philosophus sub Adriano, 592.
Justi humilis origo, b 58. Justini solertia contra perfidiam Hunnicam, b 60.
Justini II elogia et substructiones, b 70. Ejusdem præcepta de regno, b 73.
Justinianeum triclinium, b 93, 414.
Justiniani statua, b 63.
Justiniani ædificia, b 63. Justiniani elogia, b 61. Justiniani obitus, b 70. Justiniani rapacitas, b 91. Justiniani populus acquisitus, b 92. Justinianus imperator creatus, b 61. Justinianus præmia datoribus eripit, b 53. Justinianus, Tiberii dux, profligat Persas, b 73. Justinianus Sclavicas gentes domat, b 92. Justinianus turpiter a Sarracenis profligatus, b 92, 93. Justinianus perfidiæ suæ dat Sarracenis pœnas, b 93. Justinianus præciso naso regno pellitur, b 94. Justinianus Rhinotmetus, b 92. A Bulgaris in regnum restituitur, b 96. A Bulgaris superatur, *ibid.*
Justiniani patricii cædes, b 90.
Justiniani Rhinotmeti sævitia in adversarios, *ibid.*
Justinus Amantii pecunia emit imperium, b 58.
Justinus II severitate judiciorum comprimit injurias, b 71.
Justi in ærumnis ridentur, 143.
Justitia æterna adducenda, 133.
Justitiæ schola, 147. Justitiam æternam adducere, 134.
Justus quartus Hierosolymorum episcopus, 588. Justus Alexandrinus episcopus, 592.
Juvencius (P.) ab Andrisco cæsus, 468.

L

Laban, 25. Jacobum persequitur, 26.
Labdon nonus Hebræorum judex, 53.
Laberius Maximus, 311.
Labienus Parthos concitat, 147. Labienus a Cæsare transit ad Pompeium, 484.
Labienus captus, 514.
Labor regalis, 190.
Lac ex ara Jovis, 512.
Lacus exundatio Amulium mergit, 314. Lacus exundatio aqua in mari non decurrente, capiendæ urbis obsessæ signum, 352.
Læsi ultionis occasiones aucupantur, 316.
Læti interitus, 605. Lætus insidiatur Commodo, 601. Milites contra Pertinacem concitat, 602.
Lætus quidam a Severo occisus, 608.
Læva insidiis magis opportuna, 166.
Laicus episcopus factus, b 122.
Lalacaan, b 159.
Lamechus vivit annos 753, 18. Lamechus fil. Mathusala δίγαμος καὶ πολύπαις, *ibid.* Lamechus Mathusalæ filius, *ibid.*
Lamia a Philippo oppugnata, 452.
Lampadias Carthaginensium cladem portendens, 398.
Lancenus, b 45.
Laodiceæ subjecta Antiochia, 36.
Lapides sine auctore contra Constantinum Leonis filium missi, b 196. Lapides sine ferro aræ adhibiti, 206. Lapidis sectio sine manibus, 120. Lapidis parvitas et incrementa, 121. Lapidum pluvia, 390. Lapis Christus, 120.
Larginus Domitiani cædem prædicit, 581.
Largitionibus regnum et procerum benevolentia redimitur, 202.
Largius dictator, 338.
Larissa, b 298.
Lartes Porsena, Clusinus rex, Romam oppugnat, 335.
Latini, 313. Latinos sibi conciliat Tarquinius, 15. Latinum bellum, 337, 338, 362. Latinus Fauni filius, 313.
Latium, 330.
Latrones seditionis faces, 289.
Lavacra mortuorum, 568.
Lavinia, Lavinium, 313.
Laurentia Romuli nutrix, 314.
Laurentum, 313.
Lazari (S.) ædes, b 506.
Lazarus monachus pictor, b 471.
Lazi populi, 377.
Leæna Assyrios designat, 125.
Lectus aureus, 479.
Legati exploratores et belli prætextus, 450. Legati Persei regis statim dimissi, 457. Legatio in monte Sina, 37. Legatio formosæ et disertæ mulieris efficax, 69. Legatis ingerenda species majestatis, 149. Legatis concessa munera, 379. Legatis hostium extra urbem responsum, 394. Legatos non semper mittere licitum, 446.
Lex. Lege violata nihil opis divinæ sperandum, 141. Legibus plene obtemperandum, 56. Legis Mosaicæ promulgatio, 38. Legis violatio servitutis causa, 50. Legis observatio, misericordia et justitia conjungendæ, 146. Legis ignoratio peccatis multis ansam præbet, 178. Legis et lectorem et factorem esse oportet, 183. Legis violatores occisi, 205.
Lex Mosaica ignorata a Judæis, 112. Lex publice recitatur, 113. Lex divina tyrannico edicto præposita 259.

Lex discerpta a milite, 286.
Legio 3,000 peditum et 300 equitum, 317. Legio Cæsaris, 481.
Legio fulmatrix, 596.
Legionum Pannonicarum et Germanicarum tumultus 546.
Lelius (C.) et Masinissa Syphaci opponuntur, 439.
Lemeæus pro Alexandro cadit, 194.
Lentulus (L.) contra Gallos pugnat, 401.
Leo primus seu Magnus. b 50.
Leonis primi clementia, 51.
Leo II Ariadnes et Zenonis filius, *ibid.*
Leo occisus a Davide, 64. Leo manibus Sampsonis occisus, 54.
Leo qua occasione imagines oppugnare cœperit, b 103.
Leo papa Carolum Magnum imperatorem creat, b 120.
Leo prædicit uxori mala quæ a Michaele passura esset, b 133.
Leo philosophus sub Theophilo, b 160. Leo sive Michaelis sive Basilii filius, b 166. Leo philosophus Constantio Ducæ vaticinatur exitium, b 181.
Leo Phocas a Bulgaris victus, b 186. Leo Phocas ob regnum affectatum oculos amittit, b 187. Leo Phocæ Bardæ filius, b 194. Leo Phocas Chalepitam vincit, b 197. Leo et Nicephorus ob iteratam regni affectationem cæcantur, b 216.
Leo protovestiarius dictator a Sclero capitur, b 217.
Leo paraspondylus, b 262.
Leo protosyncellus milites alienat, b 263.
Leo Conon Theodosium Atramyttenum imperio dejicit, 421. Leo Conon Germanum patriarcham relegat, *ibid.*
Leo Copronymus imperium ad posteros propagare conatur, 438. Leo Copronymi filius, 435. Leo Copronymus largitionibus et simulatione pietatis imperium constabilit, b 487.
Leo Armenius regnum occupat, 451. Leo Armenius Bulgaricæ cladis causa, b 451.
Leo Actii frater, 444.
Leo Abalantes, b 538.
Leo Melissenus, b 551.
Leonas quæstor Constantii, b 21.
Leones duo aurei, b 158.
Leonides Origenis pater martyr, 610.
Leonis Iconomachi tributum et obitus, b 106.
Leonis uxor fit monacha, et filii castrati relegantur, b 133. Leonis interitus præsagia, b 159. Leonis matris somnium, *ibid.*
Leonis Philosophi substructiones, b 178.
Leonis Phocæ sordes, b 207.
Leonis Cononis occasiones emergendi, b 422.
Leonis Copronymi sævitia in adoratores imaginum, et interitus, b 438.
Leonis Armenii elogia, b 458. Leonis Armenii cædes, b 459.
Leontia Phocæ uxor, b 79.
Leontius imperator salutatur, b 94. Leontius et naso et regno excidit, b 95.
Leontii interitus, b 96.
Leontius philosophus Eudociæ filiæ fortunam pro dote relinquit, b 41.
Leontius Justiniani Rhinotmeti dux, b 92.
Leonum cavea supplicii genus, 124.
Lepidi ignavia, 310. Interitus, 474, Lepidus Syllæ successor a Pompejo oppugnatur, *ibid.* Lepidus triumvir Romam et Italiam tenet, 500. Lepidus crudelis, 502. Invisus Augusto, 337. Lepidus a Cæsare in ordinem coactus, 518. Lepidus cum Augusto expostulat, 518.
Lepidus (M.) Caligulæ deliciæ, 557.
Leprosi extra urbes agere lege jussi, 101.
Leucates juxta Chrysopolim, b 184.
Levitæ sacris ministeriis destinantur, 40. Levitarum reditus, 42.
Levis, 42.
Lia, 25.
Libanii accolæ victi a Jesu, 47.
Libani Alectoromantia, b 33.
Liberalitatis certamen in religione instauranda, 105. Liberalitas in amicos thesaurus maximus, 165. Liberalitas una cum opibus crescit, 190. Liberalitas ex alieno utrum prosit, b 192.
Liberatio gratiarum actionem postulat, 111.
Liberi parentum ineptias ægre ferunt, 185. Liberorum hæredes parentes, 594.
Liberti Claudii tyrannidem exercent, 561.
Libidines cum idololatria conjunctæ, 85.
Libri pro recordatione, 48. Libros Scythæ Græcis ignaviæ causam credentes, ab iis cremandis abstinent, 633.
Libya Phute, 21. Libys, *ibid.* Lybica aurigatio, 159.
Lybica terra Hannibali fatalis, 456. Libya castellum in quo periit Hannibal, *ibid.*
Licinius ut potitus sit imperio, b 3. Licinius Constantini affinis et collega, *ibid.* Licinius ob persecutionem Christianorum regno pulsus et cæsus, *ibid.*
Licinius Stolo seditionis auctor, 360.
Licinius Varus Corsos domat, 401.
Licinius Crassus contra Perseum mittitur, 457.
Licinius Sura Trajani amicus, 586.
Licinius Gallerii Maximiani collega, 646.
Lictores securiferi regi æstare soliti, 179. Lictores, 320.
Liguribus data pax, 445.
Ligusticum bellum, 400.
Lilybæi obsidio, 396.
Lingua rationalis communis animalium, 17.
Linguarum diversitas, 21.
Linus successor Petri, 570.
Lipara, seu Licandum, b 217. Lipara tentata a Cn. Cornelio, 387. Liparæ excidium, 393. Liparitæ Iberiæ ducis a Turcis redemptio, b 257.
Livia suspecta de nece nepotum Augusti, 540. Item de nece Augusti, 544. Livia nubit Augusto prægnans, 514. Obiit, annos 86 nata, 550. Livia ob insolentiam minus chara Tiberio, 548. Liviæ consilium contra insidiatores, 541. Liviæ Faunus, et apophthegmata, 550.
Livius (M.) Hasdrudali opponitur, 432.
Lobizum, b 270.
Loca non munita in bellis defendi non possunt, 453.
Locri a P. Scipione recepti, 446. Locrorum defectio, 378.
Locusta venefica, 567. Locustæ immissæ, 35. Locustæ sub Alexio, 300.
Logotheta Joannes ad Ruselium deficit, b 292.
Lollia Paulina, 555. Ejus cædes, 562.
Lollius Samnis prædo, 380.
Longæ vitæ veterum causa, 19.
Longævus seu Antiquus dierum, 128.
Longiniana seditio, b 55.
Longitudo viri cubitorum sex et dodrantis, 63.
Lotus ab Abrahamo liberatus, 22.
Lucæ evangelistæ chronologia, 545. Lucæ et Andreæ reliquiæ, b 24.
Luci luctus, 73.
Lucilius pro Bruto se hostibus offert, 508.
Lucilla Commodi soror, 598.
Lucius Apustius classis contra Philippum præfectus, 444.
Lucius Agrippæ et Juliæ filius, 537.
Lucius Romanus episcopus, 629.
Lucretiæ stuprum, 629.
Lucretius consul, 333.
Lucretius (C.) classi præfectus contra Perseum, 457.
Luctatius Catulus Pœnos classe vincit, 398. Luctatius (Q.) Siciliam ordinat, 399. Luctatii Catuli triumphus Africanus, *ibid.* Luctu nondum finito nubere legibus interdictum, 515. Luctum et invocationem Numinis et rei gerendæ studium conjungit David, 70. Luctus mortuorum est irritus, 75. Luctus ex consuetudine potius quam affectu, *ibid.* Luctus inanis est ejus quem tenere occideris, 171. Luctus unius anni, 337. Luctus publicus ob funus imperatoris indici solitus, b 25.
Lucumo, 325.
Lucus, b 163.
Ludi, Lydi, 22.
Ludimagister proditor, 354.
Luentinus Numitoris et Amulii avus, 314.
Luminum festum, 206.
Luna matrem significat, 28. Luna a tergo, 478. Lunæ tres noctu visæ, 404. Lunæ et Caligulæ nuptiæ, 558. Lunatica prædicit Rangabi imperii amissionem, et Leoni adeptionem, b 131.
Lupæ meretrices, 315. Lupam se sugere, 605. Lupus Romanis auspicatus, 367. Lupus Antonium terret, 514. Lupi urbes ingressi, 591.
Lupicia Justini uxor Euphemia appellatur, b 59.
Lustratio et expiatio regionis ob violatam religionem, 110.
Lutum plebem repræsentat, 118.
Lux primi diei soli et lunæ indita, 10. Lux nocturna in templo, 302. Lux nocturna, 404.
Lycaonia a Cn. Manlio domita, 454.
Lycia a M. Bruto subacta, 505.
Lydi ludi, 22.

Lydorum thesauris potitur Cyrus, 162.
Lygiæ populi, 178.
Lysaniæ tetrarchia, 287.
Lysias excidium Judææ cogitans, a Juda Machabæo profligatur, 206. Lysias contra Romanos grassatur, *ibid.* Lysias a Demetrio occisus, 462.

M

Maanis desertum, 68.
Mabias Saracenorum princeps Constantem navali prælio vincit, b 88.
Maccabæi binomines, 69. Maccabæi martyres, 205.
Macedones luxum Persicum imitantur, 190. Macedones æmulantur 30,000 novi exercitus, 139. Mutili et infirmi honorifice domum remittuntur, 196. Macedonicum bellum, 445. Ejus exitus, et pacis conditiones 100, 328.
Macedoniana hæresis, b 36.
Macedonii relegatio, b 52.
Macedonius Pneumatomachus, b 23.
Macedonum III monarchia, 52.
Macennitis, 608.
Machærus castellum, 224.
Machæra Herodis auxiliator, 232.
Machinæ Romanorum a Judæis eversæ, 297. Machina Hannibalis, 407. Machinæ talenti pondere saxa jaculantes, b 253. Machinæ Archimedis, 424.
Machometus secundus Armeniam recipit, b 95.
Macies malum significat, 29.
Macinus Megalia occupat, 467.
Macrini genus, mores et administratio imperii, 614. Macrini motus contra Galienum, 632. Macrini et Macriani cædes, 633. Macrini (Q.) interitus, 634. Macrino a vate prædictum imperium, 614. Macrinus bis victus ab Artabano pacem emit, 615. Macrini cædes, *ibid.*
Madian, 34. Madianitarum cædes, 44. Madianiticæ mulieres seducunt Israelitas, 43.
Mæatæ, 609.
Mæcenas Augusto monarchiæ retinendæ fit auctor, 533. Mæcenas Augusti iracundiam mitigare solitus, 539. Mæcenatis de Agrippa judicium, 536.
Mæranius puteus amarus fit dulcis, 36.
Magi primitias diis immolant, 165. Magi Alexandrum Asiæ perniciosum fore vaticinantur, 184.
Magister, b 41. Magistri liberalium disciplinarum M. A. Philosophi stipendiis conducti, 596.
Magistratus patrum funguntur muneribus, 317. Magistratus violentiæ populi sæpe cedere cogitur, 140. Magistratus ex viris lecti, 148. Magistratus indignis mandari pessimum, 614. Magistratuum socordia in puniendis injuriis, facit ut homines privati grassentur, 75.
Magnanimi sibi ipsi manus afferre malunt, quam hostibus ludibrio esse, 70. Magnanimi libentius parcunt magnanimis quam supplicibus, 143. Magnanimi non facile ferunt imperium, 316. Magnanimus vir quos perdere potest conservatos mavult, 162.
Magnates se non magni fieri ægre ferunt, 99.
Magnentii ingratus animus contra Constantem, b 12. Magnentii sævitia, clades, furor et interitus, b 18. Magnentius regnum affectat, b 13. Magnentius proceres tollit, b 15. Magnentius repudiatis puris conditionibus profligatur, b 17. Magnentius desperata venia Gallo insidiatur, *ibid.*
Magni cognomentum Pompeio a Sylla tributum, 474.
Magnitudo pro superbia, 122.
Magnus Pompeius a Claudio interfectus, 564.
Magnus ager, b 131.
Mago Annibalis frater, 409. Mago Gades tenet, 435. Mago in Italiam remittitur, 442.
Magog Scythæ, 21.
Magorum est, non quod somniaris, sed quid portendat somnium exponere, 118. Magorum tyrannis, 130, 169. Magorum cædes, 172.
Mahometus sedem ab Heraclio impetrat, b 86. Mahometi natales et impostura, *ibid.* Mahometus Romanas provincias populatur, b 87.
Majorica, 436.
Malchus Antipatri insidiator, 227. Malchus Arabs Herodem non recipit, 231.
Malefici corporis voluptatibus assiduis dediti, spiritus prorsus expertes, cremandi a Deo, 125.
Maleleel filius Gaidadi, 18.
Malichi cædes, 224.
Malli Alexandrum pene confecerunt, 194.
Maniaces vinctus Constantinopolim mittitur, b 238.
Mamas (S.), b 162.
Mamertini a Romanis defenduntur, 382. Mamertini Messanæ habitatores, 380.
Mammæa Moesæ filia, 615. Mammæa a filio Augusta appellata, 618. Filio uxorem eripit, *ibid.* Mammææ cædes et Christianismus, 620.
Mananimus Essæus de Herode vaticinatus, 243.
Mananimus tyrannus, 108.
Manassæ Josephi filius, 29.
Manasses quindecimus rex Hierosolymitanus, 111. Manassis captivitas et pœnitentia, 112.
Manasses pontifex, 201.
Mancipium Judaicum a Philadelpho redemptum 120 drachmis, 200.
Mandane Astyagis filia, Cyri mater, 146.
Mandati violati pœnæ, 8.
Mandonius a Scipione victus, 435.
Mandragora, 25.
Mane, felicitatis nota, 132.
Manes Manichæorum princeps, 639.
Manna, 36.
Manna desinit, 46.
Manoes Sampsonis pater, 34.
Manubias militum esse statuit Cyrus, 164.
Manuel Theophili dux, b 148. Manuel Theophili servator, b 149. Manuelis fuga ad Agarenos, et solers reditus, *ibid.*
Manuel patricius rem male gerit in Sicilia, b 200.
Manus in pariete scribens, 123. Manus ferreæ, 439. Manuum oscula, 558.
Mangania regia, b 262. Mangania syngrapha dolo extorta per Isaacium Comnenum, b 270.
Mani, 123.
Maniaces tyrannide affectata occumbit, b 249.
Manichæi Pauliciani, b 157. Manichæi a Quado Persa cæsi, b 60. Manichæi Romanas provincias ingressi, b 124. Manichæi ad Ismaelitas deficiunt, b 157. Manichæi Philippopolim traducti, b 209. Manichæi militia pulsi, b 300. Manichæorum et Alexii disputationes, b 305.
Manilia lex, 477.
Manipuli adorantes submissionis argumentum, 28.
Manium evocatio, 69.
Manius Etruscus aruspex, 366.
Manius Glabrio Antiochum Græcia pellit, 450.
Manlius (M.) Capitolinus de saxo Tarpeio præcipitatur, 359. M. Manlius in Africa bellum gerit, 390. M. Manlius Carthaginem oppugnat, 426. Carthaginensium amicitiam simulat, 438.
Manlius (L.) in Sicilia, 396.
Manlius (T.) Torquatus, 360. Filium victorem securi ferit, 363.
Manlius Torquatus consulatum repudiat, 426. Falisces domat, 400. Siciliam recuperat, 424.
Manlius (Cn.) Antiocho plura imperat quam Scipiones, 454.
Manasses ob peregrinam uxorem sacris interdictus, novam religionem instituit, 182.
Mara amaritudo, 55.
Marcellinus, episcopus Romanus, 639.
Marcellus Annibalem ad Nolam vincit, 423. Oppugnat, 429. Syracusas oppugnat, 424. Marcellus cæsus ab Annibale, 432.
Marcellus (M.) Augusti consobrinus Gallos spoliat, 456.
Marcellus Vespasiano insidiatus, 578.
Marci auguris divinatio de Romanorum cæde, 417.
Marci Evangelium, 568. Marcus Evangelista primus Alexandrinus episcopus, 572.
Marcomanni, 595.
Marcus Alexandrinus episcopus, 594.
Marcus monachus Leoni Philosopho decem annorum vitam prædicit, b 179.
Mardeitæ Arabibus infesti, b 92.
Mardochæi fiducia de conservatione Judæorum, 179. Mardochæus, 175. Mardochæus Estheræ minatur exilium, ni popularibus subvenerit, 179. Mardochæus per Estheram Artaxerxis vitæ consulit, *ibid.* Mardochæus Artaxerxis imperii particeps, 196. Mardochæus princeps Judæorum, 179.
Mare vitam humanam significat, 125. Mare pro insulis, 130. Mare Paziniacum equi tranant, b 260. Maria congelata, b 120.
Maria Alana vivente marito Botaniatæ nubit, b 292. Maria Alana fit monacha, b 297.
Mariæ (D.) vestis, b 51.
Mariamme Mosis soror, 32.
Mariamme Herodi ob periculum infensa, tandem occiditur, 240, 241.
Mariamme prior uxor Archelai, 265.
Mariamme Agrippæ filia, 282.
Mariammes obitus, 34.
Marinus, b 141.
Marinus tyrannus occisus, 625.

Maris Chalcedonensis invectiva in Julianum, b 26.
Mariti absentia adulterii occasio, 74.
Maritis laxatæ nocturnæ excubiæ, 116.
Maritus maximum uxoris ornamentum, 160.
Mars homo non Deus Iliam stuprat, 314.
Marsyas Agrippæ libertus, 272.
Martiani obitus, b 49. Martiano aquilæ umbra portendit imperium, b 46. Martianus hospites suos remuneratur, *ibid.* Martianus Antonii filius, b 50.
Martinatius socer Leonis Philosophi, b 174.
Martina Heraclii secunda uxor, b 82. Martinæ supplicium, b 87.
Martinus patricius, b 72.
Martinus papa resistit Constanti Monothelitæ, b 87.
Martius (Cn.) Coriolanus, 343.
Martius Philippus consul contra Perseum missus, 457.
Martius (L.) Carthaginem oppugnat, 464.
Martyropolis, b 74.
Masada castellum Idumææ, 230. Masadæ expugnatio, 311.
Masadeni, 260. Sibi ipsi manus afferunt, *ibid.*
Masalmas et Solymas Arabes Thraciam et Byzantium invadunt, 101.
Masinissa Sophonisbam invitus amittit, 440. Masinissa ad Romanos deficit, 436. Carthaginenses vincit, 463. Masinissæ obitus et regni divisio, 465.
Massagetæ Persiam vastant, b 16.
Matathias Asamonæi pronepos defensionem religionis suscipit, 205.
Matthias ob auream aquilam revulsam crematus, 258, 260.
Mater a filio fame necata, 156. Mater infantem devorat, 219.
Maternus affectus in liberorum periculis se tegi non sinit, 83.
Mathusala vivit annos 969, 18. Mathusala Enochi filius *ibid.*
Mathusala filia Malebeelis, *ibid.*
Matrimoniorum leges Augusti, 354.
Matronæ et virgines Davidis victoriam celebrant, 65.
Matronarum privilegia, 318.
Matthias Theophili filius pontifex, 256.
Matthias pontifex, 280.
Matthias Theophilus pontifex, 290.
Mauri a Medis propagati, 631. Mauri montis castellum, b 204.
Mauricii stratagema contra Chaganum, b 77. Mauricii interitus præsagia, b 78.
Mauricii cum omni familia interitus, b 79. Mauricii fuga, *ibid.* Mauricius qui et Tiberius, b 74. Mauricius comes fœderatorum, Tiberii gener, *ibid.* Mauricius militum seditionem Commentioli proditione ulciscitur, b 78. Mauricius 1,200 captivorum 6,000 aureorum redimere recusat, *ibid.* Mauricius Philippicum generum ob famam de Philippo suspectum habet, *ibid.* Mauricius milites captivos redimere non vult, *ibid.* Mauricius infantem suum ultro cædi offert, b 79. Mauricius mavult hic dare pœnas, *ibid.* Mauricius imperator declaratur, *ibid.*
Maxentii tyrannis, 643. Maxentius tyrannus, b 2. Maxentius a Constantino victus in Tiberi submergitur, *ibid.*
Maxentius Maximiani Herculii filius Romæ imperator, 643.
Maximi cognomen M. Valerio decretum, 389. Maximi cædes, 622.
Maximiani Herculii interitus, 644. Persecutio Christianorum, 640. Maximianus Herculius Diocletiani collega, *ibid.* Maximianus Herculius imperio se abdicat, 642.
Maximini avaritia, ignobilitas, crudelitas et Germanicus triumphus, 621. Maximini genus et sævitia contra Christianos, *ibid.* Maximini cædes una cum filio, 622. Maximini cædes Taciti cædis occasio, 637. Maximinus a senatu dux creatus, 622.
Maximinus Antiochenus episcopus, 598.
Maximinus, Alexandrinus episcopus, 639.
Maximinus Gallerius gener Diocletiani, 640.
Maximus regno affectato a Theodosio occiditur, b 35.
Maximus Maximi nepos tyrannus Romæ, b 69.
Maximus et Martinus papa Constanti Monothelitæ resistunt, b 87.
Maxabanes, Hierosolymitanus episcopus, 626.
Meatus subterranei Hierosolymorum, 305.
Medi, seu Madæi, a Madai, 21.
Media Baaspracan, b 256.
Medicum bellum cum Turcis, *ibid.*
Medica aurigatio, 158.
Medici opera rex inimicus facile debellatur, 486. Medici regibus maxime timendi, *ibid.* Medicis immunitas data, 535. Medicus ob non sanatum ægrotum in crucem actus, 196.
Mediolanum captum a Romanis, 405.
Medorum et Persarum 11 monarchiæ, 119.
Medorum satrapæ leonibus objiciuntur, *ibid.*
Megabizus, 171.
Megacles pro Pyrrho occisus, 372.
Megalia castellum Carthaginense, 467.
Megar tertius Israelitarum judex, 405.
Megasthenes pro Metasthene, 51.
Mel ex ara Jovis, 365.
Melangia locus, qui et Malagina, b 160.
Melchisedecus, 22.
Melchisus, Saulis filius, 62.
Melchol Saulis filia, *ibid.* Melchol Davidem astu liberat, 65. Melchol Davidi nubit, *ibid.* Melchol exsulante Davide alteri nupta, 71. Melchol Davidi remittitur, *ibid.* Melchol Davidem saltantem ridet, 73.
Meleleel vivit annos 895, 18.
Melisenus Nicephorus, b 44.
Melitine, b 108.
Melius (Sp.) regno affectato occiditur, 350.
Memoria beneficiorum supplicium mitigat, 83.
Memphibosthes Jonathæ filius, 73.
Memphibosthis excusatio, 78.
Menæ liberti perfidia, 514, 515.
Menander historicus, 85.
Menas, b 67.
Menas libertus Sexto Pompeio perfidiam suadet, 513.
Mendicus Armenius prodit Agarenorum insidias, b 239.
Menelaus pro Onia, 204. Menelai impii pontificis interitus, 208.
Menenius Agrippa, 337. Ejusdem apologus, 340.
Mens veri imperatoris erga subditos, 613.
Mensa aurea, 478.
Mepheni Cappadoces, 21.
Meroba Saulis filia, 62.
Meroe olim Saba, 33.
Mesembria, b 91.
Mesrem Ægyptus, 21.
Messalina Valeria Claudii conjux, mulier tyrannica et impudica, 486. Ejusdem interitus, 564. Messalina C. Sillo nubere aggressa, *ibid.* Muesterem adulterum edicto Claudii asciscit, *ibid.* Messalinæ liberi, 287.
Messana ab Hannone occupata, 383. Messanæ commoditas, 382.
Mesthici montes, 478.
Mesthus fluvius, 467.
Metella Syllæ uxor, 473.
Metellus magister equitum, 397.
Methodius a Michaele male tractatus, b 136. Methodii excarnificatio et relegatio, b 150. Methodius pro Joanne Syngelo fit patriarcha, b 153. Methodii de stupro calumnia, b 154. Methodio divinitus exstincta flamma libidinis, *ibid.* Methodius calumniatoribus parcit, b 155. Methoram Scythopolis, 70.
Metius, 324. Metius ob cosmographicam tabulam occisus a Domitiano, 581.
Metrophanes, b 8.
Metus unius multis exitiabilis, 32. Metus periculi prophetæ auctoritate major, 117. Metus in præsentia et in futurum ademptus, 118. Metus per castra discurrens, 160. Metus avaritiæ prætexitur, 147. Metus defectionis causa, b 256.
Michael Cappadox Zoen stuprat, b 234. Michael Zoes consuetudine et publico abstinet, b 239. Michael factus imperator Zoen in ordinem cogit, b 235. Michael Calaphates a Zoe adoptatur, b 124.
Michael Rangabe declaratur imperator, b 125.
Michael Balbus Amoricus ob insidias in vincula conjectus, b 133. Michael perfide in pios grassatur, b 135, 136.
Michael Theophili filius, b 150. Michael Theophili filius a Basilio cæditur, b 167.
Michael Burses Antiochiam capit, b 204. Michael quamvis hydropicus Bulgaros domat, b 241, 242.
Michael Ducas imperio ineptus, b 286. Michael Ducas imperator designatur, b 284.
Michael Paphlago fit monachus, b 242. Michael patriarcha Isaacium Comnenum adjuvat. Idem ob insolentiam ab eodem pellitur, b 268, 269.
Michael Balbus ex carcere et compedibus ad imperium evehitur, b 135. Michaelis Balbi confusa religio, *ibid.* Michaeli Balbo intercessione Imperatricis differtur supplicium, b 133. Michaelis Balbi opiniones, b 136. Michaelis Balbi secundæ nuptiæ, b 139. Michaelis Balbi obitus, b 141. Michaeli Balbo auguria Imperii, b 129. Michael a Demetrio martyre opem frustra sperat, b 239.

Michael Parapinacius cognominatus, b 288.
Michaelis imperatoris ossium translatio, b 176. Michaelis Theophili filii profusiones et impietas in matrem et sorores, b 153. Michaelis Theophili filii duæ Arabicæ expeditiones, b 158. Michaelis Theophili filii aurigationes et neglectus Reipublicæ, b 159. Michaelis Theophili filii inepta comitas, et lusus scelerati, b 163.
Michaelis Paphlagonis morbus ob perjurium, b 234.
Michaelis Ducæ imperatoris inepta studia, b 287.
Micheas vulnerari se jubet, et Achabum arguit, 94. Micheas Achabo exitium prædicit, *ibid.* Micheas in carcerem conjicitur, 95.
Micipsa Masinissæ filius, 465.
Militare stipendium, 580.
Miles prædatum educendus, ut et commeatus suppetat, et corpora labore firmentur, et disciplina militaris non exolescat, 157. Miles direptionem locupletis urbis diuturni laboris præmium exspectat, 162. Miles pene ostenso Judæis illudit, 286. Milites pauci, sed fortes et exercitati, etiam multis sunt formidabiles, 77. Milites 300,000, 47. Milites ducem bellicosum ignavo præferunt, 158. Milites in nullo belli metu negliguntur, 212. Milites Augusti litem Antonianam disceptant, 510. Milites censura ecclesiastica notati, b 203. Milites an martyres, *ibid.* Milites Aristobulum pacem servare non sinunt, 224. Militibus ante pugnam dimissis donatur merces, 106. Militum licentia coercita a Pompeio, 119. Militia neglecta imminuitur Imperium, b 274.
Mille talentis redempta pax, b 108.
Milo Tarentina arce Romanis cedit, 379.
Milo Pyrrhi dux, 473.
Milonia Cæsonia Caligulæ nubit, 557.
Milium locus Constantinopolis, b 62.
Mimas, b 32, 37.
Mina Judaica librarum, 2 226.
Minæ irritæ, 104.
Minerva desponsa Antonio, 513. Minervæ ædes, 605.
Minister fidelis non omnia tyranni jussa exsequitur, 92. Ministri bene meriti indulgeri sibi volunt, 71. Ministri culpam domini luunt, 96. Ministrorum regiorum in bellis intestinis fides lubrica, 71. Ministrorum laboribus fruuntur domini, 74.
Minorica, 436.
Minutius Rufus contra Gallos, 446. Q. Minutii Rufi temeritas, 415. M. Minutius ab Æquis vincitur, 346. M. Minutius magister equitum, 414. Minucius Augurinus, 350.
Miracula ad Sinam edita Mosi, 35. Miracula etiam tyrannorum sævitiam frangunt, 122. Miracula ab improbis eluduntur, 124. Miraculis commissa religionis controversia, 92. Miraculis pietas erga Deum excitatur atque augetur, 124. Miraculum evangelici codicis non combusti, b 174.
Misac pro Misaele, 118.
Misael Misac appellatus, *ibid.*
Miserorum nulli cognati, 205.
Mithridates Cypri gazophylax, 169. Mithridates a filio Pharnace occiditur, 223. Mithridates rex Parthorum, 250. Mithridates ad Euphratem a Pompeio profligatus, 477. Mithridates fugiendo quam pugnando hostis gravior, 479. Mithridatis interitus, *ibid.* Mithridaticum bellum, 477.
Mizizius tyrannus, b 90.
Mnaseas Damascenus meminit diluvii, 19.
Mnester saltator Messalinæ amasius, 564. Mnesteris interitus, 565
Moabita primogenitum adolet, 98. Moabitæ ad internecionem cædi jubentur, 60. Moabitæ Achabo tributarii, 96. Moabitæ ex errore in manus hostium incidunt, 98. Moabitarum rex Davidis cognatis hospitium præbet, 66.
Moameti natales et impostura, b 86, b 178.
Mocilas, b 163.
Mocius (S.), b 506.
Modestia discitur a pueris exemplo modestorum senum, 147.
Mœnia transilire capitale, 316. Mœnia sacrosancta, *ibid.* Mœnia aratro designata, *ibid.*
Mœsa Juliæ Senecæ soror, 615.
Monachi ab Argyropulo locupletati, b 232. Monachi Michaelem venere abstinere jubent, b 239. Monachi Theodoræ longam ætatem pollicentur, b 153, 478. Monachorum cædes sub Copronymo, b 110. Monachus ensifer, b 78. Monachus et Mahometi suffragator, b 86. Monachus fatidicus, b 129.
Monarchia ad bella et seditiones reprimendas utilis, 338. Monarchiæ gerendæ ratio, 532.
Monastica censura de historiis, 2.
Moneta mutata a Comneno, b 299.
Mongus Petrus, b 54.
Monitis spretis clades accipitur, 107.
Monitoris fidelis præmium calamitas, 139.
Monobarus Bazeus Adiabenus, 282.
Monomachi consilium, negligentia et mollities, b 248. Monomachi profusiones, rapacitas et Orientis amissio, b 260. Monomachi ineptiæ de Zoe et Alana concubina, b 260, 261. Monomachi morbus articularis et lateris dolor, b 261. Monomachi obitus, b 262. Monomachi Theodosii præsidis seditio, 264. Monomachus fit imperator, b 247.
Monachus Theodosius relegatur, b 264.
Monoxyla Rossorum navigia, b 255.
Monothelitæ, b 86.
Mons Judaica tribus, 121.
Monstrum fœdum sub Mauricio natum, b 76. Monstrum Byzantii natum, b 289.
Montii quæstoris interitus, b 20.
Mopsi fons, 22.
Mopsuestiæ excidium, 201.
Mora supplicii, damnatis aliquando salutaris, 118. Mora hostis, timiditatis suspicionem præbet, 186.
Morbus ex metu, ex morbo mors, 69. Morbus capitis in Arabia, 534.
Mori optare, nec posse, 592. Mors ex animi ægritudine, 83. Mors minus acerba iis qui facti sunt votorum compotes, 145. Mortis denuntiatio tristissimus nuntius, 11. Mortuis viventium negotia ne impediunto, 548. Mortuus resuscitatus ab Elia, 92. Mortuus fingitur qui occisus est, 215. Mortuus nuntius ad mortuum, 54.
Mortago Bulgarus, b 12.
Mos aqua, 33.
Mosaica instituta, cur ignota Græcis, 200. Mosaici libri diu amissi reperiuntur, 112.
Mosis nativitas et educatio, 32. Moses Ægyptiam mammam aspernatus, matri suæ restituitur, 32 et 33. Moses diadema proculcat pedibus, 33. Moses expositus a Thermuti educatur, *ibid.* Moyses, id est, ex aqua servatus, *ibid.* Mosis expeditio Æthiopica, *ibid.* Mosis miracula apud Pharaonem, *ibid.* Moses ab Abrahamo septimus, 33. Moses miraculis confirmatus Pharaonem adit, 35. Moses in lapidationis periculo, 36. Moses Idumæos reformidat, 42. Moses Chananæam videt, sed non ingreditur, 45. Moses tabulas legis confringit et reparat, 38. De Mose et Aarone oraculum, 50. Mosis fuga et nuptiæ secundæ, 34. Mosis iracundia ob vitulum, 37. Mosis manus in altum elatæ victrices, *ibid.* Mosis obitus, 44.
Mosoch, 21.
Mosynopolis, b 224.
Muhumeti Imbraelis crudelitas et interitus, b 256. Muhumetus Imbraelis filius, b 255.
Muliebres illecebræ etiam sapientiss. in fraudem illiciunt, 85. Muliebris ἀκαιρισμός, 69. Muliebrium ornamentorum controversia, 447.
Mulier adoptat filium, 33. Mulier gigantea, b 60. Mulier Sabea cædendi auctor, 79. Mulier formosa, fera cui resisti non potest, 158. Mulier formosa ab amante quidvis impetrat, 180, 182. Muliercula importuna impetrat audientiam ab Adriano, 589. Mulierem formosam intactam dimittere Barbarus inhonestum censet, 100, 141. Mulieres ad vindictam proniores, 180. Mulieres Assyriorum aciem restituunt, 235. Mulieres armatæ, 595. Mulieres in Saporis exercitu, 603. Mulieri iratæ non fidendum, 185. Mulieribus non vis afferenda, sed persuadere licet auctore Cyro, 158. Mulieribus curru vehi concessum 353. Mulierum vis, 173.
Mulorum juga 10000, 190.
Multitudo paucitatem superatura creditur, 77. Multitudo delinquentium non facile sine publico malo coerceri potest, 183.
Munatius (T.) Plancus Antonianus a Ponto Aquila victus, 498.
Mundus κόσμος, 16.
Munera non tutum est accipere ab omnibus, 100. Munera perituri repudiata, 123. Munera cuique pro dignitate tribuenda, 166.
Mures Palæstinam affligunt ob arcam, 58. Mures Sennacheribum Pelusio pellunt, 111.
Murus longus, b 58.
Musca Dea Accaronia, 96.
Muscæ saturæ minus molestæ, 272. Muscarum immissio, 35.
Musica profligat malos genios, 64.
Musonius philosophus, 577.
Mutatio ex malo in bonum, 112.
Mutia Pompeio absente adulterat, 479. Mutia S. Pompeii mater, 511.
Mutianus contra Vitellium a Vespasiano missus, 576. Mutianus Vespasiani Vicarius, 577.
Mutinas Pœnus ad Romanos deficit, 430.

Mutinensis obsidio, 497.
Mutistratum urbs Siciliæ, 388.
Mutius Cordus Scævola Porsennam occisurus, 335.
Mutus præ metu, 228.
Mylæ, 516.
Myra capta ab Agarenis, b 236. Myrenses Bruto se dedunt, 505.
Myriades, 462 et 800, 175.
Mysia Europæa, 509. Mysi seu Bulgari, b 58. Mysi ad Olympum, 454. Mysi, 531.

N

Naas, Ammonitarum rex, Israelitis minatur, 59.
Naba mons, 45.
Nabal Carmelita, 68.
Nabat secundus rex Israelitarum, 89.
Nabathæi Arabes, 209.
Nabiotha, 66.
Nabis Lacedæmoniorum tyrannus, 446. Nabis ab Ætolis peremptus, 451. Domitus a Flaminio, 447.
Nabla, 79.
Nabothi vinea et cædes, 93.
Nabuchodonosor Hierosolymis captis regem occidit, 3000 captivorum abducit, 114. Nabuchodonosor Nechaum Ægyptium vincit, *ibid.* Nabuchodonosoris sævitia in Sedechiam, 115. Nabuchodonosoris secunda expeditio in Ægyptum, 117. Nabuchodonosor somnium suum a Magis sibi dici postulat, 118. Nabuchodonosoris somnium de statua, 119. Nabuchodonosor honorem habet Danieli, et Hebræorum Deum celebrat, 122. Nabuchodonosoris somnium de arbore, *ibid.* Nabuchodonosoris aurea statua, *ibid.* Nabuchodonosoris meminerunt Berosus, Megasthenes, Philocles et Philostratus, 123. Nabuchodonosor superbus et insolens, 122. Nabuchodonosor in furorem actus septem annos inter bestias degit, 123.
Nabuzardan Hierosolyma incendit, *ibid.*
Nachor, 22.
Nachordan, rex Assyriorum, 111.
Nachordan, Sennacheribi filius, 142.
Nadabi et Abii interitus, 40.
Naeman. *Vide* Neeman.
Nahumus excidium Israelitarum ante annos 115 prædicit, 108.
Nais capitur, 47.
Narbonenses olim Bebryces, 406.
Narcisaus, libertus Claudii ab epistolis, 563. Ad Messalinæ tumulum occiditur, 566, 568.
Narcissus Commodum jugulat, 601.
Narcissus, Hierosolymitanus episcopus, miraculis clarus, 612.
Narses, Persarum rex, b 12. Narses Persa pacem cum Romanis facit, 642.
Narsetis et Bellisarii dissidium, b 69. Narsetis a Phoca defectio et interitus, b 80. Narsetis elogia, b 69.
Nasamonum excidium, 581.
Nasturtium Persarum obsonium, 147.
Natales regiorum filiorum largitionibus [populorum honorati, 209.
Natare nescire, duci et militi incommodum, 192.
Nathan propheta, 73. Nathan Davidem arguit, 74. Nathan Salomonis studiosus, 82.
Naturæ et exercitationis dona, causa calamitatis, 250.
Navales pugnæ S. Pompeii et Augusti, 516, 517 *passim.*
Navis ænea navigationis præsidium, b 57.
Naves onerariæ 400, triremes 700, a Juliano crematæ, b 27. Naves 800 captæ a Pompeio, 480. Naves 300 ad Actium captæ, 527. Navis hostilis prætextu legationis evadit, 439. Navis 16 remigiorum, 449.
Naupacti deditio, 452.
Nazoræus, 54.
Neapolis Thraciæ, b 271.
Neapolis Libyca a Pisone eversa, 467.
Nearchus ex Oceano Indico in Euphratem redit, 196.
Necessitas audaces facit, 102.
Nechaus Ægyptius Medos oppugnaturus, Josiam occidit, 113. Nechaus Ægyptius a Nabuchodonosore vincitur, 114.
Nectarius, b 37.
Neeman Syrus a lepra mundatur, 99.
Neemias instaurat Hierosolyma, 135. Neemias se contra Moabitas, Ammonitas et Samaritanos munit, 178. Neemias Xerxis pincerna instaurat Hierosolyma, *ibid.* Neemiæ ærumnæ pro patria, *ibid.*
Negra, b 60.
Nemrodus primus gigas et tyrannus, 21.
Neocæsareæ excidium, b 279.
Nemezi gens Gallica, forte Nemetes, b 294.
Nemezorum defectio, *ibid.*
Nephtalim, 25.
Nero pro Domitio, sextus Romanorum imperator, 288.
Nero 17 annos natus fit imperator, 430. Nero primus Christianos persecutus, 570. Neronis adolescentia luxuriosa, 568. Aurigationes et scenicæ exercitationes, 569. Nero post matricidium nocturnis terroribus exagitatur, *ibid.* Neronis consilia desperato imperio, fuga, interitus, 571, 572. Expeditio in Græciam, 570. Imperium, 568. Neronis utriusque sexus conduplicatæ nuptiæ, generis activi et passivi, 571. Neronis partus, 570. Cædes, 572. Neronis interitus, 292.
Nero (Cl.) Hasdrubalem cædit, 433. In Sicilia, 442. Nero (Cl.) cum Hannibale dimicat, 432.
Nero Germanici filius, 548.
Nerva astrologi mendacio servatus, 583. Trajanum adoptat, 584. Nervæ imperium, 582.
Nestorius hæreticus, b 41.
Nestoris defectio, b 288.
Nicæa a Sclero occupata, b 217. Nicæa capta a Francis, b 300. Nicæna prima synodus, b 9.
Nicænum Symbolum, b 10. Nicænum septimum concilium de imaginibus colendis, b 117.
Nicanor Judæ insidiatur, 208. Nicanoris interitus, *ibid.*
Nicephori Cæsaris et fratrum pœna, b 118. Nicephori sordes, rapacitas et exactiones, b 123. In Nicephorum scomma, b 207. Nicephori interitus publici luctus solatium, b 125.
Nicephorus Phocas, b 177. Nicephorus Phocæ Bardæ filius, b 194. Nicephorus Phocas Cretam subigit, b 196. Nicephorus Phocas metu tyrannidis e Creta revocatur, b 197. Nicephorus Phocas in Syria bene pugnat, b 197. Nicephorus Phocas tyrannidis suspicionem callide a se amovet, b 198. Nicephorus Phocas imperator declaratur, b 187 Nicephorus sacros reditus in militiam convertit, b 202. Nicephorus Phocas ad rem militarem refert omnia, b 203. Nicephorus Phocas ecclesiastica suffragia et reditus sibi vindicat, b 203. Nicephorus Phocas muro fatum excludere studet, b 204. Nicephorus ex fame lucrum captat, b 206. Nicephorus Phocas invisus ob licentiam militum et avaritiam, b 215. Nicephori Phocæ expeditio Cilicica, b 200. Nicephori Phocæ coronatio et nuptiæ, *ibid.* Nicephori Phocæ nuptiæ secundæ a patriarcha impeditæ, *ibid.* Nicephori Phocæ defectio, b 227. Nicephoro (a) populi alienatio ob ludum militarem, b 230.
Nicephorus Uranus Bulgaros domat, b 224.
Nicephorus Comnenus, b 297.
Nicephorus Phorbeni Catacalonis filius, b 299.
Nicephorus insidiator dat pœnas, b 300.
Nicephorus Copronymi filius, *ibid.*
Nicephorus generalis logotheta imperator appellatur, b 121. Nicephorus Irenen in exsilium mittit, b 122. Nicephorus imperator stricto gladio petitus, b 124. Nicephorus a Bulgaris occiditur, b 125.
Nicephorus patriarcha Leonis Armenii impietatem præsentit, b 130.
Nicephorizes eunuchus, b 287.
Nicephorizis logothetæ interitus, b 293.
Nicetas Copronymi filius, *ibid.*
Nicetas, Gregoræ filius, honorifice ab Heraclio excipitur, b 84.
Nicetas eunuchus, Copronymi patriarcha, b 111.
Nicetas dux Antiochenos male tractat, b 236.
Nicetas Ooriphas, b 300.
Nicias Pyrrhi proditor supplicio afficitur, 376. Ejus cutis in lora sellæ concisa, 379.
Nicius Cerealis insidiator Caligulæ, 557.
Nicocizas, b 225.
Nicolai patriarchæ relegatio, b 179. Ejus restitutio, b 182.
Nicolai Publicani de Constantino Duca prædictio, b 183.
Nicolaus Damascenus Herodis orator, 257.
Nicolaus grammaticus patriarcha, b 297.
Nicolaus Mirificus, b 299.
Nicomedes, Bithyniæ rex, 467.
Nicopolis capta a Bulgaris, b 241.
Nicopolis, 510.
Nicon machina, 294.
Nigidius Figulus monarchiam Augusti prædicit, 495.
Nili fossæ et aggeres exstructi a Judæis, 32.
Nili ortus et incrementa ex Dione, 608.
Nilus Geon, 17.
Ninivæ Deus excidium minatur, 107. Ninivitæ acta pœnitentia conservantur, *ibid.* Ninive capta a Nabuchodo-

nose, 146. Ninives excidium etiam post pœnitentiam vaticinatur Tobitus, *ibid.*
Ninus urbs, 22.
Nisan Aprilis, 35.
Nisibus, b 15. Nisibis a Gordiano tertio recuperata, 624.
Noa Deum propitium habet, 18. Noa Lamechi filius, *ibid.* Noa rem divinam facit, 9. Noa vitisator, et Hebræorum Bacchus, *ibid.* Noa vivit annos 950, 19.
Nobilissimi honos, b 61.
Nobilitas apud exteros receptu non caret, 85. Nobilitas etiam apud hostes honorata, 118. Nobilitas animosos facit, 317. Nobilitati etiam ab hoste honos habetur, 103.
Noctes alternæ duarum uxorum, 160.
Noemis, 55. Noemis felicitas, *ibid.*
Nola repulsus Hannibal, 81. Nolæ sontibus appensæ, 421.
Nomen gentis terra delendum, 59. Nomen cum re aliquando consensit, 69. Nomina captivis mutata, 118. Nomine mutato res eadem fertur, 338.
Nonacrina aqua, 197.
Norbanus (C.) contra Brutum et Cassium missus, 505.
Noricum, 521. A Philippo captum, 424.
Novæ tabulæ, 338.
Novatus Catharorum auctor, 627.
Novercæ privignis infestæ, 127.
Nox prælia dirimit, 189. Nox opportuna paucioribus ad hostes invadendos, 189.
Nubes, Dei descensum in templum Salomonis testari credita, 84.
Nucerini crudeliter tractati ab Hannibale, 421.
Nuditar simplicitatis symbolum, 17.
Numa invitus, nec nisi sacris rite peractis, regnum suscipit, 321. Numa Pompilius, secundus rex Romanorum, *ibid.* Ejus ætas et obitus, fiducia in Deum, instituta, pacatum regnum, *ibid.*
Numerianus imperator, ut perierit, incertum, 639.
Numerius Fabius, 398.
Numicius fluvius, 313.
Numinis neglectus clades parit ; 50 Numini providentia Davidem, ne patriam oppugnet, conservat, 69.
Numitor regno a fratre spoliatur, 314.
Nuntius falsus cædis causa, 156. Nuntii falsi facile decipiunt, 72.
Nuptiæ per dies quatuordecim celebratæ, 145.
Nymphæum, b 50.

O

Oabis, b 42.
Obæratarum liberi in servitutem abrepti, 90.
Obedus, 56.
Obiter nihil agendum, 596.
Oblivisci injuriam difficilius est quam ignoscere, 77.
Obsessis aut gladii aut famis exitium metuendum, 115.
Obsides dati a quibus regno timebatur, 283.
Obsidio, fames, pestis conjunguntur, 115. Obsidionis solvendæ honesta causa quæsita, 211.
Obsignare, 134.
Occasionem qui suppeditat est culpæ auctor, 158.
Ochoziæ interitus, 103.
Ochozias, mali corvi malum ovum, 96.
Octacilius Crassus cos. in Siciliam venit, 384.
Octavia Neroni nubit, 287.
Octavia Augusti soror M. Agrippæ nubit, 532. Item Antonio, 515.
Octavia repudiatur a Nerone, atque occiditur, 669.
Octavia Claudii filia Domitio nubit, 565.
Octaviæ sororis Augusti obitus, 537.
Octavii somnium, 480.
Octavius Claudii filius, 287.
Octavius (C.) Cæsar Augustus. *Vide* Augustus. Octavius (C.) a Lysia occisus, 462.
Octavius (M.) Cassii metu necem sibi consciscit, 504.
Oceanum Indicum ingressus Alexander, 194.
Ocrisia Servii Tullii mater, 327.
Oculi dextri effossio postulata ab hoste, 85. Oculi divinitus aperti vident arcana Dei, 100. Oculi precibus perstricti, ut videntes non videant, *ibid.* Oculi nota calliditatis, 128. Oculi sapientiæ signum, 131. Oculorum effossio quietos reddit homines, b 228.
Odenati una cum filio interitus, 634.
Odenatus Palmyrenus Persas oppugnat, 631. Odenatus Balistam et Quintum occidit, 634. Odenatus Orientis dux a Gallieno creatur, 634.
Odium publicum ferre difficile est, 172. Odium crudelitate non mitigatur, sed exasperatur, 220.
Odola spelunca, 66.
Œbares equiso Dario regnum conciliat, 172.
Œcumenicus magister cum duodecim collegis a Leone ob cultum imaginum exustus, b 105.
O fortem et fidelem animum, præclara laus, 163.
Ogus, 43.
Olbia Sardiniæ urbs, 388.
Olbianus, b 197.
Olda vates, Selumi uxor, 112.
Olei vino misti medicina, 534. Oleo sacro inaugurati reges, 82. Oleum in vasa transfusum multiplicatur, 99.
Olympi monasteria, b 275.
Olympiadis somnium, 183.
Olympias Aridæum privignum veneficio delirum facit, 127.
Olympias Alexandrum se ex Jove natum somniantem irridet, 188.
Olympias Herodis filia, 254.
Omen ex verbis petitum, 60. Omen malum in hostes vertatur, 122. Omen victoriæ Actiacæ, 527. Omen cladis verba Evangelii, b 67. Omina obitus Augusti, 543. Omina inauspicatæ expeditionis, 627, 282.
Oniæ cædes expiata malo frugum proventu, 223. Oniæ preces, *ibid.*
Onias pontifex, 158.
Onias Simonis Justi filius pontifex, 201.
Onias in Ægypto pontifex, 208. Onias imbrem precibus impetrat, 223. Onias ob pacis studium lapidatur, *ibid.*
Ophites olim dictus Orontes fluvius, b 18.
Ophnis Elii filius, 56.
Opinione hominum falsi ad nostram commoditatem abutendum, 158.
Opobalsamum, 223.
Oppius Metellus contra Sertorium, 474.
Opsaras Joannes, b 265.
Optimi cognomentum Trajano datum, 587.
Opsio pestis, famis aut belli, 80.
Opuntem Sulpitius occupat, 436.
Or Mariammes maritus, 37.
Oracula et picturæ de imperatoribus, b 133. Oracula verbis ambiguis deludunt homines, 171. Oracula de Cannensi clade, 417. Oracula amphiboliis deludunt homines, 456. Oraculo proditum facinus, 47. Oraculum de explendo hiatu, 361. Oraculum de Christo, b 115. Oraculum de Scirto : Affliget miseros Scirti saltatio cives, b 116. Oraculum de Michaele Balbo, b 141. Oraculum Macrino datum, 616. Item Tarquinio, 333. Oraculum de orbis imperio a Josepho perperam intellectum, 576.
Oratio contumeliosa et arrogans, odiosa, 86. Orationes recitari de scripto solitæ, 547.
Orbis partes quatuor, 127.
Orbitas homini diviti mortem tristiorem facit, 111.
Orcus locus, b 266. Orcum Sulpitius occupat, 436.
Orebi montis miracula cum Elia, 92.
Orestias post Adrianopolis, b 251.
Organa aurea, b 158.
Origenes Cæsareæ Palæstinæ docet, 623. Origenes martyrii cupidus, et reliqua ejus acta, 610. Martyrium refugit, 626. Origenicæ opiniones a Vigilio et Eutychio damnantur, b 68. Origenis absurdæ opiniones, *ibid.* Origenis castratio, 611. Origenis peculiares opiniones, 626.
Oriphas Agarenos coercet, b 140.
Ornæ Jebusæi area, 80.
Ornatus ridiculos facit insuetos, 153.
Orodes, Parthorum rex. 511.
Orophernes Ariarathis filius adoptivus, 461.
Orpha, 55.
Orphanotropheum, b 70. Orphanotropheum ab Alexio instauratum, b 302.
Orphanotrophi fratres grassantur in subditos, b 239.
Orphanotrophum fallit consilium suum, b 240.
Orphanotrophus cæcatur, b 251.
Orphanotrophus. *Vide* Joannes.
Orphanotrophus acerbus Quæstor, b 259.
Os magniloquum, 128.
Osculo cædes conjungitur, 79.
Oseas octavus decimus rex Israelitarum, 108.
Ossa præstantium virorum magni æstimata, 118. Ossa mortuorum sub limine, 548. Ossium Josephi translatio mandata, 32.
Ostento Hierosolymorum interitum providentia, 302.
Otanis filia Magorum imposturam detegit, 171.
Otho, 291. Otho factione militum fit imperator, 572. Galbam occidendum curat, *ibid.* Otho reconciliatione Vitellii desperata se ipsum interficit, 573.
Othoniani bis victi a Vitellianis, *ibid.*
Otium malas cogitationes parit, 5.

Ozan ob contrectatam arcam perit, 73.
Ozas Deo quinque dies præfinit. 99.

P

Pacorus Parthus. 511. A Ventidio victus, 519.
Pacorus Parthus Antigonum Hierosolyma reducturus, 530.
Pacis causa bellum. 324.
Pæan hymnus bellicus, 161.
Pæones subjiciuntur Paulo., 525.
Pagi 965. Judæorum exercitus, 599.
Palæstina Palæstini. 21. Palæstinæ quinque urbes, Geta, Ascharon, Asdod, Gaza, Azotus, 25. Palæstini ab Israëlitis profligati, 27. Palæstini victi a Jesu, *ibid.* Palæstini Israëlitas subjugare temperant, 53. Palæstini bis vincunt Israëlitas, 57. Palæstini complures populos et muros aureos cum area mittunt, 58. Palæstini ferro interdicunt Israëlitis, 61. Palæstini Israëlitas premunt, 79. Palæstini ab Davide profligati, 73. Palæstinorum 60000 cæsa, 82.
Palmyreni victi ab Aureliano, 617.
Palatium, 317. Habitatio Principis, 534. Palatium clausum, 665.
Palla Felicis frater, 249. Pallas Claudii libertus Quæstor, 304.
Pamphylia a Cn. Manlio domita, 454.
Panis hordeaceus vilitatis nota, 51. Panis, nasturtium, aqua Persarum victus, 147. Panem sacrum ab inquinatis edi nefas, 66. Panes azymi cur. 39. Panes sacros edit David, 66.
Panicus terror, 101.
Panium a Michaele captum, b 139.
Pannonii, 521, 531.
Panormum a Romanis captum, 393.
Panormus insula, b 193.
Pantænus philosophus sub Commodo, 601.
Pantepopti monasterium, b 302.
Panthera velocitatis nota, 127. Panthera Macedonum monarchiam significat, *ibid.*
Panthia mulierum Asianarum formosissima, 154. Panthia Abradatem armat, 160. Panthia ob mariti cædem se jugulat, 163. Panthiæ insignis pudicitia, 157. Panthiæ ad Abradatam oratio, 160.
Papæ legati Iconomachis assentiuntur, b 162.
Papaverum capita decussa, 331.
Paphlagones Riphatei, 21. Paphlagones tributarii sine satrapis, 168.
Papianus fortasse pro Papiniano, 610.
Papias, Michaelis Balbi custos, b 134.
Papirius (L.) Cursor, 364. Papirius Lucanos, Brutios et Tarentinos domat, 379.
Papirius (C.) Corsicam domat, 402.
Pappi cædes, 233.
Papytius mons, b 305.
Parabola Michææ Achabum arguit, 97. Parabola de rubo et cedro, 107. Parabolæ aptæ ad arguendos potentes et iracundos, 74. Parabolæ Salomonis, 83.
Paradisus. 17.
Parapinacii cognomentum, b 288. Parapinacii obitus; 293. Parapinacius ex imperatore fit monachus, b 27.
Parcere subjectis et debellare superbos, 155.
Parcimonia insolita malum omen, b 282.
Parentum luctus et probrum liberos a flagitiis deterrere debet, 151.
Paris histrio, 580.
Parmenio Alexandri medicum calumniatur, 189. Parmenionis cædes 191.
Parricidio non regnum sed exsilium quæsitum, 111.
Parthi bis victores duorum fratrum Antiochi et Demetrii, 217. Parthi Antigono opem ferunt, 230. Parthi a Medis victi vicissim Media et Armenia potiuntur, 522. Parthi victi a Trajano, 587. Parthorum motus post Philippum pugnam, 511.
Pasar urbs, b 256.
Pascha, 85.
Pastoris boni et Regis eadem munera, 165.
Patares Bruto se dedunt, 505.
Pater cædis filii spectator et comes, 557. Paternam religionem evertit filius, 96. Patre accusante, et filii capiti manus imponente, lapidandus filius, 210.
Patres 100 Sabini Romanis 100 patribus additi, 318.
Patres 200 minorum gentium a L. Tarquinio in Senatum lecti, 326.
Patris impii filius pius, 89. Patris pii filius impius, 108.
Patria instituta contra tyranni imperium retinere magnæ constantiæ est, nec periculi minoris, 122. Pro patria quidvis et facere et pati paratus, 209. Patriæ liberatores chari Deo et felices, 51. Patriæ ruinæ amplissimæ Babylonis splendori prælatæ. 116. Patriæ calamitas justa doloris causa. 175. Patriæ amore peregrina instituta admissa. 216.
Patriarcha spurcapram ab imperatore postulat, b 255. Patriarchæ proclamato, b 149. Patriarchæ Constantinopolitani titulus, b 191.
Patricidarum pœna. 332.
Patricii. 317. Tribuni plebei facti, 342, 343.
Patricius Homerocentonum auctor, b 45.
Patrinatæ, seu Patrinacti, b 186.
Pauli apostoli cædes. 570.
Pauliciani Manichæi. b 157.
Paulina a Mundo stuprata. 268.
Paulinus insons in suspicione a Theodosio occisus, b 45.
Paulus Æmilius Molestatus, 429, 430. Paulus Æmilius contra Persem mittitur. 458.
Paulus Astrologus Leontio prædicit imperium, b 93.
Paulus confessor, b 23.
Paulus, Cyprius patriarcha, fit monachus, b 116.
Paulus hæreticus. 611.
Paupertas cum justitia raro conjungitur, 143. Paupertas impulsrix scelerum, 323. Paupertas vera, 379. Paupertatis desperatio formidabilis, 339, et 340. Paupertas, 401.
Pausanias Philippi interfector. 185.
Pax esto vitæ meæ tempore, 104. Pax spreta belli cladis parit. b 255.
Pazinacæ, b 210 et 257. Pazinacæ provincias vastant, 236. Pazinacæ victi, Christiani fiunt, b 258. Pazinacæ Adrianopolim invadunt, b 290. Pazinacæ in Mogleten coloni mittuntur, b 399. Pazinacarum defectio, et 30 annorum induciæ, b 259. Pazinacarum XIII tribus, b 254.
Peccati comes est calamitas, 74. Peccatis alienis inexorabiles, nostris ignoscimus, 47. Peccatum remotum a Davide. 74. Peccatum causa cladis, 127. Peccatum consummari, perfici, obsignari, expiari, 133. Peccatum obsignari, 124.
Pecudes etiam invisæ Deo gentis tolli jubentur, 62. Pecudum interitus, 35.
Pecunia data ne recipiendi essent milites, 164. Pecunia equis proposita, 195.
Pecunia et obsidibus redemptum præsidium, 216. Pecunia regnum occupatur, 314. Pecuniæ a Michaele profusæ semissis fisco restituitur, b 164. Pecuniæ aut regni optio, 314. Pecuniam ad se afferri Augustus et Claudius vetuerunt, 561.
Pedes exercituum nota, 128. Pedibus hominis insistere nota depressionis, 126.
Pediculorum immissio. 35.
Pedius (Q.) Augusti collega, 635.
Pelagii cædes, b 53.
Pelagium locus, b 111.
Pellæus sepulcri Cyri effossor, 195.
Pelliceæ tunicæ caro crassior, 17.
Pelusium a Sennacheribo frustra obsessum, 111.
Pentadius, b 146.
Percussoris etiam reconciliati odiosus, 12.
Perdiccas Aridei nomine regnum occupat, 127.
Peregrina instituta captivis ediscenda, 118.
Perenni præfecti prætorio cædes, 598.
Perfidi tenendi, tum demum cum opprimi possunt, 150. Perfidia infelix, b 200.
Periander Corinthios proceres tollit e medio, 351.
Peribleptæ monasterium, b 295.
Periculum aliis mandat, emolumentum sibi vindicat David, 73.
Perinthii Byzantiorum jus et agros adepti, 606.
Perinthus Heraclea, b 139.
Perire malle, quam ex suspicione violare supplicem, 116.
Perjurium votis placandum, 62.
Perpenna victus a Pompeio, 474.
Persæ semper aliquid regni retinuerunt, 114. Persæ Elimæi, 22. Persæ prodituri Theophilum, b 152. Persæ equites 40000. 164 Persæ omnium Barbarorum crudelissimi, 126. Persæ benefactores in commentarios retulerunt, 179. Persæ regnum Parthis adimunt, 618. Persarum et Avarum grassationes sub Phoca, b 80. Persarum et Medorum secunda monarchia, 126. Persarum duodecim tribus, 146. Persarum arma, thorax, scutum, gladii aut securis, *ibid.* Persarum rex semissem juventutis venatum educit, 147. Persarum frugalitas et mundities, 148. Persarum deliberatio de reipublicæ forma, 172. Persarum septem senatores, 178. Persarum regnum a Saracenis eversum, b 221. Persarum sub Sapore excursiones, 630. Persæ Cyrus stolis Medicis ornat, 166.
Persica disciplina, 146. Persica opulentia, 190. Persicæ

panis renovatio, b 72. Persici imperii fines, 168. Persici Septemviri contra Magos conjurant, 171. Persicum Imperium a Medico separatum, 146. Persis tributum 500 pondo dari solitum, b 71.
Persenni Nigri interitus, 606.
Persepoli 40000 talenta reperta, 190.
Persei inventum contra elephantos, 457. Persei parcimonia socii alienantur, 457. Persei capti abjectus animus, 461, 460. Persei filius fit scriba, 461. Perseus bellum Romanis infert, 457. A Paulo Æmilio vincitur et capitur, 458 et 459. Perseus viginti regibus ortus, 461.
Persthlaba magna, b 211. Persthlaba capta a Basilio, b 225.
Pertinacis interitus, 603. Pertinax insipientia monitis non emendatur, 89. Pertinax Cammodo superstes, 598.
Pertinax imperator Afer ex Alba Pompeia, 602.
Pestilentia sub Parapinacio, b 289. Pestilentia sine morbo, 319. Pestilentia Vesuvii incendium consecuta, 579. Pestilentia sub Copronymo, b 108. Pestilentia universalis per annos quindecim 628.
Pestis ob numeratum a Davide populum, 81. Pestis et fames sub Augusto, 535.
Petauni, b 230.
Petephres Josephi dominus, 42.
Petra ebullit aqua, 36. Petra ignem edit, 51.
Petranæ Drungarii multa, b 143. Petronas Agarenos vincit, b 159.
Petronius a Nerone ad Galbam deficit, 571.
Petrus Mongus, b 54.
Petrus Mauricii frater, b 77.
Petri fratris Mauricii interitus, b 80.
Petrus summus apostolorum apex, 134. Petrus apostolus sub Claudio Romam profectus, 568. Ejus cædes, 570.
Petrus Alexandrinus episcopus et martyr, 639.
Petrus Bulgarus pacem et affinitatem cum Romano jungit, b 190.
Petrus eunuchus, b 204.
Petrus spado a Scelero profligatur, b 217.
Phaceas 102000 Judæorum occidit, 108.
Phacesias, 16.
Phaleg Eberi filius, 22.
Phanuel, 26.
Pharao Israelitarum infantes necari jubet, 32. Pharaonis somnia, 29.
Pharasmanes, b 90. Pharasmanes Albanos concitat, 591.
Pharas, 123.
Pharisæi Peripateticis similes, 217. Pharisæi veteribus offensis vindicandis publicam tranquillitatem turbant, 222. Pharisæi Herodi non jurant, 254. Pharisæorum assentatio Pheroræ incommodat, 254. Pharisæorum cædes, *ibid.* Secta, 265. Opiniones et auctoritas, 218.
Pharmuti Aprilis, 35.
Pharnaces Mithridatem patrem occidit, 223. Pharnaces patricida Mithridatis, 479. Pharnaces superatus a Cæsare, 489.
Pharos insula quondam, 188.
Phasaelus captus a Parthis, caput saxo illiidit, 230.
Phasaelus Hierosolymis præfectus, 226. Phasaelus Antipatri liber, *ibid.*
Phasaelus Herodes ex Pallade fil. 254.
Phasena, 45.
Phedymia Otanis fil. magum prodit, 171.
Phelmuni quidam, 132.
Phenanna Helcanæ altera uxor, 56.
Pheroræ divortium, amor ancillæ, et offensio Herodis, 246. Pheroras Antipatri filius, 226. Pheroras tetrarcha, 243. Pheroras ab Herode regno pellitur, 248. Pheroras Herodem reconciliat, 250. Pheroras mori mavult, quam uxorem deserere, 254. Pheroras in tetrarchiam suam abit, et obit, 255.
Philadelphia, 216.
Philadelphi donaria missa Hierosolyma, 200. Philadelphus, b 295. Philadelphus rex Paphlagoniæ 525.
Philaretus Constantini socer, b 116. Philaretus a Barbaris profligatus, b 280.
Philetus, Antiochenus episcopus, 623.
Philippus Persis Mesopotamia et Armenia cedit, 625.
Philippus Macedo Carthaginensibus favet, 355. Philippus a Romanis victus et vulneratus, 445. Item ad Cynoscepharas victus a Flaminio, 447. Pacem cum Flaminio facit, *ibid.*
Philippi Macedonis somnium, 183. Philippi ditio Syriæ attributa, *ibid.* Philippi reditus 100 talenta, 264. Philippi cum Romanis reconciliatio, 437. Philippi corona Jovi capitolino missa, 452. Philippi regis Macedonum obitus, 456.
Philippi urbs belli civilis area, 506.
Philippi imperatoris interitus, 625.
Philippica acie cæsa ultra 240000, 507.
Philippici monasterium, b 77.
Philippici cæcatio, b 98. Philippici profusiones et ineptiæ, b 98. Philippici somnium, b 95. Philippicus Mauricii sororis in Persia rem bene gerit, b 74. Philippicus fit clericus, b 80. Philippicus in Cephalenia exsulat, b 95 Philippicus Bardanes a Chersonis imperator salutatur, b 97. Philippicus Bardanes sextam Synodum abrogat, *ibid.* Philippicum bellum, 443.
Philippopolis Manichæis referta, b 306. Philippopolis, 625.
Philippus Acarnan Alexandri medicus, 166.
Philippus Antiocho Eupatori bellum infert, 207. Philippus Herodis et Cleopatræ filius, 254.
Philippus Herodis frater, bonus princeps, 271.
Philippus Megalopolita a Glabrione captus, 450.
Philippus Christianus, 625.
Philistiim Palæstina, 21.
Philo Judæorum legatus, Caio interitum ominatur, 278.
Philomilium, 452 b 129, 307.
Philopatium, b 305.
Philosophi (M. A.) clementia in eos qui defecerant, 596.
Philosophus (M. A.) vir melior quam felicior, 597.
Philosophi vulgo ridiculi, 185. Philosophi Roma pulsi, 577.
Philosophiæ neglectus, b 160.
Phinees Eli fil. 56.
Phineæ supplicium, 191.
Phinees Zambrem occidit, 43.
Phinees fit pontifex Maximus, 48.
Phocas impudenter Mauricium alloquitur, b 79.
Phocæ electio, *ibid.* Phocæ interitus, b 81. Phocæ tyrannis, b 80, 81.
Phocæ Bardæ et Scleri singulare certamen, b 218.
Phocas Bardas Sclero opponitur, b 218.
Phocas Bardas seditione militum imperator salutatur, b 220.
Phocas Bardas subito exstinguitur, b 221.
Phocas Nicephorus, b 172.
Phœnicia judicibus Judæis subjecta, 175.
Phœnix Lyciæ portus, b 88.
Phœnix sub Tiberio visus, 551.
Pholles 24, accessio tributi, b 106.
Phorbenus, b 299.
Photinus eunuchus Pompeium occidendum curat, 487. Photini interitus, 489.
Photius Phocam solio deturbat, b 81.
Photius patriarcha. b 291. Photius patriarchatu excidit, b 167.
Photius Agarenus, b 172.
Phraates Parthorum rex. benigne habet Hyrcanum, 234.
Phraates Orodem patrem et fratres occidit. 519.
Phuas Assyrius 1000 talenta ab Israelitis exigit, 108.
Phute Libya, 21.
Phryges a Cyro subacti, 164. Phryges Thorganæi, 21.
Physiologia Salomonis, 83.
Pietas impietatem sublatam cupit, 112.
Pilatus (P.) Judæos flagellis cædit, 267. Pilatus Romam accersitur, 269. Pilati interitus, 559.
Pincernæ Ægyptii somnium, 29.
Pinguedo bonum significat, 529.
Piratæ urbibus amplius 400 potiti, 475. Piraticum bellum Pompeio mandatur, *ibid.* Piraticum bellum tribus mensibus confectum, 477. Piratarum insolentia, 475. Piraticæ naves amplius mille, *ibid.*
Piscis devoraturus Tobiam, quomodo ab illo attrahitur, 144. Piscis Augustum maris fore dominum significat, 517.
Pisidia a Cn. Manlio domita, 454.
Piso cos contra Carthagineuses missus, 467.
Piso (P.) 537. A Galba adoptatus occiditur, 572. Pisonis interitus, 548.
Pistoris Ægyptii somnium, 29.
Pitius, b 39.
Pitiacia locus Constantinopoli, b 42.
Pius erga Deum, et justus adversus homines, 142.
Pii cognomentum ex clementia, 593.
Pius vocatus Cæsar, 494. Pius Romanus episcopus, 594.
Pizigandes legatus ad Agarenos, b 91.
Placidia, Honorii soror, b 40.
Placidia, filia Valentiniani, b 138.
Placilla, Theodosii uxor, b 22.
Placotum forum, b 8.
Platanus aurea, b 158.
Plate insulæ, b 236.
Platilla Plautiani filia Caracallæ nubit, 609. Platilla occisa a Caracalla marito, 613.

Plato, Studii abbas, b 126. Platonis et Tarasii dissensio, b 119.
Plaustrum sponte nutans facile impellitur, 72.
Plautiani potentia, crudelitas et interitus, 608, 609. Plautius affinis a Caracalla occisus, 613.
Plautius Salapianus, 429.
Plautus Isthmionices, 403.
Plebeii consulatum sibi vindicant, 349.
Plebs luto comparatur, 121. Plebs obsidionis incommoda minus ferre solet, 139. Plebs rebus adversis facile frangitur, 178. Plebs nobilium opibus et honoribus invidet, 317.
Pliscoba capta a Basilio, b 225.
Plotina Adriani amica et adjutrix ad imperium, 588. Trajani uxor, 585.
Pluvia cinerea, b 51. Pluviæ nocturnæ duntaxat, 244. Pluvia cruenta, 319.
Pœna in filios dilata, 93.
Pœnitentia ob delicta ignorantiæ, 178. Pœnitere stultum et miserum, 93.
Pogonati cognomentum, b 90.
Polemon a Berenice deseritur, 287.
Polemoniacus pontus, b 67.
Pollio ab Herode honoratur, 234. Pollionis morenæ et crystallina, 537.
Polypius adulter a Messalina occisus, 564.
Polycarpi martyrium, 597.
Polyeucti patriarchæ severitas in imperatorem, b 200. Polyeuctus patriarcha, b 195.
Polygamia Judæis usitata, 253.
Polystratus Dario aquam offert, 191.
Pompeiano bello civili cæsa 1050000, 490. Pompeianum bellum civile, 120.
Pompeianus (Cl.) Commodi insidiator, 598. Pompeianus imperator, 622.
Pompeius Aristobulum defendit, 223. Pompeius Hierosolymam capit, 237. Pompeius Hierosolymam Romanis tributariam facit, 224. Pompeius adytum Hierosolymitanum adit, 224. Pompeius Mutiam repudiat, 479. Pompeius militibus charus, 473. Pompeius popularis, 474. Pompeius suspicionem regni affectati dimisso exercitu diluit, 476. Pompeius usque ad annum ætatis 40 felix, 480. Pompeius eques a censoribus honoratus, 475. Pompeius leges Cæsaris armis probat, 481. Pompeius Cæsari Galliam in quinquennium decernit, *ibid.* Pompeius dictaturam ambit, 482. Pompeius Siciliam recuperat, 473. Pompeius solus consul, 482. Pompeius anno ætatis 60 occisus, 487. Pompeii et Aristobuli contentiones, 223. Pompeii nuptiæ violentæ, 473. Pompeii res gestæ in Africa, *ibid.* Pompeii cum Sylla conjunctio, *ibid.* Pompeii cum Sertorio conflictus in Hispaniis, 474. Pompeii præda 20000 talenta, 480. Pompeio suis uti consiliis non licet, 482. Pompeii sepulcrum, 589. Triumphus, 474. Triumphus Mithridaticus, 480. Tres triumphi, et res frumentaria, *ibid.* Pompeii fuga in Græciam, clades in Ægypto, interitus, sepultura, 484. Pompeii mutatio, somnium et fuga, 485. Pompeius nescit uti victoria, *ibid.* Pompeii filius natu major cæsus, 490. Pompei cædes, b 63. Pompeio monarchia potius quam navarchia decreta, 476.
Pompeius (S.) classis præfectus, 498. Pompeius (S.) ab Augusto proscriptus, 499. Pompeius (S.) proscriptorum confugium, 502. Pompeius (S.) Siciliam et Sardiniam obtinet, 510. Pompeius (S.) datam fidem utilitate antiquiorem habet, 512, 513. Pompei (S.) filia M. Marcello nubit, 513. Pompeii (S.) patrimonium, *ibid.* Pompeii (S.) cum Augusto pugnæ, 514, 515. Pompeii (S.) clades et fuga, 517. Pompeii (S.) classe victi consilia et interitus, 518, 519. Pompeio (S.) honorificæ conditiones propositæ ab Augusto et Antonio, 512. Pompeium (Contra S.) conspiratio triumvirorum, et pacificatio, 522.
Pompeii oppidum Vesuvii incendio oppressum, 579.
Pompeiopolis ruina, b 60.
Pompeius (Cn.) Magnus Claudii gener, 561.
Pompeius (M.) Sardiniam domat, 402.
Pomum cædis Paulini et odii Eudociæ Theodosio fit occasio, b 45.
Pontes dejecti Hannibalem Roma avertunt, 413.
Pontianus, Romanus episcopus, 623.
Pontifex jusjurandum de servanda religione postulat a rege 104. Pontifex regis gener, *ibid.* Non pontifex, sed Deus adoratus, 198. Pontifices tres et octoginta ab Aarone usque ad Phineem, 291. De pontificiæ vestis custodia controversia, 282. Pontificis cura, 104. Pontificis vigilantia facit ut religio floreat, 105. Pontificium responsum de nuptiis, 514. Pontificum dissidiis Hierosolyma prædæ sunt hostibus, 204.
Pontius Pilatus, 267.
Pontius Cominius Camilli nuntius, 357.
Pontius Aquila D. Bruti legatus, 498.
Popilius legatus Antiochum circumscribit, 461.
Poplitis esu abstinent Judæi, 27.
Poppæa, Neronis uxor, 290.
Populus futura non curat, 59. Populus regem iniquum jusjurandum servare non sinit, 62. Populus ducem auctoremque facile sequitur, 71. Populus regis sententiæ adversatus, 93. Populus indignus qui Dei vocetur, 134. Populus obsecundando fit mitior, 220. Populi diversa judicia, 59. Populo quæ gravia sunt prudenter mutanda, 104. Populum alienare facilius est, quam reconciliare, 86. Populum pervertere, 92. A populo minas hostiles audiri non expedit in obsidione, 110. Populares homines vulgi animas mitigare queunt, 220. Popularia, 311. Popularium suorum calamitas bono viro dolet, 132.
Porcius Festus Felicis successor, 289.
Porphyrius cætus ingens, b 69.
Porsenna. *Vide* Lartes. Porsenna Romam obsidet, 355.
Porta templi a viris 20 aperienda, 302. Portæ Tarsi et Mopsihestiæ, b 201. Portæ non sanctæ, 316. Portarum spatia non arata, *ibid.*
Portenta regni amittendi a Tarquinio, 333.
Portiæ Bruti conjugis amor mariti, et interitus, 508. Portiæ ad Brutum oratio, *ibid.*
Portio duplex in cœna, honos, 31.
Portius (M.) Cato contra muliebria ornamenta, 447. Portius (M.) Cato Hispaniam recuperat, *ibid.*
Portus Carthaginensis a Scipione obstructus, 469.
Porus Indus regaliter ab Alexandro se tractari postulat, 193.
Posteris prodest majorum pietas, 85. Posteris delicta majorum luenda, 112.
Posthumius ob negatam militibus prædam occisus, 351.
Posthumius (Sp.) a Samnitibus sub jugum missus, 364.
Posthumius (L.) legatus a Tarentinis ludibrio habitus, 368.
Posthumius Albinis a Boiis cæsus, 423. Consul in Sicilium abit, 586. Liguriam domat, 401. Posthumius Galienum oppugnat, 632.
Potentior imbecilliorem subinde deprimit, 114. Potentiores formidantur, 149.
Potestas agendi quæ cogites, 175. Potestas impatiens consortis, 312. Potestas nimia iis affert exitium qui dederunt, 227.
Præda incensa, 192. Prædæ pollicitatio incolumitatis auctor, 116.
Prædictionum utilitas est cautio, 146.
Præfecti non mutati a Tiberio, 273. Præfecti prætorii ensis, 587.
Prænesti in ærarium inclusi, 371. Præposteræ Veneri dediti castrati a Justiniano, b 65.
Præputia Judæi ex hoste petunt, *ibid.* Præputium præsectum an restitui queat, 275.
Prærogativas aliorum ægre ferimus, 79.
Præsagia imperii Severi, 605.
Præsentia famam auget, 84.
Præses beneficus populo clarissimus, 116. Præsides imperatoribus res novas scribunt, 552.
Prætores Alexandro absente sæviunt, 195. Prætores cum summo imperio, 347. Prætores seu duces olim loco consulum, 348.
Prætoriani milites, 643. Cujusmodi lecti fuerint, 605.
Prætorium carcer publicus, b 263.
Prandium imperatoris nonaginta libris auri emptum, b 124.
Prasina factio, b 60.
Preces pervigiles a Deo exauditæ, 118. Preces pro defunctis efficaces esse, b 152. Precibus a Deo rerum occultarum explicatio impetrata, 17. Precibus et clausi et aperti oculi, 100.
Prexaspes cædis Smerdis minister, 170.
Primitiæ manubiarum consecrantur Deo, 47.
Primogeniti charissimi, 75. Primogenito et dii et homines regnum tradunt, 168. Primogenitorum interitus, 35. Primogenitus adoletur Deo in desperatione, 98.
Primus V Alexandrinus episcopus, 588.
Princeps senatus, 350, 532. Princeps nullus sine crimine, b 46. Principem solum relinqui periculosum, 141. Principi de laude bonitatis certandum, 167. Principum reconciliato jucunda populo, *ibid.*
Principatus expetitio cædium et bellorum causa, 316.
Priscus Phocæ gener, b 81.
Privato triumphare non licitum, 353.
Privigno a noverca periculum, 60.
Probus prætor captus a Zenobia, 637.
Probus imperator, 638. Probus doctissimus, 638. Probus a satellibus suis occiditur, 638.
Proceres aulicos non adorare, capitale facinus habetur,

179. Proceri et formosi digni putantur imperio, 63. Procerum defectio regem evertit, 164.
Procli machina mirabilis, b 56.
Proclus Constantinopolitanus episcopus, b 43.
Procopiana seditio, b 32.
Πρόκριτος τῆς Γερουσίας, 350.
Proculeius, 529.
Procurator Phœniciæ, Syriæ, Samariæ unus, 178.
Prodigia Cæsaris obitum significantia, 491. Prodigia secundi belli Punici, 409. Prodigia ante Actiacum bellum 524. Ante pugnam Philippicam, 506. Prodigia inauspicati Neronis imperii, 565. Prodigia Judæorum excidium sub Adriano portendentia, 591. Prodigiis plus quam angelo credit Gedeon, 51.
Proditione munitissima quæque expugnantur, 162.
Proditiones gratæ, proditores invisi, 318.
Proditores æque ac cæteri male tractati, 205.
Profani ob sacra contrectata moriuntur, 58.
Prolixitas memoriæ inimica, 313.
Propheta Hierosolymitanus Jeroboami idololotriam arguit, 88. Propheta tyranni minas non expavescit, 90. Propheta cum rege pro imperio loquitur, 92. Propheta unus inter multos pseudoprophetas verum dicit, 94. Propheta Domini quærendus est, *ibid.* Propheta munus curationis recusat, 100. Propheta regis pater et præsidium, 105. Propheta victoriæ auctor, *ibid.* Propheta Deum fugere conatur, 107. Propheta populares captivos dimitti jubet, 108. Propheta Dei pacem exorare jubetur populo, 110. Propheta inimicorum libidini et crudelitati deditur, 115. Prophetæ Domini pauci, 29. Prophetæ scriptura exusta, 47. Prophetæ consulti de amissis rebus, 59. Prophetæ verba dare difficile est, 89. Prophetæ res futuras vident, 94. Prophetæ frustra quærunt Eliam, 97. Prophetæ non magni faciunt magnates, 99. Prophetæ diffidere periculosum, 101. Prophetæ rebus desperatis tandem subveniunt, *ibid.* Prophetæ cum muneribus adiri soliti, 102. Prophetæ frustra monent obstinatos, 105. Prophetæ in speciem dissentientes, reipsa congruunt, 114. Prophetæ non obsecutum leo devorat, 122. Prophetæ ab impietate et injuriis dehortantur, 115. Prophetæ mortui honoratiores quam viventes, 118. Prophetæ ex familia sacerdotali, *ibid.* Prophetarum minæ ridentur ab impiis, 48. Prophetarum contagio Saullios satellites prophetas facit, 66. Prophetarum prædictiones mirabiliter eveniunt, 103. Prophetarum præmium cædes, 109. Prophetarum concionibus saltem aliqui corriguntur, *ibid.* Prophetarum munus placare Deum, 112.
Prophetia post annos, 361. Eventu comprobata, *ibid.* Prophetiæ renumeratio est regum indignatio, 114. Prophetiæ obsignatio, 131. Prophetiæ sunt divinæ Providentiæ argumenta, 133. Prophetiarum amphiboliæ et ænigmata facile decipiunt oscitantes, 115.
Propinationes principum insidiosæ, 74.
Propugnacula urbibus detracta in luctu, 196.
Proscriptio trium virorum, 500.
A prostratis victori periculum, 161.
Prote insula, b 194.
Proteleon imperio frustra destinatus, b 261.
Proterius, b 46.
Protoctetus martyr, 621.
Protogenis gladius et pugio, 180. Interitus, 561.
Protopana palatii, b 200.
Protopsaltes, b 132.
Protostratoris dignitas, b 164.
Protothronus ecclesiasticæ dignitatis nomen, b 176.
Prudentes etiam amore vincuntur, 157.
Prusiæ supplici venia datur, 461.
Prusianus Bulgarus, b 227.
Prusianus cæcatus, b 230.
Psallendo elicitur spiritus, 97.
Psellus Diogeni imperatori infestus, b 285. Psellus ineptus imperatoris magister, b 287.
Pseudagrippa clemens, 548.
Pseudalexander ad Remos ablegatur, 264. Pseudalexander, 476.
Pseudo-Diogenis seditio et interitus, b 301.
Pseudo-Drusus, 571.
Pseudo-Philippus, 466.
Pseudopropheta prophetam seducit, 88. Pseudoprophetæ interfecti, 104. Pseudoprophetæ seditionis faces, 289. Tyrannorum ministri, 302. Pseudoprophetarum propheta se jubet sepeliri, 88. Pseudoprophetarum cum Hieremia propheta altercatio, 115. Pseudonero, 573. Terentius maximus, 578.
Psittacus occasionem præbet liberationi Leonis, b 176.
Psylli, 531.
Ptolemæus, Lagi filius, Ægyptum occupat, 127. Cognomento Soter, 198. Syriam et Hierosolymam vexat, *ibid.*
Ptolemæus Philadelphus bibliothecam instruit, 200. Judæos liberaliter tractat, 199.
Ptolemæus Philometer, 204.
Ptolemæus Philometer Romanos timet, 212.
Ptolemæus Physcon, 204.
Ptolemæus Eupator, 209.
Ptolemæus Herodis scriba, 260.
Ptolomæi liberi ab Antiocho Antiochi fil. insidiis appetiti, 461.
Ptolomæorum regni divisio, 462.
Ptolomæus Simonem occidit, 218.
Ptolomæus Philadelphus bomanorum amicitiam expetit, 379.
Ptolomæus Jubæ filius a Caligula occisus, 357.
Ptolomæus Pentapoleos, 629.
Ptosas, b 159.
Publicolæ funus, 337.
Publicani Syriæ vectigalia redimuntur, 202. Publicani oppugnati, 514.
Publici boni causa et ignominiam et pericula subire magnum, 160.
Publicola. *Vide* M. Valerius. Publicola primus in consulatu triumphavit, 335. Suspectus populo ædes suas demolitur, 337.
Pudicitia vita charior, 643.
Puella cordata et formosa, 144.
Puer in aerem sublatus, b 45.
Pueri ducenti triginta duo fugant Syros prophetæ jussu, 93. Pueri nobilissimi et formosissimi castrantur, 118. Pueri quatuor regii Babylone captivi, *ibid.* Puerilis providentiæ specimen, 54. Puerilis disciplina usque ad annum 17, 147. Pueris arcana non temere credenda, 316. Pueri pro factione Antoniana et Cæsariana Romæ inter se cortantes, 524.
Pugionum inquisitio, 568.
Pugnæ unius eventus belli augurium, 410.
Pulcher (Cl.) Hannonem capit, 397.
Pulcheria Arcadii filia, b 40. Pulcheria Chrysaphii et Eudociæ impulsu aula pulsa revocatur, b 44. Pulcheriæ commentum ad coarguendam Theodosii oscitantiam, b 45. Pulcheriæ obitus, b 49.
Pulex aliter ulciscendus quam leo, 564.
Punici belli initia, 382. Punicum bellum primum quot annos duravit, 399. Punicum bellum secundum Hannibale duce, 406. Quot annos duravit, 443. Punicum bellum tertium, 462.
Purpuræ honos, 56.
Pustulæ, 85.
In puteo occultatio, 78.
Puteolanus pons, 556.
Pyramides et urbium mœnia structa a Judæis, 32.
Pyrenæi montes, 406.
Pyrrhi cruenta victoria, 372. Naufragium, 370. Superbæ ad Levinum litteræ, 371. Interitus, 379.
Pyrrhus patriarcha Monothelita, b 88.
Pyrrhus Romam oppugnare non audet, 373. Siciliam diu non tenet, 376. Tarenti pro domino se gerit, 370. Pyrrhus in Samnio denuo vincitur, 378. Pyrrhus, Epirotarum rex, a Tarentinis accersitus, 372. A Romanis victus, 376.
Pythagoras auspex, 196.
Pythagoras Neronis maritus, 569.
Pythia seu Soteropolis, b 11.

Q

Quadi miraculo victi a M. Antonio Philosopho, 595.
Quadratus Syriæ prætor, 287.
Quadus rex Persarum, b 60.
Quadraginta duo martyres, b 152.
Quartana trium annorum, 216.
Quartum conjugium excommunicatione punitum, b 178.
Quaternio alarum quatuor orbis partes notat, 127.
Quæ nocent docent, 112.
Quæstorum institutio, 337.
Quercus inopinata ruina, b 271.
Qui crucifixus est pro nobis, clausula seditionis causa, b 56.
Quieta ingenia minus suspecta tyrannis, 219.
Quintas frugum Ægyptii regi pendunt, 31.
Quintilii Vari clades in Germania, 541.
Quintilianus Claudii frater metu perit, 28.
Quintius (L.) Cincinnatus dictator, 346.
Quirinus ex Romulo, 320.
Quirites a curibus, 319.

R

R., calceorum littera, 328.
Raab, 46.
Raason Syrus Judæas urbes subigit, 108.
Rædestini, b 289.
Rachel simulacra patris furatur, 26.
Rachelis mors, 27.
Radix relicta instaurationis nota, 123.
Raga Mediæ, 102.
Ragab, 22.
Raguel, qui et Jothor, 34. Raguelis consilium de creandis magistratibus, 37.
Ragusium Basilii classe contra Agarenos defenditur, b 169.
Rama, 66.
Ranæ immissæ, 35.
Rangabes fit monachus, b 129. Rangabes nimium facilis, b 165. Rangabis expeditio Bulgarica, b 126. Rangabis benignitas, *ibid.*
Raphael archangelus Tobiam in Mediam comitatur, 143.
Raphidimia sitis Hebræorum, 36.
Rebecca Isaaco desponderetur, 23. Rebeccæ dolus, 24.
Rebellio ex tributariis mancipia facit, 110.
Recordatio veteris excellentiæ dolorem afflictis auget, 175. Reemma urbs Syriæ, 94.
Regina plebeio cultu Prophetam consulit, 88. Regina procerum uxores convivio excipit, 178. Regina alteri ancillæ innititur, altera vestem allevante, 179.
Regio ipsa peregrinam religionem aversata, 110. Regio sine munitionibus statim potentiori prædæ est, 150.
Regnum privato prædicere, insaniæ simile est, 103. Regnum sollicitudine plenum, 119. Regnum magnos sumptus postulat, b 239. Regnum Romuli et Tatii initio divisum, 318. Regnum pupillo restitutum, 403. Regnum divinitus firmandum, 434. Ferro et auro muniendum, 636. Regni affectati principia, arma, satellites, concilialio multitudinis, 77. Regni ordinatio, 165. Regni triens promissus conjectori, 123. Regni æmuli tollendi, 283. Regni optio aut pecuniæ, 314. Regni præstantia, 322. Regni amor Cæsari perniciosus, 490. Regni nomen quam servitus Romanis molestius, 534. Regno Christi fruentur, qui se illo dignos præbuerunt, 120. Regna turbata hostium insidiis opportuna, 85. Regnorum et urbium excidia quid significent, 110.
Regulus (M.) in Africa bellum gerit, 290. Successibus elatus capitur a Xanthippo, 391. Regulus (M.) ob dissuasam redditionem captivorum crudeliter necatur, 394. Regulus ab Insubribus cæsus, 403.
Religio in colonias propagatur, 110. Ob scelera sacerdotum contemnitur, 182. Sub Jeroboamo neglecta, 89. Sub tyrannis obsolescit, 109. Religio uxorum et liberorum charitati ante posita, 175. Religione populo nihil esse debet antiquius, 109. Religioni ex animo vacandum, 323. Religionis prætextu regnum affectatur, 77. Religionis controversia ex miraculo dijudicata, 92. Religionis consensus obedientiæ vinculum, 87. Religionis violatio servitutis auctoramentum, 88. Religionis cura facile exolescit, 105. Religionis simulatione raptæ virgines, 317.
Remi cædes, 316.
Remus sive Romus capitur, 315.
Res accuratæ in primis explorandæ, 101. Res humanæ rotis curruum comparantur, b 170. Res scelere quæsita exitium familiæ accersit, 93. Rerum humanarum contemptio regno par, 185.
Reticulo madido suffocatus Damasci rex, 102.
Rex primus Israelitarum forma et proceritate commendatus, 59. Rex unctus Domini, 70. Rex pius erga Deum, et justus erga subditos, 107. Rex impius victor, Deo populi miserto, *ibid.* Rex adolescens, juris et æqui, atque omnis officii contemptor, 114. Rex pro salute civitatis se hosti dedit, *ibid.* Rex in rebus dubiis suos ministros colere necesse habet, 115. Rex in fuga a ducibus et amicis destitutus, *ibid.* Rex facilis et ad errata humana connivere solitus, 158. Rex custos felicitatis, 165. Rex convivio proceres excipit, 173. Rex satrapas convivio excipit, 178. Rex bono pastori comparatur, 185.
Regis cognatum vocari, honos eximius, 173.
Regis potentia, *ibid.*
Regis victoris obitu turbantur regna, 185.
Regis esse medicum, res plena periculi, 186 et 419.
Regis exemplum proceres et populus sequuntur, 102 et 103.
Regis filia Pontifici nupta, 104. Regi quomodocunque manus attulisse, capitale, 70. Regi non tutum increpare potentes ministros, 72. Regi triumphus ducis opera putus reservatur, 75. Regi et divinitus et a populo deinde adhærendum, 77. Regi summa rerum magis curanda quam corpus, 157. Regi ex manubiis oblata munera, *ibid.* Regi nubere cujus genus ignoretur estne credendum? 171. Regi primo conscendere hostilia mœnia periculosum, 194. Regem in solio sedentem adire ultro, capitale, 178. Reges 30 ab Israelitis occisi, 47. Rege (A) alio concesso, ab alio negantur, 135. Rege cæso victor exercitus fugæ se mandat, 220. Reges inunguntur, 59. Reges quidquid delirant, plectuntur Achivi, 80. Reges suis etiam filiis sunt contemptui, 81. Reges olim ingeniorum certamina usurparunt, 85. Reges tres cum exercitibus uni seni fiunt supplices, 97. Reges consiliis suis detecta, ministros suspectos habent, 100. Reges divinitus deliguntur ad mulctandos improbos, 103. Reges de successoribus solliciti, 119. Reges imposturis aulicorum ad importunitati obnoxii, 124. Reges etiam multa invii faciunt et ignari, 124. Reges sordido suorum cultu offenduntur, 149. Reges facile succensent, metuunt, suspicantur, 156. Reges a sycophantis impelluntur ad injurias, 179. Regum pœnitet populum, 59. Regum duo munera, *ibid.* Regum in justorum successio regni eversionem antecedit, 108. Regum arcana celanda, 146. Regum injuriæ causæ defectionis, 154. Regum Orientalium immodicæ pollicitationes ob levia officia, 173. Regum imperia nolenti volenti exsequenda, 181. Regum tituli cum eorum actionibus non semper consentiunt, 198. Regum bella dirimuntur affinitatibus, 201. Regum infida Judæis societas, 215. Regibus interitum prædicere periculosum, 123. Regalis tractatio complectitur omnem magnificentiam, 193. Regia stirps ægre superiorem patitur, 116. Regia in primis occupata, 164. Regia in regni medio collocanda, 194. Regiam lugubri habitu ingredi nefas, 179. Regii juvenes rem pecuariam curant, 75. Regii expugnatio, 380.
Rhapsaces oppugnat Hierosolymam, 110.
Rhapsommati defectio, b 298.
Rheni pons factus a Cæsare, 481 et 482.
Rhodani præpositi supplicium, b 31. Rhodani transitus, 409.
Rhodii Romanorum amici, 445. Item socii, 461. Rhodii a Cassio victi, 505. Rhodiorum erga Romanos insolentia, 458.
Rhodus ab Agarenis capta, b 88.
Riphathæi Paphlagones, 21.
Roboam mitigationem pœnæ impetrat, 89. Roboamus asperitate alienat populum, 86.
Roberti Franci victoria et clades, b 222.
Rogando cogit, qui rogat potentior, 93
Roma prælata Constantinopoli, b 8. Roma gallina dicta Honorio imperatori urbe charior, b 40. Roma a Romulo, 318. Roma annuo spatio instaurata, 368. Roma lateritia marmorea facta, 544. Romæ natalis, 316. Romæ deserendæ consilium, 358. Romana privatorum classis feliciter oppugnat Carthaginenses, 397. Romana seditio, 512. Romanæ historiæ summa, 313. Romanæ naves pecuniis plenæ captæ, 393. Romanæ reipublicæ morbus, 482. Romani fiunt Agarenis tributarii, b 88. Romani Bulgaris fiunt tributarii, b 92. Romani imperii pedes partim ferrei, partim testacei, 119. Romani *imperii* vires tempore exoleverunt, 120. Romani sub *Rangabe* cæduntur a Bulgaris, b 128. Romani pueri interitus, b 198. Romani Epiphani Antiocho Ægypto interdicunt, 204. Romani ab Agarenis et Pazinacis infestantur, b 232. Romani 80 senes a Gallis cæsi, 356. Romani a Samnitibus sub jugum missi, 364. Romani a Corinthiis honorati, 403. Romani qui Hannibali fidem fregerant notati a censoribus, 420. Romani Italiam recipiunt, 428. Romani Antiochum timent, 450. Romani cum Perseo parum feliciter pugnant, 457. Romani Græcos a Crasso venditos ægre ferunt, *ibid.* Romani Carthaginensibus fraude spoliatis bellum inferunt, 463. Romani Christum in deorum numero non admittunt, 552. Romani multas manus habent, 560. Romani tutores Antiochi pueri, 462. Romani populi lamentatio de bellis intestinis, 607. Romani aliquot episcopi ignorantur a Zonara, 647. Romano concilio damnantur Monothelitæ, b 87. Romano concilio damnati Cathari, 627. Romanorum quarta monarchia, 119. Romanorum monarchia sævissima bestia, 127. Romanorum et Judæorum fœdus renovatur, 213. Romanorum ortus, 314. Romanorum contra Pyrrhum apparatus, 371. Romanorum cruenta de Judæis victoria, 590. Romanorum magniloquentia ad Pyrrhum, 376. Romanorum causæ contra Carthaginenses, 382. Romanorum transitus in Græciam, 402. Romanorum post cladem Cannensem apparatus, 420. Romanorum multæ clades eodem tempore, 423. Romanorum clades ad Capuam, 426. Romanorum legati Græ-

ant contra Antiochum, 450. Romanorum de Sciiliano opinio, 467. Romanorum 3,020,000 censa ecio, 490. Romanis mutatio ducum periculosa, anos classium pœnitet, 393. Romanum impeynecæum devolutum, b 247.
us Lacapenus perjurium beneficentia redimere b 191. Ejusdem condemnatio, b 186. Romanus s, *ibid.* Cæsar et imperator designatur, b 187. cum filiis regno pulsus relegatur, b 192.
us Curcuas, b 199.
us Bulgarus, *ibid.* Romanus Bulgarus eunu-20,
us Scleri filius, b 221. Romanus Bulgarus Salius, b 224.
us Argyropylus imperator designatur, 229. Roargyropylus effetus ex anu prolem suscipere 233. Romani Argyropyli uxor dolo monacha tur, b 230. Romani Argyropyli benignitas, *ibid.* Argyropyli expeditio Orientalis, b 231. Romani li interitus, b 234.
us Gabriel Bulgarus, b 226.
us Argyropylus ab Agarenis profligatur, b

us acerbus quæstor, et ineptus ædificator, *ibid.*
us Sclerus, b 250.
rtus sive Robertus Longobardiæ dux, b 289.
us 18 annos natus urbem condit, 317. Romulus invisus evanescit, 320. Romulus in deorum n relatus, 320 et 321,
i Respublica, 317.
i indoles, 316. Fastus, 320.
n Græci pro Remo dicunt, 315.
Thauroscythæ, b 85 et 253.
Theophili opera Christiani fiunt, b 173.
Bulgariam occupant, b 210.
a classis a Monomacho profligata, b 255. Rossis 15,000 navium interitus, b 191. Rossorum exb 162. Rossus urbs, b 201.
e Alexandro, nubit, 191. Roxane Alexandri tum immortalitatis impedit, 197. Roxane Heroedræ fil., 254.
saluti Josephi consultum vult, 28.
ardens, 34. Rubus cedri affinitatem ambiens tur a feris, 107.
s stratagemate Crotone et Locris potitur, 377. a censoribus in ordinem coactus, 379.
Sabino fert opem, 262. Rufus Annius, 267. Rusarum Machæruntium capit, 302. Rufus cum cunjungit, 572.
us, b 282. Ruselius a Turcis capitur, b 288. Ru carcerem conjicitur, *ibid.* Ruselius carcere contra Bryennium mittitur, 230. Defectio, b a repentina, b 283. Mors, b 293.
ius, b 51.
Machæruntia, 308.
Boozo nubit 55, 56.
i, 313. Rutuli Samnitis ossa diejecta, 364.

S

Meroe, 34.
tius Agarenis Armeniam tradit, b 93.
tii et Georgii conjuratio vindicata, b 168.
tum Judæorum cædi opportunum, ob salutem n, 205.
liana hæresis, 629.
e seditio contra Davidem, 78.
s pontifex Babylonem translatus, 116.
a a Nerone occiditur, 569.
a pax, 338. Sabinæ bellum maritorum et patrum t, 318. Sabinarum raptus, 317.
i Lacedæmoniorum coloni, *ibid.* Sabini interitus , 550 et 561.
um et æquum bellum, 347. Sabinorum clades,

us prætor a Judæis obsidetur, 261.
us Syrus Antoniam occupat, 298.
, Arabiæ rex, 534.
um ad Cyprum defectio, 153.
s luctus signum, 28. Saccus in luctu, 93.
ndionis monasterium, b 119.
larius, b 93.
loculus, b 51.
dotes, 305. Saulis jussu interfecti, 67. Sacerdotes gionem sacrosancti, 68. Sacerdotes cantu et cærehostes in mutuam cædem impellunt, 96. Sacernmunes, 125. Sacerdotis Ægyptii oraculum de Hebræo, 267. Sacerdotes Stratiotico pro imperio tunt regnum æternum, b 268. Sacerdotes sero penia occiduntur, 304. Sacerdotes idolorum ignominiosi, 92. Sacerdotes integris membris esse decet, 230.
Sacerdotes seditionem composituri pereunt, b 62.
Sacerdotia venalia, 136. Sacerdotii ex Ithamaria familia in Phineem transitus, 83. Sacerdotiorum caupones, 88.
Sacra vasa mutuo sumit Heraclius, b. 84. Sacra lustralia ante pugnam, 506. Sacri, 341.
Sacrosancti tribuni, *ibid.*
Sacrificia cum epulis, 84.
Sacrificulorum seditio, 289.
Sacrificiis placatus Deus, 112.
Sacrilegium causa cladis, 47.
Sadducæi Epicureis similes, 218.
Sadducæorum secta, 266. Pharisæus, 126. Sacerdos, 215. Pontifex, 83.
Saet Apochaps, b 197.
Sagittæ viris fortibus funestæ, 112. Sagittarum numerus victoriarum omen, 105.
Sagittare et jaculari ante prandium, 147.
Sagunti excidium, 406 et 407. Saguntum civibus restitutum, 424.
Sanguis ex ara Jovis, 360.
Sal medetur aquæ, 97.
Sala Eberi pater, 22.
Salampso Herodis filia, 272.
Salapia Romanis tradita, 429.
Sallustii præfecti prætorii moderatio, b 29.
Salmanassar Samariam capit, 110.
Saloma Diocletiani patria, 642.
Salome quæ et Alexandra, Aristobuli uxor, 219. Salome Antipatri filia, 226.
Salome ab Herode regina pellitur, 248.
Salome Herodis et Elpidis filia, 254.
Salome Herodis soror, turbarum auctor, 237.
Salome Antipatro et Pherore insidiatur, 254.
Salome non pacifica sed bellona, *ibid.*
Salome Jamnea Azoto et Phazaelide potitur, 260.
Salomes Ascalonis regia, et 60 talenta reditus, 264.
Salomon rex declaratur, 82. Salomon levi de causa fratrem Adoniam cædit, 83. Salomonis regnum jugum servitutis, 86. Salomonis nativitas, 75. Conjugium, 83. Structuræ, *ibid.* Somnium, judicium, *ibid.* Dedicatio templi, 84. Alterum somnium, *ibid.* Ædificia, 85. Ænigmatum solutio, *ibid.*, 700 uxores, 300 concubinæ, *ibid.* Obitus, 86. Salomonis sepulcrum corruit, 591.
Salathil Judææ instaurator, 175.
Salus publica privatæ incolumitati præferenda, 179.
Salvius (M.) Otho. *Vide* Otho.
Samæas propheta Roboamum a bello deterret, 87. Samæas ab Herode honoratur, 234.
Samaria conditur, 90. Samaria triennio expugnata, 110. Samaria deleta ab Hyrcano, 189. Samariæ obsidio et fames, 100.
Samaritanæ et Herodis liberi, 254.
Samaritani ab Hebræis Chutei appellantur, 110. Samaritani templi instaurationem impediunt, 175. Samaritani ab Alexandro rejiciuntur, 198. Samaritanorum et Hierosolymitanorum de templi auctoritate dissensio, 199.
Samaritanorum et Judæorum inimicitiæ, 286.
Samnites vicissim sub jugum missi, 365.
Samnites una cum Gallis profligati, 367.
Samniticum bellum, 364, 377.
Samonæ fuga, b 180. Samonas Agarenus spado, b 178. Samonas ob famosum libellum regia pellitur, b 181, 182.
Samosata ab Antonio obsessa, 228.
Samosatenus concilio damnatus, 635.
Samson decimus et ultimus Hebræorum judex, 55. Samsonis nativitas, conjugium, res gestæ, interitus, 51.
Samuel clades Elio imminentes divinitus edocetur, 56. Samuel Deoptatus, *ibid.* Samuel Israelitis recuperandæ libertatis fit auctor, 58. Samuel senio confectus, filiis mandat gubernationem, 59. Samuel invitus imperio excidit, *ibid.* Samuel cum populo expostulat, 60. Samuelis manes eliciuntur, 65. Samuelis obitus, 67. Samuel Bulgarus, b 220. Samuelis Bulgari interitus, b 226.
Sanctitas, modestia, clementia Cyri celebratur, 158.
Sancti titulus sublatus a Copronymo, b 111. Sanctis bellum inferendum, 128. Sanctorum quadraginta templum, b 76. Sanctorum reliquiæ crematæ a Copronymo, b 100. Sanctus sanctorum ungendus, 134.
Sangarii pons, b 64.
Sanguis anima brutorum, 16.
Santabareni pœna, b 177.
Sapientia cupiditatibus vincitur, 85.
Sapientiæ amorem probat Deus, 83.
Sapores rex Persarum, b 12. Sapores Nisibin frustra oppugnat, b 15. Sapores Orientem vastat, b 16.

Sapores Amidam capit, b 20. Sapores pontem ex captivorum cadaveribus struit, 619. Sapores rex Persarum maximi corporis, 625. Ejus crudelitas, 630. Saporis ad Constantium legatio, b 20.
Sara Raguelis filia, 143. Sara Tobiæ despondetur, 145. Saræ obitus, 23.
Saraceni Persarum regnum everterunt, b 221. Saracenorum discordia, b 255.
Sarbari ad Heraclium defectio, b 85 — Ab Heraclio, b 84.
Sardes Asianarum urbium post Babylonem opulentissima, 162. Sardium expugnatio, *ibid.*
Sardianus Hierosolymitanus episcopus, 631.
Sardica, b 178. Sardicæ dux, b 276. Sardinia, 387. Sardinia recepta, 401. Sardiniæ motus, 424. Sardorum defectio, 403.
Sarephtana vidua, 90.
Sarmatæ a Caro subacti, 639.
Sarus fluvius, b 201.
Satrapæ ad gentes subactas a Cyro missi, 168. Satrapæ injussu regis nihil novare ausi, 175. Satrapam non mitti species quædam libertatis, 168.
Satellites impii regiis parcunt sacerdotibus, 67.
Satisfactio divinitus imperata, 79.
Satum semimodius, 101.
Saturninus Antiochenus hæreticus, 592. Probi insidiator, 638.
Saul dum asinas quærit, regnum invenit, 59. Saul ab aliis honoratur, ab aliis contemnitur, 59. Saul ob violatam religionem improbatur, 60. Saul a malo genio cruciatur, 63. Saul perjurus, 65. Saul Davidi invidet atque insidiatur, *ibid.* Saul nunquid et ipse inter prophetas, 66. Saul a persequendo Davide seu regni vastatione revocatur, 67. Saul fatetur, se Davidi facere injuriam, *ibid.* Saul Engastrimythum consulit, 69. Sauli ob violatum Dei mandatum divinitus regnum abrogatur, 62. Saulem hostes urgent desertum a Deo, 69. Saulis exspectatio, 62. Illustres victoriæ, *ibid.* Jusjurandum præceps et irritum, *ibid.* Liberi, *ibid.* Proceritas, 59. Saulis cum tribus filiis interitus, 70. Sauliæ familiæ septem viri dant pœnas facinoris a Saule perpetrati, 79. Sauliorum cadavera cremantur, ossa sepeliuntur, 70.
Savus fluvius, 531.
Saxa 25 pedes longa, 8 alta, 12 lata, 244.
Scævola *Vide* Mutius.
Scaurus, 223.
Sceleratorum pœnæ transeunt in eos qui illis pepercerunt, 94.
Sceleribus incerta et mala præmia proposita, 72.
Scipio (L.) Sardiniam et Corsicam invadit, 387.
Scipio (Cn.) Insubres oppugnat, 405. Scipio (C.) in Hispaniam mittitur, 411. Ejus res gestæ in Hispaniis, 412.
Scipio (P.) in Hispaniam missus, 409, 428. Scipionis (P.) expeditio Africana, 430. Scipio (P.) fatidicus, 431. Hasdrubalem castris exuit, *ibid.* Scipio (P.) ex Hispaniis revocatur, 436. Scipio (P.) Punicæ calliditatis æmulator, 439. Rem in Africa gerit, *ibid.* Scipio (P.) a filio defensus, 411. Ambiguis verbis Hannibalem eludit, 442.
Scipio Nasica, 462. Carthaginensibus æquus, 469. Contra Andriscum mittitur, 466. Italiam custodit, 450.
Scipio (P.) Æmilianus cos. Carthaginem evertit, 467. Masinissæ regnum dividit, 465.
Scipio cos. Carbonis studiosus, 473.
Scipio in Macedonia, 486.
Scipio Metellus Pompeii socer, *ibid.*
Scipiones P. et L. contra Antiochum missi, 452. Scipiones rebus bene gestis multantur et exsulant, 454.
Scipionis (L.) et Hannibalis conflictus, 410. Scipionis in Hispaniis, nautica victoria, 416.
Scipionis (Cn.) filia publice elocata, 424.
Scipionis (P.) navigatio ad Syphacem, 434. Simulatio contra seditiosos milites, 435.
Scipionis (P.) filius ab Antiocho honorifice habitus, 453.
Scipionum abstinentia, 423. Scipionum in Hispania clades atque interitus, 714, 425.
Scirtus fluvius, b 60.
Sclavoni, b 74.
Sclavicæ gentes a Rhinotmeto subactæ, b 92.
Scleræna Monomachi amica, b 248.
Scomma in Nicephorum, b 207.
Scopia, b 225.
Scopus, 293.
Scribonius Proclus a senatu tyranni metu discerptus, 558.
Scribonius (L.) Libo S. Pompeii et Augusti socer, 646.
Scriptura duntaxat nituntur Sadducæi, 218.
Scythæ Magogæ, 21. Scythæ Septentrionales, 126. Scythæ Europam atque Italiam pervagantur, 628. Istrum transgressi Romanas provincias vastant, 629. Scythæ a Claudio victi, 636. Athenas oppugnant, *ibid.* Scytharum in Thraciam irruptio et interitus, b 34. Scythæ profligati a Tacito, 637.
Scythopolis, olim Methoram, 70.
Sebastenorum petulantia, 282. Sebastus portus, 257.
Secessio populi, 340.
Sectio lapidis absque manibus, 121.
Securi subitis motibus opprimuntur, 212. Securis e Jordane emergit, 100.
Securitas perniciosa, 164.
Sedeciæ ad Ægyptios defectio, 114.
Sedecias vicesimus primus rex Hierosolymorum, *ibid.* Sedecias cæcatus Babylonem perducitur, 115. Sedecias pseudopropheta Michæam verberat, 94.
Seditio spem regni recuperandi affert, 77. Seditio compressa populi concordia dirempta, b 62. Seditio nexorum ob æs alienum, 339. Seditio posthumiana, 351. Seditio, et ejus sopitæ conditiones, 362. Seditio inter milites et populum, 618. Seditio militum contra Augustum, 518. Contra Scipionem, 431. Seditio absente Augusto, 535. Seditio contra Didium Julianum, 603. Seditionis repetitæ pœna capitalis, 82.
Seditiosi plerumque dant pœnas, 79. Seditiosi clam occisi, 346. Seditiosorum ad Constantinum Ducam pœna, b 184. Seditiosis celeritas prodest, 103.
Sedrach pro Anania, 118.
Segesta capta a Romanis, 585. Ab iisdem defensa, 387.
Sejanus Liviæ adulter, Drusi veneficus, 349. Sejanus cum liberis interfectus, 551.
Sela Lamechi uxor, 18.
Seleucus Syria potitur, 127. Seleucus Antiochi filius, 453. Patri succedit, 455. Selinus Trajanopolis, 587.
Sella aurea, 479. Sella imperatoria sedere, 606.
Selomi a Jesu collocatur tabernaculum, 47.
Seltes Pazinaca, b 270.
Selumus Oldæ maritus, 112. Selumus tyrannus, 108.
Selybrianus murus, b 58.
Semeis importunitas, 77. Interitus, *ibid.* Semeis veniam impetrat, 78.
Semi coloniæ, 22.
Sempronii Longi clades, 412. Sempronius *Longus in* Siciliam missus, 409.
Sempronius (C.) in Africa rem gerit, 393.
Sempronius Gracchus cum Liguribus pugnat, 400. Tiberius Sempronius Gracchus magister equitum, 420.
Semus Noæ filius, 18.
Senatorem animi constantia decet, 120.
Senatores centum, 317. Senatoria dignitas perpetua, 850. Senatus, 317. Senatus ab imperatore munera accipere solitus, b 202. Senatus sub rege parva auctoritas, 320. Senatusconsulto multa sublata, 515. A senatu populoque salutari, 603. Senatus insidiose Augustum tractat, 634.
Seneca Domitii præceptor, 565. Præfectus prætorio, 568.
Senectus delira præcocem sapientiam sequitur, 94.
Senex morti vicinus, 146. Senex exspectatione mortis factus audacior, 481. Senes fovendi a puellis, 82. Senes bis pueri, 202. Senum consilia moderata, 86.
Sennaar, campus, 20.
Sennacheribi interitus, 111. Sennacheribi litteræ blasphemæ in templo repositæ, *ibid.* Sennacheribus perfide oppugnat Hierosolymam, 110. Sennacheribus jusjurandum fraudulenter eludit, *ibid.* Sennacheribus a suis filiis occisus, 142. Sennacheribus Enamasaris filius, 142.
Sentire et loqui eadem, 154.
Seon, 43.
Sepelire mortuos, pium munus habitum, 142.
Sephora Mosis uxor, 34.
Septimius Pompeii percussor, 487.
Sexaginta decem interpretes utrum una, an seorsim sacra converterint, ambigitur, 201.
Sepulcra Judæorum pecuniosa, 82.
Sepultura honorifica, remuneratio regia, 72. Sepultura post solis occasum, 143.
Serapio, Antiochenus episcopus, 601. Serapioni lapso divinitus data venia, 627.
Serapis captivum in Alexandri solio collocat, 197.
Serbia, b 225.
Sergiana seditio in Sicilia, b 102.
Sericum in Europa factum, b 19.
Seriphes, b 257.
Sermonis inconstantia conscientiam arguit, 316.
Serpens draco intelligens, 17. Serpens convivium turbat, 333. Serpens 120 pedes longus, 391.
Serra urbs, b 220.

Sertorii in Hispania factio, 474. Interitus, *ibid.*
Seruch, 22.
Servi de salute domini sui solliciti, 94. Servi Capitolium occupant, 338. Servi, b 248. Servi Ulsiniorum, 381. Servis omnes bellorum clades imminent, 151.
Servilia capta a Bruto occisa, 507. Servilis fides in proscriptione, 502. Servorum conjuratio oppressa, 416. Servus ultra dominum evehendus, vindicta numinis, 85. Servus domini interfector, 105. Servus insidiarum Cæsari paratarum index, 491.
Servii, sive Crabati, b 288. Servii cædes, 329, 330.
Servilii de Pompeio testimonium, 474. C. Servilius Sp. Melii interfector, 351. Servilius Cæpio in Africa bellum gerit, 393. Servilius Geminus classe Pœnos infestat, 416. M. Servilius Italiam custodit, 442.
Servitus inclemens justa odii causa, 151.
Servius Tullius sextus rex Romanorum, 327. Servius plebem facit suam, 328.
Servius Oppius decemvir, 347.
Sethus Adami filius, 18.
Severa, b 30.
Severiana persecutio Christianorum, 610.
Severiani ab Agapeto et Mena damnantur, b 67. Severianus ab Adriano occisus, 591. Severiani diræ contra Adrianum, *ibid.*
Severi Antiocheni cædes, b 53. Severi Parthica victoria, 607. Præsagia de imperio, 605. Satellites, *ibid.* Severi imperium vindicta Pertinacis inanes pollicitationes, 605. Severi curiositas, 608. Expeditio Britannica, 609. Expeditiones in Orientem ex ambitione, 606. Severi parænesis ad filios : Concordes estote, milites ditate, cæteros non negligite, 610. Severi vitæ ratio in pace, *ibid.* Severi obitus in Britanniis, *ibid.* Severus Pertinaci defuncto honorem præbet, 606. Severus ad Antoninum filium insidiatorem, 610. Severus Albinium decipit. Pescennium Nigrum antevertit, 603. In somnis terret Caracallam, 614.
Severus Stilianus imperator, 625.
Severitate contemptus reprimitur, 202.
Sextilis in Augustum mutatus, 538.
Sextus Bœotius philosophus, 595.
Sextus Papinius insidiator Caligulæ, 557.
Siba servus Memphibostis, 73. Sibæ in herum Memphibostem calumniæ, 77.
Sicarii grassantur Hierosolymis, 289.
Sicelag incenditur, 69.
Sicci (L.) cædes, 347.
Sicilia proditur Agarenis. b 140. Sicilia domita a Maniace, b 238. Sicilia amissa Stephani culpa, *ibid.* Sicilia Carbonis receptaculum a Pompeio recepta, 473. In Provinciæ formam redacta, 399. Palæstra Carthaginensium et Romanorum, 382. Siciliæ motus, 424.
Sicimitæ Sidonii, 198. Sicimitarum cædes, 27. Sicimorum excidium, 52.
Sicinius (Cn.) cos. contra Perseum mittitur, 457.
Siclus, 39.
Sida metropolis, b 287.
Sida metropolis, b 287.
Sidon urbs, 21.
Sidonii Sicimitæ, 198.
Sidonii ab Augusto domiti, 536.
Sigillum Leonis utero impressum, 183.
Signa locus, b 237, 246.
Signa cum fatis et eventibus consentiunt, 103. Signa testamenti recognita, 544. Signis confirmatur Sauli regnum, 59.
Signum reipublicæ in sinu pueri a Saturno positum, 520.
Silæ Agrippæ Magistri Equitum infelix licentia, 280, 281.
Silentiarius, b 54. Silentium, b 182. Silentium, 244.
Silius (C.), Messalinæ adulter, 564.
Silius Messala, 605.
Sillani (M.) soceri Caligulæ interitus, 554.
Sillanus 431. A Claudio occisus, 565.
Silo Herodis auxiliator, 231. Silo Ventidii legatus, 514.
Silvæ agitatio pugnæ auspicium, 73.
Silvester Constantinum curat, et Christianum facit, b 4.
Simon justus pontifex, 200. Simon Jonatæ fratri succedit, 215. Simon victo Cendebæo Ptolemei insidiis occiditur, *ibid.* Simon ob filiam pontifex, creatur, 242.
Simon Boethi filius pontificatu pellicitur, 256.
Simon servus Herodis rex appellatus occiditur, 262.
Simon Essæus Archelai somnium interpretatur, 264.
Simon Canuti filius pontifex, 267.
Simon Cantherus Pontifex, 279.
Simon calumniator Agrippæ, 281.
Simon extra urbem Judæis formidabilis, 293.
Simonis fortunatum imperium, 215.
Simulatione aliquando elicitur veritas, 83. Simulatione explorantur animi, 103. Simultatis simulatio non dissimulata, 254.
Sina mons, 31. Ad Sina m montem Hebræorum, 38.
Sion fons, 55.
Sirichana crux, b 179.
Sirmium, b 20, 227.
Siroes, Chosroe patre et fratribus cæsis, pacem facit cum Heraclio, b 85.
Sisaras a Jahele occiditur, 51.
Sisimius, b 41.
Sisinnancius, b 107.
Siti aut fame domare hostem quam armis præstat, 139.
Smerdis sive Tanaoxares Cambisis frater, 170.
Smerdis magus, 171.
Soba rex Ægypti Israelitis opem fert, 110.
Sobacus, 74.
Societas impiorum periculosa, 96, 111. Societatis petendæ causæ, aut prætextus, 149.
Socii fidissimi qui, 77. Socii non jussi, sed consulti, 156.
Soemi cædes, 240.
Sol per 17 dies non splendet, b 120. Solis cursus inhibitus, 47. Solis regressio, 111.
Sollicitudo de hominibus in rege admirabilior est quam liberalitas, 165.
Solum cum sola esse, periculosum, 75.
Solyma vetustissima urbs, 22.
Somni expers, etiam corporis expers, 122. Somnia pistoris et pincernæ a Josepho declarata, 25. Somnia Alexandri et Joadi, 97, 98. Somnia de imperiis ad reges pertinent, 119. Somnia conditioni hominis accommodata, 123. Somniis divinitus aliquando adimitur, 180. Somnia de Alexandro Magno, 183. Somnia duo Alexandri de Tyro, 188. Quid somniarit aliquis, e Chaldæis exponi potuisse, probabile est, 118. Somnii cum expositione oblivio, *ibid.* Somniorum numeri, 29. Somniorum consensus cum eventu movet animos, 198. Somnium ambiguum fraternæ cædis causa, 169. Somnium de flagello imperatorio, b 217. Somnium de Izate, 282. Somnus mortis frater, 141.
Sonte ejecto sedatur tempestas, 107. Sontes etiam insontibus exitio sunt, 175.
Sophiæ benignitas, b 70.
Sophius portus, *ibid.*
Sophronii synodus provincialis, b 86.
Sors Jonam sontem esse designat, 107. Sorte indagatus nocens, 19, 41. Sorte investigatus nocens, 47. Sorte Saul rex declaratur, 59. Sorte distributa in acie loca, 160.
Sossius Herodis auxiliator, 233.
Soteropolis seu Pythia, b 11.
Sozopetra patria Amermumnis, b 151.
Spartanorum et Judæorum fœdus, 213.
Spasinum vallum, 282.
Specula ignifera, b 6.
Speculator, 293. Speculatorum magnus in bellis usus, 160.
Speluncæ καταφύγια, b 307.
Sperchius fluvius, b 224.
Sperandum est vivis, spes non est ulla sepultis, 75. Spes et metus inter se certant, 124.
Sphendosthlabus impetratis a Zimisce induciis, a Pazinacis occiditur, b 215.
Sphendosthlabus Joannes Bulgarus, b 220.
Sphendosthlabus Rossus, 206.
Spica annum significat, 17, 36, 165.
Spiritu sancto (de) quando disputatum, b 10. Spiritus Domini vates facit, 60. Spiritus divinus a Saule in Davidem transit, 63. Spiritus ab alio in alium translatitius, 97. Spiritus Domini raptos in montes dejicere putatur, *ibid.* Spiritus Dei sanctus in quo habitat, multa potest, 122.
Spolia dedicata Deo, 142.
Stare in parte, reliquias imperii significat, 126.
Statira Darii F. nubit Alexandro, 195.
Statua Nabuchodonosoris, 119, 122. Statua truncata homini perniciosa, b 190.
Stauracii vulnus et monachatus, b 125, 126. Stauracii monasterium, b 126.
Stauracius Nicephori F. Patrius, b 122.
Stellæ fratres significant, 28. Stellæ pro pietatis studiosis, 131.
Stephani monachi interitus, 433, b 111.
Stephani Lacapeni obitus, b 199.
Stephanus eunuchus Justiniano causa odii, b 93.
Stephanus imperatoris affinis, Siciliam amittit, 258.
Stilico socer Honorii, b 40.
Stipe collatitia refectum templum, 113.

Stolæ Medicæ distributæ a Cyro, 166.
Straboromanus, b 291.
Stratioticus Michael imperator designatur, 54, b 262. Stratioticus in togatos liberalis, in sagatos asper, b 263. Stratioticus dum se Comneno fucum facturum putat, imperio excidit, b 276.
Stratonis turris Cæsarea maritima, 219.
Strepitu bellici apparatus Syri profligati, 102.
Studia tranquilliorem reddunt animum, 5.
Studii monasterium, b 122.
Stultitia summa quæ, 85.
Styppiotes ab Agarenis profligatur, b 169.
Sua tueri quam hostem persequi magis necessarium, 67.
Suba, 62.
Successio ejusdem familiæ 21 regum, 115.
Successore novo pellitur omnis amor, 179.
Sufflatio septena mortuo adhibita, 99.
Sultan Turcarum dux, b 256. Sultani grassationes, b 260. Sultanus Agarenus Francis dolo Capua et Beneventopulsis, liberatur, b 299. Sultanus Capuam et Beneventum frustra obsidet, *ibid.*
Summa sapientia cum summa stultitia conjuncta, 85. Sunamitidis F. resuscitatus ab Elisæo, 99.
Superbia regnum decere creditur, 86. Superbiam Deus impunitam non sinit, 123.
Superstitionem pii ferre non possunt, 90.
Supplicem occidere crudele facinus, 116. Supplicibus parcere, regium, 94.
Supplicium quatuordecim dierum, 126.
Susa metropolis Persarum, 130. Susa verna regia Persicorum regum, 168. Susorum opulentia, 190.
Susacus Ægyptius Hierosolyma diripit, 89.
Sychem, 26.
Sycophantici vulneris cicatrix remanet, 78.
Sylva (Fl.) Judææ procurator, 311.
Sylvani defectio et cædes, b 20.
Sylvester bovem mortuum, Christo invocato, in vitam revocat, b 6.
Symbola inter maritum et uxorem, 158.
Symeonis et Levis dolus contra Sicimitas, 28.
Symeon, 25.
Symeon Bulgarus Romanis victis nasos præcidit, b 177. Symeon Bulgarus Constantinopolim venit, b 184. Symeon Bulgarus cum Romano pacem non facit, b 189. Symeon Bulgarus statua quadam truncata occiditur, b 190. Symeonis Bulgari perfidia, 177.
Symeonia tribus Cananæos cædit, 48.
Symmachus papa, b 55.
Synadus eclipsin lunæ mirabiliter declarat, b 181.
Synchyticorum secta, b 55.
Synodicus tomus, b 111.
Syntacteria oratio Gregorii Nazianzeni, b 37.
Syria judicibus Judæis subjecta, 175. Syria turbata, 227. Syriæ fluvii Jordane præstantiores, 99. Syriæ rex Elisæo et Joramo insidiatur, 100. Syriæ tria castella occupata a Cyro, 156.
Syri Aramæi, 22. Syri deditionem Davidi faciunt, 74. Syri Samariam obsident, 93. Syri ab Elisæo in medios hostes perducuntur, 100. Syri diversi ub Assyriis, 149. Syri Judaica instituta amplectuntur, 216.

T

Tabernaculi structura, 39.
Tabulæ, 347. XII Tabulæ, *ibid.*
Tacitus imperator, 637. Ejus cædes, *ibid.*
Talenta argenti 300, auri 30, tributum Hierosolymorum, 110. Talenta 40,000 Susis reperta, 190. Talenta 10,000, æris alieni pro militibus dissoluta, 195. Talenta dena et vicena, regi natalitium munus, 204.
Tamnis Zambris æmulus, 90.
Tanaoxares Cyri filius, 168.
Tangrolipix Mucaletus Turca Sarracenicum imperium evertit, b 256. Tangrolipix sultan appellatus, b 256.
Taras cognomentum Caracallæ, 614.
Tarasius patriarcha, b 116. Tarasii (D.) apparitio, b 134.
Tarchaniatæ fuga, b 283.
Tarenti expugnatio, 379. Tarentina seditio, 379. Tarentini pacem impetrant, *ibid.* Tarentinorum adolescentium jocus, *ibid.* Tarentinum bellum, 368. Tarentum receptum a Romanis, 430.
Taronites Michael, b 297.
Tarpeia Capitolii proditrix, 317.
Tarquinii (L.) majestas, 326. Præclari mores, *ibid.* Cædes, 327. Tarquinius quintus, rex Romanorum, 326. Anci filiis regnum eripit, *ibid.*
Tarquinii Superbi crudelitas et tyrannidis confirmatio 330. Tarquinius superbus septimus et ultimus rex Romanorum, 330.
Tarquinio Collatino consulatus abrogatur, 334. Tarquinius Collatinus primus consul, 334. Tarquinius vicesimo quinto anno regni actus in exsilium, 334.
Tarsenses Cilices, 21.
Tarsi deditio facta Nicephoro Phocæ, b 201. Tarsus a Perseo condita, 21.
Tatia, Numæ uxor, 321.
Tatiatus et Julius Martiani hospites, b 46.
Tatianus Adriani procurator, 588.
Tatius Sabinorum dux, 317. Tatius regni Romani particeps cæditur, 319.
Tatus Pazinaca, b 160.
Taulantii Dalmatæ, 462.
Taurus Maurus, b 204.
Taurus locus, b 295.
Taurus Statilius, 525.
Taurus a cos. immolatus, 531.
Taxiles Alexandro deditionem facit, 192.
Telesphorus, Romanus episcopus, 592. Ejus martyrium, 594.
Teleuczes, Bulgarorum principes, b 110.
Telnichi Bulgari proditorum indagatio, b 112.
Temperantia cibi potusque docenda pueros, 148.
Tempestas ob postulatum ab Israelitis regem, 60. Tempestate terrentur Palæstini sacrificante Samuele, 59. Tempestate dirempta pugna Hannibalis ad Romam, 426.
Templa ingredi a religione alienos nefas habitum, 18. Templi duratio annorum, 11, 21, 301. Templi materia relicta a Davide, 82. Templi ædificatio aliter in bibliis, aliter a Josepho descripta, 84. Templi instauratio sub Joa, 104. Sub Josia, 112. Templi porta sponte aperta, 162. Templi sacra vasa a Jesu sacerdote Tito tradita, 164. Templi per triennium profanatio, 206. Templi 2000 talenta, et 8000 talenta auri, 226. Templi conflagratio eædem et mense et die repetita, 301. Templi fundamenta effossa, 307. Templi Salomonii duratio annorum 470, 115. In templo cædes et pecudum et hominum, 224. Templum concedere, Davidi non conceditur, 80. Templum a Joachazo spoliatum et clausum, 108. Templum posterius Salomonio ignobilius, 175. Templum castelli instar exstructum septem annis absolutum, 175. Templum tertio mense expugnatum, 224. Templum Jovis pro templo Hierosolymitano, 590.
Tenebræ, 35.
Tentoria dejici cladis signum, 51.
Tephrica, b 168.
Terbelis Bulgarus Justinianum reducit in regnum, b 96.
Terebinthus insula, b 193.
Terentii Varonis temeritas, 417.
Terentius maximus, 578
Tergeminorum matres gemellæ, 324. Tergeminorum pugna, *ibid.*
Teron ob libertatem orationis occisus, 253.
Terra tolli (E.), interitus nota, 126.
Terræmotus Byzantinus et Antiochenus, b 58. Terræmotus sub Alexio Comneno, b 293. Sub Argyropylo, *ibid.* Sub Constante, b 88. Sub Const. Duca, b 274. Sub Copronymo, b 108. Sub Leone Iconomacho, b 106. Sub Michaele, Theophili, b 162. Sub Nicephoro, b 206. Terræmotus Judææ sub Herode, 238. Terræmotus cum Nero adoptaretur, 565. Terræmotus sub Antonio Pio, 59. Sub Trajano, 587.
Terroribus subitis non temere cedendum, 240.
Tersanctus hymnus, b 20.
Tertullianus de Tiberii voluntate erga Christum, 552.
Testa ferro mista, 119.
Testamenta ad lites cavendas inventa, 168.
Testudinis militaris descriptio, 520.
Thamar stupratur ab Ammone, 75.
Tharba, 22.
Tharbe Æthiopissa Mosi nubit, 33.
Theagenes Timocleæ frater, 185.
Theatris (in) princeps consessus emeritus Macedonibus datus, 196.
Thebæ excisæ ab Alexandro, 185.
Thecel, 123.
Theglatphalasar, Assyriorum rex, Israelitas adducit, 108.
Theocritianus, b 58.
Theoctista, quæ et Florina, b 144.
Theoctistus Bardæ fraude occiditur, b 157.
Theodectis cæcitas ob Judæorum arcana, 201.
Theodericus, Africæ dux, assentatorem interficit, b 55.
Theodora et Fausta sorores Maximiani filiæ, altera

onstantio, altera filio Constantino nupta, b 2.
dora Chazaria Justiniani uxor, b 96. Theodora ıtionem imaginum compescit, b 153. Theodora commento iracundiam Theophili eludit, b 145. ra Bulgaros a rumpendis induciis deterret,b 155. ra cum filiabus monasterio includitur, b 158.
dora regina relegatur, b 230. Theodora imperautatur, b 245. Theodora Theophilo nubit, b 143. ra palatio cedit, b 158. Theodora imperium inonomacho occupat, b 261.
dora Maximiani Herculii filia, 611. Constantii uxor, 644. Theodoræ de Basilio præsagium, b
doræ uxoris Justiniani avaritia, b 187. Theodoræ tas et felicitas, ac irrita longævitatis spes, b
eodoræ obitus, b 69.
doracani audacia, Rossica classis profligatur, b
doreti 12 capita, b 42.
rocanus, b 255.
dorocanus captus a Byrennio, b 261.
dorus confessor, b 147.
dori et Theophani ad Methodium versiculi,b 150.
dorus Studiensis, b 126.
dorus Cupharas Bulgaros instituit, b 155.
dorus Monachus Zimiscæ imperium prædicit,b 209.
dorus Martyr Romanis auxiliatur, b 213.
dorus Spado a Comneno victus, b 266.
dorus Haliattes, b 285.
dorus Craterus Agarenum ambidextrum sternit,
dosii lex de 30 diebus capitalis sententiæ, b 22.
sii crudelitas in Thessalonicenses, *ibid.*
dosii Junioris obitus atque elogia, b 45. Theo-Parvus seu Junior, b 40.
dosii statua cadit, b 306.
dosius Scythis cæsis imperator Orientis appella-34, 35.
dosius filios suos ad modestiam assuefaciendos 37.
dosius diviso filiis imperio Mediolani obit, b 37.
dosius Mauricii filius, b. 74.
dosius Atramyttenus per seditionem fit impera-9.
dosius Atramyttenus tondetur in clericum,b 160.
dosiopolis, b 108.
doti Melisseni commentum, et Cassiteræ cogno-n, patriarchatus et notitia cum Leone,b 130,131.
dotus orator, Pompeii cædis suasor, male perit,
nas, Alexandrinus episcopus, 639.
phanes confessor, b 146.
phanes magister, b 107.
phanis confessoris et Nicephori patriarchæ ab-mutuus conspectus, b 131.
phano a marito abducta Stauracio nubit, b 123.
ano Romano Juniori nubit, b 195. Theophano insidias comparat. b 207. Theophano a Zimisce , b 209. Theophano ab exsilio revocatur, b 216.
phili quinque expeditiones Persicæ, b 148.
phili justitia et severitas, b 145.Theophili filiolæ, Theophili regia in Bryante, b 146. Theophili m, *ibid.* Theophili crudelitas in adoratores ima-*ibid.* Theophili castitas et simulacrorum odium, eophili obitus, b 153.
phili patriarchæ vita et obitus, b 195.
philitzes Basilium in Michaelis Theophili familia-insinuat, b 164.
philo salus precibus impetratur, b 153.
philus Michaelis filius, b 138. Theophilus ex doarenicæ cladis obit, b 152. Theophilus Leonis ores ulciscitur, b 141. Theophilus divitias suas Arabibus, b 145.Theophylus uxoris negotiatioi ulciscitur, b 145. Theophilus opera Methodii 151.
philus pontifex, 272.
philus, Antiochenus episcopus, 598.
phobi cædes, b 153.Theophobus Persa Theophili 148. Theophobus a Persis imperator salutatur,
phylactus, Rangabis filius,b 126. Theophylactus, filius, fit patriarcha, b 190.
ompi insania ob Hebræorum historias, 20.
odon fluvius, 617.
uthis Mosen adoptat, 33. Thermuthis Pharao-32.
a urbs, 89.
Thesauri sub flumine, 586. Thesaurus Theodoræ 1090 centenarii auri, 3000 argenti, b 158.
Thessalonicensium 15000 cæduntur a Theodosio,b 35.
Thessalonica a Scythis obsessa, 629.
Theudas impostor sub Claudio, 568. Theudas pseudopropheta, 286.
Theudatus Gothus Romam tenet, b 67.
Thiræ Thraces, 21.
Thobel faber ærarius, 18.
Thobeli Iberes, 21.
Tholotum Anastasii, b 57.
Thomæ seditiosi natales, b 137.
Thomæ seditiosi crudelis interitus, b 139.
Thomæ tyranni successus, b 138.
Thomaitici triclinii conflagratio, b 118.
Thomas Byzantium frustra oppugnat, b 138. Thomas terra marique a Michaele vincitur, *ibid.*Thomea seditio contra Michaelem Balbum, b 136. Thracesius scripror,b 271.
Thorgamæi Phryges, *ibid.*
Thrasybuli Milesii consilium firmandæ tyrannidis,231.
Thrasyllus, Tiberii mathematicus, 540.
Thrysus Augusti libertus, 528.
Tiberias ab Herode tetrarcha condita. 267.
Tiberinus fluvio nomen indit, 514. Tiberis fluvius,olim Albula, *ibid.* Tiberis deundatio, 537. Exundatio sub Tiberio, 551.
Tiberii clementia in Persas captivos, b 75.Tiberii ædificia, *ibid.* Tiberii lentæ maxillæ,275. Tiberius gemellus Tiberii nepos, 275. Tiberii collegæ violenter perierunt, 549.
Tiberii crudelitas, *ibid.* Tiberii mortem antegressa prodigia, 551. Tiberii affectus erga Jesum Christum,552. Tiberio senatus commendatur, 543. Tiberius socius gubernationis, et gener Augusti, 534. Tiberius imperator designatus ab Augusto,538.Tiberius ab Augusto adoptatus et contra Gallos missus,540. Tiberius Rhodum secedit, 539. Tiberius astrologus peritissimus, 540. Tiberius varia bella gerit, 541. Tiberius annos 77 natus interiit, 552.
Tiberius Agrippæ gener, et in matrimonio successor 537.
Tiberianos exercitus, b 73.
Tiberius excubitorum comes, b 72.
Tiberius Rhinotmeti filius, b 96.
Tiberius Calvinus a Samnitibus sub jugum missus, 361.
Tiberius Tiberii nepos, 551. A Caio loco mutatus et veneno sublatus, 553.
Tiberius Genases Romanorum indagavit, 557.
Tiberius, Claudius, Nero, Drusus, Germanicus Cæsar pro Domitio, 560, 565.
Tibiæ finis rerum nota, 119.
Tichomerus Bulgarus Doliani dolo occiditur, b 240.
Tigranes Armenius, 290.
Tigranes rex, 477. Tigranis Syriaca expeditio, 232.
Tigres primum Romæ visæ, 536.
Tigris, 17.
Tigurini, 481.
Timæus Antiochenus episcopus, 639.
Timoclea Thebana stupratorem ulciscitur,185.
Titi deliberatio de templo, 300. Titi erga Antiochenos Judæos clementia, 308. Titi Cæsaris imperium,578. Titi ludi. 579. Pœnitentia,*ibid.* Tito imperii brevitas profuit, *ibid.* Titus Vespasiani filius, 291. A militibus imperatur salutatus, 563. Hierosolymam obsidet, 293. Miseratur Judæos, 297. Victoriam Deo fert acceptam, 305. Titus in Judæa relictus a patre, 577.
Titus (M.), 525.
Titius (M.) S.Pompeium comprehendit atque occidit, 519.
Tobias obit annos natus 127, 142. Tobiæ gratus animus, 145. Tobiæ profectio in Mediam, 144. Periculum a pisce, *ibid.* Tobiti genus et pietas, 142.Tobiti ob sepultos mortuos exsilium et restitutio,*ibid.*Tobiti excæcatio et paupertas, 143.Tobitus annos vivit 158, 146. Tobitus visum recipit, 145. Tobitus moriturus filium instruit, 146.
Torcular pro area, 51.
Tornicius Byzantium oppugnat,b 252.Tornicius cæcatur, b 24. Tornicius Leo tyrannidem affectat,b 251.Tornicius tondetur et fit clericus, b 252.
Torquis aurei honos, 123.
Tothomphanichus, 129.
Trabs aurea, 226.
Trachonitis, 22.
Trajaniana persecutio, 588. Trajani cruenta de Dacis

victoria, 585. Trajani obitus, 588. Trajanus imperium suscipit, 584. Trajanus vita, non litteris philosophatus, *ibid.*
Trajanopolis Selinus, 587.
Transfugæ Cannenses cum pugionibus, 419.
Transitu potentiorem prohibere periculosum, 113.
Trapezus, b 67.
Trasamundus, b 65.
Trebonius Bruti et Cassii adjutor, 503.
Trebonius Dolabella dolo occisus, 504.
Triadiza, b 220.
Triballi, 531.
Tribunatus decemvirato abrogatus, 347. Tribunatus restitutio, 348.
Tribuni Bruti appellati,268.Tribuni diademata statuarum Cæsaris revellunt,*ibid.* Tribuni nunquam triumpharunt, 349, 350. Tribuni militares Consulari potestate desinunt, 360. Tribunorum plebis creatio,340.Tribunorum multitudo Tribunatum evertit, 342. tribunorum potentia, *ibid.*
Tribunorum auspicia, 349.
Tributarii spem libertatis avide amplectuntur, 17.
Tributi negatio causa excidii,114.Tributi simul et militiæ onus,164. Tributis saginantur Reges, subditi extenuantur, 128. Tributo a populo exacto redempta pax, 108. Tributorum laxatio Regni firmandi auspicium, 571. Tributum instaurandæ religionis ergo, molestum, 104.
Triduana castitas in sacris, 37.
Tridui deliberatio, 86.
Triens opum restituendus, 503.
Triphyllius, b 60.
Tripolis Syriæ, 462. Tripolitana classis devicta, b 189.
Triumphator respicere jussus, 354.
Triumphi celebritas qualis fuerit,353. Triumphus spe consulatus Cæsare contemptus, 481. Triumphus unde dicatur, 643.
Triumviratus Antonii, Lepidi, Augusti, 500.
Triumviri militum ministri et præbitores, 502.Triumviri Romanum imperium dividunt, 510. Triumvirorum non hostes modo, sed amici etiam pereunt, 501.Triumvirorum altera partitio imperii, 511.
Trojanorum exsulum antiqua nobilitas, 313.
Troica aurigatio, 113.
Tryphon patriarcha, fraude Cæsariensis throno pellitur, b 191.
Tryphon Antiocho Alexandri filio regnum restituit, 158.
Tryphon ob sordes a militibus deseritur, 215.
Tryphon Jonathæm per insidias occidit, *ibid.*
Tryphon tonsor delationis suæ dat pœnas, 253.
Tubarum augurium, b 57.
Tullia sibi ipsi manum affert, 333.
Tulli Hostilii interitus, 324. Tullus Hostilius tertius rex Romanorum, 323.
Tullus bellator optimus fit superstitiosus, 324.
Tuphum, b 227.
Turbatæ res audacia et animi constantia restituuntur, 185.
Turbo præfectus prætorio, 591.
Turci Cruciferi, b 75. Turci, ad Istrum Hungari, b 177. Turci a Mediæ principe profligati, b 257. Turci negatis tributis Orientem occupant, *ibid.* Turci ad Cæsaream profligati a Diogene,b 280. Turci ab Armeniis spoliati,*ibid.*, Turci Orientem subigunt, b 287. Turci contra Ruselium implorati,b 287, 288. Turci insulis expulsi, b 298. Turcica pax cum Alexio, b 307. Turcorum origo, et vastatio Orientis,b 255. Turcus quidam ad Diogenem deficit, b 282.
Turnus, 313.
Turres ligneæ 50 cubitorum, 294.
Tyberina glacies, 380.
Tyndarium Siciliæ promontorium, 390.
Tyrach Pazinaca, b 257.
Tyranni Deo et populo charos metuunt, 65. Tyranni aliud agunt, aliud simulant, 105.Tyranni conatus et minas mures infringunt, 111. Tyranni sunt causæ publicarum calamitatum, 112. Tyranni etiam ea flagitant quæ fieri non possunt,118.Tyranni monitores ferre non possunt, 139. Tyranni cupiditatibus adversari capitale est, 251.Tyranni quandoque mulierum insidiis pereunt, 141. Tyranni odium vix morte aboletur,220.Tyranni et civibus et amicis invisi,316. Tyranni posteros eorum timent quibus nocuerunt,*ibid.*Tyrannicæ carnificinæ ministrum fuisse pœnitet, 172. Tyrannidis firmandæ rationes, 330. Tyrannorum impetum declinare prodest, 101. Tyrannorum consilia contra fatum nihil possunt,104. Tyrannum metus liberalem facit, 123.
Tyrannus, Antiochenus episcopus, 639.
Tyropæum castellum, b 211, 285.
Tyridates Armenia pulsus, 628.
Tyrii ab Augusto domiti, 536.
Tyrus capta, 188.
Tyrrheni Tarquinium in regnum reducere conantur, 336.
Tzachas Turcus, 633.
Tzathus Lazorum dux, b 60.
Tzurulum castellum, b 76.

U

Ubal porta Susorum, 130.
Ubi sunt eleemosynæ et justitiæ tuæ? 143.
Ulpius (M.) Nerva Trajanus. *Vide* Trajanus.
Ulpius Marcellus Britanniam domat, 598.
Ulsinii Tyrrheni a servis oppressi, a Romanis restituti, 381, 382.
Umbertopolus, b 300.
Unctio illegitima vi caret, ac divinæ gratiæ expers est, 136.
Ungri, fortassis Hungari b 177.
Urbanus, Romanus episcopus, 618.
Uranus, b 263.
Urbe exacta turba inutilis, 216.Urbes expiatæ nihilominus capiuntur ab hostibus,110.Urbes occupatæ ne hostium receptacula essent, 215. Urbes 900 captæ a Pompeio, 480. Urbium direptio militare præmium, 75. Urbs eadem sæpius excisa et instaurata, 138.
Urbicius, b 54.
Urias continentiam suam morte luit, 74.
Ursa Persarum monarchiam notat, 126.
Ursicinus Sylvani interfector, b 20.
Ursi ob derisum Elisæum 42 pueros devorant,7.Ursus occisus a Davide, 64.
Usura 2500 drachmarum de 20000, 272.
Utendi imperitia res præclaras inutiles facit, 185.
Uxor prudens errata mariti corrigit, 65.Uxor supposititia, 25. Uxor calamitoso marito insultat,143. Uxor peregrina causa excommunicationis, 182. Uxor maritum continentem odit, b 207.Uxorem fratris qui liberos suscepit ducere nefas, 264.Uxores alienigenæ una cum liberis repudiatæ, 175.
Uzi gens Scythica transeunt Istrum, b 274. Uzi peste et armis Pauzinacarum profligati, *ibid.* Uzorum defectio, b 283.

V

Vacca equum gignit, 423.
Valentiniauus hæresiarcha, 594.
Valentiniani III flagitiosa vita et cædes, b 49.
Valentinianus Junior Arianus, b 35.Valentinianus Junior laqueo vitam finit, *ibid.*
Valentinianus Major, b 29.
Valentiniani digamia et liberi, b 69.
Valentis mathematici præsagium de Constantinopoli b 7.
Valens, b 30.
Valentis somnium de Mimante, b 32. Valentis interitus, *ibid.* Valentis de ira dictum, b 33.
Valeria Corsicæ metropolis, 388.
Valeriæ insulæ, 436.
Valeria Diocletiani filia, 640.
Valeriani Decii collega, 626.
Valerii Levini animosæ ad Pyrrhum litteræ, 371.
Valerii Asiastici votum, 560. Christianos persequitur, 629.
Valerianus imperator, *ibid.* Ex imperatore fit Saporis scabellum, 630.
Valerius et Genesius Eudociæ imperatricis fratres, b 41.
Valerius (M.) consul, 337. Valerius consul in Siciliam abit, 385.
Valerius (M.) Corvinus, 361, Dictator, 339.
Valerius (L.) decemviris opponitur, 348. Valerius (L.) a Tarentinis submersus, 368.
Valerius Levinus cos. a Pyrrhi elephantis victus, 372.
Valerius (Q.) Flaccus Pœnos classe vincit, 398.
Valerius (P.) Gallos vincit, 400.
Valerius (M.) Lavinius contra Philippum mittitur, 424.
Valerius (P.) consul Philippum oppugnat, 446.
Valerius (L.) tribunus pro muliebribus ornamentis, 447.
Valerius Gratus, 467.
Vallum transire capitale, 316.
Vallium dii, 92.

Vandalorum regnum in Africa, b 65.
Vararanes Persa, 542.
Vardanes Parthus, 285.
Varronianus comes, b 28.
Varus (Q.) Syriæ prætor, 257. Judæorum seditionem comprimit, 262.
Vasa templi Salomonii Babyloniis diis dedicata, 116.
Vaste Artaxerxis uxor ob contumaciam repudiatur, 178.
Vates organa divinæ vocis, 43. Vates malorum odiosi, 94. Vates viro nupta, 113. Vates deceptus mori cupit, 21. Vatum dissensio fidem omnibus abrogat, 114.
Vectigalium venditio, 201.
Vectigalium 18500 myriades Pompeio auctore, 480.
Veiense bellum, 320, 351.
Vela in pugna resecta, 417.
Velitræ patria Augusti, 494.
Velleris injectio prophetam facit Elisæum, 93. Vellus Gedeonis, 51. Vellus mortificationis, b 243.
Venatio opportuna insidiis, 100. Venatio publica bellicæ exercitationi cognata, 147, 149. Venatio, locus, b 260.
Veneficio sana et mens corrumpitur, 127.
Venenum in cadavere apparet, 197.
Veneris ædes, 493.
Veneta factio, b 75.
Venetia, olim Aquileia, Zonara auctore, 622.
Venia et oblivio injuriæ conjungenda, 77.
Veni, vidi, vici, 489.
Venter et femora, 119.
Venter corporis ærarium, 140.
Ventidius Bassus Parthis victis ab Antigono pecuniam accipit, 231.
Ventidius (P.) Bassus Parthos vincit, 513, 519.
Venti perniciosi frugibus, b 206. Ventus magicus Comneni, b 271. Ventus sub Constante, 409. Ventus sub Alexio, b 306. Ventus Cannensis, 418.
Verba in altum loqui, 128.
Veredarii a Cyro instituti, 168.
Verina, b 50. Verinæ exsilium, b 52.
Veritas apud tyrannos interitum parit, 105. Veritatis excellentia, 173.
Verminas Syphacis fil. patrio regno donatur, 441.
Vermis impiorum, 268.
Verum, etsi molestum, tamen audiendum, 123.
Vespasiani privata et publica acta, 577. Vespasiani triumphus, avaritia, obitus, *ibid.*, 578. Vespasiano bellum Judaicum mandatur, 291. Vespasianus Imperator salutatur, 293. Vespasianus luto maculatus, 555. Vespasianus contra Judæos a Nerone missus, 570. Vespasianus in Judæa imperator dictus, 575, 576. Vespasianus imperator pecuniam colligit, 577.
Vespera res molestas notat, 132.
Vestales perpetuo virgines, 314.
Vestis præcisæ ignominiæ, 74. Vestis muliebris ignominiæ nota, b 75. Vestis in 12 partes scissa, 86. Vestis explicatio et complicatio tessera, 317. Vestis peregrina vitio data, 524. Vestis calcata successionis nota, b 129. Vestium laceratio in luctu, 75.
Vesuvii incendium sub Tito, 287. Vesuvii montis incendium, 578. Vesuvii cinis latissime vagatus, 579.
Veturia Coriolani mater, 343.
Vexilla cum imaginibus Hierosolyma prolata, 267. Vexillum satellitum fulmine ictum, 568.
Vicinorum invidia et calumniæ cavendæ, 135.
Victima divinitus incensa, 54. Victimæ igni sponte orto crematæ, 40. Victimæ incruentæ, 323. Victimam Gedeonis ignis divinus cremat, 51.
Victis non temere instandum, 151. Victo injuriæ con victo mulcta dicenda, 150.
Victor, Romanus episcopus, 601.
Victoria firmatur principis auctoritas, 60. Victoria Dei munus, 62. Victoria allata nunc his nunc illis favet, 201. Victoriæ negata societas belli causa, 52. Victoriæ ignavi etiam socii esse volunt, 61, 62. Victoriæ non fuisse participem pudet, 136. Victoriæ lapsus, 506. Victoriam furari, 189.
Victorinus Commodo superstes, 598. Victorinus insidiatorem Probi occidit, 638.
Victorum discordia victis recuperandæ libertatis occasionem præbet, 127.
Victus tenuis lautitiis præfertur, 118.
Videre, ambiguæ significationis verbum, 114.
Vindicius servus conjurationis index, 334.
Vini vis, 173. Vini bonitas Gallorum in Italiam illecebræ, 355.
Vinicius ob recusatum adulterium sublatus a Messalina, 564.
Virga porrecta vitæ condonatæ signum, 179.
Virgines raptæ, non mulieres, 317.
Virginiæ stuprum, 347.
Virginius (L.), *ibid.*
Virginum (E.) cœtu delecta conjux, 178.
Virgo a Magnentio immolata, b 17.
Viri ab anno 27 usque ad 52, 147. Viri præstantissima possessio civitatum, 361. In viro uno forti victoriæ momentum, 80.
Virtus peregrini insidiosa, 34. Virtus excellens regno digna creditur, 68. Virtutes principum et privatorum distinctæ, b 46. Virtutes, 574. Virtutis cultus Deo et Angelis acceptum facit, 133.
Viscera in cœlum elata, 494.
Visus Tobito post octo annos restitutus, 146.
Vita vilis est miseris, 101. Vita ex legis mandatis instituta, 142. Vitæ humanæ spatium anni 120, 18. Vitæ propagationem oratur Deus, 111.
Vitaliani Thracis seditio, b 56. Vitaliani potentia et cædes, b 59. Vitellianæ cœnæ 2150 centenis millibus drachmarum constiterunt, 574. Vitellii imperium, *ibid.* Interitus, 576. Vitellii liberalitas erga Judæos, 269. Vitellii (L.) prudens elusio tyrannici mendacii, 558. Vitellius, 293.
Vitis aurea 500 talentum, 223.
Vituli duo aurei, 87.
Vivat rex, solemnis acclamatio, 59.
Vivendum dum prosis aliis, 548.
Vologesus Parthus Izaten frustra oppugnat, 203. Vologesus Parthus contra Romanos grassatur, 595.
Volsci ducem creant Coriolanum, 343.
Volscorum impressio, 389.
Volumnia Coriolani uxor, 343.
Volusianus, 628.
Voluntaria tributa liberaliora, 104.
Vox ex adyto Hircano filiorum victoriam nuntiat, 217. Vox in templo audita, Migremus hinc, 302. Vox victoriæ nuntia, 335. Vox, Galli veniunt, 353. Vox fortuita longa oratione efficacior, 358.
Vulgus sanguinem inimicorum sitit, 67.
Vulpes 300 Palæstinorum segetem incendunt, 51.

X

Xancti excidium, 505.
Xanthicus Aprilis, 35.
Xanthippus Lacedæmonius Carthaginenses recreat, 390.
Xerxes Europam frustra tentat, 126. Xerxes et proceres regii in templum liberales, 175. Xerxes quartus rex Persarum, *ibid.* Xerxis ad satrapas Esdræ commendatio, *ibid.*
Xilinitæ interitus, b 102.
Xiphiæ defectio, b 227.
Xiphilinus Joannes patriarcha, b 275.
Xystus Romanus episcopus, 592, 629.

Z

Zabdas, Hierosolymitanus episcopus, 639.
Zacharias propheta, Jodais filius, a Joa interficitur, 108. Zacharias templi instaurationem suadet, 175.
Ζαχύνθιοι Saguntini, 406.
Zagora, b 157.
Zamandes urbs, b 217.
Zambres Judæus bovem verbo necat, b 5.
Zambres quintus rex Israelitarum, 89. Samariam condit, 90. A Phineo occiditur, 43. Se cum regia cremat, 89.
Zautzes Stylianus, socer Leonis philosophi, b 176.
Zebinus, Antiochenus episcopus, 623.
Zenobia Ægypto potita, et victa ab Aureliano, 637. Zenobiæ ejusque filiæ interitus, *ibid.*
Zelotæ, 293.
Zelotypa uxor grave onus, 185.
Zelpha, 25.
Zeno Cotyla, Philadelphiæ tyrannus, 216. Zenonis elogia, b 51. Zenonis in regnum restitutio, b 52. Zenonis miserabilis interitus, b 53.
Zeuxippum balneæ Severi, b 62.
Zeuxis Antiochi dux, 454.
Zimiscæ et Theodotæ nuptiæ, b 211. Zimiscæ Rossica victoria, *ibid.* Triumphus Rossicus, b 214. Zimiscæ Orientalis victoria, b 215. Zimisces in Cilicia vincit Agarenos, b 200. Zimisces non prius coronatus quam patriarchæ satisfecisset, b 208. Zimisces Nicephorum interficit, *ibid.* Zimisces Bulgaris captivis parcit, b 211. Zimisces ob offensum ennuchum Basilium veneno tollitur, b 216.
Zoe Zanthis filia Leoni nubit, b 177. Zoe sororem Theodoram tondet pro monacha, b 272. Zoe Michaelem Cappa-

docem deperit, b 234. Zoe Orphanotrophi blanditiis circumvenitur, b 239-243. Zoe alterius maritum ambit, b 247. Zoe Carbonopsina quarta Leonis philosophi uxor, b 178. Zoe Michaelem imperatorem facit, b 235. Zoes obitus, b 260.

Zonaræ prolixa enumeratio partium historiæ, 6. Zonaras cur historiam scripserit, 2. Zonaras videtur ab Alexio læsus b 46. Zonaras ea quæ post Carthaginis excidium acciderant, omisit, 471.

Zorobabel satelles Darii, 173. Zorobabel Judææ instaurator, 175.

Ζύγιοι ἵπποι, 351.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

JOANNES ZONARAS.

ANNALIUM CONTINUATIO.

Liber XVI. 9

Liber XVII. 133

Liber XVIII. 233

Epitome annorum ab Adam usque ad annum 6589, *hoc est ad initium regni Alexii Comneni.* 327

Argumenta rerum quæ in Zonaræ Annalibus tractantur. 333

De Hebdomo CP. Disquisitio topographica, auctore Du Cangio. 387

ALIA ZONARÆ SCRIPTA.

Canon in SS. Deiparam. 413

Expositio Canonum Anastasimorum Joannis Damasceni. 421

De matrimonio sobrinorum. 429

Commentarii in Canones Conciliorum et in Epistolas canonicas SS. Patrum. 437

Oratio ad eos qui naturalem seminis fluxum immunditiem existimabant. 437

Epistolæ. 437

GEORGIUS XIPHILINUS CP. PATRIARCHA.

Decretum de juribus territoriorum. 437

ISAACIUS ANGELUS IMP. CP.

Novellæ Constitutiones.

I. De electionibus pontificum. 439

II. Ut tondeantur electorum pontificum uxores. 449

III. Aurea bulla Venetis concessa.

IV. Aurea bulla de locis a Venetis Cpoli possidendis. 459

V. Pactio cum Venetis. 463

VI. Pactum cum iisdem de damnis resarciendis. 469

VII. De metropoli Argeos. 471

VIII. Aurea bulla Pisanis concessa. 471

IX. De ecclesiis ad altiorem locum promotis. 483

X. De metropoli Hypæorum. 483

XI. Aurea bulla Venetis concessa. 483

NEOPHYTUS PRESBYTER.

Notitia. 495

De calamitatibus Cypri imperantibus Latinis. 495

JOANNES CHILAS, EPHESI METROPOLITA.

Notitia, cui insunt fragmenta dogmatica. 501

De processione Spiritus sancti, ad imp. Andronicum seniorem. 506

NICOLAUS METHONENSIS IN PELOPONNESO METROPOLITA.

Notitia. 507

De corpore et sanguine Christi. 509

EUSTATHIUS THESSALONICENSIS METROPOLITA.

Notitia. 517

SCRIPTA.

Oratio in psalmum XLVIII. 519

Oratio anno auspicando habita. 539

Oratio I in S. Quadragesimam. 561

— II. — 583

— III. — 633

— IV. — 677

De emendanda vita monachica. 729

Dialogus *Theophilus et Hierocles* inscriptus. 909

Supplicatio Manueli Comneno imperatori nomine civitatis Constantinopoleos oblata, cum siccitate laboraret. 925

Allocutio ad imperatorem Manuelem Comnenum, cum esset Myrorum metropolita electus. 933

Laudatio funebris Manuelis Comneni. 973

Epistola ad Thessalonicenses. 1031

Index in Joannem Zonaram. 1061

FINIS TOMI CENTESIMI TRICESIMI QUINTI.

6079 025

(Cher) Sancti Amandi. — Ex typis DESTENAY.

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

3 2044 073 502 528